Ndruna

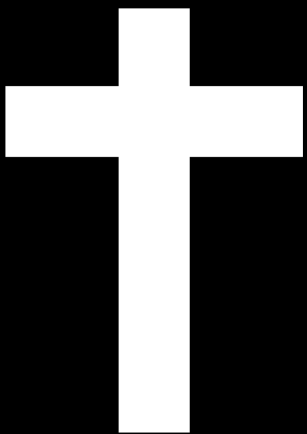

Ndrǔna: Ungbòta-Ɔwútá Tɔ́ Bhǔkù New Testament

Ndruna
Ndrŭna: Ungbòta-Ɔwʉ́tá Tɔ́ Bhŭkù New Testament

copyright © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ndrŭna (Ngiti)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 16 May 2025 from source files dated 17 May 2025
abb6c630-aaf1-5647-8172-605215e8fe12

Contents

Màtayò 1
Mǎrkɔ̀ 72
Lukà 116
Yùwanɨ̀ 188
Uvitatálɛ 244
Pbàrɔmà 315
1 Pbàkòritò 347
2 Pbàkòritò 379
Gàlàtiyà 399
Ɛ̀fɛsɔ̀ 410
Fìlipì 421
Kɔ̀lɔ̀sayì 429
1 Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà 437
2 Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà 444
1 Tìmɔ̀tɛwʉ̀ 448
2 Tìmɔ̀tɛwʉ̀ 457
Titò 464
Fìlìmonì 468
Pbàɛ̀brànɨyà 470
Yàkɔbhɔ̀ 495
1 Pɛ́tɛrʉ̀ 504
2 Pɛ́tɛrʉ̀ 514
1 Yùwanɨ̀ 520
2 Yùwanɨ̀ 528
3 Yùwanɨ̀ 530
Yudhà 532
Upfòta tó bhǔkù 535

Màtayò

andí Yěsù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀

Yàrí bhʉ̌kù ɔ̀ ɨ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí bhʉ̌kù nandí ní Màtayò. Ngǎtsi ndɨ Màtayò-ɔvɔ̀ nɨ'ì Lawì (Mrk 2.14). Ka nɨ'ì Mʉ̀yàhudì, ndɨrɔ̀ ka nɨ'ì pàratà tɔ́ ndɔmbɛ̀ (9.9). Ní Yěsù náanzi ka ndínɨ̌ pbìndà kasʉ nʉbhà tí, ndàdʉ̀ òngo pbìndà uvitatálɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ tí (10.3).

Màtayò náandí pbìndà bhʉ̌kù fɨ́yɔ̀ ní, yà ì nʉ́gɛ̀rɛ̀ 'à'ù Yěsù Pbàyàhúdí. Ɨ Pbàyàhúdí nʉ́unɨ Ungbòta-Ayí tɔ́ Andítá mběyi nyʉ́. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, kǎránà pbìndà andítá nípbì rɔ̌ ndɨ Ungbòta-Ayí ɔ̀ ka kandí dhu rɔ̌.

Màtayò náandí pbìndà bhʉ̌kù, rìtɛ̀ dhu kpangba Yěsù ràrɨ̌ ndɨ yà Pbàyàhúdí náarɔ́dɔna ìrà ríràà dhu tí Màsiyà (2.6).

Yěsù ka kʉgʉ Hɛ̀rɔdɛ̀ rɨ̌'ì ádrʉ̀ngbǎ kamà tí Pbàyàhúdí tɔ́ pbìrì, Ìsràyelì, dɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ (2.1,15). Ní, kǎdʉ̀ pbìndà kasʉ ɔ̀pɛ̀ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndàrà àhʉ nà Yèrùsalɛmà, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kigɔ̀ ɔ̀. Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Ìsràyelì níi'ì Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà nɔ́nyʉ̀ idzi dɔ̀ná rɔ́. Ní, wɔ̀ ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà nóongónà ndì ndɔ́nyʉ̀ idzi dɔ̀yá pbìrì ʉ̀ndà yà ndì ndʉ́lɨ ɨ pbìrì ɔ̌ pbàlìwálí-otù ɔ̌. Ní, Yěsù-ànyǎ natdì ndínɨ̌ ka koho tí nɨ'ì lìwalì Pìlatɔ̀.

Bhʉ̌kù-nyɨtì ka kóhù tí dhu

- Yěsù Krístɔ̀ t'ábhúna-ɔvɔ̀ mà kʉ̀gʉ ka kí dhu mànà (1.1–2.23).
- Bàtizò nubhónà Yùwanì náanzì pbìndà kasʉ tí dhu (3.1-12).
- Yěsù rɨ̌ bàtizò àlʉ̌ dhu mà pfɔ̀mvɔ Sìtanì rɨ̌ Kà-afí ùmvʉ̌ dhu mànà (3.13–4.11).
- Yěsù rɨ̌ pbìndà kasʉ ɔ̀nzɨ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ dhu (4.12–18.35).
- Yěsù rɨ̌ abhi ɔ̀pɛ̀ pbìndà kasʉ nà Gàlìlayà rɔ̀, ndàrà àhʉ nà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̀ dhu (19.1–20.35).
- Yěsù rɨ̌ pbìndà kasʉ ʉ̀tsa ndì ndí dɔ̀ná rɔ̀ kasʉ ɔ̀nzɨ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̌, ràrà àhʉ ndʉ̀tɔ̌ ka kí mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu ɔ̀ dhu (21.1–27.66).
- Yěsù rɨ̌ ndìngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ndìtɛ̀ ndì pbìndà ábhàlɨ̌ tɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ fɨ́yɔ̀ ndínɨ̌ «Ídzì Màkʉ̌rʉ̀» nʉnɔ tí kórɔ́ yà adzɨ ɔ̌ alɛ-tsʉ̀-tɨdɔ̀ tɔ̀ dhu (28.1-20).

Yěsù t'ábhúna-ɔvɔ̀
(Luk 3.23-38)

1 Yàrí ní Yěsù Krístɔ̀ t'ábhúna-ɔvɔ̀. Yěsù Krístɔ̀ nɨ'ì Dàwudì-dhú bvʉ̌ alɛ, ndɨrɔ̀ Dàwudì nɨ'ì Àbràhamʉ̀-dhú bvʉ̌ alɛ.
2 Àbràhamʉ̀ náadhì Ìsakà, Ìsakà náadhì Yàkɔbhɔ̀, Yàkɔbhɔ̀ náadhì Yudhà mà adɔ́na mànà.
3 Yudhà náadhì Pàrezì mà Zǎrà nà. Abádhí-tsánà nɨ'ì Tàmarì. Pàrezì náadhì Ɛ̀srɔmʉ̀, Ɛ̀srɔmʉ̀ náadhì Àramʉ̀.
4 Àramʉ̀ náadhì Àmìnàdabhʉ̀, Àmìnàdabhʉ̀ náadhì Nàsɔnì, Nàsɔnì náadhì Sàlmɔnì,
5 ndɨrɔ̀, Sàlmɔnì náadhì Bɔ̀azà. Bɔ̀azà-tsánà nɨ'ì Ràhabà. Bɔ̀azà náadhì Ɔ̀bɛdɛ̀. Ɔ̀bɛdɛ̀-tsánà nɨ'ì Rútà. Ɔ̀bɛdɛ̀ náadhì Yɛ̀sɛ̀,

6 Yɛ̌sɛ̀ náadhɨ̀ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì, ndɨrɔ̀, Dàwudì náadhɨ̀ Sɔ̀lɔ̀mɔnɨ̀.
Sɔ̀lɔ̀mɔnɨ̀-tsánà nɨ'ɨ̀ yà Ùriyà-fɔ́ rɔ̀ Dàwudì akɔ̀ tsìbhálɛ.
7 Sɔ̀lɔ̀mɔnɨ̀ náadhɨ̀ Rɛ̀hɔ̀bɔ̀hamʉ̀, Rɛ̀hɔ̀bɔ̀hamʉ̀ náadhɨ̀ Àbiyà, Àbiyà
náadhɨ̀ Asà,
8 Asà náadhɨ̀ Yɔ̀sàfatà, Yɔ̀sàfatà náadhɨ̀ Yɔ̀ramà, Yɔ̀ramà náadhɨ̀ Ùziyà,
9 Ùziyà náadhɨ̀ Yɔ̀tamʉ̀, Yɔ̀tamʉ̀ náadhɨ̀ Àhazì, Àhazì náadhɨ̀ Zèkíyà,
10 Zèkíyà náadhɨ̀ Mànasɨ̀, Mànasɨ̀ náadhɨ̀ Àmɔsɛ̀, Àmɔsɛ̀ náadhɨ̀ Yòsíyà,
11 ndɨrɔ̀, Yòsíyà náadhɨ̀ Yɛ̀kɔ̀nɨyà mà adɔ́na mànà, yà Pbàìsràyélí ka
kʉmba kowù nà ɨnɔ tí Bàbelì tɔ́ pbìrì ɔ̀ nínganí.
12 Pbàìsràyélí ka kʉ́mbà kowù nà ɨnɔ tí Bàbelì tɔ́ pbìrì ɔ̀ dhu-dzidɔ̀,
Yɛ̀kɔ̀nɨyà náadhɨ̀ Sàrtìyɛlɛ̀, Sàrtìyɛlɛ̀ náadhɨ̀ Zèrùbàbelì.
13 Zèrùbàbelì náadhɨ̀ Àbìhudì, Àbìhudì náadhɨ̀ Èlìyàkimù, Èlìyàkimù
náadhɨ̀ Àzɔrɔ̀.
14 Àzɔrɔ̀ náadhɨ̀ Zàdhokì, Zàdhokì náadhɨ̀ Àkimù, Àkimù náadhɨ̀
Èlìhudì,
15 Èlìhudì náadhɨ̀ Èlìyèzerì, Èlìyèzerì náadhɨ̀ Màtanì, Màtanì náadhɨ̀
Yàkɔbhɔ̀,
16 Yàkɔbhɔ̀ náadhɨ̀ Yɔ̀zɛfʉ̀, ndɨ Yɔ̀zɛfʉ̀ nɨ'ɨ̀ Màrɨyà bhà alɛ. Ndɨ Màrɨyà
ní ndɨ, Yɛ̌sù, yà Krɨ́stɔ̀ tí kátɨna alɛ nadhɨ̀.
17 Ní kɔ́rɔ́ ɨ rʉ̀gànda-bvʉ nɨ́ɨ'ɨ̀ yà dhu bhɛ̌yi: rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ Àbràhamʉ̀ rɔ̌ rɔ̀,
ràrà àhʉ Dàwudì rɔ̌, nɨ'ɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà rʉ̀gànda. Rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ Dàwudì
rɔ̌ rɔ̀, ràrà àhʉ Pbàìsràyélí nʉ́mba ka kí kowù nà ɨnɔ tí Bàbelì tɔ́ pbìrì ɔ̀
dhu ɔ̀, nɨ'ɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà rʉ̀gànda. Ndɨrɔ̀ rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ Pbàìsràyélí ka
kʉ́mbà kowù nà ɨnɔ tí Bàbelì tɔ́ pbìrì ɔ̀ dhu rɔ̌ rɔ̀, ràrà àhʉ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀
nʉ́gʉ ka kí dhu ɔ̀, nɨ'ɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà rʉ̀gànda.

Yɛ̌sù nʉ́gʉ ka kí dhu
(Luk 2.1-7)

18 Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ nʉ́gʉ ka kí dhu nɨ́ɨ'ɨ̀ yà dhu bhɛ̌yi: kà-tsánà, Màrɨyà, nɨ́ɨ'ɨ̀
ɨwà Yɔ̀zɛfʉ̀ órì rɔ́. Pbɛ́tʉ̀, ɨnzá ɨ̀ àpɛ̀ 'ʉ̀mbǎ rɔ́rɔ̀, Màrɨyà náatù ndɨ̀ ɔ̀na nà
ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí bhà ɔbɨ nɨ̌.
19 Yɔ̀zɛfʉ̀, yà kà mà rɨ̌ 'ʉ̀mbǎ nà alɛ, nɨ'ɨ̀ obhónángatálɛ. Pbɛ́tʉ̀, kǎzè nzá
kà-nyì nɨ́wʉ̌ ndì ndí ibí alɛ nzínzì ɔ̌ dhu. Ní kǎzè ndɔ̀dhɔ̀ ka ɨnzá ìndrʉ̌
nʉ́nɨ rɔ́rɔ̀.
20 Wɔ̀ dhu nírɛ̀ kà rɨ̌ rɔ́rɔ̀ ní ndɨ, Kàgàwà bhà màlàyikà náavì ndɨ̀ ɔnyʉ-
bvʉ̀ kà tɔ̀ ndàtɨ: «Yɔ̀zɛfʉ̀, Dàwudì-dhú bvʉ̌ alɛ́, ɨ̀nzɨ̌ ɔnzɨ Màrɨyà nídyì nyɨ
nyí pbʉ̀kʉ̀ tsìbhálɛ tí dhu-ɔdɔ̀. Obhó tí, kà rɨ̌'ɨ̀ nà ari ní ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí bhà ɔbɨ
nɨ̌ kɔ̌dyì.
21 Kʉ̌gʉya kpatsìbhíngba, nyadʉ̀ ɔvɔ̀na nɔ́vɔ̀ Yɛ̌sù tí, ka ní ndɨ pbìndà
alɛ nɨgʉ́ya fɨ̌yɔ́ nzérɛnga ɔ̌ rɔ̀ nídhunɨ̌.»
22 Kɔ́rɔ́ wɔ̀ dhu náanzì ndì, ndínɨ̌ angyí Kàgàwà nʉ́ʉnɔ pbìndà nabì otù
ɔ̌ dhu náaká tí. Kǎtɨ:
23 «Kànɨ̌ ɨnzá àpɛ̀ kpatsìbhálɛ nʉ́nɨ̌ tsìbhíngba nɨ́ɨ'ɨya ɔ̀na nà.
Ndɨrɔ̀ kʉ̌gʉya kpatsìbhá ngbángba,
kadʉ̀ ɔvɔ̀na nɔ́vɔ̀ Mànolì tí*.»
Kà-tɨ̀ ní: «Kàgàwà rɨ̌'ɨ̀ atdíkpá àlɛ̌ mànà.»

---

* **1:23 1.23** Ìsa 7.14

24 Ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀ ndɨ̀ ndɨ̀và ndɨ̀ rɔ̀, Yɔ̀zɛfʉ̀ náanzɨ̀ yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà
màlàyikà nʉ́nɔ̀nà fǐndà dhu. Nɨ́ kǎdʉ̀ Màrɨyà nídyì pbìndà tsìbhálɛ tɨ́.
25 Pbɛ́tʉ̀ kʉ̌pbá nzá kà-ngbɔ̀, ràrà àhʉ kà rǐ kpatsìbhá ngbángba nʉ́gʉ
dhu ɔ̀. Nɨ́ Yɔ̀zɛfʉ̀ náadʉ̀ ndɨ ngbángba-ɔvɔ̀ nɔ́vɔ̀ Yěsù tɨ́.

2

Abhɔ ɨnga nʉ́nɨ alɛ-akpá rǐwu Yěsù tɔ́ ngbángba nándà dhu
(Luk 2.8-20)

1 Yěsù ka kʉgʉ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ kɨgɔ̀, Bɛ̀tɛ̀lɛ̀hɛmʉ̀ tɨ́ kátɨna ɔ̀, ádrʉ̀ngbǎ
kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà atɔ ɔ̌. Ndɨ nɨ́nganɨ́, ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ rɔ̌ rɨ́ ʼɔ̀nzɨ dhu dɔ̌ ɨnga
nʉ́nɨ alɛ-akpá níiwú adyifɔ̀ náarɨ́ ndìtɔ ɨnǎ rɔ̀, ʼìwʉ̌ ùvò Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀
ɔ̀.
2 Nɨ́ abádhí níivú dhu ìndrʉ̌-tsʉ̌ ʼàtɨ: «Yà ka kʉ̀gʉ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ
kamà rǐʼì ìngbɔrɔ́? Mǎ màla kàbhà alalɨ ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì rɔ̌ adyifɔ̀ arɨ́ ndìtɔ
ɨnǎ rɔ̀. Nɨ́ mǎ mìwʉ̌ ka nífʉ.»
3 Wɔ̀ dhu ì ìrì rɔ̀, ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ mà kɔ́rɔ́ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌
bhà mànà nɨ́irɛ̀ nga abhɔ nyʉ́, dɔ̀ya ràdʉ̀ ndìnza atdídɔ̌.
4 Nɨ́ kʉ̌ndu pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó
mànà kɔ́rɔ́, ndìvʉ̌ Krístɔ̀ nʉ́gʉ ka kàmbɛ̀nà ɨ nga tsʉ̀yá.
5 Nɨ́ abádhí náadù ɔtɛ kà tɔ̀ ʼàtɨ: «Bɛ̀tɛ̀lɛ̀hɛmʉ̀, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Obhó
tɨ́, Kàgàwà bhà nabì náandí dhu angyí, ndàtɨ:
6 ‹Ndɨrɔ̀ ɨnyɨ Bɛ̀tɛ̀lɛ̀hɛmʉ̌, Yudhà bhà pbìrì ɔ̌ nyɨ nyí'ì rɔ̀,
nyɨ nɨ́ nzǐ pɔ́tsɔ̀ kɨgɔ̀ Yùdɛyà ɔ̌ kɨgɔ̀ nzínzì ɔ̌.
Obhó tɨ́, ʉ̀nʉ́ rɔ̀ nɨ́ ndɨ atdí kamà rǎhʉ.
Ndɨ kamà nɨ́ ndɨ Pbàìsràyélí, pbàkà alɛ nʉndaya*.›»
7 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ náanzi kɔ̌kɔ̀ ɨnga nʉ́nɨ alɛ-akpá ɨnzá ngʉ̌kpà
alɛ nʉ́nɨ rɔ́rɔ̀, ndìvʉ̌ alalɨ abádhí ala dòtsí ɔ̀ná ɨdhɔ tsʉ̀yá.
8 Nɨ́ kǎdʉ̀ abádhí nóvì Bɛ̀tɛ̀lɛ̀hɛmʉ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ:
«Nyòwu nyɔ̀mɛ pɛ́ awáwʉ̀ wɔ̀ ngbángba dɔ̌. Ndɨrɔ̀ ka nyǐ nyòtù rɔ̀, nɨ́
nyàdʉ̀ nyìbho màkʉ̌rʉ̀ idù, ndínǐ ma madʉ̀ tɨ́ àrà kìfʉ átɔ̀.»
9 Ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà ɔtɛ ì ìrì dhu-dzidɔ̌, abádhí náadì dɔ̀ya
ʼòwù. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ yà abádhí álaná adyifɔ̀ arɨ́ ndìtɔ ɨnǎ rɔ̀ alalɨ náadì angyi
abádhí tɔ̀, ndàmbɛ àrà dɔ̌, ndàrà ìde yà ngbángba rǐʼì ɔ̀ná ngari-dɔ̀tsírɔ́.
10 Abádhí níitdègu wɔ̀ alalɨ nálǎ, nɨ́ abádhí-dhɛ̀ nɨ́ika ndì atdídɔ̌ nyʉ́.
11 Nɨ́ abádhí náatsù ányì-dza, ʼàdʉ̀ ngbángba mà nála ɨ́yànà Màrɨyà
mànà. Nɨ́ abádhí nʉ́ʉkɔ ì ɔtdyʉ̀ya dɔ̌, ì rìfʉ ndɨ ngbángba. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌,
abádhí nʉ́ʉnga fɨyɔ́ bhɔlɔ-tsʉ̀, ʼàdʉ̀ pɛrɛ̀ núbho, ʼɔ̀dhɛ̀ ka nǐ. Ɨ pɛrɛ̀ nɨ́'ì:
ɔrɔ̀ mà, mběyi arɔ́ngʉ kàzʉ ɔ̀ ka kɔ̀bì ndì rɔ̀ alɨndra-tɨdɔ̀ mà, ndɨrɔ̀ mběyi
arɔ́ngʉ akyɛ-tɨdɔ̀, mànɛ̀manɛ̀ tɨ́ kátɨna mànà.
12 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Kàgàwà nʉ́ʉnɔ dhu ɔnyʉ-bvʉ̀ abádhí tɔ̀, ìnzǐ ì nadù tɨ́
Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà nanǎ. Nɨ́ abádhí adʉ̀ ʼàdu fɨyɔ́ pbìrì ɔ̀ ngǎtsi otu ɔ̌.

Yěsù tɔ́ ngbángba nà ka kótse Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̀ dhu

13 Kɔ̌kɔ̀ abhɔ ɨnga nʉ́nɨ ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì rɔ̌ arɨ́ ʼɔ̀nzɨ dhu dɔ̌ alɛ-akpá nádu
ì dhu-dzidɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà màlàyikà náavì ndì Yɔ̀zɛfʉ̀ tɔ̀ ɔnyʉ-
bvʉ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kànǐ: «Ɨ́và nyɨ, nyidyì ngbángba mà ɨ́yànà mànà, nyadʉ̀
ɔ̀kʉ nà Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̀. Ndɨrɔ̀, nyàdʉ̀ nyòko ányì ràrà àhʉ ma mɨ́ nyǎvǐ

* **2:6 2.6** Mík 5.1

nyǎdu nyɨ́ ányɨ rɔ̀ dhu ɔ̀. Obhó tí, Hɛ̀rɔdɛ̀ rɨ̌ ngbángba nábhʉ̌ kambɛ ɔ̀nɛ̀nà dɔ̌, ndínɨ̌ ka koho tí.»
14 Ní ndɨ iku ɔ̌ tí, Yɔ̀zɛfʉ́ nɨ́ivà ndì ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀, ndìdyì ngbángba mà ɨ́yànà mànà, ndɔ̀kʉ̀ nà Mísrì tɔ̀ pbìrì ɔ̀.
15 Abádhí adʉ̀ òko ányɨ̀, ràrà àhʉ Hɛ̀rɔdɛ̀ rɔ̌vɛ̀ dhu ɔ̀. Wɔ̀rí dhu náanzɨ̀ ndɨ́ ndínɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nʉ́ʉnɔ pbìndà nabì-otù ɔ̌ dhu náaká tí. Kǎtɨ:
«Ma mánzì idhùdu ràhʉ Mísrì rɔ̀*.»

Bɛ̀tɛ̀lɛ̀hɛmʉ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kpabhá nzónzo nɔ́kyɛ ka kí dhu

16 Hɛ̀rɔdɛ̀ níitdègu dhu nósʉ̀ ʉ̀trǎ tí abhɔ ɨnga nʉ́nɨ ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ rɔ̌ arí ’ɔ̀nzɨ dhu dɔ̌ alɛ-akpá rʉ̀trǎ ndɨ, ní kà-afí-ɔ̌nga nɨ́iwa ndɨ atdídɔ̌. Ní, kǎvì pbɨndà pbànówí rɔ̀kyɛ̀ ɔ́yɔ̌ atɔ nà kpabhá nzónzo mà, ɨnzá àpɛ̀ ɔ́yɔ̌ atɔ nísě kpabhá nzónzo mànà kɔ́ró, Bɛ̀tɛ̀lɛ̀hɛmʉ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ mà, tɨná arí’ɨ̀ kɔ́ró pbanga mànà ɔ̌ rɔ̀. Kǎnzɨ wɔ̀ dhu àdhàdhɨ yà ɨ abhɔ ɨnga nʉ́nɨ alɛ-akpá nábhʉ fǐndà alalɨ ɨ̀ ala ɔ̀ná kàsʉmɨ dɔ̌ awáwʉ̀ rɔ̌.
17 Nírɔ̀ ní ndɨ yà nabì Yɛ̀rɛ̀mɨyà nʉ́ʉnɔ kpangba dhu náaká. Kǎtɨ:
18 «Alɛ-tù ɨ̀rì ndɨ Ramà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.
Ìndrǔ rɔ̌dzɨ, ndàdʉ̀ àmbɛ ndʉ̀hʉ dɔ̌ atdídɔ̌.
Ràkelì ní ndɨ rí pbìndà inzo nɔ́dzɨ.
Kòzè nzá kopè afína mà,
ɨwà ɨ inzo nʉ́vɛ nídhunɨ̌*.»

Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba nà ka kíngo Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ dhu

19 Hɛ̀rɔdɛ̀ nɔ́vɛ̀ dhu-dzidɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà màlàyikà náavì ndɨ ɔnyʉ-bvʉ̀ Yɔ̀zɛfʉ́ tɔ̀ Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̀.
20 Ndɨ màlàyikà náatɨ Yɔ̀zɛfʉ́ nɨ̌: «Ɨ́và nyɨ, nyidyì ngbángba mà ɨ́yànà mànà, nyadʉ̀ nyadu abádhí nà Ìsràyelì tɔ́ pbìrì ɔ̀. Obhó tí, yà ndɨ ngbángba nazè ’òhò alɛ nʉ́vɛ wà.»
21 Ní, Yɔ̀zɛfʉ́ nɨ́ivà ndɨ, ndìdyì ngbángba mà ɨ́yànà mànà, ndàdu ndɨ nà Ìsràyelì tɔ́ pbìrì ɔ̀.
22 Pbétʉ̀, kɨ̌tdègu dhu nírɨ Àrkɛ̀lawʉ̀ ràrɨ̌ ndɨ àbanà Hɛ̀rɔdɛ̀ dzidɔ̌ idzi nɔ́nyʉ̀ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà tí, ní kǎdʉ̀ ndɨ pbìrì ɔ̀ ndɨ ndárà àdɨ dhu-ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ̀. Kàgàwà ɔ̀vɔ̀ dhu fǐndà ɔnyʉ-bvʉ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɔ̀zɛfʉ́ náadʉ̀ àrà Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀.
23 Kǎdʉ̀ àrà àdɨ Nàzàretì tí kátɨna atdí kɨgɔ̀ ɔ̀. Ndɨ dhu náanzɨ ndɨ wɔ̀ dhu bhěyi, ndínɨ̌ Kàgàwà nʉ́ʉnɔ pbìndà pbànábí-otù ɔ̌ dhu náaká tí. Kǎtɨ:
«Ka kanziya ka Nàzàretì ɔ̌ alɛ tí*.»

3

Bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀ rɨ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ ìndrǔ tɔ̀ dhu
(Mrk 1.1-8; Luk 3.1-18; Yùw 1.19-28)

1 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ ɔ̌, bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀ nɨ́itɔ ndɨ Yùdɛyà tɔ́ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀. Kǎmbɛ́nà Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀, ndàrà àtɨ̀nà rɔ̌:
2 «Nyʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyɨ̌ nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga. Obhó tí, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi-tsʉ̀ níndù wà ndɨ.»
3 Yùwanɨ̀ ní ndɨ, yà nabì Ìsayà nʉ́ʉnɔ dhu dɔ̀ná alɛ, ndàtɨ:
«Kànɨ̌ atdí alɛ-tù rɨ̌ ndɨrɨ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀:

---

* **2:15 2.15** Ɔsɛ 11.1 * **2:18 2.18** Yèr 31.15 * **2:23 2.23** Màt 21.11

‹Nyɔ̀bhɔlɔ Ádrùngbǎlɛ Kàgàwà bhà ngʉdhà,
nyùtǒ kàbhà otu*.›»
4 Ndɨ Yùwanì rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ nɨ'ì ngàmɨyà tɨ́ kátɨna ìzǎ-ká nɨ̌ ka kódyù. Ndɨrɔ̀
kɨ̀sónà ɔ̀na asé tɔ́ kùkyě nɨ̌. Kɔ̌ngónà àdʉ̀ ndòngù índù mà, ɨrɨ́ ɔ̌ ɨtɨ-dha
mànà nɨ̌.
5 Nɨ́ ìndrǔ nóongónà ìwu kà-tɨ'ɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì
ɔ̀ rɔ̀ kɔ́rɔ́, ndɨrɔ̀ Yɔ̀rɔ̀danì tɔ́ ɨdha-akpà-bɨdɔ̌ arɨ́'ì kɔ́rɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̀ rɔ̀ màtɨ́.
6 Abádhí nʉ́ʉnɔ́nà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga kpangba kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌, Yùwanì ràdʉ̀
bàtizò núbho fɨ̌yɔ̀ Yɔ̀rɔ̀danì tɔ́ ɨdha-akpà ɔ̀.
7 Bàtizò nubhónà Yùwanì náala ábhɔ̌ Pbàfàrìsáyó mà, Pbàsàdùkáyó
mànà tɨna ɔ̀ rówu ìwu rɔ̌ ndɨ́nɨ̌ ì alʉ́ tɨ́ bàtizò rɔ́. Nɨ́ kǎtɨ abádhí nɨ̌:
«Nyɨ̌, ámvɔ̀ tɔ́ osu-tsè! Ádhɨ ndɨ dhu nɔ́vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyotse tɨ́ yà
rɨ́rà Kàgàwà bhà nàwí-tsʉ̌ rɔ̀?
8 Nyɔ̀nzɨ ɨwà nyɨ̌ nyʉ́gèrè nyɨ̌, nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga dhu návì rɨ́ dhu.
9 Ndɨrɔ̀, àpɛ́ nyɨ̀rè nga afíkʉ ɔ̀, nyǎtɨ: ‹Àbràhamʉ̀ nɨ́ abhukà!› Ma mɨ́ dhu
nʉ́nɔ kpangba fʉ̌kʉ̀, Kàgàwà rǎdʉ̀ kǎkàrɨ́ odu mà nʉ́gèrè ròngò Àbràhamʉ̀
t'ídhúna tɨ́.
10 Àlɔ̌ ka kìlɨ wà itsu-pfɔ̀ rɔ̌, ndɨ́nɨ̌ ka kɨ'à tɨ́ ɨ itsu-vɛ́ nɨ̌. Nɨ́ kɔ́rɔ́ itsu yà
ìnzɨ̌ arɨ́ ídzì itsu-kpɔ̌ nɨ́'ɔ̌, nʉ́kèrě ka kɨ́, kadʉ̀ àwànà kàzʉ ɔ̀.
11 Ɨma, ma mɨ́ bàtizò núbhǒ fʉ̌kʉ̀ ɨdha nɨ̌, ndɨ́nɨ̌ ɨwà nyɨ̌ nyʉ̀gèrè nyɨ̌
nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga dhu navì tɨ́. Pbɛ́tʉ̀, dzidu dɔ̌ rɨ́rà alɛ náaraya bàtizò
núbho rɔ̌ fʉ̌kʉ̀ Kàgàwà bhà ɨ̀lǐlǎ-Alafí nɨ̌, ndɨrɔ̀ kàzʉ nɨ̌. Ndɨ alɛ rɨ̌'ì ɔbɨ nà
atdídɔ̌ ròsè dùdu nǎ. Ma màkǎ nzá mʉwà kà-pfɔ̀ rɔ̌ kàyìtò mà.
12 Kàlʉ̌ ɔ̀nyʉ̀-ɔ̌nga t'ílèta tɔ́ kanyà-tɨdɔ̀ fɔ́ná. Ndɨrɔ̀ kà rɨ̌ pbìndà odhó-
dɔ̌nga nátsu, ndàdʉ̀ nganʉ̀-kpɔ̌ nípfo kɛ́léna ɔ̀ rɔ̀. Kà rɨ̌ pbìndà nganʉ̀-
kpɔ̌-tsʉ̀ núndǔ ɔ́ngɔ̀lɨ̌ ɔ̀, ndàdʉ̀ dzɛ́ngɛ́léna nʉ́bì ìnzɨ̌ arávɛ ádrùngbǎ kàzʉ
ɔ̀.»

Yɛ̌sù rɨ̌ bàtizò nálʉ̌ dhu
(Mrk 1.9-11; Luk 3.21-22)

13 Atdíku, Yɛ̌sù nɨ́ira Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndɨ̀rà àhʉ Yùwanì-tɨ'ɔ̀,
Yɔ̀rɔ̀danì tɔ́ ɨdha-akpà-tsʉ̀, ndɨ́nɨ̌ kǎbhʉ̀ tɨ́ bàtizò fɨ̌ndà.
14 Nɨ́ Yùwanì núuvó ndì kà-rɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨma nɨ́ ndɨ, ma
màmbɛ̀nà bàtizò nálʉ̌ fʉnʉ́, nɨ́ ádhu nyɨ nyádʉ̀ ìrà kònzì fudú nɨ̌?»
15 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù náadʉ̀ ɔtɛ àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ìnzɨ̌ úvǒ nyɨ! Ítsè kà rɨ'ɨ ndɨ
dhu bhɛ̌yi. Obhó tɨ́, kòmbí dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì kɔ́rɔ́ dhu Kàgàwà nózè ka
dhu bhɛ̌yi.» Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Yùwanì náadʉ̀ Yɛ̌sù nʉ́nɔ̀ dhu ná'ù, ndàdʉ̀ bàtizò
nábhʉ kà tɔ̀.
16 Bàtizò ndì ndàlʉ̌ rɔ́rɔ̀ tɨ́, Yɛ̌sù rǎhʉ ɨdha ɔ̀ rɔ̀ rɔ̀, ɔ̀rʉ̀-akpà-tsʉ̀ náangbɛ
ndì kà tɔ̀. Nɨ́ kǎla Kàgàwà bhà ɨ̀lǐlǎ-Alafí ɔrʉ̀ rɔ̀ rífo àmbò tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ rɔ́, ndɨ
àmbò ràdʉ̀ àdɨ dɔ̀ná. 17 Ndɨrɔ̀ Kàgàwà-tù náadʉ̀ ndɨ̀rì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, ndàtɨ:
«Yàrɨ́ nɨ́ Idhùdu, atdídɔ̌ ma mózè, nyɨ̀kpódu nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ.»

4

Pfɔ̀mvɔ rɨ̌ Yɛ̌sù-afí númvǔ dhu
(Mrk 1.12-13; Luk 4.1-13)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Kàgàwà bhà ɨ̀lǐlǎ-Alafí náabhʉ̀ Yɛ̌sù ràrà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀, ndɨ́nɨ̌
Pfɔ̀mvɔ núumvú tɨ́ afína.

* **3:3 3.3** Ìsa 40.3

2 Nɨ́ Yɛ̌sù nʉ́ʉtsɨ ɔ̀nyʉ̀ t’ɔ́nyʉta-tsʉ̀ ìfɔ kumì ɨdhɔ tɨ́, ìnzɨ̌ ndàrà ɔ̀nyʉ̀
nɔ́nyʉ̀ rɔ̌ adyíbhengá màtɨ́ ndɨrɔ̀ kùbhingá màtɨ́. Nɨ́ àwù náadʉ̀ kàlʉ
atdídɔ̌.
3 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ pfɔ̀mvɔ nɨ́ira àhʉ kà-tɨ́, ndàdʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Nyɨ nyapɛ́ ì’ì
Kàgàwà t’Ídhùnà nyʉ́ tɨ́, nɨ́ ávɨ̀ kàrɨ́ odu rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ì, ’òngò mʉ̀gatì tɨ́.»
4 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kándɨ̌ dhu katɨ:
‹Ìnzɨ̌ nɨ́ mʉ̀gatì kɛ̀lɛ̌ ndɨ ìndrʉ̀ tɔ̀ rǎdʉ̀ ípìrɔ̌nga nábhʉ,
pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà-li’ɔ̀ rɔ̀ àhʉ kɔ́rɔ́ ɔtɛ nɨ́ ndɨ rǎdʉ̀ ípìrɔ̌nga nábhʉ ìndrʉ̌ tɔ̀*.›»
5 Tdítdɔ̌, Pfɔ̀mvɔ náarà kà nà Yèrùsàlɛmà, ìllɨ̌lǎ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndàdʉ̀ kàbhʉ rùpò
Kàgàwà bhà ɨdza dɔ̀-tsírɔ́ ɔrʉ́ ngari dɔ̀,
6 ndàdʉ̀ àtìnà kànɨ̌: «Nyɨ nyapɛ́ ì’ì Kàgàwà t’ídhùnà nyʉ́ tɨ́, nɨ́ ɔ́bɛ̀ pɛ́ nyɨ
obvò. Obhó tɨ́, Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kándɨ̌ dhu katɨ:
‹Kàgàwà rɨ̌ dhu nʉ́yǎ pbìndà màlàyikà tɔ̀ okúnʉ dɔ̀ rɔ̀,
ndínɨ̌ nyɨ nɔkɔ tɨ́ ɔrʉ́ rɔ̀ ɔtsʉ́na-tsírɔ́,
akyɛ odu nɔ́ɔbɛna pfɔ̌nʉ nɨ̌*.›»
7 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kándɨ̌ dhu
átɔ̀ katɨ:
‹Dhu-àkǎ nzá nyumvǔ pbʉ̀kʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-afí*.›»
8 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pfɔ̀mvɔ abhʉ̀ Yɛ̌sù rùpò ádzɨ̌ pbìrì-akpà dɔ̀. Kǎdʉ̀ kɔ́rɔ́ yà
adzɨ dɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá tɔ́ pbìrì mà, kɔ́rɔ́ ɔ̀yá ònzì mànà nítɛ̀ kà tɔ̀.
9 Kǎdʉ̀ àtìnà Yɛ̌sù nɨ̌: «Nyɨ nyapɛ́ nyɔkɔ̀ ɔtdyʉ̀nʉ dɔ̌ ɔnzìdú nyɨfʉ ma, nɨ́
kɔ́rɔ́ kɔ̀rɨ́ dhu núbhɔ̌ ma mɨ́ ɨndʉ̀.»
10 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Índrɨ̌ nyɨ́ àwú, Sìtanɨ̌! Obhó tɨ́, Kàgàwà bhà
Andítá ɔ̀ ka kándɨ̌ dhu katɨ:
‹Dhu àkǎ nyʉlɛ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ pbʉ̀kʉ̀ Kàgàwà,
nyadʉ̀ kà kɛ̀lɛ̌ nɨ́fʉ atdírɔ̀.›»
11 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Pfɔ̀mvɔ náadʉ̀ ndìvà, ndàrà kà-tɨ́ rɔ̀. Kàgàwà bhà màlàyíká
náadʉ̀ ìwu Yɛ̌sù-tɨ’ɔ̀, àdʉ̀ àmbɛ kà kàsʉ̌ nɔ́nzì dɔ̌.

Yɛ̌sù rɨ̌ pbìndà kasʉ nɔ́pɛ̀ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ dhu
(Mrk 1.14-15; Luk 4.14-15)

12 Yɛ̌sù nɨ́itdègu bàtizò nubhónà Yùwanì ka kósò imbi ɔ̀ dhu nɨ́rɨ, nɨ́
kǎdʉ̀ àrà fìndá dhu nɨ̌ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀.
13 Ányì, kǎdì nzá Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ àrà àdɨ Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʉ̀-
bɨdɔ̌ arí’ì kɨgɔ̀, Kàpɛ̀rnàwumù tɨ́ kátɨna ɔ̀. Kàpɛ̀rnàwumù nɨ’ì Zàbʉ̀lɔnà
mà, Nɛ̀ftalì mànà tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌ kɨgɔ̀.
14 Kɔ́rɔ́ wɔ̀ dhu náanzì ndì, ndínɨ̌ Kàgàwà nʉ́ʉnɔ pbìndà nabì Ìsayà-otù
ɔ̌ dhu náaká tɨ́. Kǎtɨ:
15 «Ɔ̀ɔ! Zàbʉ̀lɔnà bhà pbìrì mà, Nɛ̀ftalì bhà pbìrì mànǎ,
ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̀ rárà ngʉdhà,
Yɔ̀rɔ̀danì tɔ́ ɨdha-akpà-adzè nǎ rɔ̀ rí’ì pbìrì, Gàlìlayà,
yà ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí náaróko ɔ̀ná pbìrì!
16 Yà ínɔ̀ ɔ̌ aróko kɔ́rɔ́ alɛ nála wà ádrʉ̀ngbǎ awáwʉ̀.
Yà ɔvɛ-sɨsì tɔ́ ínɔ̀ níibvú ndì dɔ̀ná pbìrì ɔ̌ aróko alɛ dɔ̌nga
awáwʉ̀ náwʉ̀ wà*.»

---

* **4:4 4.4** Tɔ̀r 8.3 * **4:6 4.6** Zàb 91.11-12 * **4:7 4.7** Tɔ̀r 6.16 * **4:16 4.16** Ìsa 8.23–9.1

17 Kàpɛ̀rnàwumù ndɨ ndàrà àhʉ rɔ̀ ní ndɨ, Yɛ̌sù apɛ̀ ndʉ̀nɔ̀ Kàgàwà bhà
Ídzì Màkʉ̌rʉ̀, ndàrà àtìnà rɔ̌: «Nyʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyɨ́ nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga. Obhó
tí, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi-tsʉ̀ níndù wà ndì.»

Yɛ̌sù rɨ́ ɨ̀fɔ àwɛ̌rù núnzi dhu
(Mrk 1.16-20; Luk 5.1-11)

18 Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌ ndì ndúbhi rɔ́rɔ̀, Yɛ̌sù náala atdí alɛ bhà ɔ́yɔ̌
inzo. Abádhí nɨ'ì àwɛ̌rù. Atdí-ɔvɔ̀ nɨ'ì Sìmonì. Ngǎtsi ndɨ Sìmonì-ɔvɔ̀ nɨ'ì
Pɛ́tɛrʉ̀. Ndɨrɔ̀ kà t'ádɔ̀nà-ɔvɔ̀ nɨ'ì Àndɛ̀rɛyà. Abádhí ubhínà ìbhɛ̀ nɔ́kyɛ̀ rɔ̌
imbi nɨ̌ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀.

19 Nɨ́ Yɛ̌sù atɨ abádhí nɨ̌: «Nyìwʉ̌ owùdu ɔ̌! Ma mɨ́ nyʉ̌gɛ̀rɛ̀, nyǒngò
ìndrʉ̌-tsʉ̀ núndu róngo, ndɨ́nɨ̌ owùdu nʉngʉ tɨ́ alɛ tɨ́.»

20 Nɨ́ ʉrɔ́ rɔ̀ tɨ́, abádhí nʉ́ʉbhà fɨyɔ́ ìbhɛ̀-mbɨ̌, 'àdʉ̀ òwu kǒwù ɔ̌.

21 Tdɨ́tdɔ̀ Yɛ̌sù náandrì ɨtsɛta akɛ, ndàdʉ̀ Zɛ̀bɛ̀dayò bhà ɔ́yɔ̌ inzo nála. Ɨ
inzo nɨ'ì Yàkɔbhɔ̀ mà adɔ̀nà Yùwanì mànà. Abádhí nɨ́ɨ'ì fɨyɔ́ ibhú ɔ̀, àbayà
Zɛ̀bɛ̀dayò mànà, fɨyɔ́ ìbhɛ̀-mbɨ̌ nɔ́bhɔlɔ ì ɨ́ rɔ́. Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ abádhí nánzì.

22 Nɨ́ ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, abádhí adʉ̀ àbayà nʉ́bhà ibhú mànà, 'àdʉ̀ òwu Yɛ̌sù-
owù ɔ̌.

Yɛ̌sù rɨ́ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ, ndàdʉ̀ andɨtálɛ nígʉ dhu
(Mrk 1.9; Luk 4.44; 6.17-18)

23 Yɛ̌sù nóongónà ùbhi kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌. Kǎránà dhu
ùdhe rɔ̌ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àrà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi
tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀. Ndɨrɔ̀ kǎránà kɔ́rɔ́ andɨ-tɨdɔ̀ nígʉ rɔ̌,
ndàdʉ̀ kɔ́rɔ́ otsu-tɨdɔ̀ nígʉ.

24 Nɨ́ kɔ̀yɨ̌ náaká kɔ́rɔ́ Sìriyà tɔ́ pbìrì ɔ̌. Ndɨrɔ̀, ka kowúnà dhèdhèrɔ̀ andɨ-
tɨdɔ̀ nɨ̌ arándɨ alɛ nʉ́mbà rɔ̌ kà-fɔ'ɔ̀. Ɨ alɛ nɨ'ì yà nzɛ́rɛ-alafí nà arí'ì ɔ̀yà
alɛ mà, símvɔtálɛ mà, ndɨrɔ̀ ngbɔ̌ya ʉ́vɛ alɛ mànà. Nɨ́ Yɛ̌sù náaránà ɨ alɛ
nígʉ rɔ̌ kɔ́rɔ́.

25 Ábhɔ̌ ihé-yà nóowúnà ìwu rɔ̌ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, Dɛ̀kàpolì tɔ́ pbìrì
ɔ̀ rɔ̀, Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ Yɔ̀rɔ̀danì tɔ́ ɨdha-
akpà-adzè rɔ̀ màtɨ́, ɨ rùbhi kǒwù ɔ̌.

5

Yɛ̌sù rɨ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ ihé-yà tɔ̀ pbìrì dɔ̌ rɔ̀ dhu
(Mrk 3.13; Luk 6.12-13)

1 Yɛ̌sù níitdègu ihé-yà nálǎ, nɨ́ kʉ̌pò pbìrì dɔ̀, ndàdʉ̀ àdɨ obvò. Nɨ́ kàbhà
ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ìwu kà-tɨ'ɔ̀.

2 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ kǎdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùdhe dhu abádhí tɔ̀, ndàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌:

Hirò nɔnzɨya alɛ
(Luk 6.20-23)

3 «Hirò nɔnzɨya alɛ nɨ́
yà nǎkʉ̀ tɨ́ arí'ì alɛ-afí ɔ̀nǎ rɔ̀ alɛ,
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi nɨ́ abádhí tɔ́ nídhunɨ̌!
4 Hirò nɔnzɨya alɛ nɨ́,
yà kòmbí aróko nyɨya-dha ɔ̌ alɛ,
Kàgàwà nóopéya abádhí-afí nídhunɨ̌!
5 Hirò nɔnzɨya alɛ nɨ́
yà ɨ̀yɔ̀nga ɔ̌ aróko alɛ,

abádhí nóokoya yà adzɨ-kàmă tí nídhunĭ.
6 Hirò nɔnzɨya alɛ ní,
yà obhónánga ɔ̀nzɨ ɨ̀ í dhu tɔ́ àwù nà arí'ɨ̀, àdhàdhì ɔ̀nyʉ̀ mà ɨdha mànà-
atdyú òho ka karí dhu bhĕyi alɛ,
Kàgàwà náadʉ̀ya abádhí ózè dhu nábhʉ ràkă abádhí tɔ̀ nídhunĭ.
7 Hirò nɔnzɨya alɛ ní
ɨzʉ nábà arí ɔdhíya dɔ̌ alɛ,
Kàgàwà náabáya ɨzʉ abádhí dɔ̌ nídhunĭ.
8 Hirò nɔnzɨya alɛ ní
afíya ɔ̀nă rɔ̀ ílă Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ alɛ,
abádhí náalaya Kàgàwà-ngbɔ̀ nídhunĭ.
9 Hirò nɔnzɨya alɛ ní,
màrʉ̀ngà ɔ̌ arí ìndrŭ nábhʉ̆ ròkò alɛ,
Kàgàwà náanziya abádhí pbìndà inzo tí nídhunĭ.
10 Hirò nɔnzɨya alɛ ní
obhónánga ɔ̀nzɨ ɨ̀ arí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ka karávu rɔ̀yá alɛ,
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbă kamà bhà idzi nɨ'ɨya abádhí tɔ́ nídhunĭ.
11 Ndɨrɔ̀, hirò nɔnzɨya ní nyĭ,
yà nyĭ nĭ ka karí dhu nʉ́nɔ,
kavu rʉ̀kʉ́,
kadʉ̀ kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛ dhu-tɨdɔ̀ náwɛ dʉ̀kʉ́ okúdu dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀.
12 Ní nyìlè nyĭ, nyădʉ̀ òko dhèdhɛ ɔ̌, nyĭ nyabáya ádrʉ̀ngbă mʉ̀kìmbà nyʉ́
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nídhunĭ. Wɔ̀ dhu bhĕyi tí ní ndɨ ka kavù angyi ɨ'ɨ̀ Kàgàwà
bhà pbànábí rɔ̌.»

Yĕsù-owù nʉ́ngʉ̆ arí alɛ ní yà adzɨ ɔ̌ iko mà, awáwʉ̀ mànà dhu
(Mrk 9.50; Luk 14.34-35)

13 Yĕsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌ ihé-yà nĭ: «Nyĭ ní iko yà adzɨ dɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌.
Pbɛ́tʉ̀, iko-òvŭ náapɛ́ ìku, ní ka kádʉ̀ kàbhʉ ròkyè àdhu nĭ tdítdɔ̌? Kà kàsʉ̆
rĭ mbă àdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ tdítdɔ̌. Kà rădʉ̀ àkă koyì iri, kadʉ̀ àmbɛ ɔ̀nánga nótsì dɔ̌
alɛ-pfɔ̀ nĭ.
14 Nyĭ ní ndɨ awáwʉ̀ yà adzɨ dɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌. Pbìrì dɔ̌ ka kɔ́sì kɨgɔ̀ náarí
nzĭ ndòru.
15 Ndɨrɔ̀, ka kínzĭ àdʉ̀ tarà nɔ́bì, kadʉ̀ àtsìnà ɨ̀tă-tsì. Pbɛ́tʉ̀, ka kádʉ̀ kɔ̀bì,
kadʉ̀ ɨ̀linà tarà ʉ̀lĭ ka karí ɔ̀ná ɔrʉ́ ngari ɔ̌. Ndɨ dhu bhĕyi ní ndɨ kà rădʉ̀
ɨdzá rí'ɨ̀ kɔ́rɔ́ alɛ-nyĭnga náwʉ̀.
16 Ní ndɨ dhu bhĕyi tí, dhu àkă fʉ̀kʉ́ awáwʉ̀ ràwʉ̀ kɔ́rɔ́ alɛ-nyĭnga, ndínĭ
abádhí ala tí ídzì kàsʉ̆kʉ, 'àdʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ɨ̀ Àbakʉ Kàgàwà nífʉ.»

Yĕsù rĭ dhu núdhĕ Ʊyátá nífʉ̆ ka kí dhu dɔ̌ dhu

17 Yĕsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌: «Àpɛ́ nyɨ̀rɛ̀ nga ma ríra Músà bhà Ʊyátá mà,
pbànábí nʉ́ʉnɔ dhu mànà dhu núgolo. Ma mírà nzá abádhí núgolo,
pbɛ́tʉ̀, ma mírà ndínĭ ma mabhʉ̀ tí ɨ Ʊyátá nʉ́nɔ̀ dhu rɔ̀nzɨ ɨ̀.
18 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̆kʉ̀: òko yà adzɨ mà ɔ̀rʉ̀-akpà mànà nóko
rórò, atdí andítá-nyɨ̀kpɔ́-tʉ́tʉ̆ngba mà ɨ Ʊyátá ɔ̌ náawíya nzĭ, ràrà àhʉ yà
adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rĭ ndɔ̀dì dhu ɔ̀.
19 Nírɔ̀, atdí alɛ náapɛ atdí akɛkpá Ʊyátá-ngba mà nʉ́kɔ̀ kɔ̀rí Ʊyátá
nzínzì ɔ̌, ndàdʉ̀ dhu ùdhe ngʉ̆kpà alɛ tɔ̀ ròwù kʉ̀kɔ̀ rɔ̌ átɔ̀ ndɨ bhĕyi, ní
ndɨ alɛ nɨ'ɨya ndɨ ákɛ̆kpá alɛ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbă kamà bhà idzi ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀

ɨ Ʊyátá nífʉ̌ rǐ, ndàdʉ̀ dhu ùdhe ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ rìfʉ ka átɔ̀ ndɨ̀ bhěyi alɛ,
ní ndɨ alɛ nɨ́ɨya ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbă kamà bhà idzi ɔ̌ ádrʉ̀ngbălɛ.
20 Obhó tí, ma mátɨna nyɨ̌ nǐ: nyɨ̌ nyarɔ́nzɨna obhónánga náapɛ́ nzɨ̌ òse
Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànà tɔ́ obhónánga dɔ̀nă, ní
nyɨ̌ nyotsúya nzɨ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbă kamà bhà idzi ɔ̀.»

Yěsù rǐ dhu núdhě ìndrʉ̌ ràkɔ̌ dhu dɔ̌ dhu

21 Tdítdɔ̌ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyɨ̌ nyírì wà abhúkʉ tɔ̀ Kàgàwà ʉyá dhu
ndàtɨ: ‹Dhu àkă nzá nyohò abvo. Abvo nòhò alɛ nákă kɔtdɨ̀ ànyǎna.›
22 Pbɛ́tʉ̀, ma mí dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀, matɨ: ɔdhɨ̀nà rɔ̌ àkɔ̌ alɛ, nákă kɔtdɨ̀
ànyǎna. Ndirɔ̀, ɔdhɨ̀nà nàtɨ̀ kìdhɔmà tí alɛ, nákă ádrɔ̀drɔ̌ anya nítdɨ̀ arí
alɛ rɔ̀tdɨ̀ anya dɔ̀ná. Ndirɔ̀, ndɨ alɛ ràtɨ ɔdhɨ̀nà nǐ: ‹Ɨnyɨ ní àrǐtálɛ!› Ní ndɨ
alɛ àkă, kobvù yà ɨ̀nzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀.
23 Nyɨ nyapɛ́ ɨ̀'ɨ̀ pɛrɛ̀ nábhʉ̌ nyɨ nyí màzàbahʉ̀ dɔ̌ rɔ̀ Kàgàwà tɔ̀ rɔ́, dhu
ràdʉ̀ ìse ʉ̀nʉ́ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ ɨ̀nè nzɛ́rɛ dhu ràrǐ'ɨ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ adɔ̀nʉ nà,
24 ní dhu àkă nyʉbhà ndɨ pɛrɛ̀ màzàbahʉ̀-ɔ̀nzɨ̌, nyadʉ̀ nyadu, nyŏwù
ndɨ nzínzìkʉ ɔ̌ rí'ɨ̀ dhu nítɔ̀ angyi adɔ̀nʉ mànà. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ, nyɨ
nyádʉ̀ nyadu, nyɨrà pbʉ̀kʉ̀ pɛrɛ̀ nábhʉ Kàgàwà tɔ̀.
25 Dhu nà nyɨ̌ nyarí'ɨ̀ nà nzínzìkʉ ɔ̌ ɔdhɨ̀nʉ náapɛ́ àmbɛ àrà dɔ̌ nyɔbhʉ̀,
nyǎdʉ̀ òko nyǎmbɛ òwu dɔ̌ atdíkpá ka mànà dhʉ̀wanì ɔ̀, ní dhu àkă nyɔnzì
ɔbɨ, nyɨ̌rì nyɨ̌, nyɨ̌tɔ̀ ndɨ dhu, ɨnzá nyɨ̌ nyàpè òwu ùvò anya t'ítdɨ̀ta t'álɛ-
ɔ̀nzɨ̌ rɔ́rɔ̀. Ɨmbă kɨ'ɨ̀ ndɨ dhu bhěyi rɔ̀, kà rădʉ̀ nyabhʉ kɔtdɨ̀ ànyǎnʉ, kadʉ̀
nyabhʉ pùrʉ̌sì ròsò nyɨ imbi ɔ̀.
26 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ ɨndʉ̀: nyɨ nyí nzɨ̌ àdʉ̀ àhʉ imbi ɔ̀ rɔ̀ ɨnzá nyɨ
nyùbho dʉ̀nʉ́ ka kɔ̀tdɨ̀ dhu rìku kɔ́rɔ́ rɔ́rɔ̀.»

Yěsù rǐ dhu núdhě mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ dɔ̌ dhu
(Mrk 9.43,47-48)

27 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyɨ̌ nyírì wà yà ka kʉnɔ dhu, katɨ:
‹Dhu àkă nzá nyɔnzì mʉ̀nyɔ̀nɨ̀.›
28 Pbɛ́tʉ̀ ɨma, ma mátɨna nyɨ̌ nǐ: atdí kpatsìbhálɛ náapɛ́ ngǎtsi alɛ-ve dɔ̀
nga nándà, ndàdʉ̀ kǎtdyú nóhò, ní ndɨ alɛ nɔ́nzì wà mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ ndɨ̀ tsìbhálɛ
nà afína ɔ̀.
29 Ní dhu náapɛ́ ɨ̀'ɨ̀, fangà tɔ́ nyɨ̀kpɔ́nʉ náarí nyabhʉ̌ nyotsù nzɛ́rɛnga ɔ̀
dhu tí, ní dhu àkă nyɨtă ka, nyadʉ̀ ɨ̀tùnà nyobvù ɨtsɛ rʉ̀nʉ́ rɔ̀. Obhó tí, dhu
àkă wà nyiwɨ̀ atdí ngbɔ̌nʉ-rɔ̌ngá-ngba, ròsè kɔ́rɔ́ ngbɔ̌nʉ nóbvù ka kí ɨ̀nzɨ̌
arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ dhu dɔ̀nă.
30 Ndirɔ̀, dhu náapɛ́ ɨ̀'ɨ̀, fangà tɔ́ ɔtsʉ́nʉ náarí nyabhʉ̌ nyotsù nzɛ́rɛnga
ɔ̀ dhu tí, ní dhu àkă nyɔtdɨ̀ ka, nyadʉ̀ òbvùnà ɨtsɛ rʉ̀nʉ́ rɔ̀. Obhó tí, dhu
àkă wà nyiwɨ̀ atdí ngbɔ̌nʉ-rɔ̌ngá-ngba, ròsè kɔ́rɔ́ ngbɔ̌nʉ nóbvù ka kí ɨ̀nzɨ̌
arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ dhu dɔ̀nă.»

Yěsù rǐ dhu núdhě kpatsìbhálɛ mà rǐ 'ʉ̀bhă
pbɨ̀ndà tsìbhálɛ nà dhu dɔ̌ dhu
(Màt 19.9; Mrk 10.11-12; Luk 16.18)

31 Tdítdɔ̌ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Ka katɨ átɔ̀: ‹Pbɨ̀ndà tsìbhálɛ nɔ́dhɔ rí alɛ
nákă ndàndǐ ʉbhátá tɔ́ bhàrʉwà, ndàdʉ̀ àbhʉnà kà-fɔ́.›
32 Pbɛ́tʉ̀ ɨma, ma mátɨna nyɨ̌ nǐ: ‹Atdí alɛ mà náapɛ́ pbɨ̀ndà tsìbhálɛ
nɔ́dhɔ ɨnzá ní mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ kɔ̀nzìnà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ tí, ní ndɨ alɛ nítsu wà
pbɨ̀ndà tsìbhálɛ mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ ɔ̀, ndɨ tsìbhálɛ mà rădʉ̀ òwu 'ʉ̀mba ngǎtsi

kpatsìbhálɛ nà nídhunǐ. Ndɨrò, ndɨ ɔ̀dhɔ ka kɔ̀dhɔ̀ tsìbhálɛ nà ɨ̀ nʉ̀mbǎ alɛ nádʉ̀ ɨ́ʼì ɨwà mʉ̀nyɔ̀nì nɔ̀nzì átɔ̀.›»

Yěsù rǐ dhu núdhě dhu tʼɔ́tsɔta dɔ̌ dhu

33 Tdítdɔ̀ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyǐ nyírì wà yà abhúkʉ tɔ̀ ka kʉyá dhu, katɨ: ‹Àpɛ́ nyʉ̀tsɔ̀ dhu tɨ̀tɔ̀ dɔ̀, pbɛ́tʉ̀ dhu àkǎ nyɔ̀nzì yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-ɔ̀nzǐ nyǐ nyɔ́tsɔ̀ ɔ̀nzɨ nyǐ nyɔ́nzɨna dhu tí dhu*.›

34 Pbɛ́tʉ̀, ma mátɨna nyǐ nǐ: Àpɛ́ nyʉ̀tsɔ̀ dhu akɛ̀kpá màtí. Àpɛ́ nyʉ̀tsɔ̀ dhu ɔ̀rʉ̀-akpà-ɔvɔ̀ rɔ̌ màtí, Kàgàwà náarádɨ dɔ̀ná tombi ní ndɨ nídhunǐ.

35 Àpɛ́ nyʉ̀tsɔ̀ dhu yà adzɨ-ɔvɔ̀ rɔ̌ màtí, Kàgàwà náarí pfɔ̌na ʉ̀lǐ rɔ́nga ní ndɨ nídhunǐ. Àpɛ́ nyʉ̀tsɔ̀ dhu Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌ màtí, ádrʉ̀ngbǎ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà kɨgɔ̀ ní ndɨ nídhunǐ.

36 Ndɨrò, àpɛ́ nyʉ̀tsɔ̀ dhu dʉ̀kʉ-ɔvɔ̀ rɔ̌ màtí, ɨ̀nzǐ nyǐ nyádʉ̀ atdí àyǐ-vɛ́-ngba mà nábhʉ rɔ̀tì, ndɨrò ngǎtsi nǐ ròpfò nídhunǐ.

37 Obhó dhu tí rí́ʼì dhu nákǎ nyǎtɨ obhó dhu tí. Ndɨrò, ɨ̀nzǐ ní obhó dhu tí rí́ʼì dhu nákǎ nyǎtɨ ɨ̀nzǐ ní obhó dhu tí. Wɔ̀ dhu dɔ̌ ka kísěna ngʉ̌kpà dhu nádʉ̀ ɨ́ʼì nzɛ́rɛ alɛ, Pfɔ̀mvɔ bhà rɔ̀ ɨ̀rà dhu.»

Yěsù rǐ dhu núdhě nzɛ́rɛ dhu núbhǒ ka kí nzɛ́rɛ dhu nǐ dhu dɔ̌ dhu (Luk 6.29-30)

38 Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̀: «Nyǐ nyírì wà yà ka kʉnɔ dhu, katɨ: ‹Alɛ-nyɨ̀kpó alɛ-nyɨ̀kpó arì ɔ̌, ndɨrò alɛ-kù alɛ-kù arì ɔ̌*.›

39 Pbɛ́tʉ̀ ɨma, ma mátɨna nyǐ nǐ, dhu ràkǎ nzá nyʉ̌bho nzɛ́rɛ dhu nzɛ́rɛ dhu nǐ. Atdí alɛ náapɛ́ ngàngànʉ ɔ̀pbɨ fangà dɔ̀nǎ rɔ̀, ní dhu àkǎ nyʉgɛ̀rɛ̀ ígù dɔ̀nǎ ngàngànʉ kà rɔ̀pbì átɔ̀.

40 Atdí alɛ náapɛ́ ndòzè ndàrà nyɔbhʉ̀ dhʉ̀wanì ɔ̀, ndínǐ ndakɔ̀ tí rʉ̀nʉ́ sìmisì, ní dhu àkǎ nyɨwà rʉ̀nʉ́ kotì átɔ̀, nyabhʉ kà tɔ̀.

41 Atdí alɛ náapɛ́ nyʉtʉ̌ ɔbɨ nǐ nyanɔ̀ dɔ̀ná dhu, nyarà nà atdí kìlòmɛ̌tɛ̀rɛ̀ tí, ní dhu àkǎ nyanɔ̀ ka, nyarà nà ɔ́yɔ̀ kìlòmɛ̌tɛ̀rɛ̀ tí.

42 Atdí alɛ náapɛ́ dhu òntzi fʉnʉ́, ní dhu àkǎ nyabhʉ ndɨ dhu kà tɔ̀. Ndɨrò, kǎpɛ́ dhu òntzi ndʉ̀wʉ fʉnʉ́, ní dhu àkǎ nzá nyuvǒ nyɨ ndɨ dhu rɔ̌.»

Yěsù rǐ dhu núdhě òmvǔ nózè ka kí dhu dɔ̌ dhu (Luk 6.27-28,32-36)

43 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyǐ nyírì wà yà ka kʉnɔ dhu átɔ̀, katɨ: ‹Dhu àkǎ nyozè ɔdhìnʉ, nyadʉ̀ pbʉ̀kʉ̀ òmvǔ nɔ́ndrɔ̀.›

44 Pbɛ́tʉ̀ ɨma, ma mátɨna nyǐ nǐ: Dhu àkǎ nyǒzè fʉ̀kʉ́ òmvǔ, nyǎdʉ̀ òwu nyǐtsɔ̀ rɔ̌ rʉ̀kʉ́ arávu alɛ dɔ̌.

45 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, nyǐ nyǎdʉ̀ òngo ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí́ʼì Àbakʉ Kàgàwà bhà inzo tí. Obhó tí, ka ní ndɨ adyifɔ̀ nábhʉ̌ arí rìkà nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ mà, ídzì dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ mànà dɔ̌. Ndɨrò kǎrí igye nábhʉ̌ rìkɔ̌ obhónánga ɔ̀nzɨ arí alɛ dɔ̌, ɨ̀nzǐ arí kɔ̀nzɨ alɛ mànà.

46 Nyǐ nyapɛ́ yà nyǐ nózè alɛ kɛ̀lɛ̌ nózè, ní ádhu Kàgàwà adʉ̀ya àbhʉnà fʉ̌kʉ̀ pɛrɛ̀ tí? Pàratà tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ mà náatí obhó dhu nónzɨ átɔ̀ ndɨ dhu bhěyi tí?

47 Ndɨrò adɔ́kʉ-tsʉ̌ tí nyǐ nyí mʉ̀lɛ̀mbɛ̀ nóngʉ̀ rɔ̀, ádhu ndɨ ádrʉ̀ngbǎ dhu tí nyǐ nyarɔ́nzɨna? Ɨnzá Kàgàwà ná́ʼù alɛ mà náatí obhó dhu ɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhěyi tí átɔ̀?

---

* **5:33 5.33** Law 19.12; Ɔzt 30.3; Tɔ̀r 23.22-24 * **5:38 5.38** Law 24.20; Tɔ̀r 19.21

48 Ní, dhu àkǎ nyǐ'ì mbǎ afátá nà alɛ tí, àdhàdhì ɔrʉ̀-akpà ɔ arí'ì Àbǎkʉ Kàgàwà narí mbǎ afátá nà alɛ dhu bhěyi.»

6

Yěsù rǐ dhu núdhě pɛrɛ̀ núbho ka kádʉ̀ tí dhu dɔ̌ dhu

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtìnà: «Nyàndà nga mběyi ìnzǐ nyɔ̌nzì ídzì dhu tí rí'ì dhu ìndrǔ tɔ̀ ìndrǔ-nyìkpó ɔ̌ rɔ̀, ndínǐ ka kala tí nyǐ. Ndi dhu bhěyi nyǐ nyapɛ́ kɔ̀nzi, ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbakʉ Kàgàwà rǐ nzǐ àdʉ̀ pɛrɛ̀ núbho fʉ̌kʉ̀.

2 Ní, pɛrɛ̀ nábhʉ̌ nyi nyí nyɔnzì ìndrǔ-dzʉ̀nà nǐ rɔ̀, dhu àkǎ nzá nyabhʉ ka ìkǔ ɔ̌, àdhàdhì ɔyɔyɔ idàya nà alɛ náarí kɔ̀nzi unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀ ndirɔ̀ ngʉdhà ɔ̌ rɔ̀ màtí dhu bhěyi. Abádhí náarí dhu ɔ̀nzi ndi dhu bhěyi ndínǐ ka kifʉ tí ì. Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: abádhí nábà wà fìyɔ́ mʉ̀kìmbà angyangyi.

3 Pbɛ́tʉ̀ inyi, pɛrɛ̀ nábhʉ̌ nyi nyí nyɔnzì ìndrǔ-dzʉ̀nà nǐ rɔ̀, dhu àkǎ nzá nyabhʉ ígù tɔ́ ɔtsʉ́nʉ rʉ̀ni fangà tɔ́ ɔtsʉ́nʉ rǎbhʉ̌na dhu.

4 Ndi dhu bhěyi ní ndi, nyi nyàbhʉ pɛrɛ̀ rǎdʉ̀ àdi ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀. Ndirɔ̀, Àbanʉ Kàgàwà, yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ dhu nálǎ arí alɛ, ní rǎdʉ̀ mʉ̀kìmbà nábhʉ indʉ̀.»

Yěsù rǐ alɛ nítsɔ̀ ka kádʉ̀ tí dhu núdhě dhu
(Luk 11.2-4)

5 Tdítdɔ̌ Yěsù adʉ̀ àtìnà: «Nyǐtsɔ̀ nyǐ nyí rɔ̀, dhu àkǎ nzá nyɔ̌nzì nyǐ ɔyɔyɔ idàya nà alɛ náarí 'ɔ̀nzi dhu bhěyi. 'Ɨtsɔ̀ ì í rɔ̀, abádhí náarí 'òzè 'ìtsɔ̀ ì ɔrʉ́ ì ìkò rɔ́rɔ̀ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀, ndirɔ̀ otu-yàgá ɔ̌ rɔ̀ màtí, ndínǐ kɔ́rɔ́ alɛ náala tí ì. Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, abádhí nábà wà fìyɔ́ mʉ̀kìmbà.

6 Pbɛ́tʉ̀ inyi, nyitsɔ̀ nyi nyí ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, dhu àkǎ nyotsù pbʉ̀kʉ̀ kàluga ɔ̀, nyadyì tsʉ̀nʉ ányì, nyadʉ̀ nyitsɔ̀ yà ányì rí'ì ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ Àbanʉ Kàgàwà rɔ̌. Ní, ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ nyi nyɔ́nzina dhu àlǎ arí ndi Àbanʉ Kàgàwà, rǎdʉ̀ pɛrɛ̀ nábhʉ indʉ̀.

7 Ní, nyǐtsɔ̀ nyǐ nyí rɔ̀, dhu àkǎ nzá nyʉ̌nɔ ìmbǎ tǐya nà ɔtɛ abhɔ, yà inzá Kàgàwà ná'ù alɛ náarɔ́nzina dhu bhěyi. Abádhí náarí inga nírɛ̀, abhɔ ì ɔtɛ̀ rɔ̀ nga ràrǐ ndi Kàgàwà rǎdʉ̀ ì ʉ́nɔna dhu nírì nǐ.

8 Ní, dhu àkǎ nzá nyɔ̌nzì nyǐ abádhí bhěyi. Obhó tí, Àbakʉ Kàgàwà nʉ́ni wà àkǎ àkǎ fʉ̌kʉ̀ dhu, inzá nyǐ nyàpɛ̀ ndi dhu ɔ̀nzi fɔ́ná rɔ́rɔ̀ màtí.

9 Ní, kànǐ nyǐ nyádʉ̀ nyǐtsɔ̀ tí dhu:

‹Ɔrʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbakà Kàgàwǎ,
Ábhʉ̌ ɔvɔ̀nʉ rìlè ndì,
10 ábhʉ̌ idzi ɔ̀nyʉ nyi nyí dɔ̀ká ɔ̀ná idhɔ ràkǎ,
ábhʉ̌ nyi nyòzè dhu ròngò ndɔ̀nzì yà adzi dɔ̌, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí ndɔ̀nzi dhu bhěyi.
11 Íbhò yà bìlǐnganà nyi nyaríbhona ɔ̀nyʉ̀ indo fǎkà.
12 Ʉ̌bà fàká afátá fǎkà,
àdhàdhì mǎ marí dhu nʉ́ba ɔnzìká dhu nʉ̀fǎ alɛ tɔ̀ dhu bhěyi.
13 Ndirɔ̀ àpɛ́ nyabhʉ̀ pfɔ̀mvɔ rùmvǔ afíka,
pbɛ́tʉ̀, ɔ́dɔ mǎ wɔ̀ ndi Nzɛ́rɛ alɛ rɔ̌ rɔ̀.
[Obhó tí, Idzi t'ɔ́nyʉta mà, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbi mà, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ mànà nákǎ inyi nà tí dhòdhódhónga nà. Àmìnà.›]

14 Obhó tí, nyɨ́ nyapɛ́ dhu nʉ́bà ɔnzìkʉ́ dhu nʉ̀fǎ alɛ tɔ̀, ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì
Àbakʉ Kàgàwà rǎdʉ̀ dhu nʉ́bà átɔ̀ fʉ̌kʉ̀.
15 Pbɛ́tʉ̀, ìnzɨ́ nyɨ́ nyapɛ́ dhu nʉ́ba ɔnzìkʉ́ dhu nʉ̀fǎ alɛ tɔ̀, ní Àbakʉ Kàgàwà
rɨ́ nzɨ́ adʉ̀ dhu nʉ́bà átɔ̀ fʉ̌kʉ̀.»

Yěsù rɨ́ dhu núdhě ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsì ka kádʉ̀ tí dhu dɔ̌ dhu

16 Tdítdɔ̌ Yěsù adʉ̀ àtìnà: «Ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nyɨ́ nyʉ̀tsì rɔ̀, dhu àkǎ nzá
nyǒkò ɨzʉ̀kʉ ɔ̌, ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ náarɔ́nzɨna dhu bhěyi. Abádhí náarí
nyìya wɔ̀yɔ̌ nʉ́gɛ̀rɛ̀, ndínɨ̌ kɔ́rɔ́ alɛ náala tí ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ ì ʉ̀tsì dhu.
Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: abádhí nábà wà fɨyɔ́ mʉ̀kìmbà angyangyɨ.
17 Pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ, ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nyɨ nyʉ̀tsì rɔ̀, dhu-àkǎ nyu'o nyìnʉ rìlǎ,
nyadʉ̀ ndrùù rɔ́ngʉ akyɛ nútri dʉ̀nʉ rɔ̌ àyɨ́ ɔ̀,
18 akyɛ kɔ́rɔ́ alɛ náalana ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nyɨ nyʉ̀tsì dhu nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀,
Àbanʉ Kàgàwà yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ rí'ì ányì, ní ndɨ àkǎ ndʉ̀nɨ ka. Ndɨ dhu bhěyi ní
ndɨ Àbanʉ Kàgàwà, yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ nyɨ nyɔ́nzɨna dhu nálǎ arí, náadʉ̀ya pɛrɛ̀
àbhʉ ɨndʉ̀.»

Yěsù rɨ́ dhu núdhě ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ka kí ongyéngá-tsʉ̀ núndʉ̌ dhu dɔ̌ dhu (Luk 12.33-34)

19 Tdítdɔ̌ Yěsù adʉ̀ àtìnà: «Dhu àkǎ nzá nyʉ̌ndu ongyéngá-tsʉ̀ fʉ̌kʉ̀
yà adzɨ dɔ̌. Ányì, akuku mà kéngezé mànà náarí dhu ìnzǎ, ndɨrɔ̀ ányì
ogbotálɛ náarí ɨdza-tsʉ̀ nʉ́kɔ̌, 'àdʉ̀ ɔ̀yá dhu nʉ́mbà.
20 Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ nyʉ̌ndu ongyéngá-tsʉ̀ fʉ̌kʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, yà ìnzɨ́ akuku
mà kéngezé mànà náarí dhu ìnzǎ ɨ, ndɨrɔ̀ ìnzɨ́ ogbotálɛ náarí ɨdza-tsʉ̀
nʉ́kɔ̌, 'àdʉ̀ ɔ̀yá dhu nʉ́mbà ɨ.
21 Obhó tí, pbʉ̀kʉ̀ ongyéngá náarí'ì ɨ nga ní ndɨ afínʉ rǎdʉ̀ ɨ'ì nɨ̌.»

Alɛ-nyìkpɔ́ ní alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ tarà dhu (Luk 11.34-36)

22 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtìnà: «Alɛ-nyìkpɔ́ ní alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ tarà. Ní,
nyìkpɔ́nʉ náapɛ́ ì'ì ídzì rɔ̌ rɔ̀, ní kɔ́rɔ́ ngbɔ̌nʉ rǎdʉ̀ ɨ'ì awáwʉ̀ ɔ̌.
23 Pbɛ́tʉ̀ nyìkpɔ́nʉ náapɛ́ ɨ'ì andɨ nà, ní kɔ́rɔ́ ngbɔ̌nʉ rǎdʉ̀ ì'ì ínɔ̀ ɔ̌. Nírɔ̀,
afínʉ ɔ̀ rí'ì awáwʉ̀ náapɛ́ òngo ínɔ̀ tí, ní ndɨ ínɔ̌-yà tí mbǎ àdʉ̀ ɨ'ì ádrʉ̀ngbǎ
nyʉ́?»

Kàgàwà-kàsʉ̌ mà yà adzɨ dɔ̌ ònzì-kàsʉ̌ mànà (Luk 16.13)

24 Yěsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌: «Atdí alɛ mà rɨ́ nzɨ́ àdʉ̀ ɔ́yɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-kàsʉ̌
nɔ́nzì atdíkpá, atdí kàsʉmì ɔ̌. Kà rǎdʉ̀ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ nɔ́ndrɔ̀, ndàdʉ̀
ngǎtsi ádrʉ̀ngbǎlɛ nózè. Ndɨrɔ̀, kà rǎdʉ̀ ndàpba atdí alɛ rɔ̌, ndàdʉ̀ ngǎtsi
alɛ nídzɛ̀lɛ̀. Ní ndɨ dhu bhěyi tí, nyɨ́ nyí nzɨ́ àdʉ̀ Kàgàwà-kàsʉ̌ nɔ́nzì atdíkpá
yà adzɨ dɔ̌ ònzì-kàsʉ̌ mànà.»

Ɨnzá dhu àkǎ kitʉ̌ alɛ-afí yà adzɨ ɔ̌ dhu nɨ̌ dhu (Luk 12.22-31)

25 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌: «Kɔ̀nɨ̌ wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ
ma mátɨna nyɨ́ nɨ̌: dhu ràkǎ nzá nyɨ̌tʉ̌ afíkʉ fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̀nga mà ngbɔ̌kʉ
mànà dhu nàndà dhu nɨ̌, nyǎmbɛ àtìnà dɔ̌: nyɨ́ ràrɨ́ àdhu ɔ̀nyʉ, nyɨ́ ràrɨ́
àdhu ɔ̀mvʉ̀, ndɨrɔ̀ nyɨ́ ràrɨ́ àdhu ʉ̀fɔ̌ rʉ̀kʉ́. Ìndrʉ̌ bhà ípìrɔ̀nga nósè tí nzá
ɔ̀nyʉ̀ dɔ̀nǎ? Ndɨrɔ̀, alɛ-ngbɔ̀ nósè tí nzá mbɛrʉ̀ dɔ̀nǎ?

26 Nyàndà pɛ́ ɔrʉ́ arángɨlɨ àrɛ̀: abádhí arí nzɨ̌ ɨnga nóbhì, ndɨrɔ̀ abádhí
arí nzɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ nógu. Abádhí arí nzɨ̌ ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀ mà núndʉ̌ ɔ́ngɔ̀lɨ̌ ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ɔ̀rʉ̀-
akpà ɔ̀ arí'ì Àbakʉ Kàgàwà náarí abádhí nóngù. Ní nyɨ̌, nyɨ̀ nyʉ́dà tí nzá
ɨ àrɛ̀ kɔ́rɔ́?
27 Ádhɨ pbá alɛ ndɨ nzínzìkʉ ɔ̌, wɔ̀ afína ndì ndìtʉ̌ abhɔ dhu rǎdʉ̀ ɨdhɔ̀na
nítrɔ atdí ɨdhɔ nɨ̌ màtí yà adzɨ dɔ̌?
28 Ndɨrɔ̀, ádhu nyɨ̌ nyarí afíkʉ nítʉ̌ rʉ̀kʉ́ nyɨ̌ nyʉ́fɔ̌na dhu nɨ̌ ní? Nyàndà
pɛ́ ɨnga ɔ̌ màuwà náarí ìnga tí dhu: abádhí arí nzɨ̌ kasʉ nɔ́nzɨ, ndɨrɔ̀ abádhí
arí nzɨ̌ mbɛrʉ̀ nódyù.
29 Pbɛ́tʉ̀, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: kɔ́rɔ́ pbìndà ɔ̀nzì-ɨ́yà ɔ̌, ádrʉ̀ngbǎ kamà
Sɔ̀lɔ̀mɔnì nyʉ́ mà, náafɔ́ nzá fɨndá aya rǎkǎ àdhàdhì kɔ̌kɔ̀ màuwà nzínzì
ɔ̌, atdí màuwà tɔ́ aya nà màtí atdí mbɛrʉ̀ mà.
30 Ɨrí-bɨ̌ ní indo tí ríngа ɨnga ɔ̌, kadʉ̀ òbvùnà tsútsǎ tí kàzʉ ɔ̀ dhu. Pbɛ́tʉ̀,
Kàgàwà náarí abádhí ʉ̀fɔ̌ mběyi nyʉ́. Ní Kà tí nzɨ̌ àdʉ̀ nyʉ̌fɔ mběyi nyʉ́
ròsè ɨ ɨrí-bɨ̌ dɔ̀nǎ, nyɨ̌, ákɛ̌ a'uta nà alɛ́?
31 Nírɔ̀, dhu àkǎ nzá nyɨ̀tʉ̌ afíkʉ nyǎtɨ: ‹Mǎ mí àdhu ɔ̀nyʉ? Mǎ mí àdhu
ɔ̀mvʉ̀? Ndɨrɔ̀ rɔ̀ká mǎ mí àdhu ʉ̀fɔ̌?›
32 Obhó tí, ɨnzá Kàgàwà ná'ù alɛ ní ɨ afíya nítʉ̌ arí, àmbɛ kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu
nómè dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbakʉ Kàgàwà nʉ́nɨ wà nyɨ̌ ràrɨ̌'ì kɔ́rɔ́ ɨ
dhu-atdyú nà.
33 Ní wɛmbɛrɛ̀ tí, dhu àkǎ pɛ́ nyɔ̀mè ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà
bhà Idzi, fɨndá obhónánga mànà. Ndɨrɔ̀ ní ndɨ, Àbakʉ Kàgàwà rǎdʉ̀ kɔ́rɔ́
dhu-tsí námà àma tí fʉ̌kʉ̀.
34 Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ nzá nyɨ̀tʉ̌ afíkʉ tsútsǎnga tɔ́ dhu nɨ̌. Tsútsǎnga tɔ́ dhu
nándà nga tsútsǎnga nà tí, ndɨrɔ̀ indonga tɔ́ àpbɛ̀ nákǎ wà indonga nà tí.»

7

Yěsù rɨ̌ dhu núdhě ìndrʉ̌-ànyǎ t'ɨ́tdìta dɔ̌ dhu
(Luk 6.37-38,41-42)

1 Tdɨ́tdɔ̌ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Dhu àkǎ nzá nyɨ̀tdɨ ngʉ̌kpà alɛ-ànyǎ,
akyɛ Kàgàwà náadʉ̀ya ànyǎkʉ ɨ̀tdì nɨ̌.
2 Obhó tí, Kàgàwà nɨ́ɨtdìya ànyǎkʉ àdhàdhɨ nyɨ̌ nyarí ìndrʉ̌-ànyǎ nɨ́tdɨ
dhu bhěyi. Ndɨrɔ̀ kʉ̌dhèya dhu fʉ̌kʉ̀ yà nyɨ̌ nyarí dhu ùdhě ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀
ɔ̀nǎ mʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɔ̌ tí.
3 Ádhu nyɨ nyí ɔdhɨ̀nʉ-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̀ ɨ̀tsɨ kɨ̌kɔ̌-ngba kɛ̀lɛ̌ nálǎ, ɨ̀nzɨ̌ nyadʉ̀ yà
nyɨ̀kpɔ́nʉ ɔ̀ rí'ì itsukpó-tsʉ̀dɔ́-ngba nyʉ́ nínè nɨ̌?
4 Nyɨ nyádʉ̀ àtɨ̀nà ɨngbǎ dhu bhěyi ɔdhɨ̀nʉ nɨ̌: ‹Ítsè midyi wɔ̀ nyɨ̀kpɔ́nʉ
ɔ̀ rí'ì kɨ̌kɔ̌-ngba›, àzèmbè itsukpó-tsʉ̀dɔ́-ngba nyʉ́ nóongó ɨ'ì nyɨ̀kpɔ́nʉ ɔ̀?
5 Nyɨ ní ɔyɔyɔ ɨdàna nà alɛ. Ípfɔ̌ pɛ́ nyɨ̀kpɔ́nʉ ɔ̀ rí'ì itsukpó-tsʉ̀dɔ́-ngba
angyi, ndɨrɔ̀ ní ndɨ, nyɨ nyádʉ̀ ɔdhɨ̀nʉ-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̀ rí'ì kɨ̌kɔ̀ nídyì nyɨ nyí tí
dhu nála mběyi.
6 Dhu àkǎ nzá nyǎbhʉ Kàgàwà tɔ̀ ka kútri dhu ìtsě tɔ̀, ndɨrɔ̀ dhu àkǎ
nzá nyǎwà fʉ̀kʉ́ yɔ̀kpɔ́ àdʉ̀-ɔ̀nzɨ̌, akyɛ abádhí adʉ̀na kà-ɔ̌nga ɔ̀tsì pfɔ̌ya
nɨ̌, ndɨrɔ̀ akyɛ abádhí adʉ̀na 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀ 'ʉ̀ka nyɨ̌ nɨ̌.»

Dhu ònzi ka kí dhu mà, dhu ɔ̀nɛ ka kí dhu mà, tsǎtsʉ̀ ɨ̀tdɔ̌ ka kí dhu mànà
(Luk 11.9-13)

7 Yěsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌: «Dhu àkǎ nyǒnzì nyɨ́ nyí atdyúna nóho dhu,
níɾɔ̀ ní ndɨ ka kádʉ̀ kàbhʉ fʉ̌kʉ̀. Dhu àkǎ nyɔ̌mɛ̀ nyɨ́ nyí atdyúna nóho
dhu, níɾɔ̀ nɨ́ ndɨ, nyɨ́ nyádʉ̀ kàbà. Ndɨɾɔ̀ dhu àkǎ nyɨ̌tdɔ̌ tsǎtsʉ̀, níɾɔ̀ ní ndɨ,
ka kádʉ̀ kàpfò fʉ̌kʉ̀.
8 Dhu nònzì alɛ tɔ̀ ní ndɨ ka kádʉ̀ ndɨ dhu nábhʉ. Dhu nɔ̀nɛ̀ alɛ ní ndɨ
rǎdʉ̀ ndɨ dhu àbà, ndɨɾɔ̀ tsǎtsʉ̀ nítdɔ̌ alɛ ní ndɨ, ka kádʉ̀ kàpfò fǐndà.
9 Ádhɨ pbá alɛ ndɨ nzínzìkʉ ɔ̌ rádʉ̀ odu àbhʉ pbɨ̀ ɨngba tɔ̀, mʉ̀gatì kònzì
fɔná rɔ̀?
10 Ndɨɾɔ̀, ádhɨ pbá alɛ ndɨ ɨ̀bhɛ̀ pbɨ̀ ɨngba ònzì fɔná rɔ̀ rǎdʉ̀ osu àbhʉ kà
tɔ̀?
11 Nyɨ́ nyʉ́, nzɛ́ɾɛ alɛ tíɾɔ̀, nyɨ́ nyaɾí ídzì dhu núbhɔ̌ fʉ̀kʉ́ inzo tɔ̀. Ní, ɔ̀rʉ̀-
akpà ɔ̀ aɾí'ɨ̀ Àbakʉ Kàgàwà rǎdʉ̀ àdɨ ìngbǎ dhu bhěyi ɨnzá ndì ndàbhʉ
fɔná ka kònzì ídzì dhu ɨ dhu nònzì fɔná alɛ tɔ̀ ɾóɾɔ̀?
12 Dhu àkǎ nyǒnzì ídzì dhu ngʉ̌kpà alɛ rɔ̌, àdhàdhì nyɨ́ nyòzè abádhí
rɔ̀nzì ka rʉ̀kʉ́ dhu bhěyi. Wɔ̀ɾí ní ndɨ Músà bhà Ʊyátá mà, Kàgàwà bhà
pbànábí náandí dhu mànà nʉ́ʉnɔ dhu.»

Yěsù rɔ̌tɛ ndɨ nípbɔ̌ tsǎtsʉ̀ dɔ̌ dhu
(Luk 13.24)

13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtìnà: «Dhu àkǎ nyǒtsù ndɨ̀ nípbɔ̌ tsǎtsʉ̀ ɔ̌.
Obhó tí, yà ìndrʉ̌ bhà ípìrɔ̌nga rǎwɨ̌ dhòdhódhónga nà ɨ ka kótsù ɔ̀ná
tsǎtsʉ̀ rɨ̌'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ nyʉ́, ányɨ̀ rárà otu ràdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ íhʉ̌ nyʉ́. Ndɨɾɔ̀ ndɨ tsǎtsʉ̀
ɔ̌ rótsù, 'àdʉ̀ òwu ányɨ̀ alɛ náaráddʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ ibí nyʉ́.
14 Pbɛ́tʉ̀, dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà ka kí ɨ, ka kótsù ɔ̀ná tsǎtsʉ̀
naɾí ndì nípbɔ̌ tsǎtsʉ̀, ányɨ̀ rárà otu ràdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ ákɛ̌kpá otú-ngba nyʉ́. Ndɨɾɔ̀,
ndɨ tsǎtsʉ̀ àlǎ rí, 'òtsù ɔ̀ná, 'àdʉ̀ òwu ndɨ otu ɔ̌ alɛ náaráddʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ ngúfe nyʉ́.»

Itsu nʉ́nɨ̌ ka karí kpɔ̌na rɔ̌ dhu
(Luk 6.43-44)

15 Tdítdɔ̌ Yěsù adʉ̀ àtìnà: «Nyɔ̀dɔ nyɨ́ mběyi tìtɔ̀ tɔ́ pbànábí rɔ̌ rɔ̀. Abádhí
náaɾítsù nzínzìkʉ ɔ̌ tàmà-ndɨ ɨ̀ ʉ̀fɔ̌ rɔ̀yá ɾóɾɔ̀, pbɛ́tʉ̀ afíya ɔ̀nǎ rɔ̀ 'àdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀
ɔ̀rɔ̌rʉ̀ tsamangɛ̀rɛ̌ nyʉ́.
16 Nyɨ́ nyádʉ̀ abádhí nʉ́nɨ fɨ́yɔ́ nzɛ́ɾɛ mʉ̀tsɔ rɔ̌. Vɨ̌nyò-kpɔ̌ nópɛ̀ ka tí àdʉ̀
ɔ̀pɛ̀ okpèna nà itsu dɔ̌? Ndɨɾɔ̀ mùtinì-kpɔ̌ nópɛ̀ ka tí àdʉ̀ ɔ̀pɛ̀ ɨ̀lɛ́ dɔ̌?
17 Kóɾó ídzì itsu-tɨdɔ̀ náaɾɔ́dhɨna ní ídzì itsu-kpɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ nzɛ́ɾɛ itsu-tɨdɔ̀
náaɾɔ́dhɨna ní nzɛ́ɾɛ itsu-kpɔ̌.
18 Ídzì itsu-tɨdɔ̀ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ nzɛ́ɾɛ itsu-kpɔ̌ nɔ́dhì, ndɨɾɔ̀ nzɛ́ɾɛ itsu-tɨdɔ̀ rɨ̌
nzɨ̌ àdʉ̀ ídzì itsu-kpɔ̌ nɔ́dhì.
19 Kóɾó itsu, yà ɨ̀nzɨ̌ aɾí ídzì itsu-kpɔ̌ nɔ́dhɨ, nʉ́kɛ́ɾɛ̌ ka karí kawà kàzʉ ɔ̀.
20 Ní ndɨ dhu bhěyi tí, nyɨ́ nyádʉ̀ tìtɔ̀ tɔ̀ pbànábí nʉ́nɨ fɨ́yɔ́ nzɛ́ɾɛ mʉ̀tsɔ
rɔ̌.»

Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi ɔ̀ otsúya alɛ
(Luk 13.25-27)

21 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtìnà: «Ɨ̀nzɨ̌ ní kóɾó alɛ, yà mɨtdɛ̀ aɾí 'àmbɛ
àtìnà dɔ̌: Ádrʉ̀ngbǎlɛ, Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi
ɔ̀ otsúya, pbɛ́tʉ̀ ányɨ̀ otsúya alɛ ní kǎkà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ aɾí'ɨ̀ Àbadu Kàgàwà
ózè dhu nɔ́nzɨ aɾí alɛ kɛ̀lɛ̌.
22 Ndɨ nínganí, ábhɔ̌ alɛ nóowuya àtìnà rɔ̌ ma nɨ̌: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ,
Ádrʉ̀ngbǎlɛ́! Tí obhó mǎ ndɨ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ mǎ mʉnɔ ìndrʉ̌

tɔ̀ ɔvɔ̀nʉ rɔ̌? Tí obhó mă ndɨ nzɛ́rɛ-alafí mă mipfo ìndrǔ ɔ̀ rɔ̀ ɔvɔ̀nʉ rɔ̌? Ndɨrɔ̀ tí obhó mă ndɨ mă manzì ábhɔ̌ wɨwì nyʉ́ ɔvɔ̀nʉ rɔ̌?›

23 Nírɔ̀ ní ndɨ ma maraya dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ kpangba abádhí tɔ̀ matɨ: ‹Ɨnzá ma mʉ́nɨ nyɨ̌ akɛkpá màtí, nyìndrǐ nyɨ̌ ɨtsɛ tɨdú rɔ̀, nyɨ̌ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ arí alɛ tírɔ̀.›»

Ɔyɔ̌ ɨdza-tɨdɔ̀ tɔ́ mbólí
(Luk 6.47-49)

24 Kʉ̀tsa ndì ndí dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Yà ma mʉ̀nɔ̀ dhu nírɨ rí, ndàdʉ̀ ɔ̀nzɨ̀nà alɛ, ní rɨ̌ ndɨ̀lɨ́ nyɨ̀kpɔ́na ótdyù alɛ, yà bhalabhala dɔ̌ pbɨ̀ndà ɨdza narʉ̀ bhěyi.

25 Igye nɨ́ikɔ́, ɨdha rùtǔ nɨ̌. Ní ɨgye-dha náakpà ndɨ ɨdza-pfɔ̀, awɛ ràdʉ̀ òpili ɔbɨ nyʉ́ nà ndɨ ɨdza rɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ ɨdza náadʉ̀ nzá ndàdrù, bhalabhala dɔ̌ ka karʉ̀ kà-pfɔ̀ nídhunɨ̌.

26 Pbɛ́tʉ̀, yà ma mʉ̀nɔ̀ dhu nírɨ rí ɨ̀nzɨ̌ ndàdʉ̀ ɔ̀nzɨ̀nà alɛ, ní rɨ̌ ndɨ̀lɨ́ nyɨ̀kpɔ́na ɔ̀ ìwɨ̌ nà alɛ, yà ɔsɔkpó dɔ̌ pbɨ̀ndà ɨdza nasì bhěyi.

27 Igye nɨ́ikɔ́, ɨdha rùtǔ nɨ̌. Ní ɨgye-dha náakpà ndɨ ɨdza-pfɔ̀, awɛ ràdʉ̀ òpili ɔbɨ nyʉ́ nà ndɨ ɨdza rɔ̌. Ní ndɨ ɨdza náadrù ndì drùù!»

Ɨdhɔ rɨ̌ ìndrǔ nʉ́kɔ̌ Yěsù núdhe dhu tí fíyɔ̀ dhu dɔ̌ dhu
(Mrk 1.22; Luk 4.32)

28 Yěsù níitdègu ihé-yà tɔ̀ ndɨ ndùbhi ùdhenà rɔ̌, dhu t'údheta nítɔ, ní ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ ɨ ihé-yà kà rɨ̌ dhu núdhě fíyɔ̀ tí dhu dɔ̌.

29 Obhó tí, kàbhà dhu t'údheta nɨ́i'ì mbǎ àdhàdhì Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó tɔ́ dhu t'údheta bhěyi, ndɨrɔ̀ kǎránà dhu núdhe rɔ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nyʉ́ nà.

8

Yěsù rɨ̌ kɨ́kí nà atdí alɛ nígʉ̌ dhu
(Mrk 1.40-45; Luk 5.12-16)

1 Yěsù níitdègu àwǔ pbìrì dɔ̀ rɔ̀, ní ihé-yà adʉ̀ òwu kɔ̌wù ɔ̌.

2 Nírɔ̀ ní ndɨ kɨ́kí nà atdí alɛ nɨ́itɔ ndì, ndìtsì ndɔ̀kɔ̀ ɔtdyʉ̀na dɔ̌ Yěsù-ɔ̀nzɨ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ ɨ nyɔ̀zè ka nɨ̌, dhu ɔ̀fɔ̀ nga nyɨgʉ̌ ma.»

3 Ní Yěsù agba ɔtsʉ́na ndàpbàlǎ kà-ngbɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨwà ma mòzè wɔ̀ nyɨ nyʉ̀nɔ̀ dhu. Ní ɔ́gʉ̀!» Ní ányì rɔ̌ rɔ̀ tí, wɔ̀rí alɛ-rɔ̌ kɨ́kí náadʉ̀ ɔgʉ̀.

4 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù àdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨ́rɨ dhu mběyi! Àpɛ́ nyʉnɔ wɔ̀ dhu atdí alɛ tɔ̀ màtí. Pbɛ́tʉ̀, árà nyɨtɛ̀ nyɨ nyɨ̀lɨ nyɨ tí dhu pbàkùhání tɔ̀. Ndɨrɔ̀, nyádʉ̀ nyabhʉ̀ yà Músà bhà Ʊyátá nʉ́ʉnɔ pɛrɛ̀ Kàgàwà tɔ̀, ndínɨ̌ ɨwà nyɨ nyɔ̀gʉ̀ dhu navì tí kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀.»

Yěsù rɨ̌ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà kasʉtálɛ nígʉ̌ dhu
(Luk 7.1-10; Yùw 4.46-54)

5 Kàpɛ̀rnàwumù tɔ̀ kɨgɔ̀ ɔ̀ Yěsù rǒtsù ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌, atdí mɨyà pbànówí dɔ̌ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ́ira Yěsù-tɨ'ɔ̀. Kǎdʉ̀ ndìtsɔ̀ kà-rɔ̌, ndònzì mʉ̀dzʉ̀nà fɔ́ná,

6 ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, pbàkà kasʉtálɛ rɨ̌'ì ara dɔ̌ ndì ndàyi ɨdzá rɔ́. Kà-ngbɔ̀ nʉ́vɛ wà, ní kà rǎndɨ atdídɔ̀ nyʉ́.»

7 Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Àrà ma márà pbʉ̀kʉ̀, madʉ̀ kɨgʉ.»

8 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ pbànówí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ náadʉ̀ dhu àdu Yɛ̌sù tɔ̀, ndàtɨ:
«Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, dhu-àkǎ nzá nyarà àhʉ pbàkà, ɨnzá ma mɩ̀lɨ ma nyɨ nyádʉ̀
òtsù pbɨ̀ ɨdza alɛ bhɛ̌yi nídhunɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, órì atdí dhú-ngba kɛ̀lɛ̌, ní pbàkà
kasʉtálɛ rǎdʉ̀ ɔ̀gʉ̀ atdídɔ̀.
9 Ɨma nyʉ́, yà ma mí'ì ɨrɔ́ rɔ̀, ma mí'ì ìnè dùdu-tsírɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ nà,
ndɨrɔ̀ ma mí'ì ìnè ma marúvǐna pbànówí nà. Ma mapɛ́ àtɨna atdí mùnowì
nɨ̌: ‹Árà ndǎlʉ̀!›, ní kà rǎdʉ̀ àrà ányì. Ma mapɛ́ àtɨna ngǎtsi mùnowì nɨ̌:
‹Ɨrà àzú!› Ní ka rǎdʉ̀ ìrà. Ndɨrɔ̀ ma mapɛ́ àtɨna pbàkà kasʉtálɛ nɨ̌: ‹Ɔ̀nzɨ
yà dhu!› Ní kà rǎdʉ̀ ndɨ dhu ɔ̀nzì.»
10 Ní wɔ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ nʉ́nɔ̀ dhu ndì ndɩ̀rɩ̀ rɔ̀, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ
Yɛ̌sù atdídɔ̌. Ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà owùna ɔ̌ rúbhi ìwu rɔ̌ alɛ nɨ̌: «Ma mí obhó
dhu nʉ́nɔ̀ fʉ̌kʉ̀. Ɨnzá ma màpɛ̀ yà dhu bhɛ̌yi a'uta-tɨdɔ̀ nà alɛ nálǎ atdí
màtí Pbàìsràýélí tɔ̀ pbìrì ɔ̌.
11 Ní ma mátɨna kpangba nyɨ̌ nɨ̌, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ níiwúya adyifɔ̀ náarí
ndɩ̀tɔ ɨnǎ rɔ̀ màtí ndɨrɔ̀ adyifɔ̀ náarótsù ɨnǎ rɔ̀ màtí, àdʉ̀ dhu ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá
Àbràhamʉ̀ mà, Ìsakà mà, Yàkɔbhɔ̀ mànà, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà
Kàgàwà bhà idzi ɔ̌.
12 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ ndì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi ɔ̌ àkǎnà 'ɔ̀kò alɛ
nyʉ́ ní ka kipfoya, kawà iri ínɔ̀ ɔ̀. Ányì nɨ'ɨya ɔdzɨ mà, alɛ-kù t'átrita
mànà.»
13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù àdʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ̌: «Árà
pbʉ̀kʉ̀! Wɔ̀ nyɨ nyà'ù ndɔ̀nzì rádʉ̀ dhu tí dhu, nákǎ ndɔ̀nzì ndì ɨndʉ̀.»
Ní wɔ̀ dhu Yɛ̌sù nʉ́nɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ tí, wɔ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà
kasʉtálɛ náadʉ̀ ɔ̀gʉ̀ dòtsí.

Yɛ̌sù rɨ̌ ábhɔ̌ alɛ nígʉ̌ fɨyɔ́ andɨ ɔ̌ rɔ̀ dhu
(Mrk 1.29-34; Luk 4.38-41)

14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù arà Pɛ́tɛrʉ̀ bhà. Ní ɨdza ndì ndòtsù rɔ̀, kǎtù
Pɛ́tɛrʉ̀ bhà agʉna-àyi ara dɔ̌ àyi rɔ́, atdídɔ̌ andɨ àbhʉ kàzʉ rʉ̀tɔ̀ ndì ɔ̀na
nǎ nídhunɨ̌.
15 Ní Yɛ̌sù apbálá kɔ̀tsʉ́-ngbɔ̀, kà ràdʉ̀ ɔ̀gʉ̀ atdídɔ̌. Ní kǎdʉ̀ ndɩ̀và, ndàdʉ̀
ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ɔ̀nyʉ̀ Yɛ̌sù tɔ̀.
16 Pbɨ́tsɔ̀ngánǎ, ka kʉmba ábhɔ̌ alɛ yà nzɛ́rɛ-alafí nà arɨ́'ì ɔ̀yà, kiwʉ̌ nà
Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀. Ní Yɛ̌sù náaránà nzɛ́rɛ-alafí nípfo rɔ̌ abádhí ɔ̀ rɔ̀ ɔ̀tɛ̌na nɨ̌ tí,
ndàdʉ̀ andɨ nà alɛ nígʉ kórɔ́.
17 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, yà Kàgàwà bhà nabì Ìsayà nʉ́ʉnɔ dhu náaká.
Kǎtɨ:
«Kɨ̌tdu àlɛ̌ tɔ́ ivívínga,
ndàdʉ̀ àlɛ̌ rɔ̌ andɨ tɔ́ ìtʉ̌nga nánɔ̀*.»

Yɛ̌sù-owù nòzè 'ʉ̀ngʉ alɛ
(Luk 9.57-62)

18 Yɛ̌sù níitdègu ihé-yà nálǎ ngbɔ̌na nàkpɔ̀rɔ̀ rɔ́, ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà pbìndà
ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Kàda rɛ̀rʉ̀-adzè.»
19 Nírɔ̀ ní ndɨ Músà bhà Ʉyátá tɔ́ atdí màlimò náandrì Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀
àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Màlimɔ̌, ma móngo ùbhi owùnʉ ɔ̌ kórɔ́ ngari ɔ̌ nyɨ nyúbhi ɨ
nanǎ.»

---

* **8:17 8.17** Ìsa 53.4

20 Ní Yěsù adù dhu àdu kà tò ndàtɨ: «Ayíwě mà náarí ìnè bhǔya nà,
ndɨrò yà ɔrú arángɨlɨ àrɛ̀ mà náarí'ì ìnè ɨdzàya nà. Pbɛ́tù, Ìndrǔ t'ídhùnà
rǐ ndɔ̀kɔ̀, ndɨ̀lɨ dòna obvò rónga mà náarí'ì mbǎ.»
21 Ndɨrò, kàbhà ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ náatɨ kà nǐ: «Ádrùngbǎlɛ́, ítsè
mara mɔtdú pɛ́ àbadu angyi.»
22 Ní Yěsù adù dhu àdu kà tò, ndàtɨ: «Ífrà owù-du ɔ̌, úbhà kɔ̌kɔ̀ abvo
rùtdǔ fɨyɔ́ abvo.»

Yěsù rǐ àpùpú nábhǔ rìdè dhu
(Mrk 4.35-41; Luk 8.22-25)

23 Yěsù níitdègu ùpo ibhú ɔ̀, ní kàbhà ábhàlǐ náadù ùpo átɔ̀ kǒwù ɔ̌.
24 Ní kòmbómbí tí, ádrùngbǎ àpùpú náapɛ̀ ndòpìlì atdídɔ̌ rɛ̀rù dɔ̌,
mùkɨrà ràdù 'ɔ̀pɛ̀ 'àwà ì ibhú ɔ̀. Pbɛ́tù, Yěsù náadù ì'ì ɔ̀dhɔ̀ ndì ndɔ̀dhɔ̀
rɔ́.
25 Ní kàbhà ábhàlǐ náandrì kà-tɨ'ɔ̀, 'ìnga ka ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀, 'àtɨ: «Ádrùngbǎlɛ́,
ígǔ àlɛ̌! Kànǐ àlɛ̌ kúvɛ!»
26 Ní Yěsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàtɨ: «Ádhu nyǐ nyí ɔdɔ ɔ̀nzɨ nǐ? Nyǐ
ní ákě a'uta nà alɛ!» Nírò ní ndɨ Yěsù adù ndìvà ndìdè, ndàdù ɔ̀tɛ ɔrú tǔna
nyú nà awɛ mà, rɛ̀rù ɔ̌ ɨdha mànà nǐ, ɨnga ràdù ìnè bhìì. 27 Ɨdhɔ núukɔ
ábhàlǐ atdídɔ̌, ràdù 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀tɛ̀ nzínzì yà ɔ̌ 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Ífngbǎgà alɛ-tɨdɔ̀
yà, awɛ mà, rɛ̀rù ɔ̌ ɨdha mànà dhu náarí tsùná dhu níri?»

Yěsù rǐ nzɛ́rɛ-alafí nà arí'ì ɔ̀yà ɔ́yɔ̌ alɛ nígǔ dhu
(Mrk 5.1-20; Luk 6.26-39)

28 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù níitdègu àrà àhu rɛ̀rù-adzè, Pbàgèrasì tɔ́ pbìrì ɔ̀,
ní ɔ́yɔ̌ alɛ yà nzɛ́rɛ-alafí nà arí'ì ɔ̀yà, núuvò yà ìndrǔ ùtdǔ ka karí ɔ̀ná
ngari ɔ̀ rò, 'ìwǔ Yěsù-tɨ'ɔ̀. Ɨ alɛ nɨ'ì atdídɔ̌ arí ɔ̀rù alɛ, ìnzǐ atdí alɛ mà ràdù
àrà ndòzè rɔ̌ ndùdà ndɨ ngari ɔ̀nǎ.
29 Ní abádhí adù òkù, 'àtɨ Yěsù nǐ: «Ádhu nyɨ nyòzè mǎ nà Kàgàwà
t'Ídhùnǎ? Nyɨ nyìrà tí ɨrɔ́ ndínǐ nyavù tí rɔ̀ká angyangyɨ, àdǐ ndɨ avuta-
ɨdhɔ̀ nádɨ rórò?»
30 Wɔ̀ ndɨ kàsumì ɔ̌, àdù tɔ́ ádrùngbǎ màhò níɨ'ì ɨtsɛta abádhí tí rɔ̀, ànyǔ
ì ányu rɔ́.
31 Ní kɔ̌kɔ̀ alɛ ɔ̀ rí'ì nzɛ́rɛ-alafí níitsɔ̀ ì Yěsù rɔ̌, 'àtɨ: «Nyɨ nyapɛ́ nyozè
nyipfo mǎ kǎkà alɛ ɔ̀ rɔ̀, ní óvì mǎ mǒwù òtsù ndǎkà àdù tɔ́ màhò ɔ̀.»
32 Ní Yěsù adù àtìnà abádhí nǐ: «Nyòwu ányì.» Ní nzɛ́rɛ-alafí núuvò
kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ alɛ ɔ̀ rɔ̀, 'àdù òwu òtsù kɔ̌kɔ̀ àdù ɔ̀. Ányìrɔ̌ rò tí, kòrí àdù tɔ́
màhò náadrú pbìrì ɔngò rɔ̌ rò, ì rùpbà ì rɛ̀rù ɔ̀, 'àdù ùvɛ ányì.
33 Ndɨrò, ɨ àdù núndà rɔ̌ rúbhi alɛ náatsè ɔyɨ nà kɨgò ɔ̀. Ányì abádhí
náawɛ wɔ̀ ɨ nɔ̀nzì dhu tɔ́ màkǔrù, kɔ̌kɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí nà ɔ́yɔ̌ alɛ-rɔ̌ ndì nɔ̀nzì
dhu mànà kórɔ́.
34 Ní kɨgò ɔ̌ alɛ níɨvà ì kórɔ́, ì rìwǔ Yěsù-tɨ'ɔ̀. Ní Yěsù ì àla rɔ̀, abádhí
náadù Yěsù nónzì rìvà ndì ndàrà fɨyɔ́ pbìrì ɔ̌ rɔ̀.

9

Yěsù rǐ ngbɔ̌na úvɛ alɛ nígǔ dhu
(Mrk 2.1-12; Luk 5.17-26)

1 Yěsù níitdègu ùpo ibhú ɔ̀, ní kǎdà rɛ̀rù-adzè, ndàdù àrà fɨyɔ́ kɨgò nyú
ɔ̀.

2 Nɨ́ ányɨ̀ kàrà àhʉ rɔ̀, ka kiwú ngbɔ̌na ʉ́vɛ atdí alɛ nà kà-tɨ’ɔ̀ ótdù dɔ̌ ka
kànɔ̀ rɔ́rɔ̀. Nɨ́ abádhí tɔ́ a’uta ndɨ̀ ndàla rɔ̀, Yɛ̌sù náatɨ wɔ̀ ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ
nɨ̌: «Ótù afínʉ pbànɨ̌ngbá! Pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga nʉ́bà wà ndɨ̀!»
3 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ ányɨ̀rɔ̌ ɨ̀’ɨ̀ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ ngúfe màlímó náatɛ̀ nzínzìya
ɔ̌, ’àtɨ: «Wɔ̀rɨ́ alɛ rɨ̌ dhu nʉ́nɔ nzɛ́rɛ nyʉ́ Kàgàwà nɨ̌!»
4 Yɛ̌sù níitdègu abádhí tɔ́ ɨrɛ̀ta nʉ́nɨ̌, nɨ́ kɨ̌vú dhu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ:
«Ádhu nyɨ̌ nyɨ́’ɨ̀ kɔ̀rɨ́ nzɛ́rɛ ɨrɛ̀ta nà afíkʉ ɔ̀ nɨ́?
5 Ɨsɔ́ rɔ́’ɔ dhu nɨ́ ìngbǎgà? Tɨ́ katɨ: ‹Pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga nʉ́bà wà ndɨ̀›, ndɨrɔ̀,
tɨ́ katɨ: ‹Ɨvà nyɨ nyubhi?›
6 Ma mòzè nyʉ̌nɨ dhu, ìnè Ìndrʉ̌ t’ídhùnà ràrɨ̌’ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà
ndʉ̀bà ìndrʉ̌ bhà nzɛ́rɛnga yàrí adzɨ dɔ̌.» Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ ngbɔ̌na
ʉ́vɛ alɛ nɨ̌: «Ɨ́và nyɨ, nyitdù pbʉ̀kʉ̀ ótdù, nyadʉ̀ àrà pbʉ̀kʉ̀.»
7 Nɨ́ wɔ̀ alɛ adʉ̀ ndɨ̀và ndɨ̀dè, ndàdʉ̀ àrà pbɨ̀ndà.
8 Nɨ́ wɔ̀rɨ́ dhu ɨ̀ àla rɔ̀, ɔdɔ nɨ́isɨ́ ʉrɔ́ ɨ̀’ɨ̀ ihé-yà ɔ̀. Nɨ́ abádhí adʉ̀ Kàgàwà
nífʉ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ kɨ̌bhɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ nɨ́dhunɨ̌.

Yɛ̌sù rɨ̌ Màtayò nánzi dhu
(Mrk 2.13-17; Luk 5.27-32)

9 Yɛ̌sù níitdègu ndɨ̀và wɔ̀ ndɨ̀ ndɨ̀’ɨ̀ rɔ́rɔ̀, nɨ́ ʉ̀da ndɨ̀ ndʉ́da rɔ́rɔ̀, kǎla
Màtayò tɨ́ kátɨna atdí alɛ pàratà nʉ́fɔ̌ ka karɨ́ ɔ̀ná ɨdza ɔ̌ àdɨ rɔ́. Nɨ́ Yɛ̌sù
adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨ́rà owùdu ɔ̌.» Nɨ́ Màtayò adʉ̀ ndɨ̀và ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́, ndàrà
kʉ̌wù ɔ̌.
10 Wɔ̀ dhu lutɨ̀nǎ, Yɛ̌sù adʉ̀ àrà dhu ɔ̀nyʉ̀ Màtayò bhà ɨdza. Nɨ́ Yèsù mà
pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà rɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ ányɨ̀-dzá rɔ̀, ábhɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ níiwú dhu
ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá abádhí mànà. Ɨ alɛ nɨ’ɨ̀ pàratà t’ʉ́fɔ́tá tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ mà,
nzɛ́rɛ fɨ̌yɔ́ mʉ̀tsɔ nà ngʉ̌kpà alɛ mànà.
11 Nɨ́ Pbàfàrìsáyó níitdègu wɔ̀ dhu nálǎ, nɨ́ abádhí náadʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù
bhà ábhàlɨ̌-tsʉ̌ ’àtɨ: «Ádhu fʉ̀kʉ́ màlimò rɨ̌ dhu ɔ̀nyʉ pàratà t’ʉ́fɔ́tá tɔ́
pbàndɔ́mbɛ́ mànà, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ fɨ̌yɔ́ mʉ̀tsɔ nà alɛ mànà nɨ̌?»
12 Nɨ́ wɔ̀ dhu ndɨ ndɨ̀rɨ̀ rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kpangba abádhí tɔ̀ ndàtɨ:
«Ɨ̀mbǎ rɨ́’ɨ̀ andɨ nà alɛ náarɨ́ nzɨ̌ mʉ̀ngangà-atdyú nóho, pbɛ́tʉ̀ andɨ nà rɨ́’ɨ̀
alɛ kɛ̀lɛ̌ nɨ́ ndɨ mʉ̀ngangà-atdyú nóho arɨ́.
13 Nyòwu nyɔ̀mɛ pɛ́ Kàgàwà bhà bhʉ̌kù ɔ̀ ka kandí dhu-tɨ̀. Ndɨ andítá
rǎtɨna: ‹Ma mózè dhu nɨ́ ìndrʉ̌ dɔ̌ ka kɨ́ ɨzʉ àbà dhu, ìnzɨ̌ nɨ́ ɨzǎ tɔ́ pɛrɛ̀
núbhɔ̌ ka kɨ́ idù dhu*.› Obhó tɨ́, ma mírà nzá obhónángatálɛ alɛ núnzì,
pbɛ́tʉ̀ mà mírà nzɛ́rɛngatálɛ núnzì.»

Yɛ̌sù bhà ɨrɛ̀ta ɔ̀nyʉ̀ t’ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsɨ ka kɨ́ dhu dɔ̌
(Mrk 2.18-22; Luk 5.33-39)

14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀ bhà ábhàlɨ̌ níiwú Yɛ̌sù-tɨ’ɔ̀,
’àdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ ’àtɨ: «Ádhu mǎ’ɨ, Pbàfàrìsáyó mànà, mǎ marɨ́ ɔ̀nyʉ̀
t’ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsɨ bìlɨ̌nganà, ìnzɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ̌ ràdʉ̀ kʉ̀tsɨ̀ átɔ̀ nɨ̌?»
15 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyɨ̀rɛ̀ tɨ́ ɨnga, àdhɨ̀ngbǎ ka
kʉ̀ndà nɨ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ ìwʉ̌ alɛ ràrǎdʉ̀ òko ɨzʉ̀ya ɔ̌, àzèmbè ìnè akpa-tsi rɨ̌’ɨ̀
nzínzìya ɔ̌ rɔ́rɔ̀? Ɨnzɨ̌ akɛkpá màtɨ́. Pbɛ́tʉ̀, atdí ɨdhɔ nɨ́i’iya ìnè, yà akpa-tsi
nódyì ka kɨ́ ɔ̀ná kowù nà abádhí-nzínzì ɔ̌ rɔ̀. Ndɨ ɨdhɔ-ɔ̌nga nɨ́ ndɨ abádhí
adʉ̀ya ɔ̀nyʉ̀ t’ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsɨ̀ nɨ̌.

---

* **9:13 9.13** Ɔsɛ 6.6

16 Ɨnzɨ̌ atdí alɛ mà rǎdʉ̀ ngoyì-ɔwʉ́tá tɔ́ kɛ̀lɛ̀mʉ̀ nápba mbɛrʉ̀-ayí ɔ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi kʉ̀pbǎ ka rɔ̀, ndɨ kɛ̀lɛ̀mʉ̀ rǎdʉ̀ ndɨ mbɛrʉ̀-ayí-ɔ̌nga ʉ̀dha rʉ̀fà ndì, ndɨ ʉ́fàta-bhu rǎdʉ̀ àhʉ ádrʉ̀ngbǎ nyʉ́.
17 Ndɨrɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ ka kádʉ̀ dɨ̀vayì-ɔwʉ́tá nʉ́dhɔ kàmʉdzɛ̀-ayí ɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ka kʉ̀dhɔ ka rɔ̀, ndɨ dɨ̀vayì-ɔwʉ́tá rǎdʉ̀ ɨ̀vʉ̀ kàmʉdzɛ̀-ayí ɔ̀, ràdʉ̀ ndɨ kàmʉdzɛ̀-ayí nʉ́fà, dɨ̀vayì ràdʉ̀ ndʉ̀fʉ̀ obvò. Ní dhu àkǎ kʉdhɔ dɨ̀vayì-ɔwʉ́tá kàmʉdzɛ̀-ɔwʉ́tá ɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ ndɨ kàmʉdzɛ̀ adʉ̀ tí ndʉ̀fà, dɨ̀vayì ràdʉ̀ ndʉ̀fʉ̀ obvò.»

Yɛ̌sù rɨ̌ atdí tsìbhálɛ nígʉ̌ ndàdʉ̀ atdí tsìbhíngba níkyɛ dhu (Mrk 5.21-43; Luk 8.40-56)

18 Yɛ̌sù rɨ̌ dhu nɔ́vɔ Yùwanì bhà ábhàlɨ̌ tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ́ira àhʉ Yɛ̌sù-tí, ndìtsì ndɔ̀kɔ̀ kɔ̀nzɨ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Màlimǒ, ma mʉ̀bhà ɨvàdú-ngba kòmbí tí afína ɨ̀tdɛ̌ rɔ́. Ní ma mòzè nyɨrà, ndínɨ̌ nyɨlɨ tí ɔtsʉ́nʉ kà-dɔ̌, kà ràdʉ̀ ɨ̀kyɛ.»
19 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ ndɨ̀và, ʼàdʉ̀ òwu atdíkpá pbìndà ábhàlɨ̌ mànà wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ-owù ɔ̌.
20 Ní, otu ɔ̌ abádhí rɔ̌wu rɔ́rɔ̀, atdí tsìbhálɛ náandrì olùnǎ rɔ̀ Yɛ̌sù-tɨʼɔ̀, ndàpbàlǎ kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ bɨdɔ̀-ngbɔ̀. Ndɨ tsìbhálɛ nɨʼì yà vèbhálɛ tɔ́ ɔgɔ́bhà tɔ́ azu náarírà rɔ̀ná, ràrà àhʉ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà atɔ tí. 21 Obhó tí, ka nɨʼì afína ɔ̀ ríra ɔ̀tɛ rɔ̌, ndàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀-ngbɔ̀ kɛ̀lɛ̌ ma mapbálána gukyè, ní ma mógʉ̀ ɔ̀gʉ̀.»
22 Ní Yɛ̌sù agɛ́rɛ́ ndì, ndàndà olùnga, ndàla wɔ̀ tsìbhálɛ, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kpangba fɨ̌ndà ndàtɨ: «Ótù afínʉ pbà nɨ̌ tsìbhíngbá! Pbʉ̀kʉ̀ aʼuta nígʉ̌ wà nyɨ.» Ní ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí, wɔ̀ tsìbhálɛ náadʉ̀ ɔ̀gʉ̀ atdídɔ̌.
23 Yɛ̌sù níitdègu àrà àhʉ wɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà, ní kǎtù rʉ̀gɛ̌ ʉ̀mɨ rí alɛ mà* ihé-yà mànà atdídɔ̌ tsìya náva ì ányì-dzá rɔ́.
24 Ní kǎtɨ: «Nyùvò àwú-dza rɔ̀! Wɔ̀ tsìbhíngba nɔ́vɛ̀ nzá, pbɛ́tʉ̀ kàyi àyɨ̌ tí!» Ní kɔ̀rí alɛ náadʉ̀ kà rʉ̌nɔna dhu gàyà nɔ́nzɨ̀ ɔ̀nzɨ tí.
25 Ní kɔ̀rí alɛ ndì ndàbhʉ rùvò ɨdza rɔ̀ rɔ̀, Yɛ̌sù atsù, ndàlʉ̌ tsìbhíngba ɔtsʉ́na rɔ̌, kà ràdʉ̀ ɨ̀kyɛ.
26 Yɛ̌sù ɔ̀nzì dhu-ɔ̀yɨ̌ náadʉ̀ ndʉ̀gà kɔ́rɔ́ wɔ̀ ndɨ pbìrì ɔ̌.

Yɛ̌sù rɨ̌ ɔ́yɔ̌ ndùmùndúmú-nyɨ̀kpɔ́ nʉ́ngbɛ̌ dhu (Màt 20.29-34)

27 Ʉrɔ́ rɔ̀ Yɛ̌sù ɨ̀và ndì rɔ̀, ɔ́yɔ̌ ndùmùndúmú adʉ̀ òko, ʼàmbɛ òwu dɔ̌ kɔ̌wù ɔ̌. Abádhí owúnà ùkǔ rɔ̌ ʼàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ábà ɨzʉ dɔ̀ká, Dàwudì tʼÍdhùnǎ!»
28 Ní ɨdza Yɛ̌sù àrà àhʉ rɔ̀, kɔ̀rí ndùmùndúmú náandrì Yɛ̌sù ɨ. Ní Yɛ̌sù ivú dhu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyàʼù tí wà dhu ʉ̀ngbɛ̌ ma ràrǎdʉ̀ nyɨ̀kpɔ́kʉ nʉ́ngbɛ?» Ní abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ʼàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɨwà mǎ màʼù.»
29 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ ɔtsʉ́na nʉ́lɨ abádhí-nyɨ̀kpɔ́ dɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Dhu àkǎ ndɨ dhu rɔ̀nzì ndɨ fʉ̌kʉ̀ yà nyɨ̌ nyàʼù ka dhu bhɛ̌yi!»
30 Ní abádhí-nyɨ̀kpɔ́ náadʉ̀ ʼʉ̀ngbɛ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí. Yɛ̌sù náadʉ̀ dhu ʉ̀ya ɔbɨ nyʉ́ nà abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ̀rɨ yà ma mʉ́nɔna dhu mbɛ̌yi! Atdí alɛ mà nákǎ nzá ndʉ̀nɨ wɔ̀ rʉ̀kʉ́ ndì nɔ̀nzì dhu!»

---

* **9:23 9.23** Pbàyàhúdí-bvʉ̌, ka kongónà rʉ̀gɛ̌ ʉ̀mɨ arí alɛ mà, mbɛ̌yi arɔ́dzɨ vèbhálɛ mànà nósò ɔ̀so tí ɔdzɨ tɔ̀ ìndrʉ̌ ɔ̀vɛ̀ rɔ́.

31 Pbɛ́tʉ̀, abádhí níitdègu ’ɨvà, ’òwù Yěsù-tɨ́ rɔ̀, nɨ́ abádhí adʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’òwù
yà Yěsù ɔ̀nzɨ̀ rɔ̀yá dhu náwɛ rɔ̌ kɔ́rɔ́ ndɨ̀ pbìrì ɔ̌ alɛ tɔ̀.

Yěsù rɨ̌ atdí ɨ̀nzɨ̌ arɨ́ ɔ̀tɛ alɛ nígʉ̌ dhu
(Màt 12.22-24; Luk 11.14-15)

32 Abádhí rʉ̌vò, àmbɛ òwu dɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ka kiwú atdí alɛ, yà ɔ̀nà rɨ́’ɨ̀
nzɛ́rɛ-alafí nʉ́tsì tsʉ̀na, ɨ̀nzɨ̌ ròngò ɔtɛ nà Yěsù-tɨ’ɔ̀.
33 Nɨ́ Yěsù níitdègu nzɛ́rɛ-alafí nípfɔ́ wɔ̀ alɛ ɔ̀ rɔ̀, nɨ́ ndɨ̀ alɛ náadʉ̀ ndɔ̀pɛ̀
ndɔ̀tɛ̀ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́. Nɨ́ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ ányɨ̀rɔ̌ ɨ̀’ɨ̀ ihé-yà atdídɔ̌, ràdʉ̀ àmbɛ àtɨ̀nà
dɔ̌: «Ɨnzá mǎ màpɛ̀ yà dhu bhěyi dhu-tɨdɔ̀ nálǎ atdíku màtɨ́ Pbàìsràyélí tɔ́
pbìrì ɔ̌.»
34 Pbɛ́tʉ̀, Pbàfàrìsáyó náadʉ̀ àtɨ̀nà: «Sìtanɨ̀, nzɛ́rɛ-alafí ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ́
ndɨ̀ arɨ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ̀ nábhʉ̌ kà tɔ̀, kà ràmbɛ nzɛ́rɛ-alafí nódì dɔ̌ nɨ̌.»

Yěsù rɨ̌ ɨ̀zʉ àbà ihé-yà dɔ̌ dhu

35 Yěsù núubhì kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ, ndɨrɔ̀ pbanga ɔ̀nǎ màtɨ́ kɔ́rɔ́. Kǎránà dhu núdhe
rɔ̌ Pbàyàhúdí tɔ́ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ kǎránà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà
Kàgàwà bhà idzi tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀, ndàdʉ̀ àrà kɔ́rɔ́ andɨ
nígʉ rɔ̌, ndàdʉ̀ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ kɔ́rɔ́ ivívínga nígʉ.
36 Nɨ́ Yěsù níitdègu ihé-yà nʉ́lɨ ɨ̀ tɨ́ dhu nálǎ, nɨ́ ɨzʉ ʉka ka atdídɔ̌, abádhí
níngyě ɨ̀, ’àdʉ̀ ɨ̀fàlà, ɨ̀mbǎ ʉ̀ndana rɨ́ alɛ rɨ̌’ɨ̀ tàmà bhěyi nídhunɨ̌.
37 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ̀ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ɔ̀nyʉ̀ nɔ́’ɔ̀ wà, pbɛ́tʉ̀ ndɨ̀
ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀ núndʉ̌ rɨ́ alɛ rɨ̌ ɨ̀ ngúfe.
38 Nɨ́ kɨ̀tsɔ̀ alɛ ɨnga-àbadhi rɔ̌ ndɨ́nɨ̌ kasʉtálɛ-bvʉ nɨtrɔ́ tɨ́ ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀
t’únduta tɔ̀.»

10

Yěsù bhà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà uvitatálɛ-ɔvɔ̀
(Mrk 3.13-19; Luk 6.12-26)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù náanzi pbɨ̀ndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɨ̌,
ndàdʉ̀ nzɛ́rɛ-alafí nípfo abádhí rǎdʉ̀ nɨ̌ ìndrʉ̌ ɔ̀ rɔ̀, ’àdʉ̀ kɔ́rɔ́ andɨ-tɨdɔ̀
nígʉ nɨ̌ kɔ́rɔ́ ivívínga mànà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ̀ nábhʉ fɨ́yɔ̀.
2 Yàrɨ́ nɨ́ ndɨ̀ ɨ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà uvitatálɛ-ɔvɔ̀. Wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ nɨ́ Sìmonì,
Pɛ́tɛrʉ̀ tɨ́ kátɨna mà, adɔ̀nà Àndɛ̀rɛyà mànà. Abádhí dzidɔ̌ nɨ́ Zɛ̀bɛ̀dayò bhà
ɔ́yɔ̌ inzo, Yàkɔbhɔ̀ mà, adɔ̀nà Yùwanɨ̀ mànà,
3 Fìlipò mà, Bàrtɔ̀lɔ̀mayò mànà, ndɨrɔ̀ Tʉ̀masɨ̀ mà, Màtayò mànà. Angyi
ndɨ̀ Màtayò nɨ’ɨ̀ pàratà t’ʉ́fɔ́tá tɔ́ ndɔmbɛ̀. Ngʉ̌kpà uvitatálɛ nɨ́ Yàkɔbhɔ̀,
Àlʉ̀fayò t’ídhùnà mà, Tàdayò mànà.
4 Ndɨrɔ̀ Sìmonì, yà atdídɔ̌ ndɨ̀ nugyénà fɨyɔ́ pbìrì dɔ̌ alɛ mà, Yudhà
Ìskàrìyɔtà, yà Yěsù nipfo ndàbhʉ ɔ̀mvʉ̌-fɔ́ mànà.

Yěsù rɨ̌ pbɨ̀ndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà uvitatálɛ núvɨ̌ dhu
(Mrk 6.7-13; Luk 9.1-60)

5 Yěsù núuví kɔ̌kɔ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ uvitatálɛ, ndàdʉ̀ dhu ʉ̀ya fɨ́yɔ̀
ndàtɨ: «Àpɛ́ nyòwu ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ́ pbìrì ɔ̀, ndɨrɔ̀ àpɛ́ nyòtsù Sàmàrɨyà
tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí kɨgɔ̀ ɔ̀ màtɨ́.
6 Pbɛ́tʉ̀, nyòwu Ìsràyelì tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà, yà ùwʉ̌wɨ̌ tàmà bhěyi ɨ̀ nʉ̀lɨ bvʉ̀.

7 Ányì nyɨ́ nyówu rɔ̀, nyɨ́ nyàkǎ nyʉ̌nɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀, nyɔ̌wù àtɨ̀nà rɔ̌: ‹Ɔrʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi-tsʉ̀ níndù wà ndì.›
8 Nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌wù anditálɛ ní̱gʉ rɔ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌wù ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ ní̱kyɛ rɔ̌. Nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌wù kɨ́kítálɛ ní̱gʉ rɔ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌wù nzɛ́rɛ-alafí nípfo rɔ̌ ìndrʉ̌ ɔ̀ rɔ̀. Nyɨ́ nyàbà kɔ̌kɔ̀ dhu nɔ́nzɨ nyɨ́ nyí nɨ̀ ɔbɨ tírɔ̌rɔ̀, ní nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌wù ɨ dhu nɔ́nzì rɔ̌ tírɔ̌rɔ̀.
9 Àpɛ́ nyùgu ɔrɔ̀ mà, fʉ̀rangà mànà nyʉ̌fɔ̌ ngbɔ̌kʉ ɔ̀.
10 Àpɛ́ nyùgu bhɔlɔ abhi tɔ̀, ndɨrɔ̀ àpɛ́ nyʉ̀fɔ̌ mbɛrʉ̀ ɔyɔ̌yɔ́ rʉ̀kʉ́. Ndɨrɔ̀, àpɛ́ nyùgu kàyìtò mà, mùgɔ̌ mànà. Obhó tí, kasʉ ɔ̀nzɨ rí alɛ nákǎ ndàbà ndì ndɔ́nyʉna dhu pbìndà kasʉ ɔ̀ rɔ̀.
11 Ɨngbǎ tí ɨ̀lɨ ndì kɨgɔ̀ mà, ndɨrɔ̀ ìngbǎ tí ɨ̀lɨ ndì pbanga ɔ̌ màtí nyɨ́ nyòwu ùvò rɔ̀, nyɨ́ nyowuna nyǎkɔ rádʉ̀ alɛ-tɨdɔ̀ nómè rɔ̌. Ndɨ alɛ àkɔ nyɨ́ rɔ̀, nyɨ́ nyowuna òko rɔ̌ kàbhà ɨdzá ràrà àhʉ ányì rɔ̌ rɔ̀ nyɨ́ nyúvò, nyɔ̌wù dhu ɔ̀.
12 Atdí alɛ bhà ɨdza nyɨ́ nyòtsù rɔ̀, nyɨ́ nyowuna ányì-dzá-bhà nátsè rɔ̌, nyǎtɨ: ‹Kàgàwà àkǎ ndàso nyɨ́.›
13 Ányì-dzá-bhà nákɔ nyɨ́ mbɛ̌yi rɔ̀, Kàgàwà arana abádhí àso rɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ɨnzá abádhí àkɔ nyɨ́ mbɛ̌yi rɔ̀, Kàgàwà arana nzɨ̌ abádhí náso rɔ̌.
14 Atdí ɨdza ɔ̌ alɛ, ndɨrɔ̀ atdí kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ mà nóowuna gukyè ʼùvo rɔ̌ ìnzɨ̌ ʼàkɔ nyɨ́, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ ʼìrì nyɨ́ nyʉ́nɔna dhu, ní nyɨ́ nyowuna òwu rɔ̌ ányìrɔ̌ rɔ̀, nyǎdʉ̀ pfɔ̌kʉ-tsítsírɔ́ àhʉ̀ nɔ́ʼɔ̀ ányìrɔ̌.
15 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌-ànyǎ nítdì nínganí, ɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ dɔ̌ ka kɨtdìya dhu ròsè yà Sɔ̀dɔmɔ̀ mà Gɔ̀mɔrà mànà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà dɔ̌ ka kítdìna dhu dɔ̀nǎ.»

Yɛ̌sù rɔ̌tɛ ìndrʉ̌ rɔ̌ ka kavùya, rǎdʉ̀ àpbɛ̀ àbà dhu dɔ̌ dhu (Mrk 13.9-13; Luk 21.12-17)

16 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ atɨ̀nà pbìndà uvitatálɛ nɨ̌: «Kɔ̀nɨ́ ma mùvɨ́ nyɨ́ tàmà bhɛ̌yi atdídɔ̀ arɔ́rʉ̀ tsamangɛ̀rɛ̌ nzínzì ɔ̀. Ní nyàbhʉ nyɨ̀kpɔ́kʉ rɔ̀tdyù osu-nyɨ̀kpɔ́ ótdyù dhu bhɛ̌yi, nyǎdʉ̀ òko yɔrɔwà ɔ̌ àmbò bhɛ̌yi.
17 Dhu àkǎ nyɔ̌dɔ̀ nyɨ́ mbɛ̌yi! Ìndrʉ̌ nóowuya nyɨ̀pfo rɔ̀, ʼàdʉ̀ nyǎbhʉ kɨtdì ànyǎkʉ. Ndɨrɔ̀ abádhí nóowuya nyʉ̌vɨ rɔ̌ asé nɨ̌ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀.
18 Ìndrʉ̌ nóowuya òwu rɔ̌ nyɨ́ nà lɨ̀walɨ̀-ɔ̀nzɨ̌, ndɨrɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá mànà dhu-ɔ̀nzɨ̌ okúdu dɔ̀ rɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ́ nyɨʼɨ tí pbàkà ngàmbì tí abádhí-ɔ̀nzɨ̌, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ, yà ìnzɨ ní Pbàyàhúdí-ɔ̀nzɨ̌ màtí.
19 Nyɨ́ nà ka kòwù ùvò ànyǎkʉ nítdì ka kí ɨ rɔ̀, àpɛ́ nyɔ̌wuya afíkʉ nítu rɔ̌ nyɨ́ nyʉ́nɔna dhu nɨ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ́ nyí kʉ̀nɔ tí dhu nɨ̌. Nyɨ́ nyowuya nyɨ́ nyʉ́nɔna dhu nábà rɔ̌ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí.
20 Ɨnzɨ̌ ní nyɨ́ ndɨ nyɨ́ nyowuya ɔtɛ rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ Àbakʉ Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí náaraya ndɨ ɔ̀tɛ rɔ̌ ʉ̀kʉ nǎ rɔ̀.
21 Ngǎtsi alɛ náaraya adɔ̀nà nípfo rɔ̌ ndínɨ̌ ka koho tí. Ndɨrɔ̀ nzónzo tʼábána nóowuya dhu ɔ̀nzì rɔ̌ ndɨ dhu bhɛ̌yi tí fɨ̌yɔ́ inzo rɔ̌. Nzónzo nɨ́ɨvàya dhu ì nɔ́dhì alɛ rɔ̌, ʼàdʉ̀ abádhí àbhʉ kɔkyɛ̀.
22 Kɔ́rɔ́ alɛ nɔ́ɔndrɔ́ya nyɨ́ okúdu dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌kɔ̀ dhu-dzi òndù rí kɔ́rɔ́, ràrà àhʉ kɔ́rɔ́ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì dhu ɔ̀ alɛ ní ndɨ ɔ̀gʉ̀ ɔgʉ́ya.
23 Yà nyɨ́ nyí'ì ɔ̀ná kɨgɔ̀ ɔ̌ ka kɔ̀pè kavu rʉ̀kʉ́, nyǎmbɛ àpbɛ̀ àbà dɔ̌ rɔ̀, nyɨ́ nyowuya òtse rɔ̌ ngǎtsi kɨgɔ̀ ɔ̀. Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, nyɨ́ nyasòya nzɨ̌ Ìsràyelì tɔ́ pbìrì ɔ̌ kɨgɔ̀ kɔ́rɔ́, ɨnzá Ìndrʉ̌ tʼídhùnà níngò rɔ́rɔ̀.

24 Dhu núdhě ka kí fǐndà alɛ bhà ɨrɛ̀ta náarí nzǐ òse pbìndà màlimò bhà
ɨrɛ̀ta dɔ̀nă, ndɨrɔ̀ kasʉtálɛ bhà ádrʉ̀ngbănga náarí nzǐ òse kasʉ ɔ̀nzɨ kà rǐ
fǐndà alɛ bhà ádrʉ̀ngbănga dɔ̀nă.
25 Ní, ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu ní, dhu ùdhě ka kí fǐndà alɛ ròngò pbìndà màlimò
bhěyi. Ndɨrɔ̀ ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu ní, kasʉtálɛ ròngò pbìndà kasʉ tó ádrʉ̀ngbălɛ
bhěyi. Ìndrǔ apɛ́ ɨdza-àbadhi nyʉ́ nánzi Bɛ̀lìzèbulì tí, ní kàbhà ɨdzá bhà
dɔ̌ abádhí tí nzǐ àdʉ̀ nzɛ́rɛ ɔvɔ nyʉ́ nɔ́vɔ̀!»

Ádhɨ ndɨ àkăkă kɔnzì ɔdɔ̀na?
(Luk 12.2-7)

26 Yěsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌ ábhàlǐ nǐ: «Dhu àkă nzá nyɔ̌nzɨ̀ kɔ̌kɔ̀ dhu bhěyi
alɛ-ɔdɔ̀. Kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà ì nuru, núuvòya kpangba. Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí, yà
ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ aróko, núuvìya ì kpangba kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀.
27 Yà ínɔ̀ ɔ̌ ma mʉ̀nɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu nákă nyǒwù ìpfonà rɔ̌ awáwʉ̀ ɔ̀, ndɨrɔ̀
yà bhɛ̀lʉ ɔ̌ ka kʉ́nɔna rɔ́ nyǐ nyɨ̀rì dhu nákă nyǒwù ʉ̀nɔ̀nà rɔ̌ ìkǔ ɔ̌ ɨdza
dɔ̌ rɔ̀.
28 Ní dhu àkă nzá nyɔ̌nzɨ alɛ-ngbɔ̀ kɛ̀lɛ̌ nóho rí, ɨ̀nzǐ ndàdʉ̀ alɛ-afí nóhò
átɔ̀ alɛ-ɔdɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, dhu àkă nyɔ̌nzɨ̀ Kàgàwà-ɔdɔ̀, yà alɛ-ngbɔ̀ mà, alɛ-afí
mànà nábhʉ rádʉ̀ ròngbè, yà ɨ̀nzǐ aráve dhòdhódhónga nà kàzʉ ɔ̀.
29 Ɔ̌yɔ̌ àrɛ̀-tʉ́tʉ̌-nzo nódzi ka ka tí obhó atdí fʉ̀rangà-kpɔ̌ rɔ̌? Pbɛ́tʉ̀, atdí
abádhí nzínzì ɔ̌ mà náarí nzǐ ɨ̀tsì obvò ɨnzá Àbakʉ Kàgàwà nózè rɔ́rɔ̀.
30 Nírɔ̀ nyǐ, Kàgàwà nʉ́nɨ wà ìfe màtí dʉ̀kʉ-ká-vɛ́ náarí ì'ì dhu.
31 Ní dhu àkă ɨnzá nyɔ̌nzɨ ɔdɔ. Obhó tí, nyǐ nyʉ̀dà ábhɔ̌ àrɛ̌-nzo ɨtsɛ
nyʉ́.»

Yěsù Krístɔ̀ bhà alɛ tí ka kóko dhu mà, kɔ̀dhɔ ka kí dhu mànà dhu
(Luk 12.8-9)

32 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtìnà ábhàlǐ nǐ: «Ndɨ alɛ apɛ́ dhu ɔ̀vɔ kpangba
ibí alɛ-ɔ̀nzǐ, ndàtɨ ndɨ ràrǐ pbàkà alɛ, ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbadu Kàgàwà-
ɔ̀nzǐ màtí, ma madʉ̀ya dhu nʉ́nɔ̀ átɔ̀ kpangba matɨ, ndɨ alɛ ràrǐ pbàkà
alɛ.
33 Pbɛ́tʉ̀, ndɨ alɛ nʉ́ʉnɔya gukyè dhu kpangba ìndrǔ-ɔ̀nzǐ, ndàtɨ ɨnzá ndɨ̀
rʉ́nɨ ma, ní ma madʉ̀ya dhu nʉ́nɔ̀ átɔ̀ kpangba ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbadu
Kàgàwà-ɔ̀nzǐ matɨ, ɨnzá ma rʉ́nɨ ka.»

Ìndrǔ-ɔ̌nga rǐ ndʉ̀ndɔ Yěsù bhà ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu
(Luk 12.51-53; 14.26-27)

34 Tdítdɔ̌ Yěsù adʉ̀ àtìnà ábhàlǐ nǐ: «Àpɛ́ nyɨ̀rɛ̀ nga ma rírà yà adzɨ dɔ̌ alɛ
àbhʉ ròkò màrʉ̀ngà ɔ̌. Ma mírà ɨnzá màrʉ̀ngà nà, pbɛ́tʉ̀ ma mírà nà dhu
ní alɨ.
35 Ma mírà ɨngba mà ɔ̌nga nʉ́ndɔ̀ àbanà nà, tsìbhíngba mà ɔ̌nga nʉ́ndɔ̀
ɨ́yànà nà, ndɨrɔ̀ àdhìngbă mà ɔ̌nga nʉ́ndɔ̀ pbìndà agʉna-àyi nà.
36 Ìndrǔ rɔ̌ òmvǔ naraya ì'ì rɔ̌ ndɨ alɛ bhà ɨdzá bhà kɛ̀lɛ̌.
37 Atdí alɛ náapɛ́ àbanà mà, ndɨrɔ̀ ɨ́yànà mà nózè, rɔ̀sè dùdună, ní ndɨ
alɛ nákă ɨnzá ndàtɨ ndɨ̀ owùdu nʉ́ngʉ alɛ tí. Ndɨrɔ̀, atdí alɛ náapɛ́ ɨdhùnà
mà, ndɨrɔ̀ ɨvànà mà nózè, rósè dùdună, ní ndɨ alɛ nákă ɨnzá ndàtɨ ndɨ̀
owùdu nʉ́ngʉ alɛ tí*.

---

* **10:37 10.37** Tɔ̀r 33.9

38 Ɨnzɨ̌ rí pbìndà mʉ̀sàlabhà nánɔ̀, ndàdʉ̀ owùdu ʉ̀ngʉ nà alɛ, nákǎ ɨnzá
ndàtɨ̀ ndɨ̀ owùdu nʉ̀ngʉ alɛ tí.
39 Pbìndà ípìrɔ̌nga nózè rí ndɔ̀dɔ̀ fǐndà alɛ níiwíya ka, pbɛ́tʉ̀ pbìndà
ípìrɔ̌nga níwǐ rí okúdu dɔ̀ rɔ̀ alɛ náadʉ̀ya kàbà àbà tdítdɔ̌.»

Yɛ̌sù-owù nʉ́ngʉ alɛ nàkɔ alɛ náabáya pɛrɛ̀
(Mrk 9.41)

40 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Atdí alɛ apɛ́ nyǎkɔ̌, ní ɨwà
ma nàkɔ átɔ̀. Ndɨrɔ̀, ɨma nàkɔ alɛ ní ɨwà ma nivi alɛ nàkɔ.
41 Atdí alɛ náapɛ́ Kàgàwà bhà nabì nákɔ̌, Kàgàwà bhà nabì tí kà rɨ̌'ɨ̀ dhu-
okú dɔ̀ rɔ̀, ní ndɨ alɛ náabáya Kàgàwà bhà nabì àkǎ ndàbà pɛrɛ̀. Ndɨrɔ̀,
atdí alɛ náapɛ́ obhónángatálɛ nákɔ̌, obhónángatálɛ tí kà rɨ̌'ɨ̀ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀, ní ndɨ alɛ náabáya obhónángatálɛ nákǎ ndàbà pɛrɛ̀.
42 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: atdí alɛ náapɛ́ ìrɨ̌re ɨdha tɔ́ kɔ́pà-tsí dhu
mà nábhʉ̌ kǎkà owùdu nʉ́ngʉ alɛ nzínzì ɔ̌ atdí àkyǎkyɛ̀ alɛ tɔ̀, owùdu
kʉ̀ngʉ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ní ndɨ alɛ náabáya àbà pbìndà pɛrɛ̀.»

11

Bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀ rɨ̌ pbìndà ábhàlɨ̌ nóvì
rɔ̌wu dhu ɔ̀ngʉ̀ Yɛ̌sù-tsʉ̌ dhu
(Luk 7.18-35)

1 Yɛ̌sù níitdègu yà pbìndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɨ̌ tɔ̀ ndɨ̀ ndúbhi
ʉ̀yanà rɔ̌ dhu t'ʉ́yátá nítɔ, ní kǎdʉ̀ ndɨ̀và, ndàrà ányɨrɔ̌ rɔ̀. Kǎrà dhu
núdhe ìndrǔ tɔ̀, ndàdʉ̀ àrà Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̀ abádhí tɔ̀
Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ kɨgɔ̀ ɔ̀na nǎ.
2 Ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀ níi'ɨ̀ imbi ɔ̀ ka kósò rɔ́. Ní imbi
ɔ̀ ndɨ̀ ndí'ɨ̀ rɔ́rɔ̀, kɨ̌rɨ Krístɔ̀ rǎrà ɔ̀nzìnà rɔ̌ dhu-ɔ̀yɨ̌. Ní kǎdʉ̀ pbìndà ábhàlɨ̌
nzínzì ɔ̌ ngúfe alɛ nóvì, ròwù dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, 'àtɨ:
3 «Nyɨ tí yà mǎ márɔ́dɔna ndínɨ̌ ɨra tí alɛ, ndɨrɔ̀ mǎ màkǎ tí mɔ̌dɔ̀ vurò
alɛ?»
4 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyòwu nyʉ̀nɔ yà nyɨ̌ nyírɨna
dhu, ndɨrɔ̀ yà nyɨ̌ nyálǎna dhu Yùwanɨ̀ tɔ̀.
5 Ɨ dhu ní: ndùmùndúmú-nyɨ̀kpɔ́ rɔ̌wu 'ʉ̀ngbɛ rɔ̌, 'àdʉ̀ ɨnga àla. Òtsótsù
alɛ rɔ̌wu ùbhi rɔ̌ mbɛ̌yi. Kíkí nà alɛ ràrɔ̌wu ʉ̀gʉ rɔ̌, ìwǐ ràdʉ̀ ɨnga nírɨ̀.
Ʊvʉ̌vɛ alɛ rɔ̌wu ɨ̀kyɛ rɔ̌, ndirɔ̀ nǎkʉ̀tálɛ rɔ̌wu Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀
nírɨ̀ rɔ̌.
6 Hirò nɔnzɨya alɛ ní nzɨ̌ yà ma mʉ́nɔna dhu rǎbhʉ̌na ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀
alɛ.»
7 Yùwanɨ̀ bhà ábhàlɨ̌ nívà ɨ̀, 'àmbɛ 'àdu dɔ̌ rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàwɛ
dhu ihé-yà tɔ̀ Yùwanɨ̀ dɔ̌. Kǎpɛ̀ ndɔ̀ngʉ̀ dhu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhu nyɨ̌
nyówù àndànà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀? Tí awɛ rɨ̌ ɔ̀nánga nʉ́tdyǎ ízò?
8 Ádhɨ nyʉ́ nyɨ̌ nyawù àndànà? Tí atdídɔ̌ áya mʉ̀dzarʉ̀ nʉ̀fɔ̌ alɛ? Pbɛ́tʉ̀,
atdídɔ̌ àya mʉ̀dzarʉ̀ nʉ̀fɔ̌ alɛ náaróko ádrɔ̀drɔ̌ kámá-ɨdzà ɔ̌.
9 Ní ádhu nyʉ́ nyɨ̌ nyówù àndànà? Tí Kàgàwà bhà nabì? Obhó tí, nyɨ̌
nyówù Kàgàwà bhà nabì nándà. Pbɛ́tʉ̀ ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌, ɨwà kà ròsè
Kàgàwà bhà ngʉ̌kpà pbànábí dɔ̀nǎ màtí.
10 Yùwanɨ̀ ní ndɨ, yà Kàgàwà bhà Andítá rɨ̌ dhu ʉ̀nɔ kpangba dɔ̀ná ndàtɨ:
‹Kɔ̀nɨ̌ ma mí pbàkà mʉ̀kèngyɛ̀ nóvì angyi ɨndʉ̀,

ndínĭ pbùkù otu nɔbhɔlɔ tí ɨndù*.›
11 Ma mí obhó dhu nɩ́nɔ fŭkù, yà vèbhálɛ ɩ́gù yà adzɨ dɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌,
Bàtizò nubhónà Yùwanì bhà ádrùngbănga dɔ̀nă pbìndà ádrùngbănga ósè
alɛ rĭ mbă ì'ì. Pbɛ́tù, yà ákĕ alɛ tí ka kálăna ɔ̀rù-akpà ɔ̌ Ádrùngbă kamà
Kàgàwà bhà idzi ɔ̌ alɛ, ní rĭ ádrùngbălɛ nyɩ́ tí, ròsè Bàtizò ùbhŏ arí Yùwanì
dɔ̀nă.
12 Rɔ̀pɛ̀ ndì yà ndɨ Bàtizò ùbhŏ arí Yùwanì apɛ̀na ndɔ̀nzì pbìndà kasu, rìrà
àhu indo nga ɔ̀ rɔ̀, ɔ̀rù-akpà ɔ̌ Ádrùngbă kamà Kàgàwà bhà idzi náarí ìnè
ɔbɨ nĭ ka karúgyena rɔ́, ndɨrɔ̀ ɔ̀rɔ̌rù alɛ náarí kàpà fĭyɔ̀ ɔbɨ nĭ.
13 Músà bhà Ʊyátá mà, Kàgàwà bhà pbànábí mànà kɔ́rɔ́, rìrà àhu
Yùwanì ɔ̀, náapè ùnɔ̀ dhu angyangyɨ ɔ̀rù-akpà ɔ̌ Ádrùngbă kamà Kàgàwà
bhà idzi dɔ̌.
14 Ndɨrɔ̀, ma mɩ́nɔna dhu ná'ù nyĭ nyádù nánĭ, ma màmbɛ̀nà àtɨna nyĭ
nĭ, Yùwanì ràrĭ ndɨ Ɛliyà, yà ìrà ríra dhu tí ka katɨ.
15 Ɨnga t'ɪ́rɨta tɔ́ bĭna nà rí alɛ níɨ yà dhu mbĕyi!
16 Yà indo arí alɛ núdhe ma mádù àdhà bhà rɔ̌? Abádhí ùli ì yà pbanga-
tsi dɔ̌ ì nùndu nzónzo bhĕyi. Atdídhená ràdù òwu ɔdhíya núnzì rɔ̌ ìkŭ ɔ̌
àtɨ:
17 ‹Mă mùmì mbă ɔbɛ́ tɔ́ adyi rùgĕ ɔ̌ màtí fŭkù,
ní nyĭ nyàdù ɨnzá ɔ̀bɛ̀.
Ndɨrɔ̀ mă mùyù mbă ɨzu tɔ́ adyi mà fŭkù,
ní ɨzu àdù ɨnzá nyŭka.›
18 Obhó tí, Yùwanì níɨra, ìnzĭ ndàdù àrà dhu ɔ̀nyu rɔ̌, ndɨrɔ̀ ìnzĭ ndàdù àrà
dhu mà nɔ́mvù rɔ̌. Ní ìndrŭ adù àtìnà nzɛ́rɛ-alafí ràrĭ'ì kà'ɔ̀.
19 Ndɨ dhu bhĕyi tí, Ìndrŭ t'ídhùnà níra ndàrà dhu ɔ̀nyù rɔ̌, ndàdù arà dhu
nɔ́mvù rɔ̌. Ní ìndrŭ arádù kàtì ɔ̀na óvò alɛ tí, ndɨrɔ̀ atdídɔ̌ arí ndɔ̀mvù
alɛ tí. Ndɨrɔ̀ abádhí arádù kàtì pàratà tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ mà, yà nzɛ́rɛ dhu
ɔ̀nzɨ arí alɛ mànà ì nózè alɛ tí. Pbɛ́tù, Kàgàwà arí dhu-ɔ̌nga òvò tí dhu tɔ́
obhónga náarí ndàvĭ kpangba kà rɔ̌nzɨna dhu-nyutsì.»

Yĕsù rɔ̌rù yà ɔ̀yá alɛ núvŏ ì ìnzĭ ì a'u tí ndì ndɩ́nɔna dhu kɨgɔ̀ dɔ̌ dhu (Luk 10.13-15)

20 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yĕsù apè ndɔ̀rù atdídɔ̌ yà ábhɔ̌ wɨwì nyɩ́ ndì ndɔ́nzì
ɔ̀yá kɨgɔ̀ dɔ̌, ɨnzá ɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ nɩ́gèrè ì, 'ùbhà fĭyɔ́ nzɛ́rɛnga dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
Kătɨ:
21 «Kɔ̀ràzinì mà, Bètèsàyidà mànà tɔ́ kɨgɔ̌, yà ùkɩ́ ndì nɔ̀nzì wɨwì
ní'ìyana gukyè Tirò mà, Sìdɔnà mànà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ndì nɔ́nzì dhu tí, ní ɨ kɨgɔ̀
ɔ̌ alɛ ní'ìyana angyí ì ɩ́fɔ̌ gɔ̀níyà mbɛrù tí rɔ̀yá, 'àdù ohu nɩ́trɔ dɔ̀ya ɔ̀,
ndínĭ ì ùgèrè ì, 'ùbhà fĭyɔ́ nzɛ́rɛnga dhu navì tí rɔ́. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀,
nyɨ nyí'ì àpbè ɔ̌ Kɔ̀ràzinĭ, ndɨrɔ̀ nyɨ nyí'ì àpbè ɔ̌ Bètèsàyidă.
22 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mí dhu ɔ̀vɔ kpangba fŭkù. Kàgàwà rĭ
ìndrŭ-ànyă nítdì nínganí, kĭtdìya dhu dùkɩ́ abhàbhɔ́ nyɩ́, ròsè Tirò mà,
Sìdɔnà mànà tɔ́ kɨgɔ̀ dɔ̌ ndì ndítdìna dhu dɔ̀nă.
23 Ndɨrɔ̀ ɨnyɨ, Kàpèrnàwumù tɔ̀ kɨgɔ̌, yà ùnɩ́ ndì nɔ́nzì wɨwì ní'ìyana
gukyè Sɔ̀dɔmɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ndì nanzì dhu tí, ní Sɔ̀dɔmɔ̀ ní'ìyana ìnè indo
màtí. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨnyɨ, Kàpèrnàwumù tɔ̀ kɨgɔ̌, nyɨ nyà'ù tí dhu,
ìdzĭ Kàgàwà ràrădù nyɨdzɨ ɔ̀rù-akpà ɔ̀? Ɨnzĭ rádù nyɨdzɨ, akɛkpá màtí.

* **11:10 11.10** Màl 3.1; Mrk 1.2

Pbɛ́tʉ̀, kà rɨ́ nyifɔ̌ obvò, ndàdʉ̀ nyobvù ìnzɨ́ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ̀ ɔ̀.
24 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ ma mɨ́ dhu ɔ̀vɔ kpangba fʉ̌kʉ̀, Kàpɛ̀rnàwumù ɔ̌ bhǎ, Kàgàwà rɨ́ ìndrʉ̌-ànyǎ nɨ́tdì nɨ́nganí, kɔ̌tdɨ́ya dhu Kàpɛ̀rnàwumù tɔ̀ kɨgɔ̀ dɔ̌ abhɔ nyʉ́, rɔ̀sè Sɔ̀dɔmɔ̀ tɔ̀ kɨgɔ̀ dɔ̌ ndì ndɔ́tdɨ̀na dhu dɔ̀nǎ.»

Yɛ̌sù rɨ́ mʉ̀hɛtʉ̀ àbhʉ afíya rìngyɛ̌ ì alɛ núnzi tɨna ɔ̀ dhu
(Luk 10.21-22)

25 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Ɔ̀ɔ, Àba Kàgàwà, ɔ̀rʉ̀-akpà mà, yà adzɨ mànà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma mìfʉ nyɨ atdídɔ̀ yà ɨnga nʉ́nɨ dhu tí ka kózʉ̀na alɛ-rɔ̌ nyɨ nyarù dhu nɨ́ nyɨ nyábhʉ àkyǎkyɛ̀ alɛ nyʉ́ rʉ̀nɨ nɨ́dhunɨ̌.
26 Obhó tí Àbá, nyɨ nyazè ndɨ dhu rɔ̀nzì ndì wɔ̀ dhu bhɛ̌yi.»
27 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà: «Àbadu níibho wà kɔ́rɔ́ dhu tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga fudú. Atdí alɛ mà nʉ́nɨ nzá Kàgàwà t'ídhùnà, pbɛ́tʉ̀ ka nʉ́nɨ nɨ́ kà t'Ábanà kɛ̀lɛ̌. Ndɨrɔ̀ atdí alɛ mà nʉ́nɨ nzá kà t'Ábanà, pbɛ́tʉ̀ ka nʉ́nɨ nɨ́ Ɨma kà t'ídhùnà kɛ̀lɛ̌, yà ma mózè mɔvɔ̀ ka fɨ́yɔ̀ alɛ mànà.»
28 Tdítdɔ̌ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyìwʉ̌ tɨdu ɔ̀, nyɨ̌ kɔ́rɔ́ yà nyɨ̌ nyìngyɛ̌ nyɨ̌, nyǎdʉ̀ ì'ì ì nà'ɛ ànɔ̀ nà dʉ̀kʉ́ rɔ̀. Nɨ́ ma mɨ́ asota nábhʉ fʉ̌kʉ̀.
29 Nyòsò yà tudú rɨ́'ì kɔ̀mɔ̀ átɔ̀ tukʉ́, ndɨrɔ̀ nyìrɨ fʉ̌kʉ̀ ma mʉ́yǎna dhu. Obhó tí, ɨma nɨ́ ndɨ ìyɔ̀ arádɨ, ndɨrɔ̀ yɔrɔwà tɔ́ afína nà alɛ. Ndɨrɔ̀ nɨ́ ndɨ nyɨ̌ nyádʉ̀ asota nábà afíkʉ̀ ɔ̀.
30 Obhó tí, pbàkà kɔ̀mɔ̀ nɨ́ ɨsɔ́ rɔ́'ɔ kɔ̀mɔ̀, ndɨrɔ̀ pbàkà ànɔ̀ nɨ́ ɨsɔ́ ɨnzá ndì nà'ɛ ànɔ̀*.»

12

Yɛ̌sù bhà ɨrɛ̀ta sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ dɔ̌
(Mrk 2.23-28; Luk 6.1-5)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, Yɛ̌sù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà náambɛ́nà ʉ̀da dɔ̌ nganʉ̀ tɔ́ ɨnga ɔ̀na nǎ ʉ́dà otu ɔ̌. Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, kàbhà ábhàlɨ̌ nɨ́ɨ'ì àwù nà atdídɔ̌. Nɨ́ ì ábhàlɨ̌ náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀, 'òwù otu-igì dɔ̌ rɨ́'ì nganʉ̀ náfà rɔ̌, 'ʉ̀tsɛ̀rɛ̌ kpɔ̌na liya ɔ̀, 'àdʉ̀ ʉ̀kanà.
2 Nɨ́ Pbàfàrìsáyó níitdègu wɔ̀ dhu nálǎ, nɨ́ abádhí adʉ̀ àtɨ̀nà Yɛ̌sù nɨ̌: «Ándà pɛ́ pbʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ̌ rɨ́ ɨnzá àkǎ kɔnzì sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ dhu nónzɨ.»
3 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyàpɛ̀ tɨ́ obhó Dàwudì mà, rɔ̀ná alɛ mànà náanzì atdíku àwù nà ì ɨ́'ì rɔ̀ dhu nózʉ̀*?
4 Abadhi náatsù Kàgàwà bhà ɨdza, ndàdʉ̀ pɛrɛ̀ tɨ́ ka kùbho Kàgàwà tɔ̀ mʉ̀gatì núgù, ì rɔ̀nyʉ̀ rɔ̀ná alɛ mànà. Wɔ̀ ndɨ mʉ̀gatì nɨ'ì ɨnzá àkǎ àbadhi mà, rɔ̀ná alɛ mànà rɔ̀nyʉ̀ mʉ̀gatì. Pbɛ́tʉ̀, kɔ̀nyʉ̀ rádʉ̀ alɛ nɨ'ì pbàkùhání kɛ̀lɛ̌ vɨ̌ya dɔ̌ rɔ̀*.
5 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyózʉ̀ tɨ́ obhó Músà bhà Ʊyátá ɔ̀ ka kándɨ̌ dhu, katɨ: ‹Sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ arí kasʉ̀ ɔ̀nzɨ Kàgàwà bhà ɨdzá, ìnzɨ́ 'ìfʉ ndɨ ɨdhɔ pbàkùhání, nɨ́ dɔ̌ ka ràrɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ndɨ dhu nózʉ̀ afátá tɨ́?›
6 Pbɛ́tʉ̀, ma mɨ́ dhu ɔ̀vɔ kpangba fʉ̌kʉ̀: yà ɨrɔ́ rɨ́'ì dhu nósè ɨwà Kàgàwà bhà ɨdza dɔ̀nǎ màtɨ́.
7 Dhu ɨ́'ìná gukyè ɨwà nyɨ̌ nyʉ́nɨ yà Kàgàwà bhà Andítá rʉ̌nɔna dhu-tì dhu tí, yà ìtí rátɨna: ‹Ma mózè dhu nɨ́ ɨzʉ̀ àbà ka kɨ́ ìndrʉ̌ dɔ̌ dhu, ìnzɨ́ nɨ́

---

* **11:30 11.30** Kà-tì nɨ: ma mávɨ̀na nyɔ̀nzì dhu nɨ́ ɨsɔ́ rɔ́'ɔ dhu, ndɨrɔ̀ ma mábhʉ̌na nyǎnɔ̀ ànɔ̀ nɨ́ ɨsɔ́ rɔ́'ɔ ànɔ̀. * **12:3 12.3** 1Sà 21.3-7 * **12:4 12.4** Law 24.9

ìzǎ tó pɛrɛ̀ núbhǒ ka kí idù dhu kɛ̀lɛ̌*›, ní nyɨ̌ nyàmbɛ̀nà nzɨ̌ anya nítdì yà
ìmbǎ rí'ì afátá nà alɛ dɔ̌.
8 Obhó tí, Ìndrǔ t'ídhùnà ní ndi sàbatù-idhɔ̀ dɔ̌ Ádrùngbǎlɛ.»

Yɛ̌sù rɨ̌ ɔtsúna ótsù alɛ nígǔ dhu
(Mrk 3.1-6; Luk 6.6-11)

9 Ʊrɔ́ rɔ̀ Yɛ̌sù níivà ndì, ndàrà òtsù fɨyɔ́ unduta-dzà ɔ̀.
10 Ní ɔtsúna ótsù atdí alɛ níi'ì ányì idza. Ányì rɔ̌ ì'ì alɛ náazè 'ɔ̀bhù Yɛ̌sù.
Ní ndi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí níivú dhu Yɛ̌sù-tsǔ, 'àti: «Àlɛ̌ tó Ʊyátá návi
tí àvɨ̌ ìndrǔ kigǔ sàbatù-idhɔ̀ ɔ̌?»
11 Ní Yɛ̌sù adù dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàti: «Nzínzìku ɔ̌ atdí alɛ náapɛ́ ì'ì
atdí tàmà nà tí, ndi tàmà ràdù ìtsì ádzɨ̌ ibhu-akpà ɔ̀ sàbatù-idhɔ̀ ɔ̌, ní ndi
alɛ tí nzɨ̌ àdù òfo ndi ibhu-akpà ɔ̀, ndàrà kìdyì ányì rɔ̀?
12 Ìndrǔ òsè tí nzá tàmà dɔ̀nǎ! Nírɔ̀, Músà bhà Ʊyátá návi wà kɔnzì
ídzìnga ìndrǔ tɔ̀ sàbatù-idhɔ̀ ɔ̌.»
13 Ní Yɛ̌sù adù àtìnà wɔ̀ ɔtsúna ótsù alɛ nɨ̌: «Ǵgba ɔtsúnu.» Ní ndi alɛ
náadù ɔtsúna nígbà, ndi kɔ̌tsú ràdù ɔ̀gù, ròngò yà ídzì rɔ̌ rɔ̀ rɨ̌'ì ngǎtsi
kɔ̌tsú bhɛ̌yi.
14 Ní Pbàfàrìsáyó núuvò, 'òwù 'ùndu, ndínɨ̌ ì iri tí ì ìngbǎ dhu bhɛ̌yi màtí
ì í Yɛ̌sù nábhǔ kohò dhu dɔ̌.

Yɛ̌sù ní fɨ̌ndà Kàgàwà ɔ́pì kasutálɛ dhu

15 Yɛ̌sù níitdègu wɔ̀ dhu níri, ní kǎdù ndìvà ányì rɔ̌ rɔ̀ ndàrà. Ní ábhɔ̌
alɛ́-yà náadù òwu kɔ̌wù ɔ̌, kà ràdù andi nà rí'ì alɛ nígu kɔ́rɔ́.
16 Pbɛ́tù, kǔyá dhu ɔbi nyú nà abádhí tɔ̀, ìnzɨ̌ àdhi màtí ndì ndí'ì dhu
nunɔ tí ìndrǔ tɔ̀.
17 Wɔ̀ dhu anzì ndì ndínɨ̌ yà Kàgàwà núunɔ pbìndà nabì Ìsayà-otù ɔ̌ dhu
náaká tí. Kǎti:
18 «Kànɨ̌ ma mópì pbàkà inɔ-akpà,
yà atdídɔ̌ ma mózè alɛ, ndirɔ̀ afídu arí idha nɔ́mvù pbìndà dhu dɔ̌ alɛ.
Ma mí kìrǎ pbàkà ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí nɨ̌,
ndirɔ̀ kà rɨ̌ obhónánga ɔ̀vɔ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ tɔ̀.
19 Kà rɨ̌ nzɨ̌ tsùna nálɛ̀ atdí alɛ nà màtí, ndirɔ̀ kà rɨ̌ nzɨ̌ ɔtɛ ɔrú tǔna nà.
Atdí alɛ mà rɨ̌ nzɨ̌ kà-tù ìri ngudhà ɔ̌ rɔ́tɛ rɔ́.
20 Kà rɨ̌ nzɨ̌ ndì nàtdo ízò núkɔ̀,
ndirɔ̀ kà rɨ̌ nzɨ̌ núnúnú rɔ́rù tarà nívɛ̌,
ràrà àhu mùlɛ̀mà nábhǔ kà rɨ̌ obhónánga tɔ̀ dhu ɔ̀.
21 Ní kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ náapbáya afíya kà-rɔ̌ tí*.»

Yɛ̌sù rɨ̌ ɔtɛ nádǔ ndì nɔ̀bhù alɛ tɔ̀ dhu
(Mrk 3.22-30; Luk 11.14-23)

22 Nírɔ̀ ní ndi ìndrǔ níiwú nzɛ́rɛ-alafí arí ɔ̀nà atdí alɛ nà Yɛ̌sù-ti'ɔ̀. Ndi
alɛ ni'ì ndùmùndúmú, ndirɔ̀ ìnzɨ̌ arɔ́tɛ alɛ. Ní Yɛ̌sù igú ka, ràdù ndɔ̀pɛ̀
ndɔ̀tɛ̀, ndàdù inga àla.
23 Ní idhɔ núukɔ kɔ́rɔ́ ányìrɔ̌ ì'ì alɛ, abádhí ràdù àtìnà: «Tí nzɨ̌ Dàwudì
t'ídhùnà yà?»
24 Pbɛ́tù, abádhí rǔnɔna dhu nìrì Pbàfàrìsáyó náadù àtìnà: «Yàrí
alɛ náarí nzɛ́rɛ-alafí nódì Bɛ̀lìzèbulì tí kátina pfɔ̀mvɔ ɔ̌ kamà bhà
ádrùngbǎnga tó ɔbi nɨ̌.»

---

* **12:7 12.7** Ɔsɛ 6.6 * **12:21 12.21** Ìsa 42.1-4

25 Pbɛ́tù Yěsù nʉ́ʉnɨ abádhí rǐrɛ̀na dhu, nɨ́ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Atdí
ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pbìrì ɔ̀ alɛ náapɛ́ ambɛ ’ùgyè dɔ̀ nzínzìya ɔ̀, nɨ́ ndɨ
ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi-tsʉ̀ rǎdʉ̀ ndɔ̀dɨ̀ ɔ̀dɨ̀ tɨ́. Atdí kɨgɔ̀ ɔ̀ alɛ mà, ndɨrɔ̀
atdí ɔdhɨ mà náapɛ́ àmbɛ anya nɔ́nzɨ̀ dɔ̀ nzínzìya ɔ̀, nɨ́ ɨ kɨgɔ̀ náarɨ́ nzɨ̌
àpɛrɛ, ndɨrɔ̀ ɨ alɛ tɔ́ ɔdhɨ-tɨ̀ náarɨ́ nzɨ̌ ìde.
26 Nɨ́ pfɔ̀mvɔ Sìtanɨ̀ náapɛ́ àdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndòdì pfɔ̀mvɔ, nɨ́ ka nádʉ̀ ɨ̀’ɨ̀
ndùgye rɨ́ ndìtɨ́rɔ̀ alɛ. Nɨ́ kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ idzi rǎdʉ̀ àpɛrɛ ɨ̀ngbǎ
dhu bhěyi?
27 Ndɨrɔ̀, ma mapɛ́ ɨ̀’ɨ̀ Bɛ̀lìzèbulì bhà ɔbɨ nɨ̌ ma márɨ́ nzɛ́rɛ-alafí nódì dhu
tɨ́, nɨ́ fʉ̀kʉ́ inzo náarádʉ̀ kòdì àdhɨ bhà ɔbɨ nɨ̌? Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ,
abádhí nɨ́itdìya ndɨ ànyǎkʉ.
28 Pbɛ́tù, dhu apɛ́ ɨ̀’ɨ̀ Kàgàwà bhà Ɨ̀lǐlǎ-Alafí bhà ɔbɨ nɨ̌ ma márɨ́ nzɛ́rɛ-
alafí nódì dhu tɨ́, nɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi nɨ́rà wà
àhʉ bvʉ̀kʉ̀.
29 Ɨnzɨ̌ atdí alɛ mà rǎdʉ̀ òtsù ɔbɨ nɨ̌ ɨ̀dzɨ̌dzɔ̀ alɛ bhà ɨdza, ndàdʉ̀ kàbhà
ɨdzá dhu nʉ́mbà, ɨnzá ndɨ̀ ndʉ̀tsɨ̀ ndɨ ɨ̀dzɨ̌dzɔ̀ alɛ angyi rɔ́rɔ̀. Pbɛ́tù ka ndɨ̀
ndʉ̀tsɨ̀ dhu-dzidɔ̀ nga nɨ́ ndɨ kà rǎdʉ̀ kɔ́rɔ́ kàbhà ɨdzá dhu nʉ́mbà nɨ̌.
30 Ɨmbǎ rɨ́’ɨ̀ tɨdu ɔ̀nǎ rɔ̀ alɛ nɨ́ pbàkà òmvǔ. Ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ rɨ́ dhu-tsʉ̀ ùndǔ*
atdíkpá ma mànà alɛ, nɨ́ rɨ̌ dhu ɨ̀nda ɨ̀nda tɨ́ rùdú rɔ̀.
31 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ ma mɨ́ kʉ̀nɔ kpangba fʉ̌kʉ̀: ìndrǔ náabáya
àbà kɔ́rɔ́ fɨ̌yɔ́ nzɛ́rɛnga mà, Kàgàwà nɨ̌ ɨ̀ arɨ́ dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ dhu mànà dhu
tɔ́ ʉbàta. Pbɛ́tù, Kàgàwà bhà Ɨ̀lǐlǎ-Alafí nɨ̌ rɨ́ dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ alɛ, náabáya
nzɨ̌ ʉbàta akɛkpá màtɨ́.
32 Ìndrǔ t’ídhùnà nɨ̌ rɨ́ nzɛ́rɛ dhu ʉ̀nɔ alɛ náabáya àbà ʉbàta. Pbɛ́tù,
Kàgàwà bhà Ɨ̀lǐlǎ-Alafí nɨ̌ rɨ́ nzɛ́rɛ dhu ʉ̀nɔ alɛ náabáya nzɨ̌ ʉbàta, yà kombí
rɨ́’ɨ̀ kàsʉmɨ̀ ɔ̀ màtɨ́, ndɨrɔ̀ olù rɨ́rà kàsʉmɨ̀ ɔ̀ màtɨ́.»

Itsu nʉ́nɨ̌ ka karɨ́ kpɔ̌na rɔ̌
(Luk 6.43-45)

33 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Atdí itsu náapɛ́ ɨ̀’ɨ̀ ídzì itsu-tɨdɔ̀ tɨ́, nɨ́
ndɨ itsu rǎdʉ̀ ɨ̀’ɔnà nɨ́ ídzì itsu-kpɔ̌-tɨdɔ̀. Ndɨrɔ̀ itsu náapɛ́ ɨ̀’ɨ̀ nzɛ́rɛ itsu-tɨdɔ̀
tɨ́, nɨ́ ndɨ itsu rǎdʉ̀ ɨ̀’ɔnà nɨ́ nzɛ́rɛ itsu-kpɔ̌-tɨdɔ̀. Obhó tɨ́, itsu nʉ́nɨ̌ ka karɨ́
kpɔ̌na rɔ̌.
34 Nyɨ̌, ámvɔ̀ tɔ́ osu tɔ́ rʉ̀gànda tɨ́rɔ̀, ídzì ɔtɛ rǎdʉ̀ àhʉ ɨ̀ngbǎ dhu bhěyi
likʉ ɔ̀ rɔ̀, àzèmbè nyɨ̌ nongó ɨ̀’ɨ̀ nzɛ́rɛ alɛ nyʉ́? Obhó tɨ́, alɛ-tsʉ̀ arórìna dhu
nɨ́ alɛ-afí àlè nɨ̌ ɨrɛ̀ta.
35 Ídzì afína nà alɛ-afí ɔ̀ rɔ̀ aráhʉ dhu nɨ́ ídzì dhu, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ afína nà
alɛ-afí ɔ̀ rɔ̀ aráhʉ dhu nɨ́ nzɛ́rɛ dhu.
36 Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, Kàgàwà rɨ̌ ìndrǔ-ànyǎ ɨ̀tdɨ nínganɨ́, kǎraya
ìndrǔ návi rɔ̌ ràwɛ yà ɨ̀ ʉnɔ ɨ̀mbǎ tɨ̌na nà dhu mà kɔ́rɔ́.
37 Obhó tɨ́, tsʉ̀nʉ-bvʉ rɔ̀ nɨ́ ndɨ ka kɔzʉ́ya nyɨ obhónángatálɛ tɨ́, ndɨrɔ̀
tsʉ̀nʉ-bvʉ rɔ̀ nɨ́ ndɨ ka kɔtdɨ́ya anya dʉ̀nʉ́.»

Yěsù àvɨ̌ ka kɨ́ rɔ̀nzì wɨwì dhu
(Mrk 8.11-12; Luk 11.29-32)

38 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ ngúfe màlímó mà, ngúfe
Pbàfàrìsáyó mànà náatɨ Yěsù nɨ̌: «Màlimǒ, mǎ mòzè nyɔnzì wɨwì ndínɨ̌
mǎ mala tɨ́.»

---

* **12:30 12.30** Ɨrɔ́ dhu-tsʉ̀ ùndǔ ka kɨ́ dhu-tɨ̀ rǎdʉ̀ ɨ̀’ɨ̀ tàmà-tsʉ̀ ùndǔ ka kɨ́ dhu tɨ́, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌
ɔnzɨ-bvʉ̌ ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀ ùndǔ ka kɨ́ dhu tɨ́.

39 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Indo arɨ́'ɨ̀ alɛ narɨ́ nzɛ́rɛ alɛ,
ndɨrɔ̀ abádhí náarɨ́ nzɨ̌ Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ. Abádhí òzè kɔnzɨ̀ wɨwɨ̀ kɛ̀lɛ̌
fɨ́yɔ̀, nɨ́ ka kɨ́ nzɨ̌ atdí wɨwɨ̀ mà nónzɨ abádhí tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, abádhí tɔ̀ ka kávɨ̌na
dhu nɨ́ nabì Yɔ̌nà rɔ̌ ndɨ̀ nanzɨ̀ wɨwɨ̀ kɛ̀lɛ̌.
40 Àdhàdhɨ̀ nabì Yɔ̌nà náadhɔ̀ ìbhʉ ɨdhɔ ádrʉ̀ngbă ìbhɛ̌-yà-ba ɔ̀ dhu
bhɛ̌yi tí, nɨ́ ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, Ìndrʉ̌ t'ídhùnà nɔ́ɔdhóya ìbhʉ ɨdhɔ adzɨ ɔ̀.
41 Nabì Yɔ̌nà rʉ̌nɔna Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ɨ̀ ɨ̀rɨ̀ rɔ̀, Nìnawè tɔ́ kɨgɔ̀
ɔ̌ bhà nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ ɨ̀, 'ʉ̀bhà fɨ́yɔ́ nzɛ́rɛnga. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà rɨ̌
ìndrʉ̌-ànyă nɨ́tdɨ̀ nɨ́nganɨ́, Nìnawè ɔ̌ bhà nɨ́ɨvàya ɨ̀ 'ìkò indo arɨ́ alɛ-nyɨ̀kpa
rɔ̌, 'àdʉ̀ abádhí-ànyă nɨ́tdɨ̀. Ndɨrɔ̀ yà ɔnzɨ̀kʉ́ ìdè alɛ nósè wà Yɔ̌nà dɔ̀nă.
42 Músùngú dɔ̀nă rɔ̀ arɨ́'ɨ̀ Sabà tɨ́ kátɨna pbìrì ɔ̌ tsìbhá ádrʉ̀ngbă kamà
nɨ́ɨra yà adzɨ-tsʉ̀ ɔ́dì ndɨ̀ ɨ rɔ̀, ndɨ̀rà yà dhu-ɔ̌nga t'óvòta nʉ́nɨ ádrʉ̀ngbă
kamà Sɔ̀lɔ̀mɔnɨ̀ rʉ̌nɔna ɔtɛ nɨ́rɨ̀. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌-
ànyă nɨ́tdɨ̀ nɨ́nganɨ́, ɨ́yàdhíyà nɨ́ɨvàya ndɨ̀, ndìdè indo arɨ́ alɛ-nyɨ̀kpa rɔ̌,
ndàdʉ̀ abádhí-ànyă nɨ́tdɨ̀. Pbɛ́tʉ̀, yà ɔnzɨ̀kʉ́ ìdè alɛ nósè wà Sɔ̀lɔ̀mɔnɨ̀ dɔ̀nă
màtɨ́.»

Nzɛ́rɛ-alafí rɨ̌ ndàdʉ̌ tdɨ́tdɔ̌ yà ndɨ̀ ndáhʉ ɔ̀nà rɔ̀ alɛ ɔ̀ dhu
(Luk 11.24-26)

43 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌: «Nzɛ́rɛ-alafí náapɛ́ àhʉ atdí alɛ ɔ̀ rɔ̀, nɨ́ kà rădʉ̀
àrà, ndùbhi rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀nă, ndàmbɛ ndɨ̀ ndárà ndàso rɔ́nga nómɛ̀ dɔ̌, ɨ̀nzɨ̌
ndàdʉ̀ àbànà.
44 Nɨ́ kà rădʉ̀ àtɨ̀nà afína ɔ̀: ‹Ma mɨ́ madʉ̌ yà ma mahʉ̀ ɔ̀nà rɔ̀ pbàkà
ɨdza ɔ̀.› Ányɨ̀ kàdu ndɨ̀ rɔ̀, kà rɨ̌ ndɨ ɨdza nótù tírɔ̌rɔ̀, ɨwà ka kàtsù ɔ̀nánga,
kadʉ̀ ɔ̀bhɔ̀lɔ̀nà mbɛ̌yi nyʉ́ rɔ́.
45 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ kà rădʉ̀ àrà àrʉ̀bhʉ̀ ngʉ̌kpà nzɛ́rɛ-alafí, yà atdídɔ̌ ɔ̀rʉ̀ ròsè
dɔ̀na nă núnzì, 'ìwʉ̌ òtsù mànà atdíkpá ndɨ alɛ ɔ̀. Nɨ́ wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ndɨ
alɛ bhà ɔ́fɔ̀ rădʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ nzɛ́rɛ nyʉ́ ròsè yà angyi ɨ'ɨ̀ kàbhà ɔ́fɔ̀ dɔ̀nă. Nɨ́ ndɨ dhu
nɨ́ɨ'ɨya ndɨ dhu bhɛ̌yi tí yà indo arɨ́ nzɛ́rɛ alɛ tɔ̀.»

Yɛ̌sù tsánà mà kà t'ádɔ́na mànà
(Mrk 3.31-35; Luk 8.19-21)

46 Yɛ̌sù rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, kà-tsánà mà kà t'ádɔ́na mànà
nɨ́iwú ùvò kà rɨ̌'ɨ̀ ɔ̀nà ɨdza-lí. Nɨ́ abádhí nɨ́itsi iko irinǎ rɔ̀, 'àdʉ̀ 'ɔzè ndɨ́nɨ̌
ɨ̀ ɔtɛ tí Yɛ̌sù nà.
47 Nɨ́ atdí alɛ náadʉ̀ àtɨ̀nà Yɛ̌sù nɨ̌: «Ɨ́yànʉ mà adɔ́nʉ mànà rɨ̌'ɨ̀ irí, nɨ́
abádhí òzè 'ɔ̀tɛ̀ ɨnyɨ nà.»
48 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu ndɨ alɛ-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ɨ́yàdu nɨ́ àdhɨ, ndɨrɔ̀ adɔ́du nɨ́
àdhɨ mà?»
49 Tdɨ́tdɔ̌ kădʉ̀ pbɨndà ábhàlɨ̌ nɨ́tɛ̀ ɔtsʉ́na nɨ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Kànɨ̌ ɨ́yàdu
mà, adɔ́du mànà.
50 Obhó tí, adɔ̀du, awɛ̀du, ndɨrɔ̀ ɨ́yàdu nɨ́ yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arɨ́'ɨ̀ Àbadu
Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ.»

13

Ɔ̀nyʉ̀-tsè ɔ̀rɛ rɨ́ alɛ tɔ́ mbólí
(Mrk 4.1-9; Luk 8.4-8)

1 Ndɨ nɨ́nganɨ́ tí, Yɛ̌sù náahʉ̀ ɨdza rɔ̀, ndàdʉ̀ àrà àdɨ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌.
2 Nɨ́, ádrʉ̀ngbă ihé-yà nyʉ́ núundu ɨ̀, ɨ̀ ràkpɔ̀rɔ̀ kà-ngbɔ̀. Nɨ́ ndɨ dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀, kădʉ̀ ùpo, ndàdɨ ibhú ɔ̀. Ihé-yà náadʉ̀ òko rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌.

3 Yɛ̌sù nʉ́ʉnɔ ábhɔ̌ dhu nyʉ́ abádhí tɔ̀ mbólí ɔ̌, ndàtɨ: «Atdí alɛ náahʉ̀
ndàmbɛ ɔ̀nyʉ̀-tsè nórɛ̀ dɔ̌. 4 Ní yà ɔ̀nyʉ̀-tsè nórɛ kà rɨ̌ pbìndà ɨnga ɔ̌ ɔ̀ná
kàsʉmì ɔ̌, atdídhená itse náawà ì otu-gì dɔ̌. Ní àrɛ̀ náadʉ̀ ìwu, ʼùbhɨ̌ ɨ itse
otu-gì dɔ̌ rɔ̀.
5 Ngʉ̌kpà-tsí náadʉ̀ ʼàwà ìmbǎ adzɨ rɨ̌ʼì abhɔ dɔ̀ná odu-kɛngɛrɛ dɔ̌. Ɨ itse
nɨ́inga kòmbómbí, ìmbǎ adzɨ rɨ̌ʼì abhɔ tsìyà nɨ́dhunɨ̌.
6 Pbɛ́tʉ̀, adyifɔ̀ níitdègu ìka, ní kǎdʉ̀ wɔ̀ ìngɨngà ɔ̀nyʉ̌-nzo nʉ́bì, ràdʉ̀
òtdyù, ɨnzá ɨvɛ́ya nótsù ádzàdzɨ̌ adzɨ ɔ̀ nɨ́dhunɨ̌.
7 Atdídhená itse náawà ì okpèya nà itsukpó-nzo nzínzì ɔ̌. Ɨ okpèya nà
itsukpó-nzo náadʉ̀ òvi kòmbómbí, ʼàdʉ̀ wɔ̀ ìngɨngà ídzì ɔ̀nyʉ̀ nʉ́tsì.
8 Pbɛ́tʉ̀ ngʉ̌kpà itse náawà ì ídzì adzɨ ɔ̌. Ní ɨ itse-tsí náaʼɔ̀, atdídhená
rɔ̀dhì atdátdí mɨyà itse, ngʉ̌kpà rɔ̀dhì azàzá kumì itse, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà ràdʉ̀
ɨbhìbhʉ́ kumì itse nɔ́dhì.»
9 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌ ihé-yà nɨ̌: «Ɨnga tʼɨ́rɨta tɔ́ bɨ̌na nà rɨ́ʼì alɛ nákǎ
ndìrì yà ma mʉ́nɔna dhu mbɛ̌yi!»

Ádhu Yɛ̌sù náaránà ɔ̀tɛ rɔ̀ mbólí ɔ̌ ní?
(Mrk 4.10-12; Luk 8.9-10)

10 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ náandrì kà-tɨʼɔ̀, ʼàdʉ̀ dhu nívu
kà-tsʉ̌ ʼàtɨ: «Ádhu nyɨ nyarí dhu nʉ́nɔ ihé-yà tɔ̀ mbólí ɔ̌ tí nɨ̌?»
11 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Kàgàwà nábhʉ wà nyɨ̌ nyʉ̌nɨ
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi-nyʉtsì ndì nórù dhu, pbɛ́tʉ̀ abádhí
nʉ́nɨ nzá ka.
12 Obhó tí, dhu nà arí ʼì alɛ tɔ̀, ka kabhʉ̀ya dhu abhɔ, ràdʉ̀ ì ʼì dhu nà
abhɔ nyʉ́ ròsè. Pbɛ́tʉ̀, akɛkpá arí ʼì dhu nà alɛ, ní-fɔ́ rɔ̀ ka kakɔ̀ya ndɨ ákɛ̌
fɛ́nángba mà kórɔ́.
13 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma márí dhu nʉ́nɔ abádhí tɔ̀ mbólí ɔ̌, ndɨ́nɨ̌
abádhí nóowu tí ɨnga nándà rɔ̀, ìnzɨ̌ ʼàdʉ̀ dhu nála. Abádhí nóowu tí bɨ̌ya
nɨ́kpɛ̀lɛ̀ rɔ̌, ìnzɨ̌ ʼàdʉ̀ dhu nírì, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ ndɨ dhu ràdʉ̀ dɔ̀ya nálʉ.
14 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nabì Ìsayà nʉ́ʉnɔ dhu rǎdʉ̀ àkǎ. Kǎtɨ:
Kàgàwà rǎtɨna: ‹Nyɨ̌ nyí ɨnga níri ìrɨ mbɛ̌yi nyʉ́, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ yà nyɨ̌ nyìrì
dhu ràdʉ̀ dʉ̀kʉ àlʉ akɛkpá màtí.
Nyɨ̌ nyí ɨnga nándà àndà mbɛ̌yi nyʉ́, pbɛtʉ̀ ìnzɨ̌ nyǎdʉ̀ atdí dhu mà nála.
15 Obhó tí, atdí dhu mà náarí nzɨ̌ kàrí alɛ-afí-ngbɔ̀ nʉ́bɛ̀lɛ̀.
Abádhí nʉ́rɨ̌ bɨ̌ya,
ndɨrɔ̀ abádhí núpbɨ̌ nyìkpɔ́ya,
akyɛ ì alana nga nɨ̌,
akyɛ ì ɨrɨna nga nɨ̌,
ndɨrɔ̀ akyɛ dhu alʉ́na dɔ̀ya,
ʼàdʉ̀ ʼʉ̀gɛ̀rɛ̀ ʼʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga,
madʉ̀ ì nɨ́gʉ nɨ̌*.›
16 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ ní ndɨ hirò nyɨ̌ nyɔ́nzì, yà nyìkpɔ́kʉ náarí ɨnga nálǎ, ndɨrɔ̀
bɨ̌kʉ ràdʉ̀ ɨnga nírì rɔ̀.
17 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, ibí pbànábí mà, obhónánga ɔ̀nzɨ arí alɛ
mànà, náazè ʼàla yà kombí nyɨ̌ nyálǎna dhu, pbɛ́tʉ̀ abádhí náadʉ̀ nzá kàla.
Abádhí náazè ʼìrì yà nyɨ̌ nyírɨna kòmbí dhu, pbɛ́tʉ̀ abádhí náadʉ̀ nzá kìrì.»

---

* **13:15 13.15** Ìsa 6.9-10

Ɔnyʉ̀-tsè ɔ̀rɛ rí alɛ tɔ́ mbólí-tì
(Mrk 4.13-20; Luk 8.11-15)

18 Yěsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌ pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Nyìrɨ pɛ́ yà ɔ̀nyʉ̀-tsè nɔ́rɛ rí alɛ tɔ́ mbólí-tì.
19 Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà rǐ idzi ɔ̀nyʉ ìndrǔ dɔ̌ dhu dɔ̌ ka kʉ́nɔna dhu nírɨ rí alɛ, ìnzǐ ndɨ dhu ràdʉ̀ dɔ̀ya àlʉ, nʉ́lɨ ì yà itse náawà ì ɔ̀yá otu-gì-dɔ bhěyi. Pfɔ̀mvɔ rǎdʉ̀ ìrà, ndàdʉ̀ yà abádhí-afí ɔ̀ ka kɔ̀zɔ̀ ɔtɛ nʉ́wa abádhí-afí ɔ̀ rɔ̀.
20 Ngʉ̌kpà alɛ nʉ́lɨ ì yà itse náawà ì ɔ̀yá, ìmbǎ ábhɔ̌ adzɨ nà dɔ̀ná odu-kɛngɛrɛ-dɔ bhěyi. Abádhí rǐ Kàgàwà bhà ɔtɛ nírɨ, ʼàdʉ̀ àkɔnà dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà ányìrɔ̌ rɔ̀ tí.
21 Abádhí rǐ nzǐ àdʉ̀ kàbhʉ ɨvɛ́na rɔ̀dì ndì afíya ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, abádhí rǎdʉ̀ ì àpba ndɨ ɔtɛ rɔ̌ ákɛ̌ kàsʉmì kɛ̀lɛ̌ tí. Ní yà àpbɛ̀ mà, avuta mànà nɔ́pɛ̀ ì Kàgàwà bhà ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀, abádhí rǎdʉ̀ fɨyɔ́ aʼuta nʉ́bhà ányìrɔ̌ rɔ̀ tí.
22 Ngʉ̌kpà alɛ-tsí tdítdɔ̌, nʉ́lɨ ì yà itse náawà ì nzínzìya ɔ̌ okpèya nà itsukpó-nzo bhěyi. Abádhí rǐ Kàgàwà bhà ɔtɛ nírɨ, pbɛ́tʉ̀ yà adzɨ ɔ̌ ɨrɛ̀ta mà, yà adzɨ dɔ̌ ònzì náarábhʉ̌na tìtɔ̀ tɔ̀ dhɛ̀dhɛ mànà dhu ràdʉ̀ ndɨ ɔtɛ nʉ́tsì ìnzǐ rɔ̀dhì itse.
23 Ndɨrɔ̀, ngʉ̌kpà alɛ nʉ́lɨ ì yà itse náawà ì ɔ̀ná ídzì adzɨ bhěyi. Ɨ alɛ náarí Kàgàwà bhà ɔtɛ nírɨ, ʼàdʉ̀ àʼùnà. Ndɨrɔ̀ abádhí ní ɨ itse ɔ̀dhì rádʉ̀: atdídhená rɔ̀dhì ka atdátdí mɨyà, ngʉ̌kpà rɔ̀dhì ka azàzá kumì, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà-tsí ràdʉ̀ ɨbhìbhʉ́ kumì nɔ́dhì.»

Nganʉ̀ nzínzì ɔ̌ ìngà nzɛ́rɛ ɨrí-tɨdɔ̀ tɔ́ mbólí

24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù náawɛ ngǎtsi mbólí ihé-yà tɔ̀ ndàtɨ: «Kànǐ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi nɔ́fɔ̀ ndì nà dhu: Atdí alɛ náazò ídzì nganʉ̀-tsè pbìndà ɨnga ɔ̌.
25 Ní atdíku kúbhingáná, ɨdhɔ ɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ rǐʼì rɔ́rɔ̀, òmvǔ níɨra, ndòzò nzɛ́rɛ ɨrí-tɨdɔ̀ tɔ́ itse ndɨ nganʉ̀ nzínzì ɔ̌, ndàdʉ̀ àrà.
26 Wɔ̀ nganʉ̀ níitdègu ɨnga, ndòvì, ndàdʉ̀ ndìtù, ní wɔ̀ nzɛ́rɛ ɨrí-tɨdɔ̀ náadʉ̀ ìnga, ndòvì átɔ̀.
27 Ní wɔ̀ ɨnga-àbadhi bhà kasʉtálɛ níiwú kà-tɨʼɔ̀, ʼìvǔ dhu kà-tsʉ̌, ʼàtɨ: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ nyazò ɨnga ɔ̌ dhu nɨʼì tí obhó ídzì nganʉ̀-tsè? Olu, wɔ̀ nzɛ́rɛ ɨrí-tɨdɔ̀ nádʉ̀ ìrà àdhà rɔ̀?›
28 Wɔ̀ ɨnga-àbadhi náadʉ̀ dhu àdu kasʉtálɛ tɔ̀ ndàtɨ: ‹Òmvǔ ní ndɨ wɔ̀ dhu nɔ́nzì.› Kɔ̌kɔ̀ kasʉtálɛ náadʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̌ kà-tsʉ̌ ʼàtɨ: ‹Nyɨ nyòzè tí nzá mǒwù ɨ nzɛ́rɛ ɨrí nɔ́drʉ̀?›
29 Ní ɨnga-àbadhi náadʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: ‹Ɨnzá ma mòzè nyǒwù kɔ̀drʉ̀, akyɛ nyǐ nyadʉ̀na nganʉ̀ nɔ́kpɔ̀ átɔ̀ kɔ̀drʉ nyǐ nyí rɔ̀ nǐ.
30 Nyìtse pɛ́ abádhí rovi atdíkpá, ràrà àhʉ nganʉ̀ nótsè ka kowuya ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀. Ndɨ níganí ní ndɨ ma matɨya nganʉ̀ nótse rí alɛ nǐ: Nyɔ̀drʉ pɛ́ wɔ̀ nzɛ́rɛ ɨrí nyʉ̌tsì dɔ̀na tí, ndínǐ kʉbì tí kàzʉ ɔ̀. Ndɨrɔ̀, nyàdʉ̀ nyòtse nganʉ̀, nyàdʉ̀ ùndunà nyʉ̌lɨ ɔ́ngɔ̀lǐ ɔ̀.›»

Hàràdalì-kpɔ̌ tɔ́ mbólí
(Mrk 4.30-32; Luk 13.18-19)

31 Tdítdɔ̌, Yěsù adʉ̀ ngǎtsi mbólí náwɛ ihé-yà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi nílɨ ndì pbìndà ɨnga ɔ̌ atdí alɛ níidyi ndòzò hàràdalì-kpɔ̌ bhěyi.

32 Ndɨ hàràdalɨ̀-kpɔ̌ ní ákɛ̌kpá dhu-tʉ́tʉ̌-ngba nyʉ́ kórɔ́ itse nzínzì ɔ̌.
Pbɛ́tʉ̀ kǎpɛ́ ɨ̀nga, ndàdʉ̀ òvi, ní kǎrádʉ̀ òse yà ɨ̀nga ɔ̌ ka karí òzòna kórɔ́
itsukpó dɔ̀nǎ. Ndɨrɔ̀, kǎrádʉ̀ òngo itsú-yà-ba tí, àrɛ̀ mà ràdʉ̀ òwu ɨdzàya
nɔ́sì rɔ̌ ɔpbɨ́na nzínzì ɔ̌.»

Afi tɔ́ mbólí
(Luk 13.20-21)

33 Yěsù adʉ̀ yàrɨ́ ngǎtsi mbólí náwɛ tdítdɔ̌ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ɔ̀rʉ̀-akpà
ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi nílɨ ndɨ̀ yà tsìbhálɛ rǐdyina ndàngbɔ̌
nganʉ̀-ra tɔ́ ɔ́yɔ̌ kumì dɔ̀ná imbò nà kìlo ɔ̀ afi bhěyi. Ní ndɨ dhu rǎdʉ̀ ndɨ
idyi nábhʉ rìvʉ̀ kórɔ́.»

Ádhu Yěsù náaránà ɔ̀tɛ rɔ̌ mbólí ɔ̌ nǐ?
(Mrk 4.33-34)

34 Yěsù náawɛ kórɔ́ kɔ̀rí dhu mbólí ɔ̌ ihé-yà tɔ̀. Kǎránà nzǐ atdí dhu mà
nʉ́nɔ̀ rɔ̌ abádhí tɔ̀ ɨnzá ndɨ̀ ndàwɛ mbólí ɔ̌ rórɔ̀,
35 ndínǐ Kàgàwà bhà nabì nʉ́ʉnɔ dhu náaká tí. Kǎtɨ:
«Ma mʉnɔya dhu abádhí tɔ̀ mbólí ɔ̌,
ndɨrɔ̀ ma mawɛya yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ aróko yà Kàgàwà anzìna yà adzɨ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀
rɔ̀ kórɔ́ dhu abádhí tɔ̀.»

Nzɛ́rɛ ɨrí-tɨdɔ̀ tɔ́ mbólí-tɨ̀

36 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù nʉ́ʉbhà wɔ̀rí ihé-yà, ndàdʉ̀ òtsù ɨdza. Ní kàbhà
ábhàlǐ náadʉ̀ òtsù kà-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ àtìnà kà nǐ: «Áwɛ̌ pɛ́ wɔ̀ ɨnga ɔ̌ ɨnga nzɛ́rɛ
ɨrí-tɨdɔ̀ tɔ́ mbólí-tɨ̀ fǎkà.»
37 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Yà ídzì itse òzò rí alɛ ní Ìndrǔ
t'ídhùnà.
38 Itse òzò ka kí ɔ̀ná ɨnga ní yà adzɨ. Ndɨ ídzì itse ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ
kamà Kàgàwà rǐ idzi ɔ̀nyʉ dɔ̀yá alɛ. Nzɛ́rɛ ɨrí-tɨdɔ̀ ní Nzɛ́rɛ alɛ, Pfɔ̀mvɔ
bhà inzo.
39 Yà ndɨ nzɛ́rɛ ɨrí-tɨdɔ̀ nózò ɔ̀mvǔ ní Pfɔ̀mvɔ. Nganʉ̀ nótse ka kí ɨnga ɔ̌
rɔ̀ dhu ní yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rǐ ndɔ̀dì ɔ̀ná ɨdhɔ. Ndɨrɔ̀, nganʉ̀ ɔ̀tse rí alɛ ní
Kàgàwà bhà màlàyíká.
40 Ní àdhàdhì ka karí nzɛ́rɛ ɨrí núndǔ ɨnga ɔ̌ rɔ̀ kʉbì kàzʉ ɔ̀ dhu bhěyi,
ndɨ dhu ɔnzɨya ndì ndɨ dhu bhěyi tí, yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rǐtsi ndɔ̀dì nínganí.
41 Ní, Ìndrǔ t'ídhùnà náavìya pbìndà màlàyíká rìwǔ yà ngʉ̌kpà alɛ
nábhʉ̌ arí rɔ̀nzì nzɛ́rɛnga alɛ mà, yà nzɛ́rɛnga nɔ́nzɨ arí alɛ mànà nípfo
pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ idzi ɔ̌ rɔ̀.
42 Ɨ màlàyíká náadʉ̀ya abádhí náwà yà ɨ̀nzǐ arávɛ dhòdhódhónga nà
kàzʉ ɔ̀. Ányì nɨ'ɨya ɔdzɨ mà, alɛ-kù t'átrita mànà.
43 Ní, obhónángatálɛ náambɛ̀ya ʉ̀mbɨlɨ dɔ̌ adyifɔ̀ bhěyi ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì
Àbayà Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ idzi ɔ̌. Ɨnga t'írita tɔ́ bǐna nà rí'ì alɛ,
nákǎ ndɨ̀rì yà ma mʉ́nɔna dhu.»

Ɨnga ɔ̌ ka kórù ábhɔ̌ odzìna nà dhu tɔ́ mbólí

44 Tdítdɔ̌ Yěsù atɨ: «Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi nílɨ ndɨ
ɨnga ɔ̀ ndɨ nórù ábhɔ̌ odzìna nà dhu bhěyi. Atdí alɛ náapɛ́ kàbà, ní ndɨ alɛ
rǎdʉ̀ kìdyì, ndòrù tdítdɔ̌ ndɨ ɨnga ɔ̌ tí. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ábhɔ̌ dhɛ̀dhɛ-okú dɔ̀
rɔ̀, kà rǎdʉ àrà, ndùdzǐ kórɔ́ fɔ́ná arí'ì dhu-tsí, ndàdʉ̀ ɨ̀rà ndɨ ɨnga nódzì
fǐndà.»

Ábhɔ̌ odzìna nà yɔ̀kpɔ́ tɔ́ mbólí

45 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù atɨ ihé-yà nɨ̌: «Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi níɩ̀ ndì ʉ̀yʉ̌ya yɔ̀kpɔ́ nɔ́mɛ rí ndòdzì dhu t'údzítátálɛ bhɛ̌yi.

46 Ɔrʉ́ odzìna rɨ̌'ì atdí yɔ̀kpɔ́ ndì ndàbà rɔ̀, ní kà rǎdʉ̀ àrà, ndùdzɨ̀ kɔ́rɔ́ fɔ́ná arí'ì dhu, ndàdʉ̀ ndɨ yɔ̀kpɔ́ nódzì.»

Ɨbhɛ̀-mbɨ̀ tɔ́ mbólí

47 Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌ abádhí nɨ̌: «Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi níɩ̀ ndì rɛ̀rʉ̀ ɔ̀ ka kùpe ɩ̀bhɛ̀ t'óhota tɔ́ imbi bhɛ̌yi. Ndɨ imbi rǎdʉ̀ kɔ́rɔ́ ɩ̀bhɛ-tɨdɔ̀ nɔ́tsì.

48 Kǎpɛ́ àle ɩ̀bhɛ̀ nɨ̌, ní ka nùpenà alɛ rǎdʉ̀ kàdhà, 'ìpfo ɨdha-bɨdɔ̀, 'àdʉ̀ òko obvò ɩ̀bhɛ̀-ɔ̌nga t'óvòta tɔ̀. Abádhí rǎdʉ̀ ídzì ɩ̀bhɛ̀ nʉ́dɔ fɨ̌yɔ́ sɛ̌ngɛ̀ ɔ̀, 'àdʉ̀ nzɛ́rɛ-tsí náwà.

49 Dhu ɔnzɨya ndì ndɨ dhu bhɛ̌yi tí yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì nínganí. Kàgàwà bhà màlàyíká níiwúya, 'àdʉ̀ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ arí alɛ nípfo obhónángatálɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀.

50 Abádhí náadʉ̀ya ɨ nzɛ́rɛngatálɛ náwà ɩ̀nzɨ̌ arávɛ dhòdhòdhónganà kàzʉ̀ ɔ̀. Ányì nɨ'ɨya ɔdzɨ mà, alɛ-kù t'átrita mànà.»

Dhu-ɔwʉ́tá mà, dhu-ayí mànà tɔ́ mbólí

51 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu pbìndà ábhàlɨ̌-tsʉ̌, ndàtɨ: «Yà ma màwɛ kɔ́rɔ́ dhu nálʉ̌ tí wà dʉ̀kʉ?» Ní abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, 'àtɨ: «Ɨwà dɔ̀ka nàlʉ̌.»

52 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ atìnà abádhí nɨ̌: «Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi dɔ̌ ka kúdhe dhu fɨ̌ndà Músà bhà Ʉyátá tɔ́ atdí màlimò, rǎdʉ̀ ndɨ̀lɨ atdí ɨdza-àbadhi, yà pbìndà ongyéngá nɔ́dɔ ndì ndarí ɔ̀nà dhu ɔ̀ rɔ̀ arí dhu-ɔwʉ́tá mà, dhu-ayí mànà nípfɔ̌ bhɛ̌yi.»

Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà ná'ù nzá Yɛ̌sù dhu
(Mrk 6.1-6; Luk 4.16-30)

53 Yɛ̌sù níitdègu kɔ̌kɔ̀ mbólí t'áwɛta nítɔ, ní kǎdʉ̀ ndɨ̀và ndàrà ányɨrɔ̌ rɔ̀.

54 Kǎdʉ̀ àrà yà ndì ndavì ɔ̀ná kɨgɔ̀ ɔ̀. Kǎdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàrà dhu núdhe rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ fɨyɔ́ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀. Ní yà kà rʉ̌nɔna dhu níri rí alɛ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̌. Abádhí náambɛ́nà àtìnà dɔ̌: «Wɔ̀ ɨnga t'ʉ́nita-tɨdɔ̀ mà wɨwì t'ɔ́nzɨta tɔ́ ɔbɨ mànà ní kǎbà àdhà?

55 Ka tí obhó sàpàtɨ t'ídhùnà? Kà-tsánà-ɔvɔ̀ tí obhó Màrɨyà? Ndɨrɔ̀, kà t'ádɔ́na tí obhó Yàkɔbhɔ̀ mà, Yɔ̀zɛfʉ̀ mà, Sìmonì mà, Yudhà mànà?

56 Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ kà t'áwɛ́na nátí obhó òko ɨrɔ́ àlɛ̌-nzínzì ɔ̌? Ní kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu kǎbà àdhà?»

57 Ní wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí nóowúnà nzɨ̌ kà rʉ̌nɔna dhu ná'ù rɔ̌. Nírɔ̀ ní ndɨ Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nabì nífʉ̌ ka karí kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ndì nyʉ́ ka kadhì ɔ̀ná kɨgɔ̀ ɔ̌, ndɨrɔ̀ fɨ̌-dzá bhà nzínzì ɔ̌, kǎrí'ì mbǎ ɨfʉta nà.»

58 Ní wɔ̀ ɩ̀mbǎ abádhí rɨ̌'ì a'uta nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ nzá ábhɔ̌ wɨwì nɔ́nzì ányɨrɔ̌.

14

Bàtizò nubhónà Yùwanì bhà ɔvɛ
(Mrk 6.14-29; Luk 9.7-9)

1 Hɛ̀rɔdɛ̀ nɨ́ɨ'ì Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ lìwalì tɨ́ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kɨ̌rɨ Yɛ̌sù dɔ̌ ka kʉ́nɔna dhu.
2 Nɨ́ kǎdʉ̀ àtìnà pbìndà kasʉtálɛ nɨ̌: «Bàtizò nubhónà Yùwanì nɨ́ wɔ̀ ndì nìngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, kà rɨ̌'ì wɨwì t'ɔ́nzɨta tɔ́ ɔbɨ nà.»
3 Wɔ̀ ndɨ Hɛ̀rɔdɛ̀ nɨ́ ndɨ ʉyátá nabhʉ̀ kosò Yùwanì, kadʉ̀ ʉ̀tsìnà kɨdɔ̀ imbi ɔ̀. Kǎnzì ndɨ dhu, adɔ̀nà Fìlipò-ve, Hɛ̀rɔ̀diyà-okú dɔ̀ rɔ̀.
4 Obhó tɨ́, Yùwanì ongónà àtìnà ɨnzá dhu ràkǎ Hɛ̀rɔdɛ̀ rìdyì Hɛ̀rɔ̀diyà venà tɨ́.
5 Nɨ́ wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Hɛ̀rɔdɛ̀ nóongónà ndòzè ndàbhʉ Yùwanì kohò. Pbɛ́tʉ̀, kǒngónà ihé-yà ɔdɔ̀ nɔ́nzì, kɔ́rɔ́ alɛ nʉ́ʉnɨ dhu Yùwanì ràrɨ̌ Kàgàwà bhà nabì nɨ́dhunɨ̌.
6 Nɨ́ atdíku, Hɛ̀rɔdɛ̀ rɨ̌ ndì ka kadhì ɔ̀ná ɨdhɔ nɨ́rɛ̀ nɨ́nganɨ́, Hɛ̀rɔ̀diyà bhà tsìbhíngba náabɛ̀ yà Hɛ̀rɔdɛ̀ núnzìnà alɛ-ɔnzɨ̌, ndɨ ɔbɛ́ ràdʉ̀ Hɛ̀rɔdɛ̀-nyɨ̀kpɔ́ nɔ́fɔ̀ atdídɔ̀.
7 Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎdʉ̀ dhu ɔtsɔ̀ ndàtɨ, ndì ràrɨ̌ kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà ndɨ tsìbhíngba rǒnzina-fɔ́ná nábhʉ̌ kà tɔ̀.
8 Nɨ́ ɨ́yànà ɔ̀vɔ̀ fɨ́ndà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨ tsìbhíngba náadʉ̀ àtìnà Hɛ̀rɔdɛ̀ nɨ̌: «Íbhò bàtizò ùbhǒ arɨ́ Yùwanì-dɔ fudú ɨrɔ́ tsàlìtsalì dɔ̌!»
9 Nɨ́ ɨzʉ nʉ́ʉka ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ atdídɔ̀ wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, angyangyɨ ndì ndɔ̀tsɔ̀nà dhu yà ndì ndùnzìnà alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎdʉ̀ dhu ʉ̀ya ndínɨ̌ kabhʉ̀ tɨ́ Yùwanì-dɔ kà tɔ̀.
10 Nɨ́ kǎdʉ̀ atdí alɛ návi ràrà Yùwanì-dɔ nɔ́kɛ̀rɛ̀ imbi ɔ̀ rɔ̀.
11 Wɔ̀ alɛ adʉ̀ ìrà Yùwanì-dɔ nà tsàlìtsalì dɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àbhʉnà wɔ̀ tsìbhíngba-fɔ́, kà ràdʉ̀ àrà àbhʉnà ɨ́yànà-fɔ́.
12 Yùwanì bhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ìwu kǎ-bvò nídyì, 'òwù ɔ̀tdʉ̀nà. Abádhí adʉ̀ òwu wɔ̀ ndì nɔ̀nzì dhu ɔ̀yɨ̌ nà Yɛ̌sù tɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ imbò lʉfʉ̀ alɛ nóngù dhu
(Mrk 6.30-44; Luk 9.10-17; Yùw 6.1-14)

13 Bàtizò nubhónà Yùwanì nɔ́vɛ̀ dhu ndì ndɨrì rɔ̀, Yɛ̌sù nɨ́ɨvà ndì ʉrɔ́ rɔ̀ ibhú ɔ̌, ndàrà atdí rɔ̀ atdí rʉngʉ̀ tɨ́ rɨ́'ì ngari ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kà rǎrà dhu nɨrì ihé-yà náadʉ̀ ùvò fɨ́yɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, 'òwù kǒwù ɔ̌ pfɔ̌ya dɔ̌, ɨdha-gì dɔ̀nǎ.
14 Ibhú ɔ̀ rɔ̀ ndì ndàhʉ rɔ̀, Yɛ̌sù náala ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà, ndàdʉ̀ ɨzʉ nábà atdídɔ̀ abádhí dɔ̌. Nɨ́ kǎdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɨgʉ̌ abádhí ìwʉ̌ nà andɨtálɛ.
15 Pbɨ́tsɔ̀ngǎnǎ, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ níiwú kà-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Ɨnga nátɨ ɨwà, ndɨrɔ̀ ɨrɔ́ nga rɨ̌'ì igi. Nɨ́ ávì kɔ̌kɔ̀ alɛ ràdʉ ì pbanga-tsidɔ̀, ndínɨ̌ ì udzí tɨ́ ɔ̀nyʉ̀ fɨ́yɔ̀.»
16 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu pbìndà ábhàlɨ̌ tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨnzá dhu àkǎ abádhí ròwù pbanga-tsidɔ̀! Nyàbhʉ ɔ̀nyʉ̀ nyɨ̌-tɨ́rɔ̀ abádhí tɔ̀.»
17 Pbɛ́tʉ̀, abádhí náadʉ̀ dhu àdu Yɛ̌sù tɔ̀, 'àtɨ: «Ɔ̀nyʉ̀ tɨ́ mǎ mɨ́'ì nà ɨrɔ́ dhu nɨ́ imbò mʉ̀gatì mà, ɔ́yɔ̌ ɨbhɛ̀ mànà kɛ̀lɛ̌.»
18 Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyìwʉ̌ ɨ dhu nà àzú fudu ɔ̀.»
19 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Yɛ̌sù náadʉ̀ kɔ̀rɨ́ alɛ́-yà návi ròkò obvò ɨrɨ́ dɔ̌. Kǎdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ imbò mʉ̀gatì núgù, ɔ́yɔ̌ ɨbhɛ̀ mànà ndʉ̀lʉ̌ fɔ́ná. Tdítdɔ̀ kǎdʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nga nándà, ndàdʉ̀ Kàgàwà nónzì ràso ɨ dhu. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ mʉ̀gatì-ɔ̌nga nʉ́kɔ, ndùbho pbìndà ábhàlɨ̌-fɔ́, abádhí ràdʉ̀ ʉ̀ndɔ̀nà ihé-yà-fɔ́.
20 Kɔ́rɔ́ alɛ náanyʉ̀ dhu, ì rùlè nɨ̌ àkǎkǎ dhu-bvʉ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ núundu ɔ̀dɔ̀dì ɔ̀nyʉ̀-go-tsʉ̀, ì rìrǎ ɨdrɛ dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà sɛ̌ngɛ̀ nɨ̌.

21 Dhu nanyʉ alɛ-bvʉ nɨ’ì mbɛ̀mbɛ̀ imbò lʉfʉ̀ kpabhálɛ, ɨnzá ka kɔ̀zʉ̀
vèbhálɛ mà, nzónzo mànà rɔ́rɔ̀.

Yɛ̌sù rʉ̌bhi rɛ̀rʉ̀ dɔ̌ dhu
(Mrk 6.45-52; Yùw 6.15-21)

22 Ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, Yɛ̌sù náavì pbìndà ábhàlɨ̌ rùpò ibhú ɔ̀, ndínɨ̌ ada tí angyi
fíndà rɛ̀rʉ̀-adzè, ihé-yà návɨ̌ ndì ndí ràdu ì ɨbha ɔ̀na nǎ.
23 Abádhí ndɨ ndàdu dhu lutìnǎ, kǎdʉ̀ ùpo pbìrì dɔ̀, ndàrà ndɨ̀tsɔ̀. Ní
ɨnga nátɨ rɔ̀, kǎtù ndɨ atdírɔ̀ ányì.
24 Ibhú náadʉ̀ ì’ì ɨwà ndì ndàrà ɨtsɛ nyʉ́ ɨdha-bɨdɔ̌ rɔ̀ rɔ́. Mʉ̀kʉrà
núubhínà ndʉ̀pbì rɔ̌ ibhú rɔ̌, awɛ rɔ̌pili tʉ̀mbà tí abádhí-nyìkpa rɔ̌
nídhunɨ̌.
25 Ní à’ʉ̌-akpà-ɔ̀ngɔ̌ ɔ̌, Yɛ̌sù adɨ ndàmbɛ ìrà dɔ̌ pbìndà ábhàlɨ̌-tɨ’ɔ̀ ɨdha dɔ̌
ndɨ ndúbhi rɔ́rɔ̀.
26 Ní, ɨdha dɔ̌ kà rʉ̌bhi dhu ì àla rɔ̀, ɔdɔ nɨ́isí atdídɔ̌ abádhí ɔ̀, ’àdʉ̀ àtɨ̀nà:
«Mìgìngɔ̀ nɨ́ yà!» Ní abádhí náapɛ̀ ’àmbɛ ùkʉ̌ dɔ̌ ɔdɔ rɨ̌ ’ɔ̀nzɨ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀.
27 Nírɔ̀ ní ndɨ Yɛ̌sù náadʉ̀ tʉ̌na nápfò abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyòtù afíkʉ!
Ɨma ní yà, ìnzɨ̌ nyɔ̀nzɨ ɔdɔ!»
28 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɨnyɨ tí kǎpɛ́ ì’ì, ní ávɨ̌ ma marà
tɨnʉ ɔ̀ ɨdha dɔ̌.»
29 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨ́rà nà!» Ní Pɛ́tɛrʉ̀ ifo ibhú ɔ̀ rɔ̀, ndàmbɛ
ùbhi dɔ̌ ɨdha dɔ̌ Yɛ̌sù-tɨ’ɔ̀ ndì ndárà rɔ̀.
30 Pbɛ́tʉ̀, awɛ rɔ̌pili ɔbɨ nà dhu ndì ndàla rɔ̀, ɔdɔ nɨ́isí àbadhi ɔ̀. Ní ɨdha
ɔ̀ ndì ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀sù rɔ̀, kǎkù: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́ ígʉ̌ ma!»
31 Ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, Yɛ̌sù adʉ̀ ɔtsʉ́na nágbà, ndàlʉ̌ ka, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌:
«Ɨnyɨ, ákɛ̌ a’uta nà alɛ, ádhu afínʉ rʉ̌guru nɨ̌?»
32 Ní abádhí náadʉ̀ ùpo ɔ́yɔ̀ rɔ̀ kɔ́rɔ́ ibhú ɔ̀, awɛ ràdʉ̀ opilita nʉ́bhà.
33 Nírɔ̀ ní ndɨ ibhú ɔ̀ ì’ìnà Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ nʉ́ʉkɔ ì kɔ̀nzɨ̌, ì rɨ̀fʉ ka, ’àdʉ̀
àtɨ̀nà: «Obhó nyʉ́, nyɨ ní Kàgàwà t’ídhùnà.»

Yɛ̌sù rɨ̌ Gɛ̀nɛ̀zàretì tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌ andɨtálɛ nígʉ̌ dhu
(Mrk 6.53-56)

34 Yɛ̌sù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà níitdègu rɛ̀rʉ̀ náda, ní abádhí awù ùvo
Gɛ̀nɛ̀zàretì tɔ́ pbìrì ɔ̀.
35 Ndɨ pbìrì ɔ̌ bhà nʉ́ʉnɨ Yɛ̌sù. Ní abádhí náadʉ̀ ìndrʉ̌ núvi ròwù dhu
nɔ́vɔ̀ kɔ́rɔ́ kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ rí’ì pbanga ɔ̀na nǎ. Ní ìndrʉ̌ náadʉ̀ andɨ nà rí’ì kɔ́rɔ́
alɛ nʉ́mbà Yɛ̌sù-tɨ’ɔ̀.
36 Abádhí náadʉ́nà Yɛ̌sù nítdɛ̀ ɨtdɛ̀ tí rʉ̀bhà ɨ andɨtálɛ rʉ̀pbàlǎ rɔ̀ná
mʉ̀dzarʉ̀-bɨdɔ̀-ngbɔ̀ kɛ̀lɛ̌. Ní ka nʉ̀pbàlǎ alɛ nóowúnà ʉ̀gʉ rɔ̌ dòtsí.

15

Pbàyàhúdí t’ábhúya nóongónà ùdhenà màndʉ
(Mrk 7.1-13)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pbàfàrìsáyó mà Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà níiwú
Yèrùsalɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ’ìwʉ̌ ùvò Yɛ̌sù-tɨ’ɔ̀, ’àdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, ’àtɨ:
2 «Ádhu pbʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ̌ náarí nzɨ̌ àlɛ̌ t’ábhúna tɔ́ màndʉ ɨ́fʉ̌ nɨ̌? Obhó
tí, abádhí náarí nzɨ̌ ɔtsʉ́ya nú’ɔ̌ tdʉ̌ ì ɔnyʉ dhu rɔ̀.»
3 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ́, ndàtɨ: «Olu nyɨ̌, ádhu nyɨ̌ nyarí nzɨ̌
Kàgàwà bhà Ʊyátá nífʉ̌, pbɛ́tʉ̀ nyǎdʉ̀ abhúkʉ tɔ́ màndʉ kɛ̀lɛ̌ nífʉ nɨ̌?

4 Obhó tí, Kàgàwà náatɨ: ‹Ɨfʉ̌ àbanʉ mà ɨ́yànʉ mànà.› Ndɨrɔ̀ kǎtɨ:
‹Àbanà nɨ̌ ndɨrɔ̀ ɨ́yànà nɨ̌ màtí dhu nʉ̀nɔ̀ alɛ, nákǎ kohò, rɔ̀vɛ̀.›
5 Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌, nyɨ̌ nyarí àtɨna, atdí alɛ rapɛ́ dhu ɔ̀vɔ kpangba àbanà tɔ̀,
ndɨrɔ̀ ɨ́yànà tɔ̀ màtí, ndàtɨ: ‹Dzʉ̀nànʉ nɔ́nzɨ ma màmbɛ̀nà nɨ̌ fudú rí'ɨ̀ dhu,
ní ma mùtri wà pɛrɛ̀ tí Kàgàwà tɔ̀.›
6 Ní ndɨ alɛ rɨ̌ mbǎ àbanà mà ɨ́yànà mànà dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ ndì ndí dhu-atdyú
nà. Ní ndɨ dhu bhěyi, nyɨ̌ nyóhò wà Kàgàwà bhà Ɔtɛ fʉ̀kʉ́ màndʉ-okú dɔ̀
rɔ̀.
7 Nyɨ̌, ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ́! Nabì Ìsayà nʉ́unɔ obhó dhu nyʉ́ dʉ̀kʉ́, ndàtɨ:
8 ‹Kàrí alɛ náarí mɨfʉ̌ tsʉ̀ya-kpò dɔ̌ tí, afíya ràdʉ̀ ì'ɨ̀ ɨtsɛ nyʉ́ rùdú rɔ̀.
9 Yà abádhí arí mʉlɛ̌ nɨ̌ ʉlétá ní kɔkórɔ̀ nga tó.
Abádhí náarúdhěna ìndrʉ̌ tɔ̀ ní ìndrʉ̌ tó ʉyátá*.›»

Ìndrʉ̌ nábhʉ rádʉ̀ rɔ̀tì Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ dhu
(Mrk 7.14-23)

10 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù anzi ihé-yà, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̀rɨ yà ma
mʉ́nɔna dhu, nyǎdʉ̀ àlʉnà mběyi dʉ̀kʉ ɔ̀.
11 Ɨnzɨ̌ ní alɛ-lí òtsù dhu ndɨ ìndrʉ̌ nábhʉ rádʉ̀ rɔ̀tì Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌.
Pbɛ́tʉ̀, ìndrʉ̌ nábhʉ rádʉ̀ rɔ̀tì Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ dhu ní ndɨ alɛ-li'ɔ̀ rɔ̀ àhʉ
dhu.»
12 Ní Yěsù bhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ìndri kà-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Nyɨ nyʉ̀nɨ
tí wà Pbàfàrìsáyó-ɔ̌nga nɨ́wà ndì tí, wɔ̀ nyɨ nyʉ́nɔna dhu nírɨ ì í rɔ̀ dhu?»
13 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Kɔ́rɔ́ itsukpó, yà ɨnzá ɔ̀rʉ̀-akpà
ɔ̀ arí'ɨ̀ Àbadu Kàgàwà náazò ní ka kɔngbɛ́ya kɔ́rɔ́ ɨvɛ́ya mànà.
14 Nyʉ̀bhà abádhí. Ndùmùndúmú ní kɔ̌kɔ̀ rí ndùmùndúmú nʉ́nda.
Ndɨrɔ̀, atdí ndùmùndúmú náapɛ́ àmbɛ ngǎtsi ndùmùndúmú nʉ́ndà dɔ̌,
ní abádhí rǎdʉ̀ 'àwà ɔ́yɔ̌ kɔ́rɔ́ ibhu ɔ̀.»
15 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Áwɛ̌ pɛ́ wɔ̀rí mbólí-tɨ̀ fǎkà.»
16 Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Nyɨ nyʉ́ mà, kàlʉ̌ tí obhó dʉ̀kʉ átɔ̀?
17 Nyɨ nyʉ̀nɨ tí nzá dhu kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà alɛ-lí rótsù, ràrǎdʉ̀ ʉ̀da alɛ ɔ̀,
ndàdʉ̀ àhʉ alɛ ɔ̀ rɔ̀ ɔtsɔ́ dɔ̀ ka kòwù rɔ̀?
18 Pbɛ́tʉ̀, alɛ-tsʉ̀ arórìna dhu ní alɛ-afí ɔ̀ rɔ̀ àhʉ dhu. Ndɨrɔ̀ ndɨ dhu ní
ndɨ arádʉ̀ ìndrʉ̌ àbhʉ rɔ̀tì Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌.
19 Obhó tí, ìndrʉ̌-afí ɔ̀ rɔ̀ nga ní ndɨ nzɛ́rɛ dhu náarúvò nɨ̌. Ɨ dhu ní:
nzɛ́rɛ ɨrɛ̀ta, abvo òho ka kí dhu, mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɨ ka kí dhu, màkunì ɔ̀nzɨ ka
kí dhu, ogbo ɔ̀nzɨ ka kí dhu, tìtɔ̀ nʉ́nɔ ka kí alɛ t'ɔ́dhína dɔ̌ dhu, ndɨrɔ̀
ìndrʉ̌ nɨ̌ ka kí dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ dhu mànà.
20 Kɔ̀rí ní ɨ ìndrʉ̌ àbhʉ rádʉ̀ rɔ̀tì Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ ka
kí ɨnzá ka kù'o alɛ-ɔtsʉ́ rɔ́rɔ̀ dhu, ní rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ìndrʉ̌ nábhʉ rɔ̀tì Kàgàwà-
nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌.»

Atdí ɨnzɨ̌ ní Mʉ̀yàhudì-àyi rɨ̌ Yěsù ná'u dhu
(Mrk 7.24-30)

21 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù nɨ́ɨvà ndì ʉrɔ́ rɔ̀, ndàrà Tirò mà, Sìdɔnà mànà tɔ́
pbìrì ɔ̀.
22 Ní ndɨ pbìrì ɔ̌ arádɨ Kànanà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí tsìbhálɛ nɨ́ɨra àhʉ Yěsù-tɨ'ɔ̀,
ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùkʉ̌, ndàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ, Dàwudì t'Ídhùnǎ,
ábà ɨzʉ dùdú! Nzɛ́rɛ-alafí rǎvu atdídɔ̌ ɨvàdú-ngba rɔ̌.»

---

* **15:9 15.9** Ìsa 29.13

23 Pbɛ́tʉ̀ Yɛ̌sù adʉ̀ nzá atdí dhu mà nádu kà tɔ̀. Nɪ́ Yɛ̌sù bhà ábhàlɪ̌
náandrì Yɛ̌sù-tɪ́'ɔ̀, 'àdʉ̀ àtɪ̀nà kà nɪ̌: «Ávɪ̌ wɔ̀ tsìbhálɛ ràdu ndɪ̀ àlɛ̌-owù ɔ̌
rɔ̀, ìkʉ̌ nà kà rʉ̌bhi àlɛ̌-owù ɔ̌ nídhunɪ̌.»
24 Nɪ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu ábhàlɪ̌ tɔ̀, ndàtɪ̀: «Kàgàwà ívì ma Ìsràyelì tɔ́ pbìrì
ɔ̌ bhà-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎkà ùwʉ̌wɪ̌ tàmà bhɛ̌yi ɪ̀ nʉ́lɪ̀ alɛ.»
25 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ tsìbhálɛ náadʉ̀ ìrà, ndɔ̀kɔ̀ ndì ɔtdyʉ̀na dɔ̌ Yɛ̌sù-ɔ̀nzɪ̌, ndàdʉ̀
àtɪ̀nà kà nɪ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɔ́nzɪ̀ dzʉ̀nàdu!»
26 Nɪ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɪ̀: «Ɪnzá dhu ɔ̀fɔ̀ nga kidyì nzónzo tɔ́
ɔ̀nyʉ̀, kadʉ̀ òbvùnà ìtsɛ̌-nzo tɔ̀.»
27 Wɔ̀ tsìbhálɛ adʉ̀ dhu àdu Yɛ̌sù tɔ̀, ndàtɪ̀: «Wɔ̀ nyɪ̀ nyʉ̀nɔ̀ dhu nɪ́ obhó
dhu nyʉ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ́. Pbɛ́tʉ̀, ìtsɛ̌-nzo mà náarɪ́ abáya rɪ̌ dhu ɔ̀nyʉ̀ dɔ̀ná
rɔ̀ mɪ̀zà dɔ̌ rɔ̀ ɪ̀ nàwà ɔ̀nyʉ̀-ú'ù nɔ́nyʉ̀.»
28 Nírɔ̀ nɪ́ ndɪ̀ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɪ̀: «Ìgyò! Yà tsìbhálɛ́, pbʉ̀kʉ̀
a'uta rɪ̌'ɪ̀ ádrʉ̀ngbǎ nyʉ́. Wɔ̀ nyɪ̀ nyòzè dhu nákǎ ndɔ̀nzì ndì ɪndù yà nyɪ̀
nyʉ́ nyɪ̀ nyòzè ka dhu bhɛ̌yi.» Nɪ́, wɔ̀ tsìbhálɛ t'ɪ́vànǎ-ngba náadʉ̀ ɔ̀gʉ̀
ányìrɔ̀ rɔ̀ tɪ́.

Yɛ̌sù rɪ̌ ábhɔ̌ alɛ nígʉ̌ fɪyɔ́ andɪ ɔ̌ rɔ̀ dhu
(Mrk 7.31-37)

29 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù nɪ́ɪvà ndɪ̀ ʉrɔ́ rɔ̀, ndàrà Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʉ̀-bɪdɔ̀. Nɪ́
ányì kǎdʉ̀ ùpo atdí pbìrì dɔ̀, ndàdʉ̀ àdɪ̀ obvò.
30 Nírɔ̀ nɪ́ ndɪ̀ abhàbhó alɛ nà ɔ̀yá ihé níiwú ngbɔ̌ya ʉ́vɛ kórɔ́ alɛ mà,
ndùmùndúmú mà, otsutálɛ mà, ìwɪ̌ mà, ndɪrɔ̀ ábhɔ̌ ngʉ̌kpà andɪtálɛ mànà
nà 'ìwʉ̀ ʉ̀lɪnà Yɛ̌sù-ɔ̀nzɪ̌, kà ràdʉ̀ abádhí ɪ̀gʉ̀.
31 Nɪ́ ɪdhɔ nʉ́ʉkɔ ihé-yà atdídɔ̌ nyʉ́ ìwɪ̌ rɔ̌tɛ dhu, ngbɔ̌ya ʉ́vɛ alɛ-ngbɔ̀
rʉ̌gʉ̀ dhu, otsutálɛ rʉ̌bhi dhu, ndɪrɔ̀ ndùmùndúmú mà rɪ̌ ɪnga àlǎ dhu ɪ̀
àla rɔ̀. Nɪ́ abádhí náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ ɪ̀ rɪ̀fʉ̀ Pbàìsràyélí tɔ́ Kàgàwà atdídɔ̌ nyʉ́.

Yɛ̌sù rɪ̌ ɪ̀fɔ lʉ̀fʉ̀ alɛ nóngù dhu
(Mrk 8.1-10)

32 Wɔ̀ dhu-dzi dɔ̌, Yɛ̌sù náanzi pbɪ̀ndà ábhàlɪ̌, ndàdʉ̀ àtɪ̀nà abádhí nɪ̌:
«Ma mɪ́ kǎkàrɪ́ alɛ-ɪzʉ̀ ɔ̀nzɪ̀ atdídɔ̌. Kɔ̀nɪ̌ mǎ mòkò ìbhʉ̀ku abádhí mànà
mbàlìmbàlì, ndɪrɔ̀ abádhí rɔ̌nyʉ̀na dhu rɪ̌'ɪ̀ mbǎ. Nɪ́ ma mòzè nzá mabhʉ̀
abádhí ròwù ɪnzá dhu nɔ̀nyʉ̀ rɔ́rɔ̀, akyɛ sàzì arana abádhí àbhʉ̀ ràwà ɪ̀
otu ɔ̌ nɪ̌.»
33 Nɪ́ Yɛ̌sù bhà ábhàlɪ̌ náadʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, 'àtɪ̀: «Yàrɪ́ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌, àlɛ̌
kówu yà dhu bvʉ̌ tɪ́ ihé-yà nóngù àlɛ̌ kɪ́ nɪ̌ ɔ̀nyʉ̀ nábà àdhà?»
34 Nɪ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɪ̀: «Nyɪ̌ nyɪ́'ɪ̀ mʉ̀gatì nà ìfe?» Nɪ́
abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ 'àtɪ̀: «Àrʉ̀bhʉ̀, ndɪrɔ̀ ngúfe ɪ̀bhɛ̀ nzo mànà.»
35 Nírɔ̀ nɪ́ ndɪ̀ Yɛ̌sù adʉ̀ ihé-yà návi ròkò obvò.
36 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ mʉ̀gatì mà, kɔ̌kɔ̀ ɪ̀bhɛ̀ mànà núgù
ndʉ̀lʉ̌ fɔná, ndàdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ nábhʉ̀ Kàgàwà tɔ̀. Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ mʉ̀gatì-ɔ̌nga
nʉ́kɔ, ndùbho pbɪ̀ndà ábhàlɪ̌-fó, abádhí ràdʉ̀ ʉ̀ndɔ̀nà ihé-yà tɔ̀.
37 Kórɔ́ alɛ náanyʉ̀ dhu 'ùlè nɪ̌ àkǎkǎ dhu bvʉ̌. Nɪ́ Yɛ̌sù bhà ábhàlɪ̌ náadʉ̀
ɔ̀dɔ̀dì ɔ̀nyʉ̀-go-tsʉ̀ núndu, rùlè àrʉ̀bhʉ̀ sɛ̌ngɛ̀ ɔ̌.
38 Dhu nanyʉ̀ alɛ-bvʉ̀ nɪ'ɪ̀ ɪ̀fɔ lʉ̀fʉ̀ kpabhálɛ, ɪnzá ka kɔ̀zʉ̀ vèbhálɛ mà
nzónzo mànà rɔ́rɔ̀. 39 Kɔ̀rɪ́ ihé-yà ndì ndàvi ràdu ɪ̀ ɪbha dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù
adʉ̀ ùpo ibhú ɔ̀, ndàdʉ̀ àrà Màgàdanì tɪ́ kátɪna pbìrì ɔ̀.

16

Pbàfàrìsáyó mà, Pbàsàdùkáyó mànà rǐ Yěsù návǐ rɔ̀nzɨ wɨwì dhu
(Mrk 8.11-13; Luk 12.54-56)

1 Pbàfàrìsáyó mà, Pbàsàdùkáyó mànà náawù ùvò Yěsù-tɨ'ɔ̀. Nɨ́ kà-afí ɨ̀ omvú tɨ́ nǐ, abádhí náavì ka rɨ̀tɛ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨ́rà atdí ize fǐyɔ̀.
2 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨnga rǎtɨ rɔ̀, nyɨ̌ nyáróngo àtɨ̀nà: ‹Igye rǐ nzǐ ɨ̀kɔ̌, ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ̀-rɔ̌nga nílìlu tɨ́ nɨ́dhunǐ.›
3 Ndirɔ̀ bhɔ̌tsʉngá, nyɨ̌ nyarádʉ̀ àtɨ̀nà: ‹Indo igye rǒgye ògye, ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ̀-rɔ̌nga nítì ɨ̀tì tɨ́ nɨ́dhunǐ.› Nyɨ̌ nyʉ́nɨ dhu nɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ̀ rɔ̀ nyɨ̌ nyàla dhu rǐtɛ̀na dhu kɛ̀lɛ̌, ɨ̀nzǐ nyǎdʉ̀ ɨ̀rà rɨ́rà kàsʉmì ɔ̌ rɨ́ ndɔ̀nzɨ dhu nʉ́nɨ.
4 Indo arɨ́ alɛ nɨ́ nzɛ́rɛ alɛ, ndirɔ̀ abádhí náarɨ́ nzǐ Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ. Abádhí ózè kɔnzì wɨwì fǐyɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ ka kɨ́ nzǐ atdí wɨwì mà nɔ́nzɨ abádhí tɔ̀. Abádhí tɔ̀ ka kávǐna dhu nɨ́ nabì Yɔ̌nà rɔ̌ ndɨ nanzì wɨwì kɛ̀lɛ̌.» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ abádhí nʉ́bhà, ndàdʉ̀ àrà fìndá dhu nǐ.

Pbàfàrìsáyó mà, Pbàsàdùkáyó mànà tɔ́ afi
(Mrk 8.14-21)

5 Yěsù mà, pbìndà ábhàlǐ mànà níitdègu ada rɛ̀rʉ̀-adzè, nɨ́ mʉ̀gatì nídyì ɨ̀ ɨ́ dhu náadzò Yěsù bhà ábhàlǐ ɔ̀nǎ rɔ̀.
6 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Ɔ̀ɔ! Nyàndà nga mběyi! Nyɔ̀dɔ nyɨ̌ Pbàfàrìsáyó mà, Pbàsàdùkáyó mànà tɔ́ afi rɔ̌ rɔ̀.»
7 Nɨ́ Yěsù bhà ábhàlǐ náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀tɛ̀ nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ka rɔ̌tɛ wɔ̀ dhu bhěyi ɨnzá àlɛ̌ kìdyì mʉ̀gatì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.»
8 Nɨ́ Yěsù náasʉ̀ abádhí rʉ̌nɔna dhu, ndàdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyátɨna nzínzìkʉ ɔ̌, ìmbǎ àlɛ̌ kí'ì mʉ̀gatì nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu ràrǐ ndɨ nǐ? Nyɨ̌ nɨ́ ákɛ̌ a'uta nà alɛ!
9 Kàpɛ̀ tɨ́ obhó dʉ̀kʉ àlʉ̌? Nyɨ̌ nyàpɛ̀ tɨ́ nzá imbò mʉ̀gatì-ɔ̌nga ma mʉkɔ, imbò lʉfʉ̀ alɛ ràdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀nà dhu ɨrɛ̀? Ndirɔ̀ nyɨ̌ nyìrɛ̀ tɨ́ ɨnzá yà nyɨ̌ nyadʉ̀ òwunà ɔ̀dɔ̀dì mʉ̀gatì-go tɔ́ sɛ̌ngɛ̀-bvʉ?
10 Nyɨ̌ nyìrɛ̀ tɨ́ ɨnzá àrʉ̀bhʉ̀ mʉ̀gatì-ɔ̌nga ma mʉkɔ, ìfɔ lʉfʉ̀ alɛ rɔ̀nyʉ̀ dhu? Ndirɔ̀ nyɨ̌ nyìrɛ̀ tɨ́ ɨnzá yà nyɨ̌ nyadʉ̀ òwunà ɔ̀dɔ̀dì mʉ̀gatì-go tɔ̀ sɛ̌ngɛ̀-bvʉ?
11 Ɨngbà dhu bhěyi dhu, ɨnzá nyɨ̌ nyàdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ, ɨ̀nzǐ ràrǐ mʉ̀gatì ma mɔ́tɛ dɔ̀ná, yà ma mí dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀ matɨ, nyɨ̌ rɔ̀dɔ nyɨ̌ Pbàfàrìsáyó mà, Pbàsàdùkáyó mànà tɔ́ afi rɔ̌ rɔ̀ rɔ̀.»
12 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Yěsù bhà ábhàlǐ nádʉ̀ dhu ʉ̀nɨ, Yěsù rɔ̌tɛ dɔ̀na dhu ràrǐ nzǐ mʉ̀gatì nónzɨ ka karɨ́ nǐ afi. Pbɛ́tʉ̀, kà rɔ̌tɛ dɔ̀ná dhu ràrǐ Pbàfàrìsáyó mà Pbàsàdùkáyó mànà náarúdhěna ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu.

Pɛ́tɛrʉ̀ rǐ Yěsù nátɨ Krístɔ̀ tɨ́ dhu
(Mrk 8.27-30; Luk 9.18-21)

13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà náawù Kàyìsàriyà-Fìlipì tɔ́ kɨgɔ̀-bɨdɔ̀ rí'ì pbìrì ɔ̀. Nɨ́ kǐvú dhu pbìndà ábhàlǐ-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhu ìndrʉ̌ nàarʉ́nɔna Ìndrʉ̌ t'ídhùnà dɔ̌?»
14 Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, 'àtɨ: «Atdídhená alɛ náarátɨna nyɨ ràrǐ Bàtizò nubhónà Yùwanì. Ngʉ̌kpà alɛ náarádʉ̀ àtɨ̀nà nyɨ ràrǐ nabì Ɛ̀liyà. Ndirɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ-tsí náarádʉ̀ àtɨ̀nà nyɨ ràrǐ nabì Yɛ̀rɛ̀mɨyà, ndirɔ̀ ngǎtsi nǐ nyɨ ràrǐ Kàgàwà bhà pbànábí nzínzì ɔ̌ atdí nabì.»
15 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Olu nyɨ̌, nyɨ̌ nyarátɨna ma ràrǐ àdhɨ?»

16 Ní Sìmonì Pɛ́tɛrù náadù dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ ní Krístɔ̀, ìnzǐ
arɔ́vɛ̀ Kàgàwà t'ídhùnà.»
17 Nírɔ̀ ní ndɨ Yěsù adù atìnà Pɛ́tɛrù nǐ: «Nyɨ nyɔ̀nzì wà hirò, Sìmonì,
Yùwanì t'ídhùnă! Ɨnzǐ ní ìndrǔ ndɨ wɔ̀ dhu nàbhʉ nyʉnɨ. Pbɛ́tù ka nàbhʉ
nyʉnɨ ní ɔ̀rù-akpà ɔ̀ arí'ì Àbadu Kàgàwà.
18 Ní, ma mátɨna nyɨ nǐ: Nyɨ ní Pɛ́tɛrù, bhalabhala tó odu. Ndɨ bhalabhala
tó odu dɔ̌ ní ndɨ ma mɔsíya pbàkà Kànɨsà. Ɔvɛ-bvù ka kótsù ɔ̀ná tsǎtsù
nɔ́ɔnzɨya nzǐ atdí dhu mà ndɨ Kànɨsà rɔ̌.
19 Ma mabhùya ɔ̀rù-akpà ɔ̌ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̀ ka kótsù
nǐ fùngʉlà fʉnú. Kórɔ́ dhu-tsí yà adzɨ dɔ̌ nyɨ nyùtsì, nóngo ì'ì ɨwà ndì nùtsì
ɔ̀rù-akpà ɔ̀ màtí. Ndɨrɔ̀ kórɔ́ dhu-tsí yà adzɨ dɔ̌ nyɨ nyùnga, nóngo ì'ì ɨwà
ndì nùnga ɔ̀rù-akpà ɔ̀ màtí.»
20 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adù dhu nʉ́ya pbìndà ábhàlǐ tɔ̀ ìnzǐ dhu nʉnɔ tí
atdí alɛ tɔ̀ màtí ndì ràrǐ Krístɔ̀.

Yěsù rǐ ndì ndɔ́vɛ̀, kɔtdù ndì, ndàdù ndìngbɛ̀ dhu nɔ́vɔ dhu
(Mrk 8.31–9.1; Luk 9.22-27)

21 Rɔ̀pɛ̀ ndì ányìrɔ̌ rɔ̀, Yěsù apɛ̀ ndɔ̀vɔ̀ dhu kpangba pbìndà ábhàlǐ
tɔ̀ ndàtɨ, dhu ràkǎ wà ndàrà Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀, ndínǐ pbàkùrʉ̀ mà,
pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, ndɨrɔ̀ Músà bhà Ʊyátá tó màlímó mànà
náabhù tí ndì ndàbà àpbɛ̀ abhɔ ányì. Abádhí ràrǐ ndàbhʉ̌ kohò ndì, kadù
ndɔ̀tdù, ndɨrɔ̀ ìbhʉ ɨdhɔ dzidɔ̌, ndì radùya ndìngbɛ̀ ɔvɛ-bvù rɔ̀.
22 Ní Pɛ́tɛrù adù kìdyì ndàrà nà igi, ndàdù ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀rù kà-dɔ̌, ndàtɨ:
«Ádrùngbǎlɛ́, Kàgàwà àkǎ ndɔ̀dɔ̀ ngbɔ̌nʉ! Ɨnzá dhu àkǎ wɔ̀ dhu rɔ̀nzì ndì
rùnʉ́.»
23 Pbɛ́tù, Yěsù adù ndàgɛrɛ, ndàtɨ Pɛ́tɛrù nǐ: «Índrǐ nyɨ ɨtsɛ tɨdú rɔ̀
pfɔ̀mvɔ Sìtanǐ! Nyɨ nyí dhu ɔ̀nzɨ nyitsu ma nzɛ́rɛnga ɔ̀. Obhó tí, nyɨ nyí nzǐ
ɨnga nírɛ̀ Kàgàwà náarí ɨnga ìrɛ̀ dhu bhěyi, pbɛ́tù nyɨ nyí ɨnga nírɛ̀ ìndrǔ
náarí ɨnga ìrɛ̀ dhu bhěyi.»
24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adù atìnà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Ndɨ alɛ náapɛ́ ndòzè
ndùbhi owùdu ɔ̌, ní kàkǎ ndàdzo rɔ̀ná rɔ̀, ndàdù ndà'ù ndànɔ̀ pbìndà
mùsàlabhà, ndàdù ùbhi owùdu ɔ̌.
25 Pbìndà ípìrɔ̌nga nòzè ndìgʉ́ alɛ níiwíya ka. Pbɛ́tù okúdu dɔ̀ rɔ̀ rí
pbìndà ípìrɔ̌nga níwǐ alɛ, náadùya kàbà àbà tdítdɔ̌.
26 Ìndrǔ rǐ yà adzɨ ɔ̌ dhu nóngyè kórɔ́, pbìndà ípìrɔ̌nga ràdù àwǐ dhu
tó ídzìnga ní àdhu? Atdí dhu mà tí ìnè, yà ìndrǔ rǎdù àbhʉnà pbìndà
ípìrɔ̌nga nʉwù tí?
27 Obhó tí, Ìndrǔ t'ídhùnà níiraya Àbanà Kàgàwà bhà ádrùngbǎnga tó
awáwù ɔ̌ pbìndà màlàyíká mànà. Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdùya ìngbàtí ílɨ ndì alɛ
mà núbho ndɨ alɛ bhà kasʉ-bvʉ rɔ̌.
28 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kù: ngʉ̌kpà alɛ kǎkà ɨrɔ́ rí'ì alɛ nzínzì ɔ̌,
nʉ́ʉvɛ̀ya nzǐ ɨnzá ì àla Ìndrǔ t'ídhùnà rǐrà pbìndà idzi tó ádrùngbǎnga ɔ̌
dhu rɔ́rɔ̀.»

17

Yěsù-wɔ̀yɔ̌ rǐ ndùgɛ̀rɛ̀ dhu
(Mrk 9.2-13; Luk 9.28-36)

1 Azà ɨdhɔ dzidɔ̌, Yěsù núugu Pɛ́tɛrù mà, Yàkɔbhɔ̀ mà, ndɨrɔ̀ Yàkɔbhɔ̀
t'ádɔ̀nà Yùwanì mànà, 'àdù òwu nà lèngèlèngɛ̀ ádzǐ pbìrì-akpà dɔ̀.

2 Nɨ́ Yɛ̌sù-wɔ̀yɔ̌ nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ ndɨ abádhí-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ rɔ̀. Kà-nyɨ náadʉ̀ ndɔ̀pɛ̀
ndʉ̀mbɨ̀lɨ adyifɔ̀ bhɛ̌yi, kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ ràdʉ̀ ɔ̀wʉ tdyé awáwʉ̀ bhɛ̌yi.
3 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Músà mà Ɛ̀liyà mànà nʉ́ʉtɔ ɨ̀, ʼàdʉ̀ àmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ Yɛ̌sù mànà.
4 Nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà Yɛ̌sù nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, dhu ɔ̀fɔ̀ nga àlɛ̀ ròkò ɨrɔ́. Nɨ́
nyɨ nyòzè ka nɨ̌, ma mɨ́ ɨ̀bhʉ hɛmɛ̌-dzà núpɛ̀ ɨrɔ́, atdí nɨ́ pbʉ̀kʉ̀, ngǎtsi nɨ́
Músà bhà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ́ Ɛ̀liyà bhà.»
5 Wɔ̀ dhu nʉ́nɔ Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ́ rɔ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ɨnga àwʉ̀ rɨ́ ádrʉ̀ngbǎ àpbù níibvú
ndì, ndàtsì abádhí sɨsɨ̀na nɨ̌. Ndɨrɔ̀ ndɨ àpbù ɔ̀ rɔ̀, atdí alɛ-tù náadʉ̀ ndɨ̀rɨ,
ndàtɨ: «Yàrí nɨ́ Idhùdu, atdídɔ̌ ma mózè alɛ. Kǎrí nyɨ̀kpódu nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ.
Nɨ́, nyɨ̀rɨ kà-tsʉ̌ dhu.»
6 Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ́ níitdègu wɔ̀rɨ́ alɛ-tù nɨ́rɨ, nɨ́ ɔdɔ nɨ́ɨsɨ́ atdídɔ̌ abádhí ɔ̀.
Abádhí adʉ̀ ʼàwà obvò, ì rʉ̀pbǎ nyɨya adzɨkpa nyʉ́ rɔ̌.
7 Nɨ́ Yɛ̌sù náandrì abádhí-tɨʼɔ̀, ndàpbàlǎ abádhí-ngbɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà:
«Nyɨ̀và nyɨ̌, Ɨnzɨ̌ nyɔ̀nzɨ ɔdɔ!»
8 Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ ábhàlɨ́ nɨ́ɨvà ì ʼàndà nga, ʼàdʉ̀ Yɛ̌sù kɛ̀lɛ̌ nála atdírɔ̀.
9 Pbìrì dɔ̀ rɔ̀ abádhí rǎwʉ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu nʉ́ya abádhí
tɔ̀ ndàtɨ: «Àpɛ́ nyàwɛ yà nyɨ̌ nyàla dhu atdí alɛ tɔ̀ màtɨ́, ràrà àhʉ Ìndrǔ
tʼídhùnà rɨ́ ndɨ̀ngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu ɔ̀.»
10 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ́ náadʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌ ʼàtɨ: «Ádhu
Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó náarátɨna Ɛ̀liyà ràkǎ pɛ́ ndɨ̀rà angyi nɨ̌?»
11 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Obhó tɨ́, Ɛ̀liyà nákǎ wà ndɨ̀rà,
kɔ́rɔ́ dhu nyɨ̀tì ndɨ ndohú tɨ́.
12 Pbɛ́tʉ̀, ma mátɨna Ɛ̀liyà nɨ́rà wà àhʉ, ɨ̀nzɨ ìndrǔ ràdʉ̀ Ɛ̀liyà tɨ́ kà rɨ̌ʼì
dhu nʉ́nɨ. Ndɨrɔ̀ abádhí náadʉ̀ àvu kà-rɔ̌ afíya nózè dhu bhɛ̌yi. Nɨ́ ndɨ
dhu bhɛ̌yi tɨ́, abádhí náavùya Ìndrǔ tʼídhùnà rɔ̌.»
13 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ́ náadʉ̀ dhu ʉ̀nɨ, yà Yɛ̌sù rǔbhi ɔ̀tɛ rɔ̌ dɔ̀ná
fɨ́yɔ̀ alɛ ràrɨ̌ Bàtizò nubhónà Yùwanì.

Yɛ̌sù rɨ̌ símvɔ nà ngbángba nígʉ̌ dhu
(Mrk 9.14-29; Luk 9.37-43a)

14 Yɛ̌sù mà, pbɨ̀ndà ɨ̀bhʉ ábhàlɨ́ mànà níitdègu ìwu ùvò ihé-yà rɨ̌ʼì rɔ́, nɨ́
atdí alɛ níindri Yɛ̌sù-tɨʼɔ̀, ndɔ̀kɔ̀ ndɨ ɔtdyʉ̀na dɔ̌ kɔ̀nzɨ̌,
15 ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kànɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ábà ɨzʉ idhùdu dɔ̌. Kà rɨ̌ʼì símvɔ nà,
ndɨrɔ̀ kǎrí àndɨ atdídɔ̌. Bìlǐnganà kǎrí ndàwà kàzʉ ɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨdha ɔ̀ màtɨ́.
16 Ma mɨ̀rà kà nà ndínɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ́ nɨ́ɨgʉ́ tɨ́, nɨ́ abádhí àdʉ̀ nzá kɨ̀gʉ.»
17 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Hàkà! Nyɨ̌, ɨ̀mbǎ aʼuta nà alɛ tɔ́ rʉ̀gànda, ndɨrɔ̀
nzɛ́rɛ alɛ! Àlɛ̌ kokoya nyɨ̌ mànà ɨfe kàsʉmì tɨ́? Ndɨrɔ̀ fʉ̀kʉ́ dhu-dzi ma
mondúya ràrà àhʉ ɨfe ɨdhɔ tɨ́? Nyɨ̀wǔ ndɨ ngbángba nà àzú fudu ɔ̀!»
18 Yɛ̌sù adʉ̀ ɔ̀tɛ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà wɔ̀ ngbángba ɔ̀ rɨ́ʼì nzɛ́rɛ-alafí dɔ̌, ndɨ
nzɛ́rɛ-alafí ràdʉ̀ àhʉ ndɨ ngbángba ɔ̀ rɔ̀. Nɨ́ ndɨ ngbángba náadʉ̀ ɔ̀gʉ̀
ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́.
19 Nɨ́ Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ́ náadʉ̀ òndri Yɛ̌sù-tɨʼɔ̀ atdírɔ̀ kà rɨ̌ʼì rɔ́rɔ̀, ʼàdʉ̀ dhu
ìvu kà-tsʉ̌, ʼàtɨ: «Ádhu ɨnzá mǎ mìpfo wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí nɨ̌?»
20 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyìpfo nzá ka fʉ̀kʉ́ ákɛ̌
aʼuta-okú dɔ̀ rɔ̀. Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: fʉ̀kʉ́ aʼuta nɨ́ʼìná gukyè
hàràdalì-kpɔ̌ náarɨ́ʼì dhu bvʉ̀tɨ́ màtɨ́, nɨ́ nyɨ̌ nyambɛ̀nà àtɨna yàrɨ́ pbìrì nɨ̌:
‹Ɨngbɛ̀ nyɨ ɨrɔ́ rɔ̀ nyarà ndǎlʉ̀,› nɨ́ ndɨ pbìrì àmbɛ̀nà àdʉ̀ ndɨngbɛ̀ ányɨ̀rɔ̌
rɔ̀. Ndɨrɔ̀, lɛ̀màkʉ nónzɨ rɨ́ atdí dhu mà námbɛ̀nà ɨ̀ʼì mbǎ. [

21 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀rí nzɛ́rɛ-alafí-tɨdɔ̀ nábhʉ̀ rádʉ̀ ràhʉ̀ dhu ní ɨtsɔ̀ta mà, ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉ̀ta-tsʉ̀ t'ʉ́tsɨta mànà kɛ̀lɛ̌.»]

Yɛ̌sù rɨ̌ ndì ndɔ́vɛ̀, kɔtdʉ̀ ndì, ndàdʉ̀ ndìngbɛ̀ dhu nɔ́vɔ tdɨ́tdɔ̌ dhu
(Mrk 9.30-32; Luk 9.43b-45)

22 Yɛ̌sù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà níitdègu 'òtù atdíkpá Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀, ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ka kɨ́ Ìndrʉ̌ t'ídhùnà nípfʉ̌, kabhʉ̀ ìndrʉ̌-fɔ́.
23 Ní ɨ alɛ rɨ̌ kòho, kadʉ̀ ɔ̀tdʉ̀nà. Pbɛ́tʉ̀ ɨ̀bhʉ̀ ɨdhɔ dzidɔ̌, kǎdʉ̀ya ndìngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀.» Ní wɔ̀ dhu ì ɨ̀rì rɔ̀, ɨzʉ̀ náadʉ̀ Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ nʉ́ka atdídɔ̌.

Yɛ̌sù mà Pɛ́tɛrʉ̀ nà rɨ̌ Kàgàwà bhà ɨdza-dɔ tɔ́ pàratà nʉ́fɔ̌ dhu

24 Yɛ̌sù mà, pbìndà ábhàlɨ̌ mànà níitdègu owu ùvò Kàpɛ̀rnàwumù tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ní Kàgàwà bhà ɨdza-dɔ tɔ́ pàratà t'ʉ́fɔ́tá tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ níindri Pɛ́tɛrʉ̀-ti'ɔ̀, 'àdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, 'àtɨ: «Fʉ̀kʉ́ màlimò náatí Kàgàwà bhà ɨdza-dɔ tɔ́ pàratà nʉ́fɔ̌ ʉ̀fɔ̌?»
25 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ʊ̀fɔ̌ arʉ́fɔ̀na.» Ní ɨdza Pɛ́tɛrʉ̀ òtsù rɔ̀, Yɛ̌sù náapɛ̀ ɔtɛ angyi, ndìvʉ̌ dhu kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu nyɨ nyɨ̀rɛ̀ wɔ̀ dhu dɔ̌, Sìmonɨ̌? Ádhɨ ndɨ yà adzɨ ɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá tɔ́ pàratà nʉ́fɔ ádʉ̀? Ndɨrɔ̀, ádhɨ ndɨ ùdzɨ̀na ndɨ ndí dhu-dɔ nátsà ádʉ̀ abádhí tɔ̀? Tí abádhí tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́? Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, tí ìwʉ̌ tí ɨ́wʉ̌ ndɨ pbìrì ɔ̌ alɛ?»
26 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ìwʉ̌ tí ɨ́wʉ̌ ndɨ pbìrì ɔ̌ alɛ.» Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà kànɨ̌: «Wɔ̀rí ní ɨ̀tí ka kátɨna, ndɨ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ ràrɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ kʉ̀fɔ.
27 Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ nzá àlɛ̌ ràbhʉ̀ abádhí ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀. Ní, ndɨ dhu bhɛ̌yi kà rɨ̌'ì rɔ̀, árà rɛ̀rʉ̀ ɔ̀, nyadʉ̀ ɨ́nɛ̀ nóbvù ɨdha ɔ̀. Ní angyi nyɨ nyíbvùna ɨ̀bhɛ̀-li'ɔ̀ nga nyángbɛ̌, nyadʉ̀ fʉ̀rangà-kpɔ̌ nídyì lina ɔ̀ rɔ̀. Ndɨ fʉ̀rangà ní ndɨ nyɨ nyádʉ̀ pàratà náfɔ nɨ̌ àlɛ̌ tɔ̀, ɔ́yɔ̌ kɔ́rɔ́.»

18

Ádrʉ̀ngbǎ alɛ nyʉ́ ròsè ní àdhɨ?
(Mrk 9.33-37; Luk 9.46-48)

1 Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ níindri Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, 'àtɨ: «Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌, ádrʉ̀ngbǎ alɛ nyʉ́ ròsè ní àdhɨ?»
2 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ atdí ákɛ̌ ngbángba nánzì, ndìlɨ rìdè abádhí-ɔ̀nzɨ̌.
3 Kǎdʉ̀ àtìnà: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyapɛ́ nyʉ̌gɛ̀rɛ̀, nyʉ̌lɨ nyɨ̌ nìní nzónzo bhɛ̌yi, ní nyɨ̌ nyotsúya nzɨ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̀ akɛkpá màtí.
4 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ndìfɔ̌ rí obvò ndìtírɔ̀, ndìlɨ ndɨ yàrí ngbángba bhɛ̌yi alɛ, nɨ'ɨya ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ alɛ.
5 Ndɨrɔ̀, yà dhu bhɛ̌yi ngbángba nákɔ̌ rí okúdu dɔ̀ rɔ̀ alɛ, ní ɨwà ɨma nàkɔ ɨma nyʉ́ tírɔ̀ alɛ.»

Ìndrʉ̌ àbhʉ̌ ka kí ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu-rɔ̌ rɔ̀ dhu àkǎ kɔdɔ̀ alɛ dhu
(Mrk 9.42-48; Luk 17.1-2)

6 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Yà ma ná'ù nzónzo nzínzì ɔ̌, atdí ngbángba mà nábhʉ̌ rí ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ alɛ, ní dhu ɔ̀fɔ̀ nga mbɛ̌yi

nyʉ́ kosò ádrʉ̀ngbǎ odu-ba ndɨ alɛ-tú, kadʉ̀ ndɨ alɛ nídɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ tɔ́ lùlù ɔ̀.
7 Àpbɛ̀ nɨ́ ndɨ yàrɨ́ adzɨ tɔ̀, ìndrʉ̌ àbhʉ̌ kǎrɨ́ ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tɨ́, ìndrʉ̌ rǎdʉ̀ òtsù òtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ìndrʉ̌ nábhʉ̌ rɨ́ ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ alɛ rɨ̌'ì àpbɛ̀ ɔ̌.
8 Dhu apɛ́ ì'ì ɔtsʉ́nʉ mà, ndɨrɔ̀ pfɔ̌nʉ mà náarɨ́ nyabhʉ̌ nyotsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu tɨ́, nɨ́ ɔ́tdì ndɨ ɔtsʉ́nʉ mà ndɨ pfɔ̌nʉ mànà, nyadʉ̀ àwànà ɨtsɛ nyʉ́ rʉ̀nʉ́ rɔ̀. Dhu ɔ̀fɔ̀ nga mbɛ̌yi nyʉ́, nyotsù atdí ɔtsʉ́nʉ nà, ndɨrɔ̀ atdí pfɔ̌nʉ nà dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̀, ròsè ɔ́yɔ̌ ɔtsʉ́nʉ mà, ɔ́yɔ̌ pfɔ̌nʉ mà nɔ́dɔ nyɨ nyɨ́ ɨndʉ̀, kadʉ̀ nyobvù nà ìnzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ dhu dɔ̀nǎ.
9 Ndɨrɔ̀, dhu apɛ́ ì'ì nyìkpɔ́nʉ náarɨ́ nyabhʉ̌ nyotsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu tɨ́, nɨ́ ítǎ ka, nyadʉ̀ ìwànà nyobvù ɨtsɛ rʉ̀nʉ́ rɔ̀. Dhu ɔ̀fɔ̀ nga mbɛ̌yi nyʉ́, nyotsù dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̀ atdí nyìkpɔ́nʉ nà, ròsè ɔ́yɔ̌ nyìkpɔ́nʉ nɔ́dɔ nyɨ nyɨ́ ɨndʉ̀, kadʉ̀ nyobvù ìnzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ dhu dɔ̀nǎ.»

Àwǎwí, ndàdʉ̀ ndàbà tàmà tɔ́ mbólí
(Luk 15.3-7)

10 Tdítdɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Nyɔ̀dɔ nyɨ̌ mbɛ̌yi, ìnzɨ̌ nyɔ̌nzì kǎkàrɨ́ nzónzo nzínzì ɔ̌ atdí ngbángba mà gàyà. Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arɨ́'ì abádhí tɔ́ màlàyíká náaróko bìlǐnganà, 'àmbɛ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arɨ́'ì Àbadu Kàgàwà-nyìkpa nándà dɔ̌. [
11 Obhó tɨ́, Ìndrʉ̌ t'ídhùnà nɨ́ira àwǎwí alɛ nígʉ.]
12 Nɨ́, ádhu nyɨ̌ nyírɛ̀na yà dhu dɔ̌? Atdí alɛ náapɛ́ ì'ì atdí mɨyà tàmà nà, atdí ràdʉ̀ àwɨ̌ abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀, nɨ́ ndɨ alɛ tɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀gyètdí kumì dɔ̀ná àrʉ̀gyètdí nà ngʉ̌kpà tàmà nʉ́bhà pbìrì dɔ̌ rányʉ rɔ́, ndàdʉ̀ àrà yà àwǎwɨ̌nà tsí nɔ́mɛ̀?
13 Kǎpɛ́ kàbà, nɨ́ ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: kà rǎdʉ̀ ì'ì ádrʉ̀ngbǎ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà ndɨ tàmà-okú dɔ̀ rɔ̀, ròsè yà àrʉ̀gyètdí kumì dɔ̀ná àrʉ̀gyètdí nà ngʉ̌kpà tàmà, yà ɨnzá ùwɨ̌nà dɔ̀nǎ.
14 Nɨ́ ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arɨ́'ì Àbakʉ Kàgàwà nózè nzá atdí ngbángba mà rǎwɨ̌ kǎkàrɨ́ nzónzo nzínzì ɔ̌ rɔ̀ dhu.»

Dhu nàfǎ nyɨ nɨ̌ ɔdhìnʉ nónzì nyɨ nyádʉ̀ tɨ́ dhu

15 Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌ ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ɔdhìnʉ náapɛ́ dhu àfǎ nyɨ nɨ̌, nɨ́ dhu àkǎ nyarà kòtù, nyadʉ̀ kàbhà afátá nɔ́vɔ̀ kà tɔ̀ ɔ́yɔ̌ rɔ̀ nyɨ̌ nyɨ́'ì kà mànà rɔ́rɔ̀. Kǎpɛ́ nyɨ nyʉ̀nɔ̀ dhu nírɨ, nɨ́ nyɨ nyìgʉ̌ wà ndɨ ɔdhìnʉ.
16 Pbɛ́tʉ̀, kǎpɛ́ ndùvɔ̌ ìnzɨ̌ ndìrì tsʉ̀nʉ́ dhu, nɨ́ ádʉ̀ nyidyi atdí alɛ mà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ɔ́yɔ̌ alɛ mà, nyɔ̌wù mànà kà-tɨ'ɔ̀, ndínɨ̌ ɔ́yɔ̌, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ìbhʉ ngàmbì mà nʉ́nɔ̀ dhu-bvʉ rɔ̌ ka kadʉ̀ tɨ́ ndɨ dhu nɔ́bhɔ̀lɔ̀.
17 Pbɛ́tʉ̀, kǎpɛ́ ndùvɔ̌ ìnzɨ̌ ndìrì abádhí-tsʉ̌ dhu, nɨ́ ádʉ̀ nyipfo ndɨ dhu Kàgàwà ná'ù alɛ tɔ́ mʉ̀tʉ̀ nzínzì ɔ̀. Ndɨrɔ̀ kǎpɛ́ ndùvɔ̌ ìnzɨ̌ ndìrì ì alɛ mà, nɨ́ ádʉ̀ nyɔzʉ́ ka ɨnzá Kàgàwà ná'ù alɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ ádʉ̀ nyɔzʉ́ ka pàratà t'ʉ́fótá tɔ́ atdí ndɔmbɛ̀ bhɛ̌yi.»

Dhu ʉ̀tsɨ ka kɨ́ dhu mà, dhu ʉ̀ngǎ ka kɨ́ dhu mànà

18 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Kórɔ́ dhu-tsí yà adzɨ dɔ̌ nyɨ̌ nyʉ̀tsì, nóngo ì'ì ɨwà ndì nʉ̀tsì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ màtɨ́. Ndɨrɔ̀ kórɔ́ dhu-tsí yà adzɨ dɔ̌ nyɨ̌ nyʉ̀nga, nóngo ì'ì ɨwà ndì nʉ̀nga ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ màtɨ́.

19 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ tdítdɔ̌ fʉ̌kʉ̀: nzínzìkʉ ɔ̌ ɔ́yɔ̌ alɛ mà náapɛ́ ʼìrɨ yà adzɨ dɔ̌, ʼònzì yà ɨ̀ òzè kɔ́rɔ́ dhu-tsí, ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbadu Kàgàwà rǎdʉ̀ ndɨ dhu nábhʉ àbhʉ̌ abádhí tɔ̀.
20 Obhó tí, ɔ́yɔ̌ alɛ mà, ngǎtsì nɨ̌ ìbhʉ alɛ mà núndu ɨ̀ ɔvɔ̀du rɔ̌ rɔ́, ní ma mí'ì ìnè abádhí nzínzì ɔ̌.»

Dhu àkǎ kʉbà dhu alɛ tʼɔ́dhìnà tɔ̀ dhu

21 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ náandrì Yěsù-tɨ'ɔ̀ ndàdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma mádʉ̀ dhu ʉ̀bà ìfe-gʉ̀na dhu nàfǎ ɔnzɨdú ɔdhìdu tɔ̀? Ma tí àdʉ̀ dhu ʉ̀bà kà tɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀-gʉ̀na?»
22 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mí nzɨ̌ atɨna nyɨ ràrǎdʉ̀ dhu ʉ̀bà kà tɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀-gʉ̀na. Pɛ́tʉ̀, dhu àkǎ nyʉbà dhu kà tɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ kumì, àrʉ̀bhʉ̀-ràdɔ̌-gʉ̀na.
23 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma mátɨna, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi rílɨ ndɨ atdí ádrʉ̀ngbǎ kamà yà pbìndà wànzá nà arí'ì pbìndà kasʉtálɛ nazè rùbho ɨ wànzá bhěyi.
24 Ní, kɨ̌tdègu ɨ wànzá nà arí'ì alɛ-ɔvɔ̀ nɔ́pɛ̀ ndùnzì, ní ka kiwú atdí kasʉtálɛ, yà fʉ̀rangà tó lʉfʉ̀-tsʉ̀ tó wànzá nà rí'ì nà kà-tɨ'ɔ̀.
25 Wɔ̀ ndɨ alɛ rɨ̌ ndɨ wànzá núbhɔ̌ nɨ̌ atdí dhu mà ní'ì mbǎ kà-fɔ́. Ní kàbhà ádrʉ̀ngbǎlɛ náadʉ̀ dhu ʉ̀ya, ndínɨ̌ ka kudzí tí ndɨ alɛ mà, pbìndà tsìbhálɛ mà, pbìndà nzónzo mà, kɔ́rɔ́ fɔná arí'ì dhu mànà, ndínɨ̌ ka kubhò tí ndɨ wànzá nɨ̌.
26 Ní wɔ̀ kasʉtálɛ náakɔ̀ ndì ɔtdyʉ̀na dɔ̌ pbìndà ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔ̀nzɨ̌, ndàdʉ̀ ndìtsɔ̀ kà-rɔ̌ ndàtɨ: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ʉ́bà dhu idù, nyadʉ̀ nga ɔ̀dɔ̀ akɛ. Ùbhɔ̌ ma mí wɔ̀ wànzá núbhɔ̌ kɔ́rɔ́ ɨndʉ̀.›
27 Ní wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ náadʉ̀ ɨzʉ àbà atdídɔ̌ kà dɔ̌, ndàdʉ̀ àtìnà ìnzɨ̌ kà ràrɨ̌ atdí dhu mà núbhɔ̌ fɨ́ndà. Ní kǎdʉ̀ kʉ̀bhà ràrà.
28 Ní ʉrɔ́ rɔ̀ ndìvà ndì rɔ̀, wɔ̀ kasʉtálɛ náatù yà ɨ̀ arí kasʉ ɔ̀nzɨ mànà alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ. Ndɨ alɛ ní'ì mbɛ̀mbɛ̀ atdí mɨyà dìnarì tó kàbhà wànzá nà. Ní, kǎkɔ̀ wɔ̀ alɛ dàna-tsì rɔ̌, ndɨ rìpbɔ̌ dàna-tsì, ɨhɛ̀na rɔ̀rì, ndàdʉ̀ àtìnà nɨ̌: ‹Ʊ́bhɔ̌ pbàkà wànzá!›
29 Ní wɔ̀ kà tʼɔ́dhìnà náakɔ̀ ndì ɔtdyʉ̀na dɔ̌ kà-pfɔ̀ rɔ̌, ndàdʉ̀ ndìtsɔ̀ kà-rɔ̌, ndàtɨ: ‹Ʊ́bà dhu idù, nyadʉ̀ nga ɔ̀dɔ̀ akɛ. Ùbhɔ̌ ma mí pbʉ̀kʉ̀ wànzá núbhɔ̌.›
30 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀rí alɛ náazè nzá ndìrì kà rʉ̌nɔna dhu. Ní, kǎdʉ̀ kàbhʉ kosò imbi ɔ̀, kɔ̀dɔ ndì ndí rùbho pbìndà wànzá dhu ɔ̀na nǎ.
31 Ní, yà abádhí arí kasʉ nónzɨ mànà atdíkpá ngʉ̌kpà kà tʼɔ́dhína, níitdègu wɔ̀ ndì nɔ̀nzì dhu nálǎ, ní ɨzʉ nʉ́ʉka abádhí atdídɔ̌. Ní abádhí adʉ̀ òwu wɔ̀ ndì nɔ̀nzì dhu náwɛ kɔ́rɔ́ fɨ́yɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ tɔ̀.
32 Nírɔ̀ ní ndɨ wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ náavì kanzì ndɨ kasʉtálɛ, ndàdʉ̀ àtìnà nɨ̌: ‹Nyɨ ní nzɛ́rɛ kasʉtálɛ nyʉ́! Nyɨ nyìtsɔ̀ nyɨ rùdú dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma màtɨ ìnzɨ̌ nyɨ ràrɨ̌ atdí dhu mà núbhɔ̌ idù.
33 Ní nyɨ nyàmbɛ̀nà àdʉ̀ dhu ʉ̀bà átɔ̀ ɔdhìnʉ tɔ̀, àdhàdhì ma mʉ̀bà dhu ɨndʉ̀ dhu bhěyi.›
34 Ní wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ náakó atdídɔ̌, ndàdʉ̀ wɔ̀ kasʉtálɛ nábhʉ kosò imbi ɔ̀, kɔ̀dɔ ndì ndí ndínɨ̌ kɔ́rɔ́ pbìndà wànzá nubhò tí dhu ɔ̀nǎ.»
35 Yěsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌ ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ndɨ dhu bhěyi tí ní ndɨ, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Àbadu Kàgàwà rǎdʉ̀ dhu ɔ̀nzì rʉ̀kʉ́, ɨnzá ìngbàtɨ ílɨ ndì alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌ nʉ́bà dhu atdí afína nyʉ́ nà adɔ̀nà tɔ̀ rɔ̀.»

19

Yěsù rǐ dhu núdhě kpatsìbhálɛ mà rǐ ʼʉ̀bhǎ pbìndà tsìbhálɛ nà dhu dɔ̌ dhu
(Mrk 10.1-12)

1 Yěsù níitdègu yà ndɨ̀ ndúbhi ùdhenà rɔ̌ dhu tʼúdheta nítɔ, nɨ́ kɨ̌và ndɨ̀
Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndàrà Yùdɛyà tɔ́ pbìrì-alàdɔ, yà Yɔ̀rɔ̀danɨ̀ tɔ́ ɨdha-
apkà-adzènǎ rɔ̀ arɨ́ʼɨ̀ ɔ̀.
2 Nɨ́ abhàbhɔ́ alɛ nà ɔ̀yá ihé náadʉ̀ òwu kɔ̌wu ɔ̌, kà ràdʉ̀ abádhí nzínzì
ɔ̌ andɨ nà alɛ nígʉ ányɨ̀.
3 Nɨ́ ngúfe Pbàfàrìsáyó níiwú Yěsù-tɨʼɔ̀ ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ omvú tɨ́ kà-afí. Nɨ́, abádhí
níivú dhu kà-tsʉ̌ ʼàtɨ: «Àlɛ̌ tɔ́ Ʉyátá návi tɨ́ wà atdí kpatsìbhálɛ mà rɔ̀dhɔ̀
pbìndà tsìbhálɛ ìngbǎ tɨ́ ílɨ ndɨ̀ afátá-okú dɔ̀ rɔ̀ màtɨ́?»
4 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyàpɛ̀ tɨ́ obhó Kàgàwà bhà
Andítá náarʉ́nɔna kpangba dhu nɔ́zʉ̀? Kǎrátɨna: ‹Mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà
náanzì kpatsìbhálɛ mà, tsìbhálɛ nà.›
5 Ndɨrɔ̀ kǎrátɨna: ‹Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kpatsìbhálɛ rǎdʉ̀ àbanà mà, ɨ́yànà
mànà nʉ́bhà, ʼàdʉ̀ ʼùngbò pbìndà tsìbhálɛ nà. Ndɨrɔ̀, abádhí ɔ́yɔ̀ rɔ̀ rǎdʉ̀
òngo atdí alɛ-ngbɔ̀ tɨ́.›
6 Nɨ́ ndɨ dhu bhěyi tɨ́, abádhí nɨ́ nzɨ̌ ádʉ̀ ɨ̀ʼɨ̀ ɔ́yɔ̀ alɛ tdɨ́tdɔ̀, pbɛ́tʉ̀ abádhí
nóngò wà atdí alɛ-ngbɔ̀ tɨ́. Nɨ́ dhu àkǎ nzá atdí alɛ mà rùtu Kàgàwà úngbò
alɛ-ɔ̌nga.»
7 Nɨ́ Pbàfàrìsáyó adʉ̀ dhu ìvu tdɨ́tdɔ̀ kà-tsʉ̌, ʼàtɨ: «Olu, ádhu Músà nʉ́ʉyá
dhu ndàtɨ, dhu ràrǎdʉ̀ àkǎ kandɨ̌ ʉbhátá tɔ́ bhàrʉwà kabhʉ tsìbhálɛ-fɔ́,
ndɨ tsìbhálɛ òdì ka kɨ́ rɔ̀ nɨ̌*?»
8 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Músà náabhʉ̀ nyɨ̌ nyǒngo fʉ̀kʉ́
vèbhálɛ nódì odú afíkʉ náarɔ́ʼɔ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀, ndɨ
dhu nɨ́ʼɨ̀ mbǎ wɔ̀ dhu bhěyi.
9 Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̀kʉ̀: atdí kpatsìbhálɛ náapɛ́ pbìndà tsìbhálɛ
nɔ́dhɔ, ndàdʉ̀ òdìnà, ɨnzá nɨ́ mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ kɛ̀lɛ̌ nɔ̀nzì ngǎtsi kpatsìbhálɛ nà
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀, nɨ́ ngǎtsi tsìbhálɛ ndɨ ndàmbà rɔ̀, ka nádʉ̀ ɨ̀ʼɨ̀ ɨwà
mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ nɔ̀nzì.»
10 Nɨ́ Yěsù bhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ àtìnà Yěsù nɨ̌: «Wɔ̀ dhu bhěyi kpatsìbhálɛ
mà nzínzì ɔ̌ dhu rɨ̌ʼɨ̀ tsìbhálɛ mànà rɔ̀, ìndrʉ̀ rɨ̌ ʼʉ̀mbǎ dhu tɔ́ ídzìnga rɨ̌ʼɨ̀
mbǎ.»
11 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ wɔ̀rɨ́ Ɔtɛ náarɨ́
dɔ̀ya àlʉ̌, pbɛ́tʉ̀ kǎrɨ́ dɔ̀ya àlʉ̌ alɛ nɨ́ kǎkà Kàgàwà ábhʉ kà ràlʉ̌ dɔ̀ya alɛ
kɛ̀lɛ̌.
12 Kpabhálɛ-tsʉ̀ àtɔ̀ rádʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ rʉ̀mbǎ vèbhálɛ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ʼɨ̀ ibí. Obhó tɨ́,
atdídhená kpabhálɛ náarɨ́ nzɨ̌ vèbhálɛ ʉ̀mbǎ ʉ̀dhɨ̌ tɨ́ ka kʉdhɨ́ ɨ̀ àmǎ tɨ́rɔ̀
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ngʉ̌kpà kpabhálɛ náarɨ́ nzɨ̌ vèbhálɛ nʉ́mbǎ, ɔbɨ nɨ̌ ka ka
kʉ́gɛ̀rɛ̀ ɨ̀, ʼòngò àmǎ tɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà-tsí náaróko àmǎ
bhěyi, ɨnzɨ̌ ʼʉ̀mbǎ vèbhálɛ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi-
okú dɔ̀ rɔ̀. Yà ma mʉ̀nɔ̀ dhu rɨ̌ dɔ̀na àlʉ̌ alɛ nákǎ kà ràlʉ̌ dɔ̀na!»

Yěsù rɨ̌ nɨ̀ní nzónzo násɔ̌ dhu
(Mrk 10.13-16; Luk 18.15-17)

---

* **19:7 19.7** Tɔ̀r 24.1-4

13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ìndrǔ níiwú nɩ̀nɩ́ nzónzo nà Yěsù-tɩ́'ɔ̀, ndɩ́nɩ̌ kʉ̌lɩ tɩ́
ɔtsʉ́na dɔ̀yá, ndàdʉ̀ ndìtsɔ̀ dɔ̀yá. Pbɛ́tʉ̀, Yěsù bhà ábhàlɩ̌ náadʉ̀ òko 'àmbɛ
ɔ̀rʉ̀ dɔ̌ ɩ alɛ dɔ̌.
14 Nɩ́ Yěsù adʉ̀ àtɩ̀nà pbɩ̀ndà ábhàlɩ̌ nɩ̌: «Nyʉ̀bhà nzónzo rìwǔ tɩdu ɔ̀,
ndɩrɔ̀ ìnzɩ̌ nyàtɔ̀ abádhí-tsʉ̀, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi
nɩ́ abádhí bhěyi ì nʉ́lɩ alɛ tɔ́ nídhunɩ̌.»
15 Nɩ́ Yěsù adʉ̀ ɔtsʉ́na nʉ́lɩ ɩ nzónzo dɔ̌, ndɩ dhu-dzidɔ̌, ndàdʉ̀ ndìvà ndàrà
ányìrɔ̌ rɔ̀.

Yěsù mà rɔ̌tɛ atdí ònzìtálɛ nà dhu
(Mrk 10.17-31; Luk 18.18-30)

16 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, atdí alɛ nɩ́ira Yěsù-tɩ́'ɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ ndàtɩ:
«Màlimǒ, àdhu ndɩ ídzì dhu tɩ́ ma màkǎ mɔnzì, ndɩ́nɩ̌ ma mabá tɩ́
dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga?»
17 Nɩ́ Yěsù adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, ndàtɩ: «Ádhu nyɩ nyɩ́ dhu ìvǔ tsʉ̀dú ídzì
dhu tɩ́ rí'ì dhu dɔ̌ nɩ̌? Atdí alɛ kɛ̀lɛ̌ nɩ́ ndɩ ídzì alɛ tɩ́ rí'ì. Nyɩ nyapɛ́ nyozè
nyotsù dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̀, nɩ́ dhu àkǎ nyɩfʉ Músà bhà Ʊyátá.»
18 Nɩ́ wɔ̀ alɛ adʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌, ndàtɩ: «Ǵngbǎgà Ʊyátá ɩ?» Nɩ́ Yěsù
adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɩ: «Dhu àkǎ nzá nyohò abvo, dhu àkǎ nzá nyɔnzì
mʉ̀nyɔ̀nì, dhu àkǎ nzá nyɔnzì ogbo, ndɩrɔ̀ dhu àkǎ nzá nyʉnɔ̀ tìtɔ̀ ɔdhìnʉ
dɔ̌.
19 Dhu àkǎ nyɩfʉ àbanʉ mà íyànʉ mànà, ndɩrɔ̀ dhu àkǎ nyozè ɔdhìnʉ
yà nyɩ nyʉ́ nyɩ nyózè nyɩ nyɩ-tírɔ̀ dhu bhěyi*.»
20 Nɩ́ wɔ̀rí kpatsìbhíngba náadʉ̀ àtɩ̀nà Yěsù nɩ̌: «Ma mífʉ wà kɔ̌kɔ̀rí
Ʊyátá kórɔ́, nɩ́ ádhu ndɩ àkǎkǎ mɔnzì tdítdɔ̌?»
21 Nɩ́ Yěsù adʉ̀ àtɩ̀nà kà nɩ̌: «Nyɩ nyapɛ́ nyozè nyɩ'ì àkǎkǎ alɛ tɩ́, nɩ́ árà,
nyadʉ̀ kórɔ́ nyɩ nyarí'ì nà dhu núdzi, nyadʉ̀ ɩ dhu ɔ̀ rɔ̀ nyɩ nyòngyè fʉ̀rangà
nʉ́ndɔ̀ nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀. Ndɩ dhu bhěyi nɩ́ ndɩ nyɩ nyadʉ̀ya ònzì nábà ɔ̀rʉ̀-akpà
ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, nyádʉ̀ nyɩra, nyadʉ̀ owùdu nʉ́ngʉ.»
22 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ kpatsìbhíngba níitdègu wɔ̀ ɔtɛ nírɩ, nɩ́ kǎdʉ̀ àrà ányìrɔ̌ rɔ̀
atdídɔ̌ ɩzʉ nʉ́ka ndì rórɔ̀, atdídɔ̌ ndì ndónzì nídhunɩ̌.
23 Nírɔ̀ nɩ́ ndɩ Yěsù adʉ̀ àtɩ̀nà pbɩ̀ndà ábhàlɩ̌ nɩ̌: «Ma mɩ́ obhó dhu nʉ́nɔ
fʉ̌kʉ̀: ònzìtálɛ rɔ̌tsù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̀ dhu
nɩ́ odú dhu nyʉ́.
24 Ndɩrɔ̀, ma mɩ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀ tdítdɔ̌: ngàmɩyà rɔ̌tsù, ndʉ̀dà
sìndanì-bhu ɔ̌ dhu rɩ̌'ì ɩsɔ́. Pbɛ́tʉ̀, ònzìtálɛ rɔ̌tsù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ
kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̀ dhu rɩ̌'ì odú nyʉ́ ròsè.»
25 Nɩ́ wɔ̀rí ɔtɛ ì ɩ̀rì rɔ̀, ɩdhɔ nʉ́ʉkɔ Yěsù bhà ábhàlɩ̌ atdídɔ̌. Nɩ́ abádhí
ambɛ́nà dhu ònʉ̀gʉ̀ dɔ̌ tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtɩ̀nà dɔ̌: «Wɔ̀ dhu bhěyi kà
rɩ̌'ì rɔ̀, ádhɩ pbá alɛ ndɩ ɔ̀gʉ̀ rádʉ̀ ɔ̀gʉ̀?»
26 Nɩ́ Yěsù andà abádhí, ndàdʉ̀ àtɩ̀nà abádhí nɩ̌: «Ìndrǔ tɔ̀ ndɩ dhu rɩ̌ nzɩ̌
àkǎ, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà tɔ̀ kà rɩ̌ àkǎ àkǎ.»
27 Nírɔ̀ nɩ́ ndɩ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀, ndàtɩ: «Írɩ, mǎ mʉ́bhà kórɔ́ dhu mǎdʉ̀
owùnʉ nʉ́ngʉ, nɩ́ ádhu ndɩ mǎ mabáya?»
28 Nɩ́ Yěsù adʉ̀ àtɩ̀nà abádhí nɩ̌: «Ma mɩ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: yà adzɩ dɔ̌
kórɔ́ dhu rɩ̌ 'ʉ̀wʉ̌, 'òngò ɔwʉ́tána tɩ́ rɔ̀, Ìndrǔ t'ídhùnà náadìya pbìndà
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ tɔ́ tombi dɔ̌. Ndɩ nínganí, nyɩ̌, yà owùdu nyɩ̌

* **19:19 19.19** Uvt 20.12-16; Law 19.18; Tɔ̀r 5.16-20

nyúngʉ rɔ̀, nyɨ́ nyokoya átɔ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà tombi dɔ̌, nyǎmbɛ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà Pbàìsràyélí tɔ́ rʉ̀gànda-tsʉ̀-ànyǎ nítdì dɔ̌.

29 Ndɨrɔ̀ ìngbàtɨ́ ílì ndì alɛ mà, yà okúdu dɔ̀ rɔ̀ rɨ́ pbìndà ɨdza, adɔ́na, awɛ́na, àbanà, ɨ́yànà, pbìndà inzo, ndɨrɔ̀ pbìndà ɔnzɨbvʉ mà nʉ́bha, náabáya ɨ dhu atdí mɨya-gʉ̀na ròsè. Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ya dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà.

30 Pbɛ́tʉ̀, ábhɔ̀ alɛ yà kòmbí arí'ì wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ nóongoya olù alɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ yà olù alɛ tɨ́ arí'ì kòmbí alɛ náadʉ̀ya òngo wɛmbɛrɛ̀ tɨ́.»

20

Vǐnyò tɔ́ ɨnga ɔ̌ kasʉ nanzì kasʉtálɛ tɔ́ mbólí

1 Tdɨ́tdɔ̌ Yěsù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlǐ nɨ́: «Obhó tɨ́, yàrɨ́ nɨ́ ndɨ Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi nɔ́fɔ̀ ndì nà dhu: Atdí ɨdza-àbadhi náahʉ̀ bhɔ̌tsʉngánǎ ɨdza rɔ̀, ndàmbɛ kasʉtálɛ nɔ́mɛ̀ dɔ̌, ndínǐ owu tɨ́ kasʉ ɔ̀nzì pbìndà vǐnyò tɔ́ ɨnga ɔ̀.

2 Abádhí nɨ́irɨ ì ɨ kasʉtálɛ mànà atdí dìnarì-kpɔ̌ dɔ̌ atdíku ɨdhɔ tɔ́ kasʉ tɔ́ mʉ̀kìmbà tɨ́. Kǎdʉ̀ ɨ alɛ nóvì ròwù vǐnyò tɔ́ pbìndà ɨnga-bvʉ̀.

3 Tdɨ́tdɔ̌, kǎhʉ̀ ìbhʉ adyifɔ̀-sɨsì kútsingá nga tɔ́ ɔ̌, ndàdʉ̀ ngʉ̌kpà alɛ nála pbanga-tsidɔ̀ róko ìmbǎ kasʉ́na rɔ́.

4 Nɨ́ kǎdʉ̀ àtìnà ɨ alɛ nǐ: ‹Nyɨ́ mà átɔ̀, nyòwu nyɔ̀nzɨ kasʉ vǐnyò tɔ́ pbàkà ɨnga ɔ̀, tdʉ̌ ma mádʉ̀ fʉ̀kʉ́ mʉ̀kìmbà núbho àkǎkǎ dhu bhěyi.›

5 Nɨ́ ɨ alɛ náadʉ̀ òwu ndɨ vǐnyò tɔ́ ɨnga ɔ̀. Wɔ̀ ɨdza-àbadhi náahʉ̀ tdɨ́tdɔ̌ azà adyifɔ̀-sɨsì adyíbhengá nga tɔ́ ɔ̌, ndɨrɔ̀ àrʉ̀gyètdí adyifɔ̀-sɨsì adyídɔ̌ nga tɔ́ ɔ̌, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀nzì ndɨ dhu bhěyi tɨ́.

6 Kà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ nǐ, kǎhʉ̀ atdí kumì dɔ̀ná atdí nà adyifɔ̀-sɨsì pbɨ́tsɔ̀ngǎ nga tɔ́ ɔ̌, ndàdʉ̀ ngʉ̌kpà alɛ nála pbanga-tsidɔ̀ òkò, ìnzǐ ì ɨ́ atdí dhu mà nónzɨ rórɔ̀ rɔ́. Nɨ́ kǎdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: ‹Ádhu, rɔ̀pè ndì kútsingánǎ rɔ̀ rìrà àhʉ kòmbí, nyɨ́ nyòkò ɨrɔ́ ìnzǐ nyɨ́ nyɨ́ atdí dhu mà nónzɨ rórɔ̀ nǐ?›

7 Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, 'àtɨ: ‹Ɨnzá nɨ́ atdí alɛ mà nápè mǐtsʉ̌ pbìndà kasʉ ɔ̀.› Nɨ́ kǎdʉ̀ àtìnà ɨ alɛ nǐ: ‹Olu nyɨ́ mà átɔ̀, nyòwu nà nyɔ̀nzɨ kasʉ pbàkà vǐnyò tɔ́ ɨnga ɔ̀.›

8 Nɨ́ pbɨ́tsɔ̀ngánǎ, wɔ̀ ɨnga-àbadhi náatɨ pbìndà kasʉtálɛ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ nǐ: ‹Únzi kasʉtálɛ, nyadʉ̀ fɨyɔ́ mʉ̀kìmbà núbho. Nyɨ nyɨ́ kɔ̀pè yà olù kasʉ nɔ̀pè alɛ rɔ̌ rɔ̀, nyadʉ̀ àrà kʉ̀tsà yà angyi kasʉ nɔ̀pɛ̀nà alɛ rɔ̌.›

9 Nɨ́ yà atdí kumì dɔ̀ná atdí nà adyifɔ̀-sɨsì pbɨ́tsɔ̀ngǎ nga tɔ́ ɔ̌ kasʉ nɔ̀pè alɛ níiwú, kadʉ̀ ngǎtsi alɛ bhà atdí dìnarì nábhʉ ndɨ alɛ tɔ̀.

10 Yà angyi kasʉ nɔ̀pɛ̀nà alɛ níiwú ùvò átɔ̀. Abádhí nɨ́irɛ̀ nga fǐyɔ̀ ka kúbhǒna mʉ̀kìmbà ràrǒse òse yà olù kasʉ nɔ̀pɛ̀nà alɛ tɔ́ mʉ̀kìmbà dɔ̀nǎ. Pbɛ́tʉ̀, abádhí mà átɔ̀ náadʉ̀ atdátdí dìnarì kɛ̀lɛ̌ nábà.

11 Nɨ́ kàkɔ̌ ì ɨ́ rɔ̀, kɔ̌kò alɛ náapè 'àmbɛ ònu dɔ̌ ɨnga-àbadhi nǐ.

12 Abádhí atɨ kà nǐ: ‹Kǎkà kasʉtálɛ níwǔ ùvò olù, 'àdʉ̀ kasʉ nónzì atdí adyifɔ̀-sɨsì kɛ̀lɛ̌ tɨ́. Nɨ́ nyɨ nyàdʉ̀ tɨ́ mʉ̀kìmbà núbho abádhí tɔ̀ àdhàdhì mǎ mànà, àzèmbè mǎ'ɨ nɨ́ ndɨ bìlǐ mǎ mɔ̀nzì kasʉ, adyifɔ̀ ràdʉ̀ mɔ̌bì rɔ̀?›

13 Nɨ́ wɔ̀ alɛ adʉ̀ dhu àdu atdí abádhí nzínzì ɔ̌ alɛ tɔ̀, ndàtɨ: ‹Pbǎlɛ́ ma mɔ̀nzì nzá nyɨ nzérɛ. Nyɨ nyà'ùnà tɨ́ nzá atdí dìnarì rɔ̌ nyɨ nyɨ́ kasʉ nónzɨ atdí ɨdhɔ ɔ̌ dhu?

14 Nírò, ákɔ̀ ɨndʉ́ mʉ̀kìmbà, nyadʉ̀ àrà ɨndʉ́ dhu nɨ̌. Ma mòzè mabhʉ ka
wɔ̀ olù ɨ̀ràná alɛ tɔ̀ àdhàdhì ɨndʉ̀ ma màbhʉ ka dhu bvʉ̀ tí.
15 Ma mádʉ̀ pbàkà fʉ̀rangà nʉ́ndɔ̀ ma mòzè ka dhu bhɛ̌yi. Tí nzɨ̌ obhó?
Ndɨrɔ̀ yà ma mɔ̀nzɨ ídzì dhu nyɨ nyàla tí nzérɛ dhu ma mɔ̀nzɨ dhu tí?›»
16 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̀: «Yà kòmbí arí'ɨ olù alɛ tí alɛ nóongoya
wɛmbɛrè tí, ndɨrɔ̀ yà kòmbí arí'ɨ wɛmbɛrè tí alɛ náadʉ̀ya òngo olù alɛ tí.»

Ɨbhʉ rí kìsɛ̌ nɨ̌ Yɛ̌sù rɨ̌ ndì ndɔ́vɛ̀ kɔtdʉ̀ ndì, ndàdʉ̀ ndìngbè dhu nɔ́vɔ dhu
(Mrk 10.32-34; Luk 18.31-34)

17 Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ndì ndúpo rɔ́rɔ̀, Yɛ̌sù náanzi pbìndà atdí kumì
dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà ábhàlɨ̌ igi. Nɨ́ otu ɔ̌ ɨ ówu rɔ́rɔ̀, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌:
18 «Kànɨ̌ àlɛ̌ kúpo Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, nɨ́ ányì ka kɨ́ Ìndrʉ̀ t'ídhùnà
nípfɔ̌ kabhʉ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Músà bhà Ʉyátá tɔ́ màlímɔ́
mànà fɔ́. Abádhí rɨ̌ anya nɔ́tdì kà-dɔ̌ ndínɨ̌ ka koho tí ka,
19 'àdʉ̀ kàbhʉ ìnzɨ́ nɨ́ Pbàyàhúdí-fɔ́. Ɨ alɛ rɨ̌ kɔ̀zʉ̀ àkyǎkyè alɛ tí, 'àdʉ̀ kʉ̀vɨ
asé nɨ̌. Ndɨrɔ̀ abádhí rɨ̌ kʉ̀tɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌, rɔ̀vè, kadʉ̀ ɔ̀tdʉ̀nà. Pbɛ́tʉ̀, ɨ̀bhʉ
ɨdhɔ dzidɔ̌, kǎdʉ̀ya ndɨngbè ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀.»

Zɛ̀bɛ̀dayò bhà ɨngba-tsánà rɨ̌ ádrʉ̀ngbǎnga nónzi
Yɛ̌sù-fɔ́ pbìndà ɔ́yɔ̀ inzo tɔ̀ dhu
(Mrk 10.35-45)

20 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Zɛ̀bɛ̀dayò bhà ɨngba-tsánà mà, pbìndà ɔ́yɔ̀ inzo mànà
náandrì Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀. Nɨ́ ndɨ ɨngba-tsánà náakɔ̀ ndì ɔtdyʉ̀na dɔ̌ Yɛ̌sù-ɔ̀nzɨ́,
ndínɨ̌ ndì ndonzi tí dhu kà-fɔ́.
21 Nɨ́ Yɛ̌sù ivú dhu kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu nyɨ nyòzè?» Nɨ́ kǎdʉ̀ dhu àdu
Yɛ̌sù tɔ̀, ndàtɨ: «Pbʉ̀kʉ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ idzi ɔ̌, ábhʉ̌ kǎkà pbàkà ɔ́yɔ̀ inzo
ròkò tɨnʉ́, atdí ràdɨ ɨndʉ́ fangà dɔ̀nǎ rɔ̀, ngǎtsi ràdʉ̀ àdɨ ígù dɔ̀nǎ rɔ̀.»
22 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ nzá wɔ̀ nyɨ̌ nyónzina
fudú dhu. Nyɨ̌ tí àdʉ̀ yà ma mɔ́mvʉ̀na àpbè tɔ́ kɔ́pà-tsʉ̀ nɔ́mvʉ̀ ɔ̀mvʉ̀?»
Nɨ́ wɔ̀ ɨngba-tsánà mà náadʉ̀ dhu àdu Yɛ̌sù tɔ̀, àtɨ: «Ɔ̀mvʉ̀ mǎ mádʉ̀
ɔ̀mvʉ̀nà.»
23 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Obhó tí, ɔ̀mvʉ̀ nyɨ̌ nyɔmvʉ́ya ma
mɔ́mvʉ̀na kɔ́pà-tsʉ̀. Pbɛ́tʉ̀ ìndrʉ̌ nílɨ̌ ka kɨ́ ràdɨ idú fangà dɔ̀nǎ rɔ̀, ndɨrɔ̀
idú ígù dɔ̀nǎ rɔ̀ dhu nɨ́ nzɨ̌ ɔ̀tɛ̌du. Ɨ ngari nɨ́ yà Àbadu náabhɔ̀lɔ̀ ka fɨ́yɔ̀
alɛ tɔ́.»
24 Wɔ̀ dhu ɨ ìrɨ rɔ̀, atdí kumì ngʉ̌kpà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ àkɔ̌ àkɔ̌ tí kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̀
atdí iya bhà alɛ rɔ̌.
25 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ pbìndà ábhàlɨ̌ nánzì tɨna ɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌
nyʉ́nɨ wà yà ìndrʉ̌ dɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tí ka kátɨna alɛ náarádʉ̀ ɨ alɛ nʉ́lɨ fɨyɔ́
ɨnɔ tí, 'àmbɛ avu dɔ̌ rɔ̀yá dhu. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyʉ́nɨ wà yà ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náarádʉ̀
ɔbìya à'ɛ ìndrʉ̌ dɔ̌ tí dhu.
26 Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ nzá ndɔ̀nzɨ ndì ndɨ dhu bhɛ̌yi nzínzìkʉ ɔ̌. Atdí nzínzìkʉ
ɔ̌ alɛ náapɛ́ ndòzè ndàdɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ tí, nɨ́ kà rǎdʉ̀ àkǎ ndì'ɨ fʉ̀kʉ́ kasʉtálɛ
tí.
27 Ndɨrɔ̀ atdí nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ náapɛ́ ndòzè ndàdɨ wɛmbɛrè tí, nɨ́ ndɨ alɛ
rǎdʉ̀ àkǎ ndì'ɨ fʉ̀kʉ́ ɨnɔ tí.
28 Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, Ìndrʉ̌ t'ídhùnà nírà nzá ndínɨ̌ ka kɔnzɨ tí kasʉ
fɨ́ndà. Pbɛ́tʉ̀ kɨ̌rà ndínɨ̌ ndɔnzɨ tí kasʉ ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀, ndàdʉ̀ pbìndà
ípìrɔ̌nga nábhʉ ábhɔ̌ alɛ nʉwʉ̀ tí.»

Yɛ̌sù rɨ́ ɔ́yɔ̌ ndùmùndúmú nígʉ̌ dhu
(Mrk 10.46-52; Luk 18.35-43)

29 Yɛ̌sù mà rʉ̌vò pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà Yɛ̀rɨkɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ɔ̀nà kàsʉmɨ̀ ɔ̌, ábhɔ̌ ihé-yà náadʉ̀ òwu Yɛ̌sù-owù ɔ̌.
30 Nɨ́ yà otu-gì dɔ̌ ì òkò rɔ́ ì'ì ɔ́yɔ̌ ndùmùndúmú nɨ́ɨrɨ Yɛ̌sù rʉ̌da dhu. Nɨ́ abádhí adʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ùkʉ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ, Dàwudì-dhú bvʉ̌ alɛ́, ábà ɨzʉ dɔ̀ká!»
31 Ihé-yà náadʉ̀ òko 'àmbɛ ɔ̀rʉ̀ dɔ̌ abádhí dɔ̌, 'àdʉ̀ abádhí návi rɨ̀nɛ̀. Pbɛ́tʉ̀ kɔ̌kɔ̀rɨ́ ndùmùndúmú náadʉ̀ ùkʉ̌ ɔrʉ́ tʉ̌ya nyʉ́ nà tdɨ́tdɔ̌, 'àtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, Dàwudì t'ídhùnǎ, ábà ɨzʉ dɔ̀ká!»
32 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ ìde, ndànzì abádhí, ndàdʉ̀ dhu ìvu tsʉ̀yá, ndàtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyòzè mɔnzì fʉ̌kʉ̀?»
33 Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, 'àtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ábhʉ̌ nyìkpɔ́ka ràla ɨnga.»
34 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ ɨzʉ nábà abádhí dɔ̌, ndàdʉ̀ abádhí-nyìkpɔ́-ngbɔ̀ nʉ́pbala. Nɨ́ ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, kɔ̀rɨ́ ɔ́yɔ̌ alɛ náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'àla ɨnga, 'àdʉ̀ òwu Yɛ̌sù-owù ɔ̌.

21

Yɛ̌sù rʉ̌tsù Yɛ̀rùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu
(Mrk 11.1-11; Luk 19.28-40; Yùw 12.12-19)

1 Ɨkyɛ̀rɔ̌ Yɛ̌sù mà, pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà nókò Yɛ̀rùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ì owu tɨ́ ùvò rɔ́rɔ̀, nɨ́ abádhí nʉ́ʉtɔ ì Bɛ̀tɛ̀fagɛ̀ tɨ́ kátɨna pbanga ɔ̀. Ndɨ pbanga nɨ́ɨ'ì mìzèyìtunì tɨ́ kátɨna itsu náarɨ́'ì dɔ̀ná pbìrì-ɔngɔ̀ rɔ̌. Nɨ́ Yɛ̌sù náavì ɔ́yɔ̌ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ ròwù angyi,
2 ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyòwu wɔ̀ angyi rɨ́'ì fʉ̌kʉ̀ pbanga ɔ̀. Nɨ́ ndɨ pbanga ɔ̀ nyɨ̌ nyòtsù rɔ́rɔ̀, nyɨ̌ nyɨ́ kayinɔ̌-yà nótù òsò ka kòsò rɔ́, pbɨ̀ndà ɨngba ràdʉ̀ ì'ì tɨná. Nɨ́, nyʉ̀nga ka, nyǎdʉ̀ ìwu abádhí nà kɔ́rɔ́ tɨdu ɔ̀.
3 Nɨ́ atdí alɛ mà nʉ́ʉnɔna gukyè dhu abádhí dɔ̌, nɨ́ nyɨ̌ nyadʉ̀na àtɨ̀nà: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ́'ì abádhí-atdyú nà.› Nɨ́ ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, ka kadʉ̀na abádhí nʉ́bhà nyɨ̌wʉ̌ nà.»
4 Wɔ̀rɨ́ dhu náanzì ndì ndínɨ̌ angyí nabì Zàkàrɨyà nʉ́ʉnɔ dhu náaká tɨ́. Kǎtɨ:
5 «Nyàtɨ Sàyunì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ tsìbhíngba nɨ̌:
‹Ándà! Kànɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ kamà rɨ̌rà tɨnʉ ɔ̀!
Kà rɨ̌rà ìyɔ̀nga nyʉ́ ɔ̌, kayinɔ̌-yà dɔ̌ ndì ndàdɨ rɔ́rɔ̀,
kayinɔ̌-yà bhà ɨngba dɔ̌ ndì ndàdɨ rɔ́rɔ̀*.›»
6 Nɨ́ ábhàlɨ̌ náawù, 'àdʉ̀ yà Yɛ̌sù àvinà fɨ̌yɔ̀ dhu nɔ́nzì.
7 Abádhí níiwú kayinɔ̌-yà nà pbɨ̀ndà ɨngba mànà, 'àdʉ̀ rɔ̀yá ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ núhu dɔ̀yá, Yɛ̌sù ràdʉ̀ àdɨ dɔ̀ná.
8 Ábhɔ̌ ihé-yà núuhu rɔ̀yá mbɛrʉ̀ otu ɔ̌. Ngʉ̌kpà alɛ náadʉ̀ ɨtsu-dɔ̀ká nɔ́kɔ̀, 'àdʉ̀ ùhunà otu ɔ̌.
9 Nɨ́ yà angyi rówu Yɛ̌sù-ɔ̀nzɨ̌ alɛ mà, kɔ̌wù ɔ̌ ríwu alɛ mànà náambɛ́nà ùkʉ̌ dɔ̌, 'àtɨ: «Hɔ̀sanà! Ilèta nákǎ kabhʉ Dàwudì-dhú bvʉ̌ alɛ tɔ̀! Kàgàwà nákǎ ndàso Ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔvɔ̀ rɔ̌ rírà alɛ! Hɔ̀sanà! Ilèta nákǎ kabhʉ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arɨ́'ì Kàgàwà tɔ̀!»

---

* **21:5 21.5** Zàk 9.9

10 Nɨ́ Yɛ̌sù rɔ̌tsù Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, kɔ́rɔ́ alɛ-tsì náava ndɨ̀, ʼàmbɛ
àtɨ̀nà dɔ̌: «Wɔ̀rɨ́ alɛ tɨ́ àdhɨ?»
11 Nɨ́ ihé-yà noowúnà dhu àdu rɔ̌ abádhí tɔ̀, ʼàtɨ: «Nabì Yɛ̌sù nɨ́ yà,
Nàzàretì-alɛ, Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌.»

Yɛ̌sù rɨ̌ Kàgàwà bhà ɨdzá rɔ̀ rɨ́ dhu núdzɨ̌ alɛ nódì dhu
(Mrk 11.15-19; Luk 19.45-48; Yùw 2.13-22)

12 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù náatsù Kàgàwà bhà-dza ɔ̀, ndàdʉ̀ ányɨ̀-dzá rɔ̀ rɨ́
dhu òdzi alɛ mà, ányɨ̀-dzá rɔ̀ rɨ́ dhu ùdzɨ̌ alɛ mànà dhu nódì kɔ́rɔ́. Kǎdʉ̀
fʉ̀rangà-ɔ̌nga nʉ́wʉ̌ rɨ́ alɛ rɨ̌ fʉ̀rangà nʉ́wʉ̌ dɔ̀ná rɔ̀ mɨzà mà, àmbò núdzɨ̌
rɨ́ alɛ nókò dɔ̀yá tombi mànà dhu nátdi.
13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà ɨ alɛ nɨ̌: «Kàgàwà bhà bhʉ̌kù ɔ̀ Andítá
rǎtɨna: ‹Pbàkà ɨdza nɨ́ ka kanziya ɨtsɔ̀ta-dzà tɨ́, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌, nyɨ̌ nyàdʉ̀ kʉ̀gɛ̀rɛ̀
ròngò ogbotálɛ náarɨ́ ʼùru ɔ̀ná ngari tɨ́.›»
14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ndùmùndúmú mà, otsutálɛ mànà níiwú Yɛ̌sù-tɨʼɔ̀
Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌, ka ràdʉ̀ ɨ́ nígʉ.
15 Nɨ́ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà
náakó yà Yɛ̌sù rɔ̌nzɨna wɨwɨ̀ ɨ́ àla rɔ̀, ndɨrɔ̀ nzónzo rʉ̌kʉ̌ Kàgàwà bhà
ɨdzá dhu ɨ́ ìrɨ́ rɔ̀. Ɨ nzónzo ambɛ́nà àtɨ̀nà dɔ̌: «Hɔ̀sanà! Ilèta nákǎ kabhʉ
Dàwudì dhú-bvʉ̌ alɛ tɔ̀.»
16 Abádhí adʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ʼàtɨ: «Nyɨ tɨ́ kɔ̌kɔ̀ nzónzo rʉ̌nɔna dhu
nírɨ ìrɨ?» Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ìrɨ ma mírɨna! Nyɨ̌ nyàpɛ̀
tɨ́ nzá Kàgàwà bhà bhʉ̌kù ɔ̀ ka kándɨ̌ dhu nɔ́zʉ̀? Ndɨ Andítá rǎtɨna: ‹Nyɨ
nyábhʉ nzónzo mà, ndɨrɔ̀ ɨrɛ́-nzo mànà dhu ràmbɛ nyɨfʉ dɔ̌.›»
17 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ ndìvà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Músà
bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà tɨ́ rɔ̀, ndàdʉ̀ àhʉ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ndàrà Bɛ̀tàniyà tɨ́
kátɨna pbanga ɔ̀. Ányɨ̀ nɨ́ ndɨ kǎdʉ̀ àrà ɔ̀dhɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ mùtinì tɨ́ kátɨna itsu nófù dhu
(Mrk 11.12-14,20-25)

18 Tsútsǎ nínganɨ́ kútsingánǎ Yɛ̌sù rɨ̌ngo Yèrùsalɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ɔ̀ná
kàsʉmì ɔ̌, kɨ̌ʼì àwù nà.
19 Nɨ́ kǎla mùtinì tɨ́ kátɨna atdí itsu otu-gì dɔ̌, ndàdʉ̀ òndri tɨna ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀
kǎdʉ̀ ndɨ itsu-bɨ̌ kɛ̀lɛ̌ nótù. Nɨ́ kǎdʉ̀ ndɨ itsu nófù ndàtɨ: «Rɔ̀pɛ̀ ndɨ indo,
atdí itsu-kpɔ̌ mà nákǎ nzá ndɔ̀ʼɔ̀ dʉ̀nʉ́ tdítdɔ̌.» Nɨ́ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́ wɔ̀ itsu
náadʉ̀ òtdyù atdídɔ̌.
20 Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ náala wɔ̀ dhu, ɨdhɔ ràdʉ̀ ʉ̀kɔ atdídɔ̌. Nɨ́ abádhí adʉ̀
dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ʼàtɨ: «Wɔ̀rɨ́ mùtinì nótdyù atdídɔ̌ kòmbómbí tɨ́ ìngbà-
dhu bhɛ̌yi?»
21 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀,
nyɨ̌ nyapɛ́ ɨ̀ʼɨ̀ aʼuta nà ɨ̀nzɨ̌ afíkʉ ràdʉ̀ ùguru, nɨ́ nyɨ̌ nyɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ wɔ̀ itsu rɔ̌
ma mɔ̀nzì dhu kɛ̀lɛ̌ nɔ́nzì. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyádʉ̀ àtɨ̀nà yà pbìrì nɨ̌ màtɨ́: ‹Ɨngbɛ̀
nyɨ ʉrɔ́ rɔ̀, nyadʉ̀ àrà ɨ̀tsì ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀!› Nɨ́ ndɨ dhu rǎdʉ̀ ndɔ̀nzì yà
nyɨ̌ nyʉ̀nɔ ka dhu bhɛ̌yi tɨ́.
22 Nyɨ̌ nyapɛ́ ɨ̀ʼɨ̀ aʼuta nà, nɨ́ nyɨ̌ nyádʉ̀ fʉ̀kʉ́ ɨtsɔ̀ta ɔ̌ nyɨ̌ nyònzì kɔ́rɔ́
dhu-tsí nábà àbà.»

Yɛ̌sù bhà ádrʉ̀ngbǎnga nírà àdhà rɔ̀?
(Mrk 11.27-33; Luk 20.1-8)

23 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù atsù Kàgàwà bhà ɨdza, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùdhe dhu
ìndrʉ̌ tɔ̀. Nɨ́ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí-bvʉ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà

náandrì Yěsù-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ 'àtɨ: «Ádhɨ nyɨ návi nyongò kɔ́rɔ́ kɔ̀rí dhu nɔ́nzɨ? Ádhɨ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nábhʉ ɨndʉ̀ nyongò ɨ dhu nɔ́nzì nɨ̌?»

24 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mɨ́ atdí dhu kɛ̀lɛ̌ nívʉ̌ tsʉ̀kʉ́. Nyɨ̌ nyapɛ́ ndɨ dhu nádʉ̌ idù, nɨ́ ma mádʉ̀ ma márí ɨ dhu nɔ́nzɨ pbìndà ɔbɨ nɨ̌ alɛ nʉ́nɔ̀ fʉ̌kʉ̀.

25 Ádhɨ Yùwanì nivi rìrà bàtizò núbho ìndrʉ̌ tɔ̀? Tɨ́ Kàgàwà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ tɨ́ ìndrʉ̌?» Pbɛ́tʉ̀ abádhí náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ìrɛ̀ nga nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Àlɛ̌ kapɛ́ dhu àdʉ̌ Kàgàwà ràrɨ̌ ndɨ ka nivi, nɨ́ kǎdʉ̀na dhu ìvu àlɛ̌-tsʉ̌ ndàtɨ: ‹Olu, ádhu ɨnzá nyɨ̌ nyadʉ̀ Yùwanì nʉ́nɔ̀ dhu ná'ù nɨ̌?›

26 Ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kapɛ́ àtɨna, ìndrʉ̌ ràrɨ̌ ndɨ ka nivi, nɨ́ àlɛ̌ kɨ́ ihé-yà-ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ, kɔ́rɔ́ alɛ náarí Yùwanì nózʉ̀ Kàgàwà bhà nabì tɨ́ nídhunɨ̌.»

27 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ abádhí adʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀, 'àtɨ: «Ɨnzá mǎ mʉ̀nɨ.» Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨma nyʉ́ mà átɔ̀, ma mɨ́ nzɨ̌ ɨ dhu nɔ́nzɨ ma márí nɨ̌ ɔbɨ nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀.»

Atdí àba bhà ɔ́yɔ̌ kpabhínzo tɔ́ mbólí

28 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ dhu ìvu tdɨ́tdɔ̌ abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyɨrɛ̀ yà ma máwɛ̌na mbólí dɔ̌? Atdí alɛ nɨ́ɨ'ɨ ɔ́yɔ̌ pbìndà kpabhínzo nà. Nɨ́ kʉ̌nɔ dhu atdí ɨngba tɔ̀ ndàtɨ: ‹Pbànɨ̌ngbá, árà nyɔnzɨ kasʉ vǐnyò tɔ́ ɨnga ɔ̀ indo.›

29 Wɔ̀ ɨngba náadʉ̀ dhu àdu àbanà tɔ̀, ndàtɨ: ‹Ɨnzɨ̌ ma márà àwólò!› Pbɛ́tʉ̀ olù nyʉ́, kʉ̌gɛ̀rɛ̀ pbìndà ɨrɛ̀ta, ndàdʉ̀ ndɨ̀và, ndàrà vǐnyò tɔ́ ɨnga-bvʉ̀.

30 Tdɨ́tdɔ̌ wɔ̀ alɛ nʉ́ʉnɔ àdhàdhì dhu kɛ̀lɛ̌ ngǎtsi pbìndà ɨngba tɔ̀. Nɨ́ ndɨ-tsí náadʉ̀ dhu àdu àbanà tɔ̀, ndàtɨ: ‹Àrà ma márà àbá.› Pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ nzá àrà ndɨ ɨnga-bvʉ̀.»

31 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu ìvu pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà Pbàyàhúdí ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhɨ ndɨ kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ kpabhínzo nzínzì ɔ̌, àbanà òzè dhu nanzì?» Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀, 'àtɨ: «Yà angyi àbanà àvinà ràrà kasʉ ɔ̀nzì ɨngba.» Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, pàratà t'ʉ́fɔ́tá tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ mà, mʉ̀nyɔ̀nì tɔ́ vèbhálɛ mànà nóowuya ùvò angyi rʉ̀kʉ́ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̀.

32 Obhó tɨ́, bàtizò nubhónà Yùwanì nɨ́ɨra bvʉ̀kʉ̀, ndàdʉ̀ obhónánga tɔ́ otu nítɛ̀ fʉ̌kʉ̀, nɨ́ nyɨ̌ nyadʉ̀ nzá kà rʉ̌nɔna dhu ná'ù. Pbɛ́tʉ̀ pàratà t'ʉ́fɔ́tá tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ mà, mʉ̀nyɔ̀nì tɔ́ vèbhálɛ mànà nɨ́ ɨ kà rʉ̌nɔna dhu na'u. Ndɨrɔ̀ wɔ̀ ndɨ dhu mà nyɨ̌ nyàla rɔ̀, nyɨ̌ nyadʉ̀ nzá nyʉ̌gɛ̀rɛ̀, nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzérɛnga, nyǎdʉ̀ Yùwanì rʉ̌nɔna dhu ná'ù.»

Vǐnyò tɔ́ ɨnga ɔ̌ rí kasʉ ɔ̀nzɨ ɔ̀rɔ̌rʉ̀ kasʉtálɛ tɔ́ mbólí (Mrk 12.1-12; Luk 20.9-19)

33 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà Pbàyàhúdí ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà nɨ̌: «Nyɨrɨ ngǎtsi mbólí. Atdí alɛ náazò pbìndà vǐnyò tɔ́ ɨnga, ndàdʉ̀ ngbɔ̌na nákpɔ̀rɔ̀ kɔrɔwà nɨ̌. Kǎdʉ̀ ndɨ vǐnyo-kpɔ̌ náhà ka kóngo ɔ̀ná ibhu nógyè, ndàdʉ̀ ini nɔ́sì ndɨ ɨnga ɔ̌ ɔdɔ́tálɛ tɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, àbadhi mà náadʉ̀ 'ìrì ndɨ ɨnga-kàsʉ̌ nɔ́nzì róngo alɛ mànà, ndínɨ̌ ì owu tɨ́ ndɨ ɨnga ɔ̌ ɔ̀'ɔ̀ dhu-ɔ̌nga nʉ́ndɔ̀ rɔ̌ ɨ alɛ mànà. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndɨ̀và ndàrà abhi ɔ̀.

34 Nɪ́ ndɪ vǐnyò-kpɔ̌ nɔ́pɛ̀ ka kɪ́ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kǎvì ngúfe alɛ pbìndà
kasʉtálɛ nzínzì ɔ̌ ròwù fǐndà ka kútù vǐnyò-kpɔ̌-tsí nákɔ, ndɪ ɪnga-kàsʉ̌
nɔ́nzɪ arí alɛ-fɔ́.
35 Pbɛ́tʉ̀, kɔ̀rɪ́ alɛ náadʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ùvǐ ka kùvǐ alɛ nʉ́lʉ ʉ̀lʉ̌ tí. Abádhí náavì
atdí, ʼàdʉ̀ atdí nóhò, ndɪrɔ̀ ʼàdʉ̀ ɪ̀bhʉ rí kìsě-tsí núbvu odu nǐ.
36 Tdɪ́tdɔ̌ wɔ̀ ɪnga-àbadhi náavì ibí ngʉ̌kpà kasʉtálɛ, ròsè yà angyi ɪ́ʼì
dɔ̀na nǎ. Nɪ́ kɔ̌kɔ̀ vǐnyò tó ɪnga-kàsʉ̌ nɔ́nzɪ arí alɛ náadʉ̀ ɪ alɛ nɔ́nzì yà
angyi ɪʼì alɛ ì anzì dhu bhěyi tí.
37 Nɪ́ kà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ nǐ, wɔ̀ ɪnga-àbadhi náavì idhùnà nyʉ́ ràrà kɔ̌kɔ̀
pbìndà ɪnga-kàsʉ̌ nɔ́nzɪ arí alɛ-tɪʼɔ̀. Kǎdʉ̀ ɪnga ɪ̀rɛ̀ afína ɔ̀ ndatɪ: ‹Ɪ́fʉ̌ abádhí
rǐ idhùdu nyʉ́ nɪ́fʉ̌.›
38 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ vǐnyò tɔ́ ɪnga kàsʉ̌ nɔ́nzɪ arí alɛ níitdègu wɔ̀ ɪnga-àbadhi
tʼídhùnà nálǎ, nɪ́ abádhí atɛ̀ nzínzìya ɔ̌ ʼàtɪ: ‹Kɔ̀nǐ, ɪnga-àbadhi tí ongoya
olù alɛ nyʉ́ nɪ́ wɔ̀. Kòwu kòho ka, ndɪ́nǐ ɪnga adʉ̀ tí àdɪ àlɛ̌ tɔ̀.›
39 Nɪ́ abádhí náalʉ́ ɪnga àbadhi tʼídhùnà, ʼìpfo ɪnga ɔ̀ rɔ̀, ʼàdʉ̀ òhònà!»
40 Nɪ́ Yěsù adʉ̀ dhu ìvu pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí ɔ̌
pbàkʉ̀rʉ̌ mànà-tsʉ̌, ndàtɪ: «Nyǐ nyʉ̀nɪ rɔ̀, wɔ̀ ɪnga-àbadhi rǐrà àhʉ nínganí,
kɔ̀nzɪya wɔ̀ vǐnyò tó ɪnga-kàsʉ̌ nɔ́nzɪ arí alɛ ìngbà dhu bhěyi?»
41 Nɪ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀, ʼàtɪ: «Kɔ̌kyɛya kɔ̌kɔ̀ nzɛ́rɛ alɛ ìmbǎ
ɪzʉ́ na, ndàdʉ̀ ndɪ vǐnyò tó ɪnga-kàsʉ̌ nábhʉ ngʉ̌kpà alɛ-fɔ́. Ɪ alɛ nɪ́ ɪ, kà tɔ̀
róngo àdʉ̀ òwu yà kà tɔ̀ ì ùtù vǐnyò-kpɔ̌-tsí nábhʉ rɔ̌, ndɪ vǐnyò-kpɔ̌ ì ɔ̀pɛ̀
ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌.»
42 Tdɪ́tdɔ̌ Yěsù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɪ: «Nyǐ nyàpɛ̀ tí obhó Kàgàwà
bhà bhʉ̌kù ɔ̀ ka kándǐ dhu ɔ̀zʉ̀? Ndɪ Andítá rǎtɪna:
‹Yà odu-dzà nɔ́sì arí alɛ náabvù igi odu,
nɪ́ ndɪ adʉ̀ òngo ɪdza-pbɪdɔ̀ nɔ́dɔ rí ádrʉ̀ngbǎ odu tí.
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nɪ́ ndɪ ndɪ dhu nanzì,
ndɪrɔ̀ ndɪ dhu nɪ́ ɪdhɔ rǐ àlɛ̌ nʉ́kɔ̌ nǐ.›
43 Ndɪ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɪ́ ndɪ, ma mátɪna nyǐ nǐ: ka kakɔ̀ya Ádrʉ̀ngbǎ kamà
Kàgàwà bhà idzi fʉkʉ́ rɔ̀, kadʉ̀ àbhʉnà yà ndɪ idzi-ɔ̌nga nà àkǎ itse nɔ́dhì
rádʉ̀ alɛ tɔ̀.
44 [Yà ndɪ ɔ̀bvù ka kabvù odu dɔ̌ rítsì alɛ nɪ́ ɔ̌nga nɪ́ɪkɔ̀ya ndì ɪ̀kɔ̀ tí, ndɪrɔ̀
ndɪ odu rǐtsì dɔ̀ná alɛ nɪ́ ɔ̌nga kǐnyɪriya ìnyɪrɪ tí.»]
45 Nɪ́, pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàfàrìsáyó mànà níitdègu kɔ̌kɔ̀
Yěsù àwɛ mbólí nírɪ, nɪ́ abádhí adʉ̀ dhu nɔ́sʉ̀ ì ràrǐ ndɪ Yěsù rɔ̌tɛ dɔ̀yá.
46 Nɪ́ abádhí adʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼɔ̀mɛ̀ Yěsù nálʉ̌ ìʼí ɔ̀ná otu. Pbɛ́tʉ̀, abádhí náadʉ̀
ihé-yà-ɔdɔ̀ nɔ́nzì, kɔ́rɔ́ alɛ nʉ́ʉnɪ dhu Yěsù ràrǐ Kàgàwà bhà nabì nídhunǐ.

22

Àdhìngbǎ ka kʉ̀ndà nǐ mʉ̀hɛndʉ̀ tó mbólí
(Luk 14.15-24)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù náapɛ̀ ndɔ̀vɔ̀ dhu tdɪ́tdɔ̌ ihé-yà tɔ̀ mbólí ɔ̌, ndàtɪ:
2 «Kànǐ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi nɔ́fɔ̀ ndì nà dhu:
‹Atdí ádrʉ̀ngbǎ kamà náahʉ̀ ndɔ̀nzì mʉ̀hɛndʉ̀ idhùnà bhà ndrǔ-àyi ka
kʉ̀ndà rɔ̀.
3 Nɪ́ kǔví pbìndà kasʉtálɛ ròwù ndɪ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ iwú tí ndì ndúnzì alɛ
návi rìwǔ. Pbɛ́tʉ̀, ɪ alɛ náadʉ̀ nzá ʼòzè ʼìwǔ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀.›
4 Nɪ́ kǎdʉ̀ ngʉ̌kpà kasʉtálɛ núvi tdɪ́tdɔ̌ ròwù, ndàdʉ̀ dhu nʉ́ya fǐyɔ̀, ndàtɪ:
‹Nyàtɪ, yà mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ iwú tí ma múnzì alɛ nǐ: mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ níye wà,

pbàkà ìkyì-akpá mà, ivu nà ɨzǎ mànà nɨ́ ka kàzè wà. Kɔ́rɔ́ dhu-tsí àkǎ wà,
nɨ́ nyìwǔ àdhìngbǎ ka kʉ̀ndà nɨ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀.›
5 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ ka kʉ̀nɔ̀ dhu náatdú nzá kɔ̌kɔ̀ ùnzi ka kʉ̀nzì alɛ-afí mà.
Abádhí adʉ̀ òwu ɨ̀ òzè dhu nyʉ́ nɔ́nzɨ. Atdí alɛ náarà pbɨ̀ ɨnga-bvʉ̀, ngǎtsi
alɛ adʉ̀ àrà pbìndà udzítá tɔ́ dhu-otù ɔ̌,
6 ngʉ̌kpà alɛ-tsí náadʉ̀ wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà kasʉtálɛ nʉ́lʉ̀, ɨ̀ ràvu rɔ̀yá
nzɛ́rɛ nyʉ́, ʼàdʉ̀ ɔ̀kyɛ̀nà.
7 Nɨ́ wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ kamà náakó atdídɔ̌. Kǎdʉ̀ pbìndà pbànówí nóvì ròwù
kɔ̌kɔ̀ pbìndà kasʉtálɛ nɔ̀kyɛ̀ alɛ nɔ́kyɛ̀, ndɨrɔ̀ ràdʉ̀ ɨ alɛ tɔ́ kɨgɔ̀ nʉ́bì.
8 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àtìnà ɔ̀dɔ̀dì kasʉtálɛ nɨ̌: ‹Àdhìngbǎ ka kʉ̀ndà nɨ̌
mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ níye wà. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ ɔ̀nyʉ̀ nɔnyʉ tí ma múnzì alɛ nákǎ
nzá ʼòtsù mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdzà ɔ̀.
9 Nɨ́ nyòwu otu-yàgá ɔ̀nǎ, nyǎdʉ̀ ányì nyɨ̌ nyótùna alɛ núnzì kɔ́rɔ́, rìwǔ
mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀.›
10 Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ kasʉtálɛ náawù ádrɔ̀drɔ̌ ngʉdhà ɔ̀, ɨ̀ rùndu kɔ́rɔ́ ányì ɨ̀ òtù alɛ,
nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ mà, ídzìnga ɔ̀nzɨ arí alɛ mànà, mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdzà-ɔ̌nga
ràlè ìndrǔ nɨ̌.
11 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà náaròtsù mʉ̀hɛndʉ̌-dzà ɔ̀, ndàhʉ kɔ̌kɔ̀ ka
kʉ̀nzì alɛ nándà. Nɨ́ kǎla atdí alɛ ɨnzá mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ mbɛrʉ̀ nàfɔ̌ rɔ́.
12 Nɨ́ kɨ̌vú dhu wɔ̀ alɛ-tsʉ̌ ndàtɨ: ‹Pbǎlɛ́, nyɨ nyìtsù ìngbǎ dhu bhɛ̌yi àzú-
dza, ìmbǎ nyɨ nyí'ì mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ mʉ̀dzarʉ̀ nà rɔ́rɔ̀?› Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ alɛ rǎdǔna
dhu nɨ́i'ì mbǎ atdí màtɨ́.
13 Nɨ́ kamà adʉ̀ àtìnà pbìndà kasʉtálɛ nɨ̌: ‹Nyʉ̀tsɨ wɔ̀ alɛ-pfɔ̀, kɔ̌tsʉ́ mànà,
nyǎdʉ̀ kìtdù, nyɔ̌bvù iri ínɔ̀ ɔ̀. Ányì nɨ́ ɔdzɨ mà, alɛ-kù tʼátrita mànà tɔ́
ngari.›»
14 Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌ ihé-yà nɨ̌: «Ùnzi ka kúnzì alɛ rɨ̌'ì abhɔ, pbɛ́tʉ̀
òvò ka kóvò alɛ rɨ̌'ì ngúfe.»

Ìndrǔ rɨ̌ dhu ɔ̀ngʉ̀ Yɛ̌sù-tsʉ̌ pàratà tʼʉ́fɔ́tá dɔ̌ dhu
(Mrk 12.13-17; Luk 20.20-26)

15 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pbàfàrìsáyó náawù mʉ̀hanʉ̀rà nɔ́nzì, ʼàdʉ̀ ʼìrì ìngbǎ
dhu bhɛ̌yi ì'í dhu ìvǔ Yɛ̌sù-tsʉ̌, ndínɨ̌ ì omvú tí kà-afí nɨ̌ dhu dɔ̌.
16 Nɨ́ abádhí adʉ̀ ngúfe fɨ́yɔ́ ábhàlɨ̌ mà, Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà alɛ mànà nóvì ròwù
àtìnà Yɛ̌sù nɨ̌: «Màlimɔ̌, mǎ mʉ́nɨ wà dhu nyɨ rarí obhó dhu nʉ́nɔ. Nyɨ
nyarí obhó dhu núdhɛ̌ Kàgàwà òzè ìndrǔ ròkò tí dhu dɔ̌. Ndɨrɔ̀ nyɨ nyarí
nzɨ̌ ìndrǔ rǎdʉ̀ ɨrɛ̀nà dhu ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ, ìnzɨ̌ nyɨ nyarí ìndrǔ bhà ádrʉ̀ngbǎnga
nándà nídhunɨ̌.
17 Nɨ́, ádǔ pɛ́ dhu fǎkà yà mǎ mívǔna tsʉ̀nʉ́ dhu dɔ̌. Àlɛ̌ tɔ́ Ʉyátá návi tɨ́
àvɨ̌ àlɛ̌ rʉ̀fɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ kámá dɔ̌ kamà Kàyìsarà bhà pàratà?»
18 Pbɛ́tʉ̀ Yɛ̌sù nʉ́ʉnɨ abádhí rɨ̌rɛ̀na nzɛ́rɛ dhu angyangyɨ. Nɨ́ kǎdʉ̀ àtìnà
abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌ ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ́, ádhu nyɨ̌ nyí afídu númvǔ nɨ̌?
19 Nyìtɛ̀ pɛ́ ndɨ pàratà nʉ́fɔ̌ ka kárí nɨ̌ fʉ̀rangà-kpɔ̌ mandà.» Nɨ́ abádhí
adʉ̀ atdí fʉ̀rangà-kpɔ̌ nábhʉ Yɛ̌sù-fɔ́.
20 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Yà ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ nyìna-wɔ̀yɔ̌,
kadʉ̀ ɔvɔ̀na nándi ɨrɔ́ alɛ nɨ́ àdhɨ?»
21 Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ʼàtɨ: «Ádrɔ̀drɔ̌ kámá dɔ̌ kamà Kàyìsarà.»
Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyùbho Kàyìsarà bhà dhu-tsí
Kàyìsarà-fɔʼɔ̀, nyǎdʉ̀ Kàgàwà bhà dhu-tsí núbho Kàgàwà-fɔʼɔ̀.»

22 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi Yɛ̌sù àdu fɪ̌yɔ̀ dhu ɩ̀ ɩ̀rɩ̀ rɔ̀, ɩ́dhɔ náadʉ̀ abádhí nʉ́kɔ atdídɔ̀. Ní abádhí náadʉ̀ Yɛ̌sù nʉ́bhà, àdʉ̀ òwu fɪ̀yɔ́ dhu nɩ̌.

Pbàsàdùkáyó rɩ̌ dhu ɔ̀ngʉ̀ Yɛ̌sù-tsʉ̌
ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rɩ̌ ʼʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu dɔ̌ dhu
(Mrk 12.18-27; Luk 20.27-40)

23 Ndɩ́ nínganí tí ngúfe Pbàsàdùkáyó níiwú Yɛ̌sù-tɩʼɔ̀. Abádhí ní ɩ arátɩna ìnzɩ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ rʉngbɛya ɩ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ní abádhí níivú dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ʼàtɩ:

24 «Màlimɔ̌, Músà náatɩ atdí alɛ rapɛ́ tsìbhálɛ námba, ndàdʉ̀ ɔ̀vɛ̀ ɩnzá ɩ̀ ɔ̀dhì atdí ngbángba mà rɔ́rɔ̀, ní dhu ràkǎ ndɩ alɛ tʼádɔ̀nà rùndu yà pbìndà kpatsìbhálɛ ɔ́vɛ̀ tsìbhálɛ-tsʉ̀. Ndɩ dhu bhɛ̌yi ní ndɩ abádhí rǎdʉ̀ nzónzo nɔ́dhì wɔ̀ àvǎvɛ̀ adɔ̀nà-ɔvɔ̀ dɔ̌*.

25 Ní ndɩ dhu bhɛ̌yi tí, fàrábvʉ̌ atdí alɛ níɩ́ʼì kpabhínzo nà àrʉ̀bhʉ̀. Ní sengba náambà tsìbhálɛ, ndàdʉ̀ ɔ̀vɛ̀ ɩnzá ɩ ɔ́dhì atdí ngbángba mà rɔ́rɔ̀. Kǎdʉ̀ venà nʉ́bhà lunatìnǎ adɔ̀nà-fɔ́.

26 Dhu adʉ̀ ndɔ̀nzì ndɩ dhu bhɛ̌yi tí kà-dzidɔ̀ kà tʼádɔ̀nà rɔ̀, ndɩrɔ̀ ɩ̀bhʉ rí kìsɛ̌ kpatsìbhíngba rɔ̀ màtí, ràrà àhʉ kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ kpabhínzo rɩ̌ku dhu ɔ̀.

27 Kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ kpabhínzo nʉ́vɛ dhu lutìnǎ, wɔ̀ ndɩ tsìbhálɛ náadʉ̀ ɔ̀vɛ̀ átɔ̀.

28 Ní ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rɩ̌ ʼʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ nínganí, wɔ̀rí tsìbhálɛ nɩʼɩya àdhɩ-ve, kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ alɛ nʉ́ʉmbá ka nídhunɩ̌?»

29 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɩ: «Nyɩ̌ nyùwɩ̌ ɩtsɛ nyʉ́ fʉ̀kʉ́ ɩrɛ̀ta ɔ̀, ɩnzá nyɩ̌ nyʉ̀nɩ Kàgàwà bhà Andítá rʉ̌nɔna dhu mà, ndɩrɔ̀ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɩ mà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

30 Obhó tí, ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rɩ̌ ʼʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ nínganí, kpabhálɛ mà vèbhálɛ mànà nʉ́ʉmbáya nzɩ̌ ɩ̀. Pbɛ́tʉ̀ abádhí nóokoya Kàgàwà bhà màlàyíká náaróko ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu bhɛ̌yi.

31 Ndɩrɔ̀, yà ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rɩ̌ ʼʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu dɔ̌, nyɩ̌ nyàpɛ̀ tí nzá Kàgàwà nʉ́ʉnɔ kpangba fʉ̌kʉ̀ dhu nózʉ̀? Kǎtɩ:

32 ‹Ɩma ní Àbràhamʉ̀ bhà Kàgàwà, Ìsakà bhà Kàgàwà, ndɩrɔ̀ Yàkɔbhɔ̀ bhà Kàgàwà.› Kàgàwà ní ípìrɔ̌rɔ̀ arí́ʼì alɛ tɔ́ Kàgàwà, ìnzɩ̌ ní ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ tɔ́ Kàgàwà.»

33 Wɔ̀ Yɛ̌sù ʉ̀nɔ̀ dhu ɩ̀ ɩ̀rɩ̀ rɔ̀, ɩ́dhɔ nʉ́ʉkɔ ihé-yà atdídɔ̀ kà rʉ̌dhɛ̌na dhu dɔ̌.

Ádrʉ̀ngbǎ Ʊyátá rɔ̀sɛ̀ kɔ́rɔ́ Ʊyátá dɔ̀nǎ
(Mrk 12.28-34; Luk 10.25-28)

34 Pbàfàrìsáyó níitdègu Yɛ̌sù àdu Pbàsàdùkáyó tɔ̀ dhu nábhʉ abádhí rìnɛ̀ dhu ɩ̀rɩ, ní abádhí náadʉ̀ ʼandu ʼɔ̀tɛ̀.

35 Nírɔ̀ ní ndɩ abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlimò, náazè ndòmvù Yɛ̌sù-afí. Ní kɩ̌vú dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌ ndàtɩ:

36 «Màlimɔ̌, ádrʉ̀ngbǎ Ʊyátá rɔ̀sɛ̀ kɔ́rɔ́ Músà bhà Ʊyátá dɔ̀nǎ nɩ̌ ɩ̀ngbǎ Ʊyátá?»

37 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɩ: «Dhu àkǎ nyozè pbʉ̀kʉ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà kɔ́rɔ́ afínʉ mànà, kɔ́rɔ́ atdyúnʉ mànà, ndɩrɔ̀ kɔ́rɔ́ pbʉ̀kʉ̀ ɩrɛ̀ta mànà.

38 Wɔ̀rí ní ndɩ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ Ʊyátá rɔ̀sɛ̀ kɔ́rɔ́ Ʊyátá dɔ̀nǎ.

39 Ndɩrɔ̀, yàrí ní ndɩ ɔyɔ rí kìsɛ̌ Ʊyátá, yà ndì nɔ̀fɔ̀ angyi rí́ʼì Ʊyátá nà: Dhu àkǎ nyozè ɔdhìnʉ yà ɩnyɩ nyʉ́ nyɩ nyózè nyɩ nyɩtírɔ̀ dhu bhɛ̌yi.

---

* **22:24 22.24** Ɔpt 38.8; Tɔ̀r 25.5-8

40 Kórɔ́ Músà bhà Ʊyátá mà, Kàgàwà bhà pbànábí náarúdhěna kórɔ́
dhu mànà nípbɨ ɨ kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ Ʊyátá rɔ̌.»

Krístɔ̀ nátí Dàwudì t'ídhùnà?
(Mrk 12.35-37; Luk 20.41-44)

41 Pbàfàrìsáyó níɨ'ì ùndǔ ɨ ùndu ɨ rɔ́. Ní Yěsù níivú dhu abádhí-tsʉ̌,
ndàtɨ:
42 «Ádhu Krístɔ̀ dɔ̌ nyɨ̌ nyárí ɨrɛ̀na? Ádhɨ t'ídhùnà ndɨ?» Ní abádhí adʉ̀
dhu àdu kà tɔ̀, 'àtɨ: «Krístɔ̀ ní Dàwudì t'ídhùnà.»
43 Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Olu ádhu, Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí rɨ̌
ndʉ̀nda rɔ̀, Dàwudì náatɨ ka pbɨ̀ndà Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí nɨ̌? Ndɨ Dàwudì atɨ:
44 ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rǎtɨna pbàkà Ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ̌:
írà nyadɨ̀ idú fangà dɔ̀nǎ rɔ̀,
ràrà àhʉ ma mí pbʉ̀kʉ̀ òmvǔ nábhʉ̌ nyɔbɛ̀ dɔ̀ya dhu ɔ*.›
45 Ní Dàwudì rɨ'ì Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí rí Krístɔ̀ nánzi, ní Krístɔ̀ rǎdʉ̀ ɨ'ì ɨngbǎ dhu
bhěyi kà t'ídhùnà tí?»
46 Ní Pbàfàrìsáyó nzínzì ɔ̌ atdí alɛ mà náadʉ̀ nzá atdí dhu mà nádu Yěsù
tɔ̀. Ndɨrɔ̀ rɔ̀pè ndì ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀, atdí alɛ mà náadʉ̀ nzá ndɔ̀mvù ndɔ̀ngʉ̀ dhu
Yěsù-tsʉ̌ tdítdɔ̌.

23

Yěsù rɨ̌ ɨndrǔ-nyɨkpɔ́ nítdyǔ Pbàfàrìsáyó mà
Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà rɔ̌ rɔ̀ dhu
(Mrk 12.38-40; Luk 11.39-52; 20.45-47)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù náavɔ̀ dhu ihé-yà mà, pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà tɔ̀,
ndàtɨ:
2 «Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànà ní tɔ́ kasʉ narí
'àwɛ Músà bhà Ʊyátá-tì ɨndrǔ tɔ̀.
3 Ní dhu àkǎ nyɨ̌rì abádhí-tsʉ̌ dhu, nyǎdʉ̀ abádhí àvi fʉ̌kʉ̀ kórɔ́ dhu
ɔ̀nzì. Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ nzá nyɔ̀nzì nyɨ̌ abádhí náarí 'ɔ̀nzɨ dhu bhěyi. Obhó
tí, abádhí náarí nzɨ̌ àdʉ̀ yà ɨ údhěna ɨndrǔ tɔ̀ dhu nɔ́nzì.
4 Abádhí náarí ɨ nà'ɛ ànɔ̀ nʉ́tsɨ, 'àdʉ̀ ʉ̀gbanà ɨndrǔ-ʉdɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ɨnzɨ̌ 'àdʉ̀
'òzè 'ʉ̀pbàlǎ ɨ ànɔ̀-ngbɔ̀ ɔtsʉ́ya-dɔ nɨ̌ màtí.
5 Abádhí náarí kórɔ́ fɨyɔ́ dhu nɔ́nzɨ ndínɨ̌ ɨndrǔ náala tí. Ndɨ dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ abádhí náarí yà nyɨ̀ya-ndrìnǎ màtí, ndɨrɔ̀ tsʉyatsʉ̀nǎ màtí ɨ
arúsǒna ísɔ̀wʉ̌-nzo* nɔ́bhɔlɔ rɨ'ì íhìhǔ. Ndɨrɔ̀ abádhí arádʉ̀ fɨyɔ́ mbɛrʉ̀-
bɨdɔ̀ rɔ̌ bhɛ̀lɛ̀bhélɛ́ nɔ́nzì rɨ'ì ádzàdzɨ̌ nyʉ́.
6 Mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌, abádhí arí 'òzè 'òkò ndàvɨ̌ rí ngari ɔ̌. Ndɨrɔ̀ unduta-dzà ɔ̌,
abádhí arí 'òzè 'òkò angyinǎ rɔ̀ rí'ì ɨfʉta tɔ́ tombi dɔ̌.
7 Pbanga-tsidɔ̌ ɨndrǔ arí 'ùndǔ ɔ̀yá ngari ɔ̌, abádhí arádʉ̀ 'òzè katsɛ̀ ɨ
ɨfʉta nyʉ́ nà, 'àdʉ̀ 'òzè kanzì ɨ ‹Màlímó› tí.
8 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎbhʉ nyɨ̌ kambɛ nyǔnzì dɔ̌ ‹Màlímó› tí. Obhó
tí, nyɨ̌ nyí'ì Màlimò nà atdí tí, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ ní atdí àba bhà alɛ.
9 Ndɨrɔ̀ yà adzɨ dɔ̌, dhu àkǎ nzá nyǎnzì atdí alɛ mà àbakʉ tí. Obhó tí,
nyɨ̌ nyí'ì Àbakʉ nà atdí tí. Ndɨ Àbakʉ ní Kàgàwà, yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì alɛ.
10 Ndɨrɔ̀ dhu àkǎ nzá nyǎbhʉ nyɨ̌ kambɛ nyǔnzì dɔ̌ ‹Ìndrǔ ʉ̀nda arí alɛ›
tí. Obhó tí, nyʉ̌nda arí ní atdí alɛ kɛ̀lɛ̌. Ndɨ alɛ ní Krístɔ̀.

---

* **22:44 22.44** Zàb 110.1 * **23:5 23.5** Ɨ ísɔ̀wʉ̌-nzo ɔ̀ abádhí ʉlínà dhu nɨ'ì Ʊyátá ka kúndɨ̌ dɔ̀yá dhu.

11 Nzínzìkʉ ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ tí rí'ì alɛ náadìya fʉ̀kʉ́ kasʉtálɛ tí.
12 Ndìdzì rí ndìtírɔ̀ ɔrʉ́ alɛ, ní Kàgàwà ifoya ìfɔ̌ tí. Ndɨrɔ̀ ndìfɔ̌ rí ndìtírɔ̀ alɛ, ní Kàgàwà ɨdzíya ìdzɨ̌ tí.»

Yɛ̌sù rɔ̌rʉ̀ ɔyɔyɔ alɛ-ɨdà-dɔ nà ka kí'ì dhu dɔ̌ dhu
(Mrk 12.40; Luk 11.39-42,47-52; 20.47)

13 Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌: «Nyɨ̌ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànǎ, nyɨ̌ ní ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀! Nyɨ̌ nyárí ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̀ ka kótsù ɔ̀ná tsǎtsʉ̀ nápbɨ̌ ìndrʉ̌ rɔ̌. Nyɨ̌ nyarí nzɨ̌ òtsù ányì nyɨ̌-tírɔ̀ màtí, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyarí nzɨ̌ àdʉ̀ ányì ì nòzè 'òtsù alɛ mà nábhʉ ròtsù ányì.
14 [Nyɨ̌ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànǎ, nyɨ̌ ní ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀! Nyɨ̌ nyárí abvo-ayí-fɔ́ dhu nʉ́dhǎ kórɔ́, nyǎdʉ̀ àmbɛ nyɨ̌tsɔ̀ dɔ̌ ádzàdzɨ̌, ndínɨ̌ katɨ tí nyɨ̌ ídzì alɛ tí. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ka kɔtdíya anya dʉ̀kʉ́ ròsè ngʉ̌kpà alɛ dɔ̀nǎ!]
15 Nyɨ̌ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànǎ, nyɨ̌ ní ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀! Nyɨ̌ nyarúbhi kórɔ́ ngari ɔ̌ yà adzɨ dɔ̌, ndɨrɔ̀ rɛ̀rʉ̀ dɔ̀nǎ màtí, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyabá tí atdí alɛ mà, nyʉ̌gɛ̀rɛ̀ ròngò fʉ̀kʉ́ ábhàlɨ̌ tí. Ndɨ alɛ nyɨ̌ nyàbà rɔ̀, nyɨ̌ nyarádʉ̀ kàbhʉ ròngò ìnzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ ogbeya alɛ tí ɔyɔ-gʉ̀na ròsè dʉ̀kʉ nǎ.
16 Nyɨ̌ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌, yà ndùmùndúmú tírɔ̀ nyɨ̌ nyárí ìndrʉ̌ nʉ́nda rɔ̀! Nyɨ̌ nyarátɨna, atdí alɛ rapɛ́ dhu ɔ̀tsɔ Kàgàwà bhà ɨdza-ɔvɔ̀ rɔ̌, ní ndɨ dhu rɔ̌nzɨna dhu ràrɨ̌'ì mbǎ. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ alɛ rapɛ́ dhu ɔ̀tsɔ Kàgàwà bhà ɨdzá dhu ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ nɨ̌ ɔrɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌, ní dhu ràrǎdʉ̀ àkǎ ndɨ alɛ rɔ̀nzì wɔ̀ ndì ndɔ̀tsɔ̀ dhu okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu.
17 Nyɨ̌ ní ìmbǎ dɔ̀ya nà alɛ, ndɨrɔ̀ ndùmùdúmú! Ádhu ndɨ ádrʉ̀ngbǎ dhu nyʉ́ rɔ̀sè? Tí ɔrɔ̀, ndɨrɔ̀ tí Kàgàwà bhà ɨdza, wɔ̀ ndɨ ɔrɔ̀ nʉ́gɛ̀rɛ̀ ròngò Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ ílǎ dhu tí?
18 Nyɨ̌ nyárádʉ̀ àtìnà átɔ̀, atdí alɛ rapɛ́ dhu ɔ̀tsɔ màzàbahʉ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌, ní ndɨ dhu rɔ̌nzɨna dhu ràrɨ̌'ì mbǎ. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ alɛ rapɛ́ dhu ɔ̀tsɔ ndɨ màzàbahʉ̀ dɔ̌ rí'ì pɛrɛ̀ tí ka kàbhʉ Kàgàwà tɔ̀ dhu-ɔvɔ̀ rɔ̌, ní dhu ràrǎdʉ̀ àkǎ ndɨ alɛ rɔ̀nzì wɔ̀ ndì ndɔ̀tsɔ̀ dhu okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu.
19 Nyɨ̌ ní ndùmùndúmú! Ádhu ndɨ ádrʉ̀ngbǎ dhu nyʉ́ rɔ̀sè? Tí yà Kàgàwà tɔ̀ ka kàbhʉ pɛrɛ̀? Ndɨrɔ̀, tí màzàbahʉ̀, wɔ̀ ndɨ pɛrɛ̀ nʉ̀gɛ̀rɛ̀ ròngò Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ ìlǎ dhu tí?
20 Atdí alɛ náapɛ́ dhu ɔ̀tsɔ màzàbahʉ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌, ní kɔ̀tsɔ̀ wà dhu ndɨ màzàbahʉ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌, kórɔ́ dɔ̀ná rí'ì dhu mànà.
21 Atdí alɛ náapɛ́ dhu ɔ̀tsɔ Kàgàwà bhà ɨdza-ɔvɔ̀ rɔ̌, ní kɔ̀tsɔ̀ wà dhu ndɨ Kàgàwà bhà ɨdza-ɔvɔ̀ rɔ̌, ndɨrɔ̀ ányì-dzá arádɨ Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̌.
22 Atdí alɛ náapɛ́ dhu ɔ̀tsɔ ɔ̀rʉ̀-akpà-ɔvɔ̀ rɔ̌, ní kɔ̀tsɔ̀ wà dhu Kàgàwà bhà tombi-ɔvɔ̀ rɔ̌, ndɨrɔ̀ kɔ̀tsɔ̀ wà dhu ndɨ tombi dɔ̌ àdɨ Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̌.
23 Nyɨ̌ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànǎ, nyɨ̌ ní ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀! Nyɨ̌ nyárí ɔ̀nyʉ̀-dzi nábhʉ̌ arí rɔ̀ngʉ̀ mbɛ̌yi ɨrí-bɨ̌-tɨdɔ̀ mà, pbabɨ̌ ɔ̀bhɔlɔ ka karí nɨ̌ ɨrí-bɨ̌-tɨdɔ̀ mà, ɔ̀nyʉ̀ àbhʉ̌ arí rɔ̀vù mbɛ̌yi ɨrí-bɨ̌-tɨdɔ̀ mànà tɔ́ atdínga ɨdrɛ̀ dɔ̌ núbhɔ̌ pɛrɛ̀ tí Kàgàwà tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyarádʉ̀ Músà bhà Ʊyátá nzínzì ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ Ʊyátá nyʉ́ nʉ́bhà ìnzɨ̌ nyɨ̌fʉ. Ɨ Ʊyátá ní: Obhó dhu nɔ́nzɨ ka kí dhu mà, ɨzʉ àbà ka kí ìndrʉ̌ dɔ̌, kadʉ̀ dhu ʉ̀bà fǐndà dhu mà, ndɨrɔ̀ dhu ka kɔ̀tsɔ̀ okúna dɔ̀

rɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ ka kí dhu mànà. Kɔ̌kɔ̀ ní ɨ àkǎkǎ nyɔ̀nzì dhu, ɨnzá nyɨ̌ nyʊ̀bhà ngʊ̌kpà Ʊyátá nífʊ̀ nyɨ̌ nyí dhu rɔ́rɔ̀.

24 Nyɨ̌, ndùmùndúmú tí rɔ̀ nyɨ̌ nyárí ìndrʊ̀ nʊ́nda rɔ̀! Nyɨ̌ nyárí ɔ̀mvʊ̀na nyɨ̌ nyí dhu nʊ́rɔ̀ ʊ̀rɔ̀ tí, akyɛ nyʊngʊnyʊngʊ mà nʊ́ʊdàna ɔ̀nà nɨ̌, pbɛ́tʊ̀ nyɨ̌ nyarádʊ̀ ngàmɨyà nyʊ́ nótɔ̀ ʊ̀kʊ̀!

25 Nyɨ̌ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànǎ, nyɨ̌ ní ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀! Nyɨ̌ nyárí kɔ́pà mà sǎnì mànà-ngbɔ̀ nú'ɔ̌, pbɛ́tʊ̀ ɨ kɔ́pà mà, ɨ sǎnì mànà ɔ̀nga ràdʊ̀ ì'ì ùlè tí ì ùlè ogbo ɔ̌ nyɨ̌ nyùwě dhu mà, ìndrʊ̀-fɔ́ rɔ̀ nyɨ̌ nyʊ̀dhǎ ɔbɨ nɨ̌ dhu mànà nɨ̌.

26 Ɨnyɨ, ndùmùndúmú tɔ́ Mʊ̀fàrìsayɔ̀, ú'ɔ̌ pɛ́ kɔ́pà ɔ̀ nga angyi rìlǎ, ndɨrɔ̀ ní ndɨ kà-ngbɔ̀ rǎdʊ̀ ìlǎ átɔ̀.

27 Nyɨ̌ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànǎ, nyɨ̌ ní ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀! Nyɨ̌ nyʊ́lɨ nyɨ̌ ùtrǐ ka kùtri rɔ̀wʊ̀ adzɨ-dɔ bhěyi. Ɨ adzɨ-dɔ rǎdʊ̀ ʊ̀ya atdídɔ̀ iri nǎ rɔ̀, pbɛ́tʊ̀ ɔ̀yà rɔ̀ 'àdʊ̀ ì'ì ùle tí ì ùle ʊ̀vʊ̌vɛ alɛ-kpa mà, kɔ́rɔ́ ʊ̀mʊ̌mɔ dhu-tɨdɔ̀ mànà nɨ̌ rɔ́.

28 Nyɨ̌ nyʊ́ mà átɔ̀, nyɨ̌ nyarólo ídzì alɛ bhěyi nyǎndà rí alɛ-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌. Pbɛ́tʊ̀ afíkʊ ɔ̀nǎ rɔ̀ pbání ùlè tí nyɨ̌ nyùlè ɔyɔyɔ alɛ-ɨdà mà, nzɛ́rɛnga mànà nɨ̌ rɔ́rɔ̀.»

29 Tdítdɔ̀, Yěsù adʊ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànǎ, nyɨ̌ ní ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀! Nyɨ̌ nyárí ibhu nógye Kàgàwà bhà pbànábí ka kʊtdʊ́ tí ɔ̀yà, nyǎdʊ̀ obhónángatálɛ-adzɨ-dɔ tɔrɔ̀ nónzì.

30 Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyarádʊ̀ àtìnà: ‹Mǎ mɨ'ìna gukyè yà abhúka níɨ'ì ɔ̀ná kàsʊmì ɔ̌, ní mǎ mɨrɨna nzɨ̌ mǎ abádhí mànà mʊ̌fʊ̀ Kàgàwà bhà pbànábí-azù.›

31 Wɔ̀ dhu bhěyi ní ndɨ, nyɨ̌ nyà'ù wà dhu nyɨ̌-tírɔ̀, nyɨ̌ ràrɨ̌ yà Kàgàwà bhà pbànábí nakyè alɛ tɔ́ pbàdzʊkʊrʊ.

32 Nírɔ̀, nyɔ̀nzɨ ɨ abhúkʊ náapè kasʊ, nyǒwù ʊ̀tsànà!

33 Nyɨ̌ ní osu! Atdídɔ̀ arɔ́rʊ̀ ámvɔ̀! Nyɨ̌ nyʊgʊ̀ya ìngbǎ dhu bhěyi anya ìtdì ka kí dʊ̀kʊ́ kawà nyɨ̌ yà ìnzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʊ ɔ̀ dhu ɔ̌ rɔ̀?

34 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mí Kàgàwà bhà pbànábí mà, dhu-ɔ̌nga t'óvòta nʊ́nɨ alɛ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà núvǐ rɔ̀wù bvʊ̀kʊ̀. Nyɨ̌ nyɔkyɛya atdídhená alɛ abádhí nzínzì ɔ̌, nyǎdʊ̀ ngʊ̌kpà nʊ́tɔ mʊ̀sàlabhà dɔ̌. Nyɨ̌ nyadʊ̀ya ngʊ̌kpà nóvì asé nɨ̌ fʊ̀kʊ́ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀, nyǎdʊ̀ àvu rɔ̀yá kɔ́rɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀na nǎ.

35 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, ka kɨtdɨya yà ìmbǎ afátá na ndɨ̀ nʊfʊ azu-ànyǎ kɔ́rɔ́ dʊ̀kʊ́, rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ Àbělì, obhónángatálɛ-azù rɔ̌ rɔ̀, ràrà àhʊ Zàkàrɨyà, Bèrèkiyà t'ídhùnà-azù ɔ̀. Ndɨ Zàkàrɨyà nyɨ̌ nyahò màzàbahʊ̀ mà yà ‹atdídɔ̀ ílǎ ngari› tí kátɨna kàluga mànà nzínzì ɔ̌ rɔ̀.

36 Ma mí obhó dhu nʊ́nɔ fʊ̀kʊ̀: Kàgàwà níɨtdɨya kɔ́rɔ́ kɔ̀rí alɛ-azù-ànyǎ kǎkà indo arí'ì alɛ dɔ̌!»

Yěsù rɨ̌ dhu òzu Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ dɔ̌ dhu (Luk 13.34-35)

37 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yěsù apè ɔtɛ ndàtɨ: «Yèrùsàlɛmǎ, Yèrùsàlɛmǎ, Kàgàwà bhà pbànábí nɔ́kyɛ nyɨ nyarí, nyǎdʊ̀ Kàgàwà òvì tɨnʊ ɔ̀ alɛ núbvu odu nɨ̌ rɔ̀, ma mómvù mandu ʊ̀nʊ́ aróko alɛ-tsʊ̀ ìfe-gʊ̀na, àdhàdhì à'ʊ̌-yà-ba náarí pbìndà inzo nándʊ̀ pékéléna-tsì dhu bhěyi. Pbɛ́tʊ̀ nyɨ nyádʊ̀ nzá ndɨ dhu nózè!

38 Nírɔ̀, kànɨ̌ Kàgàwà rɨ̌ pɛ́ yà ʉ̀nʉ́ arɨ́'ì pbìndà ɨdza nʉ́bha ròngò rʉ̀ngʉ̀ tí.
39 Ma mí dhu ʉ̀nɔ fʉ̌kʉ̀: Rɔ̀pɛ̀ ndì kombí nyɨ̌ nyí nzɨ́ malǎ tdítdɔ̀, ràrà àhʉ̀ nyɨ̌ nyowuya àtìnà ɨma nɨ̌: ‹Kàgàwà àkǎ ndàso Ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔvɔ̀ rɔ̀ ríràà alɛ› dhu ɔ̀!»

24

Yɛ̌sù rɨ̌ Kàgàwà bhà ɨdza ka kugoloya dhu nɔ́vɔ dhu
(Mrk 13.1-2; Luk 21.5-6)

1 Yɛ̌sù àhʉ̀ Kàgàwà bhà ɨdza rɔ̀ ndàmbɛ àrà dɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kàbhà ábhàlɨ̌ náandrì kà-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ Kàgàwà bhà ɨdza ka kósì tí dhu nítɛ̀ kà tɔ̀.
2 Nírɔ̀ ní ndɨ Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌ nyàla tí wà kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu? Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ngǎtsi nínganí atdí odu mà nɔ́ɔdíya nzɨ̌ ngǎtsi odu dɔ̌ yà ɨrɔ́ ka kɔ̀rʉ̀ odu nzínzì ɔ̌, ɨnzá ka kùgolo ndì rɔ́rɔ̀.»

Yɛ̌sù rɔ̌tɛ tdʉ̌ ndɨ ndingo ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rɔ̀ ìndrʉ̌ abáya àpbɛ̀ dɔ̌ dhu
(Mrk 13.3-13; Luk 21.7-19)

3 Yɛ̌sù àdɨ Mìzèyìtunì tí kátɨna itsu náarí'ì dɔ̀ná pbìrì dɔ̌ rɔ́rɔ̀, kàbhà ábhàlɨ̌ náawù ɔ̀yá kà-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ 'àtɨ: «Ʉ́nɔ pɛ́ wɔ̀ dhu nɔ́ɔnzɨya ndì ɔ̀ná kàsʉmì fǎkà. Ndɨrɔ̀, ádhu ndɨ nyɨ nyíngo ɔ̀ná, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì ɔ̀ná kàsʉmì nɨtɛ̀ya fǎkà?»
4 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyàndà nga mbɛ̌yi, ndɨrɔ̀ àpɛ́ nyǎbhʉ̀ atdí alɛ mà rʉ̀trǎ nyɨ̌.
5 Ábhɔ̌ alɛ nóowuya ìwu rɔ̌ ɔvɔ̀du rɔ̌, 'àdʉ̀ àtìnà: ‹Ɨma ní Krístɔ̀.› Ndɨrɔ̀ abádhí nʉ́ʉtráya ábhɔ̌ alɛ nyʉ́.
6 Nyɨ̌ nyɨriya ɨla-ɔ̀yɨ̌ mà, 'ɔ̀nzɨ rí ila-gìrìtǐ mànà. Pbɛ́tʉ̀, àpɛ́ nyǎbhʉ̀ya ɔdɔ rìsɨ̌ ʉ̀kʉ̀. Obhó tí, dhu àkǎ wà kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu rɔ̀nzì ì. Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀rí nɨ'ɨya nzɨ́ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì kɔ́rɔ́ dhu.
7 Atdídhená alɛ-tɨdɔ̀ nóowuya 'ùgyè rɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ-tɨdɔ̀ mànà. Ndɨrɔ̀ atdí ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pbìrì ɔ̌ alɛ mà, nóowuya 'ùgyè rɔ̌ ngǎtsi ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pbìrì ɔ̌ alɛ mànà. Àgǎyì mà mùtìtì mànà nɨ́ɨ'ɨya dhèdhèrɔ̀ ngari ɔ̀nǎ.
8 Kɔ́rɔ́ ndɨ àpbɛ̀ nɨ́ɨ'ɨya àdhàdhì yà ari ɔ̀pɛ̀ ndàkà ndì ɔ̀ná tsìbhálɛ náarábàna àpbɛ̀ bhɛ̌yi.
9 Kɔ̌kɔ̀ dhu rɨ̌ 'ɔ̀nzɨ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ìndrʉ̌ nóowuya nyɨ̌ipfo rɔ̌ ndínɨ̌ ka kavù tí rʉ̀kʉ́, kadʉ̀ nyɔ̌kyɛ̀. Kɔ́rɔ́ alɛ yà ɨnzá Kàgàwà nʉ́nɨ nɔ́ɔndrɔ́ya nyɨ̌ okúdu dɔ̀ rɔ̀.
10 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nʉ́ʉbhàya fɨyɔ́ a'uta. Abádhí nɔ́ɔndrɔ́ya ì nzínzìya ɔ̌. Ndɨrɔ̀ nzínzìya ɔ̌, abádhí nóowuya ì nípfo rɔ̌, 'ùbho ì òmvʉ̌-fɔ́.
11 Tìtɔ̀ tɔ́ ábhɔ̌ pbànábí nʉ́ʉnyàya ì, 'àdʉ̀ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nʉ́tra.
12 Nzérɛnga nɔ́ɔtrɔya yà adzɨ dɔ̌, ràdʉ̀ ábhɔ̌ alɛ tɔ́ àzè nábhʉ̀ ràzo.
13 Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌kɔ̀ dhu-dzi òndù rí kɔ́rɔ́, ràrà àhʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì dhu ɔ̀ alɛ ní ndɨ ɔ̀gʉ̀ ɔgʉ́ya.
14 Ka kʉnɔya pɛ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ angyi kɔ́rɔ́ yà adzɨ ɔ̌, ndínɨ̌ kɔ́rɔ́ alɛ adʉ̀ tí ìrìnà. Ndɨrɔ̀ ní ndɨ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ náadʉ̀ya ndɔ̀dì.»

Yɛ̌sù rɔ̌tɛ ɔdɔ̀na rɔ̌'ɔ ìndrʉ̌-tsè ɔ̀tdì rí dhu dɔ̌ dhu
(Mrk 13.14-23; Luk 21.20-24)

15 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɪ̀nà pbɪ̀ndà ábhàlɪ̌ nɪ̌: «Nyɪ̌ nyalaya yà
Kàgàwà bhà nabì Dànyɛlɛ̀ nʉ́ʉ̀nɔ ‹ɔdɔ̀na rɔ̌’ɔ atdídɔ̌ ɔ̀ndrɔ̀ ka kɔ́ndrɔ̀
atdídɔ̌ alɛ› tɪ́ ka kátɪna alɛ, Kàgàwà bhà ɪdzá ɪ̀lɪ̌lǎ ngari ɔ̀ ìdè rɔ́. Yàrí
dhu ɔ̀zʉ̀ rí alɛ nákǎ ndàlʉ̌ ka mběyi dɔ̀na ɔ̀!
16 Nɪ́ ndɪ nínganí, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ɪ̀ nòtù alɛ náakáya òtsè pbìrì-akpá
dɔ̀.
17 Pbɪ̀ ɪdza dɔ̀ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ okota tɔ̀ ngari ɔ̀ ndɪ̀ nòtù alɛ, náakáya nzɪ̌
ndìfò, ndɪ̀rà pbɪ̀ ɪdzá dhu nʉ́mbà ndɔ̀kʉ̀ nà.
18 Ndɪrɔ̀, ɪnga-bvʉ̀ ndɪ̀ nòtù alɛ náakáya nzɪ̌ ndòngò ɪbha, ndàrà rɔ̀ná
ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ nídyì.
19 Ndɪ nínganí, ɔ̀ya nà rí’ì̀ vèbhálɛ mà, ɪba nóndo rí nzónzo rɪ̌’ì̀ fɔyá
vèbhálɛ mànà nɪ́ɪ’ɪya ádrʉ̀ngbǎ àpbɛ̀ ɔ̌!
20 Nyìtsɔ̀ nyɪ̌ Kàgàwà rɔ̌, ìnzɪ̌ nyɪ̌ nyángɪlɪ dhu nɪ́ɪ’ɪya tí yà igye àmɔ̌ ɔ̀ná
ádrʉ̀ngbǎ gìrì nà kàsʉmì mà, ndɪrɔ̀ sàbatʉ̀-ɪdhɔ̀ mànà ɔ̌.
21 Ndɪ nínganí, ìndrʉ̌ náabáya àpbɛ̀ abhɔ nyʉ́, rɔ̀sè kórɔ́ yà ɪ̀ abà yà
Kàgàwà náanzìna yà adzɪ rɔ̀ rìrà àhʉ indo àpbɛ̀ dɔ̀nǎ. Ndɪrɔ̀ ndɪ àpbɛ̀-
tɪdɔ̀ nɪ́ɪ’ɪya mbǎ tdítdɔ̌ akɛkpá màtí.
22 Ɪnzɪ̌ Kàgàwà núungòna gukyè wɔ̀rí ɪdhɔ-ɔ̌nga, nɪ́ atdí alɛ mà náagʉ̀na
nzɪ̌. Pbɛ́tʉ̀ kʉ̌ngò ndɪ ɪdhɔ-ɔ̌nga rɔ̀ngò ídɔ̌ yà fɪ̌ndà oko tí ndɪ̀ ndavò alɛ-okú
dɔ̀ rɔ̀.
23 Atdí alɛ mà náatɪya gukyè nyɪ̌ nɪ̌: ‹Nyàndà! Kànɪ̌ Krístɔ̀ rɪ̌’ì̀ ɪrɔ́!› ndɪrɔ̀
ndàtɪ: ‹Ndǎnɪ̌ kà rɪ̌’ì̀ ndɔrɔ́!›, nɪ́ àpɛ́ nyǎ’uya ka.
24 Tìtɔ̀ tɔ́ Krístɔ̀ mà, tìtɔ̀ tɔ́ pbànábí mànà nʉ́ʉ̀nyàya ì̀, ’àmbɛ ádrɔ̀drɔ̌
wɪwì mà, ɪnzá apɛ̀na ’ɔ̀nzɪ angyi ìndrʉ̌-nzínzì ɔ̌ dhu mànà dhu ɔ̀nzɪ dɔ̌,
ndínɪ̌ ì̀ ʉtrá tí fɪ̌ndà Kàgàwà avò alɛ mà, àkǎkǎ fɪ́yɔ̀ nɪ̌.
25 Kɔ̀nɪ̌, ma mɔ̀vɔ̀ wà ndɪ dhu angyangyɪ fʉ̌kʉ̀!
26 Ìndrʉ̌ owuya gukyè àtɪ̀nà rɔ̌ nyɪ̌ nɪ̌: ‹Nyàndà, ndǎnɪ̌ kà rɪ̌’ì̀ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀,›
nɪ́ àpɛ́ nyǒwuya òwu rɔ̌ ányì. Ndɪrɔ̀, ìndrʉ̌ owuya gukyè àtɪ̀nà rɔ̌: ‹Kànɪ̌
kà rɪ̌’ì̀ kàluga ɔ̌,› nɪ́ àpɛ́ nyǎ’uya ɪ̀ alɛ rʉ̌nɔna dhu.
27 Obhó tí, Ìndrʉ̌ t’ídhùnà rɪ̌rà dhu nɪ́ɪlɪya ndɪ̀ àdhàdhì ɔvɔ náarámbɪlɪ
ɔ̀rʉ̀-akpà rɔ̌, ndɪ̀tɔ̀ ndɪ̀ adyifɔ̀ náarí ndɪ̀tɔ ɪnǎ rɔ̀, ndʉ̀dà adyifɔ̀ náarótsù
ɪnǎ rɔ̀ dhu bhěyi.
28 Abvo rɪ̌’ì̀ rɔ́nga nɪ́ ndɪ pbàsɛ̀gɛ̀ núunduya ì̀ ɔ̀yá.»

Ìndrʉ̌ t’ídhùnà rɪ̌ngo dhu
(Mrk 13.24-27; Luk 21.25-28)

29 Yěsù adʉ̀ àtɪ̀nà tdítdɔ̌ ábhàlɪ̌ nɪ̌: «Wɔ̀rí ádrʉ̀ngbǎ àpbɛ̀ dzidɔ̌ tí adyifɔ̀
nʉ́ʉtɪya, àbɪ̌ ràdʉ̀ ɪnga t’áwʉ̀ta nʉ́bhà. Alalɪ náawáya ì̀ ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì rɔ̌ rɔ̀,
ndɪrɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ ɔbɪ nà arí’ì̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu-tsí níivìya.
30 Nírɔ̀ nɪ́ ndɪ ka kalaya Ìndrʉ̌ t’ídhùnà rɪ̌ngo dhu ìtɛ̀ rí dhu ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì
rɔ̌. Nɪ́ yà adzɪ ɔ̌ kórɔ́ alɛ-tɪdɔ̀ náambɛ̀ya ’ʉ̀hʉ dɔ̌ atdídɔ̌. Abádhí náalaya
Ìndrʉ̌ t’ídhùnà, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rírà ádrʉ̀ngbǎ àpbù dɔ̌, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɪ
nà, ndɪrɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̌ rɔ́.
31 Ádrʉ̀ngbǎ wàndà nɔ́ɔngɔ́ya, Ìndrʉ̌ t’ídhùnà, ràdʉ̀ pbɪ̀ndà màlàyíká
núvi ì̀fɔ yà adzɪ-pbɪdɔ̀ ɔ̀nǎ, ndínɪ̌ fɪ̌ndà ndɪ̀ ndavò alɛ-tsʉ̀ nundu tí, rɔ̀pɛ̀
ndɪ̀ yà adzɪ náapɛ̀ ndɪ̀ ɪ̀ rɔ̀, ràrà àhʉ kà-tsʉ̀ náarà ndɔ̀dɪ̀ ɪ̀.»

Mùtinì tí kátɪna itsu tɔ́ mbólí rǎvɪ̌na dhu
(Mrk 13.28-31; Luk 21.29-33)

32 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Nyìrɛ̀ pɛ́ mùtinì-kpa
dɔ̀ rɔ́tɛ mbólí rʉ̌nɔna dhu: yà kà-bǐ nípbànà ndì tsànda ɔ̌ rɔ̀, kɔ̌pbí náapɛ́
ì'ă, bǐna ràdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàtà, ní nyʉ̀nì dhu lábhú tɔ́ kàsʉmì rìrà wà.
33 Ní ndi dhu bhěyi tí, nyǐ nyalaya gukyè kɔ̌kɔ̀rí dhu rǐ 'ɔ̀nzi dhu, ní nyǐ
nyʉnìya dhu Ìndrǔ t'ídhùnà rǐngo ɔ̀ná kàsʉmì ràkǎ wà, ndirɔ̀ kà ràrǐ'ì
tsǎtsʉ̀nǎ.
34 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, kǎkà kòmbí rí'ì alɛ rǐ nzǐ ʉ̀vɛ kɔ́rɔ́ inzá
kɔ̌kɔ̀ dhu nɔ́nzì ì rɔ́rɔ̀.
35 Ɔ̀rʉ̀-akpà mà, yà adzi mànà nʉ́ʉdàya ʉ̀dà, pbɛ́tʉ̀ pbàkà ɔtɛ nʉ́ʉdàya
nzǐ akɛkpá màtí.»

Atdí alɛ mà nʉ́ni nzá Yěsù ingoya ɔ̀ná idhɔ dhu
(Mrk 13.32-37; Luk 17.26-30,34-36)

36 Yěsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌ ábhàlǐ nǐ: «Atdí alɛ mà nʉ́ni nzá i dhu nɔ́ɔnziya
ì ɔ̀yá idhɔ mà ndi kàsʉmì mànà, ìmbǎ rí'ì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì màlàyíká màtí,
ndirɔ̀ ìmbǎ ri'ì Kàgàwà t'ídhùnà màtí. Pbɛ́tʉ̀ ka nʉ́ni ní Àba Kàgàwà kɛ̀lɛ̌
atdírɔ̀.
37 Obhó tí, yà Nʉwà bhà atɔ ɔ̌ ì nanzì dhu nɔ́ɔnziya ì ndi dhu bhěyi tí yà
Ìndrǔ t'ídhùnà rǐngo nínganí.
38 Obhó tí, angyinǎ rɔ̀, tdʉ̌ idha núutú ràmbìlǐ kɔ́rɔ́ yà adzi rɔ̀, ìndrǔ
ongónà 'ɔ̀nyʉ̀, 'àdʉ̀ 'ɔ̀mvʉ̀. Abádhí ongónà 'ʉ̀mba, 'àdʉ̀ fìyɔ́ nzónzo nábhʉ
rʉ̀mbǎ ì, ràrà àhʉ Nʉwà rǒtsù sàfinà ɔ̀ ɔ̀ná idhɔ ɔ̀.
39 Ìndrǔ níili nzá afíya atdí dhu dɔ̌ màtí, ràrà àhʉ idha rǔtǔ ràmbìlǐ yà
adzi, ràdʉ̀ ìndrǔ-tsè nɔ́tdì kɔ́rɔ́ dhu ɔ̀. Ní ndi dhu nɔ́ɔnziya ndì ndi dhu
bhěyi tí Ìndrǔ t'ídhùnà rǐngo nínganí.
40 Ndi nínganí, ɔ́yɔ̌ rɔ̀ ì nòtù inga-bvʉ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ka kowuya atdí alɛ
nódyì rɔ̌, kadʉ̀ ngǎtsi alɛ nʉ́bhà.
41 Ndirɔ̀, ɔ́yɔ̌ rɔ̀ ì nòtù dhu ɔ̀'ù ì'í odu dɔ̌ rɔ́ vèbhálɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ka
kowuya atdí tsìbhálɛ nódyì rɔ̌, kadʉ̀ ngǎtsi nʉ́bhà.
42 Nírɔ̀, nyàndà nga mběyi, inzá nyǐ nyʉ̀nì fʉ̀kʉ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ níiraya ɔ̀ná
idhɔ nídhunǐ.
43 Ndirɔ̀, nyàlʉ̌ yà ma mʉ́nɔna dhu mběyi dʉ̀kʉ ɔ̀: idza-àbadhi náapɛ́
àdʉ̀ ogbotálɛ rǐrà pbìndà kúbhingá ɔ̀ná kàsʉmì nʉ́ni angyangyi, ní kà rǎdʉ̀
àdi ípìrɔ̀ rɔ̀, ìnzǐ ndàdʉ̀ pbìndà idza-tsʉ̀ nábhʉ ogbo rʉ̀kɔ̀, ndàdʉ̀ ɔ̀ná dhu
ʉ̀mbà.
44 Ní ndi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyǐ nyʉ́ mà átɔ̀, nyǐ nyàkǎ nyɔ̌kò ípìrɔ̌ rɔ̀. Obhó
tí, Ìndrǔ t'ídhùnà níiraya yà inzá nyǐ nyìrɛ̀ kà rǎdʉ̀ ìrà ɔ̀ná dhu tí kàsʉmì
ɔ̌.»

Ídzì kasʉtálɛ mà nzɛ́rɛ kasʉtálɛ mànà tɔ́ mbólí
(Luk 12.41-46)

45 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ Yěsù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Ádhi pbà kasʉtálɛ
yà ndì nífʉ, ndirɔ̀ nyìkpɔ́na ótdyù, yà pbìndà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ níili
kasʉtálɛ dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ tí, ròngò ɔ̀nyʉ̀ núbho kasʉtálɛ tɔ̀ àkǎkǎ kàsʉmì
ɔ̌?
46 Hirò nɔnziya ní wɔ̀ ndi kasʉtálɛ, yà ndàdǔ ndì ndí rɔ̀ pbìndà kasʉ tɔ́
ádrʉ̀ngbǎlɛ rǒtùna fǐndà ka kavì kasʉ nɔ́nzi arí rɔ́ alɛ.
47 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, kàbhà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ níiliya ka
ádrʉ̀ngbǎlɛ tí, ròngò kɔ́rɔ́ pbìndà dhu-tsí nɔ́dɔ̀!

48 Pbɛ́tʉ̀, ndɨ kasʉtálɛ níɨ’ɨya gukyè nzɛ́rɛ alɛ tí, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà afína ɔ̀:
‹Pbàkà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ ní nzɨ̌ ndɨ̀ nadùya tsàkàtsàkà,›
49 ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀vɨ̀ ɨ̀ arí kasʉ ɔ̀nzɨ mànà atdíkpá ɔdhína, ’àdʉ̀ òwu
dhu ɔ̀nyʉ̀ rɔ̌, ’àdʉ̀ dhu ɔ̀mvʉ̀ atdíkpá òri arári alɛ mànà,
50 ní kàbhà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌ ndàdʉ̌ ɨnzá kɨ̀rɛ̀nà ɨdhɔ ɔ̌, ndɨrɔ̀ ɨnzá
kʉ̀nɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌ nínganí,
51 kɔ̌díya ka kasʉ ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ ànyǎna nɔ́tdɨ̀ àdhàdhɨ̀ ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ-
ànyǎ nítdɨ̀ ka karí dhu bhɛ̌yi. Ányɨ̀ nɨ’ɨya ɔdzɨ mà, alɛ-kù t’átrita mànà.»

25

Ɨdrɛ̀ ɨnzá àpɛ̀ kpabhálɛ nʉ́nɨ̌ vèbhínzo tɔ́ mbólí

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ
kamà Kàgàwà bhà idzi níɨliya ndɨ̀ yà dhu bhɛ̌yi: Ɨdrɛ̀ ɨnzá àpɛ̀ kpabhálɛ
nʉ́nɨ̌ vèbhínzo núugu fɨ̌yɔ́ tarà ndínɨ̌ ɨ̀ owu tí amba-akpà-tsí nákɔ. 2 Ní
imbò abádhí nzínzì ɔ̌ nɨ’ɨ̀ pbàdhɔ́má, ndɨrɔ̀ imbò nadʉ̀ ɨ̀’ɨ̀ nyɨ̀kpɔ́ya ótdyù.
3 Pbàdhɔ́má tɔ́ imbò tsí núugu fɨ̌yɔ́ tarà, ɨ̀nzɨ̌ ’àdʉ̀ olù dzʉ̀nàya nɔnzɨna
tarà ɔ̀ ɨdha nídyì.
4 Pbɛ́tʉ̀, yà nyɨ̀kpɔ́ya ótdyù tsí, náadʉ̀ fɨ̌yɔ́ tarà núgù, ’àdʉ̀ olù dzʉ̀nàya
nɔnzɨna tarà ɔ̀ ɨdha nídyì ngǎtsi wɨ̀tʉ̀ ɔ̌.
5 Ní ɨ̀nzɨ̌ amba-akpà-tsí rɨ̌rà tsàkàtsàkà rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ɨdrɛ̀ vèbhínzo-nyɨ̀kpɔ́
náapɛ̀ ’ɔ̀rɨ, ɨdhɔ ràdʉ̀ ’ɔ̀dyì.
6 Nírɔ̀ ní ndɨ ɨ̀kʉ̌ náarà àta iku-alìkpa ɔ̌: ‹Kànɨ̌ amba-akpà-tsí nírà wà!
Ní nyùvò nyɔ̌wù kàkɔ!›
7 Ní kɔ̌kɔ̀ ɨdrɛ̀ vèbhínzo níɨvà ɨ̀ ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀, ’àdʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ fɨ̌yɔ́ tarà.
8 Ní pbàdhɔ́má tɔ́ vèbhínzo náatɨ yà nyɨ̀kpɔ́ya ótdyù tsí nɨ̌: ‹Kànɨ̌ fàká
tarà rǎvɛ, ní nyìbho fʉ̀kʉ́ tarà ɔ̀ ɨdha akɛ fǎkà.›
9 Ní yà nyɨ̀kpɔ́ya ótdyù tsí náadʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ’àtɨ: ‹Ɨnzɨ̌ fɔ́ká rí’ɨ̀
ɨdha rǎkǎ àlɛ̌ tɔ̀ atdíkpá nyɨ̌ mànà! Ní nyòwu nyòdzi fʉ̀kʉ́ kùdzɨ̌ arí alɛ-fɔ́.›
10 Ní kɔ̌kɔ̀ pbàdhɔ́má tɔ́ vèbhínzo náadʉ̀ òwu tarà ɔ̀ ɨdha nódzì. Pbɛ́tʉ̀,
ányɨ ábádhí òwù rɔ́ ní ndɨ, amba-akpà-tsí adʉ̀ ndɨ̀tɔ̀. Ní yà imbò vèbhínzo,
nyɨ̀kpɔ́ya ótdyù, yà angyangyɨ rúbhi kɔ̀dɔ̀ rɔ̌, náadʉ̀ òtsù atdíkpá àbadhi
mànà amba ka kʉ̀ndà nɨ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀, kadʉ̀ tsǎtsʉ̀ nápbi atdídɔ̌.
11 Ní olù nyʉ́ ní ndɨ, ngʉ̌kpà imbò vèbhínzo níiwú ùvò. Abádhí níitsi
’ɔ̀pɛ̀ ’ùkʉ̌, ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ápfo tsǎtsʉ̀ fǎkà!›
12 Pbɛ́tʉ̀, amba-akpà-tsí náadʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: ‹Ma mí obhó
dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Ɨnzá ma mʉ̀nɨ nyɨ̌!›»
13 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Nyòko nyɨ̀kpɔ́kʉ nà, ɨnzá
nyɨ̌ nyʉ̀nɨ ndɨ ɨdhɔ mà, ndɨ kàsʉmɨ̀ mànà nídhunɨ̌.»

Atdí alɛ bhà ɨ̀bhʉ kasʉtálɛ tɔ́ mbólí
(Luk 19.11-27)

14 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà
Kàgàwà bhà idzi níɨ̀ ndɨ̀ yà dhu bhɛ̌yi: Atdí alɛ náazè ndàrà abhi ɔ̀. Ní
kǎnzi pbɨ̀ndà kasʉtálɛ, ndàdʉ̀ pbɨ̀ndà malɨ̀ nʉ́ndɔ̀ fɔyá.

15 Atdí alɛ-fɔ́ kǎbhʉ̀ imbò tàlatà*, ngǎtsi-fɔ́ kǎbhʉ̀ ɔ́yɔ̌ tàlatà, ndɨrɔ̀ ɨ̀bhʉ
rí kɨsě alɛ-fɔ́ kǎbhʉ̀ atdí tàlatà. Ngǎtsi alɛ tɔ̀ kǎránà kàbhʉ rɔ̌ ndɨ alɛ bhà
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ-bvʉ rɔ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndɨ̀và ndàrà abhi ɔ̀.
16 Ní ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí, yà imbò tàlatà nabà alɛ náarà mùtùruzì ɔ̀nzɨ̀ ndɨ
fʉ̀rangà dɔ̌, ndàdʉ̀ ngǎtsi imbò tàlatà nóngyè.
17 Yà ɔ́yɔ̌ tàlatà nàbà alɛ náanzɨ̀ dhu ndɨ dhu bhěyi tí, ndàdʉ̀ ngǎtsi ɔ́yɔ̌
tàlatà nóngyè.
18 Pbɛ́tʉ̀, yà atdí tàlatà nabà alɛ náarà ibhu nógyè, ndàdʉ̀ pbɨ̀ndà kasʉ
tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà malɨ̀ nɔ́tdʉ̀ ɔ̀nà.
19 Ní ábhɔ̌ ɨdhɔ nyʉ́ dzidɔ̌, wɔ̀ kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ náarà ndàdu abhi ɔ̀
rɔ̀. Ní kǎdʉ̀ pbɨ̀ndà kasʉtálɛ núnzì ndínɨ̌ ngǎtsi alɛ nʉ́unɔ tí ɨ̀ngbǎ dhu
bhěyi màtí ndɨ̀ ndónzì kasʉ fɔ́ná ka kabhʉ̀ tàlatà nɨ̌ dhu.
20 Ní yà imbò tàlatà ka kabhʉ̀ fɔ́ná alɛ níira, ndɨ̀tɛ̀ yà ndɨ̀ ndóngyè ngǎtsi
imbò tàlatà, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ nyibho imbò tàlatà fudú, ní
kànɨ̌ ma móngyè ngǎtsi imbò tàlatà.›
21 Kàbhà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ náadʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: ‹Ídzì dhu ní wɔ̀! Nyɨ
ní ídzì kasʉtálɛ, ndɨrɔ̀ mběyi arí fɔ́ná ka kɨ̀lɨ dhu ɔ̀dɔ alɛ. Nyɨ nyɔ́dɔ̀ yà
fʉnʉ́ ma mabhʉ̀ ákɛ̌kpá dhu nyʉ́ mběyi. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mí nyɨ́lɨ̌
nyongò pbàkà ádrʉ̀ngbǎ malɨ̀ nyʉ́ nɔ́dɔ̀. Ɨ́rà àlɛ̌ rɔnzɨ dhɛ̀dhɛ atdíkpá nyɨ
mànà!›
22 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, yà ɔ́yɔ̌ tàlatà nabà alɛ níira, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́,
nyɨ nyibho ɔ́yɔ̌ tàlatà fudú. Ní kànɨ̌ ma móngyè ngǎtsi ɔ́yɔ̌ ngʉ̌kpà tàlatà.›
23 Kàbhà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ náadʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: ‹Ídzì dhu ní wɔ̀! Nyɨ
ní ídzì kasʉtálɛ, ndɨrɔ̀ mběyi arí fɔ́ná ka kɨ̀lɨ dhu ɔ̀dɔ alɛ. Nyɨ nyɔ́dɔ̀ yà
fʉnʉ́ ma mabhʉ̀ ákɛ̌kpá dhu nyʉ́ mběyi. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mí nyɨ́lɨ̌
nyongò pbàkà ádrʉ̀ngbǎ malɨ̀ nyʉ́ nɔ́dɔ̀. Ní ɨ́rà àlɛ̌ rɔnzɨ dhɛ̀dhɛ atdíkpá
nyɨ mànà.›
24 Kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, yà atdí tàlatà nabà alɛ níira átɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà:
‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma mʉnɨ dhu nyɨ ràrɨ̌ atdídɔ̌ arórʉ̀ alɛ. Nyɨ nyarí dhu ɔ̀gu
ɨnzá nyɨ nyazò dhu ɔ̀ná ɨnga ɔ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ nyarí ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀ núndʉ̀ ɨnzá nyɨ
nyarɛ̀ itse ɔ̀ná ɨnga ɔ̌.
25 Ma mɨ'ɨ̀ ɔdɔ nà atdídɔ̌, ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma marà pbʉ̀kʉ̀ tàlatà
nɔ́tdʉ̀ adzɨ ɔ̀. Ní, ákɔ̌ pbʉ̀kʉ̀ malɨ̀ fudú rɔ̀.›
26 Kàbhà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: ‹Nyɨ ní nzɛ́rɛ,
ndɨrɔ̀ ngbɔ̀na áyɨ̌ kasʉtálɛ! Nyɨ nyʉnɨ wà dhu ma rarí dhu ɔ̀gu ɨnzá ma
mazò dhu ɔ̀ná ɨnga ɔ̌, ndɨrɔ̀ ma rarí ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀ ùndʉ̀ ɨnzá ma marɛ̀ itse ɔ̀ná
ɨnga ɔ̌.
27 Ní dhu akána tí obhó nyarà pbàkà fʉ̀rangà níli yà fʉ̀rangà ɔ̀dɔ arí
alɛ-fɔ́, ndínɨ̌ ma mí madʉ̀ nínganí, ma madʉ̀ya t'ítsi àkɔnà ɨwà dɔ̀ná nɨ̀dɔ̀
rórɔ̀.›
28 Wɔ̀ kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ náadʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌: ‹Nyàkɔ wɔ̀ atdí tàlatà
kà-fɔ́ rɔ̀, nyǎdʉ̀ àbhʉnà yà ɨdrɛ̀ tàlatà nà rí'ɨ alɛ tɔ̀.
29 Obhó tí, dhu nà arí'ɨ alɛ tɔ̀ ka kabhʉ̀ya dhu, àbadhi ràdʉ̀ ɨ'ɨ dhu nà
abhɔ nyʉ́ ròsè. Pbɛ́tʉ̀, ɨ̀mbǎ arí'ɨ dhu nà alɛ-fɔ́ rɔ̀, ka kakɔ̀ya yà akɛkpá
kǎrí'ɨ nà dhú-ngba mà.

---

* **25:15 25.15** Atdí tàlatà ní mbɛ̀mbɛ̀ imbò àbɨ̌ tɔ́ kasʉ tɔ́ mʉ̀kɨ̀mbà Pbàgɨríkí tɔ́ pbɨrì ɔ̌.

30 Ní nyìdyi wɔ̀ àkyǎkyɛ̀ kasʉtálɛ, nyɔ̀bvù iri ínɔ̀ ɔ̀. Ányɨ̀ nɨ’ɨya ɔdzɨ mà alɛ-kù t’átrita mànà.›»

Ìndrǔ t’ídhùnà ɨtdɨ̀ya ìndrǔ-ànyǎ tí dhu

31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yěsù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Ìndrǔ t’ídhùnà mà rǐwu pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀ kɔ́rɔ́ pbìndà màlàyíká mànà nínganí, kǎdìya ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ tɔ́ pbìndà tombi dɔ̀.

32 Ní kɔ́rɔ́ yà adzɨ dɔ̀ alɛ-tɨdɔ̀ núunduya ɨ̀ kɔ̀nzǐ, kà ràdʉ̀ ɔ̀yánga nʉ́ndɔ̀ àdhàdhì tàmà nʉ́nda arí alɛ náarí tàmà mà nzínzì ɔ̀nga nútǔ ìndrì mànà dhu bhěyi.

33 Kʉ̌lɨya tàmà pbìndà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀, ndàdʉ̀ ìndrì nʉ́lɨ pbìndà ígù dɔ̀nǎ rɔ̀.

34 Nírɔ̀ ní ndɨ Ádrʉ̀ngbǎ kamà náadʉ̀ya àtìnà pbìndà-fangà dɔ̀nǎ rɔ̀ rí’ì alɛ nǐ: ‹Nyìwǔ, nyǐ yà Àbadu náaso nyǐ rɔ̀, nyɔ̀kò yà angyangyɨ kǎbhɔ̀lɔ̀ fʉ̌kʉ̀ yà adzɨ ndì ndanzì níganí Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà idzi-kàmǎ tí.

35 Obhó tí, ma mɨ’ì àwù nà, ní nyǐ nyibho ɔ̀nyʉ̀ mɔnyʉ̀. Ma mɨ’ì ɨdha-atdyú nà, ní nyǐ nyibho ɨdha mɔmvʉ̀. Ma mɨ’ì olo tí, ní nyǐ nyakɔ̀ ma mběyi.

36 Ma mɨ’ì tírɔ̌rɔ̀, ní nyǐ nyʉfɔ́ ma. Ma mɨ’ì andɨ nà, ní nyǐ nyiwú mandà. Ndɨrɔ̀ ma mɨ’ì imbi ɔ̀, ní nyǐ nyiwú mandà.›

37 Nírɔ̀ ní ndɨ obhónángatálɛ nɔ́ɔngʉ́ya dhu kà-tsʉ̌, ’àtɨ: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, íngbàngá nga ndɨ mǎ mala nyɨ àwù nà nyí’ì rɔ́, mǎdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ nábhʉ nyɔnyʉ̀ nǐ? Ɨngbàngá nga ndɨ mǎ mala nyɨ ɨdha-atdyú nà nyɨ nyí’ì rɔ́, mǎdʉ̀ ɨdha nábhʉ nyɔmvʉ̀ nǐ?

38 Ɨngbàngá nga ndɨ nyɨ nyɨ’ì olo tí, mǎdʉ̀ nyakɔ mběyi ní? Ndɨrɔ̀, íngbàngá nga ndɨ mǎ mala nyɨ tírɔ̌rɔ̀ nyɨ nyí’ì rɔ́, mǎdʉ̀ mbɛrʉ̀ nʉ́fɔ rʉ̀nʉ́ nǐ?

39 Ɨngbàngá nga ndɨ, mǎ mala nyɨ andɨ nà nyɨ nyí’ì rɔ́, mǎdʉ̀ ɔ̀wu nyandà ní? Ndɨrɔ̀, íngbàngá nga ndɨ mǎ mala nyɨ imbi ɔ̀ nyɨ nyí’ì rɔ́, mǎdʉ̀ ɔ̀wu nyandà nǐ?›

40 Ní Ádrʉ̀ngbǎ kamà, adʉ̀ya dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: ‹Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, dhu apɛ́ ì’ì ɨwà nyǐ nyanzì kɔ̌kɔ̀ dhu yà ìnzǐ ka karɔ́zʉ̀na dhu tí adɔ́du nzínzì ɔ̌ atdí alɛ rɔ̌ màtí dhu tí, ní nyǐ nyanzì wà ka rùdú.›

41 Tdítdɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎ kamà náadʉ̀ya àtìnà fìndá ígù dɔ̀nǎ rɔ̀ rí’ì alɛ nǐ: ‹Nyìndrǐ nyǐ ɨtsɛ tɨdú rɔ̀, yà Àba Kàgàwà afù nyǐ rɔ̀. Nyòwu yà kǎbhɔ̀lɔ̀ Pfɔ̀mvɔ mà, pbìndà màlàyíká mànà tɔ̀ ìnzǐ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ̀ ɔ̀!

42 Obhó tí, ma mɨ’ì àwù nà, ní nyǐ nyibho nzá dhu mɔnyʉ̀. Ma mɨ’ì ɨdha-atdyú nà, ní nyǐ nyibho nzá ɨdha mɔmvʉ̀.

43 Ma mɨra olo tí bvʉ̀kʉ̀, ní nyǐ nyakɔ̀ nzá ma. Ma mɨ’ì tírɔ̌rɔ̀, ní nyǐ nyʉfɔ́ nzá ma. Ma mɨ’ì andɨ nà, ndɨrɔ̀ ma mɨ’ì imbi ɔ̀ ka kósò ma rɔ́, ní nyǐ nyiwú nzá mandà.›

44 Ní kɔ̌kɔ̀ ígù dɔ̀nǎ rɔ̀ ì’ìnà alɛ náadʉ̀ya dhu ɔ̀ngʉ̀ átɔ̀ kà-tsʉ̌, ’àtɨ: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, íngbàngá nga ndɨ mǎ mala nyɨ àwù rǐ nyoho rɔ́, ɨdha-atdyú rǐ nyoho rɔ́, olo tí nyɨ nyìrà fàrábvʉ̀ rɔ́, tírɔ̌rɔ̀ nyɨ nyí’ì rɔ́, andɨ nà nyɨ nyí’ì rɔ́, ndɨrɔ̀ imbi ɔ̀ ka kósò nyɨ rɔ́, ìnzǐ mǎdʉ̀ atdí dhu mà nɔ́nzì ɨndʉ̀ nǐ?›

45 Nɨ́ Ádrʉ̀ngbǎ kamà náadʉ̀ya dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: ‹Ma mɨ́ obhó
dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, kɔ̌kɔ̀ ɨnzá nyɨ̀ nyanzì yà ìnzɨ̀ ka karɔ́zʉ̀na dhu tɨ́ adɔ́du
nzínzì ɔ̀ atdí alɛ-rɔ̀ màtɨ́ dhu, ní nyɨ̀ nyanzì nzá rùdú.›
46 Nɨ́ abádhí nóowuya dhòdhódhónga tɔ́ àpbɛ̀ ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ obhónángatálɛ
náadʉ̀ya òwu dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̀.»

26

Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ rɨ̌ ʼìrɨ Yɛ̌sù ì oho tɨ́ dhu
(Mrk 14.1-2; Luk 22.1-2; Yùw 11.45-53)

1 Yɛ̌sù níitdègu yà ndì ndúbhi ùdhenà rɔ̀ ìndrʉ̀ tɔ̀ dhu tʼúdheta nɨ́tɔ
kɔ́rɔ́, ní kǎdʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌:
2 «Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu Pásìka tɔ́ Mʉ̀hɛndʉ̀ ràrɨ̌ʼì ɔ́yɔ̀ ɨdhɔ dzidɔ̀. Nɨ́ ka kɨ́
Ìndrʉ̀ tʼídhùnà nípfɔ̌, kabhʉ ɔ̀mvʉ̌-fɔ́, ndɨ́nɨ̌ ka kʉtɔ́ tɨ́ mʉ̀sàlabhà dɔ̀.»
3 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̀ ní ndɨ, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ mà, Pbàyàhúdí tɔ́
pbàkʉ̀rʉ̌ mànà, núundu ì Kàyafà bhà ádrʉ̀ngbǎ ɨdzá-yà-ba ɔ̀. Kàyafà nɨʼì
pbàkùhání dɔ̀ kamà.
4 Nɨ́, abádhí nɨ́ɨrɨ ì ndɨ́nɨ̌ ì alʉ́ tɨ́ Yɛ̌sù ɨnzá kɔ́rɔ́ alɛ nʉ́nɨ rɔ́rɔ̀, ʼàdʉ̀ àbhʉnà
kohò.
5 Pbɛ́tʉ̀, abádhí náadʉ̀ àtìnà: «Dhu àkǎ nzá àlɛ̌ ràlʉ̌ ka mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ rɔ̀,
akyɛ ìndrʉ̀ nɨ́ɨvàna dhu nɨ̌.»

Yɛ̌sù-dɔ̀tsirɔ̀ nútrɨ̌ atdí tsìbhálɛ rɨ̌ ndrùù rɔ́ngʉ akyɛ nɨ̌ dhu
(Mrk 14.3-9; Yùw 12.1-8)

6 Yɛ̌sù nɨ́ɨʼì Bɛ̀tànɨyà tɨ́ kátɨna pbangá-ngba ɔ̀, Sìmonì tɨ́ kátɨna atdí alɛ
bhà ɨdzá. Ndɨ Sìmonì nɨ́ yà kɨ́kɨ́ nà ɨʼì alɛ.
7 Nɨ́ atdí tsìbhálɛ náandrì kà-tɨʼɔ̀. Ndɨ tsìbhálɛ nɨ́ɨʼì àlbatrɔ̀ tɨ́ kátɨna odu
nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ tsúpà nà fɔná. Ndɨ tsúpà ɔ̀ ɨʼì dhu nɨ́ ndrùù rɔ́ngʉ, ndɨrɔ̀
ɔrʉ́ odzìna nà akyɛ. Nɨ́ ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ Yɛ̌sù rɨ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̀, kǎdhɔ̀ ndɨ akyɛ
Yɛ̌sù-dɔ̀tsírɔ́.
8 Nɨ́ wɔ̀ dhu ì àla rɔ̀, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ náapɛ̀ ʼònù nzínzìya ɔ̀, ʼàmbɛ àtìnà
dɔ̀: «Hɔ̀kɔ̀! Ádhu kà rɨ̌ wɔ̀rɨ́ akyɛ nínzǎ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ní?
9 Ka kàmbènà tɨ́ obhó ndɨ akyɛ nábhʉ̌ kodzì ɔrʉ́ odzi ɔ̀, kadʉ̀ ndɨ fʉ̀rangà
nʉ́ndɔ̀ nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀?»
10 Nɨ́ Yɛ̌sù níitdègu wɔ̀ abádhí rʉ̌nɔna dhu nɔ́sʉ̀, nɨ́ kǎdʉ̀ àtìnà abádhí
nɨ̌: «Ádhu nyɨ̌ nyʉ̀va wɔ̀ tsìbhálɛ-tsì nɨ̌? Yà rùdú kɔ̀nzì dhu nɨ́ ídzì dhu nyʉ́
ròsè.
11 Obhó tɨ́, nyɨ̌ nyóngo òko nǎkʉ̀tálɛ mànà bìlǐnganà, pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌ kɨ́ nzɨ̌
ongo òko nyɨ̌ mànà bìlǐnganà.
12 Wɔ̀ akyɛ kɔ̀dhɔ̀ dùdu-tsírɔ́ dhu nɨ̌, kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ wà ngbɔ̌du angyangyɨ ɔtdʉ́
tɔ̀.
13 Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀, yà Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀
nʉ́nɔ ka kɨ́ yà adzɨ ɔ̀ ɨnanǎ, ka kóngo yà tsìbhálɛ nɔ́nzì dhu àwɛ ìndrʉ̀ tɔ̀,
kowù kìrɛ̀ rɔ̀ rɔ̀ná.»

Yudhà rɨ̌ Yɛ̌sù ɔ̀nzɨ ndàbhʉ ɔ̀mvʉ̌-fɔ́ dhu
(Mrk 14.10-11; Luk 22.3-6)

14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, ɨdrɛ dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̀ atdí alɛ,
Yudhà Ìskàrìyɔtà tɨ́ kátɨna, náarà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ-tɨ́ ʼɔ̀,

15 ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ádhu nyɨ́ nyòzè nyɨ̀bhò idù ndɨ́nɨ̌ ma mipfo tɨ́
Yɛ̌sù mabhʉ fʉkʉ́?» Nɨ́ abádhí náadʉ̀ Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ìbhʉ kumì fʉ̀rangà-
kpɔ̌ nɔ́zʉ̀, ʼàbhʉ kà-fɔ́.
16 Ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́, Yudhà náadʉ̀ Yɛ̌sù nípfɔ̌ ndì ndɨ́, ndàbhʉ abádhí-fɔ́ nɨ̌
ídzì otu nɔ́pè ndɔ̀nè.

Yɛ̌sù rɨ̌ Pásɨ̀ka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ návɨ̌ kɔbhɔ̀lɔ̀ dhu
(Mrk 14.12-21; Luk 22.7-14; 6.21-23; Yùw 13.21-30)

17 Ɨmbǎ ɔ̀nà afi nà mʉ̀gatì ka kɔnyʉ́nà ɔ̀ná mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ɨdhɔ
ɔ̀, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ náawù dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌ ʼàtɨ: «Ádhà nga ndɨ nyɨ nyòzè
Pásɨ̀ka tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ mɔ̌bhɔ̀lɔ̀ ɨndʉ̀ nɨ̌?»
18 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Nyòwu kɨgɔ̀ ɔ̀ atdí alɛ bhà, nyǎdʉ̀
àtɨ̀nà kà nɨ̌, Màlimò rǎtɨna ɨwà pbɨ̀ndà ɔvɛ tɔ́ kàsʉmɨ̀-tsʉ̀ rɨ̀ndù ndì. Nɨ́ ì
ràrɨ̌ Pásɨ̀ka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà pbʉ̀
ɨdzá rɔ̀.»
19 Nɨ́ Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ náanzɨ̀ yà kàvinà fɨ̌yɔ̀ dhu, ʼàdʉ̀ Pásɨ̀ka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀
tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ nɔ́bhɔ̀lɔ̀.
20 Ɨnga níitdègu àtɨ, nɨ́ Yɛ̌sù mà náadʉ̀ òko ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nǎ pbɨ̀ndà atdí kumì
dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɨ̌ mànà.
21 Nɨ́ dhu nɔ́nyʉ ì ɨ́ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Yɛ̌sù náatɨ abádhí nɨ̌: «Ma mɨ́ obhó
dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ rɨ̌ mipfɔ̌, ndàbhʉ ma òmvʉ̌-fɔ́.»
22 Nɨ́ ɨzʉ nʉ́ʉka Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ atdídɔ̌ nyʉ́, ʼàdʉ̀ ʼɔ̀pè ʼɔ̀ngʉ̀ dhu
atdátdírà ɔ̌ kà-tsʉ̌, ʼòwù àtɨ̀nà rɔ̌: «Tɨ́ ɨma ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ́?»
23 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Yà atdíkpá mǎ mʉ̀fɔ̌ ɔtsʉ́ka nà
kyàwì ɔ̀ alɛ nɨ́ ndɨ rɨ́ mipfɔ̌, ndàbhʉ ma òmvʉ̌-fɔ́.
24 Ìndrʉ̌ tʼídhùnà rɔ̌vɛ̀ yà Kàgàwà bhà Andítá rʉ̌nɔna dɔ̀ná dhu bhɛ̌yi.
Pbɛ́tʉ̀, kìpfɔ̌ rɨ́ ndàbhʉ òmvʉ̌-fɔ́ alɛ rɨ̌ʼɨ ádrʉ̀ngbǎ àpbè ɔ̌! Dhu akána nzɨ̌
kɔdhì ndɨ alɛ mà!»
25 Nɨ́ Yudhà, yà Yɛ̌sù nípfɔ̌ rɨ́ ndàbhʉ òmvʉ̌-fɔ́ alɛ, náakɔ̀ ɔtɛ, ndìvʉ̌ dhu
kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Tɨ́ ɨma ndɨ Màlimɔ̌?» Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ:
«Nyɨ nɨ́ ndɨ ka nyɨ nyʉ̀nɔ̀.»

Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nábhʉ̌ rɨ́ kɨrɛ̀ ɔ̀nyʉ̀
(Mrk 14.22-26; Luk 22.14-20; 1Kò 11.23-25)

26 Dhu ɔ̀nyʉ ì'ɨ́ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Yɛ̌sù idyi mʉ̀gatì, ndàlʉ̌ fɔná. Nɨ́ ɔ̀tsɔ̀
ndì ndàbhʉ Kàgàwà tɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kʉ̌kɔ kà-ɔ̌nga, ndàdʉ̀ ʉ̀ndɔ̀nà pbɨ̀ndà
ábhàlɨ̌-fɔ́, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyàkɔ yà dhu, nyǎdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀nà. Ngbɔ̌du
nɨ́ yà.»
27 Tdɨ́tdɔ̌ kɨ̌dyi dɨ̀vayì rɨ̌ʼɨ ɔ̀nà kɔ́pà ndàlʉ̌ fɔná. Nɨ́ ɔ̀tsɔ̀ ndì ndàbhʉ
Kàgàwà tɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ kàbhʉ abádhí tɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyɨ̌ʼɨ kɔ́rɔ́,
nyɔ̀mvʉ̀ ka.
28 Yàrɨ́ nɨ́ azùdu, yà ìndrʉ̌ nùngbò Kàgàwà mànà azu, ndɨrɔ̀ ábhɔ̌ alɛ-okú
dɔ̀ rɔ̀ ndì nʉ̀fʉ̀, ndɨ́nɨ̌ Kàgàwà nʉ́ʉbà tɨ́ ìndrʉ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga abádhí tɔ̀.
29 Ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: Rɔ̀pè ndì kòmbí, ma mɨ́ nzɨ̌ yàrɨ́ dɨ̀vayì nɔ́mvʉ̀
tdɨ́tdɔ̌, ràrà àhʉ dɨ̀vayì ɔwʉ́tá nɔ́mvʉ̀ àlɛ̌ kowuya atdíkpá nyɨ̌ mànà Àbadu
Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ idzi ɔ̌ dhu ɔ̀.»

30 Adyi* ɨ ʉyʉ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ òwu mìzèyìtunì tí kátɨna ɨtsu náarí'ì dɔ̀ná pbìrì dɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dhɔ dhu nɔ́vɔ dhu
(Mrk 14.27-31; Luk 22.31-34; Yùw 13.36-38)

31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Indo, yàrí iku ɔ̌, nyɨ̌ kórɔ́, nyɨ̌ nyí mʉbha atdírɔ̀. Obhó tí, Kàgàwà bhà bhʉ̌kù ɔ̀ ka kándɨ̌ dhu katɨ:
‹Ma mohoya tàmà t'ʉ́ndatatálɛ,
tàmà ràdʉ̀ 'ìfàlà kórɔ́ ngari ɔ̀nǎ*.›
32 Pbɛ́tʉ̀, ma mìngbɛ̀ ma dhu-dzidɔ̌, ma madʉ̀ya àrà nyɔ̌dɔ̀ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀.»
33 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ apɛ̀ ɔtɛ, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà Yɛ̌sù nɨ̌: «Ngʉ̌kpà alɛ mà rɨ̌ mbǎ nyʉbha, ní ma mí nzɨ̌ nyʉbha akɛkpá màtí.»
34 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ ɨndʉ̀: ‹Indo, yàrí iku ɔ̌, ɨnzá à'ʉ̌-akpà nápɛ̀ ɔ̀ngɔ̀ rɔ́rɔ̀, nyɨ nyɨ'ɨna ɨwà nyɨ nyàtɨ ɨ̀bhʉ-gʉ̀na ɨnzá nyɨ rʉ́nɨ ma rɔ́.›»
35 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mí nzɨ̌ àtɨna akɛkpá màtí ɨnzá ma rʉ́nɨ nyɨ, ɨ̀mbǎ dhu ɨ'ɨna atdíkpá àlɛ̌ kʉ́vɛ nyɨ mànà dhu màtí.» Ndɨrɔ̀ kórɔ́ ngʉ̌kpà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi tí.

Yɛ̌sù rɨ̌ ndɨ̀tsɔ̀ Gɛ̀tɛ̀sɛ̀manɨ rɔ̀ dhu
(Mrk 14.32-42; Luk 22.39-46)

36 Tdítdɔ̌, Yɛ̌sù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà náawù ùvò Gɛ̀tɛ̀sɛ̀manɨ̀ tí kátɨna atdí ngari ɔ̀. Ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyòko ɨrɔ́ ndǎlʉ̀ ma márà mɨtsɔ̀ ɔ̀na nǎ.»
37 Ní kǎdʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà, Zɛ̀bɛ̀dayò bhà ɔ́yɔ̌ inzo mànà núnzì, 'àdʉ̀ òwu mànà ányɨ. Ní kɨ̌'ì ɨzʉ nà atdídɔ̌, afína ràdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɨ̀nza ndɨ̀.
38 Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Afídu rɨ̌'ì ábhɔ̌ ɨzʉ nyʉ́ nà, akyɛ ma móvɛ̀ dhu bhɛ̌yi. Ní nyòko ɨrɔ́, ndɨrɔ̀ nyòko ípìrɔ̌rɔ̀, yà ma mádɨ dhu bhɛ̌yi.»
39 Kǎdʉ̀ àrà ɨtsɛta akɛ, ndàdʉ̀ ndìbvu obvò, ndàpbǎ nyɨna adzɨkpa nyʉ́ rɔ̌. Ní kǎdʉ̀ ndɨ̀tsɔ̀, ndàtɨ: «Àbá, ndɨ dhu rǎdʉ̀ ndɔ̀nzɨ̀ nánɨ̌, índrɨ̌ wɔ̀ àpbɛ̀ tɔ́ kópà ɨtsɛ rùdú rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ dhu àkǎ nzá ndɔ̀nzɨ̀ ndɨ̀ ma mòzè ka dhu bhɛ̌yi, kàkǎ ndɔ̀nzɨ̀ ndɨ̀ yà nyɨ nyʉ́ nyɨ nyòzè ka dhu bhɛ̌yi.»
40 Ní kǎdʉ̀ ndàdu kɔ̌kɔ̀ ɨ̀bhʉ ábhàlɨ̌-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ abádhí nótù ɨwà ʉ̀dhɔ rɔ́. Ní kǎdʉ̀ dhu ìvu Pɛ́tɛrʉ̀-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyàdʉ̀ tí obhó òko ípìrɔ̌ rɔ̀ ma mànà atdí adyifɔ̀-sɨsì màtí?
41 Nyòko ípìrɔ̌rɔ̀, ndɨrɔ̀ nyɨ̀tsɔ̀ nyɨ̌ akyɛ nyɨ̌ nyotsúna umvútá ɔ̀ nɨ̌. Alafí nózè ndɔ̀nzɨ̀ ídzì dhu, pbɛ́tʉ̀ alɛ-ngbɔ̀ rɨ̌ ndɨ ɨ̀'ì ivíví ɨ dhu t'ɔ́nzɨta tɔ̀.»
42 Ɔyɔ rí kìsɛ̌ nɨ̌, kɨndrí ndɨ̀ ɨtsɛ tdítdɔ̌ abádhí-tí rɔ̀, ndàdʉ̀ ndɨ̀tsɔ̀ yà dhu bhɛ̌yi: «Àbadú, yàrí àpbɛ̀ tɔ́ kópà náapɛ́ ɨ̀'ì ɨ̀nzɨ̌ rʉ́da dùdu nǎ ɨnzá ma mòmvʉ̀ rɔ́rɔ̀ dhu tí, ní ítsè afínʉ òzè dhu rɔnzɨ ndɨ̀!»
43 Ní, ábhàlɨ̌-tɨ'ɔ̀ ndɨ ndàdu ndɨ rɔ̀, kǎdʉ̀ abádhí òtù ɨwà ʉ̀dhɔ rɔ́, atdídɔ̌ ɨdhɔ rɨ̌'ì nyɨ̀kpɔ́ya ɔ̌ nídhunɨ̌.
44 Yɛ̌sù nɨ́ivà ndɨ̀, ndɨndrɨ̌ ndɨ ɨtsɛ tdítdɔ̌ abádhí-tí rɔ̀. Ní ɨ̀bhʉ rí kìsɛ̌ nɨ̌, kǎdʉ̀ ndɨ̀tsɔ̀, ndʉ̀nɔ̀ yà angyi ndɨ ndárà ʉ̀nɔ̀nà rɔ̌ ɔtɛ kɛ̀lɛ̌.

---

* **26:30 26.30** Ka kʉyʉ́nà ní Zàb 113–118 * **26:31 26.31** Zàk 13.7

45 Tdítdɔ̌ kǎdù ndɨ ábhàlɨ̌ ɨ, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌ pbání òko nyɨ̌
nyòko ɔ̀dhɔ̀ nyɨ̌ nyɔ́dhɔ̀ rɔ́! Nyɨ̌ pbání nyǎsɔ̌ nyɨ̌? Nyàndà! Kànɨ̌ Ìndrǔ
t'ídhùnà nábhʉ̌ ka kí nzɛ́rɛngatálɛ-fɔ́ nɨ̌ kàsʉmì nákǎ wà.
46 Ní nyɨ̀và nyɨ̌, kòwu! Kànɨ̌ ma àbhʉ̌ rí òmvǔ-fɔ́ alɛ nírà wà!»

Yěsù nálʉ̌ ka kí kosò dhu
(Mrk 14.43-50; Luk 22.47-53; Yùw 18.3-12)

47 Yěsù rǒtɛ ɔ̀nanǎ, Yudhà, atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà kàbhà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌
atdí alɛ, níitɔ ndɨ ábhɔ̌ ihé-yà mànà owùna ɔ̌. Ɨ alɛ-fɔ́ nɨ'ɨ obhí-akpá mà,
mùgǒ mànà. Abádhí nivi nɨ'ɨ pbàkùháni tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí ɔ̌
pbàkʉ̀rʉ̌ mànà.
48 Ndɨ Yudhà yà Yěsù nípfɔ̌ rí ndàbhʉ rí òmvǔ-fɔ́ alɛ, nɨ'ɨ ɨwà ndɨ
ndɔnzɨna Yěsù ka kʉnɨ tí rɔ̀ná dhu nʉ̀nɔ̀nà ihé-yà tɔ̀. Kǎtɨ abádhí nɨ̌: «Ma
mámbǒna alɛ nɨ'ɨna ndɨ nyɨ̌ nyí atdyúna òho alɛ. Ní nyàlʉ̌ ka dòtsí.»
49 Ní Yudhà náandrì ányɨ̀rɔ̌ rɔ́ tí Yěsù-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ kàtsɛ̀ ndàtɨ: «Yǎmbʉ̀
Màlimò!» Kǎdʉ̀ kàmbo.
50 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ɔdhí, ɔ́nzɨ nyɨ nyɨ̀rà ɔ̀nzɨ̀nà dhu!»
Nírɔ̀ ní ndɨ ngʉ̌kpà alɛ náadʉ̀ ìndri, àlʉ̌ Yěsù, àdʉ̀ òsònà.
51 Ní Yěsù mà ní'ɨ mànà alɛ nzínzì ɔ̌, atdí alɛ níidhá pbɨndà ɨla tɔ́ obhi-
akpà, ndʉ̀'à pbàkùháni tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà bhà kasʉtálɛ-bɨ nɨ̌.
52 Ní Yěsù àdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ádǔ pbʉ̀kʉ̀ obhi fɨndá ngari ɔ̀. Obhó tí, kɔ́rɔ́
alɛ yà obhi ùgu arí ìndrǔ tɔ̀, nʉ́ʉvɛ̀ya obhi nɨ̌ tí.
53 Nyɨ nyɨ̀rɛ̀ tí dhu ɨ̀nzɨ̌ ma ràmbɛ̀nà mʉ̀dzʉ̀nà nónzi Àbadu Kàgàwà-fɔ́,
ràdʉ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà dɔ̀nǎ róse ɨla t'úgyeta tɔ́ pɨ̀kɔ̀ níbhò idù ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí?
54 Pbɛ́tʉ̀, ndɨ dhu bhěyi kɨ̀'ɨ rɔ̀, yà àndɨ̌ ka kandí Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀
dhu náakána ɨngbǎ dhu bhěyi? Obhó tí, ndɨ Andítá rǎtɨna kà ràkǎ ndɔ̀nzɨ̀
ndɨ̀ ndɨ dhu bhěyi.»
55 Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà ihé-yà nɨ̌: «Ádhu nyɨ̌ nyíwu ma nálʉ fʉkʉ́
obhí-akpá mà, mùgǒ mànà nà, ogbotálɛ nálʉ ríwu alɛ bhěyi nɨ̌? Bìlíngana
ma múbhì àdɨ rɔ̀ mambɛ dhu ùdhe dɔ̌ Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌ rɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ nyǎdʉ̀
ma àlʉ.
56 Pbɛ́tʉ̀, kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu nɔ́nzɨ ɨ ndínɨ̌ Kàgàwà bhà pbànábí náandí dhu
náaká tí.» Nírɔ̀ ní ndɨ kɔ́rɔ́ ábhàlɨ̌ nʉ́ʉbhà àbadhi, 'àdʉ̀ òtse.

Yěsù rɨ̌'ɨ Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nítdɨ arí alɛ-ɔ̀nzɨ̌ dhu
(Mrk 14.53-65; Luk 22.54-55,63-71; Yùw 18.13-14,19-24)

57 Yà Yěsù nòsò alɛ náawù kà nà pbàkùháni tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà,
Kàyafà tí kátɨna bhà, yà Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mànà
núndu ɨ̀ ɨ.
58 Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àdɨ ɨtsɛta ndàmbɛ àrà dɔ̌ Yěsù-owù ɔ̌, ndàrà àhʉ pbàkùháni
tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà bhà ɨdza-li'ɔ̀. Ní kǎtsù ɨdza-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ kàlì
ɔ̀, 'àdʉ̀ òko obvò atdíkpá sàndǐrì mànà, ndínɨ̌ ndɨ̀ ndala tí wɔ̀ dhu rǎrà ìku
tí dhu.
59 Ní pbàkùháni tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nítdɨ
arí ngʉ̌kpà alɛ mànà kɔ́rɔ́, náambɛ́nà tìtɔ̀ dɔ̌ màtí ka kí Yěsù nɔ́bhʉ dɔ̀ná
dhu nɔ́nɛ̀ dɔ̌, ndínɨ̌ kadʉ̀ tí kòhò.
60 Pbɛ́tʉ̀, ɨ̀mbǎ tìtɔ̀ tɔ́ ábhɔ̌ ngàmbì mà níiwú, 'ʉ̀nɔ̀ tìtɔ̀ kà-dɔ̌, ní abádhí
náabà nzá atdí dhu mà. Nírɔ̀ ní ndɨ ɔ́yɔ̌ alɛ nʉ́ʉtɔ ɨ̀,

61 ʼàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Wɔ̀rí alɛ átɨ: ndì ràrǎdʉ̀ Kàgàwà bhà ɨdza núgolo, ndàdʉ̀
ɔ̀sìnà tdítdɔ̀ ɨ̀bhʉ ɨdhɔ ɔ̌.»
62 Ní pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ dɔ̌ kamà níɨvà ndì, ndìdè, ndàtɨ Yěsù nɨ̌:
«Nyɨ tí obhó dhu àdǔ? Ádhu kɔ̌kɔ̀ alɛ rʉ̌nɔna dʉ̀nʉ́?»
63 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ ìnɛ̀ ìnɛ̀ tí. Ní wɔ̀ kamà adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Yà ɨ̀nzɨ̌ arɔ́vɛ̀
Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̌, ma mòzè nyɔtsɔ̀ dhu nyʉ́. Nyɨ tí Krístɔ̀, Kàgàwà tʼídhùnà
nyʉ́?»
64 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨnyɨ ní ndɨ ka nyɨ nyʉ̀nɔ̀. Pbɛ́tʉ̀,
ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Rɔ̀pɛ̀ ndì kòmbí, nyɨ̌ nyí Ìndrǔ tʼídhùnà nálǎ
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arí'ì Kàgàwà bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀ àdɨ rɔ́. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌
nyalaya ka átɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ àpbù dɔ̌ ríra ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rɔ́.»
65 Ní pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ dɔ̌ kamà nʉ́ʉfa rɔ̀ná mbɛrʉ̀-ɔ̌nga, ndàdʉ̀
àtɨ̀nà ihé-yà nɨ̌: «Kʉ̀nɔ̀ dhu nzɛ́rɛ nyʉ́ Kàgàwà nɨ̌! Ɨmbǎ àlɛ̌ kí'ì ngàmbì-
atdyú nà tdítdɔ̌. Nyɨ̌ nyìrì wà kʉ̀nɔ̀ Kàgàwà nɨ̌ dhu.
66 Ní ádhu nyɨ̌ nyìrɛ̀ kà dɔ̌?» Ní ihé-yà adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ʼàtɨ: «Kàkǎ wà
ndɔ̀vɛ̀.»
67 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, abádhí núuso ɨsɔ Yěsù-nyìkpɔ́ ɔ̀, ʼàdʉ̀ kùdù ùngùrǔ ì
ùngùrǔ ɔtsʉ́ya nɨ̌. Ngʉ̌kpà alɛ nóowúnà kʉ̀pbì rɔ̌,
68 ʼàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨnyɨ Krístɔ̀, átɨ pɛ́ nyɨ nɔ̀pbì alɛ fǎkà!»

Pɛ́tɛrʉ̀ rǎtɨna ɨnzá ndì rʉ́nɨ Yěsù dhu
(Mrk 14.66-72; Luk 22.56-62; Yùw 18.15-18,25-27)

69 Pɛ́tɛrʉ̀ níí'ì irí ndì ndàdɨ ɨdza-lí rɔ́. Ní kasʉ tɔ́ atdí tsìbhálɛ níindri
kà-tɨʼɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨnyɨ mà átɔ̀, nyɨ̌ nyí'ì atdíkpá Yěsù, Gàlìlayà
tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ mànà.»
70 Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ wɔ̀ dhu nágò kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, ndàtɨ: «Ɨnzá ma mʉ̀nɨ
wɔ̀ nyɨ nyʉ́nɔna dhu.»
71 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ndìvà, ndàrà ɨdza-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ kàlì-
liʼɔ̀. Ní kasʉ tɔ́ ngǎtsi tsìbhálɛ náala ka, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà ányìrɔ̌ ì'ì alɛ nɨ̌: «Yàrí
alɛ mà ní'ìnà atdíkpá Yěsù, Nàzàretì alɛ mànà!»
72 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ wɔ̀ tsìbhálɛ ʉ̀nɔ̀ dhu nágò tdítdɔ̌, ndàdʉ̀ dhu nyʉ́ ɔ̀tsɔ̀,
ndàtɨ: «Ɨnzá ma mʉ̀nɨ wɔ̀ alɛ.»
73 Ní ɨnzá kàsʉmì nʉ́dà abhɔ màtí rɔ́rɔ̀, ányìrɔ̌ ì'ì alɛ náandrì Pɛ́tɛrʉ̀-tɨʼɔ̀,
ʼàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Obhó nyʉ́, nyɨ ní abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ. Obhó tí, mǎ
mʉ̀nɨ nyɨ yà nyɨ nyɔ́tɛ tí dhu rɔ̀.»
74 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ ádʉ̀ ɔtɛ nɔ́pɛ̀, ndàtɨ abádhí nɨ̌: «Kàgàwà nákǎ ndɔ̀tdì
ànyǎdu! Ma mɔ̀tsɔ̀ wà dhu matɨ, ɨnzá ma rʉ́nɨ wɔ̀ alɛ!» Ní ányìrɔ̌ rɔ̀ tí
àʼʉ̌-akpà náadʉ̀ ɔ̀ngɔ̀.
75 Nírɔ̀ ní ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ yà Yěsù nʉ́nɔ̀nà fɨ̌ndà dhu nírɛ̀. Kǎtɨ: «Ɨnzá
àʼʉ̌-akpà nápɛ̀ ɔ̀ngɔ̀ rɔ́rɔ̀, nyɨ nyɨʼɨna ɨwà nyɨ nyàtɨ ɨ̀bhʉ-gʉ̀na, ɨnzá nyɨ rʉ́nɨ
ma rɔ́.» Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àhʉ iri, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀dzì ádrʉ̀ngbǎ ɨzʉ nyʉ́ nà.

27

Yěsù nà ka kówu ùvò Pìlatɔ̀-ɔ̀nzɨ̌ dhu
(Mrk 15.1; Luk 23.1-2; Yùw 18.28-32)

1 Kútsingánǎ nyʉ́, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ mà, Pbàyàhúdí ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̀
mànà kɔ́rɔ́, níɨri ì atdíkpá, ndínɨ̌ ì abhʉ̀ tí Yěsù kohò.
2 Ní abádhí náabhʉ̀ ka kʉtsì, ʼàdʉ̀ òwu àbhʉnà Pìlatɔ̀-fɔ́. Ndɨ Pìlatɔ̀ nɨʼì
Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ lɨwalì.

Yudhà rɨ̌ ndʉ̀tsɨ dhu
(Kas 1.18-19)

3 Yudhà, yà Yěsù nípfo ndàbhʉ̀ òmvʉ̌-fɔ́ alɛ, níitdègu kà-dɔ̀ ka kɔ̀tdɨ̀ anya
ndínɨ̌ ka koho tí dhu níri, ní kǎpɛ̀ ndìrɛ̀ nga yà ndɨ̀ ndɔ̀nzɨ̀ dhu dɔ̌, ɨzʉ ràdʉ̀
ndʉ̀ka atdídɔ̌. Ní kɨ̀dyi yà ndɨ̀ ndàkɔ ɨ̀bhʉ kumì fʉ̀rangà-kpɔ̌, ndàrà àdunà
pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà fɔ'ɔ̀.
4 Kǎdʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Ma máfǎ dhu nzɛ́rɛ nyʉ́, ɨ̀mbǎ afátá nà alɛ ma
mípfo ɔvɛ tɔ̀ nídhunɨ̌.» Pbɛ́tʉ̀, abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ 'àtɨ: «Ɨnzá wɔ̀
dhu àndà mǎ. Ɔtɛ̌nʉ ní ndɨ!»
5 Ní Yudhà adʉ̀ wɔ̀ fʉ̀rangà nívɔ̀ Kàgàwà bhà ɨdzá, ndàdʉ̀ àhʉ, ndàrà
ndʉ̀tsɨ̀.
6 Pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nʉ́ʉwá wɔ̀ fʉ̀rangà-kpɔ̌, 'àdʉ̀ àtìnà: «Àlɛ̌ tɔ́
Ʊyátá návi nzá àlɛ̌ rʉ̀li yàrí fʉ̀rangà pɛrɛ̀ tí ka kùbho Kàgàwà bhà ɨdzá
fʉ̀rangà nʉ́lɨ̌ ka karí ɔ̀nà sàndukù ɔ̀. Obhó tí, ndɨ fʉ̀rangà ní ìndrʉ̌-azù ka
kɔ̀dzì rɔ̀ná fʉ̀rangà.»
7 Abádhí níitdègu 'ìri ndɨ fʉ̀rangà dɔ̌, ní abádhí adʉ̀ ɔ̀wu ɨ̀tǎ ɔ̀rʉ arí alɛ
bhà ɨnga nódzì kà-rɔ̌, ndínɨ̌ ka kongó tí ɨ̀nzɨ̀ ní Pbàyàhúdí nʉ́tdʉ ɔ̀ná.
8 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ndɨ ɨnga nánzi ka kárí indo màtí «azu tɔ́
ɨnga» tí.
9 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, yà Kàgàwà bhà nabì Yɛ̀rɛ̀mɨyà nʉ́ʉnɔ dhu náaká.
Kǎtɨ: «Abádhí níidyi ɨ̀bhʉ kumì fʉ̀rangà-kpɔ̌ yà Pbàìsràyélí níiri ɨ̀ dɔ̀ná ka
ka kodzi tí rɔ̀ná.
10 Abádhí adʉ̀ ndɨ fʉ̀rangà nídyì, 'àbhʉ ɨ̀tǎ nɔ́rʉ arí alɛ bhà ɨnga rɔ̌, yà
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nʉ́ʉyá idù dhu bhěyi*.»

Pìlatɔ̀ rɨ̌ dhu nɔ́ngʉ̀ Yěsù-tsʉ̌ dhu
(Mrk 15.2-5; Luk 23.3-5; Yùw 18.33-38)

11 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù níidè lɨ̀walì-ɔ̀nzɨ̌. Ní lɨ̀walì níivú dhu kà-tsʉ̌ ndàtɨ:
«Nyɨ tí Pbàyàhúdí tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎ kamà?» Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ:
«Ɨnyɨ ní ndɨ kà nyɨ nyʉ̀nɔ̀.»
12 Tdítdɔ̌ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mànà náadʉ̀ kɔ̀bhʉ̀,
pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ nzá atdí dhu mà nádu.
13 Nírɔ̀ ní ndɨ Pìlatɔ̀ adʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Nyɨ nyɨ̀rɨ tí nzá wɔ̀ kɔ́rɔ́ ka kʉ̀nɔ̀
dʉ̀nʉ́ dhu?»
14 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ nzá atdí dhu mà nádu kà tɔ̀, ɨdhɔ ràdʉ̀ lɨ̀walì nʉ́kɔ
atdídɔ̌.

Yěsù-ànyǎ nɔ́tdɨ̀ ka kí ndínɨ̌ ka koho tí dhu
(Mrk 15.6-15; Luk 23.13-25; Yùw 18.39–19.16)

15 Bìlɨ̌, yà Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ náarírà dhu bhěyi, lɨ̀walì bhà màndʉ
nɨ'ì ndìkɔ̀lɔ̀ atdí alɛ, yà ihé-yà nózè kɨkɔ̀lɔ̀ imbi ɔ̀ rí'ì alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀.
16 Ní ndɨ nínganí, yà atdídɔ̌ ɔvɔ̀na ɔ́tɔ̀ ndɨ̀ Bàrabà tí kátɨna atdí alɛ, níi'ì
imbi ɔ̀ ka kósò rɔ́.
17 Ní ihé-yà níitdègu 'àndʉ̌, ní Pìlatɔ̀ ivú dhu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhɨ
nyɨ̌ nyòzè mɨkɔ̀lɔ̀ fʉ̌kʉ̀? Tí Yěsù Bàrabà? Ndɨrɔ̀ tí Yěsù, yà Krístɔ̀ tí kátɨna
alɛ?»
18 Pìlatɔ̀ nʉ́ʉnɨ dhu mběyi nyʉ́ abádhí rìwʉ̌ kà nà fɔna ɔ̀ kǎdhà nɔ́nzɨ ɨ̀
í dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

---

* **27:10 27.10** Yèr 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15; Zàk 11.12-13

19 Nɨ́ Pìlatɔ̀ àdɨ anya t’ɨ́tdɨ̀ta tɔ́ tombi dɔ̌ rɔ́rɔ̀, kà-ve níivi tǔna kà tɔ̀, ndàtɨ:
«Nzɨ̌tsǔ nyɨ wɔ̀ ɨ̀mbǎ rí’ì afátá nà alɛ bhà dhu ɔ̀. Obhó tí, indo kúbhingá,
ma màbà àpbɛ̀ abhɔ nyʉ́ ɔnyʉ-bvʉ̀ kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀.»
20 Pbɛ́tʉ̀, pbàkùháni tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mànà níitsu dhu ihé-
yà-dɔ ɔ̀, ndínɨ̌ Bàrabà nonzi tí kɨkɔ̀lɔ̀, kadʉ̀ Yěsù nóhò.
21 Nɨ́ lɨ̀walì náakɔ̀ ɔtɛ tdítdɔ̌, ndìvǔ dhu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhɨ ndɨ kǎkà
ɔ́yɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ nyɨ́ nyòzè mɨkɔ̀lɔ̀ fʉ̌kʉ̀?» Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ’àtɨ:
«Bàrabà!»
22 Nɨ́ lɨ̀walì adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̌ abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Olu, ádhu ndɨ Yěsù
Krístò tí ka kátɨna alɛ nɨ̌ ma mɔ́nzɨna?» Nɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ náadʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀,
’àtɨ: «Ʉ́tɔ̌ ka mʉ̀sàlabhà dɔ̌!»
23 Nɨ́ Pìlatɔ̀ níivú dhu tdítdɔ̌ ndàtɨ: «Ádhu nyʉ́ ndɨ kǎfǎ?» Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ
abádhí adʉ̀ ɨ̀dʉ̀ àrɨ̌ nyʉ́ tí, ’àtɨ: «Ʉ́tɔ̌ ka mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhé!»
24 Dhu ɔ̀nzì lɛ̀màna dhu mà, ìndrǔ-tsì àva ndì tí dhu mànà dhu ndì ndàla
rɔ̀, Pìlatɔ̀ níidyi ɨdha, ndù’o ɔtsʉ́na nɨ̌ ihé-yà-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí
nɨ́: «Wɔ̀ alɛ-azù àbhʉ̌ ka kí rʉ̀fʉ̀ ndɨ dhu ɔ̀ ma mí mbǎ ì’ì! Ɔ̀tɛ̌kʉ́ nɨ́ ndɨ.»
25 Nɨ́ kɔ́rɔ́ ihé-yà adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ’àtɨ: «Kǎzù àkǎ ndàdɨ dɔ̀ka-tsírɔ́
fàká nzónzo mànà.»
26 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Pìlatɔ̀ adʉ̀ Bàrabà nɨ́kɔ̀lɔ̀ abádhí tɔ̀. Kǎdʉ̀ Yěsù àbhʉ́ kʉ́vɨ
asé nɨ̌, ndàdʉ̀ àbhʉ́nà kowù ʉ̀tɔnà mʉ̀sàlabhà dɔ̌.

Pbànówí rɨ̌ Yěsù ɨ̀wǎ dhu
(Mrk 15.16-20; Yùw 19.2-3)

27 Pìlatɔ̀ bhà pbànówí náawù Yěsù nà lɨ̀walì bhà ádrʉ̀ngbǎ ɨdzá-yà-ba ɔ̀,
kɔ́rɔ́ pbànówí tɔ́ pɨ̀kɔ̀ ràdʉ̀ ’àndu rɔ̀ná.
28 Nɨ́ abádhí nʉ́ʉwa kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀, ’àdʉ̀ òlɔ̌lù kanzʉ̀† náfɔ kà-rɔ̌.
29 Tdítdɔ̌ abádhí akpɔrɔ okpèna nà itsukpó-nzo tɔ́ mʉ̀kàkʉ́, ’àdʉ̀ àfɔnà
kà-dɔ rɔ̌. Abádhí adʉ̀ ízò‡ nábhʉ kà ràlʉ̌ fangà tɔ́ ɔtsʉ́na nɨ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌,
abádhí nóowúnà ’ʉ̀kɔ rɔ̌ ɔtdyʉ̀ya dɔ̌ kɔ̀nzɨ̌, ’àdʉ̀ òwu kɨ̀wa rɔ̌, ’ɔ̀pbì sàlutì
fɨ́ndà, ’àdʉ̀ àtɨ̀nà kànɨ̌: «Yǎmbʉ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎ kamà!»
30 Abádhí nóowúnà ɨsɔ núso rɔ̌ kà-dɔ̀, ’àdʉ̀ òwu ízò nídha rɔ̌ kà-fɔ́ rɔ̀,
’ʉ̀tì kà-dɔ̀tsirɔ̀ nɨ̌.
31 Wɔ̀ dhu bhěyi ì àvu kà-rɔ̌ dhu-dzidɔ̌, abádhí nɨ́ɨwa òlɔ̌lù kanzʉ̀ kà-rɔ̌
rɔ̀, ’àdʉ̀ kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ nyʉ́ nʉ́fɔ kà-rɔ̌ tdítdɔ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀
òwu kà nà, ’òwu ʉ̀tɔnà mʉ̀sàlabhà dɔ̌.

Yěsù nʉ́tɔ̌ ka kí mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu
(Mrk 15.21-32; Luk 23.26-43; Yùw 19.17-27)

32 Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ì úvò rɔ́rɔ̀, abádhí náatù ì Kùrenì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌
atdí alɛ nà. Ndɨ alɛ-ɔvɔ̀ nɨ’ì Sìmonì. Nɨ́ pbànówí adʉ̀ kʉ̀tʉ́ ránɔ̀ Yěsù bhà
mʉ̀sàlabhà.
33 Nɨ́ abádhí awù ùvò atdí ngari Gɔ̀lɔ̀gɔtà tɨ́ kátɨna ɔ̀. Gɔ̀lɔ̀gɔtà-tì nɨ́ alɛ
dɔ̀-kpa tɔ́ ngari.
34 Ányì abádhí náabhʉ̀ tdyɔkpɔ́ nà ka kàngbǒ dɨvayì ndínɨ̌ Yěsù ɔmvʉ́
tí. Nɨ́ ka ndì ndìnè rɔ̀, Yěsù adʉ̀ nzá kòzè nɔ̀mvʉ̀.
35 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí nʉ́ʉtɔ́ ka mʉ̀sàlabhà dɔ̌, ’àdʉ̀ kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀
nʉ́ndɔ̀ fɔyá ngàlà ɔ̌ ì ɔ̀vì rɔ́rɔ̀. 36 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ òko obvò,
’àmbɛ kà-ngbɔ̀ nɔ́dɔ̀ dɔ̌.

---

† **27:28 27.28** Òlɔ̌lù kanzʉ̀ nɨ’ì Pbàrɔ́má tɔ́ pbànówí nʉ́ʉfɔ́nà mbɛrʉ̀.
‡ **27:29 27.29** Ndɨ ízò nʉ́ʉwʉ̀ dhu nɨ’ì ádrʉ̀ngbǎ kamà-fɔ́ mùgɔ̌.

37 Kà-dɔ̀nă, abádhí apbá àndǐ ka kàndǐ dhu dɔ̀ná bháwʉ̌-ngba. Ɨ andítá nɨ'ì kà-ànyǎ ka kɔ̀tdì ndínǐ ka koho tí okúna dɔ̀ rɔ̀ afátá nítɛ̀ rí. Ndɨ andítá nɨ'ì: «Yàrí ní Yěsù, Pbàyàhúdí tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎ kamà.»
38 Ndɨrɔ̀ ka kʉtɔ́ ɔ́yɔ̌ ogbotálɛ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ kà mànà, atdí alɛ kà tɔ́ fangà dɔ̀nǎ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi alɛ kàbhà ígù dɔ̀nǎ rɔ̀.
39 Ányìrɔ̌ rʉ́da alɛ nóowúnà dhu nʉ́nɔ̀ rɔ̌ kà nǐ, 'àdʉ̀ òwu dɔ̀ya nóbhì rɔ̌.
40 Abádhí owúnà àtìnà rɔ̌ ka nǐ: «Ɨnyɨ, yà Kàgàwà bhà ɨdza nyɨ nyátsǔ nyugolo, nyadʉ̀ ɔ̀sìnà ìbhʉ ɨdhɔ ɔ̌ rɔ̀, ígʉ̌ pɛ́ nyɨ nyɨ-tírɔ̀! Nyɨ nyapɛ́ ì'ì Kàgàwà t'ídhùnà nyʉ́ tí, ní ífo pɛ́ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀.»
41 Pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàyàhúdí ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà nʉ́ugbɔ́ ka ndɨ dhu bhěyi tí, 'àtɨ:
42 «Kǐgʉ̌ ngʉ̌kpà alɛ, pbɛ́tʉ̀ kà rǐ nzǐ àdʉ̀ ndìgʉ ndìtírɔ̀! Ka ná tí Pbàìsràyélí tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎ kamà? Kìfo pɛ́ kombí mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ní ndɨ mǎ madʉ̀na kà'ù.
43 Kǎ'u Kàgàwà, ndɨrɔ̀ kǎtɨ: ‹Ɨma ní Kàgàwà t'ídhùnà.› Ní kàndà pɛ́ Kàgàwà rǐ kìgʉ̌ kombí dhu.»
44 Ndɨrɔ̀ kɔ̌kɔ̀ kà-tí ka kʉ̀tɔ̌nà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ogbotálɛ nʉ́unɔ dhu kà nǐ ndɨ dhu bhěyi tí.

Yěsù rɔ̌vè dhu
(Mrk 15.33-41; Luk 23.44-49; Yùw 19.28-30)

45 Rɔ̀pɛ̀ ndì azà adyifɔ̀-sɨsì adyíbhengá nga tɔ́ ɔ̌ rɔ̀, ràrà àhʉ àrʉ̀gyètdí adyifɔ̀-sɨsì adyídɔ̌ nga tɔ́ ɔ̀, ínɔ̌-yà níibvú ndì kórɔ́ ndɨ pbìrì ɔ̌.
46 Ní mbɛ̀mbɛ̀ ndɨ àrʉ̀gyètdí adyifɔ̀-sɨsì ɔ̌, Yěsù náakù ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Èloyì, Èloyì, lamà sàbàkàtanì?» Kà-tì ní: «Pbàkà Kàgàwà, pbàkà Kàgàwǎ, ádhu nyɨ nyʉ̀bhà ma ní*?»
47 Ngúfe alɛ kɔ̌kɔ̀ ányì rɔ̌ ì'ì alɛ nzínzì ɔ̌ níirɨ wɔ̀ dhu, 'àdʉ̀ àtìnà: «Kà rǐ Ɛliyà nánzi.»
48 Ní abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ náakʉ̀, ndìdyì sìfɔngɔ̀, ndàfɔ̌ ògyǒgyè dìvayì ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ kìwà ndɔ̀tʉ̀ ízò-tsʉ̀ dɔ̌, ndàdʉ̀ àvanà Yěsù-tsʉ̌ ndínǐ kǎndʉ́ tí ɔ̀nà rí'ì dìvayì.
49 Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ àdʉ̀ àtìnà: «Kàndà pɛ́ Ɛliyà rǐrà kìgʉ dhu.»
50 Yěsù adʉ̀ òkù tdítdɔ̌ àrǐ nyʉ́ tí, afína ràdʉ̀ ìtdɛ̌.
51 Ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, Kàgàwà bhà ɨdzá ka kúsò mbɛrʉ̀ náadù ndìfa, ɔ̀nánga rùtù ndì ɔyɔ, rɔ̀pɛ̀ ndì ɔrʉ̀ rɔ̀, ràrà àhʉ obvò. Mùtìtì náabhʉ̀ adzɨ rìvi, bhalabhala tɔ́ odu ràdʉ̀ 'ʉ̀fa.
52 Ndɨrɔ̀, ìndrǔ ka kʉtdʉ́ ɔ̀ya ibhu-li'ɔ̀ náadʉ̀ 'ʉ̀ngbɛ. Ní yà Kàgàwà bhà alɛ tí ì arí'ì rórɔ̀ ʉvè alɛ náadʉ̀ 'ʉ̀ngbɛ.
53 Abádhí núuvò ibhu ɔ̀ rɔ̀. Ní Yěsù ìngbɛ̀ ndì dhu-dzidɔ̌, abádhí àdʉ̀ òtsù Yèrùsàlɛmà ìlǐlǎ kɨgɔ̀ ɔ̀ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ ràdʉ̀ ì àla ányì.
54 Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí mɨyà pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ mà, yà Yěsù-ngbɔ̀ nɔ́dɔ̀ rɔ̌ ùbhinà pbànówí mànà, náala mùtìtì nábhʉ adzɨ ràmbɛ ìvi dɔ̌ dhu, kórɔ́ ndì nɔ̀nzì dhu mànà. Ní ɔdɔ níisí atdídɔ̌ abádhí ɔ̀, abádhí ràdʉ̀ àtìnà: «Obhó nyʉ́, yàrí alɛ nɨ'ì Kàgàwà t'ídhùnà.»
55 Ábhɔ̌ vèbhálɛ níi'ì ányì rɔ̀ 'àmbɛ 'ɔ̀nzɨ rí dhu àndà dɔ̌ ɨtsɛ rɔ̀. Ɨ vèbhálɛ nɨ'ì Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ íwǔ Yěsù-owù ɔ̌, 'òwù kà-kàsʉ̌ nónzì rɔ̌ vèbhálɛ.

* **27:46 27.46** Zàb 22.2

56 Abádhí nzínzì ɔ̌ ɨ'ì ní: Màgàdalà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Màrɨyà mà, Màrɨyà, Yàkɔbhɔ̀
mà Yɔ̀zɛfù mànà tsánà, ndɨrɔ̀ Zɛ̀bɛ̀dayò bhà inzo tsánà mànà.

Yěsù nɔ́tdù ka kɨ́ dhu
(Mrk 15.42-47; Luk 23.50-56; Yùw 19.38-42)

57 Pbɨ́tsɔ̀ngǎnǎ, atdí ònzɔ̌nzì alɛ nɨ́ɨra àhu Pìlatɔ̀ bhà. Ndɨ alɛ nɨ'ì
Àrìmàtayò tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ, ndɨrɔ̀ kɔ̌vɔ̀ nɨ'ì Yɔ̀zɛfù. Ka nɨ'ì Yěsù bhà
ábhàlǐ átɔ̀.
58 Nɨ́ kǎrà Pìlatɔ̀-tɨ'ɔ̀, ndàdù Yěsù-abvò nónzì. Nɨ́ Pìlatɔ̀ àdù ndɨ abvo
návi kabhu kà-fɔ́.
59 Nɨ́ Yɔ̀zɛfù adù ndɨ abvo nídyì, ndàkpɔ̀rɔ̀ ngbɔ̌na yà abvo ɔ̀tdù ka karɨ́
ɔ̀ná mbɛrù-ɔwʊ́tá nǐ.
60 Kǎdù àrà kɔ̀tdù yà ndì nyʊ́ ka kɔtdʊ́ya tí ɔ̀ná ndì ndabhù kogyè
bhalabhala ɔ̀ ibhu ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdù ádrùngbǎ odu-ɨ́yà-ba nɨ́gɛ̀rɛ̀
ndàpbǐ ndɨ ibhu-li'ɔ̀ nǐ, ndàdù àrà.
61 Màgàdalà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Màrɨyà mà, ngǎtsi Màrɨyà mànà náadù òko ányìrɔ̌,
ibhu-tsùnǎ.

Pbànówí rǐ Yěsù-adzìdɔ-ngbɔ̀ nɔ́dɔ dhu

62 Tsútsǎ nínganí, sàbatù-ɨdhɔ̀ tɔ̀ ìndrǔ ɔ́bhɔ̀lɔ̀ná ì ɔ̀ná ɨdhɔ dzidɔ̌ ùbho
ɨnga ɔ̌, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàfàrìsáyó mànà náawù atdíkpá
Pìlatɔ̀ bhà.
63 Abádhí adù àtìnà kà nǐ: «Ádrùngbǎlɛ́, wɔ̀ tìtɔ̀-ba nʊ́ʊnɔ ɨnzá ndì ndàpɛ̀
ɔ̀vɛ̀ rɔ́rɔ̀ dhu nísè wà ɔ̀ká. Kǎti, ìbhu ɨdhɔ dzidɔ̌ ndì rɨngbɛ̀ya ndì ɔvɛ-bvù
rɔ̀.
64 Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, dhu àkǎ nyavi kɔdɔ̀ wɔ̀ adzɨdɔ-ngbɔ̀ ràrà àhu
ìbhu ɨdhɔ ɔ̀. Obhó tí, kàbhà ábhàlǐ rǎdù ìwu kǎ-bvò nówè, 'ɔ̀wù nà, 'àdù
àtìnà ìndrǔ nǐ ɨwà kà rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvù rɔ̀. Nɨ́ wɔ̀ ndɨ tìtɔ̀ nádù ì'ì nzɛ́rɛ
nyʊ́, ròsè yà angyi ɨ'ì dɔ̀nǎ.»
65 Nɨ́ Pìlatɔ̀ adù àtìnà abádhí nǐ: «Kànǐ pbànówí sàndǐrì tí oko tí. Nɨ́
nyòwu, nyǎdù ndɨ adzɨdɔ-ngbɔ̀ nábhu kɔdɔ̀ mběyi yà nyǐ nyòzè ka dhu
bhěyi.»
66 Nɨ́ abádhí awù, 'àdù ize nílɨ ibhu-tsù ka kàpbǐ nǐ odu rɔ̌, 'àdù pbànówí
nʊ́lɨ ràmbɛ ndɨ adzɨdɔ-ngbɔ̀ nódɔ̀ dɔ̌.

28

Yěsù rǐ ndìngbɛ̀ dhu
(Mrk 16.1-10; Luk 24.1-12; Yùw 20.1-10)

1 Tsútsǎ nínganí, sàbatù-ɨdhɔ̀ dzidɔ̌ rùbho ɨnga ɔ̌, Màgàdalà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌
Màrɨyà mà, ngǎtsi Màrɨyà mànà náawù màmbì ɔ̌ Yěsù ka kɔ̀tdù rɔ́nga
nándà.
2 Nɨ́ ʊrɔ́ rɔ̀ tí, ádrùngbǎ mùtìtì nɨ́ɨsí, Kàgàwà bhà màlàyikà ràdù ìfo
ɔ̀rù-akpà ɔ̀ rɔ̀. Kǎdù odu nógɛ̀rɛ̀ igi, ndàdù àdɨ dɔ̀ná.
3 Kǐlɨ ndì ɔvɔ námbɨlɨ dhu tɔ́ awáwù bhěyi, kà-rɔ̌ mùdzarù ràdù ɔ̀wu
tdyé, mbìlìkàkù bhěyi.
4 Nɨ́ ádrùngbǎ ɔdɔ nɨ́ɨsí yà ibhu-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ̀ rɔ̌ rúbhi sàndǐrì ɔ̀. Abádhí adù
'ɔ̀pɛ̀ 'àmbɛ ìvi dɔ̌, ndɨrɔ̀ 'àdù 'àwà obvò ɨwà ʊ̀vɛ alɛ bhěyi.
5 Nɨ́ màlàyikà náapɛ̀ ɔtɛ, ndàtɨ vèbhálɛ nǐ: «Ìnzǐ nyɔ̀nzɨ ɔdɔ. Ma mùnɨ
wà dhu nyǐ nyómɛna alɛ ràrǐ Yěsù, yà mùsàlabhà dɔ̌ ka kʊ́tɔ̌ alɛ.

6 Kà rɨ̌ mbǎ ì'ì ɨrɔ́, kìngbɛ̀ wà ndì yà ndɨ ndʉnɔ dhu bhɛ̌yi. Nyìwʉ̌ nyàndà
pɛ́ kǎ-bvò ka kɨ́lɨ ràyi rónga.
7 Nɨ́ nyòwu nyʉ̀nɔ dhu tsàkàtsàkà kàbhà ábhàlɨ̌ tɔ̀ nyǎtɨ, ka rìngbɛ̀ wà
ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ kà ràrɨ̌ àrà nyɔ̌dɔ̀ kòmbí Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀. Ányì
nga ràrɨ̌ ndɨ nyɨ̌ nyɨ́ ndàlǎ nɨ̌. Kɔ̀nɨ̌ ma mì'ì nà fʉ̌kʉ̀ ma mʉnɔ tɨ́ dhu nɨ́
wɔ̀.»
8 Nɨ́ abádhí nɨ́ivà ì, 'òwù tsàkàtsàkà ibhu-tsʉ̀nǎ rɔ̀, ùlè tɨ́ ì ùlè ɔdɔ mà,
ábhɔ̌ dhɛ̀dhɛ mànà nɨ̌ rórɔ̀. Ndɨrɔ̀ abádhí adʉ̀ òtse 'òwù màkʉ̌rʉ̀ nà Yɛ̌sù
bhà ábhàlɨ̌ tɔ̀.
9 Ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, Yɛ̌sù ɨra, ndìrà ndùsò abádhí mànà, ndàdʉ̀ abádhí nátsɛ̀,
ndàtɨ: «Yǎmbʉ̀.» Abádhí adʉ̀ ìndri kà-tɨ'ɔ̀, 'ʉ̀lʉ̌ ì kà-pfɔ̀ rɔ̌, 'àdʉ̀ kìfʉ. 10 Nɨ́
Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Ìnzɨ̌ nyɔ̀nzɨ ɔdɔ. Nyòwu nyʉ̀nɔ dhu adɔ́du tɔ̀,
ròwù Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Ányì nga nɨ́ ndɨ, abádhí rɨ̌ malǎ nɨ̌.»

Pbànówí rɔ̌wu Yɛ̌sù ìngbɛ̀ ndì dhu nɔ́vɔ̀ dhu

11 Otu ɔ̌ kɔ̌kɔ̀ vèbhálɛ rɨ̌'ì rórɔ̀, yà Yɛ̌sù adzìdɔ-ngbɔ̀ nɔ́dɔ̀ rɔ̌ rúbhi
pbànówí nzínzì ɔ̌ ngúfe alɛ náadù ì Yèrùsalɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Abádhí náawù
kɔ̌kɔ̀ kɔ́rɔ́ ì nɔ̀nzì dhu náwɛ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tɔ̀.
12 Nɨ́ ɨ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà núundu
ì, 'àdʉ̀ 'ìrì ndínɨ̌ ì ubhò tɨ́ ábhɔ̌ fʉ̀rangà nyʉ́ pbànówí tɔ̀.
13 Abádhí adʉ̀ dhu ʉ̀ya ɨ pbànówí tɔ̀ 'àtɨ: «Nyɨ̌ nyowuna dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌
kpangba nyǎtɨ, kàbhà ábhàlɨ̌ rìwʉ̌ kǎ-bvò nówè kúbhingá ɔ̀dhɔ̀ nyɨ̌ nyɔ̀dhɔ̀
rɔ́.
14 Ndɨrɔ̀ lìwalɨ nɨ́ɨrɨna gukyè ndɨ dhu, nɨ́ mǎ mʉ̀nɨ wà mǎ mɨ́ kà-afí nábhʉ̌
rʉ̀kɔ̀ ndì tɨ́ dhu, ndɨrɔ̀ mǎdʉ̀ nyɨ̌gʉ ìnzɨ̌ nyǎbá tɨ́ àpbɛ̀!»
15 Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ Sàndɨ̌rì náakɔ̀ fʉ̀rangà, 'àdʉ̀ wɔ̀ fɨ̌yɔ̀ ka kʉ̀yǎ dhu kɛ̀lɛ̌ nɔ́nzì.
Nɨ́ ndɨ màkʉ̌rʉ̀ náadʉ̀ ndʉ̀gà Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌, rìrà àhʉ indo màtɨ́.

Yɛ̌sù rɨ̌ ndàvɨ̌ pbìndà ábhàlɨ̌ tɔ̀ dhu
(Mrk 16.14-18; Luk 24.36-49; Yùw 20.19-23; Kas 1.5-8)

16 Yɛ̌sù bhà atdí kumì dɔ̀ná atdí nà ábhàlɨ̌ náawù Gàlìlayà yà kɨ̀tɛ̀nà fɨ̌yɔ̀
pbìrì dɔ̀.
17 Nɨ́ ábhàlɨ̌ níitdègu Yɛ̌sù nálǎ, nɨ́ abádhí nɨ́ifʉ ka. Pbɛ́tʉ̀, dhèdhè abádhí
nzínzì ɔ̌ alɛ náa'u nzá dhu Yɛ̌sù nyʉ́ ràrɨ̌ ndɨ.
18 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ ìndri abádhí-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Kàgàwà níibho
wà kɔ́rɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga fudú ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu-tsí dɔ̌, ndɨrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsí
dɔ̌ màtɨ́.
19 Nɨ́rɔ̀, nyòwu kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ-bvʉ̀, nyǎdʉ̀ abádhí nábhʉ rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ì, 'òngò
pbàkà ábhàlɨ̌ tɨ́. Ndɨrɔ̀, nyùbho bàtizò abádhí tɔ̀, Àba Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̀, ka
t'ídhùnà-ɔvɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí-ɔvɔ̀ rɔ̌.
20 Ndɨrɔ̀, nyùdhe dhu abádhí tɔ̀ rìfʉ yà kɔ́rɔ́ ma mʉyá fʉ̌kʉ̀ dhu. Ndɨrɔ̀,
nyʉ̀nɨ dhu ma ràrɨ̌ ìnè atdíkpá nyɨ̌ mànà, ràrà àhʉ kɔ́rɔ́ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀
náaraya ndɔ̀dì ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀.»

Mǎrkɔ̀
andí Yěsù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀
Yàrí bhʉ̀kù ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí bhʉ̀kù nandí ní Mǎrkɔ̀, yà átɔ̀ ka kanzínà Yùwanɨ̀ Mǎrkɔ̀ tí. Ka nɨ'ɨ̀ Màrɨyà t'ídhùnà, ndɨrɔ̀ ndɨ Màrɨyà nɨ'ɨ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà ɔ̌ bhà nzínzì ɔ̌ atdí alɛ (Kas 12.12, 25). Mǎrkɔ̀ nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ nɨ'ɨ̀ nzɨ̌ uvitatálɛ, pbɛ́tʉ̀ ka nɨ'ɨ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ t'ɔ́dhɨ̀nà, yà atdíkpá abádhí arí kasʉ̀ ɔ̀nzɨ mànà (1Pɛ́ 5.13). Ndɨrɔ̀, Pɛ́tɛrʉ̀-tsʉ̌ ní ndɨ kɨ̌rɨ Yěsù dɔ̌ rɔ́tɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀. Mǎrkɔ̀ ʉnda andànà Bàrnabà mà uvitatálɛ Pɔlɔ̀ mànà fɨyɔ́ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ abhi ɔ̌ (Kas 12.25; 13.5). Olùnǎ rɔ̀, Bàrnabà níidyi Mǎrkɔ̀ ndínɨ̌ ara tí Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ tdítdɔ̌ Kìpurɔ̀ tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà tɔ̀ (Kas 15.36-39). Olùnǎ rɔ̀ nyʉ́ tdítdɔ̌ ní ndɨ, Mǎrkɔ̀ mà náadʉ̀ òwu 'òtù Pɔlɔ̀ nà yà wɛmbɛrɛ̀ tí ka kósò Pɔlɔ̀ Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ (Fìl 1.24; Kɔ̀l 4.10).

Mǎrkɔ̀ andí pbɨndà bhʉ̀kù yà ɨnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ́ pbàkrístɔ̀ tɔ̀. Ndɨ bhʉ̀kù ɔ̀, kɨ̌lɨ pbɨndà ɔtɛ-ɨvɛ́ Yěsù-kàsʉ̌ dɔ̌, ɨnzɨ̌ ní kǎrúdhěna dhu dɔ̌. Kɨ̌tɛ̀ Yěsù «Kàgàwà t'Ídhùnà tí» (1.1; 15.39), pbɛ́tʉ̀ Yěsù nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ ràdʉ̀ ndàtɨ «Ìndrʉ̌ t'ídhùnà tí» (8.31,38) «Ìndrʉ̌ t'ídhùnà-tɨ̀» ní, Kàgàwà ábhʉ kórɔ́ dhu dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ fɔná alɛ. Kà rɨ̌ dhu ɨ̀tɛ̀ átɔ̀, Yěsù rɨ'ɨ̀ ìndrʉ̌ obhó nyʉ́.

Yěsù apɛ̀ pbɨndà kasʉ̀ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ (1.1–9.50), ndàdʉ̀ àrà àhʉ nà Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀, rɔ̀sè dɔ̀tsí ní Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ (10.1–16.20).

Bhʉ̀kù-nyɨ̀tɨ̀ ka kóhù tí dhu

- Bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀ rɨ̌ Yěsù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu (1.1-13).
- Yěsù rɨ̌ pbɨndà kasʉ̀ ɔ̀pɛ̀ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ àrà àhʉ nà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu (1.14–10.52).
- Yěsù rɔ̌vɛ̀, kɔtdʉ̀ ndɨ̀, ndàdʉ̀ ndɨngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu (11.1–16.8).
- Yěsù rɨ̌ ndɨ̀tɛ̀ pbɨndà ábhàlɨ̌ tɔ̀ tdʉ̌ ndɨ ndɔdzí ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ dhu (16.9-20).

Bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀ rɨ̌ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu
(Màt 3.1-12; Luk 3.1-18; Yùw 1.19-28)

1 Yàrí ní Yěsù Krístɔ̀, Kàgàwà t'ídhùnà dɔ̌ rɔ́tɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ náapɛ̀ ndɨ tí dhu.

2 Àdhàdhɨ̀ nabì Ìsayà náandí dhu pbɨndà bhʉ̀kù ɔ̀ dhu bhěyi, ndàtɨ: «Kàgàwà rǎtɨna: ‹Ma mí pbàkà mʉ̀kɛ̀ngyɛ̀ nóvì angyi ɨndʉ̀. Kà rɨ̌ otu nɔ́wɛ̀ ɨndʉ̀*.›

3 Ndɨ mʉ̀kɛ̀ngyɛ̀ rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ɔrʉ́ tʉ̀na nyʉ́ nà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀, ndàtɨ: ‹Nyɔ̀bhɔlɔ ngʉdhà Ádrʉ̀ngbǎlɛ tɔ̀, nyùtǒ kà rʉ̀bhi ɔ̀ná otu*!›»

4 Ní Yùwanɨ̀ níitɔ ndɨ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀, ndàmbɛ bàtizò núbho dɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀, ndàdʉ̀ àrà dhu nɔ́vɔ rɔ̌ abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyɨ̌ nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzérɛnga, nyǎdʉ̀ bàtizò nálʉ, ndínɨ̌ Kàgàwà adʉ̀ tí fʉ̀kʉ́ nzérɛnga nʉ́bà fʉ̌kʉ̀.»

---

* **1:2 1.2** Màl 3.1 * **1:3 1.3** Ìsa 40.3

5 Yùdɛyà tɔ́ pɩ̀rì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́, Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɩ́gɔ̀ ɔ̌ alɛ mànà níiwúnà
kɔ́rɔ́ kà tɩ́'ɔ̀. Abádhí nʉ́ʉnɔ́nà fɩ̀yɔ́ nzɛ́rɛnga kpangba, Yùwanì ràdʉ̀ bàtizò
núbho fɩ̌yɔ̀ Yɔ̀rɔ̀danì tɔ́ ɩ́dha-akpà ɔ̀.
6 Yùwanì náafɔ́nà ngàmɩ̀yà tí kátɩ́na ìzǎ-ká nɩ̌ ka kódyù mʉ̀dzarʉ̀, ndàdʉ̀
mvʉna'ɔ̀ níso asé tɔ́ kùkyɛ̌ nɩ̌. Kǒngúnà ndì índù mà nɩ̌, ɩ̀rí ɔ̀ ɩ̀tɩ́-dha mànà.
7 Kǎránà dhu nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ihé-yà tɔ̀ ndàtɩ́: «Olù ríra dzidu dɔ̌ alɛ rɩ̌'ì
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɩ́ nà atdídɔ̀ ròsè dùdunǎ. Ma màkǎ nzá mɔkɔ̀ ma mʉnga
kàpfɔ̀ rɔ̌ kàyìtò-mbɩ̌* mà.
8 Ɩma, ma marí bàtizò núbhǒ fʉ̌kʉ̀ ɩ́dha nɩ̌. Pbɛ́tʉ̀, àbadhi náaraya bàtizò
núbho rɔ̌ fʉ̌kʉ̀ Ɩ̀lɩ̀lǎ-Alafí nɩ̌.»

Yɛ̌sù rɩ̌ bàtizò nálʉ̌ dhu
(Màt 3.13–4.11; Luk 3.21-22; 4.1-13)

9 Yùwanì arí bàtizò ùbhǒ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Yɛ̌sù nɩ́ɩra Gàlìlayà tɔ́ pɩ̀rì ɔ̌ atdí
kɩ́gɔ̀, Nàzàretì tí kátɩ́na ɔ̀ rɔ̀, ndìrà àhʉ Yɔ̀rɔ̀danì tɔ́ ɩ́dha-akpà ɔ̀, Yùwanì
ràdʉ̀ bàtizò nábhʉ fɩ̌ndà.
10 Nɩ́ ɩ́dha ɔ̀ rɔ̀ Yɛ̌sù rǎhʉ rɔ̀, kǎla ɔ̀rʉ̀-akpà-li'ɔ̀ ndìkpa rɩ́ rɔ́, Ɩ̀lɩ̀lǎ-Alafí
ràdʉ̀ ìfo ɔ̀ná kà-dɔ̌ àmbò tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌.
11 Ndɩ̀rɔ̀, kɩ̀rɩ́ atdí alɛ-tù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rɔ́tɛ rɔ́, ndàtɩ́: «Ɩnyɩ́ nɩ́ Idhùdu, yà
atdídɔ̀ ma mózè alɛ, ɩ́dhɛ̀du náarí ndìkǎ okúnʉ dɔ̀ rɔ̀.»
12 Nɩ́ ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, Ɩ̀lɩ̀lǎ-Alafí nʉ́ʉtʉ Yɛ̌sù ràrà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀.
13 Nɩ́ kǎnzì ìfɔ kumì ɩ́dhɔ ányì, Sìtanì ràdʉ̀ àmbɛ kà-afí númvu dɔ̌. Kǎdì
ɩ̀rí ɔ̌ ìzǎ náaróko ɔ̀ná ngari ɔ̀, màlàyíká ràdʉ̀ àmbɛ dzʉ̀nàna nɔ́nzì dɔ̌.

Yɛ̌sù rɩ̌ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ pɩ̀ndà ábhàlɩ̌ núnzi dhu
(Màt 4.12-22; Luk 4.14-15; 5.1-11)

14 Yùwanì ka kósò imbi ɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yɛ̌sù náarà Gàlìlayà tɔ́ pɩ̀rì ɔ̀,
ndàmbɛ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ dɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀.
15 Kǎránà àtìnà rɔ̌: «Kàsʉmì nákǎ wà. Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà
Kàgàwà bhà Idzi-tsʉ̀ níndù wà ndì. Nɩ́, nyʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyɩ̌ nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga,
ndɩ̀rɔ̀ nyà'u Ídzì Màkʉ̌rʉ̀.»
16 Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʉ̀-bɩ̀dɔ̀ ndì ndúbhi rɔ́rɔ̀, Yɛ̌sù náala ɔ́yɔ̀ àwɛ̌rù, Sìmonì† mà
adɔ̀nà Àndɛ̀rɛyà nà, ìbhɛ̀ nóho rí imbi nɩ̌ rɛ̀rʉ̀ ɔ̌ rɔ́.
17 Nɩ́ Yɛ̌sù náatɩ́ abádhí nɩ̌: «Nyìwʉ̌ owùdu ɔ̌, ma mí nyʉ̌gɛ̀rɛ̀ nyɔ̌ngò
ìndrʉ̌ tɔ́ àwɛ̌rù‡ tí.»
18 Nɩ́ ʉrɔ́ rɔ̀ tí, abádhí nʉ́ʉbhà fɩ̀yɔ́ ìbhɛ̀-mbɩ̌, 'àdʉ̀ òwu kɔ̌wù ɔ̌.
19 Tdítdɔ̀, Yɛ̌sù náandrì ɩ́tsɛta akɛ, ndàdʉ̀ Zɛ̀bɛ̀dayò bhà inzo, Yàkɔbhɔ̀
mà Yùwanì nà nála. Abádhí nɩ́ɩ'ì fɩ̌yɔ́ ibhú ɔ̀, fɩ̀yɔ́ ìbhɛ̀-mbɩ̌ nóbhɔlɔ ì'í rɔ́.
20 Nɩ́ ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, Yɛ̌sù náanzi abádhí. Nɩ́, abádhí adʉ̀ àbayà Zɛ̀bɛ̀dayò
nʉ́bhà ibhú ɔ̀ kasʉtálɛ mànà, 'àdʉ̀ òwu Yɛ̌sù-owù ɔ̌.

Yɛ̌sù rɩ̌ nzɛ́rɛ-alafí nà arí'ì atdí alɛ nígʉ̌ dhu
(Luk 4.31-37)

21 Yɛ̌sù mà pɩ̀ndà ábhàlɩ̌ mànà náawù ùvò Kàpɛ̀rnàwumù tí kátɩ́na kɩ́gɔ̀
ɔ̀. Nɩ́, Pbàyàhúdí tɔ́ asota-dhɔ̀ ɔ̌, Yɛ̌sù náatsù unduta-dzà ɔ̀, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀
ndùdhe dhu ányì-dzá ì'ì alɛ tɔ̀.
22 Nɩ́ Yɛ̌sù rʉ̌nɔna dhu nɩ́rɩ rí alɛ ɩ́dhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̀, kàrɩ̌ dhu núdhě tí
dhu dɔ̌. Obhó tí, kàbhà dhu t'údheta nɩ́ɩ'ì mbǎ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó

---

* **1:7 1.7** Alɛ-pfɔ̀ rɔ̌ kàyìtò-mbɩ̌ t'ʉ́ngata nɩ́'ì ɩnɔ-kàsʉ̌. † **1:16 1.16** Ndɩ́ Sìmonì-ɔvɔ̀ nɩ́ Pɛ́tɛrʉ̀ átɔ̀ (Mrk 3.16). ‡ **1:17 1.17** Kà-tì nɩ́: Ìndrʉ̌-tsʉ̀ ùndu róngo Kàgàwà-owù nʉngʉ tí alɛ.

tɔ́ dhu t'údheta bhěyi. Ndɨrɔ̀, kămbɛ́nà dhu núdhe dɔ̌ ádrʉ̀ngbănga tɔ́ ɔbɨ nyʉ́ nà.
23 Nɨ́ wɔ̀ kàrɨ̌ dhu núdhě ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ tɨ́, nzɛ́rɛ-alafí nà arɨ́'ì atdí alɛ náatsù ndɨ unduta-dzà ɔ̀, ndàdʉ̀ òkù ndàtɨ:
24 «Ádhu nyɨ nyòzè mă nà Yěsù, Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ́? Nyɨ nyìrà tɨ́ tsěka nyɨ nyɔtdɨ́ tɨ́? Ma mʉ̀nɨ wà dhu mběyi nyʉ́ nyɨ ràrɨ̌ àdhɨ. Nyɨ nɨ́ Kàgàwà ívì ɨ̀lɨ̌lă alɛ.»
25 Nɨ́ Yěsù náarʉ̀ wɔ̀ alɛ ɔ̀ rɨ́'ì nzɛ́rɛ-alafí dɔ̌, ndàtɨ: «Ɨ́nè, áhʉ̌ wɔ̀ alɛ ɔ̀ rɔ̀!»
26 Nɨ́ wɔ̀ ndɨ nzɛ́rɛ-alafí nɨ́ɨyà wɔ̀ alɛ-ɔ̌nga ɔbɨ nyʉ́ nà, ndàdʉ̀ àhʉ kà ɔ̀ rɔ̀ ádrʉ̀ngbă ìkʉ̌ nyʉ́ nà.
27 Kɔ́rɔ́ alɛ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ, ràmbɛ dhu nɔ́ngʉ̀ dɔ̌ tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ɨ́ngbà dhu-tɨdɔ̀ wɔ̀? Màkʉ̌rʉ̀-ɔwʉ́tá nyʉ́ nɨ́ yà ádrʉ̀ngbănga tɔ́ ɔbɨ nyʉ́ nà ka kʉ̀nɔ̀! Yàrɨ́ alɛ rɨ̌ dhu nʉ́yă nzɛ́rɛ-alafí tɔ̀ màtɨ́, ràdʉ̀ tsʉ̀ná dhu nírì!»
28 Nɨ́ Yěsù rɔ̌nzɨna dhu-ɔ̀yɨ̌ nʉ́ʉgà ndì kòmbómbí kɔ́rɔ́ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌.

Yěsù rɨ̌ andɨ nà ábhɔ̌ alɛ nígʉ̌ dhu
(Màt 8.14-17; Luk 4.38-41)

29 Unduta-dzà ɔ̀ rɔ̀ ì 'ùvò dhu-dzidɔ̌, Yěsù mà náadʉ̀ òwu ʉ̀rɔ́ rɔ̀ tɨ́ Sìmonì mà Àndɛ̀rɛyà nà mà t'ídza. Abádhí awù atdíkpá Yàkɔbhɔ̀ mà Yùwanɨ mànà nà.
30 Nɨ́ ányɨ-dzá, Sìmonì bhà agʉna-àyi nɨ́ɨ'ì ara dɔ̀ ndɨ ndàyi rɔ́, atdídɔ̌ kàzʉ ʉ̀tɔ̀ ndì ɔ̀na nă nɨ́dhunɨ̌. Nɨ́, yà Yěsù ìrà àhʉ rɔ́rɔ̀ tɨ́, ka kavɔ̀ ɨ́yàdhíyà rǎndɨ dhu kà tɔ̀.
31 Nɨ́ Yěsù náandrì kà ɨ, ndàlʉ̌ kɔ̌tsʉ́, ndàdʉ̀ kìvà ɔrʉ̀. Nɨ́ kà-ɔ̌ ì'ì kàzʉ náavɛ̀, kà ràdʉ̀ àdɨ ndàmbɛ ɔ̀nyʉ̀ ùbho dɔ̌ abádhí tɔ̀.
32 Pbítsɔ̀ngă, adyifɔ̀ nótsù dhu-dzidɔ̌, ka kowúnà ìwu rɔ̌ andɨ nà arɨ́'ì kɔ́rɔ́ alɛ nà Yěsù tɨ'ɔ̀, nzɛ́rɛ-alafí nà arɨ́'ì alɛ mànà.
33 Nɨ́, kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ núundu ì kɔ́rɔ́ Yěsù rɨ̌'ì ɔ̀nà ɨdza-lí.
34 Nɨ́ Yěsù nɨ́ɨgʉ́ dhèdhèrɔ̀ andɨ-tɨdɔ̀ nɨ̌ arándɨ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́. Kǎránà nzɛ́rɛ-alafí nípfo rɔ̌ átɔ̀ ábhɔ̌ alɛ ɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, kǎránà nzɨ̌ ɨ nzɛ́rɛ-alafí nʉ́bhà rɔ̌ rɔ̀tɛ̀, ɨwà abádhí nʉ́nɨ Yěsù ràrɨ̌ àdhɨ dhu nídhunɨ̌.

Yěsù rɨ̌ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ dhu
(Luk 4.42-44)

35 Tsútsă níganí bhɔ̌tsʉngá, ɨnzá ɨnga nápɛ̀ àwʉ̀ rɔ́rɔ̀, Yěsù nɨ́ɨvà ndì ndàhʉ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ndàrà igi rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀ ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɨ̀tsɔ̀ ndì ányɨ.
36 Nɨ́, Sìmonì mà ɔdhína mànà náawù kɔ̀mɛ̀.
37 Nɨ́ Yěsù ì àla rɔ̀, abádhí náatɨ kà nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbălɛ́, kɔ́rɔ́ alɛ rɨ̌ nyɔmɛ.»
38 Pbɛ́tʉ̀ Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Kòwu kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ rɨ́'ì ngʉ̌kpà pbanga ɔ̀. Ányɨ, ma màkǎ mʉnɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ átɔ̀, ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ma mɨra nídhunɨ̌.»
39 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ kǎdʉ̀ ùbhi Gàlìlayà ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌, ndàrà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ndɨ pbìrì ɔ̌ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àrà nzɛ́rɛ-alafí nípfo rɔ̌ abádhí rɨ̌'ì ɔ̀yà alɛ ɔ̀ rɔ̀.

Yěsù rɨ̌ kíkí nà alɛ nábhʉ̌ rìlă Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ dhu
(Màt 8.1-4; Luk 5.12-16; 17.12-19)

40 Atdíku, kíkí nà atdí alɛ ní'ɨra Yěsù ɨ, ndìtsì ndɔ̀kɔ̀ ɔtdyʉ̀na dɔ̀ kɔ̀nzɨ̌,
ndàdʉ̀ ndìtsɔ̀ kàrɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ nyòzè ka nɨ̌, nyɨ nyínè nyabhʉ ma mɨlǎ
Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌.»
41 Ní Yěsù náabà ɨzʉ kàdɔ̀, ndàdʉ̀ ɔtsʉ́na nágbà, ndàpbàlǎ kàngbɔ̀,
ndàdʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Ɨwà ma mòzè. Ɨ́lǎnà!»
42 Ní ányɨ̀rɔ̀ rɔ̀ tí, kíkí níikù wɔ̀rí alɛ rɔ̀ rɔ̀, kà ràdʉ̀ ɨ̀lǎ.
43 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yěsù ʉyá dhu kà tɔ̀ ɔbɨ nyʉ́ nà, ndàdʉ̀ kàvi ràrà,
44 ndàtɨ nɨ̌: «Ándà nga mběyi, àpɛ́ nyʉnɔ wɔ̀ dhu atdí alɛ tɔ̀ màtí. Pbɛ́tʉ̀
árà nyɨtè nyɨ nyɔ̀gʉ̀ dhu kùhanɨ̀ tɔ̀, ndɨrɔ̀ nyádʉ̀ nyabhʉ̀ yà Músà bhà
Ʊyátá nʉ́ʉyá pɛrɛ̀ Kàgàwà tɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ nyɔ̀gʉ̀ dhu nɨtè tí kórɔ́ alɛ tɔ̀*.»
45 Pbɛ́tʉ̀ wɔ̀rí alɛ níitdègu àrà, náadʉ̀ ndɔ̀pè ndàrà rɔ̀ná ndɨ nɔ̀nzɨ dhu
náwɛ rɔ̀ atdídɔ̀ nyʉ́, ndʉ̀gà ndɨ dhu-ɔ̀yɨ kórɔ́ ngari ɔ̀nǎ. Wɔ̀ ndɨ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀, Yěsù náadʉ́nà nzɨ̌ àrà òtsù rɔ̀ kpangba atdí kɨgɔ̀ ɔ̀ màtí, pbɛ́tʉ̀ kǎránà
àdɨ rɔ̀ lèngɛ̀lèngɛ̀. Ní, ìndrǔ owúnà ìwu rɔ̀ kà-tɨ'ɔ̀ kórɔ́ ngari ɔ̀nǎ rɔ̀.

2

Yěsù rɨ̌ ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ nígʉ̌ ndàdʉ̀ pbìndà nzɛ́rɛnga nʉ́bà dhu
(Màt 9.1-8; Luk 5.17-26)

1 Ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̀, Yěsù níingo tdítdɔ̀ Kàpɛ̀rnàwumù tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, kórɔ́ alɛ
ràdʉ̀ dhu ìrì, ìnè kà ràrɨ̌'ì ɨdzá*.
2 Ní ábhɔ̌ alɛ́-yà núundu ì Yěsù rɨ̌'ì ɔ̀nà ɨdza ɔ̌, ìmbǎ alɛ-pfɔ̀ kafɔ́ rɔ́nga
mà rì'ì ndɨ ɨdza-lí màtí. Yěsù náadʉ̀ àdɨ ndàmbɛ Kàgàwà bhà Ɔtɛ núdhe
dɔ̀ abádhí tɔ̀.
3 Nírɔ̀ ní ndɨ ngʉ̌kpà alɛ níiwú ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ nà Yěsù-tɨ'ɔ̀, ìfɔ alɛ nánɔ̀
ótdù dɔ̀ rɔ́rɔ̀.
4 Pbɛ́tʉ̀, abádhí rɨ̌ ndɨ alɛ nítsǔ Yěsù-tɨ'ɔ̀ dhu níi'ì ɔbɨ tí ihé-yà-okú dɔ̀ rɔ̀.
Ní abádhí nʉ́ʉngbɛ ɨdza-dɔ̀tsirɔ̀ yà Yěsù nádɨ ɔ̀ná ngari dɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ wɔ̀rí
alɛ nífo ɔ̀ná ótdù mànà Yěsù-ɔ̀nzɨ̌.
5 Ní kɔ̀rí alɛ tɔ́ a'uta ndì ndàla rɔ̀, Yěsù atɨ wɔ̀ ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ nɨ̌: «Ɔdhí,
ma mʉ̀bà wà pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga.»
6 Ní, yà ányɨ̀rɔ̀ ì òkò rɔ́ ɨ'ì Músà bhà Ʊyátá tɔ́ ngúfe màlímó, náambɛ́nà
ɨnga nírɛ̀ dɔ̀ afíya ɔ̀, 'àmbɛ àtìnà dɔ̀:
7 «Ádhu wɔ̀ alɛ rɨ̌ dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ nyʉ́ Kàgàwà nɨ̌ nɨ̌? Ádhɨ ìndrǔ bhà
nzɛ́rɛnga nʉ́bà rádʉ̀, ɨnzá ní Kàgàwà kèlɛ̌ atdírɔ̀ nʉ́bà ka rɔ̀?»
8 Ní ʉrɔ́ rɔ̀ tí, Yěsù nʉ́ʉnɨ abádhí rɨ̌rèna afíya ɔ̀ dhu, ndàdʉ̀ dhu ìvu
abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyí'ì wɔ̀rí ɨrèta-tɨdɔ̀ nà nɨ̌?
9 Katɨ ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ nɨ̌: ‹Ma mʉ̀bà wà pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga›, ndɨrɔ̀ katɨ:
‹Ɨvà nyɨ, ítdù ɨndʉ́ ótdù, nyadʉ̀ àrà›, ní kɔ̀rí ɔ́yɔ̀ dhu nzínzì ɔ̀ ɨsó rɔ́'ɔ dhu
ní àdhu?
10 Nírɔ̀, ma mòzè nyʉ̌nɨ dhu, ìnè Ìndrǔ t'ídhùnà ràrɨ̌'ì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́
ɔbɨ nà, ndʉ̀bà ìndrǔ bhà nzɛ́rɛnga yà adzɨ dɔ̀.» Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ àtìnà wɔ̀
ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ nɨ̌:
11 «Ma mátɨna ɨnyɨ nɨ̌: Ɨvà nyɨ, ítdù ɨndʉ́ ótdù, nyadʉ̀ àrà pbʉ̀kʉ̀.»
12 Ní ányɨ̀rɔ̀ rɔ̀ tí, wɔ̀rí alɛ níivà ndì kórɔ́ alɛ-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ rɔ̀, ndìtdù fìndá
ótdù, ndàdʉ̀ àrà pbìndà. Ɨdhɔ nyʉ́ nʉ́ʉkɔ ʉrɔ́ ì'ì alɛ́-yà kórɔ́ atdídɔ̀, ràdʉ̀
Kàgàwà nífʉ 'àtɨ: «Ɨnzá mǎ màpè yà dhu bhěyi dhu-tɨdɔ̀ nálǎ!»

---

* **1:44 1.44** Law 14.2-31 * **2:1 2.1** Ndɨ ɨdza nɨ'ì ngǎtsi nɨ̌ Sìmonì mà Àndɛ̀rɛyà mànà màtɔ́ (Mrk 1.29).

Yěsù rǐ Lawì nánzi owùna nʉngʉ tí dhu
(Màt 9.9-13; Luk 5.27-32)

13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù náadù ndɨ̀ Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̀. Ní, ihé-yà
nóowúnà ìwu rɔ̌ kà ɨ, kà ràdʉ̀ àmbɛ dhu ùdhe dɔ̌ fǐyɔ̀.
14 Ní ʉ̀da ndɨ̀ ndʉ́da rɔ́rɔ̀, kăla Lawì[†], Àlʉ̀fayò t'ídhùnà pàratà t'ʉ́fɔ́tá-
dzà ɔ̌ àdɨ rɔ́. Ní Yěsù atɨ kà nǐ: «Ɨ́rà owùdu ɔ̌.» Ní, Lawì adʉ̀ ndɨ̀và ndàrà
kŏwù ɔ̌.
15 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù mà pbɨ̀ndà ábhàlǐ mànà náawù dhu nɔ́nyʉ̀ ndɨ
Lawì bhà ɨdza. Ní, pàratà tɔ́ ibí pbàndɔ́mbɛ́ mà, nzɛ́rɛnga tɔ́ ngʉ̌kpà alɛ
mànà nɨ́ɨ'ì atdíkpá abádhí mànà ndɨ ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nă. Obhó tí, ibí ɨ dhu bhěyi
alɛ-tɨdɔ̀ nóongónà ndɨ ùbhi kŏwù ɔ̌.
16 Ní Pbàfàrìsáyó nzínzì ɔ̌ Músà bhà Ʉyátá tɔ́ màlímó nɨ́ɨ'ì ìnè ányìrɔ̌.
Ní abádhí níitdègu Yěsù mà rǐ dhu ɔ̀nyʉ ɨ nzɛ́rɛngatálɛ mà, pàratà tɔ́
pbàndɔ́mbɛ́ mànà dhu nálă, náatɨ Yěsù bhà ábhàlǐ nǐ: «Ádhu kàrǐ dhu
nɔ́nyʉ pàratà tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ mà ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛngatálɛ mànà ní?»
17 Ní, wɔ̀ dhu ndɨ ndɨ̀rì rɔ̀, Yěsù adʉ̀ atɨ̀nà abádhí nǐ: «Ɨ̀mbă rí'ì andɨ nà
alɛ náarí nzǐ mʉ̀ngangà-atdyú nóho, pbɛ́tʉ̀ mʉ̀ngangà-atdyú òho arí alɛ
ní andɨ nà rí'ì kɛ̀lɛ̌. Ɨnzá ma mɨra obhónángatálɛ núnzì, pbɛ́tʉ̀ ma mɨra
ùnzìnà ní nzɛ́rɛngatálɛ.»

Yěsù bhà ɨrɛ̀ta ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ t'ʉ́tsɨta dɔ̌
(Màt 9.14-17; Luk 5.33-39)

18 Bàtizò nubhónà Yùwanì bhà ábhàlǐ mà Pbàfàrìsáyó mànà nóongónà
ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsì. Ní atdíku, ìndrǔ iwú dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌, 'àtɨ: «Ádhu
Yùwanì bhà ábhàlǐ mà Pbàfàrìsáyó tɔ́ ábhàlǐ mànà náarí ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀
nʉ́tsɨ, ìnzǐ pbʉ̀kʉ̀ ábhàlǐ ràdʉ̀ kʉ̀tsì átɔ̀ nǐ?»
19 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ mbólí ɔ̌ ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyɨ̀rɛ̀ tí nga
àdhìngbă ka kʉ̀ndà nǐ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ ìwǔ alɛ ràrădʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsì,
àzèmbè ìnè akpa-tsi rǐ'ì nzínzìya ɔ̌ rɔ́rɔ̀? Ɨnzǐ akɛkpá màtí! Kɔ́rɔ́ kàsʉmì
yà ìnè ì í'ì ɔ̀ná atdíkpá akpa-tsi mànà ɔ̌, abádhí rǐ nzǐ àdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀
nʉ́tsì.
20 Pbɛ́tʉ̀, atdí ɨdhɔ nɨ́ɨ'ɨya ìnè, yà akpa-tsi nódyì ka kí ɔ̀ná abádhí nzínzì
ɔ̌ rɔ̀. Ndɨ ɨdhɔ rǎkǎ nínganí ní ndɨ, abádhí nʉ́ʉtsɨya ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀.
21 Ndɨrɔ̀, ìnzǐ atdí alɛ mà rǎdʉ̀ ngoyì-ɔwʉ́tá tɔ́ kɛ̀lɛ̀mʉ̀ nápba mbɛrʉ̀-ayí
ɔ̌, akyɛ ndɨ kɛ̀lɛ̀mʉ̀ náadʉ̀na ndàduru ndɨ mbɛrʉ̀ ka kù'o rɔ̀, ndàdʉ̀ ndɨ
mbɛrʉ̀-ayí nʉ́fà, ndɨ ʉfàta-bhu ràdʉ̀ àhʉ íhǔ nyʉ́ tdítdɔ̌ nǐ.
22 Ndɨ dhu bhěyi tí, ka kí nzǐ àdʉ̀ dìvayì-ɔwʉ́tá nísɨ kàmʉdzɛ̀-ayí ɔ̀, akyɛ
ndɨ dìvayì nɨ́ɨvʉ̀na kàmʉdzɛ̀-ayí ɔ̀, ràdʉ̀ ndɨ kàmʉdzɛ̀ nʉ́fà, ndɨ dìvayì ràdʉ̀
ndʉ̀fʉ̀ obvò nǐ. Nírɔ̀ dhu-ɔ̀fɔ̀ nga kɨsǐ dìvayì-ɔwʉ́tá kàmʉdzɛ̀-ɔwʉ́tá ɔ̀.»

Yěsù bhà ɨrɛ̀ta Pbàyàhúdí tɔ́ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ dɔ̌
(Màt 12.1-8; Luk 6.1-5)

23 Atdíku Pbàyàhúdí tɔ́ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, Yěsù mà pbɨ̀ndà ábhàlǐ mànà
náambénà òwu dɔ̌ nganʉ̀ tɔ́ ɨnga ɔ̀na nă ʉ́dà otu ɔ̌. Ní, Yěsù bhà ábhàlǐ
náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'òwù otu-igì dɔ̌ rǐ'ì nganʉ̀ náfà rɔ̌.
24 Ní wɔ̀ dhu nàla Pbàfàrìsáyó náatɨ Yěsù nǐ: «Ándà pɛ́ dhu, ádhu pbʉ̀kʉ̀
ábhàlǐ rǐ ɨnzá àlɛ̌ tɔ́ ʉyátá ávi dhu ɔ̀nzɨ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ ní[*]?»

[†] **2:14 2.14** Ngǎtsi ndɨ Lawì ɔvɔ̀ ní'ì Màtayò (Màt 9.9).

[*] **2:24 2.24** Tɔ̀r 23.25

25 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyàpɛ̀ tɨ́ ɨnzá Dàwudì
náanzì dhu nɔ́zʉ̀*? Atdíku, àbadhi mà rɔ̀ná alɛ mànà nɨ́ɨ'ì àwù nà, ìmbǎ
ì ɔ́nyʉna dhu ràdʉ̀ ì'ì.
26 Nɨ́, kǎtsù Kàgàwà bhà ɨdza, ndàdʉ̀ pɛrɛ̀ tɨ́ ka kùbho Kàgàwà tɔ̀ mʉ̀gatì
nídyì ndɔ̀nyʉ̀. Obhó tɨ́, àlɛ̌ tɔ́ Ʊyátá rǎtɨna wɔ̀ ndɨ mʉ̀gatì nɔ́nyʉ̀ rádʉ̀ ràrɨ̌
pbàkùhání kɛ̀lɛ̌ vɨ̌ya dɔ̌ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ Dàwudì nɨ́idyi ka ndɔ̀nyʉ̀, ndàdʉ̀ kàbhʉ
átɔ̀ ì ùbhi mànà pbìndà alɛ tɔ̀. Wɔ̀ ndɨ dhu náanzì ndì Àbìyàtarì nɨ́ɨ'ì
pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà tɨ́ nínganí.»
27 Yɛ̌sù adʉ̀ ɑ̀tìnà tdɨ́tdɔ̀ abádhí nɨ̌: «Ìndrǔ ka kanzì nzá sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ tɔ̀,
pbɛ́tʉ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ka kanzì ìndrǔ tɔ̀.
28 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ɨma Ìndrǔ t'ídhùnà, ɨma nɨ́ ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ
sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ dɔ̌ màtɨ́.»

3

Yɛ̌sù rɨ̌ ɔtsʉ́na ótsù alɛ nígʉ̌ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ dhu
(Màt 12.9-14; Luk 6.6-11)

1 Ngǎtsi nínganí sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, Yɛ̌sù náatsù tdɨ́tdɔ̌ unduta-dzà ɔ̀. Nɨ́
ɔtsʉ́na ótsù atdí alɛ nɨ́ɨ'ì ányì-dza.
2 Ányìrɔ̌ ì'ì ngʉ̌kpà alɛ náambɛ́nà Yɛ̌sù nándà dɔ̌ atdyúya nyʉ́ nà, ndɨ́nɨ̌
'ala tɨ́, kàrà tɨ́ wɔ̀ alɛ nígɨ̌gʉ̌ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, ndɨ́nɨ̌ 'adʉ̀ tɨ́ kɔ̀bhʉ̀ ndɨ dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀.
3 Nɨ́ Yɛ̌sù atɨ wɔ̀ ndɨ ɔtsʉ́na ótsù alɛ nɨ̌: «Ɨ́và nyɨ, nyidè ʉrɔ́ kɔ́rɔ́ alɛ
nzínzì ɔ̌.»
4 Tdɨ́tdɔ̌ kǎdʉ̀ dhu nívu yà ányìrɔ̌ ì'ì alɛ-tsʉ̌ ndàtɨ: «Àlɛ̌ tɔ́ Ʊyátá návi tɨ́
kɔnzì ídzì dhu ìndrǔ tɔ̀, ndɨrɔ̀ tɨ́ kɔnzì nzérɛ dhu ìndrǔ tɔ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌?
Tɨ́ kɨgʉ̌ ìndrǔ bhà ípìrɔ̌nga, ndɨrɔ̀ tɨ́ kʉbhà ndɨ alɛ rɔ̀vɛ̀?» Pbɛ́tʉ̀ abádhí
adʉ̀ ìnɛ̀ ìnɛ̀ tɨ́.
5 Nɨ́, Yɛ̌sù náandà abádhí-dɔ̀ nga kɔ́rɔ́ akótá nyʉ́ nà, ɨzʉ ràdʉ̀ ndʉ̀ka
atdídɔ̌ abádhí tɔ́ odú alɛ-afí-okú dɔ̀ rɔ̀. Nɨ́ kǎdʉ̀ ɑ̀tìnà ndɨ alɛ nɨ̌: «Ɨ́gba
ɔtsʉ́nʉ!» Kà ràdʉ̀ kɨgbà. Nɨ́ kɔ̌tsʉ́ náadʉ̀ ɔ̀gʉ̀ ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́.
6 Nɨ́ ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, Pbàfàrìsáyó núuvò unduta-dzà ɔ̀ rɔ̀, 'ádʉ̀ 'ùndu Hɛ̀rɔdɛ̀
bhà alɛ mànà, ndɨ́nɨ̌ 'ɨrɨ tɨ́ ì ìngbǎ dhu bhɛ̌yi màtɨ́ ka kɨ́ Yɛ̌sù nábhʉ̌ kohò
dhu dɔ̌.

Ihé-yà rɨ̌wu kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ rɔ̀ Yɛ̌sù rɨ̌'ì ɨ dhu
(Màt 4.23-25; 12.15-16; Luk 6.17-19)

7 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà nɨ́ɨdhá ì Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʉ̀-
bɨdò, ábhɔ̌ alɛ tɔ́ ihé-yà ràdʉ̀ òwu owùya ɔ̌. Ɨ alɛ́-yà níiwú Gàlìlayà tɔ́ pbìrì
ɔ̀ rɔ̀, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀,
8 Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, Ìdùmɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, Yɔ̀rɔ̀danì tɔ́ ɨdha-akpà-
adzènǎ rɔ̀ arɨ́'ì pbìrì ɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ abádhí iwú Tirò mà Sìdɔnà mànà tɔ́ kɨgɔ̀
tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̀nǎ rɔ̀. Ɨ ábhɔ̌ alɛ tɔ́ ihé-yà níiwú Yɛ̌sù ɨ, kǎrónzɨna dhu-ɔ̀yɨ̌ ì
ɨ́rì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
9 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ pbìndà ábhàlɨ̌ návi rìlɨ atdí ibhú fɨ́ndà, akyɛ ndɨ ihé-yà
níipbóna ndì nɨ̌.
10 Obhó tɨ́, ibí alɛ nígʉ̌ kǎrɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kɔ́rɔ́ alɛ andɨ nà rɨ́'ì nóowúnà
'òdzì rɔ̌ kà rɨ̌'ì ɨ, ndɨ́nɨ̌ 'apbálá tɨ́ kàngbɔ̀.

---

* **2:25 2.25** 1Sà 21.1-6

11 Ndɨrɔ̀ Yɛ̌sù ɨ̀ àla rɔ̀, nzɛ́rɛ-alafí nóowúnà yà ɨ̀ arɨ́'ɨ̀ ɔ̀yà alɛ nábhʉ̀ rɔ̌ rʉ̀kɔ ɨ̀ ɔtdyʉ̀ya dɔ̌ Yɛ̌sù-ɔ̀nzɨ̌, 'àdʉ̀ òwu abádhí àbhʉ̀ rɔ̌ rùkʉ̌, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Ɨ̀nyɨ, nyɨ nɨ́ Kàgàwà t'ídhùnà nyʉ́.»
12 Pbɛ́tʉ̀ Yɛ̌sù adʉ́nà àrà dhu nʉ́ya rɔ̌ ɨ́ nzɛ́rɛ-alafí tɔ̀ ɔbɨ nyʉ́ nà, ɨ̀nzɨ̌ àdhɨ màtɨ́ ndì ndɨ́'ɨ̀ dhu nʉ̀nɔ tɨ́.

Yɛ̌sù rɨ̌ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà alɛ nóvò ndʉ̀lɨ uvitatálɛ tɨ́ dhu (Màt 10.1-4; Luk 6.12-16)

13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù núupò atdí pbìrì dɔ̀, ndàdʉ̀ ndɨ ndòzè ndùnzì alɛ núnzì, ɨ́ alɛ ràdʉ̀ ìwu tɨna ɔ̀.
14 Kǎdʉ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà alɛ nʉ́lɨ, ndàdʉ̀ ɔvɔ̀ya nɔ́vɔ̀ «uvitatálɛ» tɨ́. Kʉ̌lɨ abádhí ndɨ́nɨ̌ 'ongó tɨ́ oko mànà atdíkpá. Kʉ̌lɨ abádhí, ndɨ́nɨ̌ ndongó tɨ́ ùvinà ròwù Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀,
15 ndɨrɔ̀ ndɨ́nɨ̌ ɨ'ɨ́ tɨ́ ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nà 'òwù nzɛ́rɛ-alafí nípfo rɔ̌ nɨ̌ ìndrʉ̌ ɔ̀ rɔ̀.
16 Yàrɨ́ nɨ́ ndɨ yà kǎvò atdí-kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà Uvitatálɛ-ɔvɔ̀: Sìmonì (Yɛ̌sù adʉ̀ ngǎtsi kɔ̌vɔ̀ nɔ́vɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ tɨ́),
17 Yàkɔbhɔ̀ mà adɔ̀nà Yùwanɨ nà. Abádhí ɔ́yɔ̌ kɔ́rɔ́ nɨ'ɨ̀ Zɛ̀bɛ̀dayò bhà inzo. Yɛ̌sù adʉ̀ ngǎtsi abádhí-ɔvɔ̀ nɔ́vɔ̀ Bɔ̀wànɛrgɛ̀ tɨ́, kà-tɨ̀ nɨ́ ɔvɔ bhà inzo.
18 Àndɛ̀rɛyà, Fìlipò, Bàrtɔ̀lɔ̀mayò, Màtayò, Tʉ̀masɨ, Yàkɔbhɔ̀ (Àlʉ̀fayò t'ídhùnà), Tàdayò, Sìmonì, yà atdídɔ̌ ndɨ nugyénà fɨ̀yɔ́ pbìrì dɔ̌ alɛ,
19 ndɨrɔ̀ Yudhà Ìskàrìyɔtà, yà Yɛ̌sù ìpfo adʉ̀ àrà ndàbhʉ̀ òmvʉ̌-fɔ́ alɛ.

Yɛ̌sù àtɨ ka kɨ́ dɔ̀na ɨ̀nza ndɨ̀ dhu tɨ́ ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí rɨ̌'ɨ̀ ɔ̀nà dhu tɨ́ dhu

20 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù náadù ndɨ ɨ́dza. Nɨ́, ihé-yà náadʉ̀ 'àndu tdɨ́tdɔ̌ kà-tɨ́, Yɛ̌sù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà rɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ̀ ɔ̀ná kàsʉ̀mì mà ràdʉ̀ ɨ'ɨ̀ mbǎ.
21 Nɨ́ wɔ̀ dhu ɨ̀ ɨ̀rì rɔ̀, kà mà t'ɨ́dzá-bhà náadʉ̀ kàtɨ ɨ́wà dɔ̀na ɨ̀nza ndɨ dhu tɨ́. Nɨ́, abádhí adʉ̀ ìwu kòdyì òwùnà.
22 Ndɨrɔ̀, Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨ̀gɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ìwʉ̌ Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀ Músà bhà Ʊyátá tó màlímó náambɛ́nà àtìnà dɔ̌: «Pfɔ̀mvɔ Bɛ̀lìzèbulì rɨ̌'ɨ̀ kà ɔ̀.» Ndɨrɔ̀ abádhí ambɛ́nà àtìnà dɔ̌: «Wɔ̀ ndɨ nzɛ́rɛ-alafí ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ́ ndɨ arɨ́ kàbhʉ̌ ròdì kɔ̌kɔ̀ ɨ́ nzɛ́rɛ-alafí.»
23 Nɨ́ Yɛ̌sù anzi abádhí, ndàdʉ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ fɨ̀yɔ̀ mbólí ɔ̌ ndàtɨ: «Nzɛ́rɛ-alafí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ, Sìtanì, rǎdʉ̀ ndòdì ɨ̀ngbǎ dhu bhɛ̌yi ndɨ̀tírɔ̀?
24 Atdí ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pbìrì ɔ̌ alɛ náapɛ́ àmbɛ 'ùgyè dɔ̌ nzínzìya ɔ̌, nɨ́ ndɨ kamà bhà idzi náarɨ́ nzɨ̌ àpɛrɛ.
25 Ndɨrɔ̀, atdí ɔdhɨ náapɛ́ àmbɛ anya nónzɨ dɔ̌ nzínzìya ɔ̌, nɨ́ ɨ́ alɛ tó ɔdhɨ-tɨ̀ náarɨ́ nzɨ̌ ìde.
26 Nɨ́rɔ̀, Sìtanì náapɛ́ àdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùgyè ndɨ ndɨ̀tírɔ̀, kàbhà idzi-ɔ̌nga ràdʉ̀ ndùtu, nɨ́ kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga rɨ̌ nzɨ̌ adʉ̀ àpɛrɛ, kàbhà idzi-tsʉ̀ ràdʉ̀ ndɔ̀dɨ.
27 Ɨ̀nzɨ̌ atdí alɛ mà rǎdʉ̀ òtsù ɔbɨ nɨ̌ ɨ̀dzɨ̌dzɔ̀ alɛ bhà ɨ́dza, ndàdʉ̀ kàbhà ɨ́dzá dhu nʉ́mbà, ɨ́nzá ndɨ ndàlʉ̌ pɛ́ ka ndʉ̀tsì angyi rɔ́rɔ̀. Ka ndɨ ndàlʉ̌ ndʉ̀tsì dhu-lutìnǎ nɨ́ ndɨ, kà rǎdʉ̀ kàbhà ɨ́dzá dhu nʉ́mbà.
28 Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, ìndrʉ̌ náabáya àbà kɔ́rɔ́ fɨ̀yɔ́ nzɛ́rɛnga tó ʉ̀bàta, ndɨrɔ̀ abádhí náabáya àbà Kàgàwà nɨ̌ ɨ́ arɨ́ dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ dhu tó ʉ̀bàta mà.

29 Pbɛ́tʉ̀, ɨ̀lǐlǎ-Alafí nɨ̀ rí dhu ʉ̀nɔ̀ nzɛ́rɛ alɛ náabáya nzɨ̀ ʉbàta akɛkpá màtɨ́. Obhó tí, kàbhà nzɛ́rɛnga ní dhòdhódhónga nà rádɨ nzɛ́rɛnga.»
30 Yɛ̌sù atɛ̀ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi abádhí nɨ̀, abádhí àtɨ ndɨ̀ ràrɨ̌'ɨ̀ nzɛ́rɛ-alafí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ nà ɔ̀nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Ádhɨ mà nyʉ́ ndɨ Yɛ̌sù-tsánà, kà t'ádɔ́na, kà t'áwɛ́na mànà?
(Màt 12.46-50; Luk 8.19-21)

31 Tdítdɔ̌, Yɛ̌sù-tsánà mà kà t'ádɔ́na mànà níiwú ùvò Yɛ̌sù rɨ̌'ɨ̀ ɔ̀nà ɨdza-lí. Abádhí itsi ìko irinǎ rɔ̀, 'àdʉ̀ atdí alɛ návi ránzì Yɛ̌sù ɨdza rɔ̀.
32 Ihé-yà níɨ'ɨ̀ kà-tí ɨ̀ òkò, 'àkpɔ̀rɔ̀ kàngbɔ̀ rɔ́. Nɨ́ ka kadʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Kànɨ̌ ɨ́yànʉ mà adɔ́nʉ mà awɛ́nʉ mànà rɨ̌'ɨ̀ iri. Abádhí rɨ̌ nyɔmɛ.»
33 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: «Ádhɨ ndɨ ɨ́yàdu, ndɨrɔ̀ ádhɨmà ndɨ adɔ́du?»
34 Tdítdɔ̌ kǎdʉ̀ yà tɨná ókò 'àkpɔ̀rɔ̀ ngbɔ̌na alɛ dɔ̀ nga nándà, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Kànɨ̌ ɨ́yàdu mà adɔ́du mànà.
35 Kàgàwà òzè dhu nɔ́nzɨ rí alɛ nɨ́ ndɨ, adɔ̀du, awɛ̀du, ndɨrɔ̀ ɨ́yàdu.»

4

Ɔ̀nyʉ̀-tsè ɔ̀rɛ rí alɛ tɔ́ mbólí
(Màt 13.1-9; Luk 8.4-8)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù ɨvà ndɨ̀ ndàrà Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̀. Nɨ́ ányɨ ndɨ̀ ndàrà àhʉ rɔ̀, kǎpɛ̀ ndàmbɛ dhu ùdhe dɔ̌ tdítdɔ̌ ìndrǔ tɔ̀. Nɨ́, ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà nyʉ́ núundu ì, 'àkpɔ̀rɔ̀ kàngbɔ̀. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎdʉ̀ ùpo ibhú ɔ̀, ndàdɨ ányì. Ndɨ ibhú níɨ'ɨ̀ rɛ̀rʉ̀ dɔ̌, ihé-yà ràdʉ̀ òko rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌.
2 Nɨ́ kǎmbɛ́nà ábhɔ̌ dhu nyʉ́ núdhe dɔ̌ abádhí tɔ̀ mbólí ɔ̌. Ndɨ pbɨ̀ndà dhu t'údheta ɔ̌, kǎwɛ dhu abádhí tɔ̀ ndàtɨ:
3 «Nyɨ̀rɨ pɛ́! Atdíku, atdí alɛ náahʉ̀ ndàrà ɔ̀nyʉ̀-tsè nɔ́rɛ̀ ɨnga ɔ̌.
4 Nɨ́ yà ɔ̀nyʉ̀-tsè nɔ́vɔ kàrɨ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, atdídhená itse náawà ì otu ɔ̌. Nɨ́, àrɛ̀ adʉ̀ ìwu, 'ùbhǐ ɨ itse otu ɔ̌ rɔ̀.
5 Ngʉ̌kpà-tsí náawà ì ìmbǎ adzɨ rɨ̌'ɨ̀ dɔ̀ná abhɔ odu-kɛngɛrɛ dɔ̌. Kɔ̀rí itse náadʉ̀ ìnga kòmbómbí, ìmbǎ adzɨ rɨ̌'ɨ̀ dɔ̀yá abhɔ nídhunǐ.
6 Nɨ́ adyifɔ̀ níitdègu ìka, náadʉ̀ wɔ̀ ìngɨngà ɔ̀nyʉ̌-nzo nɔ́bì, ràdʉ̀ òtdyù, ìmbǎ ɨvɛ́ya rɨ̌'ɨ̀ ádzàdzǐ nídhunǐ.
7 Atdídhená itse náawà ì okpèna nà itsukpó nzínzì ɔ̌, ɨ okpèna nà itsu náadʉ̀ àta, 'àdʉ̀ òvi, 'àdʉ̀ wɔ̀ ìngɨngà ídzì ɔ̀nyʉ̀ nútsì, ìnzɨ̌ ràdʉ̀ ɔ̀'ɔ̀.
8 Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà itse náawà ì ídzì adzɨ ɔ̌. Nɨ́ ɨ ɔ̀nyʉ̀ níinga, 'òvì, 'àdʉ̀ ɔ̀'ɔ̀ mbɛ̌yi nyʉ́. Atdídhená náadhì itse ìbhʉ kumì-gʉ̀na rɔ̀sè, ngʉ̌kpà náadhì azà kumì-gʉ̀na rɔ̀sè, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpǎkà-tsí náadʉ̀ ɔ̀dhɨ atdí-mɨyà-gʉ̀na rɔ̀sè.»
9 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ɨnga t'ɨ́rɨta tɔ́ bɨ̌na nà rɨ'ɨ̀ alɛ níɨ ka.»

Yɛ̌sù rɨ̌ ɔ̀nyʉ̀-tsè ɔ̀rɛ rí alɛ tɔ́ mbólí-tɨ̀ náwɛ̌ dhu
(Màt 13.10-17; Luk 8.9-10)

10 Yɛ̌sù níitdègu ndìndrǐ ɨtsɛ ihé-yà rɔ̌ rɔ̀, nɨ́ yà kà-tí aróko alɛ mà, kàbhà atdí-kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɨ̌ mànà náavì ka ràwɛ kɔ̌kɔ̀ mbólí-tɨ̀.
11 Nɨ́ kǎdù dhu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Fʉ̌kʉ̀ nyʉ́, ka kítɛ̀ wà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi-nyʉ-tsì ndɨ̀ nórù dhu. Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ náarí kórɔ́ dhu níɨ mbólí tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌,
12 ‹ndínɨ̌ ɨ̀ owu tí ɨnga àndà rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ 'àdʉ̀ atdí dhu mà nála,

ndɨrɔ̀ ʼàdʉ̀ nga nɨ́rɨ̀, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ́ atdí dhu mà ràdʉ̀ dɔ̀ya nálʉ,
akyɛ ɨ̀ owuna ʼʉ̀gèrè fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀, Kàgàwà ràdʉ̀ dhu nʉ́bà fɨ̌yɔ̀ nɨ̌*!›»
13 Tdítdɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tɨ́ nzá yàrɨ́ mbólí rʉ̌nɔna dhu? Olu, nyɨ̌ nyádʉ̀ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà mbólí rʉ̌nɔna dhu nʉ́nɨ ìngbǎ dhu bhěyi?
14 Yàrɨ́ nɨ́ ndɨ ɔ̀nyʉ̀-tsè nɔ́rɛ rɨ́ alɛ tɔ́ mbólí-tì: Ɔ̀nyʉ̀-tsè ɔ̀rɛ rɨ́ alɛ nɔ́rɛ̀ dhu nɨ́ Kàgàwà bhà Ɔtɛ.
15 Ngʉ̌kpà alɛ nʉ́lɨ ɨ̀ yà Kàgàwà bhà Ɔtɛ náwà ɨ̀ ɔ̀ná otu bhěyi. Abádhí rɨ̌ ndɨ Kàgàwà bhà Ɔtɛ nɨ́rɨ, ányìrɔ̌ rɔ̀ tí Pfɔ̀mvɔ ràdʉ̀ ìrà, ndàdʉ̀ ndɨ ɔ̀rɛ ka kɔ̀rè Ɔtɛ nípfo abádhí-afí ɔ̀ rɔ̀.
16 Ngʉ̌kpà alɛ nʉ́lɨ ɨ̀ odu-kɛngɛrɛ-dɔ yà ɨ̀mbǎ adzɨ rɨ̌ʼɨ̀ dɔ̀ná abhɔ bhěyi. Kàgàwà bhà Ɔtɛ ɨ̀ ɨ̀rì rɔ̀, abádhí rǎdʉ̀ kàʼù dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà ányìrɔ̌ rɔ̀ tí.
17 Pbɛ́tʉ̀, abádhí rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ kàbhʉ ɨvɛ́na rɔ̀dì ndì afíya ɔ̀, ʼàdʉ̀ ʼàpba kà-rɔ̌ ákɛ̌ kàsʉmì kɛ̀lɛ̌ tí. Nɨ́, yà àpbè mà avuta mànà nɔ́pè ɨ̀ Kàgàwà bhà Ɔtɛ abádhí áʼù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀, abádhí rǎdʉ̀ ʼàwà dòtsí fɨyɔ́ aʼuta ɔ̌ rɔ̀.
18 Ngʉ̌kpà alɛ-tsí nʉ́lɨ ɨ̀ okpèna nà itsu nzínzì ɔ̌ itse náwà ɨ̀ ɔ̀ná ɨnga bhěyi. Abádhí náarɨ́ Kàgàwà bhà Ɔtɛ nɨ́rɨ,
19 pbɛ́tʉ̀, yà adzɨ dɔ̌ ka kóko tɨ́ dhu tɔ́ ɨrɛ̀ta mà, ònzì náaríbhona ʉtrátá tɔ́ dhɛ̀dhɛ mà, ngʉ̌kpà dhu-atdyú mànà rǎdʉ̀ òtsù abádhí-afí ɔ̀. Nɨ́, kɔ́rɔ́ kɔ̀rɨ́ dhu rǎdʉ̀ ndɨ Ɔtɛ nʉ́tsì, ʼàdʉ̀ àbhʉnà ìnzɨ́ rɔ̀dhì itse.
20 Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ nʉ́lɨ ɨ̀ ídzì adzɨ ɔ̌ itse náwà ɨ̀ ɔ̀ná ɨnga bhěyi. Ɨ alɛ náarɨ́ Kàgàwà bhà Ɔtɛ nɨ́rɨ, ʼàdʉ̀ àʼùnà. Ndɨrɔ̀, ɨ alɛ náarádʉ̀ ídzì itse nɔ́dhì: atdídhená alɛ rɔ̀dhì ka ìbhʉ kumì-gʉ̀na rɔ̀sè, ngʉ̌kpà rɔ̀dhì ka azà kumì-gʉ̀na rɔ̀sè, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà-tsí ràdʉ̀ kɔ̀dhì atdí-mɨyà-gʉ̀na rɔ̀sè.»

Tarà tɔ́ mbólí mà Kàgàwà bhà Ɔtɛ rɨ̌ ìndrʉ̌-dɔ àlʉ̌ dhu tɔ́ mbólí mànà (Luk 8.16-18)

21 Tdítdɔ̌, Yěsù ivú dhu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ka katɨ́ tarà ɔ̀bɔbɨ, kadʉ̀ àtsìnà ìtǎ-tsì? Ndɨrɔ̀, ka katɨ́ kɔ̀bɔbɨ, kadʉ̀ ìlɨnà ara-tsì? Ka katɨ́ nzɨ̌ kɔ̀bɨ kɨlɨ ɔrʉ́, mběyi kàrɨ̌ ɨnga náwʉ̀ rɔ́?
22 Obhó tɨ́, kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà ndì narù náalaya ndì kpangba, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ arádɨ náavìya ndì kpangba awáwʉ̀ ɔ̀.
23 Ɨnga tʼɨ́rɨta tɔ́ bǐna nà rɨ́ʼɨ̀ alɛ nákǎ ndɨ̀rɨ ka!»
24 Yěsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌ abádhí nɨ̌: «Nyàndà nga mběyi yà nyɨ̌ nyɨ́rɨna dhu nà. Ka kudhèya dhu fʉ́kʉ̀ àdhàdhɨ yà nyɨ̌ nyarɨ́ dhu núdhě ìndrʉ̌ tɔ̀ ɔ̀ná mʉ̀gèrè ɔ̌, kadʉ̀ àmànà àma tɨ́.
25 Obhó tɨ́, dhu nà arɨ́ʼɨ̀ abhɔ alɛ tɔ̀, ka kabhʉ̀ya dhu abhɔ nyʉ́ rɔ̀sè. Pbɛ́tʉ̀, ìmbǎ dhu arɨ́ʼɨ̀ abhɔ fɔ́ná alɛ-fɔ́ rɔ̀, ka kakɔ̀ya yà akɛ kǎrɨ́ʼɨ̀ nà dhu mà*.»

Vɨ̌yà dɔ̌ rɔ̀ rɨ́nga itse tɔ́ mbólí

26 Yěsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌: «Yàrɨ́ nɨ́ ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi nɔ́fɔ̀ ndì nà dhu: Atdí alɛ nɨ́ɨvà ndì ndɔ̀rè nganʉ̀-tsè pbì ɨnga ɔ̌.
27 Nɨ́ yà ɨnga náaráti, ndàdʉ̀ ùbho dhu bhěyi, kǎráyi ɨnga náti rɔ̀, ndàdʉ̀ ndìvà ɨnga núbho rɔ̀. Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ ɔ̀nyʉ̀-tsè náaráta, ndàdʉ̀ ìnga ɨnzá àbadhi nʉ́nɨ ìngbǎ dhu bhěyi màtɨ́ kà rɨ̌nga dhu rɔ́rɔ̀.

---

* **4:12 4.12** Ìsa 6.9-10 * **4:25 4.25** Wɔ̀ dhu-tì nɨ́, fɨ́ndà ka kùdhe dhu arɨ́ dɔ̀na àlʉ̌ alɛ, nɨ́ ka kabhʉ̀ya rʉ̀nɨ nga abhɔ. Pbɛ́tʉ̀, ìnzɨ̌ dɔ̀na arɨ́ fɨ́ndà ka kùdhe dhu àlʉ̌ alɛ, nɨ́ dɔ ɔ̀ rɔ̀ ka kipfoya yà kǎrɨ́ʼɨ̀ nà ákɛ̌ ɨrɛ̀tá-ngba mà kɔ́rɔ́.

28 Adzɨ rǎdʉ̀ wɔ̀rí nganʉ̀ ní’ɔ ndɨ̀tírɔ̀. Wɛmbɛrɛ̀ tí kà rɨ̌ kàbhʉ̀ rìngà, ɔyɔ
rí kìsɛ̌ nɨ̌ ndàdʉ̀ kàbhʉ ròvì, kà rɨ̌ku dɔ̀ ná rɔ̀ nɨ̌, ndàdʉ̀ kàbhʉ rìtù ndɨ̀,
ràdʉ̀ ɔ̀’ɔ̀.
29 Wɔ̀ nganʉ̀ nɔ́’ɔ̀ dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ, wɔ̀ alɛ rǎdʉ̀ kasʉ nɔ́pɛ̀ pbɨ̀ndà obhi
nɨ̌, nganʉ̀ t’ótseta tɔ́ kàsʉmɨ̀ nákǎ wà nídhunɨ̌.»

Hàràdalɨ̀-kpɔ̌-tʉ́tʉ̌-ngba tɔ́ mbólí
(Màt 13.31-32,34; Luk 13.18-19)

30 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̀: «Ádhu àlɛ̌ kádʉ̀ àtɨ̀nà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ
kamà Kàgàwà bhà Idzi nɔ́fɔ̀ ndɨ̀ nà dhu tí? Ndɨrɔ̀, íngbà mbólí ndɨ kà dɔ̌
àlɛ̌ kádʉ̀ àwɛnà rìtɛ̀ ka?
31 Kɔ̌fɔ̀ ndɨ̀ hàràdalɨ̀ tɔ́ itsukpó-tsè nà. Adzɨ ɔ̀ ka kí kòzò ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌,
ka ní ákɛ̌ dhu-tʉ́tʉ̌-ngba nyʉ́ ròsè kɔ́rɔ́ yà adzɨ ɔ̌ itse dɔ̀nǎ.
32 Pbɛ́tʉ̀, yà ní ka kí kòzò adzɨ ɔ̀, ní kà rɔ̌vi, ndàdʉ̀ òngo ádrʉ̀ngbǎ itsukpó
tí, ròsè kɔ́rɔ́ itsukpó-tɨdɔ̀ dɔ̀nǎ. Kɔ̌pbí rǎdʉ̀ òvì ádzàdzɨ̌ nyʉ́, àrɛ̀ mà ràdʉ̀
ɨdzàya nɔ́sì kà-bɨ̌ tɔ́ sísí ɔ̌*.»
33 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, Yɛ̌sù nʉ́unɔ́nà Kàgàwà bhà Ɔtɛ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀ ábhɔ̌ yàrí
mbólí-tɨdɔ̀ ɔ̌. Kʉ̌nɔ́nà ka àdhàdhì yà ndɨ ndʉ́nɔna dhu níri rí alɛ-dɔ nálʉ
rádʉ̀ dhu bhɛ̌yi.
34 Kɔ̌tɛ́nà nzɨ̌ abádhí nà ɨnzá ndɨ ndʉ̀nɔ̀ mbólí ɔ̌ rɔ́rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ɔ̀yá ì òtù
ì pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, kǒngónà àdʉ̀ ɨ mbólí-tɨ̀ náwɛ kɔ́rɔ́
abádhí tɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ àpùpú nábhʉ̌ rìdè dhu
(Màt 8.18,23-27; Luk 8.22-25)

35 Ndɨ níganí tí pbítsɔ̀ngǎ, Yɛ̌sù náatɨ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Kàda rɛ̀rʉ̀-
adzè.»
36 Ní, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ nʉ́ʉbhà ihé-yà, ’àdʉ̀ òtsù yà Yɛ̌sù rɨ̌’ì ɔ̀nà ibhú ɔ̀,
’àdʉ̀ òwu. Ngʉ̌kpà ibhú náadʉ̀ ì’ì ìnè ányìrɔ̌.
37 Nírɔ̀ ní ndɨ àpùpú náapɛ̀ ndòpìlì ɔbɨ nyʉ́ nà, mʉ̀kʉrà ràdʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’àwà
ì ibhú ɔ̀, ibhú ràdʉ̀ àmbɛ àle dɔ̌ ɨdha nɨ̌.
38 Yɛ̌sù náadʉ̀ ì’ì ibhú tɔ́ kɔ̀bhɛ́ ɔ̀ ndì ndàyi ndɨpbì dɔ̀na kùsé rɔ̌, ɨdhɔ
ràdʉ̀ ndòdyì rɔ́. Ní kàbhà ábhàlɨ̌ níinga ka ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀, ’àdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌ ìkǔ
nyʉ́ ɔ̌: «Màlimǒ, yà àlɛ̌ kʉ́vɛ dhu nátdǔ tí obhó afínʉ akɛkpá màtí?»
39 Ní ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀ ndì ndɨvà ndì rɔ̀, Yɛ̌sù náarʉ̀ awɛ dɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà rɛ̀rʉ̀
nɨ̌: «Ínɛ̀! Ʊtsɨ tsʉ̀nʉ!» Ní awɛ náadʉ̀ opilita nʉ́bhà, ɨnga ràdʉ̀ ɨnɛ̀ bhìì.
40 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ádhu nyɨ̌ nyí ɔdɔ nónzì nɨ̌? Nyɨ̌
nyàpɛ̀ t’óbhó ì’ì a’uta nà?»
41 Ní, ádrʉ̀ngbǎ ɔdɔ nyʉ́ níisí abádhí ɔ̀, abádhí ràdʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ɔ̀tɛ̀ nzínzìya
ɔ̌ ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ádhɨ pbá alɛ yà, awɛ mà, rɛ̀rʉ̀ mànà dhu náarí tsʉ̀ná
dhu níri?»

5

Yɛ̌sù rɨ̌ nzɛ́rɛ-alafí nà arí’ì ɔ̀nà alɛ nígʉ̌ dhu
(Màt 8.28-34; Luk 8.26-39)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù mà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà náawù ùvò Gàlìlayà tɔ́
rɛ̀rʉ̀-adzè, Pbàgɛ̀rasɨ* tɔ́ pbìrì ɔ̀.

---

* **4:32 4.32** Zèk 17.23; 31.6; Dàn 4.12,21

* **5:1 5.1** Ndɨ pbìrì ní’ì ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ́ pbìrì.

2 Nɨ́ yà Yɛ̌sù ìfò ibhú ɔ̀ rɔ̀ rórɔ̀ tɨ́, atdí alɛ náahʉ̀ ìndrǔ ʉ̀tdʉ̌ ka karɨ́ ɔ̀ná
ngari ɔ̀ rɔ̀, ndɨ̀rà kà-tɨ'ɔ̀. Ndɨ alɛ nɨ'ì nzɛ́rɛ-alafí nà arɨ́'ì ɔ̀nà alɛ.
3 Kɔ̌ngónà ɔ̀dhɔ̀ ndɨ ngari ɔ̀, ndɨrɔ̀ kà sɔ̀wɔ̀rɔ̀ nónzɨ rɨ́ ndʉ̀tsì àdrà-mbǐ
nǐ atdí alɛ mà nɨ́ɨ'ì mbǎ.
4 Obhó tɨ́, bìlǐnganà ka kʉtsínà kàpfɔ̀ sìngà-mbǐ nǐ, kadʉ̀ kɔ̀tsʉ́ nʉ́tsì
àdrà-mbǐ nǐ. Nɨ́ kɔ̌ngónà àdʉ̀ ɨ̀ àdrà-mbǐ nátdɨ, ndàdʉ̀ sìngà-mbǐ nátdɨ
átɔ̀. Ndɨ̀rɔ̀, kàlʉ̌ rɨ́ ndɔ̀nzì lɛ̀màna alɛ nɨ́ɨ'ínà mbǎ atdí màtɨ́.
5 Bìlǐnganà, yà ɨnga náaráti, ndàdʉ̀ ùbho dhu bhɛ̌yi, kǐtúnà ndì ndàmbɛ
ùbhi dɔ̌ ìndrǔ nʉ́tdʉ̌ ka karɨ́ ɨnanǎ, ndɨrɔ̀ pbìrì dɔ̀nǎ, ndàmbɛ ùkǔ dɔ̌,
ndàdʉ̀ àrà ngbɔ̌na àzè rɔ̌ kpùwǎkpùwǎ odu nǐ.
6 Nɨ́ kǎla Yɛ̌sù ɨtsɛ rɔ̀, ndàdʉ̀ ɔ̀kʉ tɨna ɔ̀. Kǎdʉ̀, ndìbvu kɔ̀nzǐ, ndʉ̀kɔ ndì
ɔtdyʉ̀na dɔ̌.
7 Kǎdʉ̀ ɔ̀kù àrǐ nyʉ́ tɨ́ ndàtɨ: «Ádhu nyɨ nyɔ̀zè ma nà Yɛ̌sù, kórɔ́ dhu
dɔ̌ arɨ́'ì Kàgàwà t'Ídhùnǎ? Ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ ɨ̀tdɛ̀ tɨ́, Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̌, ɨ̀nzǐ àvǔ
rùdú.»
8 Wɔ̀ dhu kʉ̌nɔ ɔkúna dɔ̀ rɔ̀ dhu nɨ́, Yɛ̌sù aránà àtɨ̀nà rɔ̌ kà nǐ: «Nzɛ́rɛ-
alafí, áhʉ̌ wɔ̀ alɛ ɔ̀ rɔ̀!»
9 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ́nà àrà dhu ìvu rɔ̌ kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ɔvɔ̀nʉ nɨ́ àdhɨ?» Kà ràdʉ̀
dhu àdu Yɛ̌sù tɔ̀ ndàtɨ: «Ɔvɔ̀du nɨ́ ‹Ihé›, ibí rɔ̀ mǎ mɨ́'ì nɨ́dhunǐ.»
10 Nɨ́, kǎdʉ́nà àrà Yɛ̌sù nónzì rɔ̌ atdyúna nyʉ́ nà, ɨ̀nzǐ ɨ̀ nzɛ́rɛ-alafí nabhʉ̀
tɨ́ ròwù ɨtsɛ ndɨ pbìrì ɔ̌ rɔ̀.
11 Ányɨ̀rɔ̌, àdʉ̀ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ màhɔ̌-yà nɨ́ɨ'ì pbìrì-ɔngɔ̀ rɔ̌ ɨ̀ ányʉ rɔ́.
12 Nɨ́ ɨ̀ nzɛ́rɛ-alafí náadʉ̀ Yɛ̌sù ɨ̀tdɛ̀ ɨ̀tdɛ̀ tɨ́, 'àtɨ: «Óvì mǎ mɔ̌wù ndǎkà àdʉ̀
nzínzì ɔ̀, ndínǐ mǎdʉ̀ tɨ́ ùtsǔ abádhí ɔ̀.»
13 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ ndɨ dhu ná'ù abádhí tɔ̀. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ kɔ̌kɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí núuvɔ̀
wɔ̀ alɛ ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ ɔ̀wu ɔ̀tsù àdʉ̀ ɔ̀. Nɨ́ kórɔ́ kɔ̌kɔ̀ àdʉ̀ tɔ́ màhɔ̌-yà, mbɛ̀mbɛ̀
ɔ́yɔ̌ lʉfʉ̀, náadrú pbìrì-ɔngɔ̀ rɔ̌ rɔ̀, ɨ̀ rʉ̀pbà ɨ̀ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀, tsɛ̌ya rɔ̀tdì ɨ̀.
14 Kɔ̌kɔ̀ àdʉ̀ nʉ́ndà rɔ̌ rúbhi alɛ náatsè, 'ɔ̀wù ɔyɨ nà kɨgɔ̀ ɔ̀, ndɨrɔ̀ igigi
rɨ́'ì pbanga ɔ̀na nǎ. Nɨ́ ìndrǔ náadʉ̀ ìwu, 'ìwǔ wɔ̀ ndì nɔ̀nzì dhu àndà.
15 Abádhí níiwú ùvɔ̀ Yɛ̌sù tɨ́, 'àdʉ̀ wɔ̀ ndɨ ibí nzɛ́rɛ-alafí arúbhi ɨ̀'ì rɔ̌ ɔ̀nà
alɛ nála. Ndɨ alɛ nɨ́ɨ'ì obvò ndì ndàdɨ, ndʉ̀fɔ̌ rɔ̀ná mʉ̀dzarʉ̀, pbɨ̀ndà ɨrɛ̀ta
ràdʉ̀ ndàdu rɔ́. Nɨ́ ɔdɔ náadʉ̀ ɨ̀sǐ abádhí ɔ̀.
16 Yà ndì nɔ̀nzì dhu nàlanà alɛ náadʉ̀ wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí nà alɛ mà àdʉ̀ mànà
rɔ̌ ɨ̀ nɔ̀nzìnà dhu náwɛ abádhí tɔ̀.
17 Nɨ́ abádhí náadʉ̀ ɔ̀pè 'ɨ̀tdɛ̀ Yɛ̌sù ndínǐ ndì nɨvà tɨ́, ndàrà fɨyɔ́ pbìrì ɔ̌ rɔ̀.
18 Nɨ́ yà Yɛ̌sù rǔpo ibhú ɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, yà nzɛ́rɛ-alafí núvɔ̀nà ɔ̀nà rɔ̀
alɛ nɨ́ɨtdɛ̀ Yɛ̌sù ndínǐ 'owu tɨ́ mànà atdíkpá.
19 Nɨ́ Yɛ̌sù náa'u nzá ndɨ dhu kà tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà ndɨ alɛ nǐ: «Ádǔ
nyɨ pbʉ̀kʉ̀, ɨndʉ́ alɛ-tɨ'ɔ̀, nyadʉ̀ yà ɨndʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ ɔ̀nzì kórɔ́ dhu náwɛ
abádhí tɔ̀, ɨzʉ kàbà dʉ̀nʉ́ dhu mànà.»
20 Nɨ́ wɔ̀ alɛ náadì dɔ̀na ndàrà, ndàdʉ̀ ndɔ̀pè ndʉ̀nɔ̀ yà Yɛ̌sù nónzì fǐndà
kórɔ́ dhu Dɛ̀kàpolì tɨ́ kátɨna pbìrì ɔ̌. Nɨ́, yà kà rʉ̌nɔna dhu nìrì alɛ kórɔ́ nɨ́
ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̌.

Yàhirò bhà tsìbhíngba mà Yɛ̌sù rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀-ngbɔ̀ napbálá tsìbhálɛ mànà
(Màt 9.18-26; Luk 8.40-56)

21 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù náadà ibhú ɔ̌ rɛ̀rʉ̀-adzè. Nɨ́ ɨdha-gì dɔ̌ kìdè rórɔ̀, ádrʉ̀ngbǎ
ihé-yà náandu ndì ndàkpɔ̀rɔ̀ kà-ngbɔ̀.

22 Ní, unduta-dzà ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ atdí ádrʊ̀ngbǎlɛ, Yàhirò tí kátɨna,
níɨra àhʊ ányìrɔ̌. Ní Yěsù ndɨ ndàla rɔ̀, kǐbvú ndɨ obvò kà-pfɔ̀ rɔ̌.
23 Kǎdʊ̀ kìtdɛ̀ atdyúna nyʊ́ nà, ndàtɨ: «Ɨvàdú-ngba rǐ'ì afína rɔ̌ ka kɔ́dɔna
rɔ́. Ní, írà ɔtsʊ́nʊ nyɨ nyʊlɨ tí kà-dɔ̌, ndínǐ kɔ̌gʊ́ tí, ndàdʊ̀ àdɨ nyìkpɔ́na nà.»
24 Yěsù mà náadʊ̀ òwu Yàhirò nà, ádrʊ̀ngbǎ ihé-yà ràdʊ̀ ndìdhɔ̀ owùya
ɔ̌ Yěsù ì ìpbɔ̌ nzínzìya ɔ̌ rɔ́rɔ̀.
25 Ɨ alɛ nzínzì ɔ̌ nɨ'ì atdí tsìbhálɛ, atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà atɔ tí azu
nóongónà ìrà rɔ̀ná.
26 Kǎbà àpbɛ̀ abhɔ nyʊ́ ibí pbàngángá-bvʊ̀nǎ, ndàdʊ̀ kɔ́rɔ́ fɔ́ná
ongyéngá-tsè nɔ́tdì ányì. Pbɛ́tʊ̀ ndɨ dhu adʊ́nà nzǐ àrà kà dzʊ̀nà nɔ́nzì
rɔ̌, kà rɔ̌ andɨ ràdʊ̀ àrà ɔ̀trɔ rɔ̌ atdídɔ̌.
27 Ní, Yěsù dɔ̌ ka kʊ́nɔna dhu ndì ndírì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǐra ihé-yà nzínzì
ɔ̀, ndàpbǎlǎ kà-rɔ̌ mʊ̀dzarʊ̀-ngbɔ̀ olùnǎ rɔ̀.
28 Ka nɨ'ì afína ɔ̀ rírà ɔ̀tɛ rɔ̌ ndàmbɛ àtɨnà dɔ̌: «Ma mapɛ́ kà-rɔ̌ mʊ̀dzarʊ̀-
ngbɔ̀ nápbàlǎ, ní ma mógʊ̀ ɔ̀gʊ̀.»
29 Ní Yěsù rɔ̌ mʊ̀dzarʊ̀-ngbɔ̀ kàpbàlǎ rɔ́rɔ̀ tí, yà kà-rɔ̌ arírà azu náadʊ̀
ìde, kà ràdʊ̀ ndìnè ɨwà ndì ndɔ̀gʊ̀ pbìndà andɨ ɔ̌ rɔ̀ rɔ́.
30 Wɔ̀ ndɨ kàsʊmì ɔ̌ tí, Yěsù níinè ndì ɨwà ìndrǔ t'ígʊ́tá tɔ́ pbìndà ɔbɨ
nɔ́nzì kasʊ rɔ́. Ní kǎgɛ́rɛ́ ndì ihé-yà nzínzì dɔ̀, ndìvǔ dhu ndàtɨ: «Ádhɨ
rùdú mʊ̀dzarʊ̀-ngbɔ̀ nàpbàlǎ?»
31 Ní kàbhà ábhàlǐ adʊ̀ dhu àdu kà tɔ̀ 'àtɨ: «Ádrʊ̀ngbǎlɛ́, nyɨ nyàla wà
ihé-yà nákpɔ̀rɔ̀ ngbɔ̌nʊ 'ìpbɔ̌ nyɨ tí dhu. Ní, nyɨ tí àdʊ̀ dhu ìvu tdítdɔ̌ ràrǐ
àdhɨ ngbɔ̌nʊ nàpbàlǎ?»
32 Pbɛ́tʊ̀ Yěsù adʊ̀ ndàgɛrɛ ndàndà kɔ́rɔ́ ihé-yà-dɔ̀ nga, ndínǐ ndì ndala
tí ràrǐ àdhɨ ndɨ dhu nɔ̀nzì.
33 Ní ndɨ tsìbhálɛ adʊ̀ àdɨ ndàmbɛ ìvi dɔ̌ ɔdɔ nǐ, ɨwà ndì ndʊ̀nɨ rɔ̀ná ndì
nɔ̀nzì dhu nídhunǐ. Ní kǎdʊ̀ ìrà ndìbvǔ ndì Yěsù-pfɔ̀-rɔ̌, ndàdʊ̀ kɔ́rɔ́ obhó
dhu nʊ́nɔ̀ fǐndà.
34 Yěsù adʊ̀ àtìnà kà nǐ: «Pbà nǐ tsìbhíngbá, pbʊ̀kʊ̀ a'uta nígʊ́ wà nyɨ.
Ní, árà mběyi, nyadʊ̀ ɔ̀gʊ̀ pbʊ̀kʊ̀ àpbɛ̀ ɔ̌ rɔ̀.»
35 Wɔ̀ dhu nʊ́nɔ Yěsù rǐ rɔ́rɔ̀ ní ndɨ, ɔyɨ nà ríwu unduta-dzà ɔ̌ ádrʊ̀ngbǎlɛ
Yàhirò bhà rɔ̀ alɛ nʊ́ʊtɔ ì, 'àdʊ̀ àtɨnà kà nǐ: «Pbʊ̀kʊ̀ tsìbhíngba nɔ́vɛ̀ wà,
ní ádhu nyɨ nyí Màlimò-tsì àvǎ tdítdɔ̌ nǐ?»
36 Pbɛ́tʊ̀ Yěsù nʊ́adʊ̀ nzá afína mà níli abádhí rʊ̌nɔna dhu dɔ̌. Kǎdʊ̀
àtìnà Yàhirò nǐ: «Ɨnzǐ ɔnzì ɔdɔ, í'ì a'uta nà tí.»
37 Kǎdʊ̀ nzá atdí alɛ mà nózè rʊ̀ndà ndì ányì, pbɛ́tʊ̀ kǎdʊ̀ ùnzìnà rʊ̀ndà
ndì ní Pɛ́tɛrʊ̀ mà, Yàkɔbhɔ̀ mà, adɔ̀nà Yùwanì mànà kɛ̀lɛ̌.
38 Ní abádhí awù ùvò unduta-dzà ɔ̌ ádrʊ̀ngbǎlɛ bhà. Ní ányì, Yěsù náatù
ìndrǔ tsìya náva ì, 'àmbɛ ɔ̀dzɨ dɔ̌, 'àdʊ̀ àmbɛ ùkǔ dɔ̌ ɔrʊ́ tǔya nyʊ́ nà rɔ́.
39 Ní kǎtsù ɨdza, ndàdʊ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Ádhu wɔ̀ dhu bhěyi tsìkʊ náva
ndì nǐ? Ádhu nyǐ nyɔ́dzɨ nǐ? Yàrí ngbángba nɔ́vɛ̀ nzá, pbɛ́tʊ̀ kɔ̀dhɔ̀ ɔ̀dhɔ̀
tí.»
40 Pbɛ́tʊ̀, abádhí náadʊ̀ Yěsù rʊ̌nɔna dhu-gàyà ɔ̀nzì ɔ̀nzɨ tí. Ní Yěsù adʊ̀
abádhí nípfo ɨdza rɔ̀ kɔ́rɔ́, ndàdʊ̀ ndɨ ngbángba t'ábanà mà kà-tsánà,
ndirɔ̀ pbìndà ìbhʊ ábhàlǐ mànà kɛ̀lɛ̌ núnzì, 'ɔ̀tsù mànà ndɨ ngbángba-
abvò rǐ'ì ɔ̀nà kàluga ɔ̀.
41 Ní kǎlʊ́ ndɨ ngbángba ɔtsʊ́na rɔ̌, ndàdʊ̀ àtìnà nǐ: «Tàlità kumì.» Kà-tì
ní: «Tsìbhíngbá, ma mátɨna: ‹Ɨvà nyɨ, nyidè!›»

42 Nɨ́ ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, wɔ̀ tsìbhíngba nɨ́ívà ndɨ̀ ndìdè, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùbhi.
Obhó tɨ́, kàbhà atɔ nɨ'ì ɨwà áhʉ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà atɔ tɨ́. Wɔ̀ dhu ì àla
rɔ̀, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ ányìrɔ̌ ì'ì kɔ́rɔ́ alɛ atdídɔ̌ nyʉ́.
43 Yĕsù adʉ̀ dhu nʉ́ya abádhí tɔ̀ atdídɔ̌, ìnzɨ̌ ndɨ dhu nabhʉ̀ tɨ́ atdí alɛ
mà rʉ̀nɨ. Tdítdɔ̌ kădʉ̀ àtìnà ndɨ ngbángba t'álɛ nɨ̌: «Nyàbhʉ ɔ̀nyʉ̀ akɛ kà
rɔ̀nyʉ̀!»

6

Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà ná'ù nzá Yĕsù dhu
(Màt 13.53-58; Luk 4.16-30)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yĕsù nɨ́ívà ndì ányìrɔ̌ rɔ̀, ndàrà ndì ndavì ɔ̀ná kɨgɔ̀ ɔ̀,
pbìndà ábhàlɨ̌ ràdʉ̀ òwu owùna ɔ̌ ányì.
2 Nɨ́ sàbatʉ̀ ɨdhɔ̀ ɔ̌, kădɨ̀ ndàmbɛ dhu núdhe dɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀.
Nɨ́ ábhɔ̌ alɛ yà kà rʉ̌nɔna dhu ìrì rí, nɨ́ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̌. Abádhí ambɛ́nà
àtìnà dɔ̌: «Kɔ́rɔ́ wɔ̀ ɔtɛ-tɨdɔ̀ nà kɨ̌rà àdhà rɔ̀? Wɔ̀rí dhu-ɔ̌nga t'óvòta-tɨdɔ̀
mà, ndɨrɔ̀ wɔ̀ wɨwì nónzì kărí nɨ̌ ɔbɨ mànà dhu kăbà àdhà?
3 Tɨ́ obhó ka ndɨ sàpàtɨ, Màrɨyà t'ídhùnà? Ka tɨ́ obhó Yàkɔbhɔ̀ mà,
Yɔ̌sɛ̀ mà, Yudhà mà, Sìmonì mànà t'ádɔ̀nà? Ndɨrɔ̀ kà t'áwɛ́na t'óbhó
òko atdíkpá ɨrɔ́ àlɛ̌ mànà?» Nɨ́ wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ìndrʉ̌ nóowúnà nzɨ̌
kà rʉ̌nɔna dhu ná'ù rɔ̌.
4 Nɨ́ Yĕsù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nabì nífʉ̌ ka karí kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, yà
ndì nyʉ́ ka kadhì ɔ̀ná kɨgɔ̀ ɔ̌, ndɨrɔ̀ fìndá alɛ nzínzì ɔ̌, ndɨrɔ̀ pbì ɨdzá-bhà
nzínzì ɔ̌ màtɨ́, ka karí nzɨ̌ kɨ̀fʉ̌.»
5 Yĕsù náadʉ̀ nzá atdí wɨwì mà nɔ́nzì ányìrɔ̌, pbɛ́tʉ̀ kădʉ̀ ɔtsʉ́na nʉ́lɨ
ngúfe andɨtálɛ dɔ̌ tɨ́, ɨ alɛ ràdʉ̀ ʉ̀gʉ fɨyɔ́ andɨ ɔ̌ rɔ̀.
6 Nɨ́ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ Yĕsù atdídɔ̌, ìmbă fɨyɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà rɨ̌'ì a'uta nà dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀.

Yĕsù rɨ̌ pbìndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɨ̌ núvɨ̌ dhu
(Màt 9.35; 10.1,5-14; Luk 9.1-6)

Yĕsù náaránà ùbhi rɔ̌ kɔ́rɔ́ kyèrɔ̀kyèrɔ̀ rí'ì pbanga ɔ̀nă, ndàmbɛ dhu
ùdhe dɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀.
7 Nɨ́ kănzi pbìndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɨ̌, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùvɨ̌
abádhí ɔyɔ̌yɔ́ rɔ̀. Kʉ̌ví abádhí ɨwà ndɨ̀ ndàbhʉ nzɛ́rɛ-alafí nódì abádhí
rădʉ̀ nɨ̌ ádrʉ̀ngbănga tɔ́ ɔbɨ fɨ́yɔ̀ rórɔ̀.
8 Kădʉ̀ dhu nʉ́ya abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Àpɛ́ nyìdyi atdí dhu mà abhi tɔ̀, pbɛ́tʉ̀
nyùgu mùgɔ̌ kɛ̀lɛ̌. Àpɛ́ nyùgu mʉ̀gatì mà, bhɔlɔ mà, fʉ̀rangà mà ngbɔ̌kʉ
ɔ̌.
9 Nyʉ̀fɔ̌ kàyìtò pfɔ̌kʉ rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ àpɛ́ nyʉ̀fɔ̌ mbɛrʉ̀ ɔyɔ̌yɔ́ rʉ̀kʉ́.»
10 Ndɨrɔ̀, kădʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌ ka kàkɔ atdí ɨdza ɔ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyowuna
òko rɔ̌ ányì-dzá, ràrà àhʉ ányìrɔ̌ rɔ̀ nyɨ̌ nyúvò nyŏwù dhu ɔ̀.
11 Atdí pbanga ɔ̌ alɛ nóowuna gukyè 'ùvo rɔ̌ ìnzɨ̌ 'àkɔ nyɨ̌, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ 'ìrì
nyɨ̌ nyʉ́nɔna dhu, nɨ́ nyɨ̌ nyowuna òwu rɔ̌ ányìrɔ̌ rɔ̀, nyădʉ̀ pfɔ̌kʉ-tsítsírɔ́
àhʉ̀ nɔ́'ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ abádhí tɔ́ afátá nɨtɛ̀ tɨ́ abádhí tɔ̀.»
12 Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ ábhàlɨ̌ náawù Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀, 'òwù
àtìnà rɔ̌, dhu ràkă abádhí rʉ̀gèrɛ̀ ì 'ʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga.
13 Abádhí nóowúnà ábhɔ̌ nzɛ́rɛ-alafí nípfo rɔ̌ ìndrʉ̌ ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ òwu andɨ
nà ábhɔ̌ alɛ nútri rɔ̌ akyɛ nɨ̌, ɨ alɛ ràdʉ̀ ʉ̀gʉ.

Bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀ bhà ɔvɛ
(Màt 14.1-12; Luk 9.7-9,19-20)

14 Ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀* nɨ́ɨrɨ Yɛ̌sù dɔ̌ ka kʉ́nɔna dhu, kɔ̌vɔ̀ nɔ́tɔ̀ ndɨ̀ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌ nɨ́dhunɨ̌. Atdídhená alɛ nóowúnà àtɨ̀nà rɔ̌: «Bàtizò ùbho rɔ̌ arúbhi Yùwanɨ̀ nɨ́ngbɛ̀ wà ndɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, kǎbà wɨwɨ̀ t'ɔ́nzɨta tɔ́ ɔbɨ.»

15 Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ owúnà àtɨ̀nà rɔ̌: «Ɛ̀lɨyà nɨ́ wɔ̀.» Ngʉ̌kpà ràdʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌: «Angyí ɨ'ì pbànábí nzínzì ɔ̌ atdí nabì bhɛ̌yi alɛ nɨ́ wɔ̀.»

16 Nɨ́ wɔ̀ dhu ndɨ̀ ndɨ̀rɨ̀ rɔ̀, Hɛ̀rɔdɛ̀ atɨ: «Bàtizò ùbho rɔ̌ arúbhi Yùwanɨ̀ nɨ́ wɔ̀. Ma mábhʉ̀ kàdɔ kɔtdì, nɨ́ ka nɨ́ wɔ̀ wà ndɨ̀ nɨ̀ngbɛ̀.»

17 Wɔ̀ ndɨ Hɛ̀rɔdɛ̀ nyʉ́ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ ʉyátá nabhʉ̀ kosò Yùwanɨ̀, ndàdʉ̀ àbhʉnà kʉ̀tsì, kadʉ̀ ɨ̀linà imbi-dzà ɔ̀. Hɛ̀rɔdɛ̀ náanzì ndɨ dhu, adɔ̀nà Fìlipò-fɔ́ rɔ̀ ndɨ̀ ndakɔ̀ tsìbhálɛ nóokú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ tsìbhálɛ-ɔvɔ̀ nɨ'ɨ̀ Hɛ̀rɔ̀diyà.

18 Kǎnzì ndɨ dhu, Bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀ nóongónà àdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌, ɨnzá dhu ràkǎ kà ràkɔ adɔ̀nà-ve nɨ́dhunɨ̌.

19 Hɛ̀rɔ̀diyà náakó atdídɔ̌ Yùwanɨ̀ rɔ̌, ndàdʉ̀ kòzè ndàbhʉ̀ kohò. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ dhu náadʉ̀ ɨ'ɨ̀ odú kà tɔ̀.

20 Obhó tɨ́, Hɛ̀rɔdɛ̀ nóongónà Yùwanɨ̀-ɔdɔ̀ nɔ́nzì obhónángatálɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɨ́lǎ alɛ tɨ́ ndɨ̀ ndʉ̀nɨ ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nɨ́ kǒngónà àdʉ̀ Yùwanɨ̀-ngbɔ̀ nɔ́dɔ̀ atdídɔ̌. Yùwanɨ̀ rʉ̌nɔna dhu nɨ́rɨ ndɨ̀ ndɨ́ rɔ̀, Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà ɨrɛ̀ta nóongónà àdʉ̀ ndɨnza atdídɔ̌, pbɛ́tʉ̀ kǒngónà àdʉ̀ kà rʉ̌nɔna dhu òzè ndɨ̀rɨ̀ atdídɔ̌.

21 Nɨ́ atdíku, Hɛ̀rɔ̀diyà náabà Yùwanɨ̀ àbhʉ̌ ndɨ̀ ndɨ́ kohò ɔ̀ná otu. Ndɨ dhu nɨ'ɨ̀ yà Hɛ̀rɔdɛ̀ rɨ̌ ndɨ̀ ka kadhì ɔ̀ná ɨdhɔ nɨ́rɛ̀ ɔ̀ná mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ dhu. Nɨ́ Hɛ̀rɔdɛ̀ unzi rìwʉ́ ndɨ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ alɛ nɨ'ɨ̀: yà ɨ̀ arɨ́ kasʉ̀ ɔ̀nzɨ mànà ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbɨ̀ndà pbànówí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, ndɨrɔ̀ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ pbangá-nzo ɔ̀nǎ arɨ́'ɨ̀ ɨfʉta nà atdídɔ̌ alɛ mànà.

22 Nɨ́ Hɛ̀rɔ̀diyà bhà tsìbhíngba náatsù mʉ̀hɛndʉ̌-dzà ɔ̀, ndàdʉ̀ ɔ̀bɛ̀ atdídɔ̌. Ndɨ ɔbɛ́ náafɔ̀ Hɛ̀rɔdɛ̀-nyɨ̀kpɔ́ atdídɔ̌ yà ndɨ̀ ndùnzìnà alɛ mànà. Nɨ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ tsìbhíngba-ɔwʉ́ nɨ̌: «Ónzi afínʉ̀ òzè dhu fudú, nɨ́ ma mɨ́ ndɨ dhu àbhʉ̌ àbhʉ̌ ɨndʉ̀.»

23 Kǎdʉ̀ dhu nɔ́tsɔ̀ ndɨ tsìbhíngba-ɔ̀nzɨ̌ ndàtɨ: «Ma mɔ̀tsɔ̀ wà dhu ndɨ́nɨ̌ ma mabhʉ̀ tɨ́ nyɨ nyónzina dhu ɨndʉ̀, ɨ̀mbǎ ɨ'ɨna yà idzi ma mɔ́nyʉ̀ dɔ̀ná pbìrì tɔ́ atdínga ɔ́yɔ̌ dɔ̌ mà nábhʉ̌ ma mɨ́ ɨndʉ̀ dhu màtɨ́.»

24 Nɨ́ wɔ̀ tsìbhíngba náahʉ̀ àwú-dza rɔ̀, ndàdʉ̀ dhu nívu ɨ́yànà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu ndɨ ma màkǎ monzì?» Nɨ́ kà-tsánà adʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: «Bàtizò núbhɔ̌ arɨ́ Yùwanɨ̀-dɔ.»

25 Nɨ́ tsìbhíngba náangbó ndɨ̀ kòmbómbí ádrʉ̀ngbǎ kamà-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ònzì fɔ́ná ndàtɨ: «Ma mòzè nyibhò Bàtizò ùbhɔ̌ arɨ́ Yùwanɨ̀-dɔ kòmbí fudú tsàlìtsalì dɔ̌ rɔ̀.»

26 Nɨ́ ɨzʉ ɨ́ʉ́ʉka ádrʉ̀ngbǎ kamà atdídɔ̌ nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀, kà rɨ̌ ndùvɔ̌ Yùwanɨ̀-dɔ rɔ̌ dhu nɨ́ɨ'ɨ̀ ɔbɨ tɨ́, yà ndɨ̀ ndùnzìnà alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀ ndɨ̀ ndɔ̀tsɔ̀nà dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

27 Nɨ́ ányɨrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, kǎdʉ̀ ngbɔ̌na nɔ́dɔ arɨ́ pbànówí nzínzì ɔ̌ atdí mùnowì nóvì, ndʉ̀yǎ dhu fɨ́ndà ndɨ́nɨ̌ ɨra tɨ́ Yùwanɨ̀-dɔ nà fɔ́ná. Nɨ́ wɔ̀ mùnowì nɨ́ɨvà ndɨ̀ ndàrà imbi-dzà ɔ̀, ndìtsì Yùwanɨ̀-dɔ nɔ́kɛ̀rɛ̀.

---

* **6:14 6.14** Ndɨ Hɛ̀rɔdɛ̀-ɔvɔ̀ nɨ'ɨ̀ Àtìpasì. Ka nɨ'ɨ̀ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà.

28 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kădʉ̀ ìrà ndɨ alɛ-dɔ nà tsàlìtsalì dɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àbhʉnà
wɔ̀ tsìbhíngba-fɔ́, ndɨ tsìbhíngba ràdʉ̀ àbhʉnà ɨ́yànà-fɔ́.
29 Nɨ́ Yùwanì bhà ábhàlɨ̌ níitdègu wɔ̀ dhu nírɨ, nɨ́ abádhí adʉ̀ ìwu, ʼàdʉ̀
kă-bvò nídyì ʼòwù ɔ̀tdʉ̀nà.

Yɛ̌sù rɨ̌ imbò lʉfʉ̀ alɛ nóngù dhu
(Màt 14.13-21; Luk 9.10-17; Yùw 6.1-14)

30 Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ náandu ì kà-tɨ́, ʼàdʉ̀ yà ì ɔ̀nzì kɔ́rɔ́ dhu mà, ndɨrɔ̀
yà ì ùdhe ìndrǔ tɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu mànà dhu náwɛ kà tɔ̀.
31 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, abádhí-tɨʼɔ̀ ríwu alɛ mà, abádhí tɨ́ ɔ̀ rɔ̀ rɨ́ ʼàdǔ alɛ
mànà nɨ́ɨʼì abhɔ nyʉ́, ɔ̀nyʉ̀ nónyʉ abádhí rɨ̌ ɔ̀ná kàsʉmì mà ràdʉ̀ ì'ì mbǎ.
Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà pbìndà uvitatálɛ nɨ̌: «Nyìwǔ rʉ̀ngʉ̀ tɨ́ rɨ́'ì atdí ngari ɔ̀,
ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyaso tɨ́ nyɨ̌ akɛ.»
32 Nɨ́ abádhí náadʉ̀ òwu vɨ̌ya dɔ̌ rɔ̀ ibhú ɔ̌ rʉ̀ngʉ̀ tɨ́ rɨ́'ì atdí ngari ɔ̀.
33 Pbɛ́tʉ̀, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náala abádhí rɔ̌wu dhu, ʼàdʉ̀ abádhí rɔ̌wu ɨ nga
nʉ́nɨ. Nɨ́ ìndrǔ náadʉ̀ ʼìvà kɔ́rɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ rɔ̀, ʼòwù tsàkàtsàkà nyʉ́ pfɔ̌ya dɔ̌
ányì, ʼàdʉ̀ òwu ùvò angyi abádhí rɔ̌.
34 Nɨ́ Yɛ̌sù náhʉ ibhú ɔ̀ rɔ̀ rɔ̀, kăla wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà, abádhí-ɨzʉ̀ ràdʉ̀
ndàlʉ atdídɔ̌, ìmbǎ ʉ̀ndana rɨ́ alɛ rɨ̌'ì tàmà tɔ́ màhò bhɛ̌yi abádhí nʉ́lɨ ì
nɨ́dhunɨ̌. Yɛ̌sù adʉ̀ àdɨ ndàmbɛ ábhɔ̌ dhu nyʉ́ núdhe dɔ̌ abádhí tɔ̀.
35 Ɨnga rǎtɨ dhu níitdègu ndìndù, nɨ́ kàbhà ábhàlɨ̌ níindri kà-tɨʼɔ̀, ʼàdʉ̀
àtìnà kà nɨ̌: «Ɨrɔ́ nga rɨ̌'ì rʉ̀ngʉ̀ tɨ́, ndɨrɔ̀ ɨnga nátɨ wà.»
36 Nɨ́, ávɨ̌ kɔ̌kɔ̀ alɛ ròwù ɨnga nóbhì ka karɨ́ ɔ̀yà ngari ɔ̀, ndɨrɔ̀ kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀
rɨ́'ì pbanga ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ nudzí tɨ́ fɨ̌yɔ̀.
37 Yɛ̌sù adʉ̀ ɔtɛ nádu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyàbhʉ ɔ̀nyʉ̀ abádhí tɔ̀ nyɨ̌-tírɔ̀!»
Nɨ́ ábhàlɨ̌ náadʉ̀ dhu nívu Yɛ̌sù-tsʉ̌ ʼàtɨ: «Nyɨ nyòzè tɨ́ mɔ̌wù mʉ̀gatì nódzì
ɔ́yɔ̌ mɨya dìnarì† rɔ̌, ndɨ́nɨ̌ mǎ mabhʉ̀ tɨ́ abádhí rɔ̀nyʉ̀?»
38 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu nívu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ífe mʉ̀gatì nyɨ̌ nyɨ́'ì nà?
Nyàndà pɛ́ ka.» Nɨ́ kà-bvʉ ì ʉ̀nɨ rɔ̀, abádhí adʉ̀ dhu nádu kà tɔ̀ àtɨ: «Mǎ
mɨ́'ì imbò mʉ̀gatì nà, ndɨrɔ̀ ɔ́yɔ̌ ìbhɛ̀ nà.»
39 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù avì pbìndà ábhàlɨ̌ ràbhʉ kɔ́rɔ́ alɛ rɔ̀kɔ̀ tsʉ̀na rɔ̌
obvò ɨrɨ́ dɔ̌.
40 Abádhí adʉ̀ òko tsʉ̀na tɨ́: atdídhená ngari ɔ̌ atdátdí mɨya alɛ, ndɨrɔ̀
ngʉ̌kpà ngari ɔ̌ imbìmbó kumì alɛ.
41 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Yɛ̌sù núugu kɔ̌kɔ̀ imbò mʉ̀gatì, ɔ́yɔ̌ ìbhɛ̀ mànà ndʉ̀lʉ̌ fɔná.
Nɨ́, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nga àndà ndì ndɨ́ rɔ́rɔ̀, kǎdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ nábhʉ Kàgàwà tɔ̀. Kǎdʉ̀
mʉ̀gatì-ɔ̌nga nʉ́kɔ, ndùbho pbìndà ábhàlɨ̌-fɔ́, ndɨ́nɨ̌ abádhí nʉ́ʉndɔ tɨ́ ìndrǔ
tɔ̀. Kǎdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ ìbhɛ̀ nʉ́ndɔ̀ átɔ̀ abádhí-fɔ́ kɔ́rɔ́.
42 Ányìrɔ̌ ì'ì kɔ́rɔ́ alɛ náanyʉ̀ dhu ʼùlè nɨ̌.
43 Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ɔ̀dì ɔ̀dì mʉ̀gatì-go-tsʉ̀ núndu, ìbhɛ̀-go mànà,
ʼàdʉ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà sɛ̌ngɛ̀ níra nɨ̌.
44 Ndɨ mʉ̀gatì nanyʉ̀ alɛ nzínzì ɔ̌, kpabhálɛ níɨʼì imbò lʉfʉ̀ tɨ́.

Yɛ̌sù rʉ̌bhi ɨdha dɔ̌ dhu
(Màt 14.22-33; Yùw 6.16-21)

45 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ tɨ́, Yɛ̌sù náabhʉ̀ pbìndà ábhàlɨ̌ rùpò ibhú ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ada
tɨ́ angyi fɨ̌ndà rɛ̀rʉ̀-adzè, Bɛ̀tɛ̀sàyidà tɔ́ kɨgɔ̀ ɨnǎ rɔ̀, yà ndì nyʉ́ tírɔ̀ ndì ndɨ́
ihé-yà návɨ̌ ròwù ɨbha ɔ̀nanǎ.

† **6:37 6.37** Yɛ̌sù bhà kàsʉmì ɔ̌, atdí dìnarì nɨʼì atdíku ɨdhɔ tɔ́ kasʉ tɔ́ mʉ̀kìmbà.

46 Ihé-yà nà ɨ̀ ʉ̀bhǎ ɨ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àrà pbìrì dɔ̀, ndàrà ndɨ̀tsɔ̀.
47 Ɨ̀nga nátɨ rɔ̀, ibhú nɨ́ɨ'ɨ̀ rɛ̀rʉ́-alìkpa ɔ̀ ábhàlɨ̌ nà, Yɛ̌sù ràdʉ̀ ndʉ̀bhà atdírɔ̀ olù ɨ̀dha-adzè.
48 Nɨ́ Yɛ̌sù ala ɔbɨ̀ tɨ́ ibhú t'ɔ́tʉ̀ta rɨ̌'ɨ̀ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ tɔ̀ dhu, tʉ̀mbà tɨ́ awɛ rɔ̌pili abádhí-nyɨ̀kpa rɔ̌ nídhunɨ̌. Nɨ́ à'ʉ̌-akpà-ɔ̀ngɔ̀ ɔ̌, kǎrà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌-tɨ'ɔ̀, ndàmbɛ ùbhi dɔ̌ ɨ̀dha dɔ̌. Kǎdʉ̀ dhu ɔ̀nzɨ̀ angyi ndʉ́da abádhí tɔ̀ dhu bhɛ̌yi.
49 Nɨ́, kà rʉ̌bhi ɨ̀dha dɔ̌ dhu ɨ̀ àla rɔ̀, abádhí náadʉ̀ kàtɨ̀ mɨ̀gɨ̀ngɔ̀ tɨ́, 'àdʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ùkʉ̌,
50 ábhɔ̌ ɔdɔ nyʉ́ nà kàlǎ rɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ nɨ́ɨ'ɨ̀ nídhunɨ̌. Pbɛ́tʉ̀ ʉrɔ́ rɔ̀ tɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ tʉ̌na àpfò abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyòtù afíkʉ, ɨ̀ma nɨ́ yà! Ɨ̀nzɨ̀ nyɔ̀nzɨ ɔdɔ!»
51 Tdɨ́tdɔ̌, kǎdʉ̀ ùpo ibhú ɔ̀ abádhí-tɨ'ɔ̀, awɛ ràdʉ̀ opilita nʉ́bhà atdídɔ̌. Nɨ́ ɨ̀dhɔ nʉ́ʉkɔ abádhí atdídɔ̌ nyʉ́.
52 Obhó tɨ́, Yɛ̌sù ɔ̀nzɨ̀ wɨ̀wɨ̀, ndɨ̀trɔ̌ mʉ̀gatì dhu náalʉ́ nzá abádhí-dɔ: abádhí tɔ́ ɨ̀rɛ̀ta rɨ̌ ndɨ ɨ̀dhu-tɨ̀ nálʉ̌ dhu nɨ́ɨ'ɨ̀ odú.

Yɛ̌sù rɨ̌ Gɛ̀nɛ̀zàretì tɔ́ pbìrì ɔ̌ anditálɛ nígʉ̌ dhu
(Màt 14.34-36; Yùw 6.22-25)

53 Yɛ̌sù mà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà níitdègu rɛ̀rʉ́ náda, nɨ́ abádhí náasò fɨ̀yɔ́ ibhú kìfukù ɔ̌, 'àdʉ̀ òtsù Gɛ̀nɛ̀zàretì tɔ́ pbìrì ɔ̀.
54 Nɨ́ ibhú ɔ̀ rɔ̀ abádhí núvò rɔ́rɔ̀ tɨ́, ìndrʉ̌ náadʉ̀ Yɛ̌sù nʉ́nɨ.
55 Nɨ́ abádhí náadʉ̀ àngɨlɨ kɔ́rɔ́ ndɨ pbìrì ɔ̀nǎ, 'àdʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ʉ̀mbà anditálɛ, 'òwù òwu rɔ̌ nà ótdù dɔ̌, Yɛ̌sù-bvʉ ka kɔ̀'ɨ̀ ɔ̀yà kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀na nǎ.
56 Ndɨrɔ̀, kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌ Yɛ̌sù rʉ̌bhi ɨ̀nanǎ, pbanga ɔ̀nǎ, kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ, ndɨrɔ̀ ɨ̀nga nóbhì ka karɨ́ ɨ̀nǎ màtɨ́, ìndrʉ̌ nóowúnà ìwu rɔ̌ anditálɛ nà, 'ʉ̀lɨ pbanga-tsidɔ̌ ìndrʉ̌ náarɨ́ 'ùndʉ̌ ɔ̀yá ngari ɔ̌. Abádhí adʉ́nà òwu Yɛ̌sù nónzì rɔ̌ rʉ̀bhà ɨ̀ alɛ rʉ̀pbàlǎ rɔ̀ná mʉ̀dzarʉ̀-bɨdɔ̀-ngbɔ̀ kɛ̀lɛ̌. Nɨ́ ɨ̀ngbàtɨ́ ílɨ ndɨ alɛ mà yà kàbhà mʉ̀dzarʉ̀-bɨdɔ̀-ngbɔ̀ nàpbàlǎ, náaránà ɔ̀gʉ̀ rɔ̌ dòtsí.

7

Pbàyàhúdí tɔ́ mànduʉ
(Màt 15.1-9; Luk 11.37-41)

1 Pbàfàrìsáyó mà Yɛ̀rùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ìwʉ̌ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ ngúfe màlímó mànà núundu ɨ̀ Yɛ̌sù tɨ́.
2 Nɨ́, abádhí náala Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ, ɔ̀tɔ̀tì ɔtsʉ́ya nɨ̌ rówu dhu nɔ́nyʉ̀ rɔ̌, kà-tɨ̀ nɨ́ ɨ̀nzá ɨ̀ ù'ɔ ɔtsʉ́ya yà fɨ̀yɔ́ sɔmà tɔ́ mànduʉ nónzì ka dhu bhɛ̌yi rɔ́rɔ̀.
3 Pbàfàrìsáyó mà, kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà Pbàyàhúdí mànà nɨ́ɨfʉ abhúya tɔ́ mànduʉ atdídɔ̌. Nɨ́, abádhí nɔ́ɔnyʉ́nà nzɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ ɨ̀nzá ɨ̀ ù'ɔ ɔtsʉ́ya mbɛ̌yi nyʉ́ rɔ́rɔ̀.
4 Ndɨrɔ̀ kòbɨ̀ ɔ̀ rɔ̀ ɨ̀ ìngò rɔ̀, abádhí nɔ́ɔnyʉ́nà nzɨ̌ dhu ɨ̀nzá ɨ̀ ù'ɔ ɨ̀ rɔ́rɔ̀. Abádhí nɨ́ɨfʉ yà ɨ́ abà ábhɔ̌ ngʉ̌kpà manduʉ átɔ̀. Ɨ mànduʉ nɨ'ì: kɔ́pà nú'ɔ̌ ka kɨ́ mbɛ̌yi nyʉ́ dhu, ìtǎ mà, sʉma nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ìtǎ mà, dɔ̀yá ka karóyì dhu mànà nú'ɔ̌ ka kɨ́ mbɛ̌yi nyʉ́ dhu mànà.
5 Nɨ́, Pbàfàrìsáyó mà Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà níivú dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌ 'àtɨ: «Ádhu ɨ̀nzá pbʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ̌ nífʉ àlɛ̌ t'ábhúna tɔ́ mànduʉ, 'àdʉ̀ àmbɛ dhu nɔ́nyʉ̀ dɔ̌ ɔ̀tɔ̀tì ɔtsʉ́ya nɨ̌ ní?»
6 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nabì Ìsayà nʉ́ʉnɔ obhó dhu nyʉ́ dʉ̀kʉ́. Nyɨ̌ nɨ́ ɔyɔyɔ afíya nà alɛ yà kǎndí dhu bhɛ̌yi tɨ́, ndàtɨ: ‹Kàgàwà rǎtɨna: kàrɨ́ alɛ náarɨ́ mɨfʉ̌ tsʉ̀ya ɔ̌ tɨ́,

afíya ràdʉ̀ ì ɨtsɛ nyʉ́ rùdú rɔ̀.
7 Abádhí náarí mʉ̀lɛ̌ kɔ̀kɔ́rɔ̀.
Abádhí arúdhěna ìndrǔ tɔ̀ dhu ní ìndrǔ tɔ́ ʉ̀yátá kɛ̀lɛ̌*.›»
8 Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌: «Nyɨ̌ nyárí Kàgàwà bhà Ʊyátá nʉ́bha igi, nyǎdʉ̀ nyǎpba ìndrǔ ɔ́vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu rɔ̌ tí.
9 Nyɨ̌ nyárí Kàgàwà bhà Ʊyátá nɔ́dhɔ, nyǎdʉ̀ afíkʉ nápba fʉ̀kʉ́ màndʉ rɔ̌ tí.
10 Obhó tí, Músà nʉ́ʉyá dhu fʉ̌kʉ̀ ndàtɨ: nyɨ ràkǎ nyɨfʉ àbanʉ mà ɨyànʉ mànà, ndɨrɔ̀ àbanà mà ɨyànà mànà nɨ̌ dhu nʉ̀nɔ̀ alɛ ràkǎ kohò òho tí.
11 Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyʉ́, nyɨ̌ nyárí dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ nyǎtɨ: ndɨ alɛ rapɛ́ dhu ʉ̀nɔ kpangba àbanà tɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨyànà tɔ̀ màtí ndàtɨ: ‹Dzʉ̀nànʉ nɔ́nzɨ ma màmbɛ̀nà nɨ̌ fudú rí'ì dhu ní Kɔ̀rbanì, kà-tì ní: Kàgàwà tɔ̀ ka kùtri pɛrɛ̀.›
12 Ní ndɨ alɛ rɨ̌ mbǎ àbanà mà, ndɨrɔ̀ ɨyànà mà dzʉ̀nà nɔ́nzɨ ndì ndí dhu-atdyú nà. Ní nyɨ̌ nyarádʉ̀ ndɨ dhu kɛ̀lɛ̌ ná'ù ndɨ alɛ tɔ̀.
13 Ní ndɨ dhu nɨ̌, nyɨ̌ nyárí Kàgàwà bhà ɔtɛ-òvʉ́ nítɔ, yà nyɨ̌ nyarúdhěna fʉ̌kʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ fʉ̀kʉ́ màndʉ nɨ̌. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyarí ndɨ dhu bhěyi dhu-tɨdɔ̀ nɔ́nzɨ abhɔ nyʉ́.»

Ìndrǔ nábhʉ rádʉ̀ rɔ̀tì Kàgàhà-nyìkpɔ́ ɔ̌ dhu
(Màt 15.10-20)

14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù náanzi ihé-yà tdítdɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà nɨ̌: «Nyɨ̌ kɔ́rɔ́, nyìrɨ yà ma múnɔna fʉ̌kʉ̀ dhu, ndɨrɔ̀ nyàlʉ̌ ka dʉ̀kʉ ɔ̀.
15 Ɨnzɨ̌ iri rɔ̀ rótsù ìndrǔ ɔ̀ atdí dhu mà, rǎdʉ̀ ìndrǔ nábhʉ rɔ̀tì Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ìndrǔ-afí ɔ̀ rɔ̀ àhʉ dhu ní ndɨ kàbhʉ rádʉ̀ rɔ̀tì Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌.
16 [Ɨnga t'írɨta tɔ́ bɨ̌na nà rí'ì alɛ, nákǎ ndìrì wɔ̀ ma mʉ̀nɔ̀ dhu*.»]
17 Yěsù níitdègu ihé-yà nʉ́bha ndàdʉ̀ òtsù ɨdza, ní kàbhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ wɔ̀ ndɨ mbólí-tì nívu kà-tsʉ̌.
18 Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌ nyʉ́ mà, kàlʉ̌ t'óbhó dʉ̀kʉ átɔ̀? Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ t'óbhó dhu, ìnzɨ̌ iri rɔ̀ rótsù ìndrǔ ɔ̀ atdí dhu mà ràrǎdʉ̀ ìndrǔ nábhʉ rɔ̀tì Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌?
19 Obhó tí, ndɨ dhu nótsù nzá ndɨ alɛ-afí ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kòtsù ndɨ alɛ-fi-tsʉ̀ ɔ̀, ndàdʉ̀ àhʉ kà-ɔ̀ rɔ̀ ɔtsó dɔ̀ ndɨ alɛ àrà rɔ̀.» Wɔ̀ ndì ndʉ̀nɔ̀ ɔtɛ ɔ̌, Yěsù náavɔ̀ dhu kpangba ɔ̀nyʉ ka ràrǎdʉ̀ kɔ́rɔ́ ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ nɔ́nyʉ̀.
20 Ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌: «Ìndrǔ-afí ɔ̀ rɔ̀ àhʉ dhu ní ndɨ rádʉ̀ ìndrǔ nábhʉ rɔ̀tì Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌.
21 Obhó tí, ìndrǔ-afí ɔ̀ rɔ̀ arúvò nzɛ́rɛ ɨrɛ̀ta náarí ndɨ ìndrǔ nábhʉ̌ rɔ̀nzì nzɛ́rɛ dhu. Ɨ nzɛ́rɛ dhu ní: mʉ̀nyɔ̀nì t'ɔ́nzɨta, ogbo t'ɔ́nzɨta, abvo t'óhota,
22 màkunì t'ɔ́nzɨta, ngǎtsi alɛ-fɔ́ rí'ì dhu dɔ̌ ka kí alɛ-afí ì̀lɨ dhu, ɔ̀rʉ̀ ka kórʉ̀ dhu, ìndrǔ t'ʉ́trátá, ìnzɨ̌ ka kí ʉ̀yátá-ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ dhu, adha t'ɔ́nzɨta, ìndrǔ nɨ̌ ka kí dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ dhu, alɛ ɔ̀yɔ̀ ka kí dhu, àrɨ̌ bhěyi ka kí alɛ ɔ̀nzɨ dhu.
23 Kɔ́rɔ́ kɔ̀rí nzɛ́rɛ dhu náarúvò ìndrǔ-afí ɔ̀ rɔ̀, ràdʉ̀ ìndrǔ nábhʉ rɔ̀tì Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌.»

Ɨnzɨ̌ ní Mùyàhudì-àyi rɨ̌ Yěsù ná'u dhu
(Màt 15.21-28)

---

* **7:7 7.7** Ìsa 29.13 * **7:16 7.16** Wɔ̀rí andítá rɨ̌'ì mbǎ ábhɔ̌ angyè andítá ɔ̀.

24 Ʊrɔ́ rɔ̀, Yɛ̌sù ɨvà ndɨ̀ ndàrà Tirò tí kátɨna kɨgɔ̀ tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̀. Nɨ́ kǎtsù
atdí ɨdza ɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ ndàdʉ̀ atdí alɛ mà nózè rʉ̀nɨ ányìrɔ̌ ndɨ̀ ndí'ɨ̀ dhu. Pbɛ́tʉ̀,
kà rɨ̌ ndòru dhu nɨ́i'ɨ̀ odú.
25 Obhó tí, atdí tsìbhálɛ yà nzɛ́rɛ-alafí náarávu pbìndà tsìbhíngba rɔ̌,
nɨ́irɨ Yɛ̌sù dɔ̌ ka káwɛ̌na dhu. Nɨ́ ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, ɨ́yàdhíyà náadʉ̀ ìrà Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀,
ndàdʉ̀ ndìbvu obvò kàpfɔ̀ rɔ̌.
26 Ndɨ̀ tsìbhálɛ nɨ'ɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ Mùyàhudì-àyi, pbɛ́tʉ̀ ka nɨ'ɨ̀ Sìrò-Fòyìnikì tɔ́
pbìrì ɔ̌ alɛ. Nɨ́ kɨ̌tsɔ̀ ndɨ̀ Yɛ̌sù rɔ̌, ndɨ́nɨ̌ nzɛ́rɛ-alafí nipfo tɨ́ pbɨ̀ndà tsìbhíngba
ɔ̀ rɔ̀.
27 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ʊ́bhà pɛ́ nzónzo rɔ̀nyʉ̀ dhu 'ùlè nɨ̌ angyi.
Obhó tí, dhu ɔ̀fɔ̀ nzá nga kidyì nzónzo tɔ́ ɔ̀nyʉ̀, kadʉ̀ òbvùnà ìtsɛ̌-nzo tɔ̀.»
28 Ɨyàdhíyà náadʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Obhó Ádrʉ̀ngbǎlɛ, pbɛ́tʉ̀ mɨzà
tsìnǎ rí'ɨ̀ ìtsɛ̌ mà náarí nzónzo-fɔ́ rɔ̀ ɨ̀ nàwà ɔ̀nyʉ̀-ú'ʉ̀-nzo mà nónyʉ.»
29 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ̀ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Wɔ̀ nyɨ nyàdu ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀, ádʉ̌nà
nyɨ pbʉ̀kʉ̀, ɨwà nzɛ́rɛ-alafí náhʉ pbʉ̀kʉ̀ tsìbhíngba ɔ̀ rɔ̀.»
30 Nɨ́ kǎdù ndɨ̀ pbɨ̀ndà, ndàdʉ̀ pbɨ̀ ɨngba nótù ara dɔ̌ àyi rɔ́, ɨwà nzɛ́rɛ-
alafí náhʉ ɔ̀nà rɔ̀ rɔ́.

Yɛ̌sù rɨ̌ ɨ̀nzɨ̌ arí ɨnga ìrɨ ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ ndàdʉ̀ ɔ̀tɛ atdí alɛ nígʉ̌ dhu (Màt 15.29-31)

31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù ɨvà ndɨ̀ tdɨ́tdɔ̌ Tirò tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌ rɔ̀, ndʉ̀dà Sìdɔnà
tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ, ndàdʉ̀ ìngo Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̀, Dɛ̀kàpolì tɔ́ pbìrì ɔ̀nǎ ndɨ̀
ndʉ̀dà rɔ́rɔ̀.
32 Nɨ́, ka kiwú ɨ̀nzɨ̌ bɨ̌na arí nga ìrɨ, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ arɔ́tɛ mbɛ̌yi atdí alɛ nà
Yɛ̌sù tɨ 'ɔ̀. Ka kadʉ̀ kɨ̀tdɛ̀ ɨ̀tdɛ̀ tɨ́, ndɨ́nɨ̌ ɔtsʉ́na nɨ̀lɨ tí ndɨ̀ alɛ dɔ̌.
33 Nɨ́ Yɛ̌sù náadʉ̀ kìdyì atdírɔ̀ ndàrànà lɛ̀ngɛ̀lɛ̀ngɛ̀ ihé-yà ɔ̌ rɔ̀. Kǎdʉ̀
ɔtsʉ́na-kpɔ̀ nʉ́fɔ wɔ̀ alɛ-bɨ̀ ɔ̀, ndàdʉ̀ ɨsɔ nísò ɔtsʉ́na-kpɔ̀ rɔ̌, ndàpbàlǎ kɨ̌dà-
dɔ-ngbɔ̀ nɨ̌.
34 Tdɨ́tdɔ̌, Yɛ̌sù andà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nga, ndàdha ɨhɛ̀na, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ alɛ
nɨ̌: «Ɛ̀fatà!» Kà-tɨ̀ nɨ́ «Ángbɛ̌ nyɨ!»
35 Nɨ́ ʉrɔ́ rɔ̀ tí, wɔ̀rɨ́ alɛ-bɨ̀ nʉ́ʉngbɛ ɨ̀, ɨdàna ràdʉ̀ ɔ̀'ɔ ɨsɔ́ ɔtɛ tɔ̀, ndàdʉ̀
ndɔ̀pè ndɔ̀tɛ̀ mbɛ̌yi.
36 Yɛ̌sù adʉ̀ kɔ́rɔ́ alɛ nísɔ ɨ̀nzɨ̌ ndɨ̀ dhu nʉnɔ tí atdí alɛ tɔ̀ màtɨ́, pbɛ́tʉ̀ yà
kàrɨ̌ abádhí nósò dhu náaránà ìndrʉ̌ názɨ rɔ̌ àzɨ̌ tí ràmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ ndɨ̀ dhu
dɔ̌.
37 Nɨ́ ɨdhɔ náadʉ̀ abádhí nʉ́kɔ atdídɔ̌ nyʉ́ ròsè, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Kà
rɔ̌nzɨna dhu nɨ́ kɔ́rɔ́ ídzì dhu nyʉ́. Ndɨrɔ̀, kà rǎrà bɨ̌ya ʉ́rɨ̌ alɛ-bɨ̀ mà nʉ́ngbɛ
rɔ̌, ndàdʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ arɔ́tɛ alɛ mà nábhʉ rɔ̀tɛ̀.»

8

Yɛ̌sù rɨ̌ ɨ̀fɔ lʉfʉ̀ alɛ nóngù dhu (Màt 15.32-39; Mrk 6.30-44)

1 Ndɨ̀ nínganí, ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà náandu ɨ̀ tdɨ́tdɔ̌. Nɨ́ ɨ̀mbǎ abádhí rɨ́'ɨ̀
ɔ̀nyʉna ɨ̀ ɨ́ dhu nà nɨ́dhunɨ̌, Yɛ̌sù anzi pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí
nɨ̌:
2 «Ma mí'ɨ̀ ɨzʉ nà atdídɔ̌ kǎkà alɛ dɔ̌. Mǎ mòkò wà abádhí mànà ɨ̀bhʉku
mbàlìmbàlì, ndɨrɔ̀ abádhí rɨ̌ mbǎ ɨ'ɨ̀ ɔ̀nyʉna ɨ̀ ɨ́ dhu nà.
3 Ma mapɛ́ abádhí àvɨ̌ ròwù àwù nà fɨ̀rábvʉ̀, nɨ́ sàzɨ̀ rǎrà abádhí nábhʉ
ràwà ɨ̀ otu ɔ̌. Obhó tí, abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ níwʉ̌ ɨtsɛ rɔ̀ nyʉ́.»

4 Nɨ́, kàbhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ʼàtɨ: «Ka kówu abádhí nóngù
ka kɨ́ nɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ nótù àdhà yàrɨ́ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌?»
5 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyɨ́ʼì mʉ̀gatì nà ìfe?» Nɨ́
abádhí adʉ̀ dhu àdu ʼàtɨ: «Mǎ mɨ́ʼì mʉ̀gatì nà àrʉ̀bhʉ̀.»
6 Nɨ́ Yɛ̌sù avì ihé-yà ròkò obvò. Kǎdʉ̀ kɔ̌kɔ̀rɨ́ àrʉ̀bhʉ̀ mʉ̀gatì núgù ndʉ̀lʉ̌
fɔ́ná, ndàdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ nábhʉ̀ Kàgàwà tɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ɨ mʉ̀gatì-ɔ̌nga
nʉ́kɔ ndùbho pbìndà ábhàlɨ̌-fɔ́, ndɨ́nɨ̌ abádhí ʉndɔ tɨ́ ihé-yà tɔ̀. Nɨ́ ɨ ábhàlɨ̌
náadʉ̀ ɨ mʉ̀gatì nʉ́ndɔ̀ ɨ alɛ tɔ̀.
7 Abádhí nɨ́ɨʼì ngúfe ìbhɛ̌-nzo nà átɔ̀. Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ nábhʉ̀ Kàgàwà tɔ̀
kɔ̌kɔ̀rɨ́ ɨbhɛ̀ dɔ̌, ndàdʉ̀ pbìndà ábhàlɨ̌ návi rʉ̀ndɔ̀ ɨ ìbhɛ̌-nzo átɔ̀.
8 Kɔ́rɔ́ alɛ náanyʉ̀ dhu ʼùlè nɨ̌ àkǎkǎ dhu bhɛ̌yi. Nɨ́ ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ɔ̀dɔ̀dɨ
mʉ̀gatì-go-tsʉ̀ núndu, rùlè àrʉ̀bhʉ̀ sɛ̌ngɛ̀ ɔ̌.
9 Ányìrɔ̌, ìndrǔ nɨ́ɨʼì mbɛ̀mbɛ̀ ɨ̀fɔ lʉ́fʉ̀ ráhʉ̀ dhu bvʉ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù
adʉ̀ abádhí àvi ròwù.
10 Ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, Yɛ̌sù mà pbɨndà ábhàlɨ̌ mànà núupò ibhú ɔ̀, ʼàdʉ̀ òwu
Dàlmànutà tɨ́ kátɨna pbìrì ɔ̀.

Pbàfàrìsáyó rɨ̌ Yɛ̌sù àvɨ̌ rɔ̀nzɨ wɨwì dhu
(Màt 16.1-4; 12.38-39)

11 Atdíku, Pbàfàrìsáyó níiwú ùvò Yɛ̌sù-tɨʼɔ̀, ʼàdʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼàgò ì kà nà kǎfí ì
omvú tɨ́. Nɨ́, abádhí náavì ka rɔ̀nzɨ atdí wɨwì, ndɨ́nɨ̌ Kàgàwà bhà rɔ̀ kàbhà
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nírà dhu navì tɨ́.
12 Nɨ́ ndɨ dhu adʉ̀ ìnzɛ Yɛ̌sù rɔ̌ atdídɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Heè! Ádhu indo
arɨ́ʼì alɛ nózè wɨwì kɛ̀lɛ̌ ʼàla nɨ̌? Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ka kɨ́ nzɨ̌ atdí
wɨwì mà nɔ́nzɨ abádhí tɔ̀.»
13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù ɨvà ndɨ abádhí-tɨ́ rɔ̀, ʼàdʉ̀ ùpo ibhú ɔ̀ pbìndà ábhàlɨ̌
mànà, ʼàdʉ̀ àda rɛ̀rʉ̀-adzè.

Pbàfàrìsáyó tɔ́ afi mà, Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà afi mànà
(Màt 16.5-12)

14 Mʉ̀gatì nídyì ɨ ɨ́ àkǎkǎ dhu bvʉ̀tɨ́ dhu náadzò Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ ɔ̀nǎ rɔ̀,
abádhí ràdʉ̀ ʼòtù atdí mʉ̀gatì kɛ̀lɛ̌ nà fɔyá ibhú ɔ̀.
15 Nɨ́ Yɛ̌sù nʉ́ʉyá dhu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyàndà nga mbɛ̌yi, nyɔ̀dɔ nyɨ̌
Pbàfàrìsáyó tɔ́ afi* mà, Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà afi mànà dhu rɔ̌ rɔ̀.»
16 Nɨ́, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ náatɛ̀ nzínzìya ɔ̌, ʼàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌ ìmbǎ ɨ ràrɨ̌ʼì
mʉ̀gatì nà.
17 Nɨ́ Yɛ̌sù náasʉ̀ abádhí rʉ̌nɔna dhu, ndàdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ:
«Ádhu nyɨ̌ nyátɨna, ìmbǎ nyɨ̌ ràrɨ̌ʼì mʉ̀gatì nà nɨ̌? Ndɨ dhu àpɛ̀ tʼóbhó dʉ̀kʉ̀
àlʉ̌? Nyɨ̌ nyàpɛ̀ tɨ́ nzá ndɨ dhu àlʉ̌ dʉ̀kʉ̀ ɔ̀? Fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta dɔ̀nǎ dhu òsè tʼóse
tɨ́?
18 Nyìkpɔ́kʉ̀ rɨ̌nè, nɨ́ nyɨ̌ tʼóbhó ɨnga nálǎ? Bɨ̌kʉ̀ rɨ̌nè, nɨ́ nyɨ̌ tʼóbhó ɨnga
nírɨ*? Nyɨ̌ nyìrɛ̀ tʼóbhó
19 ìfe sɛ̌ngɛ̀ ɔ̌ màtɨ́ nyɨ̌ nyundu ɔ̀dɔ̀dɨ mʉ̀gatì-go-tsʉ̀ rùlè dhu, yà imbò
mʉ̀gatì-ɔ̌nga ma mʉ́kɔ imbò lʉ́fʉ̀ alɛ tɔ̀ níganɨ́?» Abádhí adʉ̀ dhu àdu
ʼàtɨ: «Atdí-kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà sɛ̌ngɛ̀ ɔ̌.»

---

* **8:15 8.15** Yɛ̌sù rǎtɨna afi tɨ́ dhu nɨ́, ìnzɨ̌ Pbàfàrìsáyó mà, Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà alɛ mànà rɨ̌ dhu à'u dhu.
* **8:18 8.18** Yɛ̀r 5.21; Zɛ̀k 12.2

20 Ndìrɔ̀ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̌ ndàtɨ: «Yà àrʉ̀bhʉ̀ mʉ̀gatì-ɔ̌nga ma mʉkɔ ìfɔ lʉfʉ̀ alɛ tɔ̀ nínganí, nyɨ́ nyundu ɔ̀dɔ̀dì mʉ̀gatì-go-tsʉ̀ rʉ̀lè ìfe sɛ̌ngɛ̀ ɔ̌?» Ní abádhí adʉ̀ dhu àdu, ʼàtɨ: «Àrʉ̀bhʉ̀ sɛ̌ngɛ̀ ɔ̌.»

21 Nírɔ̀ ní ndɨ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ní ndɨ dhu àpɛ̀ tí nzá dʉ̀kʉ àlʉ̌ kòmbí màtí?»

Yɛ̌sù rɨ̌ atdí ndùmùndúmú nígʉ̌ dhu
(Yùw 9.1-11)

22 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà náawù ùvò Bɛ̀tɛ̀sàyidà tí kátɨna pbanga ɔ̀. Ní ányɨ, ìndrʉ̌ níiwú atdí ndùmùndúmú nà Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, ʼàdʉ̀ ʼɨtsɔ̀ Yɛ̌sù rɔ̌ ndínɨ̌ kà-ngbɔ̀ napbálá tí.

23 Ní Yɛ̌sù náalʉ́ wɔ̀rí ndùmùndúmú ɔtsʉ́na rɔ̌, ʼùvò nà pbanga ɔ̀ rɔ̀. Tdítdɔ̌ kǎdʉ̀ ɨsɔ nísò kànyɨ̀kpó rɔ̌, ndàdʉ̀ ɔtsʉ́na nʉ́lɨ kà dɔ̌. Ndìrɔ̀ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu nívu kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Nyɨ tí atdí dhu mà nálǎ àlǎ?»

24 Ní wɔ̀ ndùmùndúmú náangbɛ nyɨ̀kpóna, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Ma mí ìndrʉ̌ nálǎ ɨtsu bhɛ̌yi rólo rɔ́, pbɛ́tʉ̀ abádhí rʉ̌bhi ùbhɨ̌.»

25 Yɛ̌sù adʉ̀ ɔtsʉ́na nʉ́lɨ tdítdɔ̌ kànyɨ̀kpó dɔ̌, kà ràdʉ̀ ɨnga nála kpangba. Ndìrɔ̀, kǎdʉ̀ ɔ̀gʉ̀ atdídɔ̌, ndàdʉ̀ kórɔ́ dhu àla mbɛ̌yi nyʉ́.

26 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ kàvi ràdu ndì pbìndà, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Àpɛ́ nyotsú wɔ̀ pbanga ɔ̀.»

Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ Yɛ̌sù nátɨ Krístɔ̀ tí dhu
(Màt 16.13-20; Luk 9.18-21; Yùw 6.67-71)

27 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà náawù Kàyìsàriyà-Fìlipì tɔ́ kɨgɔ̀ tí rí'ì pbangá-nzo ɔ̀. Ní otu ɔ̌, kɨ̌vú dhu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ìndrʉ̌ arátɨna ma ràrɨ̌ àdhɨ?»

28 Abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ʼàtɨ: «Atdídhená alɛ náarátɨna nyɨ ràrɨ̌ bàtizò nubhónà Yùwanì. Ngʉ̌kpà alɛ náarádʉ̀ àtɨ̀nà nyɨ ràrɨ̌ Ɛliyà[†]. Ndìrɔ̀, ngʉ̌kpà alɛ-tsí náarádʉ̀ àtɨ̀nà nyɨ ràrɨ̌ angyí ɨ'ì ngʉ̌kpà pbànábí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ.»

29 Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Olu nyɨ̌, nyɨ́ nyarátɨna ma ràrɨ̌ àdhɨ?» Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨnyɨ, nyɨ ní Krístɔ̀.»

30 Nírɔ̀ ní ndɨ Yɛ̌sù adʉ̀ abádhí nísɔ ɨ̀nzɨ̌ wɔ̀ dhu nʉnɔ tí atdí alɛ tɔ̀ màtí.

Yɛ̌sù rɨ̌ ndì ndɔ́vɛ̀ kɔtdʉ̀ ndì, ndàdʉ̀ ndìngbɛ̀ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 16.21-28; Luk 9.22-27)

31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù náadì ndàmbɛ dhu núdhe dɔ̌ pbìndà ábhàlɨ̌ tɔ̀. Kǎtɨ: «Dhu àkǎ Ìndrʉ̌ tʼídhùnà ràbà àpbɛ̀ atdídɔ̌. Pbanga ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mà, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà nɔ́ɔdhɔya ka. Ndìrɔ̀, ka kohoya ka, kadʉ̀ ɔ̀tdʉ̀nà. Pbɛ́tʉ̀ ɨbhʉ ɨdhɔ dzidɔ̌ kǎdʉ̀ya ndìngbɛ̀.»

32 Kʉ̌nɔ wɔ̀ dhu abádhí tɔ̀ kpangba nyʉ́. Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ kìdyì ndàrà nà igi, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀rʉ̀ dɔ̀ná.

33 Ní Yɛ̌sù agɛ́rɛ́ ndì ndàndà pbìndà ábhàlɨ̌, ndàdʉ̀ ɔ̀rʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ dɔ̌ ndàtɨ: «Índrɨ̌ nyɨ ɨtsɛ tɨdú rɔ̀ Pfɔ̀mvɔ Sìtanɨ̌! Nyɨ nyí nzɨ̌ ɨnga nírɛ̀ Kàgàwà náarí ɨnga ɨ̀rɛ̀ dhu bhɛ̌yi nídhunɨ̌, pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyí ɨnga nírɛ̀ ìndrʉ̌ bhɛ̌yi.»

---

† **8:28 8.28** Ɛliyà níí'ì mbèmbè ɨmbò mɨyà atɔ ɔ̌ angyinǎ rɔ̀ Yɛ̌sù tɔ̀. Ndìrɔ̀, Pbàyàhúdí ongónà ɨnga ɨ̀rɛ̀ kà rɨraya angyinǎ rɔ̀ Màsiyà tɔ̀ (Màl 3.23).

34 Tdítdɔ̌, Yěsù náanzi ihé-yà pbìndà ábhàlǐ mànà, ndàdʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Ndɨ alɛ náapɛ́ ndòzè ndùbhi owùdu ɔ̌, ní ndɨ alɛ àkǎ ndàdzo rɔ̀ná rɔ̀, ndàdʉ̀ ndà'ù ndànɔ̀ pbìndà mʉ̀sàlabhà‡, ndàdʉ̀ ùbhi owùdu ɔ̌.
35 Obhó tí, pbìndà ípìrɔ̌nga nòzè ndɔ̀dɔ̀ fǐndà alɛ níiwíya ka. Pbɛ́tʉ̀, okúdu dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ rí pbìndà ípìrɔ̌nga níwǐ alɛ, níigʉ́ya ka.
36 Ndɨrɔ̀, ìndrʉ̌ rǐ yà adzɨ ɔ̌ ònzì nábà, ndàdʉ̀ pbìndà ípìrɔ̌nga níwi dhu tɔ́ ídzìnga ní àdhu?
37 Ìndrʉ̌ rǎdʉ̀ àbhʉnà pbìndà ípìrɔ̌nga ndʉwʉ̀ tí nǐ atdí dhu mà tí'ì ìnè?
38 Indo arí'ì alɛ ní nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ arí alɛ, ndɨrɔ̀ ìnzǐ arí 'ɔ̀dɔ Kàgàwà tɔ̀ alɛ. Ní ndɨ alɛ-nyì náapɛ́ ìwʉ okúdu dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ pbàkà ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ kɔ̀rí ɨ alɛ nzínzì ɔ̌, ní Ìndrʉ̌ t'ídhùnà-nyì níiwʉya átɔ̀ kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀ ì ítsi ìwu ìlǐlǎ màlàyíká mànà Àbanà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̌ nínganí.»

9

1 Yěsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌ abádhí nǐ: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: yà ɨrɔ́ rí'ì alɛ nzínzì ɔ̌, ngʉ̌kpà alɛ nʉ́ʉvɛ̀ya nzǐ ɨnzá ì àla ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi rǐrà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà dhu rɔ́rɔ̀.»

Yěsù-wɔ̀yɔ̌ rǐ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ dhu
(Màt 17.1-13; Luk 9.28-36)

2 Azà ɨdhɔ dzidɔ̌, Yěsù náanzi Pɛ́tɛrʉ̀ mà, Yàkɔbhɔ̀ mà, Yùwanì mànà, 'àdʉ̀ ùpo mànà ádzǐ pbìrì-akpà dɔ̀. Ányì abádhí náatù ì ɔ̀yá. Ní Yěsù-wɔ̀yɔ̌ nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ ndì abádhí-nyìkpɔ́ ɔ̌ rɔ̀.
3 Kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ náapɛ̀ ndʉ̀mbìlì atdídɔ̌, ràdʉ̀ ɔ̀wʉ̀ tdyé, ìnzǐ yàrí adzɨ dɔ̌ atdí alɛ mà rǎdʉ̀ dhu ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ rɔ̀wʉ̀ dhu bhěyi.
4 Tdítdɔ̌, nabìƐlɨyà mà Músà mànà nʉ́ʉtɔ ì abádhí tí, 'àdʉ̀ àmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ Yěsù mànà.
5 Nírɔ̀ ní ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ náatɨ Yěsù nǐ: «Màlimɔ̌, dhu ɔ̀fɔ̀ nga àlɛ̌ rɔ̀kò ɨrɔ́. Mǎ mí ìbhʉ hɛmɛ̌-dzà núpɛ̌, atdí ɨndʉ̀, atdí Músà tɔ̀, ndɨrɔ̀ atdí Ɛlɨyà tɔ̀.»
6 Pɛ́tɛrʉ̀ nʉ́ʉnɨ nzá àdhu mà nʉ́nɔ ndì ndí dhu. Obhó tí, àbadhi mà ngʉ̌kpà ábhàlǐ mànà níi'ì ɔdɔ nà atdídɔ̌.
7 Ní ádrʉ̀ngbǎ àpbù níibvú ndì, ndàtsì abádhí sɨsìna nǐ. Ndɨrɔ̀ atdí alɛ-tù náadʉ̀ ndìrì wɔ̀ àpbù ɔ̀ rɔ̀, ndàtɨ: «Yàrí ní Idhùdu, atdídɔ̌ ma mózè alɛ. Nyìrɨ kà-tsʉ̌ dhu.»
8 Ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, kɔ̌kɔ̀rí ábhàlǐ náandà tɨyá nga, pbɛ́tʉ̀ ìnzǐ àdʉ̀ atdí alɛ mà nála. Yěsù kɛ̀lɛ̌ náadʉ̀ ì atdírɔ̀ abádhí-tí.
9 Pbìrì dɔ̀ rɔ̀ abádhí rǎwʉ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Yěsù nʉ́ʉyá dhu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Àpɛ́ nyàwɛ yà nyǐ nyàla dhu atdí alɛ tɔ̀ màtí, ràrà àhʉ ɨma, Ìndrʉ̌ t'ídhùnà, ma mí mɨngbɛ̀ dhu ɔ̀.»
10 Ní abádhí náalʉ́ wɔ̀ fǐyɔ̀ ka kʉ̀yǎnà dhu dɔ̀ya ɔ̀, àzèmbè ì í dhu ɔ̀ngʉ̀ tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌ rɔ́rɔ̀, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Ìndrʉ̌ rǐ ndìngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu-tì ní àdhu?»
11 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí níivú dhu Yěsù-tsʉ̌ 'àtɨ: «Ádhu Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó náarátɨna, Ɛlɨyà ràkǎ pɛ́ ndìrà angyi nǐ*?»

‡ **8:34 8.34** Pbìndà mʉ̀sàlabhà nánɔ̀ ìndrʉ̌ rǐ dhu-tì ní, ndɨ alɛ rǐ ndà'u ndàbà àpbɛ̀ àdhàdhì Yěsù abà apbɛ̀ dhu bhěyi dhu. * **9:11 9.11** Màl 3.23

12 Nɨ́ Yɛ̌sù adù dhu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Obhó tɨ́, Ɛ̀lɨyà nákǎ wà ndàdu
ndì angyi, ndìrà kɔ́rɔ́ dhu-nyìtì nóhù*. Pbɛ́tʉ̀, ádhu Kàgàwà bhà Andítá
náarátɨna átɔ̀ ìndrǔ t'Ídhùnà rabáya àpbɛ̀ abhɔ, kadʉ̀ ɨtsìna nónzì nɨ̌?»
13 Pbɛ́tʉ̀, ma mɨ́ dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀: Ɛ̀lɨyà bhěyi atdí alɛ nɨ́ɨra wà àhʉ, ìndrǔ
ràdʉ̀ àvu rɔ̀ná ì òzè dhu bhěyi*, àdhàdhì Andítá nɔ́vɔ̀ kà dɔ̌ dhu bhěyi.

Yěsù rɨ̌ nzɛ́rɛ-alafí ìpfǒ ìnzɨ̌ arɔ́tɛ, ìnzɨ̌ ndàdʉ̀ ɨnga ìrì ngbángba ɔ̀ rɔ̀ dhu
(Màt 17.14-21; Luk 9.37-43a)

14 Yěsù mà kɔ̌kɔ̀ ìbhʉ ábhàlɨ̌ mànà níiwú ùvò ngʉ̌kpà ábhàlɨ̌-tɨ́. Nɨ́ abádhí
náala ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà ɨ ábhàlɨ̌-ngbɔ̀ nàkpɔ̀rɔ̀ rɔ́. Ndɨrɔ̀ Músà bhà Ʊyátá
tɔ́ màlímó náadʉ̀ òko 'àmbɛ 'àgò dɔ̌ abádhí mànà.
15 Nɨ́, ìndrǔ níitdègu Yěsù nálǎ, nɨ́ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ abádhí atdídɔ̌, 'àdʉ̀ òtse
'òwù Yěsù nátsɛ̀.
16 Yěsù adʉ̀ dhu ìvu pbìndà ábhàlɨ̌-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu abádhí mànà nyɨ̌
nyɨ́ nyǎgò dɔ̀ná?»
17 Nɨ́ ihé-yà nzínzì ɔ̌ atdí alɛ náadʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Màlimǒ, ma
mìrà idhùdu nà fʉnʉ ɔ̀. Nzɛ́rɛ-alafí yà kàbhʉ̌ arɨ́ ìnzɨ̌ ràmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ nɨ́ rɨ̌'ì
kà ɔ̀.
18 Kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌, ndɨ nzɛ́rɛ-alafí nɨ́và dhu kà rɔ̌ rɔ́, kǎrɨ́ kà-ɔ̌nga níbvǔ
obvò, ɨsɔ́-yà rùpbò ndì liná, ràdʉ̀ àmbɛ kǔna nátri dɔ̌, kàngbɔ̀ ràdʉ̀ ndìfirì
ndìdzɔ̀. Nɨ́ ma màvi pbʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ̌ rìpfo ndɨ nzɛ́rɛ-alafí kà ɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀
abádhí nádʉ̀ nzá kà-lɛ̀mà nɔ́nzì.»
19 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu nʉ́nɔ̀ abádhí tɔ̀ kpangba ndàtɨ: «Hàkà! Nyɨ̌ ìmbǎ
a'uta nà alɛ́! Àlɛ̌ kokoya nyɨ̌ mànà ìfe kàsʉmì tɨ́ tdítdɔ̌? Ma mɨ́ fʉ̀kʉ́ dhu-
dzi nóndù ràrà àhʉ ìfe ɨdhɔ tɨ́? Nyìwǔ ndɨ ngbángba nà tɨdu ɔ̀.»
20 Nɨ́ ka kadʉ̀ ìwu kà nà Yěsù-tɨ'ɔ̀. Ʊrɔ́ rɔ̀ tɨ́, wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí níitdègu
Yěsù nálǎ, nɨ́ kɨ̌yà ndɨ ngbángba-ɔ̌nga ɔbɨ nyʉ́ nà, ràdʉ̀ ɨtsì obvò, ràmbɛ
ndùbolo dɔ̌ adzɨ ɔ̌, ɨsɔ́-yà ràdʉ̀ ndùpbò liná.
21 Yěsù adʉ̀ dhu ìvu kà t'ábanà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Wɔ̀ dhu ɔ́pɛ̀ ndì ìngbàtɨ́ngá
kà rɔ̌?» Kà t'ábanà náadʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: «Àdɨ̌ kàdɨ ngbángba nyʉ́ tɨ́ rɔ́rɔ̀.
22 Ndɨrɔ̀ ibí-gʉ̀na nyʉ́, nzɛ́rɛ-alafí náarɨ́ kàbhʉ̌ ràwà ndì kàzʉ ɔ̀ màtɨ́,
ndɨrɔ̀ ɨdha ɔ̀ màtɨ́, ndɨ́nɨ̌ ɔvɛ́ tɨ́. Nɨ́, ìmbǎ màtɨ́ dhu ì'ɨ, ndɨ dhu ɔ̀nzì nyɨ
nyádʉ̀ nánɨ̌, ábà ɨzʉ dɔ̀ká nyɔnzì dzʉ̀nàka.»
23 Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ pbání àtɨna, ndɨ dhu ɔ̀nzì nyɨ
nyádʉ̀ nánɨ̌? Kɔ́rɔ́ dhu rǎdʉ̀ àkǎ a'uta nà rɨ́'ì alɛ tɔ̀.»
24 Nɨ́ ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, wɔ̀ ngbángba t'ábanà náafà ndì ndàtɨ: «Ìnè ma mɨ́'ì
a'uta nà! Nɨ́ ɔ́nzɨ dzʉ̀nàdu nyɨtrɔ̌ ka!»
25 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù ala ihé-yà tɨya ɔ̀ rítse rɔ́. Nɨ́ kǎdʉ̀ ɔ̀rʉ̀ ndɨ nzɛ́rɛ-
alafí dɔ̌, ndàtɨ kà nɨ̌: «Yà ngbángba nábhʉ̌ arɨ́ ìnzɨ̌ ràmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌, ndɨrɔ̀
ìnzɨ̌ ràmbɛ nga nɨ́rì dɔ̌ nzɛ́rɛ-alafí, ma mátɨna nyɨ nɨ̌: ‹Áhʉ̌ yà ngbángba
ɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ àpɛ́ nyadù nyɨ tdítdɔ̌ kà ɔ̀.›»
26 Nɨ́ wɔ̀rɨ́ nzɛ́rɛ-alafí náakù, ndìyà wɔ̀ ngbángba-ɔ̌nga ɔbɨ nyʉ́ nà,
ndàdʉ̀ àhʉ kà ɔ̀ rɔ̀. Wɔ̀ ngbángba nɨ́ɨlɨ ndì ɨwà ɔ̀vè alɛ bhěyi, ányìrɔ̌ ì'ì
ábhɔ̌ alɛ ràdʉ̀ àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Ɨwà ɔ̀vè.»
27 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù náadʉ̀ kàlʉ ɔtsʉ́na rɔ̌, ndìvà, rìdè.

---

* **9:12 9.12** Màl 3.24 * **9:13 9.13** Mrk 6.14-29; Yùw 1.19-27

28 Yěsù níitdègu ndàdǔ ɨdza, kàbhà ábhàlɨ̌ ràdʉ̀ ʼòtù ɔ̀yá kà mànà, nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ ʼàtɨ: «Ádhu ɨnzá mă mìpfo wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí nɨ̌?»
29 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨ̀nzɨ̌ vurò dhu ărdʉ̀ wɔ̀rɨ́ nzɛ́rɛ-alafí-tɨdɔ̀ nípfo. Pbɛ́tʉ̀ kìpfo rádʉ̀ nɨ́ ɨtsɔ̀ta kɛ̀lɛ̌.»

Yěsù rɨ̌ ndì ndɔ́vɛ̀ kɔ̀tdʉ̀ ndì, ndàdʉ̀ ndìngbɛ̀ dhu nɔ́vɔ tdɨ́tdɔ̌ dhu
(Màt 17.22-23; Luk 9.43b-45)

30 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà nɨ́ɨvà ɨ̀ ányìrɔ̀ rɔ̀, ʼàdʉ̀ ʉ̀da Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀na nă. Kǎzè nzá kʉni ìngbɔrɔ́ màtɨ́ ɨ̀ ɨ́ʼì pbìndà ábhàlɨ̌ mànà dhu.
31 Obhó tɨ́, kǎmbɛ́nà dhu ùdhe dɔ̌ abádhí tɔ̀, ndàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌ abádhí nɨ̌: «Ka kɨ́ mipfǒ, ɨma Ìndrǔ tʼÍdhùnà, kabhʉ ma ìndrǔ-fɔ́. Nɨ́ ɨ alɛ rɨ̌ moho, kadʉ̀ mɔtdʉ̀. Ndɨrɔ̀ ɨ̀bhʉ ɨdhɔ dzidɔ̌, ma mádʉ̀ mɨngbɛ̀ ɨ̀ngbɛ̀.»
32 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀rɨ́ ɔtɛ náalʉ́ ɨnzá kɔ̌kɔ̀ ábhàlɨ̌-dɔ, ndɨrɔ̀ abádhí adʉ̀ kà-tsʉ̌ ɨ̀ ɨ́ dhu ɔ̀ngʉ̀ dhu-ɔdɔ̀ nónzì ɔ̀nzɨ tɨ́.

Ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ nyʉ́ rɔ̀sè nɨ́ àdhɨ?
(Màt 18.1-5; Luk 9.46-48)

33 Yěsù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà náawù ùvò Kàpɛ̀rnàwumù tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀. Nɨ́, ɨdzá ɨ̀ ɨ́ʼì rórɔ̀, Yěsù níivú dhu pbìndà ábhàlɨ̌-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyúbhi nyǎgò rɔ̌ dɔ̀ná otu ɔ̌?»
34 Pbɛ́tʉ̀ abádhí náadʉ̀ ìnɛ̀ ɨ̀nɛ̀ tɨ́. Obhó tɨ́, otu ɔ̌, abádhí ubhínà ʼàgò rɔ̌ nzínzìya ɔ̌, ndínɨ̌ ɨ̀ ʉni tɨ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ rɔ̀sè nzínzìya ɔ̌ ràrɨ̌ àdhɨ.
35 Nɨ́ Yěsù adì obvò, ndàdʉ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɨ̌ núnzì, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ndɨ alɛ náapɛ́ ndɔ̀zè ndɨ̀ʼɨ̀ wɛmbɛrɛ̀ tʼálɛ tɨ́, nɨ́ ndɨ alɛ àkǎ ndɨ̀ʼɨ̀ kórɔ́ alɛ tɔ̀ arádɨ olù alɛ tɨ́, ndàdʉ̀ ɨ̀ʼɨ̀ kórɔ́ alɛ tɔ̀ arɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ tɨ́.»
36 Tdɨ́tdɔ̌, kǎdʉ̀ ákɛ̌ ngbángba nídyì, ndìlɨ rìdè abádhí-ɔ̀nzɨ̌. Kɨ̌dyi ndɨ ngbángba ndàtdǔ, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌:
37 «Yàrɨ́ ngbángba bhěyi atdí ngbángba nàkɔ okúdu dɔ̀ rɔ̀ alɛ, nádʉ̀ ɨ̀ʼɨ̀ ɨwà ɨma nàkɔ alɛ. Ndɨrɔ̀ ɨma nàkɔ alɛ nákɔ ɨnzá ɨma kɛ̀lɛ̌, pbɛ́tʉ̀ kàkɔ ɨma nívì alɛ átɔ̀.»

Ɨmbǎ rɨ́ʼɨ̀ àlɛ̌ tɔ́ ɔ̀mvǔ tɨ́ alɛ nɨ́ àlɛ̌-tɨʼɔ̀nǎ rɔ̀ rɨ́ʼɨ̀ alɛ
(Luk 9.49-50)

38 Yùwanì náatɨ Yěsù nɨ̌: «Màlimǒ, mǎ màla atdí alɛ nzɛ́rɛ-alafí nípfǒ rɨ́ ìndrǔ ɔ̀ rɔ̀ ɔvɔ̀nʉ rɔ̌ rɔ́. Nɨ́ mǎ màtsǔ mɨ̌sɔ̌ ndɨ dhu kà tɔ̀, ɨ̀nzɨ ndɨ alɛ náarúbhi atdíkpá àlɛ̌ mànà nɨ́dhunɨ̌.»
39 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: «Ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̀sɔ̌ ndɨ dhu kà tɔ̀, ɨ̀nzɨ ìndrǔ rǎdʉ̀ wɨwì nɔ́nzì ɔvɔ̀du rɔ̌, ndàdʉ̀ ɔ̀tɛ nzɛ́rɛ ɨma nɨ̌ kòmbómbí tɨ́ nídhunɨ̌.
40 Ɨnzɨ̌ ndɨ alɛ náapɛ́ ɨ̀ʼɨ̀ àlɛ̌ tɔ́ ɔ̀mvǔ tɨ́, nɨ́ ka nɨ́ àlɛ̌-tɨʼɔ̀nǎ rɔ̀ rɨ́ʼɨ̀ alɛ.
41 Obhó tɨ́, ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ɨdha mà nábhʉ̌ rɨ́ nyɔ̌mvʉ̀ Krístɔ̀ bhà alɛ tɨ́ nyɨ̌ nyɨ́ʼì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ, náadìya nzɨ̌ ɨnzá ndì ndàbà pbìndà pɛrɛ̀ rórɔ̀.»

Nzɛ́rɛnga rɔ̌rɔ̀ dhu àkǎ kɔdɔ̀ alɛ dhu
(Màt 18.6-9; Luk 17.1-2)

42 Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌: «Yà ma náʼù nzónzo nzínzì ɔ̌ atdí ngbángba mà nábhʉ̌ rɨ́ ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ alɛ-tú, dhu ɔ̀fɔ̀ nga mběyi nyʉ́ kosò dhu ò'ù ka karɨ́ dɔ̀ná odu-ba, kadʉ̀ ndɨ alɛ nídɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀.

43 Dhu apɛ́ ì’ì ɔtsʉ́nʉ náarí nyabhʉ̌ nyotsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu tí, ní ɔ́tdì ka.
Dhu ɔ̀fɔ̀ nga atdídɔ̌ ɨndʉ̀, nyotsù atdí ɔtsʉ́nʉ nà dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̀nga
ɔ̀, ròsè ɔ́yɔ̌ ɔtsʉ́nʉ nà nyɨ nyárà ìnzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ dhu
dɔ̀nǎ.
44 [Ányì, alɛ-ngbɔ̀ nɔ́nyʉ rí rìpbà ndì asa náarí nzɨ̌ ʉ̀vɛ, ndɨrɔ̀ ányì kàzʉ
náarí nzɨ̌ àvɛ akɛkpá màtí.]
45 Dhu apɛ́ ì’ì pfɔ̌nʉ náarí nyabhʉ̌ nyòtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu tí, ní ɔ́tdì ka.
Dhu ɔ̀fɔ̀ nga nyotsù atdí pfɔ̌nʉ nà dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̀nga ɔ̀, ròsè ɔ́yɔ̌
pfɔ̌nʉ nà ka kí nyobvù ìnzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ dhu dɔ̀nǎ.
46 [Ányì alɛ-ngbɔ̀ nɔ́nyʉ rí rìpbà ndì asa náarí nzɨ̌ ʉ̀vɛ, ndɨrɔ̀ ányì kàzʉ
náarí nzɨ̌ àvɛ akɛkpá màtí.]
47 Ndɨrɔ̀, dhu apɛ́ ì’ì atdí nyìkpɔ́nʉ náarí nyabhʉ̌ nyotsù nzɛ́rɛnga ɔ̀
dhu tí, ní ítù ka nyobvù. Dhu ɔ̀fɔ̀ nga nyotsù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà
Kàgàwà bhà idzi ɔ̀ atdí nyìkpɔ́nʉ nà, ròsè ɔ́yɔ̌ nyìkpɔ́nʉ nà ka kí nyobvù
ìnzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ dhu dɔ̀nǎ.
48 Ányì alɛ-ngbɔ̀ nɔ́nyʉ arí rìpbà ndì asa náarí nzɨ̌ ʉ̀vɛ, ndɨrɔ̀ ányì kàzʉ
náarí nzɨ̌ àvɛ akɛkpá màtí*.
49 Obhó tí, Kàgàwà núu’oya kɔ́rɔ́ alɛ kàzʉ nɨ̌ rìlǎ nyìkpɔ́na ɔ̌, àdhàdhì ka
karí pɛrɛ̀ tí ka kúbhɔ̌na kà tɔ̀ dhu nú’ǒ iko nɨ̌ rìlǎ kà-nyìkpɔ́ ɔ̌ dhu bhɛ̌yi*.
50 Iko ní ídzì dhu nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀, iko-òvǔ náapɛ́ ìku, ní ka kádʉ̀ kàbhʉ
ròkyè àdhu nɨ̌ tdítdɔ̌? Nyàbhʉ òvǔkʉ rì’ì iko nɨ̌ ka kɔ̀sì dhu-òvǔ náarí’ì
dhu bhɛ̌yi, nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌ nzínzìkʉ ɔ̌.»

10

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu ùdhɛ̌ kpatsìbhálɛ mà rɨ̌ ’ʉ̀bhǎ pbìndà tsìbhálɛ nà dhu dɔ̌ dhu
(Màt 19.1-12; Luk 16.18)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù níivà ndì Kàpɛ̀rnàwumù rɔ̀, ndàrà Yùdɛyà tɔ́ pbìrì
ɔ̀, ndàdʉ̀ àda Yɔ̀rɔ̀danì tí kátɨna ɨdha-akpà-adzè. Ní, ábhɔ̌ ihé-yà náadʉ̀
’ùndu kàtí tdítdɔ̌, kà ràdʉ̀ dhu ɔ̀pɛ̀ ndùdhe tdítdɔ̌ fíyɔ̀ yà bìlǐnganà ndì
ndarónzɨna dhu bhɛ̌yi.
2 Ní ngúfe Pbàfàrìsáyó níiwú kà ɨ ndínɨ̌ ì omvú tí kǎfí. Abádhí níivú
dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌ àtɨ: «Músà bhà Ʊyátá návi tí wà kpatsìbhálɛ rɔ̀dhɔ̀ pbìndà
tsìbhálɛ ndàdʉ̀ òdìnà?»
3 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu Músà bhà Ʊyátá nʉ́ʉnɔ
fʉ̌kʉ̀ ndɨ dhu dɔ̌?»
4 Abádhí adʉ̀ àtìnà: «Músà náatɨ, kpatsìbhálɛ ràrǎdʉ̀ ʉbhátá tɔ́
bhàrʉwà nándi, ndàbhʉ ndɨ pbìndà tsìbhálɛ-fɔ́, ndàdʉ̀ kòdì*.»
5 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Músà náandí wɔ̀rí Ʊyátá fʉ̌kʉ̀ odú afíkʉ
náarɔ́’ɔ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
6 Pbɛ́tʉ̀ mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà náanzì kɔ́rɔ́ dhu nínganí, kǎnzì
kpatsìbhálɛ mà tsìbhálɛ nà*.
7 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kpatsìbhálɛ rǎdʉ̀ àbanà mà íyànà mànà nʉ́bhà,
’àdʉ̀ òwu ’ùngbò atdíkpá pbìndà tsìbhálɛ mànà,
8 abádhí ɔ́yɔ̌ rɔ̀ ràdʉ̀ òngo atdí alɛ tí. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, abádhí ní
nzɨ̌ ɔ́yɔ̌ alɛ tdítdɔ̌, pbɛ́tʉ̀ abádhí nóngò ɨwà atdí alɛ tí.

---

* **9:48 9.48** Ìsa 66.24 * **9:49 9.49** Law 2.13 * **10:4 10.4** Tɔ̀r 24.1 * **10:6 10.6** Ɔpt 1.27; 2.24

9 Nírɔ̀, dhu àkǎ nzá atdí alɛ mà rùtu Kàgàwà úngbò alɛ-ɔ̌nga.»
10 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yĕsù mà pbìndà ábhàlĭ mànà níitdègu ʼàdŭ ɨdza, nɨ́ kàbhà ábhàlĭ náadʉ̀ dhu ɔ̀ngʉ̀ kà-tsʉ̌ tdítdɔ̀ ndɨ dhu dɔ̌.
11 Nɨ́, Yĕsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nĭ: «Atdí kpatsìbhálɛ náapɛ́ pbìndà tsìbhálɛ nódhɔ, ndàdʉ̀ ngǎtsi tsìbhálɛ nídyì, nɨ́ ndɨ kpatsìbhálɛ nónzì wà mʉ̀nyɔ̀nì, ndàdʉ̀ dhu àfa angyì pbìndà tsìbhálɛ-ɔ̀nzĭ.
12 Ndɨ dhu bhĕyi tí, atdí tsìbhálɛ náapɛ́ pbìndà kpatsìbhálɛ nʉ́bha, ndàdʉ̀ ndɔ̀kʉ̀ ngǎtsi kpatsìbhálɛ tɔ̀, nɨ́ ndɨ tsìbhálɛ nónzì wà mʉ̀nyɔ̀nì.»

Yĕsù rĭ nìnɨ́ nzónzo násɔ̌ dhu
(Màt 19.13-15; Luk 18.15-17)

13 Atdíku, ìndrŭ níiwú nzónzo nà Yĕsù-tɨ'ɔ̀, ndɨ́nĭ kʉ̌lɨ tí ɔtsʉ́na dɔ̀yá, ndàdʉ̀ àsonà. Nɨ́ Yĕsù bhà ábhàlĭ náadʉ̀ ɔ̀rʉ̀ ɔ̀rʉ̀ tí ɨ alɛ dɔ̌.
14 Nɨ́, wɔ̀ dhu ndì ndàla rɔ̀, Yĕsù-ɔ̌nga náadʉ̀ ndìwà pbìndà ábhàlĭ rɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nĭ: «Nyʉ̀bhà nzónzo rìwŭ tɨdu ɔ̀, ìnzĭ nyʉ̀tɔ̀ abádhí-tsʉ̀. Obhó tí, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi nɨ́ abádhí bhĕyi ì nʉ́lɨ alɛ tɔ́.
15 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ìnzĭ rɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi nákɔ̌ ngbángba náarɨ́ dhu àkɔ̌ dhu bhĕyi alɛ, náadʉ̀ya nzĭ ɔ̀tsù ányɨ akɛ̀kpá màtɨ́.»
16 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, kǎdʉ̀ nzónzo númbo, ndʉ̀lɨ ɔtsʉ́na dɔ̀yá, ndàdʉ̀ abádhí náso.

Yĕsù mà rɔ̌tɛ atdí ɔ̀nzìtálɛ nà dhu
(Màt 19.16-30; Luk 18.18-30)

17 Yĕsù níitdègu ɨ̀sĭ otu ɔ̌ ndàmbɛ àrà dɔ̌, nɨ́ atdí alɛ nɨ́ɨkʉ ɔngʉ tí kà-tɨ'ɔ̀. Kĭtsi ndɔ̀kɔ̀ ɔtdyʉ̀na dɔ̌ Yĕsù-ɔ̀nzĭ, ndàdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ídzì Màlimɔ̌, ádhu ndɨ àkǎ mɔnzì ndɨ́nĭ ma mabá tí dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga?»
18 Nɨ́ Yĕsù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nĭ: «Ádhu nyɨ nyɨ́ manzi ídzì alɛ tí nĭ? Ɨmbǎ ídzì alɛ rĭ'ì atdí màtí, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀.
19 Nyɨ nyʉ̀nɨ wà Kàgàwà bhà Ʊyátá: ‹dhu àkǎ nzá nyohò abvo, dhu àkǎ nzá nyɔnzì mʉ̀nyɔ̀nì, ndɨrɔ̀ dhu àkǎ nzá nyɔnzì ogbo. Dhu àkǎ nzá nyadɨ tɨ̀tɔ̀ tó ngàmbì tí ɔdhìnʉ rɔ̌, ndɨrɔ̀ dhu àkǎ nzá nyugù ngʉ̌kpà alɛ tó dhu ʉtrátá ɔ̌. Dhu àkǎ nyɨfʉ àbǎnʉ mà ɨ́yànʉ nà.›»
20 Wɔ̀ alɛ náadʉ̀ dhu àdu Yĕsù tɔ̀ ndàtɨ: «Màlimɔ̌, ma mífʉ kɔ̌kɔ̀rɨ́ Ʊyátá kɔ́rɔ́ rɔ̀pɛ̀ ndì idú ngbángba ɔ̀ rɔ̀.»
21 Nɨ́ Yĕsù adʉ̀ kàndà àzè nyʉ́ nà, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nĭ: «Atdí dhu nɨ́ ndɨ rʉ̀nʉ́ ndì nʉ̀bhà: Árà, nyadʉ̀ kɔ́rɔ́ nyɨ nyarɨ́'ì nà dhu núdzi, nyadʉ̀ nyɨ nyòngyè fʉ̀rangà núndɔ̀ nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀, ndɨ dhu bhĕyi nɨ́ ndɨ nyɨ nyabáya ɔ̀nzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ádʉ̀ nyɨra, nyadʉ̀ owùdu nʉ́ngʉ.»
22 Pbɛ́tʉ̀ wɔ̀ alɛ níitdègu wɔ̀ ɔtɛ nírɨ, nɨ́ kànyì-ɔ̌nga náadʉ̀ ɨ̀fà ɨ̀fà tí, ndàdʉ̀ àrà ɨzʉ nyʉ́ nà, ábhɔ̌ ɔ̀nzì nyʉ́ nà ndì ndɨ́'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
23 Nɨ́, Yĕsù náandà tɨná nga, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà pbìndà ábhàlĭ nĭ: «Ɔ̀nzìtálɛ rŏtsù Kàgàwà bhà Idzi ɔ̀ dhu nɨ́ odú dhu nyʉ́!»
24 Nɨ́, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ ábhàlĭ atdídɔ̀ nyʉ́ wɔ̀ dhu ɨ ɨ̀rì rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, Yĕsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̀ abádhí nĭ: «Pbànĭnzó, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi ɔ̀ ka kótsù dhu nɨ́ odú dhu nyʉ́.

25 Ngàmɨyà rǒtsù ndʉ̀dà sìndanì-bhu ɔ̀nǎ dhu rǐ'ì ɨsɔ́ nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀ ònzìtálɛ rǒtsù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi ɔ̀ dhu rǐ'ì odú nyʉ́ ròsè.»
26 Ɨdhɔ náadʉ̀ ábhàlǐ nʉ́kɔ atdídɔ̌ nyʉ́ ròsè angyi ì'ìnà dɔ̀nǎ, abádhí ràdʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀ngʉ̀ dhu tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Olu, ádhɨ nyʉ́ ndɨ ɔ̀gʉ̀ rádʉ̀ ɔ̀gʉ̀?»
27 Ní, Yěsù andà pbìndà ábhàlǐ, ndàdʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Ìndrǔ tɔ̀ ndɨ dhu rǐ nzǐ àdʉ̀ àkǎ, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà tɔ̀ kà rǎdʉ̀ àkǎ àkǎ. Obhó tí, Kàgàwà tɔ̀ kórɔ́ dhu náarí àkǎ àkǎ.»
28 Nírɔ̀ ní ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ apɛ̀ ɔtɛ ndàtɨ kà nǐ: «Ɨ́rɨ, mǎ mʉ́bhà kórɔ́ dhu, mǎdʉ̀ owùnʉ nʉ́ngʉ.»
29 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: atdí alɛ mà náapɛ́ pbìndà ɨdza, adɔ́na, awɛ́na, ɨ́yànà, àbanà, pbìndà nzónzo mà, pbìndà ɔnzɨbvʉ mànà nʉ́bha okúdu dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀,
30 ní yà kòmbí àlɛ̌ kí'ì ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kǎbáya ɨdza, adɔ́na, awɛ́na, ayína, inzo, ɔnzɨbvʉ mànà atdí mɨyà-gʉ̀na ròsè, kadʉ̀ àvu rɔ̀ná átɔ̀. Ndɨrɔ̀ olù ríra kàsʉmì ɔ̌, kǎdʉ̀ya dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà.
31 Pbɛ́tʉ̀, ábhɔ̌ alɛ yà kòmbí arí'ì wɛmbɛrɛ̀ tí, nóokoya olù alɛ tí. Ndɨrɔ̀ yà olù alɛ tí arí'ì kòmbí alɛ nóokoya wɛmbɛrɛ̀ t'álɛ tí.»

Ɨbhʉ rí kìsě nǐ, Yěsù rǐ ndì ndɔ́vɛ̀, kɔtdʉ̀ ndì, ndàdʉ̀ ndìngbɛ̀ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 20.17-19; Luk 18.31-34)

32 Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà nɨ́i'ì Yèrùsàlɛmà ì úpo ɔ̀ná otu ɔ̌. Ní, Yěsù náadì ndàmbɛ àrà dɔ̌ angyi abádhí tɔ̀. Ní ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ kàbhà ábhàlǐ atdídɔ̌, ndɨrɔ̀ kà-dzidɔ̌ ríwu alɛ náadʉ̀ ì'ì ɔdɔ nà. Ní Yěsù náanzi atdí-kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlǐ tɨna ɔ̀ tdítdɔ̌, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàwɛ rɔ̀ná rí ndɔ̀nzɨ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ kàsʉmì ɔ̌ dhu fǐyɔ̀.
33 Kǎtɨ abádhí nǐ: «Nyìrɨ dhu, kànǐ àlɛ̌ kúpo Yèrùsàlɛmà. Ní ányì, ka kí Ìndrǔ t'Ídhùnà nábhʉ̌ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà-fɔ́. Abádhí rǐ anya ɔ̀tdì kà-dɔ̌ ndínǐ ka koho tí, ndɨrɔ̀ abádhí rǐ kàbhʉ̌ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí-fɔ́.
34 Ɨ alɛ rǐ kà gàyà nónzɨ, ì rùso ɨsɔ kà-dɔ̀, 'ʉ̀vɨ ka asé nǐ, 'àdʉ̀ kòhò, kadʉ̀ kɔ̀tdʉ̀. Ndɨrɔ̀, ɨ̀bhʉ ɨdhɔ dzidɔ̌, kǎdʉ̀ya ndìngbɛ̀.»

Yàkɔbhɔ̀ mà Yùwanì nà rǐ ádrʉ̀ngbǎnga nónzi Yěsù-fɔ́ dhu
(Màt 20.20-28)

35 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Zɛ̀bɛ̀dayò bhà inzo, Yàkɔbhɔ̀ mà Yùwanɨ nà níiwú Yěsù-tɨ'ɔ̀, àdʉ̀ àtɨ̀nà kà nǐ: «Mǎ mòzè nyɔnzɨ fʉnʉ́ mǎ mónzina dhu fǎkà.»
36 Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Ádhu nyǐ nyòzè mɔnzì fʉ̌kʉ̀?»
37 Ní, abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ àtɨ: «Pbʉ̀kʉ̀ Idzi tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀ nyɨ nyótsù nínganí, nyɨ nyabhʉ̀ya mǎ mǒkò tɨnʉ́, atdí alɛ ràdɨ ɨndʉ́ fangà dɔ̀nǎ rɔ̀, ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ àdɨ ígù dɔ̀nǎ rɔ̀.»
38 Pbɛ́tʉ̀ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Nyǐ nyʉ̀nɨ nzá wɔ̀ nyǐ nyònzì dhu. Nyǐ tí àdʉ̀ yà ma mómvʉ̀na àpbɛ̀ tɔ́ kópà-tsʉ̀ nómvʉ̀ ɔ̀mvʉ̀? Ndɨrɔ̀ nyǐ tí àdʉ̀ yà ma málʉ̌na àpbɛ̀ tɔ́ bàtizò nálʉ̌ àlʉ̌?»

39 Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ àtɨ: «Ɔ̀nzɨ mǎ mádʉ̀ lɛ̀màna nɔ́nzɨ.» Nɨ́
Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Obhó tɨ́, ɔ̀mvʉ̀ nyɨ̌ nyɔmvʉ́ya ma mɔ́mvʉ̀na
àpbɛ̀ tɔ́ kɔ́pà-tsʉ̀, nyǎdʉ̀ ma málʉ̌na àpbɛ̀ tɔ́ bàtizɔ̀ nálʉ.
40 Pbɛ́tʉ̀, ìndrǔ nɨ́lɨ̌ ka kɨ́ ràdɨ idú fangà dɔ̀nǎ rɔ̀, ndɨrɔ̀ idú ígù dɔ̀nǎ rɔ̀
dhu nɨ́ nzɨ̌ ɔ̀tɛ̌du. Ɨ ngari nɨ́ Kàgàwà náabhɔ̀lɔ̀ ka fɨ̌yɔ̀ alɛ tɔ́.»
41 Wɔ̀ dhu ɨ̀ ɨ̀rɨ̀ rɔ̀, atdí-kumì ngʉ̌kpà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ àkǒ àkǒ tɨ́ Yàkɔbhɔ̀
mà Yùwanɨ̀ nà rɔ̌.
42 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ abádhí nánzì kɔ́rɔ́, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌ nyʉ́nɨ
wà yà ìndrǔ ʉ̀nda rɨ́ dhu tɨ́ ka kátɨna alɛ náarádʉ̀ ʼàʼɛ yà ɨ̀ ʉ́ndana alɛ dɔ̌
tɨ́ dhu. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyʉ́nɨ wà ìndrǔ dɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tɨ́ ka kátɨna alɛ náarádʉ̀
òko ʼàmbɛ ɔbɨ̀ya kɛ̀lɛ̌ nívì dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ dhu.
43 Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ nzá ndɔ̀nzì ndì wɔ̀ ndɨ bhɛ̌yi nzínzìkʉ ɔ̌. Atdí nzínzìkʉ
ɔ̌ alɛ náapɛ́ ndòzè ndì'ɨ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ tɨ́, nɨ́ kàkǎ ndì'ɨ́ fʉ̀kʉ́ kasʉtálɛ tɨ́.
44 Ndɨrɔ̀, atdí nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ náapɛ́ ndòzè ndì'ɨ́ wɛmbɛrɛ̀ tʼálɛ tɨ́, nɨ́ kàkǎ
ndɨ'ɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ́ ɨnɔ tɨ́.
45 Obhó tɨ́, ɨma Ìndrǔ tʼídhùnà, ma mɨra nzá ndínɨ̌ ma mabhʉ̀ tɨ́ ìndrǔ
rɔ̀nzɨ kasʉ idù, pbɛ́tʉ̀ ma mɨra ìndrǔ-kàsʉ̌ ma mɔnzɨ tɨ́, madʉ̀ pbàkà
ípìrɔ̀nga nábhʉ kɔ́rɔ́ alɛ nʉwʉ̀ tɨ́.»

Yɛ̌sù rɨ̌ Bàràtìmayò tɨ́ kátɨna ndùmùndúmú nígʉ̌ dhu
(Màt 20.29-34; Luk 18.35-43)

46 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù mà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà níiwú ùvò Yɛ̀rɨkɔ̀ tɨ́
kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀. Nɨ́ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ abádhí rǔvò pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà, ndɨrɔ̀
ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà mànà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, atdí ndùmùndúmú Bàràtìmayò tɨ́
kátɨna, Tìmayò tʼídhùnà, náadɨ otu-igì dɔ̌ ndàmbɛ dhu núnzi dɔ̌ ìndrǔ-fɔ́.
47 Nɨ́, kɨ̌tdègu dhu níri Yɛ̌sù, Nàzàretì ɔ̌ alɛ ràrɨ̌ wɔ̀ ríràà, nɨ́ kǎpɛ̀ ndùkǔ,
ndàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Yɛ̌sù, Dàwudì tʼÍdhùnǎ, ábà ɨzʉ dùdú!»
48 Ábhɔ̌ alɛ náambɛ́nà ɔ̀rʉ̀ dɔ̌ kàdɔ̌ ndínɨ̌ kɨ̌nɛ̀ tɨ́. Pbɛ́tʉ̀, kǎdʉ̀ àdɨ ndàmbɛ
ùkǔ dɔ̌ àrɨ̌ nyʉ́ tɨ́ tdɨ́tdɔ̌, ndàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Dàwudì tʼÍdhùnǎeè, ábà ɨzʉ
dùdú!»
49 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ ìde, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyànzi pɛ́ ka!» Nɨ́ abádhí náadʉ̀
wɔ̀ ndùmùndúmú nánzì, ʼàdʉ̀ àtɨ̀nà nɨ̌: «Ótù afínʉ! Ɨvà nyɨ, kànɨ̌ kà rɨ̌
nyanzi!»
50 Nɨ́ kǎbvù pbɨ̀ndà ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀, ndàdʉ̀ ndɨbɛ̀ ndìdè, ndàdʉ̀ àrà Yɛ̌sù-
tɨ'ɔ̀.
51 Nɨ́ Yɛ̌sù níivú dhu kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu nyɨ nyòzè mɔnzì ɨndʉ̀?» Nɨ́
wɔ̀ ndùmùndúmú náadù ɔtɛ kà tɔ̀ ndàtɨ: «Màlimǒ, ma mòzè mala nga
tdɨ́tdɔ̌.»
52 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Árà, ɨwà pbʉ̀kʉ̀ aʼuta nígʉ̌ nyɨ.» Nɨ́ ányɨ̀rɔ̌
rɔ̀ tɨ́ kǎdʉ̀ nga nɔ́pɛ̀ ndàla, ʼàdʉ̀ òwu atdí otu ɔ̌ Yɛ̌sù mànà.

11

Yɛ̌sù rɔ̌tsù Ádrʉ̀ngbǎ kamà bhɛ̌yi Yɛ̀rùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu
(Màt 21.1-11; Luk 19.28-40; Yùw 12.12-19)

1 Yɛ̌sù mà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà rɨ̌ Yɛ̀rùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ níndù ɔ̀ná kàsʉmì
ɔ̌, abádhí náawù ùvò ɨ́kyɛ̀rɔ̌ Bɛ̀tɛ̀fagɛ̀ mà Bɛ̀tànɨyà mànà tɨ́ kátɨna pbangá
nzo tɨ́. Ɨ pbangá nzo nɨ́ɨ'ɨ́ Mìzèyìtunì tɔ́ pbìrì-ɔngɔ̀ rɔ̌. Nɨ́ Yɛ̌sù avì pbɨ̀ndà
ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ ɔ́yɔ̌ alɛ,

2 ndàdʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyòwu wɔ̀ angyi rí'ì fʉ̌kʉ̀ pbanga ɔ̀. Nɨ́ ányɨ̀
nyɨ̌ nyótsù rórò tɨ́, nyɨ̌ nyɨ́ atdí kayinǒ-ngba nótù òsò ka kòsò rɔ́, yà ɨnzá
atdí alɛ mà nápɛ̀ ùbhi dɔ̀ná angyi. Nɨ́ nyʉ̀nga ka, nyǎdʉ̀ ìwu na ɨrɔ́.
3 Ndɨrɔ̀, atdí alɛ mà níivúna gukyè dhu tsʉ̀kʉ́ ndàtɨ: ‹Ádhu nyɨ̌ nyɨ́ wɔ̀
dhu ɔ̀nzɨ okúna dɔ̀ rɔ̀?› Nɨ́ nyɨ̌ nyadʉ̀na àtìnà ndɨ alɛ nɨ̌: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌
kǎtdyú nóho, ndɨrɔ̀ kà rɨ̌ kàdǔ kòmbí tɨ́.› »
4 Nɨ́ abádhí náadʉ̀ òwu, àdʉ̀ kayinǒ-ngba nótù irí, tsǎtsʉ̀ tɨ́ ka kòsò
ngʉdhà-bɨdǒ rɔ́. Nɨ́ abádhí adʉ̀ kʉ̀nga.
5 Ngúfe alɛ, wɔ̀ ányɨ̀rɔ̌ ì'ì alɛ nzínzì ɔ̌, níivú dhu abádhí-tsʉ̌ 'àtɨ: «Ádhu
wɔ̀ nyɨ̌ nyónzɨna? Ádhu nyɨ̌ nyɨ́ wɔ̀ kayinǒ-ngba nʉ́ngǎ nɨ̌?»
6 Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ ábhàlɨ̌ náadʉ̀ yà Yěsù ɔ̀vɔ̀nà fɨ̌yɔ̀ ɔtɛ kɛ̀lɛ̌ nádu abádhí tɔ̀,
kadʉ̀ abádhí nʉ́bhà ròwù.
7 Abádhí níiwú wɔ̀ kayinǒ-ngba nà Yěsù-tɨ'ɔ̀. Abádhí adʉ̀ rɔ̀yá ɔrʉ́
mʉ̀dzarʉ̀ nʉ́wà, 'ùhu ndɨ kayinǒ-ngba dɔ̌, Yěsù ràdʉ̀ àdɨ dɔ̀ná.
8 Ibí alɛ náadʉ̀ rɔ̀yá ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ nʉ́wà, 'ùhu otu ɔ̌. Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ
náadʉ̀ yà ɨnga ɔ̌ ì à'à àwǎ-dɔ̀ká núhu otu ɔ̌.
9 Nɨ́, yà angyi rówu Yěsù-ɔ̀nzɨ̌ alɛ mà, kǒwù ɔ̌ ríwu alɛ mànà náambɛ́nà
ùkǔ dɔ̌ 'àtɨ:
«Hɔ̀sanà*!
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nákǎ ndàso ɔvɔ̀na rɔ̌ rírà alɛ!
10 Kàgàwà nákǎ ndàso yà rírà àlɛ̌ t'ábanà, ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì bhà
Idzi!
Hɔ̀sanà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Kàgàwà tɔ̀*!»
11 Nɨ́ Yěsù náarà àhʉ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndàdʉ̀ òtsù Kàgàwà bhà
ɨdza. Nɨ́, tɨná rí'ì kórɔ́ dhu ndì ndàndà dhu-dzidǒ, abádhí náadʉ̀ ùvò 'òwù
pbìndà atdí-kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà ábhàlɨ̌ mànà Bɛ̀tànɨyà tɨ́ kátɨna pbanga ɔ̀,
ɨnga rɨ̌rà ndɨ́nɨ̌ ndatì tɨ́ nídhunɨ̌.

Yěsù rɨ̌ ìnzɨ̌ arɔ́'ɔ̀ mùtinì tɨ́ katɨna itsu nófù dhu
(Màt 21.12-19)

12 Tsútsǎ nínganí, Yěsù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà rǔvò Bɛ̀tànɨyà rɔ̀ ɔ̀ná
kàsʉmì ɔ̌, Yěsù níi'ì àwù nà.
13 Nɨ́ ɨtsɛ rɔ̀, kǎla mùtinì tɨ́ kátɨna itsu atdídǒ bǐna núkǔ rɔ́. Nɨ́ kǎdʉ̀ àrà
ndɨ itsu dɔ̀ nga nándà, ndɨ́nɨ̌ ndotú tɨ́ itsu-kpɔ̀ kàdɔ̀. Nɨ́ íkyɛ̀rɔ̌ ndì ndàrà
àhʉ̀ ndɨ itsu-tɨ́ rɔ̀, kǎtù kà-bɨ̌ kɛ̀lɛ̌, ndɨ kàsʉmì nɨ'ì ìnzɨ̌ ndɨ itsu-tɨdɔ̀ náarɔ́'ɔ̀
ɔ̀ná nídhunɨ̌.
14 Nɨ́ Yěsù atɛ̀ wɔ̀ itsu nɨ̌ ndàtɨ: «Dhu àkǎ nzá atdí alɛ mà rɔ̀tɔ̀ dʉ̀nʉ́ rɔ́'ɔ̀
itsu-kpɔ̀ ɨngbàngá màtí!» Kàbhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ wɔ̀ kʉ̀nɔ̀ dhu nírì.

Yěsù rɨ̌ Kàgàwà bhà ɨdzá rɔ̀ rí dhu núdzɨ̌ alɛ nódì dhu
(Màt 21.12-17; Luk 19.45-48; Yùw 2.13-22)

15 Yěsù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà náawù ùvò tdítdɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.
Nɨ́ kǎtsù Kàgàwà bhà ɨdza, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndòdì ányɨ-dzá rɔ̀ rí dhu núdzɨ̌
alɛ. Kǎránà fʉ̀rangà-ɔ̌nga nʉ́wʉ̌ ka kí dɔ̀ná rɔ̀ mɨzà nótdì rɔ̌†, ndàdʉ̀ àmbò
núdzɨ̌ rí alɛ nókò dɔ̀yá kitì náwà.
16 Ndɨrɔ̀ kǎránà nzɨ̌ atdí alɛ mà nábhʉ̀ rɔ̌ ànɔ̀ dhu dɔ̀ná, ndʉ̀dà nà
Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̀na nǎ.

---

* **11:9 11.9** Pbàyàhúdí t'ávàna ɔ̌, Hɔ̀sanà-tì nɨ́: Ɨgʉ̌ mǎ kòmbí. * **11:10 11.10** Zàb 118.25-26
† **11:15 11.15** Fʉ̀rangà-ɔ̌nga t'ʉ́wʉtatálɛ nɨ'ì yà Pbàyàhúdí tɔ́ fʉ̀rangà rɔ̌ rádʉ̀ Pbàrómá mà Pbàgìríkí mànà tɔ́ fʉ̀rangà nʉ́wʉ̀ alɛ. Ɨ fʉ̀rangà dɔ̌ rí'ì alɛ-nyɨ-wɔ̀yɔ̌ nɨ'ì afátá Pbàyàhúdí tɔ̀.

17 Nɨ́ kǎdʉ̀ dhu ùdhe abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ìlɨ̌lǎ Andítá ɔ̀, Kàgàwà rǎtɨna:
‹Pbàkà ɨdza ka katɨya ɨtsɔ̀ta-dzà tɨ́ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ tɔ̀*.› Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌, nyɨ̌
nyádʉ̀ kʉ̀gɛ̀rɛ̀ ròngò ogbotálɛ náarɨ́ ’òtù ɔ̀ná ngari tɨ́*.»
18 Nɨ́ Pbàkùhánɨ́ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ mà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà nɨ́ɨrɨ wɔ̀ ndɨ̀
nɔ̀nzɨ̀ dhu. Nɨ́ abádhí adʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ɔ̀nɛ̀ Yɛ̌sù nábhʉ̌ ɨ̀ ɨ́ kohò ɔ̀ná otu. Obhó tɨ́,
abádhí ambɛ́nà kɔ̌dɔ̀ ɔ̀nzɨ̀ dɔ̌, kɔ́rɔ́ alɛ nʉ́kɔ rɔ̌ ɨdhɔ rǎrà kà rʉ̌dhěna dhu
dɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
19 Ɨnga rǎtɨ dhu-tsʉ̀ dɔ̌, Yɛ̌sù mà pbɨndà ábhàlɨ̌ mànà náadʉ̀ ùvò ’òwù
Yèrùsàlɛmà rɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu ùdhě a’uta mà dhu t’ʉ́bàta mànà dɔ̌ dhu (Màt 21.20-22)

20 Tsútsǎ nínganɨ́ kútsingánǎ, otu ɔ̌ ’ʉ́da rɔ́rɔ̀, Yɛ̌sù mà pbɨndà ábhàlɨ̌
mànà náala yà Yɛ̌sù ófùná mùtinì tɨ́ kátɨna itsu ɨwà òtdyù ɨvɛ́na mànà rɔ́.
21 Nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ yà Yɛ̌sù ʉ́nɔ̀ná ndɨ itsu nɨ̌ dhu nɨ́rɛ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kànɨ̌:
«Màlimɔ̌, ándà pɛ́ yà nyɨ nyófùná mùtinì nótdyù wà atdídɔ̌ dhu.»
22 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà pbɨndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Nyà’u Kàgàwà.
23 Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, atdí alɛ náapɛ́ atɨna yàrɨ́ pbìrì nɨ̌: ‹Ɨngbɛ̀
nyɨ ʉrɔ́ rɔ̀, nyadʉ̀ àrà ìtsì ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀›. Nɨ́, ìnzɨ̌ kǎfí náapɛ́ ùguru,
pbɛ́tʉ̀ kà ràdʉ̀ yà ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu rɨ̌ ndɔ̀nzɨ dhu ná’ù, nɨ́ ndɨ dhu rǎdʉ̀
ndɔ̀nzɨ̀ ndɨ dhu bhěyi tɨ́ kà tɔ̀.
24 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌, Kàgàwà-fɔ́ nyɨ̌ nyónzina
ɨtsɔ̀ta ɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu, nákǎ nyǎ’ù ɨwà nyɨ̌ ràbà ndɨ dhu. Nɨ́ kà rǎdʉ̀ ndɨ dhu
nábhʉ fʉ̌kʉ̀.
25 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyìkò nyǎmbɛ nyɨ̌tsɔ̀ dɔ̌ Kàgàwà rɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, nyɨ̌ nyapɛ́
ɨ̀ ìnè dhu nà afíkʉ ɔ̀ ɔdhìkʉ dɔ̌, nɨ́ dhu àkǎ nyʉ̌bà ndɨ dhu kà tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ɔ̀rʉ̀-
akpà ɔ̀ arɨ́’ì Àbakʉ náadʉ̀ tɨ́ fʉ̀kʉ́ afátá nʉ́bà fʉ̌kʉ̀. [
26 Pbɛ́tʉ̀, ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyapɛ́ dhu nʉ́ba ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀, nɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arɨ́’ì
Àbakʉ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ fʉ̀kʉ́ afátá nʉ́bà fʉ̌kʉ̀ akɛkpá màtɨ́.]»

Yɛ̌sù arɨ́ pbɨndà kasʉ ɔ̀nzɨ àdhɨ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌? (Màt 21.23-27; Luk 20.1-8)

27 Yɛ̌sù ma pbɨndà ábhàlɨ̌ mànà náadù ɨ̀ tdítdɔ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Nɨ́
Kàgàwà bhà ɨdzá Yɛ̌sù rʉ̌bhi ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, pbàkùhánɨ́ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ mà,
Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàyàhúdí tɔ́ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà níiwú kà ɨ.
28 Nɨ́ abádhí níivú dhu kà-tsʉ̌ ’àtɨ: «Kɔ̌kɔ̀rɨ́ dhu nónzɨ nyɨ nyárɨ́ àdhɨ-tù
rɔ̌? Ádhɨ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nábhʉ ɨndʉ̀ nyongò ɨ dhu nónzɨ̀ nɨ̌?»
29 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ma mɨ́ atdí dhu kɛ̀lɛ̌ nívʉ̌
tsʉ̀kʉ́. Nyɨ̌ nyapɛ́ ndɨ dhu nádʉ̌ idù, nɨ́ ma mádʉ̀ yà ma marɨ́ ɨ dhu nónzɨ
pbɨndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌ alɛ nʉ́nɔ̀ fʉ̌kʉ̀.
30 Ádhɨ Yùwanɨ̀ nívì rɨ̀rà bàtizò núbho ìndrʉ̌ tɔ̀? Tɨ́ Kàgàwà, ndɨrɔ̀ tɨ́
ìndrʉ̌? Nyàdu pɛ́ ka idù.»
31 Pbɛ́tʉ̀ abádhí náapɛ̀ ’ìrɛ̀ ɨnga nzínzìya ɔ̌, ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Àlɛ̌ kapɛ́
dhu àdʉ̌: ‹Kàgàwà nɨ́ ndɨ ka nívì›, nɨ́ kǎdʉ̀na dhu ìvu àlɛ̌-tsʉ̌, ndàtɨ: ‹Olu,
ádhu ɨnzá nyɨ̌ nyádʉ̀ Yùwanɨ̀ nʉ́ʉnɔ dhu ná’ù nɨ̌?›
32 Ndɨrɔ̀, àlɛ̌ kapɛ́ àtɨna: ‹Ìndrʉ̌ nɨ́ ndɨ ka nívì…›» Abádhí náambɛ́nà
ihé-yà-ɔdɔ̀ nónzɨ̀ dɔ̌, kɔ́rɔ́ alɛ nʉ́unɨ dhu Yùwanɨ̀ ràrɨ̌ Kàgàwà bhà obhóná
nabì nyʉ́ nídhunɨ̌.

---

* **11:17 11.17** Ìsa 56.7 * **11:17 11.17** Yèr 7.11

33 Ní abádhí adʉ̀ dhu àdu Yɛ̌sù tɔ̀ ʼàtɨ: «Ɨnzá mǎ mʉ̀nɨ.» Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu
àdu ndàtɨ: «Nírɔ̀, ɨma mà átɔ̀, ma mí nzɨ̌ ɨ dhu nɔ́nzɨ ma marí nɨ̌ ɔbɨ nʉ́nɔ
fʉ̌kʉ̀.»

12

Vɨ̌nyò tɔ́ ɨnga ɔ̌ rí kasʉ ɔ̀nzɨ ɔrɔ̌rʉ̀ kasʉtálɛ tɔ́ mbólí
(Màt 21.33-46; Luk 20.9-19)

1 Tdítdɔ̌, Yɛ̌sù náapɛ̀ ndàwɛ ɔtɛ mbólí ɔ̌ abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Atdí alɛ náazò
vɨ̌nyò tɔ́ ɨnga, ndàdʉ̀ ngbɔ̌na nákpɔ̀rɔ̀ kɔrɔwà nɨ̌. Kǎdʉ̀ ndɨ vɨ̌nyò-kpɔ̌ náhà
ka kóngo ɔ̀ná ibhu nɔ́bhɔ̀lɔ̀, ndàdʉ̀ ini nɔ́sì ɔdɔ́tálɛ tɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀
ndɨ ɨnga nʉ́bhà kasʉ ɔ̀nzì róngo kà ɔ̌ alɛ-fɔ́, ndàdʉ̀ àrà abhi ɔ̀.
2 Ní ndɨ vɨ̌nyò-kpɔ̌ nɔ́pɛ̀ ka kí ɔ̀ná kàsʉmì nákǎ rɔ̀, kǎvì atdí pbɨ̀ndà
kasʉtálɛ ràrà fɨ̌ndà ka kútù vɨ̌nyò-kpɔ̌-tsí nákɔ ndɨ ɨnga-kàsʉ̌ nɔ́nzɨ arí
alɛ-fɔ́.
3 Pbɛ́tʉ̀, abádhí náalʉ́ wɔ̀ ka kìvìnà alɛ ʼɔ̀ngbʉ̀, ʼàdʉ̀ àdunà ròngò ɔtsʉ́na-
kpa nà.
4 Ní, ɨnga-àbadhi náavì ngǎtsi kasʉtálɛ ràrà abádhí-tɨʼɔ̀. Ní abádhí nʉ́uvɨ
ndɨ alɛ-dɔ̀-tsirɔ̀, ʼàdʉ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ nɨ̌.
5 Ɨnga-àbadhi náavì ngǎtsi alɛ tdítdɔ̌ ányɨ̀, abádhí ràdʉ̀ ndɨ-tsí nóhò.
Ndirɔ̀, kʉ̌ví ibí ngʉ̌kpà kasʉtálɛ ányɨ̀, ní abádhí náavɨ atdídhená-tsí, ʼàdʉ̀
ngʉ̌kpǎkà nɔ́kyɛ̀.
6 Ní, wɔ̀ ɨnga-àbadhi-fɔ́ arà ɔ̀dɨ ní atdí kà tʼídhùnà yà atdídɔ̌ kɔ̌zè kɛ̀lɛ̌.
Ní kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, kǎvì ndɨ idhùnà abádhí ɨ, ndàdʉ̀ ɨnga nírɛ̀ afína ɔ̀
ndàtɨ: ‹Ɨfʉ̌ abádhí rɨ̌ idhùdu nífʉ̌.›
7 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ vɨ̌nyò tɔ́ ɨnga-kàsʉ̌ nɔ́nzɨ arí alɛ náadʉ̀ ɔ̀tɛ nzínzìya ɔ̌ ʼàtɨ:
‹Kɔ̀nɨ̌ ɨnga-àbadhi tí ongoya olù alɛ ní wɔ̀. Kòwu kòho ka, ndínɨ̌ ndɨ ɨnga
náadìya tí àlɛ̌ tɔ̀.›
8 Ní abádhí náalʉ́ kà tʼídhùnà ʼòhò, ʼàdʉ̀ abvòna nóbvù ɨtsɛ ndɨ ɨnga ɔ̌
rɔ̀.»
9 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu ndàtɨ: «Ádhu nyʉ́ wɔ̀ ɨnga-àbadhi rǎdʉ̀ ɔ̀nzìnà?
Kà rǎdʉ̀ ìrà, ndɔ̀kyɛ̀ wɔ̀ ɨnga-kàsʉ̌ nɔ́nzɨ arí alɛ, ndàdʉ̀ ndɨ vɨ̌nyò tɔ́ ɨnga
nábhʉ ngʉ̌kpà alɛ-fɔ́.
10 Nyɨ̌ nyɔ́zʉ̀ tí nzá yà Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kándɨ̌ dhu:
‹Yà odu-dzà nɔ́sì arí alɛ náabvù igi odu*,
náadʉ̀ òngo ɨdza-pbɨdɔ̀ nɔ́dɔ arí odu tí.
11 Kɔ̀nɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà náanzɨ̀ dhu,
ndirɔ̀ ndɨ dhu ní ɨdhɔ rɨ̌ ìndrʉ̌ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ atdídɔ̌ dhu*.›»
12 Ní Pbàyàhúdí ɔ̌ kámá náasʉ̀ dhu ì ràrɨ̌ ndɨ Yɛ̌sù rɨ̌ ì ʉ̀nɔ mbólí ɔ̌. Ní
abádhí apɛ̀ ʼɔ̀mɛ̀ Yɛ̌sù nálʉ̌ ì í ɔ̀ná otu, pbɛ́tʉ̀ abádhí adʉ̀ ihé-yà-ɔdɔ̀ nɔ́nzì.
Ní abádhí adʉ̀ kʉ̀bhà, ʼàdʉ̀ òwu fɨ̌yɔ́ dhu nɨ̌.

Ìndrʉ̌ rɨ̌ dhu ɔ̀ngʉ̀ Yɛ̌sù-tsʉ̌ pàratà tʼʉ́fɔ́tá dɔ̌ dhu
(Màt 22.15-22; Luk 20.20-26)

13 Pbàyàhúdí ɔ̌ kámá náavì ngúfe Pbàfàrìsáyó mà Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà alɛ mànà
Yɛ̌sù-tɨʼɔ̀, ndínɨ̌ kà-ɨda-dɔ nidyi tí ɔtɛ̌na ɔ̌.
14 Ní abádhí náawù, ʼàdʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Màlimɔ̌, mǎ mʉ́nɨ wà dhu nyɨ
rárí obhó dhu nʉ́nɔ, ndirɔ̀ nyɨ rárí nzɨ̌ atdí alɛ-ɔdɔ̀ mà nɔ́nzɨ. Obhó tí, nyɨ

* **12:10 12.10** Odu rɨ̌tɛ̀na ní Màsiyà * **12:11 12.11** Zàb 118.22-23

nyarí nzɨ̌ ìndrǔ-nyɨ-kpa nándà, pbɛ́tù nyɨ nyárí Kàgàwà bhà otu núdhě ìndrǔ tɔ̀ obhónga dɔ̌. Ní, àlɛ̌ tó Ʊyátá návi tí àvǐ àlɛ̌ rʉ̀fɔ̌ Rɔmà tó pbìrì ɔ̀ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pàratà? Ndɨrɔ̀, kɨ̌sɔ̌ tí ka ìsɔ̌? Àlɛ̌ tí àdʉ̀ kʉ̀fɔ ʉ̀fɔ̌, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ tí nzɨ̌ àdʉ̀ kʉ̀fɔ?»

15 Pbɛ́tù, òru tí abádhí òrù yà ì írɛ̀na afíya ɔ̀ dhu dhu ndì ndʉ̀nɨ rɔ̀, Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Ádhu nyɨ̌ nyí afídu númvǔ nɨ̌? Nyìbho pɛ́ atdí fʉ̀rangà-kpɔ̌ fudu ɔ̀, ndínɨ̀ mandá tí.»

16 Ní abádhí náadʉ̀ ìwu fʉ̀rangà-kpɔ̌ nà atdí Yěsù-fɔ ɔ̀. Yěsù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Yà ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ nyìna-wɔ̀yɔ̌, kadʉ̀ ɔvɔ̀na nándi alɛ ní àdhɨ?» Ní abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ʼàtɨ: «Kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàyìsarà.»

17 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ndɨ dhu bhěyi kà rɨ̌ʼì rɔ̀, nyùbho kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàyìsarà bhà dhu-tsí Kàyìsarà tɔ̀, nyǎdʉ̀ Kàgàwà bhà dhu-tsí núbho Kàgàwà tɔ̀.» Wɔ̀ dhu bhěyi Yěsù àdu dhu náadʉ̀ abádhí àbhʉ ɨdhɔ rʉ̀kɔ atdídɔ̌.

Pbàsàdùkáyó rɨ̌ dhu ɔ̀ngʉ̀ Yěsù-tsʉ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ nʉ́ʉngbɛya ì dhu dɔ̌ dhu (Màt 22.23-33; Luk 20.27-40)

18 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ngúfe Pbàsàdùkáyó níiwú Yěsù-tɨʼɔ̀. Abádhí ní ndɨ arátɨna ìnzɨ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rʉngbɛya ì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ní abádhí níivú dhu Yěsù-tsʉ̌ ʼàtɨ:

19 «Màlimɔ̌, Músà náandí dhu yà dhu bhěyi fǎkà: ‹Atdí alɛ tʼádɔ̀nà náapɛ́ ɔ̀vɛ̀, ndàdʉ̀ tsìbhálɛ nʉ́bhà ìmbǎ atdí ngbángba nà màtí fɔná, ní dhu àkǎ ndɨ alɛ rùndu adɔ̀nà ʉ̀bhà abvo-àyi-tsʉ̀, ʼàdʉ̀ nzónzo nɔ́dhì nà yà ɔ̀vɔ̀vɛ̀ adɔ̀nà-ɔvɔ̀ dɔ̌*.›

20 Ní, atdí alɛ nɨ́ʼì kpabhínzo nà àrʉ̀bhʉ̀. Ní sengba náambà tsìbhálɛ, ndàdʉ̀ ɔ̀vɛ̀ ìnzɨ̌ ndʉ̀bhà atdí ngbángba mà.

21 Ní kà lutìnǎ kpatsìbhíngba náadʉ̀ wɔ̀ abvo-àyi-tsʉ̀ núndu, ndàdʉ̀ ɔ̀vɛ̀ átɔ̀ ìnzɨ̌ ndʉ̀bhà atdí ngbángba mà. Ndɨ dhu náanzì ndɨ̀ ndɨ dhu bhěyi tí ìbhʉ rí kìsě kpatsìbhíngba rɔ̌.

22 Ní kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ kpabhínzo wɔ̀ tsìbhálɛ nʉ́mbǎ ndì fíyɔ̀, nʉ́ʉvɛ̀ kɔ́rɔ́ ìnzɨ̌ ʼʉ̀bhà atdí ngbángba mà. Abádhí nʉ́vɛ kɔ́rɔ́ dhu-dzidɔ̌, wɔ̀ tsìbhálɛ náadʉ̀ ɔ̀vɛ̀ átɔ̀.

23 Ní kòmbí, kɔ́rɔ́ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rɨ̌ ʼʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ nínganí, wɔ̀rí tsìbhálɛ nɨʼɨya àdhɨ bhà? Obhó tí kɔ́rɔ́ kɔ̀rí àrʉ̀bhʉ̀ kpabhínzo nʉ́ʉmbá wà ì ndɨ tsìbhálɛ nà.»

24 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyùwɨ̌ wà fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta ɔ̌: nyɨ̌ nyʉ̀nɨ nzá Kàgàwà bhà Andítá nʉ́nɔ̀ dhu mà, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyʉ̀nɨ nzá Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ mà.

25 Obhó tí, ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rɨ̌ ʼʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ nínganí, kpabhálɛ mà vèbhálɛ mànà nʉ́ʉmbáya nzɨ̌ ì, pbɛ́tù abádhí nóokoya Kàgàwà bhà màlàyíká náaróko ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu bhěyi.

26 Ndɨrɔ̀, yà ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rɨ̌ ʼʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu dɔ̌, nyɨ̌ nyàpɛ̀ tí nzá atdí ngari nózʉ̀ Músà bhà Andítá ɔ̀, yà kàzʉ rɔ̌rʉ̀ rɔ̀ná ìnzɨ̌ rógbe rórɔ̀ kìdzʉ̀mbà dɔ̌? Ányìrɔ̌ nga ní ndɨ Kàgàwà atɨ Músà nɨ̌: ‹Ɨma, Ɨma ní Àbràhamʉ̀ bhà Kàgàwà, Ìsakà bhà Kàgàwà, ndɨrɔ̀ Yàkɔbhɔ̀ bhà Kàgàwà*.›»

---

* **12:19 12.19** Tɔ̀r 25.5-10 * **12:26 12.26** Uvt 3.1-6

27 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà tdɪ́tdɔ̌: «Kàgàwà nɪ́ nzɨ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ tɔ́ Kàgàwà, pbɛ́tʉ̀ ka
nɪ́ ípìrɔ̀ rɔ̀ arɪ́'ì alɛ tɔ́ Kàgàwà. Nɪ́ nyɨ̌, nyɨ̌ nyùwɨ̀ atdídɔ̌ nyʉ́ fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta ɔ̌.»

Ádrʉ̀ngbǎ Ʊyátá rɔ̀sè kɔ́rɔ́ Ʊyátá dɔ̀nǎ
(Màt 22.34-40; Luk 10.25-28)

28 Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó nzínzì ɔ̌ atdí màlimò nɪ́ɪrɨ Yɛ̌sù mà rɨ̌ 'àgò
Pbàsàdùkáyó mànà dhu. Kǎla Yɛ̌sù nádu dhu mbɛ̌yi nyʉ́ Pbàsàdùkáyó tɔ̀
dhu. Nɪ́ kǎndrì Yɛ̌sù ɨ, ndàdʉ̀ dhu ìvu tsʉ̀ná ndàtɨ: «Ɪ́ngbà Ʊyátá ndɨ kɔ́rɔ́
Ʊyátá dɔ̀nǎ ósè?»

29 Nɪ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Kànɨ̌ kɔ́rɔ́ Ʊyátá dɔ̀nǎ ósè Ʊyátá:
‹Ɪrɨ dhu Ìsràyelɪ̌, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nɪ́ ndɨ atdírɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ.

30 Dhu àkǎ nyozè pbʉ̀kʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà kɔ́rɔ́ afínʉ nà, kɔ́rɔ́
atdyúnʉ nà, kɔ́rɔ́ pbʉ̀kʉ̀ ɨrɛ̀ta nà, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ ɔbìnʉ mànà*.›

31 Ndɨrɔ̀ kànɨ̌ ɔyɔ rɪ́ kìsɛ̌ Ʊyátá: ‹Dhu àkǎ nyozè ɔdhìnʉ yà nyɨ nyʉ́ nyɨ
nyózè nyɨ nyɨ-tírɔ̀ dhu bhɛ̌yi.› Kɔ̌kɔ̀rɪ́ ɔ́yɔ̌ Ʊyátá dɔ̀nǎ róse ngǎtsi ʉyátá
rɨ̌'ì mbǎ*.»

32 Nɪ́ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlimò náadʉ̀ àtɨ̀nà Yɛ̌sù nɨ̌: «Nyɨ nyɔ̀tɛ̀ mbɛ̌yi
nyʉ́ Màlimɔ̌. Nyɨ nyʉ̀nɔ̀ dhu nɪ́ obhó dhu: Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nɪ́ ndɨ
atdírɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ, ndɨrɔ̀ ngǎtsi kà bhɛ̌yi Kàgàwà rɨ̌'ì mbǎ.

33 Nɪ́ dhu àkǎ ìndrʉ̌ rɔ̀zè Kàgàwà kɔ́rɔ́ afína nyʉ́ nà, kɔ́rɔ́ pbìndà ɨrɛ̀ta
nyʉ́ nà, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ ɔbìna nyʉ́ mànà. Ndɨrɔ̀ dhu àkǎ kà rɔ̀zè ɔdhìnà yà
ndì nyʉ́ ndì ndózè ndì ndìtírɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Wɔ̀rí nɪ́ ndɨ ídzì dhu nyʉ́ rɔ̀sè
Kàgàwà tɔ̀ ka kɪ́ ìzǎ tɔ́ pɛrɛ̀ núbɨ màzàbahʉ̀ dɔ̌, kadʉ̀ kɔ́rɔ́ pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ núbho
kà tɔ̀ dhu dɔ̀nǎ.»

34 Yɛ̌sù náala wɔ̀ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlimò nádu dhu fɪ̌ndà mbɛ̌yi nyʉ́
ndɨrɔ̀ ídzì ɨrɛ̀ta nyʉ́ nà dhu. Nɪ́ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɪ̀mbǎ nyɨ nyɪ́'ì ɨtsɛ ɔ̀rʉ̀-
akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi rɔ̌ rɔ̀.» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, atdí alɛ
mà náamvù nzá ndìvʉ̌ dhu tdɪ́tdɔ̌ Yɛ̌sù-tsʉ̌.

Krɪ́stɔ̀ ná tɪ́ Dàwudì t'ídhùnà nyʉ́?
(Màt 22.41-46; Luk 20.41-44)

35 Yɛ̌sù rɨ̌ dhu núdhɛ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ Kàgàwà bhà ɨdzá rɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kɨ̌vú
dhu ndàtɨ: «Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó náarátɨna ìngbǎ dhu bhɛ̌yi Krɪ́stɔ̀
ràrɨ̌ Dàwudì t'ídhùnà?

36 Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌ ndʉ̀nda rɔ̀, ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì nyʉ́ ndìtírɔ̀ náatɨ:
‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà náatɨ pbàkà Ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ̌:
írà nyadì idú fangà dɔ̀nǎ rɔ̀,
ràrà àhʉ ma mí pbʉ̀kʉ̀ òmvʉ̌ nábhʉ̌ nyɔbɛ̀ dɔ̀ya dhu ɔ̌*.›

37 Dàwudì nyʉ́ ndìtírɔ̀ rɨ̌ kànzi Ádrʉ̀ngbǎlɛ tɪ́. Nɪ́ kà rǎdʉ̀ ì'ì ìngbǎ dhu
bhɛ̌yi átɔ̀ Dàwudì t'ídhùnà tɪ́?»

Yɛ̌sù rɨ̌ ihé-yà návɨ̌ rɔ̀dɔ̀ ɨ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó rɔ̌ rɔ̀ dhu
(Màt 23.1-36; Luk 20.45-47)

Ábhɔ̌ ihé-yà núubhínà Yɛ̌sù rʉ̌nɔna dhu nɪ́rì rɔ̌ atdyúya nyʉ́ nà.

38 Yà ndì ndúdhɛ̌na ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu ɔ̌, Yɛ̌sù ubhínà àtɨ̀nà rɔ̌ ɨ alɛ nɨ̌: «Nyɔ̀dɔ
nyɨ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó rɔ̌ rɔ̀. Abádhí arózèna dhu nɪ́ 'ùbhi ádzàdzɨ

* **12:30 12.30** Tɔ̀r 6.4-5 * **12:31 12.31** Law 19.18 * **12:36 12.36** Zàb 110.1

kanzʉ̀ ɨ̀ ʉ̀fɔ̌ rɔ́rɔ̀, ʼàdʉ̀ ìndrʉ̌ nɔ́zè ràtsɛ̀ ɨ̀ ɨfʉta nyʉ́ nà ìndrʉ̌ arí ʼùndʉ̌ ɔ̀yá ngari ɔ̌.

39 Unduta-dzà ɔ̌, abádhí arí ʼòzè ʼòkò ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tɔ̀ ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ngari ɔ̌, ndɨrɔ̀ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌, ʼàdʉ̀ òzè ʼòkò ɨfʉta tɔ́ ngari ɔ̌.

40 Abádhí arí abvo-ayí-ɨdzà ɔ̌ dhu òvo kɔ́rɔ́, àzèmbè ɨ̀ʼí ʼɨ̀tsɔ̀ ádzàdzǐ ndínǐ ka katɨ tí ɨ̀ ídzì alɛ tí rɔ́rɔ̀. Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ka kɨtdɨ̀ya anya abádhí dɔ̌ ɔbɨ nyʉ́ nà.»

Nǎkʉ̀ tɔ́ abvo-àyi rǐ pɛrɛ̀ nábhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀ dhu
(Luk 21.1-4)

41 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù náadɨ̀ Kàgàwà bhà ɨdzá, Kàgàwà tɔ̀ ka karí pɛrɛ̀ nʉ́dɔ̌ ɔ̀nà sàndukù-tí. Ní kǎdɨ̀ ndàmbɛ ìndrʉ̌ rǐ fʉ̀rangà nʉ́dɔ̌ ndɨ sàndukù ɔ̀ tí dhu nándà dɔ̌. Ònzì tɔ́ ibí alɛ nʉ́ʉdɔ fʉ̀rangà abhàbhɔ́.

42 Ní nǎkʉ̀ tɔ́ atdí abvo-àyi níira, ndàdʉ̀ ìnzǐ rí ábhɔ̌ kasʉ mà nɔ́nzɨ ɔ́yɔ̌ fʉ̀rangà-kpɔ̌-nzo kɛ̀lɛ̌ nídɔ̀ wɔ̀ sàndukù ɔ̀.

43 Ní Yěsù anzi pbìndà ábhàlǐ, ndàdʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Wɔ̀rí nǎkʉ̀ tɔ́ abvo-àyi nídɔ̀ fʉ̀rangà sàndukù ɔ̀ rɔ̀sè kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̀nǎ.

44 Kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ núbho ɨ̀mbǎ rí'ɨ̀ kasʉ nà fǐyɔ̀ fʉ̀rangà kɛ̀lɛ̌ fɔyá rí'ɨ̀ fʉ̀rangà dɔ̌ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ pbìndà nǎkʉ̀ ɔ̌, wɔ̀ abvo-àyi núbho dzʉ̀nàna nɔ́nzɨ àmbɛ̀nà pbìndà ípìrɔ̌nga ɔ̌ fɔná rí'ɨ̀ fʉ̀rangà kɔ́rɔ́.»

13

Yěsù rǐ Kàgàwà bhà ɨdza ka kugoloya dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 24.1-2; Luk 21.5-6)

1 Yěsù rǎhʉ Kàgàwà bhà ɨdza rɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, kàbhà ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ náatɨ kà nǐ: «Màlimɔ̌, ándà pɛ́! Ɨngbàtí ʉ̀ya odu kǎkà! Ɨngbàtí ka kasì ɔsí-tɨdɔ̀ yà!»

2 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ nyàla tí wà kǎkà ɔsí-abábá? Kàrí ɔsí-abábá ka kɔ́sì nǐ odu nzínzì ɔ̌, atdí odu mà rǐ nzǐ ndʉ̀bha ngǎtsi odu dɔ̌. Ka kí abádhí núgòlɔ̌ kɔ́rɔ́.»

Yěsù rɔ̌tɛ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rǐ ndɔ̀dɨ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ nɨtɛ̀ya ize dɔ̌ dhu
(Màt 24.3-14; Luk 21.7-19)

3 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adɨ̀ Mìzèyìtunì tɔ́ pbìrì dɔ̌, ndàmbɛ Kàgàwà bhà ɨdza nándà dɔ̌ nyìna-kpa tí. Ní ɔ̀yá ɨ̀ òtù ɨ̀ Yěsù mànà rɔ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ mà, Yàkɔbhɔ̀ mà, Yùwanɨ̀ mà, Àndɛ̀rɛya mànà níivú dhu Yěsù-tsʉ̌ ʼàtɨ:

4 «Ʉ́nɔ pɛ́ ìngbǎ kàsʉmɨ̀ ɔ̌ màtí wɔ̀ nyɨ nyʉ̀nɔ̀ dhu nɔ́ɔnzɨya ndɨ̀ dhu fǎkà? Ndɨrɔ̀, íngbà ize ndɨ kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu rǐ ʼɔ̀nzɨ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ nɨtɛ̀ya?»

5 Ní Yěsù adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyàndà nga mběyi, ìnzǐ nyǎbhʉ nyǐ atdí alɛ mà rʉ̀trǎ nyǐ.

6 Ábhɔ̌ alɛ nóowuya ìwu rɔ̌ ɔvɔ̀du rɔ̌, ʼòwù àtìnà rɔ̌: ‹Ɨma ní Krístɔ̀›. Ndɨrɔ̀ abádhí nʉ́ʉtráya ábhɔ̌ alɛ nyʉ́.

7 Ndɨrɔ̀, nyǐ nyɔpɛ́ya gukyè nyǐrì ɨla rǐ ndɔ̀nzɨ dhu mà, ɨla dɔ̌ ka kʉ́nɔna dhu mànà, ní àpɛ́ nyɔ̌nzɨya ɔdɔ. Dhu àkǎ wà kɔ̌kɔ̀ dhu rɔ̀nzì ɨ̀, pbɛ́tʉ̀ wɔ̀ dhu nɨʼɨya nzǐ ɨwà yàrí adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ nɔ́dɨ̀ ndɨ dhu.

8 Atdí pbìrì ɔ̌ alɛ núugyeya ɨ̀ ngǎtsi pbìrì ɔ̌ alɛ mànà. Ndɨrɔ̀ atdí ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pbìrì ɔ̌ alɛ núugyeya ɨ̀ ngǎtsi ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pbìrì ɔ̌ alɛ mànà. Ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, mùtìtì náabhʉ̀ya dhèdhèrɔ̀ pbìrì rìvi,

ndɨrɔ̀ àgǎyì nɨ́ɨtsɨya yà adzɨ ɔ̌. Ndɨ dhu nɨ́ɨ’ɨya àdhàdhì ari rɨ̌ ndɔ̀pɛ̀ ndàkà ndì ʉgʉta tɔ̀ dhu bhěyi.

9 Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌, nyàndà nga mběyi. Ka kowuya nyǎbhʉ rɔ̌ anya ʉ̀nɔ arí alɛ rɨ̀tdì ànyǎkʉ. Ka kowuya nyǎbhʉ rɔ̌ kʉvɨ nyɨ̌ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀. Ka kowuya nyǎbhʉ rɔ̌ nyɔ̀nzì mʉ̀sambà lɨ̀wálí-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀ okúdu dɔ̀ rɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɨ’ɨ tí pbàkà ngàmbì tí abádhí-ɔ̀nzɨ̌.

10 Obhó tí, dhu àkǎ pɛ́ kʉnɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ angyinǎ rɔ̀ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ tɔ̀.

11 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nà abádhí òwù ànyǎkʉ ka kɨtdì tí rɔ̀, àpɛ́ nyɔ̌wuya afíkʉ nítu rɔ̌ angyangyɨ nyɨ̌ nyʉ́nɔna dhu nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, dhu akáya nyɔ̌wù tsʉ̀kʉ dɔ̌ ìsɨ̌ ɔtɛ kɛ̀lɛ̌ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ndɨ kàsʉmì ɔ̌. Obhó tí, ɨ ɔtɛ nóowuya nzɨ̌ ùvò rɔ̌ ʉ̀kʉ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ Ɨ̀lɨ́lǎ-Alafí náaraya ndɨ kɨ̀lɨ rɔ̌ tsʉ̀kʉ dɔ̌.

12 Ìndrʉ̌ náaraya adɔ̀nà nípfo rɔ̌ ndàbhʉ kohò, ndɨrɔ̀ ɨngba t’ábanà náaraya dhu ɔ̀nzì rɔ̌ ndɨ dhu bhěyi tí pbì ɨngba rɔ̌. Nzónzo nɨ́ɨvàya dhu ɨ̀ nɔ́dhì alɛ rɔ̌, ’àdʉ̀ abádhí àbhʉ kɔkyè.

13 Kɔ́rɔ́ alɛ nɔ́ɔndrɔ́ya nyɨ̌ okúdu dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà nɨ́ɨgʉ́ya alɛ nɨ́ kɔ̌kɔ̀ dhu-dzi nóndù rɨ́ kɔ́rɔ́ ràrà àhʉ ɨ dhu rɨ̌ku dhu ɔ̀ alɛ.»

Yěsù rɔ̌tɛ ádrʉ̀ngbǎ àpbɛ̀ dɔ̌ dhu
(Màt 24.15-28; Luk 21.20-24)

14 Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌: «Nyɨ̌ nyalaya gukyè ‹ɔdɔ̀na rɔ̌’ɔ atdídɔ̌ ɔ̀ndrɔ̀ ka kɔ́ndrɔ̀ atdídɔ̌ alɛ› tí ka kátɨna alɛ, yà ɨnzá ndì ndàkǎnà ndìdè ɔ̀ná ngari ɔ̀ ìdè rɔ́ (Yàrí dhu ɔ̀zʉ̀ rí alɛ nákǎ ndàlʉ̌ ka mběyi dɔ̀na ɔ̀), nɨ́ Yùdɛyà ɔ̌ ɨ̀ nòtù alɛ náakáya ’òtsè pbìrì-akpá dɔ̀.

15 Pbɨ̀ ɨdza dɔ̀ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ okota tɔ̀ ngari ɔ̀ ndɨ̀ nòtù alɛ, náakáya nzɨ̌ ndìfò, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ ndòtsù ndàhʉ atdí dhu mà nídyì ɨdza rɔ̀.

16 Ndɨrɔ̀, ɔnzɨ-bvʉ̀ ndɨ̀ nòtù alɛ náakáya nzɨ̌ ndòngò ɨbha, ndàrà rɔ̀ná ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ nídyì.

17 Ɨ ɨdhɔ ɔ̌, ɔ̀ya nà rí’ɨ̀ vèbhálɛ mà, ɨba òndo rí nzónzo rɨ̌’ɨ̀ fɔyá vèbhálɛ mànà nɨ́ɨ’ɨya àpbɛ̀ ɔ̌.

18 Nyɨ̀tsɔ̀ nyɨ̌ Kàgàwà rɔ̌, ɨ̀nzɨ̌ kɔ̌kɔ̀ dhu nɔ́ɔnzɨya tí ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ gìrì tɔ́ kàsʉmì ɔ̌.

19 Obhó tí ɨ ɨdhɔ ɔ̌, ìndrʉ̌ náabáya àpbɛ̀ abhɔ, rɔ̀sè yà Kàgàwà anzɨ̀na yàrí adzɨ rɔ̀, rɨ̀rà àhʉ indo ɨ̀ arí àbàna àpbɛ̀ dɔ̀nǎ. Ndɨrɔ̀ ɨ àpbɛ̀-tɨdɔ̀ nɨ́ɨ’ɨya ɨ̀mbǎ akɛkpá màtí tdɨ́tdɔ̌.

20 Ɨnzɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà náadùna gukyè wɔ̀rí ɨdhɔ-ɔ̌nga, nɨ́ atdí alɛ mà náagʉ̀na nzɨ̌. Pbɛ́tʉ̀ kǎdù ndɨ ɨdhɔ-ɔ̌nga rɔ̀dì ídɔ̌, fíndà ndì ndóvò pbɨ̀kɨ̀ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀.

21 Atdí alɛ mà náatɨya gukyè nyɨ̌ nɨ̌: ‹Nyàndà, kànɨ̌ Krístɔ̀ rɨ̌’ɨ̀ ɨrɔ́!› Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, ‹nyàndà, ndǎnɨ̌ kà rɨ̌’ɨ̀ ndɔrɔ́!› Nɨ́ àpɛ́ nyǎ’uya ka!

22 Obhó tí, tɨ̀tɔ̀ tɔ́ krístɔ̀ mà, tɨ̀tɔ̀ tɔ́ pbànábí mànà nʉ́ʉnyàya ɨ̀ ʉ̀nyà. Abádhí náambɛ̀ya wɨwɨ̀ mà, ɨdhɔ rɨ̌ ìndrʉ̌ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ dhu mànà nɔ́nzɨ̀ dɔ̌, ndínɨ̌ ’ʉtrá tí yà Kàgàwà óvò fíndà alɛ nɨ̌, àkǎ ka rǎdʉ̀ àkǎ fíyɔ̀ nɨ̌.

23 Nɨ́ nyɨ̌, nyàndà nga mběyi! Ma mɔ̀vɔ̀ wà kɔ́rɔ́ dhu fʉ̌kʉ̀ angyangyɨ.»

Ìndrʉ̌ t’ídhùnà rɨ̌ngo dhu
(Màt 24.29-31; Luk 21.25-28)

24 Kǎdʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌: «Pbɛ́tʉ̀ ɨ ɨdhɔ ɔ̌, wɔ̀ àpbɛ̀ tɔ́ kàsʉmì dzidɔ̌, adyifɔ̀ nʉ́ʉtɨ̀ya, àbɨ̀ ràdʉ̀ ɨnga t’áwʉ̀ta nʉ́bhà.

25 Alalɨ náawáya ɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ̀ rɔ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ ɔbɨ nà arí'ɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu níivìya*.
26 Nírɔ̀ ní ndɨ ka kalaya ìndrʉ̌ t'Ídhùnà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ríra ádrʉ̀ngbă àpbù ɔ̌, ádrʉ̀ngbănga tó ɔbɨ nà, ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbănga tó awáwʉ̀ ɔ̌ rɔ́*.
27 Ní kʉ̌vìya pbɨndà màlàyíká ɨ̀fɔ yà adzɨ-pbɨdɔ̀ ɔ̀nă, rùndu yà ndɨ̀ ndavò fíndà pbɨndà alɛ-tsʉ̀, rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ yà adzɨ-tsʉ̀ náapɛ̀ ndɨ̀ ɨ rɔ̀, ràrà àhʉ kà-tsʉ̀ arà ndɔ̀dɨ̀ ɨ*.»

Mùtinì tí kátɨna itsu tó mbólí rɨ̌tɛ̀na àlɛ̌ tɔ̀ dhu
(Màt 24.32-35; Luk 21.29-33)

28 Tdítdɔ̌ kǎdʉ̀ àtìnà: «Nyɨ̀rɛ̀ pɛ́ mùtinì tí kátɨna itsu tó mbólí rɔ̌vɔna dhu: kɔ̌pbí náapɛ́ ɨ'ǎ, kà-bɨ̀ ràdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàtà, ní nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu adyifɔ̀ tó kàsʉmì ràrɨ̌'ɨ́ íkyɛ̀rɔ̌.
29 Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, nyɨ̌ mà átɔ̀, nyɨ̌ nyalaya gukyè kɔ̌kɔ̀rí dhu rɨ̌ 'ɔ̀nzɨ dhu, ní nyɨ̌ nyʉnɨya dhu kà rɨ̌ngo dhu ràrɨ̌'ɨ́ íkyɛ̀rɔ̌, ndɨrɔ̀ kà ràrɨ̌'ɨ́ tsǎtsʉ̀nǎ.
30 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, yà kòmbí rí'ɨ̀ rʉ̀gànda rɨ̌ nzɨ̌ ʉ̀da ɨnzá kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu nɔ́nzɨ̀ ɨ́ rɔ́rɔ̀.
31 Ɔ̀rʉ̀-akpà mà yà adzɨ mànà nʉ́ʉdàya ʉ̀dà, pbɛ́tʉ̀ pbàkà ɔtɛ nʉ́ʉdàya nzɨ̌ akɛkpá màtí.»

Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀ nʉ́nɨ ndɨ Yɛ̌sù ingoya ɔ̀ná ɨdhɔ dhu
(Màt 24.36-44)

32 Kǎdʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌: «Ma míngo ɔ̀ná ɨdhɔ mà, ndɨ kàsʉmì mànà dhu nàndà dhu nɨ̌, atdí alɛ mà nʉ́nɨ ɨnzá ka, ìmbǎ rí'ɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rí'ɨ̀ màlàyíká màtí, ìmbǎ rí'ɨ̀ Kàgàwà t'ídhùnà màtí. Pbɛ́tʉ̀ ka nʉ̀nɨ ní Àba Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀.
33 Nyàndà nga mbɛ̌yi, nyòko nyɨ̀kpɔ́kʉ nà, ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀nɨ ndɨ kàsʉmì nídhunɨ̌.
34 Ndɨ dhu níilɨya ndɨ̀ àdhàdhɨ̀ abhi ɔ̀ ráràà alɛ náarí dhu ɔ̀nzɨ dhu bhɛ̌yi: kà rǎhʉ pbɨ̀ ɨdza rɔ̀, ndʉ̀bhà ndɨ ɨdza kasʉtálɛ-fɔ́. Kà rɨ̌ ɨ alɛ nzínzì ɔ̌ ngǎtsi alɛ rɔ̌nzɨna kasʉ nítɛ̀ ndɨ alɛ tɔ̀, ndàdʉ̀ dhu nʉ́ya ɨdza-li'ɔ̀ nɔ́dɔ rí sàndɨ̌rì tɔ̀ ràdɨ nyɨ̀kpɔ́na nà.
35 Nírɔ̀, nyòko nyɨ̀kpɔ́kʉ nà, ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀nɨ ɨdza-àbadhi rɨ̌ngo ɔ̀ná kàsʉmì nídhunɨ̌. Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ nzá dhu kà ràtí ndàdʉ̌ pbítsɔ̀ngǎnǎ, ngǎtsi nɨ̌ iku-alɨ̀kpa ɔ̌, ngǎtsi nɨ̌ à'ʉ̌-akpà-ɔ̀ngɔ̌ ɔ̌, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ kútsingánǎ.
36 Kɨ̀tɔ̀ ndɨ ɨnzá nyɨ̌ nyɨrɛ̀ kàsʉmì ɔ̌ nɨ̌, dhu àkǎ nzá kà rɔ̀tù nyɨ̌ ɔ̀dhɔ̀ nyɨ̌ nyɔ́dhɔ̀ rɔ́.
37 Yà fʉ̌kʉ̀ ma mʉ̀nɔ̀ dhu ní ma mʉ̀nɔ̀ wà kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀. Nyòko nyɨ̀kpɔ́kʉ nà!»

14

Pbàyàhúdí ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rɨ̌ 'ìrɨ Yɛ̌sù nálʉ̌ ka kí, kadʉ̀ ɔ̀hònà dhu dɔ̌ dhu
(Màt 26.1-5; Luk 22.1-2; Yùw 11.45-53)

1 Pbàyàhúdí tó Pásɨ̀ka tó mʉ̀hɛndʉ̀ mà, Ɨmbǎ ɔ̀nà afi nà mʉ̀gatì tó mʉ̀hɛndʉ̀ mànà níɨ'ɨ̀ ɔyɔ ɨdhɔ̀ya nɔ́dɨ̀ rɔ́. Ní Pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Músà bhà Ʊyátá tó màlímó mànà náapɛ̀ ɔ̀nɛ̀ Yɛ̌sù nálʉ̌ ɨ'ɨ́ ɨnzá kɔ́rɔ́ alɛ ʉ̀nɨ rɔ́rɔ̀ ɔ̀ná otu, ndínɨ̌ 'adʉ̀ tí àbhʉnà kohò.

---

* **13:25 13.25** Ìsa 13.10; 34.4; Zèk 32.7; Yɔ̀w 2.10; 3.4 * **13:26 13.26** Dàn 7.13 * **13:27 13.27** Tɔ̀r 30.4; Nèh 1.9; Zàk 2.10

2 Obhó tɨ́, abádhí owúnà àtɨ̀nà rɔ̌ nzínzìya ɔ̌: «Dhu àkǎ nzá àlɛ̌ ràlʉ̌ ka
mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌ rɔ̀, akyɛ ìndrǔ nɨ́ɨvàna dhu nɨ̌.»

Atdí tsìbhálɛ rɨ̌ ndrùù rɔ́ngʉ akyɛ nɔ́dhɔ̀ Yěsù-dɔ̀tsírɔ́ dhu
(Màt 26.6-16; Luk 7.36-50; 22.3-6; Yùw 12.1-8)

3 Yěsù nɨ́ɨ'ì Bɛ̀tànɨyà tɨ́ kátɨna pbanga ɔ̌, Sìmonì tɨ́ kátɨna alɛ bhà ɨdzá.
Ndɨ alɛ nɨ́ɨ'ì kɨ́kɨ́ nà angyinǎ rɔ̀. Nɨ́ ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ Yěsù rɨ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, atdí
tsìbhálɛ náatsù àlbatrɔ̀ tɨ́ kátɨna odu nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ tsúpà nà fɔná. Ndɨ
tsúpà ɔ̀ ɨ'ì dhu nɨ́ ɔrʉ́ odzìna nà ndrùù rɔ́ngʉ akyɛ. Ndɨrɔ̀ ndɨ akyɛ nɨ'ì
nardɔ̀ tɨ́ kátɨna ɨrɨ́-vǐ nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ akyɛ. Nɨ́ ɨ́yàdhíyà nʉ́ʉkɔ̀ ndɨ tsúpà-tsʉ̀,
ndàdʉ̀ ndɨ akyɛ nɔ́dhɔ̀ Yěsù-dɔ̀tsírɔ́.

4 Nɨ́ ányìrɔ̌ ɨ'ì alɛ nzínzì ɔ̌, dhèdhè alɛ náakó, 'àdʉ̀ àmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ nzínzìya
ɔ̌ àtɨ: «Ádhu kàrɨ̌ wɔ̀rɨ́ akyɛ nɨ́nzǎ wɔ̀ dhu bhěyi nɨ̌?

5 Ka kambɛ̀nà tɨ́ obhó kàbhʉ̌ kodzì ɨbhʉ mɨyà dɔ̀nǎ róse fʉ̀rangà-kpɔ̌
rɔ̌*, kadʉ̀ ndɨ fʉ̀rangà nʉ́ndɔ̀ nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀!» Abádhí náadʉ̀ àkǒ atdídɔ̌ nyʉ́
wɔ̀rɨ́ tsìbhálɛ rɔ̌.

6 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyʉ̀bhà wɔ̀ tsìbhálɛ ràdɨ. Ádhu nyɨ̌
nyʉ̀va kà-tsì nɨ̌? Yà rùdú kɔ̀nzì dhu nɨ́ ídzì dhu nyʉ́.

7 Obhó tɨ́, nyɨ̌ nyóngo òko nǎkʉ̀tálɛ mànà bìlǐnganà. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyòzè ka
ɔ̀ná kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌, nyɨ̌ nyóngo adʉ̀ abádhí-dzʉ̀nà nɔ́nzì ɔ̀nzɨ. Pbɛ́tʉ̀ ɨma,
àlɛ̌ kɨ́nzɨ̌ ongo òko nyɨ̌ mànà bìlǐnganà.

8 Ɨyàdhíyà ɔ̀nzì dhu nɨ́ lɛ̀màna nɔ́nzɨ ndì ndɨ́ dhu: kùtri wà ngbɔ̌du,
ndɔ̀bhɔ̀lɔ̀ angyangyɨ ɔtdʉ́ tɔ̀.

9 Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ ka kɨ́ yà
adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌ ɨnanǎ, ka kóngo yà tsìbhálɛ nɔ́nzì dhu náwɛ ìndrǔ tɔ̀
átɔ̀, kadʉ̀ òwu kìrɛ̀ rɔ̌ rɔ̀ná.»

Yudhà rɨ̌ Yěsù ɔ̀nzɨ ndìpfo, ndàbhʉ pbàkùhání ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-fɔ́ dhu
(Màt 26.14-16; Luk 22.3-6)

10 Yěsù bhà ɨdrɛ dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ, Yudhà Ìskàrìyɔtà
tɨ́ kátɨna, náarà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-tɨ'ɔ̀, ndínɨ̌ ndì ndipfo tɨ́ Yěsù
ndàbhʉ abádhí-fɔ́.

11 Nɨ́, Yudhà ʉ̀nɔ̀ dhu ì ìrì rɔ̀, abádhí-dhɛ̀ nɨ́ɨka ndì atdídɔ̌. Abádhí adʉ̀
àtɨ̀nà ì ràrɨ̌ fʉ̀rangà nábhʉ̌ kà tɔ̀. Nɨ́ Yudhà náadʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀mɛ̀ Yěsù ìpfǒ
ndì ndɨ́ ndàbhʉ abádhí-fɔ́ ɔ̀ná ídzì kàsʉmì.

Yěsù mà rɨ̌ Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ ɔ̀nyʉ nɔ́nyʉ pbìndà ábhàlɨ̌ mànà dhu
(Màt 26.17-25; Luk 22.7-14,21-23; Yùw 13.21-30)

12 Ɨmbǎ ɔ̀ná afi nà mʉ̀gatì tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ɨdhɔ, yà tàmà-
akpá-nzo-zǎ ka kʉbínà ɔ̀ná ɔ̌, Yěsù bhà ábhàlɨ̌ nɨ́ivú dhu kà-tsʉ̌ 'àtɨ:
«Ádhànga ndɨ nyɨ nyòzè mǒwù Pbàyàhúdí tɔ́ Pásìka tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ nɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔ̀nà
ɨndʉ̀?»

13 Nɨ́, Yěsù adʉ̀ pbìndà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ ɔ́yɔ̌ alɛ nóvì, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí
nɨ̌: «Nyòwu kɨgɔ̀ ɔ̀, nɨ́ nyɨ̌ nyɨ́ atdí alɛ nótù ɨdha nànɔ̀ andu ɔ̌ rɔ́. Nɨ́ nyàdʉ̀
nyòwu kǒwù ɔ̌.

14 Nɨ́ kà rǎrà òtsù ɨdza rɔ́, nyɨ̌ nyatɨna ndɨ ɨdza-àbadhi nɨ̌: ‹Màlimò nívǔ
dhu ndàtɨ: Mǎ mɨ́ Pbàyàhúdí tɔ́ Pásìka tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ ɔ̀ná rɔ̀ pbàkà ábhàlɨ̌
mànà kàluga rɨ'ì ngbɔrɔ́?›

---

* **14:5 14.5** Ɨbhʉ mɨyà fʉ̀rangà-kpɔ̌ nɨ́ mbɛ̀mbɛ̀ atdí atɔ tɔ́ kasʉ tɔ́ mʉ̀kìmbà.

15 Nɨ́, kǎdʉ̀na ɔrʉ̀nǎ rɔ̀ rɨ́'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ kàluga nɨ́tɛ̀ fʉ̌kʉ̀, yà angyangyɨ ka
kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̀nà. Ányì nga nɨ́ ndɨ, nyɨ̌ nyɔbhɔlɔna ɔ̀nyʉ̀ àlɛ̌ tɔ̀ nɨ̌.»
16 Nɨ́, kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ ábhàlɨ̌ nɨ́ivà ɨ̀ 'ɔ̀wù kɨgɔ̀ ɔ̀. Abádhí náadʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu nótù
yà Yɛ̌sù nʉ́nɔ̀nà ka fɨ́yɔ̀ dhu bhɛ̌yi tí, 'àdʉ̀ Pásìka tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ nɔ́bhɔ̀lɔ̀.
17 Pɨ́tsɔ̀ngánǎ, Yɛ̌sù mà pɨ̀ndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɨ̌ mànà
náawù ùvò wɔ̀ ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀nà ngari ɔ̀.
18 Nɨ́, yà abádhí òkò 'àmbɛ dhu ɔ̀nyʉ̀ dɔ̌ mɨzà dɔ̌ rɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Yɛ̌sù
atɨ: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ rɨ̌ ɨma nípfɔ̌ ndàbhʉ
ma ɔ̀mvʉ̌-fɔ́. Ndɨ alɛ nɨ́ yà atdíkpá mǎ mí dhu ɔ̀nyʉ mànà alɛ.»
19 Nɨ́, ɨzʉ nʉ́ʉka kɔ̌kɔ̀ ábhàlɨ̌ atdídɔ̌ nyʉ́, ràdʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀ngʉ̀ dhu atdátdí-rà
ɔ̌ kà-tsʉ̌, 'ɔ̀wù àtɨ̀nà rɔ̌: «Tɨ́ ɨma ndɨ?»
20 Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ndɨ alɛ nɨ́ nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ,
yà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà nyɨ̌ nyɨ́'ɨ̀ rɔ̀, yà atdíkpá mǎ mí ɔtsʉ́ka ʉ̀fɔ̌ mànà
sǎnì ɔ̀ alɛ.
21 Obhó tí, ìndrʉ̌ t'Ídhùnà rɔ̌vɛ̀ yà Kàgàwà bhà Andítá nʉ́nɔ̀ dɔ̀ná dhu
bhɛ̌yi. Pbɛ́tʉ̀, ìndrʉ̌ t'Ídhùnà nípfɔ̌ rɨ́ ndàbhʉ ɔ̀mvʉ̌-fɔ́ alɛ rɨ̌'ɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̌! Dhu
akána nzɨ̌ kɔdhì ndɨ alɛ mà!»

Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nábhʉ̌ rɨ́ kɨrɛ̀ ɔ̀nyʉ̀
(Màt 26.26-35; Luk 22.7-20; 1Kò 10.16-17; 11.23-26)

22 Yɛ̌sù mà pɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà rɨ̌ dhu ɔ̀nyʉ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Yɛ̌sù níidyi
mʉ̀gatì ndàlʉ̌ fɔ́ná. Nɨ́ ɔ̀tsɔ̀ ndì ndàbhʉ Kàgàwà tɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kʉ̌kɔ kà-
ɔ̌nga, ndàdʉ̀ ʉ̀ndɔ̀nà pɨ̀ndà ábhàlɨ̌-fɔ́, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyàkɔ yà
dhu, ngbɔ̌du nɨ́ yà.»
23 Tdítdɔ̌ kɨ̌dyi dɨ̀vayì rɨ̌'ɨ̀ ɔ̀nà kɔ́pà ndàlʉ̌ fɔ́ná. Nɨ́ ɔ̀tsɔ̀ ndì ndàbhʉ
Kàgàwà tɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ kàbhʉ abádhí tɔ̀, abádhí kɔ́rɔ́ ràdʉ̀ ɔ̀mvʉ̀nà.
24 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Yàrí nɨ́ azùdu, yà ìndrʉ̌ nùngbò Kàgàwà
mànà azu, ndɨrɔ̀ yà ábhɔ̌ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ ndì nʉ̀fʉ̀.
25 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, ma mí nzɨ̌ dɨ̀vayì nɔ́mvʉ̀ tdítdɔ̌ akɛkpá
màtí, ràrà àhʉ dɨ̀vayì-ɔwʉ́tá nɔ́mvʉ̀ ma maraya ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ
kamà Kàgàwà bhà Idzi ɔ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀.»
26 Adyi* ɨ̀ ʉ̀yʉ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí náadʉ̀ ɔ̀wu Mìzèyìtunì tɔ́ pbìrì dɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dhɔ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 26.31-35; Luk 22.31-34; Yùw 13.36-38)

27 Yɛ̌sù atɨ pɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Nyɨ̌ kɔ́rɔ́, nyɨ́ nyɨ́ mʉbha ʉ̀bha. Obhó tí,
Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kándɨ̌ dhu katɨ: ‹Ma mohoya tàmà t'ʉ́ndatatálɛ,
tàmà ràdʉ̀ 'ɨ̀fàlà kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ.›
28 Pbɛ́tʉ̀, ma mɨ̀ngbɛ̀ ma dhu-dzidɔ̌, ma madʉ̀ya àrà nyɔ̌dɔ̀ Gàlìlayà tɔ́
pbìrì ɔ̀ rɔ̀.»
29 Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ngʉ̌kpà alɛ mà rɨ̌ mbǎ nyʉbha, nɨ́ ɨma,
ma mí nzɨ̌ nyʉbha.»
30 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ ɨndʉ̀, ɨndo
yàrí iku ɔ̌ tí, ɨnzá à'ʉ̌-akpà nápɛ̀ ɔ̀ngɔ̀ ɔyɔ-gʉ̀na rɔ́rɔ̀, nyɨ nyɨ'ɨna ɨwà nyɨ
nyàtɨ ɨ̀bhʉ-gʉ̀na ɨnzá nyɨ rʉ́nɨ ɨma rɔ́.»
31 Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌ ɔbɨ nyʉ́ nà: «Ma matɨna nzɨ̌ akɛkpá
màtí ɨnzá ma rʉ̀nɨ nyɨ, ɨ̀mbǎ dhu ɨ'ɨna atdíkpá àlɛ̌ kʉ́vɛ dhu màtí.» Ndɨrɔ̀
kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi tí átɔ̀.

---

* **14:26 14.26** Zàb 113–118

Yěsù rǐ ndɨtsɔ̀ Gɛ̀tɛ̀sɛ̀manì tí kátɨna ɨnga ɔ̀ rɔ̀ dhu
(Màt 26.36-46; Luk 22.39-46)

32 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà náawù ùvò atdí ngari
Gɛ̀tɛ̀sɛ̀manì tí kátɨna ɔ̀. Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Nyòko ɨrɔ́
mɨtsɔ̀ ma márà ɔ̀nanǎ.»
33 Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà, Yàkɔbhɔ̀ mà, Yùwanì mànà núgù ʼòwù
mànà. Ní, kǎpɛ̀ ndɨ̀ʼì ádrʉ̀ngbǎ ɔdɔ nà, ndàdʉ̀ ì̀ʼì ábhɔ̌ ɨzʉ nà.
34 Ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Afídu rǐʼì ábhɔ̌ ɨzʉ nyʉ́ nà, akyɛ ma mɔ́vɛ̀
dhu bhěyi. Ní, nyòko ɨrɔ́, ndɨrɔ̀ nyòko ípìrɔ̌ rɔ̀.»
35 Kǎdʉ̀ àrà ɨtsɛta akɛ, ndàdʉ̀ ndìbvu obvò. Ní kǎdʉ̀ ndɨtsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌,
ndínǐ kàkǎ nǐ, ndɨ àpbɛ̀ tɔ́ kàsʉmì nʉ́ʉdà tí dɔ̀na nǎ.
36 Ní kǎmbɛ́nà àtɨ̀nà dɔ̌: «Ɔ̀ɔ Àbá, lɛ̀mànʉ ɔ̀nzɨ rí dhu náarí'ì mbǎ. Ní
índrǐ wɔ̀ àpbɛ̀ tɔ́ kɔ́pà ɨtsɛ rùdú rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ ndɨ dhu àkǎ nzá ndɔ̀nzì ndɨ̀ ma
mòzè ka dhu bhěyi, kàkǎ ndɔ̀nzì ndɨ̀ nyɨ nyʉ́ nyɨ nyòzè dhu bhěyi.»
37 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndàdu kɔ̌kɔ̀ ɨ̀bhʉ ábhàlǐ-tɨʼɔ̀, ndàdʉ̀ abádhí nótù
ɨwà ʉ̀dhɔ rɔ́. Ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà Pɛ́tɛrʉ̀ nǐ: «Sìmonì, nyɨ tí ɔ̀dhɔ̀ ɔ̀dhɔ̀ tí? Nyɨ
nyàdʉ̀ tí obhó àdɨ ípìrɔ̌ rɔ̀ atdí adyi màtí?
38 Nyòko ípìrɔ̌rɔ̀, ndɨrɔ̀ nyɨ̀tsɔ̀ nyǐ, akyɛ nyǐ nyotsúna umvútá ɔ̀ nǐ. Alafí
nózè wà kɔnzì ídzì dhu, pbɛ́tʉ̀ alɛ-ngbɔ̀ rǐʼì ivíví.»
39 Tdɨ́tdɔ̌, Yěsù indrí ndɨ̀ abádhí tí rɔ̀, ndàdʉ̀ ndɨtsɔ̀ ndʉ̀nɔ̀ yà angyi ndɨ̀
ndʉ̀nɔ̀nà ɔtɛ kɛ̀lɛ̌.
40 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndàdu pbìndà ábhàlǐ-tɨʼɔ̀, ndàdʉ̀ abádhí nótù ɨwà
ʉ̀dhɔ rɔ́, atdídɔ̌ ɨdhɔ rǐʼì nyɨ̀kpɔ́ya ɔ̌ nídhunǐ. Ní abádhí náadʉ̀ nzá kà tɔ̀ ì
ádǔna dhu nʉ́nɨ.
41 Ɨ̀bhʉ rí kìsɛ̌ nǐ, Yěsù adù ndɨ̀ pbìndà ábhàlǐ-tɨʼɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí
nǐ: «Nyǐ nyòko tí òko ɔ̀dhɔ̀ nyǐ nyɔ́dhɔ̀ rɔ́? Nyǐ tí nyǎsɔ̌ nyǐ nyí rɔ́? Ɨwà
àkǎ wɔ̀ dhu-bvʉ̀tí! Kàsʉmì nákǎ wà! Nyàndà, kànǐ ka kí Ìndrǔ tʼídhùnà
nípfɔ̌ kabhʉ nzɛ́rɛngatálɛ-fɔ́.
42 Nyɨ̀và nyǐ, kòwu! Kànǐ ma nípfɔ̌ rí ndàbhʉ ma òmvǔ-fɔ́ alɛ nírà wà
àhʉ ɨ́kyɛ̀rɔ̌!»

Yěsù nósò ka kí dhu
(Màt 26.47-56; Luk 22.47-53; Yùw 18.3-12)

43 Ní ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí, yà Yěsù rɔ̌tɛ ɔ̀nanǎ, Yudhà, yà ɨdrɛ dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlǐ
nzínzì ɔ̌ atdí alɛ, níɨtɔ ndɨ ihé-yà mànà owùna ɔ̌. Ɨ alɛ-fɔ́ nɨʼì obhi-akpá,
mùgɔ̌ mànà. Abádhí nivi nɨʼì pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Músà bhà
Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, pbàkʉ̀rʉ̀ mànà.
44 Yudhà, yà Yěsù nípfɔ̌ rí ndàbhʉ òmvǔ-fɔ́ alɛ, nɨʼì ɨwà ndɨ̀ ndɔnzɨna
Yěsù ka kʉnɨ tí rɔ̀ná dhu nʉ̀nɔ̀nà ihé-yà tɔ̀. Kǎtɨ: «Ma mámbǒna alɛ nɨʼina
ndɨ yà nyǐ nyí atdyúna nóho alɛ. Ní nyǐ nyalʉ́na ka, nyǎdʉ̀ òwu nà mběyi
nyǐ nyɔ́dɔna rɔ́rɔ̀.»
45 Yudhà níitdègu ndɨtɔ, ní kǎndrì Yěsù-tɨʼɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nǐ:
«Màlimò!» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ kàmbo.
46 Ngʉ̌kpà alɛ náadʉ̀ Yěsù nálʉ, ʼàdʉ̀ òsònà.
47 Ní, ányɨ̀rɔ̌ ì̀ʼì alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ níɨdhá pbɨ obhi-akpà, ndɨtsà
pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà bhà kasʉtálɛ-bɨ nǐ.
48 Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Ɨma àlʉ nyǐ nyíwu rɔ̀, nyǐ nyàdʉ̀ tí ìwu
fʉkʉ́ obhi-akpá nà mùgɔ̌ mànà, ogbotálɛ nálʉ ríwu alɛ bhěyi?

49 Bìlĭnganà ma múbhì àdɨ rɔ̌ tɨkʉ́, madʉ̀ àmbɛ dhu núdhe dɔ̌ Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌ rɔ̀, ìnzɨ̌ nyǎdʉ̀ malʉ. Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ dhu rɨ̌ ndɔ̀nzɨ ndínɨ̌ Andítá ʉ́nɔ̀ dhu náaká tí.»
50 Nírɔ̀ ní ndɨ ábhàlɨ̌ nʉ́ʉbhà àbadhi, ʼàdʉ̀ òtse kɔ́rɔ́.
51 Atdí kpatsìbhíngba náadì ndàmbɛ àrà dɔ̌ Yĕsù-owù ɔ̌, atsìta tɔ́ mbɛrʉ̀ kɛ̀lɛ̌ ndì ndòbvù rɔ̀ná rɔ́rɔ̀. Ní ka kadʉ̀ àbadhi nálʉ.
52 Pbɛ́tʉ̀, kǎdʉ̀ ndɨ mbɛrʉ̀ nángɔlɔ rɔ̀ná rɔ̀, ndàdʉ̀ ɔ̀kʉ nzìnzí rɔ̀.

Yĕsù rɨ̌ʼì Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nɨ́tdì arí alɛ-ɔ̀nzɨ̌ dhu
(Màt 26.57-68; Luk 22.54-55,63-71; Yùw 18.13-14,19-24)

53 Yà Yĕsù nòsò alɛ náawù kà nà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà bhà, yà kɔ́rɔ́ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mà, Músà bhà Ʉyátá tɔ́ màlímó mànà núndu ì ɨ.
54 Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àdɨ ɨtsɛta, ndàmbɛ àrà dɔ̌ Yĕsù-owù ɔ̌, ndàrà òtsù pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà bhà ɨdza-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ kàlì ɔ̀. Ní ányì, abádhí náadʉ̀ òko atdíkpá sàndĭrì mànà, ʼàmbɛ kàzʉ nɔ́vɔ̀ dɔ̌.
55 Pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ yà Pbàyàhúdí bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nɨ́tdì arí mànà, náambɛ́nà Yĕsù nɔ́bhʉ ka kí dɔ̀ná dhu nɔ́nɛ̀ dɔ̌, ndínɨ̌ ʼadʉ̀ tí ànyǎna nɔ́tdì kohò. Pbɛ́tʉ̀, abádhí náabà nzá atdí dhu mà.
56 Obhó tí, ábhɔ̌ alɛ nóowúnà ìwu rɔ̌, ʼàdʉ̀ Yĕsù nɔ́bhʉ̀ tìtɔ̀ dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ abádhí-ɔ̀tɛ̌ nóowúnà nzɨ̌ ʼàsò rɔ̌.
57 Ngúfe alɛ nɨ́ivà ì, ʼɔ̀bhʉ̀ ka tìtɔ̀ dɔ̌, ʼàtɨ:
58 «Mǎ mírì kà rǎtɨna: ‹Ma mí yà ìndrʉ̌ asì ɔtsʉ́ya nɨ̌ Kàgàwà bhà ɨdza núgòlɔ̌, madʉ̀ ngǎtsi-tsí, yà ìnzɨ̌ ìndrʉ̌ rɨ̌ kàsʉ̌na nɔ́nzɨ ɔtsʉ́ya nɨ̌ nɔ́sì ìbhʉ ɨdhɔ ɔ̌.›»
59 Ní wɔ̀ ndɨ ɔbhʉta dɔ̌ màtí, abádhí-ɔ̀tɛ̌ náasò nzá ì.
60 Ní pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà níivà ndì ndìdè kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌, ndàdʉ̀ dhu ìvu Yĕsù-tsʉ̌ ndàtɨ: «Nyɨ tʼóbhó dhu àdʉ̌ kɔ̀kɔ̀ alɛ rʉ̌nɔna dʉ̀nʉ́ dhu dɔ̌?»
61 Pbɛ́tʉ̀, Yĕsù adʉ́nà àrà ìnɛ̀ rɔ̀ ìnɛ̀ tí, ìnzɨ̌ ndàdu atdí dhu mà. Ní pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà níivú dhu tdítdɔ̌ kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Nyɨ tí Krístɔ̀, yà mǎ márí ɨfʉ̌na Kàgàwà tʼÍdhùnà?»
62 Ní, Yĕsù adʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: «Obhó, ɨma ní ndɨ. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ kɔ́rɔ́, nyɨ̌ nyalaya Ìndrʉ̌ tʼídhùnà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arí'ì Kàgàwà bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀ àdɨ rɔ́. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyalaya ka átɔ̀ ɔrʉ̀-akpà-nyɨ rɔ̌ àpbù ɔ̌ ríràà rɔ́.»
63 Ní wɔ̀ dhu ndì ndìrì rɔ̀, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà nʉ́ʉfà rɔ̀ná mbɛrʉ̀-ɔ̌nga nàwí-okú dɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ àtìnà: «Ádhu tɔ́ ngàmbì àlɛ̌ kí'ì atdyúna nà tdítdɔ̌!
64 Nyɨ̌ nyìrì wà kʉ̀nɔ̀ dhu nzɛ́rɛ nyʉ́ Kàgàwà nɨ̌ dhu. Ní, ádhu nyɨ̌ nyìrɛ̀ kà dɔ̌?» Ní, kɔ́rɔ́ alɛ adʉ̀ anya ɔ̀tdì kà-dɔ̌, ʼàtɨ kà ràkǎ kohò.
65 Abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náapɛ̀ ʼùso ɨsɔ Yĕsù dɔ̀. Abádhí owúnà kà-nyɨ nátsì rɔ̌, ʼàdʉ̀ kùdù ɔtsʉ́ya nɨ̌. Ndɨrɔ̀ abádhí owúnà àtìnà rɔ̌ kà nɨ̌: «Nyɨ nyʉ̀nɨ rɔ̀, átɨ pɛ́ nyɨ nɔ̀pbì alɛ fǎkà.» Ndɨrɔ̀ sàndĭrì náalʉ́ Yĕsù, ʼàdʉ̀ ʉ̀pbìnà ɔtsʉ́ya nɨ̌.

Pɛ́tɛrʉ̀ rǎtɨna ɨnzá ndì rʉ́nɨ Yĕsù dhu
(Màt 26.69-75; Luk 22.56-62; Yùw 18.15-18,25-27)

66 Pɛ́tɛrʉ̀ àdɨ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà bhà ɨdza-lí ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ndɨ kamà bhà kasʉ tɔ́ vèbhálɛ nzínzì ɔ̌ atdí tsìbhálɛ nɨ́itɔ ndì.

67 Ní, kǎla Pɛ́tɛrʉ̀ kàzʉ nɔ́vɔ rí rɔ́, ndàdʉ̀ nyìkpɔ́na nɔ́dì rɔ̀ná, ndàdʉ̀ àtìnà nǐ: «Ɨnyɨ átɔ̀, nyɨ nyì'ì atdíkpá Yěsù yà Nàzàretì ɔ̌ alɛ mànà.»
68 Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ wɔ̀ kʉ̀nɔ̀ dhu nágò ndàtɨ: «Ɨnzá ma mʉ̀nɨ, ndirɔ̀ ɨnzá dùdu àlʉ̌ wɔ̀ nyɨ nyʉ̀nɔ̀ dhu.» Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ndɨ̀và ndɨ ɨdza-lí rɔ̀, ndàrà ɨdza-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nǐ kàlì-li'ɔ̀, [à'ʉ̌-akpà ràdʉ̀ ɔ̀ngɔ̀.]
69 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ kasʉ tɔ́ tsìbhálɛ náala àbadhi, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndʉ̀nɔ̀ dhu tdítdɔ̌ ányìrɔ̌ ì'ì alɛ tɔ̀ ndàtɨ: «Yàrí alɛ ní abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ!»
70 Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ndɨ dhu nágò àgò tí tdítdɔ̌. Ní ákɛ̌ kàsʉmì dzidɔ̌, ányìrɔ̌ ì'ì alɛ náatɨ Pɛ́tɛrʉ̀ nǐ tdítdɔ̌: «Obhó nyʉ́, nyɨ ní abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ, nyɨ ní Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ átɔ̀ nídhunǐ.»
71 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀ ndàtɨ: «Dhu apɛ́ ì tʉ̀tɔ̀ nʉ́nɔ ma mí dhu tí, ní Kàgàwà àkǎ ndɔ̀tdì ànyǎdu. Ma mɔ̀tsɔ̀ wà dhu nyʉ́, ɨnzá ma mʉ̀nɨ wɔ̀ nyǐ nyʉ́nɔna alɛ.»
72 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí, à'ʉ̌-akpà náadʉ̀ ɔ̀ngɔ̀ ɔyɔ rí kìsě nǐ. Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ yà Yěsù ʉ̀nɔ̀nà fíndà dhu nírè: «Ɨnzá à'ʉ̌-akpà nápɛ̀ ɔ̀ngɔ̀ ɔyɔ-gʉ̀na rɔ́rɔ̀, nyɨ nyɨ'ɨna ɨwà nyɨ nyàtɨ ìbhʉ-gʉ̀na ɨnzá nyɨ rʉ́nɨ ma rɔ́.» Nírɔ̀ ní ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀dzì.

15

Yěsù rǐ'ì Lìwalì Pìlatɔ̀-ɔ̀nzǐ dhu
(Màt 27.1-2,11-14; Luk 23.1-5; Yùw 18.28-38)

1 Kútsingá nyʉ́, Pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà núundu ì pbàkʉ̀rʉ̌ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ yà Pbàyàhúdí bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nítdì arí mànà, ndínǐ ì ɨrɨ tí ì Yěsù dɔ̌. Ní, abádhí adʉ̀ Yěsù àbhʉ kʉtsì, 'ádʉ̀ òwu nà 'òwù àbhʉnà Pìlatɔ̀-fɔ ɔ̀.
2 Ní Pìlatɔ̀ ivú dhu Yěsù-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ɨnyɨ, nyɨ tí Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà?» Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨnyɨ ní ndɨ ka nyʉ̀nɔ̀.»
3 Pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náambɛ́nà Yěsù nɔ́bhʉ̀ dɔ̌ ibí otu ɔ̌.
4 Ní Pìlatɔ̀ adʉ̀ dhu nívu kà-tsʉ̌ tdítdɔ̌ ndàtɨ: «Nyɨ nyàdu tí nzá atdí dhu mà? Nyɨ nyìrì wà abádhí rǐ nyɔbhʉ dɔ̀ná kɔ́rɔ́ dhu!»
5 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ nzá atdí dhu mà nádu, ɨdhɔ ràdʉ̀ Pìlatɔ̀ nʉ́kɔ atdídɔ̌ nyʉ́.

Yěsù-ànyǎ nɔ́tdì ka kí, ndínǐ ka koho tí dhu
(Màt 27.15-26; Luk 23.13-25; Yùw 18.39–19.16)

6 Yà Pbàyàhúdí tɔ́ Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ náarírà dhu bhěyi, Pìlatɔ̀ nóongónà atdí alɛ níkɔ̀lɔ̀ yà imbi ɔ̀ rí'ì alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀. Ndɨ alɛ nongónà ì'ì yà ihé-yà nózè kɨkɔ̀lɔ̀ fíyɔ̀ alɛ.
7 Ní, Bàrabà tí kátɨna atdí alɛ níɨ'ì imbi ɔ̀ ka kósò rɔ́. Ka kusó abádhí atdíkpá yà abvo nóhò alɛ mànà. Ɨ alɛ náahò ndɨ abvo yà dhu ì ìvà ìnzǐ àmbɛ kamà-tsʉ̌ dhu nírì dɔ̌ ɔ̀ná kasʉmì ɔ̌.
8 Ní, ihé-yà níɨvà ì 'òwù Pìlatɔ̀ bhà, 'ádʉ̀ kàvi rìkɔ̀lɔ̀ atdí alɛ fíyɔ̀, yà bìlǐ ndì ndarɔ́nzɨna Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌ dhu bhěyi.
9 Pìlatɔ̀ adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyǐ nyɔ̀zè tí mɨkɔ̀lɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà fʉ̌kʉ̀?»
10 Obhó tí, kʉ̌nɨ dhu mběyi nyʉ́, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rìwʉ̌ Yěsù nà fɔna ɔ̀ kǎdhà ɔ̀nzɨ ì'í dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
11 Pbɛ́tʉ̀, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ níitsu dhu ihé-yà-dɔ ɔ̀, ndínǐ Bàrabà kɛ̀lɛ̌ nonzi tí kɨkɔ̀lɔ̀ fíyɔ̀.

12 Ní, Pìlatɔ̀ níivú dhu tdítdɔ̌ ihé-yà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu nyʉ́ nyɨ́ nyòzè mɔnzɨ̀ yà Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbă kamà tí nyɨ́ nyarí ànzina alɛ nɨ̌?»
13 Ní, abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ìkŭ nyʉ́ ɔ̌ àtɨ: «Ʉ́tɔ̌ ka mʉ̀sàlabhà dɔ̌!»
14 Ní, Pìlatɔ̀ adʉ̀ dhu nívu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhu nyʉ́ ndɨ kɔ̀nzì nzɛ́rɛ dhu tí?» Ní, abádhí adʉ̀ ɨ̀dʉ̀ àrɨ̌ nyʉ́ tí ʼàtɨ: «Ʉ́tɔ̌ ka mʉ̀sàlabhà dɔ̌!»
15 Pìlatɔ̀ náazè ndɔ̀nzì ihé-yă-dhɛ̀ níkă rí dhu. Ní kădʉ̀ Bàrabà níkɔ̀lɔ̀ abádhí tɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kădʉ̀ Yĕsù nábhʉ kʉvɨ asé nɨ̌, ndàdʉ̀ àbhʉnà kowù ʉ̀tɔnà mʉ̀sàlabhà dɔ̌.

Pbànówí rɨ̌ Yĕsù ìkpŏ dhu
(Màt 27.27-31; Yùw 19.2-3)

16 Pbànówí náawù Yĕsù nà lɨwalɨ̀ bhà ádrʉ̀ngbă ɨdzá-yà-ba-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ kàlɨ̀ ɔ̀. Abádhí adʉ̀ kɔ́rɔ́ pbànówí tɔ́ pɨ̀kɔ̀ núnzì rìwŭ ányɨ̀rɔ̌.
17 Ní, abádhí náafɔ́ òlŏlù ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ Yĕsù rɔ̌, ʼàdʉ̀ okpèna nà itsu-dɔ̀ká tɔ́ mʉ̀kàkʉ́ nákpɔ̀rɔ̀, ʼàfɔ̌ kà-dɔ rɔ̌.
18 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí náapè ʼàtsɛ̀ Yĕsù ʼòwù àtɨ̀nà rɔ̌: «Yămbʉ̀, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbă kamà!»
19 Abádhí nóowúnà kà-dɔ̀tsirɔ̀ nɔ́vɨ̀ rɔ̌ ízò nɨ̌, ʼàdʉ̀ ɨsɔ núso kà-dɔ̀. Ndɨrɔ̀, abádhí adʉ́nà òwu ʼʉ̀kɔ rɔ̌ ɔtdyʉ̀ya dɔ̌, ʼàgŭ ɨ̀ obvò nyʉ́ kɔ̀nzɨ̌.
20 Ka ɨ̀ ìkpŏ dhu-lutìnă, abádhí níiwa òlŏlù ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ kàrɔ̌ rɔ̀, ʼàdʉ̀ kàrɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ nʉ́fɔ kàrɔ̌ tdítdɔ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ ùvò kànà iri, ʼàdʉ̀ òwu kʉ̀tɔ mʉ̀sàlabhà dɔ̌.

Yĕsù nʉ́tɔ̌ ka kɨ́ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu
(Màt 27.32-44; Luk 23.26-43; Yùw 19.17-27)

21 Kùrenì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ atdí alɛ, Sìmonì tɨ́ kátɨna, núubhínà ʉ̀da rɔ̌ ányɨ̀rɔ̌ ɨnga bvʉ̀ rɔ̀ ndɨ̀ ndírà rɔ́rɔ̀. Ndɨ alɛ nɨʼɨ̀ Àlìsandʉrʉ̀ mà Rufù nà mà tʼábanà. Ní pbànówí nʉ́ʉtʉ ka ràǹɔ̀ Yĕsù bhà mʉ̀sàlabhà.
22 Abádhí náawù Yĕsù nà, ʼòwù ùvò nà Gɔ̀lɔ̀gɔtà tí kátɨna ngari ɔ̀. Gɔ̀lɔ̀gɔtà-tɨ̀ ní «alɛ-dɔ-kpa tɔ́ ngari.»
23 Abádhí náatsú ʼàbhʉ mànɛ̀manɛ̀ tí kátɨna itsu-dha nà ka kàngbŏ dɨvayì Yĕsù tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, Yĕsù adʉ̀ nzá kɔ̀mvʉ̀.
24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí náadʉ̀ kʉ̀tɔ mʉ̀sàlabhà dɔ̌. Abádhí adʉ̀ kàrɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ nʉ́ndɔ̀ fɔyá, ngàlà ɔ̌ ɨ̀ ɔvɨ̀ rɔ́rɔ̀. Abádhí avɨ̀ ngàlà ndínɨ̌ ɨ̀ ʉnɨ tí ngătsi alɛ ràrɨ̌ ngbăgà-tsí nábà.
25 Ka kʉtɔ́ ka mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ɨ̀bhʉ adyifɔ̀-sɨsɨ̀ kútsingá nga tɔ́ ɔ̌.
26 Kòho ka kɨ́ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu ka kɨ̀tɛ̀ ɔ̀nà andítá náatɨ: «Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbă kamà.»
27 Ndɨrɔ̀, abádhí nʉ́ʉtɔ́ ɔ́yɔ̌ ogbotálɛ átɔ̀ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ Yĕsù tí: atdí alɛ ka kʉtɔ́, kɔdɨ̀ Yĕsù bhà fangà dɔ̀nă rɔ̀, kadʉ̀ ngătsi alɛ nʉ́tɔ, kɔdɨ̀ Yĕsù bhà ígù dɔ̀nă rɔ̀.
28 [Ndɨ dhu bhĕyi nɨ́ ndɨ, yà Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kandí dhu náaká. Ndɨ Andítá rătɨna: «Ka kazʉ̀ ka nzɛ́rɛngatálɛ nzínzì ɔ̀*.»]
29 Ní, ányɨ̀rɔ̌ rʉ́da alɛ nóowúnà dɔ̀ya nóbhì rɔ̌, ʼàdʉ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ kà nɨ̌, ʼàtɨ: «Ɔ̀hɔ̌! Ɨnyɨ, yà nyɨ nyátsŭ nyugolo Kàgàwà bhà ɨdza, nyadʉ̀ tí ɔ̀sɨ̀nà ɨ̀bhʉ ɨdhɔ ɔ̌ rɔ̀,
30 ígŭ pɛ́ nyɨ nyɨ-tírɔ̀, nyadʉ̀ ìfo mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀!»

---

* **15:28 15.28** Ìsa 53.12

31 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́
màlímó mànà núʉgbɔ́ Yɛ̌sù, ʼàdʉ̀ òwu àtɨ̀nà rɔ̌ nzínzìya ɔ̌: «Kɨ̌gʉ́ ngʉ̌kpà
alɛ, pbɛ́tʉ̀ kàrɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ndìgʉ ndìtírɔ̀!
32 Dhu àkǎ Krístɔ̀, Pbàìsràyélí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà, rìfò kòmbí mʉ̀sàlabhà
dɔ̌ rɔ̀, ndínɨ̌ mǎ mala tí, mǎdʉ̀ kà'ù.» Yà Yɛ̌sù tí ka kʉ̀tɔ̌nà mʉ̀sàlabhà dɔ̌
alɛ, náambɛ́nà dhu ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ átɔ̀ kà nɨ̌.

Yɛ̌sù rɔ̌vɛ̀ dhu
(Màt 27.45-56; Luk 23.44-49; Yùw 19.28-30)

33 Adyíbhengá nga tɔ́ azà adyifɔ̀-sisì ɔ̌, ínɔ̌-yà níibvú ndì kɔ́rɔ́ ndɨ pbìrì
ɔ̌, ràrà àhʉ adyídɔ̌ nga tɔ́ àrʉ̀gyètdí adyifɔ̀-sisì ɔ̀.
34 Ní adyídɔ̌ nga tɔ́ àrʉ̀gyètdí adyifɔ̀-sisì ɔ̌, Yɛ̌sù náakù ɔrʉ́ tʉ̌na nyʉ́ nà
ndàtɨ: «Èloyì, Èloyì, lamà sàbàkàtanì.» Kàtì ní: «pbàkà Kàgàwà, pbàkà
Kàgàwà, ádhu nyɨ nyʉ̀bhà ma ní?»
35 Ányɨrɔ̌ ɨ'ì alɛ nzínzì ɔ̌, wɔ̀ dhu nɨrì atdídhená alɛ náadʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyɨrɨ
pɛ́, kà rɨ̌ nabì Ɛ̌lɨyà nánzi!»
36 Atdí alɛ abádhí nzínzì ɔ̌ náakʉ̀ ndìdyì sìfɔngɔ̀, ndàfɔ̌ ògyògyè dìvayì
ɔ̀. Kǎdʉ̀ kɨ̀wà ndɔ̀tʉ̀ ízò-tsʉ̀-dɔ̌, ndàbhʉ ndínɨ̌ Yɛ̌sù andʉ́ tí ɔ̀nà rí'ì dìvayì
ndɔ̀tɔ̀. Kǎdʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyìtse pɛ́! Kàndà pɛ́ Ɛ̌lɨyà ràtí kìfo ìfɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌
rɔ̀!»
37 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ òkù àrɨ̌ nyʉ́ tí, afína ràdʉ̀ ìtdɛ̌.
38 Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌ ka kúsò ádrʉ̀ngbǎ mbɛrʉ̀-ɔ̌nga náadʉ̀ ndìfa
ɔ̀nánga rùtù ndì ɔyɔ, rɔ̀pɛ̀ ndì ɔrʉ̀ rɔ̀ rìsɨ̌ obvò.
39 Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí mɨyà pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ alɛ níɨ'ì Yɛ̌sù-ɔ̀nzɨ̌
ndì ndìdè rɔ́. Ní Yɛ̌sù ɔ̀vɛ̀ tí dhu ndì ndàla rɔ̀, kǎtɨ: «Yàrí alɛ ní'ì obhó nyʉ́
Kàgàwà t'Ídhùnà!»
40 Ngúfe vèbhálɛ níɨ'ì átɔ̀ ányɨrɔ̌, ʼàmbɛ dhu àndà dɔ̌ ɨtsɛ rɔ̀. Abádhí
nzínzì ɔ̌ ɨ'ì ní, Màgàdalà tɔ́ pbanga ɔ̌ Màrɨyà mà, Màrɨyà, Yàkɔbhɔ̌-ngba
mà Yɔ̌sɛ̀ mànà-tsánà mà, Sɔ̀lɔmì mànà.
41 Abádhí núubhì Yɛ̌sù-owù ɔ̌, ʼàdʉ̀ òwu kà-kàsʉ̌ ɔ̀nzì rɔ̌ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì
ɔ̀ kɨ̌'ì rɔ̀. Ibí ngʉ̌kpà vèbhálɛ yà kà mànà upò atdíkpá ʼòwù Yèrùsàlɛmà tɔ́
kɨgɔ̀ ɔ̀ níɨ'ì ìnè átɔ̀ ányɨrɔ̌.

Yɛ̌sù nɔ́tdʉ̀ ka kí dhu
(Màt 27.57-61; Luk 23.50-56; Yùw 19.38-42)

42 Ɨnga rǎtɨ dhu-tsʉ̀ dɔ̌, yà tsútsǎ nínganí Sàbatʉ̀ níɨ'ɨna rɔ́rɔ̀ ìndrʉ̌ rɨ̌ ɨ
ɔ̀bhɔlɔ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌,
43 Yɔ̀zɛfʉ̀ níɨra àhʉ. Ka nɨ'ì Àrìmàtayò tí kátɨna pbanga ɔ̌ alɛ. Ndɨrɔ̀, ka
nɨ'ì atdídɔ̌ ka kífʉ Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nɨ́tdì arí alɛ nzínzì ɔ̌ atdí
alɛ. Ndɨrɔ̀, ka nɨ'ì átɔ̀ arí ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi
rɨ̌rà dhu nɔ́dɔ atdyúna nà alɛ. Ní, kǎrà ɨ̀mbǎ ɔ̀ná ɔdɔ́na Pìlatɔ̀ bhà, ndàdʉ̀
Yɛ̌sù-abvò nónzì kàfɔ́.
44 Pbɛ́tʉ̀, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ Pìlatɔ̀ atdídɔ̌ ɨwà Yɛ̌sù ɔ̀vɛ̀ dhu ndì ndɨrì rɔ̀. Ní
kǎdʉ̀ Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí mɨyà pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ návi kanzì,
ndàdʉ̀ angyí màtí Yɛ̌sù nɔ́vɛ̀nà dhu nívu tsʉ̀ná.
45 Ní wɔ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ nádu fɨ́ndà dhu ndì ndɨrì rɔ̀, kǎdʉ̀
Yɔ̀zɛfʉ̀ návi rìdyì Yɛ̌sù-abvò.

46 Yɔ̀zɛfʉ̀ náadʉ̀ abvo t’ɔ́tdʉ̀ta tɔ́ mbɛrʉ̀* nódzì. Kǎdʉ̀ Yěsù-abvò nífo
mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀, ndàkpɔ̀rɔ̀ ndɨ mbɛrʉ̀ ɔ̀. Kǎdʉ̀ àrà ndɨ abvo nà, ndàrà
ɔ̀tdʉ̀nà, ndìlɨ bhalabhala ɔ̀ ka kóbhì rɔ̀tsù ibhu ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀
ádrʉ̀ngbǎ odu-ɨ́yà-ba nígɛ̀rɛ̀, ndàpbǐ ndɨ ibhu-li’ɔ̀ nɨ̌.
47 Màgàdalà tɔ́ pbanga ɔ̌ Màrɨyà mà, Màrɨyà Yɔ̌sɛ̀-tsánà mànà, náadʉ̀
òko ’àmbɛ kɔ̀tdʉ̀ ka kɨ́ rɔ́ nga nándà dɔ̌.

16

Yěsù rɨ̌ ndìngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu
(Màt 28.1-8; Luk 24.1-12; Yùw 20.1-10)

1 Sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ nʉ́dà dhu-dzidɔ̌, Màgàdalà tɔ́ pbanga ɔ̌ Màrɨyà mà,
Màrɨyà, Yàkɔbhɔ̀-tsánà mà, Sɔ̀lɔmì mànà núudzí ndrùù rɔ́ngʉ̀ akyɛ, ndɨ́nɨ̌
’owu tɨ́ Yěsù-abvò-ngbɔ̀ nútri nɨ̌.
2 Nɨ́ kútsingá nyʉ́, Sàbatʉ̀ dzidɔ̌ rúbho nga ɔ̌, adyifɔ̀ rɨ̌ ndìtɔ rɔ́rɔ̀, abádhí
náawù Yěsù ka kɔ́tdʉ̀ ɨ.
3 Nɨ́ otu ɔ̌, abádhí owúnà dhu ɔ̀ngʉ̀ rɔ̌ tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌:
«Ádhɨ wɔ̀ odu-ɨ́yà-ba nógɛrɛ rɨ́ àlɛ̌tɔ̀ ibhu-lí rɔ̀?»
4 Pbɛ́tʉ̀, yà ɨ̀ ʉ̀bɛ̀ nga ’àndà rɔ̀, abádhí ala wɔ̀ odu ɨwà ka kɔ̀gɛ̀rɛ̀ igi rɔ́.
Obhó tɨ́, ndɨ odu ɨ’ì ádrʉ̀ngbǎ nyʉ́.
5 Nɨ́ abádhí atsù ibhu ɔ̀, ’àdʉ̀ ɔ̀wɔ̌wʉ̀ kanzʉ̀ nàfɔ̌ kpatsìbhíngba* nála
fangà dɔ̀nǎ rɔ̀ àdɨ ányì rɔ́. Nɨ́ ɔdɔ náadʉ̀ ìsɨ̌ atdídɔ̌ abádhí ɔ̀.
6 Nɨ́, wɔ̀ kpatsìbhíngba adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ɨ̀nzɨ̌ nyɔ̀nzɨ ɔdɔ, nyɨ̌
nyɔ́nɛna ní Yěsù, Nàzàretì ɔ̌ alɛ, yà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ka kʉ́tɔ̌. Kìngbɛ̀ wà
ndì, ní kàrɨ̌ ìmbǎ ɨrɔ́. Nyàndà, kànɨ̌ kǎ-bvò ka kɨlɨ ràyi rɔ́ nga.
7 Nyòwu nyʉ̀nɔ dhu Pɛ́tɛrʉ̀ mà tɔ̀, ngʉ̌kpà ábhàlɨ̌ mànà nyǎtɨ, kà ràrɨ̌
àrà nyɔ̌dɔ̀ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀. Ányì ní ndɨ nyɨ̌ nyí kàlǎ, yà fʉ̌kʉ̀ kʉ̌nɔ ka
dhu bhěyi.»
8 Nɨ́ abádhí núuvò ibhu ɔ̀ rɔ̀, ’àdʉ̀ ɔ̀tse ɨtsɛ nyʉ́ ndɨ ibhu tɨ́ rɔ̀. Obhó tɨ́,
abádhí ambɛ́nà ìvi dɔ̌, ɨdhɔ ràdʉ̀ ’ʉ̀kɔ atdídɔ̌. Ndɨrɔ̀ abádhí nʉ́ʉnɔ nzá
atdí dhu mà atdí alɛ tɔ̀ màtɨ́, ɔdɔ nà ɨ ɨ́’ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Yěsù rɨ̌ ndàvǐ Màgàdalà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Màrɨyà tɔ̀ dhu
(Màt 28.9-10; Yùw 20.11-18)

9 [Yěsù níitdègu ndìngbɛ̀, ní sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ dzidɔ̌ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ɨdhɔ ɔ̌, kǎvì
ndɨ angyi Màgàdalà tɔ́ pbanga ɔ̌ Màrɨyà tɔ̀. Ndɨ Màrɨyà ní ndɨ àrʉ̀bhʉ̀
nzɛ́rɛ-alafí kǐpfo ɔ̀nà rɔ̀.
10 Ɨyàdhíyà adʉ̀ àrà ndɨ dhu nʉ́nɔ̀ yà Yěsù mà nɨ́ɨ’ì mànà alɛ tɔ̀. Ɨ alɛ nɨ́ɨ’ì
ɨzʉ̀ nà, ’àdʉ̀ àmbɛ ɔ̀dzɨ dɔ̌.
11 Pbɛ́tʉ̀, abádhí níitdègu Màrɨyà rǎtɨna Yěsù rìngbɛ̀ wà ndì, ndɨrɔ̀ ɨwà
ndì ràla ka dhu nírɨ, ní abádhí náadʉ̀ nzá kà rʉ̌nɔna dhu ná’ù.

Yěsù rɨ̌ ndàvǐ pbìndà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ ɔ́yɔ̌ ábhàlɨ̌ tɔ̀ dhu
(Luk 24.13-35)

12 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù náavì ndì pbìndà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ ɔ́yɔ̌ alɛ tɔ̀. Kǎvì
ndì abádhí tɔ̀ ìnzɨ̌ abádhí rɨ̌ ndʉ̀nɨ̌ ɔ̀ná vurò wɔyɔ̀ ɔ̌. Ɨ ábhàlɨ̌ núubhínà
òwu rɔ̌ atdí pbanga ɔ̀.

---

* **15:46 15.46** Abvo t’ɔ́tdʉ̀ta tɔ́ mbɛrʉ̀ nɨ’ì kɨ̀tanì tɨ́ kátɨna ɨtsukpó-nzo-ɨmvɔ̀ nɨ̌ ka kódyù mbɛrʉ̀.
* **16:5 16.5** Ndɨ kpatsìbhíngba nɨ’ì Kàgàwà bhà màlàyikà.

13 Nɪ́ ɪ ábhàlɪ̌ náadʉ̀ ʼàdu, ʼòwù ndɪ dhu nɔ́vɔ̀ ngʉ̌kpà ábhàlɪ̌ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ ɪ ábhàlɪ̌ náadʉ̀ nzá abádhí rʉ̌nɔna dhu náʼù.

Yɛ̌sù rɪ̌ ndàvɪ̌ pbɪ̀ndà ɪdrɛ dɔ̀ná atdí nà ábhàlɪ̌ tɔ̀ dhu
(Màt 28.16-20; Luk 24.36-49; Yùw 20.19-23; Kas 1.6-8)

14 Kà rɪ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ nɪ̌, Yɛ̌sù náavì ndì pbɪ̀ndà ɪdrɛ dɔ̀ná atdí nà ábhàlɪ̌ tɔ̀, ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ ábádhí rɪ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌. Nɪ́ Yɛ̌sù apɛ̀ ndɔ̀rʉ̀ ábádhí dɔ̌ ndàtɪ: «Nyɪ̌ nyɪ́ʼì mbǎ aʼuta nà, ndɪrɔ̀ afíkʉ rɪ̌ʼì odú nyʉ́, ɪnzá nyɪ̌ nyàʼù yà ma mìngbɛ̀ ma dhu nàla alɛ rʉ̌nɔna dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.»

15 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àtɪ̀nà ábádhí nɪ̌: «Nyòwu yà adzɪ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ, nyǎdʉ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀.

16 Nyɪ̌ nyʉ́nɔna dhu náʼu rɪ́, ndàdʉ̀ bàtizò nálʉ alɛ nɔ́ɔgʉ́ya ɔ̀gʉ̀. Pbɛ́tʉ̀ ɪ̀nzɪ̌ rɪ́ nyɪ̌ nyʉ́nɔna dhu náʼu alɛ dɔ̌ ka kɔtdɪ́ya anya.

17 Kàrɪ́ nɪ́ ɪ yà nyɪ̌ nyʉ́nɔna dhu nàʼù alɛ nʉ́nɪ rɔ̌ ka kowuya rɔ̀yá ize: abádhí nóowuya nzɛ́rɛ-alafí nípfo rɔ̌ ìndrǔ ɔ̀ rɔ̀ ɔvɔ̀du rɔ̌. Abádhí nóowuya ɔ̀tɛ rɔ̌ yà ɪnzá ɪ̀ àpɛ̀ ʉ̀nɪ̌na angyangyɪ alávà ɔ̌.

18 Abádhí nóowuya mbǎ osu mà nʉ́lʉ rɔ̌ ɔtsʉ́ya nɪ̌, ʼàdʉ̀ ìndrǔ òho rɪ̌ ɪtsu mà nómvʉ̀, nɪ́ atdí nzɛ́rɛ dhu mà náaraya nzɪ̌ ndɔ̀nzì rɔ̌ abádhí rɔ̌. Abádhí nóowuya ɔtsʉ́ya nʉ́lɪ rɔ̌ andɪtálɛ dɔ̌, ɪ alɛ ràdʉ̀ ʉ̀gʉ.»

Yɛ̌sù rɪ̌ ndàdʉ̌ Kàgàwà ɪ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu
(Luk 24.50-53; Kas 1.9-11)

19 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nɔ́vɔ̀ dhu pbɪ̀ndà ábhàlɪ̌ tɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Kàgàwà náadʉ̀ kòdyì tɪna ɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, kà ràdʉ̀ àdɪ Kàgàwà bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀.

20 Nɪ́ Yɛ̌sù bhà ábhàlɪ̌ adʉ̀ òwu Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ. Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà náaránà abádhí-dzʉ̀nà nɔ́nzì rɔ̌ ndɪ kasʉ ɔ̌, ndàdʉ̀ àrà abádhí rʉ̌nɔna ɔtɛ tɔ́ obhónga nábhʉ rɔ̌ ràvi ndì wɪwì-otù ɔ̌†.]

† **16:20 16.20** Mrk 16.9-20 rɪ̌ʼì ɪ̀mbǎ ibí ngʉ̌kpà angyè Andítá ɔ̀.

Lukà
andí Yěsù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀
Yàrí bhʉ̌kù ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí ní Lukà tí kátɨna ádrʉ̀ngbǎ mʉ̀ngangà (Kɔ̀l 4.14) náandí Yěsù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀. Kǎndí ka Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, mbɛ̀mbɛ̀ azà kumì atɔ mà àrʉ̀bhʉ̀ kumì atɔ mànà nzínzì ɔ̀ Yěsù Krístɔ̀ ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̀. Ndɨ Lukà nɨ'ì nzɨ̀ Yěsù bhà uvitatálɛ, pbɛ́tʉ̀ kǎtɛ̀ Yěsù nʉ̀nda alɛ mànà ndínɨ̀ ndì ndʉ̀nɨ tí Yěsù bhà ípìrɔ̀nga nɨ́'ì yà adzɨ ɔ̀ tí dhu. Ndɨrɔ̀, kʉ̌nda Yěsù bhà uvitatálɛ Pɔlɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta tɔ́ atdídhená kàbhà abhi ɔ̀ (Kas 16.10-17; 20.5–21.1). Ka nɨ'ì nzɨ̀ Mʉ̀yàhudì (Kɔ̀l 4.10-14).

Lukà andí ndɨ bhʉ̌kù Tòfilò tí kátɨna Mùgìrikì tɔ̀. Ndɨ alɛ ɨ'ì ɔrʉ́ ngarí ɔ̀. Kɔ̌vɔ̀-otù ɔ̀, Lukà ambɛ́nà dhu ɔ̀vɔ̀ dɔ̀ yà ɨ̀nzɨ̀ ní Pbàyàhúdí-tɨdɔ̀ tɔ́ pbàkrístɔ̀ tɔ̀. Kǎzè dhu ní abádhí-dɔ ràlʉ̌ dhu Yěsù rɨra ɨ̀ nígʉ átɔ̀ atdíkpá Pbàyàhúdí mànà.

Lukà àndà nga nà atdídɔ̌ alɛ ní ɨtsɨ̀ya ɔ̀nzɨ ka karí alɛ: vèbhálɛ, nzónzo, nzɛ́rɛngatálɛ, nǎkʉ̀tálɛ, andɨtálɛ, nzɛ́rɛ-alafí írǎ alɛ, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̀ ní Pbàyàhúdí. Kàbhà ɔtɛ-lùkpɔ̌ ní: ɨtsɔ̀ta, ɨ̀lǐlǎ-Alafí, hirò ɔ̀nzɨ ka kí dhu, nzɛ́rɛnga t'ʉ́bàta, ndɨrɔ̀ dhu àkǎ kɔdɔ̀ alɛ ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù rǐngo dhu tɔ̀ dhu.

Ungbòta-Ɔwʉ́tá ɔ̀, kǎndí ndɨ «Uvitatálɛ kàsʉ̌ tɔ́ bhʉ̌kù.»

Bhʉ̌kù-nyɨ̀tɨ ka kóhù tí dhu

- Bhʉ̌kù-dɔ̀kpa (1.1-4).
- Bàtizò nubhónà Yùwanɨ ʉ̀gʉ ka kí dhu mà Yěsù ʉ̀gʉ ka kí dhu mànà dhu (1.5–2.52).
- Bàtizò nubhónà Yùwanɨ rǐ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ dhu (3.1-20).
- Yěsù rǐ bàtizò àlʉ̌ dhu mà pfɔ̀mvɔ Sìtanɨ rǐ kà-afí ùmvʉ̌ dhu mànà dhu (Luk 3.21–4.13).
- Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ Yěsù anzɨ kasʉ (4.14–9.50).
- Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ndɨ ndárà ɔ̀ná kàsʉmɨ ɔ̀ Yěsù anzɨ kasʉ (9.51–19.44).
- Yèrùsàlɛmà ndɨ ndàrà àhʉ rɔ̀ Yěsù anzɨ dhu mà kʉ̌dà ɔ̀yá dhu mànà (19.45–24.53).

Yàrí bhʉ̌kù Lukà andí okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu
(Kas 1.1-3)

1 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Tòfilǒ, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nómvù wà ɨ̀ ràndǐ dhu yà àlɛ̌ nzínzì ɔ̀ ndì nɔ́nzì dhu dɔ̌.
2 Abádhí nándǐ ɨ dhu àdhàdhì, yà ɨ dhu rǐ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀nzì ɨ dhu nala nyɨ̀kpɔ́ya nyʉ́ nǐ alɛ náawɛ àlɛ̌ tɔ̀ dhu bhěyi. Ɨ alɛ ní ɨ adʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ʉ̀nɔ̀ ndɨ ɔtɛ ìndrʉ̌ tɔ̀.
3 Ní ɨma mà átɔ̀, ma mádʉ̀ kɔ́rɔ́ ɨ dhu tɔ́ obhónga nɔ́nɛ̀ mʉ̀nɨ mběyi nyʉ́, rɔ̀pɛ̀ ndì yà ɨ dhu náapɛ̀ ɨ̀ rɔ́rɔ̀. Ní ádrʉ̀ngbǎlɛ Tòfilǒ, ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mòzè mandǐ yà ma mɔ́nɛ̀ mʉ̀nɨ fɨndá obhónga dhu ɨndʉ̀,
4 ndínɨ̀ nyɨ nyʉ̀nɨ tí dhu, yà ɨndʉ̀ ka kúdhe dhu ràrǐ obhó dhu nyʉ́.

Bàtizò nubhónà Yùwanɨ nʉ́gʉ ka kí dhu tɔ́ màkʉ̌rʉ̀
(Zǒz 13.12; 1Sà 1.1)

5 Hɛ̀rɔdɛ̀ níí'ɨ̀ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbă kamà tí ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Zàkàrɨyà nɨ'ɨ̀ kùhanì. Ndɨ Zàkàrɨyà nɨ'ɨ̀ atdí kùhanì yà Àbiyà bhà pbàdzʉ́kʉ́rʉ́ tí ɨ'ɨ̀ pbàkùhání nzínzì ɔ̌. Kàbhà tsìbhálɛ-ɔvɔ̀ nɨ'ɨ̀ Èlìzàbetì, Àrɔ̌nì-dhú bvʉ̌ tsìbhíngba. Ndɨrɔ̀, ndɨ Àrɔ̌nì nɨ'ɨ̀ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà.

6 Ní Zàkàrɨyà mà Èlìzàbetì mànà ɔ́yɔ̌ kɔ́rɔ́ nɨ'ɨ̀ obhónángatálɛ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌, ndɨrɔ̀ Ádrʉ̀ngbălɛ Kàgàwà bhà Ʊyátá nífʉ̌ arí atdídɔ̌ alɛ.

7 Pbɛ́tʉ̀ abádhí níí'ɨ̀ ɨ̀mbă atdí ngbángba nà màtí, Èlìzàbetì nɨ'ɨ̀ ìngò-àyi nídhunɨ̌. Ndɨrɔ̀ abádhí ɔ́yɔ̌ kɔ́rɔ́ nɨ'ɨ̀ ɨwà óngò mʉ̀là tí alɛ.

8 Ní atdíku, yà Zàkàrɨyà mà náarí kasʉ ɔ̀nzɨ mànà atdíkpá pbàkùhání tɔ́ rʉ̀wʉ ɔ̌, Zàkàrɨyà adɨ̀ ndàmbɛ pbìndà kasʉ nɔ́nzì dɔ̌ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌.

9 Ní, yà pbàkùhání tɔ́ màndʉ nʉ́nɔ̀ dhu bhɛ̌yi, ɔdhína náavò Zàkàrɨyà ngàlà nɨ̌, ndínɨ̌ otsú tí yà pbàkùhání kɛ̀lɛ̌ vɨ̌yà dɔ̌ rɔ̀ nóotsúnà ɔ̀nà Ádrʉ̀ngbălɛ Kàgàwà bhà ɨdzá kàluga ɔ̀. Kăhʉ̀ ndrùù arɔ́ngʉ alɨndra-tɨdɔ̀ nɔ́bì pɛrɛ̀ tí màzàbahʉ̀ dɔ̌.

10 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ náadʉ̀ òko àmbɛ 'ɨ̀tsɔ̀ dɔ̌ irină rɔ̀.

11 Nírɔ̀ ní ndɨ Ádrʉ̀ngbălɛ Kàgàwà bhà màlàyikà níítɔ ndì Zàkàrɨyà tí, ndàdʉ̀ ìde alɨndra núbɨ kà rɨ̌ dɔ̀ná rɔ̀ màzàbahʉ̀ tɔ́ fangà dɔ̀ně rɔ̀.

12 Ní wɔ̀ màlàyikà ndì ndàla rɔ̀, Zàkàrɨyà-afí náabè ndì atdídɔ̌, ɔdɔ ràdʉ̀ ɨ̀sɨ̌ ɔ̀nà.

13 Pbɛ́tʉ̀ màlàyikà adʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Zàkàrɨyă, nzɨ̌ ɔnzɨ ɔdɔ, Kàgàwà níri wà pbʉ̀kʉ̀ ɨtsɔ̀ta nídhunɨ̌. Pbʉ̀kʉ̀ tsìbhálɛ Èlìzàbetì rɨ̌ kpatsìbhá ngbángba nʉ́gʉ ɨndʉ̀, nyadʉ̀ ɔvɔ̀na nɔ́vɔ̀ Yùwanì tí.

14 Ní kŏkú dɔ̀ rɔ̀, ɨdhɛ̀nʉ níikaya ndì, nyadʉ̀ àdɨ ádrʉ̀ngbă dhɛ̀dhɛ nyʉ́ ɔ̌. Ndɨrɔ̀, ibí alɛ nyʉ́ nóokoya dhɛ̀dhɛ ɔ̌, ka kʉ̀gʉ̀ ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.»

15 Ndɨ ngbángba nɨ'ɨya ádrʉ̀ngbălɛ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌. Kɔ̌mvʉ́ya nzɨ̌ dɨ̀vayì mà, ndɨrɔ̀ kɔ̌mvʉ́ya nzɨ̌ alɛ òrì rádʉ̀ atdí ɨwa-tɨdɔ̀ mà. Kàgàwà nɨɨráya ka pbìndà Ɩlĭlă-Alafí nɨ̌, àdàdì ɨyànà-fɨtsʉ̀ ɔ̀ rɔ́rɔ̀.

16 Ndɨrɔ̀, ka ní ndɨ Pbàisràyélí nzínzì ɔ̌ ibí alɛ nabhʉ̀ya rìngò fɨyɔ́ Ádrʉ̀ngbălɛ Kàgàwà-tɨ'ɔ̀.

17 Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ kŭbhìya nà alɛ-afí-tɨdɔ̀, ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbănga tɔ́ ɔbɨ-tɨdɔ̀ nɨ'ɨya yà Kàgàwà bhà nabì Ɛliyà níí'ɨ̀ nà alɛ-afí mà, ádrʉ̀ngbănga tɔ́ ɔbɨ mànà-tɨdɔ̀. Kăbhʉ̀ya inzo mà rùngbò ɨ̀ abáya mànà, ndàdʉ̀ ìnzɨ̌ arí Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ alɛ nábhʉ rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ì, 'ɔ̀ngò obhónángatálɛ tí. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, kɔ̌bhɔlɔya ìndrŭ angyangyɨ Ádrʉ̀ngbălɛ Kàgàwà tɔ̀.

18 Zàkàrɨyà níivú dhu màlàyikà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Wɔ̀ nyɨ nyʉ̀nɔ̀ dhu tɔ́ obhónga nʉ́nɨ̌ ma mí àdhu rɔ̌? Obhó tí, ɨma ní mʉ̀là-akpà nyʉ́, ndɨrɔ̀ pbàkà tsìbhálɛ bhà atɔ mà nárà wà ádzɨ̌ nyʉ́ átɔ̀.»

19 Ní wɔ̀ màlàyikà adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨma ní Gàbrìyelì, yà bìlĭ ma marí ìde Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌, mambɛ kàbhà kasʉ ɔ̀nzì dɔ̌ alɛ. Ní Kàgàwà ìvì ma tɨnʉ ɔ̀, mɨrà wɔ̀rí ídzì màkʉ̌rʉ̀ nɔ́vɔ̀ ɨndʉ̀.

20 Pbɛ́tʉ̀ yà ɨnzá nyɨ nyà'ù yà ma mʉ̀nɔ̀ ɨndʉ̀ dhu rɨ̌ 'ɔ̀nzɨ fɨyɔ́ kàsʉmì ɔ̌ dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ nyóngo ìwĭ tí, ìnzɨ̌ nyongò ɔ̀tɛ, ràrà àhʉ ɨ dhu nóowuya 'ɔ̀nzì ɔ̀yá ɨdhɔ ɔ̀.»

21 Wɔ̀ Zàkàrɨyà mà rɔ̌tɛ màlàyikà mànà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ihé-yà náadʉ̀ òko 'àmbɛ Zàkàrɨyà nɔ́dɔ̀ dɔ̌ irí rɔ̀. Ní, ìnzɨ̌ kà răhʉ sɛsɛ Kàgàwà bhà ɨdzá kàluga ɔ̀ rɔ̀ rɔ̌, ɨdhɔ nʉ́ʉ́kɔ abádhí atdídɔ̌.

22 Nɪ́ Zàkàrɨyà nɪ́ɪtdègu àrà àhʉ ányɨ rɔ̀, nɪ́ kǎdʉ̀ nzá ɔ̀tɛ ìndrʊ̌ mànà.
Pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ àdɨ ndàmbɛ ɨnga nʉ́dhɔ̀ dɔ̌ ɔtsʉ́na-kpɔ̀ nɨ̌, ìnzɨ̌ ndɨ̀ ndɔ́tɛ rɔ́rɔ̀.
Nɪ́ ìndrʊ̌ adʉ̀ dhu ɔ̀sʉ̀, ɨwà Kàgàwà ràvi ndɨ̀ Zàkàrɨyà tɔ̀ ɔnyʉ rɔ̌dzɨ̀ kà-dɔ̀
dhu bhɛ̌yi dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ ndɨ kàluga ɔ̌.
23 Zàkàrɨyà mà tɔ́ rʉ̀wʉ nɪ́ɪtdègu ìku, nɪ́ kǎdù ndɨ̀ ndàrà àhʉ pbìndà.
24 Nɪ́ ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌, Èlìzàbetì, kàbhà tsìbhálɛ náangò ɔ̀na tɪ́. Kǎdʉ̀
ndòrù, ràrà àhʉ imbò àbɪ̌ tɪ́. Kǒngónà àtɨ̀nà afína ɔ̀:
25 «Kànɪ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ɔ́nzɨ̀ idù dhu. Àbadhi nípfo wà ma yà
nyɨdu àbhʉ̌ arɪ́ ràmbɛ ɨ̀wʉ dɔ̌ ìndrʊ̌ nzínzì ɔ̌ dhu-ɪ́yà ɔ̌ rɔ̀.»

Yɛ̌sù nʉ́gʉ ka kɪ́ dhu tɔ́ màkʉ̌rʉ̀
(Màt 1.18-23; Ìsa 7.14)

26 Atdíku, azà àbɪ̌ tɔ́ ɔ̀na nà Èlìzàbetì rɪ̌'ɨ̀ rɔ́rɔ̀, Kàgàwà náavì pbìndà
màlàyikà Gàbrìyelì ràrà Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀, Nàzàretì tɪ́ kátɨna atdí pbanga
ɔ̀.
27 Ányɨ̀ kǎrà atdí tsìbhíngba, ɨnzá àpɛ̀ kpatsìbhálɛ nʉ́nɪ̌ tɨ'ɔ̀. Ndɨ
tsìbhíngba nɨ'ɨ̀ ɨwà Dàwudì-dhú bvʉ̌ alɛ, Yɔ̀zɛfʉ̀ órì. Kɔ̌vɔ̀ nɨ'ɨ̀ Màrɨyà.
28 Màrɨyà tɪ́ ndɨ̀ ndàrà àhʉ rɔ̀, wɔ̀ màlàyikà náatsɛ ka, ndàtɨ: «Ílè nyɨ
Màrɨyǎ, ɨwà nyɨ nyàbà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà ídzìnga, ndɨrɔ̀ ìnè Kàgàwà
rɪ̌'ɨ̀ nyɨ nà.»
29 Wɔ̀ ɔtɛ ndɨ̀ ndìrɨ̀ rɔ̀, Màrɨyà-afí náabɛ̀ ndɨ̀ atdídɔ̌. Kɪ̌rɛ̀ nga afína ɔ̀
ndàtɨ: «Yàrɪ́ mʉ̀lɛ̀mbɛ̀-tɨ̀ nyʉ́ nɪ́ àdhu?»
30 Nɪ́ màlàyikà adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɪ̌: «Ɨ̀nzɨ̌ ɔnzɨ ɔdɔ Màrɨyǎ, Kàgàwà bhà
ídzìnga nyɨ nyàbà wà nɪ́dhunɪ̌.
31 Kɔ̀nɪ̌ nyɨ nyóngo ʉ̀nʉ tɪ́, ndɨrɔ̀ nyɨ nyʉgʉya kpatsìbhá ngbángba,
nyadʉ̀ ɔvɔ̀na nɔ́vɔ̀ Yɛ̌sù tɪ́.
32 Ka nɨ'ɨya ádrʉ̀ngbǎlɛ, ndɨrɔ̀ ka kanziya ka kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arɪ́'ɨ̀ Kàgàwà
t'ídhùnà tɪ́. Ndɨrɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà náadʉ̀ya kìlɨ ràdɨ abhunà, kamà
Dàwudì bhà tombi dɔ̌.
33 Kɔ̌nyʉya idzi Yàkɔbhɔ̀-dhú dɔ̌, ndɨrɔ̀ kàbhà idzi nɨ'ɨya dhòdhódhónga
tɔ́.»
34 Nɪ́, Màrɨyà nɪ́ivú dhu màlàyikà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Wɔ̀ dhu rǎkǎ ìngbǎ dhu
bhɛ̌yi idù, yà ɨnzá ma màpɛ̀ kpatsìbhálɛ nʉ́nɪ̌ rɔ̀?»
35 Nɪ́, màlàyikà náadʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨ̀lɪ̌lǎ-Alafí rɪ̌fo dʉ̀nʉ́, ndɨrɔ̀
kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arɪ́ Kàgàwà rɪ̌ nyatsì pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɪ̌ sísɪ́ bhɛ̌yi.
Nɪ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ nyʉ́gʉna ngbángba nɨ'ɨya Kàgàwà ɔ́pɨ̀ fíndà,
ndɨrɔ̀ ka kanziya ka Kàgàwà t'ídhùnà tɪ́.
36 Kɔ̀nɪ̌, a'ɛ̀nʉ Èlìzàbetì rɪ̌'ɨ̀ azà àbɪ̌ tɔ́ ɔ̀na nà, àzèmbè ɨwà ka katɨ ndɨ̀
ìngò-àyi tɪ́ rɔ́rɔ̀. Kà rɪ̌ kpatsìbhíngba nʉ́gʉ mʉ̀là dɔ̌ rɔ̀,
37 ɨ̀mbǎ Kàgàwà lɛ̀mà nɔ́nzɨ rɪ́ dhu náarɪ́'ɨ̀ nɪ́dhunɪ̌.»
38 Nɪ́rɔ̀ nɪ́ ndɨ Màrɨyà náadʉ̀ àtɨ̀nà màlàyikà nɪ̌: «Ma nɪ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Kàgàwà bhà ɨnɔ-àyi. Nɪ́, ítsè ndɨ dhu rɔnzɨ ndɨ̀ yà nyɨ nyʉ̀nɔ̀ ka dhu bhɛ̌yi.»
Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, màlàyikà náadʉ̀ ndɨ̀và ndàrà kà-tɪ́ rɔ̀.

Màrɨyà rǎrà Èlìzàbetì nándà dhu

39 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌ tɪ́, Màrɨyà náadʉ̀ ndɨ̀và ndàrà kòmbómbí, yà Yùdhà
bhà pbìrì ɔ̌ arɪ́ pbìrì-akpá nzínzì ɔ̌ atdí kɨgɔ̀ ɔ̀.

40 Ní ányɨ, kǎtsù Zàkàrɨyà bhà ɨdza, ndàdʉ̀ kàbhà tsìbhálɛ Èlìzàbetì
nátsɛ̀.
41 Èlìzàbetì níitdègu Màrɨyà nátsɛ̀ ndɨ dhu níri, ní kà-fitsʉ̀ ɔ̀ rí'ì
ngbángba náadʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndʉ̀bɛ̌ nga kà'ɔ̀. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà náadʉ̀ Èlìzàbetì
níra Ɨlǐlǎ-Afína nǐ.
42 Ní, Èlìzàbetì náadʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀tɛ̀ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà, ndàtɨ Màrɨyà nǐ:
«Kàgàwà náso wà nyɨ atdídɔ̌ ròsè kɔ́rɔ́ vèbhálɛ dɔ̀nǎ. Ndɨrɔ̀, kàso wà
finʉ-tsʉ̀ ɔ̀ rí'ì ngbángba átɔ̀.
43 Ɨngbà dhu-bvʉ̀tí dhu yà, pbàkà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-tsánà nyʉ́
náarɨ́rà mandà nǐ?
44 Ándà, nyɨ nyàtsɛ̀ ma dhu nítdègu ìsɨ̌ bǐdu ɔ̀, ní ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí, yà fidu-tsʉ̀
ɔ̀ rí'ì ngbángba nádʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndʉ̀bɛ̌ nga fidu-tsʉ̀ ɔ̀, ádrʉ̀ngbǎ dhɛ̀dhɛ-okú
dɔ̀ rɔ̀.
45 Ɨnyɨ, nyɨ nyɔ̀nzɨ wà hirò, yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nʉ́nɔ̀ ɨndʉ̀ dhu rǐ
ndɔ̀nzɨ ɔ̀nzɨ dhu nyɨ nyà'ù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.»

Màrɨyà rǐ Kàgàwà nílè dhu
(1Sà 2.1-10; Zàb 113)

46 Nírɔ̀ ní ndɨ Màrɨyà atɨ: «Ma mí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nílè atdyúdu nyʉ́
nà,
47 ndɨrɔ̀ afídu rǐ'ì ádrʉ̀ngbǎ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ ɔ̌, Kàgàwà pbàkà Ɔ̀gʉ̀ba ɔ̀.
48 Kàgàwà nírɛ̀ ma, yà ìnzǐ ìndrǔ rǎdʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà dhu tí pbìndà ɨnɔ-àyi. Obhó
tí, rɔ̀pɛ̀ ndɨ kombí, kɔ́rɔ́ alɛ rǒngo matɨ hirò nɔ́nzɨ tsìbhíngba tí.
49 Kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arí'ì ɔbɨ nà Kàgàwà nɔ́nzɨ ádrɔ̀drɔ̌ dhu nyʉ́ idù. Kɔ̌vɔ̀ ní
ìlǐlǎ ɔvɔ.
50 Ndɨrɔ̀, yà ɔdɔ̀na ɔ̀nzɨ arí alɛ dɔ̌ kǎrí ɨzʉ ábà bìlǐnganà.
51 Kǎvi ɔbìna nyʉ́, ndɔ̀pfɔ̀lɔ̀ yà ɨdzítá tɔ́ afíya nà arí'ì alɛ-ɔ̌nga.
52 Kǐfo ádrɔ̀drɔ̌ kámá fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌nga tɔ́ tombi dɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ yà ìnzǐ ka
karɔ́zʉ̀na dhu tí alɛ nídzɨ, ndʉ̀lɨ ádrɔ̀drɔ̌ ngari ɔ̌.
53 Kǎbhʉ ìmbǎ dhu arí'ì fɔyá alɛ rònzì atdídɔ̌, ndàdʉ̀ ònzǒnzì alɛ nítu,
ndòdì ròwù ɔtsʉ́ya-kpa nà.
54 Kɔ̀nzɨ pbìndà ɨnɔ, Pbàìsràyélí dzʉ̀nà, ndàdʉ̀ pbìndà ɨzʉ nírɛ̀ dɔ̀yá,
55 àdhàdhɨ yà angyangyɨ ndɨ ndavɔ̀ àlɛ̌ t'ábána, Àbràhamʉ̀ mà, pbìndà
pbàdzʉkʉrʉ mànà tɔ̀, bìlǐnganà ndɨ ndongó tí ɔ̀nzìnà dhu bhěyi.»
56 Ní Màrɨyà mà náadʉ̀ òko atdíkpá Èlìzàbetì mànà, ràrà àhʉ mbɛ̀mbɛ̀
ɨbhʉ àbǐ tí. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndɨvà, ndàdu ndɨ pbìndà.

Bàtizò nubhónà Yùwanɨ nʉ́gʉ ka kí dhu
(Luk 1.13-17; 3.4-9)

57 Èlìzàbetì rǐ ndʉ̀gʉ ɔ̀ná kàsʉmɨ níitdègu àkǎ, ní kǎdʉ̀ kpatsìbhá
ngbángba nʉ́gʉ̀.
58 Ní, Èlìzàbetì mà aróko mànà atdíkpá pbanga ɔ̌ alɛ mà, kà mà t'ídzá-
bhà mànà níitdègu Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nábà ɨzʉ Èlìzàbetì dɔ̌, rʉ̀gʉ̀
ngbángba dhu tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ nírɨ, ní abádhí-ɨdhɛ̀ níika ndɨ atdíkpá Èlìzàbetì
mànà.
59 Ní, wɔ̀ ngbángba nɔ́nzɨ atdí yɛngɛ̀ rɔ̀, abádhí iwú, kadʉ̀ kɔ̀nzǐnga
nɔ́bhɔ̀lɔ̀. Ndɨrɔ̀, abádhí azè kɨlɨ àbanà Zàkàrɨyà-ɔvɔ̀ kà-dɔ̌.
60 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ ngbángba-tsánà Èlìzàbetì náadʉ̀ àtɨnà: «Ɨnzǐ ní wɔ̀ dhu
bhěyi. Kàkǎ kɔvɔ̀ ɔvɔ̀na Yùwanɨ tí.»

61 Nɨ́, kɔ̌kɔ̀ Èlìzàbɛtì mà rɨ̌'ì mànà alɛ náadʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ìmbǎ Yùwanì
tɨ́ kátɨna ɔvɔ náarɨ́ ì'ì pbʉ̀kʉ̀ ɨdzá-bhà nzínzì ɔ̌ alɛ dɔ̌.»
62 Nɨ́, abádhí adʉ̀ dhu ìvu kà t'ábanà-tsʉ̌ ɔtsʉ́ya nɨ̌, ndɨ́nɨ̌ ì ʉnɨ tɨ́ kà rɔ̀zè
kɔvɔ̀ pbìndà ɨngba-ɔvɔ̀ àdhɨ tɨ́.
63 Nɨ́, Zàkàrɨyà adʉ̀ dhu àndɨ̌ karɨ́ dɔ̀ná odu-afǎ-ngba nónzì ɔtsʉ́na nɨ̌
kiwʉ̌ nà, ndàdʉ̀ yàrɨ́ dhu àndi dɔ̀ná: «Kɔ̌vɔ̀ nɨ́ Yùwanì.» Nɨ́ ɨdhɔ adʉ̀ kɔ̀rɨ́
alɛ nʉ́kɔ kórɔ́.
64 Nɨ́ ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́ Zàkàrɨyà-tsʉ̀ náadʉ̀ ndàngbɛ, Zàkàrɨyà ràdʉ̀ ndɔ̀pè
ndɔ̀tè, ndàmbɛ Kàgàwà nílè dɔ̌ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà.
65 Ɔdɔ nɨ́isɨ́ kórɔ́ ányìrɔ̌ arɨ́'ì kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ pbanga ɔ̌ alɛ ɔ̀. Ndɨrɔ̀, Yùdɛyà
tɔ́ pbìrì ɔ̌ arɨ́'ì pbìrì-akpá nzínzì ɔ̌ pbanga ɔ̌, ìndrʉ̌ nóowúnà wɔ̀ ndì nɔ̀nzì
kórɔ́ dhu tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ kɛ̀lɛ̌ náwɛ rɔ̌.
66 Nɨ́, kɔ̌kɔ̀ ì nɔ̀nzì kórɔ́ dhu dɔ̌ ka kʉ́nɔna dhu nìrì alɛ náadɔ̀ ɨ dhu afíya
ɔ̀, 'àdʉ̀ àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Yàrɨ́ ngbángba nɨ'ɨya ìngbà dhu bhɛ̌yi ngbángba-
tɨdɔ̀?» Obhó tɨ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ́ɨ'ì ndɨ
ngbángba nà.

Zàkàrɨyà rɨ̌ Kàgàwà nílè, Kàgàwà bhà nabì bhɛ̌yi dhu

67 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Kàgàwà nɨ́irá Zàkàrɨyà, wɔ̀rɨ́ ngbángba t'ábanà, Ɨ̀lɨ̌lǎ-
Alafí nɨ̌. Nɨ́, Zàkàrɨyà adʉ̀ ndɔ̀pè ndɔ̀tè Kàgàwà bhà nabì bhɛ̌yi, ndàtɨ:
68 «Ilèta nákǎ kabhʉ Ádrʉ̀ngbǎlɛ, Pbàìsràyélí tɔ́ Kàgàwà tɔ̀,
kɨ̌rà pbìndà alɛ nándà, ndàdʉ̀ ʉ̀wʉnà nídhunɨ̌.
69 Kǎdʉ̀ obhónánga tɔ́ ʉwʉta níbhò àlɛ̌ tɔ̀,
pbìndà ɨnɔ-akpà Dàwudì bhà ɨdzá-bhà tírɔ̀.
70 Kàgàwà náavɔ̀ dhu angyí nyʉ́ pbìndà ɨ̀lɨ̌lǎ pbànábí-otù ɔ̌, ndàtɨ:
71 Ndì rɨgʉ́ya àlɛ̌ àlɛ̌ tɔ́ òmvʉ̌-fɔ́ rɔ̀,
ndɨrɔ̀ ndì rɨgʉ́ya àlɛ̌ kórɔ́ alɛ yà àlɛ̌ nɔ́ndrɔ̀-fɔ́ rɔ̀.
72 Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ kɨ̌tè pbìndà ɨzʉ àlɛ̌ t'ábána tɔ̀,
ndàdʉ̀ abádhí tɔ̀ ndì ndanzì pbìndà ɨ̀lɨ̌lǎ ungbòta tɔ́ làká nírɛ̀.
73 Kǎnzì ndɨ dhu àdhàdhì yà àlɛ̌ t'ábanà Àbràhamʉ̀ tɔ̀ ndì ndatsɔ̀ dhu
bhɛ̌yi.
74 Kǎtɨ, ndì rɨgʉ́ya àlɛ̌ àlɛ̌ tɔ́ òmvʉ̌-fɔ́ rɔ̀,
ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ kongó tɨ́ kàsʉ̌na nónzì ìnzɨ̌ àlɛ̌ kɨ́ ɔdɔ ɔ̀nzɨ rórɔ̀.
75 Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, àlɛ̌ kokoya ɨ̀lɨ̌lǎ alɛ tɨ́ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌, ndɨrɔ̀
obhónángatálɛ tɨ́,
kórɔ́ kàsʉmì yà òko àlɛ̌ kòko àlɛ̌-nyɨ̀kpɔ́ nà ɔ̀ná ɔ̌.
76 Ndɨrɔ̀ ɨnyɨ pbànǐngbá, ɨnyɨ nɨ'ɨya kórɔ́ dhu dɔ̌ arɨ́'ì Kàgàwà bhà nabì.
Obhó tɨ́, nyɨ nyadɨya angyi Ádrʉ̀ngbǎlɛ tɔ̀, otu nyɨ nyɔbhɔlɔ tɨ́ kà tɔ̀.
77 Ndɨrɔ̀, nyɨ nyadʉ̀ya dhu ɔ̀vɔ̀ kàbhà alɛ tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ abádhí ʉnɨ tɨ́ dhu, kà
ràrɨ̌ ìrà ì nígʉ,
ndàdʉ̀ fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga nʉ́bà fɨ́yɔ̀.
78 Obhó tɨ́, àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà nɨ́ atdídɔ̌ arɨ́ ìndrʉ̌-ɨzʉ̀ nálǎ Kàgàwà:
kǎbhʉ̀ya ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ awáwʉ̀ ràwʉ̀ àlɛ̌-dɔ̌nga, àdhàdhì ndɨtɔ rí adyifɔ̀ náarɨ́
alɛ-dɔ̌nga náwʉ̀ dhu bhɛ̌yi.
79 Kǎbhʉ̀ya yà ɨ́nɔ̀ ɔ̌ aróko, yà ɔvɛ-sɨsì níibvú ndì dɔ̀yá alɛ-nyǐnga ràwʉ̀.
Ndɨ dhu adʉ̀ya àlɛ̌ àbhʉ àlɛ̌ rʉ̀ngʉ màrʉ̀ngà tɔ́ otu.»

80 Wɔ̀rí ngbángba náambɛ́nà òvi dɔ̌, afína ràdʉ̀ àmbɛ ɔbɨ òtsì dɔ̌. Kɔ̌ngónà
àdɨ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀, ràrà àhʉ Pbàìsràyélí-ɔ̀nzɨ ndì ndaraya ndàvi kpangba ɔ̀ná
ɨdhɔ ɔ̀.

2

Màrɨyà rɨ̌ Yɛ̌sù nʉ́gʉ dhu
(Màt 1.18-25; 5.1-2; Ìsa 9.5)

1 Ndɨ ɨdhɔ ɔ̌, ádrɔ̀drɔ̌ kámá dɔ̌ kamà Kàyìsarà Ògústò náabhʉ̀ ʉyátá
ndàtɨ, pbìndà pbìrì ɔ̌ aróko kórɔ́ alɛ ràkǎ kandɨ̌ físì ɔ̀.
2 Wɔ̀ ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tó andítá náanzì ndì yà Kùrèniyò nɨ́i'ì lìwalì tí Sìriyà
tó pbìrì dɔ̌ nínganí.
3 Kórɔ́ alɛ náawù ì àndi, ngǎtsi alɛ ràrà ndàndi fɨyó pbanga nyʉ́ ɔ̀.
4 Ní, Yɔ̀zɛfʉ̀ nɨ́ivà ndì átɔ̀, ndùpò Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̌ pbanga, Nàzàretì
tí kátɨna ɔ̀ rɔ̀, ndàrà Yùdɛyà tó pbìrì ɔ̀, ndàrà àhʉ Bɛ̀tɛ̀lɛ̀hɛmʉ̀, ádrʉ̀ngbǎ
kamà Dàwudì ka kʉgʉ ɔ̀ná pbanga ɔ̀. Kǎrà ányì Dàwudì-dhú bvʉ̌ alɛ tí
ndì ndí'ì nídhunɨ̌.
5 Àbadhi mà náawù ányì yà ndì ndórì pbìndà tsìbhálɛ Màrɨyà nà, ɔ̀na
nà rí'ì rórɔ̀, ndínɨ̌ ka kandí tí ì físì ɔ̀.
6 Ní ányì ì òwù ùvò rɔ̀, Màrɨyà rɨ̌ ndʉ̀gʉ ɔ̀ná ɨdhɔ náaká.
7 Ní, kʉ̌gʉ pbìndà sengba tɔ́ kpatsìbhá ngbángba, ndàdʉ̀ ngbɔ̌na
nákpɔ̀rɔ̀ mbɛrʉ̀ nɨ̌. Kǎdʉ̀ ndɨ ngbángba nɨ́lɨ ràyi ìzǎ arí dhu ɔ̀nyʉ ɔ̀ná
kɨwalɨ ɔ̀, ìmbǎ ngari rɨ̌'ì olo-dzà ɔ̀ abádhí tɔ̀ nídhunɨ̌.

Màlàyíká rɨ̌ 'àvɨ̌ mʉ̀tʉngà t'ʉ́ndatatálɛ tɔ̀ dhu
(Màt 2.1-15; Ìsa 41.27)

8 Ndɨ pbìrì ɔ̌, mʉ̀tʉngà t'ʉ́ndatatálɛ nɨ́i'ì fɨyó tàmà tɔ́ màhò nɔ́dɔ ì'í
kúbhingá ɨrí ɔ̌ rɔ́.
9 Ní, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà màlàyikà nɨ́itɔ ndì abádhí tí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ ràdʉ̀ ndàtsì abádhí dɔ̌. Ní ɔdɔ nɨ́isí
abádhí-afí ɔ̀ atdídɔ̌.
10 Pbɛ́tʉ̀, màlàyikà náadʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Ìnzɨ nyɔ̀nzɨ ɔdɔ, ma mìrà
kórɔ́ alɛ-ɨdhɛ̀ rɨ̌ ndìkǎ nɨ̌ ídzì màkʉ̌rʉ̀ nà fʉ̌kʉ̀ nídhunɨ̌.
11 Indo yàrí iku ɔ̌, ka kʉ̀gʉ̀ Ɔgʉ̀ba fʉ̌kʉ̀, Dàwudì bhà kɨgɔ̀ ɔ̌. Ndɨ Ɔgʉ̀ba
ní Krístò Ádrʉ̀ngbǎlɛ.
12 Ndɨrɔ̀, kànɨ̌ kʉ̀nɨ̌ nyɨ̌ nyí rɔ̀ná dhu: nyɨ̌ nyí ɨrɛ́-ngba nótù mbɛrʉ̀ ɔ̀ ka
kàkpɔ̀rɔ̀ ngbɔ̌na, kadʉ̀ ìlìnà ràyi ìzǎ náarí dhu ɔ̀nyʉ ɔ̀ná kɨwalɨ ɔ̀ rɔ́.»
13 Ányìrɔ̌ rɔ̀ tí ní ndɨ, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ màlàyíká tó ihé-yà náandu ì wɔ̀rí
màlàyikà rɔ̌, ì rìlè Kàgàwà, àtɨ:
14 «Ilèta nákǎ kabhʉ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Kàgàwà tɔ̀!
Ndɨrɔ̀, màrʉ̀ngà nákǎ ndì'ì yà adzɨ dɔ̌ ídzì afíya nà alɛ tɔ̀!»

Mʉ̀tʉngà t'ʉ́ndatatálɛ rɔ̌wu Bɛ̀tɛ̀lɛ̀hɛmʉ̀ dhu

15 Màlàyíká nɨ́và ì tɨyá rɔ̀, 'àdu ì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, mʉ̀tʉngà t'ʉ́ndatatálɛ
náatɛ̀ nzínzìya ɔ̌ 'àtɨ: «Kòwu Bɛ̀tɛ̀lɛ̀hɛmʉ̀, ndínɨ̌ àlɛ̌ kala tí ányì ndì nɔ̀nzì
dhu, yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nʉ́nɔ̀ àlɛ̌ tɔ̀ dhu.»
16 Ní, abádhí náawù ányì tsàkàtsàkà, 'àdʉ̀ Màrɨyà mà nótù Yɔ̀zɛfʉ̀ mànà,
ndɨrɔ̀ ngbángba ràdʉ̀ ì'ì ìzǎ arí dhu ɔ̀nyʉ ɔ̀ná kɨwalɨ ɔ̀ ndì ndàyi rɔ́.
17 Ndɨ ngbángba ì àla rɔ̀, abádhí náawɛ yà màlàyikà nʉ́nɔ̀nà fɨyɔ̀ kà-dɔ̌
dhu.

18 Ní kɔ́rɔ́ alɛ, yà mùtʉngà t’ʉ́ndatatálɛ rʉ̌nɔna dhu nìrì ní ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ
wɔ̀ abádhí rʉ̌nɔna dhu dɔ̌.
19 Pbɛ́tʉ̀, Màrɨyà náadɔ̀ wɔ̀ dhu kɔ́rɔ́ afína ɔ̀, ndàdʉ̀ àmbɛ ɨnga nírɛ̀ dɔ̌
dɔ̀ná atdídɔ̌.
20 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, mùtʉngà t’ʉ́ndatatálɛ náadù ì Kàgàwà nífʉ̌ ì’í, ’àdʉ̀
àmbɛ ìlènà dɔ̌ rɔ́rɔ̀, kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà ì ìrì, ’àdʉ̀ àlanà nɔ́nzì ì yà abádhí tɔ̀
màlàyikà nʉ́nɔ̀nà dhu bhɛ̌yi tí nídhunɨ̌.

Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba-ɔvɔ̀ nɔ́vɔ ka kí dhu

21 Atdí yɛngɛ̀ níitdègu àkǎ wɔ̀ ngbángba ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌, ní ka kadʉ̀
kɔ̀nzɨ̌nga nɔ́bhɔ̀lɔ̀. Ka kadʉ̀ ndɨ ngbángba-ɔvɔ̀ nɔ́vɔ̀ Yɛ̌sù tí, àdhàdhì yà
màlàyikà nʉ́ʉnɔ ɨnzá kà-tsánà àpɛ̀ òngo ɔ̀na tí rɔ́rɔ̀ dhu bhɛ̌yi.

Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba nítɛ̀ ka kówu Kàgàwà tɔ̀ Kàgàwà bhà ɨdzá rɔ̀ dhu (Law 12)

22 Yɔ̀zɛfʉ̀ mà, Màrɨyà nà rɨ̌ ’ù’ɔ̌ ’ɨ̀lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ náaká
àdhàdhì Músà bhà Ʊyátá nʉ́nɔ̀ ka dhu bhɛ̌yi. Ní abádhí idyi Yɛ̌sù tɔ́
ngbángba ’òwù nà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ’òwù ɨ̀tɛ̀nà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà
tɔ̀.
23 Obhó tí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ʊyátá ɔ̀ ka kandí dhu katɨ, sengba
tí ka kʉ̀gʉ̀ kpatsìbhíngba nɔ́pì ka ràrɔ̀ngo Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà tɔ̀.
24 Ní abádhí náadʉ̀ yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ʊyátá nʉ́nɔ̀ pɛrɛ̀ núbho
átɔ̀. Ɨ pɛrɛ̀ nɨ’ì ɔ́yɔ̀ aliri, ngǎtsi nɨ̌ ɔ́yɔ̀ àmbɔ̌-nzo.
25 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, atdí alɛ, Sìmìyonì tí kátɨna níi’ì ìnè Yèrùsàlɛmà tɔ́
kɨgɔ̀ ɔ̀. Ndɨ alɛ nɨ’ì ídzì alɛ nyʉ́. Ka nɨ’ì obhónángatálɛ, ndɨrɔ̀ Kàgàwà nífʉ̌
arí atdídɔ̌ alɛ. Ndɨrɔ̀, kɔ̌ngónà Pbàìsràyélí ndì ndɨgʉ́ tí ríra alɛ nɔ́dɔ̀. Ní
Kàgàwà nɨ́irá ka pbìndà Ɨ̀lǐlǎ-Alafí nɨ̌,
26 ndɨ Ɨ̀lǐlǎ-Alafí ràdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ angyangyɨ kà tɔ̀ ndàtɨ: ìnzɨ̌ kà rɔvéya ɨnzá
ndì ndàla Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɨ̌vìna Krístɔ̀ rɔ́rɔ̀.
27 Ní, Ɨ̀lǐlǎ-Alafí rɨ̌ ndʉ̀nda rɔ̀, kǎrà òtsù Kàgàwà bhà ɨdza. Nírɔ̀ ní ndɨ
Màrɨyà mà, Yɔ̀zɛfʉ̀ nà níiwú Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba nà, ndínɨ̌ yà Ʊyátá nʉ́nɔ̀
dhu náaká tí.
28 Ní, Sìmìyonì náakɔ̀ ngbángba ndàtdʉ̌, ndàdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ nábhʉ Kàgàwà tɔ̀,
ndàtɨ:
29 «Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwǎ, kòmbí nyɨ nyí mbǎ pbʉ̀kʉ̀ ɨnɔ-akpà nʉ́bha rɔ̀vɛ̀,
àdhàdhì yà angyangyɨ nyɨ nyavɔ̀ idù dhu bhɛ̌yi.
30 Obhó tí, ma màla wà pbʉ̀kʉ̀ rɔ̀ ìrà ɔ̀gʉ̀ nyɨ̀kpódu nyʉ́ nɨ̌.
31 Ndɨ ɔ̀gʉ̀ ní yà nyɨ nyʉ́ nyɨ nyabhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀.
32 Ka ní yà ɨnzá àpɛ̀ nyʉnɨ̌ kɔ́rɔ́ yà adzɨ ɔ̌ alɛ-nyɨ̌nga náwʉ̀ rí awáwʉ̀.
Ndɨrɔ̀ ka ní ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ pbʉ̀kʉ̀ alɛ Pbàìsràyélí tɔ̀*.»

Sìmìyonì rɨ̌ Yɛ̌sù ɔnzɨya dhu nɔ́vɔ angyangyɨ, Kàgàwà bhà nabì bhɛ̌yi dhu

33 Yɛ̌sù t’ábanà mà, kà-tsánà mànà ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̌, wɔ̀ Sìmìyonì
rʉ̌nɔna Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba nɨ̌ dhu nírɨ ì’í rɔ̀.
34 Sìmìyonì náaso abádhí, ndàdʉ̀ àtìnà kà-tsánà Màrɨyà nɨ̌: «Yàrí
ngbángba rɨ̌ Pbàìsràyélí nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nábhʉ̌ ràwà ì, ndàdʉ̀ ábhɔ̌ alɛ
nídì. Ndɨrɔ̀, ka ní ize yà ìndrʉ̌ àbhʉ̌ rí ràgò ì nzínzìya ɔ̌,

* **2:32 2.32** Ìsa 42.6; 49.6; 52.10

35 ndínĭ yà ábhɔ̌ alɛ núuru afíya ɔ̀ ɨrɛ̀ta núuvì tí ì kpangba. Ndɨrɔ̀ ɨnyɨ
Màrɨyǎ, pbʉ̀kʉ̀ àpbɛ̀ rĭ ndìlĭ ɨla tó obhi-akpà ka kòdù, rɔ̀sʉ̀ afína alɛ bhà
àpbɛ̀ bhɛ̌yi.»

Tsìbhá nabì Anà rɔ̌tɛ Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba dɔ̌ dhu

36 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌ tí, Kàgàwà bhà atdí tsìbhá nabì, Anà tí kátɨna, níɨ'ì
ìnè átɔ̀. Anà nɨ'ì Àserì-dhú-bvʉ̌ alɛ, Fànolì t'ívànà. Ka nɨ'ì mʉ̀là-àyĭ-ngba
nyʉ́. Abádhí náakò yà tsìbhíngba tí rɔ̀ ì ʉmbá ì nà alɛ nà àrʉ̀bhʉ̀ atɔ kɛ̀lɛ̌
tí, ndɨ alɛ ràdʉ̀ ɔ̀vɛ̀.
37 Ní, kǎdʉ̀ àdɨ abvo-àyi tí, ràrà àhʉ àrʉ̀ kumì dɔ̀ná ɨfɔ nà atɔ nɔ́nzɨ
ndì ndí dhu ɔ̀. Kɔ̌ngónà nzĭ àhʉ iri Kàgàwà bhà ɨdzá rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌ngónà
Kàgàwà bhà ɨdzá kasʉ kɛ̀lɛ̌ nɔ́nzì adyíbhengá màtí ndirɔ̀ kúbhingá màtí.
Kɔ̌ngónà àdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ nútsì, ndàdʉ̀ àmbɛ ndìtsɔ̀ dɔ̌.
38 Ní, ndɨ tsìbhá nabì Anà níitɔ ndì wɔ̀ Sìmìyonì rɔ̌tɛ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, ndàdʉ̀
ndɔ̀pɛ̀ ndàbhʉ ɔ̀tsɔ̀ Kàgàwà tɔ̀. Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàwɛ dhu Yɛ̌sù tɔ́
ngbángba dɔ̌, yà Kàgàwà rĭ Yèrùsàlɛmà nʉ́wʉ̌ dhu nɔ́dɔ arí kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀.

Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba nà ka kóngo Nàzàretì dhu

39 Yɛ̌sù t'ábanà mà, kà-tsánà mànà níitdègu kɔ́rɔ́ dhu nɔ́nzɨ yà
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ʊyátá nʉ́nɔ̀ ka dhu bhɛ̌yi, ní abádhí adʉ̀ 'àdu
Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba nà Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ fɨyɔ́ kɨgɔ̀, Nàzàretì tí kátɨna ɔ̀.
40 Ní, Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba adʉ̀ àdɨ ndàmbɛ ovi dɔ̌, ndàdʉ̀ àmbɛ ɔbɨ àbà dɔ̌.
Kàgàwà níirá ka dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta nĭ, kɔ́rɔ́ kà rɔ̌nzɨna dhu ràdʉ̀
Kàgàwà-nyìkpɔ́ nɔ́fɔ̀ atdídɔ̌.

Yɛ̌sù rĭ'ì Kàgàwà bhà ɨdzá, atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà atɔ nà dhu
(Luk 2.41; 1Sà 1.3,7,21-28)

41 Yà atɔ náarírà dhu bhɛ̌yi, Yɛ̌sù t'ábanà mà kà-tsánà mànà nóongónà
òwu Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀.
42 Ní, Yɛ̌sù níitdègu atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà atɔ nísɛ̌, ní abádhí náawù
atdíkpá Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba mànà àdhàdhì yà angyi ì arɔ́nzɨna dhu bhɛ̌yi.
43 Ní, mʉ̀hɛndʉ̀ ìku rɔ̀, Yɛ̌sù t'ábanà mà, kà-tsánà mànà náadù ì, 'ɔ̀ngò
ɨbha. Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù tɔ́ ngbángba náadʉ̀ àdɨ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ɨnzá àbanà
mà, íyànà mànà nʉ́nɨ rɔ́rɔ̀.
44 Abádhí adʉ̀ Yɛ̌sù àtì ìnè rí'ì ɔdhína mànà ì úbhi atdíkpá rɔ́ dhu tí. Nírɔ̀
ní ndɨ ɨwà ì ùbhi, rɔ̀pɛ̀ ndì kútsingánǎ, ràrà àhʉ pbítsɔ̀ngǎ rɔ́rɔ̀, abádhí
apɛ̀ 'ɔ̀mɛ̀ Yɛ̌sù, fɨyɔ́ alɛ mà, ɔdhíya mànà nzínzì ɔ̌.
45 Pbɛ́tʉ̀, abádhí náadʉ̀ nzá kàla. Ní, ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí náadù ì
tdítdɔ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, 'ɔ̀wù kɔ̀mɛ̀.
46 Ní, ìbhʉ ɨdhɔ dzidɔ̌ ní ndɨ, abádhí náawù kòtù Kàgàwà bhà ɨdzá àdɨ
Ʊyátá tɔ́ màlímó nzínzì ɔ̌ rɔ́. Kǎmbɛ́nà Ʊyátá tɔ́ màlímó rʉ̌nɔna dhu nírì
dɔ̌, ndàdʉ̀ àrà dhu ɔ̀ngʉ̀ rɔ̌ abádhí-tsʉ̌.
47 Kɔ́rɔ́ alɛ, yà kà rʉ̌nɔna dhu nírɨ rí nʉ́kɔ rɔ̌ ɨdhɔ aránà atdídɔ̌, kàbhà
ɨnga t'ʉ́nɨta mà, kà rǎrà tsʉ̀ná ka kìvʉ̀ dhu nádu rɔ̌ tí dhu mànà dhu dɔ̌.
48 Ní, kà t'ábanà mà kà-tsánà mànà níitdègu kàlǎ, ní ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̌.
Ní, kà-tsánà adʉ̀ àtìnà kà nĭ: «Pbànĭngbá, ádhu wɔ̀ nyɨ nyɔ̀nzì rɔ̀ká? Ándà
pɛ́, ɨma, àbanʉ mànà, mǎ mɔ̀nɛ̀ nyɨ ádrʉ̀ngbǎ ɨzʉ nyʉ́ nà.»

49 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ádhu nyɨ́ nyúbhi mɔmɛ̀ rɔ̌
fǐndà? Nyɨ́ nyʉ̀nɨ tí nzá dhu ma ràrɨ̌'ɨ̀ Àbadu bhà ɨdzá ma mónzɨna kasʉ
nà?»
50 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ Yěsù nʉ́nɔ̀ dhu náadʉ̀ nzá kà t'ábanà mà, kà-tsánà mànà-dɔ
nálʉ.
51 Ní, Yěsù mà náadʉ̀ ɨ̀ àdu abádhí mànà 'òwù Nàzàretì. Kǒngónà
abádhí-tsʉ̌ dhu nírɨ̀ atdídɔ̌, ndɨrɔ̀ kà-tsánà ongónà àdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ dhu nódɔ̀
kórɔ́ afína ɔ̀ tí.
52 Ndɨrɔ̀, Yěsù tó ngbángba náadɨ̀ ndàmbɛ òvi dɔ̌ ngbɔ̌na ɔ̀ rɔ̀, dhu-ɔ̌nga
t'óvòta tó pbìndà ɨrèta ràdʉ̀ àmbɛ ndìse dɔ̌. Kǒngónà àdʉ̀ Kàgàwà-nyìkpó
nɔ́fɔ̀ rí dhu nónzì, ndàdʉ̀ ìndrʉ̌-nyìkpó nɔ́fɔ̀ rí dhu nónzì átɔ̀.

3

Bàtizò nubhónà ìndrʉ̌ tɔ̀ Yùwanì nʉ́unɔ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀
(Màt 3.1-12; Mrk 1.1-8; Yùw 1.6-8,19-28)

1 Tìbèriyò Kàyìsarà nɨ'ɨ̀ Pbàrómá tó pbìrì ɔ̌ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà. Ní,
atdí kumì dɔ̀ná imbò nà atɔ tí kɔ̌nyʉ̀ idzi ró atɔ náhʉ rórɔ̀, Pòtiyò Pìlatɔ̀ nɨ'ɨ̀
Yùdɛyà tó pbìrì ɔ̌ lìwalì. Ndɨrɔ̀, Hɛ̀rɔdɛ̀ nɨ'ɨ̀ Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ
kamà, Hɛ̀rɔdɛ̀ t'ádɔ̀nà, Fìlipò ràdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ Ìtùriyò mà, Tràkònitì mànà tó pbìrì
ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà. Ndɨrɔ̀, Lìsànɨyà nɨ'ɨ̀ Àbìlenì tó pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà.
2 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Anà mà Kàyafà mànà nɨ'ɨ̀ pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ
dɔ̌ kámá. Ní, rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀ Zàkàrɨyà t'ídhùnà Yùwanì rɨ̌'ɨ̀ rórɔ̀, Kàgàwà náavɔ̀
pbìndà ɔtɛ kà tɔ̀.
3 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yùwanì náadʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùbhi Yɔ̀rɔ̀danì tó ɨdha-akpà-
bɨdɔ̌ arí'ɨ̀ kórɔ́ pbìrì ɔ̀na nǎ. Kǎránà ìndrʉ̌ núnzì rɔ̌ bàtizò tɔ̀, ndàrà àtìnà
rɔ̌: «Nyʉ̀gèrɛ̀ nyɨ́ nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga, nyǎdʉ̀ bàtizò nálʉ. Ní, Kàgàwà
rǎdʉ̀ fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga nʉ́bà fʉ̌kʉ̀.»
4 Wɔ̀ dhu bhěyi ní ndɨ, nabì Ìsayà náandí pbìndà bhʉ̌kù ɔ̀ dhu náaká.
Kǎtɨ:
«Kɔ̀nɨ̌ atdí alɛ-tù rɨ̌ ndìrɨ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀:
‹Nyɔ̀bhɔlɔ Àdrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà ngʉdhà,
nyùtǒ kà rʉ̌bhi ɔ̀ná otu.
5 Ɨbhʉ̀ rɨ̌'ɨ̀ ɔ̀yá ngari nákǎ nyʉ̌trɔ adzɨ ɔ̀yá rùlè,
nyǎdʉ̀ pbìrì-akpá mà pbìrɨ̌-nzo mànà núgolo,
nyǒhù ròngò kyèngyèrʉ̀ tí.
Ɨ nʉ́tdya otu nákǎ nyʉ̌tǒ rìkò tʉ́rʉ́tʉ́rʉ́,
ndɨrɔ̀, kulukulu arí'ɨ̀ ɔ̀yá ngari nákǎ nyǒhù mběyi.
6 Ndɨrɔ̀ ní ndɨ, kórɔ́ alɛ rɨ̌ Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌ nígʉ̌ tí dhu nálǎ.›»
7 Ní, ihé-yà nóowúnà ìwu rɔ̌ Yùwanì-tɨ'ɔ̀, ndínɨ̌ Yùwanì núubhò tí bàtizò
fǐyɔ̀. Ní, Yùwanì aránà àtìnà rɔ̌ abádhí nɨ̌: «Nyɨ́ ní ámvɔ̀ tó osu-tsè! Ádhɨ
ndɨ dhu nóvɔ̀ fʉ̌kʉ̀ ndàtɨ, nyɨ́ ràrɨ̌ ʉ̀gʉ yà ríra Kàgàwà bhà anya t'ɨ́tdìta ɔ̌
rɔ̀?
8 Nyɔ̀nzɨ ɨwà nyɨ́ nyʉ̀gèrɛ̀ nyɨ́, nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ dhu návɨ̀ rí dhu.
Ndɨrɔ̀, àpɛ́ nyìrɛ̀ nga afíkʉ ɔ̀ nyǎmbɛ àtìnà dɔ̌: ‹Àbràhamʉ̀ ní abhukà.› Ma
mí dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Kàgàwà rǎdʉ̀ kàrí odu mà nʉ́gèrɛ̀ ròngò Àbràhamʉ̀
t'ídhúna tí.
9 Àlɔ̌ ka kɨyǎ wà kɨlɨ itsu-pfɔ̀ rɔ̌. Ní kórɔ́ itsu, yà ìnzɨ̌ arí ídzì itsu-kpɔ̌
ní'ɔ̌, nʉ́kèrě ka kí, kadʉ̀ àwànà kàzʉ ɔ̀.»

10 Ní ihé-yà níivú dhu Yùwanì-tsʉ̀ ʼàtɨ: «Mǎ mí dhu ɔ̀nzɨ ìngbǎ tí?»
11 Ní, kǎdʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ɔyɔ rí'ì mʉ̀dzarʉ̀ nà alɛ, nákǎ
ndàbhʉ ka atdí yà ìmbǎ rí'ì kà nà alɛ tɔ̀. Ndɨrɔ̀, ɔ̀nyʉ̀ rǐ'ì fɔná alɛ nákǎ
ndʉ̀ndɔ̀ ka ìmbǎ rí'ì kà nà alɛ tɔ̀.»
12 Pàratà tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ níiwú átɔ̀, ndínǐ ì alʉ́ tí bàtizò. Ní abádhí níivú
dhu Yùwanì-tsʉ̀, ʼàtɨ: «Màlimǒ, mǎ mí dhu ɔ̀nzɨ ìngbàtí?»
13 Ní, kǎdʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Àpɛ́ nyòwu pàratà t'ʉ́fɔ́tá tɔ́
fʉ̀rangà-bvʉ nɔ́tdɨ rɔ̀ ɔrʉ́ nyʉ́, ròsè yà ʉyátá ɔ̀ ka kɔ́tdɨ ka tí dhu dɔ̀nǎ.»
14 Ndɨrɔ̀, pbànówí níivú dhu átɔ̀ Yùwanì-tsʉ̀ ʼàtɨ: «Olu mǎ'í na, mǎ mí
dhu ɔ̀nzɨ ìngbàtí?» Ní, Yùwanì adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Àpɛ́ nyòwu
atdí alɛ-fó fʉ̀rangà mà nídha rɔ̀ ɔbɨ nǐ. Ndɨrɔ̀, àpɛ́ nyòwu ìndrǔ nóbhʉ̀ rɔ̀
tʉ̀tɔ̀ dɔ̀, nyǎdʉ̀ fɔná fʉ̀rangà nákɔ. Pbɛ́tʉ̀, nyòwu yà àbǐ dɔ̀ ka karí nyʉ̀bhǒ
nǐ fʉ̀kʉ́ mʉ̀kìmbà kɛ̀lɛ̌ nɔ́dɔ̀ rɔ̀ nyǎlʉ̌.»
15 Ʉrɔ́ ì'ì alɛ kɔ́rɔ́ náambɛ́nà ndɔ̀nzɨ rí dhu nɔ́dɔ̀ dɔ̀ atdyúya nyʉ́ nà,
ndínǐ ì ala tí. Ndɨrɔ̀ abádhí kɔ́rɔ́ náambɛ́nà nga nírè dɔ̀ afíya ɔ̀ ngǎtsi nǐ
Yùwanì ràrǐ ndɨ Krístɔ̀.
16 Ní, Yùwanì adʉ̀ àtɨ̀nà kɔ́rɔ́ ɨ alɛ nǐ: «Ɨma, ma mí bàtizò núbhǒ fʉ̌kʉ̀
ɨdha nǐ. Pbɛ́tʉ̀, dzidu dɔ̀ rírà alɛ rǐ'ì ɔbɨ nà ròsè dùdu nǎ. Ma màkǎ nzá
mʉnga kàpfɔ̀ rɔ̀ kàyìtò-mbǐ mà. Ndɨ alɛ náaraya bàtizò núbho rɔ̀ fʉ̌kʉ̀
Ɨlǐlǎ-Alafí nǐ, ndɨrɔ̀ kàzʉ nǐ.
17 Kàlʉ̌ ɔ̀nyʉ̀-ɔ̀nga t'ílɛ̀ta tɔ́ kanyà-tɨdɔ̀ fɔná, ndínǐ ndipfo tí nganʉ̀-kpɔ̀ nǐ
kɛ́lɛ́na ɔ̀ rɔ̀. Ní, kǔnduya nganʉ̀-kpɔ̀-tsʉ̀ pbìndà ɔ́ngɔ̀lǐ ɔ̀, ndàdʉ̀ dzɛ́ngɛ́lɛ́na
nʉ́bì ìnzǐ arávɛ ádrʉ̀ngbǎ kàzʉ ɔ̀.»
18 Wɔ̀ dhu bhěyi ní ndɨ, Yùwanì náaránà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̀ ìndrǔ tɔ̀.
Kǎránà ìndrǔ àkǎ ʼòkò tí dhu nɔ́vɔ̀ rɔ̀ ìndrǔ tɔ̀.
19 Nírɔ̀ ní ndɨ Yùwanì adʉ̀ lìwalì Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà nzɛ́rɛnga nɔ́vɔ̀ kà tɔ̀, adɔ̀nà-
ve Hɛ̀rɔ̀diyà kǎkɔ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ abhɔ kʉ̌fǎ ngʉ̌kpà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
20 Ní, Hɛ̀rɔdɛ̀ adʉ̀ dhu àfa tdítdɔ̀ atdídɔ̀ nyʉ́ ròsè, ndàbhʉ Yùwanì kosò
imbi ɔ̀.

Yěsù rǐ bàtizò nálʉ̌ dhu
(Màt 3.13-17; Mrk 1.9-11; Yùw 1.32-34)

21 Kɔ́rɔ́ alɛ níitdègu bàtizò nálʉ̌, ní Yěsù adʉ̀ bàtizò nálʉ átɔ̀. Ní, Yěsù rǐ
ndìtsɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̀, ɔ̀rʉ̀-akpà-tsʉ̀ náangbɛ ndì,
22 Ɨlǐlǎ-Alafí ràdʉ̀ ìfo ɔrʉ̀ rɔ̀, àmbò tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̀, ndàdɨ kàdɔ̀. Ndɨrɔ̀, alɛ-
tù náadʉ̀ ndɨ̀rì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ ní Idhùdu, atdídɔ̀ ma mózè,
nyìkpɔ́du nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ.»

Yěsù t'ábhúna-ɔvɔ̀
(Ɔpt 5; 11.10-27; Màt 1.1-17)

23 Yěsù rǐ pbìndà kasʉ nópɛ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̀, kàbhà atɔ ní'ì mbɛ̀mbɛ̀ ìbhʉ
kumì tí ndì ndáhʉ rɔ́. Ní ìndrǔ ongónà dhu ìrɛ̀ Yěsù ràrǐ Yɔ̀zɛfʉ̀ t'ídhùnà.
Yɔ̀zɛfʉ̀ nɨ'ì Helì t'ídhùnà.
24 Helì nɨ'ì Màtatì t'ídhùnà. Màtatì nɨ'ì Lawì t'ídhùnà. Lawì nɨ'ì Mèlekì
t'ídhùnà. Mèlekì nɨ'ì Yanà t'ídhùnà. Yanà nɨ'ì Yɔ̀zɛfʉ̀ t'ídhùnà.
25 Yɔ̀zɛfʉ̀ nɨ'ì Màtàtiyà t'ídhùnà. Màtàtiyà nɨ'ì Àmɔsɛ̀ t'ídhùnà. Àmɔsɛ̀
nɨ'ì Nàhumù t'ídhùnà. Nàhumù nɨ'ì Èsilì t'ídhùnà. Èsilì nɨ'ì Nàgayì
t'ídhùnà.
26 Nàgayì nɨ'ì Matì t'ídhùnà. Matì nɨ'ì Màtàtiyà t'ídhùnà. Màtàtiyà nɨ'ì
Sìmeyì t'ídhùnà. Sìmeyì nɨ'ì Yɔ̌sɛ̀ t'ídhùnà. Yɔ̌sɛ̀ nɨ'ì Yudhà t'ídhùnà.

27 Yudhà nɨ'ɨ̀ Yɔ̀wanà t'ídhùnà. Yɔ̀wanà nɨ'ɨ̀ Rɛsà t'ídhùnà. Rɛsà nɨ'ɨ̀
Zèrùbàbelì t'ídhùnà. Zèrùbàbelì nɨ'ɨ̀ Sàrtɨ̀yɛlɛ̀ t'ídhùnà. Sàrtɨ̀yɛlɛ̀ nɨ'ɨ̀ Nerì
t'ídhùnà.
28 Nerì nɨ'ɨ̀ Mèlekì t'ídhùnà. Mèlekì nɨ'ɨ̀ Adì t'ídhùnà. Adì nɨ'ɨ̀ Kɔ̀samà
t'ídhùnà. Kɔ̀samà nɨ'ɨ̀ Èlìmàdamʉ̀ t'ídhùnà. Èlìmàdamʉ̀ nɨ'ɨ̀ Ɛ̀rì t'ídhùnà.
29 Erì nɨ'ɨ̀ Yɛ̀sʉwà t'ídhùnà. Yɛ̀sʉwà nɨ'ɨ̀ Èlìyèzerì t'ídhùnà. Èlìyèzerì nɨ'ɨ̀
Yòrimù t'ídhùnà. Yòrimù nɨ'ɨ̀ Màtatà t'ídhùnà. Màtatì nɨ'ɨ̀ Lawì t'ídhùnà.
30 Lawì nɨ'ɨ̀ Sìmìyonì t'ídhùnà. Sìmìyonì nɨ'ɨ̀ Yudhà t'ídhùnà. Yudhà nɨ'ɨ̀
Yɔ̀zɛfʉ̀ t'ídhùnà. Yɔ̀zɛfʉ̀ nɨ'ɨ̀ Yɔ̀namà t'ídhùnà. Yɔ̀namà nɨ'ɨ̀ Èlìyàkimù
t'ídhùnà.
31 Èlìyàkimù nɨ'ɨ̀ Mɛ̀lɛyà t'ídhùnà. Mɛ̀lɛyà nɨ'ɨ̀ Mɛ́nà t'ídhùnà. Mɛ́nà
nɨ'ɨ̀ Màtatà t'ídhùnà. Màtatà nɨ'ɨ̀ Nàtanà t'ídhùnà. Nàtanà nɨ'ɨ̀ Dàwudì
t'ídhùnà.
32 Dàwudì nɨ'ɨ̀ Yɛ̌sɛ̀ t'ídhùnà. Yɛ̌sɛ̀ nɨ'ɨ̀ Ɔ̀bɛdɛ̀ t'ídhùnà. Ɔ̀bɛdɛ̀ nɨ'ɨ̀ Bɔ̀azà
t'ídhùnà. Bɔ̀azà nɨ'ɨ̀ Sàlmɔnì t'ídhùnà. Sàlmɔnì nɨ'ɨ̀ Nàsɔnì t'ídhùnà.
33 Nàsɔnì nɨ'ɨ̀ Àmìnàdabhʉ̀ t'ídhùnà. Àmìnàdabhʉ̀ nɨ'ɨ̀ Àdìmɨnì
t'ídhùnà. Àdìmɨnì nɨ'ɨ̀ Arnì t'ídhùnà. Arnì nɨ'ɨ̀ Hɛ̀srɔmì t'ídhùnà. Hɛ̀srɔmì
nɨ'ɨ̀ Pàrezì t'ídhùnà. Pàrezì nɨ'ɨ̀ Yudhà t'ídhùnà.
34 Yudhà nɨ'ɨ̀ Yàkɔbhɔ̀ t'ídhùnà. Yàkɔbhɔ̀ nɨ'ɨ̀ Ìsakà t'ídhùnà. Ìsakà
nɨ'ɨ̀ Àbràhamʉ̀ t'ídhùnà. Àbràhamʉ̀ nɨ'ɨ̀ Tɛrà t'ídhùnà. Tɛrà nɨ'ɨ̀ Nàhorì
t'ídhùnà.
35 Nàhorì nɨ'ɨ̀ Sèrugù t'ídhùnà. Sèrugù nɨ'ɨ̀ Rewù t'ídhùnà. Rewù nɨ'ɨ̀
Pèlegì t'ídhùnà. Pèlegì nɨ'ɨ̀ Èberì t'ídhùnà. Èberì nɨ'ɨ̀ Sɛlà t'ídhùnà.
36 Sɛlà nɨ'ɨ̀ Kàyìnanà t'ídhùnà. Kàyìnanà nɨ'ɨ̀ Àrʉ̀fàsadì t'ídhùnà.
Àrʉ̀fàsadì nɨ'ɨ̀ Semù t'ídhùnà. Semù nɨ'ɨ̀ Nʉwà t'ídhùnà. Nʉwà nɨ'ɨ̀
Làmekì t'ídhùnà.
37 Làmekì nɨ'ɨ̀ Mètùsilà t'ídhùnà. Mètùsilà nɨ'ɨ̀ Ɛ̀nɔkà t'ídhùnà. Ɛ̀nɔkà
nɨ'ɨ̀ Yɛ̀rɛdɛ̀ t'ídhùnà. Yɛ̀rɛdɛ̀ nɨ'ɨ̀ Màhèlelì t'ídhùnà. Màhèlelì nɨ'ɨ̀
Kàyìnanà t'ídhùnà.
38 Kàyìnanà nɨ'ɨ̀ Ɛ̀nɔsà t'ídhùnà. Ɛ̀nɔsà nɨ'ɨ̀ Setì t'ídhùnà. Setì nɨ'ɨ̀ Àdamʉ̀
t'ídhùnà. Àdamʉ̀ nabhɔ̀lɔ̀ nɨ'ɨ̀ Kàgàwà.

4

Pfɔ̀mvɔ rɨ̌ Yɛ̌sù-afí númvǔ dhu
(Ɔpt 3.1-6; Màt 4.1-11; Mrk 1.12-13)

1 Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí nírǎ ndì rɔ́rɔ̀, Yɛ̌sù náadù ndì Yɔ̀rɔ̀danɨ tɔ́ ɨdha-akpà ɔ̀ rɔ̀, ndɨ
Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí ràdʉ̀ ndʉ̀ndà ndàrà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀.
2 Ní ányì, Pfɔ̀mvɔ núumvú kà-afí ɨ̀fɔ kumì ɨdhɔ tí. Kɔ̌kɔ̀rí ɨdhɔ́-yà nʉ́ʉdà
ìnzɨ̀ kà rɔ̀nyʉ̀ atdí dhu mà, àwù ràdʉ̀ kàlʉ atdídɔ̌.
3 Ní ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Pfɔ̀mvɔ náatɨ Yɛ̌sù nɨ̌: «Nyɨ nyapɛ́ ɨ'ɨ̀ Kàgàwà t'ídhùnà
tí, ní ʉ́gèrè pɛ́ wɔ̀rí odu rɔ̀ngò mʉ̀gatì tí.»
4 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Kàgàwà bhà Andítá rǎtɨna: ‹Ɨnzɨ̀
ní mʉ̀gatì kɛ̀lɛ̌ ndɨ ìndrǔ bhà ípìrɔ̌nga ɔ̀dɔ̀ rádʉ̀.›»
5 Pfɔ̀mvɔ náadʉ̀ kàbhʉ ràrà ɔrʉ́ nyʉ́ ndì nángbɛ ngari ɔ̀, ndàdʉ̀ kàbhʉ
ràndà yà adzɨ dɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá tɔ́ pbìrì kɔ́rɔ́ ákɛ̌ kàsʉmì ɔ̌ tí.
6 Kǎdʉ̀ àtɨ̀nà Yɛ̌sù nɨ̌: «Ma mí nyabhʉ̌ nɔnyʉ̀ idzi kɔ́rɔ́ kǎkàrí pbìrì dɔ̌,
nyadʉ̀ àdɨ ɨ pbìrì tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌nga mà, ɔ̀yá ònzì mànà dɔ̌ kɔ́rɔ́. Ka kibho wà
ka idù, ní ma mádʉ̀ kàbhʉ ma mòzè alɛ tɔ̀.
7 Nírɔ̀, nyɨ nyapɛ́ nɔkɔ̀ ɔnzìdú, nyɨfʉ ɨma, ní ma mí kɔ̌kɔ̀rí dhu núbhǒ
kɔ́rɔ́ ɨndʉ̀.»

8 Nɪ́ Yɛ̌sù adʉ̀ ɔtɛ àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Andítá rǎtɨna: ‹Dhu àkǎ nyɨfʉ́
Ádrʉ̀ngbǎlɛ, pbʉ̀kʉ̀ Kàgàwà, nyadʉ̀ kà kɛ̀lɛ̌ nʉ́lɛ atdírɔ̀.›»
9 Tdítdɔ̌, Pfɔ̀mvɔ adʉ̀ Yɛ̌sù àbhʉ ràrà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ràrà àhʉ
Kàgàwà bhà ɨdza tɔ́ mʉ̀narà dɔ̀. Kǎdʉ̀ àtɨ̀nà Yɛ̌sù nɨ̌: «Nyɨ nyapɛ́ ì'ì Kàgàwà
t'ídhùnà tí, nɪ́ ɔ́bɛ̀ nyɨ ɨrɔ́ rɔ̀ nyɨsɨ̌ obvò.
10 Andítá rǎtɨna:
‹Kàgàwà rǎdʉ̀ pbìndà màlàyikà návi rɔ̀dɔ̀ ngbɔ̌nʉ.›
11 Ndirɔ̀, ndɨ Andítá rǎtɨna tdítdɔ̌:
‹Abádhí rɨ̌ nyitdù ɔtsʉ́ya-tsírɔ́,
akyɛ odu abhʉ̀na pfɔ̌nʉ ràvɔ nɨ̌*.›»
12 Nɪ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu Pfɔ̀mvɔ tɔ̀, ndàtɨ: «Kàgàwà bhà Andítá rǎtɨna:
‹Ɨnzá dhu àkǎ nyumvǔ Ádrʉ̀ngbǎlɛ pbʉ̀kʉ̀ Kàgàwà-afí*.›»
13 Nɪ́ Pfɔ̀mvɔ níitdègu Yɛ̌sù-afí númvǔ kɔ́rɔ́ otu ɔ̌, nɪ́ kǎdʉ̀ àrà ɨtsɛ Yɛ̌sù-tɪ́
rɔ̀, ràrà àhʉ ngǎtsi kàsʉmì náaraya ndìbhò dhu ɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ ndɔ̀pɛ̀ ndùdhe dhu ìndrǔ tɔ̀ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ dhu
(Ìsa 61.1-3; Màt 4.12-17; Mrk 1.1-15)

14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù náadù ndì Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀, ɨwà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nírǎ
ndì pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌ rórɔ̀. Nɪ́ kà rɔ̌nzɨna dhu-ɔ̀yɨ́ nʉ́ʉgà ndɨ
kɔ́rɔ́ ndɨ pbìrì ɔ̌.
15 Kǎránà dhu núdhe rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀, kɔ́rɔ́ alɛ
ràdʉ̀ òwu ndì kɛ̀lɛ̌ nífʉ rɔ̌.

Nàzàretì ɔ̌ bhà rɨ̌ 'ùvǒ ɨnzɨ̌ 'a'u tí Yɛ̌sù dhu
(Màt 13.53-58; Mrk 6.1-6)

16 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù náarà Nàzàretì tɔ́ pbanga yà ndɨ nyʉ́ ndɨ ndavì
ɔ̀ná ɔ̀. Nɪ́, sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, kǎtsù unduta-dzà ɔ̀, yà bìlɪ̌ ndì ndarí ɔ̀nzɨna dhu
bhɛ̌yi. Nɪ́, kɨ̌và ndì ndìdè, ndínɨ̌ ndì ndɔzʉ́ tí Kàgàwà bhà Andítá.
17 Nɪ́, ka kadʉ̀ nabì Ìsayà náandí bhǔkù nábhʉ kà-fɔ́. Nɪ́, kǎngbɛ ndɨ
bhǔkù, ndàdʉ̀ ìsɨ̌ yà dhu bhɛ̌yi ka kándɨ̌ dhu ɔ̀ná ngari dɔ̌:
18 «Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌'ì dùdú.
Kǔtri ɨma, ndínɨ̌ ma mʉnɔ tí pbìndà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀.
Kɨ̌vì ɨma, ndínɨ̌ ma mɔvɔ tí imbi ɔ̀ ka kúsǒ alɛ nʉ́kɔ̀lɔ̌ ka kí dhu ɨ alɛ tɔ̀,
madʉ̀ ndùmùndúmú-nyìkpó rɨ̌ ì nʉ́ngbɛ̌ dhu nɔ́vɔ̀ ɨ ndùmùndúmú tɔ̀.
Kɨ̌vì ɨma, ndínɨ̌ ma mʉkɔlɔ tí yà rɔ̀yá ka karávu alɛ, ɨnɔ-kàsʉ̌ ɔ̌ rɔ̀,
19 madʉ̀ ndɨ, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɨ̌ pbìndà ídzìnga návɨ̌ ìndrǔ tɔ̀ ɔ̀ná atɔ
nɔ́vɔ̀ ìndrǔ tɔ̀*.»
20 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ wɔ̀rí Andítá nápbi, ndàdʉ̀ àdunà unduta-dzà
ɔ̌ arí kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ-fɔ ɔ̀, ndàdʉ̀ àdɨ obvò. Nɪ́ wɔ̀ unduta-dzà ɔ̌ ì'ì kɔ́rɔ́ alɛ
náadʉ̀ nyìkpɔ́ya nʉ́dɨ Yɛ̌sù rɔ̌ tí.
21 Nírɔ̀ nɪ́ ndɨ Yɛ̌sù adʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀, ndàtɨ abádhí nɨ̌: «Wɔ̀ nyɨ́ nyìrì ma mɔ́zʉ̀na
rɔ́ Andítá nákǎ wà indo.»
22 Nɪ́ kɔ́rɔ́ alɛ náa'u wɔ̀ Yɛ̌sù rʉ̌nɔna dhu, ɨdhɔ̀ ràdʉ̀ ì ʉ̀kɔ kà-li'ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ
ídzì ɔtɛ níri ì'í rɔ̀. Abádhí ambɛ́nà àtɨ̀nà dɔ̌: «Tí obhó Yɔ̀zɛfʉ̀ t'ídhùnà nyʉ́
wɔ̀?»
23 Nɪ́, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Obhó tí, nyɨ́ nyínè ì'ì nyʉ̌nɔ̀ yàrí mbàyì
idù, nyǎtɨ: ‹Mʉ̀ngangǎ, ɨ́gʉ̌ pɛ́ nyɨ nyɨ-tírɔ̀.› Ndirɔ̀, nyɨ́ nyínè ì'ì nyǎtɨ ɨma

* **4:11 4.11** Zàb 91.11-12 * **4:12 4.12** Tɔ̀r 6.16 * **4:19 4.19** Ìsa 61.1-2

nɨ̌ átɔ̀: ‹Mǎ mírɨ̀ wà Kàpɛ̀rnàwumù tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ nyɨ nyɔ́nzɨ kɔ́rɔ́ dhu. Nírɔ̀, ɔ́nzɨ pɛ́ ɨ dhu átɔ̀ yà fʉ̀kʉ́ kɨgɔ̀ ɔ̌.›»

24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àtìnà: «Ma mí kʉ̀nɔ kpangba fʉ̌kʉ̀, obhó dhu nyʉ́ ní ndɨ: Kàgàwà bhà atdí nabì mà nákɔ̌ ka karí nzɨ̌ mbɛ̌yi yà ndɨ nyʉ́ ka kʉ́gʉ̀ ɔ̀ná pbanga ɔ̌.

25 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Nabì Ɛ̀liyà bhà atɔ ɔ̌, abvo-ayí níi'ì ìnè ibí nyʉ́ Pbàìsràyélí tɔ́ pbìrì ɔ̌. Ndɨ atɔ ɔ̌, igye náadì ìnzɨ̌ ndìkɔ̌ ìbhʉ atɔ dɔ̀ná azà àbɨ̌ nà tí, ádrʉ̀ngbǎ àgǎyì ràdʉ̀ ɨ̀tsì kɔ́rɔ́ ndɨ pbìrì ɔ̌.

26 Ní, Kàgàwà náavì nzá nabì Ɛ̀liyà ràrà kɔ́rɔ́ ɨ abvo-ayí-bvʉ̀. Pbɛ́tʉ̀, kǎdʉ̀ kòvì ràrà pbìndà ní Sìdɔnà tɔ́ pbìrì ɔ̌ Sàrɛ̀patà tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̌ atdí abvo-àyi kɛ̀lɛ̌.

27 Ndɨrɔ̀, Kàgàwà bhà nabì Èlisà bhà atɔ ɔ̌, kíkítálɛ níi'ì ìnè ibí nyʉ́ Pbàìsràyélí tɔ́ pbìrì ɔ̌. Ní, abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ mà rɔ̌ kíkí náagʉ̀ nzá. Pbɛ́tʉ̀, rɔ̀ná kíkí náagʉ̀ ní Sìriyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí alɛ, Nàmanì tí kátɨna kɛ̀lɛ̌*.»

28 Ní, wɔ̀ Yɛ̌sù ʉ̀nɔ̀ dhu ɨ ɨ̀rì rɔ̀, kɔ́rɔ́ wɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ unduta-dzà ɔ̌ ɨ'ì alɛ náakó atdídɔ̌.

29 Ní abádhí adʉ̀ 'ɨvà, 'àdhà Yɛ̌sù, 'ìpfo kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀. Ndɨ dhu-dzidɔ̌ abádhí adʉ̀ ùpo kà nà ndɨ kɨgɔ̀ ka kɔ́sì dɔ̀ná pbìrì dɔ̀-tsirɔ̀ ɔ̀, ndínɨ̌ 'idzì tí ka ròbòlò pbìrì-ɔngɔ̀ rɔ̀, ràrà ɨ̀tsì pbìrì-pfɔ̀ ɔ̀.

30 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ ndàwɨlɨ abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àrà fɨndá dhu nɨ̌.

Yɛ̌sù rɨ̌ nzɛ́rɛ-alafí náarávu rɔ̀ná alɛ nígʉ̌ dhu
(Màt 4.13-16; 8.14-18; Mrk 1.21-39)

31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù náarà Kàpɛ̀rnàwumù tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Ní ányì kǎdì, ndàmbɛ dhu núdhe dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌.

32 Ní kɔ́rɔ́ alɛ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̌, kà rɨ̌ dhu núdhě ádrʉ̀ngbǎlɛ bhɛ̌yi nídhunɨ̌.

33 Ndɨrɔ̀, nzɛ́rɛ-alafí náarávu rɔ̀ná atdí alɛ níi'ì unduta-dzà ɔ̌. Ní, ndɨ alɛ akù àrɨ̌ nyʉ́ tí ndàtɨ:

34 «Áà! Ádhu nyɨ nyòzè mǎ nà Yɛ̌sù, Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ́? Nyɨ nyɨ̀rà tí tsɛ̌ka nyɨ nyɔtdí tí? Ma mʉ̀nɨ wà dhu mbɛ̌yi nyʉ́ nyɨ ràrɨ̌ àdhɨ. Nyɨ ní Kàgàwà bhà Ɛ̀lɨ̌lǎ alɛ.»

35 Ní, Yɛ̌sù náarʉ̀ ɔrʉ́ tʉ̌na nyʉ́ nà wɔ̀ alɛ ɔ̀ rí'ì nzɛ́rɛ-alafí dɔ̌, ndàtɨ: «Ɨ́nɛ̀! Áhʉ̌ wɔ̀ alɛ ɔ̀ rɔ̀!» Ní wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí níibvú wɔ̀ alɛ-ɔ̀nga kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌, ndàdʉ̀ àhʉ kà-ɔ̀ rɔ̀ ɨnzá ndì ndɔ̀nzì atdí nzɛ́rɛ dhu mà kà-rɔ̌ rɔ́rɔ̀.

36 Ní, kɔ́rɔ́ alɛ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̌, 'ádʉ̀ àmbɛ ɔtɛ dɔ̌ nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtɨnà dɔ̌: «Ɨ́ngbà dhu bhɛ̌yi ɔtɛ-tɨdɔ̀ wɔ̀? Wɔ̀ alɛ rɨ̌ dhu nʉ́yǎ nzɛ́rɛ-alafí tɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhɛ̌yi, ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nyʉ́ nà, ɨ nzɛ́rɛ-alafí ràdʉ̀ ùvò ìndrǔ ɔ̀ rɔ̀!»

37 Ní, Yɛ̌sù-ɔ̀yɨ náadʉ̀ ndʉ̀gà kɔ́rɔ́ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌.

Yɛ̌sù rɨ̌ ábhɔ̌ alɛ nígʉ̌ fɨyɔ́ andɨ ɔ̌ rɔ̀ dhu
(Màt 8.14-17; Mrk 1.29-34)

38 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù náahʉ̀ unduta-dzà ɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ àrà Sìmonì bhà ɨdza. Ányì ɨdzá, Sìmonì bhà agʉna-àyi níi'ì atdídɔ̌ kàzʉ ʉ̀tɔ̀ ndɨ ɔ̀na nǎ rɔ́. Ní, ka kadʉ̀ Yɛ̌sù návi, ndínɨ̌ ka nɨgʉ́ tí.

---

* **4:27 4.27** 2Ká 5.1-14

39 Nɨ́, ányɨ̀-dza ndɨ̀ ndòtsù rɔ̀, Yěsù náagú ndɨ̀ aguna-àyi dɔ̌, ndàdʉ̀ ɔ̀rʉ̀ ɔrʉ́ tʉ̌na nyʉ́ nà kàbhà andɨ dɔ̌, ndɨ andɨ ràdʉ̀ ɔ̀gʉ̀. Nɨ́, wɔ̀ aguna-àyi adʉ̀ ndɨ̀và ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́ ndòyè ɔ̀nyʉ̀ ìndrʉ̀ tɔ̀.

40 Adyifɔ̀ rɔ̌tsù rɔ́rɔ̀, yà dhèdhèrɔ̀ andɨ-tɨdɔ̀ nà alɛ nà rɨ́'ɨ̀ ɨdzàya ɔ̀nă kɔ́rɔ́ alɛ, nɨ́iwú ɨ andɨtálɛ nà Yěsù-tɨ'ɔ̀. Nɨ́, Yěsù nʉ́ʉlɨ ɔtsʉ́na ɨ andɨtálɛ dɔ̌, ɨ alɛ ràdʉ̀ ʉ̀gʉ.

41 Nzɛ́rɛ-alafí náadʉ̀ ùvò átɔ̀ ibí andɨtálɛ ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ òwu ùkʉ̌ rɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Nyɨ nɨ́ Kàgàwà t'ídhùnà!» Pbɛ́tʉ̀, Yěsù náaránà ɔ̀rʉ̀ rɔ̌ ɨ nzɛ́rɛ-alafí dɔ̌, ɨ̀nzɨ̌ ndàdʉ̀ abádhí à'ù rɔ̀tɛ̀, ɨwà abádhí nʉ́nɨ ndɨ̀ ràrɨ̌ Krístɔ̀ nɨ́dhunɨ̌!

Yěsù rɨ̌ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ dhu (Màt 4.23; Mrk 1.35-39)

42 Łnga nɨ́itdègu ubho, nɨ́ Yěsù ahʉ̀ Kàpɛ̀rnàwumù tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ àrà atdí ngari lèngèlèngè rɨ́'ɨ̀ ɔ̀. Nɨ́, ihé-yà adʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ ɔ̀mɛ̀ ka. Abádhí nɨ́itdègu owu kɔ̀tù, nɨ́ abádhí adʉ̀ 'ùvo kàrɔ̌ ìnzɨ̌ ara tɨ́ nzínzìya ɔ̌ rɔ̀.

43 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ma ka kivi, ndínɨ̌ ma mʉnɔ tɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbă kamà Kàgàwà bhà idzi tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ kɔ́rɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀nă. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, dhu àkă marà kʉ̀nɔ̀ átɔ̀ ngʉ̌kpà kɨgɔ̀ ɔ̀.»

44 Nɨ́ kădʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndʉ̀nɔ̀ ka Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ unduta-dzà ɔ̀nă.

5

Yěsù rɨ̌ pbìndà ábhàlɨ̌ nɔ́pɛ̀ ndʉ̀nzì dhu (Màt 4.18-22; Mrk 1.16-20; Yùw 1.35-51; 21.1-11)

1 Atdíku, Yěsù idè Gènèzàretì tɔ́ rèrʉ̀-bɨdɔ̌. Nɨ́, ihé-yà adʉ̀ 'àndu ɨ́kyèrɔ̌ nyʉ́ kàtɨ́, ndínɨ̌ ɨ̀ ɨrɨ tɨ́ kà rʉ̌nɔna Kàgàwà bhà Ɔtɛ.

2 Nɨ́, Yěsù ala ɔ́yɔ̌ ibhú rèrʉ̀-bɨdɔ̌. Ɨ ibhú ɔ̀ ɨ̀'ɨ̀ àwěrù náadʉ̀ ìfo, 'àmbɛ fɨ̀yɔ́ ɨ̀bhè-mbɨ̀ nú'o dɔ̌.

3 Nɨ́, Yěsù adʉ̀ ùpo ɨ ibhú nzínzì ɔ̌ atdí ibhú ɔ̀. Ndɨ ibhú nɨ'ɨ̀ Sìmonì bhà ibhú. Nɨ́ kădʉ̀ Sìmonì àvi rɔ̀tʉ̀ ibhu rèrʉ̀-bɨdɔ̌ rɔ̀, ròndrì akɛ ɨdha ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àdɨ ibhú ɔ̀, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùdhe dhu ihé-yà tɔ̀.

4 Nɨ́, Yěsù itdègu ndɨ̀ ndúbhi ùdhenà rɔ̌ dhu nɨ́tɔ, nɨ́ kădʉ̀ àtɨ̀nà Sìmonì nɨ̌: «Ɔ́tʉ̀ ibhú, ròndrì ádzɨ̌ ɨdha rɨ̌'ɨ̀ rɔ́.» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, nyàdʉ̀ nyùpe fʉ̀kʉ́ ɨ̀bhè-mbɨ̀ ɨdha ɔ̀.

5 Nɨ́, Sìmonì adʉ̀ àtɨ̀nà Yěsù nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, mă mɔ̀nzì kasʉ kurà, ɨ̀nzɨ̌ mǎbà atdí dhu mà. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyàvi ka dhu bhěyi, ma mɨ́ kùpě ùpě.»

6 Nɨ́, ɨ̀bhè-mbɨ̀ ɨ ùpe rɔ̀, Sìmonì mà ɔdhɨ́na mànà náadʉ̀ ábhɔ̀ ɨ̀bhè-ɨ́yà nyʉ́ nɔ́tsì, abádhí tɔ́ ɨ̀bhè-mbɨ̀ ràdʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ʉ̀drʉ ɨ ɨ̀bhè à'ɛ ndɨ dhu nɨ̌.

7 Sìmonì mà adʉ̀ ngǎtsi ibhú ɔ̀ ɨ̀'ɨ̀ ɔdhɨ́ya nánzì, rìwʉ̌ dzʉ̀nàya ɔ̀nzì. Nɨ́, ɨ abádhí t'ɔ́dhɨ́ya nɨ́iwú, 'àdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̀ ibhú nɨ́ra ɨ̀bhè nɨ̌. Ɨ ibhú náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'àmbɛ usu dɔ̌ ɨdha ɔ̀, ɨ̀bhè ná'ɛ ɨ atdídɔ̌ ɔ̀yà nɨ́dhunɨ̌.

8 Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ nɨ́itdègu wɔ̀ dhu àlǎ, nɨ́ kădʉ̀ ndɔ̀kɔ̀ ɔtdyʉ̀na dɔ̌ Yěsù-ɔ̀nzɨ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Índrɨ̌ nyɨ ɨtsɛ tɨdú rɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɨma nɨ́ nzɛ́rɛngatálɛ nɨ́dhunɨ̌.»

9 Obhó tɨ́, ɔdɔ nɨ́isí atdídɔ̌ nyʉ́ Sìmonì mà, yà atdíkpá ɨ ɨ́'ɨ̀ mànà kɔ́rɔ́ ɔdhɨ́na mànà ɔ̀ yà abhɔ nyʉ́ ɨ ɔ̀kyè ɨ̀bhè dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

10 Sìmonì t'ɔ́dhɨ́na: Yàkɔbhɔ̀ mà, Yùwanì mànà ɔ̀ ɔdɔ nɨ́isí ndɨ dhu bhěyi tɨ́. Ɨ kà t'ɔ́dhɨ́na nɨ'ɨ̀ Zɛ̀bèdayò bhà inzo. Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà Sìmonì nɨ̌: «Łnzɨ̌ ɔnzɨ ɔdɔ, Sìmonɨ̌! Rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ indo, nyɨ nyóngo ìndrʉ̀ tɔ́ àwěrù tɨ́.»

11 Nírɔ̀ ní ndɨ abádhí náawù fɨyó ibhú nà ɨnga-kpa dɔ̀, ʼàdʉ̀ kórɔ́ fɔyá ɨ̀ʼɨ̀ dhu nʉ́bhà ányɨ̀rɔ̌, ndɨ dhu-dzidɔ̌ ʼàdʉ̀ Yěsù-owù nʉ́ngʉ.

Yěsù rɨ̌ kíkí nà atdí alɛ nígʉ̌ dhu
(Màt 8.1-4; Mrk 1.40-45; Luk 17.12-19)

12 Atdíku, Yěsù níiʼɨ̀ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí kɨgɔ̀ ɔ̀. Ní, kíkí álʉ̌ ngbɔ̌na kɔ́rɔ́ atdí alɛ níitɔ ndɨ̀, ndàdʉ̀ Yěsù nála. Ní kɨ̌ra, ndìtsì ndìbvu Yěsù-ɔ̀nzɨ̌, ndàpbǎ nyìna adzɨkpa nyʉ́ rɔ̌, ndàdʉ̀ ndìtsɔ̀ Yěsù rɔ̌ ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ nyòzè ka nɨ̌, dhu ɔ̀fɔ̀ nga nyɨgʉ̌ ma.»

13 Ní Yěsù agba ɔtsʉ́na, ndàpbàlǎ kàngbɔ̀, ndàdʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Ɨwà ma mòzè ka. Ní ɔ́gʉ̀ nà!» Ní ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí, wɔ̀rí alɛ rɔ̌ kíkí náadʉ̀ ndàwʉ.

14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ Yěsù adʉ̀ dhu ʉ̀ya wɔ̀ alɛ tɔ̀, ndàtɨ: «Àpɛ́ nyʉnɔ wɔ̀ dhu atdí alɛ tɔ̀ màtí. Pbɛ́tʉ̀, árà nyɨtɛ̀ nyɨ nyɔ̀gʉ̀ dhu kùhanì tɔ̀, nyadʉ̀ yà Músà bhà Ʊyátá nʉ́ʉnɔ pɛrɛ̀ nábhʉ Kàgàwà tɔ̀, ndínɨ̌ ɨwà nyɨ nyɔ̀gʉ̀ dhu navì tí kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀.»

15 Wɔ̀ Yěsù ɔ̀nzì dhu-ɔ̀yɨ̌ nʉ́ʉgà ndì atdídɔ̌. Ní, ihé-yà náadʉ̀ àndu Yěsù tí, ndínɨ̌ ì ɨrɨ tí kà rʉ̌nɔna dhu, ndirɔ̀ ndínɨ̌ kɨ̌gʉ́ tí nyʉyatsì rí'ì andɨ.

16 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ́nà àrà ndìvà rɔ̌, ndàrà àdɨ lèngèlèngè rí'ì ngari ɔ̀, ndàdʉ̀ àmbɛ ndìtsɔ̀ dɔ̌ ányì.

Yěsù rɨ̌ ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ nígʉ̌ dhu
(Zàb 103.3; Màt 9.1-8; Mrk 2.1-12)

17 Atdíku Yěsù adì ndàmbɛ dhu núdhe dɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀. Ní, Pbàfàrìsáyó mà, Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà níiwú, ʼòkò Yěsù tí. Abádhí níiwú Gàlìlayà mà Yùdɛyà mànà tɔ́ pbìrì ɔ̌ kɔ́rɔ́ pbanga ɔ̀nǎ rɔ̀, ndirɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ rɔ̀ màtí. Ndirɔ̀, yà Yěsù rɨ̌'ì nà Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ náaránà kàbhʉ rɔ̌ rìgʉ̌ andɨ nà alɛ fɨyó andɨ ɔ̌ rɔ̀.

18 Nírɔ̀ ní ndɨ ìndrʉ̌ níiwú ngbɔ̌na ʉ́vɛ atdí alɛ nà ótdù dɔ̌ ɨ̀ ànɔ̀ rɔ́rɔ̀. Abádhí ambɛ́nà dhu ɔ̀nzì dɔ̌ ɨdza ɨ̀ itsu tí ka, ʼàdʉ̀ ɨ̀linà Yěsù-ɔ̀nzɨ̌.

19 Pbɛ́tʉ̀, abádhí rɨ̌ kìtsʉ̌ tí ányì-dza dhu níiʼɨ̀ ɔbɨ tí, ihé-yà-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní, abádhí núupò kà nà ɨdza dɔ̀, ʼàdʉ̀ ɨdza dɔ̀-tsirɔ̀ nʉ́ngbɛ, ʼìfo wɔ̀ alɛ pbìndà ótdù mànà imbi rɔ̌ ɔ̀ná, ʼàdʉ̀ ɨ̀linà ihé-yà nzínzì ɔ̌ Yěsù-ɔ̀nzɨ̌.

20 Ní, Yěsù itdègu kɔ̀rí alɛ rɨ̌'ì nà aʼuta nálǎ, ní kǎdʉ̀ àtìnà wɔ̀ ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ nɨ̌: «Yà alɛ́, pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga nʉ́bà wà ndì.»

21 Ní, Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànà náadʉ̀ òko ʼàmbɛ ɨnga nírɛ̀ dɔ̌ afíya ɔ̀, ʼàmbɛ àtìnà dɔ̌: «Ádhɨ pbá alɛ wɔ̀ wɔ̀ dhu bhěyi rí dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ nyʉ́ Kàgàwà nɨ̌? Ádhɨ ndɨ ìndrʉ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga nʉ́bà rádʉ̀ ɨnzá ní Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀ nʉ́bà ka rɔ̀?»

22 Ní, Yěsù asʉ̀ abádhí tɔ́ ɨrɛ̀ta, ndàdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyí'ɨ̀ wɔ̀rí ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀ nà afíkʉ ɔ̀ nɨ̌?

23 Ádhu ndɨ ɨsɔ́ rɔ́'ɔ ʉ̀nɔna ka kí rɔ̀? Tí katɨ: ‹Pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga nʉ́bà wà ndì›, ndirɔ̀ tí katɨ: ‹Ɨvà nyɨ, nyubhi?›

24 Pbɛ́tʉ̀ ma mòzè nyʉ̌nɨ dhu ìnè Ìndrʉ̌ tʼídhùnà ràrɨ̌'ì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà yà adzɨ dɔ̌, ndʉ̀bà ìndrʉ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga.» Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ àtìnà wɔ̀ ngbɔ̌na ʉ́vɛ alɛ nɨ̌: «Ma mátɨna ɨnyɨ nɨ̌: ‹Ɨvà nyɨ, nyitdù ɨndʉ́ ótdù, nyadʉ̀ àrà pbʉ̀kʉ̀!›»

25 Ní ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí, wɔ̀rí alɛ níivà ndɨ ndìdè, kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌, ndàdʉ̀ yà ndì ka kànɔ̀nà dɔ̀ná ótdù nídyì, ndàdʉ̀ àrànà pbìndà Kàgàwà nílè rɔ̌ ndɨ ndárà rɔ́rɔ̀.

26 Ní kɔ́rɔ́ alɛ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̌. Abádhí ambɛ́nà Kàgàwà nílè dɔ̌ atdídɔ̌,
ùlè tí ì ùlè ɔdɔ nɨ̌ rɔ́rɔ̀, ʼàdʉ̀ àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Indo mǎ màla dhu ní ɨdhɔ rɨ̌
ìndrʉ̌ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ dhu!»

Yɛ̌sù rɨ̌ Lawì nánzi dhu
(Màt 9.9-13; Mrk 2.13-22)

27 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù ahʉ̀ ɨdza rɔ̀, ndàdʉ̀ pàratà tɔ́ atdí ndɔmbɛ̀, Lawì
tí kátɨna nála pàratà tʼʉ́fɔ́tá tɔ́ bɨ̀rɔ ɔ̌ àdɨ rɔ́. Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨ́rà
owùdu ɔ̌.»

28 Ní Lawì adʉ̀ ndìvà, ndʉ̀bhà kɔ́rɔ́ fɔ́ná ɨ̀ʼì dhu-tsí, ndàdʉ̀ àrà kɔ̌wù ɔ̌.

29 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Lawì adʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ mʉ̀hɛndʉ̀ nɔ́nzì Yɛ̌sù tɔ̀ pbɨ̀ndà
dzá. Ányì-dzá, abádhí níiʼì ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nǎ atdíkpá pàratà tʼʉ́fɔ́tá tɔ́ ibí
pbàndɔ́mbɛ́ mànà, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ mànà.

30 Ní, Pbàfàrìsáyó mà, fɨyɔ́ Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà náambɛ́nà ònu dɔ̌
nzínzìya ɔ̌. Ní, abádhí ivú dhu Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌-tsʉ̌ ʼàtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyí
dhu ɔ̀nyʉ, nyǎdʉ̀ dhu ɔ̀mvʉ̀ atdíkpá pàratà tʼʉ́fɔ́tá tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ mà,
ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛngatálɛ mànà nɨ̌?»

31 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨ̀mbǎ rí'ì andɨ nà alɛ náarí
nzɨ̌ mʉ̀ngangà-atdyú nóho. Pbɛ́tʉ̀ kǎtdyú òho arí ní andɨ nà rí'ì alɛ kɛ̀lɛ̌.

32 Ma mírà nzá ídzì alɛ núnzì. Pbɛ́tʉ̀, ma mírà ùnzìnà ní nzɛ́rɛngatálɛ,
ndínɨ̌ ɨ̀ nʉgèrɛ̀ tí ʼʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga.»

Yɛ̌sù bhà ɨrèta ɔ̀nyʉ̀ tʼɔ́nyʉta-tsʉ̀ tʼʉ́tsɨta dɔ̌
(Màt 9.14-17; Mrk 2.18-22)

33 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pbàfàrìsáyó mà, nzínzìya ɔ̌ Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà
náatɨ Yɛ̌sù nɨ̌: «Bàtizò núbhɔ̌ arí Yùwanì bhà ábhàlɨ̌ mà, fàká ábhàlɨ̌ mànà
náarí ɔ̀nyʉ̀ tʼɔ́nyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsɨ, ʼàdʉ̀ àmbɛ ʼìtsɔ̀ dɔ̌ àpàpì. Pbɛ́tʉ̀, pbʉ̀kʉ̀
ábhàlɨ̌ kɛ̀lɛ̌ náarádʉ̀ òko ʼàmbɛ dhu ɔ̀nyʉ̀ dɔ̌, ʼàdʉ̀ àmbɛ dhu ɔ̀mvʉ̀ dɔ̌.»

34 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyìrɛ̀ tí dhu nyɨ̌ ràrǎdʉ̀
àdhìngbǎ ka kʉ̀ndà nɨ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ ìwʉ̌ alɛ nágo ɔbɨ nɨ̌ ìnzɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ nɔnyʉ tí,
àzèmbè ìnè ɨ̀ ní'ì atdíkpá akpa-tsi mànà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌?

35 Pbɛ́tʉ̀, ɨdhɔ nɨ́iʼɨya ìnè, yà akpa-tsi nívà ka kí abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀ ɔ̀ná.
Ɨ ɨdhɔ ɔ̌ ní ndɨ, abádhí nʉ́ʉtsɨya ɔ̀nyʉ̀ tʼɔ́nyʉta-tsʉ̀.»

36 Yɛ̌sù adʉ̀ yàrí mbólí náwɛ átɔ̀ abádhí tɔ̀. Kǎtɨ: «Ɨ̀nzɨ̌ atdí alɛ mà rǎdʉ̀
kɛ̀lɛ̀mʉ̀ tí ndì ndílɨ̌na dhu nífa mbɛrʉ̀-ɔwʉ́tá ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àpbanà mbɛrʉ̀-
ayí ɔ̌. Kǎpɛ kɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhɛ̌yi, ní rǎdʉ̀ ndɨ mbɛrʉ̀-ɔwʉ́tá nínza ìnzǎ tí.
Ndɨrɔ̀, ndɨ kɛ̀lɛ̀mʉ̀ mà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ɨ̀ àkɔ mbɛrʉ̀-ayí nà.

37 Ndɨrɔ̀, ìnzɨ̌ ka kádʉ̀ dɨvayì-ɔwʉ́tá nʉ́dhɔ andu-ayí ɔ̀, akyɛ ndɨ dɨvayì
níivʉ̀na ɨ andu-ayí ɔ̀, ràdʉ̀ ɨ andu nótrɛ̀, ndɨ dɨvayì ràdʉ̀ ndʉ̀fʉ̀ obvò nɨ̌.

38 Nírɔ̀, dhu ɔ̀fɔ̀ nga kʉdhɔ dɨvayì-ɔwʉ́tá andu-ɔwʉ́tá ɔ̀.

39 Ndɨrɔ̀, ìnzɨ̌ dɨvayì-ayí nɔ̀mvʉ̀ alɛ rǎdʉ̀ ndɔ̀zè ndɔ̀mvʉ̀ dɨvayì-ɔwʉ́tá
tdítdɔ̌, kà rǎdʉ̀ àtɨ̀nà dɨvayì-ayí ràrɨ̌ ndɨ òvòvù nídhunɨ̌.»

6

Yɛ̌sù bhà ɨrèta sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ dɔ̌
(Màt 12.1-14; Mrk 2.23–3.6; Luk 13.10-17; 14.1-6)

1 Atdíku, sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, Yɛ̌sù mà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà náakò ʼàmbɛ owu
dɔ̌ nganʉ̀ tɔ́ ɨnga ɔ̀na nǎ ʉ́dà otu ɔ̌. Ní kàbhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼòwù

otu-igì dɔ̌ rí'ì nganù náfà rɔ̌, 'àdù òwu ìnyìnà rɔ̌ ɔtsʉ́ya-tsírɔ́, 'àdù kpɔ̌na nʉ́ka.
2 Ní, ngúfe Pbàfàrìsáyó náadù dhu ìvu Yěsù bhà ábhàlǐ-tsʉ̌ 'àtì: «Ádhu nyǐ nyí ìnzá àlɛ̌ tó Ʊyátá návi kɔnzì sàbatù-ìdhɔ̀ ɔ̌ dhu nónzì ní?»
3 Ní, Yěsù adù dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtì: «Nyǐ nyàpɛ̀ tí obhó Dàwudì anzì atdíku, àwù nà ì í'ì rɔ̀ná alɛ mànà rɔ̀ dhu nɔ́zù?
4 Àbadhi náatsù Kàgàwà bhà ìdza, ndàdù pɛrɛ̀ tí ka kùbho Kàgàwà tɔ̀ mùgatì núgù ndɔ̀nyù. Kǎdù kùbhà átɔ̀ rɔ̀ná alɛ tɔ̀, àzèmbè àlɛ̌ tó Ʊyátá nóongó àtìnà ndì mùgatì ɔ̀nyù rádù ràrǐ pbàkùhání kɛ̀lɛ̌ vǐya dɔ̌ rɔ̀?»
5 Yěsù adù àtìnà tdítdɔ̀ abádhí nǐ: «Ìndrǔ t'ídhùnà, ní sàbatù-ìdhɔ̀ dɔ̌ ádrùngbǎlɛ.»

Yěsù rǐ ɔtsʉ́na ótsù alɛ nígʉ̌ dhu
(Màt 12.9-14; Mrk 3.1-6)

6 Ngǎtsi níganí sàbatù-ìdhɔ̀ ɔ̌, Yěsù náatsù unduta-dzà ɔ̀, ndàdù ndɔ̀pɛ̀ ndùdhe dhu ìndrǔ tɔ̀. Ní, atdí alɛ, fangà tɔ́ ɔtsʉ́na ótsù níì'ì ányì-dzá.
7 Ní Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànà náambɛ́nà Yěsù nándà dɔ̌ atdyúya nyʉ́ nà, ndínǐ ì ala tí kàrà tí àdù wɔ̀ alɛ nígʉ̌ ìgʉ̌ sàbatù-ìdhɔ̀ ɔ̌. Obhó tí, abádhí azè 'àbà kɔ̀bhù ì ádù dɔ̀ná dhu.
8 Pbɛ́tù, Yěsù nʉ́unì abádhí rǐrɛ̀na dhu. Ní, kǎdù àtìnà wɔ̀ ɔtsʉ́na ótsù alɛ nǐ: «Ívà nyì, nyidè ndɔrɔ́ kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzǐ.» Ní, wɔ̀ alɛ adù ndìvà, ndìdè wɔ̀ Yěsù ìtɛ̀ rɔ́.
9 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adù àtìnà abádhí nǐ: «Ma mí dhu nívǔ tsùkʉ́: àlɛ̌ tó Ʊyátá návi tí àvǐ kɔnzì ídzì dhu mà, ndìrɔ̀ ngǎtsi nǐ kɔnzì nzɛ́rɛ dhu mà ìndrǔ tɔ̀? Ndìrɔ̀, kǎvi tí àvǐ kìgʉ̌ ìndrǔ bhà ípìrɔ̌nga, ndìrɔ̀ ngǎtsi nǐ, kʉbhà ndì alɛ rɔ̀vɛ̀?»
10 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù andà kɔ́rɔ́ kɔ̀rí alɛ dɔ̀ nga, ndàdù àtìnà wɔ̀ ɔtsʉ́na ótsù alɛ nǐ: «Ígba ɔtsʉ́nʉ!» Wɔ̀ alɛ náadù ɔtsʉ́na nígbà: ndì ɔtsʉ́na ràdù ndàto, ndɔ̀gù.
11 Pbɛ́tù, abádhí náakó atdídɔ̀, 'àdù 'ɔ̀pɛ̀ 'àgò ì nzínzìya ɔ̌, àdhu mà àkǎ ì rɔ̀nzì Yěsù-rɔ̌ dhu dɔ̌.

Yěsù rǐ pbìndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà uvitatálɛ nóvò dhu
(Màt 10.1-4; Mrk 3.13-19; Kas 1.13)

12 Atdíku Yěsù núupò pbìrì dɔ̀, ndàrà ndìtsɔ̀. Ní, kǎdì ányì, ndìtsɔ̀ ndì kurà Kàgàwà rɔ̀.
13 Ní ìnga núbho rɔ̀, Yěsù núunzi pbìndà ábhàlǐ, ndàdù atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà alɛ nóvò nzínzìya ɔ̌ rɔ̀. Kǎdù abádhí ɔvɔ̀ nóvò uvitatálɛ tí. Yàrí ní ndì ì alɛ-ɔvɔ̀:
14 Sìmonì, yà Yěsù adù ɔvɔ̀na nɔ́vɔ̀ átɔ̀ Pɛ́tɛrù tí mà, adɔ̀nà Àndɛ̀rɛyà mànà. Yàkɔbhɔ̀ mà Yùwanì nà. Fìlipò mà Bàrtɔ̀lɔ̀mayò nà.
15 Màtayò mà, Tʉ̀masì nà. Yàkɔbhɔ̀, Àlʉ̀fayò t'ídhùnà mà, Sìmonì, yà atdídɔ̀ ndì nugyénà fìyó pbìrì dɔ̌ alɛ mànà.
16 Yudhà, Yàkɔbhɔ̀ t'ídhùnà mà, Yudhà Ìskàrìyɔtà, yà Yěsù nipfo ndàbhʉ ɔ̀mvǔ-fɔ́ mànà.

Yěsù rǐ dhu núdhě, ndàdù àrà andì nà alɛ nígʉ rɔ̌ dhu
(Màt 4.23-25; 5.2-12; Mrk 3.7-13)

17 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù mà, pbìndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà uvitatálɛ mànà náawú pbìrì dɔ̀ rɔ̀, 'ìwǔ ùvò kyèngyɛ̀rù dɔ̌, yà ábhɔ̀ ngʉ̌kpà pbìndà ábhàlǐ

rǐ'ɨ́ rɔ́. Ányɨ̀rɔ̌, ábhɔ̌ ihé-yà níɨ'ɨ́ átɔ̀. Ɨ alɛ níiwú Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, Yɛ̀rùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ádrùngbǎ rɛ̀rù-bɨdɔ̌ arí'ɨ́ kɨgɔ̀, Tirò mà Sìdɔnà nà tí kátɨna ɔ̀ rɔ̀.

18 Abádhí níiwú, ndínɨ̌ ɨ̀ ɨrɨ tí Yɛ̌sù rʉ̌nɔna dhu, ndɨrɔ̀, ndínɨ̌ kɨ̌gʉ́ tí nzínzìya ɔ̌ rí'ɨ́ andɨ nà alɛ. Ní Yɛ̌sù adʉ̀ abádhí nzínzì ɔ̌ nzɛ́rɛ-alafí náarávu rɔ̀yá alɛ nígʉ.

19 Kɔ́rɔ́ alɛ, yà andɨ nà rí'ɨ̀, nóowúnà 'òzè rɔ̌ 'àpbàlǎ Yɛ̌sù-ngbɔ̀. Obhó tí, kà-nyʉtsì rɔ̀ ráhʉ ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ náaránà kɔ́rɔ́ alɛ nígʉ rɔ̌ fɨyɔ́ andɨ ɔ̌ rɔ̀.

Hirò nɔnzɨya alɛ mà, àpbè ɔ̌ okoya alɛ mànà
(Màt 5.1-12)

20 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ pbìndà ábhàlɨ̌ dɔ̀ nga àndà, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà ɨ ábhàlɨ̌ nɨ̌:
«Nyɨ̌ nyɔ̀nzɨ̀ wà hirò yà nǎkʉ̀ tí nyɨ̌ nyí'ɨ́ rɔ̀,
Kàgàwà nɔ́ɔnyʉya idzi dʉ̀kʉ́ nídhunɨ̌.
21 Nyɨ̌ nyɔ̀nzɨ̀ wà hirò yà àwù nà nyɨ̌ nyarí'ɨ́ kòmbí rɔ̀,
nyɨ̌ nyulèya ɔ̀nyʉ̀ nɨ̌ nídhunɨ̌.
Nyɨ̌ nyɔ̀nzɨ̀ wà hirò yà nyɨ̌ nyarí ɔ̀dzɨ kòmbí rɔ̀,
nyɨ̌ nyokoya ʉgbɔ́tá ɔ̌ nídhunɨ̌.
22 Nyɨ̌ nyɔ̀nzɨ̀ wà hirò yà ìndrǔ nɔ́ndrɔ̀ nyɨ̌, 'ádʉ̀ nyɨ̌tu nzínzìya ɔ̌ rɔ̀, 'àdʉ̀ òwu dhu ʉ̀nɔ̀ rɔ̌ nyɨ̌ nɨ̌, ndɨrɔ̀ 'àdʉ̀ òwu nyɔ̌zʉ̀ rɔ̌ nzɛ́rɛ alɛ tí Ìndrǔ t'ídhùnà-okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀.
23 Nyàbhʉ ɨdhɛ̀kʉ rɨ̀ka ndɨ̀, ndɨrɔ̀ nyɔ̀bhɛ̀ nyɨ̌ dhɛ̀dhɛ-okú dɔ̀ rɔ̀, fʉ̀kʉ́ pɛrɛ̀ níi'ɨya ádrùngbǎ nyʉ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nídhunɨ̌. Obhó tí wɔ̀ dhu bhɛ̌yi tí abádhí t'ábáya náavù pbànábí rɔ̌.
24 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyí'ɨ́ àpbè ɔ̌, nyɨ̌ ɔ̀nzìtálɛ tí rɔ̀,
nyɨ̌ nyábà wà nyǎbhʉ̌ rí nyɔ̀nzɨ̀ hirò dhu nídhunɨ̌.
25 Nyɨ̌ nyí'ɨ́ àpbè ɔ̌ yà kòmbí nyɨ̌ nyarí'ɨ́ ɔ̀nyʉ̀ nà abhàbhɔ́ rɔ̀,
nyɨ̌ nyokoya àwù nà nídhunɨ̌.
Nyɨ̌ nyí'ɨ́ àpbè ɔ̌, yà kòmbí nyɨ̌ nyarí òko ʉgbɔ́tá ɔ̌ rɔ̀,
nyɨ̌ nyokoya ɨzʉ ɔ̌, ndɨrɔ̀ nyǎdʉ̀ àmbɛ ɔ̀dzɨ dɔ̌ nídhunɨ̌.
26 Nyɨ̌ nyí'ɨ́ àpbè ɔ̌ yà kɔ́rɔ́ alɛ náarí nyɨ̌lè rɔ̀,
ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, abádhí t'ábhúya níilè tɨ̀tɔ̀ tɔ́ pbànábí nídhunɨ̌*.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu núdhɛ̌ òmvǔ nózè ka kí dhu dɔ̌ dhu
(Màt 5.38-48; 7.12a)

27 «Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ yà nyɨ̌ nyí ma mʉ́nɔna dhu níɨ rɔ̀, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: Nyòzè fʉ̀kʉ́ òmvǔ. Nyɔ̀nzɨ ídzìnga yà nyɨ̌ nɔ́ndrɔ̀ alɛ tɔ̀.
28 Nyàso nyɔ̌fù arí alɛ. Ndɨrɔ̀, nyɨ̀tsɔ̀ nyɨ̌ nyʉ̌dhʉ̌ arí alɛ dɔ̌.
29 Atdí alɛ náapɛ́ atdídhená bɨnʉ-bhu nɔ́pbɨ, ní ágɛ̀rɛ̌ ngǎtsi kà rɔ̀pbɨ̀ átɔ̀. Ndɨrɔ̀, atdí alɛ náapɛ́ pbʉ̀kʉ̀ ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ nídyì, ní àpɛ́ nyúvɔ̌ nyɨ ɨ̀nzɨ̀ kà rìdyì pbʉ̀kʉ̀ sìmisì átɔ̀.
30 Dhu nɔ̀nzì fʉnʉ́ alɛ tɔ̀ dhu àkǎ nyarà ndɨ dhu àbhʉ rɔ̌. Ndɨrɔ̀, atdí alɛ náapɛ́ ɨndʉ́ dhu nídyì, ní dhu àkǎ nzá nyʉdyɔ̌ ka.
31 Ɔ̀nzɨ dhu ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ àdhàdhɨ̀ nyɨ nyózè abádhí rɔ̀nzɨ̀ ka ɨndʉ̀ dhu bhɛ̌yi.

---

* **6:26 6.26** Ìsa 5.22

32 Nyɨ nyapɛ́ yà nyɨ nózè alɛ kɛ̀lɛ̌ nózè, ní nyɨ nyɨ̀rɛ̀ tí nga nyɨ ràrǎdʉ̀ ídzìnga nábà àbà? Nzɛ́rɛngatálɛ mà nózè yà ɨ nózè alɛ átɔ̀!
33 Ndɨrɔ̀ nyɨ nyapɛ́ ídzìnga nónzɨ yà fʉ̌kʉ̀ arí kɔ̀nzɨ alɛ tɔ̀ tí, ní nyɨ nyɨ̀rɛ̀ tí nga nyɨ ràrǎdʉ̀ ídzìnga nábà àbà? Nzɛ́rɛngatálɛ mà náarí dhu ɔ̀nzɨ átɔ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi tí!
34 Nyɨ nyapɛ́ dhu ʉ̀wʉ̌ yà nyɨ nyà'ù ndɨ dhu àdu rádʉ̀ fʉ̌kʉ̀ alɛ tɔ̀ tí, ní nyɨ nyɨ̀rɛ̀ tí nga nyɨ ràrǎdʉ̀ ídzìnga nábà àbà? Nzɛ́rɛngatálɛ mà átɔ̀ náarí dhu ʉ̀wʉ̌wʉ̌ yà fɨ́yɔ̀ rádʉ̀ kàdu alɛ tɔ̀!
35 Pbɛ́tʉ̀ nyɨ, nyòzè fʉ̀kʉ́ òmvʉ̀, nyǎdʉ̀ ídzìnga nónzì fɨ́yɔ̀. Ndɨrɔ̀, nyàdʉ̀ nyʉ̀wʉ dhu ìndrʉ̀ tɔ̀, ɨnzá nyɨ nyɨ̀rɛ̀ nga abádhí rǎdʉ̀na fʉ̌kʉ̀ dhu dɔ̌ rɔ́rɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nyɨ nyabáya ádrʉ̀ngbǎ pɛrɛ̀. Ndɨrɔ̀ Kàgàwà, yà kɔ́ró dhu dɔ̌ arí'ì alɛ náanziya nyɨ pbìndà inzo tí. Obhó tí, kǎrí ídzìnga nónzɨ yà ìnzɨ arí fɨ́yɔ̀ ka kɔ̀nzì dhu tɔ́ ídzìnga nʉ́nɨ̀ alɛ tɔ̀, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ tɔ̀ màtí átɔ̀.
36 Nyàvi fʉ̀kʉ́ ídzìnga ìndrʉ̀ tɔ̀, àdhàdhì Àbakʉ Kàgàwà náarí kàvɨ̀ dhu bhɛ̌yi.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu núdhɛ̌ ìndrʉ̀-ànyǎ t'ítdɨ̀ta dɔ̌ dhu (Màt 7.1-5)

37 «Dhu àkǎ nzá nyʉ̌nɔ̀ ìndrʉ̀-ànyǎ, akyɛ Kàgàwà náaraya ànyǎkʉ ʉ̀nɔ̀ nɨ̌. Dhu àkǎ nzá nyɨ̌tdì anya ìndrʉ̀ dɔ̌, akyɛ Kàgàwà náaraya anya ɨ̀tdì dʉ̀kʉ́ nɨ̌. Dhu àkǎ nyʉ̌bà dhu ìndrʉ̀ tɔ̀, ndínɨ̀ Kàgàwà náadʉ̀ya tí dhu ʉ̀bà fʉ̌kʉ̀.
38 Dhu àkǎ nyǎbhʉ fʉkʉ́ rí'ì dhu ìndrʉ̀ tɔ̀, ndínɨ̀ Kàgàwà adʉ̀ya tí dhu àbhʉ fʉ̌kʉ̀. Ka kɨtrɔ̀ya dhu fʉ̀kʉ́ ísɔ̀wʉ̌ ɔ̀ ídzì mʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɔ̌, ràlè, ròyì ndì, kadʉ̀ òsònà, kape, kadʉ̀ ɨranà mbɛ̌yi nyʉ́. Obhó tí, ka kudhèya dhu fʉ̌kʉ̀ àdhàdhì yà nyɨ nyarí dhu núdhɛ̌ ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ɔ̀ná mʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɔ̌.»
39 Yɛ̌sù adʉ̀ yàrí mbólí ʉ̀nɔ̀ átɔ̀ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Atdí ndùmùndúmú t'ádʉ̀ ngǎtsi ndùmùndúmú nʉ́ndà ʉ̀nda? Ɨnzɨ akɛkpá màtí: abádhí rǎdʉ̀ 'àwà ɔ́yɔ̌ kɔ́ró ibhu ɔ̀.
40 Ɨnzɨ atdí ábhàlɨ̌ bhà ɨrɛ̀ta mà náaróse pbìndà màlimò bhà ɨrɛ̀ta dɔ̀nǎ. Pbɛ́tʉ̀, mbɛ̌yi ka kùdhe dhu fɨ́ndà ábhàlɨ̌ bhà ɨrɛ̀ta rǎdʉ̀ àkǎkǎ pbìndà màlimò bhà ɨrɛ̀ta nà.
41 Ádhu nyɨ nyádʉ̀ nyozè nyala ɔdhìnʉ-nyɨ̀kpó ɔ̀ ɨ̀tsì kɨ̌kɔ̌-ngba kɛ̀lɛ̌, ɨnzɨ nyadʉ̀ nyɨ̀kpɔ́nʉ ɔ̀ ɨ̀tsì itsukpó-tsʉ̀dɔ́-ngba nyʉ́ nínè nɨ̌?
42 Nyɨ nyádʉ̀ àtìnà ɨngbà dhu bhɛ̌yi ɔdhìnʉ nɨ̌: ‹Ɔdhí, ítsè midyi nyɨ̀kpɔ́nʉ ɔ̀ rí'ì kɨ̌kɔ̀,› àzèmbè nyɨ nyongó ì'ì ìnzɨ nyɨ nyí nyɨ̀kpɔ́nʉ ɔ̀ rí'ì itsukpó-tsʉ̀dɔ́-ngba nyʉ́ nínè rɔ́? Ɨnyɨ, ɔyɔyɔ ɨdàna nà alɛ́, ídyì pɛ́ nyɨ̀kpɔ́nʉ ɔ̀ rí'ì itsukpó-tsʉ̀dɔ́-ngba angyi, ndɨrɔ̀ ní ndɨ nyɨ nyádʉ̀ ɔdhìnʉ-nyɨ̀kpó ɔ̀ rí'ì kɨ̌kɔ̀ nídyì nyɨ nyí tí dhu nála mbɛ̌yi.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu núdhɛ̌ itsu nʉ́nɨ̀ ka karí kpɔ̌na rɔ̌ dhu dɔ̌ dhu (Màt 7.16-20; 12.33-35)

43 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà: «Ɨ̀nzɨ ídzì itsu-tɨdɔ̀ rǎdʉ̀ nzɛ́rɛ itsu-kpɔ̌ nɨ́'ɔ. Ndɨrɔ̀, ɨnzɨ nzɛ́rɛ itsu-tɨdɔ̀ rǎdʉ̀ ídzì itsu-kpɔ̌ nɨ́'ɔ.
44 Kɔ́ró itsu-tɨdɔ̀ nʉ́nɨ̀ ka karí kpɔ̌na nyʉ́ rɔ̌. Ɨnzɨ ka kádʉ̀ mùtinì-kpɔ̌ nɔ́pɛ̀ ɨlɛ́ dɔ̌, ndɨrɔ̀ ɨnzɨ ka kádʉ̀ vɨ̌nyò-kpɔ̌ nɔ́pɛ̀ okpèna nà itsu dɔ̌.

45 Ídzì afína nà alɛ náafí ɔ̀ rɔ̀ aráhʉ dhu ní ídzì dhu. Ndɨrɔ̀, nzɛ́rɛ afína nà alɛ náafí ɔ̀ rɔ̀ aráhʉ dhu ní nzɛ́rɛ dhu. Alɛ-tsʉ̀ náarí òrìna dhu ní alɛ-afí rʉ̌bhi ɨrɛ̀nà rɔ̌ atdídɔ̀ dhu.»

Ɔyɔ̌ ɨdza-tɨdɔ̀ tɔ́ mbólí
(Màt 7.24-27)

46 «Ádhu nyɨ̌ nyárí mɨtdɛ̀, nyǎmbɛ àtɨnà dɔ̌: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ! Ádrʉ̀ngbǎlɛ́›, ɨ̀nzɨ̌ nyǎdʉ̀ ma mʉ́nɔna fʉ̌kʉ̀ dhu ɔ̀nzɨ ní?

47 Ma mí pɛ́ tɨdu ɔ̀ ríra alɛ, ndɨ̀rɨ ma mʉ́nɔna dhu, ndàdʉ̀ ndɨ dhu ɔ̀nzɨ̀, ní rǎdʉ̀ ndɔ̀fɔ̀ nà alɛ nítɛ̀ fʉ̌kʉ̀.

48 Ndɨ alɛ níli ndɨ̀ yà pbɨ̀ndà ɨdza napɛ̀ ndɔ̀sɨ alɛ bhɛ̌yi. Kǎgyè pbɨ̀ndà ɨdza-bhu mbɛ̌yi nyʉ́ ndàrà ɨ̀sɨ̌ bhalabhala dɔ̌, ndàdʉ̀ ɨdza-pfɔ̀ nórʉ̀ ndɨ bhalabhala dɔ̌. Ní, igye níkɔ̌, ɨdha rùtʉ̌ nɨ̌ rɔ̀, ɨdha náakpà ndɨ ɨdza-pfɔ̀, ɨ̀nzɨ ngbɔ̀na mà ràdʉ̀ ndàyà, mbɛ̌yi nyʉ́ ka kasɨ ndɨ ɨdza nídhunɨ̌.

49 Pbɛ́tʉ̀, ma mʉ́nɔna dhu níri rí, ɨ̀nzɨ̌ ndàdʉ̀ ndɨ dhu nónzɨ alɛ, níli ndɨ̀ yà adzɨ-vɨ̌ ɔ̌ pbɨ̀ndà ɨdza nasɨ ɨnzá ndɨ ndògyè bhʉ̌na rórɔ̀ alɛ bhɛ̌yi. Igye níkɔ̌, ɨdha rùtʉ̌ nɨ̌ rɔ̀, ɨdha náakpà ndɨ ɨdza-pfɔ̀, ràdʉ̀ ndùgòlò ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí, ràdrù ndɨ̀ atdídɔ̀.»

7

Yɛ̌sù rɨ̌ pbànówí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà kasʉtálɛ nígʉ̌ dhu
(Màt 8.5-13; Yùw 4.46-54)

1 Yɛ̌sù níitdègu yà ndɨ ndúbhi ʉ̀nɔ̀nà rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu t’ʉ́nɔta nítɔ, ní kǎdʉ̀ àrà Kàpɛ̀rnàwumù tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.

2 Ányɨ, Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí mɨya pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà kasʉtálɛ níɨ’ɨ afína rɔ̌ ka kɔ́dɔna rɔ́. Ndɨrɔ̀ ndɨ kasʉtálɛ nɨ’ɨ atdídɔ̀ kɔ̌zè.

3 Ní wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ níitdègu Yɛ̌sù dɔ̌ ka kʉ́nɔna dhu níri, ní kǎvì Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ ngúfe pbàkʉ̀rʉ̌ ròwù Yɛ̌sù nánzì, ndínɨ̌ ɨra tí pbɨ̀ndà kasʉtálɛ nígʉ.

4 Kɔ̌kɔ̀ pbàkʉ̀rʉ̌ náawù ùvò Yɛ̌sù-tɨ’ɔ̀, ’àdʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ɨ̀tsɔ̀ ɨ̀ atdídɔ̀ Yɛ̌sù rɔ̌, ’àtɨ: «Yà mǎ nìvì tɨnʉ ɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ nákǎ wà nyɔnzɨ dzʉ̀nàna.

5 Àbadhi nózè tɨkàdɔ atdídɔ̀. Ndɨrɔ̀, ka ní ndɨ fàká unduta-dzà nábhʉ kɔsɨ̀.»

6 Ní, Yɛ̌sù mà náadʉ̀ òwu atdíkpá kɔ̌kɔ̀ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà. Ní, íkyɛ̀rɔ̌ abádhí òkò wɔ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ɨdza-li’ɔ̀ ɨ̀ owu tí ùvò rórɔ̀, ndɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ náadʉ̀ ɔdhína nóvì ròwù dhu ʉ̀nɔ̀ Yɛ̌sù tɔ̀, ’àtɨ: «Pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ rǎtɨna nyɨ nɨ̌: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nzɨ̌tʉ̌ afínʉ! Ɨnzá ma mɨ̀lɨ ma nyɨ nyádʉ̀ òtsù pbɨ̀ndà ɨdza alɛ bhɛ̌yi.›

7 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ átɔ̀ ní ndɨ, ma màdɨnà ɨ̀nzɨ̌ marà ma-tírɔ̀ tɨnʉ ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, órì atdí dhu kɛ̀lɛ̌, ní pbàkà kasʉtálɛ rǎdʉ̀ ɔ̀gʉ̀ ɔ̀gʉ̀.

8 Ɨma nyʉ́, yà ma mí’ɨ rɔ̀, ma mí’ɨ ìnè dùdu-tsírɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nà. Ndɨrɔ̀, ma mí’ɨ ìnè ma marúvɨ̀na pbànówí nà. Ma mapɛ́ àtɨna atdí mùnowì nɨ̌ ‹Árà!› Ní kà rǎdʉ̀ àrà. Ndɨrɔ̀ ma mapɛ́ àtɨna ngǎtsi nɨ̌ ‹Ɨrà!›, ní ndɨ tsí rǎdʉ̀ ɨ̀rà. Ndɨrɔ̀, ma mapɛ́ àtɨna pbàkà kasʉtálɛ nɨ̌ ‹Ɔnzɨ yà dhu!›, ní kà rǎdʉ̀ kɔ̀nzɨ.»

9 Ní Yɛ̌sù níitdègu wɔ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ nʉ́nɔ̀ dhu ɨ̀rɨ, ní ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̀. Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ ndàgɛrɛ ndàtɨ yà owùna ɔ̌ rúbhi ìwu rɔ̌ ihé-yà nɨ̌: «Ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: ɨnzá ma màpɛ̀ yà dhu bhɛ̌yi a’uta-tɨdɔ̀ nà alɛ nálǎ Pbàìsràyélí tɔ́ pbìrì ɔ̌ màtɨ́.»

10 Kɔ̌kɔ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ nóvìnà Yěsù-tɨ́'ɔ̀ ɔdhína níitdègu 'àdǔ, 'ìwǔ ùvò ɨdza, ní abádhí náatù wɔ̀ andɨ nà ɨ'ìnà kasʉtálɛ ɨwà ɔ̀gʉ̀ rɔ́.

Yěsù rǐ atdí abvo-àyi bhà ɨngba níkyɛ̌ dhu

11 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù náarà Nàyinà tí kátɨna pbanga ɔ̀. Kàbhà ábhàlǐ, ábhɔ̌ ihé-yà mànà náadʉ̀ kʉ̀ndà ányì.
12 Ní, pbanga ɔ̀ kótsù rɔ́ kàrà àhʉ rɔ̀ ní ndɨ, ka kubhínà òwu rɔ̌ atdí abvo nà, ndínǐ ka kowu tí ɔ̀tdʉ̀nà. Ndɨ abvo nɨ'ì atdí tí arí'ì atdí abvo-àyi-fɔ́ ngbángba-abvò. Ndɨ pbanga ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ níí'ì atdíkpá ì ówu ndɨ abvo-àyi mànà kàbhǔlì ɔ̀ rɔ́.
13 Ní ka ndì ndàla rɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù náabà ɨzʉ atdídɔ̌ kàdɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nǐ: «Nzɔ̌dzɨ iyá!»
14 Ní kǎdʉ̀ ìndri ndàlʉ̌ ótdù-ngbɔ̀, ka nànɔ̀ alɛ ràdʉ̀ ìko. Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Mʉ̌lɛ̌-ngbá, ma mátɨna nyɨ nǐ: ívà nyɨ.»
15 Ní wɔ̀ ɔ̀vɔ̀vɛ̀nà alɛ níivà ndì, ndàdɨ sùnátù dɔ̌, ndàdʉ̀ ɔtɛ nɔ́pɛ̀. Ní Yěsù adʉ̀ kàdu ɨ́yànà-fɔ ɔ̀.
16 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ɔdɔ níisí kɔ́rɔ́ alɛ ɔ̀. Ní, abádhí níilè Kàgàwà, 'àdʉ̀ àtɨ̀nà: «Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎ Nabì náhʉ wà àlɛ̌-nzínzì ɔ̌, ndɨrɔ̀ Kàgàwà nírà ɨwà pbìndà alɛ-kʉ̀mbà nónzì.»
17 Wɔ̀ Yěsù ɔ̀nzì dhu-ɔ̀yɨ́ náadʉ̀ àkǎ kɔ́rɔ́ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌, tɨná arí'ì ngʉ̌kpà pbanga mànà.

Bàtizò nubhónà Yùwanì bhà ábhàlǐ ròwù dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌ dhu (Màt 11.2-19)

18 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yùwanì bhà ábhàlǐ náadʉ̀ wɔ̀ Yěsù ɔ̀nzì dhu náwɛ kɔ́rɔ́ fɨyɔ́ màlimò tɔ̀. Ní, Yùwanì náanzi ɔ́yɔ̌ alɛ abádhí nzínzì ɔ̌,
19 ndàdʉ̀ òvìnà ròwù dhu ìvu Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù-tsʉ̌ 'àtɨ: «Nyɨ tí yà mǎ marí ɔ̀dɔna, ndínǐ ɨra tí alɛ? Ndɨrɔ̀ mǎ màkǎ tí mɔ̌dɔ̀ vurò alɛ?»
20 Kɔ̌kɔ̀ Yùwanì nívì alɛ níitdègu ìwu ùvò Yěsù-tɨ'ɔ̀, ní abádhí níivú dhu Yěsù-tsʉ̌ 'àtɨ: «Bàtizò núbhɔ̌ arí Yùwanì nívì mǎ mǐwǔ dhu ìvu tsʉ̀nʉ́, nyɨ ràtɨ́ yà mǎ marí ɔ̀dɔna, ndínǐ ɨra tí alɛ, ndɨrɔ̀ mǎ ràkǎ tí mɔ̌dɔ̀ vurò alɛ?»
21 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí, Yěsù níigʉ́ ibí alɛ nyʉ́ fɨyɔ́ andɨ mà, nzɛ́rɛ arí ɨ̀ ɔ̀nzɨ dhu mànà ɔ̌ rɔ̀. Kǎránà nzɛ́rɛ-alafí nípfo rɔ̌ ìndrǔ ɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ ibí ndùmùndúmú-nyɨ̀kpɔ́ nábhʉ rʉ̀ngbɛ ɨ̀.
22 Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ dhu àdu Yùwanì ìvìnà alɛ tɔ̀, ndàtɨ: «Nyòwu nyàwɛ yà nyɨ̌ nyálǎna dhu mà, yà nyɨ̌ nyírɨna dhu mànà Yùwanì tɔ̀. Kà tɔ̀ nyɨ̌ nyáwɛ̌na dhu ní: ndùmùndúmú-nyɨ̀kpɔ́ ràrɔ̌wu 'ʉ̀ngbɛ rɔ̌, 'àdʉ̀ ɨnga àla. Òtsótsù alɛ ràrɔ̌wu ʉ̀gʉ rɔ̌, 'àdʉ̀ ùbhi mbɛ̌yi. Kíkí nà alɛ ràrɔ̌wu ʉ̀gʉ̌ rɔ̌, ìwǐ ràdʉ̀ òwu ɨnga nírì rɔ̌. Ʉvʉ̌vɛ alɛ ràrɔ̌wu ɨ̀kyɛ rɔ̌, ʉ̀tdʉ̌ ka kʉ̀tdʉ̌ alɛ ràdʉ̀ 'ʉ̀ngbɛ. Ndɨrɔ̀, nǎkʉ̀tálɛ ràrɔ̌wu Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nírì rɔ̌.
23 Hirò nɔnzɨya alɛ ní yà ɨ̀nzɨ̌ rí 'àwà okúdu dɔ̀ rɔ̀ alɛ.»
24 Kɔ̌kɔ̀ Yùwanì ìvìnà alɛ níitdègu 'ɨ̀và 'òwù, ní Yěsù adʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàwɛ dhu ihé-yà tɔ̀ Yùwanì dɔ̌. Kǎpɛ̀ ndɔ̀ngʉ̀ dhu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhɨ nyɨ̌ nyawù àndànà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀? Tí awɛ rǐ ɔ̀nánga nʉ́tdyǎ ízò?
25 Ádhɨ nyʉ́ nyɨ̌ nyawù àndànà? Tí ɔrʉ́ odzìya nà mʉ̀dzarʉ̀ nàfɔ̌ alɛ? Pbɛ́tʉ̀, ɔrʉ́ odzìya nà mʉ̀dzarʉ̀ nʉ̀fɔ̌ alɛ, 'àdʉ̀ òko òɔ̀nzì ɔ̌, nótù nyɨ̌ nyádʉ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá-ɨdzà ɔ̌.

26 Nɨ́ ádhɨ nyʉ́ nyɨ̌ nyawù àndànà olu? Tɨ́ Kàgàwà bhà nabì? Obhó tɨ́,
nyɨ̌ nyawù Kàgàwà bhà nabì nándà. Pbɛ́tʉ̀ ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌, ɨwà kà ròsè
nabì dɔ̀nă màtɨ́.
27 Kŏkú dɔ̀ rɔ̀ nga nɨ́ ndɨ ka kandí dhu katɨ:
‹Kɔ̀nɨ̌ ma mòvì pbàkà mʉ̀kɛ̀ngyɛ̀ angyi ɨndʉ̀,
ndínɨ̌ nyɨ nyʉ́bhi ɔ̀ná otu nɔbhɔlɔ tɨ́*.›
28 Ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌, yà tsìbhálɛ nyʉ́ nʉ́ugʉ yà adzɨ dɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌, Yùwanɨ̀
dɔ̀nă òsè alɛ rɨ̌'ì mbă. Pbɛ́tʉ̀, yà ákɛ̌ alɛ tɨ́ ka kálǎna ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbă
kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌ alɛ, nósè wà Yùwanɨ̀ dɔ̀nă.
29 Yùwanɨ̀ rʉ̌nɔna dhu nɨ́rì kɔ́rɔ́ alɛ, pàratà tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ mànà, náa'u
Kàgàwà ózè ɨ̀ rɔ̀nzì dhu, 'àdʉ̀ bàtizò àlʉ̌ Yùwanɨ̀-fɔ́.
30 Pbɛ́tʉ̀, Pbàfàrìsáyó mà, Ʉyátá tɔ́ màlímó mànà náadhɔ̀ Kàgàwà òzè
'ɔ̀nzì dhu. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí náadʉ̀ nzá 'òzè 'àlʉ̌ bàtizò
Yùwanɨ̀-fɔ́.
31 Yà indo arɨ́ alɛ nyʉ́ núdhe ma mádʉ̀ àdhà bhà rɔ̌? Abádhí nʉ́lɨ ɨ̀ àdhà
bhà bhɛ̌yi?
32 Abádhí nʉ́lɨ ɨ̀ yà pbanga-tsidɔ̌ ɨ̀ nùndu nzónzo bhɛ̌yi. Atdídhená rǎdʉ̀
òwu ɔdhíya núnzì rɔ̌ ìkŭ ɔ̌, 'àtɨ: ‹Mǎ mʉ̀mì mbǎ ɔbɛ́ tɔ́ adyi rʉ̀gɛ̌ ɔ̌ màtɨ́
fʉ̌kʉ̀, nɨ́ nyɨ̌ nyàdʉ̀ nzá ɔ̀bɛ̀. Ndɨrɔ̀, mǎ mʉ̀yʉ̀ mbǎ làngáyí tɔ́ adyi mà fʉ̌kʉ̀,
nɨ́ nyɨ̌ nyàdʉ̀ nzá ɔ̀dzɨ.›
33 Obhó tɨ́, bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀ nɨ́ɨra, ɨ̀nzɨ̌ ndàrà ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ̀ rɔ̌, ɨ̀nzɨ̌
ndàdʉ̀ dhu mà nɔ́mvʉ̀. Nɨ́, nyɨ̌ nyadʉ̀ àtɨ̀nà, nzɛ́rɛ-alafí ràrɨ̌'ì kà-ɔ̀.
34 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, Ìndrǔ t'ídhùnà nɨ́rà, ndàrà dhu ɔ̀nyʉ̀ rɔ̌, ndàdʉ̀ dhu
ɔ̀mvʉ̀. Nɨ́, nyɨ̌ nyarádʉ̀ kàtɨ̀ ɔ̀na óvò alɛ, ndɨrɔ̀ atdídɔ̌ arɨ́ ndɔ̀mvʉ̀ alɛ tɨ́.
Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyarádʉ̀ kàtɨ̀ pàratà tɔ́ pbàndɔ́mbɛ́ mà nzɛ́rɛngatálɛ mànà ɨ̀
nózè alɛ tɨ́.
35 Pbɛ́tʉ̀, dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ obhónga náarɨ́ ndàvɨ̌ kà-nyʉtsì rɔ̀ àhʉ dhu-
otù ɔ̌.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu nʉ́bà nzɛ́rɛnga tɔ́ tsìbhálɛ tɔ̀ dhu
(Màt 26.6-13; Mrk 14.3-9; Yùw 12.1-8)

36 Atdí Mʉ̀fàrìsayò náanzi Yɛ̌sù 'òwù dhu ɔ̀nyʉ̀ mànà pbìndà. Nɨ́, Yɛ̌sù
arà, ndòtsù kàbhà ɨdza, ndàdʉ̀ àdɨ ndàmbɛ dhu ɔ̀nyʉ̀ dɔ̌.
37 Nɨ́ kòmbómbí tɨ́, ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ nzɛ́rɛnga tɔ́ atdí tsìbhálɛ nɨ́ɨrɨ Yɛ̌sù rɨ̌ dhu
ɔ̀nyʉ Mʉ̀fàrìsayò bhà ɨdzá rɔ̀ dhu. Nɨ́ kǎdʉ̀ ɨ̀rà àlʉ̀batrɔ̀ tɨ́ kátɨna odu nɨ̌ ka
kɔ́bhɔ̀lɔ̀ tsúpà nà fɔná Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀. Ndɨ tsúpà ɔ̀ ɨ'ì dhu ní ndrùù rɔ́ngʉ akyɛ.
38 Nɨ́, kɨ̌tsi ìde Yɛ̌sù tɨ́ olù nǎ rɔ̀, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀dzì. Nɨ́ ɔ̀dzɨ ndɨ ndɔ́dzɨ
rɔ́rɔ̀, kǎdʉ̀ ndàgu ndàmbɛ Yɛ̌sù-pfɔ̀-ngbɔ̀ nímɔ dɔ̌ nyìna-dha nɨ̌, ndàdʉ̀
ùndonà dɔ̀na-ká nɨ̌. Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ Yɛ̌sù-pfɔ̀ námbo, ndàdʉ̀ ndrùù rɔ́ngʉ
akyɛ nʉ́dhɔ dɔ̀yá.
39 Nɨ́ wɔ̀ Yɛ̌sù nànzìnà ɔ̀nyʉ̀ tɔ̀ Mʉ̀fàrìsayò níitdègu wɔ̀ dhu nálǎ, náadʉ̀
ndɔ̀pɛ̀ ndàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌ afína ɔ̀: «Yàrɨ́ alɛ ɨ́'ìná gukyè Kàgàwà bhà nabì
nyʉ́ tɨ́, nɨ́ kàmbɛ̀nà pɛ́ wɔ̀ ngbɔ̌na nʉ́lʉ̌ rɨ́ tsìbhálɛ ràrɨ̌ àdhɨ dhu nʉ́nɨ̌.
Kàmbɛ̀nà pɛ́ dhu nʉ́nɨ̌ ɨ́yàdhíyà ràrɨ̌ nzɛ́rɛnga tɔ́ tsìbhálɛ.»
40 Nɨ́, Yɛ̌sù apɛ̀ ɔtɛ ndàtɨ wɔ̀ Mʉ̀fàrìsayò nɨ̌: «Sìmonɨ̌, ma mòzè mʉnɔ̀
atdí dhu ɨndʉ̀.» Nɨ́ Sìmonì adʉ̀ àtɨ̀nà: «Màlimǒ, ʉ́nɔ nà ndɨ dhu.»

* **7:27 7.27** Uvt 23.20; Màl 3.1

41 Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà: «Atdí alɛ náabhʉ̀ fʉ̀rangà ɔ́yɔ̀ alɛ rʉ̀wʉ fɔná: atdí
alɛ tɔ̀ kǎbhʉ̀ imbò mɨyà fʉ̀rangà-kpɔ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi alɛ tɔ̀ kǎbhʉ̀ imbò kumì
fʉ̀rangà-kpɔ̀.
42 Ní ìmbǎ kɔ̀kɔ̀ ɔ́yɔ̀ alɛ rǐ'ì kɔ́rɔ́, wɔ̀ ì ʉwʉ̀ fʉ̀rangà nádʉ̌ ì'í nǐ fangà nà
rɔ̀, wɔ̀ alɛ náadʉ̀ dhu ʉ̀bà ɔ́yɔ̀ kɔ́rɔ́ abádhí tɔ̀, ìnzǐ rʉ̀bho fɨyɔ́ wànzá. Ní,
ádhɨ ndɨ nyɨ nyʉ̀nɨ rɔ̀, kɔ̀kɔ̀ ɔ́yɔ̀ alɛ nzínzì ɔ̀ atdídɔ̀ rádʉ̀ wɔ̀ fʉ̀rangà nʉwʉ̀
fǐndà alɛ nózè?»
43 Sìmonì adʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mʉ̀nɨ rɔ̀, atdídɔ̀ rádʉ̀ wɔ̀ alɛ
òzè alɛ ní yà ábhɔ̀ fʉ̀rangà tɔ́ wànzá ka kʉ̀bà fǐndà alɛ.» Ní, Yěsù adʉ̀ àtìnà
Sìmonì nǐ: «Nyɨ nyʉ̀nɔ̀ wà obhó dhu nyʉ́.»
44 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yěsù adʉ̀ ndàgɛrɛ, ndàndà wɔ̀ tsìbhálɛ, ndàdʉ̀ àtìnà
Sìmonì nǐ: «Nyɨ nyàla tí wà wɔ̀ tsìbhálɛ, Sìmonǐ? Ándà, ma mìtsù pbʉ̀kʉ̀
ɨdza, ní nyɨ nyìbhò nzá alɛ-pfɔ̀ tɔ́ ɨdha mà idù. Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ tsìbhálɛ nú'o
pfɔ̌du nyìna-dha nyʉ́ nǐ, ndàdʉ̀ ngbɔ̀na núndo dɔ̀na-ká nyʉ́ nǐ.
45 Nyɨ nyàmbɔ̀nà nzá ɨma, nyɨ nyí makɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, yà pbʉ̀kʉ̀ ɨdza ma
mìtsùnà rɔ̀, íyàdhíyà rǐ'ì ìnè pfɔ̌du námbo rɔ̌ ndɨ̀ ndárà rɔ́.
46 Nyɨ nyìtdɛ̌nà nzá akyɛ mà dùdu-tsí rɔ́. Pbɛ́tʉ̀, íyàdhíyà nʉ́dhɔ ndrùù
rɔ́ngʉ akyɛ nyʉ́ pfɔ̌du dɔ̌.
47 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mí dhu nɔ́vɔ kpangba ɨndʉ̀. Wɔ̀ tsìbhálɛ
návi ádrʉ̀ngbǎ àzè nyʉ́ idù. Ní, ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mʉ̀bà wà kàbhà
nzɛ́rɛnga kɔ́rɔ́. Pbɛ́tʉ̀, akɛkpá dhu ka kʉ̀bà fǐndà alɛ bhà àzè narí ákɛ̌ kɛ̀lɛ̌
yà fǐndà dhu nʉ̀bà alɛ tɔ̀.»
48 Yěsù adʉ̀ àtìnà wɔ̀ tsìbhálɛ nǐ: «Ma mʉ̀bà wà pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga.»
49 Ní kɔ̀kɔ̀ Yěsù mà rʉ̌bhi dhu ɔ̀nyʉ̀ rɔ̌ mànà alɛ náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'àmbɛ àtìnà
dɔ̌ afíya ɔ̀: «Ǵngbà alɛ-tɨdɔ̀ yà ìndrʉ̌ bhà nzɛ́rɛnga mà nʉ́bà rádʉ̀ ìndrʉ̌
tɔ̀?»
50 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ àtìnà wɔ̀ tsìbhálɛ nǐ: «Pbʉ̀kʉ̀ a'uta nígʉ̌ wà nyɨ. Ní
árà mběyi.»

8

Yěsù-owù ɔ̀ ubhì vèbhálɛ

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yěsù núubhì kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ, ndɨrɔ̀ pbanga ɔ̀nǎ màtí. Kǎránà
Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌, ndàdʉ̀ àrà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà
idzi tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ nɔ́vɔ̀ rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀. Ní, atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà kàbhà ábhàlǐ
mà,
2 yà kǐpfo nzɛ́rɛ-alafí ɔ̀yà rɔ̀, ndɨrɔ̀ yà kǐgʉ́ fɨyɔ́ andɨ ɔ̀ rɔ̀ ngúfe
vèbhálɛ mànà, nóowúnà ùbhi rɔ̌ atdíkpá kà mànà. Yàrí ní ɨ vèbhálɛ-ɔvɔ̀:
Màgàdalà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ Màrɨyà, yà àrʉ̀bhʉ̀ nzɛ́rɛ-alafí Yěsù ipfo ɔ̀nà rɔ̀,
3 Zǎnì, Kʉzà bhà ɨngba-tsánà. Ndɨ Kʉzà nɨ'ì Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà malì nɔdɔ́nà alɛ.
Ndɨrɔ̀ nɨ'ì Sùzanà mà, ibí ngʉ̌kpà vèbhálɛ mànà. Ɨ vèbhálɛ ní yà Yěsù mà
pbìndà ábhàlǐ mànà ní dzʉ̀nà ɔ̀nzì rɔ̌ owúnà fɔyá dhu nǐ vèbhálɛ.

Ɔ̀nyʉ̀-tsè ɔ̀rɛ rí alɛ tɔ́ mbólí
(Màt 13.1-9; Mrk 4.1-9)

4 Atdíku, ìndrʉ̌ níiwú Yěsù-tɨ'ɔ̀ dhèdhèrɔ̀ pbanga ɔ̀nǎ rɔ̀. Ní, ádrʉ̀ngbǎ
ihé-yà náandu ɨ'ì Yěsù-tí. Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ yàrí mbólí náwɛ abádhí tɔ̀,
ndàtɨ:
5 «Atdí alɛ níivà ndì, ndàrà ɔ̀nyʉ̀-tsè nɔ́rɛ̀ pbìndà ɨnga ɔ̀. Ní yà ɔ̀nyʉ̀-tsè
nɔ́rɛ kà rǐ ɨnga ɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̀, atdídhená itse náawà ì ndɨ ɨnga-gìnǎ ʉ́dà

otu ɔ̌, ìndrǔ ràdʉ̀ ɔ̀yánga nótsì pfɔ̌ya nɨ̌. Ndɨrɔ̀, àrɛ̀ adʉ̀ ìwu, ʼùbhǐ ɨ itse otu ɔ̌ rɔ̀.
6 Ngʉ̌kpà-tsí náawà ì ìmbǎ adzɨ rɨ̌ʼì dɔ̀ná abhɔ odu-kɛngɛrɛ dɔ̌. Ní, ɨ tsí nɨ́inga, adyifɔ̀ ràdʉ̀ ìtdyunà, ìmbǎ ɔ̀dɔ̀dʉ̀ adzɨ rɨ̌ʼì abhɔ dɔ̀yá dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
7 Ndɨrɔ̀, ngʉ̌kpà itse náawà ì okpèya nà itsukpó-vɛ́ rɨ̌ʼì ɔ̀nà adzɨ ɔ̌. Ní, ɨ okpèya nà itsu-kpó náadʉ̀ àta, ʼòvì atdíkpá kɔ̀ ìngɨngà ɔ̀nyʉ̀ mànà, ʼàdʉ̀ ɨ òvi róvi ɔ̀nyʉ̀ nʉ́tsì ìnzɨ̌ ràdʉ̀ ɔ̀ʼɔ̀.
8 Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà itse náawà ì ídzì adzɨ ɔ̌. Ní, ɨ tsí nɨ́inga, ʼòvì, ʼàdʉ̀ ɔ̀ʼɔ̀, ngǎtsi ràrà atdí mɨyà itse nɔ́dhì rɔ̌.» Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà ihé-yà nɨ̌ tdítdɔ̌: «Ɨnga tʼírita tɔ́ bɨ̌kʉ nà nyɨ̌ nyapé ì ʼì, ní nyìrɨ nga mbɛ̌yi!»

Ádhu Yɛ̌sù náaránà ɔ̀tɛ rɔ̌ mbólí ɔ̌ nɨ̌?
(Màt 13.10-17; Mrk 4.10-12)

9 Ní wɔ̀rí mbólí ì ìrì dhu-lutìnǎ, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ níivú ndɨ mbólí-tì kà-tsʉ̌.
10 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyʉ́, nyɨ̌ nyʉ́nɨ wà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi-nyʉtsì ndì nórù dhu. Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ka karí kàwɛ̌ mbólí tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌,
ndínɨ̌ abádhí owu tí ɨnga àndà rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ ʼàdʉ̀ atdí dhu mà nála,
ʼàdʉ̀ òwu ɨnga nírì rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ atdí dhu mà ràdʉ̀ dɔ̀ya nálʉ*.»

Yɛ̌sù rɨ̌ ɔ̀nyʉ̀-tsè tɔ́ mbólí-tì náwɛ̌ dhu
(Màt 13.18-23; Mrk 4.13-20)

11 «Yàrí ní ndɨ wɔ̀rí mbólí-tì: Ɔ̀nyʉ̀-tsè ní Kàgàwà bhà Ɔtɛ.
12 Atdídhená alɛ nʉ́lɨ ì yà itse náawà ì ɔ̀ná otu bhɛ̌yi. Kàgàwà bhà ɔtɛ abádhí ìrì rɔ̀, Pfɔ̀mvɔ rǎdʉ̀ ìrà, ndìpfo ndɨ ɔtɛ abádhí-afí ɔ̀ rɔ̀, ìnzɨ̌ abádhí aʼu tí dhu, ʼàdʉ̀ ʉ̀gʉ.
13 Ngʉ̌kpà alɛ nʉ́lɨ ì yà ìmbǎ adzɨ rɨ̌ʼì dɔ̀ná abhɔ odu-kɛngɛrɛ-dɔ bhɛ̌yi. Kàgàwà bhà ɔtɛ ì ìrì rɔ̀, abádhí rɨ̌ kàʼu dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà. Pbɛ́tʉ̀, abádhí rɨ̌ ʼàpbǎ ákɛ̌ kàsʉmì kɛ̀lɛ̌ tí Kàgàwà bhà ɔtɛ rɔ̌, ìnzɨ̌ ʼàdʉ̀ kàbhʉ ɨvɛ́na rɔ̀dì ndì afíya ɔ̀. Ní, alɛ-afí ùmvǔ rí dhu-tɨdɔ̀ nópɛ̀ ndì rɔ̀, abádhí rǎdʉ̀ fɨyó aʼuta nʉ́bhà atdídɔ̌.
14 Okpèna nà itsu-vɛ́ nà adzɨ bhɛ̌yi ì nʉ́lɨ alɛ ní, yà Kàgàwà bhà ɔtɛ nírɨ arí, ìnzɨ̌ yà ì ìrìnà ɔtɛ ràdʉ̀ itse nɔ́dhì. Obhó tí, yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsí tɔ́ ɨrɛ̀ta mà, yà adzɨ dɔ̌ ɔ̀nzì mà, ndɨrɔ̀ yà adzɨ dɔ̌ ka kóko dhu tɔ́ dhɛ̀dhɛ mànà, náarádʉ̀ abádhí-afí nʉ́tsì.
15 Ídzì adzɨ bhɛ̌yi ì nʉ́lɨ alɛ ní, yà Kàgàwà bhà ɔtɛ nírɨ arí atdí afíya nyʉ́ nà, ʼàdʉ̀ ɔ̀dɔ̀nà afíya ɔ̀, ʼàdʉ̀ ʼàpba rɔ̀ná alɛ.»

Tarà tɔ́ mbólí
(Mrk 4.21-25)

16 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Atdí alɛ mà rɨ̌ nzɨ̌ ʼàdʉ̀ tarà nɔ́bì, ndàdʉ̀ àtsì nà ìtǎ-tsì. Ndɨrɔ̀, kà rɨ̌ nzɨ̌ ʼàdʉ̀ kɔ̀bì, ndàdʉ̀ ìlìnà ara-tsì. Pbɛ́tʉ̀, ka kádʉ̀ kɔ̀bì kìlɨ ɔrʉ́, ndínɨ̌ ɨdza rítsù alɛ-nyɨ̌nga nawʉ̀ tí.
17 Kɔ́rɔ́ dhu tsí, yà ùru ì nuru núuvìya ì kpangba. Ndɨrɔ̀, kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ aróko, ní ka kʉnɨya kɔ́rɔ́, ràdʉ̀ ʼùvi kpangba awáwʉ̀ ɔ̀.
18 Nyàndà nga mbɛ̌yi yà fʉ̌kʉ̀ ka kʉ́nɔna dhu nírɨ nyɨ̌ nyárí tí dhu nà. Obhó tí, dhu nà arí ʼì abhɔ alɛ náabáya dhu abhɔ nyʉ́ ròsè. Ndɨrɔ̀, ìmbǎ arí ʼì kà nà alɛ-fɔ́ rɔ̀ ka kakɔ̀ya yà kǎrí ìrɛ̀na ndì ndí ʼì nà dhu tí dhu mà.»

---

* **8:10 8.10** Ìsa 6.9

Yěsù-tsánà mà Yěsù t'ádɔ́na mànà
(Màt 12.46-50; Mrk 3.31-35)

19 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù-tsánà mà, kà t'ádɔ́na mànà níiwú Yěsù rǐ'ì ɨ. Pbɛ́tù, abádhí rǒwu ùvò kà-tɨ́ dhu nɨ́i'ì ɔbɨ tí ihé-yà-okú dɔ̀ rɔ̀.

20 Ní, ka kadù dhu ɔ̀vɔ̀ Yěsù tɔ̀, katɨ: «Ɨ́yànu mà adɔ́nu mànà níkò irí. Ní, abádhí òzè 'àla ngbɔ̌nu.»

21 Pbɛ́tù, Yěsù adù àtìnà yà tɨná ì'ì kɔ́rɔ́ alɛ nǐ: «Ɨ́yàdu mà, adɔ́du mànà nɨ́ yà Kàgàwà bhà Ɔtɛ níɨ arí, 'àdù kùnɔ̀ dhu ɔ̀nzì alɛ.»

Yěsù rǐ àpùpú nábhu̧ rìdè dhu
(Màt 8.18,23-27; Mrk 4.35-41)

22 Atdíku, Yěsù mà, pbìndà ábhàlǐ mànà núupò atdí ibhú ɔ̀. Ní, kǎtɨ abádhí nǐ: «Kàda rɛ̀rù-adzè.» Ní, abádhí adù abhi ɔ̀pɛ̀ 'òwù ányì.

23 Ní ɨdha dɔ̌ ì ówu rɔ́rɔ̀, Yěsù náayì, ɨdhɔ ròdyì ndì. Ní, kòmbómbí tɨ́ àpùpú náapɛ̀ ndòpìlì rɛ̀rù dɔ̌, ɨdha ràdù ndɔ̀pɛ̀ ndòtsù ibhú ɔ̀. Ní, ibhú ɨ'ì ɨ́kyɛ̀rɔ̌ ndínǐ ndì ndabì tí abádhí nà ɨdha ɔ̀.

24 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ ábhàlǐ náandrì Yěsù-tɨ'ɔ̀, 'ìnga ka ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀, 'àdù àtìnà: «Ádrùngbǎlɛ́, Ádrùngbǎlɛ́, àlɛ̌ kìku wà!» Ní, Yěsù nɨ́ivà ndì, ndìsɔ̌ awɛ mà, mùkurà mànà rìkò. Ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, awɛ nɨ́ubhà opilita, ɨdha ràdù ìnɛ̀ bhìì.

25 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ kǎdù àtìnà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Nyǐ nyàpɛ̀ tɨ́ obhó ì'ì a'uta nà?» Ní ɔdɔ nɨ́isɨ́ abádhí ɔ̀, ɨdhɔ ràdù 'ùkɔ. Abádhí ambɛ́nà ɔ̀tɛ dɔ̌ nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Ɨ́ngbà dhu bhěyi alɛ-tɨdɔ̀ yà? Kǎrɔ́tɛ awɛ mà, ɨdha mànà dhu dɔ̌, ràdù tsùná dhu ìrì!»

Yěsù rǐ nzɛ́rɛ-alafí náarɨ́ àvu rɔ̀ná atdí alɛ nígǔ dhu
(Màt 8.28-34; Mrk 5.1-20)

26 Yěsù mà, pbìndà ábhàlǐ mànà náawù ùvò Pbàgɛ̀rasɨ tɔ́ pbìrì ɔ̀. Ndɨ pbìrì nɨ́i'ì Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rù-adzènǎ rɔ̀.

27 Ní, ibhú ɔ̀ rɔ̀ Yěsù ìfò, ndàhu ɨdha-bɨdɔ̀ rɔ̀, kɨgɔ̀ ɔ̌ atdí alɛ nɨ́ira àhu kɔ̀nzǐ. Ndɨ alɛ nɨ'ì ibí nzɛ́rɛ-alafí náarɨ́'ì ɔ̀nà. Ndɨrɔ̀, kǐ'ì mbǎ mbɛrù nà rɔ̀ná ábhɔ̌ ɨdhɔ nyú tɨ́. Kǒngónà nzǐ àdɨ atdí ɨdza ɔ̌ màtɨ́. Pbɛ́tù, kǒngónà àdɨ kàbhǔlì ɔ̀.

28 Ní, Yěsù ndì ndàla rɔ̀, kǎkù, ndàdù ìrà ndìbvu obvò Yěsù-ɔ̀nzǐ. Ndɨrɔ̀, kǎdù dhu ɔ̀vɔ̀ Yěsù tɔ̀ ɔrú-tǔna nyú nà, ndàtɨ: «Hɨ̂ì! Àdhu àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ rǐ'ì Yěsù, yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arɨ́'ì Kàgàwà t'Ídhùnǎ? Ma mìtsɔ̀ ma ìtsɔ̀ tɨ́ nyú rùnú, nzǐ àvǔ rùdú.»

29 Obhó tɨ́, Yěsù adù àdɨ ndàmbɛ dhu núya dɔ̌ wɔ̀ alɛ ɔ̀ rǐ'ì nzɛ́rɛ-alafí tɔ̀, ndínǐ àhu tɨ́ kà ɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, ibí-gùna ndɨ nzɛ́rɛ-alafí ongónà dhu ìvà kà rɔ̌. Ní, ka kongónà àdù ndɨ alɛ nɔ́dɔ̀ àdrà-mbǐ nǐ ka kùtsì rɔ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ sìngà-mbǐ nǐ ka kùtsì pfɔ̌na mà rɔ́rɔ̀. Pbɛ́tù, kǒngónà kɔ̌kɔ̀ ndì ka kùtsì nǐ imbi nátdɨ kɔ́rɔ́. Ndɨrɔ̀, kà'ɔ̀ rǐ'ì nzɛ́rɛ-alafí nóongónà àdù kìdzì ràrà ìmbǎ ìndrǔ arɨ́'ì ɨ nanǎ.

30 Ní, Yěsù níivú dhu wɔ̀ alɛ-tsu̧, ndàtɨ: «Ɔvɔ̀nu nɨ́ àdhɨ?» Ní, kǎdù dhu àdu Yěsù tɔ̀, ndàtɨ: «Ɔvɔ̀du nɨ́ ‹Ihé-yà.›» Obhó tɨ́, ibí nzɛ́rɛ-alafí nyú náatsù kà ɔ̀.

31 Ndɨrɔ̀, ì nzɛ́rɛ-alafí nɨ́itsɔ̀ ì Yěsù rɔ̌, ìnzǐ dhu nuyá tɨ́ fɨ́yɔ̀ 'òwù òyǐ ɔ̀.

32 Wɔ̀ ndɨ kàsumì ɔ̌, àdù tó màhò nɨ́i'ì ìnè ányìrɔ̌ ì ányu pbìrì-ɔngɔ̀ rɔ̌ rɔ́. Ní, kɔ̌kɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí náadù 'ìtsɔ̀ Yěsù rɔ̌, ndínǐ rusà nufà tɨ́ fɨ́yɔ̀, 'òwù òtsù ɨ àdù ɔ̀. Ní, kǎdù ndɨ rusà ùfà abádhí tɔ̀.

33 Kɔ̌kɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí náadʉ̀ ʼʉ̀nyà wɔ̀ ì í'ì ɔ̀nà alɛ ɔ̀ rɔ̀, ʼàdʉ̀ òwu òtsù àdʉ̀
ɔ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ ɨ àdʉ̀ tó màhò náadʉ̀ àdrʉ̌ pbìrì-ɔngɔ̀ rɔ̌ rɔ̀, ʼòwù ʼʉ̀pbà ndɨ
pbìrì-pfɔ̀ ɔ̀ rɨ̌'ì rɛ̀rʉ̀ ɔ̀, tsɛ̌ya rɔ̀tdì ì.

34 Wɔ̀ ndì nɔ̀nzì dhu ì àla rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ àdʉ̀ nʉ́ndà rɔ̌ rʉ̌bhi alɛ náatsè kɔ́rɔ́,
ʼàdʉ̀ ndɨ dhu ɔ̀yɨ̌ nʉ́gà kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà tɔ̀, ndɨrɔ̀ pbanga ɔ̀nǎ màtí.

35 Ìndrʉ̌ náawù wɔ̀ ndì nɔ̀nzì dhu nándà. Ní abádhí adʉ̀ òwu Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀,
ʼàdʉ̀ wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí núvò ɔ̀nà rɔ̀ alɛ nótù kà-tí nyʉ́ àdɨ rɔ̀ná mbɛ̀rʉ̀ mànà,
ndɨrɔ̀ ídzì rɔ̌ rɔ̀ nyʉ́ rɔ́. Ní, ɔdɔ náadʉ̀ ì̀sɨ̌ atdídɔ̌ abádhí ɔ̀.

36 Wɔ̀ ì nɔ̀nzì kɔ́rɔ́ dhu nàla alɛ náawɛ wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí náarí àvu rɔ̀ná alɛ
nógʉ̀ tí dhu kɔ̌kɔ̀ ìwʉ̌ ìwʉ̌ alɛ tɔ̀.

37 Ní Pbàgɛ̀rasɨ̀ tó pbìrì ɔ̌ alɛ kɔ́rɔ́ náadʉ̀ Yɛ̌sù nónzì rɨ̀và ndì fɨ̀rábvʉ̌ rɔ̀,
atdídɔ̌ ì'í ɔdɔ nɔ́nzɨ ní́dhunɨ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ ùpo ibhú ɔ̀, ndàdʉ̀
ndàdu abádhí-bvʉ̀ rɔ̀.

38 Wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí núvònà ɔ̀nà rɔ̀ alɛ ní́itsɔ̀ ndì, ndínɨ̌ ì owu tí atdíkpá
Yɛ̌sù mànà. Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù àdʉ̀ ndùvo ùvɔ̌ tí kàrɔ̌, ndàtɨ:

39 «Ádʉ̌ nyɨ pbʉ̀kʉ̀ nyadʉ̀ Kàgàwà ɔ̀nzì rʉ̀nʉ́ kɔ́rɔ́ dhu náwɛ.» Nírɔ̀ ní
ndɨ wɔ̀ alɛ náadʉ̀ àrà, ndàdʉ̀ àmbɛ Yɛ̌sù ɔ̀nzì fɨ̌ndà dhu náwɛ dɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀
kɨgɔ̀ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌.

Yɛ̌sù rɨ̌ Yàhirò bhà tsìbhíngba mà atdí tsìbhálɛ mànà nígʉ̌ dhu (Màt 9.18-26; Mrk 5.21-43)

40 Yɛ̌sù níitdègu ndàdʉ̌, ndàdà rɛ̀rʉ̀-adzè, ní ányì ihé-yà nyʉ́ náadʉ̀ kàkɔ,
angyangyɨ ì úbhi kɔ̀dɔ̀ rɔ̌ nídhunɨ̌.

41 Ní kombómbí tí, Yàhirò tí kátɨna atdí alɛ ní́ira àhʉ ányì̀rɔ̌. Ka nɨ'ì
Pbàyàhúdí tó unduta-dzà ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ. Ní, kɨ̌bvú ndì Yɛ̌sù-ɔ̀nzɨ̌, ndàdʉ̀
ndìtsɔ̀ kàrɔ̌, ndínɨ̌ ara tí pbìndà.

42 Kɨ̌tsɔ̀ ndì ndɨ dhu bhɛ̌yi, yà atdí tí arí'ì fɔ́ná tsìbhíngba rɨ̌'ì afína rɔ̌ ka
kɔ́dɔna rɔ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Wɔ̀ ndɨ tsìbhíngba ɨ'ì mbɛ̀mbɛ̀ atdí kumì dɔ́nà
ɔ́yɔ̌ nà atɔ nà. Ní, Yàhirò bhà Yɛ̌sù rǎrà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ihé-yà nyʉ́ níibòlò
ì kà-rɔ̌, ʼìpbɔ̌ ka átsɨ̌.

43 Ndɨrɔ̀, atdí tsìbhálɛ, yà vèbhàlɛ tɔ́ ɔgɔ́bhà tɔ́ azu náarí ì̀rà rɔ̀ná, ràrà
àhʉ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà atɔ tí, ní́i'ì ìnè abádhí nzínzì ɔ̌. Ka nɨ'ì ɨwà
fɔ́ná ongyéngá-tsè nɔ́tdì pbàngángá dɔ̀nǎ ndì ndarí ùbhi rɔ́. Pbɛ́tʉ̀, atdí
mʉ̀ngangà mà náadʉ̀ nzá kɨgʉ.

44 Ní, wɔ̀ tsìbhálɛ náawè ndì Yɛ̌sù-dzidɔ̀ nǎ rɔ̀, ndàpbàlǎ kàrɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀-
bɨdɔ̀-ngbɔ̀. Ní ányì̀rɔ̌ rɔ̀ tí wɔ̀ tsìbhálɛ rɔ̌ arí ì̀rà azu náadʉ̀ ìde.

45 Ní, Yɛ̌sù ivú dhu ihé-yà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhɨ ngbɔ̌du nàpbàlǎ?» Ní kɔ́rɔ́ alɛ
adʉ̀ ʼàgò àgò tí. Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ Yɛ̌sù tɔ̀ ndàtɨ: «Hɔ̀kɔ̀ Màlimò,
ihé-yà nyʉ́ ní ndɨ ngbɔ̌nʉ nàkpɔ̀rɔ̀, ʼìpbɔ̌ nyɨ átsɨ̌!»

46 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Ɨwà atdí alɛ nápbàlǎ ngbɔ̌du! Ma mʉ̀nɨ wà
dhu mbɛ̌yi nyʉ́, atdí ɔbɨ ràhʉ wà nyʉdutsì rɔ̀.»

47 Ní, wɔ̀ tsìbhálɛ níitdègu ɨwà Yɛ̌sù nósʉ̀ wɔ̀ ndì ndɔ̀nzì dhu dhu nálǎ,
nɨ̌ kǎdʉ̀ ì̀rà ìvɨ̌ ndì ndívi rɔ́rɔ̀, ndìbvʉ̌ ndì Yɛ̌sù-ɔ̀nzɨ̌: Ní, kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzì rɔ̀,
kǎdʉ̀ Yɛ̌sù rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀-bɨdɔ̀-ngbɔ̀ ndì ndàpbàlǎ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu mà, ndɨrɔ̀
ndì ndɔ̀gʉ̀ ányì̀rɔ̌ rɔ̀ tí dhu mànà dhu náwɛ.

48 Ní Yɛ̌sù ádʉ̀ àtìnà ɨ́yàdhíyà nɨ̌: «Pbà nɨ̌ tsìbhíngbá, ɨwà pbʉ̀kʉ̀ a'uta
nígʉ̌ nyɨ! Ní árà màrʉ̀ngà ɔ̌.»

49 Àzèmbè Yěsù rɔ̌tɛ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, atdí alɛ ní̱ira Pbàyàhúdí tɔ́ undutadzà ɔ̌ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ, Yàhirò tí kátɨna bhà rɔ̀. Ní, kǐtsi àtɨ̀nà ndɨ Yàhirò nǐ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɨvànʉ́-ngba nɔ́vɛ̀ wà! Ní nzǐ àvǎ Màlimò-tsì.»

50 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù níitdègu wɔ̀ Yàhirò tɔ̀ ka kʉ̀nɔ̀ dhu níri, ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà ndɨ Yàhirò nǐ: «Nzǐ ɔnzɨ ɔdɔ! Ɨ'ì a'uta nà tí! Ní pbʉ̀kʉ̀ tsìbhíngba rǒgʉ̀ ɔ̀gʉ̀.»

51 Ní Yàhirò bhà ndì ndàrà àhʉ rɔ̀, Yěsù náa'u nzá atdí alɛ mà rɔ̀tsù ɨdza owùna ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, kǎ'u ní Pɛ́tɛrʉ̀ mà, Yùwanì mà, Yàkɔbhɔ̀ mà, wɔ̀ ngbángba t'ábanà mà, kà-tsánà mànà kɛ̀lɛ̌.

52 Ányɨrɔ̌ ì'ì kɔ́rɔ́ alɛ náambɛ́nà ɔ̀dzɨ dɔ̌, ɨzʉ ràdʉ̀ 'ʉ̀ka atdídɔ̌ wɔ̀ ngbángba bhà ɔvɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Ɨ̀nzǐ nyɔ̀dzɨ, ɨnzá wɔ̀ ngbángba nɔ́vɛ̀! Kɔ̀dhɔ̀ ɔ̀dhɔ̀ tí.»

53 Ní ìndrǔ adʉ̀ Yěsù rʉ̌nɔna dhu ʉ̀gbɔ ʉ̀gbɔ̀ tí, ì ʉ̀nɨ dhu ɨwà wɔ̀ tsìbhíngba rɔ̀vɛ̀ ní̱dhunǐ.

54 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ wɔ̀ tsìbhíngba nálʉ ɔtsʉ́na rɔ̌, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ fǐndà ɔrʉ́ tʉ̌na nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Pbànǐngbá, ívà nyɨ!»

55 Ní, kà-afí náadʉ̀ ìngo, ndàdʉ̀ ndìvà ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí. Ní Yěsù adʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ àvi kabhʉ kà tɔ̀.

56 Ní wɔ̀ tsìbhíngba t'ábanà mà, kà-tsánà mànà nʉ́kɔ ìdhɔ adʉ̀ atdídɔ̌. Ndɨrɔ̀, Yěsù adʉ̀ abádhí nísɔ ìnzǐ wɔ̀ ndì nɔ̀nzì dhu nɔvɔ tí atdí alɛ tɔ̀ màtí.

9

Yěsù rǐ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà pbɨndà ábhàlǐ núvǐ dhu
(Màt 10.5-15; Mrk 6.7-13)

1 Yěsù andu atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà pbìndà ábhàlǐ-tsʉ̀, ndàbhʉ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ fǐyɔ̀. Ndɨ ɔbɨ nɨ'ì kɔ́rɔ́ nzérɛ-alafí nípfo abádhí rǎdʉ̀ nǐ ìndrǔ ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ dhèdhèrɔ̀ andɨ-tɨdɔ̀ nà alɛ nígʉ nǐ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ.

2 Ní, kǔví abádhí rɔ̀wù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ ìndrǔ tɔ̀, 'àdʉ̀ andɨ nà alɛ nígʉ.

3 Kʉ̌yá dhu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Àpɛ́ nyìdyi atdí dhu mà abhi tɔ̀. Àpɛ́ nyùgu mùgǒ mà, bhɔlɔ mà, mʉ̀gatì mà, ndɨrɔ̀ fʉ̀rangà mànà. Ndɨrɔ̀, àpɛ́ nyùgu mbɛrʉ̀ ɔyɔ̌yɔ́.

4 Nyǐ ka kàkɔ ɔ̀ná ɨdza ɔ̌, nyǐ nyowuna òko rɔ̌, ràrà àhʉ ányɨrɔ̌ rɔ̀ nyǐ nyí nyǐvà nyǒwù dhu ɔ̀.

5 Ndɨrɔ̀, ɨnzá ka kàkɔ nyǐ ɔ̀ná kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, nyǐ nyowuna ùvò rɔ̌, nyǎdʉ̀ pfɔ̌kʉ-tsítsírɔ́ àhʉ̀ nɔ́'ɔ̀ ányɨrɔ̌, ndínǐ abádhí tɔ́ afátá nɨtɛ̀ tí abádhí tɔ̀.»

6 Ní kɔ̌kɔ̀ ábhàlǐ ní̱ivà ì 'òwù, ì rùbhi dhèdhèrɔ̀ pbanga ɔ̀na nǎ, 'àmbɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ dɔ̌, 'àdʉ̀ òwu ìndrǔ ní̱gʉ rɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ.

Hɛ̀rɔdɛ̀-dɔ rǐ ndìnzǎ Yěsù rɔ̌nzɨna dhu ɨ̀rɨ ndì ndí rɔ̀ dhu
(Màt 14.1-12; Mrk 6.14-29)

7 Ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ ní̱irɨ Yěsù rɔ̌nzɨna dhu-ɔ̀yǐ. Ní ndɨ dhu adʉ̀ kàdɔ àbhʉ rìnza ndì atdídɔ̌. Atdídhená alɛ nóowúnà àtɨ̀nà rɔ̌, bàtizò ùbho rɔ̌ arúbhi Yùwanì rìngbɛ̀ wà ndì.

8 Ngʉ̌kpà alɛ adʉ́nà òwu àtɨ̀nà rɔ̌, Ɛliyà ràrǐ wɔ̀ ndì nɨtɔ̀. Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpàtsí náadʉ́nà òwu àtɨ̀nà rɔ̌, yà angyí ʉvɛ̀ pbànábí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ ràrǐ wɔ̀ ndì nìngbɛ̀.

9 Pbɛ́tʉ̀, Hɛ̀rɔdɛ̀ adʉ̀ àtìnà: «Ma mávi wà bàtizò ùbho rɔ̌ arúbhi Yùwanì-
dɔ kɔkɛ̀rɛ̀. Nírɔ̀, ádhɨ pbá alɛ nyʉ́ wɔ̀ ma márà ɔ̀nzɨna rí dhu-ɔ̀yɨ̌ nírì rɔ̌?»
Nírɔ̀ ní ndɨ Hɛ̀rɔdɛ̀ adʉ̀ ndòzè ndàla Yěsù.

Yěsù rɨ̌ imbò lʉfʉ̀ alɛ nóngù dhu
(Màt 14.13-21; Mrk 6.30-44; Yùw 6.1-15)

10 Yěsù bhà uvitatálɛ níitdègu ʼàdǔ, ní abádhí adʉ̀ ɨ̀ ɔ̀nzɨ dhu àwɛ Yěsù
tɔ̀ kórɔ́. Ní, Yěsù mà, ɨ́ ábhàlɨ̌ mànà adʉ̀ ùvò atdíkpá, ʼòwù lèngèlèngè rɨ̌ʼɨ̀
ngari ɔ̀, Bɛ̀tɛ̀sàyidà tí kátɨna kɨgɔ̀-tɨʼɔ̀.

11 Pbɛ́tʉ̀ ihé-yà níitdègu abádhí òwù ndɨ ngari ɔ̀ dhu ɨ̀rɨ, ní ihé-yà adʉ̀
òwu ányì átɔ̀. Ní, ányì ɨ̀ òwù ùvò rɔ̀, Yěsù adʉ̀ abádhí àkɔ, ndàdʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pè
ndàwɛ fɨ̌yɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi dɔ̌. Ndirɔ̀, kǎdʉ̀
ɨ̀ nòzè ndɨ̀gʉ̌ ɨ̀ alɛ nígʉ́ átɔ̀.

12 Ní ɨnga níitdègu ndɔ̀pè ndàtɨ, ní Yěsù bhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ìwu kà-tɨʼɔ̀.
Ní abádhí adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀, ʼàtɨ: «Ɨrɔ́ àlɛ̌ kí'ɨ̀ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀. Ní, óvì ihé-yà ròwù
kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ rí'ɨ pbanga mà, ɨnga òbhì ka karí ɔ̀yá ngari mànà ɔ̀nǎ. Ányì
nga ní ndɨ abádhí rɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ mà, ɨdhɔ tó ngari mànà dhu nábà nɨ̌.»

13 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyàbhʉ ɔ̀nyʉ̀ abádhí tɔ̀ nyɨ̌-tírɔ̀!»
Ní, ábhàlɨ̌ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ʼàtɨ: «Mǎ mí imbò mʉ̀gatì mà ɔ́yɔ̀ ɨ̀bhɛ̀ kèlɛ̌
mànà nà. Ní, nyɨ nyòzè tí mǒwù ɔ̀nyʉ̀ ùdzi mǎ-tírɔ̀ kɔ̌kɔ̀ alɛ́-yà tɔ̀ kórɔ́!»

14 Ányìrɔ̌ kpabhálɛ ɨ'ɨ mbɛ̀mbɛ̀ imbò lʉfʉ̀ tí. Ní, Yěsù adʉ̀ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌
àvi ràbhʉ kɔ̌kɔ̀ alɛ, ròkò obvò, imbìmbó kumì rɔ̀ tsʉ̀na tí.

15 Ɨ ábhàlɨ̌ adʉ̀ dhu ɔ̀nzì ndɨ dhu bhěyi tí, ʼàbhʉ kórɔ́ alɛ ròkò obvò.

16 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù ugu kɔ̌kɔ̀ imbò mʉ̀gatì mà, ɔ́yɔ̀ ɨ̀bhɛ̀ mànà, ndʉ̀lʉ̌
fɔná. Ní, kǎdʉ̀ ɔrʉ̀-akpà-ɔ̀nga àndà, ndàdʉ̀ wɔ̀rí ɔ̀nyʉ̀ náso. Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀
mʉ̀gatì-ɔ̌nga nʉ́kɔ, ndùbho pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌-fɔ́, ndínɨ̌ abádhí nʉ́ʉndɔ tí ihé-
yà tɔ̀.

17 Ní, kórɔ́ alɛ náadʉ̀ dhu ɔ̀nyʉ̀ ʼùlè nɨ̌. Yěsù bhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ɔ̀dɔ̀dì
mʉ̀gatì-go mà, ɨ̀bhɛ̀-go mànà-tsʉ̀ núndu, ʼàdʉ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà sɛ̌ngɛ̀
níra nɨ̌.

Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ Yěsù nátɨ Kàgàwà bhà Krístɔ̀ tí dhu
(Màt 16.13-19; Mrk 8.27-30; Yùw 6.66-71)

18 Atdíku, Yěsù núubhínà ndɨtsɔ̀ rɔ̌ atdírɔ̀, ìnè pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ rɨ̌ʼɨ̀ tɨná
rɔ́rɔ̀. Ní, kɨ̌vú dhu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Yà ìndrǔ rɔ̌tɛ dùdú rɔ̀, abádhí
náaróngo àtɨ̀nà ma ràrɨ̌ àdhɨ?»

19 Ní abádhí náadù ɔtɛ kà tɔ̀ ʼàtɨ: «Atdídhená alɛ náarátɨna nyɨ ràrɨ̌
yà bàtizò nubhónà Yùwanì. Ngʉ̌kpà alɛ náarátɨna nyɨ ràrɨ̌ Ɛ̌lɨyà. Ndirɔ̀,
ngʉ̌kpà alɛ-tsí náarádʉ̀ àtɨ̀nà nyɨ ràrɨ̌ angyí ʉvɛ̀ pbànábí nzínzì ɔ̌ rɔ̀ ndɨ̀
níngbɛ̀ atdí alɛ.»

20 Ní, kǎdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Olu, nyɨ̌ nyʉ́, nyɨ̌ nyarátɨna ma
ràrɨ̌ àdhɨ?» Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu, ndàtɨ: «Nyɨ ní Kàgàwà bhà Krístɔ̀.»

Yěsù rɨ̌ ndɨ̀ ndɔvɛ́ya kɔtdʉ̀ ndì, ndàdʉ̀ ndɨ̀ngbɛ̀ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 16.20-28)

21 Yěsù adʉ̀ abádhí nísɔ ɔbɨ nyʉ́ nà ɨ̀nzɨ̌ ndɨ dhu nʉnɔ tí atdí alɛ tɔ̀ màtí.

22 Kadʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌ tdítdɔ̌: «Dhu àkǎ Ìndrǔ t'ídhùnà ràbà
àpbɛ̀ atdídɔ̌. Pbanga ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mà, pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Ʉyátá
tɔ́ màlímó mànà dhu nɔ́ɔdhɔya ka. Ka kohoya ka, kadʉ̀ ɔ̀tdʉ̀nà. Ndirɔ̀,
ɨ̀bhʉ ɨdhɔ ɔ̌, kǎdʉ̀ya ndɨ̀ngbɛ̀.»

Yɛ̌sù-owù nɩ́ngʉ̌ ka kɩ́ tɩ́ dhu
(Mrk 8.30–9.1)

23 Tdɩ́tdɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà ányìrɔ̌ ì'ì kórɔ́ alɛ nɩ̌: «Ndɩ̀ nòzè ndùbhi owùdu ɔ̌ alɛ nákǎ ndàdzo rɔ̀ná rɔ̀, ndàdʉ̀ ndà'ù ndànɔ̀ pbìndà mʉ̀sàlabhà kórɔ́ kàsʉmì ɔ̌, ndàdʉ̀ owùdu nɩ́ngʉ.

24 Pbìndà ípìrɔ̌nga nòzè ndɔ̀dɔ̀ fɩ̌ndà alɛ níiwíya ka. Pbɛ́tʉ̀, okúdu dɔ̀ rɔ̀ rɩ́ pbìndà ípìrɔ̌nga níwɩ̀ alɛ, nɩ́ɩgʉ́ya ka.

25 Ìndrʉ̌ rɩ̌ yà adzɩ ɔ̌ kórɔ́ ònzì nábà, pbìndà ípìrɔ̌nga ràdʉ̀ ndɩ̀nza, ngǎtsi nɩ̌ ndɩ̀ nyʉ́ ndàdʉ̀ àwɩ̀ dhu tɔ́ ídzìnga nɩ́ àdhu?

26 Ìndrʉ̌-nyì náapɛ́ ìwʉ okúdu dɔ̀ rɔ̀, ndɩrɔ̀ pbàkà ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ màtɩ́, nɩ́ Ìndrʉ̌ t'ídhùnà-nyì nɩ́ɩwʉya átɔ̀ kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀ ndɩ̀ ndítsi ìrà pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ mà Àbanà bhà awáwʉ̀ mà ndɩrɔ̀ ìlɩ̌lǎ màlàyíká tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ mànà ɔ̌ nínganɩ́.

27 Ma mɩ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ngʉ̌kpà alɛ, yà ɩrɔ́ rɩ̌'ì alɛ nzínzì ɔ̌, nʉ́ʉvɛ̀ya nzɩ̌ ɩnzá ì àla Kàgàwà rɩ̌ idzi nɔ́nyʉ ìndrʉ̌ dɔ̌ dhu rɔ́rɔ̀.»

Yɛ̌sù-wɔ̀yɔ̌ rɩ̌ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ dhu
(Màt 17.1-9; Mrk 9.2-10)

28 Mbɛ̀mbɛ̀ àrʉ̀ ɩdhɔ dzidɔ̌, wɔ̀ dhu ndì ndɔ́tɛ̀ rɔ́rɔ̀, Yɛ̌sù náanzi Pɛ́tɛrʉ̀ mà, Yùwanì mà, Yàkɔbhɔ̀ mànà, 'àdʉ̀ ùpo nà pbìrì dɔ̀, ndɩ́nɩ̌ ì ɩtsɔ̀ tɩ́ ì.

29 Nɩ́, Yɛ̌sù rɩ̌ ndìtsɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kà-nyì-wɔ̀yɔ̌ nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ ndì, kà-rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ ràdʉ̀ ɔ̀wʉ, ndàmbɛ ʉ̀mbɩlɩ dɔ̌ alɛ-nyìkpɔ́ nóho rɩ́ dhu bhɛ̌yi.

30 Nɩ́ ányìrɔ̌, ɔ́yɔ̌ alɛ nʉ́ʉtɔ ì, 'àmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ Yɛ̌sù mànà. Ɨ alɛ nɩ'ì Músà mà Ɛlɩyà nà.

31 Nɩ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̌ ì ʉ̀tɔ̀ ì rɔ̀, abádhí náambɛ́nà ɔ̀tɛ dɔ̌ Yèrùsàlɛmà Yɛ̌sù rǎrà pbìndà kasʉ nʉ́tsà nɩ̌ abhi dɔ̌.

32 Pɛ́tɛrʉ̀ mà, ɔdhína mànà nɩ́ɩ'ì ɩwà ɩdhɔ nʉ́dà nà atdídɔ̌ rɔ́. Nɩ́, ɩdhɔ ɔ̀ rɔ̀ ì ìvà ì rɔ̀, abádhí náala Yɛ̌sù bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀, kɔ̌kɔ̀ tɩ̀ná ìkò ɔ́yɔ̌ alɛ mànà.

33 Nɩ́, kɔ̌kɔ̀rɩ́ alɛ rɩ̌ Yɛ̌sù nʉ́bha ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ náadʉ̀ àtìnà Yɛ̌sù nɩ̌: «Màlimɔ̌, dhu ɔ̀fɔ̀ nga àlɛ̌ rɔ̀kò ɩrɔ́. Kʉ̀dɩ̌ ìbhʉ hɛmɛ̌-dzà, atdí ɩndʉ̀, ngǎtsi Músà tɔ̀, ndɩrɔ̀ ngǎtsi Ɛlɩyà tɔ̀.» (Pɛ́tɛrʉ̀ nʉ́ʉnɩ ɩnzá àdhu mà nʉ́nɔ ndì ndí dhu.)

34 Wɔ̀ dhu nɔ́tɛ kà rɩ̌ rɔ́rɔ̀ nɩ́ ndɩ, ádrʉ̀ngbǎ àpbù níibvú ndì, ndàtsì abádhí sɩsìna nɩ̌. Nɩ́ ɔdɔ nɩ́ísɩ́ Yɛ̌sù bhà ábhàlɩ̌ ɔ̀, wɔ̀ àpbù rɩ̌ ndàtsì dɔ̀yá dhu ì àla rɔ̀.

35 Wɔ̀ àpbù ɔ̀ rɔ̀, atdí alɛ-tù nɩ́ɩrɩ ndì, ndàtɩ: «Yàrɩ́ nɩ́ Idhùdu, idù ma mɔ́pì alɛ. Nɩ́, nyìrɩ kà-tsʉ̌ dhu.»

36 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù náadʉ̀ ndòtù atdírɔ̀ tɩ́ ányìrɔ̌. Kàbhà ábhàlɩ̌ náadʉ̀ wɔ̀ ì àla dhu nɔ́dɔ̀ afíya ɔ̀ tɩ́, ìnzɩ̌ àdʉ̀ atdí dhu mà nʉ́nɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀.

Yɛ̌sù rɩ́ nzɛ́rɛ-alafí náarávu rɔ̀ná ngbángba nɩ́gʉ̌ dhu
(Màt 17.14-21; Mrk 9.14-29)

37 Tsútsǎ nínganɩ́, Yɛ̌sù mà, kɔ̌kɔ̀ ìbhʉ pbìndà ábhàlɩ̌ mànà náawú pbìrì dɔ̀ rɔ̀. Nɩ́, ihé-yà náadʉ̀ ìwu Yɛ̌sù tɩ́ ɔ̀.

38 Nɩ́, ɩ ihé-yà nzínzì ɔ̌ atdí alɛ náavɔ̀ dhu ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà Yɛ̌sù tɔ̀, ndàtɩ: «Màlimɔ̌, ma mìtsɔ̀ mà ìtsɔ̀ tɩ́ nyʉ́ rʉ̀nʉ́, ágèrɛ̌ pɛ́ nyɩ nyàndà idhùdu. Obhó tɩ́ àbadhi arɩ́'ì atdírɔ̀ tɩ́ fudú.

39 Nzɛ́rɛ-alafí òtsù kà ɔ̀ rɔ̀, nɩ́ ányìrɔ̌ rɔ̀ tɩ́ kǎrókù, ndɩ nzɛ́rɛ-alafí ràdʉ̀ ɔ̀nánga nɩ́yà ɔbɩ nyʉ́ nà, ɩsɔ́-yà ràdʉ̀ ndùpbò liná. Ndɩ nzɛ́rɛ-alafí náarɩ́

àrà kʉ̀bhà pbǎ ngbɔ́rɔ́ rɔ̀, ɨwà ndɨ̀ ndàbhʉ ka rìngyɛ̌ ndɨ̀, ndʉ̀vɛ̌ kpàna atdídɔ̌ nyʉ́ rɔ́rɔ̀.
40 Ní, ma mìtsɔ̀ ma pbʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ̌ rɔ̌, ndínɨ̌ wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí nipfo tí kà ɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, abádhí àdʉ̀ nzá kà-lɛ̀mà ɔ̀nzɨ̀.»
41 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà: «Hàkà! Nyɨ̌ indo arí'ì alɛ tí rɔ̀, nyɨ̌ ní ìmbǎ arí'ì a'uta nà alɛ! Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ ní nzɛ́rɛ alɛ! Àlɛ̌ kokoya atdíkpá nyɨ̌ mànà ìfe kàsʉmì tí? Ndɨrɔ̀, ma mondúya fʉ̀kʉ́ dhu-dzi ràrà àhʉ ìfe ɨdhɔ tí?» Nírɔ̀ ní ndɨ Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà wɔ̀ ngbángba t'ábanà nɨ̌: «Ɨ́rà ndɨ idhùnʉ nà ɨrɔ́!»
42 Ní, Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀ ndɨ ngbángba rɔ̌ndri ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, nzɛ́rɛ-alafí níibvú kà-ɔ̌nga obvò, ndàdʉ̀ kà-ɔ̌nga níyà ɔbɨ nyʉ́ nà. Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù náadʉ̀ ɔ̀rʉ̀ wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí dɔ̌, wɔ̀ ngbángba ràdʉ̀ ɔ̀gʉ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndɨ ngbángba nádu àbanà-fɔ ɔ̀.
43 Ní, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ ʉrɔ́ ɨ'ì kɔ́rɔ́ alɛ atdídɔ̌, Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ ì àla rɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ ndɨ̀ ndɔ́vɛ̀, kɔtdʉ̀ ndɨ̀, ndàdʉ̀ ndìngbɛ̀ dhu nɔ́vɔ tdítdɔ̌ dhu (Màt 17.22-23; Mrk 9.30-32)

Òko ìndrʉ̌ òko ɨdhɔ rɨ̌ 'ʉ̀kɔ̌ Yɛ̌sù ɔ̀nzì dhu dɔ̌ rɔ́rɔ̀, ní kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ pbìndà ábhàlɨ̌ tɔ̀.
44 Kǎtí: «Nyʉ̀dɨ̌ bɨ̌kʉ nyɨ̌rì yà fʉ̀kʉ̀ ma mʉ́nɔna ɔtɛ mbɛ̌yi: Obhó tí, ka kí Ìndrʉ̌ t'ídhùnà nípfɔ̌ kabhʉ ìndrʉ̌-yà-fɔ́.»
45 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ ɔtɛ náadʉ̀ nzá abádhí-dɔ àlʉ. Obhó tí, ndɨ ɔtɛ-tì náarù ndɨ̀ òru tí abádhí rɔ̌ ìnzɨ̌ abádhí ʉni tí. Ndɨrɔ̀, abádhí adʉ̀ Yɛ̌sù-tsʉ̌ ì'í ndɨ ɔtɛ-tì nívʉ̌ dhu-ɔdɔ̀ nɔ́nzì ɔ̀nzì tí.

Ádrʉ̀ngbǎlɛ nyʉ́ rɔ̀sè ní àdhɨ (Màt 18.1-5; Mrk 9.33-37)

46 Ɨ ábhàlɨ̌ náadʉ̀ 'ɔ̀pè 'àgò ì nzínzìya ɔ̌. Abádhí ambɛ́nà dhu ɔ̀ngʉ̀ dɔ̌ tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ nyʉ́ rɔ̀sè ní ádhɨ?»
47 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù nʉ́ʉnɨ abádhí tɔ́ ɨrɛ̀ta angyangyɨ. Ní, kǎdʉ̀ ákɛ̌ ngbángba nídyì ndìlɨ rìdè tɨná nyʉ́,
48 ndàdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ pbìndà ábhàlɨ̌ tɔ̀, ndàtɨ: «Yàrí ngbángba nàkɔ ɔvɔ̀du rɔ̌ alɛ nákɔ wà ma. Ndɨrɔ̀, ɨma nàkɔ alɛ nákɔ wà yà ɨma nívì alɛ. Obhó tí, nzínzìkʉ ɔ̌ kɔ́rɔ́, ákɛ̌ alɛ tí rɨ̌'ì alɛ ní ndɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ.»

Ɨnzɨ̌ ndɨ alɛ náapɛ́ ì'ì àlɛ̌ tɔ́ òmvʉ̌ tí, ní ndɨ alɛ ní àlɛ̌ nzínzì ɔ̀ alɛ (Mrk 9.38-41)

49 Yùwanì adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ Yɛ̌sù tɔ̀, ndàtɨ: «Màlimɔ̌, mǎ màla atdí alɛ ɔvɔ̀nʉ rɔ̌ rɨ̌ nzɛ́rɛ-alafí nípfɔ̌ ìndrʉ̌ ɔ̀ rɔ̀ rɔ́. Ní mǎ mìsɔ̌ ka ìnzɨ̌ kǎrí ùbhi atdíkpá mǎ mànà owùnʉ ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.»
50 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨ̀nzɨ̌ nyìsɔ̌ ndɨ dhu kà tɔ̀. Obhó tí, ìnzɨ̌ ndɨ alɛ náapɛ́ ì'ì àlɛ̌ tɔ́ òmvʉ̌ tí, ní ndɨ alɛ ní àlɛ̌ nzínzì ɔ̀ alɛ.»

Sàmàrɨyà ɔ̌ bhà rɨ̌ 'ùvʉ̌ ìnzɨ̌ 'àkɔ Yɛ̌sù dhu

51 Yɛ̌sù rɔ̌dzì yà adzì ɔ̌ rɔ̀, ndàrà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ ní́ɨ'ì ɨwà ndɨ ndìndù ndɨ̀ rɔ́. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎká ndàrà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.
52 Ní, kǎdʉ̀ pbìndà mʉ̀kɛ̀ngyɛ̀ nóvì ròwù angyi fíndà. Ní ɨ alɛ uvò 'òwù, 'òwù òtsù Pbàsàmàrɨ́yá tɔ́ atdí pbanga ɔ̀, ndínɨ̌ ɨ ɔbhɔlɔ tí kàkɔ̌ ka kí tí dhu.

53 Pbɛ́tʉ̀, ndɨ pbanga ɔ̌ bhà adʉ̀ nzá Yɛ̌sù àkɔ fɨrábvʉ̌, Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀
ɔ̀ kà rǎrà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
54 Nɨ́, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌, Yàkɔbhɔ̀ mà Yùwanì mànà níitdègu wɔ̀ dhu àlǎ,
nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ Yɛ̌sù tɔ̀, ʼàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ nyòzè tɨ́ wà mɔ̌nzì
kàzʉ rìfò ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, rɔ̀tdɨ kɔ̌kɔ̀ alɛ-tsè?»
55 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ ndàgɛrɛ ndàndà abádhí dɔ̀ nga, ndàdʉ̀ ɔ̀rʉ̀ abádhí
dɔ̌.
56 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà náadʉ̀ ùvò, ʼòwù ngǎtsi
pbanga ɔ̀.

Yɛ̌sù-owù nòzè ʼʉ̀ngʉ alɛ
(Màt 8.19-22)

57 Otu ɔ̌ kɔ̌kɔ̀ alɛ rɔ̌wu rɔ́rɔ̀, atdí alɛ náavɔ̀ dhu Yɛ̌sù tɔ̀ ndàtɨ:
«Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma móngo ùbhi owùnʉ ɔ̌, kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌ nyɨ nyúbhi ɨ nanǎ.»
58 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ayíwɛ̌ mà náarɨ́ʼì ìnè bhʉ̌ya nà.
Ndɨrɔ̀, yà ɔrʉ́ arángɨlɨ àrɛ mà náarɨ́ʼì ìnè ɨdzàya nà. Pbɛ́tʉ̀, Ìndrʉ̌ tʼídhùnà,
rɨ̌ ndɔ̀kɔ̀, ndìlɨ dɔ̀na obvò rɔ́nga mà náarɨ́ʼì ìmbǎ.»
59 Ndɨrɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà ngǎtsi alɛ nɨ̌: «Ɨ́rà owùdu ɔ̌!» Pbɛ́tʉ̀, ndɨ alɛ
adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ʉ́fà rʉsà idù, marà pɛ́ àbadu ɔ̀tdʉ̀
angyi.»
60 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ʉ́bhà kɔ̌kɔ̀ abvo rʉ̀tdʉ̌ fɨ̌yɔ́ abvo.
Pbɛ́tʉ̀, árà nyʉnɔ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi tɔ́ Màkʉ̌rʉ̀
ìndrʉ̌ tɔ̀.»
61 Ngǎtsi alɛ náatɨ tdítdɔ̌ Yɛ̌sù nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma mòzè mʉngʉ owùnʉ.
Pbɛ́tʉ̀, ʉ́fà pɛ́ rʉsà angyi idù, marà pbàkà ɨdzá-bhà nóvì.»
62 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨwà ɨnga nɔ̀pɛ̀ ndòbhì alɛ náapɛ́
olùnga àndà, nɨ́ ndɨ alɛ àkǎ nzá ndɔ̀nzì kasʉ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà
Kàgàwà bhà Idzi ɔ̌.»

10

Yɛ̌sù rɨ̌ pbìndà àrʉ̀bhʉ̀ kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɨ̌ núvì ɔyɔ̀yɔ́ rɔ̀ dhu
(Màt 10.7-16)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù náavò àrʉ̀bhʉ̀ kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà
ngʉ̌kpà alɛ. Kǎdʉ̀ ɨ alɛ núvi ɔyɔ̀yɔ́ rɔ̀ ròwù angyi fɨ̌ndà, yà ndɨ nyʉ́ ndìtɨ́rɔ̀
ndɨ ndàkǎnà ndàrà ɔ̀yà kɔ́rɔ́ kɨgɔ̀ mà, kɔ́rɔ́ ngari mànà ɔ̀.
2 Tdʉ̌ abádhí òwu rɔ̀, kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ɔ̀nyʉ̀ tʼóguta-
kàsʉ̌ rɨ̌ʼì abhɔ nyʉ́, pbɛ́tʉ̀ ndɨ ɔ̀nyʉ̀ ògu rí alɛ rɨ̌ʼì ngúfe. Nɨ́ nyìtsɔ̀ nyɨ̌
ɨnga-àbadhi rɔ̌, ndínɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ tʼóguta-kàsʉ̌ tʼálɛ-bvʉ nɨtró tɨ́.
3 Nɨ́rɔ̀, nyòwu: Kɔ̀nɨ̌ ma mùvɨ̌ nyɨ̌ tàmà bhɛ̌yi tsamangɛ̀rɛ̌ nzínzì ɔ̀.
4 Àpɛ́ nyùgu ɨ́sɔ̀wʉ̌ mà, bhɔlɔ mànà. Ndɨrɔ̀, àpɛ́ nyùgu kàyìtò. Àpɛ́
nyòwu ìko rɔ̌ ìko tɨ́ otu ɔ̌, atdí alɛ mà nátsɛ nyɨ̌ nyɨ́ rɔ̀.
5 Atdí ɨdza ɔ̀ nyɨ̌ nyòtsù rɔ̀, nyɨ̌ nyowuna ányì ɨdzá-bhà àtsɛ̀ rɔ̌ angyi
nyǎtɨ: ‹Màrʉ̀ngà àkǎ ndɨ̀ʼì àzú-dzá.›
6 Màrʉ̀ngà nòzè atdí alɛ mà nɨ́ʼì ányì-dzá rɔ̀, nɨ́ wɔ̀ nyɨ̌ nyòzè rɨ̀ʼì ányì-dzá
màrʉ̀ngà náarana ɨ̀ʼì rɔ̌ ndɨ alɛ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ìmbǎ nyǎkɔ̌ rɨ̌ màrʉ̀ngà ɔ̌ alɛ
nɨ́ʼì rɔ̀, ndɨ màrʉ̀ngà arana ndàdu rɔ̌ fʉkʉ ɔ̀.

7 Nyɨ̌ ka kàkɔ ɔ̀ná ɨdza ɔ̌, nyɨ̌ nyowuna òko rɔ̌ ányɨ-dzá tí. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyowuna fʉ̌kʉ̀ ka kàbhʉ dhu kɛ̀lɛ̌ nónyʉ̀ rɔ̌, nyǎdʉ̀ fʉ̌kʉ̀ ka kàbhʉ dhu kɛ̀lɛ̌ nómvʉ̀. Obhó tí kasʉtálɛ nákǎ ndàbà pbìndà mʉ̀kìmbà. Àpɛ́ nyòwu ʉ̀da rɔ̌ atdí ɨdza ɔ̀ rɔ̀ ngǎtsi ɨdza ɔ̀.

8 Atdí kɨgɔ̀ ɔ̀ nyɨ̌ nyòtsù, kadʉ̀ nyǎkɔ rɔ̀, nyɨ̌ nyowuna fʉ̌kʉ̀ ka kàbhʉ dhu nónyʉ̀ rɔ̌ ɔ̀nyʉ.

9 Nyɨ̌ nyowuna ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ andɨ nà alɛ nígʉ rɔ̌, nyǎdʉ̀ àtɨ̀nà ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà nɨ̌: ‹Kàgàwà rɨ̌ idzi ɔ̀nyʉ dʉ̀kʉ́ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ níndù wà ndɨ̀.›

10 Pbɛ́tʉ̀, atdí kɨgɔ̀ ɔ̀ nyɨ̌ nyòtsù, ɨ̀nzɨ̌ kadʉ̀ nyǎkɔ rɔ̀, nyɨ̌ nyowuna ùvò rɔ̌ ndɨ kɨgɔ̀-tsidɔ̀ ngʉdhà ɔ̀, nyǎdʉ̀ àtɨ̀nà ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà nɨ̌:

11 ‹Kànɨ̌, mǎ mɔ̀’ɔ̀ wà pfɔ̌ka-tsítsírɔ́ ɨ̀ nʉ̀pbǎ fʉ̀kʉ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ àhʉ̀ ròngò dʉ̀kʉ̀. Pbɛ́tʉ̀ nyʉ̀nɨ dhu, Kàgàwà rɨ̌ idzi nónyʉ ìndrʉ̌ dɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ rìndù wà ndɨ̀.›

12 Ma mí dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀: Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌-ànyǎ nítdì nínganí, wɔ̀rí kɨgɔ̀ dɔ̌ kɔ̀tdíya anya, ròsè Sɔ̀dɔmɔ̀ tó kɨgɔ̀ dɔ̌ ndɨ̀ ndatdɨ̀ anya dɔ̀nǎ.»

Ɔ̀yá alɛ núvɔ̌ ɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ ’a’u tí Yɛ̌sù dhu
(Màt 11.20-24)

13 Tdítdɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyɨ nyí’ɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̌ Kɔ̀ràzinì tó kɨgɔ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ nyí’ɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̌ Bɛ̀tɛ̀sàyidà tó kɨgɔ̌! Obhó tí, yà ʉ̀kʉ́ ɨ̀ nɔ̀nzì wɨwì ní’ɨ̀yana gukyè Tirò mà, Sìdɔnà mànà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ ɨ̀ nónzì dhu tí, ní ɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ ní’ɨ̀yana angyí nyʉ́ ɨ̀ ʉgɛ̀rɛ̀ ɨ̀, ’ʉ̀bhà fɨyó nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ rɔ́. Abádhí ɨ’ɨ̀yana ɨwà ɨ̀ ʉfɔ́ gɔ̀nɨ̌yà mbɛrʉ̀ tí rɔ̀yá, ’àdʉ̀ ohu nʉ́trɔ dɔ̀ya ɔ̀ rɔ́.

14 Nírɔ̀, Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌-ànyǎ nítdì nínganí, kɨ̌tdɨ̀ya dhu dʉ̀kʉ́ abhàbhɔ́ nyʉ́, ròsè Tirò mà Sìdɔnà mànà tó kɨgɔ̀ dɔ̌ ndɨ̀ ndɨtdɨ̀ dhu dɔ̀nǎ.

15 Ndɨrɔ̀ ɨnyɨ Kàpɛ̀rnàwumʉ̌, nyɨ nyà’ù tí dhu ɨ̀dzɨ̌ Kàgàwà ràrǎdʉ̀ nyɨdzɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀? Pbɛ́tʉ̀ kà rɨ̌ nyifɔ̌ obvò, ndàdʉ̀ nyabhʉ nyarà àhʉ ɔvɛ-bvʉ̀.

16 Tsʉ̀kʉ́ dhu nɨ̀rɨ̀ alɛ nírì wà tsʉ̀dú dhu. Ndɨrɔ̀, ɨnzá nyɨ̌ nàkɔ alɛ nákɔ nzá ɨma átɔ̀. Ndɨrɔ̀, ɨnzá ɨma nàkɔ alɛ nákɔ nzá yà ɨma nívì alɛ.»

Àrʉ̀bhʉ̀ kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlɨ̌ rɨ̌ ɨ̀ àdʉ̌ dhu

17 Kɔ̌kɔ̀ Yɛ̌sù ùvinà àrʉ̀bhʉ̀ kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà pbìndà ábhàlɨ̌ náadù ɨ̀ atdídɔ̀ nyʉ́ ɨdhɛ̀ya níka ɨ̀ rɔ́rɔ̀. Ní, abádhí adʉ̀ àtɨ̀nà Yɛ̌sù nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nzɛ́rɛ-alafí mà nírì tsʉ̀ká dhu, ɔvɔ̀nʉ rɔ̌ mǎ mòdì ɨ̀ rɔ̀!»

18 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ma màla àlǎ Sìtanì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rítsì, ràmbɨlɨ ɔvɔ bhɛ̌yi rɔ́.

19 Kɔ̀nɨ̌ ma màbhʉ wà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ fʉ̌kʉ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɔbɛ́ tí osu mà áwɨ̀ya nɨ̌ arí ìndrʉ̌ ʉ̀bɨ̀ àwʉ̌-tɨdɔ̀ mànà-ɔ̌nga nɨ̌. Ndɨrɔ̀ ma màbhʉ wà ɔbɨ fʉ̌kʉ̀ ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɔnzɨ tí wɔ̀ òmvʉ̌ bhà kɔ́rɔ́ ɔbɨ lɛ̀mà nɨ̌. Ndɨrɔ̀, nyɔ̀nzɨ rí nzɛ́rɛ atdí dhu mà rɨ̌’ɨ̀ ɨ̀mbǎ.

20 Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ nzá ɨdhɛ̀kʉ rɨ̀ka ndɨ̀ nzɛ́rɛ-alafí rɔ̌wu tsʉ̀kʉ́ dhu ɨ̀rɨ̀ rɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Dhu àkǎ kà rɨ̀ka ndɨ̀ ɨwà ka kúndɨ̌ ɔvɔ̀kʉ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.»

Yɛ̌sù-ɨdhɛ̀ rɨ̌ ndɨ̀kǎ dhu
(Màt 11.25-27; 13.1-17)

21 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌ tí, Kàgàwà bhà ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí náabhʉ̀ Yɛ̌sù ɨdhɛ̀na rɨ̀ka ndɨ̀ atdídɔ̀. Ní kǎtɨ: «Ɔ̀ɔ Àba Kàgàwà, ɔ̀rʉ̀-akpà mà yà adzɨ mànà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma mìlè nyɨ atdídɔ̀ nyʉ́, yà ɨnga nʉ́nɨ, ’àdʉ̀ dhu-ɔ̌nga t’óvòta nʉ́nɨ alɛ rɔ̌ nyɨ nyarù dhu ní nyɨ nyábhʉ ɨ̀nzɨ̌ ka kádʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà dhu tí alɛ nyʉ́

r�ni dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí Àbá, wɔ̀ dhu bhěyi ní ndɨ nyɨ nyazè ndɨ dhu rɔ̀nzɩ̀ ndɨ̀.
22 Àbadu níibho wà kɔ́rɔ́ dhu fudú, ndɨrɔ̀ atdí alɛ mà nú̱nɨ nzá àdhɨ mà ràrɨ̌ Kàgàwà t'ídhùnà, pbɛ́tù ka nú̱nɨ ní kà t'Ábanà kɛ̀lɛ̌. Ndɨrɔ̀, atdí alɛ mà nú̱nɨ nzá Àba ràrɨ̌ àdhɨ mà dhu, pbɛ́tù ka nú̱nɨ ní kà t'ídhùnà kɛ̀lɛ̌, ndɨrɔ̀ yà kɔ̌zè ndɩ̀tɛ̀ ka fɩ́yɔ̀ alɛ mànà.»

23 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù agɛ́rɛ́ ndɩ̀ pbɩ̀ndà ábhàlɩ̌ dɔ̀, ndàdù dhu ɔ̀vɔ̀ fɩ́yɔ̀ tí ɔ̀yá, ndàtɨ: «Hirò nɔ̀nzɩ̀ alɛ ní yà nyɩ̌ nyálǎna dhu àlǎ rí alɛ.
24 Obhó tí, ma mátɨna nyɩ̌ nɩ̌: ábhɔ̌ pbànábí nyú, ábhɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ pbàkámá mànà ní̱i'ɩ̀ dhu-atdyú nà 'àla yà nyɩ̌ nyálǎna dhu, pbɛ́tù abádhí adù nzá ɨ dhu nála. Ndɨrɔ̀, abádhí ɨ'ɩ̀ dhu-atdyú nà 'ìrɩ̀ yà nyɩ̌ nyírɨna dhu, pbɛ́tù abádhí adù nzá ɨ dhu nírɩ̀.»

Ídzì afína nà Mùsàmàrɨyà tɔ́ mbólí
(Màt 22.34-40; Mrk 12.28-34)

25 Ʊyátá tɔ́ atdí màlimò ní̱ivà ndɩ̀ ndìvǔ dhu Yěsù-tsǔ kà-afí ndɩ̀ ndomvú tí nɩ̌, ndàtɨ: «Màlimɔ̌, ádhu ndɨ àkǎkǎ mɔnzɩ̀, ndínɩ̌ ma mabá tí dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga?»
26 Ní, Yěsù adù dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ádhu àlɛ̌ tɔ́ Ʊyátá ɔ̀ ka kándɩ̌? Ádhu kà ɔ̀ nyɨ nyarí ɔ̀zùna?»
27 Wɔ̀ alɛ náadù dhu àdu ndàtɨ: «Dhu àkǎ nyozè pbùkù Ádrùngbǎlɛ Kàgàwà kɔ́rɔ́ afínu nyú nà, kɔ́rɔ́ atdyúnu nà, kɔ́rɔ́ ɔbìnu nà, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ pbùkù ɨrɛ̀ta mànà. Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ nyozè ɔdhìnu yà nyɨ nyú nyɨ nyózè nyɨ nyɨ-tírɔ̀ dhu bhěyi.»
28 Ní Yěsù adù dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ nyɔ̀tɛ̀ mběyi nyú. Ɔ̌nzɨ ka, ní nyɨ nyádù ípìrɔ̌nga nábà.»
29 Pbɛ́tù, wɔ̀ Ʊyátá tɔ́ màlimò náazè ndòlè dhu fɩ́ndà. Ní kǎdù dhu ìvu Yěsù-tsǔ, ndàtɨ: «Ɔdhìdu ní àdhɨ?»
30 Nírɔ̀ ní ndɨ Yěsù adù yàrí mbólí náwɛ. Kǎtɨ: «Atdí alɛ núubhínà àwǔ rɔ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ndàmbɛ àrà dɔ̌ Yèrɨkɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ní otu ɔ̌, ogbotálɛ náakèrè ka, 'àdù kɔ̀ngbù, 'àdù kàrɔ̌ mùdzarù nú̱dha, 'àdù ɔ̀wu fɩ́yɔ́ dhu nɩ̌, 'ùbhà àbadhi ɨwà ɔvɛ-ngbɔ̀ nɔ̀fɔ̀ rɔ́.
31 Ní pbǎ ngbɔrɔ́ rɔ̀, atdí kùhanì núubhínà ùda rɔ̌ wɔ̀ otu ɔ̌. Ní ndɨ alɛ ndɩ̀ ndàla rɔ̀, wɔ̀ kùhanì nú̱udà otu-igì dɔ̀, ndàdù àrà fɩ̌ndá dhu nɩ̌.
32 Ndɨrɔ̀, atdí Mùlawì ní̱ira àhu ányɩ̀rɔ̌ ndɨ dhu bhěyi tí. Ní, kǎndrì ndàla wɔ̀rí alɛ, ndàdù pbɩ̀ndà otu nága igi, ndàdù àrà.
33 Pbɛ́tù, Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí alɛ, wɔ̀ ndɨ otu ɔ̌ rárà, náarà àhu wɔ̀ ngbɔ̌na àvɔ alɛ tí. Ní ka ndɩ̀ ndàla rɔ̀, àbadhi náadù ɨzu àbà atdídɔ̌ kàdɔ̌.
34 Ní, kǎdù òndri tdítdɔ̌ íkyèrɔ̌ nyú kà-tɨ'ɔ̀, ndɩ̀ rùdhɔ akyɛ, dìvayì mànà kà-rɔ̌ otú dɔ̌, ndàdù ndɨ otú nútsì. Tdítdɔ̌, kǎdù kìtdù ndɩ̀lɨ pbìndà kayinò dɔ̌, ndàdù àrànà olo-dzà ɔ̀. Ányɩ̀, kǎdù kàngbɔ̀ nɔ́dɔ̀ mběyi nyú.
35 Tsútsǎ nínganí, kɩ̌dyi ɔ́yɔ̌ fùrangà-kpɔ̌ ndàbhu olo-dzà-àbadhi-fɔ́, ndàdù àtìnà kà nɩ̌: ‹Ɔ̌dɔ yàrí alɛ mběyi. Tdítdɔ̌ ma mú̱da ɨrɔ́ rɔ̀, ma mítsi kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀ nyɨ nyìwɩ̌ tdítdɔ̌ dhu núbho ɨndù ma-tírɔ̀.›»
36 Wɔ̀rí mbólí dzidɔ̌, Yěsù adù dhu ìvu ndàtɨ: «Ádhɨ ndɨ kɔ̌kɔ̀ ɨ̀bhu alɛ nzínzì ɔ̌ ndɩ̀ nàvi nyɨ̀kpɔ́nu ɔ̌ wɔ̀ ogbotálɛ angbù alɛ t'ɔ́dhìnà tí?»

37 Ní, Ʊyátá tɔ́ màlimò náadʉ̀ dhu àdu, ndàtɨ: «Yà ídzìnga nɔ̀nzɨ̀ kà tɔ̀ alɛ.» Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Nyɨ nyʉ́ mà átɔ̀, árà, nyadʉ̀ dhu ɔ̀nzɨ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi.»

Yɛ̌sù rɨ̌'ɨ̀ Màrɨtà mà, Màrɨyà mànà mà t'ídzá dhu

38 Yɛ̌sù mà, pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà rɨ̌'ɨ̀ abhi ɔ̌ rɔ̀, ní abádhí awù òtsù atdí pbanga ɔ̀. Ndɨ pbanga ɔ̌, Màrɨtà tí kátɨna atdí tsìbhálɛ náakɔ̀ abádhí pbɨ̀ ɨdzá.

39 Ndɨ Màrɨtà níɨ'ɨ̀ ìnè Màrɨyà tí kátɨna awɛ̀nà nà. Ní, ndɨ Màrɨyà náadɨ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù tí ɨ́kyɛ̀rɔ̌ nyʉ́, ndàmbɛ kà rʉ̌nɔna dhu nírɨ̀ dɔ̌.

40 Pbɛ́tʉ̀, Màrɨtà adʉ̀ ɨ'ɨ̀ atdídɔ̀ ɨdzá ábhɔ̌ kasʉ náva tsìna rɔ́. Ní, ɨ́yàdhíyà arà Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Kǎtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, wɔ̀ awɛ̀du ʉ̀bhà ɨma, mambɛ kasʉ ɔ̀nzɨ̀ dɔ̌ atdírɔ̀ dhu nónzɨ̀ tí nzá atdí dhu mà rʉ̀nʉ́? Nírɔ̀, ávɨ̌ ka rɨ̀rà dzʉ̀nàdu ɔ̀nzɨ̀.»

41 Ní, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Màrɨtà! Màrɨtà! Nyɨ nyɨ́ ɨnga ɨ̀rɛ̀ abhɔ, tsìnʉ ràdʉ̀ ndàva ábhɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

42 Atdí dhu kɛ̀lɛ̌ ní ndɨ àkǎkǎ dhu tí rɨ̌'ɨ̀. Màrɨyà òvò ídzì dhu nyʉ́, yà ɨ̀nzɨ̌ atdí alɛ mà rǎdʉ̀ àkɔnà fɔna rɔ̀.»

11

Yɛ̌sù rɨ̌ alɛ ɨtsɔ̀ ka kádʉ̀ tí dhu núdhɛ̌ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ tɔ̀ dhu (Màt 6.9-13; 7.7-11)

1 Atdíku Yɛ̌sù náadɨ̀ ndàmbɛ ndɨtsɔ̀ dɔ̌ atdí ngari ɔ̌ rɔ̀. Ní kɨ̌tdègu ɨtsɔ̀ta níto, ní kàbhà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ náatɨ kà nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, údhɛ̌ mǎ màkǎ mɔ̌ngò mɨ̌tsɔ̀ tí dhu fǎkà, àdhàdhɨ Bàtizò nubhónà Yùwanɨ̀ núudhɛ̀ ka pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ tɔ̀ dhu bhɛ̌yi.»

2 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ̌tsɔ̀ nyɨ̌ nyɨ́ rɔ̀, nyòngò àtɨ̀nà:
‹Àbakǎ,
ɔvɔ̀nʉ àkǎ kʉnɨ ɨ̀lɨ̌lǎ Ɔvɔ tí.
Ábhʉ̌ dɔ̀ká nyɨ nyɨ́ idzi ɔ̀nyʉ ɔ̀ná ɨdhɔ ràkǎ.
3 Óngò mǎ'ɨ nà rákǎ ɔ̀nyʉ̀ níbhò fǎkà bìlǐnganà.
4 Ʊ̌bà fàká nzérɛnga fǎkà,
átɔ̀ mǎ marí dhu ʉ̀ba ɔnzɨ̀ká dhu nʉ̀fǎ alɛ tɔ̀ nídhunɨ̌.
Ndɨrɔ̀, àpɛ́ nyabhʉ̀ mǎ mɔ̌tsù umvútá ɔ̀.›»

5 Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Atdí nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ rɨ'ɨ̀ ɔdhìnà nà, ndàdʉ̀ ndìvà ndàrà iku-alìkpa ɔ̌ ndɨ ɔdhìnà bhà, ndìtsì àtɨ̀nà kà nɨ̌: ‹Ɔdhí, íbhò pɛ́ ìbhʉ mʉ̀gatì mʉwʉ fʉnʉ́,
6 atdí ɔdhìdu nírà àhʉ pbàkà, abhi ɔ̀nǎ rɔ̀, ní ma mábhʉ̌na kà rɔ̀nyʉ̀ dhʉ rɨ̌'ɨ̀ ɨ̀mbǎ akɛkpá màtí fudú.›

7 Ní, ɨdza nǎ rɔ̀ wɔ̀ alɛ náapɛ́ àdʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: ‹Ɨnzɨ̌ ávǎ tsìdu. Tsǎtsʉ̀ ka kàpbɨ̌ wà. Mǎ mòyì wà pbàkà inzo mànà. Ní, ma mí nzɨ̌ mɨvà marà mʉ̀gatì àbhʉ ɨndʉ̀.›

8 Ní ma mí dhu ɔ̀vɔ kpangba fʉ̌kʉ̀: wɔ̀ alɛ rɨ̌ mbǎ àdʉ̀ àdɨ ɨ̀nzɨ̌ ndìvà ndì, ndìrà mʉ̀gatì àbhʉ kà tɔ̀ ɔdhìnà tí kà rɨ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kà rǎdʉ̀ ndìvà, ndàdʉ̀ kɔ́rɔ̀ dhu yà kà rɨ̌ atdyúna òho nábhʉ kà tɔ̀ dhu ní, ɨ̀nzɨ̌ ndɨ ndí ndìngyɛ̌ rɔ́rɔ̀ kà rʉ̌bhi kònzì rɔ̌ dhu.

9 Nírɔ̀, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: dhu àkǎ nyɔ̌nzì dhu, ndɨrɔ̀ ní ndɨ ka kádʉ̀ kàbhʉ fʉ̌kʉ̀. Dhu àkǎ nyɔ̀nɛ̀ dhu, ní ndɨ nyɨ̌ nyádʉ̀ kàbà. Ndɨrɔ̀ dhu àkǎ nyɨ̌tdɔ̌ tsǎtsʉ̀, ní ka kádʉ̀ kàpfò fʉ̌kʉ̀.

10 Obhó tí, dhu nònzì alɛ tɔ̀ ka kádù dhu àbhu. Dhu nɔ̀nɛ̀ alɛ, rădù dhu àbà. Ndirɔ̀, tsǎtsù nìtdɔ̌ alɛ ní tɔ̀ ka kádù tsǎtsù àpfɔ̀.
11 Ádhi pbá alɛ t'ábanà ndi idhùnà nónzì ìbhɛ̀ fɔná rɔ̀ rádù osu nábhu kà tɔ̀?
12 Ndirɔ̀ ngǎtsi nǐ, idhùnà nónzì à'ŭ-bhǐ fɔná rɔ̀, kà t'ádù áwìna nǐ arí ìndrǔ ùbǐ àwǔ-tidɔ̀ nábhu àbhǔ kà tɔ̀?
13 Nírɔ̀ nyǐ nyú ngà, nzɛ́rɛ alɛ tírɔ̀ nyǐ nyárí ídzì dhu núbhɔ̀ fùkú nzónzo tɔ̀ rɔ̀, ɔ̀rù-akpà ɔ̀ arí'ì Àbaku rădù àdi ìngbà dhu bhěyi ìnzǐ ndàbhu Ɨlǐlǎ-Alafí ka nònzì fɔná alɛ tɔ̀?»

Yěsù rǐ ɔtɛ nádǔ ndì nɔ̀bhù alɛ tɔ̀ dhu
(Màt 12.22-30; Mrk 3.22-27)

14 Atdíku Yěsù adì ndàmbɛ atdí alɛ nábhu ròngò ìwǐ tí nzɛ́rɛ-alafí nípfo dɔ̀ ndi alɛ ɔ̀ rɔ̀. Ní nzɛ́rɛ-alafí níitdègu àhu, ní ndi alɛ adù ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀tɛ̀, idhɔ ràdù ihé-yà núkɔ atdídɔ̀.
15 Pbɛ́tù, ngúfe alɛ adù àtìnà: «Kàrǐ nzɛ́rɛ-alafí nódì Bɛ̀lìzèbulì tí kátina nzɛ́rɛ-alafí dɔ̀ ádrùngbǎlɛ bhà ɔbi nǐ.»
16 Ngǔkpǎkà-tsí náazè 'òmvù Yěsù-afí. Ní, abádhí náavì ka rɔ̀nzì atdí wiwì, ndínǐ ɔ̀rù-akpà ɔ̀ rɔ̀ kàbhà ɔbi írà dhu navì tí.
17 Pbɛ́tù Yěsù núuni abádhí rǐrɛ̀na dhu angyangyi. Ní kǎdù àtìnà abádhí nǐ: «Atdí ádrùngbǎ kamà bhà pbìrì ɔ̀ alɛ-ɔ̀nga náapɛ́ àdù ndùndɔ̀, ní ndi ádrùngbǎ kamà bhà idzi-tsù rǎdù ndɔ̀dì ɔ̀dì tí, ɔ̀ná idza ràdù 'ùgolo, atdídhená idza ràdrù ì ngǔkpà idza dɔ̀.
18 Ní Pfɔ̀mvɔ náapɛ́ àmbɛ ndùgyè dɔ̀ ndìtírɔ̀, ní kàbhà idzi rǎdù àdi ìngbà dhu bhěyi ìnzǐ tsùna rɔ̀dì ndì, wɔ̀ nyǐ nyátina Bɛ̀lìzèbulì bhà ɔbi nǐ ma rarí nzɛ́rɛ-alafí nódì rɔ̀?
19 Ndirɔ̀, dhu apɛ́ ì'ì Bɛ̀lìzèbulì bhà ɔbi nǐ ma marí nzɛ́rɛ-alafí nódì dhu tí, ní fùkú alɛ náarádù kòdì àdhi bhà ɔbi nǐ? Ndi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndi, i fùkú alɛ núunɔya ndi ànyǎku.
20 Pbɛ́tù, dhu apɛ́ ì'ì ma marí nzɛ́rɛ-alafí nípfɔ̌ modì ìndrǔ ɔ̀ rɔ̀ Kàgàwà bhà ádrùngbǎnga tó ɔbi nǐ dhu tí, ní nyùni dhu Kàgàwà rǐ idzi ɔ̀nyu dùkú ɔ̀ná idhɔ nákǎ wà.
21 Ɔbi nà atdí alɛ, ndàdù ì'ì kórɔ́ fìndá màtsǔmù nà, náapɛ́ àmbɛ pbìndà pbanga-ngbɔ̀ nɔ́dɔ̀ dɔ̌, ní kàbhà dhu-tsí rǎdù òko mběyi, ìnzǐ kinza.
22 Pbɛ́tù ngǎtsi alɛ yà ìdzǐdzɔ̀ rɔ̀sè kà dɔ̀nǎ náapɛ́ àdù ìrà àhu, ndàdù kà lɛ̀mà nónzì, ndùdhǎ yà kǎrí ndɔ̀yɔ̀ rɔ̀yá kórɔ́ kà-fɔ́ màtsǔmù, ní ndi alɛ rǎdù kà-fɔ́ rɔ̀ ndì ndùdhǎ dhu núndɔ̀ ɔdhína tɔ̀.
23 Ɨmbǎ rí'ì tidu ɔ̀nǎ rɔ̀ alɛ ní pbàkà òmvǔ, ndirɔ̀ ìnzǐ rí dhu-tsù ùndǔ atdíkpá ima mànà alɛ ní rǐ dhu ìnda ìnda tí.»

Nzɛ́rɛ-alafí rǎdù ndàdu ndì ndahù ɔ̀nà rɔ̀ alɛ-ɔ̀ tdítdɔ̀ dhu
(Màt 12.43-45)

24 Yěsù adù àtìnà tdítdɔ̀: «Nzɛ́rɛ-alafí náapɛ́ àhu atdí alɛ ɔ̀ rɔ̀, ní ndi nzɛ́rɛ-alafí náarí àrà, ndùbhi rùngù ɔ̀nǎ màtí ndàmbɛ ndì ndárà ndàso rónga nómè dɔ̀. Ní inzá ndì ndàbà ka rɔ̀, kà rǎdù àtìnà: ‹Ma mí madǔ yà ma mahù ɔ̀nà rɔ̀ pbà idza ɔ̀.›
25 Ányì ndì ndàrà àhu rɔ̀, kà rǐ ányì-dzá nga nótù iwà ka kàtsù, kadù nyìnatì òhù mběyi nyú rɔ́.
26 Nírɔ̀ ní ndi kà rǎdù àrà àrùbhù ngǔkpà nzɛ́rɛ-alafí, atdídɔ̀ fìyó nzɛ́rɛnga-ɔbì ósè pbìndà ɔbi dɔ̀na nǎ núnzì, 'ìwǔ òko mànà atdíkpá ndi

alɛ ɔ̀. Nɪ́ wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ndɪ alɛ bhà ɔ́fɔ̀ rǎdʉ̀ ì’ì nzɛ́rɛ nyʉ́ ròsè yà angyi ì’ì kàbhà ɔ́fɔ̀ dɔ̀nǎ màtɪ́.»

Hirò nɔnzɪya alɛ

27 Wɔ̀ dhu bhěyi Yěsù rɔ̌tɛ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, atdí tsìbhálɛ náatɪ kà nɪ̌ ihé-yà nzínzì ɔ̀ rɔ̀: «Ɪndʉ́ ari ayɔ̀ finatsʉ̀ ɔ̀, nyadʉ̀ ɪbàna òndò tsìbhálɛ nɔ́nzì wà hirò.»

28 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ dhu àdu ndàtɪ: «Hirò nyʉ́ nɔ́nzì alɛ nɪ́ yà Kàgàwà bhà Ɔtɛ nɪ́rɪ arí, ’àdʉ̀ ndɪ Ɔtɛ rʉ̌nɔna dhu nɔ́nzì alɛ.»

Yěsù rɔ̌tɛ ihé-yà nózè kɔnzì wɪwì fíyɔ̀ dhu dɔ̌ dhu
(Màt 12.38-42)

29 Ihé-yà níitdègu ’ɔ̀pɛ̀ ’àndu ì Yěsù tí, nɪ́ Yěsù adʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀ ndàtɪ: «Indo arí’ì alɛ narí’ì nzɛ́rɛ alɛ nyʉ́. Abádhí nózè kɔnzì wɪwì kɛ̀lɛ̌ fíyɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ka kɪ́ nzɪ atdí ngǎtsi wɪwì mà nítɛ̀ abádhí tɔ̀, ɪnzá nɪ́ Yɔ̌nà rɔ̌ ndì nanzì dhu kɛ̀lɛ̌ nádɪ wɪwì tí abádhí tɔ̀ rɔ̀.

30 Àdhàdhì yà nabì Yɔ̌nà rɔ̌ ndì nanzì dhu nɪ́ɪ’ì wɪwì tí Nìnawè ɔ̌ bhà tɔ̀ dhu bhěyi, Ìndrǔ t’ídhùnà rɔ̀ rí ndɔ̀nzɪ dhu nɪ́ɪ’ɪya wɪwì tí kǎkà indo arí’ì alɛ tɔ̀.

31 Ndɪrɔ̀ ìndrǔ-ànyǎ nítdì ka kɪ́ nínganí, Sabà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ tsìbhá kamà nɪ́ɪvàya ndì, ndìdè indo arí alɛ-nyìkpa rɔ̌, ndàdʉ̀ abádhí-ànyǎ nítdì. Obhó tí, kǐra yà adzɪ-tsʉ̀ adì ndì ɪ rɔ̀, ndìrà dhu-ɔ̌nga t’óvòta nʉnɪ ádrʉ̀ngbǎ kamà Sɔ̀lɔ̀mɔnì rʉ̌nɔna dhu nírì. Ndɪrɔ̀ nyʉ̀nɪ dhu, yà ɔnzìkʉ́ ìdè alɛ nósè wà Sɔ̀lɔ̀mɔnì dɔ̀nǎ màtɪ́.

32 Ndɪrɔ̀, ìndrǔ-ànyǎ nítdì ka kɪ́ nínganí, Nìnawè ɔ̌ bhà nɪ́ɪvàya ì, ’ìkò kǎkà indo arí alɛ-nyìkpa rɔ̌, ’àdʉ̀ abádhí-ànyǎ nítdì. Obhó tí, Nìnawè ɔ̌ bhà nʉ́ʉgèrè ì, ’ʉ̀bhà fìyó nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ Yɔ̌nà rʉ̌nɔna dhu ì ìrì rɔ̀. Ndɪrɔ̀ nyʉ̀nɪ dhu ɪró rí’ì alɛ rʉ̀dà wà Yɔ̌nà dɔ̀nǎ màtɪ́.»

Alɛ-nyìkpó nɪ́ alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ tarà
(Màt 5.15; 6.22-23)

33 Tdítdɔ̌ Yěsù adʉ̀ ɔtɛ ìsɛ ndàtɪ: «Atdí alɛ mà rɪ̌ nzɪ̌ àdʉ̀ tarà nɔ́bì, ndàdʉ̀ ìlinà ndì nórù ngari ɔ̌, ngǎtsi nɪ̌ ndàdʉ̀ àtsìnà ìtǎ-tsì. Pbɛ́tʉ̀ kà rǎdʉ̀ kɔ̀bì, ndàdʉ̀ àgʉ̀rʉ̀nà ɔrʉ́, ndínɪ̌ ɪdza rítsù alɛ-nyǐnga nawʉ̀ tí.

34 Nyìkpɔ́nʉ rɪ̌’ì àdhàdhì ngbɔ̌nʉ náwʉ̀ rí tarà bhěyi. Nyìkpɔ́nʉ náapɛ́ ì’ì ídzì rɔ̌ rɔ̀, nɪ́ kórɔ́ ngbɔ̌nʉ rǎdʉ̀ ì’ì awáwʉ̀ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ nyìkpɔ́nʉ náapɛ́ ì’ì mbǎ ídzì rɔ̌ rɔ̀, nɪ́ kórɔ́ ngbɔ̌nʉ rǎdʉ̀ ì’ì ínɔ̀ ɔ̌.

35 Nɪ́ dhu ɔ̀fɔ̀ nga nyɔdɔ̀ afínʉ ɔ̀ rí’ì awáwʉ̀ mběyi, ìnzɪ̌ ongo tí ínɔ̀ tí.

36 Ndɪrɔ̀ kórɔ́ ngbɔ̌nʉ náapɛ́ àwʉ̀, ìmbǎ rʉ̀nʉ́ atdí ngari mà rì’ì ínɔ̀ ɔ̌, nɪ́ kórɔ́ ngbɔ̌nʉ rǎdʉ̀ àwʉ̀, àdhàdhì yà atdídɔ̌ ráwʉ̀ tarà nátdyi ngbɔ̌nʉ dhu bhěyi.»

Yěsù rɔ̌rʉ̀ Pbàfàrìsáyó mà, Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà dɔ̌ dhu
(Màt 23.1-36; Mrk 12.38-40; Luk 20.45-47)

37 Wɔ̀ Yěsù rɔ̌tɛ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ nɪ́ ndɪ, atdí Mʉ̀fàrìsayò náanzi ka ràrà ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ̀ pbìndà. Nɪ́, Yěsù atsù kàbhà ɪdza, ndàdɪ ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nǎ.

38 Nɪ́, ɪdhɔ nʉ́ʉkɔ wɔ̀ Mʉ̀fàrìsayò atdídɔ̌ nyʉ́ yà Yěsù rɪ̌ ɔ̀nyʉ̀ nɔ́pɛ̀ ndɔ̀nyʉ̀ ɪnzá ndì ndù’ɔ ɔtsʉ́na rɔ́rɔ̀ dhu ndì ndàla rɔ̀.

39 Pbɛ́tʉ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù adʉ̀ àtìnà kànɪ̌: «Nyɪ̌, Pbàfàrìsáyó tírɔ̀, Nyɪ̌ nyárí kɔ́pà mà sǎnì mànà ngbɔ̀ kɛ̀lɛ̌ nú’ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ afíkʉ ɔ̀nǎ rɔ̀ nyǎdʉ̀ ì’ì ùlè tí nyɪ̌ nyùlè ogbo t’ɔ́nzɪta mà, nzɛ́rɛnga t’ɔ́nzɪta mànà-atdyú nɪ̌ rɔ́.

40 Nyɨ́ nɨ́ ìmbă dɔ̀ya nà alɛ. Kàgàwà, yà alɛ-ngbɔ̀ nanzì, náanzì tɨ́ obhó
alɛ-afí átɔ̀?
41 Nɨ́ dhu àkă nyŭbho afíkʉ nyʉ́ ɔ̀ rɔ̀ àhʉ dhu pɛrɛ̀ tɨ́ Kàgàwà tɔ̀. Ndɨ
dhu bhěyi nɨ́ ndɨ nyɨ́ nyádʉ̀ ìlă Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌.
42 Nyɨ́ Pbàfàrìsáyó tɨ́rɔ̀, nyɨ́ nyɨ́'ì àpbɛ̀ ɔ̌! Nyɨ́ nyárɨ́ ɔ̀nyʉ̀ nábhʉ̌ arɨ́ ròvù
ɨrɨ́-bɨ̀-tɨdɔ̀ mà, kɔ́ró ìtò-tɨdɔ̀ mànà tɔ́ atdínga ɨdrɛ dɔ̌ núbhŏ pɛrɛ̀ tɨ́ Kàgàwà
tɔ̀, nyǎdʉ̀ àdzo obhónánga ɔ̀nzɨ nyɨ́ nyɨ́ dhu mà, Kàgàwà òzè nyɨ́ nyɨ́ dhu
mànà dhu rɔ̌ rɔ̀. Kɔ̌kɔ̀ nɨ́ ɨ̀ àkăkăná nyɔ̌nzì dhu, ɨnzá nyɨ́ nyàdzo kɔ̌kɔ̀
angyangyɨ nyɨ́ nyarónzɨna ngʉ̌kpà dhu rɔ̌ rɔ̀ rórɔ̀.
43 Nyɨ́ Pbàfàrìsáyó tɨ́rɔ̀, nyɨ́ nyɨ́'ì àpbɛ̀ ɔ̌! Pbàyàhúdí tɔ́ unduta-dzà ɔ̌,
nyɨ́ nyárɨ́ nyǒzè nyǒkò angyină rɔ̀ rɨ́'ì tombi dɔ̌, ndɨrɔ̀ ìndrŭ arɨ́ 'ùndŭ ɔ̀yá
ngari ɔ̌, nyɨ́ nyárɨ́ nyǒzè kowù nyǎtsɛ̀ rɔ̌ ɨfʉta nyʉ́ nà!
44 Nyɨ́ nyɨ́'ì àpbɛ̀ ɔ̌! Nyɨ́ nyʉ́lɨ nyɨ́ ìnzɨ̌ arɨ́ 'àlă adzɨdɔ, yà ìndrŭ arúbhi
dɔ̀yá ɨnzá ì ʉ̀nɨ rórɔ̀ bhěyi.»
45 Tdítdɔ̌, Ʉyátá tɔ́ atdí màlimò náatɨ Yěsù nɨ̌: «Màlimŏ, wɔ̀ nyɨ nyɔ́tɛna
ɔtɛ ɔ̌, nyɨ nyʉ̀nɔ̀ wà dhu mă nɨ̌ átɔ̀.»
46 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ́, Ʉyátá tɔ́ màlímó tɨ́rɔ̀, nyɨ́ nyɨ́'ì
àpbɛ̀ ɔ̌ átɔ̀! Obhó tɨ́, nyɨ́ nyárɨ́ odú rɔ́'ɔ ànɔ̀na ka kɨ́ rɔ̀ ànɔ̀ nʉ́gbă ìndrŭ
dɔ̌, ìnzɨ̌ nyǎdʉ̀ nyǒzè nyǎpbàlă ɨ̀ ànɔ̀-ngbɔ̀ ɔtsʉ́kʉ-dɔ nɨ̌ màtɨ́.
47 Nyɨ́ nyɨ́'ì àpbɛ̀ ɔ̌! Nyɨ́ nyárɨ́ Kàgàwà bhà pbànábí-adzìdɔ nɔ́rʉ, àzèmbè
pbání abákʉ kèlɛ̌ náakyɛ̀ abádhí rɔ́rɔ̀!
48 Wɔ̀ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ nyɨ́ nyìtɛ̀ dhu kpangba ɨwà nyɨ́ rà'ù abákʉ anzì
dhu. Obhó tɨ́, abádhí náakyɛ̀ Kàgàwà bhà pbànábí, ndɨrɔ̀ nyɨ́ nyarádʉ̀ ɨ̀
pbànábí-adzìdɔ nɔ́rʉ̀.
49 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, Kàgàwà náavɔ̀ dhu kpangba dhu-ɔ̌nga
t'óvòta tɔ́ pbìndà ɨrɛ̀ta nɨ̌ ndàtɨ: ‹Ma mɨ́ pbàkà pbànábí mà, pbàkà
uvitatálɛ mànà núvĭ abádhí nzínzì ɔ̀. Nɨ́ abádhí nɔ́ɔkyɛya kɔ̌kɔ̀ ma mòvì
alɛ nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ, 'àdʉ̀ àvu ngʉ̌kpà-tsí rɔ̌.›
50 Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, Kàgàwà nɨ́ɨtdìya yà indo arɨ́'ì alɛ-ànyă, yà yà
adzɨ Kàgàwà anzìna rɔ̀ ndì nʉfʉ Kàgàwà bhà pbànábí-azù-okú dɔ̀ rɔ̀,
51 rɔ̀pɛ̀ ndì Àbělì-azù rɔ̌ rɔ̀, ràrà àhʉ Zàkàrɨyà-azù ɔ̀. Ndɨ Zàkàrɨyà ka
kahò Kàgàwà bhà ɨdzá màzàbahʉ̀ mà atdídɔ̌ ílă ngari mànà nzínzì ɔ̌ rɔ̀.
Obhó tɨ́, ma mɨ́ kʉ̀nɔ kpangba fʉ̌kʉ̀, Kàgàwà nɨ́ɨtdìya yà àkyɛ ka kakyɛ̀
alɛ-abvò-ànyă yà indo arɨ́'ì alɛ dɔ̌.
52 Nyɨ́, Ʉyátá tɔ́ màlímó tɨ́rɔ̀, nyɨ́ nyɨ́'ì àpbɛ̀ ɔ̌! Nyɨ́ nyɨ́wà ɨnga t'ʉ́nɨta
tɔ́ tsǎtsʉ̀ tɔ́ fʉ̀ngʉlà, ìnzɨ̌ nyǎdʉ̀ nyǒzè nyǒtsù nyɨ́-tɨ́rɔ̀ ndɨ tsǎtsʉ̀ ɔ̌, ndɨrɔ̀
nyǎdʉ̀ nyŭvo ì nòzè 'òtsù kà ɔ̌ alɛ rɔ̌ ìnzɨ̌ ròtsù!»
53 Yěsù níitdègu ndɨvà ʉrɔ́ rɔ̀, nɨ́ Ʉyátá tɔ́ màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànà
náakó atdídɔ̌ kà rɔ̌, 'àdʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀ngʉ̀ ábhɔ̀ dhu nyʉ́ kà-tsʉ̌.
54 Abádhí nóowúnà kà-afí nómvù rɔ̌ ɔtɛ nɨ̌ ndɨ́nɨ̌ ì idyi tɨ́ kà-ɨdà-dɔ 'àdʉ̀
kɔ̀bhʉ̀ dɔ̀ná.

12

Yěsù rɨ̌ pbìndà ábhàlɨ̌-nyìkpɔ́ nítdyŭ dhu
(Màt 10.26-27)

1 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ábhɔ̀ ihé-yà náandu ì Yěsù tɨ́, 'àkpɔ̀rɔ̀ kà-ngbɔ̀, alɛ-
pfɔ̀ kafɔ́ rónga mà ràwĭ. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Yěsù apɛ̀ ndɔ̀tɛ̀ pbìndà ábhàlɨ̌ tɔ̀

angyi, ndàtɨ: «Nyɔ̀dɔ nyɨ̌ mbɛ̌yi Pbàfàrìsáyó tɔ́ afi rɔ̌ rɔ̀. Ndɨ afi nɨ́ abádhí tɔ́ ɔyɔyɔ alɛ-ɨdà.
2 Kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà ì nuru nʉ́ʉnɨya ì kpangba. Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̌ aróko nʉ́ʉnɨya ì kpangba.
3 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, yà ínɔ̀ ɔ̌ rɔ̀ nyɨ̌ nyɔ̀tɛ̀ kúbhingá dhu náaraya ndìrì rɔ̌ kpangba awáwʉ̀ ɔ̌. Ndɨrɔ̀, yà bhɛ̀lʉ ɔ̌ nyɨ̌ nyɔ̀tɛ̀ kàluga ɔ̌ rɔ̀ dhu núku rɔ̌ ka kowuya ìkʉ̌ ɔ̌ ɨdza dɔ̌ rɔ̀.»

Ádhɨ ndɨ àkǎkǎ kɔnzì ɔdɔ̀na?
(Màt 10.28-31)

4 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌: «Ɔdhɨ́dʉ̌, ma mɨ́ yà dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: dhu àkǎ nzá nyɔ̌nzì yà ngbɔ̌kʉ kɛ̀lɛ̌ nóho rɨ́, ndɨ dhu-dzidɔ̀ ìmbǎ ʼàdʉ̀ ì'ì rʉ̀kʉ́ ì ɔ́nzɨna ngǎtsi dhu nà alɛ-ɔdɔ̀.
5 Ma mɨ́ ɔdɔ̀na àkǎ nyɔ̌nzì alɛ nɨ́tɛ̀ fʉ̌kʉ̀. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì ɔdɔ̀na alɛ nɨ́ Kàgàwà, yà ìndrʉ̌ ndì ndòhò rɔ̀ rádʉ̀ ì'ì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà ndòbvù ndɨ alɛ ìnzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónganà kàzʉ ɔ̀ alɛ. Obhó tɨ́, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: ndɨ alɛ nɨ́ ndɨ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì ɔdɔ̀na.
6 Imbò àrɛ̀-tʉ́tʉ̌-nzo nódzi ka ka tɨ́ obhó ɔ́yɔ̌ fʉ̀rangà-kpɔ̌-nzo rɔ̌ tɨ́? Pbɛ́tʉ̀, atdí kɔ̌kɔ̀ àrɛ̀-tʉ́tʉ̌-nzo nzínzì ɔ̌ mà náarɨ́ nzɨ̌ àdzo Kàgàwà ɔ̀nǎ rɔ̀ ìnzɨ̌ kà rɔ̀dɔ̀ ngbɔ̌na.
7 Ndɨrɔ̀ Kàgàwà ʉ́nɨ wà dʉ̀kʉ-ká-vɛ́-bvʉ mà kɔ́rɔ́. Nɨ́ ìnzɨ̌ nyɔ̀nzɨ ɔdɔ! Obhó tɨ́, fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̌nga nósè wà ábhɔ̌ àrɛ̀-tʉ́tʉ̌-nzo tɔ́ ípìrɔ̌nga dɔ̀nǎ màtɨ́.»

Yɛ̌sù bhà alɛ tɨ́ ka kóko dhu mà, kɔ̀dhɔ ka kɨ́ dhu mànà
(Màt 10.32-33; 12.32)

8 Tdɨ́tdɔ̌ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà: «Ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: ndɨ alɛ náapɛ́ dhu ʉ̀nɔ kpangba ábhɔ̌ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ ndàtɨ ndì ràrɨ̌ pbàkà alɛ, nɨ́ Ìndrʉ̌ tʼídhùnà náadʉ̀ya àtɨ̀nà átɔ̀ Kàgàwà bhà màlàyíká-ɔ̀nzɨ̌, ndɨ alɛ ràrɨ̌ pbìndà alɛ.
9 Pbɛ́tʉ̀, mɔdhɔ rɨ́ ìndrʉ̌-ɔ̀nzɨ̌ alɛ nɨ́ ma mɔdhɔya átɔ̀ Kàgàwà bhà màlàyíká-ɔ̀nzɨ̌.
10 Ndɨrɔ̀, Ìndrʉ̌ tʼídhùnà nɨ̌ rɨ́ dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ alɛ, náabáya àbà pbìndà nzɛ́rɛnga tɔ́ ʉbàta. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà bhà ɬlɨ̌lǎ-Alafí nɨ̌ rɨ́ dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ alɛ, náabáya nzɨ̌ ʉbàta akɛkpá màtɨ́.
11 Nyɨ̌ nà ka kówu ànyǎkʉ kɨtdì tɨ́ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀ màtɨ́, pbàkámá-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀ màtɨ́, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ pbanga ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀ màtɨ́ rɔ̀, nɨ́ àpɛ́ nyɔ̌wuya afíkʉ nítu rɔ̌ nyɨ̌ nyɨ́ rʉ̀kʉ́ dhu nísɔ̌ tɨ́ dhu mà, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyʉ́nɔna dhu mà nɨ̌.
12 Obhó tɨ́, ɬlɨ̌lǎ-Alafí náaraya ndɨ nyɨ̌ nyʉ́nɔna ndɨ kàsʉmì ɔ̌ dhu núdhe rɔ̌ fʉ̌kʉ̀.»

Kpɔ́na ɔ̌ ìwɨ̌ nà ònzìtálɛ tɔ́ mbólí

13 Ihé-yà nzínzì ɔ̌ rɔ̀, atdí alɛ náatɨ Yɛ̌sù nɨ̌: «Màlimɔ̌, ávɨ̌ adɔ̀du rʉ̀ndɔ̀ yà àbadu nʉ́ʉbhà ɔ̀vɛ̀ ndì ndɔ́vɛ̀ rɔ̀ dhu-ɔ̌nga fɔká.»
14 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ádhɨ ndɨ ɨma nɨ́lɨ ndɨ́nɨ̌ mongó tɨ́ ànyǎkʉ nʉ́nɔ̀, madʉ̀ fʉ̀kʉ́ dhu nʉ́ndɔ̀ fʉkʉ́?»
15 Tdɨ́tdɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà kɔ́rɔ́ alɛ nɨ̌: «Nyàndà nga mbɛ̌yi! Nyɔ̀dɔ nyɨ̌ ábhɔ̌ ongyéngá-atdyú òho nyɨ̌ nyɨ́ nyǎbà dhu rɔ̌ rɔ̀. Obhó tɨ́, ìnzɨ̌ nɨ́ ábhɔ̌ ongyéngá ndɨ ìndrʉ̌ tɔ̀ rǎdʉ̀ ípìrɔ̌nga nábhʉ.»
16 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Yɛ̌sù náadʉ̀ yàrɨ́ mbólí náwɛ ihé-yà tɔ̀. Kǎtɨ: «Ònzɔ̌nzì atdí alɛ bhà ɨnga ɔ̌ ònyʉ̀ náanzì, ndàdʉ̀ ɔ̀'ɔ̀ mbɛ̌yi nyʉ́.

17 Nɪ́ kǎdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɪ̀rɛ̀ nga afína ɔ̀, ndàtɪ: ‹Ádhu ndɪ àkǎ àkǎ mɔnzɪ̀ yà
ìmbǎ ma mí'ì pbàkà ɔ̀nyʉ̀-tsè-tsʉ̀ núndǔ ma mí ɔ̀ná ngari nà rɔ̀?
18 Kànɪ̌ ma mónzɪna dhu: ma mí pbàkà ɔ́ngɔ̀lɪ̌ núgɔ̀lɔ̌, madʉ̀ ádrɔ̀drɔ̌
ngʉ̌kpà-tsí nʉ́sɪ. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mí kɔ́rɔ́ pbàkà ɔ̀nyʉ̀-tsè mà, kɔ́rɔ́
pbàkà ngʉ̌kpà ongyéngá mànà núndǔ mʉlɪ ɪ ɔ́ngɔ̀lɪ̌ ɔ̀.
19 Nírɔ̀ nɪ́ ndɪ ma mí ɪnga ìrɛ̀ afídu ɔ̀ matɪ: nyɪ nyí'ì ìnè nyɔdɔ rí ibí
atɔ nyʉ́ tí ábhɔ̌ dhu-tsí-yà nà. Nɪ́ ásɔ̌ nyɪ, ónyʉ nyɪ, ómvʉ̀ nyɪ, ndɪrɔ̀ ónzɪ
mʉ̀hɛndʉ̀.›
20 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà náadʉ̀ àtɪ̀nà kànɪ̌: ‹Ɪnyɪ, nyɪ̀kpɔ́na ɔ̌ ìwɪ̌ nà alɛ́, indo
yàrí iku ɔ̌, nyɪ nyí yàrí adzɪ nʉ́bha! Nɪ́, yà nyɪ nyúndu nyɔdʉ̀ dhú-yà nʉ́bhà
nyɪ nyí àdhɪ tɔ̀?›
21 Wɔ̀ dhu bhěyi tí nɪ́ ndɪ ndɪ dhu rɪ̌'ì yà dhu-tsʉ̀ ùndǔ arí fɪ́ndà, ìmbǎ
ndàdʉ̀ ɪ'ì ɔ̀nzìtálɛ tí Kàgàwà-nyɪ̀kpɔ́ ɔ̌ alɛ tɔ̀.»

Kàgàwà arí pbìndà alɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzɪ tí dhu
(Màt 6.25-34)

22 Tdítdɔ̌ Yěsù adʉ̀ àtɪ̀nà pbìndà ábhàlɪ̌ nɪ̌: «Kɔ̀nɪ̌, wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɪ́
ndɪ ma mátɪna nyɪ̌ nɪ̌: dhu ràkǎ nzá nyɪ̀tǔ afíkʉ fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̌nga-okú dɔ̀ rɔ̀,
ndɪrɔ̀ ngbɔ̌kʉ-okú dɔ̀ rɔ̀ nyǎtɪ, nyɪ̌ ràrɪ̌ àdhu nónyʉ, ndɪrɔ̀ nyɪ̌ ràrɪ̌ àdhu
nʉ́fɔ̌ rʉ̀kʉ́.
23 Obhó tí, ìndrǔ bhà ípìrɔ̌nga nósè wà ɔ̀nyʉ̀ dɔ̀nǎ, ndɪrɔ̀ alɛ-ngbɔ̀ nósè
wà mʉ̀dzarʉ̀ dɔ̀nǎ.
24 Nyàndà pɛ́ àkʉ̌rʉ̀! Abádhí náarí nzɪ̌ dhu òzò, ndɪrɔ̀ abádhí náarí nzɪ̌
ɔ̀nyʉ̀ ògu ɔnzɪ-bvʉ̌ rɔ̀. Ndɪrɔ̀ abádhí-fɔ́, ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀dɔ ka karí ɔ̀yà àrɔ̌ mà,
ɔ́ngɔ̀lɪ̌ mànà náarí'ì mbǎ. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà náarí ndɪ abádhí nóngù! Nírɔ̀,
fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̌nga nósè wà atdídɔ̌ kɔ̌kɔ̀rí àrɛ̀ tɔ́ ípìrɔ̌nga dɔ̀nǎ!
25 Ádhɪ-pbá alɛ ndɪ nzínzìkʉ ɔ̌, wɔ̀ afína ndì dìtǔ ndàmbɛ ìrɛ̀nà dɔ̌ dhu
bhěyi, rádʉ̀ ɪdhɔ̀na nítrɔ yà adzɪ ɔ̌ atdí ɪdhɔ nɪ̌ màtí?
26 Nɪ́, dhu rɪ̀'ì ìnzɪ̌ nyɪ̌ nyádʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ɪsɔ́ rɔ́'ɔ dhu bhěyi rólo dhu sɔ̀wɔ̀rɔ̀
nónzɪ dhu tí, nɪ́ ádhu nyɪ̌ nyádʉ̀ afíkʉ nítu ngʉ̌kpà dhu-tsí nɪ̌ nɪ́?
27 Nyàndà pɛ́ kɔ̌kɔ̀ ɪnga ɔ̌ arí ìnga dhu-tsí náarípfɔ̌ tí dhu. Abádhí náarí
nzɪ̌ kasʉ nónzɪ, ndɪrɔ̀ abádhí náarí nzɪ̌ mbɛrʉ̀ nódyù. Pbɛ́tʉ̀ ma mí obhó
dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ádrʉ̀ngbǎ kamà Sɔ̀lɔ̀mɔnì nyʉ́ mà, kɔ́rɔ́ pbìndà ɔ̀nzì-íyà
ɔ̌, náafɔ́ nzá kɔ̀rí ɪtsu-opfò nzínzì ɔ̌ atdí ɪtsu-opfò tɔ́ aya dɔ̀nǎ màtí fɪ́ndá
aya rʉ̌da mʉ̀dzarʉ̀.
28 Ɪrí-bɪ̌ nɪ́ indo tí rí ndàlǎ ɪnga ɔ̌, tsútsǎ ràdʉ̀ ɔ̀tdyù, kadʉ̀ òbvùnà kàzʉ
ɔ̀ dhu. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà náarádʉ̀ abádhí ʉ̀fɔ mběyi nyʉ́. Nɪ́ kà tí nzɪ̌ àdʉ̀
nyʉ̌fɔ mběyi nyʉ́ rɔ̀sè ɪ ɪrí-bɪ̌ dɔ̀nǎ màtí, nyɪ̌ ákɛ̌ a'uta nà alɛ́?
29 Nɪ́ nyɪ̌, dhu àkǎ nzá nyɪ̀tǔ afíku, nyǎmbɛ nyɪ̌ nyónyʉna dhu mà, nyɪ̌
nyómvʉ̀na dhu mànà dhu nónɛ̀ dɔ̌.
30 Obhó tí, kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu nónɛ arí ìnzɪ̌ ɪ'í ìngyɛ̌ rɔ́rɔ̀ alɛ nɪ́ yà adzɪ ɔ̌ alɛ,
yà ɪnzá Kàgàwà ná'ù. Pbɛ́tʉ̀ nyɪ̌, Àbakʉ Kàgàwà nʉ́nɪ wà dhu nyɪ̌ ràrɪ̌'ì ɪ
dhu-atdyú nà.
31 Nírɔ̀, nyɔ̀mɛ pɛ́ Kàgàwà bhà idzi angyi, ndɪrɔ̀ nɪ́ ndɪ kà rǎdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ nyɪ̌
nyí atdyúya òho dhu námà àma tí fʉ̌kʉ̀.
32 Ɪnzɪ̌ nyɔ̀nzɪ ɔdɔ, wɔ̀ ákɛ̌ tàmà tɔ́ màhɔ̌-ngba bhěyi nyɪ̌ nyí'ì ngúfe rɔ̀!
Obhó tí, Àbakʉ-nyɪ̀kpɔ́ dhu ɔ́fɔ̀ wà, ndàbhʉ pbìndà Idzi fʉ̌kʉ̀.»

Ɔrù-akpà ɔ ka kí ongyéngá-tsù núndǔ dhu
(Màt 6.19-21)

33 Kǎdù àtìnà tdítdɔ̌: «Nyùdzǐ fukú arí'ì dhu-tsí, nyǎdù nyǐ nyòngyè
fùrangà núbho pɛrɛ̀ tí nǎkùtálɛ tɔ̀. Nyɔ̀bhɔlɔ ìnzǐ rádù 'ìnza ísɔ̀wǔ, nyǎdù
fùkú ongyéngá-tsù núndu ɔ̀rù-akpà ɔ̀. Ányì, kà rǐ nzǐ àdù ndì ìnza,
ogbotálɛ mà rǐ nzǐ àdù òwu ùvò ányì, ndirɔ̀ akuku mà rǐ nzǐ àdù dhu
òbhè ányì.

34 Obhó tí, pbùkù ongyéngá rǐ'ì i nga ní ndi afínu rǎdù ì'ì ɔ̀nà átɔ̀.»

Kasu tɔ́ Ádrùngbǎlɛ rǐngo dhu nákǎ kɔdɔ̀ tí dhu
(Màt 24.36-44; 25.1-30; Mrk 13.33-37)

35 Tdítdɔ̌ Yěsù adù àtìnà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Nyòko kɛngɛ̀ dɔ̌, nyǎdù
mvukuʼɔ̀ níso kùkyě nǐ, fùkú tarà ràdù òko ɔ̀rù ì órù rɔ́rɔ̀.

36 Ndirɔ̀, dhu àkǎ nyǔli nyǐ átɔ̀ yà fiyɔ́ kasu tɔ́ ádrùngbǎlɛ nɔ́dɔ rí rìngò
àdhìngbǎ ka kùndà nǐ mùhɛndù ɔ̀ rɔ̀ kasutálɛ bhěyi. Ní, kìrà àhu, ndìtsì
tsǎtsù nítdɔ rɔ̀, abádhí rǎdù tsǎtsù nápfò kà tɔ̀ ányìrɔ̌ rɔ̀ tí.

37 Ní, hirò nɔnzìya kasutálɛ ní yà fiyɔ́ ádrùngbǎlɛ rǐrà àhu dhu nóotúya
ípìrɔ̌ rɔ̀ alɛ. Ma mí obhó dhu núnɔ fǔkù, wɔ̀ kasu tɔ́ ádrùngbǎlɛ rǐrà àhu
rɔ̀, kǎfɔ́ya kasu tɔ́ pbìndà mbɛrù rɔ̀ná. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdùya pbìndà
kasutálɛ nóhù, ròkò ɔ̀nyù-tsùnǎ, ndàdù ɔ̀nyù nábhu abádhí rɔ̀nyù.

38 Iku-alìkpa ɔ̌ màtí, ngǎtsi nǐ à'ǔ-akpà-ɔ̀ngɔ̌ ɔ̌ màtí kìrà àhu rɔ̀, hirò
nɔnzìya ní yà ípìrɔ̌ rɔ̀ kà rǒtùna alɛ.

39 Nyàlǔ yà ma múnɔna dhu mběyi dùku ɔ̀. Idza-àbadhi náapɛ́ àdù
ogbotálɛ rǐrà ɔ̀ná kàsumì núni, ní rǐ nzǐ àdù pbìndà idza-tsù nábhu
ogbotálɛ rùkɔ̀.

40 Ní, nyǐ nyú mà átɔ̀, nyòko nyìkpɔ́ku nà, Ìndrǔ t'ídhùnà níiraya inzá
nyǐ nyìrɛ̀nà ndì ndádù ìrà ɔ̀ná dhu tí kàsumì ɔ̌ nídhunǐ.»

Ndì nífu kasutálɛ tɔ́ mbólí
(Màt 24.45-51)

41 Pɛ́tɛrù adù dhu ìvu kà-tsǔ ndàti: «Ádrùngbǎlɛ́, nyi tí wɔ̀rí mbólí náwě
fǎkà tí, ndirɔ̀ nyi tí kàwě kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀?»

42 Ní, Ádrùngbǎlɛ adù dhu àdu ndàti: «Ádhi-pbá kasutálɛ nyìkpɔ́na
ótdyù, yà fǐndà ka kàvinà dhu ɔ̀nzi arí? Ndi alɛ ní ndi yà pbìndà kasu tɔ́
ádrùngbǎlɛ náadùya ìlinà pbìndà alɛ dɔ̌ ádrùngbǎlɛ tí, ràrà ɔ̀nyù núndɔ̀
rɔ̌ abádhí tɔ̀ àkǎkǎ kàsumì ɔ̌.

43 Ní hirò nɔnzìya kasutálɛ ní yà pbìndà ádrùngbǎlɛ rǐngo rɔ̀ kà rǒtùna
yà fǐndà ka kavì kasu nónzi arí ró alɛ.

44 Ma mí obhó dhu núnɔ fǔkù, kàbhà kasu tɔ́ ádrùngbǎlɛ níiliya ka kɔ́rɔ́
pbìndà dhu-tsí dɔ̌ ádrùngbǎlɛ tí.

45 Pbɛ́tù, wɔ̀ kasutálɛ náapɛ́ àdù inga nírɛ̀ afína ɔ̀ ndàti: pbàkà kasu
tɔ́ ádrùngbǎlɛ ní dhu úmbɛ̀ wà, ndàdù ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀vì yà ì árí kasu ɔ̀nzi
mànà atdíkpá kpabhálɛ mà, vèbhálɛ mànà, ndàdù àrà ndɔ̀nyù rɔ̌, ndàdù
ndɔ̀mvù, ndòrì,

46 ní kàbhà kasu tɔ́ ádrùngbǎlɛ rǐ ndàdǔ inzá kìrɛ̀nà idhɔ ɔ̌, ndirɔ̀ inzá
kùninà kàsumì ɔ̌ rɔ̀, ndi ádrùngbǎlɛ náabhùya atdídɔ̌ órù màlipɔ̀ kà tɔ̀*,
ndàdù kòbvù yà ìnzǐ arí fǐyɔ̀ ka kàvi dhu ɔ̀nzi alɛ nzínzì ɔ̀.

---

* **12:46 12.46** Kà-tì ní, kàbhà kasu tɔ́ ádrùngbǎlɛ núu'àya kà-ɔ̌nga ràhu ɔyɔ.

47 Ndɨ kasʉtálɛ, yà ɨwà ndì ndʉ́nɨ pbìndà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ-afí nózè
dhu rɔ́rɔ̀ rádɨ ìnzǐ ndɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ndì, ìnzǐ ndàdʉ̀ pbìndà ádrʉ̀ngbǎlɛ ózè dhu
ɔ̀nzì, náabáya mùgǒ abhɔ nyʉ́ ròsè.
48 Pbɛ́tʉ̀ ɨnzá ndì ndʉ́nɨ pbìndà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ-afí ózè dhu dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀ rí dhu àfǎ alɛ, ndɨ afátá ràdʉ̀ kòzè kʉvɨ, ní ndɨ alɛ náabáya mùgǒ
ngúfe tí. Abhɔ ka kubhò dhu fɔ́ná alɛ-fɔ́ ka konziya dhu abhɔ, ndɨrɔ̀ abhɔ
nyʉ́ ròsè ka kʉbhà dhu fɔ́ná alɛ-fɔ́ ka kadʉ̀ya dhu ònzì abhɔ nyʉ́ ròsè.»

Ìndrǔ-ɔ̌nga rɨ́ ndʉ̀ndɔ Yɛ̌sù-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu
(Màt 10.34-36)

49 «Ma mírà kàzʉ ma mivó tí yà adzɨ dɔ̌, ní ma mòzè wà ndì kàzʉ rìrʉ̀.
50 Ma mí atdí bàtizò nà ma málʉ̌na. Ní, ìtǔ kà rɔ̌ʼɔ rùdú dhu bhɛ̌yi, kàkǎ
wà ndɔ̀nzì ndì.»
51 «Nyɨ́ nyìrɛ̀ tí nga ma rírà màrʉ̀ngà níbhò yà adzɨ ɔ̌? Ɨnzǐ ní ndɨ dhu
bhɛ̌yi, akɛ̌kpá màtí. Pbɛ́tʉ̀ ma mírà ìndrǔ-ɔ̌nga nábhʉ rʉ̀ndɔ̀ ɨ.
52 Obhó tí, rɔ̀pɛ̀ ndì kòmbí, imbo rɔ̀ aróko atdí ɨdza ɔ̌ alɛ-ɔ̌nga náarana
ndùtù rɔ̌ ɔyɔ, ɨ̀bhʉ alɛ rɔ̀ndrɔ̀ ɔ́yɔ̌ alɛ, ndɨrɔ̀ ɔ́yɔ̌ alɛ ràdʉ̀ ɨ̀bhʉ alɛ nɔ́ndrɔ̀.
53 Àbanà náaraya idhùnà nɔ́ndrɔ̀ rɔ̌, idhùnà ràdʉ̀ àbanà nɔ́ndrɔ̀. Ɨyànà
náaraya ɨvànà ɔ̀ndrɔ̀ rɔ̌, ɨvànà ràdʉ̀ ɨ́yànà nɔ́ndrɔ̀. Agʉna-àyi náaraya
pbìndà àdhìngbǎ nɔ́ndrɔ̀ rɔ̌, àdhìngbǎ ràdʉ̀ pbìndà agʉna-àyi nɔ́ndrɔ̀.»

Kombí rádʉ̀ ndɔ̀nzì dhu nʉ́nɨ̌ ka kɨ́-dhu
(Màt 16.2-3)

54 Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà átɔ̀ ihé-yà nɨ̌: «Nyɨ́ nyapɛ́ àpbù nálǎ adyifɔ̀ arótsù ɨnǎ
rɔ̀ rírà rɔ́, ní nyɨ́ nyarí àdʉ̀ àtìnà ányìrɔ̌ rɔ̀ tí ìkɔ̌ igye ràrɨ̌ ìkɔ̌, ndɨ dhu ràdʉ̀
ndɔ̀nzì ndɨ dhu bhɛ̌yi tí.
55 Ndɨrɔ̀, nyɨ́ nyapɛ́ awɛ àlǎ mùsùngú dɔ̀nǎ rɔ̀ rírà rɔ́, ní nyɨ́ nyarí àdʉ̀
àtìnà ìka adyifɔ̀ ràrɨ̌ ìka, ndɨ dhu ràdʉ̀ ndɔ̀nzì ndɨ dhu bhɛ̌yi tí.
56 Nyɨ́ ní ɔyɔ-ɔyɔ ɨdàya nà alɛ. Nyɨ́ nyárí yà adzɨ dɔ̌ rí ʼɔ̀nzɨ dhu mà,
ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì rɔ̌ rí ʼɔ̀nzɨ dhu mànà dhu nʉ́nɨ̌ mbɛ̌yi nyʉ́. Ní, ádhu ìnzǐ nyɨ́
nyárí àdʉ̀ yà kòmbí rí′ì kàsʉmì ɔ̌ rí ʼɔ̀nzɨ dhu rʉ̌nɔna fʉ̌kʉ̀ dhu nʉ́nɨ̌ ní?»

Ìndrǔ mà rɨ́ ʼìrɨ ndì nɔ̀bhʉ̀ alɛ nà dhu
(Màt 5.25-26)

57 «Ádhu ìnzǐ nyɨ́ nyárí dhu-ɔ̌nga òvò nyɨ́-tírɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ́ nyʉnɨ tí
obhónánga tɔ́ dhu tí rí′ì dhu nɨ̌?
58 Dhʉ̀wanì ɔ̀ nyɨ́ nyówu nyɨ nɔ̀bhʉ̀ alɛ mànà rɔ̀, dhu àkǎ nyɔnzì ɔbɨ
nyɨ̌rì nyɨ́ ndɨ alɛ nà, nyɨ́tɔ̀ ndɨ dhu òko nyɨ́ nyòko otu ɔ̌ rɔ́rɔ̀. Ɨnzá nyɨ
nyɔ̀nzì ka ndɨ dhu bhɛ̌yi rɔ̀, kà rǎdʉ̀ àrà nyabhʉ anya tʼítdìta tʼálɛ-fɔ́, ɨ alɛ
ràdʉ̀ nyabhʉ pùrǔsɨ-fɔ́, ndɨ pùrǔsì ràdʉ̀ nyosò imbi ɔ̀.
59 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ ɨndʉ̀: nyɨ nyí nzǐ àdʉ̀ àhʉ imbi ɔ̀ rɔ̀ ɨnzá nyɨ
nyùbho dʉ̀nʉ́ ka kɔ̀tdì dhu, rìku kɔ́rɔ́ rɔ́rɔ̀.»

13

Ìndrǔ rɨ́ ʼʉ̀gèrɛ̀ ʼʉ̀bhà fɨyó nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ dhu

1 Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ngúfe alɛ níiwú Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà rɔ̌ ndɨ nɔ̀nzɨ dhu
náwɛ Yɛ̌sù tɔ̀. Abádhí atɨ, Pìlatò ràbhʉ ɨ alɛ kɔkyɛ̀, azùya rùngbɔ̀ ndì yà
abádhí rǔbhǒna pɛrɛ̀ tí ìzǎ-azù mànà.

2 Nɨ́ Yĕsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌ nyìrɛ̀ tɨ́ dhu kɔ̌kɔ̀ ɨ Gàlìlayà ɔ̌ bhà rɨ'ì ɨ nzɛ́rɛngatálɛ ròsè Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ dɔ̀nă, wɔ̀ dhu bhĕyi ka kakyɛ̀ abádhí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀?
3 Ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌, ɨ̀mbă kà rɨ́'ì ndɨ dhu bhĕyi. Pbɛ́tʉ̀, ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̌ nyapɛ́ nyʉ̌gɛ̀rɛ̀, nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ, nɨ́ nyɨ̌ nyʉ́vɛ kɔ́rɔ́ átɔ̀!
4 Ndɨrɔ̀, atdí kumì dɔ̀ná àrʉ̀ nà alɛ, yà Sìlòamù tɔ́ mʉ̀narà núugòlò ndɨ̀ dɔ̀yá rʉ̀vɛ, nɨ́ nyɨ̌ nyìrɛ̀ tɨ́ dhu abádhí rɨ'ì nzɛ́rɛngatálɛ ròsè Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ dɔ̀nă?
5 Ɨnzɨ̌ akɛkpá màtɨ́. Pbɛ́tʉ̀, ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̌ nyapɛ́ nyʉ̌gɛ̀rɛ̀, nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ, nɨ́ nyɨ̌ nyʉvɛ̀ya kɔ́rɔ́ ndɨ dhu bhĕyi.»

Ɨnzɨ̌ arɨ́ ɔ̀'ɔ̀ mʉ̀tinì-kpa tɔ́ mbólí

6 Tdɨ́tdɔ̌ Yĕsù adʉ̀ yàrɨ́ mbólí náwɛ átɔ̀ ndàtɨ: «Atdí alɛ nɨ́ɨ'ì mʉ̀tinì-kpa nà pbìndà vĩnyò tɔ́ ɨnga ɔ̌. Nɨ́ kĭra ndɨ́nɨ̌ ndɔpɛ́ tɨ́ itsu-kpɔ̌ ndɨ̀ mʉ̀tinì-kpa dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ kădʉ̀ nzá atdí dhu mà nótù kà dɔ̌.
7 Nɨ́ kădʉ̀ àtɨ̀nà ndɨ vĩnyò tɔ́ ɨnga kàsʉ̌ nɔ́nzɨ arɨ́ alɛ nɨ̌: ‹Ándà pɛ́! Kànɨ̌ atɔ náhʉ wà ɨ̀bhʉ nyʉ́ yà ma marɨ́ ìrà mʉ̀tinì-kpɔ̌ ma mɔpɛ́ tɨ́ yàrɨ́ mʉ̀tinì-kpa dɔ̌ rɔ́, nɨ́ ma márɨ́ nzɨ̌ atdí dhu mà nótù kà dɔ̌. Nɨ́ ɔ́kɛ̀rɛ̀ ka, ɨnga-ɔ̌nga nɨ́rɨ̌ kărɨ́ kɔkɔ́rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.›
8 Wɔ̀rɨ́ kasʉtálɛ náadʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: ‹Ádrʉ̀ngbălɛ́, ítsè kà radɨ̀ pɛ́ yàrɨ́ atɔ ɔ̌ tɨ́. Ma mɨ́ kà-pfɔ̀-rɔ̌nga nóbhì, madʉ̀ ìkyɨ̌-zì nʉ́trɔ rɔ̀ná.
9 Nɨ́ ngătsi nɨ̌, kădʉ̀ya ɔ̀'ɔ̀ ɔ̀'ɔ̀ tdɨ́tdɔ̌ rɨ́rà atɔ ɔ̌. Ndɨrɔ̀ ɨnzá kɔ̀'ɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ nyɨ nyadʉ̀ya kàbhʉ kɔkɛ̀rɛ̀.›»

Yĕsù rɨ̌ òtsótsù tsìbhálɛ nígʉ̌ dhu

10 Atdíku, sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, Yĕsù adɨ̀ ndàmbɛ dhu núdhe dɔ̌ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀.
11 Nɨ́ atdí tsìbhálɛ nɨ́ɨ'ì ìnè ányì ɨdzá. Ndɨ tsìbhálɛ nɨ'ì yà ɔ̀nà arɨ́'ì nzɛ́rɛ-alafí ábhʉ adzína-kpa ràtdɔ̀ ndɨ̀, ɨ̀nzɨ̌ rɔ̀ngò ndàto akɛ màtɨ́, ràrà àhʉ atdí kumì dɔ̀ná àrʉ̀ nà atɔ tɨ́.
12 Nɨ́ Yĕsù itdègu wɔ̀ tsìbhálɛ àlă, nɨ́ kănzi ɨ́yàdhíyà, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà nɨ̌: «Tsìbhálɛ́, nyɨ ɨ nyɔ̀gʉ̀ wà pbʉ̀kʉ̀ andɨ ɔ̌ rɔ̀.»
13 Nɨ́ Yĕsù adʉ̀ ɔtsʉ́na nʉ́lɨ wɔ̀rɨ́ tsìbhálɛ dɔ̌, ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́ kădzí-kpa ràdʉ̀ ndàto, ɨ́yàdhíyà ràdʉ̀ ndɔ̀pè ndɨ̀fʉ Kàgàwà.
14 Nɨ́ unduta-dzà ɔ̌ ádrʉ̀ngbălɛ nɨ́itdègu Yĕsù ɨ̀gʉ̌ wɔ̀rɨ́ tsìbhálɛ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ dhu nálă, náakó atdídɔ̌. Nɨ́ wɔ̀rɨ́ ádrʉ̀ngbălɛ náatɨ ihé-yà nɨ̌: «Ìndrʉ̌ rădʉ̀ kasʉ nɔ́nzɨ ɔ̀yá ɨdhɔ náarɨ́'ì aza. Nɨ́ nyòngò ìwu nyɨ̌ nà kɨgʉ̌ nyɨ̌ ɨ azà ɨdhɔ ɔ̌, ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌!»
15 Ádrʉ̀ngbălɛ Yĕsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ̌ nɨ́ ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ! Sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ tɨ́, nyɨ̌ kɔ́rɔ́, nyɨ̌ nyatɨ́ nzɨ̌ fʉ̀kʉ́ ìkyì-akpá mà, fʉ̀kʉ́ kayinò mànà nʉ́ngă kɨ̀walɨ ɔ̌ rɔ̀ rɨ́ dhu ɔ̀nyʉ rɔ́rɔ̀, nyădʉ̀ ʉ̀ndànà rɔ̀wù ɨdha nɔ́mvʉ̀?
16 Nɨ́ yàrɨ́ tsìbhálɛ nɨ́ Àbràhamʉ̀-dhú-bvʉ̌ tsìbhíngba, ndɨrɔ̀ Sìtanì nʉ́ʉtsɨ ka ràrà àhʉ atdí kumì dɔ̀ná àrʉ̀ nà atɔ nyʉ́ tɨ́. Nɨ́ dhu àmbɛ̀nà tɨ́ obhó àkă kɨkɔ̀lò ka Sìtanì bhà imbi ɔ̌ rɔ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌?»
17 Wɔ̀ dhu bhĕyi Yĕsù ìvʉ̌ dhu rɔ̀, yà kà-rɔ̌ òmvʉ̌ tɨ́ rɨ́'ì kɔ́rɔ́ alɛ-nyɨ náadʉ̀ ìwʉ atdídɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ihé-yà-ɨdhɛ̀ náadʉ̀ ndɨ̀ka atdídɔ̌, yà Yĕsù rărà ɔ̀nzɨ̀nà rɔ̌ ɨdhɔ rɨ̌ ìndrʉ̌ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ kɔ́rɔ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Hàràdalì-tsè tɔ́ mbólí
(Màt 13.31-32; Mrk 4.30-32)

18 Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌: «Ádhu ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà
bhà idzi nɔ́fɔ̀ ndì nà? Ma mádʉ̀ kùdhe àdhu rɔ̌?
19 Kìlì ndì yà atdí alɛ níidyi ndòzò pbìndà ɨnga ɔ̌ hàràdalì-kpɔ̌ bhɛ̌yi. Ndɨ
hàràdalì-kpɔ̌ nɨ́inga, ndòvì, ndàdʉ̀ òngo itsukpó tí, àrɛ̀ ràdʉ̀ ɨdzàya nɔ́sì
sòbǐna nzínzì ɔ̌.»

Afi tɔ́ mbólí
(Màt 13.33)

20 Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̌, ndàtɨ: «Ádhu ndɨ ma mádʉ̀ Kàgàwà bhà idzi
núdhě rɔ̀ná?
21 Yàrí ní ndɨ kɔ̌fɔ̀ ndì nà dhu: Kǐlì ndì yà atdí tsìbhálɛ níidyi, ndàngbɔ̌
mbɛ̀mbɛ̀ ɔ́yɔ̌ kumì dɔ̀ná imbò nà kìlo nganʉ̀-ra tɔ́ ɔ̀ afi bhɛ̌yi, ndɨ dhu ràdʉ̀
ndɨ idyi nábhʉ rìvʉ̀ kɔ́rɔ́.»

Yɛ̌sù rɔ̌tɛ ndì nípbɔ̌ tsǎtsʉ̀ dɔ̌ dhu
(Màt 7.13-14,21-23)

22 Yɛ̌sù adì ndàmbɛ àrà dɔ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ní kǎránà dhu núdhe
rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ yà ndɨ ndʉ́da ɔyanǎ kɨgɔ̀ mà pbanga mànà ɔ̀nǎ.
23 Ní atdí alɛ níivú dhu kà-tsʉ̀ ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, tí ngúfe alɛ kɛ̀lɛ̌ ɨ
ʉ̀gʉ̌gʉ̀ya?» Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ:
24 «Nyɔ̀nzɨ ɔbɨ nyɔ̌tsù ndì nípbɔ̌ tsǎtsʉ̀ ɔ̌. Obhó tí, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌:
ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nóowuya ’òmvù rɔ̌ ’òtsù, pbɛ́tʉ̀ ndɨ dhu náaraya nzɨ̌ àkǎ rɔ̌
abádhí tɔ̀.
25 Atdíku, ɨdza-àbadhi nɨ́ivàya ndì, ndàdʉ̀ tsǎtsʉ̀ nápbɨ ɨdza nǎ rɔ̀. Ní iri
nyɨ̌ nyɔ̀tdì nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyokoya gukyè nyǎmbɛ tsǎtsʉ̀ ɔ̀tdɔ̀ dɔ̌, nyɔ̌wù àtìnà
rɔ̌: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ápfo tsǎtsʉ̀ fǎkà,› ní ɨdza-àbadhi náaraya dhu àdu rɔ̌
fʉ̌kʉ̀ ndàtɨ: ‹Ɨnzá ma mʉ̀nɨ nyɨ̌ nyìwʉ̌ àdhà rɔ̀ màtí dhu!›
26 Nírɔ̀ ní ndɨ nyɨ̌ nyowuya àtìnà rɔ̌ kànɨ̌: ‹Mǎ manyʉ̀ tí obhó dhu, mǎdʉ̀
dhu ɔ̀mvʉ̀ ɔnzìnʉ́ rɔ̀? Ndɨrɔ̀ nyɨ nyaránà tí obhó dhu núdhe rɔ̌ fǎkà fàká
pbanga-tsidɔ̌ ngʉdhà ɔ̌ rɔ̀?›
27 Ní àbadhi adʉ̀ya àtìnà nyɨ̌ nɨ̌ tdítdɔ̌: ‹Ɨnzá ma mʉ̀nɨ àdhà rɔ̀ màtí nyɨ̌
nyìwʉ̌ dhu. Ní nyìndrǐ nyɨ̌ ɨtsɛ nyʉ́ tɨdú rɔ̀, nyɨ̌ kɔ́rɔ́, yà nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ nyɨ̌
nyarí rɔ̀!›
28 Àbràhamʉ̀ mà, Ìsakà mà, Yàkɔbhɔ̀ mà kɔ́rɔ́ pbànábí mànà nyɨ̌ nyàla
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌ òkò rɔ́, kadʉ̀ nyɔ̌dì iri
ányìrɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, nyɨ̌ nyambɛ̀ya ɔ̀dzɨ dɔ̌, nyǎdʉ̀ àmbɛ kʉ̌kʉ̀ nátri dɔ̌.
29 Ní ìndrǔ níiwúya ɨfɔ̀ yà adzɨ-pbɨdɔ̀ ɔ̀nǎ rɔ̌, ’ádʉ̀ dhu ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá ndɨ
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌.
30 Ní yà kòmbí arí’ɨ olù alɛ tí alɛ, nóokoya wɛmbɛrɛ̀ tí, ndɨrɔ̀ yà wɛmbɛrɛ̀
tí arí kombí alɛ, nóokoya olù alɛ tí.»

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu òzu Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ dɔ̀ dhu
(Màt 23.37-39)

31 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ ɔ̌ tí, ngúfe Pbàfàrìsáyó níiwú dhu ɔ̀vɔ̀ Yɛ̌sù tɔ̀, ’àtɨ: «Ɨ́và
nyɨ nyarà ɨrɔ́ rɔ̀, Hɛ̀rɔdɛ̀ rɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ ndínɨ̌ ndabhʉ̀ tí nyɨ kohò nídhunɨ̌.»
32 Ní kǎdʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyòwu nyàtɨ wɔ̀ ayíwě nɨ̌: Rɔ̀pè ndì indo,
ràrà àhʉ tsútsǎ, ma ràrɨ̌ nzɛ́rɛ-alafí nípfɔ̌, modì ìndrǔ ɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ma ràrɨ̌
andɨ nà alɛ nígʉ̌. Ndɨrɔ̀ ibho ma radʉ̀ya pbàkà kasʉ nítɔ̀.

33 Pbɛ́tʉ̀ rɔ̀pɛ̀ ndì indo, tsútsǎ, ràrà àhʉ̀ ibho, dhu àkǎ mɔdì dùdu,
mambɛ àrà dɔ̌. Obhó tí, dhu àkǎnà nzá nabì ràrà ɔ̀vɛ̀ igi Yèrùsàlɛmà
tɔ́ kɨgɔ̀ rɔ̌ rɔ̀.»
34 «Yèrùsàlɛmà, Yèrùsàlɛmǎ, nyɨ̀ nyarí pbànábí nɔ̀kyɛ nyǎdʉ̀ Kàgàwà
ɔ̀vì tɨnʉ̀ ɔ̀ alɛ núbvu odu nɨ̀. Abhɔ-gʉ̀na nyʉ́ ma mómvù mandu ʉ̀nʉ́ aróko
alɛ-tsʉ̀ àdhàdhì à'ʉ̌-yà-ba náarí pbìndà inzo-tsʉ̀ nándǔ pékéléna-tsì dhu
bhěyi! Pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyádʉ̀ nzá ndì dhu nózè.
35 Nírɔ̀ kɔ̀nɨ̀, ka kí pɛ́ fʉ̀kʉ́ ɨdza nʉ́bha fʉkʉ́. Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀:
nyɨ̀ nyí nzɨ̀ ma àlǎ tdítdɔ̌, ràrà àhʉ̀ nyɨ̀ nyowuya àtìnà: Kàgàwà ràkǎ ndàso
Ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔvɔ̀ rɔ̌ ríràà alɛ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀.»

14

Yěsù rɨ̀ atdí alɛ nígʉ̌ tdítdɔ̌ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ dhu

1 Atdíku sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, Yěsù ɨra dhu ɔ̀nyʉ̀ Pbàfàrìsáyó nzínzì ɔ̌ atdí
ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ɨdzá. Ní ìndrǔ adʉ̀ nyìkpóya nʉ́dɨ, 'àmbɛ kàndà dɔ̌
atdyúya nyʉ́ nà.
2 Ní, ɔ̀na ádhà ndì atdí alɛ nɨ́i'ì Yěsù-ɔ̀nzɨ̌.
3 Nɨ́ Yěsù, ivú dhu Ʊyátá tɔ́ màlímó mà Pbàfàrìsáyó mànà-tsʉ̌, ndàtɨ:
«Àlɛ̌ tɔ́ Ʊyátá ná'ù tí wà ìndrǔ ɨ̀gʉ ka kádʉ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ dhu? Ndirɔ̀
ngǎtsi nɨ̌, kǎtɨ tí ìnzɨ̌ ka ràrǎdʉ̀ kìgʉ?»
4 Pbɛ́tʉ̀ abádhí náadʉ̀ ìnɛ̀, ìnzɨ̌ 'àdu ɔtɛ. Nɨ́ Yěsù idyi wɔ̀rí alɛ ndìgʉ̌,
ndàdʉ̀ àvinà ràrà.
5 Tdítdɔ̌ Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Ádhɨ pbá alɛ nzínzìkʉ ɔ̌, pbìndà
ɨngba mà, ndirɔ̀ pbìndà ìkyì mà nítsì dzìwɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ìnzɨ̌ rǎdʉ̀ kìpfo ányìrɔ̌ rɔ̀
tí ndɨ dzìwɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌?»
6 Ní abádhí rǎdǔna wɔ̀rí ɔtɛ dɔ̌ dhu náadʉ̀ abádhí-lɛ̀mà nónzì ɔ̀nzɨ tí.

Mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌ ka kóko ɔ̀ná ngari dɔ̌ rótɛ mbólí

7 Yěsù níitdègu yà ì ka kùnzìnà mànà ɔ̀nyʉ̀ tɔ̀ alɛ nóvò angyinǎ rɔ̀ rí'ì
tombi, 'àdʉ̀ òko dɔ̀yá dhu nálǎ, ní kǎdʉ̀ yàrí mbólí náwɛ ɨ alɛ tɔ̀ ndàtɨ:
8 «Atdí alɛ nánzì nyɨ àdhìngbǎ ka kʉ̀ndà nɨ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ tɔ̀ rɔ̀, dhu
àkǎ nzá nyitsì àdɨ angyinǎ rɔ̀ rí'ì tombi dɔ̌. Obhó tí, ngǎtsi nɨ̌ wɔ̀rí alɛ
nádʉ̀ ì'ì ɨwà ànzìnà pbʉ̀kʉ̀ ɨfʉta dɔ̀nǎ pbìndà ɨfʉta ósè ngǎtsi alɛ átɔ̀.
9 Nɨ́ wɔ̀ ngǎtsi alɛ nítɔ̀ ndì rɔ̀, wɔ̀ nyɨ̀ nùnzìnà óyɔ̌ kórɔ́ alɛ rǎdʉ̀ àrà àtìnà
nyɨ nɨ̌: ‹Ɨvà nyɨ, nyʉbhà ngari wɔ̀ alɛ tɔ̀.› Ní nyɨ nyí nyɨvà, nyarà àdɨ olù
rí'ì tombi dɔ̌ dhu rǎdʉ̀ nyìnʉ nábhʉ rìwʉ̀ atdídɔ̌.
10 Ní, nyɨ ka kànzì mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌ ɔ̀nyʉ̀ tɔ̀ rɔ̀, dhu ɔ̀fɔ̀ nga nyitsì àdɨ olùnǎ
rɔ̀ rí'ì tombi dɔ̌, ndínɨ̌ yà nyɨ nànzìnà alɛ nítsù rɔ̀, kǐtsi tí ndɨ àtìnà nyɨ nɨ̌:
‹Ɔdhí, ʉ́dà nyadɨ angyinǎ rɔ̀.› Ní, ndɨ dhu nádʉ̀ ì'ì ádrʉ̀ngbǎ ɨfʉta nyʉ́ tí
ɨndʉ̀ yà atdíkpá nyɨ̌ nyí dhu ɔ̀nyʉ mànà kórɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌.
11 Obhó tí, ndìdzɨ̌ rí ndìtírɔ̀ ɔrʉ́ alɛ ní ka kifoya. Ndirɔ̀, ndìfɔ̌ rí ndìtírɔ̀
alɛ ní ka kɨdzíya.»

Mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ rádʉ̀ àkǎ kunzì alɛ-tɨdɔ̀

12 Tdítdɔ̌ Yěsù adʉ̀ àtìnà wɔ̀ ndì nànzìnà ɔ̀nyʉ̀ tɔ̀ alɛ nɨ̌: «Kútsingá nga
tɔ́ ɔ̀nyʉ̀, ndirɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ adyíbhengá nga tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ nyɨ nyɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ìndrǔ tɔ̀
rɔ̀, dhu àkǎ nzá nyunzì ɔdhínʉ mà, adɔ́nʉ mà, fʉ̀kʉ́ ɨdzá-bhà mà, ndirɔ̀
ɔ̀nzɔ̌nzì ɔdhínʉ mànà. Obhó tí, abádhí rǎdʉ̀ ɔ̀wu nyanzì átɔ̀ fɨyɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀
ɔ̀, nyadʉ̀ yà abádhí tɔ̀ nyɨ nyanzì dhu-arì ɔ̌ nábà abádhí-fɔ́.

13 Pbɛ́tʉ̀, dìní nyɨ nyɔ̀nzì rɔ̀, dhu ɔ̀fɔ̀ nga nyunzì alɛ ní: nǎkʉ̀tálɛ mà,
òtsótsù alɛ mà, ùkele arúkele alɛ mà, ndùmùndúmú mànà.
14 Nírɔ̀ ní ndɨ nyɨ nyádʉ̀ hirò ɔ̀nzì, ìmbǎ abádhí rǐ'ì ɨndʉ̀ ì ádǔna dhu nà
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, Kàgàwà náadʉ̀ya ndɨ yà nyɨ nyanzì dhu-arì ɔ̌ nádu
ɨndʉ̀, yà Kàgàwà rǐ obhónángatálɛ nábhʉ̌ rʉ̀ngbɛ ì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ nínganí.»

Ádrʉ̀ngbǎ mʉ̀hɛndʉ̀ tó mbólí
(Màt 22.1-14)

15 Wɔ̀ Yěsù ʉ̀nɔ̀ dhu ndì ndìrì rɔ̀, kà mà rʉ̌bhi dhu ɔ̀nyʉ̀ rɔ̌ mànà atdíkpá
alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ náatɨ Yěsù nǐ: «Hirò nɔnzɨya alɛ ní, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌
Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌ dhu nɔnyʉya alɛ!»
16 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Atdí alɛ náanzì ádrʉ̀ngbǎ dìní
ndàdʉ̀ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ núnzì ɔ̀nà.
17 Ní, ndɨ dìní tó kàsʉmì àkǎ rɔ̀, kǎvì pbìndà kasʉtálɛ ràrà dhu ʉ̀nɔ̀ yà
ndì ndúnzì alɛ tɔ̀, ndàtɨ: ‹Kórɔ́ dhu-tsí ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ wà, ní nyìwǔ kòmbí.›
18 Pbɛ́tʉ̀, kórɔ́ kɔ̀rí alɛ náapɛ̀ 'òwù ʉbàta nónzì rɔ̌ atdátdírà ɔ̌. Wɛmbɛrɛ̀
t'álɛ atɨ wɔ̀ kasʉtálɛ nǐ: ‹Ma módzì atdí ɨnga, ní dhu àkǎ marà ndɨ ɨnga
nándà. Ní, ma mìtsɔ̀ ma rʉ̀nʉ́ atdídɔ̌, ʉ́bà dhu idù.›
19 Ngǎtsi alɛ náatɨ: ‹Ma módzì ɨnga t'óbhìta tó ìkyì-akpá ɨdrɛ, ní ma mí
abádhí nǐ ma móngo kasʉ ɔ̀nzì tí dhu nómvù. Nírɔ̀, ma mìtsɔ̀ ma atdídɔ̌
rʉ̀nʉ́, ʉ́bà dhu idù.›
20 Ndɨrɔ̀, ngǎtsi alɛ adʉ̀ àtìnà kà nǐ: ‹Mǎ mʉ́mbǎ mǎ pbàkà tsìbhálɛ nà
rɔ́ ɨdhɔ nápɛ̀ nzá ɔ̀trɔ. Ní, ma mí nzǐ àrà àwólò.›
21 Ní wɔ̀ kasʉtálɛ náadù ndì pbìndà ádrʉ̀ngbǎlɛ ɨ, ndàdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ alɛ
rǒwu àdunà rɔ̌ fǐndà dhu náwɛ kórɔ́ àbadhi tɔ̀. Ní wɔ̀rí ɨdza-àbadhi
náakó atdídɔ̌, ndàdʉ̀ àtìnà pbìndà kasʉtálɛ nǐ: ‹Árà tsàkàtsàkà kɨgɔ̀ ɔ̌
ngʉdhà ɔ̀nǎ, ndɨrɔ̀ otu ɔ̀nǎ màtí, nyundu nǎkʉ̀tálɛ mà, ɔ̀tsótsù alɛ mà,
ndùmùndúmú mà, ndɨrɔ̀ ùkele arúkele alɛ mànà, nyɨrà nà ɨrɔ́.›
22 Ní, ányìrɔ̀ ndì ndìngò rɔ̀, kǐtsi àtìnà: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma mɔ̀nzì wà yà
nyɨ nyàvi dhu, pbɛ́tʉ̀ ngari nódì ɔ̀dì tdítdɔ̌ ɨdzá.›
23 Ní wɔ̀ kasʉ tó ádrʉ̀ngbǎlɛ náadʉ̀ àtìnà pbìndà kasʉtálɛ nǐ: ‹Áhʉ̌, nyarà
igigi pbanga ɔ̀ rówu otu ɔ̀nǎ, ɨnga-ngbɔ̀ ka kʉ́kpɔ̀rɔ̀ nǐ kɔrɔwà ɔ̀nǎ màtí,
nyadʉ̀ ìndrǔ nʉ́tʉ rìtsù, ndínǐ ɨdzá nga núupílí tí ndì ìndrǔ nǐ.
24 Obhó tí, ma mátɨna nyǐ nǐ: atdí alɛ mà yà ka kùnzìnà alɛ nzínzì ɔ̌
níinèya nzǐ pbàkà dìní ɔ̌ ɔ̀nyʉ̀-dzi mà.›»

Yěsù bhà ábhàlǐ tí ndì nòzè ndàtɨ alɛ nákǎ ndɔ̀nzì dhu
(Màt 10.37-38)

25 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ábhɔ̌ ihé-yà núubhínà òwu rɔ̌ atdíkpá Yěsù mànà. Ní
Yěsù agɛ́rɛ́ ndì abádhí dɔ̀, ndàdʉ̀ àtìnà abádhí nǐ:
26 «Owùdu ɔ̌ ndì nòzè ndùbhi alɛ náapɛ́ nzǐ àbanà mà, ɨyànà mà, pbìndà
tsìbhálɛ mà, pbìndà nzónzo mà, adɔ́na mà, awɛ́na mà, ndɨrɔ̀ pbìndà
ípìrɔ̌nga nyʉ́ mà nɔ́ndrɔ̀, ní rǐ nzǐ àdʉ̀ àdɨ pbàkà ábhàlǐ tí.
27 Ndɨrɔ̀, ìnzǐ ndɨ alɛ náapɛ́ pbìndà mʉ̀sàlabhà nánɔ̀, ndàdʉ̀ ùbhi owùdu
ɔ̌, ní rǐ nzǐ àdʉ̀ àdɨ pbàkà ábhàlǐ tí.
28 Ádhɨ pbá alɛ, nzínzìkʉ ɔ̌, ɨdzá-yà-ba ndì ndòzè ndɔ̀sì rɔ̀, ìnzǐ rádʉ̀
àdɨ, ndʉ̀pǐ pɛ́ ìfe màtí ndɨ ɨdza t'ósìta kàsʉ̌ rádʉ̀ fʉ̀rangà nónzì dhu angyi,
ndàdʉ̀ dhu àndà yà fɔná rí'ì fʉ̀rangà ràtí ndɨ kasʉ nítɔ ìtɔ?

29 Pbɛ́tʉ̀ kăpɛ́ àdʉ̀ ndɨ ɨdza-pfɔ̀ kɛ̀lɛ̌ nɔ́sɨ̀, ndɨ ɨdza-kàsʉ̌ ràdʉ̀ àkpa, nɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ wɔ̀rɨ́ dhu nàla rădʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ʉ̀gbɔ̌ ndɨ alɛ, ’òwù àtɨ̀nà rɔ̌:
30 ‹Yàrɨ́ alɛ náapɛ̀ ndɔ̀sɨ̀ yà ɨdzá-yà-ba, pbɛ́tʉ̀ kà-kàsʉ̌ nɨ́tɔ kà rɨ̌ dhu nádʉ̀ wà kà-lɛ̀mà nɔ́nzì.›
31 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, ádhɨ pbá ádrʉ̀ngbă kamà, ɨla ùgyè ndɨ̀ ndárà ngătsi ádrʉ̀ngbă kamà nà rɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ rădʉ̀ àdɨ, ndàndà fɔ́ná rɨ́’ɨ̀ pbànówí-bvʉ, ndɨ́nɨ̌ ndʉ̀nɨ tɨ́ dhu, pbɨ̀ndà atdí kumì lʉ̀fʉ̀ pbànówí ràtɨ́ àdʉ̀ ’ùgyè ùgye kɔ̌kɔ̀ pbɨ̀ndà òmvʉ̌ rɨ̌rà nà ɔ́yɔ̌ kumì lʉ̀fʉ̀ pbànówí mànà?
32 Kăpɛ́ ndɨ dhu àlă odú fɨ́ndà, nɨ́ kà rădʉ̀ pbɨ̀ndà mʉ̀kɛ̀ngyɛ̀ núvi ròwù wɔ̀rɨ́ ngătsi kamà bhà, àdɨ̀ kàdɨ̀ ɨtsɛ rɔ́rɔ̀, ròwù màrʉ̀ngà ɔ̌ ɨ̀ óko nɨ̌ otu nɔ́mɛ̀.
33 Nɨ́ ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, atdí alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌, ɨ̀nzá fɔ́ná arɨ́’ɨ̀ kɔ́rɔ́ dhu nʉ̀bhà, nɨ́ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ àdɨ pbàkà ábhàlɨ̌ tɨ́.»

Ɨmbă ɔ̀nà okyeta nà iko tɔ́ mbólí
(Màt 5.13; Mrk 9.50)
34 Kădʉ̀ àtɨ̀nà tdɨ́tdɔ̌: «Iko nɨ́ ídzì dhu nyʉ́, pbɛ́tʉ̀ iko ɔ̀ okyeta náapɛ́ ìku, nɨ́ ka kádʉ̀ kàbhʉ ròkyè àdhu nɨ̌ tdɨ́tdɔ̌?
35 Kà-kàsʉ̌ rɨ̌ mbă àdʉ̀ ɨ̀’ɨ̀ akɛkpá màtɨ́ ɨnga tɔ̀ màtɨ́, ndɨrɔ̀ ɨnga ɔ̌ ka kʉ́trɔ̌na ìkyɨ̌-zì tɔ̀ màtɨ́. Nɨ́ ka kádʉ̀ kòyì ɨrɨ́ ɔ̀. Ɨnga t’ɨ́rɨta tɔ́ bɨ̌na nà rɨ́’ɨ̀ alɛ nákă ndɨ̀rɨ̀ dhu!»

15

Àwăwí ndàdʉ̀ ndàbà tàmà tɔ́ mbólí
(Màt 18.11-14)
1 Àlɨtá bhà fʉ̀rangà-tsʉ̀ núndʉ̌ arɨ́ pbàndɔ́mbɛ́ mà, nzɛ́rɛ fɨ́yɔ́ mʉ̀tsɔ nà alɛ mànà níiwú kɔ́rɔ́ Yɛ̌sù tɨ́ ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ ɨrɨ tɨ́ kà rʉ̀nɔna dhu.
2 Nɨ́, Pbàfàrìsáyó mà, Ʉyátá tɔ́ màlímó mànà náambɛ́nà òmu dɔ̌ nzínzìya ɔ̌, ’àmbɛ atɨ̀nà dɔ̌: «Wɔ̀ alɛ náarɨ́ nzɛ́rɛ fɨ́yɔ́ mʉ̀tsɔ nà alɛ nákɔ̌, ’àdʉ̀ àmbɛ dhu nɔ́nyʉ̀ dɔ̌ mànà.»
3 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ yàrɨ́ mbólí náwɛ abádhí tɔ̀:
4 «Atdí alɛ nzínzìkʉ ɔ̌ náapɛ́ àdʉ̀ ɨ̀’ɨ̀ atdí mɨyà tàmà nà, atdí ràdʉ̀ àwɨ̌ nzínzìya ɔ̌ rɔ̌. Nɨ́, ndɨ alɛ tɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀gyètdí kumì dɔ̀ná àrʉ̀gyètdí nà ngʉ̌kpà tàmà nʉ́bhà ànyʉ̌ rányʉ rɔ́, ndàdʉ̀ àrà àwăwɨ̌nà-tsí nɔ́nɛ̀, ràrà àhʉ kàbà ndɨ̀ ndárà dhu ɔ̀?
5 Ndɨrɔ̀ ka ndɨ̀ ndàbà rɔ̀, kà rădʉ̀ kìdyì ndɨ̀lɨ ʉna dɔ̌, atdídɔ̌ ɨdhɛ̀na ɨ̀ka ndɨ̀ rɔ́rɔ̀,
6 ndàdu ndɨ̀ nà ɨbha. Kà rădʉ̀ ɔdhɨ́na núnzì, tɨná aróko alɛ mànà, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà nɨ̌: ‹Nyàbhʉ ɨdhɛ̀kʉ rɨ̀ka ndɨ̀ ma mànà atdíkpá, ma màbà wà àwăwɨ̌nà pbàkà tàmà nídhunɨ̌.›
7 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: ádrʉ̀ngbă dhɛ̀dhɛ nyʉ́ rădʉ̀ ɨ̀’ɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, atdí nzɛ́rɛngatálɛ nʉ́gèrɛ̀ ndɨ̀ ndʉ̀bhà pbɨ̀ndà nzɛ́rɛnga dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ròsè àrʉ̀gyètdí kumì dɔ̀ná àrʉ̀gyètdí nà ídzì alɛ, yà ɨ̀mbă rɨ́’ɨ̀ ɨ̀ í ’ʉ̀gèrɛ̀ ’ʉ̀bhà fɨ̀yɔ́ nzɛ́rɛnga dhu-atdyú nà dɔ̀nă.»

Àwăwɨ̌ ràdʉ̀ ndàbà fʉ̀rangà-kpɔ̌ tɔ́ mbólí
8 «Ndɨrɔ̀, ádhɨ pbá tsìbhálɛ, ɨdrɛ fʉ̀rangà-kpɔ̌ nà ndɨ̀ ndɨ̀’ɨ̀, atdí ràdʉ̀ àwɨ̌ nzínzìya ɔ̌ rɔ̀ rɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ rádʉ̀ tarà nɔ́bì, ndàtsù ɨdzá nga, ndàdʉ̀ nga nɔ́nɛ̀ mbɛ̌yi nyʉ́, ràrà àhʉ kàbà ndɨ̀ ndárà dhu ɔ̀?

9 Ndɨrɔ̀, ka ndì ndàbà rɔ̀, ɨ́yàdhíyà rǎdʉ̀ ɔdhɨ́na núnzì, tɨná aróko alɛ
mànà, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà nɨ̌: ‹Nyàbhʉ̀ ɨdhɛ̀kʉ̀ rɨ̀ka ndì ma mànà atdíkpá, ma
màbà wà fudú rɔ̀ àwɨ̌ idú fʉ̀rangà-kpɔ̌ nídhunɨ̌.›
10 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, ma mí kʉ̀nɔ fʉ̌kʉ̀, Kàgàwà bhà màlàyíká-ɨdhɛ̀ rǎdʉ̀
ndɨ̀ka atdídɔ̌, atdí nzɛ́rɛngatálɛ kɛ̀lɛ̌ nʉ́gɛ̀rɛ̀ ndɨ, ndʉ̀bhà pbìndà nzɛ́rɛnga
rɔ̀.»

Àwǎwí ndàdʉ̀ àrà ìngo kpatsìbhíngba tɔ́ mbólí
(Màt 7.7-8; 1Yù 3.1)

11 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌: «Atdí alɛ nɨ́ɨ'ì kpabhínzo nà ɔyɔ.
12 Nɨ́ olù ɨngba náatɨ àbanà nɨ̌: ‹Àbá, íbhò yà pbʉ̀kʉ̀ ongyéngá ɔ̌ rɔ̀ ákǎ
kibhò dzǎkà dhu-tsí fudu ɔ̀.› Nɨ́ abádhí t'ábanà nʉ́ʉndɔ pbìndà ongyéngá-
ɔ̌nga pbìndà inzo-fɔ́.
13 Nɨ́, ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌, olù ɨngba núudzí fɨ́ndà ka kùbho dhu-tsí, ndàdʉ̀
àrà pbìndà fʉ̀rangà nà ɨtsɛ nyʉ́ ngǎtsi pbìrì ɔ̀. Ányì, kǎtdì fɔná dhu-tsè
kɔ́rɔ́, yà adzɨ dɔ̌ dhɛ̀dhɛ-okú dɔ̀ rɔ̀.
14 Kɨ̌tdègu fɔná fʉ̀rangà nínzǎ kɔ́rɔ́, nɨ́ àgǎyì nɨ́ɨsí wɔ̀ ndɨ pbìrì ɔ̌, àbadhi-
ngbɔ̀ ràdʉ̀ ndɔ̀tdì atdídɔ̌.
15 Nɨ́, àbadhi náarà òtsù ndɨ pbìrì ɔ̌ atdí alɛ bhà kasʉ ɔ̀. Ndɨ alɛ náadʉ̀
kòvì ràrà pbìndà àdʉ̀ nóngù ɨnga ɔ̀.
16 Kǎránà ndòzè rɔ̌ ndòngù ndì àdʉ̀ rɔ̌nyʉna ɨtsu-kpɔ̌ nɨ̌, ndɨrɔ̀ kà tɔ̀ rɨ́
atdí dhu mà nábhʉ̌ alɛ náaránà ì'ì rɔ̌ mbǎ.
17 Nɨ́, kǎpɛ̀ ndɨrɛ̀ nga afína ɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: ‹Ífe kasʉtálɛ nyʉ́ àbadu tɔ̀
arí kasʉ nónzɨ, 'àdʉ̀ dhu ɔ̀nyʉ̀ 'ùlè nɨ̌ gòna mà rɔ̀dì, madʉ̀ àmbɛ ɔvɛ̀ dɔ̌
ɨrɔ́ àwù nɨ̌!
18 Ma mɨ́ mɨvà madu ma àbadu bhà. Nɨ́ ma mítsi àtɨ̀nà àbadu nɨ̌: Àbá,
ma máfǎ dhu ɔ̀rʉ̀-akpà-ɔ̀nzɨ, madʉ̀ dhu àfa ɔnzìnʉ́.
19 Nɨ́ ma màkǎ nzá kanzì ma tdítdɔ̌ pbʉ̀kʉ̀ ɨngba tɨ́. Ítsè madì pbʉ̀kʉ̀
kasʉtálɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ màtɨ́.›
20 Ʊrɔ́ rɔ̀, kǎdʉ̀ ndɨvà, ndàdu ndì àbanà bhà.
Nɨ́ àdì kàdì ɨtsɛta nyʉ́ rɔ́rɔ̀, kà t'ábanà náala ka, ndàdʉ̀ ɨzʉ nábà atdídɔ̌
kàdɔ̌. Nɨ́ kà t'ábanà náakʉ̀ kà ɨ, ndìtsì ndìbvu kàdɔ̌, ndàdʉ̀ kàmbo.
21 Nɨ́ kà t'ídhùnà náadʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: ‹Àbá, ma máfǎ dhu ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀nzì,
madʉ̀ dhu àfa ɔnzìnʉ́. Nɨ́, ma màkǎ nzá kanzì ma pbʉ̀kʉ̀ ɨngba tɨ́.›
22 Pbɛ́tʉ̀, kà t'ábanà náadʉ̀ àtɨ̀nà pbìndà ɨnɔ nɨ̌: ‹Nyɔ̀nzɨ dhu tsàkàtsàkà
nyɨ̌dyì atdídɔ̌ àya kanzʉ̀ nyǎfɔ̌ kà-rɔ̌. Ndɨrɔ̀ nyìdyi pɛtɛ̀ nyǎfɔ̌ kɔ̌tsʉ́-kpɔ̀
rɔ̌, nyǎdʉ̀ kàyìtò nʉ́fɔ kà-pfɔ̀ rɔ̌.
23 Nyìwʉ̌ ɔ̀yɔ̌yɔ ìkyì-akpǎ-ngba nà nyɔ̌dù, àlɛ̌ ràdʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ mʉ̀hɛndʉ̀
nɔ́nzì.
24 Obhó tɨ́, yàrɨ́ pbàkà ɨngba náavɛ̀, nɨ́ kɨ̀kyɛ̀ wà. Ndɨrɔ̀ kǎwí, nɨ́ kàrà wà
ndàdu.› Nɨ́, ányɨrɔ̌ rɔ̀, abádhí adʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ mʉ̀hɛndʉ̀ nɔ́pɛ̀ ì rɔ̀nzì.
25 Wɔ̀ dhu rɨ̌ ndɔ̀nzɨ rɔ̀, wɔ̀ alɛ bhà ádrʉ̀ngbǎ ɨngba nɨ́ɨ'ì ɨnga bvʉ̀ ndì
ndàrànà rɔ̌. Nɨ́, ányɨrɔ̀ ndì ndàrà ìngo rɔ̀, ɨ́kyɛ̀rɔ̌ ndì ndɔ̀dì ɨdza-li'ɔ̀ ndɨtɔ
tí ndì rɔ́rɔ̀, kɨ̌rɨ adyi mà, ɔbɛ́ mànà tɔ́ wɔ̀gɔ̀.
26 Nɨ́ kǎnzi àbanà bhà kasʉtálɛ atdí, ndìvʉ̌ wɔ̀ rɨ́ ndɔ̀nzɨ dhu-tì tsʉ̀ná.
27 Nɨ́ ndɨ kasʉtálɛ náadʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: ‹Adɔ̀nʉ nírà wà àhʉ.
Nɨ́, ídzì rɔ̌ rɔ̀ kàrà ìngo dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, àbanʉ àdʉ̀ ɔ̀yɔ̌yɔ ìkyì-akpǎ-ngba
nábhʉ kodù.›

28 Nɨ́, ádrʉ̀ngbă ɨngba náadʉ̀ àkɔ̌, ndàdʉ̀ ndùvo ìnzɨ́ ndotsú tɨ́ ɨdza. Kà
t'ábanà náadʉ̀ àhʉ ɨdza rɔ̀, ndàdʉ̀ kà-afí nópè ndɨ́nɨ̌ otsú tɨ́ ɨdza.
29 Nɨ́, kădʉ̀ dhu àdu àbanà tɔ̀ ndàtɨ: ‹Yà atɔ-akpá-tsʉ̀ náarɨ́ ndɔ̀vì dhu
bhĕyi, ma marɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ ɨndʉ̀ ɨnɔ bhĕyi. Ndɨrɔ̀, ma màpɛ̀ nzá mɔbɛ̀ ɔ̀tɛ̌nʉ
dɔ̀nă atdíku màtɨ́. Nɨ́, nyɨ nyapɛ̀na nzá ìndrɨ̌-ngba-tsí dhu mà níbhò mozè,
mɔ̌nzɨ mʉ̀hɛndʉ̀ nɨ̌ ɔdhɨ́du mànà!
30 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ ɨngba, fʉnʉ́ dhu-tsè natdì kɔ́rɔ́ mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̌ nárà ìngo
rɔ̀ nɨ́ ndɨ, nyɨ nyàdʉ̀ ɔ̀yɔ̌yɔ̀ ìkyì-akpă-ngba nábhʉ kodù kà tɔ̀.›
31 Kà t'ábanà náadʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: ‹Pbànɨ̌ngbá, àlɛ̌ karóko nyɨ nà
bìlɨ̌nganà, ndɨrɔ̀ yà kɔ́rɔ́ fudú rɨ́'ì dhu nɨ́ pbʉ̀kʉ̀ átɔ̀.
32 Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎnà àlɛ̌ rɔ̀nzì mʉ̀hɛndʉ̀, àlɛ̌-ɨdhɛ̀ ràdʉ̀ ndɨ̀ka. Obhó tɨ́,
yàrɨ́ àvǎvɛ̀ adɔ̀nʉ nɨ́kyɛ̀ wà. Ndɨrɔ̀ kǎwí, nɨ́ kàla wà ndɨ̀.›»

16

Nyɨ̀kpɔ́na ótdyù kasʉtálɛ tɔ́ mbólí
(Màt 6.24; 1Tì 6.17-19; 1Pɛ́ 5.2)

1 Yĕsù adʉ̀ yàrɨ́ dhu náwɛ átɔ̀ pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ tɔ̀: «Atdí ònzìtálɛ nɨ́ɨ'ì
atdí pbɨ̀ndà kasʉtálɛ nà. Ndɨ kasʉtálɛ kɨ̌lɨ rɨ'ì kɔ́rɔ́ pbɨ̀ndà dhu-tsí dɔ̌
ádrʉ̀ngbălɛ tɨ́. Nɨ́ ka kadʉ̀ ndɨ kasʉtálɛ nɔ́bhʉ̀ katɨ, kà rarɨ́ pbɨ̀ndà
ádrʉ̀ngbălɛ bhà dhu-tsí nínzǎ.
2 Nɨ́ wɔ̀rɨ́ ádrʉ̀ngbălɛ náanzi ka, ndàdʉ̀ dhu ìvu tsʉ̀ná ndàtɨ: ‹Ádhu wɔ̀
ma márà ìrìnà rɔ̌ dʉ̀nʉ́ ka kʉ́nɔna rɔ́? Ɨtɛ̀ pɛ́ pbàkà dhu-tsí nɔ́dɔ nyɨ nyárɨ́
tɨ́ dhu idù. Rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ kòmbí, nyɨ́ nzɨ̌ adɨ tdítdɔ̌ pbàkà dhu-tsí dɔ̌ ádrʉ̀ngbălɛ
tɨ́.›
3 Nɨ́ wɔ̀rɨ́ alɛ nɨ́ɨrɛ̀ nga afína ɔ̀, ndàtɨ: ‹Ma mɨ́ dhu ɔ̀nzɨ ɨ̀ngbă dhu bhĕyi
yà pbàkà ádrʉ̀ngbălɛ rɨ̌ ɨma nípfŏ pbɨ̀ndà dhu-tsí t'ɔ́dɔta-kàsʉ̌ ɔ̀ rɔ̀ rɔ̀? Tɨ́
mongò ɨnga nóbhì? Wɔ̀rɨ́ tɔ̀ ma mɨ́'ì ɨ̀mbă ɔbɨ nà. Tɨ́ mongò dhu núnzi
ìndrŭ-fɔ́? Wɔ̀rɨ́ nɨ̌ nyɨ̀du rădʉ̀ ɨ̀wʉ tɨ́ ɨ̀wʉ.
4 Ɨwà ma mʉ̀nɨ ma mónzɨna dhu, ndɨ́nɨ̌ ìndrŭ ongó tɨ́ makɔ mbĕyi fɨ̀rábvʉ̀
nă, mipfŏ ka kɨ́ kasʉ ɔ̀ rɔ̀ rɔ̀.›
5 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ kăpɛ̀ ndùnzì pbɨ̀ndà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbălɛ bhà wànzá nà arɨ́'ì
alɛ atdátdírà ɔ̌. Angyi ndɨ̀ nɨ̀tɔ̀ alɛ-tsʉ̌ kɨ̌vú dhu, ndàtɨ: ‹Ífe dhu nyɨ nyɨ́'ì
nà pbàkà ádrʉ̀ngbălɛ bhà wànzá tɨ́?› Nɨ́ wɔ̀ alɛ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ:
6 ‹Atdí mɨyà kàtinì akyɛ tɔ́.› Nɨ́ wɔ̀rɨ́ kasʉtálɛ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ:
‹Kànɨ̌ bhàrʉwà. Ádɨ̌ obvò nyadʉ̀ imbò kumì kàtinì akyɛ tɔ́ nándi kà dɔ̌
tsàkàtsàkà.›
7 Tdítdɔ̌ kɨ̌vú dhu ngǎtsi alɛ-tsʉ̌, ndàtɨ: ‹Olu ɨnyɨ, pbʉ̀kʉ̀ nɨ́ ìfe?› Nɨ́ wɔ̀
alɛ adʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: ‹Ma mɨ́'ì atdí mɨyà gɔ̀nɨ̌yà nganʉ̀-kpɔ̌ tɔ́ nà.› Nɨ́
wɔ̀ kasʉtálɛ náadʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: ‹Kànɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ bhàrʉwà. Ándɨ̌ àrʉ̀ kumì.›
8 Nɨ́, ádrʉ̀ngbălɛ níilè wɔ̀ ɨ̀mbă obhónánga nà pbɨ̀ndà kasʉtálɛ atdídɔ̌,
àbadhi ɔ̀nzì dhu nyɨ̀kpɔ́na ótdyù alɛ bhĕyi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tɨ́, yà adzɨ
ɔ̌ alɛ-nyɨ̀kpɔ́ nótdyù atdídɔ̌ nyʉ́. Abádhí náarɨ́ nzínzìya ɔ̌ dhu nɔ́bhɔlɔ
màgĕzì nà, ròsè yà awáwʉ̀ ɔ̌ arúbhi alɛ dɔ̀nă.
9 Nɨ́rɔ̀, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: nyùfĕ olo yà ɨ̀mbă fɨndá obhónánga nà otu
ɔ̌ nyɨ̌ nyábà ongyéngá nɨ̌. Ndɨ dhu bhĕyi nɨ́ ndɨ, dhu ìtsìnà ndɔ̀tdì rʉ̀kʉ́
nínganɨ́, ɨ olo náadʉ̀ya tɨ́ ndɨ nyǎkɔ yà dhòdhódhónga nà nyɨ̌ nyóngo òko
ɔ̀yá ɨdza ɔ̀.

10 Obhónánga dɔ̌ arí akɛkpá dhú-ngba nódɔ alɛ, ní ndɨ rádʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ
dhu nódɔ̀ átɔ̀ obhónánga dɔ̌. Ndɨrɔ̀, ìnzɨ arí ákɛ̌kpá dhu nódɔ obhónánga
dɔ̌ alɛ, ní rɨ́ nzɨ́ àdʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ dhu mà nódɔ̀ átɔ̀ obhónánga dɔ̌.
11 Nírɔ̀, ìnzɨ nyɨ́ nyapɛ́ àdʉ̀ yà fʉ̀kʉ́ arí'ì yà adzɨ dɔ̌ ongyéngá nódɔ̀
obhónga dɔ̌, ní ádhɨ ndɨ ídzì ongyéngá-tɨdɔ̀ nábhʉ adʉ̀ya fʉ̌kʉ̀?
12 Ndɨrɔ̀ ɨnzá nyɨ́ nyɔ̀dɔ̀ fʉkʉ́ ka kàbhʉ ngǎtsi alɛ bhà dhu mà mběyi rɔ̀,
ádhɨ ndɨ fʉ̌kʉ̀ adʉ̀ya fʉ̀kʉ́ ongyéngá nyʉ́ nábhʉ?
13 Ɨnzɨ́ atdí kasʉtálɛ mà rǎdʉ̀ ɔ́yɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-kàsʉ̌ nɔ́nzì atdí kàsʉmì ɔ̌
tí. Obhó tí, kà rǎdʉ̀ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ nɔ́ndrɔ̀, ndàdʉ̀ ngǎtsi nózè. Ndɨrɔ̀
ngǎtsi nɨ̌, kà rǎdʉ̀ ndàpba atdí rɔ̌, ndàdʉ̀ ngǎtsi nídzɛ̀lɛ̀. Ɨnzɨ́ nyɨ́ nyádʉ̀
Kàgàwà-kàsʉ̌ nɔ́nzì atdíkpá fʉ̀rangà-kàsʉ̌ mànà.»

Yěsù rɨ́ dhèdhèrɔ̀ dhu-tɨdɔ̀ núdhě dhu
(Màt 11.12-13; 5.31-32; Mrk 10.11-12)

14 Pbàfàrìsáyó, abhɔ ɨ́ ózè fʉ̀rangà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, núubhínà Yěsù rʉ̌nɔna
dhu nírì rɔ̌, 'àdʉ̀ òko 'àmbɛ ndɨ dhu nʉ́gbɔ dɔ̌.
15 Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyɨ́, nyɨ́ ní obhónángatálɛ tí arí 'àbhʉ̌
ìndrǔ rɔ̀zʉ̀ ɨ́ alɛ. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà ʉ́nɨ wà afíku ɔ̀ nyɨ́ nyírɛ̀na dhu. Obhó tí,
yà ìndrǔ rɔ̌zʉ̀na ádrʉ̀ngbǎ dhu tí dhu ní ndɨ Kàgàwà ɔ́ndrɔ̀ atdídɔ̌ dhu.»
16 Músà bhà Ʊyátá mà, pbànábí mànà tɔ́ kàsʉmì-tsʉ̀ náarà ìku bàtizò
nubhónà Yùwanì rɔ̌. Ndɨrɔ̀, rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ ndɨ Yùwanì bhà kàsʉmì ɔ̀ rɔ̀, ka
kárʉ́nɔna ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀.
Ní, ngǎtsi alɛ náarí ɔbɨ ɔ̀nzɨ fǐndà ndínɨ̌ ndɨ̀ ndotsú tí ndɨ idzi ɔ̀.
17 Yà adzɨ mà, ɔ̀rʉ̀-akpà mànà rǎdʉ̀ ʉ̀da ʉ̀da ɨsɔ́ nyʉ́, pbɛ́tʉ̀ yàrí Ʊyátá ɔ̌
atdí andítá-tʉ́tʉ̌ngba mà náawíya nzɨ̌.
18 «Atdí kpatsìbhálɛ mà náapɛ́ pbìndà tsìbhálɛ nɔ́dhɔ, ndàdʉ̀ ngǎtsi
tsìbhálɛ nɔ́kʉ̀, ní ndɨ alɛ nɔ́nzì wà mʉ̀nyɔ̀nì. Ndɨrɔ̀ atdí kpatsìbhálɛ mà
náapɛ́ àdʉ̀ pbìndà kpatsìbhálɛ ɔ́dhɔ̀ tsìbhálɛ nɔ́kʉ, ní ndɨ alɛ ɔ̀nzì wà
mʉ̀nyɔ̀nì.»

Ònzìtálɛ mà Làzarʉ̀ nà tɔ́ mbólí
(Zàb 49.17-21; 73.4-5,19; Luk 6.20-21,24-25)

19 «Atdí alɛ nɨ'ì ònzìtálɛ. Ndɨ alɛ nóongónà atdídɔ̌ ʉ́ya ɔrʉ́ odzìya nà
mbɛrʉ̀ nʉ́fɔ. Bìlǐnganà kǒngónà àdɨ dhèdhɛ ɔ̌ tí, ndàdʉ̀ ídzì ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ kɛ̀lɛ̌
nɔ́nyʉ̀ dɔ̌.
20 Ndɨrɔ̀, Làzarʉ̀ tí kátɨna alɛ nɨ'ì nǎkʉ̀tálɛ. Ka nɨ'ì otú ɨ́pbà ngbɔ̌na kɔ́rɔ́
alɛ. Ní, kǒngónà àyi wɔ̀ ònzìtálɛ bhà ɨdza-lí.
21 Kǒngónà àdʉ̀ ndɔ̀zè ndòngù ndɨ̀ ònzìtálɛ rɨ̌ dhu ɔ̀nyʉ ɔ̀ná rɔ̀ mɨzà
dɔ̌ rɔ̀ rí 'àwà obvɔ̀ ɔ̀nyʉ̀-ú'ǔ-nzo nɨ̌. Ndɨrɔ̀ ìtsɛ̌ nóongónà àdʉ̀ ìwu, 'àmbɛ
kà rɔ̌ otú dɔ̌nga nʉ́tda dɔ̌.
22 Ní atdíku wɔ̀rí nǎkʉ̀tálɛ náavɛ̀, Kàgàwà bhà màlàyíká ràdʉ̀ afína
nódyì, 'òwù nà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, Àbràhamʉ̀-tɨ'ɔ̀. Ngǎtsi ɨdhɔ ɔ̌, wɔ̀ ònzìtálɛ
náadʉ̀ ɔ̀vɛ̀ átɔ̀, kadʉ́ ɔ̀tdʉ̀nà.
23 Ní ɔvɛ-bvʉ̀, àzèmbè ndɨ̀ ndí àpbɛ̀ nábà abhɔ nyʉ́ rórɔ̀, wɔ̀ ònzìtálɛ
náangbɛ dɔ̀na, ndàndà nga, ndàdʉ̀ Àbràhamʉ̀ nála ɨtsɛ rɔ̀, Làzarʉ̀ àdɨ
tɨná rɔ́.
24 Ní wɔ̀ ònzìtálɛ náafà ndɨ̀ ndàtɨ: ‹Àbadu Àbràhamʉ̌, ábà ɨzʉ dùdú!
Ávǐ Làzarʉ̀ ròdù ɔtsʉ́na-kpɔ̀-dɔ ɨdha ɔ̀, ndàdʉ̀ ìrà nà ɨdàdu-dɔ ma mɨdʉ́ tí
nɨ̌. Obhó tí, ma mí'ì ábhɔ̌ àpbɛ̀ nyʉ́ ɔ̌ yàrí kàzʉ ɔ̀.›

25 Pbɛ́tʉ̀ Àbràhamʉ̀ adʉ̀ àtìnà kà nɨ̀: ‹Pbànǐngbá, ɪ́rɛ̀ pɛ́ dhu: nyɨ nyábà
ábhɔ̌ ídzìnga nyʉ́ pbʉ̀kʉ̀ ípìrɔ̀nga ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ Làzarʉ̀ ɪ́'ì àpbɛ̀ ɔ̀ pbìndà
ípìrɔ̀nga ɔ̀. Nɪ́ kòmbí Làzarʉ̀ rɪ̌'ì ídzìnga ɔ̀, ndɨrɔ̀ nyɨ nyɪ́'ì àpbɛ̀ ɔ̀.
26 Ndɨrɔ̀ ròsè kɔ́rɔ́ dhu dɔ̀nă, àlɛ̌-nzínzì ɔ̀ nyɨ̌ mànà rɪ́'ì dhu nɪ́ ádzɪ̀ ibhu-
akpà. Nɪ́ àzú dhená rɔ̀ ìndrǔ rǎda tɨkʉ̀ ɔ̀ nɨ̀ fangà rɪ̌'ì ìmbă, ndɨrɔ̀ tɨkʉ̀ ɔ̀nă
rɔ̀ màtɪ́ ìndrǔ rɪ̌da tɨka ɔ̀ nɨ̀ fangà rɪ̌'ì ìmbă átɔ̀.›
27 Wɔ̀ ònzìtálɛ adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌: ‹Ma mìtdè nyɨ atdídɔ̌ àbadú. Ávɪ̀ Làzarʉ̀
ràrà àba bhà pbanga ɔ̀.
28 Obhó tɪ́, ma mɪ́'ì ìnè imbò adɔ́du nà. Nɪ́, dhu àkă Làzarʉ̀ ràrà dhu ɔ̀vɔ̀
abádhí tɔ̀ ngàmbì bhěyi, akyɛ abádhí nóowuya ìwu átɔ̀ yàrɪ́ àpbè tɔ́ ngari
ɔ̀ nɨ̌.›
29 Nɪ́ Àbràhamʉ̀ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: ‹Músà mà pbànábí mànà
náandí dhu rɪ̌ ɨ'ì ìnè àwú. Nɪ́ ɨ adɔ́nʉ̀ àkǎ ɨ̀ rìrì ɨ Andítá rʉ̌nɔna dhu!›
30 Tdítdɔ̌ wɔ̀ ònzìtálɛ adʉ̀ àtìnà: ‹Ɪnzá wɔ̀ dhu àkǎ wɔ̀ dhu bhěyi, àbadu
Àbràhamʉ̌. Ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ ndì nìngbè atdí alɛ nyʉ́ náapɛ́ àrà dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí
tɔ̀, nɪ́ abádhí rǎdʉ̀ 'ʉ̀gèrè ʉ̀gèrè, 'ʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ.›
31 Pbɛ́tʉ̀ Àbràhamʉ̀ adʉ̀ àtìnà àbadhi nɨ̀: ‹Ɪnzɪ̀ abádhí náapɛ́ Músà mà,
pbànábí mànà rʉ̌nɔna dhu nɪ́rɨ, nɪ́ abádhí rɪ̌ nzɪ̀ ibhu ɔ̀ rɔ̀ ndì nɪ́ngbè alɛ
rʉ̌nɔna dhu mà nɪ́rɨ.›»

17

Ìndrǔ àbhʉ̀ rádʉ̀ ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu
(Màt 18.6-9,21-22; Mrk 9.22-28,42; 1Kò 8.9-13; 10.32)

1 Yěsù atɨ pbìndà ábhàlɪ̀ nɨ̀: «Ìndrǔ rǎdɨ ìmbă ndì'ì ndàbhʉ̌ rɪ́ ndòtsù
nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu nà dhu rɪ̌'ì odú nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀ ɔdhìnà nábhʉ̌ rɪ́ ròtsù nzɛ́rɛnga
ɔ̀ alɛ rɪ̌'ì àpbè ɔ̀.
2 Dhu ɔ̀fɔ̀ nga mběyi nyʉ́, kosò ádrʉ̀ngbă odu-ba ndɨ alɛ-tú, kadʉ̀ ndɨ alɛ
nɪ́dɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀, kɨ̀'ì kàrɪ́ nzónzo nzínzì ɔ̀ atdí ngbángba mà nábhʉ̌
rɪ́ ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ alɛ tɪ́ rɔ̀.
3 Nírɔ̀, nyɔ̀dɔ nyɨ̌ mběyi nyɨ̌-tírɔ̀!

Dhu t'ʉ́bàta
(Màt 18.15,21-22)

Ɔdhìnʉ̀ náapɛ́ dhu àfǎ ɔnzìnʉ́, nɪ́ dhu àkǎ nyɔvɔ̀ kàbhà afátá kà tɔ̀. Kǎpɛ́
ndʉ̀gèrè ndʉ̀bhà pbìndà nzɛ́rɛnga, nɪ́ dhu àkǎ nyʉbà dhu kà tɔ̀.
4 Ndɨrɔ̀ kǎpɛ́ dhu àfǎ ɔnzìnʉ́ àrʉ̀bhʉ̀-gʉ̀na atdí adyi ɔ̀, ndàdʉ̀ ndàdu
àrʉ̀bhʉ̀-gʉ̀na ndìrà àtìnà nyɨ nɨ̀: ‹Ma mʉ̀gèrè wà ma mʉbhà pbàkà nzɛ́rɛ
mʉ̀tsɔ.› Nɪ́ dhu àkǎ nyarà dhu ʉ̀bà rɔ̌ kà tɔ̀.»

Yěsù rɪ̌ dhu núdhě pbìndà ábhàlɪ̀ tɔ̀ a'uta dɔ̌ dhu
(Màt 17.19-20)

5 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, pbìndà uvitatálɛ náadʉ̀ àtìnà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nɨ̀:
«Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɪ́trɔ̌ fàká a'uta.»
6 Nɪ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Fʉ̀kʉ́ a'uta nɪ́'ìná
gukyè hàràdalɪ̀ tɪ́ kátɨna itsu-kpɔ̌ bvʉ̌ màtɪ́, nɪ́ nyɨ̌ nyàmbɛ̀nà àtɨna yàrɪ́ itsu
nɨ̀: ‹Ɪngbè nyɨ ɨvɛ́nʉ̀ mànà, nyarà nyɔdì ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀›, nɪ́ kàmbɛ̀nà àdʉ̀
tsʉ̀kʉ́ dhu nɪ́rì ìrɨ.»

Yěsù rɪ̌ dhu núdhě yà fɪ́ndà ka kàvi dhu kɛ̀lɛ̌ nɔ̀nzì kasʉtálɛ dɔ̌ dhu

7 «Ádhɨ pbá alɛ nzínzìkʉ ɔ̌ ndɨ, yà ɨnga bvʉ̀ rɔ̀ ríngo, ngǎtsi nɨ̌ tàmà ndɨ̀
ndʉ̀ndà ɨ rɔ̀ ríngo pbìndà kasʉtálɛ nɨ́ rádʉ̀ àtɨ̀nà: ‹Ɨrà tsàkàtsàkà, ɔ̀nyʉ̀
nyɨ nyɔnyʉ tí!›
8 Pbɛ́tʉ̀ kà tí nzɨ̌ àdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: ‹Óyè ɔ̀nyʉ̀ idù. Ndɨrɔ̀ nyádʉ̀ nyʉfɔ́ nyɨ
mbɛ̌yi, nyadʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ níbhò idù. Dhu ma mɔ̀nyʉ̀ madʉ̀ dhu ɔ̀mvʉ̀ dhu-dzidɔ̌
ní ndɨ, nyɨ nyadʉ̀na dhu ɔ̀nyʉ̀, nyadʉ̀ dhu ɔ̀mvʉ̀ átɔ̀.›
9 Wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ t’ádʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̀ àbhʉ̌ ndɨ pbìndà kasʉtálɛ tɔ̀ yà kà tɔ̀
ndɨ̀ ndàvinà dhu kɔ̀nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀?
10 Nɨ́ ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, nyɨ̌ nyʉ́ mà átɔ̀, nyɨ̌ nyapɛ́ yà fʉ̌kʉ̀ ka kàvinà dhu
ɔ̀nzɨ kórɔ́, ní nyɨ̌ nyàkǎ nyǎtɨ: ‹Mǎ ní ɨ̀mbǎ tɨ̌ya nà kasʉtálɛ, mǎ mɔ̀nzɨ̀ yà
àkǎ àkǎnà mɔ̌nzɨ̀ fàká kasʉ kɛ̀lɛ̌.›»

Yɛ̌sù rɨ̌ ɨdrɛ̀ kɨ́kɨ́tálɛ nígʉ̌ dhu
(Màt 8.2-4; Luk 5.12-14)

11 Yɛ̀rùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ ndɨ̀ ndárà rórɔ̀, Yɛ̌sù nʉ́ʉdà Sàmàrɨyà tó pbìrì
mà Gàlìlayà tó pbìrì mànà nzínzì ɔ̌ ifo ɔ̀na nǎ.
12 Nɨ́ atdí pbanga ɔ̀ kà rɔ̌tsù rɔ́, ɨdrɛ̀ kɨ́kɨ́tálɛ náatù ɨ̀ kà mànà. Nɨ́, ɨtsɛta
ɨ̀ ìkò rórɔ̀,
13 abádhí apɛ̀ ʼùkǔ, ʼàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Yɛ̌sù, Màlimɔ̌, ábà ɨzʉ dɔ̀ká!»
14 Nɨ́, abádhí ndɨ̀ ndàla rɔ̀, Yɛ̌sù atɨ abádhí nɨ̌: «Nyòwu nyɨ̀tɛ̀ nyɨ̌
pbàkùhání tɔ̀.» Nɨ́ ányɨ̀ ɨ̀ ówu rórɔ̀, abádhí náala ɨ̀ ɨwà ɨ̀ ùgʉ rɔ́.
15 Nɨ́ abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ níitdègu ndɨ̀ ndɔ̀gʉ̀ dhu nálǎ, náadù ndɨ̀
owùna-lú, Kàgàwà nífʉ̌ ndɨ ndí ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà rórɔ̀.
16 Nɨ́, kɨ̌tsi ndìbvu Yɛ̌sù-pfɔ̀ rɔ̌, ndàpbǎ nyìna adzɨkpa nyʉ́ rɔ̌, ndàdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀
nábhʉ Yɛ̌sù tɔ̀. Wɔ̀ ndɨ alɛ nɨʼɨ̀ Sàmàrɨyà tó pbìrì ɔ̌ alɛ.
17 Nɨ́, Yɛ̌sù ivú dhu ndàtɨ: «Nɨʼɨ̀ tí obhó ɨdrɛ̀ alɛ ɨ ùgʉ̌ ùgʉ kórɔ́? Nɨ́
àrʉ̀gyètdí ngʉ̌kpà alɛ rɨ̌ʼɨ̀ àdhà?
18 Tí yà vurò pbìrì ɔ̌ atdí alɛ kɛ̀lɛ̌ ndɨ ndɨ̀ nàdu ndɨ̀rà Kàgàwà nífʉ?»
19 Tdɨ́tdɔ̌ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ ndɨ alɛ nɨ̌: «Ɨ́và nyɨ, nyadʉ̀ àrà. Ɨwà pbʉ̀kʉ̀ aʼuta
nígʉ̌ nyɨ.»

Kàgàwà bhà idzi-dhɔ̀ ìndù ndɨ̀ dhu nɨ́tɛ̀ rí dhu
(Màt 24.23-42)

20 Pbàfàrìsáyó nívǔ Kàgàwà rɨ̌ idzi nónyʉ ìndrǔ dɔ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ Yɛ̌sù-tsʉ̌
rɔ̀, kǎdʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Kàgàwà rɨ̌ idzi nónyʉ ìndrǔ dɔ̌ ɔ̀ná
ɨdhɔ rɨ̌ nzɨ̌ ìrà alɛ-nyìkpó nɨ̌ kádʉ̀ àlanà ɔ́fɔ̀ ɔ̌.
21 Ka kí nzɨ̌ àdʉ̀ àtɨ̀nà: ‹Nyàndà, kà rɨ̌ʼɨ̀ ɨrɔ́!› Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌: ‹Kà rɨ̌ʼɨ̀
ndɔrɔ́!› Obhó tí, ɔrʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ní rɨ̌ʼɨ̀ ìnè
nzínzìkʉ ɔ̌.»
22 Tdɨ́tdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ɨdhɔ nɨ́ʼɨya ìnè yà Ìndrǔ tʼídhùnà
bhà ɨdhɔ nózè nyɨ̌ nyí nyǎla atdí màtí ɔ̀ná, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyadʉ̀ya nzɨ̌ kàla.
23 Ka kowuya àtɨ̀nà rɔ̌ nyɨ̌ nɨ̌: ‹Kà rɨ̌ʼɨ̀ ndálʉ̀!› ngǎtsi nɨ̌: ‹Kà rɨ̌ʼɨ̀ ɨrɔ́!› Nɨ́,
àpɛ́ nyɔ̌wuya òwu rɔ̌ ányɨ̀, ndɨrɔ̀ àpɛ́ nyɔ̌wuya òtse rɔ̌ ányɨ̀.
24 Obhó tí, àdhàdhɨ ɔvɔ náarámbɨlɨ ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ̀ rɔ̌, atdídhená adzɨ-igì
ɔ̀nǎ rɔ̀, ndʉ̀dà ngǎtsi adzɨ-igì ɔ̀ dhu bhɛ̌yi, Ìndrǔ tʼídhùnà bhà ɨdhɔ ɔ̌ dhu
nɨ́ɨʼɨya ndɨ dhu bhɛ̌yi tí.
25 Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ pɛ́ kà ràbà àpbɛ̀ abhɔ nyʉ́ angyi, ndɨrɔ̀ yà indo arɨ́ʼɨ̀
alɛ ràdʉ̀ kɔ̀dhɔ̀.

26 Nʉwà bhà kàsʉmì ɔ̌ ndì nanzì dhu-tìdɔ̀ nɔ́ɔnzìya ndì ndì dhu bhěyi tí
Ìndrǔ t'ídhùnà bhà ìdhɔ ɔ̌.
27 Ndì kàsʉmì ɔ̌, ìndrǔ nóongónà 'ɔ̀nyʉ̀, 'àdʉ̀ 'ɔ̀mvʉ̀. Abádhí ongónà
'ʉ̀mba, 'àdʉ̀ fìyó nzónzo nábhʉ rʉ̀mbǎ ì, ràrà àhʉ NʉwÀ rǒtsù sàfinà ɔ̀
ɔ̀ná ìdhɔ ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀ ní ndì, ádrʉ̀ngbǎ igye níìkó, ìdha ràdʉ̀ yà adzì
dɔ̀ kɔ́ró dhu-tsí àmbili, ndàdʉ̀ ìndrǔ-tsè nɔ́tdì kɔ́ró.
28 Ndìrɔ̀ kɔ̀nzìya ndì átɔ̀, yà Lotì bhà kàsʉmì ɔ̀ ndì nanzì dhu bhěyi. Ndì
kàsʉmì ɔ̀, ìndrǔ nóongónà 'ɔ̀nyʉ̀, 'àdʉ̀ 'ɔ̀mvʉ̀. Abádhí ongónà ɔdhíya-fɔ́
dhu núdzi, 'àdʉ̀ òwu fɔyá dhu núbho rɔ̀ ɔdhíya rùdzǐ átɔ̀. Abádhí ongónà
itse núzo ìnga ɔ̀, 'àdʉ̀ òwu ìdza nʉ́sì rɔ̀.
29 Pbɛ́tʉ̀ Lotì àhʉ Sɔ̀dɔmɔ̀ tɔ́ kìgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ níganí, Kàgàwà náabhʉ̀ ɔ̀rʉ̀ rɔ́rʉ̀
odu tɔ́ kàzʉ rìpbà ndì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, rɔ̀tdì Sɔ̀dɔmɔ̀ ɔ̀ bhà-tsè kɔ́ró.
30 Ní, dhu nɔ́ɔnzìya ndì ndì dhu bhěyi tí Ìndrǔ t'ídhùnà rǐ ndàvǐ ìndrǔ
tɔ̀ níganí.
31 Ndì níganí, pbìndà ìdza dɔ̀ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ okota tɔ̀ ngari ɔ̀ ndì nɔ̀tù alɛ,
pbìndà dhu-tsí ràdʉ̀ ì'ì ìdza, náakáya nzǐ ndìfɔ̀, ndàhʉ ì dhu-tsí núgù. Ndì
dhu bhěyi tí, ìnga bvʉ̀ ndì nɔ̀tù alɛ náakáya nzǐ ndàdu ndì ìbha.
32 Nyìrɛ̀ pɛ́ Lotì-ve rɔ̀ ndì nanzì dhu.
33 Pbìndà ípìrɔ̀nga nɔ̀zè ndìgʉ̀ alɛ níiwíya ka. Pbɛ́tʉ̀ pbìndà ípìrɔ̀nga
níwǐ rí alɛ náadʉ̀ya kɔ̀dɔ̀ ɔ̀dɔ̀.
34 Ma mí kʉ̀nɔ fʉ̀kʉ̀, ndì iku ɔ̀, ɔ́yɔ̀ rɔ̀ ì nɔ̀tù atdí ara dɔ̀ alɛ nzínzì ɔ̀ rɔ̀
ka kowuya atdí alɛ nódyì rɔ̀, kadʉ̀ ngǎtsi alɛ nʉ́bhà.
35 Ɔyɔ̀ rɔ̀ rí dhu ɔ̀'ù atdíkpá odu dɔ̀ rɔ́ ì nɔ̀tù vèbhálɛ nzínzì ɔ̀ rɔ̀, ka
kowuya atdí nódyì rɔ̀, kadʉ̀ ngǎtsi nʉ́bhà.
36 [Ɔyɔ̀ rɔ̀ ì nɔ̀tù ìnga-bvʉ̀ kpabhálɛ nzínzì ɔ̀ rɔ̀, ka kowuya atdí alɛ nódyì
rɔ̀, kadʉ̀ ngǎtsi alɛ nʉ́bhà.»]
37 Ní Yěsù bhà ábhàlǐ náadʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̀ 'àtì: «Wɔ̀rí dhu ɔnzìya ndì
àdhà Ádrʉ̀ngbǎlɛ́?» Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtì: «Abvo rǐ'ì rɔ́nga
ní ndì pbàsɛ̀gɛ̀ núunduya ì nǐ.»

18

Abvo-àyi mà, anya t'ítdìta t'álɛ mànà tɔ́ mbólí

1 Yěsù awɛ atdí mbólí pbìndà ábhàlǐ tɔ̀, ndínǐ ìtɛ̀ tí dhu abádhí ràkǎ
'ɔ̀ngò 'ìtsɔ̀ bìlǐnganà ìnzǐ ì í ìngyɛ̌ rɔ́rɔ̀.
2 Kǎtì: «Atdí kìgɔ̀ ɔ̀, anya t'ítdìta tɔ́ atdí alɛ níì'ì ìnè. Ndì alɛ ni'ì ìnzǐ arí
Kàgàwà ɔdɔ̀ nɔ́nzì, ndìrɔ̀ ìnzǐ arí atdí alɛ mà nífʉ̌ alɛ.
3 Ndìrɔ̀, ndì kìgɔ̀ ɔ̀, atdí abvo-àyi níì'ì ìnè átɔ̀. Ní ndì abvo-àyi ongónà
ìrà anya t'ítdìta t'álɛ-tì'ɔ̀, ndàdʉ̀ ndìtsɔ̀ kà-rɔ̀, ndàtì: ‹Ʉnɔ ànyǎka pbàkà
anyatálɛ mànà.›
4 Ní ábhɔ̀ ìdhɔ nyʉ́ tí, wɔ̀ anya t'ítdìta t'álɛ náazè nzá ndʉ̀nɔ̀ ndì anya.
Nírɔ̀ ní ndì atdíku kǐrɛ̀ nga, ndàtì: ‹Ma mí mbǎ ìnzǐ ma marí Kàgàwà ɔdɔ̀
nɔ́nzì dhu màtí, ndìrɔ̀ ìnzǐ ma marí atdí alɛ mà nífʉ̌ dhu màtí,
5 ní, bìlǐ kǎrí tsìdu àvǎ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, dhu àkǎ wà mʉnɔ̀ abádhí-ànyǎ
pbìndà anyatálɛ mànà, akyɛ kǒngóna ìrà dùdu-ɔ̀nga ʉ̀kpà nǐ.›»
6 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̀: «Nyìrì pɛ́ wɔ̀ ìmbǎ obhónga nà anya
t'ítdìta t'álɛ nʉ́ʉnɔ dhu!

7 Nɨ́, Kàgàwà tɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ yà adyíbhengá nga mà, kùbhingá nga mànà ɔ̌ arɨ́ ʼɨtsɔ̀ rɔ̀ná fɨ̌ndà ndɨ̀ ndavò alɛ rɔ̌ dhu nʉ́tsɛ̀? Kà tɨ́ àdʉ̀ ɨ̀nɛ̀ ɨ̀nɛ̀ abádhí rɔ̌?
8 Ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: kà ràrǎdʉ̀ abádhí-rɔ̌ dhu nʉ́tsɛ̀ tsàkàtsàkà nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀, Ìndrʉ̌ tʼídhùnà rɨ̌ngo nɨ́nganí, kɔ̌túya tɨ́ tdʉ̌ aʼuta nà alɛ yà adzɨ ɨ dɔ̌?»

Mʉ̀fàrìsayò mà pàratà tɔ́ ndɔmbɛ̀ mànà tɔ́ mbólí
(Mbà 28.13; 30.12-13; Yàk 4.6,9; 1Pɛ́ 5.5-6)

9 Tdítdɔ̌, Yɛ̌sù awɛ yàrɨ́ mbólí yà obhónángatálɛ tɨ́ arɨ́ ʼɔzʉ̀, ʼàdʉ̀ ngʉ̌kpà alɛ-gàyà nɔ́nzɨ̀ alɛ tɔ̀.
10 Kǎtɨ: «Ɔ́yɔ̌ alɛ náatsù Kàgàwà bhà ɨdza, ndɨ́nɨ̌ ʼɨtsɔ̀ tɨ́ ɨ̀. Atdí abádhí nzínzì ɔ̌ alɛ nɨʼɨ̀ Mʉ̀fàrìsayò, ndɨrɔ̀ ngǎtsi alɛ nɨʼɨ̀ pàratà tɔ́ ndɔmbɛ̀.
11 Nɨ́, Mʉ̀fàrìsayò níidè, ndàmbɛ ndɨ̀tsɔ̀ dɔ̌ afína ɔ̀, ndàtɨ: ‹Ɔ̌ɔ Kàgàwǎ, ma màbhʉ ɔ̀tsɔ̀ nyʉ́ ɨndʉ̀, ɨ̀mbǎ ma marɨ́ʼɨ̀ ngʉ̌kpà alɛ-tsí bhɛ̌yi nɨ́dhunɨ̌. Ɨ alɛ nɨ́ kǎkà ogbo ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ, kǎkà ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ obhónángatálɛ, ndɨrɔ̀ kǎkà mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ. Ndɨrɔ̀ ma nɨ́ nzɨ̌ pàratà tɔ́ yàrɨ́ ndɔmbɛ̀ bhɛ̌yi alɛ.
12 Ma márɨ́ ɔ̀nyʉ̀ tʼónyʉta-tsʉ̀ nʉ́tsɨ ɔyɔ-gʉ̀na atdí yɛngɛ̀ rɔ̌. Ndɨrɔ̀ ma marɨ́ pbàkà kɔ́rɔ́ ongyéngá tɔ́ atdínga ɨdrɛ̀ dɔ̌ núbhɔ̌ pɛrɛ̀ tɨ́ ɨndʉ̀.›
13 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ pàratà tɔ́ ndɔmbɛ̀ níidè ɨtsɛta, ɨ̀nzɨ̌ ndɔ̀zè ndàngbɛ dɔ̀na, ndàndà ɔrʉ̀ nga mà. Pbɛ́tʉ̀, kǎdɨ̀ ndàmbɛ odrùna-dɔ nʉ́pbɨ̀ dɔ̌ ɨzʉ nà, ndàdʉ̀ àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: ‹Ɔ̌ɔ Kàgàwǎ, ábà ɨzʉ dùdú, ɨma nzɛ́rɛngatálɛ tírɔ̀.›
14 Ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: wɔ̀rɨ́ pàratà tɔ́ ndɔmbɛ̀ náadù ndɨ̀ pbɨ̀ndà ɨwà Kàgàwà nɔ́zʉ̀ ndɨ̀ ídzì alɛ tɨ́ rɔ́rɔ̀. Obhó tɨ́, ndɨ̀dzɨ̌ rɨ́ ndɨ̀tírɔ̀ ɔrʉ́ alɛ nɨ́ ka kifoya obvò. Ndɨrɔ̀, ndɨ̀fɔ̌ rɨ́ obvò ndɨ̀tírɔ̀ alɛ nɨ́ ka kɨdzɨ́ya ɔrʉ́.»

Yɛ̌sù rɨ̌ nɨ̀nɨ́ nzónzo násɔ̌ dhu
(Màt 18.1-4; 19.13-15; Mrk 10.13-16)

15 Ìndrʉ̌ nóowúnà ɨwu rɔ̌ ɨba-tsʉ̀nǎ nzónzo nà Yɛ̌sù-tɨʼɔ̀, ndɨ́nɨ̌ kʉ̌lɨ tɨ́ ɔtsʉ́na dɔ̀yá. Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ dhu ɨ̀ àla rɔ̀, ábhàlɨ̌ adʉ̀ ɔ̀rʉ̀ ɔ̀rʉ̀ tɨ́ ɨ alɛ dɔ̌.
16 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ ɨ nzónzo nónzì kiwʉ̌ nà tɨna ɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Nyʉ̀bhà nzónzo rìwʉ̌ tɨdu ɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ nyǎtɔ̀ tsʉ̀ya. Obhó tɨ́, Kàgàwà bhà idzi nɨ́ abádhí bhɛ̌yi ɨ̀ nʉ́lɨ alɛ tɔ́.
17 Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ɨ̀nzɨ̌ rɨ́ Kàgàwà bhà idzi nákɔ̌ ákɛ̌ ngbángba bhɛ̌yi alɛ, nóotsúya nzɨ̌ akɛkpá màtɨ́ kà ɔ̀.»

Yɛ̌sù mà rɔ̌tɛ ɔ̀nzìtálɛ nà dhu
(Màt 19.16-30; Mrk 10.17-31)

18 Atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ níivú dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ídzì màlimɔ̌, ádhu ndɨ ɨ àkǎ àkǎ mɔnzì, ndɨ́nɨ̌ ma mabá tɨ́ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga?»
19 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ádhu nyɨ nyɨ́ ma ànzi ídzì alɛ tɨ́ nɨ̌? Ɨmbǎ ídzì alɛ rɨ̌ʼɨ̀ atdí màtɨ́. Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀ nɨ́ ndɨ ídzì alɛ.
20 Nyɨ nyʉ́nɨ wà Ʊyátá: ‹Dhu àkǎ nzá nyɔnzì mʉ̀nyɔ̀nì, dhu àkǎ nzá nyohò abvo, dhu àkǎ nzá nyɔnzì ogbo, dhu àkǎ nzá nyʉnɔ̀ tìtɔ̀ ɔdhìnʉ dɔ̌. Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ nyɨfʉ àbanʉ mà íyànʉ nà.›»
21 Nɨ́ wɔ̀ alɛ náadʉ̀ dhu àdu Yɛ̌sù tɔ̀ ndàtɨ: «Ma mífʉ kɔ̌kɔ̀rɨ́ Ʊyátá kɔ́rɔ́, rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ idú ngbángba ɔ̀ rɔ̀.»
22 Nɨ́ wɔ̀ dhu ndɨ̀ ndɨ̀rɨ̀ rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Atdí dhu nɨ́ ndɨ ndɨ̀ nʉ̀bhà tdítdɔ̌ ɨndʉ̀: dhu àkǎ nyudzɨ̌ fʉnʉ́ arɨ́ʼɨ̀ dhu kɔ́rɔ́, nyadʉ̀ kà ɔ̀ rɔ̀ nyɨ

nyòngyè fùrangà nǵndɔ̀ nǎkùtálɛ tɔ̀, ní nyɨ nyádù ì’ì ònzì nà ɔ̀rù-akpà ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, nyádù nyɨra, nyadù owùdu nǵngu.»

23 Ní wɔ̀ dhu ndì ndìrì rɔ̀, ɨzu nǵuka ka atdídɔ̌, abhɔ ndì ndónzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

24 Yěsù níitdègu ɨzu nǵka ka atdídɔ̌ dhu nálǎ, náadù àtìnà kà nǐ: «Ònzì t’álɛ rǒtsù Kàgàwà bhà idzi ɔ̀ dhu rǐ’ì ɔbɨ nyǵ tí.

25 Obhó tí, dhu rǐ’ì ɨsɔ́ nyǵ ngàmɨyà ròtsù ndùdà sìndanì-bhu ɔ̀nǎ, ròsè ònzìtálɛ rǒtsù Kàgàwà bhà idzi ɔ̀ dhu dɔ̀nǎ.»

26 Ní, wɔ̀ Yěsù rǔnɔna dhu nìrì alɛ níivú dhu kà-tsǔ, ’àtɨ: «Olu, ádhɨ nyǵ ndɨ ɔ̀gù rádù ɔ̀gù?»

27 Ní Yěsù adù dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ìndrǔ-lɛ̀mà nɔ̀nzì dhu rǐ nzǐ àdù Kàgàwà-lɛ̀mà nɔ́nzì.»

28 Nírɔ̀ ní ndɨ Pɛ́tɛrù adù àtìnà Yěsù nǐ: «Kànǐ, mǎ mǵbhà fɔ́ká dhu, mǎdù owùnu nǵngu.»

29 Ní Yěsù adù dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mí obhó dhu nǵnɔ fǔkù: Ìndrǔ náapɛ́ pbìndà ɨdza mà, pbìndà ɨngba-tsánà mà, adɔ́na mà, àbanà mà, íyànà mà, pbìndà inzo mànà nǵbha ɔ̀rù-akpà ɔ̌ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi-okú dɔ̀ rɔ̀,

30 ní, yà kòmbí rí’ì kàsumì ɔ̌, kà rǐ dhu nábà abhɔ nyǵ ròsè. Ndɨrɔ̀, olù ríra kàsumì ɔ̌, kǎdùya dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà.»

Yěsù rǐ ndì ndɔ́vɛ̀ kɔtdù ndì, ndàdù ndìngbɛ̀ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 20.17-19; Mrk 10.32-34; Luk 9.22,44-45)

31 Yěsù núugu pbìndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ábhàlǐ tɨna ɔ̀, ndàdù àtìnà nǐ: «Kànǐ àlɛ̌ kúpo Yèrùsàlɛmà. Ní kórɔ́ dhu, yà pbànábí náandí Ìndrǔ t’ídhùnà dɔ̌, ní ràkǎ ányì.

32 Obhó tí, ka kí àbadhi nípfɔ̌, kabhu yà ìnzǐ ní Pbàyàhúdí-fɔ́. Ndɨrɔ̀ ka kí kùgbɔ̌ kadù àvu rɔ̀ná, kadù ɨsɔ núso kà dɔ̀.

33 Ndɨrɔ̀, asé nǐ ka kùvɨ ka dhu-dzidɔ̌, ka kadùya kòhò, kadù ɔ̀tdùnà. Ní ìbhu ɨdhɔ dzidɔ̌, kǎdùya ndìngbɛ̀.»

34 Pbɛ́tù wɔ̀ Yěsù ùnɔ̀ dhu náadù nzá abádhí-dɔ nálu akɛkpá màtí. Ndɨ ɔtɛ-tì náarù ndì òru tí abádhí rɔ̌, ìnzǐ abádhí ràdù àdhu dɔ̌ màtí Yěsù rɔ̌tɛ dhu nǵnɨ.

Yěsù rǐ atdí ndùmùndúmú nígǔ Yɛ̀rɨkɔ̀ dhu
(Màt 20.29-34; Mrk 10.46-52)

35 Yěsù níitdègu Yɛ̀rɨkɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ níndù, ní kǎtù atdí ndùmùndúmú otu-igì dɔ̌ àdɨ, ndàmbɛ dhu núnzi dɔ̌ ìndrǔ-fɔ́ rɔ́.

36 Ní, wɔ̀ ndùmùndúmú níirɨ ihé-yà rǔda dhu, ndàdù dhu ìvu, àdhu mà rǐ ndɔ̀nzɨ dhu ndì ndunɨ tí.

37 Ní ka kadù dhu ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀ katɨ: Yěsù, Nàzàretì ɔ̌ alɛ ràrǐ wɔ̀ rǵda.

38 Ní kǎkù, ndàtɨ: «Yěsù, Dàwudì nǐngbá, ábà ɨzu dùdú!»

39 Ní yà angyi òkò ’àmbɛ òwu dɔ̌ alɛ náarù kà dɔ̌, àdù kàvi rìnɛ̀. Pbɛ́tù kǎdù òkù tdítdɔ̌ àrǐ nyǵ tí, ndàtɨ: «Dàwudì nǐngbá, ábà ɨzu dùdú!»

40 Ní Yěsù adù ìde ndàdù kàvi kiwǔ nà tɨna ɔ̀. Ní, ɨ́kyɛ̀rɔ̌ kìrà àhu tɨná rɔ̀, Yěsù ivú dhu kà-tsǔ ndàtɨ:

41 «Ádhu nyɨ nyòzè mɔnzì ɨndù?» Ní kǎdù dhu àdu ndàtɨ: «Ádrùngbǎlɛ́, ma mòzè mala nga.»

42 Ní Yěsù adù àtìnà kà nǐ: «Álǎ nà ɨnga! Ɨwà pbùkù a’uta nígǔ nyɨ!»

43 Nɨ́ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́, wɔ̀ ndùmùndúmú-nyɨ̀kpɔ́ náadʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàla nga,
àbadhi ràdʉ̀ àrà Yɛ̌sù-owù ɔ̌, Kàgàwà-ɔvɔ̀ nílè ndɨ̀ ndɨ́ rɔ́rɔ̀. Ndɨ̀rɔ̀ kɔ́rɔ́
alɛ, wɔ̀ ndɨ̀ nɔ̀nzɨ̀ dhu nàla, náadʉ̀ Kàgàwà-ɔvɔ̀ nílè átɔ̀.

19

Zàkayò rɨ̌ Yɛ̌sù nózè ndàla dhu
(Luk 5.32)

1 Yɛ̀rɨkɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ndɨ̀ ndòtsù rɔ̀, Yɛ̌sù náadɨ̀ ndàmbɛ ʉ̀da dɔ̌ ndɨ̀ kɨgɔ̀ ɔ̀na
nǎ.
2 Nɨ́ atdí alɛ Zàkayò tɨ́ kátɨna nɨ́ɨ'ɨ̀ ìnè ányɨ̀. Ndɨ̀ Zàkayò nɨ'ɨ̀ pàratà tɔ́
pbàndɔ́mbɛ́ dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ, ndɨ̀rɔ̀ ka nɨ'ɨ̀ ònzìtálɛ.
3 Nɨ́ kǎzè ndàla Yɛ̌sù ràrɨ̌ àdhɨ̀. Pbɛ́tʉ̀, kà rɨ̌ Yɛ̌sù nálǎ ihé-yà nzínzì ɔ̌
dhu nɨ́ɨ'ɨ̀ odú, ídɔ̌ ndɨ̀ ndɨ́'ɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
4 Nɨ́ kǎkʉ̀ angyi, ndàdʉ̀ ùpo mùkuyù tɨ́ kátɨna itsu dɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ndɨ̀ ndala tɨ́
Yɛ̌sù, ányɨ̀rɔ̌ kà rʉ̌da dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
5 Nɨ́, Yɛ̌sù níitdègu ìrà àhʉ ányɨ̀rɔ̌, nɨ́ kǎndà ɔrʉ̀ nga, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà Zàkayò
nɨ̌: «Zàkayɔ̌, ífo tsàkàtsàkà. Indo dhu àkǎ mɔdhɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ ɨdzá.»
6 Nɨ́ Zàkayò adʉ̀ ìfo tsàkàtsàkà, ndàdʉ̀ kàkɔ̀ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà.
7 Nɨ́ wɔ̀ dhu nàla kɔ́rɔ́ alɛ náanù afíya ɔ̀, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Kàrà ɔ̀dhɔ̀
nzɛ́rɛngatálɛ bhà nyʉ́!»
8 Pbɛ́tʉ̀ Zàkayò nɨ́ɨvà ndɨ̀ ndìdè, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nɨ̌:
«Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, kànɨ̌ ma màbhʉ pbàkà ongyéngá tɔ́ atdínga ɔ́yɔ̌ dɔ̌ nǎkʉ̀tálɛ
tɔ̀. Ndɨ̀rɔ̀ dhu ɨ'ɨna gukyè ìndrʉ̌ bhà dhu ma makɔ̀ tìtɔ̀ dɔ̌ dhu tɨ́, nɨ́ ma mɨ́
ndɨ dhu nádʉ̌ ɨ̀fɔ-rà-dɔ̌ ndɨ alɛ tɔ̀.»
9 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Indo ɔ̀gʉ̀ nɨ́rà wà àhʉ àzú-dzá, yàrɨ́ alɛ nɨ́
Àbràhamʉ̀ t'ídhùnà átɔ̀ nídhunɨ̌.
10 Obhó tɨ́, Ìndrʉ̌ t'ídhùnà ɨ́rà ùwʉ̌wí alɛ nɔ́nɛ̀, ndɨ́nɨ̌ ndadʉ̀ tɨ́ ɨ̀gʉnà.»

Ɨdrɛ̀ fʉ̀rangà tɔ́ mbólí
(Màt 25.14-30)

11 Yà ndɨ̀ ndʉ́nɔna dhu ɨ̀rɨ rɨ́ alɛ tɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ yàrɨ́ mbólí náwɛ tdítdɔ̌.
Obhó tɨ́, yà ɨ́kyɛ̀rɔ̌ Yɛ̌sù rɨ̌'ɨ̀ Yɛ̀rùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ndɨ̀ ndotsú tɨ́ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀, ìndrʉ̌ náambɛ́nà ɨnga nírɛ̀ dɔ̌ afíya ɔ̀, kòmbí nga ràrɨ̌ ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌
Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi rɨ̌ ndɔ̀pɛ̀ nɨ̌.
12 Nɨ́ kǎtɨ: «Atdí alɛ nɨ'ɨ̀ kamà-tɨdɔ̀. Nɨ́ ndɨ alɛ nɨ́ɨvà ndɨ̀ fɨyɔ́ pbìrì ɔ̌ rɔ̀,
ndàrà ɨtsɛ nyʉ́ vurò pbìrì ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ka kʉdɔ tɨ́ ndɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɨ́, ndɨ
dhu-dzidɔ̌, ndàdʉ̀ ìngo fɨyɔ́ pbìrì ɔ̀.
13 Nɨ́, kʉ̌nzi ɨdrɛ̀ alɛ pbìndà kasʉtálɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ndàbhʉ ɨdrɛ̀
fʉ̀rangà*fɔyá. Ndɨ̀rɔ̀, kǎdʉ̀ dhu ʉ̀ya abádhí tɔ̀, ndàtɨ: ‹Nyɔ̀nzɨ mùtùruzì
wɔ̀ fʉ̀rangà dɔ̌, ràrà àhʉ ma míngo dhu ɔ̀.›
14 Pbɛ́tʉ̀, kà mà tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ náandrɔ̀ ka atdídɔ̌. Nɨ́ abádhí adʉ̀ ìndrʉ̌
òvì ròwù kɔ̌wù ɔ̌, ròwù àtɨ̀nà: ‹Mǎ mòzè nzá wɔ̀ alɛ rɔ̀nyʉ̀ idzi dɔ̀ká.›
15 Nɨ́, ádrʉ̀ngbǎ kamà tɨ́ ka kʉ́dɔ ndɨ̀ dhu-dzidɔ̌, ndɨ̀ ndìngò fɨyɔ́ pbìrì ɔ̀
rɔ̀, kǎvì kunzì kɔ̌kɔ̀ fʉ̀rangà ndɨ̀ ndʉndɔ fɔyá pbìndà kasʉtálɛ, ndɨ́nɨ̌ ndɨ̀
ndʉnɨ tɨ́ ìngbǎ dhu bhěyi màtɨ́ abádhí nónzì kasʉ ndɨ fʉ̀rangà nɨ̌ dhu.
16 Nɨ́, wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ alɛ nɨ́ira, ndàtɨ kà nɨ̌: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, pbʉ̀kʉ̀ fʉ̀rangà
nísě ndɨ̀ atdí kumì fʉ̀rangà nɨ̌.›

---

* **19:13 19.13** Ndɨ fʉ̀rangà-bvʉ nɨ'ɨ̀ ìkyì-akpà òdzì rádʉ̀ fʉ̀rangà-bvʉ.

17 Ní ádrùngbǎlɛ adù àtìnà kà nǐ: ‹Ídzì dhu ní wɔ̀! Nyɨ ní ídzì kasʉtálɛ.
Nyɨ nyɔ́dɔ̀ yà fʉnʉ́ ma mabhù ákɛ̌kpá dhʉ́-ngba nyʉ́ mbɛ̌yi. Ní ndɨ dhu-
okú dɔ̀ rɔ̀, ma mí nyɨlǐ nyadɨ ádrùngbǎlɛ tí ɨdrɛ̀ kɨgɔ̀ dɔ̌.›
18 Ɔyɔ rí kìsɛ̌ kasʉtálɛ níira ndàdù àtìnà: ‹Ádrùngbǎlɛ́, pbùkù fùrangà
nísɛ̌ ndì imbò fùrangà nǐ.›
19 Ní ádrùngbǎlɛ adù àtìnà kà nǐ: ‹Ɨnyɨ nyʉ́ mà átɔ̀, nyɨ nyádɨ imbò kɨgɔ̀
dɔ̌ ádrùngbǎlɛ tí.›
20 Ngǎtsi kasʉtálɛ níira, ndàdù àtìnà: ‹Ádrùngbǎlɛ, kànǐ pbùkù fùrangà.
Ma makpɔrɔ ka mbɛrù ɔ̀, madù òrùnà.
21 Obhó tí, ma marúbhi ɔdɔ̀nʉ nɔ́nzì rɔ̌, ɨnyɨ ní atdídɔ̌ arórù alɛ nídhunǐ.
Nyɨ nyárí dhu ìdyi ɨnzá nyɨ nyɨlɨ dhu rɔ́, ndirɔ̀ nyɨ nyárí ɔ̀nyù ògu ɨnzá nyɨ
nyazò dhu rɔ́.›
22 Ní ádrùngbǎlɛ adù àtìnà kà nǐ: ‹Ma mí anya ɔ̀tdì dùnʉ́ tsùnʉ-bvʉ rɔ̌.
Ɨnyɨ ní nzérɛ kasʉtálɛ. Nyɨ nyʉnɨ wà dhu ma ràrǐ ɔ̀rù arórù alɛ, ma rarí
dhu ìdyi ɨnzá ma mɨlɨ dhu rɔ́, ndirɔ̀ ma rarí ɔ̀nyù ògu ɨnzá ma mazò dhu
rɔ́.
23 Nírɔ̀, ádhu ɨnzá nyɨ nyadù àrà idú fùrangà nílɨ bǎkì ɔ̀ nǐ, ndínǐ ma
mírà àhʉ nínganí, ma madùya tí ákɔnà ɨwà dɔ̀ná nídɔ̀ rórɔ̀?›
24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdù àtìnà ányìrɔ̌ ì'ì alɛ nǐ: ‹Nyàkɔ wɔ̀ kà-fɔ́ rí'ì
fùrangà, nyǎdù ábhʉnà yà ɨdrɛ rí'ì kà nà alɛ tɔ̀.›
25 Ní ɨ alɛ adù àtìnà kà nǐ: ‹Ádrùngbǎlɛ́, kà rǐ'ì ìnè ɨdrɛ̀ fùrangà nyʉ́ nà.›
26 Ma mátɨna nyǐ nǐ, ka kabhùya dhu ìnè dhu rǐ'ì fɔ́ná alɛ tɔ̀. Pbɛ́tù yà
ìmbǎ rí'ì dhu nà alɛ-fɔ́ rɔ̀, ka kakòya yà kà-fɔ́ rí'ì dhu mà.
27 Ndirɔ̀ nyìwǔ pɛ́ yà ɨnzá ma nazè mɔnyù idzi dɔ̀yá pbàkà òmvǔ-tsí nà
ɨrɔ́, nyǎdù àzènà ɔnzìdú rɔ̀.»

Yɛ̌sù rǎrà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu
(Zàk 9.9; Màt 21.1-11; Mrk 11.1-11; Yùw 12.12-19)

28 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ndɨ ndɔ̀tɛ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù àdù ùda ndàdɨ angyi ihé-yà
tɔ̀, ndàdù ùpo ndàrà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.
29 Ní kǐtdègu Bɛ̀tɛ̀fagɛ̀ mà Bɛ̀tàniyà mànà tɔ́ pbanga níndù, Mìzèyìtunì
tɔ́ pbìrì ɨnǎ rɔ̀, ní kǎvì ɔ́yɔ̀ alɛ pbìndà ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ rɔ̀ ròwù angyi,
30 ndàdù àtìnà nǐ: «Nyòwu wɔ̀ angyi rí'ì pbanga ɔ̀. Ní, ányɨ nyǐ nyówu
ùvò rɔ̀, nyǐ nyí ɨnzá atdí alɛ mà nápɛ̀ ùbhi dɔ̀ná angyi kayinǒ-ngba nótù
ɔ̀sò ka kòsò rɔ́. Ní nyàdù nyʉ̌nga ka, nyǎdù ìwu nà ɨrɔ́.
31 Ndirɔ̀ atdí alɛ mà níivúna gukyè dhu tsùkʉ́ ndàtɨ: ‹Ádhu nyǐ nyí kʉ̀ngǎ
nǐ?› Ní nyǐ nyadùna dhu àdu kà tɔ̀ nyǎtɨ ádrùngbǎlɛ ràrǐ'ì kǎtdyú nà.»
32 Ní kɔ̌kɔ̀ Yɛ̌sù òvì alɛ náawù, 'àdù kórɔ́ dhu-tsí nótù yà Yɛ̌sù nʉ́nɔ̀nà
fǐyɔ̀ dhu bhɛ̌yi tí.
33 Ní abádhí rǐ kayinǒ-ngba nʉ́ngǎ rɔ̀ ní ndɨ, ndɨ kayinǒ-ngba-abádhí
níivú dhu abádhí-tsʉ̌, 'àtɨ: «Ádhu nyǐ nyí kayinǒ-ngba nʉ́ngǎ nǐ?»
34 Ní abádhí adù dhu àdu 'àtɨ: «Ádrùngbǎlɛ rǐ'ì kǎtdyú nà.»
35 Abádhí náadù òwu wɔ̀rí kayinǒ-ngba nà Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, 'àdù rɔ̀yá ɔrʉ́
mùdzarù nʉ́wà, 'ùhu dɔ̀ná, 'àdù Yɛ̌sù àbhʉ rùpò ndàdɨ ndɨ kayinǒ-ngba
dɔ̌.
36 Ní yà Yɛ̌sù rǎrà angyi dhu bhɛ̌yi, ìndrǔ nóowúnà rɔ̀yá mùdzarù nʉ́wà
rɔ̌, 'ùhu otu ɔ̌.

37 Nɨ́ Yɛ̌sù itdègu Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ níndù, yà Mìzèyìtunì tɔ́ pbìrì dɔ̀ rɔ̀
ráwʉ̌ otu ɔ̌, nɨ́ kɔ̌wu ɔ̌ ríwu ábhàlɨ̌ tɔ́ ihé-yà náadʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼìlè Kàgàwà ɔrʉ́
tʉ̌ya nyʉ́ nà, yà Yɛ̌sù rɔ̌nzɨna kɔ́rɔ́ wɨwì ì àla dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
38 Abádhí ambɛ́nà àtìnà dɔ̌:
«Asota nákǎ yà Ádrùngbǎlɛ Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̌ rɨ́rà ádrʉ̀ngbǎ kamà nà.
Màrùngà àkǎ ndì'ì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀,
ndɨrɔ̀, ilèta nákǎ ndì'ì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ ɔrʉ́ ngari ɔ̀*.»
39 Nɨ́ ihé-yà nzínzì ɔ̌ ì'ì ngúfe Pbàfàrìsáyó náatɨ Yɛ̌sù nɨ̌: «Màlimɔ̌, ɨ́sɔ̌
pbʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ̌ rìnɛ̀.»
40 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: abádhí nɨ́inɛ̀na
gukyè, nɨ́ odu rɨ̌ ndɨ ùkʉ̌.»

Yɛ̌sù rɔ̌dzɨ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ dɔ̀ dhu

41 Yɛ̌sù itdègu ìrà àhʉ ɨ́kyɛ̀rɔ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ tɨ́ ndàdʉ̀ kàla, nɨ́ kǎpɛ̀
ndɔ̀dzì kà dɔ̀,
42 ndàmbɛ àtìnà dɔ̀: «Yàrɨ́ ɨdhɔ ɔ̌, nyɨ nyʉ́ mà átɔ̀ nyɨ nyʉ́nɨ̌yana gukyè
màrùngà nábà nyɨ nyádʉ̀ tɨ́ dhu! Pbɛ́tʉ̀ kombí ndɨ dhu òrù wà ndì rʉ̀nʉ́.
43 Obhó tɨ́, ɨdhɔ nɨ́ɨ'ɨya ìnè, yà pbʉ̀kʉ̀ òmvʉ̌ rɨ̌ nyɔkɛ̀rɛ̀, ì ràkpɔ̀rɔ̀ ngbɔ̌nʉ
ɔ̀ná odu tɔ́ kàlì nɨ̌, ì rɨ̀lɨ nyɨ átsɨ̌, ʼàdʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼùgyè nyɨ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ rɔ̀.
44 Abádhí rɨ̌ nyugòlɔ̌, ì rɔ̀bɛ̀ ʉ̀nʉ́nga, ɨnyɨ, kɔ́rɔ́ ʉ̀nʉ́ aróko alɛ mànà.
Ndɨrɔ̀, abádhí rɨ̌ nzɨ̌ ɨnyɨ ka kasì nɨ̌ atdí odu mà nʉ́bha ràdɨ ngǎtsi odu dɔ̀,
ɨnzá nyɨ nyʉnɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ mʉ̀dzʉ̀nà ɨ́rà ɨndʉ̀ ɔ̀ná kàsʉmì nídhunɨ̌.»

Yɛ̌sù rɨ̌ Kàgàwà bhà ɨdzá rɔ̀ rɨ́ dhu ùdzɨ̌ alɛ nódì dhu
(Màt 21.12-17; Mrk 11.15-17; Yùw 2.13-17)

45 Kàgàwà bhà ɨdza ndì ndòtsù rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndòdì ányì ɨdzá rɔ̀ rɨ́
dhu ùdzɨ̌ alɛ.
46 Kǎmbɛ́nà àtìnà dɔ̀ abádhí nɨ̌:
«Andítá átɨ: ‹Pbàkà ɨdza nɨ'ɨya ɨtsɔ̀ta-dzà›,
pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌, nyɨ̌ nyádʉ̀ kʉ̀gɛ̀rɛ̀ ròngò ogbotálɛ náarɨ́ ì núru ɔ̀nà ngari tɨ́*.»
47 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àdɨ ndàrà dhu ùdhe rɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ bìlǐnganà
Kàgàwà bhà ɨdzá rɔ̀. Nɨ́ pbàkùhánɨ́ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ mà, Ʉyátá tɔ́ màlímó
mà, ndɨrɔ̀ Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ mànà náadʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼɔ̀mɛ̀ kàbhʉ
ì ádʉ̀ kohò ɔ̀ná otu.
48 Pbɛ́tʉ̀ abádhí nʉ́unɨ ɨnzá ì ádʉ̀ ɔ̀nzìnà dhu, kɔ́rɔ́ alɛ rɔ̌wu Yɛ̌sù rʉ̌nɔna
dhu nírì rɔ̌ atdyúya nyʉ́ nà nídhunɨ̌.

20

Yɛ̌sù arɨ́ pbìndà kasʉ ɔ̀nzɨ àdhɨ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌?
(Màt 21.23-27; Mrk 11.27-33)

1 Kɔ̌kɔ̀rɨ́ ɨdhɔ nzínzì ɔ̌, atdíku Yɛ̌sù adì ndàmbɛ dhu ùdhe dɔ̀, ndàdʉ̀
àmbɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ dɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ Kàgàwà bhà ɨdzá rɔ̀. Nɨ́ pbàkùhánɨ́
tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ mà, Ʉyátá tɔ́ màlímó mà, ndɨrɔ̀ Pbàyàhúdí ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà
náadʉ̀ ʼʉ̀tɔ̀ ányìrɔ̌.
2 Nɨ́ abádhí ivú dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌ ʼàtɨ: «Ʉ́nɔ pɛ́ àdhɨ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́
ɔbɨ nɨ̌ màtɨ́ nyɨ nyárɨ́ kɔ̌kɔ̀rɨ́ dhu nɔ́nzɨ dhu fǎkà. Ndɨrɔ̀, ádhɨ nyʉ́ ndɨ wɔ̀
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nábhʉ ɨndʉ̀?»

* **19:38 19.38** Zàb 118.26; Luk 2.14 * **19:46 19.46** Ìsa 56.7; Yèr 7.11

3 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨma nyʉ́ mà átɔ̀, ma mɨ́ atdí
dhu nívʉ̌ tsʉ̀kʉ́: Nyàdu pɛ́ dhu idù.
4 Yùwanì bhà bàtizò nɨ̀ʼɨ̀ tɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨ́rà? Ka nɨ̀ʼɨ̀ tɨ́ ìndrʉ̌-bvʉ̌ rɔ̀ áhʉ
bàtizò?»
5 Pbɛ́tʉ̀ abádhí adʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼɨ̀rɛ̀ nga nzínzìya ɔ̌, ʼàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Àlɛ̌ kapɛ́
dhu àdʉ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ kà rɨ́rà, nɨ́ kǎdʉ̀na àtɨ̀nà: ‹Olu ádhu ɨnzá nyɨ̌ nyadʉ̀
Yùwanì rʉ̌nɔna dhu ná'ù nɨ̌?›
6 Ndɨrɔ̀, àlɛ̌ kapɛ́ dhu àdʉ̌ ìndrʉ̌-bvʉ̌ rɔ̀ kà ráhʉ, nɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ adʉ̀na
àlɛ̌ núbvu odu nɨ̌, ɨwà kɔ́rɔ́ alɛ ná'ù dhu Yùwanì rɨ̀ʼɨ̀ Kàgàwà bhà nabì
nídhunɨ̌.»
7 Nɨ́, abádhí adʉ̀ dhu àdu, ɨnzá ì rʉ́nɨ ìadhà rɔ̀ màtɨ́ ndɨ bàtizò ɨ́rà dhu.
8 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ɨma nyʉ́ mà átɔ̀, ma mɨ́ nzɨ̌ àdhɨ bhà
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌ màtɨ́ ma marɨ́ ɨ dhu ɔ̀nzɨ dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀.»

Vɨ̌nyò tɔ́ ɨnga ɔ̌ arɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ ɔ̀rɔ̌rʉ̀ kasʉtálɛ tɔ́ mbólí
(Màt 21.33-46; Mrk 12.1-12)

9 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàwɛ yàrɨ́ mbólí ihé-yà tɔ̀ ndàtɨ: «Atdí
alɛ náazò vɨ̌nyò tɔ́ ɨnga, ʼàdʉ̀ ʼɨ̀rì ndɨ ɨnga-kàsʉ̌ nɔ́nzɨ́ róngo alɛ mànà. Wɔ̀
dhu-lutìnǎ, kǎdʉ̀ ndɨ̀và ndàrà abhi ɔ̀ ábhɔ̌ ɨdhɔ nyʉ́ tɨ́.
10 Nɨ́ vɨ̌nyò-kpɔ̌ tʼɔ́pɛ̀ta tɔ́ kàsʉmì nákǎ rɔ̀, wɔ̀rɨ́ ɨnga-àbadhi náavì atdí
pbìndà kasʉtálɛ ràrà fɨ̌ndà ka kùtù vɨ̌nyò-kpɔ̌ nákɔ ndɨ ɨnga-kàsʉ̌ nɔ́nzɨ
arɨ́ alɛ-fɔ́. Pbɛ́tʉ̀ ɨ kasʉtálɛ náadʉ̀ kɔ̀ngbʉ̀, ʼàdʉ̀ kàdu rɔ̀ngò ɔtsʉ́na-kpa
nà.
11 Wɔ̀rɨ́ ɨnga-àbadhi náavì ngǎtsi kasʉtálɛ tdítdɔ̌ ràrà ányì. Pbɛ́tʉ̀ vɨ̌nyò
tɔ́ ɨnga-kàsʉ̌ nɔ́nzɨ arɨ́ alɛ náangbʉ̀ ndɨ alɛ átɔ̀, ʼʉ̀nɔ̀ dhu nɨ̌, ʼàdʉ̀ àdunà
rɔ̀ngò ɔtsʉ́na-kpa nà.
12 Tdítdɔ̌ kǎvì ìbhʉ rɨ́ kìsɛ̌ kasʉtálɛ ràrà ányì. Nɨ́ abádhí náavì ndɨ tsí
átɔ̀, ngbɔ̌na rʉ̀ngbɨlɨ ndì otú tɨ́, ʼàdʉ̀ òdìnà.
13 Nɨ́ wɔ̀ ɨnga-àbadhi náatɨ: ‹Ma mɨ́ dhu ɔ̀nzɨ ìngbǎ tɨ́? Ɔ̀tsɔ̀! Ma mɨ́
idhùdu nyʉ́, afídu-mbi nóvì ányì. Ngǎtsi nɨ̌ abádhí rɨ̌ kìfʉ̌ ìfʉ̌.›
14 Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌kɔ̀rɨ́ kasʉtálɛ níitdègu wɔ̀rɨ́ kà tʼídhùnà nálǎ, nɨ́ abádhí
náadʉ̀ ɔ̀tɛ nzínzìya ɔ̌ ʼàtɨ: ‹Kɔ̀nɨ̌ ɨnga-àbadhi tɨ́ adìya ngǎtsi nínganɨ́ alɛ
nyʉ́ nɨ́ wɔ̀. Nɨ́ kòho ka, ndɨ́nɨ̌ ɨnga adʉ̀ya tɨ́ àdɨ àlɛ̌ tɔ̀.›
15 Nɨ́ abádhí adʉ̀ kòdì ɨnga ɔ̀ rɔ̀, ʼàdʉ̀ òhònà. Nɨ́, ádhu nyʉ́ ndɨ wɔ̀rɨ́
ɨnga-àbadhi rǎdʉ̀ ɔ̀nzìnà kɔ̌kɔ̀rɨ́ kasʉtálɛ nɨ̌?
16 Kà rǎdʉ̀ ìrà, ndàbhʉ abádhí kɔkyɛ̀, ndàdʉ̀ ndɨ ɨnga-kàsʉ̌ nábhʉ
ngʉ̌kpà alɛ-fɔ́.»
Nɨ́ ìndrʉ̌ níitdègu wɔ̀ Yɛ̌sù ʉ̀nɔ̀ dhu ìrɨ, náadʉ̀ àtɨ̀nà: «Ɨnzá wɔ̀rɨ́ dhu
àkǎ ndɔ̀nzɨ ndì wɔ̀ nyɨ nyʉ́nɔna dhu bhɛ̌yi.»
17 Nɨ́, Yɛ̌sù andà abádhí dɔ̀ nga, ndàdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Yà
Kàgàwà bhà Andítá nʉ́nɔ̀ dhu-tɨ̀ nɨ́ àdhu? Ndɨ Andítá átɨ:
‹Yà odu-dzà nɔ́sì arɨ́ alɛ náabvù igi odu,
nɨ́ ndɨ adʉ̀ òngo ɨdza-pbɨdɔ̀ nɔ́dɔ̀ rádʉ̀ àkǎkǎ odu tɨ́*.›
18 Ndɨ odu dɔ̌ rɨ́tsì alɛ nɨ́ɨkɔ̀ya ndì ìkɔ̀ tɨ́ kà dɔ̌. Ndɨrɔ̀ kà rɨ̌tsì dɔ̀ná alɛ nɨ́
ɔ̌nga kɨ̌nyɨrɨya ìnyɨrɨ tɨ́.»

Ìndrʉ̌ rɨ̌ dhu ɔ̀ngʉ̀ Yɛ̌sù-tsʉ̌ pàratà tʼʉ́fɔ́tá dɔ̌ dhu

* **20:17 20.17** Zàb 118.22

19 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̀ tɨ́, Ʉyátá tɔ́ màlímó mà, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ
mànà náatsú ʼàlʉ̌ Yěsù, pbɛ́tʉ̀ abádhí náadʉ̀ ihé-yà-ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ̀. Abádhí nɨʼɨ̀
ɨwà dhu nɔ̀sʉ̀ ɨ̀ ràrɨ̌ ndɨ Yěsù rʉ̌bhi ɔ̀tɛ rɔ̀ dɔ̀yá mbólí ɔ̀.
20 Nɨ́ abádhí náapɛ̀ ʼàmbɛ Yěsù rʉ̌nɔna dhu mà kà rɔ̀nzɨna dhu mànà
nándà dɔ̀ kɔ́rɔ́, ʼàdʉ̀ abhábhɔ nʉ́lɨ rɔ̀kɔ̀ Yěsù tɨ́ ídzì alɛ bhěyi. Ɨ abhábhɔ
akò kà-tɨ́ ndínɨ̌ ʼadʉ̀ tɨ́ kàlʉ nzɛ́rɛ alɛ tɨ́ tsʉ̀na-bvʉ rɔ̀, ʼadʉ̀ kìpfo ʼàbhʉ anya
tʼɨ́tdɨ̀ta tʼálɛ mà, lɨ̀walì mànà-fɔ́.
21 Nɨ́ ɨ abhábhɔ níivú dhu Yěsù-tsʉ̌, ɨ̀ ràtɨ: «Màlimǒ, mǎ mʉ́nɨ wà dhu
nyɨ nyárɨ́ ʉ̀nɔna dhu mà, nyɨ nyárɨ́ ùdhěna ìndrʉ̀ tɔ̀ dhu mànà ràrɨ̌ obhó
dhu nyʉ́. Ndɨrɔ̀, nyɨ nyárɨ́ ìnzɨ̌ ìndrʉ̀-ɔ̀nga nóvò, pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyárɨ́ Kàgàwà
ózè ìndrʉ̀ rɔ̀kɔ̀ tɨ́ dhu núdhě obhónga dɔ̀.
22 Nírɔ̀, àlɛ̀ tɔ́ ʉyátá návi tɨ́ àvɨ̀ àlɛ̀ rʉ̀fɔ̌ Kàyìsarà bhà pàratà?»
23 Pbɛ́tʉ̀, abádhí rɨ̌rèna dɔ̀ná dhu ndì ndɔ̀sʉ̀ rɔ̀, Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí
nɨ̌: «Nyìbho pɛ́ atdí dìnarì fudu ɔ̀.
24 Ádhɨ ya, nyìna-wɔ̀yɔ̀ mà pbìndà andítá mànà rɨ̌ʼɨ̀ kà dɔ̌?» Nɨ́ abádhí
adʉ̀ dhu àdu ʼàtɨ: «Kàyìsarà ní ndɨ.»
25 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyùbho Kàyìsarà bhà dhu-tsí Kàyìsarà
tɔ̀, nyǎdʉ̀ Kàgàwà bhà-tsí núbho Kàgàwà tɔ̀.»
26 Nɨ́ abádhí rɨ̌ kɔ̀zʉ̀ nzɛ́rɛ alɛ tɨ́ wɔ̀ kʉ̀nɔ̀ ìndrʉ̀ tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu
náadʉ̀ abádhí lèmà nɔ́nzì ɔ̀nzɨ tɨ́. Pbɛ́tʉ̀, ɨdhɔ nʉ́kɔ ɨ̀ atdídɔ̀ fɨ̌yɔ̀ kàdu ɔtɛ
nɨ̌ rɔ̀, abádhí adʉ̀ ìnè ìnè tɨ́.

Pbàsàdùkáyó rɨ̌ dhu ɔ̀ngʉ̀ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rɨ̌ ʉ̀ngbɛ̌ dhu dɔ̌ dhu (Màt 22.23-33; Mrk 12.18-27; 1Kò 15)

27 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Pbàsàdùkáyó nzínzì ɔ̀ ngúfe alɛ níiwú Yěsù-tɨʼɔ̀.
Abádhí nɨʼɨ̀ ɨnzá á'ù yà ʉ̀vʉ̌vɛ̀ kʉtdʉ̌ ɨ̀ alɛ rǎdʉ̀ ʼʉ̀ngbɛ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu
alɛ. Nɨ́ abádhí níivú dhu Yěsù-tsʉ̌ ʼàtɨ:
28 «Màlimǒ, yàrɨ́ nɨ́ Músà náandí fǎkà Ʉyátá: Atdí alɛ náapɛ́ ɔ̀vɛ̀, ndʉ̀bhà
pbìndà tsìbhálɛ ìmbǎ atdí ngbángba nà màtɨ́, nɨ́ dhu àkǎ kà tʼádɔ̀nà rùndu
ndɨ abvo-àyi-tsʉ̀, ʼàdʉ̀ nzónzo ɔ̀dhì mànà yà àvǎvɛ̀ adɔ̀nà-ɔvɔ̀ dɔ̌*.
29 Nírɔ̀, atdí alɛ nɨ́ɨʼɨ̀ àrʉ̀bhʉ̀ kpabhínzo nà. Nɨ́ ádrʉ̀ngbǎ ɨngba náakʉ̀
tsìbhálɛ, ndàdʉ̀ ɔ̀vɛ̀ ìnzɨ̌ ndʉ̀bhà atdí ngbángba mà.
30 Nɨ́ kà-lutìnǎ kpatsìbhíngba mà,
31 ìbhʉ rɨ́ kìsě mànà núundu wɔ̀rɨ́ abvo-àyi-tsʉ̀, ʼàdʉ̀ ʉ̀vɛ. Ndɨ dhu anzì
ndì wɔ̀ dhu bhěyi tɨ́ kɔ̌kɔ̀rɨ́ àrʉ̀bhʉ̀ kpabhínzo rɔ̀, rʉ̀vɛ kɔ́rɔ́ ìnzɨ̌ ʼʉ̀bhà atdí
ngbángba mà.
32 Abádhí ʉ́vɛ kɔ́rɔ́ dhu-dzidɔ̀, ndɨ tsìbhálɛ náadʉ̀ ɔ̀vɛ̀ átɔ̀.
33 Nɨ́, ʉngbɛta-ɨdhɔ̀ ɔ̀, wɔ̀rɨ́ tsìbhálɛ nɨʼɨya àdhɨ bhà, yà kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀rɨ́
àrʉ̀bhʉ̀ kpabhínzo tɔ̀ kɨ̌ʼɨ̀ tsìbhálɛ tɨ́ rɔ̀?»
34 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Yà kòmbí rɨ́ʼɨ̀ adzɨ ɔ̀, kpabhálɛ
mà vèbhálɛ mànà náarɨ́ ʼʉ̀mbʉ̌mbǎ.
35 Pbɛ́tʉ̀ yà Kàgàwà ózʉ̀ àkǎkǎnà ʼòkò yà olù rírà adzɨ ɔ̀ dhu tɨ́ alɛ, kà-tɨ̀
nɨ́ yà ʼʉ̀ngbɛ̌ rɨ́ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ nzínzì ɔ̀ rɔ̀ vèbhálɛ mà kpabhálɛ mànà, nóokoya
ìnzɨ̌ ʼʉ̀mbǎ ɨ̀.
36 Ndɨrɔ̀ abádhí nʉ́ʉvɛ̀ya nzɨ̌ tdítdɔ̀ akɛkpá màtɨ́, màlàyíká bhěyi abádhí
nʉ́ʉlɨya ɨ̀ nídhunɨ̌. Ndɨrɔ̀, abádhí nɨʼɨya Kàgàwà bhà inzo ɨwà abádhí
ʉ̀ngbɛ ɨ̀ nídhunɨ̌.

---

* **20:28 20.28** Tòr 25.5

37 Músà avɔ dhu kpangba ʉ̀ngbɛ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rʉngbɛya ì. Pbìndà andítá ɔ̀,
yà kàzʉ rɔ̌rʉ̀ rɔ̀ná kìdzʉ̀mbà dɔ̌ rɔ́tɛ ngari ɔ̌, kǎnzi Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà
Àbràhamʉ̀ bhà Kàgàwà, Ìsakà bhà Kàgàwà, ndɨrɔ̀ Yàkɔbhɔ̀ bhà Kàgàwà
tí.
38 Nírɔ̀, Kàgàwà ní nzɨ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ tɔ́ Kàgàwà, pbɛ́tʉ̀ ka ní ípìrɔ̌ rɔ̀ arí'ì
alɛ tɔ́ Kàgàwà. Obhó tí, Kàgàwà tɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ rɨ̌'ì ìnè ípìrɔ̌ rɔ̀.»
39 Ní, Ʉyátá tɔ́ ngúfe màlímó náakɔ̀ ɔtɛ 'àtɨ Yěsù nɨ̌: «Màlimǒ, nyɨ nyɔ̀tɛ̀
mběyi nyʉ́.»
40 Abádhí náadʉ̀ nzá 'òmvù 'ìvǔ atdí dhu mà tdɨ́tdɔ̌ Yěsù-tsʉ̌.

Krístɔ̀ nátí Dàwudì t'ídhùnà?
(Yèr 23.5-6; Màt 22.41-46; Mrk 12.35-37)

41 Tdítdɔ̌ Yěsù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ka kádʉ̀ àtɨ̀nà ìngbǎ dhu
bhěyi Krístɔ̀ ràrɨ̌ Dàwudì t'ídhùnà?
42 Dàwudì nyʉ́ ndìtírɔ̀ rǎtɨna Zàburì* tɔ́ bhǔkù ɔ̀:
‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rǎtɨna pbàkà Ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ̌:
Ádɨ̌ idú fangà dɔ̀nǎ rɔ̀,
43 ràrà àhʉ ma mí pbʉ̀kʉ̀ òmvǔ nábhʉ̌ nyɔbɛ̀ dɔ̀ya dhu ɔ̀.›
44 Ní, Dàwudì rɨ'ì Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí rí kànzi, ní kà rǎdʉ̀ ɨ'ì ɨngbǎ dhu bhěyi
Dàwudì t'ídhùnà tí?»

Yěsù rɨ̌ pbìndà ábhàlɨ̌ návɨ̌ rɔ̀dɔ̀ ɨ Ʉyátá tɔ́ màlímó rɔ̌ rɔ̀ dhu
(Màt 23.1-36; Mrk 12.37-40)

45 Àzèmbè ihé-yà nókò 'àmbɛ ndɨ ndʉ́nɔna dhu ɨrɨ dɔ̌ rɔ́rɔ̀, Yěsù adʉ̀
àtɨ̀nà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌:
46 «Nyɔ̀dɔ nyɨ̌ Ʉyátá tɔ́ màlímó rɔ̌ rɔ̀. Abádhí arózèna dhu ní 'ùbhi
ádzàdzɨ̌ kanzʉ̀ ɨ ʉ̀fɔ̌ rɔ́rɔ̀, 'ádʉ̀ ìndrǔ nózè ràtsɛ̀ ɨ ɨfʉta nyʉ́ nà yà ìndrǔ
arí 'ùndu ɔ̀yá ngari ɔ̌. Abádhí arí 'òzè 'òkò 'àvɨ̌ rí tombi dɔ̌ unduta-dzà ɔ̌,
'ádʉ̀ 'òzè 'òkò angyinǎ rɔ̀ rí'ì ngari ɔ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌.
47 Abádhí arí abvo-ayí-fɔ́ dhu òvo kɔ́rɔ́, 'ádʉ̀ àmbɛ 'ɨtsɔ̀ dɔ̌ ádzàdzɨ̌, ndínɨ̌
ka katɨ tí ɨ ídzì alɛ tí. Ní Kàgàwà ɨtdìya anya abádhí dɔ̌ ɔbɨ nyʉ́ nà.»

21

Nǎkʉ̀ tɔ́ abvo-àyi rɨ̌ pɛrɛ̀ nábhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀ dhu
(Mrk 12.41-44)

1 Yěsù angbɛ ndɨ ndàndà nga, ndàdʉ̀ ònzìtálɛ nála pɛrɛ̀ tí ɨ úbhǒna
Kàgàwà tɔ̀ fʉ̀rangà nʉ́dɔ̀ rí sàndukù ɔ̀ rɔ́.
2 Kǎdʉ̀ atdí nǎkʉ̀ tɔ́ abvo-àyi nála átɔ̀ rɨ̌ ɔ́yɔ̀ fʉ̀rangà-kpɔ̀-nzo nídɔ̀ ndɨ
sàndukù ɔ̀ rɔ́.
3 Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà ányɨ ɨdzá ɨ'ì alɛ nɨ̌: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀.
Wɔ̀rí nǎkʉ̀ tɔ́ abvo-àyi nídɔ̀ fʉ̀rangà abhɔ nyʉ́ rɔ̀sè kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̀nǎ.
4 Obhó tí, kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀rí ngʉ̌kpà alɛ núbho pɛrɛ̀ tí fʉ̀rangà ní yà ìmbǎ rí'ì
kasʉ nà fɨ̌yɔ̀ kɛ̀lɛ̌. Pbɛ́tʉ̀ ɨ́yàdhíyà, pbìndà nǎkʉ̀ ɔ̌, nádʉ̀ kɔ́rɔ́ fɔná rí'ì
fʉ̀rangà yà dzʉ̀nàna ɔ̀nzɨ àmbɛ̀nà nídɔ̀ pɛrɛ̀ tí Kàgàwà tɔ̀.»

Yěsù rɨ̌ Kàgàwà bhà ɨdza núgòlǒ ka kí dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 24.1-2; Mrk 13.1-2)

---

* **20:42 20.42** Zàb 110.1

5 Ngúfe alɛ náakò ’àmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ Kàgàwà bhà ɨdza dɔ̌. Abádhí ambɛ́nà
àtɨ̀nà dɔ̌ ka rósì ka ʉ̀yʉ̌ya odu mà, Kàgàwà tɔ̀ ka kúbho pɛrɛ̀ tí dhu mànà
nɨ́. Ní, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà:
6 «Ɨdhɔ nɨ́i’ɨya ìnè, yà ì̀nzɨ̌ atdí odu mà nʉ́ʉbhàya ndɨ̀ ngǎtsi odu dɔ̌ ɨnzá
ka kùgòlò rɔ́rɔ̀ ɔ̀yá, kɔ̌kɔ̀ nyɨ́ nyálǎna dhu nzínzì ɔ̌.»

Yěsù rʉ̌tɛ tdʉ̌ ndɨ̀ ndingo rɔ̀ ɨ̀ nɔnzɨya dhu dɔ̌ dhu
(Màt 24.3-14; Mrk 13.3-13)

7 Tdítdɔ̌ ɨ alɛ náadʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌, ’àtɨ: «Màlimɔ̌, íngbà tíngá nga ndɨ
kɔ̌kɔ̀rí dhu nɔ́ɔnzɨya ì nɨ̌? Ádhu ndɨ ɨ dhu rɨ́ ’ɔ̀nzɨ ɔ̀ná kàsʉmì àkǎ dhu
nɨtɛ̀ya fǎkà?»
8 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: «Nyàndà nga mběyi, ì̀nzɨ̌ nyǎbhʉ nyɨ́ atdí
alɛ mà rʉ̀trǎ nyɨ́. Obhó tí, ábhɔ̌ alɛ níiwúya ɔvɔ̀du rɔ̌, ngǎtsi alɛ ràrà àtɨ̀nà
rɔ̌: ‹Ɨma ní Krístɔ̀.› Ndirɔ̀: ‹Yà adzɨ dɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ́ ndɔ̀dì ɔ̀ná kàsʉmì-tsʉ̀
níndù wà ndì.› Ní, àpɛ́ nyòwu òwu rɔ̌ ɨ alɛ-owù ɔ̌.
9 Nyɨ́ nyowuya gukyè ɨla-ɔ̀yɨ́ nírì rɔ̌, nyǎdʉ̀ ìndrǔ ɨ̀và dhu ì̀nzɨ̌ ’àmbɛ fɨyɔ́
kámá-tsʉ̌ dhu ì̀rì dɔ̌ dhu-ɔ̀yɨ́ nírì rɔ̌, ní àpɛ́ nyǒwuya ɔdɔ nábhʉ rɔ̌ rìsɨ̌
ʉ̀kʉ̀. Obhó tí, dhu akáya kɔ̌kɔ̀rí dhu rɔ̀nzì ì angyi, pbɛ́tʉ̀ ɨ dhu náavìya nzɨ̌
dhu yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ ràrɨ̌ ndɔ̀dì kòmbí tí.»
10 Tdítdɔ̌ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Atdídhená alɛ-tɨdɔ̀ nóowuya ’ùgyè rɔ̌ ngʉ̌kpà
alɛ-tɨdɔ̀ mànà, ndɨrɔ̀ atdí ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pbìrì ɔ̌ alɛ nóowuya ’ùgyè
rɔ̌ ngǎtsi ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pbìrì ɔ̌ alɛ mànà.
11 Ádrɔ̀drɔ̌ mùtìtì náabhʉ̀ya adzɨ rìvi, ndɨrɔ̀ ozokpa mà àgǎyì mànà ràdʉ̀
ì’ì dhèdhèrɔ̀ ngari ɔ̀nǎ. Ɔdɔ àbhʉ̌ rí rìsɨ̌ ìndrǔ ɔ̀ dhu nɔ́ɔnzɨya ì, ɨdhɔ rɨ́
ìndrǔ ʉ̀kɔ̌ nɨ́ ádrɔ̀drɔ̌ dhu ràdʉ̀ ’ɔ̀nzɨ ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì rɔ̌.
12 Pbɛ́tʉ̀, tdʉ̌ kɔ̌kɔ̀ dhu nɔ́ɔnzɨ ì kɔ́rɔ́ rɔ̀, ka kʉ́lʉ́ya pɛ́ nyɨ́, kadʉ̀ àvu rʉ̀kʉ́.
Ka kubhòya nyɨ́ unduta-dzà ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-fɔ́ ndínɨ̌ ka kɨtdì tí ànyǎkʉ. Ka
kusóya nyɨ́ imbi ɔ̀, ndɨrɔ̀ ka kowuya nyɨ́ nà ádrɔ̀drɔ̌ kámá mà, lɨwálí mànà
ɔ̀nzɨ̌, ɔvɔ̀du-okú dɔ̀ rɔ̀.
13 Ndɨ kàsʉmì-ɔ̌nga ní ndɨ nyɨ́ nyowuya dùdú nyɨ́ nyʉ́nɨ dhu náwɛ rɔ̌
abádhí tɔ̀ nɨ́.
14 Ní, nyɨ́ nyàkǎ nyʉ̌nɨ dhu, ɨnzá dhu ràkǎnà nyɨ̀tǔ afíkʉ, nyɨ́ nyí
mʉ̀sambà ɔ̀nzɨ tí dhu nɨ́.
15 Obhó tí, ɨma ní ndɨ ma maraya nyɨ́ nyʉ́nɔna dhu mà, àkǎ àkǎ dhu-
ɔ̀nga t’óvòta tó ɨrɛ̀ta mànà dhu nábhʉ fʉ̌kʉ̀. Ní fʉ̀kʉ́ òmvǔ nóowuya nzɨ̌
ìko rɔ̌ nyìkʉ-kpa rɔ̌, ’àgò nyɨ́ nyʉ́nɔna dhu.
16 Abákʉ mà, ayíkʉ mà, adɔ́kʉ mà, fʉ̀kʉ́ ɨdzá-bhà mà, ɔdhíkʉ mànà
nóowuya nyɨ̀pfo rɔ̌, ’ùbho nyɨ́ òmvǔ-fɔ́, ’àdʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́
núbho kɔkyɛ̀.
17 Kɔ́rɔ́ alɛ nɔ́ɔndrɔ́ya nyɨ́ okúdu dɔ̀ rɔ̀.
18 Pbɛ́tʉ̀, dʉ̀kʉ rɔ̌ atdí àyɨ́-ngba mà náawíya nzɨ̌.
19 Nyɨ́ nyí dhu-dzi òndù tí dhu náabhʉ̀ya ndɨ nyɔ̌dɔ̀ fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̌nga.»

Yěsù rɨ́ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ rɨ́ ndʉ̀kɔ̌ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 24.15-21; Mrk 13.14-19)

20 «Nyɨ́ nyalaya gukyè Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɨwà òmvǔ tɔ́ pbànówí àkpɔ̀rɔ̀
ngbɔ̌na rɔ́, ní nyɨ́ nyʉnɨya dhu ndɨ kɨgɔ̀ rɨ́ ndʉ̀kɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì-tsʉ̀ rìndù wà
ndì.

21 Nɨ́, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ɨ̀ nòtù alɛ, náakáya ʼòtsè pbìrì-akpá dɔ̀.
Yèrùsàlɛmà ɨ̀ nòtù alɛ náakáya ʼùvò ányìrɔ̀, àdʉ̀ òtse. Ndirɔ̀ ngʉ̌kpà
pbanga ɔ̀nǎ ɨ̀ nòtù alɛ náakáya nzɨ̌ ʼòtsù Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.
22 Obhó tɨ́, ɨ ɨdhɔ nɨʼɨya dhu tʼʉ́tsɛ̀ta tɔ́ ɨdhɔ, ndínɨ̌ yà Andítá náarʉ́nɔna
kɔ́rɔ́ dhu náaká tɨ́.
23 Ndɨ níganí, ɔ̀ya nà rɨ́ ʼòtù vèbhálɛ mà, ɨba òndo rɨ́ nzónzo rɨ̌ ʼòtù fɔyá
vèbhálɛ mànà, nɨ́ɨʼɨya àpbɛ̀ ɔ̌. Obhó tɨ́, Pbàìsràyélí tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà náabáya
àpbɛ̀ abhɔ nyʉ́, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà nàwí náadʉ̀ya ndàvi kpangba abádhí
dɔ̌.
24 Abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ-tsè ka kɔtdíya obhi nɨ̌, kadʉ̀ ngʉ̌kpǎkà
núso kʉmbà kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà pbìrì ɔ̀nǎ. Ndirɔ̀, ɨ ngʉ̌kpà pbìrì ɔ̌ alɛ nɔ́ɔbɛ́ya
Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀-dɔ, ràrà àhʉ fɨyɔ́ pbìrì ɔ̀nǎ ɨ̀ ɨ́ ʼàdʉ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ rǎkǎ
dhu ɔ̀.»

Ìndrʉ̌ tʼídhùnà rɨ̌ngo dhu
(Màt 24.29-31; Mrk 13.24-27)

25 «Nyɨ̌ nyalaya ize adyifɔ̀ rɔ̌, àbɨ̌ rɔ̌, ndɨrɔ̀ alalɨ rɔ̌ màtɨ́. Ndirɔ̀, yà adzɨ
dɔ̀ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nɨ́ɨʼɨya ádrʉ̀ngbǎ ɨzʉ ɔ̌, ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ mà, mʉ̀kʉrà
mànà rɔ̌nzɨna wɔ̀gɔ̀ nɨ́rɨ ɨ̀ ɨ́, ɨ̀nzɨ̌ ʼàdʉ̀ àdhu mà nɔ́nzɨ ɨ̀ ɨ́ dhu nʉ́nɨ rɔ̀.
26 Ìndrʉ̌ nʉ́ʉvɛ̀ya ʉ̀vɛ̌ tɨ́ ɔdɔ nɨ̌, yà adzɨ rɔ̌ rɨ́ ndɔ̀nzɨ dhu nɔ́dɔ ɨ̀ ɨ́ rɔ̀. Obhó
tɨ́, ádrɔ̀drɔ̌nga tɔ́ ɔbɨ nà arɨ́ʼɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ̀ rɔ̌ dhu-tsí níivìya kɔ́rɔ́.
27 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ ka kalaya Ìndrʉ̌ tʼídhùnà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rɨ́rà rɔ́. Kɨ̌raya
ádrʉ̀ngbǎ àpbù nzínzì ɔ̌, ábhɔ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà, ndɨrɔ̀ ábhɔ̌
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nà.
28 Nɨ́, kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀rɨ́ dhu nɔ́ɔpɛ́ya gukyè ʼɔ̀nzɨ ɨ̀, nɨ́ nyɨ̌ nyikòya mbɛ̌yi,
nyǎngbɛ dʉ̀kʉ, ɨwà nyʉ̌kɔ̀lɔ̌ ka kɨ́ àpbɛ̀ ɔ̌ rɔ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ níndù ndɨ ɨ́dhunɨ̌.»

Mùtinì tɨ́ kátɨna itsu mà,
kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà itsu-tɨdɔ̀ mànà tɔ́ mbólí rǎvɨ̌na dhu
(Màt 24.32-35; Mrk 13.28-31)

29 Yɛ̌sù adʉ̀ yàrɨ́ mbólí náwɛ tdítdɔ̀ abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyàndà pɛ́ mùtinì
tɨ́ kátɨna itsu mà, kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà itsu mànà.
30 Nyɨ̌ nyapɛ́ abádhí-bɨ̌ nálǎ ɨwà ɨ̀ nɔ̀pɛ̀ ʼàtà rɔ́, nɨ́ ka nyɨ̌ nyàndà rɔ̀, nyɨ̌
nyarɨ́ dhu nʉ́nɨ̌ nyɨ̌-tɨ́rɔ̀ tɨ́ ɨwà lábhú tɔ́ kàsʉmɨ̀ rìndù ndì.
31 Nɨ́ ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, nyɨ̌ mà átɔ̀, nyɨ̌ nyalaya gukyè kɔ̌kɔ̀rɨ́ dhu rɨ̌ ʼɔ̀nzɨ
dhu, nɨ́ nyɨ̌ nyʉnɨya dhu Kàgàwà rɨ̌ idzi ɔ̀nyʉ ìndrʉ̌ dɔ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ-tsʉ̀ rìndù
wà ndì.
32 Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: yà kòmbí rɨ́ʼɨ̀ rʉ̀gànda rɨ̌ nzɨ̌ ʉ̀da ɨnzá
kɔ̌kɔ̀rɨ́ dhu nɔ́nzɨ̀ ɨ̀ rɔ́rɔ̀.
33 Ɔ̀rʉ̀-akpà mà, yàrɨ́ adzɨ mànà nʉ́ʉdàya ʉ̀dà, pbɛ́tʉ̀ pbàkà ɔtɛ nʉ́ʉdàya
nzɨ̌ akɛkpá màtɨ́.»

Yɛ̌sù rɨ̌ ìndrʉ̌ návɨ̌ ràndà nga mbɛ̌yi,
ʼàdʉ̀ àmbɛ ʼɨtsɔ̀ dɔ̌ bìlɨ̌nganà dhu

34 «Nyàndà nga mbɛ̌yi, akyɛ ɔnyʉ́ mà, ɨwa tʼórita mà, ndɨrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌
dhu tʼírɛ̀ta mànà náatdúna afíkʉ nɨ̌. Ndirɔ̀, nyàndà nga mbɛ̌yi, akyɛ ndɨ
ɨdhɔ náaraya ìsɨ̌ dʉ̀kʉ́ ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀nɨ rɔ́rɔ̀ nɨ̌.
35 Àdhàdhì àdà náarɨ́ ìsɨ̌ ɨzǎ dɔ̌ dhu bhɛ̌yi, ndɨ ɨdhɔ nɨ́ɨsíya ndɨ dhu bhɛ̌yi
tɨ́ kɔ́rɔ́ yà adzɨ ɔ̌ alɛ dɔ̌.

36 Nírɔ̀, nyòko nyɨkpɔ́kʉ nà, nyǎdʉ̀ òwu nyɨ̌tsɔ̀ rɔ̌ kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, nyɨ́ nyadʉ̀ya yà rírà kɔ́rɔ́ dhu ɔ̌ rɔ̀ nyɨ́ nyʉ́gʉ nɨ́, ndɨrɔ̀ Ìndrǔ t'ídhùnà-ɔ̀nzɨ́ nyɨ́ nyíko nɨ́ ɔbɨ nábà.»

37 Adyíbhengá, Yěsù aránà dhu núdhe rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ Kàgàwà bhà ɨdzá rɔ̀, ndɨrɔ̀ kúbhingá ndàdʉ̀ àrà àhʉ rɔ̌, ndàrà àyi Mìzèyìtunì tí kátɨna pbìrì dɔ̀.

38 Ndɨrɔ̀ bhɔ̌tsʉngánǎ nyʉ́, kɔ́rɔ́ alɛ nóowúnà 'ìvà rɔ̌, 'òwù Kàgàwà bhà ɨdza, Yěsù-tɨ'ɔ̀, ndínɨ̌ ì ɨrɨ tí kà rǔdhěna dhu.

22

Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rɨ́ 'ìrɨ ndínɨ̌ 'abhʉ̀ tí Yěsù kohò dhu
(Màt 26.1-5; Mrk 14.1-2; Yùw 11.45-53)

1 Yà ìmbǎ ɔ̀ná afi nà Mʉ̀gatì tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀, Pásìka tí kátɨna, níi'ì ɨwà ɨdhɔ̀na níndù ndì rɔ́.

2 Ní, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà náambɛ́nà Yěsù nábhʉ ì ádʉ̀ kohò ɔ̀ná otu nɔ́nɛ̀ dɔ̌, ihé-yà-ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ ì í nídhunɨ̌.

Yudhà rɨ́ Yěsù ìpfɔ̌ ndàbhʉ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-fɔ́ dhu
(Màt 26.14-16; Mrk 14.10-11)

3 Nírɔ̀ ní ndɨ Sìtanì náatsù Yudhà, Ìskàrìyɔtà tí kátɨna alɛ-afí ɔ̀. Ndɨ Yudhà nɨ'ì atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà Yěsù bhà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ.

4 Ní kǎrà, òwù 'ìrì pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Kàgàwà bhà ɨdza-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ arí sàndǐrì tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà, Yěsù nípfɔ̌ ndì ndí ndàbhʉ abádhí-fɔ́ tí dhu dɔ̌.

5 Ní, abádhí-ɨdhɛ̀ níika ndì atdídɔ̌, 'àdʉ̀ 'ìrì fʉ̀rangà ì abhʉ̀ tí Yudhà tɔ̀.

6 Ní Yudhà náadʉ̀ ndɨ dhu ná'ù, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀nɛ̀ Yěsù nípfɔ̌ ndì ndí ndàbhʉ abádhí-fɔ́ ɔ̀ná otu, ɨnzá ihé-yà nʉ́nɨ rɔ́rɔ̀.

Yěsù rɨ́ Pásìka tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ návɨ̌ kɔbhɔ̀lɔ̀ dhu
(Màt 26.17-25; Mrk 14.12-21; Yùw 13.21-30)

7 Yà ìmbǎ ɔ̀ná afi nà Mʉ̀gatì tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ náaká. Ndɨ ɨdhɔ nɨ'ì yà tàmǎ-nzo náze ka kí Pásìka tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ tí ɔ̀ná ɨdhɔ.

8 Ní, Yěsù avì Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì nà ndàtɨ nɨ́: «Nyòwu nyɔ̀bhɔlɔ Pásìka tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ ndínɨ̌ àlɛ̌ kɔnyʉ tí.»

9 Ní, abádhí ivú dhu kà-tsʉ̌ 'àtɨ: «Ádhà nga ndɨ nyɨ nyòzè mǒwù ndɨ ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ɔ̀nà?»

10 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Kɨgɔ̀ ɔ̀ nyɨ́ nyótsù rɔ̀, nyɨ́ nyí nyǎsò ɨdha nànɔ̀ andu ɔ̌ atdí alɛ nà. Ní, nyòwu kǒwù ɔ̌ tí, nyǒwù ɔ̀tsù kà rǎrà ɔ̀tsù ɔ̀nà ɨdza ɔ̀.

11 Ní nyɨ́ nyadʉ̀na àtɨ̀nà ndɨ ɨdza-àbadhi nɨ́: ‹Màlimò nívǔ dhu tsʉ̀nʉ́ ndàtɨ: Mǎ mí Pásìka tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ ɔ̀ná rɔ̀ pbàkà ábhàlɨ̌ mànà kàluga rɨ́'ì àdhà?›

12 Ní kǎdʉ̀na ɔrʉ̀nǎ rɔ̀ rí'ì ádrʉ̀ngbǎ kàluga, yà kɔ́rɔ́ dhu ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ɔ̀nà nítɛ̀ fʉ̌kʉ̀. Ányì nga ní ndɨ nyɨ́ nyɔbhɔlɔna ɔ̀nyʉ̀ àlɛ̌ tɔ̀ nɨ́.»

13 Ní abádhí náawù kɨgɔ̀ ɔ̀, 'àdʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu nótù yà Yěsù ʉ̀nɔ̀nà ka fɨ́yɔ̀ dhu bhěyi tí, 'àdʉ̀ Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ nɔ́bhɔ̀lɔ̀.

Yěsù nábhʉ̌ rí kɨrɛ̀ ɔ̀nyʉ̀
(Màt 26.26-30; Mrk 14.22-26; 1Kò 11.23-25)

14 Ɔ̀nyʉ̀ tɔ́ kàsʉmì níitdègu àkǎ, ní Yěsù mà náakò 'àmbɛ dhu ɔ̀nyʉ̀ dɔ̌ pbìndà uvitatálɛ mànà.

15 Ní Yěsù atɨ abádhí nɨ̌: «Atdyúdu ɨ̀'ìnà atdídɔ̌ àlɛ̌ rɔ̀nyʉ̀ yàrí Pásìka tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá nyɨ́ mànà tdʉ̌ ma mabá àpbɛ̀ rɔ̀.
16 Obhó tí, ma mátɨna nyɨ́ nɨ̌, ma ràrɨ̌ nzɨ̌ kɔ̀nyʉ tdítdɔ̌, ràrà àhʉ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbă kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌ kăraya àkă dhu ɔ̀.»
17 Ní, Yěsù idyi dɨ̀vayì rɨ̌'ì ɔ̀nà kɔ́pà, ndàdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ Kàgàwà tɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyàkɔ yàrí kɔ́pà, nyʉ̌dà nzínzìkʉ ɔ̌, nyɔ̌mvʉ̀ ɔ̀nà rí'ì dɨ̀vayì.
18 Obhó tí, ma mátɨna nyɨ́ nɨ̌, ma ràrɨ̌ nzɨ̌ dɨ̀vayì ɔ̀mvʉ̀ tdítdɔ̌, ràrà àhʉ Kàgàwà rɨ̌ idzi nɔ́nyʉ ìndrʉ̌ dɔ̌ dhu ɔ̀.»
19 Tdítdɔ̌ kădʉ̀ mʉ̀gatì nídyì, ní ɔ̀tsɔ̀ ndì ndàbhʉ Kàgàwà tɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kʉ̌kɔ ndɨ mʉ̀gatì-ɔ̌nga, ndàdʉ̀ àbhʉnà pbìndà uvitatálɛ-fɔ́, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: yàrí ní ngbɔ̌du, okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ ma màbhʉ. Nyòngò dhu ɔ̀nzì ndɨ dhu bhěyi, nyǎmbɛ mɨrɛ̀ dɔ̌ rɔ̀ná.
20 Ɔ̀nyʉ̀ dzidɔ̌, kădʉ̀ dɨ̀vayì rɨ̌'ì ɔ̀nà kɔ́pà nábhʉ ndɨ dhu bhěyi tí abádhí tɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Yàrí kɔ́pà ní ɔwʉ́tána tí rí nyʉ̌ngbò Kàgàwà nà, yà okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ rí ndʉ̀fʉ azùdu-otù ɔ̌.
21 Pbɛ́tʉ̀, kànɨ̌ ɨma nípfɔ̌ rí ndàbhʉ ma ɔ̀mvʉ̀-fɔ́ alɛ rɨ̌ ìnè atdíkpá ɨma mànà ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nă.
22 Obhó tí, Ìndrʉ̌ t'ídhùnà rărà fɨndá dhu nɨ̌ yà dɔ̀ná ka kudhé dhu bhěyi. Pbɛ́tʉ̀ ka nìpfo ndàbhʉ ɔ̀mvʉ̀-fɔ́ alɛ rɨ̌'ì àpbɛ̀ ɔ̌.»
23 Ní, Yěsù bhà uvitatálɛ náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀ngʉ̀ dhu tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌ 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌, ràrɨ̌ àdhɨ pbá alɛ nzínzìya ɔ̌, wɔ̀ dhu bhěyi dhu ɔ̀nzì rádʉ̀.

Ádrʉ̀ngbălɛ nyʉ́ rɔ̀sè ní àdhɨ?
(Màt 18.1-4; Mrk 10.35-45; Yùw 13.2-17)

24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù bhà ábhàlɨ̌ náakò 'àmbɛ 'àgò dɔ̌ nzínzìya ɔ̌ ɔbɨ nyʉ́ nà. Abádhí ambɛ́nà dhu ɔ̀ngʉ̀ dɔ̌ tsʉ̀yá, ràrɨ̌ àdhɨ nyʉ́ ndɨ ádrʉ̀ngbălɛ nzínzìya ɔ̌ rɔ̀sè.
25 Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Yà adzɨ ɔ̌ pbìrì dɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá náarí ɨ pbìrì-dɔ nɔ́nyʉ ɔbɨ nyʉ́ nà. Ndɨrɔ̀ ɨ pbìrì dɔ̌ rí'ì ɔbɨ nà alɛ náarádʉ̀ 'ɔ̀zè kanzì ì ídzìnga ɔ̀nzɨ arí alɛ tí.
26 Ní, fʉ̌kʉ̀ kà rɨ̌'ì mbă ndɨ dhu bhěyi. Pbɛ́tʉ̀, ádrʉ̀ngbălɛ tí rí'ì nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ nákă ndì'ì ákɛ̌kpá alɛ bhěyi, ndɨrɔ̀ ìndrʉ̌ ʉ̀nda rí alɛ nákă ndì'ì ìndrʉ̌-kàsʉ̌ ɔ̀nzɨ rí alɛ bhěyi.
27 Nírɔ̀, ádrʉ̀ngbălɛ nyʉ́ ní àdhɨ? Tí yà mɨzà dɔ̌ rɔ̀ rí ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ alɛ? Ngătsi nɨ̌, tí yà ɔ̀nyʉ̀ nʉ̀lɨ mɨzà dɔ̌ alɛ? Tí obhó yà ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ rí mɨzà dɔ̌ rɔ̀ alɛ kɛ̀lɛ̌ ndɨ ádrʉ̀ngbălɛ? Pbɛ́tʉ̀ ma mí'ì nzínzìkʉ ɔ̌ àdhàdhì yà ɔ̀nyʉ̀ nʉ́lì rí mɨzà dɔ̌ alɛ bhěyi.
28 Nyɨ̌, nyɨ̌'ì ní ndɨ nyɨ́ nyádzi nyɨ̌, nyɔ̌ndù àpbɛ̀-dzi atdíkpá ɨma mànà alɛ.
29 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mútri nyɨ́ ádrʉ̀ngbă ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbă kamà Kàgàwà bhà idzi tɔ̀, àdhàdhì Àbadu Kàgàwà núutri ma kà tɔ̀ dhu bhěyi.
30 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, nyɨ́ nyɔnyʉya dhu, nyǎdʉ̀ dhu ɔ̀mvʉ̀ atdíkpá ɨma mànà pbàkà idzi ɔ̌. Ndɨrɔ̀ nyɨ́ nyadʉ̀ya òko kamà tɔ́ tombi dɔ̌, nyǎmbɛ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà Pbàìsràyélí tɔ́ rʉ̀ganda-tsʉ̀-ànyă nʉ́nɔ̀ dɔ̌.»

Yěsù rɨ̌ Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dhɔ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 26.31-35; Mrk 14.27-31; Yùw 13.37-38)

31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtìnà Pɛ́tɛrʉ̀ nɨ̌: «Sìmonì, Sìmonǐ, ɪ́rɨ pɛ́!
Sìtanì nónzì nyɨ̌, ndɪ́nɨ̌ ndɨlɛ̀ tɪ́ ʉ̀kʉ́nga, àdhàdhì nganʉ̀-ɔ̌nga nɪ́lɛ̀ ka karɪ́
dhu bhěyi.
32 Pbɛ́tʉ̀ ma mìtsɔ̀ ma okúnʉ dɔ̀ rɔ̀ ìnzɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ a'uta nóongo tɪ́ olù. Nɪ́,
nyɨ nyapɛ́ ìngo tɨdu ɔ̀, nɪ́ dhu àkǎ nyabhʉ ɔbɨ adɔ́nʉ-afí tɔ̀.»
33 Nɪ́ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma mà'ù wà dhu kusǒ àlɛ̌
atdíkpá imbi ɔ̀, ndɪrɔ̀ àlɛ̌ ràdʉ̀ ʉ̀vɛ atdíkpá nyɨ mànà.»
34 Nɪ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Pɛ́tɛrʉ̌, ma mátɨna nyɨ nɨ̌: indo,
à'ʉ̌-akpà rɨ̌ nzɨ̌ ɔ̀ngɔ̀ ɨnzá nyɨ nyɔ̀dhɔ̀ ma ìbhʉ-gʉ̀na nyatɨ, ɨnzá nyɨ rʉ́nɨ
ma rɔ́rɔ̀.»

Yěsù rɨ̌ pbìndà uvitatálɛ návɨ̌ rùgù ɪ́sɔ̀wʉ̌ mà,
bhɔlɔ mà, ɨla tɔ́ obhi-akpá mànà dhu

35 Tdɪ́tdɔ̌, Yěsù ivú dhu pbìndà ábhàlɨ̌-tsʉ̌ ndàtɨ: «Yà ma muví nyɨ̌ nyǒwù
ìmbǎ ɪ́sɔ̀wʉ̌ mà, ìmbǎ bhɔlɔ mà, ndɪrɔ̀ ìmbǎ kàyìtɔ̀ na rɔ̀, nɪ́ atdí dhu mà
náawí tɪ́ àwɨ̌ rʉ̀kʉ́?» Nɪ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu 'àtɨ: «Ɨnzá atdí dhu mà náawí
rɔ̀ká.»
36 Nɪ́ Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, ɪ́sɔ̀wʉ̌ nà rɪ́'ì alɛ nákǎ
ndìdyì ka, bhɔlɔ nà alɛ ràdʉ̀ pbìndà bhɔlɔ nídyì. Ndɪrɔ̀, ìmbǎ rɪ́'ì ɨla tɔ́
obhi-akpà nà alɛ nákǎ ndàbhʉ rɔ̀ná mʉ̀dzarʉ̀ kodzì, ndɪ́nɨ̌ ndadʉ̀ tɪ́ ɨla tɔ́
obhi-akpà nódzì ndɨ fʉ̀rangà rɔ̌.
37 Obhó tɪ́, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: yà Andítá nʉ́nɔ̀ dùdú dhu nákǎ wà rɔ̀nzì
ndì. Ndɨ Andítá rǎtɨna: ‹Ka kazʉ̀ àbadhi nzérɛ alɛ nzínzì ɔ̀.› Nɪ́ obhó tɪ́,
ɨma nàndà dhu nɪ́ rɨ̌ ndɔ̀nzɨ ɔ̀nzɨ.»
38 Nɪ́, abádhí adʉ̀ àtìnà: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, kànɨ̌ ɔ́yɔ̌ ɨla tɔ́ obhi-akpá.» Nɪ́
kǎdʉ̀ àtìnà: «Ɨwà àkǎ.»

Yěsù rɨ̌ ndìtsɔ̀ Mìzèyìtunì tɔ́ pbìrì dɔ̌ rɔ̀ dhu
(Màt 26.36-46; Mrk 14.32-42; Yùw 18.1-2)

39 Yěsù náahʉ̀ ɨdza rɔ̀, ndàdʉ̀ àrà Mìzèyìtunì tɔ́ pbìrì dɔ̀, yà bìlɨ̌ ndì ndarɪ́
ɔ̀nzɨna dhu bhěyi. Kàbhà uvitatálɛ náadʉ̀ òwu kǒwù ɔ̌ ányì.
40 Nɪ́ ányì ndì ndàrà àhʉ rɔ̀, kǎtɨ pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Nyìtsɔ̀ nyɨ̌, akyɛ nyɨ̌
nyotsúna umvútá ɔ̀ nɨ̌.»
41 Tdɪ́tdɔ̌, kǐndrí ndì ɨtsɛta abádhí tɪ́ rɔ̀, mbɛ̀mbɛ̀ òbvù ka kòbvù odu
námbɛ̀nà ìtsì rɔ́nga adzí tɪ́, ndàdʉ̀ ndɔ̀kɔ̀ ɔtdyʉ̀na dɔ̌, ndìtsɔ̀ ndì,
42 ndàtɨ: «Àbá, nyɨ nyòzè ka nɨ̌, índrɨ̌ pɛ́ yàrí kɔ́pà ɨtsɛ rùdú rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀,
àpɛ́ kì'ɨ ma mòzè dhu rɨ̌ ndɔ̀nzɨ dhu tɪ́, kàkǎ ndì'ì ndɨ nyɨ nyòzè dhu tɪ́.»
43 [Nírɔ̀ nɪ́ ndɨ màlàyikà nɪ́ɨtɔ ndì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀nǎ rɔ̀, ndìrà ɔbɨ nábhʉ kà
tɔ̀.
44 Ádrʉ̀ngbǎ ɨzʉ nʉ́ka ndì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎránà ndìtsɔ̀ rɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ ɔbɨ
nyʉ́ nà tdítdɔ̌, rɔ̀ná rɔ̀ rʉ́tdɛ̌ adyɔ ràdʉ̀ ndìlɨ azu rʉ̌tdɛ̌ obvò dhu bhěyi.]
45 Ɨtsɔ̀ta dzidɔ̌, kɨ̌và ndì, ndàdʉ̀ ndàdu pbìndà ábhàlɨ̌-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ abádhí
òtù ɨwà ʉ̀dhɔ rɔ́, atdídɔ̌ ɨzʉ nʉ́ka ì nɪ́dhunɨ̌.
46 Nɪ́ kǎdʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Ádhu nyɨ̌ nyɔ́dhɔ̀ nɨ̌? Nyìvà nyɨ̌, ndɪrɔ̀ nyìtsɔ̀
nyɨ̌, akyɛ nyɨ̌ nyotsúna umvútá ɔ̀ nɨ̌.»

Yěsù nósò ka kɪ́ dhu
(Màt 26.47-56; Mrk 14.43-50; Yùw 18.3-11)

47 Àzèmbè Yěsù rɔ̌tɛ rórɔ̀ ní ndɨ, ihé-yà nʉ́ʉnyà ì, Yudhà tí kátɨna alɛ
ràdʉ̀ àdɨ fìyó pìkɔ̀ dɔ̀-tsírɔ́. Ndɨ Yudhà nɨ'ì Yěsù bhà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀
nà ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ. Ní kǐndri Yěsù-tɨ'ɔ̀, ndínǐ ndì ndambó tí ka.
48 Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà kà nǐ: «Yudhǎ, tí ambótá-otù ɔ̌ nga ndɨ nyɨ nyí Ìndrǔ
t'ídhùnà nábhʉ̌ òmvǔ-fɔ́ nǐ?»
49 Kǎkà Yěsù mànà ì'ìnà alɛ níitdègu wɔ̀ rí ndàpà ndɔ̀nzì ndì dhu nálǎ,
níivú dhu Yěsù-tsʉ̌, 'àtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, dhu àkǎ tí mʉ̌'a ìndrǔ ɨla tɔ́ obhi-
akpá nǐ?»
50 Ní, abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ nʉ́ʉ'à pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà
bhà kasʉtálɛ, ndɨtsà fangà dɔ̀nǎ bǐna.
51 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ àtìnà: «Ìnzě, ʉ́bhà! Ɨwà àkǎ wɔ̀ dhu bvʉ̀tí!» Wɔ̀
dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ ndɨ alɛ-bì-ngbɔ̀ nápbala, ràdʉ̀ ɔ̀gʉ̀.
52 Ní, Yěsù adʉ̀ àtìnà kɔ̌kɔ̀ rɔ̀ná ìwǔ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà,
Kàgàwà bhà ɨdza-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ arí sàndǐrì tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mànà
nǐ: «Nyɨ́ nyàdʉ̀ tí ìwu fʉ̀kʉ́ ɨla tɔ́ obhi-akpá nà, ndɨrɔ̀ fʉ̀kʉ́ mùgǒ mànà
ogbotálɛ nósò ríwu alɛ bhěyi?
53 Àlě kúbhì ì'ì rɔ̌ nyɨ́ mànà bìlǐnganà Kàgàwà bhà ɨdzá, ìnzɨ́ nyǎdʉ̀ malʉ.
Pbɛ́tʉ̀ kòmbí rí kàsʉmì ní fʉ̀kʉ́, yà ínɔ̀ ɔ̌ arí kasʉ ɔ̀nzɨ ɔbɨ mànà.»

Pɛ́tɛrʉ̀ rǎtɨna ɨnzá ndì rʉ̀nɨ Yěsù dhu
(Màt 26.57-58,69-75; Mrk 14.53-54,66-72; Yùw 18.12-18,25-27)

54 Yěsù ì àlʉ̌ dhu-dzidɔ̌, abádhí náadʉ̀ òwu kà nà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌
alɛ dɔ̌ kamà bhà. Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àdɨ olùnǎ rɔ̀, ndàmbɛ àrà dɔ̌ abádhí-owù ɔ̌.
55 Kɔ̌kɔ̀rí alɛ nʉ́ʉtɔ kàzʉ rʉ̀wʉgà dɔ̌, 'àdʉ̀ òko tsʉ̀na nǎ. Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ìrà,
ndàdɨ átɔ̀ abádhí nzínzì ɔ̌.
56 Ní, kasʉ tɔ́ atdí tsìbhálɛ náala Pɛ́tɛrʉ̀ kàzʉ-tsʉ̀nǎ àdɨ rɔ́. Ní kǎdì
nyìkpɔ́na kà rɔ̌, ndàdʉ̀ àtìnà: «Yàrí alɛ mà ní'ìnà átɔ̀ kà mànà.»
57 Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ kà-tsʉ̌ dhu nágò, ndàtɨ: «Yà tsìbhálɛ́, ɨnzá ma mʉ̀nɨ
wɔ̀ alɛ!»
58 Ákě kàsʉmì dzidɔ̌ tí, ngǎtsi alɛ náala ka tdítdɔ̌, ndàdʉ̀ àtìnà kà nǐ:
«Ɨnyɨ nyʉ́ mà átɔ̀, nyɨ ní atdí abádhí nzínzì ɔ̌ alɛ.» Pbɛ́tʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtìnà
wɔ̀ alɛ nǐ: «Ìnzɨ́ ní ma abádhí nzínzì ɔ̌ alɛ.»
59 Tdítdɔ̌, mbèmbè ɨwà atdí adyifɔ̀-sisì nyʉ́ nʉ́dà rórɔ̀, ngǎtsi alɛ náavɔ̀
dhu ɔbɨ nyʉ́ nà ndàtɨ: «Obhó nyʉ́, yàrí alɛ mà ní'ì atdíkpá kà mànà, ka ní
Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nídhunǐ.»
60 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨnzá ma mʉ̀nɨ wɔ̀ nyɨ nyòzè
nyʉnɔ̀ dhu.» Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí, àzèmbè Pɛ́tɛrʉ̀ rɔ̌tɛ rórɔ̀ ní ndɨ, à'ʉ̌-akpà
náadʉ̀ ɔ̀ngɔ̀.
61 Ní, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù náagérɛ́ ndì, ndàndà Pɛ́tɛrʉ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀
adʉ̀ yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nʉ́nɔ̀nà fǐndà dhu nírɛ̀. Kǎtɨ: «Indo, ɨnzá à'ʉ̌-akpà
nápɛ̀ ɔ̀ngɔ̀ rórɔ̀, nyɨ nyɨ'ɨna ɨwà nyɨ nyɔ̀dhɔ̀ ma ìbhʉ-ràdɔ̌ rɔ́.»
62 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àhʉ iri, ndàdʉ̀ ɔ̀dzɨ ádrʉ̀ngbǎ ɨzʉ nyʉ́ nà.

Yěsù nǐ ka kí dhu nʉ́nɔ, kadʉ̀ àmbɛ ɔ̀vìnà dɔ̌ dhu
(Màt 26.57-68; Mrk 14.65; Yùw 18.12-24)

63 Yà Yěsù rǐ'ì fɔyá alɛ náambɛ́nà kʉ̀gbɔ dɔ̌, 'àdʉ̀ àmbɛ kɔ̀vì dɔ̌.
64 Abádhí owúnà kà-nyɨ àtsì rɔ̌, 'àdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, 'àtɨ: «Átɨ pɛ́ nyɨ
nʉ̀tì alɛ fǎkà?»
65 Ndɨrɔ̀ abádhí náadʉ̀ ábhɔ̌ ngʉ̌kpà nzérɛ dhu nyʉ́ nʉ́nɔ̀ kà nǐ.

Yɛ̌sù nà ka kówu ùvò Pbàyàhúdí bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nítdì arí alɛ-ɔ̀nzǐ dhu (Màt 26.59-66; Mrk 14.55-64; Yùw 18.19-24)

66 Ɨnga níitdègu ùbho, ní Pbàyàhúdí tɔ́ pbàkʉ̀rʉ̌ mà, pbàkùháni tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Ʉyátá tɔ́ màlímó mànà, núundu ì, ʼàdʉ̀ Yɛ̌sù nábhʉ kowù nà fɨ̀rábvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nítdì arí alɛ-ɔ̀nzǐ.

67 Ní, abádhí níivú dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌ ʼàtɨ: «Nyɨ nyapɛ́ ɨ̀ʼì Krístɔ̀ tí, ní ʉ́nɔ pɛ́ ka fǎkà.» Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ma mapɛ́ kʉ̀nɔ fʉ̌kʉ̀, ní nyǐ nyí nzǐ kàʼu.

68 Ndɨrɔ̀, ma mapɛ́ dhu ìvʉ̌ tsʉ̀kʉ́, ní nyǐ nyí nzǐ dhu àdu idù.

69 Pbɛ́tʉ̀ rɔ̀pɛ̀ ndì kombí, Ìndrʉ̌ tʼídhùnà rǎrà àdɨ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ tɔ́ fangà dɔ̀nǎ rɔ̀.»

70 Ní, kɔ́rɔ́ alɛ adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ ʼàtɨ: «Olu nyɨ tí ndɨ Kàgàwà tʼídhùnà?» Ní kǎdʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyǐ ní ndɨ nyǐ nyàtɨ, ɨma ràrǐ ndɨ.»

71 Ní abádhí adʉ̀ àtɨ̀nà: «Àlɛ̌ tíʼì ìnè ngàmbì-atdyú nà tdítdɔ̌? Àlɛ̌ kɨ̀rɨ wà kʉ̀nɔ̀ dhu àlɛ̌-bì nyʉ́ nǐ.»

23

Yɛ̌sù rǐ mʉ̀sambà ɔ̀nzɨ Pìlatɔ̀-ɔ̀nzǐ dhu

1 Abádhí níivà ì kɔ́rɔ́ atdíkpá, ʼòwù Yɛ̌sù nà, ʼòwù ùvò nà Pìlatɔ̀-ɔ̀nzǐ.

2 Ní abádhí apɛ̀ ʼɔ̀bhʉ̀ ka, ʼàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Mǎ mòtù yàrí alɛ àlɛ̌ tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ-dɔ ìdzǐ rí, ndínǐ dhu nɨvà tí rɔ́. Kà rǎrà ìndrʉ̌-tsʉ̀ nátɔ̀ rɔ̌ ìnzǐ Kàyìsarà bhà pàratà nʉfɔ́ tí. Ndɨrɔ̀ kà rǎrà ndàtì rɔ̌ ndɨ̀tírɔ̀ Krístɔ̀, ádrʉ̀ngbǎ kamà tí.»

3 Ní Pìlatɔ̀ ivú dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌ ndàtɨ: «Ɨnyɨ, nyɨ tí Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà?» Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨnyɨ ní ndɨ ka nyɨ nyʉ̀nɔ̀.»

4 Ní Pìlatɔ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà pbàkùháni tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, ihé-yà mànà nǐ: «Ɨnzá ma màla atdí afátá mà yàrí alɛ dɔ̌ ka kádʉ̀ anya ɔ̀tdì okúna dɔ̀ rɔ̀.»

5 Pbɛ́tʉ̀ abádhí náadʉ̀ dhu nʉ́tʉ atdídɔ̌, ʼàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Kà rʉ̌dhěna dhu náarí ìndrʉ̌-dɔ nídzǐ. Kɔ̌pɛ̀ ka Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndʉ̀dà nà kɔ́rɔ́ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀nǎ, ndɨ̀rà àhʉ nà ɨrɔ́.»

Yɛ̌sù rǐʼì ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀-ɔ̀nzǐ dhu

6 Pìlatɔ̀ níitdègu wɔ̀ dhu ɨ̀rɨ, náadʉ̀ dhu ìvu wɔ̀ ndɨ alɛ ràtí Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ.

7 Ní, ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà pbìrì ɔ̌ alɛ tí kà rǐʼì dhu ndì ndɨ̀rɨ rɔ̀, Pìlatɔ̀ adʉ̀ kàbhʉ kowù nà Hɛ̀rɔdɛ̀-fɔ ɔ̀. Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Hɛ̀rɔdɛ̀ náadʉ̀ ndòtù Yɛ̀rùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ndì ndírà átɔ̀ rɔ́.

8 Ní Yɛ̌sù ndì ndàla rɔ̀, Hɛ̀rɔdɛ̀-ɨdhɛ̀ níika ndì atdídɔ̌. Obhó ka nɨʼì angyangyi tí ubhínà ndòzè rɔ̌ ndàla Yɛ̌sù-ngbɔ̀, yà kà dɔ̌ ka kʉ́nɔna dhu níri ndì ndarí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, kǎzè ndàla kà rɔ̌nzɨna atdí wɨwì mà.

9 Ní Hɛ̀rɔdɛ̀ náangʉ̀ dhu ádzǐta nyʉ́ Yɛ̌sù-tsʉ̌, pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ nzá atdí dhu mà nádu kà tɔ̀.

10 Pbàkùháni tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Ʉyátá tɔ́ màlímó mànà níiʼì ányìrɔ̌. Ní abádhí adʉ̀ Yɛ̌sù ɔ̀bhʉ̀ ɔbɨ nyʉ́ nà.

11 Nírɔ̀ ní ndɨ Hɛ̀rɔdɛ̀ mà, yà ngbɔ̌na ɔ̀dɔ rí pbànówí mànà, náambɛ́nà kʉ̀nɔ̀ dɔ̌ ɨtsɨ dɔ̌. Ní ka ndì ndʉ̀gbɔ̌, ndàdʉ̀ àyǎya mbɛrʉ̀ náfɔ kà-rɔ̌ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ Yɛ̌sù àdu kowù nà tdítdɔ̌ Pìlatɔ̀-fɔ ɔ̀.

12 Ndɨ nínganí tí, Hɛ̀rɔdɛ̀ mà Pìlatɔ̀ nà, náadʉ̀ ʼòzè òzè tí, àzèmbè òmvʉ̌ tí ì árúbhi ɨʼì rɔ̌ angyinǎ rɔ̀ rɔ́rɔ̀.

Yěsù-ànyǎ nɔ́tdɨ̀ ka kí ndínɨ̌ ka koho tí dhu

13 Pìlatɔ̀ náandu pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌
alɛ mà, ngʉ̌kpà alɛ mànà.
14 Ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌ nyìwʉ̌ yàrí alɛ nà fudu ɔ̀, nyǎdʉ̀ àtɨ̀nà
kà rarí ìndrʉ̌-dɔ nídzɨ̀ ndínɨ̌ dhu nɨvà tí. Nírɔ̀, kànɨ̀ ma mɔ̀ngʉ̀ dhu kà-tsʉ̌
nyɨkpɔ́kʉ ɔ̌ rɔ̀. Ní ma màla nzá atdí afátá mà kà-dɔ̌ ka kí anya nɔ́tdɨ̀ okúna
dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, atdí dhu mà rɨ̌'ì ìmbǎ yà nyɨ̌ nyɔ̀bhʉ̀ ka dɔ̀ná.
15 Hɛ̀rɔdɛ̀ nyʉ́ mà nála nzá atdí afátá mà kà dɔ̌, kàdʉ̀ kàdu tdítdɔ̌ àlɛ̌-fɔ
ɔ̀ nídhunɨ̌. Ní, yà kɔ̌nzɨ̀ dhu ɔ̌, atdí dhu mà rɨ̌'ì mbǎ, yà kàbhʉ rádʉ̀ kohò.
16 Ní, ma mí kìkɔlɔ ɨwà ma màbhʉ ka kʉvɨ rórɔ̀.»
17 [Yà Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ náarírà dhu bhěyi, ka kongónà atdí alɛ
níkɔ̀lɔ̀ imbi ɔ̀ rɔ̀ abádhí tɔ̀.]
18 Ní, abádhí kórɔ́ náapɛ̀ 'ùkǔ atdíkpá, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ábhʉ̌ wɔ̀ alɛ
kohò, nyadʉ̀ Bàrabà níkɔ̀lɔ̀ fǎkà.»
19 Ndɨ Bàrabà ka kasò imbi ɔ̀, kɨgɔ̀ ɔ̌ ndɨ̀ nɔ́nzɨ̀ wɔ̀gɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀
ìndrʉ̌ kǒhò dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
20 Pìlatɔ̀ abhʉ̀ tʉ̌na tdítdɔ̌ ihé-yà tɔ̀, Yěsù ndɨ̀ ndòzè ndɨ̀kɔ̀lɔ̀ nídhunɨ̌.
21 Pbɛ́tʉ̀, abádhí adʉ̀ ɨ̀dʉ̀: «Ʉ́tɔ̌ ka mʉ̀sàlabhà dɔ̌! Ʉ́tɔ̌ ka mʉ̀sàlabhà
dɔ̌!»
22 Ɨbhʉ rí kìsě nɨ̌, kǎtɨ abádhí nɨ̌: «Ádhu nyʉ́ ndɨ kǎfǎ? Ɨnzá ma màla
atdí afátá mà, yà kàkǎ kohò okúna dɔ̀ rɔ̀. Ní ma mí kàbhʉ̌ kʉvɨ, madʉ̀
ɨ̀kɔ̀lɔ̀nà ràrà.»
23 Pbɛ́tʉ̀, abádhí náadʉ̀ dhu ʉ̀tʉ, 'àmbɛ ùkǔ dɔ̌ àrɨ̌ nyʉ́ tí, ndínɨ̌ ka kʉtó
tí ka mʉ̀sàlabhà dɔ̌. Ní abádhí tɔ́ ìkǔ-ɔbì òsè dɔ̀na nǎ rɔ̀,
24 Pìlatɔ̀ adʉ̀ abádhí-afí òzè dhu nɔ́nzɨ̀.
25 Ní kɨ̌kɔ̀lɔ̀ yà imbi ɔ̀ ka kósò kɨgɔ̀ ɔ̌ ndɨ nɔ́nzɨ̀ wɔ̀gɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀
abvo nóhò dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ. Ndɨ alɛ nɨ'ì yà abádhí rʉ̌bhi ònzìnà rɔ̌ kɨkɔ̀lɔ̀
alɛ. Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ Yěsù nábhʉ abádhí-fɔ́, ndínɨ̌ abádhí ɔnzɨ tí afíya nózè
dhu bhěyi.

Yěsù nʉ́tɔ̌ ka kí mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu

26 Yěsù nà ì ówu ɔ̀ná kàsʉmɨ ɔ̌, abádhí náalʉ́ Sìmonì tí kátɨna atdí alɛ
ɨnga bvʉ̀ rɔ̀ rírà rɔ́rɔ̀. Ndɨ alɛ nɨ'ì Kùrenì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ. Ní abádhí náadʉ̀
mʉ̀sàlabhà nágba kà-dɔ̌, ndínɨ̌ kǎnó tí, ndàmbɛ àrà dɔ̌ nà Yěsù-owù ɔ̌.
27 Ábhɔ̌ ihé-yà mà, vèbhálɛ mànà náambɛ́nà òwu dɔ̌ Yěsù owù ɔ̌. Ɨ
vèbhálɛ náambɛ́nà odrùya-dɔ nʉ́pbì dɔ̌ ɨzʉ-okú dɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ àmbɛ Yěsù
ɔ̀dzɨ dɔ̌.
28 Ní Yěsù agɛ́rɛ́ ndɨ ndàndà abádhí, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Yèrùsàlɛmà ɔ̌
vèbhínzó, ìnzɨ̌ nyɔ̀dzɨ ma! Pbɛ́tʉ̀, nyɔ̀dzɨ nyɨ̌ nyɨ̌-tírɔ̀, ndɨrɔ̀ nyɔ̀dzɨ fʉ̀kʉ́
nzónzo.
29 Obhó tí, ɨdhɔ rɨ̌'ì ìnè yà ɔ̀yá ka kowuya àtɨ̀nà rɔ̌: ‹Hirò nɔ̀nzɨ̀ ní ìngò-
ayí, ndɨrɔ̀ hirò nɔ̀nzɨ̀ ní ɨnzá ì nʉgʉ vèbhálɛ, yà ɨnzá inzo apɛ̀na ɨbàya-tsʉ̀
níndʉ̌ vèbhálɛ.›
30 Ndɨ níganí, ìndrʉ̌ owuya àtɨ̀nà rɔ̌ pbìrì-akpá nɨ̌: ‹Nyàgbʉ̌ nyɨ̌ dɔ̀ká!›
Ndɨrɔ̀ abádhí owuya àtɨ̀nà rɔ̌ pbìrì nɨ̌: ‹Nyàtsì nyɨ̌ dɔ̀ká!›
31 Obhó tí, yà dhu bhěyi ka kí dhu ɔ̀nzɨ kázʉ́ itsu rɔ̌ rɔ̀, ɔ̀tdyɔ̀tdyù itsu
rɔ̌ ka kɔ́nzɨna dhu nóoloya ìngbǎ dhu bhěyi?»
32 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ ɔ̌ tí, ka kambɛ́nà òwu dɔ̌ átɔ̀ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí ɔ́yɔ̀
alɛ nà, ndínɨ̌ ka kɔkyɛ tí atdíkpá Yěsù mànà.

33 Ní, «Alɛ-dɔ-kpa» tí kátɨna ngari ɔ̀ ɨ̀ òwù ùvò rɔ̀, abádhí nʉ́ʉtɔ́ Yěsù
mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ányɨ̀rɔ̌, kɔ̌kɔ̀ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí ɔ́yɔ̌ alɛ mànà. Atdí alɛ ka
kʉtɔ́ Yěsù bhà fangà dɔ̀nă rɔ̀, kadʉ̀ ngǎtsi nʉ́tɔ kàbhà ígù dɔ̀nă rɔ̀.
34 [Ní, Yěsù ambɛ́nà àtɨ̀nà dɔ̌: «Àbá, ʉ́bà dhu abádhí tɔ̀, ɨnzá abádhí ʉ̀nɨ ɨ̀
ɔ́nzɨna dhu nídhunɨ̌.»] Abádhí náadʉ̀ Yěsù rɔ̌ mʉ̀dzarʉ̀ nʉ́ndɔ̀ fɔyá, ngàlà
ɔ̌ ɨ̀ ɔ̀yì rɔ́rɔ̀.
35 Ìndrʉ̌ náadʉ̀ ìko ányɨ̀rɔ̌, ʼàmbɛ ndɔ̀nzɨ rí dhu nándà dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀,
pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ òko ʼàmbɛ Yěsù nʉ́gbɔ dɔ̌, ʼàmbɛ àtɨ̀nà
dɔ̌: «Kǐgʉ̌ ngʉ̌kpà alɛ, ní kìgʉ̌ pɛ́ ndɨ̀ ndɨ̀tírɔ̀, kǎpɛ́ ɨ̀ʼɨ̀ Krístɔ̀, Kàgàwà ɔ́pì
fíndà alɛ tí!»
36 Pbànówí náambɛ́nà kʉ̀gbɔ dɔ̌ átɔ̀, ʼàdʉ̀ òwu ògyògyè dɨ̀vayì náva rɔ̌
kà-tsʉ̌.
37 Abádhí adʉ́nà òwu àtɨ̀nà rɔ̌: «Nyɨ nyapɛ́ ɨ̀ʼɨ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ
kamà tí, ní ígʉ̌ pɛ́ nyɨ nyɨ-tírɔ̀.»
38 Kà-dɔ̀nǎ ka kadʉ̀ dhu àndi yà dhu bhěyi: «Yàrí alɛ ní Pbàyàhúdí tɔ́
ádrʉ̀ngbǎ kamà.»
39 Yà Yěsù tí ka kʉ̀tɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ nʉ́ʉnɔ dhu kà nɨ̌
ndàtɨ: «Nyɨ tí obhó Krístɔ̀? Ígʉ̌ pɛ́ nyɨ nyɨ-tírɔ̀, nyadʉ̀ mǎ nígʉ!»
40 Pbɛ́tʉ̀ ngǎtsi kà tʼɔ́dhìnà náadʉ̀ ɔ̀rʉ̀ kà dɔ̌ ndàtɨ: «Nyɨ tí obhó Kàgàwà-
ɔdɔ̀ mà nónzɨ, àzèmbè nyɨ nyongó ɨ̀ʼɨ̀ ndɨ̀ àpbɛ̀-tɨdɔ̀ kɛ̀lɛ̌ nábà nyɨ nyí?
41 Àlɛ̌ kí àpbɛ̀ nábà obhónánga dɔ̌, àlɛ̌ tɔ́ afátá-okú dɔ̀ rɔ̀ àlɛ̌ kí kàbà
nídhunɨ̌. Pbɛ́tʉ̀ yàrí alɛ náfǎ nzá atdí dhu mà.»
42 Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà: «Yěsʉ̌, ɨ̀rɛ̀ nyírɛ̀ ma pbʉ̀kʉ̀ idzi ɔ̀ nyɨ nyótsù rɔ̀.»
43 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ ɨndʉ̀: àlɛ̌
kótsù nyɨ mànà indo tí pàràdisò ɔ̀.»

Yěsù rɔ̌vɛ̀ dhu

44 Mbɛ̀mbɛ̀ azà adyifɔ̀-sisì adyíbhengá nga tɔ́ ɔ̌, ínɔ̌-yà níibvú ndɨ̀ kɔ́rɔ́
ndɨ pbìrì ɔ̌, ràrà àhʉ ànʉ̀gyètdí adyifɔ̀-sisì adyídɔ̌ nga tɔ́ ɔ̀.
45 Adyifɔ̀ náavɛ̀, Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌ ka kúsò ádrʉ̀ngbǎ mbɛrʉ̀ pàziyà tí
kátɨna-ɔ̌nga ràdʉ̀ ndɨ̀fa átsɨ̀ rɔ̀.
46 Ní Yěsù akù ɔrʉ́ tʉ̌na nyʉ́ nà ndàtɨ: «Àbá, ma màbhʉ afídu fʉnʉ́.» Wɔ̀
dhu ndɨ̀ ndòrì dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ, kà-afí náadʉ̀ ɨ̀tdɛ̌ dòtsí.
47 Wɔ̀ ndɨ̀ nɔ̀nzì dhu ndɨ̀ ndàla rɔ̀, Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí mɨyà
pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ níilè Kàgàwà ndàtɨ: «Obhó nyʉ́, yàrí alɛ ní'ɨ̀
obhónángatálɛ!»
48 Kɔ́rɔ́ alɛ́-yà, yà ibí rɔ̀ ìwʉ̌nà dhu àndà, náala wɔ̀ ndɨ̀ nɔ̀nzì dhu. Ní
abádhí náadù ɨ̀ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ dɔ̀ya-tsirɔ̀ ʉ̀lʉ̌ ɨzʉ nyʉ́ nà rɔ́rɔ̀.
49 Yà Yěsù nʉ́nɨ kɔ́rɔ́ alɛ, Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ ka nʉ́ndà vèbhálɛ mànà,
níikò ɨtsɛta, ʼàmbɛ ʉ̀da rʉ́da dhu nándà dɔ̌.

Yěsù nɔ́tdʉ̀ ka kí dhu

50 Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya nítdɨ arí alɛ nzínzì ɔ̌, Yɔ̀zɛfʉ̀ tí kátɨna
atdí alɛ níɨ'ɨ̀ ìnè. Ndɨ alɛ nɨ'ɨ̀ ídzì alɛ, ndɨrɔ̀ ka nɨ'ɨ̀ obhónángatálɛ.
51 Kǎtsù nzá yà Yěsù dɔ̌ rí ʼɨ̀rɨ alɛ tɔ́ ɔtɛ ɔ̀ màtí, ndɨrɔ̀ abádhí rɔ̌nzɨna dhu
ɔ̀ màtí. Wɔ̀ ndɨ Yɔ̀zɛfʉ̀ nɨ'ɨ̀ Àrìmàtayò tí kátɨna Pbàyàhúdí-bvʉ̌ atdí kɨgɔ̀ ɔ̌
alɛ. Ndɨrɔ̀ kɔ̌ngónà Kàgàwà rɨ̌ idzi ɔ̀nyʉ ìndrʉ̌ dɔ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ nódɔ̀.
52 Ní kǎrà Pìlatɔ̀ bhà, ndàrà Yěsù-abvò nónzì kà-fó.
53 Kǎdʉ̀ Yěsù-abvò nífo mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ ngbɔ̌na nákpɔ̀rɔ̀ mbɛrʉ̀
ɔ̀. Kǎdʉ̀ àrà ndɨ abvo nɔ́tdʉ̀ bhalabhala ɔ̀ ka kóbhì ibhu ɔ̀. Ndɨ ibhu nɨ'ɨ̀

ɨnzá ka kàpɛ̀ atdí alɛ mà nɔ́tdʉ̀ ɔ̀nà angyi. 54 Wɔ̀ dhu anzì ndɨ ya ìndrʉ̌ rɨ̌
’ɔ̀bhɔlɔ ndínɨ̌ sàbatʉ̀ adʉ̀ tí ndɔ̀pɛ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌.
55 Yà Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ Yɛ̌sù nʉ́ndà vèbhálɛ, náadʉ̀ òwu atdíkpá
Yɔ̀zɛfʉ̀ mànà. Abádhí náala Yɛ̌sù-abvò nɔ́tdʉ̀ ka kí ɔ̀nà ibhu, ’àdʉ̀ Yɛ̌sù ka
kìlɨ ibhu ɔ̀ tí dhu nála.
56 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí náadʉ̀ ’àdu fɨ̀rábvʉ̀, ’òwù andrɔ̀kɔ mà, ndrùù
rɔ́ngʉ akyɛ mànà nɔ́bhɔ̀lɔ̀. Sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, abádhí náadʉ̀ ’àso yà Ʊyátá
nónzì dhu bhɛ̌yi.

24

Yɛ̌sù rɨ̌ ndɨ̀ngbɛ̀ dhu
(Màt 28.1-10; Mrk 16.1-8; Yùw 20.1-13)

1 Sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ dzidɔ̌ rúbho nga ɔ̌, vèbhálɛ náawù kútsingá nyʉ́ kàbhʉ̌lì
ɔ̀. Abádhí awù ányɨ yà angyangyɨ ɨ ɔ́bhɔ̀lɔ̀ mbɛ̌yi rɔ́ngʉ akyɛ mànà fɔyá.
2 Nɨ́, abádhí adʉ̀ odu nótù ɨwà ka kɔ̀gɛ̀rɛ̀ ibhu-lí rɔ̀ rɔ́.
3 Nɨ́ abádhí atsù ndɨ ibhu ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ abádhí adʉ̀ nzá Ádrʉ̀ngbʉ̌lɛ Yɛ̌sù-abvò
nótù.
4 Nɨ́ atdídɔ̌ ɨdhɔ nʉ́kɔ abádhí ndɨ dhu dɔ̌ rɔ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ɔ́yɔ̌ alɛ nʉ́ʉtɔ ɨ
abádhí tɨ́, atdídɔ̌ rʉ́mbɨlɨ mʉ̀dzarʉ̀ nà rɔ̀yá.
5 Nɨ́ atdídɔ̌ ɔdɔ nɨ́sɨ̌ ɔ̀yà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí adʉ̀ dɔ̀ya nʉ́tdɔ̀ obvò.
Pbɛ́tʉ̀, kɔ̀rí alɛ adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ’àtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyí ìnè rí’ì nyɨ̀kpɔ́na
nà alɛ nɔ́mɛ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ nzínzì ɔ̌ nɨ̌?
6 Kà rɨ̌’ì mbǎ ɨrɔ́, kìngbɛ̀ wà ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Nyɨ̀rɛ̀ pɛ́ yà fʉ̌kʉ̀ kʉ̌nɔ àdɨ
ndì ndàdì Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ́rɔ̀ dhu.
7 Kǎtɨ: ‹Dhu àkǎ kipfo Ìndrʉ̌ t’ídhùnà kabhʉ nzɛ́rɛngatálɛ-fɔ́, kadʉ̀ ʉ̀tɔnà
mʉ̀sàlabhà dɔ̌, ndɨrɔ̀ ɨ̀bhʉ ɨdhɔ dzidɔ̌, kà ràdʉ̀ ndɨ̀ngbɛ̀.›»
8 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ abádhí náadʉ̀ yà Yɛ̌sù ʉnɔ ɔtɛ nɨ́rɛ̀.
9 Nɨ́ abádhí adù ɨ ɨbhu-tɨ’ɔ̀ rɔ̀, ’òwù yà ɨ àla kɔ́rɔ́ dhu nʉ́nɔ̀ atdí kumì
dɔ̀ná atdí nà ábhàlɨ̌ tɔ̀, kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ mànà.
10 Ɨ vèbhálɛ nɨ’ì Màgàdalà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Màrɨyà mà, Zǎnì mà, Yàkɔbhɔ̀-tsánà,
Màrɨyà mànà. Ndɨrɔ̀, yà abádhí ì’ìnà mànà ngʉ̌kpà vèbhálɛ, náadʉ̀ dhu
àwɛ ndɨ dhu bhɛ̌yi tí Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ tɔ̀.
11 Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌kɔ̀ vèbhálɛ ʉ̀nɔ̀ fɨ́yɔ̀ dhu nátì uvitatálɛ adʉ̀ zèze tí. Nɨ́ abádhí
adʉ̀ nzá ndɨ dhu ná’ù.
12 Pbɛ́tʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ náadʉ̀ ndɨ̀và, ndɔ̀kʉ̀ kàbhʉ̌lì ɔ̀. Nɨ́, ndɨ̀ ndàgʉ̌ ndɨ̀ ndàndà
ibhu-ɔ̀nga rɔ̀, kǎla mbɛrʉ̀-mbɛ́lɛ́mbɛ̀lɛ̀ kɛ̀lɛ̌ ányɨ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀
ndàdu ndàrà pbɨ̀ndà atdídɔ̌ ɨdhɔ nʉ́kɔ ndɨ̀ wɔ̀ ndɨ̀ nɔ̀nzɨ̀ dhu dɔ̌ rɔ́rɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ ndàvɨ̌ ɔ́yɔ̌ ábhàlɨ̌ tɔ̀ Ɛmawù rárà otu ɔ̌ dhu
(Mrk 16.12-13)

13 Ndɨ nínganí tí, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ ɔ́yɔ̌ alɛ náakò ’àmbɛ òwu
dɔ̌ Ɛmawù tí kátɨna pbanga ɔ̀. Ndɨ pbanga nɨ́i’ì atdí kumì dɔ̀ná atdí nà
kìlòmɛ̌tɛ̀rɛ̀ tí Yɛ̀rùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ rɔ̌ rɔ̀.
14 Abádhí ambɛ́nà ɔ̀tɛ dɔ̌ yà ì nɔ̀nzì kɔ́rɔ́ dhu-tsí dɔ̌.
15 Nɨ́ wɔ̀ abádhí rɔ̌tɛ, ’àdʉ̀ àmbɛ ’àgò dɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Yɛ̌sù nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀
náandrì abádhí tí ɔ̀, ’àdʉ̀ àmbɛ òwu dɔ̌ atdíkpá abádhí mànà.
16 Pbɛ́tʉ̀, dhu adʉ̀ abádhí-nyɨ̌nga nɨ́tɨ ìnzɨ̌ rʉ̀nɨ Yɛ̌sù.
17 Nɨ́ Yɛ̌sù ivú dhu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyí nyǎgò dɔ̀ná, àzèmbè
nyɨ̌ nyongó òwu?» Nɨ́ kɔ̀rí ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ìko, ɨzʉ ràdʉ̀ ’ʉ̀ka atdídɔ̌.

18 Atdí abádhí nzínzì ɔ̌ alɛ, Kìlìyɔpà tí kátɨna, náadʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌
ndàtɨ: «Nyɨ tí ndɨ atdírɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà nzínzì ɔ̌ ɨnzá nyɨ nyʉ̀nɨ
kàrí ɨdhɔ nzínzì ɔ̌ ndɨ nɔ̀nzì dhu?»
19 Kǎdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ádhu ndɨ?» Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ʼàtɨ:
«Yà Yěsù, Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ rɔ̌ ndì nɔ́nzì dhu. Ndɨ alɛ nɨ́ʼì ádrʉ̀ngbǎ
ɔbɨ nà nabì. Kǎrà ndɨ pbìndà ɔbɨ návi rɔ̌ kàsʉ̌na ɔ̌, ndɨrɔ̀ ɔ̀tɛ̌na ɔ̌ màtɨ́,
Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ màtɨ́.
20 Nɨ́ fàká pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, fàká ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà nípfo
ka, ʼàbhʉ kɔtdì anya dɔ̀ná ndɨ́nɨ̌ ka koho tɨ́, ʼàdʉ̀ kàbhʉ kʉtɔ̌ mʉ̀sàlabhà
dɔ̌.
21 Mǎ nyʉ́, mǎ múbhì dhu ɨ̀rɛ̀ rɔ̌ ka ràrɨ̌ ndɨ Pbàìsràyélí nʉ́wʉ̌ rí ɨnɔ-kàsʉ̌
ɔ̌ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ ròsè kɔ́rɔ́ dhu dɔ̀nǎ, indo kɔ́rɔ́ kɔ̀rí dhu ɔ́nzì ì rɔ́ ɨdhɔ náhʉ
wà ìbhʉ.
22 Nɨ́ obhó tɨ́, nzínzìka ɔ̌ ngúfe vèbhálɛ nábhʉ ɨdhɔ rʉ̀kɔ mǎ atdídɔ̌.
Abádhí òwùnà bhɔ̌tsʉngá kàbhʉ̌lì ɔ̀.
23 Nɨ́ ɨnzá ì òtù Yěsù-abvò rɔ̀, abádhí àdʉ̀ ìngo, ʼàdʉ̀ àtɨ̀nà màlàyíká ràvi
ì fɨ́yɔ̀. Nɨ́, ɨ màlàyíká ràtɨ ìnè Yěsù ràrɨ̌ʼì nyìkpɔ́na nà.
24 Yà mǎ mìʼì mànà atdíkpá alɛ nzínzì ɔ̌, ngúfe alɛ nádʉ̀ òwu átɔ̀ kàbhʉ̌lì
ɔ̀, ʼàdʉ̀ ndɨ dhu nótù àdhàdhì yà vèbhálɛ náwɛnà dhu bhěyi tí. Pbɛ́tʉ̀
abádhí àdʉ̀ nzá ndɨ Yěsù-ngbɔ̀ nyʉ́ nála.»
25 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyɨ̌ nɨ́ ìmbǎ ɨrɛ̀ta nà alɛ! Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nɨ́
ìnzɨ̌ arí pbànábí nʉ́ʉnɔ kɔ́rɔ́ dhu náʼu tsàkàtsàkà alɛ!
26 Dhu aká tɨ́ obhó Krístɔ̀ ràbà àpbɛ̀ ndɨ dhu bhěyi tdʉ̌ ndì ndotsú pbìndà
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀ rɔ̀?»
27 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ dɔ̀ná ka kandí Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-
tì nópɛ̀ ndàwɛ abádhí tɔ̀, rɔ̀pɛ̀ ndì Músà bhà Andítá ɔ̀ rɔ̀, ràrà àhʉ kɔ́rɔ́
pbànábí náandí dhu ɔ̀.
28 Abádhí níitdègu yà ì úbhi òwu rɔ̌ ɔ̀nà pbanga níndù, nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu
ɔ̀nzì ɨtsɛ rárà alɛ bhěyi.
29 Pbɛ́tʉ̀ abádhí adʉ̀ Yěsù àgo ʼàtɨ: «Ádɨ̌ atdíkpá mǎ mànà. Obhó tɨ́,
adyifɔ̀ àrà wà, ndɨrɔ̀ ɨnga rǎtɨ kòmbí tɨ́.» Nɨ́ Yěsù adʉ̀ òtsù, ʼòkò atdíkpá
abádhí mànà.
30 Nɨ́ ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nǎ ì òkò atdíkpá abádhí mànà rɔ́rɔ̀, Yěsù níidyi mʉ̀gatì
ndàlʉ̌ fɔná, ndàdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ nábhʉ Kàgàwà tɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ mʉ̀gatì-
ɔ̌nga nʉ́kɔ ndʉ̀ndɔ̀ abádhí-fɔ́.
31 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ abádhí-nyɨ̌nga náarà ndùtù, ʼàdʉ̀ Yěsù nʉ́nɨ. Pbɛ́tʉ̀ Yěsù
náadʉ̀ àwɨ̌ dòtsí abádhí-nyìkpɔ́ ɔ̌ rɔ̀.
32 Nɨ́ abádhí adʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼɔ̀tɛ̀ nzínzìya ɔ̌, ʼàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Àlɛ̌-afí nígběnà
tɨ́ obhó àlɛ̌ ɔ̀, yà otu ɔ̌ kà rʉ̌bhi Kàgàwà bhà Andítá-tì náwɛ rɔ̌ àlɛ̌ tɔ̀ rɔ̀?»
33 Abádhí adʉ̀ ʼìvà ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, ʼàdu ì Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Nɨ́ ányɨ
abádhí atù kɔ̌kɔ̀ atdí kumì dɔ̀ná atdí nà uvitatálɛ ɔdhíya mànà ì nàndu rɔ́.
34 Nɨ́ ɨ uvitatálɛ náadʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Obhó nyʉ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù
nɨ́ngbɛ̀ wà ndì. Kàvi wà ndì Sìmonì tɔ̀.»
35 Nɨ́ kɔ̀rɨ́ ɔ́yɔ̌ ábhàlɨ̌ náadʉ̀ rɔ̀yá ndì nɔ̀nzì otu ɔ̌ dhu mà, ìngbǎ dhu
bhěyi màtɨ́ ì òwù Yěsù nʉ́nɨ mʉ̀gatì-ɔ̌nga nʉ́kɔ̌ rɨ́ rɔ́ dhu mànà dhu náwɛ
abádhí tɔ̀.

Yěsù rɨ̌ ndàvɨ̌ pbìndà atdí kumì dɔ̀ná atdí nà ábhàlɨ̌ tɔ̀ dhu
(Màt 28.16-20; Mrk 16.14-18; Yùw 20.19-23; Kas 1.1-8)

36 Yà Ɛ̃mawù rɔ̀ ìwǔ alɛ rɔ̀tɛ ngʉ̌kpà ábhàlǐ mànà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̃ tí ní
ndi, Yɛ̌sù nyʉ́ ndìtírɔ̀ náavì ndì abádhí nzínzì ɔ̃, ndàdʉ̀ àtìnà abádhí nǐ:
«Kàgàwà àkǎ ndàbhʉ nyǐ nyɔ̌kò màrʉ̀ngà ɔ̃.»
37 Ní atdídɔ̃ ádrʉ̀ngbǎ ɔdɔ ní́sǐ ɔ̀yà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí adʉ̀ dhu àtì
alɛ-mùlǐ ì àla dhu tí.
38 Pbɛ́tʉ̀ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu nívu abádhí-tsʉ̌ ndàti: «Ádhu fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta nìnza?
Ndirɔ̀ ádhu wɔ̀rí ɨrɛ̀ta-tidɔ̀ rǐ'ì afíku ɔ̀ nǐ?
39 Nyàndà pɛ́ ɔtsʉ́du mà pfɔ̃du mànà! Ɨma nyʉ́ ní yà! Nyàpbàlǎ pɛ́
ngbɔ̌du, ndirɔ̀ nyàndà pɛ́, alɛ-mùlǐ náarí'ì ìmbǎ ìzǎ nà rɔ̀ná, ndirɔ̀ kà-kpa
mà náarí'ì ìmbǎ yà rùdú nyǐ nyálǎna dhu bhɛ̌yi.»
40 Wɔ̀ dhu ʉ̀nɔ ndì ndí rɔ̀, kǎdʉ̀ ɔtsʉ́na mà, pfɔ̃na mànà nítɛ̀ abádhí tɔ̀.
41 Pbɛ́tʉ̀ wɔ̀ ì í'ì nà ádrʉ̀ngbǎ dhɛ̀dhɛ ɔ̃, abádhí rǐ nzǐ ndì ndʉ́nɔna dhu
ná'u, ndirɔ̀ atdídɔ̀ idhɔ àdʉ̀ abádhí nʉ́kɔ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu
abádhí-tsʉ̌ ndàti: «Nyǐ tí'ì ìnè ɔ̀nyʉ̀nà ka kádʉ̀ dhu nà fʉkʉ́ ɨrɔ́?»
42 Ní abádhí adʉ̀ ìkùrǔ ìkuru ìbhɛ̀-rɔrɔ̀-ngba nábhʉ kà tɔ̀.
43 Kǎdʉ̀ ndi ìbhɛ̀ nákɔ, ndàdʉ̀ à'ànà àzɛ̀mbè abádhí rǎlǎna rɔ́rɔ̀.
44 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, kǎdʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Kɔ̀nǐ yà fʉ̌kʉ̀ ma mongónà
ʉ̀nɔ̀nà òko alɛ kòko atdíkpá rɔ́rɔ̀ dhu ní wɔ̀. Dhu aká yà kɔ́rɔ́ ka kandí
dùdú Músà bhà Ʊyátá ɔ̀ màtí, Kàgàwà bhà pbànábí tɔ́ Andítá ɔ̀ màtí, ndirɔ̀
Zàburì ɔ̀ màtí dhu rɔ̀nzì ì kɔ́rɔ́.»
45 Nírɔ̀ ní ndi kǎdʉ̀ abádhí tɔ́ ɨrɛ̀ta nʉ́ngbɛ, ndínǐ abádhí alʉ́ tí Kàgàwà
bhà Andítá rʉ̌nɔna dhu dɔ̀ya ɔ̀.
46 Tdítdɔ̀ kǎdʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kandí dhu kati:
Krístɔ̀ àkǎ ndàbà àpbɛ̀, kàkǎ ndɔ̀vɛ̀, ìbhʉ rí kìsɛ̌ idhɔ ɔ̃ ndàdʉ̀ ndìngbɛ̀.
47 Ndirɔ̀ kɔ̌vɔ̀ rɔ̃, dhu àkǎ kʉnɔ̀ ìndrǔ rǐ 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀, 'ʉ̀bhà fìyɔ́ nzɛ́rɛnga,
Kàgàwà ràdʉ̀ dhu ʉ̀bà fíyɔ̀ dhu kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̃ alɛ tɔ̀, rɔ̀pɛ̀ ndì Yɛ̀rùsàlɛmà
rɔ̀.
48 Nyǐ ní ndi dhu tɔ́ ngàmbì.
49 Ndirɔ̀ kɔ̀nǐ ma mí yà Àbadu náakɔ̀ fìndá làká fʉ̌kʉ̀ dhu nívì fʉ̌kʉ̀. Ní
nyǐ nyàkǎ nyɔ̌kò yàrí kigɔ̀ ɔ̃ tí, ràrà àhʉ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ríra ádrʉ̀ngbǎnga
tɔ́ ɔbi nábà nyǐ nyí dhu ɔ̀.»

Yɛ̌sù rǐ ndàdʉ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ Kàgàwà ɨ dhu
(Mrk 16.19; Kas 1.9-11)

50 Yɛ̌sù adʉ̀ àrà pbìndà ábhàlǐ nà Bɛ̀tànɨyà tí kátɨna pbanga-ti'ɔ̀. Ní,
kǎngbɛ ɔtsʉ́na ndàso abádhí nǐ.
51 Ní yà abádhí násɔ̌ ndì ndí ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̃, àbadhi mà nʉ́ʉbhá ì pbìndà
ábhàlǐ mànà, ndàdʉ̀ ɔ̀dzì, ndàrà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀.
52 Ní Yɛ̌sù ì ìfʉ dhu-lutìnǎ, abádhí náadʉ̀ 'àdu ádrʉ̀ngbǎ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà
Yɛ̀rùsàlɛmà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̀.
53 Abádhí nóongónà 'ùndu bìlǐnganà Kàgàwà bhà ɨdzá, 'àmbɛ Kàgàwà-
ɔvɔ̀ nílè dɔ̃.

Yùwanì
andí Yěsù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkǔrʉ̀
Yàrí bhǔkù ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Ungbòta-Ɔwʉ́tá ɔ̀, Yùwanì tí ka kátɨna alɛ rǐ'ì ibí nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀, yàrí bhǔkù nandí tsí tí ka kɨ̀rɛ̀ ní Zɛ̀bɛ̀dayò mà pbìndà tsìbhálɛ Sàlɔmɛ̀ mànà t'ídhùnà, yà Yěsù bhà uvitatálɛ tí ɨ'ì. Pbìndà bhǔkù ɔ̀, kà rɔ̌tɛ dɔ̀ná ndɨ̀tírɔ̀, ndàtɨ̀ ndì «Yěsù ózè ábhàlǐ» tí (21.20-25). Kǔndí átɔ̀ dhu nɨ'ì Upfòta tɔ́ bhǔkù, 1 Yùwanì, 2 Yùwanì, ndɨrɔ̀ 3 Yùwanì tɔ́ bhàrʉwà.

Yùwanì andí yàrí bhǔkù mbɛ̀mbɛ̀ àrʉ̀ kumì dɔ̀ná imbò nà atɔ mà nzínzì ɔ̌ àrʉ̀gyètdí kumì atɔ nà Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌. Kǎndí Yěsù Krístɔ̀ bhà yàrí Ídzì Màkǔrʉ̀, ndínǐ ndì ndabhʉ̀ tí pbàkrístɔ̀-afí ròtsì ɔbɨ ní. Kǎndí ndɨ Màkǔrʉ̀ átɔ̀ yà iri ɨ'ì fɨyɔ́ pbìrì ɔ̌ rɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ̀. Abádhí nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náa'u nzá dhu Yěsù ràrǐ Màsiyà. Yùw 20.31 ɔ̀, Yùwanì rǎtɨna, ndɨ̀ randí dhu ndínǐ ìndrǔ náa'u tí dhu Yěsù ràrǐ Màsiyà, Kàgàwà t'ídhùnà, 'àdʉ̀ ɨ'ì ípìrɔ̌nga nà kɔ̌vɔ̀ rɔ̌.

Pbìndà andítá ɔ̀, Yùwanì rɔ̌tɛ ɔ́yɔ̌ dhu dɔ̌: «Pbàyàhúdí» (2.18-20, ndɨrɔ̀ 5.10-16), yà Yěsù nugyénà atdídɔ̌ alɛ, mà «a'uta» mànà. Pbàyàhúdí ní Pbàfàrìsáyó mà Pbàyàhúdí tɔ́ ngʉ̌kpà kámá mànà (11.57). A'uta tɔ́ atdí ɔ́fɔ̀ rǐ'ì 2.23-24 ɔ̀. Ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náa'u Yěsù yà kà rǎrà ɔ̀nzìnà rɔ̌ wɨwì àlǎ ɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ tí. Pbɛ́tʉ̀, kà tɔ̀ ɨnga nafɔ̀ ndínǐ ka kɨ'ɨ tí obhóná a'utatálɛ tí dhu nɨ'ì yà ndɨ̀ ndùdhe dhu ɨ̀fʉ̌ ka kí atdídɔ̌ dhu (8.31).

Bhǔkù-nyɨ̀tɨ̀ ka kóhù tí dhu

- Yùwanì rǐ Yěsù àtɨ Kàgàwà ɨ̀tɛ̀ rí kpangba Ɔtɛ tí dhu (1.1-18).
- Bàtizò nubhónà Yùwanì rǐ Yěsù, Màsiyà rǐrà dhu ɔ̀vɔ dhu (1.19-34).
- Yěsù rǐ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ pbìndà ábhàlǐ òvò dhu (1.35-51).
- Yěsù rǐ àrʉ̀bhʉ̀ ize nítɛ̀, rɨ̀tɛ̀ ndɨ̀ ràrǐ Kàgàwà t'ídhùnà nyʉ́ dhu (2.1–12.50).
- Yěsù rǐ kà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ dhu ùdhě pbìndà ábhàlǐ tɔ̀, ndàdʉ̀ ndɨ̀tsɔ̀ abádhí dɔ̌ dhu (13.1–17.26).
- Yěsù òsò ka kí dhu mà kà rɔ̌vɛ̀ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu mànà dhu (18.1–20.9).
- Yěsù ɨngbɛ̀ ndɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ ndɨ̀tɛ̀ pbìndà ábhàlǐ tɔ̀ dhu (20.10–21.25).

Kàgàwà t'Ídhùnà Yěsù nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ ndɨ̀ ndòngò ìndrǔ tí dhu (1Yù 1.1-3; 5.20)

1 Ɔ̀pɛ̀ tí kɔ́rɔ́ dhu rǐ ndɔ̀pɛ̀ rɔ̀, Ɔtɛ tí ka kátɨna alɛ níi'ì ìnè. Ndɨ Ɔtɛ tí ka kátɨna alɛ mà níi'ì atdíkpá Kàgàwà mànà. Ndɨrɔ̀ ndɨ Ɔtɛ nɨ'ì Kàgàwà.
2 Ɔ̀pɛ̀ tí kɔ́rɔ́ dhu rǐ ndɔ̀pɛ̀ rɔ̀, kǐ'ì Kàgàwà-tɨ'ɔ̀.
3 Kàgàwà náanzì kɔ́rɔ́ dhu kɔ̌tù ɔ̌. Ndɨrɔ̀ Kàgàwà náanzì nzá atdí dhu mà ɨnzá ndɨ ndɔ̀nzì kɔ̌tù ɔ̌ rɔ́rɔ̀.
4 Ndɨ Ɔtɛ-nyʉtsì ɨ'ì dhu nɨ'ì ípìrɔ̌nga, ndɨ ípìrɔ̌nga ràdʉ̀ ɨ'ì awáwʉ̀ ìndrǔ tɔ̀.
5 Ndɨ awáwʉ̀ nátdyi nga ínɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, ínɔ̀ náadʉ̀ nzá ndɨ awáwʉ̀ nákɔ.
6 Nírɔ̀ ní ndɨ Kàgàwà nívì atdí alɛ níitɔ ndɨ̀. Ndɨ alɛ-ɔvɔ̀ nɨ'ì Yùwanì.
7 Kǐra ndínǐ ndì ndadì tí ngàmbì tí ndɨ awáwʉ̀ tɔ̀, ndínǐ kɔ́rɔ́ alɛ náadʉ̀ tí ndɨ awáwʉ̀ ná'ù kà rʉ̌nɔna ndɨ awáwʉ̀ dɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

8 Ndɨ Yùwanì nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ nɨ́ʼɨ̀ nzɨ̌ awáwʉ̀, pbɛ́tʉ̀ kɨ̌ra ndínɨ̌ ndadì tí
ngàmbì tí ndɨ awáwʉ̀ tɔ̀.
9 Ndɨ Ɔtɛ nɨ́ʼɨ̀ obhóná awáwʉ̀ nyʉ́, yà kɔ́rɔ́ alɛ-nyɨ̌nga náwʉ̀ rǎdʉ̀ yà adzɨ
ɔ̌ ndì ndɨ̀rà àhʉ rɔ̀ awáwʉ̀.
10 Kɨ́ʼɨ̀ ìnè yà adzɨ ɔ̌. Ndɨ̀rɔ̀ Kàgàwà náanzì yà adzɨ kɔ̌tù ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ yà adzɨ
ɔ̌ alɛ náadʉ̀ nzá kʉ̀nɨ.
11 Kɨ̌ra àhʉ fɨyɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ nzínzì ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ɨ alɛ nádʉ̀ nzá kàkɔ.
12 Pbɛ́tʉ̀ kɔ́rɔ́ alɛ, yà ka nakɔ̀ ʼàdʉ̀ kàʼù tɔ̀, kǎdʉ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ
nábhʉ rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ì ʼòngò Kàgàwà bhà inzo nyʉ́ tí.
13 Abádhí nóngò Kàgàwà bhà inzo tí, ìnzɨ́ ní alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ndɨ̀rɔ̀ ìnzɨ̌
ní ìndrʉ̌-afí nózè ka dhu bhɛ̌yi ka kʉgʉ ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ abádhí
nóngò kà bhà inzo tí Kàgàwà ózè ka rì̀ʼì ndɨ dhu bhɛ̌yi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
14 Ɔtɛ tí ka kátɨna alɛ nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ ndì, ndòngò ìndrʉ̌ tí, ndàdʉ̀ ìrà àdɨ àlɛ̌
nzínzì ɔ̌, àlè tí ndì ndàlè ídzìnga mà, obhónga mànà nɨ́ rɔ́rɔ̀. Àlɛ̌ kala
kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀. Ndɨ awáwʉ̀ ní, yà Àbanà Kàgàwà-fɔ́ ndɨ
atdí tí arí ɨ̀ʼɨ̀ kàbhà ɨngba náabà.
15 Kà dɔ̌ ndì ndí dhu àwɛ̌ rɔ̀, bàtizò nubhónà Yùwanì náavɔ̀ dhu àrɨ̌
nyʉ́ tí, ndàtɨ: «Yàrí ní ndɨ yà ma mʉnɔ alɛ, matɨ: ‹Dzidu dɔ̌ rírà alɛ ràrɨ̌
Ádrʉ̀ngbǎlɛ nyʉ́, ròsè dùdunǎ. Kɨ́ʼɨ̀ ìnè angyangyɨ ɨnzá ka kàpɛ̀ mʉgʉ rɔ́rɔ̀
nídhunɨ̌.›»
16 Pbìndà ádrʉ̀ngbǎ ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎso àlɛ̌, àlɛ̌ ràbà ídzìnga,
ídzìnga dɔ̀.
17 Kàgàwà níibho pbìndà Ʊyátá àlɛ̌ tɔ̀, Músà-otù ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ pbìndà
ídzìnga mà, pbìndà obhónga mànà níbhò àlɛ̌ tɔ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌.
18 Atdí alɛ mà nápɛ̀ nzá Kàgàwà àlǎ akɛkpá màtí. Pbɛ́tʉ̀ ka nábhʉ àlɛ̌
rʉ̀nɨ ní yà atdí tí arí ʼɨ̀ kà tʼÍdhùnà. Ndɨ kà tʼÍdhùnà ní ndì Àbanà tí arádɨ,
ndɨ̀rɔ̀ ka ní Kàgàwà.

Bàtizò nubhónà Yùwanì náawɛ ndɨ̀tírɔ̀ dɔ̀ná dhu
(Màt 3.1-12; Mrk 1.1-8; Luk 3.1-18; Yùw 5.33-36)

19 Atdíku Yèrùsàlɛmà rɔ̀, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ náavì pbàkùhání mà,
pbàláwí mànà ròwù dhu ìvu Bàtizò nubhónà Yùwanì-tsʉ̌ ka ràrɨ̌ àdhɨ. Ní,
yàrí ní ndɨ Yùwanì adʉ̀ àdunà dhu.
20 Ɨnzá ndì ndàgò ndì rɔ́rɔ̀, kǎvɔ̀ dhu kpangba ndàtɨ: «Ɨma, ma ní nzɨ̌
Krístɔ̀.»
21 Ní, abádhí adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̌ kà-tsʉ̌ ʼàtɨ: «Olu, ɨnyɨ ní àdhɨ? Nyɨ tí
Ɛliyà?» Ní kǎdʉ̀ dhu àdu, ndàtɨ: «Ɨ̀nzɨ̌ ní ma Ɛliyà.» Abádhí níivú dhu
tdítdɔ̌: «Nyɨ tí Kàgàwà bhà nabì yà mǎ márɔ́dɔna?» Yùwanì náadʉ̀ dhu
àdu: «Ɨ̀nzɨ̌ ní ma Kàgàwà bhà Nabì.»
22 Ní abádhí adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, ʼàtɨ: «Olu, nyɨ ní àdhɨ, ndínɨ̌ mǎ madʉ̀
tí òwu nyɨ nyádʉ̀na fǎkà dhu ɔ̀vɔ̀ yà mǎ nìvìnà alɛ tɔ̀? Ádhu nyɨ nyʉ́ nyɨ
nyʉ̀nɔ̀ nyɨ-tírɔ̀ dʉ̀nʉ́?»
23 Ní, Yùwanì adʉ̀ yà Kàgàwà bhà nabì Ìsayà náandí dhu nádu abádhí
tɔ̀, ndàtɨ:
«Ɨma ní yà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀ rɔ̀ rúkʉ̌, tʉ̀na ràmbɛ ndɨ̀rì dɔ̌ alɛ:
‹Nyùtǒ Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà otu*.›»
24 Kɔ̌kɔ̀ ka kìvìnà alɛ nɨ́ʼɨ̀ Pbàfàrìsáyó.

---

* **1:23 1.23** Ìsa 40.3

25 Nɨ́ abádhí níivú dhu tdítdɔ̌ Yùwanì-tsʉ̌, ʼàtɨ: «Olu, ìnzɨ̌ nɨ́ nyɨ Krístɔ̀ mà,
ndɨrɔ̀ Ɛ̀lɨyà mà, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ nɨ́ nyɨ yà mǎ marí ɔ̀dɔna Kàgàwà bhà nabì mà
rɔ̀, ádhu nyɨ nyárí bàtizò núbhɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ nɨ̌?»
26 Nɨ́ Yùwanì adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨma, ma márí bàtizò núbhɔ̌
ìndrʉ̌ tɔ̀ ɨdha nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ rɨ̌ʼì ìnè. Ndɨ alɛ nɨ́ ɨnzá nyɨ̌ nyʉ́nɨ
alɛ.
27 Kà rɨ̌rà dzidu dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ma màkǎ nzá mɔkɔ̀ ma, mʉnga kà-pfɔ̀ rɔ̌
kàyìtò-mbɨ̌ mà.»
28 Wɔ̀ dhu náanzɨ ndɨ̀ Bɛ̀tànɨyà tí kátɨna pbanga ɔ̀, yà Yùwanì ongónà
bàtizò núbhɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ ɔ̀ná rɔ̀, Yɔ̀rɔ̀danɨ tí kátɨna ɨdha-akpà-adzènǎ rɔ̀.

Yɛ̌sù nɨ́ Kàgàwà bhà Tàmǎ-ngba dhu

29 Tsútsǎ níganí, Yùwanì náala Yɛ̌sù tɨna ɔ̀ rírà rɔ́, ndàdʉ̀ àtìnà: «Kànɨ̌
Kàgàwà bhà Tàmǎ-ngba, yà adzɨ ɔ̌ alɛ tɔ́ nzɛ́rɛnga nú ʼɔ̌ rí.
30 Ka nɨ́ ndɨ yà ma mʉnɔ dhu okúna dɔ̀ rɔ̀, matɨ: ‹Dzidu dɔ̌ rírà alɛ ràrɨ̌
Ádrʉ̀ngbǎlɛ nyʉ́ rɔ̀sè dùdunǎ, kɨ̌ʼì ìnè angyangyɨ, ɨnzá ka kàpɛ̀ mʉgʉ rɔ́rɔ̀
nídhunɨ̌.›
31 Ɨma nyʉ́ mà ma mʉnɨ nzá ka. Pbɛ́tʉ̀, ma mírà bàtizò núbhɔ ìndrʉ̌ tɔ̀
ɨdha nɨ̌, ndínɨ̌ Ìsràyelì ɔ̌ bhà nabhʉ̀ tí rʉ̀nɨ ka.»
32 Nɨ́ kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ tdítdɔ̌, ndàtɨ: «Ma mala Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí ɔ̀rʉ̀-
akpà ɔ̀ rɔ̀ rífo àmbò tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ndàdɨ kà-dɔ̌ rɔ́.
33 Ndɨrɔ̀ ɨma nyʉ́ mà, ma mʉnɨ nzá ka. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà, yà ɨma nivi mɨrà
bàtizò núbhɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ ɨdha nɨ̌, náatɨ ɨma nɨ̌: ‹Nyɨ nyálǎna Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌fo,
ndàdʉ̀ àdɨ dɔ̀ná alɛ nɨ́ ndɨ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nɨ̌ rí bàtizò núbhɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ.›
34 Nírɔ̀, ma mála wà ndɨ dhu, ndɨrɔ̀ ma mí dhu ɔ̀vɔ kpangba, àbadhi ràrɨ̌
ndɨ Kàgàwà tʼídhùnà.»

Yɛ̌sù rɨ̌ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ pbìndà ábhàlɨ̌ núnzi dhu
(Màt 4.18-22; Mrk 1.16-20; Luk 5.1-11)

35 Tsútsǎ níganí tdítdɔ̌, bàtizò nubhónà Yùwanì mà nɨ́ɨʼì yà inzì ɨ ɨ́ʼìná
ɔ̀ná ngari ɔ̌ tí, pbìndà ɔ́yɔ̌ ábhàlɨ̌ mànà.
36 Nɨ́, Yɛ̌sù ndì ndàla ʉ̀da rʉ́da rɔ́ rɔ̀, kǎtɨ pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Kɔ̀nɨ̌ Kàgàwà
bhà Tàmǎ-ngba.»
37 Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ ábhàlɨ̌ nɨ́irɨ wɔ̀ Yùwanì ʉ̀nɔ̀ dhu, ʼàdʉ̀ ʼìvà, ʼòwù Yɛ̌sù-owù
ɔ̌.
38 Nɨ́, àrà ndì ndárà rɔ́rɔ̀, Yɛ̌sù náagɛ́rɛ́ ndɨ ndàndà olùnga, ndàdʉ̀ kɔ̌kɔ̀
ábhàlɨ̌ nála owùna ɔ̌ ríwu rɔ́. Nɨ́ kǎdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhu
nyɨ̌ nyónɛna?» Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ʼàtɨ: «Rabɨ̌, nyɨ nyarádɨ
ìngbɔrɔ́?» Rabì-tì nɨ́ Màlimò.
39 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyìwʉ̌, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyala tí ka.»
Nɨ́ abádhí adʉ̀ òwu, ʼàdʉ̀ kǎrádɨ rɔ́ nga àla. Abádhí adʉ̀ òko atdíkpá kà
mànà ndɨ níganí. Ndɨ dhu nɨʼì mbɛ̀mbɛ̀ ɨdrɛ̀ adyifɔ̀-sɨsì adyídɔ̌ nga tɔ́ ɔ̌
dhu.
40 Kɔ̌kɔ̀ Yùwanì rʉ̌nɔna dhu nìrìnà, ʼàdʉ̀ òwu Yɛ̌sù-owù ɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌
atdí alɛ-ɔvɔ̀ nɨʼì Àndɛ̀rɛyà. Ndɨ Àndɛ̀rɛyà nɨʼì Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ tʼádɔ̀nà.
41 Nɨ́ Yɛ̌sù-tɨ́ rɔ̀ ì ɨ̀và ì rɔ̀, Àndɛ̀rɛyà náadʉ̀ àrà angyi adɔ̀nà Sìmonì rɨ̌ʼì ɨ,
ndàdʉ̀ àtìnà kànɨ̌: «Mǎ màla Màsiyà.» Màsiyà-tì nɨ́ Krístɔ̀.
42 Kǎdʉ̀ wɔ̀ ndɨ adɔ̀nà, Sìmonì, nʉ́ndà ʼòwù nà Yɛ̌sù rɨ̌ʼì ɨ. Nɨ́ ányì abádhí
òwù ùvɔ̀ rɔ̀, Yɛ̌sù ʉdí nyɨ̀kpɔ́na ndàndà Sìmonì, ndàdʉ̀ àtìnà nɨ̌: «Ɨnyɨ, nyɨ

ní Sìmonì, Yùwanɨ t'ídhùnà. Ní rɔ̀pɛ̀ ndɨ kòmbí, ka kóngo nyanzì Kɛfà tí.»
Kà-tɨ̀ ní Pɛ́tɛrʉ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ Fìlipò mà Nàtànelì mànà núnzi owùna nʉngʉ tí dhu

43 Tsútsǎ nínganí, Yɛ̌sù azè ndàrà Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Ní ányɨ ndɨ ndárà
rɔ́rɔ̀, kǎtù Fìlipò, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà nɨ̌: «Fìlipɔ̌, ɨ́rà owùdu ɔ̌.»
44 Wɔ̀ ndɨ Fìlipò nɨ'ì Àndɛ̀rɛyà mà Pɛ́tɛrʉ̀ mànà mà tɔ́ pbanga, Bɛ̀tɛ̀sàyidà
tí kátɨna ɔ̌ alɛ.
45 Ní Fìlipò arà, ndàrà àhʉ Nàtànelì-tí, ndìtsì àtɨ̀nà kànɨ̌: «Mǎ màla
wà yà pbɨ̀ndà Ʊyátá ɔ̀ Músà avɔ̀ dhu okúna dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ yà fɨyɔ́ andítá
ɔ̀ Kàgàwà bhà pbànábí náavɔ̀ dhu okúna dɔ̀ rɔ̀ alɛ*. Ndɨ alɛ ní Yɛ̌sù,
Nàzàretì tó kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ, Yɔ̀zɛfʉ̀ t'ídhùnà.»
46 Ní, Nàtànelì adʉ̀ dhu ìvu Fìlipò-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ídzì dhu nyʉ́ t'ádʉ̀ àhʉ
àhʉ̌ Nàzàretì rɔ̀ dhéè?» Ní, Fìlipò adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨ́rà pɛ́ ndínɨ̌ nyɨ nyala
tí ka.»
47 Ní, Yɛ̌sù itdègu Nàtànelì àlǎ tɨna ɔ̀ rírà rɔ́, ní kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀,
ndàtɨ: «Kànɨ̌ Pbàìsràyélí tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ ní yà, ìmbǎ ʉtrátá rɨ̌'ì nyʉnatsì.»
48 Ní Nàtànelì adʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ nyʉ̀nɨ ma ìngbǎ dhu
bhɛ̌yi?» Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Ɨnzá Fìlipò àpɛ̀ nyanzi rɔ́rɔ̀,
ma màlanà nyɨ mùtinì-kpa-tsìnǎ nyɨ nyìdè rɔ́.»
49 Ní Nàtànelì adʉ̀ àtɨ̀nà Yɛ̌sù nɨ̌: «Màlimɔ̌, ɨnyɨ ní Kàgàwà t'ídhùnà,
ndɨrɔ̀ nyɨ ní Pbàìsràyélí tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎ Kamà!»
50 Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ nyà'ù tí dhu, yà ma màtɨ, ma
ràlanà nyɨ mùtinì-kpa-tsìnǎ nyɨ nyìdè rɔ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀? Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyí
wɔ̀ dhu dɔ̀nǎ róse ádrɔ̀drɔ̌ dhu nyʉ́ nálǎ!»
51 Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀. Nyɨ̌ nyí ɔ̀rʉ̀-akpà-
tsʉ̀ nálǎ ndɨ nàngbɛ, Kàgàwà bhà màlàyíká ràdʉ̀ òwu ùpo rɔ̌ ɔrʉ̀, 'àdʉ̀
ìfo obvò Ìndrʉ̌ t'ídhùnà dɔ̌ rɔ́*.»

2

Yɛ̌sù rɨ̌ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ pbɨndà wɨwì nɔ́nzɨ dhu

1 Ɨbhʉ ráhʉ ɨdhɔ ɔ̌, ka kanzì àdhɨngbǎ ka kʉ̀ndà nɨ̌ mʉ̀hɛndʉ̀ Kanà tí
kátɨna pbanga ɔ̌, Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Yɛ̌sù tsánà, Màrɨyà, níɨ'ì ìnè ndɨ
mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̌.
2 Ndɨrɔ̀ ka kadʉ̀ Yɛ̌sù mà, pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà núnzì átɔ̀ rìwʉ̌ ndɨ
mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀.
3 Ní, yà ɔ̀mvʉ̀na ka kí dɨvayì níku rɔ̀, Yɛ̌sù tsánà náatɨ Yɛ̌sù nɨ̌: «Kàrí alɛ
rɔ̌mvʉ̀na dɨvayì rɨ̌'ì mbǎ.»
4 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Iyá, ádhu ndɨ nyɨ nyòzè mɔnzì? Ɨnzá
pbàkà kàsʉmì nápɛ̀ àkǎ.»
5 Ní kà-tsánà adʉ̀ àtɨ̀nà kasʉtálɛ nɨ̌: «Ɔ̀nzɨ nyɔ̀nzɨ kà rǎvɨ̌na nyɔ̌nzì kórɔ́
dhu.»
6 Ányìrɔ̌, yà odu nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ andu-abábá níɨ'ì ìnè aza. Ɨ andu nɨ'ì
yà Pbàyàhúdí náarí 'ù'ǒ 'ìlǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ nɨ̌ ɨdha nʉ́dhɔ̀ ka karí ɔ̀yà
andu. Ndɨrɔ̀, ɨ andu nɨ'ì mbɛ̀mbɛ̀ atdí mɨyà lítrè mà rǎdʉ̀ òtsù atdí ɔ̀ nɨ̌
dhu bvʉ̀tí andu. 7 Ní Yɛ̌sù atɨ kɔ̌kɔ̀ kasʉtálɛ nɨ̌: «Nyùtdyɔ̌ ɨdha, nyɨ̌rǎ kɔ̀rí
andu nɨ̌ kɔ́rɔ́.» Ní abádhí adʉ̀ ɨ andu níra ɨdha nɨ̌ rùlè liyá.

---

* **1:45 1.45** Tɔ̀r 18.18; Ìsa 9.5 * **1:51 1.51** Ɔpt 28.12

8 Tdítdɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyìtdyo pɛ́ ka akɛ, nyɔ̌wù nà
mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ rìnè.» Nɨ́ abádhí adʉ̀ òwu kà nà ndɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ
rìnè.
9 Wɔ̀ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ níinè yà dɨ̀vayì tɨ́ Yěsù ʉ̀gèrè ròngò ɨdha,
ìnzɨ̌ ndàdʉ̀ àdhà rɔ̀ màtɨ́ ka kìwʉ̌ ndɨ dɨ̀vayì nà dhu nʉ́nɨ. Pbɛ́tʉ̀ yà ndɨ ɨdha
nùtdyǒnà kasʉtálɛ kɛ̀lɛ̌ nɨ́ ɨ ɨwà ka nʉnɨ. Nɨ́ wɔ̀ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ
náanzi akpatsi, ndàdʉ̀ dhu ìvu tsʉ̀ná, ndàtɨ:
10 «Ìgyò! Kɔ́rɔ́ alɛ náarɨ́ atdídɔ̀ òvù dɨ̀vayì nábhʉ̌ kɔpɛ̀ ɔmvʉ́ rɔ̀ná rɔ̀
angyi, kadʉ̀ yà ɨnzá òvù mběyi-tsí níbhò olù, ɨwà ìndrʉ̌ ɔ̀mvʉ̀ ì ʼòrì rɔ́rɔ̀.
Nɨ́, nyɨ nyàdʉ̀ tɨ́ atdídɔ̌ òvù dɨ̀vayì nyʉ́ nɔ́dɔ̀ rɨ̀rà àhʉ kòmbínga ɔ̀ màtɨ́?»
11 Wɔ̀rɨ́ nɨ́ ndɨ Yěsù anzì pbìndà wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ wɨwì. Kǎnzì ka Kanà tɨ́
kátɨna Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí pbanga ɔ̀. Ndɨ dhu adʉ̀ kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga
tɔ́ awáwʉ̀ nítɛ̀, kàbhà ábhàlɨ̌ ràdʉ̀ kà'ù.
12 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù mà náadʉ̀ òwu Kàpɛ̀rnàwumù tɨ́ kátɨna pbanga ɔ̀
atdíkpá, ɨ́yànà mà, adɔ́na mà, ndɨrɔ̀ pbìndà ábhàlɨ̌ mànà. Abádhí náadʉ̀
òko ányì ngúfe ɨdhɔ kɛ̀lɛ̌ tɨ́.

Yěsù rɨ̌ Kàgàwà bhà ɨdzá rɔ̀ rɨ̌ dhu ùdzɨ̌ alɛ nódì dhu
(Màt 21.12-13; Mrk 11.15-17; Luk 19.45-46)

13 Atdíku, Pbàyàhúdí tɔ́ Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ nɨ́i'ì ɨwà ndì ndìndù
ndì rɔ́. Nɨ́ Yěsù ɨvà ndì, ndàrà Yèrùsalɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.
14 Nɨ́ ányì, kǎtsù Kàgàwà bhà ɨdza, ndàdʉ̀ ìkyì-akpá mà, tàmà mà, àmbò
mànà nábhʉ̌ rɨ́ kudzɨ̌ alɛ mà nótù obvò òkò rɔ́. Ndɨrɔ̀ ányì-dza kǎtù ngʉ̌kpà
alɛ nɨ'ì fʉ̀rangà ɔ̌ nga nábhʉ̌ rɨ́ kʉwʉ alɛ.
15 Nɨ́, Yěsù akyè imbi asé bhěyi, ndàdʉ̀ kɔ̀rɨ́ alɛ nódì nɨ̌ kɔ́rɔ́, ndìpfo
Kàgàwà bhà ɨdza rɔ̀, fɨ̀yɔ́ tàmà mà, ndɨrɔ̀ fɨ̀yɔ́ ìkyì-akpá mànà. Kǎdʉ̀ yà
fʉ̀rangà-ɔ̌nga nábhʉ rɔ̌ rúbhi kʉwʉ alɛ tɔ́ fʉ̀rangà-ɔ̌nga nʉ́vɔ obvò, ndàdʉ̀
abádhí tɔ́ mɨzà nátdi ràwà ì adzíya dɔ̌.
16 Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ àtìnà àmbò nábhʉ rɔ̌ rúbhi kudzɨ̌ alɛ nɨ̌: «Nyìpfo kɔ̀kɔ̀
dhu ɨrɔ́ rɔ̀. Ɨnzɨ̌ nyɨ̌ nyádʉ̀ Àbadu bhà ɨdza nʉ́gèrè ròngò dhu tʼúdzítá-ɨdzà
tɨ́.»
17 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Yěsù bhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ yà Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kandí
dhu nɨ́rè. Ndɨ andítá rǎtɨna: «Pbʉ̀kʉ̀ ɨdza ma mózè nɨ̌ àzè náarɨ́ mɔbɨ àdzò
bhěyi*.»
18 Nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌, ʼàtɨ: «Ǵngbǎgà
wɨwì nyɨ nyávǐna fǎkà wɔ̀ nyɨ nyɔ̀nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀?»
19 Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyùgolo pɛ́ wɔ̀rɨ́ Kàgàwà bhà
ɨdza, nɨ́ ma mɨ́ kɔ̀sì rìdè ìbhʉ ɨdhɔ ɔ̌.»
20 Nɨ́, kɔ̀rɨ́ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ àtɨ̀nà Yěsù nɨ̌: «Hɔ̀kɔ̀! Wɔ̀rɨ́
ɨdza ka kasì ràrà àhʉ ìfɔ kumì dɔ̀ná azà nà atɔ nyʉ́ tɨ́, nɨ́ nyɨ tɨ́ àdʉ̀ kɔ̀sì
ɔ̀sì ìbhʉ ɨdhɔ ɔ̌?»
21 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù ɨpbɛ́ ndàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌ ɨdza tɨ́ dhu nɨ'ì ngbɔ̌na nyʉ́ ndì
ndìtɨ́rɔ̀.
22 Nɨ́, yà ndì ndɔ́vɛ̀, kɔtdʉ̀ ndì dhu-dzidɔ̌, Yěsù níitdègu ndìngbɛ̀ ibhu ɔ̀
rɔ̀, nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ kàbhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ yà kʉ̌nɔ dhu nɨ́rè. Nɨ́ abádhí adʉ̀ yà
Kàgàwà bhà Andítá mà, Yěsù ʉnɔ fɨ̀yɔ̀ ɔtɛ mànà dhu ná'ù.

Yěsù arɨ́ alɛ-afí ɔ̀ dhu nʉ́nɨ̌ kɔ́rɔ́ dhu

---

* **2:17 2.17** Zàb 69.10

23 Pbàyàhúdí tɔ́ Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ níitdègu Yɛ̌sù ɔ̀tù Yèrùsalɛmà tɔ́
kɨgɔ̀ ɔ̀, ní ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náa'u ka yà kà rǎrà ɔ̀nzìnà rɔ̌ wɨwì-okú dɔ̀ rɔ̀.
24 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù nyʉ́ ndìtírɔ̀ náa'u nzá ɨwà abádhí ná'ù ndɨ dhu, kʉ̌nɨ
abádhí kɔ́rɔ́ nídhùnɨ̌.
25 Ndɨrɔ̀, kǎránà mbǎ ɨ'ì rɔ̌ ngàmbì-atdyú nà ìndrʉ̌ bhà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀,
ìwà ndì ndʉ̀nɨ ndɨ alɛ-afí ɔ̀ dhu kɔ́rɔ́ angyangyɨ nídhunɨ̌.

3

Nìkɔ̀dɛmʉ̀ mà rɔ̌tɛ Yɛ̌sù nà dhu
(Màt 18.3; Yùw 1.12-13; 2Kò 5.17; Zèk 36.26)

1 Nìkɔ̀dɛmʉ̀ tí kátɨna atdí alɛ níì'ì Pbàfàrìsáyó nzínzì ɔ̌. Ndɨ alɛ nɨ'ì
Pbàyàhúdí tɔ́ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ.
2 Ní atdíku, kɨ̌và ndì ndìrà àhʉ kúbhingánǎ Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ àtìnà kànɨ̌:
«Màlimɔ̌, mǎ mʉ́nɨ wà dhu nyɨ ràrɨ̌ Kàgàwà ívì rìrà dhu ùdhe fǎkà alɛ.
Obhó tí, atdí alɛ mà rɨ̌ nzɨ̌ ádʉ̀ kɔ̌kɔ̀ nyɨ nyarɔ́nzɨna wɨwì-tɨdɔ̀ nɔ́nzì ìmbǎ
Kàgàwà ɨ'ì atdíkpá ndì nà rɔ̀.»
3 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà kànɨ̌: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ ɨndʉ̀. Atdí alɛ mà rɨ̌
nzɨ̌ ádʉ̀ òtsù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̀ ɨnzá ka kʉ̀gʉ̀
ndì ɔwʉ́tána tɔ́ ʉguta nɨ̌ rɔ́rɔ̀*.»
4 Ní, Nìkɔ̀dɛmʉ̀ adʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ɨwà óngò mʉ̀là tí alɛ nʉ́gʉ̀
ka kádʉ̀ ìngbà dhu bhɛ̌yi tdítdɔ̌? Ndɨ alɛ tí ádʉ̀ ndàdu tdítdɔ̌ ɨ́yànà-fɨtsʉ̀ ɔ̀,
kadʉ̀ ndʉ̀gʉ̀ ɔyɔ rí kìsɛ̌ ʉguta nɨ̌?»
5 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu Nìkɔ̀dɛmʉ̀ tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ ɨndʉ̀:
ìnzɨ̌ ndɨ alɛ náapɛ́ ndàbhʉ̌ kʉgʉ̀ ndì ɨdha mà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí mànà-otù ɔ̌, ní ndɨ
alɛ rɨ̌ nzɨ̌ ádʉ̀ òtsù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̀*.
6 Ìndrʉ̌ ɔ̀dhɨ arí ngbɔ̌na ɔ̀nǎ rɔ̀ ní ìndrʉ̌. Ndɨrɔ̀ ìndrʉ̌ ɔ̀dhɨ arí afína ɔ̀nǎ
rɔ̀ ní Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí.
7 Ní, dhu àkǎ nzá ɨdhɔ rʉ̀kɔ nyɨ yà ma mátɨna dhu ràkǎ kʉgʉ̀ nyɨ̌
ɔwʉ́tána tɔ́ ʉguta nɨ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
8 Awɛ náarópili, ndàmbɛ àrà dɔ̌ afína òzè ɨ, nyadʉ̀ àmbɛ tʉ̌na níri dɔ̌.
Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyí nzɨ̌ ádʉ̀ ádhà rɔ̀ màtí ka rɨ̌rà dhu, ndɨrɔ̀ ádhà màtí kà rǎrà
dhu nʉ́nɨ. Ní ndɨ dhu rɨ̌'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí-otù ɔ̌
ndì nʉ́gʉ̀ alɛ tɔ̀.»
9 Ní, Nìkɔ̀dɛmʉ̀ adʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌, ndàtɨ: «Wɔ̀rí dhu rǎdʉ̀ ndɔ̀nzì
ìngbà dhu bhɛ̌yi?»
10 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨnyɨ ní atdídɔ̌ ndì nʉ́nɨ Pbàìsràyélí
tɔ́ pbìrì ɔ̌ màlimɔ̀ nyʉ́, ní nyɨ nyʉ́nɨ tí ɨnzá wɔ̀ dhu?
11 Ma mí obhó dhu nʉnɔ ɨndʉ̀. Mǎ marʉ́nɔna dhu ní ʉ̀nɨ̌ mǎ mʉ́nɨ dhu.
Ndɨrɔ̀ mǎ maróko fɨndá ngàmbì tí dhu ní nyɨ̀kpɔ́ka nɨ̌ mǎ mála dhu, pbɛ́tʉ̀
nyɨ̌ nyárí nzɨ̌ ádʉ̀ mǎ mʉ́nɔna dhu ná'ù.
12 Yà ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyárí fʉ̌kʉ̀ ma mʉ́nɔna yà adzɨ dɔ̌ arí 'ɔ̀nzɨ dhu ná'u rɔ̀,
ní nyɨ̌ nyádʉ̀ fʉ̌kʉ̀ ma mʉ́nɔna ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí 'ɔ̀nzɨ dhu ná'ù ìngbà dhu
bhɛ̌yi?
13 Atdí alɛ mà núpò nzá ányɨ. Pbɛ́tʉ̀ ányɨ úpò ní Ìndrʉ̌ t'ídhùnà kɛ̀lɛ̌, yà
ányɨrɔ̀ ifo alɛ.

---

* **3:3 3.3** Kà-tɨ ní, Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌ ʉ̀gʉ afína ɔ̀nǎ rɔ̀ dhu.

* **3:5 3.5** Zèk 36.25-27; Yùw 7.37-39

14 Nɨ́ àdhàdhì Músà nɨ́ɨdì osu-wɔ̀yɔ̀ itsu dɔ̀ rɔ̀ ɔrʉ́ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀ dhu bhɛ̌yi*,
dhu-àkǎ kɨdì Ìndrʉ̌ t'ídhùnà ɔrʉ́,
15 ndɨ́nɨ̌ ka nà'ù ìngbà tɨ́ ɨ́lɨ ndì alɛ mà náadʉ̀ya tɨ́ dhòdhódhónga tɔ́
ípìrɔ̀nga nábà.
16 Obhó tɨ́, Kàgàwà náazè yà adzɨ ɔ̀ alɛ atdídɔ̀. Nɨ́ kɨ̌bho yà atdí tɨ́ arí'ì
Idhùnà yà adzɨ ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ka nà'ù ìngbà tɨ́ ɨ́lɨ ndì alɛ mà náadʉ̀ya tɨ́ nzɨ̌ àwɨ̌,
pbɛ́tʉ̀ ndɨ alɛ adʉ̀ya tɨ́ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̀nga nábà.
17 Obhó tɨ́, Kàgàwà níivi nzá Idhùnà rìrà yà adzɨ ɔ̀ alɛ-ànyǎ nɨ́tdì, pbɛ́tʉ̀
kɨ̌vi ka rìrà ndɨ́nɨ̌ yà adzɨ ɔ̀ alɛ nʉ́ʉgʉ̀ tɨ́ otùna ɔ̀.
18 Ndì alɛ náapɛ́ kà'u, nɨ́ ndɨ alɛ dɔ̀ Kàgàwà adʉ̀ya nzɨ̌ anya ɔ̀tdì. Pbɛ́tʉ̀,
ɨnzá ka ná'ù alɛ dɔ̀ kɔ̀tdì wà anya angyangyɨ, ɨnzá kǎ'ù Idhùnà dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀.
19 Yàrɨ́ nɨ́ ndɨ Kàgàwà nɨ́ɨtdìya anya ìndrʉ̌ dɔ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu. Awáwʉ̀
nɨ́ɨra àhʉ yà adzɨ ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ìndrʉ̌ náadʉ̀ ínɔ̀ ɔ̀ ɨ óko dhu nózè atdídɔ̀, ròsè
ndɨ awáwʉ̀ dɔ̀nǎ, nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ ì arí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
20 Obhó tɨ́, nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ arí alɛ náarí awáwʉ̀ ɔ̀ndrɔ̀ ɔ̀ndrɔ̀ tɨ́, ìnzɨ̌ ndàdʉ̀
ndòzè ndàhʉ awáwʉ̀ ɔ̀, akyɛ ndì ndarónzɨna nzɛ́rɛ dhu náadʉ̀na àrà ndàla
rɔ̀ kpangba nɨ̌.
21 Pbɛ́tʉ̀, obhó dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ náarí ndòzè ndùbhi awáwʉ̀ ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ndì
ndarónzɨna dhu náala tɨ́ ndì Kàgàwà ózè dhu bhɛ̌yi ndì ndarɔ̀nzɨna dhu
tɨ́.»

Yɛ̌sù ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ ròsè Yùwanì dɔ̀nǎ
(Yùw 1.19-24)

22 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yɛ̌sù mà pbìndà ábhàlɨ̌ mànà náawù Yùdɛyà tɔ́ pbìrì
ɔ̀. Nɨ́ ányì, abádhí náakò ngúfe ɨdhɔ tɨ́, 'ádʉ̀ òwu bàtizò núbho rɔ̀ ìndrʉ̌
tɔ̀.
23 Yùwanì náaránà bàtizò núbho rɔ̀ átɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ Sàlimù tɨ́ kátɨna pbanga
tɨ́ arí'ì ngǎtsi pbanga, Àyìnonì tɨ́ kátɨna ɔ̀. Obhó tɨ́, ndɨ pbanga ɔ̀ ɨdha nɨ́ɨ'ì
abhɔ nyʉ́. Nɨ́ ìndrʉ̌ nóowúnà ìwu rɔ̀ Yùwanì rɨ̌'ì ɨ, kà ràdʉ̀ bàtizò núbho
fɨ̌yɔ̀.
24 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̀, Yùwanì nɨ́ɨ'ì ɨnzá ka kàpɛ̀ òsòna imbi ɔ̀ rɔ́.
25 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Yùwanì bhà ábhàlɨ̌ mà atdí Mʉ̀yàhudì mànà náakò 'àmbɛ
'àgò dɔ̀ ìndrʉ̌ rɨ̌ ndù'ǒ ndìlǎ Kàgàwà-nyìkpó ɔ̀ tɨ́ dhu dɔ̀.
26 Nɨ́, ɨ ábhàlɨ̌ níiwú Yùwanì-tɨ'ɔ̀, 'ádʉ̀ àtɨ̀nà kànɨ̌: «Màlimǒ, yà Yɔ̀rɔ̀danì
tɔ́ ɨdha-akpà-adzè nyɨ̌ nyɨ́'ì mànà atdíkpá alɛ, yà nyɨ nyʉ́ tɨ́rɔ̀ nyɨ nyɔ́vɔ̀
dhu dɔ̀ná fǎkà alɛ, nɨ́ rɨ̌'ì bàtizò ùbhǒ ndì ndɨ́ ìndrʉ̌ tɔ̀ rɔ́. Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ
rǒwu òwu rɔ̀ kà-tɨ'ɔ̀.»
27 Nɨ́ Yùwanì adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ìndrʉ̌ rǎdʉ̀ àbànà dhu nɨ́
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ka kìbhò fɨ̌ndà dhu kɛ̀lɛ̌.
28 Nyɨ̌ nyʉ́ nyɨ̌-tírɔ̀, nyɨ̌ nɨ́ yà ma mʉnɔ dhu tɔ́ ngàmbì. Ma mátɨ ɨma ràrɨ̌
nzɨ̌ Krístɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ma ràrɨ̌ Kàgàwà ívì angyinǎ rɔ̀ kà tɔ̀ alɛ.
29 Àdhìngbǎ-ɔwʉ́tá nà rí'ì alɛ nɨ́ ndɨ ndɨ àdhìngbǎ bhà alɛ. Pbɛ́tʉ̀ ndɨ kà
bhà alɛ t'ɔ́dhìnà, yà kà-tɨ́ ìdè ndàmbɛ kà rʉ̌nɔna dhu ìrì dɔ̀, nɨ́ɨdhɛ̀ rǎdʉ̀
ndìka atdídɔ̀ kà-tù ìrɨ ndì ndɨ́ rɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, ma mí'ì dhɛ̀dhɛ
nà, ndɨrɔ̀ ndɨ dhɛ̀dhɛ nákǎ wà atdídɔ̀ nyʉ́ kòmbí.
30 Nɨ́ dhu àkǎ wà Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ ràmbɛ ndɔ̀tɔ̀ dɔ̀, ɔvɔ̀du ràdʉ̀ àmbɛ àwɨ̌ dɔ̀.»

Yùwanì rɨ̌ Yɛ̌sù àtɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ írà alɛ tɨ́ dhu

---

* **3:14 3.14** Ɔzt 21.9

31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yùwanì náadʉ̀ dhu-ɔvɔ̀ tdítdɔ̌, ndàtɨ: «Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀
írà alɛ ní ndɨ rí'ì kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, yà adzɨ ɔ̌ ka kʉ́gʉ̀ alɛ ní yà adzɨ ɔ̌ alɛ
kɛ̀lɛ̌, ndɨrɔ̀ kà rǎdʉ̀ ɔ̀tɛ yà adzɨ ɔ̌ dhu dɔ̌ tí. Ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ írà alɛ rǐ'ì kɔ́rɔ́
alɛ dɔ̌.
32 Kǎrʉ́nɔna dhu ní nyìkpɔ́na nyʉ́ nǐ ndì ndála dhu, ndɨrɔ̀ ní bǐna nyʉ́
nǐ ndì ndírì dhu. Pbɛ́tʉ̀, ìndrǔ arí nzǐ ádʉ̀ kà rʉ̌nɔna dhu ná'ù.
33 Kà rʉ̌nɔna dhu nà'ù alɛ návi dhu kpangba Kàgàwà ràrǐ obhó dhu ʉ̀nɔ
arí alɛ.
34 Obhó tí, Kàgàwà ívì alɛ náarí Kàgàwà bhà ɔtɛ nʉ́nɔ, atdídɔ̌ kìrǎ ndɨ
pbìndà Ɨlǐlǎ-Alafí nǐ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
35 Kàgàwà ózè Idhùnà atdídɔ̌. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎdʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu tɔ́
ádrʉ̀ngbǎnga nábhʉ kà-fɔ́.
36 Kàgàwà t'ídhùnà nà'ù alɛ, ní rǎdʉ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga
nábà. Pbɛ́tʉ̀, ndì nùvǒ ìnzǐ ndìrì kà t'Ídhùnà-tsʉ̌ dhu alɛ, náabáya
nzǐ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà bhà nàwí rǒngo àdɨ
dhòdhódhónganà ndɨ alɛ dɔ̌.»

4

Yěsù mà rɔ̌tɛ Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí tsìbhálɛ nà dhu
(Ìsa 55.1; Yùw 7.37-39; Kas 8.25)

1 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ Pbàfàrìsáyó níɨrɨ ìndrǔ rʉ̌nɔna
Yěsù dɔ̌ dhu. Abádhí ambɛ́nà àtìnà dɔ̌, Yěsù ràrǐ àrà ibí alɛ nyʉ́ nʉ́gɛ̀rɛ̀ rɔ̌
ròngò pbìndà ábhàlǐ tí, ndàdʉ̀ àrà bàtizò núbho rɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ tɔ̀, ròsè
yà Yùwanì arí kɔ̀nzɨ tí dhu dɔ̀nǎ.
2 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù nyʉ́ ndìtírɔ̀ náaránà nzǐ bàtizò núbho rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀, kùbho
rɔ̌ owúnà ní kàbhà ábhàlǐ.
3 Ní, Yěsù adʉ̀ ndìvà Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndàdu ndì Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀.
4 Ní ányì ndɨ ndárà rɔ̀, kǎká ndʉ̀dà Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̀na nǎ.
5 Ní kǎrà àhʉ Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí pbanga, Sìkarì tí kátɨna ɔ̀. Ndɨ
pbanga níɨ'ì kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ yà idhùnà Yɔ̀zɛfʉ̀ tɔ̀ Yàkɔbhɔ̀ náabhʉ̀ adzɨ tí.
6 Ndɨrɔ̀, Yàkɔbhɔ̀ bhà dzìwɔ̀ níɨ'ì ányìrɔ̌. Ní, Yěsù ɨtsi àdɨ wɔ̀rí dzìwɔ̀-
bɨdɔ̌ atdídɔ̌ ndì ndìngyɛ̌ ndì abhi nǐ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ dhu nɨ'ì mbɛ̀mbɛ̀
azà adyifɔ̀-sɨsì adyíbhengá nga tɔ́ ɔ̌ dhu.
7 Ní, Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí tsìbhálɛ níɨra ɨdha nítdyò. Ní Yěsù adʉ̀
àtìnà kà nǐ: «Íbho pɛ́ ɨdha mɔmvʉ̀.»
8 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Yěsù bhà ábhàlǐ náadʉ̀ ì'ì kɨgɔ̀ ɔ̀ ì òwù ɔ̀nyʉ̀ núdzi
ndínǐ ì ɔnyʉ tí rɔ́.
9 Ní, wɔ̀ Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ tsìbhálɛ náadʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀, ndàtɨ:
«Hɔ̀kɔ̀! Ɨngbà dhu bhěyi dhu, ɨnyɨ Mʉ̀yàhudì tí rɔ̀, nyɨ nyí ìdha nónzi fudú
ndínǐ nyɨ nyɔmvʉ́ tí, àzèmbè ɨma nongó ì'ì Mʉ̀sàmàrɨyà-àyi?» Obhó tí,
ɨrɨta níɨ'ì ìmbǎ Pbàyàhúdí mà nzínzì ɔ̌ Sàmàrɨyà ɔ̌ bhà mànà.
10 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀ ndàtɨ: «Nyɨ nyí'ìná gukyè Kàgàwà
arábhʉ̌na ìndrǔ tɔ̀ dhu nʉ́nɨ alɛ tí, nyadʉ̀ yà fʉnʉ́ rí ɨdha nónzi ndɔ̀mvʉ̀
alɛ ràrǐ àdhɨ dhu nʉ́nɨ, ní nyɨ nyàmbɛ̀nà ndɨ ɨdha nónzi kà-fɔ́, kà ràdʉ̀
ípìrɔ̌nga àbhʉ̌ rí ìndrǔ tɔ̀ ɨdha nábhʉ ɨndʉ̀.»
11 Ní wɔ̀ tsìbhálɛ adʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɨdha ìtdyò
nyɨ nyádʉ̀ nǐ ngɛmɛkʉ̀ mà rǐ'ì mbǎ fʉnʉ́, ndɨrɔ̀ yàrí dzìwɔ̀ rǐ'ì ádzǐ nyʉ́.
Ní nyɨ nyí wɔ̀ ndɨ ípìrɔ̌nga àbhʉ̌ rí ɨdha nábà àdhà?

12 Abhukà Yàkɔbhɔ̀ ní ndɨ yàrí dzìwɔ̀ nʉbhà fǎkà. Ka nyʉ́ ndìtírɔ̀, kàbhà
ìnzo mà, kà bhà mʉ̀tʉngà mànà, nʉ́ʉmvʉ́ kà ɔ̌ ɨdha átɔ̀. Ní ɨnyɨ, nyɨ tí ndɨ
adrʉ̀ngbǎlɛ ròsè ndɨ abhukà Yàkɔbhɔ̀ dɔ̀nǎ?»

13 Ní Yěsù àdʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Ìngbàtí íli ndì alɛ mà yàrí dzìwɔ̀ ɔ̌
ɨdha nɔ̀mvʉ̀, nóhò ɨdha-atdyú rǎdʉ̀ òho tdítdɔ̌.

14 Pbɛ́tʉ̀, yà ɨma nyʉ́ ma mábhʉ̌na ɨdha nɔ́mvʉ̀ rí alɛ, nóhò ɨdha-atdyú
rǐ nzǐ àdʉ̀ tdítdɔ̌ akɛkpá màtí. Obhó tí, ma mábhʉ̌na ndɨ alɛ tɔ̀ ɨdha rǎdʉ̀
òngo dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga nábhʉ̌ rí ìndrʉ̌ tɔ̀ ɨdha rǒngo ìtʉ ɔ̀nà rɔ̀
ɨdha-dɔ̀tɨ tí.»

15 Ní wɔ̀ tsìbhálɛ adʉ̀ àtìnà Yěsù nǐ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, íbhò wɔ̀rí ɨdha idù,
ìnzǐ ɨdha-atdyú nóongó tí mohò, ndɨrɔ̀ ìnzǐ ma mongó tí ìrà ɨdha nítdyò
ɨrɔ́ tdítdɔ̌.»

16 Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà kà nǐ: «Árà nyanzi pbʉ̀kʉ̀ kpatsìbhálɛ, nyǎdʉ̀ ìwu
mànà ɨrɔ́.»

17 Ní wɔ̀ tsìbhálɛ adʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀, ndàtɨ: «Ìmbǎ ma mí'ì kpatsìbhálɛ
nà.» Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà kà nǐ: «Nyɨ nyàdu dhu mběyi nyʉ́ nyatɨ, ìmbǎ nyɨ
ràrǐ'ì kpatsìbhálɛ nà.

18 Obhó tí, nyɨ nyʉ́mbǎ nyɨ imbò kpabhálɛ nyʉ́ tɔ̀. Ní, yà kombí nyǐ nyí'ì
nà kpatsìbhálɛ ní nzǐ pbʉ̀kʉ̀ alɛ. Ní, wɔ̀ nyɨ nyʉ̀nɔ̀ dhu ní obhó dhu nyʉ́.»

19 Ní, wɔ̀ tsìbhálɛ adʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɨwà ma
mʉ̀nɨ dhu nyɨ ràrǐ Kàgàwà bhà nabì nyʉ́.

20 Abhúka nóongónà Kàgàwà nʉ́lɛ yàrí pbìrì dɔ̌ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ nyǐ Pbàyàhúdí-
tírɔ̀, nyǐ nyarádʉ̀ àtìnà, Yèrùsalɛmà tó kɨgɔ̀ ràrǐ ndɨ Kàgàwà nʉ́lɛ ka kádʉ̀
òwu ɔ̀nà rɔ̀ kɨgɔ̀.»

21 Ní, Yěsù adʉ̀ àtìnà kà nǐ: «Yàrí tsìbhálɛ́, á'u yà ma mʉ́nɔna ɨndʉ̀ dhu.
Atdí kàsʉmì níɨ'ɨya ìnè, yà ìnzǐ nyǐ nyʉlɛ́ya àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà yàrí pbìrì
dɔ̌ rɔ̀ màtí, ndɨrɔ̀ Yèrùsalɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀ màtí ɔ̀ná.

22 Nyǐ, Sàmàrɨyà tó pbìrì ɔ̌ bhà tírɔ̀, nyǐ nyárí Kàgàwà nʉ́lɛ̌ ɨnzá nyɨ
nyʉ́nɨ mběyi rórɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ mǎ, Pbàyàhúdí tírɔ̀, mǎ márí kʉ̀lɛ̌ ɨwà mǎ mʉ́nɨ
mběyi nyʉ́ rɔ́rɔ̀. Obhó tí, Kàgàwà rǐbhona ìndrʉ̌ tɔ̀ ɔ̀gʉ̀ rǎhʉ Pbàyàhúdí
nzínzì-bvʉ̌ rɔ̀*.

23 Pbɛ́tʉ̀, kàsʉmì níndù wà ndì, ndɨrɔ̀ ndɨ kàsʉmì nákǎ wà. Wɔ̀ ndɨ
kàsʉmì ní, yà Kàgàwà-nyìkpó nɔ̀fɔ̀ dhu bhěyi arí Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ alɛ rǐ 'ɔ̀pɛ̀
'ʉ̀lɛ̌ ka afíya ɔ̀, ndɨrɔ̀ obhónga nyʉ́ dɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì. Obhó tí, àlɛ̌ t'Ábanà
Kàgàwà arónɛna ní ndɨ dhu bhěyi rí ndʉ̀lɛ̌ alɛ-tɨdɔ̀.

24 Kàgàwà ní Alafí. Ní dhu àkǎ kʉ̀lɛ̌ rí alɛ rʉ̀lɛ̌ ka afíya ɔ̀, ndɨrɔ̀ obhónga
nyʉ́ dɔ̌.»

25 Ní wɔ̀ tsìbhálɛ adʉ̀ àtìnà Yěsù nǐ: «Ma mʉ̀nɨ wà dhu Màsiyà, Krístɔ̀ tí
kátɨna alɛ rɨraya ìrà. Ní, kà rǐrà nínganí, kǎwɛya kórɔ́ dhu fǎkà.»

26 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Ɨma ní ndɨ Krístɔ̀, yà ɨnyɨ nà ma
mótɛ.»

27 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ ní ndɨ, Yěsù bhà ábhàlǐ náadʉ̀ 'ʉ̀tɔ̀ ányìrɔ̌. Ní ɨdhɔ
nʉ́ʉkɔ abádhí atdídɔ̌, ì àla Yěsù mà rɔ̌tɛ atdí tsìbhálɛ nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
Pbɛ́tʉ̀, atdí alɛ mà abádhí nzínzì ɔ̌ náadʉ̀ nzá ndòmvù ndìvǔ dhu Yěsù-
tsʉ̌, ràrǐ àdhu Yěsù rǐ'ì atdyúna nà, ndɨrɔ̀ ràrǐ àdhu abádhí rɔ̌tɛ dɔ̀ná
wɔ̀rí tsìbhálɛ mànà.

---

* **4:22 4.22** Ìsa 2.3

28 Nírò ní ndɨ wò tsìbhálɛ núʉbhà fɔná ɨdha-andù ʉrɔ́, ndàdʉ̀ òngo ndàrà
kɨgɔ̀ ɔ̀. Kǎdʉ̀ àtɨ̀nà ányì ndì ndòtù alɛ nɨ̌:
29 «Nyìwʉ̌ nyàndà pɛ́ yà kɔ́rɔ́ ma marɔ́nzɨna dhu nàwɛ idù alɛ! Ngǎtsi
nɨ̌, pbǎ ìnzɨ̌ Krístɔ̀ ndɨ.»
30 Ní kɔ̀rí alɛ náadʉ̀ ʼìvà, ʼòwù Yěsù rɨ̌ʼì ɨ.
31 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̀, pbìndà ábhàlɨ̌ nʉ́utʉ Yěsù ʼàtɨ: «Màlimǒ, ɔ́nyʉ dhu
akɛ.»
32 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ma mí'ì ìnè ma mɔ́nyʉna ɔ̀nyʉ̀
nà. Ndɨ ɔ̀nyʉ̀ ní ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀nɨ ɔ̀nyʉ̀.»
33 Ní ɨ ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ʼòpè ʼòngù dhu tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̀ ʼàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̀:
«Atdí alɛ mà nírà tí ɨ̀rà ɔ̀nyʉ̀ nà kàtɔ̀?»
34 Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Pbàkà ɔ̀nyʉ̀ ní mɔnzì yà ma nívì alɛ-afí
ɔ̀zè dhu, madʉ̀ yà kɨ̌bhò ndínɨ̌ ma mɔnzɨ tí kasʉ nɔ́nzì mɨtɔ̀.
35 Tí obhó nyɨ̌ ndɨ nyɨ̌ nyarí àtɨna: ‹Ɨnga ɔ̀ rɔ́ʼɔ̀ ɔ̀nyʉ̀ nógu ka kí ɔ̀ná àbɨ̌
nʉ́bhà ndì ɨ̀fɔ àbɨ̌ tí.› Pbɛ́tʉ̀ ɨma, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌, nyɨ̌ ràngbɛ pɛ́ dʉ̀kʉ
nyǎndà ɨnga. Ɔnyʉ̀ nɔ́ʼɔ̀ wà ɨnga ɔ̀, ndɨrɔ̀ kàkǎ wà oguta nà!
36 Ɔnyʉ̀-tsʉ̀ nùndu ɨnga ɔ̀ rɔ̀ alɛ náarí pbìndà mʉ̀kìmbà nábà. Ndɨrɔ̀ kǎrí
ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀ núndǔ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga tɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, yà
ɔ̀nyʉ̀-tsè nazò ɨnga ɔ̀ alɛ mà, kà-tsʉ̀ núndu adʉ̀ ɨnga ɔ̀ rɔ̀ alɛ mànà-ɨdhɛ̀
rǎdʉ̀ ndìka atdíkpá.
37 Obhó tí, yàrí mbólí nʉ́nɔ̀ dhu ní obhó dhu nyʉ́: ‹Atdí alɛ náarí ɔ̀nyʉ̀-
tsè nózò ɨnga ɔ̀, ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ ndɨ ɔ̀nyʉ̀ nógù ɨnga ɔ̀ rɔ̀.›
38 Ní ɨma, ma móvì nyɨ̌ nyǒwù ɔ̀nyʉ̀ ògù ɨnzá nyɨ̌ nyazò dhu ɔ̀ná ɨnga ɔ̀.
Ngʉ̌kpà alɛ náanzì ndɨ kasʉ kà ɔ̀ angyinǎ rɔ̀, nyǎdʉ̀ ídzìnga nábà abádhí
tɔ́ kasʉ-nyʉ-tsì.»
39 Ní, wɔ̀rí kɨgɔ̀ ɔ̀ aróko Sàmàrɨyà ɔ̀ ábhɔ̀ alɛ nyʉ́ náaʼu Yěsù, wɔ̀rí
tsìbhálɛ náwɛnà fɨ̌yɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Kǎtɨ: «Kàwɛ ma mɔ́nzì dhu kɔ́rɔ́
idù.»
40 Ní, Sàmàrɨyà ɔ̀ alɛ níitdègu ìwu ùvò Yěsù-tɨʼɔ̀, ní abádhí adʉ̀ kònzì
ndínɨ̌ adɨ tí ɨ̀ mànà fɨ̀rábvʉ̌. Ní Yěsù mà náadʉ̀ òko abádhí mànà ɔ́yɔ̀ ɨdhɔ
tí.
41 Ní, ábhɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ nyʉ́ náadʉ̀ Yěsù náʼù, yà kà rʉ̌nɔna ndɨ nyʉ́ tírɔ̀
ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀.
42 Abádhí owúnà àtɨ̀nà rɔ̌ wɔ̀ tsìbhálɛ nɨ̌: «Mǎ màʼù Yěsù, ìnzɨ̌ ní nyɨ
nyʉ̀nɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ tí, pbɛ́tʉ̀ mǎ màʼù ka yà bɨ̌ka nyʉ́ nɨ̌ mǎ mɨ̀rì kà
rʉ̌nɔna dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, mǎ mʉ̀nɨ wà dhu ka nyʉ́ ràrɨ̌ ndɨ yà
adzɨ ɔ̀ alɛ tɔ́ Ɔgʉ̀ba.»

Yěsù rɨ̌ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ìngba nígʉ̌ dhu
(Màt 8.5-13; Luk 7.1-10)

43 Ɔyɔ̀ ɨdhɔ ndì ndɔ̀nzì Sàmàrɨyà dhu-dzidɔ̀, Yěsù ɨvà ndɨ ndàrà Gàlìlayà.
44 Obhó tí, ka nɨʼì ɨwà átɨ ndì nyʉ́ tírɔ̀, ìnzɨ̌ ka rarí nabì nífʉ̌ pbìndà pbìrì
nyʉ́ ɔ̀*.
45 Pbɛ́tʉ̀, Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ Yěsù àrà àhʉ rɔ̀, ányì bhà náakɔ̀ ka mběyi
nyʉ́, ɨwà ɨ̀ awù átɔ̀ Yèrùsalɛmà, Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̀, ʼàdʉ̀ kà rɔ̌nzɨna
kɔ́rɔ́ dhu àla nídhunɨ̌.
46 Nírò ní ndɨ Yěsù adʉ̀ àrà tdítdɔ̀ Kanà tí kátɨna atdí pbanga ɔ̀, Gàlìlayà
tɔ́ pbìrì ɔ̀. Ndɨ pbanga ní ndɨ kʉ̌gèrɛ̀ ɨdha ròngò dìvayì tí ɔ̀ná. Gàlìlayà,

* **4:44 4.44** Màt 13.57

Kàpɛ̀rnàwumù tí kátɨna pbanga ɔ̌, àlìtá bhà kasʉ tó atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ ní́i'ì ìnè. Ndɨ alɛ t'ídhùnà ní́i'ì andɨ nà.
47 Ní, Yěsù ìrà Yùdɛyà rɔ̀ ndɨ̀rà àhʉ Gàlìlayà dhu ndɨ ndɨ̀rì rɔ̀, wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ náarà Yěsù-tɨ'ɔ̀. Kǎdʉ̀ ndɨ̀tsɔ̀ Yěsù rɔ̌ ndínɨ̌ awú tí, ndàrà idhùnà ní́gʉ Kàpɛ̀rnàwumù. Ndɨ kà t'ídhùnà ní́i'ì afína rɔ̌ ka kódɔna rɔ́.
48 Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kànɨ̌: «Nyɨ̌ nyí nzɨ̌ dhu à'u, ɨnzá nyɨ̌ nyàla wɨwì mà, ɨnzá apɛ̀na 'ɔ̀nzɨ angyi ìndrʉ̌ nzínzì ɔ̌ dhu mànà dhu rɔ̀!»
49 Ní wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ adʉ̀ àtɨ̀nà Yěsù nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, írà nyawú pbàkà ɨnzá pbàkà ɨngba-afí nápɛ̀ ìtdɛ̌ rɔ́rɔ̀.»
50 Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Árà ɨbha! Ìnè idhùnʉ rɨ̌'ì nyɨ̀kpɔ́na nà.» Ní wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ náa'u Yěsù ʉ̀nɔ̀ fíndà dhu, ndàdʉ̀ ndɨ̀và, ndàrà.
51 Ní ɨbha ndɨ ndóngo rɔ́rɔ̀, abádhí núusò ì otu ɔ̌ pbìndà kasʉtálɛ mànà, ɨ alɛ ràdʉ̀ àtɨ̀nà ɨwà kà t'ídhùnà rɔ̀gʉ̀.
52 Ní wɔ̀ alɛ adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Kɔ̌gʉ̀ná ìfe adyifɔ̀-sɨsì ɔ̌?» Ní, abádhí adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀ 'àtɨ: «Kɔ̌gʉ̀ná inzì, àrʉ̀bhʉ̀ adyifɔ̀-sɨsì adyíbhengá nga tó ɔ̌.»
53 Ní wɔ̀ ngbángba t'ábanà adʉ̀ dhu ɔ̀sʉ̀ ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí Yěsù rátɨná ndɨ̀ nɨ̌: ɨwà pbìndà ɨngba rɔ̀gʉ̀. Ní àbadhi mà, kórɔ́ pbìndà ɨdzá-bhà mànà náadʉ̀ Yěsù ná'ù atdídɔ̌.
54 Wɔ̀ dhu bhěyi ní ndɨ, Yěsù anzì ɔyɔ rí kìsě pbìndà wɨwì, Yùdɛyà rɔ̀ ndɨ ndɨ̀rà àhʉ Gàlìlayà rɔ̀.

5

Yěsù rɨ̌ ngbɔ̌na ʉ́vɛ atdí alɛ nígʉ́ dhu

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, yà Pbàyàhúdí rɨ̌ fìyɔ́ sɔmà tó atdí mʉ̀hɛndʉ̀ nɔ́nzɨ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Yěsù ɨvà ndɨ ndàrà Yèrùsalɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀.
2 Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̀ ka kótsù ɔ̀ná atdí tsǎtsʉ̀-ɔvɔ̀ nɨ'ì «Tàmà tó Tsǎtsʉ̀.» Ní, ùye ka kúyè ɨdha ní́i'ì ndɨ tsǎtsʉ̀ tí. Pbàyàhúdí t'ávàna ɔ̌, ndɨ ɨdha-ɔvɔ̀ nɨ'ì Bɛ̀tɛ̀sàyidà. Ndɨrɔ̀, kǐgì rɔ̌ ka kasì imbò mbàrazà.
3 Ní, dhèdhèrɔ̀ andɨ-tɨdɔ̀ nà alɛ nóongónà òyì ɨ mbàrazà tsìnǎ. Ɨ alɛ nɨ'ì ndùmùndúmú mà, òtsótsù alɛ mà, ndɨrɔ̀ ngbɔ̌ya ʉ́vɛ alɛ mànà. [
4 Ní, abádhí ongónà òyì ányìrɔ̌, 'àmbɛ Kàgàwà bhà màlàyikà rɨ̌ ndɨ ɨdha-ɔ̌nga nángbǒ dhu ɔ̀dɔ̀ dɔ̌. Obhó tí, atdí kàsʉmì ɔ̌, Kàgàwà bhà màlàyikà nóongónà ìfo ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, ndòtsù ndɨ ɨdha ɔ̀, ndàdʉ̀ ɔ̀nánga àngbo. Ní, wɛmbɛrè tí òtsù ndɨ ɨdha ɔ̀ alɛ nóongónà àdʉ̀ ɔ̀gʉ̀ dòtsí pbìndà andɨ ɔ̌ rɔ̀.]
5 Ní, ányìrɔ̌ ɨ'ì atdí alɛ nɨ'ì ɨwà andɨ alʉ́ ndì rɔ́ atɔ árà àhʉ ìbhʉ kumì dɔ̀ná àrʉ̀ nà atɔ tí alɛ.
6 Ní, wɔ̀ alɛ ndì ndàla àyǎyi rɔ́, ndàdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ ɨwà ka rɔ́nzɨ ábhɔ̌ ɨdhɔ nyʉ́ andɨ nà rɔ̀, Yěsù ivú dhu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ nyòzè tí ɨwà nyɔgʉ̀?»
7 Ní wɔ̀ alɛ adʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀ ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɨdha-ɔ̌nga màlàyikà àngbǒ rɔ̀, ma marí mbǎ àdʉ̀ ì'ì mitdu rí, ndàfɔ̌ ma ndɨ ɨdha ɔ̀ alɛ nà. Ndɨrɔ̀, yà ma mí momvù ndínɨ̌ ma mofo tí ɨdha ɔ̀ rɔ̀, ngǎtsi alɛ kɛ̀lɛ̌ náarádʉ̀ ɔ̀fo angyi rùdú ndɨ ɨdha ɔ̀.»
8 Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ alɛ nɨ̌: «Ívà nyɨ, nyitdù ɨndʉ́ ara, nyadʉ̀ àrà.»
9 Ní ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, wɔ̀ alɛ náagʉ̀, ndàdʉ̀ pbìndà ara nítdù ndàrà nà.

Wɔ̀ dhu rɨ̌ ndɔ̀nzɨ ɔ̀ná ɨdhɔ nɨ'ì sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀.

10 Ní Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ ɔ̀gɔ̀gʉ̀ alɛ nɨ̌: «Indo rí'ì
ní sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀! Ní dhu àkǎ nzá nyanɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ ara nyambɛ ùbhi dɔ̌ nà.»
11 Ní, wɔ̀ alɛ adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨma nìgʉ̌ alɛ ní ndɨ àtɨ ɨma
nɨ̌, ma rìtdu pbàkà ara, madʉ̀ àrà nà.»
12 Ní kɔ̌kɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ 'àtɨ: «Ádhɨ pbá
alɛ ndɨ nyɨ nɨ̌ àtɨ, nyɨ rìtdu pbʉ̀kʉ̀ ara, nyadʉ̀ àrà nà?»
13 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ ka kìgʉ̌ alɛ náadʉ̀ nzá àdhɨ mà ʉ̀nɔ̀nà ndɨ dhu dhu nʉ́nɨ.
Obhó tí, wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ ì'ì ɨwà ndì ndàwìlɨ̌ ndì, ndàrà ányìrɔ̌
ì'ì ihé-yà nzínzì ɔ̌ rɔ̀ ró.
14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àrà wɔ̀ alɛ nótù Kàgàwà bhà ɨdzá, ndàdʉ̀
àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Kɔ̀nɨ̌ nyɨ nyɔ̀gʉ̀ wà. Ní àpɛ́ nyɔnzɨ nzɛ́rɛnga tdítdɔ̌, akyɛ
nzɛ́rɛ dhu nyʉ́ rɔ̀sè wɔ̀rí dɔ̀nǎ náarana nyabà tdítdɔ̌ nɨ̌.»
15 Ní wɔ̀ alɛ náadʉ̀ àrà, ndìtsì àtɨ̀nà Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nɨ̌, Yɛ̌sù
ràrɨ̌ ndɨ ndì nìgʉ̌nà.
16 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ɨ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀nɛ̀ Yɛ̌sù, ndínɨ̌ ì
abhʉ̀ tí kohò, sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ kà rǎrà ìndrʉ̌ ìgʉ rɔ̌ nídhunɨ̌.
17 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Àbadu Kàgàwà rɨ̌'ì ìnè kòmbí màtí
ndì ndí kasʉ ɔ̀nzɨ rɔ́, ní ɨma mà átɔ̀, ma mí'ì kasʉ ɔ̀nzɨ ma mí rɔ́.»
18 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀nɛ̀
Yɛ̌sù tdítdɔ̌ atdyúya nyʉ́ nà, ndínɨ̌ ì abhʉ̀ tí kohò. Abádhí ambɛ́nà kɔ̀nɛ̀
dɔ̌, ìnzɨ̌ ní ɨnzá kɨ̌fʉ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ tí, pbɛ́tʉ̀ kǎrádʉ̀ Kàgàwà
àtì àbanà nyʉ́ tí, ndɨ dhu ràdʉ̀ ndàbhʉ ì'ì àdhàdhì Kàgàwà nà dhu-okú dɔ̀
rɔ̀.

Kàgàwà t'ídhùnà, Yɛ̌sù bhà ádrʉ̀ngbǎnga

19 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nɨ̌: «Ma mí
obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Kàgàwà t'Ídhùnà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ atdí dhu mà nɔ́nzì dɔ̀na
rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ kà rǎdʉ̀ ɔ̀nzìnà dhu ní yà Àbanà rɔ̌nzɨna rɔ́ ndì ndálǎna dhu
kɛ̀lɛ̌. Obhó tí, Àbanà arɔ́nzɨna dhu nɔ́nzì kà t'Ídhùnà rǎdʉ̀ átɔ̀.
20 Obhó tí, Àbanà ózè Idhùnà, ndàdʉ̀ ndì ndarɔ́nzɨna kɔ́rɔ́ dhu núvi kà
tɔ̀. Kàrɨ̌ yà ndì ndɔ́nzì dhu dɔ̀nǎ róse ádrɔ̀drɔ̌ dhu núvɨ̌ tdítdɔ̌ ndɨ Idhùnà
tɔ̀, ndínɨ̌ ɨdhɔ adʉ̀ tí nyʉ̌kɔ nɨ̌ atdídɔ̌.
21 Àdhàdhì Àbadu náarí ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ nábhʉ̌ rʉ̀ngbɛ ì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀
ípìrɔ̌nga ùbho fɨ̌yɔ dhu bhɛ̌yi tí, ní ka t'Ídhùnà rǎdʉ̀ ípìrɔ̌nga núbho yà
ndì ndòzè ndùbho ka fɨ̌yɔ alɛ tɔ̀.
22 Ndɨrɔ̀, Àbadu náarí nzɨ̌ ìndrʉ̌-ànyǎ nítdì, pbɛ́tʉ̀ kɨ̌bhò anya t'ítdìta tɔ́
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ kɔ́rɔ́ Idhùnà-fɔ́,
23 ndínɨ̌ kɔ́rɔ́ alɛ níifʉ tí Idhùnà, àdhàdhì ì arí Àbanà nífʉ̌ dhu bhɛ̌yi.
Ní, ìnzɨ̌ arí Kàgàwà t'Ídhùnà nífʉ̀ alɛ, nífʉ nzá yà ka nívì Àbanà.
24 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Yà ma mʉ́nɔna dhu níri rí alɛ, ndàdʉ̀ yà
ɨma nívì alɛ ná'ù, nábà wà dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga. Ndɨrɔ̀, ka kɔtdíya
nzɨ̌ anya kà dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ kʉ̌dà wà ɔvɛ ɔ̀na nǎ, ndàdʉ̀ ɔ̀tsù ípìrɔ̌nga ɔ̀.
25 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: kàsʉmì níndù wà ndì, ndɨrɔ̀ ndɨ kàsʉmì
àkǎ wà. Ndɨ kàsʉmì ní yà ʉ̀vʉ̌vɛ̀ kʉtdʉ̌ ì alɛ rɨ̌ Kàgàwà t'Ídhùnà-tù níri
ɔ̀ná, ndɨrɔ̀ kà-tù ìri rí alɛ ràdʉ̀ ípírɔ̌nga nábà.
26 Obhó tí, àdhàdhì Àba Kàgàwà náarí'ì ípìrɔ̌nga nà nyʉnatsì dhu bhɛ̌yi,
ní kǎbhʉ Idhùnà rì'ì ípìrɔ̌nga nà átɔ̀ nyʉnatsì.

27 Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ ìndrʉ̌-ànyǎ t'ítdìta tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nábhʉ Idhùnà
tɔ̀, Ìndrʉ̀ t'ídhùnà nɨ́ ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
28 Nɨ́, àpɛ́ nyàbhʉ ɨdhɔ rʉ̀kɔ nyɨ́ ndɨ dhu dɔ̌. Obhó tɨ́, kàsʉmì níndù wà
ndì, yà kɔ́rɔ́ alɛ kǎkà ʉ̀vʉ̌vɛ̀ kʉtdʉ̌ ì rɨ̌ tʉ̌du ìrɨ ɔ̀ná,
29 'àdʉ̀ 'ʉ̀ngbɛ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Nɨ́ yà ídzì nga ɔ̀nzɨ ì arɨ́ rɔ́rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ
nʉ́ʉngbɛya ì, 'àdʉ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà. Pbɛ́tʉ̀, yà nzɛ́rɛnga
ɔ̀nzɨ ì arɨ́ rɔ́rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ, nʉ́ʉngbɛya ì, kadʉ̀ anya nítdì dɔ̀yá*.»

Yɛ̌sù rɨ̌ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga návɨ̌ rɨ́ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu nɔ́vɔ dhu

30 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨma
nyʉ́, ma mɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ atdí dhu mà nɔ́nzì dùdu rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ma mádʉ̀ ìndrʉ̌-
ànyǎ nɔ́tdì Àbadu Kàgàwà nɔ́vɔ̀ ka idù dhu bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀ ndɨ anya nɔ́tdì
ma mádʉ̀ obhónánga dɔ̌. Obhó tɨ́, ma marí nzɨ̌ ma mòzè dhu nɔ́nzɨ, pbɛ́tʉ̀
ma marɔ́nzɨna dhu nɨ́ yà ɨma nivi alɛ nózè dhu kɛ̀lɛ̌.
31 Ma mapɛ́ àdʉ̀ àdɨ pbàkà ngàmbì tɨ́ ma-tírɔ̀, nɨ́ ma mʉ́nɔna dhu nɨ́ nzɨ̌
àdʉ̀ ì'ì obhó dhu.
32 Pbɛ́tʉ̀, ngǎtsi alɛ nɨ́ ndɨ pbàkà ngàmbì, ndɨrɔ̀ ma mʉ̀nɨ wà dhu, kà
rʉ̌nɔna dùdú dhu ràrɨ̌ obhó dhu.
33 Nyɨ̌ nyóvì ìndrʉ̌ ròwù dhu ɔ̀ngʉ̀ bàtizò núbhɔ̌ arɨ́ Yùwanì-tsʉ̌, nɨ́ kǎdʉ̀
obhó dhu tɨ́ rɨ́'ì dhu nʉ́nɔ̀ fʉ̌kʉ̀ ɨ alɛ dɔ̌.
34 Ɨma nyʉ́, ma mózè nzá ìndrʉ̌ rǎdɨ pbàkà ngàmbì tɨ́ dhu, pbɛ́tʉ̀ ma mɨ́
yàrɨ́ dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀ ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyʉgʉ̀ tɨ́.
35 Yùwanì ɨ́'ì nzínzìkʉ ɔ̌ àdhàdhì ɔbɨ ka kɔ̀bì ràmbɛ ɨnga náwʉ̀ dɔ̌ tarà
bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyádʉ̀ ɨdhɛ̀kʉ nábhʉ rìka ndì ákɛ̌ kàsʉmì kɛ̀lɛ̌ tɨ́ kà
rʉ̌nɔna fʉ̌kʉ̀ dhu tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̌.
36 Nɨ́ ɨma nyʉ́, ma mɨ́'ì ìnè Yùwanì ʉnɔ dhu dɔ̀nǎ òsè ngǎtsi dhu nà.
Obhó tɨ́, ndɨ dhu nɨ́ yà Àbadu Kàgàwà íbhò ndɨ́nɨ̌ ma mɔnzɨ tɨ́ ràkǎ kasʉ, yà
ìnè rɨ́'ì ɔ̀nzɨ ma mɔ́nzɨna rɔ́. Nɨ́ ɨ kasʉ arɨ́ ndɨ dhu àvɨ̌, Àbadu Kàgàwà
ràrɨ̌ ndɨ ɨma nívì.
37 Yà ma nívì Àbadu nɨ́ átɔ̀ pbàkà ngàmbì. Nɨ́, nyɨ̌ nyàpɛ̀ nzá kà-tù nɨ́rɨ
akɛkpá màtɨ́, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàpɛ̀ nzá kà-nyì-kpa nálǎ.
38 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyɨ́'ì mbǎ kàbhà ɔtɛ nà afíkʉ ɔ̀, ɨnzá nyɨ̌ nyá'ù yà kɨ̌vì alɛ
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
39 Nyɨ̌ nyózè nyǒgyè Kàgàwà bhà Andítá-ɔ̀nga, nyɨ̌ nyárɨ́ ɨnga ɨrɛ̀ kǒtù ɔ̌
nyɨ̌ ràrǎdʉ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nɨ́, ɨ Andítá
nɨ́ ɨ pbàkà ngàmbì.
40 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyózè nzá nyɨ̌wʉ̌ tɨdu ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyabá tɨ́ obhóná ípìrɔ̌nga.
41 Ma mózè nzá ìndrʉ̌ rɨ̌ milè dhu.
42 Pbɛ́tʉ̀, ma mʉ́nɨ wà nyɨ̌: nyɨ̌ nyózè nzá Kàgàwà.
43 Ɨma, ma mírà Àbadu Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̌, nɨ́ nyɨ̌ nyàdʉ̀ nzá makɔ. Pbɛ́tʉ̀,
ngǎtsi alɛ náapɛ́ àdʉ̀ ìrà ɔvɔ̀na nyʉ́ rɔ̌, nɨ́ nyɨ̌ nyádʉ̀ ndɨ alɛ àkɔ akyɛ.
44 Nyɨ̌ nyádʉ̀ dhu à'ù ìngbà dhu bhɛ̌yi, yà nyɨ̌ nyózè nyɨ̌fʉ nyɨ̌ nyɨ̌-tírɔ̀
nzínzìkʉ ɔ̌, ìnzɨ̌ nyǎdʉ̀ Kàgàwà atdírɔ̀ rɨ̌ nyɨ̌fʉ̌ dhu ɔ̀nɛ̀ rɔ̀?
45 Àpɛ́ nyìrɛ̀ nga ɨma ràrɨ̌ ndɨ ma mɨ́ nyɔ̌bhʉ Àbadu-fɔ́. Pbɛ́tʉ̀ nyɔ̌bhʉ rɨ́
nɨ́ Músà, yà atdídɔ̌ nyɨ̌ nyá'ù tsʉ̀ná dhu alɛ*.
46 Obhó tɨ́, nyɨ̌ nyá'ùyana gukyè Músà náandí dhu, nɨ́ nyɨ̌ nyádʉ̀yana ma
mʉ́nɔna dhu à'ù átɔ̀, okúdu dɔ̀ rɔ̀ kǎndí ɨ dhu nídhunɨ̌.

---

* **5:29 5.29** Dàn 12.2 * **5:45 5.45** Tɔ̀r 31.26-27

47 Nɨ́ yà ɨnzá nyɨ́ nyá'ù kǎndí dhu rɔ̀, nyɨ́ nyádʉ̀ ma mʉ́nɔna ɔtɛ ná'ù
ìngbà dhu bhɛ̌yi*?»

6

Yɛ̌sù rɨ́ imbò lʉfʉ̀ alɛ nóngù dhu
(Màt 14.13-21; Mrk 6.30-44; Luk 9.10-17)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adà Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʉ̀-adzè. Ndɨ rɛ̀rʉ̀ ka kanzínà átɔ̀
Tìbèriyà tɨ́.
2 Nɨ́ ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà náadʉ̀ òwu kɔ̌wù ɔ̌, andɨ nà alɛ rɔ̌ ka rǎrà ɔ̀nzìnà
rɔ̌ wɨwì nála rɔ̌ ì ówu nídhunɨ̌.
3 Nɨ́ Yɛ̌sù núupò pbìrì dɔ̀, 'àdʉ̀ òko obvò ányì pbìndà ábhàlɨ̌ mànà.
4 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Pbàyàhúdí tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀, Pásìka tɨ́ kátɨna-ɨdhɔ̀ nɨ́ì'ì
ɨwà ndìndù ndì rɔ́.
5 Nɨ́ Yɛ̌sù ʉbɛ̀ nga ndàndà, ndàdʉ̀ ihé-yà nála tɨna ɔ̀ ríwu rɔ́. Nɨ́ kǎdʉ̀
dhu ìvu Fìlipò-tsʉ̌, ndàtɨ: «Àlɛ̌ kówu mʉ̀gatì òdzì àdhà ndínɨ̌ kǎkà alɛ ɔnyʉ
tɨ́?»
6 Kɨ̌vú wɔ̀ dhu Fìlipò-tsʉ̌, àbadhi-afí kɛ̀lɛ̌ ndì ndomvú tɨ́ nɨ̌. Obhó tɨ́, kʉ̌nɨ
wà ndì ndádʉ̀ ɔ̀nzìnà dhu.
7 Nɨ́ Fìlipò adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Àlɛ̌ kɨ́ mbǎ mʉ̀gatì nódzi ɔ́yɔ̌
mɨyà fʉ̀rangà-kpɔ̌ rɔ̌ màtɨ́, kadʉ̀ ʉ̀ndɔ̀nà nìnɨ́ màtɨ́ kɔ̀rɨ́ alɛ-fɔ́, nɨ́ rɨ̌ nzɨ̌
àkǎ abádhí rɔ̌.»
8 Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌, Àndɛ̀rɛyà tɨ́ kátɨna atdí alɛ, Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀
t'ádɔ̀nà, náadʉ̀ àtɨ̀nà Yɛ̌sù nɨ̌:
9 «Atdí kpatsìbhíngba rɨ̌'ì ìnè ɨrɔ́ sàyirì tɨ́ kátɨna nganʉ̀-ra nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀
imbò mʉ̀gatì nà, dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ ɨbhɛ̀ nà. Pbɛ́tʉ̀ wɔ̀ ndɨ dhu mà rɔ̌nzɨna yà dhu
bvʉ̀ tɨ́ alɛ rɔ̌ dhu nɨ́ àdhu?»
10 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Nyàvi ìndrʉ̌ ròkò obvò.» Ányìrɔ̌
ɨrɨ́ nɨ́ì'ì ìnè abhɔ. Nɨ́ ihé-yà adʉ̀ òko obvò ndɨ ɨrɨ́ dɔ̌. Ɨ alɛ-bvʉ ni'ì mbɛ̀mbɛ̀
imbò lʉfʉ̀ kpabhálɛ.
11 Nɨ́ Yɛ̌sù ugu kɔ̌kɔ̀ imbò mʉ̀gatì ndʉ̀lʉ̌ fɔná. Nɨ́ ɔ̀tsɔ̀ ndì ndàbhʉ
Kàgàwà tɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ɨ mʉ̀gatì àbhʉ kʉndɔ̀ ʉrɔ́ ì'ì alɛ tɔ̀. Ndɨrɔ̀,
kǎdʉ̀ ìbhɛ̀ nábhʉ átɔ̀ kʉndɔ̀ abádhí tɔ̀, abádhí nà rákǎ dhu bhɛ̌yi.
12 Ihé-yà níitdègu dhu ɔ̀nyʉ 'ùlè nɨ̌, nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌:
«Nyùndu ɔ̀dɔ̀dì mʉ̀gatì-go-tsʉ̀, akyɛ ndì ninzana kɔkɔ́rɔ̀ nɨ̌.»
13 Nɨ́ Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ɔ̀nyʉ ka kɔ̀nyʉ̀ imbò mʉ̀gatì ɔ̀ rɔ̀ ɔ̀dì
mʉ̀gatì-go-tsʉ̀ núndu, rùlè atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà sɛ̌ngɛ̀ ɔ̌.
14 Nɨ́ wɔ̀ Yɛ̌sù ɔ̀nzì wɨwì ì àla rɔ̀, ihé-yà adʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀ nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ
àtɨ̀nà dɔ̌: «Obhó nyʉ́, yàrɨ́ alɛ nɨ́ yà ka kʉnɔ ìrà ɨraya yà adzɨ ɔ̌ dhu tɨ́
Kàgàwà bhà nabì nyʉ́.»
15 Nɨ́ Yɛ̌sù itdègu abádhí rɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ ndínɨ̌ ì alʉ́ tɨ́ ndì, 'ʉ̀dɔ ndì fɨyɔ́
ádrʉ̀ngbǎ kamà tɨ́ dhu ʉ̀nɨ̌, nɨ́ kǎdʉ̀ ndìdha abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àrà
atdírɔ̀ pbìrì dɔ̀.

Yɛ̌sù rʉ̌bhi rɛ̀rʉ̀ dɔ̌ dhu
(Màt 14.22-33; Mrk 6.45-52)

16 Ɨnga níitdègu àtɨ, nɨ́ Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ náawú pbìrì dɔ̀ rɔ̀, ìwʉ̌ ùvò
rɛ̀rʉ̀-tsʉ̀.

---

* **5:47 5.47** Tòr 18.15

17 Nɨ́ abádhí núupò atdí ibhú ɔ̀, ʼàdʉ̀ abhi ɔ̀pɛ̀ ʼàmbɛ ɔ̀wu dɔ̌ rɛ̀rʉ̀-adzè,
Kàpɛ̀rnàwumù tɔ́ pbanga ɔ̀. Ɨnga nɨ́iʼɨ̀ ɨwà ndì ndàtɨ rɔ́, Yɛ̌sù ràdʉ̀ ì̀ʼì ɨnzá
ndì ndàpɛ̀ ɨ̀rà àhʉ abádhí ɨ rɔ́.
18 Ndɨ̀rɔ̀ ɨdha adʉ̀ ì̀ʼì atdídɔ̌ tsìna àva ndì awɛ rɔ̌pili ɔbɨ nyʉ́ nà dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀ rɔ́.
19 Nɨ́ Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ nɨ́iʼɨ̀ ɨwà ì̀ ɔ̀tʉ̀ ibhú ràrà mbɛ̀mbɛ̀ ɨmbò kìlòmɛ̌tɛ̀rɛ̀
tɨ́, ndɨ̀rɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ mbɛ̀mbɛ̀ azà kìlòmɛ̌tɛ̀rɛ̀ tɨ́ rɛ̀rʉ̀-alìkpa ɔ̀ rɔ́. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ
abádhí náala Yɛ̌sù ɨdha dɔ̌ rúbhi pfɔ̌na dɔ̌, ndàmbɛ ì̀rà dɔ̌ ibhú ɨ rɔ́. Nɨ́
ɔdɔ nɨ́isí atdídɔ̌ abádhí ɔ̀.
20 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Ɨ̀nzɨ̌ nyɔ̀nzɨ ɔdɔ! Ɨma nɨ́ yà.»
21 Nɨ́ abádhí náatsú ʼàbhʉ Yɛ̌sù rùpò ibhú ɔ̀, nɨ́ kòmbómbí tɨ́ ibhú náadʉ̀
àrà àhʉ adzènǎ ɨdha-bɨdɔ̀, yà abádhí rʉ̌bhi àda rɔ̌ ɨnǎ rɔ̀.

Ihé-yà rɨ̌ Yɛ̌sù ɔ̀nɛ ndɨ́nɨ̌ ì ala tɨ́ dhu
(Màt 14.34-36; Mrk 6.53-56)

22 Tsútsǎ níganí, rɛ̀rʉ̀-adzè ì nʉ́bhàná ihé-yà nɨ́irɛ̀ dhu atdí tɨ́ ibhú rɨ́ʼì̀ná
ɨdha-tsʉ̀nǎ. Ndɨ̀rɔ̀, abádhí ɨrɛ̀ dhu Yɛ̌sù rúpòná nzá ndɨ ibhú ɔ̀, ʼàdà atdíkpá
pbìndà ábhàlɨ̌ mànà, pbɛ́tʉ̀ ɨ ábhàlɨ̌ rówùná ɔ̀yá.
23 Nɨ́, ngʉ̌kpà ibhú náadʉ̀ ìwu Tìbèriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ rɔ̀, ìwʉ̌ ùvò ɨ́kyɛ̀rɔ̌ yà
ɔ̀tsɔ̀ ndì ndàbhʉ Kàgàwà tɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù ábhʉná mʉ̀gatì ihé-yà rɔ̀nyʉ̀
rɔ́.
24 Nɨ́ ihé-yà níitdègu dhu àlǎ, ɨ̀mbǎ Yɛ̌sù mà, pbìndà ábhàlɨ̌ mànà ràrɨ̌ʼì̀
nzínzìya ɔ̌, nɨ́ abádhí adʉ̀ ùpo Tìbèriyà rɔ̀ ìwʉ̌ ibhú ɔ̌, ʼòwù Yɛ̌sù ɔ̀nɛ̀
Kàpɛ̀rnàwumù tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ ndàtɨ ípìrɔ̌nga nábhʉ rádʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ mʉ̀gatì tɨ́ dhu

25 Kɔ̌kɔ̀ ihé-yà náawù ùvò rɛ̀rʉ̀-adzè, ʼàdʉ̀ Yɛ̌sù òtù ányì. Nɨ́ abádhí níivú
dhu kà-tsʉ̌ ʼàtɨ: «Màlimò! Nyɨ nyìrà àhʉ ìngbǎ tɨ́ ngá àzú?»
26 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀:
nyɨ̌ nyɨ́ mɔnɛ dhu nɨ́ mʉ̀gatì nyɨ̌ nyɔ́nyʉ̀ná nyʉ̌lè nɨ̌ dhu, ìnzɨ nɨ́ yà ma
márɔ́nzɨna wɨwì nyɨ̌ nyála, nyǎdʉ̀ à̀ʼùnà dhu.
27 Nɨ́, dhu àkǎ nzá nyɔ̀nzì kasʉ ndìnza rádʉ̀ ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, dhu
àkǎ nyɔ̀nzì kasʉ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábhʉ rádʉ̀ fʉ̌kʉ̀ ɔ̀nyʉ̀-okú
dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ ɔ̀nyʉ̀ àbhʉ rádʉ̀ fʉ̌kʉ̀ nɨ́ Ìndrʉ̌ tʼídhùnà. Obhó tɨ́, ka nɨ́ ndɨ
Àbanà Kàgàwà nɨ́ilɨ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ize rɔ̀ná alɛ, ndɨ́nɨ̌ ndì ndívì
ndɨ ka dhu navì tɨ́.»
28 Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ ihé-yà adʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌ ʼàtɨ: «Ádhu ndɨ àkǎkǎ mɔ̀nzì,
ndɨ́nɨ̌ mà mɔnzɨ tɨ́ Kàgàwà bhà kasʉ?»
29 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Kàgàwà bhà kasʉ nɨ́, nyǎʼù
yà ndì nyʉ́ tírɔ̀ ndì ndívì alɛ.»
30 Abádhí adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̌ kà-tsʉ̌ ʼàtɨ: «Ɨ́ngbà wɨwì nyɨ nyɔ́nzɨna mǎla,
ndɨ́nɨ̌ mǎ madʉ̀ tɨ́ nyaʼù? Ádhu ndɨ nyɨ nyɔ́nzɨna?
31 Abhúka náanyʉ̀ manà tɨ́ kátɨna mʉ̀gatì rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌, àdhàdhì yà Kàgàwà
bhà Andítá rʉ̌nɔna dhu bhɛ̌yi. Ndɨ Andítá rǎtɨna: ‹Kàgàwà náabhʉ̀ ɔ̀rʉ̀-
akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨ̀rà mʉ̀gatì abádhí rɔ̀nyʉ̀*.›»
32 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀:
ìnzɨ̌ nɨ́ Músà ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨ̀rà mʉ̀gatì nabhʉ̀ fʉ̌kʉ̀. Pbɛ́tʉ̀, Àbadu
Kàgàwà nɨ́ ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨ̀rà obhóná mʉ̀gatì nábhʉ̌ rɨ́ fʉ̌kʉ̀.

---

* **6:31 6.31** Uvt 16.4,15; Zàb 78.24

33 Obhó tí, Kàgàwà bhà mùgatì ní ɔ̀rù-akpà ɔ̀ rɔ́ írà mùgatì. Ndɨrɔ̀, ndɨ
mùgatì ní dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga nábhʉ̌ rí yà adzɨ ɔ̌ alɛ tɔ̀ mùgatì.»
34 Ní, ihé-yà adʉ̀ àtɨ̀nà Yɛ̌sù nɨ̌: «Ádrʉ̀ngbɛ̀lɛ́, óngò wɔ̀rí mùgatì níbhò
fɛ̌kà bìlínganà.»
35 Ní Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀ kpangba, ndàtɨ: «Ɨma ní ndɨ yà ípìrɔ̌nga
nábhʉ rádʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ mùgatì. Ndɨ alɛ náapɛ́ ìrà tɨdu ɔ̀, ní rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ àwù
nínè akɛkpá màtí. Ndɨrɔ̀, ndɨ alɛ náapɛ́ ma'u, ní rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ɔ̀mvʉ̀na ndɨ̀
ndí dhu-atdyú nóhò akɛkpá màtí.
36 Kɔ̀nɨ̌ ma mʉ̀nɔ̀ wà ɨ dhu fʉ̌kʉ̀. Nyɨ̌ nyála wà ma, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàpɛ̀ nzá
ma'u.
37 Àba Kàgàwà níbhò idù alɛ nákǎ 'ìwʉ́ kɔ́rɔ́ tɨdu ɔ̀. Ndɨrɔ̀, tɨdu ɔ̀ ìrà alɛ
nódì ma mí nzɨ̌ àdʉ̀ iri.
38 Obhó tí, ma mírà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, ndínɨ̌ ma mɔnzɨ tí yà ma nívì alɛ-afí
ózè dhu. Pbɛ́tʉ̀, ma mírà nzá ndínɨ̌ ma mɔnzɨ tí afídu ózè dhu.
39 Yàrí ní ndɨ yà ma nívì Àbadu-afí ózè dhu: ‹Dhu àkǎ nzá mabhʉ yà
fudú kɨ̌bhò alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ mà ràwɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌tsi
ndɔ̀dì níganí, dhu akáya mabhʉ abádhí rʉ̀ngbɛ ì.›»
40 Tdítdɔ̌ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Yàrí ní ndɨ Àbadu ózè dhu: kɔ́rɔ́ alɛ yà
Idhùnà àlǎ rí, 'àdʉ̀ à'ùnà, rǎdʉ̀ dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga nábà. Ndɨrɔ̀,
ma madʉ̀ya abádhí nábhʉ rʉ̀ngbɛ ì yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌tsi ndɔ̀dì níganí.»
41 Ní wɔ̀ dhu ì ìrì rɔ̀, Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náapɛ̀ 'àmbɛ ònu dɔ̌
nzínzìya ɔ̌ Yɛ̌sù-okú dɔ̀ rɔ̀. Abádhí anù wɔ̀ Yɛ̌sù àtɨ, ndɨ̀ ràrɨ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀
írà mùgatì nídhunɨ̌.
42 Ní, abádhí ambɛ́nà àtɨ̀nà dɔ̌ nzínzìya ɔ̌: «Tí obhó Yɛ̌sù, Yɔ̀zɛfʉ̀
t'ídhùnà nyʉ́ yà? Àlɛ̌ kʉ́nɨ wà kà t'ábanà mà, kà-tsánà mànà. Ní, kà
rǎdʉ̀ àtɨ̀nà ìngbǎ dhu bhɛ̌yi ndɨ̀ ríra ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀*?»
43 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ìnzɨ̌ nyònu nzínzìkʉ ɔ̌.
44 Ɨnzɨ̌ atdí alɛ mà rǎdʉ̀ ìrà tɨdu ɔ̀, ìnzɨ̌ ní yà ɨma nívì Àbadu Kàgàwà
kɛ̀lɛ̌ nábhʉ ndɨ̀ ndìrà tɨdu ɔ̀ rɔ̀. Ndɨ alɛ ní ndɨ ma madʉ̀ya àbhʉnà rìngbɛ̀
ndì, yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌tsi ndɔ̀dì níganí.
45 Kàgàwà bhà pbànábí náandí dhu 'àtɨ: ‹Kàgàwà nyʉ́ ndìtírɔ̀ núudhèya
dhu kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀*.› Àbadu Kàgàwà rʉ̌nɔna dhu nìrì, ndàdʉ̀ à'ùnà alɛ ní ndɨ
rádʉ̀ ìrà tɨdu ɔ̀.
46 Atdí alɛ mà nápɛ̀ nzá Àbadu àlǎ. Pbɛ́tʉ̀, ka nála ní yà Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ rɔ̀
írà alɛ kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀.
47 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Yɛ̌sù nà'ù alɛ ní rɨ̌'ì dhòdhódhónga tó
ípìrɔ̌nga nà.
48 Ɨma ní ndɨ dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga nábhʉ arí ìndrʉ̌ tɔ̀ mùgatì.
49 Abhúkʉ náanyʉ̀ manà tí kátɨna mùgatì rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀, ní abádhí adʉ̀ wà
ùvɛ.
50 Pbɛ́tʉ̀, yàrí ní ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ írà mùgatì. Ndɨ mùgatì nɔ̀nyʉ̀ alɛ rɨ̌
nzɨ̌ àdʉ̀ ɔ̀vɛ̀.
51 Ɨma ní ndɨ ípìrɔ̌nga tó ndɨ mùgatì, yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ írà. Ndɨ alɛ
apɛ́ ndɨ mùgatì nónyʉ, ní ndɨ alɛ adʉ̀ya dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga nábà.
Ma mábhʉ̌na ndɨ alɛ rɔ̀nyʉ̀ mùgatì tí dhu ní ngbɔ̌du. Ma mí ndɨ ngbɔ̌du
nábhʉ̌, ndínɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ alɛ náabá tí ípìrɔ̌nga otùna ɔ̌.»

---

* **6:42 6.42** Mrk 6.3; Màt 13.55; Luk 4.22 * **6:45 6.45** Ìsa 54.13

52 Wɔ̀ dhu ɨ ìrì rɔ̀, Pbàyàhúdí adù ʼɔ̀pɛ̀ ʼàgò ɨ ɔbɨ nyú nà nzínzìya ɔ̌.
Abádhí ambɛ́nà dhu ɔ̀ngù dɔ̌ tsùyá, ʼàmbɛ àtìnà dɔ̌: «Hɔ̀kɔ̀! Yàrí alɛ rǎdù
ngbɔ̌na níbhò ìngbǎ dhu bhěyi àlɛ̌ rɔ̀nyù?»

53 Ní Yěsù adù àtìnà abádhí nǐ: «Ma mí obhó dhu núnɔ fǔkù: Ɨnzǐ nyǐ
nyapɛ́ Ìndrǔ tʼídhùnà-ngbɔ̀ nɔ́nyu, ìnzǐ nyǎdù kǎzù nɔ́mvù, ní nyǐ nyí nzǐ
àdù dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà.

54 Ndɨ alɛ apɛ́ ngbɔ̌du nɔ́nyu, ndàdù azùdu ɔ̀mvù, ní ndɨ alɛ rǎdù
dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà, ndɨrɔ̀ ma madùya ndɨ alɛ àbhu rìngbɛ̀
ndì yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsǔ rǐtsi ndɔ̀dì nínganí.

55 Obhó tí, ngbɔ̌du ní obhóná ɔ̀nyù, ndɨrɔ̀ azùdu ní obhóná ɔmvú.

56 Ní ndɨ alɛ apɛ́ ngbɔ̌du nɔ́nyu, ndàdù azùdu ɔ̀mvù, ní ma mí'ì ìnè ndɨ
alɛ-nyutsì, ndɨrɔ̀ ndɨ alɛ rǐ'ì ìnè nyudutsì.

57 Ɨma nívì Àbadu Kàgàwà náarí'ì ìnè ípìrɔ̌nga nà, ndɨrɔ̀ ma márí'ì ìnè
ípìrɔ̌nga nà kǒkú dɔ̀ rɔ̀. Ní ndɨ dhu bhěyi tí, ngbɔ̌du nɔ̀nyù alɛ ní rǎdù ɨ'ì
ípìrɔ̌nga nà otùdu ɔ̌.

58 Yàrí ní ndɨ ɔ̀rù-akpà ɔ̀ rɔ̀ ífò mùgatì. Ndɨ mùgatì rǐ'ì mbǎ yà abhúku
náanyù mùgatì bhěyi. Ndɨ mùgatì ɨ ɔ̀nyù dhu-dzidɔ̌, abádhí náadù wà
ùvɛ. Pbɛ́tù, ndɨ alɛ náapɛ́ yàrí mùgatì nɔ́nyu, ní rǐ nzǐ àdù ɔ̀vɛ̀ ìngbǎ tí
ngá màtí.»

59 Wɔ̀rí ní ndɨ Yěsù unɔ dhu, yà Kàpɛ̀rnàwumù tɔ́ pbanga ɔ̌ unduta-dzà
ɔ̌ rɔ̀ ndì ndí dhu núdhě ìndrǔ tɔ̀ ɔ̀ná kàsumì ɔ̌.

Dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábhǔ rí ìndrǔ tɔ̀ ɔtɛ
(Ɛ̀br 4.12-13)

60 Wɔ̀ Yěsù ùnɔ̀ dhu ɨ ìrɨ rɔ̀, kàbhà ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyú náadù
ʼɔ̀pɛ̀ ʼàmbɛ àtìnà dɔ̌: «Yàrí alɛ rǔdhěna ìndrǔ tɔ̀ dhu nídzɔ̀ ɨ̀dzɔ tí. Ní ádhɨ
pbá alɛ ndɨ kìrì rádù?»

61 Yěsù itdègu kɔ̌kɔ̀ alɛ rɔ̌nu nzínzìya ɔ̌ yà ndì ndùdhe fǐyɔ̀ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀ dhu núní, ní kǎdù dhu ìvu abádhí-tsǔ, ndàtɨ: «Wɔ̀ ma mùnɔ̀ dhu nábhu
tí nyǐ nyǒtsù nzérɛnga ɔ̀?

62 Olu, nyǐ nyálǎyana gukyè Ìndrǔ tʼídhùnà ɔ̀rù-akpà ɔ̀ rúpo yà angyi
ndì ndɨʼì ɨ rɔ́, ní ádhu nyǐ nyúnɔ̀yana?

63 Ɨlǐlǎ-Alafí ní ndɨ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábhǔ arí ìndrǔ tɔ̀ alɛ.
Pbɛ́tù, ìndrǔ nyú rǎdù ɔ̀nzìnà dhu rǐ'ì ɨ̀mbǎ. Yà fǔkù ma mùnɔ̀ ɔtɛ ní Ɨlǐlǎ-
Alafí ìbhò munɔ̀ fǔkù ɔtɛ. Ndɨrɔ̀, ndɨ ɔtɛ ní dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga
nábhǔ rí ìndrǔ tɔ̀ ɔtɛ.

64 Pbɛ́tù, nzínzìku ɔ̌ ngǔkpà alɛ ná'ù nzá ndɨ ɔtɛ.» Obhó tí, angyangyɨ
nyú, Yěsù núuni wà abádhí nzínzì ɔ̌ ɨnzá ndì ná'ù alɛ mà, ndì nipfoya
ndàbhu ndì òmvǔ-fɔ́ alɛ mànà.

65 Ní kǎdù àtìnà tdítdɔ̌ abádhí nǐ: «Kɔ̀nǐ wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ní ndɨ, ma
mɔ́vɔ̀ dhu fǔkù matɨ: ìnzǐ atdí alɛ mà ràrǎdù ɨrà tɨdu ɔ̀, ɨnzá Àba Kàgàwà
kɛ̀lɛ̌ nábhu ndì ndɨrà rɔ̀.»

66 Ní rɔ̀pɛ̀ ndì urɔ́ rɔ̀, Yěsù bhà ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyú núudhá ɨ
olù, ʼàdù ʼɔ̀pɛ̀ ìnzǐ ʼòwù ùbhi rɔ̌ kǒwù ɔ̌ tdítdɔ̌.

67 Ní wɔ̀ dhu ndì ndàla rɔ̀, Yěsù adù dhu ìvu pbìndà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌
nà ábhàlǐ-tsǔ, ndàtɨ: «Nyǐ nyú mà nyǐ nyòzè tí nyǒwù átɔ̀?»

68 Nɨ́ Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, mǎ mówu
àdhɨ bhà? Nyɨ nyarʉ́nɔna ɔtɛ nɨ́ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̀nga nábhʉ rádʉ̀
ìndrʉ̀ tɔ̀ ɔtɛ.
69 Nɨ́ kòmbí mǎ'ɨ́ na, mǎ mà'ù wà nyɨ. Ndɨrɔ̀ mǎ mʉ̀nɨ wà dhu nyɨ ràrɨ̌
Kàgàwà bhà rɔ̀ ɨ́rà Ɨ̀lɨ̀lǎ alɛ.»
70 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Yà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà nyɨ̌
nyɨ́'ì rɔ̀, tɨ́ obhó ɨma ndɨ ma mavò nyɨ̌? Pbɛ́tʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̀ rɨ́'ì atdí alɛ nɨ́
Pfɔ̀mvɔ nyʉ́!»
71 Yɛ̌sù ambɛ́nà ɔ̀tɛ dɔ̀ dɔ̀ná nɨ́ Yudhà, Sìmonì Ìskàrìyɔtà t'ídhùnà. Obhó
tɨ́, ndɨ Yudhà nɨ'ì ndɨ Yɛ̌sù ìpfɔ̌ rɨ́ ndàbhʉ òmvʉ̌-fɔ́ alɛ, àzèmbè ndɨ̀ ndongó
ì'ì kàbhà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̀ atdí alɛ.

7

Yɛ̌sù t'ádɔ́na rɨ̌ 'ùvɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ à'ù ka dhu

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yɛ̌sù ubhì Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀nǎ. Obhó tɨ́, kǎzè nzá
ndùbhi Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀nǎ, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ rɔ̌wu ndɔ̀nɛ̀ rɔ̀,
ndínɨ̌ ì abhʉ̀ tɨ́ ndì kohò ndì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
2 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̀, Pbàyàhúdí tɔ́ hɛmɛ̌-dzà tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ nɨ́ɨ'ì ɨwà
ndìndù ndì rɔ́.
3 Nɨ́ Yɛ̌sù t'ádɔ́na náatɨ kà nɨ̌: «Ɨ́và nyɨ ɨrɔ́ rɔ̀, nyarà Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀,
ndínɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ ábhàlɨ̌ náala tɨ́ nyɨ nyarɔ́nzɨna dhu átɔ̀.
4 Ɨnzɨ̌ ndì nòzè kʉnɨ ndì alɛ rǎdʉ̀ ndì ndarɔ́nzɨna dhu núrù ùru tɨ́. Nɨ́
kɔ̌kò nyɨ nyarɔ́nzɨna dhu àkǎ nyarà ɔ̀nzìnà rɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ ràdʉ̀ àlanà.»
5 Obhó tɨ́, ɨ Yɛ̌sù t'ádɔ́na nyʉ́ mà ɨ̀tírɔ̀ náa'u nzá kàbhà dhu.
6 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Idù ídzì kàsʉmɨ nápè nzá àkǎ. Pbɛ́tʉ̀,
fʉ̌kʉ̀ kɔ́rɔ́ kàsʉmì nɨ́ ídzì kàsʉmɨ.
7 Yà adzɨ ɔ̀ alɛ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ nyɔ̀ndrɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ɨma abádhí ɔ́ndrɔ̀ atdídɔ̀, yà
ma márádʉ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ kpangba matɨ: abádhí arɔ́nzɨna dhu ràrɨ̌ nzérɛ dhu
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
8 Nɨ́ nyɨ, nyòwu mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀. Ɨmá na, ma mɨ́ nzɨ̌ àrà wɔ̀ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀, ɨnzá
ányì ma márà nɨ̌ pbàkà kàsʉmì àpè àkǎ nídhunɨ̌.»
9 Wɔ̀ dhu ndì ndʉ̀nɔ̀ abádhí tɔ̀ rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àdɨ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀.

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu ùdhě hɛmɛ̌-dzà tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ dhu
(Law 23.34)

10 Yɛ̌sù t'ádɔ́na níitdègu òwu mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀, nɨ́ kǎdʉ̀ ndìvà ndàrà átɔ̀ ányì.
Kǎrà ányì ìnzɨ̌ ndìtɛ̀ ndì kpangba ìndrʉ̀ tɔ̀.
11 Nɨ́, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ náambɛ́nà kɔ̀nɛ̀ dɔ̀ wɔ̀ ndɨ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀.
Abádhí owúnà dhu ɔ̀ngʉ̀ rɔ̀ 'àmbɛ àtìnà dɔ̀: «Ka nyʉ́ rɨ̌'ì ìngbɔrɔ́?»
12 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̀, ihé-yà náambɛ́nà 'àgò dɔ̀ atdídɔ̀ nyʉ́ nzínzìya ɔ̀
Yɛ̌sù nàndà dhu dɔ̀. Atdídhená alɛ nóowʉ́nà àtìnà rɔ̀: «Wɔ̀rɨ́ alɛ nɨ́ ídzì
alɛ nyʉ́.» Ngʉ̌kpà alɛ ràdʉ̀ òwu àtìnà rɔ̀: «Ɨnzɨ̌ nɨ́ wɔ̀ dhu bhěyi! Wɔ̀rɨ́ alɛ
náarɨ́ ìndrʉ̀ nʉ́trǎ atdídɔ̀.»
13 Pbɛ́tʉ̀, abádhí nzínzì ɔ̀ atdí alɛ mà náaránà nzɨ̌ ndì ndòzè ndʉ̀nɔ̀ Yɛ̌sù
dɔ̀ dhu nɔ́vɔ̀ rɔ̀ kpangba, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ-ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ ì'ɨ́ dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀.
14 Nɨ́, ɨwà mʉ̀hɛndʉ̀-ɔ̀nga nálì ndì rɔ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ, Yɛ̌sù atsù Kàgàwà bhà
ɨdza ɔ̀, ndàdʉ̀ ndɔ̀pè ndʉ̀dhe dhu ìndrʉ̀ tɔ̀.

15 Nɨ́ ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ Pbàyàhúdí atdídǒ nyʉ́. Abádhí adʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ɔ̀ngʉ̀ dhu
tsʉ̀yá, ’àmbɛ àtɨ̀nà dǒ: «Yàrɨ́ alɛ nyʉ́ nʉ́nɨ Andítá ìngbǎ dhu bhɛ̌yi, àzèmbè
ɨnzá ndì ndózʉ̀ dhu rórɔ̀?»
16 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Yà ma marúdhɛ̌na ìndrǔ tɔ̀
dhu nɨ́ nzɨ̌ dùdu ɔ̀ rɔ̀ áhʉ dhu, pbɛ́tʉ̀ ndɨ dhu aráhʉ yà ma nívì Àbadu
Kàgàwà-dɔ ɔ̀ rɔ̀.
17 Kàgàwà ózè dhu nòzè ndɔ̀nzì alɛ nɨ́ ndɨ rádʉ̀ dhu ʉ̀nɨ, yà ma
marúdhɛ̌na dhu ràtɨ́ Kàgàwà údhe idù dhu, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, yà ma
marʉ́nɔna ɔtɛ ràtɨ́ dùdu ɔ̀ rɔ̀ àhʉ ɔtɛ.
18 Dɔ̀na ɔ̀ rɔ̀ àhʉ dhu dɔ̌ tɨ́ arɨ́ ndɔ̀zè ndìdè alɛ nɨ́ ndì nòzè kɨfʉ ndɨ alɛ.
Pbɛ́tʉ̀, yà ndì nívì alɛ nòzè kɨfʉ alɛ rǎdʉ̀ obhó dhu nʉ́nɔ̀. Ndɨrɔ̀, nzɛ́rɛ dhu
mà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ àhʉ kà-ɔ̀ rɔ̀.
19 Músà nʉ́ʉbhà tɨ́ nzá Ʊyátá fʉ̌kʉ̀? Pbɛ́tʉ̀, atdí alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌ náarɨ́
nzɨ̌ àdʉ̀ ndɨ Ʊyátá nɨ́fʉ. Nɨ́ ádhu nyɨ̌ nyárɨ́ mɔnɛ ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyabhʉ̀ tɨ́ ma
kohò nɨ̌?»
20 Nɨ́ ihé-yà adʉ̀ dhu àdu Yɛ̌sù tɔ̀, ’àtɨ: «Nyɨ nyɨ́’ì nzɛ́rɛ-alafí nà ʉ̀nʉ̀!
Ádhɨ ndɨ nyɔnɛ rɨ́ ndɨ́nɨ̌ ndì ndabhʉ̀ tɨ́ nyɨ kohò?»
21 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mɔ́nzì atdí dhu kɛ̀lɛ̌
sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, ɨdhɔ ràdʉ̀ nyʉ̌kɔ kɔ́rɔ́.
22 Músà nʉ́ʉyá dhu fʉ̌kʉ̀ nyǒngò fʉ̀kʉ́ kpabhínzo-ɔ̀nzǐnga nɔ́bhɔ̀lɔ̀.
(Pbɛ́tʉ̀ ndɨ dhu nyʉ́ napɛ̀ nɨ́ nzɨ̌ Músà. Ka napɛ̀ nɨ́ abhúkʉ). Nɨ́, nyɨ̌ nyarádʉ̀
kpabhínzo-ɔ̀nzǐnga nɔ́bhɔ̀lɔ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ màtɨ́.
23 Nyɨ̌ nyárɨ́ fʉ̀kʉ́ kpabhínzo-ɔ̀nzǐnga nɔ́bhɔlɔ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ màtɨ́, ɨ̀nzɨ̌
ndɨ dhu ràdʉ̀ nyǎbhʉ nyʉ̌kɔ̀ Músà bhà Ʊyátá. Nɨ́ ádhu ìndrǔ-ngbùlǔ nyʉ́
ma mɨ̀gʉ̌ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ rɔ̀ nyɨ̌ nyádʉ̀ àkǒ rùdú nɨ̌?
24 Ɨ̀nzɨ̌ nyòngò ìndrǔ-ànyǎ nítdɨ yà nyɨ̀kpɔ́kʉ ɔ̌ nyɨ̌ nyálǎna dhu-okú dɔ̀
rɔ̀ tɨ́. Pbɛ́tʉ̀, nyòngò ìndrǔ-ànyǎ nítdɨ obhónánga dɔ̌.»

Ìndrǔ rɨ̌ dhu ɔ̀ngʉ̀ Yɛ̌sù ràtɨ́
yà Kàgàwà ʉnɔ ɨrɨ̌raya dhu tɨ́ Ɔ̀gʉ̀ba dhu

25 Wɔ̀ Yɛ̌sù ʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀ ɨrì rɔ̀, Yèrùsalɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ atdídhɛná alɛ náapɛ̀
’ɔ̀ngʉ̀ dɔ̌ tsʉ̀yá, ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Hɔ̀kɔ̀! Tɨ́ obhó yà ka kúbhi ɔ̀nɛ̀nà rɔ̌
ndɨ́nɨ̌ kabhʉ̀ tɨ́ kohò alɛ nyʉ́ wɔ̀?
26 Nyàndà pɛ́ kà rɔ̌tɛ kpangba, ìnzɨ̌ kadʉ̀ atdí dhu mà nɔ́nzì rɔ̀ná! Àlɛ̌ tɔ́
ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nyʉ́ nʉ́nɨ tɨ́ nzá wà dhu, yàrɨ́ alɛ ràrɨ̌ obhó nyʉ́ Krístɔ̀?
27 Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà àdhà rɔ̀ màtɨ́ yàrɨ́ alɛ nɨ́rà dhu. Krístɔ̀ rɨ̌rà nínganɨ́,
atdí alɛ mà nʉ́ʉnɨya ìnzɨ̌ àdhà rɔ̀ màtɨ́ kìrà dhu.»
28 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌ rɔ̀ ndì ndɨ́ dhu ùdhě ìndrǔ tɔ̀ rɔ́rɔ̀,
Yɛ̌sù atɛ̀ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà ma, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà
àdhà alɛ màtɨ́ ma mɨ́’ì dhu. Pbɛ́tʉ̀, ma mɨ́rà nzá ɔvɔ̀du dɔ̌ ma-tɨ́rɔ̀. Ɨma
nívì alɛ nɨ́ àkǎ àkǎ nyǎ’ù alɛ, ndɨrɔ̀ ndɨ alɛ nɨ́ ɨnzá nyɨ̌ nyʉ́nɨ alɛ.
29 Pbɛ́tʉ̀, ma mʉ́nɨ wà àbadhi. Obhó tɨ́, ma mɨ́rà kà bhà rɔ̀, ndɨrɔ̀ Ka nɨ́
ndɨ ɨma nívì alɛ.»
30 Nɨ́, abádhí adʉ̀ dhu ɔ̀nzì ndɨ́nɨ̌ ɨ alʉ́ tɨ́ Yɛ̌sù, pbɛ́tʉ̀ atdí alɛ mà náadʉ̀
nzá ɔtsʉ́na nɨ́li kà-rɔ̌, ɨnzá kà bhà kàsʉmì nápɛ̀ àkǎ nɨ́dhunɨ̌.
31 Pbɛ́tʉ̀, ihé-yà nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náadʉ̀ Yɛ̌sù à’ù. Ɨ alɛ nóowúnà
àtɨ̀nà rɔ̌: «Krístɔ̀ rɨ̌rà nínganɨ́, kɔ̀nzɨya tɨ́ ɔ̀nzɨ ɨdhɔ rɨ̌ ìndrǔ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ dhu
rɔ̀sè yàrɨ́ alɛ rǎrà ɔ̀nzɨ̀nà rɔ̌ dhu dɔ̀nǎ?»

32 Pbàfàrìsáyó níitdègu kɔ̌kɔ̀ ihé-yà rʉ̌nɔna obvò tʉ̌yá na Yěsù dɔ̀ dhu
níɨ, ní pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàfàrìsáyó mànà, náavì Kàgàwà
bhà ɨdza-ngbɔ̀ nɔ́dɔ arí sàndǐrì, ròwù Yěsù nósò.
33 Ní abádhí níwʉ̌ ùvò tɨná rɔ̀ Yěsù atɨ: «Àlɛ̌ kòko òko atdíkpá nyɨ̌ mànà
ákɛ̌ kàsʉmì tí tdítdɔ̀. Ndɨ dhu-dzidɔ̀, ma mí madʉ̌ yà ɨma nivi alɛ-tɨ'ɔ̀.
34 Ní, nyɨ̌ nyowuya ɨma nɔmɛ̀ rɔ̌, ìnzɨ́ nyǎdʉ̀ mala. Obhó tí, yà ma márà
ɨ nga ní ìnzɨ́ nyɨ̌ nyádʉ̀ òwu ùvò ɨ nga.»
35 Ní, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀ngʉ̀ dhu tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌,
'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Hɔ̀kɔ̀! Kà rɨ̌ ndìvà ndàrà àdhà, ìnzɨ́ àlɛ̌ kadʉ̀ tí ndàla?
Kà tí àrà yà Pbàgìríkí-bvʉ̀nǎ ì nífàlà Pbàyàhúdí-bvʉ̀? Kà tí àrà dhu ùdhe
Pbàgìríkí tɔ̀?
36 Nyàndà pɛ́ kàtɨ, àlɛ̌ ràrɨ̌ ndɔ̀nɛ ìnzɨ́ àlɛ̌ ràdʉ̀ ndàla, ndɨrɔ̀ ndì ndárà ɨ
nga ràrɨ̌ ìnzɨ́ àlɛ̌ ka kádʉ̀ òwu ùvò ɔ̀nà ngari. Ní wɔ̀ dhu-tì ní àdhu?»

Yěsù rɔ̌tɛ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga àbhʉ̌ rí ɨdha dɔ̌ dhu

37 Hɛmɛ̌-dzà tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ rǐku ɔ̀ná ɨdhɔ niɨ'ì ndɨ ádrʉ̀ngbǎ ɨdhɔ nyʉ́. Ní,
ndɨ níganí, Yěsù ɨvà ndì ndìdè ihé-yà-ɔ̀nzɨ́, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀ ɔrʉ́
tʉ̀na nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Ɨdha-atdyú nà rí'ì alɛ nákǎ ndìrà tɨdu ɔ̀, ndínɨ̌ ndadʉ̀
tí ɨdha nɔ́mvʉ̀.
38 Àdhàdhì yà Kàgàwà bhà Andítá rʉ̌nɔna dhu bhěyi tí, ɨma nà'ù alɛ-afí
ɔ̀ rɔ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábhʉ̌ rí ìndrʉ̌ tɔ̀ ɨdha rǎdʉ̀ àhʉ, rìlɨ ndì
yà bhʉ̀na ɔ̌ rɔ́kʉ ɨdha-akpà ɔ̌ ɨdha bhěyi.»
39 Yěsù ʉnɔ wɔ̀ dhu, yà Kàgàwà rǎdʉ̀ ndì nà'ù alɛ ìra nɨ̌ Ɨlǐlǎ-Alafí-okú dɔ̀
rɔ̀. Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Kàgàwà níí'ì ɨnzá ndì ndàpɛ̀ pbìndà Ɨlǐlǎ-Alafí nívì
rìrà yà adzɨ dɔ̌ rɔ́. Obhó tí, Kàgàwà níí'ì ɨnzá ndì ndàpɛ̀ Yěsù ìdzɨ́, ndìlɨ
pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̌ rɔ́.
40 Ní wɔ̀ Yěsù ʉ̀nɔ̀ dhu ì ìrì rɔ̀, ihé-yà nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náatɨ Yěsù
nɨ̌: «Yàrí alɛ ní obhó nyʉ́ Kàgàwà bhà nabì nyʉ́.»
41 Ngʉ̌kpà alɛ adʉ̀ àtìnà: «Yàrí alɛ ní Krístɔ̀.» Ndɨrɔ̀, ngʉ̌kpà-tsí náadʉ̀
àtìnà: «Hɔ̌yì! Krístɔ̀ tí àdʉ̀ ìrà ìrà Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀?
42 Kàgàwà bhà Andítá nátí obhó àtɨna Krístɔ̀ rahʉ̀ya Dàwudì-dhú bvʉ̌
rɔ̀? Ndɨrɔ̀, kǎtí obhó àtɨna àbadhi rahʉ̀ya Bɛ̀tɛ̀lɛ̀hɛmʉ̀, yà Dàwudì adì ɔ̀ná
pbanga ɔ̌ rɔ̀?»
43 Nírɔ̀ ní ndɨ ihé-yà-ɔ̌nga náadʉ̀ ndʉ̀ndɔ̀ Yěsù-okú dɔ̀ rɔ̀.
44 Ní atdídhená abádhí nzínzì ɔ̌ alɛ náatsú 'ɔ̀sò Yěsù, pbɛ́tʉ̀ atdí alɛ mà
náadʉ̀ nzá ɔtsúna nɨ́lɨ kà-rɔ̌.

Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rɨ̌ 'ùvɔ̌ ìnzɨ́ 'à'ù Yěsù dhu

45 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, yà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàfàrìsáyó mànà
nóvìnà ròwù Yěsù ɔ̀sò sàndǐrì níitdègu 'àdǔ, ní ɨ alɛ níivú dhu ɨ sàndǐrì-
tsʉ̌, 'àtɨ: «Ádhu ɨnzá nyɨ̌ nyìwʉ̌ Yěsù nà nɨ̌?»
46 Ní kɔ̌kɔ̀ sàndǐrì náadʉ̀ dhu àdu 'àtɨ: «Ɨnzá atdí alɛ mà nápɛ̀ ɔ̀tɛ angyi
wɔ̀rí alɛ rǎrà ɔ̀tɛ rɔ̀ dhu bhěyi!»
47 Pbàfàrìsáyó adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ 'àtɨ: «Nyɨ̌ nyʉ́ mà, nyɨ̌ nyʉ̀bhà tí
nyɨ̌ kà rʉ̀trǎ nyɨ̌ átɔ̀?
48 Nyɨ̌ nyála tí àlǎ àlɛ̌ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ mà, ndɨrɔ̀
Pbàfàrìsáyó nzínzì ɔ̌ atdí alɛ mà ka ná'ù rɔ́?
49 Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌kɔ̀ ka ná'ù ihé-yà ní ɨnzá àlɛ̌ tɔ́ Ʉyátá nʉ́nɨ alɛ. Ndɨrɔ̀, ɨ alɛ
ní òfù tí ka kófù alɛ.»

50 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, Nɩ̀kɔ̀dɛmʉ̀, yà kúbhingánă arà àhʉ Yěsù-tɨ'ɔ̀ alɛ nɩ́ɩ'ì
ìnè ɨ Pbàfàrìsáyó nzínzì ɔ̌. Nɩ́ kǎdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ:
51 «Àlɛ̌ tó Ʉyátá návi tɩ́ àvǐ kɔtdì anya ìndrʉ̌ dɔ̌, ɨnzá ka kìrì ndɨ alɛ
rʉ̌nɔna dhu mà, ndɨrɔ̀ ɨnzá ka kʉ̀nɨ ndɨ alɛ ɔ́nzì dhu mà rɔ́rɔ̀?»
52 Nɩ́ abádhí adʉ̀ dhu àdu Nɩ̀kɔ̀dɛmʉ̀ tɔ̀ 'àtɨ: «Nyɨ nátɩ́ átɔ̀ Gàlìlayà tó
pbìrì ɔ̌ alɛ? Ɔ̌nɛ pɛ́ Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ nga mběyi! Nɩ́ nyɨ nyɩ́ dhu àlǎ,
ɨnzá Kàgàwà bhà nabì ràpè àhʉ atdí màtɩ́ Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̀ rɔ̀.» [
53 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ngǎtsi alɛ adʉ̀ ndɨvà ndɔ̀dɨ dɔ̀na, ndàrà pbɨndà.

8

Mʉ̀nyɔ̀nɨ tɔ́ tsìbhálɛ nà ka kíwu ùvò Yěsù-tɨ'ɔ̀ dhu
(Zàb 50.18)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù ɨvà ndɨ ndàrà mìzèyìtunì tɩ́ kátɨna itsu náarɩ́'ì dɔ̀ná
pbìrì dɔ̀.
2 Nɩ́, tsútsǎníganí kútsingá nyʉ́, kǎdù ndɨ tdítdɔ̌ Kàgàwà bhà ɨdza, kɔ́rɔ́
alɛ ràdʉ̀ 'àndu tɨná. Nɩ́ kǎdɨ obvò, ndàdʉ̀ ndɔ̀pè ndùdhe dhu ìndrʉ̌ tɔ̀.
3 Nírɔ̀ nɩ́ ndɨ Músà bhà Ʉyátá tó màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànà, níiwú
atdí tsìbhálɛ nà Yěsù-tɨ'ɔ̀, 'àdʉ̀ àbhʉnà rìdè kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ. Ndɨ tsìbhálɛ nɩ'ì
mʉ̀nyɔ̀nɨ ɔ̀nzɨ rɩ́ rɔ́ ka kɔ̀tdɨ.
4 Nɩ́ abádhí atɨ Yěsù nɩ̌: «Màlimɔ̌, yàrɩ́ tsìbhálɛ mà ka kɔ̀tdɨ mʉ̀nyɔ̀nɨ
ɔ̀nzɨ rɩ́ rɔ́.
5 Músà nʉ́ʉyá dhu fǎkà ndàtɨ, ɨ dhu bhěyi vèbhálɛ núbvu mǎ ròngò odu
nɩ̌, rʉ̀vɛ. Nɩ́ nyɨ nyʉ́, nyɨ nyátɨna ìngbǎ dhu bhěyi yàrɩ́ tsìbhálɛ nɩ̌?»
6 Abádhí níivú wɔ̀ dhu Yěsù-tsʉ̌, 'òmvù kà-afí nɩ̌, ndínɩ̌ ì idyi tɩ́ kǎ-dà-dɔ,
'àdʉ̀ kɔ̀bhʉ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ ndàgu obvò, ndàdʉ̀ àdɨ ndàmbɛ
dhu àndi dɔ̌ ɔtsʉ́na-kpɔ̀ nɩ̌ adzɨkpa dɔ̌.
7 Nɩ́ Músà bhà Ʉyátá tó màlímó mà, Pbàfàrìsáyó mànà nʉ́tʉ dhu, 'àmbɛ
dhu ɔ̀ngʉ̀ dɔ̌ tsʉ̀ná tɩ́ rɔ̀, Yěsù angbɛ ndì, ndàdʉ̀ àtìnà abádhí nɩ̌: «Nzínzìkʉ
ɔ̌, ɨnzá àpè dhu àfǎ atdíku màtɩ́ alɛ nákǎ ndɨ ndɔ̀pè ndùbvʉ̌ ka wɛmbɛrè
tɩ́ odu nɩ̌.»
8 Yěsù adʉ̀ ndàgu tdítdɔ̌, ndàmbɛ dhu àndi dɔ̌ adzɨkpa dɔ̌.
9 Nɩ́ abádhí níitdègu wɔ̀ kʉ̀nɔ̀ dhu nírɨ, nɩ́ abádhí adʉ̀ 'ɔ̀pè 'ùwě ì
atdátdírà ɔ̌ ányìrɔ̌ rɔ̀, rɔ̀pè ndì kǎkà ɨwà atɔ̀ya ówù angyi alɛ rɔ̌ rɔ̀. Yěsù
mà náadʉ̀ 'ʉ̀bhà ɔ́yɔ̌ rɔ̀ tɩ́ wɔ̀ ndɨ ɔnzìná ìdènà tsìbhálɛ mànà.
10 Nírɔ̀ nɩ́ ndɨ kǎngbɛ ndì tdítdɔ̌, ndàdʉ̀ àtìnà wɔ̀ tsìbhálɛ nɩ̌: «Hɔ̀kɔ̀!
Kɔ̌kɔ̀ nyɔbhʉ̀ rɔ̌ rúbhi alɛ rɩ̌'ì ìngbɔrɔ́? Atdí alɛ mà nɔ́tdì tɩ́ obhó anya
dʉ̀nʉ́?»
11 Nɩ́ wɔ̀ tsìbhálɛ adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɨnzá atdí alɛ
mà nɔ́tdì anya dùdú.» Nɩ́ Yěsù adʉ̀ àtìnà kà nɩ̌: «Ma nyʉ́ mà, ma mɩ́ nzɩ̌
anya ɔ̀tdì dʉ̀nʉ́. Nɩ́ árà, ndɨrɔ̀ àpɛ́ nyɔnzɨ nzɛ́rɛnga tdítdɔ̌.»]

Yěsù rɩ̌ ndàtɨ yà adzɨ ɔ̌ alɛ-nyǐnga àwʉ̀ rɩ́ awáwʉ̀ tɩ́ dhu
(Yùw 1.4-5; 12.46)

12 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ tdítdɔ̌ ihé-yà tɔ̀ ndàtɨ: «Ɨma nɩ́ ndɨ
yà adzɨ ɔ̌ alɛ-nyǐnga àwʉ̀ rɩ́ awáwʉ̀. Ndɨ alɛ náapɛ́ owùdu nʉ́ngʉ̌, nɩ́ rɩ̌ nzɩ̌
àdʉ̀ ùbhi ínɔ̀ ɔ̌ akɛkpá màtɩ́, pbɛ́tʉ̀, kà rǎdʉ̀ ì'ì ípìrɔ̌nga nábhʉ̌ rɩ́ awáwʉ̀
nà.»
13 Nɩ́, Pbàfàrìsáyó adʉ̀ àtìnà Yěsù nɩ̌: «Nyɨ nyarádɨ nyɨ-tírɔ̀ nyɨ
nyarɔ́nzɨna dhu tɔ́ ngàmbì tɩ́. Nɩ́, nyɨ nyarʉ́nɔna dhu nɩ́ nzɩ̌ obhó dhu.»

14 Ní, Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Ìmbǎ dhu rǐ'ì ma marádɨ pbàkà ngàmbì
tí ma-tírɔ̀ dhu màtí, ní ma marʉ́nɔna dhu ní obhó dhu. Obhó tí, ma mʉ́nɨ
wà àdhà rɔ̀ màtí ma mírà dhu, ndɨrɔ̀ ma mʉ́nɨ wà àdhà màtí ma márà
dhu. Pbɛ́tʉ̀, nyǐ nyʉ́nɨ nzá àdhà rɔ̀ màtí ma mírà dhu, ndɨrɔ̀ nyǐ nyʉ́nɨ nzá
àdhà màtí ma márà dhu.
15 Nyǐ nyárí ìndrǔ-ànyǎ nítdì yà adzɨ ɔ̌ alɛ náarí ìndrǔ-ànyǎ nítdì ɔ̀ná
ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ma marí nzǐ atdí alɛ-ànyǎ mà nótdì.
16 Ndɨrɔ̀, ma mapɛ́ àdʉ̀ ìndrǔ-ànyǎ nótdì, ní ma mádʉ̀ kɔ̀tdì obhónga dɔ̌.
Obhó tí, ma mí'ì mbǎ atdírɔ̀ ndɨ anya t'ítdìta ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ mǎ mí'ì yà ɨma nívì
Àbadu mànà.
17 Fʉ̀kʉ́ Ʉyátá ɔ̀ ka kándǐ dhu katɨ, ɔ́yɔ̌ alɛ rapɛ́ òko atdí dhu tɔ́ ngàmbì
tí, ní ɨ alɛ ʉ̀nɔ̀ dhu ràrǎdʉ̀ ì'ì obhó dhu.
18 Ní ma marádɨ pbàkà ngàmbì tí ma-tírɔ̀, ndɨrɔ̀ yà ma nívì Àbadu ní átɔ̀
pbàkà ngàmbì.»
19 Ní Pbàfàrìsáyó adʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌ 'àtɨ: «Ndɨ Àbanʉ rǐ'ì àdhà?» Ní
Yěsù adʉ̀ dhu àdu, ndàtɨ: «Nyǐ nyʉ́nɨ nzá ma, ndɨrɔ̀ nyǐ nyʉ́nɨ nzá Àbadu.
Nyǐ nyʉ́nǐyana gukyè ɨma, ní nyǐ nyʉ́nǐyana ʉ̀nǐ Àbadu átɔ̀.»
20 Yěsù ambɛ́nà wɔ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ Kàgàwà bhà ɨdzá ndì ndàdɨ ndàmbɛ dhu
ùdhe dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ rɔ́rɔ̀. Kǎdì yà pɛrɛ̀ tí ka kúbhǒna Kàgàwà tɔ̀ fʉ̀rangà nʉ́dɔ̌
ka kárí ɔ̀nà sàndukù tí. Pbɛ́tʉ̀, atdí alɛ mà náadʉ̀ nzá kɔ̀sɔ̀, ɨnzá kàbhà
kàsʉmì nápè àkǎ nídhunǐ.

Yěsù rǎtɨna ìndrǔ ràrǐ nzǐ àdʉ̀ òwu ndì ndárà ɨ dhu

21 Tdítdɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtìnà Pbàyàhúdí nǐ: «Kànǐ ma màrà wà, ní nyǐ nyí
nyɔ̌pè nyɔ̌nè ma, pbɛ́tʉ̀, nyǐ nyʉ́vɛ ʉ̀vě tí fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌. Ma márà ɨ nyǐ
nyí nzǐ àdʉ̀ òwu ùvò.»
22 Ní, Pbàyàhúdí adʉ̀ 'ɔ̀pè 'ɔ̀ngʉ̀ dhu tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌:
«Kà tí ndòho òho tí, wɔ̀ kà rǎtɨna ìnzǐ àlɛ̌ ràrǎdʉ̀ òwu ùvò ndì ndárà ɨ rɔ̀?»
23 Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Nyǐ ní obvò bhà, pbɛ́tʉ̀ ɨma ní ɔrʉ̀ alɛ.
Nyǐ ní yà adzɨ ɔ̌ bhà, pbɛ́tʉ̀ ɨma ní nzǐ yà adzɨ ɔ̌ alɛ.
24 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma màtɨ, ʉ̀vě tí nyǐ ràrʉ̌vɛ fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌
nǐ. Obhó tí, ìnzǐ nyǐ nyapɛ́ dhu à'u ɨma ràrǐ ndɨ yà ì'ì arí'ì alɛ, ní nyǐ nyʉ́vɛ
ʉ̀vě tí fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌.»
25 Pbàyàhúdí adʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌ 'àtɨ: «Nyɨ nyʉ́, nyɨ ní àdhɨ?» Ní Yěsù
adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ìma ní yà mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ ndì napɛ̀na rɔ̀
ma marʉ́nɔna fʉ̌kʉ̀ alɛ.
26 Ma mí'ì ábhɔ̌ dhu nyʉ́ nà okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ ma mʉ́nɔna. Ndɨrɔ̀, ma mí'ì
dʉ̀kʉ́ ma mádʉ̀ anya ìtdì okúya dɔ̀ rɔ̀ dhu nà abhɔ nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀, yà ɨma nívì
alɛ náarʉ́nɔna dhu ní obhó dhu. Ndɨrɔ̀, ma márádʉ̀ ɔ̀vɔ̀nà yà adzɨ ɔ̌ alɛ
tɔ̀ dhu ní kà-tsʉ̌ ma mírì dhu.»
27 Ní Pbàyàhúdí náadʉ̀ nzá dhu ʉ̀nɨ Àbanà Kàgàwà-okú dɔ̀ rɔ̀ kà ràrʉ̌bhi
ɔ̀tɛ rɔ̌ fǐyɔ̀.
28 Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Ìndrǔ t'ídhùnà nʉ́tɔ̌ nyǐ nyí mʉ̀sàlabhà
dɔ̌ nínganí ní ndɨ nyǐ nyʉnɨya dhu ma ràrǐ ndɨ yà ì'ì arí'ì alɛ. Ndɨrɔ̀, nyǐ
nyadʉ̀ya dhu ʉ̀nɨ, ìnzǐ ma rarí atdí dhu mà nónzɨ ma mòzè ka dhu bhěyi,
pbɛ́tʉ̀, ma marʉ́nɔna dhu ràrǐ Àbadu Kàgàwà núudhè idù dhu kɛ̀lɛ̌.
29 Yà ɨma nívì Àbadu náarí'ì ìnè atdíkpá ma mànà. Kǔbhà nzá ma atdírɔ̀,
yà ma márónzɨna bìlǐnganà dhu ní kà-nyɨ̀kpɔ́ nófɔ̀ dhu kɛ̀lɛ̌ nídhunǐ.»
30 Nírɔ̀ ní ndɨ wɔ̀ dhu bhěyi Yěsù ɔ̀tɛ̀ rɔ̀, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náadʉ̀ kà'ù.

Àbràhamʉ̀ bhà pbàdzʉkʉrʉ nyʉ́ ní àdhi mà?
(Rɔm 6.14; Gàl 3.7,29; 1Yù 3.8-10)

31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtìnà yà ndì nà'ù Pbàyàhúdí nǐ: «Nyǐ nyapɛ́ yà ma mʉ̀nɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu nífʉ̌, ní nyǐ ni'ína obhó nyʉ́ pbàkà ábhàlǐ.
32 Nyǐ nyí obhónga nʉ́nǐ, ndi obhónga ràdʉ̀ nyǎbhʉ nyǐ'ì dʉ̀kʉ́ nyǐ-tírɔ̀.»
33 Ní kɔ̌kɔ̀ Pbàyàhúdí náadʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌, 'àti: «Mǎ ní Àbràhamʉ̀ bhà pbàdzʉkʉrʉ. Ndirɔ̀, mǎ mapɛ̀na nzá òko atdí alɛ bhà inɔ mà tí. Ní ádhu nyi nyátina, mǎ ràrǐ mʉ̌gèrɛ̀ mǐ'ì dɔ̀ká mǎ-tírɔ̀ nǐ?»
34 Ní Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàti: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Ndi alɛ náapɛ́ àmbɛ nzɛ́rɛnga nɔ́nzì dɔ̌, ní ndi alɛ ní nzɛ́rɛnga tó inɔ.
35 Inɔ ní ìnzǐ rádʉ̀ àdi idzá alɛ nyʉ́ tí bìlǐnganà alɛ. Pbɛ́tʉ̀, alɛ t'ídhùnà nyʉ́ náaradi idzá alɛ tí bìlǐnganà.
36 Nírɔ̀, Kàgàwà t'ídhùnà nyʉ́ náapɛ́ àdʉ̀ nyǐpfo inɔ-kàsʉ̌ ɔ̀ rɔ̀, ní nyǐ nyádʉ̀ ì'ì obhó tí dʉ̀kʉ́ nyǐ-tírɔ̀.
37 Ma mʉ́ni wà dhu nyǐ ràrǐ Àbràhamʉ̀ bhà pbàdzʉkʉrʉ. Pbɛ́tʉ̀, nyǐ nyarádʉ̀ mɔnɛ̀, ndínǐ nyǎbhʉ̀ tí ma kohò, ìnzǐ yà ma mʉ́nɔna dhu náarádʉ̀ ngari àbà afíkʉ ɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
38 Ma marʉ́nɔna dhu ní Àbadu Kàgàwà bhà ma mála dhu. Pbɛ́tʉ̀, nyǐ nyarónzina dhu ní yà àbakʉ nʉ́ʉnɔ fʉ̌kʉ̀ dhu.»
39 Ní Pbàyàhúdí adʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀ 'àti: «Àbakà ni'ì Àbràhamʉ̀.» Ní kǎdʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Nyǐ nyí'ìyana gukyè Àbràhamʉ̀ bhà inzo nyʉ́ tí, ní nyǐ nyóngòyana Àbràhamʉ̀ anzì kasʉ nónzì.
40 Ma mʉ́nɔ̀ yà Kàgàwà nítɛ̀ idu obhó dhu fʉ̌kʉ̀. Pbɛ́tʉ̀, nyǐ nyarádʉ̀ mɔnɛ̀ ndínǐ nyǐ nyǎbhʉ̀ tí ma kohò. Àbràhamʉ̀ náanzì nzá dhu wɔ̀ nyǐ nyarónzina dhu bhěyi.
41 Nyǐ nyarónzina dhu ní àbakʉ arɔ́nzina dhu.» Ní abádhí adʉ̀ àtìnà Yěsù nǐ: «Mǎ ní nzǐ mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̌ ka kɔ́dhì nzónzo. Àbakà rǐ'ì atdí tí. Ndi Àbakà ní Kàgàwà.»
42 Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Kàgàwà í'ìyana gukyè Àbakʉ tí, ní nyǐ nyózèyana ma òzè, Àbadhi-ti'ɔ̀ rɔ̀ ma mírà, ndirɔ̀ kǐvì ndi ima nídhunǐ. Ma mírà nzá ɔvɔ̀du dɔ̌ ma-tírɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ima nívì nì Àbadhi ndìtírɔ̀.
43 Ní ádhu ìnzǐ ma mʉ́nɔna dhu náarí dʉ̀kʉ àlʉ̌ nǐ? Obhó tí, kǎrí nzǐ dʉ̀kʉ àlʉ̌, ìnzǐ nyǐ nyádʉ̀ fʉ̌kʉ̀ ma mʉ́nɔna dhu ìrì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
44 Nyǐ ní àbakʉ Pfɔ̀mvɔ bhà inzo. Ndirɔ̀, nyǐ nyarózèna nyɔ̌nzì dhu ní ndi àbakʉ ózè dhu kɛ̀lɛ̌. Mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀, àbadhi ni'ì ìndrǔ-tsè ɔ̀tdì arí alɛ. Kǎpèna nzá obhó dhu nʉ́nɔ akɛkpá màtí, ìmbǎ obhónga náarí'ì kà ɔ̀ nídhunǐ. Tìtɔ̀ ʉ̀nɔ ndì ndí rɔ̀, kǎrónzina dhu ní pbìndà màndʉ nyʉ́. Obhó tí, àbadhi ní tìtɔ̀ ʉ̀nɔ arí alɛ, ndirɔ̀ ka ní tìtɔ̀ t'ábanà.
45 Pbɛ́tʉ̀ ima, ma marʉ́nɔna dhu ní obhó dhu. Ní, ndi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nyǐ nyárí nzǐ àdʉ̀ ma mʉ́nɔna dhu ná'ù.
46 Ádhi pbá alɛ ndi nzínzìkʉ ɔ̌ rádʉ̀ pbàkà nzɛ́rɛnga nítɛ̀? Ádhu obhó dhu nʉ́nɔ ma mí fʉ̌kʉ̀ rɔ̀, nyǐ nyárí nzǐ àdʉ̀ ma mʉ́nɔna dhu ná'ù nǐ?
47 Kàgàwà bhà inzo rǎdʉ̀ kàbhà ɔtɛ ìrì. Pbɛ́tʉ̀, nyǐ nyárí nzǐ kàbhà ɔtɛ ìrì, nyǐ ní nzǐ kàbhà inzo dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.»

Yěsù rǐ ndàti ádrʉ̀ngbǎlɛ tí Àbràhamʉ̀ rɔ̌ dhu

48 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pbàyàhúdí náadʉ̀ dhu àdu Yɛ̌sù tɔ̀ ʼàtɨ: «Mǎ mʉ̀nɔ̀
obhó dhu nyʉ́, yà mǎ màtɨ nyɨ ràrɨ̌ Sàmàrɨyà tó pbìrì ɔ̌ alɛ, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ-
alafí ràrɨ̌ʼì ʉ̀nʉ̀ rɔ̀.»
49 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nzɛ́rɛ-alafí rɨ̌ʼì mbǎ ùdù. Ma
márí Àbadu Kàgàwà nífʉ̌, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyárí nzɨ̌ àdʉ̀ mɨfʉ.
50 Ma márí nzɨ̌ ìndrʉ̌ rɨ̌ mɨfʉ̌ dhu nɔ́nɛ. Pbɛ́tʉ̀, ìndrʉ̌ rɨ̌ mɨfʉ̌ dhu nɔ́nɛ
arí, ndàdʉ̀ ìndrʉ̌-ànyǎ ɨ̀tdì atdí alɛ rɨ̌ʼì ìnè.
51 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀. Ndɨ alɛ náapɛ́ ma mʉ́nɔna dhu nífʉ̌, ní
ndɨ alɛ náalaya nzɨ̌ ɔvɛ-ngbɔ̀ akɛkpá màtí.»
52 Ní Pbàyàhúdí adʉ̀ atɨ̀nà Yɛ̌sù nɨ̌: «Ɔ̀tsɔ̀! Kòmbí nga ní ndɨ mǎ màʼù
dhu ìnè nzɛ́rɛ-alafí ràrɨ̌ʼì ʉ̀nʉ̀ nɨ̌. Àbràhamʉ̀ náavɛ̀ wà, ndɨrɔ̀ Kàgàwà
bhà pbànábí mà nʉ́ʉvɛ̀ wà átɔ̀. Ní nyɨ nyádʉ̀ àtɨ̀nà ɨ̀ngbǎ dhu bhɛ̌yi nyɨ
nyʉ́nɔna dhu nífʉ̌ rí alɛ ralaya nzɨ̌ ɔvɛ-ngbɔ̀ akɛkpá màtí?
53 Nyɨ tí ádrʉ̀ngbǎlɛ nyʉ́, ròsè yà àvǎvɛ̀ abhukà Àbràhamʉ̀ dɔ̀nǎ? Ndɨrɔ̀,
Kàgàwà bhà pbànábí mà nʉ́ʉvɛ̀ wà átɔ̀. Ní nyɨ nyʉ́, nyɨ nyɔ́zʉ̀ nyɨ àdhɨ
tí?»
54 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Dhu í'ìyana gukyè ma-tírɔ̀
ma márí mɨfʉ̌ dhu tí, ní ndɨ ɨfʉta ní'ìyana mbǎ tǐna nà. Pbɛ́tʉ̀, mɨfʉ̌ arí ní
Àbadu Kàgàwà, yà nyɨ̌ nyarátɨna fʉ̀kʉ́ Kàgàwà tí.
55 Nyɨ̌ nyʉ́nɨ nzá Àbadhi, pbɛ́tʉ̀ ma mʉ́nɨ wà ka. Ma mapɛ́ àdʉ̀ àtɨ̀nà
ɨnzá ma rʉ́nɨ ka, ní ma nádʉ̀ ɨ'ì ɨwà ma mòngò tɨ̀tɔ̀tálɛ tí átɔ̀ nyɨ̌ bhɛ̌yi.
Pbɛ́tʉ̀ ma mʉ́nɨ wà ka, ndɨrɔ̀ ma márí kà bhà ɔtɛ nífʉ̌.
56 Abhukʉ Àbràhamʉ̀ nʉ́ʉnɨ dhu, àhʉ̌ ndɨ̀ raraya àhʉ ma mírà yà adzɨ
ɔ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀. Ní ndɨ ɨdhɔ ndɨ̀ ndàla pbɨndà aʼuta ɔ̌ rɔ̀, kɨ̌dhɛ̀ nɨ́ika ndɨ̀
atdídɔ̌.»
57 Ní Pbàyàhúdí adʉ̀ dhu ìvu Yɛ̌sù-tsʉ̌ ʼàtɨ: «Nyɨ nyʉ́, nyɨ nyàpɛ̀ nzá imbò
kumì atɔ mà nísě. Ní, nyɨ nyala tí àlǎ Àbràhamʉ̀?»
58 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Ɨnzá ka
kàpɛ̀ Àbràhamʉ̀ nʉ́gʉ rɔ́rɔ̀, ma mɨʼì ìnè.»
59 Níro ní ndɨ, Pbàyàhúdí náadʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼʉ̀wǎ odu, ndínɨ̌ ɨ ubvú tí ka nɨ̌.
Pbɛ́tʉ̀, kǎdʉ̀ ndòrù dòtsí, ndàdʉ̀ àhʉ Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̀ rɔ̀.

9

Yɛ̌sù rɨ̌ ndùmùndúmú tírɔ̀ ka kʉgʉ atdí alɛ nígʉ̌ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ dhu (Mrk 8.22-25; 10.46-52)

1 Otu ɔ̌ ɨ ówu pbìndà ábhàlɨ̌ mànà rɔ́rɔ̀, Yɛ̌sù ala ndùmùndúmú tírɔ̀ ka
kʉgʉ atdí alɛ.
2 Ní kàbhà ábhàlɨ̌ náadʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ ʼàtɨ: «Màlimǒ, ádhɨ nzɛ́rɛnga
nanzì ndínɨ̌ wɔ̀rí alɛ nabhʉ̀ tí kʉgʉ̀ ndùmùndúmú tírɔ̀? Tí ka nyʉ́ ndɨ
ndɨ̀tírɔ̀ nzɛ́rɛnga nanzì? Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, tí kà tʼábanà mà kà-tsánà mànà
ɨ nzɛ́rɛnga nanzì?»
3 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨ̀nzɨ̌ ní àbadhi bhà nzɛ́rɛnga
mà ndɨ, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ ní kà tʼábanà mà kà-tsánà mànà tó nzɛ́rɛnga mà ndɨ.
Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀rí dhu anzì ndɨ̀ kà-rɔ̌ ndínɨ̌ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ
náavì tí ndɨ̀ kà-nyʉtsì.
4 Ní, dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì yà ma nívì alɛ bhà kasʉ àdɨ̀ ɨnga àdɨ̀ adyíbhengá
nga tí ró. Kɔ̀nɨ̌ ɨnga rɨ̌rà ndínɨ̌ ndatɨ̀ tí, yà ìnzɨ̌ atdí alɛ mà rǎdʉ̀ kasʉ ɔ̀nzì
iku ɔ̌ nɨ̌.

5 Yà àdǐ ma màdɨ yà adzɨ dɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ɨma ní ndɨ yà adzɨ ɔ̌ awáwʉ̀.»
6 Wɔ̀ dhu bhěyi ndì ndɔ̀tɛ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù isɔ̀ ɨsɔ obvò, ndàdʉ̀ ɔtdɔ
nɔ́bhɔ̀lɔ̀ ndɨ ɨsɔ nǐ. Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ ndɨ ɔtdɔ nídyì ndàbòlɔ̌, ndàdʉ̀ àtrinà
wɔ̀ ndùmùndúmú-nyìkpɔ́ rɔ̌.
7 Kǎdʉ̀ àtɨ̀nà kà nǐ: «Árà nyu'o nyɨkpɔ́nʉ Sìlòamù tí kátɨna ùye ka kúyè
ɨdha ɔ̀.» (Silòamù-tì ní: ìvì tí ka kívì alɛ.) Ní wɔ̀ ndùmùndúmú arà ɨdha ɔ̀,
ndàdʉ̀ nyɨkpɔ́na nú'o. Ní, ányɨrɔ̀ kà rǐ ndàdǔ rɔ̀, kǎdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàla ɨnga
mběyi.
8 Ní, yà atdíkpá abádhí aróko mànà alɛ mà, yà kàlǎ arí dhu ùnzǐ rí
ìndrǔ-fɔ́ rɔ́ alɛ mànà, náapɛ̀ 'ɔ̀ngʉ̀ dhu tsʉ̀yá, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Tí obhó
yà obvò arádɨ, ndàmbɛ dhu ùnzi dɔ̌ ìndrǔ-fɔ́ alɛ yà?»
9 Atdídhená alɛ náambɛ́nà àtɨ̀nà dɔ̌: «Ka nyʉ́ ní yà,» ngʉ̌kpà ràdʉ̀ àtɨ̀nà:
«Tɨ̀tɔ̀! Ɨnzǐ ní ka wɔ̀! Kà mà ɔ́fɔ̀ ì nà alɛ ní wɔ̀.» Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ ndùmùndúmú
náadʉ̀ dhu à'ù ndɨ̀tírɔ̀, ndàtɨ: «Ɨma nyʉ́ ní yà.»
10 Ní kɔ̀rí alɛ adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ 'àtɨ: «Olu, nyɨkpɔ́nʉ nyʉ́ nʉ́ngbɛ ì ìngbǎ
dhu bhěyi?»
11 Ní kǎdʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Yěsù tí kátɨna alɛ ní ndɨ ɔtdɔ
nàbòlɔ̌, ndàtri nyɨkpɔ́du rɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà ma nǐ, ma ràra maru'o nyɨkpɔ́du
Sìlòamù ɔ̀. Ní ma màrà ányɨ, mu'o nyɨkpɔ́du, madʉ̀ mɔpɛ̀ mala ɨnga dòtsí.»
12 Kɔ̀rí alɛ adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̌ kà-tsʉ̌ 'àtɨ: «Wɔ̀ ndɨ alɛ rǐ'ì ìngbɔrɔ́?» Ní
kǎdʉ̀ dhu àdu, ndàtɨ: «Ɨnzá ma mʉ̀nɨ.»

Pbàfàrìsáyó rǐ dhu ɔ̀ngʉ̀
nyɨkpɔ́na ʉ̀ngbɛ ndì ndùmùndúmú-tsʉ̌ dhu

13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ka kadʉ̀ òwu wɔ̀rí alɛ nà, kowù ùvònà Pbàfàrìsáyó-
ɔ̀nzǐ.
14 Obhó tí, wɔ̀ Yěsù àbòlɔ̌ ɔtdɔ, ndʉ̀ngbɛ ndùmùndúmú-nyɨkpɔ́ nǐ ɔ̀ná
ɨdhɔ ni'ì sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀.
15 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Pbàfàrìsáyó mà átɔ̀ níivú dhu wɔ̀rí alɛ-
tsʉ̌ 'àtɨ: «Nyɨkpɔ́nʉ nyʉ́ nʉ́ngbɛ-ndì ìngbǎ dhu bhěyi?» Ní kǎdʉ̀ dhu àdu
abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Yěsù ìdyì ɔtdɔ ɔtsʉ́na-kpɔ̀ rɔ̌, ndàtri nyɨkpɔ́du rɔ̌, madʉ̀
àrà nyɨkpɔ́du nú'o ɨdha ɔ̀. Ní, kòmbí ma mí ɨnga nálǎ àlǎ.»
16 Ní Pbàfàrìsáyó nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náadʉ̀ àtɨ̀nà: «Wɔ̀rí dhu nɔ̀nzì
alɛ nírà nzá Kàgàwà bhà rɔ̀, ɨnzá kɨ̀fʉ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ nídhunǐ.» Pbɛ́tʉ̀,
ngʉ̌kpà-tsí náadʉ̀ àtɨ̀nà: «Nzɛ́rɛngatálɛ rǎdʉ̀ wɔ̀rí wɨwì-tɨdɔ̀ nɔ́nzì ìngbǎ
dhu bhěyi*?» Wɔ̀ dhu adʉ̀ abádhí-ɔ̌nga nábhʉ rʉ̀ndɔ̀ ndì ʉ̀ndɔ tí.
17 Ní Pbàfàrìsáyó adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̌ wɔ̀ ɨ̀gʉ̌ Yěsù ɨ̀gʉ̌ ndùmùndúmú-tsʉ̌,
'àtɨ: «Olu ɨnyɨ nyʉ́, nyɨ nyátɨna ìngbǎ tí wɔ̀ nyɨkpɔ́nʉ nàbhʉ rʉ̀ngbɛ ì alɛ
nǐ?» Ní kǎdʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ. «Wɔ̀rí alɛ ní Kàgàwà bhà nabì.»
18 Pbɛ́tʉ̀, ɨ Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ† núuvó ì dòtsí ìnzǐ à'ù dhu, wɔ̀rí alɛ
rí'ì ndùmùndúmú, ní kà rɔ̀pɛ̀ wà ndàla nga kòmbí. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní
ndɨ, abádhí núunzi kà t'ábanà mà, kàtsánà mànà rìwǔ.
19 Ní abádhí ìwǔ ùvò rɔ̀, ɨ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ níivú dhu, 'àtɨ: «Tí yà
ndùmùndúmú tírɔ̀ ka kʉgʉ dhu tí nyɨ nyarátɨna idhùkʉ nyʉ́ yà? Olu kàdʉ̀
ndɔ̀pɛ̀ ndàla nga ìngbǎ dhu bhěyi kòmbí?»

---

* **9:16 9.16** Pbàyàhúdí-bvʉ̌, ka kɔzʉ́nà ɔtdɔ àbòlɔ̌ ka kí kadʉ̀ ìndrǔ ɨ̀gʉ nǐ dhu ɨwà ka kɔ̀nzì kasʉ dhu tí. Ní ɨ kasʉ-tɨdɔ̀ ɔ̀nzɨ ka kí sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ dhu ka kɨsɔ́ ɨsɔ̌ tí. Ní, wɔ̀ Yěsù ɔ̀nzì dhu nɨ'ì afátá, ràdʉ̀ kàbhʉ kɔzʉ̀ nzɛ́rɛngatálɛ tí. † **9:18 9.18** Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tí ka kátɨna ɨrɔ́ alɛ ní Pbàfàrìsáyó tí ka kàtì alɛ kɛ̀lɛ̌.

20 Nɨ́ wɔ̀ ndùmùndúmú t'ábanà mà, kàtsánà mànà náadʉ̀ dhu àdu
abádhí tɔ̀ 'àtɨ: «Mǎ nyʉ́, mǎ mʉ̀nɨ dhu nɨ́, yàrɨ́ nɨ́ idhùkà nyʉ́. Ndɨrɔ̀,
mǎ mʉgʉ ka ndùmùndúmú tɨ́rɔ̀.
21 Pbɛ́tʉ̀, kàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàla nga ìngbǎ dhu bhɛ̌yi màtɨ́ kòmbí dhu nɨ́ mǎ
mʉ̀nɨ nzá. Ndɨrɔ̀, àdhɨ mà nábhʉ kà-nyìkpɔ́ rʉ̀ngbɛ ì dhu mǎ mʉ̀nɨ nzá.
Àbadhi nɨ́ ɨwà óvì alɛ. Nɨ́ nyìvʉ̌ dhu kà-tsʉ̌, ndɨ́nɨ̌ kǎdʉ̀ tɨ́ rɔ̀ná dhu àwɛ
ndìtɨ́rɔ̀.»
22 Kà t'ábanà mà, kàtsánà mànà náadù dhu wɔ̀ dhu bhɛ̌yi Pbàyàhúdí tɔ́
ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tɔ̀, abádhí-ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ ì ɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tɨ́, ɨ Pbàyàhúdí
tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nɨ'ì ɨwà ì nɨ́rì angyangyɨ ndɨ́nɨ̌ ì ongó tɨ́ Yɛ̌sù nàtì Krístɔ̀
tɨ́ ìngbàtɨ́ ɨ́lɨ ndì alɛ mà nípfo, 'ɔ̀dì unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀, ìnzɨ̌ kadʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà
Mʉ̀yàhudì tɨ́ tdɨ́tdɔ̌.
23 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, wɔ̀ ndùmùndúmú t'ábanà mà, kà-tsánà
mànà náadʉ̀ àtɨ̀nà Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nɨ̌: «Àbadhi nɨ́ ɨwà óvì alɛ,
nɨ́ nyìvʉ̌ dhu kà-tsʉ̌ nyʉ́.»
24 Nɨ́ ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ nɨ̌, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náanzi wɔ̀ ndùmùndúmú
tɨ́ arúbhi ì'ì rɔ̀ alɛ, 'àdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ fɨ́ndà 'àtɨ: «Ɔ́tsɔ pɛ́ dhu Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌,
nyɨ ràrɨ̌ obhó dhu nyʉ́ nʉ́nɔ. Mǎ nyʉ́, mǎ mʉ́nɨ wà dhu wɔ̀rɨ́ alɛ ràrɨ̌
nzɛ́rɛngatálɛ.»
25 Nɨ́ wɔ̀rɨ́ alɛ adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nzɛ́rɛngatálɛ mà tɨ́ kà rɨ̌'ì dhu ma
mʉ̀nɨ nzá. Pbɛ́tʉ̀, ʉ̀nɨ̌ tɨ́ ma mʉ̀nɨ atdí dhu nɨ́, ɨma nɨ'ì ndùmùndúmú, nɨ́
kòmbí ma mɨ́ ɨnga nálǎ àlǎ.»
26 Nɨ́ abádhí adʉ̀ dhu ìvu wɔ̀rɨ́ alɛ-tsʉ̌ 'àtɨ: «Ádhu nyʉ́ wɔ̀rɨ́ alɛ nɔ́nzì
ɨndʉ̀? Kàbhʉ nyìkpɔ́nʉ rʉ̀ngbɛ ndì ìngbǎ dhu bhɛ̌yi?»
27 Nɨ́ kǎdʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ma màwɛ wà wɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀, pbɛ́tʉ̀
nyɨ̌ nyàdʉ̀ nzá ma mʉ́nɔna dhu ìrì. Nɨ́ ádhu nyɨ̌ nyòzè mawɛ nyɨ̌rì tdítdɔ̌?
Nyɨ̌ nyòzè tɨ́ nzá wà nyǒngò átɔ̀ kàbhà ábhàlɨ̌ tɨ́?»
28 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nʉ́ʉnɔ dhu wɔ̀rɨ́ alɛ nɨ̌ 'àtɨ: «Ɨnyɨ
nyʉ́, nyɨ nɨ́ ndɨ kàbhà ábhàlɨ̌. Pbɛ́tʉ̀ mǎ, mǎ'ɨ nɨ́ Músà bhà ábhàlɨ̌.
29 Mǎ nyʉ́, mǎ mʉ́nɨ wà dhu Kàgàwà mà ratɛ̀ Músà nà. Pbɛ́tʉ̀, àdhà rɔ̀
màtɨ́ wɔ̀rɨ́ alɛ́ ɨ́rà dhu mǎ mʉ̀nɨ nzá.»
30 Nɨ́ wɔ̀ alɛ adʉ̀ àtɨ̀nà kɔ̌kɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nɨ̌: «Hɔ̀kɔ̀! Kɔ̀nɨ̌
ɨdhɔ rɨ̌ ìndrʉ̌ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ dhu nyʉ́ nɨ́ ndɨ wɔ̀, wɔ̀ nyɨ̌ nyátɨna ɨnzá nyɨ̌ rʉ̀nɨ àdhà
rɔ̀ màtɨ́ kɨ̌rà dhu. Pbɛ́tʉ̀ nyìkpɔ́dʉ̌ na kʉ̀ngbɛ wà!
31 Mǎ mʉ̀nɨ ɨwà dhu, Kàgàwà ràrɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ nzɛ́rɛngatálɛ tɔ́ ɨtsɔ̀ta nɨ́rì.
Pbɛ́tʉ̀, ka rǎdʉ̀ pbìndà ɨtsɔ̀ta nɨ́rì alɛ nɨ́, pbìndà Ʊyátá nɨ́fʉ̌ arɨ́, ndàdʉ̀ ndì
ndózè dhu ɔ̀nzì alɛ.
32 Yà mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ ndì napɛ̀na rɔ̀, ka kapɛ̀na nzá dhu ìrɨ atdí alɛ mà
rʉngbɛ yà àdhɨ tɨ́ ka kadhì ndùmùndúmú tɨ́rɔ̀ alɛ-nyìkpɔ́.
33 Ɨnzɨ̌ dhu ɨ́'ìná gukyè Kàgàwà bhà rɔ̀ wɔ̀rɨ́ alɛ ɨ́rà dhu tɨ́, nɨ́ kàmbɛ̀nà
nzɨ̌ atdí dhu mà nɔ́nzɨ.»
34 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ adʉ̀ dhu ìvu wɔ̀rɨ́ alɛ-tsʉ̌, 'àtɨ:
«Ɨnyɨ nyʉ́, ɨnyɨ ka kadhì ɔ̀dhɨ tɨ́ ngbùlʉ̌nʉ nyʉ́ mànà pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga ɔ̌.
Nɨ́ nyɨ tɨ́ ndɨ àdʉ̀ dhu ùdhe fǎkà?» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ kìpfo, ràhʉ
unduta-ɨdzà ɔ̀ rɔ̀.

Ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù alɛ nɨ́ ndùmùndúmú afɨ́na ɔ̀nǎ rɔ̀
(Luk 10.21; 2Kò 4.3-6)

35 Yĕsù itdègu Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nípfo wɔ̀rí alɛ iri unduta-ɨdzà
ɔ̀ rɔ̀ dhu níri, ní kărà ndɨ alɛ-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ ìtsi àtɨ̀nà kà nĭ: «Ɨnyɨ nyʉ́, nyɨ
nyá'ù tí wà Ìndrŭ t'ídhùnà?»
36 Ní, kădù dhu ìvu Yĕsù-tsʉ̌, ndàtɨ: «Màlimŏ, ádhɨ pbá alɛ ndɨ, ndínĭ
ma madù tí à'ùnà?»
37 Ní Yĕsù adù dhu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ nyàla wà ka! Ndɨrɔ̀ ka ní yà nyĭ
nyɔ́tɛ nà kòmbí alɛ.»
38 Ní, wɔ̀ alɛ adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kpangba Yĕsù tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbălɛ́, ɨwà ma
mà'ù nyɨ.» Kădʉ̀ ndɔ̀kɔ̀ ɔtdyʉ̀na dɔ̌ Yĕsù-ɔ̀nzĭ, ndɨ̀fʉ ka.
39 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yĕsù adʉ̀ àtɨ̀nà: «Ma mírà yà adzɨ ɔ̌, ndínĭ ma mʉ̀nɔ tí
yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyă. Ma mírà, ndínĭ yà adzɨ ɔ̌ ndùmùndúmú nɔ́ɔpɛ́ tí 'àla
nga, yà ɨnga àlă arí alɛ ràdʉ̀ 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀ 'òngò ndùmùndúmú tí.»
40 Nírɔ̀ ní ndɨ yà Yĕsù mà ì'ì mànà atdíkpá ngúfe Pbàfàrìsáyó‡ náadʉ̀
dhu ìvu kà-tsʉ̌, 'àtɨ: «Mă nyʉ́ mà, mă nátí ndùmùndúmú átò?»
41 Ní Yĕsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyĭ nyʉ́nĭyana gukyè dhu nyĭ
ràrĭ ndùmùndúmú, ní ka kàmbɛ̀nà nzĭ àtɨna nyĭ ràrĭ'ì nzɛ́rɛnga nà. Pbɛ́tʉ̀
kòmbí nyĭ nyarádʉ̀ àtɨ̀nà àlă nyĭ rarí ɨnga àlă. Ní ka kʉ̀nɨ wà dhu, fʉ̀kʉ́
nzɛ́rɛnga ràrĭ'ì otùna nyʉ́ ɔ̌.»

10

Tàmà t'ʉ́ndatatálɛ tɔ́ mbólí
(Zàb 23; Zèk 34.1-4; 1Pɛ́ 2.24-25; 5.1-4)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yĕsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌ kɔ̌kɔ̀ Pbàfàrìsáyó nĭ: «Ma mí obhó
dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀. Ɨnzĭ arótsù kàlì-lí*, tàmà tɔ́ kàlì ɔ̀ alɛ, pbɛ́tʉ̀ yà kàlì dɔ̀nă
arúpo ndɔ̀yɔ̀ ndì kàlì ɔ̀ alɛ ní ogbotálɛ, ndɨrɔ̀ ka ní ɔbɨ nĭ arí dhu ʉ̀dhă
ìndrŭ-fɔ́ rɔ̀ alɛ.
2 Pbɛ́tʉ̀, yà kàlì-lí arótsù alɛ ní ndɨ tàmà ʉ̀nda arí alɛ.
3 Kà tɔ̀ nga ní ndɨ kàlì-li'ɔ̀ ɔ̀dɔ arí alɛ rădʉ̀ kàlì-átʉ̀ ʉ̀ngbɛ kà ròtsù ɔ̀ná
kàlì ɔ̀, tàmà ràdʉ̀ kʉ̀nɨ tŭna rɔ̌ nĭ. Ní, kà rădʉ̀ pbìndà tàmà nyʉ́ núnzì
ɔvɔ̀ya rɔ̌, ndàdʉ̀ ìpfonà rùvò kàlì ɔ̀ rɔ̀†.
4 Ní kɔ́rɔ́ ndì ndìpfo pbìndà tàmà, rùvò kàlì ɔ̀ rɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kà rădʉ̀ àdɨ
ndàmbɛ àrà dɔ̌ angyi abádhí dɔ̀-tsírɔ́, abádhí ràdʉ̀ 'ɔ̀dhɔ̀ owùna ɔ̌, kà-tù ì
ʉ̀nɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
5 Tàmà rĭ nzĭ àdʉ̀ òwu olo tí rí'ì alɛ-owù ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ abádhí rădʉ̀ òtse òtse
tí kà-tsʉ̌ rɔ̀, ɨnzá ì ʉ̀nɨ kà-tù nídhunĭ.»
6 Yĕsù ʉ̀nɔ wɔ̀rí mbólí Pbàfàrìsáyó tɔ̀, pbɛ́tʉ̀ wɔ̀ kʉ̀nɔ̀ abádhí tɔ̀ dhu
náadʉ̀ nzá abádhí-dɔ nálʉ.

Yĕsù ní ídzì undataba

7 Yĕsù adʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌ abádhí nĭ: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀, ɨma ní
ndɨ tàmà tɔ́ kàlì tɔ́ tsătsʉ̀.
8 Kɔ́rɔ́ alɛ yà angyină rɔ̀ íwŭ idù ní'ì ogbotálɛ, ndɨrɔ̀ ɔbɨ nĭ arí dhu ʉ̀dhă
ìndrŭ-fɔ́ rɔ̀ alɛ. Pbɛ́tʉ̀, tàmà ádʉ̀ nzá abádhí-tù nʉ́nɨ.
9 Ní, ɨma ní ndɨ kàlì tɔ́ tsătsʉ̀. Ndɨ alɛ náapɛ́ ìtsù ùdună, ní rădʉ̀ ɔ̀gʉ̀
ɔ̀gʉ̀. Kà rădʉ̀ òtsù kàlì ɔ̀, ndàdʉ̀ àhʉ kàlì ɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ kà rădʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ nábà
àbà.

---

‡ **9:40 9.40** Ɔzʉ̀ 18 otu ɔ̌ ka kàndĭ dhu * **10:1 10.1** Pàlèstinà tɔ́ pbìrì ɔ̌, ka kitsúnà tàmà kàlì ɔ̀ kúbhingá, kadʉ̀ atdí ʉndatatálɛ ɨ̀lì rɔ̀dɔ̀ ndɨ kàlì-li'ɔ̀. † **10:3 10.3** Pàlèstinà tɔ́ pbìrì ɔ̌, tàmà okónà màhò ɔ̌. Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ ɨ màhò nóongónà ì'ì fìyɔ́ ʉndatatálɛ nyʉ́ nà.

10 Ogbotálɛ náarírà dhu kɛ̀lɛ̌ ndì nduwé tí. Ndirò kǎrí ìrà, ndínǐ ndì
ndɔkyɛ tí dhu, ndàdù dhu ìnza. Pbɛ́tù ima nyú, ma mírà ndínǐ ìndrǔ abá
tí ípìrɔ̀nga, ndirò ndínǐ abádhí abá tí ka abhɔ nyú ròsè.
11 Ima ní ídzì undataba. Ídzì undataba náarí pbìndà ípìrɔ̀nga nádzǐ ɔvɛ
tò pbìndà tàmà-okú dò rò.
12 Tàmà ùnda arí ndínǐ ka kubhò tí ndì alɛ ní nzǐ tàmà-àbadhi. Kǎpɛ́
nyàmǎsò rǐrà dhu nálǎ, ní kà rǎdù òku tí òku, ndàdù tàmà ùbhà vǐyà dǒ
rò. Ní, nyàmǎsò rǎdù atdídhená tàmà númbà ndàrà nà, ndàdù ngǔkpà-
ɔ̀nga nífàlà.
13 Obhó tí, fùrangà-okú dò rò rí kasu ònzi alɛ, náafí àtdu tàmà rǔvɛ dhu
rǐ nzǐ àdù.
14 Ima ní ndi ídzì undataba. Ma múni wà pbàkà tàmà, ndirò pbàkà tàmà
núni wà ma.
15 Àdhàdhì Àbadu núni ma, madù Àbadu núni dhu bhěyi, ma mádzi wà
pbàkà ípìrɔ̀nga ɔvɛ tò pbàkà tàmà-okú dò rò.
16 Ndirò, ma mí'ì ìnè ngǔkpà pbàkà tàmà nà, kǎkà ìmbǎ rí'ì yàrí kàlì ò.
Ní, ma màkǎ marà i tsí nídì átò madu kàlì ò. Abádhí rǎdù tǔdu ìrì ìri. Ndi
dhu bhěyi ní ndi, tàmà tó màhò rǎdù ì'ì atdí tí, ùndana rí alɛ ràdù ì'ì atdí
tí átò.
17 Àbadu ózè ma, pbàkà ípìrɔ̀nga ma mádzi ɔvɛ tò, ndínǐ madùya tí
àbànà tdítdǒ dhu-okú dò rò.
18 Pbàkà ípìrɔ̀nga nódyì rí atdí alɛ mà rǐ'ì mbǎ, pbɛ́tù, ma mí pbàkà
ípìrɔ̀nga nádzǐ ma-tírò ɔvɛ tò. Ma mí'ì ìnè ádrùngbǎnga tó ɔbi nà madzi
pbàkà ípìrɔ̀nga ɔvɛ tò, ndirò ma mí'ì ìnè ɔbi nà mabà ndi ípìrɔ̀nga tdítdǒ.
Wɔ̀rí ní ndi Àbadu núyǎ idù dhu.»
19 Ní wò Yěsù ùnò ɔtɛ-okú dò rò, Pbàyàhúdí-ɔ̀nga náadù ndùndò ùndɔ
tí tdítdǒ.
20 Abádhí nzínzì ǒ, ábhǒ alɛ nyú náambɛ́nà àtìnà dǒ: «Ìnè pfɔ̀mvɔ rǐ'ì
yàrí alɛ ò. Àrǐ rǐ'ì kà dǒ. Ní ádhu nyǐ nyí kà-tsǔ dhu ìri nǐ?»
21 Pbɛ́tù ngǔkpà-tsí ambɛ́nà àtìnà dǒ: «Ìnzǐ pfɔ̀mvɔ rǐ'ì ònà alɛ rǎdù ɔ̀tɛ
wò dhu bhěyi. Pfɔ̀mvɔ tí àdù ndùmùndúmú-nyìkpó ùngbɛ ùngbɛ̌?»

Ìndrǔ rǐ Yěsù àpà 'ùbvǔ odu nǐ dhu

22 Yèrùsalɛmà tó kigò ǒ, Pbàyàhúdí náambɛ́nà yà Kàgàwà bhà idza ka
kitsu tdítdǒ dhu nírè ka kongónà nǐ mùhɛndù nónzì dǒ. Ndi kàsumì ni'ì
ádrùngbǎ gìrì tó kàsumì.
23 Ní ndi idhò ǒ, Yěsù ambɛ́nà ùbhi dǒ Kàgàwà bhà idza-lí, «Sɔ̀lɔ̀mɔnì
bhà mbàrazà» tí kátina mbàrazà-tsìnǎ.
24 Ní ngúfe Pbàyàhúdí andu ì, 'àkpɔ̀rò kà-ngbò, 'àdù dhu ìvu kà-tsǔ,
'àti: «Nyi nyú, nyi nyabhùya afíka ràgùrù ndì ràrà àhu ìfe idhɔ tí? Nyi
nyapɛ́ ì'ì Krístò nyú tí, ní ɔ́vɔ pɛ́ ndi dhu kpangba fǎkà.»
25 Ní Yěsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: «Ma móvò wà wò dhu fǔkù,
pbɛ́tù nyǐ nyá'ù nzá ndi dhu. Yà Àba Kàgàwà-ɔvò rǒ ma márónzina wiwì,
náarí ndi àdhi-pbá alɛ màtí ma mí'ì dhu nítè.
26 Pbɛ́tù, nyǐ nyárí nzǐ ndi dhu ná'u, ìnzǐ nárí nyǐ pbàkà tàmà nzínzì ǒ
tàmà dhu-okú dò rò.
27 Pbàkà tàmà náarí tǔdu ìri ìri. Ma múni wà abádhí, ndirò abádhí
náarádù owùdu núngu.

28 Ndɨrɔ̀, ma mí dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̀nga nábhʉ̌ owùdu nʉ́ngʉ alɛ
tɔ̀. Ní abádhí núuwíya nzǐ akɛkpá màtí afíya ɔ̀nă rɔ̀. Ndɨrɔ̀, atdí alɛ mà
nʉ́ʉdháya nzǐ abádhí fudú rɔ̀.
29 Àba Kàgàwà yà abádhí nibho fudú, ní ádrʉ̀ngbălɛ ròsè kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̀nă.
Ndɨrɔ̀, atdí alɛ mà rǐ'ì ìmbă ɔbɨ nà ndìdhă atdí dhu mà Àbadu-fɔ́ rɔ̀.
30 Ɨma, Àbadu Kàgàwà mànà, mă'ɨ ní atdí alɛ nyʉ́.»
31 Ní, Pbàyàhúdí náadʉ̀ odu ʉ̀wa tdítdɔ̌, ndínǐ ì ubvú tí Yĕsù nǐ.
32 Pbɛ́tʉ̀, Yĕsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Ma mábhʉ nyǐ nyăla ábhɔ̌ ídzì dhu
nyʉ́ yà Àba Kàgàwà íbhò idù ɔbɨ nǐ. Ní, ádhu ndɨ kɔ̌kɔ̀ ɨ dhu nzínzì ɔ̌, nyǐ
nyí mapà nyŭbvŭ ma odu nǐ okúna dɔ̀ rɔ̀?»
33 Ní Pbàyàhúdí adʉ̀ dhu àdu Yĕsù tɔ̀, 'àtɨ: «Ɨ̀nzǐ ní ídzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀
nga ndɨ mă mí măpà mŭbvŭ nyɨ nǐ. Pbɛ́tʉ̀, mă mòzè mŭbvŭ nyɨ okúna dɔ̀
rɔ̀ dhu ní, nyɨ nyʉ̀nɔ̀ dhu nzɛ́rɛ nyʉ́ Kàgàwà nǐ dhu. Ɨnyɨ ní ìndrŭ-tsí dhu,
ní nyɨ nyádʉ̀ àtɨ̀nà ìngbă dhu bhĕyi, nyɨ ràrǐ Kàgàwà!»
34 Yĕsù adʉ̀ dhu àdu tdítdɔ̌ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Fʉ̀kʉ́ Ʉyátá* ɔ̀ ka kándǐ tí
nzá dhu, katɨ: ‹Ɨma Kàgàwà, ma mátɨ nyǐ nǐ, nyǐ ràrǐ mʉ̌ngʉ̌-nzo?›
35 Àlĕ kʉ́nɨ wà dhu atdí alɛ mà ràrǐ nzǐ àdʉ̀ Kàgàwà bhà Andítá-tì nʉ́gɛrɛ.
Kàgàwà átì pbìndà ɔtɛ ka kʉ̀nɔ̀ fĩyɔ̀ alɛ-ɔvɔ̀ mʉ̌ngʉ̌-nzo tí.
36 Ní, Àba Kàgàwà ɔ́pì ndɨ ɨma, ndìvì ma yà adzɨ ɔ̌. Ní, yà ma mátɨna,
ɨma ràrǐ kà t'Ídhùnà rɔ̀, nyǐ nyádʉ̀ àtɨ̀nà ìngbă dhu bhĕyi ma rʉ̀nɔ̀ dhu
nzɛ́rɛ nyʉ́ kà nǐ?
37 Dhu apɛ́ ì'ì ìnzǐ ma márí Àbadu bhà kasʉ ɔ̀nzɨ dhu tí, ní dhu àkă nzá
nyă'ù ma.
38 Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ì'ì ɔ̀nzɨ ma márí kàbhà kasʉ ɔ̀nzɨ dhu tí, ní ɨnzá màtí
nyǐ nyà'ù ɨma nyʉ́ rɔ̀, dhu àkă nyă'ù yà ma márɔ́nzɨna kasʉ. Ma mʉ̀nɔ̀
wà dhu, ndínǐ ndɨ dhu alʉ́ tí dʉ̀kʉ, nyădʉ̀ dhu ʉ̀nɨ mbĕyi nyʉ́ Àbadu ràrǐ'ì
nyʉdutsì, ndɨrɔ̀ ma ràrǐ'ì kà-nyʉtsì.»
39 Ní, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ dhu ɔ̀nzì tdítdɔ̌ ndínǐ ì alʉ́ tí Yĕsù
'òsò. Pbɛ́tʉ̀, Yĕsù adʉ̀ ndàwɨlɨ abádhí-fɔ́ rɔ̀, ndàrà.
40 Ní Yĕsù adʉ̀ ndàdu, ndàrà tdítdɔ̌ Yɔ̀rɔ̀danì tɔ́ ɨdha-akpà-adzè, yà
Yùwanì úbhì bàtizò ùbho rɔ̌ angyinǎ rɔ̀ ìndrŭ tɔ̀ ɨ, ndòngò àdɨ ányì.
41 Ní ányì, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nóowúnà ìwu rɔ̌ kà ɨ, 'àdʉ̀ òwu àtɨ̀nà rɔ̌ nzínzìya
ɔ̌: «Obhó tí, Yùwanì nónzì nzá atdí wɨwì mà. Pbɛ́tʉ̀, yàrí alɛ dɔ̌ kărà àwɛnà
rɔ̌ kórɔ́ dhu ní'ì obhó dhu nyʉ́.»
42 Ní ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náadʉ̀ Yĕsù à'ù ányì.

11

Làzarʉ̀ bhà ɔvɛ
(Yùw 5.21; 6.40)

1 Làzarʉ̀ tí kátɨna atdí alɛ níi'ì andì nà. Ndɨ alɛ nóongónà àdɨ Bɛ̀tànɨyà
tí kátɨna pbanga ɔ̌. Ndɨrɔ̀, Bɛ̀tànɨyà nɨ'ì Màrɨyà mà, awɛ̀nà Màrɨtà mànà,
mà tɔ́ pbanga.
2 Ndɨ Màrɨyà ní ndɨ, yà Ádrʉ̀ngbălɛ Yĕsù-pfɔ̀ dɔ̌ adʉ̀ àrà ndrùù rɔ́ngʉ
akyɛ nɔ́dhɔ̀, ndàdʉ̀ kà-pfɔ̀-ngbɔ̀ núndo dɔ̀na-ká nǐ. Ndɨrɔ̀, ka nɨ'ì ndɨ wɔ̀
andɨ nà ɨ'ì Làzarʉ̀ t'áwɛ̀nà.

* **10:34 10.34** Zàb 82.6

3 Ní, Làzarʉ̀ t’áwɛ́na náavì ìndrʋ̌ ràrà dhu ɔ̀vɔ̀ Yɛ̌sù tɔ̀, ndàtɨ:
«Ádrʉ̀ngbʋ̀lɛ́, kànɨ̌ yà atdídɔ̌ nyɨ nyózè alɛ, Làzarʉ̀ rɨ̌’ì andɨ nà.»
4 Nɨ́ wɔ̀ dhu ndɨ̀ ndɨ̀rì rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ alɛ nɨ̌:
«Wɔ̀ Làzarʉ̀ rʋ̌ndɨ nɨ̌ andɨ rɨ̌ nzɨ̌ kàbhʉ̌ rɔ̀vɛ̀ dòtsí. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ andɨ àlʉ̌ ka ndínɨ̌ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbʋ̌nga tɔ́ ɔbɨ nɨtɛ̀ tí, ndàdʉ̀ kà t’Ídhùnà bhà ádrʉ̀ngbʋ̌nga tɔ́ ɔbɨ nítɛ̀ átɔ̀.»
5 Yɛ̌sù azè Màrɨtà mà, awɛ̀nà Màrɨyà mànà, ndàdʉ̀ Làzarʉ̀ nózè átɔ̀.
6 Nɨ́, Làzarʉ̀ rʋ̌ndɨ dhu ndɨ̀ ndɨ̀rì rɔ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ ɔ́yɔ̌ ɨdhɔ nyʉ́ nónzì, yà ndɨ andɨ tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ ótù ndɨ̀ ɔ̀ná ngari ɔ̀.
7 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kʋ̌dʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌:
«Kàdu àlɛ̌ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀.»
8 Nɨ́, ábhàlɨ̌ adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌ ’àtɨ:
«Hɔ̀kɔ̀ Màlimò! Kòmbí tí nɨ́ Pbàyàhúdí nápà ’ùbvʋ̌ nyɨ odu nɨ̌. Nɨ́ nyɨ nyòzè tí nyadu nyɨ ányì tdítdɔ̌?»
9 Nɨ́ Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ:
«Adyíbhengá nga ɔ̌, adyifɔ̀-sɨsì náatí obhó ongo ɨ’ì atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà? Nɨ́ ìndrʋ̌ apɛ́ àmbɛ ùbhi dɔ̌ adyíbhengá, nɨ́ ndɨ alɛ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ndàgɨlɨ ndìtsì, yà adzɨ dɔ̌ awáwʉ̀ nálǎ ndì ndí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
10 Pbɛ́tʉ̀, kʋ̌pɛ́ àmbɛ ùbhi dɔ̌ kúbhingá, nɨ́ kà rʋ̌dʉ̀ àrà ndàgɨlɨ rɔ̌ ndìtsì, ìnzɨ̌ ndì ndí ɨnga nálǎ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.»
11 Wɔ̀ dhu ndɨ̀ ndʉ̀nɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ nɨ̌:
«Àlɛ̌ t’ɔ́dhìnà Làzarʉ̀ nódhɔ̀ ɔ̀dhɔ̀ tí. Pbɛ́tʉ̀, ma márà ndínɨ̌ ma mitsi tí kìnga ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀.»
12 Nɨ́, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ adʉ̀ dhu àdu ’àtɨ:
«Ádrʉ̀ngbʋ̀lɛ́, kʋ̌pɛ́ ɨ’ì ɔ̀dhɔ̀ tí ɔ̀dhɔ̀ dhu tí, nɨ́ kà rɔ̌gʉ̀ ɔ̀gʉ̀.»
13 Obhó tí, Yɛ̌sù azè ndʉ̀nɔ̀ dhu nɨ’ɨ, ɨwà Làzarʉ̀ rɔ̀vɛ̀. Pbɛ́tʉ̀, kàbhà ábhàlɨ̌ adʉ̀ dhu ìrɛ̀ ɨdhɔ nyʉ́ dɔ̌ kà ràrɔ̌tɛ.
14 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kpangba abádhí tɔ̀, ndàtɨ:
«Làzarʉ̀ ɔ̀vɛ̀ wà.
15 Ndɨrɔ̀, ɨdhɛ̀du nɨ̀ka okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ dhu nɨ́, ìmbʋ̀ ma mɨ’ì ányì dhu. Nɨ́, wɔ̀ ndɨ dhu ɔ̀nzì ndì, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyadʉ̀ tí ma à’ù. Nɨ́, kòwu pɛ́ ndɨ Làzarʉ̀ ɔ̀vɛ̀ ɨ.»
16 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ, Tʉ̀masì tí kátɨna, yà ka kongónà àdʉ̀ ànzìnà átɔ̀ Dìdimò* tí, náadʉ̀ àtɨ̀nà ngʉ̌kpà ábhàlɨ̌ nɨ̌:
«Kòwu átɔ̀ ányì, ndínɨ̌ àlɛ̌ kʉvɛ̀ tí atdíkpá Màlimò mànà.»

Yɛ̌sù nɨ́ ìndrʋ̌ àbhʉ rádʉ̀ rìngbɛ̀ ndì,
ndɨrɔ̀ ípìrɔ̌nga àbhʉ rádʉ̀ ìndrʋ̌ tɔ̀ alɛ dhu

17 Yɛ̌sù itdègu àrà àhʉ Bɛ̀tànɨyà, nɨ́ kʋ̌tù Làzarʉ̀ ɨwà ka kɔ́tdʉ̀ ka rɔ́ ɨdhɔ àhʉ ìfɔ rɔ́.
18 Ndɨ Bɛ̀tànɨyà tɔ́ pbanga nɨɨ’ì mbɛ̀mbɛ̀ ìbhʉ kìlòmɛ̌tɛ̀rɛ̀ tí Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ rɔ̌ rɔ̀.
19 Nɨ́, Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ níiwú Màrɨtà mà Màrɨyà mànà-tɨ’ɔ̀, ndínɨ̌ ì opé tí abádhí-afí adɔ̀yà Làzarʉ̀ bhà ɔvɛ-okú dɔ̀ rɔ̀.
20 Nɨ́, Màrɨtà níitdègu Yɛ̌sù rɨ̌rà dhu ìrɨ, nɨ́ kʋ̌dʉ̀ ndìvà, ndàrà kàkɔ otu ɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, Màrɨyà adʉ̀ àdɨ ɨdza.
21 Nɨ́, Màrɨtà itsi àtɨ̀nà Yɛ̌sù nɨ̌:
«Ádrʉ̀ngbʋ̀lɛ́, nyɨ nyí’ìyana gukyè ɨrɔ́, nɨ́ adɔ̀du ɔ́vɛ̀yana nzɨ̌.
22 Pbɛ́tʉ̀, ma mʉ̀nɨ wà dhu, kòmbí màtí Kàgàwà ràrɨ̌ fɔ̀ná nyɨ nyónzina kɔ́rɔ́ dhu nábhʉ̌ àbhʉ̌ ɨndʉ̀.»

---

* **11:16 11.16** Dìdimò-tì nɨ́ ozo tí ka kʉ́gʉ̀ alɛ.

23 Ní, Yěsù adʉ̀ àtìnà Màrìtà nǐ: «Adɔ̀nʉ rǐ ndìngbɛ̀ ìngbɛ̀ ibhu ɔ̀ rɔ̀.»
24 Ní, Màrìtà adʉ̀ àtìnà kà nǐ: «Ma mʉ̀nì wà dhu, yà adzì ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rǐ ndɔ̀dì nínganí, yà ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ kórɔ́ rǐ ʼʉ̀ngbɛ̌ rɔ̀, àbadhi rìngbɛ̀ya ndì ìngbɛ̀ átɔ̀.»
25 Ní, Yěsù adʉ̀ àtìnà kà nǐ: «Ìma ní ndì ìndrʉ̌ àbhʉ rádʉ̀ rìngbɛ̀ ndì, ndàdʉ̀ ípìrɔ̌nga nábhʉ ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ. Ní, ɔ̀vɛ̀ tí màtí ìma ná'ù alɛ náapɛ́ ɔ̀vɛ̀, ní rǎdʉ̀ ípìrɔ̌nga nábà àbà.
26 Ndìrɔ̀, ìnè rí'ì pbìndà ípìrɔ̌nga nà, ndàdʉ̀ ma'ù alɛ, ní rǐ nzǐ àdʉ̀ ɔ̀vɛ̀ akɛkpá màtí. Nyì nyà'ù tí wà yà ma mʉ̀nɔ̀ dhu?»
27 Ní, Màrìtà adʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀, ndàtì: «Ìwà ma mà'ù ndì dhu Ádrʉ̀ngbǎlɛ́. Ma mà'ù wà dhu ìnyì ràrǐ ndì Krístɔ̀, Kàgàwà t'ídhùnà, yà yàrí adzì ɔ̌ ríràà dhu tí ka katì alɛ.»

Yěsù rǐ Làzarʉ̀ ɔ̀dzì dhu

28 Wɔ̀ dhu bhěyi ndì ndàdu dhu Yěsù tɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Màrìtà náadʉ̀ àrà awɛ̀nà Màrìyà nánzì. Ní, ìdza ndì ndòtsù Màrìyà ì rɔ̀, Màrìtà náadʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kàtɔ̀ bhèlʉ ɔ̌, ndàtì: «Màlimò ìrà wà. Ní kà rǐ nyanzi.»
29 Ní wɔ̀ Màrìtà ʉ̀nɔ̀ dhu ndì ndìrì rɔ̀, Màrìyà adʉ̀ àhʉ àrǐ nyʉ́ tí, ndàrà Yěsù rǐ'ì ì.
30 Wɔ̀ ndì kàsʉmì ɔ̌, Yěsù ì'ì ìnzá ndì ndàpɛ̀ ìtsù pbanga ɔ̀ rɔ́. Pbɛ́tʉ̀, kǎdʉ̀ ì'ì àdì ndì ndàdì yà Màrìtà mànà ì òtùnà ì ɔ̀ná ngari ɔ̌ rɔ́.
31 Pbàyàhúdí níí'ì atdíkpá Màrìyà mànà ìdzá, ʼàdʉ̀ àmbɛ kà-afí nópè dɔ̌. Ní, Màrìyà ìvà ndì, ndàhʉ àrǐ nyʉ́ tí dhu ì àla rɔ̀, abádhí adʉ̀ ʼìvà átɔ̀, ʼòwù kǒwù ɔ̌. Abádhí atì ka yà Làzarʉ̀ ka kótdʉ̀ ì rárà, ndàrà ɔ̀dzì ányìrɔ̀ dhu tí.
32 Ní, yà Yěsù rǐ'ì rɔ́ ndì ndàrà àhʉ rɔ̀, Màrìyà níitdègu Yěsù àlǎ, ní kǎdʉ̀ ndìbvu obvò kà-pfɔ̀ rɔ̌, ndàdʉ̀ àtìnà kà nǐ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyì nyí'ìyana gukyè ìrɔ́, ní adɔ̀du ɔ́vɛ̀yana nzǐ.»
33 Ní Màrìyà mà, yà owùna ɔ̌ ìwʉ̌ Pbàyàhúdí mànà rɔ̌dzì dhu ndì ndàla rɔ̀, ìzʉ núʉka Yěsù atdídɔ̌, afína ràmbɛ ìnga ìrɛ̀ dɔ̌.
34 Nírɔ̀ ní ndì Yěsù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtì: «Nyǐ nyɔ́tdʉ̀ ka ìngbɔrɔ́?» Ní abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ʼàtì: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, írà ndínǐ nyì nyala tí ányìrɔ̌ nga.»
35 Nírɔ̀ ní ndì Yěsù adʉ̀ ɔ̀dzì.
36 Ní, Pbàyàhúdí adʉ̀ òko ʼàmbɛ àtìnà dɔ̌: «Ìgyò! Nyàndà pɛ́ kɔ̌zè Làzarʉ̀ tí dhu!»
37 Pbɛ́tʉ̀, abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náadʉ̀ àtìnà: «Hɔ̀kɔ̀! Wɔ̀ alɛ nyʉ́ ní ndì ndùmùndúmú-nyìkpɔ́ nábhʉ rʉ̀ngbɛ ndì. Ní kǎbhʉ̀yana tí obhó Làzarʉ̀ ìnzǐ rɔ̀vɛ̀?»

Yěsù rǐ Làzarʉ̀ nábhʉ̌ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu

38 Kɔ̌kɔ̀ Pbàyàhúdí rʉ̌nɔna dhu ndì ndìrì rɔ̀, ìzʉ náadʉ̀ Yěsù ʉ̀ka atdídɔ̌ nyʉ́. Ní, abádhí adʉ̀ òwu Làzarʉ̀ ka kɔ́tdʉ̀ ì. Ka katdʉ̀ ka ɔ̀nà ibhu ní'ì bhalabhala ɔ̀ ka kógyè, kadʉ̀ lina'ɔ̀ nápbi odu-íyà-ba nǐ ibhu.
39 Ní, ányì ì òwù ùvò rɔ̀, Yěsù atì yà tìná ì'ì alɛ nǐ: «Nyɔ̀gɛrɛ wɔ̀ odu ibhu-lí rɔ̀.» Ní Làzarʉ̀-bvʉ̀ t'áwɛ̀nà Màrìtà náadʉ̀ Yěsù ìsɔ, ndàtì: «Ìnzě Ádrʉ̀ngbǎlɛ́! Wɔ̀ abvo nópè wà ndɔ̀ngʉ̀ atdídɔ̌. Kɔ̀nzì wà ìfɔ ìdhɔ nyʉ́ ibhu ɔ̀.»

40 Pbɛ́tù, Yěsù adù dhu àdu Màrìtà tɔ̀, ndàtì: «Ma màtìnà tí obhó nyì nǐ,
nyì rapɛ́ ìma ná'u, ní nyì ràrǐ àdù Kàgàwà bhà ádrùngbǎnga tɔ́ awáwù
nála?»
41 Ní, ka kadù odu nógɛ̀rɛ̀ ibhu-lí rɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adù nyìkpɔ́na
náva ndàndà ɔrù nga, ndàdù ndìtsɔ̀, ndàtì: «Àba Kàgàwǎ, ma màbhu ɔ̀tsɔ̀
ìndù, tsùdú dhu nyì nyìrì nídhunǐ.
42 Obhó tí, ma mùnì wà dhu ìrì nyì raróngo tsùdú dhu ìrì bìlǐnganà.
Pbɛ́tù, ma mìtsɔ̀ ma wɔ̀ dhu bhěyi dhu ní, ndínǐ kǎkà ngbɔ̌du nàkpɔ̀rɔ̀ ìrɔ́
alɛ náa'u tí dhu ìnyì ràrǐ ndì nyì nyívì ma.»
43 Wɔ̀ dhu ndì ndòrì dhu-dzidɔ̌, Yěsù adù Làzarù nánzì ɔrú tǔna nyú nà,
ndàtì: «Làzarǔ, áhǔ wɔ̀rí ibhu ɔ̀ rɔ̀.»
44 Ní, Làzarù adù àhu ibhu ɔ̀ rɔ̀, ɔtsúna mà, pfɔ̌na mànà ka kùndìlǐ
abvo ùtdǔ ka karí ɔ̀ná mbɛrù nǐ, kadù nyìna níso mbɛ̌rɛ̀sɛ nǐ rɔ́rɔ̀. Wɔ̀
dhu-dzidɔ̌, Yěsù adù àtìnà ihé-yà nǐ: «Nyùnga Làzarù, nyǎdù ùbhànà ràrà
ìbha.»

Yěsù ɔ̀nɛ ka kí ndínǐ ka koho tí dhu
(Zàb 71.10; Màt 26.1-5; Mrk 14.1-2; Luk 22.1-2)

45 Yà Màrìyà mǎrábvù ìwǔnà, 'àdù Yěsù ɔ̀nzì Làzarù rɔ̌ dhu àla
Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌, ábhɔ̌ alɛ nyú náadù Yěsù à'ù.
46 Pbɛ́tù, abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náadù òwu Pbàfàrìsáyó-tì'ɔ̀, 'àdù
yà Yěsù ɔ̀nzì dhu àwɛ abádhí tɔ̀.
47 Ní, ndì dhu ì ìrì rɔ̀, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàfàrìsáyó mànà,
náadù yà Pbàyàhúdí-bvǔ ádrɔ̀drɔ̌ anya nítdì arí alɛ-tsù núndu. Nírɔ̀ ní
ndì abádhí náadù 'ɔ̀pè 'ɔ̀ngù dhu tsùyá nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Wɔ̀rí
alɛ rǎrà ábhɔ̌ wìwì nyú nɔ́nzì rɔ̌. Ní ádhu ndì àkǎ àkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì?
48 Àlɛ̌ kapɛ́ kùbha ràmbɛ ndì dhu ɔ̀nzì dɔ̌, ní kɔ́rɔ́ alɛ rǐ kà'u. Ndìrɔ̀
Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadùya ìwu, 'ùgolo àlɛ̌ tɔ́ Sɔmǎ-dzà, 'àdù
àlɛ̌ tɔ́ pbìrì nínza.»
49 Kɔ̌kɔ̀ ì Pbàyàhúdí-bvǔ ádrɔ̀drɔ̌ anya nítdì arí alɛ nzínzì ɔ̌, atdí alɛ-ɔvɔ̀
nì'ì Kàyafà. Ní ndì atɔ ɔ̌, ka nì'ì ndì pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà.
Ní, kǎtì ɔdhína nǐ: «Nyǐ nyú nyǐ nyùnì nzá atdí dhu mà wɔ̀ dhu ɔ̀.
50 Nyǐ nyùnì tí obhó dhu, dhu ràkǎnà atdí alɛ kɛ̀lɛ̌ rɔ̀vɛ̀ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ́ ngari
ɔ̌, ìnzǐ àlɛ̌ tɔ́ pbìrì ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ-tsè náadù tí ndɔ̀tdì?»
51 Kǔnɔ nzá wɔ̀rí dhu dɔ̀na nyú ɔ̀ rɔ̀ àhu rɔ́rɔ̀. Pbɛ́tù, wɔ̀ ndì atɔ ɔ̌ ndì
ndì'ì ndì pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà tí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎvɔ̀ dhu
angyangyì, Kàgàwà bhà Nabì bhěyi, ndàtì: Yěsù ràkǎ ndɔ̀vɛ̀ Pbàyàhúdí tɔ́
ngari ɔ̌.
52 Ndìrɔ̀, kǎtì átɔ̀ kà ràrǐ nzǐ ɔ̀vɛ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ ngari ɔ̌ tí, pbɛ́tù kà ràkǎ
ndɔ̀vɛ̀ ndínǐ ndì ndundu tí yà adzì ɔ̌ ì nìfàlà Kàgàwà bhà inzo-tsù, ròkò
atdíkpá.
53 Ní, rɔ̀pè ndì ndì ìdhɔ ɔ̌ rɔ̀, Pbàyàhúdí-bvǔ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náapè 'ɔ̀nè Yěsù
ndínǐ ì adù tí àbhunà kohò.
54 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndì, Yěsù adù ndɔ̀pè ìnzǐ ndàrà ùbhi rɔ̌ kpangba
Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌. Pbɛ́tù àbadhi mà, pbìndà ábhàlǐ mànà, náadù 'ìvà
'òwù yà rùngù-tì'ɔ̀ arí'ì mùlɛngù ɔ̌ atdí pbanga Ɛ̌fùràyimù tí kátìna ɔ̀, 'àdù
òko ányì.
55 Wɔ̀ ndì kàsumì ɔ̌, Pbàyàhúdí tɔ́ Pásìka tɔ́ mùhɛndù-ìdhɔ̀ níì'ì ìwà
ndì ndìndù ndì rɔ́. Ní, ábhɔ̌ alɛ nyú níiwú fìyɔ́ pbanga ɔ̀nǎ rɔ̀, 'ìwǔ ùvò

angyinǎ rɔ̀ Pásìka tɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndínǐ ɨ̀ u'o tí ì, 'ìlǎ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌[†].

56 Ní, Yèrùsàlɛmà ɨ̀ òwù ùvò rɔ̀, abádhí ambɛ́nà Yěsù ɔ̀nɛ̀ dɔ̌. Ní Kàgàwà bhà-dzá ì í'ì rɔ́rɔ̀, abádhí ambɛ́nà dhu ɔ̀ngʉ̀ dɔ̀ tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ádhu nyǐ nyìrɛ̀ kà-dɔ̌? Tí ìnzǐ kà ràrǐ ìrà mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀?»

57 Pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàfàrìsáyó mànà náadʉ̀ dhu ʉ̀ya ìndrǔ tɔ̀ 'àtɨ: «Atdí alɛ mà náapɛ́ Yěsù rǐ'ì rɔ́ nga nʉ́nǐ, nákǎ ndɨ̀tɛ̀ ka ndínǐ kadʉ̀ tí òwu kòsò.»

12

Màrɨyà rǐ Yěsù-pfɔ̀ nútrǐ ndrùù rɔ́ngʉ̀ akyɛ nǐ dhu
(Màt 26.6-13; Mrk 14.3-9; Luk 7.36-50)

1 Azà ɨdhɔ tí Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ nʉ́bhà ndɨ̀ rɔ́rɔ̀, Yěsù ɨvà ndì ndàrà Bɛ̀tànɨyà tí kátɨna pbanga ɔ̀. Ndɨ pbanga nɨ'ì yà kǎbhʉ̀ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ Làzarʉ̀ mà tɔ́ pbanga.

2 Ní ányì, ka kabhʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ kà tɔ̀. Màrɨtà náambɛ́nà ɔ̀nyʉ̀ nʉ́ndɔ̀ dɔ̌ abádhí tɔ̀, Làzarʉ̀ ràdʉ̀ ì'ì átɔ̀ ndɨ ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ rí atdíkpá Yěsù mànà alɛ nzínzì ɔ̌.

3 Nírɔ̀ ní ndɨ Màrɨyà níidyi ndrùù rɔ́ngʉ̀ akyɛ tɔ́ atdí lítrè-ɔ̌nga ka kʉ̀ndɔ̀ ɔyɔ tɔ́ atdínga, ndɔ̀dhɔ̀ Yěsù-pfɔ̀ dɔ̌. Ndɨ akyɛ nɨ'ì nardɔ̀ tí kátɨna ɨrí-vǐ nǐ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀, odzìna ràdʉ̀ ì'ì ɔrʉ́ nyʉ́ akyɛ. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Màrɨyà adʉ̀ Yěsù-pfɔ̀-ngbɔ̀ núndo dɔ̀na-ká nǐ, ndɨ akyɛ-dzi ràdʉ̀ ndìtu, ndàkǎ kɔ́rɔ́ ányì-dzá.

4 Ní wɔ̀ dhu ndì ndàla rɔ̀, Yěsù bhà ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ, Yudhà Ìskàrìyɔtà tí kátɨna, yà Yěsù ìpfo arana ndàbhʉ̀ òmvǔ-fɔ́ alɛ, níivú dhu, ndàtɨ:

5 «Ádhu ɨnzá ka kàbhʉ̀ wɔ̀rí akyɛ kodzì ìbhʉ̀ mɨyà dìnarì* rɔ̌, kadʉ̀ ndɨ fʉ̀rangà nʉ́ndɔ̀ nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀ nǐ?»

6 Kʉ̌nɔ nzá wɔ̀ dhu nǎkʉ̀tálɛ-ɨzʉ̀ ndì ndàla dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kʉ̌nɔ ka ogbotálɛ tí ndì ndí'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, kǒngónà ndɨ fʉ̀rangà tɔ́ ísɔ̀wʉ̌ nɔ́dɔ̀, ndàdʉ̀ àrà ndɨ fʉ̀rangà núwe rɔ̌ afína òzè dhu bhěyi.

7 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu àdu Yudhà tɔ̀, ndàtɨ: «Ʉ́bhà Màrɨyà radì! Ítsè ka rɔdɔ wɔ̀rí akyɛ ɨma ka kɔtdʉ́ya ɔ̀ná ɨdhɔ tɔ̀.

8 Nyǐ nyóngo òko nǎkʉ̀tálɛ mànà bìlǐnganà, pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌, àlɛ̌ kí nzǐ ongo òko nyǐ mànà bìlǐnganà.»

Pbàkùháni tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rǐ 'ìri, ndínǐ ɨ̀ abhʉ̀ tí Làzarʉ̀ kohò dhu

9 Pbàyàhúdí tɔ́ ihé-yà níitdègu Yěsù rǐ'ì Bɛ̀tànɨyà dhu ìrɨ, ní abádhí adʉ̀ òwu ányì. Abádhí awù nzá ányì Yěsù-okú dɔ̀ rɔ̀ tí, pbɛ́tʉ̀ abádhí awù ányì ndínǐ ɨ̀ adʉ̀ tí yà Yěsù ábhʉ̀ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ Làzarʉ̀-ngbɔ̀ mà nála átɔ̀.

10 Nírɔ̀ ní ndɨ pbàkùháni tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ 'ìrì ndínǐ ɨ̀ abhʉ̀ tí Làzarʉ̀ kohò átɔ̀.

11 Obhó tí, ábhɔ̌ Pbàyàhúdí nyʉ́ nóowúnà ùvò rɔ̌ abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀, 'àdʉ̀ Yěsù ná'ù kǒkú dɔ̀ rɔ̀.

Yěsù rǒtsù Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu
(Màt 21.1-11; Mrk 11.1-11; Luk 19.28-40)

---

† **11:55 11.55** Pbàyàhúdí tɔ́ mànduʉ̀ nɨ'ì 'ù'o ì, 'ìlǎ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ̀, àdhàdhɨ yà fɨyɔ́ sɔmà tɔ́ mànduʉ̀ nózè ka dhu bhěyi (2 Ɨ nanzɨ 30.17-20).

* **12:5 12.5** Ɨbhʉ̀ mɨyà dìnarɨ nɨ'ì mbɛ̀mbɛ̀ atdí atɔ nyʉ́ tɔ́ kasʉ̀ tɔ́ mʉ̀kìmbà.

12 Tsútsă nínganí, yà Pásìka tó mùhɛndù ɔ̀ íwǔ Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀
ihé-yà níɨri dhu, Yĕsù ràrĭ'ì otu ɔ̌ ndì ndírà átɔ̀ Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ́.
13 Ní, abádhí adù ngazì-kpa-dɔ̀ká nókɔ̀, 'ùvò nà, 'òwù Yĕsù àkɔ nà otu
ɔ̀ rɔ̀. Ní, Yĕsù ì àla rɔ̀, abádhí apɛ̀ 'ùkŭ, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Hɔ̀sanà[†]! Ilèta
nákă kabhu yà Ádrùngbălɛ Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̌ ríràʼ Pbàìsràyélí tó Ádrùngbă
Kamà tɔ̀!»
14 Nírɔ̀ ní ndɨ Yĕsù abà kayinŏ-ngba, ndàdù ùpo, ndàdɨ dɔ̀ná, yà Kàgàwà
bhà Andítá ɔ̀ ka kandí dhu bhĕyi. Ɨ Andítá rătɨna:
15 «Nyĭ Sàyunì tó kɨgɔ̀[‡] ɔ̌ bhă, ìnzĭ nyɔ̀nzɨ ɔdɔ.
Kɔ̀nĭ fùkú Ádrùngbă Kamà rĭràʼ
kayinŏ-ngba dɔ̌ ndì ndàdɨ rɔ́rɔ̀.»
16 Wɔ̀ dhu náalú nzá Yĕsù bhà ábhàlĭ-dɔ. Pbɛ́tù, Yĕsù ɔ́dzì ɔ̀rù-akpà ɔ̀
pbìndà Ádrùngbănga tó awáwù ɔ̌ dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ, abádhí awù dhu ìrɛ̀,
yà Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kandí dhu, ka randí Yĕsù-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndirɔ̀, ka
rádù ndɨ dhu ɔ̀nzɨ kà-rɔ̌ ndɨ dhu bhĕyi tí.
17 Ábhɔ̌ alɛ nyú, yà Yĕsù rĭ Làzarù ànzi rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvù rɔ̀ rɔ́ ɨ'ì,
náadù òko 'àmbɛ Yĕsù ɔ́nzì dhu àwɛ dɔ̌ ìndrŭ tɔ̀.
18 Ní, kărí wɨwì ɔ̀nzɨ dhu ì írì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ihé-yà náadù òwu Yĕsù àkɔ
otu ɔ̀ rɔ̀.
19 Nírɔ̀ ní ndɨ Pbàfàrìsáyó náadù 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀tɛ̀ nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌:
«Nyĭ nyàla tí wà! Nyĭ nyí nzĭ yà dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ. Kɔ́rɔ́ alɛ òkò wà 'àmbɛ
òwu dɔ̌ kŏwù ɔ̌ tí.»

Ngúfe Pbàgìríkí rĭ Yĕsù ɔ̀nɛ ndínĭ ì ala tí dhu

20 Yà Pásìka tó mùhɛndù ɔ̀ íwǔ Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀, 'ìwǔ Kàgàwà ùlɛ
alɛ nzínzì ɔ̌, ngúfe Pbàgìríkí níi'ì ìnè átɔ̀.
21 Ní, ɨ Pbàgìríkí níindri Fìlipò tí kátɨna ábhàlĭ-tɨ'ɔ̀. Ndɨ Fìlipò nɨ'ì
Gàlìlayà tó pbìrì ɔ̌ atdí pbanga, Bɛ̀tɛ̀sàyidà tí kátɨna ɔ̌ alɛ. Ní, abádhí avɔ̀
dhu Fìlipò tɔ̀, 'àtɨ: «Ádrùngbălɛ́, mă mòzè măla Yĕsù-ngbɔ̀.»
22 Ní Fìlipò adù àrà wɔ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ Àndɛ̀rɛyà tí kátɨna ngătsi ábhàlĭ tɔ̀. Wɔ̀
dhu-dzidɔ̌, abádhí adù 'ɨvà 'òwù wɔ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ atdíkpá Yĕsù tɔ̀.
23 Ní, Yĕsù adù àtìnà urɔ́ ɨ'ì alɛ nĭ: «Àba Kàgàwà rĭ Ìndrŭ-t'ídhùnà-ɔvɔ̀
nábhŭ rìlè ndì ɔ̀ná kàsumì nírà wà.
24 Ma mí obhó dhu núnɔ fŭkù: ìnzĭ nganù-kpɔ̌ náapɛ́ ìtsì adzɨ ɔ̀, ndàdù
ɔ̀mɔ̀, ní ndɨ nganù-kpɔ̌ rădù àdɨ atdírɔ̀ tí. Pbɛ́tù kăpɛ́ ɔ̀mɔ̀, ndàdù ìnga, ní
ndɨ rádù ábhɔ̌ itse nyú nɔ́dhì.
25 Pbìndà ípìrɔ̌nga nózè rí ndɔ̀dɔ̀ fĭndà alɛ níiwíya ka. Pbɛ́tù, pbìndà
ípìrɔ̌nga nózè rí ndìwĭ okúdu dɔ̀ rɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ alɛ, náadùya kɔ̀dɔ̀
dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga tɔ̀.
26 Ndɨ alɛ náapɛ́ ndòzè ndɔ̀nzì kàsŭdu, ní ndɨ alɛ àkă ndùngu owùdu.
Ndirɔ̀, ma mí'ì rɔ́, pbàkà kasutálɛ rădù ì'ì átɔ̀. Ndɨ alɛ náapɛ́ kàsŭdu ɔ̀nzɨ,
ní Àba Kàgàwà rădù ndɨ alɛ ìfu.»

Yĕsù rɔ̌tɛ ndì ndɔ́vè dhu dɔ̌ dhu

27 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yĕsù adù àtìnà: «Afídu rĭ inga ìrɛ̀ atdídɔ̀ kòmbí. Ní,
ma mátɨna ìngbà tí? Ma tí àtɨna: Àba Kàgàwă, ígŭ ma yà yàrí kàsumì ɔ̌ rí

† **12:13 12.13** Pbàyàhúdí t'ávàna ɔ̌, Hɔ̀sanà-tì nyú ní «írà nyɔ̀nzɨ dzùnàka.» Pbɛ́tù, ɨrɔ́ kà-tì ní: «Kàgàwà àkă ilèta nà.» ‡ **12:15 12.15** Sàyunì tó kɨgɔ̀-tì ní Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀.

ndàpà ndɔ̀nzɨ̀ ndɨ̀ rùdú dhu ɔ̌ rɔ̀? Pbɛ́tʉ̀, ma mírà wɔ̀ ndɨ̀ kòmbí rɨ́ ndàpà
ndɔ̀nzɨ̀ ndɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
28 Nɨ́ Àbá, ábhʉ̌ ɔvɔ̀nʉ rìlè ndɨ̀.» Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ̀ atdí alɛ-tù náadʉ̀ ndìrɨ̀ ɔ̀rʉ̀-
akpà ɔ̀ rɔ̀, ndàtɨ̀: «Ma màbhʉ wà ɔvɔ̀du rìlè ndɨ̀, ndɨ̀rɔ̀ ma mí kàbhʉ̌ àbhʉ̌
rìlè ndɨ̀ tdɨ́tdɔ̌.»
29 Nɨ́, ányìrɔ̌ ɨ̀ ìkò rɔ́ ɨ̀'ì ihé-yà nɨ́ɨrɨ̀ wɔ̀ dhu, 'àdʉ̀ àtɨ̀nà: «Ìgyò! Ɔvɔ nyʉ́
nɨ́ wɔ̀ àtà!» Ngʉ̌kpà alɛ adʉ̀ àtɨ̀nà: «Hɔ̀kɔ̀! Kàgàwà-bhà màlàyikà nɨ́ wɔ̀
dhu nʉ̀nɔ̀ kà tɔ̀.»
30 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Wɔ̀ nyɨ̌ nyɨ̀rɨ̀ alɛ-tù nʉ́nɔ̀ nzá dhu
idù, pbɛ́tʉ̀ kʉ̀nɔ̀ ka fʉ̌kʉ̀.
31 Kòmbí rɨ̌rà kàsʉmɨ̀ nɨ́ yà Kàgàwà rɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyǎ nɨ́tdɨ̀ ɔ̀ná
kàsʉmɨ̀. Ndɨ̀rɔ̀, ndɨ kàsʉmɨ̀ nɨ́ ndɨ Kàgàwà rɨ̌ Pfɔ̀mvɔ, yà adzɨ ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ,
nípfɔ̌ ɔ̀ná, ndòdì yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀.
32 Pbɛ́tʉ̀ ɨma, yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀ ka kɨ́ modyì marà ɔrʉ̀ rɔ̀, ma madʉ̀ya kɔ́rɔ́
alɛ-tsʉ̀ nándu tɨdu ɔ̀.»
33 Wɔ̀ ndɨ̀ ndʉ̀nɔ̀ dhu ɔ̌, Yěsù azè ndɨ̀tɛ̀ dhu nɨ́ ìngbà dhu bhěyi ɔvɛ-tɨdɔ̀
nɨ̌ màtɨ́ ndɨ̀ ndɔ́vɛ̀ dhu.
34 Nɨ́ ihé-yà adʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌, 'àtɨ: «Mǎ mózʉ̀ dhu Músà bhà Ʊyátá ɔ̀,
Krístɔ̀ radìya dhòdhódhónganà. Nɨ́, ádhu nyɨ nyádʉ̀ àtɨ̀nà Ìndrǔ t'ídhùnà
ràkǎ pɛ́ ndàrà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nɨ̌? Ndɨ̀rɔ̀, ndɨ Ìndrǔ t'ídhùnà nyʉ́ nɨ́ àdhɨ?»
35 Nɨ́, Yěsù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ̀: «Awáwʉ̀ rɨ̌'ì inè nzínzìkʉ ɔ̌
ákɛ̌ kàsʉmɨ̀ kɛ̀lɛ̌ tɨ́. Nɨ́, dhu àkǎ nyʉ̀bhi yà ìnè nyɨ̌ nyɨ́'ì ndɨ awáwʉ̀ nà rɔ́,
akyɛ ɨ́nɔ̀ adʉ̀na tsʉ̀kʉ ʉ̀tɔ̀ nɨ̌. Obhó tɨ́, ɨ́nɔ̀ ɔ̌ rúbhi alɛ rɨ̌ nzɨ̌ ádʉ̀ àdhà màtɨ́
ndɨ̀ ndárà dhu nʉ́nɨ.
36 Nɨ́ dhu àkǎ nyǎ'ù ndɨ awáwʉ̀, yà òko nyɨ̌ nyòko atdíkpá kà mànà ɔ̀ná
kàsʉmɨ̀ ɔ̌, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyadʉ̀ya tɨ́ òko awáwʉ̀ ɔ̌ nzónzo tɨ́.» Wɔ̀ dhu ndɨ̀
ndʉ̀nɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àrà ndòrù ɨtsɛ ihé-yà rɔ̌ rɔ̀.

Pbàyàhúdí rɨ̌ 'ùvǒ ìnzɨ̌ 'à'ù Yěsù dhu

37 Yěsù anzɨ̀ mbǎ ábhɔ̌ wɨwɨ̀ mà Pbàyàhúdí-ɔ̀nzɨ̌, nɨ́ abádhí adʉ̀ nzá kà
à'ù.
38 Wɔ̀ ndɨ dhu anzɨ̀ ndɨ̀ ndɨ́nɨ̌ yà Kàgàwà bhà nabì Ìsayà nʉ́ʉnɔ dhu
náaká tɨ́. Kǎtɨ:
«Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwǎ, ádhɨ tsʉ̀ká dhu na'u?
Ndɨ̀rɔ̀, ádhɨ ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nɨ́ɨtɛ̀ pbìndà ɔbɨ fɨ́ndà*?»
39 Ndɨ̀rɔ̀, ndɨ Ìsayà kɛ̀lɛ̌ nʉ́ʉnɔ ɨnzá Pbàyàhúdí náa'u dhu okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu.
Kǎtɨ:
40 «Kàgàwà nɨ́ɨtɨ abádhí-nyɨ̌nga ròngò ndùmùndúmú tɨ́,
ìnzɨ̌ ɨnga nala tɨ́.
Ndɨ̀rɔ̀, kǎdʉ̀ abádhí-afí nábhʉ rɔ̀'ɔ̀ odú,
akyɛ dhu alʉ́na dɔ̀ya, ràdʉ̀ 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀ 'ʉ̀bhà fɨ̌yó nzɛ́rɛnga,
ndɨ́nɨ̌ ndadʉ̀ tɨ́ abádhí nígʉ nɨ̌.»
41 Nabì Ìsayà nʉ́ʉnɔ wɔ̀rɨ́ dhu Yěsù bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ndɨ̀ ndala
angyangyɨ, ndàdʉ̀ ɔ̀tɛ kà dɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
42 Pbɛ́tʉ̀, nabì Ìsayà nʉ́ʉnɔ mbǎ wɔ̀ dhu mà, nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌
alɛ nzínzì ɔ̌ màtɨ́, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náa'u Yěsù. Nɨ́, abádhí adʉ́nà nzɨ̌ ɔ̀wu
ndɨ dhu àvi rɔ̌ kpangba, Pbàfàrìsáyó-ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ ɨ̀ ɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, akyɛ ka
kadʉ̀na ɔ̀wu 'ìpfo, kodì ɨ̀ unduta-ɨdzà ɔ̌ rɔ̀ nɨ́dhunɨ̌.

---

* **12:38 12.38** Ìsa 53.1

43 Abádhí náazè ìndrǔ rɨ̌ ʼɨ̀fʉ̀ dhu, ròsè Kàgàwà rɨ̌ ʼɨ̀fʉ̀ dhu dɔ̀nǎ.

Kàgàwà nɨ́ɨtdɨ̀ya ìndrǔ-ànyǎ Yɛ̌sù bhà ɔtɛ-bvʉ rɔ̌ dhu

44 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù apɛ̀ ɔtɛ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Ndɨ alɛ náapɛ́ ɨma ná'u, ní kà'ù nzá ɨma kɛ̀lɛ̌, pbɛ́tʉ̀ kà'ù wà yà ɨma nivi mɨrà yà adzɨ ɔ̌ alɛ mà átɔ̀.
45 Ndɨrɔ̀, ndɨ alɛ apɛ́ ɨma àlǎ, nála wà yà ɨma nivi yà adzɨ ɔ̌ alɛ mà átɔ̀.
46 Ɨma, yà adzɨ ɔ̌ awáwʉ̀ tírɔ̀, ma mírà ndínɨ̌ ìnzɨ̌ ɨma nà'ù alɛ náadʉ̀ tí àdɨ ínɔ̀ ɔ̌.
47 Ndɨ alɛ náapɛ́ ma mʉ́nɔna dhu ìrɨ, ìnzɨ̌ ndàdʉ̀ ndɨ dhu nílɨ afína ɔ̀, ní ndɨ alɛ-dɔ̌ rádʉ̀ anya ɔ̀tdì ní nzɨ̌ ɨma. Obhó tí, ma mírà nzá ndínɨ̌ mɨtdì tí anya yà adzɨ ɔ̌ alɛ dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ma mírà ndínɨ̌ ma mɨgʉ́ tí yà adzɨ ɔ̌ alɛ ìgʉ̀ tí.
48 Ndɨ alɛ apɛ́ ɨma nɔ́dhɔ, ìnzɨ̌ ndàdʉ̀ ma mʉ́nɔna dhu ná'ù, ní ndɨ alɛ nábà wà ànyǎna ɔ̀tdì rí dhu. Yà ma mʉ̀nɔ̀ ɔtɛ ní ndɨ kà-ànyǎ nɔtdíya yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì nínganí.
49 Obhó tí, yà ma marʉ́nɔna dhu nʉ́nɔ ma marí nzɨ̌ ràhʉ ùdù rɔ̀ ma-tírɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ kǎráhʉ Àbadu Kàgàwà, yà ɨma nivi mɨrà yà adzɨ ɔ̌ alɛ bhà rɔ̀. Ka nyʉ́ ndìtírɔ̀ ní ndɨ dhu nʉ́yǎ idù ma màkǎ mʉnɔ̀ dhu mà, ma màkǎ mɔvɔ̀ ìndrǔ tɔ̀ dhu mànà dhu dɔ̌.
50 Ndɨrɔ̀, ma mʉ̀nɨ wà dhu yà kʉ̌yǎ dhu ràrɨ̌ ndɨ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga níbhò rádʉ̀ ìndrǔ tɔ̀ dhu. Ní, yà ma mʉ́nɔna dhu nʉ́nɔ ma mí àdhàdhì Àbadu Kàgàwà nʉ́yǎ ka idù dhu bhɛ̌yi.»

13

Yɛ̌sù rɨ̌ pbìndà ábhàlɨ̌-pfɔ̀ nú'ɔ̌ dhu

1 Tsútsǎ níganí Pbàyàhúdí tɔ́ Pásɨ̀ka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ níɨ'ɨna rɔ́rɔ̀, Yɛ̌sù ʉnɨ dhu, yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀ ndì ndí ndìvà, ndàrà Àbanà Kàgàwà bhà ɔ̀ná kàsʉmì ràkǎ wà. Ní Yɛ̌sù, yà atdídɔ̌ yà adzɨ ɔ̌ arí'ì pbìndà alɛ nazè, náadʉ̀ abádhí òzè tdítdɔ̌ ìnzɨ̌ rádʉ̀ ìku àzè nɨ̌.
2 Ní pbítsɔ̀ngǎnǎ, Yɛ̌sù mà níɨ'ì ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nǎ pbìndà ábhàlɨ̌ mànà. Nírɔ̀ ní ndɨ Pfɔ̀mvɔ níitsu dhu Yudhà, Sìmonì Ìskàrìyɔtà tʼídhùnà-afí ɔ̀, ndínɨ̌ Yɛ̌sù nipfo tí ndàbhʉ òmvǔ-fɔ́.
3 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù nyʉ́ nʉ́ʉnɨ dhu, ɨwà Àbanà Kàgàwà ribho kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ fɔná. Ndirɔ̀, kʉ̌nɨ wà dhu, ndì nyʉ́ ndì ríra Àbanà Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ rɔ̀, ní ndì rárɨ̌ ndàdǔ Àbanà-tɨ'ɔ̀.
4 Ní, Yɛ̌sù ɨvà ndì ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nǎ rɔ̀, ndɨ̀wà rɔ̀ná ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀, ndìlɨ igi. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ bɛ̌rɛ̀sɛ nídyì ndìsɔ̌ mvʉna 'ɔ̀ nɨ̌.
5 Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ ɨdha ìdyì ndɔ̀dhɔ ádrʉ̀ngbǎ sǎnɨ ɔ̌, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndù'o pbìndà ábhàlɨ̌-pfɔ̀ nɨ̌, ndàdʉ̀ àrà ùndonà rɔ̌ yà mvʉna 'ɔ̀ ndì ndìsɔ̌nà nɨ̌ bɛ̌rɛ̀sɛ nɨ̌. 6 Ní, Yɛ̌sù níitdègu àrà àhʉ Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ tí, ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ɨnyɨ nyʉ́ pbàkà Ádrʉ̀ngbǎlɛ́ tírɔ̀, nyɨ nyòzè tí nyu'o pfɔ̌du?»
7 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Yà ma mɔ́nzɨna dhu nʉ́nɨ̌ nyɨ nyí nzɨ̌ kòmbí, pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyaraya kʉ̀nɨ olù.»
8 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtìnà Yɛ̌sù nɨ̌: «Nyɨ nyí nzɨ̌ pfɔ̌du ù'ɔ̌ akɛkpá màtí.» Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Ìnzɨ̌ ma mapɛ́ pfɔ̌nʉ nú'ɔ̌, ní àlɛ̌ kí'ì ìmbǎ ɨrɨta nà ɨnyɨ mànà.»

9 Ní, Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, wɔ̀ dhu bhěyi kà rɨ̌'ì rɔ̀, nyɨ nyí nzɨ̌ pfɔ̌du kɛ̀lɛ̌ nú'ɔ́, pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyí ɔtsʉ́du mà, dùdu mànà nú'ɔ́ átɔ̀!»
10 Ní, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kànɨ̌: «Ɨwà ndì nù'o alɛ rɨ̌'ì mbǎ ndì ndí ndù'ɔ̌ tdítdɔ̌ dhu-atdyú nà. Pbɛ́tʉ̀ kà rǎdʉ̀ àkǎ ndù'o pfɔ̌na kɛ̀lɛ̌, ɨwà ndì ndìlǎ kɔ́rɔ́ otu ɔ̌ nídhunɨ̌. Nyɨ̌ nyʉ́, nyɨ̌ nyìlǎ wà Kàgàwà-nyɨkpɔ́ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ kɔ́rɔ́ nyɨ̌ nyìlǎ nzá kà-nyìkpɔ́ ɔ̌.»
11 Obhó tí, Yěsù nʉ́ʉnɨ ndìpfɔ̌ rí ndàbhʉ ndì òmvǔ-fɔ́ alɛ angyangyɨ. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ kǎtɨ pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Nyɨ̌ kɔ́rɔ́, nyɨ̌ nyìlǎ nzá Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌.»
12 Pbìndà ábhàlɨ̌-pfɔ̀ ndì ndù'o dhu lutìnǎ, Yěsù adʉ̀ yà rɔ̀ná rɔ̀ ndì ndìwànà mʉ̀dzarʉ̀ nídyì ndàfɔ̌ rɔ̀ná, ndàdʉ̀ ndàdu ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ kɨ̌vú dhu pbìndà ábhàlɨ̌-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tí ʉ̀nɨ̌ yà ma mɔ̀nzì rʉ̀kʉ́ dhu-tì?
13 Nyɨ̌ nyárí ɨma nánzi Màlimò tí, ndɨrɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí. Ní ndɨ dhu ní obhó dhu. Obhó tí, ɨma ní ndɨ Màlimò. Ndɨrɔ̀, ɨma ní ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ.
14 Nírɔ̀ ɨma, fʉ̀kʉ́ Màlimò tírɔ̀ nyʉ́, ndɨrɔ̀ fʉ̀kʉ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ tírɔ̀ nyʉ́, ma mù'o pfɔ̌kʉ rɔ̀, dhu àkǎ nyǒngò pfɔ̌kʉ ù'o nzínzìkʉ ɔ̌ átɔ̀.
15 Obhó tí, yà fʉ̌kʉ̀ ma mɨ̀tɛ̀ dhu ní ɔ́fɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyongó tí dhu ɔ̀nzì átɔ̀ ɔdhíkʉ rɔ̌ yà rʉ̀kʉ́ ma mɔ̀nzì dhu bhěyi.
16 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Kasʉtálɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga nósè nzá pbìndà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga dɔ̀nǎ. Ndɨrɔ̀, òvì ka kòvì alɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga nósè nzá yà ndì nòvì alɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga dɔ̀nǎ*.
17 Kɔ̀nɨ̌, kòmbí nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà kɔ̌kɔ̀ dhu. Ní, nyɨ̌ nyádʉ̀ hirò ɔ̀nzì ɨ dhu nyɨ̌ nyɔ̀nzì nɨ̌.»
18 Tdítdɔ̌ Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ma mʉ̀nɔ̀ nzá wɔ̀ dhu okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ kɔ́rɔ́. Ma mʉ̀nɨ wà ɨma nyʉ́ ma móvò nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà bhà Andítá arʉ́nɔna dhu nákǎ rɔ̀nzì ndì. Ndɨ Andítá arátɨna: ‹Yà atdíkpá mǎ marí dhu ɔ̀nyʉ mànà alɛ, nóngò wà rùdú òmvǔ tí.›
19 Ma mɔ̀vɔ̀ wɔ̀ dhu angyangyɨ fʉ̌kʉ̀, ɨnzá ndɨ dhu àpɛ̀ ndɔ̀nzì rɔ́rɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, ndɨ dhu rɨ̌tsi ndɔ̀nzì nínganí, nyɨ̌ nya'uya dhu, ɨma ràrɨ̌ ‹Ɨ'ì arí'ì alɛ.›
20 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ma mòvì alɛ nàkɔ alɛ, nákɔ wà ɨma átɔ̀. Ndɨrɔ̀, ɨma nàkɔ alɛ nákɔ wà yà ɨma nivi mɨrà yà adzɨ ɔ̌ alɛ átɔ̀.»

Yěsù rɨ̌ Yudhà rɨ̌ ndìpfɔ̌, ndàbhʉ ndì òmvǔ-fɔ́ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 26.20-25; Mrk 14.17-21; Luk 22.21-23)

21 Wɔ̀ dhu bhěyi ndì ndɔ̀tɛ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù-afí náadʉ̀ àdɨ ndàmbɛ ɨnga nírɛ̀ dɔ̌ atdídɔ̌. Ní, kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kpangba pbìndà ábhàlɨ̌ tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀. Nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ rɨ̌ ndɨ mipfɔ̌, ndàbhʉ ma òmvǔ-fɔ́.»
22 Ní, Yěsù bhà ábhàlɨ̌ adʉ̀ òko, 'àmbɛ 'àndà dɔ̌ nzínzìya ɔ̌, ìnzɨ̌ 'àdʉ̀ àdhɨ dɔ̌ màtí kà rɔ̌tɛ dhu nʉ́nɨ.
23 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ ɔ̌, yà atdídɔ̌ Yěsù ózè pbìndà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ atdí ábhàlɨ̌ nɨ́ɨ'ì Yěsù-tí ndì ndàdɨ ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nǎ rɔ́.
24 Ní, Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ kàvi ìwǐna ɔ̌ rìvǔ dhu Yěsù-tsʉ̌, ràrɨ̌ àdhɨ ndɨ kà rʉ̀bhi ɔ̀tɛ rɔ̌ dɔ̀ná.

* **13:16 13.16** Yùw 15.20

25 Nɨ́, wɔ̀ ábhàlɨ̌ adʉ̀ ndìlò Yěsù dɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, ndàtɨ:
«Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ádhɨ ndɨ?»
26 Nɨ́, Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ndɨ alɛ nɨ́ yà ma mɨ́ mʉ̀gatì-
afà nídyì modù supù ɔ̀, madʉ̀ àbhʉnà fǐndà alɛ.» Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Yěsù adʉ̀
mʉ̀gatì-afà nídyì, ndòdù supù ɔ̀, ndàdʉ̀ àbhʉnà Yudhà, Sìmonì Ìskàrìyɔtà
t'ídhùnà tɔ̀.
27 Yudhà níitdègu wɔ̀ mʉ̀gatì-afà àkɔ̌, nɨ́ Sìtanì adʉ̀ òtsù kà-afí ɔ̀. Nɨ́ Yěsù
adʉ̀ àtìnà Yudhà nɨ̌: «Wɔ̀ nyɨ nyòzè nyɔnzì dhu, nákǎ nyɔnzì tsàkàtsàkà.»
28 Kɔ̌kɔ̀ ʉrɔ́ ì'ì alɛ nzínzì ɔ̌, atdí alɛ mà nʉ́ʉnɨ nzá àdhu-okú dɔ̀ rɔ̀ màtɨ́
Yěsù rɨ̌ wɔ̀ dhu nʉ́nɔ kà tɔ̀ dhu.
29 Yà fʉ̀rangà tɔ́ ísɔ̀wʉ̌ nɔ́dɔ Yudhà arɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí nzínzì ɔ̌
atdídhená alɛ náadʉ̀ dhu àtì, Yěsù àvi ka rʉ̀dzǐ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ̀ àkǎ kudzǐ
dhu dhu tɨ́. Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, abádhí adʉ̀ dhu àtì Yěsù àvi ka rʉ̀ndɔ̀ fʉ̀rangà
nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀ dhu tɨ́.
30 Pbɛ́tʉ̀, mʉ̀gatì-afà ndì ndàkɔ Yěsù-fɔ́ rɔ̀, ndàdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀nà dhu-dzidɔ̌,
Yudhà náadʉ̀ àhʉ dòtsí ndàrà. Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ɨnga náadʉ̀ ì'ì ɨwà ndì
ndàtɨ rɔ́.

Ʊyátá-ɔwʉ́tá

31 Yudhà àhʉ ɨdza rɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlɨ̌ nɨ̌:
«Kòmbí nga nɨ́ ndɨ Ìndrǔ t'ídhùnà-ɔvɔ̀ ìlè ndì nɨ̌. Ndɨrɔ̀, kòmbí nga nɨ́
ndɨ Kàgàwà-ɔvɔ̀ ìlè ndì kà-nyʉtsì nɨ̌.
32 Kàgàwà-ɔvɔ̀ náapɛ́ ndìlè kà-nyʉtsì, nɨ́ Kàgàwà adʉ̀ya kɔ̌vɔ̀ àbhʉ rìlè
ndì átɔ̀ nyʉnatsì, ndɨrɔ̀ kàrɨ̌ ndɨ kɔ̌vɔ̀ àbhʉ̌ rìlè ndì kòmbí tɨ́.
33 Pbànǐnzó, àlɛ̌ kɨ́'ì atdíkpá nyɨ̌ mànà ákɛ̌ kàsʉmì kɛ̀lɛ̌ tɨ́. Nyɨ̌ nyɨ́ mɔnɛ
ɔ̀nɛ. Nɨ́ àdhàdhì yà ma mʉ̀nɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ̀ dhu bhěyi tɨ́, ma mátɨna nyɨ̌
nɨ̌ átɔ̀, yà ma márà ɨ nyɨ̌ ràrɨ̌ nzǐ àdʉ̀ òwu ùvò.
34 Nɨ́, kànɨ̌ fʉ̌kʉ̀ ma mʉ̀bhà ʉyátá ɔwʉ́tá: nyòzè nyɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌. Àdhàdhì
yà ɨma nyʉ́ ma mózè nyɨ̌ dhu bhěyi, dhu àkǎ nyǒzè nyɨ̌ átɔ̀ nzínzìkʉ ɔ̌.
35 Nyɨ̌ nyapɛ́ nyǒzè nzínzìkʉ ɔ̌, nírɔ̀ nɨ́ ndɨ kórɔ́ alɛ rǎdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ, nyɨ̌
ràrɨ̌ pbàkà ábhàlɨ̌ nyʉ́.»

Yěsù rɨ̌ Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dhɔ dhu nɔ́vɔ dhu
(Màt 26.31-35; Mrk 14.27-31; Luk 22.31-34)

36 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌, ndàtɨ:
«Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ nyárà àdhà?» Nɨ́, Yěsù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ
nyɨ́ nzì ìrà owùdu ɔ̌ kòmbí, yà ma márà ɨ. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyaraya ìrà owùdu
ɔ̌ olù.»
37 Nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu ìvu tdɨ́tdɔ̌ kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ádhu ìnzì
ma márà kòmbí owùnʉ ɔ̌ okúna dɔ̀ rɔ̀? Ma mòzè wà miwǐ pbàkà ípìrɔ̌nga
okúnʉ dɔ̀ rɔ̀.»
38 Nɨ́, Yěsù adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ɨnyɨ nyʉ́ nyɨ nyòzè tɨ́ wà nyiwǐ
pbʉ̀kʉ̀ ípìrɔ̌nga okúdu dɔ̀ rɔ̀? Ma mɨ́ obhó dhu nʉ́nɔ ɨndʉ̀, ɨnzá à'ʉ̌-akpà
nápè ɔ̀ngɔ̀ rɔ́rɔ̀, nyɨ nyɨ'ɨna ɨwà nyɨ nyɔ̀dhɔ̀ ma ìbhʉ-gʉ̀na, nyàtɨ ɨnzá nyɨ
rʉ́nɨ ma rɔ́.»

14

Yěsù nɨ́ Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ rɨ̌ ìndrǔ àbhʉ̌ ràrà àhʉ otu dhu

1 Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌ pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Ìnzǐ nyàbhʉ afíkʉ rìrɛ̀ ìnga
abhɔ. Nyǐ nyàkǎ nyǎ'ù Àba Kàgàwà, ndìrɔ̀ nyǐ nyàkǎ nyǎ'ù ma átɔ̀.
2 Àba Kàgàwà bhà ìdzá, ɔ̀yá ka kóko ngari rǐ'ì abhɔ. Ɨmbǎ kà rǐ'ì ndì
dhu bhɛ̌yi nánǐ, ma màmbɛ̀nà nzǐ àtìna ma ràrà wà ngari ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ fʉ̌kʉ̀.
3 Ndìrɔ̀, ma márà, madʉ̀ ngari ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ fʉ̌kʉ̀ rɔ̀, ma mí madʉ̌ àdʉ̌ mìrà
nyʉ̌gù, ndínǐ ma márà àdì rɔ́, nyǐ nyadʉ̀ya tí òwu òko átɔ̀.
4 Ndìrɔ̀, yà ma márà ì rárà otu nyǐ nyʉ́nì wà.»
5 Ní, Tʉ̀masì adʉ̀ àtìnà Yɛ̌sù nǐ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, mǎ mʉ̀nì nzá nyì nyárà ì
nga. Olu, mǎ mádʉ̀ ányì rárà otu nʉ́nì ìngbà dhu bhɛ̌yi?»
6 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtì: «Ɨma ní ndì otu, obhónga, ndìrɔ̀
ípìrɔ̀nga. Atdí alɛ mà rǐ nzǐ àdʉ̀ àrà àhʉ Àbadu Kàgàwà ì, ìnzá ndì ndʉ̀dà
otùdu ɔ̀nǎ rórɔ̀.
7 Dhu apɛ́ ì'ì ìwà nyǐ nyʉ́nì ma dhu tí, ní nyǐ nyʉ́nì wà Àbadu átɔ̀. Ní,
rɔ̀pɛ̀ ndì kòmbí, nyǐ nyʉ̀nì wà ka, ndìrɔ̀ nyǐ nyàla wà ka.»
8 Ní, Fìlipò adʉ̀ àtìnà Yɛ̌sù nǐ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ítɛ̀ pɛ́ ndì Àbanʉ mǎ ràla,
wɔ̀rí kɛ̀lɛ̌ ní ndì àkǎ àkǎ fǎkà dhu.»
9 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu Fìlipò tɔ̀, ndàtì: «Hɔ̀kɔ̀, Fìlipò! Àlɛ̌ kókò wà nyǐ
mànà ábhɔ̌ ìdhɔ nyʉ́ tí, ní nyì nyàpɛ̀ tí nzá mʉ́nǐ? Ɨma nála alɛ, nála wà
Àbadu átɔ̀. Ní íngbà dhu bhɛ̌yi dhu nyì nyádʉ̀ àtìnà, ma rìtɛ̀ pɛ́ Àbadu
nyala nǐ?
10 Nyì nyà'ù tí nzá dhu, ma ràrǐ'ì Àbadu-nyʉtsì, ndìrɔ̀ Àbadu ràrǐ'ì
nyʉdutsì? Yà ma maráwɛ̌na fʉ̌kʉ̀ dhu ní nzǐ ùdù rɔ̀ àhʉ dhu. Pbɛ́tʉ̀,
yà nyʉdutsì arádì Àbadu ní ndì arí pbìndà kasʉ ɔ̀nzì.
11 Nyà'u ìma, yà ma mátìna nyǐ nǐ, ìma ràrǐ'ì Àbadu-nyʉtsì, ndìrɔ̀ Àbadu
ràrǐ'ì nyʉdutsì rɔ̀. Ɨmbǎ kà'ì ndì dhu bhɛ̌yi rɔ̀, nyà'u ìma yà nyʉdutsìnǎ rɔ̀
rí ndɔ̀nzì kasʉ-okú dɔ̀ rɔ̀.
12 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ndì alɛ apɛ́ ìma ná'u, ní yà ma márónzìna
kasʉ nónzì ndì alɛ rǎdʉ̀ ɔ̀nzì átɔ̀. Ndìrɔ̀, kà rǎdʉ̀ kɔ̀nzì abhɔ nyʉ́ rɔ̀sè yà
ma marónzìna-tsí dɔ̀nǎ, Àbadu bhà ma márà nídhunǐ.
13 Ɔvɔ̀du rɔ̌ nyǐ nyònzì kórɔ́ dhu-tsí, nónzì ma móngo ɔ̀nzì, ndínǐ Àbadu-
ɔvɔ̀ náadʉ̀ tí ndìlè Idhùnà-nyʉtsì.
14 Nyǐ nyapɛ́ óngo dhu nónzì fudú ɔvɔ̀du rɔ̌, nónzì ma móngo ɔ̀nzì fʉ̌kʉ̀.»

Yɛ̌sù rǐ Kàgàwà rǐ Ɨlǐlǎ-Alafí níbhò dhu nóvɔ dhu (Yùw 16.5-15)

15 Tdítdɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Nyǐ nyapɛ́ ì'ì ìma nyǐ nyózè
dhu tí, ní nyǐ nyàkǎ nyǐfʉ pbàkà ʉyátá.
16 Ɨma, ma mí Àbadu Kàgàwà nónzi rìbhò ngǎtsi Mʉ̀dzʉ̀nàba fʉ̌kʉ̀, ndínǐ
nyǐ nyongó tí òko mànà dhòdhódhónganà.
17 Ka ní obhónga núdhě arí ìndrǔ tɔ̀ Ɨlǐlǎ-Alafí. Obhó tí, yà adzì ɔ̌ alɛ rǐ
nzǐ àdʉ̀ kàkɔ, ìnzǐ ì í kàlǎ, ndìrɔ̀ ìnzá ì ʉ́nì ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ nyǐ, nyǐ
nyʉ́nì wà ka, atdíkpá nyǐ nyaróko ka mànà, ndìrɔ̀ afíkʉ ɔ̀ kǎrádì dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀.
18 Ma mí nzǐ nyʉ̌bha ìzʉ̀ tí, ma míngo ìngo tìkʉ ɔ̀ tdítdɔ̌.
19 Ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ìdhɔ ɔ̌, yà adzì ɔ̌ alɛ rǐ nzǐ malǎ tdítdɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ nyǐ, nyǐ nyí
malǎ àlǎ, inè ma mì'ìya nyìkpɔ́du nà, ndìrɔ̀ inè nyǐ nyì'ìya nyìkpɔ́kʉ nà
átɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

20 Ndɨ ɨdhɔ rǎkǎ nínganí nɨ́ ndɨ, nyɨ̌ nyʉnɨya dhu, ɨma rarí'ì ìnè Àbadu-
nyʉtsì, nyɨ̌ rarí'ì ìnè nyʉdutsì, ndɨrɔ̀ ma rarí'ì ìnè nyʉkʉtsì.
21 Pbàkà ʉyátá nà'ù, ndàdʉ̀ ɨ̀fʉnà alɛ, nɨ́ ndɨ ma nózè alɛ. Ɨma nózè alɛ,
nózè Àbadu rǎdʉ̀ átɔ̀. Ndɨrɔ̀, ma mádʉ̀ kòzè átɔ̀, madʉ̀ mɨtɛ̀ fǐndà.»
22 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Yudhà, ìnzɨ́ nɨ́ Yudhà Ìskàrìyɔtà, níivú dhu Yěsù-tsʉ̌, ndàtɨ:
«Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ádhu ndɨ nyɨ nyádʉ̀ nyɨtɛ̀ fǎkà tɨ́, ìnzɨ̌ nyadʉ̀ nyɨtɛ̀ yà adzɨ ɔ̌
ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ nɨ̌?»
23 Nɨ́, Yěsù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Ndɨ alɛ náapɛ́ ɨma nózè, nɨ́ ndɨ alɛ
rǎdʉ̀ ma mʉ́nɔna dhu nífʉ. Àbadu rǎdʉ̀ ndɨ alɛ nózè átɔ̀. Ndɨrɔ̀, mǎ mádʉ̀
ìwu Àbadu mànà ndɨ alɛ bhà, mǎdʉ̀ mǎ móko rɔ́nga nɔ́bhɔ̀lɔ̀ kàbhà.
24 Pbɛ́tʉ̀, ìnzɨ̌ ndɨ alɛ náapɛ́ mozè, nɨ́ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ma mʉ́nɔna dhu nífʉ.
Yà nyɨ̌ nyírɨna ma mʉ́nɔna rɔ́ dhu nɨ́ rɨ̌ nzɨ̌ àhʉ ùdù rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kà rǎhʉ yà
ma nívì Àbadu ɔ̀ rɔ̀.
25 Kɔ̀nɨ̌, ma mʉ̀nɔ̀ ndɨ dhu fʉ̌kʉ̀, àdɨ ma màdɨ nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ́rɔ̀.
26 Nɨ́, Àbadu rɨ̌vìna ɔvɔ̀du rɔ̌ Mʉ̀dzʉ̀nàba, Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí, rǒngo kɔ́rɔ́ dhu
núdhe fʉ̌kʉ̀, ndàdʉ̀ àrà yà fʉ̌kʉ̀ ma mʉ́nɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu nábhʉ rɔ̌ nyɨ̌rɛ̀.
27 Ma mʉ̀bhà màrʉ̀ngà fʉ̌kʉ̀, ma màbhʉ pbàkà màrʉ̀ngà nyʉ́ fʉ̌kʉ̀.
Ndɨrɔ̀, ma màbhʉ nzá ka fʉ̌kʉ̀ àdhàdhì yà adzɨ ɔ̌ alɛ náarí kàbhʉ̌ ìndrǔ tɔ̀
ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Nɨ́, afíkʉ àkǎ nzá ndɨrɛ̀ nga abhɔ, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌nzì
ɔdɔ.
28 Nyɨ̌ nyírì wà yà fʉ̌kʉ̀ ma mʉ́nɔ̀ dhu, matɨ: ‹Ma màrà wà, ndɨrɔ̀ ma
mɨ́ madǔ àdǔ tɨkʉ ɔ̀.› Nɨ́ nyɨ̌ nyí'ìná gukyè ɨma nyɨ̌ nyózè dhu tɨ́, nɨ́
ɨdhɛ̀kʉ àmbɛ̀nà ndɨ̀kǎ ɨ̀kǎ tɨ́ Àbadu ɨ ma márà rɔ̀. Obhó tɨ́, ndɨ Àbadu
bhà ádrʉ̀ngbǎnga nósè wà pbàkà ádrʉ̀ngbǎnga dɔ̀nǎ.
29 Kɔ̀nɨ̌, ma mʉ̀nɔ̀ wà ka fʉ̌kʉ̀ kòmbí ɨnzá ndɨ dhu àpɛ̀ ndɔ̀nzɨ rɔ́rɔ̀, ndínɨ̌
ndɨ dhu rɨ̌ ndɔ̀nzɨ níganí, nyɨ̌ nyadùya tɨ́ dhu à'ù.
30 Ma mɨ́ nzɨ̌ ɔ̀tɛ abhɔ nyɨ̌ mànà tdɨ́tdɔ̌. Obhó tɨ́, kɔ̀nɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ kamà
Pfɔ̀mvɔ rɨ̌rà. Pbɛ́tʉ̀, rùdú kà rɔ̌nzɨna atdí dhu mà rɨ̌'ì mbǎ.
31 Pbɛ́tʉ̀, kà rɨ̌rà, ndínɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ alɛ nʉ́ʉnɨ tɨ́ dhu ɨwà ma rózè Àbadu,
ndɨrɔ̀ ma rarí dhu ɔ̀nzɨ kʉ̌yǎ idù dhu bhěyi. Nírɔ̀, nyɨ̀và nyɨ̌, kòwu ɨrɔ́ rɔ̀.»

15

Yěsù rɨ̌ ndàtɨ vǐnyò-kpa nyʉ́ tɨ́ dhu

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨnà pbɨndà ábhàlɨ̌ nɨ̌: «Ɨma nɨ́ ndɨ vǐnyò-kpa
nyʉ́*. Ndɨrɔ̀, Àbadu Kàgàwà nɨ́ ndɨ vǐnyò-kpa-ngbɔ̀ ɔ̀bhɔlɔ arí alɛ. 2 Nɨ́
kɔ́rɔ́ ɔpbídu, yà ìnzɨ̌ arí ɨtsu-kpɔ̌ ɨ'ɔ̌, nʉ́'a kà rǎdʉ̀ ʉ̀'ǎ tɨ́ rùdú rɔ̀. Ndɨrɔ̀, yà
mběyi arí ɨtsu-kpɔ̌ ɨ'ɔ̌ ɔpbídu-ngbɔ̀ nʉ́wa kà rǎdʉ̀, ndínɨ̌ adʉ̀ tɨ́ ɨtsu-kpɔ̌ ɨ'ɔ
abhɔ nyʉ́ tdɨ́tdɔ̌.
3 Nɨ́ nyɨ̌, ɔpbídu tírɔ̀, nyɨ̌ nyílǎ wà Àbadu-nyìkpɔ́ ɔ̌, yà fʉ̌kʉ̀ ma mɔ́vɔ̀
ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀.
4 Nírɔ̀, dhu àkǎ nyǒkò nyʉdutsì, àdhàdhì ma maráɨ nyʉkʉtsì dhu bhěyi.
Vǐnyò-ɔpbí rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ɔ'ɔ̀, ɨmbǎ ndɨ ndí'ì ndɨ vǐnyò-kpa rɔ̌ rɔ́rɔ̀. Nɨ́, ndɨ dhu
bhěyi tɨ́, nyɨ̌ nyí nzɨ̌ àdʉ̀ atdí dhu mà nɔ́nzɨ ɨnzá nyɨ̌ nyòkò nyʉdutsì rɔ̀.
5 Ɨma nɨ́ ndɨ vǐnyò-kpa, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nɨ́ vǐnyò-ɔpbí. Nɨ́, nyʉdutsì rádɨ,
madʉ̀ àdɨ nyʉnatsì alɛ, rǎdʉ̀ itse nɔ́dhì abhɔ nyʉ́. Obhó tɨ́, ɨnzá nyɨ̌ nyòkò
nyʉdutsì rɔ̀, nyɨ̌ nyí nzɨ̌ àdʉ̀ atdí dhu mà nɔ́nzɨ.

* **15:1 15.1** Ungbòta-Ayí ɔ̀, vǐnyò-kpa rɨ̌tɛ̀na dhu nɨ́ Pbàìsràyélí (Ìsa 5.1-7).

6 Ɨnzá àdɨ nyʉdutsì alɛ, nóbvù ka kádʉ̀ igi, àdhàdhì yà ìnzǐ arí itsu-kpɔ̌
ì'ɔ̌ vǐnyò-ɔpbí nʉ́'à ka karí, kadʉ̀ òbvùnà igi dhu bhěyi. Kà rǎdʉ̀ òtdyù,
kadʉ̀ àndunà kawà kàzʉ ɔ̀, ràdʉ̀ ògbɛ.
7 Pbɛ́tʉ̀, nyǐ nyapɛ́ òko nyʉdutsì, nyǎdʉ̀ pbàkà ɔtɛ nɔ́dɔ̀ afíkʉ ɔ̀, ní nyònzi
nyǐ nyòzè kɔ́rɔ́ dhu Àbadu-fɔ́, ní ka rǎdʉ̀ ndɨ dhu àbhʉ fʉ̌kʉ̀.
8 Nyǐ nyapɛ́ ídzì kasʉ tɔ́ itse nɔ́dhɨ abhɔ, nyǎdʉ̀ dhu ìtɛ̀ nyǐ ràrǐ pbàkà
ábhàlǐ nyʉ́, ní Àbadu-ɔvɔ̀ rǎdʉ̀ ndìlè.
9 Àdhàdhì Àbadu ózè ma dhu bhěyi, ma mózè nyǐ átɔ̀. Ní dhu àkǎ nyǒkò
ndɨ ma mózè nyǐ nǐ àzè ɔ̌.
10 Nyǐ nyapɛ́ pbàkà ʉyátá nífʉ̌, ní nyǐ nyádʉ̀ òko nyǐ ma mózè nǐ àzè ɔ̌,
àdhàdhì ma mífʉ Àbadu bhà ʉyátá, madʉ̀ àdɨ kǒzè ma nǐ àzè ɔ̌ dhu bhěyi.
11 Ma mʉ̀nɔ̀ wɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀ ndínǐ nyǐ nabhʉ̀ tí nyǐ'ì pbàkà dhɛ̀dhɛ nà, ndɨ
fʉ̀kʉ́ dhɛ̀dhɛ ràdʉ̀ àkǎ.
12 Yàrí ní ndɨ pbàkà ʉyátá fʉ̌kʉ̀: ‹Nyòzè nyǐ nzínzìkʉ ɔ̌, àdhàdhì ma
mózè nyǐ dhu bhěyi.›
13 Ìndrǔ rǐ ndàdzǐ ndɔ̀vɛ̀ ɔdhína tɔ́ ngari ɔ̌ nǐ àzè dɔ̀nǎ róse ngǎtsi àzè
rǐ'ì mbǎ.
14 Nyǐ nyádʉ̀ òko ɔdhídu tí, yà fʉ̌kʉ̀ ma mʉ̀yǎ dhu nyǐ nyìfʉ rɔ̀.
15 Ma mí nzǐ nyǎnzi tdítdɔ̌ pbàkà kasʉtálɛ tí, ìnzǐ kasʉtálɛ rǎdʉ̀ pbìndà
kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ rɔ̌nzɨna dhu nʉ́nɨ nídhunǐ. Pbɛ́tʉ̀, ma márí nyǎnzi
ɔdhídu tí, Àbadu-tsʉ̌ ma mɨrɨ dhu ní ma móvɔ̀ wà kɔ́rɔ́ fʉ̌kʉ̀ nídhunǐ.
16 Ɨnzǐ ní nyǐ ndɨ nyǐ nyóvò ma, pbɛ́tʉ̀ ɨma ní ndɨ ma móvò nyǐ. Ní, ma
mòvì nyǐ nyǒwù, ndínǐ nyǐ nyɔdhɨ tí dhòdhódhónganà róngo àdɨ itse. Ndɨ
dhu bhěyi ní ndɨ, Àbadu rǎdʉ̀ fɔ́ná nyǐ nyònzì ɔvɔ̀du rɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu-tsí nábhʉ
fʉ̌kʉ̀.
17 Nírɔ̀, fʉ̌kʉ̀ ma mʉ̀yǎ dhu ní, nyǐ ràkǎ nyǒzè nyǐ nzínzìkʉ ɔ̌.»

Yà adzɨ ɔ̌ alɛ rǐ Yěsù mà pbìndà ábhàlǐ mànà nɔ́ndrɔ̀ dhu
(Màt 10.22-33; Yùw 16.1-3,33)

18 Tdítdɔ̌ Yěsù àdʉ̀ àtɨ̀nà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Yà adzɨ ɔ̌ alɛ náapɛ́ nyɔ̀ndrɔ̀,
ní nyʉ̀nɨ dhu abádhí rɔ́ndrɔ̀ wà ɨma átɔ̀ angyinǎ rɔ̀ fʉ̌kʉ̀.
19 Nyǐ nyí'ìyana gukyè yà adzɨ ɔ̌ alɛ tí, ní abádhí ádʉ̀yana nyǒzè òzè tí,
fǐyɔ́ alɛ ní nyǐ nídhunǐ. Pbɛ́tʉ̀ ɨma, ma móvò nyǐ abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀, mʉlɨ
nyǐ igi. Ní nyǐ ní nzǐ yà adzɨ ɔ̌ alɛ tdítdɔ̌. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ
abádhí ɔ́ndrɔ̀ nyǐ.
20 Nyìrɛ̀ pɛ́ yà fʉ̌kʉ̀ ma mʉ́nɔ̀ dhu, matɨ: Kasʉtálɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga
rósè nzá pbìndà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga dɔ̀nǎ. Ní, dhu apɛ́
ì'ì abádhí ávu rùdú dhu tí, ní abádhí rǎvu àvǔ rʉ̀kʉ́ átɔ̀. Ndɨrɔ̀, dhu apɛ́
ì'ì abádhí ífʉ ma múdhe fǐyɔ̀ dhu dhu tí, ní abádhí rǐ nyǐ nyúdhěna fǐyɔ̀
dhu nífʉ̌ ìfʉ̌ átɔ̀.
21 Obhó tí, abádhí rǒngo kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu ɔ̀nzì rʉ̀kʉ́ okúdu dɔ̀ rɔ̀, ɨnzá ì
ʉ́nɨ ɨma nívì mɨrà yà adzɨ ɔ̌ alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
22 Ɨnzá ma mírà yà adzɨ ɔ̌, madʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀ nánǐ, abádhí ʉ́nǐyana
nzǐ nzɛ́rɛnga nà ì í'ì dhu. Pbɛ́tʉ̀, kòmbí abádhí dɔ̌ ka kí ɨzʉ àbà kʉbà fǐyɔ́
nzɛ́rɛnga tí dhu rǐ'ì mbǎ.
23 Ɨma nɔ̀ndrɔ̀ alɛ nɔ́ndrɔ̀ wà Àbadu átɔ̀.
24 Ɨnzá ma mónzì yà ɨnzá atdí alɛ mà nápɛ̀ ɔ̀nzɨna dhu abádhí nzínzì ɔ̌
nánǐ, abádhí ʉ́nǐyana nzǐ nzɛ́rɛnga nà ì í'ì dhu. Pbɛ́tʉ̀, kòmbí abádhí àla

wà ma mónzì dhu. Ní ɨwà ì àla ɨ dhu rɔ́rɔ̀ màtí, abádhí òko òko ɨma ì ɔ́ndrɔ̀, ʼàdù Àbadu nɔ́ndrɔ̀ átɔ̀ rɔ́.
25 Abádhí ɔ́nzì kɔ̀rí dhu kɔ́rɔ́, ndínǐ fɨyɔ́ ʉyátá ɔ̀ ka kʉnɔ dhu náaká tí. Ndɨ ʉyátá ɔ̀ ka katɨ: ‹Abádhí ɔ́ndrɔ̀ ɨma ìmbǎ tǐná na*.›»
26 Tdítdɔ̌ Yěsù adù àtìnà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Àbadu Kàgàwà-tɨʼɔ̀ rɔ̀, ma mí Mùdzʉ̀nàba nívì ìvì fǔkù. Ndɨ Mùdzʉ̀nàba ní kà bhà rɔ̀ rírà obhónga tó Ɨ̀lílǎ-Alafí. Ní kà rǐrà àhʉ rɔ̀, ka nɨʼɨya ndɨ pbàkà ngàmbì.
27 Ndɨrɔ̀, nyǐ nyʉ́ mà átɔ̀, nyǐ nɨʼɨya pbàkà ngàmbì, yà ndɨ napɛ̀na rɔ̀, àlɛ̌ karíʼɨ ìnè atdíkpá nyǐ mànà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.»

16

1 Tdítdɔ̌, Yěsù adù àtìnà pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Ma mɔ̀vɔ̀ wɔ̀ dhu angyangyɨ fǔkù, akyɛ nyǐ nyowuya nyǎwà fùkú aʼuta ɔ̌ rɔ̀ nǐ.
2 Ka kowuya nyǐpfo rɔ̌, kodì nyǐ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, yà rírà kàsʉmì ɔ̌, nyɔ̌kyɛ rí alɛ nóowuya dhu ùnɨ rɔ̌ Kàgàwà ràrǐ yà ì úlɛ̌na.
3 Ndɨrɔ̀, abádhí owuya ndɨ dhu ɔ̀nzì rɔ̌ ɨnzá ì úní Àbadu Kàgàwà mà, ndɨrɔ̀ ɨnzá ì úní ɨma mà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
4 Nírɔ̀, ma mɔ̀vɔ̀ wɔ̀ dhu angyangyɨ fǔkù, ndínǐ ndɨ kàsʉmì rǎkǎ rɔ̀, nyǐ nyɨrɛ̀ya tí dhu, ɨwà ma ravɔ̀ ka fǔkù.»

Kàgàwà bhà Ɨ̀lílǎ-Alafí-kàsʉ̌

Yěsù adù àtìnà tdítdɔ̌ pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Ma mɔ́vɔ̀ nzá wɔ̀ dhu angyangyɨ fǔkù, òko àlɛ̌ kòko atdíkpá nyǐ mànà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
5 Nírɔ̀, kànǐ kòmbí ma màdu wà ma yà ma nívì mɨrà yà adzɨ ɔ̌ alɛ-tɨʼɔ̀. Ndɨrɔ̀, nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ mà nívǔ nzá dhu tsʉ̀dú, ndàtɨ: ‹Nyɨ nyárà àdhà?›
6 Obhó tí, wɔ̀ dhu bhěyi mà mɔ̀vɔ̀ fǔkù dhu nábhʉ wà nyǐ ɨzʉ rʉ̀ka nyǐ atdídɔ̌!
7 Nírɔ̀, kànǐ ma mí obhó dhu nɔ́vɔ fǔkù kòmbí: ídzì dhu tí àkǎ atdídɔ̌ fǔkù dhu ní marà Àbadu Kàgàwà-tɨʼɔ̀. Obhó tí, ɨnzá ma màrà kà-tɨʼɔ̀ rɔ̀, kàbhà rɔ̀ àmbɛ̀nà ìrà Mùdzʉ̀nàba rǐ nzǐ àdù ìrà tɨkʉ ɔ̀. Pbɛ́tù, ma mapɛ́ àrà, ní ma mádù ndɨ Mùdzʉ̀nàba nívì ìvì rìrà tɨkʉ ɔ̀.
8 Ní kà rǐrà àhʉ rɔ̀, kà rǒngo yà adzɨ ɔ̌ alɛ tɔ́ nzɛ́rɛnga nítɛ̀ abádhí tɔ̀, ndàdù abádhí àkǎnà ʼùbhi ɔ̀ná obhónánga tɔ́ otu nítɛ̀ abádhí tɔ̀. Ndɨrɔ̀, kà rǒngo àdù Kàgàwà níitdìya anya ìndrǔ-dɔ̌ tí dhu nítɛ̀ átɔ̀ abádhí tɔ̀.
9 Kà rǒngo ɨnzá abádhí náʼù ɨma dhu tɔ́ nzɛ́rɛnga nítɛ̀ abádhí tɔ̀.
10 Kà rǒngo obhónánga nítɛ̀ fǔkù, ma mí madǔ Àbadu-tɨʼɔ̀, ìnzǐ nyǎdù òwu ma àla rɔ̌ tdítdɔ̌ nídhunǐ.
11 Ndɨrɔ̀, kà rǒngo Kàgàwà rǐ anya ìtdì ìndrǔ dɔ̌ tí dhu nítɛ̀, ɨwà kǎtdì anya angyangyɨ yà adzɨ ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ Pfɔ̀mvɔ dɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
12 Ma míʼì ìnè fǔkù ma mʉ́nɔna tdítdɔ̌ ábhɔ̌ dhu nyʉ́ nà. Pbɛ́tù, ɨ dhu rǐ nzǐ àdù dʉ̀kʉ àlʉ kòmbí.
13 Ndɨ Ɨ̀lílǎ-Alafí, yà obhónga nítɛ̀ rí ìndrǔ tɔ̀ rǐrà àhʉ rɔ̀, kà rǒngo nyʉ̌ndà kɔ́rɔ́ obhónga* tɔ́ otu ɔ̌. Obhó tí, kà rǐ nzǐ ongo ɔ̀nà rɔ̀ nyʉ́ àhʉ dhu nʉ́nɔ̀ ìndrǔ tɔ̀. Pbɛ́tù, kà rǒngo ʉ̀nɔ̀nà fǔkù dhu ní Àbadu-tsʉ̌ ndì ndírɨna dhu. Ndɨrɔ̀, kà rǒngo ɔ̀vɔ̀nà fǔkù dhu ní ì nɔnzɨya dhu.
14 Kǎraya ɔvɔ̀du nábhʉ rɔ̌ rìlè ndì, ma maraya dhu náwɛ rɔ̌ kà tɔ̀, kà ràdù ʉ̀dànà fǔkù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

---

* **15:25 15.25** Zàb 69.5 * **16:13 16.13** 14.6

15 Àbadu-fó rí'ì kóró dhu ní pbàkà dhu. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma màtɨ nyɨ̀ nɨ̀, obhónga tó ndɨ ɩ̀lɩ̀lǎ-Alafí raraya ma màwɛ fɩ̀ndà dhu nʉ́dà rɔ̌ fʉ̌kʉ̀.»

Yɛ̌sù bhà ábhàlɩ̀ tó ɨzʉ rɩ̀ ndʉ̀gèrɛ̀ ndòngò dhɛ̀dhɛ tí dhu

16 Tdítdɔ̌, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà pbìndà ábhàlɩ̀ nɩ̀: «Ngúfe ɨdhɔ ɔ̌, nyɨ̀ nyí nzɨ̀ malǎ. Ndɨrɔ̀, ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌, nyɨ̀ nyí malǎ àlǎ tdítdɔ̌.»

17 Ní, kàbhà ábhàlɩ̀ nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀ngʉ̀ dhu tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Wɔ̀ kà rǎwɛ̌na àlɛ̌ tɔ̀ dhu-tɨ̀ ní àdhu? Kà rǎtɨna: ‹Ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌, nyɨ̀ nyí nzɨ̀ malǎ, ndɨrɔ̀ ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌, nyɨ̀ nyí malǎ àlǎ tdítdɔ̌.› Ndɨrɔ̀, kà rǎtɨna átɔ̀: ‹Ma márà Àbadu Kàgàwà-tɨ'ɔ̀.›»

18 Abádhí adʉ̀ òko, 'àmbɛ dhu ɔ̀ngʉ̀ dɔ̌ tsʉ̀yá tdítdɔ̌, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Wɔ̀ kà rʉ̌nɔna ngúfe ɨdhɔ-tɨ̀ nyʉ́ ní àdhu?» Ní, abádhí adʉ́nà òwu dhu àdu rɔ̌ ìtírɔ̀ tí, 'àtɨ: «Ɨnzá àlɛ̌ kʉ̀nɨ wɔ̀ kà rʉ̌nɔna dhu-tɨ̀.»

19 Ní, Yɛ̌sù ʉnɨ dhu abádhí ràrɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ ndínɨ̀ ì ivú tí dhu tsʉ̀ná. Ní kǎdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ̀ nyátí dhu ɔ̀ngʉ̀ tsʉ̀kʉ́ nzínzìkʉ ɔ̌, yà ma mʉ̀nɔ̀ dhu dɔ̌? Ma màtɨ, ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌ nyɨ̀ ràrɨ̌ nzɨ̀ malǎ, ndɨrɔ̀, ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌, nyɨ̀ ràrɨ̌ malǎ àlǎ tdítdɔ̌.

20 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: Nyɨ̀ nyɔdzɨya, ɨzʉ ràdʉ̀ nyʉ̌ka atdídɔ̌ fʉ̀kʉ́ àpbɛ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ dhu adʉ̀ya yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ɨdhɛ̀ nábhʉ rìka ndì ìkǎ tí. Ndɨrɔ̀, nyɨ̀ nyokoya ɨzʉ̀kʉ ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ fʉ̀kʉ́ ɨzʉ náadʉ̀ya ndʉ̀gèrɛ̀, ndòngò dhɛ̀dhɛ tí.

21 Ɔna rɩ̀ ndàkà tsìbhálɛ, náaróngo ì'ì ɨzʉ ɔ̌, ndì ndí ndʉ̀gʉ ɔ̀ná kàsʉmì níndù wà ndì nídhunɩ̀. Pbɛ́tʉ̀ ndì ndʉ̀gʉ̀ ndì rɔ̀, kà rɩ̀ nzɨ̀ àdʉ̀ yà ndì ndàbànà àpbɛ̀ nírɛ̀ tdítdɔ̌, ngbángba ndì ndʉ̀gʉ̀ yà adzɨ ɔ̌ dhu ìka ɨdhɛ̀na dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

22 Nírɔ̀, nyɨ̀ nyʉ́ mà átɔ̀, nyɨ̀ nyí'ì ɨzʉ nà kòmbí. Pbɛ́tʉ̀, ma mí nyǎlǎ àlǎ tdítdɔ̌. Nírɔ̀ ní ndɨ ɨdhɛ̀kʉ níikaya ndì, ìnzɨ̀ atdí alɛ mà ràdʉ̀ ndɨ fʉ̀kʉ́ dhɛ̀dhɛ nótdì.

23 Ndɨ ɨdhɔ rɩ̀rà nínganí, nyɨ̀ nyowuya nzɨ̀ atdí dhu mà nívu rɔ̌ tsʉ̀dú. Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ fʉ̌kʉ̀: ɔvɔ̀du rɔ̌ nyɨ̀ nyònzì kóró dhu, nábhʉ Àbadu Kàgàwà rǒngo àbhʉ̌ fʉ̌kʉ̀.

24 Rìrà àhʉ kòmbínga ɔ̀, nyɨ̀ nyàpɛ̀ nzá atdí dhu mà nónzi kà-fó ɔvɔ̀du rɔ̌. Nírɔ̀, nyòngò dhu ònzì kà-fó, ní kà rǒngo àdʉ̀ ndɨ dhu nábhʉ àbhʉ̌ fʉ̌kʉ̀, ndínɨ̀ ɨdhɛ̀kʉ náadʉ̀ tí ndìka atdídɔ̌.»

Yɛ̌sù rǎtɨna ɨwà ndɨ rɔ̀nzì yà adzɨ lɛ̀mà dhu

25 Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌ pbìndà ábhàlɩ̀ nɩ̀: «Ma mʉ̀nɔ̀ kɔ̌kɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀ mbólí ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, kàsʉmì rɩ̀rà ìrà, yà ìnzɨ̀ ma móngo dhu ɔvɔ̀ ɔ̀ná fʉ̌kʉ̀ mbólí ɔ̌. Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ma móngo Àbadu Kàgàwà dɔ̌ dhu nóvɔ̀ kpangba fʉ̌kʉ̀.

26 Ndɨrɔ̀, ndɨ kàsʉmì ɔ̌, nyɨ̀ nyóngo dhu ònzì ɔvɔ̀du rɔ̌ Àbadu-fó. Ma màtɨ nzá nyɨ̀ nɩ̀, ma ràrɨ̌ ndɨ òngo mɨtsɔ̀ Àbadu rɔ̌ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀.

27 Obhó tí, Àbadu nyʉ́ ndìtírɔ̀ nózè wà nyɨ̀, nyɨ̀ nyózè ɨma, nyǎdʉ̀ dhu à'ù, ma rírà Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

28 Ɨma nyʉ́, ma mírà Àbadu-tɨ'ɔ̀ rɔ̀, mɨrà àhʉ yà adzɨ ɔ̌. Ní kòmbí, ma mí mɨvà yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀, madu ma kà ɨ.»

29 Ní, Yɛ̌sù bhà ábhàlɩ̀ àdʉ̀ àtìnà kà nɩ̀: «Kɔ̀nɩ̀, kòmbí nga ní ndɨ nyɨ nyɔ̀tɛ̀ kpangba fǎkà, ìnzɨ̀ nyʉnɔ̀ atdí dhu mà mbólí ɔ̌ nɩ̀.

30 Ndɨrɔ̀ kòmbí mǎ mʉ̀nɨ wà dhu, nyɨ rʉ́nɨ wà kɔ́rɔ́ dhu, ndɨrɔ̀ nyɨ rarí
ìndrʉ̌ rɨ̌rɛ̀na ndínɨ̌ ndì ndivú tí dhu nʉ́nɨ̌ angyangyɨ. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní
ndɨ, mǎ mà'ù wà dhu nyɨ rírà Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ rɔ̀.»
31 Ní, Yɛ̌sù àdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyà'ù tí wà dhu kòmbí?
32 Kànɨ̌ kàsʉmì rɨ̌rà, ndɨrɔ̀, ndɨ kàsʉmì nyʉ́ nákǎ wà. Ní, nyɨ̌ nyí nyɨ̌ndà
rùdú rɔ̀, ngǎtsi alɛ ròdyì otùna, nyǎdʉ̀ mʉbhà atdírɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ma mí nzɨ̌
mʉbha atdírɔ̀, ìnè Àbadu rɨ̌'ì atdíkpá ɨma mànà nídhunɨ̌.
33 Ma mɔ̀vɔ̀ wɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀ ndínɨ̌ nyɨ̌ nyabá tí màrʉ̀ngà nyʉdutsì. Obhó tí,
yà adzɨ ɔ̌ nyɨ̌ nyí àpbɛ̀ nábà àbà. Pbɛ́tʉ̀, àpɛ́ nyɔ̀nzɨ ɔdɔ, ma mɔ̀nzì wà yà
adzɨ-lɛ̀mà nídhunɨ̌.»

17

Yɛ̌sù rɨ̌ ndɨ̀tsɔ̀ Àbanà rɔ̌ pbɨndà ábhàlɨ̌-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu
(Rɔm 8.34; Ɛ̀br 7.24-25)

1 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ndì ndɔ̀tɛ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù agɛ́rɛ́ ndì, ndàndà ɔ̀rʉ̀-akpà
ɔ̀ nga, ndàdʉ̀ ndɨ̀tsɔ̀, ndàtɨ: «Àba Kàgàwǎ, kàsʉmì nákǎ wà. Ní, ábhʉ̌
Idhùnʉ-ɔvɔ̀ rìlè ndɨ, ndínɨ̌ Idhùnʉ adʉ̀ tí ɔvɔ̀nʉ àbhʉ rìlè ndì átɔ̀.
2 Nyɨ nyábhʉ ka rì'ì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi
ní ndɨ, kà rɔ̌ngo dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábhʉ fɔná nyɨ nyábhʉ kɔ́rɔ́
alɛ tɔ̀.
3 Ndɨ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga ní: abádhí rʉ̀nɨ ɨnyɨ kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀ ràrɨ̌ ndɨ
obhóná Kàgàwà, ndɨrɔ̀ abádhí rʉ̀nɨ Yɛ̌sù Krístɔ̀, yà nyɨ nyívì rìrà yà adzɨ
ɔ̌ alɛ.
4 Ma mábhʉ wà ɔvɔ̀nʉ rìlè ndì yà adzɨ dɔ̌, madʉ̀ yà fudú nyɨ nyibho
ndínɨ̌ ma mɔnzɨ tí kasʉ nɔ́nzì mɨtɔ̀.
5 Ní kòmbí, ɨnyɨ Àbá, ábhʉ̌ ɔvɔ̀du rìlè ndì tɨnʉ́ ɔ̀, àdhàdhì yà ɨnzá nyɨ
nyàpɛ̀ yà adzɨ ɔ̀bhɔlɔ rɔ́rɔ̀, ɔvɔ̀du níilè ndì tɨnʉ́ ɔ̀ dhu bhɛ̌yi.
6 Ma mábhʉ wà ɔvɔ̀nʉ, yà adzɨ ɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀ nyɨ nyóvò, nyibhò fudú
alɛ rʉ̀nɨ. Abádhí ní'ì pbʉ̀kʉ̀ alɛ, ní nyɨ nyádʉ̀ abádhí níbhò fudú. Ndɨrɔ̀,
abádhí nódɔ̀ wà pbʉ̀kʉ̀ ɔtɛ afíya ɔ̀.
7 Ní kòmbí, abádhí nʉ́nɨ wà dhu, yà fudú nyɨ nyíbhò kɔ́rɔ́ dhu ráhʉ fʉnʉ́
rɔ̀.
8 Obhó nyʉ́, ma mʉ́dà wà yà abádhí tɔ̀ ma mʉdà tí nyɨ nyíbhò fudú ɔtɛ
abádhí tɔ̀, abádhí ràdʉ̀ àkɔnà mbɛ̌yi nyʉ́. Abádhí ʉ́nɨ wà dhu, obhó tí ma
rírà tɨnʉ ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ dhu à'ù átɔ̀ nyɨ rívì ndɨ ɨma.
9 Abádhí-dɔ̌ nga ní ndɨ ma mí mɨtsɔ̀ nɨ̌. Ma mí nzɨ̌ mɨtsɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ ngʉ̌kpà
alɛ-dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ma mí mɨtsɔ̀ yà fudú nyɨ nyíbhò alɛ dɔ̌, pbʉ̀kʉ̀ alɛ tí abádhí
rɨ̌'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
10 Kɔ́rɔ́ alɛ, yà fudú rí'ì ní pbʉ̀kʉ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ yà fʉnʉ́ rí'ì kɔ́rɔ́ alɛ ní pbàkà
alɛ. Ndɨrɔ̀ ɔvɔ̀du náarí ndìlè abádhí-nyʉtsì.
11 Àbá, ma mí nzɨ̌ àdɨ tdítdɔ̌ yà adzɨ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, abádhí nóko òko yà adzɨ
ɔ̌. Ndɨrɔ̀ kòmbí ma márà tɨnʉ ɔ̀. Ní ɨlɨ̌lǎ Àba Kàgàwǎ, ódɔ abádhí yà dùdú
nyɨ nyóvò ɔvɔ̀nʉ-ɔbì nɨ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, abádhí rǎdʉ̀ òko atdí alɛ tí,
àdhàdhì àlɛ̌ ní atdí alɛ ɨnyɨ mànà dhu bhɛ̌yi.
12 Yà abádhí mànà mǎ mí'ì atdíkpá ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ma mɔ̀dɔ̀ abádhí, yà
dùdú nyɨ nyavɔ̀ ɔvɔ̀nʉ-ɔbì nɨ̌. Ndɨrɔ̀, ma mɔ̀dɔ̀ abádhí mbɛ̌yi nyʉ́, ɨnzɨ̌ atdí
alɛ mà ràwɨ̌ nzínzìya ɔ̌ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀ àwɨ̌ atdí alɛ ní, yà

pbʉ̀kʉ̀ Andítá* ɔ̀ ka kandí dhu dɔ̀ná, àwǎwíya dhu tɨ́ alɛ kɛ̀lɛ̌, ndɨ́nɨ̌ ndɨ Andítá náadʉ̀ tɨ́ àkǎ.
13 Ɔɔ! Àba Kàgàwǎ, kànɨ̌ kòmbí ma mɨ́ madǔ tɨnʉ ɔ̀. Nɨ́ ma mɔ́tɛ wɔ̀ dhu bhěyi, àdì ma màdɨ yà adzɨ ɔ̌ rɔ́rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ pbàkà dhɛ̀dhɛ nɨ́ɨrá tɨ́ abádhí.
14 Ɨma, ma mɔ́vɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ ɔtɛ abádhí tɔ̀, nɨ́ yà adzɨ ɔ̌ alɛ nádʉ̀ abádhí ɔ̀ndrɔ̀ ɔ̀ndrɔ̀ tɨ́. Ɨ alɛ ɔ́ndrɔ̀ abádhí, abádhí nɨ́ nzɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ alɛ, àdhàdhì ɨma mà átɔ̀, ɨma nɨ́ nzɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ alɛ dhu bhěyi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
15 Àbá, ma mɨ́ nzɨ̌ mɨtsɔ̀ rʉ̀nʉ́, ndɨ́nɨ̌ nyɨ nyugu tɨ́ abádhí yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ma mɨ́ mɨtsɔ̀ rʉ̀nʉ́, ndɨ́nɨ̌ nyɨ nyɔdɔ tɨ́ abádhí Nzɛ́rɛ alɛ, Pfɔ̀mvɔ rɔ̌ rɔ̀.
16 Obhó tɨ́ Àbá, abádhí nɨ́ nzɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ alɛ, àdhàdhì ɨma mà átɔ̀, ɨma nɨ́ nzɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ alɛ dhu bhěyi.
17 Nɨ́, útrɨ̌ abádhí rɔ̀kɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ alɛ tɨ́ obhónga-otù ɔ̌. Ndɨ obhónga nɨ́ pbʉ̀kʉ̀ ɔtɛ.
18 Nyɨ nyívì ma mɨrà yà adzɨ ɔ̌. Nɨ́ ndɨ dhu bhěyi tɨ́, ma mòvì abádhí átɔ̀ rɔ̀wù yà adzɨ ɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̀.
19 Abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ma mábhʉ ma kɔ́rɔ́ ɨma nyʉ́ tírɔ̀ ɨndʉ̀, ndɨ́nɨ̌ abádhí adʉ̀ tɨ́ ʼàbhʉ átɔ̀ ɨndʉ̀ obhónga-otù ɔ̌.

Yěsù rɨ̌ ndìtsɔ̀ olù ndɨ̀ naʼuya ngʉ̌kpà ábhàlɨ̌ dɔ̌ dhu

20 Àbá, ma mɨ́ nzɨ̌ mɨtsɔ̀ yà fudú nyɨ nyíbhò alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ tɨ́. Pbɛ́tʉ̀, ma mɨ́ mɨtsɔ̀ átɔ̀ yà abádhí rɔ̌vɔna pbʉ̀kʉ̀ obhónga tɔ́ ɔtɛ nírɨ rí, ʼàdʉ̀ maʼù alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ màtɨ́.
21 Ma mɨ́ mɨtsɔ̀ átɔ̀, ndɨ́nɨ̌ abádhí kɔ́rɔ́ nɨ́ɨʼɨ tɨ́ atdí alɛ tɨ́, àdhàdhì ɨnyɨ Àbá, nyɨ nyarí'ì nyʉdutsì, madʉ̀ ì'ì nyʉnʉtsì dhu bhěyi. Ma mɨ́ mɨtsɔ̀ átɔ̀ ndɨ́nɨ̌ abádhí ɨʼɨ tɨ́ atdí alɛ tɨ́ àlɛ̌-nyʉtsì, ndɨ́nɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ alɛ náaʼu tɨ́ dhu, nyɨ rívì ndɨ ɨma, mɨrà yà adzɨ ɔ̌.
22 Ma mábhʉ wà abádhí-ɔvɔ̀ rìlè ndì, àdhàdhì nyɨ nyábhʉ ɔvɔ̀du rìlè ndì dhu bhěyi, ndɨ́nɨ̌ abádhí ɨʼɨ tɨ́ atdí alɛ tɨ́, àdhàdhì àlɛ̌ karɨ́'ì atdí alɛ tɨ́ ɨnyɨ mànà dhu bhěyi.
23 Ma mɨ́'ì abádhí-nyʉtsì, nyadʉ̀ ì'ì nyʉdutsì, ndɨ́nɨ̌ abádhí oko tɨ́ kɔ́rɔ́ atdí alɛ nyʉ́ tɨ́, yà adzɨ ɔ̌ alɛ ràdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ nyɨ rívì ndɨ ɨma yà adzɨ ɔ̌. Ndɨrɔ̀, abádhí rǎdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ nyɨ rózè ì, àdhàdhì nyɨ nyózè ɨma dhu bhěyi.
24 Ndɨrɔ̀ Àba Kàgàwǎ, nyɨ nyíbhò ndɨ abádhí fudú. Nɨ́, ma mòzè mǒwù òko atdíkpá abádhí mànà yà tɨnʉ́ ma márà àdɨ rɔ́, ndɨ́nɨ̌ abádhí ala tɨ́ pbàkà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀. Ndɨ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nyɨ nyɨbho idù, nyɨ nyazè ma ɨnzá nyɨ nyàpɛ̀ yà adzɨ ɔ̀bhɔlɔ rɔ́rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
25 Obhónánga tɔ́ Àba Kàgàwǎ, yà adzɨ ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ mà nókò mbǎ ìnzɨ̌ ʼʉ̀nɨ nyɨ, nɨ́ ɨma, ma mʉ́nɨ wà nyɨ. Ndɨrɔ̀, yà fudú nyɨ nyíbhò alɛ nʉ́nɨ wà dhu nyɨ rívì ndɨ ma, mɨrà yà adzɨ ɔ̌.
26 Ma mábhʉ wà ɔvɔ̀nʉ abádhí rʉ̀nɨ. Ndɨrɔ̀, ma mɨ́ kàbhʉ̌ àbhʉ̌ olù ríwu ngʉ̌kpà alɛ mà rʉ̀nɨ átɔ̀. Ma mɨ́ wɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ, ndɨ́nɨ̌ yà nyɨ nyózè ma nɨ̌ àzè-tɨdɔ̀ náadʉ̀ tɨ́ àdɨ abádhí-afí ɔ̀, ndɨrɔ̀ madʉ̀ àdɨ abádhí-afí ɔ̀ átɔ̀.»

18

Yěsù nálʉ̌ ka kɨ́ kosò dhu
(Màt 26.47-56; Mrk 14.43-50; Luk 22.47-53)

* **17:12 17.12** Zàb 41.10; Yùw 13.18

1 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ndɨ̀ ndɨ̀tsɔ̀ ndɨ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù mà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà
núuvò, ʼàdʉ̀ àda Kìdrɔ̀nì tí kátɨna ɨdhá-ngba-adzè. Ní ányì, atdí ɨnga níiʼì
ìnè. Ní, abádhí adʉ̀ òtsù ndɨ ɨnga ɔ̀.
2 Yudhà, yà Yɛ̌sù ìpfɔ̌ rí ndàbhʉ̀ òmvʉ̌-fɔ́ ábhàlɨ̌, nɨʼì ɨwà ányìrɔ̌ nga
nʉ́nɨ átɔ̀. Obhó tí, Yɛ̌sù mà pbɨ̀ndà ábhàlɨ̌ mànà, nóongónà òwu ʼùndu
bìlɨ̀nganà ányìrɔ̌.
3 Ní, Yudhà ìdè fɨndá pɨ̀kɔ̀-dɔ̀tsírɔ́ alɛ níiwú ùvò ndɨ ɨnga ɔ̌. Ndɨ pɨ̀kɔ̀
ɔ̌ nɨʼì pbànówí mà, yà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà Pbàfàrìsáyó mànà
nívì sàndɨ̀rì mànà. Abádhí-fɔ́ nɨʼì, ɔ̀rʉ̀ rɔ́rʉ̀ tarà mà, mʉ̀lɛ rɔ̌ kàzʉ mà,
màtsʉ̀mù mànà.
4 Ní Yɛ̌sù, yà angyangyɨ rɔ̀ná rí ndɔ̀nzɨ kɔ́rɔ́ dhu nʉ̀nɨ, náandrì abádhí
tí ɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ìvu tsʉ̀yá, ndàtɨ: «Ádhɨ nyɨ̌ nyɔ́nɛna?»
5 Ní, abádhí àdʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀ ʼàtɨ: «Mǎ mɔ́nɛna ní Yɛ̌sù, Nàzàretì tɔ́
kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ.» Ní, Yɛ̌sù àdʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Ɨma ní ndɨ.» Ndɨ kàsʉmì ɔ̌,
Yudhà yà Yɛ̌sù ìpfɔ̌ rí ndàbhʉ̀ òmvʉ̌-fɔ́ alɛ, níiʼì ìnè átɔ̀ abádhí nzínzì ɔ̌.
6 Ní, Yɛ̌sù ɨtdègu ndɨ̀tɛ̀ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨma ní ndɨ.» Ní abádhí adʉ̀
ʼàdu dziyà-dɔ nɨ̌ olù, ʼàdʉ̀ ʼàwà obvò.
7 Yɛ̌sù ivú dhu tdítdɔ̌ abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádhɨ nyɨ̌ nyɔ́nɛna?» Ní, abádhí
adʉ̀ dhu àdu Yɛ̌sù tɔ̀ ʼàtɨ: «Mǎ mɔ́nɛna ní Yɛ̌sù, Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ.»
8 Ní, Yɛ̌sù àdʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mʉ̀nɔ̀ wà dhu fʉ̌kʉ̀ matɨ,
ɨma ràrɨ̌ ndɨ. Ní, dhu apɛ́ ɨʼì ɨma nɔ́nɛ nyɨ̌ nyí dhu tí, ní nyʉ̀bhà kǎkà
ngʉ̌kpà alɛ ròwù.»
9 Yɛ̌sù atɛ̀ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi, ndínɨ̌ yà angyinǎrɔ̀ ndɨ ndʉ̀nɔ̀nà dhu náaká tí.
Kǎtɨ: «Àba Kàgàwǎ, yà fudú nyɨ nyíbhò alɛ nzínzì ɔ̀ rɔ̀, ma mábhʉ nzá
atdí alɛ mà ràwɨ̌*.»
10 Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ níiʼì pbɨ̀ndà obhi-akpà nà. Ní, kɨ̌dhá ka ɔ̀dhʉ̌na ɔ̀ rɔ̀,
ndʉ̀ʼà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà bhà kasʉtálɛ nɨ̌, ndɨ̀tsà fangà
dɔ̀nǎ bɨ̌na. Ndɨ kasʉtálɛ-ɔvɔ̀ nɨʼì Malkò.
11 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ àtìnà Pɛ́tɛrʉ̀ nɨ̌: «Pɛ́tɛrʉ̌, ádʉ̌ pbʉ̀kʉ̀ obhi-akpà
ɔ̀dhʉ̌na ɔ̀! Nyɨ nyòzè tí obhó yà Àba Kàgàwà ìbhò ndínɨ̌ ma mɔmvʉ́ tí
àpbɛ̀ tɔ́ kɔ́pà-tsʉ̀ mɔmvʉ̀?»
12 Nírɔ̀ ní ndɨ pbànówí tɔ́ pɨ̀kɔ̀, ɔ̀yá ádrʉ̀ngbǎlɛ mà, Pbàyàhúdí tɔ́ sàndɨ̀rì
mànà, náalʉ́ Yɛ̌sù ʼòsò, ʼàdʉ̀ ɔtsʉ́na nʉ́tsì.

Yɛ̌sù nà ka kówu ùvò pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà, Anà-ɔ̀nzɨ̌ dhu
(Màt 26.57-58; Mrk 14.53-54; Luk 22.54)

13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ Yɛ̌sù nòsò alɛ náawù kà nà wɛmbɛrɛ̀ tí Anà bhà.
Ndɨ Anà nɨʼì Kàyafà bhà agʉna-akpà. Ndɨrɔ̀, wɔ̀ dhu rɨ̌ ndɔ̀nzɨ ɔ̀ná atɔ ɔ̌,
Kàyafà nɨʼì ndɨ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà.
14 Wɔ̀ ndɨ Kàyafà ní ndɨ dhu navɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tɔ̀, ndàtɨ:
«Dhu àkǎ atdí alɛ kɛ̀lɛ̌ rɔvɛ̀ àlɛ̌ tɔ́ pbìrì ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ́ ngari ɔ̌.»

Pɛ́tɛrʉ̀ rǎtɨna ɨnzá ndɨ rʉ́nɨ Yɛ̌sù dhu
(Màt 26.69-70; Mrk 14.66-68; Luk 22.55-57)

15 Yɛ̌sù nà ka kówu Anà bhà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ mà, Yɛ̌sù bhà
ngǎtsi ábhàlɨ̌ mànà, náambɛ́nà òwu dɔ̌ átɔ̀ Yɛ̌sù-owù ɔ̌ ányì. Wɔ̀ ndɨ ngǎtsi
ábhàlɨ̌ nɨʼì ɨwà ndɨ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà ʉ́nɨ angyangyɨ. Ní,
ndɨ ábhàlɨ̌ adʉ̀ òtsù Yɛ̌sù-owù ɔ̌, ndɨ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà
bhà ɨdza-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ kàlì ɔ̀.

---

* **18:9 18.9** 17.12

16 Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ndʉ̀bhà irinǎ rɔ̀ tsǎtsʉ̀nǎ. Nɪ́, wɔ̀ Yɛ̌sù-owù ɔ̌ òtsù ngǎtsi
ábhàlɪ̌, yà ɨwà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà ʉ́nɨ angyangyɨ náahʉ̀ iri,
'ìwǔ ɔtɛ yà tsǎtsʉ̀-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ rí tsìbhá sàndɪ̀rì nà. Ndì sàndɪ̀rì adʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀
àvi rɔ̀tsù kàlì ɔ̀.
17 Nɪ́, kàlì ɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ òtsù rɔ̀, wɔ̀rí tsìbhá sàndɪ̀rì níivú dhu kà-tsʉ̌, ndàtɨ:
«Nyɨ nyʉ́, nyɨ tí nzɪ̌ átɔ̀ wɔ̀ alɛ bhà ábhàlɪ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ?» Nɪ́, Pɛ́tɛrʉ̀
adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Hɔ́ɔ̀! Ɨnzɪ̌ nɪ́ ma kàbhà ábhàlɪ̌.»
18 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, gìrì ambɛ́nà ɔ̀'ɔ dɔ̌ atdídɔ̌. Nɪ́, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌
alɛ dɔ̌ kamà bhà kasʉtálɛ mà, Kàgàwà bhà ɨdza-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ arí sàndɪ̀rì mànà,
náadʉ̀ òko 'àmbɛ yà ì ʉ̀tɔ kàzʉ ɔ̀vɔ̀ dɔ̌. Nɪ́, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àdɨ átɔ̀, ndàmbɛ
kàzʉ ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ atdíkpá abádhí mànà.

Anà rɪ̌ dhu ɔ̀ngʉ̀ Yɛ̌sù-tsʉ̌ dhu
(Màt 26.59-66; Mrk 14.55-64; Luk 22.66-71)

19 Wɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà rɪ̌ kàzʉ ɔ̀vɔ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Anà, pbàkùhání dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ
kamà, náadʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀ngʉ̀ dhu Yɛ̌sù-tsʉ̌, kàbhà ábhàlɪ̌ mà, ndɨrɔ̀ yà
ìndrʉ̌ tɔ̀ kǎrúdhěna dhu mànà dhu dɔ̌.
20 Nɪ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Ma márà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ kpangba kórɔ́
alɛ tɔ̀. Ndɨrɔ̀, ma márà dhu ùdhe rɔ̌ bìlǐnganà Pbàyàhúdí tɔ̀, yà abádhí
núndu ì fɪ̀yɔ́ unduta-dzà ɔ̌ màtí, ndɨrɔ̀, Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌ màtí ɔ̀ná kàsʉmì
ɔ̌, ìnzɪ̌ madʉ̀ àrà atdí dhu mà nórù rɔ̌ abádhí rɔ̌.
21 Nɪ́, ádhu nyɨ nyí dhu ɔ̀ngʉ̀ tsʉ̀dú nɪ̌? Nyɨ nyàkǎ nyɔngʉ̀ yà tsʉ̀dú
abádhí írì fɪ̀yɔ̀ ma mʉ́nɔna ró dhu abádhí-tsʉ̌. Abádhí ʉ́nɨ ndɨ fɪ̀yɔ̀ ma
mʉ́nɔ̀ dhu mběyi.»
22 Nɪ́, wɔ̀ dhu ʉ̀nɔ Yɛ̌sù rɪ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ nɪ́ ndɨ, ányìrɔ̌ ì'ì atdí sàndɪ̀rì
níindri Yɛ̌sù-tɨ'ɔ̀, ndɔ̀pbì kà-bɨ-bhù, ndàdʉ̀ dhu ìvu tsʉ̀ná, ndàtɨ: «Nyɨ tí
àdʉ̀ ɔtɛ àdu wɔ̀ dhu bhěyi pbàkùhání tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ̀?»
23 Nɪ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Ma mapɛ́ ì'ì nzɛ́rɛ ma mɔ̀tɛ̀ dhu
tí, nɪ́ ítɛ̀ pɛ́ ndɨ nzɛ́rɛ ma mʉ̀nɔ̀ dhu. Ndɨrɔ̀, dhu apɛ́ ì'ì mběyi ma màdu
dhu kàtɔ̀ dhu tí, nɪ́ ádhu nyɨ nyí ɨma nʉ́pbɨ okúna dɔ̀ rɔ̀?»
24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Anà náadʉ̀ Yɛ̌sù àbhʉ kowù nà ʉ̀tsɨ ka kʉ̀tsì ɔtsʉ́na
rórɔ̀ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà Kàyafà bhà.

Pɛ́tɛrʉ̀ rǎtɨna tdítdɔ̌ ɨnzá ndì rʉ́nɨ Yɛ̌sù dhu
(Màt 26.71-75; Mrk 14.69-72; Luk 22.58-62)

25 Wɔ̀ ndɨ Yɛ̌sù nà ka kówu Kàyafà bhà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ adɨ
kàzʉ-tsʉ̀nǎ tí, ndàmbɛ kàzʉ ɔ̀vɔ̀ dɔ̌. Nɪ́, ka kivú dhu kà-tsʉ̌, katɨ: «Nyɨ tí
nzɪ̌ átɔ̀ wɔ̀ ka kówu nà alɛ bhà ábhàlɪ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ?» Nɪ́, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀
ndàgò, ndàtɨ: «Hɔ́ɔ̀! Ɨnzɪ̌ nɪ́ ma wɔ̀ alɛ bhà ábhàlɪ̌.»
26 Nɪ́, Anà bhà kasʉtálɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ náadʉ̀ dhu ìvu Pɛ́tɛrʉ̀-tsʉ̌, ndàtɨ:
«Hɔ̀kɔ̀! Ma màlanà tí obhó nyɪ̌ atdíkpá wɔ̀ alɛ mànà ɨnga ɔ̌?» Wɔ̀ ndɨ alɛ
nɨ'ì, yà Pɛ́tɛrʉ̀ ʉ̀'ànà, ndìtsà bǐna alɛ mà t'ídzá alɛ.
27 Nɪ́, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ndàgò àgò tí tdítdɔ̌, ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, à'ʉ̌-akpà ràdʉ̀ ɔ̀ngɔ̀.

Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ Lìwalì rɪ̌ dhu ɔ̀ngʉ̀ Yɛ̌sù-tsʉ̌ dhu
(Màt 27.1-2,11-14; Mrk 15.1-5; Luk 23.1-5)

28 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ka kuvò Yɛ̌sù nà kútsingá nyʉ́ Kàyafà bhà rɔ̀, kowù nà
Lìwalì Pìlatɔ̀ bhà ɨdzá-yà-ba ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌kɔ̀ Yɛ̌sù nà òwù ányì Pbàyàhúdí
náadʉ̀ 'ùvo ùvǒ tí, ìnzɪ̌ 'ɔ̀tsù Pìlatɔ̀ bhà ɨdza-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɪ̌ kàlì ɔ̀.
Abádhí anzì ndɨ dhu, akyɛ ì owuna ɔ̀tì Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌, ìnzɪ̌ 'àdʉ̀ Pásìka
tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ̀ nɪ̌.

29 Nɨ́, Pìlatɔ̀ náadʉ̀ àhʉ ndàrà abádhí-tɨ́'ɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌,
ndàtɨ: «Ádhu nyɨ̌ nyɔ̀bhʉ̀ yà alɛ okúna dɔ̀ rɔ̀?»
30 Nɨ́, abádhí adʉ̀ dhu àdu Pìlatɔ̀ tɔ̀, 'àtɨ: «Ɨ̀nzɨ̌ kɨ̌'ìná gukyè nzɛ́rɛ dhu
ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ tɨ́, nɨ́ mǎ màmbɛ̀nà nzɨ̌ kòsò mǐwǔ nà fʉnʉ ɔ̀.»
31 Nɨ́, Pìlatɔ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyìdyi ka nyɔ̀tdì ànyǎna nyɨ̌ nyʉ́ tírɔ̀
yà fʉ̀kʉ́ ʉyátá nʉ́nɔ̀ ka dhu bhěyi.» Nɨ́, kɔ̌kɔ̀ Yěsù nà òwù ányì Pbàyàhúdí
náadʉ̀ àtɨ̀nà Pìlatɔ̀ nɨ̌: «Ɨ̀mbǎ mǎ mɨ́'ì ìndrǔ-ànyǎ nɔ́tdì mǎ mɨ́, ndɨ́nɨ̌ ka
koho tɨ́ nɨ̌ rʉsà nà.»
32 Wɔ̀ dhu anzì ndì, ndɨ́nɨ̌ yà Yěsù avɔ̀ angyangyɨ ìngbà dhu bhěyi ɔvɛ-
tɨdɔ̀ nɨ̌ màtɨ́ ndì ndɔvɛ́ya dhu náaká tɨ́*.
33 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pìlatɔ̀ adʉ̀ ndàdu pbìndà ɨdzá-yà-ba ɔ̀, ndàdʉ̀ Yěsù ànzì
ndìvǔ dhu tsʉ̀ná, ndàtɨ: «Nyɨ nyʉ́, nyɨ tɨ́ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà?»
34 Nɨ́, Yěsù adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ nyʉ́, nyɨ tɨ́ wɔ̀ dhu ìvǔ afínʉ
nyʉ́ ɔ̀ rɔ̀ àhʉ rɔ́rɔ̀? Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ nyɨ tɨ́ kìvǔ ngʉ̌kpà alɛ náwɛ ndɨ dhu
ɨndʉ̀ dùdú dhu-okú dɔ̀ rɔ̀?»
35 Pìlatɔ̀ ivú dhu tdɨ́tdɔ̌ Yěsù-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ɨma tɨ́ Mʉ̀yàhudì? Fʉ̀kʉ́ pbìrì ɔ̌
alɛ nyʉ́ mà, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà nípfo ndɨ nyɨ 'ìbhò nyɨ fudú.
Nɨ́ ádhu nyʉ́ nyɨ nyáfǎ?»
36 Nɨ́, Yěsù adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Pbàkà idzi nɨ́ nzɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ idzi-tɨdɔ̀.
Pbàkà idzi ɨ́'ìná gukyè yà adzɨ ɔ̌ idzi-tɨdɔ̀ tɨ́, nɨ́ pbàkà alɛ àmbɛ̀nà 'ùgye
ùgye dùdú ìnzɨ̌ ka kipfo tɨ́ ɨma, kabhʉ ma Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-fɔ́.
Pbɛ́tʉ̀, kòmbí pbàkà idzi nɨ́ nzɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ idzi-tɨdɔ̀.»
37 Pìlatɔ̀ adʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌ tdɨ́tdɔ̌, ndàtɨ: «Olu ɨnyɨ, nyɨ tɨ́ ádrʉ̀ngbǎ
kamà?» Nɨ́ Yěsù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨnyɨ nɨ́ ndɨ nyɨ nyátɨna ɨma
ràrɨ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà. Ɨma ka kʉ́gʉ̀ yà adzɨ ɔ̌, madʉ̀ ìrà ndɨ́nɨ̌ ma mongó tɨ́
obhónga nɨ́tɛ̀ ìndrǔ tɔ̀. Obhónga nózè 'ʉ̀nɨ alɛ rǎdʉ̀ tǔdu nɨ́rì ìrɨ.»
38 Nɨ́, Pìlatɔ̀ adʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌, ndàtɨ: «Obhónga nyʉ́ nɨ́ àdhu?»

Yěsù-ànyǎ nɔ́tdì ka kɨ́ ndɨ́nɨ̌ ka koho tɨ́ dhu
(Màt 27.15-31; Mrk 15.6-20; Luk 23.13-25)

Wɔ̀ dhu bhěyi ndì ndìvǔ dhu Yěsù-tsʉ̌ dhu-dzidɔ̌, Pìlatɔ̀ adʉ̀ àhʉ tdɨ́tdɔ̌
kàlì ɔ̀ rɔ̀, ndàrà Pbàyàhúdí-tɨ́'ɔ̀. Nɨ́ kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ma
màla nzá wɔ̀ alɛ dɔ̌ ka kɨ́ anya nɔ́tdì okúna dɔ̀ rɔ̀ atdí dhu mà.
39 Pbɛ́tʉ̀, yà fʉ̀kʉ́ màndʉ nʉ́nɔ̀ ka dhu bhěyi, ma marɨ́ imbi ɔ̀ ka kósò
atdí alɛ nɨ́kɔ̀lɔ̀ bílǐnganà fʉ̌kʉ̀ yà Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ náarɨ́ ìrà dhu bhěyi.
Nɨ́, nyɨ̌ nyòzè tɨ́ mɨkɔ̀lɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà fʉ̌kʉ̀?»
40 Nɨ́, abádhí àdʉ̀ dhu àdu ìkǔ nyʉ́ ɔ̌ Pìlatɔ̀ tɔ̀, 'àtɨ: «Ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ wɔ̀ alɛ ndɨ
mǎ mòzè kɨkɔ̀lɔ̀! Pbɛ́tʉ̀, mǎ mǒzè kɨkɔ̀lɔ̀ alɛ nɨ́ Bàrabà!» Wɔ̀ ndɨ Bàrabà
nɨ'ì àrɨ̌ ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ*.

19

1 Wɔ̀ dhu bhěyi ihé-yà nádu dhu fǐndà dhu-dzidɔ̌, lɨwalɨ Pìlatɔ̀ náadʉ̀
Yěsù àvi kalʉ̌, kʉvɨ asé nɨ̌.
2 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ pbànówí náadʉ̀ okpèna nà itsu-dɔ̀ká tɔ́ mʉ̀kàkʉ́ nákpɔ̀rɔ̀,
'àfɔ̌ Yěsù-dɔ rɔ̌, 'àdʉ̀ òlǒlù kanzʉ̀ náfɔ kà-rɔ̌.
3 Abádhí nóowúnà ìwu rɔ̌ Yěsù-tɨ́'ɔ̀, 'àdʉ̀ kàtsɛ̀, 'àtɨ: «Yǎmbʉ̀, Pbàyàhúdí
tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà!» Ndɨrɔ̀, abádhí adʉ́nà òwu kà-bɨ-bhù nɔ́pbì rɔ̌ átɔ̀.

---

* **18:32 18.32** 12.32-33 * **18:40 18.40** Ndɨ Bàrabà ka kasò imbi ɔ̀, kɨgɔ̀ ɔ̌ ndì nɔ́nzì wɔ̀gɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ìndrǔ kɔ̌hò dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

4 Pìlatɔ̀ náahʉ̀ tdítdɔ̌ kàlì ɔ̀ rɔ̀, ndàrà ihé-yà ɨ, ndàdʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌:
«Kɔ̀nɨ̌, ma mí wɔ̀ alɛ návɨ̌ kuvò nà kàlì ɔ̀ rɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tí dhu ɨnzá
ma ràla kà-dɔ̌ ka kí anya ɔ̀tdì okúna dɔ̀ rɔ̀ atdí dhu mà.»
5 Nírɔ̀ ní ndɨ Yɛ̌sù adʉ̀ àhʉ kàlì ɔ̀ rɔ̀ dɔ̀na rɔ̌ okpèna nà itsu-dɔ̀ká tó
mʉ̀kàkʉ́ nà, ndɨrɔ̀ rɔ̀ná ɔ̀lɔ̀lù kanzʉ̀ nà. Ní, Pìlatɔ̀ àdʉ̀ àtìnà ihé-yà nɨ̌:
«Kànɨ̌ ndɨ fʉ̀kʉ́ alɛ!»
6 Ní, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Kàgàwà bhà ɨdza-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ arí sàndɨ̌rì
mànà níitdègu Yɛ̌sù àlǎ, ní abádhí náadʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼùkʉ̌, ʼàmbɛ àtìnà dɔ̌ Pìlatɔ̀
nɨ̌: «Ábhʉ̌ kʉtɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌! Ábhʉ̌ kʉtɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌!» Pìlatɔ̀ adʉ̀
àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyìdyi ka nyʉ̌tɔ̌ nyɨ̌-tírɔ̀ ndɨ mʉ̀sàlabhà dɔ̌. Obhó tí,
ɨma nyʉ́, ma màla nzá kà-dɔ̌ ka kí anya nɔ́tdì okúna dɔ̀ rɔ̀ atdí dhu mà.»
7 Ní, Pbàyàhúdí náadʉ̀ dhu àdu Pìlatɔ̀ tɔ̀, ʼàtɨ: «Mǎ mí'ì ìnè atdí ʉyátá
nà. Ndɨ ʉyátá rǎtɨna kà ràkǎ ndɔ̀vɛ̀, Kàgàwà tʼÍdhùnà tí kǎrí ndàtɨ ndìtírɔ̀
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.»
8 Pìlatɔ̀ itdègu wɔ̀ ɔtɛ ìrɨ, ní ɔdɔ adʉ̀ ìsɨ̌ kà-ɔ̀ atdídɔ̌ rɔ̀sè yà angyinǎrɔ̀
kì'ìnà nà dɔ̀nǎ màtí.
9 Ní, pbìndà ɨdzá-yà-ba ɔ̀ ndì ndàdu ndì tdítdɔ̌ rɔ̀, Pìlatɔ̀ àdʉ̀ dhu ìvu
Yɛ̌sù-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ ní àdhà alɛ?» Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù adʉ̀ nzá atdí dhu mà nádu
kà tɔ̀.
10 Pìlatɔ̀ adʉ̀ dhu ìvu tdítdɔ̌ kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ nyòzè tí obhó nyadu ɔtɛ
idù? Nyɨ nyʉ̀nɨ tí obhó dhu, ma ràrɨ̌'ì ìnè ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà mɨkɔ̀lɔ̀
nyɨ? Ndɨrɔ̀, nyɨ nyʉ̀nɨ tí obhó dhu, ma ràrɨ̌'ì ìnè ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà
mabhʉ nyɨ kʉtɔ̌ nyɨ mʉ̀sàlabhà dɔ̌?»
11 Ní, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu Pìlatɔ̀ tɔ̀, ndàtɨ: «Hɔ̀kɔ̀! Ɨmbǎ nyɨ nyí'ì atdí
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà màtí dùdú, ɨnzá Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ nábhʉ ka ɨndʉ̀ ɔ̀rʉ̀-
akpà ɔ̀ rɔ̀ rɔ̀. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mátɨna nyɨ nɨ̌: Yà ma nìpfo ndàbhʉ
ma fʉnʉ́ alɛ bhà nzɛ́rɛnga nósè wà pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga dɔ̀nǎ màtí.»
12 Ní, rɔ̀pɛ̀ ndì ʉrɔ́ rɔ̀, Pìlatɔ̀ adʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀nɛ̀ Yɛ̌sù ìkɔ̀lɔ̀ ndì ndí ɔ̀ná
otu. Pbɛ́tʉ̀, Pbàyàhúdí tɔ́ ihé-yà náadʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼùkʉ̌, ʼàmbɛ àtìnà dɔ̌ Pìlatɔ̀
nɨ̌: «Nyɨ nyʉ́ nyɨ nyapɛ́ wɔ̀rí alɛ ìkɔlɔ, ní nyɨ nɨ'ɨna ɨnzá nyɨ nyózè Pbàrɔ́má
tɔ́ pbìrì ɔ̌ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà alɛ. Ndɨ alɛ apɛ́ ndàtɨ ndɨtírɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ
kamà tí, ní ndɨ alɛ ní ndɨ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà nà arí ndùgye alɛ.»
13 Ní, kɔ̌kɔ̀ alɛ ʉ̀nɔ̀ dhu ndì ndɨ̀rì rɔ̀, Pìlatɔ̀ adʉ̀ Yɛ̌sù àvi kuvò nà iri,
ndàdʉ̀ àdɨ odu nɨ̌ ka kórʉ̀, rɨvà ndì ɔrʉ́ ngari ɔ̌. Pbàyàhúdí tʼávàna ɔ̌, ka
kí kànzi Gàbatà tí.
14 Wɔ̀ dhu rɨ̌ ndɔ̀nzɨ ɔ̀ná ɨdhɔ nɨ'ì yà Pásɨ̀ka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ̀ ìndrʉ̌
rɨ̌ ʼɔ̀bhɔlɔ ɔ̀ná ɨdhɔ. Ndɨrɔ̀, ndɨ dhu anzì ndì mbɛ̀mbɛ̀ azà adyifɔ̀-sɨsì
adyíbhengá nga tɔ́ ɔ̌. Ní, Pìlatɔ̀ atɨ Pbàyàhúdí tɔ́ ihé-yà nɨ̌: «Kɔ̀nɨ̌ fʉ̌kʉ̀
ádrʉ̀ngbǎ kamà!»
15 Pbɛ́tʉ̀, kɔ̀rí ihé-yà náadʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼùkʉ̌, ʼàmbɛ àtìnà dɔ̌ Pìlatɔ̀ nɨ̌: «Kàkǎ
ndɔ̀vɛ̀! Kàkǎ ndɔ̀vɛ̀! Ábhʉ̌ ka kʉtɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌!» Pìlatɔ̀ àdʉ̀ dhu
ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyòzè tí mabhʉ fʉ̀kʉ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà kʉtɔ̌
mʉ̀sàlabhà dɔ̌?» Ní, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ dhu àdu Pìlatɔ̀ tɔ̀,
ʼàtɨ: «Ɨmbǎ mǎ mí'ì ngǎtsi ádrʉ̀ngbǎ kamà nà! Fàká ádrʉ̀ngbǎ kamà ní
kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà kɛ̀lɛ̌.»
16 Nírɔ̀ ní ndɨ Pìlatɔ̀ adʉ̀ Yɛ̌sù àbhʉ abádhí-fɔ́, ndínɨ̌ ka kowu tí ʉ̀tɔnà
mʉ̀sàlabhà dɔ̌.

Yěsù n�tǒ ka kí mùsàlabhà dɔ̌ dhu
(Màt 27.32-44; Mrk 15.21-32; Luk 23.26-43)

Pìlatɔ̀ àvi ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Ihé-yà adù Yěsù ìdyì ʼòwùnà kigɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, ndínǐ ì owu tí ùtɔnà mùsàlabhà dɔ̌.
17 Ní, kigɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ì ùvò rɔ̀, Yěsù anɔ̀ ndùtǒ ka kí dɔ̀ná mùsàlabhà ndìtírɔ̀, ndàmbɛ àrà dɔ̌ nà alɛ-dɔ-kpa tɔ́ ngari tí ka kátina ngari ɔ̀. Pbàyàhúdí tʼávàna ɔ̌, ka kí kànzi Gɔ̀lɔ̀gɔtà tí. 18 Ányì ní ndi pbànówí nútutɔ́ Yěsù mùsàlabhà dɔ̌. Ka kutɔ́ abádhí dhèdhèrɔ̀ mùsàlabhà dɔ̌ ɔ́yɔ̀ ngǔkpà alɛ mànà. Ka kutɔ́ atdí alɛ, kɔdì Yěsù bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀, kadù ngǎtsi alɛ nútɔ, kɔdì Yěsù bhà ígù dɔ̀nǎ rɔ̀.
19 Pìlatɔ̀ adù dhu àvi kandǐ, kapbǎ mùsàlabhà dɔ̌ kà-dɔ̀nǎ. Ndi andítá niʼì: «YÀRI NI YĚSÙ, NÀZÀRETÌ TƆ KIGƆ Ɔ ALɛ, PBÀYÀHÚDÍ TƆ ÁDRŬNGBǍ KAMÀ.»
20 Ní, ábhɔ̌ Pbàyàhúdí nyú nóowúna wɔ̀ dhu ɔ̀zù rɔ̌. Obhó tí, yà Yěsù ka kùtǒ mùsàlabhà dɔ̌ rónga níiʼì íkyèrɔ̌ kigɔ̀ tí. Ndirɔ̀ ndi dhu ka kandí Pbàyàhúdí tʼávàna mà, Pbàrómá tʼávàna mà, ndirɔ̀ Pbàgìríkí tʼávàna mànà ɔ̌.
21 Ní, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadù òwu Pìlatɔ̀ ìsɔ, ʼati: «Nzǎndǐ dhu ka ràrǐ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrùngbǎ kamà. Pbɛ́tù, ándǐ dhu nyati: Àbadhi ráti ndi, ndì ràrǐ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrùngbǎ kamà.»
22 Pbɛ́tù, Pìlatɔ̀ adù dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàti: «Yà ma màndǐ dhu ní ma màndǐ wà!»
23 Yěsù ì ùtɔ̀ mùsàlabhà dɔ̌ dhu-dzidɔ̌, pbànówí adù kà-rɔ̌ mùdzarù núgù, ʼùndɔ̀ ɔyánga ìfɔ àdhàdhì, ʼàdù ùndɔ̀nà fɔyá, ngǎtsi alɛ rìdyì atdínga ìfɔ dɔ̌ fǐndà. Urɔ́ adù ndùbhà ní kà-rɔ̌ kanzù kɛ̀lɛ̌. Ndi kanzù niʼì inzá ka kúpbǎ ùpbǎ tí. Pbɛ́tù, ka niʼì atdí-nyìna kɛ̀lɛ̌ tí ka kódyù, rɔ̀pɛ̀ ndì tǔna ɔ̀ rɔ̀, ràrà àhu pfɔ̌na ɔ̀.
24 Ní, kɔ̌kɔ̀ pbànówí adù ɔ̀tɛ nzínzìya ɔ̌, ʼàti: «Apɛ́ kùfa wɔ̀ kanzù-ɔ̌nga ùfǎ tí, pbɛ́tù, kàkǎ àlɛ̌ rɔ̀vì ngàlà ɔ̌, ndínǐ àlɛ̌ kala tí kà rǎdi fǐndà alɛ.» Wɔ̀ dhu anzì ndì, ndínǐ Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kandí dhu náaká tí. Ndì Andítá rǎtina:
«Abádhí undɔ rùdú mùdzarù fɔyá,
ʼàdù rùdú kanzù nɔ́vì ngàlà ɔ̌*.»
Wɔ̀rí ní ndi pbànówí anzì Yěsù rɔ̌ dhu.
25 Yà Yěsù ka kùtǒ dɔ̀ná mùsàlabhà tí ikò íkyèrɔ̌ ní: Màriyà, Yěsù-tsánà mà, ndi kà-tsánà tʼáwènà nà, ndirɔ̀ ní Màriyà, Kìlìyɔpà bhà ingba-tsánà mà, Màgàdalà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̌ Màriyà mànà.
26 Ní Yěsù itdègu íyànà nálǎ, ndàdù yà atdídɔ̌ ndì ndózè pbìndà ábhàlǐ nála kà-tí ìdè átɔ̀ rɔ́, ní kǎdù àtìnà íyànà nǐ: «Iyá, kɔ̀nǐ idhùnu.»
27 Tdítdɔ̌, kǎdù àtìnà wɔ̀ ábhàlǐ nǐ: «Pbǎlɛ́, kɔ̀nǐ íyànu.» Ní, rɔ̀pɛ̀ ndì urɔ́ rɔ̀, wɔ̀ ábhàlǐ náadù Yěsù-tsánà nídyì ndàrà nà pbìndà.

Yěsù rɔ̌vɛ̀ dhu
(Màt 27.45-56; Mrk 15.33-41; Luk 23.44-49)

28 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù uni dhu, yà ndì ndira ɔ̀nzìnà yà adzi ɔ̌ kasu ràkǎ wà kórɔ́. Ní, ndínǐ Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kandí dhu náaká tí, kǎdù àtìnà: «Ma míʼì idha-atdyú nà*.»

---

* **19:24 19.24** Zàb 22.19 * **19:28 19.28** Zàb 69.22

29 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, òdyògyè dìvayì rɨ̌'ì ɔ̀nà atdí andu ní'ì ìnè ányìrɔ̌. Ní, pbànówí adʉ̀ sìfɔngɔ̀ nídyì, 'òdù ndɨ dìvayì ɔ̀, 'àdʉ̀ ndɨ sìfɔngɔ̀ ɔ̀tʉ̀ hìsɔpɔ̀ tí kátɨna itsukpó-tsʉ̀-dɔ̀, 'àva Yɛ̌sù-tsʉ̌.

30 Ní, Yɛ̌sù itdègu ndɨ dìvayì àndʉ̌ ndɔ̀tɔ̀, ní kǎdʉ̀ àtɨ̀nà: «Kɔ́rɔ́ dhu àkǎ wà.» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, kǎdʉ̀ dɔ̀na ɨyʉ̀, afína ràdʉ̀ ɨtdɛ̌ dòtsí.

Atdí mùnowì rɨ̌ Yɛ̌sù-ɔngɔ̀-kpa òdù àlɨ̌ nɨ̌ dhu

31 Wɔ̀ dhu anzɨ̀ ndɨ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ nɨ'ì, sàbatʉ̀ tɔ̀ ìndrʉ̌ rɨ̌ 'ɔ̀bhɔlɔ ɔ̀ná ɨdhɔ. Obhó tí, ndɨ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ nɨ'ì ádrʉ̀ngbǎ ɨdhɔ nyʉ́ Pbàyàhúdí tɔ̀. Ní, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náazè nzá abvo rǒko mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ndɨ ɨdhɔ ɔ̌ dhu. Ní, ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí náawù Pìlatɔ̀ bhà, 'òwù ɨ abvo nónzì, ndínɨ̌ ka kʉkɔ tí agàya-kpa, kadʉ̀ ìfonà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀.

32 Ní pbànówí náawù, 'àdʉ̀ ìtsi mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ɨ'ì Yɛ̌sù mànà alɛ-agà-kpa nʉ́kɔ. Abádhí nʉ́ʉkɔ wɛmbɛrɛ̀ t'álɛ-agà-kpa, 'àdʉ̀ ɔyɔ rí kìsɛ̌ alɛ-agà-kpa nʉ́kɔ átɔ̀.

33 Pbɛ́tʉ̀, Yɛ̌sù-tí ì ìwʉ̀ ùvò rɔ̀, abádhí adʉ̀ kòtù ɨwà afína ɨ̀tdɛ̌ rɔ́, ɨ̀nzɨ̌ 'àdʉ̀ agàna-kpa nʉ́kɔ.

34 Ní, kɔ̌kɔ̀ pbànówí nzínzì ɔ̌ atdí mùnowì náadù Yɛ̌sù-ɔngɔ̀-kpa àlɨ̌ nɨ̌. Ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, azu mà ɨdha mànà ràdʉ̀ 'ɨ̀sɔ̀lɔ̀ ndɨ kɔ̌ngɔ̀-kpa ɔ̀ rɔ̀.

35 Wɔ̀rí dhu rɨ̌ ndɔ̀nzɨ dhu nala nyɨ̀kpɔ́na nyʉ́ nɨ̌ alɛ náawɛ ka kpangba. Ndɨrɔ̀ kʉ̌nɨ dhu, ndɨ ràwɛ obhó dhu nyʉ́, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyʉ́ mà nyɨ̌ nya'u tí ka átɔ̀.

36 Obhó tí, wɔ̀ Yɛ̌sù-rɔ̌ ndɨ̀ nanzɨ̀ dhu náanzɨ̀ ndɨ̀, ndínɨ̌ yà Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kandí dhu náaká tí. Ndɨ Andítá rǎtɨna: «Kà-kpa nzínzì ɔ̌ atdí alɛ-kpa mà ka kʉkɔ̀ya nzɨ̌*.»

37 Ndɨrɔ̀, ngǎtsi ngari ɔ̌, ndɨ Andítá rǎtɨna tdítdɔ̀: «Abádhí agɛ́réya pɛ́ ì, 'àndà yà ɔngɔ̀na-kpa ì udù àlɨ̌ nɨ̌ alɛ*.»

Yɛ̌sù nɔ́tdʉ̀ ka kɨ́ dhu
(Màt 27.57-61; Mrk 15.42-47; Luk 23.50-56)

38 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Yɔ̀zɛfʉ̀ yà Àrìmàtayò tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ, náarà Pìlatɔ̀ bhà, ndàdʉ̀ Yɛ̌sù-abvò nónzì kà-fɔ́, ndínɨ̌ ka kifo tí mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀. Ndɨ Yɔ̀zɛfʉ̀ nɨ'ì átɔ̀ Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, kǎbhʉ̀ nzá kʉnɨ ndì Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ tí, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-ɔdɔ̀ nónzɨ ndì ndarí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní, Pìlatɔ̀ níitdègu wɔ̀ Yɔ̀zɛfʉ̀ ʉ̀nɔ̀ dhu ná'u, ní kǎdʉ̀ àrà, ndàdʉ̀ Yɛ̌sù-abvò nífo mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀.

39 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, Nìkɔ̀dɛmʉ̀, yà atdíku arà àhʉ Yɛ̌sù-tí kúbhingá alɛ, náadʉ̀ ìrà àhʉ átɔ̀ Yɔ̀zɛfʉ̀-tí. Kɨ̌ra yà mbɛ̌yi arónguʉ akyɛ-tɨdɔ̀ tɔ́ mbɛ̀mbɛ̀ ìbhʉ kumì kìlo nà fɔná. Ndɨ akyɛ nɨ'ì mànɛ̀manɛ̀ tí kátɨna itsu-dha mà, kàdzagulè-dha mànà ka kángbɔ̌ atdíkpá.

40 Ní, Yɔ̀zɛfʉ̀ mà Nìkɔ̀dɛmʉ̀ nà níitdu Yɛ̌sù-abvò, 'àkpɔ̀rɔ̀ ngbɔ̌na wɔ̀ ndɨ ndrùù rónguʉ akyɛ ì ʉ̀dhɔ dɔ̀ná mbɛrʉ̀ nɨ̌. Abádhí anzɨ̀ ndɨ dhu àdhàdhì yà fɨyó mànduʉ ɔ̌ Pbàyàhúdí náarɔ́nzɨna abvo ɔ̀tdʉ̀ ì í rɔ̀ dhu bhɛ̌yi.

41 Wɔ̀ ndɨ Yɛ̌sù ka kʉ̀tɔ̌nà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ́, atdí ɨnga ní'ì ìnè. Ndɨrɔ̀, ndɨ ɨnga ɔ̌, atdí ibhu-ɔwʉ́tá yà ɨnzá ka kàpɛ̀ ìndrʉ̌ ɔ̀tdʉ̀ angyi ɔ̀nà náadʉ̀ ì'ì ìnè átɔ̀.

---

* **19:36 19.36** Uvt 12.46; Zàb 34.21 * **19:37 19.37** Zàk 12.10

42 Ní, sàbatʉ̀ tɔ̀ Pbàyàhúdí rɨ̌ ’ɔ̀bhɔlɔ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨ́kyɛ̀rɔ̌ ndɨ ibhu nótù ndì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Yɔ̀zɛfʉ̀ mà Nìkɔ̀dɛmʉ̀ nà náadʉ̀ ùvò Yěsù ɔ̀tdʉ̀ ndɨ ibhu ɔ̀.

20

Yěsù rɨ̌ ndìngbɛ̀ dhu
(Màt 28.1-8; Mrk 16.1-8; Luk 24.1-12)

1 Yɛngɛ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ bhɔ̌tsʉngá, ɨnzá ɨnga àpɛ̀ ùbho mběyi rɔ́rɔ̀, Màgàdalà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Màrɨyà nɨ́ivà ndì, ndàrà Yěsù ka kɔ́tdʉ̀ ɨ. Ní, kǎtù ibhu li’ɔ̀ ka kápbɨ̌ nɨ̌ odu-ɨ́yà-ba ɨwà ka kɔ̀gɛ̀rɛ̀ igi rɔ́.
2 Ní, kǎngbó ndì owùna-lú, ndɔ̀kʉ̀ wɔ̀ dhu àwɛ Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ mà, ngǎtsi ábhàlɨ̌ yà atdídɔ̌ Yěsù azè mànà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨwà ka kìtdù àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-abvò ibhu ɔ̀ rɔ̀, kowù nà. Ní, àlɛ̌ kʉ̀nɨ nzá ka kòwù kɨ̀lɨ rɔ́-nga!»
3 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ mà, wɔ̀ ndɨ ngǎtsi ábhàlɨ̌ mànà, náadʉ̀ òwu Yěsù ka kɔ́tdʉ̀ ɨ.
4 Abádhí ambɛ́nà òtse dɔ̌ ɔ́yɔ̌ rɔ̀ atdíkpá. Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ ngǎtsi ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ɔ̀kʉ, ndʉ̀bhà Pɛ́tɛrʉ̀ olù, ndàdʉ̀ àrà àhʉ angyi yà Yěsù ka kɔ́tdʉ̀ ɨ.
5 Ní, kɨ̌tsi ndàgu, ndàndà ibhu-ɔ̀nga, ndàdʉ̀ yà Yěsù-abvò-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ mbɛrʉ̀ kɛ̀lɛ̌ nála ányì. Pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ nzá ɔ̀tsù ányì.
6 Tdítdɔ̌, yà olù ndì nʉ̀bhànà Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀, nɨ́ira àhʉ ányɨrɔ̌, ndàdʉ̀ ɔ̀tsù ibhu ɔ̀. Ní, kǎdʉ yà Yěsù-abvò-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ mbɛrʉ̀ mà,
7 yà kà-dɔ ka kátsì nɨ̌ bɛ̌rɛ̀sɛ mànà kɛ̀lɛ̌ nótù ndɨ ibhu ɔ̀. Ndɨ bɛ̌rɛ̀sɛ mà nɨ́i’ì mbǎ atdíkpá abvo-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ mbɛrʉ̀ mànà, pbɛ́tʉ̀ kɨ̌’ì atdírɔ̀ ka kɔ̀kɔ̀ kɨ̀lɨ rɔ́.
8 Nírɔ̀ ní ndɨ yà angyi àrànà àhʉ ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ɔ̀tsù ibhu ɔ̀ átɔ̀. Ní kǎla wɔ̀ dhu, ndàdʉ̀ dhu à’ù ɨwà Yěsù rìngbɛ̀ ndì.
9 Obhó tí, Kàgàwà bhà Andítá ɔ̀ ka kʉ́nɔ̀ Yěsù dɔ̌ dhu nɨ́i’ì ɨnzá ndì ndàpɛ̀ kàbhà ábhàlɨ̌-dɔ àlʉ̌ rɔ́. Ndɨ Andítá rǎtɨna: Ɨngbɛ̀ kà rɨngbɛ̀ya ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀*.
10 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ ábhàlɨ̌ náadʉ̀ ’àdu, ’ɔ̀wù fɨ̀rábvʉ̀.

Yěsù rɨ̌ ndàvɨ̌ Màgàdalà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Màrɨyà tɔ̀ dhu
(Màt 28.9-10; Mrk 16.9-11)

11 Kɔ̌kɔ̀ ábhàlɨ̌ òwù dhu-dzidɔ̌, Màgàdalà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Màrɨyà nɨ́ira àhʉ átɔ̀ Yěsù ka kɔ́tdʉ̀ rɔ́, ndàdʉ̀ itsi ìde ndɨ ibhu tí ndàmbɛ ɔ̀dzɨ dɔ̌. Ní, ɔ̀dzɨ ndì ndɔ́dzɨ rɔ́rɔ̀, kǎgú ndì, ndàndà ibhu-ɔ̀nga.
12 Kǎdʉ̀ Kàgàwà bhà ɔ́yɔ̌ màlàyíká nála ányɨ ɔ̀kò rɔ́. Ɨ màlàyíká nʉ́ufɔ́ ɔ̀wɔ̌wʉ̀ mbɛrʉ̀, ’àdʉ̀ ɔ̀ko yà Yěsù-abvò ka kɨ̀lɨ ràyi rɔ́. Atdí màlàyikà náadɨ kà-dɔ ka kɨ̀lɨ ràyi ɨnǎ rɔ̀, ngǎtsi ràdʉ̀ àdɨ kà-pfɔ̀ ɨnǎ rɔ̀.
13 Ní ɨ màlàyíká níivú dhu Màrɨyà-tsʉ̌, ’àtɨ: «Iyá, ádhu nyɨ nyɔ́dzɨ nɨ̌?» Ní, Màrɨyà àdʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ka kìtdù wà pbàkà Ádrʉ̀ngbǎlɛ-abvò ibhu ɔ̀ rɔ̀ kɔwù nà. Ní ma mʉ̀nɨ nzá àdhà màtí ka kòwù kɨ̀lɨ dhu.»
14 Ní wɔ̀ dhu ndì ndʉ̀nɔ̀ rɔ̀, Màrɨyà agɛ́rɛ́ ndì, ndàndà olù nga, ndàdʉ̀ Yěsù nála ìdìdè rɔ́. Pbɛ́tʉ̀, kʉ̌nɨ nzá dhu Yěsù ràrɨ̌ ndɨ.
15 Ní, Yěsù ivú dhu kà-tsʉ̌ ndàtɨ: «Iyá, ádhu nyɨ nyɔ́dzɨ nɨ̌? Ádhɨ nyɨ nyónɛna?» Ní wɔ̀ Yěsù ka kɔ̀tdʉ̀ ɔ̀ná ɨnga-àbadhi tí ndì ndí Yěsù àtɨ rɔ̀, Màrɨyà adʉ̀ àtìnà kànɨ̌: «Pbǎlɛ́, dhu apɛ́ ɨ’ì nyɨ nyìtdù ndɨ pbàkà

* **20:9 20.9** Zàb 16.10-11

Ádrʉngbǎlɛ-abvò, nyarà nà dhu tí, ní ítɛ̀ nyɨ nyàrà kʉ̀lɨ rɔ́ nga idù, ndínɨ̌ ma madʉ̀ tí àrà kìdyì.»

16 Ní, Yěsù adʉ̀ kànzì ɔvɔ̀na rɔ̌, ndàtɨ: «Màrɨyà!» Nírɔ̀ ní ndɨ Màrɨyà náagɛ́rɛ́ ndɨ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌ Pbàyàhúdí t'ávàna ɔ̌: «Ràbunì!» Kà-tɨ̀ ní: «Màlimò.»

17 Ní, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ɨ̀nzɨ̌ ʉ̀tɔ̀ tsʉ̀du! Obhó tí ma màpɛ̀ nzá madʉ̌ Àbadu-tɨ'ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, árà nyɔvɔ dhu adɔ́du tɔ̀ nyatɨ, ma ràrɨ̌ àrà Àbadu-tɨ'ɔ̀. Ndɨ Àbadu ní Àbakʉ átɔ̀. Ka ní pbàkà Kàgàwà, ndɨrɔ̀ ka ní fʉ̀kʉ́ Kàgàwà átɔ̀.»

18 Ní, Màgàdalà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ Màrɨyà náadʉ̀ àrà dhu ɔ̀vɔ̀ Yěsù bhà ábhàlɨ̌ tɔ̀, ndàtɨ: «Ma màla Ádrʉngbǎlɛ!» Kǎdʉ̀ yà Yěsù àvinà ndʉ̀nɔ̀ abádhí tɔ̀ dhu náwɛ abádhí tɔ̀.

Yěsù rɨ̌ ndàvɨ̌ pbìndà ábhàlɨ̌ tɔ̀ dhu
(Màt 28.16-20; Mrk 16.14-18; Luk 24.36-49)

19 Ndɨ yɛngɛ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ tí, pbítsɔ̀ngǎ, Yěsù bhà ábhàlɨ̌ náandu ɨ̀ atdí ɨdza ɔ̌, 'àdʉ̀ tsǎtsʉ̀ ùpbi ɨdzanǎ rɔ̀, Pbàyàhúdí tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ ɨ̀ í dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ Yěsù ɨtɔ ndɨ̀, ndìdè abádhí nzínzìya ɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyòko màrʉ̀ngà ɔ̌!»

20 Wɔ̀ dhu ndɨ ndòrì dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ ɔtsʉ́na-tsirɔ̀ mà, ɔngɔ̀na-kpa mànà nítɛ̀ pbìndà ábhàlɨ̌ tɔ̀. Ní ɨ ábhàlɨ̌-ɨdhɛ̀ náadʉ̀ ndìka atdídɔ̌, fɨyɔ́ Ádrʉngbǎlɛ ɨ̀ àla nídhunɨ̌.

21 Yěsù àdʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌ abádhí nɨ̌: «Nyòko màrʉ̀ngà ɔ̌. Àdhàdhì yà Àba Kàgàwà níivi ma mɨrà yà adzɨ ɔ̌ dhu bhěyi, ma mòvì nyɨ̌ átɔ̀.»

22 Wɔ̀ dhu ndɨ ndòrì dhu-dzidɔ̌, kɨ̌vò ɨhɛ̀na abádhí dɔ̀, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyàkɔ Kàgàwà bhà ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí!

23 Fɨ̀yɔ́ nzɛ́rɛnga nyɨ̌ nyʉ̀bà fɨ̌yɔ̀ alɛ tɔ̀, Kàgàwà rǒngo dhu ʉ̀bà átɔ̀. Ndɨrɔ̀, ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀bà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga fɨ̌yɔ̀ alɛ tɔ̀, kà rɨ̌ nzɨ̌ ongo àdʉ̀ dhu ʉ̀bà átɔ̀.»

Yěsù rɨ̌ ndàvɨ̌ Tʉ̀masɨ tɔ̀ dhu

24 Wɔ̀ Yěsù rɨ̌ ndàvɨ̌ ɨdzá pbìndà ábhàlɨ̌ tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kàbhà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà ábhàlɨ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ, Tʉ̀masì tí kátɨna níɨ'ì ìmbǎ. Ngǎtsi ndɨ Tʉ̀masì-ɔvɔ̀ nɨ'ì Dìdimò*.

25 Ní, Tʉ̀masì ìrà àhʉ nzínzìya ɔ̌ rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ábhàlɨ̌ adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Mǎ màla wà àlɛ̌ tó Ádrʉngbǎlɛ!» Pbɛ́tʉ̀, Tʉ̀masì adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Ɨnzá ma màla kɔ̌tsʉ́-tsírɔ́ mʉ̀sʉ̀malɨ̌-bhu, madʉ̀ ɔtsʉ́du-kpɔ̀ nɔ́tʉ̀ ndɨ mʉ̀sʉ̀malɨ̌-bhu ɔ̀, ndɨrɔ̀ kɔ̌ngɔ̀-kpa rɔ̌ àlɨ̌-bhu ɔ̀ rɔ̀, ma mí nzɨ̌ wɔ̀ dhu ná'u akɛkpá màtí!»

26 Ní atdí yɛngɛ̀ dzidɔ̌, Yěsù bhà ábhàlɨ̌ náandu tsʉ̀ya tdítdɔ̌ ɨdzá, Tʉ̀masì ràdʉ̀ ɨ'ì átɔ̀ nzínzìya ɔ̌. Ní, àzèmbè inè tsǎtsʉ̀ rɨ̌'ì ɨdzanǎ rɔ̀ ka kàpbì rɔ́ rɔ́rɔ̀, abádhí ala Yěsù ɨwà ìdè nzínzìya ɔ̌ rɔ́. Ní Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Nyòko màrʉ̀ngà ɔ̌!»

27 Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà Tʉ̀masì nɨ̌: «Ɨ́rà ɔtsʉ́nʉ-kpɔ̀ nà ɨrɔ́, ndɨrɔ̀, ándà pɛ́ ɔtsʉ́du-tsírɔ́ nga. Ɨgba ɔtsʉ́nʉ, nyadʉ̀ ɔtsʉ́nʉ-kpɔ̀ nɔ́tʉ̀ ɔngɔ̀du rɔ̌ àlɨ̌-bhu ɔ̀. Nzǎbhʉ̀ afínʉ rʉ̀gʉ̀rʉ, dhu àkǎ nya'ù dhu à'u tí.»

28 Ní, Tʉ̀masì adʉ̀ àtɨ̀nà Yěsù nɨ̌: «Ɨnyɨ ní pbàkà Ádrʉngbǎlɛ, pbàkà Kàgàwà.»

---

* **20:24 20.24** Dìdimò-tɨ̀ ní ozo tí ka kʉgʉ alɛ.

29 Yěsù adʉ̀ àtìnà kànǐ: «Nyɨ nyà'ù tí ma nyìkpónʉ nyʉ́ nǐ nyɨ nyàla ma
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀? Hirò nónzì alɛ ní, yà ɨnzá ì àla dhu rórɔ̀ arí dhu à'u alɛ!»

Yùwanì andí pbìndà bhʉ̌kù okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu

30 Yěsù anzì ábhɔ̌ ngʉ̌kpà wɨwì nyʉ́ pbìndà ábhàlǐ-ɔ̀nzǐ. Ní, ɨ wɨwì àndi
ka kadʉ̀ nzá yàrí bhʉ̌kù ɔ̀.

31 Pbɛ́tʉ̀, yàrí bhʉ̌kù ɔ̀ ka kandí wɨwì-tsí, ní ka kandí, ndínǐ ìndrʉ̌ náa'u
tí dhu, Yěsù ràrǐ Krístɔ̀, Kàgàwà t'ídhùnà. Ndɨrò ka kandí ka ndínǐ ka nà'ù
alɛ, náadʉ̀ tí ípìrɔ̌nga nábà kɔ̌vɔ̀ rɔ̌.

21

Yěsù rǐ ndàvǐ pbìndà àrʉ̀bhʉ̀ ábhàlǐ tɔ̀ dhu
(Màt 4.18-22; Mrk 1.16-20; Luk 5.1-11)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù avì ndɨ tdítdɔ̌ àrʉ̀bhʉ̀ pbìndà ábhàlǐ tɔ̀, Tìbèriyà tí
kátɨna rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌*. Yàrí ní ndɨ, kǎvì ndɨ abádhí tɔ̀ tí dhu.

2 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ ɔ̌, Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ mà, Tʉ̀masì Dìdimò tí kátɨna mà,
Nàtànelì, Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí pbanga, Kanà tí kátɨna ɔ̌ alɛ mà, Zɛ̀bɛ̀dayò
bhà inzo mà, ndɨrɔ̀ Yěsù bhà ɔ́yɔ̌ ngʉ̌kpà ábhàlǐ mànà, níɨ'ì atdíkpá.

3 Ní pbítsɔ̀ngǎ, Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ atɨ ɔdhína nǐ: «Ma màrà wà ìbhɛ̀ ùpe.»
Ní, ɨ kà t'ɔ́dhína adʉ̀ àtìnà kà nǐ: «Mǎ'ɨ mà átɔ̀, mǎ mówu atdíkpá nyɨ
mànà.» Ní ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, abádhí adʉ̀ 'ìvà 'òwù, 'àdʉ̀ ùpo ibhú ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ
iku ɔ̌, abádhí abà nzá atdí dhu mà.

4 Nírɔ̀ ní ndɨ màmbì òzè ndì rɔ̀, Yěsù idè rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌. Ní, ka ì àla rɔ̀, ábhàlǐ
adʉ̀ nzá dhu ʉ̀nɨ Yěsù ràrǐ ndɨ.

5 Ní, Yěsù adʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nzónzɔ̌, nyǐ tí'ì ìnè ɔ̀nyʉ̀ nà
akɛ màtí?» Ní, abádhí adʉ̀ dhu adu kàtɔ̀, 'àtɨ: «Ìmbǎ!»

6 Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Nyàpe pɛ́ imbi fangà dɔ̀nǎ rɔ̀ ibhú tɔ̀,
ní nyǐ nyí dhu nábà àbà.» Ní, abádhí adʉ̀ imbi nápe yà Yěsù ìtɛ̀ rɔ́, ndɨ
imbi ìdha abádhí rǐ dhu ràdʉ̀ abádhí lèmà nónzì ɔ̀nzì tí, abhɔ ìbhɛ̀ rǐ'ì kà
ɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. 7 Ní, wɔ̀ dhu ndì ndàla rɔ̀, yà atdídɔ̌ Yěsù ózè pbìndà
ábhàlǐ náadʉ̀ àtìnà Pɛ́tɛrʉ̀ nǐ: «Hàkà! Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù ní wɔ̀!» Ní, Pɛ́tɛrʉ̀
itdègu fìyɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí kà rǐ'ì dhu níri, náadʉ̀ mbɛrʉ̀ àfɔ rɔ̀ná, ìwa ndì
ndìwà rɔ̀ná rɔ̀ rɔ́ ndɨ mʉ̀dzarʉ̀ ì'ì nídhunǐ. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndìbvu
ɨdha ɔ̀.

8 Ngʉ̌kpà ábhàlǐ náadʉ̀ òko 'àmbɛ ìwu dɔ̌ ibhú ɔ̌, ìbhɛ̀-mbǐ àdha ì í rórɔ̀.
Ndɨ imbi nɨ'ì abhɔ nyʉ́ ìbhɛ̀ nɔ̀tsì, ndàlè nǐ. Ndɨrɔ̀, ɨ ábhàlǐ níɨ'ì mbǎ ɨtsɛta
nyʉ́ ɨdha-bɨdɔ̌ rɔ̀. Abádhí ɨ'ì mbɛ̀mbɛ̀ atdí mɨyà mɛ̌tɛ̀rɛ̀ kɛ̀lɛ̌ tí ɨdha-bɨdɔ̌
rɔ̀.

9 Ní, ibhú ɔ̀ rɔ̀ ì ìfò 'ʉ̀dà ɨdha-bɨdɔ̌ rɔ̀, abádhí ala kàzʉ-li ìbhɛ̀ ka kʉ̀lɨ
ràmbɛ ìbɨ dɔ̌ dɔ̀ná, ndɨrɔ̀ mʉ̀gatì ràdʉ̀ ì'ì átɔ̀ tɨná ró.

10 Ní, Yěsù adʉ̀ àtìnà abádhí nǐ: «Nyìwʉ̌ pɛ́ kɔ̌kɔ̀ nyɨ nyɔ̀kyɛ̀ ìbhɛ̀-rɔrɔ̀
nà.»

11 Ní, Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ùpo tdítdɔ̌ ibhú ɔ̀, 'àdʉ̀ imbi ìpfo ibhú ɔ̀ rɔ̀ áyà-
bvʉdɔ̀. Ndɨ imbi níɨ'ì ɨwà ndì ndàlè atdí mɨyà, imbò kumì dɔ̀ná ìbhʉ nà
ádrɔ̀drɔ̌ ìbhɛ̀ nǐ rɔ́. Pbɛ́tʉ̀, ìmbǎ dhu ɨ'ì wɔ̀ dhu bvʉ̀tí màtí ìbhɛ̀ àlè kà 'ɔ̀
dhu tí, ní ndɨ imbi náadʉ̀ nzá ndʉ̀drʉ.

12 Ní, ìbhɛ̀ níbɨ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ pbìndà ábhàlǐ nánzì, ndàtɨ: «Nyìwʉ̌
nyɔ̀nyʉ dhu!» Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ábhàlǐ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ mà náadʉ̀ nzá

* **21:1 21.1** Ngǎtsi ndɨ Tìbèriyà tɔ́ rɛ̀rʉ̀-ɔvɔ̀ ní Gàlìlayà tɔ́ rɛ̀rʉ̀.

dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌ ndàtɨ, kà ràrǐ àdhɨ. Obhó tí, abádhí nʉ́ʉnɨ wà dhu fìyó
Ádrʉ̀ngbǎlɛ ràrǐ ndɨ.
13 Ní, Yěsù adʉ̀ ìndri abádhí-tɨ'ɔ̀, ndìdyì mʉ̀gatì, ndàdʉ̀ ʉ̀ndɔ̀nà abádhí-
fɔ́. Kǎdʉ̀ ìbhè núgù átɔ̀, ndʉ̀ndɔ̀ abádhí-fɔ́.
14 Wɔ̀rí nɨ'ì ìbhʉ rí kìsě nǐ Yěsù rǐ ndàvǐ pbìndà ábhàlǐ tɔ̀, ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ ndì
ndíngbɛ̀ ndì dhu-dzidɔ̌ dhu.

Yěsù rǐ Pɛ́tɛrʉ̀ ìlǐ ràdɨ pbìndà tàmà t'ʉ́ndatatálɛ tí dhu

15 Ɔnyʉ̀ pbìndà ábhàlǐ ɔ̀nyʉ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ dhu ìvu Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀-
tsʉ̌, ndàtɨ: «Sìmonì, Yùwanì t'ídhùnǎ, nyɨ nyʉ́, nyɨ nyózè tí wà ma, ròsè
kɔ́rɔ́ kǎkà ngʉ̌kpà ɔdhínʉ nózè ɨma tí dhu dɔ̀nǎ?» Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ àdʉ̀ dhu àdu
kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨwà Ádrʉ̀ngbǎlɛ́! Nyɨ nyʉ́, nyɨ nyʉ̀nɨ wà dhu ɨwà ma rózè
atdídɔ̌.» Ní, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nǐ: «Óngù pbàkà tàmà.»
16 Ɔyɔ rí kìsě nǐ, Yěsù ivú dhu Sìmonì-tsʉ̌, ndàtɨ: «Sìmonì, Yùwanì
t'ídhùnǎ, nyɨ nyózè tí wà ma?» Ní, Sìmonì adʉ̀ dhu àdu kàtɔ̀, ndàtɨ: «Ɨwà
Ádrʉ̀ngbǎlɛ́! Nyɨ nyʉ̀nɨ wà dhu ɨwà ma rózè nyɨ.» Ní, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kà
nǐ: «Ádǐ pbàkà tàmà t'ʉ́ndatatálɛ tí.»
17 Ɨbhʉ rí kìsě nǐ, Yěsù ivú dhu Sìmonì-tsʉ̌, ndàtɨ: «Sìmonì, Yùwanì
t'ídhùnǎ, ɨnyɨ nyʉ́ nyɨ nyózè tí wà ma?» Ní, wɔ̀ dhu ndɨ ndɨ̀rì rɔ̀, ɨzʉ náadʉ̀
Sìmonì ʉ̀ka atdídɔ̌, ìbhʉ-gʉ̀na Yěsù ìvʉ̌ dhu tsʉ̀ná, ndàtɨ: «Nyɨ nyózè tí wà
ma?» dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní, Sìmonì adʉ̀ dhu àdu Yěsù tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́,
ɨnyɨ nyʉ́ nyɨ nyʉ́nɨ wà kɔ́rɔ́ dhu. Ní, nyɨ nyʉ̀nɨ wà dhu ɨwà ma rózè nyɨ.»
Ní, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà kà nǐ: «Óngù pbàkà tàmà.
18 Ma mí obhó dhu nʉ́nɔ ɨndʉ̀. Ìndrǔ-ɔwʉ́ tí nyɨ nyɨ'ì ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, nyɨ
nyongónà rʉ̀nʉ́ dhu ìso nyɨ-tírɔ̀, nyadʉ̀ àrà afínʉ òzè ɨ. Pbɛ́tʉ̀, mʉ̀là tí nyɨ
nyóngo rɔ̀, nyɨ nyóngo okùnʉ nʉ́yɨ[†], ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ ndɨ rʉ̀nʉ́ dhu ìso,
ndàdʉ̀ dʉ̀nʉ òtdì, ndàrà nyɨ nà ɨnzá afínʉ òzè ɨ.»
19 Yěsù avɔ̀ dhu wɔ̀ dhu bhěyi Pɛ́tɛrʉ̀ tɔ̀, ndínǐ ìngbà dhu bhěyi ɔvɛ-tɨdɔ̀
nǐ màtí Pɛ́tɛrʉ̀ ɔvɛ́ya dhu nɨtɛ̀ tí, ndɨ kàbhà ɔvɛ ràdʉ̀ Kàgàwà-ɔvɔ̀ àbhʉ
rìlè ndì. Wɔ̀ dhu ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yěsù adʉ̀ àtɨ̀nà Pɛ́tɛrʉ̀ nǐ: «Ʉ́ngʉ̌
owùdu.»

Yěsù rǐ dhu àwě Pɛ́tɛrʉ̀ tɔ̀ yà atdídɔ̌ ndì ndózè pbìndà ábhàlǐ dɔ̌ dhu

20 Ní, òwu ì ówu rɔ́rɔ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ agɛ́rɛ́ ndɨ, ndàndà olùnga, ndàdʉ̀ yà atdídɔ̌
Yěsù ózè pbìndà ábhàlǐ nála owùya ɔ̌ rírà rɔ́. Wɔ̀ ndɨ ábhàlǐ ní ndɨ yà
ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nǎ ì í'ì rɔ́rɔ̀ ndì nilo Yěsù-dɔ̀, ndìvʉ̌ dhu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: ràrǐ àdhɨ
ndɨ kìpfǒ rí ndàbhʉ òmvʉ̌-fɔ́.
21 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ itdègu wɔ̀ ábhàlǐ àlǎ, ní kǎdʉ̀ dhu ìvu Yěsù-tsʉ̌, ndàtɨ: «Olu
Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ádhu ndɨ wɔ̀ atdídɔ̌ nyɨ nyózè pbʉ̀kʉ̀ ábhàlǐ rɔ̌ ndì nɔnzɨya?»
22 Ní, Yěsù àdʉ̀ dhu àdu Pɛ́tɛrʉ̀ tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mapɛ́ kòzè ràdɨ, ìnzǐ rɔ̀vɛ̀,
ràrà àhʉ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ma míngo tdítdɔ̌ yà adzɨ ɔ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀, ní ndɨ dhu
àndà tí ɨnyɨ? Pbɛ́tʉ̀, ma mátɨna nyɨ nǐ: ‹Ʉ́ngʉ̌ owùdu!›»
23 Wɔ̀ dhu bhěyi Yěsù ʉ̀nɔ̀ dhu-ɔ̀yǐ náadʉ̀ ndʉ̀gà ka ná'ù alɛ nzínzì ɔ̌,
ɨ alɛ ràdʉ̀ àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌, ìnzǐ wɔ̀ atdídɔ̌ kɔ̌zè ábhàlǐ rɔvɛ́ya. Obhó nyʉ́,
Yěsù atɨ nzá ìnzǐ kà rɔvɛ́ya, pbɛ́tʉ̀, kǎtɨ Sìmonì nǐ: ndì rapɛ́ ndɨ ábhàlǐ nózè

† **21:18 21.18** Pɛ́tɛrʉ̀ rǐ okùna ʉ̀yǐ, ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ rɔ̀ná dhu ìso dhu tí Yěsù atɨ dhu ní, mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ka kʉtóya Pɛ́tɛrʉ̀ dhu.

ɨ̀nzɨ̌ rɔ̀vɛ̀, ràrà àhʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ndɨ̀ ndíngo tdɨ́tdɔ̌ yà adzɨ ɔ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀, ní ndɨ dhu ràndà tɨ́ ka.

24 Kɔ̀rɨ́ dhu nawɛ, ndàdʉ̀ àndinà alɛ nɨ́ yà atdídɔ̌ Yěsù azè ábhàlɨ̌. Ndɨ̀rɔ̀, mǎ mà'ù wà dhu kǎndí dhu ràrɨ̌ obhó dhu nyʉ́.

25 Yěsù anzɨ ábhɔ̌ ngʉ̌kpà dhu nyʉ́. Nɨ́, ka kandíyana gukyè ɨ dhu atdátdírà ɔ̌, nɨ́ kórɔ́ ɨ dhu ka kàndǐ ɔ̀yà bhʉ̌kù náakána nzɨ̌ yà adzɨ ɔ̌.

Uvitatálɛ-kàsʉ̌
tɔ́ bhʉ̌kù
Yàrí bhʉ̌kù ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí Uvitatálɛ-kàsʉ̌ tɔ́ bhʉ̌kù nandí ní Lukà tí kátɨna alɛ. Ka kɨrɛ̀ nga kà randí ka azà kumì atɔ mà azà kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà atɔ mànà nzínzì ɔ̌, Yɛ̌sù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌.

Kǎndí ndɨ bhʉ̌kù Tòfilò tí kátɨna alɛ tɔ̀. Ka kɨrɛ̀ dhu ní ndɨ Tòfilò rɨ'ì ɔrʉ́ ngari ɔ̌ arí'ì ìndrʉ̌ nzínzì ɔ̌ atdí Mʉ̀gìrikì. Kɔ̌vɔ̀-otù ɔ̌, Lukà ambɛ́nà dhu ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ pbàkrístɔ̀ tí rí'ì ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mà Pbàyàhúdí nyʉ́ tí rí'ì tsí mànà tɔ̀.

Ndɨ bhʉ̌kù ɔ̀ kǎndí dhu ní Yɛ̌sù Krístɔ̀ adzì, ndàrà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ tí dhu mà (1.9-11), Kàgàwà adʉ̀ ɬlɨ̌lǎ-Alafí ìvì tí dhu mànà (1–2). Ndɨ ɬlɨ̌lǎ-Alafí ní ndɨ ɔbɨ nabhʉ̀ Uvitatálɛ tɔ̀, ràbhʉ Kànisà rʉ̀ndɔ̀ ndì ràkǎ kɔ́ró ngari ɔ̀nǎ, rɔ̀pɛ̀ ndì Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, rʉ̀dà Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀, Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̀, ndɨrɔ̀ ràrà àhʉ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí-bvʉ̀ màtí. Ndɨ bhʉ̌kù ɔ̀ ka kɔ̀tɛ̀ dɔ̀yá abhɔ nyʉ́ alɛ ní ɔ́yɔ̌ uvitatálɛ: yàrí ní Pɛ́tɛrʉ̀ (1–2), ndɨrɔ̀ ní Pɔlɔ̀ (13–28).

Bhʉ̌kù-nyɨtì ka kóhù tí dhu

- Yɛ̌sù ɔ́dzì, ndàrà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kàbhà ábhàlɨ̌ rɨ̌ ɬlɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌ 'ìrǎ dhu nɔ́dɔ̀ dhu (1.1-26).
- Yɛ̌sù dɔ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ ka kí Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, ndɨrɔ̀ Yùdɛyà mà, Sàmàrɨyà mànà tɔ́ pbìrì ɔ̌ dhu (2.1–12.25).
- Pɔlɔ̀ bhà wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ abhi ɔ̌ kà rɨ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ Kìpurɔ̀ tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà tɔ̀, ndɨrɔ̀ Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdídhená kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà tɔ̀ dhu (13.1–14.28).
- Kànisà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ tɔ́ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ unduta Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ (15.1-35).
- Pɔlɔ̀ bhà ɔyɔ rí kìsě abhi ɔ̌ kà rɨ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ Pbàgìríkí tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà tɔ̀ dhu (15.36–18.22).
- Pɔlɔ̀ bhà ɨ̀bhʉ rí kìsě abhi ɔ̌ kà rɨ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ Ɛ́fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà tɔ̀, Àziyǎ-Ngba tɔ́ pbìrì ɔ̀ dhu (18.23–20.38).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ ìnè ndì ndí'ì imbi ɔ̀ rɔ́rɔ̀ Yèrùsalɛmà mà, Kàyìsàriyà mà, Rɔmà mànà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu (21.1–28.31).

Yɛ̌sù rɨ̌ dhu ʉ̀yǎ pbìndà uvitatálɛ tɔ̀
tdʉ̌ ndì ndɔdzí ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ dhu

1 Tòfilɔ̌ pbǎlɛ́, yà angyɨ ma mándǐ ɨndʉ̀ bhʉ̌kù ɔ̀, ma máwɛ Yɛ̌sù anzì kɔ́ró dhu, kʉ̌dhè ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu mànà, rɔ̀pɛ̀ ndì dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀,

2 ràrà àhʉ kà rɔ̌dzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀. Tdʉ̌ ndì ndɔdzí rɔ̀, kʉ̌yá dhu Kàgàwà bhà ɬlɨ̌lǎ-Alafí bhà ɔbɨ nɨ̌, yà fɨ́ndà ndì ndóvò uvitatálɛ tɔ̀ abádhí rɔ̌ngo ɔ̀nzɨ̀nà dhu dɔ̌.

3 Ndì ndóvɛ̀ kɔtdʉ̀ ndì, ndàdʉ̀ ndìngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù ɨtɛ̀ ndì ibí otu nyʉ́ ɔ̌ pbìndà uvitatálɛ tɔ̀, ɨ̀fɔ kumì ɨdhɔ nzínzì ɔ̌. Kǎnzì wɔ̀ dhu ndínǐ ìnè ndì ndí'ì ípìrɔ̌ rɔ̀ nyɨ̀kpɔ́na nà dhu tó obhónga nɨtɛ̀ tí abádhí tɔ̀. Kǎránà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ abádhí tɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi dɔ̌.

4 Nɨ́ atdíku, atdíkpá Yɛ̌sù mà rɨ̌'ɨ̀ ɔ̀nyʉ̀-tsʉ̀nă pbìndà uvitatálɛ mànà rɔ́rɔ̀,
kʉ̌yá dhu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Àpɛ́ nyɨ̀và nyɨ̌ Yèrùsalɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀,
nyɔ̀dɔ yà fʉ̌kʉ̀ ma mɔ́vɔ̀ Àbadu Kàgàwà náakɔ̀ fʉ̌kʉ̀ làká.
5 Obhó tí, bàtizò nubhónà Yùwanì núubhónà bàtizò ìndrʉ̌ tɔ̀ ɨdha nɨ̌.
Pbɛ́tʉ̀ ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌, nyɨ̌, nyɨ̌ nyí Ɨ̀lɨ̌lă-Alafí tɔ́ bàtizò nálʉ̌.»

Yɛ̌sù rɔ̌dzɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu
(Màt 28.18-20; Mrk 16.15-19; Luk 1.1-4; 24.33-51; Ɛ̀fɛ 4.8-10)

6 Yɛ̌sù-tí ɨ̀ nùndu kàbhà uvitatálɛ níivú dhu kà-tsʉ̌, 'àtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, tí
kòmbí nga ndɨ nyɨ nyí Pbàìsràyélí tɔ́ idzi nádʉ̌ abádhí-fɔ ɔ̀ nɨ̀?»
7 Nɨ́, Yɛ̌sù adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨ̀nzɨ̀ nɨ́ ɔ̀tɛ̌kʉ ndɨ nyʉ̌nɨ ndɨ
ɨdhɔ mà, ndɨ kàsʉmɨ mànà. Àbadu náatdì ka atdírɔ̀ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga
tɔ́ ɔbɨ-bvʉ rɔ̌.
8 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyabáya ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ Ɨ̀lɨ̌lă-Alafí rɨ̌fo dʉ̀kʉ́ nínganí.
Nɨ́, nyɨ̌ nyadʉ̀ya òngo pbàkà ngàmbì tí Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, Yùdɛyà tɔ́
pbìrì ɔ̌, ndɨrɔ̀ Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌, ràrà àhʉ yà adzɨ-tsʉ̀ náadì ndì ɨ.»
9 Wɔ̀ dhu ndì ndɔ̀tɛ̀ dhu-dzidɔ̌ nɨ́ ndɨ Yɛ̌sù náapɛ̀ ndɔ̀dzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀,
àzèmbè abádhí rǎndàna rɔ́rɔ̀, àpbù ràrà ndìwi abádhí-nyɨ̀kpó ɔ̌ rɔ̀*.
10 Nɨ́, òko abádhí òko nyɨ̀kpóya ɨ̀ ʉ̀dɨ̌ 'àmbɛ Yɛ̌sù àrànà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ɨ nga
nándà dɔ̌ rɔ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ɔ̀wɔ̌wʉ̀ mʉ̀dzarʉ̀ nʉ̀fɔ̌ rɔ̀yá ɔ́yɔ̌ alɛ nʉ́ʉtɔ ɨ̀ abádhí-tí,
11 'àdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Gàlìlayà ɔ̌ bhǎ, ádhu nyɨ̌ nyòkò ʉrɔ́, nyǎmbɛ
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀nga nándà dɔ̌ nɨ́? Wɔ̀ Yɛ̌sù, nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ̀ ndì nɨ̀và ndɔ̀dzì ɔ̀rʉ̀-
akpà ɔ̀ alɛ, náadùya ndì ányɨ̀rɔ̀ àdhàdhì wɔ̀ nyɨ̌ nyàla kà rǎrà ányì dhu
bhɛ̌yi tí.»

Màtíyà nóvò ka kɨ́ rʉ̀wʉ Yudhà Ìskàrìyɔtà dhu
(Zàb 133; Luk 24.52-53)

12 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ náadù ɨ̀ pbìrì dɔ̀ rɔ̀, 'òwù
Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ndɨ pbìrì-ɔvɔ̀ nɨ'ɨ̀ Mìzèyìtunì, ndɨrɔ̀ ndɨ pbìrì ɨ'ɨ̀
ɨ́kyɛ̀rɔ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ tírɔ̀ mbɛ̀mbɛ̀ atdí kìlòmɛ̀tɛ̀rɛ̀ tí†.
13 Nɨ́, abádhí níitdègu òwu ùvò Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, nɨ́ abádhí atsù
ɨdza, 'àdʉ̀ ùpo ɔrʉ̀nǎ rɔ̀ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ányìdzá kàluga ɔ̀. Ndɨ kàluga
nɨ'ɨ̀ angyinǎrɔ̀ màtí abádhí arí 'ùndʉ̌ ɔ̀ná bìlɨ̌ngana kàluga. Ɨ uvitatálɛ
nɨ'ɨ̀ Pɛ́tɛrʉ̀, Yùwanì, Yàkɔbhɔ̀, Àndɛ̀rɛyà, Fìlipò, Tʉ̀masì, Bàrtɔ̀lɔ̀mayò,
Màtayò, Yàkɔbhɔ̀, Àlʉ̀fayò t'ídhùnà, Sìmonì, yà atdídɔ̌ ndɨ nugyénà fɨyɔ́
pbìrì dɔ̌ alɛ, ndɨrɔ̀ Yudhà, Yàkɔbhɔ̀ t'ídhùnà.
14 Abádhí andu ɨ̀ atdíkpá, 'òngò 'ìtsɔ̀ bìlɨ̌ngana atdyúya nyʉ́ nà. Ndɨrɔ̀,
abádhí nzínzì ɔ̌ ɨ'ɨ̀ átɔ̀ nɨ'ɨ̀ Màrɨyà, Yɛ̌sù tsánà mà, ngʉ̌kpà vèbhálɛ mà,
ndɨrɔ̀ Yɛ̌sù t'ádɔ́na mànà.
15 Nɨ́ atdíku, kɔ̀rɨ́ alɛ núundu ɨ̀ mbɛ̀mbɛ̀ atdí mɨyà dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ kumì nà alɛ
tí rɔ̀. Nɨ́ ndɨ nínganí, Pɛ́tɛrʉ̀ ɨvà ndì ndìdè abádhí nzínzì ɔ̌, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà:
16 «Àbanɨ̌nzó, dhu àkǎ wà yà Ɨ̀lɨ̌lă-Alafí náavɔ̀ Ɨ̀lɨ̌lă Andítá ɔ̀ dhu ràkǎ.
Ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì-otù ɔ̌, kǎvɔ̀ dhu angyangyi Yudhà-okú dɔ̀ rɔ̀*.
Ndɨ Yudhà nɨ́ ndɨ yà Yɛ̌sù òsò rówu alɛ tɔ́ pɨ̀kɔ̀-dɔ̀tsírɔ́ idè alɛ.
17 Ka nɨ'ɨ̀ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ alɛ nyʉ́, ndɨrɔ̀ kà-kàsʉ̌ nɨ́ɨ'ɨ̀ ìnè.

---

* **1:9 1.9** Wɔ̀ ndɨ dhu náanzì ndì Bɛ̀tàniyà tí kátɨna pbanga-tí arí'ɨ̀ pbìrì dɔ̌ (Luk 24.50). † **1:12 1.12** Wɔ̀rí nɨ́ ndɨ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ ka kavì kongò ùbhi dhu-adzí nga. Pbàgìríkí t'ávàna ɔ̌ ka kɨ́ kàtɨ «sàbatʉ̀ tɔ́ otu» tí. * **1:16 1.16** Zàb 41.10

18 Kǎdzì atdí ɨnga ɨnzá àkǎ otu ɔ̌ ndì ndóngyè fʉ̀rangà rɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ ɨnga ɔ̌ kɨ̌tsɨ, nyìna-ndri rɔ̀pbì ndì wɛmbɛrɛ̀ tí adzɨ rɔ̌, ɔ̀na rìkpà ndì, tsùna márámàrà ràdʉ̀ ndʉ̀vɔ adzɨ-bvʉ̌.
19 Nɨ́ Yèrùsàlɛmà ɔ̌ bhà kɔ́rɔ́ nɨ́ɨrɨ kà-rɔ̌ ndì nɔ̀nzì dhu, ʼàdʉ̀ ndɨ ɨnga-ɔvɔ̀ nɔ́vɔ̀ Àkɛ̀ldamà tí ávàya ɔ̌. Àkɛ̀ldamà-tì ní: ‹Azu tɔ́ ɨnga.›
20 Zàburì tɔ́ bhʉ̌kù ɔ̀ ka kándǐ dhu, katɨ:
‹Kàbhà pbanga rɔ̌ngo rʉ̀ngʉ̀ tí,
ɨ̀nzɨ̀ atdí alɛ mà rʉ̀bhà ndì ɔ̀ná*.›
Ndɨrɔ̀ kà rǎtɨna átɔ̀:
‹Kàbhà kasʉ àbhʉ̌ ka kɨ́ ngǎtsi alɛ tɔ̀*.›
21 Yà Yěsù-owù ɔ̌ àlɛ̌ kúbhì ùbhi rɔ̌ mànà atdíkpá alɛ rɨ̌ʼì ìnè,
22 rɔ̀pɛ̀ ndì ndɨ Yěsù rɨ̌ bàtizò àlʉ̌ Yùwanì-fɔ́ dhu ɔ̀ rɔ̀, ràrà àhʉ kà rɔ̌dzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀. Nɨ́, dhu àkǎ wà àlɛ̌ ròvò abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ koko tí mànà Yěsù ɨ́ngbɛ̀ ndì dhu tɔ́ ngàmbì tí.»
23 Nɨ́, abádhí adʉ̀ ɔ́yɔ̌ alɛ-ɔvɔ̀ nípfo: Yɔ̀zɛfʉ̀ mà Màtíyà nà. Yɔ̀zɛfʉ̀ ka kanzínà átɔ̀ Bàrìsabà tí, ndɨrɔ̀ ɨtdɛ̀ta tɔ́ kɔ̌vɔ̀ nɨʼì Yèsitò.
24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ mà náadʉ̀ ʼìtsɔ̀ ì ràtɨ: «Àdrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwǎ, nyɨ nyʉ́nɨ kɔ́rɔ́ alɛ-afí ɔ̀ dhu. Nɨ́, ɨ́tɛ̀ pɛ́ kǎkà ɔ́yɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ nyɨ nyʉ́ nyɨ nyòvò alɛ,
25 ndɨ́nɨ̌ uvitatálɛ tɔ́ kasʉ nɔnzɨ tí yà Yudhà ʉ́bhà ngari ɔ̌, ndàdʉ̀ àrà yà pbìndà dhu tí ndì ndʉ́nɨ ngari ɔ̀.»
26 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ mà ɔdhɨ́na mànà náadʉ̀ ngàlà nɔ́vì. Ndɨ ngàlà adʉ̀ Màtíyà àlʉ, Màtíyà ràdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ atdí kumì dɔ̀ná atdí nà ì nʉ́bhà Yěsù bhà uvitatálɛ-bvʉ níse.

2

Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌fo Pèndɛ̀kɔtɛ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ dhu

1 Pèndɛ̀kɔtɛ̀-ɨdhɔ̀* níitdègu àkǎ, nɨ́ Yěsù ná'ù alɛ nɨ́ɨʼì atdíkpá ì àndu tsʉ̀ya atdí ngari ɔ̌ rɔ́.
2 Nɨ́ kòmbómbí, awɛ rɔ̌pili ɔbɨ nyʉ́ nà dhu bhěyi rɔ́ʼɔ dhu tɔ́ wɔ̀gɔ̀ nɨ́ɨrɨ ndì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rífo rɔ́, ndɨ dhu ràdʉ̀ abádhí òkò ɔ̀ná ɨdza nɨ́ra.
3 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ abádhí ala kàzʉ-ɨdà-dɔ bhěyi rólo dhu-ɨdà-dɔ ányɨdzá, ɔ̀nánga ràdʉ̀ ndʉ̀ndɔ̀ rɔ̀kò abádhí-dɔ̀tsírɔ́.
4 Nɨ́ Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nɨ́ɨrá abádhí kɔ́rɔ́, abádhí ràdʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼɔ̀tɛ̀ dhèdhèrɔ̀ alɛ tʼávàna-tɨdɔ̀ àdhàdhì Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nɨ́tɛ̀ ka fɨ̌yɔ̀ dhu bhěyi.
5 Wɔ̀ dhu rɨ̌ ndɔ̀nzɨ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌, yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̀nǎ rɔ̀ íwǔ, Kàgàwà rɔ̌ afíya nápbǎ Pbàyàhúdí, nɨ́ʼì ìnè átɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌.
6 Nɨ́, wɔ̀rɨ́ wɔ̀gɔ̀ ì ìrì rɔ̀, ìndrǔ náandu ì Yěsù ná'ù alɛ rɨ̌ʼì rɔ́, ɨdhɔ ràdʉ̀ ʼʉ̀kɔ atdídɔ̌ ngǎtsi alɛ rɨ̌ abádhí ìrɨ ávàna nyʉ́ nɔ́tɛ rɨ́ rɔ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
7 Nɨ́, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ abádhí atdídɔ̌, ʼàdʉ̀ àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Hɔ̀kɔ̀! Kɔ̌kɔ̀ rɔ́tɛ alɛ kɔ́rɔ́ tí obhó Gàlìlayà ɔ̌ bhà nyʉ́?
8 Nɨ́, ádhu ngǎtsi alɛ rɨ̌ abádhí ìrɨ ávàna nyʉ́ nɔ́tɛ rɨ́ rɔ́ nɨ̌?
9 Kǎkà àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ rɨ́ʼì atdídhená alɛ níwǔ Pbàpartɛ̀ tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, Pbàmedì mà Pbàèlamù mànà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, ngʉ̌kpà alɛ níwǔ

---

* **1:20 1.20** Zàb 69.25 * **1:20 1.20** Zàb 109.8 * **2:1 2.1** Pbàgìríkí tʼávàna ɔ̌ Pèndɛ̀kɔtɛ̀-tì nɨ́ ɨmbò kumì rɨ́ ɨdhɔ ìsě ɨdhɔ. Pbàyàhúdí tɔ́ mànduʉ ɔ̌ ka nɨʼì Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ dzidɔ̌ rɨ́ ɨmbò kumì rɨ́ ɨdhɔ ìsě ɨdhɔ ɔ̌ ka kɔnzínà mʉ̀hɛndʉ̀ (Law 23.15-21; Tɔ̀r 16.9-11).

Mɛ̀zɔ̀pɔ̀tàmiyà mà, Yùdɛyà mà, ndɨrɔ̀ Kàpàdòkiyà mànà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀. Ngʉ̌kpà-tsí níwʉ̌ Pɔtɔ̀ mà Àziyà mànà tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̀ rɔ̀,

10 ngʉ̌kpà ràdʉ̀ ìwu Fùrùgiyà rɔ̀, Pàfùliyà rɔ̀, Mísrì rɔ̀, ndɨrɔ̀ kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ Lìbiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí pbanga Kùrenì tɨ́ kátɨna ɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, ngʉ̌kpà alɛ íwʉ̌ Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ mà, Krɛ̌tɛ̀ tɔ́ pbìrì mà, Àràbiyà tɔ́ pbìrì mànà ɔ̀ rɔ̀.

11 Atdídhená alɛ nɨ́ Pbàyàhúdí nyʉ́, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpǎkà nɨ́ ʉ̀gɛ̀rɛ̀ tɨ́ ɨ̀ nʉ́gɛ̀rɛ̀, ’òngò Pbàyàhúdí tɔ́ sɔmà tɔ́ Ʊyátá nɨ́fʉ alɛ. Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kɨ́ abádhí ìrɨ Kàgàwà anzɨ ádrɔ̀drɔ̌ dhu tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ àwɛ̌ rɨ́ àlɛ̌ t’ávàna nyʉ́ ɔ̌ rɔ́.»

12 Nɨ́, ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ kɔ̀rɨ́ alɛ, fɨyɔ́ ɨrɛ̀ta rìku. Abádhí ambɛ́nà dhu ɔ̀ngʉ̀ dɔ̌ tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, ’àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Wɔ̀ dhu-tɨ̀ nyʉ́ nɨ́ àdhu?»

13 Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ-tsí náambɛ́nà Yɛ̌sù ná’ù alɛ rʉ̌nɔna dhu gàyà nɔ́nzɨ dɔ̌ ɔ̀nzɨ tɨ́, ’àdʉ̀ àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ɨwà kɔ̌kɔ̀ alɛ òrì atdídɔ̌.»

Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ihé-yà tɔ̀ dhu

14 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ tɨ́rɔ̀ ɨ̀ ìkò atdíkpá atdí kumì dɔ̀ná atdí nà ngʉ̌kpà ɔdhɨ́na mànà rɔ́rɔ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ apɛ̀ ndɔ̀vɔ̀ dhu ɔrʉ́ tʉ̌na nyʉ́ nà ihé-yà tɔ̀. Kǎtɨ: «Nyɨ̌ Pbàyàhúdí tɨ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ kɔ́rɔ́ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ nyɨ̌ nyɨ́’ɨ̀ rɔ̀, nyɨ̀kpɛ̀lɛ̀ bɨ̌kʉ nyɨ̌rɨ̀ yà ma mʉ́nɔna dhu mbɛ̌yi.

15 Kɔ̀rɨ́ alɛ nórì nzá wɔ̀ nyɨ̌ nyɨ́rɛ̀na dhu bhɛ̌yi, àlɛ̌ kòko òko ɨ̀bhʉ adyifɔ̀-sɨsɨ̀ kútsingá nga tɔ́ ɔ̌ tɨ́ nɨ́dhunɨ̌.

16 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ rɨ́ ndɔ̀nzɨ dhu nɨ́ yà Kàgàwà bhà nabì Yɔ̀wɛlɛ̀ náavɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu. Kǎtɨ:

17 ‹Kàgàwà rǎtɨna: yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dɨ̀ nɨ́nganí,
ma mɨráya kɔ́rɔ́ alɛ Afídu nɨ̌.
Nɨ́ fʉ̀kʉ́ kpabhínzo mà vèbhínzo mànà nóongoya pbànábí tɨ́,
Fʉ̀kʉ́ zàdhà náalaya dhu ɔnyʉ bhɛ̌yi rɔ́dzɨ dɔ̀yà dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌,
Fʉ̀kʉ́ mʉ̀là-akpá tɔ̀, madʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ ɔ̀nyʉ̀ ɔ̌.

18 Obhó tɨ́, ndɨ nɨ́nganí, ma mɨráya pbàkà ɨnɔ-akpá mà, pbàkà ɨnɔ-ayí mànà Afídu nɨ̌,
ràdʉ̀ òngo pbànábí tɨ́.

19 Ma mɔnzɨya yà ɨnzá apɛ̀na ’ɔ̀nzɨ angyi ìndrʉ̌-nzínzì ɔ̌ dhu ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ̀ rɔ̌,
madʉ̀ wɨwɨ̀ ɔ̀nzɨ̀ yà adzɨ dɔ̌. Ɨ dhu nɨ’ɨya azu mà, kàzʉ mà, ndɨrɔ̀ àpbù bhɛ̌yi ʉ̀tɨ̀ ɨkɔ mànà.

20 Tdʉ̌ wɔ̀ ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà ɨdhɔ náaká rɔ̀,
adyifɔ̀ nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ya ndɨ̀ ndòngò ínɔ̀ tɨ́,
ndɨrɔ̀ àbɨ̌ nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ya ndɨ̀ ndòlù azu bhɛ̌yi.
Ndɨ ɨdhɔ nɨ’ɨya ádrʉ̀ngbǎ ɨdhɔ nyʉ́.
Ndɨrɔ̀, ndɨ ɨdhɔ nɨ’ɨya Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ rɨ̌ ndàvɨ̌ kpangba ɔ̀ná ɨdhɔ.

21 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Kàgàwà araya ɔvɔ̀na nànzì ɨngbàtɨ́ ɨ́lɨ ndɨ̀ alɛ mà nɨ́gʉ rɔ̌*.›

22 Nyɨ̌ Pbàisràyélí tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhǎ, nyɨ̀rɨ yà ma mʉ́nɔna fʉ̌kʉ̀ dhu. Kàgàwà nɨ́tɛ̀ wà dhu ndɨ̀ rɔ́pɨ̀ ndɨ Yɛ̌sù, yà Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ. Obhó tɨ́, kɔ̌tù ɔ̌, Kàgàwà ɔ́nzɨ̀ wà wɨwɨ̀ mà, yà ɨnzá apɛ̀na ’ɔ̀nzɨ angyi ìndrʉ̌-nzínzì ɔ̌ dhu mànà, ndàdʉ̀ ize nɨ́tɛ̀ nzínzìkʉ ɔ̌. Nɨ́ nyɨ̌ nyʉ́nɨ ɨ dhu mbɛ̌yi nyʉ́.

---

* **2:21 2.21** Yɔ̀w 3.1-5

23 Wɔ̀ ndɨ alɛ ka kipfo kabhʉ fʉkʉ́, àdhàdhì yà angyangyɨ Kàgàwà udhé,
ndɨrɔ̀ angyangyɨ kʉ̌pí dhu bhěyi. Ní, nyɨ́ nyípfo ka, nyǎbhʉ ɨnzá àpɛ̀
Kàgàwà ʉ̀nɨ̌ alɛ ròhò, ʼʉ̀tɔ̀ mùsàlabhà dɔ̌.
24 Ka kɔ́tdʉ̀ ka, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà ádʉ̀ kàbhʉ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ndɨ dhu
ràdʉ̀ kàbhʉ ràhʉ ɔvɛ tɔ́ àpbɛ̀ ɔ̌ rɔ̀, ìmbǎ ɔvɛ ní'ì ɔbɨ nà kà dɔ̌ nídhunɨ̌.
25 Obhó tí, ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì náavɔ̀ dhu kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀, ndàtɨ:
‹Ma mongónà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà àla ɔnzɨ̀dú bìlǐnganà.
Kà rɨ̌'ì ìnè idú fangà dɔ̀nǎ rɔ̀, ní ùdúnga rɨ̌ nzɨ̌ ìvi ɔdɔ nɨ̌.
26 Kɔ̀nɨ̌ wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ afídu rɨ̌'ì dhɛ̀dhɛ nà,
dhɛ̀dhɛ tɔ́ ɔtɛ ràdʉ̀ ì'ì ɨdàdu dɔ̌.
Ndɨrɔ̀ ma mʉ̀nɨ wà dhu, ɔvɛ-bvʉ̀ màtí ngbɔ̌du radìya ɨnga t'ɔ́dɔta nà tí.
27 Obhó tí, nyɨ nyʉbhàya nzɨ̌ afídu ràdɨ ɔvɛ-bvʉ̀.
Ndɨrɔ̀, nyɨ nyadʉ̀ya nzɨ̌ ɨma, pbʉ̀kʉ̀ ìlǐlǎ alɛ-abvò nyʉ́ nʉ́bhà rɔ̀mɔ̀ ibhu ɔ̀.
28 Nyɨ nyítɛ̀ wà ípìrɔ̌nga tɔ́ otu idù,
ndɨrɔ̀, ɔnzìnʉ́ ma mí motù nínganí,
ɨdhèdu nɨ́ikaya ndì atdídɔ̀ nyʉ́*.›»
29 Tdɨ́tdɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtìnà ihé-yà nɨ̌: «Ɔdhídʉ̌, ma mòzè mɔvɔ̀ dhu
kpangba fʉ̌kʉ̀ àlɛ̌ t'ábhunà-nzìnzì, ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì-okú dɔ̀ rɔ̀:
kǎvɛ̀, kadʉ̀ ndɔ̀tdʉ̀. Ndɨrɔ̀ indo màtí, kǎ-dzɨ̀dɔ rɨ̌'ì ìnè àlɛ̌-rábvʉ̌.
30 Pbɛ́tʉ̀ ka nɨ'ì Kàgàwà bhà nabì. Ní, kʉ̌nɨ dhu angyangyɨ Kàgàwà ratsɔ̀
dhu ndàtɨ, ndì rɨliya kàbhà pbàdzʉkʉrʉ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ ràdɨ kǎrì dɔ̌
ádrʉ̀ngbǎ kamà tí.
31 Ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì náala ndì nɔnzɨya dhu angyangyɨ. Ní ndɨ
dhu bhěyi ní ndɨ kǎvɔ̀ dhu angyangyɨ Krístɔ̀ nɨ́ingbɛ̀ya ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu
dɔ̌. Kǎtɨ:
‹Kàgàwà nʉ́ʉbhàya nzɨ̌ ka ɔvɛ-bvʉ̀.
Ndɨrɔ̀, kǎ-bvò nɔ́ɔmɔ́ya nzɨ̌ ibhu ɔ̀*.›
32 Kàgàwà abhʉ̀ wà wɔ̀ ndɨ Yěsù rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ní àlɛ̌'ɨ kɔ́rɔ́, àlɛ̌
ní ndɨ dhu tɔ́ ngàmbì.
33 Nírɔ̀, Kàgàwà ábhʉ wà ka rɔ̀dzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, ràdʉ̀ àdɨ fɨndá fangà dɔ̀nǎ
rɔ̀. Ndɨrɔ̀, kǎkɔ wà yà Àbanà akɔ̀ fɨndá làká ɨlǐlǎ-Alafí. Ní, kìrǎ wà mǎ kà
nɨ̌. Wɔ̀ ndɨ ɨlǐlǎ-Alafí rɔ̌nzɨna dhu ní ndɨ wɔ̀ nyɨ́ nyálǎna nyǎdʉ̀ àmbɛ ìrìnà
dɔ̌ kòmbí.
34 Ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì núupò nzá ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kǎtɨ:
‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà náatɨ pbàkà Ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ̌:
Ádɨ̌ pbàkà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀,
35 ràrà àhʉ ma mí pbʉ̀kʉ̀ òmvʉ̌ nábhʉ̌ nyɔbɛ̀ dɔ̀ya dhu ɔ̀*.›
36 Nírɔ̀, kɔ́rɔ́ Pbàìsràyélí tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà nákǎ ì rʉ̀nɨ dhu mběyi nyʉ́,
Yěsù wɔ̀ nyɨ́ nyábhʉ kʉtɔ̀ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ alɛ, ní Kàgàwà rábhʉ wà ròngò
Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí, ndɨrɔ̀ Màsiyà tɨ́.»
37 Ní, wɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ ɔ̀vɔ̀ fɨ́yɔ̀ dhu ì ìrì rɔ̀, ndɨ dhu náasʉ̀ ihé-yà atdídɔ̀.
Ní abádhí adʉ̀ dhu ìvu Pɛ́tɛrʉ̀ mà ngʉ̌kpà uvitatálɛ mànà-tsʉ̌, ʼàtɨ:
«Àbanɨ̌nzó, mǎ màkǎ mɔ̀nzì dhu ìngbàtí?»
38 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀ ndàtɨ: «Nyʉ̀gɛ̀rɛ nyɨ́ nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́
nzɛ́rɛnga. Ndɨrɔ̀ nyàlʉ̌ bàtizò Yěsù Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌, ndínɨ̌ Kàgàwà ʉbà tí fʉ̀kʉ́
nzɛ́rɛnga, nyǎdʉ̀ kàbhà ɨlǐlǎ-Alafí tɔ́ pɛrɛ̀ nákɔ.

* **2:28 2.28** Zàb 16.8-11 * **2:31 2.31** Zàb 16.10 * **2:35 2.35** Zàb 110.1

39 Obhó tí, Ádrùngbǎlɛ Kàgàwà náakɔ̀ ndɨ̀ làká fʉ̀kʉ̀ fʉ̀kʉ́ nzónzo mànà.
Ndɨ̀rɔ̀ kǎkɔ̀ ka átɔ̀ yà ndɨ̀ ndúnzina kɔ́rɔ́ alɛ, yà ɨ̀tsɛ arí'ɨ̀ rʉ̀kʉ́ rɔ̀ tɔ̀.»
40 Pɛ́tɛrʉ̀ ʉ̀nɔ ábhɔ̌ ngʉ̌kpà dhu nyʉ́ tdítdɔ̌ abádhí tɔ̀, ndínɨ̌ abádhí nabhʉ̀
tí rà'ù ndɨ̀ ndʉ̀nɔ̀ dhu, ndɨ̀rɔ̀ ndínɨ̌ abádhí-afí nabhʉ̀ tí ròtsì ɔ̀bɨ̀. Kǎvɔ̀ dhu
abádhí tɔ̀, ndàtɨ̀: «Nyàbhʉ̀ nyɨ̌ Kàgàwà rɨ̀gʉ̀ nyɨ̌, ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̌ nyabá tí kɔ̌kɔ̀
nzɛ́rɛ alɛ tɔ́ ɔ́fɔ̀.»
41 Wɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ ʉ̀nɔ̀ dhu nà'ù alɛ kɔ́rɔ́ náadʉ̀ bàtizò à'ù kubho fɨ̌yɔ̀. Nɨ́ ndɨ̀
nínganí, Yěsù ná'ù alɛ-bvʉ̀ níisé ndɨ̀ mbɛ̀mbɛ̀ ɨ̀bhʉ̀ lʉ́fʉ̀ alɛ nɨ̌.
42 Nɨ́ ɨ̀ alɛ náapbá afíya atdídɔ̌, 'òngò Yěsù bhà uvitatálɛ rǔdhěna fɨ̌yɔ̀
dhu ɨ̀rɨ̀. Abádhí andu tsʉ̀ya, 'òngò òko atdíkpá, 'òngò dhu ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá,
ndɨ̀rɔ̀ 'òngò 'ɨ̀tsɔ̀ atdíkpá.

Yěsù ná'ù alɛ nóongónà òko tí dhu

43 Ɔdɔ ongónà ɨ̀sɨ̌ kɔ́rɔ́ alɛ ɔ̀, yà Yěsù bhà uvitatálɛ rɔ̌nzɨ̀na yà ɨ̀nzá apɛ̀na
'ɔ̀nzɨ̀ angyi ìndrǔ-nzínzì ɔ̌ dhu mà, abádhí rɔ̌nzɨ̀na wɨ̀wɨ̀ mànà dhu àlǎ ɨ̀ í
rɔ̀.
44 Kɔ́rɔ́ alɛ, yà Yěsù ná'ù, nóongónà òko atdíkpá. Ndɨ̀rɔ̀, abádhí ongónà
fɔyá dhu ʉ̀lɨ̀ atdíkpá kàsʉ̌ya nɔnzɨ̀ tí.
45 Abádhí ongónà fɔyá dhu-tsí mà fɔyá ongyéngá mànà núdzi, 'àdʉ̀ ɨ̀
òngyè fʉ̀rangà nʉ́ndɔ̀ fɔyá, ngǎtsi alɛ ràbà ka dzʉ̀nàna nyʉ́ ɔ̀nzɨ̀ rádʉ̀
dhu-bvʉ̀tí.
46 Abádhí ongónà tsʉ̀ya àndu kɔ́rɔ́ ɨ̀dhɔ ɔ̌ Kàgàwà bhà ɨ̀dzá. Ndɨ̀rɔ̀,
abádhí ongónà ɨ̀dzàya ɔ̀nǎ ɔ̀nyʉ̀ nɔ́nyʉ̀ atdíkpá dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà, ndɨ̀rɔ̀ atdí
afíya nyʉ́ nà.
47 Abádhí ongónà Kàgàwà ìlè, kɔ́rɔ́ alɛ ràdʉ̀ abádhí ɨ̀fʉ̀. Ndɨ̀rɔ̀, yà ɨ̀nga
náarúbho dhu bhěyi, Ádrùngbǎlɛ Kàgàwà nóongónà àrà abádhí-bvʉ̀ níse
rɔ̌ yà ɔwʉ́tána tí ndɨ̀ nà'ù alɛ nɨ̌.

3

Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì nà rɨ̌ atdí òtsótsù alɛ nígʉ̀ dhu
(Kas 4.9-22; 9.32-35; 14.8-10)

1 Atdíku, Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì nà náava ɨ̀ ndínɨ̌ ɨ̀ owu tí 'ɨ̀tsɔ̀ Kàgàwà bhà
ɨ̀dza ɔ̌ rɔ̀, arʉ̀gyètdí adyifɔ̀-sisì adyídɔ̌ nga tɔ́ ɔ̌.
2 Nɨ́, Kàgàwà bhà ɨ̀dza ka kótsù ɔ̀ná tsǎtsʉ̀-tí, abádhí atù òtsótsù rórɔ̀ ka
kʉ̀gʉ̀ atdí alɛ. Wɔ̀ ndɨ̀ tsǎtsʉ̀-ɔvɔ̀ ni'ɨ̀ «Àyǎya Tsǎtsʉ̀.» Bìlǐnganà ka kongónà
ndɨ̀ alɛ nítdù, kiwǔ ìlɨ̀nà ràdɨ̀ ndɨ̀ tsǎtsʉ̀-tí, ràmbɛ mʉ̀dzʉ̀nà núnzi dɔ̌ ányɨ̀
dza rótsù alɛ-fɔ́.
3 Nɨ́, wɔ̀ alɛ itdègu Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì nà nálǎ Kàgàwà bhà ɨ̀dza rótsù
rɔ́, nɨ́ kǎdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàmbɛ dhu ùnzi dɔ̌ abádhí-fɔ́.
4 Nɨ́, Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì nà nʉ́ʉdí nyìkpɔ́ya wɔ̀ alɛ rɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ ràdʉ̀ àtɨ̀nà
kà nɨ̌: «Ándà pɛ́ dɔ̀kà nga.»
5 Nɨ́ wɔ̀ alɛ adʉ̀ abádhí dɔ̀ nga nándà atdyúna nyʉ́ nà, dhu ɔ̀dɔ ndɨ̀ ndí
ndínɨ̌ ndɨ̀ ndabá tí abádhí-fɔ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
6 Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Ma mí'ɨ̀ ɨ̀mbà ɔrɔ̀ mà, ndɨ̀rɔ̀ fʉ̀rangà tí
kátɨ̀na sʉ̀ma mà nà màtí. Ɨndʉ̀ ma mábhʉ̌na ní fudú rí'ɨ̀ dhu kɛ̀lɛ̌. Nɨ́ ma
mátɨ̀na ɨ̀nyɨ̀ nɨ̌: ‹Nàzàretì ɔ̌ alɛ Yěsù Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌, ívà nyɨ̀ nyidè, nyadʉ̀
ùbhi.›»
7 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ wɔ̀ alɛ àlʉ̀ fangà tɔ́ ɔtsʉ́na rɔ̌, ndɨ̀và ɔrʉ̀. Nɨ́
ʉ̀rɔ́ rɔ̀ tí, kà-pfɔ̀ mà kà-pfɔ̀-kìlìtà mànà náadʉ̀ ɔbɨ̀ nábà.

8 Nɪ́ wɔ̀ alɛ ɨbɛ ndɪ̀ ndìdè pfɔ̌na dɔ̌, ndàdʉ̀ abhi ɔ̀pɛ̀. Àbadhi mà náadʉ̀ òtsù atdíkpá Kàgàwà bhà ɨdza, Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì mànà nà. Nɪ́ àrà ndɪ̀ ndárà rɔ́rɔ̀, wɔ̀ alɛ ambɛ́nà ndɔ̀bhɛ̀ dɔ̌ ɔ̀bhɛ̀ tɪ́, Kàgàwà nílè ndɪ̀ ndɪ́ rɔ́rɔ̀.
9 Kàgàwà bhà ɨdzá ɪ̀'ɪ̀ kɔ́rɔ́ alɛ náala ka ùbhɪ̌ rúbhi ndàdʉ̀ àmbɛ Kàgàwà ìlè dɔ̌ rɔ́.
10 Nɪ́, abádhí itdègu kʉ̀nɪ̌ yà Kàgàwà bhà ɨdza tɔ́ «Àyǎya Tsǎtsʉ̀» tɪ́ kátɪna tsǎtsʉ̀-tɪ́ arádɪ ndàmbɛ mʉ̀dzʉ̀nà ùnzi dɔ̌ ìndrǔ-fɔ́ alɛ tɪ́, nɪ́ ɔdɔ nɪ́ɪsɪ́ abádhí ɔ̀, ɨdhɔ ràdʉ̀ abádhí ʉ̀kɔ atdídɔ̌ wɔ̀ alɛ rɔ̌ ndɪ̀ nɔ̀nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Pɛ́tɛrʉ̀ rɪ̌ dhu ɔ̀vɔ ihé-yà tɔ̀ dhu
(Kas 2.22-36; 4.5-12; 5.30-32)

11 Wɔ̀ alɛ náapbá ndɪ̀ atdídɔ̌ Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanì mànà rɔ̌. Nɪ́ abádhí adʉ̀ òwu atdíkpá, 'òwù òko Kàgàwà bhà ɨdza tó mbàrazà-tsìnǎ. Ndɪ mbàrazà-ɔvɔ̀ nɪ'ɪ̀ «Ádrʉ̀ngbǎ kamà Sɔ̀lɔ̀mɔnì bhà mbàrazà.» Nɪ́rɔ̀ nɪ́ ndɪ ìndrǔ náadʉ̀ ìtse, ɪ̀ ràndu ɪ̀ abádhí-tɪ́, ɨdhɔ ʉ̀kɔ ɨ̀ atdídɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
12 Nɪ́, Pɛ́tɛrʉ̀ itdègu wɔ̀ dhu àlǎ, náadʉ̀ dhu ìvu abádhí-tsʉ̌ ndàtɪ: «Nyɪ̌, Pbàìsràyélí tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà tírɔ̀, ádhu nyɪ̌ nyàbhʉ nyɪ̌ ɨdhɔ rʉ̀kɔ nyɪ̌ wɔ̀ alɛ ɔ̀gʉ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɪ̌? Ndɪrɔ̀, ádhu nyɪ̌ nyʉ̀dɪ̌ nyɪ̀kpókʉ rɔ̀ká, nyǎmbɛ mǎndà dɔ̌ fàká ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɪ nɪ̌ mǎ màbhʉ ka rɔ̀gʉ̀ dhu bhɛ̌yi nɪ̌? Ndɪrɔ̀ ngǎtsi nɪ̌, Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɪ mǎ marí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ mǎ màbhʉ ka rɔ̀pɛ̀ ndùbhi dhu bhɛ̌yi nɪ̌?
13 Àlɛ̌ t'ábhúna Àbràhamʉ̀, Ìsakà, Yàkɔbhɔ̀ mà tɔ́ Kàgàwà nɪ́ ndɪ pbìndà ɨnɔ-akpà Yɛ̌sù Krístɔ̀, yà nyɪ̌ nyípfo nyǎbhʉ òmvǔ-fɔ́ alɛ nɔ́ɔvɔ̀ nàbhʉ rìlè ndɪ̀. Nyɪ̌ nyuvó nyɪ̌ lɪ̀walì Pìlatɔ̀ rɔ̌ ìnzɪ̌ ka nɪkɔ̀lɔ̀ tɪ́ imbi ɔ̀ rɔ̀, àzèmbè ɨwà àbadhi ɔ̀tdɪ kà-ànyǎ ndínɪ̌ ndɪ ndɪkɔ̀lɔ̀ tí rórɔ̀.
14 Nyɪ̌ nyadhɔ̀ yà Kàgàwà-nyɪ̀kpó ɔ̌ ílǎ alɛ nyʉ́, ndɪrɔ̀ obhónángatálɛ nyʉ́, nyǎdʉ̀ abvo ɔ̀kyɛ arí alɛ nyʉ́ nábhʉ kɪkɔ̀lɔ̀ imbi ɔ̀ rɔ̀.
15 Nɪ́ ndɪ dhu-otù ɔ̌, nyɪ̌ nyábhʉ kohò alɛ nɪ́ yà ípìrɔ̌nga nábhʉ̌ arí ìndrǔ tɔ̀ alɛ nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà ábhʉ wà ka rìngbɛ̀ ndɪ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Nɪ́ mǎ nɪ́ ndɪ dhu tó ngàmbì.
16 Wɔ̀ nyɪ̌ nyálǎna alɛ nyɪ̌ nyʉ́nɪ wà mbɛ̌yi nyʉ́. Nɪ́ ka nàbhʉ ràbà ɔbɪ dhu nɪ́ yà mǎ má'ù Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɪ. Yɛ̌sù ná'u ka kɪ́ dhu nábhʉ ndɪ ka rɔ̀gʉ̀ atdídɔ̌ wɔ̀ nyɪ̌ nyálǎna dhu bhɛ̌yi.
17 Nɪ́ àbanɪ̌nzó, kòmbí mǎ mʉ̀nɪ wà dhu wɔ̀ nyɪ̌ nyónzì fʉ̀kʉ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà Yɛ̌sù rɔ̌ dhu, nɪ́ nyɪ̌ rónzì ɨnzá nyɪ̌ nyʉ̀nɪ nga dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
18 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ Kàgàwà ádʉ̀ ɔ̀nzìnà kà-rɔ̌ dhu nɪ́ yà angyangyɪ ndɪ̀ ndavɔ̀ kɔ́rɔ́ pbìndà pbànábí-otù ɔ̌ dhu. Kǎtɪ pbìndà Màsiyà rabáya àpbɛ̀*.
19 Nɪ́rɔ̀, nyʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyɪ̌ nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga, nyǎdʉ̀ ìngo Kàgàwà-tɪ'ɔ̀, ndínɪ̌ kǎdʉ̀ tí fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga níndò.
20 Ndɪ dhu bhɛ̌yi nɪ́ ndɪ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɪ̌ nyɪ̌ nyí nyǎsɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì nábhʉ̌ ràkǎ, ndàdʉ̀ Yɛ̌sù, yà angyangyɪ ndɪ̀ ndapì Màsiyà nívì rìrà fʉ̌kʉ̀.
21 Kòmbí dhu àkǎ kà ràdɪ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, ràrà àhʉ Kàgàwà rɪ̌ kɔ́rɔ́ dhu-tsí nʉ́gɛ̀rɛ̀ ròngò ɔwʉ́tána tí ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀. Kàgàwà avɔ̀ wà ndɪ dhu angyangyɪ nyʉ́ pbìndà ìlɪ̌lǎ pbànábí-otù ɔ̌*.
22 Obhó tí, Músà atɪ: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ fʉ̀kʉ́ Kàgàwà níipfoya ɨma bhɛ̌yi atdí pbìndà nabì fʉ̌kʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ̀. Nɪ́ dhu akáya nyǒngò kà rʉ̌nɔna fʉ̌kʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu nírì.

* **3:18 3.18** Luk 24.26-27 * **3:21 3.21** Ìsa 34.4; 51.6; 65.17

23 Ɨnzɨ́ róngo ndɨ nabì rʉ̌nɔna dhu ɨ̀rɨ̀ alɛ-tsè nɔ́tdɨ̀ Kàgàwà rʊ̌ngo àdʉ̀ kɔ́rɔ́ pbɨ̀ndà alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀*.›»
24 Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu ìse átɔ̀ ihé-yà tɔ̀, ndàtɨ: «Kàgàwà bhà pbànábí kɔ́rɔ́, rɔ̀pè ndɨ̀ Sàmɔlɛ̀ rɔ̌ rɔ̀, ràrà àhʉ dzina dɔ̌ uvò kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà pbànábí ɔ̀, náavɔ̀ dhu átɔ̀ ɨ ɨdhɔ ɔ̌ ɨ̀ nɔnzɨya dhu dɔ̌.
25 Nyɨ́ ní pbànábí tɔ́ inzo. Ní kɔ̌kɔ̀ pbɨ̀ndà pbànábí-otù ɔ̌ Kàgàwà anzɨ̀ làká ní kǎnzì fʉ̌kʉ̀. Ndɨrɔ̀ nyɨ̀ nyùngbò wà nyɨ́ Kàgàwà nà yà abhúkʉ mànà Kàgàwà mà núungbò ɨ̀ dhu-otù ɔ̌. Obhó tí, Kàgàwà atɨ Àbràhamʉ̀ nɨ̌: ‹Pbʉ̀kʉ̀ pbàdzʉkʉrʉ-otù ɔ̌, ma masoya yà adzɨ ɔ̌ rʉ̀gànda-tsʉ̀ kɔ́rɔ́*.›
26 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ Kàgàwà ívì pbɨ̀ndà ɨnɔ-akpà Yɛ̌sù Krístɔ̀ fʉ̌kʉ̀ wɛmbɛrɛ̀ tí, ndínɨ̌ nyɨ́ naso tí ndàbhʉ nyɨ́ nyʉ̌gɛ̀rɛ̀ nyɨ́ nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga.»

4

Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanɨ̀ nà núsɔ̌ ka kí, kadʉ̀ dhu ɔ̀ngʉ̀ tsʉ̀yá dhu

1 Wɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanɨ̀ nà rɨ́ dhu ɔ̀vɔ ihé-yà tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌ ní ndɨ pbàkùhání mà, Kàgàwà bhà ɨdza-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ arí sàndɨ̀rì tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ alɛ mà, Pbàsàdùkáyó mànà nʉ́ʉtɔ ɨ̀ ányɨ̀rɔ̌.
2 Ní, abádhí-ɨdhɛ̀ níika nzá ndɨ̀ wɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanɨ̀ nà rɨ́ dhu ùdhɛ̌ ihé-yà tɔ̀ Yɛ̌sù ɨngbɛ̀ ndɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu dɔ̌ rɔ̀. Ndɨ dhu rɨ̌tɛ̀na dhu ní ɨ̀kyɛ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ rǎdʉ̀ ɨ̀kyɛ dhu, ndɨrɔ̀ ʉ̀ngbɛ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ kʉtdʉ̌ ɨ̀ alɛ rǎdʉ̀ ʉ̀ngbɛ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu.
3 Ní, abádhí adʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanɨ̀ nà núso. Ní ɨnga rǎtɨ ní́dhunɨ̌, abádhí adʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanɨ̀ nà núlɨ imbi ɔ̀, ràrà àhʉ tsútsǎ nínganí nga ɔ̀.
4 Pbɛ́tʉ̀, ihé-yà nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́, kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ ábhàlɨ̌ rʊ̌dhɛ̌na ɨndrʊ̌ tɔ̀ dhu nɨ̀rɨ̀, náa'u Yɛ̌sù, ndɨ dhu ràdʉ̀ Yɛ̌sù ná'u alɛ-bvʉ nábhʉ rɨsɛ̌ ndɨ̀, ràhʉ mbɛ̀mbɛ̀ imbò lʉfʉ̀ alɛ tí.
5 Tsútsǎ nínganí, Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó mànà náandu ɨ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌.
6 Abádhí náandu ɨ̀ atdíkpá pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà Anà mà, Kàyafà mà, Yùwanɨ̀ mà, Àlɨ̀sandʉrʉ̀ mà, ndɨrɔ̀ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kámá-ɨdzà ɔ̌ bhà mànà.
7 Ní, kɔ̌kɔ̀ ɨ̀ nàndu alɛ náavì Pɛ́tɛrʉ̀ mà Yùwanɨ̀ nà kiwʊ̌ nà nzínzìya ɔ̀, 'àdʉ̀ dhu ɔ̀pè 'ɔ̀ngʉ̀ tsʉ̀yá. Abádhí atɨ: «Nyɨ́ nyʉ́, nyɨ́ nyígʉ̌ wɔ̀ ɔ̀tsótsù alɛ àdhɨ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌, ndɨrɔ̀ àdhɨ-ɔvɔ̀ rɔ̌?»
8 Ní, Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí níírá Pɛ́tɛrʉ̀, ràdʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mànà tírɔ̀,
9 kɔ̀nɨ̌ indo nyɨ́ nyí dhu ɔ̀ngʉ̀ tsʉ̀ká wɔ̀ ɔ̀tsótsù alɛ rɔ̌ mǎ mɔ́nzɨ ídzìnga mɨ̌gʉ̌ ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
10 Nyɨ́ nyàkǎ nyʉ̌nɨ, nyɨ́ kɔ́rɔ́ Pbàìsràyélí tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà mànà dhu ní, nyɨ́ nyábhʉ Yɛ̌sù Krístɔ̀, Nàzàretì tɔ́ pbanga ɔ̌ alɛ, kʉtɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu. Ní, Kàgàwà ádʉ̀ wà kàbhʉ rɨ̀ngbɛ̀ ndɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Kɔ̌vɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ní ndɨ wɔ̀ alɛ ìdè ɔnzɨ̀kʉ́ ídzì rɔ̌ rɔ̀ nɨ̌.
11 Ndɨ Yɛ̌sù ní ndɨ Kàgàwà bhà Andítá nɔ́vɔ̀ dhu okúna dɔ̀ rɔ̀ ndàtɨ:
‹Yà nyɨ́ nyabvù igi odu, nyɨ́, ɨdza ɔ̀rʉ arí alɛ tírɔ̀,
ní ndɨ òngò ɨdza-pbɨdɔ̀ nɔ́dɔ̀ rádʉ̀ odu tí*.›

---

* **3:23 3.23** Tɔ̀r 18.15,18,19 * **3:25 3.25** Ɔpt 22.18; 26.4 * **4:11 4.11** Zàb 118.22

12 Ɔgù rǎdù ndàbà kǒtù ɔ̌ tí atdírɔ̀, ìmbǎ ngǎtsi alɛ-ɔvɔ̀ rǐ'ì yà adzɨ ɔ̌ atdí màtí, yà Kàgàwà íbhò ndínǐ ìndrǔ ɩgù tí otùna ɔ̌ nídhunǐ.»
13 Ní wɔ̀ dhu bhěyi Pɛ́tɛrù mà Yùwanì nà àdu dhu fǐyɔ̀ ìmbǎ ɔ̀yá ɔdó na dhu náadù Pbàyàhúdí-bvǔ ádrɔ̀drɔ̌ anya ìtdì arí alɛ àbhu ɨdhɔ rùkɔ atdídɔ̌. Ndɨrɔ̀, abádhí asù dhu Pɛ́tɛrù mà Yùwanì nà ràrǐ ɨnzá ɨnga núnɨ ndɨrɔ̀ ɨnzá dhu nózù alɛ. Ndɨrɔ̀ abádhí asù dhu átɔ̀ Yěsù mànà arúbhi ùbhi rɔ̌ atdíkpá alɛ ràrǐ ɨ.
14 Pbɛ́tù, wɔ̀ ɔ̀gɔ̀gù ɔ̀tsótsù alɛ nálǎ ì í nzínzìya ɔ̌ ìdè rɔ́ rɔ̀, abádhí rǔnɔna dhu náadù àwǐ àwǐ tí.
15 Ní, abádhí adù Pɛ́tɛrù mà Yùwanì nà návi rùvò dhùwanǐ-dzà ɔ̀ rɔ̀, 'àdù 'ɔ̀pɛ̀ 'àgò ì nzínzìya ɔ̌.
16 Abádhí ambɛ́nà àtìnà dɔ̌ nzínzìya ɔ̌: «Àlɛ̌ kí kɔ̀rí alɛ ɔ̀nzɨ ìngbà dhu bhěyi? Obhó tí, Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà kɔ́rɔ́ núnɨ wà wɔ̀ abádhí ɔ̀nzì wɨwì mběyi nyú. Ní, àlɛ̌ kí nzǐ àdù ndɨ dhu àgò.
17 Pbɛ́tù, dhu àkǎ nzá ndɨ dhu-ɔ̀yǐ rùgà ndì kɔ́rɔ́ alɛ nzínzì ɔ̌. Àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rìsɔ̌ abádhí ìnzǐ Yěsù-ɔvɔ̀ natɨ tí tdítdɔ̌ atdí alɛ-bì ɔ̌ màtí.»
18 Ní wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ adù Pɛ́tɛrù mà návi rìtsù tdítdɔ̌ tɨya ɔ̀. Abádhí adù dhu ìsɔ Pɛ́tɛrù mà tɔ̀ ìnzǐ Yěsù-ɔvɔ̀ natɨ tí akɛkpá màtí, ndɨrɔ̀ ìnzǐ dhu nudhè tí tdítdɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ Yěsù-ɔvɔ̀ rɔ̌.
19 Pbɛ́tù, Pɛ́tɛrù mà Yùwanì nà náadù dhu àdu abádhí tɔ̀, 'àtɨ: «Nyɔ̀tdì pɛ́ yà anya nyǐ nyú tírɔ̀. Ádhu Kàgàwà-nyɨkpɔ́ nɔ̀fɔ̀: tí kɨrì tsùkú dhu, ndɨrɔ̀, tí kɨrì tsùná dhu?
20 Mǎ'í na ní ndɨ, ìnzǐ mǎ mádù ɨwà mǎ màla dhu mà, ndɨrɔ̀ ɨwà mǎ mìrì dhu mà nóvɔ mǎ mí ìndrǔ tɔ̀ dhu núbhà.»
21 Ní, abádhí dɔ̌ ì ɔ̀rù tdítdɔ̌ dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌-anya ìtdì arí alɛ náadù abádhí ùkɔlɔ ròwù. Ɨ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ ala nzá abádhí dɔ̌ ì í anya ɔ̀tdì okúna dɔ̀ rɔ̀ atdí dhu mà. Obhó tí, kɔ́rɔ́ alɛ adù ɔ̀ko 'àmbɛ Kàgàwà ìlè dɔ̌ wɔ̀ ndɨ nɔ̀nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
22 Wɔ̀ ndɨ Pɛ́tɛrù mà Yùwanì nà náanzì wɨwì rɔ̀ná 'ìgǔ alɛ nɨ'ì ɨwà pbìndà atɔ ísě ndì rɔ̀sè ɨfɔ kumì atɔ dɔ̀nǎ alɛ.

Yěsù ná'ù alɛ rǐ 'ɨtsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌ dhu

23 Ɨ ka kùkɔlɔ dhu-dzidɔ̌, Pɛ́tɛrù mà Yùwanì nà náadù ɔ̀wu ɔdhíya rǐ'ì ɨ, 'àdù yà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbàkùrǔ mànà nɔ́vɔ̀ fǐyɔ̀ dhu náwɛ abádhí tɔ̀.
24 Ní wɔ̀ dhu ì ɨrì rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ Yěsù ná'ù alɛ náadù 'ɨtsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌, 'àtɨ: «Ɔ̀ɔ Ádrùngbǎlé, nyɨ nyanzɨ ndɨ ɔ̀rù-akpà mà, yà adzɨ mà, ádrɔ̀drɔ̌ rɛ̀rù-abábá mànà ɔ̀yá arí'ì kɔ́rɔ́ dhu mànà.
25 Pbùkù Ɨlǐlǎ-Alafí nǐ nyɨ nyabhù pbùkù ɨnɔ-akpà, abhukà, ádrùngbǎ kamà Dàwudì rɔ̀vɔ̀ dhu ìndrǔ tɔ̀. Kǎtɨ:
‹Ádhu wɔ̀ dhu bhěyi ɨnzá Kàgàwà núnɨ alɛ-tsì àva ndì nǐ?
Ndɨrɔ̀, ádhu ìndrǔ ɔ̀ko 'àmbɛ ìmbǎ tǐya nà dhu ùdhe dɔ̌ ndínǐ ì ɔnzɨ tí nǐ?
26 Yà adzɨ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nɔ́bhɔ̀lɔ̀ wà ì ɨla t'úgyeta tɔ̀. Ndɨrɔ̀, kámá nádù wà 'ìrì atdíkpá, ndínǐ ì ugye tí ì Ádrùngbǎlɛ Kàgàwà nà, pbìndà Màsiyà mànà*.›
27 Obhó tí, ádrùngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ mà, lìwalì Pòtiyò Pìlatɔ̀ mà, ìnzǐ ní Pbàyàhúdí mà, Ìsràyelì tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà mànà núndu wà ì yàrí kɨgɔ̀ ɔ̌. Abádhí

* **4:26 4.26** Zàb 2.1-2

ùndu ì, ndínǐ ì ugye tí Yěsù, pbùkù Ɨlǐlǎ ɨnɔ-akpà, yà nyɨ nyú nyɨ nyútri alɛ.
28 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ abádhí ɔ̀nzì pbùkù ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nǐ yà nyɨ nyú nyɨ nyudhè ndɨrɔ̀ nyɨ nyazè rɔ̀nzì ndì angyangyi dhu.
29 Nírɔ̀ kòmbí Ádrùngbǎlɛ Kàgàwǎ, ándà pɛ́ kɔ̌kɔ̀ alɛ rǎpàna ʼɔ̀nzì rɔ̀ká dhu. Ábhǔ pbùkù ɨnɔ ròwù pbùkù ɔtɛ ɔ̀vɔ̀ rɔ̀ ìndrǔ tɔ̀ ìmbǎ ɔ̀yá ɔdɔ́ na.
30 Ɨgba ɔtsúnu, ndínǐ ìndrǔ nɨgú tí, ràdù wɨwì mà, yà ɨnzá apɛ̀na ʼɔ̀nzɨ angyi ìndrǔ-nzínzì ɔ̌ dhu mànà nónzì pbùkù Ɨlǐlǎ ɨnɔ-akpà Yěsù-ɔvɔ̀ rɔ̌.»
31 Ní Yěsù ná'ù kɔ̌kɔ̀ alɛ níitdègu ɨtsɔ̀ta nítɔ, ní yà abádhí ì'ì ì àndu ì rɔ́ nga náadù ndɔ̀pɛ̀ ndìvi, Kàgàwà ràdù abádhí ìra pbìndà Ɨlǐlǎ-Alafí nǐ. Ní, abádhí adù ʼɔ̀pɛ̀ ʼùnɔ̀ Kàgàwà bhà Ɔtɛ ìmbǎ ɔ̀yá ɔdɔ́ na.

Yěsù ná'ù alɛ rǐ fɔyá dhu núlǐ atdíkpá ròngò dzùnàya ɔ̀nzì dhu
(Luk 12.33; Kas 2.44-47; 2Kò 8.13-15; 1Yù 3.16-19)

32 Yěsù ná'ù alɛ níi'ì atdí alɛ bhěyi afíya mà, atdyúya mànà ɔ̀ rɔ̀. Atdí alɛ mà abádhí nzínzì ɔ̌ nóongónà nzǐ fɔná dhu àtì pbìndà dhu nyú tí. Pbɛ́tù, abádhí ongónà kɔ́rɔ́ fɔyá dhu núlɨ atdíkpá.
33 Abádhí ongónà àdù Ádrùngbǎlɛ Yěsù ɨngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvù rɔ̀ dhu tɔ́ màkǔrù nóvɔ̀ ìndrǔ tɔ̀ ádrùngbǎ ɔbɨ nyú nà. Ndɨrɔ̀ Kàgàwà ongónà àdù abádhí àso kɔ́rɔ́ atdídɔ̌.
34 Dhu ɔ̀tdì ndì rɔ̀ná alɛ níi'ínà mbǎ abádhí nzínzì ɔ̌ atdí màtí. Obhó tí, ɨnga nà alɛ mà kɔ́rɔ́, ɨdza nà alɛ mànà kɔ́rɔ́, nóongónà ɨ dhu-tsí núdzi, ʼàdù ìwu ì ɔ̀ngyè fùrangà nà,
35 ʼùbho Yěsù bhà uvitatálɛ-fɔ́. Ɨ uvitatálɛ ongónà àdù ndɨ fùrangà núndɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀, ngǎtsi alɛ ràbà ka dzùnàna ɔ̀nzì rádù dhu-bvùtí.
36 Ndɨ dhu bhěyi tí, Yɔ̀zɛfù tí kátɨna atdí Mùlawì níi'ì ɨnga nà. Ka nɨ'ì Kìpurɔ̀ tí kátɨna pbìrì ɔ̀ ka kugu alɛ. Yěsù bhà uvitatálɛ ongónà àdù kànzì átɔ̀ Bàrnabà tí. Bàrnabà-tì ní ìndrǔ-afí òpè arí alɛ.
37 Ní kǎbhù pbìndà ɨnga kodzì, ndàdù ìrà ndɨ fùrangà nà, ndɨrà àbhu nà Yěsù bhà uvitatálɛ-fɔ́.

5

Ànànɨyà mà pbìndà tsìbhálɛ Sàfirà nà rɔ̌ ndì nanzì dhu
(Tɔ̀r 23.21-23; 2Ká 5.20-27; Kas 4.35-37)

1 Pbɛ́tù, Ànànɨyà tí kátɨna alɛ mà níirɨ ì pbìndà tsìbhálɛ Sàfirà nà ʼàbhu fɨyɔ́ ɨnga kodzì.
2 Ní, Ànànɨyà idyi ndɨ ɨnga ka kodzì rɔ̀ná fùrangà-rɔrɔ̀ fíndà, ɨwà pbìndà tsìbhálɛ ùnɨ átɔ̀ rɔ́rɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdù àrà ndɨ fùrangà-go àbhu Yěsù bhà uvitatálɛ-fɔ́.
3 Ní Pɛ́tɛrù ivú dhu Ànànɨyà-tsǔ, ndàtɨ: «Ànànɨyǎ, ádhu nyɨ nyàbhu pfɔ̀mvɔ Sìtanì rìrǎ afínu nǐ? Nyɨ nyùtrǎ Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí, nyadù ɨnga nyɨ nyàbhu kodzì rɔ̀ nyɨ nyàbà fùrangà-rɔrɔ̀ nídyì ɨndù.
4 Ɨnzá nyɨ nyàpɛ̀ ndɨ ɨnga àbhǔ kodzì rɔ̀, ka nì'ì tʼóbhó pbùkù? Ndɨrɔ̀, ɨwà màtí nyɨ nyàbhu ka kodzì rɔ̀, nyɨ nyòngyè fùrangà nì'ì tʼóbhó pbùkù kɛ̀lɛ̌? Ní, ádhu nyú nyɨ nàbhu nyɔnzì dhu wɔ̀ dhu bhěyi? Nyɨ nyùnɔ̀ nzá tìtɔ̀ ìndrǔ tɔ̀, pbɛ́tù nyɨ nyùnɔ̀ ka Kàgàwà tɔ̀.»
5 Ní wɔ̀ Pɛ́tɛrù ùnɔ̀ dhu ndì ndɨrì rɔ́rɔ̀ tí, Ànànɨyà níitsɨ obvò, ndàdù ɔ̀vɛ̀ dòtsí. Ní kɔ́rɔ́ alɛ, wɔ̀ Ànànɨyà rɔ̌ ndì nɔ̀nzì dhu nìrì ɔ̀ ɔdɔ ɨsí atdídɔ̌.

6 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kpabhínzo adʉ̀ ìwu, ʼàkpɔ̀rɔ̀ Ànànɨyà-abvò-ngbɔ̀ mbɛ́rʉ̀* ɔ̀, ʼàdʉ̀ òwu ɔ̀tdʉ̀nà.
7 Mbɛ̀mbɛ̀ ɨ̀bhʉ̀ adyifɔ̀-sɨsì tí Ànànɨyà ɔ̀vɛ̀nà rɔ́ adyifɔ̀-sɨsì ʉ̀dà rɔ́rɔ̀ ní ndɨ, kàbhà tsìbhálɛ, Sàfirà náatsù tdítdɔ̌ Pɛ́tɛrʉ̀ mà-tɨʼɔ̀. Kʉ̌nɨ nzá pɩ̀ndà alɛ rɔ̌ ndì nɔ̀nzì dhu.
8 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ ivú dhu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ʉ́nɔ pɛ́! Tí nyɨ̌ nyàbhʉ̀ ɨnga kodzì rɔ̀ná fʉ̀rangà-bvʉ̀ yà?» Ní, Sàfirà adʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: «Ɨ̀ì! Ka ní wɔ̀.»
9 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà Sàfirà nɨ̌: «Nyɨ̌ nyàdʉ̀ nyɨ̌rì ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi pbʉ̀kʉ̀ alɛ nà, nyɔ̌wù Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí nyʉ́ nʉ́tra? Ándà! Kɔ̀nɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ alɛ ɔ̀tdʉ̀ òwù kpabhínzo rɨ̌tsù kɔ̀kɔ̀ dɔ̌. Ní, abádhí rɨ̌ abvònʉ̀ ìtdu átɔ̀, ʼòwù ɔ̀tdʉ̀nà.»
10 Ʉ́rɔ́ rɔ̀ tí, Sàfirà nɨ́itsɨ gbùù obvò Pɛ́tɛrʉ̀-ɔ̀nzɨ̌, ndàdʉ̀ ɔ̀vɛ̀ dòtsí. Ní, ɨdza ɨ̀ ìtsù rɔ̀, kpabhínzo adʉ̀ Sàfirà òtù ɨwà ɔ̀vɛ̀ rɔ́, ʼàdʉ̀ kǎ-bvò ìtdù, ʼòwù ɔ̀tdʉ̀nà átɔ̀ yà kàbhà alɛ ɨ̀ ɔ̀tdʉ̀nà rɔ́.
11 Ní, ɔdɔ ní́isí atdídɔ̌ kànɨsà ɔ̀, wɔ̀ Ànànɨyà mà Sàfirà nà rɔ̌ ndì nɔ̀nzì dhu ɨ̀ ìrì rɔ̀.

Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ rɨ̌ andɨ nà ibí alɛ nígʉ̌ dhu

12 Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ náanzì ábhɔ̌ wɨwì mà, yà ɨnzá apɛ̀na ʼɔ̀nzɨ angyi ìndrʉ̌-nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ dhu mànà ìndrʉ̌ nzínzì ɔ̌. Ndɨrɔ̀, Yɛ̌sù náʼù alɛ kɔ́rɔ́ nóongónà ʼàndu bìlǐnganà. Abádhí ongónà òko atdíkpá «Ádrʉ̀ngbǎ kamà Sɔ̀lɔ̀mɔnì bhà mbàrazà» tí kátɨna mbàrazà-tsìnǎ.
13 Ndɨrɔ̀, yà ɨnzá Yɛ̌sù náʼù alɛ nzínzì ɔ̌, atdí alɛ mà nóongónà nzɨ̌ ndòmvù ndàngbò ndì abádhí nzínzì ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ìndrʉ̌ ongónà àdʉ̀ àmbɛ Yɛ̌sù náʼù alɛ ìlè dɔ̌ atdídɔ̌.
14 Ábhɔ̌ kpabhálɛ mà vèbhálɛ mànà nóowúnà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù àʼù rɔ̌, ndɨ dhu ràdʉ̀ àrà ka náʼù alɛ-bvʉ̀ àbhʉ̀ rɔ̌ rìsɛ̌ ndì atdídɔ̌.
15 Ní, ìndrʉ̌ nóowúnà andɨ nà alɛ nʉ́mbà rɔ̌ ʼìwʉ̌ nà ngʉdhà ɔ̀. Abádhí owúnà ɨ alɛ nʉ́lɨ rɔ̌ ròyì fɨyó ara mà fɨyó ótdù mànà dɔ̌, ndínɨ̌ Pɛ́tɛrʉ̀ rʉ̌da ányìrɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, àbadhi-sɨsì nyʉ́ mà náara tí ndìbvu rɔ̌ atdí alɛ dɔ̌ màtí.
16 Ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nóowúnà ìwu rɔ̌ andɨ nà alɛ nà, nzɛ́rɛ-alafí náarávu rɔ̀yá alɛ mànà yà kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ rí'ɨ̀ Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀-tí pbanga ɔ̀ná rɔ̀. Ní ɨ alɛ owúnà ʉ̀gʉ̀ rɔ̌ kɔ́rɔ́.

Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ núsɔ̌ ka kí, kadʉ̀ dhu ɔ̀ngʉ̀ tsʉ̀yá dhu (Ìsa 65.13; Kas 4.5-12; 12.3-11; 18.20)

17 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà, yà ɨ̀ ɨ'ɨ̀ mànà atdíkpá Pbàsàdùkáyó tó mʉ̀tʉ̀ nzínzì ɔ̌ alɛ mànà, náambɛ́nà Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ rɔ̌nzɨna dhu-adhà ɔ̀nzì dɔ̌ atdídɔ̌.
18 Ní abádhí adʉ̀ Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ àbhʉ̀ kusɔ̌, kʉdɔ kɔ́rɔ́ alɛ tó imbi-dzà ɔ̀.
19 Pbɛ́tʉ̀ kúbhingá nǎ, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà atdí màlàyikà náadʉ̀ ìrà imbi-dzà-tsʉ̀ núpfò, ndàdʉ̀ Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ àbhʉ̀ rùvò iri. Ndɨrɔ̀, ndɨ màlàyikà adʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌:
20 «Nyòwu nyɨ̌kò Kàgàwà bhà ɨdzá, nyǎdʉ̀ ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá dɔ̌ rɔ́tɛ kɔ́rɔ́ màkʉ̌rʉ̀ nɔ́vɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀.»

---

* **5:6 5.6** Ndɨ mbɛ́rʉ̀-tɨdɔ̀ nɨʼɨ̀ abvo-ngbɔ̀ tʼákpɔ̀rɔ̀ta tɔ̀ tí ka kapì.

21 Ní, Yěsù bhà uvitatálɛ adʉ̀ ʼìvà bhɔ̀tsʉngá nyʉ́, ʼòwù Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̀, ʼàdʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ùdhe dhu ìndrǔ tɔ̀.

Pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà mà, yà ì ì'ì mànà atdíkpá alɛ mànà níwǔ ùvò rɔ̀, abádhí adʉ̀ Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌-anya ìtdǐ arí pbàkùrʉ̌-tsʉ̀ àndu. Ndɨrɔ̀, abádhí adʉ̀ sàndǐrì àvi ròwù Yěsù bhà uvitatálɛ ùgù, ʼìwǔ nà imbi ɔ̀ rɔ̀.

22 Ní imbi-dzà ɔ̀ ì ìwǔ ùvò rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ sàndǐrì adʉ̀ nzá ɨ uvitatálɛ òtù abádhí ka kʉ́dɔ ɔ̀nà kàluga ɔ̀. Ní abádhí adʉ̀ ʼàdu anya tʼɨ́tdɨ̀ta tʼálɛ-tɨʼɔ̀, ʼàdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ fǐyɔ̀, ʼàtɨ:

23 «Mǎ mòwù ùvò imbi-dzà-liʼɔ̀, ní mǎ mòtù ndɨ imbi-dzà-tsʉ̀ mběyi nyʉ́ ka kùpbǐ rɔ́. Ndɨrɔ̀, sàndǐrì níʼì ìnè fɨyɔ́ ngari ɔ̌ tí ì ìkò rɔ́. Pbɛ́tʉ̀, mǎ mìtdègu tsǎtsʉ̀ ùpfo, ní mǎ màdʉ̀ nzá atdí alɛ mà nótù kàluga ɔ̀.»

24 Ní wɔ̀ Kàgàwà bhà ɨdza-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ arí sàndǐrì tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ mà, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà níitdègu wɔ̀ dhu ìrɨ, ní abádhí-dɔ ɔ̀ nga adʉ̀ ìkǔ tí ìku. Ní abádhí adʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼɔ̀ngʉ̀ dhu tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, ʼàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Ádhu nyʉ́ wɔ̀ ndì nɔ̀nzì kɔ̌kɔ̀ alɛ-rɔ̌?»

25 Nírɔ̀ ní ndɨ atdí alɛ ɨtɔ ndì, ndìtsì àtɨ̀nà kɔ̌kɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nǐ: «Nyìrɨ dhu! Kɔ̌kɔ̀ nyǐ nyábhʉ kusɔ̌, kʉdɔ imbi ɔ̀ alɛ rǐʼì Kàgàwà bhà ɨdzá ì ìkò, ʼàmbɛ dhu ùdhe dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ rɔ́.»

26 Ní, sàndǐrì tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ mà, rɔ̀ná ngʉ̌kpà sàndǐrì mànà náawù Kàgàwà bhà ɨdza, ndínǐ ì ugu tí Yěsù bhà uvitatálɛ ʼìwǔ nà anya tʼítdìta tʼálɛ-ɔ̀nzǐ. Pbɛ́tʉ̀, abádhí nʉ́ʉlʉ́ nzá ɨ uvitatálɛ ɔbɨ nǐ ìwǔ nà, ìndrǔ rǎdʉ̀ ʼùbvu odu nǐ dhu-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ ì ʼí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

27 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, sàndǐrì abhʉ̀ Yěsù bhà uvitatálɛ rìwǔ ùvò ádrɔ̀drɔ̌ anya ìtdì arí alɛ-ɔ̀nzǐ. Ní, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà náadʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀ngʉ̀ dhu abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ:

28 «Mǎ mísɔ̌ wà nyǐ ìnzǐ nyǐ nyowu tí dhu ùdhe rɔ̌ wɔ̀ alɛ-ɔvɔ̀ rɔ̌. Ní, nyàndà pɛ́ nyǐ nyónzì dhu: Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà núlè wà ùlè tí fǐyɔ̀ nyǐ nyúdhěna wɔ̀ alɛ dɔ̌ dhu nǐ. Ndɨrɔ̀ nyǐ nyòzè nyǐfo wɔ̀ alɛ-azù dɔ̀ká átɔ̀!»

29 Ní Pɛ́tɛrʉ̀ mà ngʉ̌kpà uvitatálɛ mànà náadʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ʼàtɨ: «Àkǎkǎ dhu tí kɨfʉ Kàgàwà ʉ̀nɔ̀ dhu, ndɨrɔ̀ tí kɨfʉ ìndrǔ ʉ̀nɔ̀ dhu?

30 Nyǐ ní ndɨ nyǐ nyabhʉ̀ Yěsù kʉtɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀vɛ̀, kadʉ̀ ɔ̀tdʉ̀nà. Pbɛ́tʉ̀, abhúka tɔ́ Kàgàwà nábhʉ wà ka rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-ɓvʉ̀ rɔ̀.

31 Ndɨrɔ̀, Kàgàwà ábhʉ wà ka rɔ̀dzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, ndàdʉ̀ àbhʉnà ràdɨ fǐndá fangà dɔ̀nǎ rɔ̀. Kǎbhʉ ka ràdɨ Kamà tí ndɨrɔ̀ Ɔ̀gʉ̀ba tí, ndínǐ otu nabhʉ̀ tí Pbàìsràyélí tɔ̀ rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ì, ʼʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga, ràdʉ̀ ʉbàta tɔ́ otu àbà.

32 Mǎ ní ɨ ì nɔ́nzì dhu tɔ́ ngàmbì. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà ʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀fʉ̌ arí alɛ nírǎ kǎrí nǐ pbìndà Ɫlǐlǎ-Alafí ní ɨ dhu tɔ́ ngàmbì átɔ̀.»

33 Ní wɔ̀rí ɔtɛ ì ìrì rɔ̀, ádrɔ̀drɔ̌ anya ìtdì arí alɛ náakó atdídɔ̌, ʼàdʉ̀ dhu ɔ̀zè ndínǐ ì abhʉ̀ tí Yěsù bhà uvitatálɛ kɔkyɛ̀.

34 Pbɛ́tʉ̀, abádhí nzínzì ɔ̌ Gàmàlìyelì tí kátɨna atdí Mʉ̀fàrìsayò nɨ́ɨʼì ìnè. Ndɨ alɛ nɨʼì Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlimò, ndɨrɔ̀ ka nɨʼì atdídɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ arífʉ̌na alɛ. Ní, kǐvà ndì ndìdè ɔrʉ́ ádrɔ̀drɔ̌ anya ìtdì arí alɛ nzínzì ɔ̌, ndàdʉ̀ Yěsù bhà uvitatálɛ àvi kipfo iri ákɛ̌ kàsʉmì tí.

35 Ní kɔ̌kɔ̀ uvitatálɛ ùvò iri dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ anya ìtdɨ arí alɛ tɔ̀, ndàtɨ: «Nyǐ Pbàìsràyélí tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhǎ, nyàndà nga mběyi kɔ̌kɔ̀ alɛ rɔ̌ nyǐ nyápàna nyɔ̀nzì dhu nà.

36 Kɔ̀nɨ̌, tdèku tɨ́ Tèwudhà nɨ́và ndɨ̀, ndàrà ndàtɨ̀ rɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ tɨ́,
mbɛ̀mbɛ̀ ɨ̀fɔ mɨyà alɛ ràdʉ̀ ’ɔ̀dhɔ̀ owùna ɔ̌. Nɨ́ ka kóhò ka, yà kà-tsʉ̌ dhu
ná’ù alɛ ràdʉ̀ ’ɨ̀fàlà, wɔ̀ abádhí ɨ́tsɔ̌ dhu ràdʉ̀ ɨ̀nɛ̀.
37 Tèwudhà-dzidɔ̌, Gàlìlayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí alɛ, Yudhà tɨ́ kátɨna nɨ́và ndɨ̀
ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́ yà ìndrǔ ɔ̀zʉ̀ ka kɨ́ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ihé-yà ràdʉ̀ ’ɔ̀dhɔ̀ owùna
ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ka kòhò ka rɔ̀, yà kà-tsʉ̌ dhu ná’ù alɛ nádʉ̀ ’ɨ̀fàlà átɔ̀.
38 Nɨ́ kòmbí ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌: ‹Nyùvò kɔ̌kɔ̀ alɛ tɔ́ dhu ɔ̀ rɔ̀. Nyʉ̀bhà
abádhí ròwù. Wɔ̀ abádhí ùdhe ɨ̀ ɔnzɨ tɨ́ dhu mà, wɔ̀ abádhí rɔ̌nzɨna dhu
mànà nɨ́ɨ’ɨna gukyè ìndrǔ ɔ̀ rɔ̀ àhʉ dhu tɨ́, nɨ́ ɨ dhu rɨ̌nɛ̀ ɨ̀tɨ́rɔ̀.
39 Pbɛ́tʉ̀, ɨ dhu apɛ́ ɨ̀’ɨ̀ Kàgàwà nyʉ́ ùdhɛ̌ ndɨ̀ ndɔnzɨ tɨ́ dhu tɨ́, nɨ́ nyɨ̌
nyɨ́ nzɨ̌ ɨ dhu àbhʉ̌ rɨ̀nɛ̀. Nyàndà nga mbɛ̌yi! Akyɛ nyɨ̌ nyowuna nyɔ̌tù
Kàgàwà nà nyɨ̌ nyɨ́ nyǔgye rɔ́.›» Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ anya ɨ̀tdɨ̀ arɨ́ alɛ náadʉ̀
wɔ̀ Gàmàlìyelì ɔ̀vɔ̀ fɨ́yɔ̀ dhu ɨ̀rɨ̀.
40 Abádhí adʉ̀ uvitatálɛ àvi rìtsù tɨya ɔ̀. Nɨ́ ɨdza abádhí ɨ̀tsù rɔ̀, ɨ ádrɔ̀drɔ̌
alɛ adʉ̀ abádhí àbhʉ kʉvɨ, ’àdʉ̀ dhu ɨ̀sɔ fɨ́yɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ natɨ tɨ́ tdɨ́tdɔ̌
ìndrǔ nzínzì ɔ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ɨ alɛ adʉ̀ abádhí ʉ̀kɔlɔ, ròwù.
41 Nɨ́ Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ uvò kɔ̀rɨ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà, ɨ̀ ka kɔ̀zʉ̀
ɨwà àkǎ ’àbà àpbɛ̀ Yɛ̌sù-ɔvɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ tɨ́ nɨ́dhunɨ̌.
42 Ndɨrɔ̀, Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌ màtɨ́, ɨdzàya ɔ̀nǎ màtɨ́, abádhí ʉbhà nzá
kɔ́rɔ́ ɨdhɔ ɔ̌ ɨ̀ ’ɨ́ dhu ùdhɛ̌ ìndrǔ tɔ̀ dhu. Ndɨrɔ̀ abádhí ʉbhà nzá Yɛ̌sù ràrɨ̌
Màsiyà dhu tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nɔ́vɔ ɨ̀ ’ɨ́ ìndrǔ tɔ̀ dhu.

6

Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ̀ róngo àrʉ̀bhʉ̀ alɛ nóvò ka kɨ́ dhu (Uvt 18.13-26; 1Tì 3.8-13)

1 Kɔ̌kɔ̀ ɨ ɨdhɔ ɔ̌, Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌-bvʉ náadɨ̀ ndàrà ndìse rɔ̌. Nɨ́ yà
Pbàgìríkí t’ávàna ɔ̀tɛ arɨ́ Pbàyàhúdí* náadʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ònù yà ávàya nyʉ́ nótɛ
arɨ́ Pbàyàhúdí† nɨ̌, fɨyɔ́ abvo-ayí rɔ̌wu ùdzɔ̌ tɨ́ ùdzo rɔ̌ bìlǐnganà ɔ̀nyʉ̀ ʉ̀ndɔ
ka kɨ́ ìndrǔ tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
2 Nɨ́, atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ náandu Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌-
tsʉ̀ kɔ́rɔ́, ’àdʉ̀ àtìnà nɨ̌: «Ɨnzá dhu àkǎ àlɛ̌ rʉ̀bhà Kàgàwà bhà Ɔtɛ ʉ̀nɔ àlɛ̌
kɨ́ ìndrǔ tɔ̀ dhu ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀.
3 Nɨ́rɔ̀ àbanɨ̌nzó, dhu àkǎ nyɔ̌vò àrʉ̀bhʉ̀ alɛ nzínzìkʉ ɔ̌, ndɨ́nɨ̌ mǎ madʉ̀ tɨ́
ndɨ kasʉ àbhʉ fɔyá. Ɨ alɛ àkǎ ɨ̀’ɨ̀ ídzì mʉ̀tsɔ nà alɛ tɨ́, Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí
ɨ́rǎ alɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ dhu-ɔ̌nga t’óvòta nʉ́nɨ alɛ tɨ́.
4 Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ kàsʉ̌ka nádʉ̀ ɨ̀’ɨ̀ ìndrǔ dɔ̌ mǎ mɨ́ mɨ̌tsɔ̀ dhu mà,
Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ mǎ mɨ́ ìndrǔ tɔ̀ dhu mànà dhu kɛ̀lɛ̌.»
5 Nɨ́, wɔ̀ dhu adʉ̀ Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌-nyɨ̀kpó nɔ́fɔ̀ kɔ́rɔ́. Nɨ́, abádhí avò
Stìfanʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ a’uta nà alɛ, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí ɨ́rǎ alɛ mà,
Fìlipò mà, Pɔ̀rɔ̀kɔrɔ̀ mà, Nɨ̀kànɔrà mà, Tìmonì mà, Pàràmɨnà mà, Nɨ̀kʉ̀la
mànà. Nɨ̀kʉ̀la nɨ’ɨ̀ Àtìyòkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ‡, yà Pbàyàhúdí tɔ́ sɔmà ɔ̀ ndɨ̀
nʉ́gɛ̀rɛ̀ alɛ.
6 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ɨ̀ òvò alɛ nɨ́tɛ̀ Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ tɔ̀.
Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ adʉ̀ ’ɨ̀tsɔ̀ ɔtsʉ́ya ɨ̀ ʉ̀lɨ abádhí dɔ̀-tsírɔ́ rɔ́rɔ̀.

---

* **6:1 6.1** Ɨ alɛ ka kanzínà átɔ̀ Ɛ̀lènístɛ̀ tɨ́. † **6:1 6.1** Ɨ-tsí nɨ́’ɨ̀ Pbàɛ̀bràànɨyà. ‡ **6:5 6.5** Ka kanzínà ka átɔ̀ prɔ̀zɛ̀litɛ̀ tɨ́.

7 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, Kàgàwà bhà Ɔtɛ adʉ̀ ndànga atdídɔ̀ ìndrʉ̌ nzínzì ɔ̌.
Ndirɔ̀, Yěsù bhà ábhàlɨ̌-bvʉ náadʉ̀ àdɨ ndàrà ndìse rɔ̌ atdídɔ̀ Yèrùsàlɛmà
tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, ibí pbàkùháníʼ mà ràdʉ̀ Yěsù náʼù átɔ̀.

Stìfanʉ̀ òsò ka kí dhu

8 Kàgàwà níírá Stìfanʉ̀ pbìndà ídzìnga mà, pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ
mànà nɨ̌. Ní, kǎránà yà ɨnzá apɛ̀na ʼɔ̀nzɨ angyi ìndrʉ̌-nzínzì ɔ̌ dhu mà,
wɨwì-abábá mànà nɔ́nzɨ rɔ̌ ìndrʉ̌ nzínzì ɔ̌.
9 Ní ngúfe alɛ, yà «Ɨnɔ-kàsʉ̌ ɔ̌ rɔ̀ ka kʉ́kɔlɔ alɛ» tí kátɨna unduta-dzà ɔ̌
alɛ nzínzì ɔ̌, náadʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼàgò ì kà nà. Ɨ alɛ nɨʼì Kùrenì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Pbàyàhúdí,
Àlìsàndùriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Pbàyàhúdí, Kìlìkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Pbàyàhúdí, ndirɔ̀
Àziyà tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌ Pbàyàhúdí.
10 Pbɛ́tʉ̀, abádhí anzɨ nzá Stìfanʉ̀ lɛ̀mà, kɨ̌ʼì dhu-ɔ̌nga tʼóvòta tɔ́ màgɛ̌zì
nà, ndirɔ̀ Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí ambɛ́nà kʉ̀ndà dɔ̌ kà rɔ̌tɛ rɔ̀ nídhunɨ̌.
11 Nírɔ̀ ní ndɨ abádhí adʉ̀ ìndrʉ̌ nódzì fʉ̀rangà rɔ̌ ndínɨ̌ ɨ alɛ ɔvɔ tí dhu
ʼàtɨ: «Mǎ mírì wɔ̀ alɛ nzɛ́rɛ nyʉ́ rí dhu ʉ̀nɔ Músà nɨ̌ ndirɔ̀ Kàgàwà nɨ̌ rɔ́.»
12 Abádhí adʉ̀ dhu ìtsu ihé-yà mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mà, Músà bhà Ʊyátá tɔ́
màlímó mànà-dɔ ɔ̀, ndínɨ̌ dhu nɨvà tí Stìfanʉ̀ rɔ̌. Nírɔ̀ ní ndɨ abádhí alʉ́ ka
ʼòsò, ʼàdʉ̀ òwu nà, ʼòwù ùvò nà ádrɔ̀drɔ̌ anya ìtdì arí alɛ-ɔ̀nzɨ̌.
13 Abádhí adʉ̀ òwu tìtɔ̀ dɔ̌ rí Stìfanʉ̀ ɔ̀bhʉ alɛ nà átɔ̀ ányì, ndínɨ̌ ka nɔbhʉ
tí ʼàtɨ: «Ìnzɨ̌ ndì ndí ndìngyɛ̌ rɔ́rɔ̀, wɔ̀ alɛ náarí dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ nyʉ́ àlɛ̌ tɔ́
Kàgàwà bhà ìlɨ̌lǎ ɨdza nɨ̌, ndirɔ̀ Músà bhà Ʊyátá nɨ̌.
14 Mǎ mírì wà ka ìtí rátɨna: Yěsù, Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ ràrɨ̌ Kàgàwà bhà
ɨdza núgòlɔ̌, ndàdʉ̀ yà Músà ʉbhà àlɛ̌ tɔ̀ àlɛ̌ tɔ́ mànduʉ núgɛrɛ.»
15 Ní, wɔ̀ anya tʼítdìta-ɨdzà ɔ̌ ì'ì alɛ kórɔ́ nʉ́ʉdí nyìkpóya Stìfanʉ̀ rɔ̌, ʼàdʉ̀
kà-nyì àla Kàgàwà bhà màlàyikà-nyì bhěyi rólo rɔ́.

7

Stìfanʉ̀ rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ anya tʼítdìta-ɨdzà ɔ̌ rɔ̀ dhu

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, pbàkùháníʼ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà níivú dhu Stìfanʉ̀-
tsʉ̌, ndàtɨ: «Wɔ̀ dʉ̀nʉ́ ka kʉ̀nɔ̀ dhu tí obhó dhu?»
2 Ní Stìfanʉ̀ adʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀, ndàtɨ: «Abádʉ̌ ndirɔ̀ adɔ́dʉ̌, nyìrɨ yà ma mʉ́nɔna
fʉ̌kʉ̀ dhu. Ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nà arí'ì Kàgàwà náavì ndì àlɛ̌ tʼábhunà
Àbràhamʉ̀ tɔ̀ Mɛ̀zɔ̀pɔ̀tàmiyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ kà rɨ̌ʼì rórɔ̀, tdʉ̌ kǎra àdɨ Hàranì tɔ́
pbìrì ɔ̀ rɔ̀.
3 Ní, kǎtɨ Àbràhamʉ̀ nɨ̌: ‹Ɨvà nyɨ fʉ̀kʉ́ pbìrì ɔ̌ rɔ̀, ndirɔ̀ fʉ̌-dzá-bhà nzínzì
ɔ̌ rɔ̀, nyarà yà ɨndʉ̀ ma mítɛ̀na pbìrì ɔ̀.›
4 Ní Àbràhamʉ̀ ɨvà ndì Kàlìdɛyà tí kátɨna pbìrì ɔ̌ rɔ̀, ndàrà àdɨ Hàranì.
Àbràhamʉ̀ tʼábanà ɔ́vɛ̀ dhu-dzidɔ̀, Kàgàwà adʉ̀ Àbràhamʉ̀ àbhʉ rìvà ndì
Hàranì rɔ̀, ràrà àdɨ yà kòmbí nyɨ̌ nyí'ì ɔ̀ná pbìrì ɔ̌.
5 Ní ndɨ pbìrì ɔ̌, kǎbhʉ̀ nzá atdí adzɨ mà, ndirɔ̀ pfɔ̌na-owù kìlɨ rɔ́nga
bvʉ̀tí ngarí-ngba mà kà tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kǎkɔ̀ wà làká Àbràhamʉ̀ tɔ̀ ndàtɨ, àbhʉ̌
ndì rabhʉ̀ya ndɨ pbìrì kà tɔ̀ pbìndà pbàdzʉkʉrʉ mànà. Kʉ̌nɔ wɔ̀ dhu ìmbǎ
Àbràhamʉ̀ arí'ì atdí ngbángba nà màtí rɔ́rɔ̀.
6 Kàgàwà atɨ yà dhu bhěyi: ‹Pbʉ̀kʉ̀ pbàdzʉkʉrʉ nóowuya òko ngʉ̌kpà
alɛ tɔ́ pbìrì ɔ̀. Ányì, ka kabhʉ̀ya abádhí ròngò ɨnɔ tí, kadʉ̀ àvu rɔ̀yá, ràrà
àhʉ ìfɔ mɨyà atɔ tí.›

7 Kàgàwà atɨ átɔ̀: ‹Ma mɨtdìya ndɨ anya nyǎbhʉ̌ ɔ̀yá alɛ rɨ̌ nyǒngò ɨnɔ tí pbìrì ɔ̌ alɛ-dɔ̌. Ndɨ dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ, ma mabhʉ̀ya abádhí rùvò ndɨ pbìrì ɔ̌ rɔ̀, rìwʉ̌ òko, ʼòngò ɨma nʉ́lɛ yàrí ngari ɔ̌ rɔ̀.›

8 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Kàgàwà adʉ̀ kpabhínzo-ɔ̀nzɨ̀nga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu nídì ize tí ndínɨ̌ Àbràhamʉ̀ mànà ì ùngbò ì dhu nɨtɛ̀ tí. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, Ìsakà ka kʉ̀gʉ̀ rɔ̀, Àbràhamʉ̀ abhʉ̀ kɔ̀nzɨ̀nga kɔbhɔ̀lɔ̀ àrʉ̀ rí ɨdhɔ ìsɛ̌ ɨdhɔ ɔ̌. Ìsakà anzì dhu ndɨ dhu bhɛ̌yi tí idhùnà Yàkɔbhɔ̀-rɔ̌, Yàkɔbhɔ̀ ràdʉ̀ kɔ̀nzì ndɨ dhu bhɛ̌yi tí atdí kumì dɔ̀ná óyɔ̌ nà idhúna, àlɛ̌ tʼábhúna-nzìnzì rɔ̌.

9 Adɔ̀yà Yɔ̀zɛfʉ̀-adhà ɔ̀nzɨ ì arí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨ àlɛ̌ tʼábhúna-nzìnzì náabhʉ̀ ka Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà ròdzì. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà ɨʼì ìnè atdíkpá kà nà.

10 Ní, kǎdʉ̀ kàbhʉ ràrà ʉ̀da rɔ̌ ndì ndábàna kɔ́rɔ́ àpbɛ̀ ɔ̀nǎ. Ndirɔ̀, Kàgàwà abhʉ̀ ka ràbà ídzìnga Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà Fàrawʉ̀-ɔ̀nzɨ̌, ndàdʉ̀ dhu-ɔ̌nga tʼóvòta tɔ́ màgɛ̌zì àbhʉ kà tɔ̀. Ní, Fàrawʉ̀ adʉ̀ Yɔ̀zɛfʉ̀ ìli Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ lìwalì tí. Ndirɔ̀, kǎdʉ̀ kìli ádrʉ̀ngbǎlɛ tí pbìndà ɨdzá kɔ́rɔ́ dhu-dɔ̌.

11 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, àgǎyì nɨ́isí Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ ndirɔ̀ Kànanà tɔ́ pbìrì ɔ̌ màtí. Ndɨ dhu nɨʼì ádrʉ̀ngbǎ àpbɛ̀ nyʉ́. Ndirɔ̀, àlɛ̌ tʼábhúna rɨ̌ ì ɔ́nyʉna dhu mà àbà rɔ́ nga mà nɨ́ʼì ìmbǎ.

12 Ní, Yàkɔbhɔ̀ itdègu ìnè ɔ̀nyʉ̀ rɨ̌ʼì Mísrì dhu ìrɨ, náadʉ̀ àlɛ̌ tʼábhúna* nóvì, ròwù wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ abhi nɨ̌ ányì*.

13 Ɔyɔ rí abádhí tɔ́ abhi nísɛ̌ ányì abhi ɔ̌, Yɔ̀zɛfʉ̀ adʉ̀ ndìtɛ̀ abádhí tɔ̀ abádhí tʼádɔ̀nà nyʉ́ tí. Nírɔ̀ ní ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà Fàrawʉ̀ adʉ̀ Yɔ̀zɛfʉ̀ mǎ-dzá-bhà nʉ́nɨ átɔ̀.

14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɔ̀zɛfʉ̀ adʉ̀ àbanà Yàkɔbhɔ̀ mà, kɔ́rɔ́ fí-dzá-bhà mànà návi rìwʉ̌ òko Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̀. Ɨ alɛ-bvʉ kɔ́rɔ́ nɨʼì àrʉ̀bhʉ̀ kumì dɔ̀ná imbò nà alɛ.

15 Ní, Yàkɔbhɔ̀ adʉ̀ òtse Mísrì. Àbadhi mà, pbɨ inzo àlɛ̌ tʼábhúna mànà náawù ʉvɛ̀ ányì.

16 Ka kadʉ́nà òwu abádhí-abvò nʉ́mbà rɔ̌, kiwʉ̌ ʉ̀tdʉnà Sìkemù tɔ́ pbìrì ɔ̀, yà àlɛ̌ tʼábhunà Àbràhamʉ̀ náadzì fʉ̀rangà rɔ̌ Hɛ̀mɔrà bhà inzo-fɔ́ ibhu ɔ̀.

17 Ní, yà Àbràhamʉ̀ tɔ̀ Kàgàwà akɔ̀ làká rǎkǎ ɔ̀ná kàsʉmì níitdègu ndìndù, ní àlɛ̌ tɔ́ alɛ-bvʉ níisé ndì ndɔ̀trɔ̀ atdídɔ̌ Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌.

18 Nírɔ̀ ní ndɨ yà ɨnzá Yɔ̀zɛfʉ̀ nʉ́nɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà náanyʉ̀ idzi Mísrì tɔ́ pbìrì dɔ̌.

19 Ní ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà nʉ́ʉtrá àlɛ̌ tɔ́ alɛ, ndàdʉ̀ àvu àlɛ̌ tʼábhúna rɔ̌. Kǎdʉ̀ abádhí ʉ̀tʉ átɔ̀ rʉ̀bhǎ fɔyá nzónzo ndínɨ̌ ʉvɛ̀ tí.

20 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ ní ndɨ, ka kʉgʉ Músà. Músà nɨʼì atdídɔ̌ áya, ndàdʉ̀ Kàgàwà-nyɨkpó ɔ̀fɔ̀ ngbángba. Ní ka kadɔ̀ ndɨ Músà tɔ́ ngbángba ɨ̀bhʉ àbɨ̌ tí àbanà bhà ɨdzá.

21 Ɨyànà itdègu Músà tɔ́ ngbángba ʉ̀bha, ní ádrʉ̀ngbǎ kamà Fàrawʉ̀ tʼívànà adʉ̀ kìdyì, ndàrà ìvinà pbìndà ngbángba nyʉ́ bhɛ̌yi.

22 Ní ányì-dzá, ka kudhè Mísrì ɔ̌ bhà tɔ̀ ka karúdhɛ̌na dhu-tsí-tɨdɔ̀ kɔ́rɔ́ Músà tɔ̀, àbadhi ràdʉ̀ ìʼì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nyʉ́ nà ɔ̀tɛ̌na ɔ̌, ndirɔ̀ kàsʉ̌na ɔ̌ màtí.

---

* **7:12 7.12** Ɨ àlɛ̌ tʼábhúna nɨʼì kàbhà inzo. * **7:12 7.12** Ɔpt 42–45

23 Ní atdiku, ɩ̀fɔ kumì atɔ nà ndɩ̀ ndí'ɩ̀ rɔ́rɔ̀, Músà núudhé dhu ndɩ̀ ràkǎ ndàrà adɔ́na Pbàìsràyélí nándà.
24 Ní, kǎtù abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ rɔ̀ná Mísrì ɔ̌ atdí alɛ rǎvu rɔ́. Ní, kǎzè ndìsɔ̌ kà-rɔ̌ dhu. Ní, adɔ̀nà-rɔ̌ dhu ndɩ̀ ndʉtsɛ̀ tí, kǎdʉ̀ wɔ̀ Mísrì ɔ̌ alɛ nóhò òho tí.
25 Kǎtɩ dhu ʉ̀nɩ̌ adɔ́na Pbàìsràyélí rɩ̌ dhu ʉ̀nɩ̌, Kàgàwà rívì ndɩ ndɩ̀, ndínɩ̌ ndì ndʉwʉ̀ tí ɩ̀ ɩnɔ-kàsʉ̌ ɔ̌ rɔ̀ dhu tí. Pbɛ́tʉ̀ abádhí adʉ̀ nzá ndɩ dhu ʉ̀nɩ.

26 Tsútsǎ nínganí, Músà atù ɔ́yɔ̌ Pbàìsràyélí 'ɔ̀ngbʉ rí rɔ́. Ní kǎzè ndʉ̀kɔlɔ abádhí-ɔ̌nga ròkò màrʉ̀ngà ɔ̌. Ní, kǎtɩ abádhí nɩ̌: ‹Àbanɩ̌nzó, nyɩ̌ ní atdí ɔdhɩ! Ní ádhu nyɩ̌ nyávu rʉ̀kʉ́ nyɩ̌-tírɔ̀ nɩ̌?›
27 Pbɛ́tʉ̀, yà ɔdhìnà rɔ̌ rúbhɩ àvu rɔ̌ alɛ níidzì Músà, ndàdʉ̀ àtɩ̀nà nɩ̌: ‹Ádhɩ ndɩ ɩnyɩ nílɩ dɔ̀ká kamà tí? Ndɩrɔ̀ ádhɩ ndɩ nyɩ nílɩ ndínɩ̌ nyɩ nyongó tí ànyǎka ʉ̀nɔ̀?
28 Nyɩ nyòzè tí nyohò ma yà inzì nyɩ nyóhònà Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ dhu bhěyi?›
29 Ní, wɔ̀ dhu ndɩ̀ ndɩ̀rɩ rɔ̀, Músà akʉ̀ dòtsí, ndàrà àdɩ Pbàmìdìyanì tɔ́ pbìrì ɔ̀. Ányɩ̀ kǎdhì kpabhá nzónzo ɔyɔ.

30 Ɩ̀fɔ kumì atɔ dzidɔ̌, Kàgàwà bhà màlàyikà náavì ndɩ̀ kà tɔ̀ Sìnayì tí kátɩna pbìrì-akpà tí arí'ɩ̀ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌, kàzʉ rɔ̌rʉ̀ rɔ̀ná ɩ̀nzɩ̌ rógbe rɔ́rɔ̀ kɩ̀dzʉ̀mbà ɔ̌.
31 Ní ɩdhɔ nʉ́ʉkɔ Músà atdídɔ̌ wɔ̀ dhu ndɩ̀ ndàla rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, yà ndɩ̀ ndóndri ndínɩ̌ ndɩ̀ ndandá tí dhu mběyi rɔ̀, Músà ɩrɩ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-tù wɔ̀ kàzʉ ɔ̀ rɔ̀ rótɛ rɔ́.
32 Kǎtɩ: ‹Ɩma ní abhúnʉ tɔ́ Kàgàwà. Ɩma ní Àbràhamʉ̀ mà, Ìsakà mà, Yàkɔbhɔ̀ mànà tɔ́ Kàgàwà.› Ní, ɔdɔ nɩ̌ ndɩ̀ ndívi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Músà adʉ̀ nzá ndòmvù ndàndà ndɩ kàzʉ-dɔ̀nga mà tdítdɔ̌.
33 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà adʉ̀ àtɩ̀nà kànɩ̌: ‹Ʊwa pfɔ̌nʉ rɔ̌ kàyìtò, wɔ̀ nyɩ nyìdè rɔ́ nga ní ìlɩ̌lǎ ngari nídhunɩ̌.
34 Obhó tí, ma màla wà pbàkà alɛ rǎbàna Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà fɔ́ àpbɛ̀! Ndɩrɔ̀, ma mɩ̀rɩ̀ wà abádhí rɩ̌ 'ʉ̀hʉ̌ tí dhu. Ní, ma mìfò wà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, ndínɩ̌ ma mipfo tí abádhí ndɩ àpbɛ̀ ɔ̌ rɔ̀. Ní, ɩ́rà! Kòmbí ma mí nyovì Mísrì.›»
35 Stɩ̀fanʉ̀ adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ tdítdɔ̌, ndàtɩ: «Wɔ̀ ndɩ Músà Pbàìsràyélí adhɔ̀ angyɩnǎ rɔ̀. Abádhí atɩ kànɩ̌: ‹Ádhɩ ndɩ ɩnyɩ nílɩ dɔ̀ká kamà tí? Ndɩrɔ̀ ádhɩ ndɩ nyɩ nílɩ ndínɩ̌ nyɩ nyongó tí ànyǎka ʉ̀nɔ̀?› Ndɩ Músà kɛ̀lɛ̌ ní ndɩ Kàgàwà adʉ̀ òvìnà ràrà kamà tí, ndɩrɔ̀ Pbàìsràyélí ʉ̀kɔ̀lɔ̌ rí ɩnɔ-kàsʉ̌ ɔ̌ rɔ̀ alɛ tí. Kɩ̌tɛ̀ ndɩ̀ kà tɔ̀ pbìndà màlàyikà-otù ɔ̌, yà ɩ̀nzɩ̌ rógbe rɔ́rɔ̀ kàzʉ rɔ̌rʉ̀ rɔ̀ná kɩ̀dzʉ̀mbà ɔ̌.
36 Ndɩ Músà ní ndɩ, Pbàìsràyélí nipfo Mísrì rɔ̀, yà ɩnzá apɛ̀na 'ɔ̀nzɩ angyi ìndrǔ-nzínzì ɔ̌ dhu mà, ize mànà nɔ́nzɩ ndɩ̀ ndí dhu-otù ɔ̌. Kǎnzɩ̀ ɩ dhu Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ ‹Òlǒlù ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀› tí kátɩna ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̌, ndɩrɔ̀ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌ ɩ̀fɔ kumì atɔ ɔ̌.
37 Ndɩ Músà kɛ̀lɛ̌ ní ndɩ dhu navɔ̀ Pbàìsràyélí tɔ̀ ndàtɩ: ‹Kàgàwà níipfoya ɩma bhěyi atdí pbìndà nabì fʉ̌kʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ̀.›
38 Pbàìsràyélí àndu tsʉ̀ya rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌ rɔ̀, kǒngónà ndɩ ìde àlɛ̌ t'ábhúna mà nzínzì ɔ̌ yà Sìnayì tɔ́ pbìrì dɔ̀ rɔ̀ rí dhu ɔ̀vɔ fɩ̌ndà Kàgàwà bhà màlàyikà mànà. Kǎkɔ̀ ndɩ ípìrɔ̌nga tɔ́ ɔtɛ, ndàdʉ̀ ʉ̀dànà àlɛ̌ tɔ̀.

39 Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ t’ábhúna náazè nzá ’ɨfʉ Músà rʉ̌nɔna dhu. Abádhí ongónà
kà-tsʉ̌ dhu àsà àsa tí, atdyúya ràdʉ̀ ì’ì ndínɨ̌ ì adù tí ì Mísrì tó pbìrì ɔ̀.
40 Ní atdíku, abádhí atɨ Àrɔ̀nì† nɨ̌: ‹Mǎ mʉ̀nɨ nzá yà Mísrì rɔ̀ mǎ nábhʉ
mʉ̌vò Músà rɔ̌ ndì nìpɛ̀ yà kǎrà ɨ dhu. Ní, ɔ́bhɔlɔ mʉ̌ngʉ̌-nzo-wɔ̀yɔ̌* fǎkà,
ndínɨ̌ ka kongó tí ànɔ̀nà kambɛ òwu dɔ̌ nà angyɨ fǎkà.›
41 Ní abádhí abhɔ̀lɔ̀ ìkyɨ̌-ngba-wɔ̀yɔ̌, ’àdʉ̀ ìzǎ tó pɛrɛ̀ ʉ̀bì ndɨ sànamʉ̌-
ngba-ɔ̀nzɨ̌. Ndɨrɔ̀ abádhí anzì mʉ̀hɛndʉ̀ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà ndɨ ɨ̀tírɔ̀ ì ɔ́bhɔ̀lɔ̀
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
42 Ní, Kàgàwà ʉgɛ̀rɛ̀ dzinà-dɔ abádhí tɔ̀, ndʉ̀bhà ròngò àmbɛ ɔ̀rʉ̀-akpà-
nyɨ rɔ̌ dhu nʉ́lɛ dɔ̌, Kàgàwà bhà pbànábí tó bhʉ̌kù ɔ̀ ka kandí dhu bhɛ̌yi.
Ndɨ andítá átɨ:
‹Ìsràyelì ɔ̌ bhǎ,
yà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌ nyɨ̌ nyɔ́nzì ɨ̀fɔ kumì atɔ ɔ̌, nyɨ̌ nyʉ́bì tí ʉ̀bì ɨ̀zǎ tó pɛrɛ̀ ɔnzìdú?
Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyúbho tí ùbhɔ̌ ngʉ̌kpà dhu-tsí tó pɛrɛ̀ idù?
43 Ɨnzá akɛkpá màtí! Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyúbhì Mòlokì‡ bhà hɛmɛ̀ nánɔ̀ rɔ̌,
nyǎdʉ̀ òwu fʉ̀kʉ́ mʉ̌ngʉ̌-ngba Rɛ̀fanì§ bhà alalɨ-wɔ̀yɔ̌ nánɔ̀ rɔ̌.
Ɨ dhu-wɔ̀yɔ̌ nyɨ̌ nyabhɔ̀lɔ̀ ndínɨ̌ nyɨ̌ nyongó tí ʉ̀lɛnà.
Ní, ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma mí nyǎbhʉ̌ kʉmbà nyɨ̌, karʉ̀ nyɨ̌ nà àrʉ̀ tí
Bàbelì tó pbìrì ɔ̀nǎ*.›
44 Rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌ ì ɨ’ì níganí, àlɛ̌ t’ábhúna nɨ́ɨ’ì ìnè Kàgàwà rɨ̌’ì nzínzìya ɔ̌
dhu ɨ̀tɛ̀ rí hɛmɛ̌-dzà nà. Ndɨ ɨdza ka kupe àdhàdhì yà Kàgàwà nyʉ́ nɨ́ɨtɛ̀ ka
Músà tɔ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌.
45 Olùnǎ rɔ̀, abáya adʉ̀ ndɨ hɛmɛ̌-dzà ʉ̀dà àlɛ̌ t’ábhúna-fɔ’ɔ̀. Ndɨrɔ̀,
Yɛ̀sʉwà arí ’ʉ̀nda ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, àlɛ̌ t’ábhúna náadʉ̀ kìdyì ’ìwʉ̌ nà yà
ɔyá alɛ Kàgàwà ábhʉ ’òdì pbìrì ɔ̀. Ndɨ hɛmɛ̌-dzà náadì abádhí nzínzì ɔ̌,
ràrà àhʉ ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì bhà kàsʉmì ɔ̀.
46 Dàwudì tɔ̀ Kàgàwà ɨtɛ̀ pbìndà ídzìnga atdídɔ̌. Ní Dàwudì adʉ̀ rʉsà
ɔ̀nzì ndínɨ̌ ndì ndɔbhɔlɔ tí adɨta tó ngari àlɛ̌ t’ábhunà Yàkɔbhɔ̀ bhà Kàgàwà
tɔ̀*.
47 Pbɛ́tʉ̀, ɨdza ɔ̀sì adʉ̀ Kàgàwà tɔ̀ alɛ ní Sɔ̀lɔ̀mɔnì†.
48 Pbɛ́tʉ̀ngàtí, yà kórɔ́ dhu dɔ̌ arí’ì Kàgàwà náarí nzɨ̌ àdɨ ìndrʉ̌-ɔtsʉ́ asì
ɨdza ɔ̌. Wɔ̀rí ní ndɨ Kàgàwà bhà nabì nʉ́ʉnɔ dhu, ndàtɨ:
49 ‹Ɔrʉ̀-akpà ní pbàkà tombi,
ndɨrɔ̀ yà adzɨ ní pfɔ̌du ʉ̀lɨ̌ ma marí dɔ̀ná dhu.
Ní íngbà tí ìlɨ ndì ɨdza ndɨ idù nyɨ̌ nyósìna?
Ndɨrɔ̀ íngbà tí ìlɨ ndì ngari ndɨ ma mádʉ̀ maso ɔ̀ná?
50 Tí obhó ɔtsʉ́du ndɨ ɨ dhu nabhɔ̀lɔ̀ kórɔ́*?›»
51 Stìfanʉ̀ adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌: «Nyɨ̌ atdídɔ̌ dɔ̀ya ídzɔ̀ alɛ́, ndɨrɔ̀ afíya mà
bɨ̌ya mànà nʉ́tsì Kàgàwà rɔ̌ alɛ́, bìlɨ̌ngànà nyɨ̌ nyarí nzɨ̌ Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-
Alafí rɔ̌vɔna fʉ̌kʉ̀ dhu ìrɨ. Nyɨ̌ nyí dhu ɔ̀nzɨ abhúkʉ bhɛ̌yi!
52 Ádhɨ pbá alɛ ndɨ Kàgàwà bhà pbànábí nzínzì ɔ̌ ɨnzá abhúkʉ ávu rɔ̀ná?
Abádhí akyè yà angyangyɨ dhu navɔ̀ Obhónángatálɛ rɨ̌rà dhu dɔ̌ alɛ. Nyɨ̌ ní

† **7:40 7.40** Àrɔ̀nì nɨ’ì Músà t’ádɔ̀nà drʉ̀ngbǎ. * **7:40 7.40** Uvt 32.1-6 ‡ **7:43 7.43** Mòlokì ní Kànanà ɔ̌ bhà tó mʉ̌ngʉ̌-ngba. § **7:43 7.43** Rɛ̀fanì ní Mísrì ɔ̌ bhà ongónà ʉ̀lɛnà alalɨ-ɔvɔ̀. * **7:43 7.43** Àmɔ 5.25-27 * **7:46 7.46** Atdídhená andítá rɨ̌ kàtɨ Yàkɔbhɔ̀ bhà pbàdzʉkʉrʉ tɔ̀ ka kí ɨdza ɔ̀sì dhu tí. † **7:47 7.47** Ndɨ Sɔ̀lɔ̀mɔnì nɨ’ì ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì t’ídhùnà. * **7:50 7.50** Ìsa 66.1-2

ndɨ nyɨ̌ nyípfo ndɨ Obhónángatálɛ nyǎbhʉ̀ òmvǔ-fɔ́. Nɨ́ kòmbí, nyɨ̌ nyòngò wà ka nahò alɛ tɨ́.
53 Ndɨ̀rɔ̀, nyɨ̌ nyábà Kàgàwà bhà Ʊyátá kàbhà màlàyíká-otù ɔ̌, pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyádʉ̀ nzá ndɨ Ʊyátá nɨ́fʉ.»

Stɨ̀fanʉ̀ ùbvǔ ka kɨ́ odu nɨ̌ rɔ̀vɛ̀ dhu

54 Anya t'ɨ́tdɨ̀ta-ɨdzà ɔ̌ ɨ'ì alɛ níitdègu wɔ̀ Stɨ̀fanʉ̀ ʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀rɨ, nɨ́ abádhí akó atdídɔ̀, 'àdʉ̀ kǔya àtri Stɨ̀fanʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, nàwí rɨ̌ 'òri nídhunɨ̌.
55 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí ɨ̀rǎ ndì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Stɨ̀fanʉ̀ adʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nga àndà. Nɨ́ ányì, kǎla Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀, ndàdʉ̀ Yěsù àla Kàgàwà bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀ ìdè rɔ́.
56 Nɨ́, Stɨ̀fanʉ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà: «Ma mɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà-li'ɔ̀ àlǎ ndɨ nàngbɛ rɔ́. Ndɨ̀rɔ̀, ma mɨ́ Ìndrǔ t'ídhùnà nálǎ Kàgàwà bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀ ìdè rɔ́.»
57 Nɨ́, wɔ̀ dhu nìrì alɛ nɨ́ídʉ̀ ìkǔ nà kɔ́rɔ́, 'àdʉ̀ ɔtsʉ́ya-kpɔ̀ nʉ́fɔ bɨ̌ya-bhu ɔ̀ akyɛ ɨ̀ ɨ̀rɨna kà rʉ̌nɔna dhu tdɨ́tdɔ̀ nɨ̌. Abádhí náalà ɨ̀ atdíkpá kàdɔ̀, 'ɔ̀dɨ̀ ɨ̀ kà-dɔ̀,
58 'àdhà ka 'ìpfo iri kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ kɔ̀pɛ̀ 'ùbvǔ odu nɨ̌ ndínɨ̌ ɔvɛ́ tɨ́. Wɔ̀ dhu tɔ́ ngàmbì tɨ́ ɨ̀'ì alɛ, nʉ́ʉwa rɔ̀yá mʉ̀dzarʉ̀ 'ʉ̀lɨ Sáwúlò tɨ́ kátɨna kpatsìbhíngba-pfɔ̀ tɨ́.
59 Yà odu nɨ̌ ka kɨ́ ndùbvǔ ɔ̀ná kàsʉmɨ ɔ̌, Stɨ̀fanʉ̀ ambɛ́nà ndɨ̀tsɔ̀ dɔ̀, ndàtɨ yà dhu bhěyi: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsǔ, ákɔ̌ afídu!»
60 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, kǎdʉ̀ ndɔ̀kɔ̀ ɔtdyʉ̀na dɔ̀, ndàdʉ̀ òkù ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, àpɛ́ nyɔzʉ́ wɔ̀rí nzérɛnga abádhí dɔ̀.»
Wɔ̀ dhu ndì ndòrì rɔ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ, kà-afí náadʉ̀ ɨ̀tdɛ̌ atdídɔ̀.

8

1 Sáwúlò adʉ̀ dhu òlè òlè tɨ́ kɔ̌kɔ̀ Stɨ̀fanʉ̀ nòhò alɛ tɔ̀.

Sáwúlò rǎvu Kànɨsà rɔ̌ dhu
(Yùw 6.70; Kas 11.21; Fìl 1.12)

Wɔ̀ Stɨ̀fanʉ̀ ka kòhò ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌ tɨ́, ka kapɛ̀ kavu atdídɔ̀ kànɨsà rɔ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌. Nɨ́, Yěsù ná'ù alɛ uvò Yèrùsàlɛmà rɔ̀, 'ìfàlà ɨ̀ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì mà Sàmàrɨyà mànà ɔ̀nǎ. Pbɛ́tʉ̀, Yěsù bhà uvitatálɛ kɛ̀lɛ̌ náadʉ̀ 'ʉ̀bhà vǐya dɔ̌ rɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌.
2 Kàgàwà bhà Ʊyátá ìfʉ̌ arí ngʉ̌kpà alɛ náadʉ̀ Stɨ̀fanʉ̀-abvò ìdyì 'òwù ɔtdʉ̀nà, 'àdʉ̀ kɔ̀dzì atdídɔ̀.
3 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tɨ́, Sáwúlò náazè ndùgolo kànɨsà. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎlʉ́ ɨdza tsʉ̀nà rɔ̌ ndàrà ùtsǔ rɔ̌ ɔ̀yà, ndàdʉ̀ ányɨ-dzá ndɨ ndòtù Yěsù ná'ù kpabhálɛ mà vèbhálɛ mànà nípfo ɔbɨ nɨ̌, ndàrà àwànà imbi-dzà ɔ̀.
4 Kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀ ɨ̀ nɨ́fàlà alɛ núubhì dhèdhèrɔ̀ ngari ɔ̀nǎ, 'àmbɛ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ dɔ̀ ìndrǔ tɔ̀.

Fìlipò rɨ̌ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ dhu

5 Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, Fìlipò* náawú Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí kɨgɔ̀ ɔ̀, ndàrà dhu ɔ̀vɔ̀ ìndrǔ tɔ̀ Màsiyà dɔ̌.
6 Nɨ́, ihé-yà náapbá afíya atdíkpá Fìlipò rʉ̌nɔna dhu rɔ̌, kà rǎrà ɔ̀nzìnà rɔ̌ wɨwì-ɔ̀yɨ̌ ɨ̀ ɨ̀rì, 'àdʉ̀ ɨ dhu nála nyìkpɔ́ya nyʉ́ nɨ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

---

* **8:5 8.5** Fìlipò nɨ́ yà Yěsù bhà uvitatálɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzì ongó tɨ́ ka kavò àrʉ̀bhʉ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ (Kas 6.5).

7 Obhó tí, nzɛ́rɛ-alafí nóowúnà ùvò rɔ̌ ádrʊ̀ngbǎ ìkʊ̌ nà yà ɨ̀ arávu rɔ̀yá ábhɔ̌ alɛ nyʊ́ ɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, ábhɔ̌ alɛ kǎkà ngbɔ̌ya ʊ́vɛ, ndɨrɔ̀ òtsótsù, nóowúnà ʊ̀gʊ rɔ̌.
8 Ní, ndɨ dhu abhʊ̀ ìndrʊ̌-ɨdhɛ̀ rìka ndì atdídɔ̌ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌.
9 Wɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌, Sìmonì tí kátɨna atdí alɛ níɨ'ì ìnè. Ndɨ alɛ nɨ'ì màzɨ̌tálɛ. Kǒngónà Sàmàrɨyà ɔ̌ bhà àbhʊ ɨdhɔ rʊ̀kɔ atdídɔ̌. Ndɨrɔ̀, kǒngónà àdʊ̀ ndàtì ndìtírɔ̀ ádrʊ̀ngbǎlɛ tí.
10 Ní kórɔ́ alɛ, nzónzo mà, ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà nóongónà afíya àpba atdídɔ̌ kà rʊ̌nɔna dhu rɔ̌. Abádhí adʊ́nà òwu àtìnà rɔ̌: «Yàrí alɛ ní Kàgàwà bhà ádrʊ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ, yà ‹Ádrʊ̀ngbǎ Ɔbɨ› tí ka karátɨna.»
11 Abádhí apbá afíya kà rɔ̌ dhu ní, angyɨ́ta tí kɔ̌pɛ̀ ndì, ndàrà ìndrʊ̌ àbhʊ rɔ̌ ɨdhɔ rʊ̀kɔ atdídɔ̌ pbìndà màzɨ̌ ɔ̌ ndì ndónzɨna dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu.
12 Pbɛ́tʊ̀, ìndrʊ̌ níitdègu Fìlipò rʊ̌nɔna fɨ́yɔ̀ ɔ̀rʊ̀-akpà ɔ̌ Ádrʊ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi tɔ́ Ídzì Màkʊ̌rʊ̀ mà, Yěsù Krístɔ̀ dɔ̌ Ídzì Màkʊ̌rʊ̀ mànà ná'u, ní abádhí àdʊ̀ bàtizò àlʊ Fìlipò-fɔ́. Ɨ alɛ nɨ'ì kpabhálɛ mà vèbhálɛ mànà.
13 Ní, Sìmonì náa'u dhu átɔ̀, ndàdʊ̀ bàtizò àlʊ. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʊ̀ ndàpba atdídɔ̌ Fìlipò rɔ̌. Ndɨrɔ̀, wɨwì mà, ɨnzá apɛ̀na 'ɔ̀nzɨ angyɨ dhu mànà dhu ndì ndàla rɔ̀, ɨdhɔ adʊ́nà àrà kʊ̀kɔ rɔ̌ atdídɔ̌ nyʊ́.
14 Ní, Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ì nòtù Yěsù bhà uvitatálɛ níitdègu ɨwà Sàmàrɨyà ɔ̌ bhà nírì Kàgàwà bhà Ɔtɛ 'àdʊ̀ à'ùnà dhu ʊ̀nɨ̌, ní abádhí adʊ̀ Pɛ́tɛrʊ̀ mà Yùwanì nà nóvì ròwù ányì.
15 Ní, kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ uvitatálɛ nówù ùvò Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, abádhí ɨtsɔ̀ ì ndɨ pbìrì ɔ̌ Yěsù ná'ù alɛ dɔ̌ ndínɨ̌ Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nabá tí.
16 Obhó tí, abádhí ɨ'ì bàtizò kɛ̀lɛ̌ ì álʊ̌ Ádrʊ̀ngbǎlɛ Yěsù-ɔvɔ̀ rɔ̌, 'àdʊ̀ ì'ì ɨnzá Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí àpɛ̀ ìfo nzínzìya ɔ̌ atdí alɛ dɔ̌ màtí rɔ́.
17 Ní, Pɛ́tɛrʊ̀ mà Yùwanì nà nʊ́ʊlɨ ɔtsʊ́ya abádhí dɔ̌, ràdʊ̀ Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí àbà.
18 Ní, Sìmonì itdègu ìndrʊ̌ àbà Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ uvitatálɛ ʊ̀lɨ ɔtsʊ́ya dɔ̀yá rɔ̀ dhu nálǎ, ní kǎdʊ̀ fʊ̀rangà àbhʊ Pɛ́tɛrʊ̀ mà Yùwanì mànà tɔ̀.
19 Kǎdʊ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Nyìbho wɔ̀ nyɨ́ nyɨ́'ì nà ádrʊ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ-tɨdɔ̀ átɔ̀ idù, ndínɨ̌ ɔtsʊ́du ma mìlɨ dɔ̀ná alɛ nóongó tí Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nábà átɔ̀.»
20 Pbɛ́tʊ̀, Pɛ́tɛrʊ̀ adʊ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ́ nyàkǎ tsɛ̌kʊ rɔ̀tdì ì kórɔ́ wɔ̀ pbʊ̀kʊ̀ fʊ̀rangà mànà, nyɨ nyàtì dhu fʊ̀rangà rɔ̌ ka kádʊ̀ yà tírɔ̌rɔ̀ Kàgàwà arábhʊ̌na dhu òdzì dhu tí nídhunɨ̌.
21 Nyɨ nyɨ́'ì ì ìmbǎ nyɨ nyábàna ndɨrɔ̀ nyɨ nyónzɨna yà mǎ mónzɨna dhu ɔ̀ dhu nà, ìmbǎ afínʊ rɨ̌'ì tʊ̀mbà tí Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ nídhunɨ̌.
22 Nírɔ̀, ʊ́gɛ̀rɛ̀ nyɨ nyʊbhà wɔ̀ pbʊ̀kʊ̀ nzɛ́rɛ ɨrɛ̀ta. Ndɨrɔ̀, ítsɔ̀ nyɨ Ádrʊ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɔ̌, ndínɨ̌ kʊ̌bà tí wɔ̀ afínʊ ɔ̀ rɨ̌'ì nzɛ́rɛ ɨrɛ̀ta ɨndʊ̀, àkǎkǎ nɨ̌.
23 Obhó tí, ma màla wà afínʊ ògyè tí dhu, ndɨrɔ̀ ma màla wà nzɛ́rɛnga ʊ̀tsì afínʊ tí dhu.»
24 Ní, Sìmonì adʊ̀ àtìnà Pɛ́tɛrʊ̀ mà Yùwanì mànà nɨ̌: «Nyɨ̀tsɔ̀ nyɨ́ nyɨ́-tírɔ̀ dùdú Ádrʊ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɔ̌, ìnzɨ wɔ̀ nyɨ́ nyʊ́nɔna dhu nɔ́ɔnzɨ tí ndì rùdú.»
25 Ádrʊ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ɔtɛ tɔ́ obhónga ì ɨtɛ̀, 'àdʊ̀ ɔvɔ̀nà ìndrʊ̌ tɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɛ́tɛrʊ̀ mà Yùwanì mànà náadʊ̀ òwu Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Abádhí

adʉ́nà òwu Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ yà ɨ ʉ́da ɔ̀na nă Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ibí pbanga ɔ̀nă.

Fìlipò mà rɨ̌ ʼòtù Ètìyòpiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ nà dhu

26 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà màlàyikà náavɔ̀ dhu Fìlipò tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨ́và nyɨ ɨrɔ́ rɔ̀, nyarà mùsùngú dɔ̀, yà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ráwʉ̌ ndàrà Gǎzà tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀ otu ɔ̀. Ndɨ otu ɔ̌ ìndrʉ̌ arí nzɨ̌ ùbhi gbɔ̀kà.»

27 Nɨ́ ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, Fìlipò ɨvà ndì ndàrà ányì. Nɨ́ otu ɔ̌, kǎtù Ètìyòpiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí alɛ. Ndɨ alɛ nɨ́ʼì àmǎ[†], ndɨrɔ̀ ka nɨ́ʼì Ètìyòpiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ tsìbhá ádrʉ̀ngbǎ kamà, Kàndakè[‡] tɨ́ kátɨna bhà kɔ́rɔ́ malɨ̀ dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ. Nɨ́, kʉ̌bhínà ndàdu rɔ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ndì ndárà Kàgàwà ʉ̀lɛ ɨnǎ rɔ̀,

28 ndàmbɛ àrà dɔ̌ pbɨndà, yà mʉ̀hàgʉ̀ arádhana gɛ̀rɛ̀gɛ̀rɛ̀-tɨdɔ̀ ɔ̌. Ndɨ gɛ̀rɛ̀gɛ̀rɛ̀ ɔ̀ kǎdì, ndàdʉ̀ àmbɛ yà Kàgàwà bhà nabì Ìsayà náandí dhu ɔ̀zʉ̀ dɔ̌. 29 Nɨ́ wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ ní ndɨ, Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí atɨ Fìlipò nɨ̌: «Índrɨ̌ nyɨ ɨ́kyɛ̀rɔ̌ nyʉ́ wɔ̀ gɛ̀rɛ̀gɛ̀rɛ̀-tɨ́.»

30 Nɨ́, Fìlipò adʉ̀ ɔ̀kʉ tsàkàtsàká, ndàrà àhʉ wɔ̀ gɛ̀rɛ̀gɛ̀rɛ̀-tɨ́, ndàdʉ̀ wɔ̀ Ètìyòpiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ ìrì Kàgàwà bhà nabì Ìsayà andí dhu ɔ̀zʉ̀ rí rɔ́. Nɨ́, Fìlipò ivú dhu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Wɔ̀ nyɨ nyɔ́zʉ̀na dhu àlʉ̌ tɨ́ àlʉ̌ dʉ̀nʉ?»

31 Nɨ́, wɔ̀ alɛ adʉ̀ dhu àdu Fìlipò tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨ̀mbǎ ndɨ dhu-tɨ̀ àwɛ̌ rí idù alɛ ɨ̀ʼì rɔ̀, kà rǎdʉ̀ dùdu àlʉ ɨngbà dhu bhɛ̌yi?» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ Fìlipò àvi rùpò ràdɨ tɨná gɛ̀rɛ̀gɛ̀rɛ̀ ɔ̀.

32 Wɔ̀ ndɨ kǎmbɛ́nà ɔ̀zʉ̀nà dɔ̌ Andítá ɔ̀ ngari nɨ́ yà dhu bhɛ̌yi rátɨna:

«Kɨ̌lɨ ndì yà òzènà ka kowu tɨ́ ka kówu nà tàmà bhɛ̌yi.

Àdhàdhì ɨkána àze ka kɨ́ tàmǎ-ngba náarɨ́nɛ̀ ɨ̀nzɨ̌ ndàpfò tsʉ̀na mà dhu bhɛ̌yi,

kɨ̌nɛ̀ ɨ̀nzɨ̌ ndàpfò tsʉ̀na mà.

33 Ka kazʉ̀ nzá ka dhu tɨ́, ndɨrɔ̀ ka katdì nzá kà-ànyǎ ndɨ anya nyʉ́ àkǎnà kɔtdì dhu bhɛ̌yi.

Ádhɨ pbá alɛ ndɨ, kàbhà pbàdzʉkʉrʉ dɔ̌ dhu nawɛya,

ɨwà ka kadʉ̀ kàbhà ípìrɔ̀nga níwi yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀ nɨ́dhunɨ̌*?»

34 Nɨ́ wɔ̀ Ètìyòpiyà ɔ̌ alɛ adʉ̀ dhu ìvu Fìlipò-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ ɨ̀tdɛ̀ tɨ́! Ádhɨ nyʉ́ ndɨ wɔ̀ Kàgàwà bhà nabì rɨ̌ dhu àwɛ̌ dɔ̀ná? Kà tʼɔ́tɛ dɔ̀ná ndɨ̀tɨ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ kà tʼɔ́tɛ vurò alɛ dɔ̌?»

35 Nɨ́ Fìlipò adʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀, ndɔ̀vɔ̀ Yɛ̌sù dɔ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ kà tɔ̀ wɔ̀ ndɨ Andítá tɔ́ ngari ɔ̌ rɔ̀ tɨ́.

36 Nɨ́ otu ɔ̌ ɨ̀ ówu rɔ́rɔ̀, abádhí awù ùvò ɨdha rɨ̌ʼì ɔ̀ná ngari ɔ̌. Nɨ́, wɔ̀ Ètìyòpiyà ɔ̌ alɛ adʉ̀ dhu ìvu Fìlipò-tsʉ̌ ndàtɨ: «Kànɨ̌ ɨdha rɨ̌ʼì ìnè ɨrɔ́! Nɨ́ ádhu ndɨ ndùvo rádʉ̀ rùdú ɨ̀nzɨ̌ ma malʉ́ tɨ́ bàtizò fʉnʉ́?»

37 [Nɨ́ Fìlipò adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ nyapɛ́ Yɛ̌sù àʼu atdí afínʉ nyʉ́ nà, ní nyɨ nyádʉ̀ bàtizò àlʉ àlʉ̌.» Nɨ́ wɔ̀ alɛ adʉ̀ àtìnà Fìlipò nɨ̌: «Ma màʼù wà dhu Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ ràrɨ̌ Kàgàwà tʼÍdhùnà.»]

---

† **8:27 8.27** Angyè Ungbòta ɔ̀, Àmǎ-tɨ̀ nɨ́ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ. Ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ nɨ̌, àmǎ-tɨ̀ nɨ́ ɔnzìnánga ɔ́vɛ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ɔbɨ nɨ̌ ka kóhò ɔnzìnánga alɛ (1Ká 22.9; 2Ká 9.32; Ɛ̀st 1.12; Yɛ̀r 38.7; Màt 19.12). ‡ **8:27 8.27** Kàndakè nɨ́ Ètìyòpiyà ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ vèbhá kámá-ɔvɔ̀, àdhàdhì Fàrawʉ̀ nɨ́ʼì Mísrì ɔ̌ kámá-ɔvɔ̀ dhu bhɛ̌yi. * **8:33 8.33** Ìsa 53.7-8

38 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ gɛ̀rɛ̀gɛ̀rɛ̀ àvi kòdì rí alɛ ràlʉ̌ rìdè. Ní, abádhí adʉ̀ òfo ɨdha ɔ̀ ɔ́yɔ̌ rɔ̀ Fìlipò mànà, Fìlipò ràdʉ̀ bàtizò àbhʉ kà tɔ̀.

39 Ní, ɨdha ɔ̀ rɔ̀ ɨ̀ ùvò rɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ɨ̀lǐlǎ-Alafí adʉ̀ Fìlipò òdyì ndàrà nà, ɨ̀nzǐ Ètìyòpiyà ɔ̌ alɛ ràdʉ̀ àlanà tdítdɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ ndɨ Ètìyòpiyà ɔ̌ alɛ náadʉ̀ fɨndá otu ʉ̀ngʉ, ndàmbɛ àrà dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà.

40 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Fìlipò adʉ̀ àrà ndòtù Àzɔtò tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀. Kǎdʉ̀ àdɨ ndàrà Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ yà ndì ndʉ́da ɔ̀nanǎ kɨgɔ̀ ɔ̌, ndàrà àhʉ nà Kàyìsàriyà tó kɨgɔ̀ ɔ̀.

9

Yɛ̌sù rɨ̌ Sáwúlò ànzi owùna nʉngʉ tí dhu
(Kas 22.6-16; 26.12-18)

1 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Sáwúlò tí kátɨna alɛ azè dhu ní ndàvu Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà ábhàlɨ̌ rɔ̌, ndínɨ̌ ʉvè tí. Ní kɨ̌và ndì, ndàrà pbàkùháni tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà bhà.

2 Kǎrà bhàrʉwà àkɔ kà-fɔ́, ndínɨ̌ ndɨ ndarana tí ɨ̀tɛ̀nà rɔ̌ Dàmàsikì tó kɨgɔ̀ ɔ̌ unduta-dzà ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tɔ̀. Ɨ bhàrʉwà nɨ'ì rʉsà nʉ́fà rɨ́ kà tɔ̀ rùsɔ̌ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ kà rɔ̌tùna Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà otu nʉ́ngʉ̌ arí rɔ́ kpabhálɛ mà vèbhálɛ mànà, ndʉ̀mbà, ndàrà nà àdrà-mbɨ̌ dɔ̌ ka kùsɔ̌ rɔ́rɔ̀ Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀.

3 Ní, otu ɔ̌ kà rǎrà rɔ́rɔ̀, ɨ́kyɛ̀rɔ̌ kɔ̀dì Dàmàsikì ndì ndotsú tí rɔ́rɔ̀ ní ndɨ, awáwʉ̀ nɨ́isí ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, ndàtdyi ka atdírɔ̀.

4 Ní, Sáwúlò ɨtsɨ obvò, ndàdʉ̀ atdí alɛ-tù ɨ̀rì, ràtɨ: «Sáwúlò, Sáwúlɔ̌, ádhu nyɨ nyávu rùdú nɨ̌?»

5 Ní, Sáwúlò adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɨnyɨ nyʉ́ ní àdhɨ?» Ní wɔ̀ alɛ-tù adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨma ní Yɛ̌sù, wɔ̀ nyɨ nyávu rùdú rɔ̀.

6 Ní, ɨ́và nyɨ nyotsù kɨgɔ̀ ɔ̀. Ányì nga ní ndɨ ka kí nyɨ nyàkǎ nyɔnzì dhu nɔ́vɔ̀ ɨndù nɨ̌.»

7 Kɔ̌kɔ̀ Sáwúlò mà rʉ̌bhi òwu rɔ̌ mànà atdíkpá kà t'ɔ́dhɨ́na níikò, ɨdhɔ rʉ̀kɔ ɨ̀, ɨ̀nzǐ 'àdʉ̀ tsʉ̀ya mà nápfò. Abádhí ambɛ́nà alɛ-tù kɛ̀lɛ̌ nírì dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzǐ 'àdʉ̀ ndɨ alɛ mà nála.

8 Ní, Sáwúlò ɨvà ndì obvò rɔ̀, ndìdè. Kǎngbɛ nyɨ̀kpɔ́na, ɨ̀nzǐ ndàdʉ̀ ɨnga àla akɛkpá màtí. Ní, kà t'ɔ́dhɨ́na adʉ̀ kàlʉ ɔtsʉ́na rɔ̌ 'òwùnà, 'òwù òtsùnà Dàmàsikì tó kɨgɔ̀ ɔ̀.

9 Ányì, kǎnzì ɨ̀bhʉ ɨdhɔ ɨ̀nzǐ ndì ndí ɨnga àlǎ rɔ́rɔ̀. Ndɨrɔ̀ kǎnyʉ̀ nzá dhu mà, ɨ̀nzǐ ndàdʉ̀ dhu mà nɔ́mvʉ̀.

10 Wɔ̀ ndɨ Dàmàsikì tó kɨgɔ̀ ɔ̌, Yɛ̌sù bhà atdí ábhàlɨ̌, Ànànɨyà tí kátɨna alɛ níɨ'ì ìnè. Ní, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù avì ndì kà tɔ̀ ɔnyʉ rɔ̌dzì kàdɔ̀ dhu bhɛ̌yi dhu tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ndànzì ka ndàtɨ: «Ànànɨyà!» Ní Ànànɨyà adʉ̀ dhu àdu ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, kànɨ̌ ɨma ɨrɔ́.»

11 Ní, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù adʉ̀ àtɨ̀nà kànɨ̌: «Ɨ́và nyɨ nyarà yà ‹Tʉ́rʉ́tʉ́rʉ́ ídè ngʉdhà› tí kátɨna ngʉdhà ɔ̀, nyadʉ̀ òtsù Yudhà tí kátɨna atdí alɛ bhà ɨdza. Ndɨrɔ̀ nyádʉ̀ nyivú Sáwúlò, Társ̀ɔ tó kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ ányì-dzá-bhà-tsʉ̌. Obhó tí, ndɨ alɛ rɨ̌'ì ìnè ndɨ̀tsɔ̀ ndì ndí rɔ́.

12 Ndirɔ̀, kà tɔ̀ ma mɔ̀vɔ̀ wà dhu ɔnyʉ bhɛ̌yi rɔ́dzì kàdɔ̀ ɔ́fɔ̀ ɔ̀, mati: Ànànìyà tí kátina alɛ ràrɔ̀tsù ányì ìdza, ndàdʉ̀ ɔtsʉ́na ʉ̀li kà-dɔ̀, ndínǐ kǎdʉ̀ tí ndɔ̀pɛ̀ ndàla nga tdítdɔ̀.»

13 Ànànìyà adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàti: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma mírì wà ábhɔ̀ alɛ nyʉ́ wɔ̀ alɛ bhà dhu àwɛ̌ rí rɔ́. Ndirɔ̀ ma mírì wà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̀ kɔ̀nzì inyi ná'ù alɛ rɔ̀ kɔ́rɔ́ nzérɛ dhu.

14 Ndirɔ̀, irɔ́ kìrà nà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbi ní pbàkùháni tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ àbhʉ kà tɔ̀, ndínǐ kǔsó tí ɔvɔ̀nʉ rɔ̀ rí 'ìtsɔ̀ alɛ.»

15 Pbɛ́tʉ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù adʉ̀ àtìnà Ànànìyà nǐ: «Árà yà ma mòvì nyi i. Mà mòvò wà wɔ̀rí alɛ kàsʉ̌du nɔnzi tí: kà rǐ ɔvɔ̀du àbhʉ̌ rɔ̀tɔ̀ ndì kɔ́rɔ́ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí mà, kɔ́rɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ kámá mà, kɔ́rɔ́ Pbàìsràyélí mànà nzínzì ɔ̀.

16 Ndirɔ̀ ima nyʉ́, ma mí okúdu dɔ̀ rɔ̀ kà rǎbàna àpbɛ̀ nítɛ̀ kɔ́rɔ́ kà tɔ̀.»

17 Ní, Ànànìyà adʉ̀ ndìvà, ndàrà Yudhà bhà idza. Ní ányì, kʉ̌li ɔtsʉ́na Sáwúlò dɔ̀, ndàdʉ̀ àtìnà nǐ: «Àbanǐngba Sáwúlǒ, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù àvi ndì indʉ̀ otu ɔ̀ àzú nyi nyírà rɔ́rɔ̀. Ní kìvì ma tinʉ ɔ̀ ndínǐ nyi nyala tí inga tdítdɔ̀, Kàgàwà bhà ɨ̀lǐlǎ-Alafí ràdʉ̀ nyira.»

18 Ní ʉrɔ́ rɔ̀ tí, ìbhɛ̀-kɛ́lɛ́ bhɛ̌yi ì nʉ̀li dhu náadʉ̀ 'ʉ̀pbà Sáwúlò-nyìkpɔ́ ɔ̀ rɔ̀, Sáwúlò ràdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàla nga tdítdɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, kǎdʉ̀ àrà bàtizò àlʉ.

19a Nírɔ̀ ní ndi kǎnyʉ̀ dhu, ndàdʉ̀ ɔbi àbà tdítdɔ̀.

Sáwúlò rǐ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ Dàmàsikì tɔ́ kigɔ̀ ɔ̀ dhu

19b Sáwúlò mà náadʉ̀ òko ngúfe idhɔ tí atdíkpá ábhàlǐ mànà Dàmàsikì tɔ́ kigɔ̀ ɔ̀.

20 Ní ányìrɔ̀ rɔ̀ tí, kǎdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàrà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ unduta-dzà ɔ̀ rɔ̀, ndàrà àtìnà rɔ̀, Yěsù ràrǐ Kàgàwà t'Ídhùnà.

21 Ní, wɔ̀ dhu nìrì alɛ kɔ́rɔ́ nʉ́kɔ rɔ̀ idhɔ aránà atdídɔ̀. Abádhí adʉ́nà òwu àtìnà rɔ̀: «Hɔ̀kɔ̀! Tí obhó yàrí alɛ nyʉ́ yà Yěsù-ɔvɔ̀ rɔ̀ ì nìtsɔ̀ alɛ rɔ̀ arúbhi àvu rɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̀? Ndirɔ̀ kìrà àzú okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu tí obhó ndínǐ ndì ndusó tí i alɛ, ndàrà nà pbàkùháni tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ-fɔ ɔ̀?»

22 Pbɛ́tʉ̀, Sáwúlò adʉ́nà àrà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̀ abádhí tɔ̀ ɔbi nyʉ́ nà. Ní, Dàmàsikì tɔ́ kigɔ̀ ɔ̀ ì nòtù Pbàyàhúdí rǎdǔna kà tɔ̀ dhu adúnà àrà àwǐ rɔ̀ àwǐ tí yà Sáwúlò rǐ dhu ìtɛ̀ kpangba Yěsù ràrǐ Màsiyà rɔ̀.

23 Ní, ábhɔ̀ idhɔ nyʉ́ dzidɔ̀, Pbàyàhúdí adʉ̀ 'ìrì ndínǐ ì oho tí Sáwúlò.

24 Pbɛ́tʉ̀, Sáwúlò adʉ̀ abádhí ìrì ì dɔ̀ná dhu ʉ̀ni angyangyi. I Pbàyàhúdí ambɛ́nà kigɔ̀ tɔ́ tsǎtsʉ̀ ɔ̀dɔ̀ dɔ̀ adyíbhengá nǎ ndirɔ̀ kúbhingánǎ màtí, ndínǐ Sáwúlò rǎhʉ rɔ̀, 'adʉ̀ tí kòhò.

25 Ní, wɔ̀ dhu ì ìrì rɔ̀, Sáwúlò bhà ábhàlǐ adʉ̀ àbadhi ìdyì kúbhingá, 'ìpfo iri pólɔ́ ɔ̀, imbi rɔ̀ ka kòsò sɛ̌ngɛ̌-yà-ba ɔ̀ rɔ̀, ràwǔ kigɔ̀-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nǐ kàlì-kutì rɔ̀.

Sáwúlò rǐ ndàdǔ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̀ dhu

26 Sáwúlò itdègu àrà àhʉ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̀, ní kǎmvù ndì ndòtsù Yěsù bhà ábhàlǐ nzínzì ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, i ábhàlǐ adʉ̀ kɔ̌dɔ̀ ɔ̀nzì ɔ̀nzi tí, inzá ì à'ù dhu, iwà kà rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndì, ndòngò Yěsù bhà ábhàlǐ nyʉ́ tí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

27 Ní, Bàrnabà tí kátina atdí ábhàlǐ náadʉ̀ Sáwúlò ìdyì, 'òwùnà atdíkpá Yěsù bhà uvitatálɛ-ti'ɔ̀. Ní, kǎdʉ̀ ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí Sáwúlò ála

Ádrʉngbǎlɛ Yěsù, Dàmàsikì rárà otu ɔ̌ dhu mà, ndɨrɔ̀ àdhu mà ndɨ Ádrʉngbǎlɛ Yěsù ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀ dhu mànà dhu àwɛ abádhí tɔ̀. Ndɨrɔ̀, Bàrnabà adʉ̀ ìngbà dhu bhěyi màtɨ́ Sáwúlò ʉ̀nɔ̀ Yěsù-ɔvɔ̀ rɔ̌, ìmbǎ ɔ̀ná ɔdɔ́ na Dàmàsikì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà tɔ̀ dhu àwɛ átɔ̀ kɔ́rɔ́ abádhí tɔ̀.

28 Ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́ nɨ́ ndɨ, Sáwúlò mà náadʉ̀ òko atdíkpá Yěsù bhà uvitatálɛ mànà, ʼàdʉ̀ òwu ùbhi rɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌. Kǎdʉ́nà àrà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ Ádrʉngbǎlɛ Yěsù-ɔvɔ̀ rɔ̌ ìmbǎ ɔ̀ná ɔdɔ́ na.

29 Sáwúlò mà adʉ́nà òwu ʼòtù rɔ̌ átɔ̀ yà Pbàgìríkí tʼávàna ɔ̀tɛ arɨ́ Pbàyàhúdí mànà, ʼàdʉ̀ àmbɛ ʼàgò dɔ̌ abádhí mànà. Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌kɔ̀ ɨ Pbàyàhúdí adʉ́nà òwu dhu ɔ̀nzì rɔ̌, ndínǐ ɨ oho tɨ́ ka.

30 Nɨ́, wɔ̀ dhu ɨ ɨ̀rì rɔ̀, Yěsù ná'ù alɛ adʉ̀ kʉ̀ndà, ràrà Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ányìrɔ̌ rɔ̀, abádhí adʉ̀ kàbhʉ ràràÁrsɔ̀ tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀.

31 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Kànɨsà ongónà òko màrʉ̀ngà ɔ̌ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì mà, Gàlìlayà tɔ́ pbìrì mà, Sàmàrɨyà tɔ́ pbìrì mànà ɔ̌. Abádhí adʉ̀ òko, ʼàmbɛ ɔbɨ àbà dɔ̌ afíya ɔ̀nǎ rɔ̀, ʼàdʉ̀ àmbɛ Ádrʉngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ʊyátá nífʉ dɔ̌ mběyi nyʉ́. Ndɨrɔ̀ abádhí-bvʉ ongónà àdʉ̀ àmbɛ ndìse dɔ̌, Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí rǎrà dzʉ̀nàya ɔ̀nzì rɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Pɛ́tɛrʉ̀ rǐ Àyìnɛyà tɨ́ kátɨna alɛ nígʉ̌ dhu

32 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ adɨ ndàrà ùbhi rɔ̌ kɔ́rɔ́ pbanga ɔ̀nǎ. Nɨ́ atdíku, kǎrà ùbhi átɔ̀ Ludà tɨ́ kátɨna pbanga ɔ̌ arɨ́'ɨ Yěsù ná'ù alɛ-bvʉ̀.

33 Nɨ́ ányì, kǎtù Àyìnɛyà tɨ́ kátɨna atdí alɛ ɨwà ara dɔ̌ ndì ndaráyi rɔ́ atɔ árà àhʉ àrʉ̀ atɔ nyʉ́ tɨ́ rɔ́.

34 Nɨ́ kǎtɨ wɔ̀ alɛ nǐ: «Àyìnɛyǎ, Yěsù Krɨ́stɔ̀ ɨ̀gʉ̌ wà nyɨ. Nɨ́, ɨ́và nyɨ ara dɔ̌ rɔ̀, nyadʉ̀ ndɨ ara núhu nyɨ-tírɔ̀.» Nɨ́ ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, wɔ̀rɨ́ alɛ ɨvà ndì ndìdè ɔrʉ́.

35 Nɨ́ Ludà ɔ̌ bhà mà Sàrɔnì tɔ́ kyèngyèrʉ̀ ɔ̌ arɨ́'ɨ pbanga ɔ̌ bhà mànà náala wɔ̀ dhu, ʼàdʉ̀ ʼʉ̀gèrè kɔ́rɔ́, ʼà'ù Ádrʉngbǎlɛ Yěsù.

Pɛ́tɛrʉ̀ rǐ Tàbǐtà ɨ̀kyě dhu

36 Yěsù ná'ù atdí tsìbhálɛ nɨ́i'ɨ ìnè Yɔpà tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̌. Ndɨ tsìbhálɛ-ɔvɔ̀ nɨ'ɨ Tàbǐtà*. Ndɨrɔ̀, ndɨ ɔvɔ-tì nɨ́ «Ɨ̀sà». Kǒngónà ídzì dhu ɔ̀nzì abhɔ nyʉ́ ìndrǔ tɔ̀, ndàdʉ̀ àrà nǎkʉ̀tálɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzì rɔ̌.

37 Nɨ́ atdíku, andɨ alʉ́ ka, ràdʉ̀ ɔvɛ̀ dòtsí. Nɨ́ ka kadʉ̀ kǎ-bvò ʉ'o, kʉfɔ̌, kadʉ̀ ìtdùnà kupò nà, kowù ɨ̀linà ràyi ɔrʉ̀nǎ rɔ̀ rí'ɨ kàluga ɔ̀.

38 Ludà tɔ́ pbanga nɨ́i'ɨ ɨ́kyèrɔ̌ Yɔpà tɔ́ kɨgɔ̀-tɨ́ rɔ̀. Nɨ́ Yɔpà rí'ɨ Yěsù bhà ábhàlǐ níitdègu dhu ìrɨ Pɛ́tɛrʉ̀ ràrǐ'ɨ ndɨ pbanga ɔ̌, nɨ́ abádhí adʉ̀ ɔ́yɔ̌ alɛ nóvì ròwù Pɛ́tɛrʉ̀ ànzì, ʼàtɨ: «Mǎ mɨ̀tdè nyɨ ɨ̀tdè tɨ́ nyʉ́. Ɨ̀rà kòwu atdíkpá tsàkàtsàkà fàrábvʉ̀.»

39 Nɨ́ ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́, Pɛ́tɛrʉ̀ mà adʉ̀ òwu atdíkpá abádhí mànà. Nɨ́, Yɔpà Pɛ́tɛrʉ̀ àrà àhʉ rɔ̀, ka kʉnda ka rùpò ndàrà àhʉ yà Tàbǐtà-abvò ka kɨ̀lɨ ɔ̀nà kàluga ɔ̀. Kɔ́rɔ́ abvo-ayí náadʉ̀ ʼàndu Pɛ́tɛrʉ̀-tɨ́, ʼàmbɛ ɔ̀dzɨ dɔ̌. Abádhí adʉ́nà òwu yà àdì ndì ndàdì nyɨ̀kpɔ́na nà rɔ́rɔ̀ Tàbǐtà ɔ́bhɔ̀lɔ̀ mbɛrʉ̀ mà ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ mànà nítè rɔ̌ Pɛ́tɛrʉ̀ tɔ̀.

40 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ avì kɔ́rɔ́ alɛ rùvò kàluga ɔ̀ rɔ̀. Kǎdʉ̀ ndɔ̀kɔ̀ ɔtdyʉ̀na dɔ̌, ndàmbɛ ndɨtsɔ̀ dɔ̌ Kàgàwà rɔ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndàgɛrɛ abvo dɔ̀,

* **9:36 9.36** Pbàgìríkí tʼávàna ɔ̌, kɔ̌vɔ̀ nɨ́ Dòríkà.

ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Tàbɨ̌tǎ, ívà nyɨ.» Ní, íyàdhíyà náadʉ̀ nyɨ̀kpóna àngbɛ. Ní Pɛ́tɛrʉ̀ ndì ndàla rɔ̀, kǎdʉ̀ ndàngbɛ, ndàdɨ sùnátù dɔ̌.
41 Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ɔtsʉ́na nágbà, ndàlʉ̌ Tàbɨ̌tà nɨ̌, ndɨ̀và ɔrʉ̀. Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ Yɛ̌sù ná'ù alɛ mà abvo-ayí mànà núnzì rìwʉ̌, ndàdʉ̀ Tàbɨ̌tà nítɛ̀ fɨ̌yɔ̀ ɨwà ɨ̀kyɛ̀ rɔ́rɔ̀.
42 Ní Yɔpà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, kɔ́rɔ́ alɛ nɨ́ɨrɨ wɔ̀ dhu-ɔ̀yɨ̌, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ ràdʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ná'ù.
43 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ábhɔ̌ ɨdhɔ nyʉ́ nɔ́nzɨ̀ Yɔpà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, yà ɔ́rɔ̀hɔ̀ nɔnyɨ́nà Sìmonì tɨ́ kátɨna alɛ bhà ɨdzá.

10

Kòrnòliyò dɔ̀ dhu rɔ̌dzɨ̀ ɔnyʉ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu

1 Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, Kòrnòliyò tɨ́ kátɨna atdí alɛ nɨ́ɨ'ɨ̀ ìnè. Ka nɨ'ɨ̀ «Ìtàliyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ pbànówí tɔ́ pɨ̀kɔ̀» tɨ́ kátɨna pbànówí* dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ.
2 Àbadhi mà pbɨ̀ ɨdzá-bhà mànà kɔ́rɔ́ nóongónà Kàgàwà ʉ̀lɛ, 'àdʉ̀ Kɔ̌dɔ̀ ɔnzɨ̀. Kɔ̌ngónà ábhɔ̌ mʉ̀dzʉ̀nà nyʉ́ nɔ́nzɨ̀ Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀, ndàdʉ̀ àrà ndɨ̀tsɔ̀ rɔ̌ Kàgàwà rɔ̌ kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌.
3 Ní atdíku, àrʉ̀gyètdí adyifɔ̀-sɨsì adyídɔ̌ nga tɔ́ ɔ̌, dhu adzì kà dɔ̀ ɔnyʉ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Ní, kǎla Kàgàwà bhà màlàyikà pbɨ̀ ɨdza rítsù rɔ́, ràdʉ̀ kànzì, ndàtɨ: «Kòrnòliyò!»
4 Ní, Kòrnòliyò adʉ̀ nyɨ̀kpóna ɔ̀dɨ̀ wɔ̀ màlàyikà rɔ̌ ɔdɔ ɔ̀nzɨ ndɨ̀ ndí rɔ́rɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ìvu tsʉ̀ná, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ádhu nyɨ nyí ɨma ànzi nɨ̌?» Ní, màlàyikà adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Kàgàwà ɨ̀rɨ̀ wà pbʉ̀kʉ̀ ɨtsɔ̀ta. Ndɨrɔ̀, nyɨ nyarúbhɔ̌na nǎkʉ̀tálɛ tɔ̀ pɛrɛ̀ návi wà ndɨ̀ kpangba Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌. Ní, ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà àdzo nzá rʉ̀nʉ́ rɔ̀.
5 Ní kòmbí, óvì ìndrʉ̌ ròwù Yɔpà, ròwù Sìmonì tɨ́ kátɨna alɛ ànzì. Ngǎtsi ndɨ Sìmonì-ɔvɔ̀ ní Pɛ́tɛrʉ̀.
6 Ndɨ alɛ rɨ̌'ɨ̀ yà ɔ́rɔ̀hɔ̀ ɔ̀nyɨ arí Sìmonì bhà ɨdzá, ndɨ ɨdza ràdʉ̀ ɨ'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌.»
7 Ní, wɔ̀ Kòrnòliyò mà rʉ̌bhi ɔ̀tɛ rɔ̌ nà màlàyikà níitdègu àwɨ̌ kà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ rɔ̀, ní kǎdʉ̀ pbɨndà kasʉ tɔ́ ɔ́yɔ̌ alɛ mà, atdí pbɨndà mùnowì mànà núnzì. Ndɨ mùnowì nɨ'ɨ̀ Kàgàwà bhà Ʊyátá nífʉ̌ arí alɛ, ndàdʉ̀ Kòrnòliyò-tsʉ̌ dhu ɨ̀rɨ̀ atdídɔ̌.
8 Ní, Kòrnòliyò awɛ wɔ̀ ndɨ̀ nɔ̀nzɨ̀ dhu kɔ́rɔ́ abádhí tɔ̀, ndàdʉ̀ abádhí ɔ̀vì ròwù Yɔpà.

Pɛ́tɛrʉ̀ dɔ̀ dhu rɔ̌dzɨ̀ ɔnyʉ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu

9 Tsútsà níganí, kɔ̌kɔ̀ Kòrnòliyò óvìná alɛ nɨ́ɨ'ɨ̀ abhi nà tɨ́. Ní, azà adyifɔ̀-sɨsì adyíbhengá nga tɔ́ ɔ̌, abádhí ɨ'ɨ̀ íkyɛ̀rɔ̌ ndínɨ̌ ɨ̀ otsú tɨ́ Yɔpà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ upò ndàrà ndɨ̀tsɔ̀ ɨdza-dɔ̀tsirɔ̀ ɔ̀ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ asota tɔ̀ ngari ɔ̀ rɔ̀*.
10 Ní àwù alʉ́ ka atdídɔ̌, ràdʉ̀ ndòzè ndɔ̀nyʉ̀ dhu. Ní ɔ̀nyʉ̀ òyè ka kí kà tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ ní ndɨ, dhu adzì kà-dɔ̀ ɔnyʉ bhɛ̌yi.
11 Ní kǎla ɔ̀rʉ̀-akpà-li'ɔ̀ ndɨ̀ nàngbɛ rɔ́, ádrʉ̀ngbǎ mbɛrʉ̀ bhɛ̌yi ndɨ̀ nɨ̀lɨ atdí dhu ràdʉ̀ àmbɛ ìfo dɔ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨ̀fɔ pbɨnàdɔ rɔ̌ ka kʉ̀lʉ̌ ndɨ̀ rɔ́rɔ̀, rɨ̀rà àhʉ yà adzɨ dɔ̌.

---

* **10:1 10.1** Ndɨ pɨ̀kɔ̀ nɨ'ɨ̀ atdátdí mɨyà pbànówí tɔ́ azà mʉ̀tʉ̀.
* **10:9 10.9** Mrk 13.15

12 Wɔ̀ ndɨ ádrʉ̀ngbă mbɛrʉ̀ ɔ̀ ɨ'ì dhu nɨ́: ìfɔ pfɔ̌ya dɔ̌ arúbhi ìzǎ-tɨdɔ̀ mà kɔ́rɔ́, ɔ̀ya dɔ̌ arɨ́ 'àdha yà adzɨ dɔ̌ ìzǎ-tɨdɔ̀ mà, ɔrʉ́ arángɨlɨ àrɛ̀-tɨdɔ̀ mànà kɔ́rɔ́.
13 Nɨ́, Pɛ́tɛrʉ̀ ɨrɨ atdí alɛ-tù dhu ɔ̀vɔ rɨ́ fǐndà rɔ́, ndàtɨ: «Pɛ́tɛrʉ̌, ɨ́và nyɨ nyazè kɔ̀rɨ́ ìzǎ, nyadʉ̀ à'ànà.»
14 Nɨ́, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu àdu, ndàtɨ: «Ìnzɨ̌ nɨ́ wɔ̀ dhu bhěyi Ádrʉ̀ngbǎlɛ́! Ɨnzá ma mapɛ̀na yà Kàgàwà ɨsɔ́ ìnzɨ̀ ka kongó tɨ́ à'ànà ìzǎ-tɨdɔ̀ ná'a. Ndɨrɔ̀, ma màpɛ̀ nzá Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌ ɔ̀tì ìzǎ-tɨdɔ̀ ná'a.»
15 Ɔyɔ rɨ́ kìsě nɨ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ ɨrɨ wɔ̀ alɛ-tù ràtɨ: «Pɛ́tɛrʉ̌, ɨwà Kàgàwà ú'o rìlǎ nyìkpóna ɔ̌ dhu nákǎ nzá nyatì ɔ̀tɔ̀tì dhu tɨ́.»
16 Wɔ̀ dhu adù ndì ndɔ̀nzì ndì ìbhʉ-gʉ̀na. Ɨbhʉ ka nìsě dhu-dzidɔ̌, ka kadʉ̀ wɔ̀rɨ́ ádrʉ̀ngbǎ mbɛrʉ̀ ɨdha ányìrɔ̌ rɔ̀ tɨ́ rɔ̀dzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀.
17 Pɛ́tɛrʉ̀ adì ndàmbɛ ɨnga ìrɛ̀ dɔ̌ wɔ̀ ndì ndàla dhu dɔ̌. Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ kɔ̌kɔ̀ Kòrnòliyò ívìná alɛ níiwú, ìtsì ìko Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌'ì ɔ̀ná ɨdza-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ kàlì-lí, ɨwà ì ɔ̀ngʉ̀ dhu kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ, ɔ́rɔ̀hɔ̀ ɔ̀nyɨ arɨ́ Sìmonì bhà ɨdza ràrɨ̌'ì ngbɔrɔ́ rɔ́rɔ̀.
18 Nɨ́, abádhí anzi dhu, 'àdʉ̀ dhu ìvu ányì-dzá-bhà-tsʉ̌, 'àtɨ: «Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀ tɨ́ kátɨna alɛ nátɨ́ àdɨ àzú-dzá?»
19 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ nɨ́ɨ'ì ìnè wɔ̀ ndì ndàlanà dhu dɔ̌ tɨ́ ndì ndɨ́ ɨnga ìrɛ̀ tdítdɔ̌ rɔ́. Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀, ndàtɨ: «Pɛ́tɛrʉ̌, kɔ̀nɨ̌ ìbhʉ alɛ rɨ̌ nyɔmɛ.
20 Nɨ́ ɨ́và nyɨ nyawʉ̌ tsàkàtsàkà, nyǎdʉ̀ òwu abádhí mànà atdíkpá ìnzɨ̌ afínʉ rʉ̌guru rɔ́rɔ̀, ɨma nyʉ́ ma mìvì ndɨ abádhí nɨ́dhunɨ̌.»
21 Nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀ ìfò, ndìrà àhʉ kɔ̀rɨ́ alɛ-tɨ'ɔ̀ rɔ̀, kǎtɨ: «Ɨma nɨ́ ndɨ yà nyɨ̌ nyɔ́mɛna alɛ. Nɨ́, ádhu nyɨ̌ nyìwʉ̌ ɨrɔ́ okúna dɔ̀ rɔ̀?»
22 Nɨ́, abádhí adʉ̀ dhu àdu, 'àtɨ: «Mǎ nìvì nɨ́ Kòrnòliyò, pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ. Ndɨ alɛ nɨ́ obhónángatálɛ, ndɨrɔ̀ ka nɨ́ Kàgàwà-ɔdɔ̀ ɔ̀nzì arɨ́ alɛ. Ndɨrɔ̀, kɔ́rɔ́ Pbàyàhúdí arɨ́ ídzì dhu kɛ̀lɛ̌ àwɛ̌ kà-dɔ̌. Nɨ́ Kàgàwà bhà màlàyikà návi ndì kà tɔ̀, ndàdʉ̀ kàvi ránzì ɨnyɨ pbìndà, ndínɨ̌ ndɨrɨ tɨ́ nyɨ nyáwɛ̌na fǐndà dhu.»
23 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ kɔ̀rɨ́ alɛ nákɔ ròtsù ɨdza, ndàdʉ̀ abádhí àbhʉ ròyì mběyi nyʉ́.

Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌'ì Kòrnòliyò bhà ɨdzá dhu

Tsútsǎ nínganí, Pɛ́tɛrʉ̀ mà kɔ̌kɔ̀ Kòrnòliyò ívì alɛ mà, Yɔpà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Yěsù ná'ù alɛ nzínzì ɔ̌ ngúfe alɛ mànà nɨ́ɨvà ì Yɔpà rɔ̀, 'òwù Kòrnòliyò bhà Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.
24 Nɨ́ tsútsǎnínganí tdítdɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ arà àhʉ Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Nɨ́ ányì, Kòrnòliyò ɨ'ì abádhí ɔ̀dɔ ndì ndɨ́ rɔ́, atdíkpá yà ndì ndùnzìnà kɔ́rɔ́ fɨ-dzá bhà mà, atdídɔ̌ ndì ndózè ɔdhína mànà.
25 Nɨ́, ɨdza Pɛ́tɛrʉ̀ rɔ̌tsù ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Kòrnòliyò ahʉ̀ kàkɔ. Nɨ́ kǎkɔ̀ ndì ɔtdyʉ̀na dɔ̌, ndìbvʉ̌ ndì kɔ̌nzì-tsʉ̀ ɔ̌, ndʉ̀lɛ̌ ka.
26 Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ kàlʉ ndìvà ɔrʉ̀, ndàdʉ̀ àtìnà kà nɨ̌: «Ɨ́và nyɨ ɔrʉ̀. Ɨma mà átɔ̀ nɨ́ ɨnyɨ bhěyi alɛ kɛ̀lɛ̌.»
27 Nɨ́, ɨdza ì ótsù àzèmbè ì ɔ́tɛ Kòrnòliyò nà rɔ́rɔ̀ rɔ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ atù ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ ɨdzá ì nàndu rɔ́.
28 Nɨ́, kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kpangba abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ̌, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu mběyi nyʉ́ Ʊyátá rísɔ̌ dhu atdídɔ̌, Mʉ̀yàhudì ràkǎ nzá ndì'ì ìnzì nɨ́ Mʉ̀yàhudì t'ɔ́dhìnà tɨ́, ndɨrɔ̀ kà ràkǎnà nzá ndòtsù ìnzɨ̌ nɨ́ Mʉ̀yàhudì bhà

ɨdza. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà nyʉ́ ndìtírɔ̀ nɔ́vɔ̀ dhu idù, ndàtɨ: Ɨnzá ma ràkǎ mɔzʉ̀ atdí alɛ mà ɨnzá ílǎ nyìkpɔ́na ɔ̀ alɛ tí, ndɨrɔ̀ ɨnzá àkǎ kokò mànà atdíkpá alɛ tí.

29 Nírɔ̀, kɔ̀nɨ̌ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ní ndɨ, yà nyɨ̌ nyòvì ìndrʉ̌ ròwù manzì rɔ̀, ma mɨ̀và ma mɨrà àzú ìnzɨ̌ pfɔ̌du rʉ̌guru rɔ́rɔ̀. Ní kòmbí, ma mòzè mʉnɨ àdhu-okú dɔ̀ rɔ̀ màtí nyɨ̌ nyànzì ma mɨrà àzú dhu.»

30 Ní Kòrnòliyò adʉ̀ dhu àdu Pɛ́tɛrʉ̀ tɔ̀, ndàtɨ: «Indo ɨdhɔ̀ àhʉ wà ɨ̀fɔ, yà mbɛ̀mbɛ̀ yàrí kàsʉmì ɔ̀ tí ma mádɨ mambɛ mɨtsɔ̀ dɔ̌ ɔ̀ná pbà ɨdzá rɔ̀ àrʉ̀gyètdí adyifɔ̀-sɨsì adyídɔ̌ nga tó ɔ̀. Ní ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, ma mála atdí alɛ ɨwà ìdè ɔnzìdú, ʉ̀mbɨlɨ rʉ́mbɨlɨ mʉ̀dzarʉ̀ ndɨ ndʉ̀fɔ̌ rɔ̀ná rɔ́rɔ̀.

31 Ní ndɨ alɛ átɨ ɨma nɨ̌: ‹Kòrnòliyǒ, Kàgàwà ìrì wà pbʉ̀kʉ̀ ɨtsɔ̀ta. Ndɨrɔ̀, kàla wà nǎkʉ̀tálɛ tò nyɨ nyarúbhǒna pɛrɛ̀.

32 Nírɔ̀, óvì ìndrʉ̌ ròwù Yɔpà, ròwù Sìmonì tí kátɨna alɛ ànzì. Ngǎtsi ndɨ Sìmonì-ɔvɔ̀ ní Pɛ́tɛrʉ̀. Ndɨ alɛ rɨ̌'ì yà ɔ́rɔ̀hɔ̀ ɔ̀nyɨ arí Sìmonì bhà ɨdzá, ndɨ ɨdza ràdʉ̀ ì'ì ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌.›

33 Ní ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, ma mòvì ìndrʉ̌ pbʉ̀kʉ̀ ròwù nyanzì. Ní, nyɨ nyàdʉ̀ dhu ɔ̀nzì mbɛ̌yi màtí nyɨrà. Nírɔ̀, kànɨ̌ àlɛ̌ kí'ì kɔ́rɔ́ kòmbí Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌, ndínɨ̌ mǎ mɨrɨ tí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ɔ́vɔ̀ ɨndʉ̀ ndínɨ̌ nyɨ nyawɛ tí fǎkà dhu kɔ́rɔ́.»

Pɛ́tɛrʉ̀ rɔ̌tɛ Kòrnòliyò bhà ɨdzá rɔ̀ dhu

34 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ apɛ̀ ɔtɛ, ndàtɨ: «Kòmbí ma mʉ̀nɨ wà dhu obhó tí, ìnzɨ̌ Kàgàwà rarí ìndrʉ̌-ɔ̌nga òvò.

35 Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌, Kàgàwà ará'una alɛ ní yà ɔdɔ̀na ɔ̀nzɨ arí ndàdʉ̀ obhónánga ɔ̀nzì alɛ.

36 Kàgàwà íbhò pbìndà ɔtɛ Pbàìsràyélí tɔ̀. Ndɨ ɔtɛ ní, màrʉ̀ngà tó Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌. Ndɨrɔ̀, ndɨ Yɛ̌sù Krístɔ̀ ní ndɨ kɔ́rɔ́ alɛ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ.

37 Nyɨ̌, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà kɔ́rɔ́ Yùdɛyà tó pbìrì ɔ̌ ndì nɔ́nzì dhu, rɔ̀pɛ̀ ndì Gàlìlayà tó mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̀ rɔ̀, yà Yùwanì ɔ́vɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ bàtizò dzidɔ̌.

38 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí Kàgàwà írǎ Yɛ̌sù, Nàzàretì tó kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ pbìndà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nɨ̌ dhu. Ndɨ Yɛ̌sù úbhi kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ, ndàrà ídzì dhu ɔ̀nzì rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀, ndàdʉ̀ àrà Pfɔ̀mvɔ arávu rɔ̀yá kɔ́rɔ́ alɛ nígʉ rɔ̌, Kàgàwà ɨ'ì ndì mànà nídhunɨ̌.

39 Mǎ'ɨ ní yà Yɛ̌sù ɔ́nzì Pbàyàhúdí tó pbìrì mà, Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ mànà ɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu tó ngàmbì. Ka kóhò ndɨ Yɛ̌sù, kʉtɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌, kadʉ̀ ɔ̀tdʉ̀nà.

40 Pbɛ́tʉ̀ ɨbhʉ rí kìsɛ̌ ɨdhɔ̀ ɔ̌, Kàgàwà ádʉ̀ kàbhʉ rìngbɛ̀ ndɨ ibhu ɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ kàbhʉ rìtɛ̀ ndì kpangba.

41 Kɨ̌tɛ̀ nzá ndì kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kɨ̌tɛ̀ ndì fǎkà yà Kàgàwà avò mǎ mɨ̌'ì pbìndà ngàmbì tí alɛ tírɔ̀. Kàbhà ɨngbɛ̀ta dzidɔ̌, mǎ mɔ́nyʉ̀ dhu, mǎdʉ̀ dhu ɔ̀mvʉ̀ atdíkpá kà mànà.

42 Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ dhu ʉ̀ya fǎkà, ndínɨ̌ mǎ mɔvɔ tí dhu ìndrʉ̌ tɔ̀, mǎdʉ̀ dhu ìtɛ̀ kpangba, ndì ràrɨ̌ ndɨ Kàgàwà avò ndì ndínɨ̌ ndì ndɨtdìya tí ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ mà, ípìrɔ̌rɔ̀ rí'ì alɛ mànà-ànyǎ.

43 Ndɨrɔ̀, Kàgàwà bhà pbànábí náavò dhu kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀, 'àtɨ: ‹Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ rɔ̌, Kàgàwà arí Yɛ̌sù nà'ù ìngbàtí ílɨ ndì alɛ mà ní bhà nzɛ́rɛnga nʉ́bà kɔ́rɔ́ ndɨ alɛ tɔ̀.›»

Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌fo ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí dɔ̌ dhu

44 Wɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ rɔ̌tɛ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí níifo kɔ̌kɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ rʉ̌nɔna fɨ́yɔ̀ dhu ɨ̀rì rɔ̌ rúbhi kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̌.
45 Ní, kɔ̌kɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà níwʉ̌ mànà atdíkpá Yɛ̌sù ná'ù Pbàyàhúdí ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ atdídɔ̌, ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ̀ Kàgàwà àbhʉ pbìndà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí tɔ́ pɛrɛ̀ átɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
46 Obhó tí, ɨ Pbàyàhúdí nɨ́ɨrɨ kɔ̌kɔ̀ ɨ alɛ ɨnzá ì apɛ̀na ɨ̀rɨna angyɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̀tɛ rí, 'àdʉ̀ àmbɛ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga ìlè dɔ̌ rɔ́. Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ dhu ìvu Pbàyàhúdí-tsʉ̌, ndàtɨ:
47 «Kòmbí, kǎkà alɛ nábà wà Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí átɔ̀ àlɛ̌ bhɛ̌yi. Ní ádhu ndɨ ndùvo rádʉ̀ abádhí rɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ bàtizò nalʉ́ tí?»
48 Nírɔ̀ ní ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ bàtizò àvi kubho kɔ̌kɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ bàtizò nàlʉ̌ alɛ náadʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ àgo, 'òkò mànà atdíkpá ngúfe ɨdhɔ tí.

11

Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ ndɨ̀ nɔ́nzɨ̀ dhu àwɛ̌ dhu

1 Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ì nòtù uvitatálɛ mà, Yɛ̌sù ná'ù ngʉ̌kpà alɛ mànà nɨ́ɨrɨ dhu yà ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mà ní rɨ̀rì wà Kàgàwà bhà Ɔtɛ átɔ̀.
2 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ itdègu ndàdʉ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ní Yɛ̌sù ná'ù ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ Pbàyàhúdí náadʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'àmbɛ ɔ̀rʉ̀ dɔ̌ kà-dɔ̌, 'àtɨ:
3 «Nyɨ nyárà òtsù ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí* nzínzì ɔ̀, nyǎdʉ̀ dhu ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá abádhí mànà?»
4 Nírɔ̀ ní ndɨ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ndɨ̀ nɔ́nzɨ̀ dhu ɔ̀pɛ̀ ndàwɛ tsʉ̀nàrɔ̌ abádhí tɔ̀. Kǎtɨ:
5 «Ma mí'ì Yɔpà, ní ma mádɨ mambɛ mɨtsɔ̀ dɔ̌ adyídɔ̌, dhu ràdʉ̀ ɔ̀dzì dùdù ɔnyʉ̀ bhɛ̌yi. Ní, ma mála ádrʉ̀ngbǎ mbɛrʉ̀ bhɛ̌yi ndì nɨ̀lɨ atdí dhu ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rífo, ndàmbɛ àwʉ̌ dɔ̌ dùdù ɨ̀fɔ pbɨnàdɔ rɔ̌ ka kʉ̀lʉ̌ ndì rɔ́rɔ̀.
6 Ní, yà ma mʉ̀dɨ̌ nyɨ̀kpódu mambɛ wɔ̀ dhu àndà dɔ̌ rɔ̀, ma mála yà adzɨ dɔ̌ arúbhi ɨ̀fɔ pfɔ̌ya dɔ̌ ɨ̀zǎ mà, ɨrí ɔ̌ ɨ̀zǎ mà, ɔ̀ya dɔ̌ arí 'àdha ɨ̀zǎ mà, ɔrʉ́ arángɨlɨ àrɛ̀ mànà.
7 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mírì atdí alɛ-tù dhu ɔ̀vɔ rí idù rɔ́, ndàtɨ: ‹Pɛ́tɛrʉ̌, ívà nyɨ nyazè kɔ̀rí ɨ̀zǎ, nyadʉ̀ à'ànà.›
8 Ní, ma mádʉ̀ dhu àdu, matɨ: ‹Ɨnzɨ̌ ní wɔ̀ dhu bhɛ̌yi Ádrʉ̀ngbǎlɛ́! Ɨnzá ma mapɛ̀na yà Kàgàwà ɨsɔ́ ɨ̀nzɨ̌ ka kongó tí à'ànà ɨ̀zǎ-tɨdɔ̀ à'a. Ndɨrɔ̀ ma màpɛ̀ nzá Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌ ɔ̀tì ɨ̀zǎ-tɨdɔ̀ ná'a.›
9 Ɔyɔ rí kìsɛ̌ nɨ̌, ma mírì wɔ̀ alɛ-tù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rɔ́tɛ rɔ́, ndàtɨ: ‹Pɛ́tɛrʉ̌, ɨwà Kàgàwà ú'o rɨ̀lǎ nyɨ̀kpóna ɔ̌ dhu nákǎ nzá nyatì ɔ̀tɔ̀tì dhu tí.›
10 Wɔ̀ dhu nádù ndì ndɔ̀nzì ndì ɨ̀bhʉ-gʉ̀na. Ɨbhʉ ka nìsɛ̌ dhu-dzidɔ̌, ka kádʉ̀ wɔ̀rí ádrʉ̀ngbǎ mbɛrʉ̀ ɨdha ányìrɔ̌ rɔ̀ tí rɔ̀dzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀.
11 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí ní ndɨ, rùdú ka kìvì Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ɨ̀bhʉ alɛ nádʉ̀ 'ʉ̀tɔ̀ yà ma mí'ì ɔ̀ná ɨdza-lí.
12 Ní, Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí ádʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ idù ndàtɨ, mǎ ròwu atdíkpá abádhí mànà ɨ̀nzɨ̌ afídu rʉ̌guru rɔ́rɔ̀. Kǎkà nyɨ̌ nyálǎna ɨrɔ́ azà ɔdhídu nádʉ̀ mʉndà ányì Kàyìsàriyà, mǎdʉ̀ ìtsi òtsù yà ɨma nànzì Kòrnòliyò bhà ɨdza.

---

* **11:3 11.3** Ɨnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tí ka kátɨna alɛ nátɨ ka kí átɔ̀ ɨnzá ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzɨyánga alɛ tí.

13 Nírɔ̀ ní ndɨ Kòrnòliyò ádʉ̀ ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí Kàgàwà bhà màlàyikà
àvi ndì fǐndà pbìndà ɨdzá dhu náwɛ fǎkà. Màlàyikà átɨ kà nǐ: ‹Óvì ìndrʉ̌
ròwù Yɔpà, ròwù Sìmonì tí kátɨna alɛ nánzì. Ngǎtsi ndɨ Sìmonì-ɔvɔ̀ ní
Pɛ́tɛrʉ̀.
14 Ndɨ alɛ rǐ ndɨ ɨnyɨ mà, kɔ́rɔ́ pbʉ̀kʉ̀ ɨdzá-bhà mànà rʉ̌gʉ ní ɔtɛ náwɛ̌
ɨndʉ̀.›
15 Ní, ɔtɛ ma mɔ̀pɛ̀ mawɛ ndɨ Kòrnòliyò bhà ɨdzá-bhà tɔ̀ dhu-dzidɔ̌,
Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí nádʉ̀ ìfo abádhí dɔ̌, àdhàdhì yà wɛmbɛrɛ̀ tí ndì
ndɨfo àlɛ̌ dɔ̌ dhu bhɛ̌yi.
16 Ní, ndɨ dhu ádʉ̀ mabhʉ mɨrɛ̀ yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ʉnɔ àlɛ̌ tɔ̀ dhu. Kǎtɨ:
‹Bàtizò nubhónà Yùwanì núubhò bàtizò ìndrʉ̌ tɔ̀ ɨdha nǐ. Pbɛ́tʉ̀ nyǐ, nyɨ̌
nyí Ɨlǐlǎ-Alafí tɔ́ bàtizò àlʉ̌.›
17 Kàgàwà úbho yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ àlɛ̌ ka’u níganí ndì ndubhò
àlɛ̌ tɔ̀ pɛrɛ̀ átɔ̀ abádhí tɔ̀. Ní, ɨma ní’ìyana àdhɨ ndínǐ ma muvó tí ma
Kàgàwà rɔ̌ ìnzǐ rɔ̀nzì pbìndà kasʉ?»
18 Wɔ̀ ɔtɛ ì ìrì rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà rʉ̌bhi ’àgò rɔ̌ mànà alɛ náadʉ̀ afíya
òtù, ’àdʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ìlè Kàgàwà, ’àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Hàkà! Kàgàwà pbání àbhʉ̌
rádʉ̀ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí mà nábhʉ rʉ̀gɛ̀rɛ̀ fǐyɔ́ mʉ̀tsɔ, ràdʉ̀ obhóná ípìrɔ̌nga
nábà átɔ̀!»

Kànɨsà rǐ ndɔ̀pɛ̀ Àtìyòkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu

19 Stìfanʉ̀ ka kòhò dhu-dzidɔ̌, ndì nɔ̀pɛ̀ Yɛ̌sù ná’ù alɛ rɔ̌ avuta náabhʉ̀
ɨ alɛ rìfàlà ì dhèdhèrɔ̀ kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ. Atdídhená alɛ náatsè Fòyìnikè, ngʉ̌kpà
alɛ náatsè Kìpurɔ̀, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà-tsí náadʉ̀ òtse Àtìyòkiyà. Abádhí owúnà
Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ Pbàyàhúdí tɔ̀ tí.
20 Pbɛ́tʉ̀, yà abádhí nzínzì ɔ̌ ì nòtù Kùrenì ɔ̌ ngúfe alɛ mà, Kìpurɔ̀ ɔ̌
ngúfe alɛ mànà náawù ùvò Àtìyòkiyà, ’àdʉ̀ ’ɔ̀pɛ̀ ’ʉ̀nɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù dɔ̌
rɔ́tɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí tɔ̀.
21 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà náabhʉ̀ ɔbɨ atdídɔ̌ abádhí tɔ̀, ndɨ dhu ràdʉ̀ àrà
yà abádhí rǐ dhu ɔ̀vɔ fǐyɔ̀ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nábhʉ rɔ̌ rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ì, ’àdʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Yɛ̌sù ná’ù.
22 Wɔ̀ abádhí rɔ̌nzɨna dhu-ɔ̀yɨ́ níitdègu àrà òtsi Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌
kànɨsà ɔ̌ bhà-bì ɔ̀, ní ɨ alɛ adʉ̀ Bàrnabà nóvì ràrà Àtìyòkiyà.
23 Bàrnabà níitdègu àrà àhʉ ányì, ndàdʉ̀ Kàgàwà àso Yɛ̌sù ná’ù alɛ dhu
nótù, ní kɨ̌dhɛ̀ adʉ̀ ndìka atdídɔ̌. Kǎdʉ̀ ɨ alɛ-afí àbhʉ ròtsì ɔbɨ ndínǐ ì napbá
tí atdídɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɔ̌ tí.
24 Ndɨ Bàrnabà nɨ’ì ídzì alɛ, atdídɔ̌ Ɨlǐlǎ-Alafí írǎ alɛ, ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ
a’uta nà alɛ. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, ábhɔ̌ ihé-yà nyʉ́ náadʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Yɛ̌sù ná’ù.
25 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Bàrnabà adʉ̀ àrà Sáwúlò nɔ́mɛ̀Ársɔ̀ tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀.
26 Ní ka ndì ndàla rɔ̀, kǎdʉ̀ kìdyì ìwʉ̌ mànà atdíkpá, ìwʉ̌ ùvò nà
Àtìyòkiyà. Ndɨ Àtìyòkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà ɔ̌, abádhí anzì atdí atɔ nyʉ́.
Ndɨrɔ̀ ndɨ kànɨsà ɔ̌, abádhí udhè dhu ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ tɔ̀. Wɔ̀ ndɨ Àtìyòkiyà
tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ nga ní ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tí ka kapɛ̀ kunzì Yɛ̌sù bhà ábhàlǐ pbàkrístɔ̀
tí nǐ.
27 Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Kàgàwà bhà pbànábí núuvò Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀,
’òwù Àtìyòkiyà.

28 Abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ-ɔvɔ̀ nɨ'ɨ̀ Àgabʉ̀. Nɨ́, Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí ʉnda ka rɔ̀vɔ̀ dhu ndàtɨ, ádrʉ̀ngbǎ àgǎyì ràrɨ̌ ɨ̀sɨ̌ yà adzɨ dɔ̌ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌. Obhó tí, ndɨ àgǎyì adʉ̀ ɨ̀sɨ̌ yà Klòdiyò nɨ́ɨ'ɨ̀ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà tí ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌[†].

29 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí nɨ́ ndɨ, Yěsù bhà ábhàlɨ̌ adʉ̀ 'ɨ̀rì, 'ɨ̀tsà fɔyá dhu, ngǎtsi alɛ ràrà kìbhò rɔ̌ fɔná ndì nàbà dhu-bvʉ rɔ̌, ndínɨ̌ ɨ̀ ɔnzɨ tí ɔdhíya dzʉ̀nà nɨ̌ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀.

30 Pɛrè ɨ̀ ɨ̀tsà dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ kàbhʉ Bàrnabà mà, Sáwúlò mànà ròwù àbhʉnà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌[‡]-fɔ́ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.

12

Yàkɔbhɔ̀ òho ka kɨ́, kadʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ òsò dhu

1 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ apɛ̀ ndàvu Kànɨsà ɔ̌ bhà nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ rɔ̌.

2 Nɨ́, kǎbhʉ̀ Yàkɔbhɔ̀, Yùwanì t'ádɔ̀nà kɔkɛ̀rɛ̀ dɔ̀na ɨla tɔ́ obhi-akpà nɨ̌, rɔ̀vɛ̀.

3 Kɨ̌tdègu wɔ̀ ndì ndàbhʉ kɔnzì dhu àlǎ Pbàyàhúdí-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ rɔ́, nɨ́ kǎdʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ àvi kosò. Wɔ̀ ndɨ dhu anzì ndì yà ɨ̀mbǎ ɔ̀nà afi nà mʉ̀gatì tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ́ kàsʉmì ɔ̌.

4 Nɨ́, Pɛ́tɛrʉ̀ ka kòsò dhu-dzidɔ̌, Hɛ̀rɔdɛ̀ adʉ̀ kàbhʉ kɨdɔ̀ imbi-dzà ɔ̀. Kǎdʉ̀ ɨ̌fɨ̌fɔ́ pbànówí tɔ́ ɨ̀fɔ mʉ̀tʉ̀ nʉ́lì, rɔ̀dɔ̀ kà-ngbɔ̀ ányì-dzá. Kǔdhè dhu nɨ́, Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ rʉ̌da rɔ̀ ndì ndɨ́ kàbhʉ̌ kɔtdì ànyǎna ibí alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀ dhu.

5 Nɨ́, ka kambɛ́nà Pɛ́tɛrʉ̀-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ̀ dɔ̌ imbi-dzà ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ Kànɨsà ɔ̌ bhà adʉ̀ òko, 'àmbɛ 'ɨ̀tsɔ̀ dɔ̌ Kàgàwà rɔ̌ kǒkú dɔ̀ rɔ̀ ɨ̀nzì ɨ̀ ɨ́ ɔ̀ná nga ɔ̀tdì rɔ́rɔ̀.

Kàgàwà bhà màlàyikà rɨ̌ Pɛ́tɛrʉ̀ ɨ̀kɔ̀lɔ̀ imbi ɔ̀ rɔ̀ dhu

6 Yà tsútsǎ nínganí Hɛ̀rɔdɛ̀ rɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ ndì ndabhʉ̀ tí Pɛ́tɛrʉ̀ kɔtdì ànyǎna ɔ̀ná ɨdhɔ tɔ́ iku ɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ ɨ'ɨ̀ ɔ́yɔ̌ pbànówí nzínzì ɔ̌ ndì ndàyi rɔ́, ɔtsʉ́na ràdʉ̀ ɨ̀'ɨ ɔ́yɔ̌ àdrà-mbɨ̌ nɨ̌ ka kʉ̀tsì rɔ́. Ndirɔ̀, sàndɨ̌rì adʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ tsǎtsʉ̀-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ ɨ̀ ɨ́ rɔ́.

7 Nɨ́ kòmbómbí tí, ɨnzá kɔ̌kɔ̀ alɛ ʉ̀nɨ kàsʉmì ɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà màlàyikà nɨ́ito ndì, awáwʉ̀ ràdʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ mà rɨ̌'ɨ̀ ɔ̀nà kàlugá-ngba ɔ̌ nga àtdyi, ràwʉ̀ hwé. Nɨ́, wɔ̀ màlàyikà náaya Pɛ́tɛrʉ̀-ngbɔ̀ ɔngɔ̀na rɔ̌ rɔ̀, ndìnga ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ àtìnà nɨ̌: «Ɨ́và nyɨ tsàkàtsàkà.» Nɨ́, Pɛ́tɛrʉ̀-ɔtsʉ́ rɔ̌ ɨ'ɨ̀ àdrà-mbɨ̌ náadʉ̀ 'ɨ̀tdì ɨ̀tírɔ̀, 'àwà ɨ̀ obvò.

8 Wɔ̀ màlàyikà adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌ kà nɨ̌: «Ísɔ̌ mvʉnʉ ɔ̀, nyadʉ̀ pfɔ̌nʉ rɔ̌ kàyìtò-mbɨ̌ ìso mběyi.» Nɨ́, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ wɔ̀ màlàyikà àvi fɨ́ndà dhu ɔ̀nzì. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, màlàyikà adʉ̀ atìnà tdítdɔ̌ kà nɨ̌: «Áfɔ̌ rʉ̀nʉ́ ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀, nyadʉ̀ ɨ̀rà owùdu ɔ̌.»

9 Nɨ́, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àhʉ, ndàrà kǒwù ɔ̌. Kʉ̌nɨ nzá dhu, wɔ̀ màlàyikà rɔ̌nzɨna dhu ràrɨ̌ obhó dhu. Pbɛ́tʉ̀, kǎmbɛ́nà dhu àtì dɔ̌ ɔnyʉ rɨ̌ ndɔ̀nyʉ dhu tí.

10 Nɨ́, abádhí ʉdà wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ sàndɨ̌rì tɔ́ mʉ̀tʉ̀ tí. Tdítdɔ̌ abádhí ʉdà ɔyɔ rí kìsě sàndɨ̌rì tɔ́ mʉ̀tʉ̀ tí. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ nɨ́ ndɨ, abádhí awù ùvò yà dòtsí ka kúvò nɨ̌ kɨgɔ̀ ɔ̀ tsʉmà tɔ́ tsǎtsʉ̀-tí. Nɨ́ ndɨ tsǎtsʉ̀ adʉ̀ ndàpfò ndìtírɔ̀ abádhí tò, abádhí ràdʉ̀ ùvò iri, 'àdʉ̀ òko àmbɛ òwu dɔ̌ ngʉdhà ɔ̌. Nɨ́ kòmbómbí tí, wɔ̀ màlàyikà adʉ̀ àwɨ̌ Pɛ́tɛrʉ̀-tí rɔ̀.

---

† **11:28 11.28** Kɨ̌'ɨ̀ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà tí Pbàrómá tɔ́ pbìrì ɔ̌.

‡ **11:30 11.30** Pbàkʉ̀rʉ̌ nɨ́ kànɨsà ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ.

11 Nírò ní ndɨ wɔ̀ rɔ̀ná ndì nɔ̀nzì dhu arà Pɛ́tɛrù-dɔ̀ àlʉ. Ní kǎtɨ: «Kòmbí, ma mʉ̀nɨ wà dhu Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nyʉ́ ní yà pbìndà màlàyikà nìbhò rɨ̀rà mɨkɔ̀lɔ̀ Hɛ̀rɔdɛ̀-fɔ́ rɔ̀, ràdʉ̀ mabhʉ mɔgʉ̀ yà Pbàyàhúdí rʉ̌bhi àpànà rɔ̌ rʉ̀dú ì ɔ̀nzɨ tí kɔ́rɔ́ dhu ɔ̌ rɔ̀.»

12 Wɔ̀ dhu àlʉ̌ dɔ̀na rɔ̀ ní ndɨ, kǎdʉ̀ àrà Màrɨyà, Yùwanì-tsánà bhà. Ngǎtsi ndɨ Yùwanì-ɔvɔ̀ nɨ'ì Mǎrkɔ̀. Ní ndɨ Màrɨyà bhà ɨdzá, ibí alɛ nyʉ́ níí'ì ì àndu ì, 'àmbɛ 'ìtsɔ̀ dɔ̌ rɔ́.

13 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ itsi tsǎtsʉ̀ ìtdɔ irinǎ rɔ̀, Rɔdhà, kasʉ tɔ́ atdí tsìbhíngba ràdʉ̀ òndri ɨ́kyɛ̀rɔ̌ tsǎtsʉ̀ tí.

14 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ ndì ndʉ̀nɨ tʉ̀na rɔ̌ rɔ̀, kɨ̌dhɛ̀ ɨka ndì atdídɔ̌. Ní, ɨnzá ndì ndàpfò tsǎtsʉ̀ mà kà tɔ̀ rɔ́rɔ̀, kǎdʉ̀ ndàngbo, ndɔ̀kʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ rì'ì tsǎtsʉ̀nǎ dhu ɔ̀vɔ̀ ɨdza rí'ì alɛ tɔ̀.

15 Ní ɨ alɛ adʉ̀ dhu àdu Rɔdhà tɔ̀, 'àtɨ: «Tí àrǐ dʉ̀nʉ́ rí'ì dhé?» Pbɛ́tʉ̀, Rɔdhà adʉ̀ àdɨ ndàmbɛ ìnè Pɛ́tɛrʉ̀ rǐ'ì obhó tí tsǎtsʉ̀nǎ dhu kɛ̀lɛ̌ nɔ́vɔ̀ dɔ̌ abádhí tɔ̀. Ní abádhí adʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀ tsìbhíngba nǐ: «Pɛ́tɛrʉ̀-mùlǐ ní wɔ̀.»

16 Pbɛ́tʉ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àdɨ, ndàmbɛ tsǎtsʉ̀ kɛ̀lɛ̌ nɔ́tdɔ̀ dɔ̌. Nírò ní ndɨ ka kawù tsǎtsʉ̀ àpfò, kà ràdʉ̀ òtsù ɨdza. Ní, ka ì àla rɔ̀, ɨdhɔ adʉ̀ ɨdza ì'ì alɛ ʉ̀kɔ atdídɔ̌.

17 Ní, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ abádhí nágo ɔtsʉ́na nǐ ìnzǐ ɔtɛ tí. Kǎdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàwɛ ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà àbhʉ ndì ndàhʉ imbi ɔ̀ rɔ̀ dhu abádhí tɔ̀. Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà abádhí nǐ: «Nyòwu nyàwɛ wɔ̀ rùdú ndì nɔ̀nzì dhu Yàkɔbhɔ̀ mà tɔ̀, ngʉ̌kpà àlɛ̌ t'ɔ́dhɨ́na mànà.» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àhʉ ɨdza rɔ̀, ndàdʉ̀ àrà ngǎtsi ngari ɔ̀.

18 Ní ɨnga ùbho rɔ̀, pbànówí-tsì ava ndì atdídɔ̌, 'àmbɛ dhu ɔ̀ngʉ̀ dɔ̌ tsʉ̀yá nzínzìya ɔ̌, 'àtɨ: «Pɛ́tɛrʉ̀ nyʉ́ àrà àdhà?»

19 Ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ adʉ̀ kàvi kɔmɛ̀ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ, pbɛ́tʉ̀ ka kadʉ̀ nzá kàbà. Nírò ní ndɨ kǎdʉ̀ dhu àvi kɔngʉ̀ Pɛ́tɛrʉ̀-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ̀ rɔ̌ rúbhi sàndǐrì-tsʉ̌, ndàdʉ̀ àbhʉnà kɔkyɛ̀ kɔ́rɔ́. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Hɛ̀rɔdɛ̀ adʉ̀ ndɨ̀và Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndàrà Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndàrà àdɨ ányì ákɛ̌ kàsʉmì tí.

Ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ rɔ̌vɛ̀ dhu

20 Ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ náakó atdídɔ̌ Tirò mà Sìdɔnà mànà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà rɔ̌. Ní, atdíku, abádhí ɨrɨ ì ndínǐ ì oví tí ìndrʉ̌ ɔvɔ̀ya rɔ̌ Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ròwù ɔ̀tɛ Hɛ̀rɔdɛ̀ nà. Ní, ndínǐ ndɨ dhu aká tí fǐyɔ̀, abádhí adʉ̀ 'ìrì Blǎstɔ̀ tí kátɨna alɛ nà. Ndɨ alɛ nɨ'ì ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà ɨdhɔ tɔ́ kàluga ɔ̌ dhu dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ. Ní abádhí awù 'ònzì ndínǐ ì oko tí màrʉ̀ngà ɔ̌ Hɛ̀rɔdɛ̀ mànà, abádhí tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà òngù rí ɔ̀nyʉ̀ ongónà ìrà ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ bhà pbìrì ɔ̀ rɔ̀ nídhunǐ.

21 Ní, yà abádhí ìrì ì ndínǐ ì ɔtɛ tí ádrʉ̀ngbǎ kamà mànà ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌, ndɨ kamà nʉ́ʉfɔ́ ndì pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ mʉ̀dzarʉ̀ nǐ, ndàdʉ̀ àdɨ pbìndà ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀, ndàmbɛ dhu ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ ihé-yà tɔ̀.

22 Ní wɔ̀ kà rɔ̌tɛ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ihé-yà adʉ̀ ìdʉ̀ 'àtɨ: «Ìgyò! Ɨnzǐ ní ìndrʉ̌ nyʉ́ yà rɔ́tɛ dhemǎ! Mʉ̌ngʉ̌-ngba nyʉ́ ní yà rɔ́tɛ!»

23 Ní ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà màlàyikà náapbì Hɛ̀rɔdɛ̀, ɨnzá kàbhʉ ɨfʉta Kàgàwà tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, asa ràdʉ̀ àkanà, rɔ̀vɛ̀ dòtsí.

24 Pbɛ́tʉ̀ wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Kàgàwà bhà Ɔtɛ adʉ̀ àdɨ ndàmbɛ ndànga dɔ̌, ndàdʉ̀ àmbɛ ndʉ̀ndɔ̀ dɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ.

25 Bàrnabà mà Sáwúlò mànà níitdègu fíyɔ̀ ka kavì ʼòwù ɔ̀nzìnà
Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kasʉ́ nítɔ, nɨ́ abádhí adʉ̀ ʼìvà, ʼàdu ì Àtìyòkiyà.
Ányì abádhí adʉ̀ òwu atdíkpá Yùwanì tɨ́ kátɨna atdí alɛ mànà. Ngǎtsi
ndɨ Yùwanì-ɔvɔ̀ nɨʼì Mǎrkɔ̀.

13

Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌ Bàrnabà mà Sáwúlò mànà
nóvò Kàgàwà bhà kasʉ́ tɔ̀ dhu
(Gàl 2.7-9; 2Tì 3.8-9)

1 Àtìyòkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà ɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌, Kàgàwà bhà pbànábí mà,
ìndrǔ tɔ̀ arɨ́ dhu ùdhě alɛ mànà nɨ́ɨʼì ìnè. Ɨ alɛ nɨʼì Bàrnabà, Nìgerì tɨ́
kátɨna Sìmìyonì, Lùkiyò, Kùrenì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ, Mànàyenì, yà atdíkpá avì
ádrʉ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀ mànà alɛ, ndɨrɔ̀ Sáwúlò.

2 Nɨ́ atdíku, yà abádhí rɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ʉ̀lɛ̌, ʼàdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ tʼɔ́nyʉ́ta-tsʉ̀
nʉ́tsì ɔ̀ná kàsʉ́mì ɔ̌, Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí atɨ abádhí nɨ̌: «Nyɔ̀pì Bàrnabà
mà Sáwúlò nà idù, nyʉ̌lɨ igi, ndínɨ̌ yà ma munzi ì fíyɔ̀ kasʉ́ nɔnzɨ tɨ́.»

3 Nɨ́, ɔ̀nyʉ̀ tʼɔ́nyʉ́ta-tsʉ̀ ì ʉ̀tsì, ʼàdʉ̀ àmbɛ ʼìtsɔ̀ dɔ̌ átɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí
adʉ̀ ɔtsʉ́ya nʉ́lɨ Bàrnabà mà dɔ̌ Sáwúlò nà, ʼàdʉ̀ ʉ̀bhànà ròwù.

Bàrnabà mà Sáwúlò nà rɔ̌wu Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀
ʉ̀nɔ̀ Kìpurɔ̀ tɔ́ sɔ̀ngà ɔ̌ bhà tɔ̀ dhu

4 Wɔ̀ Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nóvì ì ɨ ì ówu rɔ̀, Bàrnabà mà Sáwúlò nà
náawù ùvò Sèlèkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Nɨ́ ányìrɔ̌ rɔ̀, abádhí adʉ̀ òtsù ádrʉ̀ngbǎ
ibhú ɔ̀, ʼòwù Kìpurɔ̀ tɨ́ kátɨna sɔ̀ngà dɔ̀.

5 Nɨ́, Sàlàminò tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀ ì ʼòwù ùvò rɔ̀, abádhí apɛ̀ ʼʉ̀nɔ̀ Kàgàwà bhà
Ɔtɛ ìndrǔ tɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀. Yùwanì nɨ́ɨʼì ìnè átɔ̀ atdíkpá
abádhí mànà, ndàdʉ̀ arà abádhí dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ rɔ̌.

6 Nɨ́ ɨwà ì ʉ̀dà Kìpurɔ̀ tɔ́ sɔ̀ngà ɔ̀nǎ kɔ́rɔ́ rɔ́rɔ̀, abádhí awù ùvò ndɨ sɔ̀ngà
ɔ̌ kɨgɔ̀, Pafɔ̀ tɨ́ kátɨna ɔ̀. Nɨ́, ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌, abádhí atù Bǎrà-Yěsù tɨ́ kátɨna
màzɨ̌tálɛ. Àbadhi nɨʼì átɔ̀ Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ tʉ̀tɔ̀ tɔ́ nabì.

7 Abádhí ongónà òko atdíkpá Kìpurɔ̀ tɔ́ sɔ̀ngà ɔ̌ lì̀walì, Sɛ̀rgiyò Pɔlɔ̀ tɨ́
kátɨna alɛ, yà atdídɔ̌ ɨnga nʉ́nɨ mànà. Nɨ́, ndɨ lì̀walì avì Bàrnabà mà
Sáwúlò nà kunzì, rìwǔ tɨna ɔ̀, Kàgàwà bhà Ɔtɛ ndì ndòzè atdídɔ̌ ndɨ̀rì
nídhunɨ̌.

8 Pbɛ́tʉ̀ wɔ̀ màzɨ̌tálɛ, Ɛ̀lɛmà, wɔ̀rɨ́ nɨ́ ndɨ kɔ̌vɔ̀-tì Pbàgìríkí tʼávàna ɔ̌,
náadʉ̀ àdɨ, ndàmbɛ ndàgò dɔ̌ abádhí mànà. Kǎdʉ̀ dhu ɔ̀nzì ndínɨ̌ ndʉ́gɛ́rɛ́
tɨ́ lì̀walì-afí, ìnzɨ̌ dhu naʼu tɨ́.

9 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí ìrǎ ndì rɔ̀, Sáwúlò, yà Pɔlɔ̀ tɨ́ kátɨna
átɔ̀ nʉ́ʉdí nyìkpɔ́na wɔ̀ màzɨ̌tálɛ Ɛ̀lɛmà rɔ̌,

10 ndàdʉ̀ àtìnà nɨ̌: «Nyɨ nyarɨ́ʼì nzérɛ màgɛ̌zì nà abhɔ. Ndɨrɔ̀ nyɨ nyarɨ́
ìndrǔ ʉ̀trǎ abhɔ. Ɨnyɨ nɨ́ Pfɔ̀mvɔ tʼídhùnà nyʉ́, ndɨrɔ̀ ɨnyɨ nɨ́ obhónánga
rɔ̌ òmvǔ. Nyɨ nyʉbhàya tɨ́ obhó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà tʉ́rʉ́tʉ́rʉ́ ídè otu
tʼʉ́tdyata?

11 Nɨ́ Kòmbí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-ɔtsʉ́ ìsɨ̌ wà dʉ̀nʉ́. Nyɨ nyóngo
ndùmùndúmú tɨ́, ìnzɨ̌ nyala adyifɔ̀-nyìkpɔ́ atdɨ́ kàsʉ́mì ɔ̌ màtɨ́.» Nɨ́ ʉ́rɔ́
rɔ̀ tɨ́, Ɛ̀lɛmà-nyɨ̌nga nʉ́ʉtì mbìì, ínɔ̌-yà rìbvǔ ndì dɔ̀ná. Nɨ́, kǎdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀
ndòrì ndì, ndàmbɛ ndʉ̀nda rɨ́ alɛ ɔ̀nɛ̀ dɔ̌.

12 Ní, lìwalì itdègu wɔ̀ ndì nɔ̀nzì dhu àlǎ, náadù Yěsù à'ù, Ádrùngbǎlɛ Yěsù bhà Ídzì Màkǔrù ùdhě ka kí dhu ɔ̀sù ndì atdídɔ̀ nídhunǐ.

Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà rǒwu ùvò Àtìyòkiyà tí kátɪna atdí pbanga ɔ̀ dhu (Kas 7.1-50; 10.36-43)

13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ mà ɔdhína mànà núupò ibhú ɔ̀ Pafɔ̀ rɔ̀, 'òwù, 'òwù ùvò Pɛrgà tí kátɪna Pàfùliyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí pbanga ɔ̀. Ányìrɔ̌ ní ndɪ, Yùwanì* náadù abádhí núbhà, ndàdù ndàdu, ndàrà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɪgɔ̀ ɔ̀.

14 Ní, abádhí adù abhi ɔ̀pɛ̀ Pɛrgà rɔ̀, 'òwù, 'òwù ùvò Pìsìdiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí pbanga, Àtìyòkiyà tí kátɪna ɔ̀. Ní sàbatù-ɪdhɔ̀ ɔ̌, Pɔlɔ̀ mà ɔdhína mànà náatsù unduta-dzà ɔ̀, 'àdù òko obvò.

15 Nírɔ̀ ní ndɪ ka kazù Músà bhà Ʊyátá tɔ́ bhǔkù ɔ̀ ka kandí dhu mà, Kàgàwà bhà pbànábí náandí dhu mànà. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, unduta-dzà ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadù ìndrǔ òvì, rɔ̀wù dhu ùnɔ̀ abádhí tɔ̀, 'àtɪ: «Àbanǐnzó, nyǐ nyapé ì'ì ìndrǔ tɔ̀ nyǐ nyɔ́vɔna abádhí-afí nyǐ nyopé tí nǐ ɔtɛ nà, ní nyɔ̀vɔ ka kòmbí.»

16 Ní, Pɔlɔ̀ ɪvà ndì ndìdè, ndàdù ìndrǔ àpe ɔtsúna nǐ, rìnɛ̀. Nírɔ̀ ní ndɪ kǎpɛ̀ ɔtɛ ndàtɪ: «Ìsràyelì tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhǎ, ndɪrɔ̀ nyǐ yà Kàgàwà-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɪ nyǐ nyarí rɔ̀, nyìrɪ yà ma múnɔna dhu.

17 Àlɛ̌, Pbàìsràyélí tírɔ̀, àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà náavò ndɪ àlɛ̌ t'ábhúna. Ní, Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̀ abádhí aróko ɔ̀ná kàsumì ɔ̌, kǎdù abádhí àbhu rɔ̀trɔ̀, rɔ̀ngò ábhɔ̌ alé-yà nyú tí. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdù abádhí ìpfo, rùvò ányìrɔ̀ pbìndà ɔbɪ nyú nǐ.

18 Kǎdù abádhí-ngbɔ̀ nɔ́dɔ̀ rùngù ɔ̌, ràrà àhu mbɛ̀mbɛ̀ ìfɔ kumì atɔ tí.

19 Ndɪrɔ̀, kǎdù àrùbhù dhèdhèrɔ̀ alɛ-tɪdɔ̀-tsù tɔ́ rùgànda-tsè nɔ́tdì Kànanà tɔ́ pbìrì ɔ̌ rɔ̀, ndàdù ndɪ pbìrì àbhu àlɛ̌ t'ábhúna tɔ̀.

20 Kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu anzì ì, ràrà àhu mbɛ̀mbɛ̀ ìfɔ mɪyà dɔ̀ná imbò kumì nà atɔ tí. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Kàgàwà adù àlɛ̌ t'ábhúna-ànyǎ nítdì róngo alɛ núlì abádhí nzínzì ɔ̌, ràrà àhu pbìndà nabì Sàmɔlɛ̀ nídì ndì ndaraya abádhí nzínzì ɔ̌ ɔ̀ná kàsumì ɔ̀.

21 Ndɪrɔ̀, rɔ̀pɛ̀ ndì urɔ́ rɔ̀, àlɛ̌ t'ábhúna náadù kamà ɔ̀nzì Kàgàwà-fɔ́. Nírɔ̀ ní ndɪ Kàgàwà adù Sàwulò nídì abádhí dɔ̌ kamà tí, rɔ̀nyù idzi abádhí dɔ̌, ràrà àhu ìfɔ kumì atɔ tí. Ndɪ Sàwulò nɪ'ì Kisì t'ídhùnà. Ndɪrɔ̀ Kisì nɪ'ì Bɛ̀nyàminì-dhú-bvǔ alɛ.

22 Kàgàwà níitdègu Sàwulò nífɔ̌ ádrùngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌ rɔ̀, ní kǎdù Dàwudì nídì tdítdɔ̀ abádhí dɔ̌ ádrùngbǎ kamà tí. Kǎdù dhu ɔ̀vɔ̀ átɔ̀ Dàwudì-okú dɔ̀ rɔ̀, ndàtɪ: ‹Ma màbà wà Dàwudì, Yěsɛ̀ t'ídhùnà, atdídɔ̀ afídu ózè alɛ. Ka ní ndɪ ma mòzè dhu ɔ̀nzì róngo kɔ́rɔ́ alɛ.›

23 Dàwudì bhà pbàdzukuru nzínzì ɔ̌ rɔ̀ ní ndɪ, Kàgàwà ipfo Yěsù, ndìdì Pbàìsràyélí tɔ́ Ɔ̌gùba tí, àdhàdhì yà angyangyi ndì ndakɔ̀ fɪndá làká dhu bhěyi.

24 Tdǔ Yěsù ɪra rɔ̀, bàtizò nubhónà Yùwanì náavɔ̀ dhu Ìsràyelì tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà tɔ̀ kɔ́rɔ́, ndínǐ ì nugèrɛ̀ tí, 'ùbhà fɪyɔ́ nzérɛnga, 'àdù bàtizò àlu.

25 Ní, pbìndà kasu-tsù àmbɛ̀nà àrà ndɔ̀dì ɔ̀ná kàsumì ɔ̌ ní ndɪ, Yùwanì ivú dhu Pbàìsràyélí-tsǔ, ndàtɪ: ‹Nyǐ nyárí ɪnga ìrɛ̀ ɪma ràrǐ àdhɪ? Ɪma ní

* **13:13 13.13** Ngǎtsi ndɪ Yùwanì-ɔvɔ̀ nɪ'ì Mǎrkɔ̀.

nzɨ̌ wɔ̀ nyɨ̌ nyarɔ́dɔna ndínɨ̌ ɨra tí alɛ. Pbɛ́tʉ̀, kànɨ̌ dzidu dɔ̌ ríra alɛ ní ɨnzá ma màkǎ mʉnga pfɔ̃na rɔ̌ kàyìtò-mbɨ̌ mà alɛ.›

26 Nírɔ̀ nyɨ̌ adɔ́dʉ̌, yà Àbràhamʉ̀ bhà pbàdzʉkʉrʉ tí nyɨ̌ nyí'ì rɔ̀, ndɨrɔ̀ nyɨ̌, yà Kàgàwà-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyarí rɔ̀, àlɛ̌ tɔ̀ nga ní ndɨ Kàgàwà íbhò yàrí ɔ̀gʉ̀ tɔ́ ɔtɛ nɨ̌.

27 Obhó tí, Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà mà fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà nʉ́ʉnɨ nzá dhu Yěsù ràrɨ̌ àdhɨ. Ndɨrɔ̀, yà bìlǐ ka karózʉ̀na sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, yà Kàgàwà bhà pbànábí ʉnɔ dhu mà náadʉ̀ nzá abádhí-dɔ nálʉ. Pbɛ́tʉ̀, abádhí adʉ̀ ɨ dhu àbhʉ ràkǎ, yà Yěsù-dɔ̌ ɨ abhʉ̀ kɔtdì anya ndínɨ̌ ka koho tí dhu-otù ɔ̌.

28 Ní, ɨnzá ɨ àbà atdí dhu mà, yà Yěsù-ànyǎ ɔ̀tdì ka kádʉ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀ rórɔ̀, abádhí anzì ka Pìlatɔ̀-fó, ndínɨ̌ ka nabhʉ̀ tí kohò.

29 Ní kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀ ka kandí kórɔ́ dhu ɨ̀ àbhʉ rɔ̀nzì ɨ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí náabhʉ̀ kǎ-bvò kifo mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀, 'àdʉ̀ ɔ̀tdʉ̀nà.

30 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà adʉ̀ àbadhi àbhʉ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀.

31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndàvi ibí ɨdhɔ̀ nyʉ́ ɔ̌ yà Gàlìlayà rɔ̀ ɨ̀ iwú mànà atdíkpá, 'ìwʉ̌ ùvò Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ alɛ tɔ̀. Kòmbí ɨ alɛ ní ɨ kàbhà ngàmbì Pbàisràyélí-ɔ̀nzɨ̌.

32 Mǎ nyʉ́ mà, mǎ mɔ́vɔna dhu ní ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀, yà àlɛ̌ t'ábhúna tɔ̀ Kàgàwà náakɔ̀ fɨndá làká.

33 Ní, Kàgàwà náabhʉ̀ wà ndɨ làká ràkǎ àlɛ̌ tɔ̀, abádhí tɔ́ pbàdzʉkʉrʉ tírɔ̀. Kǎbhʉ̀ Yěsù rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, àdhàdhì yà Zàburì tɔ́ bhʉ̌kù* ɔ̀ ka kandí ɔyɔ rí kìsě kà tɔ́ ngari ɔ̌ dhu bhěyi. Ndɨ andítá rǎtɨna:

‹Ɨnyɨ, ɨnyɨ ní Idhùdu.

Ndɨrɔ̀ indo ndì nɔ̀pɛ̀ rɔ̀, ɨma ní Àbanʉ.›

34 Ndɨrɔ̀, Yěsù nábhʉ̌ ndì ndí rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ abvòna rɔ̀mɔ̀ dhu kǎvɔ̀ angyangyi. Kǎtɨ:

‹Ma mí nyasɔ̌ nɨ̌ asota ní ìlǐlǎ, ndɨrɔ̀ kórɔ́ alɛ rǎ'una,

yà angyangyi ma makɔ̀ fɨndá làká Dàwudì tɔ̀ asota*.›

35 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ kà rǎtɨna átɔ̀ Zàburì* tɔ́ ngǎtsi ngari ɔ̌:

‹Nyɨ nyabhʉ̀ya nzɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ ɨ̀lǐlǎ-Alɛ-abvò rɔ̀mɔ̀ ibhu ɔ̀.›

36 Obhó tí, pbìndà idzi ɔ̌, ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì náanzì Kàgàwà ózè dhu. Ní, kǎvɛ̀, kadʉ̀ ndɔ̀tdʉ̀ abhúna ka kʉtdʉ́ rɔ́, abvòna ràdʉ̀ ɔ̀mɔ̀.

37 Pbɛ́tʉ̀, yà Kàgàwà àbhʉ rìngbɛ̀ ndì ibhu ɔ̀ rɔ̀ Yěsù-abvò nɔ́mɔ̀ nzá.

38 Nírɔ̀ adɔ́dʉ̌, nyʉ̀nɨ dhu kɔ̌tù ɔ̌ nga ràrɨ̌ ndɨ ìndrʉ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga rɨ̌ ndʉ̀ba dhu rɨ̌ ndɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀ nɨ̌. Ndɨrɔ̀, Músà bhà Ʊyátá mà náabhʉ̀ nzá nyɨ̌ kɔzʉ̀ nyɨ̌ obhónángatálɛ tí.

39 Yěsù-otù ɔ̌ nga ní ndɨ ɨ̀ngbàtí ílì ndì alɛ mà yà ka nà'ù, nɔ́zʉ̀ ka kádʉ̀ obhónángatálɛ tí nɨ̌.

40 Nírɔ̀, nyàndà nga mběyi adɔ́dʉ̌, akyɛ yà Kàgàwà bhà pbànábí ʉnɔ dhu nɔ́ɔnzɨna ndɨ rʉ̀kʉ́ nɨ̌. Abádhí atɨ:

41 ‹Nyàndà dhu, nyɨ̌, ìndrʉ̌-tsì ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyarí rɔ̀.

Nyàbhʉ nyɨ̌ ɨdhɔ rʉ̀kɔ nyɨ̌, ndɨrɔ̀ nyàbhʉ nyɨ̌ tsěkʉ rɔ̀tdì ndì.

Obhó tí, ma mí atdí dhu ɔ̀nzɨ, yà ìnè nyɨ̌ nyí'ì nyɨ̀kpókʉ nà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌.

Ndɨ dhu ní ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̌ nyádʉ̀ à'ùnà ngǎtsi alɛ náwɛ fʉ̌kʉ̀ rɔ̀ dhu*.›»

---

* **13:33 13.33** Zàb 2.7 * **13:34 13.34** Ìsa 55.3 * **13:35 13.35** Zàb 16.10 * **13:41 13.41** Hàb 1.5

42 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà níitdègu ùvò unduta-dzà ɔ̀ rɔ̀,
ní iyé-yà náadʉ̀ abádhí ònzì ndínɨ̌ iwúya tí tdítdɔ̌ rí'ì sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, 'ìwʉ̌
wɔ̀ ɔtɛ kɛ̀lɛ̌ nádu 'àwɛ tdítdɔ̀ fɨ́yɔ̀.
43 Wɔ̀ unduta-dzidɔ̌, ábhɔ̌ Pbàyàhúdí mà ábhɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ yà Pbàyàhúdí
tɔ́ dɨ̌inì ɔ̀ ì nʉ́gɛ̀rɛ̀ 'òngò Kàgàwà ʉ̀lɛ mànà, náadʉ̀ ùvò, 'òwù Pɔlɔ̀ mà
Bàrnabà mànà-owù ɔ̌. Nírɔ̀ ní ndɨ kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ alɛ adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀
'òpè abádhí-afí nɨ̌, ndínɨ̌ ì napbá tí 'òngò òko pótsɔ́ Kàgàwà bhà ídzìnga
tɔ́ otu ɔ̌ tí.

Pbàyàhúdí rɨ̌ Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà rɔ̌vɔna fɨ́yɔ̀ ɔtɛ nɔ́dhɔ dhu

44 Tdítdɔ̌ ì'ì sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, mbɛ̀mbɛ̀ Àtìyòkiyà tɔ́ pbanga ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ
núundu ì ndínɨ̌ ì ɨrɨ tí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ɔtɛ.
45 Ní Pbàyàhúdí níitdègu wɔ̀ ihé-yà àlǎ, ní adha tɔ́ alɛ-afí mà agòta mànà
náadʉ̀ abádhí ìra, ràdʉ̀ 'ɔ̀pè 'àgò Pɔlɔ̀ rʉ̌nɔna fɨ́yɔ̀ dhu, ndɨrɔ̀ 'àmbɛ dhu
ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ nzɛ́rɛ kà nɨ̌.
46 Ní Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà náadʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀ ìmbǎ ɔ̀yá ɔdɔ́
na, 'àtɨ: «Fʉ̌kʉ̀ nga ní ndɨ Kàgàwà bhà yàrí Ɔtɛ nákǎ kʉnɔ̀ wɛmbɛrɛ̀ tí nɨ̌.
Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyɔ̀dhɔ̀ ka, nyǎdʉ̀ nyɔ̌zʉ̀ nyɨ̌-tírɔ̀ ɨnzá àkǎ 'àbà dhòdhódhónga
tɔ́ ípìrɔ̌nga alɛ tí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, mǎ mí mʉ̌gɛ̀rɛ̀ kòmbí mɔ̌wù kʉ̀nɔ̀ rɔ̌ ìnzɨ̌
ní Pbàyàhúdí tɔ̀.
47 Obhó tí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ʉyá wà ka ndɨ dhu bhɛ̌yi tí fǎkà. Kǎtɨ:
‹Ma mílɨ nyɨ̌ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ tɔ́ awáwʉ̀ tí,
ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɨ'ɨ tí ɔ̀gʉ̀ tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀vɔ rí kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀ alɛ tí, ràrà àhʉ yà
adzɨ-tsʉ̀ náadì ndì ɨ.›»
48 Ní, ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí níitdègu wɔ̀ ɔtɛ ìrì, ní abádhí-ɨdhɛ̀ náadʉ̀ ndìka
atdídɔ̌, 'àdʉ̀ 'ɔ̀pè 'ìlè Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ɔtɛ. Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ, yà
Kàgàwà apì dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nabáya tí, náadʉ̀ Kàgàwà à'ù.
49 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ɔtɛ adʉ̀ ndʉ̀ndɔ̀ kɔ́rɔ́ ndɨ Pìsìdiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌.
50 Pbɛ́tʉ̀, Pbàyàhúdí adʉ̀ dhu ìtsu Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ arí ì návi vèbhálɛ mà,
kɨgɔ̀ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà dɔ ɔ̀, ndínɨ̌ dhu nɨvà tí Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà
rɔ̌. Ní, abádhí adʉ̀ 'ɔ̀pè 'àvu Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà rɔ̌, 'àdʉ̀ ìpfonà 'òdì
fɨ́yɔ́ pbìrì ɔ̌ rɔ̀.
51 Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ ábhàlɨ̌ náadʉ̀ pfɔ̌ya-tsítsírɔ́ àhʉ̀ nɔ́'ɔ̀ abádhí-okú dɔ̀
rɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ 'ìvà, 'òwù Ìkòniyò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.
52 Ndɨrɔ̀ Yěsù-owù nʉ́ngʉ alɛ-ɨdhɛ̀ náadʉ̀ ndìka atdídɔ̌, Kàgàwà bhà Ɨ̀lǐlǎ-
Alafí ràdʉ̀ 'ìra.

14

Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà rɨ̌ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ Ìkòniyò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu

1 Ìkòniyò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ì òwù ùvò rɔ̀, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà náatsù átɔ̀
Pbàyàhúdí tɔ́ unduta-dzà ɔ̀. Nɨ́ ányìdzá, abádhí ʉnɔ Kàgàwà bhà Ídzì
Màkʉ̌rʉ̀, ndɨ dhu ràdʉ̀ Pbàyàhúdí mà Pbàgìríkí mànà tɔ́ ábhɔ̌ ihé-yà nyʉ́
nábhʉ rà'ù Yěsù.
2 Pbɛ́tʉ̀, yà ì nùvǒ ìnzɨ̌ 'à'ù Yěsù Pbàyàhúdí náadʉ̀ dhu ìtsu ìnzɨ̌ ní
Pbàyàhúdí-dɔ ɔ̀, 'àbhʉ afíya rìnza ì ndínɨ̌ dhu nɨvà tí kɔ̌kɔ̀ Yěsù ná'ù adɔ́ya
rɔ̌.

3 Nɪ́, àzèmbè wɔ̀ dhu rɪ̌ ndɔ̀nzɪ rɔ́rɔ̀ tɪ́, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà náadʉ̀ òko ábhɔ̌ ɪdhɔ nyʉ́ tɪ́ Ìkòniyò tɔ́ kɪgɔ̀ ɔ̌. Abádhí adʉ́nà òwu Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ kpangba, ìmbǎ ɔ̀yá ɔdɔ́ na, kà-rɔ̌ ɪ̀ ìpbì ɪ̀ nídhunɪ̌. Ndɪrɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà adʉ́nà àrà yà abádhí rʉ̌nɔna pbìndà ídzìnga dɔ̌ dhu tɔ́ obhónga nábhʉ rɔ̌ ràvi ndɪ̀ kpangba, yà abádhí rɔ̌nzɪna wɪwì mà yà ɪnzá apɛ̀na ʼɔ̀nzɪ angyi ìndrʉ̌-nzínzì ɔ̌ dhu mànà dhu-otù ɔ̌.

4 Nɪ́ wɔ̀rɪ́ kɪgɔ̀ ɔ̌ alɛ-ɔ̌nga nʉ́ʉndɔ ndɪ̀ ɔyɔ, atdídhena alɛ rɔ̀lè ɪ̀ Pbàyàhúdí-tɪʼɔ̀nǎ rɔ̀, ngʉ̌kpà alɛ ràdʉ̀ ʼòlè Yěsù bhà uvitatálɛ-tɪʼɔ̀nǎ rɔ̀.

5 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, Pbàyàhúdí mà ìnzɪ̌ nɪ́ Pbàyàhúdí mànà, ɔ̀yá ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà náadʉ̀ ʼɪ̀rì ndɪ́nɪ̌ ɪ̀ ɔpɛ́ tɪ́ ʼàvu Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà rɔ̌, ʼàdʉ̀ abádhí àbhʉ kubvʉ̌ odu nɪ̌ rʉ̀vɛ.

6 Nɪ́, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà níitdègu wɔ̀ dhu ɔ̀sʉ̀, nɪ́ abádhí uvò Ìkòniyò ɔ̌ rɔ̀, ʼòtsè Lìkàòniyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ pbanga, Lístrà mà Dĕrbè mànà, tɪyá arɪ́ʼɪ̀ kyèrɔ̀kyèrɔ̀ pbìrì mànà ɔ̀.

7 Ányɪ̀ abádhí adʉ̀ òko ʼòwù Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀.

Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà rɪ̌ʼɪ̀ Lístrà tɔ́ kɪgɔ̀ ɔ̌ dhu

8 Lístrà tɔ́ kɪgɔ̀ ɔ̌, ìnzɪ̌ aríde pfɔ̌na dɔ̌ atdí alɛ nɪ́iʼɪ̀ ìnè. Ndɪ alɛ nɪʼɪ̀ ɔ̀dhɪ tɪ́ ka kadhì ɔ̀tsótsù rɔ́rɔ̀ alɛ. Ndɪrɔ̀ ka nɪʼɪ̀ ɪnzá apɛ̀na ùbhi yà ka kadhìna ndɪ̀ rɔ̀ alɛ.

9 Nɪ́, atdíku kǎdì ndàmbɛ Pɔlɔ̀ rʉ̌nɔna dhu ɪ̀rì dɔ̌. Nɪ́ Pɔlɔ̀ ʉdí nyɪ̀kpɔ́na kà-rɔ̌, kàʼù dhu ɔ̀gʉ̀ ndì ràmbɛ̀nà ɔ̀gʉ̀ dhu ndì ndàla rɔ̀.

10 Nɪ́, Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀ ɔrʉ́ tʉ̌na nyʉ́ nà, ndàtɪ: «Ívà nyɪ, nyidè tʉ́rʉ́tʉ́rʉ́ pfɔ̌nʉ dɔ̌.» Nɪ́ wɔ̀ alɛ nɪ́ibɛ ndì ndìdè, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùbhi.

11 Nɪ́ wɔ̀ Pɔlɔ̀ ɔ̀nzì dhu ɪ̀ àla rɔ̀, ihé-yà náapɛ̀ ʼɔ̀tɛ̀ ɔrʉ́ tʉ̌ya nyʉ́ nà Lìkàòniyà ɔ̌ bhà tʼávàna ɔ̌, ʼàmbɛ àtɪ̀nà dɔ̌: «Mʉ̌ngʉ̌-nzo ʉ̀gèrɛ̀ wà ɪ̀ ʼòngò ìndrʉ̌ tɪ́, ʼìtsù àlɛ̌ nzínzì ɔ̀.»

12 Abádhí adʉ̀ Bàrnabà nátì Zěwù tɪ́, ʼàdʉ̀ Pɔlɔ̀ nátì Hɛ́rmɛ̀ tɪ́. Obhó tɪ́, Pɔlɔ̀ nɪ́ ndɪ aránà ɔtɛ ʉ̀dà rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀. Ndɪrɔ̀, yà Lístrà tɔ́ kɪgɔ̀ ɔ̀ ka kótsù ró nɪʼɪ̀ ndɪ Zěwù tɪ́ kátɪna Pbàgìríkí tɔ́ mʉ̌ngʉ̌-ngba bhà sɔmǎ-dzà.

13 Nɪ́ wɔ̀ ndɪ kàsʉmì ɔ̌, Zěwù bhà atdí kùhanì náadʉ̀ ìrà ìkyì-akpá nà, ɪwà ndì ndʉ̀kpɔ̀rɔ̀ ɪtsu-opfò tɔ́ mʉ̀kàkʉ́ ndʉ̀fɔ̌ dɔ̀ya rɔ̌ rɔ́rɔ̀, ndìrà àhʉ nà kɪgɔ̀ ɔ̀ ka kótsù ɔ̀yá tsǎtsʉ̀ tɪ́. Abádhí nɪʼɪ̀ ɪwà ɪ̀ nìrì ihé-yà mànà ndɪ́nɪ̌ ɪ̀ ubhò tɪ́ ɪ̀ ìkyì-akpá pɛrɛ̀ tɪ́ kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ uvitatálɛ tɔ̀.

14 Nɪ́, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà níitdègu kɔ̌kɔ̀ alɛ rǎpàna ndɪ́nɪ̌ ɪ̀ ɔnzɪ tɪ́ dhu ìrɪ, nʉ́ʉfa rɔ̀yá ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀-ɔ̌nga, ʼàdʉ̀ òtse ihé-yà nzínzì ɔ̀, ʼàmbɛ ùkʉ̌ dɔ̌, ʼàtɪ:

15 «Hɔ̀kɔ̀! Ádhu wɔ̀ nyɪ̌ nyápàna nyɔ̌nzɪ dhemǎ? Mǎʼɪ nyʉ́, mǎ nɪ́ ìndrʉ̌ àdhàdhì nyɪ̌ nɪ́ ìndrʉ̌ dhu bhěyi. Ndɪrɔ̀, yà fʉ̌kʉ̀ mǎ mɔ̀vɔ̀ dhu nɪ́ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀, ndɪ́nɪ̌ nyɪ̌ nyʉbhà tɪ́ nyɪ̌ nyarɔ́nzɪna ìmbǎ tɪ̌ya nà dhu, nyǎdʉ̀ nyʉ̀gèrɛ̀ nyɔ̌ngò yà ìnzɪ̌ arɔ́vè Kàgàwà bhà alɛ tɪ́. Ndɪ Kàgàwà nɪ́ ndɪ yà adzɪ mà ɔ̀rʉ̀-akpà mà ndɪrɔ̀ rèrʉ̀-abábá mà, ɔ̀yá arɪ́ʼɪ̀ kórɔ́ dhu mànà nanzì alɛ.

16 Angyíta nyʉ́ Kàgàwà ʉbhà pɛ́ kórɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ rɔ̀ngò ùbhi afíya ozè otu ɔ̌.

17 Pbɛ́tʉ̀, kʉ̌bhà nzá ndɪ ndɪ́ ndɪ̀tɛ̀ abádhí tɔ̀ yà ndì ndɔ́nzɪna ídzìnga-otù ɔ̌ dhu. Obhó tɪ́, kǎrɪ́ igye àbhʉ̌ rɪ̀kɔ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ fʉ̌kʉ̀, ndàdʉ̀ ɪnga ɔ̌ dhu

àbhʉ rɔ̀'ɔ̀ fǐyɔ́ kàsʉmì ɔ̌. Ndirɔ̀ indo màtí, kǎrádʉ̀ nyǒngù, ndàdʉ̀ afíkʉ
níra pbìndà ídzìnga tɔ́ dhɛ̀dhɛ nǐ.»
18 Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà náatɛ̀ mbǎ wɔ̀ dhu bhěyi màtí, ní abádhí rǐ ihé-yà
ísɔ̀ ìnzǐ ìzǎ tɔ́ pɛrɛ̀ nubhò tí fǐyɔ̀ dhu níi'ì ɔbi tí.
19 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pbàyàhúdí níiwú Àtìyòkiyà* tí kátina kigɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ndirɔ̀
Ìkòniyò tí kátina kigɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ màtí, 'ìwǔ ùvò Lístrà. Ní abádhí níitsu dhu ihé-
yà-dɔ ɔ̀, rɔ̀pɛ̀ 'ùbvǔ Pɔlɔ̀ mà odu nǐ, ndínǐ ʉvɛ̀ tí. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, abádhí
adʉ̀ Pɔlɔ̀ àdhà 'ìpfo iri kigɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, iwà ɔ̀vɛ̀ dhu tí ì í kàti nídhunǐ.
20 Pbɛ́tʉ̀ Yěsù ná'ù alɛ níitdègu 'àndǔ 'àkpɔ̀rɔ̀ Pɔlɔ̀-ngbɔ̀, ní àbadhi adʉ̀
ndìvà, ndìdè, ndàdʉ̀ ndàdu ndi kigɔ̀ ɔ̀. Ní tsútsǎ nínganí, abádhí adʉ̀ ɔ̀wu
Bàrnabà nà Děrbè tí kátina kigɔ̀ ɔ̀.

Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà rǐ 'àdǔ Àtìyòkiyà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̀ dhu

21 Děrbè tɔ́ kigɔ̀ ɔ̀ ì ɔ̀wù ùvò rɔ̀, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà náapɛ̀ 'ʉ̀nɔ̀ Kàgàwà
bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ìndrǔ tɔ̀. Ní, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ ì, 'à'ù Yěsù. Wɔ̀ dhu-
dzidɔ̀, abádhí náadʉ̀ 'àdu Děrbè rɔ̀, 'ɔ̀wù Lístrà. Lístrà rɔ̀, abádhí adʉ̀
'ìvà, 'ɔ̀wù Ìkòniyò ndirɔ̀ Àtìyòkiyà, Pìsìdiyà tɔ́ pbìrì ɔ̀.
22 Kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ kigɔ̀ ɔ̀nǎ, abádhí owúnà Yěsù ná'ù alɛ-afí nópè rɔ̌, 'àdʉ̀
ɔ̀wu i alɛ àvi rɔ̌ rìkò pɔ́tsɔ́ fìyɔ́ a'uta ɔ̌. Abádhí adʉ́nà ɔ̀wu dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ i
alɛ tɔ̀, 'àti: «Dhu àkǎ àlɛ̌ rʉ̀dà ádrʉ̀ngbǎ àpbɛ̀ nyʉ́ ɔ̀na nǎ, ndínǐ àlɛ̌ kotsú
tí ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̀.»
23 Kɔ́rɔ́ kànísá ɔ̀na nǎ, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà náadʉ́nà ɔ̀wu ìndrǔ ɔ̀vɔ̀
rɔ̌, 'ʉ̀li ndi kànisà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̀ tí. Ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉta-tsʉ̀ ì ʉ̀tsì, 'àdʉ̀ àmbɛ 'ìtsɔ̀
dɔ̌ dhu-dzidɔ̀, abádhí adʉ́nà ɔ̀wu yà i óvò alɛ ʉ̀li rɔ̌ yà i á'ù Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Yěsù-fó.
24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, abádhí nʉ́ʉdà Pìsìdiyà tɔ́ pbìrì ɔ̀nǎ, 'àdʉ̀ ɔ̀wu ùvò
Pàfùliyà tɔ́ pbìrì ɔ̀.
25 Ní, Pɛrgà tí kátina ndi pbìrì ɔ̌ kigɔ̀ ɔ̌ bhà tɔ̀ ì ʉ̀nɔ̀ Kàgàwà bhà Ɔtɛ
dhu-dzidɔ̀, abádhí adʉ̀ 'àsɔ̀lɔ̀, 'ɔ̀wù Àtàliyà tí kátina kigɔ̀ ɔ̀.
26 Ndi kigɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, abádhí adʉ̀ 'ìvà 'ɔ̀wù ibhú ɔ̌, 'ɔ̀wù ùvò Àtìyòkiyà, Sìriyà
tɔ́ pbìrì ɔ̀, yà abhi i apɛ̀ ɔ̀ná rɔ̀ kigɔ̀ ɔ̀. Wɔ̀ ndi kigɔ̀ ɔ̌ rɔ̀ nga ní ndi, ka
kabhʉ abádhí Kàgàwà ràso wɔ̀ abádhí ɔ̀wù ʉ̀tsànà pbìndà kasʉ-okú dɔ̀
rɔ̀.
27 Ní, Àtìyòkiyà ì ɔ̀wù ùvò rɔ̀, abádhí andu Yěsù ná'ù alɛ-tsʉ̀, 'àdʉ̀
Kàgàwà àbhʉ ì 'ɔ̀nzì kɔ́rɔ́ dhu náwɛ fǐyɔ̀. Ndirɔ̀, abádhí adʉ̀ ìngbà dhu
bhěyi màtí ì àpfò a'uta tɔ́ tsǎtsʉ̀ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí tɔ̀ dhu náwɛ átɔ̀ abádhí
tɔ̀.
28 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà náadʉ̀ òko ábhɔ̌ idhɔ nyʉ́ tí Yěsù
ná'ù alɛ mànà Àtìyòkiyà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̌.

15

Yěsù ná'ù alɛ tɔ́ unduta Yèrùsàlɛmà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̀
(Ɔpt 2.1-9)

1 Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ ìwǔ Àtìyòkiyà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̀ ngúfe alɛ, náapɛ̀ 'ùdhe
dhu Yěsù ná'ù alɛ tɔ̀, 'ɔ̀wù àtìnà rɔ̌ ìtí: «Ìnzǐ nyǐ nyapɛ́ nyǎbhʉ̌ kɔbhɔ̀lɔ̀

* **14:19 14.19** Ndi Àtìyòkiyà ni'ì Pìsìdiyà tí kátina atdí pbìrì ɔ̌ kigɔ̀.

ɔnzìkúnga yà Músà bhà Ʊyátá nónzì ka dhu bhěyi, ní Kàgàwà rǐ nzǐ nyǐgʊ̀ fʊ̀kʊ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀.»
2 Ní Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà náadʊ̀ ndɨ dhu ɔ̀dhɔ̀ atdídɔ̌, ádrʊ̀ngbă agòta nyʊ́ ràdʊ̀ ɨ̀tsì nzínzìya ɔ̌ ɨ alɛ mànà wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ abádhí adʊ̀ dhu ʊ̀tsì atdíkpá, ndínǐ Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà ndɨrɔ̀ Àtìyòkiyà ɔ̌ ngúfe ngʊ̌kpà alɛ mànà nóowu tí Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀, ʼòwù ɔ̀tɛ ndɨ dhu dɔ̌ Yěsù bhà uvitatálɛ mà, pbàkʊ̀rʊ̌ mànà-ɔ̀nzǐ rɔ̀.
3 Ní, Àtìyòkiyà ɔ̌ kànɨsà náadʊ̀ abádhí dzʊ̀nà nónzì àkǎkǎ dhu bhěyi ndɨ abhi tɔ̀. Ní Fòyìnikè mà Sàmàrɨyà mànà tó pbìrì ɔ̀nǎ ì ʊ́da ɨ nanǎ, abádhí owúnà ìngbà dhu bhěyi màtí ìnzǐ ní Pbàyàhúdí nʊ́gɛ̀rɛ̀ ì Kàgàwà tɔ̀ dhu nóvɔ̀ rɔ̌ ìndrʊ̌ tɔ̀, ndɨ dhu ràdʊ̀ àrà Yěsù ná'ù alɛ àbhʊ rɔ̌ ɨdhɛ̀ya rìka ndì atdídɔ̌.
4 Ní, kɔ̌kɔ̀ alɛ níitdègu owu ùvò Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀, ní ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà mà Yěsù bhà uvitatálɛ mà ndɨ kànɨsà ɔ̌ pbàkʊ̀rʊ̌ mànà, náakɔ̀ abádhí mběyi nyʊ́. Abádhí náadʊ̀ Kàgàwà àbhʊ ʼɔ̀nzì dhu náwɛ kórɔ́ kɔ̌kɔ̀ ì nàkɔ alɛ tɔ̀.
5 Pbɛ́tʊ̀, atdídhená alɛ, Yěsù ná'ù Pbàfàrìsáyó tó mʊ̀tʊ̀ nzínzì ɔ̌, náadʊ̀ ʼìvà ʼàtɨ: «Dhu àkǎ kɔbhɔ̀lɔ̀ Yěsù ná'ù ìnzǐ ní Pbàyàhúdí-ɔ̀nzǐnga, kadʊ̀ dhu ʊ̀ya fǐyɔ̀ ròngò Músà bhà Ʊyátá nífʊ.»
6 Nírɔ̀ ní ndɨ Yěsù bhà uvitatálɛ mà, Kànɨsà ɔ̌ pbàkʊ̀rʊ̌ mànà, náandu ì ndínǐ ì andá tí kɔ̌kɔ̀ alɛ ʊ̀nɔ̀ dhu-ɔ̀nga.
7 Ní, atdídɔ̌ ì àgò ì dhu-dzidɔ̌, Pɛ́tɛrʊ̀ ɨvà ndì ndìdè, ndàdʊ̀ àtɨ̀nà: «Àbanǐnzó, nyǐ nyʊ̀nɨ wà dhu Kàgàwà róvò wà mǎ angyíta tí nzínzìkʊ ɔ̌ rɔ̀, ndínǐ ma mongó tí pbìndà Ídzì Màkʊ̌rʊ̀ nʊ́nɔ̀ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí tɔ̀, ndínǐ abádhí níirɨ tí ʼàdʊ̀ dhu à'ù.
8 Ndɨrɔ̀ Kàgàwà, yà ìndrʊ̌-afí ɔ̀ dhu mà nʊ́nǐ arí alɛ, nítɛ̀ wà dhu ɨwà ndì rákɔ abádhí, yà abádhí ndì ndírǎ pbìndà Ɨlǐlǎ-Alafí nǐ, àdhàdhì yà ndì ndɨrá àlɛ̌ dhu bhěyi dhu-otù ɔ̌.
9 Kʊ̌ndɔ̀ nzá àlɛ̌-ɔ̌nga abádhí mànà akɛkpá màtí, kʊ̀'o abádhí-afí rɨ̀lǎ nyìkpɔ́na ɔ̌, a'uta-otù ɔ̌ nídhunǐ.
10 Nírɔ̀, ádhu kòmbí nyǐ nyí Kàgàwà-afí númvʊ̀ wɔ̀ dhu bhěyi, nyǎmbɛ ndì nà'ɛ ànɔ̀ nʊ́gba dɔ̌ Yěsù bhà ábhàlǐ dɔ̌ nǐ? Nyǐ nyí ndɨ ànɔ̀ nʊ́gbǎ abádhí dɔ̌ àzèmbè ɨnzá àlɛ̌ t'ábhúna nyʊ́ mà, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ nyʊ́ mà àlɛ̌ kanzì kànɔ̀ àlɛ̌ kí dhu-lèmà rórɔ̀!
11 Ndɨrɔ̀, àlɛ̌ kà'ù wà dhu àlɛ̌ rʊ̀gʊ wà àlɛ̌ tó nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀, Ádrʊ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀, àdhàdhɨ abádhí nʊ́gʊ dhu bhěyi.»
12 Ní, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà rǐ Kàgàwà àbhʊ ʼɔ̀nzì ìnzǐ ní Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ wɨwì mà, yà ɨnzá apɛ̀na ʼɔ̀nzɨ angyi ìndrʊ̌-nzínzì ɔ̌ dhu mànà dhu náwɛ̌ rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ì nàndunà alɛ náadʊ̀ ìnɛ̀ bhìì, ʼàmbɛ abádhí rǎwɛ̌na dhu nírì dɔ̌.
13 Ní Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà níitdègu ìnɛ̀, ní Yàkɔbhɔ̀ apɛ̀ ɔtɛ ndàtɨ: «Àbanǐnzó, nyìrɨ yà ma mʊ́nɔna fʊ̌kʊ̀ dhu.
14 Sìmìyonì náwɛ wà ìngbà dhu bhěyi màtí, mʊ̀hàngʊ́ ɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà arí pbìndà alɛ nɔ́pì ìnzǐ ní Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ rɔ̀ tí dhu àlɛ̌ tɔ̀.
15 Wɔ̀ ndɨ dhu nákɔ wà ndì Kàgàwà bhà pbànábí náandí dhu nà. Ndɨ andítá rǎtɨna:
16 ‹Ádrʊ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rǎtɨna: wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mí madʊ̌
mɨrà wɔ̀ ndì nadrù ádrʊ̀ngbǎ kamà Dàwudì bhà ɨdza nósì tdítdɔ̌.
Ní ma mí ndɨ ɨdza-dúdù nángbɛ̌,

madʉ̀ ìdìnà rìdè pfɔ̃na dɔ̃.
17 Ndɨ dhu bhɛ̃yi nɨ́ ndɨ, yà ì nʉbhà alɛ-go rɨ̃ ’ɔ̀pɛ̀ ’ɔ̀mɛ̀ Ádrʉ̀ngbɛ̃̀lɛ,
ɨ alɛ nɨ́ kɛ̃̀kà ɔvɔ̀du ka kánzì dɔ̀yá alɛ.
Obhó nyʉ́, kɔ́rɔ́ ìnzɨ̃ nɨ́ Pbàyàhúdí, yà pbàkà alɛ nyʉ́ tɨ́ oko tɨ́ ma múnzì alɛ rɨ̃ ’ɔ̀pɛ̀ ’ɔ̀mɛ̀ ma.
Wɔ̀rɨ́ nɨ́ ndɨ yà ndɨ dhu ɔ̀nzɨ rɨ́ Ádrʉ̀ngbɛ̃̀lɛ nʉ́ʉnɔ dhu*.
18 Ndɨ Ádrʉ̀ngbɛ̃̀lɛ nɨ́ ndɨ ɨ dhu nábhʉ̃ ìndrʉ̃ rʉ̀nɨ yà mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ ndɨ napɛ̀na rɔ̀ alɛ.›»
19 Tdɨ́tdɔ̃, Yàkɔbhɔ̀ adʉ̀ àtɨ̀nà: «Ɨma, ma màla dhu nɨ́, dhu ràkǎ nzá kɔbhìlì kɔ̃kɔ̀ ì nʉ́gɛ̀rɛ̀ Kàgàwà tɔ̀ ìnzɨ̃ nɨ́ Pbàyàhúdí-tsʉ̀.
20 Pbɛ́tʉ̀, abádhí tɔ̀ dhu ràkǎ kandɨ̃ dhu, katɨ: ‹Nyɨ̃ nyàkǎ nzá nyɔ̃ngò sànamʉ̀ tɔ̀ ka kʉ̀bho pɛrɛ̀ tɨ́ ìzǎ ná’à*. Ndɨrɔ̀, nyɨ̃ nyàkǎ nyɔ̃ngò nyɔ̃dɔ̀ mʉ̀nyɔ̀nì rɔ̃ rɔ̀, ìnzɨ̃ nyǎdʉ̀ dàna-tsì ka kìpbɔ̃ ɔbɨ nɨ̃ rɔ̀vɛ̀ ìzǎ mà, ànzʉ̀bhà mànà ná’à.›
21 Obhó tɨ́, angyí ndɨ napɛ̀na rɔ̀, ìndrʉ̃ náarɨ́’ì ìnè Músà bhà Ʊyátá nɔ́vɔ ì arɨ́ ìndrʉ̃ tɔ̀ kɔ́rɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ rɔ́. Kɔ́rɔ́ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̃, abádhí náarɨ́ ɨ Ʊyátá nɔ́zʉ̀ ìndrʉ̃ tɔ̀ unduta-dzà ɔ̃ rɔ̀.»

Yèrùsàlɛmà ɨ nùndu alɛ rɨ̃ bhàrʉwà àbhʉ̃ Àtìyòkiyà ɔ̃ Kànɨsà tɔ̀ dhu

22 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̃, Yɛ̃sù bhà uvitatálɛ mà, Kànɨsà ɔ̃ pbàkʉ̀rʉ̃ mà, Yèrùsàlɛmà ɔ̃ kɔ́rɔ́ Kànɨsà mànà náatɛ̀ nzínzìya ɔ̃. Abádhí nɨ́ɨrɨ ì ndɨ́nɨ̃ ì ovó tɨ́ nzínzìya ɔ̃ alɛ, ’àdʉ̀ òvìnà ròwù atdíkpá Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà nà Àtìyòkiyà, Sìriyà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Nɨ́, abádhí avò Yudhà mà Sílà nà. Ngǎtsi ndɨ Yudhà-ɔvɔ̀ nɨ’ì Bàrɨsabà. Ɔdhɨ́ya pbàkrɨ́stɔ̀ nzínzì ɔ̃, abádhí ɔ́yɔ̃ kɔ́rɔ́ nɨ’ì atdídɔ̃ ka kɨ́fʉ alɛ.
23 Nɨ́, abádhí adʉ̀ kɔ̀rɨ́ alɛ nóvì ròwù bhàrʉwà nà. Ndɨ bhàrʉwà ka kandí yà dhu bhɛ̃yi: «Mǎ’ɨ ɔdhɨ́kʉ, Yɛ̃sù bhà uvitatálɛ mà, Kànɨsà ɔ̃ pbàkʉ̀rʉ̃ mànà, mǎ mòvì nyɨ̃ atdídɔ̃ ɔdhɨ́kǎ, ìnzɨ̃ nɨ́ Pbàyàhúdí tɨ́rɔ̀ nyɨ̃ nyɨ́’ì Àtìyòkiyà mà, Sìriyà mà, Kìlìkiyà mànà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀.
24 Mǎ mɨ́rì dhu, nzínzìka ɔ̃ rɔ̀, atdídhená alɛ rówù ɨnzá mǎ mʉ̀fà rʉsà fɨ̃yɔ̀ rɔ́rɔ̀, ’ɔ̀wù dʉ̀kʉ ìnza àwú ɔ̀tɛ̃ya nɨ̃, ndɨ dhu ràdʉ̀ ɨzʉ nábhʉ afíkʉ ɔ̀.
25 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, mǎ mìrì mǎ mɔ̃vò ìndrʉ̃, mǎdʉ̀ òvìnà ròwù tɨkʉ ɔ̀. Abádhí rɔ̃wu atdíkpá yà atdídɔ̃ mǎ mózè ɔdhɨ́ka, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà nà.
26 Ndɨ Pɔlɔ̀ mà nádzi wà fɨyɔ́ ípìrɔ̃nga ɔvɛ tɔ̀ àlɛ̃ tɔ́ Ádrʉ̀ngbɛ̃̀lɛ Yɛ̃sù Krɨ́stɔ̀ bhà kasʉ-okú dɔ̀ rɔ̀.
27 Nɨ́rɔ̀, kɔ̀nɨ̃ mǎ mòvì Yudhà mà Sílà nà, ndɨ́nɨ̃ yà bhàrʉwà ɔ̃ mǎ màndɨ̃ ɔtɛ nɔvɔ tɨ́ tsʉ̀ya ɔ̃ fʉ̃kʉ̀.
28 Obhó tɨ́, Kàgàwà bhà Ɨlɨ̃lǎ-Alafí mà, mǎ nyʉ́ mànà, mǎ màla dhu nɨ́, dhu ràkǎ nzá mʉ̃gbǎ ndɨ nà’ɛ vurò ànɔ̀ tdɨ́tdɔ̃ dʉ̀kʉ́, ròsè yàrɨ́ ʉyátá dɔ̀nǎ.
29 Ndɨ ʉyátá rǎtɨna: ‹Nyɨ̃ nyàkǎ nzá nyɔ̃ngò sànamʉ̀ tɔ̀ ka kʉ̀bho pɛrɛ̀ tɨ́ ìzǎ mà, ànzʉ̀bhà mà, dàna-tsì ka kìpbɔ̃ ɔbɨ nɨ̃ rɔ̀vɛ̀ ìzǎ mànà ná’à. Ndɨrɔ̀ nyɨ̃ nyàkǎ nyɔ̃ngò nyɔ̃dɔ̀ mʉ̀nyɔ̀nì rɔ̃ rɔ̀. Kɔ̃kɔ̀ dhu nyɨ̃ nyìfʉ dhu nɨ́ ndɨ àdʉ̀ ì’ì ɨwà nyɨ̃ nyɔ̀nzì ídzì dhu dhu. Mbɛ̃yi nyòko.›»
30 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ kɔ̃kɔ̀ òvì ka kòvì alɛ nɨ́ɨvà ì ’òwù wɔ̀ bhàrʉwà nà Àtìyòkiyà. Nɨ́ ányì ì ’òwù ùvò rɔ̀, abádhí andu Yɛ̃sù ná’ù alɛ-tsʉ̀, ’àdʉ̀ ndɨ bhàrʉwà àbhʉ abádhí rɔ̀zʉ̀.

---

* **15:17 15.17** Àmɔ 9.11-12 * **15:20 15.20** Ndɨ ìzǎ nɔ́tì wà Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̃.

31 Nɨ́ wɔ̀ bhàrʉwà ɨ̀ ɔ̀zʉ̀ rɔ̀, kɔ̀rɨ́ alɛ-ɨdhɛ̀ nɨ́ika ndɨ̀ atdídɔ̌ ndɨ bhàrʉwà ɔ̌ ka kòpè afíya tɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
32 Kàgàwà bhà pbànábí tɨ́ ɨ̀ àdʉ̀ ʼòtù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Yudhà mà Sílà nà náadʉ̀ ɔ̀tɛ ádzǐta nyʉ́ kɔ̌kɔ̀ Yɛ̌sù náʼù alɛ mànà, ɨ̀ ròpè abádhí-afí, ʼàdʉ̀ abádhí àbhʉ ròtsì ɔbɨ fɨyɔ́ aʼuta ɔ̌.
33 Ngúfe ɨdhɔ ɨ̀ ɔ̀nzì Àtìyòkiyà dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ abádhí tʼɔ́dhɨ́ya náadʉ̀ abádhí ʉ̀bhà ràdu ɨ̀, ʼòwù yà ɨ̀ nívì alɛ-tɨʼɔ̀.
34 [Pbɛ́tʉ̀ Sílà adʉ̀ ndòzè ndàdɨ Àtìyòkiyà. Nɨ́ Yudà adʉ̀ àrà atdírɔ̀ Yèrùsàlɛmà.]
35 Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà adʉ̀ òko Àtìyòkiyà. Ibí ngʉ̌kpà alɛ mànà, abádhí owúnà dhu ùdhe rɔ̌, ʼàdʉ̀ Kàgàwà bhà Ɔtɛ tó Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ átɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀.

Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà ɔ̌nga rɨ̌ ndʉ̀ndɔ dhu
(Màt 13.23; 18.20; Yùw 6.44-45)

36 Ngúfe ɨdhɔ-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ atɨ Bàrnabà nɨ̌: «Ɔdhí, kàdu pɛ́ àlɛ̌, àlɛ̌ ròwù àlɛ̌ tʼɔ́dhɨ́na nándà yà angyi àlɛ̌ kʉ́nɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ɔtɛ ɔ̀yá kɨgɔ̀ ɔ̀na nǎ kɔ́ró, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ kala tɨ́ ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi màtɨ́ abádhí aróko dhu.»
37 Nɨ́, Bàrnabà azè ndìdyì Yùwanì Mǎrkɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ owu tɨ́ mànà atdíkpá.
38 Pbɛ́tʉ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ nzá ndɨ dhu òzè, Pàfùliyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ Yùwanì Mǎrkɔ̀ adù ndɨ owùya ɔ̌ rɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ ndɔ̀nzì kasʉ atdíkpá ɨ̀ mà nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
39 Nɨ́ wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà náagò ɨ̀ atdídɔ̌, ndɨ dhu ràdʉ̀ ʼàbhʉ ʼʉ̀ndɔ̀ ɨ̀. Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Bàrnabà adʉ̀ Mǎrkɔ̀ nídyì, ʼòwù nà atdíkpá ibhú ɔ̌ Kìpurɔ̀ tɔ́ pbìrì ɔ̀.
40 Ndɨrɔ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ Sílà òvò. Nɨ́, Yɛ̌sù náʼù alɛ ɨ̀tsɔ̀ ɨ̀ dɔ̀yá, ndɨ́nɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà aso tɨ́ ɨ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ ʼɨ̀và, ʼòwù ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀.
41 Nɨ́, kʉ̌dà Sìriyà tɔ́ pbìrì mà, Kìlìkiyà tɔ́ pbìrì mànà ɔ̀na nǎ, ndàrà kànísá-afí òpè rɔ̌, ndɨ́nɨ̌ ɔbɨ notsi tɨ́ fɨyɔ́ aʼuta ɔ̌.

16

Tìmɔ̀tɛwʉ̀ rɨ̌ ndàpbǎ Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà mànà owù ɔ̌ dhu
(Rɔm 16.21; Gàl 4.13-15; Fìl 2.19-22)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ arà àhʉ Dɛ̌rbɛ̀. Ányɨ̀rɔ̀, kǎdʉ̀ ʉ̀da Lístrà tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀. Nɨ́ ányɨ̀, kǎtù Tìmɔ̀tɛwʉ̀ tɨ́ kátɨna atdí alɛ. Ndɨ alɛ nɨʼɨ̀ ɨwà Yɛ̌sù náʼù alɛ. Kà-tsánà nɨʼɨ̀ ɨwà Yɛ̌sù náʼù Mʉ̀yàhudì-àyi, ndɨrɔ̀ kà tʼábanà nɨʼɨ̀ Mʉ̀gìrikì.
2 Nɨ́, Lístrà mà Ìkòniyò mànà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, Yɛ̌sù náʼù alɛ owúnà ídzì dhu nyʉ́ náwɛ rɔ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ dɔ̌.
3 Nɨ́, Pɔlɔ̀-afí adʉ̀ ndɔ̀tdì, ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ ongó tɨ́ ùbhi atdíkpá kà mànà. Nɨ́, Pɔlɔ̀ adʉ̀ kɔ̀nzǐnga àbhʉ kɔbhɔ̀lɔ̀, wɔ̀ ndɨ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌ arí ɨ̀ʼɨ̀ Pbàyàhúdí-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨ alɛ nɨʼɨ̀ kɔ́ró ɨwà dhu nʉ́nɨ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ tʼábanà rɨʼɨ̀ Mʉ̀gìrikì nɨ́dhunɨ̌.
4 Kɔ́ró kɨgɔ̀, yà ɨ̀ úbhi ɔ̀ná ɔ̌, Pɔlɔ̀ mà Sílà nà nóowúnà Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ mà, Kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà nʉ́tsì Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ɨ̀ ùndu ɨ̀ rɔ̀ ʉyátá ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ Yɛ̌sù náʼù alɛ tɔ̀, ʼàdʉ̀ òwu abádhí àvi rɔ̌ rɨ̀fʉ ndɨ dhu.
5 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ kànɨsà apè ʼàmbɛ ɨ̀dzɔ dɔ̌ fɨyɔ́ aʼuta ɔ̌, bvʉ̀ya ràdʉ̀ àmbɛ ndìse dɔ̌ bìlǐnganà.

Ɔnyʉ rɨ̌ Pɔlɔ̀ ɔ̀nyʉ Màkɛ̀dɔ̀nɨya rɔ̀ ka kɨ́ ndànzi dhu-rɔ̌ dhu

6 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Kàgàwà bhà Ɩlĭlǎ-Alafí náagó Pɔlɔ̀ mà Sílà nà, ìnzɨ́ owu tɨ́ Kàgàwà bhà Ɔtɛ ʉ̀nɔ̀ Àziyà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Nɨ́, abádhí ʉdà Fùrùgiyà mà Gàlàtiyà mànà tɔ́ pbìrì ɔ̀nǎ.
7 Nɨ́, Mìsiyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ ɨ̀ ótsù nɨ̌ ifo ɔ̌ ɨ̀ òwù ùvò rɔ̀, abádhí azè ʼòwù Bìtìniyà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, Yěsù bhà Ɩlĭlǎ-Alafí adʉ̀ abádhí àgo ìnzɨ́ owu tɨ́ ányɨ̀.
8 Nɨ́, abádhí ʉdà Mìsiyà tɔ́ pbìrì ɔ̀nǎ, ʼàdʉ̀ ʼàsɔ̀lɔ̀, ʼòwù ùvò Trɔwà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.
9 Nɨ́ atdíku kúbhingá, dhu adzɨ̀ Pɔlɔ̀ dɔ̀ ɔnyʉ bhěyi. Ndɨ ɔnyʉ-bvʉ̀, Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí alɛ níidè kɔ̀nzɨ̌, ndàmbɛ ndɨ̀tsɔ̀ dɔ̌ kà-rɔ̌, ndàtɨ: «Áda Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ nyarà dzʉ̀nàka ɔ̀nzɨ̀.»
10 Nɨ́, wɔ̀ dhu Pɔlɔ̀ àla dhu-dzidɔ̌, mǎ madʉ̀ mɔ̌pɛ̀ mɔ̌bhɔ̀lɔ̀ mǎ ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́, ndɨ́nɨ̌ mǎ mowu tɨ́ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà. Obhó tɨ́, mǎ mʉnɨ dhu Kàgàwà ànzì wà mǎ ndɨ́nɨ̌ mǎ mowu tɨ́ pbìndà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ ndɨ pbìrì ɔ̌ bhà tɔ̀.

Lùdiyà rɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù à'u Fìlipì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu
(Màt 13.23; 18.20; Yùw 6.44-45)

11 Nɨ́ mǎ muvò Trɔwà rɔ̀, mʉ̌pò ibhú ɔ̌, mɔ̌wù tʉ́rʉ́tʉ́rʉ́ Sàmɔ̀tìrakì tɨ́ kátɨna sɔ̀ngà dɔ̀. Òbhɔ̌ nínganɨ́, mǎ madʉ̀ ùvò ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀, mɔ̌wù ùvò Nɛ̀yàpolì tɔ́ kɨfukù ɔ̀.
12 Ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀, mǎ madʉ̀ òwu Fìlipì. Ndɨ Fìlipì nɨ'ì̀ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ kɨgɔ̀ nzínzì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀ nyʉ́, ndɨrɔ̀ ka nɨ'ì̀ Pbàrɔ́má ɔ́nyʉ̀ idzi dɔ̀ná kɨgɔ̀. Nɨ́, mǎ manzì ngúfe ɨdhɔ ányɨ̀.
13 Sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, mǎ muvò kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, mɔ̌wù atdí ɨdha-akpà-bɨdɔ̀. Mǎ mɨrɛ̀ nga ányɨ̀rɔ̌ nga ràrɨ̌ ndɨ ɨtsɔ̀ta tɔ́ ngari. Nɨ́ ányɨ̀ mǎ mòwù ùvò rɔ̀, mǎ makò obvò, mǎdʉ̀ àmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ ányɨ̀rɔ̌ ɨ̀ nàndu vèbháléɛ mànà.
14 Abádhí nzínzì ɔ̌, Lùdiyà tɨ́ kátɨna tsìbhálɛ nɨ́ɨ'ì̀ ìnè. Ka nɨ'ì̀ Tùwàtɛrà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ tsìbhíngba. Nɨ́, kǒngónà ùbhi òlɔ̀lù mʉ̀dzarʉ̀ nà ndàmbɛ ùdzinà dɔ̌, ndɨrɔ̀ kǒngónà Kàgàwà ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ̀. Nɨ́, kǎdì ndàmbɛ mǎ mʉ́nɔna dhu ìrì dɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ràdʉ̀ afína àngbɛ, ndɨ́nɨ̌ kǎdʉ̀ tɨ́ ndàpba Pɔlɔ̀ mà rʉ̌nɔna dhu rɔ̌.
15 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ɨ́yàdhíyà mà, pbìndà ɨdzá-bhà mànà níitdègu bàtizò àlʉ̌, nɨ́ kǎdʉ̀ mǎnzì, ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Nyɨ nyapɛ́ dhu ʉ̀nɨ̌ ɨwà ma rà'ù Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù, nɨ́ nyìwʉ̌ nyǒngò òko pbàkà ɨdzá.» Obhó tɨ́, kǎdʉ̀ mʉ̌tʉ mɔ̌wù pbìndà.

Pɔlɔ̀ mà Sílà nà núsɔ̀ ka kɨ́ dhu
(Kas 19.23-24; Fìl 1.12; 1Tɛ̀ 2.2; 1Pɛ́ 4.12-13)

16 Atdíku, mǎ makò mǎmbɛ ɔ̀wu dɔ̀ ɨtsɔ̀ta-bhʉ̌dɔ̀. Nɨ́ kasʉ tɔ́ atdí tsìbhíngba nɨ́ira, mǎdʉ̀ mǎsò ndɨ mànà otu ɔ̌. Ndɨ tsìbhíngba ɔ̀ ɨ'ì̀ nzɛ́rɛ-alafí nɨ'ì̀ ndɔ̀nzɨ̀ araya dhu ìtɛ̀ arɨ́ angyangyi ìndrʉ̌ tɔ̀ alafí. Nɨ́, kà rɔ̌nzɨna dhu-otù ɔ̌, kàbhà kasʉ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ ongónà dhu òngyè abhɔ nyʉ́.
17 Nɨ́, kǎdɨ ndàmbɛ ìrà dɔ̌ owùka ɔ̌ Pɔlɔ̀ nà, ndàdʉ̀ àmbɛ ùkʉ̌ dɔ̌, ndàrà àtɨ̀nà rɔ̌: «Kǎkà alɛ nɨ́ yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arɨ́'ì̀ ɔrʉ́ Kàgàwà bhà ɨnɔ-akpá. Ndɨrɔ̀, abádhí rɨ̌ nyɨ̌ nyʉ́gʉ ɔ̀ná otu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀.»
18 Kǎnzɨ wɔ̀ dhu ibí ɨdhɔ nyʉ́ tɨ́. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ atdíku, wɔ̀ dhu àrà ndìngyɛ rɔ̀, Pɔlɔ̀ agɛ́rɛ́ ndì, ndàtɨ wɔ̀ tsìbhíngba ɔ̀ rɨ́'ì̀ nzɛ́rɛ-alafí nɨ̌: «Ma mɨ́ dhu ʉ̀yǎ ɨndʉ̀ Yěsù Krístɔ̀-ɔ̀vɔ̀ rɔ̀, áhʉ̌ wɔ̀ tsìbhíngba ɔ̀ rɔ̀.»

19 Ní kàbhà kasʉ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ níitdègu fìyɔ́ ongyéngá-otù rǐ ndɔ̀tdì
dhu ɔ̀sʉ̀, ní abádhí adʉ̀ Pɔlɔ̀ mà Sílà nà nʉ́lʉ, ʼàdʉ̀ òwu nà pbanga-tsidɔ̌
rʉ̀wʉgà dɔ̀, Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ anya tʼítdìta tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-ɔ̀nzǐ. Ní kɔ̌kɔ̀
anya tʼítdìta tɔ́ kɔ̀ngɔ̀-ɔ̀nzǐ ɨ̀ òwù ùvò rɔ̀,
20 abádhí ɨtɛ̀ Pɔlɔ̀ mà Bàrnabà nà ɨ alɛ tɔ̀, ʼàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Kàrí alɛ nífǐ wɔ̀gɔ̀
àlɛ̌ tɔ́ pbanga ɔ̌. Abádhí ní Pbàyàhúdí,
21 ní abádhí arí yà àlɛ̌ tɔ̀ ka kísɔ̌ ìnzǐ àlɛ̌ kaʼu tí, ndɨrɔ̀ ìnzǐ àlɛ̌ kongó tí
ɔ̀nzìnà màndʉ núdhě àlɛ̌ tɔ̀ Pbàrɔ́má tírɔ̀.»
22 Ní, ányìrɔ̌ ɨ̀ʼɨ̀ ihé-yà náadʉ̀ dhu ìvà átɔ̀ Pɔlɔ̀ mà rɔ̌ Sílà nà. Ní kɔ̌kɔ̀
anya tʼítdìta tʼálɛ adʉ̀ Pɔlɔ̀ mà Sílà nà rɔ̌ mbɛ̀rʉ̀ àbhʉ kʉwà, ʼàdʉ̀ àvinà
kʉvɨ bhɛ́lɛ́bhɛ́lɛ́ asé nǐ.
23 Abádhí ɨ̀ àbhʉ kʉvɨ atdídɔ̌ asé nǐ dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ anya tʼítdìta tʼálɛ
náadʉ̀ abádhí àbhʉ kusɔ̌ imbi ɔ̀. Ányì abádhí adʉ̀ dhu ʉ̀ya Sàndǐrì tɔ̀,
ndínǐ Pɔlɔ̀ mà Sílà nà-ngbɔ̀ nɔdɔ tí mběyi nyʉ́.
24 Ní wɔ̀ ʉyátá ndì ndìrì rɔ̀, Sàndǐrì níitsu Pɔlɔ̀ mà Sílà nà átsǐ rí'ɨ̀ kàluga
nyʉ́ ɔ̀, ndàdʉ̀ pfɔ̌ya nʉ́bɛ kɔ̀mɔ̀ ɔ̀. 25 Ní mbɛ̀mbɛ̀ iku-alìkpa ɔ̌, Pɔlɔ̀ mà Sílà
nà náakò ʼambɛ ʼɨ̀tsɔ̀ dɔ̌, ʼàdʉ̀ àmbɛ adyi nʉ́yʉ̀ dɔ̌, ʼɨ̀fʉ Kàgàwà ɔ̀ná. Wɔ̀
ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ùsɔ̌ ka kùsɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ adʉ̀ òko ʼambɛ abádhí rɔ̌nzɨna dhu
kɛ̀lɛ̌ nírì dɔ̌.
26 Nírɔ̀ ní ndɨ ádrʉ̀ngbǎ mùtìtì nɨ́isí, imbi-dzà-pfɔ̀ rɔ̀pɛ̀ ndìvi. Wɔ̀ ndɨ
kàsʉmì ɔ̌ tí tsǎtsʉ̀ núupfo ɨ̀ kɔ́rɔ́, ùsɔ̌ ka kùsɔ̌ alɛ-pfɔ̀ rɔ̌ àdrà-mbǐ ràdʉ̀
ʼɨ̀tdì kɔ́rɔ́.
27 Nírɔ̀ ní ndɨ wɔ̀ Sàndǐrì atdà ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ imbi-dzà-tsʉ̀ nótù ɨwà
ɨ̀ nùpfɔ̀ rɔ́. Ní kɨ̌dhá pbìndà ɨla tɔ́ obhi-akpà, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀nzì ndínǐ ndì
ndodú tí ndì ndìtírɔ̀ nǐ, ndɔ̀vɛ̀, ɨwà òtsè dhu tí ndì ndí ùsɔ̌ ka kúsɔ̌ alɛ nátɨ
rɔ̀.
28 Pbɛ́tʉ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ òkù ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Pɔ̌rà, nzɔ̌nzɨ nzɛ́rɛ dhu
rʉ̀nʉ́ nyɨ-tírɔ̀. Ìnè mǎ mí'ɨ̀ kɔ́rɔ́ ɨrɔ́.»
29 Ní wɔ̀ Sàndǐrì anzì awáwʉ̀ kitsě nà fǐndà. Nírɔ̀ ní ndɨ kǎlì ndì ɨdza ìvǐ
tí ndì ndívi ɔdɔ nǐ rɔ́rɔ̀, ndìtsì ndìbvu Pɔlɔ̀ mà Sílà nà-ɔ̀nzǐ.
30 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ kǎdʉ̀ Pɔlɔ̀ mà Sílà nà návi rùvò iri. Kǎdʉ̀ dhu ìvu
abádhí-tsʉ̌, ndàtɨ: «Pbàkà ádrɔ̀drɔ̌ alɛ́, ma mí dhu ɔ̀nzɨ ìngbà dhu bhěyi
ndínǐ ma mɔgʉ́ tí?»
31 Ní, abádhí adʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ʼàtɨ: «Dhu àkǎ nyaʼù Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù,
ndínǐ nyǐ nyadʉ̀ tí ʉ̀gʉ kɔ́rɔ́ pbʉ̀kʉ̀ ɨdzá-bhà mànà.»
32 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ mà Sílà nà náadʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà Ɔtɛ nóvɔ̀
kà tɔ̀, kɔ́rɔ́ kàbhà ɨdzá ɨ̀'ɨ̀ alɛ mànà.
33 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí kúbhingánǎ, Sàndǐrì adʉ̀ Pɔlɔ̀ mà Sílà nà ùgù,
ndùʼo rɔ̀yá otú. Kɔ̌kɔ̀ alɛ-rɔ̌ otú ndì ndùʼo rɔ́rɔ̀ tí, àbadhi mà kɔ́rɔ́ pbìndà
ɨdzá-bhà mànà náadʉ̀ bàtizò àlʉ.
34 Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ Pɔlɔ̀ mà Sílà nà ùgù ndàrà nà pbìndà ɨdza, ndàdʉ̀
ɔ̀nyʉ̀ àbhʉ fǐyɔ̀. Ní wɔ̀ alɛ mà, kɔ́rɔ́ pbìndà ɨdzá-bhà mànà-ɨdhɛ̀ náadʉ̀
ndìka atdídɔ̌ Kàgàwà ɨ̀ àʼù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

35 Ɨnga níitdègu ùbho, ní anya tʼɨ́tdìta tʼálɛ avì ìndrǔ rɔ̀wù dhu ɔ̀vɔ̀
Sàndǐrì tɔ̀, ʼatɨ: «Ʉ́kɔ̀lɔ̌ kɔ̌kɔ̀ alɛ rɔ̀wù.»
36 Ní Sàndǐrì adʉ̀ wɔ̀ màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀vɔ̀ Pɔlɔ̀ tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrɔ̀drɔ̌ alɛ àvi wà
ɨma, ndínǐ ma mʉkɔlɔ tí nyǐ. Nírɔ̀, kɔ̀mbí dhu àkǎ nyǔvò, nyǎdʉ̀ òwu
màrʉ̀ngà ɔ̌.»

37 Pbɛ́tʉ̀ Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu àdu kɔ̌kɔ̀ ka kìvì alɛ tɔ̀, ndàtɨ: «Kɔ̌kɔ̀ anya t'ɪ́tdìta
t'álɛ àbhʉ kʉvɨ mǎ asé nɨ̌ ibí alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ɨnzá ɨ̀ ʉ̀nɔ̀ ànyǎka mà rórɔ̀,
'àdʉ̀ mʉ̌so imbi ɔ̀ àzèmbè mǎ mongó ɨ'ɨ̀ Pbàrɔ́má tó pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́. Nɪ́
kòmbí abádhí òzè tí 'ʉ̀kɔlɔ mǎ ɨnzá kórɔ́ alɛ ʉ̀nɨ rórɔ̀? Ɨnzɨ̌ rákǎ akɛkpá
màtɨ́! Abádhí àkǎ 'ìwʉ̌ mʉ̌kɔlɔ ɨ̀ nyʉ́ tírɔ̀.»
38 Nɪ́ kɔ̌kɔ̀ ìvì ka kìvìnà alɛ náadʉ̀ 'àdu 'òwù wɔ̀ Pɔlɔ̀ ʉ̀nɔ̀ dhu náwɛ anya
t'ɪ́tdìta t'álɛ tɔ̀. Nɪ́ ndɨ dhu ɨ̀ ɪ̀rɨ̀ rɔ̀, ɔdɔ nɪ́ɪsɪ́ abádhí ɔ̀ atdídɔ̌, Pɔlɔ̀ mà Sílà
nà nɪ́ Pbàrɔ́má tó pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ dhu ɨ̀ ɪ̀rɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
39 Nɪ́ kɔ̌kɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ adʉ̀ ìwu, 'àdʉ̀ ʉbàta ɔ̀nzì Pɔlɔ̀ mà Sílà nà-fɔ́. Wɔ̀
dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náadʉ̀ abádhí ʉ̀kɔlɔ imbi ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ àvinà
rùvò 'òwù kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀.
40 Nɪ́ Pɔlɔ̀ mà Sílà nà níitdègu ùvò imbi ɔ̀ rɔ̀, nɪ́ abádhí adʉ̀ òwu Lùdiyà
bhà. Ányɨ abádhí ala ɨ̀ Yɛ̌sù ná'ù alɛ mànà. Ɨ alɛ-afí ɨ̀ òpè dhu-dzidɔ̌,
abádhí adʉ̀ 'ìvà, 'òwù ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀.

17

Pɔlɔ̀ mà Sílà nà rɔ̌wu ùvò Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu
(Yùw 15.19-21,25; 16.2-3; Fìl 4.16; 1Tɛ̀ 1.4-7; 2.11-16; 5.21)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ mà Sílà nà nʉ́ʉdà Àmùfìpolì mà Àpɔ̀lɔ̀nɨyà nà tó
kɨgɔ̀ ɔ̀na nǎ, 'òwù ùvò Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tó kɨgɔ̀ ɔ̀. Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌, Pbàyàhúdí tó atdí
unduta-dzà nɪ́ɪ'ɨ̀ ìnè.
2 Nɪ́ yà bìlɪ̀ ndɨ̀ ndarɔ́nzɨna dhu bhɛ̌yi, Pɔlɔ̀ atsù ndɨ unduta-dzà ɔ̀. Nɪ́,
ɨ̀bhʉ-gʉ̀na mbàlìmbàlì sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, abádhí owúnà 'àgò rɔ̌ Kàgàwà bhà
Andítá dɔ̌ unduta-dzà ɔ̌ rɔ̀ anyì-ɨdzá rɪ́'ɨ̀ alɛ mànà.
3 Ndɨ agòta ɔ̌, kǎránà dhu àwɛ rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀, ndàdʉ̀ àrà dhu ɨ̀tɛ̀ rɔ̌ Krístɔ̀
raká wà ndàbà àpbɛ̀, ndɨrɔ̀ kà raká wà ndìngbɛ̀ ndɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀,
kǎránà àtìnà rɔ̌: «Yà fʉ́kʉ̀ ma mí dhu ɔ̀vɔ okúna dɔ̀ rɔ̀ Yɛ̌sù nɪ́ ndɨ Krístɔ̀.»
4 Nɪ́ abádhí nzínzì ɔ̌ ngúfe alɛ náa'u Pɔlɔ̀ mà Sílà nà rʉ̌nɔna dhu, 'àdʉ̀
'àpba abádhí-rɔ̌. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ arɪ́ ábhɔ̌ Pbàgìríkí mà, atdídɔ̌
tʉ̌ya arɪ́ 'ɨ̀rɨ vèbhálɛ mànà náadʉ̀ dhu ɔ̀nzì átɔ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi tɪ́.
5 Pbɛ́tʉ̀, Pbàyàhúdí náadʉ̀ ndɨ dhu-adhà nɔ́nzì ɔ̀nzɨ tɪ́. Nɪ́ abádhí andu
ngʉdhà ɔ̌ arɪ́ ùbhi ɨ̀mbǎ dɔ̀ya nà àkyǎkyɛ̀ alɛ-tsʉ̀, 'àdʉ̀ àbhʉnà rɨ̀và dhu
ihé-yà nzínzì ɔ̌, ndɨ dhu ràdʉ̀ wɔ̀gɔ̀ nífi kɨgɔ̀ ɔ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí awù
Pɔlɔ̀ mà Sílà nà ɔ̀mɛ̀ Yàsɔnà bhà, ndínɨ̌ ɨ̀ ʉlʉ́ tɪ́ 'ìwʉ̌ nà ihé-yà-ɔ̀nzɨ̌.
6 Pbɛ́tʉ̀ ányɨ ɨ̀ òwù ùvò rɔ̀, abádhí atù nzá kɔ̌kɔ̀ alɛ. Nɪ́ abádhí adʉ̀ Yàsɔnà
mà kɛ̀lɛ̌ nʉ́lʉ Yɛ̌sù ná'ù ngúfe alɛ mànà, 'ìwʉ̌ nà kɨgɔ̀ ɔ̌ anya t'ɪ́tdìta t'álɛ-
ɔ̀nzɨ̌. Abádhí adʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ùkʉ̌, 'àmbɛ atìnà dɔ̌: «Yàrɪ́ adzɨ dɔ̌ kórɔ́ pbìrì-tsì
náva alɛ níwʉ̌ wà 'ʉ̀nyà átɔ̀ ɨrɔ́ kòmbí.
7 Nɪ́ Yàsɔnà ákɔ abádhí pbɨ̀ ɨdzá. Ndɨrɔ̀ ɨ alɛ kórɔ́ nífʉ nzá kámá dɔ̌
ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà ʉyátá, pbɛ́tʉ̀ abádhí arádʉ̀ àtìnà ìnè Yɛ̌sù tí kátɨna
ngǎtsi ádrʉ̀ngbǎ kamà ràrɪ̌'ɨ̀.»
8 Nɪ́ kɔ̌kɔ̀ alɛ ʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀ ɪ̀rɨ̀ rɔ̀, ihé-yà mà anya t'ɪ́tdìta t'álɛ mànà-dɔ nɪ́ɪnza
ndɨ̀ atdídɔ̌.
9 Nírɔ̀ nɪ́ ndɨ anya t'ɪ́tdìta t'álɛ adʉ̀ fʉ̀rangà ɨ̀tdɨ̀ Yàsɔnà mà ɔdhɪ́na mànà
dɔ̌ abádhí rʉ̀bho, 'àdʉ̀ abádhí ʉ̀kɔlɔ ròwù.

Pɔlɔ̀ mà Sílà nà rɔ̌wu Bɛ̀rɔyà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu

10 Ɨnga níitdègu àtɨ, nɪ́ Yɛ̌sù ná'ù alɛ náavì Pɔlɔ̀ mà Sílà nà ròwù Bɛ̀rɔyà.
Nɪ́ ányɨ ɨ̀ òwù ùvò rɔ̀, abádhí atsù Pbàyàhúdí tó unduta-dzà ɔ̀.

11 Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà nɨ’ɨ́ ídzì afíya nà alɛ ròsè Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̌ bhà dɔ̀nǎ. Abádhí
a’u Kàgàwà bhà Ɔtɛ kòmbómbí nyʉ́. Ndɨrɔ̀ abádhí ongónà Kàgàwà bhà
Andítá ɔ̀zʉ̀ bìlǐnganà, ndínǐ ɨ́ ala tí yà Pɔlɔ̀ mà náarʉ́nɔna fǐyɔ̀ dhu ràtí
obhó dhu.
12 Ní abádhí nzínzì ɔ̀ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náa’u Kàgàwà bhà Ɔtɛ. Ndɨrɔ̀
Pbàgìríkí nzínzì ɔ̀, atdídɔ̀ ka kárí ɨ̀fʉ̌na vèbhálɛ mà ábhɔ̌ kpabhálɛ mànà
náa’u Kàgàwà átɔ̀.
13 Pbɛ́tʉ̀, Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̀ Pbàyàhúdí níitdègu Pɔlɔ̀ rǐ Kàgàwà bhà Ɔtɛ nɔ́vɔ
átɔ̀ Bɛ̀rɔyà ɔ̀ bhà tɔ̀ dhu ɨ̀rɨ, ní abádhí adʉ̀ ’ɨ̀và ’òwù ányɨ. Ní ányɨ ɨ́ òwù
ùvò rɔ̀, abádhí itsu dhu ihé-yà-dɔ ɔ̀, ràdʉ̀ dhu ɨ̀và Pɔlɔ̀ mà rɔ̌.
14 Ní ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí, Yěsù ná’ù alɛ adʉ̀ Pɔlɔ̀ àvi ràrà ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̀.
Pbɛ́tʉ̀, Sílà mà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ nà náadʉ̀ òko Bɛ̀rɔyà.
15 Kɔ̌kɔ̀ Pɔlɔ̀ nʉ̀ndà alɛ náawù kà nà, ’òwù ùvò nà Àtɛnɛ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Wɔ̀
dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ ’àdu Bɛ̀rɔyà ɨwà Pɔlɔ̀ ʉ̀yǎ dhu fǐyɔ̀ ndínǐ Sílà mà
Tìmɔ̀tɛwʉ̀ nà navì tí rìwǔ ndòtù tsàkàtsàkà nyʉ́ rɔ́rɔ̀.

Pɔlɔ̀ rǐ dhu ùdhě Àtɛnɛ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu
(Zàb 69.10; Kas 14.14-17; 26.17-20; 1Kò 1.18-25)

16 Àtɛnɛ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ndì ndí Sílà mà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mànà ɔ̀dɔ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̀,
ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ Pɔlɔ̀ atdídɔ̀ àlè tí ndɨ kɨgɔ̀-ɔ̌nga nálè sànamʉ̌-nzo nǐ dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀.
17 Ní kǎránà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ unduta-dzà ɔ̀ rɔ̀ Pbàyàhúdí mà, Kàgàwà ʉ̀lɛ̌
arí ìnzǐ ní Pbàyàhúdí mànà tɔ̀. Ndɨrɔ̀ bìlǐnganà, àbadhi mà náadʉ́nà òwu
’àgò rɔ̌ pbanga-tsidɔ̌ rʉ̀wʉgà dɔ̌ rɔ̀ tìná rǒwu ’ʉ̀tɔ̀ rɔ̌ alɛ mànà.
18 Ndɨrɔ̀, yà abhɔ ɨnga nʉ́nɨ alɛ-akpá, Ɛ̀pìkurò mà Sìtòyikò mànà tɔ́ ɨrɛ̀ta
rɔ̌ ɨ́ nípbɨ alɛ nzínzì ɔ̀ ngúfe alɛ mà, nóowúnà ìwu rɔ̌ ’àmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ kà
mànà. Atdídhená alɛ abádhí nzínzì ɔ̀ nóowúnà dhu ɔ̀ngʉ̀ rɔ̌, ’àmbɛ àtìnà
dɔ̌: «Ádhu nyʉ́ wɔ̀ tsʉ̀na arópɛ atdídɔ̀ alɛ òzè ndʉ̀nɔ̀ ìndrǔ tɔ̀?» Ndɨrɔ̀
ngʉ̌kpǎkà adʉ́nà òwu àtìnà rɔ̌: «Kà rɔ̌’ɔ vurò pbìrì ɔ̀ mʉ̌ngʉ̌-nzo dɔ̌ rɔ́tɛ
dhu bhěyi.» Obhó tí, abádhí owúnà ɔ̀tɛ rɔ̌ wɔ̀ dhu bhěyi yà Pɔlɔ̀ rǐ dhu
ùdhě Yěsù dɔ̌ dhu mà, ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ nʉ́ʉngbɛya ɨ́ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu mànà dhu
dɔ̌ dhu ɨ́ ɨ̀rɨ rɔ̀.
19 Ní, abádhí adʉ̀ Pɔlɔ̀ ìdyì ’òwù nà, ’òwù ùvò nà Àrɛ̀ɔ̀pagò tí kátɨna
unduta-bhǔdɔ̀. Abádhí adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, ’àtɨ: «Nyɨ nyàmbènà tí tdʉ̌ wɔ̀
ɔwʉ́tána tí nyɨ nyúdhěna ìndrǔ tɔ̀ dhu-tɨ̀ àwɛ̌ fǎkà?
20 Obhó tí, wɔ̀ nyɨ nyáwɛ̌na dhu rǐ’ɨ́ olo nyʉ́ tí fǎkà. Ní, mǎ mòzè nyawɛ
ɨ dhu-tɨ̀ fǎkà.»
21 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̀, Àtɛnɛ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ mà, kà-ɔ̌ aróko ìwǔ tí íwǔ alɛ
mànà, nóowúnà fɨyɔ́ ábhɔ̌ kàsʉmɨ̀ nyʉ́ nʉ́dà rɔ̌ ɔ̀tɛ ɨ́ ɔ́tɛ rɔ́, ndɨrɔ̀ àwɛ̌na
ka kí màkʉ̌rʉ̀ ɔwʉ́tá nírɨ ɨ́ í rɔ́.
22 Nírɔ̀ ní ndɨ Pɔlɔ̀ ɨvà ndɨ ndìdè Àrɛ̀ɔpagò-ɔ̀nzǐ, ndàdʉ̀ ɔtɛ nɔ́pɛ̀, ndàtɨ:
«Àtɛnɛ̀ ɔ̀ bhǎ, ma màndà nyǐ, madʉ̀ nyǒtù kɔ́rɔ́ dhu-tsí-tɨdɔ̀ ɔ̀ atdídɔ̀ fɨyɔ́
sɔmà nífʉ alɛ tí.
23 Obhó tí, kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀ ma mùbhi fʉ̀kʉ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ɨnanǎ rɔ̀, ma márà fʉ̀kʉ́
mʉ̌ngʉ̌-nzo-wɔ̀yɔ̀ nála rɔ̌. Ndɨrɔ̀, ma mɨ̀tdɛ̌ atdí fʉ̀kʉ́ màzàbahʉ̀ dɔ̌, yà
ka kándǐ dhu rɔ̀ná, katɨ: ‹Ɨnzá ka kʉ̀nɨ mʉ̌ngʉ̀ tɔ̀.› Ní Kàgàwà, yà nyǐ
nyarʉ́lɛ̌na ɨnzá nyǐ nyʉ̀nɨ rɔ́rɔ̀, ní ndɨ yà ma mírà ɔ̀vɔ̀nà fʉ̌kʉ̀.

24 Kàgàwà, yà adzɨ nanzɨ̀ ɔ̀ná arí'ɨ̀ kórɔ́ dhu-tsí mànà alɛ, ní ndɨ yà adzɨ
mà ɔ̀rʉ̀-akpà mànà dɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ. Kǎrí nzɨ̌ àdɨ ìndrʉ̌-ɔtsʉ́ náasɨ̀ sɔmǎ-dzà
ɔ̌.
25 Ndɨrɔ̀, kǎrí'ɨ̀ mbǎ ìndrʉ̌ rǎdʉ̀ dzʉ̀nàna ɔ̀nzɨ̀ nɨ̌ ɔtsʉ́ya nɨ̌ ɨ̀ ɔ̀nzɨ̀ dhu-
atdyú nà. Obhó tí, Ka ní ndɨ kórɔ́ dhu àbhʉ̌ arí ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ: ípìrɔ̌nga mà,
alɛ-ɨhɛ̀ mà, ndɨrɔ̀ kórɔ́ dhu-tsí mànà.
26 Ndɨrɔ̀, kǎnzɨ̀ kórɔ́ alɛ-tɨdɔ̀ tɔ́ mʉ̀lɔ̌ngɔ̀ rùvò atdí alɛ-nyʉtsì rɔ̀, ndínɨ̌
okoya tí yà adzɨ dɔ̌. Kʉ̌pí abádhí tɔ́ kàsʉmɨ̀-bvʉ, ndàdʉ̀ abádhí rɔ̌ngo òko
ɔ̀yá pbìrì-ifò nʉ́fa.
27 Kǎnzɨ̀ ɨ dhu, ndínɨ̌ ìndrʉ̌ ongó tí ndɔ̀mɛ̀ onzi ɔ̀bɛ̀ ɨ̀ rɔ̀, ndínɨ̌ abádhí adʉ̀
tí ndùmvu ùmvʉ̌ tí màtí 'òwù ndàbà, tàmànyà pbání ìnè ndɨ ndí'ɨ̀ ɨ́kyɛ̀rɔ̌
kórɔ́ alɛ nzínzì ɔ̌ rórɔ̀.
28 Obhó tí,
kà-nyʉtsì ní ndɨ àlɛ̌ kábà ípìrɔ̌nga, àlɛ̌ kárúbhi, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kárí'ɨ̀.
Ndɨrɔ̀, fʉ̀kʉ́ andítátálɛ nzínzì ɔ̌, ngúfe alɛ ʉnɔ dhu ndɨ dhu bhěyi tí átɔ̀,
'àtɨ:
‹Àlɛ̌'ɨ átɔ̀, àlɛ̌ ní kàbhà rʉ̀gànda.›
29 Ní àzèmbè àlɛ̌'ɨ ní Kàgàwà bhà rʉ̀gànda rɔ̀, dhu àkǎ nzá àlɛ̌ rɨ̀rɛ̀ nga
Kàgàwà bhà ɔ́fɔ̀ rílɨ ndɨ ɔrɔ̀ mà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ fʉ̀rangà tɔ́ sʉma-tɨdɔ̀ mà
nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ mʉ̌ngʉ̌-ngba bhěyi. Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, dhu àkǎ nzá àlɛ̌ rɨ̀rɛ̀
nga kà rílɨ ndɨ odu nɨ̌ màtí ìndrʉ̌ ɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔtsʉ́ya nɨ̌ yà fɨyó ɨrɛ̀ta nálʉ̌ ka
ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu bhěyi.
30 Ɨnzá ìndrʉ̌ àpɛ̀ ɨnga ʉ̀nɨ̌ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, Kàgàwà andà nzá nga ìndrʉ̌
arɔ́nzɨna nzɛ́rɛnga nà. Pbɛ́tʉ̀, kòzè kòmbí dhu ní kórɔ́ alɛ, kórɔ́ ngari ɔ̀nǎ,
ràkǎ 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɨ̀ 'ʉ̀bhà fɨyó nzɛ́rɛnga.
31 Obhó tí, kɨ̌lɨ wà atdí ɨdhɔ ìndrʉ̌-ànyǎ ndɨ ndɨtdɨ̀ya tí ɔ̀ná obhónánga dɔ̌,
yà ndɨ ndɔ́pɨ ndɨ anya nɨtdɨ̀ya tí alɛ-otù ɔ̌. Ndɨ otu ɔ̌ nga ní ndɨ kɨ̌tɛ̀ pbɨ̀ndà
obhónánga kórɔ́ alɛ tɔ̀. Kǎbhʉ̀ ka rɨ̀ngbɛ̀ ndɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀.»
32 Pbɛ́tʉ̀, kɔ̀rí alɛ níitdègu Pɔlɔ̀ rɔ̌tɛ ìndrʉ̌ rɨ̌ 'ʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu
dɔ̌ dhu ɨ̀rɨ, ní atdídhená alɛ náadʉ̀ ndɨ dhu gàyà nɔ́nzɨ̀ ɔ̀nzɨ tí. Ndɨrɔ̀,
ngʉ̌kpǎkà-tsí náadʉ̀ àtɨ̀nà, tdʉ̌ ɨ̀ ràrɨ̌ Pɔlɔ̀ rʉ̌nɔna dhu ɨ̀rɨ tdítdɔ̌ ngǎtsi
ɨdhɔ ɔ̌.
33 Nírɔ̀ ní ndɨ Pɔlɔ̀ adʉ̀ ndɨ̀và ndàhʉ, ndàrà abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀.
34 Pbɛ́tʉ̀, ngúfe alɛ adʉ̀ 'àpba Pɔlɔ̀-rɔ̌, 'àdʉ̀ Yěsù ná'ù. Ɨ alɛ nzínzì ɔ̌ nɨ'ɨ̀
Dènesì, Àrɛ̀ɔ̀pagò* tí kátɨna unduta ɔ̌ atdí alɛ mà, Dàmàrɨ́ya tí kátɨna atdí
tsìbhálɛ mà, ngʉ̌kpà alɛ mànà.

18

Pɔlɔ̀ rǎrà Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu
(1Kò 1.1-9; 2.1-5; 2Kò 11.5-12; 12.12-13)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ ɨvà ndɨ Àtɛnɛ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, ndàrà Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.
2 Ní ányì ndɨ ndàrà àhʉ rɔ̀, abádhí atù ɨ̀ Àkilà tí kátɨna atdí Mʉ̀yàhudì
nà. Ndɨ Àkilà nɨ'ɨ̀ Pɔtɔ̀ tí kátɨna pbìrì ɔ̌ alɛ. Ndɨrɔ̀, abádhí nɨ'ɨ̀ kòmbí tí
íwʉ̌ Ìtàliyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ pbɨ̀ndà tsìbhálɛ Pèrèsílà mànà, 'ìwʉ̌ ùvò Kòritò tɔ́
kɨgɔ̀ ɔ̌. Obhó tí, wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà, Klòdiyò nɨ'ɨ̀

* **17:34 17.34** Àrɛ̀ɔ̀pagò ní Àtɛnɛ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ka kundúnà alɛ anya t'ítdɨ̀ta tɔ̀ dɔ̀ná pbìrì-ɔvɔ̀.

ɨwà dhu nʉ́yǎ, ndàtɨ: Kórɔ́ Pbàyàhúdí ràkǎ ʼùvò Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀. Nɨ́ Pɔlɔ̀ arà Àkilà mà, Pèrèsílà nà-tɨʼɔ̀,

3 ʼàdʉ̀ ʼìrì ʼòngò òko atdíkpá, ʼàdʉ̀ òwu kasʉ̀ ɔ̀nzì rɔ̌ atdíkpá abádhí mànà. Obhó tɨ́, abádhí nɨʼì atdí kasʉ-tɨdɔ̀ kɛ̀lɛ̌ nónzɨ arí alɛ. Ndɨ abádhí-kàsʉ̌ nɨʼì hɛmɛ̀ tʼódyùta.

4 Nɨ́, yà sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ náarírà dhu bhɛ̌yi, Pɔlɔ̀ ongónà àrà unduta-dzà ɔ̀, ndàrà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ Pbàyàhúdí mà Pbàgìríkí mànà tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ì nʉgɛ̀rɛ̀ tɨ́ ʼàʼù ndì ndʉ́nɔna fɨ̃yɔ̀ dhu.

5 Pbɛ́tʉ̀, Sílà mà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mànà níitdègu ìwu Màkɛ̀dɔ̀nɨyà rɔ̀, ʼìwʉ̌ ùvò Kòritò, nɨ́ Pɔlɔ̀ adʉ̀ ndàpba Kàgàwà bhà Ɔtɛ tʼʉ́nɔta rɔ̌ tɨ́. Kǎránà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ kpangba Pbàyàhúdí tɔ̀, ndàtɨ, Yɛ̌sù ràrɨ̌ ndɨ Krístɔ̀.

6 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ yà atdídɔ̌ Pbàyàhúdí rɨ̌ ʼàgò ndì nà, ʼàdʉ̀ àmbɛ dhu ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ nzɛ́rɛ nyʉ́ ndì nɨ̌ rɔ̀, Pɔlɔ̀ aʼɔ̀ rɔ̀ná mʉ̀dzarʉ̀-ɔ̌nga ndàdʉ̀ àtìnà abádhí nɨ̌: «Azùkʉ̀ àkǎ ndɔ̀dzì dʉ̀kʉ̀-tsírɔ́ nyʉ́. Ma mùtsù wà ma fʉ̀kʉ́ dhu ɔ̀ rɔ̀. Rɔ̀pɛ̀ ndì kòmbí, ma mɨ́ mʉgɛ̀rɛ̀ mongò Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ̀.»

7 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ adʉ̀ ndɨ̀và ndàrà Titò Yèsitò tɨ́ kátɨna alɛ bhà. Ndɨ alɛ nɨʼì atdídɔ̌ arɨ́ Kàgàwà ɔdɔ̀ ɔ̀nzì alɛ. Ndɨrɔ̀ ndɨ alɛ bhà ɨdza náadʉ̀ ɨʼì ɨ́kyɛ̀rɔ̌ unduta-dzà tɨ́.

8 Nɨ́ Pɔlɔ̀ rʉ̌nɔna Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ì ìrì rɔ̀, Krìsipò mà kórɔ́ pbìndà ɨdzá-bhà mànà náadʉ̀ Yɛ̌sù náʼù. Ndɨ Krìsipò nɨʼì unduta-dzà ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ. Ndɨrɔ̀, Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náadʉ̀ Yɛ̌sù àʼù átɔ̀, ʼàdʉ̀ bàtizò àlʉ̀.

9 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ atdíku kúbhingá, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà náavì ndì Pɔlɔ̀ tò ɔnyʉ̀ bhɛ̌yi rɔ́dzì kà-dɔ̀ dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ndàdʉ̀ àtìnà kànɨ̌: «Àpɛ́ nyɔnzɨ ɔdɔ Pɔlɔ̌. Dhu àkǎ nyambɛ dhu kɛ̀lɛ̌ ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ ìnzɨ̌ nyɨ nyínɛ̀ rɔ́rɔ̀.

10 Obhó tɨ́, ma mɨ́ʼì ìnè atdíkpá nyɨ mànà. Ndɨrɔ̀, atdí alɛ mà rɨ̌ nzɨ̌ ɔtsʉ́na ìlɨ̌ rʉ̀nʉ́, ndɔ̀nzì nyɨ nɨ̌ nzɛ́rɛ. Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ nyʉnɨ dhu átɔ̀ ìnè pbàkà alɛ ràrɨ̌ʼì ibí nyʉ́ yàrí kɨgɔ̀ ɔ̌.»

11 Nɨ́ Pɔlɔ̀ adʉ̀ àdɨ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ atdí atɔ nyʉ́ tɨ́ dɔ̀ná azà àbɨ̌ nà, ndòngò Kàgàwà bhà Ɔtɛ nʉ́nɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀.

12 Gǎliyò níitdègu òngo Àkayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ lɨ̀walì tɨ́, nɨ́ kórɔ́ Pbàyàhúdí ɨrɨ ì Pɔlɔ̀ dɔ̌, ʼàdʉ̀ kòsò ʼòwù nà dhʉ̀wanì ɔ̀ lɨ̀walì Gǎliyò-ɔ̀nzɨ̌. Nɨ́ abádhí atɨ kànɨ̌:

13 «Yàrɨ́ alɛ arɨ́ ìndrʉ̌-afí ʉ̀lɛ̌ ràmbɛ Kàgàwà ɨ̀fʉ dɔ̌, ìnzɨ̌ nɨ́ yà àlɛ̌ tɔ́ ʉyátá nónzì ka dhu bhɛ̌yi.»

14 Nɨ́ yà Pɔlɔ̀ àmbɛ̀nà ɔtɛ ɔ̀pɛ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ nɨ́ ndɨ lɨ̀walì Gǎliyò adʉ̀ ndɨ ɔtɛ ɔ̀tdì ɔ̀tdì tɨ́, ndàtɨ Pbàyàhúdí nɨ̌: «Dhu ɨ́ʼìná gukyè abvo mà kòhò dhu tɨ́, ndɨrɔ̀ atdídɔ̌ kǎfǎ dhu mà dhu tɨ́, nɨ́ ma màmbɛ̀nà madzì àdzɨ̌ mɨrì nyɨ̌ nyáwɛ̌na kà-dɔ̌ dhu tɨ̃na dɔ̌.

15 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ nyɨ̌ nyɨ́ nyǎgò okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu nɨ́ fʉ̀kʉ́ sɔmà tɔ́ mànduʉ mà, ɔvɔ mà, ndɨrɔ̀ fʉ̀kʉ́ ʉyátá mànà. Nɨ́ ndɨ dhu àndà nyɨ̌. Ɨnzá ma mòzè mʉnɔ̀ kɔ̌kɔ̀ dhu bhɛ̌yi dhu-tsí-ànyǎ nzínzìkʉ ɔ̌.»

16 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ abádhí ʉ̀nyà iri dhʉ̀wanɨ̌-dzà ɔ̀ rɔ̀.

17 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ kórɔ́ kòrɨ́ alɛ náalʉ́ unduta-dzà ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ, Sòsìtɛ̌nì tɨ́ kátɨna, ʼàdʉ̀ ɔ̀pɛ̀nà ʼòvì dhʉ̀wanì-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, lɨ̀walì Gǎliyò náadʉ̀ nzá afína mà nátdu abádhí tɔ́ dhu nɨ̌.

Pɔlɔ̀ rǐ ndàdǔ Àtìyòkiyà dhu
(Kas 20.16; 21.23-26)

18 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ mà náadʉ̀ pɛ́ òko ibí ɨdhɔ nyʉ́ tí atdíkpá Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Yěsù ná'ù alɛ mànà. Nírɔ̀ ní ndɨ abádhí adʉ̀ 'ìvà 'òwù ibhú ɔ̌ atdíkpá Pèrèsílà mà Àkilà mànà nà Sìriyà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Ní ányɨ̀ ɨ̀ ówu rɔ́rɔ̀, abádhí itdègu òwu ùvò Kèkùrɛyà tí kátɨna kìfukù ɔ̌, ní tdʉ̌ ɨ̀ ɔpɛ́ abhi ányìrɔ̌ rɔ̀ rɔ̀, kǎdʉ̀ dɔ̀na-ká àbhʉ kakpà, angyangyi ndɨ̀ ndatsɔ̀ dhu Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

19 Ní Ɛ̀fɛsɔ̀ tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̌ ɨ̀ òwù ùvò rɔ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ Pèrèsílà mà Àkilà nà nʉ́bhà ɔ̀yá ányìrɔ̌, ndàdʉ̀ ndɨvà ndòtsù unduta-dzà ɔ̀. Ní ányì-dzá abádhí adʉ̀ 'ɔ̀pè 'àgò ɨ̀ Pbàyàhúdí mànà.

20 Ɨ Pbàyàhúdí adʉ̀ kǎtdyú òhò ndínǐ ɨ̀ oko tí mànà ibí ɨdhɔ tí. Pbɛ́tʉ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ nzá ndɨ dhu ná'ù abádhí tɔ̀.

21 Abhi ɔ̀pè ndɨ̀ ndí rɔ́rɔ̀, kǎdʉ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Kàgàwà òzè ka nǐ, ma mí madǔ àdǔ tdítdɔ̌ mɨrà nyǎndà.» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ adʉ̀ ɔ̀tsù ibhú ɔ̌ Ɛ̀fɛsɔ̀ rɔ̀, ndàrà Kàyìsàriyà.

22 Ní Kàyìsàriyà ndɨ̀ ndàrà àhʉ rɔ̀, kǎdʉ̀ pɛ́ àrà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndàrà kànɨsà àtsɛ̀ angyi. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ dɔ̀na ɔ̀dɨ ndàrà Àtìyòkiyà, Sìriyà tɔ́ pbìrì ɔ̀.

23 Kǐtdègu ngúfe ɨdhɔ ɔ̀dhɔ̀ Àtìyòkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, ní kǎdʉ̀ ndɨvà ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndùbhi dhèdhèrɔ̀ kɨgɔ̀ ɔ̀na nǎ, Gàlàtiyà mà Fùrùgiyà mànà tɔ́ pbìrì ɔ̌, ndùbhi Yěsù ná'ù alɛ-afí ɔ̀pè rɔ̌.

Àpɔlɔ̀ rǎrà àhʉ Ɛ̀fɛsɔ̀ mà Kòritò mànà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu
(Kas 15.41; 16.4-6; 1Kò 3.4-8)

24 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, Àpɔlɔ̀ tí kátɨna atdí Mʉ̀yàhudì níɨra àhʉ Ɛ̀fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Kà nɨ'ì Àlèsàndùriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ. Ndɨrɔ̀, ka nɨ'ì atdídɔ̌ ɔtɛ nótsì, ndàdʉ̀ Kàgàwà bhà Andítá arʉ́nɔna dhu ʉ̀nɨ mběyi nyʉ́ alɛ.

25 Ndɨrɔ̀, ka nɨ'ì ɨwà ka kúdhe dhu fǐndà atdídɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà otu dɔ̌ alɛ. Ní, kǒngónà àdʉ̀ Yěsù dɔ̌ rɔ́tɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nɔ́vɔ̀ ìndrǔ tɔ̀ fǐndá obhónánga nyʉ́ dɔ̌ atdyúna nyʉ́ nà. Pbɛ́tʉ̀, kʉ̌nɨ dhu ní yà bàtizò nubhónà Yùwanì bhà bàtizò kèlɛ̌.

26 Ní. Ɛ̀fɛsɔ̀ ɔ̌ unduta-dzà ɔ̀ ndɨ̀ ndòtsù rɔ̀, kǎpɛ̀ ndòtɛ̀ ìmbǎ ɔ̀ná ɔdɔ́ na. Ní, Pèrèsílà mà Àkilà nà níitdègu kà rǎwɛ̌na dhu ìrɨ, ní abádhí adʉ̀ kìdyì 'ɔ̀wù mànà atdíkpá, 'àdʉ̀ Kàgàwà bhà otu tɔ́ obhónánga nítɛ̀ fǐndà.

27 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Apɔlɔ̀ náazè ndàrà Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, Àkayà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Ní, kà t'ɔ́dhína náadʉ̀ ndɨ dhu ná'ù à'u tí kà tɔ̀, 'àdʉ̀ dhu àndi ndɨ pbìrì ɔ̌ Yěsù ná'ù alɛ tɔ̀, ndínǐ adʉ̀ tí kàkɔ mběyi nyʉ́. Ní, Kòritò ndɨ̀ ndàrà àhʉ rɔ̀, kǎnzì yà pbìndà ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀ Kàgàwà ʉ́bà dhu fǐyɔ̀ rà'ù Yěsù alɛ ní dzʉ̀nà atdídɔ̌.

28 Obhó tí, yà Pbàyàhúdí mànà ɨ̀ í 'àgò kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀ rɔ̀, kǎdʉ́nà àrà abádhí-lɛ̀mà nɔ́nzɨ rɔ̌ ɔ̀nzɨ tí. Andítá-otù ɔ̌, kǎránà dhu ɨ̀tɛ̀ rɔ̌ kpangba Yěsù ràrǐ ndɨ Krístɔ̀.

19

Pɔlɔ̀ rǐ kànɨsà ɨdɨ̀ Ɛ̀fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu
(Kas 5.15-16; 8.14-17; Rɔm 15.25-27)

1 Àdì Àpɔlɔ̀ àdì Kòritò tó kigò ɔ̀ rórò, Pɔlɔ̀ núubhì ndùdà Fùrùgiyà tó pbìrì ɔ̌ pbìrì-akpá ɔ̀nǎ, ndàrà àhu Ɛ́fɛsɔ̀ tó kigò ɔ̀. Ní, ányì ndì ndàrà àhu rɔ̀, kǎtù atdídhená ábhàlǐ,
2 ndàdù dhu ìvu tsùyá ndàti: «Yà Yěsù nyǐ nyá'ù nínganí, Kàgàwà írǎ tí ìrǎ nyǐ pbìndà Ɨlǐlǎ-Alafí nǐ?» Ní kòrí alɛ adù dhu àdu kà tɔ̀, 'àti: «Ɨnzá mǎ màpɛ̀ Kàgàwà ɔ́pɛ̀ ndìrǎ ìndrǔ pbìndà Ɨlǐlǎ-Alafí nǐ dhu ìri.»
3 Pɔlɔ̀ adù dhu ìvu tdítdɔ̀ abádhí-tsǔ ndàti: «Olu, wɔ̀ nyǐ nyálǔ bàtizò ní'ì ìngbà bàtizò-tidɔ̀?» Abádhí adù dhu àdu Pɔlɔ̀ tɔ̀, 'àti: «Mǎ málǔ bàtizò ní Yùwanì bhà bàtizò.»
4 Ní, Pɔlɔ̀ adù àtìnà abádhí nǐ: «Yùwanì úbhì ùbhonà rɔ̀ bàtizò ní'ì yà ìndrǔ ùgɛ̀rɛ̀ ndì, ndùbhà pbìndà nzɛ́rɛnga dhu ìtɛ̀ rí bàtizò. Ndirò kǔbhì dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̀ ìndrǔ tɔ̀, ndínǐ yà olù rírà fíndà alɛ na'u tí. Ndi alɛ ní Yěsù.»
5 Ní, wɔ̀ Pɔlɔ̀ ùnɔ̀ dhu ì ìrì rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ábhàlǐ adù bàtizò àlu Ádrùngbǎlɛ Yěsù-ɔvɔ̀ rɔ̌.
6 Pɔlɔ̀ adù ɔtsúna ùli abádhí dɔ̀, Kàgàwà ràdù abádhí ìra pbìndà Ɨlǐlǎ-Alafí nǐ. Ní ányìrɔ̀ rɔ̀ tí, kòrí alɛ náadù 'ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀tɛ̀ yà inzá ì àpɛ̀ ùnǐna angyi alávà-tidɔ̀, 'àdù òwu dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ ìndrǔ tɔ̀, àdhàdhì Kàgàwà bhà pbànábí arí dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ dhu bhěyi.
7 Ɨ alɛ ni'ì mbɛ̀mbɛ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà alɛ.
8 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ anzì ìbhu àbǐ nyú, ndòngò àrà unduta-dzà ɔ̀. Ní ányì-dzá, kǎdúnà àrà Ídzì Màkǔrù nóvɔ̀ rɔ̌ atdyúna nyú nà ìndrǔ tɔ̀, 'àdù àmbɛ 'àgò dɔ̌ i alɛ mànà. Ndirɔ̀, kǎdúnà àrà ndòzè rɔ̌, ndùgɛ̀rɛ̀ ìndrǔ-afí rà'ù ɔ̀rù-akpà ɔ̌ Ádrùngbǎ Kamà Kàgàwà bhà idzi dɔ̌ ndì ndúnɔna dhu.
9 Pbɛ́tù atdídhená alɛ abádhí nzínzì ɔ̌ ni'ì odú afíya nà alɛ. Ní, i alɛ-tsí náadúnà òwu 'ùvo rɔ̌ ìnzǐ ì a'u tí Pɔlɔ̀ rɔ̌vɔna fíyɔ̀ Ádrùngbǎ Kamà Yěsù bhà otu dɔ̌ dhu. Abádhí adúnà òwu dhu ùnɔ̀ rɔ̌ nzɛ́rɛ nyú ndi otu núngu alɛ nǐ. Ní, Pɔlɔ̀ adù abádhí ùbhà, ndàdù ábhàlǐ kɛ̀lɛ̌ nóvɔ̀, 'òwù mànà. Ní, bìlǐnganà kǎdù àdi ndòngò dhu ùdhe i ábhàlǐ tɔ̀, Tìranɔ̀ tí kátina atdí alɛ bhà dàrasǎ-dzà ɔ̌ rɔ̀.
10 Wɔ̀ dhu anzì ndì ràrà àhu mbɛ̀mbɛ̀ ɔ́yɔ̌ atɔ nyú tí. Ndi dhu bhěyi ní ndi, Àziyà tó pbìrì ɔ̌ alɛ, Pbàyàhúdí mà, ìnzǐ ní Pbàyàhúdí mànà níiri Ádrùngbǎlɛ Yěsù dɔ̌ ɔtɛ.

Sìkɛwà bhà inzo rǐ nzɛ́rɛ-alafí nómvù 'òdì dhu

11 Ɛ́fɛsɔ̀ tó kigò ɔ̌ Pɔlɔ̀ rǐ'ì ɔ̀ná kàsumì ɔ̌, Kàgàwà anzì idhɔ rǐ ìndrǔ ùkɔ̌ nǐ ábhɔ̌ wiwì nyú kǒtù ɔ̌.
12 Ní ìndrǔ owúnà Pɔlɔ̀-ngbɔ̀ nùpbàlǎ lɛsɔ̀ mà mbɛrù mànà núgù rɔ̌, 'òwù andi nà alɛ-ngbɔ̀ núpbala nǐ, i alɛ ràdù òwu ùgu rɔ̌, ndirɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí nà alɛ ɔ̀ rɔ̀, i nzɛ́rɛ-alafí ràdù òwu ùvò rɔ̌.
13 Wɔ̀ ndi kàsumì ɔ̌, atdídhená Pbàyàhúdí níitú ì 'òwù ùbhi rɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ, ndínǐ ì owu tí nzɛ́rɛ-alafí nípfo rɔ̌, 'òdì ìndrǔ ɔ̀ rɔ̀ Ádrùngbǎlɛ Yěsù-ɔvɔ̀ rɔ̌. Abádhí owúnà àtìnà rɔ̌ i nzɛ́rɛ-alafí nǐ: «Yà Pɔlɔ̀ arúbhi pbìndà Ídzì Màkǔrù ùnɔ̀ rɔ̌ Yěsù-ɔvɔ̀ rɔ̌, nyùvò wɔ̀ alɛ ɔ̀ rɔ̀!»
14 Wɔ̀ ndi dhu nanzì alɛ ni'ì Sìkɛwà tí kátina atdí alɛ bhà àrùbhù kpabhínzo. Ndi Sìkɛwà ni'ì Pbàyàhúdí tó pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ atdí kamà.

15 Nírò ní ndɨ atdíku, yà abádhí ɔtɛ̀ nɨ̌ nzɛ́rɛ-alafí náadù ɔtɛ abádhí tò,
ndàtɨ: «Yɛ̌sù ma múnɨ wà, ndɨrò ma múnɨ wà dhu Pɔlɔ̀ ràrɨ̌ àdhɨ pbá alɛ.
Ní nyɨ́ nyʉ́, nyɨ́ ní àdhɨ mà?»
16 Ní, wɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí rɨ̌'ì ɔ̀nà alɛ náalà ndì kɔ̀rí alɛ dɔ̀, ndɔ̀pɛ̀ ndɔ̀ngbʉ̀,
ndɔ̀nzì lɛ̀màya kɔ́rɔ́. Ní kɔ̀rí alɛ nʉ́ʉnyà ì ɨdza rɔ̀ nzìnzí rɔ̀, ùlè tí ngbɔ̌ya
ùlè otú nɨ̌ rɔ́rɔ̀, 'ɔ̀tsè.
17 Ní, wɔ̀ dhu-ɔ̀yɨ̌ níitdègu ndʉ̀gà Ɛ̌fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, kɔ́rɔ́ Pbàyàhúdí mà,
ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mànà dhu rìrì, ní ɔdɔ adʉ̀ ìsɨ̌ atdídɔ̌ abádhí ɔ̀. Ndɨ dhu
adʉ̀ abádhí nábhʉ rìfʉ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ atdídɔ̌.
18 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Yɛ̌sù ná'ù ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nóowúnà ì arɔ́nzɨna nzɛ́rɛnga
nɔ́vɔ̀ rɔ̌ kpangba.
19 Ndɨrɔ̀, abádhí nzínzì ɔ̌, yà òndrù òndrù rɔ̌ arúbhi ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náadʉ̀
ìwu ndɨ òndrù òndrù ì arí nɨ̌ bhʉ̌kù nà, 'ʉ̀bì kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀. Ní, kɔ̌kɔ̀ ʉ̀bì
ka kʉ̀bì bhʉ̌kù-odzì ka kʉ̀pɨ̌, náahʉ̀ mbɛ̀mbɛ̀ imbò kumì lʉfʉ̀ fʉ̀rangà tí*.
20 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà ɔbɨ náabhʉ̀ kàbhà ɔtɛ
rʉ̀gà ndì kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌, ràdʉ̀ ì'ì ɔbɨ nà atdídɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌rɛ̀na ndínɨ̌ ndì ndɔ̀nzɨ tí dhu
(Ɔvt 9.17; 1Kò 15.32; 16.8-9; 2Kò 1.8-10)

21 Kɔ̌kɔ̀ dhu ɔ́nzì ì dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ ɨrɛ̀ dhu afína ɔ̀, ndì ràkǎnà ndàhʉ
Ɛ̌fɛsɔ̀ rɔ̀, ndàrà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ní, ányì ndì ndara tí, dhu ràkǎ ndʉ̀dà
Màkɛ̀dɔ̀nɨyà mà Àkayà mànà tɔ́ pbìrì ɔ̀nǎ. Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ àtɨ̀nà: Yèrùsàlɛmà
ndì ndárà àhʉ rɔ̀, ndì ràrǎdʉ̀ ʉ̀da átɔ̀, ndàrà àhʉ Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.
22 Nírò ní ndɨ kǎdʉ̀ yà dzʉ̀nàna ɔ̀nzɨ arí ɔ́yɔ̌ alɛ, Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mà Rǎstɔ̀
nà nóvì, ròwù angyi fǐndà Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̀, ndì nyʉ́, ndàdʉ̀ ndʉ̀bhà
ngúfe ɨdhɔ tí tdɨ́tdɔ̌ Àziyà tɔ́ pbìrì ɔ̀.

Dèmètrɨ̌yò rɨ̌ Ɛ̌fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà àbhʉ̌ rìvà dhu Pɔlɔ̀ rɔ̌ dhu

23 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ádrʉ̀ngbǎ wɔ̀gɔ̀ náatà ìndrʉ̌ nzínzì ɔ̌ Ɛ̌fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀
ɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà otu ʉ̀ngʉ̌ ka kí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
24 Obhó tí, ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌, Dèmètrɨ̌yò tí kátɨna atdí álì-ba nɨ́i'ì ìnè. Ndɨ alɛ
ongónà sʉma nódù, ndàdʉ̀ ʉ̀yʉ̌ya dhú-nzo-wɔ̀yɔ̌ nɔ́bhɔ̀lɔ̀ nɨ̌. Ní, àbadhi
mà, ì arí kasʉ ɔ̀nzɨ atdíkpá mànà alɛ mànà nóongónà Àrìtɛmʉ̀ tí kátɨna
tsìbhá mʉ̌ngʉ̀ bhà sɔmǎ-dzà-wɔ̀yɔ̌ tɔ́ sànamʉ̀ nɔ́bhɔ̀lɔ̀ ndɨ sʉma nɨ̌, ndɨ
dhu ràdʉ̀ àrà 'àbhʉ rɔ̌, 'ɔ̀ngyè fʉ̀rangà abhɔ nyʉ́.
25 Ní atdíku, kǎndu ɔdhína-tsʉ̀ yà ndɨ kasʉ-tɨdɔ̀ ɔ̀nzɨ arí ngʉ̌kpà alɛ
mànà. Kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tò, ndàtɨ: «Àbanɨ̌nzó, nyɨ́ nyʉ̀nɨ wà dhu,
yà àlɛ̌ karábàna ongyéngá raráhʉ yà àlɛ̌ kárɔ́nzɨna àlɛ̌ tɔ́ kasʉ ɔ̀ rɔ̀.
26 Ní, nyɨ́ nyàla wà, ndɨrɔ̀ nyɨ́ nyìrì wà Pɔlɔ̀ tí kátɨna alɛ rǎrà ábhɔ̌ alɛ
nyʉ́-afí núlɛ rɔ̌, rʉ̀gèrè ì àlɛ̌ tɔ́ mʉ̌ngʉ̌-nzo rɔ̌ rɔ̀ dhu. Kà rǎrà àtɨ̀nà rɔ̌,
alɛ-ɔtsʉ́ nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ mʉ̌ngʉ̌-nzo ràrɨ̌ nzɨ̌ mʉ̌ngʉ̀. Wɔ̀ ndɨ dhu kɔ̌nzì nzá
Ɛ̌fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ tí, pbɛ́tʉ̀, kɔ̌nzì ndɨ dhu mbɛ̀mbɛ̀ kɔ́rɔ́ Àziyà tɔ́ pbìrì ɔ̌.
27 Ní, wɔ̀ dhu rɨ̌'ì ìnè ndìbhò àpbɛ̀ àlɛ̌ tɔ́ kasʉ tɔ̀. Ndɨrɔ̀, kà rɨ̌'ì ìnè
átɔ̀ ndàbhʉ Àrìtɛmʉ̀, àlɛ̌ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ tsìbhá-mʉ̌ngʉ̀ nʉ́lɛ̌ ka karí ɔ̀ná rɔ̀
sɔmǎ-dzà ìnzɨ̌ kɔzʉ̀ dhu tí. Ndɨrɔ̀, kà rɨ̌ yà ndɨ kɔ́rɔ́ Àziyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà mà,

* **19:19 19.19** Ndɨ dhu nɨ'ì atdí mɨyà dɔ̀ná imbò kumì nà atɔ ɔ̌ ka kɔ̀nzì kasʉ tɔ́ mʉ̀kìmbà-bvʉ.

kórɔ́ yà adzɨ ɔ̌ alɛ mànà dhu náarʉ́lɛ̌na mʉ̌ngʉ̀, Àrìtɛmʉ̀ bhà ádrʉ̀ngbǎnga nábhʉ̌ rìtsì.»
28 Ní, wɔ̀rí ɔtɛ ɨ̀ ɨ̀rì rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ Dèmètrǐyò àndunà-tsʉ̀ya alɛ náakó atdidɔ̀, ʼàdʉ̀ àmbɛ ùkʉ̌ dɔ̌, ʼàtɨ: «Ɛ̀fɛsɔ̀ ɔ̌ bhà tírɔ̀, àlɛ̌ tó mʉ̌ngʉ̀ Àrìtɛmʉ̀ ní ádrʉ̀ngbǎ tsìbhá-mʉ̌ngʉ̀ nyʉ́!»
29 Wɔ̀rí dhu tó wɔ̀gɔ̀ náanga ndì, ndàkǎ kórɔ́ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌. Nírɔ̀ ní ndɨ ìndrʉ̌ nʉ́ulʉ́ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tó pbìrì ɔ̌ ɔ́yɔ̌ alɛ, Gǎyò mà Àstarɨkɔ̀ nà, ɨ̀ rɔ̀mɛ̀ ɨ̀ nà yà ádrɔ̀drɔ̌ ɨkpa ìkpa ka karí ɔ̀ná rɔ̀ ɨdza ɔ̀. Ɨ Gǎyò mà Àstarɨkɔ̀ nà nɨ'ì Pɔlɔ̀ mà náarúbhi mànà atdíkpá alɛ.
30 Ní, Pɔlɔ̀ azè ndì, ndòtsù átɔ̀ ihé-yà rǐ'ì ɨ, pbɛ́tʉ̀ Yɛ̌sù ná'ù alɛ náadʉ̀ nzá ndɨ dhu ná'ù kà tɔ̀.
31 Ndirɔ̀, Àziyà tó pbìrì ɔ̌ àlìtá tó atdídhená alɛ nɨ'ì kà mànà ɨ̀ nózè. Ní, ɨ alɛ adʉ̀ ìndrʉ̌ àvi átɔ̀ rɔ̀wù kɨ̀sɔ ìnzɨ́ otsú tí ɨkpa-dzà ɔ̀.
32 Ndɨ kàsʉmɨ ɔ̌, ányì-dzá ɨ̀ nàndu alɛ-dɔ ní̱inza ndì atdídɔ̌. Abádhí ambɛ́nà ùkʉ̌ dɔ̌, atdídhená alɛ ràmbɛ ɨnzá ndì nɔ̀fɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ rʉ̌nɔna dhu nà dhu ʉ̀nɔ̀ dɔ̌. Ndirɔ̀, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ abádhí nzínzì ɔ̌, nʉ́unɨ nzá àdhu-okú dɔ̀ rɔ̀ màtí ìndrʉ̌ àndu tsʉ̀ya ányì-dzá dhu.
33 Nírɔ̀ ní ndɨ Pbàyàhúdí abhʉ̀ Àlìsandʉrʉ̀ tí kátɨna atdí alɛ rʉ̀dà angyɨnǎ rɔ̀ ihé-yà tɔ̀, ihé-yà nzínzì ɔ̌ rɔ̀ atdídhená alɛ ràdʉ̀ wɔ̀rí ndɔ̀nzɨ dhu-tɨ̀ náwɛ fíndà. Ní, kǎgó ìndrʉ̌ ɔtsʉ́na nɨ̌, ndínɨ̌ ndì ndɔvɔ tí dhu fǐyɔ̀.
34 Ní, ihé-yà itdègu dhu ɔ̀sʉ̀ Àlìsandʉrʉ̀ ràrǐ Mʉ̀yàhudì, ní abádhí adʉ̀ òko ʼàmbɛ ùkʉ̌ dɔ̌ atdíkpá, ràrà àhʉ mbɛ̀mbɛ̀ ɔ́yɔ̌ adyifɔ̀-sisì nyʉ́ tí. Abádhí ambɛ́nà àtìnà dɔ̌: «Ɛ̀fɛsɔ̀ ɔ̌ bhà tírɔ̀, àlɛ̌ tó mʉ̌ngʉ̀ Àrìtɛmʉ̀ ní ádrʉ̀ngbǎ tsìbhá-mʉ̌ngʉ̀ nyʉ́!»
35 Ní, wɔ̀ kɨgɔ̀ ɔ̌ atdí ndɔmbɛ̀ náarà ìndrʉ̌ àbhʉ rìnɛ̀. Kǎdʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀, ndàtɨ: «Ɛ̀fɛsɔ̀ ɔ̌ bhǎ, ádhɨ pbá alɛ ndɨ nzínzìkʉ ɔ̌ ɨnzá àpɛ̀ dhu ʉ̀nɨ̌, Ɛ̀fɛsɔ̀ tó kɨgɔ̀ ràrǐ ndɨ ádrʉ̀ngbǎ mʉ̌ngʉ̀ Àrìtɛmʉ̀ ʉ̀lɛ̌ ka karí ɔ̀ná rɔ̀ ɨdza-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ arí, yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ísɨ̌ wɔ̀yɔ̌na tó sànamʉ̀ mànà?
36 Wɔ̀ dhu àgò rí alɛ rǐ'ì mbǎ. Ní, dhu àkǎ pɛ́ nyɨ̌nɛ̀, nyǎdʉ̀ ɨnga ìrɛ̀ tdʉ̌ nyɨ̌ nyɔnzɨ atdí dhu rɔ̀.
37 Kɔ̌kɔ̀ nyɨ̌ nyìwʉ̌ nà ɨrɔ́ alɛ ní ɨnzá atdí dhu mà nàfǎ àlɛ̌ tó sɔmǎ-dzà nɨ̌, ndirɔ̀ abádhí ʉ̀nɔ̀ nzá dhu nzɛ́rɛ àlɛ̌ tó tsìbhá-mʉ̌ngʉ̀ nɨ̌ màtí.
38 Ní, Dèmètrǐyò mà yà ɨ̀ arí kasʉ ɔ̀nzɨ mànà alɛ mànà náapɛ́ ɨ'ì ɨ̀ òzè ʼɔ̀bhʉ̀ alɛ nà, ní anya tʼʉ́nɔta-ɨdhɔ̀ arí ìnè òngo ɨ'ì, ndirɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ arí'ì ìnè. Ní, abádhí àkǎ ʼòwù dhu ɔ̀bhʉ̀ ányì.
39 Ndirɔ̀, nyɨ̌ nyapɛ́ ɨ'ì nyɨ̌ nyòzè kɔbhɔ̀lɔ̀ ngʉ̌kpà dhu-tsí nà, ní ɨ-tsí ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ka kádʉ̀ yà kórɔ́ alɛ ʉ́nɨ unduta-dhɔ̀ ɔ̌.
40 Àlɛ̌ kí'ì ìnè kɔbhʉ̀ àlɛ̌ yà indo ndɨ nɔ̀nzɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, àlɛ̌ kí'ì mbǎ atdí dhu nà màtí, yà ɨrɔ́ àlɛ̌ kùndu àlɛ̌ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu tí àlɛ̌ kádʉ̀ àtìnà.»
41 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ndɨ ndɔ̀tɛ̀ dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ, kǎdʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ɨ̀ nàndunà alɛ návi rʉ̀ndɔ̀ ɨ̀ ʉrɔ́ rɔ̀.

20

Pɔlɔ̀ rǎrà tdítdɔ̌ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà mà Pbàgìríkí mànà tó pbìrì ɔ̌ Yɛ̌sù ná'ù alɛ-afí àbhʉ ròtsì ɔbɨ dhu
(Rɔm 15.25-27; 1Kò 16.1-7; 2Kò 7.5)

1 Wɔ̀ wɔ̀gɔ̀-íyà àrà ìnɛ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ andu Yěsù ná'ù alɛ-tsʉ̀. Ní, abádhí-
afí ndì ndàbhʉ ròtsì ɔbɨ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ abádhí nóvì, ndàdʉ̀ ndìvà ndàrà
Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tó pbìrì ɔ̀.
2 Ndɨ pbìrì ɔ̀nǎ ndì ndʉ́da rɔ̀, kǎránà Yěsù ná'ù alɛ-afí àbhʉ rɔ̌ ròtsì
ɔbɨ yà abhɔ-gʉ̀na ndì ndʉ́nɔna Kàgàwà bhà ɔtɛ nɨ̌. Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ àrà
Pbàgìríkí tó pbìrì ɔ̀,
3 ndàdʉ̀ ìbhʉ àbǐ nɔ́dhɔ̀ ányì. Ní Sìriyà tó pbìrì ɔ̀ ndì ndara tí ibhú ɔ̌
ndì ndí dhu ɔ̀nzɨ rɔ́rɔ̀, kǐrɨ dhu ɨwà Pbàyàhúdí rìrì ì dɔ̀ná. Ní, kǎdʉ̀ ndàdu
tdítdɔ̌ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà, ndàrà àhʉ ndɨ pbìrì ɔ̌ kɨgɔ̀ Fìlipì tí kátɨna ɔ̀.
4 Ndɨ abhi ɔ̌, ka nʉnda alɛ nɨ'ì Sɔ̀pàtɛrɛ̀, Bɛ̀rɔyà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ Pirò
t'ídhùnà. Ngʉ̌kpà alɛ nɨ'ì Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ, Àsìtarɨkɔ̀ mà Sèkundò
nà. Ngʉ̌kpà alɛ nɨ'ì Gǎyò, Dɛ̌rbɛ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ mà, Tìmɔ̀tɛwʉ̀ nà. Ndɨrɔ̀ nɨ'ì
Àziyà tó pbìrì ɔ̌ alɛ Dòkíkò mà Tròfímò nà.
5 Ní Fìlipì rɔ̀, kɔ̀rí alɛ adʉ̀ ʉ̀da angyi fǎkà*, 'òwù mɔ̌dɔ̀ Trɔwà tó kɨgɔ̀ ɔ̀
rɔ̀.
6 Pbɛ́tʉ̀ mǎ'í na, yà ìmbǎ ɔ̀ná afi nà mʉ̀gatì tó mʉ̀hɛndʉ̀ dzidɔ̌, mǎ madʉ̀
mǐvà Fìlipì tó kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, mɔ̌pɛ̀ abhi ibhú ɔ̌. Ní imbò ɨdhɔ-dzidɔ̌, mǎ madʉ̀
òwu abádhí òtù Trɔwà tó kɨgɔ̀ ɔ̀. Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ ní ndɨ mǎ madʉ̀ atdí yɛngɛ̀
nyʉ́ nɔ́nzì.

Pɔlɔ̀ rǐ Ètikò tí kátɨna kpatsìbhíngba ɨkyɛ̌ dhu
(1Ká 17.17-24; 2Ká 4.32-37; Kas 9.36-42)

7 Sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ pbítsɔ̀ngǎ†, mǎ mundu mǎ ndínǐ mǎ mʉkɔ tí Yěsù bhà
ɔvɛ ìrɛ̀ mǎ mí nǐ mʉ̀gatì-ɔ̌nga, mǎdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀nà. Ní, Pɔlɔ̀ adʉ̀ àdɨ ndàmbɛ
dhu ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀. Kǎdʉ̀ ndɨ ɔtɛ àdhà ádzǐ nyʉ́, ràrà àhʉ azà adyifɔ̀-sɨsì
kúbhingá nga tó ɔ̀, tsútsǎ níganí ndì ndarana nídhunǐ.
8 Yà ndɨ mǎ mùndu mǎ ɔ̀ná ɔrʉ̀nǎ kàluga ɔ̌, ɨnga àwʉ̀ rí tarà níɨ'ì abhɔ
nyʉ́.
9 Ní, Ètikò tí kátɨna atdí kpatsìbhíngba adì ndɨ kàluga tó atdí pɔ́lɔ́-bɨdɔ̌,
ndàmbɛ ɔtɛ ìrɨ dɔ̌. Ní, ádzǐta nyʉ́ ɔtɛ rǎrà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Ètikò-nyɨ̀kpɔ́ adɨ
ndàmbɛ ɔ̀rɨ dɔ̌. Ní ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀ kǐtsɨ obvò, wɔ̀ ìbhʉ ka kágbǎ dɔ̀yá ɨdza tó
ɔrʉ̀nǎ ɨdza tó pɔ́lɔ́ ɔ̌ rɔ̀. Ka kadʉ̀ kɨ̀và ɨwà ɔ̀vɛ̀ rɔ́rɔ̀.
10 Ní, ɔrʉ̀ rɔ̀ ndì ndàwǔ rɔ̀, Pɔlɔ̀ itsi ndàgu kà dɔ̌, ndàdʉ̀ kɨ̀và ndàmbɔ̌
fɔ́ná, ndàdʉ̀ àtìnà: «Ìnzǐ nyìtǔ afíkʉ. Ìnè kà rǐ'ì ípìrɔ̌nga nà.»
11 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ adʉ̀ ùpo tdítdɔ̌ wɔ̀ ɔrʉ́ kàluga ɔ̀, ndàdʉ̀ mʉ̀gatì-
ɔ̌nga ʉ̀kɔ, ndàdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀nà. Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ ɔtɛ tdítdɔ̌ ràrà àhʉ ɨnga rǔbho
dhu ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndɨ̀và ndàrà fɨndá dhu nɨ̌.
12 Ní, ka kadʉ̀ wɔ̀ kpatsìbhíngba ʉ̀ndà fɨrábvʉ̀ ípìrɔ̌rɔ̀, ndɨ dhu ràdʉ̀
ìndrǔ àbhʉ ròtù afíya atdídɔ̌.

Pɔlɔ̀ rǐ ndɨ̀và Trɔwà rɔ̀, ndàrà Mìlɛtɔ̀ Yèrʉsàlɛmà ndʉ́da rɔ́rɔ̀ dhu
(Màt 7.15-20; 1Tè 2.1-12; Tit 1.9-14; 1Pɛ́ 5.1-4; 2Pɛ́ 2.1-3)

13 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ ɔ̌ tí, mǎ muvò, mɔ̌dì dɔ̀ka mǒwù angyi Àsosì ibhú ɔ̌,
Pɔlɔ̀ ràdʉ̀ ìrà pfɔ̌na dɔ̌ olù. Ní, mǎ mudhè dhu mǐdyì Pɔlɔ̀ ibhú ɔ̌ Àsosì rɔ̀.

---

* **20:5 20.5** Yàrí bhǔkù nandí alɛ, Lukà mà náawù 'òtù Pɔlɔ̀ nà Fìlipì tó kɨgɔ̀ ɔ̌ (Kas 16.12).
† **20:7 20.7** Pbàyàhúdí-bvǔ, ɨdhɔ-ɔwʉ́tá nóongónà ndɔ̀pè adyifɔ̀ rɔ̌tsù rɔ́ rɔ̀. Ní Sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ pbítsɔ̀ngǎnga nɨ'ì abádhí tó yɛngɛ̀ tó wɛmbɛrɛ̀ tó ɨdhɔ rǐ ndɔ̀pè dhu. Yěsù ná'ù alɛ tɔ̀ ka ní yɛngɛ̀ tó ɨdhɔ.

14 Ní, kĭtdègu ɨrà mŏtù Àsosì, kŭpò ibhú ɔ̀, mǎdʉ̀ òwu atdíkpá mŏwù ùvò Mìtìlɛnɨ̀.
15 Tsútsǎ nínganí, mǎ madʉ̀ mĭvà ányɨrɔ̀ rɔ̀, mŏwù ùvò Kiyò tí kátɨna sɔ̀ngà-tɨ'ɔ̀. Ndɨrɔ̀ ní ndɨ mǎ madʉ̀ òwu ùvò Sàmɔsɨ̀ tí kátɨna sɔ̀ngà dɔ̀. Tsútsǎ nínganí tdítdɔ̌, mǎ madʉ̀ òwu ùvò Mìlɛtɔ̀ tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀.
16 Pɔlɔ̀ azè ndɨ̀ ndùbhi ibhú ɔ̌ tí, ɨ̀nzɨ̌ ndòtsù Ɛ̌fɛsɔ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̀, akyɛ ndɨ̀ ndadʉ̀na fɨndá kàsʉmɨ̀ ɨwi Àziyà tó pbìrì ɔ̀ nídhunɨ̌. Obhó tí, ka nɨ'ɨ̀ ɨwà dhu núdhě afína ɔ̀, ndɨ̀ ràmbɛ̀nà àrà àhʉ Yèrùsalɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ angyinǎ rɔ̀ Pɛ̀ndɛ̀kɔtɛ̀-ɨdhɔ̀ tɔ̀, ndɨ dhu rǎdʉ̀ àkǎ fɨndà nání̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ Ɛ̌fɛsɔ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ tɔ̀ dhu

17 Mìlɛtɔ̀ rɔ̀, Pɔlɔ̀ avì ìndrʉ̌ ròwù Ɛ̌fɛsɔ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ ùnzì.
18 Ní, ɨ pbàkʉ̀rʉ̌ itdègu ìwu ùvò kà-tí, ní kǎvɔ̀ dhu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà ìngbà dhu bhěyi màtí ma mádɨ nzínzìkʉ ɔ̌ dhu, rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ yà Àziyà tó fʉ̀kʉ́ pbìrì ɔ̌ ma mɨra àhʉ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀.
19 Ma mónzɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà kasʉ yɔrɔwà nyʉ́ nà, nyɨdu-dha ɔ̌, ndɨrɔ̀ yà Pbàyàhúdí rɨ̌rɛ̀na ɨ ɔnzɨ tí rùdú nzérɛ dhu tó àpbɛ̀ ɔ̌.
20 Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu átɔ̀ ɨnzá ma rórù atdí dhu mà, yà dzʉ̀nàkʉ ɔ̀nzɨ rádʉ̀ dhu nzínzì ɔ̌. Ma márà kórɔ́ dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ fʉ̌kʉ̀, madʉ̀ ùdhenà fʉ̌kʉ̀ rʉ̀wʉgà dɔ̌ rɔ̀ màtí, ndɨrɔ̀ fʉ̀kʉ́ ɨdzá rɔ̀ màtí.
21 Ma márà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ kpangba Pbàyàhúdí tɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ̀, ndínɨ̌ ɨ nʉgɛ̀rɛ̀ tí Kàgàwà tɔ̀, 'àdʉ̀ àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístò ná'ù.
22 Nírɔ̀, kànɨ̌ ma márà kòmbí Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀, àdhàdhɨ̀ yà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí nʉ́tʉ ɨma ndínɨ̌ ma mɔnzɨ tí ka dhu bhěyi. Ma mʉ̀nɨ nzá àdhu mà rɨ̌ mabà ányì dhu.
23 Pbɛ́tʉ̀ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí àbhʉ mʉnɨ yà ma múbhi ɔ̀yanǎ kórɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu ní, ɨma ɔ̀dɔ rí dhu ràrɨ̌ usótá mà àpbɛ̀ mànà.
24 Ma mɔ̀zʉ̀ nzá pbàkà ípìrɔ̌nga rì'ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ dhu tí idù. Atdí ma mòzè dhu ní, mɔnzɨ pbàkà kasʉ yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù ibho fudú, marà ʉ̀tsànà. Ndɨ kasʉ ní mʉnɔ̀ Kàgàwà bhà ɨzʉ tó Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀.
25 Kòmbí, ma mʉ̀nɨ wà dhu nyɨ̌ ràrɨ̌ nzɨ̌ nyìdu-kpa àlǎ tdítdɔ̌, nyɨ̌ yà ma múbhi nzínzìkʉ ɔ̌, mambɛ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi tó Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ dɔ̌ fʉ̌kʉ̀ rɔ̀.
26 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ indo ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌, nzínzìkʉ ɔ̌ rí ndàbhʉ̌ ndàwɨ̌ alɛ-azù nɨ́ɨ'iya ndɨ alɛ-dɔ̀-tsírɔ́ nyʉ́.
27 Obhó tí, ma mʉ́bhà nzá atdí dhu mà ɨnzá ma mɔ̀vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ rórɔ̀, yà Kàgàwà ózè kɔnzɨ dhu nzínzì ɔ̌.
28 Nírɔ̀, nyòngò nyɔ̌dɔ̀ mběyi nyɨ̌-tírɔ̀, nyǎdʉ̀ ʉ́lɨ ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí nyɨ̌ nyǒngò ʉ̀ndànà Kàgàwà bhà Kànɨsà ʉ̀ndà mběyi. Ndɨ Kànɨsà ní yà Idhùnà-azù nyʉ́ rɔ̌ Kàgàwà adzì fɨndà Kànɨsà.
29 Ma mʉ̀nɨ wà dhu yà nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ̀ ma mí mɨvà marà dhu-dzidɔ̌, tsamangɛ̀rɛ̌ bhěyi órʉ̀ atdídɔ̌ alɛ ràrɨ̌ ìtsù nzínzìkʉ ɔ̌, ɨ̀nzɨ̌ 'àdʉ̀ òwu Kàgàwà bhà tàmà-ɨzʉ̀ ɔ̀nzɨ rɔ̌.
30 Ndɨrɔ̀, nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ̀ màtí, atdídhená alɛ rǔvò ùvò, 'àmbɛ tɨ̀tɔ̀ ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀, ndɨ tɨ̀tɔ̀ ràdʉ̀ àrà ìndrʉ̌ àbhʉ rɔ̌ rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɨ̀, 'òngò fɨyɔ́ ábhàlɨ̌ tí.
31 Nírɔ̀, nyàndà nga mběyi, nyǎdʉ̀ àmbɛ yà ɨ̀bhʉ atɔ ɔ̌ ma múdhe nyɨdu-dha nyʉ́ nà nzínzìkʉ ɔ̌ kórɔ́ alɛ tɔ̀, adyíbhengá nga mà kúbhingá nga mànà ɔ̌ dhu ɨrɛ̀ dɔ̌.

32 Nɨ́, kòmbí ma mʉ̀bhà nyɨ̌ Kàgàwà-fɔ́. Ndɨrɔ̀, ma mʉ̀bhà nyɨ̌ yà Kàgàwà
ózè àlɛ̌ dhu dɔ̌ rɔ́tɛ ɔtɛ ongó tɨ́ nyɔ̌dɔ̀. Ndɨ ɔtɛ rɨ̌ nyɔ̌sɨ̀, ndàdʉ̀ nyǎbhʉ nyǎbà
yà pbìndà dhu tɨ́ rɨ́'ì alɛ kɔ́rɔ́ tɔ̀ Kàgàwà akɔ̀ fɨ̀ndá làká asota.
33 Yà àlɛ̌ kɨ́'ì atdíkpá nyɨ̌ mànà ɔ́ná kàsʉmì ɔ̌, ma móhò nzá atdí alɛ bhà
fʉ̀rangà-atdyú mà, ɔrɔ̀-atdyú mà, ndɨrɔ̀ mbɛrʉ̀-atdyú mà.
34 Nyɨ̌ nyʉ́ mà, nyɨ̌ nyʉ́nɨ wà dhu yà dzʉ̀nàdu nɔ́nzɨ dhu mà, mǎ marí
òko mànà atdíkpá alɛ dzʉ̀nà nɔ́nzɨ dhu mànà ma rɔ́nzɨ kǎkà ɔtsʉ́du nyʉ́
nɨ̌.
35 Ma marí dhu ɨ̀tɛ̀ bìlǐnganá fʉ̌kʉ̀, dhu ràkǎná nyɔ̌nzɨ kasʉ ndɨ dhu
bhěyi, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyadʉ̀ tɨ́ òwu ìmbǎ rɨ́'ì ɔbɨ nà alɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ rɔ̌ nɨ̌. Dhu
àkǎ nyɨ̌rɛ̀ yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù ʉnɔ dhu, ndàtɨ: dhu nàbhʉ ìndrǔ tɔ̀ alɛ
rɔ̀nzɨ wà hirò, ròsè yà ndɨ dhu ndì ndàbhʉ fɨ́ndà alɛ dɔ̀nǎ‡.»
36 Wɔ̀ dhu ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ mà pbàkʉ̀rʉ̌ mànà nʉ́ʉkɔ ɨ ɔtdyʉ̀ya
dɔ̌, Pɔlɔ̀ ràdʉ̀ ndìtsɔ̀.
37 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ kɔ́rɔ́ alɛ adʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'àmbɛ ɔ̀dzɨ dɔ̌, 'àdʉ̀ Pɔlɔ̀ àmbo, ɨ ròvì ka
nɨ̌.
38 Abádhí nabhʉ̀ ɨzʉ rʉ̀ka atdídɔ̌ dhu nɨ'ì Pɔlɔ̀ àtɨnà abádhí ràrɨ̌ nzɨ̌
nyìna-kpa àlǎ tdɨ́tdɔ̌ dhu. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ nɨ́ ndɨ pbàkʉ̀rʉ̌ adʉ̀ Pɔlɔ̀ ʉ̀ndà,
ràrà òtsù bàtɔ́ ɔ̀.

21

Pɔlɔ̀ rʉ̌da Tirò mà Kàyìsàriyà mànà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ
Yèrùsàlɛmà ndì ndárà rɔ́rɔ̀ dhu
(Kas 8.5,40; 20.22-24,36-38)

1 Ɛ̌fɛsɔ̀ Kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà mǎ mʉ̀bhǎ mǎ rɔ̀, mǎ mawù tʉ́rʉ́tʉ́rʉ́
ibhú ɔ̌, mǒwù ùvò Kosì tɨ́ kátɨna sɔ̀ngà dɔ̀. Tsútsǎ níganí, mǎ madʉ̀ òwu,
mǒwù ùvò Rɔdɔ̀ tɔ́ sɔ̀ngà dɔ̀. Ányìrɔ̌ rɔ̀, mǎ madʉ̀ òwu Pàtarà tɨ́ kátɨna
kɨgɔ̀ ɔ̀.
2 Nɨ́ ányì mǎ mòwù ùvò rɔ̀, mǎ matù atdí ádrʉ̀ngbǎ ibhú abhi ndì ndɔpɛ́
tɨ́, ndàrà Fòyìnikè tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɨ́ dhu ɔ̀nzɨ rɔ́. Nɨ́, mǎ madʉ̀ ùpo ndɨ ibhú ɔ̀,
mǒwù Fòyìnikè.
3 Mǎ mitdègu òwu Kìpurɔ̀ tɨ́ kátɨna sɔ̀ngà níndù, mǎmbɛ àlanà dɔ̌ ibhú
ɔ̌ rɔ̀, nɨ́ mǎ madʉ̀ kànyɨ, mʉ̌bhà ígù dɔ̀nǎ rɔ̀, mǎdʉ̀ òwu Sìriyà tɔ́ pbìrì ɔ̀.
Nɨ́ ányì mǎ mówu rɔ̀, mǎ mawù ùvò Tirò tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀. Ányì nga nɨ́ ndɨ
ka kubhínà ibhú ɔ̀ ànɔ̀ ìfo rɔ̌ nɨ̌.
4 Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌, mǎ matù Yěsù ná'ù alɛ. Nɨ́ ndɨ dhu adʉ̀ mǎbhʉ mɔ̀nzɨ atdí
yɛngè nyʉ́ ányìrɔ̌. Nɨ́ Ɨ̌lǐlǎ-Alafí ɔ̀vɔ̀ dhu fɨ́yɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨ alɛ adʉ̀ Pɔlɔ̀
ìsɔ ìnzɨ̌ ara tɨ́ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.
5 Pbɛ́tʉ̀ wɔ̀ atdí yɛngè itdègu ìku, nɨ́ mǎ madʉ̀ ùvò Tirò rɔ̀, mǒwù. Nɨ́,
Yěsù ná'ù alɛ mà, fɨyɔ́ vèbhálɛ mà, fɨyɔ́ nzónzo mànà kórɔ́ nʉ́ʉnda mǎ
mǔvò kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, mǒwù ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀-tsʉ̀. Nɨ́ ányì mǎ mòwù ùvò rɔ̀, mǎ
mʉkɔ mǎ ɔtdyʉ̀ka dɔ̌ atdíkpá, mǎdʉ̀ mɨ̌tsɔ̀.
6 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, mǎ madʉ̀ mǒvì abádhí mànà, mǎdʉ̀ ùpo ibhú ɔ̀, mǒwù.
Pbɛ́tʉ̀ kɔ̌kɔ̀ mǎ nʉ̀ndà alɛ adʉ̀ 'àdu 'ɔ̀ngò bvʉ̀yà nanǎ.
7 Tirò rɔ̀ mǎ mùvò rɔ̀, mǎ mawù ibhú ɔ̌, mǒwù ùvò Tɔ̀lɛ̀mayì tɨ́ kátɨna
kɨgɔ̀ ɔ̀, mʉ̌tsà ɨdha-adzí-kpa dɔ̌ abhi. Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌, mǎ matsɛ mǎ Yěsù ná'ù
alɛ mànà, mǎdʉ̀ atdí ɨdhɔ ɔ̀nzɨ atdíkpá abádhí mànà.

‡ **20:35 20.35** Màt 10.8b

8 Tsútsă nínganí mă mìvà mă rɔ̀, mă mawù ùvò Kàyìsàriyà tí kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀. Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌, mă matsù mɔ̌ngò ɔ̀dhɔ̀ Fìlipò tí kátɨna alɛ bhà-dzá. Ndɨ Fìlipò nɨ'ɨ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta t'álɛ. Ndɨrɔ̀ ka nɨ'ɨ̀ yà Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ ka kavò ìndrʉ̌ dzʉ̀nà t'ɔ́nzɨta tɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ.

9 Ndɨrɔ̀, ndɨ alɛ ɨ'ɨ̀ ɨnzá àpɛ̀ kpabhálɛ ʉ̀nɨ̌ vèbhínzo nà ìfɔ. Ɨ vèbhínzo nɨ'ɨ̀ Kàgàwà bhà pbànábí.

10 Ní, mă mitdègu ibí ɨdhɔ ɔ̀nzɨ Kàyìsàriyà tó kɨgɔ̀ ɔ̌, ní Kàgàwà bhà nabì Àgabʉ̀ ɨra Yùdɛyà tó pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ndìrà àhʉ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̀.

11 Ní tiká ndɨ̀ ndìrà àhʉ rɔ̀, kɨ̌dyi Pɔlɔ̀ bhà kùkyɛ̌, ndʉ̀tsɨ̀ pfɔ̌na mà ɔtsʉ́na mànà nɨ̌. Kădʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kpangba făkà ndàtɨ: «Kànɨ̌ Ɨlɨ̌lă-Alafí ɔ̀vɔ̀ idù dhu. Kàtɨ: ‹Yèrùsàlɛmà ɔ̀ yà kùkyɛ̌ àbadhi rărà àhʉ rɔ̀, Pbàyàhúdí rɨ̌ kʉ̀tsɨ yà dhu bhɛ̌yi, 'àdʉ̀ àbhʉnà ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí-fɔ́.›»

12 Ní wɔ̀ dhu mă mìrì rɔ̀, mă Kàyìsàriyà ɔ̌ bhà mànà, mă madʉ̀ Pɔlɔ̀ ìsɔ ìnzɨ̌ ara tí Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀.

13 Pbɛ́tʉ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu àdu făkà, ndàtɨ: «Ádhu wɔ̀ nyìkʉ-dha nyʉ́ nà nyɨ̌ nyápàna nyɔ̌nzɨ̀? Nyɨ̌ nyòzè tí nyʉ̌kɔ̀ afídu? Nyɨ̌ nyàkă nyʉ̌nɨ dhu ní ɨma, ma mà'ù wà ìnzɨ ní mʉtsɨ ka kí dhu kɛ̀lɛ̌, pbɛ́tʉ̀ ma mà'ù wà moho ka kí mɔvɛ̀ Ádrʉ̀ngbălɛ Yɛ̌sù-ɔvɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu mà átɔ̀.»

14 Ní, ìnzɨ̌ kà rɨ̌ mă mʉ́nɔna dhu à'u rɔ̀, mă madʉ̀ ìnɛ̀ tí ìnɛ̀, mădʉ̀ àtìnà: «Ádrʉ̀ngbălɛ Yɛ̌sù òzè dhu kɛ̀lɛ̌ àkă ndɨ ndɔ̀nzì ndì.»

15 Ní ngúfe ɨdhɔ mă mɔ̀nzì Kàyìsàriyà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu-dzidɔ̌, mă madʉ̀ mɔ̌bhɔ̀lɔ̀ abhi tɔ̀, mădʉ̀ măva, mɔ̌wù Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀.

16 Kàyìsàriyà tó kɨgɔ̀ ɔ̌, Yɛ̌sù ná'ù ngúfe alɛ adʉ̀ ùvò átɔ̀ 'òwù atdíkpá mă mànà. Ní ányɨ mă mòwù ùvò rɔ̀, abádhí adʉ̀ mʉ̌ndà, mɔ̌wù Mʉ̀nàsonì tí kátɨna atdí alɛ yà mă mowuna ɔ̀dhɔ̀ rɔ̌ pbì-dzá bhà. Ndì Mʉ̀nàsonì nɨ'ɨ̀ Kìpurɔ̀ tó sɔ̀ngà ɔ̌ alɛ. Ndɨrɔ̀, ka nɨ'ɨ̀ angyíta tí Yɛ̌sù ná'ù alɛ.

Pɔlɔ̀ mà rɨ̌ 'ɔ̀tù Kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà Yèrùsàlɛmà ndì ndàrà àhʉ rɔ̀ dhu

(1Kò 9.19-23)

17 Mă mitdègu òwu ùvò Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀, ní ányɨ̀, Yɛ̌sù ná'ù alɛ akɔ̀ mă dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà.

18 Tsútsă nínganí, mă madʉ̀ òwu Pɔlɔ̀ mànà Yàkɔbhɔ̀* bhà, ndɨrɔ̀ kórɔ́ pbàkʉ̀rʉ̌ adʉ̀ ìwu átɔ̀ ányɨ̀rɔ̌.

19 Ní abádhí mànà ɨ̀ àtsɛ̀ ɨ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ adʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàwɛ yà ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ Kàgàwà abhʉ̀ ndɔ̀nzì kórɔ́ pbìndà kasʉ tí dhu atdatdí-rà ɔ̌ abádhí tɔ̀.

20 Wɔ̀ Pɔlɔ̀ àwɛ dhu ɨ̀ ìrì rɔ̀, abádhí ɨfʉ Kàgàwà atdídɔ̌. Nírɔ̀ ní ndɨ abádhí adʉ̀ àtìnà Pɔlɔ̀ nɨ̌: «Àbanɨ̌ngbá, nyɨ nyàla tí wà ábhɔ̌ Pbàyàhúdí nyʉ́ nʉ́gɛ̀rɛ̀ ɨ̀ à'ù Yɛ̌sù dhu? Ndɨrɔ̀, nyɨ nyàla tí wà abádhí kórɔ́ rɨ̌'ɨ̀ ìnè afíya ɨ̀ àpbă atdídɔ̌, 'àmbɛ Músà bhà Ʊyátá ɨ̀fʉ dɔ̌ ró tí dhu?

21 Ka kàwɛ wà dhu abádhí tɔ̀ okúnʉ dɔ̀ rɔ̀ katɨ, nyɨ ràrɨ̌ dhu ùdhɛ̌ kăkà ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ aróko Pbàyàhúdí tɔ̀ ìnzɨ̌ Músà bhà Ʊyátá nɨfʉ tí.

---

* **21:18 21.18** Ndɨ Yàkɔbhɔ̀ nɨ'ɨ̀ Yɛ̌sù t'ádɔ̀nà, ndɨrɔ̀ ka nɨ'ɨ̀ ndɨ Yèrùsàlɛmà ɔ̌ Kànɨsà dɔ̌ ádrʉ̀ngbălɛ (Kas 12.17; 15.13).

Ka kàwɛ wà dhu átɔ̀, nyɨ rarí dhu ùdhě abádhí tɔ̀ ìnzǐ fɨyó kpabhá nzónzo-ɔ̀nzǐnga nabhʉ̀ tí kɔbhɔ̀lɔ̀, ndɨrɔ̀ ìnzǐ àlɛ̌ tó ngʉ̌kpà mànduʉ Pbàyàhúdí tírɔ̀ nɨfʉ tí.

22 Nírɔ̀, ka kí dhu ɔ̀nzɨ ìngbà dhu bhěyi? Obhó tí, abádhí rǐ ɨwà nyɨ nyìrà àhʉ ɨrɔ́ dhu ìrɨ ìrɨ.

23 Ní, dhu àkǎ nyɔnzì yà mǎ mʉ́nɔna ɨndʉ̀ dhu: Kànǐ ìfɔ alɛ rǐ'ì ìnè ɨrɔ́. Ɨ alɛ ní ɨwà dhu nɔ́tsɔ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzǐ alɛ*.

24 Ní, úgu abádhí nyǒwù nyǔ'o mànà atdíkpá, nyɨ̌lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌. Ndɨrɔ̀, ádʉ̀ nyubhò yà abádhí àmbɛ̀nà ùbhǒna ndínǐ ka kakpá tí dɔ̀ya-ká dhu. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ kɔ́rɔ́ alɛ rǎdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ yà dʉ̀nʉ́ ka kàwɛ dhu ràrǐ nzǐ obhó dhu, pbɛ́tʉ̀ nyɨ rarí Músà bhà Ʊyátá ìfʉ̌ ìfʉ̌ átɔ̀.

25 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù ná'ù ìnzǐ ní Pbàyàhúdí tɔ̀ mǎ mírì wà mǎ mǎndǐ dhu mǎtɨ, abádhí ràkǎ nzá 'òngò sànamʉ̀ tɔ̀ ka kùbho pɛrɛ̀ tí ɨzǎ mà, ànzʉ̀bhà mà, dàna-tsì ka kìpbǒ ɔbɨ nǐ rɔ̀vɛ̀ ɨzǎ mànà ná'à. Ndɨrɔ̀, mǎ mándǐ dhu átɔ̀ mǎtɨ abádhí ràkǎ 'òngò 'ɔ̀dɔ̀ mʉ̀nyɔ̀nɨ rɔ̀ rɔ̀.»

26 Ní tsútsǎ nínganí, Pɔlɔ̀ adʉ̀ kɔ̌kɔ̀ alɛ núgù, 'òwù 'ɔ̀pɛ̀ 'ù'o ɨ mànà atdíkpá yà fɨyó sɔmà tó mànduʉ nózè dhu bhěyi. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ adʉ̀ àrà, ndòtsù Kàgàwà bhà ɨdza, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ ányɨ ɨdzá ndàtɨ ka ràrǐ pɛrɛ̀ ùbhǒ ɔvɔ̀ya dɔ̌ kɔ́rɔ́, yà Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ka kí alɛ ù'ǒ kɨlǎ ɔ̀ná dhu tí ka kɔ́pɨ̀ àrʉ̀bhʉ̀ ɨdhɔ rǎkǎ nínganí.

Pbàrɔ́má tɔ́ pbànówí rǐ Pɔlɔ̀ ɨgʉ̌ Pbàyàhúdí-fɔ́ rɔ̀ dhu (Kas 20.23; 24.5-19; Rɔm 15.30-31; 1Tì 2.15)

27 Wɔ̀ alɛ ù'ǒ ka kí kɨlǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ nǐ àrʉ̀bhʉ̀ ɨdhɔ̀-tsʉ̀ níitdègu ndìndù ndínǐ ndikù tí, ní Àziyà tó pbìrì ɔ̀ rɔ̀ íwǔ ngúfe Pbàyàhúdí ala Pɔlɔ̀ Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌. Ní, abádhí adʉ̀ dhu ìtsu ihé-yà-dɔ ɔ̀, ndínǐ dhu nɨvà tí Pɔlɔ̀-rɔ̌. Ní, ihé-yà adʉ̀ Pɔlɔ̀ àlʉ.

28 Abádhí adʉ̀ 'ɔ̀pɛ̀ 'ùkǔ, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Pbàìsràyélí tó pbìrì ɔ̌ bhǎ, nyɨmɔ̀ mǎ! Kànǐ yà kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌ arí nzɛ́rɛ dhu ùdhě kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀ àlɛ̌ tó pbìrì ɔ̌ bhà dɔ̌, Músà bhà Ʊyátá dɔ̌ màtí, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà ɨdza dɔ̌ màtí alɛ ní yà. Ròsè kɔ́rɔ́ dhu dɔ̀nǎ, kàbhʉ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí mà ròtsù Kàgàwà bhà ɨdza, ndɨ dhu ràdʉ̀ wɔ̀ Ɨlǐlǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ngari nábhʉ rɔ̀tì.»

29 Obhó tí, abádhí nɨ'ì ɨwà Pɔlɔ̀ mà nàlanà kɨgɔ̀ ɔ̌ atdíkpá rúbhi Tròfímò tí kátɨna alɛ mànà rɔ́. Ndɨ Tròfímò nɨ'ì Ɛfɛsɔ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ. Ní, abádhí adʉ̀ dhu àtì ɨwà Pɔlɔ̀ ìtsu Tròfímò átɔ̀ Kàgàwà bhà ɨdza dhu tí.

30 Ní, Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀-ɔ̌nga-tsì náava ndì, ihé-yà ràdʉ̀ ìtse ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ rɔ̀, 'ìwǔ ùvò Pɔlɔ̀ mà rǐ'ì rɔ́. Ní, abádhí alʉ́ Pɔlɔ̀, 'ìdhà ràhʉ iri Kàgàwà bhà ɨdza-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nǐ kàlì ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ ndɨ kàlì-li'ɔ̀ núpbi ányìrɔ̌ rɔ̀ tí.

31 Ní, yà abádhí rǐ dhu ɔ̀nzɨ ndínǐ ì oho tí Pɔlɔ̀ rɔ̀, Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀-ɔ̌nga-tsì náva ndì kɔ́rɔ́ dhu-ɔyǐ náarà àhʉ Pbàrɔ́má tó pbìrì ɔ̌ atdí lʉfʉ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ dɔ̀.

32 Ní, ndɨ dhu ndì ndìrì rɔ́rɔ̀ tí, wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ ugu pbànówí mà fɨyó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà, 'òtsè mànà kɔ̌kɔ̀ Pɔlɔ̀ nàlʉ̌ alɛ rǐ'ì ɨ. Ní, ihé-yà níitdègu wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ àlǎ owùna ɔ̌ pbànówí mànà ríwu rɔ́, ní abádhí adʉ̀ Pɔlɔ̀ t'ɔ́vìta ʉ̀bhà.

---

* **21:23 21.23** Ɔzt 6.1-21

33 Nírɔ̀ ní ndɨ wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ andrì Pɔlɔ̀-tɨ'ɔ̀, ndàlʉ̌ ka, ndàdʉ̀ àvinà kʉtsì
ɔ́yɔ̌ àdrà-mbǐ nɨ̌. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, kǎdʉ̀ dhu ìvu ihé-yà-tsʉ̌, ndàtɨ: «Yàrí alɛ
nyʉ́ ní àdhɨ? Ádhu kɔ̀nzì?»
34 Pbɛ́tʉ̀, ihé-yà nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ rǎdʉ̀na ìkʉ̌ ɔ̌ dhu adúnà nzɨ̌ àrà
ndɔ̀fɔ̀ rɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ rʉ̀nɔna dhu nà. Ní, wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ihé-yà rʉ̀kʉ̌ dhu
adʉ̀ wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ àbhʉ ìnzɨ̌ ʉ̀nɔna ka kí fǐndà dhu ràlʉ̌ dɔ̀na. Nírɔ̀ ní ndɨ
kǎdʉ̀ pbìndà pbànówí návi rʉ̀ndà Pɔlɔ̀, 'òwù nà yà ì arí òko ɔ̀ná ádrʉ̀ngbǎ
kàlì ɔ̀.
35 Pɔlɔ̀ itdègu àrà àhʉ ndɨ kàlì ɔ̀ ka kúpo kotsù rɔ́, ní pbànówí adʉ̀ kìtdù
ìtdu tí ɔrɔ́rʉ́, ihé-yà rɨ̌ kàpà ndínɨ̌ ì ɔnzɨ tí nzɛ́rɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
36 Obhó tí, ihé-yà ambɛ́nà òwu dɔ̌ ìkʉ̌ nà Pɔlɔ̀-owù ɔ̌, 'àmbɛ àtìnà dɔ̌:
«Wɔ̀ alɛ àkǎ ndɔ̀vɛ̀!»

Pɔlɔ̀ rɨ̌ tǐna àwɛ̌ adɔ́na Pbàyàhúdí tɔ̀ dhu

37 Yà pbànówí rɨ̌ ndɔ̀nzɨ 'ìtsu ndì fiyɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kàlì ɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ ní
ndɨ, Pɔlɔ̀ ivú dhu ì pbànówí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ma màmbènà tí
atdí dhu ɔ̀vɔ ɔ̀vɔ ɨndʉ̀?» Ní, wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ adʉ̀ dhu ìvu kà-tsʉ̌, ndàtɨ:
«Nyɨ nyʉ́nɨ tí wà Pbàgìríkí t'ávàna!
38 Nyɨ tí nzɨ̌ Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ, yà tdèkuta tí ìfɔ lʉfʉ̀ alɛ yà nzɛ́rɛ dhu
ɔ̀nzɨ arí-dɔ nídzɨ̌, ndàdʉ̀ dɔ̀ya ɔ̀dì ndàrà nà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀?»
39 Ní, Pɔlɔ̀ adʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pè, ndàtɨ: «Ɨma nyʉ́, ɨma ní Mʉ̀yàhudì,Ársɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀
ɔ̌ alɛ, Kìlìkiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌. NdɨÁrsɔ̀ ní yà atdídɔ̌ ɔvɔ̀na ɔ́tɔ̀ ndì kɨgɔ̀. Ní
ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ma mìtdɛ̀ nyɨ ìtdɛ̀ tí, ítsè mɔvɔ dhu yàrí ihé-yà tɔ̀.»
40 Ní, wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ nʉ́fà rʉsà fǐndà rɔ̀, Pɔlɔ̀ idè ndɨ kàlì ɔ̀ ka kúpo,
kotsù dɔ̀ná màngazì dɔ̌, ndàdʉ̀ ìndrʉ̌ àgo ɔtsʉ́na nɨ̌ rìnɛ̀. Ní ɨnga ìmbè
bhìì rɔ̀ ní ndɨ, kǎpɛ̀ ɔtɛ Pbàyàhúdí t'ávàna ɔ̌, ndàtɨ:

22

1 «Abádʉ̌ ndɨrɔ̀ àbanɨ̌nzó, nyìrɨ yà ma mɔ́vɔna kòmbí, mawɛ tɨ̌du ɔ̀ná
fʉ̌kʉ̀ dhu.»
2 Ní, Pbàyàhúdí t'ávàna nyʉ́ ɔ̌ Pɔlɔ̀ rɔ̌tɛ dhu ì ìrì rɔ̀, ihé-yà náadʉ̀ ìnɛ̀
atdídɔ̀ nyʉ́ ròsè, ɨnga ràdʉ̀ ìmbè bhìì.
3 Nírɔ̀ ní ndɨ kǎtɨ: «Ɨma ní Mʉ̀yàhudì. Ɨma ka kʉgʉÁrsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌,
Kìlìkiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌. Ndɨrɔ̀, ma móvì òvi tí yàrí Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌. Ma
mábà ɨnga t'ʉ́nɨta màlimò Gàmàlìyelì-fɔ́. Kʉ̌dhe ndɨ kɔ́rɔ́ dhu idù àlɛ̌
t'ábhúna tɔ́ Ʊyátá ìfʉ̌ ka kí atdídɔ̌ dhu dɔ̌. Ɨma nɨ'ì atdídɔ̌ Kàgàwà nózè
ndìfʉ alɛ, yà kɔ́rɔ́ nyɨ̌ nyɔ́nzɨna kòmbí dhu bhɛ̌yi tí.
4 Ndɨrɔ̀, ma mávu ìndrʉ̌ rɔ̌ atdídɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà otu ʉ̀ngʉ̌ abádhí
rɨ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, atdídhená alɛ rʉ̀vɛ ʉ̀vɛ̌ màtí. Ma maránà kpabhálɛ mà
vèbhálɛ mànà nábhʉ rɔ̌ kusɔ̌, kʉdɔ imbi-dzà ɔ̀.
5 Pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà mà, yà ádrɔ̀drɔ̌ anya ìtdì arí
pbàkʉ̀rʉ̌ tɔ́ mʉ̀tʉ̀ mànà kɔ́rɔ́ ní yà ma mʉ́nɔna dhu tɔ́ ngàmbì. Abádhí
nɨ'ì ndɨ bhàrʉwà nibho fudú, ndínɨ̌ ma mara tí dɔ̀ná Dàmàsikì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.
Ní, ma mubhínà àrà rɔ̌ ányì, ndínɨ̌ ma musó tí Yɛ̌sù ná'ù alɛ, madʉ̀ ìrà nà
imbi dɔ̌ rɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndínɨ̌ ka kadʉ̀ tí àbhʉnà ràbà àpbɛ̀.»

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndì ndʉgɛ̀rɛ̀ ndɨ, ndà'ù Yɛ̌sù tí dhu àwɛ̌ dhu
(Kas 9.1-19; 26.12-18)

6 Tdítdɔ̌, Pɔlɔ̀ awɛ dhu ndàtɨ: «Ma mɨ’ɨ̀ Dàmàsikì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ma márà rɔ́. Ní ɨ́kyèrɔ̌ ma mɔ̀dɨ̀ ndínɨ̌ ma motsú tí ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ́rɔ̀ ní ndɨ, azà adyifɔ̀-sɨsɨ̀ adyíbhengá nga tɔ́ ɔ̌, ádrʊ̀ngbǎ awáwʊ̀ nɨ́isí ɔ̀rʊ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, ndàtdyi ma.

7 Ní, ma mɨtsɨ obvò, madʊ̀ atdí alɛ-tù ɨ̀rì manzi rí rɔ́. Ndɨ alɛ-tù atɨ: ‹Sáwúlò, Sáwúlɔ̌, ádhu nyɨ nyávu rùdú nɨ̌?›

8 Ní, ma madʊ̀ dhu ìvu kà-tsʊ̌, matɨ: ‹Ádrʊ̀ngbǎlɛ́, nyɨ nyʊ́ ní àdhɨ?› Ní, wɔ̀ alɛ-tù adʊ̀ dhu àdu idù, ndàtɨ: ‹Ɨma ní Yɛ̌sù, Nàzàretì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ, wɔ̀ nyɨ nyávu rùdú rɔ̀.›

9 Kǎkà atdíkpá mǎ mɨ’ɨ̀ mànà alɛ náala ndɨ awáwʊ̀ átɔ̀, pbɛ́tʊ̀ abádhí adʊ̀ nzá wɔ̀ idù rí dhu ɔ̀vɔ alɛ-tù ɨ̀rì. Ní, ma madʊ̀ dhu ìvu tdítdɔ̌ kà-tsʊ̌, matɨ:

10 ‹Ádrʊ̀ngbǎlɛ́, ádhu ndɨ ma màkǎ mɔnzì?› Ní Ádrʊ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù adʊ̀ dhu àdu idù, ndàtɨ: ‹Ɨvà nyɨ nyarà Dàmàsikì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ányì nga ní ndɨ ka kí Kàgàwà àvi ndínɨ̌ nyɨ nyɔnzɨ tí dhu ɔ̀vɔ kɔ́rɔ́ ɨndʊ̀ nɨ̌.›

11 Ma mubhínà nzɨ̌ atdɨ dhu mà nála rɔ̌, wɔ̀ ádrʊ̀ngbǎ awáwʊ̀ nóhò nyɨ̀kpɔ́du, nyɨ̀dú nga rʊ̀tɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní kɔ̌kɔ̀ mǎ mɨ’ɨ̀ mànà alɛ náadʊ̀ ma àlʊ ɔtsʊ́du-rɔ̌, ’òwù ma nà, marà àhʊ Dàmàsikì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.

12 Ányɨ̀, ma matù Ànànɨyà tí kátɨna atdí alɛ. Ndɨ alɛ nɨ’ɨ̀ atdídɔ̌ arí Kàgàwà-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ, ndàdʊ̀ àlɛ̌ tɔ́ Ʊyátá ɨ̀fʊ alɛ. Ndɨrɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌, kɔ́rɔ́ Pbàyàhúdí ongónà ídzì dhu kɛ̀lɛ̌ náwɛ kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀.

13 Ní, ndɨ alɛ ɨra àhʊ tɨdú, ndàdʊ̀ àtɨ̀nà ɨma nɨ̌: ‹Àbanɨ̌ngba Sáwúlɔ̌, nyɨ̀nʊ́nga àkǎ ndùtù ndɨ̀.› Ní ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tí, nyɨ̀dúnga núutù ndɨ̀, madʊ̀ kàla.

14 Kǎdʊ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌ ɨma nɨ̌: ‹Àlɛ̌ t’ábhúna tɔ́ Kàgàwà nóvò wà nyɨ, ndínɨ̌ nyɨ nyʊnɨ tí ndɨ̀ ndózè kɔnzì dhu. Kɔ̌vò wà nyɨ ndínɨ̌ nyɨ nyala tí yà obhónángatálɛ Yɛ̌sù, nyadʊ̀ lina’ɔ̀ ɔtɛ nyʊ́ nírì.

15 Obhó tí, nyɨ nyí ndɨ àdɨ wɔ̀ nyɨ nyàla dhu mà, wɔ̀ nyɨ nyɨ̀rì dhu mànà tɔ́ ngàmbì tí kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌.

16 Nírɔ̀ kòmbí, ádhu nyɨ nyódɔna? Ɨvà nyɨ nyalʊ̌ bàtizò, Yɛ̌sù ràdʊ̀ pbʊ̀kʊ̀ nzɛ́rɛnga ù’o ɔvɔ̀na-rɔ̌ nyɨ nyí nyɨtsɔ̀ rɔ́rɔ̀.›»

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Yɛ̌sù àvi ndɨ̀ ndàrà ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí-bvʊ̀ dhu àwɛ̌ dhu

17 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ adʊ̀ dhu àwɛ, ndàtɨ: «Ma mitdègu madʊ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ní atdíku Kàgàwà bhà-dzá rɔ̀ ma mí mɨtsɔ̀ ɔ̀ná kàsʊmì ɔ̌, dhu adzì dùdù ɔnyʊ rɨ̌ mɔnyʊ dhu bhɛ̌yi.

18 Ní ndɨ ɔnyʊ-bvʊ̀, ma mala Ádrʊ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù. Ní kǎdʊ̀ àtɨ̀nà ɨma nɨ̌: ‹Ɔ̀nzɨ dhu tsàkàtsàkà nyahʊ Yɛ̌rùsàlɛmà rɔ̀. Obhó tí, ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà nóowuna nzɨ̌ nyɨ nyáwɛ̌na okúdu dɔ̀ rɔ̀ dhu ná’ù rɔ̌.›»

19 Ní ma madʊ̀ dhu àdu kà tɔ̀, matɨ: «Hɔ̀kɔ̀ Ádrʊ̀ngbǎlɛ́, abádhí ʊ́nɨ wà dhu ɨma ràrɨ̌ ndɨ yà unduta-dzà ɔ̀na nǎ ma múbhì ùbhi rɔ̌ mambɛ ɨnyɨ ná’ù alɛ ùso dɔ̌, madʊ̀ àrà àbhʊnà rɔ̌ kʊvɨ asé nɨ̌, kadʊ̀ ʊ̀dɔnà imbi-dzà ɔ̀ alɛ.

20 Ndɨrɔ̀ yà pbʊ̀kʊ̀ ngàmbì Stɨfanʊ̀-azù ka kʊfʊ nínganí, ɨma nyʊ́ ma mɨ’ɨ̀ ìnè átɔ̀ ányɨ̀rɔ̌. Ma ma’u kòho ka kí dhu átɔ̀. Ndɨrɔ̀, ma madʊ̀ àdɨ mambɛ kòho rí alɛ ʊ̀wà rɔ̀yá rɔ̀ ɔrʊ́ mʊ̀dzarʊ̀-ngbɔ̀ nɔ́dɔ̀ dɔ̌*.»

---

* **22:20 22.20** Pɔlɔ̀ ambɛ́nà ɨ̀rɛ̀nà dɔ̌ dhu ní, Pbàyàhúdí rapɛ́ ndɨ̀ nyʊ́ ndɨ̀ ndʊ́gèrɛ̀ ndɨ̀ tí dhu àlǎ, nʊ́kɔ̌ ɨdhɔ ràrɨ̌ átdídɔ̌, ràdʊ̀ Yɛ̌sù ná’ù.

21 Ní Yěsù adʉ̀ àtìnà ɨma nǐ: «Ɨ́và nyɨ nyarà, ma mòzè nyɨ nyarà ɨtsɛ nyʉ́ ìnzɨ́ ní Pbàyàhúdí mànà-bvʉ̀ nídhunǐ.»

Pɔlɔ̀ rǐ ndìtɛ̀ Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ tí dhu (Kas 16.22-23; 25.16)

22 Ihé-yà ɨrɨ Pɔlɔ̀ rǎwɛ̌na dhu, ràrà àhʉ kà rǐ àtɨna: «Ma mí nyovì nyarà ɨtsɛ nyʉ́, ìnzɨ́ ní Pbàyàhúdí-bvʉ̀» dhu ɔ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ abádhí adʉ̀ ʼɔ̀pɛ̀ ʼùkǔ, ʼàmbɛ àtìnà dɔ̌: «Nyòho wɔ̀ alɛ! Ɨnzá wɔ̀ dhu bhɛ̌yi alɛ-tɨdɔ̀ àkǎ kʉbhà ràdɨ nyìkpɔ́na nà yà adzɨ dɔ̌.»

23 Abádhí ambɛ́nà ùkǔ dɔ̌, ʼàdʉ̀ àmbɛ rɔ̀yá ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ òbhè dɔ̌, ndɨrɔ̀ ʼàdʉ̀ àmbɛ adzɨ-ra mà ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ ɔrʉ̀.

24 Ní wɔ̀ dhu ndɨ ndàla rɔ̀, Pbàrɔ́má-bvʉ̌ atdí lʉfʉ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ adʉ̀ Pɔlɔ̀ àvi kitsu kàlì ɔ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ àtìnà pbànówí ràkǎ ʼɔ̀ngʉ̀ dhu kà-tsʉ̌, àzèmbè ì í kɔ̀vì asé nǐ rɔ́rɔ̀, ndínǐ ndì ndʉnɨ tí wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ihé-yà rǔkǔ kà-dɔ̌ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu.

25 Ní yà ndì ka kʉ̀tsì ndínǐ ka kɔpɛ́ tí kɔvì ndɨ asé nǐ rɔ̀ ní ndɨ Pɔlɔ̀ ivú dhu wɔ̀ tiná ìdè pbànówí tɔ́ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ-tsʉ̌, ndàtɨ: «Ka kávi tí wà nyɨ̌ nyǒngò Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ ɔ̀vì asé nǐ, ɨnzá ka kɔ̀tdì ànyǎna rɔ́rɔ̀?»

26 Ní wɔ̀ dhu ndɨ ndɨ̀rì rɔ̀, pbànówí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ arà yà dɔ̀na-tsírɔ́ rí'ì ádrʉ̀ngbǎlɛ-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ fǐndà, ndàtɨ: «Nyɨ nyàmbɛ̀nà dhu ɔ̀nzɨ ìngbàtí? Wɔ̀ alɛ pbání Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ!»

27 Ní wɔ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ andrì Pɔlɔ̀-tɨ'ɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ìvu-tsʉ̀ná, ndàtɨ: «Ádǔ pɛ́ dhu idù! Ɨnyɨ nyʉ́, nyɨ tí Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ?» Ní Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu à'ù, ndàtɨ: «Ɔ̀ɔ! Ɨma ní Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́.»

28 Wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ adʉ̀ àtìnà tdítdɔ̌: «Ɨma nyʉ́, ma madzì Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ tí ma mí mʉgèrɛ̀ mongò dhu ábhɔ̌ malì nyʉ́ rɔ̌.» Ní Pɔlɔ̀ adʉ̀ àtìnà kànǐ: «Olu, ɨmá na ní ɔ̀dhɨ tí ka kadhì ma ndɨ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ tí alɛ.»

29 Ní ányìrɔ̌ rɔ̀ tí, kɔ̌kɔ̀ Pɔlɔ̀-tsʉ̌ àmbɛ̀nà dhu ɔ̀ngʉ̀ pbànówí ʉbhà Pɔlɔ̀ ʉrɔ́. Ndɨrɔ̀, ɔdɔ náadʉ̀ ìsɨ̌ wɔ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ ɔ̀, ɨwà ndì ndàbhʉnà Pɔlɔ̀ kʉtsì rɔ́rɔ̀ ndì ndàrà dhu ʉ̀nɨ Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ ràrǐ ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Pɔlɔ̀ rǐ'ì ádrɔ̀drɔ̌ anya ìtdì arí alɛ-ɔ̀nzɨ́ dhu

30 Tsútsǎ níganí, wɔ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ azè ndì ndʉ̀nɨ Pbàyàhúdí ɔ̀bhʉ̀ Pɔlɔ̀ dɔ̀ná dhu tɔ́ obhónga nyʉ́. Ní, kǎbhʉ̀ Pɔlɔ̀ rɔ̌ imbi kʉnga. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya ìtdì arí ngʉ̌kpà alɛ mànà àvi ràndu ì. Ndɨ dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ, kǎdʉ̀ Pɔlɔ̀ àvi kiwǔ nà, kiwǔ ùvò nà kɔ̌kɔ̀ alɛ-ɔ̀nzɨ́.

23

1 Kɔ̌kɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-ɔ̀nzɨ́ ka kìwǔ ùvò ndì nà rɔ̀, Pɔlɔ̀ ʉdí nyìkpɔ́na abádhí rɔ̌ ndàndà abádhí, ndàdʉ̀ àtìnà: «Àbanǐnzó, rìrà àhʉ indo nga ɔ̀, ma marúbhi Kàgàwà bhà otu ɔ̌ ídzì afídu nyʉ́ nà, ìmbǎ nzɛ́rɛ dhu tí ka kɔ́zʉ̀na atdí dhu mà rì'ì nyʉdutsì.»

2 Ní, wɔ̀ dhu Pɔlɔ̀ ʉ̀nɔ̀ rɔ̀, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà, Ànànɨyà, náavì Pɔlɔ̀-tí ìkò alɛ rɔ̀pbì Pɔlɔ̀-tsʉ̀.

3 Nírɔ̀ ní ndɨ Pɔlɔ̀ adʉ̀ àtìnà: «Kàgàwà rǐ ndɨ nyɔpbɨ, wɔ̀ mʉ̀kʉ̌ngbà nǐ ka kùtri ɨdza-kutì bhɛ̌yi nyɨ nyɔ̀wʉ̀ rɔ̀! Nyɨ nyàdɨ ʉrɔ́ nyambɛ ìndrǔ-ànyǎ

ụ̀nɔ̀ dɔ̌ àdhàdhɨ̀ Músà bhà Ʊyátá òzè ka dhu bhɛ̌yi, pbɛ́tụ̀ ɨnyɨ kɛ̀lɛ̌ nyadụ̀ ndɨ Ʊyátá nụ́kɔ̀ ɨma nyɨ nyàvi kɔpbì rɔ̀.»

4 Ní, Pɔlɔ̀-tí ɨ'ɨ̀ alɛ náadụ̀ kìsɔ, 'àtɨ: «Ìnzɛ̌! Nzụ̌nɔ dhu wɔ̀ dhu bhɛ̌yi Kàgàwà bhà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà nɨ̌!»

5 Ní, Pɔlɔ̀ adụ̀ àtɨ̀nà abádhí nɨ̌: «Àbanɨ̌nzó, ɨnzá ní ma mụ̀nɨ pbàkùháni tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà tí kà rɨ̌'ɨ̀ dhu. Obhó tí, Kàgàwà bhà Andítá rǎtɨna ɨnzá nyɨ ràkǎ nyʊnɔ̀ dhu pbụ̀kụ̀ pbìrì ɔ̌ ádrụ̀ngbǎlɛ nɨ̌*.»

6 Pɔlɔ̀ ʊnɨ wà dhu, kɔ̌kɔ̀ ànyǎna ʊnɔ rí alɛ nzínzì ɔ̌, atdídhená alɛ ràrɨ̌ Pbàsàdùkáyó, ndɨrɔ̀ ngụ̌kpà ràrɨ̌ Pbàfàrìsáyó. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Pɔlɔ̀ angbɛ tǔna kɔ̀rí alɛ nzínzì ɔ̌, ndàtɨ: «Àbanɨ̌nzó, ɨma nyʊ́ ní Mụ̀fàrìsayò, Pbàfàrìsáyó tɔ́ ɨngba. Ní, yà ànyǎdu ụ̀nɔ ka kí okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu ní, ma má'ù dhu ɔbɨ nyʊ́ nà ụ̀ngbɛ̌ ụ̀vʊ̌vɛ̀ kʊtdʊ̌ ɨ̀ alɛ rʊngbɛya ɨ̀ ɔvɛ-bvụ̀ rɔ̀ dhu.»

7 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi Pɔlɔ̀ òrì dhu adụ̀ Pbàfàrìsáyó mà, Pbàsàdùkáyó mànà àbhʊ ràmbɛ 'àgò dɔ̌ atdídɔ̌, ndɨ dhu ràdụ̀ ihé-yà-ɔ̌nga àbhʊ rụ̀ndɔ̀ ndɨ̀.

8 Obhó tí, Pbàsàdùkáyó ongónà àtɨ̀nà ɨnzɨ̌ ụ̀vʊvɛ̀ kʊtdʊ̌ ɨ̀ alɛ rʊngbɛya ɨ̀ ɔvɛ-bvụ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ abádhí a'u nzá dhu ìnè màlàyíká mà, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí mà ràrɨ̌'ɨ̀. Pbɛ́tụ̀, Pbàfàrìsáyó nɨ'ɨ̀ kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu ná'ù alɛ.

9 Ní, ádrụ̀ngbǎ wɔ̀gɔ̀ nyʊ́ níifí ndɨ̀ kɔ̀rí alɛ nzínzì ɔ̌. Nírɔ̀ ní ndɨ Pbàfàrìsáyó nzínzì ɔ̌ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ ngúfe màlímó náapɛ̀ 'àgò ɨ̀ ɔbɨ nyʊ́ nà, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Mǎ mabà nzá atdí afátá mà yàrí alɛ dɔ̌. Atdí alafí mà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ màlàyikà mà pbɔ̀vɔ̀ tí nzá wà dhu kà tɔ̀!»

10 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi Músà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó ụ̀nɔ̀ dhu náabhʊ̀ Pbàsàdùkáyó mà, Pbàfàrìsáyó mànà ràgò ɨ̀ abhɔ nyʊ́ tdítdɔ̌. Nírɔ̀ ní ndɨ Pɔlɔ̀ àpà ka kí ndínɨ̌ ka kʊdrʊ tí ɔ̀ná nga dhu ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ ndɨ̀ ndí rɔ̀, pbànówí dɔ̌ ádrụ̀ngbǎlɛ avì pbìndà pbànówí rìwǔ Pɔlɔ̀ ɔ̀dyì ihé-yà nzínzì ɔ̌ rɔ̀, 'ɔ̀wù ɔ̀rùnà fɨyɔ́ lubhà ɔ̀.

11 Ndɨ iku ɔ̌ tí, Ádrụ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù adụ̀ ndàvi Pɔlɔ̀ tɔ̀, ndàtɨ: «Ótù afínʊ! Àdhàdhɨ̀ wɔ̀ nyɨ nyìdè pbàkà ngàmbì tí Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu bhɛ̌yi, dhu àkǎ nyɔnzì dhu ndɨ dhu bhɛ̌yi tí Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ nyɨ nyárà àhʊ rɔ̀.»

Pbàyàhúdí rɨ̌ 'ìrɨ ndínɨ̌ ɨ̀ oho tí Pɔlɔ̀ dhu
(Zàb 3.1-7; Kas 9.22-25; 2Kò 11.23,26)

12 Tsútsǎ ní́ganí kútsingá, ngúfe Pbàyàhúdí ɨrɨ ɨ̀ 'ɔ̀tsɔ̀ dhu nyʊ́ 'àtɨ, ìnzɨ̌ ní Pɔlɔ̀ kɛ̀lɛ̌ ɨ̀ òhò rɔ̀vɛ̀ nɨ̌, ɨ̀ ràrɨ̌ nzɨ̌ atdí dhu mà ɔ̀nyʊ, ìnzɨ̌ 'àdụ̀ atdí dhu mà ɔ̀mvụ̀.

13 Wɔ̀ dhu natsɔ̀ alɛ nɨ'ɨ̀ mbɛ̀mbɛ̀ ìfɔ kumì dɔ̀nǎ bvụ̀ya rǒse alɛ.

14 Ní, abádhí awù pbàkùháni tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbàkụ̀rụ̌ mànà-tɨ'ɔ̀, 'àdụ̀ ìtsi dhu ɔ̀vɔ̀ fɨyɔ̀, 'àtɨ: «Mǎ mɔ̀tsɔ̀ wà dhu atdídɔ̌ nyʊ́ mǎtɨ mǎ ràrɨ̌ nzɨ̌ atdí dhu mà àfɔ̌ lika ɔ̀, ɨnzá ní Pɔlɔ̀ kɛ̀lɛ̌ mǎ mòhò rɔ̀vɛ̀ nɨ̌.

15 Ní kòmbí, dhu àkǎ nyɨ̌ mà, yà ádrɔ̀drɔ̌ anya ụ̀nɔ arí ngụ̌kpà alɛ mànà, nyǒwù Pbàrómá tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí lʊfʊ̀ pbànówí dɔ̌ ádrụ̀ngbǎlɛ-tɨ'ɔ̀. Nyɨ̌ nyówu Pɔlɔ̀ ụ̀tsɨ kà rìrà nà pbìndà dhu-ɔ̀nga àndà nyɨ̌ nyí mbɛ̌yi dhu-abhɛ̀ ɔ̌. Pbɛ́tụ̀ wɔ̀ ndɨ kàsʊmì ɔ̌, mǎ madụ̀na ɔbɨ ɔ̀nzì mǒhò ka ɨnzá àpɛ̀ àrà àhʊ ɔnzɨ̀kʊ́ rɔ́rɔ̀.»

16 Ní Pɔlɔ̀ t'áwɛ̀nà bh'ìngba ní́ɨ'ɨ̀ ìnè wɔ̀ dhu ɔtɛ ka kí rɔ́. Ní kɔ̌kɔ̀ alɛ ùyɨ̌ Pɔlɔ̀ tí dhu ndɨ̀ ndìrɨ̀ rɔ̀, àbadhi arà lubhà ɔ̀ Pɔlɔ̀ rɨ̌'ɨ̀ ɨ, ndàdụ̀ kɔ́rɔ́ dhu àwɛ kà tɔ̀.

---

* **23:5 23.5** Uvt 22.28

17 Nɨ́ wɔ̀ dhu ndɨ̀ ndɨ̀rɨ̀ rɔ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ pbànówí tɔ́ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ nánzì. Kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ʉ́nda yàrɨ́ kpatsìbhíngba, nyarà nà dʉ̀kʉ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌'ì ɨ, kà rɨ̌'ì àbadhi tɔ̀ ndì ndɔ́vɔna atdí dhu nà nídhunɨ̌.»

18 Nɨ́ wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ idyi wɔ̀ kpatsìbhíngba ndʉ̀ndà, ndàrà àhʉ nà wɔ̀ ndɨ fìyɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ-tɨ'ɔ̀. Kǎdʉ̀ ìtsi àtìnà ndɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ̌: «Wɔ̀ imbi ɔ̀ ka kósò atdí alɛ, Pɔlɔ̀ tɨ́ kátɨna nánzì ɨma, ndàdʉ̀ mivì mʉndà yàrɨ́ kpatsìbhíngba tɨnʉ ɔ̀. Nɨ́ kà rɨ̌'ì ɨndʉ̀ ndì ndɔ́vɔna atdí dhu nà.»

19 Nɨ́ wɔ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ alʉ́ wɔ̀ kpatsìbhíngba ɔtsʉ́na rɔ̌, ndìndrɨ̌ ndɨ nà igi, ndàdʉ̀ dhu ìvu tsʉ̀ná, ndàtɨ: «Ádhu nyʉ́ nyɨ nyòzè nyʉnɔ̀ idù?»

20 Nɨ́ wɔ̀ kpatsìbhíngba adʉ̀ dhu àwɛ kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, Pbàyàhúdí ɨ̀rɨ̀ wà ì ndɨ́nɨ̌ tsútsǎ ì iwúna tɨ́ Pɔlɔ̀ ʉ̀tsɨ, nyɨ̀rà nà ádrɔ̀drɔ̌ anya ìtdì arɨ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌, pbìndà dhu-ɔ̀nga àndà ka kɨ́ mbɛ̌yi dhu àbhɛ̀ ɔ̌.

21 Nɨ́, àpɛ́ nya'u abádhí rʉ̌nɔna ɨndʉ̀ dhu. Wɔ̀ abádhí ùpe Pɔlɔ̀ rɔ̌ dhu nɨ́ àdà. Obhó tɨ́, mbɛ̀mbɛ̀ ìfɔ kumì dɔ̀nǎ bvʉ̀ya rɔ̌se alɛ nɨ́rì wà ì, 'ɔ̀tsɔ̀ dhu nyʉ́, ì ràrɨ̌ nzɨ̌ dhu ɔ̀nyʉ, ndɨrɔ̀ ì ràrɨ̌ nzɨ̌ dhu ɔ̀mvʉ̀ ɨnzá ì òhò Pɔlɔ̀ rɔ̀vɛ̀ rɔ́rɔ̀. Nɨ́ kòmbí, abádhí ùdhe wà ì 'àmbɛ nyɨ nyʉ́ nyɨ nyʉ́nɔna fɨ́yɔ̀ dhu kɛ̀lɛ̌ ɔ̀dɔ̀ dɔ̌.»

22 Nɨ́ wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ adʉ̀ àtìnà wɔ̀ kpatsìbhíngba nɨ̌: «Àpɛ́ nyʉnɔ dhu atdí alɛ tɔ̀ màtɨ́, nyatɨ ɨwà nyɨ ràwɛ ndɨ dhu dzǎkà.» Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ wɔ̀ kpatsìbhíngba návi ràrà fìndá dhu nɨ̌.

Pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌ Pɔlɔ̀ bhà anya nábhʉ̌ ràrà lìwalì Fèlisì dɔ̀ dhu

23 Wɔ̀ kpatsìbhíngba àrà dhu-dzidɔ̌, pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ náanzi atdátdí mɨyà pbànówí dɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ ɔyɔ rìwʉ́ tɨna ɔ̀. Kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Nyàndà ɔ́yɔ̌ mɨyà pbànówí mà, àrʉ̀bhʉ̀ kumì pbànówí, yà mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ arúbhi mà, ndɨrɔ̀ fɔyá àlɨ̌ nà ɔ́yɔ̌ mɨyà pbànówí mànà, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyɔpɛ́ tɨ́ abhi mànà ìbhʉ adyifɔ̀-sɨsì kúbhingá nga tɔ́ ɔ̌, nyǒwù nà Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.

24 Ndɨrɔ̀, nyàdʉ̀ nyɨ̌ randá mʉ̀hàgʉ̀ átɔ̀ Pɔlɔ̀ tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ka nʉnda tɨ́ ìnzɨ̌ ngbɔ̌na ràvɔ akɛkpá màtɨ́, ràrà àhʉ lìwalì Fèlisì-ɔ̀nzɨ̌.»

25 Wɔ̀ dhu ndì ndʉ̀nɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, kǎdʉ̀ bhàrʉwà àndi yà dhu bhɛ̌yi, ndàtɨ:

26 «Ɨfʉta nà àkǎ atdídɔ̌ lìwalì Fèlisɨ̌, ɨma Klòdiyò Lìsiyà, ma mòvì nyɨ mbɛ̌yi nyʉ́ atdídɔ̌.

27 Yàrɨ́ alɛ, yà ma mòvì kowù nà tɨnʉ ɔ̀, nɨ́ Pbàyàhúdí álʉ̌, 'àdʉ̀ ɔ̀nzìnà ndɨ́nɨ̌ ì oho tɨ́. Nɨ́, ma mítdègu dhu ʉ̀nɨ̌ Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ ràrɨ̌ ndɨ, nɨ́ ma múgù pbànówí, mǒwù kìdha mànà abádhí-fɔ́ rɔ̀.

28 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mózè mʉnɨ Pbàyàhúdí ɔ̀bhʉ̀ ka okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu-tì. Nɨ́, ma mádʉ̀ kàbhʉ kowù ùvò nà yà abádhí-bvʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ anya ìtdì arɨ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌.

29 Nɨ́, kàbhà dhu-ɔ̀nga kɔ̌kɔ̀ alɛ àndà rɔ̀, ma mótù dhu nɨ́ Pbàyàhúdí rɔ̀bhʉ̀ ka ɨnzá kɨ́fʉ fìyɔ́ Ʉyátá dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ɨma nyʉ́ ma mála nzá atdí afátá mà, yà kàbhʉ rádʉ̀ kɔtdì ànyǎna kohò, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ kàbhʉ rádʉ̀ kosò.

30 Ndɨrɔ̀ kànɨ̌, ka kɔ̀vɔ̀ wà dhu idù ɨwà Pbàyàhúdí rɨ̀rɨ̀ ì ndɨ́nɨ̌ ì oho tɨ́ ka rɔ̀vɛ̀. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ ma madʉ̀ kòvì ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀ tɨ́ kowù nà dʉ̀nʉ̀, madʉ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ kɔ̌kɔ̀ kɔ̀bhʉ arɨ́ alɛ tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ adʉ̀ tɨ́ òwu kɔ̀bhʉ̀ fʉnʉ́.»

31 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ pbànówí anzɨ̀ fɨ̃yɔ̀ ádrʊ̀ngbǎlɛ àvi dhu. Nɨ́ abádhí
idyi Pɔlɔ̀, ʼàdʊ̀ ʊ̀ndànà kúbhingá tɨ́, ʼòwù ùvònà Àtìpatrì tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀.
32 Tsútsǎ nínganí, kɔ̌kɔ̀ pfɔ̃ya dɔ̌ ùbhi pbànówí adʊ̀ ʼàdu fɨ̃yɔ́ lubhà ɔ̀
Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ʼàdʊ̀ mʊ̀hàgʊ̀ dɔ̌ rúbhi-tsí kɛ̀lɛ̌ ʊ̀bhà rʊ̀ndà Pɔlɔ̀,
ʼòwù ùvò nà Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.
33 Nɨ́ ányɨ̀ ɨ̀ òwù ùvò rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ pbànówí abhʊ̀ yà fɨ̃yɔ́ ádrʊ̀ngbǎlɛ àndǐnà
bhàrʊwà lìwalɨ̀-fɔ́, ʼàdʊ̀ Pɔlɔ̀ ɨ̀tɛ̀ kà tɔ̀.
34 Nɨ́, wɔ̀ bhàrʊwà ndɨ̀ ndɔ̀zʊ̀ dhu-dzidɔ̌, lɨ̀walɨ̀ Fèlisì ivú dhu Pɔlɔ̀-tsʊ̌,
ndàtɨ: «Ɨnyɨ ní ɨ̀ngbà pbìrì ɔ̌ alɛ?» Nɨ́ Kìlìkiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ tɨ́ Pɔlɔ̀ rɨ̌ʼɨ̀ dhu
ndɨ̀ ndʊ̀nɨ rɔ̀, kǎdʊ̀ àtɨ̀nà Pɔlɔ̀ nɨ̌:
35 «Tdʊ̌ ma mí pbʊ̀kʊ̀ dhu-ɔ̀nga nándà ɨnyɨ nɔ́bhʊ̀ alɛ rɨ̌wu ùvò rɔ̀.» Wɔ̀
dhu-dzidɔ̌, kǎdʊ̀ Pɔlɔ̀ àbhʊ kowù nà, kowù ɔ̀dɔ̀nà ádrʊ̀ngbǎ kamà Hɛ̀rɔdɛ̀
bhà ɨdzá-yà-ba ɔ̀.

24

Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rɨ̌ Pɔlɔ̀ ɔ̀bhʊ lɨ̀walɨ̀ Fèlisì-fɔ́ dhu
(Màt 5.11-12; Kas 6.11-12; 21.27-36)

1 Imbò ɨdhɔ-dzidɔ̌, pbàkʊ̀hání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà, Ànànɨyà tɨ́ kátɨna,
nɨ́ɨra Yèrùsàlɛmà rɔ̀, ndɨ̀rà àhʊ Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Abádhí iwú atdíkpá
ngúfe pbàkʊ̀rʊ̌ mà, ndɨrɔ̀ Tɛ̀rtulò tɨ́ kátɨna atdí alɛ mànà, ndínɨ̌ ɨ̀ ɔbhʊ tɨ́
Pɔlɔ̀ lɨ̀walɨ̀ Fèlisì-fɔ́. Ndɨ Tɛ̀rtulò nɨʼɨ̀ àvʊ̀kǎ.
2 Nírɔ̀ ní ndɨ lɨ̀walɨ̀ avì Pɔlɔ̀ kanzì. Nɨ́ Pɔlɔ̀ ɨ̀rà àhʊ tɨyá rɔ̀, Tɛ̀rtulò
adʊ̀ kɔ̀bhʊ̀ lɨ̀walɨ̀-fɔ́, ndàtɨ: «Ɨfʊta nà àkǎ ádrʊ̀ngbǎlɛ Fèlisɨ̌, mǎ maróko
màrʊ̀ngà ɔ̌ okúnʊ dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ pbʊ̀kʊ̀ ídzì ʊndata-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ nyàbhʊ
wà ábhɔ̌ dhu nyʊ́ rʊ̀wʊ ɨ̀, rɨʼɨ̀ mběyi yàrí Pbàyàhúdí tɔ́ pbìrì ɔ̌.
3 Nɨ́ mǎ mí wɔ̀ nyɨ nyónzɨna ɨ dhu nákɔ̌ ádrʊ̀ngbǎ ɔ̀tsɔ̀ nyʊ́ nà kórɔ́
kàsʊmɨ̀ ɔ̌, ndɨrɔ̀ kórɔ́ ngari ɔ̀nǎ.
4 Pbɛ́tʊ̀, akyɛ ma miwína pbʊ̀kʊ̀ kàsʊmɨ̀ abhɔ nɨ̌, ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ ɨ̀tdɛ̀ tɨ́
pbʊ̀kʊ̀ ídzìnga ɔ̌, ndínɨ̌ nyɨ nyɨrɨ tɨ́ ɨndʊ̀ ma máwɛ̌na ídɔ̌ kàsʊmɨ̀ ɔ̌ tɨ́ dhu.
5 Obhó tɨ́, yàrí alɛ ní nzɛ́rɛ alɛ nyʊ́ rɔ̀sè. Ndɨrɔ̀, àbadhi ní yà rɔ̀ká rɔ̀ ɨ̀
nútù Nàzàretì ɔ̌ bhà tɔ́ ádrʊ̀ngbǎlɛ. Kǎrí kórɔ́ Pbàyàhúdí-dɔ ɨ̀dzɨ̌ ádrɔ̀drɔ̌
alɛ rɔ̌ kórɔ́ ngari ɔ̀nǎ yà adzɨ ɔ̌.
6 Ndɨrɔ̀, kǒmvù wà ndɨ̀ ndɨ̀tɨ Kàgàwà bhà ɨdza mà Kàgàwa-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ átɔ̀.
Nɨ́, mǎ mádʊ̀ kàlʊ mɔ̌sò. [Mǎ mátsǔ mʊ̌nɔ̀ kà-ànyǎ àdhàdhɨ̀ yà àlɛ̌ tɔ́
Ʊyátá nózè ka dhu bhěyi.
7 Pbɛ́tʊ̀, Pbàrɔ́má tɔ́ pbànówí dɔ̌ ádrʊ̀ngbǎlɛ, Lìsiyà tɨ́ kátɨna, nádʊ̀ ɨ̀rà
ɔbɨ nyʊ́ nà, ndɨ̀dhǎ ka fɔká rɔ̀.
8 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ndɨ ádrʊ̀ngbǎlɛ ádʊ̀ ka nɔ̀bhʊ̀ alɛ àvi rìwǔ kɔ̀bhʊ̀ fʊnʊ́.]
Nírɔ̀ nyɨ nyí ndɨ dhu ɔ̀ngʊ̀ kà-tsʊ̌ nyɨ-tírɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ nyʊnɨ tɨ́ mǎ mɔ̀bhʊ̀ ka
okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu.»
9 Pbàyàhúdí adʊ̀ wɔ̀ Tɛ̀rtulò àwɛ dhu kɛ̀lɛ̌ ná'ù ʼàtɨ, obhó dhu ràrɨ̌ ndɨ.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Pbàyàhúdí ɔ̀bhʊ̀ ndɨ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu àwɛ̌ lɨ̀walɨ̀ Fèlisì-ɔ̀nzɨ̌ dhu
(Luk 21.12-15; 1Pɛ́ 3.15-16)

10 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, lɨ̀walɨ̀ Fèlisì nʊ́ʊfà rʊsà Pɔlɔ̀ tɔ̀, ndínɨ̌ ɔtɛ tɨ́. Nírɔ̀ ní ndɨ
Pɔlɔ̀ apɛ̀ ɔtɛ, ndàtɨ: «Ádrʊ̀ngbǎlɛ́, ma mʊ̀nɨ wà dhu nyɨ nyópɛ̀ nyʊnɔ̀ yàrí
pbìrì ɔ̌ alɛ-ànyǎ rɔ́ atɔ ráhʊ wà abhɔ nyʊ́. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma
mí rùdú dhu àwɛ̌ ɔnzɨ̀nʊ́, madʊ̀ dhu à'ù ɨ̀rɨ nyɨ ràrɨ̌ kɨ̀rɨ mběyi nyʊ́.

11 Nyɨ nyí'ì ìnè nyɔnɛ̀ yà ma mʉ́nɔna dhu tɔ́ obhónga nyʉ́nɨ. Ɨdhɔ àpɛ̀ nzá òse atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ɨdhɔ dɔ̀nǎ màtí, yà ma márà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, marà Kàgàwà ʉ̀lɛ rɔ́.

12 Ní ányì, kǎkà mɔbhʉ rí alɛ mà nótù nzá ɨma Kàgàwà bhà ɨdzá màtí, unduta-dzà ɔ̌ màtí, ndɨrɔ̀ ngǎtsi ngari ɔ̌ kɨgɔ̀ ɔ̌ màtí mǎ mí mǎgò ìndrǔ nà rɔ́, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ mǎ mí ihé-yà-dɔ mà nídzɨ̌ rɔ́.

13 Ndɨrɔ̀ kɔ̌kɔ̀ ɨ alɛ mà rɨ̌ ì ɔ̀bhʉ ma kòmbí okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu tɔ́ obhónga ìtɛ̀ tí dhu mà rɨ̌'ì ìmbǎ.

14 Pbɛ́tʉ̀, ʉ̀nɨ̌ tí ma mʉ̀nɨ ɔnzìnʉ́ rɔ̀ dhu ní, ma marí ùbhi ɔ̀ná otu ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà otu. Ní, abádhí arádʉ̀ ndɨ otu àtì nzɛ́rɛ otu tí. Pbɛ́tʉ̀, ma marí ʉ̀lɛ̌na alɛ ní abhúka tɔ́ Kàgàwà. Ndɨrɔ̀, ma má'ù wà Músà bhà Ʊyátá mà, yà Kàgàwà bhà pbànábí andí dhu mànà kɔ́rɔ́.

15 Ndɨrɔ̀, ma má'ù wà dhu Kàgàwà ràrɨ̌ atdí dhu ɔ̀nzɨ ɔ̀nzɨ. Ndɨrɔ̀, abádhí mà ná'ù wà ndɨ dhu átɔ̀. Ndɨ dhu ní, atdíku Kàgàwà rɨ̌ yà ídzìnga ɔ̀nzɨ ì arí rɔ́ rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ mà, nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ ì arí rɔ́rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ mànà nábhʉ̌ rʉ̀ngbɛ ì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu.

16 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ɨma nyʉ́ ma-tírɔ̀, ma márí ɔbɨ ɔ̀nzɨ átɔ̀ kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌, ìmbǎ nzɛ́rɛ dhu tí ka kɔ́zʉ̀na atdí dhu mà rì'ì nyʉdutsì Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌, ndɨrɔ̀ ìndrǔ-ɔ̀nzɨ̌.»

17 Tdítdɔ̌ Pɔlɔ̀ adʉ̀ àtìnà: «Ábhɔ̌ atɔ nyʉ́ dzidɔ̌, ma mádu ma marà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, marà fàká pbìrì ɔ̌ bhà dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ fudú malɨ̀ nɨ̌, madʉ̀ pɛrɛ̀ ùbho átɔ̀ Kàgàwà tɔ̀.

18 Nírɔ̀ ní ndɨ abádhí ótù ma Kàgàwà bhà ɨdzá. Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ma mí'ì ɨwà ma mù'o ma mɨlǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌ rɔ́. Ndɨrɔ̀ tɨdú tsʉ̀ya nàndu alɛ mà, ndɨrɔ̀ tsìya àva ndì alɛ mà ní'ì ìmbǎ.

19 Pbɛ́tʉ̀ ngúfe Pbàyàhúdí, yà Àziyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ ìwʉ̌, ní'ì ìnè ányɨrɔ̌. Ní kɔ̌kɔ̀ ɨ tsí ní ɨ àmbɛ̀nà àkǎ 'ìwʉ̌ mɔbhʉ̀ fʉnʉ́, ma mónzì nzɛ́rɛ dhu tí dhu nà ì í'ì nánɨ̌.

20 Ndɨrɔ̀, kǎkà ɨrɔ́ rí'ì alɛ nyʉ́ ìtírɔ̀ nákǎ ndɨ 'ʉ̀nɔ̀ yà ádrɔ̀drɔ̌ anya ìtdì arí alɛ-ɔ̀nzɨ̌ ma mɨ'ì nínganí ì ala dùdú afátá.

21 Ngǎtsi nɨ̌, pbǎ nzɨ̌ yà abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀ ma makù àrɨ̌ nyʉ́ tí ɔrʉ́ ma mìdè rɔ́rɔ̀ dhu ndɨ. Ma makù, matɨ: ‹Indo nyɨ̌ nyí ànyǎdu ʉ̀nɔ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu ní ma má'ù dhu ʉ̀ngbɛ̌ ʉ̀vʉvɛ̀ alɛ rʉngbɛya ì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu!›»

22 Wɔ̀ ndɨ lìwalì Fèlisì nɨ'ì ɨwà dhu nʉ́nɨ angyangyi Yěsù bhà otu dɔ̌ alɛ. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, kǎdʉ̀ anya t'ʉ́nɔta-tsʉ̀ nʉ́tsì, ndòdì olùnga tɔ̀. Kǎtɨ: «Ma mí fʉ̀kʉ́ dhu-ɔ̀nga àndà Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí lʉfʉ̀ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ, Lìsiyà rɨ̌rà àhʉ ɨrɔ́ nínganí.»

23 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, lìwalì adʉ̀ tɨná ì'ì pbànówí dɔ̌ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ àvi ràrà Pɔlɔ̀ ɔ̀dɔ̀ imbi-dzà ɔ̀. Kǎdʉ̀ dhu ʉ̀ya ndɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ tɔ̀, rʉ̀bhà hègʉ̀rà Pɔlɔ̀ tɔ̀, ìnzɨ̌ ndʉ̀tsì, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ ndàdʉ̀ àrà kà dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ rí kà t'ɔ́dhína-tsʉ̀ ʉ̀tɔ̀ rɔ̌.

Pɔlɔ̀ mà rɔ̌tɛ lìwalì Fèlisì mà, pbìndà tsìbhálɛ Dùrùsílà mànà dhu (Zàb 95.8; Ìsa 55.6-7; Kas 17.30-32)

24 Ngúfe ɨdhɔ-dzidɔ̌, lìwalì Fèlisì mà níiwú pbìndà tsìbhálɛ Dùrùsílà mànà. Ɨyàdhíyà nɨ'ì Mʉ̀yàhudì-àyi. Ní lìwalì adʉ̀ Pɔlɔ̀ àvi kanzì imbi-dzà ɔ̀ rɔ̀. Ní Pɔlɔ̀ ìrà àhʉ rɔ̀, wɔ̀ lìwalì adʉ̀ àdɨ, ndàmbɛ kà rǎwɛ̌na Yěsù Krístɔ̀ ná'u ka kí dhu dɔ̌ dhu ìrì dɔ̌.

25 Pbɛ́tʉ̀ yà Pɔlɔ̀ rɨ́ dhu àwɛ̌ Kàgàwà ózè ìndrʉ̌ ràdɨ tɨ́ dhu dɔ̌ dhu mà,
ìndrʉ̀ àkǎ ndɔ̀dɔ̀ ndɨ̀ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ dhu dɔ̌ dhu mà, ndɨrɔ̀ Kàgàwà ɨtdìya ìndrʉ̀-
ànyǎ dhu dɔ̌ dhu mànà náadʉ̀ ɔdɔ àbhʉ̀ rìsɨ̌ Fèlisì-afí ɔ̀. Nɨ́ Fèlisì adʉ̀ àtìnà
Pɔlɔ̀ nɨ̌: «Kòmbí, nyɨ nyàkǎ wà nyarà. Kàsʉmì àbà ma mɨ́ rɔ̀ nɨ́ ndɨ ma mɨ́
ìndrʉ̀ àvɨ̀ ránzì nyɨ.»
26 Fèlisì ɨrɛ̀ nga átɔ̀ àbhʉ̌ Pɔlɔ̀ ràmbɛ̀nà fʉ̀rangà àbhʉ̌ fɨ́ndà. Nɨ́ ndɨ
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎránà ìndrʉ̀ àvi rɔ̌ lɔ̀kɔ̀lɔ̀kɔ̀ ránzì Pɔlɔ̀ ɨ̀ rɔ̀tɛ̀ nà.
27 Ɔyɔ̌ atɔ-dzidɔ̌, Pɔ̀rkiyò Fɛ́stɔ̀ náadʉ̀ lɨ̀walɨ̀ Fèlisì ʉ̀wʉ. Nɨ́, ngari ʉ̀bha
ndɨ̀ ndɨ́ rɔ̀, Fèlisì adʉ̀ Pɔlɔ̀ ʉ̀bhà imbi-dzà ɔ̀, ndɨ́nɨ̀ Pbàyàhúdí-ɨdhɛ̀ nɨka tɨ́.

25

Pɔlɔ̀ rɨ́ pbìndà anya ònzi lɨ̀walɨ̀ Fɛ́stɔ̀-fɔ́
ràrà kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà dɔ̀ dhu
(Zàb 27.12; 82.5; Kas 23.12-15,30)

1 Lɨ̀walɨ̀ Fɛ́stɔ̀ ìrà àhʉ̀ Kàyìsàriyà tɨ́ kátɨna Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀,
kɨ̌và ndɨ̀ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀ ìbhʉ ɨdhɔ-dzidɔ̌, ndàrà Yèrùsàlɛmà.
2 Nɨ́ ányɨ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mànà
níiwú Pɔlɔ̀ ɔ̀bhʉ̀ kà-fɔ́. Nɨ́ abádhí akò ʼàmbɛ ʼìtsɔ̀ dɔ̌ Fɛ́stɔ̀ rɔ̌,
3 ndɨ́nɨ̀ Pɔlɔ̀ navì tɨ́ kiwʉ̌ nà Yèrùsàlɛmà yà ɨ̀ nyʉ́ ɨ̀ òzè ka dhu bhɛ̌yi.
Obhó tɨ́, abádhí núuyí Pɔlɔ̀ ndɨ́nɨ̀ ɨ̀ adʉ̀ tɨ́ òhònà òho tɨ́ otu ɔ̌ rɔ̀.
4 Pbɛ́tʉ̀, Fɛ́stɔ̀ adʉ̀ àtìnà kɔ̌kɔ̀ alɛ nɨ̌: «Pɔlɔ̀ rɨ́ʼɨ̀ ìnè imbi-dzà ɔ̌ ka kɨ́ ngbɔ̌na
ɔ̀dɔ Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ́. Ndɨrɔ̀ ɨma nyʉ́ ma-tírɔ̀, ma mí madʉ̀ kòmbí tɨ́
ányɨ.»
5 Tdɨ́tdɔ̌ kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kɔ̌kɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ̀, ndàtɨ: «Nzínzìkʉ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌
alɛ àkǎ ʼìwʉ̀ owùdu ɔ̌. Ndɨrɔ̀ dhu apɛ́ ɨ̀ʼɨ̀ ndɨ Pɔlɔ̀ rɨ́ʼɨ̀ afátá nà dhu tɨ́, nɨ́ ɨ
alɛ àkǎ ìtsì kɔ̀bhʉ̀ dòtsí.»
6 Fɛ́stɔ̀ anzì nzá àrʉ̀ ɨdhɔ mà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ɨdrɛ dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà ɨdhɔ mà
Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndàdʉ̀ ndàdu Kàyìsàriyà. Nɨ́
ányɨ ndɨ̀ ndàrà àhʉ rɔ̀, tsútsǎ nínganí kǎdì anya tʼúnɔta tɔ́ pbìndà tombi
dɔ̌, ndàdʉ̀ Pɔlɔ̀ àvi kiwʉ̌ nà ɔnzìná.
7 Pɔlɔ̀ ìrà àhʉ rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ Yèrùsàlɛmà rɔ̀ ìwʉ̌ Pbàyàhúdí adʉ̀ Pɔlɔ̀-ngbɔ̀
nákpɔ̀rɔ̀, ʼìlɨ átsɨ̌. Abádhí adʉ̀ Pɔlɔ̀ ɔ̀bhʉ̀, ʼàwɛ ìtʉ́ rɔ́ʼɔ ábhɔ̌ afátá nyʉ́
dɔ̀ná. Ndɨrɔ̀, abádhí rɨ̌ kɔ̌kɔ̀ ɨ afátá tɔ́ obhónga ìtɛ̀ kpangba dhu níiʼɨ̀ odú
nyʉ́.
8 Nɨ́, Pɔlɔ̀ adʉ̀ mʉ̀sambà ɔ̀nzì, ndàtɨ: «Ma màfǎ nzá atdí dhu mà
Pbàyàhúdí tɔ́ Ʊyátá nɨ̌ màtɨ́, Kàgàwà bhà ɨdza nɨ̌ màtɨ́, ndɨrɔ̀ Pbàrɔ́má
tɔ́ kamà dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà nɨ̌ màtɨ́.»
9 Lɨ̀walɨ̀ Fɛ́stɔ̀ azè ndɔ̀nzì Pbàyàhúdí-ɨdhɛ̀ ɨ̀kǎ rí dhu. Nɨ́ kǎdʉ̀ dhu ìvu
Pɔlɔ̀-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ nyòzè tɨ́ wà nyarà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndɨ́nɨ̀ ka
kʉnɔ tɨ́ ànyǎnʉ ɔnzɨ̀dú nyʉ́ rɔ̀, wɔ̀ ɨnyɨ ka kɔ̀bhʉ̀ dɔ̀yá dhu-okú dɔ̀ rɔ̀?»
10 Nɨ́ Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu àdu Fɛ́stɔ̀ tɔ̀, ndàtɨ: «Yà ma nyʉ́ ma mìdè ɔnzìná nɨ́,
kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà ngari ɔ̌ rɨ́ʼɨ̀ alɛ bhà anya tʼítdìta tɔ́ tombi. Nɨ́
dhu àkǎ kʉnɔ̀ ànyǎdu ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀. Pbàyàhúdí nɨ̌ ma màfǎ nzá atdí dhu mà,
yà nyɨ nyʉ̀nɨ ka mbɛ̌yi nyʉ́ átɔ̀ dhu bhɛ̌yi.
11 Dhu apɛ́ ɨ̀ʼɨ̀ ma màfǎ dhu dhu tɨ́, ndɨrɔ̀ ma màfǎ dhu apɛ́ ɨ̀ʼɨ̀ ɔvɛ nà àkǎ
dhu tɨ́, nɨ́ ma mɔ̀dhɔ̀ nzá ɨma nóho ka kɨ́ dhu. Pbɛ́tʉ̀, ìmbǎ obhónga náapɛ́
ɨ̀ʼɨ̀ kɔ̌kɔ̀ alɛ ɔ̀bhʉ̀ ma dɔ̀yá dhu ɔ̀, nɨ́ atdí alɛ mà rɨ̌ mbǎ ndìpfo ma, ndàbhʉ
ma abádhí-fɔ́. Ma mònzì kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà kɛ̀lɛ̌ rʉ̀nɔ̀ ànyǎdu.»

12 Anya ụ̀nɔ ɨ arí mànà atdíkpá alɛ nà ɨ ɔ̀tɛ̀ dhu-dzidɔ̌, Fɛ́stɔ̀ adụ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ Pɔlɔ̀ tɔ̀, ndàtɨ: «Nyɨ nyònzì kámá dɔ̌ ádrụ̀ngbǎ kamà rụ̀nɔ̀ ànyǎnụ. Ní ma mí nyovì nyarà kà-tɨ'ɔ̀.»

Lìwalɨ Fɛ́stɔ̀ rɨ̌ Pɔlɔ̀ bhà dhụ ɔ̀vɔ
Pbàyàhúdí tɔ́ ádrụ̀ngbǎ kamà Àgìripà tɔ̀ dhu
(Kas 9.15)

13 Ngúfe ɨdhɔ-dzidɔ̌, ádrụ̀ngbǎ kamà Àgìripà mà awɛ̀nà Bèrènɨ̀kè mànà níiwú Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ìwǔ lìwalɨ Fɛ́stɔ̀ àtsɛ̀.
14 Ní ányìrɔ̌ abádhí rɨ̌ ábhɔ̌ ɨdhɔ nyụ́ nónzì rɔ̀, ní ndɨ Fɛ́stɔ̀ awɛ Pɔlɔ̀ bhà dhu ndɨ ádrụ̀ngbǎ kamà tɔ̀. Kǎtɨ: «Ádrụ̀ngbǎ kamǎ, àrà ndárà rɔ̀, lìwalɨ Fèlisì ụ́bhà atdí alɛ imbi-dzà ɔ̌ ɨrɔ́.
15 Ní Yèrùsàlɛmà ma mí'ì níganí, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Pbàyàhúdí ɔ̌ pbàkụ̀rụ̀ mànà nɔ́bhụ̀ ka fudú, 'àdụ̀ ma nónzì, ndínɨ̌ ma mɔtdí tí anya kà-dɔ̌.»
16 Ní ma mádụ̀ dhu àdu abádhí tɔ̀, matɨ: «Pbàrɔ́má tɔ́ màndụ̀ ná'ù nzá kɔtdɨ̀ ìndrǔ-ànyǎ, ndínɨ̌ ka koho tí ɨnzá ka kàsò dɔ̀ya ndɨ̀ nɔ̀bhụ̀ alɛ mànà rɔ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨnzá mụ̀sambà nɔ̀nzì rɔ́rɔ̀.»
17 Ní mǎ mádụ̀ ìwu atdíkpá ɨ alɛ mànà, mɨ̌wǔ ùvò ɨrɔ́. Ní ɨnzá kàsụ̀mì mà nụ́dà rɔ́rɔ̀ ní ndɨ tsútsǎ níganí ma mádɨ anya t'ụ́nɔta tɔ́ pbàkà tombi dɔ̌, madụ̀ ndɨ alɛ Pɔlɔ̀ tí kátɨna ònzì kiwǔ nà.
18 Ní yà ka nɔ̀bhụ̀ alɛ ìwǔ ùvò rɔ̀, ɨ alɛ ádụ̀ nzá yà ma múbhi ìrènà rɔ̌ kǎfǎ dhu tí ádrụ̀ngbǎ afátá mà náwɛ.
19 Pbɛ́tụ̀, abádhí ádụ̀ òko 'àmbɛ 'àgò dɔ̌ kà mànà dɔ̀ná dhu ní fɨyɔ́ sɔmà Pbàyàhúdí tírɔ̀ tɔ́ dhu kɛ̀lɛ̌. Ndɨrɔ̀, abádhí ádụ̀ òko àmbɛ 'àgò dɔ̌ dɔ̀ná ngǎtsi dhu ní, Yɛ̌sù tí kátɨna atdí alɛ, yà ɨwà avɛ̀ kɔtdụ̀ ndɨ rɔ́rɔ̀ ndɨ Pɔlɔ̀ arí àdụ̀ àtɨ̀nà ìnè rí'ì nyɨ̀kpɔ́na nà dhu tí.
20 Ní ma mụ́nɨ nzá wɔ̀ dhu bhɛ̌yi agòta dɔ̌ ma mádụ̀ ɔ̀nzɨ̀nà dhu. Ní ma mádụ̀ dhu ìvu Pɔlɔ̀-tsụ̌, matɨ kà ràmbɛ̀nà tí nzɨ̌ ndòzè, ndàrà Yèrùsàlɛmà rɔ̀ ka kadụ̀ tí ànyǎna ụ̀nɔ̀.
21 Pbɛ́tụ̀, kǎdụ̀ ndònzì kɔdɔ̀ ndɨ̀ imbi-dzà ɔ̌ tí, ràrà àhụ kámá dɔ̌ ádrụ̀ngbǎ kamà araya ànyǎna ụ̀nɔ̀ dhu ɔ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ ma mádụ̀ kàvi kongò ɔ̀dɔ̀nà imbi-dzà ɔ̌, ràrà àhụ ma maraya kòvì, kowù nà kámá dɔ̌ ádrụ̀ngbǎ kamà-fɔ ɔ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀.
22 Àgìripà adụ̀ àtɨ̀nà: «Ma mòzè mɨrɨ̀ wɔ̀ alɛ rụ̌nɔna dhu ɨma nyụ́ tírɔ̀.» Ní Fɛ́stɔ̀ adụ̀ dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Tsútsǎ tí nyɨ nyí kà rụ̌nɔna dhu ìrɨ̀.»

23 Ní tsútsǎ níganí, ádrụ̀ngbǎ kamà Àgìripà mà awɛ̀nà Bèrènɨ̀kè mànà níiwú ùvò ìndrǔ àkɔ̌ ka karí ɔ̀ná rɔ̀ ádrụ̀ngbǎ kàluga-lí, atdídɔ̀ nyụ́ ɨ ụ̀fɔ̌ ɨ rɔ́rɔ̀. Ní, abádhí atsù ányɨ-dza, owùya ɔ̌ Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, Kàyìsàriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà. Kɔ̌kɔ̀ alɛ ɔ̀tsù ɨdza dhu-dzidɔ̌, lìwalɨ Fɛ́stɔ̀ adụ̀ Pɔlɔ̀ àvi kiwǔ nà.
24 Ní Pɔlɔ̀ ɨrà àhụ rɔ̀, Fɛ́stɔ̀ apɛ̀ ɔtɛ, ndàtɨ: «Ádrụ̀ngbǎ kamà Àgìripà, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ kórɔ́ àzú-dzá àlɛ̌ kí'ì nyɨ̌ mànà rɔ̀, nyɨ̌ nyàla tí wà yà alɛ? Àbadhi ní ndɨ yà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ma mí'ì rɔ̀, ndɨrɔ̀ yàrí kɨgɔ̀ ɔ̌ màtí Pbàyàhúdí tɔ́ ihé-yà íwǔ tɨdu ɔ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀, 'àmbɛ ùkǔ dɔ̌, 'àtɨ kà ràkǎ nzá kụbhà ràdɨ nyɨ̀kpɔ́na nà.
25 Ní pbàkà ɔ̌, ma mála dhu ní ɨnzá kà ràfǎ atdí dhu mà, yà kàkǎ kohò okúna dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tụ̀, yà angyangyi kɔ̌nzì ndɨ̀ ndɨtírɔ̀ ndínɨ̌ kámá dɔ̌

ádrùngbă kamà ɔtdí tí ànyǎna dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mádù kàvi ndínǐ ka kowu tí nà ndi kámá dɔ̌ ádrùngbă kamà-fɔ ɔ̀.
26 Pbɛ́tù, ma mí'ì ìmbă kàbhà afátá nyú tí ma mándĭna mabhu kámá dɔ̌ ádrùngbă kamà tɔ̀ atdí dhu nà màtí. Ndi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndi, ma mìbhò ka kiwŭ nà ɔnzìku ɔ̌, ròsè dòtsí ɔnzìnu ɔ̌ nyú ádrùngbă kamà Àgìripă. Ní, ɔ́ngù dhu kà-tsŭ, ndínǐ ma mabá tí kà-dɔ̌ ma mádù àndinà dhu.
27 Obhó tí, òsò ka kòsò alɛ òvì ka kí kámá dɔ̌ ádrùngbă kamà-fɔ ɔ̀, ìnzǐ kadù pbìndà afátá ìtè dhu-tì rĭ'ì mbă!»

26

Pɔlò rĭ Pbàyàhúdí arí ndɔ̀bhu okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu-tì àwɛ̌ ádrùngbă kamà Àgìripà tɔ̀ dhu
(Màt 10.18-20; Kas 9.1-30; 22.1-21; 1Pɛ́ 2.12)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ádrùngbă kamà Àgìripà ati Pɔlɔ̀ nĭ: «Nyi nyàkă wà nyawɛ pbùkù dhu kòmbí nyi-tírɔ̀.» Nírɔ̀ ní ndi Pɔlɔ̀ ava ɔtsúna, ndìfu ádrùngbă kamà nĭ, ndàdù ɔtɛ ɔ̀pè, ndàti:
2 «Ádrùngbă kamà Àgìripă, idhèdu níka ndì atdídɔ̌ indo ma màbà kàsumì ndínǐ ma mawɛ tí yà Pbàyàhúdí arí mɔbhu okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu-tì ɔnzìnú nídhunĭ.
3 Obhó tí, nyi nyúni wà àlɛ̌ tɔ́ mànduu kórɔ́ àlɛ̌'i Pbàyàhúdí tírɔ̀, ndirɔ̀ nyi nyúni àlɛ̌ kárí àlɛ̌ àgò tí dhu mànà dhu mbĕyi nyú. Ní ma mìtdè nyi ìtdè tí nyirì yà ma máwĕna indù dhu.
4 Kɔ́rɔ́ Pbàyàhúdí núni wà idú ngbángba ɔ̀ rɔ̀ ndì nɔ̀pè rɔ̀ ma móvì tí dhu. Ndirɔ̀, abádhí úni wà nzínzìya ɔ̌ ma mí'ì nà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kigɔ̀ nyú ɔ̌ kɔ́rɔ́ pbàkà mùtsɔ, rɔ̀pè ndì dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀.
5 Abádhí úni wà ima angyíta tí. Ní ì òzè ka rɔ̀, abádhí rĭ'ì ìnè 'ìtè dhu ima ri'ì Mùfàrìsayò, yà ɔbi nyú nà arí Músà bhà Ʊyátá mà, sɔmà tɔ́ ngŭkpà mànduu mànà nífŭ fàká sɔmà ɔ̌ alɛ-tidɔ̀.
6 Ní kòmbí, ka kìdì ma iró ɔnzìnú ànyǎdu ka kunɔ tí, yà àlɛ̌ t'ábhúna tɔ̀ Kàgàwà akɔ̀ làká ma má'ù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
7 Àlɛ̌ tɔ́ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà rùgànda-tsù ná'ù wà ɔ̀nzi ndi dhu ɔnziya ndì dhu. Ní ndi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndi, abádhí arí Kàgàwà ùlɛ̌ adyíbhengá màtí, ndirɔ̀ kúbhingá màtí, ìnzǐ ì 'í ìngyɛ̌ rórɔ̀. Ní ádrùngbă kamà Àgìripă, kɔ̀nĭ Pbàyàhúdí ɔ̀bhù ma okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu ní wɔ̀.
8 Ní ádhu nyĭ Pbàyàhúdí tírɔ̀, nyĭ nyózù Kàgàwà rĭ ùvŭvè alɛ àbhŭ rùngbɛ ì ɔvɛ-bvù rɔ̀ dhu ìnzǐ rádù ndà'ù dhu tí nĭ?
9 Ima nyú, yà nyĭ nyí mandà rɔ̀, pbàkà irèta ni'ì mongò magò ɔbi nyú nà Yĕsù Nàzàretì tɔ́ kigɔ̀ ɔ̌ alɛ-ɔvɔ̀ nàtì ìngbàtí íli ndì alɛ mà nà.
10 Wɔ̀rí ní ndi ma mɔ́nzì Yèrùsàlɛmà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̌ dhu: pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rŏwu movì rɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ima nyú ma márà Yĕsù ná'ù ábhɔ̌ alɛ nyú ábhu rɔ̌ kusŏ, kudɔ imbi-dzà ɔ̀. Ndirɔ̀, i alɛ ka kòzè kɔkyè rɔ̀, ma madúnà àrà ndi dhu à'ù rɔ̌ à'u tí.
11 Ndirɔ̀, ibí-gùna nyú, ma madúnà àrà ùda rɔ̌ unduta-dzà ɔ̀na nă, mambɛ àvu dɔ̌ Yĕsù ná'ù alɛ-rɔ̌. Ma madúnà àrà abádhí ùtu rɔ̌ rùnɔ̀ dhu nzérɛ nyú Yĕsù nĭ. Ma mi'ì nàwí nà atdídɔ̌ abádhí rɔ̌. Ní ndi nàwí adù mabhu, marà àvu rɔ̌ abádhí rɔ̌ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí tɔ́ kigɔ̀ ɔ̀nă màtí.

12 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, atdíku ma madɨ̀ mambɛ àrà dɔ̌ Dàmàsikì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Wɔ̀ ndɨ abhi tɔ́ rʉsà nʉfà idù, ʼàdʉ̀ Yɛ̌sù náʼù alɛ núsɔ̌ ma mí nɨ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ níbhò idù nɨʼì pbàkùháníʼ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ.

13 Ní ádrʉ̀ngbǎlɛ́, azà adyifɔ̀-sɨsì adyíbhengá nga tɔ́ ɔ̌, otu ɔ̌ mǎ mówu rɔ́rɔ̀, ma mala ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ríràʼ awáwʉ̀, ràtdye tɨká nga, yà mʉnda rí alɛ mànà. Ndɨ awáwʉ̀ bhà ɨnga tʼáwʉ̀ta asè adyifɔ̀ arí ɨnga àwʉ̀ tí dhu dɔ̀nǎ màtí.

14 Ní ndɨ dhu mǎ màla rɔ̀, mǎ mawà mǎ kɔ́rɔ́ obvò. Ndɨrɔ̀, ma madʉ̀ atdí alɛ-tù ìrì Pbàyàhúdí tʼávàna ɔ̌ rí dhu ɔ̀vɔ̀ idù rɔ́. Ndɨ alɛ-tù atɨ: ‹Sáwúlò, Sáwúlǒ, ádhu nyɨ nyávu rùdú nɨ̌? Nyɨ nyí tsùdu ɔ̀bhɨ, nyambɛ àpbɛ̀ àbhʉ dɔ̌ ɨndʉ̀ nyɨ-tírɔ̀, àdhàdhì ìkyì arí ndɔ̀vì rí mùgǒ nɨ̌ alɛ-tsʉ̀ ɔ̀bhɨ dhu bhɛ̌yi.›

15 Ní ma madʉ̀ dhu nívu kà-tsʉ̌, matɨ: ‹Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, nyɨ nyʉ́ ní àdhɨ?› Ní kǎdʉ̀ dhu àdu idù, ndàtɨ: ‹Ɨma ní Yɛ̌sù, wɔ̀ nyɨ nyávu rùdú rɔ̀.

16 Pbɛ́tʉ̀, ívà nyɨ nyidè pfɔ̌nʉ dɔ̌. Yàrí ní ndɨ ma màvi ma ɨndʉ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu: Ma mòzè nyɨ nyadɨ pbàkà kasʉtálɛ tí. Ndɨrɔ̀, ma mòzè nyɨ nyɨʼì yà nyɨ nyàla ɨma dhu tɔ́ ngàmbì tí, ndɨrɔ̀ nyɨʼì olù ma mítɛ̀na ɨndʉ̀ dhu tɔ́ ngàmbì tí.

17 Ma mí ngbɔ̌nʉ ɔ̀dɔ ɔ̀dɔ fʉ̀kʉ́ pbìrì ɔ̌ bhà mà, ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mànà rɔ̌ rɔ̀. Ní, ma mòvì nyɨ abádhí nzínzì ɔ̀,

18 ndínɨ̌ nyɨ nyʉngbɛ tí abádhí-nyɨ̀kpɔ́ rùvò ínɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, rʉ̀dà awáwʉ̀ ɔ̀. Ndɨrɔ̀ ma mòvì nyɨ ndínɨ̌ abádhí uvò tí pfɔ̀mvɔ Sìtanì bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ-tsì rɔ̀, ʼʉ̀dà Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ-tsì. Ndɨrɔ̀, ma mòvì nyɨ ányì, ndínɨ̌ ɨma abádhí à'ù rɔ̀, Kàgàwà adʉ̀ tí abádhí tɔ́ nzɛ́rɛnga nʉ́bà abádhí tɔ̀, ràdʉ̀ ngari àbà pbìndà alɛ mànà.›

19 Ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripǎ, wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ ma muvó nzá ma ìnzɨ̌ mɨfʉ yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ɔ̀vɔ̀ idù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ dhu.

20 Ní ma mapè mʉnɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ wɛmbɛrɛ̀ tí Dàmàsikì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma madʉ̀ ʉ̀da kà nà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndɨrɔ̀ Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ. Ndɨrɔ̀, ma madʉ̀ kɔ̀vɔ̀ átɔ̀ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ̀. Ìndrǔ tɔ̀, ma maránà ɔ̀vɔ̀nà rɔ̌ dhu ní, abádhí ràkǎ ʼʉ̀bhà fɨyó nzɛ́rɛnga, ʼàdʉ̀ ʼʉ̀gɛ̀rɛ̀ Kàgàwà tɔ̀, ndɨrɔ̀ abádhí tɔ́ mʉ̀tsɔ ràkǎ ndɨ̀tɛ̀ dhu ɨwà abádhí rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ì, ʼʉ̀bhà fɨyó nzɛ́rɛnga.

21 Kɔ̀nɨ̌ wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ní ndɨ Pbàyàhúdí álʉ̌ ma Kàgàwà bhà ɨdza-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ lubhà ɔ̌ rɔ̀, ʼàdʉ̀ dhu ɔ̀nzɨ ndínɨ̌ ì oho tí ma.

22 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà ɔ́dɔ̀ ndɨ ngbɔ̌du dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma míʼì nyɨ̀kpɔ́du nà rɨ̀rà àhʉ indo nga ɔ̀, madʉ̀ àmbɛ kàbhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ kpangba kɔ́rɔ́ alɛ, nzónzo mà, ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà tɔ̀. Músà mà, Kàgàwà bhà ngʉ̌kpà pbànábí mànà nʉ́ʉnɔ ì nɔnzɨya dhu. Ní wɔ̀ dhu dɔ̌ ma marí ìsɛ̌na atdí dhu mà rɨ̌ʼì mbǎ.

23 Ɨ dhu ní: Krístɔ̀ rabáya àpbɛ̀ ràrà àhʉ pbìndà ɔvɛ ɔ̀, ka rɨngbɛ̀ya ndɨ ndì wɛmbɛrɛ̀ tí ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ɨ dhu ràdʉ̀ awáwʉ̀ àbhʉ Pbàyàhúdí mà, ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mànà tɔ̀.»

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripà àvɨ̌ ràʼù Yɛ̌sù dhu

24 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi Pɔlɔ̀ àwɛ Pbàyàhúdí arí ndɔ̀bhʉ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ lɨ̀walɨ̀ Fɛ́stɔ̀ akù ɔrʉ́-tǔna nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Pɔlɔ̌, tí àrɨ̌ dʉ̀nʉ́ ríʼì? Wɔ̀ abhɔ nyʉ́ nyɨ nyózʉ̀ dhu nídɔ̀ wà àrɨ̌ dʉ̀nʉ́!»

25 Ní Pɔlɔ̀ adù dhu àdu, ndàtɨ: «Ɨfʉta nà àkǎ ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ìmbǎ àrǐ rǐ'ì dùdú. Pbɛ́tʉ̀ yà ma mʉ́nɔna dhu ní obhó dhu nyʉ́, ndɨrɔ̀ ndɨ dhu ní tǐna nà dhu nyʉ́.
26 Ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripà nyʉ́ nʉ́nɨ wà ndɨ dhu. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma mí dhu àwɛ̌ kɔ̀nzǐ, ìmbǎ ùdú ɔdó na. Ma mà'ù dhu ɨwà kà rʉ̀nɨ ɨ dhu kɔ́rɔ́. Obhó tí, ɨ dhu ɔ́nzì nzá ì ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀.
27 Ní ɨnyɨ Ádrʉ̀ngbǎ kamǎ, nyɨ nyá'ù tí wà Kàgàwà bhà pbànábí ʉnɔ dhu? Ma mʉ̀nɨ dhu ɨwà nyɨ rá'ù ka.»
28 Ní ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripà adù dhu ìvu Pɔlɔ̀-tsʉ̌, ndàtɨ: «Nyɨ nyòzè tí mʉgɛ̀rɛ̀ ma, mongò mʉ̀krístɔ̀ tí yà ákɛ̌ kàsʉmì ɔ̌ tí?»
29 Ní Pɔlɔ̀ adù dhu àdu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨ̀mbǎ àmbɛ̀nà ì'ì ákɛ̌ kàsʉmì màtí, ndirɔ̀ ábhɔ̌ kàsʉmì màtí, ní ma mí mɨtsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌, ìnzǐ ní okúnʉ dɔ̀ rɔ̀ tí. Pbɛ́tʉ̀, ma mí mɨtsɔ̀ dʉ̀kʉ́ kɔ́rɔ́, yà ma mʉ́nɔna dhu ìrɨ nyǐ nyí indo rɔ̀, ndínǐ nyǐ nyʉgɛ̀rɛ̀ tí nyǐ nyǒngò ɨma bhɛ̌yi, ìnzǐ ní kʉtsì nyǐ àdrà-mbǐ nǐ yà ɨma ka kʉ̀tsì dhu bhɛ̌yi.»
30 Nírɔ̀ ní ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripà mà, lìwalì Fɛ́stɔ̀ mà, Bèrènǐkè mà, ndirɔ̀ kɔ̌kɔ̀ ányì-dzá ì'ìnà ngʉ̌kpà alɛ mànà adù ìvà 'ìkò ɔrʉ́.
31 Ní iri ì ùvò rɔ̀, abádhí adù òko 'àmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ nzínzìya ɔ̌, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Yàrí alɛ ɔ́nzì nzá atdí dhu mà yà kàkǎ kosò, ndirɔ̀ ngǎtsi nǐ kàkǎ kohò okúna dɔ̀ rɔ̀.»
32 Ní, ádrʉ̀ngbǎ kamà Àgìripà adù àtɨ̀nà lìwalì Fɛ́stɔ̀ nǐ: «Ɨ̀kɔ̀lɔ̀ ka kàmbɛ̀nà yàrí alɛ ìkɔ̀lɔ̀ ɨnzá kɔ̌nzì ndì angyangyi ndínǐ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà ʉnɔ tí ndɨ ànyǎna nánǐ.»

27

Pɔlɔ̀ nà ka kówu Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu
(Zàb 107.23-31; Ìsa 43.1-2; 2Kò 11.25-26)

1 Lìwalì Fɛ́stɔ̀ níitdègu dhu ùdhě mǎ* ràkǎ mɔ̌wù bàtɔ́ ɔ̌ Ìtàliyà tɔ́ pbìrì ɔ̀, ní ka kadù Pɔlɔ̀ mà, ùsɔ̌ ka kúsɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ mànà núbho Zʉ̌líyò tí kátɨna atdí alɛ-fɔ́. Ndɨ Zʉ̌líyò nɨ'ì kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ̀ arí kasʉ ɔ̀nzɨ pbànówí dɔ̌ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ.
2 Ní mǎ mupò Àdràmitì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ atdí bàtɔ́ ɔ̀, mɔ̌wù atdíkpá Àstarɨkɔ̀ tí kátɨna atdí alɛ mànà. Ndɨ alɛ nɨ'ì Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ atdí kɨgɔ̀, Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tí kátɨna ɔ̌ alɛ. Ndɨ bàtɔ́ nɨ'ì Àziyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ibí kìfukù ɔ̀nǎ rʉ́da.
3 Ní tsútsǎ níganí, mǎ mawù ùvò Sìdɔnà tɔ́ kìfukù ɔ̀. Ní ányì, Zʉ̌líyò anzì ídzì dhu nyʉ́ Pɔlɔ̀ tɔ̀, ndʉ̀bhà ka ràrà ɔdhína àndà, ndínǐ ɨ kà t'ɔ́dhína náadʉ̀ tí kà dzʉ̀nà nɔ́nzì kà rǐ'ì atdyúya nà dhu-tsí nǐ.
4 Sìdɔnà rɔ̀ mǎ mùvò rɔ̀, mǎ marì Kìpurɔ̀ tɔ́ sɔ̀ngà-igì dɔ̀nǎ, awɛ rɔ̌pili tʉ̀mbà tí nyìka-kpa rɔ̌, ràdʉ̀ àmbɛ bàtɔ́-tsʉ̀ àtɔ̀ dɔ̌ nídhunǐ.
5 Ní mǎ mawù ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ dɔ̌ Kìlìkiyà tɔ́ pbìrì mà, Pàfùliyà mànà igì dɔ̀nǎ, mɔ̌wù ùvò Mirà tí kátɨna kìfukù ɔ̀, Lìkiyà tɔ́ pbìrì ɔ̀.
6 Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ ní ndɨ, yà Pɔlɔ̀ mà ka kùbhonà fɔ́ná Zʉ̌líyò, pbànówí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ, náatù Ìtàliyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rárà Àlɛ̀sàndùriyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ atdí bàtɔ́. Ní wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ adù mǎvi mʉ̌pò kà ɔ̀.

* **27:1 27.1** Mǎ-tì ní Lukà, yàrí bhʉ̌kù nandí alɛ, nírà ndùngbò Pɔlɔ̀ mà nzínzì ɔ̀ dhu (Kas 21.18).

7 Nɪ́ mă mawù rɛ̀rʉ̀ dɔ̀, mʉ̌bhi ibí ɪ̀dhɔ nyʉ́ tí, ìnzɪ̀ mă móndri rɔ́rɔ̀. Nɪ́rɔ̀ nɪ́ ndɪ̀ ɪ̀wà mă màbà ábhɔ̀ àpbɛ̀ nyʉ́ rɔ́rɔ̀, mă mawù mʉ̌tɔ̀ Kìnidɔ̀ tɔ́ kɪ̀gɔ̀-nyìkpa rɔ̀. Nɪ́, ìnzɪ̀ awɛ rɪ̀ mǎbhʉ̀ mǎmbɛ òndri dɔ̀ ányìnǎ rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, mă madʉ̀ mʉ̌nyì mɔ̌wù Krɛ̌tɛ̀ tɔ́ sɔ̀ngà tɔ́ mùsùngú dɔ̀nǎ rɔ̀, yà ìnzɪ̀ awɛ rɔ̌pili ɔbɪ̀ nà ɪ̀ nǎ rɔ̀, mʉ̌dà ndɪ̀ sɔ̀ngà tɔ́ adzɪ̀-rɔrɔ̀, Sàlmɔnà tí kátɪ̀na tí.

8 Nɪ́ mă marì ɔbɪ̀ nyʉ́ tí ndɪ̀ pbìrì-kutì rɔ̌, mǎdʉ̀ òwu ùvò Ídzì kìfukù tí kátɪ̀na atdí kìfukù ɔ̀. Wɔ̀ ndɪ̀ kìfukù ɪ̀'ì kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ Làsɛyà tí kátɪ̀na kɪ̀gɔ̀-tí.

9 Mǎ miwí ábhɔ̀ kàsʉmì nyʉ́, mǎ mówu abhi nà tí dhu ràdʉ̀ ì'ì odú nyʉ́. Ròsè dòtsí, ɔ̀nyʉ̀ t'ɔ́nyʉ̀ta-tsʉ̀ nʉ́tsɪ̀ ka kí ɔ̀ná kàsʉmì náadʉ̀ ì'ì ɪ̀wà ndì ndʉ̀dà rɔ́, ndɪ̀ dhu ràdʉ̀ dhu ìtɛ̀ awɛ arópili atdídɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ràkǎ wà. Nɪ́ Pɔlɔ̀ avɔ̀ dhu ɔdhína tɔ̀, ndàtɪ̀:

10 «Àbanɪ̌nzó, yàrí àlɛ̌ tɔ́ abhi ɔ̌ àlɛ̌ kí àpbɛ̀ àbà àbà abhɔ nyʉ́. Ndɪ̀rɔ̀, àlɛ̌ kíwɪ̌na dhu nɪ́ nzɪ̌ nɪ́ yàrí bàtɔ́ kɛ̀lɛ̌ ɔ̀ná anɔ̀ mànà, àlɛ̌ kí àlɛ̌ tɔ́ ípìrɔ̌nga nyʉ́ mà nápà àlɛ̌ rìwɪ̌ átɔ̀.»

11 Pbɛ́tʉ̀, pbànówí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ adʉ̀ wɔ̀ bàtɔ́ òdì rí alɛ mà, ndɪ̀ bàtɔ́ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ mànà-tsʉ̌ dhu kɛ̀lɛ̌ nɪ́rì, Pɔlɔ̀ ʉ̀nɔ̀ dhu ìrɪ̀ ndì ndàmbɛ̀nà rɔ̀.

12 Kìfukù ɔ̌ ka kóko ádrʉ̀ngbǎ gìrì tɔ́ kàsʉmì ɔ̌ dhu nɪ́i'ì mbǎ mbɛ̌yi. Nɪ́ ndɪ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ábhɔ̀ alɛ nyʉ́ adʉ̀ dhu à'ù ìndrʉ̌ rɔ̀pɛ̀ abhi 'òwù ányìrɔ̌ rɔ̀. Abádhí azè dhu nɪ́, àkǎkǎ fɪ̌yɔ̀ nɪ̌, 'òwù ùvò Fòyìnikè tɔ́ kìfukù ɔ̀, 'àdʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ gìrì tɔ́ kàsʉmì ʉ̀dà ányìrɔ̌. Wɔ̀ ndɪ̀ Fòyìnikè nɪ̀'ì Krɛ̌tɛ̀ tɔ́ sɔ̀ngà ɔ̌ atdí kìfukù, yà ìnzɪ̀ mùsùngú mà, ngɔ̀mà nà ndɪ̀rɔ̀ mʉ́layí mà ngɔ̀mà nà tí kátɪ̀na awɛ nóongónà òpili tʉ̀mbà tí nyìna-kpa rɔ̌†.

Àpùpú rɪ̌ Pɔlɔ̀ nà ka kówu ɔ̀ná Rɔmà tɔ́ kɪ̀gɔ̀ ɔ̀ bàtɔ́-ɔ̌nga nʉ́tdyǎ dhu

13 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, ɪ̀sɔ́ tí rɔ́'ɔ awɛ náapɛ̀ ndìvɔ̌ nga mùsùngú dɔ̀nǎ rɔ̀. Nɪ́, bàtɔ́ ɔ̀ ì'ì alɛ náadʉ̀ dhu àtì àkǎ fɪ̌yɔ́ abhi àmbɛ̀nà àkǎ dhu tí. Nɪ́rɔ̀ nɪ́ ndɪ̀ abádhí ɪ̀và nàngà, bàtɔ́ ràdʉ̀ abhi ɔ̀pɛ̀ ndàmbɛ òrì dɔ̌ Krɛ̌tɛ̀ tɔ́ sɔ̀ngà-bɪ̀dɔ̀.

14 Pbɛ́tʉ̀ kòmbómbí tí, Hɛ̀ràkulò tí ka kí ɔvɔ̀na ànzi àpùpú náapɛ̀ ndòpìlì ɔbɪ̀ nyʉ́ nà Krɛ̌tɛ̀ tɔ́ sɔ̀ngà dɔ̀nǎ rɔ̀.

15 Nɪ́ ndɪ̀ àpùpú náapbɪ̀ bàtɔ́, ndàmbɛ àrà dɔ̀ nà, ndɪ̀ bàtɔ́ ʉ̀lɛ̀ ka kí ràrà otùna ɔ̌ dhu ràdʉ̀ ì'ì odú nyʉ́. Nɪ́rɔ̀ nɪ́ ndɪ̀ mǎ madʉ̀ bàtɔ́ ʉ̀bhà ʉ̀bhà tí ndɪ̀ awɛ ràmbɛ àrà dɔ̀ nà.

16 Kàwʉdà tí kátɪ̀na sɔ̀ngǎ-ngba-tí mǎ mʉ̀dà rɔ̀, mǎ mabà ɔbɪ̀ ádrʉ̀ngbǎ àpbɛ̀ dzidɔ̀, mǎlʉ̀ yà olùnǎ rɔ̀ ka kósò bàtɔ́ rɔ̌ ìndrʉ̌ t'ɪ́gʉ́tá tɔ̀ ibhú, mɪ̌dzɪ̌ bàtɔ́ ɔ̀.

17 Nɪ́ ka mǎ mìdzɪ̌ bàtɔ́ ɔ̀ dhu-dzidɔ̀, bàtɔ́ ɔ̌ arí kasʉ ɔ̀nzɪ̀ alɛ náadʉ̀ dhu dzʉ̀nà ɔ̀nzɪ̀ rádʉ̀ imbi nídyì, 'àdʉ̀ ʉ̀kpɔ̀rɔ̀nà bàtɔ́ rɔ̌, 'ìsɔ̌ ndɪ̀ bàtɔ́ nɪ̌ rìdzɔ̀. Abádhí anzì Lìbiyà tɔ́ pbìrì ɔ̀nǎ rɔ̀ bàtɔ́ rǎtsɪ̀ Sírtì tí kátɪ̀na ɔsɔkpó-gʉ̀gʉ̀ dɔ̌ dhu-ɔdɔ̀ átɔ̀. Nɪ́ abádhí adʉ̀ ɪtsu tɔ́ nàngà nídɔ̀ ɪ̀dha dɔ̀, ndínɪ̌ bàtɔ́ nabhʉ̀ tí ràmbɛ àrà dɔ̀ awɛ rǎrà dhu bhɛ̌yi. Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi nɪ́ ndɪ̀ abádhí ʉbhà bàtɔ́ awɛ ràmbɛ àrà dɔ̀ nà ìyɔ̀.

18 Tsútsǎ nínganí, awɛ ambɛ́nà ɔ̀ká nga nʉ́tdya dɔ̀ atdídɔ̀. Nɪ́ ndɪ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, bàtɔ́ ɔ̌ arí kasʉ ɔ̀nzɪ̀ alɛ náadʉ̀ ànɔ̀ ɔ̀pɛ̀ 'àwà ɪ̀dha ɔ̀.

19 Nɪ́ ìbhʉ ráhʉ ɪ̀dhɔ ɔ̌, kɔ̀rí alɛ náapɛ̀ 'àwà ì arí kasʉ ɔ̀nzɪ̀ nɪ̌ dhu ì nyʉ́ tírɔ̀ ɪ̀dha ɔ̀.

---

† **27:12 27.12** Ngʉ̌kpà alɛ rɪ̌ kàtɪ̀: mùsùngú mà ngɔ̀mà nà ndɪ̀rɔ̀ mʉ́layí mà ngɔ̀mà nà dɔ̀ nga nándà kìfukù tí.

20 Ibí ɨdhɔ nyʉ́ nʉ́ʉdà ìnzɨ̌ mǎ ràla adyifɔ̀-nyìkpɔ́-mbì mà, ndɨrɔ̀ alalɨ nyʉ́
mà. Ndɨ àpùpú adì ndàmbɛ òpili dɔ̌ atdídɔ̌ nyʉ́. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, mǎ
ma'u nzá dhu ʉ̀gʉ̌ mǎ ràrɨ̌ àdʉ̀ ʉ̀gʉ.

21 Mǎ nɨ'ì ɨnzá mǎ màpɛ̀ atdí dhu mà náfɔ̌ lika ɔ̀, ràrà àhʉ ábhɔ̌ ɨdhɔ
nyʉ́ tí rɔ́. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Pɔlɔ̀ ɨvà ndì ndìdè nzínzìka ɔ̌, ndàtɨ: «Àbanɨ̌nzó, nyɨ̌
nyɨ́rɨ̌yana gukyè ma mʉ́nɔna fʉ̌kʉ̀ dhu ìnzɨ̌ alɛ rɨvà àlɛ̌ Krɛ̌tɛ̀ tɔ́ sɔ̀ngà ɔ̌
rɔ̀, nɨ́ kɔ̌kɔ̀ ì nìnza dhu námbɛ̀nà nzɨ̌ 'ìnzǎ. Ndɨrɔ̀ kɔ̌kɔ̀ àlɛ̌ kìwɨ̌ dhu-tsí
námbɛ̀nà nzɨ̌ ùwɨ̌.

22 Pbɛ́tʉ̀, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌, nyɨ̌ ròtù afíkʉ. Obhó tɨ́, atdí alɛ mà nzínzìkʉ
ɔ̌ nɨ́ rɨ̌ nzɨ̌ pbìndà ípìrɔ̌nga níwɨ̌. Àlɛ̌ kɨ́ bàtɔ́ kɛ̀lɛ̌ níwɨ̌.

23 Obhó tɨ́, indo kúbhingá, yà pbìndà alɛ tɨ́ ma marɨ́'ì, ndɨrɔ̀ yà ma
marʉ́lɛ̌na Kàgàwà bhà màlàyikà nɨ́rà àhʉ tɨdú.

24 Nɨ́ kàtɨ ma nɨ̌: ‹Pɔlɔ̌, nzɔ̌nzɨ ɔdɔ! Dhu àkǎ wà nyarà àhʉ Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀
ɔ̀, ndínɨ̌ ka kʉnɔ tɨ́ ànyǎnʉ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, kɔ̀nɨ̌
pbìndà ídzìnga ɔ̌ Kàgàwà ʉ̀bhà wà wɔ̀ nyɨ̌ nyʉ́bhi mànà alɛ kɔ́rɔ́, ròkò
nyìkpɔ́ya nà.›

25 Nɨ́ ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌, nyɨ̌ ròtù afíku! Obhó tɨ́, ma mà'ù wà dhu Kàgàwà
ràrɨ̌ yà idù ndì ndɔ̀vɔ̀ dhu nónzɨ ɔ̀nzɨ.

26 Ndɨrɔ̀, ɨdha rǎrà àlɛ̌ ɨvìvɔ̀ atdí sɔ̀ngà-igì dɔ̀.»

27 Atdí kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà rɨ́ iku nísɛ̌ iku ɔ̌, àpùpú ɨ'ì ìnè ɔ̀ká nga ʉ̀tdyǎ
ndì ndɨ́ Àdìriyà tɨ́ kátɨna ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ dɔ̌ rɔ́. Nɨ́ mbɛ̀mbɛ̀ ndɨ iku-alìkpa
ɔ̌, wɔ̀ bàtɔ́ ɔ̌ arɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ náadʉ̀ dhu àtì ɨwà mǎ mìndù ɨdha-igì-dɔ
dhu tɨ́.

28 Nɨ́ abádhí udhè ɨdha tɔ́ ádzǐnga, 'ádʉ̀ kòtù ìbhʉ kumì dɔ̀ná àrʉ̀bhʉ̀ nà
mɛ̌tɛ̀rɛ̀ tɨ́. Bàtɔ́ itdègu òndri tdɨ́tdɔ̌ ɨtsɛta, nɨ́ abádhí udhè ka tdɨ́tdɔ̌, ràdʉ̀
àhʉ ɔ́yɔ̌ kumì dɔ̀ná àrʉ̀ nà mɛ̌tɛ̀rɛ̀ tɨ́.

29 Wɔ̀ dhu ì àla rɔ̀, abádhí adʉ̀ bàtɔ́ rǎrà ndɔ̀pbì bhalabhala rɔ̌ dhu-ɔdɔ̀
ɔ̀nzì. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí adʉ̀ ɨ̀fɔ nàngà nʉ́dɔ ɨdha ɔ̀ olùnǎ rɔ̀
bàtɔ́ tɔ̀, 'ádʉ̀ àmbɛ ɨnga rʉ̌bho dhu ɔ̀dɔ̀ dɔ̌ atdyúya nyʉ́ nà.

30 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, bàtɔ́ ɔ̌ arɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ náanzì dhu ndínɨ̌ ì uwé tɨ́ ì,
'òtsè. Nɨ́ abádhí ifo ɨgʉ́tá tɔ́ ibhú bàtɔ́ ɔ̀ rɔ̀ rèrʉ̀ ɔ̀, 'ádʉ̀ àtìnà: «Mǎ mówu
nàngà ʉ̀dɔ ɨdha ɔ̀ angyinǎ rɔ̀ bàtɔ́ tɔ̀.»

31 Pbɛ́tʉ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ pbànówí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ mà, pbìndà pbànówí
mànà tɔ̀, ndàtɨ: «Ɨ̀nzɨ̌ kɔ̌kɔ̀ alɛ apɛ́ òko bàtɔ́ ɔ̀, nɨ́ nyɨ́ nyɨ́ nzɨ̌ ʉ̀gʉ.»

32 Nɨ́ ɨ pbànówí adʉ̀ ɨgʉ́tá tɔ́ ibhú-mbɨ̌ ìtdì, ràdʉ̀ ndʉ̀bhà rèrʉ̀ dɔ̌.

33 Ɨnga ɔ̀dɔ ì ɨ́ rùbho dhu ɔ̀nanǎ, Pɔlɔ̀ avì kɔ̌kɔ̀ ì ɨ́'ì mànà alɛ kɔ́rɔ́ rɔ̀nyʉ̀
dhu. Kǎvɔ̀ dhu abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Indo, ɨdhɔ àhʉ wà atdí kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ
nà ɨdhɔ tɨ́, yà nyɨ̌ nyúbhì ɔ̀ko rɔ̌ ɨnzɨ̌ nyǎfɔ̌ atdí dhu mà likʉ ɔ̀ nɨ̌.

34 Nɨ́rɔ̀, ma mɨtdɛ̀ nyɨ̌ ɨtdɛ̀ tɨ́ matɨ, nyɨ̌ rɔ̀nyʉ dhu. Obhó tɨ́, ɔ̀nyʉ̀ àkǎnà
wà nyɔ̌nyʉ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyotsi tɨ́ ɔbɨ nɨ̌, nyʉ̌gʉ. Ndɨrɔ̀ nzínzìkʉ ɔ̌, atdí alɛ mà
rɨ̌ nzɨ̌ dɔ̀na rɔ̌ atdí àyɨ-vɛ́-ngba mà níwɨ̌.»

35 Wɔ̀ dhu ndì ndɔ̀vɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ adʉ̀ mʉ̀gatì ìdyì, ndàdʉ̀ ndɨ̀tsɔ̀
Kàgàwà-rɔ̌ kɔ́rɔ́ ɔdhína-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀. Kǎdʉ̀ ndɨ mʉ̀gatì-ɔ̌nga ʉ̀kɔ̀, ndàdʉ̀ ɔ̀pɛ̀nà
ndɔ̀nyʉ̀.

36 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ adʉ̀ ɔbɨ òtsì Pɔlɔ̀ rɔ̌, 'ádʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ átɔ̀.

37 Wɔ̀ ndɨ bàtɔ́ ɔ̌ mǎ mɨ'ì kɔ́rɔ́ ɔ́yɔ̌ mɨyà àrʉ̀bhʉ̀ kumì dɔ̀ná azà nà alɛ tɨ́
rɔ̀.

38 Nɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ ɔ̀nyʉ̀ dhu ʼùlè nɨ̌ àkǎkǎ dhu bhěyi rɔ̀, abádhí adʉ̀ nganʉ̀ ùgù bàtɔ́ ɔ̀ rɔ̀, ʼàwà ɨdha ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ bàtɔ́ nabhʉ̀ tɨ́ rɔ̀ʼɔ̀ ɨsɔ́.

Bàtɔ́ rɨ̌ ndɨ̀nzǎ ɔ̀ná alɛ ràdʉ̀ ùgʉ dhu

39 Ɨnga níitdègu ùbho, nɨ́ bàtɔ́ ɔ̌ arɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ ʉ̀nɨ nzá wɔ̀ ɨ̀ óndri tɨna ɔ̀ pbìrì. Pbɛ́tʉ̀, abádhí ala dhu nɨ́ yà rɛ̀rʉ̀ óbì ndɨ̀ adzɨ-kpa nzínzì ɔ̌ rɔ́nga, ɔsɔkpɔ́-gʉ̀gʉ̀ ràdʉ̀ ɨ̀ʼì ányìrɔ̌. Nɨ́ abádhí adʉ̀ òzènà dhu nɨ́, àkǎkǎ fɨ̌yɔ̀ nɨ̌, ʼàbhʉ bàtɔ́ rɔ̀tsù ányì.

40 Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí ʉnga nàngà-mbɨ̌ bàtɔ́ rɔ̌rɔ̀, ʼàdʉ̀ ɨ nàngà ʉ̀bhà rɔ̀sù ɨdha ɔ̀. Ndɨrɔ̀ wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tɨ́, abádhí ʉnga ngayì-mbɨ̌, ʼìsɔ̌ dɔ̀lɔ̀dɔ̀lɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí usò awɛ àtɔ̀ arɨ́ íhǔ mbɛrʉ̀-ba, ndɨ́nɨ̌ awɛ adʉ̀ tɨ́ bàtɔ́ ɔ̀pbì rɔ̀ná, ndàrà nà ɔsɔkpɔ́-gʉ̀gʉ̀ dɔ̀.

41 Pbɛ́tʉ̀, bàtɔ́ adʉ̀ àrà àtsɨ ɔsɔkpɔ́-gʉ̀gʉ̀ dɔ̌. Nɨ́ abádhí adʉ̀ bàtɔ́ ʉ̀bhà ányìrɔ̌ àtsɨ, ɔndìna-kpa ràfɔ̌ ndɨ, rɔ̀tsù ɔsɔkpɔ́ ɔ̀, ìnzɨ́ ngbɔ̌na ràmbɛ ndʉ̀ya dɔ̌ rɔ́. Ndɨrɔ̀, mʉ̀kʉrà-ɔbì náadʉ̀ ndɨ bàtɔ́ rɔ̌ olùnǎ nga ùgòlò rìnza ndì.

42 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌, pbànówí anzì dhu ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ ɔkyɛ tɨ́ ùsɔ̌ ka kúsɔ̌ alɛ, akyɛ yarà nɔnzɨna ʼàdʉ̀ òtse nɨ̌.

43 Pbɛ́tʉ̀, ɨ pbànówí dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ azè dhu nɨ́ ndɨ̀gʉ̌ Pɔlɔ̀. Nɨ́ kǎdʉ̀ ɨ pbànówí ɨ̀sɔ ɨ̀nzɨ́ wɔ̀ ɨ̀ ɨ́rɛ̀na dhu nɔnzɨ tɨ́. Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ bàtɔ́ ɔ̌ rɨ́ʼɨ̀ alɛ tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ yarà tʼɔ́nzɨta nʉ́nɨ abádhí nzínzì ɔ̌ alɛ nʉ́ʉbɛ́ tɨ́ ɨ̀ angyi ɨdha ɔ̀, ʼàdʉ̀ yarà ɔ̀nzì ʼùvò ndɨ ɨdha ɔ̀ rɔ̀.

44 Ndɨrɔ̀, kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ yà ɨnzá yarà tʼɔ́nzɨta nʉ́nɨ alɛ-tsí tɔ̀ rɔ̀nzì yarà bhǎwʉ̀ dɔ̌, ndɨrɔ̀ yà ɨ̀ nùgolo bàtɔ́ rɔ̌ rɔ̀ dhu àpàkálá dɔ̌, ʼùvò átɔ̀ ɨdha ɔ̀ rɔ̀. Wɔ̀ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ mǎ muvò kɔ́rɔ́ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀ rɔ̀, ìnzɨ́ mʉ̌vɛ.

28

Mèlità tɔ́ sɔ̀ngà ɔ̌ bhà rɨ̌ Pɔlɔ̀ mà nákɔ̌ dhu
(Màt 8.14-16; Luk 10.19; Kas 14.11-12; Ɛ̀br 13.2)

1 Wɔ̀ dhu bhěyi mǎ mʉ̀gʉ ɨdha ɔ̌ rɔ̀ dhu-dzidɔ̌ nɨ́ ndɨ ka kadʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ fǎkà katɨ yà mǎ mɨ́ʼɨ̀ ɔ̀ná sɔ̀ngà-ɔvɔ̀ ràrɨ̌ Mèlità.

2 Wɔ̀ ndɨ sɔ̀ngà ɔ̌ bhà nɨ́itɛ̀ fǎkà ídzìnga nɨ́ yà ìnzɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ arɔ́nzɨna ídzìnga. Abádhí ʉtɔ ádrʉ̀ngbǎ kàzʉ́-yà-ba nyʉ́ fǎkà, igye rǒgye, ndɨ dhu ràdʉ̀ gìrì ìbhò dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nɨ́ abádhí adʉ̀ tsʉ̀ka àndu kɔ́rɔ́ ndɨ kàzʉ-tsʉ̀nǎ.

3 Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ Pɔlɔ̀ ɨvà ndì ndàrà ákǎlɨ̌-nzo àndu, ndɨ̀rà nà okùna dɔ̌, ndɨ̀pbà kàzʉ ɔ̀. Nɨ́ kàzʉ ìgbě rɔ̀ná ámvɔ̀ tɔ́ osu náahʉ̀ wɔ̀ ákàlɨ̌ ɔ̀ rɔ̀, ndàpbɛ̀lɛ̌ ndɨ Pɔlɔ̀-ɔtsʉ́-rɔ̌.

4 Wɔ̀ pbanga ɔ̌ bhà itdègu osu àlǎ Pɔlɔ̀-ɔtsʉ́-rɔ̌ rɔ́bhɛlɛ rɔ́, nɨ́ abádhí adʉ̀ ɔtɛ ɔ̀pɛ̀ nzínzìya ɔ̌, ʼàmbɛ àtìnà dɔ̌: «Obhó nyʉ́, yàrɨ́ alɛ nɨ́ ìndrǔ ɔ̀kyɛ arɨ́ alɛ. Ádhu nɨ̌? Kɔ̀gʉ̀ ɨdha ɔ̌ rɔ̀ ɨnzɨ́ ndɔ̀vɛ̀, nɨ́ Kàgàwà bhà làmí nózè nzá kà ràdɨ nyìkpɔ́na nà!»

5 Pbɛ́tʉ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ ɔtsʉ́na-ɔ̌nga kɛ̀lɛ̌ nɨ́yà, osu ràdʉ̀ ɨ̀tsì kàzʉ ɔ̀, ìnzɨ́ Pɔlɔ̀ ràdʉ̀ atdí nzɛ́rɛ dhu mà nínè.

6 Ìndrǔ ambɛ́nà Pɔlɔ̀ ɔ̀dɔ̀ dɔ̌, ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ ala tɨ́ ɨwà ɔtsʉ́na ɔ̀pè rɔ́, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ɨwà ɨ̀tsì ndɔ̀vɛ̀ rɔ́. Pbɛ́tʉ̀, abádhí adɔ̀ nga ádzɨta nyʉ́, ìnzɨ́ ʼàdʉ̀ atdí nzɛ́rɛ dhu mà àla Pɔlɔ̀-rɔ̌ ndɨ̀ nɔ̀nzì rɔ́. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ abádhí adʉ̀ fɨ̌yɔ́ ɨrɛ̀ta ʉ̀gɛ̀rɛ̀, ʼàmbɛ àtìnà dɔ̌: «Yàrɨ́ alɛ nɨ́ mʉ̌ngʉ̌-ngba nyʉ́!»

7 Wɔ̀ dhu rɨ́ ndɔ̀nzɨ rɔ́rɔ̀, Mèlità tɔ́ sɔ̀ngà ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà pbanga nɨ́ɨ’ɨ̀ ìnè kyèrɔ̀kyèrɔ̀. Ndɨ alɛ-ɔvɔ̀ nɨ’ɨ̀ Pùbliyò. Nɨ́ àbadhi akɔ̀ mǎ àzè nyʉ́ nà, ndàdʉ̀ mǎbhʉ mɔ̌nzɨ̀ ɨ̀bhʉ ɨ́dhɔ pbɨ̀ ɨ́dzá ɔdhɨ́na nyʉ́ bhɛ̌yi.

8 Ndɨ Pùbliyò t’ábanà nɨ́ɨ’ɨ̀ andɨ àlʉ̌ ndɨ̀, ndàdʉ̀ àmbɛ àyi dɔ̌ ara-dɔ̌ rɔ́. Kǎmbɛ́nà àndɨ dɔ̌, kàzʉ rʉ̀tɔ̀ ndɨ̀ atdídɔ̌ ɔ̀na nǎ, ndɨ́rɔ̀ ndàdʉ̀ àmbɛ afali òpì dɔ̌. Nɨ́ Pɔlɔ̀ atsù ndàhʉ kàndà. Kǎdʉ̀ ndɨ̀tsɔ̀ kà-dɔ̌ ɔtsʉ́na ndɨ̀ ndʉ̀lɨ kà-dɔ̌ rɔ́rɔ̀, wɔ̀ dhu ràdʉ̀ kàbhʉ rɔ̀gʉ̀ dòtsí.

9 Mèlità tɔ́ sɔ̀ngà ɔ̌ andɨ nà ngʉ̌kpà alɛ níiwú átɔ̀ Pɔlɔ̀-tɨ’ɔ̀, àbadhi ràdʉ̀ ɨ̀ nígʉ.

10 Nɨ́ ìndrʉ̌ ɨ́fʉ mǎ ábhɔ̌ otu nyʉ́ ɔ̌. Ndɨ́rɔ̀ abhi ɔ̀pɛ̀ mǎ mɨ́ rɔ̀, abádhí adʉ̀ abhi tɔ̀ mǎ mɨ́ atdyúya òho kɔ́rɔ́ dhu núbho fǎkà.

Pɔlɔ̀ mà rɔ̌wu ùvò Rɔmà tɔ́ kɨ́gɔ̀ ɔ̀ dhu
(Kas 23.11; Rɔm 1.9-15; 15.29)

11 Ɨ̀bhʉ àbɨ̌ mǎ mɔ̀nzɨ Mèlità dhu-dzidɔ̌, mǎ madʉ̀ òwu Àlɛ̀sàndùriyà tɨ́ kátɨna kɨ́gɔ̀ ɔ̌ bàtɔ́ ɔ̌. Ndɨ bàtɔ́-ɔvɔ̀ nɨ’ɨ̀: «Ozo tɨ́ ka kɔ́dhì mʉ̌ngʉ̌-nzo». Nɨ́ ka kalʉ́ ka rìdè Mèlità ádrʉ̀ngbǎ gìrì tɔ́ kàsʉmì ɔ̌.

12 Mèlità rɔ̀ mǎ mùvò bàtɔ́ ɔ̌ rɔ̀, mǎ mawù ùvò Sìràkusè tɨ́ kátɨna kɨ́gɔ̀ ɔ̌ kìfukù ɔ̀, mǎdʉ̀ ɨ̀bhʉ ɨ́dhɔ nɔ́nzɨ ányɨ̀rɔ̌.

13 Ndɨ kìfukù ɔ̌ rɔ̀ mǎ mùvò rɔ̀, mǎ mawù ɨ́dha-igì dɔ̀nǎ, mɔ̌wù ùvò Règiyò tɨ́ kátɨna kɨ́gɔ̀ ɔ̌ kìfukù ɔ̀. Nɨ́ tsútsǎ nínganí mǎ mɔ̀pɛ̀ abhi rɔ̀, mùsùngú dɔ̀nǎ rɔ̀ rírà awɛ náapɛ̀ ndɔ̀pìlì. Nɨ́ ɔ́yɔ̌ ɨ́dhɔ ɔ̌, mǎ madʉ̀ òwu ùvò Pùtèolì tɨ́ kátɨna kɨ́gɔ̀ ɔ̌ kìfukù ɔ̀.

14 Ndɨ kɨ́gɔ̀ ɔ̌, mǎ matù ɨ́wà Yɛ̌sù ná’ù alɛ. Nɨ́ abádhí adʉ̀ mɔ̌nzì ndɨ́nɨ̌ mǎ mɔnzɨ tɨ́ atdí yɛngɛ̀ ɨ̀ mànà. Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ mǎ madʉ̀ òwu Rɔmà tɔ́ kɨ́gɔ̀ ɔ̀.

15 Ndɨ kɨ́gɔ̀ ɔ̌ Yɛ̌sù ná’ù alɛ níitdègu mǎ mìwʉ̌ dhu ɨ̀rɨ, nɨ́ abádhí adʉ̀ ìwu mɔ̌dɔ̀ Àpiyò tɨ́ kátɨna kòbɨ̌ ɔ̌ rɔ̀. Ndɨ́rɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ-tsí náadʉ̀ ìwu mɔ̌dɔ̀ Olo tɔ́ Ɨ̀bhʉ Ɨ́dza-tɨ́ rɔ̀. Nɨ́ Pɔlɔ̀ níitdègu abádhí àlǎ, nɨ́ kǎdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ Kàgàwà tɔ̀, afína ràdʉ̀ ɔbɨ ɔ̀tsì.

16 Nɨ́ Rɔmà tɔ́ kɨ́gɔ̀ ɔ̀ mǎ mòwù ùvò rɔ̀, ka kadʉ̀ Pɔlɔ̀ àvi ràrà ɔ̀dhɔ̀ rɔ̌ atdírɔ̀ yà ndɨ̀ ndùbho dɔ̀na ɨ́dza ɔ̌, atdí mùnowì kɛ̀lɛ̌ ràdʉ̀ àmbɛ ngbɔ̌na ɔ̀dɔ̀ dɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ́ Kàgàwà bhà Idzi dɔ̌ màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ
Rɔmà tɔ́ kɨ́gɔ̀ ɔ̌ Pbàyàhúdí tɔ̀ dhu
(Ìsa 49.5-6; Rɔm 11.1-11; Ɛ̀fɛ 6.19-20; Kɔ̀l 1.24-29)

17 Ɨ̀bhʉ ɨ́dhɔ ndɨ̀ ndɔ̀nzɨ̀ Rɔmà tɔ́ kɨ́gɔ̀ ɔ̌ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ unzi Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rìwʉ̌ tɨna ɔ̀. Nɨ́ abádhí àndu ɨ̀ rɔ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Àbanɨ̌nzó, ma mɔ́nzɨ nzá atdí nzérɛ dhu mà àlɛ̌ t’álɛ rɔ̌, ndɨ́rɔ̀ àlɛ̌ t’ábhúna tɔ́ màndʉ rɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ ka kálʉ̌ ma Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨ́gɔ̀ ɔ̌, kadʉ̀ mabhʉ Pbàrɔ́má-fɔ́, ràdʉ̀ mosò.

18 Nɨ́ tsʉ̀dú ɨ̀ ɔ̀ngʉ̀ dhu dhu-dzidɔ̌, abádhí ózè ’ɨ̀kɔ̀lɔ̀ ma ɨ́nzá ɨ̀ àla yà ɨ́ma nóhò ka kádʉ̀ dɔ̀ná atdí afátá mà nídhunɨ̌.

19 Pbɛ́tʉ̀, Pbàyàhúdí ádʉ̀ nzá kɔ̌kɔ̀ alɛ ʉ̀nɔ̀ dhu ná’ù. Nɨ́ ma mádʉ̀ dhu àla dhu ràkǎ monzì kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà, ndɨ́nɨ̌ ànyǎdu nʉnɔ tɨ́. Ndɨ́rɔ̀, pbàkà ɨ́rɛ̀ta nɨ́’ɨ̀ nzɨ̌ mɔbhʉ̀ pbàkà pbìrì ɔ̌ bhà.

20 Kɔ̀nɨ̌ wɔ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga nɨ́ ndɨ, ma mòzè mala nyɨ̌, madʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ nɨ̌. Obhó tɨ́, ma mɨ́ɨ’ɨ̀ yàrɨ́ imbi ɔ̀ yà Pbàìsràyélí arɨ́ atdyúna òho ’àla alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀.»

21 Nɨ́, kɔ̌kɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ Pɔlɔ̀ tɔ̀ ʼàtɨ: «Yùdɛyà
tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ mǎ mákɔ nzá pbʉ̀kʉ̀ dhu dɔ̌ rɔ́tɛ atdí bhàrʉwà mà. Ndɨrɔ̀,
àlɛ̌ tʼádɔ́na nzínzì ɔ̌ rɔ̀, atdí alɛ mà nírà nzá atdí nzɛ́rɛ dhu mà náwɛ dʉ̀nʉ́
fǎkà.
22 Pbɛ́tʉ̀, mǎ mòzè mɨ̌rì nyɨ nyʉ́ nyɨ nyáwɛ̌na pbʉ̀kʉ̀ ɨrɛ̀ta. Obhó tɨ́, mǎ
mʉ̀nɨ dhu nɨ́ kórɔ́ ngari ɔ̀nǎ ìndrʉ̌ rɨ̌ nzɛ́rɛ dhu àwɛ̌ nyɨ nyarɨ́ʼì ɔ̀nà sɔmà
dɔ̌ dhu.»
23 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kɔ̌kɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ adʉ̀ ɨdhɔ ɔ̀kɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ otú tɨ́ ɨ̀ ɔ̀ná
Pɔlɔ̀ nà kǎrɔ́dhɔ̀ rɔ́. Nɨ́ ndɨ ɨdhɔ àkǎ rɔ̀, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náadʉ̀ ìwu, ʼìwʉ̌
Pɔlɔ̀ òtù ányɨ̀rɔ̌. Nɨ́ Pɔlɔ̀ apɛ̀ ɔtɛ ɨ alɛ tɔ̀, rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ kútsingá nga ɔ̀ rɔ̀, ràrà
àhʉ pbɨ́tsɔ̀nga nga ɔ̀. Àbadhi ambɛ́nà dhu àwɛ dɔ̌ abádhí tɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà
ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi dɔ̌. Ndɨrɔ̀ kǎnɛ̀ dhu ndɨ́nɨ̌ kɔ̌kɔ̀ alɛ
náaʼu tɨ́ Yěsù, yà abádhí tɔ̀ ndɨ̀ ndáwɛ̌na Músà bhà Ʊyátá ɔ̀ ka kándɨ̌ ɔtɛ
mà, Kàgàwà bhà pbànábí tɔ́ bhʉ̌kù ɔ̀ ka kándɨ̌ ɔtɛ mànà-otù ɔ̌.
24 Abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náaʼu Pɔlɔ̀ rʉ̌nɔna dhu, pbɛ́tʉ̀ ngʉ̌kpà-
tsí náadʉ̀ nzá kàʼù.
25 Wɔ̀ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ abádhí ɨrɨ nzá ɨ̀ nzínzìya ɔ̌. Nɨ́ abádhí rɨ̌ dhu
ɔ̀nzɨ ɨ̀ adù tɨ́ ɨ̀ rɔ̀, Pɔlɔ̀ adʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ tdítdɔ̌ abádhí tɔ̀, ndàtɨ: «Kàgàwà bhà
ɬlǐlǎ-Alafí nʉ́unɔ obhó dhu nyʉ́ yà abhúkʉ tɔ̀ kǎvɔ̀ dhu Kàgàwà bhà nabì
Ìsayà-otù ɔ̌ rɔ̀!
26 Kǎtɨ Ìsayà nɨ̌ kà ràra kɔ̌kɔ̀ alɛ-tɨʼɔ̀, ndàdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ fɨ́yɔ̀, ndàtɨ: Kàgàwà
rǎtɨna:
‹Nyɨ̌ nyɨ́ ɨnga nírɨ ìrɨ mběyi nyʉ́, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ yà nyɨ̌ nyìrì dhu ràdʉ̀ dʉ̀kʉ àlʉ
akɛkpá màtɨ́.
Nyɨ̌ nyɨ́ ɨnga nándà àndà mběyi nyʉ́, pbɛtʉ̀ ìnzɨ̌ nyǎdʉ̀ atdí dhu mà nála.
27 Obhó tɨ́, atdí dhu mà náarɨ́ nzɨ̌ kàrɨ́ alɛ-afí-ngbɔ̀ nʉ́bɛ̀lɛ̀.
Abádhí nʉ́rɨ̌ bɨ̌ya,
ndɨrɔ̀ abádhí núpbɨ̌ nyìkpɔ́ya,
akyɛ ɨ̀ alana nga nɨ̌,
akyɛ ɨ̀ ɨrɨna nga nɨ̌,
ndɨrɔ̀ akyɛ dhu alʉ́na dɔ̀ya,
ʼàdʉ̀ ʼʉ̀gɛ̀rɛ̀ ʼʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga,
madʉ̀ ɨ̀ nígʉ nɨ̌.›»
28 Pɔlɔ̀ adʉ̀ ɔtɛ ʉ̀tsà, ndàtɨ: «Dhu àkǎ nyʉ̌nɨ dhu nɨ́, Kàgàwà rívì wɔ̀ ɔ̀gʉ̀
tɔ́ ɔtɛ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ̀. Nɨ́ ɨ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí rɨ̌ ndɨ ɔtɛ nírɨ ìrɨ.» [
29 Pɔlɔ̀ ɨtdègu wɔ̀ dhu ʉ̀nɔ, nɨ́ Pbàyàhúdí adʉ̀ ʼɨ̀và ʼòwù atdídɔ̌ ɨ̀ ʼɨ́ ʼàgò
nzínzìya ɔ̌ rórɔ̀.]
30 Pɔlɔ̀ anzì óyɔ̌ atɔ nyʉ́ wɔ̀ dɔ̀na ndɨ̀ ndubhò ndòngò ɔ̀dhɔ̀ ɔ̀ná ɨdza ɔ̌.
Ndɨrɔ̀, kǒngónà yà ndàndà ìwʉ̌ kórɔ́ alɛ àkɔ ányɨ̀dzá rɔ̀.
31 Ndɨrɔ̀, àbadhi aránà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi tɔ́
màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀, ndàdʉ̀ dhu núdhe abádhí tɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù
Krístɔ̀ dɔ̌, ìmbǎ ɔ̀ná ɔdɔ́ na, ndɨrɔ̀ ìmbǎ tsʉ̀na nʉ́tɔ̀ rɨ́ dhu rɨ̌ʼì rórɔ̀.

Pbàrɔmà
tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí bhàrʉwà nandí ní Pɔlɔ̀, Yěsù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ. Kǎndí ka Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ndì ndí'ì, Àkayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ́rɔ̀, mbɛ̀mbɛ̀ imbò kumì dɔ̀ná àrʉ̀bhʉ̀ nà atɔ ʉ́dà Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀. Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ nɨ'ì ɨnzá kàpɛ̀ àrà àhʉ ɔ̀nà angyi kɨgɔ̀ (15.22-24).

Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóongónà 'ùndu dhèdhèrɔ̀ ɨdza ɔ̌ (16.5,10-11,14-15). Ní Pɔlɔ̀ andí yàrí bhàrʉwà kɔ́rɔ́ ɨ pbàkrístɔ̀ tɔ̀. Ka kɨ̀rɛ̀ nga Pɛ̀ndɛ̀kɔtɛ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌ ì nʉgɛ̀rɛ̀ 'à'ù Yěsù Pbàyàhúdí rʉngbɛ ndɨ kànísá Rɔmà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ yà Pɔlɔ̀ ʉ̀tì ɔvɔ̀ya Pbàrɔmà 16 ɔ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ rʉngbɛ ndɨ ka.

Wɛmbɛrɛ̀ tí Yěsù na'u Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌, ábhɔ̌ alɛ nɨ'ì Pbàyàhúdí. Pbɛ́tʉ̀, Pɔlɔ̀ rɨ́ pbìndà bhàrʉwà àndɨ̀ rɔ̀, ndɨ Yěsù ná'ù ìnzɨ̌ ní pbàyàhúdí-bvʉ náasè ndɨ atdídɔ̌ Yěsù ná'ù Pbàyàhúdí-bvʉ dɔ̀ná.

Kǎndí yàrí bhàrʉwà ìbhʉ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀: (1) Kàgàwà arí kɔ́rɔ́ alɛ yà Yěsù Krístɔ̀ ná'ù nígʉ̌ nɨ̌ kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ núdhě ndì ndí dhu (1.16-17), (2) Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ndɨ ndárà nɨ̌ pbìndà abhi nɔ́vɔ ndì ndí ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà tɔ̀ dhu (15.22-29), (3) ndɨrɔ̀, Spànɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ ndì ndárà nɨ̌ pbìndà abhi tɔ̀ kà rɨ́ mʉ̀dzʉ̀nà ɔ̀nzi abádhí-fɔ́ dhu (15.24).

Bhàrʉwà-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1.1-17).
- Kàgàwà arí ìndrǔ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí a'uta-otù ɔ̌ dhu (1.18–4.25).
- Kàgàwà bhà ɬlǐlǎ-Alafí nʉ́wʉ wà mʉ̀krístɔ̀ pbìndà ípìrɔ̌nga-ayí, yà nzɛ́rɛnga ɨ'ì ɔbɨ nà kà-dɔ̌ nɨ̌ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, mʉ̀krístɔ̀ mà rǎdʉ̀ òko màrʉ̀ngà ɔ̌ Kàgàwà mànà Yěsù Krístɔ̀ ndì ndá'ù dhu-otù-ɔ̌, kà ràdʉ̀ ɨ'ì ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá nà (5-8).
- Kàgàwà udhé ndì ndɔnzɨ tí pbìndà alɛ Pbàìsràyélí tɔ̀, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ̀ dhu (9-11).
- Kàgàwà bhà alɛ àkǎnà 'ɔ̀nzì ìnzɨ̌ ì í ìngyɛ̌ rɔ́ rɔ̀ dhu (12-15).
- Bhàrʉwà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta (16).

Pɔlɔ̀ rɨ́ Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóvì dhu
(Tit 1.1-4)

1 Ɨma Pɔlɔ̀, Yěsù Krístɔ̀ bhà ɨnɔ-akpà ní ndɨ yàrí bhàrʉwà ma màndǐ. Kàgàwà ánzì ma mɨ'ì Yěsù bhà uvitatálɛ tí, ndàdʉ̀ mɔpì ndínɨ̌ ma mʉnɔ tí pbìndà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ìndrǔ tɔ̀.

2 Ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ tɔ́ làká kǎkɔ̀ angyangyɨ pbìndà pbànábí-otù ɔ̌ ɬlǐlǎ-Andítá ɔ̀*.

3 Ndɨ Màkʉ̌rʉ̀ rɔ̌tɛ dɔ̀ná alɛ ní kà t'Ídhùnà, yà ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì-dhú nzínzì ɔ̌ ka kʉgʉ ìndrǔ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ alɛ.

4 Ndɨrɔ̀, ɬlǐlǎ-Alafí níítɛ̀ ka ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nyʉ́ nà Kàgàwà t'Ídhùnà tí, yà kǐngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu-otù ɔ̌. Ndɨ kà t'Ídhùnà ní àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀.

---

* **1:2 1.2** Ìsa 52.7; 61.1-3

5 Ndɨ Krístɔ̀-otù ɔ̌, mǎ mábà Kàgàwà bhà ídzìnga mɨ̌’ɨ̀ uvitatálɛ tí, ndínɨ̌
mǎ mabhʉ̀ tí kɔ̌vɔ̀ kilè, yà mǎ mí kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ ʉ̀nda rà’ù ka, ràdʉ̀ kɨ̀fʉ
dhu-otù ɔ̌.
6 Nyɨ̌ mà átɔ̀, nyɨ̌ ní ɨ alɛ nzínzì ɔ̌ alɛ, yà Kàgàwà únzì nyɨ̌ ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɨ’ɨ
tí Yěsù Krístɔ̀ bhà alɛ tí rɔ̀.
7 Ma màndǐ dhu fʉ̌kʉ̀ kɔ́rɔ́ yà atdídɔ̀ Kàgàwà ózè nyɨ̌, nyǎdʉ̀ ɨ’ɨ̀ Rɔmà
tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀. Kǎnzì nyɨ̌ nyɨ̌’ɨ̀ pbìndà alɛ tí. Ní ndɨ àlɛ̌ t’Ábanà Kàgàwà mà,
àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ mànà nákǎ ’àso nyɨ̌, ’àdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò
màrʉ̀ngà ɔ̌.

Pɔlɔ̀ òzè ndàrà Rɔmà ɔ̌ pbàkrístɔ̀-ngbɔ̀ àla dhu
(Rɔm 15.23-32; 1Tɛ̀ 1.1-3; 3.7-13)

8 Wɛmbɛrɛ̀ tí, ma màbhʉ ɔ̀tsɔ̀ pbàkà Kàgàwà tɔ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ kɔ́rɔ́, Yěsù
Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌, fʉ̀kʉ́ a’uta tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ nʉ́ndɔ̀ ndì yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ
nídhunǐ.
9 Ndɨ Kàgàwà, yà ma marí kàsʉ̌na ɔ̀nzɨ kɔ́rɔ́ afídu nà kà t’Ídhùnà bhà
Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t’ʉ́nɔta-otù ɔ̌ alɛ, ní ndɨ yàrí dhu tɔ́ ngàmbì: ma márí nyɨ̌rɛ̀
bìlǐnganà,
10 kɔ́rɔ́ kàsʉmɨ ɔ̌ ma mí mɨtsɔ̀ rɔ̀. Ma mí mɨtsɔ̀, Kàgàwà òzè nɨ̌, kà ràngbɛ
otu idù marà àhʉ bvʉ̀kʉ̀ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌.
11 Obhó tí, atdyúdu rɨ̌’ɨ̀ atdídɔ̀ mala ngbɔ̌kʉ, ndínɨ̌ ma mabhʉ̀ tí ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí
bhà rɔ̀ rírà pɛrɛ̀ fʉ̌kʉ̀, nyǎdʉ̀ ɔbɨ ɔ̀tsì fʉ̀kʉ́ a’uta ɔ̌.
12 Kà-tì ní, bvʉ̀kʉ̀ ma márà àhʉ rɔ̀, ma mí afíkʉ àbhʉ̌ rɔ̀tsì ɔbɨ pbàkà
a’uta nɨ̌, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyadʉ̀ tí afídu àbhʉ rɔ̀tsì ɔbɨ átɔ̀ fʉ̀kʉ́ a’uta nɨ̌.

Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ní Kàgàwà arí ìndrʉ̌ ɨ̀gʉ̌ nɨ̌ ɔbɨ dhu

13 Àbanǐnzó, ma mòzè nyʉ̌nɨ dhu: ibí-gʉ̀na nyʉ́ ma rúbhì dhu ùdhe rɔ̌
marà fʉ̌rábvʉ̀, ndínɨ̌ pbàkà kasʉ nɔ́ɔdhɨ tí itse abhɔ nzínzìkʉ ɔ̌, àdhàdhɨ
kɔ̌dhɨ ka ngʉ̌kpà ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ dhu bhěyi. Pbɛ́tʉ̀ rɨ̀rà àhʉ
kòmbí nga ɔ̀, ma mádʉ̀ tsʉ̀du ʉ̀tɔ̀ rɨ̌ dhu nábà.
14 Obhó tí, dhu àkǎ marà kɔ́rɔ́ alɛ-tɨdɔ̀-bvʉ̀: ma màkǎ marà yà ɨnga nʉ́nɨ
alɛ-bvʉ̀ ndɨrɔ̀ ɨnzá ɨnga nʉ́nɨ alɛ-bvʉ̀, dhu nɔ́zʉ̀ alɛ-bvʉ̀ ndɨrɔ̀ ɨnzá dhu
nɔ́zʉ̀ alɛ-bvʉ̀.
15 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, atdyúdu rɨ̌’ɨ̀ atdídɔ̀ mʉnɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ átɔ̀
fʉ̌kʉ̀ Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ nyɨ̌ nyí’ɨ̀ rɔ̀.
16 Obhó tí, nyìdu rɨ̌ nzɨ̌ ìwʉ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Ka ní ndɨ Kàgàwà
bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ, yà Kàgàwà arí kɔ́rɔ́ alɛ Yěsù Krístɔ̀ ná’ù nígʉ̌ nɨ̌,
rɔ̀pè ndì Pbàyàhúdí rɔ̌ rɔ̀, ràrà àhʉ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí ɔ̀.
17 Obhó tí, wɔ̀ ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ní ndɨ arí Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌ ɔ̀zʉ̀
obhónángatálɛ tí nyɨ̀kpɔ́na ɔ̌ ɔ̀ná otu ɨ̀tɛ̀. Ndɨ obhónánga nábà ka karí
a’uta-otù ɔ̌ tí. Ndɨrɔ̀, ka kádʉ̀ kàbà ɔ̀ná ngǎtsi otu rɨ̌’ɨ̀ mbǎ. Àdhàdhɨ
yà Andítá náarʉ́nɔna dhu bhěyi: «Obhónángatálɛ tí Kàgàwà ɔ̀zʉ̀ pbìndà
a’uta-otù ɔ̌ alɛ rǎdʉ̀ ípìrɔ̌nga nábà*.»

Ìndrʉ̌ ní nzɛ́rɛngatálɛ dhu
(Zàb 81.12-13; Ìsa 44.9-20; Ɛ̀fɛ 4.17-19; 1Pɛ́ 4.3-5)

---

* **1:17 1.17** Hàb 2.4

18 Ɔrʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ Kàgàwà rɨ́ dhu ìtɛ̀ ndɨ̀ rarí'ì nàwí nà ndɨ̀ nɔ́dhɔ̀ alɛ, yà
nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ arí rɔ̌. Ɨ alɛ ní yà obhónga tɔ́ otu-tsʉ̀ ʉ̀tɔ̀ arí fɨ̀yɔ́ nzɛ́rɛnga
nɨ̀ alɛ.
19 Obhó tí, Kàgàwà dɔ̌ ka kádʉ̀ ʉ̀nɨnà dhu rɨ́'ì kpangba abádhí tɔ̀, Kàgàwà
nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ nítɛ̀ ka kpangba abádhí tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
20 Obhó tí, ɨ̀mbǎ dhu rɨ́'ì ɨ̀nzɨ ka karí Kàgàwà-wɔ̀yɔ̌ àlǎ yà adzɨ kǎnzìna
rɔ̀ dhu màtí, ní kàbhà dhòdhódhónga tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mà, Kàgàwà
tí kǎrí'ì dhu ɨ̀tɛ̀ rí dhu mànà, náarí 'àlǎ kpangba yà kǎnzì dhu-otù ɔ̌. Ní
ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí rǎdʉ̀ 'ùgyè okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu rɨ́'ì ɨ̀mbǎ ɨnzá ɨ̀ ɨ̀fʉ
ka rɔ̀.
21 Obhó tí, ɨwà ɨ̀ ʉ̀nɨ Kàgàwà rɔ́rɔ̀, abádhí arí nzɨ̀ kɨ̀fʉ̌ Kàgàwà ɨ̀fʉ̌ ka
kàmbɛ̀nà dhu bhɛ̌yi, ndɨrɔ̀ abádhí arí nzɨ̀ ɔ̀tsɔ̀ nábhʉ̌ kà tɔ̀ ɔ̀tsɔ̀ àkǎnà
kabhʉ Kàgàwà tɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Pbɛ́tʉ̀, abádhí àdʉ̀ òngo àkyǎkyɛ̀ alɛ tí fɨ̀yɔ́
ɨrɛ̀ta ɔ̌, ndɨrɔ̀ abádhí-afí yà ɨ̀nzɨ rí dhu àlʉ̌ nádʉ̀ àdɨ ínɔ̀ ɔ̌.
22 Yà ɨ̀ í 'ɔ̀zʉ̀ dhu-ɔ̌nga t'óvòtatálɛ tí rɔ̀, abádhí ádʉ̀ òngo ɨ̀mbǎ tɨ̀ya nà
alɛ tí.
23 Ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nà arí'ì Kàgàwà, yà dhòdhódhónganà arádɨ
alɛ nʉ́lɛ̌ ɨ̀ àmbɛ̀nà rɔ̀, abádhí arí yà ɔ̀vɛ̀ rádʉ̀ ɔ̀vɛ̀ alɛ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀
dhu mà, àrɛ̀ mà, ɨfɨ̀fɔ́ pfɔ̌ya nà ɨ̀zǎ mà, ɔ̀ya dɔ̌ arí 'àdha ɨ̀zǎ mànà-wɔ̀yɔ̌
nʉ́lɛ.
24 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Kàgàwà ʉ́bhà abádhí ràmbɛ afíya ózè nzɛ́rɛ
dhu ɔ̀nzɨ̀ dɔ̌, ndɨ dhu ràdʉ̀ àmbɛ ngbɔ̌ya ɨ̀tɨ dɔ̌ alɛ-nyɨ̀ rɨ́wʉ nɨ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌.
25 Abádhí arí Kàgàwà bhà obhónga nʉ́wʉ̌ tɨ̀tɔ̀ nɨ́, 'àdʉ̀ àmbɛ Kàgàwà
anzɨ dhu ʉ̀lɛ dɔ̌ 'àdʉ̀ kasʉ ɔ̀nzɨ̀ fɨ́yɔ̀, ɨ dhu nanzɨ Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ ɨ̀ àmbɛ̀nà rɔ̀.
Ilèta àkǎ kabhʉ ndɨ Kàgàwà tɔ̀ tí dhòdhódhónganà! Àmɨ̀nà.
26 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Kàgàwà ʉ́bhà abádhí rɔ̀nzɨ̀ yà abádhí-afí
ózè 'ɔ̀nzɨ̀ alɛ-nyɨ̀ rɨ́wʉ nɨ́ dhu. Abádhí tɔ́ vèbhálɛ mà nʉ́gɛ̀rɛ̌ fɨ̀yɔ́ kpabhálɛ
mànà ɨ̀ àmbɛ̀nà ɔ̀nzɨna dhu, 'ʉ̀wʉ ɨ̀nzɨ arí 'ɔ̀nzɨ dhu-tɨdɔ̀ nɨ́, 'àmbɛ ɔ̀dhɔ̀
dɔ̌ ɨ̀ nà nzínzìya ɔ̌ vèbhálɛ tírɔ̀.
27 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, kpabhálɛ mà nʉ́gɛ̀rɛ̌ kpatsìbhálɛ mà tsìbhálɛ mànà
arɔ́nzɨna nzínzìya ɔ̌ dhu, 'àdʉ̀ àmbɛ atdyúya òhò dɔ̌ nzínzìya ɔ̌ kpabhálɛ
tírɔ̀. Abádhí arí alɛ-nyɨ̀ rɨ́wʉ nɨ́ dhu ɔ̀nzɨ nzínzìya ɔ̌, ndɨ dhu ràdʉ̀ abádhí
àbhʉ ràbà fɨ̀yɔ́ uwítá nà àkǎ mʉ̀kɨ̀mbà nyʉyatsì.
28 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, wɔ̀ abádhí úvɔ̌ ɨ̀ ɨ̀nzɨ̀ ɨ̀ ɨfʉ tí Kàgàwà dhu-otù
ɔ̌, Kàgàwà ʉ́bhà abádhí rɔ̀ngɔ̀ ɨ̀mbǎ tɨ̀ya nà fɨ̀yɔ́ ɨrɛ̀ta-owù ʉ̀ngʉ, ndínɨ̀
abádhí ɔnzɨ tí ɨnzá àkǎnà ɨ̀ rɔ̀nzɨ dhu.
29 Abádhí ùlè ùlè tí kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛnga-tɨdɔ̀ mà, nzɛ́rɛ dhu-tɨdɔ̀ mà, ɔdhíya-fɔ́
rí'ì dhu dɔ̌ ɨ̀ í afíya ʉ̀lɨ̌ dhu mà, ɔ̀rʉ̀ mà, adha mà, abvo t'ɔ́kyɛta mà, anya
t'ɔ́nzɨta mà, ʉtrátá mà, akyɛ ɨ̀ í dhu ɔ̀nzɨ dhu mà, ʉdhʉ́tá mànà nɨ́.
30 Abádhí ní tɨ̀tɔ̀ ʉ̀nɔ arí ɨ̀ndrʉ̌ dɔ̌ alɛ, Kàgàwà rɔ̌ òmvʉ̌, ɨ̀nzɨ arí ɨ̀ndrʉ̌
ɨ̀fʉ̌ alɛ, 'ɨ̀dzɨ arí ɨ̀tírɔ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ 'ɔ̀yɔ̀ arí alɛ. Abádhí ní nyɨ̀kpɔ́ya úbho nzɛ́rɛ
dhu t'ɔ́nzɨta rɔ̌ alɛ, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ arí ɨ̀ nɔ́dhɨ̀ alɛ-tsʉ̌ dhu ɨ̀rɨ alɛ.
31 Abádhí rɨ́ mbǎ ɨnga t'írɛ̀ta tɔ́ alɛ-afí nà, abádhí rɨ́'ì mbǎ yà ɨ̀ ɔ̀kɔ̀ fɨndá
làká dhu t'ɔ́nzɨta tɔ́ alɛ-afí nà, abádhí rɨ́ mbǎ àzè tɔ́ alɛ-afí nà, ndɨrɔ̀ abádhí
rɨ́ mbǎ ɨzʉ àbà ka kí ɨndrʉ̌ dɔ̌ nɨ́ alɛ-afí nà.
32 Ɨwà màtí ɨ̀ ʉ̀nɨ dhu, Kàgàwà bhà obhónánga tɔ́ ʉyátá rarátɨna, kɔ̌kɔ̀
dhu-tɨdɔ̀ ɔ̀nzɨ arí alɛ ràkǎ 'ʉ̀vɛ ʉ̀vɛ̌ tí rɔ́rɔ̀, abádhí arí ɨ dhu-tɨdɔ̀ ɔ̀nzɨ, 'àdʉ̀
ɨ dhu-tɨdɔ̀ ɔ̀nzɨ rí alɛ rɔ̌nzɨna dhu à'ù à'u tí.

2

Kàgàwà arí ìndrǔ-ànyǎ �ɔ obhónánga dɔ̌ dhu
(Ɔvt 12.13-14; Màt 7.1-5; Kas 10.34-35; Rɔm 14.10-12)

1 Ní inyi, yà nyi nyíli nyi nyongò kɔ̌kɔ̀ nzɛ́rɛ dhu-tidɔ̀ nɔ̀nzì ngǔkpà alɛ-ànyǎ ùnɔ̀ rɔ̀, nyi nyí mbǎ nyi nyádù nyugyè okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu nà, ìmbǎ nyi nyí àdhi pbá alɛ màtí. Obhó tí, nyi nyarí ngǔkpà alɛ-ànyǎ ùnɔ, pbɛ́tù nyadù i alɛ ɔ̀nzì dhu-tidɔ̀ kɛ̀lɛ̌ nɔ́nzì. Ní ngǎtsi alɛ-ànyǎ ùnɔ nyi nyí rɔ̀, nyi nyɔ̀tdì wà ànyǎnu nyitírɔ̀.

2 Àlɛ̌ kùni wà dhu Kàgàwà rarí anya ìtdì kɔ̌kɔ̀ dhu-tidɔ̀ nɔ̀nzì alɛ-dɔ̌ obhónga dɔ̌.

3 Ní inyi, wɔ̀ ngǔkpà alɛ-dɔ̌ nyi nyarí anya ìtdì yà átɔ̀ nyi nyarónzina dhu-tidɔ̀ dɔ̌ rɔ̀, nyi nyìrɛ̀ tí nga obhó nyú ùwa nyi ràrǐ nyuwa Kàgàwà rǐ anya ɔ̀tdì dùnú dhu ɔ̌ rɔ̀?

4 Nyi nyàla tí Kàgàwà bhà ídzìnga tɔ́ ábhɔ̌nga mà, kǎrí dhu-dzi òndù dhu mà, ádzǐ afína nà kǎrí'ì dhu mànà dhu ìmbǎ tǐya nà dhu tí? Nyi nyùni tí nzá dhu kàbhà ídzìnga ràrǐ ìnè ndàbhu nyi nyugɛ̀rɛ̀ nyi, nyubhà pbùkù nzɛ́rɛnga?

5 Pbɛ́tù, inyi ní afína arɔ́'ɔ odú alɛ, ndirɔ̀ ìnzǐ arí afína ná'u ndùgɛ̀rɛ̀ ndùbhà pbìndà nzɛ́rɛnga alɛ. Ní ndi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyi nyìdhà wà Kàgàwà bhà ábhɔ̌ nàwí dùnù, kà rǐ ndi pbìndà nàwí mà pbìndà obhónánga tɔ́ anya t'úɔ̀ta mànà ìtɛ̀ ɔ̀ná idhɔ tɔ̀.

6 Ndi nínganí, kǔbhòya ìngbàtí íli ndì alɛ mà ndi alɛ bhà kasu-bvu nyú rɔ̌.

7 Kàgàwà abhùya dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga yà ídzìnga t'ɔ́nzita tɔ̀ ì ádzi ì dhu-otù ɔ̌ arí ilèta mà, ifuta mà, dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga mànà ɔ̀nɛ alɛ tɔ̀.

8 Pbɛ́tù, kǐtèya inzá idhèna ìka ndì dhu mà pbìndà ádrùngbǎ nàwí mànà kǎkà afíya òzè dhu kɛ̀lɛ̌ ɔ̀nzi arí alɛ tɔ̀ kɔ́rɔ́. I alɛ ní kǎkà kàbhà obhónga àgò arí 'àdù 'ùbhà nzɛ́rɛnga-ɔbì ròsè dɔya nǎ alɛ.

9 I alɛ kɔ́rɔ́ yà nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzi arí, náabáya àpbɛ̀ mà ádrùngbǎ izu mànà: wɛmbɛrɛ̀ tí ka nabáya ní Pbàyàhúdí, ndi dhu-dzidɔ̌ adùya kàbà ní ìnzǐ ní Pbàyàhúdí.

10 Pbɛ́tù, ídzì dhu ɔ̀nzi arí alɛ kɔ́rɔ́ náabáya ilèta mà, ifuta mà màrùngà mànà: wɛmbɛrɛ̀ tí ka nabáya ní Pbàyàhúdí, ndi dhu-dzidɔ̌ adùya kàbà ní ìnzǐ ní Pbàyàhúdí.

11 Obhó tí, Kàgàwà arí nzǐ ìndrǔ-ɔ̌nga òvò.

12 Kɔ́rɔ́ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí, kǎkà inzá ì ùni Músà bhà Uyátá rɔ́rɔ̀ arí nzɛ́rɛnga ɔ̀nzi alɛ, núuvɛ̀ya inzá Kàgàwà ìtdì ànyǎya ndi Uyátá nǐ rɔ́rɔ̀. Pbɛ́tù, kɔ́rɔ́ Pbàyàhúdí, kǎkà iwà ì ùni ka rɔ́rɔ̀ arí nzɛ́rɛnga ɔ̀nzi alɛ, nányǎ Kàgàwà itdìya ɔbi nyú nà ndi Uyátá nǐ.

13 Obhó tí, ìnzǐ ní Músà bhà Uyátá ìri arí ìri tí alɛ i obhónángatálɛ tí Kàgàwà arɔ́zùna nyìkpɔ́na ɔ̌, pbɛ́tù ndi Uyátá ùnɔ̀ dhu nífǔ arí alɛ ní i obhónángatálɛ tí kǎrɔ́zùna.

14 Dhu apɛ́ ì'ì ìnzǐ ní Pbàyàhúdí, kǎkà inzá Músà bhà Uyátá núni alɛ, náarí ndi Uyátá àvi dhu ɔ̀nzi ràhu ɔ̀yà rɔ̀ ìtírɔ̀ rɔ̀, inzá màtí ì ùni ndi Uyátá rɔ́rɔ̀ dhu tí, ní dhu rǒlo ìnè abádhí rǐ'ì ndi Uyátá nà nyuyatsì dhu bhɛ̌yi.

15 Ndɨ otu ɔ̌, abádhí ìtɛ̀ dhu, Ʊyátá àvi kɔnzì dhu rùndǐ wà ì afíya ɔ̀. Abádhí-afí ní ndɨ dhu tó ngàmbì. Ndirɔ̀ abádhí tó ɨrɛ̀ta ìtírɔ̀ rǐ abádhí ɔ̀bhʉ, ndirɔ̀ ngǎtsi nǐ kà rǐ ndùgye abádhí dɔ̌.
16 Kɔ̀rí ní ndɨ ì nɔnzɨya yà Kàgàwà rǐ ìndrǔ arí ùruna ɔ̀dhʉ́ ɔ̀ dhu-ànyǎ ʉ̀nɔ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌ dhu. Kɔ̌nzɨya ndɨ dhu Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌, àdhàdhì yà ma marɔ́vɔna ìndrǔ tɔ̀ Ídzì Màkʉ́rʉ̀ náarʉ́nɔna dhu bhěyi.

Ɨnzá Pbàyàhúdí níifʉ Ʊyátá dhu

17 Ɨnyɨ Mʉ̀yàhudì tírɔ̀, nyɨ nyípbì nyɨ Ʊyátá rɔ̌ nyadʉ̀ àmbɛ nyɔyɔ̀ dɔ̌ pbʉ̀kʉ̀ Kàgàwà-okú dɔ̀ rɔ̀.
18 Nyɨ nyʉ̀nɨ wà kɔ̌zè kɔnzì dhu, ndirɔ̀ nyɨ nyí'ì ìnè nyovò ídzì dhu tí rí'ì dhu, ɨwà Ʊyátá ábhʉ ka nyʉnɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
19 Nyɨ nyà'ù nyɨ nyɨ ràrǐ ndùmùndúmú ʉ̀nda arí alɛ nyʉ́, ndirɔ̀ nyɨ ràrǐ'ì àdhàdhì awáwʉ̀ bhěyi kǎkà ínɔ̀ ɔ̀ rí'ì alɛ tɔ̀.
20 Nyɨ nyà'ù nyɨ nyɨ ràrǐ ɨnzá nga nʉ́nɨ alɛ nʉ́dhɔ̌ arí rʉ̀nɨ nga alɛ nyʉ́, ndirɔ̀ nzónzo tɔ̀ arí dhu ùdhě màlimò, Ʊyátá ábhʉ nyɨ nyʉnɨ nga mběyi nyʉ́, nyadʉ̀ obhó dhu tí rí'ì dhu ʉ̀nɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
21 Nírɔ̀ ɨnyɨ, yà ngʉ́kpà alɛ tɔ̀ nyɨ nyarí dhu ùdhě rɔ̀, ádhu ìnzǐ nyɨ nyádʉ̀ dhu ùdhe ɨndʉ̀ nyɨtírɔ̀ nǐ? Ɨnyɨ, yà nyɨ nyarí dhu ùdhě ɨnzá dhu ràkǎ kɔnzì ogbo rɔ̀, ní ádhu nyɨ nyarí ogbo ɔ̀nzɨ nǐ?
22 Ɨnyɨ, yà nyɨ nyarí àtɨna ɨnzá dhu ràkǎ kɔnzì mʉ̀nyɔ̀nì rɔ̀, ní ádhu nyɨ nyarí mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɨ nǐ? Ɨnyɨ, yà nyɨ nyɔ́ndrɔ̀ sànamʉ̀ rɔ̀, ní ádhu nyɨ nyarí abádhí nʉ́lɛ̌ ka karí ɔ̀yá rɔ̀ sɔmǎ-dzà ɔ̌ dhu núwě nǐ*?
23 Nyɨ nyarí nyɨdzǐ, nyambɛ àtɨ̀nà dɔ̌ ɨwà nyɨ rʉ̀nɨ Ʊyátá, pbɛ́tʉ̀ nyadʉ̀ Kàgàwà-nyì àbhʉ rìwʉ̀ ìnzǐ nyɨ nyí ndɨ Ʊyátá ʉ̀nɔ̀ dhu ìfʉ̌ rɔ̀!
24 Obhó tí, àdhàdhì Ɨlílǎ Andítá ɔ̀ ka kandí Pbàyàhúdí dɔ̌ dhu bhěyi: «Okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, ìnzǐ ní Pbàyàhúdí rǐ dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ nyʉ́ Kàgàwà nǐ*.»
25 Obhó tí, ɔnzɨ̀nʉ́nga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu rǐ'ì ídzì dhu tí ɨndʉ̀ Mʉ̀yàhudì tírɔ̀*, Ʊyátá ʉ́nɔ̀ dhu ìfʉ̌ nyɨ nyapɛ́ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ìnzǐ nyɨ nyapɛ́ Ʊyátá ìfʉ̌, ní nyɨ nyí mbǎ ɨwà ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzɨ̀nʉ́nga dhu màtí, ní ka kɔ̀zʉ̀ wà nyɨ ìnzǐ ní Mʉ̀yàhudì, yà ɨnzá ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzɨ̀nánga alɛ tí.
26 Ndirɔ̀ ɨnzá ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzɨ̀nánga alɛ náapɛ́ Ʊyátá nʉ́nɔ̀ dhu ìfʉ̌, ní Kàgàwà tí nzǐ àdʉ̀ kɔ̀zʉ̀ pbìndà alɛ nyʉ́, yà ɨwà ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzɨ̀nánga alɛ tí?
27 Ndɨ alɛ, yà Ʊyátá ʉ̀nɔ̀ dhu nɨ̀fʉ ní rǐ ndɨ ànyǎnʉ ɔ̀tdì, ɨnyɨ Mʉ̀yàhudì yà ɨnzá nyɨ nyífʉ Ʊyátá rɔ̀. Ndɨ alɛ ɔtdíya ànyǎnʉ ɨwà màtí nyɨ nyʉ́nɨ Ʊyátá ɔ̀ ka kándǐ dhu, ndirɔ̀ ɨwà ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzɨ̀nʉ́nga rɔ́rɔ̀ tí.
28 Obhó tí, obhó Mʉ̀yàhudì ní nzǐ yà ngbɔ̌na ɔ̀nǎ rɔ̀ tí ka kálǎna Mʉ̀yàhudì tí alɛ. Ndirɔ̀ obhó nyʉ́ ka kí alɛ-ɔ̀nzǐnga ɔ̀bhɔlɔ dhu ní nzǐ yà alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ ka kɔ̀nzì ràla ndì kpangba dhu.
29 Pbɛ́tʉ̀, obhó Mʉ̀yàhudì nyʉ́ ní nyʉnatsìnǎ rɔ̀ rǐ'ì Mʉ̀yàhudì tí alɛ. Ndirɔ̀ obhó nyʉ́ ka kí alɛ-ɔ̀nzǐnga ɔ̀bhɔlɔ dhu ní yà ìndrǔ-afí ɔ̀nǎ rɔ̀ ka kí alɛ ɔ̀bhɔlɔ Kàgàwà-ɔ̀nzǐ dhu. Kɔ̀nzɨ arí ní Ɨlílǎ-Alafí, ìnzǐ ní yà Ʊyátá ɔ̀ ka kándǐ dhu ìfʉ̌ ka kí dhu. Obhó Mʉ̀yàhudì rǎdʉ̀ pbìndà ɨfʉta àbà Kàgàwà-tɨ'ɔ̀nǎ rɔ̀, ìnzǐ ní ìndrǔ-tɨ'ɔ̀nǎ rɔ̀.

---

* **2:22 2.22** Tɔ̀r 7.25 * **2:24 2.24** Ìsa 52.5 * **2:25 2.25** Pbàyàhúdí tɔ̀, alɛ-ɔ̀nzǐnga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu nɨ'ì Kàgàwà bhà alɛ nyʉ́ tí rí ìndrǔ ɨtɛ̀ ize.

3

1 Nírɔ̀, Mʉ̀yàhudì tí ka kí'ì dhu nʉ́dà ìnzɨ̀ ní Mʉ̀yàhudì tí ka kí'ì dhu
àdhu nɨ̌? Ndɨ̀rɔ̀, alɛ-ɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu tɔ́ ídzìnga t'ínè ì'ì?
2 Ìnè Mʉ̀yàhudì tí ka kí'ì dhu rɨ̌'ì ádrʉ̀ngbǎ ídzìnga nyʉ́ nà kɔ́rɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌.
Pbàyàhúdí-fɔ́ nga ní ndɨ̀ Kàgàwà abhʉ̀ àndɨ̀ ka kándɨ̀ pbìndà Ɔtɛ angyi nɨ̌.
3 Nírɔ̀, àlɛ̌ kí àdhu ʉ̀nɔ? Dhu apɛ́ ì'ì atdídhená alɛ abádhí nzínzì ɔ̌ níifʉ
nzá yà Kàgàwà mànà ì ungbò ì rɔ̀ ì akɔ̀ làká dhu tí, ní ndɨ̀ dhu ìtɛ̀ tí dhu
Kàgàwà ràrɨ̌ ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu ʉ̀bha ìnzɨ̀ ndìfʉ?
4 Ɨnzɨ̀ akɛkpá màtí! Ɨmbǎ dhu rɨ̌'ì kɔ́rɔ́ alɛ narí tìtɔ̀tálɛ dhu màtí, ní wɔ̀
dhu rɨ̌ nzɨ̀ ndùvɔ̌ Kàgàwà rɔ̌ ìnzɨ̀ rì'ì obhó dhu ʉ̀nɔ arí alɛ tí, àdhàdhì Ɨlɨ̌lǎ
Andítá ɔ̀ ka kándɨ̀ kà-dɔ̌ dhu bhěyi. Ɨ Andítá rǎtɨna:
«Kɔ́rɔ́ alɛ rɨ̌ nyʉnɨ̌ Obhónángatálɛ tí ɔ̀tɛ̌nʉ ɔ̌.
Ndɨ̀rɔ̀ nyɨ ka kɔ̀bhʉ̀ rɔ̀, nyɨ nyí dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ ɔ̀nzɨ*.»
5 Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ì'ì ɨnzá àlɛ̌ kífʉ yà àlɛ̌ kakɔ̀ làká dhu-otù ɔ̌ Kàgàwà àla
ndì rì'ì Obhónángatálɛ tí dhu dhu tí, nírɔ̀ àlɛ̌ tí àtɨna Kàgàwà ràrɨ̌ ìmbǎ
obhónánga nà, àlɛ̌ ndì ndàbhʉ àlɛ̌ ràbà àpbɛ̀ pbìndà nàwí-lú rɔ̀? (Ma
mɔ́tɛ ìndrʉ̌ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌.)
6 Ɨnzɨ̀ akɛkpá màtí! Obhó tí, ìmbǎ Kàgàwà ì'ì obhónánga nà rɔ̀, kàmbɛ̀nà
yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyǎ ìtdì ìngbà dhu bhěyi?
7 Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ì'ì pbàkà tìtɔ̀, ɨma Mʉ̀yàhudì tírɔ̀-otù ɔ̌*, Kàgàwà bhà
Obhónga àla ndɨ, kadʉ̀ Àbadhi ìlè atdídɔ̌ rɔ̀sè dhu tí, nírɔ̀ ádhu tdítdɔ̌ ka
kádʉ̀ anya ɔ̀tdì dùdú nzɛ́rɛngatálɛ bhěyi nɨ̌?
8 Kǎpɛ́ ì'ì ndɨ dhu bhěyi, nírɔ̀ dhu àkǎ tí àlɛ̌ ràtɨ: dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzɨ
nzɛ́rɛ dhu, ndínɨ̌ ídzìnga ahʉ̀ tí nyʉnatsì rɔ̀? Obhó tí, atdídhená alɛ rɨ̌'ì
ìnè mʉ̌dhʉ̌ arí 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌, mǎ rarɔ́tɛ ndɨ dhu bhěyi. Ɨ alɛ àkǎ Kàgàwà
rìtdì anya dɔ̀yá.

Ɨmbǎ obhónángatálɛ rɨ̌'ì Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̀ dhu

9 Nírɔ̀, ádhu àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rʉ̀nɔ̀? Àlɛ̌ Pbàyàhúdí tírɔ̀, àlɛ̌ kʉ̀dà ìnzɨ̀ ní
Pbàyàhúdí àdhu nɨ̌? Àlɛ̌ kʉ̀dà nzá abádhí atdí dhu nɨ̌ màtí! Obhó tí, ma
mìtɛ̀ wà dhu, Pbàyàhúdí mà ìnzɨ̀ ní Pbàyàhúdí mànà kɔ́rɔ́ ràrɨ̌'ì nzɛ́rɛnga
bhà ɔ̌bɨ-tsìnǎ.
10 Àdhàdhɨ yà Ɨlɨ̌lǎ Andítá ɔ̀ ka kandí dhu bhěyi:
«Ɨ̀mbǎ atdí alɛ mà rɨ̌'ì obhónángatálɛ tí!
11 Ɨmbǎ pbìndà ɨrɛ̀ta rɨ̌ dhu àlʉ̌ atdí alɛ mà rɨ̌'ì.
Ɨmbǎ Kàgàwà ɔ̀nɛ rɨ̌ atdí alɛ mà rɨ̌'ì.
12 Kɔ́rɔ́ alɛ ʉ́bhà wà Kàgàwà bhà otu, kɔ́rɔ́ alɛ úwɨ̌ wà.
Ɨmbǎ ídzì dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ rɨ̌'ì.
Ɨmbǎ rí'ì atdí màtí.
13 Abádhí-li'ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ ɔtɛ ní ɔ̀ngʉ rɔ́ngʉ, àdhàdhì lina'ɔ̀ ka kàngbɛ abvo
ka kɔ́tdʉ̀ ɔ̀nà ibhu ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ abvo-dzi bhěyi.
Abádhí-ɨdà-dɔ ní tìtɔ̀ t'ʉ́nɔta tɔ́.
Abádhí-li'ɔ̀ rɔ̀ rǎhʉ ɔtɛ ní atdídɔ̌ rɨ̌'ì ɔbɨ nà àdhàdhì osu-dyádyà bhěyi.
14 Abádhí-li'ɔ̀ nálè àlè tí ofúngá mà ògyǒgyè ɔtɛ mànà nɨ̌.
15 Abádhí-pfɔ̀ rɨ̌'ì ɨsɔ́ nyʉ́ ɔ̀tsè azu ʉ̀fʉ̀.
16 Abádhí rɨ̌ dhu ìnzǎ, 'àdʉ̀ ìndrʉ̌ ʉ̀bhà àpbɛ̀ ɔ̌ ì ʉ̀dà ɔ̀ná kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ.

---

* **3:4 3.4** Zàb 51.6 * **3:7 3.7** Tìtɔ̀ tí ka kátɨna ɨrɔ́ dhu ní ìmbǎ ka kí'ì obhónánga nà dhu. Ndɨ̀rɔ̀ Obhónga tí ka kátɨna dhu ní obhónánga (Rɔm 3.5).

17 Abádhí ʉ́nɨ nzá màrʉ̀ngà ìbhò rádʉ̀ otu.
18 Ndɨrɔ̀, abádhí arí nzɨ̌ Kàgàwà-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ akɛkpá màtí[†].»
19 Nírɔ̀, mǎ mʉ́nɨ wà dhu Ʊyátá ʉ̀nɔ̀ dhu kɔ́rɔ́ ní kà rʉ̀nɔ̀ ndɨ Ʊyátá-tsìnǎ arí'ì alɛ tɔ̀, ndínɨ̌ ìngbàtí ìli ndì alɛ mà-tsʉ̀ nʉtsɨ tí, ndɨrɔ̀ ndínɨ̌ ka kʉnɨ tí yà adzɨ ɔ̌ alɛ kɔ́rɔ́ afátátálɛ tí Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌.
20 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, obhónángatálɛ tí Kàgàwà rɔ̌zʉ̀na Ʊyátá nìfʉ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ rɨ̌'ì mbǎ. Obhó tí, Ʊyátá arí ìndrʉ̌ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ rʉ̀nɨ ɨwà ndì ndɔ̀nzì nzɛ́rɛnga dhu kɛ̀lɛ̌.

Kàgàwà arí ìndrʉ̌ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí ɔ̀ná ɔ́fɔ̀

21 Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, Kàgàwà ìtɛ̀ wà ndì ndádʉ̀ ìndrʉ̌ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí ɨnzá ka kìpbì alɛ Ʊyátá rɔ̌ rɔ́rɔ̀ ɔ̀ná otu. Ʊyátá mà pbànábí tɔ́ andítá mànà nítɛ̀ wà ndɨ dhu.
22 Kàgàwà arí ìndrʉ̌ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí Yěsù Krístɔ̀ ka kà'ù dhu-otù ɔ̌. Ndɨ otu Kàgàwà ángbɛ kɔ́rɔ́ alɛ yà Yěsù ná'ù tɔ̀. Obhó tí, abádhí ʉ̀dà ì nzínzìya ɔ̌ nɨ̌ dhu rɨ̌'ì mbǎ.
23 Obhó tí, kɔ́rɔ́ alɛ ɔ́nzì nzɛ́rɛnga, 'àdʉ̀ Kàgàwà bhà Ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀ ì ótsù dhu-fàngǎ níwi.
24 Pbɛ́tʉ̀, pbìndà ídzìnga ɔ̌, Kàgàwà ɔ́zʉ̀ àlɛ̌ obhóngatálɛ tí tírɔ̌rɔ̀, yà àlɛ̌ nʉ́wʉ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀ Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌.
25 Krístɔ̀ ní ndɨ Kàgàwà ípfo rì'ì nzɛ́rɛnga t'ʉ́bàta tɔ́ pɛrɛ̀ tí azùna-otù ɔ̌, kà'u rí alɛ tɔ̀. Kàgàwà ɔ́nzì dhu ndɨ dhu bhěyi ndínɨ̌ obhónángatálɛ tí ndì ndí'ì dhu nɨtɛ̀ tí. Angyinǎ rɔ̀ Krístɔ̀ tɔ̀, Kàgàwà ʉbhà ìndrʉ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga-ànyǎ ìnzɨ̌ ndòngò ìtdìnà.
26 Kɨ̌'ì dhu-dzi t'óndùta tɔ́ afína nà. Ní Krístɔ̀ bhà ɔvɛ-otù ɔ̌, Kàgàwà rɨ̌ dhu ìtɛ̀ kòmbí rí'ì kàsʉmì ɔ̌ átɔ̀, ndɨ ràrɨ̌ obhónángatálɛ, ndàdʉ̀ Yěsù ná'ù alɛ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí.
27 Nírɔ̀, alɛ ɔ̀yɔ̀ ka kí okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu t'í'ì ìnè? Ɨmbǎ rí'ì atdí màtí! Ádhu-okú dɔ̀ rɔ̀? Àkǎkǎ dhu ní nzɨ̌ Ʊyátá ìfʉ̌ ka kí dhu, pbɛ́tʉ̀ Yěsù à'u ka kí dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
28 Obhó tí, àlɛ̌ kàla wà dhu, Kàgàwà rarí ìndrʉ̌ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí a'uta-otù ɔ̌, ìnzɨ̌ ní Ʊyátá ìfʉ̌ ka kí dhu-otù ɔ̌.
29 Kàgàwà tí Pbàyàhúdí tɔ́ Kàgàwà kɛ̀lɛ̌? Ndɨrɔ̀ Ka tí ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ́ Kàgàwà átɔ̀? Obhó nyʉ́, Ka ní ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ́ Kàgàwà átɔ̀,
30 atdí tí Kàgàwà arí'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ Ka ní ndɨ Pbàyàhúdí mà ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mànà nɔzʉ́ya obhónángatálɛ tí a'uta-otù ɔ̌ alɛ.
31 Nírɔ̀, wɔ̀ dhu-tì tí àlɛ̌ ròbvù wà Ʊyátá a'uta-okú dɔ̀ rɔ̀? Ɨnzɨ̌ ní ndɨ dhu bhěyi! Pbɛ́tʉ̀, ìdì tí nga ní ndɨ àlɛ̌ kìdì Ʊyátá nɨ̌[‡].

4

Àbràhamʉ̀ ní Pbàyàhúdí mà ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mànà t'ábanà dhu (Uvt 15.5-6; Zàb 32.5-7; Gàl 3.6-9,29)

1 Nírɔ̀, ádhu ndɨ àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rʉ̀nɔ̀ Àbràhamʉ̀, alɛ-ngbɔ̀ ɔ̀nǎ rɔ̀ àlɛ̌ t'ábhunà rɔ̌ ndì nanzì dhu dɔ̌?

---

† **3:18 3.18** Zàb 5.10; 10.7; 14.1-3; 36.2; 53.2-4; 140.4; Ìsa 59.7-8 ‡ **3:31 3.31** Ɨdì tí ka kí Ʊyátá ìdì dhu-tì ní, Yěsù ka kà'ù dhu rǎdʉ̀ ìndrʉ̌ àbhʉ ròhò Ʊyátá ɨfʉ̌ ndì ndí dhu-atdyú atdídɔ̌ dhu.

2 Dhu ɨ'ìna gukyè Kàgàwà azʉ̀ Àbràhamʉ̀ obhónángatálɛ tí nyìkpóna
nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ kà rɨ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu tí, ní kɨ̌'ìna ìnè ndìdzɨ̌ ndì. Pbɛ́tʉ̀,
Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ kà rɨ̌'ì mbǎ ndɨ dhu bhěyi.
3 Obhó tí, Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá rǎtɨna: «Àbràhamʉ̀ náa'u Kàgàwà ʉ̀nɔ̀ fɨ̌ndà dhu.
Ní Kàgàwà adʉ̀ kɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí ndɨ a'uta-okú dɔ̀ rɔ̀*.»
4 Àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu, kasʉ nɔ̀nzì alɛ tɔ̀ ka ràrɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ mʉ̀kìmbà ɔ̀zʉ̀ tírɔ̀rɔ̀
ka kàbhʉ kà tɔ̀ dhu tí, pbɛ́tʉ̀ ka ní àkǎkǎnà kà ràbà kàsʉ̌na-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu.
5 Kìrɛ̀ pɛ́ atdí alɛ, yà ɨnzá atdí dhu mà nɔ́nzì ndínɨ̌ Kàgàwà níigʉ́ tí ndì,
pbɛ́tʉ̀ ndàdʉ̀ Àbadhi kɛ̀lɛ̌ ná'ù. Ní Kàgàwà, yà nzɛ́rɛngatálɛ nɔ́zʉ̀ arí
obhónángatálɛ tí alɛ, rǎdʉ̀ ndɨ alɛ bhà a'uta ɔ̀zʉ̀ dhu tí, ndàdʉ̀ ndɨ alɛ
nɔ́zʉ̀ obhónángatálɛ tí.
6 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ yà Kàgàwà
ɔ́zʉ̀ obhónángatálɛ tí, ɨnzá ndì ndàndà nga kàsʉ̌na nà rɔ́rɔ̀ alɛ ɔ̀nzì hirò
dhu dɔ̌.
7 «Hirò nɔ̀nzì alɛ ní fɨyɔ́ afátá Kàgàwà ʉ́bà alɛ,
yà fɨ́yɔ́ nzɛ́rɛnga kɨ̌ndò alɛ.
8 Hirò nɔ̀nzì alɛ ní yà ɨnzá Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ɔ̀zʉ̀ pbìndà nzɛ́rɛnga alɛ*.»
9 Ndɨ hirò ɔ̀nzɨ rí alɛ tí Pbàyàhúdí, yà ɔnzìyánga ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ alɛ kɛ̀lɛ̌?
Ndɨrɔ̀ tí ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí, yà ɨnzá ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzìyánga alɛ átɔ̀? Obhó
tí, mǎ mɔ̀vɔ̀ wà dhu mǎtɨ, Kàgàwà razʉ̀ Àbràhamʉ̀ obhónángatálɛ tí
nyìkpóna ɔ̌ pbìndà a'uta-otù ɔ̌.
10 Kàgàwà azʉ̀ ka obhónángatálɛ tí ìngbà kàsʉmì ɔ̌? Tí ɨwà ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀
kɔ̀nzɨ̌nga rɔ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ tí ɨnzá ka kàpɛ̀ kɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ rɔ́rɔ̀? Ndɨ dhu anzì
ndì ɨnzá ka kàpɛ̀ kɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ rɔ́rɔ̀, ìnzɨ̌ ní ɨwà ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ka rɔ́rɔ̀!
11 Ɨnzá ka kàpɛ̀ Àbràhamʉ̀-ɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ rɔ́rɔ̀, Kàgàwà azʉ̀ ka
obhónángatálɛ tí ndì àbadhi à'ù nídhunɨ̌. Ndɨ dhu-dzidɔ̌ nga kɛ̀lɛ̌ ní ndɨ
Kàgàwà adʉ̀ kàvi ràbhʉ ɔnzìnánga kɔbhɔ̀lɔ̀ nɨ̌. Ndɨ kɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ ka kí
dhu nɨ'ì Kàgàwà ɔ̀zʉ̀ ka obhónángatálɛ tí dhu ɨtɛ̀ rí ize. Ndɨ dhu bhěyi ní
ndɨ, Àbràhamʉ̀ náangò kɔ́rɔ̀ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí yà Kàgàwà ná'ù t'ábanà
tí, ɨnzá màtí ka kàpɛ̀ ɔnzìyánga ɔ̀bhɔlɔ rɔ́rɔ̀. Ní Kàgàwà arí ɨnzá ka kàpɛ̀
ɔnzìyánga ɔ̀bhɔlɔ rɔ́rɔ̀ ndì ná'ù alɛ mà nɔ́zʉ̀ átɔ̀ obhónángatálɛ tí.
12 Àbadhi ní átɔ̀ yà ɔnzìyánga ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ngbɔ̌ya ɔ̀nǎ rɔ̀ rɔ́rɔ̀ ádʉ̀ àlɛ̌
t'ábanà Àbràhamʉ̀ níi'ì nà a'uta-tidɔ̀-owù nʉ́ngʉ átɔ̀ Pbàyàhúdí t'ábanà.
Kɨ̌'ì ndɨ a'uta nà ɨnzá ka kàpɛ̀ ɔnzìnánga ɔ̀bhɔlɔ rɔ́rɔ̀.

A'uta-otù ɔ̌ ka karí Kàgàwà ɔ̀kɔ̀ fɨndá làká dhu àbà dhu
(Gàl 3.8-18,26-28; Ɛ̀br 11.8-19)

13 Kàgàwà akɔ̀ làká Àbràhamʉ̀ mà pbìndà pbàdzʉkʉrʉ mànà tɔ̀ ndàtɨ,
ndɨ ràrɨ̌ yà adzɨ àbhʉ̌ kɔ́rɔ́ abádhí tɔ̀. Ndɨ làká kǎkɔ̀ nzá ʉyátá
Àbràhamʉ̀ ɨfʉ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ Kǎkɔ̀ ndɨ làká Àbràhamʉ̀ ndì ndazʉ̀
obhónángatálɛ tí kàbhà a'uta-otù ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
14 Obhó tí, dhu ɨ'ìna gukyè ʉyátá ka kɨ̀fʉ dhu rǎdʉ̀ ìndrʉ̌ àbhʉ rɨ'ì yà
fɨndá làká Kàgàwà ɔ̀kɔ̀ dhu-kàmǎ tí dhu tí, ní Kàgàwà à'u ka kí dhu nɨ'ìna
kɔkórɔ̀ dhu. Ndɨrɔ̀ Kàgàwà ɔ̀kɔ̀ làká níi'ìna mbǎ tɨ̌na nà.

---

* **4:3 4.3** Ɔpt 15.6 * **4:8 4.8** Zàb 32.1-2

15 Obhó tí, ʉyátá arí Kàgàwà bhà nàwí àngbɛ̌, ɨnzá ka kìfʉ ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ ìmbǎ ʉyátá rɨ̌'ì rɔ́, ʉ̀kɔ̀nà ka kádʉ̀ ʉyátá tí dhu rɨ̌'ì mbǎ*.
16 Nírɔ̀, Kàgàwà ɔ̀kɔ̀ fìndá làká dhu nábà ka karí a'uta-otù ɔ̌. Ndɨrɔ̀ ndɨ dhu ní tírɔ̌rɔ̀nga tɔ́ dhu nyʉ́. Nírɔ̀ Kàgàwà bhà làká rɨ̌'ì tɨ̌na nà fɨ̌yɔ̀ ní yà Àbràhamʉ̀ ɔ̀ rɔ̀ úvò pbàdzʉkʉrʉ kɔ́rɔ́. Kà rɨ̌'ì mbǎ tɨ̌na nà Pbàyàhúdí yà ʉyátá nʉ́nɨ alɛ tɔ̀ tí, pbɛ́tʉ̀ kà rɨ̌'ì tɨ̌na nà átɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ yà Àbràhamʉ̀ bhɛ̌yi Kàgàwà ná'ù tɔ̀.
17 Obhó tí, Ɨlɨ̌lǎ Andítá rɨ̌ ndɨ dhu ɔ̀vɔ ndàtɨ: «Ma mábhʉ nyɨ nyɨ'ì ábhɔ̌ pbìrì ɔ̌ alɛ t'ábhunà tí*.» Àbràhamʉ̀ ní àlɛ̌ t'ábanà kɔ́rɔ́ yà ndì nda'u Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌. Ndɨ Kàgàwà ní ndɨ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ tɔ̀ arí ípìrɔ̌nga àbhʉ̌, ndɨrɔ̀ yà ìmbǎ arí'ì dhu àbhʉ̌ arí rì'ì alɛ.
18 Ɨmbǎ màtí ndì ndí'ì Kàgàwà akɔ̀ fìndá làká fɨ̌ndà dhu nábà ndì ndí ɔ̀ná otu nà rɔ́rɔ̀, Àbràhamʉ̀ náa'u Kàgàwà, ndàdʉ̀ àmbɛ ndɨ kǎkɔ̀ fìndá làká dhu ɔ̀dɔ̀ dɔ̌. Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ kǎngò «ábhɔ̌ pbìrì ɔ̌ alɛ t'ábhunà*» tí, àdhàdhì Kàgàwà ʉ́nɔ̀ Ɨlɨ̌lǎ Andítá ɔ̀ dhu bhɛ̌yi: «Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ pbʉ̀kʉ̀ pbàdzʉkʉrʉ níí'iya abhɔ nyʉ́*.»
19 Àbadhi níí'ì atɔ nà mbɛ̀mbɛ̀ atdí mɨyà tí, pbɛ́tʉ̀ kàbhà a'uta náadù nzá ndɨ olù yà ɨwà ɨ́ngyɛ̌ ndì ngbɔ̌na ndì ndìrɛ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ yà ìngò-àyi tí rí'ì pbìndà tsìbhálɛ, Sárà ndì ndìrɛ̀ rɔ̀.
20 Kà-afí núuguru nzá, ìmbǎ ndì ndí'ì a'uta nà dhu bhɛ̌yi, Kàgàwà ɔ̀kɔ̀ fɨ̌ndà làká dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ kàbhà a'uta náabhʉ̀ ɔbɨ kà tɔ̀, kà ràdʉ̀ àmbɛ Kàgàwà ìlè dɔ̌.
21 Kʉ̌nɨ dhu mbɛ̌yi nyʉ́ Kàgàwà ràrɨ̌ ìnè ɔbɨ nà ndàbhʉ yà ndì ndɔ̀kɔ̀ fìndá làká dhu ràkǎ.
22 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ní ndɨ Kàgàwà azʉ̀ Àbràhamʉ̀ obhónángatálɛ tí nɨ̌.
23 Andítá átɨ: «Kàgàwà azʉ̀ Àbràhamʉ̀ obhónángatálɛ tí.» Ndɨ dhu ka kandí nzá kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀ tí atdírɔ̀,
24 pbɛ́tʉ̀ ka kandí ka àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀ átɔ̀, yà Kàgàwà àkǎ ndɔ̀zʉ̀ àlɛ̌ obhónángatálɛ tí a'uta-otù ɔ̌ rɔ̀. Obhó tí, àlɛ̌ ká'ù Kàgàwà, yà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nabhʉ̀ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ alɛ.
25 Kàgàwà ipfo ndɨ Yɛ̌sù rɔ̀vɛ̀ àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ kàbhʉ rìngbɛ̀ ndì, ndínɨ̌ ndɔzʉ́ tí àlɛ̌ obhónángatálɛ tí.

5

Kàgàwà núungbò àlɛ̌ ndɨ̀ mànà Krístɔ̀ bhà ɔvɛ-otù ɔ̌ dhu
(Rɔm 8.32; 1Pɛ́ 1.3-9; 1Yù 4.9-10)

1 Ɨwà Kàgàwà ɔ́zʉ̀ àlɛ̌ obhónángatálɛ tí yà àlɛ̌ ká'ù ndì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀, ní àlɛ̌ kí'ì màrʉ̀ngà nà àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ kà mànà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌.
2 Ndɨ Yɛ̌sù Krístɔ̀ ní ndɨ otu nápfò àlɛ̌ tɔ̀, Kàgàwà ràdʉ̀ ídzìnga ɔ̀nzì àlɛ̌ tɔ̀ yà àlɛ̌ ká'ù ndì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ ídzìnga ɔ̌ àlɛ̌ kíkò wà pɔ́tsɔ́. Ndɨrɔ̀ àlɛ̌-ɨdhɛ̀ arí ndìkǎ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu ní, Kàgàwà bhà Ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀ àlɛ̌ kí ngari ɔ̀dɔ àlɛ̌ ràbà dhu.

---

* **4:15 4.15** Àkǎkǎ kʉnɨ dhu ní ìmbǎ ʉyátá rɨ̌'ì rɔ́, Kàgàwà ɔ́kɔ̀ làká ràrɨ̌'ì ìnè. * **4:17 4.17** Ɔpt 17.5 * **4:18 4.18** Ɔpt 17.5 * **4:18 4.18** Ɔpt 15.5

3 Ròsè wɔ̀ dhu dɔ̀nă, àlɛ̆-ɨdhɛ̀ arí ndɨ̀kă átɔ̀ àpbɛ̀ àbà àlɛ̆ kí ɔ̀ná kàsʉmɨ̀
ɔ̀ màtí. Obhó tí, àlɛ̆ kʉ̀nɨ wà dhu àpbɛ̀ rarí dhu-dzi àbhʉ̆ àlɛ̆ ròndù.
4 Ndɨrɔ̀, dhu-dzi òndù àlɛ̆ kí dhu náarí àlɛ̆ àbhʉ̆ àlɛ̆ rìkò pɔ́tsɔ́ àlɛ̆ tó
a'uta ɔ̌, a'uta ɔ̌ àlɛ̆ kìkò dhu ràdʉ̀ àlɛ̆ àbhʉ àlɛ̆ rɔ̀dɔ̀ Kàgàwà rɔ̌nzɨna àlɛ̆
tɔ̀ ídzìnga.
5 Ndɨ Kàgàwà rɔ̌nzɨna ídzìnga ɔ̀dɔ̀ àlɛ̆ kí àlɛ̆ ràbà dhu náarí nzɨ̌ àlɛ̆ ʉ̀bha
àlɛ̆-ɔtsʉ́-kpa nà, Kàgàwà níirá wà àlɛ̆-afí pbìndà àzè nɨ̌, yà àlɛ̆ tɔ̀ ndɨ̀ ndibho
pbìndà ɬlɨ̌lă-Alafí-otù ɔ̌ nídhunɨ̌.
6 Obhó tí, Kàgàwà núudhé kàsʉmɨ̀ ɔ̌, Krístɔ̀ náavɛ̀ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ arí alɛ
tó ngari ɔ̌. Ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, àlɛ̆ kɨ'ì mbă àlɛ̆ kádʉ̀ àlɛ̆ ɨ̀gʉ nɨ̌ atdí ɔbɨ nà màtí.
7 Ìndrǔ rɨ̌ ndà'u ndɔ̀vɛ̀ obhónángatálɛ tó ngari ɔ̌ dhu rɨ̌'ì ìnè ɔbɨ tí. Ngătsi
nɨ̌, ìndrǔ rɨ̌'ì ìnè ndàbhʉ ndɨ ndɔ̀vɛ̀ ídzì dhu nyʉ́ ɔ̀nzɨ rɨ̌ alɛ tó ngari ɔ̌.
8 Pbɛ́tʉ̀, kànɨ̌ Kàgàwà ɨtɛ̀ pbìndà àzè àlɛ̆ tɔ̀ tí dhu: òko àlɛ̆ kòko
nzɛ́rɛngatálɛ tí rórɔ̀, Krístɔ̀ náavɛ̀ àlɛ̆ tó ngari ɔ̌.
9 Ní kòmbí, Kàgàwà ɔ́zʉ̀ wà àlɛ̆ obhónángatálɛ tí nyɨ̀kpɔ́na ɔ̌ kăzù ʉfʉ
ndɨ dhu-otù ɔ̌. Ní ndɨ dhu ɨtɛ̀ dhu atdídɔ̌, ɨ̀gʉ̆ Krístɔ̀ ràrɨ̌ àlɛ̆ ɨ̀gʉ̆ Kàgàwà
bhà nàwí ɔ̌ rɔ̀*.
10 Obhó tí, yà Kàgàwà-rɔ̌ òmvǔ tí àlɛ̆ kɨ'ì rɔ̀, àbadhi ungbò àlɛ̆ ndɨ̀ mànà
Idhùnà bhà ɔvɛ-otù ɔ̌. Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi kǔngbò àlɛ̆ ndɨ̀ mànà rɔ̀, àlɛ̆ kʉ́gʉ
ʉ̀gʉ̆ kà t'Ídhùnà rɨ̌'ì ípìrɔ̌ rɔ̀ kòmbí dhu-otù ɔ̌.
11 Ròsè wɔ̀ dhu dɔ̀nă, àlɛ̆ rɨ̌'ì dhɛ̀dhɛ nà Kàgàwà-okú dɔ̀ rɔ̀, yà àlɛ̆
núngbò kòmbí ndɨ̀ mànà àlɛ̆ tó Ádrʉ̀ngbằlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌.

Krístɔ̀ bhà ɔvɛ-nyʉtsì rɔ̀ ahʉ̀ dhu nósè wà
Àdamʉ̀ bhà nzɛ́rɛnga-nyʉtsì rɔ̀ ahʉ̀ dhu dɔ̀nă dhu
(Rɔm 6.23; 1Kò 15.12-22,41-49,56-57)

12 Nzɛ́rɛnga níitsu yà adzɨ ɔ̌ atdí alɛ, Àdamʉ̀-otù ɔ̌, ndɨ nzɛ́rɛnga ràdʉ̀
ɔvɛ ìbhò. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ ɔvɛ ibho ndɨ̀ kórɔ́ alɛ tɔ̀, kórɔ́ alɛ anzì
nzɛ́rɛnga Àdamʉ̀-nyʉtsì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
13 Nzɛ́rɛnga ɨ'ì ìnè yà adzɨ ɔ̌ ɨnzá Kàgàwà àpè Ʊyátá àbhʉ̆ Músà-fɔ́ rɔ̀.
Ndɨrɔ̀ ìmbằ Ʊyátá rɨ̌'ì rɔ́ ka kí nzɨ̌ àdʉ̀ nzɛ́rɛnga ɔ̀zʉ̀ ìndrǔ dɔ̌.
14 Pbɛ́tʉ̀, ìnè màtí ndɨ dhu rɨ̌'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi rórɔ̀, rɔ̀pè ndɨ̀ wɔ̀ ndɨ Àdamʉ̀
bhà kàsʉmɨ̀ ɔ̀ rɔ̀ rìrà àhʉ Músà bhà kàsʉmɨ̀ ɔ̀, ɔvɛ náanyʉ̀ idzi kórɔ́ alɛ dɔ̌,
ìmbằ rɨ'ì yà ɨnzá fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga nófɔ̀ ɨ̀ Àdamʉ̀ bhà nzɛ́rɛnga nà alɛ màtí.
Ndɨ Àdamʉ̀ nɨ'ì yà ka kongónà ɔ̀dɔ̀nà ndínɨ̌ ɨraya tí alɛ, Krístɔ̀, bhà ɔ́fɔ̀
ɔ̌ alɛ†.
15 Pbɛ́tʉ̀, kàbhà nzɛ́rɛnga ɔ̀ rɔ̀ ahʉ̀ dhu mà, Kàgàwà bhà tírɔ̌rɔ̀nga tó
pɛrè, Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà ɔvɛ ɔ̀ rɔ̀ ahʉ̀ dhu mànà rɨ̌'ì dhɛ̀dhɛ̀rɔ̀ nyʉ́. Obhó tí,
wɔ̀ ndɨ atdí alɛ, Àdamʉ̀, bhà nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀, kórɔ́ alɛ náarʉ́vɛ. Pbɛ́tʉ̀,
Kàgàwà bhà ídzìnga nósè wà. Ndɨrɔ̀, wɔ̀ ndɨ atdí alɛ, Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌,
kʉ̌ndɔ̀ pbìndà ídzìnga abhàbhɔ́ nyʉ́ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ tɔ̀.
16 Ndɨrɔ̀, ndɨ pɛrè-nyʉtsì rɔ̀ aráhʉ dhu nófɔ̀ nzá ndɨ̀ Àdamʉ̀ bhà
nzɛ́rɛnga-nyʉtsì rɔ̀ aráhʉ dhu nà. Obhó tí, ndɨ kàbhà nzɛ́rɛnga níibho
dhu ní Kàgàwà rɨ̌ anya ɨtdɨ̀ ìndrǔ dɔ̌ dhu. Pbɛ́tʉ̀, yà Kàgàwà níibho ndɨ

---

* **5:9 5.9** Ndɨ nàwí ɨ'ɨya Kàgàwà rɨ̌ ìndrǔ-ànyă ɨtdɨ̀ nínganí. † **5:14 5.14** Àdamʉ̀ anzì dhu mà Krístɔ̀ anzì dhu mànà ɔ̀ rɔ̀ ùvò dhu nʉ́ʉpbá kórɔ́ alɛ-ngbɔ̀ yà adzɨ ɔ̌, rìrà àhʉ indonga ɔ̀ màtí.

pbìndà ídzìnga tɔ́ pɛrɛ̀, náabhʉ̀ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ yà nzɛ́rɛnga nanzì kà rɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí.

17 Obhó tí, wɔ̀ ndɨ atdí alɛ kɛ̀lɛ̌, Àdamʉ̀ bhà nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀, ɔvɛ náanyʉ̀ idzi ìndrʉ̌ dɔ̌, rɨ̀rà àhʉ̀ indonga ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, atdí alɛ kɛ̀lɛ̌, Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌, Kàgàwà abhʉ̀ ábhɔ̌ pbìndà ídzìnga fɨ̌yɔ̀, ndàdʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà obhónángatálɛ tí alɛ, nɨ́ɨ'ɨya dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nà, 'àdʉ̀ idzi ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà.

18 Nírɔ̀, àdhàdhì atdí alɛ kɛ̀lɛ̌, Àdamʉ̀ bhà nzɛ́rɛnga náabhʉ̀ Kàgàwà rɨ̀tdɨ̀ anya àlɛ̌-dɔ̌ dhu bhɛ̌yi tí, atdí alɛ kɛ̀lɛ̌, Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà obhónánga tɔ́ kasʉ̀, kà-tì ní kàbhà ɔvɛ, rɨ̌'ì ìnè ndàbhʉ̀ Kàgàwà rɔ̀zʉ̀ kɔ́rɔ́ alɛ obhónángatálɛ tí, ndàdʉ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga àbhʉ̀ fɨ́yɔ̀.

19 Atdí alɛ kɛ̀lɛ̌, Àdamʉ̀, nɨ́ɨfʉ̀ nzá Kàgàwà ʉ̀nɔ fɨ̌ndà dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kɔ́rɔ́ alɛ náangò nzɛ́rɛngatálɛ tí. Nɨ́ ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, atdí alɛ kɛ̀lɛ̌, Yɛ̌sù Krístɔ̀, nɨ́ɨfʉ̀ ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà adʉ̀ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nɔ́zʉ̀ obhónángatálɛ tí.

20 Ʉyátá náahʉ̀ ndínɨ̌ dhu nɨtɛ̀ tɨ́ yà Àdamʉ̀ anzì nzɛ́rɛnga ránga ndɨ̀ kɔ́rɔ́ alɛ nzínzì ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ɨ̀mbǎ dhu ɨ'ì ndɨ nzɛ́rɛnga náanga ndì dhu màtí, ní Kàgàwà bhà ídzìnga náadʉ̀ ndìse atdídɔ̌ nyʉ́ rɔ̀sè.

21 Àdhàdhì nzɛ́rɛnga náanyʉ̀ idzi àlɛ̌ dɔ̌, ndàdʉ̀ ɔvɛ ìbhò àlɛ̌ tɔ̀ dhu bhɛ̌yi, ní kòmbí, Kàgàwà bhà ídzìnga nónyʉ̀ wà idzi àlɛ̌ dɔ̌. Ndɨrɔ̀, Yɛ̌sù Krístɔ̀ ónzì àlɛ̌ tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà rɨ̌'ì ìnè ndɔ̀zʉ̀ àlɛ̌ obhónángatálɛ tí, ndàdʉ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga níbhò àlɛ̌ tɔ̀.

6

Kàgàwà bhà ídzìnga arí ìndrʉ̌ ʉ̀wʉ̌
nzɛ́rɛnga tɔ́ ɔbɨ-tsìnǎ ka kɨ́'ì dhu ɔ̌ rɔ̀ dhu
(Kɔ̀l 2.11-13; 3.1-10; Gàl 2.19-20; 1Pɛ́ 4.1-2)

1 Nírɔ̀, ádhu ndɨ àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rʉ̀nɔ̀ ndɨ Kàgàwà bhà ídzìnga dɔ̌? Àlɛ̌ kàkǎ tí àlɛ̌ ràmbɛ nzɛ́rɛnga kɛ̀lɛ̌ ɔ̀nzì dɔ̌ ndínɨ̌ ndɨ ídzìnga náambè tí ndìse dɔ̌ àlɛ̌ tɔ̀?

2 Ɨnzɨ̌ akɛkpá màtí! Àlɛ̌ kʉ́dà wà ɔvɛ ɔ̀nǎ, ndirɔ̀ ndɨ ɔvɛ níndà wà àlɛ̌ yà angyi àlɛ̌ kɨ'ì nà àlɛ̌-nyʉtsì nzɛ́rɛnga tɔ́ ɔ́fɔ̀ rɔ̌ rɔ̀. Nɨ́, àlɛ̌ kádʉ̀ òko tdítdɔ̌ ìngbà dhu bhɛ̌yi àlɛ̌ ràmbɛ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzì dɔ̌?

3 Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu mbɛ̌yi nyʉ́, àlɛ̌ kɔ́rɔ́ yà bàtizò àlɛ̌ kalʉ́ Yɛ̌sù Krístɔ̀-nyʉtsì rɔ̀, àlɛ̌ rʉvɛ̀ wà atdíkpá kà mànà.

4 Obhó tí, ndɨ bàtizò-otù ɔ̌, yà angyi àlɛ̌ kɨ'ì nà nzɛ́rɛnga tɔ́ ɔ́fɔ̀ náavè, kadʉ̀ ɔ̀tdʉ̀nà kà mànà. Nɨ́ Àba Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ tɔ́ ɔbɨ náabhʉ̀ Krístɔ̀ rɨ̀ngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ndínɨ̌ àlɛ̌ mà átɔ̀ àlɛ̌ kubhì tí ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá nónzì ka dhu bhɛ̌yi.

5 Obhó tí, àdhàdhì àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ Krístɔ̀ nà kà mànà àlɛ̌ kʉ́vɛ atdíkpá dhu-otù ɔ̌ dhu bhɛ̌yi, ní Kàgàwà abhʉ̀ya àbhʉ̌ àlɛ̌ rʉ̀ngbɛ àlɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ átɔ̀, àdhàdhì ndì ndabhʉ̀ ka rɨ̀ngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu bhɛ̌yi.

6 Àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rʉ̀nɨ dhu, angyè àlɛ̌ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ravè wà yà Krístɔ̀ ka kʉtɔ́ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nzɛ́rɛnga rɨ̌'ì mbǎ ɔbɨ nà àlɛ̌ dɔ̌, ndirɔ̀ àlɛ̌ ní nzɨ̌ kàbhà ɨnɔ.

7 Obhó tí, atdí alɛ mà náapɛ́ ʉ̀vɛ atdíkpá Krístɔ̀ mànà, ní ndɨ alɛ àhʉ̀ wà nzɛ́rɛnga tɔ́ kɔ̀mɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, ndì'ì dɔ̀ná ndìtírɔ̀.

8 Àlɛ̌ kapɛ́ ɨ'ɨ̀ Krístɔ̀ mànà àlɛ̌ kʉ́vɛ atdíkpá dhu tí, ní àlɛ̌ kà'ù wà dhu
àlɛ̌ rɨ'ɨya ípìrɔ̌nga nà atdíkpá Àbadhi mànà átɔ̀.
9 Obhó tí, àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu Krístɔ̀ rɨngbɛ̀ wà ndɨ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ní kà ràrɨ̌
nzɨ̌ ɔ̀vɛ̀ tdítdɔ̌. Ɔvɛ rɨ̌'ɨ̀ mbǎ ɔbɨ nà kà-dɔ̌ akɛkpá màtí.
10 Ɔ̀vɛ̀ ndɨ̀ ndɔ́vɛ̀ rɔ̀, kǎvɛ̀ atdí-gʉ̀na tí ndàdʉ̀ nzérɛnga-ɔbɨ̀ nítɔ̀. Pbétʉ̀
kòmbí kà rɨ̌'ɨ̀ ípìrɔ̌nga nà, ndirɔ̀ ndɨ kàbhà ípìrɔ̌nga rɨ̌'ɨ̀ ndínɨ̌ Kàgàwà-ɔvɔ̀
nabhʉ̀ tí rìlè ndɨ̀.
11 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, kòmbí nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌zʉ̀ nyɨ̌ ɨwà ʉ́dà ɔvɛ ɔ̀nǎ alɛ tí,
ndirɔ̀ ɨwà ndɨ ɔvɛ índà nzérɛnga rɔ̌ rɔ̀ alɛ tí. Ndirɔ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà nyɨ̌
nyúngbò nyɨ̌ dhu-otù ɔ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌zʉ̀ nyɨ̌ kòmbí ípìrɔ̌nga nà rí'ɨ̀ ndínɨ̌
Kàgàwà-ɔvɔ̀ nabhʉ̀ tí rìlè ndɨ̀ alɛ tí.
12 Nírɔ̀, àpɛ́ nyʉ̀bhà nzérɛnga rɨ'ɨ̀ ɔbɨ nà wɔ̀ ɔvɛ tɔ́ ngbɔ̌kʉ dɔ̌, nyǎmbɛ
ndɨ ngbɔ̌kʉ rɨ̌ atdyúya òho nzérɛ dhu ɔ̀nzɨ dɔ̌.
13 Àpɛ́ nyìpfo ngbɔ̌kʉ tdítdɔ̌ ràmbɛ nzérɛnga ɔ̀nzɨ dɔ̌, àdhàdhɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ ní
obhónánga tɔ́ dhu t'ɔ́nzɨta tɔ̀ ka kíli wɨ̀tʉ̀ bhɛ̌yi. Pbétʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎbhʉ
nyɨ̌ nyɨ̌-tírɔ̀ Kàgàwà tɔ̀ àdhàdhɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ ɨ̀ núngbɛ alɛ bhɛ̌yi. Ndirɔ̀, nyɨ̌
nyàkǎ nyǎbhʉ ngbɔ̌kʉ rɨ'ɨ̀ àdhàdhɨ̀ obhónánga tɔ́ kasʉ ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyí nɨ̌ dhu
bhɛ̌yi.
14 Obhó tí, nzérɛnga rɨ̌ nzɨ̌ idzi ɔ̀nyʉ tdítdɔ̌ dʉ̀kʉ́. Nyɨ̌ nyí'ɨ̀ mbǎ Ʉyátá
bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ-tsìnǎ, pbétʉ̀ nyɨ̌ nyí'ɨ̀ Kàgàwà bhà ídzìnga tɔ́ ɔbɨ-
tsìnǎ.
15 Nírɔ̀, ádhu ndɨ ɨ'ɨ̀ rɨ̌'ɨ̀? Dhu ɔ̀fɔ̀ tí nga àlɛ̌ ràmbɛ nzérɛnga ɔ̀nzɨ dɔ̌ ɨ̀mbǎ
àlɛ̌ kí'ɨ̀ Ʉyátá tɔ́ ɔbɨ-tsìnǎ, pbétʉ̀ àlɛ̌ kí'ɨ̀ Kàgàwà bhà ídzìnga tɔ́ ɔbɨ-tsìnǎ
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀? Ɨ̀nzɨ̌ akɛkpá màtí!
16 Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tí obhó dhu, nyɨ̌ rapɛ́ nyǎbhʉ̌ nyɨ̌-tírɔ̀ nyɨ̌'ɨ̀ atdí alɛ tɔ̀ arí
kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ tí, nyǎdʉ̀ ndɨ alɛ ɨ̀fʉ, ní nyɨ̌ ràrɨ̌ wɔ̀ ndɨ nyɨ̌ nyífʉ̌na alɛ bhà
ɨnɔ? Dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ nzérɛnga tɔ́ ɨnɔ tí nyɨ̌ nyí'ɨ̀ dhu tí, ní nzérɛnga rǎdʉ̀ nyʉ̌ndà
ɔ̀nà dhu ní ɔvɛ. Pbétʉ̀, nyɨ̌ nyapɛ́ ɨ'ɨ̀ Kàgàwà ɨ̀fʉ̌ ka kí dhu tɔ́ ɨnɔ tí, ní ndɨ
ɨfʉta rǎdʉ̀ nyǎbhʉ nyɔ̌kò obhónánga ɔ̌.
17 Ɔ̀tsɔ̀ nyʉ́ Kàgàwà tɔ̀! Angyi nyɨ̌ nɨ'ɨ̀ nzérɛnga tɔ́ ɨnɔ. Pbétʉ̀ kòmbí, nyɨ̌
nyífʉ yà fʉ̌kʉ̀ ka kúdhe dhu, nyǎdʉ̀ àkɔnà atdí afíkʉ nyʉ́ nà.
18 Nyɨ̌, yà Kàgàwà ʉ́kɔlɔ nyɨ̌ nzérɛnga ɔ̌ rɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyʉ́gèrè wà nyɨ̌ nyɔ̌ngò
obhónánga tɔ́ ɨnɔ tí.
19 Ma mɔ́tɛ ìndrʉ̌ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, yà ɨ̀nzɨ̌ dhu arí dʉ̀kʉ àlʉ̌ nɨ̌ sɛsɛ fʉ̀kʉ́ ivívínga-
okú dɔ̀ rɔ̀. Angyi nyɨ̌ nyadzì nyɨ̌ atdídɔ̌, nyʉ̌lɨ ngbɔ̌kʉ ròngò nzérɛnga mà
ɨnzá nga nɔ̀fɔ̀ dhu mànà ɔ̀nzɨ, ndɨ dhu ràdʉ̀ nyǎbhʉ ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̌fʉ Kàgàwà. Ní
kòmbí, nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌lɨ ngbɔ̌kʉ ròngò obhónánga tɔ́ dhu ɔ̀nzɨ, ndínɨ̌ nyɨ̌
nyoko tí Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ílǎ alɛ tí.
20 Yà nzérɛnga tɔ́ ɨnɔ tí nyɨ̌ nyɨ'ɨ̀ rɔ̀, ní obhónánga ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyí dhu nɨ́ɨ'ɨ̀
mbǎ ɔbɨ nà dʉ̀kʉ́.
21 Ní, ádhu ídzìnga tí nyɨ̌ nyabà yà angyi nyɨ̌ nyanzɨ dhu ɔ̀ rɔ̀? Indo, ɨ
dhu rɨ̌ nyɨ̀kʉ àbhʉ̌ rɨ̀wʉ̀, abádhí-nyʉtsì rɔ̀ ráhʉ dhu ní ɔvɛ nídhunɨ̌.
22 Pbétʉ̀, kòmbí Kàgàwà ìpfo wà nyɨ̌ nzérɛnga ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ nyʉ̌gèrè
nyɔ̌ngò pbìndà kasʉtálɛ tí. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyarí Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́
nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ, ndɨ dhu ràdʉ̀ nyǎbhʉ nyǎbà dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga.
23 Obhó tí, nzérɛnga arí àbhʉ̌na mʉ̀kìmbà tí pbìndà ɨnɔ tɔ̀ dhu ní
ɔvɛ, pbétʉ̀ Kàgàwà arí àbhʉ̌na pbìndà ɨnɔ tɔ̀ tírɔ̌rɔ̀nga tɔ́ pɛrè ní

dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ mànà abádhí ùngbò ɨ dhu-otù ɔ̌.

7

Ɔwʉ́tána tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ ka kí Kàgàwà-kàsʉ̌ ɔ̀nzɨ dhu
(Gàl 2.19-20)

1 Àbanǐnzó, nyǐ nyʉ̀nɨ wà yà fʉ̌kʉ̀ ma mʉ́nɔna dhu, ɨwà nyǐ nyʉ́nɨ Ʊyátá dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ʊyátá arí'ì ɔbɨ nà ìndrʉ̌ dɔ̌ yà àdì ndɨ alɛ àdì nyìkpɔ́na nà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ tí.

2 Atdí ndɨ dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ní, ɨwà árà amba-bvʉ̀ tsìbhálɛ ní ʉmbátá tɔ́ Ʊyátá nʉ́tsì wà pbìndà ípìrɔ̌nga ɔ̌ pbìndà kpatsìbhálɛ nà yà àdì ndɨ kpatsìbhálɛ àdì nyìkpɔ́na nà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ kàbhà kpatsìbhálɛ náapɛ́ ɔ̀vè, ní ɨ́yàdhíyà rǐ'ì mbǎ tdítdɔ̌ wɔ̀ ndì nʉtsɨ ndɨ kpatsìbhálɛ nà Ʊyátá-tsìnǎ.

3 Nírɔ̀, kǎpɛ́ àrà amba-bvʉ̀ ngǎtsi alɛ bhà, àdì pbìndà kpatsìbhálɛ àdì nyìkpɔ́na nà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ní ka kí kɔ̀zʉ̀ rì'ì mʉ̀nyɔ̀nì nɔ̀nzì alɛ tí. Pbɛ́tʉ̀, kàbhà kpatsìbhálɛ apɛ́ ɔ̀vè, ní ɨ́yàdhíyà rǐ'ì mbǎ tdítdɔ̌ wɔ̀ ndì nʉtsɨ Ʊyátá-tsìnǎ. Ndɨrɔ̀ kà rǐ mbǎ àrà amba-bvʉ̀ ngǎtsi kpatsìbhálɛ bhà, nɔ́zʉ̀ ka kí nzǐ mʉ̀nyɔ̀nì nɔ̀nzì dhu tí.

4 Ní nyǐ mà àbanǐnzó, ndɨ dhu rǐ'ì ndɨ dhu bhěyi tí tɨkʉ ɔ̀nǎ rɔ̀. Ʊyátá nàndà dhu nǐ, nyǐ nyʉ́dà wà ɔvɛ ɔ̀nǎ atdíkpá Krístɔ̀ mànà, ndɨ ɔvɛ ràdʉ̀ nyǐndà Ʊyátá bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ rɔ̌ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ kòmbí, nyǐ ní ngǎtsi alɛ bhà alɛ. Ndɨ alɛ ní Krístɔ̀, yà ndì nɨngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ alɛ. Àlɛ̌ ní Krístɔ̀ bhà alɛ nídhunǐ, àlɛ̌ kádʉ̀ Kàgàwà bhà kasʉ ɔ̀nzì rìbhò itse.

5 Obhó tí, angyè ɔ́fɔ̀ ɔ̌ àlɛ̌ kɨ'ì ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Ʊyátá rɔ̌zʉ̀na nzɛ́rɛ dhu tí dhu ɔ̀nzɨ ka kí dhu-atdyú náanzì kasʉ àlɛ̌-nyʉtsì ndàbhʉ àlɛ̌ àlɛ̌ rɔ̀nzì ɨ nzɛ́rɛ dhu, yà àlɛ̌ ʉ̀ndà rádʉ̀ ɔvɛ ɔ̀ àlɛ̌-afí ɔ̀nǎ rɔ̀ dhu.

6 Angyi àlɛ̌ kɨ'ì Ʊyátá bhà ɨnɔ tí. Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kʉ́dà wà ɔ̀vɛ ɔ̀nǎ Krístɔ̀ mànà, ndɨ dhu ràdʉ̀ àlɛ̌ nʉ́wʉ Ʊyátá bhà ɨnɔ-kàsʉ̌ ɔ̌ rɔ̀. Ní kòmbí, àlɛ̌ kí'ì ìnè àlɛ̌ rɔ̀nzì kasʉ Kàgàwà tɔ̀ ɔwʉ́tána tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, kàbhà Ɨlǐlǎ-Alafí bhà ʉndata-tsìnǎ, ìnzǐ ní angyè ɔ́fɔ̀ yà ʉ̀tʉ̌ tí Ʊyátá arí ìndrʉ̌ ʉ̀tʉ̌ nǐ ɔ̌.

Nzɛ́rɛnga rǐ ndʉ̀nǐ Ʊyátá-otù ɔ̌ dhu
(Rɔm 3.19-20; 5.20; Gàl 3.21-22)

7 Nírɔ̀ àlɛ̌ kí àdhu ʉ̀nɔ? Ʊyátá tí nzɛ́rɛnga? Ɨnzǐ akɛkpá màtí! Pbɛ́tʉ̀, nzɛ́rɛnga tí rǐ'ì dhu nábhʉ mʉnɨ ní Ʊyátá. Obhó tí, ɨnzá Ʊyátá átɨ dhu ràkǎ nzá ngǎtsi alɛ-fó rǐ'ì dhu ràtdʉ̌ afínʉ nánǐ, ma mʉ́nìyana nzǐ ngǎtsi alɛ-fó rǐ'ì dhu rǐ alɛ-afí àtdʉ̌ dhu ràrǐ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ ka kí dhu dhu.

8 Nzɛ́rɛnga abà otu ndɨ ʉyátá-otù ɔ̌, ndàbhʉ ma mongò kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛ dhu-tɨdɔ̀-atdyú òhò. Obhó tí, ìmbǎ Ʊyátá na, nzɛ́rɛnga rǐ'ì àdhàdhì ɨwà ɔ́vè dhu bhěyi nyʉdutsì.

9 Angyi, ɨnzá ma màpè Ʊyátá rʉ̌nɔna dhu-tì ʉ̀nǐ mběyi rɔ̀, ma mongónà àdɨ akyɛ. Pbɛ́tʉ̀, ma mitdègu kà-tì ʉ̀nǐ, ní nzɛ́rɛnga adʉ̀ ìde pfɔ̌na dɔ̌ nyʉdutsì,

10 ndàdʉ̀ òngo ànyǎdu nɔ̀tdì ɔvɛ tɔ̀ dhu tí. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, Ʊyátá, yà ìndrʉ̌ àbhʉ̌ àmbɛ̀nà ràbà ípìrɔ̌nga dhu, náadʉ̀ ìbhònà idù dhu ní afídu ɔ̀nǎ rɔ̀ ma mɔ́vè dhu.

11 Obhó tí, nzɛ́rɛnga náabà otu Ʊyátá-otù ɔ̌ ndʉ̀trǎ ma, ndɨ dhu ràdʉ̀ mabhʉ mɔvè afídu ɔ̀nǎ rɔ̀.

12 Kʉ̀tsa ma mí dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, ma mátɨna: Ʊyátá ní ɩ̀lɩ̌lǎ dhu, ndɨrɔ̀ kà rǎvɩ̌na àlɛ̌ rɔ̀nzì dhu ní ɩ̀lɩ̌lǎ dhu, obhónánga tó dhu, ndɨrɔ̀ ídzì dhu.
13 Nírɔ̀, wɔ̀ dhu t'átɨna wɔ̀ ndɨ ídzì dhu, Ʊyátá, rahò ndɨ ma? Ɨnzɨ̌ ní ndɨ dhu bhěyi! Pbɛ́tʉ̀, ɨma nahò ní nzɛ́rɛnga, ndìdyì wɔ̀ ndɨ ídzì dhu ndòhò ma nɨ̌. Ní ndɨ Ʊyátá-otù ɔ̌ nga ní ndɨ nzɛ́rɛnga níɨtɛ̀ ndì nzɛ́rɛnga nyʉ́ tí nɨ̌.

Nzɛ́rɛ dhu mà ídzì dhu mànà rɨ̌ anya ɔ̀nzɨ alɛ-nyʉtsì dhu

14 Obhó tí, àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu Ʊyátá nàndà dhu nɨ̌, Ɨlɩ̌lǎ-Alafí ríbhò ndɨ ka àlɛ̌ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ ɨmá na, ma ní ìndrʉ̌, yà ɨwà ka kábhʉ kodzì rì'ì nzɛ́rɛnga tó ɨnɔ tí alɛ.
15 Obhó tí, yà ma mónzɨna dhu náarí nzɨ̌ dùdu àlʉ̌: yà ma mòzè mɔnzì dhu nónzì ma marí nzɨ̌ àdʉ̀, pbɛ́tʉ̀ yà ma mɔ̀ndrɔ̀ dhu ní ndɨ ma maráda̰ʉ̀ ɔ̀nzìnà.
16 Ma mʉ̀nɨ wà dhu yà ma mónzɨna dhu ràrɨ̌ nzɛ́rɛ dhu. Ní ndɨ dhu ɩ̀tɛ̀ dhu ɨwà ma rà'ù Ʊyátá ʉ̀nɔ̀ dhu ídzì dhu tí.
17 Nírɔ̀ kòmbí, ɩ̀nzɨ̌ ní ɨma ndɨ ma mí ndɨ dhu ɔ̀nzɨ, pbɛ́tʉ̀ kɔ̀nzɨ rɨ̌ ní yà nyʉdutsì rí'ì nzɛ́rɛnga.
18 Obhó tí, ma mʉ̀nɨ wà dhu ídzì dhu ràrɨ̌'ì mbǎ nyʉdutsì. Kà-tì ní, ìndrʉ̌ tó pbàkà ɔ́fɔ̀ ɔ̌, atdyúdu rɨ̌'ì ìnè mɔnzì ídzì dhu, pbɛ́tʉ̀ ndɨ dhu ɔ̀nzɨ ma mí nɨ̌ ɔbɨ rɨ̌'ì mbǎ.
19 Obhó tí, ma marí nzɨ̌ yà ma mòzè mɔnzì ídzì dhu ɔ̀nzɨ, pbɛ́tʉ̀ ma maráda̰ʉ̀ ɔ̀nzìnà ní nzɛ́rɛ dhu yà ɨnzá ma mózè mɔnzì.
20 Nírɔ̀, dhu apé ì'ì ma marí yà ɨnzá ma mòzè mɔnzì dhu ɔ̀nzɨ dhu tí, ní ìnzɨ̌ ní ɨma ndɨ ndɨ dhu ɔ̀nzɨ ma marí, pbɛ́tʉ̀ kɔ̀nzɨ arí ní yà nyʉdutsì rí'ì nzɛ́rɛnga.
21 Nírɔ̀, ma mɔ̀sʉ̀ wà nyʉdutsì arí ndɔ̀nzɨ dhu. Ndɨ dhu ní: yà ma mòzè mɔnzì ídzì dhu ɔ̀ná kàsʉmɨ ɔ̌, ma maráda̰ʉ̀ ɔ̀nzìnà ní nzɛ́rɛ dhu.
22 Afídu ɔ̀nǎ rɔ̀, ɨdhɛ̀du nìka ní Kàgàwà bhà Ʊyátá,
23 pbɛ́tʉ̀ nyʉdutsì, ma mìnè nzɛ́rɛnga rɨ̌bhòna ngǎtsi ɔbɨ ndùgye rɨ̌ ndɨ afídu ɔ̀ rí'ì ídzì ɨrɛ̀ta tó ɔbɨ nà rɔ́. Ndɨ dhu ɔ̀nzì ma mɨ'ì yà nyʉdutsìnǎ rɔ̀ rɨ̌ kasʉ ɔ̀nzɨ ndɨ nzɛ́rɛnga bhà ɔbɨ tó imbitálɛ tí.
24 Ma mí'ì àpbɛ̀ ɔ̌! Ní ádhɨ pbá alɛ ndɨ mɨgʉ̌ rí yà ɔvɛ ɔ̀ rí mʉnda alɛ-ngbɔ̀-fɔ́ rɔ̀?
25 Ilèta àkǎ mabhʉ Kàgàwà tɔ̀! Ka ní ndɨ mɨgʉ̌ rí àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌!

Nírɔ̀, pbàkà ɨrɛ̀ta ɔ̀nǎ rɔ̀, ɨma ní Kàgàwà bhà Ʊyátá tó ɨnɔ, pbɛ́tʉ̀ ìndrʉ̌ tó pbàkà ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ɨma ní nzɛ́rɛnga bhà ɔbɨ tó ɨnɔ.

8

Kàgàwà bhà Ɨlɩ̌lǎ-Alafí-otù ɔ̌ tí ka kádʉ̀ kà-nyìkpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ dhu

1 Nírɔ̀ kòmbí, yà Yěsù Krístɔ̀ nà ì nùngbò alɛ dɔ̌ Kàgàwà rɨ̌ nzɨ̌ anya ɔ̀tdɨ akɛkpá màtí.
2 Obhó tí, Yěsù Krístɔ̀ nà àlɛ̌ kúngbò alɛ rɔ̀, àlɛ̌ kí'ì Kàgàwà bhà Ɨlɩ̌lǎ-Alafí bhà ɔbɨ-tsìnǎ. Ndɨ Ɨlɩ̌lǎ-Alafí ní ndɨ àlɛ̌ nʉ́kɔlɔ nzɛ́rɛnga mà ɔvɛ mànà tó ɔbɨ ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá níbhò àlɛ̌ tɔ̀.

3 Músà bhà Ʊyátá tɔ̀ ndɨ dhu akána nzɨ̌, àlɛ̌ tɔ́ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ tɔ́ ivívínga nʉ́ʉtɔ̀ kà-tsʉ̀ ɨnzɨ̌ rɔ̀nzì ndɨ dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀*. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà nɨ́ ndɨ adʉ̀ kɔ̀nzì. Kɨ̌vi Idhùnà àlɛ̌ tɔ́ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌'ɨ nʉkɔlɔ tɨ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀. Ndɨ Idhùnà bhà ɔvɛ-otù ɔ̌ nɨ́ ndɨ kǎtdì nzɛ́rɛnga-ànyǎ.

4 Kǎnzì dhu ndɨ dhu bhěyi, ndɨ́nɨ̌ ndabhʉ̀ tɨ́ Ʊyátá ònzì obhónánga ràkǎ àlɛ̌-nyʉtsì. Àlɛ̌'ɨ nɨ́ nzɨ́ yà ɨ̀ òzè dhu bhěyi arɨ́ 'ʉ̀nda ɨ̀tɨ́rɔ̀ alɛ, pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌'ɨ nɨ́ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí arɨ́ ʉ̀ndana alɛ.

5 Obhó tɨ́, wɔ̀ ɨ̀ òzè dhu bhěyi arɨ́ 'ʉ̀nda ɨ̀tɨ́rɔ̀ alɛ náarɨ́ afíya ìtǔ ɨ̀ ɨ́ atdyúya òho dhu nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí náarʉ́ndana alɛ, náarɨ́ afíya ìtǔ ndɨ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí òzè 'ɔ̀nzì dhu nɨ̌.

6 Alɛ-ngbɔ̀ rɨ̌ atdyúya òho dhu nɨ̌ ka kɨ́ alɛ-afí ìtǔ dhu náarɨ́ ìndrǔ ʉ̀nda ɔvɛ ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí òzè dhu nɨ̌ ka kɨ́ alɛ-afí ìtǔ dhu náarɨ́ ìndrǔ ʉ̀nda ípìrɔ̌nga mà màrʉ̀ngà mànà ɔ̀.

7 Obhó tɨ́, alɛ-ngbɔ̀ rɨ̌ atdyúya òho dhu átdǔ afíya alɛ nɨ́ Kàgàwà-rɔ̌ òmvǔ. Obhó tɨ́, abádhí nɨ́fʉ nzá kàbhà Ʊyátá, ndɨrɔ̀ abádhí rɨ̌ kɨ̀fʉ̌ dhu rɨ̌'ɨ odú nyʉ́.

8 Ɨ̀ òzè dhu bhěyi arɨ́ 'ʉ̀nda ɨ̀tɨ́rɔ̀ alɛ rɨ̌ Kàgàwà-ɨdhɛ̀ nɨ́kǎ dhu rɨ̌'ɨ odú nyʉ́.

9 Nyɨ̌'ɨ́ na, nyɨ̌ nɨ́ nzɨ̌ ngbɔ̌ya arʉ́ndana alɛ, pbɛ́tʉ̀ nyʉ̌nda arɨ́ nɨ́ Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí, dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ ndɨ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌'ɨ nyʉkʉtsì dhu tɨ́. Ndɨrɔ̀, ɨ̀mbǎ Krɨ́stɔ̀ bhà ndɨ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí náapɛ́ ɨ̀'ɨ̀ nyʉkʉtsì, nɨ́ nyɨ̌ nɨ́ nzɨ̌ kàbhà alɛ.

10 Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ̀ Krɨ́stɔ̀ rɨ̌'ɨ̀ nyʉkʉtsì dhu tɨ́, nɨ́ ngbɔ̌kʉ mà rɨ̌ mbǎ ɔvɛ̀ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀, nɨ́ nyɨ̌ nyɨ́ ípìrɔ̌nga àbà àbà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí-otù ɔ̌, ɨwà Kàgàwà ɔ́zʉ̀ nyɨ̌ obhónángatálɛ tɨ́ nyɨ̀kpɔ́na ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

11 Yà Yěsù Krɨ́stɔ̀ nabhʉ̀ rɨ̀ngbɛ̀ ndɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ Kàgàwà nɨ́ bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí náapɛ́ ɨ̀'ɨ̀ nyʉkʉtsì, nɨ́ ndɨ Kàgàwà rɨ̌ ípìrɔ̌nga àbhʉ̌ átɔ̀ wɔ̀ ɔvɛ tɔ́ ngbɔ̌kʉ tɔ̀, yà nyʉkʉtsì rɨ̌'ɨ pbɨndà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí-otù ɔ̌.

12 Nɨ́rɔ̀ àbanɨ̌nzó, àlɛ̌ kɨ́'ɨ wànzá nà. Pbɛ́tʉ̀ ndɨ wànzá nɨ́ nzɨ̌ alɛ-ngbɔ̀ nàndà dhu tɔ́, yà kǒzè dhu bhěyi àlɛ̌ kádʉ̀ òko nɨ̌ wànzá.

13 Obhó tɨ́, nyɨ̌ nyapɛ́ òko nyɔ̌nzì alɛ-ngbɔ̀ ózè dhu, nɨ́ nyɨ̌ nyádʉ̀ ʉ̀vɛ ʉ̀vɛ̌. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyapɛ́ nyʉkʉtsì nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ nɔ́kyɛ Ɨ̀lɨ̌lǎ Alafí bhà ɔbɨ ɨ̀ nɨ̌, nɨ́ nyɨ̌ nyádʉ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà àbà.

14 Obhó tɨ́, kɔ́rɔ́ alɛ yà Kàgàwà bhà Alafí náarɨ́ ʉ̀ndana nɨ́ Kàgàwà bhà inzo.

15 Yà nyɨ̌ nyabà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí nɨ́ nzɨ̌ ɨnɔ tɨ́ rɨ́ nyǎbhʉ̌ nyǒkò, ndɨrɔ̀ ɔdɔ nà rɨ́ nyǎbhʉ̌ nyɨ̌'ɨ tdɨ́tdɔ̌ Alafí. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyabà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí nɨ́ Kàgàwà bhà inzo nyʉ́ tɨ́ rɨ́ nyʉ̌gɛ̀rɛ̀ nyǒngò Alafí. Ndɨ Alafí nɨ́ ndɨ rɨ́ àlɛ̌ àbhʉ̌ àlɛ̌ ràfà àlɛ̌, àlɛ̌ ràtɨ: «Àba, Àbadu!»

16 Ndɨ Alafí ndɨ̀tɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ rɨ́ dhu ɨ̀tɛ̀ kpangba àlɛ̌-afí ɔ̀ àlɛ̌ ràrɨ̌ Kàgàwà bhà inzo.

17 Ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kapɛ́ ɨ̀'ɨ̀ Kàgàwà bhà inzo tɨ́, nɨ́ àlɛ̌ nɨ'ɨya kàbhà dhu-kàmǎ. Àlɛ̌ nɨ'ɨya Kàgàwà bhà dhu kàmǎ atdíkpá Krɨ́stɔ̀ mànà. Obhó tɨ́, dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ̀ atdíkpá àlɛ̌ kɨ́ àpbɛ̀ àbà Krɨ́stɔ̀ mànà dhu tɨ́, nɨ́ àlɛ̌ kɨ'ɨya ngari nà átɔ̀ kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀.

---

* **8:3 8.3** Ngǎtsi ɔ́fɔ̀ ɔ̌ ka kàmbɛ̀nà kʉ̀nɔ yà dhu bhěyi: … àlɛ̌ tɔ́ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ tɔ́ ivívínga nʉ́ʉtɔ̀ àlɛ̌-tsʉ̀ ɨnzɨ̌ àlɛ̌ rɨ̀fʉ ndɨ Ʊyátá àkǎkǎ dhu bhěyi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Kàgàwà náabhʉ̀ya pbìndà inzo
ròtsù pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀ dhu

18 Ndɨrɔ̀ ma màla dhu, yà kòmbí àlɛ̌ kábàna àpbɛ̀ ní ràkǎ nzá kudhe yà
Kàgàwà udhé àlɛ̌ tɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nà.
19 Obhó tí, yà Kàgàwà anzì kɔ́rɔ́ dhu-tsí rɔ̌dɔna atdyúya nyʉ́ nà dhu ní
Kàgàwà rɨ̌ pbìndà inzo tí rí'ì alɛ ìtɛ̀ ɔ̀ná kàsʉmì.
20 Rɔ̀pɛ̀ ndɨ mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀, yà Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí-ànyǎ kǎtdɨ
wà ìmbǎ rì'ì yà ì akána ì'ì nà ɔbɨ nà, 'ɔ̀nzɨ ì àkǎnà 'ɔ̀nzì dhu*. Ɨnzɨ̌ ní ɨ
dhu-tsí ɨ ndɨ dhu nazè, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà ní ndɨ ka nazè rì'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi.
Pbɛ́tʉ̀ ɨ dhu-tsí rɔ̌dɔna rɔ̀nzì ndì dhu rɨ̌'ì ìnè.
21 Obhó tí, Kàgàwà udhé wà yà ndì ndabhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí àbhʉ̌ ndì ndí
rùvò yà abádhí arí'ì tsìnanǎ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ yà dhu ìnzǎ arí ɔ̌ rɔ̀ ɔ̀ná
kàsʉmì. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ ɨ dhu-tsí nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ya ì, 'ɔ̀ngò ɔwʉ́tána tí, 'àdʉ̀
ì'ì ngari nà Kàgàwà bhà inzo tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀.
22 Obhó tí, àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu ɨ dhu-tsí rarí tagà ɔ̀nzɨ kòmbí, 'àdʉ̀ àmbɛ
àpbɛ̀ àbà dɔ̌ àdhàdhì ndʉ̀gʉ rí tsìbhálɛ náarí àpbɛ̀ àbà dhu bhɛ̌yi.
23 Pbɛ́tʉ̀, ìnzɨ̌ ní Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ kɔ̌kɔ̀ dhu-tsí kɛ̀lɛ̌ ɨ ndɨ tagà ɔ̀nzɨ arí. Àlɛ̌
mà àlɛ̌ karí tagà ɔ̀nzɨ átɔ̀ àlɛ̌-nyʉtsì, àzèmbè àlɛ̌ kí dhu ɔ̀dɔ Kàgàwà rìtɛ̀
àlɛ̌ pbìndà inzo nyʉ́ tí, ndàdʉ̀ àlɛ̌-ngbɔ̀ ʉ̀gɛ̀rɛ̀ ròngò ɔwʉ́tána tɔ́ alɛ-ngbɔ̀,
yà ìnzɨ̌ rádʉ̀ ɔ̀vɛ̀ tí rɔ́rɔ̀. Ɨ dhu ɔ̀dɔ àlɛ̌ kí ɔ̀nanǎ, àlɛ̌ kábà wà Kàgàwà bhà
Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rì'ì yà kǎkɔ̀ fìndá làká àlɛ̌ tɔ̀ pɛrɛ̀ nzínzì ɔ̌ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ pɛrɛ̀ tí.
24 Obhó tí, Kàgàwà ígʉ̌ wà àlɛ̌, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kà'ù wà dhu ìbho kà ràrɨ̌ kɔ́rɔ́
dhu yà ndì ndakɔ̀ fìndá làká àlɛ̌ tɔ̀ ìbho àlɛ̌ tɔ̀. Àlɛ̌ kapɛ́ yà àlɛ̌ tɔ̀ kǎkɔ̀
fìndá làká dhu àlǎ, ní àlɛ̌ kɔ́dɔna àlɛ̌ ràbà tdítdɔ̌ dhu rɨ̌'ì mbǎ. Àzèmbè
àlǎ ka kálǎna alɛ-nyìkpɔ́ nɨ̌ dhu nɔ́dɔ̀ ka tí àdʉ̀ ɔ̀dɔ ndínɨ̌ ka kabá tí?
25 Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kapɛ́ ɨnzá àlɛ̌ kàpɛ̀ àlǎna dhu ɔ̀dɔ àlɛ̌ ràbà, ní àlɛ̌ kádʉ̀ ndɨ
dhu ɔ̀dɔ̀ àlɛ̌ ràbà àlɛ̌-afí àlɛ̌ kòtù rɔ̀.
26 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌ àlɛ̌ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ àlɛ̌ tɔ́
ivívínga ɔ̌, ɨnzá àlɛ̌ kʉ̀nɨ ɨtsɔ̀ta àkǎkǎ dhu bhɛ̌yi nídhunɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ Ɨlɨ̌lǎ-
Alafí ndìtírɔ̀ rɨ̌ ndɨtsɔ̀ ɔ̀hʉ̌nà Kàgàwà-rɔ̌ àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀, yà ìnzɨ̌ ka kádʉ̀
àwɛnà alɛ-tsʉ̀ ɔ̌ ɔ́fɔ̀ ɔ̌.
27 Ndɨrɔ̀ Kàgàwà yà àlɛ̌-afí ɔ̀ dhu àlǎ arí alɛ, nʉ́nɨ wà pbìndà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí
òzè ndònzì fɔ́ná dhu. Obhó tí, ndɨ Alafí arí ndɨtsɔ̀ Kàgàwà bhà alɛ dɔ̌
Kàgàwà nyʉ́ nózè ka dhu bhɛ̌yi.
28 Ndɨrɔ̀, àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu, Kàgàwà rarí kɔ́rɔ́ dhu-tsí àbhʉ̌ rìbhò ídzìnga
ndì nózè alɛ tɔ̀. Ɨ alɛ ní yà kǔnzi yà ndì nyʉ́ ndì ndudhé ka dhu bhɛ̌yi alɛ.
29 Obhó tí, Kàgàwà avò ɨ alɛ angyangyɨ, ndàdʉ̀ dhu ùdhe átɔ̀ ndínɨ̌ ndì
ndabhʉ̀ya tí abádhí rɔ̀fɔ̀ ì Idhùnà nà. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, ndɨ kà t'Ídhùnà
náadʉ̀ya ì'ì sengba tí kɔ́rɔ́ adɔ́na tɔ̀.
30 Ndɨrɔ̀, ɨ alɛ yà Kàgàwà avò angyangyɨ, ní kǔnzi átɔ̀. Kɔ̌kɔ̀ kǔnzi alɛ
kǎzʉ̀ átɔ̀ obhónángatálɛ tí. Ndɨrɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ɨ obhónángatálɛ tí kǎzʉ̀ alɛ tɔ̀ kǎkɔ̀
wà làká, ndì rabhʉ̀ya abádhí ròtsù átɔ̀ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀.

Kàgàwà ózè àlɛ̌ nɨ̌ àzè rɔ̌ rɔ̀ rí àlɛ̌ ìndà atdí dhu mà rɨ̌'ì mbǎ dhu

31 Nírɔ̀, ádhu ndɨ àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rʉ̀nɔ̀ wɔ̀ dhu-dzidɔ̌? Kàgàwà apɛ́ ì'ì àlɛ̌-
tɨ'ɔ̀nǎ rɔ̀, ní ádhɨ ndɨ àlɛ̌ rɔ̌ òmvǔ tí rádʉ̀ ì'ì?

---

* **8:20 8.20** Ɔpt 3.17-19

32 Àbadhi níiwá nzá Idhùnà nyʉ́ mà, pbɛ́tʉ̀ kĭpfo ka rìrà ɔvɛ̀ àlɛ̌-okú dɔ̀
rɔ̀ kɔ́rɔ́. Ní kà rădʉ̀ àdi ìngbà dhu bhěyi ìnzĭ ndìbhò kɔ́rɔ́ dhu àlɛ̌ tɔ̀ ndi
Idhùnà mànà?
33 Ádhi pbá alɛ ndi Kàgàwà óvò fĭndà alɛ nɔ́bhʉ̀ rádʉ̀? Ɨmbă rĭ'ì atdí
màtí! Obhó tí, Kàgàwà nyʉ́ ndìtírɔ̀ nɔ́zʉ̀ wà abádhí obhónángatálɛ tí.
34 Ádhi pbá alɛ ndi anya ɔtdì rádʉ̀ abádhí dɔ̌? Ɨmbă rĭ'ì atdí màtí! Obhó
tí, Yěsù Krístɔ̀ náavɛ̀ abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀, ndirɔ̀ rɔ̀sè ndi dhu dɔ̀nă, kădʉ̀
ndìngbè ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ka ní ndi àdi kòmbí Kàgàwà bhà fangà dɔ̀nă rɔ̀,
ndàmbɛ ndìtsɔ̀ dɔ̌ àlɛ̌-dɔ̌.
35 Ádhu ndi àlɛ̌ ìndà rádʉ̀ Krístɔ̀ ózè àlɛ̌ nĭ àzè rɔ̌ rɔ̀? Tí àpbè, tí izʉ, tí
avuta, tí àwù, tí ìmbă àfɔ̌na ka kí mbɛrʉ̀ rĭ'ì dhu, tí arita, ndirɔ̀ tí ɔvɛ?
36 Àdhàdhì Ɨlĭlă Andítá rɔ̌vɔna dhu bhěyi:
«Okúnʉ dɔ̀ rɔ̀, ka karí mǎpà kɔkyè mǎ bìlĭnganà Kàgàwă.
Ka karí mɔ̌zʉ̀ àzɛ̀nà ka kówu tàmà bhěyi*.»
37 Pbɛ́tʉ̀ kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu ɔ̌, àlɛ̌ kábà mʉ̀lɛ̀mà atdídɔ̌ wɔ̀ ndi àlɛ̌ nózè Krístɔ̀-
otù ɔ̌.
38 Obhó tí, ma mà'ù wà dhu, ìnzĭ atdí dhu mà ràrădʉ̀ àlɛ̌ ìndà Kàgàwà
ózè àlɛ̌ nĭ àzè rɔ̌ rɔ̀: ìmbă rí'ì ɔvɛ màtí, ìmbă rí'ì ípìrɔ̌nga màtí, ìmbă rí'ì
màlàyíká màtí, ìmbă rí'ì nzɛ́rɛ-alafí màtí, ìmbă rí'ì yà kòmbí rí'ì dhu màtí,
ìmbă rí'ì ìrà rĭrà dhu màtí, ndirɔ̀ ìmbă rí'ì ádrʉ̀ngbăngа tɔ́ ɔbi nà arí'ì alɛ
màtí.
39 Ndi dhu bhěyi tí, ìmbă rí'ì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ ɔbi nà dhu màtí, ìmbă rí'ì yà adzi
ɔ̌ ɔbi nà dhu màtí, ìmbă rí'ì Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà dhu màtí, ní rĭ
nzĭ àdʉ̀ àlɛ̌ ìndà yà Kàgàwà itè àlɛ̌ tɔ̀ Yěsù Krístɔ̀, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbălɛ-otù ɔ̌
àzè rɔ̌ rɔ̀.

9

Pɔlɔ̀ rĭ'ì izʉ nà ábhɔ̌ Pbàìsràyélí nyʉ́
ná'ù nzá Yěsù Krístɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu

1 Krístɔ̀ nà mǎ mùngbò mǎ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mí obhó dhu ʉ̀nɔ, ma mí
nzĭ tìtɔ̀ ʉ̀nɔ. Kàgàwà bhà Ɨlĭlă-Alafí rĭ mʉnda nídhunĭ, afídu rĭ ndi dhu ìtè
kpangba idù.
2 Ma mòzè mʉnɔ̀ dhu ní, afídu ràrĭ'ì ádrʉ̀ngbă izʉ nà ndirɔ̀ ìnzĭ ríku
àpbè nà.
3 Ma màmbɛ̀nà òzèna dhu ní mi'ì Kàgàwà ófù alɛ tí ndirɔ̀ Krístɔ̀-rɔ̌ rɔ̀
ndì níndà alɛ tí, àbanĭnzo, kăkà atdí rʉ̀gànda tí mǎ mí'ì mànà tɔ́ ngari ɔ̌,
ndi dhu bhěyi ma mɔ̀nzì dhu dhu rădʉ̀ abádhí ìgʉ̌ nánĭ.
4 Ɨ àbanĭnzo ní Pbàìsràyélí, yà Kàgàwà náavò rì'ì pbìndà inzo tí. Kĭtè
pbìndà ádrʉ̀ngbăngа tɔ́ awáwʉ̀ abádhí tɔ̀, kănzì ungbòta tɔ́ làká abádhí
t'ábhúna mànà, kăbhʉ̀ Ʊyátá abádhí tɔ̀ Músà-otù ɔ̌, kĭtè ndʉ̀lɛ abádhí
rădʉ̀ tí dhu abádhí tɔ̀, ndirɔ̀ kăkɔ̀ ábhɔ̌ dhu tɔ́ làká abádhí tɔ̀.
5 Abádhí ní àlɛ̌ t'ábhúna-nzìnzì tɔ́ pbàdzʉkʉrʉ, ndirɔ̀ Krístɔ̀ ka kʉgʉ
alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ófɔ̀ ɔ̌ abádhí-dhú nzínzì ɔ̌. Ndi Krístɔ̀ ní ndi Kàgàwà yà kɔ́rɔ́
dhu dɔ̌ arí'ì alɛ. Kàkă kilè dhòdhódhónganà! Àmìnà.
6 Ma màti nzá Kàgàwà akɔ̀ làká ràkă nzá. Obhó tí, ìnzĭ ní kɔ́rɔ́ alɛ yà
Pbàìsràyélí ɔ̀ rɔ̀ úvò ndi obhóná Pbàìsràyélí,

* **8:36 8.36** Zàb 44.23

7 ndɨrɔ̀ ìnzɨ́ ní Àbràhamʉ̀-dhú ɔ̀ rɔ̀ úvò alɛ kɔ́rɔ́ ɨ obhɔ́ná Àbràhamʉ̀ bhà
ɨnzo. Obhó tí, Kàgàwà akɔ̀ làká Àbràhamʉ̀ tɔ̀, ndàtɨ: «Ìsakà-otù ɔ̌ nga ní
ndɨ nyɨ nyabáya pbʉ̀kʉ̀ dhu tí ka kɔ́zʉ̀na pbàdzʉkʉrʉ nɨ̌*.»
8 Kà-tì ní, ìnzɨ́ ní kɔ̌kɔ̀ ka kʉgʉ ìndrʉ̌ ʉ̀gʉ ka karí dhu bhɛ̌yi
nzónzo ɨ ka kɔ́zʉ̀na rì'ì Kàgàwà bhà ɨnzo tí, pbɛ́tʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ka kʉgʉ Kàgàwà
akɔ̀ làká-otù ɔ̌ nzónzo ní ɨ ka kɔ̀zʉ̀ rì'ì kàbhà obhóná pbàdzʉkʉrʉ tí.
9 Yàrí ní ndɨ Kàgàwà akɔ̀ làká, ndàtɨ: «Yà dhu bhɛ̌yi kàsʉmì ɔ̌, ma mírà
tdítdɔ̌, ní Sárà rɨ̌ kpatsìbhá ngbángba nʉ́gʉ*.»
10 Ndɨrɔ̀, ì'ì rí'ì ní nzɨ̌ wɔ̀ dhu kɛ̀lɛ̌. Rʉ̀bhɛkà rɨ̌'ì ìnè átɔ̀. Ɨyàdhíyà nʉ́ʉgʉ
ɔ́yɔ̌ ozó-nzo Ɛ̀sawʉ̀ mà Yàkɔbhɔ̀ nà, atdí àba, àlɛ̌ t'ábhunà Ìsakà tɔ̀.
11 Pbɛ́tʉ̀, ɨnzá ka kàpè ɨ nzónzo mà nʉ́gʉ rórɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨnzá ɨ nzónzo àpè
atdí ídzì dhu mà ndɨrɔ̀ atdí nzɛ́rɛ dhu mà nónzɨ rórɔ̀, ndɨ́nɨ̌ Kàgàwà udhé
dhu náaká tí, àdhàdhì kǎrí dhu òvɔ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌,
12 ndɨ ɔ́fɔ̀ nɨ ɨnzá nga nàndà ìndrʉ̌-kàsʉ̌ nà, pbɛ́tʉ̀ kàndà nga yà indrʉ̌
nunzi Kàgàwà-afí òzè dhu kɛ̀lɛ̌ nà. Ní Kàgàwà avɔ̀ dhu Rʉ̀bhɛkà tɔ̀ ndàtɨ:
«Ádrʉ̀ngbǎ-ɨngba nɔ́ɔnzɨya kasʉ olù-ɨngba tɔ̀*.»
13 Ɨlɨ̌lǎ Andítá rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ, ndàtɨ: «Ma mózè Yàkɔbhɔ̀, madʉ̀ Ɛ̀sawʉ̀
nɔ́ndrɔ̀*.»

Kàgàwà arí dhu ɔ̀nzɨ ndì ndòzè dhu bhɛ̌yi pbìndà alɛ nɨ̌ dhu

14 Nírɔ̀, ádhu àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rʉ̀nɔ̀? Tí ìnzɨ́ Kàgàwà rarí obhónánga ɔ̀nzɨ?
Ɨnzɨ̌ akɛkpá màtí!
15 Obhó tí, kǎvɔ̀ dhu Músà tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mí ɨzʉ àbà dɔ̀ná ní ma mòzè
mabà ɨzʉ dɔ̀ná alɛ, ndɨrɔ̀ ma mí ídzìnga ɔ̀nzɨ fɨ́ndà ní ma mòzè mɔnzì
ídzìnga fɨ́ndà alɛ*.»
16 Nírɔ̀, Kàgàwà bhà ídzìnga nándà nzá nga ìndrʉ̌ òzè dhu nà ndɨrɔ̀ ndɨ
alɛ rɔ̌nzɨna dhu nà, pbɛ́tʉ̀ kàndà nga kà rɨ̌ ɨzʉ àbà ìndrʉ̌ dɔ̌ dhu nà.
17 Ɨlɨ̌lǎ Andítá ɔ̀, Kàgàwà rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà
tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mídì nyɨ nyɨ'ì ádrʉ̀ngbǎ kamà tí, ndɨ́nɨ̌ ma mɨtɛ̀ tí pbàkà
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ otùnʉ ɔ̌, ndɨrɔ̀ ndɨ́nɨ̌ ìndrʉ̌ ɨgá tí ɔvɔ̀du yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́
ngari ɔ̀nǎ*.»
18 Nírɔ̀, Kàgàwà arí ɨzʉ àbà ndì ndòzè ndàbà ɨzʉ dɔ̀ná alɛ-dɔ̌, ndɨrɔ̀ kǎrí
ndì ndòzè afína rɔ̀'ɔ̀ odú alɛ-afí àbhʉ̌ rɔ̀'ɔ̀ odú.
19 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi Kàgàwà arí dhu ɔ̀nzɨ rɔ̀, nyɨ nyínè nyatɨ ɨma nɨ̌: «Ádhu
Kàgàwà rɔ̌rʉ̀ nɨ̌ ìndrʉ̌ dɔ̌ tdítdɔ̌ okúna dɔ̀ rɔ̀? Atdí alɛ mà tí'ì ìnè ndʉ̀wʉ
kà-afí òzè ndɔ̀nzì dhu?»
20 Ní kòmbí, ɨnyɨ ní àdhɨ ndɨ́nɨ̌ nyɨ nyagò tí nyɨ Kàgàwà nà? Adzɨ nɨ̌ ka
kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ wɨ̀tʉ̀ tí àdʉ̀ àtɨ̀nà àtɨ ndì nɔ́bhɔ̀lɔ̀ alɛ nɨ̌: «Ádhu nyɨ nyɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ɨma
wɔ̀ dhu bhɛ̌yi nɨ̌?»
21 Ɨtǎ ɔ̀rʉ arí alɛ tí nzɨ̌ àdʉ̀ ndì ndòzè ndɔ̀nzì dhu ɔ̀nzì pbìndà anzɨ nɨ̌?
Ndɨ atdí anzɨ-adì nɨ̌ tí, kà tí nzɨ̌ àdʉ̀ ɨfʉta nà àkǎ wɨ̀tʉ̀ ɔ̀bhɔ̀lɔ̀, ndàdʉ̀ yà
bìlǐnganà ka karí ngbɔ̌ya ɔ̀kɔ wɨ̀tʉ̀ ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ átɔ̀?
22 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, Kàgàwà rɨ̌'ì ìnè ndɔ̀nzì dhu ndì ndòzè dhu bhɛ̌yi
pbìndà alɛ nɨ̌. Kǎzè ndɨ̀tɛ̀ pbìndà nàwí yà àkǎkǎnà ndɨ̀tdì ànyǎya alɛ tɔ̀,
ndɨ́nɨ̌ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̀tɛ̀ tí. Pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ ɨ alɛ tɔ́ dhu-dzi ɔ̀ndù
atdídɔ̌.

---

* **9:7 9.7** Ɔpt 21.12 * **9:9 9.9** Ɔpt 18.10-14 * **9:12 9.12** Ɔpt 25.23 * **9:13 9.13** Màl 1.2-3
* **9:15 9.15** Uvt 33.19 * **9:17 9.17** Uvt 9.16

23 Kǎzè átɔ̀ ndìtɛ̀ pbìndà ádrʊ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʊ̀ tɔ́ ábhɔ̀nga yà ɨzʊ ndɨ̀
ndábà dɔ̀yá alɛ tɔ̀. Ɨ alɛ kǎbhɔ̀lɔ̀ angyangyɨ ndínɨ̀ otsúya tí ndɨ pbìndà
ádrʊ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʊ̀ ɔ̀.
24 Ɨ alɛ ní àlɛ̀'ɨ. Kǔnzì nzá àlɛ̀ Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ rɔ̀ tí, pbɛ́tʊ̀ kǔnzì àlɛ̀
ìnzɨ̀ ní Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ rɔ̀ átɔ̀.
25 Ndɨ dhu rɨ̌'ì àdhàdhì yà nabì Ɔ̀sɛyà bhà bhǔkù ɔ̀ Kàgàwà avɔ̀ dhu
bhěyi. Kǎtɨ:
«Ìmbǎ ɨ'ì pbàkà alɛ tí alɛ
ní ma manziya ‹Pbàkà Alɛ› tí.
Yà ɨnzá ma matɨ atdídɔ̌ ma mózè dhu tí alɛ,
ní ma manziya ‹Atdídɔ̌ ma mózè Alɛ› tí*.
26 Ndɨrɔ̀ abádhí tɔ̀ ka kavɔ̀ dhu ɔ̀ná rɔ̀ ngari, katɨ: ‹Nyɨ̌ ní nzɨ̌ pbàkà alɛ,›
ní ɔ̌ rɔ̀ ka kanziya abádhí Kàgàwà, yà Ípìrɔ̌nga nà arí'ì alɛ bhà Inzo tí*.»
27 Nabì Ìsayǎ na náavɔ̀ dhu kpangba Pbàìsràyélí-okú dɔ̀ rɔ̀, ndàtɨ: «Ìmbǎ
Pbàìsràyélí àmbɛ̀nà ì'ì abhɔ àdhàdhì ádrʊ̀ngbǎ rɛ̀rʊ̀-bɨdɔ̌ ɔsɔkpɔ́ bhěyi
màtí, ní ngúfe alɛ kɛ̀lɛ̌ abádhí nzínzì ɔ̌ rɨ̌ ndɨ ʊ̀gʊ.
28 Obhó tí, Ádrʊ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyǎ ɨtdì àkǎkǎ dhu
bhěyi, yà ndì nyʊ́ ndì ndʊnɔ ka dhu bhěyi, ndɨrɔ̀ kà rɨ̌ ndɨ dhu ɔ̀nzɨ ɨnzá
ndì ndɔ̀dɔ̀ nga ádzɨ̌ rɔ́rɔ̀*.»
29 Ndɨrɔ̀ ndɨ nabì Ìsayà náavɔ̀ dhu angyinǎ rɔ̀ átɔ̀ ndàtɨ:
«Ìnzɨ̌ Kàgàwà, yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arí'ì ɔbɨ nà alɛ nígʊ̌yana gukyè àlɛ̀-dhú
nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ àlɛ̀ tɔ̀,
ní àlɛ̀ kʊ́lɨ̌yana àlɛ̀ Sɔ̀dɔmɔ̀ mà Gɔ̀mɔrà nà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà, yà kǎtdì tsěya
bhěyi*.»

Krístɔ̀ ní yà ìndrǔ-pfɔ̀ ʊ̀bɛ̌ arí bhalabhala tɔ́ odu dhu

30 Nírɔ̀, ádhu ndɨ àlɛ̀ kàkǎ àlɛ̀ rʊ̀nɔ̀? Ɨnzɨ ní Pbàìsràyélí yà ɨnzá dhu
nanɛ̀ Kàgàwà rɔ̀zʊ̀ ì obhónángatálɛ tí alɛ, ní kɔ̀zʊ̀ wà obhónángatálɛ tí
a'uta-otù ɔ̌.
31 Pbɛ́tʊ̀ Pbàìsràyélí, yà Ʊyátá t'ífʊta-otù ɔ̌ Kàgàwà rɨ̌ 'ɔ̀zʊ̀
obhónángatálɛ tí dhu ɔ̀nɛ̀ rɔ̌ ubhínà alɛ, náawù nzá ùvò ndɨ bhěyi
ka rɨ̌ 'ɔ̀zʊ̀ dhu ɔ̀.
32 Ádhu-okú dɔ̀ rɔ̀? Abádhí anɛ̀ nzá ndɨ obhónánga a'uta-otù ɔ̌, pbɛ́tʊ̀
abádhí anɛ̀ ka yà ì ónzɨna kasʊ-otù ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Abádhí-pfɔ̀ onzi abɛ̀
wɔ̀ ìndrǔ-pfɔ̀ àbhʊ̌ arí onzi rɔ̀bɛ̀ odu rɔ̌,
33 àdhàdhì Kàgàwà rʊ̌nɔna Ɨlɨ̌lǎ Andítá ɔ̀ dhu bhěyi. Kà rǎtɨna:
«Kànɨ̌ ma mìlɨ ìndrǔ-pfɔ̀ ʊ̀bɛ̌ rí odu Sàyunì tɔ́ pbìrì dɔ̌.
Ka ní ìndrǔ àbhʊ̌ rɨ̌ ràwà ì bhalabhala tɔ́ odu.
Pbɛ́tʊ̀, kà'u rɨ̌ alɛ-nyì rɨ̌ nzɨ̌ ìwʊ*.»

10

Pbàìsràyélí núvǒ ì ìnzɨ̌ 'ʊ̀ngʊ ídzì otu dhu

1 Àbanɨ̀nzó, ma mí atdyúna òho dhu, ndɨrɔ̀ ma mí mɨtsɔ̀ Kàgàwà-rɔ̌
Pbàìsràyélí-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ̌ dhu ní Kàgàwà ràkǎ ndɨgʊ̌ abádhí.

---

* **9:25 9.25** Ɔsɛ 2.25 * **9:26 9.26** Ɔsɛ 2.1 * **9:28 9.28** Ìsa 10.22-23 * **9:29 9.29** Ɔpt 19.23-28; Ìsa 1.9 * **9:33 9.33** Ìsa 8.14; 28.16

2 Obhó tí, ɨma ní yà ma mʉ́nɔna dhu tɔ́ ngàmbì: abádhí ní atdídɔ̌
Kàgàwà nózè ʼɨfʉ alɛ, pbɛ́tʉ̀ ndɨ ɨfʉta náhʉ nzá obhóná ɨnga tʼʉ́nɨta ɔ̀ rɔ̀.
3 Abádhí-dɔ álʉ̌ nzá ìngbà dhu bhěyi màtí Kàgàwà arí ìndrʉ̀ ɔ̀zʉ̀
obhónángatálɛ tí dhu, ʼàdʉ̀ dhu ɔ̀nɛ̀ ɨ̀dì fɨyɔ́ obhónánga ɨ̀tírɔ̀. Abádhí úvɔ̌
ɨ̀ ìnzɨ̌ ʼʉ̀ngʉ obhónángatálɛ tí Kàgàwà rɨ̌ ʼɔ̀zʉ̀ ɔ̀ná otu.
4 Obhó tí, Krístɔ̀-otù ɔ̌, Ʊyátá nárà àhʉ ndì ndàkǎnà ndàrà àhʉ rɔ́, ndínɨ̌
Krístɔ̀ nàʼù ìngbàtí ìlɨ ndɨ alɛ mà nózʉ̀ Kàgàwà adʉ̀ tí obhónángatálɛ tí.

Ɔ̀gʉ̀ rɨ̌ʼɨ yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù náʼù alɛ tɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu

5 Yàrí ní Músà andí Ʊyátá ìfʉ̌ ka kí dhu-otù ɔ̌ Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̀ ɔ̀zʉ̀
obhónángatálɛ tí dhu dɔ̌ dhu. Kǎtɨ: «Ʊyátá ʉ́nɔ̀ dhu ìfʉ̌ rí alɛ, ní rǎdʉ̀
ípìrɔ̌nga àbà ndɨ Ʊyátá-otù ɔ̌*.»
6 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̀ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí aʼuta-otù ɔ̌ dhu rɨ̌ mbǎ
ɨ̀ʼɨ ɔbɨ tí ìndrʉ̌ tɔ̀. Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá ɔ̀ ka kándɨ̌ dhu ndɨ dhu dɔ̌ katɨ, nyɨ ràkǎ
nzá nyatɨ afínʉ ɔ̀: «Ádhɨ ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rúpo?» Ndɨ dhu nádʉ̀ ɨ̀ʼɨ àdhàdhɨ̀
Krístɔ̀ àbhʉ̌ nyɨ nyí rìfò ányɨ̀rɔ̀ dhu bhěyi dhu.
7 Ndɨrɔ̀, nyɨ nyàkǎ nzá nyatɨ: «Ádhɨ ndɨ ɔvɛ-bvʉ̀ rófo?» Ndɨ dhu nádʉ̀
ɨ̀ʼɨ àdhàdhɨ̀ Krístɔ̀ àbhʉ̌ nyɨ nyí rùpò ányɨ̀ rɔ̀ dhu bhěyi dhu.
8 Pbɛ́tʉ̀, yàrí ní ndɨ Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá ʉ́nɔ̀ Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̀ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ
tí aʼuta-otù ɔ̌ dhu dɔ̌ dhu: «Kàgàwà bhà Ɔtɛ rɨ̌ʼɨ ɨ́kyɛ̀rɔ̌ tɨnʉ́, kà rɨ̌ʼɨ linʉ́
ndɨrɔ̀ kà rɨ̌ʼɨ afínʉ ɔ̀*.» Ndɨ Ɔtɛ ní Krístɔ̀ àʼu ka kí dhu dɔ̌ mǎ marɔ́vɔna
ìndrʉ̌ tɔ̀ Ɔtɛ.
9 Nyɨ nyapɛ́ dhu ʉ̀nɔ kpangba tsʉ̀nʉ nyʉ́ nɨ̌ nyatɨ Yěsù ràrɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ,
nyadʉ̀ dhu àʼù atdí afínʉ nyʉ́ nà ɨwà Kàgàwà rabhʉ̀ ka rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀
rɔ̀, ní nyɨ nyádʉ̀ ɔ̀gʉ̀ ɔ̀gʉ̀.
10 Obhó tí, ìndrʉ̌ apɛ́ Yěsù Krístɔ̀ náʼu afína nyʉ́ ɔ̀ rɔ̀, nɔ́zʉ̀ Kàgàwà rǎdʉ̀
obhónángatálɛ tí. Ndɨrɔ̀, kǎpɛ́ ka ndì ndàʼù dhu ʉ̀nɔ kpangba tsʉ̀na nyʉ́
nɨ̌, ní Kàgàwà rǎdʉ̀ kɨ̀gʉ ɨ̀gʉ̌.
11 Obhó tí, Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá rǎtɨna: «Ɨ̀ngbàtí ɨ́lɨ ndɨ alɛ mà náapɛ́ kàʼu, ní ndɨ
alɛ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ dhu ɔ̀zù ndàtɨ, kɔkɔ́rɔ̀ ndì raʼu ka*.»
12 Nírɔ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌, Pbàyàhúdí mà ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mànà nʉ́dà ɨ̀ nɨ̌
dhu rɨ̌ ìmbǎ ɨ̀ʼɨ atdí màtí. Obhó tí, kɔ́rɔ́ alɛ rɨ̌ʼɨ nà Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí alɛ ní atdí
alɛ kɛ̀lɛ̌, ndɨrɔ̀ kǎrí ídzìnga ɔ̀nzɨ kɔ́rɔ́ alɛ yà fɔná dhu nònzì tɔ̀.
13 Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ, ndàtɨ: «Ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-rɔ̌ ndì nìtsɔ̀ ìngbàtí ɨ́lɨ
ndì alɛ mà ní rǎdʉ̀ ɔ̀gʉ̀ ɔ̀gʉ̀*.»
14 Nírɔ̀, ìndrʉ̌ rǎdʉ̀ ʼɨ̀tsɔ̀ ìngbà dhu bhěyi yà ɨnzá ɨ̀ áʼù Krístɔ̀-rɔ̌? Ndɨrɔ̀,
abádhí rǎdʉ̀ kàʼù ìngbà dhu bhěyi ɨnzá ɨ̀ àpɛ̀ kàbhà màkʉ̌rʉ̀ ɨ̀rɨ rɔ́rɔ̀?
Ndɨrɔ̀ abádhí rǎdʉ̀ kàbhà màkʉ̌rʉ̀ ɨ̀rɨ ìngbà dhu bhěyi ɨ̀mbǎ ndɨ dhu ʉ̀nɔ
rí abádhí tɔ̀ alɛ rɨ̌ʼɨ rɔ̀?
15 Ndɨrɔ̀, ka kádʉ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ abádhí tɔ̀ ìngbà dhu bhěyi dhu apɛ́ ɨ̀ʼɨ ɨnzá
ka kòvì ìndrʉ̌ abádhí-tɨʼɔ̀ dhu tí? Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ mběyi nyʉ́ ndàtɨ:
«Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nà ríwu alɛ rɨ̌wu dhu àlǎ ka kí dhu ní ídzì dhu*.»
16 Pbɛ́tʉ̀, kɔ́rɔ́ alɛ náaʼu nzá ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀. Obhó tí, nabì Ìsayà náavɔ̀
dhu ndàtɨ: «Ɔ̀ɔ Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ádhɨ ndɨ mǎ mʉ́nɔna Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ náʼù?*»

---

* **10:5 10.5** Law 18.5 * **10:8 10.8** Tɔ̀r 30.12-14 * **10:11 10.11** Ìsa 28.16 * **10:13 10.13** Yɔ̀w 3.5 * **10:15 10.15** Ìsa 52.7 * **10:16 10.16** Ìsa 53.1

17 Nɨ́ ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, ìndrʊ̌ arɨ́ dhu à'u Ídzì Màkʊ̌rʊ̀ ɨ̀ ìrì rɔ̀, ndɨrɔ̀ ndɨ
Ídzì Màkʊ̌rʊ̀ nɨ́ Krɨ́stɔ̀ dɔ̌ rɔ́tɛ Ɔtɛ.
18 Nírɔ̀ ma mí dhu ìvʊ̌, matɨ: Pbàyàhúdí nɨ́irɨ tɨ́ ɨnzá ndɨ màkʊ̌rʊ̀? Abádhí
ɨrɨ wà ka! Obhó tɨ́, Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá rǎtɨna:
«Màkʊ̌rʊ̀ nà ríwu alɛ-tù nírì ndì kórɔ́ yà adzɨ ɔ̌,
abádhí-ɔ̀tɛ̌ àrà àhʊ yà adzɨ ɔ̌ kórɔ́ ngari ɔ̀nǎ*.»
19 Ma mɨ́ dhu ìvʊ̌ tdɨ́tdɔ̌, matɨ: Ndɨ dhu alʊ́ tɨ́ obhó Pbàìsràyélí-dɔ? Kǎlʊ́
wà abádhí-dɔ. Obhó tɨ́, Músà nɨ'ì ndɨ wɛmbɛrɛ̀ t'álɛ, yà Kàgàwà avɔ̀ dhu
otùna ɔ̌, ndàtɨ:
«Ma mɨ́ nyǎbhʊ̌ nyɨ̌'ì adha tó alɛ-afí nà yà ìmbǎ arɨ́'ì pbàkà alɛ tɨ́ alɛ dɔ̌.
Ma mɨ́ nyǎbhʊ̌ nyǎkɔ̌ yà ɨnzá nga nʊ́nɨ dhu tɨ́ nyɨ̌ nyarɔ́zʊ̀na alɛ rɔ̌*.»
20 Nabì Ìsayà náavɔ̀ Kàgàwà ʊ̀nɔ̀ fɨ́ndà ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí dɔ̌ dhu átɔ̀ ɔbɨ
nyʊ́ nà, ndàtɨ:
«Ma mábà ma fɨ́yɔ̀ alɛ nɨ́ kǎkà ìnzɨ̌ úbhì mɔnɛ̀ rɔ̌ alɛ,
ma mítɛ̀ ma fɨ́yɔ̀ alɛ nɨ́ kǎkà ìnzɨ̌ úbhì dhu ònzì rɔ̌ fudú alɛ*.»
21 Pbɛ́tʊ̀, Pbàìsràyélí-okú dɔ̀ rɔ̀ Kàgàwà rǎtɨna yà dhu bhɛ̌yi: «Bìlɨ́nganà
ma márà ɔtsʊ́du ìyì rɔ̌ mambɛ ìnzɨ̌ arɨ́ ɨnga ìrɨ, ndɨrɔ̀ dɔ̀ya ídzɔ̀ alɛ ùnzì
dɔ̌ nɨ̌ ndɨ́nɨ̌ ingo tɨ́ tɨdu ɔ̀*.»

11

Kàgàwà náadhɔ̀ nzá pbìndà alɛ Pbàìsràyélí dòtsí dhu

1 Nɨ́rɔ̀, ma mɨ́ dhu ìvʊ̌ matɨ: Kàgàwà náadhɔ̀ tɨ́ ɔ̀dhɔ pbìndà alɛ?
Ɨnzá akɛkpá màtɨ́! Obhó tɨ́, ɨmá na, ɨma nɨ́ Mʊ̀ìsràyelì, Àbràhamʊ̀ bhà
mʊ̀dzʊkʊrʊ, Bɛ̀nyàmɨnì bhà rʊ̀gànda.
2 Kàgàwà náadhɔ̀ nzá pbìndà alɛ kǎkà angyinǎ rɔ̀ ndɨ ndapì fɨ́ndà. Nyɨ̌
nyʊ̀nɨ tɨ́ nzá yà Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá náarʊ́nɔna nabì Ɛ̀liyà dɔ̌ dhu? Pbàìsràyélí
ɔ̀bhʊ ndì ndɨ́ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, kʊ̌nɔ dhu ndàtɨ:
3 «Ádrʊ̀ngbǎlɛ́, abádhí ɔ́kyɛ̀ pbʊ̀kʊ̀ pbànábí, 'ádʊ̀ pbʊ̀kʊ̀ màzàbáhʊ́
núgolo. Nɨ́ ɨma, ma mɔ̀dì atdí rɔ̀, ndɨrɔ̀ abádhí rɨ̌ mɔnɛ ndɨ́nɨ̌ ɨ̀ oho tɨ́
ma*.»
4 Nɨ́, ádhu Kàgàwà adʊ̀ àdunà kà tɔ̀? Kǎdù dhu kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ma mɔ̀dɔ̀
wà àrʊ̀bhʊ̀ lʊfʊ̀ alɛ idù. Ɨ alɛ nɨ́ kǎkà ɨ̀ núvɔ̌ ìnzɨ̌ 'ɔ̀kɔ̀ ɔtdyʊ̀ya-dɔ Bǎlì tɨ́
kátɨna mʊ̌ngʊ̌-ngba-ɔ̀nzɨ̌ alɛ*.»
5 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, indo màtɨ́, ɨ̀ nʊ́bhà alɛ-go rɨ̌'ì ìnè. Ɨ alɛ nɨ́, yà Kàgàwà
ɔ́pì fɨ́ndà pbìndà ídzìnga ɔ̌ àdhàdhì afína nyʊ́ nózè ka dhu bhɛ̌yi alɛ.
6 Nɨ́, dhu apɛ́ ɨ'ì Kàgàwà ɔ́pì abádhí pbìndà ídzìnga-otù ɔ̌ dhu tɨ́, nɨ́ kɔ̌pì
nzá abádhí ɔ́nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi kɨ'ì rɔ̀, kàbhà ídzìnga nɨ́
nzɨ̌ àdʊ̀ ɨ'ì ídzìnga.
7 Nɨ́, ádhu olu? Pbàìsràyélí náabà tɨ́ nzá yà ɨ̀ arónɛna Kàgàwà bhà
ídzìnga? Ngúfe alɛ kɛ̀lɛ̌ yà Kàgàwà ɔ́pì fɨ́ndà nɨ́ ɨ ka nabà. Pbɛ́tʊ̀ ngʊ̌kpà,
kǎkà ɔ̀dɔ̀dì, nábhʊ kǎdʊ̀ ròngò dɔ̀ya ídzɔ̀ alɛ tɨ́.
8 Obhó tɨ́, Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá ɔ̀ ka kandí dhu katɨ: «Kàgàwà abhʊ̀ abádhí-afí
ròngò odú, ìnzɨ̌ abádhí-nyɨ̀kpɔ́ ala tɨ́ nga, ìnzɨ̌ abádhí-bì ràdʊ̀ ɨnga ìrɨ. Nɨ́
abádhí náarɨ́'ì ìnè ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́ indo màtɨ́.»

---

* **10:18 10.18** Zàb 19.5 * **10:19 10.19** Tòr 32.21 * **10:20 10.20** Ìsa 65.1 * **10:21 10.21** Ìsa 65.2 * **11:3 11.3** 1Ká 19.10,14 * **11:4 11.4** 1Ká 19.18

9 Ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì rǎtɨna átɔ̀:
«Abádhí tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ àkǎ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndì abádhí rɔ̌, ndòngò abádhí ɔ̀tsɨ rí
àdà tí,
ndínɨ̌ abádhí awá tí ì, ʼàdʉ̀ fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga tɔ́ pɛrɛ̀ nábà.
10 Abádhí-nyɨ̌nga àkǎ ndʉ̀tì, ìnzɨ̌ ràla nga,
ndɨrɔ̀ abádhí-adzíkpa àkǎ rʉ̀tdɔ̀ ì bìlǐnganà*.»

Pbàìsràyélí náadhɔ̀ Krístɔ̀ dhu
náabhʉ̀ ídzìnga yà adzɨ ɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ dhu

11 Nírɔ̀, ma mí dhu ìvʉ̀ matɨ: Pbàìsràyélí-pfɔ̀ dhu ʉbɛ́ tí, ràrà àhʉ̀ abádhí rɨ̌ ʼàwà dòtsí dhu ɔ̀? Ɨnzá akɛkpá màtí! Pbɛ́tʉ̀, Pbàìsràyélí ɔ́dhɔ̀ Krístɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ìnzɨ̌ ní Pbàìsràyélí náabà ì ʉ́gʉ̀ ɔ̀ná otu, ndínɨ̌ ɨ Pbàìsràyélí ambɛ̀ tí adhàya ɔ̀nzì dɔ̌.
12 Ní, dhu apɛ́ ì'ì Pbàìsràyélí tɔ́ afátá mà abádhí tɔ́ ivívínga mànà náabhʉ̀ ídzìnga yà adzɨ ɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ dhu tí, ní yà Kàgàwà únzì Pbàìsràyélí rɨ̌ ɔ̀gʉ̀ tɔ́ otu nʉ́ngʉ̌ atdídɔ̌ rɔ̀, ndɨ ídzìnga náadʉ̀ya tí mbǎ ì'ì abhɔ nyʉ́ rɔ̀sè?
13 Kòmbí ma mí dhu ʉ̀nɔ fʉ̌kʉ̀ ìnzɨ̌ ní Pbàìsràyélí tírɔ̀. Ɨma nyʉ́, ɨma ní ìnzɨ̌ ní Pbàìsràyélí tɔ́ uvitatálɛ. Ní ma mí milè ndɨ pbàkà kasʉ-okú dɔ̀ rɔ̀.
14 Nírɔ̀, ma mí'ì ìnè mabhʉ̀ fàká pbìrì ɔ̌ bhà nyʉ́ rɔ̀nzì ngʉ̌kpà pbìrì ɔ̌ alɛ-adhà, ɨngó ma maraya tí abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ mà nígʉ̀.
15 Obhó tí, dhu apɛ́ ì'ì Kàgàwà ɔ́dhɔ̀ Pbàìsràyélí dhu níbhò ungbòta Kàgàwà mà nzínzì ɔ̌ yà adzɨ ɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ mànà dhu tí, ní Kàgàwà à'ù Pbàìsràyélí tdítdɔ̌ dhu tí mbǎ àdʉ̀ ì'ì àdhàdhì abádhí, kǎkà ɨwà ʉvɛ̀ alɛ bhɛ̌yi ɨ'ì alɛ, nábà ípìrɔ̌nga tdítdɔ̌ dhu bhɛ̌yi?

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ɔ́yɔ̌ ɔ́fɔ̀ ìbho Pbàìsràyélí mà abhúya-nzɨ̀nzì mànà dɔ̌ dhu

16 Ɔ̀bhɔlɔ ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ mʉ̀gatì-dɔ̀kpa* nábhʉ̌ ka kapɛ́ pɛrɛ̀ tí Kàgàwà tɔ̀, ní ndì nʉ̀bhà gòna nádʉ̀ ì'ì kàbhà átɔ̀. Ndɨrɔ̀, Pbàìsràyélí rɨ̌'ì àdhàdhì òzò tí Kàgàwà azò mìzèyìtunì-kpa bhɛ̌yi. Ní, ndɨ mìzèyìtunì-kpa-vɛ́ náapɛ́ ì'ì kàbhà dhu tí, ní ndɨ mìzèyìtunì-kpa-ɔpbí nádʉ̀ ì'ì kàbhà átɔ̀.
17 Ní, Kàgàwà ʉ́'a ndɨ mìzèyìtunì-kpa-ɔpbí-rɔrɔ̀, ndàdʉ̀ nyɨ̌, ìnzɨ̌ ní Pbàìsràyélí, yà ɨrí ɔ̌ arí ìnga mìzèyìtunì-kpa-ɔpbí nʉ́pba ndʉ̀tsì kɔ̌kɔ̀ ʉ̀'ǎ ndì ndʉ̀'a mìzèyìtunì-kpa-ɔpbí tɔ́ ngari ɔ̌. Ní kòmbí nyɨ̌, ìnzɨ̌ ní Pbàìsràyélí tírɔ̀, nyɨ̌ nyarí Pbàìsràyélí náabà ídzìnga àbà átɔ̀, àdhàdhì ɨrí ɔ̌ mìzèyìtunì-ɔpbí náarí yà òzò tí Kàgàwà azò mìzèyìtunì-kpa-vɛ́ ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ̀ ɨdha nɔ́mvʉ̀ átɔ̀ dhu bhɛ̌yi.
18 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌nzì kǎkà ʉ̀'ǎ Kàgàwà ʉ́'a mìzèyìtunì-ɔpbí gàyà. Nyɨ̌ nyí mbǎ nyɨ̌ nyí nyɔyɔ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu nà. Obhó tí, ìnzɨ̌ ní nyɨ̌ ndɨ nyɨ̌ nyarí ɔbɨ àbhʉ̌ ndɨ mìzèyìtunɨ̌-vɛ́* tɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kǎ-vɛ́ náarí ndɨ ɔbɨ àbhʉ̌ fʉ̌kʉ̀.
19 Nyɨ̌ nyí'ì ìnè nyǎtɨ ma nɨ̌: kɔ̀rí mìzèyìtunì-kpa-ɔpbí ka kʉ'a, ndínɨ̌ mǎ, mǎ mabá tí ngari arìya dɔ̌.
20 Ní, nyɨ̌ nyʉ̀nɔ obhó dhu. Ka kʉ'a abádhí, abádhí uvó ì ìnzɨ̌ ì a'u tí dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌, nyɨ̌ nyí'ì ìnè pɔ́tsɔ́ nyɨ̌ nyʉ̀pbà nyɨ̌ ndɨ itsu rɔ̌ rɔ́, a'uta nà nyɨ̌ nyí'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní kòmbí, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌yɔ̀ nyɨ̌, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyǎndà nga mbɛ̌yi!

---

* **11:10 11.10** Zàb 69.23-24 * **11:16 11.16** Ɔzt 15.19-21 * **11:18 11.18** Mìzèyìtunì-kpa-vɛ́ tí ka kátɨna ɨrɔ́ ní Pbàìsràyélí tʼábhúna-nzɨ̀nzì.

21 Obhó tí, dhu apɛ́ ì’ì ɨnzá Kàgàwà ʉbhà kɔ̀rí ɨtsu-ɔpbɨ́-ayí, ròngò àmbɛ ɔ̀’ɔ̀ dɔ̌ dhu tí, ní kǎdʉ̀ya nyʉ̌bhà ìngbà dhu bhěyi?
22 Nírɔ̀, nyɨ̀rɛ̀ pɛ́ nga Kàgàwà bhà ídzìnga dɔ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ̀rɛ̀ pɛ́ nga kàbhà nàwí dɔ̌ átɔ̀. Àbadhi ní pbìndà nàwí ɨ̀tɛ̀ arí kǎkà ì núvǒ ìnzǐ ’à’ù ndì alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ. Pbɛ́tʉ̀, ka nádʉ̀ ì’ì ídzì alɛ fʉ̌kʉ̀, kàbhà ídzìnga ɔ̌ nyǐ nyòkò rɔ̀. Ɨmbǎ kì’ì ndɨ dhu bhěyi rɔ̀, ní nyǐ nyʉ́ mà kʉ̌’àya nyǐ átɔ̀.
23 Ndɨrɔ̀, Pbàìsràyélí na náapɛ́ ’ʉ̀gɛ̀rɛ̀, ’à’ù Kàgàwà tdítdɔ̌, ní kà rǐ ìnè ndʉ̀pbǎ abádhí tdítdɔ̌, ndʉ̀tsì yà abádhí ɨ’ì ɔ̀yá fɨyó ngari ɔ̌. Obhó tí, Kàgàwà rǐ’ì ìnè ndʉ̀pbǎ abádhí, ndʉ̀tsì tdítdɔ̌.
24 Nyǐ, ìnzǐ ní Pbàìsràyélí tírɔ̀, nyɨ́’ì àdhàdhì ɨrí ɔ̌ mìzèyìtunì-ɔpbí, yà Kàgàwà ʉ́’à ndàdʉ̀ àpbanà, ndʉ̀tsì yà òzò tí ndì ndazò mìzèyìtunì-kpa rɔ̌ bhěyi, ìnzǐ ní yà mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ ka karí kòzò ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, Pbàìsràyélí rǐ’ì àdhàdhì wɔ̀ ndɨ òzò tí Kàgàwà azò mìzèyìtunì-kpa bhěyi. Ní dhu rǐ ìmbǎ ì’ì odú Kàgàwà tɔ̀, ndʉ̀pbǎ yà ʉ̀’ǎ ndì ndʉ́’a ndɨ mìzèyìtunì rɔ̌ rɔ̀ ɔpbína, ndàdʉ̀ ʉ̀tsìnà kà-rɔ̌ tdítdɔ̌.

Kàgàwà rǐ’ì ɨzʉ tɔ́ afína nà Pbàìsràyélí mà ìnzǐ ní Pbàìsràyélí mànà dɔ̌ dhu

25 Àbanǐnzó, ma mòzè nzá nyǒkò ìnzǐ nyʉ̌nɨ yà órù ɔ̀ ongónà àdɨ dhu, akyɛ nyǐ nyɔzʉ́na nyǐ atdídɔ̌ ɨnga nʉ́nɨ alɛ tí nǐ. Ndɨ dhu yà órù ɔ̀ ongónà àdɨ ní yàrí: atdídhená Pbàìsràyélí nóokoya afíya ròngò ɔ̀’ɔ odú, ràrà àhʉ yà Kàgàwà únzì ìnzǐ ní Pbàìsràyélí rǐ ɔ̀gʉ̀-otù ʉ̀ngʉ̌ atdídɔ̌ dhu ɔ̀.
26 Nírɔ̀ ní ndɨ Ìsràyelì tɔ́ pbìrì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nʉ́ʉgʉ̀ya àdhàdhì yà Ɨlǐlǎ Andítá ɔ̀ Kàgàwà rɔ̌vɔna dhu bhěyi, ndàtɨ:
«Ʊwʉtaba rǐ ndìtɔ Sàyunì tɔ́ pbìrì dɔ̌.
Kàrǐ nzɛ́rɛ dhu ɨ̀tɔ Yàkɔbhɔ̀ bhà pbàdzʉkʉrʉ nzínzì ɔ̌ rɔ̀.
27 Wɔ̀rí ní ndɨ yà abádhí mànà mǎ mungbòya mǎ nǐ ungbòta,
abádhí tɔ́ nzɛ́rɛnga nʉ́ba ma mí abádhí tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌*.»
28 Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ Pbàìsràyélí ɔ́dhɔ̀ dhu ka kàndà rɔ̀, abádhí ní Kàgàwà rɔ̌ òmvǔ, ndɨ dhu ràdʉ̀ ì’ì mʉ̀gàsʉ̀ tí fʉ̌kʉ̀. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà avò abádhí fǐndà dhu ka kàndà rɔ̀, abádhí ní atdídɔ̌ Kàgàwà ózè abhúya-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ.
29 Obhó tí, Kàgàwà náarí nzǐ ìndrǔ tɔ̀ ndì ndàbhʉ pɛrɛ̀ àkɔ̌ ndɨ alɛ-fɔ́ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, kǎrí nzǐ fǐndà ndì ndóvò alɛ ɔ̀dhɔ.
30 Angyi nyǐ, ìnzǐ ní Pbàìsràyélí tírɔ̀, nyǐ nyuvó nyǐ ìnzǐ nyǐrì Kàgàwà-tsʉ̌ dhu, pbɛ́tʉ̀ kòmbí, kʉ̌bà dhu fʉ̌kʉ̀ Pbàìsràyélí úvǒ ì ìnzǐ ’ìrì kà-tsʉ̌ dhu dhu-ǫkú dɔ̀ rɔ̀.
31 Àdhàdhì abádhí úvǒ ì kòmbí ìnzǐ ’ìrì Kàgàwà-tsʉ̌ dhu dhu nábhʉ Kàgàwà rì’ì ɨzʉ tɔ́ alɛ-afí nà dʉ̀kʉ́ dhu bhěyi, ní kǐ’ɨya ìnè ɨzʉ tɔ́ afína nà átɔ̀ abádhí dɔ̌, abádhí rǐ ’ʉ̀gɛ̀rɛ̀ ’ìngò tɨna ɔ̀ rɔ̀.
32 Obhó tí, Kàgàwà ábhʉ Pbàìsràyélí mà ìnzǐ ní Pbàìsràyélí mànà rì’ì ìnzǐ rí tsʉ̀ná dhu ìrɨ alɛ tí, ndínǐ ndì ndɨ’ɨ tí ɨzʉ tɔ́ afína nà abádhí dɔ̌ kórɔ́.
33 Ándà pɛ́ Kàgàwà bhà ídzìnga náarí’ì ádrʉ̀ngbǎ tí dhu! Kǎrí dhu-ɔ̌nga òvò tí dhu mà, kàbhà ɨnga t’ʉ́nɨta mànà rǐ’ì abhàbhɔ́ nyʉ́ rɔ̀sè! Ádhɨ pbá alɛ ndɨ kàbhà ɨrɛ̀ta àwɛ rádʉ̀? Ádhɨ pbá alɛ ndɨ kùdhě ndì ndɔnzɨ tí dhu rǎdʉ̀ dɔ̀na àlʉ?
34 Àdhàdhì yà Ɨlǐlǎ Andítá rɔ̌vɔna dhu bhěyi:
«Ádhɨ pbá alɛ ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà ɨrɛ̀ta nʉ́nɨ?

* **11:27 11.27** Ìsa 59.20-21

Ádhɨ pbá alɛ ndɨ kà tɔ̀ rádʉ̀ sedzà àbhʉ*?»
35 «Ádhɨ pbá alɛ ndɨ dhu nábhʉ angyi Kàgàwà tɔ̀,
ndínɨ̌ kǎdʉ̀ tɨ́ ndɨ dhu-arì ɔ̌ dhu àdu fǐndà*?»
36 Obhó tɨ́, kɔ́rɔ́ dhu náaráhʉ kà-fɔ́ rɔ̀, kɔ́rɔ́ dhu kǎbhɔ̀lɔ̀ ndɨ, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu rɨ̌'ì kà tɔ̀. Nɨ́, kàkǎ ilèta nà dhòdhódhónga nà! Àmìnà.

12

Kàgàwà bhà kasʉ ɔ̀nzɨ ka kɨ́ atdí alɛ-afí nyʉ́ na dhu

1 Nírɔ̀ àbanǐnzó, àdhàdhì Kàgàwà nɨ́ɨtɛ̀ pbìndà ɨzʉ tó alɛ-afí àlɛ̌ tɔ̀ dhu bhěyi, ma mìtdɛ̀ nyɨ̌ ìtdɛ̀ tɨ́, nyʉ̌bho ngbɔ̌kʉ kà tɔ̀, rì'ì àdhàdhì Kàgàwà tɔ̀ ka kùbho ípìrɔ̌rɔ̀ rɨ́'ì ìzǎ tó pɛrɛ̀ bhěyi, kà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ìlǎ, ndɨrɔ̀ kà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ pɛrɛ̀ bhěyi. Wɔ̀rɨ́ nɨ́ ndɨ àdʉ̀ ì'ì obhónánga tó ɔ́fɔ̀, yà Àbadhi ʉ̀lɛ nyɨ̌ nyádʉ̀ nǐ.
2 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌nzì nyɨ̌ àdhàdhì yà kòmbí arí'ì adzɨ ɔ̌ alɛ náarɨ́ 'ɔ̀nzɨ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎbhʉ Kàgàwà rʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyɨ̌, ndàbhʉ fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta ròngò ɔwʉ́tána tí, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tí Kàgàwà ózè nyɔ̌nzì dhu. Ɨ dhu nɨ́: ídzì dhu tɨ́ rɨ́'ì dhu mà, Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu mà, ndɨrɔ̀ obhónánga tó dhu nyʉ́ tí rɨ́'ì dhu mànà.
3 Àdhàdhì yà Kàgàwà ɔ́nzìná idù ídzìnga mɨ'ì uvitatálɛ tí dhu-bvʉ rɔ̌, ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌ kɔ́rɔ́: atdí alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌ nákǎ nzá ndɔ̀zʉ̀ ndì ɔrʉ́ nyʉ́, ròsè yà ndì ndí'ì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ dɔ̀nǎ. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌zʉ̀ nyɨ̌ yà nyɨ̌ nyʉ́ nyɨ̌ nyɨ́'ì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyí nyɨ̌dzɨ̌ rɔ́rɔ̀, àdhàdhì yà Kàgàwà ʉ́ndɔ̀ fʉ̌kʉ̀ fʉ̀kʉ́ a'uta-otù ɔ̌ pɛrɛ̀-bvʉ rɔ̌.
4 Atdí alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌, alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo náarɨ́'ì ibí, ndɨrɔ̀ ɨ alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo rɨ̌ mbǎ ì'ì kɔ́rɔ́ atdí kasʉ nà tɨ́.
5 Nɨ́ ndɨ dhu bhěyi tɨ́, àlɛ̌ kɨ́ mbǎ ì'ì ibí rɔ̀ màtɨ́, nɨ́ àlɛ̌ nɨ́ atdí alɛ-ngbɔ̀ kɛ̀lɛ̌ Krístɔ̀ mànà àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ dhu-otù ɔ̌. Ndɨrɔ̀ àlɛ̌'ɨ kɔ́rɔ́, àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ àlɛ̌ rì'ì atdí alɛ-ngbɔ̀ tɨ́, ìngbàtɨ́ ɨ́lɨ ndì alɛ mà rì'ì pbìndà ngari ɔ̌ àdhàdhì atdí alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌nga bhěyi.
6 Pbìndà ídzìnga-bvʉ rɔ̌, Kàgàwà íbhò dhèdhèrɔ̀ pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ àlɛ̌ tɔ̀. Nɨ́, kàbhà nabì bhěyi ka kɨ́ dhu ɔ̀vɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu tó pɛrɛ̀ nábà alɛ, nákǎ ndàrà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ yà kɔ́rɔ́ àlɛ̌ ká'ù obhónánga tó ɔtɛ-bvʉ rɔ̌.
7 Ngʉ̌kpà alɛ dzʉ̀nà t'ɔ́nzɨta tó pɛrɛ̀ nábà alɛ, nákǎ ndɔ̀nzɨ ka mběyi. Ìndrʉ̌ tɔ̀ ka kɨ́ dhu ùdhě dhu tó pɛrɛ̀ nábà alɛ, nákǎ ndùdhe dhu mběyi ìndrʉ̌ tɔ̀.
8 Ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ka kɨ́ sedzà àbhʉ̌ dhu tó pɛrɛ̀ nábà alɛ, nákǎ ndàbhʉ sedzà mběyi abádhí tɔ̀. Ìndrʉ̌ tɔ̀ ka kɨ́ pɛrɛ̀ ùbhǒ dhu tó pɛrɛ̀ nábà alɛ, nákǎ ndùbho ka ìnzɨ̌ ndì ndózʉ̀na rɔ́rɔ̀. Ìndrʉ̌ ɔ̀dɔ arí alɛ, nákǎ ndɔ̀dɔ̀ abádhí mběyi. Ɨzʉ tó alɛ-afí nà ka kɨ́'ì ngʉ̌kpà alɛ dɔ̌ dhu tó pɛrɛ̀ nábà alɛ, nákǎ ndɔ̀nzì ka dhèdhɛ nà.

Yěsù ná'ù alɛ àkǎ 'òkò tɨ́ nzínzìya ɔ̌ dhu

9 Fʉ̀kʉ́ àzè nákǎ ndì'ì ìmbǎ ɔ̀ná ʉtrátá na. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌ndrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí kǎkà nzɛ́rɛ dhu tɨ́ rɨ́'ì, nyǎdʉ̀ nyǎpba ídzì dhu tɨ́ rɨ́'ì dhu rɔ̌.

---

* **11:34 11.34** Ìsa 40.13-14 * **11:35 11.35** Yɔ̌b 41.3

10 Nyɨ nyàkǎ nyǒzè nyɨ nzínzìkʉ ɔ̌ àdhàdhì atdí àba bhà alɛ náarí ʼòzè
nzínzìya ɔ̌ dhu bhěyi. Nyɨ nyàkǎ nyɨʼì wɛmbɛrɛ̀ tʼálɛ tí nzínzìkʉ ɔ̌ nyɨ nyí
nyɨ̌fʉ̌ dhu ɔ̌.
11 Nyɨ nyàkǎ nyɔ̌nzì Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà kasʉ atdyúkʉ nyʉ́ nà, ìmbǎ
ɨtsí na, ndɨrɔ̀ nyɨ nyàkǎ nyɔ̌nzì ka afíkʉ nyʉ́ nà.
12 Nyɨ nyàkǎ nyǒkò dhèdhɛ ɔ̌, yà àlɛ̌ tɔ̀ Kàgàwà ɔ́kɔ̀ fìndá làká
dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̀dɔ nyɨ nyí nyɨ nyabá tí rɔ̀. Nyɨ nyàkǎ nyǒndù
dhu-dzi àpbɛ̀ ɔ̌, nyǎdʉ̀ ìko pɔ́tsɔ́ ɨtsɔ̀ta ɔ̌.
13 Nyɨ nyàkǎ nyɔ̌nzì Kàgàwà bhà alɛ dzʉ̀nà fìyɔ́ mʉ̀hɛtʉ̀ ɔ̌, nyǎdʉ̀ òwu
olo tí rí'ì alɛ àkɔ rɔ̌.

Àzè àká kɨtè kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀, ìmbǎ rɨʼì òmvǔ tɔ̀ màtí dhu

14 Nyɨ nyàkǎ nyǎso rʉ̀kʉ́ rávu alɛ. Nyɨ nyàkǎ nyǎso abádhí, ìnzɨ ní nyǒfù
abádhí òfù tí.
15 Nyɨ nyàkǎ nyɔ̌nzì dhèdhɛ atdíkpá kǎká dhèdhɛ ɔ̌ rí'ì alɛ mànà, nyǎdʉ̀
ɔ̀dzɨ atdíkpá kǎká ɔ̀dzɨ rɔ́dzɨ alɛ mànà.
16 Nyɨ nyàkǎ nyǒkò ɨrɨta nà nzínzìkʉ ɔ̌. Nyɨ nyàkǎ nzá nyʉ̌bhà alɛ ɨ̀dzɨ
ka kí dhu ràtdǔ afíkʉ, pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyàkǎ nyʉ̌bhà nyɨ yɔrɔwà ɔ̌ ka kóko dhu
ràtdǔ ndɨ afíkʉ. Nyɨ nyàkǎ nzá nyɔ̌zʉ̀ nyɨ nyɨ-tírɔ̀ dhu-ɔ̌nga tʼóvòta nʉ́nɨ
alɛ tí.
17 Nyɨ nyàkǎ nzá nyǎdu nzɛ́rɛ dhu ìndrǔ tɔ̀ nzɛ́rɛ dhu nɨ̌. Nyɨ nyàkǎ
nyɨʼì ídzìnga ɔ̀nzɨ ka kí kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀ nɨ̌ alɛ-afí nà.
18 Àkǎká nɨ̌, tɨkʉ ɔ̀nǎ rɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyɔ̌nzì ɔbɨ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ
mànà.
19 Ɔdhɨ́dǔ, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ rɔ̀, nyɨ nyàkǎ nzá nyʉ̌tsɛ̀ rʉ̀kʉ́ dhu nyɨ̌-
tírɔ̀, pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyàkǎ nyʉ̌bhà ngari Kàgàwà bhà nàwí tɔ̀ rɔ̀nzì ndɨ kasʉ.
Obhó tí, ka kándǐ dhu ɨ̀lǐlǎ Andítá ɔ̀, katɨ: «Ìndrǔ rɔ̌ dhu ʉ̀tsɛ ka kí dhu ní
kàsʉ̌du. Ɨma, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ní ndɨ ma mʉtsɛ̀ya rʉ̀kʉ́ dhu*.»
20 Pbɛ́tʉ̀, àdhàdhì yà ɨ̀lǐlǎ Andítá náarʉ́nɔna dhu bhěyi: «Rʉ̀nʉ́ arí'ì
òmvǔ tí alɛ náapɛ́ ɨ'ì àwù nà, ní nyɨ nyàkǎ nyabhʉ ɔ̀nyʉ̀ kà tɔ̀. Kǎpɛ́
ɨ'ì ɨdha-atdyú nà, ní nyɨ nyàkǎ nyabhʉ ɨdha kà rɔ̀mvʉ̀. Obhó tí, wɔ̀ dhu
bhěyi nyɨ nyɔ̀nzì dhu rǎdʉ̀ ɨ'ì àdhàdhì kàzʉ-li nyɨ nyɨ̀trɔ̀ kà-dɔ̀-tsírɔ́ dhu
bhěyi*.»
21 Nyɨ nyàkǎ nzá nyabhʉ nzɛ́rɛ dhu rɔ̀nzì lèmànʉ, pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyàkǎ
nyɔnzɨ nzɛ́rɛ dhu lèmà ídzìnga tʼónzɨta nɨ̌.

13

Àlɨtá bhà ádrɔ̀drɔ̌ alɛ àká kɨfʉ dhu

1 Ɨngbàtí ílɨ ndɨ̀ alɛ mà nákǎ ndɨfʉ idzi nónyʉ̀ ìndrǔ dɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ. Obhó
tí, ɨnzá áhʉ Kàgàwà bhà rɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga náarí mbǎ ɨ'ì. Ndɨrɔ̀, kǎká idzi
nónyʉ̀ ìndrǔ dɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nʉ́lɨ ní Kàgàwà.
2 Nírɔ̀, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arí'ì alɛ nà rí ndàgò alɛ ní Kàgàwà ʉ̀yǎ
dhu nà rí ndàgò alɛ. Ndɨrɔ̀, ndɨ dhu bhěyi arí dhu ɔ̀nzɨ alɛ ní ɨwà Kàgàwà
rɨ̌ anya ɨ̀tdɨ̀ dɔ̀yá dhu nɨ̀dhà dɔ̀yà ɨ̀ tírɔ̀ alɛ.

---

* **12:19 12.19** Tɔ̀r 32.35 * **12:20 12.20** Mbà 25.21-22. Kà-tɨ̀ ní, ngǎtsi nɨ̌, wɔ̀ dhu bhěyi nyɨ nyɔ̀nzɨ dhu dhu rǎdʉ̀ ndɨ alɛ àbhʉ nyìna rɨwʉ̀, ràdʉ̀ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndʉ̀bhà pbìndà nzɛ́rɛnga.

3 Obhó tí, ídzì dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ náarí nzɨ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ, pbɛ́tʉ̀ abádhí-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ arí ní nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ. Nyɨ nyózè tí wà nyongò àdɨ ìnzɨ̌ nyɨ nyí ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ rórɔ̀? Nírɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyɔnzì ídzì dhu, ní kà rǎdʉ̀ nyɨfʉ.

4 Obhó tí, ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rɔ̌nzɨna ní Kàgàwà bhà kasʉ, ndínɨ̌ nyɨ nabhʉ̀ tí nyɔnzì ídzì dhu. Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ɨ'ì nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ nyɨ nyarí dhu tí, ní nyɨ nyàkǎ nyɔnzì abádhí-ɔdɔ̀. Obhó tí, ìnzɨ̌ ní kɔkórɔ̀ nga ndɨ abádhí rɨ̌'ì ìndrʉ̌ tɔ̀ ɨ í màlɨpɔ̀ àbhʉ̌ nɨ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà nɨ̌. Màlɨpɔ̀ àbhʉ̌ abádhí rɨ̌ nzɛ́rɛ dhu nɔ̀nzì alɛ tɔ̀ rɔ̀, abádhí rɔ̌nzɨna ní Kàgàwà bhà kasʉ, ndínɨ̌ kàbhà nàwí nɨtɛ̀ tí ɨ alɛ tɔ̀.

5 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu nyʉ́ ní kɨfʉ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ, ìnzɨ̌ ní Kàgàwà bhà nàwí-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ ka kí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ tí, pbɛ́tʉ̀, alɛ-afí rɨ̌ dhu ɨtɛ̀ átɔ̀ ídzì dhu ràrɨ̌ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

6 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, nyɨ̌ nyárí pàratà ʉ̀fɔ̌ átɔ̀. Obhó tí, àlìtá bhà kasʉ ɔ̀nzɨ arí ádrɔ̀drɔ̌ alɛ náarɔ́nzɨna ní Kàgàwà bhà kasʉ.

7 Ní, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎbhʉ ìngbàtí ɨli ndì ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà obhónánga mà ndɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ tɔ̀. Nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌fɔ̌ pàratà yà pàratà àbhʉ̌ arí kʉfɔ̌ ndɔmbɛ̀-fɔ́, ndɨrɔ̀ nyɨ nyàkǎ nyǎtsà tákísì yà tákísì àtsà arí alɛ-fɔ́. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌fʉ ɨfʉta nà àkǎ ádrʉ̀ngbǎlɛ, nyǎdʉ̀ ilèta nà àkǎ-tsí nílè.

Ìndrʉ̌ rɨ̌ 'òzè nzínzìya ɔ̌ dhu ní Kàgàwà bhà Ʊyátá ɨ̀fʉ̌ ka kí dhu

8 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̌'ì atdí alɛ bhà wànzá nà màtí. Wànzá tí nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ì nà ní atdí dhu kɛ̀lɛ̌. Ndɨ dhu ní, nyǒzè nyɨ̌ nyí nzínzìkʉ ɔ̌ dhu. Obhó tí, ɔdhìnà nòzè alɛ nífʉ wà Ʊyátá atdídɔ̌.

9 Kàgàwà bhà Ʊyátá rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ, ndàtɨ: «Dhu àkǎ nzá nyɔnzì mʉ̀nyɔ̀nɨ, dhu àkǎ nzá nyohò abvo, dhu àkǎ nzá nyɔnzì ogbo, ndɨrɔ̀ dhu àkǎ nzá nyɨli afínʉ ngǎtsi alɛ-fɔ́ rí'ì dhu dɔ̌*.» Kɔ̌kɔ̀ ɨ Ʊyátá mà, kórɔ́ ngʉ̌kpà-tsí mànà, ní ka kʉ́tsì yàrí atdí Ʊyátá ɔ̀: «Nyɨ nyàkǎ nyozè ɔdhìnʉ àdhàdhɨ yà ɨnyɨ nyʉ́ nyɨ nyózè nyɨ nyɨ-tírɔ̀ dhu bhěyi*.»

10 Ɔdhìnà nòzè alɛ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzì kà-rɔ̌. Nírɔ̀, alɛ t'ɔ́dhìnà òzè ka kí dhu ní Ʊyátá ìfʉ̌ ka kí àkǎkǎ dhu bhěyi dhu.

Krístɔ̀ rɨ̌ngo ɔ̀ná ɨdhɔ àkǎ kɔdɔ̀ tí dhu

11 Nyɨ̌ nyàkǎ nyǒzè nyɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà yà àlɛ̌ kí'ì ɔ̀ná kòmbí kàsʉmì nídhunɨ̌. Obhó tí, Yěsù Krístɔ̀ àlɛ̌ ka'u ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, àlɛ̌ kʉ́gʉ dòtsí ɔ̀ná kàsʉmì níɨ'ì àdì ndì ndàdì ɨtsɛ rɔ́. Ní kòmbí, kìndù wà ndì ɨ́kyɛ̀rɔ̌ nyʉ́ àlɛ̌ tí. Nírɔ̀, kànɨ̌ ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀ nyɨ̌ nyí nyɨ̌và ɔ̀ná fʉ̀kʉ́ kàsʉmì nákǎ wà!

12 Iku-ɔ̌nga àlì wà ndì, ndɨrɔ̀ ɨnga rʉ̌bho dhu níndù wà ndì. Àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ ràwà ɨ́nɔ̀ tɔ́ mʉ̀tsɔ igi, àlɛ̌ ràdʉ̀ ɨla ùgye àlɛ̌ kí nɨ̌ awáwʉ̀ ɔ̌ màtsʉ̌mù núgù.

13 Àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɨ'ì adyíbhengá nga nà àkǎ ídzì mʉ̀tsɔ nà, àlɛ̌ ràdʉ̀ àlɛ̌ ɔ̀dɔ̀ kǎkà dhu-tsí rɔ̌rɔ̀. Ɨ dhu ní: pìrà bhěyi ka kí dhu ɔ̀nyʉ dhu, ɨwa t'órita, kórɔ́ mʉ̀nyɔ̀nɨ-tɨdɔ̀ t'ɔ́nzɨta, anya t'ɔ́nzɨta, ndɨrɔ̀ adha tɔ́ alɛ-afí nà ka kí'ì dhu.

14 Nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌fɔ̌ yà Yěsù íbhò àlɛ̌ tɔ̀ màtsʉ̌mù. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyʉ̌bhà yà ngbɔ̌kʉ rɨ̌ atdyúya òho dhu ròvò nyɨ̌, nyǎmbɛ kɔ̌zè dhu ɔ̀nzì dɔ̌.

---

* **13:9 13.9** Uvt 20.13-15,17; Tɔ̀r 5.17-19,21 * **13:9 13.9** Law 19.18

14

Ɨnzá ìndrǔ àkǎ ndɔ̀tdɨ ɔdhìnà-ànyǎ ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu

1 Nyɨ́ nyàkǎ nyǎkɔ ya ivíví a’uta nà arí’ì alɛ ɨnzá nyɨ́ nyàgò nyɨ́ nà pbìndà
ɨrɛ̀ta dɔ̀ rɔ́rɔ̀.
2 Atdí ɔ́fɔ̀ ní, atdí alɛ rɨ̌’ɨ ìnè ndɔ̀nyʉ̀ kɔ́rɔ́ ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ pbìndà ɔbɨ nà a’uta-
okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ ndà’ù ndɔ̀nyʉ̀ ìtò-bɨ̌* kɛ̀lɛ̌ pbìndà ivíví
a’uta-okú dɔ̀ rɔ̀.
3 Ní, wɔ̀ ndɨ kɔ́rɔ́ ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ ɔ̀nyʉ arí alɛ nákǎ nzá ndɔ̀nzì yà ìnzɨ́ arí ìzǎ
ná’a alɛ-ɨtsì. Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, yà ìnzɨ́ arí ìzǎ ná’a alɛ, nákǎ nzá ndɔ̀tdì
yà kɔ́rɔ́ ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ ɔ̀nyʉ arí alɛ-ànyǎ, Kàgàwà nákɔ wà kɔ̀nyʉ arí alɛ átɔ̀
nídhunɨ̌.
4 Ɨnyɨ, ɨnyɨ ní àdhɨ wɔ̀ ngǎtsi alɛ bhà kasʉtálɛ dɔ̀ nyɨ nyarí anya ìtdì rɔ̀?
Kàrɨ̌ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̀nyʉ dhu mà, ndɨrɔ̀ ìnzɨ́ kà rɨ̌ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̀nyʉ dhu mà ní
kàbhà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔ̀tɛ̌. Ndɨrɔ̀, kàbhà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɨ̌’ɨ ìnè ɔbɨ
nà ndìdì ka pɔ́tsɔ́ pbìndà a’uta ɔ̌.
5 Atdídhená alɛ náarí atdídhená ɨdhɔ ɔ̀zʉ̀ atdídɔ̀ rí’ì tɨ̌ya nà rɔ̀sè ngʉ̌kpà
ɨdhɔ dɔ̀nǎ dhu tí. Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ arádʉ̀ kɔ́rɔ́ ɨdhɔ ɔ̀zʉ̀ rì’ì àdhàdhì. Ndɨ
dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, ngǎtsi alɛ náarí dhu à’u àdhàdhì ndì nyʉ́ ndì ndírɛ̀na
ndìtírɔ̀ dhu bhɛ̌yi.
6 Afína nìtǔ atdí ɨdhɔ-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ, ní rɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhɛ̌yi ndínɨ̌
ndì ndɨfʉ tí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù. Kɔ́rɔ́ ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ ɔ̀nyʉ arí alɛ ní rɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ
ndɨ dhu bhɛ̌yi, ndínɨ̌ ndì ndɨfʉ tí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù átɔ̀. Obhó tí, kà rɨ̌ ɔ̀tsɔ̀
àbhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀ pbìndà ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, ìnzɨ́ arí kɔ́rɔ́ ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀
ɔ̀nyʉ alɛ ní rɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhɛ̌yi átɔ̀, ndínɨ̌ ndì ndɨfʉ tí Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Yɛ̌sù, ndàdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀.
7 Obhó tí, àlɛ̌ karí mbǎ ípìrɔ̌nga nà àlɛ̌ kɔ̀zè àlɛ̌ rì’ì kà nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
Ndɨrɔ̀, àlɛ̌ karí nzɨ́ ʉ̀vɛ àlɛ̌ kɔ̀zè àlɛ̌ rʉ̀vɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
8 Kà-tì ní, àlɛ̌ kapɛ́ ì’ì ípìrɔ̌nga nà, ní àlɛ̌ kí’ì kà nà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ɔ̀zè
ka dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kapɛ́ ʉ̀vɛ, ní àlɛ̌ kʉ́vɛ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ɔ̀zè ka
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nírɔ̀, dhu apɛ́ ì’ì àlɛ̌ kí’ì ípìrɔ̌nga nà dhu tí, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌
dhu apɛ́ ì’ì àlɛ̌ kʉ́vɛ dhu tí, ní àlɛ̌’ɨ ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà ongyéngá.
9 Obhó tí, Krístɔ̀ avɛ̀ ndàdʉ̀ ndìngbɛ̀, ndínɨ̌ ndì ndadì tí Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí
kǎkà ɨwà ʉ́vɛ alɛ mà, ípìrɔ̌nga nà rí’ì alɛ mànà tɔ̀.
10 Pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ, ádhu nyɨ nyarí anya ɔ̀tdɨ ɔdhìnʉ dɔ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀? Ndɨrɔ̀
ádhu ɨnyɨ, nyɨ nyarí ɔdhìnʉ-ɨtsì ɔ̀nzɨ okúna dɔ̀ rɔ̀? Obhó tí, àlɛ̌’ɨ kɔ́rɔ́ àlɛ̌
kikòya Kàgàwà bhà anya t’ʉ́nɔta tɔ́ tombi-ɔ̀nzɨ́.
11 Obhó tí, ka kándɨ̌ dhu Ɨlɨ̌lǎ Andítá ɔ̀ katɨ:
«Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rǎtɨna:
‹Ɨma, ma mí’ì ìnè nyìkpɔ́du nà. Ní, kɔ́rɔ́ alɛ nʉ́ʉkɔya ɔtdyʉ̀ya-dɔ ɔnzìdú,
ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ nɔ́ɔvɔya dhu kpangba ’àtɨ: ma ràrɨ̌ Kàgàwà*.›»
12 Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, ìngbàtí ílì ndì alɛ mà àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ náawɛya ndɨ
ndanzì dhu ndìtírɔ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ́.
13 Nírɔ̀, àlɛ̌ kàkǎ nzá àlɛ̌ rìtdɨ àlɛ̌-ànyǎ àlɛ̌tírɔ̀ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, kànɨ̌
nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌nzì dhu: nyɨ́ nyàkǎ nzá nyʉ̌lì ɔdhíkʉ-tsʉ̀ ʉ̀tɔ̀ rádʉ̀ ìnzɨ́ rʉ̀ngʉ

---

* **14:2 14.2** Rɔmà tɔ́ kigɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà ɔ̌, ivíví a’uta nà alɛ náazè ’ɔ̀nyʉ̀ ìtò-bɨ̌ kɛ̀lɛ̌, akyɛ ì owuna yà ɨwà Músà bhà Ʉyátá ísɔ̀ ìnzɨ́ kongò à’ànà ìzǎ mà mʉ̌ngʉ̌-nzo tɔ̀ ka kàbhʉ pɛrɛ̀ tí ìzǎ mànà ná’à nɨ̌.

* **14:11 14.11** Ìsa 45.23

Kàgàwà bhà otu dhu abádhí-ɔ̀nzɨ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌nzɨ̀ abádhí àbhʉ ládʉ̀ ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu.

14 Ma mʉ̀nɨ wà dhu madʉ̀ dhu à'ù, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù-otù ɔ̌: Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɔ́tì atdí ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ mà ràrɨ̌'ì mbǎ. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ alɛ apɛ́ atdí ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ mà ɔ̀zʉ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɔ́tì dhu tí, ní ndɨ alɛ tɔ̀ ndɨ ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀tì wà.

15 Dhu apɛ́ ɨ'ì yà nyɨ nyɔ́nyʉna ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ nyɨ nyàbhʉ ɔdhìnʉ-afí rì'ì ɨzʉ nà dhu tí, ní nyɨ nyí'ì ìmbǎ àzè tɔ́ alɛ-afí nà. Pbʉ̀kʉ̀ ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ nyɨ nyàkǎ nzá nyabhʉ wɔ̀ Krístɔ̀ náavè okúna dɔ̀ rɔ̀ alɛ nyʉ́ rìtsì pbìndà a'uta ɔ̌.

16 Nírɔ̀, ídzì dhu tɨ́ nyɨ̌ nyɔ̀zʉ̀ dhu ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyɨ́ dhu nákǎ nzá ndì'ì nzɛ́rɛ dhu ʉ̀nɔ̀ yà ɨnzá Yěsù ná'ù alɛ rǎdʉ̀ nyɨ̌ nɨ̌ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu tɨ́.

17 Obhó tí, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi ní nzɨ̌ ɔ̀nyʉ̀, ndɨrɔ̀ ka ní nzɨ̌ ɔmvʉ́. Pbɛ́tʉ̀ ka ní yà Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí arɔ́nzɨna àlɛ̌-nyʉtsì dhu. Ɨ dhu ní: kǎrí àlɛ̌ àbhʉ̌ àlɛ̌ rɔ̀nzɨ̀ obhónánga tɔ́ dhu, àlɛ̌ ròkò màrʉ̀ngà ɔ̌ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ ròkò dhɛ̀dhɛ ɔ̌.

18 Ní wɔ̀rí ɔ́fɔ̀ ɔ̌ àlɛ̌ kí Krístɔ̀ bhà kasʉ ɔ̀nzɨ dhu rɨ̌ ndɨ àlɛ̌ àbhʉ̌ àlɛ̌ rɔ̀fɔ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́, ndɨrɔ̀ ìndrʉ̌-nyɨ̀kpɔ́.

19 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɔ̀nɛ̀ màrʉ̀ngà ìbhò ládʉ̀ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ dhu. Ndɨrɔ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì ngʉ̌kpà alɛ ɔ̀sì ládʉ̀ fɨyɔ́ a'uta ɔ̌ dhu.

20 Nyɨ nyàkǎ nzá nyɨnza Kàgàwà rɔ̌nzɨna àlɛ̌-nyʉtsì kasʉ ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, kɔ́rɔ́ ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ rɨ̌'ì ìnè kɔnyʉ̀, pbɛ́tʉ̀ ɔdhìnʉ àbhʉ ládʉ̀ ìnzɨ̌ rʉ̀ngʉ Kàgàwà bhà otu ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ ɔ̀nyʉ nyɨ nyí dhu ní nzɛ́rɛ dhu.

21 Dhu rǎdʉ̀ àkǎ mbɛ̌yi nyʉ́ nyʉbhà ìzǎ ìnzɨ̌ nya'à, nyʉbhà dìvayì ìnzɨ̌ nyɔmvʉ̀, nyadʉ̀ àdɨ ìnzɨ̌ nyɔnzì kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà ɔdhìnʉ-tsù ʉ̀tɔ̀ ládʉ̀ ìnzɨ̌ rʉ̀ngʉ Kàgàwà bhà otu.

22 Ɨnyi, nyɨ nyàkǎ nyɔdɔ̀ yà pbʉ̀kʉ̀ a'uta ábhʉ nyɔzʉ̀ ídzì dhu tɨ́ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ dhu afínʉ ɔ̀. Hirò nónzì alɛ ní yà ìnzɨ̌ arí ànyǎna ɔ̀tdì ndìtírɔ̀ yà afína ùdhě dhu ndì ndɔ̀nzì rɔ̀.

23 Pbɛ́tʉ̀, yà afína rʉ̌guru ndì ndɔ́nyʉna ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ, nányǎ Kàgàwà ɔ́tdì wà. Obhó tí, kà rɨ̌ nzɨ̌ ndɨ dhu ɔ̀nzɨ a'uta nónzì ka ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Ndɨrɔ̀, ɔ̀nzɨna ka kí kɔ́rɔ́ dhu-tsí, yà ɨnzá ndì nàkɔ a'uta nà ní nzɛ́rɛnga.

15

Ɨnzá dhu àkǎ ìndrʉ̌ rɔ̀nzì nyɨ̀kpɔ́na nɔ̀fɔ̀ ndìtírɔ̀ dhu kèlɛ̌ dhu

1 Àlɛ̌'ɨ yà ɔbɨ nà àlɛ̌ kí'ì àlɛ̌ tɔ́ a'uta ɔ̌ rɔ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì kǎkà ìmbǎ rí'ì ɔbɨ nà fɨyɔ́ a'uta ɔ̌ alɛ dzʉ̀nà fɨyɔ́ ivívínga ɔ̌, ìnzɨ̌ àlɛ̌ rɔ̀nzì àlɛ̌-nyɨ̀kpɔ́ kèlɛ̌ ɔ̀fɔ̀ rí àlɛ̌tírɔ̀ dhu.

2 Ɨngbàtí ílì ndì alɛ mà àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ nákǎ ndɔ̀nzì ɔ̀dhìnà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̀fɔ̀ rí dhu kà tɔ̀ ndì ndí ídzìnga ɔ̀nzɨ dhu-otù ɔ̌, ndínɨ̌ ndɨ dhu adʉ̀ tí ndɨ alɛ ɔ̀sì pbìndà a'uta ɔ̌.

3 Obhó tí, Krístɔ̀ nyʉ́ mà náanzì nzá nyɨ̀kpɔ́na ɔ̀fɔ̀ rí ndìtírɔ̀ dhu, àdhàdhì yà Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá ɔ̀ ka kandí Màsiyà dɔ̌ dhu bhěyi: «Yà abádhí arʉ́nɔna ɨnyɨ, Kàgàwà, nɨ̌ nzɛ́rɛ dhu tɔ́ ìtʉ̌tánga náarà ndà'ɛ dùdú*.»

4 Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu yà angyí ka kandí Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá ɔ̀, ní ka kandí ndínɨ̌ dhu nudhè tí àlɛ̌ tɔ̀. Ɨ Andítá náarí àlɛ̌ àbhʉ̌ àlɛ̌ rɔ̀ndù dhu-dzi, ndàdʉ̀ àlɛ̌-afí àbhʉ rɔ̀tsì ɔbɨ, ndínɨ̌ àlɛ̌ kabá tí yà Kàgàwà akɔ̀ fɨndá làká àlɛ̌ tɔ̀ dhu.

---

* **15:3 15.3** Zàb 69.10

5 Nírɔ̀, Kàgàwà, yà dhu-dzi t'óndùta tɔ́ ɔbɨ àbhʉ̀ arí ìndrʉ̀ tɔ̀ ndàdʉ̀ alɛ-afí òpè alɛ, nákǎ ndàbhʉ nyɨ̀ nyɨ̀'ì ɨrɨta nà nzínzìkʉ ɔ̀, Krístɔ̀ Yɛ̀sù bhà ɔ́fɔ̀ nódyì nyɨ̀ nyí dhu-otù ɔ̀.

6 Ndɨ dhu bhɛ̀yi ní ndɨ, nyɨ̀ nyádʉ̀ Kàgàwà, àlɛ̀ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̀sù Krístɔ̀ t'ábanà, nílè atdí afíkʉ́ na ndirɔ̀ atdí tʉ̀kʉ́ na.

Krístɔ̀ ɨra Pbàyàhúdí mà ìnzɨ̀ ní Pbàyàhúdí mànà tɔ̀ dhu

7 Nírɔ̀, nyɨ̀ nyàkǎ nyɔ̀ngò nyǎkɔ nzínzìkʉ ɔ̀ àdhàdhì Krístɔ̀ náakɔ̀ nyɨ̀ dhu bhɛ̀yi, ndínɨ̀ Kàgàwà-ɔvɔ̀ ilè tí ndì.

8 Obhó tí, ma mátɨna kpangba nyɨ̀ nɨ̀, Krístɔ̀ ɨra Pbàyàhúdí tɔ́ kasʉtálɛ bhɛ̀yi, ndínɨ̀ ndì ndabhʉ̀ tí yà abádhí t'ábhúna tɔ̀ Kàgàwà akɔ̀ làká ràkǎ, ndɨ dhu ràdʉ̀ dhu ìtɛ̀ Kàgàwà ràrɨ̀ yà ʉ̀nɔ ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu ìfʉ̀ arí alɛ.

9 Kɨ̀ra átɔ̀ ndínɨ̀ ìnzɨ̀ ní Pbàyàhúdí níilè tí Kàgàwà átɔ̀ pbìndà ɨzʉ tɔ́ alɛ-afí-okú dɔ̀ rɔ̀, àdhàdhì yà Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá ɔ̀ ka kándɨ̀ ka dhu bhɛ̀yi. Ɨ Andítá rǎtɨna:

«Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma móngo nyilè ìnzɨ̀ ní Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̀,
ndirɔ̀ ma móngo adyi ʉ̀yʉ̀ mɨfʉ nyɨ nɨ̀*.»

10 Ndirɔ̀, Andítá rǎtɨna tdítdɔ̀:

«Nyɨ̀, ìnzɨ̀ ní Pbàyàhúdí tírɔ̀, nyɔ̀nzɨ dhɛ̀dhɛ atdíkpá Kàgàwà bhà alɛ mànà*!»

11 Ndirɔ̀ kà rǎtɨna tdítdɔ̀ yà dhu bhɛ̀yi:

«Nyɨ̀ ìnzɨ̀ ní Pbàyàhúdí, nyìlè Ádrʉ̀ngbǎlɛ.
Nyɨ̀ kórɔ́ alɛ́, nyìlè ka*!»

12 Ndirɔ̀, nabì Ìsayà rǎtɨna:

«Yɛ̀sɛ̀ bhà mʉ̀dzʉkʉrʉ* nɨ́itɔya ndì.
Ní, kɔ̀nyʉya idzi ìnzɨ̀ ní Pbàyàhúdí dɔ̀,
ndirɔ̀ ɨ alɛ adʉ̀ya nyìkpóya ìli kà-rɔ̀, ndínɨ̀ ì nigʉ́ tí*.»

13 Nírɔ̀ Kàgàwà, yà àlɛ̀ àbhʉ̀ arí àlɛ̀ rʉ̀li àlɛ̀-nyìkpɔ́ ndì ndɔ́nzɨna dhu rɔ̀ alɛ, nákǎ ndɨrǎ nyɨ̀ àkǎkǎ dhɛ̀dhɛ nɨ̀, ndàdʉ̀ nyǎbhʉ nyɔ̀kò màrʉ̀ngà ɔ̀, ka nyɨ̀ nyá'ù nídhunɨ̀. Ndɨ dhu bhɛ̀yi ní ndɨ, nyɨ̀ nyádʉ̀ nyìkpɔ́kʉ ʉ̀lɨ atdídɔ̀ kà rɔ̀nzɨna fʉ̀kʉ̀ dhu rɔ̀ Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̀.

Pɔlɔ̀ rɔ̀tɛ ìnzɨ̀ ní Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̀ ndì ndɔ́nzɨna kasʉ dɔ̀ dhu

14 Àbanɨ̀nzó, nyɨ̀ nyʉ́ nàndà dhu nɨ̀, ma mʉ̀nɨ wà dhu mbɛ̀yi nyʉ́, nyɨ̀ rʉ̀lè ʉ̀lè tí ídzìnga t'ɔ́nzɨta nɨ̀, ndirɔ̀ nyɨ̀ rʉ́nɨ wà obhó dhu tí rí'ì dhu mbɛ̀yi nyʉ́, ndɨ dhu ràdʉ̀ nyǎbhʉ nyǎmbɛ sedzà àbhʉ̀ dɔ̀ fʉ̀kʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̀.

15 Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ngʉ̀kpà ngari ɔ̀, ma mándɨ̀ dhu fʉ̀kʉ̀ ɔbɨ nyʉ́ nà, ndínɨ̀ nyɨ̀ nabhʉ̀ tí nyɨ̀rɛ̀ yà angyi ka kúdhe fʉ̀kʉ̀ dhu. Ma márà kɔ̀nzì rɔ̀ ndɨ dhu bhɛ̀yi, ma mábàná Kàgàwà bhà ídzìnga,

16 mɨ'ì Yɛ̀sù Krístɔ̀ bhà kasʉtálɛ tí ìnzɨ̀ ní Pbàyàhúdí tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ma marí kùhanì tɔ́ kasʉ ɔ̀nzɨ, mʉnɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̀rʉ̀, ndínɨ̀ ma mɨtɛ̀ tí ìnzɨ̀ ní Pbàyàhúdí Kàgàwà tɔ̀ pɛrɛ̀ tí. Kàgàwà rǎdʉ̀ ndɨ pɛrɛ̀ àkɔ ɨwà Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí ú'o ka rìlǎ nyìkpóna ɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

17 Yà Yɛ̀sù Krístɔ̀ mànà mǎ múngbò mǎ nɨdhunɨ̀, ma mí'ì ìnè milè ma Kàgàwà tɔ̀ ma mónzɨna kasʉ-okú dɔ̀ rɔ̀.

---

* **15:9 15.9** 2Sà 22.50; Zàb 18.50 * **15:10 15.10** Tɔ̀r 32.43 * **15:11 15.11** Zàb 117.1 * **15:12 15.12** Yɛ̀sɛ̀ bhà mʉ̀dzʉkʉrʉ tí ka kánzina ɨrɔ́ alɛ ní Krístɔ̀. * **15:12 15.12** Ìsa 11.10

18 Obhó tɨ́, ma mɨ́ nzɨ̌ momvù misě vurò dhu, ɨnzá nɨ́ yà Krístò ɔ́nzì otùdu
ɔ̌ dhu kɛ̀lɛ̌ ma mɔ̀vɔ̀ rɔ̀. Kɔ̌nzì ndɨ dhu, ndɨ́nɨ̌ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ tɨ́
ì ʼìfʉ Kàgàwà. Ndɨrɔ̀ kɔ̌nzì ka yà ndì ndábhʉ mʉnɔ̀ dhu mà, ndì ndábhʉ
mɔnzì dhu mànà-otù ɔ̌.
19 Kɔ̌nzì ka átɔ̀ yà ndì ndábhʉ mɔnzì Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí bhà
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌ ize mà yà ɨnzá apɛ̀na ʼɔ̀nzɨ angyi ìndrʉ̌-nzínzì ɔ̌
dhu mànà tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ-otù ɔ̌. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, ma mʉ́nɔ̀
Krístò bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ, rɔ̀pɛ̀ ndì Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ̀,
ràrà àhʉ Ìlìrikò[†] tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̀.
20 Ndɨrɔ̀, atdí ma mɨʼì nà ɨrɛ̀ta nɨʼì mʉnɔ̀ Krístò bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ yà ɨnzá
ndɨ màkʉ̌rʉ̀ apɛ̀na ndìrɨ ɔ̀yá kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ. Ma mazè mɔnzì ka ndɨ dhu
bhěyi, ìnzɨ̌ ma mʉnɔ tɨ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ yà ɨwà ngǎtsi alɛ náapɛ̀ ndʉ̀nɔ̀ ka ɔ̀yá
ngari ɔ̌,
21 àdhàdhì yà Ɨlǐlǎ Andítá ɔ̀ ka kàndɨ̌ ka dhu bhěyi. Ɨ Andítá rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ
Màsiyà-okú dɔ̀ rɔ̀ ʼàtɨ:
«Kǎkà ɨnzá ka kapɛ̀na kàbhà màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀vɔ fɨ́yɔ̀ alɛ, náalaya ka.
Kǎkà ɨnzá ka kapɛ̀na kàwɛ̌ fɨ́yɔ̀ alɛ nɨ́ ɨ kǎdʉ̀ya dɔ̀ya àlʉ*.»

Pɔlɔ̀ rɔ̌tɛ Yèrùsàlɛmà mà, Rɔmà mà, Spàniyà mànà ɔ̀ ndì ndárà nɨ̌ abhi dɔ̌ dhu

22 Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ ma mɨ́ yà ɨnzá apɛ̀na kìrɨ alɛ tɔ̀ dhu nɨ́ ndɨ tsʉ̀du
nʉ́tɔ̀ ibí-gʉ̀na nyʉ́ ìnzɨ̌ marà àhʉ àwú fʉ̌rábvʉ̀.
23 Obhó tɨ́ ibí atɔ nyʉ́ ɔ̌, ma mɨ́ʼì dhu-atdyú nà atdídɔ̀ marà nyǎndà. Nɨ́
kòmbí, ma mɨ́ mbǎ ma mɔ́nzɨna tdítdɔ̀ yàrɨ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̀ kasʉ nà.
24 Nɨ́ Spàniyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ ma márà rɔ̀ ma mʉ́da fʉ̌rábvʉ̀nǎ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌,
ma mʉ̀nɨ wà dhu ma ràrɨ̌ ngbɔ̌kʉ àla àlǎ. Ndɨrɔ̀, ɨwà ɨdhɛ̀du ìka ndì yà
atdíkpá àlɛ̌ kòkò nyɨ̌ mànà ídɔ̀ kàsʉmì tɨ́ dhu-dzidɔ̀ rɔ́rɔ̀, ma mòzè nyɔ̀nzì
dzʉ̀nàdu ányì ma márà nɨ̌ pbàkà abhi ɔ̌.
25 Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, ma mɨ́ pɛ́ àrà mʉ̀dzʉ̀nà nà angyi Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀
rɨ́ʼì Kàgàwà bhà alɛ tɔ̀.
26 Obhó tɨ́, dhu ɔ́fɔ̀ Màkɛ̀dɔ̀niyà mà Àkayà[‡] mànà tɔ́ pbìrì ɔ̌ Kàgàwà bhà
alɛ-nyìkpɔ́, rùndu malì-tsʉ̀, ndɨ́nɨ̌ ì ɔnzɨ tɨ́ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɨ́ʼì alɛ
nzínzì ɔ̌ rɨ́ʼì nǎkʉ̀tálɛ dzʉ̀nà nɨ̌.
27 Obhó tɨ́, abádhí ɔ̀nzì ndɨ dhu ì nyʉ́ ì òzè ka dhu bhěyi. Pbɛ́tʉ̀ dhu
àkǎnà wà atdídɔ̀ abádhí rɔ̀nzì ɨ nǎkʉ̀ tɔ́ Pbàyàhúdí dzʉ̀nà. Obhó tɨ́, dhu
apɛ́ ìʼì ɨ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí nábà yà Pbàyàhúdí tɔ̀ Kàgàwà udhé alɛ-afí tɔ́
asota átɔ̀ dhu tɨ́, nɨ́ dhu àkǎnà wà ɨ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí ròwù Pbàyàhúdí
dzʉ̀nà ɔ̀nzì rɔ̌ átɔ̀ fɔyá rɨ́ʼì dhu-tsí nɨ̌.
28 Nɨ́, ndɨ kasʉ ìtɔ ma mɨ́, madʉ̀ wɔ̀ ndɨ tsʉ̀na ka kùndu malì àbhʉ
abádhí-fɔ́ kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀ rɔ̀, ma mʉ́da fʉ̌rábvʉ̀nǎ yà Spàniyà tɔ́ pbìrì
ɔ̀ ma márà nɨ̌ pbàkà abhi ɔ̌.
29 Ɨma nyʉ́ ma mʉ̀nɨ wà dhu, fʉ̌rábvʉ̀ ma márà àhʉ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ma
ràrǎrà ábhɔ̌ asota nyʉ́ nà fʉ̌kʉ̀ Krístò ɨnǎ rɔ̀.

---

† **15:19 15.19** Ìlìrikò nɨʼì Màkɛ̀dɔ̀niyà tɔ́ pbìrì tɨ́ ɨʼì kyèrɔ̀kyèrɔ̀ atdí mʉ̀lɛngʉ̀. * **15:21 15.21** Ìsa 52.15 ‡ **15:26 15.26** Pbàrɔ́má tɔ̀ ndì ndí bhàrʉwà àndɨ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Pɔlɔ̀ ɨʼì Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Àkayà tɔ́ pbìrì ɔ̀.

30 Àbanǐnzó, ma mìtdè nyɨ̌ ìtdè tí àlɛ̌ tɔ́ Ádrʊ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ yà Kàgàwà bhà ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí náaríbhona àlɛ̌ rɔ̀zè àlɛ̌ nɨ́ àzè-okú dɔ̀ rɔ̀, kùngbò àlɛ̌ atdíkpá ɨtsɔ̀ta ɔ̌, àlɛ̌ rìtsɔ̀ àlɛ̌ atdídɔ̌ Kàgàwà rɔ̌ dùdú.
31 Nyìtsɔ̀ nyɨ̌ dùdú, ndínǐ ìnzɨ̌ nzérɛ dhu náabá tí ɨma kǎká Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ arí'ì ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù alɛ ɨnǎ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ nyìtsɔ̀ nyɨ̌ dùdú, ndínǐ Kàgàwà bhà alɛ náakɔ̀ tí yà ma márà nà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ mʊ̀dzʊ̀nà mbɛ̌yi.
32 Ndɨrɔ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi Kàgàwà òzè ka rɨ'ì nɨ́, ma mírà àhʊ̀ àhʊ̌ bvʊ̀kʊ̀ dhɛ̀dhɛ ɔ̌, madʊ̀ maso akɛ nzínzìkʊ̀ ɔ̌.
33 Nírɔ̀ Kàgàwà, yà màrʊ̀ngà ìbho arí àlɛ̌ tɔ̀ alɛ, nákǎ ndɨ'ì atdíkpá nyɨ̌ mànà kɔ́rɔ́. Àmɨnà!

16

Pɔlɔ̀ rɨ́ Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ arí'ì Kàgàwà bhà alɛ nóvì dhu

1 Ma mòzè mɨtɛ̀ a'uta ɔ̌ àlɛ̌ t'áwɛ̀nà, Fòyibɛ̀ fʊ̌kʊ̀. Ɨyàdhíyà arí kasʊ̀ dzʊ̀nà ɔ̀nzɨ Kɛ̀kùrɛyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà ɔ̌.
2 Ní fʊ̌rábvʊ̀ kà rǎrà àhʊ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎkɔ ɨyàdhíyà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʊ̀ngbǎlɛ-ɔvɔ̀ rɔ̌, àdhàdhɨ Kàgàwà bhà alɛ àkǎnà ì rɔ̀nzì ka dhu bhɛ̌yi. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì kà dzʊ̀nà kà rɨ́ atdyúna òho fʊ̌kʊ́ kɔ́rɔ́ dhu nɨ́. Obhó tí, ɨyàdhíyà ɔ́nzì ábhɔ̌ alɛ nyʊ́ dzʊ̀nà. Ndɨrɔ̀ kɔ̌nzì dzʊ̀nàdu nyʊ́ mà átɔ̀.
3 Òvì nyòvì Pèrèsílà mà pbìndà kpatsìbhálɛ Àkilà nà*. Abádhí nɨ́ yà atdíkpá mǎ marí Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà kasʊ̀ ɔ̀nzɨ mànà alɛ.
4 Abádhí átsʊ̌ mbɛ̀mbɛ̀ 'ʊ̀vɛ pbàkà ípìrɔ̌nga àpà ì í 'ìgʊ̌ rɔ̀. Ní ma màdu ɔ̀tsɔ̀ abádhí tɔ̀. Ndɨrɔ̀, ìnzɨ̌ nɨ́ ɨma kɛ̀lɛ̌ ndɨ atdírɔ̀ ma màdu ɔ̀tsɔ̀ abádhí tɔ̀, pbɛ́tʊ̀ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ́ pbìrì ɔ̌ kɔ́rɔ́ kànɨ́sá nádu ɔ̀tsɔ̀ átɔ̀ abádhí tɔ̀.
5 Òvì nyòvì yà abádhí mà t'ɨ́dzá arí 'ùndʊ̌ kànɨsà átɔ̀. Òvì nyòvì yà atdídɔ̌ ma mózè Pàyìnatɔ̀. Àbadhi nɨ́ ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tí Krístɔ̀ na'u Àziyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà nzínzì ɔ̌ alɛ.
6 Òvì nyòvì Màrɨyà yà atdídɔ̌ aránà afína ìtu rɔ̌ fʊ̀kʊ́ dhu nɨ́ alɛ.
7 Òvì nyòvì Àndɛ̀rɛ̀nɨkɔ̀ mà Yùniyà nà. Abádhí nɨ́ fàká pbìrì ɔ̌ bhà, yà atdíkpá ka kusó mǎ mànà imbi ɔ̀. Abádhí nɨ́ uvitatálɛ yà atdídɔ̌ ka kárí ɨ̀fʊ̌na, ndɨrɔ̀ abádhí nɨ́ angyinǎ rɔ̀ Krístɔ̀ ná'ù rùdú alɛ.
8 Òvì nyòvì Àpùlìyatɔ̀, yà atdídɔ̌ ma mózè Ádrʊ̀ngbǎlɛ-nyʊtsì alɛ.
9 Òvì nyòvì Rʊ̀banʊ̀, Krístɔ̀ bhà kasʊ̀ ɔ̀nzɨ mǎ marí nà ɔdhɨ̀kà. Ndɨrɔ̀, òvì nyòvì Sìtakì, yà atdídɔ̌ ma mózè alɛ.
10 Òvì nyòvì Àpɛlɛ̀, yà Krístɔ̀-nyʊtsì pbìndà a'uta tɔ́ obhónga nɨtɛ̀ kpangba alɛ. Òvì nyòvì Àrìstòbulò bhà ɨdzá aróko alɛ.
11 Òvì nyòvì Yèrèdɨyò, fàká pbìrì ɔ̌ alɛ. Òvì nyòvì Ádrʊ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ná'ù alɛ, kǎká Nàrkisò bhà ɨdzá aróko.
12 Òvì nyòvì Tìrìfɛnà mà Tìrìfɔsà mànà, yà atdídɔ̌ Ádrʊ̀ngbǎlɛ bhà dhu arí afíya àtdʊ̌ vèbhálɛ. Òvì nyòvì yà atdídɔ̌ ma mózè Persì átɔ̀, yà atdídɔ̌ Ádrʊ̀ngbǎlɛ bhà dhu arí afína àtdʊ̌ tsìbhálɛ.
13 Òvì nyòvì Rufù, yà Ádrʊ̀ngbǎlɛ ɔ́pì fǐndà alɛ. Ndɨrɔ̀ òvì nyòvì kà-tsánà yà ma marɔ́zʊ̀na átɔ̀ ɨyàdu bhɛ̌yi alɛ.
14 Òvì nyòvì Àsɨ̀krɨtɔ̀ mà, Fùlɛgɔ̀ mà, Hɛ́rmɛ̀ mà, Pàtrɔ̌bà mà, Ɛ́rmà mà, yà atdíkpá abádhí arí'ì mànà ɔdhɨ́ya mànà.

---

* **16:3 16.3** Kas 18.1-3

15 Òvì nyòvì Fìlɔ̀lɔgɔ̀ mà Yùliyà nà, nyǎdʉ̀ Nèrɛwù mà òvì awɛ̀nà mànà.
Ndɨrɔ̀ òvì nyòvì Ɔ̀lɨpà mà yà ɨ arí'ɨ̀ mànà atdíkpá Kàgàwà bhà kɔ́rɔ́ alɛ
mànà.
16 Òvì nyòvì nyɨ́ mbɛ̌yi nzínzìkʉ ɔ̌, nyǎtsɛ̀ nyɨ́ àdhàdhì ɔdhɨ arɔ́nzɨna dhu
bhɛ̌yi. Krístɔ̀ bhà kànísá kɔ́rɔ́ nóvì nyɨ́.

Kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, Pɔlɔ̀ rɨ́ sedzà àbhʉ̌ Rɔmà ɔ̌ pbàkrístɔ̀ tɔ̀ dhu

17 Àbanɨ̌nzó, ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ́ ɨ̀tdɛ̀ tí, nyàndà nga mbɛ̌yi kǎkà ìndrǔ-ɔ̌nga
àpà arí 'ʉ̀ndɔ̀ alɛ nà. Ɨ alɛ ní kǎkà ngʉ̌kpà alɛ àbhʉ rádʉ̀ rùvò ídzì otu ɔ̌
rɔ̀, 'àdʉ̀ àmbɛ yà fʉ̌kʉ̀ ka kúdhe dhu àgò dɔ̌ alɛ. Ní nyɨ́ nyàkǎ nyʉ̀tù nyɨ́,
nyɔ̌kò ɨ̀tsɛ abádhí rɔ̌ rɔ̀.
18 Obhó tí, ɨ dhu bhɛ̌yi alɛ-tɨdɔ̀ náarí kàsʉ̌na ɔ̀nzɨ ní nzɨ́ àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Krístɔ̀, pbɛ́tʉ̀ abádhí arí kàsʉ̌na ɔ̀nzɨ dhu ní ɔ̀ya kɛ̀lɛ̌. Ndɨrɔ̀, abádhí arádʉ̀
kǎkà ɨ̀sísɔ́ afíya nà alɛ nʉ́tra òvɔ̌vù ndɨrɔ̀ ʉ̀trátá tó ɔ̀tɛ̌ya nɨ́.
19 Nyɨ́ nàndà dhu nɨ́, kɔ́rɔ́ alɛ ʉ́nɨ wà ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí nyɨ́ nyarí
Ádrʉ̀ngbǎlɛ ìfʉ̌ dhu. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨdhɛ̀du ìka ndì atdídɔ̌ okúkʉ
dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ma mòzè nyɨ́'ɨ̀ dhu-ɔ̌nga t'óvòtatálɛ tí ídzìnga t'ɔ́nzɨta-otù ɔ̌.
Ndɨrɔ̀ nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌kò ɨ̀lɨ̌lǎ alɛ tí, nyɨ̀ndà nyɨ́ nzɛ́rɛ dhu rɔ̌ rɔ̀.
20 Ndɨ dhu bhɛ̌yi nyɨ́ nyɔ̀nzì dhu rɔ̀, Kàgàwà, yà màrʉ̀ngà ìbho arí alɛ,
rɨ̌ pfɔ̀mvɔ Sìtanì-ɔbì ɨ̀tɔ, ndàbhʉ nyɔ̌bɛ̀ dɔ̀na pfɔ̌kʉ-tsítsírɔ́ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ
ɔ̌.
Àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà ídzìnga nákǎ ndì'ɨ̀ atdíkpá nyɨ́ mànà!
21 Tìmɔ̀tɛwʉ̀, kasʉ tó ɔdhìdu nóvì nyɨ́'ɨ. Ndɨrɔ̀ fàká pbìrì ɔ̌ bhà: Lùkiyò,
Yàsɔnà, Sòsìpátrɔ̀ mànà nóvì nyɨ́ átɔ̀.
22 Yàrí bhàrʉwà Pɔlɔ̀ ávi ràndɨ̌ fʉ̌kʉ̀ ní ɨma, Tɛ̀rtɨ̌yò. Ní ma mòvì nyɨ́ yà
àlɛ̌ núngbò Ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔvɔ̀ rɔ̌.
23 Gǎyò, yà ɨma, Pɔlɔ̀ nakɔ̀ pbì ɨdzá ndɨrɔ̀ yà kànisà ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ nákɔ̌ arí
ròngò 'ùndu pbì ɨdzá alɛ, nóvì nyɨ́'ɨ. Àlɛ̌ t'adɔ̀nà Kwartɔ̀ mà, Rǎstɔ̀ yà kɨgɔ̀
ɔ̌ malì ɔ̀dɔ arí alɛ mànà nóvì nyɨ́.
[
24 Àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà ídzìnga nákǎ ndì'ɨ̀ nyɨ́ nà kɔ́rɔ́.
Àmìnà.]

Atdírɔ̀ tí Kàgàwà àkǎ ilèta nà dhu

25 Kàgàwà àkǎ ilèta nà! Àbadhi rɨ̌'ì ìnè ɔbɨ nà ndàbhʉ nyɨ́ nyɨ̀kò pɔ́tsɔ́
a'uta ɔ̌ yà ma marɔ́vɔna ìndrǔ tɔ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-otù ɔ̌. Ndɨ
Màkʉ̌rʉ̀-otù ɔ̌, Kàgàwà ábhʉ kʉnɨ yà mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ okónà órù ɔ̀ dhu.
26 Ní kòmbí, àdhàdhì Àbadhi, yà dhòdhódhónga nà arádɨ alɛ nʉ́ʉyá dhu
bhɛ̌yi, mǎ mɔ́vɔ̀ yà pbànábí andí Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu, ndínɨ̌ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌
alɛ náa'u tí ka, 'àdʉ̀ kìfʉ.
27 Nírɔ̀ Kàgàwà, yà atdírɔ̀ tí arí'ɨ̀ dhu-ɔ̌nga t'óvòtatálɛ tí alɛ, nákǎ ilèta
nà dhòdhódhónganà Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌ kǎnzɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀! Àmìnà.

Kòritò
ɔ̌ Kànɨsà tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí wɛmbɛrɛ̀ tí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí bhàrʉwà nandí ní Pɔlɔ̀, Yěsù bhà uvitatálɛ. Kǎngbɛ ndɨ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà wɛmbɛrɛ̀ tí, mbèmbɛ̀ ɨwà imbò kumì atɔ nʉ́dà Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀ (Kas 18.1-3). Kǎndí bhàrʉwà ndɨ Kànɨsà tɔ̀ mbèmbɛ̀ ɨwà imbò atɔ nʉ́dà rɔ́rɔ̀. Ndɨ kàsʉmì ɔ̌ kǎtù ndì ɛ̀fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.

Kòritò nɨ'ì Àkayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀ (Kòmbí ka kárí ndɨ pbìrì ànzi Pbàgìríkí tɔ́ pbìrì tí). Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ ɨ'ì alɛ-tɨdɔ̀ nɨ'ì dhèdhèrɔ̀ pbìrì ɔ̌ bhà: Pbàgìríkí mà, Pbàrɔ́má mà, Pbàyàhúdí mànà. Tdʉ̌ ì a'u Yěsù rɔ̀, ɨ alɛ nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nóongónà sànamʉ̌-nzo-owù nʉ́ngʉ, 'ádʉ̀ dhèdhèrɔ̀ ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀-owù nʉ́ngʉ átɔ̀.

Pɔlɔ̀ náabà màkʉ̌rʉ̀ dhèdhèrɔ̀ alɛ-tɨ'ɔ̀nǎ rɔ̀ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà ɔ̌ arí ndɔ̀nzɨ dhu dɔ̌ (1Kò 1.11; 5.1). Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ náazè dhu ní Pɔlɔ̀ rìtɛ̀ ìngbà dhu bhěyi màtí ì ádʉ̀ òko ɨnzá Yěsù ná'ù alɛ nzínzì ɔ̌ dhu fǐyɔ̀. Ní wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ pbìndà bhàrʉwà ɔ̌, Pɔlɔ̀ rǐ dhu àndǐ yà ndì ndábà màkʉ̌rʉ̀ dɔ̌, ndàdʉ̀ dhu àdu yà tsʉ̀ná ka kóngʉ̀ dhu dɔ̌.

Bhàrʉwà-nyɨtɨ ka kóhù tí dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1.1-9).
- Ìndrǔ-ɔ̌nga rǐ ndʉ̀ndɔ Kànɨsà ɔ̌ dhu (1.10–4.21).
- Ɨnzá ìndrǔ àkǎ 'ɔ̀nzì mʉ̀nyɔ̀nɨ dhu mà, ì nʉ́mbǎ alɛ àkǎnà 'òkò tí fǐ-dzá dhu mànà dhu (5.1–7.40).
- Pbàkrístɔ̀ rǐ'ì dɔ̀yá ìtírɔ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ dhu (8.1–11.1).
- Sɔmǎ-dzà ɔ̌ vèbhálɛ mà kpabhálɛ mànà àkǎ 'ì'ì nà ɔ́fɔ̀ mà, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù àbhʉ̌ rí kirɛ̀ ɔ̀nyʉ̀ dɔ̌ dhu mànà (11.2-34).
- Ɨlílǎ-Alafí arúbhǒna dhèdhèrɔ̀ pɛrɛ̀-tɨdɔ̀, kà nǐ ka kádʉ̀ kasʉ ɔ̀nzì tí Kànɨsà ɔ̌ dhu mànà (12.1–14.40).
- Krístɔ̀ ɨngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu dɔ̌ Yěsù ná'ù alɛ nʉ́ʉngbɛya ɨ dhu nídè dhu (15.1-58).
- Bhàrʉwà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ dhu (16.1-24).

Pɔlɔ̀ rǐ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóvì dhu
(1Kò 1.1-7; Kas 18.1-11; Fìl 1.3-6; Kɔ̀l 1.3-6)

1 Yàrí bhàrʉwà nàndǐ ní ɨma, Pɔlɔ̀, yà Kàgàwà ánzì ndì nyʉ́ ndì ndózè ka dhu bhěyi rì'ì Yěsù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ tí alɛ. Mǎ mí'ì atdíkpá àlɛ̌ t'ádɔ̀nà Sòsìtěnì* mànà.

2 Ma màndǐ dhu fʉ̌kʉ̀, Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rí'ì Kàgàwà bhà kànɨsà tírɔ̀. Nyɨ́ ní yà nyɨ́ nyʉ́'o nyɨ́ nyɨ̌lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ Yěsù Krístɔ̀ nyɨ́ nyá'ù dhu-otù ɔ̌ alɛ. Kàgàwà únzì nyɨ́ ndínǐ nyɨ́ nyoko tí pbìndà alɛ tí, kórɔ́ ngʉ̌kpà alɛ kǎkà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀-ɔvɔ̀ ɨfʉ̌ arí kórɔ́ ngari ɔ̌ mànà. Ndɨ Yěsù Krístɔ̀ ní abádhí tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ, ndɨrɔ̀ ka ní àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ átɔ̀.

3 Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà, ndɨ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ mànà nákǎ 'àso nyɨ́, 'ádʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌.

Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌ àlɛ̌ karábàna asota

---

* **1:1 1.1** Kas 18.17

4 Ma marí ɔ̀tsɔ àbhʉ̌ bìlǐnganà pbàkà Kàgàwà tɔ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, yà Kàgàwà
ábhʉ nyǎbà Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌ ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀.
5 Obhó tí, Krístɔ̀ mànà fʉ̀kʉ́ ungbòta-otù ɔ̌, Kàgàwà írǎ nyɨ́ kórɔ́ dhu nɨ̌,
ròsè dòtsí ní yà alɛ-dɔ àlʉ̌ rí ɔtɛ ʉ̀nɔ nyɨ́ nyárí dhu mà, ɨnga nyɨ́ nyʉ́nɨ dhu
mànà dhu nɨ̌.
6 Krístɔ̀ dɔ̌ ka káwɛ dhu nábà ngari ɔbɨ nyʉ́ nà afíkʉ ɔ̀.
7 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, yà àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ rɨ̌ ndɨ̀tɛ̀ kpangba
ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀dɔ nyɨ́ nyí ɔ̀nanǎ, rʉ̀kʉ́ ndɨ nɔ̀tdɨ̀ ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí aríbhona ìndrʉ̌ tɔ̀
pɛrɛ̀ rɨ̌ mbǎ ɨ̀'ɨ atdí màtí.
8 Ka ní ndɨ nyɨ́ nabhʉ̀ya nyɨ̀kò pótsɔ́, ràrà àhʉ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dɨ
dhu ɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, nyɔ̀bhʉ rí atdí afátá dɔ̌ màtí atdí alɛ mà
ní'ɨya ìmbǎ, wɔ̀ ndɨ àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ rɨ̌ngo ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌.
9 Kàgàwà ní ndɨ̀ ndʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀fʉ̌ arí alɛ. Àbadhi ní ndɨ nyɨ́ nunzi nyʉ̌ngbò
nyɨ́ Idhùnà Yěsù Krístɔ̀, àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ mànà.

Ìndrʉ̌-ɔ̌nga rɨ̌ ndʉ̀ndɔ Kànɨsà ɔ̌ dhu

10 Àbanɨ̌nzó, ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ́ ɨ̀tdɛ̀ tí àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌,
ndínɨ̌ nyɨ́ kórɔ́ nyɨ́ nyowu tí ɔ̀tɛ rɔ̌ atdí dhu dɔ̌, ìmbǎ ìndrʉ̌-ɔ̌nga rɨ̌ ndʉ̀ndɔ
dhu ràdʉ̀ ɨ̀'ɨ nzínzìkʉ ɔ̌. Nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̀kò atdínga ɔ̌, nyɨ́'ɨ atdí ɨnga t'ʉ́nɨta
nà, nyǎdʉ̀ ɨ̀'ɨ atdí ɨrɛ̀ta nà.
11 Obhó tí, àbanɨ̌nzó, Klɔ̌ɛ̀ bhà-dzá-bhà-tsʉ̌, ma mírì dhu atsʉ rarí'ɨ
nzínzìkʉ ɔ̌.
12 Ma mátɨna yà dhu bhěyi: ìngbàtí ílɨ ndɨ̀ alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌ náarí vurò
dhu ʉ̀nɔ ngǎtsi alɛ rʉ̌nɔna dhu nà. Atdí alɛ náarátɨna: «Ɨma, ma ní Pɔlɔ̀
bhà alɛ,» ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ àtɨ̀nà: «Ɨma, ma ní Apɔlɔ̀ bhà alɛ.» Ndɨrɔ̀ ngǎtsi
alɛ arátɨna: «Ɨma, ma ní Kɛfà* bhà alɛ,» ngǎtsi-tsí ràdʉ̀ àtɨ̀nà: «Ɨma, ma
ní Krístɔ̀ bhà alɛ.»
13 Ní, Krístɔ̀-ɔ̌nga nʉ́ndɔ̀ tí ʉ̀ndɔ ndì? Tí ɨma Pɔlɔ̀ ndɨ ka kʉtó ma
mʉ̀sàlabhà dɔ̌ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀? Nyɨ́ nyalʉ́ tí bàtizò, ɨma, Pɔlɔ̀ nɔ́ɔvɔ̀ rɔ̌?
14 Ma marí ɔ̀tsɔ àbhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀, ɨnzá ma mábhʉ bàtizò nzínzìkʉ ɔ̌ atdí
alɛ tɔ̀ màtí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀, ma múbho ka fíyɔ̀ ní Krìsipò* mà kɛ̀lɛ̌
Gǎyò* nà,
15 akyɛ atdí alɛ mà náarana àtɨ̀nà, nyɨ́ rálʉ̌ bàtizò ɔvɔ̀du rɔ̌ nɨ̌.
16 Mbɛ̀mbɛ̀ àdzo dhu ní, ma múbho bàtizò átɔ̀ Stìfanʉ̀ bhà-dzá-bhà tɔ̀
dhu*. Ròsè kòrí alɛ dɔ̀nǎ, ma mʉ̀nɨ nzá ɨwà ma mábhʉ bàtizò ngǎtsi alɛ
tɔ̀ màtí dhu.

Yěsù Krístɔ̀ ní Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ mà, kàbhà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɔ́fɔ̀ mànà

17 Krístɔ̀ níivi nzá ma mɨrà bàtizò ùbho ìndrʉ̌ tɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kɨ̌vi ma ndínɨ̌ ma
mɔvɔ tí Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀. Kɨ̌vi ma ndínɨ̌ ma mara tí kɔ̀vɔ̀ rɔ̌ ɨnzá ma
mìtsu ìndrʉ̌ arí'ɨ nà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɨrɛ̀ta ɔ̀tɛ̌du ɔ̀ rɔ́rɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi
ní ndɨ, Krístɔ̀ avɛ̀ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu níwɨ́ nzá ndɨ ndí'ɨ nà ádrʉ̀ngbǎnga
tó ɔbɨ.
18 Obhó tí, Krístɔ̀ avɛ̀ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu tó màkʉ̌rʉ̀ ɔvɔ ka kí ìndrʉ̌ tɔ̀
dhu, nɔ́zʉ̀ kǎkà dhòdhódhónganà ɨ̀ uwíya tí arówu alɛ náarádʉ̀ ìmbǎ tɨ̌na

---

* **1:12 1.12** Kɛfà ní Pɛ́tɛrʉ̀ Pbàgìríkí t'ávàna ɔ̌.
* **1:14 1.14** Kas 18.8
* **1:14 1.14** Kas 19.29
* **1:16 1.16** 1Kò 16.15-17

nà dhu tí. Pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌ tɔ̀, yà àlɛ̌ ìgʉ̌ kà rǐ rɔ̀, ndɨ màkʉ̌rʉ̀ rǐtɛ̀na ní Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ.

19 Obhó tí, Ɨ̀lǐlǎ Andítá ɔ̀ Kàgàwà rǎtɨna:
«Ma mɨnzaya dhu-ɔ̌nga t'óvòta nʉ́nɨ alɛ tɔ́ dhu-ɔ̌nga t'óvòta.
Ma mabhʉ̀ya yà ɨnga t'ʉ́nɨta nà arí'ì alɛ tɔ́ ɨnga t'ʉ́nɨta rùwǐ*.»

20 Nírɔ̀, ádhɨ pbá alɛ ndɨ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta nà arí'ì? Ádhɨ pbá alɛ ndɨ Ʊyátá tɔ́ màlimò tí rí'ì? Ádhɨ pbá alɛ ndɨ yà kòmbí arí'ì adzɨ ɔ̌ ka kádʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà ɔtɛ tɔ́ kɔ̀ngɔ̀ tí? Kàgàwà nábhʉ ɨ tí nzá yà adzɨ ɔ̌ dhu-ɔ̌nga t'óvòta rì'ì ìmbǎ tǐna nà dhu tí?

21 Obhó tí, ìnzǐ ní ìndrǔ arí dhu-ɔ̌nga òvò nǐ ɨrɛ̀ta-otù ɔ̌ nga ndɨ ìndrǔ rǎdʉ̀ Kàgàwà ʉ̀nɨ Kàgàwà bhà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ nǐ. Pbɛ́tʉ̀, yà àlɛ̌ karɔ́vɔna ìndrǔ tɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-otù ɔ̌ nga ní ndɨ, Kàgàwà núudhé ndɨgʉ̌ ndì ná'ù alɛ nǐ, ìmbǎ atdídhená alɛ mà ràmbɛ ndɨ Màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀zʉ̀ dɔ̌ ìmbǎ tǐna nà dhu tí.

22 Tdʉ̌ ì a'u Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rɔ̀, Pbàyàhúdí náarózèna dhu ní, 'àla pɛ́ ɨdhɔ rǐ 'ʉ̀kɔ̌ nǐ ize angyi, ndɨrɔ̀ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí náarɔ́nɛna dhu ní, 'ìrì pɛ́ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta tɔ́ ɔtɛ.

23 Pbɛ́tʉ̀ mǎ'ɨ, mǎ márí pbìndà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ alɛ ní Krístò, yà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ka kʉtó alɛ. Ní, ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ ka kí ìndrǔ tɔ̀ dhu náarádʉ̀ Pbàyàhúdí-ɔ̌nga ìwà ìwa tí, ìnzǐ ní Pbàyàhúdí ràdʉ̀ kɔ̀zʉ̀ ìmbǎ tǐna nà dhu tí.

24 Pbɛ́tʉ̀, kǎkà Kàgàwà núunzi rì'ì pbìndà alɛ tí alɛ tɔ̀, ìmbǎ rì'ì Pbàyàhúdí màtí, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí màtí, Krístò rǐtɛ̀na dhu ní Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mà, kàbhà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɔ́fɔ̀ mànà.

25 Obhó tí, yà ìndrǔ rɔ̌zʉ̀na rì'ì ìmbǎ tǐna nà dhu tí Kàgàwà bhà Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́dà wà ìndrǔ tɔ́ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta. Ndɨrɔ̀ yà abádhí rɔ̌zʉ̀na rì'ì ivíví dhu tí Kàgàwà bhà Màkʉ̌rʉ̀ rǐ'ì ɔbɨ nà ròsè ìndrǔ rǐ'ì nà ɔbɨ dɔ̀nǎ.

26 Nírɔ̀ àbanǐnzó, nyìrɛ̀ pɛ́ nyǐ nyí'ì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀, yà Kàgàwà únzì nyǐ nyǐ'ì pbìndà alɛ tí rɔ̀: ìnzǐ ní ábhɔ̌ alɛ ɨ nzínzìkʉ ɔ̌ rí'ì dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta nà àdhàdhì yà ìndrǔ rǐrɛ̀na dhu bhɛ̌yi. Ɨ̀nzǐ ní ábhɔ̌ alɛ mà ɨ nzínzìkʉ ɔ̌ rí'ì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà, ndɨrɔ̀ ìnzǐ ní ábhɔ̌ alɛ ɨ nzínzìkʉ ɔ̌ ka kádʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà kámá-tɨdɔ̀ tí.

27 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà óvò yà adzɨ ɔ̌ alɛ rǎdʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà ìmbǎ tǐya nà dhu tí alɛ, ndínǐ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta nà alɛ-nyì nɨwʉ tí. Ndɨrɔ̀ kɔ̌vò ivíví dhu tí yà adzɨ ɔ̌ alɛ rǎdʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà alɛ, ndínǐ ɔbɨ nà alɛ-nyì nɨwʉ tí.

28 Kǎvò yà adzɨ ɔ̌ alɛ rǎdʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà àkyǎkyɛ̀ dhu tí dhu, ndɨrɔ̀ gàyàna ɔ̀nzɨ abádhí rǐ dhu, yà ìmbǎ tǐya nà dhu tí rí'ì ìndrǔ-nyìkpɔ́ ɔ̌ dhu, ndínǐ yà àkǎkǎ dhu tí ìndrǔ rɔ̌zʉ̀na dhu nugolo tí.

29 Kǎnzì ka ndɨ dhu bhɛ̌yi, akyɛ atdí alɛ mà náarana ndɨ̀dzɨ ndɨ̀tírɔ̀ ɔnzìná nǐ.

30 Kàgàwà ní ndɨ nyǐ núngbò Yɛ̌sù Krístò mànà. Kǎbhʉ Krístò rì'ì àlɛ̌ tɔ̀ yà ndì ndarí dhu-ɔ̌nga òvò nǐ ɨrɛ̀ta tí. Kà-tì ní, Krístò-otù ɔ̌ kɔ̌zʉ̀ àlɛ̌ obhónángatálɛ tí, kǔ'o àlɛ̌ àlɛ̌ rìlǎ nyìkpɔ́na ɔ̌, ndɨrɔ̀ kʉ̌wʉ àlɛ̌ àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀.

31 Àdhàdhì yà Ɨ̀lǐlǎ Andítá náarʉ́nɔna dhu bhɛ̌yi: «Ndɨ nòzè ndɨ̀dzǐ ndì alɛ, nákǎ ndɨ̀dzǐ ndì Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-okú dɔ̀ rɔ̀ tí*.»

---

* **1:19 1.19** Ìsa 29.14 * **1:31 1.31** Yèr 9.23

2

Krístɔ̀ yà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ka kʉtɔ́ dɔ̌ màkʉ̌rʉ̀
(2Kò 4.5-7; Ɛ̀fɛ 3.2-11; 1Yù 2.20,27)

1 Àbanɩ̌nzó, ɩma nyʉ́ mà, yà fʉ̌rábvʉ̀ ma márà àhʉ, madʉ̀ àrà órù ɔ̀ aróko dhu yà Kàgàwà ɩ́tɛ̀ àlɛ̌ tɔ̀ nɔ́vɔ̀ rɔ̌ fʉ̌kʉ̀ ɔ̀ná kàsʉmɩ̀ ɔ̌, ma márà nzá ɩ dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ fʉ̌kʉ̀ ɩ̀dzɩdzɔ̀ ɔtɛ-tɩdɔ̀ ɔ̌, ndɩrɔ̀ ma márà nzá kɔ̀vɔ̀ rɔ̌ yà adzɩ ɔ̌ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɩrɛ̀ta-tɩdɔ̀ ɔ̌.

2 Obhó tí, yà atdíkpá àlɛ̌ kí'ì nyɩ̌ mànà ɔ̀ná kàsʉmɩ̀ ɔ̌, ma mudhé ndínɩ̌ ma mara tí ɔ̀tɛ rɔ̌ dɔ̀ná ní atdí dhu kɛ̀lɛ̌. Ndɩ dhu ní Yěsù Krístɔ̀, yà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ kʉtɔ́ dɔ̌ màkʉ̌rʉ̀.

3 Ndɩrɔ̀, fʉ̌rábvʉ̀ ma mí'ì níganí, ma mí'ì ivívínga nà, ma mí'ì ɔdɔ nà, madʉ̀ àmbɛ ìvi dɔ̌*.

4 Ma márà dhu ùdhe rɔ̌, madʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ rɔ̀, ma mɔ́nzɩ̀ nzá ɩ dhu ndínɩ̌ ma mɩdha tí afíkʉ ɩ́ nyǎ'ù dhu yà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɩrɛ̀ta náaríbhona ìndrʉ̌ tɔ̀ òvɔ̌vù ɔtɛ nɩ̌. Pbɛ́tʉ̀ ma mɔ́nzɩ̀ ɩ dhu Kàgàwà bhà Ɩ̀lɩ̌lǎ-Alafí bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɩ nɩ̌,

5 ìnzɩ̀ fʉ̀kʉ́ a'uta níidè tí ìndrʉ̌ arí dhu-ɔ̌nga òvò nɩ̌ ɩrɛ̀ta dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ndínɩ̌ kɩ̌dè tí Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɩ dɔ̌.

Ɩ̀lɩ̌lǎ-Alafí rɩ̌ Kàgàwà arí dhu-ɔ̌nga òvò tí dhu ɩ̀tɛ̀ àlɛ̌ tɔ̀ dhu

6 Ìnè màtí kà rɩ̌'ì ndɩ dhu bhěyi rɔ̀, mǎ márí dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɩrɛ̀ta tɔ́ dhu nɔ́vɔ kǎkà ɩwà ɔ́'ɔ̀ afíya ɔ̀nǎ rɔ alɛ tɔ̀. Ɩ dhu ní nzɩ̌ yà adzɩ ɔ̌ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɩrɛ̀ta-tɩdɔ̀, ndɩrɔ̀ ka ní nzɩ̌ yà adzɩ dɔ̌ idzi nɔ́nyʉ̀, yà nzɩ̌ fɩyɔ́ idzi rǎdʉ̀ àpɛrɛ alɛ tɔ́ ɩrɛ̀ta-tɩdɔ̀.

7 Mǎ marɔ́vɔna ní Kàgàwà bhà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɩrɛ̀ta yà órù ɔ̀ okónà. Ɩnzá ndɩ̀ ndàpɛ̀ yà adzɩ ɔ̀bhɔlɔ rɔ́rɔ̀, kǎvò wɔ̀ ndɩ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɩrɛ̀ta ndínɩ̌ àlɛ̌ kotsúya tí pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀ otùna ɔ̌.

8 Yà adzɩ dɔ̌ idzi nɔ́nyʉ̀ alɛ nzínzì ɔ̌, wɔ̀ ndɩ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɩrɛ̀ta dɔ̌ dhu nʉ́nɩ atdí alɛ mà nɩ́ɩ'ì mbǎ. Dhu ɩ'ìna gukyè abádhí ʉnɩ ka dhu tí, ní abádhí ʉtɔ́na nzɩ̌ wɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nà Ádrʉ̀ngbǎlɛ mʉ̀sàlabhà dɔ̌.

9 Kàgàwà anzɩ dhu rɩ̌'ì àdhàdhɩ yà Ɩ̀lɩ̌lǎ Andítá náarʉ́nɔna dhu bhěyi:
«Yà ɩnzá atdí alɛ mà náapɛ̀na àlǎna, ndɩrɔ̀ ɩnzá atdí alɛ mà náapɛ̀na ìrɩna dhu,
yà ɩnzá apɛ̀na ìse atdí alɛ-afí ɔ̀ màtí dhu,
ní ndɩ, Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ angyangyɩ kǎkà ndɩ̀ nózè alɛ tɔ̀*.»

10 Àlɛ̌ tɔ̀ ní ndɩ Kàgàwà ɩtɛ̀ yà órù ɔ̀ ndɩ̀ ndɩlɩ pbìndà dhu pbìndà Ɩ̀lɩ̌lǎ-Alafí-otù ɔ̌. Obhó tí, Ɩ̀lɩ̌lǎ-Alafí arí kɔ́rɔ́ dhu àndà, ìmbǎ rì'ì Kàgàwà údhě ndɩ̀ ndɔnzɩ tí dhu, yà atdídɔ̌ kǎdʉ̀ òrùnà màtí.

11 Ádhɩ pbá alɛ ndɩ ìndrʉ̌ nzínzì ɔ̌, ngǎtsi alɛ-afí rɩ̌rɛ̀na dhu ʉ̀nɩ rádʉ̀, ɩnzá ní ndɩ alɛ-afí yà kà'ɔ̀ rí'ì kɛ̀lɛ̌ nʉ́nɩ ka rɔ̀? Ndɩrɔ̀, Kàgàwà bhà ɩrɛ̀ta nʉ́nɩ rádʉ̀ atdí alɛ mà rɩ̌'ì ìmbǎ, ɩnzá ní kàbhà Ɩ̀lɩ̌lǎ-Alafí kɛ̀lɛ̌ nʉ́nɩ ka rɔ̀.

12 Ndɩrɔ̀ àlɛ̌, àlɛ̌ kí'ì nà ní nzɩ̌ yà adzɩ ɔ̌ alɛ arí'ì nà alɛ-afí-tɩdɔ̀, pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌ kí'ì nà ní Ɩ̀lɩ̌lǎ-Alafí yà Kàgàwà bhà rɔ̀ írà, ndínɩ̌ àlɛ̌ kʉnɩ tí àlɛ̌ tɔ̀ Kàgàwà íbhò kɔ́rɔ́ dhu.

13 Ndɩrɔ̀, yà mǎ mí Kàgàwà bhà màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀vɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ rɔ̀, mǎ marí nzɩ̌ kɔ̀vɔ ìndrʉ̌ tɔ́ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɩrɛ̀ta ɔ̀ rɔ̀ àhʉ ɔtɛ-tɩdɔ̀ ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ mǎ marí

---

* **2:3 2.3** Kas 18.8-10 * **2:9 2.9** Ìsa 64.3; 52.15

kɔ̀vɔ Kàgàwà bhà ƖƗlǐlǎ-Alafí níbhò fǎkà obhóná ɔtɛ-tɨdɔ̀ ɔ̌. Ndɨ dhu bhěyi
ní ndɨ, mǎ marí ƖƗlǐlǎ-Alafí nàndà dhu àwɛ̌ ìndrǔ tɔ̀ ndɨ ƖƗlǐlǎ-Alafí íbhò fǎkà
ɔtɛ-tɨdɔ̀ ɔ̌.
14 Pbɛ́tʉ̀, yà adzɨ dɔ̌ pbìndà ɔ́fɔ̀ ɔ̌ tí arúbhi alɛ, ní rǐ nzǐ àdʉ̀ ndɨ Kàgàwà
bhà ƖƗlǐlǎ-Alafí ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ ɔtɛ à'ù. Obhó tí kà rǎdʉ̀ kàla rì'ì ìmbǎ tǐna nà dhu
tí fíndà, ìnzǐ ndɨ dhu ràdʉ̀ dɔ̀na àlʉ, ndɨrɔ̀ ƖƗlǐlǎ-Alafí-otù ɔ̌ tí ndɨ dhu rǎdʉ̀
alɛ-dɔ àlʉ ní́dhunǐ.
15 Kàgàwà bhà ƖƗlǐlǎ-Alafí nà rí'ì alɛ rǐ'ì ìnè ìndrǔ-nyʉtsì rí'ì kɔ́rɔ́ dhu ràlʉ̌
dɔ̀na, pbɛ́tʉ̀ ìmbǎ rí'ì ƖƗlǐlǎ-Alafí nà alɛ-dɔ nálʉ̌ ndɨ Alafí nà rí'ì alɛ-nyʉtsì
rí'ì dhu rǐ nzǐ.
16 ƖƗlǐlǎ Andítá rǎtɨna:
«Ádhɨ pbá alɛ ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ɨrɛ̀ta nʉ́nɨ?
Ádhɨ pbá alɛ ndɨ kà tɔ̀ rádʉ̀ sedzà àbhʉ?»
Pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌'ɨ, yà ƖƗlǐlǎ-Alafí nà àlɛ̌ kí'ì rɔ̀, àlɛ̌ kí'ì nà ɨrɛ̀ta ní Krístɔ̀ bhà rɔ̀ ɨ́rà
ɨrɛ̀ta.

3

Kàgàwà bhà kasʉtálɛ
(1Kò 4.1-6; Ɛbr 5.11-14)

1 Pbàkà ɔ̌ àbanǐnzó, nzínzìkʉ ɔ̌ ma mí'ì níganí, ma mábà nzá fangà
mɔ̀tɛ̀ nyǐ mànà àdhàdhì Kàgàwà bhà ƖƗlǐlǎ-Alafí nà rí'ì alɛ bhěyi. Pbɛ́tʉ̀ ma
mɔ́tɛ̀ nyǐ mànà àdhàdhì yà adzɨ ɔ̌ dhu átdǔ afíya alɛ bhěyi, ndɨrɔ̀ òko òko
ɨrɛ tí fɨyɔ́ a'uta ɔ̌ Krístɔ̀-nyʉtsì alɛ bhěyi.
2 Ma mábhʉ nyǐ nyɔ̌mvʉ̀ dhu ní'ì màkyǐ*. Ma mábhʉ nzá odú rɔ́'ɔ ɔ̀nyʉ̀
nyɔ̌nyʉ̀, ìnzǐ nyǐ nyádʉ̀ kà-lɛ̀mà ɔ̀nzɨ alɛ tí nyǐ nyí'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀
kɔ̀mbí màtí nyǐ nyí nzǐ àdʉ̀ kà-lɛ̀mà ɔ̀nzì,
3 òko nyǐ nyòko yà adzɨ ɔ̌ dhu átdǔ afíkʉ rɔ́ nɨ́dhunǐ. Obhó tí, yà òko
adha mà anya mànà nóko nzínzìkʉ ɔ̌ dhu, nɨ́tɛ̀ tí nzá dhu, yà adzɨ ɔ̌ dhu
rátdǔ afíkʉ, ndɨrɔ̀ nyǐ raróko yà ɨnzá Kàgàwà nʉ́nɨ alɛ náaróko ɔ̀ná ɔ́fɔ̀
ɔ̌?
4 Wɔ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ rǎtɨna: Ɨma, ɨma ní Pɔlɔ̀ bhà alɛ, ngǎtsi alɛ ràdʉ̀
àtìnà: Ɨma, ɨma ní Apɔlɔ̀ bhà alɛ rɔ̀, ní wɔ̀ nyǐ nyɔ́nzɨna dhu tí nzǐ ɨnzá
Kàgàwà nʉ́nɨ alɛ tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu?
5 Ní́rɔ̀, Apɔlɔ̀ ní àdhɨ? Ndɨrɔ̀, Pɔlɔ̀ ní́ àdhɨ? Mǎ'ɨ ní́ Kàgàwà bhà kasʉtálɛ,
yà nyǐ nyá'ù Krístɔ̀ otùya ɔ̌ alɛ. Mǎ mɔ́nzì ndɨ kasʉ, ngǎtsi alɛ rɔ̀nzì ka yà
Ádrʉ̀ngbǎlɛ abhʉ̀ fǐndà pɛrɛ̀-bvʉ rɔ̌.
6 Mǎ mí'ì àdhàdhì yà ɨnga ɔ̌ kasʉ nanzì alɛ bhěyi: Ɨma, ma mazò itse,
ndɨrɔ̀ Apɔlɔ̀ adʉ̀ ɨdha ʉ̀dhɔ kà dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà ní ndɨ adʉ̀ kàbhʉ ròvì.
7 Ní́, wɔ̀ ndɨ itse nòzò alɛ mà, kà-dɔ̌ ɨdha nʉ̀dhɔ alɛ mànà, kɔ́rɔ́ ní́ nzǐ
dhu. Kàgàwà ní́ ndɨ rí'ì ngari nà, kàbhʉ ndɨ ndɨ itse ròvì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
8 Itse nòzò alɛ mà, kà-dɔ̌ ɨdha nʉ̀dhɔ alɛ mànà kɔ́rɔ́ rǐ'ì àdhàdhì: ndɨrɔ̀,
Kàgàwà núubhòya ìngbàtí ìlɨ ndì alɛ bhà mʉ̀kìmbà mà, àdhàdhì ndɨ alɛ
anzì kasʉ-bvʉ rɔ̌.
9 Obhó tí, mǎ, mǎ'ɨ ní́ atdíkpá arí Kàgàwà bhà kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ. Nyǐ, nyǐ ní́
Kàgàwà bhà ɔnzɨbvʉ.

Kàgàwà udhèya pbìndà kasʉtálɛ-kàsʉ̌ kàzʉ nǐ dhu

Nyǐ ní́ átɔ̀ Kàgàwà rɔ̌sìna ɨdza.

---

* **3:2 3.2** Màkyǐ tí Pɔlɔ̀ rǎtɨna dhu ní́ yà ndì ndudhè kǎkà ɨnzá àpɛ̀ ɔ̀'ɔ̀ fɨyɔ́ a'uta ɔ̌ alɛ tɔ̀ ɨsísɔ́ rɔ́'ɔ dhu.

10 Ní, yà idù Kàgàwà íbhò ídzìnga-bvʉ rɔ̌, ndɨrɔ̀ àdhàdhɨ̀ yà ɨdza ɔ̀sɨ̀
arí nyìkpɔ́na ótdyù alɛ bhɛ̌yi, ma mɔ́pɛ̀ ndɨ mɔrʉ̀ ɨdza-pfɔ̀ [Ídzì Màkʉ̌rʉ̀
t'ʉ́nɔta-otù ɔ̌.] Ndɨrɔ̀ kòmbí, ngǎtsi alɛ nádʉ̀ ndɨ ndɨ ɨdza ɔ̀sɨ̀ kà-dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀
dhu àkǎ ìngbàtí ɨ̀lɨ ndì alɛ mà ràndà nga mbɛ̌yi, ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí ndì
ndɔ́sì kà-dɔ̌ dhu nà.
11 Obhó tí, ìmbǎ ngǎtsi ɨdza-pfɔ̀ ɔ̀pɛ̀ rádʉ̀ ndɔ̀rʉ̀, yà ɨwà ka kɔ́rʉ̀-tsí tɔ́
ngari ɔ̌ alɛ rɨ̌'ì. Ndɨ ɨdza-pfɔ̀ ní Yɛ̌sù Krístɔ̀.
12 Ìndrʉ̌ rɨ̌'ì ìnè ndɔ̀sì wɔ̀ ndɨ ɔ̀rʉ ka kɔ́rʉ̀ ɨdza-pfɔ̀ dɔ̌ abhɔ rádʉ̀ ɔ̀dhɔ̀
dhu-tɨdɔ̀ nɨ̌: ɔrɔ̀, tsʉmà, ndɨrɔ̀ ɔrʉ́ odzìna nà odu-tɨdɔ̀ mà. Ngǎtsi alɛ rɨ̌'ì
ìnè ndɔ̀sì kà-dɔ̌ ìnzɨ̌ rádʉ̀ ɔ̀dhɔ̀ abhɔ dhu-tɨdɔ̀ nɨ̌: itsu, tsɨ̌tsɔ̀, ayi mà.
13 Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌-ànyǎ ìtdì níganí rí ndɔ̀nzɨ dhu níitɛ̀ya ìngbà tí ílɨ
ndì alɛ bhà kasʉ tó ɔ́fɔ̀ kpangba. Obhó tí ndɨ níganí, Kàgàwà núudhèya
ìngbàtí ílɨ ndì alɛ bhà kasʉ mà kàzʉ nɨ̌, kàzʉ ràdʉ̀ ndɨ ndɨ alɛ bhà kasʉ tó
ɔ́fɔ̀ nítɛ̀.
14 Ní, dhu ɨ'ɨya gukyè ɨnzá yà ndɨ alɛ asì wɔ̀ ndɨ ɨdza-pfɔ̀ dɔ̌ dhu nógbè
kàzʉ ɔ̀ dhu tí, ní ndɨ alɛ náabáya mʉ̀kìmbà.
15 Pbɛ́tʉ̀ yà ndɨ alɛ asì dhu nóogbeya gukyè, ní ndɨ alɛ náabáya nzɨ̌
mʉ̀kìmbà. Àbadhi nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ nɔ́ɔgʉ́ya ɔ̀gʉ̀, pbɛ́tʉ̀ ndɨ dhu nɨ'ɨya àdhàdhɨ̀
kàzʉ ɔ̀nǎ ndɨ̀ nɔ̀tɔ̀ ndàdʉ̀ ɔ̀gʉ̀ alɛ bhɛ̌yi.
16 Nyɨ̌ nyʉ́nɨ tí obhó dhu nyɨ̌ ràrɨ̌ Kàgàwà bhà ɨdza, ndɨrɔ̀ kàbhà Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí
rarádɨ nyʉkʉtsì?
17 Obhó tí Kàgàwà bhà ɨdza ní ɨ̀lɨ̀lǎ ɨdza, ní nyɨ́ ní ndɨ kàbhà ɨdza. Nírɔ̀,
ndɨ alɛ apɛ́ Kàgàwà bhà ɨdza ùgòlɔ̌, ní Kàgàwà adʉ̀ya ndɨ alɛ ùgolo átɔ̀.

Kàgàwà íbhò kɔ́rɔ́ dhu fʉ̌kʉ̀ fʉ̀kʉ́ ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀

18 Atdí alɛ mà àkǎ nzá ndʉ̀trǎ ndì ndɨ̀tírɔ̀. Nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ mà náapɛ́
ndɔ̀zʉ̀ ɨwà ndì ndʉ́nɨ dhu-ɔ̌nga t'óvòta yà adzɨ ɔ̌ alɛ tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu tí, ní ndɨ
alɛ àkǎ ndʉ̀bhà ndɨ dhu-ɔ̌nga t'óvòta-tɨdɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, kà rǎdʉ̀
ì'ì obhóná dhu-ɔ̌nga t'óvòta nʉ́nɨ alɛ tí.
19 Obhó tí, yà adzɨ ɔ̌ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀ ní ìmbǎ tɨ̌na nà ɨrɛ̀ta
Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌. Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá náarátɨna: «Kàgàwà arí dhu-ɔ̌nga t'óvòta ì ʉ́nɨ
dhu tí arí 'àtɨ alɛ nótsɨ yà ɨ̀tírɔ̀ abádhí ùpe fɨyɔ́ àdà ɔ̌*.»
20 Ndɨrɔ̀ Andítá rǎtɨna átɔ̀: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nʉ́nɨ wà dhu-ɔ̌nga
t'óvòta tó ɨrɛ̀ta nà alɛ tí rí 'ɔ̀zʉ̀ alɛ tó ɨrɛ̀ta. Kʉ̌nɨ wà dhu, ndɨ ɨrɛ̀ta ràrɨ̌
mbǎ tɨ̌na nà dhu*.»
21 Nírɔ̀, atdí alɛ mà àkǎ nzá ndɔ̀yɔ̀ ndì ngǎtsi alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, kɔ́rɔ́
dhu rɨ̌'ì fʉ̀kʉ́ ídzìnga tɔ̀.
22 Ɨma Pɔlɔ̀, Apɔlɔ̀, Pɛ́tɛrʉ̀, Kàgàwà íbhò mǎ fʉ̌kʉ̀ fʉ̀kʉ́ ídzìnga tɔ̀. Ndɨrɔ̀
yà adzɨ, ípìrɔ̌nga, ɔvɛ, yà kòmbí rí'ì dhu, olù ríwu dhu mànà kɔ́rɔ́ Kàgàwà
íbhò fʉ̌kʉ̀ fʉ̀kʉ́ ídzìnga tɔ̀.
23 Ndɨrɔ̀ nyɨ̌'ína, nyɨ́ ní Krístɔ̀ bhà alɛ, ndɨrɔ̀ Krístɔ̀ ní Kàgàwà bhà alɛ.

4

Ɨnzá dhu àkǎ kɔnzɨ Krístɔ̀ bhà kasʉtálɛ gàyà dhu
(Rɔm 14.10-12; 1Kò 3.5-9)

* **3:19 3.19** Yɔ̌b 5.13 * **3:20 3.20** Zàb 94.11

1 Nírɔ̀, dhu àkǎ ìndrǔ rɔ̀zʉ̀ mǎ'ɨ́ Krístɔ̀ bhà kasʉtálɛ tí, ndɨrɔ̀ Kàgàwà
bhà obhónga ùdhě arí ìndrǔ tɔ̀ alɛ tí. Rɨ̀rà àhʉ kòmbí nga ɔ̀, ɨ obhónga
náaróko órù ɔ̀.
2 Nyɨ́ nyʉ̀nɨ wà dhu, wɔ̀ ndɨ ádrʉ̀ngbǎnga-tɨdɔ̀ ka kábhʉ fɔná alɛ ràrǎdʉ̀
àkǎ ndɨ̀'ɨ́ yà fíndà ka kàvi dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ tí.
3 Pbàkà ɔ̌, ìnzɨ́ ní àpbɛ̀ ndɨ akɛkpá màtí nyʉ̌nɔ̀ ànyǎdu, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌,
ìndrǔ-bvʉ̌ dhʉ̀wanɨ̀ rʉ̀nɔ̀ ndɨ ànyǎdu. Ndɨrɔ̀ ɨma nyʉ́ matírɔ̀ ma mí nzɨ̌
àdʉ̀ ànyǎdu ʉ̀nɔ̀.
4 Obhó tí, pbàkà ɨrɛ̀ta nyʉ́ mà nóbhʉ̀ nzá ma atdí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ màtí,
pbɛ́tʉ̀ ndɨ dhu rɨ́ nzɨ́ àtɨna, ɨma ràrɨ́ obhónángatálɛ. Ádrʉ̀ngbǎlɛ ní ndɨ
ànyǎdu ʉ̀nɔ̀ rádʉ̀.
5 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ́ nyàkǎ nzá nyʉ̌nɔ̀ ìndrǔ-ànyǎ angyɨ́nǎ rɔ̀,
ɨnzá àkɔ̀ ka kakɔ̀ kàsʉmɨ̀ àpɛ̀ àkǎ rɔ́rɔ̀. Nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌dɔ̀ nga, ràrà àhʉ
Ádrʉ̀ngbǎlɛ rǐngo dhu ɔ̀. Ka ní ndɨ kɔ́rɔ́ dhu yà ùru ka kuru ínɔ̀ ɔ̀ nɨtɛ̀ya
kpangba awáwʉ̀ ɔ̀, ndàdʉ̀ yà ìndrǔ arɔ́dɔna afíya ɔ̀ dhu núpfò kpangba.
Ní Kàgàwà níifʉya ìngbàtí ìlɨ ndɨ alɛ mà ndɨ alɛ bhà kasʉ-bvʉ rɔ̌.
6 Àbanǐnzó, ma mʉ̀nɔ̀ wɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀, midyì Apɔlɔ̀ bhà ɔ́fɔ̀ mà pbàkà ɔ́fɔ̀
nyʉ́ mànà okúkʉ dɔ̀ rɔ̀. Ma mìdyì ɨ ɔ́fɔ̀, ndínɨ̌ rɔ̀ká nyɨ́ nyʉ̀nɨ tí dhu, nyɨ́
ràkǎ nzá nyǒwù igi Andítá rɔ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ mà ràkǎ nzá
ndìdzɨ ndɨ, ndòlè ndɨ atdí alɛ ɨnǎ rɔ̀, ndàdʉ̀ ngǎtsi alɛ nídzɛ̀lɛ̀.
7 Ádhɨ pbá alɛ ndɨ nyɨ níli nyɨ'ɨ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ tí ròsè ngʉ̌kpà alɛ dɔ̀nǎ? Tí
obhó Kàgàwà ndɨ yà nyɨ nyarí'ɨ̀ nà kɔ́rɔ́ dhu nubhò ɨndʉ̀? Kǎpɛ́ ɨ'ɨ̀ wɔ̀
dhu bhěyi, ní ádhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ndɨ nyɨ nyádʉ̀ àmbɛ nyɔyɔ̀ dɔ̌, ɨnzá nyɨ
nyabà ɨ dhu Kàgàwà-fɔ́ dhu bhěyi nɨ̌?
8 Nyɨ́ pbání ɨwà nyɨ́ nyábà yà nyɨ́ nyí atdyúya òho kɔ́rɔ́ dhu! Nyɨ́ pbání
ɨwà nyɨ́ nyóngò ònzìtálɛ tí! Nyɨ́ pbání ɨwà nyɨ́ nyóngò ádrɔ̀drɔ̌ kámá tí!
Pbɛ́tʉ̀ mǎ'ɨ́ na, mǎ ní nzɨ́ ádrɔ̀drɔ̌ kámá. Nyɨ́ nyí'ɨ̀ná gukyè obhóngàtí
ádrɔ̀drɔ̌ kámá tí, ní mǎ màmbɛ̀nà ɨ'ɨ̀ átɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá tí atdíkpá nyɨ́
mànà.
9 Obhó tí, ɨma nɨ̌ dhu rǒlo Kàgàwà úlɨ mǎ'ɨ, mǎ uvitatálɛ tírɔ̀, mɨ'ɨ̀ olù alɛ
tí kɔ́rɔ́ alɛ rɔ̌ dhu bhěyi. Mǎ mí'ɨ̀ àdhàdhɨ̀ ànyǎya ka kɨ̀tdɨ̀ ndínɨ̌ ka kɔkyɛ
tí alɛ bhěyi. Obhó tí, mǎ mí'ɨ̀ àdhàdhɨ̀ kɔ́rɔ́ yà adzɨ ɔ̌ alɛ mà, màlàyíká
mànà dhu rɨ́ rɔ̀yá rí ndɔ̀nzɨ dhu àndà alɛ bhěyi*.
10 Mǎ pbání ndɨ àkyǎkyɛ̀ alɛ Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, nyǎdʉ̀ ɨ'ɨ̀ dhu-ɔ̌nga t'óvòta
tɔ́ ɨrɛ̀ta nà alɛ Krístɔ̀-nyʉtsì. Mǎ pbání ndɨ ivíví alɛ, nyǎdʉ̀ ɨ'ɨ̀ ɔbɨ nà alɛ.
Ìndrǔ arí ɨtsìka ɔ̀nzɨ, pbɛ́tʉ̀, abádhí arádʉ̀ nyɨ́fʉ!
11 Rɨ̀rà àhʉ kòmbí nga ɔ̀, mǎ mí'ɨ̀ àwù nà, mǎ mí'ɨ̀ ɔ̀mvʉ̀na mǎ mí dhu-
atdyú nà, mǎ mí'ɨ̀ ɨ̀mbǎ mʉ̀dzarʉ̀ nà rɔ̀ká. Ka karávu rɔ̀ká, mǎdʉ̀ àmbɛ
ùbhi dɔ̌, ɨ̀mbǎ mǎ móko rɔ́ nga rɨ̌'ɨ̀ rɔ́rɔ̀.
12 Mǎ márí adyɔ ɨ̀vɔ̀, mǎmbɛ kasʉ ɔ̀nzɨ dɔ̌ ɔtsʉ́ka nyʉ́ nɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ mǎ mabá
tí. Mǎ'ɨ nɨ̌ ka kí dhu ʉ̀nɔ rɔ̀, mǎ márí ɨ alɛ àsɔ̌ àsɔ̌ tí. Ìndrǔ rɨ̌ mǎbhʉ̌
mǎbà àpbɛ̀ rɔ̀, mǎ márí dhu-dzi òndù òndù tí.
13 Mǎ'ɨ ka kʉ̀dhʉ̌ rɔ̀, mǎ márí ɔtɛ àdǔ ɨyɔ̀nga ɔ̌. Kòmbí màtí ka kí mɔ̌zʉ̀
àdhàdhɨ̀ yà adzɨ ɔ̌ tsɨ̌tsɔ̀ bhěyi, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ mà náarí mɔ̌zʉ̀ mɨ'ɨ̀ yà adzɨ
ɔ̌ andrɨta bhěyi.

---

* **4:9 4.9** Ànyǎya ka kɨ̀tdɨ̀ ndínɨ̌ ka kɔkyɛ tí alɛ ka kabhʉ̌nà rùvò rʉ̀wʉgà dɔ̀, ndínɨ̌ ɨ̀ nugye tí ɔ̀rʉ̀ tɔ́ ɨ̀zǎ nà, ìndrǔ ràdʉ̀ 'àndu 'àmbɛ ɨ alɛ rɔ̌ rí ndɔ̀nzɨ dhu àndà dɔ̌.

Pɔlɔ̀ bhà ɨrɛ̀ta yà atdídɔ̌ ndɨ ndózè pbìndà nzónzo-okú dɔ̀ rɔ̀

14 Ma màndǐ nzá yà dhu fʉ̌kʉ̀ ndínǐ nyìkʉ nabhʉ̀ tí rìwʉ̀, pbɛ́tʉ̀ ma màndǐ
ka ndínǐ nyìkpɔ́kʉ nabhʉ̀ tí ròtdyù àdhàdhì pbàkà nzónzo yà atdídɔ̌ ma
mózè bhěyi.
15 Obhó tí, atdí kumì lʉfʉ̀ alɛ mà rǐ mbǎ dhu ùdhě fʉ̌kʉ̀ Krístɔ̀-nyʉtsì
ka kóko tí dhu dɔ̌, ní abákʉ rǐ mbǎ ɨ'ì ibí. Obhó tí, ɨma ní ndɨ ma módhì
nyǐ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ma mʉ́nɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu-otù ɔ̌, ndínǐ nyǐ nyoko tí Yěsù Krístɔ̀-
nyʉtsì.
16 Nírɔ̀, ma mɨ̀tdɛ̀ nyǐ ɨ̀tdɛ̀ tí, nyǐ nyàkǎ nyǒdyì pbàkà ɔ́fɔ̀.
17 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mòvì Tìmɔ̀tɛwʉ̀ tikʉ ɔ̀. Ka ní pbànǐngba
yà atdídɔ̌ ma mózè, ndɨrɔ̀ mběyi arí fɔ́ná ka kàbhʉ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà
kasʉ ɔ̀nzɨ. Kàrǐ ndɨ Krístɔ̀-nyʉtsì ma marádɨ tí dhu tó gìlìmá àbhʉ̌ nyǐrɛ̀.
Ndɨ gìlìmá ní ndɨ ma marúdhěna kórɔ́ ngari ɔ̀nǎ kórɔ́ kànísá ɔ̌.
18 Nzínzìkʉ ɔ̌ atdídhená alɛ nɔ́pɛ̀ 'àmbɛ ɨnga ɨrɛ̀ dɔ̌ ɨ̀nzǐ ma ràrǎrà
nyǎndà, ndɨ dhu ràdʉ̀ 'àbhʉ 'àmbɛ 'ɨ̀dzɨ dɔ̌.
19 Pbɛ́tʉ̀, ma márà àhʉ fʉ̌rábvʉ̀ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ òzè ka nǐ.
Ní ányɨrɔ̌ ní ndɨ, ma mí nzǐ kɔ̌kɔ̀ ɨ 'ɨdzǐ arí ɨ̀tírɔ̀ alɛ arʉ́nɔna dhu kɛ̀lɛ̌ nʉ́nǐ,
pbɛ́tʉ̀ ma mí abádhí rǎdʉ̀ ɔ̀nzɨ̀nà dhu nálǎ átɔ̀!
20 Obhó tí, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi náarí nzǐ ndɨ̀tɛ̀
yà alɛ-tsʉ ɔ̌ ka kʉ́nɔna dhu-otù ɔ̌ tí, pbɛ́tʉ̀ kǎrí ndɨ̀tɛ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ-
otù ɔ̌.
21 Nírɔ̀, nyǐ nyòzè ní àdhu? Tí marà àhʉ fʉ̌rábvʉ̀ fudú mùgǒ nà, ndɨrɔ̀
ngǎtsi nǐ, tí marà àhʉ àzè mà ɨyɔ̀nga mànà nǐ àlè afídu nà?

5

Mʉ̀nyɔ̀nɨ ɔ̀nzɨ rí alɛ àkǎ kodì Kànɨsà ɔ̌ rɔ̀ dhu
(Gàl 5.9; 1Tì 1.19-20; Ɛ̀br 10.22)

1 Dhu arí ndɨrɨ kórɔ́ ngari ɔ̀nǎ kambɛ àtɨ̀nà dɔ̌, nzínzìkʉ ɔ̌ atdídhená
alɛ rarí mʉ̀nyɔ̀nɨ ɔ̀nzɨ. Ndɨ mʉ̀nyɔ̀nɨ-tɨdɔ̀ ní yà ɨ̀nzǐ arí ndɔ̀nzɨ kǎkà ɨnzá
Kàgàwà ná'ù alɛ nzínzì ɔ̌ màtí: ka karátɨna nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ ródyì olù-
ɨyànà* ràdɨ pbìndà tsìbhálɛ tí!
2 Ní àzèmbè ɨzʉ àmbɛ̀nà nyʉ̌kǎ, nyǎdʉ̀ ndɨ dhu nɔ̀nzɨ alɛ ìpfo, nyǒdì
nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ̀ rɔ̀, nyǐ nyarádʉ̀ òko nyǎmbɛ nyǒyɔ̀ dɔ̌ ɔ̀yɔ̀ tí!
3 Ɨma, ma mí'ì ɨtsɛ rʉ̀kʉ́ rɔ̀ alɛ-ngbɔ̀ ɔ̀nǎ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ma mí'ì ìnè atdíkpá
nyǐ mànà alɛ-afí ɔ̀nǎ rɔ̀. Ní, ma mɔ̀tdɨ wà ndɨ dhu nɔ́nzɨ alɛ-ànyǎ, àdhàdhɨ
ìnè àlɛ̌ kí'ì atdíkpá nyǐ mànà dhu bhěyi.
4 Ma mɔ̀tdɨ ndɨ alɛ-ànyǎ àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù-ɔvɔ̀ rɔ̌. Ndɨrɔ̀, nyʉ̌ndʉ̌
nyǐ nyí rɔ̀, ma mɨ'ɨya ìnè átɔ̀ atdíkpá nyǐ mànà alɛ-afí ɔ̀nǎ rɔ̀, ndɨrɔ̀
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ níɨ'ɨya ìnè nzínzìkʉ ɔ̌.
5 Nyǐ nyàkǎ nyǐpfo wɔ̀ ndɨ alɛ, nyǎbhʉ pfɔ̀mvɔ Sìtanì tɔ̀*, ndínǐ kà-nyʉtsì
rí'ì nzɛ́rɛnga nabhʉ̀ tí rìku yà kà rǎbàna àpbɛ̀-otù ɔ̌. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ
kà rǎdʉ̀ ɔ̀gʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù rǐngo ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌.
6 Nyǐ nyí nyɔ̌yɔ̀ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu ní nzǐ ídzì dhu! Nyǐ nyʉ́nɨ tí
obhó dhu, ákɛ̌ afí-ngba rarí ábhɔ̌ idyi nyʉ́ nábhʉ̌ ràmɔ̌?

---

* **5:1 5.1** Law 18.8; Tɔ̀r 23.1 * **5:5 5.5** Màt 18.15-20

7 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌pfo wɔ̀rí nzɛ́rɛnga tó afi-ayí nyʉ̀kʉ̀tsì rɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌
nyɨlá tí Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nyɨ̌ nyádʉ̀ ì'ì àdhàdhì
idyi-ɔwʉ́tá, yà ɨnzá ka kàngbǒ afi ɔ̀nà bhɛ̌yi, yà kòmbí nyɨ̌ nyí'ì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀
bhɛ̌yi. Obhó tí, Kàgàwà ú'o wà nyɨ̌ nyɨ̌lǎ nyɨ̀kpɔ́na ɔ̌. Kǎbhʉ̀ wà Krístɔ̀
pɛrɛ̀ tí àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀ àdhàdhì Pásìka tó mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ̀ Pbàyàhúdí arózèna
'à'à tàmǎ-ngba bhɛ̌yi*.

8 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì àlɛ̌ tó Pásìka tó mʉ̀hɛndʉ̀ ìnzɨ̌
ní afi-ayí rɨ́'ì ɔ̀nà mʉ̀gatì nɨ̌. Kà-tɨ̀ ní, nzɛ́rɛnga mà nzɛ́rɛ dhu mànà tó afi-
ayí nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì ka ɨ̀mbǎ ɔ̀nà afi nà mʉ̀gatì nɨ̌. Kà-tɨ̀ ní, àlɛ̌
kàkǎ àlɛ̌ ròkò ɨ̀lǎ àlɛ̌ kɨ̀lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ rɔ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ obhóná dhu ɔ̀nzɨ
àlɛ̌ kɨ́ rɔ́rɔ̀.

9 Yà olù ma mándɨ̌ fʉ̌kʉ̀ bhàrʉwà ɔ̌, ma mándɨ̌ dhu matɨ, nyɨ̌ ràkǎ nzá
nyǒwù òko rɔ̌ atdíkpá mʉ̀nyɔ̀nɨtálɛ mànà.

10 Ndɨ bhàrʉwà ɔ̀ ma mótɛ̀ nzá yà adzɨ ɔ̌ mʉ̀nyɔ̀nɨtálɛ dɔ̌, ɔdhíya-fɔ́ rí'ì
dhu dɔ̌ arí afíya ʉ̀lɨ̌ alɛ dɔ̌, ìndrǔ-fɔ́ dhu ʉ̀dhǎ arí ɔbɨ nɨ̌ alɛ dɔ̌, ndɨrɔ̀
sànamʉ̀ ʉ̀lɛ̌ arí alɛ dɔ̌. Obhó tí, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɨndà tí nyɨ̌ abádhí rɔ̌ rɔ̀, dhu
àkǎnà nyǔvò yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀!

11 Pbɛ́tʉ̀ ma mándɨ̌ dhu fʉ̌kʉ̀ okúya dɔ̀ rɔ̀ ní kǎkà pbàkrístɔ̀ tí arí 'àtɨ
alɛ. Ndɨ alɛ apɛ́ àtɨna ndì ràrɨ̌ mʉ̀krístɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ndàdʉ̀ ì'ì mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɨ arí
alɛ tí, ndɨrɔ̀ ɔdhína-fɔ́ rí'ì dhu dɔ̌ arí afína ɨ̀lɨ̌ alɛ tí, kapɛ́ ì'ì sànamʉ̀ ʉ̀lɛ̌
arí alɛ tí, ndàdʉ̀ ì'ì dhu ʉ̀nɔ arí ìndrǔ nɨ̌ alɛ tí, kapɛ́ ì'ì ɨwa òri arí alɛ tí,
ndɨrɔ̀ ɔbɨ nɨ̌ arí dhu ʉ̀dhǎ ìndrǔ-fɔ́ rɔ̀ alɛ tí, ní wɔ̀ dhu bhɛ̌yi alɛ-tɨdɔ̀ nà
nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǒnyʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ mà atdíkpá!

12 Ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù alɛ-ànyǎ t'ʉ́nɔta tí ɔ̀tɛ̌du? Tí obhó pbàkrístɔ̀ nyʉ́ ɨ nyɨ̌
nyádʉ̀ ànyǎya nʉ́nɔ̀?

13 Ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù alɛ-ànyǎ nʉ́nɔ̀ rǎdʉ̀ ní Kàgàwà. Obhó tí, Ɨlɨ̌lǎ Andítá
rǎtɨna: «Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌pfo nzɛ́rɛ alɛ nyǒdì nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ̀*.»

6

MʉKrístɔ̀ àkǎ nzá ndɔ̀bhʉ̀ ɔdhìnà mʉ̀krístɔ̀ ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù anya t'ítdìta t'álɛ-fɔ́ dhu

(Mbà 20.3; Màt 5.23-24; Rɔm 12.17-18; Ɛ̀fɛ 5.3-8; Yàk 4.1)

1 Nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ mà náapɛ́ ì'ì anya nà ɨwà Yɛ̌sù ná'ù ɔdhìnà nà, ní
dhu ɔ̀fɔ̀ tí nga kà ràrà ndɨ ɔdhìnà ɔ̀bhʉ̀ ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù anya t'ítdìta t'álɛ-fɔ́?
Ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu ní kà ràrà kɔ̀bhʉ̀ Kàgàwà bhà alɛ-fɔ́.

2 Nyɨ̌ nyʉ́nɨ tí nzá dhu, Kàgàwà bhà alɛ ràrɨ̌ ndɨ yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyǎ
nɨtdìya? Nírɔ̀, yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyǎ nyɨ̌ nyɨtdìya dhu bhɛ̌yi, ádhu ìnzɨ̌ nyɨ̌
nyádʉ̀ kɔ̌kɔ̀ dhu bhɛ̌yi àkyǎkyɛ̀ dhu nʉ̀fǎ alɛ-ànyǎ nítdì nɨ̌?

3 Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tí nzá dhu àlɛ̌ rɨtdìya màlàyíká mà-ànyǎ? Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi
kà rí'ì rɔ̀, àlɛ̌ ní ʉ̀nɔ àlɛ̌ kádʉ̀ yà adzɨ ɔ̌ ì nɔ̀nzì dhu-ànyǎ ʉ̀nɔ̀ olu!

4 Ní dhu apɛ́ ì'ì nyɨ̌ nyí'ì anya nà nzínzìkʉ ɔ̌ dhu tí, ní ádhu-okú dɔ̀ rɔ̀
nga ndɨ nyɨ̌ nyádʉ̀ òwu ɨ anya nà kɔ̌kɔ̀ ìnzɨ̌ arí ɔ̀tɛ pbàkrístɔ̀ nzínzì ɔ̌ dhu
ɔ̀ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ nɨ̌?

5 Ma mʉ̀nɔ̀ dhu wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ndínɨ̌ nyɨ̀kʉ nabhʉ̀ tí rìwʉ̀. Obhó tí,
nzínzìkʉ ɔ̌ yà Yɛ̌sù ná'ù ɔdhína nzínzì ɔ̌ dhu-ànyǎ ʉ̀nɔ̀ rádʉ̀ dhu-ɔ̌nga
t'óvòta nʉ́nɨ atdí alɛ mà t'í'ì mbǎ?

---

* **5:7 5.7** Uvt 13.7; 12.21 * **5:13 5.13** Tɔ̀r 17.7

6 Pbɛ́tù̱, ù̱kú̱ nyɨ̌ nyàmbɛ̀nà nzínzìku̱ ɔ̌ dhu-ɔ̀nga àndà rɔ̀, nyɨ̌ nyarádù̱
òwu nyɔ̀bhù̱ ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù alɛ-fɔ́ dhu-tɨ̀ ní àdhu?

7 Obhó tí, anya nà nyɨ̌ nyí'ì nzínzìku̱ ɔ̌ dhu nítɛ̀ wà dhu kpangba, ɨwà
dhu rónzɨ̀ lɛ̀màku̱ atdídɔ̌. Ní ádhu ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyádù̱ nzɛ́rɛ dhu-dzi òndù nɨ̌?
Ádhu ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyádù̱ nyù̱bhà ku̱dhǎ fu̱kú ongyéngá mà nɨ̌?

8 Pbɛ́tù̱ nyɨ̌, nyɨ̌ ní ndɨ nyɨ̌ nyarí nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ, nyɔ̌wù Yɛ̌sù ná'ù ɔdhíku̱
ɔ̀bhù̱ iri alɛ-fɔ́! Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ ní ndɨ nyɨ̌ nyarí ɨ alɛ tɔ́ obhónánga ù̱dhǎ ɔbɨ nɨ̌!

9 Nyɨ̌ nyú̱nɨ wà dhu mbɛ̌yi nyú̱, nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ ní rabáya nzɨ̌
ngari ɔ̀rù̱-akpà ɔ̌ Ádrù̱ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi ɔ̌. Ɨnzɨ̌ nyàbhu̱ ku̱trǎ
nyɨ̌: mù̱nyɔ̀nì ɔ̀nzɨ arí alɛ mà, sànamù̱ ù̱lɛ̌ arí alɛ mà, kǎkà ɨnzá ì ú̱mbǎ
ì nà alɛ nà arí mù̱nyɔ̀nì ɔ̀nzɨ alɛ mà, ndɨrɔ̀ mù̱nyɔ̀nì ɔ̀nzɨ arí nzínzìya ɔ̌
kpabhálɛ-tírɔ̀, ndɨrɔ̀ vèbhálɛ-tírɔ̀ alɛ mà, náabáya nzɨ̌ ngari Kàgàwà bhà
Idzi ɔ̌.

10 Ndɨrɔ̀, ogbo ɔ̀nzɨ arí alɛ mà, ɔdhíya-fɔ́ rí'ì dhu dɔ̌ arí afíya ù̱lɨ̌ alɛ mà,
ɨwa òri arí alɛ mà, dhu ù̱nɔ arí ìndrǔ nɨ̌ alɛ mà, kǎkà ìndrǔ-fɔ́ dhu ù̱dhǎ arí
ɔbɨ nɨ̌ alɛ mànà, ní kɔ̀rí alɛ kɔ́rɔ́, náabáya nzɨ̌ ngari ɔ̀rù̱-akpà ɔ̌ Ádrù̱ngbǎ
kamà Kàgàwà bhà Idzi ɔ̌ átɔ̀.

11 Angyi, nzínzìku̱ ɔ̌ atdídhená alɛ nóongónà dhu ɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhɛ̌yi tí.
Pbɛ́tù̱ kòmbí, àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà nú'o wà nyɨ̌, nyɨ̌lǎ fù̱ku̱ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀. Kǎbhu̱
nyɨ̌ nyɔ̌ngò pbìndà alɛ tí, ndàdù̱ nyɔ̌zù̱ obhónángatálɛ tí. Kɔ̌nzɨ kɔ́rɔ́ ɨ dhu
àlɛ̌ tɔ́ Ádrù̱ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístò nyɨ̌ nyá'ù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí-otù
ɔ̌.

Yɛ̌sù ná'ù alɛ ní Krístɔ̀-ngbɔ̀-rɔ̌nga dhu
(1Tɛ̀ 4.1-17; 1Pɛ́ 1.14-19)

12 Nyɨ̌ nyarátɨna: «Kɔ́rɔ́ dhu t'ɔ́nzɨta tɔ́ ru̱sà ka ku̱fà wà fǎkà pbàkrístò
tírɔ̀.» Ndɨ dhu ní obhó dhu, pbɛ́tù̱ kɔ́rɔ́ dhu ní nzɨ̌ àkǎkǎ kɔnzɨ dhu. Ɨma
mà átɔ̀ ma mínè matɨ: «Kɔ́rɔ́ dhu t'ɔ́nzɨta tɔ́ ru̱sà ka ku̱fà wà idù,» pbɛ́tù̱
ma mí nzɨ̌ àdù̱ dhu à'ù mɨ'ì atdí dhu mà tɔ́ ɨnɔ tí.

13 Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyarátɨna átɔ̀: «Kàgàwà anzɨ ɔ̀nyù̱ alɛ-ɔ̀ tɔ̀, ndɨrɔ̀ kǎnzɨ alɛ-ɔ̀
ɔ̀nyù̱ tɔ̀.» Pbɛ́tù̱, ma mátɨna kà rɨtɔ̀ya kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ dhu kɔ́rɔ́. Alɛ-ngbɔ̀ Kàgàwà
anzɨ nzá mù̱nyɔ̀nì t'ɔ́nzɨta tɔ̀, pbɛ́tù̱ kǎnzɨ ka Ádrù̱ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà kasu̱
t'ɔ́nzɨta tɔ̀. Ndɨrɔ̀ ndɨ Ádrù̱ngbǎlɛ rɨ̌'ì alɛ-ngbɔ̀ t'ú̱ndata tɔ̀.

14 Ndɨrɔ̀ rɔ̀sè dòtsí, Kàgàwà yà Ádrù̱ngbǎlɛ Yɛ̌sù nabhù̱ rìngbɛ̀ ndɨ̀ ɔvɛ-
bvù̱ rɔ̀ pbìndà ádrù̱ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌, náabhù̱ya àlɛ̌-ngbɔ̀ rù̱ngbɛ ì átɔ̀.

15 Nyɨ̌ nyù̱nɨ tí nzá dhu, ngbɔ̌ku̱ ràrɨ̌ Krístɔ̀-ngbɔ̀-rɔ̌nga? Nírɔ̀ ma tí àdù̱
Krístɔ̀-ngbɔ̀-rɔ̌nga nyú̱ ìdyì ìdyì, mu̱gɛ̀rɛ̀ rɔ̀ngò mù̱nyɔ̀nì tɔ́ tsìbhálɛ-ngbɔ̀-
rɔ̌nga tí? Ɨnzɨ̌ akɛkpá màtí!

16 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyù̱nɨ tí nzá dhu ndɨ alɛ mà rapɛ́ 'ùngbò mù̱nyɔ̀nì tɔ́
tsìbhálɛ nà, ní róngò wà atdí alɛ-ngbɔ̀ tí kà mànà? Obhó tí, Ɨlɨ̌lǎ Andítá
náarátɨna: «Abádhí ɔ́yɔ̌ rɔ̀ rǎdù̱ 'ù̱gɛ̀rɛ̀ 'òngò atdí alɛ-ngbɔ̀ tí*.»

17 Pbɛ́tù̱, Ádrù̱ngbǎlɛ mànà ì nùngbò alɛ, ní rǎdù̱ ndù̱gɛ̀rɛ̀ 'òngò atdí alɛ
tí kà mànà, alɛ-afí ɔ̀nǎ rɔ̀.

---

* **6:16 6.16** Ɔpt 2.24

18 Nyɨ nyàkǎ, nyǒtsè mʉ̀nyɔ̀nɨ̀-tsʉ̌ rɔ̀! Yà ìndrʉ̌ rɔ̌nzɨna kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà
nzɛ́rɛnga rɨ̌'ì igi ndɨ alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ mʉ̀nyɔ̀nì nɔ̀nzì alɛ nɔ́nzì wà
nzɛ́rɛnga ngbɔ̌na nyʉ́ rɔ̌ ndɨ̀tɨ́rɔ̀*.
19 Nyɨ́ nyʉ́nɨ tí nzá dhu ngbɔ̌kʉ ràrɨ̌ ya nyʉkʉtsì arádɨ ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí bhà ɨdza?
Ndɨ ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí nábhʉ fʉ̌kʉ̀ ní Kàgàwà. Ndɨrɔ̀ nyɨ́ ní nzɨ̌ kàmǎkʉ nyɨ̌-tɨ́rɔ̀.
20 Obhó tí, Kàgàwà náadzì nyɨ́ ɔrʉ́ odzi nyʉ́ ɔ̌. Ní nyɨ́ nyàkǎ nyɨ̀lè ka
ngbɔ̌kʉ nɨ̌.

7

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Pbàkòritò arí'ì nà ʉmbátá dɔ̌ nzɛ́rɛ ɨrèta ɔ̀bhɔlɔ dhu
(Ɔpt 2.18-25; Màt 19.3-12; Rɔm 6.18-22)

1 Kòmbí, ma mí dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀ yà idù nyɨ́ nyándɨ̌ dhu dɔ̌. Nyɨ́ nyátɨ: «Ɨnga
nɔ̀fɔ̀ dhu ní kpatsìbhálɛ àkǎ nzá ndɔ̀dhɔ̀ pbɨndà tsìbhálɛ nà.»
2 Pbɛ́tʉ̀, ndɨ́nɨ̌ ìndrʉ̌ oko tí ɨ̀mbǎ mʉ̀nyɔ̀nì rɨ̀'ì nzínzìya ɔ̌, ma mátɨna
dhu ràkǎ ɨngbàtí ɨ̀lɨ ndì kpatsìbhálɛ mà rɨ̀'ì pbɨndà tsìbhálɛ nyʉ́ nà, ndɨrɔ̀
ɨngbàtí ɨ̀lɨ ndì tsìbhálɛ mà rɨ̀'ì pbɨndà kpatsìbhálɛ nyʉ́ nà.
3 Kpatsìbhálɛ nákǎ ndɔ̀nzì pbɨndà tsìbhálɛ rɨ̌ atdyúna òho dhu, ndɨrɔ̀
tsìbhálɛ mà nákǎ ndɔ̀nzì pbɨndà kpatsìbhálɛ rɨ̌ atdyúna òho dhu átɔ̀.
4 Tsìbhálɛ-ngbɔ̀ ní nzɨ̌ ndɨ tsìbhálɛ bhà, pbɛ́tʉ̀ ka ní kàbhà kpatsìbhálɛ
bhà. Ndɨrɔ̀ kpatsìbhálɛ-ngbɔ̀ ní nzɨ̌ ndɨ kpatsìbhálɛ bhà, pbɛ́tʉ̀ ka ní kàbhà
tsìbhálɛ bhà.
5 Ní, nyɨ́ nyàkǎ nzá nyʉ̌lè nyɨ́, ɨnzá ní ɨtsɔ̀ta tó kàsʉmì ɔ̌ tí nyɨ́ nyɨ̀rì nyɨ́
nyʉ̌bhà ka ákɛ̌ kàsʉmì tí rɔ̀. Ndɨ ɨtsɔ̀ta tó kàsʉmì dzidɔ̌, nyɨ́ nyádʉ̀ ìngo
nyɔ̌kò atdíkpá tdɨ́tdɔ̌, akyɛ pfɔ̀mvɔ Sìtanì náarana nyʉ̌tra fʉ̀kʉ́ ivívínga ɔ̌
nɨ̌.
6 Wɔ̀ ma mʉ̀nɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu ní nzɨ̌ ʉyátá, pbɛ́tʉ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi nyɨ́ nyɔ̀nzɨ
dhu dhu ní nzɨ̌ nzɛ́rɛ dhu.
7 Obhó tí, ma màmbɛ̀nà òzèna dhu ní kɔ́rɔ́ alɛ rɔ̀kò ɨma bhɛ̌yi, ɨ̀mbǎ
vèbhálɛ́ na. Pbɛ́tʉ̀ ɨngbàtí ɨ̀lɨ ndì alɛ mà nábà pbɨndà pɛrɛ̀ nyʉ́ atdírɔ̀
Kàgàwà-fɔ́: atdí alɛ ràbà tsìbhálɛ nà ndì ndádɨ dhu tó pɛrɛ̀-tɨdɔ̀, ngǎtsi alɛ
ràdʉ̀ ɨ̀mbǎ tsìbhálɛ́ na ndì ndádɨ dhu tó pɛrɛ̀ nábà.
8 Ndɨrɔ̀ kǎkà ɨ̀mbǎ rí'ì vèbhálɛ nà alɛ mà, abvo-ayí mànà tɔ̀, ma mí dhu
ɔ̀vɔ matɨ, dhu ràmbɛ̀nà àkǎ mbɛ̌yi nyʉ́ abádhí tɔ̀ abádhí rɔ̀ngò ɔ̀ko yà ma
marádɨ dhu bhɛ̌yi, ɨ̀nzɨ̌ 'ɔ̀hò ʉmbátá-atdyú.
9 Pbɛ́tʉ̀ dhu apɛ́ ɨ̀'ì ɨ̀nzɨ̌ abádhí rǎdʉ̀ afíya ɔ̀tɔ̀ ɨ̀tɨ́rɔ̀ dhu tí, ní abádhí rǎdʉ̀
àkǎ 'ʉ̀mbǎ ɨ̀. Obhó tí, dhu rǎdʉ̀ àkǎ mbɛ̌yi nyʉ́, ndɨ alɛ rɨ̀'ì pbɨndà tsìbhálɛ
nyʉ́ nà, rɔ̀sè ndì ndarana àdɨ ndàmbɛ tsìbhálɛ-atdyú òhò dɔ̌ dhu dɔ̀nǎ.
10 Kǎkà ɨwà ɨ̀ nʉ́mbǎ alɛ tɔ̀, ma mábhʉ̌na ní yàrí ʉyátá, yà ɨnzá àhʉ
fudú rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kɨ̀rà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà rɔ̀: tsìbhálɛ àkǎ nzá ndʉ̀bhà
pbɨndà kpatsìbhálɛ.
11 Pbɛ́tʉ̀, tsìbhálɛ náapɛ́ pbɨndà kpatsìbhálɛ ʉ̀bha, ní ndɨ tsìbhálɛ àkǎ
nzá ndàrà amba-bvʉ̀ tdɨ́tdɔ̌. Ɨmbǎ kɨ̀'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi rɔ̀, dhu àkǎ abádhí
rʉ̀ngbò ɨ̀ tdɨ́tdɔ̌ pbɨndà kpatsìbhálɛ nà. Ndɨrɔ̀, kpatsìbhálɛ àkǎ nzá ndʉ̀bhà
pbɨndà tsìbhálɛ.

---

* **6:18 6.18** Ka kí'ì ìnè kʉgɛ̀rɛ̌ ka átɔ̀ yà dhu bhɛ̌yi: «Nyɨ́ nyarátɨna: ‹Yà ìndrʉ̌ rɔ̌nzɨna kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛnga rɨ̌'ì igi ndɨ alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ rɔ̀.› Pbɛ́tʉ̀ ma mátɨna: mʉ̀nyɔ̀nì nɔ̀nzì alɛ rɔ̀nzì wà nzɛ́rɛnga ngbɔ̌na nyʉ́ rɔ̌ ndɨ̀tɨ́rɔ̀.»

Pɔlɔ̀ rɨ̌ sedzà àbhʉ̌ ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù alɛ mànà ɨ́ nʉ́mbă Yɛ̌sù ná'ù alɛ tɔ̀ dhu

12 Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀, ɨma, ma mí yà dhu ɔ̀vɔ, ndɨ dhu àhʉ nzá Ádrʉ̀ngbălɛ Yɛ̌sù ɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kàhʉ ùdù rɔ̀. Ní ma mátɨna: ɨwà Yɛ̌sù ná'ù kpatsìbhálɛ náapɛ́ ɨ̀'ɨ̀ ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù tsìbhálɛ nà, ndɨ tsìbhálɛ ràdʉ̀ ndà'ù 'òngò òko kà mànà, ní ndɨ kpatsìbhálɛ àkă nzá ndʉ̀bhà ndɨ tsìbhálɛ.

13 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, Yɛ̌sù ná'ù tsìbhálɛ náapɛ́ ɨ̀'ɨ̀ ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù kpatsìbhálɛ nà, ndɨ kpatsìbhálɛ ràdʉ̀ ndà'ù 'òngò òko kà mànà, ní kàkă nzá ndʉ̀bhà pbɨ̀ndà kpatsìbhálɛ.

14 Obhó tí, ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù kpatsìbhálɛ rɨ̌'ɨ̀ ìnè ábhɔ̌ onzi nà ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndɨ ndòngò Kàgàwà bhà alɛ tí Yɛ̌sù ná'ù pbɨ̀ndà tsìbhálɛ-otù ɔ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù tsìbhálɛ rɨ̌'ɨ̀ ìnè ábhɔ̌ onzi nà ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndɨ ndòngò Kàgàwà bhà alɛ tí Yɛ̌sù ná'ù pbɨ̀ndà kpatsìbhálɛ-otù ɔ̌. Ɨmbă kà rɨ̌'ɨ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi nánɨ̌, abádhí tó nzónzo nózʉ̀ ka kádʉ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌ ɔ̀tɨ̀ alɛ tí. Pbɛ́tʉ̀ obhónánga nyʉ́ ɔ̌, ɨ nzónzo ní Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌ ɨ̀lă alɛ.

15 Pbɛ́tʉ̀ dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ̀ ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù alɛ nózè ndʉ̀bhà yà ɨ ʉmbá ɨ nà Yɛ̌sù ná'ù alɛ dhu tí, ní ndɨ alɛ àkă wà ndʉ̀bhà ɨ ʉ́mbă ɨ nà alɛ. Kɔ̀rí dhu-tɨdɔ̀ nàndà dhu nɨ, Yɛ̌sù ná'ù alɛ nʉ̀tsì ɨ ʉ́mbă ɨ mànà ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù alɛ nà dhu rɨ̌ mbă. Pbɛ́tʉ̀ dhu ɔ̀fɔ̀ nga nyɔ̌kò atdíkpá, Kàgàwà núunzi nyɨ̌ ndínɨ̌ nyɨ̌ nyoko tí màrʉ̀ngà ɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ mànà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

16 Ɨnyɨ Yɛ̌sù ná'ù tsìbhálɛ́, nyɨ nyʉ̀nɨ tí obhó ɨ̀gʉ̌ nyɨ nyádʉ̀ pbʉ̀kʉ̀ kpatsìbhálɛ nígʉ dhu? Ndɨrɔ̀ ngătsi nɨ, ɨnyɨ Yɛ̌sù ná'ù kpatsìbhálɛ́, nyɨ nyʉ̀nɨ tí obhó ɨ̀gʉ̌ nyɨ nyádʉ̀ pbʉ̀kʉ̀ tsìbhálɛ nígʉ dhu?

Pɔlɔ̀ rɨ̌ dhu àndɨ̌ ɨnzá dhu àkă kokò ìndrʉ̌ tɔ́ ʉyátá tɔ́ ɨnɔ tí dhu dɔ̌ dhu

17 Ròsè yà angyi ma mʉ̀nɔ̀ dhu dɔ̀nă, ɨngbàtí ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà nákă ndòngò àdɨ àdhàdhɨ̀ yà Ádrʉ̀ngbălɛ Yɛ̌sù abhʉ̀ fɨ̌ndà ɔ́fɔ̀ ɔ̌: ndɨ ɔ́fɔ̀ ní, yà Kàgàwà rɨ̌ ndànzi rɔ̀ kɨ̌'ɨ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀*. Wɔ̀rí ní ndɨ àkăkănà kɨfʉ dhu tí ma marúdhěna kɔ́rɔ́ kànísá ɔ̌ dhu.

18 Kàgàwà rɨ̌ nyanzi ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, nyɨ nyɨ'ɨ̀ tí ɨwà ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzìnʉ́nga rɔ́? Ní nyɨ nyàkă nyadɨ ndɨ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Kàgàwà rɨ̌ nyanzi ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, nyɨ nyɨ'ɨ̀ tí ɨnzá ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzìnʉ́nga rɔ́? Ní nyɨ nyàkă nzá nyabhʉ ka kɔbhɔ̀lɔ̀.

19 Alɛ-ɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu nɔ́nzì nzá atdí dhu mà. Ndɨrɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ ka kí kɔ̀bhɔlɔ dhu nɔ́nzì nzá atdí dhu mà átɔ̀. Àkăkă dhu ní kɨfʉ Kàgàwà àvi kɔnzì dhu.

20 Dhu àkă ɨngbàtí ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà ràdɨ yà Kàgàwà rɨ̌ ndànzi rɔ̀ ndɨ̀ ndɨ'ɨ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌.

21 Dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ̀ nyɨ nyɨ'ɨ̀ ɨnɔ tí Kàgàwà rɨ̌ nyanzi rɔ̀ dhu tí, ní nyɨ nyàkă nzá nyitǔ afínʉ. Pbɛ́tʉ̀ dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ inè nyɨ nyí nyadɨ dʉ̀nʉ́ nyɨ-tírɔ̀ dhu tí, ní nyɨ nyàkă nzá nyiwɨ̌ ndɨ onzi.

22 Obhó tí, ɨnɔ tí arí'ɨ̀ alɛ, yà Kàgàwà ánzì rʉ̀ngbò ɨ Ádrʉ̀ngbălɛ Yɛ̌sù nà, ní nzɨ̌ ɨnɔ Yɛ̌sù-nyɨ̀kpó ɔ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, dɔ̀ná arí'ɨ̀ ndɨ̀tírɔ̀ alɛ, yà Kàgàwà ánzì, ní Krístò bhà ɨnɔ.

23 Kàgàwà náadzì nyɨ̌ ɔrʉ́ odzi nyʉ́ ɔ̌. Nírɔ̀, nyɨ̌ nyàkă nzá nyɨ̌'ɨ̀ tdítdɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ́ ʉyátá tɔ́ ɨnɔ tí.

---

* **7:17 7.17** Kàgàwà rɨ̌ nyǎnzi rɔ̀ nyɨ̌ nyɨ'ɨ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ tí ka kátɨna dhu-tɨ̀ ní: Alɛ-ɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu mà, ɨ̀nzɨ̌ ka kí kɔ̀bhɔlɔ dhu mà, ndɨrɔ̀ ɨnɔ tí ka kí'ɨ̀ dhu mà, ɨ̀mbă ka kí'ɨ̀ ɨnɔ tí dhu mànà. Kʉ̀tɔ̀ nzá Kàgàwà àvi dhu ɔ̀nzɨ ka kí dhu-tsʉ̀. Wɔ̀rí ní nzɨ̌ ɨ̀tí ka kátɨna, Kàgàwà rɨ̌ ndànzi dhu atù nzɛ́rɛnga ɔ̌ alɛ ràkănà ndòngò àdɨ ndɨ nzɛ́rɛnga ɔ̌ tí.

24 Àbanĭnzó, ìngbàtí ìli ndì alɛ mà nákă ndàdɨ Kàgàwà-ɔ̀nzĭ yà kà rĭ
ndànzi rɔ̀ ndì ndɨ'ì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌.

Ɨnzá àpè 'ùmbă alɛ àkă 'òkò ɔ̀ná ɔ́fɔ̀
(Ɛ̀br 13.4; 1Pɛ́ 4.7)

25 Kăkà ɨnzá àpè vèbhálɛ ùnĭ kpabhínzo mà, ɨnzá àpè kpabhálɛ ùnĭ
vèbhínzo mànà tɔ̀, ma múyăna Ádrùngbălɛ Yĕsù ɔ̀vɔ̀ idù dhu tí dhu nà
ma mí'ì ìmbă. Pbɛ́tù, tɨdu ɔ̀nă rɔ̀, ma mábhŭna abádhí tɔ̀ dhu ní pbàkà
ɨrɛ̀ta. Ndɨ ɨrɛ̀ta ní, yà Ádrùngbălɛ Yĕsù ɔ́nzì ídzìnga fĭndà rì'ì tsùná dhu
ìrì ka kádù dhu tí alɛ bhà.

26 Obhó tí, yà kòmbí rí'ì àpbɛ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mìrɛ̀ nga ídzì dhu ràrĭ ìndrŭ
ròkò yà ì í'ì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌.

27 Dhu apɛ́ ì'ì ìnè nyɨ nyarí'ì tsìbhálɛ nà dhu tí, ní nyɨ nyàkă nzá nyɔnè
ndɨ tsìbhálɛ ùbha nyɨ nyí dhu. Dhu apɛ́ ì'ì ìmbă nyɨ nyarí'ì tsìbhálɛ nà
dhu tí, ní nyɨ nyàkă nzá nyɔnè tsìbhálɛ.

28 Pbɛ́tù, dhu apɛ́ ì'ì nyŭmbă nyĭ nyí dhu-atdyú nà nyɨ nyí'ì dhu tí, ní nyɨ
nyɔ̀nzì nzá nzɛ́rɛnga. Ndɨrɔ̀, ɨnzá àpè kpatsìbhálɛ ùnĭ tsìbhíngba náapɛ́
àrà amba-bvù, ní íyàdhíyà nɔ́nzì nzá nzɛ́rɛnga átɔ̀. Pbɛ́tù kăkà ɨwà ì
númbă alɛ ní rŏngo ì'ì ìnè àpbè nà fĭyó ípìrɔ̌nga ɔ̌. Ní ɨma, ma mòzè
mɔdɔ̀ nyĭ ɨ àpbè rɔ̌ rɔ̀.

Ɨnzá yà adzɨ ɔ̌ dhu àkă ndàtdŭ ìndrŭ-afí dhu

29 Àbanĭnzó, ma mòzè matɨ yà dhu bhĕyi: kàsɨmì ùbhà ndì ídɔ̌. Ní rɔ̀pè
ndì kòmbí, tsìbhálɛ nà arí'ì kpatsìbhálɛ, nákă ndàdɨ ìmbă arí'ì tsìbhálɛ nà
alɛ bhĕyi.

30 Ɔ̀dzɨ rɔ́dzɨ alɛ nákă 'òkò ìnzĭ rɔ́dzɨ alɛ bhĕyi. Dhɛ̀dhɛ nà rí'ì alɛ nákă
'òkò ìmbă rí'ì dhɛ̀dhɛ nà alɛ bhĕyi. Dhu òdzi rí alɛ nákă 'òkò ìmbă rí'ì
dhu nà alɛ bhĕyi.

31 Yà adzɨ ɔ̌ malì nĭ arí kasɨ ɔ̀nzɨ alɛ, nákă 'òkò ìnzĭ arí kasɨ ɔ̀nzɨ kà nĭ
alɛ bhĕyi. Obhó tí, yà ndì ndí'ì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌, yà adzɨ rărà tsùna rĭ ndɔ̀dì dhu
ɔ̀.

32 Ma mòzè dhu ní, nyŏkò ìmbă afíkɨ ìtŭ rí dhu rĭ'ì rɔ́rɔ̀. Ɨmbă arí'ì
tsìbhálɛ nà alɛ náarí afína ìtŭ nĭ ní Ádrùngbălɛ Yĕsù bhà dhu kɛ̀lɛ̌, ndàdù
ndòzè ndɔ̀nè kà-nyìkpó nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ ndì ndí dhu kɛ̀lɛ̌.

33 Pbɛ́tù tsìbhálɛ nà alɛ náarí afína àtdŭ nĭ ní yà adzɨ ɔ̌ dhu, ndàdù
ndòzè ndɔ̀nè pbìndà tsìbhálɛ-nyìkpó nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ ndì ndí dhu,

34 pbìndà ɨrɛ̀ta ràdù ndùndɔ̀ ùndɔ tí. Ndɨ dhu bhĕyi tí, ìmbă arí'ì
kpatsìbhálɛ nà tsìbhálɛ mà, ɨnzá àpè kpatsìbhálɛ ùnɨ tsìbhíngba mànà
náarí afíya ìtŭ nĭ ní Ádrùngbălɛ Yĕsù bhà dhu kɛ̀lɛ̌. Abádhí ózè dhu ní
'àbhɨ afíya mà ngbɔ̌ya mànà Ádrùngbălɛ Yĕsù tɔ̀. Pbɛ́tù kpatsìbhálɛ nà
tsìbhálɛ náarí afína ìtŭ nĭ ní yà adzɨ ɔ̌ dhu, ndàdù ndòzè ndɔ̀nè pbìndà
alɛ-nyìkpó nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ ndì ndí dhu.

35 Wɔ̀ ma mùnɔ̀ fŭkù dhu ní ma mùnɔ̀ ndínĭ ɨ'ɨ tí mùgàsù tí fŭkù, ìnzĭ ní
ndínĭ ɨ'ɨ tí àdà ma mùpɛ rùkú dhu tí. Ma mòzè mɨtɛ̀ ìngbà dhu bhĕyi màtí
nyĭ nyádù òko ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu bhĕyi dhu fŭkù, nyădù nyăpba Ádrùngbălɛ
Yĕsù rɔ̌ tí ìmbà fùkú ɨrɛ̀ta-ɔ̌nga ùndɔ rí atdí dhu mà rĭ'ì rɔ́rɔ̀.

Órì nàndà dhu

36 Ndɨ alɛ apɛ́ dhu àlǎ, ɨnzá ndɨ́ rónzɨ́ yà ndɨ́ ndórì tsìbhíngba-nyɨ̀kpó
nɔ̀fɔ̀ dhu, yà ɨnzá ɨ́ ʉ́mbǎ ɨ́ kà nà dhu-otù ɔ̌, íyàdhíyà mànà ɨ́ í ʼʉ̀mbǎ dhu-
atdyú ràdʉ̀ ndàlʉ tdítdɔ̀, ní abádhí àkǎ ʼʉ̀mbǎ ɨ́, yà ndɨ kpatsìbhíngba òzè
ka dhu bhɛ̌yi. Àbadhi ɔ̀nzɨ́ nzá nzɛ́rɛnga.
37 Pbɛ́tʉ̀, ndɨ kpatsìbhíngba apɛ́ dhu ùdhɛ̀ afína nyʉ́ ɔ̀ ɨnzá ka kʉ̀tʉ ndɨ́
ʉ̀tʉ́ tí rórɔ̀, ndà'ù dhu ɨ̀nzɨ̌ ɨ́ ràrɨ̌ ʼʉ̀mbǎ, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ ɨ́ ràrɨ̌ ngbɔ̀ya ʉ̀pbǎ yà
ndɨ́ ndórì tsìbhíngba nà, ndàdʉ̀ ndɨ dhu ɔ̀nzɨ́ yà ndɨ́ nyʉ́ ndɨ́ ndòzè ka dhu
bhɛ̌yi, ní ndɨ alɛ ɔ̀nzɨ́ dhu mbɛ̌yi.
38 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, yà ndɨ́ ndórì tsìbhíngba nà ɨ́ nʉ̀mbǎ alɛ nónzɨ́
dhu mbɛ̌yi, ndɨrɔ̀ wɔ̀ ndɨ tsìbhíngba nɔ̀dhɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ ʼʉ̀mbǎ ɨ́ nà alɛ, nónzɨ́ dhu
mbɛ̌yi nyʉ́ ròsè.

Abvo-ayí nàndà dhu

39 Ɨwà árà amba-bvʉ̀ tsìbhálɛ náarádɨ Ʉyátá-tsìnǎ yà ìnè pbɨ̀ndà alɛ
rɨ̌'ɨ́ nyɨ̀kpóna nà ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ kàbhà kpatsìbhálɛ náapɛ́ ɔ̀vè, ní
íyàdhíyà rɨ̌'ɨ́ dɔ̀ná ndɨ̀tírɔ̀ ʼʉ̀mbǎ ɨ́ ndɨ́ ndòzè alɛ nà. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ kpatsìbhálɛ
àkǎ ndɨ'ɨ́ mʉ̀krístɔ̀ tí.
40 Pbɛ́tʉ̀ pbàkà ɔ̌, kà rǎdʉ̀ hirò ɔ̀nzɨ́, yà ndɨ́ ndí'ɨ́ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌ tí ndɨ́ ndàdɨ
rɔ̀. Wɔ̀rí ní ndɨ pbàkà ɨrɛ̀ta, ndɨrɔ̀ ɨma nyʉ́ ma mà'ù wà dhu átɔ̀, ma ràrɨ̌'ɨ́
ìnè Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nà.

8

Pɛrɛ̀ tí ka kùbho sànamʉ̀ tɔ̀ ɨzǎ nàndà dhu
(Rɔm 14.13-23; 1Kò 10.19-33)

1 Sànamʉ̀ tɔ̀ ka kùbho pɛrɛ̀ tí ɨ̀zǎ nàndà dhu nɨ̌, nyɨ̌ nyándɨ̌ dhu, nyǎtɨ:
«Mǎ'ɨ́ kórɔ́, mǎ mʉ́nɨ wà dhu ndɨ dhu dɔ̌.» Pbɛ́tʉ̀ ma mátɨna: ɨnga ʉ̀nɨ̌ ka
kí dhu náarí alɛ àbhʉ̌ kambɛ alɛ ɨ̀dzɨ dɔ̌ alɛ-tírɔ̀, pbɛ́tʉ̀ alɛ òzè ka kí dhu
náarí alɛ ɔ̀sɨ̀ ɔ̀sɨ̀ tí.
2 Ndɨ alɛ apɛ́ ndɔ̀zʉ̀ ndɨ̀tírɔ̀ ɨnga ndɨ́ ndʉ́nɨ dhu tí, ní ndɨ alɛ ní ɨnzá ɨnga
nʉ́nɨ obhóná nyʉ́ yà ndɨ́ nyʉ́ ndɨ́ ndàkǎnà ndʉ̀nɨ ka dhu bhɛ̌yi alɛ.
3 Pbɛ́tʉ̀ ndɨ alɛ apɛ́ Kàgàwà òzè, ní Kàgàwà ʉ̀nɨ wà ndɨ alɛ.
4 Nírɔ̀, ka tí àdʉ̀ sànamʉ̀ tɔ̀ ka kùbho pɛrɛ̀ tí ɨ̀zǎ ná'à à'a? Àlɛ̌'ɨ nyʉ́, àlɛ̌
kʉ́nɨ wà dhu sànamʉ̀ rarí'ɨ́ mbǎ yà adzɨ ɔ̌, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kʉ́nɨ wà dhu Kàgàwà
rarí'ɨ́ atdí tí.
5 Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ arátɨna mʉ̌ngʉ̌-nzo rarí'ɨ́ ìnè ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ndɨrɔ̀ yà
adzɨ ɔ̌. Ní obhó tí, abádhí tɔ̀ mʉ̌ngʉ̌-nzo rɨ̌'ɨ́ ibí, ádrɔ̀drɔ̌ alɛ ràdʉ̀ ɨ'ɨ́ ibí.
6 Pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌ tɔ̀, Kàgàwà rɨ̌'ɨ́ atdí tí. Ka ní àlɛ̌ t'Ábanà yà kórɔ́ dhu nanzɨ́,
ndɨrɔ̀ àlɛ̌ karóko kà tɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌'ɨ́ atdí tí. Ndɨ
Ádrʉ̀ngbǎlɛ ní Yɛ̌sù Krístɔ̀, yà kórɔ́ dhu anzɨ́ ndɨ otùna ɔ̌. Ndɨrɔ̀ ka ní ndɨ
ípìrɔ̌nga ìbho arí àlɛ̌ tɔ̀.
7 Pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ ní kórɔ́ alɛ ɨ ndɨ dhu nʉ́nɨ. Rɨ̀rà àhʉ kòmbí nga ɔ̀, nzínzìkʉ
ɔ̌ atdídhená alɛ kǎkà ɨwà avù 'òngò sànamʉ̀ tɔ̀ ka kùbho pɛrɛ̀ tí ɨ̀zǎ ná'à,
náarí'ɨ́ ìnè sànamʉ̀ ɨ́ á'ù obhó dhu tí rɔ́. Abádhí arí ndɨ ɨ̀zǎ ná'a, 'ádʉ̀
àmbɛ dhu ɨ̀rɛ̀ dɔ̌ ndɨ ɨ̀zǎ ka ràbhʉ pɛrɛ̀ tí yà ìnè rí'ɨ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà
dɔ̀yá sànamʉ̀ tɔ̀. Ní olùnǎ rɔ̀, ndɨ dhu arádʉ̀ abádhí àbhʉ rɔ̀zʉ̀ ɨ́ ɨwà ndɨ
ɨ̀zǎ àbhʉ ɨ́ 'ɔ̀tɨ Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌ dhu tí. Wɔ̀ dhu ɨ̀tɛ̀ dhu abádhí tɔ́ ɨrɛ̀ta
ràrɨ̌'ɨ́ ivíví.

8 Obhó tí, ìnzǐ ní ɔ̀nyʉ̀ ndɨ àlɛ̌ ìndri rádʉ̀ àlɛ̌ rì'ì ɪ́kyɛ̀rɔ̌ Kàgàwà tí. Àlɛ̌
kapɛ́ ɔ̀nyʉ̀ ʉ̀bha ìnzǐ àlɛ̌ rɔ̀nyʉ̀, ní àlɛ̌ rɔ̌ ndì nɔ̀tdì dhu rǐ'ì ìmbǎ. Ndɨrɔ̀ àlɛ̌
kapɛ́ ndɨ ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ, ní àlɛ̌ kábàna atdí dhu mà rǐ'ì ìmbǎ.
9 Pbɛ́tʉ̀, nyàndà nga mbɛ̌yi, akyɛ yà nyǐ nyí'ì dʉ̀kʉ́ nyǐ-tírɔ̀, nyǎdʉ̀ àmbɛ
nyǐ nyòzè dhu ɔ̀nzì dɔ̌ dhu náarana kǎkà ivíví fɪ̀yɔ́ a'uta nà alɛ àbhʉ ràwà
ì nzɛ́rɛnga ɔ̀ nǐ.
10 Obhó tí, ivíví pbìndà a'uta nà alɛ náapɛ́ ɪ̀nyɨ, ɪ̀nga nʉ́nɨ alɛ nyʉ́ nálǎ
sànamʉ̀ tɔ̀ ka kùbho pɛrɛ̀ tí ìzǎ ná'a nyɨ nyí sànamʉ̀ ʉ̀lɛ̌ ka karí ɔ̀ná rɔ̀
sɔmǎ-dzà ɔ̌ rɔ̀ rɔ́, ní kàbhà ɪ̀rɛ̀ta tí nzǐ àdʉ̀ kʉ̀tʉ rɔ̀nyʉ̀ sànamʉ̀ tɔ̀ ka kùbho
pɛrɛ̀ tí ɔ̀nyʉ̀?
11 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, pbʉ̀kʉ̀ ɪ̀nga t'ʉ́nɨta-okú dɔ̀ rɔ̀, wɔ̀ ndɨ ivíví a'uta
nà alɛ, ndɨrɔ̀ yà Krístɔ̀ nyʉ́ náavɛ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀, ní rǎdʉ̀ àwǐ atdídɔ̌.
12 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nyǐ nyí dhu ʉ̀fǎ adɔ́kʉ mà awɛ́kʉ mànà ɔ̀nzǐ,
nyǎdʉ̀ afíya ìnza dhu, rǎdʉ̀ ì'ì àdhàdhì ɪ̀wà nyǐ nyàfǎ dhu Krístɔ̀-ɔ̀nzǐ nyʉ́
dhu bhɛ̌yi.
13 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɔ̀nyʉ̀ náapɛ́ Yɛ̌sù ná'ù adɔ̀du mà ndɨrɔ̀ ngǎtsi
nǐ awɛ̀du mà nábhʉ̌ rìtsì nzɛ́rɛnga ɔ̀, ní ma mádʉ̀ àdɨ ìnzǐ mongò ìzǎ à'à
kɔ́rɔ́ ɪ̀dhɔ ɔ̌, akyɛ ndɨ dhu arana abádhí àbhʉ rùwǐ nǐ.

9

Uvitatálɛ àkǎ àbà fɪ̀yɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̀dɔ rí dhu yà ì arɔ́nzɨna kasʉ-nyʉtsì dhu
(Luk 10.7; Kas 20.34-35; 2Kò 11.7-12; Gàl 6.6; 1Tì 5.17-18)

1 Ɨma tí obhó uvitatálɛ ngʉ̌kpà uvitatálɛ bhɛ̌yi? Ma mátí obhó ì'ì dùdú
matírɔ̀? Ɨma mála tí nzá Yɛ̌sù, àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ? Nyǐ nyʉ́, nyǐ tí obhó yà
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù tɔ̀ ma mɔ́nzì kasʉ-nyʉtsì rɔ̀ úvò alɛ?
2 Ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ma mapɛ́ ì'ì ìnzǐ ní uvitatálɛ tí, ní fʉ̌kʉ̀ ɪ̀ma ní uvitatálɛ
nyʉ́. Obhó tí, nyǐ ní yà ma mɔ́nzì uvitatálɛ tɔ́ kasʉ ìtɛ̀ rí alɛ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-
nyʉtsì.
3 Yàrí ní ndɨ ìndrʉ̌ rǐ mɔbhʉ rɔ̀, ma marí mugye dùdú tí dhu:
4 mǎ'ɨ uvitatálɛ tírɔ̀, mǎ tí nzǐ àdʉ̀ àkǎ mɔ̌nyʉ̀ dhu, mǎdʉ̀ dhu ɔ̀mvʉ̀ fàká
kasʉ-otù ɔ̌?
5 Tsìbhálɛ nà ma mì'ì rɔ̀, ma màkǎnà tí nzá ndɨ tsìbhálɛ rʉ̀ndà ma abhi
ɔ̀ ma márà rɔ̀, àdhàdhì ngʉ̌kpà uvitatálɛ mà, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù t'ádɔ́na mà
Pɛ́tɛrʉ̀ mànà náarɔ́nzɨna dhu bhɛ̌yi?
6 Tí mǎ'ɨ kɛ̀lɛ̌ ndɨ Bàrnabà nà mǎ mádʉ̀ àkǎ mɔ̌nzì kasʉ ɔtsʉ́ka nyʉ́ nǐ
ndínǐ mǎ mabá tí ɔ̀nyʉ̀?
7 Ádhɨ pbá mùnowì ndɨ kàsʉ̌na ùbhɔ̌ arí ndɨtírɔ̀? Ádhɨ pbá alɛ ndɨ vǐnyò-
kpa òzò arí ìnzǐ ndì ndí ndɨ vǐnyò-kpɔ̌ ɔ̀tɔ rɔ́rɔ̀? Ndɨrɔ̀ ádhɨ pbá alɛ ndɨ
ìkyì ʉ̀nda arí ìnzǐ ndì ndí fɪ̀ndá màkyǐ ɔ̀mvʉ̀ rɔ́rɔ̀?
8 Yà ma mʉ̀nɔ̀ dhu tí obhó ìndrʉ̌ arɔ́nzɨna dhu? Músà bhà Ʊyátá náatí
nzǐ àdhàdhì dhu kɛ̀lɛ̌ nʉ́nɔ átɔ̀?
9 Obhó tí, ndɨ Ʊyátá ɔ̀ ka kándǐ dhu katɨ: «Nyɨ nyàkǎ nzá nyʉtsì nganʉ̀-
ɔ̌nga òtsi rí, ndínǐ kpɔ̌na uvò tí kɛ́lɛ́na ɔ̀ rɔ̀ ìkyì-akpà-tsʉ̀ ìnzǐ ndɨ nganʉ̀
nɔnyʉ tí*.» Kàgàwà náatí afína ìtʉ̌ ìkyì-akpá tɔ́ dhu nǐ?
10 Ròsè dòtsí, kʉ̌nɔ tí ɪ̀nzá wɔ̀ dhu àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀? Obhó tí, wɔ̀ dhu ka
kandí àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀. Ɨnga òbhì rí alɛ nákǎ ndòbhì ɪ̀nga ndàdʉ̀ dhu à'ù àbà

* **9:9 9.9** Tɔ̀r 25.4

ndɨ ràrɨ̌ ndɨ ɨnga ɔ̌ rɔ́'ɔ̀ dhu-rɔrɔ̀ nábà fɨ́ndà átɔ̀. Ndɨrɔ̀ ɨnga ɔ̌ rɔ̀ rɨ́ dhu ògu alɛ nákǎ ndà'ù dhu, àbà ndɨ̀ ràrɨ̌ ndɨ ɨnga ɔ̌ ka kògù dhu-rɔrɔ̀ nábà.

11 Dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ̀ alɛ-afí tɔ́ itse mǎ mózò afíkʉ ɔ̀ dhu tɨ́, nɨ́ mǎ mɨ́ alɛ-ngbɔ̀ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ rí dhu nábà fʉkʉ́ dhu tɨ́ nzɛ́rɛ dhu?

12 Dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ̀ ngʉ̌kpà uvitatálɛ náarɨ́ ɨ dhu àbà fʉkʉ́ dhu tɨ́, nɨ́ ròsè dòtsí, mǎ nyʉ́, mǎ màkǎ tɨ́ nzá mǎbà ka átɔ̀? Pbɛ́tʉ̀ mǎ mónzì nzá nyɨ̌ nyɔ̀nzɨ dzʉ̀nàka atdí dhu nɨ̌ màtɨ́. Mǎ móndù kɔ́rɔ́ dhu-dzi akyɛ mǎ mowuna Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-tsʉ̀ ʉ̀tɔ̀ nɨ̌.

13 Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tɨ́ obhó dhu Kàgàwà bhà-dzá arɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ rarɨ́ fɨyɔ́ ɔ̀nyʉ̀ nábà ányɨ̀-dzá ɨ̀ ɔ́nzɨna kasʉ ɔ̀ rɔ̀? Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tɨ́ obhó dhu màzàbahʉ̀ dɔ̌ arɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ rarɨ́ fɨyɔ́ ɔ̀nyʉ̀ àbà ndɨ màzàbahʉ̀ dɔ̌ ɨ̀ ʉ́bɨ̌na pɛrɛ̀ tɨ́ ɨ̀zǎ ɔ̀ rɔ̀?

14 Nɨ́ ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nʉ́ʉyá dhu kǎkà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ arɨ́ ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ tɔ̀ ndàtɨ, abádhí ràrǎdʉ̀ fɨyɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̀dɔ rí dhu-tsí àbà ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-otù ɔ̌.

15 Pbɛ́tʉ̀ ɨma, ma mónzì nzá atdí dhu mà kɔnzɨ dzʉ̀nàdu nɨ̌. Nɨ́ ma mɨ́ milè ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ yà ma màndɨ̌ dhu, nɨ́ ma màndɨ̌ nzá, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyibho tɨ́ dhu idù. Ɨnga nɔ̀fɔ̀ idù dhu nyʉ́ nɨ́ mɔvɛ̀ ɔ̀vɛ̀ tɨ́, dhu ùnzi dɔ̌ ma mambɛ̀na ìndrʉ̌-fó rɔ̀. Atdí alɛ mà rɨ̌ nzɨ̌ wɔ̀ ma mɨ́ milè okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu ɑ̀kɔ̌ fudú rɔ̀.

16 Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ ma mɨ́ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu nɨ́ nzɨ̌ mabhʉ̌ rɨ́ mɨdzɨ̌ ma dhu. Ndɨ dhu nɨ́ ɨwà àkǎnà atdídɔ̌ nyʉ́ mʉnɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu. Ɨnzɨ̌ ma mɨ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu, nɨ́ rǎdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ àpbɛ̌ nyʉ́ tɨ́ idù.

17 Dhu ɨ́'ɨyǎna gukyè ma nyʉ́ tɨ́rɔ̀ ma móvò yàrɨ́ kasʉ mongò ɔ̀nzɨ̀nà dhu tɨ́, nɨ́ ma mákǎna mabà pbàkà mʉ̀kɨ̀mbà. Pbɛ́tʉ̀, ma mɨ́ kɔ̀nzɨ Kàgàwà ɨ́bhò ndɨ ndɨ kasʉ mongò ɔ̀nzɨ̀nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

18 Nɨ́rɔ̀, pbàkà mʉ̀kɨ̀mbà nyʉ́ nɨ́ àdhu? Pbàkà mʉ̀kɨ̀mbà nɨ́ mɔvɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ ka kɨ́ mubhɔ̌ rɔ́rɔ̀. Kà-tɨ̀ nɨ́ mɔvɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ ma mɨ́ kɔ̌tù ɔ̌ àkǎnà mabà dhu ònzi rɔ́rɔ̀.

19 Ma mɨ́'ɨ̀ dùdú matɨ́rɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, ma mónzì ma matɨ́rɔ̀ mɨ'ɨ̀ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ́ ɨnɔ tɨ́, ndɨ́nɨ̌ ma mabá tɨ́ ábhɔ̌ alɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ tɔ̀.

20 Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌, ma maládɨ Mʉ̀yàhudì bhɛ̌yi, ndɨ́nɨ̌ ma mabá tɨ́ Pbàyàhúdí. Músà bhà Ʊyátá ɨ̀fʉ̌ abádhí rɨ̌ rɔ̀, mǎ maróko abádhí mànà ndɨ Ʊyátá ɨ̀fʉ̌ ma mɨ́ dhu bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ ɨma nyʉ́, ɨ̀mbǎ ma mɨ́'ɨ̀ ndɨ Ʊyátá-tsìnǎ rɔ́rɔ̀. Ma marɨ́ kɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhɛ̌yi, ndɨ́nɨ̌ ma mabá tɨ́ ndɨ Ʊyátá ɨ̀fʉ̌ arɨ́ alɛ.

21 Ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ arɨ́ Músà bhà Ʊyátá ɨ̀fʉ̌ alɛ nzínzì ɔ̌, ma maládɨ ɨ̀nzɨ̌ arɨ́ ndɨ Ʊyátá ɨ̀fʉ̌ alɛ bhɛ̌yi, ndɨ́nɨ̌ ma mabá tɨ́ abádhí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù tɔ̀. Wɔ̀ dhu rɨ̌ nzɨ̌ atɨna ɨnzá ma rɨ́fʉ Kàgàwà bhà Ʊyátá. Ma márɨ́ kɨ̀fʉ̌ ɨ̀fʉ̌, Krístɔ̀ bhà Ʊyátá ɨ̀fʉ̌ ma márɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

22 Ndɨrɔ̀ kǎkà ivíví fɨyɔ́ a'uta arɨ́'ɨ̀ alɛ nzínzì ɔ̌, ma márɨ́ mɔnzɨ matɨ́rɔ̀ ivíví a'uta nà alɛ bhɛ̌yi, ndɨ́nɨ̌ ma mabá tɨ́ ɨ ivíví a'uta nà alɛ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù tɔ̀. Nɨ́, kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀, ma márà mɔnzɨ rɔ̌ abádhí rɨ̌'ɨ̀ ɔ̀ná kɔ́rɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ndɨ́nɨ̌ ma mara tɨ́ abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ ɨ̀gʉ rɔ̌ dhèdhèrɔ̀ otu ɔ̌.

23 Ma márɨ́ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̀nzɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ma mabá tɨ́ kà-nyʉtsì rɨ́'ɨ̀ ídzìnga átɔ̀.

24 Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tɨ́ obhó dhu ɨkpa tɔ́ odhó dɔ̌, kɔ́rɔ́ alɛ rarɨ́ ɔngʉ tɔ́ kàsʉ̌sù ɔ̀nzɨ, pbɛ́tʉ̀ atdí alɛ kɛ̀lɛ̌ rarɨ́ ndɨ àrà mʉ̀lɛ̀mà tɔ́ pɛrɛ̀ àbà? Nɨ́rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎmbɛ ɔ̀tse dɔ̌, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyabá tɨ́ mʉ̀lɛ̀mà tɔ́ pɛrɛ̀.

25 Kàsǔsù tɔ́ ɨkpa nòzè ʼìkpà alɛ kɔ́rɔ́ náarí kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà dhu ʉ̀bha, ʼàdʉ̀ afíya àpba ɔngʉ t′údheta rɔ̌. Abádhí arí dhu ɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhɛ̌yi, ndínɨ̌ ì abá tí mʉ̀kàkʉ́, àzèmbè pbání ndìnza rádʉ̀ mʉ̀kàkʉ́ kɛ̀lɛ̌. Pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌ʼɨ, àlɛ̌ kárí kàsǔsù ɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhɛ̌yi, ndínɨ̌ àlɛ̌ kabá tí yà ìnzɨ́ rádʉ̀ ndìnza mʉ̀kàkʉ́.

26 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ɨma, ma márí nzɨ̌ àngɨlɨ, mambɛ mubi dɔ̌ akyɛ. Ma mí′ì àdhàdhì ɔtsʉ́na ndì ndàngùrǔ rɔ́rɔ̀ rí anya ɔ̀nzɨ, ìnzɨ́ ndɔ̀pbì mbàrátánga alɛ bhɛ̌yi.

27 Pbɛ́tʉ̀, ma marávu ngbɔ̌du rɔ̌ ma-tírɔ̀ ìdzídzɔ̀ ɨkpa-tɨdɔ̀ nɨ̌, madʉ̀ lɛ̀màna ɔ̀nzì, akyɛ Kàgàwà araya mɔdhɔ̀ ìnzɨ́ mabà pɛrɛ̀ nɨ̌, ɨma yà ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ma marí Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ rɔ̀.

10

Sànamʉ̀ àkǎ nzá kʉ̀lɛ̌ dhu
(Zàb 78.13-33; 106.9-22; Ɛ̀br 3.7-19)

1 Àbanɨ̌nzó, ma mòzè nzá nyǎdzo yà Músà-owù nʉngʉ̀ àlɛ̀ t′ábhúna rɔ̌ ndì nanzì dhu rɔ̌ rɔ̀. Abádhí kɔ́rɔ́ núubhì yà ʼʉ̀nda rí àpbù tɔ́ sísí tsìnǎ*, ndɨrɔ̀ abádhí kɔ́rɔ́ nʉ́ʉdà pfɔ̌ya dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀nǎ ɔ̀nánga ùtù ndì ɔyɔ rɔ́rɔ̀*.

2 Àpbù-tsìnǎ abádhí ubhì dhu mà ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀nǎ abádhí ʉdà dhu mànà, nɨ́ɨ′ì àdhàdhì ɨwà Kàgàwà ùbho bàtizò abádhí tɔ̀ kɔ́rɔ́ ndínɨ̌ Músà-owù nʉngʉ̀ tí dhu bhɛ̌yi.

3 Abádhí kɔ́rɔ́ náanyʉ̀ Kàgàwà àbhʉ fɨ́yɔ̀ atdí ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀*.

4 Abádhí kɔ́rɔ́ náamvʉ̀ Kàgàwà àbhʉ ràhʉ bhalabhala tɔ́ odu ɔ̀ rɔ̀ fɨ́yɔ̀ ɨdha. Wɔ̀ ndɨ bhalabhala tɔ́ odu nɨ′ì Krístò yà abádhí nʉnda*.

5 Pbɛ́tʉ̀, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ abádhí nzínzì ɔ̌ náafɔ̀ nzá Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí nʉ́ʉvɛ̀, abvòya ròyì rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌.

6 Kɔ̌kɔ̀ dhu náanzì ì ndínɨ̌ ɨ′ɨ tí ídzì ɔ́fɔ̀ tí àlɛ̌ tɔ̀, ìnzɨ́ àlɛ̌ kadʉ̀ tí nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ àlɛ̌ kí dhu-atdyú nóhò, àdhàdhì abádhí náahò kǎtdyú dhu bhɛ̌yi*.

7 Nírɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ́ʼì sànamʉ̀ ʉ̀lɛ̌ arí alɛ tí, àdhàdhì abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ nʉ́ʉlɛ́nà sànamʉ̀ dhu bhɛ̌yi*. Àdhàdhì ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá náarʉ́nɔna dhu bhɛ̌yi: «Ìndrǔ náakò obvò ɔ̀nyʉ̀ t′ɔ́nyʉta tɔ̀ ndɨrɔ̀ dhu t′ɔ́mvʉ̀ta tɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, abádhí adʉ̀ ʼɨ̀và ɔrʉ́, ʼɔ̀bɛ̀ sànamʉ̀-ɔ̀nzɨ́*.»

8 Àlɛ̌ kàkǎ nzá àlɛ̌ rɔ̀nzì mʉ̀nyɔ̀nì, àdhàdhì atdídhená alɛ abádhí nzínzì ɔ̌ náanzì dhu bhɛ̌yi. Ní abádhí nzínzì ɔ̌, ɔ́yɔ̀ kumì dɔ̀ná ìbhʉ nà lʉfʉ̀ alɛ nʉ́ʉvɛ̀ atdí ɨdhɔ ɔ̌ tí*.

9 Àlɛ̌ kàkǎ nzá àlɛ̌ rùmvǔ Krístò-afí àdhàdhì abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náanzì dhu bhɛ̌yi. Ní, osu núubhí abádhí, rʉ̀vɛ*.

10 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌nù, àdhàdhì atdídhená alɛ abádhí nzínzì ɔ̌ náanù dhu bhɛ̌yi. Ní ìndrǔ-tsè ɔ̀tdì arí màlàyikà náatdì abádhí-tsè kɔ́rɔ́*.

11 Kɔ̌kɔ̀ dhu náanzì ì abádhí rɔ̌, ndínɨ̌ ɨ′ɨ tí atdí ɔ́fɔ̀ tí ìndrǔ tɔ̀. Ndɨrɔ̀ ka kandí ka ndínɨ̌ àlɛ̌-nyɨ̀kpɔ́ nitdyu tí, yà ípìrɔ̌rɔ̀ àlɛ̀ kí′ì yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rǎrà ndínɨ̌ ndì ndara tí ndɔ̀dì ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ rɔ̀.

---

* **10:1 10.1** Uvt 13.21-22 * **10:1 10.1** Uvt 14.21-22 * **10:3 10.3** Uvt 16.4-35 * **10:4 10.4** Uvt 17.5,6; Ɔzt 20.7-11 * **10:6 10.6** Ɔzt 11.4,34 * **10:7 10.7** Uvt 32.1-5 * **10:7 10.7** Uvt 32.6 * **10:8 10.8** Ɔzt 14.37; 25.1-9 * **10:9 10.9** Ɔzt 21.5-6 * **10:10 10.10** Ɔzt 17.6-14

12 Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨ̀ nɨ̀rɛ̀ ɨwà ndɨ̀ ndídè pbɨ̀ndà a′uta ɔ̌ dhu tɨ́ alɛ, nákǎ ndɔ̀dɔ̀ ndɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ ndɨ̀tsɨ̀ pbɨ̀ndà a′uta ɔ̌ rɔ̀.
13 Wɔ̀ pfɔ̀mvɔ Sìtanì náarí afíkʉ ùmvǔ nɨ̌ umvútá nɨ́ yà kórɔ́ ngʉ̌kpà alɛ-afí ùmvǔ kǎrí nɨ̌. Kàgàwà nɨ́ yà ndɨ̀ ndʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀fʉ̌ arí alɛ, nɨ́ kà rɨ̀ nzɨ̌ àdʉ̀ nyǎbhʉ pfɔ̀mvɔ rùmvǔ afíkʉ rɔ̀sè ɔbɨ̀kʉ dɔ̀nǎ. Pfɔ̀mvɔ náapɛ́ afíkʉ ùmvǔ, nɨ́ Kàgàwà rǎdʉ̀ ɔbɨ àbhʉ fʉ̌kʉ̀ nyɔ̌ndù ndɨ dhu-dzi, nyǎdʉ̀ lɛ̀màna ɔ̀nzɨ̀.
14 Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, yà atdídɔ̀ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌ndà nyɨ̌ ɨtsɛ sànamʉ̀ t′ʉ́lɛ́tá rɔ̌ rɔ̀.

Ɨnzá dhu àkǎ kungbò alɛ pfɔ̀mvɔ nà dhu

15 Ma mɨ́ dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀ àdhàdhɨ̀ dhu-ɔ̌nga t′óvòta nʉ́nɨ alɛ bhɛ̌yi. Nɨ́ nyɨ̀rɛ̀ pɛ́ yà ma móvɔna fʉ̌kʉ̀ dhu-ɔ̌nga nyɨ̌-tírɔ̀.
16 Yà Kàgàwà tɔ̀ àlɛ̌ kɨ́ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ nɨ̌ kópà-tsʉ̀ àlɛ̌ kɔ̀mvʉ̀ rɔ̀, ndɨ kópà-otù ɔ̌ àlɛ̌ kùngbò tɨ́ nzá àlɛ̌ Krístɔ̀-azù mànà? Ndɨ̀rɔ̀, yà àlɛ̌ kɨ́ mʉ̀gatì-ɔ̌nga ʉ̀kɔ̌ àlɛ̌ ràdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀nà rɔ̀, ndɨ mʉ̀gatì-otù ɔ̌ àlɛ̌ kùngbò tɨ́ nzá àlɛ̌ Krístɔ̀-ngbɔ̀ nà?
17 Obhó tɨ́, mʉ̀gatì rɨ̌′ì atdí tɨ́. Ndɨ̀rɔ̀, abhɔ rɔ̀ màtɨ́ àlɛ̌ kɨ́ mbǎ ì′ì, nɨ́ àlɛ̌′ɨ kórɔ́ nɨ́ atdí alɛ-ngbɔ̀, àlɛ̌′ɨ kórɔ́ àlɛ̌ kɨ́ ndɨ atdí mʉ̀gatì kɛ̀lɛ̌ nónyʉ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
18 Nyàndà pɛ́ Pbàìsràyélí tɔ́ ɔ́fɔ̀ átɔ̀: pɛrɛ̀ tɨ́ ka kùbho màzàbahʉ̀ dɔ̌ Kàgàwà tɔ̀ ɨ̀zǎ ná′a abádhí arí ndínɨ̌ ì ungbò tɨ́ ì otùna ɔ̌ Kàgàwà nà.
19 Nírɔ̀, ádhu ndɨ ma mòzè mʉnɔ̀ wɔ̀ ma mʉ̀nɔ̀ dhu ɔ̌? Tɨ́ ìnè sànamʉ̀ tɔ̀ ka kùbho pɛrɛ̀ tɨ́ ɨ̀zǎ ràrɨ̌′ì mʉ̀gàsʉ̀ nà? Ndɨ̀rɔ̀ tɨ́ ìnè sànamʉ̀ ràrɨ̌′ì mʉ̀gàsʉ̀ nà?
20 Ɨnzɨ̌ akɛkpá màtɨ́! Pbɛ́tʉ̀, ma mátɨna yà màzàbahʉ̀ dɔ̌ ɨnzá Yɛ̌sù ná′ù alɛ arí ùbhǒna pɛrɛ̀ tɨ́ dhu núbhǒ abádhí rarí pfɔ̀mvɔ tɔ̀, ìnzɨ̌ nɨ́ Kàgàwà tɔ̀. Nɨ́, ɨma nyʉ́ ma mòzè nzá nyʉ̌ngbò nyɨ̌ pfɔ̀mvɔ nà.
21 Nyɨ̌ nyɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà kópà-tsʉ̀ ɔ̀mvʉ̀, nyǎdʉ̀ pfɔ̀mvɔ bhà kópà-tsʉ̀ nómvʉ̀ átɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, nyɨ̌ nyɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ɔ̀nyʉ̀ nónyʉ̀, nyǎdʉ̀ pfɔ̀mvɔ bhà-tsí nónyʉ̀ átɔ̀.
22 Ndɨ̀rɔ̀ àlɛ̌ kòzè tɨ́ àlɛ̌ ràngbɛ Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà nàwí? Àlɛ̌ tɨ́′ì ɔbɨ nà ròsè kà dɔ̀nǎ?

Dhu àkǎ kɔnzì kórɔ́ dhu Kàgàwà-ɔvɔ̀ nilè tɨ́ dhu

23 Atdídhená alɛ arátɨna: «Kórɔ́ dhu tó rʉsà ka kʉ́fà wà.» Ndɨ dhu nɨ́ obhó dhu nyʉ́, pbɛ́tʉ̀ kórɔ́ dhu nɨ́ nzɨ̌ dhu-dzʉ̀nà ɔ̀nzì rádʉ̀ dhu. «Kórɔ́ dhu tó rʉsà ka kʉ́fà wà», pbɛ́tʉ̀ kórɔ́ dhu nɨ́ nzɨ̌ ìndrǔ ɔ̀sì rádʉ̀ dhu.
24 Atdí alɛ mà nákǎ nzá ndɔ̀nɛ̀ fɨ̃ndà tɨ́ rɨ́ ídzìnga àbhʉ̌ dhu, pbɛ́tʉ̀ kàkǎ ndɔ̀nɛ̀ ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ rɨ́ ídzìnga àbhʉ̌ dhu.
25 Nyɨ̌ nyɨ́′ì ìnè nyɔ̌nyʉ̀ ìngbàtɨ́ ɨ̀lì ndɨ dhu mà yà kòbɨ̌ ɔ̌ ka kòdzì, ɨnzá nyɨ̌ nyɔ̀ngʉ̀ dhu dɔ̀ná afíkʉ ɔ̀ rɨ́′ì ɨrɛ̀ta-okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ́rɔ̀.
26 Obhó tɨ́, yà adzɨ ɔ̀ná rɨ́′ì kórɔ́ dhu mànà nɨ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà malì*.
27 Dhu apɛ́ ì′ì ɨnzá Kàgàwà ná′ù alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ nánzì nyɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ tɔ̀ dhu tɨ́, nyǎdʉ̀ nyǎ′ù nyɔ̌wù ányì, nɨ́ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nyʉ̀ kórɔ́ dhu yà àbadhi àbhʉ fʉ̌kʉ̀ ɨnzá nyɨ̌ nyɔ̀ngʉ̀ tɨ̃na yà afíkʉ ɔ̀ rɨ́′ì ɨrɛ̀ta-okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ́rɔ̀.

---

* **10:26 10.26** Zàb 24.1

28 Pbɛ́tʉ̀, ndɨ alɛ apɛ́ dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀, ndàtɨ: «Yàrí ɨzǎ ní pɛrɛ̀ tí ka kàbhʉ sànamʉ̀ tɔ̀,» ní nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎ'à ndɨ ɨzǎ, wɔ̀ ndɨ dhu nɔ̀vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ yà alɛ-afí ɔ̀ rí'ì ɨrɛ̀ta-okú dɔ̀ rɔ̀.
29 Ma mɔ̀tɛ̀ nzá afíkʉ ɔ̀ rí'ì ɨrɛ̀ta dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ma mɔ̀tɛ̀ yà ndɨ dhu nɔ̀vɔ̀nà fʉ̌kʉ̀ alɛ-afí ɔ̀ rí'ì ɨrɛ̀ta dɔ̌.
Tí ídzì dhu ndɨ, ɨnyɨ mʉ̀krístɔ̀ tírɔ̀, nyɨ nyíde ìngbàtí ìlɨ ndì dhu mà ɔ̀nyʉ nyɨ nyí dhu tɔ́ ɨrɛ̀ta dɔ̌ tí, àzèmbè ɔdhìnʉ rɨ̌ kɔ̀zʉ̀ nzɛ́rɛnga tí rórɔ̀?
30 Tí ídzì dhu ndɨ átɔ̀ nyɨ nyíde pbʉ̀kʉ̀ ɨrɛ̀ta dɔ̌ tí, nyɔnyʉ̀ yà ɨwà nyɨ nyàbhʉ ɔ̀tsɔ̀ Kàgàwà tɔ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu, àzèmbè ɔdhìnʉ rɔ̌rʉ̀ dʉ̀nʉ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ rórɔ̀?
31 Nírɔ̀, dhu apɛ́ ì'ì nyɨ̌ nyí dhu ɔ̀nyʉ dhu tí, nyɨ̌ nyí dhu ɔ̀mvʉ̀ dhu tí, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyí kɔ́rɔ́ dhu-tsí ɔ̀nzɨ dhu tí, ní nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì kɔ́rɔ́ ɨ dhu Kàgàwà-ɔvɔ̀ nilè tí.
32 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎbhʉ Pbàyàhúdí mà, ìnzɨ̀ ní Pbàyàhúdí mà, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà Kànɨsà mà rɔ̀tsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ nyɨ̌ nyónzɨna dhu-otù ɔ̌.
33 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì dhu yà ɨma nyʉ́ ma marí dhu ɔ̀nzɨ dhu bhɛ̌yi: ma marí ɔbɨ ɔ̀nzɨ atdídɔ̌, ndínɨ̌ ma mónzɨna kɔ́rɔ́ dhu nɔ́ɔfɔ́ tí kɔ́rɔ́ alɛ-nyàkpɔ́. Obhó tí, ma marí nzɨ̌ idù rí ídzìnga ìbho atdírɔ̀ dhu ɔ̀nɛ, pbɛ́tʉ̀ ma marí ábhɔ̀ alɛ tɔ̀ rí ídzìnga àbhʉ̌ dhu ɔ̀nɛ, ndínɨ̌ Kàgàwà ɨgʉ́ tí abádhí.

11

1 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dyì pbàkà ɔ́fɔ̀, àdhàdhì ɨma nyʉ́ ma mídyì Krístɔ̀ bhà ɔ́fɔ̀ dhu bhɛ̌yi.

Vèbhálɛ mà kpabhálɛ mànà nákǎnà 'ì'ì nà sɔmǎ-dzà ɔ̌ ɔ́fɔ̀
(1Kò 14.40; Ɛ́fɛ 5.22-24; 1Tì 2.8-14)

2 Ma mìfʉ nyɨ̌ ìfʉ̌ tí nyɨ̌ nyárí mɨrɛ̀ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̌, nyǎdʉ̀ yà fʉ̌kʉ̀ ma múdhe dhu ɔ̀dɔ̀ àdhàdhì yà ma nyʉ́ ma múdhe ka fʉ̌kʉ̀ dhu bhɛ̌yi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
3 Pbɛ́tʉ̀ ma mòzè nyʉ̌nɨ yàrí dhu: Krístɔ̀ ní ndɨ ìngbàtí ìlɨ ndì kpatsìbhálɛ-dɔ, kpatsìbhálɛ ní pbìndà tsìbhálɛ-dɔ, ndɨrɔ̀ Kàgàwà ní Krístɔ̀-dɔ.
4 Nírɔ̀, ìngbàtí ílɨ ndì kpatsìbhálɛ mà náapɛ́ dɔ̀na àtsì Kàgàwà rɔ̌ ndì ndí ndìtsɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ nabì bhɛ̌yi ndì ndí dhu ɔ̀vɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ní ndɨ alɛ ní Krístɔ̀ yà dɔ̀na tí rí'ì gàyà nɔ̀nzì alɛ.
5 Pbɛ́tʉ̀ ìngbàtí ílɨ ndì tsìbhálɛ mà náapɛ́ nzɨ̌ dɔ̀na àtsì Kàgàwà rɔ̌ ndì ndí ndìtsɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ ndì ndí dhu ɔ̀vɔ nabì bhɛ̌yi ɔná kàsʉmì ɔ̌, ní ndɨ tsìbhálɛ ní pbìndà kpatsìbhálɛ yà dɔ̀na tí rí'ì gàyà nɔ̀nzì*. Wɔ̀ dhu rǎdʉ̀ ndàla àdhàdhì kà-dɔ̀ká ka kàkpà dhu bhɛ̌yi†.
6 Dhu apɛ́ ì'ì ɨnzá tsìbhálɛ àtsì dɔ̀na dhu tí, ní kàkǎnà ndàbhʉ dɔ̀na-ká kazè! Pbɛ́tʉ̀, tsìbhálɛ-dɔ̀ká ka kàzè dhu, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ kà-dɔ̀ká ka kàkpà dhu rɨ̌ alɛ-nyɨ àbhʉ̌ rìwʉ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, dhu àkǎ kà ràtsì dɔ̀na.
7 Kpatsìbhálɛ́ na nákǎ nzá ndàtsì dɔ̀na. Ka ní Kàgàwà-wɔ̀yɔ̌, ndɨrɔ̀ ka ní Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀. Ndɨrɔ̀ tsìbhálɛ ní pbɨndà kpatsìbhálɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀.
8 Obhó tí, Kàgàwà náabhɔ̀lɔ̀ nzá kpatsìbhálɛ ràhʉ tsìbhálɛ-ɔngɔ̀-kpa ɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ tsìbhálɛ ní ndɨ kǎbhɔ̀lɔ̀ ràhʉ kpatsìbhálɛ-ɔngɔ̀-kpa ɔ̀ rɔ̀.

---

* **11:5 11.5** Pɔlɔ̀ bhà kàsʉmì ɔ̌, tsìbhálɛ rɨ̌ dɔ̀na àtsì dhu nɨ'ì ɨfʉta ìtɛ̀ íyàdhíyà rɨ̌ nɨ̌ ìndrʉ̌ nzínzì ɔ̌, ndɨrɔ̀ pbìndà kpatsìbhálɛ-ɔ̀nzɨ̌ ní ize. † **11:5 11.5** Pbàgìríkí-bvʉ̀ ka kakpánà dɔ̀na-ká tsìbhálɛ ní mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɨ rí rɔ́ ka kɔ̀tdì. Ka kakpánà ka, ndínɨ̌ kà-nyɨ nabhʉ tí rìwʉ̀.

9 Ndɨrɔ̀, Kàgàwà náabhɔ̀lɔ̀ nzá kpatsìbhálɛ tsìbhálɛ-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ tsìbhálɛ ní ndɨ kǎbhɔ̀lɔ̀ kpatsìbhálɛ-okú dɔ̀ rɔ̀.
10 Ní, tsìbhálɛ rɨ̌'ì pbìndà kpatsìbhálɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ tí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, dhu àkǎ kà ràtsì dɔ̀na rì'ì pbìndà kpatsìbhálɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga-tsìnǎ ndì ndarí'ì dhu ɨ̀tɛ̀ rí dhu tí, màlàyíká-okú dɔ̀ rɔ̀*.
11 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà udhé dhu-bvʉ rɔ̌, tsìbhálɛ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ àtɨ̀nà ɨ̀mbǎ ndì ràrɨ̌'ì kpatsìbhálɛ-atdyú nà, ndɨrɔ̀ kpatsìbhálɛ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ àtɨ̀nà ɨ̀mbǎ ndì ràrɨ̌'ì tsìbhálɛ-atdyú nà.
12 Obhó tí, àdhàdhì tsìbhálɛ Kàgàwà náabhɔ̀lɔ̀ ràhʉ kpatsìbhálɛ-ɔngɔ̀-kpa ɔ̀ rɔ̀ dhu bhěyi tí, kpatsìbhálɛ aráhʉ tsìbhálɛ-nyʉtsì rɔ̀ ʉgʉta-otù ɔ̌. Ndɨrɔ̀ Kàgàwà ní ndɨ abádhí nanzì óyɔ̌ rɔ̀ kórɔ́.
13 Nyɔ̀tdì pɛ́ yà anya nyɨ́ nyʉ́ tírɔ̀: tsìbhálɛ rɨ̌ ndìtsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌ ɨnzá ndì ndàtsì dɔ̀na rɔ́rɔ̀ dhu tí ídzì dhu?
14 Yà Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ alɛ-dɔ̀ká ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ nítɛ̀ tí nzá dhu, kpatsìbhálɛ rɨ̌ dɔ̀na-ká ìvɨ̌ ádzàdzɨ̌ dhu ràrɨ̌ kà-nyì àbhʉ̌ rí rìwʉ̀ dhu?
15 Pbɛ́tʉ̀ tsìbhálɛ tɔ̀, dɔ̀na-ká rɔ̌vi ádzàdzɨ̌ dhu ní ɨfʉta. Obhó tí, ádzàdzɨ̌ aróvi àyɨ̌ Kàgàwà abhʉ̀ tsìbhálɛ tɔ̀, rì'ì dɔ̀na àtsì kà rǎdʉ̀ nɨ̌ mbɛrʉ̀ bhěyi.
16 Ndɨrɔ̀, ndɨ alɛ apɛ́ ndɔ̀zè ndàgò ndì wɔ̀rí ɔtɛ dɔ̀, nákǎ ndʉ̀nɨ dhu àlɛ̌'ɨ mà, àlɛ̌ ràrɨ̌'ì mbǎ ngǎtsi ndɨ mànduʉ nà, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà kànísá nyʉ́ mà ràrɨ̌'ì mbǎ kà nà.

Ònzìtálɛ rɨ̌ ɨzʉ àbhʉ̌ nǎkʉ̀tálɛ-afí ɔ̀ àzè nítɛ̀ rí ɔ̀nyʉ̀-otù ɔ̌ dhu

17 Yà kòmbí ma mɔ́vɔna fʉ̌kʉ̀ ɔtɛ ɔ̌, ma mí nzɨ̌ nyɨ́fʉ̌ ìfʉ̌ tí. Obhó tí, yà nyɨ̌ nyùndu nyɨ̌ nɨ̌ fʉ̀kʉ́ unduta náaríbhona fʉ̌kʉ̀ ní nzɨ̌ ídzì dhu, pbɛ́tʉ̀ kǎríbhona ní nzɛ́rɛ dhu.
18 Angyɨnǎ rɔ̀ ma mírì wà dhu yà nyɨ̌ nyùndu nyɨ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ʉ̀kʉ́nga rarí ndʉ̀ndɔ ʉ̀ndɔ tí. Ní ma mà'ù wà ndɨ dhu gòna tí.
19 Obhó tí, dhu àkǎnà wà ʉ̀kʉ́nga rʉ̀ndɔ̀ ndì, ndínɨ̌ ka kʉnɨ tí atdí afíya nyʉ́ nà arí Yěsù-owù ʉ̀ngʉ̌ alɛ.
20 Yà nyɨ̌ nyùndu nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyárɔ́nyʉna ní nzɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà ɔ̀nyʉ̀.
21 Obhó tí, ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ nyɨ̌ nyí rɔ̀, ngǎtsi alɛ arí ndàpà ndɔ̀nyʉ̀ pbìndà ɔ̀nyʉ̀ nyʉ́ ndìtírɔ̀ angyi. Ní ndɨ dhu bhěyi, nzínzìkʉ ɔ̌ atdídhená alɛ náarádʉ̀ òko àwù nà, ngʉ̌kpà alɛ ràdʉ̀ dhu ɔ̀mvʉ̀ 'òri nɨ̌‡.
22 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyátí mbǎ ì'ì ɨdza nà, yà nyɨ̌ nyádʉ̀ dhu ɔ̀nyʉ̀, nyǎdʉ̀ dhu ɔ̀mvʉ̀ ɔ̀yá rɔ̀? Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyɔ̀zʉ tí Kàgàwà bhà Kànisà àkyǎkyɛ̀ dhu tí? Nyɨ̌ nyózè tí nyɨ̌wʉ kǎkà ɨ̀mbǎ dhu arí'ì fɔyá alɛ-nyì? Ádhu nyʉ́ ndɨ nyɨ̌ nyɔ̀zè mʉnɔ̀ fʉ̌kʉ̀? Dhu àkǎ tí mɨfʉ nyɨ̌ ɨfʉ̌ tí? Ma mí nzɨ̌ nyɨ́fʉ̌ akɛkpá màtí wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀!

Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nábhʉ̌ rí kɨrɛ̀ ɔ̀nyʉ̀
(Màt 26.26-29; Mrk 14.22-25; Luk 22.15-20)

23 Obhó tí, yàrí ní ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù udhè idù dhu, yà ma madʉ̀ àbhʉnà nyʉ̌nɨ átɔ̀. Yà ndì ka kɨpfona kabhʉ ndɨ ɔ̀mvʉ̀-fɔ́ ɔ̀ná iku ɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù idyi mʉ̀gatì ndàlʉ̌ fɔná.

---

* **11:10 11.10** Ìsa 6.2; Màt 18.10; Ɛfɛ 3.9-10 ‡ **11:21 11.21** Fìyɔ́ unduta ɔ̌, Yěsù ná'ù alɛ nóongónà ìwu ɔ̀nyʉ̀ nà fɔyá, 'àndu tsʉ̀na, 'àdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀nà atdíkpá, tdʉ̌ ì ɔnyʉ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù ɨ̀rɛ̀ ka kí nɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ rɔ̀.

24 Ní, ɔ̀tsɔ̀ ndì ndàbhʉ Kàgàwà tɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kʉ̌kɔ kà-ɔ̌nga, ndàdʉ̀ àtìnà:
«Yàrí ní ngbɔ̌du, yà fʉ̌kʉ̀ ma màbhʉ. Nyòngò dhu ɔ̀nzì ndɨ dhu bhɛ̌yi,
nyǎmbɛ mɨrɛ̀ dɔ̌ rɔ̀ná.»
25 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, ɔ̀nyʉ̀ ì ɔ̀nyʉ̀ dhu-dzidɔ̌, kɨ̌dyi dɨvayì rɨ̌'ì ɔ̀nà kɔ́pà
ndàlʉ̌ fɔ́ná, ndàdʉ̀ àtìnà: «Yàrí kɔ́pà rɨ̌tɛ̀na ní yà Kàgàwà mànà ìndrʉ̌
ùngbò ì nɨ̌ ungbòta-ɔwʉ́tá, yà azùdu-otù ɔ̌ ndì nàvi kpangba. Bìlɨ̌ngana
kɔ̀mvʉ̀ nyɨ̌ nyí rɔ̀, nyòngò kɔ̀nzì wɔ̀ dhu bhɛ̌yi, ɨma nyɨ̌ nyɨrɛ̀ tí rɔ̀ná.
26 Obhó tí, yà nyɨ̌ nyí yàrí mʉ̀gatì ɔ̀nyʉ nyǎdʉ̀ yàrí dɨvayì ɔ̀mvʉ̀ ɔ̀ná kɔ́rɔ́
kàsʉmì ɔ̌, nyɨ̌ nyí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà ɔvɛ-ɔ̀yɨ̌ nígǎ, ràrà àhʉ kǎraya ìngo
ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀.»
27 Nírɔ̀, ìngbàtí ɨ̀lì ndì alɛ mà yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà mʉ̀gatì ɔ̀nyʉ rí,
ndirɔ̀ kàbhà kɔ́pà-tsʉ̀ ɔ̀mvʉ̀ rí ɨnzá ndì ndàkǎnà ndɔ̀nyʉ̀ ka ndirɔ̀ ɨnzá ndì
ndàkǎnà ndɔ̀mvʉ̀ ka rɔ́rɔ̀, ní ndɨ alɛ àfǎ wà dhu ɨnzá ndì ndɨfʉ kà-ngbɔ̀
mà kǎ-zù mànà dhu-otù ɔ̌.
28 Ní ìngbàtí ɨ̀lì ndì alɛ mà nákǎnà ndàndà pɛ́ nyʉnatsì nga ndɨtírɔ̀ angyi,
tdʉ̌ ndì ndɔnyʉ yàrí mʉ̀gatì ndàdʉ̀ yàrí kɔ́pà-tsʉ̀ nɔ́mvʉ̀ rɔ̀.
29 Obhó tí, ndɨ alɛ apɛ́ mʉ̀gatì ɔ̀nyʉ ndàdʉ̀ kɔ́pà-tsʉ̀ ɔ̀mvʉ̀ ɨnzá ndì ndʉ̀nɨ
Ádrʉ̀ngbǎlɛ-ngbɔ̀-tì rɔ́rɔ̀, ní kɔ̀tdì wà anya ndɨtírɔ̀ dɔ̀ná wɔ̀ mʉ̀gatì ndì
ndɔ̀nyʉ̀, ndàdʉ̀ ndɨ kɔ́pà-tsʉ̀ ɔ̀mvʉ̀ dhu-otù ɔ̌.
30 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ábhɔ̌ alɛ nzínzìkʉ ɔ̌ náarí'ì andɨ nà 'àdʉ̀ ì'ì
ivíví. Ndɨrɔ̀, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nʉ́vɛ wà.
31 Àlɛ̌ kándǎna gukyè àlɛ̌-nyʉtsì nga àlɛ̌tírɔ̀ angyangyɨ, ní Kàgàwà
ɨtdɨ̌yana nzɨ̌ anya àlɛ̌-dɔ̌.
32 Pbɛ́tʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà arí anya nɨtdì àlɛ̌-dɔ̌, ndínɨ̌ ndutó tí àlɛ̌,
akyɛ ndì ndadʉ̀ya àrà anya ɨtdì àlɛ̌-dɔ̌ atdíkpá yà adzɨ ɔ̌ alɛ mànà nɨ̌.
33 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, àbanɨ̌nzó, yà nyɨ̌ nyùndu nyɨ̌ ɔ̀nyʉ̀ nyɨ̌ nyɔnyʉ
tí atdíkpá ɔ̀ná kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌, dhu àkǎ wà nyɔ̌dɔ̀ nyɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌.
34 Dhu apɛ́ ì'ì ndɨ alɛ rɨ̌'ì àwù nà dhu tí, ní ndɨ alɛ àkǎnà ndɔ̀nyʉ̀ pɛ́ dhu
angyi pbì ɨdzá, akyɛ nyɨ̌ nyowuna nyʉ̌ndu Kàgàwà ràdʉ̀ anya ìtdì dʉ̀kʉ́ nɨ̌.
Nírɔ̀ ngʉ̌kpà dhu yà ɔ̀dɔ̀dɨ, nɔ́bhɔ̀lɔ̀ ma mítsi fʉ̌rábvʉ̀ ma márà àhʉ rɔ̀.

12

Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rʉ̌ndana alɛ ʉ̀nɨ ka kádʉ̀ rɔ̀ná dhu
(Ɛ̀fɛ 4.6; Fìl 2.1-4; 1Pɛ́ 4.10-11)

1 Àbanɨ̌nzó, Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí arábhʉ̌na ìndrʉ̌ tɔ̀ pɛrɛ̀ nàndà dhu
nɨ̌, ma mòzè nzá nyɔ̌kò ɨnzɨ̀ nyʉ̌nɨ dhu ɨ pɛrɛ̀ dɔ̌.
2 Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu yà ɨnzá nyɨ̌ nyàpɛ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀ ná'u ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌,
nyɨ̌ rʉbhà nyɨ̌ dhu rʉ̀mbɛ nyɨ̀kʉ nyɔ́wù kǎkà ɨnzɨ̀ tʉ̌ya arí 'ɨrɨ sànamʉ̀ ɨ.
3 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mòzè nyʉ̌nɨ dhu: Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-
Alafí nyʉ́ rʉ̌ndana alɛ ràrɨ̌ nzɨ̀ àdʉ̀ àtìnà: «Yɛ̌sù àkǎ ofúngá nà!» Ndɨrɔ̀
ɨnzá Ɨlɨ̌lǎ-Alafí kɛ̀lɛ̌ nʉ́ndà ndì rɔ̀, atdí alɛ mà rɨ̌ nzɨ̀ àdʉ̀ àtìnà: «Yɛ̌sù ní
Ádrʉ̀ngbǎlɛ!»

Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí arábhʉ̌na ìndrʉ̌ tɔ̀ pɛrɛ̀

4 Ɨlɨ̌lǎ-Alafí arábhʉ̌na ìndrʉ̌ tɔ̀ pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ rɨ̌'ì dhèdhèrɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kʉ̀ndɔ arí
ní atdí Ɨlɨ̌lǎ-Alafí kɛ̀lɛ̌.
5 Kànisà ɔ̌ ka kádʉ̀ ɔ̀nzìnà kasʉ-tɨdɔ̀ rɨ̌'ì dhèdhèrɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ɨ kasʉ ɔ̀nzɨ ka
kí fíndà ní atdí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù kɛ̀lɛ̌.

6 Kànisà ɔ̌ kasʉ ɔ̀nzɨ ka kí tí dhu rǐ'ì dhèdhèrɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ɨ kasʉ àbhʉ̌ arí rɔ̀nzɨ ì kórɔ́, ní atdí Kàgàwà kèlɛ̌.
7 Ɨngbàtí ìlɨ ndì alɛ mà náarí Ɨlǐlǎ-Alafí bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ ìtɛ̀ rí pɛrɛ̀ nábà, ndínǐ ndɨ pɛrɛ̀ ɨ'ì tí mʉ̀gàsʉ̀ tí kórɔ́ alɛ tɔ̀.
8 Nírɔ̀, atdí alɛ tɔ̀ Ɨlǐlǎ-Alafí ábhʉ ní dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɔtɛ tɔ́ pɛrɛ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi alɛ tɔ̀ wɔ̀ ndɨ atdí Ɨlǐlǎ-Alafí kèlɛ̌ ábhʉ ní, ɨnga t'ʉ́nɨta tɔ́ ɔtɛ tɔ́ pɛrɛ̀.
9 Ngǎtsi alɛ ábà wɔ̀ ndɨ Ɨlǐlǎ-Alafí-fɔ́ tí ní ɔbɨ nà a'uta tɔ́ pɛrɛ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi alɛ-tsí nábà ní andɨ nà alɛ t'ɨ́gʉ́tá tɔ́ pɛrɛ̀.
10 Ngǎtsi alɛ ábà ní wɨwì t'ɔ́nzɨta tɔ́ pɛrɛ̀, ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ nabì bhɛ̌yi ka kí dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ nǐ pɛrɛ̀ nábà. Ndɨrɔ̀, ngǎtsi alɛ ábà ní tìtɔ̀ tɔ́ alɛ-afí mà ɔ̌nga nábhʉ̌ rí kʉndɔ̀ mbɛ̌yi obhónga tɔ́ Alafí mànà pɛrɛ̀. Ngǎtsi alɛ ábà ní ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌ ka kɔ́tɛ dhu tɔ́ pɛrɛ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi alɛ tsí adʉ̀ àbànà ní ɨ aláva-tì náwɛ̌ ka kí dhu tɔ́ pɛrɛ̀.
11 Wɔ̀ ndɨ atdí Ɨlǐlǎ-Alafí kèlɛ̌ ní ndɨ kórɔ́ kɔ̌kò dhu ɔ̀nzɨ arí, ndʉ̀ndɔ̀ ìngbàtí ìlɨ ndì alɛ mà dhèdhèrɔ̀ pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ nǐ àdhàdhì ndì ndòzè ka dhu bhɛ̌yi.

Yɛ̌sù ná'ù alɛ kórɔ́ rǐ'ì àdhàdhì atdí alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo bhɛ̌yi dhu

12 Obhó tí, àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu alɛ-ngbɔ̀ rarí'ì atdí tí, rɔ̀ná-ngá-nzo ràdʉ̀ ɨ'ì ibí nyʉ́. Ɨmbǎ dhu rǐ'ì ibí ndɨ alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo rǐ'ì dhu màtí, ní ka ní atdí alɛ-ngbɔ̀ kèlɛ̌. Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, Krístɔ̀ mà yà ndì ná'ù alɛ mànà ní atdí alɛ-ngbɔ̀ átɔ̀.
13 Àlɛ̌'ɨ kórɔ́, ìmbǎ rí'ì Pbàyàhúdí màtí, ìnzǐ ní Pbàyàhúdí màtí, ɨnɔ tí arí'ì alɛ màtí, ndɨrɔ̀ dɔ̀yá arí'ì ìtírɔ̀ alɛ màtí, àlɛ̌ kalʉ́ bàtizò wɔ̀ ndɨ atdí Ɨlǐlǎ-Alafí-nyʉtsì tí, ndínǐ àlɛ̌ kɨ'ɨ tí atdí alɛ-ngbɔ̀ tí. Ndɨrɔ̀ àlɛ̌-nyʉtsì rí'ì ní wɔ̀ ndɨ atdí Ɨlǐlǎ-Alafí kèlɛ̌.
14 Alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌nga rǐ'ì mbǎ atdí tí, pbɛ́tʉ̀ kà rǐ'ì ibí nyʉ́.
15 Alɛ-pfɔ̀ náapɛ́ àdʉ̀ àtìnà: «Ɨ̀nzǐ ní ma alɛ-ɔtsʉ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨma ní nzǐ alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌nga,» ní wɔ̀ dhu rǐ nzǐ àdʉ̀ kàbhʉ ràdɨ ìnzǐ ní alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌nga tí.
16 Ndɨrɔ̀, alɛ-bì apɛ́ àdʉ̀ àtìnà: «Ɨ̀nzǐ ní ɨma alɛ-nyìkpɔ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨma ní nzǐ alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌nga,» ní wɔ̀ dhu rǐ nzǐ àdʉ̀ kàbhʉ ràdɨ ìnzǐ ní alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌nga tí.
17 Dhu apɛ́ ì'ì alɛ-ngbɔ̀ kórɔ́ rǐ'ì alɛ-nyìkpɔ́ tí dhu tí, ní ndɨ alɛ rǎdʉ̀ ɨnga ìrì ìngbà dhu bhɛ̌yi? Ndɨrɔ̀ dhu apɛ́ ì'ì alɛ-ngbɔ̀ kórɔ́ rǐ'ì alɛ-bì tí dhu tí, ní ndɨ alɛ rǎdʉ̀ dhu ànì ìngbà dhu bhɛ̌yi?
18 Obhó tí, Kàgàwà nʉ́ʉlɨ ìngbàtí ìlɨ ndì alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo àdhàdhì ndì nyʉ́ ndì ndazè ka dhu bhɛ̌yi.
19 Alɛ-ngbɔ̀ kórɔ́ náapɛ́ àdʉ̀ ì'ì atdí alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-ngba kèlɛ̌ tí, ní alɛ-ngbɔ̀ rǎdʉ̀ ì'ì ìmbǎ!
20 Nírɔ̀, alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo rǐ'ì ibí, pbɛ́tʉ̀ alɛ-ngbɔ̀ nyʉ́ rǐ'ì atdí tí.
21 Alɛ-nyìkpɔ́ rǐ nzǐ àdʉ̀ àtìnà alɛ-ɔtsʉ́ nǐ: «Ma mí'ì ìmbǎ atdyúnʉ nà!» Ndɨrɔ̀ alɛ-dɔ rǐ nzǐ àdʉ̀ àtìnà alɛ-pfɔ̀ nǐ: «Ma mí'ì ìmbǎ atdyúkʉ nà!»
22 Pbɛ́tʉ̀, kǎkà ɨvíví dhu nyʉ́ tí ka karózʉ̀na alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo mà ní ɨ atdídɔ̀ ka karí'ì atdyúya nà.
23 Ndɨrɔ̀, kǎkà ɨnzá àkǎ ɨfʉta nà dhu tí àlɛ̌ karózʉ̀na alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo ní ɨ atdídɔ̀ àlɛ̌ karádʉ̀ ɔ̀bhɔ̀lɔ̀nà. Ndɨrɔ̀ kǎkà ìnzǐ ka kádʉ̀ ɔvɔ̀ya ʉ̀tì dhu tí àlɛ̌ karózʉ̀na alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo, ní ɨ yà atdídɔ̀ àlɛ̌ karádʉ̀ àndànà.

24 Kăkà akyɛ ka karí ɔvɔ̀ya ʊ̀tɨ alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo, rɨ̌'ɨ̀ mbă ngbɔ̌ya
ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ka kí atdídɔ̀ dhu-atdyú nà. Kàgàwà náanzɨ̀ alɛ-ngbɔ̀, ndínɨ̌ àlɛ̌
kongó tí yà ìmbă rí'ɨ̀ ɨfʊta nà alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo nándà atdídɔ̀.
25 Kănzɨ̀ ka ndɨ dhu bhɛ̌yi, ìnzɨ alɛ-ngbɔ̀-ɔ̌nga nʊ́ʊndɔ tí ndɨ̀, pbɛ́tʊ̀ ndínɨ̌
kà-rɔ̌ngá-nzo kórɔ́ nóowu tí dzʊ̀nàya ɔ̀nzɨ̀ rɔ̌ àdhàdhɨ̀ nzínzìya ɔ̀.
26 Alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ atdí ngarí-ngba mà náapɛ́ ɨ'ɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̀, ní alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ ngʊ̌kpà
ngari kórɔ́ rădʊ̀ ɨ'ɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̀. Alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ atdí ngarí-ngba náapɛ́ ɨfʊta nábà,
ní alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ kórɔ́ ngʊ̌kpà ngari rădʊ̀ ɨ'ɨ̀ dhɛ̀dhɛ ɔ̀ átɔ̀.
27 Ní nyɨ̌, nyɨ̌ ní Krístɔ̀-ngbɔ̀, ndɨrɔ̀ ìngbàtí ìlɨ ndɨ̀ alɛ mà nzínzìkʊ ɔ̀ ní
ndɨ Krístɔ̀-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-ngba.
28 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tí, Kàgàwà nʊ́ʊlɨ uvitatálɛKànɨsà ɔ̀. Ɔyɔ
rí kìsɛ̌ nɨ̌, kʊ̌lɨ ní pbànábí. Ndɨrɔ̀ ìbhʊ rí kìsɛ̌ nɨ̌ kădʊ̀ ʊ̀lɨnà ní màlímó.
Kòrí alɛ-dzidɔ̀ rí'ɨ̀ ní wɨwɨ̀ t'ɔ́nzɨta tɔ́ pɛrɛ̀ nà arí'ɨ̀ alɛ mà, andɨ t'ígʊ́tá tɔ́
pɛrɛ̀ nà arí'ɨ̀ alɛ mànà. Ɨ dzidɔ̀ rí'ɨ̀ ní ngʊ̌kpà alɛ dzʊ̀nà t'ɔ́nzɨta tɔ́ pɛrɛ̀ nà
arí'ɨ̀ alɛ mà, ngʊ̌kpà alɛ t'ʊ́ndata tɔ́ pɛrɛ̀ nà arí'ɨ̀ alɛ mànà. Kà rɨ̌ku dɔ̀ná
rɔ̀ nɨ̌, kʊ̌lɨ dhèdhèrɔ̀ alávà-tɨdɔ̀ t'ɔ́tɛta tɔ́ pɛrɛ̀ nà arí'ɨ̀ alɛ.
29 Abádhí kórɔ́ tí uvitatálɛ? Abádhí kórɔ́ tí pbànábí? Abádhí kórɔ́ tí
màlímó? Ndɨrɔ̀ abádhí kórɔ́ tí wɨwɨ̀ t'ɔ́nzɨta tɔ́ ádrʊ̀ngbăngа tɔ́ ɔbɨ nà alɛ?
30 Abádhí kórɔ́ tí andɨ t'ígʊ́tá tɔ́ pɛrɛ̀ nà alɛ? Ndɨrɔ̀ abádhí kórɔ́ tí
dhèdhèrɔ̀ alávà-tɨdɔ̀ t'ɔ́tɛta tɔ́ pɛrɛ̀ nà alɛ? Abádhí kórɔ́ tí dhèdhèrɔ̀ alávà-
tɨdɔ̀ t'ʊ́gɛ́rɛ́tá tɔ́ pɛrɛ̀ nà alɛ? Ɨnzɨ̀ ní ndɨ dhu bhɛ̌yi akɛkpá màtí.
31 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyàkă nyɔ̌hò atdyúya atdídɔ̀ pɛrɛ̀ ní, kăkà ídzì dhu nyʊ́ tí
rí'ɨ̀ ròsè.
Pbɛ́tʊ̀ kòmbí, ma mí kórɔ́ ngʊ̌kpà otu dɔ̀nă òsè otu nítɛ̀ fʊ̌kʊ̀.

13

Alɛ òzè ka kí dhu nósè kórɔ́ dhu dɔ̀nă dhu
(Màt 22.36-40; Rɔm 13.8-10; 1Yù 3.16-19; 4.7-21)

1 Ma mí mbă àdʊ̀ ɨ'ɨ̀ ìndrʊ̌ arɔ́tɛna kórɔ́ alávà-tɨdɔ̀ t'ɔ́tɛta tɔ́ pɛrɛ̀ nà ma
marí'ɨ̀ dhu tí, ngătsi nɨ̌ màlàyíká t'ávàna t'ɔ́tɛta tɔ́ pɛrɛ̀ nà ma marí'ɨ̀ dhu
tí, pbɛ́tʊ̀ ìnzɨ̌ madʊ̀ ɔdhídu nózè, ní ɔ̀tɛ̌du rɨ̌'ɨ̀ kɔkórɔ̀ dhu tí àdhàdhɨ̀ ɔ̀ngɔ̀
rɔ́ngɔ̀ ndʊ̀rɨ́ alɛ-bɨ̀ kɔkórɔ̀ idzi-tù mà, ngèlèngɛlɛ̀-tù mànà bhɛ̌yi.
2 Ma mí'ɨ̀ ìnè mɨ'ɨ̀ nabì bhɛ̌yi ma mí dhu ɔ̀vɔ ìndrʊ̌ tɔ̀ nɨ̌ pɛrɛ̀ nà. Ma mí'ɨ̀
ìnè mʊnɨ kórɔ́ dhu-tsí mà. Ma mí'ɨ̀ ìnè mʊnɨ Kàgàwà udhé kórɔ́ dhu-tsí yà
órù ɔ̀ ongónà òko. Ndɨrɔ̀ ma mí'ɨ̀ ìnè mɨ'ɨ̀ ádrʊ̀ngbă a'uta, yà pbìrì àbhʊ
rádʊ̀ rìngbɛ̀ ndɨ̀ fɨndá ngari ɔ̀ rɔ̀, ràrà ndɔ̀dɨ̀ vurò ngari ɔ̀ nà màtí. Pbɛ́tʊ̀
ìnzɨ̌ ma mapɛ́ ɔdhídu nózè, ní ɨma ní kɔkórɔ̀ dhu nyʊ́.
3 Ma mí mbă àdʊ̀ kórɔ́ pbàkà ongyéngá nʊ́ndɔ̀ nằkʊ̀tálɛ tɔ̀, madʊ̀ ngbɔ̌du
nádzi ndínɨ̌ ogbeya tí kàzʊ ɔ̀*, pbɛ́tʊ̀ ìnzɨ̌ madʊ̀ ɔdhídu nózè, ní ma
mábàna mʊ̀gàsʊ̀ tí dhu rɨ̌'ɨ̀ mbă.
4 Àzè arí afína òtù, ndɨrɔ̀ àzè arí ìndrʊ̌ dzʊ̀nà ɔ̀nzɨ. Àzè arí nzɨ̌ adha
ɔ̀nzɨ, àzè arí nzɨ̌ ndɔ̀yɔ̀, ndɨrɔ̀ àzè arí nzɨ̌ ndɨ̀dzɨ̌.
5 Àzè arí nzɨ̌ alɛ-nyɨ rɨ̌wʊ nɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ, ndɨrɔ̀ kărí nzɨ̌ gàsàna ɔ̀nzɨ rí atdírɔ̀
dhu ɔ̀nɛ. Àzè arí nzɨ̌ àkɔ̌ akyɛ, ndɨrɔ̀ kărí nzɨ̌ ìndrʊ̌ ɔ̀nzɨ̀ rɔ̀ná nzérɛ dhu
ɔ̀dɔ afína ɔ̀.

---

* **13:3 13.3** Ngătsi ɔ́fɔ̀ ɔ̀, ka kàmbènà «ndínɨ̌ ogbeya tí kàzʊ ɔ̀» nʊ́gèrɛ̌ katɨ: «ndínɨ̌ ma mambè tí milè dɔ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀.»

6 Àzè ɨdhɛ̀ arí nzɨ̌ ndìkǎ nzɛ́rɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kǎ-dhɛ̀ náarí ndìkǎ obhónga-okú dɔ̀ rɔ̀.
7 Àzè arí kɔ́rɔ́ dhu ʉ̀ba, ndɨrɔ̀ kǎrí a'uta ɔ̀dɔ kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌. Àzè arí ɔ̀dɔna ka kɨ́ kabà kɔ́rɔ́ dhu à'u, ndàdʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu-dzi òndù.
8 Àzè arí nzɨ̌ ìku akɛkpá màtɨ́. Pbɛ́tʉ̀, ìndrǔ tɔ̀ ka kɨ́ dhu ɔ̀vɔ nabì bhěyi dhu rǎdʉ̀ ʉ̀da ʉ̀da. Dhèdhèrɔ̀ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌ ka kɔ́tɛ dhu tɔ́ pɛrɛ̀ rǎdʉ̀ ìku ìkǔ, ndɨrɔ̀ ɨnga t'ʉ́nɨta rǎdʉ̀ ìku ìkǔ.
9 Obhó tí, àlɛ̌ karí dhu ʉ̀nɨ̌ gòna kɛ̀lɛ̌ tí, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ karí dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ nabì bhěyi gòna kɛ̀lɛ̌ tí.
10 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà rɨ̌ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̀bhɔlɔ rɨ̀'ɨ̀ mběyi nyʉ́ rɔ̀, yà gòya kɛ̀lɛ̌ tí arí'ɨ̀ dhu-tsí níikùya ìkǔ.
11 Ngbángba tɨ́ ma mɨ'ɨ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ma mongónà ɔ̀tɛ ngbángba bhěyi, ma mongónà ɨnga ɨ̀rɛ̀ ngbángba bhěyi, ndɨrɔ̀ ma mongónà dhu-ɔ̌nga òvò ngbángba bhěyi. Pbɛ́tʉ̀ ma mitdègu òngo ádrʉ̀ngbǎlɛ tí, ní ma mʉbhà wà ngbángba tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌ ma mí dhu ɔ̀nzɨ dhu.
12 Obhó tí, yà kòmbí rí'ɨ̀ kàsʉmì ɔ̌, àlɛ̌ tɔ̀ kà rɨ̌'ɨ̀ ndɨ dhu bhěyi tí. Àlɛ̌ kɨ́ nzɨ̌ dhu àlǎ mběyi, pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌ kɨ́ dhu àndà ɨnzɨ̌ rí dhu-wɔ̀yɔ̌ nyʉ́ nítɛ̀ kìyó ɔ̌. Olù rírà kàsʉmì ɔ̌, àlɛ̌ kalaya dhu kpangba. Kòmbí ma mʉ̀nɨ Kàgàwà gòna kɛ̀lɛ̌ tí, pbɛ́tʉ̀ olù rírà kàsʉmì ɔ̌, ma mʉnɨya ka àkǎkǎ dhu bhěyi, àdhàdhɨ kʉ́nɨ ma dhu bhěyi.
13 Nírɔ̀ kòmbí màtɨ́, kǎkà ɨ̀bhʉ dhu rɨ̌'ɨ̀ ìnè atdíkpá tí. Ɨ dhu ní: a'uta, ɔ̀dɔna ka kɨ́ ndínɨ̌ ka kabá tɨ́ dhu, àzè mànà. Pbɛ́tʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ dhu nyʉ́ rɔ̀sè kɔ̌kɔ̀ ɨ̀bhʉ dhu nzínzì ɔ̌ ní àzè.

14

Nabì bhěyi ka kɨ́ dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ dhu tɔ́ pɛrɛ̀ mà ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà ɔ̌ ka kɔ́tɛ dhu tɔ́ pɛrɛ̀ mànà
(Rɔm 14.19; 1Kò 12.4-7,27-31; 1Pɛ́ 4.10-11)

1 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nè ɔdhíkʉ ɔ̀zè nyɨ̌ nyí dhu. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̀hò Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí bhà pɛrɛ̀ àbà nyɨ̌ nyí dhu-atdyú atdídɔ̌, rɔ̀sè dɔ̀tsí ní nyɨ̌'ɨ̀ yà ìndrǔ tɔ̀ ka kɨ́ dhu ɔ̀vɔ nabì bhěyi nɨ̌ pɛrɛ̀ nà.
2 Obhó tí, ndɨ alɛ apɛ́ àmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí ìbhò fɨ́ndà ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌, ní ndɨ alɛ rɨ̌ nzɨ̌ ɔ̀tɛ ìndrǔ tɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kà rɔ̌tɛ Kàgàwà tɔ̀. Kà rʉ̌nɔna Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nɨ̌, yà Kàgàwà ʉlɨ órù ɔ̀ dhu rɨ̌ dɔ̀na àlʉ̌ alɛ rɨ̌'ɨ̀ ìmbǎ.
3 Pbɛ́tʉ̀, nabì bhěyi rí dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ alɛ rʉ̌nɔna ìndrǔ tɔ̀ dhu ní, abádhí ɔ̀sɨ rí fɨyó a'uta ɔ̌ dhu, abádhí-afí òpè rí dhu, ndɨrɔ̀ abádhí-afí rɨ̌ ɔbɨ ɔ̀tsɨ nɨ̌ dhu.
4 Yà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí ìbhò ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌ rɔ́tɛ alɛ, ní rɨ̌ ndɔ̀sɨ ndìtírɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, nabì bhěyi rí dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ alɛ rɔ̌sìna ní Kànɨsà ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ nyʉ́.
5 Ma mòzè nyɨ̌ kɔ́rɔ́ nyɔ̌ngò ɔ̀tɛ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí ìbhò ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ rɔ̀sè dɔ̀tsí ma mòzè ní, nyɔ̌ngò dhu ɔ̀vɔ̀ ìndrǔ tɔ̀ pbànábí bhěyi. Obhó tí, nabì bhěyi rí dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ alɛ nʉ́dà wà yà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí ìbhò ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̀tɛ rí alɛ, ɨ̀mbǎ dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ̀ ka kádʉ̀ wɔ̀ kʉ̀nɔ̀ dhu-tɨ̀ àwɛ ndínɨ̌ Kànɨsà ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ nɔsí tí dhu tí.
6 Nírɔ̀ àbanɨ̌nzó, dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ̀ ma márà àhʉ fʉ̌rábvʉ̀, madʉ̀ ɔ̀tɛ nyɨ̌ mànà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí ìbhò yà ɨnzá nyɨ̌ nyʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌ dhu tí, ní ma mádʉ̀ dzʉ̀nàkʉ ɔ̀nzì ɨngbà dhu bhěyi? Ma mí nzɨ̌ àdʉ̀ dzʉ̀nàkʉ ɔ̀nzì, ɨnzá ní Kàgàwà ítɛ̀

idù dhu ma mɔ̀vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ rɔ̀, ɨnzá ní ma mʉ́nɨ dhu ma mɔ̀vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ rɔ̀, ɨnzá ní nabì bhɛ̌yi ma mɔ̀vɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨnzá ní dhu kɛ̀lɛ̌ mà mùdhe fʉ̌kʉ̀ rɔ̀.

7 Kàndà pɛ́ adyi ʉ̀yʉ ka karí ɔ̀yá dhu tó ɔ́fɔ̀, àdhàdhì rʉ̀gɛ̌ mà ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ dʉ̀mʉ̀ mà bhɛ̌yi. Ɨnzǐ kɔ̌kɔ̀ dhu tó ɔ̀ngɔ̀ apɛ́ àdʉ̀ ì'ì dhèdhèrɔ̀ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ní ka kádʉ̀ rʉ̀gɛ̌ tí dhu rǐ'ì dhu mà ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ dʉ̀mʉ̀ tí dhu rǐ'ì dhu mà nʉ́nɨ ìngbà dhu bhɛ̌yi?

8 Ɨnzǐ ka kapɛ́ leku ɔ̀mɨ ɨla tó dhu bhɛ̌yi, ní ádhɨ pbá alɛ ndɨ ndɔ̀bhɔ̀lɔ̀ rádʉ̀ ɨla t'úgyeta tɔ̀?

9 Ní, ndɨ dhu rǐ'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi tí fʉ̌kʉ̀ átɔ̀. Dhu apɛ́ ì'ì wɔ̀ nyǐ nyáwɛ̌na Ɨlǐlǎ-Alafí ìbhò fʉ̌kʉ̀ ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌ dhu-tì rǐ'ì ìmbǎ kpangba dhu tí, ní nyǐ nyʉ́nɔna dhu rǎdʉ̀ alɛ-dɔ àlʉ ìngbà dhu bhɛ̌yi? Obhó tí, nyǐ nyádʉ̀ ì'ì àdhàdhì awɛ ɔ̌ rɔ́tɛ ìnzǐ ɔ̀tɛ̌na rǐ ndìrɨ rɔ́rɔ̀ alɛ bhɛ̌yi.

10 Yà adzɨ ɔ̌, alávà-tɨdɔ̀ rǐ'ì ibí nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀ yà ìmbǎ tǐna rǎdʉ̀ ì'ì atdí alávà-tɨdɔ̀ mà rǐ'ì mbǎ.

11 Nírɔ̀ dhu apɛ́ ì'ì ɨnzá ma mʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̀tɛ rí alɛ nà mǎ mɔ́tɛ dhu tí, ní ma mádʉ̀ ì'ì ile tí ndɨ alɛ tɔ̀, ndɨ alɛ ràdʉ̀ ì'ì átɔ̀ ile tí idù.

12 Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, nyǐ nyʉ́ mà átɔ̀, yà nyǐ nyí Ɨlǐlǎ-Alafí bhà pɛrɛ̀-atdyú òho atdídɔ̌ nyǎbà dhu bhɛ̌yi, nyǐ nyàkǎ nyɔ̌nzì ɔbɨ nyǎbà dòtsí pɛrɛ̀ ní kǎkà Kànisà àbhʉ rádʉ̀ rɔ̀'ɔ̀ a'uta ɔ̌.

13 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, dhu àkǎ wɔ̀ ndɨ Ɨlǐlǎ-Alafí ìbhò ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌ rɔ́tɛ alɛ rònzì Kàgàwà ràbhʉ kà-tì t'áwɛta tó pɛrɛ̀ fǐndà.

14 Obhó tí, dhu apɛ́ ì'ì ma mí mɨtsɔ̀ Ɨlǐlǎ-Alafí ìbhò idù ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌ dhu tí, ní ma mí mɨtsɔ̀ afídu ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ìnzǐ pbàkà ɨrèta ràdʉ̀ kasʉ ɔ̀nzì.

15 Nírɔ̀, ádhu ndɨ ma màkǎ mɔnzì? Ma màkǎ mɨtsɔ̀ ma yà Ɨlǐlǎ-Alafí àbhʉ mɨtsɔ̀ ma ɔ̀ná ɨnzá ma mʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌, madʉ̀ mɨtsɔ̀ átɔ̀ yà ʉ̀nǐ ma mʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌. Ma màkǎ mʉyʉ̀ adyi yà Ɨlǐlǎ-Alafí àbhʉ mʉyʉ̀ adyi ɔ̀ná ɨnzá ma mʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌, madʉ̀ kʉ̀yʉ̀ átɔ̀ yà ʉ̀nǐ ma mʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌.

16 Obhó tí, dhu apɛ́ ì'ì nyɨ nyí nyɨtsɔ̀ nyambɛ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ dɔ̌ Kàgàwà tɔ̀ yà Ɨlǐlǎ-Alafí àbhʉ ɨndʉ̀ ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌ dhu tí, ní ɨnzá ndɨ alávà nʉ̀nɨ alɛ, yà tɨnʉ́ ndì nòtù unduta ɔ̌, rǎdʉ̀ dhu à'ù ìngbǎ dhu bhɛ̌yi ndàtɨ «Àmìnà» ndɨ ɔ̀tsɔ̀ nyɨ nyàbhʉ dhu dɔ̌? Kà rǐ nzǐ àdʉ̀ kà'ù ndɨ dhu bhɛ̌yi, ɨnzá ndì ndìrì nyɨ nyʉ́nɔna dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

17 Obhó tí ɨnyɨ, nyɨ nyí ɔ̀tsɔ̀ àdǔ Kàgàwà tɔ̀ dhu rǐ'ì ìnè mbɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ kà rǐ nzǐ ngǎtsi alɛ nósì.

18 Ma màbhʉ ɔ̀tsɔ̀ Kàgàwà tɔ̀, ma márí Ɨlǐlǎ-Alafí ìbhò idù ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̀tɛ rɔ̀sè dʉ̀kʉnǎ kɔ́rɔ́ nídhunǐ.

19 Pbɛ́tʉ̀, unduta ɔ̌ ma mózè dhu ní, morì ndìrɨ rí ɔtɛ akɛ tí, ndínǐ ma mudhè tí dhu ɔ̀ná ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀, rɔ̀sè Ɨlǐlǎ-Alafí ìbhò idù ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà ɔ̌ ma màmbɛ̀nà ɔ̀tɛ abhɔ nyʉ́ dhu dɔ̀nǎ.

20 Àbanǐnzó, nyǐ nyàkǎ nzá nyǐrɛ̀ nga nzónzo bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ nyǐ nyàkǎ nyǐrɛ̀ nga ɨwà ɔ́'ɔ̀ alɛ bhɛ̌yi. Nzɛ́rɛ dhu t'ɔ́nzɨta ɔ̌, nyǐ nyàkǎ obhó tí nyǐ'ì ɨré-nzo bhɛ̌yi, yà ɨnzá nzɛ́rɛ dhu t'ɔ́nzɨta nʉ́nɨ alɛ.

21 Ɨlǐlǎ Andítá ɔ̀ ka kándǐ dhu katɨ:

«Ádrʉ̀ngbǎlɛ rǎtɨna:

‹Ma móngo ɔ̀tɛ kàrí alɛ, Pbàìsràyélí tɔ̀

vurò alávà ɔ̀tɛ arí alɛ-otù ɔ̌,

yà olo tí rí'ì alɛ-otù ɔ̌.

Ní, ndɨ dhu bhěyi màtí, abádhí rǒngo ʼùvo ɨnzɨ̌ ʼɨ̀rɨ̀ ma mʉ́nɔna dhu*.›»

22 Nírɔ̀, yà ɬlɨ̌lă-Alafí ìbhò ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̀tɛ ka kí dhu tɔ́ pɛrɛ̀ ní Kàgàwà ɨtdɨ̀ya ìndrǔ-ànyǎ dhu ɨ̀tɛ̀ rí ize kǎkà ʼùvǒ arí ɨnzɨ̌ aʼu tí Kàgàwà alɛ tɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ɨnzɨ̌ ní kǎkà ɨwà ka náʼù alɛ tɔ̀. Ndirɔ̀ yà ìndrǔ tɔ̀ ka kí dhu ɔ̀vɔ nabì bhěyi nɨ̌ pɛrɛ̀ ní Kàgàwà bhà ídzìnga ɨ̀tɛ̀ rí ize kǎkà ɨwà Kàgàwà náʼù alɛ tɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ɨnzɨ̌ ní kǎkà ɨ̀ núvǒ ɨnzɨ̌ ʼà'ù ka alɛ tɔ̀.

23 Dhu apɛ́ ɨ̀ʼɨ̀ kànɨsà ɔ̌ nyɨ́ nyàndu nyɨ́ kɔ́rɔ́ dhu tí, nyǎdʉ̀ nyɔ̌pɛ̀ nyɔ̀tɛ̀ kɔ́rɔ́ ɬlɨ̌lă-Alafí ìbhò fʉ̌kʉ̀ ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌, ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, ɨnzá ɨ alávà nʉ̀nɨ alɛ, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ɨnzá Yěsù náʼù alɛ ràdʉ̀ ɨ̀tsù fʉ̀kʉ́ unduta ɔ̀, ní ɨ alɛ tí nzɨ́ àdʉ̀ àtɨ̀nà nyɨ́ ràrɨ́ àrɨ̌tálɛ?

24 Pbɛ́tʉ̀ dhu apɛ́ ɨ̀ʼɨ̀ kɔ́rɔ́ alɛ rɨ́ dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ nabì bhěyi dhu tí, atdí alɛ yà ɨnzá Kàgàwà náʼù ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, ɨ̀tsù tí ɨ̀tsù atdí alɛ ràdʉ̀ ndɔ̀tù ndɨ unduta ɔ̌, ní ndɨ dhu ndɨ̀ ndɨ̀rɨ̀ dhu rǎdʉ̀ kàbhʉ rʉ̀nɨ pbɨ̀ndà nzɛ́rɛnga, kà ràdʉ̀ ndɨ̀nè kɔ́rɔ́ alɛ ɔ̀tdɨ̀ ànyǎna yà ɨ ɔ́tɛna dhu-otù ɔ̌ alɛ tí.

25 Kà-nyʉtsì ɨ nuru kɔ́rɔ́ dhu rǎdʉ̀ ʼɨ̀tɛ̀ kpangba kà tɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, kà rǎdʉ̀ ndàgu ndàpbǎ nyɨ̀na adzɨ nyʉ́ rɔ̌, ndàdʉ̀ Kàgàwà ɨ̀fʉ, ndàtɨ: «Obhó tí, Kàgàwà rɨ̌ʼɨ̀ ɨnè nzínzɨ̀kʉ ɔ̌!»

Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̌ ìndrǔ àkǎ ʼɨ̀ʼɨ̀ nà mʉ̀tsɔ

26 Àbanɨ̌nzó, ádhu ndɨ àkǎkǎ nyɔ̌nzɨ̀? Yà nyɨ́ nyùndu nyɨ́ sɔmà tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, atdí alɛ rǎdʉ̀ ɨ̀ʼɨ̀ ɨnè ndʉ̀yʉ̀ adyi, ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ dhu ùdhe ìndrǔ tɔ̀. Ngǎtsi alɛ rɨ̌ʼɨ̀ ɨnè ndɔ̀vɔ̀ Kàgàwà ɨ̀tɛ̀ fɨ̌ndà dhu ìndrǔ tɔ̀ nabì bhěyi, ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ ɔ̀tɛ ɬlɨ̌lă-Alafí ìbhò ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̌, vurò alɛ ràdʉ̀ ndɨ ɔtɛ ʉ̀gɛrɛ. Nírɔ̀ kɔ̀rí dhu kɔ́rɔ́ àkǎ rɔ̀nzɨ̀ ɨ ndínɨ̌ Kànɨsà ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ nɔsí tí.

27 Dhu apɛ́ ɨ̀ʼɨ̀ ɬlɨ̌lă-Alafí ìbhò ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀ ɔ̀tɛ rí alɛ rɨ̌ʼɨ̀ dhu tí, ní dhu àkǎ ɔ́yɔ̌ alɛ kɛ̀lɛ̌, ndɨrɔ̀ ɔ̀sosè nɨ̌, ɨ̀bhʉ alɛ rɔ̀tɛ̀. Abádhí àkǎ ʼɔ̀tɛ̀, atdátdírà ɔ̌, ndɨrɔ̀ dhu àkǎ wɔ̀ ka kʉ́nɔna ɔtɛ ʉ̀gɛ̀rɛ̌ rí atdí alɛ ràdʉ̀ ɨ̀ʼɨ̀.

28 Dhu apɛ́ ɨ̀ʼɨ̀ ɨ̀mbǎ ndɨ ɔtɛ ʉ̀gɛ̀rɛ̌ rí alɛ rɨ̌ʼɨ̀ unduta ɔ̌ dhu tí, ní ɨ̀ngbàtí ɨ̀lɨ ndɨ alɛ mà abádhí nzínzɨ̀ ɔ̌ nákǎ ndɨ̀nè ɨ̀nè tí, ndàmbɛ ɔ̀tɛ dɔ̌ afína ɔ̀ tí pbɨ̀ndà Kàgàwà nà.

29 Ndɨrɔ̀, nabì bhěyi rí dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ alɛ ɨ̀ʼɨ̀ rɔ̀, dhu àkǎ ɔ́yɔ̌ alɛ ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ɨ̀bhʉ alɛ kɛ̀lɛ̌ rɔ̀tɛ̀, ngʉ̌kpà alɛ ràdʉ̀ wɔ̀ abádhí ʉ̀nɔ̀ dhu-ɔ̌nga nóvò.

30 Pbɛ́tʉ̀ atdí alɛ apɛ́ ɨ̀ʼɨ̀ ɔ̀tɛ ndɨ̀ ndɔ́tɛ rɔ́, kà-tí àdɨ ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ ɨ̀ʼɨ̀ Kàgàwà ɨ̀tɛ̀ fɨ̌ndà, ndínɨ̌ ndɨ ndɔvɔ tí ìndrǔ tɔ̀ dhu nà, ní dhu àkǎ wɔ̀ ndɨ ɔ̀tɛ rúbhi ɔ̀tɛ rɔ̌ alɛ rɨ̀nè.

31 Nyɨ́ nyí'ɨ̀ ɨnè kɔ́rɔ́ nyɔ̌vɔ̀ dhu ìndrǔ tɔ̀ pbànábí bhěyi. Ní dhu rǎdʉ̀ àkǎ, atdí alɛ rɔ̀vɔ̀ ka ngǎtsi alɛ dzidɔ̌, ndínɨ̌ kɔ́rɔ́ alɛ ʉnɨ tí fɨ́yɔ̀ ka kùdhe dhu, afíya ràdʉ̀ ɔbɨ ɔ̀tsì.

32 Nabì bhěyi ka kí dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ nɨ̌ pɛrɛ̀ nà arí'ɨ̀ alɛ rɨ̌ʼɨ̀ ɨnè ndɔ̀dɔ̀ ndɨ ndàmbɛ̀nà ɔ̀vɔna ìndrǔ tɔ̀ dhu afína ɔ̀, ɨnzɨ̌ ndɔ̀vɔ̀.

33 Obhó tí, Kàgàwà ní nzɨ́ pbàdzangà tí arí dhu ɔ̀nzɨ alɛ. Pbɛ́tʉ̀, Àbadhi ní màrʉ̀ngà tʼálɛ.

Àdhàdhɨ yà Kàgàwà bhà alɛ tɔ́ kɔ́rɔ́ Kànísá ɔ̌ arí ndɔ̀nzɨ dhu bhěyi tí,

---

* **14:21 14.21** Ìsa 28.11-12

34 vèbhálɛ àkǎ ʼìnɛ̀ ìnɛ̀ tí Kànɨsà tɔ́ unduta ɔ̌*. Abádhí tɔ̀ ka kʉ́fà nzá rʉsà ròngò ɔ̀tɛ Kànɨsà ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ abádhí àkǎ ʼìfʉ ì, àdhàdhì Ʊyátá nʉ́nɔ̀ ka dhu bhɛ̌yi.
35 Dhu apɛ́ ì'ì abádhí rǐ'ì ì ívʋ̌na dhu nà dhu tí, ní abádhí àkǎ ʼɔ̀ngʉ̀ ɨ dhu fɨyɔ́ kpabhálɛ-tsʉ̌ fǐ-dzá rɔ̀. Tsìbhálɛ rɔ̌tɛ ìndrʋ̌ ùndu ì Kànɨsà ɔ̌ rɔ́ dhu ní ɨnzá nga nɔ̀fɔ̀ dhu.
36 Nyǐ nyìrɛ̀ tí dhu Kàgàwà bhà Ɔtɛ ráhʉ fʉ̌rábvʉ̌ rɔ̀? Ndɨrɔ̀ nyǐ nyìrɛ̀ tí dhu kà ríra àhʉ fʉ̌kʉ̀ vǐkʉ dɔ̌ rɔ̀ tí?
37 Ndɨ alɛ apɛ́ dhu ìrɛ̀ ndì ràrǐ nabì, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ, Ɨlǐlǎ-Alafí ràrǐ ndʉ̀nda, ní ndɨ alɛ àkǎ ndʉ̀nɨ dhu, yà ma mándǐ fʉ̌kʉ̀ dhu ràrǐ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà Ʊyátá.
38 Pbɛ́tʉ̀ ìnzǐ kǎpɛ́ ndɨ dhu ʉ̀nǐ, ní Kàgàwà rǐ nzǐ àdʉ̀ ndɨ alɛ ʉ̀nɨ.
39 Nírɔ̀ àbanǐnzó, nyǐ nyàkǎ nyɔ̌hò nabì tí nyǐ nyí'ì dhu-atdyú, ndɨrɔ̀ nyǐ nyàkǎ nzá nyʉ̌tɔ̀ ìndrʋ̌-tsʉ̀, ìnzǐ rɔ̀tɛ̀ Ɨlǐlǎ-Alafí ìbhò fǐyɔ̀ ɨnzá ka kʉ́nɨ alávà-tɨdɔ̀.
40 Pbɛ́tʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu nákǎ ndɔ̀nzì ndì yà ndɨ dhu nyʉ́ àkǎnà ndɔ̀nzì ndɨ dhu bhɛ̌yi, ndɨrɔ̀ nyìnatì ròhù ndì mbɛ̌yi.

15

Krístɔ̀ ɨngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀

1 Àbanǐnzó, ma mòzè misè yà fʉ̌kʉ̀ ma mɔ́vɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀, yà nyǐ nyákɔ, nyǎdʉ̀ afíkʉ àpba rɔ̀ná.
2 Kɔ̌tù-ɔ̌nga ní ndɨ Kàgàwà rǐ nyǐgʉ̌ nǐ, yà fʉ̌kʉ̀ ma mɔ́vɔ̀ ka dhu bhɛ̌yi nyǐ nyɔ̀dɔ̀ ka rɔ̀. Ɨmbǎ kì'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi nánǐ, fʉ̀kʉ́ a'uta nàmbènà ì'ì kɔkɔ́rɔ̀ dhu.
3 Ádrʉ̀ngbǎ dhu nyʉ́ tí ma mʉ́dà fʉ̌kʉ̀ dhu ní yà idù ka kúdhe átɔ̀ dhu. Ndɨ dhu ní: Krístɔ̀ avɛ̀ àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀, àdhàdhì yà Ɨlǐlǎ Andítá nʉ́nɔ̀ ka dhu bhɛ̌yi*.
4 Ka katdʉ̀ ka, ràdʉ̀ ndìngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ ìbhʉ ráhʉ ɨdhɔ ɔ̌, àdhàdhì yà Ɨlǐlǎ Andítá nʉ́nɔ̀ ka dhu bhɛ̌yi*.
5 Kǐtɛ̀ ndì Pɛ́tɛrʉ̀ tɔ̀, ndɨ dhu-dzidɔ̌ ndàdʉ̀ ndìtɛ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà pbìndà uvitatálɛ tɔ̀.
6 Tdɨ́tdɔ̌, kǎdʉ̀ ndìtɛ̀ imbò mɨyà dɔ̀nǎ róse ndì ná'ù alɛ tɔ̀ atdíkpá. Ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ ɨ alɛ nzínzì ɔ̌, rǐ'ì ìnè nyìkpɔ́ya nà kòmbí màtí, ndɨrɔ̀ atdídhená alɛ nʉ́vɛ wà.
7 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǐtɛ̀ ndì Yàkɔbhɔ̀ tɔ̀*, ndàdʉ̀ ndìtɛ̀ kɔ́rɔ́ uvitatálɛ tɔ̀.
8 Kʉ̀tsa ndì ndí dɔ̀ná rɔ̀ nǐ, kǎdʉ̀ àrà ndìtɛ̀ idù átɔ̀, ɨma kàtɔrɔgɔ̌-ngba tírɔ̀†.
9 Obhó tí, ɨma ní ìmbǎ tǐna nà alɛ nyʉ́ rɔ̀sè kɔ́rɔ́ uvitatálɛ nzínzì ɔ̌. Ndɨrɔ̀, ma màkǎnà nzá kanzì ma uvitatálɛ mà tí, Kàgàwà bhà Kànɨsà rɔ̌ ma mavù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
10 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà bhà ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ní ndɨ ma mí'ì yà nyǐ nyí malǎ kòmbí ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Ndɨrɔ̀ kàbhà ídzìnga idù nɨ'ì nzǐ kɔkɔ́rɔ̀ nga tɔ́. Ma

---

* **14:34 14.34** «Vèbhálɛ àkǎ ʼìnɛ̀ ìnɛ̀ tí Kànɨsà tɔ́ unduta ɔ̌» rǐ'ì ìnè átɔ̀ kʉgɛ̀rɛ̌ katɨ: «Vèbhálɛ àkǎ nzá ʼàbɛ̀lɛ̀ nabì bhɛ̌yi ka kɔ́vɔna Kànɨsà tɔ́ unduta ɔ̌ dhu-ɔ̌nga» * **15:3 15.3** Ìsa 52.13–53.12. * **15:4 15.4** Zàb 16.9-11; Ɔsɛ 6.2 * **15:7 15.7** Kas 12.17 † **15:8 15.8** Kàtɔrɔgɔ̀ ní ɨnzá fɨndá àbǐ ìku rɔ́rɔ̀ ka kʉ́gʉ̀ ngbángba. Pɔlɔ̀ ɔ̀zʉ̀ ndì kàtɔrɔgɔ̀ tí uvitatálɛ nzínzì ɔ̌, ɨwà Yɛ̌sù ɔ́vɛ ndàdʉ̀ ndìngbɛ̀ dhu-dzidɔ̌ ndì ndarà uvitatálɛ-kàsʉ̌ ɔ̀pɛ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

mónzì kasʉ ròsè kórɔ́ ngʉ̌kpà uvitatálɛ dɔ̀nă. Obhó tí, ìnzǐ ní ɨma ndɨ ma mónzì ndɨ kasʉ, pbɛ́tʉ̀ ka nónzì ní yà nyʉdutsì rí kasʉ ɔ̀nzɨ Kàgàwà bhà ídzìnga.

11 Nírɔ̀, dhu rǐ mbă ɨ'ì ɨma màtí, ngătsi nǐ abádhí màtí, ní kɔ̀nǐ mă'ɨ kórɔ́ mă marʉ́nɔna Ídzì Màkʉ̌rʉ̀, ndirɔ̀ kɔ̀nǐ ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ní ndɨ nyǐ nyá'ù.

Kàgàwà náabhʉ̀ya ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ rʉ̀ngbɛ ɨ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu

12 Dhu apɛ́ ɨ'ì àlɛ̌ karí dhu ɔ̀vɔ ìndrʉ̌ tɔ̀ àlɛ̌ ràtɨ Krístɔ̀ ríngbɛ̀ wà ndɨ̀ dhu tí, ní íngbà dhu bhɛ̌yi dhu nzínzìkʉ ɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ náarádʉ̀ àtìnà ìnzǐ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rʉngbɛya ɨ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ nǐ?

13 Ní, dhu apɛ́ ɨ'ì obhó tí ìnzǐ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rădʉ̀ 'ʉ̀ngbɛ dhu tí, ní Krístɔ̀ níingbɛ̀ nzá ndɨ̀ átɔ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀.

14 Ndirɔ̀ dhu apɛ́ ɨ'ì ɨnzá Krístɔ̀ ɨngbɛ̀ ndɨ̀ dhu tí, ní yà mă marʉ́nɔna ìndrʉ̌ tɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ní kɔkórɔ̀ dhu, ndirɔ̀ fʉ̀kʉ́ a'uta ní kɔkórɔ̀ dhu átɔ̀.

15 Ndirɔ̀ ròsè dòtsí, ka kɔ̀zʉ̀ wà mă Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̀ arí tìtɔ̀ ʉ̀nɔ alɛ tí, yà mă móvɔ̀ dhu ìndrʉ̌ tɔ̀ mă ràtɨ kà rábhʉ Krístɔ̀ rìngbɛ̀ ndɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní dhu apɛ́ ɨ'ì ìnzǐ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rădʉ̀ 'ʉ̀ngbɛ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu tí, ní ndɨ dhu rǐtèna dhu ní Kàgàwà rabhʉ̀ nzá Krístɔ̀ rìngbɛ̀ ndɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀.

16 Ma mí dhu ɔ̀vɔ tdítdɔ̌ matɨ: dhu apɛ́ ɨ'ì ìnzǐ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ rădʉ̀ 'ʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu tí, ní Krístɔ̀ ndìtírɔ̀ níingbɛ̀ nzá ndɨ̀.

17 Ndirɔ̀, dhu apɛ́ ɨ'ì ɨnzá Krístɔ̀ ɨngbɛ̀ ndɨ̀ dhu tí, ní fʉ̀kʉ́ a'uta ní kɔkórɔ̀ dhu, ndirɔ̀ nyǐ nyòko òko fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌.

18 Ndirɔ̀ ròsè wɔ̀rí dɔ̀nă, kăkà ʉ̀vʉ̌vɛ̀ Krístɔ̀ ɨ á'ù rórɔ̀ alɛ núwǐ wà atdídɔ̌.

19 Dhu apɛ́ ɨ'ì àlɛ̌ kʉ́lɨ àlɛ̌ tó a'uta Krístɔ̀ ɔ̀ yà àlɛ̌ kí'ì nà yà adzɨ dɔ̌ ípìrɔ̌nga-okú dɔ̀ rɔ̀ tí dhu tí, ní àlɛ̌'ɨ ní ndɨ ɨzʉ rădʉ̀ ʉ̀kanà ròsè kórɔ́ alɛ dɔ̀nă alɛ.

20 Pbɛ́tʉ̀ obhó nyʉ́, Krístɔ̀ níingbɛ̀ wà ndɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ndɨ'ì ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ tó ngàngàyi‡ tí.

21 Obhó tí, àdhàdhɨ̀ ìndrʉ̌ rʉ̌vɛ dhu níibho ndɨ̀ atdí alɛ-otù ɔ̌ dhu bhɛ̌yi, ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rǐ 'ʉ̀ngbɛ̌ dhu níbhò ndɨ̀ atdí alɛ-otù ɔ̌.

22 Àdhàdhɨ̀ kórɔ́ alɛ náarʉ́vɛ Àdamʉ̀ mànà ɨ̀ ungbò ɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu bhɛ̌yi tí, kórɔ́ alɛ náabáya ípìrɔ̌nga Krístɔ̀ mànà ɨ̀ úngbò ɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

23 Pbɛ́tʉ̀, ìngbàtí ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà níingbɛ̀ya ndɨ̀ fǐndà ka kudhé kàsʉmì ɔ̌: Krístɔ̀ níingbɛ̀ wà ndɨ̀ ndɨ'ì ngàngàyi tí. Ndirɔ̀ kà rǐngo nínganí, kàbhà alɛ tí ɨ̀ nòtù alɛ nʉ́ungbɛya ɨ̀ átɔ̀.

24 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Krístɔ̀ níitɔ̀ya yà ìndrʉ̌ dɔ̌ arí'ì ádrʉ̀ngbăngа tó ɔbɨ nà kórɔ́ nzɛ́rɛ-alafí mà ɔ̀yá ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà.

25 Obhó tí, Krístɔ̀ nákă wà ndɔ̀nyʉ̀ idzi, ràrà àhʉ Kàgàwà rǐ kórɔ́ pbìndà òmvʉ̌ àbhʉ̌ ndɔ̀bɛ̀ dɔ̀ya dhu*ɔ̀. Nírɔ̀ ní ndɨ yà adzɨ dɔ̌ kórɔ́ dhu-tsʉ̀ náadʉ̀ya ndɔ̀dì, Krístɔ̀ ràdʉ̀ Idzi àdu Àbanà Kàgàwà-fɔ ɔ̀.

26 Kà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ òmvʉ̌, yà Kàgàwà ɨtɔ̀ya ní ɔvɛ.

27 Obhó tí, Ɨlílă Andítá rătina: «Kàgàwà ábhʉ wà kɔ́rɔ́ dhu kà rɔ̀bɛ̀ dɔ̀ya*.» Pbɛ́tʉ̀, Krístɔ̀ rătina: «Ɨwà ma móbɛ̀ kórɔ́ dhu dɔ» rɔ̀, ní niʼɨya ka kátina: Kà rɔ́bɛ̀ kórɔ́ dhu-dɔ, Kàgàwà yà kórɔ́ dhu nábhʉ kà rɔ̀bɛ̀ dɔ̀ya kɛ̀lɛ̌ rɔ̀dì.

‡ **15:20 15.20** Ngàngàyi ní wɛmbɛrɛ̀ tí ɔ́'ɔ̀ ɨnga ɔ̌ ɔ̀nyʉ̀-dɔ̀kpa. Yěsù ní ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tí ndɨ̀ ɨngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. * **15:25 15.25** Zàb 110.1 * **15:27 15.27** Zàb 8.7

28 Ndɨrɔ̀, Kàgàwà rɨ́ kɔ́rɔ́ dhu nábhʉ̌ kà rɔ̀bɛ̀ dɔ̀ya rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ndɨ kà
t'Ídhùnà nyʉ́ ndɨtɨ́rɔ̀, yà Kàgàwà ábhʉ rɔ̀bɛ̀ kɔ́rɔ́ dhu dɔ, náadʉ̀ya àdɨ
Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga-tsìnǎ, ndɨ́nɨ̌ Kàgàwà nɔ́ɔnyʉ tɨ́ idzi dòtsí kɔ́rɔ́
dhu dɔ̌.
29 Dhu apɛ́ ì'ɨ ìnzɨ̌ ìndrʉ̌ rǎdʉ̀ 'ʉ̀ngbɛ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu tɨ́, nɨ́ nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ
kǎkà bàtizò àlʉ̌ arɨ́ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ náarónzɨna dhu-tɨ̀ nádʉ̀ ì'ɨ àdhu§?
Dhu apɛ́ ì'ɨ ìnzɨ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ náarɨ́ 'ʉ̀ngbɛ̌ dòtsí dhu tɨ́, nɨ́ ádhu-okú dɔ̀ rɔ̀
nga ndɨ ìndrʉ̌ arádʉ̀ bàtizò àlʉ abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ̌?
30 Ndɨrɔ̀ ádhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ndɨ àlɛ̌'ɨ nyʉ́ àlɛ̌ kádʉ̀ àlɛ̌ tɔ́ ípìrɔ̌nga ɨ̀lɨ
àpbɛ̀ ɔ̌ kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌ nɨ̌?
31 Àbanɨ̌nzó, bìlɨ̌nganà ma márɨ́ motù ɔvɛ-ɔ̀nzɨ̌. Ndɨ dhu nɨ́ obhó dhu.
Ndɨrɔ̀, obhó dhu tɨ́ rɨ́'ɨ ngǎtsi dhu nɨ́, ma márɨ́ mɔyɔ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ àlɛ̌ tɔ́
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístò mànà àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ nɨ́dhunɨ̌.
32 Ma mábà àpbɛ̀ abhɔ nyʉ́ yàrɨ́ Ɛ̌fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, tsʉ̀dú dhu àgò rɨ́ ɨrɨ́ ɔ̌ ìzǎ
bhɛ̌yi ɔ́rʉ̀ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. Nɨ́ ádhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ndɨ ma mádʉ̀ àpbɛ̀ àbà ndɨ
dhu bhɛ̌yi, ɨnzá ka kà'ù dhu ʉ̀ngbɛ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ rʉngbɛya ì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ nɨ̌?
Dhu apɛ́ ì'ɨ ìnzɨ̌ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ náarɨ́ 'ʉ̀ngbɛ̌ dhu tɨ́, nɨ́rɔ̀: kɔ̀nyʉ àlɛ̌ wʉ́gʉ́wʉ́gʉ́,
ndɨrɔ̀ kɔ̀mvʉ̀ àlɛ̌ bhɛ́lɛ́bhɛ́lɛ́ tsútsǎ tɨ́ àlɛ̌ kʉ́vɛ nɨ́dhunɨ̌*.
33 Ɨnzɨ̌ nyàbhʉ nyɨ̌ kʉtrǎ nyɨ̌ wɔ̀ dhu nàndà dhu nɨ̌: nzɛ́rɛ alɛ t'ɔ́dhɨ́na
náarɨ́ ìndrʉ̌ tɔ́ ídzì mʉ̀tsɔ nɨ́nzǎ.
34 Nɨ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌gèrè fʉ̀kʉ́ ɨrèta, nyǎdu nyɨ̌ ídzì ɔ́fɔ̀ ɔ̀, nyǎdʉ̀ nzɛ́rɛnga
t'ɔ́nzɨta ʉ̀bhà. Obhó tɨ́, atdídhená alɛ nzínzìkʉ ɔ̌ nʉ́nɨ nzá Kàgàwà. Ma
mɨ́ kʉ̀nɔ ndɨ́nɨ̌ nyìkʉ nabhʉ̀ tɨ́ rìwʉ̀.

Ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ rɨ́ 'ʉ̀ngbɛ̌ alɛ nɨ́ɨ'ɨya nà alɛ-ngbɔ̀-tɨdɔ̀

35 Pbɛ́tʉ̀, atdí alɛ rɨ̌'ɨ ìnè ndìvʉ̌ dhu ndàtɨ: «Ʊ̀vʉ̌vɛ alɛ nʉ́ʉngbɛya ì ìngbà
dhu bhɛ̌yi? Ndɨrɔ̀, abádhí nɨ́ɨ'ɨya ìngbà dhu bhɛ̌yi alɛ-ngbɔ̀-tɨdɔ̀ nà ì í
'ʉ̀ngbɛ̌ rɔ̀?»
36 Nɨ́ ndɨ dhu nìvʉ̌ alɛ nɨ́ mʉ̀dhɔmà nyʉ́! Itse nyɨ nyòzò rɔ̀, ndɨ itse rɨ̌ nzɨ̌
àdʉ̀ ìnga ɨnzá ndì ndɔ̀vɛ̀ pɛ́ angyi rɔ́rɔ̀.
37 Wɔ̀ nyɨ nyózòna dhu nɨ́ nzɨ̌ ìnga rádʉ̀ ìnga itsu nyʉ́, pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyózòna
nɨ́ ákɛ̌ itsé-ngba kɛ̀lɛ̌. Kà rǎdʉ̀ ì'ɨ nganʉ̀ tɔ́ itse màtɨ́, ngǎtsi nɨ̌ vurò itse-tɨdɔ̀
màtɨ́.
38 Tdítdɔ̀, Kàgàwà rǎdʉ̀ àbhʉnà ndɨ itse ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ itsu tɔ̀ ngbɔ̌na nɨ́ yà
ndì ndòzè. Ɨngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndì itse ɔ̀ rɔ̀ rádʉ̀ àhʉ itsu-ngbɔ̀ nɨ́ ndɨ itse nà àkǎ
tɨnàdɔ kɛ̀lɛ̌.
39 Kàgàwà anzɨ dhu-tsí náarɨ́'ɨ ìmbǎ kɔ́rɔ́ àdhàdhì alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ nà:
ìndrʉ̌-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ rɨ̌'ɨ atdírɔ̀, ìzǎ-ngbɔ̀ rɨ̌'ɨ atdírɔ̀, àrɛ̀-ngbɔ̀ rɨ̌'ɨ atdírɔ̀, ndɨrɔ̀
ɨbhɛ̀-ngbɔ̀ rɨ̌'ɨ atdírɔ̀.
40 Ɔrʉ̀-akpà ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ mà, yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ mànà rɨ̌'ɨ ìnè átɔ̀. Ɔrʉ̀-akpà
ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ aya mà rɨ̌'ɨ dhèdhèrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ aya nà.
41 Adyifɔ̀ bhà ɨnga t'áwʉ̀ta rɨ̌'ɨ atdírɔ̀, àbɨ̌ bhà tsí rɨ̌'ɨ atdírɔ̀, ndɨrɔ̀ alalɨ
tɔ́ rɨ̌'ɨ ɔ̀yá tɨ́. Ɨ alalɨ nzínzì ɔ̌ màtɨ́, ɨnga t'áwʉ̀ta nʉ́dǎ wà ì.

---

§ **15:29 15.29** Kɔ̌kɔ̀ ɨ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ tɨ́ kátɨna ɨrɔ́ alɛ nɨ́ ngǎtsi nɨ̌ atdídhená alɛ yà Yɛ̌sù ná'ù, 'àdʉ̀ ʉ̀vɛ ɨnzá ì àpɛ̀ bàtizò àlʉ̌ rɔ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ nɨ́ kǎkà ɨnzá ì á'ù Yɛ̌sù rɔ́rɔ̀ ʉvɛ̀ atdídhená alɛ. * **15:32 15.32** Ìsa 22.13

42 Ní, dhu ɨ’ɨya yà dhu bhěyi yà ùvǔvɛ̀ alɛ rɨ̌ ’ùngbɛ̌ rɔ̀: yà adzɨ ɔ̌ àlɛ̌ kí’ì
nà alɛ-ngbɔ̀ ní ndìnzǎ arí alɛ-ngbɔ̀. Pbɛ́tù, àlɛ̌ ùngbɛ̌ àlɛ̌ kí ɔvɛ-bvù rɔ̀ rɔ̀,
àlɛ̌ kɨ’ɨya nà alɛ-ngbɔ̀ ní ìnzɨ̌ rádù ndìnza alɛ-ngbɔ̀.
43 Ka kí kɔ̀tdù ɨtsìna ɔ̀nzɨ ka kí ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌ kà rɨ̌’ì rɔ́rɔ̀, kà ràdù ndìngbɛ̀
ádrùngbǎnga tɔ́ awáwù ɔ̌. Ka kí kɔ̀tdù ivívínga ɔ̌ kà rɨ̌’ì rɔ́rɔ̀, kà rǎdù
ndìngbɛ̀ ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà.
44 Ka kí kɔ̀tdù rɔ̀, kà rɨ̌’ì nà ní yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀. Pbɛ́tù kà rɨ̌ ndìngbɛ̀ rɔ̀,
kà ràdù ì’ì nà ní ɔ̀rù-akpà ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀. Dhu apɛ́ ì’ì ìnè yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀
náarí’ì dhu tí, ní ɔ̀rù-akpà ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ rɨ̌’ì ìnè átɔ̀.
45 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ Andítá rǎtɨna: «Wɛmbɛrɛ̀ t’álɛ, Àdamù, nɨ’ì àbà
tí ípìrɔ̌nga nábà alɛ*.» Pbɛ́tù, olùnǎ rɔ̀ ɨ’ì Àdamù, Krístɔ̀, nɨ’ì ípìrɔ̌nga
àbhǔ rí ìndrǔ tɔ̀ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí-otù ɔ̌ alɛ.
46 Wɛmbɛrɛ̀ tí àlɛ̌ kabà alɛ-ngbɔ̀ ní yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ ìnzɨ̌ ní ɔ̀rù-akpà ɔ̌
alɛ-ngbɔ̀. Ndɨ-tsí rɨ̌rà olùnǎ rɔ̀.
47 Wɛmbɛrɛ̀ t’álɛ, Àdamù, nɨ’ì yà adzɨ ɔ̌ alɛ. Kàgàwà náabhɔ̀lɔ̀ ka adzɨ
nɨ̌. Pbɛ́tù, ɔyɔ rí kìsě Àdamù níira ɔ̀rù-akpà ɔ̀ rɔ̀.
48 Yà adzɨ ɔ̌ alɛ nɔ́fɔ̀ ì yà adzɨ nɨ̌ Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ Àdamù nà. Ndɨrɔ̀ ɔ̀rù-
akpà ɔ̀ owuya ì nùngbɛ alɛ, nɔ́ɔfɔ́ya ì wɔ̀ ɔ̀rù-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨra alɛ nà.
49 Àdhàdhì àlɛ̌ kɔ́fɔ̀ àlɛ̌ wɔ̀ adzɨ nɨ̌ Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ alɛ nà dhu bhěyi, ní
àlɛ̌ kɔfɔ́ya àlɛ̌ átɔ̀ wɔ̀ ɔ̀rù-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨra alɛ nà.
50 Àbanɨ̌nzó, kànɨ̌ ma mɔ́vɔna fǔkù dhu: Ɨzǎ mà azu mànà nà rí’ì alɛ-
ngbɔ̀ rɨ̌ mbǎ àdù ì’ì ngari nà ɔ̀rù-akpà ɔ̌ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi
ɔ̌. Ndɨrɔ̀ ɔ̀mɔ̀ rádù ɔ̀mɔ̀ dhu mà ní rɨ̌ nzɨ̌ àdù òko atdíkpá ìnzɨ̌ rádù ɔ̀mɔ̀
dhu mànà.
51 Kànɨ̌ ma mí ɔ̀dhǔ ɔ̀ okónà dhu ɔ̀vɔ fǔkù: àlɛ̌’ɨ kɔ́rɔ́ àlɛ̌ kʉvɛ̀ya nzɨ̌,
pbɛ́tù àlɛ̌’ɨ kɔ́rɔ́ àlɛ̌ kʉwʉ̀ya àlɛ̌.
52 Ndɨ dhu ɔnzɨ̀ya ndì ákě kàsʉmɨ̌-ngba ɔ̌, àdhàdhì yà ìndrǔ rɨ̌ nyìkpɔ́na
àpbɨ̌, ndàdù àngbɛnà dhu bhěyi, yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu-tsù rɨ̌ ndɔ̀dì nɨ̌ wàndà
rɔ̌ngɔ̀ nínganí. Obhó tí, ndɨ wàndà rɔ̌ngɔ̀ rɔ̀, ùvǔvɛ̀ alɛ nʉ́ʉngbɛya ì yà
ìnzɨ̌ rádù ɔ̀mɔ̀ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ nà. Ndɨrɔ̀ àlɛ̌’ɨ, yà àlɛ̌-nyìkpɔ́ nà àlɛ̌ kòtù àlɛ̌
rɔ̀, àlɛ̌ kadùya àlɛ̌ nʉ́wʉ átɔ̀.
53 Obhó tí, dhu àkǎ ɔ̀mɔ̀ rádù ɔ̀mɔ̀ alɛ-ngbɔ̀ ràfɔ̌ yà ìnzɨ̌ rádù ɔ̀mɔ̀ alɛ-
ngbɔ̀. Wɔ̀ ndɨ ɔ̀vɛ̀ rádù ɔ̀vɛ̀ alɛ-ngbɔ̀ nákǎ wà ndàfɔ̌ yà ìnzɨ̌ rádù ɔ̀vɛ̀
alɛ-ngbɔ̀.
54 Yà ndìnza rádù alɛ-ngbɔ̀ náafɔ́ya gukyè yà ìnzɨ̌ rádù ndìnza alɛ-ngbɔ̀,
wɔ̀ ndɨ ɔ̀vɛ̀ rádù ɔ̀vɛ̀ alɛ-ngbɔ̀ ràdù ìnzɨ̌ rádù ɔ̀vɛ̀ alɛ-ngbɔ̀ náfɔ, nírɔ̀ ní ndɨ
yà Ɨlɨ̌lǎ Andítá ɔ̀ ka kandí ɔtɛ náakáya. Ndɨ ɔtɛ rǎtɨna: «Ɔvɛ dhu ɔ̀tɔ̀ wà.
Ɔvɛ lɛ̀mà dhu ɔ̀nzì wà dòtsí*.
55 Ɨnyɨ ɔ̀vé, pbùkù mùlɛ̀mà rɨ̌’ì ngbɔrɔ́?
Ɨnyɨ ɔ̀vé, okpènʉ rɨ̌’ì ngbɔrɔ́*?»
56 Ɔvɛ-okpè ní nzɛ́rɛnga, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛnga bhà ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ ní Ʊyátá*.
57 Ilèta àkǎ àlɛ̌ ràbhʉ Kàgàwà tɔ̀. Ka ní ndɨ àlɛ̌ àbhǔ arí àlɛ̌ rɔ̀nzì ɔvɛ lɛ̀mà
àlɛ̌ tɔ́ Ádrùngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌!

---

* **15:45 15.45** Ɔpt 2.7 * **15:54 15.54** Ìsa 25.8 * **15:55 15.55** Ìsa 25.8; Ɔsɛ 13.14 * **15:56 15.56** Nzɛ́rɛnga bhà ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ ní Ʊyátá dhu-tì ní, Ʊyátá arí ndɨ nzɛ́rɛnga tí rí’ì dhu ìtè ìndrǔ tɔ̀.

58 Nɨrɔ̀ àbanɨ̌nzó, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌kò pɔ́tsɔ́ wɔ̀ fʉ̌kʉ̀ ma mɔ̀vɔ̀ obhónga ɔ̌, ìnzɨ̌ nyǎbhʉ nyɨ̌ kʉmbɛ nyɨ̀kʉ akyɛ. Nyɨ̌ nyàkǎ nyǎmbɛ òwu dɔ̌ angyi tɨ́ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà kasʉ t'ɔ́nzɨta nà, nyǎdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ wɔ̀ kà-nyʉtsì nyɨ̌ nyɨ́'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nyɨ̌ nyɔ́nzɨna kasʉ ràrɨ̌ nzɨ̌ àwɨ̌ kɔkɔ́rɔ̀.

16

Pbàkrɨ́stɔ̀ rɨ̌ fʉ̀rangà àtsà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà dzʉ̀nà ì ɔnzɨ tɨ́ nɨ̌ dhu

1 Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɨ́'ì Kàgàwà bhà alɛ dzʉ̀nà nɔnzɨ tɨ́ ka kátsàna fʉ̀rangà nàndà dhu nɨ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì dhu átɔ̀ àdhàdhì Gàlàtiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ kànɨ́sá tɔ̀ ma mʉ́yǎ dhu dhu bhěyi*.

2 Yà yɛngɛ̀ ɨdhɔ̀ náaríku dhu bhěyi, ìngbàtɨ́ ìlɨ ndì alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌ nákǎ ndàrà yà ndì ndòngyè fʉ̀rangà-go nílɨ rɔ̌ ndɔ̀dɔ̀ pbìndà, tsángbátɨ́ nyɨ̌ nyowuna bvʉ̀kʉ̀ ma márà àhʉ dhu ɔ̀dɔ̀ ndínɨ̌ nyɨ̌ nyatsá tɨ́ fʉ̀rangà nɨ̌.

3 Nɨ́ bvʉ̀kʉ̀ ma márà àhʉ rɔ̀, ma mɨ́ nyɨ̌ nyóvòna alɛ òvì bhàrʉwà nà, ròwù fʉ̀kʉ́ pɛrɛ̀ nà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.

4 Dhu apɛ́ ì'ì ɨwà ma màkǎ marà átɔ̀ ányì dhu tɨ́, nɨ́ mǎ màkǎ mǒwù atdíkpá abádhí mànà.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ abhi ɔ̀ ndì ndárà dhu ùdhě angyangyɨ dhu

5 Ma márà àhʉ bvʉ̀kʉ̀ ɨwà ma mʉ̀dà Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̀nǎ rɔ́rɔ̀. Obhó tɨ́, ma mʉ́da ʉ̀da ányì nanǎ.

6 Ngǎtsi nɨ̌ ma mádɨ àdɨ̌ fʉ̌rábvʉ̌ ákɛ̌ kàsʉmì tɨ́. Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, ma mádɨ àdɨ̌ átɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ gìrì tɔ́ kàsʉmì ɔ̌ bvʉ̀kʉ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyibho tɨ́ dzʉ̀nàdu ɔ̀nzɨ rɨ́ pbàkà abhi ɔ̌ dhu-tsí idù.

7 Obhó tɨ́, ma mòzè nzá àlɛ̌ ràla àlɛ̌ nyɨ̌ mànà ʉ̀da ma mʉ́da ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ tɨ́. Ma mòzè dhu nɨ́ àlɛ̌ ròkò pɛ́ atdíkpá nyɨ̌ mànà ngúfe ɨdhɔ tɨ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ òzè ka nɨ̌.

8 Pbɛ́tʉ̀, ma mòzè madɨ ɨrɔ́ Ɛ̌fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ràrà àhʉ Pɛ̀ndɛ̀kɔtɛ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̀.

9 Obhó tɨ́, ádrʉ̀ngbǎ kasʉ ɔ̀nzɨ ma mɨ́ ɨrɔ́ nɨ̌ dhu tɔ́ tsǎtsʉ̀ àpfò wà ndì idù, ndɨrɔ̀ ɨma nà rɨ́ 'ùgye alɛ rɨ̌'ì ìnè abhɔ nyʉ́.

10 Tìmɔ̀tɛwʉ̀ apɛ́ ìrà àhʉ, nɨ́ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dɔ̀ ka mběyi nzínzìkʉ ɔ̀ ìnzɨ̌ rɔ̀nzì ɔdɔ. Obhó tɨ́, àbadhi arɨ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà kasʉ ɔ̀nzɨ àdhàdhì ma marɨ́ kɔ̀nzɨ dhu bhěyi.

11 Nɨrɔ̀, atdí alɛ mà àkǎ nzá ndɔ̀nzì kà gàyà. Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì kà dzʉ̀nà ràdu ndì tɨdu ɔ̀ màrʉ̀ngà ɔ̌ afína rɨ̌'ì rɔ́rɔ̀. Obhó tɨ́, ma mɨ́ àbadhi mà nɔ́dɔ rìwʉ̌ atdíkpá Yěsù ná'ù adɔ́du mànà.

12 Àlɛ̌ t'ádɔ̀nà Apɔlɔ̀ nàndà dhu nɨ̌, ma mìtdɛ̀ ka atdídɔ̌ ndínɨ̌ owu tɨ́ fʉ̌rábvʉ̀ atdíkpá ngʉ̌kpà àlɛ̌ t'ádɔ́na mànà, pbɛ́tʉ̀ kàdʉ̀ nzá ndòzè ndàrà kòmbí ányì. Nɨ́ kà ǎrà ányì kàsʉmì àbà ndì ndɨ́ rɔ̀.

Kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ sedzà mà, ovìta mànà

13 Nyɨ̌ nyàkǎ nyǒkò ípìrɔ̌ rɔ̀ nyɨ̀kpɔ́kʉ nà, nyǎdʉ̀ ìko pɔ́tsɔ́ fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ì mànzì tɔ́ alɛ-afí nà, nyǎdʉ̀ ì'ì ɔbɨ nà alɛ tɨ́.

14 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì kɔ́rɔ́ dhu àzè ɔ̌.

---

* **16:1 16.1** Gàl 2.10

15 Àbanǐnzó, nyǐ nyʉ́nɨ wà Stɨfanà mà pbɨ ɨdzá-bhà mànà kɔ́rɔ́. Abádhí
nɨ'ɨ ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tí Yěsù na'u fʉ̀kʉ́ pbìrì Àkayà ɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌. Ndɨrɔ̀ abádhí
adzì ɨ̀ Kàgàwà bhà alɛ-kàsʉ̌ t'ɔ́nzɨta tɔ̀. Ní ma mɨ̀tdɛ̀ nyǐ ɨ̀tdɛ̀ tí,
16 nyǐ nyàkǎ nyǐrɨ̀ kɔ̌kɔ̀ dhu bhěyi alɛ-tɨdɔ̀-tsʉ̌ dhu. Ndɨrɔ̀, nyǐ nyàkǎ
nyǐrɨ̀ kǎkà atdyúya nyʉ́ nà arí kasʉ ɔ̀nzɨ, 'ɨ̀vɔ̀ adyɔ nyʉ́ atdíkpá abádhí
mànà alɛ-tsʉ̌ dhu átɔ̀.
17 Ɨdhɛ̀du ɨ̀ka wà ndɨ̀ Stɨfanà mà, Fɔ̀rtùnatɔ̀ mà Àkàyikò mànà níwʉ̀ ùvò
tɨdú dhu dɔ̌. Abádhí ìwʉ̀ oko fʉ̀kʉ́ ngari ɔ̌ tɨdú.
18 Ndɨrɔ̀ abádhí nábhʉ afídu ràyi àdhàdhɨ abádhí ábhʉ afíkʉ ràyi dhu
bhěyi. Nírɔ̀, dhu àkǎnà wà kʉnɨ kɔ̌kɔ̀ dhu bhěyi alɛ tó ídzìnga.
19 Àziyà tó mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌ Kànísá nóvì nyǐ. Ndɨrɔ̀ Àkilà mà Pèrèsílà nà,
atdíkpá kǎkà fí-dzá arí 'ùndʉ̀ kànɨsà mànà, nóvì nyǐ atdídɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Yěsù-nyʉtsì.
20 Kǎkà ɨrɔ́ rí'ɨ àlɛ̌ t'ádɔ́na kɔ́rɔ́ nóvì nyǐ. Ndɨrɔ̀ nyǐ mà átɔ̀ nyǐ nyàkǎ
nyǒvì nyǐ nzínzìkʉ ɔ̌ mběyi nyʉ́.
21 Ɨma Pɔlɔ̀, yàrí ní ndɨ ɔtsʉ́du nyʉ́ nǐ ma màndǐ fʉ̌kʉ̀ dhu, movì nyǐ ɔ̀ná.
22 Ndɨ alɛ apɛ́ nzǐ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nózè, ní ndɨ alɛ àkǎ ofúngá nà.
Màrànatà! Kà-tɨ̀ ní: Àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù àkǎ ndɨ̀rà!
23 Àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nákǎ ndàso nyǐ!
24 Ma mózè nyǐ kɔ́rɔ́ Yěsù Krístɔ̀-nyʉtsì.

Kòritò
ɔ̌ Kànɨsà tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí ɔyɔ rí kìsě nɨ̌ bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí bhàrʉwà nandí ní Pɔlɔ̀, Yěsù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ. Kǎndí ka imbò kumì atɔ mà azà kumì atɔ mànà nzínzì ɔ̌ Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌. Tìmɔ̀tɛwʉ̀ tí ka kátɨna kà t'ɔ́dhìnà ɨ'ì̀ kòmbíta tí árà Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ àndà rɔ́ (1.1).

Pɔlɔ̀ andí ndɨ bhàrʉwà Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ ndì ndí'ì̀ rórò.

Kǎndí ka Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà tɔ̀. Ndɨ Kòritò nɨ'ì̀ Àkayà tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀. Kòmbí ka kárí ndɨ pbìrì ànzi Pbàgìríkí tɔ́ pbìrì tí. Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndɨ bhàrʉwà àndǐ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, tìtɔ̀ tɔ́ màlímó níɨ'ì̀ vurò dhu ùdhě ì í pbàkrístɔ̀ tɔ̀ yà Pɔlɔ̀ udhé abádhí tɔ̀ dhu rɔ̌rɔ̀ rɔ́ (11.3-4). Ní, ábhɔ̌ pbàkrístɔ̀ níɨ'ì̀ ɨwà kɔ̌kɔ̀ tìtɔ̀ tɔ́ màlímó rʉ̌dhěna dhu nátdʉ̌ afíya rɔ́, 'àdʉ̀ yà Pɔlɔ̀ rʉ̌dhěna fíyɔ̀ dhu násà àsa tí. Ní Pɔlɔ̀ adʉ̀ abádhí-nyɨ̀kpɔ́ nítdyu ɨ̀ tìtɔ̀ tɔ́ màlímó rɔ̌ rɔ̀.

Bhàrʉwà-nyɨ̀tɨ̀ ka kóhù tí dhu

- Pɔlɔ̀ rɔ̌tɛ fɨ̀yɔ́ ɨrɨta dɔ̌ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà mànà dhu. Kà rɨ̌ Yěsù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ rɨ̌'ì̀ nà kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga ìse. Kà rɨ̌ yà atdídɔ̌ ndì ndórʉ̀ ɔ̀ná bhàrʉwà nà ndì ndávi Titò ràrà okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu-tɨ̀ àwě. Ndirɔ̀, kà rɨ̌ atdídɔ̌ ɨdhɛ̀na ɨ̀ka ndì yà pbàkrístɔ̀ ʉ́gɛ̀rɛ̀ fɨ̀yɔ́ ɨrɛ̀ta mběyi tɨna ɔ̀nǎ rɔ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ (1–7).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ yà Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà tɔ̀ ka kí dhu àtsà tí dhu dɔ̌ dhu (8–9).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndùgye pbìndà uvitatálɛ tɔ́ kasʉ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga dɔ̌ dhu. Kà rǎtɨna Yěsù Krístɔ̀ bhà obhóná uvitatálɛ ràkǎ ndɔ̀zʉ̀ ndì ndì'ì̀ ákɛ̌ alɛ tí. Kàkǎ ndà'ù kɔzʉ̀ ndì ivíví alɛ tí, Kàgàwà rǎdʉ̀ ɔbɨ àbhʉ fǐndà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Kàkǎ nzá ndònzì atdí dhu mà fǐndà ndìtírɔ̀ (10–13).

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà nóvì dhu
(Gàl 1.1-5; Kɔ̀l 1.1-8)

1 Yàrí bhàrʉwà nàndǐ fʉ̌kʉ̀ ní ɨma Pɔlɔ̀, yà Kàgàwà ánzì rì'ì̀ Yěsù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ tí, ndì ndòzè ka dhu bhěyi alɛ. Mǎ mí'ì̀ atdíkpá àlɛ̌ t'ádɔ̀nà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mànà. Ní ma màndǐ ka fʉ̌kʉ̀ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rí'ì̀ Kàgàwà bhà kànɨsà tírɔ̀, ndirɔ̀ fʉ̀kʉ́ pbìrì Àkayà ɔ̌ rí'ì̀ Kàgàwà bhà kórɔ́ ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀.

2 Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ mànà nákǎ 'àso nyɨ̌, 'àdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌.

Kàgàwà arí pbìndà alɛ-afí òpè fɨ̀yɔ́ àpbɛ̀ ɔ̌ dhu

3 Ilèta àkǎ kabhʉ Kàgàwà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ t'Ábanà tɔ̀. Ka ní ndɨ àlɛ̌ t'Ábanà yà ɨzʉ tɔ́ alɛ-afí nà arí'ì̀ ndirɔ̀ kórɔ́ dhu-tsí ɔ̌ arí alɛ-afí òpè alɛ!

4 Kǎrí àlɛ̌-afí òpè àlɛ̌ tɔ́ kórɔ́ àpbɛ̀-tɨdɔ̀ ɔ̌, ndínɨ̌ àlɛ̌ kowu tí kórɔ́ àpbɛ̀-tɨdɔ̀ ɔ̌ rí'ì̀ alɛ-afí òpè rɔ̌, yà Kàgàwà ópè àlɛ̌-afí nɨ̌ alɛ-afí t'ópèta-tɨdɔ̀ nɨ̌.

5 Obhó tí, àdhàdhì àlɛ̌ kí Krístɔ̀ abà ábhɔ̌ àpbɛ̀-tɨdɔ̀ àbà dhu bhěyi tí, Krístɔ̀ rɨ̌ àlɛ̌-afí òpè átɔ̀ abhɔ.

6 Dhu apɛ́ ì’ì mă mí àpbɛ̀ àbà mă mɔ́nzɨna kasʉ ɔ̌ dhu tí, ní mă mí kàbà
ndínɨ̌ ndɨ dhu-otù ɔ̌ Kàgàwà opé tí afíkʉ, ndàdʉ̀ nyɨ̌gʉ. Kăpɛ́ afíka nyʉ́
nópè, ní ndɨ dhu rɨ̌ afíkʉ òpè átɔ̀, nyădʉ̀ ɔbɨ àbà rɔ̀nzì dzʉ̀nàkʉ, nyŏndù
mă mábà àpbɛ̀-tɨdɔ̀-dzi.
7 Ndɨrɔ̀, mă mí’ì a’uta nà atdídɔ̌ nyʉkʉtsì. Obhó tí, mă mʉ̀nɨ wà dhu
àdhàdhì nyɨ̌ nyùngbò nyɨ̌ atdíkpá mă mànà fàká àpbɛ̀ ɔ̌ dhu bhĕyi, nyɨ̌
rùngbò wà nyɨ̌ átɔ̀ mă mànà Krístɔ̀ ópè afíka dhu-nyʉtsì.
8 Àbanĭnzó, mă mòzè nzá nyădzo Àziyà tó pbìrì ɔ̌ mă mabà àpbɛ̀
rɔ̌rɔ̀. Ndɨ àpbɛ̀-ɔbɨ asè dɔ̀kană atdídɔ̌. Mă ma’u nzá dhu òko mă ràrŏko
nyìkpóka nà.
9 Obhó tí, mă mambɛ́nà ɨnga ɨrɛ̀ dɔ̌, ka rɔ̀tdì wà anya dɔ̀ká ndínɨ̌ ka
kɔkyɛ tí mă’ɨ. Ndɨ dhu anzì ndì ndɨ dhu bhĕyi, ɨ̀nzɨ̌ mă mɨlɨ tí nyìkpóka
ɔbìka rɔ̌ tí, pbɛ́tʉ̀ ndínɨ̌ mă mɨlɨ tí nyìkpóka yà ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ ʉ̀ngbɛ̌ arí ɔvɛ-bvʉ̀
rɔ̀ Kàgàwà-rɔ̌ tí.
10 Àbadhi, yà mă nʉkɔlɔ mŭvò wɔ̀rí ɔvɛ-tɨdɔ̀ ɔ̌ rɔ̀ alɛ, rɨ̌ mʉ̌kɔ̀lɔ̌ ʉ̀kɔ̀lɔ̌
tdítdɔ̌ kà-ɔ̌ rɔ̀. Obhó tí, mă mà’ù wà dhu atdídɔ̌, kà rʉkɔlɔya mă ʉ̀kɔ̀lɔ̌.
11 Nyɨ̌ mà átɔ̀, nyɨ̌ nyí dzʉ̀nàka ɔ̀nzɨ dɔ̀ká nyɨ̌ nyí nyɨ̌tsɔ̀ rɔ̀. Ní, ábhɔ̌
alɛ tó ɨtsɔ̀ta-bvʉ rɔ̌, Kàgàwà rɨ̌ ídzìnga àbhʉ̌ măbà. Ndɨ dhu bhĕyi ní ndɨ,
ábhɔ̌ alɛ rădʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ nádu Kàgàwà ɔ̀nzì rɔ̀ká dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndùgye fɨyɔ́ kasʉ dɔ̌ ndì nà rí ’àgò alɛ-ɔ̀nzɨ̌ dhu

12 Ɨdhɛ̀ka ìka ndì okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu ní yàrí: mă mʉ̀nɨ dhu afíka ɔ̀ mă
rókò yà adzɨ ɔ̌, ndɨrɔ̀ rɔ̀sè dòtsí, mă rókò nzínzìkʉ ɔ̌ obhónga tó afíka nà,
ndɨrɔ̀ ìlă mă mìlă Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌ rórɔ̀. Mă’ɨ nʉ́ndà ní nzɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ alɛ
tó dhu-ɔ̌nga t’óvòta tó ɨrɛ̀ta, pbɛ́tʉ̀ mă’ɨ nʉ́ndà ní Kàgàwà bhà ídzìnga.
13 Obhó tí, fàká bhàrʉwà ɔ̌ mă màndĭ nzá vurò dhu fʉ̌kʉ̀, pbɛ́tʉ̀ mă
màndĭ dhu ní yà nyɨ̌ nyádʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà ràdʉ̀ dʉ̀kʉ àlʉ dhu kɛ̀lɛ̌. Ndɨrɔ̀, ma
mà’ù wà dhu ndɨ dhu ràrɨ̌ dʉ̀kʉ àlʉ̌ àlʉ̌ àkăkă dhu bhĕyi,
14 ìmbă dhu rɨ̌’ì kà rɨ̌ dʉ̀kʉ àlʉ̌ gòna kɛ̀lɛ̌ tí kòmbí dhu màtí. Yàrí ní ndɨ
wɔ̀ ma mɔ̀tɛ̀ dɔ̀ná dhu: àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbălɛ Yĕsù rĭngo ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌, ɨdhɛ̀kʉ
níɨkaya ndì okúka dɔ̀ rɔ̀ àdhàdhì ɨdhɛ̀ka níɨkaya ndì okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ dhu
bhĕyi.
15 Ndɨ a’uta-bvʉ rɔ̌, ma mazè marà bvʉ̀kʉ̀ wɛmbɛrɛ̀ tí, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyabá
tí ídzìnga nyăla ngbŏdu ɔyɔ-gʉ̀na.
16 Obhó tí, ma múdhe dhu, mʉdà fʉ̌rábvʉ̀nă Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̀ ma
márà rɔ̀, ndɨ dhu-dzidɔ̌, madʉ̀ madu Màkɛ̀dɔ̀nɨyà rɔ̀, mɨrà àhʉ fʉ̌rábvʉ̀
tdítdɔ̌. Ndɨ dhu bhĕyi ní ndɨ, nyɨ̌ nyónzìyana dzʉ̀nàdu fʉkʉ́ dhu-tsí nɨ̌,
Yùdɛyà tó pbìrì ɔ̀ ma márà nɨ̌ pbàkà abhi ɔ̌.
17 Ní, wɔ̀ dhu bhĕyi ma mùdhĕ dhu ma ràrɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ rɔ̀, ma móngò tí
nzá ìmbă tĭna nà dhu ɔ̀nzɨ rí alɛ tí? Ndɨrɔ̀ ngătsi nɨ̌, ma mí ma mɔ́nzɨna
atdí dhu ùdhĕ rɔ̀, ma matí kɔ̀nzɨ yà adzɨ ɔ̌ alɛ arí dhu ɔ̀nzɨ dhu bhĕyi, matɨ
atdí nyìnă tí: «Obhó» ndɨrɔ̀ «ɨ̀nzɨ̌» atdí dhu dɔ̌ tí?
18 Kàgàwà ní yà ma mʉ́nɔna dhu tó ngàmbì: yà fʉ̌kʉ̀ mă mʉ́nɔ̀ dhu ní’ì
nzɨ̌ atdí nyìnă tí mă mátɨna: «Obhó» ndɨrɔ̀ «ɨ̀nzɨ̌».
19 Obhó tí, Kàgàwà t’Ídhùnà, Yĕsù Krístò, yà ɨma Pɔlò, Sìlìvanʉ̀*,
Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mànà mă mɔ́vɔ̀ fɨndá dhu fʉ̌kʉ̀, nɨ’ì nzɨ̌ pbìndà ɨrɛ̀ta ʉ̀wʉ̌ arí

* **1:19 1.19** Sìlìvanʉ̀ ní yà Sílà tí ka kátɨna Uvitatálɛ-kàsʉ̌ tó bhʉ̌kù ɔ̀ alɛ (Kas 15.22-40; 16.19-29).

alɛ, ndàtɨ atdí nyìnă tí: «Obhó» ndɨrɔ̀ «Ìnzɨ̌». Pbɛ́tù̵, kà-nyʉ̵tsì rí'ì dhu ní «Obhó» dhu kɛ̀lɛ̌.
20 Obhó tí, ka ní ndɨ yà nyʉ̵natsì Kàgàwà atɨ «Obhó», yà ndì ndakɔ̀ fɨ̌ndá làká kórɔ́ dhu tɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí átɔ̀, Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌ nga ní ndɨ àlɛ̌ kátɨna «Àmìnà», àlɛ̌ rìlè Kàgàwà nɨ̌.
21 Kàgàwà nyʉ́ ndìtírɔ̀ ní ndɨ mǎbhʉ̵ rí mǎ ròtsì ɔbɨ atdíkpá nyɨ̌ mànà Krístɔ̀ mànà àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ dhu-nyʉ̵tsì, ndɨrɔ̀ ka ní ndɨ ndìtírɔ̀ àlɛ̌ nútri pbìndà kasʉ̵ tɔ̀.
22 Kɨ̌lɨ pbìndà alɛ tí rí àlɛ̌ ìtɛ̀ ize àlɛ̌ rɔ̌, ndàdʉ̵ pbìndà Ìlɨ̌lǎ-Alafí ìlɨ àlɛ̌-afí ɔ̀, rì'ì àlɛ̌ tɔ̀ ndì ndʉ̵lɨ kórɔ́ dhu tɔ́ tsɛ̀nzɛrʉ̵ tí.
23 Kàgàwà ní yà ma mʉ́nɔna dhu tɔ́ ngàmbì. Ma mà'ù wà mɔvɛ̀, tʉ̀tɔ̀ tí ma mʉ́nɔna dhu apɛ́ ì'ì rɔ̀. Ma múdhɛ̌ dhu ìnzɨ̌ madu ma tdítdɔ̌ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, akyɛ ma mabhʉ̀na ɨzʉ̵ afíkʉ̵ ɔ̀ ɔ̀tɛ̌du ɔ̌ nɨ̌.
24 Mǎ mòzè nzá akɛkpá màtí mʉ̌tʉ̵ nyɨ̌ ʉ̀tʉ̌ tí fʉ̀kʉ́ a'uta nàndà dhu nɨ̌. Mǎ mʉ̀nɨ wà dhu nyɨ̌ ríkò wà pótsɔ́ fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kí kasʉ̵ ɔ̀nzɨ atdíkpá nyɨ̌ mànà, ndínɨ̌ ɨdhɛ̀kʉ̵ adʉ̀ tí ndìka.

2

1 Nírɔ̀, ma múdhɛ̌ dhu ìnzɨ̌ madu ma tdítdɔ̌ bvʉ̀kʉ̀, akyɛ ma mabhʉ̀na ɨzʉ̵ rʉ̀ka nyɨ̌ tdítdɔ̌ nɨ̌.
2 Obhó tí, ma mapɛ́ nyǎbhʉ̌ ɨzʉ̵ rʉ̀ka nyɨ̌, ní ádhɨ ndɨ ɨdhɛ̀du àbhʉ̵ rádʉ̀ rìka ndì tdítdɔ̌? Tí nzɨ̌ yà ma mábhʉ̵ ɨzʉ̵ rʉ̀ka alɛ kɛ̀lɛ̌?
3 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma mándɨ̌ dhu fʉ̌kʉ̀ wɔ̀ ma mɔ́nzì ka dhu bhɛ̌yi: bvʉ̀kʉ̀ ma márà àhʉ̵ rɔ̀, ma mózè nzá yà ɨdhɛ̀du àbhʉ̌ àmbɛ̀nà rìka ndì alɛ rɨ̌ ɨzʉ̵ àbhʉ̌ rʉ̀ka ma dhu. Obhó tí, ma mʉ̀nɨ wà dhu, ɨdhɛ̀du ìka ndì rɔ̀, nyɨ̌ kórɔ́ ɨdhɛ̀kʉ̵ ràrǎdʉ̀ ndìka átɔ̀.
4 Ma mándɨ̌ dhu fʉ̌kʉ̀ atdídɔ̌ ma mí'ì ɨzʉ̵ nà ndɨrɔ̀ atdídɔ̌ afídu rɨ̌ ɨnga ìrɛ̀ rórɔ̀. Ma mándɨ̌ ka ábhɔ̌ nyìdu-dha nyʉ́ nà, ìnzɨ̌ ní ɨzʉ̵ nabhʉ̀ tí fʉ̌kʉ̀, pbɛ́tʉ̀ ndínɨ̌ nyɨ̌ nyʉ̵nɨ tí ma mózè nyɨ̌ atdídɔ̌ tí dhu.

Dhu àkǎ kʉ̵bà dhu Pɔlɔ̀ nɨ̌ dhu nàfǎ alɛ tɔ̀ dhu
(Luk 17.3; 2Kò 7.5-16)

5 Atdí alɛ apɛ́ ì'ì ìndrǔ nábhʉ̵ ɨzʉ̵ rʉ̀ka dhu tí, ní kǎbhʉ̵ nzá ka rʉ̀ka ɨma kɛ̀lɛ̌, pbɛ́tʉ̀ ròsè dùdunǎ, kǎbhʉ̵ ɨzʉ̵ rʉ̀ka nyɨ̌ mbɛ̀mbɛ̀ kórɔ́. Pbɛ́tʉ̀, dhu àkǎ nzá kɨzì ndɨ dhu ìzɨ tí.
6 Ndɨ dhu bhɛ̌yi dhu nónzì alɛ tɔ̀, nzínzìkʉ̵ ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ ábhʉ̵ màlɨpɔ̀ dhu nákǎ wà.
7 Nírɔ̀ kòmbí, dhu ɔ̀fɔ̀ nga nyʉ̌bà dhu kà tɔ̀, nyǎdʉ̀ kà-afí àbhʉ̵ ròtsì ɔbɨ, akyɛ ádrʉ̀ngbǎ ɨzʉ̵ ʉ̵kana ka afína ràdʉ̀ ndɔ̀bɛ̀ nɨ̌.
8 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mìtdɛ̀ nyɨ̌ ìtdɛ̀ tí nyɨ̌tɛ̀ fʉ̀kʉ́ àzè tɔ́ obhónánga ndɨ alɛ tɔ̀.
9 Obhó tí, ma mándɨ̌ ngǎtsi bhàrʉ̵wà fʉ̌kʉ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu ní, ma mózè mudhe nyɨ̌, ndínɨ̌ ma mʉ̵nɨ tí dhu, nyɨ̌ ràtɨ́'ì ìnè nyɨ̌rì tsʉ̀dú dhu kórɔ́ dhu ɔ̌.
10 Nyɨ̌ nyʉ̀bà dhu fɨ̌ndà alɛ tɔ̀, ma mádʉ̀ dhu ʉ̀bà átɔ̀. Obhó tí, ma mʉ́bà wà dhu ndɨ alɛ tɔ̀, yà ní ndɨ alɛ tɔ̀ ma mʉ́bana dhu ì'ì nɨ̌. Ndɨ dhu ma mɔ́nzì okúkʉ̵ dɔ̀ rɔ̀ Krístɔ̀-ɔ̀nzɨ̌.
11 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, pfɔ̀mvɔ Sìtanì rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ àlɛ̌ lɛ̀mà ɔ̀nzɨ ndì ndí ɔ̀ná otu nábà. Obhó tí, àlɛ̌ kàdzo nzá kàbhà nzɛ́rɛ ɨrɛ̀ta rɔ̌ rɔ̀.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Titò rɨ̌rà nà Kòritò rɔ̀ màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀dɔ ɨzʉ nyʉ́ nà Trɔwà rɔ̀ dhu

12 Ma mɨ́và ma marà Trɔwà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ Yěsù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ma mʉnɔ tɨ́. Nɨ́ ányɨ̀ ma màrà àhʉ rɔ̀, ma mótù dhu nɨ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù rɔ́bhɔ̀lɔ̀ wà otu idù ka ma mʉnɔ tɨ́.
13 Ìnè màtɨ́ kà rɨ̌'ì ndɨ dhu bhěyi rɔ́rɔ̀, afídu ɨ́rɛ̀ nga atdídɔ̀ ɨnzá ma mòtù adɔ̀du Titò ányɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nɨ́ ma mádʉ̀ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ òvì, madʉ̀ àrà Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̀.
14 Kàgàwà àkǎ kabhʉ ɔ̀tsɔ̀ fɨ̌ndà! Krístɔ̀-otù ɔ̌, kǎrúbhi mǎ mànà ndɨ Krístɔ̀ ɔ̀nzì dhu lɛ̀mà nɨ̌ gàràsɨ̌sì tɔ́ ɔbɛ́ ɔ̌. Kǎrɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ nyʉkatsì, ndàbhʉ Krístɔ̀ kʉnɨ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ àdhàdhì kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ dzìna ɔ̀tɔ̀ ndì ndrùù rɔ́ngʉ akyɛ bhěyi.
15 Obhó tɨ́, mǎ mɨ́'ì àdhàdhì Kàgàwà tɔ̀ Krístɔ̀ àbhʉ ndrùù dzìna rɔ̌ngʉ akyɛ bhěyi. Ndɨ akyɛ-dzi rǎrà òtsi yà Kàgàwà òzè ndìgʉ̌ alɛ-ɔndì ɔ̀, ndɨrɔ̀ ùwɨ̌ rúwɨ̌ ɨtsɛ Kàgàwà rɔ̌ rɔ̀ alɛ-ɔndì ɔ̀ átɔ̀.
16 Ùwɨ̌ rúwɨ̌ alɛ tɔ̀, ka nɨ́ ɔvɛ-dzi, yà ɔvɛ ìbhò rádʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀. Ndɨrɔ̀ yà Kàgàwà òzè ndìgʉ̌ alɛ tɔ̀, ka nɨ́ ípìrɔ̌nga-dzi, yà ípìrɔ̌nga ìbhò rádʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀. Nɨ́, ádhɨ pbá alɛ ndɨ ɔbɨ nà rɨ́'ì ndɔ̀nzì wɔ̀ dhu bhěyi kasʉ-tɨdɔ̀ ràkǎ?
17 Nɨ́rɔ̀, mǎ mɨ́'ì mbǎ àdhàdhì ábhɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ, yà Kàgàwà bhà Ɔtɛ ʉ̀nɔ arɨ́ ndɨ́nɨ̌ ì onzí tɨ́ otùna ɔ̌ bhěyi. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà ívì ndɨ mǎ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, mǎ marɨ́ obhó dhu ʉ̀nɔ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ Krístɔ̀-nyʉtsì.

3

Pɔlɔ̀ mà nɨ́ Ungbòta-ɔwʉ́tá tɔ́ kasʉtálɛ dhu
(1Kò 9.1-3; 2Kò 5.18-21)

1 Wɔ̀ dhu bhěyi ma màndɨ̌ dhu àtɨ tɨ́ ɨwà mǎ'ɨ rɔ̀pɛ̀ mǎmbɛ mɨ̌tɛ̀ dɔ̌ mǎ-tɨ́rɔ̀? Atdídhená màlímó arɨ́ 'ìtɛ̀ rɨ́ bhàrʉwà-atdyú òho 'ìtɛ̀ fʉ̌kʉ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, 'ònzì ndɨ bhàrʉwà fʉkʉ́. Nɨ́, mǎ'ɨ tɨ́ ɨ bhàrʉwà-atdyú òho átɔ̀?
2 Nyɨ̌ nyʉ́ kɛ̀lɛ̌ nɨ́ ndɨ fàká bhàrʉwà, yà Krístɔ̀ ándɨ̌ afíka ɔ̀. Ndɨ bhàrʉwà rɨ̌'ì ìnè kɔ́rɔ́ alɛ rʉ̀nɨ 'àdʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà.
3 Dhu àla ndì kpangba Krístɔ̀ ándɨ̌ ndɨ ndɨ bhàrʉwà, ndɨrɔ̀ kà ríbhò ka fɔ́ká mɔ̌wù nà. Ndɨ bhàrʉwà kǎndɨ̌ nzá wɨ̌nò nɨ̌, pbɛ́tʉ̀ kǎndɨ̌ ka yà Ípìrɔ̌rɔ̀ arɨ́'ì Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nɨ̌. Ndɨ bhàrʉwà kǎndɨ̌ nzá odu-afǎ-nzo dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ kǎndɨ̌ ka afíkʉ ɔ̀.
4 Wɔ̀rɨ́ nɨ́ ndɨ Krístɔ̀-otù ɔ̌ mǎ mɨ́'ì nà Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ a'uta.
5 Mǎ mʉ̀nɨ wà dhu mběyi nyʉ́, mǎ'ɨ ràkǎ nzá mǎ-tɨ́rɔ̀ mɔ̀nzì wɔ̀ kasʉ ɔbìka nyʉ́ nɨ̌. Kàgàwà nɨ́ ndɨ ɔbɨ ìbho arɨ́ fǎká mɔ̀nzì ka nɨ̌.
6 Ka nɨ́ ndɨ ɔbɨ níbhò fǎká mɨ̌'ì pbìndà kasʉtálɛ tɨ́, ndɨ́nɨ̌ mǎ mʉnɔ tɨ́ ndì ndɔ́nzì ungbòta-ɔwʉ́tá tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀. Ndɨ ungbòta-ɔwʉ́tá rɨ̌'ì mbǎ àdhàdhì yà angyi Músà andí Ʊyátá bhěyi, pbɛ́tʉ̀ kɨ̌dè dɔ̀ná nɨ́ Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɔ̀nzɨna kasʉ. Yà angyi Músà andí Ʊyátá arɨ́ ìndrʉ̌ ʉ̀nda ɔvɛ ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí arɨ́ obhóná ípìrɔ̌nga ìbho ìndrʉ̌ tɔ̀.
7 Músà andí wɔ̀ ndɨ ìndrʉ̌ àbhʉ̌ rɨ́ rɔ̀vɛ̀ Ʊyátá odu-afǎ-nzo dɔ̌. Ndɨrɔ̀, ndɨ dhu ɔ̀nzɨ kà rɨ̌ rɔ̀, Kàgàwà adʉ̀ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ àbhʉ ràmbɛ ʉ̀mbɨlɨ dɔ̌. Ndɨ kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ abhʉ̀ Músà-nyɨ̀ ràmbɛ ʉ̀mbɨlɨ dɔ̌ átɔ̀. Nɨ́ atdídɔ̀ kà rʉ̌mbɨlɨ nídhunɨ̌, Pbàìsràyélí nóowúnà nzɨ̌ 'òmvù rɔ̌ 'àndà Músà-nyɨ̀-kpa tʉ̀mbà tɨ́. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ ʉmbɨlɨta nɨ'ì nzɨ̌ nɨ́

ádzǐ kàsʉmì mà tí rádʉ̀ àdɨ. Ní dhu rì'ì wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ìndrʉ̌ ʉ̀nda rí ɔvɛ ɔ̀ Ʊyátá níɨtɛ̀ wà Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu tí,

8 ní Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ rǎdʉ̀ ndɨtɛ̀ ìngbà dhu bvʉ̀ tí rɔ̀sè àlɛ̌ tɔ̀ kàbhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nyʉ́ rǐ kasʉ ɔ̀nzɨ rɔ̀?

9 Ma mátɨna tdítdɔ̌, yà ìndrʉ̌-dɔ̌ rí anya àbhʉ̌ Kàgàwà rɔ̀tdì ɔvɛ tɔ̀ Ʊyátá kàsʉ̌ ɔ̀nzɨ ka kí dhu níɨ'ì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nà. Ní Kàgàwà àbhʉ̌ rí rɔ̀zʉ̀ ìndrʉ̌ obhónángatálɛ tí ɔnzìná ungbòta-ɔwʉ́tá tí nzǐ àdʉ̀ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɨtɛ̀ àlɛ̌ tɔ̀ abhɔ nyʉ́ rɔ̀sè?

10 Àlɛ̌ kí'ì ìnè àlɛ̌ ràtɨ, yà Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nítɛ̀ ongónà ìndrʉ̌ tɔ̀ Músà bhà Ʊyátá rarí nzǐ kɨtɛ̀ kòmbí, yà atdídɔ̌ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nósè ungbòta-ɔwʉ́tá nítɔ̀ ndì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

11 Dhu apé ɨ'ì yà ídɔ̌ kàsʉmì kɛ̀lɛ̌ tí adì tí Kàgàwà ibho ungbòta-ayí níɨ'ì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nà dhu tí, ní yà dhòdhódhónga nà rádɨ ungbòta-ɔwʉ́tá tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ níɨ'iya abhɔ nyʉ́ rɔ̀sè.

12 Ní wɔ̀ dhu bhɛ̌yi àlɛ̌ kí dhu ɔ̀dɔ àlɛ̌ ràbà rɔ̀, àlɛ̌ kí'ì mbǎ ɔdɔ nà ìndrʉ̌ tɔ̀ àlɛ̌ kí dhu ɔ̀vɔ kpangba rɔ̀.

13 Àlɛ̌ kí nzǐ dhu ɔ̀nzɨ àdhàdhì Músà aránà dhu ɔ̀nzì rɔ̌ dhu bhɛ̌yi. Kǎránà nyìna àtsì rɔ̌ bɛ̌rɛ̀sɛ nɨ̌, ìnzǐ Pbàìsràyélí nabhʉ̀ tí ràla yà ídɔ̌ kàsʉmì kɛ̀lɛ̌ tí rádɨ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ rɨ̌ku nyìna-ndri rɔ̌ rɔ̀ tí dhu.

14 Ɨ Pbàìsràyélí tɔ́ ɨrɛ̀ta níɨ'ì ìtʉ́ dhu t'ʉ́nɨta tɔ̀. Obhó tí, rɨ̀rà àhʉ indo màtí, ndɨ dhu rɨ̌'ì ndɨ bhɛ̌yi tí abádhí tɔ̀. Abádhí apé Ungbòta-Ayí tɔ́ bhʉ̌kù ɔ̀zʉ̀, ní abádhí-dɔ arí nzǐ ì ɔ̀zʉ̀ dhu àlʉ̌, àdhàdhì Músà atsì nyìna nɨ̌ bɛ̌rɛ̀sɛ nɨ̌ ì àtsì fɨyó ɨrɛ̀ta dhu bhɛ̌yi. Ndɨ bɛ̌rɛ̀sɛ arí àhʉ alɛ tɔ́ ɨrɛ̀ta ɔ̀ rɔ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀ nà ka kùngbò alɛ rɔ̀ tí.

15 Obhó tí, rɨ̀rà àhʉ indo nga ɔ̀ màtí, Músà andí bhʉ̌kù ɔ̀zʉ̀ abádhí rɨ̌ rɔ̀, abádhí rɨ̌'ì àdhàdhì bɛ̌rɛ̀sɛ nɨ̌ fɨyó ɨrɛ̀ta nàtsì alɛ bhɛ̌yi.

16 Pbɛ́tʉ̀, ndɨ alɛ apɛ́ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ tɔ̀, ní ndɨ bɛ̌rɛ̀sɛ arí àhʉ̌ tí àhʉ.

17 Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí kátɨna ɨrɔ́ ní Ɨlɨ̌lǎ-Alafí. Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌'ì nyʉyatsì alɛ rɨ̌'ì mbǎ Músà bhà Ʊyátá-tsìnǎ.

18 Àlɛ̌'ɨ kɔ́rɔ́, àlɛ̌ kùtsì nzá àlɛ̌-nyɨ bɛ̌rɛ̀sɛ nɨ̌. Ní àlɛ̌-nyɨ rʉ̌mbɨli, ndàmbɛ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɨtɛ̀ dɔ̌ àdhàdhì kìyó arí awáwʉ̀ ɨtɛ̀ dhu bhɛ̌yi. Ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ ní Ɨlɨ̌lǎ-Alafí. Ní kà rǎmbɛ àlɛ̌ ʉ̀wʉ dɔ̌, ndàbhʉ àlɛ̌ rʉ̀lɨ àlɛ̌ ndì bhɛ̌yi, ndínɨ̌ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ambɛ̀ tí ndɨtɛ̀ dɔ̌ dɔ̀nárádɔ̀ àlɛ̌-nyʉtsì.

4

Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀
náarí ndɨtɛ̀ kàbhà kasʉtálɛ tɔ́ ivívínga ɔ̌ dhu
(2Kò 2.14-17; 1Tè 2.1-6)

1 Pbìndà ábhɔ̌ ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà íbhò wɔ̀ Ungbòta-ɔwʉ́tá tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀vɔ mǎ mí ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu tɔ́ kasʉ fɔ́ká. Ní afíka rɨ̌ nzǐ ndìngyɛ̌ ndɨ kasʉ t'ɔ́nzɨta rɔ̌ rɔ̀.

2 Mǎ màsà wà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ ka kɔ́nzɨna alɛ-nyì rɨ̌wʉ nɨ̌ dhu. Mǎ mí'ì mbǎ ʉtrátá tɔ́ mʉ̀tsɔ nà, ndɨrɔ̀ mǎ mʉ̀gɛ̀rɛ̌ nzá Kàgàwà bhà Ɔtɛ-ngbɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, mǎ mí obhó dhu ɔ̀vɔ kpangba ìndrʉ̌ tɔ̀. Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi, mǎ mɔ̀zè kɔ́rɔ́ alɛ rʉ̀nɨ dhu mǎ ràrɨ̌ obhóngatálɛ Kàgàwà-ɔ̀nzǐ.

3 Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ɨ’ɨ̀ ngʉ̌kpà alɛ arátɨna, yà mǎ mʉ́nɔna Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-
dɔ̀nga rɔ́fʉ̀ ndì ìnzɨ̌ ràmbɛ dɔ̀ya àlʉ dɔ̀ dhu tí, ní kɔ̌fʉ̀ ndì fɨ̌yɔ̀ alɛ ní uwítá
tɔ́ otu nʉ́ngʉ Kàgàwà rɔ̀ rɔ̀ alɛ kɛ̀lɛ̌.
4 Ɨ alɛ ná’ù nzá Ídzì Màkʉ̌rʉ̀, Pfɔ̀mvɔ, yà adzɨ ɔ̀ mʉ̌ngʉ̌, nʉ́tsì fɨ̀yɔ́ ɨrɛ̀ta
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Kɨ̌tɨ abádhí-nyɨ̌nga ìnzɨ̌ ala tí dɔ̀yá nga àtdyɨ́ rí Ídzì Màkʉ̌rʉ̀
rɨ̌bhona Krístɔ̀ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀. Ndɨ Krístɔ̀ ní ndɨ Kàgàwà-
wɔ̀yɔ̀ nyʉ́.
5 Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀vɔ mǎ mí rɔ̀, mǎ marí nzɨ̌ ɔ̀tɛ dɔ̀ká mǎ-tírɔ̀, pbɛ́tʉ̀ mǎ
marí ɔ̀tɛ dɔ̀ná ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀. Mǎ’í na, mǎ’ɨ ní fʉ̀kʉ́ ɨnɔ Yěsù
Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀.
6 Yà adzɨ ɔ̀bhɔlɔ ndì ndí rɔ̀, Kàgàwà náavɔ̀ dhu ndàtɨ: «Awáwʉ̀ àkǎ
ndàtdyi nga ínɔ̀ ɔ̀*.» Ní, àbadhi ní ndɨ afíka ɔ̀ nga natdyi, ndàdʉ̀ mǎbhʉ
mʉ̌nɨ yà Krístɔ̀-nyì rɔ̀ rʉ̌mbɨlɨ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀.
7 Pbɛ́tʉ̀ mǎ’ɨ, yà ndɨ awáwʉ̀ tɔ́ ongyéngá nà mǎ mí’ɨ̀ nyʉkatsì rɔ̀, mǎ’ɨ ní
ivíví alɛ àdhàdhì yà anzɨ nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ wɨtʉ̀ bhěyi. Kàgàwà ɔ́nzì dhu ndɨ
dhu bhěyi, ndínɨ̌ ìndrʉ̌ ala tí dhu ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ yà kɔ́rɔ́ ɔbɨ dɔ̀nǎ ósè
rírà pbìndà rɔ̀, ìnzɨ̌ ní bvʉ̀kà rɔ̀.
8 Ìndrʉ̌ áva tsìka kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ abádhí ɔ́nzì nzá lɛ̀màka.
Abádhí arí afíka àbhʉ̌ ràmbɛ òri dɔ̀ akyɛ, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ afíka ràdʉ̀ ndìngyɛ.
9 Ìndrʉ̌ arávu rɔ̀ká, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ Kàgàwà ràdʉ̀ mʉ̌bhà. Abádhí arí ɔ̀kánga
ɔ̀vì obvò, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ mǎdʉ̀ ʉ̀vɛ.
10 Kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̀, ka kárí mɔ̌nɛ ka kɔkyɛ tí mǎ àdhàdhì ka kanɛ̀ Yěsù
ndínɨ̌ ka koho tí dhu bhěyi, ndínɨ̌ Yěsù bhà ípìrɔ̌nga ala tí ndì átɔ̀ nyʉkatsì.
11 Obhó tí, fàká ípìrɔ̌nga ɔ̀ kɔ́rɔ́, mǎ marí’ɨ̀ ɔvɛ tɔ́ àpbɛ̀ ɔ̀ Yěsù-okú dɔ̀ rɔ̀,
ndínɨ̌ kàbhà ípìrɔ̌nga ɨtɛ̀ tí ndì átɔ̀ ngbɔ̌ka ɔ̀.
12 Ní ndɨ dhu bhěyi tí, mǎ márí mɔ̌tù ɔ̀vɛ-ɔ̀nzɨ̌ kàsʉ̌ka ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ndɨ dhu
ràdʉ̀ nyǎbhʉ nyǎbà dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga.
13 Kàgàwà bhà Bhʉ̌kù ɔ̀ ka kándɨ̌ dhu katɨ: «Ma má’ù wà Kàgàwà, ní
ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma mɔ́tɛ̀*.» Ní, wɔ̀ Kàgàwà ná’ù alɛ bhěyi tí, mǎ
mà átɔ̀, mǎ má’ù wà Kàgàwà. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, mǎ mà átɔ̀ mǎ
mɔ́tɛ.
14 Mǎ mʉ̀nɨ wà dhu, Kàgàwà, yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nabhʉ̀ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-
bvʉ̀ rɔ̀, ràrɨ̌ àlɛ̌ àbhʉ̌ àbhʉ̌ àlɛ̌ rʉ̀ngbɛ àlɛ̌ átɔ̀, Yěsù mànà àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ mǎbhʉ mɔ̌wù ùvò atdíkpá nyɨ́ mànà Yěsù-ɔ̀nzɨ̌.
15 Obhó tí, yà rɔ̀ká rí ndɔ̀nzɨ kɔ́rɔ́ dhu rɨ̌ ndɔ̀nzɨ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, ndínɨ̌
Kàgàwà bhà ídzìnga níisé tí ndì atdídɔ̀ ábhɔ̀ alɛ tɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ,
ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ rí Kàgàwà tɔ̀ kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ-bvʉ
ràdʉ̀ ndìse.
16 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, afíka rɨ̌ nzɨ̌ ndìngyɛ̌ akɛkpá màtí. Ndɨrɔ̀ àzèmbè
irinǎ ngbɔ̌ka rǎrà ndàmbɛ ndìngyɛ dɔ̀ rɔ́rɔ̀, Kàgàwà arí ɔbɨ ìbho bìlĩnganà
fǎkà afíka ɔ̀nǎ rɔ̀.
17 Obhó tí, yà mǎ mábàna kòmbí àpbɛ̀ rɨ̌’ɨ̀ ɨsɔ́ tí, ndɨrɔ̀ ka rɨ̌’ɨ̀ ngúfe ɨdhɔ
kɛ̀lɛ̌ tí. Pbɛ́tʉ̀ ndɨ àpbɛ̀ rɨ̌bhona mǎbà ní ìtʉ̌ rɔ́’ɔ, ndɨrɔ̀ dhòdhódhónga nà
rádɨ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀.

---

* **4:6 4.6** Ɔpt 1.3 * **4:13 4.13** Zàb 116.10

18 Mǎ míli nyìkpóka rɔ̀yá dhu ní yà ìnzǐ arí ʼàlǎ dhu, pbɛ́tù mǎ míli nzá ka yà ʼàlǎ arí dhu rɔ̌. Obhó tí, yà kpangba rí ʼàlǎ dhu náaróko ngúfe idhɔ kɛ̀lɛ̌ tí, pbɛ́tù ìnzǐ rí ʼàlǎ dhu náaróko dhòdhódhónganà.

5

Yà adzi ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ mà ɔ̀rù-akpà ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ mànà

1 Obhó tí, àlɛ̌-ngbɔ̀, yà adzi ɔ̌ àlɛ̌ karóko ɔ̀ná hɛmɛ̌-dzà náapɛ́ ndùgòlǒ, ní àlɛ̌ kùni wà dhu, àlɛ̌ ràrǐʼì ìnè Kàgàwà ɔ́sì àlɛ̌ tɔ̀ idza nà ɔ̀rù-akpà ɔ̀. Ndi idza ní dhòdhódhónga nà rádi idza, yà ìnzǐ ní ìndrǔ-ɔtsú ɔ́sì.

2 Kòmbí àlɛ̌ karí àlɛ̌ ùhǔ ndi hɛmɛ̌-dzà tɔ́ alɛ-ngbɔ̀ ɔ̌, Kàgàwà rǐbhona ndi ɔ̀rù-akpà ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ àlɛ̌ kí àlɛ̌-atdyú nyú nà àlɛ̌ rùfɔ̌ àlɛ̌ rɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

3 Ndi alɛ-ngbɔ̀ àlɛ̌ kùfɔ̌ rɔ̀, Kàgàwà adùya nzǐ àlɛ̌ òtù nzìnzí rɔ̀, ìmbǎ àlɛ̌-ngbɔ̌ na.

4 Obhó tí, yà òko àlɛ̌ kòko yà adzi ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ hɛmɛ̌-dzà ɔ̌ ɔ̀ná kàsumì ɔ̌, àlɛ̌ kí àlɛ̌ ùhǔ tǔ rɔ̌ʼɔ ànɔ̀ nànɔ̀ alɛ bhěyi. Ndi dhu ní nzǐ àlɛ̌ kòzè àlɛ̌ rùvò yà adzi ɔ̌ àlɛ̌-ngbɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ dhu, pbɛ́tù ka ní àlɛ̌ kòzè àlɛ̌ rùfɔ̌ ɔ̀rù-akpà ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ dhu, ndínǐ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga tɔ́ alɛ-ngbɔ̀ nɔ́ɔtɔ tí yà ɔ̀vè rádù ɔ̀vè alɛ-ngbɔ̀.

5 Kàgàwà nyú ndìtírɔ̀ ní ndi àlɛ̌ núli ndi ípìrɔ̌nga tɔ̀. Kǎdù ǐlǐlǎ-Alafí ìli àlɛ̌-nyutsì rì’ì àlɛ̌ tɔ̀ ndì ndùli àlɛ̌ kabáya tí kórɔ́ dhu tɔ́ tsɛ̀nzɛrù tí.

6 Nírɔ̀, àlɛ̌ kí’ì ìnè aʼuta nà atdídɔ̌ kórɔ́ kàsumì ɔ̌, iwà màtí àlɛ̌ kùni dhu, yà òko àlɛ̌ kòko alɛ-ngbɔ̀ ɔ̀ tí ɔ̀ná kàsumì ɔ̌, àlɛ̌ ròko òko itsɛ Ádrùngbǎlɛ Yěsù rɔ̌ rɔ̀ rɔ́rɔ̀.

7 Àlɛ̌ ùnda arí dhu ní aʼuta, ìnzǐ ní yà alɛ-nyìkpɔ́ ɔ̌ ka kálǎna dhu.

8 Obhó tí, àlɛ̌ kí’ì ìnè aʼuta nà tí atdídɔ̌, ndirɔ̀ àlɛ̌ kòzè àlɛ̌ rùvò yà alɛ-ngbɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌ ràdù òwu òko Ádrùngbǎlɛ Yěsù-tì’ɔ̀.

9 Nírɔ̀, alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ àlɛ̌ kóko dhu màtí dhu ì’ì nǐ, ndirɔ̀ ngǎtsi nǐ ndi alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ àlɛ̌ kúvò dhu màtí dhu ì’ì nǐ, atdídɔ̌ àlɛ̌ kòzè dhu ní àlɛ̌ rɔ̀nzì Ádrùngbǎlɛ-nyìkpɔ́ ɔ̀fɔ̀ rí dhu.

10 Obhó tí, àlɛ̌’i kórɔ́ àlɛ̌ kikòya Krístɔ̀ bhà anya tʼúnɔta tɔ́ tombi-ɔ̀nzǐ. Ányìrɔ̌ rɔ̀, kórɔ́ alɛ abáya pɛrɛ̀ àdhàdhì yà òko ì òko yà adzi ɔ̌ ngbɔ̌ya ɔ̌ rɔ́rɔ̀ ì anzì ídzì dhu mà ndirɔ̀ nzɛ́rɛ dhu mà-bvu rɔ̌.

Kàgàwà ózè ndùngbò kórɔ́ alɛ ndì mànà Krístɔ̀-nyutsì dhu (Rɔm 5.1-11; 6.2-13; Ɛ̀fɛ 4.20-24)

11 Ádrùngbǎlɛ Kàgàwà-ɔdɔ̀ àkǎ kɔnzì dhu mǎ múni dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, mǎ márí dhu ɔ̀nɛ ìndrǔ ràʼù yà mǎ múnɔna dhu ràrǐ obhó dhu. Kàgàwà úni wà mǎ mběyi nyú, ndirɔ̀ ma màʼù dhu nyǐ nyú mà nyǐ rùni wà mǎʼi átɔ̀ mběyi nyú afíku ɔ̀.

12 Mǎʼi nyú, mǎ mòzè nzá mǎmbɛ mǐtɛ̀ dɔ̌ mǎ-tírɔ̀ ɔnzìkú, pbɛ́tù mǎ mòzè mǎbhu fǔkù dhu ní ngǔkpà alɛ-ɔ̀nzǐ nyǐ nyí nyǐlè okúka dɔ̀ rɔ̀ ɔ̀ná otu. Ndi dhu bhěyi ní ndi, nyǐ nyí yà ngbɔ̌ka ùnɔ arí alɛ tɔ̀ nyǐ nyádǔna dhu nábà. Ɨ alɛ náarí ʼɔyɔ̀ yà fìyó mànduʼ arábhǔna ʼɔ̀nzì kpangba rí ʼàlǎ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ìnzǐ ní afíya nyú ɔ̀ rí’ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀*.

---

* **5:12 5.12** Ɨ mànduʼ ní’ì: Pbàìsràyélí nyú tí ka kí alɛ ɔ̀zù dhu mà, alɛ-ɔ̀nzǐnga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu mà, sɔmà tɔ́ mànduʼ ìfǔ ka kí dhu mànà.

13 Dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ atdídhená alɛ ála mă ɨ̀mbă ɨrɛ̀ta nà alɛ tí dhu tí, ní kà rɨ̌'ɨ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi Kàgàwà bhà kasʉ ɔ̀nzɨ mă márí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ mă mapɛ́ ɨ'ɨ̀ ɨnè ídzì ɨrɛ̀ta nà, ní kà rɨ̌'ɨ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi nzínzìkʉ ɔ̌ mă márí Kàgàwà bhà kasʉ ɔ̀nzɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

14 Obhó tí, Krístɔ̀ ózè àlɛ̌ nɨ̌ àzè rɨ̌ mɨ̌tʉ̀ mɔ̀nzì kasʉ, yà mă má'ù dhu atdídɔ̌, atdí alɛ kɛ̀lɛ̌, Krístɔ̀, ràrɨ̌ ndɨ kórɔ́ alɛ tɔ́ ngari ɔ̌ avɛ̀ rɔ̀. Nírɔ̀, kórɔ́ alɛ nʉ́vɛ wà atdíkpá kà mànà[†].

15 Àbadhi avɛ̀ kórɔ́ alɛ tɔ́ ngari ɔ̌, ndínɨ̌ ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá nábà alɛ nóoko tí ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̀kpɔ́ya nɔ̀fɔ̀ ɨtírɔ̀ dhu bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ ndínɨ̌ abádhí oko tí yà fɨyɔ́ ngari ɔ̌ avɛ̀, ndàdʉ̀ ndɨngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ alɛ-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu bhɛ̌yi.

16 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, yà obhónga mă mʉ́nɨnà rɔ̀, mă márí nzɨ̌ atdí alɛ mà nɔ́zʉ̀ yà adzɨ ɔ̌ ndɨ alɛ rɨ̌'ɨ̀ nà nyʉnatsì ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Dhu rɨ̌ mbă ɨ'ɨ̀ angyi mă mazʉ̀ Krístɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ kɨ̌'ɨ̀ nà ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu màtí, ní kòmbí mă mɔ̀zʉ̀ nzá ka ndɨ ɔ́fɔ̀ ɔ̌.

17 Nírɔ̀, ɨngbàtí ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà náapɛ ndùngbò Yɛ̌sù Krístɔ̀ nà, ní ndɨ alɛ òngò wà ɨndrʉ̌-ɔwʉ́tá tí. Angyi kɨ̌'ɨ̀ nà nyʉnatsì ɔ́fɔ̀ nʉ́dà wà, pbɛ́tʉ̀ kòmbí kà rɨ̌'ɨ̀ nà nyʉnatsì ɔ́fɔ̀ ní ɔwʉ́tána tɔ́.

18 Kɔ̌kɔ̀ dhu kórɔ́ nanzɨ ní Kàgàwà. Kʉ̌ngbò àlɛ̌ ndɨ̀ mànà Krístɔ̀-otù ɔ̌, ndàdʉ̀ ngʉ̌kpà alɛ àbhʉ̌ àlɛ̌ kí rùngbò ɨ̀ ndɨ̀ mànà dhu tɔ́ kasʉ ɨbhò fɔ́ká.

19 Kàgàwà níivi Krístɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ ndínɨ̌ kórɔ́ alɛ nabhʉ̀ tí rùngbò ɨ̀ ndɨ̀ mànà. Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎrí nzɨ̌ ɨ alɛ tɔ́ afátá nɔ́zʉ̀. Ndɨrɔ̀, kɨ̌bhò ndɨ ɔtɛ t'ɔ́vɔta tɔ́ kasʉ fɔ́ká.

20 Nírɔ̀, mǎ'ɨ ní Krístɔ̀ ívì ɔvɔ̀na rɔ̌ ongó tí ɔ̀tɛ alɛ. Ndɨ dhu rɨ̌'ɨ̀ àdhàdhɨ̀ Kàgàwà nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ rɨ̌ ɨndrʉ̌ ùnzi otùka ɔ̌ dhu bhɛ̌yi. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, mǎ mí ɨndrʉ̌ ɨ̀tdɛ̀ ɨtdɛ̀ tí Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌, rùngbò ɨ̀ Kàgàwà nà.

21 Krístɔ̀ nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ níi'ɨ̀ mbă nzɛ́rɛnga nà. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà abhʉ̀ ka ránɔ̀ àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga tɔ́ tʉ̌tánga, ndínɨ̌ kà-nyʉtsì Kàgàwà ɔzʉ́ tí àlɛ̌ obhónángatálɛ tí.

6

Pɔlɔ̀ mà rǎbàna àpbɛ̀ rɨ̌ abádhí ɨ̀tɛ̀
Kàgàwà bhà obhóná kasʉtálɛ tí dhu

1 Nírɔ̀, mǎ'ɨ, yà atdíkpá mă marí kasʉ ɔ̀nzɨ Kàgàwà mànà rɔ̀, mă mɨtdɛ̀ nyɨ̌ ɨtdɛ̀ tí, mǎtɨ: àpɛ́ nyɨ̌ ràbhʉ Kàgàwà áso nyɨ̌ nɨ̌ asota rɨ'ɨ̀ kɔkórɔ̀nga tɔ́ asota tí.

2 Obhó tí, Kàgàwà rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ yà dhu bhɛ̌yi Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá ɔ̀, ndàtɨ:
«Ídzìnga àkǎ mɔnzì ɨndrʉ̌ tɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì àkǎ rɔ̀, ma mɨrɨ tsʉ̀nʉ́ dhu.
Abádhí àkǎ mɨgʉ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ àkǎ rɔ̀, ma manzì dzʉ̀nànʉ*.»

Nírɔ̀ àbanɨ̌nzó, kànɨ̌ kòmbí rí'ɨ̀ kàsʉmì ní ndɨ Kàgàwà òzè ndɔ̀nzɨ ídzìnga ɨndrʉ̌ tɔ̀ ɔ̀ná. Ndɨrɔ̀ kànɨ̌ indo rí'ɨ̀ ɨdhɔ ní ndɨ kà rɨ̌ ɨ alɛ ɨ̀gʉ̌ ɔ̀ná ɨdhɔ.

3 Mǎ márí nzɨ̌ atdí dhu mà ɔ̀nzɨ, yà ɨndrʉ̌-tsʉ̀ ʉ̀tɔ̀ rádʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ rʉ̀ngʉ Kàgàwà bhà otu, ɨ̀nzɨ atdí alɛ mà náadʉ̀ tí ɔ̀tɛ nzɛ́rɛ kàsʉ̌ka nɨ̌.

4 Pbɛ́tʉ̀, mǎ márí mɨ̌tɛ̀ kórɔ́ kàsʉ̌ka ɔ̌ mǎ ràrɨ̌ Kàgàwà bhà obhóná kasʉtálɛ. Ní, mǎ márí kórɔ́ dhu-dzi òndù atdídɔ̌: mɔ̌ndù àpbɛ̀-dzi mà,

† **5:14 5.14** Kórɔ́ alɛ nʉ́vɛ wà atdíkpá Krístɔ̀ mànà dhu-tì ní: Kàbhà ɔvɛ-nyʉtsì, kórɔ́ alɛ rɨ̌'ɨ̀ àdhàdhɨ̀ ɨwà ʉ́vɛ alɛ bhɛ̌yi Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌. * **6:2 6.2** Yàrí Andítá rɔ̌tɛ dɔ̀na ní Kàgàwà bhà Kasʉtálɛ (Ìsa 49.8). Ní ɨrɔ́, Pɔlɔ̀ ɨ̀lɨ ndɨ̀ ndɨ kasʉtálɛ bhà ngari ɔ̌.

ìmbă mă mí'ì dhu nà fɔká dhu-dzi mà, ndɨrɔ̀ ɔdɔ àbhʉ̌ rí rìsɨ̌ ìndrʉ̌ ɔ̀ dhu-dzi mànà.
5 Ka kɔ́vì mă, kúsɔ̀ mă imbi ɔ̀, kadʉ̀ măbhʉ ìndrʉ̌ rìvà dhu rɔ̀ká. Mă
mɔ́nzì măbhʉ̌ rí mĭngyĕ mă atdídɔ̀ kasʉ, ɨdhɔ mà ràdʉ̀ mĭpɛ, ndɨrɔ̀ mădʉ̀
òko átɔ̀ ìnzɨ̌ mɔ̌nyʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ mà.
6 Mă mítɛ̀ mă Kàgàwà bhà obhóná kasʉtálɛ tí, Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌ ɨ̀lă ɔ́fɔ̀ ɔ̌
mă móko dhu-otù ɔ̌, Kàgàwà dɔ̌ mă mʉ́nɨ dhu dhu-otù ɔ̌, dhu-dzi t'ɔ́ndùta-
otù ɔ̌, ídzìnga ɔ̀nzɨ mă mí dhu-otù ɔ̌, Ɨ̀lĭlă-Alafí íră mă dhu-otù ɔ̌, ngʉ̌kpà
alɛ mă mózè obhóná àzè nɨ̌ dhu-otù ɔ̌,
7 obhóná ɔtɛ ɔ̀vɔ mă mí ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu-otù ɔ̌, ndɨrɔ̀ Kàgàwà íbhò pbìndà
ádrʉ̀ngbăngа tɔ́ ɔbɨ făkà dhu-otù ɔ̌. Mă mídyì obhónánga t'ɔ́nzɨta rì'ì
àdhàdhì fangà dɔ̀nă ɔtsʉ́ka nɨ̌ mă mí rɔ̀ká òmvʉ̌ ùgye nɨ̌ màtsʉ̌mù bhĕyi,
ndɨrɔ̀ ígù dɔ̀nă ɔtsʉ́ka nɨ̌ mă mí rɔ̀ká òmvʉ̌-tsʉ̀ ʉ̀tɔ̀ nɨ̌ màtsʉ̌mù bhĕyi.
8 Atdídhená alɛ náarí mĭfʉ̌, ngʉ̌kpà alɛ ràdʉ̀ ɨtsìka ɔ̀nzì. Atdídhená alɛ
arí nzɛ́rɛ dhu àwɛ̌ dɔ̀ká, ngʉ̌kpà alɛ ràdʉ̀ ídzì dhu àwɛ dɔ̀ká. Ka karí mɔ̀zʉ̀
tìtɔ̀tálɛ tí, àzèmbè mă mí obhó dhu ʉ̀nɔ rɔ́rɔ̀.
9 Atdídhená alɛ ʉ́nì nzá mă marí'ì nà ádrɔ̀drɔ̀ngа, àzèmbè ɨwà ngʉ̌kpà
alɛ nʉ́nɨ ka mbĕyi nyʉ́ rɔ́rɔ̀. Mă márí mɔ̌tù bìlĭnganá ɔvɛ-kù-bhu ɔ̌, pbɛ́tʉ̀
mădʉ̀ ì'ì nyɨ̀kpɔ́ka nà tí. Ka karávu rɔ̀ká, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ kadʉ̀ mɔ̌kyè.
10 Ka karí ɨzʉ àbhʉ̌ rʉ̀ka mă, pbɛ́tʉ̀ mădʉ̀ ì'ì atdídɔ̀ ɨdhèka ìka ndɨ rɔ́.
Ka karí mɔ̀zʉ̀ nằkʉ̀tálɛ tí, pbɛ́tʉ̀ mă marí ábhɔ̌ alɛ ìnzɨ̌ Kàgàwà bhà otu ɔ̌.
Ka karí mɔ̀zʉ̀ ìmbă mă mí'ì dhu-tsí nà alɛ tí, pbɛ́tʉ̀ mă mí'ì kɔ́ró dhu-tsí
nà.
11 Nyɨ̌ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhă, mă mɔ́vɔ̀ dhu kpangba fʉ̌kʉ̀, ndɨrɔ̀ mă mápfò
afíka rì'ì kpangba fʉ̌kʉ̀.
12 Mă'ɨ, mă mʉ́tsì nzá afíka ìnzɨ̌ mɔ̀zè nyɨ̌, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ ní ndɨ nyɨ̌ nyʉ́tsì
afíkʉ rɔ̀ká ìnzɨ̌ nyɔ̀zè mă.
13 Kòmbí ma mí dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀ àdhàdhì pbàkà inzo bhĕyi: nyɨ̌ nyàkă
nyɔ̌nzì dhu mă bhĕyi, nyăpfò afíkʉ nyɔ̌zè mă àdhàdhì mă mózè nyɨ̌ dhu
bhĕyi.

Nzɛ́rɛ dhu rɔ̌ rɔ̀ dhu àkă kɨndà alɛ dhu

14 Nyɨ̌ nyàkă nzá nyʉ̌sò ɨdàkʉ atdíkpá ɨnzá Yĕsù ná'ù alɛ mànà. Obhó
tí, íngbà ɨrɨta ndɨ rádʉ̀ ì'ì obhónánga mà nzínzì ɔ̌ nzɛ́rɛnga mànà? Ɨngbà
ɨrɨta ndɨ rádʉ̀ ì'ì awáwʉ̀ mà nzínzì ɔ̌ ínɔ̀ mànà?
15 Ɨngbà ɨrɨta ndɨ rádʉ̀ ì'ì Krístɔ̀ mà nzínzì ɔ̌ Bèlìyalì[†] mànà? Ndɨrɔ̀, íngbà
ɨrɨta Yĕsù ná'ù alɛ mà nzínzì ɔ̌ rádʉ̀ ì'ì ɨnzá Yĕsù ná'ù alɛ mànà?
16 Ɨngbà ɨrɨta ndɨ rádʉ̀ ì'ì Kàgàwà bhà ɨdza[‡] mà nzínzì ɔ̌ sànamʉ̀ mànà?
Obhó tí, àlɛ̌ nyʉ́, àlɛ̌ ní yà Ípìrɔ̌rɔ̀ arí'ì Kàgàwà bhà ɨdza, àdhàdhì àbadhi
nyʉ́ ndìtírɔ̀ náavɔ̀ dhu dhu bhĕyi. Kăti:
«Ma madìya abádhí nzínzì ɔ̌, mădʉ̀ ùbhi atdíkpá abádhí mànà.
Ɨma nɨ'ɨya abádhí tɔ́ Kàgàwà, abádhí ràdʉ̀ ì'ì pbàkà alɛ*.»
17 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Ádrʉ̀ngbălɛ Kàgàwà rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ pbìndà alɛ tɔ̀, ndàtɨ:
«Nyùvò ɨnzá dhu ná'ù alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀, nyɨ̌ndà nyɨ̌ abádhí rɔ̌ rɔ̀.
Àpɛ́ nyʉ̀pbàlă yà ɔ̀tɔ̀tì dhu tí rí'ì nyɨ̀kpɔ́du ɔ̌ dhu-ngbɔ̀*,
nírɔ̀ ní ndɨ ma mádʉ̀ nyăkɔ*.»

† **6:15 6.15** Pbàgìríkí t'ávàna ɔ̌ ka kí pfɔ̀mvɔ Sìtanì àtɨ Bèlìyalì tí. ‡ **6:16 6.16** Kàgàwà bhà ɨdza tí ka kátɨna ɨrɔ̀ ní, ndɨ ɨdza ɔ̌ atdídɔ̀ ɨ́lă Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌ kàluga. * **6:16 6.16** Law 26.11-12; Zèk 37.27 * **6:17 6.17** Ìsa 52.11 * **6:17 6.17** Zèk 20.34,41

18 Ndɨrɔ̀, wɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arí'ì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà
rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ tdítdɔ̌ ndàtɨ:
«Ma mádɨ Àbakʉ tí,
nyǎdʉ̀ òko idhúdu mà ɨvádu mànà tɨ*.»

7

1 Ní yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, nyʉ̀nɨ dhu, Kàgàwà rɔ́kɔ̀ kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu
tɔ́ làká àlɛ̌ tɔ̀. Dhu àkǎ àlɛ̌ rù'o àlɛ̌, àlɛ̌ rìlǎ yà àlɛ̌-ngbɔ̀ mà àlɛ̌-afí mànà
nábhʉ rɔ̀tì kà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̌ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì ɔbɨ, àlɛ̌ rì'ì
kà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ílǎ atdídɔ̌ alɛ tí, kɔ̌dɔ̀ ɔ̀nzɨ àlɛ̌ kí rɔ́rɔ̀.

Pɔlɔ̀ mà Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà mànà rɨ̌ 'ùngò dhu
(Mbà 25.25; 1Tè 3.6-9; Èbr 13.17)

2 Nyʉ̀bhà mǎ mǎbà ngari afíkʉ ɔ̀, nyɔ̌zè mǎ! Mǎ máfǎ nzá dhu atdí alɛ
nɨ̌ màtɨ́, mǎ mábhʉ nzá atdí alɛ mà ràwɨ̀ pbɨ̀ndà a'uta ɔ̌, ndɨrɔ̀ mǎ mʉ́trǎ
nzá atdí alɛ mà fɔná ongyéngá mǎ mabá tɨ́.
3 Ma mʉ̀nɔ̀ nzá wɔ̀ dhu ànyǎkʉ ma mɔtdɨ́ tɨ́. Obhó tɨ́, àdhàdhì yà ma
mʉ́nɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu bhɛ̌yi tí, nyɨ̌ ní atdídɔ̌ mǎ mózè nyɨ̌ alɛ, ìmbǎ rí'ì ípìrɔ̌nga
ɔ̌ màtɨ́ ndɨrɔ̀ ɔvɛ ɔ̌ màtɨ́.
4 Ma mí'ì a'uta nà atdídɔ̌ nyʉkʉtsì, ɨdhèdu ràdʉ̀ ndɨ̀ka atdídɔ̌ okúkʉ dɔ̀
rɔ̀. Kɔ́rɔ́ fàká àpbɛ̀ ɔ̌, ma marádɨ ɨwà afídu òpè ndɨ̀ rɔ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨwà ɨdhèdu
ìka ndɨ̀ atdídɔ̌ rɔ́rɔ̀.
5 Màkɛ̀dɔ̀nɨyà mǎ mítdègu òwu ùvò, ní mǎ máso nzá ngbɔ̌ka akɛkpá
màtɨ́. Mǎ mábà àpbɛ̀ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ rɔ̀, ìndrʉ̌ úgyè ì mǎ mànà, ndɨrɔ̀ mǎ
mí'ì ɔdɔ nà afíka ɔ̀.
6 Ní, Kàgàwà yà afíya ìngyɛ̌ ì alɛ-afí òpè arí, nópè ndɨ afíka Titò ìrà àhʉ
tɨ̀ka ɔ̀ dhu-otù ɔ̌.
7 Kɔ̌pè nzá afíka ndɨ dhu-otù ɔ̌ tí, pbɛ́tʉ̀ kɔ̌pè ka Titò ìrà ɔ̀vɔ̀nà fǎkà dhu-
otù ɔ̌. Titò áwɛ ìngbà dhu bhɛ̌yi màtɨ́ nyɨ̌ nyópè afína dhu fǎkà. Ndɨrɔ̀
kǎwɛ ìngbà dhu bhɛ̌yi màtɨ́ nyɨ̌ nyí'ì dhu-atdyú nà atdídɔ̌ nyǎla ngbɔ̌du
dhu. Kǎwɛ ìngbà dhu bhɛ̌yi màtɨ́ nyɨ̌ nyí'ì ɨzʉ nà ndɨ̀ nónzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀
dhu*, ndɨrɔ̀ ìngbà dhu bhɛ̌yi màtɨ́ nyɨ̌ nyádzi nyɨ̌ okúdu dɔ̀ rɔ̀ dhu. Ní ndɨ
dhu ádʉ̀ ɨdhèdu àbhʉ rìka ndɨ̀ atdídɔ̌.
8 Ma mʉ̀nɨ wà dhu yà angyi ma mándɨ̌ fʉ̌kʉ̀ bhàrʉwà rábhʉ wà ɨzʉ rʉ̀ka
nyɨ̌, pbɛ́tʉ̀ ma mòzù nzá ndɨ dhu. Ma mózʉ̌yana dhu ɨzʉ ma màbhʉ rʉ̀ka
nyɨ̌ ákɛ̌ kàsʉmì tí rɔ̀.
9 Ní kòmbí ɨdhèdu ɨ̀ka wà ndɨ̀. Kɨ̀ka ndɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ ní yà fʉ̌kʉ̀ ma mándɨ̌
bhàrʉwà ábhʉ ɨzʉ rʉ̀ka nyɨ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ndɨ ɨzʉ ábhʉ nyɨ̌ nyʉ̌gɛ̀rɛ̀
nyɨ̌, nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, ɨzʉ ʉ́ka nyɨ̌ àdhàdhì
Kàgàwà ózè ka dhu bhɛ̌yi. Nírɔ̀, mǎ mónzì nzá atdí nzɛ́rɛ dhu mà rʉ̀kʉ́
wɔ̀ fʉ̌kʉ̀ ma mándɨ̌ bhàrʉwà nɨ̌.
10 Obhó tí, Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu bhɛ̌yi rí ìndrʉ̌ ʉ̀kǎ ɨzʉ, rǎdʉ̀ ìndrʉ̌
àbhʉ̌ rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndì ndʉ̀bhà pbɨ̀ndà nzɛ́rɛnga, ndɨ dhu ràdʉ̀ Kàgàwà àbhʉ
rìgʉ̌ ndɨ alɛ. Ní ndɨ dhu rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ìndrʉ̌ àbhʉ rɔ̀zù dhu. Pbɛ́tʉ̀, yà adzɨ
àbhʉ rʉ̀ka ìndrʉ̌ ɨzʉ náarí ìndrʉ̌ ʉ̀nda ɔvɛ ɔ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌.
11 Nyàndà pɛ́, yà nyɨ̌ nʉ́ka ɨzʉ-otù ɔ̌ Kàgàwà ɔ́nzì ídzìnga: kòmbí, kǎbhʉ
nyɨ̌ nyɔ̀zè atdídɔ̌ ɨnzá nyɨ̌ nyàfǎ dhu yà ndì nónzì dhu ɔ̌ dhu ɨ̀tɛ̀ rí alɛ tí.
Kǎbhʉ nyɨ̌ nyɨ̌'ì nzɛ́rɛ ka kɔ́nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ɔ̀yánga rɨ̌ ìwa alɛ tí, ndɨrɔ̀

* **6:18 6.18** 2Sà 7.8,14 * **7:7 7.7** 2Kò 2.5-11

ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ rádʉ̀ ndɨ̀pɛ̀ dhu ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ rí alɛ tí. Kǎbhʉ nyɨ̌ nyɨ̌'ɨ̀ abhɔ atdyúya rɨ̌'ɨ̀ 'àla ngbɔ̌du alɛ tí, ma màbhʉ fɨ̌yɔ̀ sedzà nífʉ alɛ tí, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ ka kɔ́nzɨ̀ dhu nísɔ̌ màlɨpɔ̀ nɨ̌ alɛ tí. Nyɨ̌ nyítɛ̀ dhu kɔ́rɔ́ otu ɔ̌ nyɨ̌ ràrɨ̌ mbǎ afátá nà nzɛ́rɛ ka kɔ́nzɨ̀ dhu ɔ̌.

12 Nírɔ̀, ma mándɨ̌ nzá dhu fʉ̌kʉ̀ ndɨ dhu náfǎ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ma mándɨ̌ nzá ka ndɨ dhu ka káfǎ nɨ̌ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ma mándɨ̌ ka ndínɨ̌ ɨngbà dhu bhɛ̌yi màtí nyɨ̌ nyózè mǎ'ɨ dhu nɨtɛ̀ tí kpangba Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌.

13 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ní ndɨ, afíka ótsì ɔbɨ nɨ̌.

Afíka òtsì ɔbɨ dhu-ɔ̀gʉ̌ dɔ̌, ɨdhɛ̀ka íka ndɨ̀ atdídɔ̌ Titò í'ɨ̀nà dhɛ̀dhɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, nyɨ̌ kɔ́rɔ́, nyɨ́ nyábhʉ kà-afí ròtsì ɔbɨ.

14 Angyinǎ rɔ̀ ma mɔ́vɔ̀ dhu kà tɔ̀ matɨ, ma ràrɨ̌ dhɛ̀dhɛ nà okúkʉ dɔ̀ rɔ̀. Ní ma mɔ́yɔ̀ nzá ma kɔkɔ́rɔ̀. Mǎ mʉ́nɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu ní'ɨ obhó dhu. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌'ɨ mǎ mílè nɨ̌ Titò-ɔ̀nzɨ̌ ilèta ní'ɨ obhó ilèta átɔ̀. Ndɨ dhu ɔ́nzɨ ndɨ̀ yà mǎ mʉ́nɔ̀ ka dhu bhɛ̌yi.

15 Kàbhà àzè arí ndìsɛ̌ atdídɔ̌ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyífʉ ndɨ̀ kɔ́rɔ́ kàsʉmɨ̀ ɔ̌ tí dhu mà, nyɨ̌ nyákɔ ndɨ ɨfʉta nyʉ́ nà ìvɨ̀ ngbɔ̌kʉ rɨ̌vi rɔ́rɔ̀ tí dhu mànà dhu ndɨ ndɨrɛ̀ rɔ̀.

16 Ma mí'ɨ̀ dhɛ̀dhɛ nà a'uta nà ma mí'ɨ̀ ʉ̀kʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

8

Pbàkrístɔ̀ àkǎ ɨ'ɨ ìndrʉ̌ dzʉ̀nà t'ɔ́nzɨta tɔ́ alɛ-afí nà dhu (Mrk 12.41-44)

1 Àbanɨ̌nzó, mǎ mòzè nyʉ̌nɨ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ kànísá tɔ̀* Kàgàwà ɔ́nzɨ ídzìnga.

2 Abádhí ábà àpbɛ̀ abhɔ, pbɛ́tʉ̀ 'àdʉ̀ òko dhɛ̀dhɛ ɔ̌ tí atdídɔ̌. Ìnè màtí ɨ í'ɨ nǎkʉ̀ nyʉ́ tí atdídɔ̌ rɔ́rɔ̀, abádhí rɨ̌'ɨ nà ìndrʉ̌ dzʉ̀nà t'ɔ́nzɨta tɔ́ alɛ-afí náadʉ̀ òse tí òse.

3 Abádhí úbho pɛrɛ̀ yà ɨ nyʉ́ ɨ í'ɨ nà dhu-bvʉ rɔ̌, ndɨrɔ̀ rɔ̀sè òse tí màtí yà ɨ nyʉ́ ɨ àmbɛ̀nà ɔ̀nzɨna dhu dɔ̀nǎ. Ɨma ní ndɨ dhu tɔ́ ngàmbì. Abádhí ɔ́nzɨ ka ɨnzá atdí alɛ mà àvi 'ɔ̀nzɨ rɔ́rɔ̀.

4 Abádhí ɨ́tdɛ̀ mǎ mǎ'ù dhu fɨ̌yɔ̀ 'ùngbò ɨ ngʉ̌kpà alɛ mànà 'ɔ̀nzɨ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rí'ɨ Kàgàwà bhà alɛ dzʉ̀nà.

5 Abádhí ɔ́nzɨ dhu ósè òse tí yà fɔyá mǎ múbhi ɔdɔ̀nà rɔ̌ mǎ mabá tí dhu dɔ̀nǎ. Wɛmbɛrɛ̀ tí, abádhí ádzi ɨ ɨ nyʉ́ tírɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù tɔ̀, ndɨ dhu-dzidɔ̌, 'àdʉ̀ 'ádzi ɨ nyʉ́ tírɔ̀ fǎkà átɔ̀ àdhàdhì Kàgàwà ózè ka dhu bhɛ̌yi.

6 Nyɨ̌ nàndà dhu nɨ̌, Titò ɔ́pɛ̀ wà ndɔ̀tɛ̀ ìndrʉ̌ nà ndínɨ̌ mʉ̀dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ ka kí nɨ̌ dhu nɨtsà tí. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, mǎ mìtdɛ̀ ka ɨ̀tdɛ̀ tí átɔ̀ ràdu ndɨ̀ bvʉ̀kʉ̀, ndínɨ̌ wɔ̀ ʉ̀kʉ̀ rí'ɨ̀ ìndrʉ̌ dzʉ̀nà t'ɔ́nzɨta tɔ́ alɛ-afí tɔ́ kasʉ nʉnda tí ndàrà ʉ̀tsànà mbɛ̌yi.

7 Obhó tí, nyɨ̌ nyí'ɨ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí nà abhàbhɔ́. Ɨ dhu ní: Yěsù Krístɔ̀ nyɨ̌ nyá'ù ɔbɨ nyʉ́ nà dhu, alɛ-dɔ àlʉ̌ rí ɔtɛ ʉ̀nɔ nyɨ̌ nyárí dhu, Kàgàwà ábhʉ ɨnga nyʉ̌nɨ dhu, nyɨ̌ nyábhʉ ɔbìkʉ kɔ́rɔ́ Kàgàwà bhà kasʉ t'ɔ́nzɨta tɔ̀ dhu, ndɨrɔ̀ àzè mǎ mángbɛ atdídɔ̌ nyʉkʉtsì dhu. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ɨ̀ ìndrʉ̌ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyí dhu tɔ́ alɛ-afí nà atdídɔ̌ nyʉ́ átɔ̀.

---

* **8:1 8.1** Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ kànísá ní'ɨ: Fìlipì mà, Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà mà, Bɛ̀rɔyà mà ngʉ̌kpà kɨgɔ̀ mànà ɔ̌ kànísá .

8 Ma mʉ̀nɔ̀ nzá wɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀ ʉyátá tí. Pbɛ́tʉ̀ ma màwɛ fʉ̌kʉ̀ dhu ní,
ngʉ̌kpà alɛ ábhʉ ɔbìya kórɔ́ Kàgàwà bhà kasʉ t'ɔ́nzɨta tɔ̀ dhu kɛ̀lɛ̌, ndínɨ̌
fʉ̀kʉ́ àzè tɔ́ obhónga nɨtɛ̀ tí.
9 Nyɨ̌ nyʉ́nɨ wà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbʉ̀lɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà ídzìnga. Àbadhi nɨ'ì
ònzìtálɛ, pbɛ́tʉ̀ kʉ̌dʉ̀ ndɔ̀nzì ndì'ì nʉ̌kʉ̀tálɛ tí okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyadʉ̀
tí'ì ònzìtálɛ tí pbìndà nʉ̌kʉ̀-otù ɔ̌.
10 Wɔ̀ nyɨ̌ nyɨ́tsàna dhu nàndà dhu nɨ̌, yà ma mɔ́vɔna fʉ̌kʉ̀ dhu ní pbàkà
ɨrɛ̀ta. Ndɨ ɨrɛ̀ta ní àkʉ̌kʉ̀ fʉ̌kʉ̀ ɨrɛ̀ta. Yà inzì í'ìná atɔ ɔ̌, nyɨ̌ ní'ìná ndɨ
wɛmbɛrɛ̀ t'álɛ yà ndɨ dhu nɔ̀zè 'ìtsà, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ ní'ìná ndɨ wɛmbɛrɛ̀ t'álɛ
átɔ̀ yà ndɨ dhu nɔ́pɛ̀ná 'ìtsà.
11 Ní kòmbí, nyɨ̌ nyàkʉ̌ nyʉ̌wù kà nà nyʉ̌wù ʉ̀tsànà. Àdhàdhì nyɨ̌ nyí'ì
ídzì afíkʉ nà nyʉ̌dhe ka nyɔ̌nzì dhu bhɛ̌yi, nyɨ̌ nyàkʉ̌ nyɨ̌'ì ídzì afíkʉ nà,
nyɔ̌nzì ka àdhàdhì yà nyɨ̌ nyí'ì nà ongyéngá-bvʉ rɔ̌.
12 Obhó tí, ìndrʉ̌ apɛ́ ɨ'ì ídzì afína nà Kàgàwà tɔ̀ ndɨ ndí dhu àbhʉ̌ rɔ̀,
ní Kàgàwà rɨ̌ kàbhʉ dhu à'u àdhàdhì yà kà rɨ̌'ì nà dhu-bvʉ rɔ̌, ìnzɨ̌ ní yà
ìmbʉ̌ kà rɨ̌'ì nà dhu-bvʉ rɔ̌.
13 Wɔ̀ dhu rɨ̌ nzɨ̌ àtɨna nyɨ̌ ràkʉ̌ nyʉ̌kò àpbɛ̀ ɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ dzʉ̀nà t'ɔ́nzɨta-
okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ dhu àkʉ̌ kórɔ́ alɛ rì'ì dhu-tsí nà àdhàdhì.
14 Ndɨrɔ̀ kòmbí, yà nyɨ̌ nyí'ì nà abhɔ rɔ̀sè dhu-tsí nɨ̌, nyɨ̌ nyínè nyɔ̌nzì
ìmbʉ̌ rí'ì dhu nà alɛ dzʉ̀nà. Ndɨrɔ̀ atdíku, yà abádhí rɨ̌'ì dhu-tsí nà abhɔ
rɔ̀sè ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, abádhí ɨ'ɨya ìnè 'ɔ̀nzì dzʉ̀nàkʉ átɔ̀ rʉ̀kʉ́ dhu ɔ̀tdì ndì
rɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, kórɔ́ alɛ rʉ̌dʉ̀ ì'ì àdhàdhì.
15 Àdhàdhì yà Ɨlɨ̌lʉ̌ Andítá rʉ̌nɔna dhu bhɛ̌yi:
«Abhɔ dhu nʉ̀wʉ̌ alɛ ní'ì mbʉ̌ dhu nà abhɔ nyʉ́ rɔ̀sè,
ndɨrɔ̀ akɛ ka nʉ̀wʉ̌ alɛ ní rɔ̌ dhu atdì nzá ndì*.»

Titò mà rʉ̌wu mʉ̀dzʉ̀nà ɔ̀nɛ̀ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ Yèrùsàlɛmà ɨ owu tí nà dhu (1Kò 16.1-4; 2Kò 9.1-5)

16 Titò ózè ndɔ̀nzì dzʉ̀nàkʉ abhɔ, àdhàdhì mʉ̌ mózè mɔ̌nzì dzʉ̀nàkʉ átɔ̀
dhu bhɛ̌yi. Kàgàwà ní ndɨ kà-afí nábhʉ rì'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi. Ní mʉ̌ mí ɔ̀tsɔ̀
àbhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
17 Kʉ̌'ù mʉ̌ mànzì ndì ndínɨ̌ ndara tí fʉ̌rábvʉ̀ Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ dhu. Ndɨrɔ̀
rɔ̀sè dòtsí, kɨ̌'ì ɨwà ndì ndùdhe dhu ndìtírɔ̀ afína ɔ̀ fʉ̌rábvʉ̀ ndì ndara tí
rɔ́.
18 Mʉ̌ mòvì atdíkpá kà mànà ní, yà atdídɔ̌ kórɔ́ kànísá arífʉ̌na Ídzì
Màkʉ̌rʉ̀ dzʉ̀nà t'ɔ́nzɨta ɔ̌ àlɛ̌ t'ádɔ̀nà.
19 Wɔ̀ dhu-ɔ̀gʉ̌ dɔ̌, kànísá óvò ka, ndínɨ̌ mʉ̌ nʉnda tí mʉ̌wù yà ùbhɔ̌
ka kúbho mʉ̀dzʉ̀nà ʉ̀ndɔ̀ mànà. Wɔ̀ ndɨ ídzì kasʉ rɨ̌ Ádrʉ̀ngbʉ̀lɛ-ɔvɔ̀ ìlè,
ndàdʉ̀ ngʉ̌kpà alɛ dzʉ̀nà mʉ̌ mózè mɔ̌nzì dhu ɨtɛ̀ átɔ̀.
20 Mʉ̌ mòzè mɔ̌dɔ̀ mʉ̌ rɔ̀ná rɔ̀ dhu ní, ìndrʉ̌ rɨ̌ ngbɔ̌ka ʉ̀nɔ wɔ̀ ndɨ ábhɔ̌
fʉ̀rangà-tsʉ̀kʉ̌ ɔ̀dɔ mʉ̌ mí tí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu.
21 Obhó tí, mʉ̌ mòzè mɔ̌nzì ídzì dhu, ìnzɨ̌ ní rɔ̀fɔ̀ Ádrʉ̀ngbʉ̀lɛ-nyɨ̀kpɔ́ kɛ̀lɛ̌,
pbɛ́tʉ̀ rɔ̀fɔ̀ ìndrʉ̌-nyɨ̀kpɔ́ átɔ̀.
22 Mʉ̌ mòvì ngʉ̌tsi àlɛ̌ t'ádɔ̀nà atdíkpá abádhí mànà. Mʉ̌ múdhe wà kà
kàsʉ̌ ibí-gʉ̀na nyʉ́, mʉ̌dʉ̀ kòtù ngʉ̌kpà alɛ dzʉ̀nà nózè ndɔ̀nzì kórɔ́ kàsʉmì
ɔ̌ alɛ tí. Ní, kòmbí kàbhʉ ndì atdídɔ̌ ndɨ kasʉ tɔ̀, ndàdʉ̀ ì'ì a'uta nà atdídɔ̌
nyʉkʉtsì átɔ̀.

---

* **8:15 8.15** Uvt 16.18

23 Titò nàndà dhu nɨ̌, ma mátɨna kà ràrɨ̌ ɔdhìdu, ndɨrò mǎ marí kasʉ̱
ònzɨ atdíkpá kà mànà fʉ̱kʉ́ ídzìnga tò. Ndɨrò kɔ̌kò àbadhi nʉ̀ndà ngʉ̱̌kpà
àlɛ̌ t'ádɔ́na ní kànísá úvɨ̀ alɛ. Abádhí rɔ̌nzɨna kasʉ̱ arí Krístò-ɔvò àbhʉ̱̌
ìndrʉ̌ rìlè.
24 Nírò, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌tè dhu, ɨwà nyɨ̌ rózè abádhí obhó tí, ndínɨ̌ yà abádhí
núvɨ̀ kànísá a'u tí dhu, 'àdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ yà okúkʉ̱ dò rò mǎ mí ídzì dhu àwɛ̌
rò, mǎ ràwɛ wà obhó dhu.

9

Dhèdhɛ nà rí dhu àbhʉ̱̌ ìndrʉ̌ tò alɛ Kàgàwà ózè dhu
(Mbà 19.17; 1Tì 6.17-19; 1Yù 3.16-18)

1 Ma mʉ̀nɨ wà dhu, Yèrʉ̀sàlɛmà tó kɨgò ò rɨ̌'ì Kàgàwà bhà alɛ tò ka kí
tsʉ̀ya ùndʉ̌ mʉ̀dzʉ̀nà-okú dò rò ma mí dhu àndɨ̌ fʉ̱̌kʉ̀ dhu ràrɨ̌ kɔkórò
dhu.
2 Obhó tí, ma mʉ̀nɨ wà nyɨ̌ nyí'ì ídzì afíkʉ̱ nà abádhí dzʉ̀nà nyɨ̌ nyɔnzɨ
tí dhu. Ní ma mìlè ma ìlè tí okúkʉ̱ dò rò Màkɛ̀dɔ̀nɨyà* tó pbìrì ɔ̌ bhà ɔ̀nzɨ̌,
matɨ: nyɨ̌, Àkayà tó pbìrì ɔ̌ rí'ì pbàkrístò tírò, nyɨ̌ rɔbhɔ̀lò wà nyɨ̌ Kàgàwà
bhà alɛ dzʉ̀nà nyɨ̌ nyɔnzɨ tí Yèrʉ̀sàlɛmà tó kɨgò ò, rɔ̀pɛ̀ ndɨ inzì ʉ́dàná atɔ
ò rò. Ní nyɨ̌ nyí'ì nà dhu dzʉ̀nà t'ɔ́nzɨta tó afíkʉ̱ tó dhu ì ìrì dhu, nádʉ̀
abádhí nzínzì ɔ̌ ábhɔ̌ alɛ-atdyú nángbɛ rɔ̀nzɨ dhu dzʉ̀nà átò.
3 Ní, yà angyi ma mʉ̀nò fʉ̱kʉ̀ dhu bhɛ̌yi tí, ma mòvì kàrí ìbhʉ̱ àlɛ̌ t'ádɔ́na*
ròwù bvʉ̀kʉ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyundu tí mʉ̀dzʉ̀nà ònzɨ ka kí nɨ̌ dhu-tsʉ̀ angyangyɨ,
yà ma mʉ́nò nyɨ̌ nyɔ́nzɨna dhu tí dhu bhɛ̌yi. Ní okúkʉ̱ dò rò ma mílè ma
nɨ̌ ilèta nɨ'ɨna nzɨ̌ kɔkórò dhu.
4 Obhó tí, yà mǎ mówu mànà atdíkpá Màkɛ̀dɔ̀nɨyà ɔ̌ bhà náapɛ nyɔ̌tù
ɨnzá nyɨ̌ nyùndu ɨ dhu-tsʉ̀ angyangyɨ ró, ní nyìka ɨwʉ̱na atdídɔ̌ abádhí-
ònzɨ̌, mǎ mɔ́vò wà dhu abádhí tò nyɨ̌ ràrɨ̌ kònzɔnzɨ angyangyɨ nídhunɨ̌.
Ndɨrò, ma mʉ̀nɨ dhu nyìkʉ̱ radʉ̀na ɨwʉ̱ átò abádhí-ònzɨ̌.
5 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, ma mála àkǎkǎ dhu tí dhu ní, movì kɔ̌kò ìbhʉ̱
àlɛ̌ t'ádɔ́na ròwù angyi ídù, 'òwù ùvò fʉ̱̌rábvʉ̀, ndínɨ̌ undu tí wò nyɨ̌ nyɔ́kò
fìndá làká nyɨ̌ nyúbhɔ̌na dhu tí dhu-tsí-tsʉ̀ angyangyɨ. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní
ndɨ, ma márà àhʉ̱ rò, ma mí kòtù ɨwà nyɨ̌ nyùndu tsʉ̀ya ró, ndɨ dhu ràdʉ̀
dhu ìtɛ̀, nyɨ̌ rùbho ka ídzì afíkʉ̱ nà, ìnzɨ̌ ní ʉ̀tʉ̱̌ tí ka kʉ̀tʉ̱ nyɨ̌ dhu-okú dò
rò.
6 Nyìrɛ̀ pɛ́ yàrí ɔtɛ: akɛ itse nòzò alɛ, náarí dhu ògu akɛ tí, ndɨrò abhɔ
itse nòzò alɛ náarí dhu ògu abhɔ tí átò.
7 Dhu àkǎ dhu àbhʉ̱̌ rí alɛ ràbhʉ̱ ka àdhàdhì ndɨ nyʉ́ ndɨ ndùdhɛ̌nà ka
afína ɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Kàkǎ nzá ndàbhʉ̱ ka afína rʉ̌guru rórò, ndɨrò ʉ̀tʉ̱̌ tí ka
kʉ̀tʉ̱ ndɨ rórò. Obhó tí, Kàgàwà ózè alɛ ní dhɛ̀dhɛ nà rí dhu àbhʉ̱̌ alɛ.
8 Ndɨrò, Kàgàwà rɨ̌'ì ìnè ɔbɨ nà ndɔ̀nzì kóró ídzìnga-tɨdɔ̀ abhɔ nyʉ́ fʉ̱̌kʉ̀,
ndínɨ̌ nyɨ̌ nyongó tí nyɨ̌ nyí atdyúna òho kóró dhu àbà kóró kàsʉmì ɔ̌. Ndɨ
dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nyɨ̌ nyádʉ̀ ì'ì dhu-tsí nà abhɔ nyʉ́ ròsè, nyǎdʉ̀ àmbɛ kóró
ídzì kasʉ ònzɨ dɔ̌ nɨ̌.
9 Ídzì alɛ-okú dò rò, Ɨlɨ̌lǎ Andítá rǎtɨna:
«Kǎrí dhu àbhʉ̱̌ ídzì afíná na nǎkʉ̀tálɛ tò,
kàbhà ídzìnga náarádɨ dhòdhódhónga nà*.»

---

* **9:2 9.2** Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tó pbìrì ɔ̌ bhà nɨ'ɨ: Fìlipì mà, Tèsàlɔ̀nɨkà mà, Bèrɔyà mànà ɔ̌ bhà. * **9:3 9.3** 2Kò 8.17,18,22 * **9:9 9.9** Zàb 112.9

10 Kàgàwà ní ndɨ ɨtse òzò arí alɛ tɔ̀ arí ɨtse àbhʉ̌, ndɨrɔ̀ ɔ̀nyʉ̀ àbhʉ̌ arí
ìndrǔ tɔ̀. Ní kà rǐ ɨtse àbhʉ̌ fʉ̌kʉ̀ átɔ̀, ndàdʉ̀ kàbhʉ rɔ̀trɔ̀ atdídɔ̌, ndínǐ fʉ̀kʉ́
ídzìnga ɔdhɨ tí ɨtse abhɔ.
11 Kà rǐ nyǎbhʉ̌ nyǒngò ɔ̀nzìtálɛ tí kórɔ́ dhu ɔ̌, ndínǐ nyɨ̌ nyongó tí dhu
àbhʉ ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ídzì afíkʉ nà. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ ábhɔ̌ alɛ rǒngo
àdʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ Kàgàwà tɔ̀ fʉ̌rábvʉ̀ rɔ̀ mǎ mòwùnà fǐyɔ̀ mʉ̀dzʉ̀nà-okú dɔ̀
rɔ̀.
12 Obhó tí, wɔ̀ nyɨ̌ nyónzɨna dhu t'átsàta tɔ́ kasʉ rǐ nzɨ̌ Kàgàwà bhà alɛ
rǐ atdyúna òho dhu dzʉ̀nà kɛ̀lɛ̌ ɔ̀nzɨ, pbɛ́tʉ̀ kà rǐ ábhɔ̌ alɛ àbhʉ̌ ràdu ɔ̀tsɔ̀
átɔ̀ Kàgàwà tɔ̀.
13 Nyɨ̌ nyí Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nyɨ̌ nyífʉ dhu ɨ̀tɛ̀ yà ìndrǔ dzʉ̀nà
t'ónzɨta tɔ́ ídzì afíkʉ nyʉ́ nà nyɨ̌ nyúbho fʉkʉ́ dhu-tsí Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀
ɔ̌ pbàkrístɔ̀ mà, kórɔ́ ngʉ̌kpà ɔdhíkʉ pbàkrístɔ̀ mànà tɔ̀ dhu-otù ɔ̌. Ní ndɨ
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨ alɛ rǐ ndɨ kasʉ tɔ́ ídzìnga ʉ̀nǐ, 'àdʉ̀ Kàgàwà-ɔvɔ̀ ìlè.
14 Abádhí rǐ 'ɨ̀tsɔ̀ dʉ̀kʉ́, rɨ̀tɛ̀ fɨyɔ́ àzè fʉ̌kʉ̀, yà Kàgàwà ɔ́nzì fʉ̌kʉ̀ atdídɔ̌
bvʉ̀na ósè pbɨndà ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀.
15 Ní, Kàgàwà àkǎ àlɛ̌ ràbhʉ ɔ̀tsɔ̀ fǐndà, yà àlɛ̌ tɔ̀ kɨ̌bhò pɛrɛ̀ tí Idhùnà,
yà ɨ̀nzɨ̌ pbɨndà dhu rǐ ndàwɛ̌ kórɔ́ okú dɔ̀ rɔ̀!

10

Pɔlɔ̀ rǐ ndùgye uvitatálɛ tɔ́ pbɨndà kasʉ dɔ̌ dhu
(Rɔm 15.17-19; 1Kò 2.1-5; 2Kò 6.4-7; 13.2-4,10)

1 Ɨma Pɔlɔ̀, ma mí atdí dhu ònzi ɨma nyʉ́ tírɔ̀ fʉkʉ́. Ìndrǔ arátɨna ma rarí
àdɨ ɨ̀yɔ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ ma mí'ì rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ɨtsɛ ma mí'ì rʉ̀kʉ́ rɔ̀ rɔ̀, ma rarádʉ̀
ngbɔ̌du ɨ̀dzɨdzɔ tí! Ní, Krístɔ̀ bhà ɨ̀yɔ̀nga mà kàbhà ídzìnga mànà-otù ɔ̌,
2 ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ̌ ɨ̀tdɛ̀ tí matɨ: nyɨ̌ ràkǎ nzá nyʉ̌tʉ ma mɨdzɔ̀ ngbɔ̌du ɨ̀dzɔ
tí bvʉ̀kʉ̀ ma márà àhʉ rɔ̀. Obhó tí, ma mùdhe dhu mɔnzì dhu ndɨ dhu
bhěyi yà ɨnga ɨ̀rɛ̀ arí 'àtɨ, mǎ rarí dhu ɔ̀nzɨ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ófɔ̀ ɔ̌ atdídhená alɛ
tɔ̀.
3 Mǎ'ɨ ní yà adzɨ ɔ̌ alɛ, pbɛ́tʉ̀ mǎ mí nzɨ̌ ɨla ùgye yà adzɨ ɔ̌ alɛ tɔ́ ófɔ̀ ɔ̌.
4 Mǎ mí ɨla ùgye nɨ̌ màtsʉ̌mù ní nzɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ alɛ náarí ɨla ùgye nɨ̌
màtsʉ̌mù-tɨdɔ̀, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà arí ndɨ ɔbɨ ábhʉ̌ ɨ màtsʉ̌mù tɔ̀ rùgolo rɔ̀ná
ɔ̀mvǔ arí 'ùru ɔ̀yà ngari. Ndɨrɔ̀, ɨ màtsʉ̌mù nɨ̌ mǎ mí'ì ìnè mʉ̌golo abádhí
rʉ̌dhěna tɨ̀tɔ tɔ́ dhu,
5 ndɨrɔ̀ mʉ̌golo abádhí rǐ'ì nà ɨdzítá tɔ́ ɨrɛ̀ta, yà ìndrǔ-tsʉ̀ ʉ̀tɔ̀ arí ɨ̀nzɨ̌
rʉ̀nɨ Kàgàwà. Mǎ mòzè mʉ̌gɛ̀rɛ̀ kórɔ́ alɛ tɔ́ ɨrɛ̀ta, ndínǐ Krístɔ̀-tsʉ̌ dhu nɨfʉ
tí.
6 Àkǎkǎ dhu bhěyi nyɨ̌ nyí kɨ̀fʉ̌ dhu mǎ màla rɔ̀, mǎ mùdhe wà dhu mǎ
ràrǎdʉ̀ màlɨpɔ̀ àbhʉ ɨ̀nzɨ̌ rí kɨ̀fʉ̌ alɛ tɔ̀.
7 Nyɨ̌ nyarí atdí dhu àndà yà ndɨ dhu rǐ ndàlǎ ɔ̀ná ófɔ̀ ɔ̌! Ìndrǔ apɛ́ dhu
à'u ndì ràrǐ Krístɔ̀ bhà alɛ, ní ndɨ alɛ àkǎ ndʉ̀nɨ dhu, mǎ mà átɔ̀, mǎ ràrǐ
Krístɔ̀ bhà alɛ ndì bhěyi.
8 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ íbhò ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ fǎkà, ndínǐ mǎ mɨdì
tí nyɨ̌ nǐ, ɨ̀nzɨ̌ ní ndínǐ mǎ mɨnza tí nyɨ̌ ɨ̀nzǎ tí nǐ. Ní, nyɨ̌ nyí mbǎ mɔzʉ̀
atdídɔ̌ ma mídzɨ̌ ma ndɨ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu tí, ní nyìdu rǐ
nzɨ̌ ɨ̀wʉ ndɨ kà nɨ̌ ma mí kasʉ ɔ̀nzɨ rɔ̀.
9 Ma mòzè nzá nyɨ̌rɛ̀ dhu ma rɔ̀zè mɨdɔ̀ ɔdɔ ʉ̀kʉ̀ ma múndǐna bhàrʉwà
nɨ̌.

10 Obhó tí, atdídhená alɛ arátɨna: ɨma Pɔlò, ma mùndĭ ɨtsɛ rɔ̀ bhàrʉwà
rarɔ́rʉ̀, ʼàdʉ̀ ɨ̀ʼɨ̀ ɔbɨ nà. Pbɛ́tʉ̀, nzínzìya ɔ̌ ma mí'ɨ̀ rɔ̀, ngbɔ̌du rarí'ɨ̀ ivíví,
ndɨrɔ̀ ɔ̀tɛ̌du ɔ̀ rɔ̀ kadʉ̀ gàyàdu ɔ̀nzì ɔ̀nzɨ tí.
11 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi rɔ̌tɛ alɛ àkǎ ʼʉ̀nɨ dhu: yà ɨtsɛ rɔ̀ mǎ mùndĭ bhàrʉwà
fʉ̌kʉ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ mà rɨʼɨya àdhàdhɨ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ mǎ mówu ùvò rɔ̀ mǎ mí dhu
ɔ̀nzɨ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ mànà.
12 Obhó tí, ɨ alɛ arí ʼìtɛ̀ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ tí ɨ̀tírɔ̀. Ní mǎ mí nzɨ̌ mɔ̌mvù mǎkǎ
àdhàdhɨ̀ abádhí nà, ndɨrɔ̀ mǎ mí nzɨ̌ mʉ̌dhɛ̌ abádhí rɔ̌. Abádhí arí ʼɔ̀zʉ̀
ɨ̀tírɔ̀ ʼùdhe ɨ̀ ádʉ̀ ɨ̀tírɔ̀ nɨ̌ udheta tó dhu tí. Ndɨrɔ̀ abádhí arí ʼùdhɛ̌ nà ní ɨ̀
kɛ̀lɛ̌. Ní, abádhí ní pbàdhómá.
13 Mǎʼí na, mǎ mí nzɨ̌ mɨ̌dzɨ̌ rɔ̀sè atdídɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ mǎ mí mɨ̌dzɨ̌ okúna dɔ̀
rɔ̀ ní yà Kàgàwà íbhò fɔ́ká kasʉ kɛ̀lɛ̌. Yà Kàgàwà ábhʉ mǎ mɔ̌wù ùvò
wɛmbɛrɛ̀ tí fʉ̌rábvʉ̀ rɔ̀, kɨ̌lɨ wà kàsʉ̌ka nʉ́tsà mǎ mówu rɔ̀yá ifo. Ní, ɨ ifo
ní ɨ mǎ mífʉ̌na.
14 Mǎ mádà nzá ɨ ifo, mǎ nyʉ́ ní ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tí mǎ mówù ùvò Yɛ̌sù
Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nà fʉ̌rábvʉ̀ nídhunɨ̌.
15 Nírɔ̀, mǎ mí nzɨ̌ mɨ̌dzɨ̌ rɔ̀sè atdídɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ ɔ̀nzì kasʉ-okú dɔ̀ rɔ̀.
Pbɛ́tʉ̀, mǎ mí mɔ̌dɔ fǐndà dhu ní, fʉ̀kʉ́ aʼuta rɨ̌ ndìsɛ̌ rɔ̀, nzínzìkʉ ɔ̌ mǎ
mónzɨna kasʉ-bvʉ ràrɨ̌ ndìsɛ̌ ìsɛ̌, ràrà àhʉ yà fǎkà Kàgàwà ítɛ̀ ifo ɔ̀.
16 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, mǎ mɨʼɨya ìnè mɔ̌wù Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ̀ fʉ̀kʉ́ mʉ̀lɛngʉ̀-
dɔ̀tsírɔ́ rí'ɨ̀ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̀. Mǎ mɔ̀zè nzá mɔ̌nzì kasʉ yà ɨwà ngʉ̌kpà alɛ ɔ́nzì
kasʉ ɔ̀yá mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌, mǎdʉ̀ mɨ̌dzɨ abádhí ɔ́nzì angyangyɨ kasʉ-okú dɔ̀ rɔ̀.
17 Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá rǎtɨna: «Ndì nòzè ndìdzɨ̌ ndì ndìtírɔ̀ alɛ nákǎ ndìdzɨ̌ ndì
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-okú dɔ̀ rɔ̀ tí*.»
18 Obhó tí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rǎdʉ̀ à'ùnà àkǎkǎ alɛ tí alɛ ní nzɨ̌ yà
ndìtírɔ̀ rí ndìtɛ̀ alɛ, pbɛ́tʉ̀ yà ndìtírɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ìtɛ̀ alɛ.

11

Pɔlò rɨ̌ Kòritò tó kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànisà-nyìkpó ìtdyʉ̌ tìtɔ̀ tó uvitatálɛ rɔ̌ rɔ̀ dhu
(Màt 7.15-20; Rɔm 16.17-18; 2Kò 12.11-15; Gàl 1.6-9)

1 Kòmbí ma mòzè mɔtɛ̀ àrɨ̌tálɛ bhɛ̌yi! Ní ma mònzì nyɨ́ nyǎʼù ma mɔtɛ̀!
Dhu àkǎ nyǎʼù ma mɔtɛ̀!
2 Ma mózè nyɨ́ nɨ̌ àzè ní yà Kàgàwà ózè nyɨ́ nɨ̌ àzè-tɨdɔ̀. Ma mórì nyɨ́ atdí
kpatsìbhálɛ tɔ̀ tí. Ndɨ kpatsìbhálɛ ní Yɛ̌sù Krístɔ̀. Ní ma mòzè nzá ngǎtsi
kpatsìbhálɛ rɔ̀zè nyɨ́. Ma mòzè mɨtɛ̀ nyɨ́ Yɛ̌sù Krístɔ̀ tɔ̀ àdhàdhɨ̀ yà ɨnzá
àpɛ̀ kpatsìbhálɛ ʉ̀nɨ̌ tsìbhíngba bhɛ̌yi.
3 Àdhàdhɨ̀ osu ʉtrá Ɛvà pbìndà màgɛ̌zì nɨ̌ dhu bhɛ̌yi, ma mí ɔdɔ̀na ɔ̀nzɨ
dhu ní fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta rɨ̌ ndìnzǎ, nyǎdʉ̀ nyɨ́ndà Krístɔ̀-owù ʉ̀ngʉ̌ nyɨ́ nyí kà tɔ̀
nyɨ́ nyí nyɔ̌dɔ rɔ́ rɔ̀ dhu, ndɨrɔ̀ ìlǎ nyɨ́ nyìlǎ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ rɔ́rɔ̀ dhu.
4 Ìndrʉ̌ apɛ́ ìwu vurò Yɛ̌sù bhà màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ̀ fʉ̌kʉ̀, yà fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ́nɔ̀
pbìndà màkʉ̌rʉ̀ Yɛ̌sù rɔ̌ rɔ̀, ní nyɨ́ nyarádʉ̀ ɨ alɛ náʼù ɨsɔ́ tí rɔ̀tɛ̀. Abádhí arí
ɔ̀tɛ dɔ̀ná fʉ̌kʉ̀ alɛ-afí ní nzɨ̌ yà angyi nyɨ́ nyábà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí. Ndɨrɔ̀ abádhí
arʉ́nɔna màkʉ̌rʉ̀ ní nzɨ̌ yà fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ́nɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀.
5 Ma mà'ù dhu ɨ alɛ, kɔ̌kɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ uvitatálɛ tí nyɨ́ nyarí àtɨna, rʉ́dà nzá
ma atdí dhu nɨ̌ màtí.

* **10:17 10.17** Yèr 9.23

6 Dhu rɨ̌'ì ìnè mɨ'ì ɨnzá ɔtɛ nótsì abádhí bhěyi alɛ tí, pbɛ́tù ɨnga t'ú̱nɨta
ɔ̌ kà rɨ̌'ì mbǎ ndɨ dhu bhěyi akɛkpá màtí. Mǎ mítɛ̀ ndɨ dhu kpangba fǔkù
kórɔ́ kàsʉmì ɔ̌, ndɨrɔ̀ kórɔ́ ófɔ̀ ɔ̌.

7 Ma mú̱nɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkǔrù fǔkù ìnzɨ̌ monzì mùkìmbà. Ma
mífo ma mɨ'ì ákɛ̌ alɛ tí ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɨ'ɨ tí ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tí. Nírɔ̀, wɔ̀ dhu bhěyi
ma mìfo ma dhu ní'ì tí nzɛ́rɛnga ma mɔ̀nzì dhu?

8 Ma mákɔ ngǔkpà kànísá-fó dhu rɔ̀nzì dzùnàdu mùkìmbà tí yà fǔkù ma
múbhì kasʉ ɔ̀nzì rɔ̌ rɔ̀.

9 Fǔrábvù ma mí'ì ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, dhu ɔ̀tdì ndì rùdú rɔ̀, ma mákɔ nzá
dhu nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ-fó màtí. Obhó tí, Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tó pbìrì ɔ̀ rɔ̀ ìwǔ
àlɛ̌ t'ádɔ́na níbhò ndɨ ma mí atdyúya òho kórɔ́ dhu-tsí idù. Ma mɔ́dɔ̀ ma
mběyi kórɔ́ dhu-tsí ɔ̌, ìnzɨ̌ mɨ'ì ànɔ̀ tí dùkú, ndɨrɔ̀ ma móngo mɔdɔ̀ ndɨ dhu
bhěyi tí.

10 Yà nyʉdutsì rí'ì Krístɔ̀ bhà obhónga-otù ɔ̌, ma mí dhu ɔ̀tsɔ kpangba
matɨ: ìmbǎ tsùdu ù̱tɔ̀ rádù ìnzɨ̌ ma mɨdzí tí ma wɔ̀ ma mùnɔ̀ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀ atdí alɛ mà rɨ̌'ì Akayà tó fùkú pbìrì ɔ̌ kórɔ́ mùlɛngù ɔ̌.

11 Ádhu ma mùnɔ̀ wɔ̀ dhu okúna dɔ̀ rɔ̀? Tí ɨnzá ma mòzè nyɨ̌ dhu? Ɨnzɨ̌
akɛkpá màtí. Kàgàwà nyú nú̱nɨ wà ma mózè nyɨ̌ dhu!

12 Ní ma móngo dhu ɔ̀nzɨ yà kòmbí ma mɔ́nzɨna dhu bhěyi tí, ndínɨ̌ ma
mʉtsɨ tí kórɔ́ otu kɔ̌kɔ̀ 'àpà rí 'àmbɛ 'ɔ̀yɔ̀ dɔ̌ 'àtɨ, ɨ̀ ràrɨ̌ kasʉ ɔ̀nzɨ mǎ'ɨ bhěyi
alɛ rɔ̌.

13 Ɨ alɛ ní tìtɔ̀ tó uvitatálɛ. Abádhí arí ìndrǔ ù̱trǎ kàsʉ̌ya nɨ̌, 'ádù àmbɛ
'ɔ̀nzì dɔ̌ Krístɔ̀ bhà obhóná uvitatálɛ bhěyi.

14 Ndɨ dhu àkǎ nzá ɨdhɔ rùkɔ nyɨ̌ nɨ̌. Obhó tí, pfɔ̀mvɔ Sìtanì ndìtírɔ̀ náarí
ndɔ̀nzɨ awáwù tó màlàyikà bhěyi.

15 Nírɔ̀, ɨdhɔ àkǎ nzá ndùkɔ nyɨ̌ kɔ̌kɔ̀ kàbhà kasʉtálɛ rɨ̌ 'ɔ̀nzɨ 'ùlɨ ɨ̀
Kàgàwà bhà obhónánga tó kasʉtálɛ bhěyi rɔ̀. Yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsù rɨ̌ ndɔ̀dì
rɔ̀, abádhí tó ípìrɔ̌nga níikùya àdhàdhì abádhí-kàsʉ̌-bvʉ rɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndìdzɨ̌ ndì ndóndù àpbɛ̀-dzi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu
(Kas 20.18-27; 2Kò 4.9-13; 6.3-10)

16 Ma mí dhu àdǔ mɔvɔ̀ tdítdɔ̌ fǔkù, matɨ: atdí alɛ mà ràkǎ nzá ndɨrɛ̀
nga ma ràrɨ̌ àrɨ̌tálɛ. Ɨmbǎ kɨ'ì ndɨ dhu bhěyi rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎ'ù dhu ma
ràrɨ̌ àrɨ̌tálɛ, ndínɨ̌ ma mɨdzí tí ma akɛ átɔ̀ kɔ̌kɔ̀ tìtɔ̀ tó kasʉtálɛ bhěyi.

17 Yà ma mú̱nɔna kòmbí dhu nú̱nɔ ma mí nzɨ̌ Ádrùngbǎlɛ Kàgàwà ɔ̀zè
ka dhu bhěyi, pbɛ́tù ma mí kùnɔ àdhàdhì àrɨ̌tálɛ bhěyi. Obhó tí, ma mà'ù
dhu ìnè ma ràrɨ̌ ma mí mɨdzɨ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu nà.

18 Ábhɔ̌ alɛ arí 'ìdzɨ̌ alɛ-ngbɔ̀ tó ófɔ̀ ɔ̌. Ní ma mí mɨdzɨ̌ átɔ̀.

19 Nyɨ̌, yà dhu-ɔ̌nga t'óvòtatálɛ tí nyɨ̌ nyí'ì rɔ̀, nyɨ̌ nyarí kɔ̌kɔ̀ ɨ̀ àrɨ̌tálɛ
rǔ̱nɔna dhu à'u à'u tí!

20 Nyɨ̌ nyarí abádhí à'u ràvu rùkú ɨnɔ bhěyi, ràbhʉ nyɨ̌ nyɔ̌nzì kɔkórɔ̀nga
tó kasʉ, rùdhǎ fʉkú dhu mà, rɔ̀zù nyɨ̌ àkyǎkyɛ̀ alɛ tí, ràdù nyìkpókʉ-mbì
mà ù̱wa.

21 Nyìdu rɨ̌wʉ tí ìwʉ yà dhu ù̱nɔ ma mí rɔ̀: Nyɨ̌ pbàla tí nzá wà mǎ ivíví
alɛ tí ɨnzá mǎ mɔ̀nzì dhu wɔ̀ dhu bhěyi dhu okú dɔ̀ rɔ̀! Ní nyùbà dhu fǎkà!

Kɔ̌kɔ̀ rùkú arávu alɛ apɛ́ 'òmvù 'ɨdzɨ̌ ɨ̀ ìngbàtí ìlɨ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ màtí,
ní ɨma mà átɔ̀ ma mí mɨdzɨ̌ ɨdzɨ̌. Kòmbí ma mɔ́tɛ àrɨ̌tálɛ bhěyi.

22 Kɔ̌kɔ̀ ɨ alɛ tí Pbàɛ̀bràníyá? Ní ɨma mà átɔ̀, ɨma ní Mʉ̀ɛ̀bràníyà. Abádhí
tí Pbàìsràyélí? Ní ɨma mà átɔ̀, ɨma ní Mʉ̀ìsràyelì. Abádhí tí Àbràhamʉ̀
bhà pbàdzʉkʉrʉ? Ɨma mà átɔ̀, ma ní Àbràhamʉ̀ bhà mʉ̀dzʉkʉrʉ.
23 Abádhí arátɨna ɨ̀ ràrɨ̌ Krístɔ̀ bhà kasʉtálɛ. Ní, kòmbí ma mɔ́tɛ àdhàdhɨ̀
àrɨ̌tálɛ bhɛ̌yi: ɨma ní Krístɔ̀ bhà kasʉtálɛ ròsè atdídɔ̌ abádhí dɔ̀nă. Ma
mɔ́nzì kasʉ abhɔ nyʉ́ ròsè abádhí dɔ̀nă. Ka kúsɔ̌ ma ibí-gʉ̀na ɨmbi ɔ̀
ròsè abádhí dɔ̀nă. Ka kɔ́vì ma asé nɨ̌ ròsè abádhí dɔ̀nă, ndɨrɔ̀ ma máhʉ
ibí-gʉ̀na nyʉ́ ɔvɛ-kù-bhu ɔ̌ rɔ̀.
24 Pbàyàhúdí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ ʉ́vɨ ma ɨmbò-gʉ̀na, ʼòwù mʉtì rɔ̌ ìbhʉ kumì
dɔ̀ná àrʉ̀gyètdí nà asé nɨ̌*.
25 Pbàrɔ́má tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ ʉ́vɨ ma mùgɔ̌ nɨ̌ ìbhʉ-gʉ̀na, ndɨrɔ̀ abádhí úbvʉ̌
ma atdí-gʉ̀na odu nɨ̌ ndínɨ̌ ma mɔvɛ́ tí. Ɨbhʉ-gʉ̀na, ma múbhi ɔ̀ná bàtɔ́
nábi ɨdha ɔ̀ ndìnza ndì, ndɨrɔ̀ atdí-gʉ̀na ma mʉ́dà atdí iku mà atdí adyifɔ̀
mànà ádrʉ̀ngbă rɛ̀rʉ̀ ɔ̌.
26 Pfɔ̌du dɔ̌ ma múbhi nɨ̌ ábhɔ̌ pbàkà abhi ɔ̌, ma mábà ibí-gʉ̀na nyʉ́ àpbɛ̀
ní ɨdha-akpá rʉ̌tʉ̌ nɨ̌ rùdú. Ma mábà àpbɛ̀ ní ɔbɨ nɨ̌ arí dhu ʉ̀dhă ìndrʉ̌-fɔ́
rɔ̀ alɛ rɨ̌bhòna idù àpbɛ̀. Ma mábà àpbɛ̀ ní adɔ́du Pbàyàhúdí nyʉ́ rɨ̌bhona
idù, ndɨrɔ̀ ní ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mà rɨ̌bhona idù àpbɛ̀. Ma mí'ì àpbɛ̀ ɔ̌ kɨgɔ̀
ɔ̌ màtí, rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌ màtí, ádrʉ̀ngbă rɛ̀rʉ̀ ɔ̌ màtí, ndɨrɔ̀ tìtɔ̀ tɔ́ pbàkrístɔ̀ nzínzì
ɔ̌ màtí.
27 Ma mɔ́nzì alɛ ìngyɛ̌ rí ododu kasʉ, ndɨrɔ̀ ma márà àdɨ rɔ̌ ɨdhɔ rɔ̀gʉ̀
ma ibí-gʉ̀na nyʉ́. Ibí-gʉ̀na àwù ma, ɨdha-atdyú mànà nóhò ma. Ibí-gʉ̀na
ma márà àdɨ rɔ̌ ìnzɨ̌ mɔnyʉ̀ dhu, ìmbă ma mɔ́nyʉna dhu rɨ̌'ì dhu-okú dɔ̀
rɔ̀. Gìrì óhò ma, ìmbă ma máfɔ̌na rùdú mbɛrʉ̀ ràdʉ̀ ì'ì.
28 Ndɨrɔ̀ ɨnzá ma mɔ̀vɔ̀ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà dhu rɔ́rɔ̀, ma marí ìrɛ̀na atdídɔ̌
bìlɨ̌nganà ní kɔ́rɔ́ kànísá.
29 Atdí alɛ náapɛ́ ì'ì ivívínga nà Kàgàwà bhà otu t'ʉ́ngʉta ɔ̌, ní ma marí'ì
ivívínga nà átɔ̀. Atdí alɛ náapɛ́ ìtsì nzɛ́rɛnga ɔ̀, ní afídu arándɨ atdídɔ̌ ndɨ
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
30 Dhu apɛ́ ɨ'ì alɛ ɨ̀dzɨ̌ ka kí dhu tí, ní dhu àkă mɨdzɨ̌ ma pbàkà ivívínga-
okú dɔ̀ rɔ̀.
31 Kàgàwà, Ádrʉ̀ngbălɛ Yɛ̌sù t'Ábanà, nʉ́nɨ wà dhu ɨnzá ma rʉ̀nɔ̀ tìtɔ̀.
Ní, Àbadhi àkă ilèta nà dhòdhódhónga nà.
32 Dàmàsikì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ma mɨ'ì ɔ̀ná kàsʉmɨ ɔ̌, ádrʉ̀ngbă kamà Àrɛtà bhà
lɨwalì nʉ́ʉlì sàndírì ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̀ ka kótsù ɔ̀yá tsǎtsʉ̀-lí ndínɨ̌ ɨma nalʉ́ tí.
33 Pbɛ́tʉ̀, ka kipfo ma pólɔ̌ ɔ̌, kadʉ̀ mifo imbi rɔ̌ ka kòsò sɛ̌ngɛ̌-yà-ba ɔ̌
irină, mawʉ̌ ndɨ kɨgɔ̀-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ̌ kàlì-kutì rɔ̌, madʉ̀ otu àbà mawɨ̌
kà-rɔ̌ rɔ̀*.

12

Krístɔ̀ arí pbìndà ɔbɨ àbhʉ̌ ivívínga nà rí'ì alɛ tɔ̀ dhu
(1Kò 2.3-5; 2Kò 4.7-10)

1 Dhu ɔ̀fɔ̀ tí nga mɨdzɨ̌ ma? Ndɨ dhu rɨ̌bhòna ídzìnga rɨ̌'ì mbă. Ìnè màtí
kà rɨ̌'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi rɔ̀, kòmbí ma mɔ́tɛ yà Ádrʉ̀ngbălɛ arábhʉ̌na mala
ɔnyʉ bhɛ̌yi rɔ́dzì dùdù dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu-tsí mà, kǎrítɛ̀na idù órù ɔ̀ aróko
dhu mànà dhu-tsí dɔ̌.

* **11:24 11.24** Tɔ̀r 25.3 * **11:33 11.33** Kas 9.25

2 Ma mùnɨ wà Yěsù Krístɔ̀ nà ɨ̀ núngbò atdí alɛ. Kàgàwà ábhʉ ndɨ alɛ
rɔ̀dzì ɔrʉ̀, ràrà àhʉ ìbhʉ rí kìsě ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀*. Ndɨ dhu ɔ́nzì ndì rɔ́ atɔ náhʉ
wà atdí kumì dɔ̀ná ìfɔ nà atɔ tí. Ndɨ alɛ ɔ́dzì tí alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌? Ndɨrɔ̀
ngǎtsi nɨ̌, kɔ̌dzì tí ìnzɨ̌ ní alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌? Ma mùnɨ nzá ka, pbɛ́tʉ̀ ka nʉ̀nɨ
ní Kàgàwà.
3 Ma mùnɨ dhu Kàgàwà rábhʉ ndɨ alɛ rɔ̀dzì ndàrà àhʉ pàràdisò † ɔ̀. Ndɨ
dhu pbí'ì tí alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ kà pbí'ì tí ìnzɨ̌ ní alɛ-ngbɔ̀
tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu. Ma mùnɨ nzá ka, pbɛ́tʉ̀ ka nʉ̀nɨ ní Kàgàwà.
4 Ányì ndì ndàrà àhʉ rɔ̀, ndɨ alɛ írì ìnzɨ̌ rí ndàwɛ̌ alɛ-tsʉ̀ ɔ̌ dhu, ndɨrɔ̀
ɨnzá àkǎnà ìndrʉ̌ ràwɛ akyɛ dhu.
5 Ní ma mí mɨdzɨ̌ ìdzɨ̌ wɔ̀ ndɨ alɛ rɔ̌ ndì nɔ́nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ ɨma
nyʉ́ nàndà dhu-tsí nɨ̌, ma mí mɨdzɨ̌ yà mɨtɛ̀ rí ivíví alɛ tí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ tí.
6 Ma mózěyana gukyè mɨdzɨ̌ ma, ní ma ní'ìyana nzɨ̌ àrɨ̌tálɛ. Ma
mʉ́nɔ̌yana dhu ní'ìyana obhó dhu kɛ̀lɛ̌. Pbɛ́tʉ̀, ma mɔ̀dhɔ̀ wà mɨdzɨ̌ ma
mí dhu. Ma mòzè nzá ìndrʉ̌ rɨ̌ mɔzʉ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ tí, mɨdzɨ̌ ma mí okúya dɔ̀
rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu. Ma mòzè abádhí rɨfʉ ma ma mʉ́nɔna rɔ́ ɨ̀ írì dhu
mà, ma mɔ́nzɨna rɔ́ ɨ̀ ála dhu mànà okú dɔ̀ rɔ̀.
7 Kàgàwà arítɛ̀na idù órù ɔ̀ aróko dhu-tsí ní ɨdhɔ rɨ̌ ìndrʉ̌ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ dhu.
Pbɛ́tʉ̀, kǎdʉ̀ dhu-okpè bhěyi rí mʉtʉ̌ dhu ʉ̀fɔ zǎdu ɔ̀, ìnzɨ̌ ma mɨdzí tí ma
rɔ̀sè atdídɔ̌. Kɔ̌nzì ndɨ dhu pfɔ̀mvɔ Sìtanì bhà màlàyikà otù ɔ̌, ndàbhʉ
rɔ̀pbì ma ndɨ dhu bhěyi ìnzɨ̌ ma mɨdzí tí ma.
8 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mítsɔ̀ ma ìbhʉ-gʉ̀na Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɔ̌,
ndínɨ̌ ndɨ dhu nipfo tí zǎdu ɔ̀ rɔ̀.
9 Ní, kǎdʉ̀ dhu àdu idù, ndàtɨ: «Pbàkà ídzìnga nákǎ wà ɨndʉ̀. Pbàkà
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ arí kasʉ ɔ̀nzɨ atdídɔ̌ ivívínga ɔ̌ ìndrʉ̌ rɨ̌'ì rɔ̀.» Nírɔ̀, ma
mà'ù wà mɨdzɨ̌ ma atdídɔ̌ pbàkà ivívínga ɔ̌, ndínɨ̌ Krístɔ̀ bhà ádrʉ̀ngbǎnga
tɔ́ ɔbɨ nɔ́ɔnzɨ tí kasʉ atdídɔ̌ nyʉdutsì.
10 Ní ɨdhèdu ìka wà ndì pbàkà ivívínga ɔ̌, ɨma nɨ̌ ka kí dhu ʉ̀nɔ dhu ɔ̌,
dhu-ɔbì rɔ̌se dùdunǎ dhu ɔ̌, rùdú ka kávu dhu ɔ̌, ndɨrɔ̀ odú rɔ́'ɔ rùdú dhu
ɔ̌. Ma mí kɔ́rɔ́ kɔ̀rí dhu-dzi òndù Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, ivívínga nà
ma mí'ì rɔ̀ nga ní ndɨ, kǎrí pbìndà ɔbɨ ìbho idù nɨ̌.

Pɔlɔ̀-afí rɨ̌ ɨnga ìrɛ̀ atdídɔ̌ Kòritò ɔ̌ pbàkrístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu

11 Ma mɔ̀tɛ̀ àrɨ̌tálɛ bhěyi, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyʉ̀tʉ ndɨ ma mɔnzì dhu ndɨ dhu
bhěyi. Nyɨ̌ ní ndɨ nyɨ̌ nyákǎna nyɨ̌dzɨ̌ ma ngʉ̌kpà ɔdhíkʉ-ɔ̀nzɨ̌, ìnzɨ̌ ní ɨma
ma-tírɔ̀. Obhó tí, ìmbǎ ma mí'ì àkyǎkyɛ̀ alɛ màtí, ní kɔ̌kɔ̀ fʉ̀kʉ́ ádrɔ̀drɔ̌
uvitatálɛ tí nyɨ̌ nyózʉ̀na alɛ nʉ́dà nzá ma atdí dhu nɨ̌ màtí.
12 Obhó tí, fʉ̌rábvʉ̀ ma mí'ì ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ma mɔ́nzì kasʉ dhu-dzi
t'óndùta nyʉ́ nà. Ndɨrɔ̀ Kàgàwà ítɛ̀ ábhɔ̌ ize mà, wɨwì mà, ɨnzá apɛ̀na
'ɔ̀nzɨ angyi ìndrʉ̌-nzínzì ɔ̌ dhu mànà otùdu ɔ̌. Ní, ɨ dhu ní ɨ rí dhu ìtɛ̀ ma
ràrɨ̌ uvitatálɛ nyʉ́.
13 Ádhu nyʉ́ ndɨ ma mɔ́nzì ngʉ̌kpà kànísá tɔ̀, yà ɨnzá ma mádʉ̀ ɔ̀nzìnà
fʉ̌kʉ̀? Ɨnzá ma mɔ́nzì fʉ̌kʉ̀ ní atdí dhu kɛ̀lɛ̌: ma mɔ́nzì nzá nyɨ̌ nyʉ̌bho
kàsʉ̌du. Ní, nyʉ̀bà ndɨ afátá idù!

---

* **12:2 12.2** Ɨbhʉ rí kìsě ɔ̀rʉ̀-akpà tí Bìbìliyà rǎtɨna dhu-tì ní: wɛmbɛrɛ̀ tí rí'ì ní yà àpbù rɨ̌'ì ɔ̀ná ɔ̀rʉ̀-akpà. Ɔyɔ rí kìsě ɔ̀rʉ̀-akpà ní yà àbɨ̌ mà, adyifɔ̀ mà, alalɨ mànà rɨ̌'ì ɔ̀ná ɔ̀rʉ̀-akpà. Ndɨrɔ̀ ɨbhʉ rí kìsě ní ndɨ Kàgàwà nyʉ́ arádɨ ɔ̀ná ɔ̀rʉ̀-akpà. † **12:3 12.3** Pàràdisò tí kátɨna ní Kàgàwà nózè alɛ náarówu òko kà mànà ɔvɛ dzidɔ̀ ɔ̀nà ngari. Ka kí kàtɨ átɔ̀ ìbhʉ rí kìsě ɔ̀rʉ̀-akpà tí.

14 Yàrí ní ìbhʉ rí pbàkà abhi ìsě abhi yà ma mí mɔbhɔlɔ nǐ ndínǐ ma
mara tí àhʉ fʉ̌rábvʉ̀‡. Ndɨrɔ̀ ndɨ abhi ɔ̌ màtí, ma mòzè nzá nyʉ̌bho kàsʉ̌du.
Obhó tí, ma mí nzǐ fʉ̀kʉ́ ongyéngá-atdyú òho, pbɛ́tʉ̀ ma mí atdyúya òho
ní nyǐ nyʉ́. Ɨnzǐ ní nzónzo-kàsʉ̌ ndɨ, 'ʉ̀lɨ dhu ì nɔ́dhì alɛ nɔdɔ tí. Pbɛ́tʉ̀,
inzo nɔ́dhì alɛ ní ndɨ arí dhu ʉ̀lǐ fɨyɔ́ inzo nɔdɔ tí.
15 Ɨmá na ní ndɨ, ìnè ma mí'ì mubho ma mí'ì nà kɔ́rɔ́ dhu fʉ̌kʉ̀, madʉ̀
pbàkà ípìrɔ̀nga nyʉ́ nádzi okúkʉ dɔ̀ rɔ̀. Ní dhu apɛ́ ì'ì ma mózè nyǐ wɔ̀
dhu bhěyi dhu tí, ní fʉ̀kʉ́ àzè àkǎnà tí ndùngù ùngu tí tɨdu-ɔ̀nǎ rɔ̀?
16 Ma mɨrɛ̀ dhu, à'u nyǐ ràmbɛ̀nà dhu à'u, ìmbǎ ma rí'ì ànɔ̀ tí dʉ̀kʉ́.
Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ rǐ dhu ìrɛ̀ ma ràrǐ ìndrʉ̌ ʉ̀trǎ arí alɛ, nírɔ̀ ma rɔ̀tsì wà
nyǐ pbàkà màgězì nǐ.
17 Ní, ma mákɔ tí àkɔ̌ fʉkʉ́ dhu tìtɔ̀ dɔ̌ yà fʉ̌rábvʉ̀ ma múvǐ alɛ nzínzì ɔ̌
atdí alɛ-otù ɔ̌?
18 Ma mítdɛ̀ Titò ɨtdɛ̀ tí, movì ròwù fʉ̌rábvʉ̀ atdíkpá ngǎtsi àlɛ̌ t'ádɔ̀nà
mànà. Ní, ndɨ Titò ákɔ tí ndɨ fʉkʉ́ dhu tìtɔ̀ dɔ̌? Nírɔ̀, mǎ'ɨ atdíkpá àbadhi
mànà, mǎ mí'ì tí obhó atdí ɨrɛ̀ta nà tí mǎ mónzɨna dhu ɔ̌? Ndɨrɔ̀ mǎ mʉ́ngʉ
tí obhó atdí owu kɛ̀lɛ̌?
19 Rɔ̀pɛ̀ ndì angyíta tí, nyǐ nyarí ɨnga ìrɛ̀ mǎ rarí mʉ̌gye mǎ-tírɔ̀ dɔ̀ká
ɔnzìkʉ́. Ní kà rǐ'ì mbǎ ndɨ dhu bhěyi. Kàgàwà-ɔ̀nzǐ nga ní ndɨ mǎ mótɛ
Krístɔ̀-nyʉtsìnǎ rɔ̀ nǐ. Ɔdhídʉ̌, yà atdídɔ̀ ma mózè nyǐ rɔ̀, mǎ mí kórɔ́ kɔ̌kɔ̀
dhu ʉ̀nɔ ndínǐ nyǐ nɔsí tí a'uta ɔ̌.
20 Obhó tí, ma mí ɔdɔ̀na ɔ̀nzɨ dhu ní, fʉ̌rábvʉ̀ ma márà àhʉ rɔ̀, ma mí
nzǐ nyɔ̌tù àdhàdhì yà ma nyʉ́ ma mòzènà nyǐ'ì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu, ndɨrɔ̀ nyǐ
nyí nzǐ motù àdhàdhì yà nyǐ nyʉ́ nyǐ nyòzènà mɨ'ì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu. Ma mí
ɔdɔ̀na ɔ̀nzɨ dhu ní, ma mí nyɔ̌tù ìnzǐ nyǐ nyárí nyǐrɨ nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ́, adha
ɔ̀nzɨ nyǐ nyárí nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ́, nàwí nà nyǐ nyáróko nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ́, anya
ɔ̀nzɨ nyǐ nyárí nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ́, ìndrʉ̌-ngbɔ̀ ʉ̀nɔ nyǐ nyárí rɔ́, tìtɔ̀ ʉ̀nɔ nyǐ
nyárí dʉ̀kʉ́ rɔ́, nyǐdzǐ nyǐ nyárí nyǐ-tírɔ̀ rɔ́, ndɨrɔ̀ akyɛ nyǐ nyárí dhu ɔ̀nzɨ
rɔ́ dhu.
21 Obhó tí, ma mí ɔdɔ̀na ɔ̀nzɨ wɔ̀ ndɨ ngǎtsi pbàkà abhi ɔ̌ dhu ní, pbàkà
Kàgàwà rǐ nyìdu àbhʉ̌ rìwʉ̀ ɔnzìkʉ́ dhu. Ndɨ dhu rǎdʉ̀ mabhʉ mɔdzì yà
òko òko nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ ì arí yà angyi ì ɔnzínà dhu bhěyi rɔ́ nzínzìkʉ ɔ̌
ábhɔ̌ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. Ɨ alɛ ní kǎkà ɨnzá àpɛ̀ 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀ 'ʉ̀bhà mʉ̀nyɔ̀nì mà, kɔ́rɔ́
ngʉ̌kpà nzɛ́rɛ dhu-tɨdɔ̀ mànà alɛ.

13

Pɔlɔ̀ rǐ Kòritò ɔ̌ pbàkrístɔ̀ ɔ̀nzɨ ràndà nyʉyatsì nga ìtírɔ̀ dhu (2Kò 10.1-11; 12.19-21)

1 Yàrí ní ìbhʉ rí pbàkà abhi ìsě fʉ̌rábvʉ̀ abhi yà*. Ɨlǐlǎ Andítá rǐ dhu ɔ̀vɔ
ndàtɨ: «Ɨ̀ngbàtí ìlɨ ndì ɔtɛ mà nákǎ ɔ́yɔ̌ alɛ, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ ìbhʉ alɛ mà rì'ì
fɨndá ngàmbì tí†.»
2 Yà ɔyɔ pbàkà abhi nísě bvʉ̀kʉ̀ abhi ɔ̌, ma mɔ́vɔ̀ dhu kǎkà angyɨnǎ rɔ̀
nzɛ́rɛnga nónzì alɛ tɔ̀ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ mànà. Ní kòmbí yà ɨtsɛ ma mí'ì
rʉ̀kʉ́ rɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, ma mí dhu ɔ̀vɔ tdítdɔ̌ fʉ̌kʉ̀ matɨ: fʉ̌rábvʉ̀ ma márà

‡ **12:14 12.14** Pɔlɔ̀ bhà wɛmbɛrɛ̀ tó abhi Kòritò tó kɨgɔ̀ ɔ̀ nɨ'ì Kànɨsà ɔ̀pɛ̀ kǎrà nǐ abhi (Kas 18). Ɔyɔ rí kìsě abhi nɨ'ì ndɨ Kànɨsà ɔ̌ bhà àndà kǎrà nǐ abhi.

* **13:1 13.1** Ándà 2Kò 12.14 ɔ̀ ka kàndǐ dhu.

† **13:1 13.1** Pɔlɔ̀ òzè ndɔ̀vɔ̀ dhu, ìndrʉ̌-ànyǎ ɔ̀tdì ndì ndí rɔ̀, ndì ràrǎdʉ̀ kɔ̀tdì àdhàdhì Ɨlǐlǎ Andítá nʉ́nɔ̀ dhu-bvʉ rɔ̌ (Tɔ̀r 19.15).

àhʉ tdítdɔ̌ rɔ̀, ma ràrɨ̌ nzɨ̌ atdí alɛ mà nʉ́bha ɨ nzɛ́rɛnga nɔ́nzì alɛ nzínzì ɔ̌ ìnzɨ̌ kɔtdì anya dɔ̀ná.

3 Ma mí dhu ɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhɛ̌yi, nyɨ̌ nyòzè nyʉ̌nɨ dhu obhóná nyʉ́ Krístɔ̀ ràrɔ̌tɛ nyʉdutsìnǎ rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nzínzìkʉ ɔ̌ ndì ndí kasʉ ɔ̀nzɨ otùdu ɔ̌ rɔ̀, ka nɨ'ɨna nzɨ̌ ivíví alɛ, pbɛ́tʉ̀ kà rɨ̌ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ ɨ̀tɛ̀ nzínzìkʉ ɔ̌.

4 Obhó tí, Krístɔ̀ ka kʉtɔ́ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ̀, kɨ̌'ì alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ivívínga nà. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí kà rɨ̌'ì ípìrɔ̌nga nà Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌. Mǎ nàndà dhu nɨ̌, mǎ múngbò wà mǎ kà mànà. Ní, atdídhená rɔ̀, mǎ mí'ì ivívínga nà átɔ̀, pbɛ́tʉ̀ mǎ mɨ'ɨya ípìrɔ̌nga nà kà mànà Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌. Ndɨrɔ̀ ndɨ ɔbɨ nɨ̌ ní ndɨ, mǎ mí kasʉ ɔ̀nzɨ fʉ̌rábvʉ̀.

5 Nyàndà pɛ́ nyʉkʉtsì nga nyɨ̌-tírɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyʉnɨ tí ɨwà nyɨ̌ nyá'ù Yɛ̌sù dhu. Nyùdhe pɛ́ nyɨ̌ nyɨ̌-tírɔ̀. Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ tí obhó dhu Yɛ̌sù Krístɔ̀ ràrɨ̌'ì ìnè nyʉkʉtsì, ìnzɨ̌ dhu ɨ'ɨna gukyè nyʉkʉtsì nga nyɨ̌ nyàndà rɔ̀, nyɨ̌ nyòtù nyɨ̌ ìmbǎ nyɨ̌ nyí'ì a'uta ɔ̌ dhu tí rɔ̀!

6 Pbɛ́tʉ̀, ma mà'ù dhu nyɨ̌ ràrɨ̌ dhu ʉ̀nʉ̌nɨ̌, mǎ'í na, mǎ ràrɨ̌'ì ìnè obhóná nyʉ́ a'uta ɔ̌.

7 Mǎ mí mɨ̌tsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌, ndínɨ̌ nyɨ̌ nabhʉ̀ tí ìnzɨ̌ nyɔ̌nzì ìngbàtí ɨ̀lì ndì nzɛ́rɛ dhu mà akɛkpá màtí. Mǎ mí nzɨ̌ mɨ̌tsɔ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi, mǎ mòzè mɨ̌tɛ̀ dhu, mǎ rɔ́nzì uvitatálɛ tɔ́ fàká kasʉ mbɛ̌yi nyʉ́ nzínzìkʉ ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, mǎ mòzè dhu ní nyɔ̌nzì ídzì dhu, ìmbǎ dhu rɨ̌ ndàlǎ ìndrʉ̌ tɔ̀ ɨnzá mǎ rɔ́nzì ndɨ kasʉ mbɛ̌yi dhu màtí.

8 Obhó tí, mǎ mí nzɨ̌ àdʉ̀ obhó dhu nà rɨ̌ ndùgye ìngbàtí ɨ̀lɨ ndì dhu mà nɔ́nzì. Mǎ mádʉ̀ ɔ̀nzìnà dhu ní obhó dhu kɛ̀lɛ̌.

9 Mǎ mí'ì dhɛ̀dhɛ nà ivívínga nà mǎ mí'ì nyǎdʉ̀ ì'ì ɔbɨ nà Kàgàwà bhà otu ɔ̌ rɔ̀. Ní, mǎ mí mɨ̌tsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌, ndínɨ̌ nyɨ̌ nabhʉ̀ tí nyɨ̌'ì àkǎkǎ atdídɔ̌ alɛ tí nyɨ̀kpɔ́na ɔ̌.

10 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma màndɨ̌ yàrí bhàrʉwà fʉ̌kʉ̀ àdì ma màdì ɨtsɛ rɔ́rɔ̀, ndínɨ̌ bvʉ̀kʉ̀ ma márà àhʉ rɔ̀, ìnzɨ̌ ma mɔrʉ́ tí ɔ̀rʉ̀ tí dʉ̀kʉ́. Obhó tí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà íbhò wà dʉ̀kʉ́ ma mɔ́rʉ̀ nɨ̌ dhu tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ idù. Ndɨ ádrʉ̀ngbǎnga kɨ̌bhò nzá tsɛ̌kʉ ma mɔtdí tí nɨ̌, pbɛ́tʉ̀ kɨ̌bhò ka ndínɨ̌ nyɨ̌ nɨdì tí Kàgàwà bhà otu ɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kòritò ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóvì dhu

11 Kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, àbanɨ̌nzó, nyòko dhɛ̀dhɛ ɔ̌. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì ɔbɨ nyɨ̌'ì àkǎkǎ atdídɔ̌ alɛ tí Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌. Nyòwu afíkʉ àbhʉ rɔ̌ rɔ̀tsì ɔbɨ nzínzìkʉ ɔ̌ nyǎdʉ̀ ì'ì atdí ɨrɛ̀ta nà. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kò màrʉ̀ngà ɔ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ Kàgàwà, yà ìndrʉ̌ nózè, ndɨrɔ̀ màrʉ̀ngà ɔ̌ arí ìndrʉ̌ àbhʉ̌ rɔ̀kò alɛ, rǎdʉ̀ ì'ì atdíkpá nyɨ̌ mànà.

12 Òvì nyòvì nyɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ bhɛ̌yi. Kàgàwà bhà alɛ kɔ́rɔ́ nóvì nyɨ̌.

13 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà ídzìnga mà, Kàgàwà bhà àzè mà, àlɛ̌ núngbò ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí mànà nákǎ ì'ì nyɨ̌ mànà kɔ́rɔ́.

Gàlàtiyà
ɔ̌ pbàkrístɔ̀ tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ɨ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí bhàrʉwà nandí ní Pɔlɔ̀, Yěsù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ. Kǎndí ka ɨ̀fɔ kumì dɔ̀ná àrʉ̀ nà atɔ mà imbò kumì dɔ̀ná àrʉ̀bhʉ̀ nà atɔ mànà nzínzì ɔ̌, ndɨ Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌.

Kǎndí ka Gàlàtiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ pbàkrístɔ̀ tɔ̀, kà-tɨ̀ ní kà randí ka Àtìyòkiyà mà, Dɛ̌rbɛ̀ mà, Ìkòniyò mà, Lístrà mànà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ tɔ̀ (Kas 13.13–14.26).

Gàlàtiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ Kànísá ɔ̌, atdídhená Pbàyàhúdí nóowúnà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ ’àtɨ, dhu ràkǎ kɨfʉ Músà bhà Ʊyátá, ròsè dòtsí ní, alɛ-ɔ̀nzǐnga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu, ndínǐ Kàgàwà a’u tí ìndrǔ pbìndà alɛ nyʉ́ tí. Ní, Pɔlɔ̀ andí yàrí bhàrʉwà, ndɔ̀vɔ̀ dhu ɔ̀ná ìndrǔ tɔ̀ ndàtɨ ìnzǐ ràrǐ Músà bhà Ʊyátá mà, alɛ-ɔ̀nzǐnga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu mànà dhu ndɨ ìndrǔ àbhʉ rádʉ̀ Kàgàwà rà’ù pbìndà alɛ nyʉ́ tí, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà bhà alɛ tí ka kóko dhu nídè dɔ̀ná atdí dhu ràrǐ Yěsù Krístɔ̀ ná’u ka kí dhu kɛ̀lɛ̌.

Bhàrʉwà-nyɨtɨ ka kóhù tí dhu

- Pɔlɔ̀ rǐ Gàlàtiyà ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóvì dhu (1.1-5).
- Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ arí’ì atdí tí dhu (1.6-10).
- Pɔlɔ̀ bhà ádrʉ̀ngbǎnga uvitatálɛ tírɔ̀ (1.11–2.21).
- Dhu àkǎ tí kɨfʉ Ʊyátá, ndɨrɔ̀ tí kɨ’ì a’uta nà dhu (3.1–4.31).
- MʉKrístɔ̀ rǐ’ì dɔ̀ná ndɨ̀tírɔ̀ dhu (5.1-26).
- Ìndrǔ àkǎ ’ɔ̀nzì dzʉ̀nàya nzínzìya ɔ̌ dhu (6.1-10).
- Bhàrʉwà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ dhu t’ɔ́vɔta mà, ovìta mànà (6.11-18).

Pɔlɔ̀ rǐ Gàlàtiyà ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóvì dhu
(Rɔm 1.1-2)

1 Yàrí bhàrʉwà nàndǐ alɛ ní ɨma Pɔlɔ̀, Yěsù bhà uvitatálɛ. Ɨnzǐ ní ìndrǔ ndɨ ma nóvò mɨ’ì uvitatálɛ tí, ndɨrɔ̀ ìnzǐ ní atdí alɛ-otù ɔ̌ nga mà ndɨ ka kóvò ma nǐ. Pbɛ́tʉ̀, ɨma nóvò ní Yěsù Krístɔ̀ mà Àba Kàgàwà yà ka nabhʉ̀ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ mànà.

2 Ndɨrɔ̀, yà atdíkpá mǎ mí’ì mànà kɔ́rɔ́ àlɛ̌ t’ádɔ́na mànà, mǎ màndǐ ndɨ bhàrʉwà fʉ̌kʉ̀ Gàlàtiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ kànísá tírɔ̀.

3 Àlɛ̌ t’Ábanà Kàgàwà mà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ mànà nákǎ ’àso nyɨ̌, ’àdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌ afíkʉ ɔ̀.

4 Ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ níipfo ndì ndɨ̀tírɔ̀ àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀, ndínǐ ndì ndʉwʉ̀ tí àlɛ̌ yà kòmbí arí’ì nzɛ́rɛ adzɨ tɔ́ ɔbɨ ɔ̌ rɔ̀, yà àlɛ̌ t’Ábanà Kàgàwà nyʉ́ náazè ka dhu bhěyi.

5 Ilèta àkǎ àlɛ̌ ràbhʉ Kàgàwà tɔ̀ dhòdhódhónga nà! Àmìnà.

Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ arí’ì atdí tí dhu
(Gàl 3.1-5; 4.9-20; 5.1-12)

6 Ɨdhɔ ʉ̀kɔ ma atdídɔ̌, nyɨ̌ nyʉ́gɛ̀rɛ̀ nyɨ̌ kòmbómbí tí nyʉ̌bhà yà nyɨ̌ nanzi Krístɔ̀ bhà ídzìnga-otù ɔ̌ Kàgàwà, nyǎdʉ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ tí nyɨ̌ nyátɨna vurò ɔtɛ-owù nʉ́ngʉ ɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

7 Obhó tí, vurò Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rǐ mbǎ, pbɛ́tʉ̀ dʉ̀kʉ nínza atdídhená alɛ rǐ'ì
ìnè. Ɨ alɛ ní yà ì nózè 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀ Krístò bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ alɛ.
8 Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ì'ì mǎ'ì mà, ndɨrò ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ màlàyikà mà rʉ̌nɔna fʉ̌kʉ̀
Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rǐ'ì ɨnzá ndì nɔ̀fɔ̀ yà fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ́nɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nà dhu tí,
ní ndɨ màkʉ̌rʉ̀ nʉ̀nɔ̀ fʉ̌kʉ̀ alɛ ní ɨwà ndì nòfù alɛ!
9 Mǎ mɔ́vɔ̀ wà wɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀ angyi, ní ɨma, ma mí kàdʉ̌ mɔvɔ̀ tdítdɔ̌ fʉ̌kʉ̀,
matɨ: ndɨ alɛ rapɛ́ ɨnzá ndì nɔ̀fɔ̀ yà tsʉ̀ká nyǐ nyírì Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nà ɔtɛ nʉ́nɔ
fʉ̌kʉ̀, ní ndɨ alɛ ní ɨwà ndì nòfù alɛ!
10 Nírɔ̀ kòmbí, wɔ̀ dhu bhěyi ma mɔ̀vɔ̀ dhu dhu nítɛ̀ tí dhu ma mɔ́nɛna
dhu ràrǐ ìndrʉ̌ rɔ̀zʉ̀ ma àkǎkǎ alɛ tí, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ, Kàgàwà rɔ̀zʉ̀ ndɨ
ma àkǎkǎ alɛ tí dhu? Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ, ma mɔ́nɛna dhu tí ìndrʉ̌-ɨdhɛ̀ àbhʉ̌
ma mí rìka ndì dhu? Ma mí'ìná gukyè àdì ma màdì ìndrʉ̌-ɨdhɛ̀ àbhʉ̌ ma
mí rìka ndì dhu ɔ̀nɛ ma mí rɔ́ dhu tí, ní ma màmbɛ̀nà mbǎ ì'ì Krístò bhà
ɨnɔ-akpà tí.

Pɔlɔ̀ rǐ Kàgàwà avò ndì tí ndì'ì uvitatálɛ tí dhu àwɛ̌ dhu

11 Àbanǐnzó, ma mòzè nyʉ̌nɨ dhu ní, yà ma mɔ́vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rí'ì
nzǐ ìndrʉ̌ ítsɔ̌ màkʉ̌rʉ̀.
12 Ma mírì nzá ka ìndrʉ̌-tsʉ̌, ndɨrɔ̀ ka núdhe idù ní nzǐ ìndrʉ̌, pbɛ́tʉ̀ Yěsù
Krístò ní ndɨ ka navɔ̀ idù.
13 Obhó tí, nyǐ nyírì wà angyinǎ rɔ̀ yà Pbàyàhúdí tó dǐnì ɔ̀ ma mɨ'ì ɔ̀ná
kàsʉmì ɔ̌, pbàkà mʉ̀tsɔ ɨ'ì tí dhu. Nyǐ nyʉ̀nɨ wà Kàgàwà bhà Kànɨsà rɔ̌
ma mavù atdídɔ̌ tí dhu, ndɨrɔ̀ ma manzì ɔbɨ atdídɔ̌ ndínǐ ma mugolo tí ka
dhu.
14 Ɨma nyʉ́, ma mambɛ́nà àrà dɔ̌ angyi tí mběyi màtí atdídɔ̌ Pbàyàhúdí
tó dǐnì ɔ̌, ròsè kɔ́rɔ́ ábhɔ̌ ngʉ̌kpà alɛ yà tɨkàdɔ nzínzì ɔ̌ rǐ'ì mɔzódu tí dɔ̀ná.
Ma madzì ma atdídɔ̌ mongò abhúdu tó màndʉ ìfʉ.
15 Pbɛ́tʉ̀, pbìndà ídzìnga ɔ̌, Kàgàwà náapì ma fǐndà ɨnzá ka kàpɛ̀ mʉgʉ
rórò, ndàdʉ̀ manzì kàsʉ̌na tɔ̀.
16 Ndɨrɔ̀, kǐtɛ̀ Idhùnà idù, ndínǐ ma mɔvɔ tí dɔ̀ná màkʉ̌rʉ̀ ìnzǐ ní
Pbàyàhúdí tɔ̀. Ní ma manzì nzá sedzà tí rí'ì dhu atdí alɛ-fɔ́ màtí.
17 Ndɨrɔ̀, ma marà nzá Yèrùsàlɛmà ndínǐ mǎ mala tí mǎ uvitatálɛ tí ɨ'ì
angyinǎ rɔ̀ idù alɛ nà màtí, pbɛ́tʉ̀ ma madʉ̀ àrà Pbààrabhʉ̀ tó pbìrì ɔ̀. Wɔ̀
dhu-dzidɔ̌ ma madʉ̀ madu tdítdɔ̌ Dàmàsikì tó kɨgɔ̀ ɔ̀.
18 Ɨbhʉ atɔ níitdègu ʉ̀da wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ní ma madʉ̀ àrà Yèrùsàlɛmà tó
kɨgɔ̀ ɔ̀, ndínǐ mǎ mʉnɨ tí mǎ Pɛ́tɛrʉ̀ nà. Ní ɨma, ma madʉ̀ àdɨ kà-tí atdí
kumì dɔ̀ná imbò nà ɨdhɔ tí.
19 Ma mala nzá vurò alɛ mà uvitatálɛ nzínzì ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ma mala ní
Yàkɔbhɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù t'ádɔ̀nà kɛ̀lɛ̌.
20 Kàgàwà-ɔ̀nzǐ ma mátɨna, wɔ̀ fʉ̌kʉ̀ ma màndǐ dhu ɔ̀, ma mʉ̀nɔ̀ nzá tìtɔ̀.
21 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma madʉ̀ àrà Sìriyà mà Kìlìkiyà mànà tó pbìrì tó
mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̀.
22 Ɨ ɨdhɔ ɔ̌, Yùdɛyà tó pbìrì ɔ̌ Krístò bhà kànísá nɨí'ì ɨnzá ì 'àpɛ̀ ɨma mà
nʉ́nǐ rɔ́,
23 pbɛ́tʉ̀ abádhí ɨ'ì yàrí ɔyɨ kɛ̀lɛ̌ nírɨ ì í rɔ́: «Yà angyi úbhì àvu rɔ̌ àlɛ̌-rɔ̌
alɛ, rǐ'ì yà ndì ndúbhì ùgolonà rɔ̌ a'uta tó màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ ndì ndí kòmbí rɔ́.»
24 Ní abádhí adʉ̀ òko 'àmbɛ Kàgàwà ìlè dɔ̌ okúdu dɔ̀ rɔ̀.

2

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ngʉ̌kpà uvitatálɛ mànà ì ɨrɨ ì tí dhu àwɛ̌ dhu
(Kas 15.1-29)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, atdí kumì dɔ̀ná ìfɔ nà atɔ níitdègu ʉ̀da, nɨ́ mǎ madʉ̀ mǎdu tdítdɔ̀ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ atdíkpá Bàrnabà mànà. Mǎ madʉ̀ Titò nídyì átɔ̀ mǒwù mànà atdíkpá.

2 Ma marà ányɨ̀ yà Kàgàwà návi ka mɔnzì dhu bhɛ̌yi. Nɨ́, ma mawɛ yà ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ̀ ma mʉ́nɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ pbàkrístɔ̀ tɔ̀. Ndɨrɔ̀, Kànɨsà ʉ̀nda arɨ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà mǎ màndu mǎ ɔ̀ká rɔ̀, ma madʉ̀ kàwɛ átɔ̀ abádhí tɔ̀, akyɛ yà angyi ma mɔ́nzì pbàkà kasʉ mà, yà kòmbí ma mɔ́nzɨna mànà nɨ́i'ɨna kɔkɔ́rɔ̀ dhu tɨ́ nɨ̌.

3 Ndɨrɔ̀, yà atdíkpá mǎ mòwù mànà Titò ka kʉtʉ nzá ràbhʉ ɔnzìná nga kɔbhɔ̀lɔ̀, àzèmbè ìnè kà rɨ̌'ì Mùgìrikì tí rɔ́rɔ̀.

4 Pbɛ́tʉ̀, tìtɔ̀ tɔ́ atdídhená ɔdhíka náazè 'ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ kɔ̀nzɨ̌nga. Ɨ alɛ nɨ'ì ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ ì núngbò mǎ mànà alɛ. Abádhí níitsu abhábhɔ bhɛ̌yi nzínzìka ɔ̀, ndínɨ̌ ì ʉnɨ tí mǎ maróko tí, mɨ'ì dɔ̀ká mǎ-tírɔ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀-nyʉtsì dhu. Abádhí azè 'ʉ̀lɨ mǎ Músà bhà Ʊyátá tɔ́ ɨnɔ tí.

5 Pbɛ́tʉ̀, mǎ ma'u nzá mɨ̌fʉ abádhí rʉ̌nɔna dhu akɛkpá màtɨ́, ndínɨ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ tɔ́ obhónga náadì tí fʉ̌kʉ̀.

6 Pbɛ́tʉ̀, Kànɨsà ʉ̀nda arí alɛ tí ka kɔ́zʉ̀na alɛ níi'ì ìnè átɔ̀. Abádhí ɨ'ì nà ádrùngbǎnga náandà nzá nga ma nà, Kàgàwà arí nzɨ̌ ìndrʉ̌-ɔ̀nga òvò nídhunɨ̌. Kɔ̌kɔ̀ ɨ alɛ nʉ́ʉtʉ nzá ma mɔnzì dhu-ɔwʉ́tá.

7 Pbɛ́tʉ̀, abádhí náala dhu, Kàgàwà ríbhò wà ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ̀ ma mɨ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ dhu tɔ́ kasʉ fudú, àdhàdhì yà ndɨ ndabhʉ̀ Pbàyàhúdí tɔ̀ ka kɨ́ ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ dhu-kàsʉ̌ Pɛ́tɛrʉ̀-fɔ́ dhu bhɛ̌yi.

8 Obhó tɨ́, Pɛ́tɛrʉ̀-nyʉtsì nǎ rɔ̀ kasʉ nanzì rì'ì uvitatálɛ tí Pbàyàhúdí tɔ̀ Kàgàwà nɨ́ ndɨ nyʉdutsì nǎ rɔ̀ kasʉ nanzì átɔ̀, mɨ'ì uvitatálɛ tɨ́ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ̀.

9 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Yàkɔbhɔ̀, Pɛ́tɛrʉ̀ ndɨrɔ̀ Yùwanì, yà kànɨsà ɔ̌ ingu tɨ́ ka kazʉ̀ mà, náala Kàgàwà nɨ́tɛ̀ pbìndà ídzìnga idù dhu, 'àdʉ̀ ɔtsʉ́ka nʉ́lʉ Bàrnabà mànà, ì mànà mǎ mùngbò mǎ dhu nɨtɛ̀ tɨ́, ndínɨ̌ mǎ mowu tí Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ̀ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí tɔ̀, abádhí ràdʉ̀ òwu kʉ̀nɔ̀ Pbàyàhúdí tɔ̀.

10 Pbɛ́tʉ̀, abádhí adʉ̀ ɔ̀nzìnà fɔ́ká atdí dhu nɨ́, Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ arí'ì pbàkrístɔ̀ nzínzì ɔ̌ nǎkʉ̀tálɛ ìrɛ̀ mǎ mɨ́ dhu kɛ̀lɛ̌. Nɨ́ ma madʉ̀ ndɨ dhu ɔ̀nzì atdí afídu nyʉ́ nà.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Pɛ́tɛrʉ̀ dɔ̌ ndì ndɔ́rʉ̀ tí Àtìyòkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu náwɛ̌ dhu
(Kas 9.1-20,23-30; 22.3-16; 26.9-20)

11 Pɛ́tɛrʉ̀ itdègu àrà àhʉ Àtìyòkiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, nɨ́ ma marʉ̀ àbadhi-dɔ̌ ábhɔ̌ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, kǎnzì dhu nɨ'ì nzɨ̌ ídzì dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

12 Obhó tɨ́, Pɛ́tɛrʉ̀ mà náavù 'ɔ̀ngò dhu ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí mànà. Nɨ́ Yàkɔbhɔ̀ avì atdídhená alɛ rɔ̀wù ùvò Àtìyòkiyà. Pbɛ́tʉ̀, ɨ alɛ níitdègu òwu ùvò ányì, nɨ́ Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ ndìndà, ndàdʉ̀ atdíkpá ì óngo ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí mànà dhu ʉ̀bhà, alɛ-ɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ ka kɨ́ dhu ʉ̀tʉ̌ arí alɛ-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ ndɨ ndí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

13 Ndɨrɔ̀, Yɛ̌sù ná'ù ngʉ̌kpà Pbàyàhúdí náapè 'ɔ̀nzì dhu ɔyɔyɔ ɨdàya nà Pɛ́tɛrʉ̀ bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀, Bàrnabà mà náangbò ndɨ abádhí mànà ndɨ abádhí tɔ́ ɔyɔyɔ alɛ-ɨdà tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌.

14 Pbɛ́tʉ̀, ma mala dhu abádhí ràrǐ nzǐ ùbhi yà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ tɔ́ obhónga ózè kubhi dhu bhěyi. Nɪ́ ma madʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ tɔ̀ kɔ́ró alɛ-ɔ̀nzǐ rɔ̀, matɨ: «Dhu apɛ́ ɪ̀'ì ɨnyɨ Mʉ̀yàhudì tírɔ̀, nyɨ nyarɨ́ nyɔnzɨ ɪ̀nzǐ nɪ́ Mʉ̀yàhudì bhěyi, ɪ̀nzǐ nyɨfʉ Pbàyàhúdí tɔ́ màndʉ dhu tɪ́, nɪ́ íngbà dhu bhěyi dhu nyɨ nyádʉ̀ ɪ̀nzǐ nɪ́ Pbàyàhúdí ʉ̀tʉ, rìfʉ Pbàyàhúdí tɔ́ màndʉ nǐ?»

Ɪ̀nzǐ nɪ́ Pbàyàhúdí rʉ̌gʉ Yěsù ɪ̀ à'ù dhu-otù ɔ̌ dhu

15 Mǎ, mǎ'ɪ nɪ́ ʉ̀gʉ tɪ́ ka kʉ́gʉ̀ mǎ'ɪ Pbàyàhúdí tɪ́ alɛ. Mǎ'ɪ nɪ́ nzǐ ɪ̀nzǐ nɪ́ Pbàyàhúdí, kɔ̌kɔ̀ ɨnzá Kàgàwà bhà Ʊyátá nʉ́nɨ nzɛ́rɛngatálɛ.

16 Pbɛ́tʉ̀ mǎ mʉ̀nɨ dhu nɪ́, ìndrǔ ɔ̀zʉ̀ ka kɪ́ nzǐ àdʉ̀ obhónángatálɛ tɪ́ Kàgàwà-ɔ̀nzǐ Ʊyátá t'ífʉta-otù ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ Yěsù Krístɔ̀ ka kà'ù dhu-otù ɔ̌ tɪ́. Mǎ'ɪ átɔ̀ mǎ má'ù Yěsù Krístɔ̀, ndɪ́nǐ ka kɔzʉ́ tɪ́ mǎ obhónángatálɛ tɪ́ Àbadhi mǎ mà'ù dhu-otù ɔ̌, ìnzǐ nɪ́ Ʊyátá t'ífʉta-otù ɔ̌. Obhó tɪ́, obhónángatálɛ tɪ́ ka kɔ́zʉ̀na Ʊyátá t'ífʉta-otù ɔ̌ atdí alɛ ma rǐ'ì mbǎ.

17 Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kɪ́ dhu ɔ̀nɛ ndɪ́nǐ ka kɔzʉ́ tɪ́ àlɛ̌ obhónángatálɛ tɪ́ Krístɔ̀-nyʉtsì. Nɪ́ dhu apɛ́ ɪ̀'ì ka kàla àlɛ̌'ɪ nzɛ́rɛngatálɛ tɪ́ dhu tɪ́, nɪ́ wɔ̀ dhu ɪ̀tɛ̀ tɪ́ dhu Krístɔ̀ ràrǐ àlɛ̌ nʉ́nda nzɛ́rɛnga t'ɔ́nzɨta ɔ̀? Ɪ̀nzǐ, akɛkpá màtɪ́!

18 Obhó tɪ́, dhu apɛ́ ɪ̀'ì ma mɔ́sìna tdítdɔ̀ dhu rǐ'ì yà ɨwà ma múgolo dhu tɪ́, nɪ́ ma mòngò wà ma-tírɔ̀ Ʊyátá nʉ̀kɔ̀ alɛ tɪ́.

19 Obhó tɪ́, Ʊyátá nàndà dhu nǐ, ɨma, ma mɔ̀vɛ̀ nǐ ɔvɛ nɪ́ ndɨ Ʊyátá kɛ̀lɛ̌ ìbhò idù, ndɪ́nǐ ma mɨ'ɨ tɪ́ ípìrɔ̌nga nà Kàgàwà tɔ̀. Mǎ ka kʉtɔ́ wà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ atdíkpá Krístɔ̀ mànà.

20 Ndɨrɔ̀ kòmbí, ma mɪ́'ì ípìrɔ̌nga nà, pbɛ́tʉ̀ ɪ̀nzǐ nɪ́ ɨma ndɨ ípìrɔ̌nga nà ma mɪ́'ì, Krístɔ̀ nɪ́ ndɨ nyʉdutsì rǐ'ì ípìrɔ̌nga nà. Obhó tɪ́, yà kòmbí ma mɪ́'ì nà alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ípìrɔ̌nga nà ma mɪ́'ì Kàgàwà t'Ídhùnà ma má'ù dhu-otù ɔ̌. Kǎzè ma, ndàdʉ̀ pbìndà ípìrɔ̌nga àdzi okúdu dɔ̀ rɔ̀.

21 Ɨma, ma màsà wà Kàgàwà bhà ídzìnga ɔ̀dhɔ ma mɪ́ dhu. Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ɪ̀'ì ɪ̀nè abádhí rǐ'ì kɔzʉ̀ ɪ̀ obhónángatálɛ tɪ́ Kàgàwà-ɔ̀nzǐ Ʊyátá t'ífʉta-otù ɔ̌ dhu tɪ́, nɪ́rɔ̀ Krístɔ̀ avɛ̀ kɔkórɔ̀ nga dɔ̌.

3

Dhu àkǎ tɪ́ kɨfʉ Ʊyátá, ndɨrɔ̀ tɪ́ kɨ'ì a'uta nà
(Ɛ̀fɛ 1.9-10; Kɔ̀l 1.24-29; 1Pɛ́ 1.10-12)

1 Ɔ̀ɔ nyǐ Gàlàtiyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhǎ, nyǐ nɪ́ mbǎ dɔ̀ya-ɔ̀nga nà alɛ! Ádhɨ pbá alɛ ndɨ nyǐ nɔ́wɛ̀, ndàbhʉ nyǐ nyʉ̌wǐ, àzèmbè ɨwà ka kɨtɛ̀ Yěsù Krístɔ̀ ka kʉ̀tɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu kpangba fʉ̌kʉ̀ rɔ́rɔ̀?

2 Nɪ́, ma mòzè nyǎdu atdí dhu kɛ̀lɛ̌ idù: Nyǐ nyákɔ tɪ́ Kàgàwà bhà Ɨ̀lǐlǎ-Alafí, Ʊyátá nyǐ nyífʉ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ, nyǐ nyákɔ tɪ́ ka Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nyǐ nyírì, nyǎdʉ̀ à'ùnà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀?

3 Ɨngbà dhu bhěyi dhu, nyǐ nyɪ́'ì mbǎ dɔ̀ya-ɔ̀nga nà alɛ tɪ́ wɔ̀ dhu bhěyi nǐ? Kàgàwà bhà Ɨ̀lǐlǎ-Alafí tɔ́ ɔbɨ nǐ nyǐ nyɔ́pɛ̀ dhu, nɪ́ nyǐ nyòzè tɪ́ nyǎbhʉ ràkǎ kòmbí ɔbìkʉ nǐ?

4 Nyǐ nyʉ́dà ɔ̀yá dhu kɔ́ró nɪ́'ì tɪ́ kɔkórɔ̀ nga tɔ́? Obhó nyʉ́, ka nɪ́'ì nzǐ kɔkórɔ̀ nga tɔ́ dhu.

5 Kàgàwà nɪ́rǎ tɪ́ nyǐ pbìndà Ɨ̀lǐlǎ-Alafí nǐ, ndàdʉ̀ wɨwì ɔ̀nzì nzínzìkʉ ɔ̌ Ʊyátá nyǐ nyɨfʉ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ, kɪ̌rǎ tɪ́ nyǐ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nyǐ nyírì, nyǎdʉ̀ à'ùnà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀?

6 Nɨ́ ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, Àbràhamʉ̀ náa’u Kàgàwà, ndɨ dhu ràdʉ̀ ndàbhʉ Kàgàwà rɔ̀zʉ̀ ndì, obhónángatálɛ tɨ́*.
7 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌nɨ dhu nɨ́: obhó nyʉ́, Àbràhamʉ̀ bhà pbàdzʉkʉrʉ tɨ́ rɨ́’ì alɛ ràrɨ̌ Kàgàwà nà’ù alɛ.
8 Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá náavɔ̀ wà dhu angyangyɨ, ndàtɨ: Kàgàwà rɔzʉ́ya ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí obhónángatálɛ tɨ́, fɨyɔ́ a’uta-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tɨ́, Kàgàwà náavɔ̀ yàrɨ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ Àbràhamʉ̀ tɔ̀, ndàtɨ: «Nyʉnʉtsì nǎ rɔ̀ Kàgàwà náasoya kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ*.»
9 Nɨ́, Kàgàwà náasoya ndɨ nà’ù alɛ kɔ́rɔ́ àdhàdhì ndɨ ndaso Àbràhamʉ̀, a’utatálɛ dhu bhɛ̌yi.
10 Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌kɔ̀ ì nípbì Ʊyátá t’ífʉta rɔ̌ alɛ, nófù wà ì kɔ́rɔ́. Obhó tɨ́, Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá rǎtɨna: «Ɨ̀nzɨ̌ rɨ̌ yàrɨ́ Ʊyátá tɔ́ bhʉ̌kù ɔ̀ ka kándɨ̌ kɔ́rɔ́ dhu ɨ̀fʉ̌ alɛ nófù wà ndɨ*.»
11 Ndɨrɔ̀, kpangba rɨ̌’ì dhu nɨ́, Ʊyátá-otù ɔ̌, ka kózʉ̀na obhónángatálɛ tɨ́ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ atdí alɛ mà rɨ̌’ì mbǎ. Obhó tɨ́, obhónángatálɛ náabáya ípìrɔ̌nga pbìndà a’uta-otù ɔ̌*.
12 Ndɨrɔ̀, Ʊyátá náhʉ nzá a’uta-nyʉtsì rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ Ʊyátá ɨ̀fʉ̌ rɨ́ alɛ bhà ípìrɔ̌nga nɨ́ɨ’ɨya ndɨ Ʊyátá-otù ɔ̌*.
13 Yà ndì ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndì, ndòngò ofúngá tɨ́ àlɛ̌ tɔ́ ngari ɔ̌ dhu-otù ɔ̌, Krístɔ̀ nʉ́ʉwʉ̀ àlɛ̌’ɨ Ʊyátá bhà ofúngá ɔ̌ rɔ̀. Obhó tɨ́, Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá rǎtɨna: ìndrʉ̌ òho ka kapɛ́, kadʉ̀ abvòna ʉ̀tɔ mʉ̀sàlabhà dɔ̌, nɨ́ ndì alɛ rɨ̌’ì Kàgàwà bhà ofúngá ɔ̌*.
14 Ndɨ dhu anzì ndì wɔ̀ dhu bhɛ̌yi, ndɨ́nɨ̌ yà Kàgàwà akɔ̀ fɨndá làká Àbràhamʉ̀ tɔ̀ asota nabhʉ̀ tɨ́ ràrà àhʉ ìnzɨ̌ nɨ́ Pbàyàhúdí dɔ̀ Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌. Ndɨrɔ̀, ndɨ dhu anzì ndì, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌’ɨ kɔ́rɔ́ àlɛ̌ kabá tɨ́ yà Kàgàwà akɔ̀ fɨndá làká Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí a’uta-otù ɔ̌.

Ʊyátá rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ Kàgàwà ɔ̀kɔ̀ làká nʉ́kɔ̀ dhu
(Mík 7.20; Rɔm 4.13-17; 10.4-13; Ɛ̌fɛ 3.6)

15 Àbanɨ̌nzó, ma mɨ́ yà dhu-tì àwɛ̌ fʉ̌kʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌: ìndrʉ̌ apɛ́ afína ɔ̀ dhu àndɨ̌ angyangyɨ yà ka nyʉ́ àkǎ ndɨ’ì dhu bhɛ̌yi, nɨ́ ndɨ andítá ʉ̀kɔ̀ rɨ̌ alɛ rɨ̌’ì mbǎ, ndɨrɔ̀ kà dɔ̌ rɨ́ ngǎtsi dhu ìsɛ̌ alɛ rɨ̌’ì mbǎ.
16 Nírɔ̀, Kàgàwà náakɔ̀ làká Àbràhamʉ̀ mà pbìndà mʉ̀dzʉkʉrʉ mànà tɔ̀. Ɨ̀lɨ̀lǎ-Andítá àtɨ nzá: «pbìndà pbàdzʉkʉrʉ tɔ̀», àdhàdhì ábhɔ̌ alɛ tɔ̀ Kà rɨ̌ kɔ̀nzɨ dhu bhɛ̌yi. Pbɛ́tʉ̀, kàtɨ: «pbʉ̀kʉ̀ mʉ̀dzʉkʉrʉ tɔ̀». Kà-tì nɨ́: atdí alɛ tɔ̀ tɨ́, ndɨ alɛ nɨ́ Krístɔ̀.
17 Yàrɨ́ nɨ́ ndɨ ma mòzè mʉnɔ̀ dhu: Kàgàwà nʉ́ʉnɔ wà afína ɔ̀ dhu angyangyɨ Àbràhamʉ̀ tɔ̀, yà ndɨ dhu àkǎnà ndɨ’ì dhu bhɛ̌yi, Músà bhà Ʊyátá ràdʉ̀ ndɨtɔ̀ ɨ̀fɔ mɨyà dɔ̀ná ɨ̀bhʉ kumì nà atɔ-dzidɔ̌ olù nǎ rɔ̀. Nɨ́ ndɨ Ʊyátá rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ Kàgàwà ʉnɔ dhu ʉ̀kɔ̀, ndɨrɔ̀ kà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ Kàgàwà bhà làká nʉ́kɔ̀.
18 Obhó tɨ́, dhu apɛ́ ì’ì Kàgàwà bhà dhu-tsí-kàmǎ tɨ́ ka kóko dhu rǎhʉ Músà bhà Ʊyátá-nyʉtsìnǎ rɔ̀ dhu tɨ́, nɨ́ kà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ àhʉ tdítdɔ̌ làká-nyʉtsìnǎ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, làká-otù ɔ̌, Kàgàwà ɨtɛ̀ wà pbìndà ídzìnga Àbràhamʉ̀ tɔ̀.

---

* **3:6 3.6** Ɔpt 15.6 * **3:8 3.8** Ɔpt 12.3 * **3:10 3.10** Tɔ̀r 27.26 * **3:11 3.11** Hàb 2.4 * **3:12 3.12** Law 18.5 * **3:13 3.13** Tɔ̀r 21.23

19 Nírɔ̀, Ʊyátá-kàsʉ̌ nɨ'ì àdhu? Ka kisé ka olù nǎ rɔ̀ ndínǐ ìndrʉ̌ tó afátá nɨtɛ̀ tí, ràrà àhʉ yà Kàgàwà akɔ̀ fìndá làká Àbràhamʉ̀ bhà mʉ̀dzʉkʉrʉ rǐrà àhʉ dhu ɔ̀. Màlàyíká náavɔ̀ ndɨ Ʊyátá ìndrʉ̌ tɔ̀, yà ìndrʉ̌ nzínzì ɔ̌ ìdè ì mànà Músà-otù ɔ̌.
20 Ìndrʉ̌ nzínzì ɔ̌ ríde alɛ-atdyú nà ka ka rí'ì óyɔ̌ rɔ̀ rí'ì alɛ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, Àbràhamʉ̀ tɔ̀ ndì ndí làká ɔ̀kɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà ɨ'ì atdírɔ̀ tí.

Ʊyátá-kàsʉ̌ tí ɨ'ì dhu

21 Nírɔ̀, wɔ̀ dhu tí àtɨna, Músà bhà Ʊyátá ràkɔ nzá ndì Kàgàwà bhà làká nà? Ɨnzǐ, akɛkpá màtí! Ípìrɔ̌nga ìbho rí ìndrʉ̌ tɔ̀ Ʊyátá ka kíbhòyana gukyè, ní ìndrʉ̌ ka kózʉ̀yana ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí Kàgàwà-ɔ̀nzǐ Ʊyátá-otù ɔ̌.
22 Pbɛ́tʉ̀, Ɨlǐlǎ Andítá rǎtɨna, kɔ́rɔ́ alɛ ràrǐ'ì nzɛ́rɛnga bhà ɔbɨ-tsì nǎ, ndínǐ yà Kàgàwà akɔ̀ làká náaká tí pbàkrístɔ̀ tɔ̀, Yěsù Krístɔ̀ ɨ alɛ ná'ù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
23 Ɨnzá Yěsù à'u ka kí dhu tó kàsʉmì nápè àkǎ rɔ̀, mǎ'ɨ nɨ'ì Ʊyátá ʉ́tsì alɛ, mǎmbɛ ɨnga ɔ̀dɔ̀ dɔ̌, ràrà àhʉ Kàgàwà rǐ ndɨ a'uta àbhʉ̌ mǎ rʉ̀nɨ dhu ɔ̀.
24 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, Ʊyátá ɨ'ì àdhàdhì dɔ̀ká-nga àndà rǐ alɛ bhěyi, ràrà àhʉ Krístɔ̀ rǐrà àhʉ dhu ɔ̀, ndínǐ Kàgàwà ɔzʉ́ tí mǎ obhónángatálɛ tí a'uta-otù ɔ̌.
25 Pbɛ́tʉ̀, rɔ̀pè ndì a'uta írà àhʉ dhu ɔ̀ rɔ̀, mǎ mí'ì mbǎ tdítdɔ̀ wɔ̀ ndɨ àlɛ̌-dɔ̌nga àndà rǐ alɛ bhà ɔbɨ-tsì nǎ.
26 Obhó tí, nyǐ kɔ́rɔ́ nyǐ ní Kàgàwà bhà inzo, Yěsù Krístɔ̀ nyǐ nya'ù dhu-otù ɔ̌.
27 Nyǐ kɔ́rɔ́, yà nyǐ nyúngbò nyǐ Yěsù Krístɔ̀ mànà, bàtizò nyǐ nyálʉ̌ dhu-otù ɔ̌ rɔ̀, nyǐ nyɔ́fɔ̀ wà nyǐ Krístɔ̀ nà.
28 Dhèdhèrɔ̀ nga rǐ mbǎ ì'ì tdítdɔ̀ Pbàyàhúdí mà nzínzì ɔ̌ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí mànà, ɨnɔ mà nzínzì ɔ̌ dɔ̀yá arí'ì ìtírɔ̀ alɛ mànà, kpabhálɛ mà nzínzì ɔ̌ vèbhálɛ mànà. Obhó tí nyǐ kɔ́rɔ́, nyǐ ní atdí alɛ Yěsù Krístɔ̀-nyʉtsì.
29 Nyǐ nyapé ì'ì Krístɔ̀ bhà alɛ tí, ní nyǐ ní Àbràhamʉ̀ bhà pbàdzʉkʉrʉ, ndɨrɔ̀ nyǐ ní yà Kàgàwà akɔ̀ fìndá làká Àbràhamʉ̀ tɔ̀ ndì ndábhʉ̌na dhu tí kɔ́rɔ́ dhu-tsí-kàmǎ.

4

Kàgàwà bhà inzo ní nzǐ Ʊyátá tó ɨnɔ
(Rɔm 8.14-17)

1 Nírɔ̀, ma mátɨna yà dhu bhěyi: ɨngba, yà àbanà bhà dhu-tsí-kàmǎ tí àkǎnà ndàdɨ, náapɛ́ ì'ì àdì ndì ndàdì ngbángba tí rɔ́, ní bhà ɔ́fɔ̀ mà nʉ́dà nzá ì ɨnɔ bhà ɔ́fɔ̀ nà, àzèmbè ìnè ndì ndí'ì dhu-kàmǎ tí rɔ́rɔ̀.
2 Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, àbadhi rǐ'ì yà kìvǐ arí ndàdʉ̀ kàbhà dhu-tsí ɔ̀dɔ̀ alɛ bhà ádrʉ̀ngbǎnga-tsìnǎ, ràrà àhʉ kà t'ábanà udhè kàsʉmì araya àkǎ dhu ɔ̀.
3 Ní àlɛ̌'ɨ nyʉ́ mà átɔ̀, àlɛ̌ kɨ'ì nzónzo bhěyi angyi, àlɛ̌ nɨ'ì yà adzɨ dɔ̌ ɔbɨ nà dhu-tsí tó ɨnɔ.
4 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà udhè kàsʉmì níitdègu àkǎ, ní Kǐvi Idhùnà: tsìbhálɛ ʉgʉ ka, ràdʉ̀ ɨ̀dɨ ndòngò òvi Músà bhà Ʊyátá-tsìnǎ,
5 ndínǐ ndì ndʉwʉ̀ tí ndɨ Ʊyátá-tsìnǎ aróko alɛ, ndɨrɔ̀ ndínǐ mǎ mɨ'ɨ tí Kàgàwà bhà inzo nyʉ́ tí.

6 Nyɨ́ ní Kàgàwà bhà inzo nyʉ́. Ndɨ dhu ɨ̀tɛ̀ rí dhu ní, Kɨ̌vi Idhùnà bhà
Alafí rìrà àdɨ àlɛ̌-afí ɔ̀. Ndɨ Alafí ní ndɨ rí àlɛ̌ àbhʉ̌ àlɛ̌ ràtɨ: Àba! Àbadu!
7 Nírɔ̀, ìngbàtí ílɨ ndì alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌ ní nzɨ́ ɨnɔ tdítdɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ka ní
Kàgàwà bhà ɨngba, ndɨrɔ̀ Kàbhà ɨngba tí nyɨ nyí'ì dhu bhɛ̌yi, Kǎbhʉ̀ya
pbìndà inzo tɔ̀ ndɨ ndarɔ́dɔna dhu-tsí átɔ̀ ɨndʉ̀.

Pɔlɔ̀ bhà ɨrɛ̀ta Gàlàtiyà ɔ̌ Kànísá ɔ̌ bhà dɔ̌
(Gàl 3.1-4; 5.1-12)

8 Angyinǎ rɔ̀ nyɨ́ nyʉnɨ nzá Kàgàwà, ní nyɨ́ nɨ'ì tɨ̀tɔ̀ tó mʉ̌ngʉ̌-nzo tó ɨnɔ.
9 Pbɛ́tʉ̀, kòmbí nyɨ́ nyʉ̀nɨ wà Kàgàwà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, Kàgàwà ʉ̀nɨ wà
nyɨ́. Nírɔ̀, íngbà dhu bhɛ̌yi dhu, nyɨ́ nyádʉ̀ nyǎdu tdítdɔ̌, kɔ̌kɔ̀ ìmbǎ arí'ì
ɔbɨ nà, ndɨrɔ̀ àkyǎkyɛ̀ dhu-tsí-tɨ'ɔ̀ nɨ̌? Nyɨ́ nyòzè tí nyɔ̌kò ɨ dhu-tsí tó ɨnɔ tí
tdítdɔ̌?
10 Nyɨ́ nyózè nyǎbhʉ ɨfʉta atdídɔ̌ atdídhená ɨdhɔ mà, àbɨ̌ mà, kàsʉmɨ̀
mà atɔ mànà tɔ̀.
11 Obhó tí, ma mí ɔdɔ ɔ̀nzɨ, akyɛ dhu arana ɨ'ì kɔkórɔ̀ ma mí kasʉ ɔ̀nzɨ
okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ dhu tí nɨ̌!
12 Àbanɨ̌nzó, ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ́ ɨ̀tdɛ̀ tí, dhu àkǎ nyɔ̌ngò dhu ɔ̀nzì yà ma marí
dhu ɔ̀nzɨ dhu bhɛ̌yi, àdhàdhì ma marí dhu ɔ̀nzɨ wɔ̀ nyɨ́ nyarí dhu ɔ̀nzɨ dhu
bhɛ̌yi ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Nyɨ́, nyɨ́ nyɔ́nzì nzá atdí nzɛ́rɛ dhu-tɨdɔ̀ mà rùdú.
13 Nyɨ́ nyʉ̀nɨ wà yà wɛmbɛrɛ̀ tí ma mʉnɔ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ fʉ̌kʉ̀ ɔ̀ná kàsʉmì
ɔ̌, ma mɨ'ì andɨ nà dhu.
14 Nyɨ́ nyí'ìyana ìnè nyɔ̀nzì ɨtsìdu, ngǎtsi nɨ̌ mɨnzɛ rʉ̀kʉ́, yà ma mɨ'ì nà
andɨ-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ́ nyɔ́nzì nzá ɨtsìdu, ndɨrɔ̀ ma mínzɛ nzá rʉ̀kʉ́
rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ́ nyádʉ̀ makɔ àdhàdhì nyɨ́ nyàmbɛ̀nà Kàgàwà bhà màlàyikà
mà nákɔ̌, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, nyɨ́ nyàmbɛ̀nà Yɛ̌sù Krístɔ̀ nyʉ́ ndɨtírɔ̀ nákɔ̌ dhu
bhɛ̌yi!
15 Nírɔ̀, angyè fʉ̀kʉ́ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nárà àdhà? Obhó tí, ma mà'ù wà dhu:
nyɨ́ rózèyana gukyè nyʉ̌wà nyɨ̀kpɔ́kʉ mà, nyǎdʉ̀ ùbhonà pɛrɛ̀ tí idù, ní
nyɨ́ nyʉ́wàyana ʉ̀wa!
16 Ní kòmbí ma mʉ̀gɛ̀rɛ̀ tí ɨma, mongò fʉ̀kʉ́ òmvʉ̌ tí, yà obhó dhu ma
mɔ̀vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀?
17 Kɔ̀rí alɛ ápbǎ afíya rʉ̀kʉ́, pbɛ́tʉ̀ abádhí tó ɨrɛ̀ta rɨ̌'ì mbǎ mbɛ̌yi. Abádhí
ózè dhu ní, 'ìndà nyɨ́ rùdú rɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ́ nyongó tí àdʉ̀ afíkʉ àpba rɔ̀yá tí.
18 Ídzì dhu tí rádʉ̀ ì'ì dhu ní, alɛ-afí àpbǎ ka kí ídzì dhu t'ɔ́nzɨta rɔ̌
bìlǐnganà dhu, ìnzɨ ní yà atdíkpá àlɛ̌ kí'ì nyɨ́ mànà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ tí.
19 Pbànɨ̌nzó, ma mí àpbɛ̀ àbà okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ tdítdɔ̌, àdhàdhì ndʉ̀gʉ rí
tsìbhálɛ náarí àpbɛ̀ àbà dhu bhɛ̌yi, ràrà àhʉ Krístɔ̀ rǎrà ngari àbà afíkʉ ɔ̀
dhu ɔ̀.
20 Ma màmbɛ̀nà òzèna dhu ní, mɨ'ì atdíkpá nyɨ́ mànà kòmbí, madʉ̀ ɔ̀tɛ
nyɨ́ mànà vurò tʉ̌dú na. Obhó tí, ma mʉ̀nɨ nzá àdhu mà ɔ̀nzì ma mádʉ̀
okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ dhu.

Hàgarì mà Sárà nà rɨ̌tɛ̀na ɔ́yɔ̌ ungbòta-tɨdɔ̀
(Ɔpt 21.1-12; Ɛbr 12.18-24)

21 Nyʉ̀nɔ pɛ́ dhu idù, nyɨ́ yà Músà bhà Ʊyátá-tsìnǎ nyɨ́ nyózè nyɔ̌kò rɔ̀,
nyɨ́ nyírì tí ɨnzá ndɨ Ʊyátá arʉ́nɔna dhu?
22 Ka kándɨ̌ dhu, katɨ: Àbràhamʉ̀ ɨ'ì kpabhínzo nà ɔyɔ. Atdí ɨngba nʉgʉ
kà tɔ̀ nɨ'ì kàbhà ɨnɔ-àyi, Hàgarì, ndɨrɔ̀ ngǎtsi ɨngba nʉgʉ kà tɔ̀ nɨ'ì Sárà,
yà ìnzɨ ní ɨnɔ-àyi.

23 Wɔ̀ ndɨ ɨnɔ-àyi bhà ɨngba ka kʉgʉ àdhàdhì kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ nʉ́gʉ
ka karí dhu bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ wɔ̀ ìnzɨ́ ní ɨnɔ-àyi bhà-tsí ka kʉgʉ àdhàdhì yà
Kàgàwà anzì làká-otù ɔ̌.
24 Wɔ̀rí dhu-tì rɨ̌'ì ìnè: kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ vèbhálɛ nítɛ̀ dhu ní ɔ́yɔ̌ ungbòta-tɨdɔ̀.
Wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ungbòta, yà Sìnayì tɔ́ pbìrì dɔ̌ rɔ̀ ndɨ nanzì, nítɛ̀ ní Hàgarì.
Ndɨ ungbòta-nyʉtsì rɔ̀ arúvò nzónzo ní ɨnɔ.
25 Ndɨrɔ̀ Hàgarì ní Sìnayì tí kátɨna Pbààrabhʉ̀-bvʉ̌ pbìrì. Ndɨrɔ̀, kɔ̀fɔ̀ ndì
yà kòmbí arí'ì Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀, yà ɨnɔ tí arí'ì pbìndà inzo mànà nà.
26 Pbɛ́tʉ̀, yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ rɨ̌'ì dɔ̀ná ndìtírɔ̀, ndɨrɔ̀
ka ní ndɨ àlɛ̌ tsánà.
27 Obhó tí, Ɨlɨ̌lǎ Andítá rǎtɨna:
«Ábhʉ̌ ɨdhènʉ rìka ndì, ɨnyɨ ìngò-ayí, ìnzɨ́ nyɨ nyarí nyʉgʉ rɔ̀,
ɔ́vì dhɛ̀dhɛ tɔ́ ìkʉ̌, ɨnyɨ, ɨnzá nyɨ nyapèna ʉgʉta tɔ́ àpbɛ̀ ìnè rɔ̀.
Obhó tí, yà kpatsìbhálɛ ʉbhà tsìbhálɛ,
níɨ'ɨya inzo nà abhɔ nyʉ́, rɔ̀sè yà kpatsìbhálɛ nà arí'ì tsìbhálɛ dɔ̀nǎ*!»
28 Nyɨ̌ mà àbanɨ̌nzó, nyɨ̌ ní yà Kàgàwà bhà làká-otù ɔ̌ ka kʉgʉ inzo,
àdhàdhì Ìsakà ka kʉgʉ dhu bhɛ̌yi.
29 Pbɛ́tʉ̀ angyi, yà kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ nʉ́gʉ ka karí dhu bhɛ̌yi ka kʉgʉ
ngbángba náavù yà Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí bhà ɔbɨ nɨ̌ ka kʉgʉ ngbángba-
rɔ̌. Ndɨrɔ̀ ndɨ dhu rɨ̌'ì ìnè ndì ndí ndɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhɛ̌yi tí kòmbí màtí
rɔ́.
30 Ní, Ɨlɨ̌lǎ Andítá rɨ̌ àdhu ʉ̀nɔ? Kà rǎtɨna: «Ódì wɔ̀ ɨnɔ-àyi mà idhùnà
mànà. Obhó tí, ɨnɔ-àyi t'ídhùnà mà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ òko àbayà bhà dhu-tsí-kàmǎ
tí atdíkpá, yà ìnzɨ̌ ní ɨnɔ-àyi t'ídhùnà mànà*.»
31 Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí àbanɨ̌nzó, àlɛ̌ ní nzɨ̌ ɨnɔ-àyi bhà inzo, pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌ ní
yà ìnzɨ̌ ní ɨnɔ-àyi bhà inzo.

5

Krístɔ̀-nyʉtsì ìndrʉ̌ rɨ̌'ì dɔ̀ná ndìtírɔ̀ dhu
(Gàl 2.3-5; 3.1-7,12)

1 Krístɔ̀ nʉ́ʉwʉ̀ àlɛ̌ ɨnɔ-kàsʉ̌ ɔ̌ rɔ̀, ndínɨ̌ àlɛ̌ kɨ'ɨ tí àlɛ̌ dɔ̌ àlɛ̌tírɔ̀ dòtsí.
Nírɔ̀, nyìkò dòtsí. Àpɛ́ nyàbhʉ nyɨ̌ kitsu nyɨ̌ tdítdɔ̌ ɨnɔ-kàsʉ̌ tɔ́ kɔ̀mà ɔ̀.
2 Nyìrɨ dhu! Ɨma Pɔlɔ̀ ma mòzè mʉnɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀ matɨ, nyɨ̌ nyapɛ́ nyɔ̌zè
kɔbhɔ̀lɔ̀ ɔnzìkʉ́ nga, ndínɨ̌ Kàgàwà a'u tí nyɨ̌, ní Krístɔ̀ anzì fʉ̌kʉ̀ dhu rɨ̌'ì
mbǎ atdí mʉ̀gàsʉ̀ nà màtí.
3 Ɨma, ma mí dhu ʉ̀nɔ tdítdɔ̌ kpangba: ìngbàtí ìlì ndì alɛ mà náapɛ́ ndòzè
ndàbhʉ ɔnzìná nga kɔbhɔ̀lɔ̀, nákǎ ndìfʉ Ʊyátá kɔ́rɔ́.
4 Nyɨ̌ nyapɛ́ nyɔ̌zè kɔzʉ̀ nyɨ̌ obhónángatálɛ tí Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ Ʊyátá t'ífʉta-
otù ɔ̌, ní nyɨ̌ nyìndà wà nyɨ̌ ɨtsɛ Krístɔ̀ rɔ̌ rɔ̀, nyǎdʉ̀ Kàgàwà àmbènà ɔ̀nzɨna
fʉ̌kʉ̀ ídzìnga ìwi.
5 Pbɛ́tʉ̀ mǎ'í na, mǎ mɔ́dɔna atdyúka nyʉ́ nà dhu ní, Kàgàwà nɔ́ɔzʉ́ya
mǎ obhónángatálɛ tí a'uta-otù ɔ̌ dhu. Ndɨ dhu ní ndɨ mǎ mɔ́dɔna Ɨlɨ̌lǎ-Alafí
bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌.
6 Obhó tí, Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà ì núngbò alɛ tɔ̀, alɛ-ɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu
mà, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ ka kí kɔ̀bhɔlɔ dhu mànà nɔ́nzì nzá atdí dhu mà. Àkǎkǎ dhu
ní, ka'ù Yɛ̌sù Krístɔ̀, kadʉ̀ ndɨ a'uta nítɛ̀ alɛ òzè ka kí dhu-otù ɔ̌.

---

* **4:27 4.27** Ìsa 54.1 * **4:30 4.30** Ɔpt 21.10

7 Nyɨ̌, nyɨ̌ nyɨ́'ɨ̀ mbɛ̌yi nyʉ́ nyɨ̌ nyówu angyi fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌ rɔ́! Ní, ádhɨ ndɨ
tsʉ̀kʉ nʉ́tɔ̀ ìnzɨ̌ nyɨ̌fʉ obhó dhu?
8 Wɔ̀ tsʉ̀kʉ ʉ̀tɔ̀ rí dhu nírà nzá yà nyʉ̌nzi rí Kàgàwà bhà rɔ̀.
9 Ákɛ̌ afí-ngba náarí ndɨ ábhɔ̌ idyi nyʉ́ nábhʉ̌ ràmɔ̌.
10 Pbɛ́tʉ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù àbhʉ ma mɨ́'ɨ̀ a'uta nà ʉ̀kʉ̀: nyɨ̌ nyí nzɨ̌ vurò
dhu ɨ̀rɛ̀ yà ma mírɛ̀na dhu rɔ̌ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ nzínzìkʉ ɔ̌nga òngbò arí alɛ
dɔ̌ Kàgàwà rɨ̌ pɛ́ anya ɔ̀tdì, ìmbǎ ɨ'ɨna àdhɨ pbá alɛ màtí.
11 Pbàkà ɔ̌ àbanɨ̌nzó, dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ ìnè ma marí'ɨ̀ dhu ɔ̀vɔ ma márí ìndrʉ̌ tò,
alɛ-ɔ̀nzɨ̌nga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu dɔ̌ dhu tí, ní ádhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ndɨ ka kádʉ̀
òko kambɛ àvu dɔ̌ rùdú nɨ̌? Ndɨ dhu bhɛ̌yi kɨ̀'ɨ̀ rɔ̀, atdí alɛ mà rɨ̌'ɨ̀ mbǎ ɨ'ɨ̀,
yà Yɛ̌sù Krístɔ̀ ka kʉtó mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu rǎdʉ̀ àbhʉnà ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀.
12 Ɨ kɔ̌kɔ̀ nzínzìkʉ ɔ̌nga òngbò arí alɛ, nákǎnà 'ɨ̀tɔ̀ kpabhálɛ-ɔbì* rɔ̀yá
rɔ̀.
13 Obhó tí àbanɨ̌nzó, Kàgàwà núunzi nyɨ̌, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyoko tí dʉ̀kʉ́ nyɨ̌-
tírɔ̀. Nírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̌dyì wɔ̀ dʉ̀kʉ́ nyɨ̌ nyarí'ɨ̀ nyɨ̌-tírɔ̀ dhu, rɨ'ɨ̀ rʉsà
ʉ̀fà rí fʉ̌kʉ̀, nyɔ̌nzì yà ngbɔ̌kʉ rɨ̌ atdyúya òho dhu dhu tí. Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyàkǎ
nyɔ̌wù dzʉ̀nàkʉ ɔ̀nzì rɔ̌ nzínzìkʉ ɔ̌ àzè ɔ̌.
14 Obhó tí, Músà bhà kórɔ́ Ʊyátá ka kándu yàrí atdí Ʊyátá ɔ̀. Ndɨ Ʊyátá
rǎtɨna: «Nyɨ nyàkǎ nyozè ɔdhìnʉ yà nyɨ nyʉ́ nyɨ nyózè nyɨ nyɨ-tírɔ̀ dhu
bhɛ̌yi.»
15 Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ nyɨ̌ nyárí nyʉ̌kǎ, nyǎdʉ̀ àmbɛ nyǎ'à dɔ̌ ɨrí ɔ̌ ɨ̀zǎ bhɛ̌yi
dhu tí, ní nyàndà nga mbɛ̌yi, ìnzɨ̌ nyɔ̌tdí tí tsɛ̌kʉ nzínzìkʉ ɔ̌.

Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nákǎ ndɨ ndʉ̀ndà ìndrʉ̌ dhu

16 Nírɔ̀, ma mí dhu ʉ̀nɔ fʉ̌kʉ̀, matɨ: nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌bhà Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-
Alafí rʉ̀ndà nyɨ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nyɨ̌ nyí nzɨ̌ àdʉ̀ yà ngbɔ̌kʉ rɨ̌ atdyúya
òho dhu àbhʉ rʉ̀ndà nyɨ̌.
17 Obhó tí, alɛ-ngbɔ̀ rɨ̌ atdyúya òho dhu mà náarí 'àgò Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌
atdyúya òho dhu nà. Ndɨrɔ̀, Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌ atdyúya òho dhu mà náarí 'àgò
alɛ-ngbɔ̀ rɨ̌ atdyúya òho dhu nà. Kɔ̌kɔ̀rí ɔ́yɔ̌ dhu náarí 'àgò, ndɨ dhu ràdʉ̀
nyǎbhʉ ìnzɨ̌ nyɔ̌nzì yà nyɨ̌ nyòzè nyɔ̌nzì dhu.
18 Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí arí nyʉ̌nda dhu tí, ní nyɨ̌ nyí nzɨ̌ àdʉ̀ òko
tdítdɔ̌ Ʊyátá-tsìnǎ.
19 Alɛ-ngbɔ̀ arábhʉ̌na kɔnzì dhu nʉ́nɨ wà ɨ̀ kpangba. Ɨ dhu ní: mʉ̀nyɔ̀nì,
Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ka kótɨ dhu, alɛ-ngbɔ̀ rɨ̌ atdyúna òho dhu rɨ̌ alɛ ʉ̀nda
dhu,
20 sànamʉ̀-ɔ̀nzɨ̌ ka kí alɛ ʉ̀kɔ̌ dhu, adhɨ ɔ̀wɛ̀ ka kí dhu, òmvʉ̌ tí ka kóko
dhu, anya t'ɔ́nzɨta, adha tó alɛ-afí, akótá, agòta, ìndrʉ̌-ɔ̌nga rɨ̌ ndʉ̀ndɔ
dhu, alɛ-tɨ̀ t'áfàta,
21 ngǎtsi alɛ-fɔ́ rí'ɨ̀ dhu-atdyú t'óhota, ɨwa òri ka kí dhu, ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ ka kí
ɔbìna ròsè dhu, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà dhu-tsí kɔ̀rí dhu nà ɨ̀ nófɔ̀ mànà. Ní, ma mí
dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀ tdítdɔ̌ àdhàdhɨ yà angyi ma móvɔ̀ ka dhu bhɛ̌yi matɨ, kɔ̀rí
dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ, náabáya nzɨ̌ ngari ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà
bhà Idzi ɔ̌.
22 Pbɛ́tʉ̀, Ɨlɨ̌lǎ-Alafí arí ɨ'ɔ̌na itse ní: àzè, dhɛ̀dhɛ, màrʉ̀ngà, dhu-dzi
t'óndùta, ídzìnga, ìndrʉ̌ dzʉ̀nà t'ɔ́nzɨta, ìndrʉ̌ rɨ̌'ɨ̀ a'uta nà alɛ ɔ̀ dhu,

* **5:12 5.12** Kpabhálɛ-ɔbì ɨ̀tɔ ka kí dhu-tɨ̀ ní: alɛ-omù-kpɔ̌ nʉ́tǎ ka kí dhu.

23 ɨyɔ̀nga, ɨ̀nzɨ̌ ka kɨ́ alɛ ìtsʊ̌ akyɛ atdí dhu ɔ̀ dhu. Músà bhà Ʊyátá násà
nzá kɔ̌kɔ̀ dhu!
24 Ní, Krístɔ̀ Yěsù bhà alɛ nʊ́tɔ̀ wà fɨyɔ́ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ mà, yà ɨ̀ nʊtsɨ kɔ́rɔ́
nzɛ́rɛ dhu-atdyú t'óhota tɔ́ imbɨ mànà mʊ̀sàlabhà dɔ̌.
25 Ní, dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ̀ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí bhà ɔbɨ nɨ̌ àlɛ̌ karóko dhu tɨ́, nɨ́ àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌
rùbhɨ átɔ̀ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌ àlɛ̌ ʊ̀nda ɔ̀ná otu ɔ̌.
26 Àlɛ̌ kàkǎ nzá àlɛ̌ rɔ̀yɔ̀ àlɛ̌, àlɛ̌ kàkǎ nzá àlɛ̌ rɔ̀nzɨ̀ àlɛ̌ rʊ̀sǎ, ndɨrɔ̀ àlɛ̌
kàkǎ nzá àlɛ̌ rɔ̀nzɨ̀ àlɛ̌-adhà.

6

Ìndrʊ̌ àkǎ 'ɔ̀nzɨ dzʊ̀nàya nzínzìya ɔ̌ dhu
(Rɔm 12.1-11; 2Kò 9.6; Ɛ̀br 6.10-12)

1 Àbanɨ̌nzó, dhu apɛ́ ɨ̀'ɨ̀ atdí alɛ nábà ndɨ̀ atdí afátá nà dhu tɨ́, nɨ́ nyɨ̌, yà
Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí arí nyʊ̌nda rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎdu ndɨ alɛ ídzì otu ɔ̌
yɔrɔwà tɔ́ afíkʊ nà. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dɔ̀ nyɨ̌ nyɨ̌-tírɔ̀, akyɛ nyɨ̌ nyadʊ̀na
òtsù átɔ̀ pɛ̀ɔ̀mvɔ rɨ̌ afíkʊ ùmvʊ̌ dhu ɔ̀ nɨ̌.
2 Nyòngò dzʊ̀nàkʊ ɔ̀nzɨ̀ nzínzìkʊ ɔ̌, nyǎnɔ̀ fʊ̀kʊ́ ànɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́
ndɨ, nyɨ̌ nyádʊ̀ Krístɔ̀ bhà Ʊyátá nífʊ.
3 Atdí alɛ mà náapɛ́ ndɔ̀zʊ̀ ndɨ̀tírɔ̀ dhu tɨ́, àzèmbè mbǎ ndɨ̀ ndí'ɨ̀ dhu tɨ́
rɔ́rɔ̀, nɨ́ ndɨ alɛ nɨ́ ndɨ̀tírɔ̀ rɨ́ ndʊ̀trǎ alɛ.
4 Ɨ̀ngbàtɨ́ ílɨ ndɨ̀ alɛ mà nákǎ ndàndà kàsʊ̌na ndɨ̀tírɔ̀. Ndɨrɔ̀, kǎpɛ́ ɨ̀'ɨ̀
ɨdhèna rɨ̌ ndɨ̀kǎ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu nà, nɨ́ kǎ-dhɛ̀ àkǎ ndɨ̀ka ndɨ̀ kàsʊ̌na-bvʊ
nyʊ́ rɔ̌, ɨ̀nzɨ̌ nɨ́ ndùdhe ndɨ̀ ngǎtsi alɛ rɔ̌.
5 Obhó tɨ́, ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndɨ̀ alɛ mà náanɔ́ya pbɨ̀ndà ànɔ̀ ndɨ̀tírɔ̀.
6 Ídzì Màkʊ̌rʊ̀ ka kùdhe fɨ́ndà alɛ nákǎ ndàrà ndɨ̀ ndòngyè kɔ́rɔ́ pbɨ̀ndà
ongyéngá-ɔ̌nga ʊ̀ndɔ̀ rɔ̌ yà ndɨ dhu nùdhe fɨ́ndà alɛ mànà.
7 Ɨ̀nzɨ̀ nyʊ̀trǎ nyɨ̌ nyɨ̌-tírɔ̀: Ɨ̀nzɨ̀ Kàgàwà arí ndʊ̀bha kɨkpà ndɨ̀ nà! Yà ndɨ̀
ndózòna dhu-tɨdɔ̀ nɨ́ ndɨ ndɨ alɛ adʊ̀ya ògùnà ɨnga ɔ̌ rɔ̀.
8 Ngbɔ̌na ózè dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ rɨ́ dhu òzò alɛ nóoguya nɨ́ ndɨ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀
ɔ̌ ndɨ̀ ndí'ɔ̌ itse: ndɨ itse nɨ́ ɔvɛ. Pbɛ́tʊ̀, Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí ózè ka dhu bhěyi rɨ́ dhu
òzò alɛ nóoguya nɨ́ ndɨ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌'ɔ̌na itse: ndɨ itse nɨ́ dhòdhódhónga tɔ́
ípìrɔ̌nga.
9 Àpɛ́ kɨ̀ngyɛ̌ àlɛ̌ ídzìnga t'ɔ́nzɨta nɨ̌. Obhó tɨ́, kàsʊmɨ̀ rǎkǎ nínganí, àlɛ̌
koguya àlɛ̌ tɔ́ itse ɨnzá àlǎfí ɨ̀ngyɛ̌ ndɨ̀ kasʊ rɔ̌rɔ̀ nɨ̌.
10 Nírɔ̀, òko àlɛ̌ kòko kàsʊmɨ̀ nà rɔ́, dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzɨ̀ ídzìnga kɔ́rɔ́ alɛ
tɔ̀. Ròsè dòtsí, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzɨ̀ ka a'uta ɔ̌ arí'ɨ̀ àlɛ̌ t'ádɔ́na tɔ̀.

Bhàrʊwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ dhu t'ɔ́vɔta mà, ovìta mànà
(Fìl 3.2-11)

11 Nyàndà pɛ́ ɨ̀ngbà dhu bhěyi màtɨ́ ma màndɨ̌ bhàrʊwà ɔtsʊ́du nyʊ́ nɨ̌
fʊ̌kʊ̀, ádrɔ̀drɔ̌ nyɨ̀kpɔ́ya nà andítá nyʊ́ nɨ̌ dhu!
12 Kɔ́rɔ́ kɔ̀rɨ́ alɛ, kɔ̌kɔ̀ nyʊ̌tʊ̌ arí kɔbhɔ̀lɔ̀ ɔnzɨ̀kʊ́ nga alɛ, nɨ́ ɨ ɨ̀ nózè 'ɨ̀tɛ̀ ɨ̀
alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ rɨ́ ndɔ̀nzɨ dhu ɔ̌ alɛ. Pbɛ́tʊ̀, abádhí arí dhu ɔ̀nzɨ ndɨ dhu
bhěyi tɨ́, ndínɨ̌ ɨ̀nzɨ̌ ka kavù tɨ́ rɔ̀yá Krístɔ̀ bhà mʊ̀sàlabhà-okú dɔ̀ rɔ̀.
13 Ɨ alɛ, kɔ̌kɔ̀ ɔnzɨ̀yá nga ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ alɛ, náarí nzɨ̌ Músà bhà Ʊyátá nífʊ̌
ɨ̀ nyʊ́ tírɔ̀. Pbɛ́tʊ̀ abádhí ózè dhu ní, kɔbhɔ̀lɔ̀ ɔnzɨ̀kʊ́ nga, ndínɨ̌ ɨ̀ ambè tɨ́
'ɔ̀yɔ̀ dɔ̌, ɨ̀ ràrɨ̌ ndɨ ɨ̀ ʊ́tʊ nyɨ̌ nyɨ̌'ɨ̀ wɔ̀ ndɨ ize nà rʊ̀kʊ́.
14 Ní, ɨmá na nɨ́ ndɨ, ma mòzè nzá mɨdzɨ̌ ma, ɨnzá nɨ́ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʊ̀ngbǎlɛ
Yěsù Krístɔ̀ bhà mʊ̀sàlabhà-okú dɔ̀ rɔ̀ tɨ́ ma mɨ̀dzɨ̌ ma rɔ̀. Obhó tɨ́, wɔ̀ ndɨ

mʉ̀sàlabhà-otù ɔ̌ ní ndɨ, ma mɔ̀zʉ̀ yà adzɨ àdhàdhì ɨwà ɔ̀vɛ̀ dhu tí, ndɨrɔ̀ yà adzɨ ràdʉ̀ mɔzʉ̀ átɔ̀ ɨwà ma mɔ̀vɛ̀ dhu tí.

15 Ìndrǔ-ɔ̀nzǐnga ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu mà, ìnzǐ ka kɨ́ kɔ̀bhɔlɔ dhu mànà, nɔ́nzì nzá atdí dhu mà. Àkǎkǎ atdídɔ̌ dhu ní Kàgàwà rìbhò ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá àlɛ̌ tɔ̀.

16 Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ, yà ma múdhěna dhu ɨfʉ́ arí fɨyɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̌, ndɨrɔ̀ Pbàìsràyélí Kàgàwà bhà alɛ mànà tɔ̀ ma mátɨna, Kàgàwà bhà màrʉ̀ngà mà, Kàbhà ídzìnga mànà ràkǎ ì'ì abádhí dɔ̌ kɔ́rɔ́.

17 Nírɔ̀ kòmbí, atdí alɛ mà nákǎ nzá ndàva tsìdu tdítdɔ̌. Obhó tí, yà ma mí'ì nà rùdú otú-bhu ní, Yěsù-okú dɔ̀ rɔ̀ ma mábà.

18 Àbanǐnzó, àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ bhà ídzìnga àkǎ ndì'ì nyɨ́ nà. Àmìnà.

Ɛ̀fɛsɔ̀
ɔ̀ pbàkrístɔ̀ tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Kas 19.1-41; 20.17-38 ɔ̀ ka kɔ́zʉ̀na dhu ní Pɔlɔ̀ adì Àziyǎ-Ngba tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀ Ɛ̀fɛsɔ̀ ɔ̌ ìbhʉ atɔ tí dhu. Kòmbí ka karí ndɨ pbìrì àtɨ Tùrùkiyà tí. Kǎdì ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ ndínɨ̌ ndì ndʉnɔ tí Ídzì Màkʉ̌rʉ̀. Ní olù nyʉ́, mbɛ̀mbɛ̀ ɨwà azà kumì atɔ ʉ́dà Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀, kǎndí yàrí bhàrʉwà imbi ɔ̀ ndì ndí'ì Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rɔ́rɔ̀ (Ɛ̀fɛ 3.1; 4.1; 6.20) Ɛ̀fɛsɔ̀ ɔ̌ rí'ì kànisà mà, kǎ-gì rɔ̌ rí'ì kɔ́rɔ́ kànísá mànà tɔ̀ (Upf 1.11). Ɨ kànísá ɔ̌ ábhɔ̌ pbàkrístɔ̀ nɨ'ì ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí.

Pɔlɔ̀ azè ndìtɛ̀ Ɛ̀fɛsɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ tɔ̀ dhu ní ɨwà Kàgàwà údhě ndɨ̀ ndɔ́nzɨna dhu tí dhu. Wɛmbɛrɛ̀ tí ní, Kàgàwà ózè ndìlɨ yà ndì ndanzì kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà adzì ɔ̌ arí'ì mà, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì mànà atdí alɛ kɛ̀lɛ̌, Krístɔ̀, rɔ̀nyʉ̀ idzi dɔ̀yá.

Ɔyɔ rí kìsě ní, Pɔlɔ̀ azè pbàkrístɔ̀ rɔ̀kò atdínga ɔ̌, àdhàdhɨ yà fɨyɔ́ ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá Yěsù Krístɔ̀ bhà alɛ tírɔ̀ nónzì ka dhu bhěyi.

Pɔlɔ̀ níidyi kàrí ìbhʉ ɔ́fɔ̀, ndínɨ̌ Yěsù ná'ù alɛ nʉ́gɛ̀rɛ̀ ì 'òngò atdí alɛ nyʉ́ tí Kàgàwà tɔ̀ dhu nɨtɛ̀ tí: yà ní, Kànisà arí'ì àdhàdhì alɛ-ngbɔ̀ bhěyi, Krístɔ̀ ràdʉ̀ ì'ì ndɨ alɛ-dɔ dhu, Kànisà arí'ì àdhàdhì ɨdza bhěyi, Krístɔ̀ ràdʉ̀ ì'ì ndɨ ɨdza-pbɨdɔ̀ ɔ̀dɔ arí odu dhu, ndɨrɔ̀ ní Kànisà ní Krístɔ̀ bhà tsìbhálɛ bhěyi dhu.

Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, dhu àkǎnà pbàkrístɔ̀ rùngbò ì, 'òkò atdíkpá fɨyɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Krístɔ̀ mànà.

Bhàrʉwà-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Ɛ̀fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóvì dhu (1.1-2).
- Krístɔ̀-otù ɔ̌ Kàgàwà rɔ̌nzɨna pbìndà alɛ tɔ̀ ídzìnga (1.3–3.21).
- Kàgàwà únzì alɛ nɨ̌ anzita nà àkǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu àkǎ kokò dhu (4.1–6.20).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ pbàkrístɔ̀ òvì bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta nɨ̌ dhu (6.21-24).

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Ɛ̀fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóvì dhu
(Kas 18.19-21; 19.1-7; 20.17)

1 Yàrí bhàrʉwà nàndɨ̌ ní ɨma Pɔlɔ̀, yà Kàgàwà nyʉ́ azè rì'ì Yěsù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ tí alɛ. Ma màndɨ̌ dhu yà Ɛ̀fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ aróko Kàgàwà bhà alɛ, yà Yěsù Krístɔ̀ mànà ì úngbò ì nɨ̌ fɨyɔ́ ungbòta ɔ̌ íkò pótsɔ́ alɛ tɔ̀.

2 Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ mànà nákǎ 'àso nyɨ̌, 'àdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌ afíkʉ ɔ̀.

Krístɔ̀-otù ɔ̌ Kàgàwà rɔ̌nzɨna pbìndà alɛ tɔ̀ ídzìnga
(Rɔm 8.15-17,28-30; 2Tɛ̀ 2.13-14; 2Tì 1.9-10)

3 Dhu àkǎ àlɛ̌ rìlè Kàgàwà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ t'Ábanà! Ka ní ndɨ àlɛ̌'ɨ náso ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ìrà alɛ-afí tɔ́ kɔ́rɔ́ asota-tɨdɔ̀ nɨ̌, Krístɔ̀ mànà àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ dhu-otù ɔ̌.

4 Ɨnzá ndɨ ndàpɛ̀ yà adzɨ ɔ̀nzɨ rɔ́rɔ̀, Kàgàwà náavò àlɛ̌, àlɛ̌ rì'ì pbìndà alɛ tí Krístɔ̀-nyʉtsì. Kǎnzì ndɨ dhu ndínɨ̌ àlɛ̌ koko tí ìlɨ̌lǎ alɛ tí ɔnzìná, ndɨrɔ̀ ìmbǎ nzérɛ dhu tí ka kɔ́zʉ̀na ɔnzìná dhu rɨ̌'ì nyʉyatsì alɛ tí, ndì ndɔ́zè àlɛ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

5 Kàgàwà náapì àlɛ̌ mùhàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌ rì'ì pbìndà inzo tí Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̀. Kǎnzì dhu ndɨ dhu bhěyi àdhàdhì ndì nyʉ́ ndì ndózè ka dhu bhěyi.
6 Nírɔ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rìlè Kàgàwà yà àlɛ̌ tɔ̀ kĭbho pbìndà ídzìnga tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga-okú dɔ̀ rɔ̀. Kĭbho ka tírɔ̌rɔ̀, yà atdídɔ̌ ndì ndazè Idhùnà-otù ɔ̀.
7 Krístɔ̀-azù-otù ɔ̀, Kàgàwà nʉ́ʉkɔlɔ àlɛ̌'ɨ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga nʉ́bà àlɛ̌ tɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, Kàgàwà nɨ́itɛ̀ pbìndà ídzìnga tɔ́ ábhɔ̌nga àlɛ̌ tɔ̀,
8 ndìbhò dhu-ɔ̌nga t'óvòta mà, àkǎkǎ ɨnga t'ʉ́nɨta mànà àlɛ̌ tɔ̀.
9 Kǎbhʉ̀ àlɛ̌ rʉ̀nɨ ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ ndì ndudhé dhu. Ndɨ dhu kŭdhé angyangyɨ pbìndà ídzìnga ɔ̀ ndì ndɔnzɨya tí Krístɔ̀-otù ɔ̀.
10 Ndɨ Kàgàwà udhé dhu ní, yà ndì ndakɔ̀ kàsʉmì ɔ̀, ndì ràrĭ yà ndì ndabhòlɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí, kǎkà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì mà, yà adzɨ ɔ̀ arí'ì mànà-tsʉ̀ núndŭ, Krístɔ̀ rɔ̀nyʉ̀ idzi dɔ̀yá.
11 Ndɨrɔ̀ Krístɔ̀-nyʉtsì, Kàgàwà níibho wà yà ndì ndudhé mǎ moko tí kàmǎna tí dhu fǎkà, ndòvò mǎ angyangyɨ yà ndì nyʉ́ ndì ndudhé ka dhu bhěyi. Kǎnzì kɔ́rɔ́ ɨ dhu, àdhàdhì ndì ndudhé ka ndɨrɔ̀ ndì ndazè ka dhu bhěyi.
12 Nírɔ̀, yà wɛmbɛrɛ̀ t'álɛ tí mǎ mɨ'ì Krístɔ̀ dɔ̌ atdyúya nílɨ alɛ tí rɔ̀, mǎ màkǎ mĭlè Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀.
13 Nyĭ mà átɔ̀, nyĭ nyitdègu obhónga tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ ìrɨ, ní nyĭ nyadʉ̀ Krístɔ̀ ná'ù. Ndɨ màkʉ̌rʉ̀ ní Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ yà ɔ̀gʉ̀ nibho fʉ̌kʉ̀. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà adù ɬlĭlǎ-Alafí yà ndì ndakɔ̀ fìndá làká níbhò fʉ̌kʉ̀, rì'ì pbìndà alɛ tí nyĭ nyí'ì dòtsí dhu ìtɛ̀ rí pbìndà ize tí.
14 Wɔ̀ ndɨ ɬlĭlǎ-Alafí ní ndɨ rí dhu ɨtɛ̀ àlɛ̌ rabáya ongyéngá*, yà pbìndà alɛ tɔ̀ Kàgàwà akɔ̀ fìndá làká ongyéngá nzínzì ɔ̀. Àlɛ̌ kabáya ka Kàgàwà rĭ àlɛ̌'ɨ nʉ́wʉ̌ dòtsí nzɛ́rɛnga ɔ̀ rɔ̀ nínganí. Nírɔ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rìlè Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀.

Pɔlɔ̀ rĭ ndɨtsɔ̀ Ɛfɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ pbàkrístɔ̀ dɔ̌ dhu
(Fìl 2.9-11; Kɔ̀l 1.3-6,9-13,18-19; 1Pɛ́ 1.3-4)

15 Kàgàwà ɔ́nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, yà ma mírìná nyĭ nyá'ù Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù tí dhu mà, nyĭ nyózè Kàgàwà bhà alɛ kɔ́rɔ́ tí dhu mànà rɔ̀,
16 ma márí nyĭrɛ̀ pbàkà ɨtsɔ̀ta ɔ̀, ndɨrɔ̀ ma márí nzĭ mɨngyɛ̌ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ ma mí Kàgàwà tɔ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀.
17 Ma mí mɨtsɔ̀ yà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nà arí'ì àlɛ̌ t'Ábanà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ bhà Kàgàwà rɔ̌, ndínĭ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ pbìndà Alafí nabhʉ̀ tí fʉ̌kʉ̀. Ndɨ Alafí rĭ Kàgàwà ɨtɛ̀ fʉ̌kʉ̀, ndàdʉ̀ àbhʉnà nyʉ̌nɨ mběyi nyʉ́.
18 Ma mí mɨtsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌, ndínĭ fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta-nyìkpó nʉngbɛ tí. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ kŭnzì nyĭ ndínĭ nyĭ nyʉnɨ tí yà nyĭ nyʉ́lɨ atdyúkʉ dɔ̀yá dhu, nyǎdʉ̀ yà pbìndà alɛ tɔ̀ kĭlɨ dhu-tsí tɔ́ ʉ̀yʉ̌ya ongyéngá nʉ́nĭ.
19 Ndɨrɔ̀, nyĭ nyí ìngbà dhu bhěyi màtí kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ náarí'ì ádrʉ̀ngbǎ nyʉ́ àlɛ̌ tɔ̀ dhu nʉ́nĭ, yà ka àlɛ̌ ká'ù rɔ̀. Ndɨ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ Kàgàwà ítɛ̀ ɔbɨ nyʉ́ nà,

* **1:14 1.14** Ndɨ ongyéngá ní ɔ̀gʉ̀ mà, dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga mà, ngʉ̌kpà dhu-tsí mànà.

20 yà Krístɔ̀ ndì ndabhʉ̀ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ àbhʉnà ràdɨ
pbìndà fangà dɔ̀nă rɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌.
21 Ányì nga ní ndɨ, Kàgàwà ɨ́lɨ Krístɔ̀ kɔ́rɔ́ màlàyíká mà fɨyɔ́ kámá
mànà dɔ̌, yà ádrʉ̀ngbănga tó ɔbɨ nà arí'ì kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̌, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ ádrɔ̀drɔ̌
pbàkámá dɔ̌. Ndɨrɔ̀ Kàgàwà ɨ́lɨ ka kɔ́rɔ́ ɔvɔ, yà ɔ̀vɔ ka kádʉ̀ ɔ̀vɔ̀nà kòmbí
màtí, ndɨrɔ̀ olù màtí ka kɔvɔya dɔ̌.
22 Kàgàwà ábhʉ wà Krístɔ̀ rɔ̀bɛ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí-dɔ, ndàdʉ̀ kìlɨ rì'ì Kànɨsà-
dɔ̀tsirɔ̀ tí.
23 Kànɨsà ní Krístɔ̀-ngbɔ̀. Krístɔ̀ arádɨ ngbùlǔna nyʉ́ nà Kà-nyʉtsì,
Kàgàwà ràdʉ̀ ádɨ ngbùlǔna nyʉ́ nà Krístɔ̀-nyʉtsì.

2

Kàgàwà bhà ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀ àlɛ̌ kʉgʉ̀ dhu
(Kɔ̀l 2.12-13; 3.1-3; Tit 3.3-8)

1 Angyi, nyɨ́ nɨ'ì ɨwà ʉ́vɛ alɛ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌, fʉ̀kʉ́ afátá mà fʉ̀kʉ́
nzɛ́rɛnga mànà-okú dɔ̀ rɔ̀.
2 Nyɨ́ nyongónà òko ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ náafɔ̀ ndì yà adzɨ ɔ̌ alɛ náaróko ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ nà.
Nyɨ́ nyɨfʉ awɛ ɔ̌ aróko nzɛ́rɛ-alafí ɔ̌ ádrʉ̀ngbălɛ, yà kòmbí idzi nɔ́nyʉ̀ kăkà
ìnzɨ arí Kàgàwà-tsʉ́ dhu ìrɨ alɛ dɔ̌.
3 Angyí, àlɛ̌'ɨ kɔ́rɔ́, àlɛ̌ kɨ'ì átɔ̀ abádhí bhěyi. Àlɛ̌ kongónà òko àdhàdhì
yà àlɛ̌ kí'ì nà ìndrǔ tɔ́ ɔ́fɔ̀ rɨ̌ atdyúya òho dhu bhěyi, àlɛ̌ ràdʉ̀ àmbɛ dhu
ɔ̀nzì dɔ̀ àdhàdhì àlɛ̌-afí mà àlɛ̌-ngbɔ̀ mànà nózè ka dhu bhěyi. Ndɨ ɔ́fɔ̀ ɔ̌
àlɛ̌ karóko dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌'ɨ nɨ'ì ɨwà dhu ípfo ngʉ̌kpà alɛ bhěyi tí, ndínɨ̌
Kàgàwà ɨtdì tí àlɛ̌-ànyă pbìndà nàwí ɔ̌ alɛ.
4 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà bhà ɨzʉ náarí'ì ádrʉ̀ngbă nyʉ́ ìndrǔ tɔ̀. Kɔ̌zè àlɛ̌ atdídɔ̌.
5 Yà àlɛ̌ kɨ'ì ɨwà àlɛ̌ kʉ́vɛ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ àlɛ̌ tó afátá-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ rɔ́rɔ̀,
kăbhʉ̀ àlɛ̌, àlɛ̌ rì'ì ípìrɔ̌nga nà atdíkpá Krístɔ̀ mànà. Ní Kàgàwà nɨ́igʉ́ nyɨ́
pbìndà ídzìnga ɔ̌.
6 Yěsù Krístɔ̀ mànà àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ dhu-otù ɔ̌, Kàgàwà ábhʉ àlɛ̌ rʉ̀ngbɛ
àlɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ atdíkpá Krístɔ̀ mànà, ndínɨ̌ àlɛ̌ kɔnyʉya tí idzi atdíkpá kà
mànà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀.
7 Ndɨ àlɛ̌ tɔ̀ ndì ndanzì Yěsù Krístɔ̀-nyʉtsì ídzìnga-otù ɔ̌, kăzè ndìtɛ̀ ɨdhɔ
rɨ̌ ìndrǔ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ pbìndà ídzìnga tó ádrʉ̀ngbănga olùnă rɔ̀ ríràà kɔ́rɔ́ atɔ ɔ̌.
8 Obhó tí, nyɨ́ nyʉ́gʉ Kàgàwà bhà ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀ a'uta-otù ɔ̌. Wɔ̀ ndɨ
ɔ̀gʉ̀ náhʉ nzá nyɨ́ nyɔ́nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ka ní Kàgàwà bhà pɛrɛ̀.
9 Ɨnzɨ́ ní kàsʉ̌kʉ-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu ndɨ, akyɛ atdí alɛ mà náarana àdɨ ndàmbɛ
ndɔ̀yɔ̀ dɔ̌ nɨ̌.
10 Obhó tí, àlɛ̌'ɨ ní Kàgàwà-ɔtsʉ́-tsírɔ́ kasʉ, ndɨrɔ̀ Yěsù Krístɔ̀ mànà àlɛ̌
kúngbò àlɛ̌ dhu-otù ɔ̌, Kàgàwà anzì àlɛ̌ ndínɨ̌ àlɛ̌ kongó tí ídzì dhu ɔ̀nzì. Ɨ
ídzì dhu ní yà angyangyɨ Kăhù nyìya-tì, ndínɨ̌ àlɛ̌ kongó tí ɔ̀nzìnà dhu.

Krístɔ̀-nyʉtsì ìndrǔ rɨ̌'ì atdí alɛ tí dhu
(Kɔ̀l 1.20-22; Ɛbr 10.19-22; 1Pɛ́ 2.4-7)

11 Nírɔ̀, nyìrɛ̀ pɛ́ ìngbà dhu bhěyi alɛ-tɨdɔ̀ màtí nyɨ́ nyɨ'ì angyí dhu.
Ɔnzìyánga ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Pbàyàhúdí arí nyătɨ ɨnzá ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀
ɔnzìyánga alɛ tí. Pbɛ́tʉ̀, abádhí arɔ́tɛ yà irină rɔ̀ ìndrǔ arɔ́nzɨna rɔ̀yá ize
dɔ̌ tí.

12 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, nyɨ̌ nyʉnɨ nzá Krístɔ̀. Nyɨ̌ nyɨ'ɨ̀ olo tí Kàgàwà bhà alɛ, Pbàìsràyélí nzínzì ɔ̌. Kàgàwà mà núungbò ɨ̀ pbìndà alɛ mànà, ndàdʉ̀ ndì ndɔnzɨya dhu tó làká nókɔ̀ abádhí tɔ̀ ndɨ ungbòta-nyʉtsì. Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyɨ'ɨ̀ olo tí ndɨ ungbòta ɔ̌. Nyɨ̌ nyɨ'ɨ̀ mbǎ yà adzɨ ɔ̌ nyɨ̌ nyádʉ̀ ɔ̀dɔ̀nà nyɨ̌ nyabá tí dhu nà, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyʉnɨ nzá Kàgàwà.

13 Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, yà Yěsù Krístɔ̀ mànà nyɨ̌ nyúngbò nyɨ̌ dhu-otù ɔ̌, nyɨ̌, yà ɨtsɛ nyɨ̌ nyɨ'ɨ̀ angyi Kàgàwà rɔ̌ rɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyí'ɨ̀ íkyɛ̀rɔ̌ Kàgàwà-tí, yà ndɨ̀ nʉfʉ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ Krístɔ̀-azù-otù ɔ̌.

14 Obhó tí, Krístɔ̀ nyʉ́ ndìtírɔ̀ ní ndɨ màrʉ̀ngà nibho àlɛ̌ tɔ̀. Kǎbhʉ Pbàyàhúdí mà ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mànà ròngò atdí pbìrì ɔ̌ alɛ tí. Yà ndɨ̀ ndabhʉ̀ ndì ndìtírɔ̀ ɔvɛ tɔ̀ dhu-otù ɔ̌, kǔgolo wà abádhí nzínzì-ɔ̌nga nutu, ndàbhʉ rɨ'ɨ̀ òmvǔ tí imvú.

15 Àbadhi núugolo Músà bhà Ʊyátá mà, ɨ Ʊyátá arávĭna ka kɔnzɨ tí dhu mà, kǎrózèna kɨfʉ dhu mànà, ndínɨ̌ ndɨ̀ ndabhʉ̀ tí kɔ̌kɔ̀ Pbàyàhúdí mà ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mànà ròngò atdí pbìrì ɔ̌ alɛ-ɔwʉ́tá tí, ndɨ̀ mànà abádhí ùngbò ɨ̀ dhu-otù ɔ̌. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, Kĭbho màrʉ̀ngà abádhí nzínzì ɔ̌.

16 Mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ndɨ̀ ndɔ̀vɛ̀ dhu-otù ɔ̌, Krístɔ̀ náandu abádhí-tsʉ̀ ròngò atdí alɛ-ngbɔ̀ tí, ndàdʉ̀ abádhí ùngbò Kàgàwà nà. Ndɨ mʉ̀sàlabhà-otù ɔ̌, Kĭtɔ̀ abádhí nzínzì ɔ̌ ɨ'ɨ̀ òmvǔ.

17 Krístɔ̀ ɨra màrʉ̀ngà tó Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀, nyɨ̌ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí, yà ɨtsɛ nyɨ̌ nyɨ'ɨ̀ Kàgàwà rɔ̌ rɔ̀ tɔ̀, ndɨrɔ̀ Pbàyàhúdí, yà íkyɛ̀rɔ̌ ɨ'ɨ̀ Kà-tí tɔ̀.

18 Obhó tí, Krístɔ̀-otù ɔ̌ nga ní ndɨ, àlɛ̌'ɨ Pbàyàhúdí mà ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mànà, àlɛ̌ kádʉ̀ òwu ùvò àlɛ̌ t'Ábanà-ɔ̀nzɨ̌ yà atdí tí arí'ɨ̀ Ɨlĭlǎ-Alafí-otù ɔ̌.

19 Nírɔ̀ kòmbí, nyɨ̌, ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tírɔ̀, nyɨ̌ ní nzɨ̌ olo tdítdɔ̌ ndɨrɔ̀ nyɨ̌ ní nzɨ̌ ìwǔ tí íwǔ vurò ngari ɔ̀ rɔ̀ alɛ. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, nyɨ̌ nyóngò wà pbìrì ɔ̌ alɛ nyʉ́ tí, atdíkpá Kàgàwà bhà alɛ mànà, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyóngò wà atdí ɨdza ɔ̌ bhà tí Kàgàwà bhà alɛ mànà.

20 Àdhàdhì odu nɨ̌ ka kósɨ̀ ɨdza bhěyi, nyɨ̌ mà átɔ̀, nyɨ̌ ní ɨdza ka kórʉ̀ nɨ̌ odu. Uvitatálɛ mà pbànábí mànà ní ndɨ ɨdza-pfɔ̀ ka kórʉ̀ nɨ̌ odu, ndɨrɔ̀ Yěsù Krístɔ̀ nyʉ́ ndìtírɔ̀ ní ndɨ ndɨ ɨdza-pbɨdɔ̀ ɔ̀dɔ rí ádrʉ̀ngbǎ odu.

21 Ndɨ Krístɔ̀ ní ndɨ, ɨdza ka kósɨ̀ nɨ̌ odu nábhʉ̌ arí rʉ̀pbǎ ɨ̀ atdíkpá, ndɨ ɨdza ràdʉ̀ ɔ̀trɔ, ràrà àhʉ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ílǎ Kàbhà ɨdza, yà Kǎrádɨ ɔ̀ná tí.

22 Krístɔ̀ mànà nyɨ̌ nyúngbò nyɨ̌ dhu-otù ɔ̌, nyɨ̌, nyɨ̌ nyúngbò wà nyɨ̌ átɔ̀ atdíkpá kórɔ́ ngʉ̌kpà alɛ mànà, nyɨ̌'ɨ̀ Kàgàwà arádɨ ɔ̀ná ngari tí, Kàbhà Ɨlĭlǎ-Alafí-otù ɔ̌.

3

Pɔlɔ̀ anzɨ̀ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌ kasʉ
(Ɛfɛ 1.9-10; Kɔ̀l 1.24-29; 1Pɛ́ 1.10-12)

1 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ɨma Pɔlɔ̀, ma márí mɨtsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌ dʉ̀kʉ́. Ma marí'ɨ̀ imbi ɔ̀ Yěsù Krístɔ̀ tɔ̀ ma márí kasʉ ɔ̀nzɨ, mambɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ dɔ̌ fʉ̌kʉ̀ nyɨ̌ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

2 Obhó tí, nyɨ̌ nyírɨ̀ wà dhu mběyi nyʉ́, pbìndà ídzìnga ɔ̌, Kàgàwà ríbhò wà fʉ̌kʉ̀ ma mádʉ̀ ɔ̀nzìnà kasʉ fudú.

3 Kàgàwà ítɛ̀ ndɨ̀ idù, ndínɨ̌ ma mʉnɨ tí yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ arádɨ ndɨ̀ ndudhé ndínɨ̌ ndɨ̀ ndɔnzɨya tí dhu. Ní ma mándɨ̀ wà dhu akɛ tí fʉ̌kʉ̀ ndɨ dhu dɔ̌.

4 Nyɨ nyapɛ́ ɨ andítá nózʉ̀, ní nyɨ nyádʉ̀ ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí ma mʉ́nɨ
Krístò dɔ̌ dhu yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ arádɨ nʉ́nɨ ʉ̀nɨ̀.
5 Angyí, Kàgàwà nɨ́itɛ̀ nzá wɔ̀ ndɨ ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ arádɨ dhu ìndrʉ̌ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀
kòmbí, kɨ́tɛ̀ ka pbìndà ɨ̀lɨ̌lǎ uvitatálɛ mà, pbìndà ɨ̀lɨ̌lǎ pbànábí mànà tɔ̀,
pbìndà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí-otù ɔ̌.
6 Ndɨrɔ̀, wɔ̀ ndɨ ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ arádɨ dhu-tì ní: Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-otù ɔ̌, ìnzɨ̌ ní
Pbàyàhúdí mà rabáya Kàgàwà apɨ pbìndà alɛ tɔ̀ asota atdíkpá Pbàyàhúdí
mànà. Abádhí nóngò wà atdí alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌nga tí, ndɨrɔ̀ abádhí nábà wà yà
Kàgàwà akɔ̀ fìndá làká Yɛ̌sù Krístò-otù ɔ̌ dhu-tsí átɔ̀.
7 Kàgàwà ílɨ ma mɨ'ì Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-kàsʉ̌ t'álɛ tí, yà pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga
tó ɔbɨ nɨ̌ ndì ndíbhò idù pbìndà ídzìnga tó pɛrɛ̀-otù ɔ̌.
8 Ɨma ní ìmbǎ tɨ̌na nà alɛ nyʉ́ Kàgàwà bhà alɛ nzínzì ɔ̀ kórɔ́. Pbɛ́tʉ̀,
Kàgàwà bhà ídzìnga ní ndɨ ma nábhʉ mongò Krístò bhà asota nóvɔ̀ ìnzɨ̌
ní Pbàyàhúdí tɔ̀. Ndɨ asota ní yà ìnzɨ̌ fìndá ádrʉ̀ngbǎnga rɨ̌ ndʉ̀nɨ̀.
9 Kɨ̌bhò ma mí ndì ndarí ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ arádɨ dhu àbhʉ̌ ràkǎ tí dhu ɔ̀vɔ ma
mí awáwʉ̀ ɔ̌ kórɔ́ alɛ tɔ̀ nɨ̌ ídzìnga átɔ̀ idù. Ndɨ Kàgàwà, yà kórɔ́ dhu
nanzì alɛ, náarù wɔ̀ ndɨ ndì ndudhé dhu ròngò àdɨ ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ nyʉnatsì
dhòdhóngana,
10 ndínɨ̌ kòmbí Kànɨsà-otù ɔ̌, kórɔ́ màlàyíká mà fɨyɔ́ kámá mànà nʉ́ʉnɨ
tí dhu Kàgàwà rarí dhu-ɔ̌nga òvò dhèdhèrɔ̀ ɔ́fɔ̀ ɔ̌.
11 Kàgàwà ábhʉ ndɨ dhu ràkǎ àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístò-otù ɔ̌, yà
rɔ̀pè ndì mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ ndì ndudhé ka dhu bhɛ̌yi.
12 Yà Yɛ̌sù Krístò mànà àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ dhu-otù ɔ̌, ndɨrɔ̀ ka àlɛ̌ ká'ù dhu-
otù ɔ̌, àlɛ̌ kábà wà ìmbǎ àlɛ̌-tsʉ̀ ʉ̀tɔ̀ rí dhu rɨ̌'ì rɔ́rɔ̀ àlɛ̌ kádʉ̀ òwu ùvò
Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ a'uta nyʉ́ nà ɔ̀ná otu.
13 Nírɔ̀, ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ̌ ɨ̀tdɛ̀ tí, àpɛ́ nyàbhʉ afíkʉ rìngyɛ̌ ndì, yà okúkʉ dɔ̀
rɔ̀ ma mábàna àpbɛ̀ nɨ̌, ndɨ àpbɛ̀ ní ndɨ ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ nábhʉ̌ rí
fʉ̌kʉ̀ nídhunɨ̀.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndìtsɔ̀ Ɛfɛsɔ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístò dɔ̌ dhu

14 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mɔ̀kɔ̀ ma ɔtdyʉ̀du dɔ̌ Àba Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌.
15 Àbadhi ní ndɨ kórɔ́ rʉ̀gànda-tsʉ̀ yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì mà, yà adzɨ dɔ̌
arí'ì mànà t'Ábanà, yà abádhí dɔ̌ arí ɔvɔ ʉ̀vɔ̌ alɛ.
16 Ma mí mɨtsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌, ndínɨ̌ nyɨ̌ nɨrá tí nyʉkʉtsì nǎ rɔ̀ pbìndà Ɨ̀lɨ̌lǎ-
Alafí tó ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nɨ̌, pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ tó ábhɔ̌nga-
bvʉ rɔ̌.
17 Ma mí mɨtsɔ̀, ndínɨ̌ Krístò ongó tí àdɨ afíkʉ ɔ̀ a'uta-otù ɔ̌. Ma mí mɨtsɔ̀
átɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ nyɨ'ɨ tí ɨvɛ́ya ɔ́dì ì, 'àdʉ̀ ìko àzè dɔ̌ alɛ tí.
18 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nyɨ̌, yà atdíkpá nyɨ̌ nyí'ì mànà Kàgàwà bhà
ngʉ̌kpà alɛ mànà, nyɨ̌ nyádʉ̀ Krístò bhà àzè tó íhʉ̌nga mà, kà tó ádzɨ̌nga
mà, kà tó ádzɨ̌nga ràrà ɔrʉ̀ mà, kà tó ádzɨ̌nga ròfò obvò mà nʉ́nɨ.
19 Ma mí mɨtsɔ̀, ndínɨ̌ nyʉ̌nɨ tí Krístò bhà àzè, yà kórɔ́ alɛ tó ɨnga t'ʉ́nɨta
dɔ̀nǎ ósè àzè. Ndɨrɔ̀ ma mí mɨtsɔ̀ ndínɨ̌ Kàgàwà bhà dhu tí arí'ì kórɔ́ dhu
nɨ́i'ɨ tí fʉ̀kʉ́ dhu tí átɔ̀.
20 Kàgàwà arí kasʉ ɔ̀nzɨ àlɛ̌-nyʉtsì pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nɨ̌. Ndɨrɔ̀
Kà-fɔ́ àlɛ̌ kònzì dhu rɔ̀, Kà rɨ̌'ì ìnè ndɔ̀nzì ka abhɔ nyʉ́ rɔ̀sè. Obhó tí, Kàbhà
ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nósè wà àlɛ̌ kádʉ̀ ìrɛ̀nà kórɔ́ dhu dɔ̀nǎ.

21 Dhu àkǎ àlɛ̌ rìlè Kàgàwà Kànɨsà ɔ̌, ndɨrɔ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀-nyʉtsì, kórɔ́ rʉ̀gànda ɔ̌, ndɨrɔ̀ dhòdhódhónganà. Àmìnà.

4

Atdí alɛ-ngbɔ̀ tí ka kɨ́'ɨ̀ Krístɔ̀-nyʉtsì dhu
(Rɔm 12.4-8; 1Kò 12.4-31; Kɔ̀l 3.12-14)

1 Nírɔ̀ ɨma, yà imbitálɛ tí ma mí'ɨ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ-kàsʉ̌ ɔ̀nzɨ ma márí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀, ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ̌ ɨ̀tdɛ̀ tí, nyɨ̌, yà Kàgàwà únzì nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǒkò ndɨ anzita nà àkǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌.

2 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ́'ɨ̀ yɔrɔwà t'álɛ tí atdídɔ̌, ɨ̀yɔ̀ aróko alɛ tí, ndɨrɔ̀ dhu-dzi òndù arí alɛ tí. Nyɨ̌ nyàkǎ nyǒndù dzìkʉ nzínzìkʉ ɔ̌ àzè ɔ̌.

3 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ ɔbɨ atdídɔ̌, nyɔ̌dɔ̀ yà Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí ábhʉ fʉ̌kʉ̀ màrʉ̀ngà-otù ɔ̌ atdínga.

4 Obhó tí, alɛ-ngbɔ̀ rɨ́'ɨ̀ atdí tí, ndɨrɔ̀ Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí rɨ́'ɨ̀ atdí tí. Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, Kàgàwà únzì nyɨ̌ fɨ́ndà ndínɨ̌ nyɨ̌ nyabá tí dhu rɨ́'ɨ̀ atdí tí.

5 Ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ́'ɨ̀ atdí tí, a'uta rɨ́'ɨ̀ atdí tí, bàtizò rɨ́'ɨ̀ atdí tí,

6 Kàgàwà rɨ́'ɨ̀ atdí tí. Ka ní kórɔ́ alɛ t'Ábanà. Kɔ̌nyʉ̀ idzi kórɔ́ alɛ dɔ̌, Kǎrí kasʉ ɔ̀nzɨ kórɔ́ alɛ-otù ɔ̌, ndɨrɔ̀ Kǎrádɨ kórɔ́ alɛ-nyʉtsì.

7 Pbɛ́tʉ̀ ɨ̀ngbàtí ɨ̀lɨ ndì alɛ mà àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ náabà àkǎkǎ pɛrɛ̀, àdhàdhɨ yà Krístɔ̀ náabhʉ̀ ka fɨ́ndà ɔ̀ná mʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɔ̌.

8 Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá rǎtɨna:
«Kɨ̌tdègu ùpo ɔrʉ̀,
ní kǔgu imbi ɔ̀ ka kúsɔ̌ alɛ ndàrà nà fɔná,
ndɨrɔ̀ kǔbhò pɛrɛ̀ ìndrǔ tɔ̀*.»

9 Nírɔ̀, yàrí ɔtɛ: «kǔpò ɔrʉ̀-tì» ní àdhu? Kà-tì ní, kà rifo pɛ́ angyi yà adzɨ dɔ̌, ndàdʉ̀ òtsù kà-tsì nyʉ́.

10 Wɔ̀ ndɨ ìfifo alɛ ní ndɨ wɔ̀ ùpǔpò ɔrʉ̀ nyʉ́, ròsè ɔ̀rʉ̀-akpà dɔ̀nǎ, ndínɨ̌ ndì ndɔnyʉ tí idzi yà adzɨ mà ɔ̀rʉ̀-akpà mànà dɔ̌.

11 Àbadhi ní ndɨ àkǎkǎ pɛrɛ̀ nubhò ìndrǔ tɔ̀. Atdídhená alɛ tɔ̀ kǎbhʉ̀ ní uvitatálɛ tí ɨ alɛ rɨ́'ɨ̀ nɨ̌ pɛrɛ̀, ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ kǎbhʉ̀ ní pbànábí tí ɨ alɛ rɨ́'ɨ̀ nɨ̌ pɛrɛ̀. Ngʉ̌kpà alɛ-tsí tɔ̀ kǎbhʉ̀ ní Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔtatálɛ tí ɨ alɛ rɨ́'ɨ̀ nɨ̌ pɛrɛ̀, ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ kǎbhʉ̀ ní Kàgàwà bhà alɛ t'ʉ́ndatatálɛ mà màlímó mànà tí abádhí rɨ́'ɨ̀ nɨ̌ pɛrɛ̀.

12 Àbadhi náanzɨ dhu ndɨ dhu bhɛ̌yi, ndínɨ̌ Kàgàwà bhà alɛ-nyɨ̀tì nohú tí angyangyɨ Kàgàwà bhà kasʉ tɔ̀. Kǎnzì ndɨ dhu, ndínɨ̌ Krístɔ̀-ngbɔ̀ nɔsí tí.

13 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, àlɛ̌'ɨ kórɔ́ àlɛ̌ kádʉ̀ àlɛ̌ òtù atdínga ɔ̌ àlɛ̌ tɔ́ a'uta-otù ɔ̌, àlɛ̌ ràdʉ̀ Kàgàwà t'Ídhùnà ʉ̀nɨ atdídɔ̌. Ndɨrɔ̀, àlɛ̌ kádʉ̀ ɔ̀'ɔ̀ a'uta ɔ̌, àlɛ̌ ròwù ùvò Krístɔ̀ bhà àkǎkǎ ɔ́fɔ̀ tɔ́ mʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyʉ́ ɔ̌.

14 Ní, àlɛ̌ kí nzɨ̌ òko tdítdɔ̌ nzónzo tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, yà ìndrǔ ʉ̀trǎ rí fɨ̀yɔ́ ʉtrátá tɔ́ màgɛ̌zì nɨ̌ rùwɨ̌ atdídhená alɛ rǔdhěna dhu ràmbɛ àlɛ̌ ʉ̀mbà dɔ̌ akyɛ.

15 Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kapɛ́ àmbɛ obhó dhu nʉ́nɔ̀ dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ àzè ɔ̌, ní àlɛ̌ kádʉ̀ ɔ̀'ɔ̀ kórɔ́ dhu ɔ̌, ràrà àhʉ yà àlɛ̌-dɔ tí arí'ɨ̀ Krístɔ̀ bhà ɔ́fɔ̀ ɔ̀ àlɛ̌ kówu ùvò dhu ɔ̀.

16 Kǒtù ɔ̌ nga ní ndɨ, alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo kórɔ́ nʉ́pbǎ ɨ̀ 'òkò atdíkpá 'ɨ̀dzɔ̀, yà ɨ̀ únzɨ̌ ɨ̀ dhu bhɛ̌yi. Ní, ɨ̀ngbàtí ílɨ ndì alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-ngba mà náapɛ́

* **4:8 4.8** Zàb 68.19

kàsʉ̌na ɔ̀nzɨ àkǎkǎ dhu bhěyi, ní alɛ-ngbɔ̀ kɔ́rɔ́ rǎdʉ̀ òvi, ndàdʉ̀ àmbɛ ndɔ̀sì dɔ̌ ndìtírɔ̀ àzè ɔ̌.

Ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá nà pbàkrístɔ̀ rɨ̌'ì Krístɔ̀-nyʉtsì dhu (Gàl 5.16-25; Kɔ̀l 3.1-13; 1Yù 3.16-18; 4.7-11)

17 Nírɔ̀, ma mí dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀ atdyúdu nyʉ́ nà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔvɔ̀ rɔ̌: nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǒkò tdítdɔ̌ ɨnzá Kàgàwà nʉ́nɨ alɛ bhěyi. Ɨ alɛ ní kǎkà kɔkɔ́rɔ̀nga tɔ́ fìyɔ́ ɨrɛ̀ta dɔ̌ tí aríko alɛ,

18 ndɨrɔ̀, abádhí tɔ́ ɨrɛ̀ta náarí nzɨ̌ dhu àlʉ̌. Ɨ alɛ rɨ̌'ì mbǎ yà Kàgàwà aríbhona ípìrɔ̌nga nà nyʉyatsì, abádhí ʉ́nɨ nzá atdí dhu mà, ndɨrɔ̀ abádhí ní dɔ̀ya ídzɔ̀ alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

19 Abádhí-nyì náarí nzɨ̌ ìwʉ akɛkpá màtí, ndɨrɔ̀ abádhí ádzi wà ì 'àmbɛ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzì dɔ̌, 'àdʉ̀ àmbɛ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ ɔ́tì dhu ɔ̀nzì dɔ̌, ìmbǎ tsʉ̀ya ʉ̀tɔ̀ rí atdí dhu mà rɨ̌'ì rɔ́rɔ̀.

20 Pbɛ́tʉ̀, ìnzɨ̌ ní wɔ̀ dhu bhěyi nga ndɨ ka kúdhe dhu fʉ̌kʉ̀ Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ̌!

21 Obhó tí, nyɨ̌ nyírì wà kà dɔ̌ màkʉ̌rʉ̀. Ní ka kúdhe wà Yěsù-nyʉtsì arí'ì obhónga fʉ̌kʉ̀.

22 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎwà wɔ̀ angyi nyɨ̌ nyɨ'ì nà fʉ̀kʉ́ ɔ́fɔ̀ ɨtsɛ nyʉ́, wɔ̀ angyi nyɨ̌ nyɨ'ì nà ɔ́fɔ̀-ayí, wɔ̀ nyʉ̌nda arí nyǒwù igi, ndàdʉ̀ nyɨ̌tsu ìndrʉ̌ àbhʉ̌ rí rìnza ì ʉtrátá tɔ́ dhu-atdyú ɔ̀.

23 Dhu àkǎ nyʉ̌gɛ̀rɛ̀ nyɨ̌ dòtsí, nyǒngò ìndrʉ̌-ɔwʉ́tá tí afíkʉ ɔ̀nǎ rɔ̀, ndɨrɔ̀ fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta ɔ̀nǎ rɔ̀.

24 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ì ɔwʉ́tána tɔ́ ɔ́fɔ̀ nà. Ndɨ ɔ́fɔ̀ ní yà Kàgàwà bhà wɔyɔ̀ rɔ̌ ka kanzì ɔ́fɔ̀. Obhónga ní ndɨ ɔ́fɔ̀-ɔwʉ́tá ʉ̀nda rí, rìtɛ̀ obhónánga tɔ́ ípìrɔ̌nga, ndɨrɔ̀ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ ílǎ ípìrɔ̌nga.

25 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyʉ̀bhà tìtɔ̀ t'ʉ́nɔta! Ɨngbàtí íli ndì alɛ mà nákǎ ndʉ̀nɔ̀ obhó dhu ɔdhìnà tɔ̀, àlɛ̌'ɨ kɔ́rɔ́, àlɛ̌ ní atdí alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌nga dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

26 Dhu apɛ́ ɨ'ì nyɨ̌ nyàkɔ̌ dhu tí, ní nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǒtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀. Adyifɔ̀ àkǎnà nzá ndàrà ɔ̀tsù ngɔ̀mà ɔ̀, ɨnzá afíkʉ ɔ̀ nàwí nápɛ̀ ìku rɔ́rɔ̀.

27 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyʉ̌bhà ngari Pfɔ̀mvɔ Sìtanì tɔ̀.

28 Ogbo ɔ̀nzì rɔ̌ úbhì alɛ, nákǎ nzá ndɔ̀nzì ogbo tdítdɔ̌, pbɛ́tʉ̀, kàkǎ ndɔ̀nzì kasʉ ɔtsʉ́na nyʉ́ nɨ̌, ndínɨ̌ ndì ndabá tí dhu ɔ̀tdì ndì rɔ̀yá alɛ-dzʉ̀nà ɔ̀nzì ndì ndádʉ̀ nɨ̌ dhu.

29 Nzɛ́rɛ ɔtɛ àkǎ nzá ndàhʉ likʉ ɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǒwù ʉ̀nɔ̀nà rɔ̌ ní ídzì ɔtɛ kɛ̀lɛ̌, yà ìndrʉ̌-dzʉ̀nà ɔ̀nzì rádʉ̀ ndɔ̀sì ngʉ̌kpà alɛ, ndàdʉ̀ ídzìnga ìbhò yà ndɨ ɔtɛ ɨ̀rɨ rí alɛ tɔ̀.

30 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎbhʉ ɨzʉ rʉ̀ka Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí. Obhó tí, Ɨlɨ̌lǎ-Alafí ní ize, yà nyʉkʉtsì Kàgàwà ɨli, ndínɨ̌ ongó tí dhu ɨtɛ̀ kpangba nyɨ̌ ràrɨ̌ pbìndà alɛ, ràrà àhʉ Kàgàwà rɨ̌ nyʉ̌wʉ̌ dòtsí nzɛ́rɛ dhu ɔ̌ rɔ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀.

31 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌dɔ̀ rʉ̀kʉ́ ka kɔ̀nzì nzɛ́rɛ dhu afíkʉ ɔ̀. Nyɨ̌ nyàkǎ nzá ʉ̀kʉ́ nga rìwà ndì, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̀nzì nàwí. Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎngbʉrʉ nzínzìkʉ ɔ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyʉ̌nɔ̀ dhu ìndrʉ̌ nɨ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dɔ̀ nyɨ̌ kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛ dhu-tɨdɔ̀ rɔ̌ rɔ̀.

32 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̀nzì ídzìnga fʉ̌kʉ̀, nyǎdʉ̀ ɨ'ì àzè nà nzínzìkʉ ɔ̌. Nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌bà dhu fʉ̌kʉ̀, àdhàdhì Kàgàwà nʉ́ʉbà dhu fʉ̌kʉ̀ Krístɔ̀-nyʉtsì dhu bhěyi.

5

Awáwʉ̀ ɔ̌ ka kóko dhu

1 Nyɨ́ ní Kàgàwà bhà nzónzo, yà atdídɔ̀ kɔ̌zè alɛ. Ní, nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌kò
kàbhà ɔ́fɔ̀ ɔ̌.
2 Nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌zè nyɨ́ nzínzìkʉ ɔ̌, àdhàdhì Krístɔ̀ náazè àlɛ̌ dhu bhɛ̌yi:
Kǎzè àlɛ̌, ndàdʉ̀ pbìndà ípìrɔ̌nga àdzi ɔvɛ tɔ̀ àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀, rì'ì pɛrè tí ndirɔ̀
rì'ì kàzʉ ɔ̀ ka kɔ̀bì ìzǎ tó pɛrè yà mbɛ̌yi rónguʉ ndrùù, ràdʉ̀ Kàgàwà-nyìkpɔ́
ɔ̀fɔ̀ tí.
3 Nyɨ́ ní Kàgàwà bhà alɛ. Ní mʉ̀nyɔ̀nì t'ɔ́nzita mà, Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ ɔ́tì
kɔ́rɔ́ dhu mà, ngǎtsi alɛ-fɔ́ rí'ì dhu-atdyú òho ka kí dhu mànà nákǎ nzá
ndìrì ndì nzínzìkʉ ɔ̌.
4 Ndirɔ̀, nzɛ́rɛ ɔtɛ nótɛ ka kí ìndrǔ nɨ́ dhu mà, ìmbǎ tɨ̌ya nà ɔtɛ nɔ́tɛ ka kí
dhu mà, ndirɔ̀ nzɛ́rɛ zèze mà, nákǎ nzá ndìrì ndì nzínzìkʉ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ àkǎkǎ
dhu ní kadu ɔ̀tsɔ̀ Kàgàwà tɔ̀.
5 Obhó tí, nyɨ́ nyàkǎ nyʉ̌ni dhu ní: mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzi arí alɛ mà, Kàgàwà-
nyìkpɔ́ ɔ̌ rí ìndrǔ àbhʉ̌ rɔ̀tì ngʉ̌kpà dhu ɔ̀nzi arí alɛ mà, ndirɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-
atdyú òho arí rì'ì fɨ̌ndà tí alɛ mà ní rokoya nzɨ́ atdí dhu-kàmǎ màtí Kàgàwà
bhà, ndirɔ̀ Krístɔ̀ bhà Idzi ɔ̌. Obhó tí, kɔ́rɔ́ dhu-atdyú òho arí rì'ì fɨ̌ndà tí
alɛ rɨ̌'ì àdhàdhì sànamʉ̀-ɔ̀nzɨ arí ndʉ̀kɔ̌ alɛ bhɛ̌yi.
6 Atdí alɛ mà nákǎ nzá ndʉ̀trǎ nyɨ́ ìmbǎ tɨ̌ya nà ɔtɛ nɨ̌. Kɔ̀rí nzɛ́rɛnga-
tidɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndi, Kàgàwà arí kǎkà ìnzɨ arí tsʉ̀ná dhu ìri alɛ-ànyǎ nítdì
pbìndà nàwí-lú nɨ̌.
7 Nírɔ̀, nyɨ́ nyàkǎ nzá nyɔ̌wù nyɨ̌rì rɔ̌ kɔ̀rí dhu bhɛ̌yi alɛ mànà.
8 Angyi, nyɨ́ nyongónà òko ínɔ̀ ɔ̌, pbɛ́tʉ̀ kòmbí, yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ mànà
nyɨ́ nyúngbò nyɨ́ dhu-otù ɔ̌, nyɨ́ nyáróko awáwʉ̀ ɔ̌. Ní nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌kò
àdhàdhì awáwʉ̀ ɔ̌ nzónzo bhɛ̌yi.
9 Obhó tí, awáwʉ̀ arɔ́dhina itse ní dhèdhèrɔ̀ ídzìnga-tidɔ̀ mà, obhónánga
mà, obhónga mànà.
10 Nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌wù ɔbi ɔ̀nzì rɔ̌ nyʉ̌ni Ádrʉ̀ngbǎlɛ-nyìkpɔ́ nɔ́fɔ̀ rádʉ̀ dhu.
11 Nyɨ́ nyàkǎ nzá nyɨ̌tsu nyɨ́ yà inzá nga nɔ̀fɔ̀ ínɔ̀ tó mʉ̀tsɔ ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ nyɨ́
nyàkǎ nyʉ̌pfò kà-dɔ̌nga kpangba.
12 Obhó tí, wɔ̀ ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ ìndrǔ rɔ̌nzina dhu dɔ̌ ka kɔ́tɛ dhu náarí alɛ-nyì
àbhʉ̌ rìwʉ̀.
13 Pbɛ́tʉ̀, dɔ̀yá nga ka kùpfò kpangba kɔ́rɔ́ dhu rǎdʉ̀ 'àla yà i dhu nyʉ́
rɨ̌'ì dhu bhɛ̌yi.
14 Obhó tí, kɔ́rɔ́ dhu, yà awáwʉ̀ ɔ̌ rí'ì ní rǎdʉ̀ òngo awáwʉ̀ tí. Ndi dhu-
okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndi, ka kátina yà dhu bhɛ̌yi:

«Ívà nyi idhɔ ɔ̀ rɔ̀, wɔ̀ ɔ̀dhɔ̀ nyi nyɔ́dhɔ̀ rɔ̀!
Ɨngbɛ̀ nyi, nyahʉ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀,
ní, Krístɔ̀ rǎdʉ̀ nyìnʉ́ nga àwʉ̀.»

15 Nyɨ́ nyàkǎ nyǎndà fʉ̀kʉ́ mʉ̀tsɔ mbɛ̌yi. Nyɨ́ nyàkǎ nzá nyɔ̌kò pbàdhɔ́má
bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌kò àdhàdhì dhu-ɔ̌nga t'óvòta nʉ́ni alɛ bhɛ̌yi.
16 Nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌nzì kasʉ mbɛ̌yi yà nyɨ́ nyí'ì nà kòmbí kàsʉmì ɔ̌, kàrí
idhɔ ní nzɛ́rɛ idhɔ nídhunɨ̌.
17 Ndi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ́ nyàkǎ nzá nyɨ̌'ì pbàdhɔ́má tí, pbɛ́tʉ̀ nyɨ́ nyàkǎ
nyʉ̌ni Ádrʉ̀ngbǎlɛ-afí òzè nyɔ̌nzì dhu.
18 Nyɨ́ nyàkǎ nzá nyɔ̌rì iwa nɨ̌, iwa ɔ̀mvʉ̀ ka kí korì nɨ̌ dhu náarí ìndrǔ
bhà ípìrɔ̌nga ìnzǎ nídhunɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ́ nyàkǎ nyǎbhʉ Ɨlílǎ-Alafí rìrǎ nyɨ́.

19 Nzínzìkʉ ɔ̃ nyɨ́ nyɔ́tɛ rɔ̀, nyɨ́ nyàkǎ nyʉ̌nɔ̀ dhu ní Zàburì ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ dhu, ndɨ́rɔ̀ nyɨ́ nyàkǎ nyʉ̌yʉ̀ yà Ɨ̀lǐlǎ-Alafí àbhʉ nyǎmbɛ ʉ̀yʉ̀nà dɔ̌ adyi. Nyɨ́ nyàkǎ nyʉ̌yʉ̀ adyi mà Zàburì mànà nyǎmbɛ Ádrʉ̀ngbǎlɛ nílè dɔ̌ nɨ́ atdí afíkʉ nà.
20 Nyɨ́ nyàkǎ nyǒngò ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ bìlǐnganà Àba Kàgàwà tɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí dɔ̌, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌.

Vèbhálɛ mà fɨyɔ́ kpabhálɛ mànà àkǎ ʼòkò nzínzìya ɔ̃ tí dhu
(Ɔpt 2.21-24; Kɔ̀l 3.18-19; 1Pɛ́ 3.1-7)

21 Nyɨ́ nyàkǎ nyǒngò tsʉ̀kʉ́ dhu ìrì nzínzìkʉ ɔ̃, Krístɔ̀ nyɨ́ nyífʉ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
22 Nyɨ́ vèbhálɛ́, nyɨ́ nyàkǎ nyɨ̌rì fʉ̀kʉ́ kpabhálɛ-tsʉ̌ dhu, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù ózè dhu nyɨ́ nyɔ̀nzì dhu tí.
23 Obhó tí, kpatsìbhálɛ ní pbìndà tsìbhálɛ-dɔ, àdhàdhì Krístɔ̀ narí Kànɨsà-dɔ dhu bhěyi. Ndɨ́rɔ̀ Krístɔ̀ nyʉ́ ndìtírɔ̀ ní Kànɨsà tɔ́ Ɔ̀gʉ̀ba, ndɨ́ Kànɨsà ràdʉ̀ ì'ì kà-ngbɔ̀.
24 Vèbhálɛ àkǎ 'ìrì fɨyɔ́ kpabhálɛ-tsʉ̌ dhu kɔ́rɔ́ dhu ɔ̃ màtí, àdhàdhì Kànɨsà náarí Krístɔ̀-tsʉ̌ dhu ìrɨ dhu bhěyi.
25 Ndɨ́rɔ̀ nyɨ́ kpabhálɛ̌, nyɨ́ nyàkǎ nyǒzè fʉ̀kʉ́ vèbhálɛ àdhàdhì Krístɔ̀ ózè Kànɨsà, ndàdʉ̀ pbìndà ípìrɔ̌nga nyʉ́ àbhʉ ndìtírɔ̀ kà tɔ̀ dhu bhěyi,
26 ndínɨ̌ ndì nduʼo tí ka ɨdha* nɨ̌ ndɨ́rɔ̀ ɔ̀tɛ̌na nɨ̌ rìlǎ Kàgàwà tɔ̀.
27 Kǎzè ka ndínɨ̌ Kànɨsà náara tí àhʉ Yěsù nyʉ́ ndìtírɔ̀-ɔ̀nzɨ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̃, ìmbǎ atdí andrɨta nà màtí, ìmbǎ nyìna rɔ̌ mʉ̀síngírí nà màtí, ndɨ́rɔ̀ ìmbǎ atdí otsu nà màtí. Kǎzè ka rì'ì Kàgàwà-nyìkpó ɔ̃ ílǎ, ndɨ́rɔ̀ ìmbǎ nzɛ́rɛ dhu tí ka kɔ́zʉ̀na dhu rɨ̌'ì nyʉnatsì dhu tí.
28 Ndɨ dhu bhěyi tí, kpabhálɛ àkǎ 'òzè fɨyɔ́ vèbhálɛ àdhàdhì ì ózè ngbɔ̌ya nyʉ́ ìtírɔ̀ dhu bhěyi. Pbìndà tsìbhálɛ nòzè alɛ nózè wà ndì ndì nyʉ́ tírɔ̀.
29 Obhó tí, ngbɔ̌na nyʉ́ ɔ̀ndrɔ̀ rí ndìtírɔ̀ atdí alɛ mà rɨ̌'ì mbǎ. Pbɛ́tʉ̀ kà rɨ̌ kòngù, ndàdʉ̀ ɔ̀dɔ̀nà mběyi, àdhàdhì Krístɔ̀ náarónzɨna ngbɔ̌na, Kànɨsà rɔ̌ dhu bhěyi,
30 àlɛ̌'ì ní kà-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo nídhunɨ̌.
31 Ɨ̀lǐlǎ Andítá† ɔ̀ ka kándɨ̌ dhu katɨ: «Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, kpatsìbhálɛ rǒngo àbanà mà íyànà mànà nʉ́bhà, 'àdʉ̀ 'ùngbò pbìndà tsìbhálɛ nà, abádhí ɔ́yɔ̀ rɔ̀ kɔ́rɔ́ ràdʉ̀ òngo atdí alɛ-ngbɔ̀ tí*.»
32 Wɔ̀ ndɨ Andítá-nyʉtsì ndì nórù obhó dhu ní ádrʉ̀ngbǎ dhu nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀ ma mɔ̀tɛ̀ dɔ̀ná dhu ní Krístɔ̀ mà Kànɨsà nà nàndà dhu.
33 Ní ndɨ dhu bhěyi tí, tɨkʉ ɔ̀nǎ rɔ̀ átɔ̀, ìngbàtí ílɨ ndì kpatsìbhálɛ mà nákǎ ndòzè pbìndà tsìbhálɛ àdhàdhì yà ndì nyʉ́ ndì ndózè ndì ndìtírɔ̀ dhu bhěyi. Ndɨ́rɔ̀, ìngbàtí ílɨ ndì tsìbhálɛ mà, nákǎ ndìfʉ pbìndà kpatsìbhálɛ.

6

Nzónzo mà ì nódhì alɛ mànà nákǎ ì'ì nà nzínzìya ɔ̃ ɨrɨta
(Uvt 27.16; Mbà 6.20; Kɔ̀l 3.20-21)

1 Nyɨ́ nzónzɔ̌, nyɨ́ nyàkǎ nyɨ̌rì nyɨ́ nódhì alɛ-tsʉ̌ dhu Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nózè ka dhu bhěyi. Obhó tí, wɔ̀rí ní ndɨ ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu.

---

* **5:26 5.26** Ɨdha rɨ̌tɛ̀na dhu ní mbɛ̀mbɛ̀ bàtizò àlʉ̌ ka kí dhu. † **5:31 5.31** Ɨ̀lǐlǎ Andítá tí kátɨna ní Ungbòta-ayí. * **5:31 5.31** Ɔpt 2.24

2 «Dhu àkǎ nyɨfʉ̵ àbanʉ̵ mà ɨ́yànʉ̵ mànà.» Wɔ̀rɨ́ nɨ́ ndɨ ɨdrɛ̀ Ʉyátá nzínzì ɔ̌ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ʉ̵yátá, yà Kàgàwà ísɛ̌ yàrɨ́ làká dɔ̀ná, ndàtɨ:

3 «ndɨ́nɨ̌ nyɨ nyɔnzɨya tɨ́ hirò, nyadʉ̀ ábhɔ̀ ɨdhɔ nyʉ́ nɔ́dhɔ̀ yà adzɨ dɔ̌*.»

4 Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nzónzo t'ábáná, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌wù fʉ̀kʉ́ nzónzo àbhʉ̵ rɔ̌ ràkɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̀vi abádhí, nyǎmbɛ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀sɔ̀ dɔ̌ fɨ́yɔ̀, nyǎdʉ̀ òwu Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ózè dhu nɔ́vɔ̀ rɔ̌ fɨ́yɔ̀.

Ɨnɔ tɨ́ arɨ́'ì alɛ mà fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà nákǎ ì'ì nà nzínzìya ɔ̌ ɨrɨta

5 Nyɨ̌ ɨnɔ tɨ́ arɨ́'ì alɛ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̀rì yà adzɨ ɔ̌ fʉ̀kʉ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-tsʉ̌ dhu ádrʉ̀ngbǎ ɨfʉta nyʉ́ nà, obhónga tɔ́ afíkʉ̵ nà, àdhàdhì Krístò tò nyɨ̌ nyɨ́ ndɨ kasʉ̵ ɔ̀nzɨ dhu bhɛ̌yi.

6 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎmbɛ kasʉ̵ ɔ̀nzì dɔ̌ yà dʉ̀kʉ́ nga àndà fʉ̀kʉ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rɨ̌ ɔ̀ná kàsʉ̵mì ɔ̌ tɨ́, ndɨ́nɨ̌ abádhí-nyɨ̀kpó kɛ̀lɛ̌ nɔfɔ́ tɨ́. Àdhàdhì nyɨ̌ nɨ́ Krístɔ̀ bhà ɨnɔ dhu bhɛ̌yi, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ Kàgàwà-afí òzè dhu atdí afíkʉ̵ nyʉ́ nà.

7 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì fʉ̀kʉ́ ɨnɔ-kàsʉ̌ ídzì afíkʉ̵ nà, àdhàdhì Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù tò nyɨ̌ nyɨ́ kasʉ̵ ɔ̀nzɨ dhu bhɛ̌yi, ìnzɨ̌ nɨ́ ìndrʉ̌ tò nyɨ̌ nyɨ́ kɔ̀nzɨ dhu bhɛ̌yi.

8 Nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌nɨ dhu nɨ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ rubhòya pɛrɛ̀ ìngbàtɨ́ ílɨ ndì alɛ mà tɔ̀, àdhàdhì ndɨ alɛ bhà ídzì kasʉ̵-bvʉ̵ rɔ̌, ìmbǎ rì'ì dɔ̀ná arɨ́'ì ndɨtírɔ̀ alɛ màtɨ́, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ɨnɔ tɨ́ arɨ́'ì alɛ màtɨ́.

9 Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ ɨnɔ nà arɨ́'ì ádrɔ̀drɔ̌ alɛ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì dhu ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́ fʉ̀kʉ́ ɨnɔ rɔ̌. Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎmbɛ àvu dɔ̌ abádhí-rɔ̌. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌nɨ dhu, nyɨ̌ nyʉ́ mà fʉ̀kʉ́ ɨnɔ mànà, nyɨ̌ rarɨ́'ì ìnè fʉ̀kʉ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ nà atdí tɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀. Ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ́ ìnzɨ̌ arɨ́ ìndrʉ̌-ɔ̌nga òvò alɛ.

Kàgàwà bhà màtsʉ̌mù
(Rɔm 13.12; 1Tɛ̀ 5.8; 1Pɛ́ 5.8-9)

10 Kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎbà fʉ̀kʉ́ ɔbɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù mànà nyɨ̌ nyúngbò nyɨ̌ dhu-nyʉtsì. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ì ɔbɨ nà kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ-nyʉtsì.

11 Nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌fɔ̌ yà Kàgàwà úbho fʉ̌kʉ̀ màtsʉ̌mù kɔ́rɔ́ rʉ̀kʉ́, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyɔdí tɨ́ pfɔ̌kʉ̵ Pfɔ̀mvɔ bhà nzɛ́rɛ màgɛ̌zì-ɔ̀nzɨ̌.

12 Obhó tɨ́, àlɛ̌ kárɨ́ nzɨ̌ ɨla ùgye yà adzɨ ɔ̌ alɛ mànà. Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kárɨ́ kùgye nà nɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ rɔ̌ aróko nzɛ́rɛ-alafí mà, nzɛ́rɛ-alafí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, abádhí nzínzì ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌nga tɔ́ ɔbɨ nà arɨ́'ì nzɛ́rɛ-alafí mà, ndɨrɔ̀ yà ínɔ̀ tɔ́ adzɨ ɔ̌ arɨ́'ì ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tɨ́ nzɛ́rɛ-alafí mànà.

13 Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ kòmbí, nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌gù Kàgàwà bhà kɔ́rɔ́ màtsʉ̌mù. Ndɨ otu ɔ̌ nɨ́ ndɨ, nyɨ̌ nyɨ́ pfɔ̌kʉ̵ ɔ̀dì fʉ̀kʉ́ òmvʉ̌-ɔ̀nzɨ̌ yà rɨ́rà nzɛ́rɛ ɨdhɔ ɔ̌, nyǎdʉ̀ ìko pɔ́tsɔ́, ɨla nyɨ̌ nyùgyè nyɔ̌wù ʉ̀tsànà dhu-dzidɔ̌.

14 Nɨ́rɔ̀, nyìkò dòtsí nyɔ̌dì pfɔ̌kʉ̵: nyìsɔ̀ mvʉ̵kʉ̵'ɔ̀ obhónga nɨ̌ kùkyɛ̌ tɨ́, nyǎdʉ̀ obhónánga ʉ̀fɔ odrʉ̀kʉ̵ dɔ̌ làtú tɨ́.

15 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌fɔ̌ màrʉ̀ngà tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta tɔ́ ɔbɨ, kàyìtò tɨ́ pfɔ̌kʉ̵ rɔ̌.

16 Ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ kàsʉ̵mì ɔ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dò fʉ̀kʉ́ a'uta, rì'ì àdhàdhì ɨva nyɨ̌ nyàlʉ̌ fʉkʉ́ dhu bhɛ̌yi, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyɨvɛ́ tɨ́ wɔ̀ pfɔ̀mvɔ bhà kàzʉ̵ tɔ́ mbàra nɨ̌ kɔ́rɔ́.

---

* **6:3 6.3** Uvt 20.12; Tɔ̀r 5.16

17 Nyɨ̌ nyàkǎ nyǎkɔ fùkʉ́ Ɔgʉ̀ rì'ì àdhàdhì tsʉmà tɔ́ kòpɩ̀lò nyɨ̌ nyʉ̀fɔ̌ dʉ̀kʉ rɔ̌ dhu bhěyi. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyǎkɔ Kàgàwà bhà Ɔtɛ rì'ì àdhàdhì yà Ɩlɩ̀lǎ-Alafí ábhʉ fʉ̌kʉ̀ pangà bhěyi.
18 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̀tsɔ̀ nyɨ̌ Kàgàwà rɔ̌ kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌, Ɩlɩ̀lǎ-Alafí rɨ̌ nyʉ̌nda rɔ́rɔ̀. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̀tsɔ̀ nyɨ̌ Kà-rɔ̌, nyǎdʉ̀ kìtdɛ̀ kɔ́rɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎbhʉ nyìkpɔ́kʉ ròtdyù, nyǎdʉ̀ àmbɛ nyɨ̀tsɔ̀ dɔ̌ Kàgàwà bhà alɛ dɔ̌ kɔ́rɔ́.
19 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̀tsɔ̀ nyɨ̌ dùdú átɔ̀, ndínɨ̌ Kàgàwà ɨlɨ tí ʉ̀nɔ àkǎ mʉnɔ̀ ɔtɛ lidú. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, ma mádʉ̀ àrà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-nyʉtsì ndì narù dhu nɔ́vɔ̀ rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ ìmbǎ ùdú ɔdɔ́ na.
20 Ɩma ní Yěsù Krístɔ̀ ívì ɔvɔ̀na rɔ̌ alɛ, ìmbǎ dhu rɨ̌'ì imbi-dzà ɔ̀ ma mí'ì kòmbí dhu màtí. Nírɔ̀, nyɨ̀tsɔ̀ nyɨ̌ dùdú, ndínɨ̌ ma mabá tí ɔbɨ, mɔtɛ̀ ìmbǎ ùdú ɔdɔ́ na, àdhàdhì ma màkǎnà mɔtɛ̀ dhu bhěyi.

Bhàrʉwà rɩ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta
(Kɔ̀l 4.7-9)

21 Dòkíkò, yà atdídɔ̌ ma mózè adɔ̀du, àkǎkǎ dhu bhěyi arí àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà kasʉ ɔ̀nzɨ kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌ kasʉtálɛ, ní rɨ̌ ndɨ pbàkà màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyʉnɨ tí ìngbà ɔ́fɔ̀ ɔ̌ màtí ma mí'ì dhu mà, ìngbà dhu bhěyi màtí ma mí dhu ɔ̀nzɨ dhu mànà.
22 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ma mòvì ka tɨkʉ ɔ̀, ndínɨ̌ mǎ mʉ́da ɔ̀ná dhu nɔvɔ tí fʉ̌kʉ̀, ndàdʉ̀ afíkʉ àbhʉ ròtsì ɔbɨ.
23 Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ mànà nákǎ 'àbhʉ nyɨ̌, kɔ́rɔ́ adɔ́du tírɔ̀, nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌, àzè ɔ̌, ndɨrɔ̀ a'uta mànà dhu ɔ̌.
24 Kàgàwà bhà ídzìnga nákǎ ndì'ì yà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ nózè ìnzɨ̌ rádʉ̀ ìku àzè nɨ̌ alɛ nà kɔ́rɔ́.

Fìlipì
ɔ̌ pbàkrístɔ̀ tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí bhàrɨwà
Yàrí bhàrɨwà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tɨ́ dhu

Yěsù bhà uvitatálɛ Pɔlɔ̀ mà ɔdhɨ̀nà Sílà mànà náapɛ̀ ndɨ ɨ̀nɔ̀ Ídzì Màkɨ̌rɨ̀ wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ Fìlipì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà tɔ̀, abádhí ràdɨ̀ kànɨsà àngbɛ ɨ alɛ tɔ̀ (Kas 16.12-40). Ndɨ kɨgɔ̀ ɨ'ì Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̀, ndɨ Màkɛ̀dɔ̀nɨyà ràdɨ̀ ɨ'ì Pbàgìríkí tɔ́ pbìrì-rɔrɔ̀. Fìlipì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà nɨ'ì ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ ka kangbɛ Ùlayà tɔ́ pbìrì ɔ̀ kànɨsà.

Pɔlɔ̀ andí yàrí bhàrɨwà imbi ɔ̀ ndì ndí'ì rɔ́rɔ̀, mbɛ̀mbɛ̀ azà kumì dɔ̀ná atdí nà atɔ ɨ́dà ndɨ Yěsù ka kɨ́gɨ̀ dhu-dzidɔ̀ rɔ́rɔ̀. Ka kɨrɛ̀ nga ndɨ imbi rɨ'ì Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Fìlipì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ábhɔ̌ pbàkrístɔ̀ nɨ'ì ɨ̀nzɨ́ ní Pbàyàhúdí. Ní Pɔlɔ̀ andí bhàrɨwà abádhí tɔ̀, ndínɨ̌ ndì ndabhɨ̀ tɨ́ abádhí-afí rɔ̀tsì ɔbɨ nɨ̌, ndɨrɔ̀ ndínɨ̌ ndì ndonzi tɨ́ abádhí rìkò pɔ́tsɔ́ fɨ̀yɔ́ a'uta ɔ̌, ndɨrɔ̀ rɔ̀kɔ̀ dhɛ̀dhɛ ɔ̌ (Fìl 1.25). Rɔ̀sè dɔ̀tsí, kǎdɨ̀ ɔ̀tsɔ̀ àbhɨ abádhí tɔ̀, yà fǐndà abádhí úbho pɛrɛ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ (1.5; 4.10-20).

Bhàrɨwà-nyìtì ka kóhù tɨ́ dhu

- Pɔlɔ̀ rɨ̌ ɔ̀tsɔ̀ àdǔ Kàgàwà tɔ̀ Fìlipì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, ndàdɨ̀ abádhí ndì ndózè tɨ́ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀ dhu (1.1-11).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌'ì imbi ɔ̀ Ídzì Màkɨ̌rɨ̀ ɨ̀nɔ ndì ndarí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tɨ̀, ìnè kà rɨ̌'ì imbi ɔ̀ rɔ́rɔ̀, ndɨ Ídzì Màkɨ̌rɨ̀ ràdɨ̀ àmbɛ àrà dɔ̌ angyi tɨ́ dhu (1.12-26).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Fìlipì ɔ̌ pbàkrístɔ̀ ònzi rɔ̀kɔ̀ atdínga ɔ̌, ndɨrɔ̀ rɔ̀kɔ̀ yɔrɔwà ɔ̌ Yěsù bhà ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu (1.27–2.18).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ ɔdhɨ́na Tìmɔ̀tɛwɨ̀ mà Ɛpàfrɔ̀ditɔ̀ mànà ɔ̀nzɨ ndɔ̀vì Fìlipì, ndínɨ̌ ányì pbàkrístɔ̀-afí nabhɨ̀ tɨ́ rɔ̀tsì ɔbɨ dhu (2.19-30).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ pbàkrístɔ̀ ònzi rɔ̀dɔ̀ ɨ̀ tɨ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó rɔ̌ rɔ̀ dhu mà, kà rɨ̌ abádhí ònzi rìkò pɔ́tsɔ́ fɨ̀yɔ́ a'uta ɔ̌ dhu mànà dhu (3.1–4.9).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ ɔ̀tsɔ̀ àbhɨ̌ Fìlipì ɔ̌ pbàkrístɔ̀ tɔ̀ abádhí íbhò fǐndà pɛrɛ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu (4.10-20).
- Bhàrɨwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta nɨ̌ Pɔlɔ̀ rɨ̌ pbàkrístɔ̀ òvì dhu (4.21-23).

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Fìlipì ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóvì dhu

1 Ɨma Pɔlɔ̀, Tìmɔ̀tɛwɨ̀ mànà, mǎ'ɨ ní Yěsù Krístɔ̀ bhà ɨnɔ. Ma màndǐ yàrí bhàrɨwà fɨ̌kɨ̀, nyɨ̌ kɔ́rɔ́, yà Fìlipì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ nyɨ̌ nyáróko, ndɨrɔ̀ yà Yěsù Krístɔ̀-nyɨtsì nyɨ̌ nyarí'ì Kàgàwà bhà alɛ tɨ́ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, ma màndǐ ka átɔ̀ fùkɨ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà dìyàkɔ́nɔ́ mànà tɔ̀.

2 Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrɨ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ mànà nákǎ 'àso nyɨ̌, 'àdɨ̀ nyǎbhɨ nyǒkò màrɨ̀ngà ɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndɨtsɔ̀ Fìlipì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ dɔ̌ dhu
(Kɔ̀l 1.3-11)

3 Ma marí ɔ̀tsɔ̀ àbhɨ̌ bìlǐnganà pbàkà Kàgàwà tɔ̀ nyɨ̌ ma mɨ̀rɛ̀ rɔ̀.

4 Kɔ́rɔ́ kàsɨmì ɔ̌ ma mí mɨtsɔ̀ dɨ̀kɨ́ kɔ́rɔ́ rɔ̀, ma marí mɨtsɔ̀ dhɛ̀dhɛ nà.

5 Obhó tɨ́, rɔ̀pɛ̀ ndì yà nyɨ̌ nyakɔ̀ Ídzì Màkɨ̌rɨ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀, rìrà àhɨ kòmbí nga ɔ̀, àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ nyɨ̌ mànà ndɨ Ídzì Màkɨ̌rɨ̀ t'ɨ́nɔta-kàsɨ̌ ɔ̌.

6 Obhó dhu tí ma mà'ù dhu ní: Kàgàwà, a'uta tó yàrí ídzì kasʉ nópè
nyʉkʉtsì alɛ, ràrǐ kònzɨ ònzɨ, ndàrà ɨtònà Yěsù Krístò rǐngo ònà ɨdhɔ ɔ̌.
7 Dhu àkǎ obhónánga dɔ̌ mɨ'ì wòrí ɨrèta nà okúkʉ dò rò nyǐ kórɔ́, ma
marí nyǐrè afídu ò bìlǐnganà dhu-okú dò rò. Obhó tí, nyǐ nyúngbò nyǐ
atdíkpá ɨma mànà yà Kàgàwà íbhò idù ídzìnga ɔ̌, yà ìnè ma mí'ì kòmbí
imbi-dzà ò ònà kàsʉmì ɔ̌ màtí, yà ma múbhì mugyè rɔ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-okú
dò rò, mambɛ kʉ̀nò dɔ̌ ìndrǔ tò ɔbɨ nyʉ́ nà ònà kàsʉmì ɔ̌ màtí.
8 Obhó tí, Kàgàwà nyʉ́ mà nʉ́nɨ wà dhu ma rózè nyǐ atdídɔ̌, nyǐ kórɔ́ yà
Yěsù Krístò ózè nyǐ nǐ ádrʉ̀ngbǎ àzè-tɨdò nǐ.
9 Ndɨrò yàrí ní ndɨ Kàgàwà-fó ma mónzina pbàkà ɨtsòta ɔ̌ dhu: kà ràkǎ
ndàbhʉ fʉ̀kʉ́ àzè rìsě ndì atdídɔ̌ nzínzìkʉ ɔ̌, inga t'ʉ́nɨta ɔ̌ ndɨrò dhu-ɔ̌nga
t'óvòta ɔ̌,
10 ndínǐ nyǐ nyadʉ̀ tí ídzì dhu tí nyǐ nyàkǎ nyɔ̌nzì dhu nóvò. Ndɨ dhu
bhěyi ní ndɨ, Krístò rǐngo yà adzɨ ɔ̌ nínganí, nyǐ nyɨláya kà-nyìkpó ɔ̌, nyǐ'ì
mbǎ nzɛ́rɛ dhu tí ka kɔ́zʉ̀na dhu nà nyʉkʉtsì.
11 Fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̌nga ɔ̌, nyǐ nyádʉ̀ ì'ì obhónánga tó mʉ̀tsɔ nà abhàbhɔ́ nyʉ́,
Yěsù Krístò rǐ kasʉ ònzì nyʉkʉtsì nídhunǐ. Ndɨrò ndɨ dhu ì àla rò, ìndrǔ
rǎdʉ̀ Kàgàwà ìlè, 'ádʉ̀ ìfʉnà.

Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rǎrà angyi tí àzèmbè Pɔlɔ̀ rǐ'ì imbi ò rórò dhu
(Mrk 9.38-40; Rɔm 14.7-8; 2Kò 5.1-9)

12 Àba Kàgàwà-nǐnzó, ma mòzè nyʉ̌nɨ dhu ní, yà rùdú ndì nónzì dhu
rónzì Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ dzʉ̀nà obhó nyʉ́ ràrà angyi.
13 Obhó tí, lìwalì bhà ɨdzá alɛ kórɔ́, kórɔ́ ngʉ̌kpà alɛ mànà, nʉ́nɨ wà dhu
ma ràrǐ'ì imbi-dzà ò Krístò tò ma márí kasʉ ònzɨ dhu-okú dò rò.
14 Ɨma ka kósò dhu-okú dò rò, ábhɔ̌ pbàkrístò nyʉ́ nápbǎ afíya
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù rɔ̌, 'ádʉ̀ ì'ì ɔbɨ nà atdídɔ̌, 'ʉ̀nò Kàgàwà bhà Ɔtɛ ìmbǎ
òyá ɔdóna.
15 Obhó tí, abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ rǐ Krístò dɔ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ
adha tó afíya nà, ndɨrò agòta tó afíya nà. Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ rǐ kʉ̀nɔ ídzì
afíya nà.
16 Ɨ alɛ rǐ kʉ̀nɔ ì ózè ma nǐ àzè-okú dò rò, abádhí nʉ́nɨ wà dhu, ma ràrǐ'ì
imbi ò ndínǐ ma mugye tí ɨma Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ dɔ̌ dhu-okú dò rò.
17 Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌kò ngʉ̌kpà alɛ rǐ Krístò dɔ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ agòta tó afíya
nà, ndɨrò abádhí tó ɨrèta rǐ'ì nzɛ́rɛ. Abádhí rǐ ɨnga ìrè ì ràrǐ àpbè ìtrɔ̌ dùdú
imbi-dzà ɔ̌.
18 Nírò, ndɨ dhu mà rɔ̌nzɨna dhu rǐ'ì mbǎ! Dhu apɛ́ ì'ì abádhí tó ɨrèta
rǐ'ì nzɛ́rɛ dhu tí, ndɨrò ngǎtsi nǐ obhó dhu tí, ní Krístò dɔ̌ màkʉ̌rʉ̀ ka kòvò
wà. Ní ndɨ dhu-okú dò rò ɨdhèdu ìka wà ndì. Ndɨrò ɨdhèdu rǎmbɛ ndìka
dɔ̌ ìkǎ tí tí.

Pɔlɔ̀ òzè ndìlè Krístò nyìkpɔ́na nà ndì ndí'ì rò,
ndɨrò ɔvɛ màtí dhu rǐ'ì rò dhu

19 Obhó tí, ma mʉ̀nɨ wà dhu fʉ̀kʉ́ ɨtsòta-okú dò rò, ndɨrò Yěsù Krístò bhà
Alafí tó mʉ̀dzʉ̀nà-okú dò rò, ma ràrǐ ògʉ̀ ògʉ.
20 Yà ma mí dhu òdɔ, ndɨrò yà ma mí dhu-atdyú òho atdídɔ̌ dhu bhěyi
tí, nyìdu àbhʉ̌ rí rìwʉ̀ atdí dhu mà rǐ'ì mbǎ. Pbɛ́tʉ̀ yà kórɔ́ ɨdhɔ ɔ̌ ma marí
Krístò ìlè dhu bhěyi tí, ma móngo kìlè kórɔ́ pbàkà ɔbɨ nà, dhu apɛ́ ì'ì ma
mádɨ nyìkpɔ́du nà ndɨrò ngǎtsi nǐ ma mɔ́vè dhu màtí.

21 Obhó tí, idù, pbàkà ípìrɔ̌nga ní Krístɔ̀, ndɨrɔ̀ ɔ̀vɛ̀ ma mɔ́vɛ̀ dhu ní ídzì
dhu nyʉ́ ròsè.
22 Pbɛ́tʉ̀ dhu apɛ́ ì'ì ípìrɔ̌nga nà ma mí'ì dhu rɨ̌'ì atdídɔ̌ àkǎ pbàkà kasʉ-
okú dɔ̀ rɔ̀ dhu tí, ní ma mʉ̀nɨ nzá ma mádʉ̀ òvònà dhu.
23 Obhó tí ma mí'ì óyɔ̌ dhu nzínzì ɔ̌: ma mí atdyúna òho dhu ní mahʉ
yàrí ípìrɔ̌nga ɔ̌ rɔ̀, mɔ̌wù òko atdíkpá Krístɔ̀ mànà. Ndɨ nàmbɛ̀nà ndɨ ì'ì
ídzì dhu nyʉ́ ròsè atdídɔ̌.
24 Pbɛ́tʉ̀ àkǎkǎ dhu nyʉ́ ròsè atdídɔ̌ ní, madɨ ípìrɔ̌rɔ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀.
25 Nírɔ̀ ìnè ma mí'ì a'uta nà wɔ̀ dhu dɔ̌ nídhunɨ̌, ma mʉ̀nɨ dhu àdɨ̌ ma
ràrɨ̌ àdɨ. Mǎ móko atdíkpá nyɨ̌ mànà dzʉ̀nàkʉ t'ɔ́nzɨta tɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyabá
tí otu nyǒwù angyi, nyǎdʉ̀ ì'ì dhɛ̀dhɛ nà fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌.
26 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, ɨdhɛ̀kʉ rɨ̌ ndɨ̀kǎ atdídɔ̌ Yɛ̌sù Krístɔ̀-nyʉtsì, nyɨ̌
nyí kàdu ma tdítdɔ̌ tɨkʉ ɔ̀ dhu àlǎ rɔ̀.

Pótsɔ́ ka kíko a'uta ɔ̌ dhu

27 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ì Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rʉ̌dhɛ̌na dhu nà ndì nàkɔ
mʉ̀tsɔ nà. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, ìmbǎ ma mírà nyǎndà ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌,
ìmbǎ ma mádɨ ìnzɨ̌ mɨrà nyǎndà, ní ma mòzè dòtsí mɨrì dhu ní, nyɨ̌ ríkò wà
pótsɔ́ fʉ̀kʉ́ atdí ɨrɛ̀ta ɔ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ kɔ́rɔ́ atdíkpá, nyɨ̌ ràrɨ̌ ɨla ùgye atdyúkʉ
nyʉ́ nà, yà àlɛ̌ ká'ù Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀.
28 Àpɛ́ nyàbhʉ fʉ̀kʉ́ òmvǔ-ɔdɔ̀ rìsɨ̌ ʉ̀kʉ̀ akɛkpá màtí. Ní fʉ̀kʉ́ mànzì rǎdʉ̀
dhu ìtɛ̀ abádhí tɔ̀ ɨwà abádhí rùwɨ̌, pbɛ́tʉ̀ fʉ̌kʉ̀ kà rɨ̌tɛ̀na dhu ní ɨwà nyɨ̌
rʉ̀gʉ. Ndɨrɔ̀ ndɨ dhu náhʉ Kàgàwà bhà rɔ̀.
29 Obhó tí, Krístɔ̀ nàndà dhu nɨ̌ Kàgàwà ábhʉ ídzìnga fʉ̌kʉ̀. Ndɨ ídzìnga
ní nzɨ̌ kà'u nyɨ̌ nyí dhu kɛ̀lɛ̌, pbɛ́tʉ̀ kǒkú dɔ̀ rɔ̀ nyɨ̌ nyí àpbɛ̀ àbà dhu mà
átɔ̀.
30 Kòmbí nyɨ̌ nyùngbò wà nyɨ̌ atdíkpá ɨma mànà ɨla t'úgyeta-otù ɔ̌. Ndɨ
ɨla ní yà ɨwà nyɨ̌ nyála ma múgyena rɔ́, ndɨrɔ̀ yà ìnè ma mí'ì ma múgyena
rɔ́ kòmbí màtí ɨla.

2

Krístɔ̀ bhà yɔrɔwà mà, kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga mànà
(Rɔm 15.1-7; 2Kò 8.9; Kɔ̀l 1.15-20; Ɛ̀br 1.1-4)

1 Àbanɨ̌nzó, nyɨ̌ nyapɛ́ ì'ì Krístɔ̀-nyʉtsì nyɨ̌ nyóko dhu nábhʉ nyɨ̌ nyǒtsì
ɔbɨ dhu tí, nyɨ̌ nyapɛ́ ì'ì kàbhà àzè nábhʉ afíkʉ ròtsì ɔbɨ dhu tí, nyɨ̌ nyapɛ́
ì'ì Ɨlɨ̌lǎ-Alafí mànà nyɨ̌ nyúngbò nyɨ̌ dhu tí, nyɨ̌ nyapɛ́ ì'ì ɨzʉ àbà ka kí ìndrʉ̌
dɔ̌ dhu tɔ́ alɛ-afí nà nyɨ̌ nyí'ì dhu tí,
2 nírɔ̀, nyàbhʉ ɨdhɛ̀du rìka ndì atdídɔ̌, atdí ɨrɛ̀ta ɔ̌ nyɨ̌ nyóko dhu-otù ɔ̌.
Nyòzè nyɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌ Krístɔ̀ náazè nyɨ̌ dhu bhɛ̌yi, atdyúkʉ ràdʉ̀ ì'ì atdí
dhu dɔ̌ tí.
3 Àpɛ́ nyòngò atdí dhu mà nɔ́nzì agòta tɔ́ alɛ-afí nà, ndɨrɔ̀ ìmbǎ tɨ̌na nà
ivìta tɔ́ alɛ-afí nà. Nyòngò òko yɔrɔwà nà nzínzìkʉ ɔ̌, ìngbàtí ìli ndì alɛ
mà nzínzìkʉ ɔ̌ rɔzʉ̀ ɔdhìnà ádrʉ̀ngbǎlɛ tí ròsè dɔ̀na nǎ ndìtírɔ̀.
4 Ɨngbàtí íli ndì alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̌ nákǎ nzá ndɔ̀nɛ̀ ídzìnga fɨ̌ndà tí
ndìtírɔ̀, pbɛ́tʉ̀ kàkǎ ndɔ̀nɛ̀ ka ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ átɔ̀.
5 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ì nà nzínzìkʉ ɔ̌ ɔ́fɔ̀ ní, Yɛ̌sù Krístɔ̀ ɨ'ì nà nyʉnatsì ɔ́fɔ̀.
6 Rɔ̀pɛ̀ ndɨ dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀, Àbadhi níɨ'ì Kàgàwà nyʉ́ bhɛ̌yi,

pbɛ́tʉ̀ kǎzʉ̀ nzá Kàgàwà bhěyi ndì ndí'ì dhu, rì'ì ndɨ ndì ndádʉ̀ ndìpbì rɔ̀ná
dhu tí.
7 Kʉ̌bhà pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga kɔ́rɔ́, kʉgʉ̀ ndì ìndrʉ̌ bhěyi,
ndàdʉ̀ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndòngò ɨnɔ tí.
8 Kɨ̌fo ndì obvò ndìtɨ́rɔ̀ ndìfʉ Kàgàwà, ràrà àhʉ ndì ndɔ́vɛ̀ dhu ɔ̀. Ndɨ
kàbhà ɔvɛ nɨ'ì mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ɔvɛ*.
9 Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà nyʉ́ ndìtɨ́rɔ̀ nɨ́idzɨ́ ka ɔrʉ́ nyʉ́ atdídɔ̌,
ndàbhʉ kɔ́rɔ́ ɔvɔ dɔ̀nǎ ósè ɔvɔ kà tɔ̀.
10 Kàgàwà avɔ̀ ndɨ ɔvɔ kà-dɔ̌, ndɨ́nɨ̌ ndɨ ɔvɔ rɔ̌, yà ndì ndabhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-
tsí: yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì ípìrɔ̌nga nà alɛ mà, yà adzɨ dɔ̌ arí'ì alɛ mà,
kà-tsì arí'ì alɛ mànà kɔ́rɔ́ nʉ́ʉkɔ tí ɔtdyʉ̀ya-dɔ kɔ̀nzɨ̌.†
11 Ndɨrɔ̀ kǎnzì ka, ndɨ́nɨ̌ kɔ́rɔ́ alɛ nɔ́ɔvɔ tí dhu, 'àtɨ: Yěsù Krɨ́stɔ̀ ràrɨ̌ ndɨ
Ádrʉ̀ngbǎlɛ. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, kɔ́rɔ́ alɛ rǎdʉ̀ Kàgàwà Àba nílè.

Krɨ́stɔ̀ bhà yɔrɔwà tɔ́ ɔ́fɔ̀ ìdyi ka kɨ́ dhu

12 Nírɔ̀ ɔdhídʉ̌, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyí'ì ɨfʉta nà yà tɨkʉ́ ma
mí'ì ɔ̀ná kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌. Nɨ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì ka atdídɔ̌ rɔ̀sè kɔ̀mbí, yà
ìmbǎ ma mí'ì atdíkpá nyɨ̌ mànà rɔ̀. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌ngò ìwà nyɨ̌ nyábà ɔ̀gʉ̀
dhu ìtɛ̀ kàsʉ̌kʉ tɔ́ ídzì itse-otù ɔ̌. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì kasʉ fʉ̀kʉ́ a'uta nɨ̌ kɔ́rɔ́
ɨfʉta nà Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌.
13 Obhó tí, Kàgàwà nɨ́ ndɨ rɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ nyʉkʉtsì, ndàbhʉ nyɨ̌ nyɔ̌zè dhu
nyǎdʉ̀ dhu ɔ̀nzì àdhàdhì ndì nyʉ́ ndì ndʉ̀dhe ka dhu bhěyi.
14 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì ìngbàtɨ́ ìlɨ ndì dhu mà ìmbǎ onungonùngǎ na, ndɨrɔ̀
ìmbǎ agòtá na.
15 Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ nyɨ̌ nyádʉ̀ ì'ì ìmbǎ nzɛ́rɛ dhu tí ka kɔ́zʉ̀na dhu rɨ̌'ì
nyʉyatsì alɛ tí, ndɨrɔ̀ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ ílǎ alɛ tí. Nyɨ̌ nyádʉ̀ ì'ì Kàgàwà bhà
nzónzo nyʉ́, yà ìmbǎ arí'ì otsu nà yà adzɨ ɔ̌ nzɛ́rɛngatálɛ, ndɨrɔ̀ ɨwà úwɨ̌
Kàgàwà rɔ̌ rɔ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ alɛ tí. Ɨ alɛ nzínzì ɔ̌, nyɨ̌ nyí'ì àdhàdhì awáwʉ̀
bhěyi yà adzɨ ɔ̌,
16 nyǎmbɛ ípìrɔ̌nga àbhʉ̌ rɨ́ Ɔtɛ nɔ́vɔ̀ dɔ̌ abádhí tɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ,
Krɨ́stɔ̀ rǐngo nínganɨ́, ma madʉ̀ya milè okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, ɨnzá nzínzìkʉ ɔ̌ ma
mónzì kasʉ mà, ɔbìdu mànà núwɨ̌ kɔkórɔ̀ nɨ́dhunɨ̌.
17 Ka kɨ́ mbǎ ɨma mà òho, nɨ́ azùdu nɨ́i'ɨna àdhàdhì yà pɛrɛ̀ tí ka kʉ́bɨna
Kàgàwà tɔ̀ ìzǎ dɔ̌ ka karʉ́dhɔ̀na dìvayì bhěyi. Ndɨ pɛrɛ̀ nɨ́ yà Kàgàwà nyɨ̌
nyá'ù nɨ̌ fʉ̀kʉ́ a'uta mà, Kà tɔ̀ nyɨ̌ nyarónzɨna kasʉ mànà. Nɨ́ ɨdhɛ̀du níka
wà ndì, ndɨrɔ̀ àlɛ̌-ɨdhɛ̀ níka wà ndì atdíkpá nyɨ̌ mànà kɔ́rɔ́.
18 Nyɨ̌ mà átɔ̀ ɨdhɛ̀kʉ nákǎ ndìka ndì, ndɨrɔ̀ ndɨ ɨdhɛ̀kʉ àkǎ ndìka ndì
atdíkpá ɨma mànà.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mà Ɛpàfrɔ̀ditò mànà-kàsʉ̌ ɨfʉ̌ dhu
(1Tɛ̀ 3.1-11; 1Kò 16.15-18)

19 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù òzè nɨ̌, ma mòhò dhu-atdyú movì Tìmɔ̀tɛwʉ̀ ngúfe
ɨdhɔ dzidɔ̌ tɨkʉ ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ afídu abá tí ɔbɨ dʉ̀kʉ́ ma mábàna màkʉ̌rʉ̀ nɨ̌.
20 Obhó tí, ma mí mbǎ ɨ́'ì ngǎtsi alɛ yà fàká ɨrɛ̀ta rǎdʉ̀ ndàkɔ mànà nà,
ndɨrɔ̀ yà nyɨ̌ nàndà dhu dɔ̌ rádʉ̀ atdyúna ìlɨ obhó nyʉ́ alɛ.
21 Ngʉ̌kpà alɛ kɔ́rɔ́ náarónɛna dhu nɨ́ gàsàya ɔ̀nzɨ rádʉ̀ ìtɨ́rɔ̀ dhu, pbɛ́tʉ̀
abádhí arɨ́ nzɨ̌ ɨnga ìrɛ̀ Yěsù Krɨ́stɔ̀ bhà dhu dɔ̌.

---

* **2:8 2.8** Mʉ̀sàlabhà dɔ̌ Pbàrɔ́má nʉ́ʉtɔ́nà alɛ nɨ́, ádrʉ̀ngbǎ afátá-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kɔ̀tdì ànyǎna ndɨ́nɨ̌ ka koho tí alɛ. † **2:10 2.10** Ìsa 45.23-24. Adzɨ-tsì nga tí ka kátɨna nɨ́ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ náarówu ɨ nga.

22 Nyɨ́ nyʉ́, nyɨ́ nyʉ̀nɨ wà ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí Tìmɔ̀tɛwʉ̀ nyʉ́ ndɨtírɔ̀ nítɛ̀
ndì, ɨwà àkǎ alɛ tí dhu. Obhó tí, kɔ̌nzì Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta tó kasʉ atdíkpá
ma mànà, àdhàdhì ngbángba arí kasʉ ɔ̀nzɨ àbanà mànà dhu bhɛ̌yi.
23 Nírɔ̀, ma mòzè dhu ní, movì ka tikʉ ɔ̀, rùdú rɨ̌ ndɔ̀nzɨ yà ɨma ka kósò
rɔ̀ dhu dɔ̌ ma mí awáwʉ̀ àbà rórɔ̀ tí.
24 Ɨma, ma mà'ù wà dhu atdídɔ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù òzè nɨ̌, ɨma nyʉ́ ma-tírɔ̀
ma ràrɨ̌ àrà àrà nyǎndà átɔ̀ ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̌.
25 Pbɛ́tʉ̀, ma mála àkǎkǎ dhu tí dhu ní'ì madu àlɛ̌ t'ádɔ̀nà Ɛ̀pàfrɔ̀ditò‡
tikʉ ɔ̀. Ka ní ndɨ kasʉ tó ɔdhìdu, yà atdíkpá mǎ marí Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ tó ɨla
ùgye mànà alɛ. Ka ní ndɨ nyɨ́ nyívì kàsʉ̌du nɔnzɨ tí mʉ̀dzʉ̀nà-atdyú nà
ma mí'ì rɔ̀ alɛ.
26 Kɨ̌'ì dhu-atdyú nà atdídɔ̌ ndàla nyɨ́ kórɔ́ tdítdɔ̌, ndɨrɔ̀ kà-afí úbhì ɨnga
ìrɛ̀ rɔ̌ atdídɔ̌ ɨwà nyɨ́ nyírì ndɨ ndí'ì andɨ nà dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
27 Obhó tí, kɨ̌'ì andɨ nà mbɛ̀mbɛ̀ ndɔ̀vɛ̀, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà nábà ɨzʉ kà-dɔ̌,
ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ ní kà-dɔ̌ tí atdírɔ̀, pbɛ́tʉ̀, dùdú màtí átɔ̀, ndínɨ̌ ìmbǎ ma mɨ'ì tí
ɨzʉ nà ngǎtsi ɨzʉ dɔ̀.
28 Nírɔ̀ ma móvì ka tikʉ ɔ̀ tsàkàtsàkà, ndínɨ̌ ɨdhɛ̀kʉ ɨka tí ndɨ kàlǎ nyɨ́
nyí tdítdɔ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ndínɨ̌ pbàkà ɨzʉ adʉ̀ tí òngo akɛ olù.
29 Nírɔ̀, dhu àkǎ nyǎkɔ àbadhi ádrʉ̀ngbǎ dhɛ̀dhɛ nà atdídɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Yɛ̌sù-nyʉtsì. Nyɨ́ nyàkǎ wà nyǎbhʉ ɨfʉta wɔ̀ dhu bhɛ̌yi alɛ-tɨdɔ̀ tɔ̀.
30 Obhó tí, Krístɔ̀ bhà kasʉ-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ní ndɨ kǎtsʉ̌ ndɔ̀vɛ̀ nɨ̌. Kǎtsʉ̌
ndìwɨ̌ pbìndà ípìrɔ̌nga yà ìnzɨ́ nyɨ́ nyàmbɛ̀nà ìwu nà nyɨ́-tírɔ̀ idù mʉ̀dzʉ̀nà
tó dhu nà ndɨ ndárà ìrà rɔ̌ idù rɔ̀.

3

Kàgàwà arí ìndrʉ̌ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí nɨ̌ ídzì ɔ́fɔ̀

1 Ní kòmbí àbanɨ̌nzó, ɨdhɛ̀kʉ ákǎ ndìka ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-nyʉtsì.
Mabhʉ̌ rí ìnzɨ mandɨ̌ dhu fʉ̌kʉ̀ tdítdɔ̌, yà ɨwà ma mándɨ angyi fʉ̌kʉ̀ dhu
dɔ̌ dhu rɨ̌'ì mbǎ. Ndɨrɔ̀ fʉ̌kʉ̀, ndɨ dhu ní nyɔ̌dɔ̀ rádʉ̀ dhu.
2 Nyàndà nga mbɛ̌yi nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ nà, kɔ̌kɔ̀ ìtsɛ̌, yà alɛ-ɔ̀nzɨ̌nga
ɔ̀bhɔlɔ ka kí dhu tó màndʉ dɔ̌ tí ìkò alɛ.
3 Àlɛ̌ ní ndɨ obhóná alɛ-ɔ̀nzɨ̌nga t'ɔ́bhɔlɔta nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzìyánga alɛ.
Obhó tí, àlɛ̌ kárí Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ kàbhà Alafí bhà ʉndata nɨ̌, ndɨrɔ̀ àlɛ̌-ɨdhɛ̀
náarí ndìkǎ Yɛ̌sù Krístɔ̀-nyʉtsì. Àlɛ̌ nyʉ́, àlɛ̌ kílɨ nzá àlɛ̌-atdyú alɛ-ngbɔ̀ tó
dhu dɔ̌ tí ndínɨ̌ àlɛ̌ kabá tí ɔ̀gʉ̀ otùna ɔ̌.
4 Pbɛ́tʉ̀ ɨma mà átɔ̀, ma mí'ì ìnè mɨlɨ atdyúdu alɛ-ngbɔ̀ tó dhu dɔ̌. Ní
ngǎtsi alɛ mà náapɛ́ atdyúna ìlɨ̌ alɛ-ngbɔ̀ tó dhu dɔ̌, ní atdyúdu nósè wà
kàbhà-tsí dɔ̀nǎ.
5 Ɔnzìdú nga ka kabhɔ̀lɔ̀ àrʉ̀ rí ɨdhɔ̀du ìsɛ̌ ɨdhɔ ɔ̌. Ɨma ní Mʉ̀ìsràyelì,
Bɛ̀nyàminì-dhú bvʉ̌ alɛ. Ndɨrɔ̀ ɨma ní Mʉ̀ɛ̀brànɨyà nyʉ́, Pbàɛ̀brànɨ́yá tó
mʉ̀dzʉkʉrʉ. Ndɨrɔ̀ Pbàyàhúdí tó Ʊyátá nàndà dhu ɔ̌, ɨma nɨ'ì Mʉ̀fàrìsayò.
6 Fàká Ʊyátá Pbàyàhúdí tírɔ̀ ma mífʉ atdídɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mɨ'ì nà
ɔbɨ ní Kànisà rɔ̌ ma mávu atdídɔ̌ nɨ̌. Ndɨ Ʊyátá ávi kongò ìfʉnà obhónánga
tó dhu nàndà dhu nɨ̌, nzɛ́rɛ dhu tí ka kádʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà dhu níɨ'ì ìmbǎ nyʉdutsì.

‡ **2:25 2.25** Ɛ̀pàfrɔ̀ditò ní ndɨ Fìlipì tó kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístò náavì ràrà fɨyó pɛrɛ̀ nà Pɔlò tò imbi ɔ̀. Ní ka ní ndɨ ubhínà ndàdu rɔ̌ Pɔlò àndɨ̌ bhàrʉwà nà.

7 Pbɛ́tʉ̀ kɔ́rɔ́ kɔ̀rí dhu nɪ́'ì ídzì dhu idù. Nɪ́ kɔ̀mbí, Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ ma
mɔ̀zʉ̀ ɨ dhu rì'ì ìmbă tɨ̌ya nà dhu tí.
8 Obhó tí, ìnzɨ́ afídu rŭguru rɔ́rɔ̀, ma mɔ̀zʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu rì'ì ìmbă tɨ̌ya nà
dhu tí, yà Yĕsù Krístɔ̀ pbàkà Ádrʉ̀ngbălɛ ma mʉ̀nɪ dhu tɔ́ ádrʉ̀ngbănga-
okú dɔ̀ rɔ̀. Kŏkú dɔ̀ rɔ̀, ma ma'u wà mɪdzɔ̀ mà kɔ́rɔ́ dhu rɔ̌ rɔ̀, madʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà
rì'ì àdhàdhì ɨzɨ bhĕyi, ndínɨ̌ ma mabá tí Krístɔ̀,
9 madʉ̀ motù nyʉnatsì. Kàgàwà arí mɔzʉ̀ obhónángatálɛ tí, ìnzɨ́ nɪ́ Ʊyátá
ɨ̀fʉ̌ ma marí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ kărí mɔzʉ̀ obhónángatálɛ tí Krístɔ̀-okú
dɔ̀ rɔ̀. Kàgàwà nɪ́ ndɨ obhónánga tɔ́ pɛrɛ̀ ʉ̀ndɔ arí ìndrŭ tɔ̀ alɛ. Ndɨrɔ̀,
Kărí kʉ̀ndɔ fɨ̌yɔ̀ alɛ nɪ́ Krístɔ̀ ná'ù alɛ.
10 Ma mɔ̀zè dhu nɪ́, mʉnɪ Krístɔ̀, Kà ràdʉ̀ kasʉ ɔ̀nzì nyʉdutsì
ádrʉ̀ngbănga tɔ́ ɔbɨ nà àdhàdhì Kàgàwà anzì kasʉ ádrʉ̀ngbănga tɔ́ ɔbɨ
nà, ndàbhʉ Krístɔ̀ rìngbè ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu bhĕyi. Ngătsi dhu ma mɔ̀zè
nɪ́, mabà àpbè Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ àdhàdhì Kăbà àpbè okúdu dɔ̀ rɔ̀ dhu bhĕyi,
madʉ̀ ma'ù mɔvè Kŏkú dɔ̀ rɔ̀ àdhàdhì Kăvè okúdu dɔ̀ rɔ̀ dhu bhĕyi.
11 Ndɨ dhu bhĕyi nɪ́ ndɨ, ma mɪ́'ì a'uta nà ìngbè ma rɨngbɛ̀ya ma átɔ̀
ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀.

Dhu àkă kadzi alɛ ɔngʉ nà tí, ràrà àhʉ kʉ̀tsà ka kówu dhu ɔ̀

12 Ma mɔ̀zè nzá matɨ ɨwà ma ràrà àhʉ Krístɔ̀ ʉ̀nɨ̌ ma mí àkă àkă dhu
bhĕyi dhu ɔ̀, ndɨrɔ̀ ngătsi nɨ̌, ɨwà ma ròngò àkăkă alɛ tí. Pbɛ́tʉ̀ ma màdzi
wà ma ɔngʉ nà tí, ndínɨ̌ ma mɨlɨ tí ma Krístɔ̀ bhĕyi. Obhó tí, Yĕsù Krístɔ̀
nɔ́pì wà ma mɪ'ì pbìndà alɛ tí.
13 Àbanĭnzó, ma mɔ̀zʉ̀ nzá ma ma-tírɔ̀ ɨwà ma màrà àhʉ ndɨ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu
tí, pbɛ́tʉ̀ ma mɔ̀nzì atdí dhu kɛ̀lɛ̌: ma màdzo dzidu dɔ̀ ma mʉ̀bhà dhu rɔ̌
rɔ̀, madʉ̀ àmbɛ ɔbɨ ɔ̀nzì dɔ̌ ndínɨ̌ ma mabá tí yà angyină rɔ̀ rɪ̌'ì idù dhu.
14 Nɪ́, ma màdzi wà ma ɔngʉ nà tí, ndínɨ̌ ma mabá tí idú pɛrɛ̀ ndɨ ɔngʉ
ʉ̀tsà ma márà ɨ. Kàgàwà rɨ̌ àlɛ̌ ùnzi ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ndínɨ̌ àlɛ̌ kabá tí ndɨ
pɛrɛ̀ Yĕsù Krístɔ̀-otù ɔ̌.
15 Nírɔ̀ àlɛ̌'ɨ kɔ́rɔ́, yà ɨwà àlɛ̌ kɔ́'ɔ̀ àlɛ̌-afí ɔ̀nă rɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌ kàkă àlɛ̌ rì'ì wɔ̀
atdí ɨrɛ̀ta nà tí. Ndɨrɔ̀ dhu apɛ́ ì'ì ìnè nyɨ̌ nyí'ì vurò ɨrɛ̀ta nà dhu tí, nɪ́
Kàgàwà rɨ̌ awáwʉ̀ ɨtɛ̀ ɨtɛ̀ fʉ̌kʉ̀ ndɨ dhu dɔ̌.
16 Ìnè màtí ɨ dhu rɨ̌'ì rɔ̀, dhu àkă àlɛ̌ ràmbɛ ɔ̀tse dɔ̌ angyi tí yà ɨwà àlɛ̌
kɔ́pè ɔngʉ nà.
17 Àbanĭnzó, nyʉ̀ngʉ pbàkà ɔ́fɔ̀. Ndɨrɔ̀, nyʉ̀dɨ̌ nyìkpɔ́kʉ yà mă mítè fʉ̌kʉ̀
ɔ́fɔ̀ ɔ̌ arúbhi alɛ-rɔ̌.
18 Obhó tí, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ rɨ̌ ìnè yà Krístɔ̀ bhà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ rɔ́tɛ Ídzì
Màkŭrʉ̀ násà. Nɪ́, ma mɔ́vɔ̀ wà dhu fʉ̌kʉ̀ ibí-gʉ̀na, ndɨrɔ̀ kànɨ̌ ma mɪ́ kɔ̀vɔ
kɔ̀mbí fʉ̌kʉ̀ tdítdɔ̌ nyìdu-dha nyʉ́ nà,
19 abádhí rɨ̌ fɨyɔ́ ípìrɔ̌ngа ìwɨ̌ yà ìnzɨ́ arávɛ dhòdhódhónga nà kàzʉ ɔ̀. Abádhí
tɔ́ mʉ̌ngʉ̀ nɪ́ ɔ̀ya. Abádhí rɨ̌ 'ìlè nɨ̌ ilèta nɪ́ nyìya àbhʉ̌ rí rìwʉ̀. Ndɨrɔ̀, abádhí
tɔ́ ɨrɛ̀ta rɨ̌'ì yà adzi ɔ̌ dhu dɔ̌ tí.
20 Àlɛ̌'í na, àlɛ̌ nɪ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ bhà. Ndɨrɔ̀, yà àlɛ̌ karɔ́dɔna àlɛ̌ tɔ́ Ɔ̀gʉ̀ba,
Ádrʉ̀ngbălɛ Yĕsù Krístɔ̀ nɪ́iraya ányìrɔ̀.
21 Kʉ̌wʉ̀ya yà ivívínga tɔ́ àlɛ̌-ngbɔ̀, ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ rɔ̀fɔ̀ ndì ádrʉ̀ngbă awáwʉ̀
tɔ́ ngbɔ̌na nà. Kɔ̌nzɨya ndɨ dhu nɨ̌ ɔbɨ nɪ́ yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ ndì ndarí'ì
ádrʉ̀ngbănga nà nɨ̌ ɔbɨ.

4

Pɔlɔ̀ rɨ̌ sedzà àbhʉ̌ Fìlipì ɔ̌ bhà tɔ̀ dhu
(Fìl 2.1-3; Kɔ̀l 4.2; 1Tɛ̀ 5.16; Yàk 3.17-18; 1Pɛ́ 5.7)

1 Nɨ́ wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀ àbanɨ̌nzó, ma mònzì nyɨ̌ nyɨ̀kò pɔ́tsɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù-nyʉtsì. Nyɨ̌ nɨ́ ndɨ nyɨ̌ nyɨ́'ì pbàkà dhɛ̀dhɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ ma mabáya mʉ̀lɛ̀mà tɔ́ pɛrɛ̀ tɨ́.

2 Ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ Èòdiyǎ, ndɨrɔ̀ ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ Sènètǔkǎ, nyɨ̌ nyàkǎ nyǒkò ɨrɨta ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-nyʉtsì.

3 Ndɨrɔ̀ ɨnyɨ átɔ̀, yà atdídɔ̌ ndɨ̀ nɨ́fʉ kasʉ tɔ́ ɔdhɨ̀dú, ma mònzì nyɨ nyɔnzɨ̀ kɔ̌kɔ̀ vèbhálɛ dzʉ̀nà, rùngbò ì fɨyó ɨrɛ̀ta ɔ̌. Obhó tɨ́, abádhí ádzi ì atdídɔ̌ atdíkpá ɨma mànà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta tɔ̀. Abádhí nzínzì ɔ̌ rɨ́'ì átɔ̀ nɨ́ Kèlèmetì mà, kasʉ tó ngʉ̌kpà ɔdhɨ́du mànà. Abádhí kɔ́rɔ́ nɔ́ɔvɔ̀ rɨ̌'ì ìnè ípìrɔ̌nga tɔ́ bhʉ̌kù* ɔ̀.

4 Ɨdhɛ̀kʉ àkǎ rɨ̀ka ndì kɔ́rɔ́ ɨdhɔ ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù-nyʉtsì. Tdɨ́tdɔ̌ ma mátɨna: Ɨdhɛ̀kʉ ràkǎ rɨ̀ka ndì!

5 Fʉ̀kʉ́ ìyɔ̀nga nákǎ kɔ́rɔ́ alɛ rʉ̀nɨ. Ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌ngo dhu rɨ̌'ì ɨ́kyɛ̀rɔ̌.

6 Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̀tǔ afíkʉ atdí dhu nɨ̌ màtɨ́. Pbɛ́tʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyǒnzì nyɨ̌ nyɨ́ atdyúna òho dhu Kàgàwà-fɔ́ ɨtsɔ̀ta ɔ̌ ndɨrɔ̀ kɨ̀tdɛ̀ nyɨ̌ nyɨ́ rɔ́ rɔ̀, nyǎdʉ̀ òwu ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ rɔ̌ kà tɔ̀.

7 Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ Kàgàwà bhà màrʉ̀ngà, yà kɔ́rɔ́ alɛ tɔ́ ɨrɛ̀ta dɔ̀nǎ ósè, nɨ́ rǎdʉ̀ afíkʉ mà fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta mànà nɔ́dɔ̀ Yěsù Krístɔ̀-nyʉtsì.

8 Kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌ àbanɨ̌nzó, nyòngò fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta ʉ̀lɨ obhóná dhu tɨ́ rɨ́'ì kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌, ɨfʉta tɔ́ kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌, obhónánga tɔ́ kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌, Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ìlǎ kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌, alɛ-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌, àkǎkǎ kʉnɔ̀ ídzì kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu ilèta nà àkǎ mà, mʉ̀tsɛmɛrɛ̀ nà àkǎ mànà dɔ̌.

9 Nɨ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyǒngò ɔ̀nzìnà dhu nɨ́ yà fʉ̌kʉ ma múdhe dhu, yà fudú rɔ̀ nyɨ̌ nyákɔ dhu, yà nyɨ̌ nyírì tsʉ̀dú dhu, ndɨrɔ̀ ma mónzɨna rɔ́ nyɨ̌ nyála dhu. Nɨ́ màrʉ̀ngà ìbho arɨ́ Kàgàwà rǎdʉ̀ ì'ì atdíkpá nyɨ̌ mànà.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Fìlipì ɔ̌ bhà tɔ̀ dhu
(2Kò 9.6-15; Fìl 1.7; Ɛ̀br 13.5,16)

10 Ma mábà dhɛ̀dhɛ abhɔ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù-nyʉtsì, ma màla nyɨ̌ nyìrɛ̀ ma, nyɔ̀nzì dzʉ̀nàdu tdítdɔ̌ rɔ̀. Obhó tɨ́, ma mòzè nzá matɨ, nyɨ̌ rádzo rʉ̀dú rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyábà nzá ndɨ fangà, nyɨ̀tɛ̀ ìnè nyɨ̌ nyɨ́'ì mɨrɛ̀ nyɨ̌ nyɨ́ rɔ́ dhu idù.

11 Ndɨrɔ̀, ma mʉ̀nɔ̀ nzá dhu wɔ̀ dhu bhěyi, dhu ɔ̀tdɨ̀ ndɨ̀ rùdú dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tɨ́, ma mʉ́nɨ wà ma ìnzɨ̌ yà ma mɨ́'ì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ rɨ̌ mɔnzɨ nzɛ́rɛ dhu nà.

12 Ma mʉ́nɨ wà ma ìmbǎ dhu rɨ̌'ì fudú rɔ́rɔ̀ ma mádɨ dhu nà, ndɨrɔ̀ ma mʉ́nɨ wà ma ɔ̀nzì ɔ̌ ma mádɨ dhu nà. Kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ngbɔ̌du ɔ́fɔ̀ wà ndì àle ma mále, ndɨrɔ̀ àwù nà ma mádɨ dhu nà, ònzì ɔ̌ ma mádɨ, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ dhu ɔ̀tdì ndì rùdú dhu nà.

13 Ádrʉ̀ngbǎlɛ arɨ́ ndɨ ɔbɨ ìbho idù mɔnzì kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu nɨ̌.

14 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyɔ́nzì dhu mběyi nyǎpbò nyɨ̌ atdíkpá ɨma mànà pbàkà àpbɛ̀ ɔ̌.

15 Nyɨ̌, Fìlipì ɔ̌ bhǎ, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà yà dhu mběyi nyʉ́: ma ráhʉ fʉ̀kʉ́ pbìrì Màkɛ̀dɔ̀nɨyà ɔ̌ rɔ̀ yà ma mópɛ̀ mʉnɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu-dzidɔ̌. Ndɨ

* **4:3 4.3** Upf 3.5

kàsʉmɨ ɔ̌ rɔ̀ ndɨ̀ nɔ̀pɛ̀ rɔ̀, nyɨ̌'ɨ kɛ̀lɛ̌ nɨ́ ndɨ kɔ́rɔ́ kànɨ́sá nzínzì ɔ̌ nyɨ̌ nyɔ́nzɨ dzʉ̀nàdu nyɨ̌ nyíbhona ndɨrɔ̀ ma mábàna fʉkʉ́ rɔ̀ dhu-otù ɔ̌.
16 Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ ma mɨ́'ì rɔ̀ màtɨ́, nyɨ̌ nyívì mʉ̀dzʉ̀nà idù ibí-gʉ̀na nyʉ́, ma mɨ́ atdyúna òho dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
17 Ma mòzè nzá matɨ, ma mɔ́nɛna dhu ràrɨ̌ makɔ pɛrɛ̀ kɛ̀lɛ̌, pbɛ́tʉ̀ ma mòzè dhu nɨ́ Kàgàwà ràso nyɨ̌ atdídɔ̌ yà idù nyɨ̌ nyɔ́nzɨ ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀.
18 Obhó tɨ́, ma mɨ́'ì ìnè kɔ́rɔ́ dhu nà, ndɨrɔ̀ ma mɨ́'ì kà nà atdídɔ̌ rɔ̀sè. Kòmbí, ɨwà Ɛ̀pàfrɔ̀ditò níbhò fʉ̀kʉ́ pɛrɛ̀ kɔ́rɔ́ idù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma màkǎ wà ma mɨ́ atdyúna òho dhu nɨ̌. Ɨ pɛrɛ̀ rɨ̌'ì àdhàdhì yà mběyi rɔ́ngʉ akyɛ bhěyi, ndɨrɔ̀ yà ɨwà Kàgàwà à'ù, ràdʉ̀ nyìkpɔ́na ɔ̀fɔ̀ kàzʉ ɔ̀ ka kʉ̀bì ìzǎ tɔ́ pɛrɛ̀ bhěyi.
19 Nɨ́, pbàkà Kàgàwà rɨ̌ nyɨ̌ nyɨ́ atdyúna òho kɔ́rɔ́ dhu nɨ́trɔ̌ fʉ̌kʉ̀, Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌, pbɨndà ònzì tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ka kàndà rɔ̀.
20 Kàgàwà, àlɛ̌ t'Ábanà nákǎ ilèta nà dhòdhódhónga nà. Àmɨnà.

Bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta

21 Òvì nyòvì Kàgàwà bhà alɛ kɔ́rɔ́, Yěsù Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌. Mǎ mɨ́'ì mànà atdíkpá adɔ́du nóvì nyɨ̌.
22 Ndɨrɔ̀, Kàgàwà bhà alɛ kɔ́rɔ́, ròsè dòtsí nɨ́ kɔ̌kɔ̀ kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà, Kàyìsarà bhà ɨdzá rɨ̌'ì alɛ nóvì nyɨ̌ átɔ̀.
23 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístò àkǎ ndàso nyɨ̌.

Kɔ̀lɔ̀sayì
ɔ̌ pbàkrístɔ̀ tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí bhàrʉwà nandí ní Pɔlɔ̀, Yěsù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ. Kǎndí ka mbɛ̀mbɛ̀ azà kumì atɔ ʉ́dà ndɨ Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀. Ka kɨ̀rɛ̀ nga kà randí bhàrʉwà Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ndì ndí'ì imbi ɔ̀ rɔ́rɔ̀ (4.3,10,18). Ányì kɨ̌'ì dɔ̀na ùbhɔ̌ ka karí atdí ɨdza ɔ̌ (Kas 28.14-31). Ka nɨ'ì ɨnzá àpɛ̀ àrà Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ atdíku màtí ndìtírɔ̀ alɛ. Pbɛ́tʉ̀, kasʉ tɔ́ atdí kà t'ɔ́dhìnà, Ɛ̀pafrà tí kátɨna alɛ (Kɔ̀l 1.7), níira ndɨ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà ɔ̌ bhà tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀ (Flm 23; Kɔ̀l 1.7-8).

Pɔlɔ̀ andí yàrí bhàrʉwà Àziyǎ-Ngba tí kátɨna pbìrì ɔ̌, Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ tɔ̀ (Kɔ̀mbí ka karí ndɨ pbìrì ànzi Tùrùkiyà tɨ́). Ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ ábhɔ̌ pbàkrístɔ̀ nɨ'ì ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí (Kɔ̀l 1.27). Ɛ̀pafrà mà Fìlɛ̀mɔnà mànà ʉnɔ ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ abádhí tɔ̀ (1.7; Flm 19). Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóongónà 'ùndu Fìlɛ̀mɔnà bh'ìdzá (Flm 2).

Pɔlɔ̀ andí yàrí pbìndà bhàrʉwà okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu rɨ̌'ì Kɔ̀l 2.1-3 ɔ̀. Ɨ dhu ní: Atdídhená alɛ náapɛ̀ 'ʉ̀trǎ Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ 'àtɨ, dhu ràkǎ abádhí rìfʉ Pbàyàhúdí tɔ́ màndʉ, ndínɨ̌ ì ʉnɨ tí Kàgàwà mběyi nyʉ́ (2.16-23). Ndɨrɔ̀, abádhí ràkǎ nzá 'ʉ̀lɛ̌ Krístɔ̀ kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀, pbɛ́tʉ̀ abádhí ràkǎ 'ʉ̀lɛ̌ màlàyíká mà átɔ̀ (1.16; 2.10,15). Ní Pɔlɔ̀ rɨ̌ dhu àndɨ̌ abádhí tɔ̀ ndàtɨ, Krístɔ̀ ràrɨ̌ mbǎ atdí àlɨ̌kyè dɔ̌ kɔ̌kɔ̀ ɔbɨ nà ngʉ̌kpà dhu-tsí mànà, pbɛ́tʉ̀ kàbhà ɔbɨ ròsè kórɔ́ dhu-tsí-ɔbɨ̀ dɔ̀nǎ. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà nyʉ́ ndìtírɔ̀ ràrɨ̌'ì kà-nyʉtsì (Kɔ̀l 2.9). Ní Krístɔ̀ nákǎ wà atdírɔ̀ ìndrʉ̌ t'ígʉ́tá tɔ̀.

Bhàrʉwà-nyìtɨ ka kóhù tí dhu

- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóvì dhu (1.1-2).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rɨ̌ abádhí ʉ̀wʉ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu (1.3-14).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Krístɔ̀-ɔvɔ̀ ìlè ka kí yà adzɨ mà kànɨsà mànà tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí ɔ̀ná atdí adyi nándɨ̌ Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ tɔ̀ dhu (1.15-20).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ pbàkrístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ ndɨ̀ ndí ndùgye dhu ìse dhu (1.21–2.5).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ Kànɨsà ɨsɔ̌ ìnzɨ̌ rìrì tìtɔ̀ tɔ́ dhu ùdhě rí fɨ́yɔ̀ alɛ-tsʉ̌ dhu, ndàdʉ̀ àvinà átɔ̀ rɔ̀dɔ̀ ì Krístɔ̀ tɔ̀ tí dhu (2.6-23).
- Pbàkrístɔ̀ àkǎ 'òkò tí ípìrɔ̀nga-ɔwʉ́tá ɔ̌ Kànɨsà ɔ̌, fɨ́-dzá, ndɨrɔ̀ ɨnzá àpɛ̀ Yěsù à'u alɛ nzínzì ɔ̌ dhu (3.1–4.6).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ pbɨndà bhàrʉwà ʉ̀tsa ìndrʉ̌ t'óvìta rɔ̌rɔ̀ dhu (4.7-18).

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrístɔ̀ nóvì dhu

1 Yàrí bhàrʉwà nàndɨ̌ ní ɨma Pɔlɔ̀, yà Kàgàwà náanzi ma ndɨ nyʉ́ ndɨ ndózè ka dhu bhěyi mɨ'ì Yěsù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ tí rɔ̀. Mǎ mí'ì atdíkpá àlɛ̌ t'ádɔ̀nà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mànà.

2 Ní, ma màndɨ̌ dhu fʉ́kʉ̀ Kàgàwà bhà alɛ tírɔ̀ yà Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ nyɨ̌ nyaróko rɔ̀. Nyɨ̌ ní àbanɨ̌nzo, yà Krístɔ̀ mànà ì núngbò 'ádʉ̀ kɔ̌wù ʉ̀ngʉ nyʉ́ nà alɛ. Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà àkǎ ndàso nyɨ̌, ndàdʉ̀ nyǎbhʉ nyɔ̌kò màrʉ̀ngà ɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ɔ̀tsɔ̀ àdǔ Kàgàwà tɔ̀ Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ pbàkrɨ́stɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu (Ɛfɛ 1.15-19; Fìl 1.3-6; 1Tɛ̀ 1.2-4; 3.5-11)

3 Mǎ márɨ́ ɔ̀tsɔ̀ àdǔ bìlǐnganà Kàgàwà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ t'Ábanà tɔ̀ dʉ̀kʉ́ mǎ mɨ́ mɨ̌tsɔ̀ rɔ̀.
4 Mǎ márɨ́ ɔ̀tsɔ̀ àdǔ kà tɔ̀, mǎ mɨ́rì ìngbà dhu bhɛ̌yi màtɨ́ nyɨ̌ nyá'ù Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀, ndɨrɔ̀ ìngbà dhu bhɛ̌yi màtɨ́ nyɨ̌ nyózè Kàgàwà bhà alɛ kɔ́rɔ́ dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
5 Nyɨ̌ nábhʉ nyǎ'ù ndɨ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀, nyǎdʉ̀ Kàgàwà bhà alɛ òzè wɔ̀ dhu bhɛ̌yi dhu nɨ́, nyɨ̌ nyɨ́lɨ atdyúkʉ Kàgàwà ɨ́lɨ fʉ̌kʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu dɔ̌ dhu. Ndɨ atdyúkʉ rɨ̌'ì dɔ̀ná dhu ka kɔ́vɔ̀ fʉ̌kʉ̀ yà obhónga tɔ́ Ɔtɛ, Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-otù ɔ̌.
6 Ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ɔ́dhì itse, ndàdʉ̀ àkǎ yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌. Fʉ̌rábvʉ̌ ndɨ dhu ɔ́nzì ndì ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, rɔ̀pɛ̀ ndì yà nyɨ̌ nyírì Kàgàwà bhà ídzìnga dɔ̌ ka káwɛ̌na dhu, nyǎdʉ̀ fɨndá obhónga nʉ́nɨ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀ rɔ̀.
7 Ɛ̀pafrà, kasʉ tɔ́ ɔdhìkà, yà atdídɔ̌ mǎ mózè alɛ, nɨ́ ndɨ wɔ̀ ndɨ màkʉ̌rʉ̀ núdhe fʉ̌kʉ̀. Àbadhi nɨ́ Krɨ́stɔ̀ bhà kasʉtálɛ, atdídɔ̌ ndì nɨ́fʉ, yà fàká ngari ɔ̌ arɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ nyɨ̌ mànà alɛ.
8 Àbadhi nɨ́ ndɨ yà Ɨ̀lǐlǎ-Alafí ɨ́rǎ nyɨ̌ nɨ̌ fʉ̀kʉ́ àzè tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ nɔ́vɔ̀ fǎkà.
9 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, yà fʉ̀kʉ́ màkʉ̌rʉ̀ mǎ mɨ́rìná rɔ̀, mǎ mà átɔ̀ mǎ márɨ́ nzɨ̌ mǐngyɛ̌ mɨ̌tsɔ̀ mǎ mɨ́ dʉ̀kʉ́ rɔ̀. Nɨ́ mǎ mɨ́ mɨ̌tsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nabhʉ̀ tɨ́ nyʉ̌nɨ ndì nyʉ́ ndì ndózè kɔnzì dhu, ndàdʉ̀ nyɨ̀ra dhu-ɔ̌nga t'óvòta mà, ɨnga t'ʉ́nɨta mànà nɨ̌, pbìndà Ɨ̀lǐlǎ-Alafí-otù ɔ̌.
10 Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, nyɨ̌ nyádʉ̀ òko àdhàdhì Ádrʉ̀ngbǎlɛ ózè ka dhu bhɛ̌yi, nyǎdʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̀nzì kà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Wɔ̀rɨ́ otu ɔ̌ nɨ́ ndɨ, nyɨ̌ nyádʉ̀ kɔ́rɔ́ ídzì dhu-tɨdɔ̀ nɔ́nzì, nyǎdʉ̀ àmbɛ Kàgàwà ʉ̀nɨ dɔ̌ mbɛ̌yi nyʉ́.
11 Kàgàwà rǎdʉ̀ ɔbɨ àbhʉ fʉ̌kʉ̀ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ tɔ́ ɔbɨ nɨ̌, ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyongó tɨ́ kɔ́rɔ́ dhu-dzi ɔ̀ndù, ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyɨ́ nyɨ̌ngyɛ̌ rɔ́rɔ̀. Nɨ́rɔ̀ dhɛ̀dhɛ ɔ̌,
12 nyɨ̌ nyàkǎ nyǎbhʉ ɔ̀tsɔ̀ Àba Kàgàwà tɔ̀. Àbadhi nɨ́ ndɨ nyɨ̌ nábhʉ nyɨ̌'ì ɨwà nyɨ̌ nyàkǎ nyǎbà yà pbìndà alɛ tɔ̀ kʉ̌lɨ pbìndà awáwʉ̀ tɔ́ idzi ɔ̌ ongyéngá alɛ tɨ́.
13 Obhó tɨ́ kʉ̌kɔlɔ àlɛ̌, àlɛ̌ rùvò pfɔ̀mvɔ Sìtanì arɨ́'ì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà ɔ̀ná ínɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àlɛ̌ ìtsu Idhùnà, yà atdídɔ̌ ndì ndazè alɛ bhà idzi ɔ̀.
14 Ndɨ Idhùnà bhà ɔvɛ-nyʉtsìnǎ nga nɨ́ ndɨ, kʉ̌kɔlɔ àlɛ̌'ɨ, ndàdʉ̀ àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga nʉ́bà àlɛ̌ tɔ̀ nɨ̌.

Krɨ́stɔ̀ nɨ́ kɔ́rɔ́ dhu-tsí dɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ dhu

15 Krɨ́stɔ̀ nɨ́ Kàgàwà, yà ìnzɨ̌ arɨ́ ndàlǎ alɛ bhà ɔ́fɔ̀ nyʉ́. Àbadhi nɨ́ ndɨ yà Kàgàwà anzì kɔ́rɔ́ dhu-tsí tɔ́ sengba*.
16 Obhó tɨ́, kɔ̌tù ɔ̌, Kàgàwà anzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ndɨrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ arɨ́'ì kɔ́rɔ́ dhu, yà ɨ̀ àlǎ rɨ́ dhu mà, ìnzɨ̌ arɨ́ ɨ̀ àlǎ dhu mànà: ìmbǎ rɨ́'ì ádrɔ̀drɔ̌ kámá tɔ́ Tombi màtɨ́, Ádrɔ̀drɔ̌nga màtɨ́, ndɨrɔ̀ ìmbǎ rɨ́'ì kɔ́rɔ́ màlàyíká mà ɔ̀yá kámá mànà màtɨ́. Kàgàwà anzì kɔ́rɔ́ dhu kɔ̌tù ɔ̌, ndɨrɔ̀ kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀.

---

* **1:15 1.15** Sengba-tì nɨ́ kɔ́rɔ́ dhu tɔ̀ ɨ'ì angyinǎ rɔ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arɨ́'ì ɔ̀sosè ádrʉ̀ngbǎnga nà alɛ (Zàb 89.28).

17 Krístɔ̀ níi'ì ìnè angyi ɨnzá kɔ́rɔ́ dhu àpɛ̀ ì'ì rɔ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ yà ì'ì arí'ì kɔ́rɔ́
dhu-tsí náarí'ì kɔ̌tù ɔ̌.
18 Ka ní Kànɨsà-dɔ, ndɨ Kànɨsà ràdʉ̀ ì'ì kà-ngbɔ̀. Ndɨrɔ̀ ka ní ndɨ wɔ̀ ndɨ
ngbɔ̌na tɔ̀ ípìrɔ̌nga nabhʉ̀. Ndɨrɔ̀ ka ní ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tí ndì nɨngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀
rɔ̀, ndínɨ̌ ndì ndɨ'ɨ tí kɔ́rɔ́ dhu-tsí dɔ̀-tsírɔ́ wɛmbɛrɛ̀ t'álɛ tí.
19 Obhó tí, Kàgàwà nyʉ́ ndìtírɔ̀ náazè kɔ́rɔ́ pbìndà ɔ́fɔ̀ rì'ì ndɨ Idhùnà-
nyʉtsì.
20 Idhùnà-otù ɔ̌, Kàgàwà azè ndùngbò kɔ́rɔ́ dhu-tsí ndì mànà. Ndɨ
Idhùnà azù yà mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ndì nʉfʉ-otù ɔ̌, Kàgàwà níibho màrʉ̀ngà
yà adzɨ ɔ̌ ndɨrɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀.
21 Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ mà átɔ̀, angyi nyɨ̌ nyɨ'ì ɨtsɛ Kàgàwà rɔ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nɨ'ì
kàbhà òmvʉ̌, fʉ̀kʉ́ nzérɛ ɨrɛ̀ta yà nyǎbhʉ̌ rí nyǎmbɛ nzérɛ dhu ɔ̀nzì dɔ̌
nóokú dɔ̀ rɔ̀.
22 Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, Kàgàwà núngbò wà nyɨ̌ ndì mànà, Idhùnà bhà ɔvɛ-otù
ɔ̌, ndínɨ̌ nyɨ̌ nabhʉ̀ tí nyɔ̀tù nyɨ̌ kɔ̀nzɨ̌ ìlɨ̌lǎ alɛ tí, ìmbǎ nzérɛ dhu tí ka
kózʉ̀na dhu rɨ̌'ì nyʉyatsì, ndɨrɔ̀ ìmbǎ rí'ì atdí afátá nà màtí alɛ tí.
23 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dì pfɔ̌kʉ, nyǎdʉ̀ ìko pótsó fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌. Ndɨrɔ̀,
nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̌ndà nyɨ̌ ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rɔ̌ rɔ̀. Ka ní ndɨ àlɛ̌ tó a'uta ídè
dɔ̀ná dhu. Ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ka kʉnɔ yà ɔ̀rʉ̀-akpà-tsìnǎ arí'ì kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀. Ní
ɨma Pɔlɔ̀, Kàgàwà ɨ́lɨ ma mɨ'ì kʉ̀nɔ rí ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ tí.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ kasʉ ɔ̀nzɨ, ndàmbɛ ndùgyè dɔ̌ Kànɨsà tɔ́ ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu (1Kò 2.7-13; Ɛfɛ 3.1-13)

24 Kòmbí ɨdhɛ̀du ìka wà ndì yà fʉ̌kʉ̀ ma mí Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ dhu
rǎbhʉ̌na mabà àpbɛ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ ngbɔ̌du ɔ̀nǎ rɔ̀ ma mábàna àpbɛ̀-
otù ɔ̌, ma mí Krístɔ̀ abà àpbɛ̀-tsʉ̀ ìndrɨ̌. Ma mí ndɨ àpbɛ̀ àbà kà-ngbɔ̀ tɔ̀
ídzìnga nabhʉ̀ tí. Ndɨ kà-ngbɔ̀ ní Kànɨsà.
25 Ɨma, ma móngò wà Kànɨsà-kàsʉ̌ t'ɔ́nzɨtatálɛ tí, àdhàdhì yà Kàgàwà
udhè ka mɔnzì ndínɨ̌ ídzìnga nabhʉ̀ tí fʉ̌kʉ̀ dhu bhěyi. Kɨ́dì ma ndínɨ̌ ma
mʉnɔ tí pbìndà Ɔtɛ kɔ́rɔ́ fʉ̌kʉ̀.
26 Ndɨ Ɔtɛ ní ndɨ yà rɔ̀pɛ̀ ndì angyí mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ kǎrù ràdɨ órù ɔ̀ kɔ́rɔ́
alɛ tó rʉ̀gànda rɔ̌ ɔtɛ. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, kɨ̌tɛ̀ wà ka kpangba pbìndà alɛ tɔ̀.
27 Obhó tí, Kàgàwà náazè ndìtɛ̀ yà ndì ndudhé ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ ndínɨ̌ ndì ndɔnzɨ
tí dhu tó ábhɔ̌nga mà, kà tó aya mànà ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tɔ̀. Yàrí ní ndɨ
ndɨ ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ kǎrù dhu: Krístɔ̀ rɨ̌'ì afíkʉ ɔ̀, ndɨrɔ̀ ndɨ dhu àbhʉ nyɨ̌ nyǎ'ù dhu
ìnè nyɨ̌ ràrɨ̌'ì ngari nà Kàgàwà bhà Ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ ɔ̀.
28 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ mǎ márí Krístɔ̀ dɔ̌ Ɔtɛ ɔ̀vɔ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀. Mǎ
márí dhu ɔ̀vɔ ìngbàtí ɨ́lɨ ndì alɛ mà tɔ̀ mɨ̌tdyu nyìkpóna, mǎdʉ̀ dhu ùdhe
fɨ̌ndà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tó kɔ́rɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ndínɨ̌ mǎ mɔnzɨ tí kɔ́rɔ́ alɛ dzʉ̀nà,
rɔ̀'ɔ̀ Krístɔ̀-nyʉtsì.
29 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma márí kasʉ ɔ̀nzɨ, madʉ̀ àmbɛ mugyè dɔ̌
Krístɔ̀ íbhò idù ɔbɨ, yà nyʉdutsì rí kasʉ ɔ̀nzì ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nyʉ́ nà
nɨ̌.

2

1 Ma mòzè nyʉ̌nɨ dhu ma rarí kasʉ ɔ̀nzɨ ɔbɨ nyʉ́ nà okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌
Kɔ̀lɔ̀sayì ɔ̌ pbàkrístɔ̀ mà, Làwòdìkiyà ɔ̌ Yěsù ná'ù alɛ mà, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́
ngʉ̌kpà alɛ kǎkà ɨnzá apɛ̀na nyìdu-kpa mà nálǎ mànà.

2 Ma mòzè dhu ní afíkʉ ròtsì ɔbɨ, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ rùngbò nyɨ̌ atdídɔ̌ àzè ɔ̌. Ma
mòzè dhu ní nyʉ̌lè Kàgàwà bhà Ɔtɛ t'ʉ́nɨta nɨ̌ abhɔ nyʉ́. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní
ndɨ, nyɨ̌ nyádʉ̀ Kàgàwà údhe ndɔ̀nzì dhu yà órù ɔ̀ ongónà àdɨ nʉ́nɨ*. Ndɨ
órù ɔ̀ ongónà àdɨ dhu ní Krístɔ̀ nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀.
3 Kà-nyʉtsì tí ní ndɨ, àlɛ̌ kádʉ̀ àbànà dhu-ɔ̌nga t'óvòta mà, ɨnga t'ʉ́nɨta
mànà tɔ́ kɔ́rɔ́ ongyéngá núrù ì.
4 Ma mí ndɨ dhu ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀, ìnzɨ̌ atdí alɛ mà nʉ́ʉtrá tí nyɨ̌ pbìndà òvɔ̌vù
ɔtɛ nɨ̌.
5 Ɨmbǎ dhu rɨ̌'ì ɨtsɛ ma mí'ì rʉ̀kʉ́ rɔ̀ alɛ-ngbɔ̀ ɔ̀nǎ rɔ̀ dhu màtí, ní ma
mí'ì ìnè atdíkpá nyɨ̌ mànà alɛ-afí ɔ̀nǎ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ ɨdhɛ̀du ɨ̀ka ndì atdídɔ̌, nyɨ̌
nyáróko mbɛ̌yi àkǎkǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, nyǎdʉ̀ ìko pɔ́tsɔ́ Krístɔ̀ nyɨ̌ nyá'ù nɨ̌ a'uta ɔ̌
dhu ma màla rɔ̀.

Krístɔ̀ dɔ̌ tí dhu àkǎ kɔsì alɛ bhà ípìrɔ̌nga dhu

6 Nírɔ̀, yà nyɨ̌ nyá'ù Yɛ̌sù Krístɔ̀ rì'ì fʉ̀kʉ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí dhu bhɛ̌yi, nyɨ̌
nyàkǎ nyɔ̌ngò òko àbadhi ózè nyɔ̌ngò òko dhu bhɛ̌yi.
7 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dì ɨvɛ́kʉ kà-nyʉtsì, nyǎdʉ̀ fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̌nga ɔ̀sì kà dɔ̌. Nyɨ̌
nyàkǎ nyɨ̌kò pɔ́tsɔ́ a'uta ɔ̌, yà fʉ̌kʉ̀ ka kúdhe ka dhu bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌
nyàkǎ nyɨ̌'ì ɔ̀tsɔ̀ àdʉ̀ arí atdídɔ̌ Kàgàwà tɔ̀ alɛ tí.
8 Nyɨ̌ nyàkǎ nyǎndà nga mbɛ̌yi, akyɛ atdí alɛ mà nʉ́ʉtrána nyɨ̌ yà ìndrʉ̌
arí'ì nà ɨ̀mbǎ tɨ̌na nà dhu-ɔ̌nga t'óvòta-tɨdɔ̀ nɨ̌ nɨ̌. Ndɨ dhu-ɔ̌nga t'óvòta-
tɨdɔ̀ ní yà ìndrʉ̌ tɔ́ mànduʉ mà, yà adzɨ dɔ̌ ɔbɨ nà dhu-tsí mànà rɔ̌ ndì nípbì,
pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ ndàdʉ̀ ndìpbì Krístɔ̀ rɔ̌.
9 Obhó tí, Kàgàwà bhà ɔ́fɔ̀ rɨ̌'ì kɔ́rɔ́ nyʉ́ Krístɔ̀-nyʉtsì, kà-tì ní, kà-ngbɔ̀
ɔ̀.
10 Ka ní ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì kɔ́rɔ́ màlàyíká mà, ɔ̀yá kámá mànà dɔ̌ arí'ì
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà. Ndɨrɔ̀, kà mànà nyɨ̌ nyúngbò nyɨ̌ dhu-otù ɔ̌, ka
kɔ́zʉ̀ wà nyɨ̌ àkǎkǎ obhó nyʉ́ alɛ tí.
11 Krístɔ̀ mànà nyɨ̌ nyúngbò dhu-otù ɔ̌, Kàgàwà ílɨ wà pbìndà alɛ tí rí
nyɨ̌tɛ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ ize afíkʉ ɔ̀. Angyí kɨ̌tɛ̀ Pbàyàhúdí tɔ̀ ize tí dhu nɨ'ì ɔnzìyánga
ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ abádhí rɔ̌ngo dhu. Pbɛ́tʉ̀, rʉ̀kʉ́ kɨ̌lɨ ize ní nzɨ̌ ìndrʉ̌-ɔtsʉ́ ílɨ, ka nílɨ ní
Krístɔ̀. Ní ndɨ dhu-otù ɔ̌, kɨ̌pfo wà yà angyi nyɨ̌ nyɨ'ì nà nzɛ́rɛ ɔ́fɔ̀ nyʉkʉtsì
rɔ̀.
12 Obhó tí, bàtizò nyɨ̌ nyálʉ̌ dhu-otù ɔ̌, nyɨ̌ nyʉ́vɛ, kadʉ̀ nyʉ̌tdʉ atdíkpá
Krístɔ̀ mànà. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyádʉ̀ nyʉ̌ngbɛ átɔ̀ atdíkpá kà mànà, yà ka nabhʉ̀
rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nyɨ̌ nyá'ù dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀.
13 Angyi nyɨ̌, ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí tírɔ̀, nyɨ̌ nɨ'ì ɨwà nyɨ̌ nyʉ́vɛ fʉ̀kʉ́ afátá-
okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨ̀mbǎ nyɨ̌ nyí'ì Kàgàwà bhà alɛ tó ize nà rʉ̀kʉ́ dhu-okú
dɔ̀ rɔ̀ alɛ. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, Kàgàwà nábhʉ wà ípìrɔ̌nga fʉ̌kʉ̀ atdíkpá Krístɔ̀
mànà, ndàdʉ̀ fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga mà fàká nzɛ́rɛnga mànà nʉ́bà kɔ́rɔ́.
14 Àlɛ̌ nɨ'ì afátá nà alɛ, ɨnzá àlɛ̌ kɨ̌fʉ kàbhà Ʊyátá dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀,
kǎkyè yà àlɛ̌ ɔ̀bhʉ ka karí okúya dɔ̀ rɔ̀ ɨ afátá ka kundí ɔ̀nà bhàrʉwà.
Kǎkyè ka dòtsí, Krístɔ̀ ndì ndàbhʉ kʉtɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu-otù ɔ̌.
15 Ndɨ dhu-otù ɔ̌, Kàgàwà nʉ́ʉdhá ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ màlàyíká mà ɔ̀yá kámá
mànà tɔ́ ɔbɨ, ndàdʉ̀ abádhí nʉ́tɛ kpangba kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌, àdrà-mbɨ̌-akpà dɔ̌
ka kùsɔ̌ rɔ́rɔ̀, ndínɨ̌ Idhùnà ɔ̀nzì dhu-lɛ̀mà dhu nɨtɛ̀ tí.

---

* **2:2 2.2** Kɔ̀l 1.26

Ɨnzá dhu àkǎ kɨfʉ ìndrǔ rǔdhěna tɨtɔ̀ tɔ́ dhu dhu

16 Nírɔ̀, dhu àkǎ nzá atdí alɛ mà rɔ̀tdɨ̀-ànyǎkʉ nyɨ́ nyɔ́nyʉna dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ nyɨ́ nyɔ́mvʉ̀na dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, atdí alɛ mà àkǎ nzá ndɔ̀tdɨ̀ ànyǎkʉ ɨnzá nyɨ́ nyìfʉ Pbàyàhúdí tɔ́ atdí mʉ̀hɛndʉ̀-ɨdhɔ̀ mà, àbɨ̌-kudɔ̀ tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ mà, ndɨrɔ̀ sàbatʉ̀-ɨdhɔ̀ mà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

17 Kɔ̀rí dhu kɔ́rɔ́ nɨ'ì ìrà rírà dhu-sisì kɛ̀lɛ̌. Pbɛ́tʉ̀, kɔ́rɔ́ ɨ dhu-tsí tɔ́ obhónga ní Krístɔ̀ ndì nyʉ́ tírɔ̀.

18 Àpɛ́ nyàbhʉ nyɨ́ ìngbàtí ílɨ ndì alɛ mà, yà irinǎ rɔ̀ rí ndɨ̀tɛ̀ yɔrɔwà t'álɛ tí ràmbɛ ànyǎkʉ ìtdì dɔ̌. Ndɨrɔ̀, àpɛ́ nyàbhʉ nyɨ́ màlàyíká ʉ̀lɛ̌ arí alɛ mà ràmbɛ ànyǎkʉ ìtdì dɔ̌. Wɔ̀ dhu bhěyi alɛ-tɨdɔ̀ ní, yà ndì ndálǎna ɔnyʉ ɔ̀dzì dɔ̀nà dhu bhěyi dhu rɔ̌ tí arí afína àpbǎ alɛ, ndàdʉ̀ àmbɛ ndɔ̀yɔ̀ dɔ̌ kɔkórɔ̀ pbìndà ìndrǔ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ ndì ndí'ì nà ɨrɛ̀ta-okú dɔ̀ rɔ̀.

19 Ɨ alɛ nʉ́pbǎ nzá ì Krístɔ̀ rɔ̌. Krístɔ̀ ní ndɨ Kànɨsà-dɔ, ndɨrɔ̀ kànɨsà ní kà-ngbɔ̀. Ka ní ndɨ arí pbìndà alɛ nóngù, ndàdʉ̀ abádhí-tsʉ̀ àndu ròkò atdíkpá, àdhàdhì alɛ-ngbɔ̀-rɔ̌ngá-nzo náarí 'ùnzǐ ngɨngɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, ndɨ alɛ-ngbɔ̀ ràdʉ̀ àmbɛ òvi dɔ̌ Kàgàwà-afí ózè dhu bhěyi.

20 Nyɨ́, nyɨ́ nyʉvɛ̀ wà atdíkpá Krístɔ̀ mànà, nyǎdʉ̀ ùvò yà adzɨ dɔ̌ ɔbɨ nà dhu-tsí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ ɔ̌ rɔ̀. Ní ádhu nyɨ́ nyarádʉ̀ nyɔ̀nzì yà adzɨ ɔ̌ alɛ bhěyi fʉ̀kʉ́ okota ɔ̌, nyǎdʉ̀ nyɔ̀zè nyɨ́fʉ kǎkà dhu bhěyi ʉyátá-tɨdɔ̀ nɨ̌?

21 Ɨ ʉyátá rǎtɨna: «Àpɛ́ nyɔnyʉ yà dhu! Àpɛ́ nyinè yà dhu! Àpɛ́ nyalʉ́ yà dhu-ngbɔ̀!»

22 Kɔ̀rí dhu kɔ́rɔ́ nɨ́pbì ì rɔ̀yá dhu ní 'ìnza rádʉ̀ atdí-gʉ̀na tí ka kɔ̀nzì kasʉ ì nɨ̌ rɔ̀ dhu. Ndɨrɔ̀ ɨ dhu kɔ́rɔ́ ní ìndrǔ tɔ́ ʉyátá mà, ìndrǔ rǔdhěna dhu mànà kɛ̀lɛ̌.

23 Obhó tí, kɔ̌kɔ̀ ɨ ʉyátá rɨ̌ 'àlǎ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɔ́fɔ̀ bhěyi. Ɨ ʉyátá rɨ̌ ìndrǔ àvǐ rʉ̀lɛ̌ ndì ndòzè dhu-tsí kɛ̀lɛ̌, ràdɨ yɔrɔwà tɔ́ ɔ́fɔ̀ bhěyi rí ndàlǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ndɨrɔ̀ ràbhʉ ngbɔ̌na ràbà àpbɛ̀ Kàgàwà-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌kɔ̀ ɨ ʉyátá rɨ̌'ì mbǎ tɨ̌ya nà, abádhí rǎbhʉ̌na ìndrǔ rɔ̀nzì ní ì í atdyúya òho dhu-tsí kɛ̀lɛ̌ nídhunɨ̌.

3

Krístɔ̀, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì alɛ, náafí nózè dhu ɔ̀nzɨ ka kí dhu

1 Nyɨ́ nyapɛ́ ì'ì ɨwà nyɨ́ nyʉngbɛ nyɨ́ atdíkpá Krístɔ̀ mànà dhu tí, ní nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌mɛ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì dhu, yà Krístɔ̀ arádɨ Kàgàwà bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀ ɨ.

2 Nyɨ́ nyàkǎ nyɨ̀lɨ afíkʉ atdídɔ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu dɔ̌, ìnzɨ́ ní nyɨ̀lɨ afíkʉ yà adzɨ ɔ̌ dhu dɔ̌.

3 Obhó tí, nyɨ́ nyʉ́vɛ wà, Kàgàwà ràdʉ̀ nyǎbhʉ nyʉ̌ngbɛ nyɨ́ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ní kòmbí, nyɨ́ nyórù wà fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̌nga atdíkpá Krístɔ̀ mànà Kàgàwà-nyʉtsì.

4 Krístɔ̀ ní ndɨ fʉ̀kʉ́ obhóná ípìrɔ̌nga. Ndɨrɔ̀ kà rɨ̌ ndàvǐ kpangba tdítdɔ̌ nínganí, nyɨ́ mà átɔ̀ nyɨ́ nyavìya nyɨ́ atdíkpá kà mànà, kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̌.

5 Nírɔ̀, nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌kyɛ̀ yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu-tsí kǎkà nyʉkʉtsì arí'ì: mʉ̀nyɔ̀nì t'ɔ́nzɨta mà, Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ka kɔ́tì dhu mà, alɛ-nyì rɨ̌wʉ nɨ̌ nzérɛ dhu-atdyú t'óhota mà, ndɨrɔ̀ ongyéngá-atdyú t'óhota mànà. Ndɨ ongyéngá-atdyú t'óhota rɨ̌'ì àdhàdhì yà sànamʉ̀ ʉ̀lɛ̌ ka kí dhu bhěyi.

6 Kɔ̌kɔ̀ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ Kàgàwà bhà nàwí nɨ́ísíya yà ɨ̀nzɨ́ arí
tsʉ̀ná dhu ɨ̀rɨ alɛ dɔ̌.
7 Angyi, nyɨ́ nyongónà dhu ɔ̀nzɨ ndɨ dhu bhɛ̌yi, yà ɨ nzɛ́rɛnga-ɔbɨ̀ náasè
dʉ̀kʉnǎ nínganí.
8 Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, nyɨ́ nyàkǎ nyɨ̀pfo kǎkà dhu-tsí kɔ́rɔ́ nyʉkʉtsì rɔ̀. Ɨ dhu ní:
nàwí ɔ̀nzɨ nyɨ́ nyí dhu, ʉ̀kʉ́nga rɨ̌ ndɨ̀wa dhu, nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ nyɨ́ nyí dhu,
ìndrʉ̌ ʉ̀dhʉ̌ nyɨ́ nyí dhu, ndɨrɔ̀ ìndrʉ̌ nɨ̌ nyɨ́ nyí dhu ʉ̀nɔ nɨ̌ ɔtɛ-tɨdɔ̀ rǎhʉ
likʉ ɔ̀ rɔ̀ dhu.
9 Nyɨ́ nyàkǎ nzá nyʉ̀nɔ̀ tìtɔ̀ fʉ̌kʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̌. Obhó tí, nyɨ́ nyípfo wà yà
angyi nyɨ́ nyɨ'ì nà fʉ̀kʉ́ ìndrʉ̌-ayí tɔ́ ɔ́fɔ̀ nyʉkʉtsì rɔ̀, pbìndà mʉ̀tsɔ mànà,
10 nyǎdʉ̀ ìndrʉ̌-ɔwʉ́tá tɔ́ ɔ́fɔ̀ nʉ́fɔ rʉ̀kʉ́. Obhó tí, nyɨ́ ní ìndrʉ̌-
ɔwʉ́tá. Kàgàwà, yà àlɛ̌ nabhɔ̀lɔ̀ alɛ, náarí nyǎbhʉ̌ nyǒngò ìndrʉ̌-ɔwʉ́tá
tí bìlǐnganà. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nyɨ́ nyádʉ̀ àmbɛ nyʉ̌lɨ dɔ̌ kà bhɛ̌yi
atdídɔ̌, nyǎdʉ̀ kʉ̀nɨ mbɛ̌yi nyʉ́.
11 Ní wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨ̀nzɨ ní Pbàyàhúdí mà, Pbàyàhúdí mànà ɔ̌nga
ʉ̀ndɔ ka kí dhu-tì rɨ̌'ì ɨ̀mbǎ. Kà rɨ̌'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi tí ɔnzìyánga ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀
alɛ mà nzínzì ɔ̌, ɨnzá ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɔnzìyánga alɛ mànà, ɨwà ɨnga nʉ́nɨ akɛ
alɛ mà nzínzì ɔ̌, ɨnzá ɨnga nʉ́nɨ akɛkpá màtí alɛ mànà, ndɨrɔ̀ ɨnɔ tí arí'ì alɛ
mà nzínzì ɔ̌, ɨ̀tírɔ̀ arí'ì dɔ̀yá alɛ mànà. Obhó tí, Krístɔ̀ ní ndɨ kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌
idzi nɔ́nyʉ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ kà rɨ̌'ì ɨ̀ngbàtí ílɨ ndì alɛ mà yà ndì ná'ù nyʉtsì.

Kànisà ɔ̌ pbàkrístɔ̀ àkǎ 'òkò tí nzínzìya ɔ̌ dhu

12 Nírɔ̀ nyɨ́ yà Kàgàwà óvò fɨ́ndà alɛ tí rɔ̀, nyɨ́ ní kàbhà alɛ, yà atdídɔ̌
kɔ̌zè alɛ. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ́ nyàkǎ nyɨ̌'ì nà ní ɨzʉ ábà nyɨ́ nyí ìndrʉ̌
dɔ̌ nɨ̌ afíkʉ, ídzìnga ɔ̀nzɨ nyɨ́ nyí ìndrʉ̌ tɔ̀ nɨ̌ afíkʉ, yɔrɔwà nà nyɨ́ nyóko
nɨ̌ afíkʉ, ɨyɔ̀nga ɔ̌ nyɨ́ nyóko nɨ̌ afíkʉ, ndɨrɔ̀ dhu-dzi ɔ̀ndù nyɨ́ nyí nɨ̌ afíkʉ.
13 Nyɨ́ nyàkǎ nyǒndù dzìkʉ nzínzìkʉ ɔ̌. Ndɨrɔ̀ ɔdhìkʉ ɔ̀bhʉ nyɨ́ nyí okúna
dɔ̀ rɔ̀ dhu nà nyɨ́ nyì'ì rɔ̀, nyɨ́ nyàkǎ nyǒwù dhu ʉ̀bà rɔ̌ fʉ̌kʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̌,
àdhàdhì Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nʉ́ʉbà dhu fʉ̌kʉ̀ dhu bhɛ̌yi.
14 Ròsè kɔ́rɔ́ kɔ̀rí dhu dɔ̀nǎ, nyɨ́ nyàkǎ nyɨ̌'ì àzè nà. Obhó tí, àzè náarí
ndɨ kɔ́rɔ́ alɛ ùngbò rì'ì atdí alɛ nyʉ́ tí.
15 Nyɨ́ nyàkǎ nyɨ̌'ì Krístɔ̀ bhà màrʉ̀ngà nà afíkʉ ɔ̀. Obhó tí, Kàgàwà únzì
nyɨ́ nyɨ̌'ì ndɨ màrʉ̀ngà nà, ndínɨ̌ nyɨ́ nyɨ'ì tí atdí alɛ-ngbɔ̀ tí. Ndɨrɔ̀, nyɨ́
nyàkǎ nyɨ̌'ì ɔ̀tsɔ̀ àdʉ̌ arí Kàgàwà tɔ̀ alɛ tí.
16 Krístɔ̀ bhà Ɔtɛ àkǎ ndàdɨ abhɔ nyʉ́ nzínzìkʉ ɔ̌. Nyɨ́ nyàkǎ nyǒwù dhu
ùdhe rɔ̌ fʉ̌kʉ̀, nyǎdʉ̀ sedzà ùbho fʉ̌kʉ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta
nyʉ́ nà. Nyɨ́ nyàkǎ nyǒwù adyi ʉ̀yʉ̀ rɔ̌ Kàgàwà tɔ̀ atdí afíkʉ nyʉ́ nà, nyǎdʉ̀
òwu ɔ̀tsɔ̀ àdu rɔ̌ kà tɔ̀ Zàburì mà, ilèta tɔ́ adyi mà, Ɨlǐlǎ Alafí rɨ̌ nyǎbhʉ̌
nyʉ̌yʉ̀ ngʉ̌kpà adyi mànà ɔ̌.
17 Ɨngbàtí ílɨ ndì dhu mà nyɨ́ nyónzɨna, ɔ̀tɛ̌-kʉ ɔ̌ màtí, ndɨrɔ̀ mʉ̀tsɔ̌kʉ ɔ̌
màtí, nákǎ nyɔ̌nzì kɔ́rɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ rɔ̌, nyǎdʉ̀ òwu ɔ̀tsɔ̀ àdu rɔ̌
Àba Kàgàwà tɔ̀ kɔ̌tù ɔ̌.

Fɨ̌-dzá pbàkrístɔ̀ àkǎ 'òkò tí dhu
(Ɛfɛ 5.22-33; 6.1-9; 1Tì 6.1-2; Tit 2.9-10; 1Pɛ́ 2.18-25; 3.1-7)

18 Nyɨ́ vèbhálɛ́, nyɨ́ nyàkǎ nyɨ̌rì fʉ̀kʉ́ kpabhálɛ-tsʉ̌ dhu àkǎkǎ dhu bhɛ̌yi,
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-ɔ̀nzɨ.
19 Nyɨ́ kpabhálɛ̌, nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌zè fʉ̀kʉ́ vèbhálɛ, ɨ̀nzɨ nyǎdʉ̀ òwu òko rɔ̌
abádhí mànà ɨdzɔ tí nyɨ́ nyɨdzɔ̀ ngbɔ̌kʉ rɔ́rɔ̀.

20 Nyɨ nzónzɔ̌, nyɨ nyàkǎ nyɨ́fʉ nyɨ nɔ́dhì alɛ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̌. Obhó tí, wɔ̀rí
ní ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-nyɨ̀kpɔ́ nɔ́fɔ̀ dhu.
21 Nyɨ nzónzo t'ábánǎ, nyɨ nyàkǎ nzá nyɔ̌wù fʉ̀kʉ́ nzónzo àbhʉ rɔ̌ ràkɔ̌,
akyɛ nyɨ nyabhʉ̀na abádhí-afí rìngyɛ̌ ì nɨ̌.
22 Nyɨ ɨnɔ tí arí'ì alɛ́, nyɨ nyàkǎ nyɨ́fʉ yà adzɨ ɔ̌ fʉ̀kʉ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ kɔ́rɔ́ dhu
ɔ̌. Nyɨ nyàkǎ nzá nyɨ́fʉ abádhí yà abádhí rɨ̌ nyǎlǎ nyɨ̀kpɔ́ya ɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì
ɔ̌ tí, àdhàdhì abádhí-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ tí nyɨ nyí nyɨ́fʉ̌ dhu bhɛ̌yi. Pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyàkǎ
nyɨ́fʉ abádhí ídzì afíkʉ nyʉ́ nà, Ádrʉ̀ngbǎlɛ ɨ̀fʉ̌ nyɨ nyarí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
23 Ndɨrɔ̀ nyɨ nyɔ́nzɨna ɨngbàtí ɨ̀lɨ ndì dhu mà, nákǎ nyɔ̀nzì atdí afíkʉ nyʉ́
nà, àdhàdhì Ádrʉ̀ngbǎlɛ tɔ̀ nyɨ nyí kasʉ ɔ̀nzɨ dhu bhɛ̌yi, ɨ̀nzɨ ní ɨndrʉ̌ tɔ̀
nyɨ nyí kasʉ ɔ̀nzɨ dhu bhɛ̌yi.
24 Nyɨ nyàkǎ nyɨ́rɛ̀ dhu ní, Ádrʉ̀ngbǎlɛ rubhòya yà pbɨndà alɛ tɔ̀ ndì
ndʉlɨ pɛrɛ̀ tí dhu fʉ̌kʉ̀. Obhó tí Krístɔ̀, yà nyɨ nyarí kàsʉ̌na ɔ̀nzɨ alɛ ní ndɨ
obhónánga tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ.
25 Pbɛ́tʉ̀, nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ bhà pɛrɛ̀ Kàgàwà ubhòya àdhàdhì yà
kǎnzì nzɛ́rɛ dhu-bvʉ rɔ̌, kǎrí nzɨ̌ dhu ɔ̀lè ɨndrʉ̌ tɔ̀ nídhunɨ̌.

4

1 Nyɨ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ́, nyɨ nyàkǎ nyɔ̀nzì dhu fʉ̀kʉ́ ɨnɔ tɔ̀ obhónánga dɔ̌, ndɨrɔ̀
àkǎkǎ mʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɔ̌, nyǎdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ nyɨ mà átɔ̀ nyɨ ràrɨ̌'ì ɨnè dʉ̀kʉ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ
nà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀.

Pbàkrístɔ̀ àkǎ 'òkò ɨnzá àpɛ̀ Yɛ̌sù à'u alɛ nzínzì ɔ̌ tí dhu
(Ɛ̌fɛ 5.14-17; 6.18-20)

2 Nyɨ nyàkǎ nyɔ̀kò pɔ́tsɔ́ ɨtsɔ̀ta ɔ̌. Ndɨrɔ̀ nyɨ̀tsɔ̀ nyɨ nyí rɔ̀, nyɨ nyàkǎ
nyɔ̌dɔ̀ Kàgàwà rǎdʉ̌na fʉ̌kʉ̀ dhu ɔ̀tsɔ̀ àdʉ̌ nyɨ nyí kà tɔ̀ rɔ́rɔ̀.
3 Nyɨ nyàkǎ nyɨ̀tsɔ̀ nyɨ dɔ̀ká átɔ̀, ndɨ́nɨ̌ Kàgàwà angbɛ tí pbɨndà Ɔtɛ ɔ̀vɔ
mǎ mí ɨndrʉ̌ tɔ̀ nɨ̌ otu fǎkà. Ndɨ Ɔtɛ ní Krístɔ̀ nàndà Ɔtɛ, yà ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ ongónà
àdɨ. Wɔ̀ ndɨ Ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma mí'ì kòmbí imbi ɔ̀.
4 Nírɔ̀, nyɨ̀tsɔ̀ nyɨ dùdú, ndɨ́nɨ̌ ma mara tí kɔ̀vɔ̀ rɔ̌ kpangba, àdhàdhì
kàkǎnà mɔvɔ̀ dhu bhɛ̌yi.
5 Nyɨ nyàkǎ nyɨ̌'ì dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ mʉ̀tsɔ nà ɨnzá àpɛ̀ Yɛ̌sù à'u alɛ-ɔ̀nzɨ̌,
nyɔ̌wù ídzìnga ɔ̀nzì rɔ̌ abádhí tɔ̀ nyɨ nyàbà kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌.
6 Ɔtɛ̌kʉ àkǎnà ndɨ'ì ɨnga nɔ̀fɔ̀ ɔtɛ tí bìlɨ̌ngana, ndàdʉ̀ ɔ̀vù iko nɨ̌ ka kɔ̀sì
dhu bhɛ̌yi. Nyɨ nyàkǎ nyɔ̌wù ɔtɛ àdu rɔ̌ ɨngbàtí ɨ́lɨ ndì alɛ mà tɔ̀ àkǎkǎ
dhu bhɛ̌yi.

Bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta
(Ɛ̌fɛ 6.21-22)

7 Ɨma nàndà kɔ́rɔ́ dhu nɔ́vɔ rí fʉ̌kʉ̀ ní àlɛ̌ t'ádɔ̀nà Dɔ̀kíkɔ̀. Àbadhi ní
atdídɔ̌ ma mózè alɛ, atdídɔ̌ pbɨndà kasʉ ní́fʉ kasʉtálɛ, ndɨrɔ̀ atdíkpá mǎ
márí Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà kasʉ ɔ̀nzɨ mànà alɛ.
8 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ma mòvì ka tɨkʉ ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ mǎ mʉ́da ɔ̀ná dhu
nɔvɔ tí fʉ̌kʉ̀, ndàdʉ̀ afíkʉ àbhʉ ròtsì ɔbɨ.
9 Ma mòvì abádhí atdíkpá atdídɔ̌ ma mózè, ndɨrɔ̀ atdídɔ̌ ndì nífʉ àlɛ̌
t'ádɔ̀nà Ɔnɛ̀sɨ̌mò mànà. Ndɨ Ɔnɛ̀sɨ̌mò ní àwú fʉ̌rábvʉ̌ alɛ. Abádhí ní ɨ rí
ɨrɔ́ ì nɔ́nzì kɔ́rɔ́ dhu àwɛ̌ fʉ̌kʉ̀.

10 Ɔdhìdu Àsɨtarɨkɔ̀, yà atdíkpá ka kúsɔ̌ mǎ mànà alɛ, nóvì nyɨ̌. Ndɨrɔ̀ Mǎrkɔ̀, Bàrnabà t'ádɔ̀nà nóvì nyɨ̌ átɔ̀. Nyɨ̌ nyábà wà Mǎrkɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ ma mʉ́nɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu. Ní fʉ̌rábvʉ̀ kà ɽǎrà àhʉ rɔ̀, nyàkɔ ka mběyi.

11 Ndɨrɔ̀ Yěsù, yà Yèsitò tí kátɨna alɛ, nóvì nyɨ̌ átɔ̀. Kǎkà Yěsù ná'ù Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌, kɔ̌kɔ̀ ìbhʉ alɛ kɛ̀lɛ̌ ní ɨ atdíkpá arí kasʉ ɔ̀nzɨ ɨma mànà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ abádhí ní ɨ afídu nópè.

12 Fʉ̌rábvʉ̌ alɛ Ɛ̀pafrà nóvì nyɨ̌ átɔ̀. Ka ní Yěsù Krístɔ̀ bhà kasʉtálɛ. Kǎrí nzɨ̌ ndɨngyɛ̌ ndɨtsɔ̀ ndì ndí dʉ̀kʉ́ bìlǐnganà rɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyikò tí pótsɔ́ fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɔ'ɔ́ tí afíkʉ ɔ̀nǎ rɔ̀, nyǎdʉ̀ àmbɛ Kàgàwà-afí òzè kɔ́rɔ́ dhu ɔ̀nzì dɔ̌.

13 Ma mí dhu ɔ̀vɔ kpangba kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀ matɨ, kà rarí ndùgye atdídɔ̌ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ kǎrí ndùgye Làwòdikiyà mà Hìyèràpolì mànà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ arí'ì pbàkrístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀.

14 Lukà, yà atdídɔ̌ àlɛ̌ kózè àlɛ̌ tɔ́ mʉ̀ngangà mà, Dɛ̌mà mànà nóvì nyɨ̌.

15 Òvì nyòvì Làwòdikiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rí'ì àlɛ̌ t'ádɔ́na pbàkrístɔ̀, atdíkpá Nifà mà, yà pbì ɨdzá arí 'ùndǔ pbàkrístɔ̀ mànà.

16 Yàrí bhàrʉwà ka kɔzʉ́na gukyè nzínzìkʉ ɔ̌, ní nyɔ̀nzɨ kɔ́rɔ́ ɔbɨ, kɔzʉ̀ ka átɔ̀ Làwòdikiyà ɔ̌ kànɨsà ɔ̌. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌, tɨkʉ ɔ̀nǎ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌zʉ̀ wɔ̀ ndɨ kànɨsà ɔ̌ bhà tɔ̀ ɱa mándǐ bhàrʉwà átɔ̀.

17 Ɔ̌vɔ nyɔ̀vɔ dhu Àrkipò tɔ̀ nyǎtɨ: kà ràkǎ ndàndà nga mběyi yà fɔná Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù ábhʉ kasʉ nà, ndínɨ̌ ndadʉ̀ tí kɔ̀nzɨ mběyi.

18 Ɨma Pɔlɔ̀, ma màndǐ dhu ɔtsʉ́du nyʉ́ nɨ̌, movì nyɨ̌ nɨ̌. Àpɛ́ nyàdzo àdɨ ma màdɨ imbi ɔ̀ dhu rɔ̌ rɔ̀. Kàgàwà àkǎ ndàso nyɨ̌!

Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà
ɔ̀ Kànɨsà tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí wɛmbɛrɛ̀ tí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̀ dhu tí dhu

Yàrí ní wɛmbɛrɛ̀ tí Pɔlɔ̀ andí Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ pbàkrístɔ̀ tɔ̀ bhàrʉwà. Kǎndí ka mbɛ̀mbɛ̀ imbò kumì dɔ̀ná atdí nà atɔ ʉ́dà Yɛ̌sù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̀ rɔ́rɔ̀. Obhó tí, Pɔlɔ̀ mà, Sílà nà náawù ùvò ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̀, Pɔlɔ̀ ràdʉ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ abádhí tɔ̀ (Kas 17.1-10). Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ kànɨsà ɔ̀, ɨ̀nzɨ̀ ní Pbàyàhúdí nɨ́ɨ'ì abhɔ nyʉ́, pbɛ́tʉ̀ Pbàyàhúdí nyʉ́ ràdʉ̀ ɨ'ì ngúfe. Ngúfe ɨdhɔ dzidɔ̀, Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̀ atdídhená alɛ náadʉ̀ dhu ʉ̀ya ìndrʉ̀ tɔ̀, ɨ̀nzɨ̀ Pɔlɔ̀ mà, Sílà nà rʉ̌nɔna dhu nɨrɨ tí.

Ɔ̀yɔ̀ atɔ dzidɔ̀, Pɔlɔ̀ avì Tìmɔ̀tɛwʉ̀ ràrà Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà arí Yɛ̌sù ná'ù alɛ arí òko tí dhu andà. Ní ányì Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àrà àhʉ, ndàdʉ̀ ndàdu rɔ̀, kɨ̌tsi àtɨ̀nà Pɔlɔ̀ nɨ̌ ìnè abádhí ràrɨ̌'ì fɨyɔ́ a'uta nódɔ ɨ̀ arí rɔ́. Kǎtɨ átɔ̀ abádhí nzínzì ɔ̀ atdídhená alɛ tó ɨrɛ̀ta nínza dhu ràrɨ̌ abáya mà, ayíya mà, ndɨrɔ̀ ɔdhíya mànà nʉ́vɛ ɨnzá Yɛ̌sù àpɛ̀ ìngo rórɔ̀ dhu. Ní abádhí ràrɔ̌wu dhu ɔ̀ngʉ̀ rɔ̌ tsʉ̀yá kɔ̀kɔ̀ ʉ̀vʉ̌vɛ alɛ ralaya tí tdʉ̌ Yɛ̌sù-ngbɔ̀. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Pɔlɔ̀ náandí bhàrʉwà abádhí tɔ̀, ndínɨ̌ abádhí-afí otsi tí ɔbɨ nɨ̌, abádhí ʉ̀nɨ tí Yɛ̌sù Krístɔ̀ rɨ̌ngo dhu nɨ́ɨ'ɨya tí dhu, ndɨrɔ̀ ndɨ̀ ná'ù alɛ kɔ̀nzɨya tí dhu. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, abádhí rɨ̌ dhu à'u ìnè ɨ̀ rɨ'ɨya atdíkpá ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ mànà dhòdhódhónganà.

Bhàrʉwà-nyɨ̀tɨ ka kóhù tí dhu

- Pɔlɔ̀ mà rɨ̌ Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̀ Kànɨsà nóvì dhu mà abádhí rɨ̌ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀ abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu mànà dhu (1.1-10).
- Pɔlɔ̀ mà anzɨ kasʉ tí Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̀ kànɨsà ɔ̀ dhu (2.1-16).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̀ bhà nózè ndàla dhu mà kǎvì Tìmɔ̀tɛwʉ̀ ràrà abádhí-afí òpè dhu mànà dhu (2.17–3.13).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Yɛ̌sù ná'ù alɛ ònzi ròkò Kàgàwà-nyɨ̀kpó nɔ̀fɔ̀ dhu bhɛ̌yi dhu (4.1-12).
- Yɛ̌sù ɨ̀ a'u rórɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ nʉ́ʉngbɛya ɨ̀ dhu (4.13-18).
- Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ná'ù alɛ àkǎ 'òkò tí kà rɨ̌ngo ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀dɔ ɨ̀ í ɔ̀nanǎ dhu (5.1-22).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ pbàkrístɔ̀ òvì dhu (5.23-28).

Pɔlɔ̀ mà rɨ̌ Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̀ Kànɨsà nóvì dhu

1 Ɨma Pɔlɔ̀, Sìlìvanʉ̀, Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mànà, mǎ màndɨ̌ yàrí bhàrʉwà fʉ̌kʉ̀, Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ kànɨsà tírɔ̀. Nyɨ̌ ní Àba Kàgàwà bhà alɛ, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà alɛ. Ní, Kàgàwà àkǎ ndàso nyɨ̌, ndàdʉ̀ nyǎbhʉ nyɔ̌kò màrʉ̀ngà ɔ̀.

2 Mǎ márí ɔ̀tsɔ̀ nábhʉ̌ bìlǐnganà Kàgàwà tɔ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, mǎdʉ̀ àmbɛ nyɨ̌rɛ̀ dɔ̀ fàká ɨtsɔ̀ta ɔ̀.

3 Ndɨrɔ̀, mɨ̌tsɔ̀ mǎ mí àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà-ɔ̀nzɨ rɔ̀, mǎ máróngo ɨ̀rɛ̀nà ɨ̀nzɨ mǎ mʉ́bhana rórɔ̀ dhu ní, fʉ̀kʉ́ a'uta-kàsʉ̌ mà, fʉ̀kʉ́ àzè arí nyǎbhʉ nyɔ̌nzì kasʉ tí dhu mà, ndɨrɔ̀ ní, nyɨ̌ nyá'ù dhu ɔbɨ nyʉ́ nà ìngo àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ ringoya dhu.

4 Adódʉ̌, yà atdídɔ̀ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, mǎ mʉ̀nɨ dhu Kàgàwà rózè wà nyɨ̌, ndɨrɔ̀ kà róvò wà nyɨ̌, nyɨ̌'ɨ pbìndà alɛ tí.

5 Obhó tí, yà fǔkʉ̀ mǎ mɔ́vɔ̀ fàká Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ní mǎ mɔ́vɔ̀ nzá ɔtɛ ɔ̌ tí. Pbɛ́tʉ̀, mǎ mɔ́vɔ̀ ka Ɩ̀lɩ̀lǎ-Alafí bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɩ mà, kàbhà mʉ̀dzʉ̀nà mànà nɩ̌, mǎdʉ̀ dhu à'ù wɔ̀ mǎ mɔ́vɔ̀ fǔkʉ̀ dhu ràrɩ̌ obhó dhu nyʉ́. Ndɩrɔ̀, nyɩ̌ nyʉ̀nɩ wà ɩ̀ngbà dhu bhɛ̌yi màtí nzínzìkʉ ɔ̌ mǎ mókò dhu nábhʉ ídzìnga fǔkʉ̀ dhu.

6 Ndɩ dhu bhɛ̌yi ní ndɩ, fʉ̀kʉ́ okota nɔ́fɔ̀ ndì fàká okota nà, ndàdʉ̀ ndɔ̀fɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà adɩta nà. Ndɩrɔ̀, ábhɔ̌ àpbɛ̀ nyʉ́ ɔ̌ rɔ̀, nyɩ̌ nyádʉ̀ Kàgàwà bhà ɔtɛ nákɔ, Ɩ̀lɩ̀lǎ-Alafí nírǎ nyɩ̌ nɩ̌ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà.

7 Ndɩ dhu bhɛ̌yi ní ndɩ, yà nyɩ̌ nyónzɩna dhu nádɩ wà ídzì ɔ́fɔ̀ tí Màkɛ̀dɔ̀nɩyà mà Àkayà mànà tɔ́ pbìrì ɔ̌ Yɛ̌sù ná'ù alɛ tɔ̀.

8 Obhó tí, fǔrábvʉ̌ rɔ̀ nga ní ndɩ, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù dɔ̌ rɔ́tɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́ndɔ̀ ndì nɩ̌. Kʉ̌ndɔ̀ nzá ndì Màkɛ̀dɔ̀nɩyà mà Àkayà mànà ɔ̌ tí, pbɛ́tʉ̀, nyɩ̌ nyá'ù Kàgàwà tí dhu-ɔ̀yɩ̌ nákǎ ábhɔ̌ ngari nyʉ́ ɔ̌. Ní, wɔ̀ dhu dɔ̌ mǎ mʉ́nɔna tdítdɔ̌ dhu rɩ̌'ì mbǎ.

9 Ndɩrɔ̀, ìndrǔ rɔ̌wu àwɛnà rɔ̌ dhu ní, fǔrábvʉ̌ mǎ mɔ́wù ùvò tí dhu. Ndɩrɔ̀, abádhí rɔ̌wu àwɛnà rɔ̌ dhu ní, nyɩ̌ nyʉ́gɛ̀rɛ̀ nyɩ̌ nyǎ'ù Kàgàwà, nyǎdʉ̀ sànamʉ̀ nʉ́bhà dhu. Ndɩ dhu bhɛ̌yi ní ndɩ, nyɩ̌ nyárí ípìrɔ̀nga mà obhónga mànà tɔ́ Kàgàwà-kàsʉ̌ nɔ́nzɩ.

10 Ndɩrɔ̀, nyɩ̌ nyárí Kàgàwà t'Ídhùnà, Yɛ̌sù rɩ̌ngo ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ dhu nɔ́dɔ. Ndɩ Yɛ̌sù ní ndɩ Kàgàwà ábhʉ rìngbɛ̀ ndì ibhu ɔ̀ rɔ̀, ndínɩ̌ àlɛ̌ nʉwʉ̀ tí yà rírà ìndrǔ-ànyǎ t'ɩ́tdɩ̀ta tɔ́ pbìndà nàwí ɔ̌ rɔ̀.

2

Pɔlɔ̀ rɩ̌ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ Tɛ̀sàlɔ̀nɩkà ɔ̌ dhu

1 Adɔ́dǔ, nyɩ̌ nyʉ́ mà nyɩ̌ nyʉ̀nɩ wà dhu ɩnzá mǎ rówù ùvò kɔkórɔ̀ fǔrábvʉ̀.

2 Nyɩ̌ nyʉ̀nɩ wà dhu átɔ̀, tdʉ̌ mǎ mowu ùvò fǔrábvʉ̀ rɔ̀, mǎ rábà àpbɛ̀, kadʉ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ mǎ nɩ̌ Fìlipì tɔ́ kɩgɔ̀ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ábhɔ̌ àpbɛ̀ nzínzì ɔ̌ rɔ̀ tí, Kàgàwà ábhʉ afíka ròtsì ɔbɩ, mʉ̌nɔ̀ pbìndà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ fǔkʉ̀.

3 Obhó tí, yà fǔkʉ̀ mǎ mʉ́yǎ dhu ní'ì nzɩ̌ afátá, ka ní'ì nzɩ̌ nzérɛ ɩrɛ̀ta mà, ndɩrɔ̀ ka ní'ì nzɩ̌ ʉtrátá mà.

4 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà ɔ́zʉ̀ ndɩ mǎ ɩwà mǎ màkǎ mʉ̌nɔ̀ pbìndà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ìndrǔ tɔ̀ alɛ tí. Ní mǎ mí nzɩ̌ àdʉ̀ kʉ̀nɔ̀ ìndrǔ-nyìkpɔ́ nɔfɔ́ tí, pbɛ́tʉ̀ mǎ mádʉ̀ kʉ̀nɔ̀ Kàgàwà-nyìkpɔ́ nɔfɔ́ tí. Ka ní ndɩ alɛ-afí-tsì dhu mà nʉ́nɩ̌ arí alɛ.

5 Obhó tí, nyɩ̌ nyʉ̀nɩ wà dhu ɩnzá mǎ rʉ́hà ìndrǔ akɛkpá màtí ɔ̀tɛ̌ka ɔ̌. Ndɩrɔ̀ ɔ̀tɛ̌ka ɔ̌, mǎ mónɛ̀ nzá ìndrǔ-fɔ́ mǎ mí dhu òngyè dhu. Kàgàwà nyʉ́ ndìtírɔ̀ ní ndɩ yà mǎ mʉ́nɔna dhu tɔ́ ngàmbì.

6 Ndɩrɔ̀ mǎ manɛ̀ nzá ìndrǔ rɩ̌ mɩ̌fʉ̌ dhu, ìmbǎ rì'ì nyɩ̌ nyʉ́ màtí, ìmbǎ rì'ì ngʉ̌kpà alɛ màtí. Mǎ mí'ìyana ìnè mǎ'ɛ mǎ dʉ̀kʉ́ àzèmbè Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ nyʉ́ ní mǎ rɔ̀.

7 Pbɛ́tʉ̀ mǎ mádʉ̀ òko nzínzìkʉ ɔ̌ yɔrɔwà nyʉ́ nà. Àdhàdhɩ ndì ndaróngùna inzo nózè ɩngba-tsánà bhɛ̌yi,

8 mǎ mózè nyɩ̌ atdídɔ̌. Ní, mǎ mazè nzá mʉ̌nɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ kɛ̀lɛ̌ fǔkʉ̀, pbɛ́tʉ̀ atdyúka nadʉ̀ ì'ì átɔ̀ mǎdzi fàká ípìrɔ̀nga nyʉ́ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, fàká àzè nítrɔ̌ ndì abhɔ nyʉ́ fǔkʉ̀ nídhunɩ̌.

9 Adɔ́dǔ, nyɩ̌ nyɩ̀rɛ̀ wà mǎ mɔ́nzì kasʉ tí dhu mà, yà mǎ mábà àpbɛ̀ mànà. Mǎ mɔ́wù Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ rɔ̌ fʉ̌kʉ̀ àzèmbè mǎ mí kasʉ ɔ̀nzɩ adyíbhengá, ndɩ̀rɔ̀ kúbhingá màtí rɔ́rɔ̀, akyɛ mǎ mowuna ɩ̀'ì ànɔ̀ tí nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ dɔ̌ màtí nɩ̌.

10 Nyɩ̌, Yɛ̌sù ná'ù alɛ tírɔ̀, mǎ mɔ́kò nzínzìkʉ ɔ̌ ɩ̀lɩ̀lǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, àkǎkǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ ndɩ̀rɔ̀ ɩ̀mbǎ nzɛ́rɛ dhu tí ka kɔ́zʉ̀na dhu rɩ̌'ì ɔ̀nà ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Nyɩ̌ ní ndɩ dhu tɔ́ ngàmbì, ndɩ̀rɔ̀ Kàgàwà ní átɔ̀ ndɩ dhu tɔ́ ngàmbì.

11 Nyɩ̌ nyʉ̀nɩ wà dhu átɔ̀ mǎ rɔ́kò kɔ́rɔ́ nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ mànà àdhàdhì ɩnzo t'ábanà mà náaróko pbɩ̀ inzo mànà dhu bhɛ̌yi.

12 Mǎ mɔ́wù dhu ʉ̀yǎ rɔ̌ fʉ̌kʉ̀, mǎdʉ̀ òwu afíkʉ òpè rɔ̌. Ndɩ̀rɔ̀, mǎ mɔ́wù nyǒnzì rɔ̌ ɔbɩ nyʉ́ nà, ndínɩ̌ nyɩ̌ nyubhì tí Kàgàwà ózè dhu bhɛ̌yi. Ndɩ Kàgàwà ní ndɩ nyɩ̌ núnzì ndínɩ̌ nyɩ̌ nyotsú tí pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ idzi ɔ̀, nyǎdʉ̀ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nála.

13 Ndɩ̀rɔ̀, yàrí ní ndɩ yà ɩ̀nzɩ mǎ mí mɩ̌ngyɛ̌ rɔ́rɔ̀ mǎ márí ɔ̀tsɔ̀ nábhʉ̌ nɩ̌ Kàgàwà tɔ̀ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu: Nyɩ̌ nyírì yà fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ́nɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀. Ní, nyɩ̌ nyǎdʉ̀ kàkɔ ɩ̀nzɩ ní ìndrʉ̌-li'ɔ̀ rɔ̀ àhʉ ɔtɛ bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ nyɩ̌ nyákɔ ka Kàgàwà-li'ɔ̀ rɔ̀ àhʉ ɔtɛ bhɛ̌yi. Ní, ndɩ ɔtɛ ní Kàgàwà bhà Ɔtɛ. Ndɩ ɔtɛ ní ndɩ nyʉkʉtsì rí kasʉ ɔ̀nzɩ nyɩ̌ Yɛ̌sù ná'ù alɛ tírɔ̀.

14 Adɔ́dǔ, ndɩ dhu nɩ̀tɛ̀ dhu ní, yà Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌, Kàgàwà bhà kànɩsà ɔ̌ Yɛ̌sù Krístɔ̀ ná'ù alɛ rɔ̌ ndɩ̀ nanzì dhu, nɔ́nzì wà ndɩ̀ átɔ̀ rʉ̀kʉ́ dhu. Nyɩ̌ nyábà àpbɛ̀ fʉ̀kʉ́ pbìrì ɔ̌ bhà nyʉ́ fɔ́, àdhàdhì abádhí náabà àpbɛ̀ ɩnzá Yɛ̌sù ná'ù Pbàyàhúdí-fɔ́ dhu bhɛ̌yi tí.

15 Ɩ Pbàyàhúdí ní ndɩ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nabhʉ̀ kohò, ɩ̀ ràdʉ̀ pbànábí nábhʉ kɔkyɛ̀. Abádhí ní ndɩ rɔ̀ká ávu. Abádhí rɔ̌nzɩna dhu arí nzɩ̌ Kàgàwà-nyɩ̀pkó nɔ́fɔ̀, ndɩ̀rɔ̀ abádhí nóngò kɔ́rɔ́ alɛ tɔ́ òmvǔ tí.

16 Abádhí arí tsʉ̀ka àpà 'ʉ̀tɔ̀ ɩ̀nzɩ mǎ mɔvɔ tí ɔ̀gʉ̀ tɔ́ ɔtɛ ɩ̀nzɩ ní pbàyàhúdí tɔ̀, akyɛ abádhí adʉ̀na ʉ̀gʉ ní. Ndɩ dhu bhɛ̌yi ní ndɩ, abádhí nísɛ̌ yà angyangyɩ ɩ̀ arɔ́nzɩna fɩ̀yɔ́ nzɛ́rɛnga-bvʉ. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà bhà nàwí rɩ̌sɩ̀ ɩ̀sɩ̀ abádhí dɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɩ̌ Tɛ̀sàlɔ̀nɩkà ɔ̌ bhà nózè ndàla dhu

17 Adɔ́dǔ, ka kʉ̀tʉ mǎ mʉ̌bhǎ mǎ nyɩ̌ mànà alɛ-ngbɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ídɔ̌ kàsʉmì kɛ̀lɛ̌ tí. Pbɛ́tʉ̀ alɛ-afí ɔ̀nǎ rɔ̀, àlɛ̌ kí'ì ìnè atdíkpá. Atdyúka nyʉ́ ní'ì àlɛ̌ ràla àlɛ̌ nyɩ̌ mànà. Ní mǎ mɔ́nzì kɔ́rɔ́ ɔbɩ ndínɩ̌ ndɩ dhu náaká tí fǎkà.

18 Ndɩ dhu ɩ̀tɛ̀ rí dhu ní, mǎ mɔ́mvù mǎ mɔ̌wù fʉ̌rábvʉ̀. Ndɩ̀rɔ̀ ɩma nyʉ́ Pɔlɔ̀, ma mɔ́mvù wà dhu ibí-gʉ̀na nyʉ́, ndínɩ̌ ma mara tí fʉ̌rábvʉ̀. Ní, pfɔ̀mvɔ Sìtanì ádʉ̀ ndɩ otu nʉ́tɔ̀ rɔ̀ká.

19 Nírɔ̀, ádhɩ mà nyʉ́ ndɩ fàká a'uta rɩ̌'ì dɔ̀yá? Ádhɩ mà nyʉ́ ndɩ ɩdhɛ̀ka rɩ̌ ndɩ̀ka okúya dɔ̀ rɔ̀? Ndɩ̀rɔ̀, fàká mʉ̀lɛ̀mà tɔ́ mʉ̀kɩ̀mbà ní àdhɩ mà? Nɩ'ɩya tí obhó nyɩ̌ ndɩ, yà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɩ̌ngo nínganí?

20 Obhó nyʉ́, okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ nga ní ndɩ mǎ márí mɩ̌lè, ɩdhɛ̀ka ràdʉ̀ ndɩ̀ka nɩ̌.

3

Pɔlɔ̀ rɩ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ òvì ràrà Tɛ̀sàlɔ̀nɩkà ɔ̌ bhà-afí nópè dhu

1 Ádzɩ̌ mǎ mí ɩnga ɔ̀dɔ dhu níngyɛ̌ mǎ rɔ̀, mǎ mála dhu mǎ ràkǎ mɔ̌kò vɩ̌ka dɔ̌ rɔ̀ Àtɛnɛ̀ tɔ́ kɩgɔ̀ ɔ̀.

2 Ní, mă mádʉ̀ adɔ̀kà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ óvì ràrà fʉ̌rábvʉ̀. Àbadhi ní ndɨ Kàgàwà bhà ɨnɔ, yà atdíkpá mă márí Krístɔ̀ dɔ̌ rɔ́tɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ mànà ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ. Ní mă móvì ka fʉ̌rábvʉ̀, ndínɨ̌ afíkʉ nabhʉ̀ tí ròtsì ɔbɨ ndàdʉ̀ nyɨ̌dì fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌,

3 ndɨrɔ̀, ìnzɨ̌ yà kòmbí nyɨ̌ nyábàna àpbɛ̀ adʉ̀ tí atdí alɛ mà nábhʉ rʉ̀bhà pbìndà a'uta. Obhó tí, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu, àlɛ̌ ràrɨ̌ ndɨ àpbɛ̀-tɨdɔ̀ nábà àbà.

4 Ndɨrɔ̀, fʉ̌rábvʉ̀ mă mí'ì ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, mă móvɔ̀ wà dhu fʉ̌kʉ̀ mǎtɨ: àlɛ̌ ràrɨ̌ àpbɛ̀ nábà. Ní, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu ɨ dhu ràrɨ̌ kɔ̌kɔ̀ rí 'ɔ̀nzɨ.

5 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ɨma nyʉ́ mà átɔ̀ ma mítdègu mɨngyɛ̌ ɨnga t'ɔ́dɔta nɨ̌, ní ma móvì Tìmɔ̀tɛwʉ̀ ràrà fʉ̌rábvʉ̀. Ma móvì ka ndínɨ̌ adʉ̀ tí ìngo nyɨ̌ nyáróko tí fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌ dhu tó màkʉ̌rʉ̀ nà idù. Obhó tí, ma mónzì ɔdɔ̀na dhu ní, akyɛ ʉtrátába Sìtanì rǎdʉ̀ àrà nyʉ̌tra, ɔbɨ̀ka ràdʉ̀ àwɨ̌ kɔkórɔ̀ dhu.

Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àdu ndɨ̀ nà màkʉ̌rʉ̀ rɨ̌ Pɔlɔ̀-ɨdhɛ̀ nábhʉ̌ rɨ̀ka ndɨ̀ dhu

6 Pbɛ́tʉ̀, kòmbí Tìmɔ̀tɛwʉ̀ nírà wà àhʉ fʉ̌rábvʉ̀ rɔ̀. Ní, kàwɛ wà ídzì dhu nyʉ́ fʉ̀kʉ́ a'uta mà, fʉ̀kʉ́ àzè mànà dɔ̌. Kàtɨ, atdídɔ̌ nyɨ̌ rarí mɨ̌rɛ̀ bìlɨ̌nganà, ndɨrɔ̀ atdyúkʉ nyʉ́ rí'ì nyǎla mǎ tdítdɔ̌, àdhàdhɨ mǎ mòzè mǎ ràla nyɨ̌ átɔ̀ tdítdɔ̌ dhu bhěyi tí.

7 Ní ndɨ dhu bhěyi tí adódʉ̌, yà mǎ mí'ì ɔ̀ná àpbɛ̀ mà, avuta mànà nzínzì ɔ̌, fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌ nyɨ̌ nyíkò tí dhu níbhò ndɨ ɔbɨ afíka tɔ̀.

8 Kòmbí, mǎ mí mɨ̌nè mběyi nyʉ́, nyɨ̌ nyíkò pɔ́tsɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù ɔ̀ nídhunɨ̌.

9 Ɨngbà ɔ̀tsɔ̀-tɨdɔ̀ ndɨ mǎ mádʉ̀ àdunà Kàgàwà tɔ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, yà nyɨ̌ nyʉ́ nyɨ̌ nyàbhʉ ɨdhɛ̀ka rɨ̀ka ndɨ̀ tí Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ dhu dɔ̌?

10 Kúbhingáná ndɨrɔ̀ adyíbhengá màtí, mǎ márí mɨ̌tsɔ̀ atdyúka nyʉ́ nà Kàgàwà rɔ̀, ndínɨ̌ mǎ nabhʉ̀ tí mǎla ngbɔ̌kʉ tdítdɔ̌, mǎdʉ̀ fʉ̀kʉ́ a'uta dɔ̌ ɔ̀dì dhu níse fʉ̌kʉ̀.

11 Kàgàwà àlɛ̌ t'Ábanà nyʉ́ ndìtírɔ̀, àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù mànà, nákǎ ɨ̀ ràngbɛ otu fǎkà ndínɨ̌ mǎ mowu tí ùvò fʉ̌rábvʉ̀.

12 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù àkǎ ndìtrɔ̌ nyɨ̌ nyózè nyɨ̌ nɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌ àzè, ndàdʉ̀ kórɔ́ ngʉ̌kpà alɛ nyɨ̌ nyózè nɨ̌ àzè nítrɔ átɔ̀, àdhàdhɨ mǎ mózè nyɨ̌ dhu bhěyi.

13 Kàkǎ ndàbhʉ afíkʉ ròtsì ɔbɨ, ndínɨ̌ adʉ̀ya tí ɨ̀'ɨ̀ ɨ̀lɨ̌lǎ rɔ́, ndɨrɔ̀ ɨ̀mbǎ afátá na àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌, àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù rɨ̌ngo, ɨ̀ rìwʉ̌ atdíkpá rɔ̀ná alɛ mànà nínganí.

4

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Yěsù ná'ù alɛ ònzi ròkò Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu bhěyi dhu

1 Adɔ́dʉ̌, ngǎtsi dhu ní, mǎ móvɔ̀ wà nyɨ̌ nyàkǎnà nyʉ̌bhi Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ́fɔ̀ rádʉ̀ dhu bhěyi dhu fʉ̌kʉ̀. Obhó tí, nyɨ̌ nyárí ndɨ dhu ɔ̀nzɨ ɔ̀nzɨ. Ní, kòmbí mǎ mònzì fʉkʉ́, mǎdʉ̀ ʉ̀yanà fʉ̌kʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù-ɔvɔ̀ rɔ̀ dhu ní yàrí: Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì ka mběyi nyʉ́ ròsè.

2 Obhó tí, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà yà fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ́yǎ ɨ̀ngbǎ dhu bhěyi dhu-tɨdɔ̀ mà rírà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù bhà rɔ̀.

3 Kàgàwà ózè dhu ní, nyɨ̌lǎ nyɨ̀kpɔ́na ɔ̌, ndɨrɔ̀ ní nyɔ̌dɔ̀ nyɨ̌ mʉ̀nyɔ̀nì rɔ̌ rɔ̀.

4 Ndɨrɔ̀ kɔ̌zè dhu ní, ngǎtsi alɛ rɔ̀dɔ̀ ngbɔ̌na ɨlátá ɔ̌ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌, ndɨrɔ̀ ɨfʉta mànà dhu ɔ̌,

5 ìnzɨ̌ ndàbhʉ ndɨ̀ mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ ràtdʉ̌ afína yà ɨnzá Kàgàwà nʉ́nɨ alɛ náarɔ́nzɨna dhu bhɛ̌yi.
6 Wɔ̀ ndɨ mʉ̀tsɔ-tɨdɔ̀ ɔ̌, dhu àkǎ nzá atdí alɛ mà rɔ̀nzɨ̀ nzɛ́rɛnga ɔdhìnà rɔ̌, ndʉ̀pò pbìndà ara dɔ̀. Obhó tí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nɨ́ɨtdìya kórɔ́ ɨ dhu bhɛ̌yi dhu-ànyǎ yà angyinǎ rɔ̀ mǎ mʉ́nɔ̀ fʉ̌kʉ̀, mǎdʉ̀ ʉ̀yanà mbɛ̌yi nyʉ́ fʉ̌kʉ̀ dhu bhɛ̌yi.
7 Obhó tí, Kàgàwà núnzì nzá àlɛ̌ mʉ̀nyɔ̀nɨ̀ t'ɔ́nzɨta tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kʉ̌nzì àlɛ̌ ndínɨ̌ àlɛ̌ koko tí ɨ̀lɨ̌lǎ alɛ tí nyɨ̀kpɔ́na ɔ̌.
8 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, yàrí ʉyátá nɔ̀dhɔ̀ alɛ, nɔ́dhɔ̀ nzá ìndrʉ̌-tsʉ̌ dhu, pbɛ́tʉ̀ kɔ̀dhɔ̀ dhu ní Kàgàwà bhà ʉyátá. Ka ní ndɨ pbìndà Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí níbho arí fʉ̌kʉ̀.
9 Yɛ̌sù ná'ù alɛ rɨ̌ 'òzè nzínzìya ɔ̌ dhu dɔ̌, nyɨ̌ nyí'ì mbǎ fʉ̌kʉ̀ ka kí dhu àndɨ̌ dhu-atdyú nà. Obhó tí, nyɨ̌ nyʉ́ nyɨ̌-tírɔ̀, nyɨ̌ nyʉ́nɨ wà nyɨ̌ nyádʉ̀ nyǒzè nzínzìkʉ ɔ̌ tí dhu Kàgàwà-rɔ̌.
10 Kɔ̀nɨ̌ ndɨ dhu kɛ̀lɛ̌ ní ndɨ nyɨ̌ nyarɔ́nzɨna Màkɛ̀dɔ̀nɨyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ arí'ì Yɛ̌sù ná'ù alɛ-rɔ̌ kórɔ́. Ní, mǎ mònzì nyɨ̌ nyǒngò kɔ̀nzì mbɛ̌yi nyʉ́ tdítdɔ̌.
11 Nyɔ̀nzɨ ɔbɨ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌: nyǎndà nyɨ̌ nyóko tí dhu nyɨ̌-tírɔ̀, nyǎdʉ̀ kasʉ ɔ̀nzì ɔtsʉ́kʉ nyʉ́ nɨ̌ dzʉ̀nàkʉ nɔnzɨ tí yà ma mʉ́yǎ fʉ̌kʉ̀ dhu bhɛ̌yi.
12 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nyɨ̌ nyɔ́nzɨna dhu rǎdʉ̀ nyǎbhʉ iri alɛ rɨ̀fʉ nyɨ̌, ɨ̀mbǎ nyǎdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ ɨndrʉ̌ rɨ̌ dzʉ̀nàkʉ ɔ̀nzɨ dhu-atdyú nà.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ dhu àndɨ̌ Yɛ̌sù ɨ̀ a'u rɔ́rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ nʉ́ʉngbɛya ɨ̀ dhu dɔ̌ dhu

13 Adɔ́dʉ̌, mǎ mòzè nzá nyǒkò ɨ̀nzɨ̌ nyʉ̌nɨ ɨwà ɨ̀ a'u Yɛ̌sù rɔ́rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ dɔ̌ dhu, akyɛ nyɨ̌ nyowuya òko ɨzʉ ɔ̌, yà ɨ̀mbǎ arí'ì a'uta nà ngʉ̌kpà alɛ bhɛ̌yi nɨ̌.
14 Obhó tí, àlɛ̌ ká'ù wà dhu Yɛ̌sù ravɛ̀ ndàdʉ̀ ndɨ̀ngbɛ̀. Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, Kàgàwà abhʉ̀ya kǎkà ɨwà ɨ̀ a'u Yɛ̌sù rɔ́rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ, rʉ̀ngbɛ ɨ̀ átɔ̀, 'àdʉ̀ 'ùngbò Yɛ̌sù mànà.
15 Kànɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ʉnɔ dhu-bvʉ rɔ̌ mǎ mɔ́vɔna fʉ̌kʉ̀ dhu. Yɛ̌sù rɨ̌ngo dhu rǒtùna nyɨ̀kpɔ́ya nà àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ alɛ tírɔ̀, àlɛ̌ kokoya nzɨ̌ angyi ʉvʉ̌vɛ̀ alɛ tɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà-otù ɔ̌.
16 Obhó tí, màlàyíká dɔ̌ atdí ádrʉ̀ngbǎlɛ-tù mà, Kàgàwà bhà wàndà-tù mànà rɨ̌ 'ɨ̀rɨ rɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ níifoya ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ kǎkà Yɛ̌sù Krístɔ̀ ɨ̀ a'u rɔ́rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ náadʉ̀ya 'ʉ̀ngbɛ angyi.
17 Ndɨ dhu-dzidɔ̌ ní ndɨ, yà àlɛ̌-nyɨ̀kpɔ́ nà àlɛ̌ kòtù àlɛ̌ ndɨ kàsʉmɨ̀ ɔ̌ rɔ̀, àlɛ̌ kadʉ̀ya ɔ̀dzɨ atdíkpá abádhí mànà àpbù ɔ̌, àlɛ̌ ràdʉ̀ àlɛ̌ òtù Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù mànà awɛ ɔ̌. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, àlɛ̌ kórɔ́ àlɛ̌ kadʉ̀ya òko bìlɨ̌ngana Ádrʉ̀ngbǎlɛ mànà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀.
18 Ní, nyòngò afíkʉ nópè nzínzìkʉ ɔ̌ wɔ̀rí ɔtɛ nɨ̌.

5

Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɨ̌ngo ɔ̀ná ɨdhɔ

1 Adɔ́dʉ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù níingoya ɔ̀ná ɨdhɔ mà, ndɨ kàsʉmɨ̀ mànà dɔ̌, nyɨ̌ nyí ɨ̀mbǎ dhu-atdyú nà mǎndɨ̌ dhu fʉ̌kʉ̀.
2 Obhó tí, nyɨ̌ nyʉ́, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu mbɛ̌yi nyʉ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɨ̌ngo ɔ̀ná ɨdhɔ rɨsɨ́ya ɨnzá ka kʉ̀nɨ angyangyɨ rɔ́rɔ̀, ogbotálɛ náarótsù ɨdza kúbhingánǎ dhu bhɛ̌yi.

3 Yà ìndrǔ rǎtɨna màrʉ̀ngà ràrɨ̌ʼì kòmbí, ndɨrò ɔdɔ̀na ɔ̀nzɨ ka kɨ́ dhu ràrɨ̌ʼì
ìmbǎ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, dhu ìnzǎ rɨ́ dhu adʉ̀ya ìsɨ̌ abádhí dɔ̌. Abádhí rǎbàna àpbɛ̀
náapíríya ndì ndìsɨ̌ àdhàdhì ari nà tsìbhálɛ-ɔ̀ náarɨ́ ndàpìrɨ̌ ʉgʉta tɔ̀ dhu
bhěyi. Nɨ́, atdí alɛ mà nɔ́ɔgʉ́ya nzɨ̌ abádhí nzínzì ɔ̌.
4 Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ adɔ́dʉ̌, nyɨ̌ nyɨ́ʼì ìmbǎ ínɔ̀ ɔ̌, ndínɨ̌ wɔ̀rɨ́ ɨdhɔ adʉ̀ya tɨ́ nyɔ̌tdì
ogbotálɛ bhěyi.
5 Obhó tɨ́, nyɨ̌ kɔ́rɔ́ nyɨ̌ nɨ́ awáwʉ̀ ɔ̌ alɛ, adyíbhengá nga ɔ̌ alɛ. Àlɛ̌ nɨ́ nzɨ̌
kúbhingá nga ɔ̌ alɛ, ínɔ̀ ɔ̌ alɛ.
6 Nɨ́, dhu àkǎ nzá àlɛ̌ rɔ̀dhɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ-tsí bhěyi. Pbɛ́tʉ̀ dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀kɔ̀
àlɛ̌-nyìkpó nà, àlɛ̌ ràdʉ̀ àmbɛ àlɛ̌ ɔ̀dɔ̀ dɔ̌ mběyi.
7 Obhó tɨ́, ɔ̀dhɔ̀ arɔ́dhɔ̀ alɛ náarɔ́dhɔ̀ kúbhingá, ndɨrɔ̀, òri aróri alɛ
náaróri kúbhingá.
8 Pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌, adyíbhengá nga ɔ̌ alɛ tɨ́rɔ̀, dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀dɔ̀ àlɛ̌ mběyi. Dhu
àkǎ àlɛ̌ rʉ̀fɔ̌ aʼuta mà àzè mànà làtú tɨ́ àlɛ̌-odrù dɔ̌, àlɛ̌ ràdʉ̀ ɔ̀gʉ̀ àlɛ̌ káʼù
dhu náfɔ sàbʉ̌ tɨ́ àlɛ̌-dɔ rɔ̌. 9 Obhó tɨ́, Kàgàwà núutri nzá àlɛ̌ ndínɨ̌ ìndrʉ̌-
ànyǎ nɨ́tdì ndì ndɨ́ nɨ̌ pbìndà nàwí nɨ́isíya tɨ́ àlɛ̌-dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, kʉ̌tri àlɛ̌ ndínɨ̌
àlɛ̌ kabáya tɨ́ ɔ̀gʉ̀ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krɨ́stɔ̀-otù ɔ̌.
10 Yěsù avɛ̀ àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀ ndínɨ̌ ndì ndíngo dhu nótù àlɛ̌ àlɛ̌-nyìkpó nà
màtɨ́ rɔ̀, ndɨrɔ̀ kòtù àlɛ̌ ɨwà àlɛ̌ kʉ̀vɛ rɔ́ màtɨ́ rɔ̀, àlɛ̌ kadʉ̀ya tɨ́ òko ípìrɔ̌nga
ɔ̌ atdíkpá ndì mànà.
11 Nɨ́rɔ̀, dhu àkǎ nyǒwù afíkʉ ɔ̀pè rɔ̌ nzínzìkʉ ɔ̌, nyǎdʉ̀ òwu nyɨ̌dì rɔ̌ átɔ̀
aʼuta ɔ̌ nzínzìkʉ ɔ̌ yà nyɨ̌ nyárɨ́ kɔ̀nzɨ dhu bhěyi tɨ́.

Yěsù náʼù alɛ àkǎ ʼòkò tɨ́ dhu

12 Adɔ́dʉ̌, mǎ mònzì fʉkʉ́ ngǎtsi dhu nɨ́, nyǒngò kɔ̌kɔ̀ nzínzìkʉ ɔ̌ arɨ́ kasʉ
ɔ̀nzɨ alɛ nɨ́fʉ. Ɨ alɛ nɨ́ kɔ̌kɔ̀ nyʉ̌nda arɨ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù-ɔvɔ̀ rɔ̌, ʼàdʉ̀ àmbɛ
nyìkpɔ́kʉ ìtdyu dɔ̌ nzérɛnga rɔ̌ rɔ̀ alɛ.
13 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌fʉ abádhí atdídɔ̌ rɔ̀sè, nyǎdʉ̀ abádhí nózè yà abádhí
arɔ́nzɨna kasʉ-okú dɔ̀ rɔ̀. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kɔ̀ màrʉ̀ngà ɔ̌ nzínzìkʉ ɔ̌.
14 Ndɨrɔ̀ adɔ́dʉ̌, mǎ mònzì nyɨ̌ nyɔ̌vɔ̀ dhu ɨnzá ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu bhěyi aróko
alɛ tɔ̀, nyǎdʉ̀ afíya níngyɛ̀ ì alɛ-afí nópè. Mǎ mònzì nyɨ̌ nyɔ̌nzì ivivi ngbɔ̌ya
nà alɛ dzʉ̀nà, nyǎdʉ̀ kɔ́rɔ́ alɛ-dzi nóndù.
15 Mǎ mònzì nyɨ̌ átɔ̀ nyɔ̌dɔ̀ nyɨ́, ìnzɨ atdí alɛ mà ràdu nzérɛnga nzérɛnga
nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀ dhu àkǎ nyɔ̌nɛ̀ ídzìnga ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyɨ́ bìlǐnganà nzínzìkʉ ɔ̌ màtɨ́
ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ nzínzì ɔ̌ màtɨ́ dhu kɛ̀lɛ̌.
16 Nyòngò òko bìlǐnganà dhɛ̀dhɛ ɔ̌ tɨ́.
17 Nyòngò nyɨ̌tsɔ̀ ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyʉ́bhana rɔ́rɔ̀.
18 Rʉ̀kʉ́ ndì nɔ̀nzì kɔ́rɔ́ dhu ɔ̌, nyòngò ɔ̀tsɔ̀ kɛ̀lɛ̌ nádu Kàgàwà tɔ̀. Obhó
tɨ́, kɔ̌kɔ̀rɨ́ nɨ́ ndɨ Kàgàwà ózè nyɔ̌nzì Yěsù Krɨ́stɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌ dhu.
19 Ɨlílǎ-Alafí rɔ̌nzɨna kasʉ àkǎ nzá nyʉ̌tɔ̀ tsʉ̀na.
20 Kàgàwà bhà pbànábí nʉ́ʉnɔ dhu àkǎ nzá nyɔ̌nzì gàyàna.
21 Pbɛ́tʉ̀, kɔ́rɔ́ dhu-ɔ̌nga àkǎ nyǒvò, nyǎdʉ̀ ídzì dhu tɨ́ rɨ́ʼì dhu ɔ̀nzì.
22 Ndɨrɔ̀, nyɔ̀dɔ nyɨ̌ kɔ́rɔ́ nzérɛ dhu-tɨdɔ̀ rɔ̌ rɔ̀.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Kàgàwà ònzi ràso Tèsàlònikà ɔ̌ Kànisà dhu

23 Màrʉ̀ngà ìbho arɨ́ ìndrǔ tɔ̀ Kàgàwà nyʉ́ ndìtɨ́rɔ̀ nákǎ ndàbhʉ nyɨ̌
nyǒkò pbìndà alɛ nyʉ́ tɨ́. Kàkǎ ndɔ̀dɔ̀ fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̌nga, afíkʉ, atdyúkʉ, ndɨrɔ̀
ngbɔ̌kʉ mànà, ròkò ìmbǎ nzérɛ dhu tɨ́ ka kɔ́zʉ̀na dhu rì'ì ɔ̀yà, àlɛ̌ tɔ́
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krɨ́stɔ̀ rɨ̌ngo ɔ̀ná ɨdhɔ tɔ̀.

24 Nyɨ̌ nunzi Kàgàwà nɨ́ ìnzɨ̌ arɨ́ pbìndà ɨrɛ̀ta nʉ́wʉ̌ alɛ. Nɨ́ ka nɨ́ ndɨ rɨ́ ɨ dhu nɔ́nzɨ.
25 Adɔ́dʉ̌, nyòngò nyɨ̌tsɔ̀ dɔ̀ká átɔ̀.
26 Nyòvì Yɛ̌sù ná'ù alɛ kɔ́rɔ́ atdyúkʉ nyʉ́ nà.
27 Ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ̌ ɨ̀tdɛ̀ tɨ́ Ádrʉ̀ngbʉ̀lɛ Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ rɔ̌ ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyɔzʉ́ tɨ́ yàrɨ́ bhàrʉwà Yɛ̌sù ná'ù alɛ tɔ̀ kɔ́rɔ́.
28 Àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbʉ̀lɛ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ àkʉ̀ ndàso nyɨ̌.

Tɛ̀sàlɔ̀nikà
ɔ̀ Kànisà tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí ɔyɔ rí kìsɛ̀ ní bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̀ dhu tí dhu

Uvitatálɛ Pɔlɔ̀ náandí ndi Tɛ̀sàlɔ̀nikà tó kigɔ̀ ɔ̀ kànisà tɔ̀ ka kandí ɔ́yɔ̀ bhàrʉwà. Kǎngbɛ ndi kànisà ɔyɔ rí Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta tó pbìndà abhi ìsɛ̀ abhi ɔ̀ (Kas 17.1-9).

Tɛ̀sàlɔ̀nikà tó kigɔ̀ ɔ̀ kànisà ɔ̀ ɨ'ì ní Pbàyàhúdí mà ábhɔ̀ ìnzɨ́ ní Pbàyàhúdí mànà. Pɔlɔ̀ andí dhu abádhí tɔ̀ mbɛ̀mbɛ̀ imbò kumì atɔ ʉ́dà Yɛ̌sù Krístɔ̀ ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̀ rɔ́rɔ̀.

Yàrí ɔyɔ rí kìsɛ̀ bhàrʉwà ɔ̀ Pɔlɔ̀ àdu ndàndɨ̌ dhu ní ɨwà ndì ndɔ́vɔ̀ wɛmbɛrɛ̀ tó pbìndà bhàrʉwà ɔ̀ dhu. Kàsʉmì àdi ndàmbɛ ʉ̀da tí ʉ̀da dɔ̀ rɔ̀, pbàkrístɔ̀-tsì náava ndì atdídɔ̀ ìnzɨ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rǐngo dhu nɨ̌. Tɛ̀sàlɔ̀nikà ɔ̀ atdídhená alɛ nóowúnà àtìnà rɔ̀ ndi Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà idhɔ rákǎ ɨwà (2.2). Ngʉ̌kpà alɛ nóowúnà dhu ìrɛ̀ rɔ̀ 'àti ɨnzá dhu ràkǎ kɔnzì kasʉ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ idhɔ ɔ̀ kà rǐngo nídhunɨ̌ (3.6-12). Nírɔ̀, Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndì ndúdhɛ̌na dhu àngǎ atdídɔ̀. Kà rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ Kàgàwà rɔ̀ òmvʉ̌, Nzɛ́rɛ alɛ nyʉ́ tí ka kátina alɛ nàndà dhu dɔ̀. Ndi alɛ rɨ̌ ndìtɔ angyinǎ rɔ̀ Krístɔ̀ rǐngo dhu tɔ̀ (2.3-4). Ndirɔ̀, Pɔlɔ̀ rɨ̌ pbàkrístɔ̀-afí àbhʉ̌ ròtsì ɔbi ndàti Ádrʉ̀ngbǎlɛ ràrɨ̌ ìnzɨ̀ arí ʉ̀nɔ ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu nʉ́bha ɨnzá ndì ndɔ̀nzì rɔ́rɔ̀ alɛ. Ní kà ràrɨ̌ abádhí àbhʉ̌ ròtsì ɔbi, ndàdʉ̀ abádhí ɔ̀dɔ̀ pfɔ̀mvɔ Sìtanì rɔ̀ rɔ̀ (3.3).

Bhàrʉwà-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tɛ̀sàlɔ̀nikà tó kigɔ̀ ɔ̀ pbàkrístɔ̀ nóvì dhu (1.1-2).
- Ndì ndíngo rɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nɔ́ɔtdíya ìngbàtí íli ndì alɛ-ànyǎ obhónánga dɔ̀ dhu (1.3-12).
- Ɨnzá Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù àpɛ̀ ndàdʉ̌ dhu mà, Kà rǐngo ɨwà Nzɛ́rɛ alɛ nyʉ́ tí ka kátina alɛ ítɔ̀ ndì dhu-dzidɔ̀ dhu mànà (2.1-12).
- Pbàkrístɔ̀ àkǎ ìkò pótsɔ́ fìyɔ́ a'uta ɔ̀ dhu (2.13-17).
- Pbàkrístɔ̀ àkǎ 'àbhʉ ì atdídɔ̀ ɨtsɔ̀ta tɔ̀ dhu mà, abádhí àkǎ 'ɔ̀nzì kasʉ fìyɔ́ ípìrɔ̌nga nɔdɔ tí dhu mànà dhu (3.1-15).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndìtsɔ̀ Tɛ̀sàlɔ̀nikà ɔ̀ pbàkrístɔ̀ dɔ̀ ndàdʉ̀ abádhí nóvì dhu (3.16-18).

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tɛ̀sàlɔ̀nikà tó kigɔ̀ ɔ̀ Kànisà nóvì dhu

1 Ɨma Pɔlɔ̀, atdíkpá Sìlìvanʉ̀ mà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mànà, mǎ màndɨ̌ yàrí bhàrʉwà fʉ̌kʉ̀ Tɛ̀sàlɔ̀nikà tó kigɔ̀ ɔ̀ Kànisà tírɔ̀. Nyɨ̌ ní àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà, àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà bhà alɛ.

2 Ndi àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà, àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà nákǎ 'àso nyɨ̌, 'àdʉ̀ nyǎbhʉ nyɔ̌kò màrʉ̀ngà ɔ̀.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tɛ̀sàlɔ̀nikà ɔ̀ kànisà nílè fìyɔ́ a'uta-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu
(Màt 13.40-43; 25.31-45; Fìl 1.3-6,27-30; 1Tɛ̀ 1.3-7)

3 Adɔ́dʉ̌, mǎ màkǎ mɔ̌ngò ɔ̀tsɔ̀ àdu bìlǐnganà Kàgàwà tɔ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀. Ní, dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì ka ndi dhu bhɛ̌yi tí, fʉ̀kʉ́ a'uta rɨ̌ ndìsɛ̌, nyɨ̌ nyózè nyɨ̌ nɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̀ àzè ràdʉ̀ àmbɛ ndìse dɔ̀ nídhunɨ̌.

4 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ mǎ márí mǐlè okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ Kàgàwà bhà kànɨsà ɔ̌. Mǎ márí mǐlè átɔ̀, nyɨ̌ nyíkò pɔ́tsɔ́, nyǎmbɛ fʉ̀kʉ́ a'uta nɔ́dɔ̀ dɔ̌, àpbɛ̀ mà avuta mànà-dzi t'óndùta ɔ̌ nídhunɨ̌.
5 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi nyɨ̌ nyɔ́nzɨna dhu ní ndɨ rí dhu àvɨ̌, Kàgàwà rɨtdɨya kɔ́rɔ́ alɛ-ànyǎ obhónánga dɔ̌, ndàdʉ̀ nyɔ̌zʉ̀ ɨwà nyɨ̌ nyàkǎnà nyɔ̌tsù yà nyɨ̌ nyárɨ́ àpbɛ̀ àbà okúna dɔ̀ rɔ̀ pbɨndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ idzi ɔ̀ alɛ tí.
6 Obhó tí, Kàgàwà ní obhónánga dɔ̌ arí ìndrǔ-ànyǎ nítdì alɛ. Ní, kǎvùya átɔ̀ yà rʉ̀kʉ́ arávu alɛ-rɔ̌.
7 Ndirɔ̀ nyɨ̌, yà rʉ̀kʉ́ ka karávu rɔ̀, àlɛ̌ kadʉ̀ya àbànà nyɨ̌ mànà atdíkpá ní àpbɛ̀ ɔ̌ rɔ̀ àlɛ̌ kí àlɛ̌ àsɔ̌ dhu, yà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɨ̌ ndɨtɛ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ì íwu pbɨndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ tɔ́ màlàyíká mànà níganí.
8 Kɨ̌raya ádrʉ̀ngbǎ kàzʉ ɔ̌, ndàdʉ̀ yà ɨnzá Kàgàwà nʉ́nɨ alɛ-ànyǎ nítdì. Ndirɔ̀ kɨ̌tdɨya yà ɨnzá Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nífʉ alɛ-ànyǎ átɔ̀.
9 Fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga tɔ́ pɛrɛ̀ tí, abádhí núuwíya dhòdhódhónganà, ì rɔ̀kò ɨtsɛ nyʉ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɔ̌ rɔ̀, ndirɔ̀ kàbhà ɔbɨ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ rɔ̌ rɔ̀ màtí.
10 Ndɨ dhu ɔnzɨya ndì Yɛ̌sù rɨ̌ngo ndínɨ̌ pbɨndà alɛ-tsí níilè tí ndì, ndɨ ná'ù alɛ kɔ́rɔ́ ràdʉ̀ ndɨfʉ níganí. Nyɨ̌ nyɨ'ɨya ɨ alɛ nzínzì ɔ̌ átɔ̀, ɨwà nyɨ̌ nya'u fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉnɔ ɔtɛ nídhunɨ̌.
11 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, mǎ márí mǐtsɔ̀ bìlɨ̌ngana okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, ndínɨ̌ àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà nɔ́ɔzʉ́ tí nyɨ̌ pbɨndà anzita nà àkǎ alɛ tí. Ndirɔ̀ mǎ márí mǐtsɔ̀ ndínɨ̌ pbɨndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌ kǎbhʉ̀ tí nyɨ̌ nyárɨ́ atdyúna òho kɔ́rɔ́ ídzìnga mà, fʉ̀kʉ́ a'uta-kàsʉ̌ mànà ràkǎ.
12 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-ɔvɔ̀ rɨ̌ ndìlè okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, ɔvɔ̀kʉ ràdʉ̀ ndìlè átɔ̀ kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ dhu ràdʉ̀ ndɔ̀nzì àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà bhà ídzìnga mà, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà ídzìnga mànà nóokú dɔ̀ rɔ̀.

2

Pfɔ̀mvɔ ìvì nzɛ́rɛ alɛ nɔ́ɔnzɨya tdʉ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ingo rɔ̀ dhu (Màt 24.23-44; 1Yù 2.18; 4.1-3)

1 Adɔ́dǔ, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ rɨ̌ngo, ndàdʉ̀ àlɛ̌-tsʉ̀ nándu tɨna ɔ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ dɔ̌, mǎ mìtdɛ̀ nyɨ̌ ìtdɛ̀ tí:
2 àpɛ́ nyàbhʉ dʉ̀kʉ rìnza ndì ɨsɔ́ tí nyǎmbɛ ɔdɔ ɔ̀nzì dɔ̌ yà ìndrǔ rǎtɨna ɨwà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɨ̌ngo ɔ̀ná ɨdhɔ ràkǎ rɔ̀. Àpɛ́ nyà'u ka, ìmbǎ ka kátɨna pbànábí nʉ́nɔ̀ dhu ràrɨ̌ ndɨ, ndirɔ̀ mǎ mʉ̀nɔ̀ dhu ràrɨ̌ ndɨ, ndirɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, mǎ m̀mandǐ bhàrʉwà ràrɨ̌ ndɨ ka nʉ̀nɔ̀ rɔ̀.
3 Àpɛ́ nyàbhʉ atdí alɛ mà rʉ̀trǎ nyɨ̌ ìngbǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ màtí. Obhó tí, dhu àkǎ pɛ́ ìndrǔ rìvà dhu ì rɔ̀dhɔ̀ Kàgàwà angyinǎ rɔ̀ tdʉ̌ ndɨ ɨdhɔ náaká rɔ̀, pfɔ̀mvɔ ìvì nzɛ́rɛ alɛ nyʉ́ ràdʉ̀ ndɨtɛ̀. Ndɨ alɛ ní ɨwà Kàgàwà utri angyangyɨ dhòdhódhónga tɔ́ ɔvɛ tɔ̀ alɛ.
4 Ka ní òmvǔ, yà Kàgàwà tí ka karɔ́zʉ̀na, kadʉ̀ ʉ̀lɛnà kɔ́rɔ́ dhu-tsí dɔ̌ arí ndìdzɨ ɔrʉ́ alɛ. Kǎraya àhʉ ndì ndádɨ Kàgàwà bhà ɨdza nyʉ́ ɔ̌, ndàdʉ̀ ndàtì ndìtírɔ̀ Kàgàwà nyʉ́ tí dhu ɔ̀.
5 Nyɨ̌ nyìrɛ̀ tí obhó yà fʉ̌kʉ̀ ma mongónà ɔ̀vɔ̀nà àdì ma màdì nzínzìkʉ ɔ̌ rɔ́rɔ̀ dhu?
6 Ndirɔ̀ kòmbí nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà kà-tsʉ̀ nʉ́tɔ̀ arí ìnzɨ̌ rɔ̀nzì ndì dhu. Ní kǎraya ndìtɛ̀ pbɨndà kàsʉmì rǎkǎ rɔ̀ tí.

7 Obhó tí, nzɛ́rɛ alɛ bhà ɔbɪ rɪ̌'ì ìnè kasʉ̵ ɔ̀nzɪ ndì ndí ɪnzá ka kʉ̀nɪ rórɔ̀ ró. Pbɛ́tʉ̀ dhu àkǎ yà kà-tsʉ̀ nʉ́tɔ̀ rí kòmbí alɛ rìndrɪ̌ pɛ́ ndì ányìrɔ̌ rɔ̀.

8 Nírɔ̀ ní ndɪ ndɪ nzɛ́rɛ alɛ níítɛ̀ya ndì kpangba. Ndɪrɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù náadʉ̀ya kòhò ɪhɛ̀na nɪ̌, ndìtɔ̀ kàsʉ̌na pbìndà ingota tɔ́ awáwʉ̀ nɪ̌.

9 Wɔ̀ ndɪ nzɛ́rɛ alɛ níiraya pfɔ̀mvɔ Sìtanì bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɪ nɪ̌. Kɔ̌nzɪya kɔ́rɔ́ wɪwì-tɪdɔ̀, dhu ìtɛ̀ rí ize mà, ɪnzá apɛ̀na 'ɔ̀nzɪ angyi ìndrʉ̌-nzínzì ɔ̌ dhu-tɪdɔ̀ mànà, ndʉ̀trǎ ìndrʉ̌ nɪ̌.

10 Ndɪrɔ̀ kɔ̌nzɪya kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛnga-tɪdɔ̀, ndʉ̀trǎ ùwɪ̌ rúwɪ̌ alɛ nɪ̌. Ɨ alɛ núuwíya ɪnzá ɪ azè 'àkɔ, ndɪrɔ̀ ɪnzá ì òzè yà 'ìgʉ̵ rádʉ̀ obhónga dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

11 Ndɪ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɪ, Kàgàwà arí abádhí rʉ̌wɪ̌ nɪ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɪ nívì, ndínɪ̌ abádhí náa'u tí tìtɔ̀.

12 Ndɪ dhu bhɛ̌yi ní ndɪ, Kàgàwà adʉ̀ya anya nítdɪ yà ɪnzá obhónga ná'ù, pbɛ́tʉ̀ 'àdʉ̀ nzɛ́rɛnga kɛ̀lɛ̌ nózè alɛ dɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɪ̌ Kànɪsà nónzi rìkò fɪyɔ́ a'uta ɔ̌ dhu
(1Pɛ́ 1.3-9; 5.10-11)

13 Pbɛ́tʉ̀ mǎ'í na adɔ́dʉ̌, mǎ màkǎ mɔ̌ngò ɔ̀tsɔ̀ nádu bìlɪ̌ngananà Kàgàwà tɔ̀ okúkʉ̵ dɔ̀ rɔ̀, yà atdídɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ózè nyɪ̌ rɔ̀. Obhó tí, mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ Kàgàwà náapì wà nyɪ̌ ɔ̀gʉ̀ tɔ̀, yà nyʉ̌'ɔ̌ rí nyɪ̌lǎ nyìkpɔ́na ɔ̌ pbìndà Ɨlɪ̌lǎ-Alafí-otù ɔ̌. Ndɪrɔ̀ kǎpì nyɪ̌ ɔ̀gʉ̀ tɔ̀ obhónga nyɪ̌ nyá'ù dhu-otù ɔ̌.

14 Kɔ̀nɪ̌ ɪ dhu tɔ̀ nga ní ndɪ Kàgàwà únzì nyɪ̌ yà fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ́nɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-otù ɔ̌ nɪ̌, ndínɪ̌ nyɪ̌ nyɪ'iya tí ngari nà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀.

15 Nírɔ̀ adɔ́dʉ̌, nyìkò pɔ́tsɔ́ fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌. Ndɪrɔ̀ nyàlʉ̌ yà fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ́yǎ tsʉ̀ka ɔ̌ màtí, ndɪrɔ̀ andítá ɔ̌ màtí dhu mbɛ̌yi dʉ̀kʉ̵ ɔ̀.

16 Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà náazè àlɛ̌ atdídɔ̌. Ndɪrɔ̀ pbìndà ídzìnga-otù ɔ̌, kɪ̌bhò dhòdhódhónga tɔ́ alɛ-afí t'ópèta mà, ídzì a'uta mànà àlɛ̌ tɔ̀. Ní, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ nyʉ́ ndìtírɔ̀, àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mànà,

17 nákǎ ì ròpè afíkʉ̵, 'àdʉ̀ nyɪ̌dì kɔ́rɔ́ kàsʉ̌kʉ̵ mà ídzì ɔ̀tɛ̌kʉ̵ mànà ɔ̌.

3

Pɔlɔ̀ rɪ̌ ɪtsɔ̀ta nónzi Kànɪsà-fɔ́ dhu
(Rɔm 15.30-32; 1Tì 2.9-10; 4.11-12)

1 Kʉ̀bha mǎ mí dɔ̀ná rɔ̀ nɪ̌ adɔ́dʉ̌, nyòngò nyɪ̌tsɔ̀ dɔ̀ká, ndínɪ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà ɔtɛ nʉ́ʉndɔ tí ndì tsàkàtsàkà, kadʉ̀ ɪ̀fʉnà kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌ yà fʉ̌rábvʉ̌ kǎrí ndɔ̀nzɪ dhu bhɛ̌yi.

2 Ndɪrɔ̀ dhu àkǎ nyɪ̌tsɔ̀ nyɪ̌ dɔ̀ká, ndínɪ̌ Kàgàwà ɪgʉ́ tí mǎ'ɪ ɔ̀rɔ̌rʉ̀ ndɪrɔ̀ nzɛ́rɛ-alɛ-fɔ́ rɔ̀. Obhó tí, ìnzɪ̀ ní kɔ́rɔ́ alɛ ndɪ Yɛ̌sù ná'ù.

3 Pbɛ́tʉ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ní ìnzɪ arí ʉ̀nɔ ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu nʉ́bha ɪnzá ndì ndɔ̀nzì rórɔ̀ alɛ. Ní kà rɪ̌ nyɪ̌dì, ndàdʉ̀ nyɔ̌dɔ̀ Nzɛ́rɛ alɛ rɔ̌ rɔ̀.

4 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-okú dɔ̀ rɔ̀, mǎ mà'ù dhu nyɪ̌ rarí fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ̀yǎ dhu ɔ̀nzɪ ɔ̀nzɪ, ndɪrɔ̀ nyɪ̌ ràrɔ̌ngo kɔ̀nzì ɔ̀nzɪ.

5 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù àkǎ ndàbhʉ̵ nyɪ̌ nyʉ̌nɪ ìngbǎ dhu bvʉ̌ màtí Kàgàwà ózè nyɪ̌ dhu, ndàdʉ̀ nyǎbhʉ̵ nyɔ̌ndù àpbɛ̀-dzi àdhàdhì ndì ndandù ka dhu bhɛ̌yi.

Pɔlɔ̀ rɪ̌ dhu ʉ̀yǎ Tɛ̀sàlɔ̀nɪkà ɔ̌ Kànɪsà tɔ̀ kasʉ̵ dɔ̌ dhu

6 Adɔ́dʉ̌, mă mí dhu ʉ̀yă fʉ̌kʉ̀ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɔ̌:
nyɨ̀ndà nyɨ̌ yà ngbɔ̌ya úyɨ̀, ɨ̀nzɨ̌ ʼàdʉ̀ yà fʉ̌kʉ̀ mă mʉ́yă dhu nífʉ kɔ́rɔ́ ɔdhíkʉ
rɔ̌ rɔ̀.
7 Nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu, nyɨ̌ ràkǎnà nyɔ̌kò mă márí òko dhu bhɛ̌yi. Obhó tí,
nzínzìkʉ ɔ̌ mă mí'ì rɔ̀, mă mókò nzá ɨtsɨ nà.
8 Mă mɔ́nyʉ̀ nzá atdí alɛ bhà ɔ̀nyʉ̀ mà tírɔ̌rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, mă mɔ́nzɨ kasʉ ɔbɨ
nyʉ́ nà ndɨrɔ̀ ɨngyɛ́tá mànà, kúbhingá màtí, ndɨrɔ̀ adyíbhengá màtí, akyɛ
mă mowuna ì'ì ànɔ̀ tí nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ dɔ̌ màtí nɨ̌.
9 Mă mɔ́nzɨ wɔ̀rí dhu àzèmbè ɨwà nyɨ̌ nyàkǎnà nyɔ̌nzɨ dzʉ̀nàka rɔ́rɔ̀ tí.
Pbɛ́tʉ̀, mă mazè dhu ní mɨ̌tɛ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌ngò ɔ̀nzɨ̀nà dhu yà mă mɔ́nzɨna
dhu-nyʉtsì.
10 Obhó tí, fʉ̌rábvʉ̀ mă mɨ'ì ɔ̀ná kàsʉmɨ ɔ̌, mă mʉyá dhu fʉ̌kʉ̀ mǎtɨ: «Ɨ̀nzɨ̌
arí kasʉ ɔ̀nzɨ alɛ ní ràkǎnà nzá ndɔ̀nyʉ̀ dhu.»
11 Mă mírì dhu, nzínzìkʉ ɔ̌ atdídhená alɛ-ngbɔ̀ rúyɨ̀, ɨ̀nzɨ̌ ʼàmbɛ kasʉ ɔ̀nzɨ
dɔ̌. Ndɨrɔ̀ kasʉ ɔ̀nzɨ ì àmbènà rɔ̀, abádhí rarádʉ̀ ʼìtsu ngʉ̌kpà alɛ rɔ̌nzɨna
kɔ́rɔ́ dhu ɔ̀.
12 Ní, mă mònzì ɨ alɛ-tsí, mǎdʉ̀ dhu ʉ̀ya fɨ́yɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀-ɔvɔ̀
rɔ̌, ròwù kasʉ ɔ̀nzɨ rɔ̌ ɨ̀yɔ̀nga ɔ̌, ʼàdʉ̀ fɨyɔ́ ɔ̀nyʉ̀ nyʉ́ nɔ́nyʉ̀.
13 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ adɔ́dʉ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̌ngyɛ̌ nyɨ̌ ídzìnga tʼɔ́nzɨta nɨ̌.
14 Ɨnzɨ rí yà mă mʉ̀nɔ̀ yàrí bhàrʉwà ɔ̌ dhu nífʉ̌ alɛ, nákǎ nyʉ̌wɛ̌ dɔ̀nánga,
ɨ̀nzɨ̌ nyǎdʉ̀ nyɨ̌rì mànà, ndínɨ̌ nyɨ̀na adʉ̀ tí ɨ̀wʉ.
15 Àpɛ́ nyàdʉ̀ nyɔ̀zʉ̀ ka òmvʉ̌ tí. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyádʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀ ɔdhɨ̀kʉ
bhɛ̌yi tí.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ndɨ̀tsɔ̀ Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà ɔ̌ bhà dɔ̌ ndàdʉ̀ abádhí nóvì dhu

16 Màrʉ̀ngà ìbho arí ìndrʉ̌ tɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nákǎ ndàbhʉ màrʉ̀ngà
ndɨ̀tírɔ̀ fʉ̌kʉ̀ kɔ́rɔ́ kàsʉmɨ ɔ̌ ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù àkǎ ndɨ̀'ì
nyɨ̌ mànà kɔ́rɔ́.
17 Ɨma Pɔlɔ̀, yàrí ní ndɨ ɔtsʉ́du nyʉ́ nɨ̌ ma mándǐna fʉ̌kʉ̀ dhu, movì nyɨ̌
ɔ̀ná. Ma marí ɔtsʉ́du ìlɨ̌ ndɨ dhu bhɛ̌yi kɔ́rɔ́ bhàrʉwà ɔ̀. Kànɨ̌ ɔtsʉ́du-dɔ
nyʉ́.
18 Àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ àkǎ ndàso nyɨ̌ kɔ́rɔ́.

Tìmɔ̀tɛwù
tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí wɛmbɛrɛ̀ tí bhàrɯwà
Yàrí bhàrɯwà ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí ní wɛmbɛrɛ̀ tí Pɔlɔ̀ andí Tìmɔ̀tɛwù tí kátɪna kpatsìbhíngba tɔ̀ bhàrɯwà. Ndɪ Tìmɔ̀tɛwù nɪ'ì Àziyǎ-Ngba tó pbìrì ɔ̌, Lístrà tí kátɪna kɪgɔ̀ ɔ̌ alɛ. Kòmbí ka karí ndɪ pbìrì ànzi Tùrùkiyà tí. Kà t'ábanà nɪ'ì Mùgìrikì, kà-tsánà Èwùníkè ràdù ì'ì Mùyàhudì-àyi (Kas 16.1). Ɨyàdhíyà mà ɨyànà mànà nɪ'ì pbàkrístɔ̀ (2Tì 1.5).

Pɔlɔ̀ arà Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rù nʉ́nɔ̀ Lístrà. Ní Tìmɔtɛwù ɪrɪ kà rǎwɛ̌na Yěsù dɔ̌ dhu, ndàdù ndɪ Yěsù à'ù (Kas 16.10). Ndɪ dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ adù kòvò 'òngò kasɯ ɔ̀nzì mànà atdíkpá.

Tìmɔ̀tɛwù ɯnda Pɔlɔ̀ ibí-gùna nyʉ́ pbìndà abhi ɔ̌ (Kas 16.1-5). Ndɪrɔ̀, Yěsù ná'ù alɛ tó a'uta nádù ndì olù, ngǎtsi nɪ̌ vurò dhu ùdhě ka kí ìndrʉ̌ tɔ̀ Yěsù bhà Ídzì Màkʉ̌rù rɔ̌ rɔ̀ ɔ̀ná atdí kɪgɔ̀ mà ndì ndìrì rɔ̀, Pɔlɔ̀ ongónà ndɪ Tìmɔ̀tɛwù òvì ràrà ìndrʉ̌-afí nópè ányì. Ndɪ dhu bhěyi ní ndɪ kǎvì ka atdíku ràdɪ Ɛ̌fɛsɔ̀ tó kɪgɔ̀ ɔ̌, pbàkrístɔ̀-afí nopé tí (1Tì 1.3). Ní yàrí bhàrɯwà náatù ka ányì. Ka kɪrɛ̀ nga Pɔlɔ̀ randí ka azà kumì dɔ̀ná ɪ̀bhɯ nà atɔ mà azà kumì dɔ̀ná imbò nà atɔ mànà nzínzì ɔ̌ Yěsù ka kʉ́gù dhu-dzidɔ̌. Ndɪ kàsɯmì ɔ̌ Pɔlɔ̀ ɪ'ì ɪwà ndì ndóngò mùlà tí rɔ́, Tìmɔ̀tɛwù ràdù ì'ì mbɛ̀mbɛ̀ ɪ̀bhɯ kumì dɔ̀ná imbò nà atɔ nà.

Bhàrɯwà-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Bhàrɯwà-dɔ̀kpa (1.1-2).
- Pɔlɔ̀ rɪ̌ Tìmɔ̀tɛwù àvǐ rɔ̀sɔ̀ tìtɔ̀ tó màlímó dhu (1.3-11).
- Pɔlɔ̀ rɪ̌ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Ádrùngbǎlɛ Kàgàwà tɔ̀ kàbhà ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu (1.12-20).
- Pbàkrístɔ̀ ròngò 'ɪ̀tsɔ̀ kórɔ́ alɛ dɔ̌ dhu (2.1-15).
- Kànɪsà ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ àkǎ kovò tí dhu (3.1-16).
- Tìmɔ̀tɛwù àkǎ ndòngò dhu ùdhe pbàkrístɔ̀ tɔ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ (4.1-16).
- Tìmɔ̀tɛwù àkǎ ndɔ̀nzì kasɯ kànɪsà ɔ̌ kórɔ́ alɛ-tɪdɔ̀ mànà tí dhu (5.1–6.2).
- Pɔlɔ̀ rɪ̌ Tìmɔ̀tɛwù-nyìkpó nítdyǔ tìtɔ̀ tó màlímó rɔ̌ rɔ̀ dhu mà kàkǎ ndàbhɯ sedzà ònzìtálɛ tɔ̀ ìnzǐ rùlɪ fɪyó a'uta fɪyó ònzì ɔ̀ dhu mànà dhu (6.3-21).

Pɔlɔ̀ rɪ̌ Tìmɔ̀tɛwù nóvì dhu

1 Ɨma Pɔlɔ̀, ɪma ní Yěsù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ. Ɨma nóvò ní Kàgàwà àlɛ̌ tó Ɔ̀gùba mà, Yěsù Krístɔ̀, yà àlɛ̌ kílɪ àlɛ̌-nyìkpó rɔ̀ná alɛ mànà.

2 Tìmɔ̀tɛwʉ̌, ma mí yàrí bhàrɯwà àndǐ ɪndù. Ɨnyɪ ní idhùdu nyʉ́ a'uta-otù ɔ̌. Kàgàwà àlɛ̌ t'Ábanà mà, Yěsù Krístɔ̀ àlɛ̌ tó Ádrùngbǎlɛ mànà nákǎ ɪ̀tɛ̀ fɪyó ídzìnga ɪndù, àbà ɪzɯ dùnʉ́, àdù nyabhɯ nyadɪ màrùngà ɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɪ̌ Tìmɔ̀tɛwù àvǐ rɔ̀sɔ̀ tìtɔ̀ tó màlímó dhu

3 Yà Màkɛ̀dɔ̀nɪyà tó pbìrì ɔ̀ ma márà rórɔ̀ ma mávi nyɔnzì dhu bhěyi tí, ma mòzè nyadɪ Ɛ̌fɛsɔ̀ tó kɪgɔ̀ ɔ̀, ndínǐ nyɪ nyɔsɔ́ tí atdídhená alɛ, ìnzǐ ràmbɛ tìtɔ̀ tó dhu núdhe dɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀.

4 Nyɪ nyàkǎ nyɔsɔ̀ abádhí átɔ̀ ìnzǐ rùmbɛ̀ ì tìtɔ̀ tó imbe t'áwɛta mà, fɪyó rùgànda-tsù náalɛ̀ ndì tí dhu mànà dhu náwɛ̌ ì í ìnzǐ ríku rórɔ̀ dhu rɔ̌. Ɨ

dhu àwɛ̌ ka kí dhu náarí agòta ìbho ìndrǔ nzínzì ɔ̀, àzèmbè a’uta-otù ɔ̀ ka kʉ́nɨ Kàgàwà ózè dhu nónzɨ ka kàmbɛ̀nà rɔ̀.

5 Ma mí wɔ̀ dhu ʉ̀yǎ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu ní, ndínɨ̌ ìndrǔ nóozé tí ɨ̀ nzínzìya ɔ̀. Ndɨ àzè rǎhʉ ɨ̀lɨ̀lǎ alɛ-afí mà, ídzì ɨrɛ̀ta mà, obhónánga tɔ́ a’uta mànà ɔ̀ rɔ̀.

6 Atdídhená alɛ níndà ɨ̀ kɔ̌kɔ̀ ɨ dhu rɔ̌ rɔ̀, ndɨ dhu ràdʉ̀ ’àbhʉ ’àmbɛ ɨ̀mbǎ tɨ̌ya nà dhu nʉ́nɔ̀ dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀.

7 Abádhí ózè ɨ̀’ɨ̀ Kàgàwà bhà Ʊyátá tɔ́ màlímó tí. Pbɛ́tʉ̀, abádhí ʉ́nɨ nzá wɔ̀ ɨ̀ ʉ́nɔna dhu-tì mà, ndɨrɔ̀ abádhí ʉ́nɨ nzá wɔ̀ ɨ̀ údhěna ɔbɨ nyʉ́ nà dhu mà.

8 Àlɛ̌ kʉ́nɨ wà dhu Ʊyátá ràrɨ̌ ídzì dhu, Kàgàwà ózè bhěyi ka kùdhe ka ɨ̀ndrǔ tɔ̀ rɔ̀.

9 Àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rʉ̀nɨ dhu átɔ̀, Kàgàwà ranzì nzá pbɨ̀ndà Ʊyátá obhónánga ɔ̀nzɨ arí alɛ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ kǎnzì ka fɨ́yɔ̀ alɛ ní ɨ̀nzɨ̌ arí Ʊyátá nífʉ̌ alɛ, ɨ̀nzɨ̌ arí Kàgàwà ʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀fʉ̌ alɛ, ɨ̀nzɨ̌ arí Kàgàwà ná’u alɛ, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛngatálɛ. Kǎnzì ka átɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ arí Kàgàwà ɨ̀fʉ̌ alɛ tɔ̀, yà adzɨ ɔ̌ dhu nátdǔ afíya alɛ tɔ̀, abáya mà ayíya mànà nɔ́kyɛ arí alɛ mà ngʉ̌kpà alɛ ɔ̀kyɛ arí alɛ mànà tɔ̀.

10 Kàgàwà anzì Ʊyátá átɔ̀ okúya dɔ̀ rɔ̀ alɛ ní mʉ̀nyɔ̀nìtálɛ mà, kpabhálɛ tírɔ̀ arí mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɨ nzínzìya ɔ̌ alɛ mà, ndɨrɔ̀ vèbhálɛ tírɔ̀ arí mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɨ nzínzìya ɔ̌ alɛ mànà. Kǎnzì ka átɔ̀ ìndrǔ ùdzǐ arí ɨnɔ tí alɛ mà, tìtɔ̀ ʉ̀nɔ arí alɛ mà, tìtɔ̀ dɔ̌ arí dhu nʉ́tsɔ̌ alɛ mà, ndɨrɔ̀ Kàgàwà bhà obhónánga tɔ́ ɔtɛ nà rí ’àgò ngʉ̌kpà dhu-tsí nónzɨ arí alɛ mànà-okú dɔ̀ rɔ̀.

11 Ndɨ obhónánga tɔ́ ɔtɛ nákɔ ndì yà hirò nónzì Kàgàwà íbhò fudú, ndínɨ̌ ma mongó tí ʉ̀nɔ̀nà ìndrǔ tɔ̀ pbɨ̀ndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nà.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Yěsù Krístɔ̀ tɔ̀, kàbhà ídzìnga-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu

12 Ma màbhʉ ɔ̀tsɔ̀ yà ɔbɨ níbhò idù àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ tɔ̀, kɔ̌zʉ̀ ma àkǎkǎ alɛ tí, ndɨ̀dì ma pbɨ̀ndà kasʉ ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

13 Angyi ɨma nɨ’ɨ̀ Yěsù nɨ̌ arí dhu ʉ̀nɔ alɛ, Yěsù ná’ù alɛ rɔ̌ arávu alɛ, ndɨrɔ̀ àrɨ̌ dɔ̀ arí dhu ɔ̀nzɨ alɛ. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà ábà ɨzʉ dùdú, ɨnzá ma má’ù Yěsù dhu nábhʉ ma mongò ɨnzá ma mʉ̀nɨ dhu ɔ̀nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

14 Ndɨ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nítɛ̀ pbɨ̀ndà ídzìnga abhɔ nyʉ́ idù. Ní, kǎdʉ̀ dzʉ̀nàdu ɔ̀nzì ma’ù ndì, madʉ̀ ngʉ̌kpà alɛ nózè, Yěsù Krístɔ̀ mànà mǎ múngbò mǎ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

15 Yàrí ní ndɨ àkǎkǎ ka’ù, ndɨrɔ̀ kórɔ́ alɛ àkǎ ɨ̀ ràkɔ ɔtɛ. Ndɨ ɔtɛ ní: Yěsù Krístɔ̀ írà yà adzɨ ɔ̌ ndínɨ̌ ndì ndɨgʉ́ tí nzɛ́rɛngatálɛ, yà ɨma nyʉ́ ma mí’ɨ̀ nzɛ́rɛ alɛ nyʉ́ tí ròsè nzínzìya ɔ̌ alɛ.

16 Pbɛ́tʉ̀, ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ Kàgàwà ábà ɨzʉ dùdú. Kɔ̌nzì ka ndɨ dhu bhěyi, ndínɨ̌ otùdu ɔ̌, ɨma, nzɛ́rɛ alɛ nyʉ́ nzɛ́rɛngatálɛ nzínzì ɔ̌ tírɔ̀, Yěsù Krístɔ̀ nɨ́ɨtɛ̀ tí kórɔ́ pbɨ̀ndà dhu-dzi t’óndùta. Kɔ̌nzì dhu ndɨ dhu bhěyi, ndínɨ̌ ndì ndɨtɛ̀ tí dhu ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ abádhí ràrɨ̌’ɨ̀ ìnè ’à’ù ndì, ’ádʉ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà.

17 Kàgàwà dhòdhódhónga tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎ Kamà, yà ɨ̀nzɨ̌ arɔ́vɛ̀, yà ɨ̀nzɨ̌ atdí alɛ mà arálǎna, ndɨrɔ̀ yà atdírɔ̀ tí arí’ɨ̀ Kàgàwà nákǎ ɨfʉta nà ilèta mànà dhòdhódhónga nà. Àmɨ̀nà!

18 Tìmɔ̀tɛwʉ̌ pbànɨ̌ngbá, ma mí yàrí dhu àvɨ̌ nyɔnzì, àdhàdhɨ yà angyangyɨ pbànábí avɔ̀ okúnʉ dɔ̀ rɔ̀ dhu bhěyi, ndínɨ̌ ndɨ ɔtɛ-otù ɔ̌ nyɨ nyugye tí alɛ-afí tɔ́ ídzì ɨla.

19 Nyɨ nyàkǎ nyɔdɔ̀ pbùkù a’uta mà pbùkù ídzì ɨrɛ̀ta mànà mbɛ̌yi.
Atdídhená alɛ nɔ́dhɔ̀ fɨyɔ́ ídzì ɨrɛ̀ta, ndɨ dhu ràdù ’àbhu ’ùwǐ fɨyɔ́ a’uta
ɔ̌ rɔ̀.
20 Kɔ̀ ɨ ùwǔwǐ alɛ nzínzì ɔ̌ ní, Hìmɛ̀nɛyɔ̀ mà Àlìsandurù mànà. Ma mípfo
wà abádhí mabhu pfɔ̀mvɔ Sìtanì tɔ̀, ndínǐ fɨyɔ́ mùtsɔ nugɛ̀rɛ̀ tí, ndɨrɔ̀ ɨnzǐ
’ongó tí dhu ùnɔ̀ Kàgàwà nǐ tdítdɔ̌.

2

Yɛ̌sù ná’ù alɛ àkǎ òngò ɨtsɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̌ dhu

1 Nírɔ̀, angyinǎ rɔ̀ nyú ma mònzì fukú dhu ní, nyǒngò nyɨ̌tsɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̌.
Nyɨ̌tsɔ̀ nyɨ̌ nyí rɔ̀, nyòngò dhu ònzì Kàgàwà-fɔ́, nyǎdù nyɨ̌tsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌
abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀. Nyòngò Kàgàwà ònzì rònzì kɔ́rɔ́ alɛ rɔ̌ mùhɛtù dzùnà,
nyǎdù ɔ̀tsɔ̀ àdu Kàgàwà tɔ̀ abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀.
2 Nyòngò nyɨ̌tsɔ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi átɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá mà, ìndrǔ ùnda arí
kɔ́rɔ́ ngǔkpà alɛ mànà dɔ̌, ndínǐ àlɛ̌ nabhù tí àlɛ̌ ròkò ɨyɔ̀nga ɔ̌, ndɨrɔ̀
màrùngà ɔ̌, àzèmbè àlɛ̌ kí Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ, àlɛ̌ ràdù ɨfǔna ka kí dhu
ɔ̀nzɨ ngǔkpà alɛ-rɔ̌ rɔ́rɔ̀.
3 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nyɨ̌ nyí àyǎya dhu, ndɨrɔ̀ Kàgàwà àlɛ̌ tɔ́ Ɔgùba-
nyìkpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu nɔ́nzɨ.
4 Kɔ̌zè dhu ní kɔ́rɔ́ alɛ ràbà ɔ̀gù, ’àdù obhónga ùnɨ.
5 Obhó tí, Kàgàwà arí’ì atdí tí, ndɨrɔ̀ kà mànà rí ìndrǔ ùngbò alɛ rɨ̌’ì atdí
tí. Ndɨ alɛ ní ìndrǔ, Yɛ̌sù Krístɔ̀.
6 Kǎbhu pbìndà ípìrɔ̌nga ndìtírɔ̀ ɔvɛ tɔ̀, kɔ́rɔ́ alɛ ndì ndɨwù tí nɨ̌. Wɔ̀rí
ní ndɨ, Kàgàwà apì kàsɨmì àkǎ rɔ̀, Yɛ̌sù ɨtɛ̀ yà adzɨ ɔ̌ alɛ tɔ̀ dhu.
7 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Kàgàwà íli ma uvitatálɛ tí, ndɨrɔ̀ ndɨ
Ídzì Màkǔrù t’úɔtatálɛ tí. Kǐli ma átɔ̀ ndínǐ ma mudhè tí dhu ìnzì ní
Pbàyàhúdí tɔ̀, rà’ù Kàgàwà, ’àdù obhónga ùnɨ. Yà ma múɔna dhu ní
obhó dhu nyú, ìnzǐ ní tìtɔ̀.

Kpabhálɛ mà vèbhálɛ mànà àkǎ ɨ’ì nà Kànɨsà ɔ̌ ófɔ̀

8 Nírɔ̀, ma mòzè kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌ kpabhálɛ ròngò ɨtsɔ̀ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ ìlǎ
afíya nà, ɔtsúya ɨ ùva ɔrù rɔ́rɔ̀, ìmbǎ nàwí na, ndɨrɔ̀ ɨmbǎ agòtá na.
9 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, ma mòzè vèbhálɛ ròngò ’ùfɔ ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu bhɛ̌yi,
ndɨrɔ̀ ɨsísó ófɔ̀ ɔ̌. Abádhí àkǎ nzá ’ɨdhà ìndrǔ-afí dɔ̀yà, dɔ̀ya-ká t’ɔ́kyɛ̀ta
mà, ɔrɔ̀ nǐ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ dhu t’úfɔ́tá mà, ɔrú odzìya nà yɔ̀kpɔ́ mà, ɔrú odzìya
nà mbɛrù mànà t’úfɔ́tá-otù ɔ̌.
10 Pbɛ́tù, abádhí àkǎ ’ìtɛ̀ fɨyɔ́ aya ídzì kasu ɔ̀nzɨ ɨ í dhu-otù ɔ̌, àdhàdhì
Kàgàwà-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ ɨ arí dhu tí arí ’àtɨ vèbhálɛ náarɔ́nzɨna dhu bhɛ̌yi.
11 Vèbhálɛ àkǎ ìnɛ̀ ìnɛ̀ tí kpabhálɛ rɨ̌ dhu ùdhě fɨ́yɔ̀ rɔ̀, ’àdù fɨ́yɔ̀ rí dhu
ùdhě alɛ rǔnɔna dhu nífu.
12 Ma màvi nzá vèbhálɛ rùdhe dhu kpabhálɛ tɔ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ rì’ì
ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tí kpabhálɛ dɔ̌. Pbɛ́tù abádhí àkǎ ’ìnɛ̀ ìnɛ̀ tí.
13 Obhó tí, Àdamù ní ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tí Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀, ndàdù Ɛvà ɔ̀bhɔ̀lɔ̀
dzina dɔ̌.
14 Ndɨrɔ̀, ìnzǐ ní Àdamù ndɨ pfɔ̀mvɔ Sìtanì utrá, pbɛ́tù tsìbhálɛ ní ndɨ
kǔtrá, ndɨrɔ̀ tsìbhálɛ ní ndɨ ndì ka kùtrǎ dhu abhù rùkɔ̀ Kàgàwà bhà Ʊyátá.
15 Pbɛ́tù Kàgàwà ɨgúya vèbhálɛ uguta-otù ɔ̌, fɨ́yɔ́ a’uta mà àzè mànà
abádhí ɔ̀dɔ̀, ’àdù ùbhi Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ ìlǎ, ndɨrɔ̀ ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu bhɛ̌yi rɔ̀.

3

Kànɨsà ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ àkǎ ì'ì nà ɔ́fɔ̀

1 Kànɨ̌ obhó dhu ʉ̀nɔ rí ɔtɛ: Kànɨsà dɔ̌nga àndà arí ádrʉ̀ngbǎlɛ tí ndɨ̀ nòzè ndòngò alɛ nózè ní ídzì kasʉ nyʉ́.
2 Ndɨ ádrʉ̀ngbǎlɛ nákǎ ɨ̀mbǎ nzɛ́rɛ dhu tí ka kózʉ̀na dhu rì'ì nyʉnatsì. Kàkǎ ndɨ̀'ì atdí tsìbhálɛ kɛ̀lɛ̌ nà alɛ tí. Kàkǎ ndɨ̀'ì afína ɔ̀tɔ rí alɛ tí, ɨ̀nzɨ̌ arí dhu ɔ̀mɔ ɔ̀mɔ tí alɛ tí, ndɨrɔ̀ ɨfʉta nà àkǎ alɛ tí. Kàkǎ ndì'ì mbɛ̌yi arí olo àkɔ̌ alɛ tí, ndɨrɔ̀ mbɛ̌yi arí Kàgàwà bhà Ɔtɛ ùdhě ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ tí.
3 Kàkǎ nzá ndì'ì ɨwa óvò alɛ tí, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ anya ɔ̀nzɨ arí ìndrʉ̌ nà alɛ tí. Pbɛ́tʉ̀, kàkǎ ndì'ì ì̀yɔ̀ arádɨ alɛ tí, màrʉ̀ngà nózè alɛ tí, ndɨrɔ̀ ɨnzá fʉ̀rangà átdʉ̌ afína alɛ tí.
4 Kàkǎ ndì'ì mbɛ̌yi arí pbì ɨdzá-bhà ɔ̀dɔ, ndàdʉ̀ pbì inzo àbhʉ rìrì tsʉ̀ná dhu ɨfʉta nyʉ́ nà alɛ tí.
5 Obhó tí, ìnzɨ̌ arí pbì ɨdzá-bhà nyʉ́ nódɔ mbɛ̌yi alɛ rǎdʉ̀ Kàgàwà bhà kànɨsà nódò ìngbà dhu bhɛ̌yi?
6 Kànɨsà dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ àkǎ nzá ndì'ì ɔwʉ́tána tí Yɛ̌sù ná'ù alɛ tí, akyɛ kǎrana ndɨ̀dzɨ, Kàgàwà ràdʉ̀ anya ɔ̀tdì dɔ̀ná yà Pfɔ̀mvɔ dɔ̌ ndì ndatdì anya dhu bhɛ̌yi nɨ̌.
7 Kàkǎ ndì'ì ɨnzá Yɛ̌sù ná'ù alɛ mà rǎdʉ̀ ídzì dhu ʉ̀nɔ̀ dɔ̀ná átɔ̀ alɛ tí, akyɛ ɨ alɛ owuna òko ìnzɨ̌ ìfʉ ka nɨ̌, ndɨrɔ̀ akyɛ kǎrana àtsɨ Pfɔ̀mvɔ bhà àdà ɔ̀ nɨ̌.

Dìyàkɔ́nɔ́ àkǎ ì'ì nà ɔ́fɔ̀

8 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, dìyàkɔ́nɔ́ àkǎ ì'ì ɨfʉta nà àkǎ alɛ tí, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ ní ɔyɔyɔ ɨdàya nà alɛ tí. Abádhí àkǎ nzá ì'ì ɨwa óvò alɛ tí, ndɨrɔ̀ tìtɔ̀ tɔ́ otu ɔ̌ ka kóngyèna malì átdʉ̌ afíya alɛ tí.
9 Abádhí àkǎ 'ɔ̀dɔ̀ yà Kàgàwà ítɛ̀ àlɛ̌ tɔ̀ a'uta tɔ́ obhónánga ì̀lɨ̀lǎ afíya nyʉ́ nà.
10 Abádhí àkǎ pɛ́ kandà mʉ̀tsɔ̌ya angyi, ndɨ dhu-dzidɔ̌, ɨnzá ka kàbà nzɛ́rɛ dhu abádhí-nyʉtsì rɔ̀, kadʉ̀ ndɨ kasʉ àbhʉ abádhí rɔ̀nzì.
11 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, abádhí tɔ́ vèbhálɛ* nákǎ ì'ì ɨfʉta nà àkǎ alɛ tí, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ arí ìndrʉ̌-ngbɔ̀ ʉ̀nɔ alɛ tí. Abádhí àkǎ ì'ì afíya ɔ̀tɔ rí alɛ tí, ndɨrɔ̀ fɨ̌yɔ̀ ka kàvi kɔ́rɔ́ kasʉ ɔ̀nzɨ arí mbɛ̌yi alɛ tí.
12 Dìyàkɔ́nɔ́ àkǎ ì'ì atdátdí tí arí'ì vèbhálɛ nà alɛ tí, ndɨrɔ̀ mbɛ̌yi arí fɨ̌yɔ́ inzo mà, fɨ̌-dzá arí'ì ngʉ̌kpà alɛ mànà dhu ɔ̀dɔ alɛ tí.
13 Mbɛ̌yi arí fɨyɔ́ kasʉ ɔ̀nzɨ dìyàkɔ́nɔ́, nífʉ́ kɔ́rɔ́ alɛ arí. Abádhí rǎdʉ̀ òwu dhu àwɛ rɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ ɨ̀mbǎ ɔ̀yá ɔdɔ́na, Yɛ̌sù Krístɔ̀ ì á'ù dhu dɔ̌.

Àlɛ̌ tɔ́ a'uta ídè dɔ̀ná ádrʉ̀ngbǎ ɔtɛ

14 Ma màndɨ̌ yàrí bhàrʉwà ɨndʉ̀ ɨwà ma mà'ù dhu ɔ̀tɔ ma ràrɨ̌ mɔtɔ tɨnʉ ɔ̀ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌ rɔ́rɔ̀.
15 Pbɛ́tʉ̀, ɨnzá ma màrà àhʉ sɛsɛ rɔ̀, yàrí bhàrʉwà rɨ̌ ndɨ ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí dhu àkǎ kokò Kàgàwà bhà alɛ nzínzì ɔ̌ dhu nítɛ̀ ɨndʉ̀. Ɨ alɛ ní Kàgàwà, yà ípìrɔ̌nga nà arí'ì dhòdhódhónga nà alɛ bhà Kànɨsà, yà obhónga ídè dɔ̀ná átsʉ̀ta.
16 Obhó dhu nyʉ́ ní yà. Kàgàwà ítɛ̀ àlɛ̌ tɔ̀ ní ádrʉ̀ngbǎ ɔtɛ nyʉ́. Àlɛ̌ tɔ́ a'uta ídè ndɨ ɔtɛ dɔ̌:

---

* **3:11 3.11** Pbàgìríkí t'ávàna ɔ̌, vèbhálɛ tí ka kátɨna dhu rǎdʉ̀ ì'ì dìyàkɔ́nɔ́ tɔ́ vèbhálɛ tí, ngǎtsi nɨ̌ dìyàkònísí tí.

Yěsù Krístɔ̀ ɨtɛ̀ ndɨ̀ ìndrǔ tó ɔ́fɔ̀ ɔ̌,
ndɨrɔ̀ ka ní ndɨ Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí ɨtɛ̀ Kàgàwà ɔ́zʉ̀ ìmbǎ afátá nà nyʉnatsì alɛ tí.
Kǎvì ndɨ̀ màlàyíká-ɔ̀nzɨ̀,
ndɨrɔ̀ kàbhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ní ndɨ ka kʉnɔ ìnzɨ̀ ní Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌.
Ka ní ndɨ yà adzɨ ɔ̌ alɛ a'u,
ndɨrɔ̀ Kàgàwà adʉ̀ àbhʉnà rɔ̀dzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ ɔ̀.

4

Tìtɔ̀ tó dhu ùdhě rí alɛ rɔ̌ rɔ̀ ka kí alɛ ɔ̀dɔ dhu

1 Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ kpangba ndàtɨ, yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dɨ̀ ɔ̀ná
kàsʉmì ɔ̌, atdídhená alɛ rʉbhàya fɨyó a'uta. Abádhí apbáya ɨ̀ ìndrǔ ʉ̀trǎ
rí alɛ-afí mà, pfɔ̀mvɔ údhe dhu fɨ́yɔ̀ alɛ rǔdhěna dhu mànà rɔ̌.
2 Ɨ alɛ nʉ́ʉbhàya fɨyó ídzì otu, 'àdʉ̀ tìtɔ̀ tó ndɨrɔ̀ ɔyɔyɔ ɨdàya nà màlímó-
owù nʉ́ngʉ. Ɨ tìtɔ̀ tó màlímó ní ɨwà fɨyó ɨrɛ̀ta nínza ndɨ̀ àdhàdhì kàzʉ ɔ̀ ka
kɔ̀bì rìlù sʉma nɨ̌ ka kɔ̀bì dhu bhěyi.
3 Abádhí nɨ́isɔ́ya ìndrǔ ìnzɨ̀ ongó tí 'ʉ̀mba, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̀ ongó tí atdídhená
ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀ nɔ́nyʉ̀. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà ɔ́nzɨ kɔ́rɔ́ ɔ̀nyʉ̀-tɨdɔ̀. Ní a'uta nà alɛ, ndɨrɔ̀
obhónga nʉ́nɨ alɛ rǎdʉ̀ kɔ̀nyʉ̀ ɔ̀tsɔ̀ nà.
4 Kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà Kàgàwà ɔ́nzɨ ní ídzì dhu. Ní ɨ dhu nzínzì ɔ̌, ɔ̀dhɔna ka
kí dhu rɨ̌'ɨ̀ ìmbǎ atdí màtí, Kàgàwà tɔ̀ ka kí ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ rɔ́rɔ̀ ka kɔ̀nzì ka rɔ̀.
5 Obhó tí Kàgàwà bhà Ɔtɛ mà, ɨtsɔ̀ta mànà nú'o wà yà kɔ̌nzì kɔ́rɔ́ dhu-tsí
rìlǎ kà-nyìkpɔ́ ɔ̌.

Mběyi arí kasʉ ɔ̀nzɨ Yěsù Krístɔ̀ tɔ̀ alɛ

6 Tìmɔ̀tɛwʉ̌, nyɨ nyapɛ́ wɔ̀ ma mʉ̀nɔ̀ ɨndʉ̀ dhu núdhě Yěsù ná'ù alɛ tɔ̀, ní
nyɨ nɨ'ɨna mběyi arí kasʉ ɔ̀nzɨ Yěsù Krístɔ̀ tɔ̀ alɛ. Ndɨ dhu ɨtɛ̀na dhu, ɨwà
nyɨ rɔ́'ɔ̀ a'uta tó ɔtɛ ɔ̌, ndɨrɔ̀ ɨwà nyɨ rífʉ ɨndʉ̀ ka kúdhe obhónánga.
7 Nyɨ nyàkǎ nzá nyɨrì ìmbǎ tɨ̌ya nà imbe, yà ìnzɨ̀ rí 'àkɔ̌ a'uta nà imbe.
Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyàkǎ nyɔnzì ɔbɨ nyɨfʉ Kàgàwà ózè dhu.
8 Alɛ-ngbɔ̀ àbhʉ̌ rí rìdzɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ ka kí dhu ní ídzì dhu ngúfe otu ɔ̌,
pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ ka kí dhu ní ídzì dhu nyʉ́ ròsè kɔ́rɔ́ otu ɔ̌. Obhó
tí, ndɨ dhu ɔ̀nzɨ rí alɛ tɔ̀ Kàgàwà ɔ́kɔ̀ wà ípìrɔ̌nga tó làká yà kòmbí
rí'ɨ̀ kàsʉmì ɔ̌, ndɨrɔ̀ olù ɨraya kàsʉmì ɔ̌.
9 Yà ma mɔ̀vɔ̀ ɨndʉ̀ ɔtɛ ní obhó ɔtɛ nyʉ́, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ àkǎ 'à'ù ɔtɛ.
10 Àlɛ̌ kárí adyɔ ɨvɔ̀, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kárí àlɛ̌ ùgye Kàgàwà, yà ípìrɔ̌nga nà arí'ɨ̀
dhòdhódhónga nà alɛ ɔ̀ àlɛ̌ kílɨ àlɛ̌ tó a'uta dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ Kàgàwà ní
kɔ́rɔ́ alɛ tó Ɔgʉ̀ba, ròsè ní Yěsù ná'ù alɛ tó Ɔgʉ̀ba.
11 Kɔ̌kɔ̀ dhu àkǎ nyʉyǎ, nyadʉ̀ ùdhenà ìndrǔ tɔ̀.
12 Atdí alɛ mà nákǎ nzá ndɔ̀nzì gàyànʉ zàdhà tí nyɨ nyí'ɨ̀ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyàkǎ nyɨ'ɨ̀ ídzì ɔ́fɔ̀ tí Yěsù ná'ù alɛ tɔ̀, ɔ̀tɛ̌nʉ ɔ̌, mʉ̀tsɔ̌nʉ ɔ̌,
pbʉ̀kʉ̀ àzè ɔ̌, Kàgàwà nyɨ nyá'ù nɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ a'uta ɔ̌, ndɨrɔ̀ kà-nyìkpɔ́ ɔ̌ pbʉ̀kʉ̀
ípìrɔ̌nga ílǎ tí dhu ɔ̌.
13 Nyɨ nyàkǎ nyadzi nyɨ nyongò Andítá ɔ̀zʉ̀ ìndrǔ tɔ̀, nyongò abádhí-afí
àbhʉ ròtsì ɔbɨ, ndɨrɔ̀ nyongò dhu ùdhe abádhí tɔ̀, ràrà àhʉ ma márà àhʉ
dhu ɔ̀.
14 Apɛ́ nyʉbhà nyʉnʉtsì rí'ɨ̀ Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí ábhʉ ɨndʉ̀ pɛrɛ̀ ìnzɨ̀ nyɔnzì kasʉ
nɨ̌. Ndɨ pɛrɛ̀ nyɨ nyábà yà pbànábí avɔ̀ dhu okúnʉ dɔ̀ rɔ̀, Kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌
tó mʉ̀tʉ̀ ràdʉ̀ ɔtsʉ́ya ʉ̀lɨ dʉ̀nʉ́ rɔ̀.

15 Nyɨ nyàkǎ nyapbǎ afínʉ kɔ̌kɔ̀ dhu rɔ̌, nyadʉ̀ nyadzi atdídɔ̀ kasʉ tɔ̀,
ndínɨ́ kórɔ́ alɛ ala tí angyi tí kàsʉ̌nʉ rǎrà mbɛ̌yi dhu.
16 Nyɨ nyàkǎ nyɔdɔ̀ nyɨ mbɛ̌yi nyɨ-tírɔ̀, nyandà ɨnga mbɛ̌yi nyɨ nyúdhɛ̌na
ìndrǔ tɔ̀ dhu nà, nyadʉ̀ nyapba atdídɔ̀ ɨ dhu t'ɔ́nzɨta rɔ̌. Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi nyɨ
nyɔ̀nzì dhu rɔ̀ nyɨ nyí nyɨgʉ̌ nyɨ-tírɔ̀, nyadʉ̀ nyɨ nyʉ́nɔna dhu ìrɨ rí alɛ ɨ̀gʉ
átɔ̀.

5

Yɛ̌sù ná'ù alɛ àkǎ ndɨ̀'ɨ̀ nà mʉ̀tsɔ

1 Mʉ̀là-akpà tɔ̀ nyɨ nyí dhu ɔ̀vɔ rɔ̀, nyɨ nyàkǎ nzá nyɔrʉ̀ ɔ̀rʉ̀ tí kà dɔ̌,
pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyàkǎ nyɔvɔ̀ dhu kà tɔ̀ àbanʉ bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀ ìndrǔ-ɔwʉ́ tɔ̀ nyɨ
nyàkǎ nyarà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ adónʉ bhɛ̌yi.
2 Kǎkà ɨwà atɔ̀ya ówù angyi vèbhálɛ tɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyarà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌
ayínʉ bhɛ̌yi, vèbhálɛ-ɔwʉ́ tɔ̀ nyadʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ awɛ́nʉ bhɛ̌yi Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́
ɔ̌ ɨ̀lǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌.
3 Nyɨ nyàkǎ nyandà kǎkà ɨ̀mbǎ arí'ɨ̀ dzʉ̀nàya ɔ̀nzɨ̀ rádʉ̀ alɛ nà abvo-ayí
mbɛ̌yi.
4 Atdí abvo-àyi apɛ́ ɨ̀'ɨ̀ ìnè inzo nà, ndàdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ pbɨ̀ inzo tɔ́ inzo nà, nɨ́ ɨ inzo
àkǎ 'ɔ̀nzɨ̀ yà Kàgàwà ózè kɔnzɨ̀ ídzìnga angyi fɨ̌-dzá-bhà nyʉ́ rɔ̌. Abádhí
àkǎ 'ɔ̀dɔ̀ fɨyɔ́ alɛ mbɛ̌yi, yà rɔ̀yá ɨ fɨyɔ́ alɛ anzɨ̀ ka dhu bhɛ̌yi. Obhó tɨ́, wɔ̀rɨ́
nɨ́ ndɨ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ nófɔ̀ dhu.
5 Abvo-àyi nyʉ́ tɨ́ rí'ɨ̀ alɛ nɨ́, yà atdírɔ̀ tɨ́ arí'ɨ̀, yà Kàgàwà ɔ̀ arɨ́ pbɨ̀ndà a'uta
ɨ̀lɨ̌ alɛ. Ndɨrɔ̀, ndɨ alɛ nɨ́ Kàgàwà-fɔ́ tɨ́ arɨ́ ndɨ́ atdyúna òho dhu ònzi,
ndàdʉ̀ àrà ndɨ̀tsɔ̀ rɔ̌ adyíbhengá nga mà kúbhingá nga mànà ɔ̌ Kàgàwà
rɔ̌.
6 Pbɛ́tʉ̀, ndàbhʉ̌ rí yà adzɨ ɔ̌ dhɛ̀dhɛ ràtdǔ afína abvo-àyi nɨ́ ɨwà ɔ́vɛ̀
angyangyɨ àdɨ ndàdì nyɨ̀kpɔ́na nà rɔ́rɔ̀ abvo-àyi.
7 Kɔ̀nɨ̌ nyɨ nyàkǎ nyʉyǎ abvo-ayí tɔ̀ dhu nɨ́ wɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ kambɛ̀ tɨ́ nzɛ́rɛ dhu
àwɛ dɔ̌ dɔ̀yá.
8 Ɨ̀nzɨ̌ ndɨ alɛ apɛ́ fɨndá alɛ ɔ̀dɔ mbɛ̌yi, rɔ̀sè ɨ̀nzɨ̌ ndɔ̀dɔ̀ pbɨ̀ ɨdzá-bhà nyʉ́
mbɛ̌yi, nɨ́ ndɨ alɛ ʉ̀bhà wà pbɨ̀ndà a'uta, ndàdʉ̀ ɨ̀'ɨ̀ nzɛ́rɛ alɛ nyʉ́ tɨ́ rɔ̀sè
ɨnzá àpɛ̀ Yɛ̌sù à'u alɛ dɔ̀nǎ màtɨ́.
9 Ndínɨ̌ ka kandí tɨ́ atdí abvo-àyi-ɔvɔ̀ Kànɨsà arɨ́ dzʉ̀nàya ɔ̀nzɨ abvo-ayí
nzínzì ɔ̀, kàkǎ ndɨ̀'ɨ̀ ɨwà pbɨ̀ndà atɔ ísɛ̌ azà kumì atɔ abvo-àyi tɨ́. Kàkǎ ndɨ̀'ɨ̀
átɔ̀ atdí tɨ́ ɨ'ɨ̀ kpatsìbhálɛ nà abvo-àyi tɨ́.
10 Kàkǎ ndɨ̀'ɨ̀ ɨwà ka kʉ́nɨ mbɛ̌yi arɨ́ dhu ɔ̀nzɨ alɛ tɨ́: ndɔ̀dɔ̀ pbɨ̀ inzo mbɛ̌yi,
ndàdʉ̀ pbɨ̀ ɨdzá ìwǔ olo àkɔ̌ mbɛ̌yi. Kàkǎ ndɨ̀'ɨ̀ átɔ̀ ɨdha ɨ̀sɨ̌ arɨ́ ndù'o Yɛ̌sù
ná'ù alɛ-pfɔ̀* nɨ̌ alɛ tɨ́, àpbɛ̀ ɔ̌ rí'ɨ̀ alɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ kórɔ́
ngʉ̌kpà ídzì dhu-tɨdɔ̀ ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ tɨ́.
11 Pbɛ́tʉ̀, abvo-ayí-ɔwʉ́ nákǎ nzá nyandɨ̌ ɔvɔ̀ya Kànɨsà arɨ́ dzʉ̀nàya ɔ̀nzɨ
abvo-ayí nzínzì ɔ̀. Obhó tɨ́ amba-bvʉ̀ ɨ ówu dhu-atdyú àlʉ̌ ɨ tdɨ́tdɔ̀ rɔ̀,
abádhí rǎdʉ̀ òwu Yɛ̌sù bhà kasʉ ɨ̀vɔ̀ fɔyá rɔ̀.
12 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ɨ ɔ̀nzɨ dhu rɨ̌ abádhí àbhʉ̌ Kàgàwà rɔ̀tdɨ̀ anya dɔ̀yá,
ɨnzá abádhí ɨ̀fʉ Yɛ̌sù tɔ̀ ɨ ɔ́kɔ̀ wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ làká dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

---

* **5:10 5.10** Pɔlɔ̀ bhà kàsʉmì ɔ̌, ɨnɔ nóongónà ɨdha nísɨ ndù'o olo tɨ́ ìwǔ ɨdzá alɛ-pfɔ̀ nɨ̌. Pbìndà ábhàlɨ̌-pfɔ̀ ndɨ ndù'o dhu-otù ɔ̌, Yɛ̌sù ɨtɛ̀ dhu nɨ́ ìndrǔ rɨ́ ndɨfɔ̌, ndàdʉ̀ pbìndà àzè nítɛ̀ ɔdhìnà tɔ̀ dhu.

13 Ndɨrɔ̀ ngǎtsi dhu ní, Kànɨsà náapɛ́ àmbɛ abádhí dzʉ̀nà nɔ́nzɨ̀ dɔ̌, ní
ìnzɨ̌ ɨ̀ í kasʉ ɔ̀nzɨ rɔ́rɔ̀ ɨ́ óko dhu rɨ̌ abádhí àbhʉ̌ ràmbɛ ùbhi dɔ̌ ɨdza-tsʉ̀ rɔ̌.
Ndɨrɔ̀, ròsè wɔ̀ dhu dɔ̀nǎ, abádhí rǎmbɛ ìndrʉ̌-ngbɔ̀ ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ ìnzɨ̌ ɨ̀ í tsʉ̀ya
ɔ̀dɔ rɔ́rɔ̀, ʼàdʉ̀ àmbɛ ɨnzá àkǎnà kʉnɔ̀ dhu mà nʉ́nɔ̀ dɔ̌.
14 Nírɔ̀, ma mòzè abvo-ayí-ɔwʉ́ rɔ̀wù amba-bvʉ̀ tdítdɔ̀. Dhu àkǎ abádhí
ràbà nzónzo, ʼàdʉ̀ fɨyɔ́ ɨdza ɔ̀dɔ̀ mbɛ̌yi, ìnzɨ̌ ʼʉbhà tí otu àlɛ̌ tɔ́ òmvʉ̌ tɔ̀
rʉ̀nɔ̀ nzɛ́rɛ dhu àlɛ̌ dɔ̌.
15 Obhó tí, atdídhená abvo-ayí ʉ́bhà wà ídzì otu, ʼàdʉ̀ pfɔ̀mvɔ Sìtanì-owù
nʉ́ngʉ.
16 Yɛ̌sù ná'ù atdí tsìbhálɛ náapɛ́ ɨ'ɨ̀ abvo-ayí nà fɨ̌-dzá-bhà nzínzì ɔ̌, nákǎ
ndɔ̀nzɨ̀ ɨ abvo-ayí dzʉ̀nà. Kàkǎ nzá ndʉ̀bhà abádhí kànɨsà-fɔ́, ndínɨ̌ kànɨsà
ara tí kǎkà ìmbǎ rí'ɨ̀ dzʉ̀nàya ɔ̀nzɨ rí alɛ nà abvo-ayí-tsí kɛ̀lɛ̌ nándà rɔ̌.
17 Mbɛ̌yi arí kànɨsà ɔ̀dɔ pbàkʉ̀rʉ̌ nákǎ kabhʉ ɨfʉta fɨ́yɔ̀ ɔyɔ-rà dɔ̌[†]. Ròsè
dòtsí ní, kǎkà ɨ̀ nádzi ʼòngò Kàgàwà bhà Ɔtɛ nʉ́nɔ̀, ʼàdʉ̀ ndɨ Ɔtɛ núdhe
ìndrʉ̌ tɔ̀ pbàkʉ̀rʉ̌.
18 Obhó tí, Andítá átɨ: «Nyɨ nyàkǎ nzá nyʉtsì dzʉ̀nànʉ ɔ̀nzɨ rí ndòtsì
nganʉ̀-ɔ̌nga kpɔ̌na rùvò kɛ́lɛ́na ɔ̀ rɔ̀ ìkyì-akpà-tsʉ̀. Nyɨ nyàkǎ nyʉbhà
ka rɔ̀nyʉ̀ nganʉ̀.» Ndɨrɔ̀ kǎtɨ: «Kasʉ ɔ̀nzɨ arí alɛ nákǎ kubho pbìndà
mʉ̀kìmbà.»
19 Nyɨ nyàkǎ nzá nya'ù Kànɨsà ɔ̌ mʉ̀kʉ̀rʉ̌ nɔ̀bhʉ̀ alɛ-tsʉ̌ dhu, ɨnzá ɔ́yɔ̌
alɛ, ngǎtsi nɨ̌ ìbhʉ alɛ mà ní'ɨ̀ ndɨ dhu tɔ́ ngàmbì tí rɔ̀.
20 Dhu nàfǎ alɛ dɔ̌, nyɨ nyàkǎ nyɔrʉ̀ kɔ́rɔ́ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, ndínɨ̌ ngʉ̌kpà alɛ
adʉ̀ tí nzɛ́rɛnga-ɔdɔ̀ nɔ́nzɨ̀ átɔ̀.
21 Ma mí dhu ʉ̀yǎ ɨndʉ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, Yɛ̌sù Krístɔ̀-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀
Kàgàwà avò màlàyíká-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyɨfʉ kǎkàrí ʉyátá ìmbǎ angyɨnǎ
vurò ɨrɛ̀tá na, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ nyɨ nyí dhu òlè atdí alɛ tɔ̀ màtí rɔ́rɔ̀.
22 Nyɨ nyàkǎ nzá nyɨlɨ ɔtsʉ́nʉ kòmbómbí ìndrʉ̌ dɔ̌ kasʉ nɔnzɨ tí Kànɨsà
ɔ̌. Nyɨ nyàkǎ nzá nyotsù akyɛ ngǎtsi alɛ bhà afátá ɔ̀. Ndɨrɔ̀, nyɨ nyàkǎ
nyɔdɔ̀ nyɨ nyɨ-tírɔ̀ nyɨlǎ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌.
23 Nyɨ nyàkǎ nzá nyarà ɨdha-vɨ̌ kɛ̀lɛ̌ nɔ́mvʉ̀ rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ nyɨ nyàkǎ nyarà
dìvayì ɔ̀mvʉ̀ rɔ̌ akɛ, yà kòmbómbí ivívínga aróngo àrà ìngo rɔ̌ nyʉnʉtsì
nɨ̌ finʉ-tsʉ̀ dzʉ̀nà nɔnzɨ tí.
24 Atdídhená alɛ tɔ́ nzɛ́rɛnga náarí ndàlǎ kpangba ɨnzá ka kàpɛ̀ anya mà
ìtdì dɔ̀yá rɔ́rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ngʉ̌kpà alɛ-tsí tɔ́ nzɛ́rɛnga náarárà ndàvi ànyǎya ka
kʉ̀nɔ̀ dhu-dzidɔ̀ tí.
25 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, ídzì kasʉ náarí ʼɨ̀tɛ̀ kpangba kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀, ndɨrɔ̀ kǎkà
ìnzɨ̌ rí ʼàvɨ̌ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀ tsí, ní rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ òko ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀ bìlɨ̌nganà.

6

Ɨnɔ àkǎ ɨfʉ fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ

1 Ɨnɔ tí rí'ɨ̀ kɔ́rɔ́ alɛ, yà Yɛ̌sù ná'ù, nákǎ ɨ̀fʉ fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ atdídɔ̌, ìnzɨ̌
ìndrʉ̌ adʉ̀ tí dhu ʉ̀nɔ̀ nzɛ́rɛ Kàgàwà nɨ̌, ndɨrɔ̀ yà àlɛ̌ karúdhɛ̌na ìndrʉ̌ tɔ̀
dhu nɨ̌.
2 Ndɨrɔ̀, kǎkà Yɛ̌sù ná'ù alɛ rɨ̌'ɨ̀ fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tí ɨnɔ, nákǎ nzá 'ɔ̀nzɨ̀
abádhí gàyà, adɔ́ya tí abádhí rɨ̌'ɨ̀ a'uta-otù ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, abádhí

† **5:17 5.17** Ɨfʉta àkǎ kabhʉ ɔyɔ-rà dɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ tɔ̀ dhu-tʉ̀ ní: abádhí tɔ̀ ka kábhʉ̌na ɨfʉta nákǎ ndì'ɨ̀ ɔyɔ-gʉ̀na òsè ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ka kábhʉ̌na ɨfʉta dɔ̀nǎ dhu tí. Ndɨrɔ̀ pɛrɛ̀ tí dhu ɨ̀'ɨ̀ rɔ̀, dhu àkǎ kabhʉ pɛrɛ̀ abádhí tɔ̀ ɔyɔ-gʉ̀na ròsè ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ka kábhʉ̌na pɛrɛ̀ dɔ̀nǎ.

àkǎ ’ɔ̀nzɨ fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-kàsʉ̌ mbɛ̌yi nyʉ́ rɔ̀sè, abádhí tɔ́ ídzì kasʉ tɔ́ ídzìnga àbà rí ní ɨwà Yɛ̌sù ná’ù alɛ, ndɨrɔ̀ atdídɔ̌ Kàgàwà ózè alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Tìtɔ̀ tɔ́ màlímó náarúdhɛ̌na dhu dɔ̌ dhu mà ɔ̀nzì dɔ̌ dhu mànà dhu

Wɔ̀rí ní ndɨ nyɨ nyàkǎ nyudhe nyadʉ̀ ʉ̀yanà ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu.

3 Atdí alɛ náapɛ́ vurò dhu ùdhɛ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀, ìnzɨ̌ ndàdʉ̀ ndòzè ndùbhi yà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ bhà obhónánga tɔ́ ɔtɛ nózè dhu bhɛ̌yi, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ ndàdʉ̀ ndòzè ndùbhi Kàgàwà ózè àlɛ̌ rɔ̀nzɨ dhu nà rí ndàkɔ̌ dhu t’údheta bhɛ̌yi,

4 ní, ndɨ alɛ ní ndìdzɨ̌ rí ndìtírɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨnzá atdí dhu mà nʉ̀nɨ. Ndɨrɔ̀ kà rɨ̌’ì agòta mà, ɔtɛ-tì dɔ̌ ka kɔ́nzɨna anya mànà tɔ́ andɨ nà. Ndɨ dhu aríbhona dhu ní alɛ-afí ìlɨ̌ ka kí atdí dhu dɔ̌ dhu mà, agòta mà, ìndrʉ̌ nɨ̌ ka kí dhu ʉ̀nɔ dhu mà, nzɛ́rɛ dhu ìrɛ̀ ka kí ìndrʉ̌ dɔ̌ dhu mànà.

5 Ndɨrɔ̀, kà ɔ̀ rɔ̀ aráhʉ átɔ̀ dhu ní, yà fɨyɔ́ ɨrɛ̀ta ínza ì, ndɨrɔ̀ ɨwà ádzo obhónga rɔ̌ rɔ̀ alɛ rɨ̌ ’àgò ìnzɨ̌ ríku rɔ́rɔ̀ dhu. Ɨ alɛ ózʉ̀ Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ ka kí dhu ɔ̀nzì àbà ka kí ɔ̀nà dhu tí.

6 Obhó tí, Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ ka kí dhu ní ádrʉ̀ngbǎ ongyéngá nyʉ́, alɛ-fɔ́ rí’ì dhu nɨ̌ tí alɛ-ɨdhɛ̀ ìka ndì rɔ̀.

7 Obhó tí, àlɛ̌ kíwʉ̌ nzá atdí dhu nà màtí yà adzɨ ɔ̌, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kʉ̀vɛ rɔ̀, àlɛ̌ kádʉ̀ òwunà kà ɔ̌ rɔ̀ atdí dhu mà rɨ̌’ì ìmbǎ.

8 Nírɔ̀, àlɛ̌ kapɛ́ ì’ì àlɛ̌ kɔ́nyʉna dhu mà, àlɛ̌ rɔ̌ àlɛ̌ kʉ́fɔ̌na dhu mànà, ní ɨ dhu àkǎ wà àlɛ̌ tɔ̀.

9 Pbɛ́tʉ̀, ì nózè ’ɔ̀nzì alɛ nʉ́trǎ pfɔ̀mvɔ arí, ràdʉ̀ àtsɨ ibí ìmbǎ tɨ̌ya nà dhu mà, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ dhu mànà-atdyú tɔ́ àdà ɔ̀. Ɨ dhu-atdyú arí àpbɛ̀ ìbho ìndrʉ̌ tɔ̀, ndɨrɔ̀ kǎrí ìndrʉ̌ àbhʉ̌ rʉ̀vɛ.

10 Obhó tí, fʉ̀rangà nózè ka kí dhu ní ndɨ kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛ dhu náaráhʉ ɔ̀nà rɔ̀. Kà tɔ̀ ì nábhʉ atdídhená alɛ nʉ́bhà fɨyɔ́ a’uta ɨtsɛ nyʉ́, ’àdʉ̀ ábhɔ̌ àpbɛ̀ àbhʉ fɨ́yɔ̀.

Kàgàwà bhà alɛ àkǎ ndɔ̀nzì dhu

11 Pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ Tìmɔ̀tɛwʉ̌, Kàgàwà bhà alɛ tírɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyindrɨ̌ nyɨ ɨtsɛ kɔ̀rí nzɛ́rɛ dhu rɔ̌ rɔ̀. Nyɨ nyàkǎ nyɔnè obhónánga ɔ̀nzɨ nyí dhu, nyɔnzì Kàgàwà ózè dhu, ndɨrɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ a’uta ɔ̌ nyɨ nyádɨ dhu. Nyɨ nyàkǎ nyɔnè ìndrʉ̌ ɔ̀zè nyɨ nyí dhu, dhu-dzi ɔ̀ndù nyɨ nyí dhu, ndɨrɔ̀ ìyɔ̀nga ɔ̌ nyɨ nyádɨ dhu.

12 Nyɨ nyàkǎ nyugyè a’uta tɔ́ ídzì ɨla. Nyɨ nyàkǎ nyɔdɔ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga yà Kàgàwà anzi nyɨ fɨ́ndà, ndɨrɔ̀ yà nyɨ nyɨtɛ̀ pbʉ̀kʉ̀ ídzì a’uta kpangba ibí ngàmbì-ɔ̀nzɨ̌ okúna dɔ̀ rɔ̀.

13 Ma mí yàrí dhu ʉ̀yǎ ɨndʉ̀ yà kɔ́rɔ́ dhu tɔ̀ arí ípìrɔ̌nga àbhʉ̌ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ yà Pɔ̀tiyò Pìlatɔ̀-ɔ̀nzɨ̌ pbìndà a’uta nɨtɛ̀ mbɛ̌yi kpangba Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀:

14 nyɨ nyàkǎ nyɨfʉ Kàgàwà bhà Ʊyátá ìnzɨ̌ rɔ̀tì, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ kala nzɛ́rɛ dhu nyʉnʉtsì, ràrà àhʉ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ rɨ̌ngo dhu ɔ̀.

15 Kàgàwà abhʉ̀ya ka rɨtɛ̀ ndì yà ndì ndakɔ̀ kà tɔ̀ kàsʉmì ɔ̌. Ka ní kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arí’ì Kàgàwà, yà atdídɔ̌ hirò nɔ́nzì, ndɨrɔ̀ atdírɔ̀ tí arí’ì alɛ. Ka ní kámá dɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ Kamà, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ.

16 Ka ní atdírɔ̀ tí ìnzɨ̌ ɔvɛ́ya alɛ, ndɨrɔ̀ yà ìnzɨ̌ atdí alɛ mà rǎdʉ̀ àrà àhʉ ɔ̀nà awáwʉ̀ ɔ̌ arádɨ alɛ. Ka ní ɨnzá atdí alɛ mà àpɛ̀ àlǎna alɛ, ndɨrɔ̀ yà

ìnzɨ́ atdí alɛ mà rǎdʉ̀ àlanà alɛ. Kàkǎ ɨfʉta nà, ndɨrɔ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà! Àmìnà!

Ònzìtálɛ àkǎ ɨ'ɨ nà ɔ́fɔ̀

17 Nyɨ nyàkǎ nyʉyǎ dhu yà indo arí'ì adzɨ ɔ̌ ònzìtálɛ tɔ̀, ɨnzá abádhí ràkǎ àmbɛ 'ìdzɨ dɔ̌ ì tírɔ̀, ndɨrɔ̀ ɨnzá abádhí ràkǎ 'ìlɨ fɨyɔ́ a'uta ònzì ɔ̀, ìkʉ̌ ndɨ ònzì rǎdʉ̀ ìku dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ abádhí àkǎ ìlɨ fɨyɔ́ a'uta Kàgàwà ɔ̀. Kǎrí ndɨ kɔ́rɔ́ dhu ìbho abhɔ nyʉ́ àlɛ̌ tɔ̀, ndínɨ̌ àlɛ̌-ɨdhɛ̀ ɨka tí ndì nɨ̌.

18 Abádhí àkǎ 'ɔ̀nzì ídzì dhu, 'àdʉ̀ ì'ì òonzìtálɛ tí ídzì kasʉ ɔ̀nzɨ ì'í dhu ɔ̌. Abádhí àkǎ 'ɔ̀nzì mʉ̀hɛtʉ̀ ɔ̌ rí'ì alɛ dzʉ̀nà, 'àdʉ̀ òwu ì'ì rɔ̌ ɨsɔ́ 'ʉ̀ndɔ̀ fɔyá ndì nòtù dhu ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀.

19 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, abádhí rǎdʉ̀ ídzì, ndɨrɔ̀ yà ìnzɨ́ ríku ongyéngá-tsʉ̀ núndu fɨ̃yɔ̀ olù ɨraya ɨdhɔ tɔ̀, ndínɨ̌ 'abáya tí obhónga tɔ́ ípìrɔ̀nga.

20 Ɔ̀ɔ Tìmɔ̀tɛwʉ̌, nyɨ nyàkǎ nyɔdɔ̀ yà fʉnʉ́ Kàgàwà ábhʉ dhu mběyi afínʉ ɔ̀. Nyɨ nyàkǎ nyindrɨ̌ nyɨ ɨtsɛ yà ìmbǎ tɨ̌ya nà ndɨrɔ̀ ìnzɨ́ rí Kàgàwà-ɔvɔ̀ ìfʉ̌ agòta rɔ̌ rɔ̀. Nyɨ nyàkǎ nyindrɨ̌ nyɨ ɨtsɛ tʉ̀tɔ̀ tó ɨnga t'ʉ́nɨtatálɛ rɨ̌ 'àgò dhu rɔ̌ rɔ̀.

21 Atdídhená alɛ, yà ɨ dhu bhěyi ɨnga t'ʉ́nɨta-tɨdɔ̀ tɔ̀ ì nádzi, nʉ́bhà wà fɨyɔ́ a'uta ɨtsɛ nyʉ́.

Kàgàwà àkǎ ndɨ̀tɛ̀ pbìndà ídzìnga fʉ̌kʉ̀.

Tìmɔ̀tɛwʉ̀
tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ nɨ̌ bhàrʉwà
Yàrɨ́ bhàrʉwà ɔ̀ ɨ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tɨ́ dhu

Yàrí ní ɔyɔ rí kìsɛ̌ nɨ̌ Pɔlɔ̀ andí Tìmɔ̀tɛwʉ̀ tɔ̀ bhàrʉwà. Kǎndí ka imbi ɔ̀ ndɨ̀ ndí'ì Rɔmà tó kɨgɔ̀ ɔ̀ rórɔ̀ (1.16-17), íkyɛ̀rɔ̌ kàbhà ɔvɛ-dhɔ̀ ʉ̀bhà ndɨ̀ rórɔ̀. Kʉ̌nɨ dhu ní ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌ pbìrì ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ ràrɨ̌ ndàbhʉ̌ àbhʉ̌ kohò ndɨ̀ Krístɔ̀ ndɨ̀ ndá'ù dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ (4.6-7). Obhó tí, kórɔ́ kà t'ɔ́dhína náatsè, 'ʉ̀bhà ka atdírɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ Lukà, ádrʉ̀ngbǎ mʉ̀ngangà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀ ní ndɨ ɨnzá ka nʉbhà. Nɨ́ Pɔlɔ̀ ala dhu yà adzɨ ɔ̌ ndɨ̀ ndɔ́nzɨna ɨdhɔ rìku wà, ní ndɨ̀ nʉ̀bhà dhu ràrɨ̌ ndɨ̀ ndɔ́vɛ̀ dhu kɛ̀lɛ̌. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ kǎzè ndàndɨ̌ bhàrʉwà tdítdɔ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ tɔ̀ kà-afí ndɨ̀ ndopé tí nɨ̌, idhùnà nyʉ́ tí kǎzʉ̀ ka nídhunɨ̌. Yàrí bhàrʉwà-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ adʉ̀ nzá ngǎtsi dhu àndi tdítdɔ̌.

Ndɨ bhàrʉwà ɔ̌, Pɔlɔ̀ azè atdídɔ̌ dhu nɨ'ì Tìmɔ̀tɛwʉ̀ ràkǎ ndɨ̀rà tɨna ɔ̀, kà ràkǎ ndìdè pɔ́tsɔ́ pbìndà a'uta ɔ̌, yà ndɨ̀ nyʉ́ ndɨ ndídè dhu bhɛ̌yi. Kǎvɔ̀ dhu átɔ̀ kà ràkǎ ndàmbɛ àrà dɔ̌ angyi tí Yɛ̌sù bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta nà, ɨ̀mbǎ kavu rɔ̀ná. Ndirɔ̀ kǎtɨ kà ràkǎ ndàndà nga mbɛ̌yi yà ɨ̀nzɨ̌ rí ndàkɔ̌ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nà dhu nà. Pɔlɔ̀ isé átɔ̀ dhu ní ndàtɨ ndɨ̀ rúgyè ɨla, ndɨrɔ̀ ɨ̀ ràrɨ̌ 'ɔ̀tù Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nà ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌. Nɨ́, Yɛ̌sù ná'ù alɛ ràkǎ ndɔ̀nzɨ dhu ndɨ̀ bhɛ̌yi.

Bhàrʉwà-nyɨ̀tɨ ka kóhù tɨ́ dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1.1-2).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àvɨ̌ ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̀na rɨ̀wʉ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ t'ʉ́nɔta-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu (1.3-18).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àvɨ̌ ràdɨ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà mùnowì kɛ̀lɛ̌ tí dhu (2.1-13).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àvɨ̌ rɨ'ì Kàgàwà bhà obhóná ɔtɛ ʉ̀nɔ rí otùna ɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ tí dhu (2.14-26).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àvɨ̌ rɔ̀dɔ̀ ndɨ̀ mbɛ̌yi yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndìndù ndínɨ̌ ndɔdí tí ndɨ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌ atdídhená alɛ ɨ'ɨya nà nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ rɔ̌ rɔ̀ dhu (3.1-9).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àvɨ̌ rʉ̀ngʉ pbìndà ɔ́fɔ̀-owù dhu ndirɔ̀ ràpbǎ afína fɨndà ndɨ̀ ndúdhe ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá mànà rɔ̌ dhu (3.10–4.8).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ àkǎkǎ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ rɔ̀nzɨ dhu rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ dhu ɔ̀vɔ kà tɔ̀ dhu (4.9-18).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ ìndrʉ̌ òvì bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta nɨ̌ dhu (4.19-22).

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ nóvì dhu

1 Ɨma Pɔlɔ̀, ɨma ní Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ, Kàgàwà óvò ɨma ndɨ kasʉ tɔ̀ nídhunɨ̌. Kɨ́vì ɨma ndínɨ̌ ma mɔvɔ tí Yɛ̌sù Krístɔ̀ ka kà'ù rɔ̀ ka kábàna ípìrɔ̌nga tó làká ìndrʉ̌ tɔ̀.

2 Tìmɔ̀tɛwʉ̌, ma mí yàrɨ bhàrʉwà àndɨ̌ ɨndʉ̀. Ɨnyɨ ní idhùdu a'uta-otù ɔ̌, atdídɔ̌ ma mózè alɛ. Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà, àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà nákǎ 'ìtɛ̀ fɨyɔ́ ídzìnga ɨndʉ̀, 'àbà ɨzʉ dʉ̀nʉ́, 'àdʉ̀ nyabhʉ nyadɨ màrʉ̀ngà ɔ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀-afí àbhʉ̌ ròtsì ɔbɨ Kàgàwà bhà kasʉ tɔ̀ dhu
(Kas 16.1-3; Ɛ̀fɛ 1.3-7; 2Tɛ̀ 2.13-15; 2Tì 2.1-12)

3 Ma màbhu ɔ̀tsɔ̀ Kàgàwà tɔ̀ okúnu dɔ̀ rɔ̀. Ma marí kà-kàsǔ ɔ̀nzi ìlǐlǎ afídu nà, abhúdu náanzì ka dhu bhěyi. Bìlǐnganà, adyíbhengá màtí ndirɔ̀ kúbhingá màtí ma mí mitsɔ̀ rɔ̀, ma marí nzǐ àdi inzá ma màtì ɔvɔ̀nu rɔ́rɔ̀.
4 Àlɛ̌ kí àlɛ̌ ùbhǎ rɔ̀ nyi nyadzì tí dhu ma mìrɛ̀ rɔ̀, atdyúdu rǐ'ì atdídɔ̀, àlɛ̌ ràla àlɛ̌-ngbɔ̀ tdítdɔ̀, ndínǐ idhèdu ika tí ndì atdídɔ̀.
5 Ma mìrɛ̀ kɔ́rɔ́ afínu nyú nà nyi nyá'ù Ádrùngbǎlɛ Kàgàwà tí dhu. Ndi a'uta ní yà angyinǎ rɔ̀ íyànu-tsánà Lòyisì mà, íyànu Èwùníkè mànà níí'ì nà a'uta-tidɔ̀. Ní, ma mà'ù dhu nyi nyú mà, nyi ràrǐ'ì ìnè ndi a'uta nà átɔ̀.

Ídzì Màkǔrù-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kí àpbè àbà dhu

6 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndi, ma mònzì nyi nyigbě nyunutsì arí'ì Kàgàwà bhà pɛrɛ̀-ngbɔ̀. Ndi pɛrɛ̀ nyi nyabà yà ɔtsúdu ma mùli dùnú nínganí. Nyi nyàkǎ nyigbě kà-ngbɔ̀ dhu ní,
7 Kàgàwà íbhò àlɛ̌ tɔ̀ Ɫlǐlǎ-Alafí ní nzǐ ìndrǔ àbhǔ rí rɔ̀nzì ɔdɔ Alafí. Pbɛ́tù kǐbhò ní ádrùngbǎnga tó ɔbi tó, àzè tó, ndirɔ̀ inga nɔ̀fɔ̀ dhu bhěyi àlɛ̌ kóko nǐ Alafí.
8 Nírɔ̀, nyi nyàkǎ nzá nyìnu rìwù àlɛ̌ tó Ádrùngbǎlɛ Yěsù dɔ̌ nyi nyí dhu àwɛ̌ ìndrǔ tɔ̀ rɔ̀, ndirɔ̀ nyìnu àkǎ nzá ndìwù okúdu dɔ̀ rɔ̀, yà kɔ̌kú dɔ̀ rɔ̀ ka kósò ma rɔ̀. Pbɛ́tù, nyi nyàkǎ nyabà àpbè Yěsù Krístò bhà Ídzì Màkǔrù-okú dɔ̀ rɔ̀, àdhàdhì ma mí kàbà dhu bhěyi. Nyi nyí i àpbè-dzi òndù Kàgàwà rǎbhǔna indù ádrùngbǎnga tó ɔbi nǐ.
9 Ka ní ndi àlɛ̌ nígǔ, ndàdù àlɛ̌ ùnzì ndínǐ àlɛ̌ koko tí pbìndà ìlǐlǎ alɛ tí. Kɔ̌nzì ndi dhu, ìnzǐ ní ídzì dhu àlɛ̌ kɔ́nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tù kɔ̌nzì ka angyangyi ndì ndudhé ka, ndirɔ̀ yà inzá ndì ndàpè yà adzi ɔ̀nzi rɔ́rɔ̀ ndì ndazè ndìtè pbìndà ídzìnga àlɛ̌ tɔ̀ Yěsù Krístò-otù ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
10 Ndi ídzìnga Kàgàwà nítè wà àlɛ̌ tɔ̀ kòmbí, yà àlɛ̌ tó Ɔ̀gùba Yěsù Krístò nírà àhu yà adzi ɔ̌ rɔ̀. Kǐtò ɔvɛ-ɔbì, ndàdù dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga tó otu nítè ìndrǔ tɔ̀, Ídzì Màkǔrù-otù ɔ̌.
11 Ní, Kàgàwà íli ima ndi Ídzì Màkǔrù t'ínɔtatálɛ tí, uvitatálɛ tí, ndirɔ̀ màlimò tí.
12 Ndi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndi ma mí kǎkàrí àpbè nábà. Pbɛ́tù nyìdu rǐ nzǐ ìwu ndi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, iwà ma mùni ma má'ù alɛ nídhunǐ. Ndirɔ̀, ma mà'ù wà dhu kà ràrǐ'ì ìnè ɔbi nà ndɔ̀dɔ̀ yà fudú ndì ndíbhò Ídzì Màkǔrù tó kasu, ràrà àhu yà adzi ɔ̌ alɛ-ànyǎ ndì ndìtdìya ɔ̀ná idhɔ ɔ̀.
13 Nyi nyàkǎ nyalǔ yà indù ma múdhe obhónánga tó ɔtɛ, ndínǐ i'i tí ídzì ɔ́fɔ̀ tí indù. Nyi nyàkǎ nyɔdɔ̀ ndi ɔtɛ, yà Yěsù Krístò-nyutsì àlɛ̌ kí'ì nà a'uta nà, ndirɔ̀ àzè nà.
14 Nyi nyàkǎ nyɔdɔ̀ yà indù ka kúdhe ídzì dhu, yà àlɛ̌-afí ɔ̀ rí'ì Ɫlǐlǎ-Alafí bhà ɔbi nǐ.
15 Nyi nyùni wà dhu, Àziyà tó pbìrì ɔ̌ Yěsù ná'ù alɛ rúbhà wà ma kɔ́rɔ́. Ɨ alɛ nzínzì ɔ̌ alɛ ní Fìgɛlɔ̀ mà Hɛ̀rmɔ̀gɛnɛ̀ mànà.
16 Ádrùngbǎlɛ Yěsù àkǎ ndìtè pbìndà ídzìnga Ɔ̀nèsfɔrɔ̀ bhà idzá-bhà tɔ̀, kǎrà ndi afídu òpè rɔ̌, ndirɔ̀ kà-nyi árà nzǐ ìwu rɔ̌ imbi ɔ̀ ndì ndí malǎ rɔ̀ nídhunǐ.
17 Pbɛ́tù, Rɔmà tó kigɔ̀ ɔ̀ ndì ndìrà àhu rɔ̀, kɔ̌mè ima atdyúna nyú nà, ndàdù ma nála.

18 Nɨ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù àkǎ ndàbhʉ̀ àbadhi ràbà Kàgàwà bhà ídzìnga,
yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyǎ ɨ̀tdì ndì ndí ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌. Ndirɔ̀ ɨ̀nyɨ Tìmɔ̀tɛwʉ̌, nyɨ nyʉ̀nɨ
Ɛ̌fɛsɔ̀ tɔ́ kɨ̀gɔ̀ ɔ̌ kɔ̌nzì idù kɔ́rɔ́ dhu mbɛ̌yi nyʉ́.

2

Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ bhà ídzì mùnowì bhà ɔ́fɔ̀
(Màt 10.32-33; 1Kò 9.24-25)

1 Nírɔ̀ ɨ̀nyɨ, idhùdu Tìmɔ̀tɛwʉ̌, nyɨ nyàkǎ nyɨ'ì ɔbɨ nà afínʉ̀ ɔ̀, yà Yɛ̌sù
Krɨ́stɔ̀ mànà nyɨ̌ nyúngbò nyɨ̌ rɔ̀ Kàgàwà arɨ́tɛ̀na ɨ̀ndʉ̀ ídzìnga-otù ɔ̌.
2 Ndirɔ̀, nyɨ nyɨ́rì wà ibí ngàmbì-ɔ̀nzɨ̀ rɔ̀ ma múdhe dhu. Nɨ́ nyɨ nyàkǎ
nyudhe ka átɔ̀ kɔ́rɔ́ yà nyɨ nyà'ù kɨ̀fʉ̌ rí dhu tí, 'àdʉ̀ ìnè 'ùdhe ka átɔ̀
ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ dhu tɨ́ alɛ tɔ̀.
3 Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀ bhà ídzì mùnowì bhɛ̌yi, nyɨ nyàkǎ nyondù àpbɛ̀-dzi átɔ̀, yà
ma mɨ́ kòndù dhu bhɛ̌yi.
4 Mùnowì-kàsʉ̌ ɔ̀nzɨ rɨ́ alɛ nákǎ nzá ndàbhʉ̀ yà ɨ̀nzɨ̌ rɨ́ mùnowì-kàsʉ̌ ɔ̀nzɨ
alɛ tɔ́ dhu ràtdʉ̌ afína, ndì ndòzè kàsʉ̌na rɨ̀ka pbɨ̀ndà ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɨdhɛ̀ rɔ̀.
5 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, mʉ̀lɛ̀mà tɔ́ ɨkpa ɨ̀kpa rí alɛ tɔ̀ ka kí nzɨ̌ àdʉ̀ dhu lɛ̀mà
kɔ̀nzì nɨ̌ pɛrɛ̀ nábhʉ̀, ɨnzá kɨ̀fʉ ndɨ ɨkpa-tɨdɔ̀ tɔ́ ʉyátá rɔ̀.
6 Ndirɔ̀, inga òbhì ndì ndí rɔ̀ àpbɛ̀ nàbà alɛ, nákǎ ndɨ ndàbà ndɨ inga ɔ̌
'ɔ̀'ɔ̀ dhu angyi.
7 Tìmɔ̀tɛwʉ̌, nyɨ nyàkǎ nyɨrɛ̀ nga mbɛ̌yi wɔ̀ ɨndʉ̀ ma mʉ̀nɔ̀ dhu dɔ̌,
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɨ̌ nyabhʉ̌ nyʉnɨ ɨ dhu kɔ́rɔ́ nɨ́dhunɨ̌.
8 Nyɨ nyàkǎ nyɨrɛ̀ yà ndì nɨngbɛ̀ ibhu ɔ̀ rɔ̀ Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀, Dàwudì-dhú bvʉ̌
alɛ, àdhàdhì yà ma marʉ́nɔna ìndrʉ̌ tɔ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ arɔ́vɔna
dhu bhɛ̌yi.
9 Ndɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ ma mɨ́ àpbɛ̀ àbà, ràrà àhʉ̀ ka kɨ́ mosò
nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ bhɛ̌yi dhu ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ka kɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ Kàgàwà bhà Ɔtɛ
nósò.
10 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ ma mɨ́ kɔ́rɔ́ dhu-dzi òndù, Kàgàwà óvò fɨ̌ndà
alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ abádhí átɔ̀ rǎdʉ̀ ɔ̀gʉ̀ nábà Yɛ̌sù Krɨ́stɔ̀-
otù ɔ̌, 'àdʉ̀ kàbhà dhòdhódhónga tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nábà.
11 Yàrɨ́ nɨ́ ndɨ àkǎkǎ ka'ù ɔtɛ:
Àlɛ̌ kapɛ́ ɨ'ì atdíkpá àlɛ̌ kʉ́vɛ kà mànà dhu tí, nɨ́ àlɛ̌ kokoya átɔ̀ atdíkpá
ípìrɔ̌nga ɔ̌ kà mànà.
12 Àlɛ̌ kapɛ́ àpbɛ̀-dzi òndù atdíkpá kà mànà, nɨ́ àlɛ̌ kɔnyʉya idzi átɔ̀ atdíkpá
kà mànà.
Àlɛ̌ kapɛ́ àtɨna ɨnzá àlɛ̌ rʉ́nɨ ka, nɨ́ kǎdʉ̀ya àtɨ̀nà átɔ̀, ɨnzá ndì rʉ́nɨ àlɛ̌.
13 Ɨnzɨ̌ àlɛ̌ kapɛ́ Kàgàwà ʉ̀nɔ̀ àlɛ̌ tɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ, nɨ́ àbadhi nɨ́ yà ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu
ɨ̀fʉ̌ arɨ́ alɛ. Obhó tɨ́, àbadhi nɨ́ ɨ̀nzɨ̌ rádʉ̀ vurò dhu ɔ̀nzì ndì ndʉ̀nɔ̀
dhu rɔ̌ rɔ̀ alɛ.

Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ kasʉtálɛ
(1Tì 1.3-7,18-20; Yàk 5.19-20)

14 Nyɨ nyàkǎ nyisè kɔ̌kɔ̀ ɨndʉ̀ ma mʉ̀nɔ̀ dhu ìndrʉ̌ tɔ̀. Nyɨ nyàkǎ nyɔvɔ̀
dhu abádhí tɔ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀ nyatɨ, abádhí ràkǎ nzá 'ɔ̀nzì anya ɔtɛ-tɨ̀
t'ɔ́ngʉ̀ta dɔ̌. Obhó tɨ́, ɨ agòta ɔ̀ ka kábàna ídzìnga rɨ̌'ì ɨ̀mbǎ. Pbɛ́tʉ̀, kǎrɨ́ ɨ
dhu nɨ́rɨ rɨ́ alɛ tɔ́ a'uta àbhʉ̌ rùgolo ndì.

15 Nyɨ nyàkǎ nyɔ̀nzɨ ɔbɨ nyɨtɛ̀ nyɨ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ́ ɨwà kùdhe, ndàdʉ̀ à'ùnà
àkǎkǎ dhu tí alɛ tí, ndɨrɔ̀ ìnzɨ́ nyɨna rɨ̌wʉ kàbhà kasʉ-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ tí. Nyɨ
nyàkǎ nyɨtɛ̀ nyɨ átɔ̀ Kàgàwà bhà obhóná ɔtɛ ʉ̀nɔ rí otùna ɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ tí.
16 Nyɨ nyàkǎ nyindrɨ̌ nyɨ ɨtsɛ nyʉ́ ìmbǎ tɨ̌ya nà, ndɨrɔ̀ ìnzɨ́ rí Kàgàwà-ɔvɔ̀
ɨ̀fʉ̌ agòta rɔ̌ rɔ̀. Obhó tí, ɨ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ rɔ̌ngo òwu angyi tí ɨnzá Kàgàwà
ózè dhu t'ɔ́nzɨta ɔ̌.
17 Abádhí-ɔ̀tɛ̌ rɔ̌ngo ìndrʉ̌ ìnza, àdhàdhì ɨ̀trɨtrɛ̀ otú náarí alɛ-ngbɔ̀ ìnzǎ
dhu bhɛ̌yi. Ɨ alɛ nzínzì ɔ̌ alɛ ní Hìmɛ̀nɛyɔ̀ mà Fìlɛtɔ̀ nà.
18 Abádhí índrɨ̌ wà ɨ̀ ɨtsɛ obhónga rɔ̌ rɔ̀, 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌ ɨwà Kàgàwà
rʉ́ngbɛ àlɛ̌ ibhu ɔ̀ rɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ abádhí arí atdídhená alɛ tó
a'uta ìnzǎ.
19 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà ɔ́dì tsùkpɔ̌na ɨdza náaríde pɔ́tsɔ́ pfɔ̌na dɔ̌. Ndɨrɔ̀, yàrí
ní ndɨ kà-rɔ̌ ka kándɨ̌ ize tí dhu: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ʉ́nɨ wà pbìndà alɛ
tí arí'ì alɛ.» Ndɨrɔ̀ ngǎtsi andítá ní: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-ɔvɔ̀ ìlè rí alɛ,
nákǎ ndìndà ndì nzɛ́rɛnga rɔ̌ rɔ̀.»
20 Ádrʉ̀ngbǎ ɨdza ɔ̌ ka kí nzɨ̌ ádʉ̀ ɔrɔ̀ mà, ɔrʉ́ odzìya nà ngʉ̌kpà sʉma-
tɨdɔ̀ mànà nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ wɨ̀tʉ̀ kɛ̀lɛ̌ nótù. Pbɛ́tʉ̀, ka kádʉ̀ òtùnà átɔ̀ ní, ɨtsu
nɨ̌ màtí, ndɨrɔ̀ anzɨ nɨ̌ màtí ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ dhu. Angyɨnǎ rɔ̀ rí'ì tsí nɨ̌ ka karí
kasʉ ɔ̀nzɨ ɨfʉta nà àkǎ ɨdhɔ ɔ̌, ndɨrɔ̀ olùnǎ rɔ̀ rí'ì tsí nɨ̌, ka karí kasʉ ɔ̀nzɨ
kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà ɨdhɔ ɔ̌.
21 Nírɔ̀, ndɨ alɛ apɛ́ ndù'ɔ̌ ndìlǎ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ ma mʉ̀nɔ̀
dhu ɔ̌ rɔ̀, ní rǎdʉ̀ ndìlɨ ɨfʉta nà àkǎ ɨdhɔ ɔ̌ ka karí kasʉ ɔ̀nzɨ nɨ̌ wɨ̀tʉ̀ bhɛ̌yi.
Ndɨ wɨ̀tʉ̀ ní yà ɨdza-àbadhi ɔ́pì fɨ̌ndà ndìlɨ igi, kà dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ rǎdʉ̀, ndɨrɔ̀
kà rǎdʉ̀ ìdyìnà ndɔ̀nzɨ kɔ́rɔ́ ídzì kasʉ nɨ̌ wɨ̀tʉ̀.
22 Nyɨ nyàkǎ nyɔkʉ̀ yà zàdhà-atdyú arí'ì dɔ̀yá nzɛ́rɛ dhu-tsʉ̌ rɔ̀, nyadʉ̀
obhónánga ɔ̀nzɨ nyɨ nyí dhu nónɛ̀. Nyɨ nyàkǎ nyɨ'ì a'uta nà, àzè nà, nyadʉ̀
àdɨ màrʉ̀ngà ɔ̌ kǎkà ɨ̀lɨ̌lǎ afíya nà arí 'ɨ̀tsɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɔ̌ alɛ mànà.
23 Nyɨ nyàkǎ nyɔdhɔ̀ ìmbǎ tɨ̌ya nà ndɨrɔ̀ ìmbǎ ídzì dhu mà arí'ɨ̀ ɔ̀yà agòta.
Nyɨ nyʉ̀nɨ wà dhu, kà rarí anya ìbho.
24 Obhó tí, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà ɨnɔ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ anya ɔ̀nzì. Pbɛ́tʉ̀ kàkǎ
ndì'ɨ̀ ɨ̀yɔ̀ arádɨ kɔ́rɔ́ alɛ mànà alɛ tí, ndɨrɔ̀ dhu ùdhe rádʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀, ndàdʉ̀
ìndrʉ̌ tó dhu-dzi òndù alɛ tí.
25 Kà rǎdʉ̀ àrà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ ɨ̀yɔ̀nga ɔ̌ ndɨ̀ ndʉ́nɔna dhu àgò rí alɛ tɔ̀. Obhó
tí, ngǎtsi nɨ̌ Kàgàwà rǎdʉ̀ abádhí àbhʉ rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ì 'ʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga, ndínɨ̌
abádhí ʉnɨ tí obhónga.
26 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ abádhí rɨ̌ 'àdʉ̌ fɨyɔ́ ídzì ɨrɛ̀ta ɔ̀, 'àdʉ̀ ùvò yà ɨ̀ átsɨ
ɔ̀nà Pfɔ̀mvɔ bhà àdà ɔ̀ rɔ̀. Kɔ̌tsɨ abádhí ndínɨ̌ ongó tí ndì ndòzè dhu ɔ̀nzì.

3

Ìndrʉ̌ rǎbàna tdʉ̌ Yɛ̌sù ingo rɔ̀ àpbɛ̀
(Tit 1.10-16; 2Pɛ́ 2.1-22; Yud 1-3)

1 Tìmɔ̀tɛwʉ̌, nyɨ nyàkǎ nyʉnɨ dhu, tdʉ̌ Yɛ̌sù ingo yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀, ìndrʉ̌ rʉ̌da
ɔ̀yá ɨdhɔ* ràrɨ̌ àpbɛ̀ tó.
2 Obhó tí, ndɨ kàsʉmì ɔ̌, ìndrʉ̌ rɔ̌ngo a'itálɛ tí, ndɨrɔ̀ fʉ̀rangà nózè alɛ tí.
Abádhí rɔ̌ngo ì tírɔ̀ arí 'ɨ̀fʉ̌ alɛ tí, ndɨrɔ̀ 'ɨ̀dzɨ̌ arí alɛ tí. Abádhí rɔ̌ngo átɔ̀

* **3:1 3.1** Tdʉ̌ Yɛ̌sù ingo yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀, ìndrʉ̌ rʉ̌da ɔ̀yá ɨdhɔ tí Pɔlɔ̀ rǎtɨna ní yà Yɛ̌sù írà wɛmbɛrɛ̀ tí yà adzɨ ɔ̌ dhu-dzidɔ̀ rɔ̀ ndì nópɛ̀ ɨdhɔ, ràrà àhʉ kà rɨ̌ngo ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀.

Kàgàwà nɨ̌ arí dhu ʉ̀nɔ alɛ tí, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ arí ì nɔ́dhì alɛ-tsʉ̌ dhu ìrɨ alɛ tí. Abádhí rǒngo ìnzɨ̌ arí ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ alɛ tí, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ arí Kàgàwà ìfʉ̌ alɛ tí.

3 Abádhí rǒngo ìmbă arí'ì àzè nà atdí alɛ nà màtí alɛ tí, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ arí dhu ʉ̀ba ìndrʉ̌ tɔ̀ alɛ tí. Abádhí rǒngo ìndrʉ̌ ʉ̀dhʉ̌ arí, ndɨrɔ̀ ìmbă ɨtsína arí nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ alɛ tí. Abádhí rǒngo ɔ̀rɔ̀rʉ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ ídzì dhu nɔ́ndrɔ̀ alɛ tí.

4 Abádhí rǒngo ɔdhíya ìpfɔ̌ arí 'àbhʉ ɔ̀mvʉ̌ tɔ̀ alɛ tí, ndɨrɔ̀ ɨnzá 'ɨ̀rɛ̀ nga rɔ́rɔ̀ arí dhu ɔ̀nzɨ alɛ tí. Abádhí rǒngo 'ɨ̀dzɨ̌ arí alɛ tí, ndɨrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ arí ìndrʉ̌-ɨdhɛ̀ ɨ̀kă nzɛ́rɛ dhu-tɨdɔ̀ nózè Kàgàwà òzè 'àmbɛ̀nà rɔ̀ alɛ tí.

5 Abádhí rɨ̌ 'ʉ̀lɨ̌ Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ 'àdʉ̀ Kàgàwà ózè dhu tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ ná'ù. Ní nyɨ nyàkǎ nyɨndà nyɨ ɨ alɛ rɔ̌ rɔ̀.

6 Obhó tí, abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ rǒwu ùtsʉ̌ rɔ̌ ìndrʉ̌-ɨdzà ɔ̀, 'àdʉ̀ ivíví fɨyɔ́ ɨrɛ̀ta nà vèbhálɛ nɔ́tsɨ̀ fɨyɔ́ àdà ɔ̀. Ɨ vèbhálɛ ní kǎkà atdídɔ̌ fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga-ɔbì ósè, ndɨrɔ̀ yà adzɨ dɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu-tɨdɔ̀-atdyú òho arí.

7 Abádhí òzè kudhe dhu fɨ́yɔ̀ bìlǐnganà, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ 'àdʉ̀ òwu ùvò obhónga nʉ́nɨ̌ ì 'í akɛkpá màtí dhu ɔ̀.

8 Kɔ̌kɔ̀ ìndrʉ̌-dzà ɔ̀ rǒwu ùtsʉ̌ rɔ̌ màlímó rǒwu 'àgò rɔ̌ obhónga nà àdhàdhì Yǎnì mà Yàmbʉrɛ̀ mànà náagò ì Músà nà dhu bhɛ̌yi. Abádhí ní ɨwà fɨyɔ́ ɨrɛ̀ta ínza ì, ndɨrɔ̀ ɨwà fɨyɔ́ a'uta óngò ivíví alɛ.

9 Pbɛ́tʉ̀ abádhí rɨ̌ nzɨ̌ òndri angyi tdítdɔ̌, kɔ́rɔ́ alɛ rɨ̌ abádhí rɔ̌nzɨna àrɨ̌ nʉ́nɨ̌, àdhàdhì ka kʉnɨ Yǎnì mà Yàmbʉrɛ̀† mànà rɔ̌nzɨna àrɨ̌ dhu bhɛ̌yi nídhunɨ̌.

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Tìmɔ̀tɛwʉ̀ àvɨ̌ ràpbǎ afína fíndà ka kúdhe dhu rɔ̌ dhu

10 Pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ Tìmɔ̀tɛwʉ̌, nyɨ nyírì wà ìndrʉ̌ tɔ̀ ma múdhěna dhu, ndɨrɔ̀ nyɨ nyála wà ma mí'ì nà mʉ̀tsɔ. Nyɨ nyʉ́nɨ wà ma múdhe ndínɨ̌ ma mɔnzɨ tí dhu, nyadʉ̀ pbàkà a'uta àla. Nyɨ nyála wà ma móndù dhu-dzi tí dhu, ma mí'ì àzè nà tí dhu, ndɨrɔ̀ ma mápbǎ afídu pbàkà kasʉ t'ɔ́nzɨta rɔ̌ tí dhu.

11 Nyɨ nyʉ́nɨ wà rùdú ka kávu tí, ndɨrɔ̀ ma mábà àpbɛ̀ tí Àtìyòkiyà mà, Ìkòniyò mà, Lístrà mànà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ dhu. Ma mábà ɨ àpbɛ̀, pbɛ́tʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù ràdʉ̀ mɨgʉ ɔ̀yá rɔ̀ kɔ́rɔ́.

12 Obhó tí, yà Kàgàwà ózè dhu bhɛ̌yi ì nózè 'òkò Yɛ̌sù Krístɔ̀ nà ì úngbò ì dhu-otù ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ-rɔ̌ ka kávu àvʉ̌.

13 Pbɛ́tʉ̀, nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ mà, ìndrʉ̌ ʉ̀trǎ arí alɛ mànà rǒko 'àmbɛ ɔ̀wu dɔ̌ angyi tí ɨ nzɛ́rɛ dhu t'ɔ́nzɨta ɔ̌. Abádhí rɨ̌ ìndrʉ̌ ʉ̀trǎ, ìndrʉ̌ ràdʉ̀ 'ʉ̀tra átɔ̀.

14 Pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ, nyɨ nyàkǎ nyapbǎ nyɨ yà ɨndʉ̀ ka kúdhe, ndɨrɔ̀ yà nyɨ nyá'ù obhó dhu tí dhu rɔ̌. Obhó tí, nyɨ nyʉ̀nɨ wà ɨ dhu núdhe ɨndʉ̀ alɛ.

15 Ndɨrɔ̀, rɔ̀pɛ̀ ndì ɨndʉ́ ngbángba ɔ̀ rɔ̀, nyɨ nyʉ́nɨ wà Kàgàwà bhà ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá. Ɨ Andítá rɨ̌ nyabhʉ̌ nyʉnɨ dhu-ɔ̌nga t'óvòta, ndínɨ̌ nyadʉ̀ tí ɔ̀gʉ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀ nyɨ nyá'ù dhu-otù ɔ̌.

16 Kàgàwà ʉnda ndɨ kɔ́rɔ́ pbìndà Andítá nandí alɛ. Ndɨrɔ̀, ndɨ Andítá tɔ́ ídzìnga ní: ndùdhe obhó dhu ìndrʉ̌ tɔ̀, ndàdʉ̀ ìndrʉ̌ bhà afátá nítɛ̀ ndɨ alɛ tɔ̀. Kà rɨ̌ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀sɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀, ndàdʉ̀ Kàgàwà ózè dhu bhɛ̌yi ka kóko dhu ùdhe ìndrʉ̌ tɔ̀ átɔ̀.

---

† **3:9 3.9** Yǎnì mà, Yàmbʉrɛ̀ mànà ní Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ ɨ'ì màzɨ̌ tɔ́ ɔ́yɔ̌ alɛ-ɔvɔ̀. Abádhí anzɨ̀ tʉ̀tɔ̀ tɔ́ wɨwì Músà mà, Fàrawʉ̀ mànà ɔ̀nzɨ. Ndɨ Fàrawʉ̀ nɨ'ì Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà (Uvt 7.11-22; 8.7-19).

17 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, Kàgàwà rǐ pbìndà dhu tí rí'ì alɛ ɔ̀nzɨ, rì'ì dòtsí
ndì nɔ́bhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ ídzì kasʉ t'ɔ́nzɨta tɔ̀ alɛ tí.

4

Kàgàwà bhà Ɔtɛ t'ʉ́nɔta dɔ̌ ʉyátá

1 Ma mí dhu ʉ̀yǎ ɨndʉ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzǐ rɔ̀, ndɨrɔ̀ Yěsù Krístɔ̀-ɔ̀nzǐ rɔ̀. Ndɨ
Yěsù Krístɔ̀ ní ndɨ ípìrɔ̌ rɔ̀ rí 'òtù alɛ mà, ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ mànà ànyǎ nɨtdìya, yà
adzɨ ɔ̌ ndì ndírà, ndàdʉ̀ pbìndà Ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ idzi ìdì rɔ̀.
2 Ma mʉ́yǎna dhu ní: Nyɨ ràkǎ nyongò Kàgàwà bhà Ɔtɛ ʉ̀nɔ̀ ìndrǔ tɔ̀.
Nyɨ nyàkǎ nyongò kʉ̀nɔ̀ bìlǐnganà, àkǎkǎ kàsʉmì ɔ̌, ndɨrɔ̀ ɨnzá àkǎ kàsʉmì
ɔ̌ màtí. Ìndrǔ tɔ̀ nyɨ nyí dhu ùdhě rɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyongò ìndrǔ bhà afátá
nítɛ̀ ndɨ alɛ tɔ̀, nyadʉ̀ ɔ̀rʉ̀ nzérɛ dhu nɔ̀nzì alɛ dɔ̌. Nyɨ nyàkǎ nyongò dhu
ɔ̀vɔ̀ ìndrǔ tɔ̀ rɔ̀nzì ídzì dhu. Ndɨrɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyongò ɨ dhu ɔ̀nzì ìndrǔ tɔ́
dhu-dzi òndù nyɨ nyí rɔ́rɔ̀.
3 Obhó tí, kàsʉmì ɨ'ɨya ìnè yà ìndrǔ rǐ 'ùvǒ ɨ̀nzǐ 'ɨ̀rì fǐyɔ̀ ka kúdhěna
obhónánga tɔ́ ɔtɛ ɔ̀ná. Pbɛ́tʉ̀ abádhí owuya ì 'í atdyúna òho dhu ɔ̀nzɨ rɔ̀,
'àdʉ̀ bǐya nɔ̀fɔ̀ dhu ùdhě rí fǐyɔ̀ màlímó-tsʉ̀ nándu.
4 Abádhí owuya 'ùvo rɔ̀ ɨ̀nzǐ ɨ̀rì obhónga tɔ́ ɔtɛ, 'àdʉ̀ 'òzè 'ɨ̀rì tìtɔ̀ tɔ́ imbe
kɛ̀lɛ̌.
5 Pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ, nyɨ nyàkǎ nyɔtɔ̀ afínʉ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̌, nyadʉ̀ àpbɛ̀-dzi nóndù.
Nyɨ nyàkǎ nyʉnɔ̀ Yěsù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀, nyadʉ̀ fʉnʉ́ Kàgàwà ábhʉ
ngʉ̌kpà kasʉ ɔ̀nzì mběyi kɔ́rɔ́.

Pɔlɔ̀ rǐ ndì ndɔ́vɛ̀ dhu nɔ́vɔ dhu

6 Ɨma nàndà dhu nǐ, ma mà'ù wà mabhʉ pbàkà ípìrɔ̌nga Kàgàwà tɔ̀
kà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ pɛrɛ̀ tí. Ndɨrɔ̀, ma mɔ́vɛ̀ ɔ̀ná kàsʉmì níndù wà ndì.
7 Ma mùgyè ídzì ɨla. Ma mʉ̀tsà wà pbàkà ɔngʉ. Ma mɔ́dɔ̀ pbàkà a'uta.
8 Rɔ̀pɛ̀ ndì kòmbí, ka kìli wà mʉ̀lɛ̀mà tɔ́ mʉ̀kàkʉ́ idù. Ndɨ mʉ̀kàkʉ́
ní obhónánga ɔ̀nzɨ arí alɛ tɔ́, yà obhónánga dɔ̌ arí ìndrǔ-ànyǎ ɨ̀tdì
Ádrʉ̀ngbǎlɛ níibhoya idù, yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyǎ ɨ̀tdì ndì ndí nínganí. Ndɨrɔ̀,
kǐbhoya nzǐ ka idù tí, pbɛ́tʉ̀ kǔbhòya ka átɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀. Ɨ alɛ ní kǎkà kà
rǐngo dhu nózè 'àla alɛ.

Pɔlɔ̀ òzè Tìmɔ̀tɛwʉ̀ rɨrà tɨna ɔ̀ dhu

9 Tìmɔ̀tɛwʉ̌, ɔ́nzɨ ɔbɨ nyɨrà tsàkàtsàkà tɨdu ɔ̀.
10 Obhó tí, Dɛ̌mà nʉ́bhà wà ɨma atdírɔ̀, yà kòmbí arí adzɨ ɔ̌ dhu ndì
ndózè dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní, kàrà wà Tɛ̀sàlɔ̀nɨkà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ndɨrɔ̀, Krěskɛ̀ àrà
wà Gàlàtiyà tɔ́ pbìrì ɔ̀, Titò ràdʉ̀ àrà Dàlmàtiyà tɔ́ pbìrì ɔ̀.
11 Ní, Lukà rǐ'ì atdírɔ̀ tí tɨdú. Nírɔ̀, ídyì Mǎrkɔ̀ nyǐwǔ mànà àzú, kà rǐ
dzʉ̀nàdu ɔ̀nzɨ ɔ̀nzɨ abhɔ Kàgàwà bhà kasʉ ɔ̌ nídhunǐ.
12 Ma móvì Dòkíkò ràrà Ɛ̌fɛsɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀.
13 Ní, àzú nyɨ nyírà rɔ̀, ìdyì nyídyì yà Kárpò bhà ma mʉ́bhà Trɔwà tɔ́
kɨgɔ̀ ɔ̀ rùdú ɔrʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ nyɨrà nà. Ɨrà nyírà pbàkà bhǔkù nà átɔ̀, rɔ̀sè
dòtsí ní yà ɨ̀zǎ-ndì nǐ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀, kadʉ̀ ʉ̀kpɔ̀rɔ̀nà bhǔkù.
14 Àlìsandʉrʉ̀, kyɛ̀kyɛ̀-àba, nɔ́nzì nzérɛ dhu abhɔ nyʉ́ rùdú. Ní
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù rǐ ndɨ àbadhi ùbhǒ rùdú kɔ̀nzì dhu-bvʉ rɔ̌.
15 Nyɨ nyàkǎ nyɔdɔ̀ nyɨ kà rɔ̌rɔ̀ átɔ̀, kǎgò àlɛ̌ kúdhe dhu ɔbɨ nyʉ́ nà
nídhunǐ.

16 Wɛmbɛrɛ̀ tí ma márà anya ʉ̀nɔ̀ nínganí, atdí alɛ mà nídè nzá dzidu dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, kɔ́rɔ́ alɛ úbhà ma. Ní, Kàgàwà àkǎ nzá ndɔ̀zʉ̀ ndɨ dhu afátá tí abádhí dɔ̌.
17 Pbɛ́tʉ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù ɔ́nzì ndɨ dzʉ̀nàdu ndìbhò ɔbɨ idù, ndínɨ̌ ma mʉnɔ tí pbìndà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ marà ʉ̀tsànà, kɔ́rɔ́ ìnzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mà ràdʉ̀ ìrìnà. Ndɨrɔ̀, kɨ̌pfo ɨma àrì-li'ɔ̀ rɔ̀.
18 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù rɨ̌ mipfǒ kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛ dhu ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ mɨgʉ ndàbhʉ ma motsù pbìndà Ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ idzi ɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀. Kàkǎ ilèta nà dhòdhódhónga nà! Àmìnà.

Bḥàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta

19 Ovì nyóvì Pèrèsílà mà Àkílà nà, ndɨrɔ̀ Ɔ̀nɛ̀sfɔrɔ̀ bhà ɨdzá-bhà mànà.
20 Rǎstɔ̀ ɔ̀dɨ wà Kòritò tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ndɨrɔ̀, ma mʉ̀bhà Tròfímò Mìlɛtɔ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀, andɨ nà kà rɨ̌'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
21 Nyɨ nyàkǎ nyɔnzì ɔbɨ, nyɨrà àhʉ àzú angyɨnǎ rɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ gìrì tɔ́ kàṣʉmì tɔ̀.
Èyùbulò mà, Pudɛ̀ mà, Linò mà, Klòdiyà mà, Yěsù ná'ù àlɛ̌ t'ádɔ́na mànà kɔ́rɔ́, nóvì nyɨ atdídɔ̌.
22 Ádrʉ̀ngbǎlɛ àkǎ ndì'ì nyɨ nà! Kàkǎ ndìtɛ̀ pbìndà ídzìnga fʉ̌kʉ̀!

Titò
tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ɨ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí ní Pɔlɔ̀ andí Titò tɔ̀ bhàrʉwà, azà kumì dɔ̀ná ɨ̀bhʉ nà atɔ mà azà kumì dɔ̀ná imbò nà atɔ mànà nzínzì ɔ̌ Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌. Ndɨ Titò nɨ'ì ɨ̀nzɨ̌ ní Mʉ̀yàhudì, pbɛ́tʉ̀ kǎ'u Yěsù. Ndɨrɔ̀, kǒngónà Pɔlɔ̀ ʉ̀ndà ibí-gʉ̀na nyʉ́ pbìndà abhi ɔ̌.

Ní yàrí bhàrʉwà andí Titò tɔ̀ Krɛ̌tɛ̀ tó sɔ̀ngà dɔ̀ kà rɨ̌'ì rórɔ̀. Pɔlɔ̀ ʉbhà ka ányì, ndínɨ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ novó tí Yěsù ná'ù alɛ nzínzì ɔ̌, ndʉ̀lɨ ányɨ kànísá dɔ̌.

Bhàrʉwà-nyɨtì ka kóhù tí dhu:

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1.1-4).
- Kànisà ɔ̌ àkǎ ndì'ì mʉ̀kʉ̀rʉ̌ tí alɛ-tidɔ̀ (1.5-9).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ Titò-nyɨ̀kpɔ́ ìtdyǔ tìtɔ̀ tó dhu ùdhě arí màlímó rɔ̌ rɔ̀ dhu (1.10-16).
- Pɔlɔ̀ rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ Titò tɔ̀ kàkǎ ndòngò dhu ùdhe kànisà ɔ̌ dhèdhèrɔ̀ alɛ-tidɔ̀ mànà tɔ̀ tí dhu dɔ̌ dhu (2.1-15).
- Yěsù ná'ù alɛ àkǎ 'òkò tí dhu (3.1-11).
- Bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ʉyátá mà, ovìta mànà (3.12-15).

Pɔlɔ̀ rɨ̌ Titò nóvì dhu

1 Ɨma Pɔlɔ̀, Kàgàwà bhà ɨnɔ, ndɨrɔ̀ Yěsù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ, ma màndɨ̌ ndɨ yàrí bhàrʉwà. Kàgàwà ívì ma ndínɨ̌ ma mɔnzɨ tí yà ndɨ̀ ndóvò fɨ̌ndà alɛ dzʉ̀nà rà'ù ndì, madʉ̀ abádhí àbhʉ rʉ̀nɨ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ okota-tidɔ̀ dɔ̌ obhónga.

2 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, abádhí rɨ̌ dhu à'u àbà ì ràrɨ̌ dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga àbà, àdhàdhì yà ɨ̀nzɨ̌ arí tìtɔ̀ ʉ̀nɔ Kàgàwà náakɔ̀ ndɨ ípìrɔ̌nga tó làká àlɛ̌ tɔ̀ mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ dhu bhěyi.

3 Ndì ndàla àkǎkǎ dhu tí kàsʉmì ɔ̌, Kàgàwà ábhʉ ìndrǔ rʉ̀nɨ pbìndà ɔtɛ yà ma mʉ́nɔna ìndrǔ tɔ̀ pbìndà màkʉ̌rʉ̀-otù ɔ̌. Ndɨ kasʉ ní yà Kàgàwà àlɛ̌ tó Ɔgʉ̀ba níbhò fudú ndínɨ̌ ma mongó tí ɔ̀nzìnà.

4 Ní ma màndɨ̌ yàrí bhàrʉwà ɨndʉ̀ Titǒ. Nyɨ ní idhùdu nyʉ́, ɔ́yɔ̌ rɔ̀ kórɔ́ àlɛ̌ ká'ù Yěsù Krístɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà, àlɛ̌ tó Ɔgʉ̀ba Yěsù Krístɔ̀ mànà nákǎ 'àso nyɨ, 'àdʉ̀ nyabhʉ nyadɨ màrʉ̀ngà ɔ̌.

Kànisà ɔ̌ àkǎ ndì'ì mʉ̀kʉ̀rʉ̌ tí alɛ-tidɔ̀
(Tit 3.7; 1Pɛ́ 5.1-5)

5 Ma mʉ́bhà nyɨ Krɛ̌tɛ̀ tó sɔ̀ngà dɔ̀, ndínɨ̌ nyɨ nyohú tí ányì Kànisà ɔ̀nǎ ì nʉ́bhǎ dhu-nyɨ̀tì, ndɨrɔ̀ ndínɨ̌ nyɨ nyovó tí pbàkʉ̀rʉ̌ nyʉlɨ Kànisà ɔ̌ kórɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀nǎ, àdhàdhì yà ɨma nyʉ́ ma móvɔ̀ ɨndʉ̀ dhu bhěyi.

6 Mʉ̀kʉ̀rʉ̌ tí nyɨ nyóvòna alɛ àkǎ ndì'ì ɨ̀mbǎ nzɛ́rɛ dhu tí ka kózʉ̀na dhu rɨ̌'ì nyʉnatsì alɛ tí. Kàkǎ ndì'ì atdí tí arí'ì tsìbhálɛ nà alɛ tí. Kàbhà inzo àkǎ ì'ì Yěsù ná'ù alɛ tí, ɨ̀nzɨ̌ ì'ì nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ dɔ̌, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ mʉ̀gàyì dɔ̌ ka karɔ́bhʉna alɛ tí.

7 Kànisà dɔ̀nga àndà arí ádrʉ̀ngbǎlɛ nákǎ nzá nzɛ́rɛ dhu tí ka kózʉ̀na dhu rì'ì nyʉnatsì, ka ní Kàgàwà nyʉ́ ílɨ pbìndà kasʉ dɔ̀ ádrʉ̀ngbǎlɛ nídhunɨ̌. Kàkǎ nzá ndì'ì ɔ̀tɛ̌na kɛ̀lɛ̌ nózè kɨrì alɛ tí, ndɨrɔ̀ kàkǎ nzá ndì'ì

akyɛ arákǒ alɛ tí. Kàkǎ nzá ndì'ì ɨwa óvò alɛ tí, ndɨrɔ̀ kàkǎ nzá ndì'ì àrǐ dɔ̀ arí dhu ɔ̀nzɨ alɛ tí. Kàkǎ nzá ndì'ì ɨnzá ákǎ otu ɔ̌ ka kóngyèna malì átdǔ afína alɛ tí.
8 Pbɛ́tʉ̀ kàkǎ ndì'ì olo àkɔ̌ arí mběyi alɛ tí, ndɨrɔ̀ ídzìnga nózè ndɔ̀nzì ìndrǔ tɔ̀ alɛ tí. Kàkǎ ndì'ì mběyi arí ɨnga ìrɛ̀ alɛ tí, ndɨrɔ̀ obhónánga dɔ̌ arí dhu ɔ̀nzɨ alɛ tí. Kàkǎ ndì'ì Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌ ílǎ alɛ tí, ndɨrɔ̀ afína ɔ̀tɔ̀ rádʉ̀ alɛ tí.
9 Kànɨsà ʉ̀nda arí ádrʉ̀ngbǎlɛ nákǎ ndà'ù obhónánga tɔ́ ɔtɛ atdyúna nyʉ́ nà yà fǐndà ka kúdhe ka dhu bhěyi. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, kà rǎdʉ̀ ìndrǔ dzʉ̀nà ɔ̀nzì mběyi nyʉ́, rìfʉ obhónánga tɔ́ ɔtɛ, ndàdʉ̀ 'àgò rí ndì nà alɛ nábhʉ rʉ̀nɨ ì ka kʉ́trǎ rɔ́ nga.

Pɔlɔ̀ rǐ dhu ùdhě tìtɔ̀ tɔ́ màlímó dɔ̌ dhu

10 Obhó tí, Yěsù ná'ù Pbàyàhúdí nzínzì ɔ̌, ìnzǐ arí Kànɨsà tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rǔdhěna dhu ìfʉ̌ alɛ rǐ'ì ìnè ibí nyʉ́. Abádhí rǐ ɨnzá àkǎ dhu ùdhě ìndrǔ tɔ̀, 'àdʉ̀ ìndrǔ àbhʉ rà'ù tìtɔ̀ tɔ́ ɔtɛ.
11 Ní, dhu àkǎ nyabhʉ abádhí rʉ̀nɛ̀, abádhí rǒwu ɨdzá alɛ nʉ́gɛrɛ rɔ̌ kɔ́rɔ́ ɨnzá àkǎ kudhe ìndrǔ tɔ̀ dhu-otù ɔ̌, ndínǐ 'ongyé tí malì ɨnzá àkǎ otu ɔ̌ nídhunǐ.
12 Abádhí nzínzì ɔ̌ atdí alɛ, abádhí tɔ́ atdí nabì nyʉ́ nɔ́vɔ̀ dhu ndàtɨ: «Krɛ̌tɛ̀ ɔ̌ bhà narí tìtɔ̀ ʉ̀nɔ arí alɛ. Abádhí arí 'ɔ̀nzɨ ɔ̀rɔ̌rʉ̀ ɨzǎ bhěyi. Abádhí ózè nzá 'ɔ̀nzì atdí kasʉ mà, pbɛ́tʉ̀ abádhí ózè ní ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ ì'í dhu kɛ̀lɛ̌.»
13 Ní wɔ̀ alɛ ʉ̀nɔ̀ dhu ní obhó dhu nyʉ́. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, dhu àkǎ nyɔrʉ̀ ɔbɨ nyʉ́ nà ɨ alɛ dɔ̌, ndínǐ fɨyɔ́ a'uta ɨ'ɨ tí otùna ɔ̌,
14 ìnzǐ ì nʉmbɛ̀ tí Pbàyàhúdí aráwɛ̌na angyinǎ rɔ̀ ʉ́dà dhu t'írɨta rɔ̌, ndɨrɔ̀ ìnzǐ 'adʉ̀ tí obhónga rɔ̌rɔ̀ úwǐ alɛ tɔ́ ʉyátá nífʉ.
15 Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌ ílǎ alɛ tɔ̀, kɔ́rɔ́ dhu ìlǎ wà. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌ ɔ́tì alɛ mà, yà ɨnzá ka ná'ù alɛ mànà tɔ̀, kɔ́rɔ́ dhu rǐ'ì ìndrǔ ìtǐ rí dhu tí, abádhí tɔ́ ɨnga t'ʉ́nɨta mà, abádhí tɔ́ ɨnga t'írɛ̀ta mànà nótì wà Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌ nídhunǐ.
16 Abádhí arí 'àtɨ ɨwà ì ʉ́nɨ Kàgàwà dhu tí, pbɛ́tʉ̀ abádhí-kàsʉ̌ nítɛ̀ wà dhu kpangba ɨnzá abádhí rʉ́nɨ Kàgàwà. Abádhí ní kɔ́rɔ́ alɛ ɔ́ndrɔ̀ alɛ. Abádhí arí nzǐ Kàgàwà ìfʉ̌, ndɨrɔ̀ abádhí rɔ̌nzɨna atdí ídzì dhu mà rǐ'ì mbǎ.

2

Yěsù ná'ù alɛ àkǎ 'òkò tí dhu
(Ɛfɛ 6.5-8; 1Tì 2.9-15; 1Pɛ́ 2.18-20; 3.1-6)

1 Pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ Titǒ, nyɨ nyàkǎ nyudhe obhónánga tɔ́ ɔtɛ ìndrǔ tɔ̀.
2 Mʉ̀là-akpá tɔ̀ nyɨ nyúdhěna dhu ní, abádhí ràkǎ ì'ì afíya òtù rádʉ̀ alɛ tí, ɨfʉta nà àkǎ alɛ tí, ndɨrɔ̀ ídzì ɨrɛ̀ta nà alɛ tí. Abádhí ràkǎ ì'ì ɨwà ɔ́'ɔ̀ a'uta ɔ̌, àzè ɔ̌, ndɨrɔ̀ dhu-dzi t'óndùta ɔ̌ alɛ tí.
3 Ɨwà atɔ̀ya ówù angyi vèbhálɛ tɔ̀ nyɨ nyúdhěna dhu ní, abádhí ràkǎ átɔ̀ ì'ì Kàgàwà-nyìkpó nɔ̀fɔ̀ dhu bhěyi aróko alɛ tí. Abádhí ràkǎ nzá ì'ì alɛ-ngbɔ̀ t'ʉ́nɔtatálɛ tí, abádhí ràkǎ nzá ì'ì ɨwa ɔ̀mvʉ̀ arí 'òrì nǐ alɛ tí, pbɛ́tʉ̀ abádhí ràkǎ ì'ì alɛ-afí rǐ ɔbɨ ɔ̀tsi nǐ ídzì ɔtɛ ɔ̀vɔ rí ìndrǔ tɔ̀ alɛ tí.
4 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, abádhí rǐ dhu ùdhě vèbhálɛ-ɔwʉ́ tɔ̀, rɔ̀zè fɨyɔ́ kpabhálɛ mà fɨyɔ́ nzónzo mànà.

5 Abádhí rɨ̌ dhu ùdhě vèbhálɛ-ɔwʉ́ tò rì’ì ídzì ɨrɛ̀ta nà, rɔ̀dɔ̀ ì fɨyɔ́ kpabhálɛ tò tí, rɔ̀dɔ̀ fɨyɔ́ ɨdza mběyi, rì’ì ídzì mʉ̀tsɔ nà, ngǎtsi alɛ rɨ̀fʉ pbìndà kpatsìbhálɛ. Wɔ̀ dhu ní ndɨ rí dhu àbhʉ̌ ìnzɨ̀ kʉnɔ̀ nzɛ́rɛ dhu Kàgàwà bhà Ɔtɛ nɨ̌.

6 Ndɨ dhu bhěyi tí, ìndrǔ-ɔwʉ́ tò àkǎ nyudhe dhu ní: abádhí ràkǎ ì’ì ídzì ɨrɛ̀ta nà

7 kɔ́rɔ́ dhu-tsí ɔ̌. Ndɨrɔ̀ nyɨ nyʉ́ nyɨ-tírɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyɨ’ì ídzì ɔ́fɔ̀ tí, ngʉ̌kpà alɛ tò ka kí ídzìnga ɔ̀nzɨ dhu ɔ̌. Ndɨrɔ̀ abádhí tò nyɨ nyúdhěna dhu àkǎ rì’ì obhó dhu nyʉ́ tí, ndɨrɔ̀ ɨnga nɔ̀fɔ̀ dhu tí.

8 Ndɨrɔ̀, nyɨ nyʉ́nɔna dhu àkǎnà rì’ì obhó dhu nyʉ́, yà ìnzɨ̀ ka kí alɛ àgò dɔ̀ná tí, ndínɨ̌ ’àgò rí ɨnyɨ nà alɛ-nyì níɨwʉ tí, ìmbǎ àdʉ̀ ì’ì nzɛ́rɛ dhu tí ì ʉ́nɔna àlɛ̌ dɔ̌ dhu nà.

9 Dhu àkǎ ɨnɔ rɨ̀fʉ fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̌, ’àdʉ̀ abádhí-nyìkpɔ́ ɔ̀fɔ̀ rí dhu nɔ́nzì. Abádhí àkǎ nzá ’àgò ì fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nà.

10 Ndɨrɔ̀ dhu àkǎ nzá abádhí rùwě fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ tɔ́ dhu. Pbɛ́tʉ̀ kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌, dhu àkǎ abádhí rìtɛ̀ ì ídzì alɛ tí, ’àdʉ̀ fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ ʉ̀nɔ̀ fɨ́yɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu nɔ́nzì, ndínɨ̌ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̌ abádhí rɔ̌nzɨna dhu abhʉ̀ tí kɨrì yà mǎ marúdhěna Kàgàwà àlɛ̌ tɔ́ Ɔgʉ̀ba dɔ̌ dhu.

Kàgàwà arí ìndrǔ ɨ̀gʉ̌ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀ dhu

11 Obhó tí, Kàgàwà ɨ́tɛ̀ yà kɔ́rɔ́ alɛ ɨ̀gʉ rádʉ̀ pbìndà ídzìnga.

12 Ndɨ ídzìnga rɨ̌ àlɛ̌ àbhʉ̌, àlɛ̌ rʉ̀bhà nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ mà, alɛ-afí àtdu rádʉ̀ yà adzɨ ɔ̌ dhu mànà, ndínɨ̌ àlɛ̌ kadʉ̀ tí òko dhu-ɔ̌nga t’óvòta nà, obhónánga ɔ̌, ndɨrɔ̀ Kàgàwà t’ɨ́fʉta ɔ̌, yà kòmbí rí’ì adzɨ ɔ̌.

13 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, àlɛ̌ kádʉ̀ àmbɛ yà àlɛ̌ ká’ù ɨdhɔ, yà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎ Kàgàwà, Ɔgʉ̀ba Yěsù Krístɔ̀ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ rɨ̌rà ɔ̀ná nɔ́dɔ̀ dɔ̌.

14 Ndɨ Yěsù Krístɔ̀ ní ndɨ ndì nabhʉ̀ ndìtírɔ̀ nyʉ́, ndɔ̀vɛ̀ àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀, ndínɨ̌ ndʉwʉ̀ tí àlɛ̌ kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ àlɛ̌ ʉ̀gɛ̀rɛ̀ àlɛ̌ rònɡò pbìndà alɛ nyʉ́ tí, yà ndì ndú’o rìlǎ nyìkpɔ́na ɔ̌, ndɨrɔ̀ ídzì kasʉ ɔ̀nzɨ rí ɔbɨ nyʉ́ nà alɛ tí.

15 Wɔ̀ dhu bhěyi ní ndɨ nyɨ nyàkǎ nyudhe yà ɨndʉ̀ ma mávi dhu Yěsù ná’ù alɛ tɔ̀. Nyʉ́yǎ dhu abádhí tɔ̀, nyadʉ̀ dhu ɔ̀sɔ̀ ɔbɨ nyʉ́ nà abádhí tɔ̀. Atdí alɛ mà nákǎ nzá ìnzɨ̀ ndìfʉ nyɨ.

3

Yěsù ná’ù alɛ àkǎ ’òkò tí dhu
(Rɔm 16.17-18; Ɛfɛ 2.1-10; 1Pɛ́ 2.13-16)

1 Titǒ, nyɨ nyàkǎ nyarà dhu ìsè rɔ̌ bìlǐnganà Yěsù ná’ù alɛ tɔ̀, abádhí ràkǎ ɨ̀fʉ pbìrì ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbanga ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mànà. Abádhí àkǎ ’ɨ̀fʉ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ rʉ̌yǎna fɨ́yɔ̀ dhu, ’àdʉ̀ ’òzè ’ɔ̀nzì ídzìnga ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀.

2 Abádhí àkǎ nzá ’ʉ̀nɔ̀ dhu atdí alɛ nɨ̌ màtí. Abádhí àkǎ ’òkò màrʉ̀ngà ɔ̌ ɔdhíya mànà, ’àdʉ̀ ídzìnga ɔ̀nzì. Abádhí àkǎ ’òkò yɔrɔwà ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ mànà.

3 Obhó tí, angyinǎ rɔ̀ àlɛ̌ nyʉ́ mà átɔ̀, àlɛ̌ nɨ’ì ìmbǎ dɔ̀ya nà alɛ, ɨnzá Kàgàwà nífʉ alɛ, ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ otu ɔ̌ arúbhi alɛ. Àlɛ̌ nɨ’ì dhèdhèrɔ̀ nzɛ́rɛ dhu-atdyú mà, alɛ-dhè ɨ̀kǎ arí dhu-atdyú mànà dhu tɔ́ ɨnɔ. Àlɛ̌ kongónà

òko nzɛ́rɛ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, àlɛ̌ ràmbɛ ngʉ̌kpà alɛ-adhà ɔ̀nzɨ dɔ̌. Àlɛ̌ ongónà òko tɨ́ dhu náabhʉ̀ ngʉ̌kpà alɛ rɔ̀ndrɔ̀ àlɛ̌, àlɛ̌ ràdʉ̀ àlɛ̌ ɔ̀ndrɔ̀ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ màtɨ́.

4 Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà, àlɛ̌ tɔ́ Ɔ̀gʉ̀ba, níitdègu pbìndà ídzìnga mà, pbìndà àzè mànà nítɛ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀,

5 nɨ́ kɨ̌gʉ́ àlɛ̌, ìnzɨ̌ nɨ́ ídzìnga àlɛ̌ kɔ́nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ɨzʉ ndɨ̀ ndábà àlɛ̌ dɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Kɨ̌gʉ́ àlɛ̌, ndìbhò Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí rù'o àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga, ndàdʉ̀ ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá mà, ɔwʉ́tána tɔ́ okota mànà níbhò àlɛ̌ tɔ̀.

6 Kàgàwà ɨ́rǎ àlɛ̌ atdídɔ̌ nyʉ́ ndɨ ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí nɨ̌, àlɛ̌ tɔ́ Ɔ̀gʉ̀ba Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌.

7 Kɔ̌nzì ndɨ dhu ndɨ́nɨ̌ pbìndà ɨzʉ-okú dɔ̀ rɔ̀ ndɨ ndɔ̀zʉ̀ àlɛ̌ ìmbǎ nzɛ́rɛ dhu tɨ́ ka kɔ́zʉ̀na dhu rɨ̌'ì nyʉyatsì alɛ tɨ́ rɔ̀, àlɛ̌ kadʉ̀ tɨ́ yà àlɛ̌ karɔ́dɔna àlɛ̌ ràbà dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nábà.

8 Wɔ̀rɨ́ nɨ́ ndɨ obhónánga tɔ́ ɔtɛ nyʉ́. Ndɨrɔ̀, ma mòzè nyarà kɔ̀vɔ̀ rɔ̌ ɔbɨ nyʉ́ nà ìndrʉ̌ tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ Kàgàwà ná'ù alɛ náapbá tɨ́ ì ídzì kasʉ t'ɔ́nzɨta rɔ̌. Kɔ̀rɨ́ nɨ́ ɨ ákǎkǎ kudhe ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzì rádʉ̀ dhu.

9 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyàkǎ nzá nyitsu nyɨ ìmbǎ tɨ̌na nà agòta ɔ̀, rʉ̀gànda-tsʉ̀ dɔ̌ agòta ɔ̀, anya ɔ̀, ndɨrɔ̀ Músà bhà Ʊyátá dɔ̌ ka kɨ́ alɛ àgò dhu ɔ̀. Obhó tɨ́ ɨ dhu nɨ́ ìnzɨ̌ ka kɨ́ ídzìnga àbà ɔ̀yà dhu, ndɨrɔ̀ ìmbǎ tɨ̌ya nà dhu.

10 Nyɨ nyàkǎ nyɨsɔ̌ dhu atdí-gʉ̀na ìndrʉ̌-ɔ̌nga àpà rɨ́ ndʉ̀ndɔ̀ alɛ tɔ̀. Ndɨrɔ̀ ɔyɔ-gʉ̀na nyɨ nyɨsɔ̌ ka ìnzɨ̌ kà ràdʉ̀ nyɨrì rɔ̀, nyadʉ̀ kìpfo nyodì Yěsù ná'ù alɛ nzínzì ɔ̌ rɔ̀.

11 Nyɨ nyʉ̀nɨ wà dhu, wɔ̀ dhu bhěyi rɨ́ ndɔ̀nzɨ alɛ rʉ́bhà wà ídzì otu. Ndɨrɔ̀ wɔ̀ kǎrʉ́fǎna dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kà rɔ́tdɨ̀ wà ànyǎna ndìtɨ́rɔ̀.

Bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ʉyátá mà ovìta mànà
(1Kò 16.20-24)

12 Ma mɨ́ Àrtɛmà ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ Dòkíkò nóvì tɨnʉ ɔ̀. Nɨ́ tɨnʉ́ kà rǎrà àhʉ rɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyɔnzì kɔ́rɔ́ ɔbɨ, nyɨrà motù Nìkòpolì tɨ́ kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̀, ányɨ ma mòzè mʉdà ádrʉ̀ngbǎ gìrì tɔ́ kàsʉmì nídhunɨ̌.

13 Ʊyátá tɔ́ atdí màlimò Zɛ̌nà tɨ́ kátɨna mà, Apɔlɔ̀ mànà rɨ̌ abhi ɔ̀pɛ̀ Krětɛ̀ rɔ̀ rɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyɔnzì abádhí dzʉ̀nà fɨyó abhi tɔ̀ abádhí rɨ̌'ì atdyúna nà dhu nɨ̌, akyɛ atdí dhu mà arana ndɔ̀tdɨ̀ abádhí rɔ̌ nɨ̌.

14 Àlɛ̌ tɔ́ alɛ nyʉ́ átɔ̀ nákǎ 'ʉ̀nɨ ídzì kasʉ t'ɔ́nzɨta atdídɔ̌, ndɨ́nɨ̌ 'adʉ̀ tɨ́ òwu dhu ɔ̀tdì ì rɔ̀yá alɛ dzʉ̀nà nónzì rɔ̌ nɨ̌, akyɛ ì okona ìnzɨ̌ 'ɔ̀nzì ìndrʉ̌ dzʉ̀nà, ìmbǎ itsu-kpɔ̌ nà dɔ̀yá itsu bhěyi nɨ̌.

15 Kǎkà atdíkpá mǎ mɨ́'ì mànà Yěsù ná'ù alɛ kɔ́rɔ́ nóvì nyɨ. Òvì nyóvì mǎ nózè a'uta ɔ̌ arɨ́'ì alɛ. Kàgàwà àkǎ ndàso nyɨ̌ kɔ́rɔ́.

Fìlìmonì
tɔ̀ Pɔlɔ̀ andí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ɨ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Fìlìmonì, Kɔ̀lɔ̀sayì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ nɨ'ì Pɔlɔ̀ t'ɔ́dhìnà. Ní Pɔlɔ̀ ʉnɔ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù dɔ̌ rɔ́tɛ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ kà tɔ̀, kà ràdʉ̀ ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ à'ù. Ndɨ Fìlìmonì ɨ'ì Ɔnɛ̀sǐmò tí kátɨna atdí pbìndà ɨnɔ nà. Ní ndɨ Ɔnɛ̀sǐmò náakʉ̀ pbìndà ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ɨdzá rɔ̀, ndàrà àhʉ Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀. Ní ányì, abádhí àdʉ̀ ɔ̀wu 'ɔ̀tù Pɔlɔ̀ nà imbi ɔ̌, kǎrádɨ rɔ́. Ní, ndì ndʉ́nɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ Ɔnɛ̀sǐmò tɔ̀, rà'ù Yěsù dhu-dzidɔ̌, Pɔlɔ̀ adʉ̀ kɔ̀zè ndàdu pbìndà ádrʉ̀ngbǎlɛ Fìlìmonì-fɔ'ɔ̀. Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Pɔlɔ̀ andí yàrí bhàrʉwà Fìlìmonì tɔ̀, mbɛ̀mbɛ̀ azà kumì dɔ̀ná atdí nà atɔ ʉ́dà Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀. Kǎndí ka ndìtdɛ̀ ka ìtdɛ̀ tí ɔ̀ná, ndínǐ dhu nʉbà tí Ɔnɛ̀sǐmò tɔ̀, ndàdʉ̀ kàkɔ mběyi, ìnzǐ ní pbìndà ɨnɔ-akpà kɛ̀lɛ̌ bhěyi, pbɛ́tʉ̀ ɔdhìnà nyʉ́ bhěyi, ndɨrɔ̀ adɔ̀nà bhěyi Krístɔ̀-nyʉtsì.

Bhàrʉwà-nyɨtì ka kóhù tí dhu

- Pɔlɔ̀ mà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ mànà rǐ Fìlìmonì ɔ̀vì dhu (1-3).
- Pɔlɔ̀ rǐ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀ Fìlìmonì bhà àzè mà, kàbhà a'uta mànà-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu (4-7).
- Pɔlɔ̀ rǐ ndìtsɔ̀ Fìlìmonì rɔ̌ ndínǐ Ɔnɛ̀sǐmò nakɔ̀ tí dhu (8-22).
- Bhàrʉwà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta (23-25).

Pɔlɔ̀ mà rǐ Fìlìmonì mà ɔ̀vì dhu
(2Tì 1.3-5; 3Yù 2,6)

1 Yàrí bhàrʉwà nàndǐ ní ɨma Pɔlɔ̀, yà ɔ̀sò ka kósò ma Yěsù Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ ní àlɛ̌ t'ádɔ̀nà Tìmɔ̀tɛwʉ̀. Mǎ màndǐ ka ɨndʉ̀ adɔ̀kà Fìlìmonǐ, yà atdídɔ̌ mǎ mózè nyɨ, ndɨrɔ̀ kasʉ tɔ́ ɔdhìkà tírɔ̀.

2 Ndɨrɔ̀ mǎ màndǐ ka àlɛ̌ tɔ́ dadánà Àpiyà mà, Àrkipò, yà ɨla ùgye arí atdíkpá àlɛ̌ mànà alɛ mà, ndɨrɔ̀ kɔ̌kɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ ɨdzá ì nùndu kànisà ɔ̌ bhà mànà tɔ̀.

3 Àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà mà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ mànà nákǎ 'àso nyǐ, 'àdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌.

Pɔlɔ̀ rǐ ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ Kàgàwà tɔ̀ Fìlìmonì bhà àzè mà,
kàbhà a'uta mànà-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu

4 Adɔ̀ Fìlìmonǐ, ma marí ɔ̀tsɔ̀ àbhʉ̌ bìlǐnganà pbàkà Kàgàwà tɔ̀, pbàkà ɨtsɔ̀ta ɔ̌ ma mí nyɨrɛ̀ rɔ̀.

5 Obhó tí, ma mìrì wà ìndrǔ rǐ dhu àwɛ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nyɨ nyá'ù nǐ a'uta dɔ̌ dhu, ndɨrɔ̀ nyɨ nyózè Kàgàwà bhà alɛ kórɔ́ dhu dɔ̌ dhu.

6 Ní, ma mí mɨtsɔ̀ Kàgàwà rɔ̌, ndínǐ yà atdíkpá àlɛ̌ kí'ì nà a'uta níi'ɨ tí àkǎkǎ itse ɔ̀dhì rádʉ̀ a'uta tí, nyadʉ̀ kɔ́rɔ́ ídzìnga, yà àlɛ̌ karí'ì nà, Krístɔ̀ mànà àlɛ̌ tɔ́ ungbòta-otù ɔ̌ nʉ́nɨ.

7 Adɔ̀dú, pbʉ̀kʉ̀ àzè níka ɨdhɛ̀du atdídɔ̌, ndàdʉ̀ afídu òpè, nyɨ nyábhʉ Kàgàwà bhà alɛ-afí ròtsì ɔbɨ nídhunǐ.

Pɔlɔ̀ rǐ ndìtsɔ̀ Fìlìmonì rɔ̌ ndínǐ Ɔnɛ̀sǐmò nakɔ̀ tí dhu
(1Kò 13.4-7; Kɔ̀l 4.7-9)

8 Nírɔ̀, Yěsù Krístɔ̀-nyʉtsì, ma mí'ì ɨ̀mbǎ tsʉ̀du ʉ̀tɔ̀ rádʉ̀ ɨ̀nzǐ mʉyǎ dhu ɨndʉ̀ nyɨ nyàkǎnà nyɔnzì dhu dɔ̌ atdí dhu nà màtí.

9 Pbɛ́tʉ̀, ma mòzè monzì atdí dhu fʉnʉ́ àlɛ̌ tɔ́ àzè-okú dɔ̀ rɔ̀. Ɨma nyʉ́ Pɔlɔ̀, ɨma ní mʉ̀là-akpà, ndirɔ̀, kòmbí ma mí'ì Yɛ̌sù Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kósò ma rɔ́.
10 Ní, ma mɨtdɛ̀ nyɨ ɨtdɛ̀ tí pbànǐngba Ònèsǐmɔ̌-okú dɔ̀ rɔ̀, yà Yɛ̌sù Krístɔ̀ ndì ndá'ù fudú dhu-otù ɔ̌ óngò idhùdu tí, ìnè ma mí'ì imbi-dzà ɔ̌ rɔ́rɔ̀.
11 Angyi, àbadhi nyʉ́ níi'ì mbǎ ɨndʉ̀ ndì ndɔ́nzɨna atdí dhu nà màtí, pbɛ́tʉ̀ kòmbí kà rǐ dhu ɔ̀nzɨ ɔ̀nzɨ ɨndʉ̀, ndirɔ̀ idù màtí átɔ̀.
12 Kòmbí, ma màdu wà ka tɨnʉ ɔ̀, ndirɔ̀ àbadhi ní afídu-mbi nyʉ́.
13 Ma màmbɛ̀nà òzèna dhu ní Ɔ̀nèsǐmò ràdɨ tɨdú, ndínǐ ara tí dzʉ̀nàdu ɔ̀nzɨ rɔ̌ ɨndʉ́ ngari ɔ̌, yà àdɨ ma màdɨ imbi-dzà ɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ ɔ̌.
14 Pbɛ́tʉ̀, ma mòzènà nzá mɔnzì atdí dhu mà, ɨnzá nyɨ nyà'ù rɔ́rɔ̀, akyɛ dhu arana ì'ì ʉ̀tʉ̌ tí ma mí nyʉtʉ̌ nyɔnzì ídzìnga idù dhu tí nǐ. Ma màmbɛ̀nà òzèna dhu ní, nyɔnzì ka afínʉ nyʉ́ ɔ̀ rɔ̀ àhʉ rɔ́rɔ̀.
15 Ngǎtsi nǐ, pbǎní nzǐ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga ndɨ, Ɔ̀nèsǐmò mà ʉ́bhǎ ì ɨnyɨ mànà ákɛ̌ kàsʉmì tí nǐ, ndínǐ nyǐ nyongó tí òko tdítdɔ̌ atdíkpá ndì mànà bìlǐnganà.
16 Obhó tí, kòmbí ka ní nzǐ ɨnɔ kɛ̀lɛ̌, pbɛ́tʉ̀ ròsè ɨnɔ dɔ̀nǎ, kǒngò wà yà atdídɔ̌ àlɛ̌ kózè àlɛ̌ t'ádɔ̀nà tí. Ɨma, ma mózè ka atdídɔ̌. Ní ɨnyɨ, nyɨ nyí kòzè atdídɔ̌ ròsè, ka ní ìndrǔ nyʉ́, ndirɔ̀ ka ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù bhà alɛ átɔ̀ àlɛ̌'ɨ bhɛ̌yi nídhunǐ.
17 Nírɔ̀, àdhàdhì nyɨ nyarí mɔzʉ̀ ɔdhìnʉ tí dhu bhɛ̌yi, nyɨ nyàkǎ nyakɔ ka átɔ̀, àdhàdhì nyɨ nyàmbɛ̀nà makɔ̌, ɨma nyʉ́ tírɔ̀ dhu bhɛ̌yi.
18 Dhu apɛ́ ì'ì kǎfǎ dhu ɔnzìnʉ́ dhu tí, ndirɔ̀ ngǎtsi nǐ, dhu apɛ́ ì'ì kǎrí'ì pbʉ̀kʉ̀ wànzá nà màtí dhu tí, ní ándǐ ndɨ pbʉ̀kʉ̀ wànzá dùdú.
19 Ɨma Pɔlɔ̀, ma màndǐ yàrí dhu ɔtsʉ́du nyʉ́ nǐ: ma mí ndɨ kùbhǒ ɨndʉ̀. Ma mòzè nzá misè dhu dʉ̀nʉ́ matɨ, nyɨ ràrǐ'ì átɔ̀ pbàkà wànzá nà. Ndɨ wànzá ní pbʉ̀kʉ̀ ípìrɔ̌nga.
20 Obhó tí, adɔ̀dú, ɔ́nzɨ dzʉ̀nàdu wɔ̀rí otu ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-okú dɔ̀ rɔ̀, nyabhʉ afídu ròtsì ɔbɨ.
21 Ɨndʉ̀ ma mí dhu àndǐ rɔ̀, ma mà'ù wà dhu, ìrɨ nyɨ ràrǐ ma mʉ́nɔna dhu ìrɨ, ndirɔ̀ nyɨ ràrǐ ndɨ dhu ɔ̀nzɔnzɨ ròsè wɔ̀ ma mʉ̀nɔ̀ dhu dɔ̀nǎ màtí.
22 Ndirɔ̀, atdíkpá wɔ̀rí dhu mànà, ɔbhɔlɔ nyɔ́bhɔlɔ ɨdhɔ tɔ́ ngari idù. Obhó tí, ma mà'ù wà dhu, ka ràrǐ madǔ àdǔ tdítdɔ̌ fʉ̌rábvʉ̀, fʉ̀kʉ́ ɨtsɔ̀ta-okú dɔ̀ rɔ̀.

Bhàrʉwà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta

23 Ɛ̀pafrà nóvì nyɨ. Ka ní ɔdhìdu yà atdíkpá ka kúsɔ̌ mǎ mànà, Yɛ̌sù Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀.
24 Ndirɔ̀ ɔdhídu, yà atdíkpá mǎ marí kasʉ ɔ̀nzɨ mànà Mǎrkɔ̀ mà, Àsɨtarɨkɔ̀ mà, Dɛ̌mà mà, Lukà mànà, nóvì nyɨ.
25 Àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ àkǎ ndàso nyǐ.

Pbàɛ̀brànɨyà
tɔ̀ ka kandí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí andítá àtɨ ka karí bhàrʉwà tí atdídɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ bhàrʉwà-dɔ̀kpa nítɛ̀ nzá ka nandí alɛ mà, ndɨrɔ̀ ka kandí ka fɩ̌yɔ̀ alɛ mà. Kǎrí ndàlǎ Kàgàwà bhà Ɔtɛ nʉ́nɔ ka kí ìndrǔ tɔ̀ dhu bhěyi.

Dhu arí ndàlǎ ndɨ bhàrʉwà nandí alɛ ràrǐ Mʉ̀yàhudì tɔ́ atdí mʉ̀krístɔ̀, kà rǐ dhu àtɨ «àlɛ̌ t'ábhúna» tí nídhunǐ (1.1). Kʉ̌nɨ Ungbòta-Ayí tɔ́ Andítá mběyi nyʉ́, pbɛ́tʉ̀ kʉ̌nɨ nzá Yěsù ndì nyʉ́ tírɔ̀. Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ navɔ̀ kà tɔ̀ ní kǎkà wɛmbɛrɛ̀ tí ɨ'ì ndɨ Yěsù Krístɔ̀ bhà dhu tɔ́ ngàmbì tí alɛ (2.3).

Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌ rǐ ndàlǎ ní ka nandí alɛ rʉnɨ wà ndì ndàndǐ dhu fɩ̌yɔ̀ alɛ mběyi nyʉ́ dhu. Ndɨ bhàrʉwà-ɔvɔ̀ ní «Pbàɛ̀brànɨyà», yà angyí nyʉ́ ka kongónà Pbàyàhúdí ànzì rɔ̀ná ɔvɔ (Uvt 2.11). Kà rǐ ndàlǎ mbɛ̀mbɛ̀ Yěsù ná'ù Pbàyàhúdí tɔ́ atdí mʉ̀tʉ̀ tɔ̀ ka kàndǐ dhu bhěyi. Ɨ pbàkrístɔ̀ rɔ̌ ka kavù atdídɔ̌, ràdʉ̀ àmbɛ dhu ɔ̀nzɨ dɔ̌ ndínǐ ì adù tí ì fɩ̌yɔ́ sɔmà tɔ́ angyè màndʉ ɔ̀.

Bǐbìliyà dɔ̌ dhu nɔ́zʉ̀ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ ná'ù dhu yàrí bhàrʉwà nandí alɛ randí ka angyɨnǎ rɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ kumì atɔ tɔ̀ Yěsù Krístɔ̀ ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌.

Bhàrʉwà nandí alɛ azè ndɔ̀vɔ̀ ní ɔ́yɔ̌ ɔtɛ-lùkpɔ̌. Kǎzè ndɨtɛ̀ dhu, Kàgàwà rivi Idhùnà Yěsù Krístɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ rì'ì àkǎkǎ Ádrʉ̀ngbǎ Kùhanì tí, ndɨrɔ̀ rì'ì àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga ʉ̀ba Kàgàwà rǐ nǐ àkǎkǎ pɛrɛ̀ tí. Yěsù-otù ɔ̌, Kàgàwà anzɨ Ungbòta-Ɔwʉ́tá àlɛ̌'ɨ mànà. Ndɨ Ungbòta-Ɔwʉ́tá nósè wà yà ayína tɔ́ tsí dɔ̀nǎ, ndɨrɔ̀ kʉ̀wʉ wà wɔ̀ ndɨ ayína tɔ́ tsí. Ndɨrɔ̀ kǎzè dhu ní ndàbhʉ ndɨ bhàrʉwà ɔ̀zʉ̀ rí alɛ-afí ròtsì ɔbɨ, ndínǐ ikò tí pɔ́tsɔ́ fɩ̌yɔ́ a'uta ɔ̌, ndɨrɔ̀ ndínǐ oko tí atdí ɨrɨta ɔ̌ tí nzínzìya ɔ̌.

Bhàrʉwà-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Yěsù Krístɔ̀-otù ɔ̌, yà adzɨ ɔ̌ alɛ rǎdʉ̀ 'ùngbò Kàgàwà mànà dhu (1.1–2.18).
- Krístɔ̀-otù ɔ̌, Yěsù ná'ù alɛ rǐnè 'ìndrì Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ a'uta nà dhu (3.1–5.10).
- Yěsù ní àlɛ̌ tɔ́ obhóná Ádrʉ̀ngbǎ Kùhanì Ungbòta-Ɔwʉ́tá ɔ̌ dhu (5.11–10.39).
- Yěsù ní Ádrʉ̀ngbǎ Kùhanì dhòdhódhónga nà dhu (14.17-20).
- Yěsù ná'ù alɛ àkǎ 'òko tí Kàgàwà mànà, ngʉ̌kpà alɛ mànà, angyìbhà tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu (11.1-14).

Kàgàwà avɔ̀ dhu ìndrǔ tɔ̀ Idhùnà-otù ɔ̌ dhu
(Yùw 1.1-14; Fìl 2.6-11; Kɔ̀l 1.15-17; Ɛ̀br 10.12-14)

1 Angyi, Kàgàwà nóongónà dhu ɔ̀vɔ̀ àlɛ̌ t'ábhúna tɔ̀ pbànábí-otù ɔ̌. Kǒngónà ɨ dhu ɔ̀vɔ̀ ibí-gʉ̀na ndɨrɔ̀ ibí ɔ́fɔ̀ ɔ̌.

2 Kòmbí, yà yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rǐ ndɔ̀dì ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌, kǎvɔ̀ dhu àlɛ̌ tɔ̀ Idhùnà-otù ɔ̌. Ndɨ Idhùnà-otù ɔ̌ ní ndɨ kǎbhɔ̀lɔ̀ yà adzɨ, ndɨrɔ̀ ka ní ndɨ kǎdʉ̀ ɨdìnà rɔ̀nyʉ̀ idzi kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌.

3 Àbadhi ní ndɨ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ arí ndìtɛ̀ kpangba nyʉnatsì alɛ. Ndɨrɔ̀, àbadhi ní ndɨ Kàgàwà nyʉ́ arí'ì tí dhu nìtɛ̀. Kǎrí yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu ɔ̀dɔ Ɔ̀tɛ̌na, yà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arí'ì nǐ. Ndɨrɔ̀, àbadhi

níitdègu ìndrǔ nú’ǒ rɨ̀lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̀ fɨyó nzɛ́rɛnga ɔ̀ rɔ̀, ní kǎdʉ̀ ɔ̀dzɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, ndàdʉ̀ àdɨ Kàgàwà yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̀ arí’ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎnga nà alɛ bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀.

4 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, Kàgàwà t’ídhùnà náangò Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí ròsè màlàyíká dɔ̀nǎ. Obhó tí, Kàgàwà abhʉ̀ kà tɔ̀ ɔvɔ ní abádhí-ɔvɔ̀ dɔ̀nǎ fɨndá ádrʉ̀ngbǎnga rǒse ɔvɔ.

Kàgàwà t’ídhùnà ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ ròsè màlàyíká dɔ̀nǎ dhu (Zàb 2.6-12; Ìsa 9.5)

5 Obhó tí, Kàgàwà náavɔ̀ nzá dhu atdíku màtí pbìndà màlàyíká nzínzì ɔ̀ atdí màlàyikà tɔ̀, ndàtɨ:
«Ɨnyɨ, ɨnyɨ ní Idhùdu.
Ndirɔ̀ indo ndì nɔ̀pɛ̀ rɔ̀, ɨma ní Àbanʉ*.»
Ndirɔ̀ kǎvɔ̀ nzá dhu atdí màlàyikà mà nàndà dhu nǐ, ndàtɨ:
«Ɨma, ɨma nɨ’ɨya kà t’Ábanà,
ndirɔ̀ àbadhi nɨ’ɨya Idhùdu*.»

6 Ndirɔ̀, yà ndì ndivi Idhùnà pbìndà sengba yà adzɨ dɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̀, kǎvɔ̀ dhu tdítdɔ̀ ka nàndà dhu nǐ, ndàtɨ:
«Pbàkà màlàyíká kɔ́rɔ́ nákǎ wà ’ʉ̀lɛ̌ ka*.»

7 Màlàyíká nàndà dhu nǐ, kǎvɔ̀ dhu ndàtɨ:
«Ma mɔ́nzì ɨ pbàkà màlàyíká, pbàkà kasʉtálɛ,
rì’ì awɛ bhěyi ndirɔ̀, rì’ì ʉ̀la rʉ́la kàzʉ-ɨdà-dɔ bhěyi*.»

8 Pbɛ́tʉ̀, Idhùnà tɔ̀ Kàgàwà náavɔ̀ dhu ndàtɨ:
«Ɔ̀ɔ ɨnyɨ Kàgàwǎ, Ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ pbʉ̀kʉ̀ tombi rǒngo àdɨ dhòdhódhónganà.
Nyɨ nyarí pbʉ̀kʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ idzi ʉ̀nda obhónánga tɔ́ mùgǒ nǐ.

9 Nyɨ nyózè obhónánga tɔ́ dhu, nyadʉ̀ nzɛ́rɛ dhu nɔ́ndrɔ̀.
Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ɔ̀ɔ Kàgàwǎ, ɨma pbʉ̀kʉ̀ Kàgàwà,
ma mútri nyɨ nyɨ’ɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ kamà tí,
mɔdhɔ̀ dhèdhɛ àbhʉ̌ rí ɨndʉ̀ akyɛ dʉ̀nʉ-tsírɔ́,
madʉ̀ nyɨdzɨ ɔrʉ́, nyosè kɔ́rɔ́ ɔdhínʉ dɔ̀nǎ*.»

10 Kàgàwà náavɔ̀ dhu átɔ̀, ndàtɨ:
«Ɨnyɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɔ̀pɛ̀ tí kɔ́rɔ́ dhu rǐ ’ɔ̀pɛ̀ rɔ̀ nyɨ nyabhɔ̀lɔ̀ ndɨ yà adzɨ,
ndirɔ̀ nyɨ nyabhɔ̀lɔ̀ ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔtsʉ́nʉ nǐ.

11 Kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu rǐku ìkǔ,
pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ, nyɨ nyádɨ sékʉ́.
Ndirɔ̀ abádhí rǐ ’ìngyě ìngyě ̀ádhàdhì alɛ-rɔ̀ mʉ̀dzarʉ̀ arí ’ìngyě dhu bhěyi.

12 Nyɨ nyí abádhí-ɔ̀nga nákpɔrɔ ̀ádhàdhì ka karí òbvùna ka kí ndì nìngyě mʉ̀dzarʉ̀ àkpɔrɔ dhu bhěyi.
Nyɨ nyí abádhí ʉ̀wʉ̌ ̀ádhàdhì ka karí alɛ-rɔ̀ mʉ̀dzarʉ̀ ʉ̀wʉ̌ dhu bhěyi.
Pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ, nyɨ nyádɨ ɨnyɨ kèlɛ̀ tí, ndirɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ ípìrɔ̀nga rǐ nzǐ ìku*.»

13 Kàgàwà náavɔ̀ nzá dhu atdíku màtí pbìndà màlàyíká nzínzì ɔ̀ atdí màlàyikà tɔ̀, ndàtɨ:
«Ádǐ idú fangà dɔ̀nǎ rɔ̀,

---

* **1:5 1.5** Zàb 2.7 * **1:5 1.5** 2Sà 7.14; 1 Ɨ nanzì 17.13 * **1:6 1.6** Tɔ̀r 32.43 * **1:7 1.7** Zàb 104.4
* **1:9 1.9** Zàb 45.7-8 * **1:12 1.12** Zàb 102.26-28

ràrà àhʉ ma mí pbʉ̀kʉ̀ òmvǔ nábhʉ̀ nyɔbɛ̀ dɔ̀ya dhu ɔ̀*.»
14 Nírɔ̀, màlàyíká ní àdhɨ mà? Abádhí kɔ́rɔ́ ní Kàgàwà bhà mʉ̀kɛ̀ngyɛ̀ kɛ̀lɛ̌,
kǎkà ìnzɨ ka karí àlǎna alɛ-nyɨ̀kpɔ́ nɨ̌ alɛ. Kǎrí abádhí ùvǐ ròwù ndɨ̀ ndàkǎ
ndɨ̀gʉ̀ alɛ dzʉ̀nà nɔ́nzɨ̀.

2

Ɨnzá dhu àkǎ kɔnzɨ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù íbhò Ɔgʉ̀ tɔ́ Ɔtɛ gàyà dhu
(Ɛ̀br 4.1; 12.25)

1 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ*, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ ràpbǎ àlɛ̌-afí atdídɔ̀ yà àlɛ̌ kírɨ̀
màkʉ̌rʉ̀ rɔ̀, akyɛ àlɛ̌ kuwína nɨ̌.
2 Yà Kàgàwà avɔ̀ àlɛ̌ t'ábhúna tɔ̀ màlàyíká-otù ɔ̀ Ɔtɛ náavì ndɨ̀ àkǎkǎ
kɨfʉ Ɔtɛ tí†. Ní, ɨnzá ka nɨrɨ, ìnzɨ̀ 'àdʉ̀ kʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀fʉ alɛ tɔ̀ Kàgàwà abhʉ̀
màlɨpɔ̀ àkǎkǎnà abádhí ràbà dhu bhɛ̌yi.
3 Nírɔ̀ àlɛ̌ nyʉ́, àlɛ̌ kʉgʉ̀ya ìngbà dhu bhɛ̌yi ndɨ màlɨpɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, wɔ̀ dhu bhɛ̌yi
ádrʉ̀ngbǎ ɔ̀gʉ̀ nyʉ́ gàyà àlɛ̌ kɔ̀nzɨ̀ rɔ̀? Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ ní ndɨ
wɛmbɛrɛ̀ tí ndɨ ɔ̀gʉ̀ tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ napɛ̀ ndɔ̀vɔ̀ ìndrǔ tɔ̀. Ndɨrɔ̀ kǎvɔ̀ dhu nɨrɨ
alɛ náavɔ̀ dhu kpangba àlɛ̌ tɔ̀ 'àtɨ, ndɨ Ɔtɛ ràrɨ̌ àkǎkǎ kɨfʉ Ɔtɛ.
4 Kàgàwà nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ nɨ́ítɛ̀ dhu kpangba átɔ̀ abádhí ʉ̀nɔ̀ dhu ràrɨ̌ obhó
dhu. Ndɨ dhu kɨ̌tɛ̀ ize-otù ɔ̀, yà ɨnzá apɛ̀na 'ɔ̀nzɨ angyi ìndrǔ-nzínzì ɔ̀ dhu-
otù ɔ̀, ndɨrɔ̀ dhèdhèrɔ̀ wɨwì-tɨdɔ̀-otù ɔ̀. Kɨ̌tɛ̀ ka átɔ̀ yà ndɨ̀ ndòzè dhu bhɛ̌yi
ndɨ̀ ndí Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí bhà pɛrɛ̀ ʉ̀ndɔ̀ ìndrǔ tɔ̀ dhu-otù ɔ̀.

Yɛ̌sù avɛ̀ yà adzɨ ɔ̀ alɛ ndɨ̀ ndɨgʉ́ tí dhu
(Gàl 4.4-5; Fìl 2.6-11; Ɛ̀br 4.15-16; 5.7-10)

5 Obhó tí, ìnzɨ̀ ní màlàyíká ɨ Kàgàwà ʉlɨ ndínɨ̌ okoya tí kámá tí yà àlɛ̌
kɔ́tɛ dɔ̀ná ìrɨ̌raya dhu tí adzɨ ɔ̀.
6 Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá ɔ̀, atdí alɛ nɔ́vɔ̀ wà dhu kpangba atdí ngari ɔ̀, ndàtɨ:
«Kàgàwǎ, ìndrǔ ní àdhu ndínɨ̌ nyɨ nyɨrɛ̀ tí?
Yà adzɨ ɔ̀ alɛ ní àdhu ndínɨ̌ pbìndà dhu ava tí tsìnʉ?
7 Nyɨ nyábhʉ ka rì'ì obvòbvonǎ rɔ̀ akɛ màlàyíká tɔ̀ ákɛ̌ kàsʉmì tí,
ndɨrɔ̀, nyɨ nyábhʉ ka rì'ì ádrʉ̀ngbǎnga mà ɨfʉta mànà nà.
8 Nyɨ nyílɨ ka rɔ̀nyʉ̀ idzi yà nyɨ nyabhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí dɔ̀*.»
Ní, Kàgàwà abhʉ̀ ka rɔ̀nyʉ̀ idzi yà ndɨ̀ ndabhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí dɔ̀ dhu
rǎtɨna, ìmbǎ ɨnzá kǎbhʉ kà rɔ̀nyʉ̀ idzi dɔ̀ná atdí dhu mà ràrɨ̌'ì. Pbɛ́tʉ̀,
kòmbí màtí àlɛ̌ kàla nzá dhu ɨwà Kàgàwà rábhʉ kɔ́rɔ́ dhu kà rɔ̀nyʉ̀ idzi
dɔ̀yá.
9 Àlɛ̌ kàla dhu ní, Kàgàwà rabhʉ̀ wà Yɛ̌sù rì'ì obvòbvonǎ rɔ̀ akɛ màlàyíká
tɔ̀ ákɛ̌ kàsʉmì tí, ndínɨ̌ pbìndà ídzìnga-otù ɔ̀, ndɨ̀ ndabhʉ̀ tí ka rìnè ɔvɛ-dzi
kɔ́rɔ́ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. Wɔ̀ ndɨ kàbhà ɔvɛ-otù ɔ̀, kǎbhʉ wà ka rì'ì ádrʉ̀ngbǎnga
mà ɨfʉta mànà nà.
10 Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ ndɨ kɔ́rɔ́ dhu-tsí, ndɨrɔ̀ ɨ kɔ́rɔ́ dhu-tsí náarí'ì kà tɔ̀ tí.
Ní, dhu afɔ̀ nga kà ràbhʉ Yɛ̌sù rì'ì àkǎkǎ alɛ tí yà ndɨ Yɛ̌sù abà àpbɛ̀-otù ɔ̀,
ndínɨ̌ ábhɔ̀ alɛ nabhʉ̀ tí rì'ì pbìndà inzo tí, ràdʉ̀ òtsù pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga
tɔ́ awáwʉ̀ ɔ̀. Obhó tí, Yɛ̌sù ní ndɨ ìndrǔ ʉ̀nda arí ndínɨ̌ Kàgàwà ɨgʉ́ tí alɛ.

---

* **1:13 1.13** Zàb 110.1 * **2:1 2.1** «Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ» rí'ì ìnè kɔzʉ̀ átɔ̀ «Yɛ̌sù Krístɔ̀ ní ádrʉ̀ngbǎlɛ rɔ̀sè màlàyíká dɔ̀ná dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.» † **2:2 2.2** Ɔtɛ tí ka kátɨna ɨrɔ́ ní Kàgàwà bhà Ʉyátá (Tɔ̀r 33.2). * **2:8 2.8** Zàb 8.5-7

11 Kărí ìndrŭ ù'ŏ rìlă Kàgàwà-nyɨkpó ɔ̌ fɨyó nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi
ní ndɨ, Yěsù, ìndrŭ nù'o alɛ mà, kăkà ù'ŏ ndì ndù'o rìlă alɛ mànà kórɔ́ ní
atdí Àba bhà alɛ. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Yěsù-nyì rĭ nzĭ ìwɨ abádhí ànzi
ndì ndí àbanà bhà inzo tí rɔ̀.
12 Obhó tí, kà rătɨna:
«Ɔ̀ɔ Àba Kàgàwă, ma mí ɔvɔ̀nɨ nígă adɔ́du nzínzì ɔ̌.
Ma mí nyɨ nífŭ pbùkù alɛ nzínzì ɔ̌*.»
13 Tdítdɔ̌ Yěsù rătɨna:
«Łma, ma mí atdyúdu ìlĭ dɔ̀ná ní Kàgàwà.»
Ndɨrɔ̀ kà rătɨna:
«Mă mí'ì ɨrɔ́ atdíkpá yà idù Kàgàwà íbhò nzónzo mànà*.»
14 Ł nzónzo ní ìndrŭ nyɨ́ kăkà ìnè rí'ì ngbùlŭya nà ndɨrɔ̀ azu mànà
nyɨyatsì alɛ. Ní Yěsù idyi ndɨ ìndrŭ tó ɔ́fɔ̀ átɔ̀. Kănzì dhu ndɨ dhu bhěyi
ndínĭ pbìndà ɔvɛ-otù ɔ̌, ndì ndɨtɔ̀ tí yà ɔvɛ t'íbhòta tó ɔbɨ nà ɨ'ì Pfɔ̀mvɔ-ɔbì
atdídɔ̌,
15 ndɨrɔ̀ ndínĭ ndì ndɨkɔlɔ tí yà ɔvɛ-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ ì í dhu náabhù ròngò òko
ɨnɔ bhěyi kórɔ́ fɨyó ípìrɔ̀nga ɔ̌ alɛ.
16 Obhó tí, dòtsí nyɨ́ kĭra nzá màlàyíká-dzùnà ndì ndɔnzɨ tí, pbɛ́tù kĭra
yà adzɨ ɔ̌ alɛ, Àbràhamù bhà pbàdzɨkɨrɨ dzùnà ndì ndɔnzɨ tí*.
17 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, dhu aká àbadhi mà rɔ̀fɔ̀ ì àbanà bhà inzo mànà
kórɔ́ dhu ɔ̌. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, kădùna òngo Kàgàwà tɔ̀ arí kasɨ ɔ̀nzɨ
pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̀ alɛ dɔ̀ Kamà tí, ndínĭ ndì ndu'o tí ìndrŭ tó nzɛ́rɛnga.
Ndɨ ádrùngbă kùhanì ní yà pbìndà kasɨ ìfŭ arí, ndàdù ì'ì ìndrŭ dɔ̀ ka kí
ɨzɨ àbà nĭ alɛ-afí nà alɛ.
18 Ndɨrɔ̀, àpbɛ̀ kăbà ndàdù ùda umvútá ɔ̀nă dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kà rĭ'ì ìnè
ndɔ̀nzì umvútá ɔ̌ ì nòtù alɛ dzùnà.

3

Yěsù ní àbanà Kàgàwà bhà ɨdza-kàmă, ndɨrɔ̀ ndɨ ɨdza ní àlɛ̌'ɨ dhu
(Ɔzt 12.7; Màt 21.33-38)

1 Àbanĭnzó, nyĭ ní yà nyĭ nunzi ɔ̀rù-akpà ɔ̀ rɔ̀ Kàgàwà bhà alɛ. Ní, nyĭ
nyàkă nyĭli fùkú ɨrɛ̀ta Yěsù dɔ̀ tí. Kà ní ndɨ Kàgàwà bhà uvitatálɛ, ndɨrɔ̀
yà àlɛ̌ karóvɔna ìndrŭ tɔ̀ a'uta tó pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̀ alɛ dɔ̀ kamà.
2 Ka nɨdì ndɨ kasɨ t'ɔ́nzɨta tɔ̀ ní Kàgàwà. Ní kĭfɨ ndɨ kasɨ ɔ̀nzɨ ndì ndí
ɔ̀ná ɔ́fɔ̀, àdhàdhì Músà níifɨ kórɔ́ alɛ tɔ̀ ndì ndɔ́nzɨna Kàgàwà bhà ɨdzá
kasɨ dhu bhěyi*.
3 Ní, Yěsù àkă kifɨ atdídɔ̌ rɔ̀sè Músà dɔ̀nă. Obhó tí, ka karí ɨdza nɔ̀sì alɛ
nífŭ atdídɔ̌ rɔ̀sè ndɨ ɨdza nyɨ́ dɔ̀nă.
4 Łngbàtí ìlɨ ndì ɨdza mà nósì arí ní ìndrŭ, pbɛ́tù kórɔ́ dhu nanzì alɛ ní
Kàgàwà.
5 Músà níifɨ Kàgàwà bhà ɨdzá ndì ndɔ́nzɨna kórɔ́ alɛ tɔ̀ kasɨ, ndínĭ ndɨ
kàsŭna níi'ɨya tí Kàgàwà rŭnɔna ìndrŭ tɔ̀ olùnă rɔ̀ dhu tɔ́ ngàmbì tí. Ka
nɨ'ì kasɨtálɛ kɛ̀lɛ̌.
6 Pbɛ́tù, Krístɔ̀ ífɨ ndì ndɔ́nzɨna kasɨ àdhàdhì àbanà Kàgàwà bhà ɨdza-
kàmă tí rí'ì ɨngba tírɔ̀. Ndɨrɔ̀ àlɛ̌'ɨ ní ndɨ ndɨ ɨdza, àlɛ̌ kapé ìko pótsó mànzì
tó alɛ-afí nà, àlɛ̌ ràdù àmbɛ yà àlɛ̌ kɔ́dɔna ndínĭ àlɛ̌ kabá tí dhu ɔ̀dɔ̀ dɔ̌
dhɛ̀dhɛ nyɨ́ nà rɔ̀.

---

* **2:12 2.12** Zàb 22.23 * **2:13 2.13** Ìsa 8.17-18 * **2:16 2.16** Ìsa 41.8-9 * **3:2 3.2** Ɔzt 12.7

Ɪnzá dhu àkǎ kabhʉ alɛ-afí rɔ̀'ɔ̀ odú, ìnzɨ̌ kɨfʉ Kàgàwà ʉ̀nɔ̀ dhu dhu (1Kò 10.1-12)

7 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, àdhàdhì ɪ̀lɪ̀lǎ-Alafí náavɔ̀ angyí dhu bhɛ̌yi:
«Indo nyɨ̌ nyapɛ́ Kàgàwà-tù ɪ̀rɨ,
8 nɨ́ nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎbhʉ afíkʉ rɔ̀'ɔ̀ odú, àdhàdhì abhúkʉ náamvù Kàgàwà-afí rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌ dhu bhɛ̌yi.
Abádhí náanzì kʉ̀nɔ̀ dhu gàyà ìnzɨ̌ 'ɪ̀fʉ.»
9 Ndɨrɔ̀ kǎvɔ̀ dhu ndàtɨ: «Rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌ abhúkʉ náamvù afídu,
àzèmbè ɨwà ɨ ala ɪ̀fɔ kumì atɔ ɔ̌ ma manzì fɨ́yɔ̀ dhu rɔ́rɔ̀ tɨ́.
10 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ma mɨ'ì nàwí nà abádhí rɔ̌, matɨ:
‹Kàrɨ́ alɛ-afí arúwɨ̀ bìlɪ̀ŋganà.
Ndɨrɔ̀ abádhí arɨ́ nzɨ̌ pbàkà otu ʉ̀ngʉ̌.›
11 Ndɨrɔ̀, ma matsɔ̀ dhu nàwí-okú dɔ̀ rɔ̀, màtɨ: abádhí rotsúya nzɨ̌ fɨ́yɔ̀ ma mabhɔ̀lɔ̀ asota tɔ̀ ngari ɔ̀*!»
12 Nírɔ̀ àbanɪ̌nzó, nyàndà nga mbɛ̌yi! Nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ mà nákǎ nzá ndì'ì nzɛ́rɛ afína nà, yà ndàbhʉ rádʉ̀ ndʉ̀bhà pbìndà a'uta, ndàdʉ̀ ndìndà ɨtsɛ Kàgàwà, yà ípìrɔ̌nga nà arɨ́'ì dhòdhódhónganà alɛ rɔ̌ rɔ̀.
13 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌ngò afíkʉ àbhʉ ròtsì ɔbɨ bìlɪ̀ŋganà nzínzìkʉ ɔ̌, yà àdì «indonga» tɨ́ ɪ̀lɪ̀lǎ Andítá rǎtɨna ɨdhɔ àdì àlɛ̌ tɔ̀ màtɨ́ átɔ̀ rɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ, nyɨ̌ nyɨ́ nzɨ̌ àdʉ̀ nyʉ̌bhà nzɛ́rɛnga rʉ̀trǎ nyɨ̌, ndàbhʉ afíkʉ rɔ̀'ɔ̀ odú, ìnzɨ̌ nyɨ̌rì Kàgàwà-tsʉ̌ dhu.
14 Obhó tɨ́, dhu apɛ́ ì'ì ìnè àlɛ̌ karɨ́'ì yà dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ àlɛ̌ kɨ'ì nà a'uta ɔ̀dɔ àlɛ̌ karɨ́ pɔ́tsɔ́, ràrà àhʉ àlɛ̌ tɔ́ ípìrɔ̌nga-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì dhu ɔ̀ dhu tɨ́, nɨ́ àlɛ̌ kádʉ̀ òko atdíkpá arɨ́'ì Krístò mànà alɛ tɨ́.
15 Ɪ̀lɪ̀lǎ Andítá rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ndàtɨ:
«Indo nyɨ̌ nyapɛ́ Kàgàwà-tù ɪ̀rɨ,
nɨ́ nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎbhʉ afíkʉ rɔ̀'ɔ̀ odú, àdhàdhì abhúkʉ náanzì kʉ̀nɔ̀ dhu gàyà ìnzɨ̌ 'ɪ̀fʉ dhu bhɛ̌yi.
16 Ádhɨ mà ɨ Kàgàwà ʉ̀nɔ̀ dhu nɨrɨ 'àdʉ̀ gàyàna ɔ̀nzì ìnzɨ̌ ɪ̀fʉ? Tɨ́ nzɨ̌ yà Músà ʉnda rùvò Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ alɛ kɔ́rɔ́?
17 Ndɨrɔ̀, ádhɨ mà ɨ Kàgàwà nabhʉ̀ ràkɔ̌ ɪ̀fɔ kumì atɔ ɔ̌? Tɨ́ nzɨ̌ yà nzɛ́rɛnga nanzì, ndɨ dhu ràdʉ̀ 'àbhʉ 'ʉ̀vɛ rʉ̀ngʉ̀ ɔ̌ alɛ kɔ́rɔ́?
18 Ádhɨ mà ɨ Kàgàwà atsɔ̀ dhu okúya dɔ̀ rɔ̀ ndàtɨ, ìnzɨ̌ abádhí rotsúya yà fɨ́yɔ̀ ndì ndabhɔ̀lɔ̀ asota tɔ̀ ngari ɔ̀? Tɨ́ nzɨ̌ yà ɨ nuvó ìnzɨ̌ 'ɪ̀rì kà-tsʉ̌ dhu alɛ*?»
19 Nírɔ̀ àbanɪ̌nzó, mǎ màla dhu nɨ́, abádhí ratsù nzá ndɨ asota tɔ́ ngari ɔ̀ ɨnzá ɨ à'ù Kàgàwà dhu-okú dɔ̀rɔ̀.

4

Kàgàwà ɔ́bhɔ̀lɔ̀ asota tɔ́ ngari pbìndà alɛ tɔ̀ dhu

1 Kàgàwà akɔ̀ wà ndɨ asota tɔ́ ngari ɔ̀ àlɛ̌ kótsù nɨ̌ dhu tɔ́ làká àlɛ̌ tɔ̀. Nɨ́ dhu àkǎ nyǎndà nga mbɛ̌yi, ndínɨ̌ ɪ̀mbǎ ìnzɨ̌ rɔ̌tsù ányì atdí alɛ mà nɨ́i'ɨ tɨ́ nzínzìkʉ ɔ̌.
2 Obhó tɨ́, ka kʉ́nɔ̀ Kàgàwà bhà Ɔtɛ àlɛ̌ tɔ̀ àdhàdhì àlɛ̌ t'ábhúna tɔ̀ ka kʉnɔ ka dhu bhɛ̌yi. Abádhí ɨrɨ ndɨ Ɔtɛ, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ ràdʉ̀ atdí dhu mà nɔ́nzì fɨ́yɔ̀. Obhó tɨ́, ka ɨ ìrì rɔ̀, abádhí adʉ̀ nzá kà'ù.

---

* **3:11 3.11** Zàb 9.7-11 * **3:18 3.18** Ɔzt 14.1-35; Zàb 95.11

3 Pbɛ́tʉ̀ kòmbí àlɛ̌, yà àlɛ̌ ká'ù ka rɔ̀, àlɛ̌ kótsù òtsù ndɨ asota tɔ́ ngari ɔ̀.
Ndɨ asota tɔ́ ngari nàndà dhu nɨ̌, Kàgàwà avɔ̀ dhu àlɛ̌ t'ábhúna tɔ̀, ndàtɨ:
ndì rɔ̀tsɔ̀ wà dhu nàwí-okú dɔ̀ rɔ̀, ìnzɨ̌ abádhí rotsúya akɛkpá màtɨ́ yà fɨ́yɔ̀
ndì ndabhɔ̀lɔ̀ asota tɔ̀ ngari ɔ̀*.
Kǎvɔ̀ dhu ndɨ dhu bhěyi, àzèmbè ɨwà ndì ndɨtɔ̀ yà adzɨ ndì ndabhɔ̀lɔ̀ nɨ̌
pbìndà kasʉ rɔ́rɔ̀.
4 Obhó tí, Ɨlɨ̌lǎ Andítá rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ atdí ngari ɔ̌ àrʉ̀bhʉ̀ rɨ̌ ɨdhɔ ìsě ɨdhɔ
nàndà dhu nɨ̌, ndàtɨ: «Àrʉ̀bhʉ̀ rí ɨdhɔ ìsě ɨdhɔ ɔ̌, Kàgàwà náaso ndì, ɨwà
ndì ndìtɔ̀ pbìndà kasʉ kɔ́rɔ́ rɔ́rɔ̀*.»
5 Ndɨrɔ̀, Kàgàwà rǎtɨna átɔ̀ ndɨ Andítá ɔ̀: «Abádhí rɨ̌ nzɨ̌ òtsù akɛkpá
màtɨ́ fɨ́yɔ̀ ma mabhɔ̀lɔ̀ asota tɔ̀ ngari ɔ̀.»
6 Angyinǎ rɔ̀ ka kʉnɔ Kàgàwà bhà Ɔtɛ fɨ́yɔ̀ alɛ náatsù nzá ndɨ asota tɔ́
ngari ɔ̀, abádhí uvó ɨ̀ ìnzɨ̌ 'ɨ̀rì Kàgàwà-tsʉ̌ dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ìnè màtɨ́ kà
rɨ̌'ì ndɨ dhu bhěyi rórɔ̀, ngʉ̌kpà alɛ rɨ̌'ì ìnè 'òtsù ndɨ asota tɔ́ ngari ɔ̀.
7 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, Kàgàwà ɨ́lɨ «Indonga» tí kátɨna ngǎtsi ɨdhɔ
tdítdɔ̌. Àbadhi náavɔ̀ dhu ndɨ ɨdhɔ nàndà dhu nɨ̌ angyinǎ rɔ̀, ádrʉ̀ngbǎ
kamà Dàwudì-otù ɔ̌, yà ɨwà ka kɔ̀vɔ̀ angyinǎ rɔ̀ dhu bhěyi. Kǎtɨ:
Indo nyɨ̌ nyapɛ́ Kàgàwà-tù ìrɨ,
nɨ́ nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎbhʉ afíkʉ rɔ̀'ɔ̀ odú.
8 Obhó tí, dhu ɨ́'ìyana gukyè ɨwà Yɛ̀sʉwà arà àhʉ ìndrʉ̌ nà asota tɔ́ ngari
ɔ̀ dhu tí, nɨ́ Kàgàwà ɔ́vɔ̀yana nzɨ̌ dhu tdítdɔ̌ ndɨ dhu-dzidɔ̌ asota tɔ́ ngǎtsi
ɨdhɔ dɔ̌*.
9 Nírɔ̀, Kàgàwà arɔ́dɔna pbìndà alɛ tɔ̀ sàbatʉ̀ nyʉ́ rɨ̌'ì ìnè. Ndɨ ɨdhɔ rɨ̌'ì
àdhàdhì yà kǎso ndì ɔ̀nà àrʉ̀bhʉ̀ rí ɨdhɔ ìsě ɨdhɔ bhěyi.
10 Obhó tí, wɔ̀ Kàgàwà ɔ́bhɔ̀lɔ̀ asota tɔ́ ngari ɔ̀ òtsù alɛ, náso wà ndì
pbìndà kasʉ ɔ̌ rɔ̀, àdhàdhì Kàgàwà náaso ndì pbìndà kasʉ ndì ndɨtɔ̀ dhu-
dzidɔ̌ dhu bhěyi.
11 Nírɔ̀, dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì ɔbɨ, àlɛ̌ rɔ̀tsù ndɨ asota tɔ́ ngari ɔ̀, ìnzɨ̌ àlɛ̌
nzínzì ɔ̌ atdí alɛ mà rɔ̀nzì dhu àlɛ̌ t'ábhúna náanzì dhu bhěyi.
12 Obhó tí, Kàgàwà bhà Ɔtɛ nɨ́ ípìrɔ̌nga ìbho arí ìndrʉ̌ tɔ̀ ɔtɛ. Ndɨrɔ̀ kà rɨ̌'ì
ɔbɨ nà, ndàdʉ̀ ndàkà rɔ̀sè yà ɔyɔyɔ kunàdɔ nɨ̌ rí dhu ʉ̀'à ɨla tɔ́ obhi-akpà
dɔ̀nǎ. Kǎrótsù bhélébhélé alɛ-nyʉtsì, ndàrà òtsi alɛ-afí nyʉ́ rɔ̌. Ndɨrɔ̀, kǎrí
alɛ-kpa únzɨ̌ ɨ̀ rɔ́ nga mà ɔ̌nga nʉ́ndɔ, ndàdʉ̀ àrà òtsi alɛ-kpa ɔ̀ tɛ̀tɛ̀ mà rɔ̌.
Kǎrí ìndrʉ̌ rɨ̌rɛ̀na afína ɔ̀ ndínɨ̌ ndì ndɔnzɨ tí dhu nábhʉ̌ rʉ̀nɨ ndì kpangba.
13 Ɨmbǎ Kàgàwà rɔ̌ rɔ̀ arí ndòru atdí dhu mà rɨ̌'ì. Kɔ́rɔ́ dhu arí'ì kpangba
kà tɔ̀. Kà-nyɨkpɔ́ arí kɔ́rɔ́ dhu àlǎ. Ndɨrɔ̀ Àbadhi nɨ́ ndɨ àlɛ̌ kɔvɔya àlɛ̌ kanzì
kɔ́rɔ́ dhu ɔnzɨná alɛ.

Yěsù nɨ́ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà nyʉ́ rɔ̀sè dhu

14 Àlɛ̌ kí'ì ìnè atdídɔ̌ ósè pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà, yà ɔ̀rʉ̀-akpà
ɔ̀ atsù ndàrà àhʉ Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ nà. Ndɨ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà
nɨ́ Yěsù, Kàgàwà t'ídhùnà. Nɨ́, dhu àkǎ àlɛ̌ rìkò pótsɔ́ yà ka àlɛ̌ ká'ù nɨ̌ àlɛ̌
tɔ́ a'uta ɔ̌.

---

* **4:3 4.3** Zàb 95.11 * **4:4 4.4** Ɔpt 2.2 * **4:8 4.8** Obhó tí, Yɛ̀sʉwà nyʉ́ náarà wà àhʉ ìndrʉ̌ nà Kànanà tɔ́ pbìrì ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ɨrɔ́ ka kòzè kɨtɛ̀ dhu nɨ́, ndɨ Kànanà rɨ'ì yà obhóná asota tɔ́ ngari nyʉ́-sɨsì kɛ̀lɛ̌.

15 Obhó tɨ́, ndɨ̀ àlɛ̌ kɨ́'ɨ̀ nà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà nɨ́ yà ànɔ̀ rádʉ̀ àlɛ̌ tɔ́ ivívínga nánɔ̀ átɔ̀ alɛ. Pfɔ̀mvɔ Sìtanɨ̀ umvú àbadhi-afí kórɔ́ otu ɔ̌, àdhàdhɨ̀ ndɨ̀ ndarí àlɛ̌-afí ùmvǔ dhu bhěyi. Pbɛ́tʉ̀ kǎnzɨ̀ nzá nzɛ́rɛnga.

16 Nɨ́, dhu àkǎ àlɛ̌ ròndrì a'uta nyʉ́ nà Kàgàwà bhà Ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi-tɨ'ɔ̀. Ka nɨ́ ndɨ̀ ídzìnga ɔ̀nzɨ̀ arí ìndrǔ tɔ̀ alɛ. Ndɨ̀ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ̀, kà rǎdʉ̀ ɨ'ɨ̀ ɨzʉ tɔ́ afína nà àlɛ̌ dɔ̌, ndàdʉ̀ àrà ídzìnga ɔ̀nzɨ̀ rɔ̌ àlɛ̌ tɔ̀ àkǎkǎ kàsʉmɨ̀ ɔ̌.

5

Yěsù nɨ́ Ádrʉ̀ngbǎ Kùhanɨ̀ Mèlkìsèdekì bhà ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu

1 Ɨngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndɨ̀ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà mà nóvò ka karí ìndrǔ nzínzì ɔ̌ rɔ̀, ndínɨ̌ ongó tɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ̀ ìndrǔ-ɔvɔ̀ rɔ̌ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̀. Ndɨ̀ kùhanɨ̀ bhà kasʉ nɨ́ ndùbho ìnzɨ̌ ka kʉ́bɨna ʉ̀bɨ tɨ́ pɛrɛ̀ mà, ʉ̀bɨ tɨ́ ka kʉ́bɨna ìzǎ tɔ́ pɛrɛ̀ mànà Kàgàwà tɔ̀ ìndrǔ ɔ́nzɨ̀ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀.

2 Ndɨ̀ nyʉ́ tírɔ̀ ka nɨ́ ivivi alɛ afína ɔ̀nǎ rɔ̀. Nɨ́ ndɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kà rɨ̌'ɨ̀ ìnè yà ɨnzá ɨ̀ òzè rɔ́rɔ̀ úwɨ̌ ídzì otu rɔ̌ rɔ̀ alɛ tɔ́ dhu ràlʉ̌ dɔ̀na.

3 Ndɨrɔ̀ wɔ̀ ndɨ̀ nyʉ́ tírɔ̀ kà rɨ̌'ɨ̀ ivíví dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kàkǎ nzá ndùbho ìzǎ tɔ́ pɛrɛ̀ ngʉ̌kpà alɛ tɔ́ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀ tɨ́, pbɛ́tʉ̀ kàkǎ ndùbho ka pbìndà nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀ màtɨ́ átɔ̀.

4 Ɨmbǎ ndɨ̀tírɔ̀ arí ádrʉ̀ngbǎ kùhanɨ̀ tɔ́ ɨfʉta àbhʉ̌ fɨ́ndà atdí alɛ mà náarí'ɨ̀. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà arí ndɨ̀ ìndrǔ ànzi, ndɨ̀lɨ ádrʉ̀ngbǎ kùhanɨ̀ tɨ́, àdhàdhɨ̀ kǎnzi Àrɔ̌nɨ̀, ndɨ̀lɨ ádrʉ̀ngbǎ kùhanɨ̀ tɨ́ dhu bhěyi.

5 Ndɨ̀ dhu bhěyi tɨ́ átɔ̀, Krístɔ̀ náabhʉ̀ nzá pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ ndɨ̀tírɔ̀ fɨ́ndà. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà nɨ́ ndɨ̀ ka nabhʉ̀ kà tɔ̀. Kǎtɨ kà nɨ̌:

«Ɨnyɨ, ɨnyɨ nɨ́ Idhùdu.
Ndɨrɔ̀, indo ndɨ̀ nɔ̀pɛ̀ rɔ̀, ɨma nɨ́ Àbanʉ*.»

6 Ndɨ̀ dhu bhěyi tɨ́, kǎvɔ̀ dhu átɔ̀ Yěsù nàndà dhu nɨ̌ ngǎtsi ngari ɔ̌ Ɨlɨ̌lǎ Andítá ɔ̀, ndàtɨ:

«Ɨnyɨ nɨ́ kùhanɨ̀ dhòdhódhónganà
àdhàdhɨ̀ Mèlkìsèdekì ɨ'ɨ̀ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ ɔ̌*.»

7 Yà adzɨ ɔ̌ Yěsù ɨ'ɨ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, kɨ̌tsɔ̀ ndɨ̀ Kàgàwà, yà ìnè ɨ'ɨ̀ ndìgʉ̌ ndɨ̀ ɔvɛ ɔ̌ rɔ̀ alɛ-rɔ̌, ndàdʉ̀ kɨ̀tdɛ̀ ɔrʉ́-tǔna nyʉ́ nà ndɨrɔ̀ nyìna-dha nà. Nɨ́ Kàgàwà ɨrɨ kàbhà ɨtsɔ̀ta, tsʉ̀ná dhu kɨ̌fʉ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

8 Ìnè màtɨ́ ndɨ̀ ndɨ́'ɨ̀ Kàgàwà t'ídhùnà nyʉ́ tɨ́ rórɔ̀, kǔdhè Kàgàwà-tsʉ̌ dhu ìrɨ arí alɛ tɨ́ ndɨ̀ ndɨ́'ɨ̀ dhu yà ndɨ̀ ndabà àpbɛ̀-otù ɔ̌.

9 Kàgàwà itdègu kà-nyʉtsì ndɨ̀ ndudhé kórɔ́ dhu nábhʉ̌ ràkǎ, nɨ́ kǎdʉ̀ òngo kórɔ́ alɛ yà tsʉ̀ná dhu ìrɨ rɨ́ nígʉ̌ rɨ́, ndàbhʉ ràbà dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga alɛ tɨ́.

10 Ndɨ̀ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ̀, Kàgàwà ɨdì ka rì'ɨ̀ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà tɨ́, Mèlkìsèdekì bhà ɔ́fɔ̀ ɔ̌.

Ɨnzá dhu àkǎ kokò nzónzo tɨ́ a'uta ɔ̌ dhu
(1Kò 3.1-3)

11 Mèlkìsèdekì nàndà dhu nɨ̌, mǎ mɨ́'ɨ̀ ábhɔ̀ dhu nà fʉ̌kʉ̀ mǎ mʉ́nɔna. Pbɛ́tʉ̀, mǎ mɨ́ ɨ dhu-tì àwɛ̌ tɨ́ fʉ̌kʉ̀ dhu rɨ̌'ɨ̀ odú, ìnzɨ̌ bɨ̌kʉ arí ɨnga ìrɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

---

* **5:5 5.5** Zàb 2.7 * **5:6 5.6** Ɔpt 14.17-20; Zàb 110.4; Ɛ̀br 7.1-17

12 Obhó tí, yà nyɨ̌ nyʉ́dà kórɔ́ kàsʉmɨ̀ ɔ̌, nyɨ̌ nyí'ɨ̀ ìnè nyǒngò Kàgàwà bhà
Ɔtɛ ùdhě arí ìndrǔ tɔ̀ màlímó tí. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, nyɨ̌ nyòko òko yà dɔ̀na-kpa
ɔ̀ rɔ̀ ka kapɛ̀ kudhe fʉ̌kʉ̀ dhu-atdyú òho nyɨ́ nyarí kudhe tdítdɔ̌ fʉ̌kʉ̀ rɔ́.
Nyɨ̌ nyʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyɨ́ nyǒngò màkyɨ̌ nózè 'ɔ̀mvʉ̀ ɨrɛ́-nzo bhěyi alɛ tí, àzèmbè
ododu ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ nyɨ́ nyàmbɛ̀nà rɔ̀.
13 Obhó tí, ìngbàtí ɨ̀lɨ ndì alɛ mà, yà màkyɨ̌ kɛ̀lɛ̌ nózè ndɔ̀mvʉ̀ ní àdì àdì
ɨrɛ́-ngba tí obhónánga tó ɔtɛ ɔ̌ alɛ. Ka ní ɨnzá ʉ́nɨ ídzì dhu t'ɔ́nzɨta mà,
nzɛ́rɛ dhu t'ɔ́nzɨta mànà ɔ̌nga t'óvòta alɛ.
14 Pbɛ́tʉ̀, ododu ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ arí alɛ ní ɨwà ɔ́'ɔ̀ alɛ. Ɨ alɛ ní kǎkà ɨ̀ ɔ́nzɨna
kórɔ́ dhu ɔ̌, ɨwà ʉ́nɨ ídzì dhu mà, nzɛ́rɛ dhu mànà ɔ̌nga t'óvòta alɛ.

6

1 Ní ndɨ dhu bhěyi kà rɨ̌'ɨ̀ rɔ̀, dhu àkǎ àlɛ̌ rʉ̀dà yà dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ ka kudhè
àlɛ̌ tɔ̀ Krístɔ̀ dɔ̌ ɨsísɔ́ dhu-dɔ̀nǎ, àlɛ̌ ràdʉ̀ àmbɛ òwu dɔ̌ angyi yà ɨwà ɔ́'ɔ̀
alɛ tɔ̀ àkǎnà kudhe dhu-tɨdɔ̀ ʉ̀nɨ̌ àlɛ̌ kí dhu ɔ̌. Dhu àkǎ nzá àlɛ̌ ràpbǎ àlɛ̌
tdítdɔ̌ yà dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ ka kudhè àlɛ̌ tɔ̀ dhu t'ʉ́nɨta rɔ̌. Ɨ dhu ní: yà ɔvɛ ɔ̀
rádʉ̀ ìndrǔ ʉ̀ndà mʉ̀tsɔ-tɨdɔ̀ ɔ̀ rɔ̀ ka kí alɛ ʉ̀gɛ̀rɛ̀ kʉbhà dhu mà, Kàgàwà
à'u ka kí dhu mànà.
2 Ndɨrɔ̀ ní bàtizò dɔ̌ ka kí dhu ùdhě ìndrǔ tɔ̀ dhu mà, alɛ-ɔtsʉ́ ʉ̀lɨ̌ ka kí
ìndrǔ dɔ̌ dhu mànà*. Ngʉ̌kpà dhu ní ìndrǔ rɨ̌ 'ʉ̀ngbɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu dɔ̌
ka kí dhu ùdhě ìndrǔ tɔ̀ dhu mà, Kàgàwà ɨtdìya ìndrǔ-ànyǎ dhu dɔ̌ ka kí
dhu ùdhě dhu mànà.
3 Àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ ràmbɛ òwu dɔ̌ angyi tí yà ɨwà ɔ́'ɔ̀ alɛ tɔ̀ àkǎnà kudhe
dhu-tɨdɔ̀ t'ʉ́nɨta ɔ̌, Kàgàwà òzè ka nɨ̌.

A'uta ʉ̀bha ka kí dhu tɔ́ nzɛ́rɛnga

4 Kìdyi pɛ́ yà ɨwà ɨ̀ á'ù Kàgàwà rɔ́rɔ̀ ɨ̀ nádu angyè fɨyɔ́ mʉ̀tsɔ ɔ̀ alɛ tɔ́
ɔ́fɔ̀. Abádhí ála wà Kàgàwà bhà awáwʉ̀, abádhí ábà wà yà pbɨndà alɛ tɔ̀
Kàgàwà arí àbhʉ̌na pɛrɛ̀ átɔ̀, ndɨrɔ̀ Kàgàwà ábhʉ̀ wà abádhí ràbà pbɨndà
Ɨlɨ̌lǎ-Alafí.
5 Abádhí nínè wà Kàgàwà bhà Ɔtɛ tó ídzìnga, 'àdʉ̀ yà ɨ̀rà rírà adzɨ tó
ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ ìnè.
6 Pbɛ́tʉ̀, abádhí ádʉ̀ 'àdu fɨyɔ́ angyè mʉ̀tsɔ ɔ̀. Ní ɨ dhu bhěyi alɛ-tɨdɔ̀
àbhʉ̌ ka kí rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɨ̀ tdítdɔ̌ rʉ̀bhà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga dhu rɨ̌'ɨ̀ odú nyʉ́. Obhó tí,
abádhí rɨ̌'ɨ̀ àdhàdhì Kàgàwà t'ídhùnà àbhʉ̌ rí kʉtɔ̌ tdítdɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌
alɛ bhěyi, ndɨrɔ̀ ìndrǔ àbhʉ̌ rí ràmbɛ dhu ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ nzɛ́rɛ nyʉ́ Yěsù nɨ̌ alɛ
bhěyi.
7 Ɨnga tí ka kòbhì adzɨ náapɛ́ àmbɛ dɔ̀ná rárà ɨ̀kɔ̌ rɔ̌ igye-dha ɔ̀mvʉ̀ dɔ̌,
ndàdʉ̀ dɔ̀ná ka kòzò ɔ̀nyʉ̀ ɨ'ɔ ndɨ nabhì alɛ tɔ̀, ní ndɨ dhu ɨ̀tɛ̀ dhu Kàgàwà
ràso wà ndɨ adzɨ.
8 Pbɛ́tʉ̀, kǎpɛ́ okpèna nà itsukpó-nzo mà nzɛ́rɛ ɨrí-tɨdɔ̀ mànà ní'ɔ̌, ní ndɨ
dhu ɨ̀tɛ̀ dhu ndɨ adzɨ ràrɨ̌ mbǎ tɨ̌na nà, ndɨrɔ̀ Kàgàwà rɨ̌ kòfù ɔ̀ná ɨdhɔ
rìndù wà ndɨ̀. Ndɨrɔ̀ Kàgàwà rǎrà dhu ʉ̀tsà kʉ̀bɨ ndɨ̀ ndí kàzʉ nɨ̌ dhu rɔ̌.
9 Ɔdhídǔ, yà atdídɔ̌ mǎ mózè nyɨ̌ rɔ̀, mǎ mí mbǎ ɔ̀tɛ wɔ̀ dhu bhěyi màtí,
mǎ mʉ̀nɨ wà dhu mběyi nyʉ́ nyɨ̌ ràrɨ̌'ɨ̀ ìnè ídzì otu ɔ̌. Ndɨ otu ní ɔ̀gʉ̀ tó otu.
10 Kàgàwà ní obhónánga tó dhu ɔ̀nzɨ arí ìndrǔ tɔ̀ alɛ. Ní kà rɨ̌ nzɨ̌ àdzo
nyɨ̌ nyɔ̀nzɨ kasʉ̀ rɔ̌ rɔ̀. Obhó tí, nyɨ̌ nyónzɨ kàbhà alɛ dzʉ̀nà, ndɨrɔ̀ nyɨ̌

* **6:2 6.2** Ɨrɔ́, alɛ-ɔtsʉ́ ʉ̀lɨ̌ ka kí ìndrǔ dɔ̌ dhu-tɨ̀ ní: Kàgàwà ònzi ka kí rìrǎ ndɨ alɛ Ɨlɨ̌lǎ Alafí nɨ̌ dhu.

nyòko òko abádhí dzʉ̀nà ɔ̀nzɪ nyɨ̀ nyarí rɔ́ tí. Nɪ́ ndɪ dhu ɪ̀tɛ̀ dhu ɪ̀wà nyɨ̀ rózè Kàgàwà.
11 Ndɪ̀rɔ̀, mǎ mí atdyúna òho dhu nɪ́, ɪ̀ngbàtí ɪ̀lɪ ndì alɛ mà nzínzìkʉ ɔ̀ ràkǎ ndàmbɛ Kàgàwà bhà alɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzì dɔ̀ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi tí, ràrà àhʉ yà adzɪ ɔ̀ dhu-tsʉ̀ rɨ̀ ndɔ̀dì dhu ɔ̀. Nɪ́rɔ̀ nɪ́ ndɪ nyɨ̀ nyádʉ̀ yà nyɨ̀ nyɔ́dɔna Kàgàwà rɔ̀nzì fʉ̌kʉ̀ dhu àbà nɨ̌.
12 Nɪ́rɔ̀, nyɨ̀ nyàkǎ nzá nyɨ̀'ì ngbɔ̌ya úyɨ̀ alɛ tɪ́, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̀ nyàkǎ nyǒkò Kàgàwà ná'ù alɛ bhɛ̌yi, ndɪ̀rɔ̀ dhu-dzi òndù arí alɛ bhɛ̌yi. Ndɪ dhu bhɛ̌yi aróko alɛ nɪ́ ndɪ Kàgàwà ɔ̀kɔ̀ fɪndá làká fɪ̌yɔ̀ dhu àbà arí.

Kàgàwà arí nzɨ̀ ndì ndɔ̀kɔ̀ làká ʉ̀wʉ̌ dhu
(Ɛbr 10.23-24,32-36)

13 Kàgàwà rɨ̀ làká ɔ̀kɔ̀ Àbràhamʉ̀ tɔ̀ rɔ̀, kǎtsɔ̀ dhu ɔvɔ̀na rɔ̌ ndìtɪ́rɔ̀. Kǎnzì dhu ndɪ dhu bhɛ̌yi ìmbǎ ɔvɔ̀na rɔ̌ ndì ndádʉ̀ dhu ɔ̀tsɔ̀ ngǎtsi dɔ̀na nǎ ósè ádrʉ̀ngbǎlɛ nɪ́ɪ'ì nídhunɨ̌.
14 Kǎtɪ: «Ma mɔ̀tsɔ̀ wà dhu obhó nyʉ́, ma mí nyasɔ̌ àsɔ̌ atdídɔ̌, madʉ̀ pbʉ̀kʉ̀ pbàdzʉkʉrʉ-bvʉ níse atdídɔ̌ átɔ̀*.»
15 Nɪ́, ɪ̀nzɨ̀ ndì ndí ndɪ̀ngyɛ̌ rɔ́rɔ̀ ndì ndɔ̀dɔ̀ Kàgàwà ʉ̀nɔ̀ fɪndà dhu rɔ̀, Àbràhamʉ̀ adʉ̀ yà Kàgàwà akɔ̀ fɪndá làká fɪndà dhu àbà.
16 Obhó tí, ìndrʉ̌ apɛ́ dhu ɔ̀tsɔ, nɪ́ abádhí arí ndɪ dhu ɔ̀tsɔ yà ádrʉ̀ngbǎlɛ tí rí'ì ròsè dɔ̀yanǎ alɛ-ɔvɔ̀ rɔ̌. Ndɪ̀rɔ̀, ɔ̀tsɔ abádhí ɔ̀tsɔ̀ dhu náarí kɔ́rɔ́ agòta ɪ̀tɔ abádhí nzínzì ɔ̌ rɔ̀.
17 Ndɪ̀rɔ̀ ndɪ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ tí, Kàgàwà azè ndɪ̀tɛ̀ dhu kpangba yà ndì ndɔ̀kɔ̀ fɪndá làká dhu àbà rí alɛ tɔ̀, ɪ̀nzɨ̀ ndì ràrǎdʉ̀ pbɪ̀ndà ɔtɛ ʉ̀wʉ akɛkpá màtí. Nɪ́ kɨ̌tɛ̀ ndɪ làká tɔ́ obhónga dhu ndì ndɔ̀tsɔ̀ ndìsɛ̌ ka nɨ̌ dhu-otù ɔ̌.
18 Nɪ́rɔ̀, ɪ̀nzɨ̀ arí 'ʉ̀wʉ̌ dhu yà ɪ̀nzɨ̀ Kàgàwà rǎdʉ̀ tɪ̀tɔ̀ ʉ̀nɔ̀ ɔ̀yá rɨ̀'ì ɔyɔ. Ɨ dhu nɪ́ làká t'ɔ́kɔ̀ta mà dhu t'ɔ́tsɔta mànà. Nɪ́, yà kà-nyʉtsì àlɛ̌ kúrù àlɛ̌ rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌-afí nótsì wà ɔbɪ atdídɔ̌, ndínɨ̌ àlɛ̌ kɔdɔ tí àlɛ̌ ràbà yà kɔ̌kɔ̀ fɪndá làká àlɛ̌ tɔ̀ dhu àlɛ̌-atdyú nyʉ́ nà.
19 Ndɪ àlɛ̌ kódɔna àlɛ̌ ràbà dhu rɨ̀ àlɛ̌ àbhʉ̌ àlɛ̌ rìkò pɔ́tsɔ́ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̀ àlɛ̌-afí ɔ̀nǎ rɔ̀, àdhàdhì nàngà náarí bàtɔ́ àbhʉ̌ rìdè pɔ́tsɔ́ atdí ngari ɔ̌ ɪdha dɔ̌ dhu bhɛ̌yi. Kǎbhʉ àlɛ̌ àlɛ̌ rʉ̀dà àlɛ̌-afí ɔ̀nǎ rɔ̀ pàziyà ɔ̀nǎ, àlɛ̌ rɔ̀tsù atdídɔ̌ ɪ́lǎ ngari ɔ̀, yà Kàgàwà arádɪ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ɨ.
20 Yɛ̌sù atsù ndɪ angyi ányɨ àlɛ̌ tɔ̀, ndàdʉ̀ òngo pbàkʉ̀hání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà tí dhòdhódhónganà, Mèlkìsèdekì bhà ɔ́fɔ̀ ɔ̌.

7

Mèlkìsèdekì nɪ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà ndɪ̀rɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ kʉ̀hanì dhu

1 Mèlkìsèdekì nɪ'ì Sàlɛmʉ̀ tɔ́ kɪgɔ̀ ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà. Ndɪ̀rɔ̀ ka nɪ'ì Kàgàwà yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arí'ì ɔrʉ́ alɛ bhà kʉ̀hanì. Nɪ́ atdíku, Àbràhamʉ̀ rɨ̀ ndàdʉ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá mànà ndì ndúgyè ɪla, ndàdʉ̀ abádhí lɛ̀mà ɔ̀nzì dhu-dzidɔ̀ rɔ̀, Mèlkìsèdekì arà, 'ɔ̀wù 'ùsò kà mànà otu ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ kàso.
2 Nɪ́ Àbràhamʉ̀ adʉ̀ ndì ndàkɔ ɪla ɔ̌ dhu kɔ́rɔ́ tɔ́ atdínga ɪdrɛ dɔ̌ nábhʉ kà tɔ̀. Mèlkìsèdekì tí kátɪna ɔvɔ-tɪ̀ nɪ́ obhónánga tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà. Ndɪ̀rɔ̀ ka nɪ́ Sàlɛmʉ̀ tɔ́ kɪgɔ̀ ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà*. Sàlɛmʉ̀-tɪ̀ nɪ́ màrʉ̀ngà.

---

* **6:14 6.14** Ɔpt 22.16-17 * **7:2 7.2** Ɔpt 14.17-20

3 Ka kʉ́nɨ nzá Mèlkìsèdekì t’ábanà mà, kà-tsánà mà ndɨrɔ̀ atdí kà
t’ábhunà mà. Ndɨrɔ̀, ka kʉ́nɨ nzá ìngbàngá ka kʉgʉ ka dhu mà, ndɨrɔ̀
ìngbàngá kǎdʉ̀ ɔ̀vɛ̀ dhu mà. Kɔ̀fɔ̀ ndɨ̀ Kàgàwà t’ídhùnà nà ka nɨ́ kùhanɨ̀
dhòdhódhónga nà nɨ́dhunɨ̌.
4 Nɨ́rɔ̀, nyàndà pɛ́ wɔ̀ alɛ ɨ’ì ádrʉ̀ngbǎlɛ nyʉ́ tɨ́ ɔ̀ná ɔ́fɔ̀! Àbràhamʉ̀, àlɛ̌
t’ábhunà-nzìnzɨ̀ nyʉ́ mà, náabhʉ̀ ɨla ɔ̌ ndɨ̀ ndakɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tɨdɔ̀ tɔ́ atdínga
ɨdrɛ̀ dɔ̌ kà tɔ̀.
5 Pbàyàhúdí-bvʉ̌ pbàkùhání nɨ’ì Lawì bhà pbàdzʉkʉrʉ, ndɨ Lawì ràdʉ̀
ɨ’ì Àbràhamʉ̀ bhà mʉ̀dzʉkʉrʉ. Nɨ́ Músà bhà Ʊyátá nʉ́ʉyá dhu pbàkùhání
tɔ̀ ròngò adɔ́ya, Pbàìsràyélí, nónzì rùbho ì àbà kɔ́rɔ́ dhu-tɨdɔ̀ tɔ́ atdínga
ɨdrɛ̀ dɔ̌ fɨ̌yɔ̀*.
6 Ndɨrɔ̀, Mèlkìsèdekì nɨ’ì nzɨ̌ Lawì bhà pbàdzʉkʉrʉ nzínzì ɔ̌ alɛ. Pbɛ́tʉ̀,
Àbràhamʉ̀ abhʉ̀ ndɨ̀ ndàbà kɔ́rɔ́ dhu-tɨdɔ̀ tɔ́ atdínga ɨdrɛ dɔ̌ kà tɔ̀. Ndɨrɔ̀
kǎdʉ̀ ndɨ Àbràhamʉ̀, yà Kàgàwà akɔ̀ làká fɨ̌ndà alɛ náso.
7 Ɨnzá ka kàgò alɛ dɔ̀ná rɔ́rɔ̀, ákɛ̌ alɛ àsɔ̌ arɨ́ narɨ́ ádrʉ̀ngbǎlɛ.
8 Lawì bhà pbàdzʉkʉrʉ nzínzì ɔ̌ ɨ’ì pbàkùhání tɨ́ alɛ, yà kɔ́rɔ́ dhu-tɨdɔ̀
tɔ́ atdínga ɨdrɛ̀ dɔ̌ tɔ́ pɛrɛ̀ núbho ka kongónà fɨ́yɔ̀ alɛ, nɨ’ì ʉ̀vɛ̌ rádʉ̀ ʉ̀vɛ
atdíku alɛ. Pbɛ́tʉ̀ Mèlkìsèdekì, yà Àbràhamʉ̀ abhʉ̀ ndɨ̀ ndàbà kɔ́rɔ́ dhu
tɔ́ atdínga ɨdrɛ̀ dɔ̌ fɨ̌ndà alɛ, nɨ́ dhòdhódhónga nà arɨ́’ì ípìrɔ̌ngà nà alɛ,
àdhàdhì Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá rʉ̌nɔna dhu bhěyi.
9 Nɨ́rɔ̀, àlɛ̌ kínè àlɛ̌ ràtɨ, Lawì, yà pbìndà pbàdzʉkʉrʉ tɔ̀ adɔ́ya
Pbàìsràyélí nóongónà kɔ́rɔ́ dhu-tɨdɔ̀ tɔ́ atdínga ɨdrɛ̀ dɔ̌ núbho pɛrɛ̀ tɨ́ fɨ̌yɔ̀
alɛ, nɨ́ rabhʉ̀ wà kɔ́rɔ́ dhu-tɨdɔ̀ tɔ́ atdínga ɨdrɛ̀ dɔ̌ átɔ̀ pɛrɛ̀ tɨ́ Mèlkìsèdekì
tɔ̀ Àbràhamʉ̀-nyʉtsì.
10 Obhó tɨ́, ɨnzá màtɨ́ ka kàpɛ̀ ndʉ̀gʉ rɔ́rɔ̀, Lawì ɨ’ì ìnè abhunà-nzìnzɨ̀
Àbràhamʉ̀-nyʉtsì, Mèlkìsèdekì mànà ndɨ abhunà-nzìnzì mà rɨ̌ ’ùsò, ràdʉ̀
pɛrɛ̀ àbhʉ fɨ̌ndà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌.

Kàgàwà rɨ̌ Mèlkìsèdekì bhěyi ngǎtsi ádrʉ̀ngbǎ kùhanì, Yěsù, ìlɨ̌ dhu

11 Pbàìsràyélí tɔ́ Ʊyátá ɔ̀, ka kongónà pbàkùhání òvò Lawì bhà
pbàdzʉkʉrʉ nzínzì ɔ̌. Abádhí nɨ’ì pbàkùhání Àrɔ̌nì bhà ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀
pbàkùhání tɨ́ abádhí ɨ’ì ɔ̀ná ɔ́fɔ̀ nɨ’ì ɨnzá àkǎ ɔ́fɔ̀. Àkǎ àkǎ dhu tɨ́ kɨ̌’ì nánɨ̌,
ka kahòna nzɨ̌ Mèlkìsèdekì bhà ɔ́fɔ̀ ɔ̌ rɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ kùhanì-atdyú tdɨ́tdɔ̀. Ndɨ
dhu ɨ’ìna mbǎ tɨ̌na nà.
12 Obhó tɨ́, kùhanì tɔ́ kasʉ ʉ̀wʉ ndì rɔ̀, Ʊyátá àkǎ wà ndʉ̀wʉ ndì átɔ̀.
13 Ndɨrɔ̀, wɔ̀ ka kɔ̀tɛ̀ pbìndà dhu dɔ̌ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nɨ’ì vurò alɛ-
dhú-tɨdɔ̀. Ndɨrɔ̀ kà mà tɔ́ dhu-dhú nzínzì ɔ̌, màzàbahʉ̀ dɔ̌ kùhanì tɔ́ kasʉ
nanzì atdí alɛ mà nɨ́ɨ’ì ìmbǎ.
14 Obhó tɨ́, dhu ʉ̀nɨ wà ndì kpangba àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ rahʉ̀ Yudhà-dhú
nzínzì ɔ̌ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ ndɨ alɛ-dhú nàndà dhu nɨ̌, Músà náavɔ̀ nzá kùhanì tɔ́
kasʉ tɔ́ dhu nàndà atdí ɔtɛ mà.
15 Ndɨrɔ̀, yàrɨ́ nɨ́ ndɨ ndɨ dhu nìtɛ̀ kpangba tdɨ́tdɔ̀ dhu: Mèlkìsèdekì nà
ndì nɔ̀fɔ̀ ngǎtsi kùhanì nɨ́tɔ̀ wà ndì.
16 Ndɨ kùhanì-tsí ka kɨlɨ nzá rì’ì kùhanì tɨ́ ìndrǔ tɔ́ màndʉ nónzì ka dhu-
okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ka kɨlɨ ka rì’ì kùhanì tɨ́ dhòdhódhónganà arádɨ ípìrɔ̌ngà
bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌.
17 Obhó tɨ́, Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá rɨ̌ dhu ìtɛ̀ kpangba, ndàtɨ:

---

* **7:5 7.5** Ɔzt 18.21

«Ɨnyɨ nɩ́ dhòdhódhónganà arádɨ kùhanì

Mèlkìsèdekì bhà ɔ́fɔ̀ ɔ̌* alɛ.»
18 Ndɨ dhu bhěyi nɩ́ ndɨ, Kàgàwà ahò angyè ʉyátá, ndɨ ʉyátá ɨ'ì ivívínga
nà ndɨrɔ̀ kǎnzì nzá ìndrǔ-dzʉ̀nà dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
19 Obhó tɩ́, wɔ̀ ndɨ Músà bhà Ʊyátá náabhʉ̀ nzá ìndrǔ Kàgàwà rɔ̀zʉ̀ àkǎkǎ
alɛ tɩ́ nyìkpɔ́na ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, Kàgàwà íbhò wà àlɛ̌ kádʉ̀ ɔ̀dɔ̀nà àlɛ̌ kabá
tɩ́ atdídɔ̀ àkǎ dhu. Ndɨ dhu-otù ɔ̌ nga nɩ́ ndɨ àlɛ̌ kɩ́'ì ìnè àlɛ̌ ròndrì Kàgàwà-
tɨ'ɔ̀ nɩ̌.

20 Ròsè wɔ̀ dhu dɔ̀nǎ, Yěsù ìlɩ̌ ndì ndɩ́ ràdɨ Ádrʉ̀ngbǎ Kùhanì tɩ́ rɔ̀,
Kàgàwà atsɔ̀ pɛ́ dhu angyi. Pbɛ́tʉ̀, Lawì bhà pbàdzʉrʉ nzínzì ɔ̌ alɛ ʉ̀lɩ̌
ka kɩ́ kùhanì tó kasʉ ɔ̌ rɔ̀, ka katsɔ̀ nzá dhu ndɨ dhu bhěyi.
21 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà ɨlɨ Yěsù rì'ì Kùhanì tɩ́ yà ndì ndɔ̀tsɔ̀ dhu dhu-otù ɔ̌. Kǎtɨ
kà nɩ̌:

«Ɨma Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà, ma mɔ̀tsɔ̀ wà dhu,

ndɨrɔ̀ ma mɩ́ nzɩ̌ madǔ tdɩ́tdɔ̀ ndɨ dhu dɔ̌:

nyɨ nyádɨ Kùhanì tɩ́ dhòdhódhónganà*.»
22 Ndɨ dhu bhěyi Kàgàwà ɔ̀tsɔ̀ dhu dhu-otù ɔ̌, Yěsù nɩ́ ndɨ àlɛ̌ àbhʉ̌ rɩ́ àlɛ̌
rà'ù dhu ìnè àlɛ̌ ràrɩ̌'ì Kàgàwà mànà àlɛ̌ núngbò atdídɔ̀ àkǎ ungbòta ɔwʉ́tá
nà alɛ.

23 Ndɨrɔ̀ ngǎtsi dhu rɩ̌'ì ìnè átɔ̀: ngʉ̌kpà pbàkùhání nɩ́ɨ'ì abhɔ rɔ̀. Nɩ́
abádhí owúnà ʉ̀vɛ rɔ̌, kadʉ̀ 'ʉ̀wʉ pbàkùhání-ɔwʉ́tá nɩ̌. Nɩ́ ndɨ dhu aránà
abádhí àbhʉ rɔ̌ ìnzɩ̌ rònzì kùhanì tó fɨyó kasʉ dhòdhódhónganà.
24 Pbɛ́tʉ̀, Yěsù tɔ̀ ndɨ dhu rɩ̌'ì ìmbǎ ndɨ dhu bhěyi: Kà rɩ̌'ì ípìrɔ̌nga nà
dhòdhódhónganà, ndɨrɔ̀ kʉ̀wʉ̌ rɩ́ kùhanì tó kàbhà kasʉ ɔ̌ rɔ̀ atdí alɛ mà
rɩ̌'ì ìmbǎ.
25 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɩ́ ndɨ, kà rɩ̌'ì ìnè ndìgʉ̌ Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ ìwǔ otùna ɔ̌
alɛ atdídɔ̀. Obhó tɩ́, kà rɩ̌'ì ípìrɔ̌nga nà dhòdhódhónganà, ndɨrɔ̀ kǎrí ndɨ̀tsɔ̀
Kàgàwà rɔ̌ abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀.
26 Nɩ́rɔ̀, Yěsù nɩ́ ndɨ àkǎkǎ àlɛ̌ tɔ̀ pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà. Ka
nɩ́ ɨ̀lɩ̌lǎ alɛ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌, ìmbǎ afátá nà alɛ, ndɨrɔ̀ ìmbǎ nzérɛ dhu tɩ́
ka kózʉ̀na atdí dhu mà rɩ̌'ì nyʉnatsì alɛ. Kàgàwà índà ka nzérɛngatálɛ rɔ̌
rɔ̀, ndàdʉ̀ kìdzɨ, ndìlɨ ɔrʉ́ ngari nyʉ́ ɔ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀.
27 Kà rɩ̌ nzɩ̌ bìlǐnganà ndì ndɩ́ pɛrè ùbhǒ Kàgàwà tɔ̀ dhu-atdyú òho,
àdhàdhì pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ ngʉ̌kpà kámá nɔ́ɔnzínà ka bhěyi.
Abádhí ubhónà pɛ́ pɛrè fɨyó nzérɛnga nyʉ́-okú dɔ̀ rɔ̀ ɨ̀tírɔ̀, ndɨrɔ̀ ndɨ dhu-
dzidɔ̌ 'àdʉ̀ kùbho ngʉ̌kpà alɛ tó nzérɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tɩ́, Yěsù anzì dhu
ndɨ dhu bhěyi atdí-gʉ̀na kɛ̀lɛ̌ tɩ́, yà ndì ndipfo ndì ndɨ̀tírɔ̀ ɔvɛ tɔ̀ dhu-otù ɔ̌.
28 Músà bhà Ʊyátá náabhʉ̀ kʉlɨ ìnè nzérɛ dhu tɩ́ ka kózʉ̀na dhu rɩ̌'ì
nyʉyatsì alɛ mà rì'ì ádrɔ̀drɔ̌ pbàkùhání tɩ́. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà atsɔ̀ dhu*
nʉ́ʉwʉ̀ ndɨ Músà bhà Ʊyátá. Wɔ̀ ndɨ kǎtsɔ̀ dhu nɩ̌, kɩ̌dì Idhùnà ràdɨ
pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà tɩ́. Ndɨ kà t'ídhùnà nɩ́ ndɨ àkǎkǎ
dhu bhěyi rɩ́ pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà tó pbìndà kasʉ ɔ̀nzɨ
dhòdhódhónganà alɛ.

---

* **7:17 7.17** Zàb 110.4 * **7:21 7.21** Zàb 110.4 * **7:28 7.28** Kàgàwà atsɔ̀ dhu rɩ̌'ì 7.21 ɔ̀.

8

Yɛ̌sù nɨ́ àlɛ̌ tɔ́ obhóná pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà Ungbòta-Ɔwʉ́tá ɔ̌ dhu
(Ìsa 55.3; Ɛ̀br 9.6-12; 12.24)

1 Yàrí ní ndɨ wɔ̀ mǎ mòzè mʉ̌nɔ̀ fʉ̌kʉ̀ dhu nzínzì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ dhu: àlɛ̌
kí'ì nà pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà tí ní ndɨ Yɛ̌sù nyʉ́. Ɔrʉ̀-akpà ɔ̀,
kǎdɨ Kàgàwà bhà ɨfʉta tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi tɔ́ fangà dɔ̀nǎ rɔ̀.
2 Kǎrí Ádrʉ̀ngbǎ Kùhanì tɔ́ pbɨndà kasʉ̀ ɔ̀nzɨ atdídɔ̀ ɨ̀lǎ ngari ɔ̀ Kàgàwà
arádɨ ɨ, kà-tì ní, kà rarí ndɨ kasʉ ɔ̀nzɨ obhóná hɛmɛ̌-dzà ɔ̌. Ndɨ hɛmɛ̌-dzà
ní wɔ̀ ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà úpe, ɨ̀nzɨ̌ ní ìndrʉ̌ úpe.
3 Ɨngbàtí ɨ̀lɨ ndì ádrʉ̀ngbǎ kùhanì mà ka kɨlínà ndínɨ̌ ongó tí yà ʉ̀bɨ tí ka
kʉ́bɨna ɨ̀zǎ tɔ́ pɛrɛ̀ mà ngʉ̌kpà pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ mànà núbho Kàgàwà tɔ̀. Ní ndɨ
pɛrɛ̀ nàndà dhu nɨ̌, dhu akána Yɛ̌sù, àlɛ̌ tɔ́ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌
Kamà, rì'ì pɛrɛ̀ tí ndì ndábhʉ̌na ìndrʉ̌-ɔvɔ̀ rɔ̌ dhu nà.
4 Yà adzɨ ɔ̌ ndì ndɨ'ì nánɨ̌, kɨ̌'ɨyana mbǎ kùhanì tí, ìnè Músà bhà Ʉyátá
ávi dhu bhɛ̌yi rí pɛrɛ̀ ùbhɔ̌ Kàgàwà tɔ̀ ngʉ̌kpà pbàkùhání rɨ̌'ì nídhunɨ̌.
5 Ɨ pbàkùhání rɔ̌nzɨna ɨ̀lɨ̌lǎ ngari ɔ̀ kasʉ nɨ'ì yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí 'ɔ̀nzɨ
obhóná dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ kɛ̀lɛ̌. Obhó tí, yà íkyɛ̀rɔ̌ Músà rɨ̌'ì ndínɨ̌ ndì ndɔsí tí
hɛmɛ̌-dzà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Kàgàwà avɔ̀ dhu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ándà yàrí dhu
mbɛ̌yi. Nyɨ nyí hɛmɛ̌-dzà ùpɛ̌ yà pbìrì dɔ̌ rɔ̀ ma mɨtɛ̀ ɨndʉ̀ ɨdza tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌*.»
6 Ní kòmbí, Yɛ̌sù tɔ̀ Kàgàwà ábhʉ kasʉ ní ídzì kasʉ nyʉ́ rɔ̀sè ngʉ̌kpà
pbàkùhání tɔ́ kasʉ dɔ̀nǎ. Obhó tí, kɨ̌dè ìndrʉ̌ nzínzì ɔ̌ Kàgàwà mànà,
ndínɨ̌ ndì ndungbò tí ìndrʉ̌ fɨndá ídzìnga ósè angyè ungbòta tɔ́ ídzìnga
dɔ̀nǎ ungbòta nɨ̌. Ndɨ ungbòta ní yà Kàgàwà akɔ̀ fɨndá làká ìndrʉ̌ tɔ̀ àkǎ
àkǎ ungbòta.
7 Wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ungbòta† nɨ́'ɨyana gukyè ɨwà ìndrʉ̌ nabhʉ̀ rì'ì àkǎ àkǎ
alɛ tí Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ dhu tí, ní Kàgàwà ahòna nzɨ̌ ngǎtsi ungbòta-atdyú
ndɔ̀nzì pbɨndà alɛ mànà.
8 Pbɛ́tʉ̀, yàrí ní ndɨ Kàgàwà arʉ̀ pbɨndà alɛ dɔ̌ tí dhu. Kǎtɨ:
«Kànɨ̌ ɨdhɔ ɨ̀rà wà.
Ndɨ ɨdhɔ ní yà mǎ mí mʉ̌ngbò ɔwʉ́tána tí Ìsràyelì tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà mà,
Yùdɛyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà mànà ɔ̀ná ɨdhɔ.
9 Ndɨ ungbòta rɨ̌ mbǎ ì'ì àdhàdhì yà abádhí t'ábhúya mànà ma manzì ungbòta bhɛ̌yi,
yà ma mʉlʉ́ abádhí ɔtsʉ́ya rɔ̌,
mipfo Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌ dhu bhɛ̌yi.
Ɨnzá abádhí akò 'òngò ndɨ ungbòta ɨ̀fʉ bìlɨ̌nganà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀,
ɨma mà átɔ̀, ma madʉ̀ abádhí ʉ̀bhà.»
10 Ndɨrɔ̀ kǎtɨ:
«Ndɨ ɨdhɔ dzidɔ̌, yàrí ní ndɨ Ìsràyelì tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà mànà mǎ mungbòya mǎ nɨ̌ ungbòta-tɨdɔ̀.
Ma mabhʉ̀ya abádhí rʉ̀nɨ pbàkà Ʉyátá,
madʉ̀ àndinà átɔ̀ abádhí-afí ɔ̀.
Ma nɨ'ɨya abádhí tɔ́ Kàgàwà,
ndɨrɔ̀ abádhí nɨ'ɨya pbàkà alɛ.

---

* **8:5 8.5** Uvt 25.40. † **8:7 8.7** Wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ungbòta ní yà Sìnayì tí kátɨna pbìrì-dɔ̌ rɔ̀ Kàgàwà anzì pbɨndà alɛ mànà ungbòta (Uvt 24.3-8).

11 Atdí alɛ mà náaraya nzɨ dhu ùdhe rɔ̌ atdí ɔdhìnà tɔ̀ màtɨ́, ndɨrɔ̀ adɔ̀nà
tɔ̀ màtɨ́, ndàtɨ:
‹Nyɨ nyàkǎ nyʉnɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà!›
Obhó tí, kɔ́rɔ́ alɛ nʉ́ʉnɨya ma,
rɔ̀pè ndɨ ákɛ̌kpá ngbángba ɔ̀ rɔ̀, ràrà àhʉ abádhí nzínzì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎlɛ ɔ̀.
12 Ma mʉbàya abádhí tɔ́ afátá,
ìnzɨ madʉ̀ abádhí tɔ́ nzɛ́rɛnga ɨrɛ̀*.»
13 Kàgàwà rɔ̌tɛ Ungbòta Ɔwʉ́tá dɔ̌ dhu náadʉ̀ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ Ungbòta àbhʉ
ròngò ayína tí. Ndɨrɔ̀ ayína tí òngò dhu, yà ɨwà ndɨ̀ níngyɛ̌ dhu, ní ɨ́kyɛ̀rɔ̌
ɔ̀dɨ ndínɨ̌ ndɨ̀ ndawí tí dhu.

9

Ungbòta-ɔwʉ́tá tɔ́ ídzìnga nʉ́dà wà Ungbòta-ayɨ́ tɔ́ ídzìnga dhu
(Uvt 24.3-8; 25; 26; 40.17-33; Ɛ̀br 12.24)

1 Wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ungbòta ɔ̌, Kàgàwà rɔ̌ ìndrʉ̌ arɨ́ ’ìtsɔ̀ yà adzɨ dɔ̌ ɔ̀ná rɔ̀
ngari mà, abádhí àkǎ ’ɔ̀nzì sɔmà tí dhu mànà dɔ̌ ʉyátá nɨ́ɨ̀ ìnè.
2 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, abádhí upe hɛmɛ̌-dzà. Ányɨ̀-dzá, wɛmbɛrɛ̀ tɔ́
kàluga-ɔvɔ̀ nɨ’ɨ̀ «Ɨ̀lɨ̌lǎ Ngari». Ndɨ kàluga ɔ̌ ka kʉlɨ dhu ní àrʉ̀bhʉ̀ ɔpbína
nà ádrʉ̀ngbǎ tarà-ba mà, Kàgàwà tɔ̀ ka kúbhɔ̌na pɛrɛ̀ tí mʉ̀gatì ka kʉlína
dɔ̀ná mɨzà mànà*.
3 Ndɨrɔ̀, ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ kàluga mà ɔyɔ rí kìsɛ̌ kàluga mànà-ɔ̌nga ka
kʉndɔ ádrʉ̀ngbǎ mbɛrʉ̀-ba nɨ̌. Wɔ̀ ndɨ ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ kàluga-ɔvɔ̀ nɨ’ɨ̀ «Atdídɔ̌
Ɨlǎ Ngari.»
4 Ndɨ kàluga ɔ̀ ɨ’ɨ̀ dhu ní ɔrɔ̀ nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ màzàbahʉ̀-tɨdɔ̀, yà mbɛ̌yi
arɔ́ngʉ kàzʉ ɔ̀ ka kɔ̀bì ndɨ̀ rɔ̀ alɨndra-tɨdɔ̀ tɔ́ pɛrɛ̀ ka kɔbínà dɔ̀ná rɔ̀
màzàbahʉ̀. Ngǎtsi dhu nɨ’ɨ̀ ɔrɔ̀ nɨ̌ ka kútri kɔ́rɔ́ ngbɔ̌na sàndukù, yà
«Ungbòta tɔ́ Sàndukù» tí ka kátɨna sàndukù. Ndɨ sàndukù ɔ̀ ɨ’ɨ̀ dhu ní,
ɔrɔ̀ nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ kɔ́pà, yà mànà tí kátɨna mʉ̀gatì-tɨdɔ̀ rɨ̌’ɨ̀ ɔ̀nà mà, Àrɔ̌nɨ
bhà mùgɔ̌, yà ɔpbína atà, ndàdʉ̀ ìpfɔ̌ mànà*. Ndɨrɔ̀, kà’ɔ̀ ɨ’ɨ̀ ngʉ̌kpà dhu
ní ɔ́yɔ̌ odu-afǎ-nzo, yà ndɨ̀ mànà ìndrʉ̌ nùngbò Ʉyátá Kàgàwà andí dɔ̀yá*.
5 Ndɨ sàndukù dɔ̌ ka kʉlɨ dhu ní Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀
ìtɛ̀ rí àtsà ka kátsà màkèrubì tí kátɨna màlàyíká tɔ́ ɔ́yɔ̌ wɔyɔ̀. Ɨ màkèrubì
nʉ́ʉngbɛ pékéléya, sɨsìya ràdʉ̀ ndìbvu yà pɛrɛ̀ tí ka kùbho Kàgàwà tɔ̀,
ndínɨ̌ kʉ̌bà tí ìndrʉ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga ɨzǎ-azù nʉ́fʉ̀ ka kongónà ɔ̀ná ngari dɔ̌.
Pbɛ́tʉ̀ kòmbí rɨ́’ɨ̀ kàsʉmì ní nzɨ yà kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu àwɛ̌ ka kɨ́ ɔ̀ná atdátdírà
ɔ̌ kàsʉmì.
6 Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ ka kahù kɔ̌kɔ̀ dhu-nyɨ̀tì kɔ́rɔ́. Nɨ́, pbàkùhání
nóongónà òtsù bìlǐnganà wɔ̀ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ kàluga ɔ̀, fɨyɔ́ kasʉ ɔ̀nzɨ ɨ̀ í rɔ̀.
7 Pbɛ́tʉ̀, pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Kamà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀ ní ndɨ ongónà
òtsù wɔ̀ ɔyɔ rí kìsɛ̌ kàluga ɔ̀ atdí-gʉ̀na kɛ̀lɛ̌ tí, yà atɔ náarí ìrà dhu bhɛ̌yi.
Àbadhi ongónà òtsù nà fɔná ányɨ dhu ní, yà pɛrɛ̀ tí ndɨ̀ ndìpfo ndɨ̀ nyʉ́
tírɔ̀ pbìndà nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀ ɨzǎ-azù mà, yà ngʉ̌kpà alɛ ìpfo pɛrɛ̀ tí fɨyɔ́
nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀ ɨzǎ-azù mànà*.

---

* **8:12 8.12** Yèr 31.31-34 * **9:2 9.2** Law 24.5-9 * **9:4 9.4** Ɔzt 17.9-15 * **9:4 9.4** Tɔ̀r 10.3-5
* **9:7 9.7** Law 6.11,15

8 Wɔ̀ dhu-otù ɔ̌, Ɨlɨ̌lǎ-Alafí azè ndɨtɛ̀ dhu nɨ́, «Atdídɔ̌ Ɨlǎ Ngari» ɔ̀ ìndrǔ rɔ̌tsù Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ ɔ̀ná otu rɨ'ì ɨnzá ndɨ ndàpɛ̀ ndàngbɛ̌ rɔ́ dhu. Ndɨ dhu nɨ'ì àdì yà adzɨ dɔ̌ hɛmɛ̌-dzà àdì kasʉ ɔ̀nzɨ ndɨ ndí rɔ́ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ dhu.

9 Wɔ̀rí nɨ́ ndɨ yà kòmbí arí 'ɔ̀nzɨ dhu nɨtɛ̀ ɔ́fɔ̀. Ndɨ dhu nɨ'ì, Kàgàwà tɔ̀ ka kubhónà ngʉ̌kpà pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ mà, ʉ̀bɨ tí ka kʉbínà ìzǎ tɔ́ pɛrɛ̀ mànà rongónà nzɨ̌ àdù Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ arí alɛ àbhʉ rì'ì àkǎkǎ atdídɔ̌ afína ɔ̀nǎ rɔ̀ kɔ̀nzɨ alɛ tí.

10 Kɔ̌kɔ̀ ʉyátá nɨ́ ɨ ìndrǔ ongónà ɨ̀fʉnà ì ónyʉna dhu mà, ì ɔ́mvʉ̀na dhu mà, ndɨrɔ̀ fɨyó sɔmà tɔ́ màndʉ nózè dhu bhɛ̌yi ì í 'ù'ɔ̌ 'ɨlǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ dhu mànà nàndà dhu nɨ̌. Ɨ ʉyátá ɨ'ì ngari nà ràrà àhʉ Kàgàwà rɨ́ kɔ́rɔ́ dhu ʉ̀wʉ̌, ròngò ɔwʉ́tána tí ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̀.

11 Pbɛ́tʉ̀, Krɨ́stɔ̀ ɨra pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ dɔ̀ Kamà tí, ndɨ́nɨ̌ ndɨ ndibho tí yà ìnè àlɛ̌ kɨ́'ì nà kòmbí màtí ídzìnga àlɛ̌ tɔ̀. Kǎtsù ádrʉ̀ngbǎ, ndɨrɔ̀ atdídɔ̌ àkǎ hɛmɛ̌-dzà ɔ̀. Ndɨ hɛmɛ̌-dzà nɨ́ nzɨ̌ yà ìndrǔ nyʉ́ núpe. Kà-tì nɨ́, ka nɨ́ nzɨ̌ yà adzɨ dɔ̌ hɛmɛ̌-dzà.

12 Kǎtsù atdí-gʉ̀na kɛ̀lɛ̌ tí ndɨ ɨdza ɔ̌ Atdídɔ̌ Ɨlǎ Ngari ɔ̀. Kǎtsù nzá ányì ʉ̀bɨ tí ka kʉ́bɨna pɛrɛ̀ tí ìndrì-akpá-azù nà ndɨrɔ̀ ìkyì-akpá-nzo-azù nà, pbɛ́tʉ̀ kǎtsù ányì azùna nyʉ́ otù ɔ̌ ndɨtírɔ̀. Ndɨrɔ̀, ndɨ otu ɔ̌ nɨ́ ndɨ, kʉ̌wʉ̀ àlɛ̌ dhòdhódhónganà àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀.

13 Angyi ka kongónà pɛrɛ̀ tí ka kùbho Kàgàwà tɔ̀ ìndrì-akpá-azù mà, ìkyì-akpá-nzo-azù mà, kàzʉ ɔ̀ ka kʉ̀bì ìkyì-ɨvá-nzo-ohù mànà nʉ́vɔ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɔ̀tì alɛ dɔ̀, ndɨ́nɨ̌ abádhí nu'o tí rìlǎ ngbɔ̌ya ɔ̀nǎ rɔ̀ kà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌.

14 Nɨ́, dhu apɛ́ ì'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi kɔ̌kɔ̀ ìzǎ-azù nóongónà dhu ɔ̀nzì dhu tí, nɨ́ Krɨ́stɔ̀-azù nyʉ́ tí mbǎ àdʉ̀ ì'ì ɔbɨ nà atdídɔ̌ rɔ̀sè, ndù'o àlɛ̌, àlɛ̌ rìlǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌? Obhó tí, Kàgàwà, yà dhòdhódhónganà arí'ì alɛ bhà Ɨlɨ̌lǎ Alafí-otù ɔ̌, Krɨ́stɔ̀ níipfo ndì ndɨ̀tírɔ̀ pɛrɛ̀ tí Kàgàwà tɔ̀. Ndɨrɔ̀, kǎzù núu'o àlɛ̌ tɔ́ ɨrɛ̀ta rìlǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɨnzá àkǎ mʉ̀tsɔ ɔ̌ rɔ̀, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ kɔnzɨ tí Kàgàwà, yà ípìrɔ̌nga nà arí'ì dhòdhódhónganà alɛ bhà kasʉ.

15 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, Krɨ́stɔ̀ nɨ́ ìndrǔ nzínzì ɔ̌ arí ìde Kàgàwà mànà alɛ, ndɨ Kàgàwà ɔ́nzì ìndrǔ mànà ɔwʉ́tána tɔ́ ungbòta ɔ̌. Ndɨ dhu otù ɔ̌ nɨ́ ndɨ, kɔ̌kɔ̀ Kàgàwà únzì alɛ rɨ̌'ì ìnè 'àbà dhòdhódhónga nà rádɨ dhu, yà kǎkɔ̀ fɨndá làká fɨ́yɔ̀ dhu. Kɔ́rɔ́ ɨ dhu rǎdʉ̀ àkǎ Krɨ́stɔ̀ náavɛ̀ ndɨ́nɨ̌ ndì ndʉwʉ̀ tí kǎkà wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ungbòta tɔ́ kàsʉmì ɔ̌ dhu nʉfá alɛ mà fɨyɔ́ afátá ɔ̌ rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

16 Ɔvɛ̀ ndì ndɔ́vɛ̀ rɔ́rɔ̀ ìndrǔ avɔ̀ dhu náapɛ ì'ì ìnè, nɨ́ dhu àkǎ wà kɨtɛ̀ dhu wɔ̀ ndɨ dhu navɔ̀ alɛ rɔ́vɛ̀ wà, tdʉ̌ ka kɔnzɨ ndɨ alɛ ʉnɔ dhu rɔ̀.

17 Obhó tí, ɔvɛ̀ ndì ndɔ́vɛ̀ rɔ́rɔ̀ ìndrǔ ɔvɔ̀ dhu rɨ̌'ì tɨ̌na nà ndɨ alɛ ɔvɛ̀ dhu-dzidɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, kà rɨ̌ mbǎ kà nà àdì ndɨ alɛ àdì ípìrɔ̌nga nà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌.

18 Nɨ́ ndɨ dhu bhɛ̌yi tí, wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ Ungbòta mà Kàgàwà ɨlɨ nzá ɨnzá azu àpɛ̀ ndʉ̀fʉ rɔ́rɔ̀.

19 Obhó tí, wɛmbɛrɛ̀ tí Músà náavɔ̀ yà Kàgàwà abhʉ̀ fɔná Ʉyátá kɔ́rɔ́ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kɨ̌dyi ìkyì-akpá-nzo-azù mà ìndrì-akpá-azù mànà, ndàngbɔ̌ atdíkpá ɨdha nà. Ndɨrɔ̀, kɨ̌dyi hìsɔpɔ̀ tí kátɨna itsu-dɔ̀ká, ndìsɔ̌ àlǎlà tàmà-ɨká nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ imbi nɨ̌, ndàdʉ̀ ndɨ azu ʉ̀vɔ nɨ̌ Ʉyátá tɔ́ bhʉ̌kù-dɔ̌ ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ dɔ̀.

20 Ndɨrɔ̀ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà: «Yàrɨ́ nɨ́ ndɨ Kàgàwà ʉyá ndɨ́nɨ̌ nyɨ̌ nyongó tɨ́ ɨ̀fʉnà
Ungbòta ɨtɛ̀ rɨ́ azu*.»
21 Músà núʉvɔ ndɨ azu átɔ̀ Hɛmɛ̌-dzà dɔ̌ ndɨrɔ̀ kʉ̌vɔ ka sɔmà tɔ́ dhu-tsí
dɔ̌ kórɔ́.
22 Ndɨrɔ̀, Ʊyátá ka kàndà rɔ̀, mbɛ̀mbɛ̀ kórɔ́ dhu ù'ɔ̌ arɨ́ rɨ̀lǎ Kàgàwà-
nyɨ̀kpó ɔ̌ dhu nɨ́ pɛrɛ̀ tɨ́ ka kàbhʉ ɨ̀zǎ-azù ʉ̀fʉ̀ ndɨ̀ dhu. Ndɨrɔ̀, ɨnzá azu ʉ̀fʉ̀
ndɨ̀ rɔ̀, Kàgàwà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga nʉ́bà.
23 Nírɔ̀, ndɨ̀ nàla dhu nɨ́ yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arɨ́'ɨ̀ dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɨ̀tɛ̀ arɨ́ dhu nú'ɔ̌
ka rarɨ́ azu nɨ̌ rɨ̀lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, obhónga dɔ̌ ka kɨ́ Kàgàwà ʉ̀lɛ̌
dhu rɔ̋nzina nɨ́ yà atdídɔ̌ fɨndá ídzìnga ósè ɨ̀zǎ-azù tɔ́ pɛrɛ̀ dɔ̀nǎ pɛrɛ̀.
24 Obhó tɨ́, Krístɔ̀ atsù ɔ̀nà Atdídɔ̌ Ɨ̀lǎ Ngari nɨ́ nzɨ̌ yà ìndrʉ̌-ɔtsʉ́ ɔ́sì ngari.
Yà ìndrʉ̌-ɔtsʉ́ ɔ́sì ngari nɨ'ɨ̀ yà obhóná Atdídɔ̌ Ɨ̀lǎ Ngari nyʉ́ tɔ́ ɔ́fɔ̀ kɛ̀lɛ̌ nítɛ̀
rɨ́ ngari. Pbɛ́tʉ̀, kǎtsù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ yà Kàgàwà arádɨ ɨ, ndɔ̀ngò àmbɛ ndɨ̀tsɔ̀
dɔ̌ Kàgàwà-rɔ̌ àlɛ̌-okú dɔ̀ rɔ̀.
25 Yà atɔ náarɨ́rà dhu bhɛ̌yi, Pbàyàhúdí tɔ́ pbàkùhání tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌
Kamà nóongónà ɔ̀tsù atdí-gʉ̀na tɨ́ Atdídɔ̌ Ɨ̀lǎ Ngari ɔ̀. Kɔ̋ngónà ɔ̀tsù ányɨ
pɛrɛ̀ tɨ́ ndɨ̀ ndábhʉ̌na Kàgàwà tɔ̀ ɨ̀zǎ-azù nà fɔná. Pbɛ́tʉ̀, Krístɔ̀ náatsù nzá
Atdídɔ̌ Ɨ̀lǎ Ngari ɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, ndɨ́nɨ̌ ndɨ̀ ndongó tɨ́ ndàbhʉ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ pɛrɛ̀ tɨ́
Kàgàwà tɔ̀ ibí-gʉ̀na.
26 Kɨ̌'ìna gukyè ndɨ dhu bhɛ̌yi, nɨ́ kǎkána ndàbà àpbɛ̀ ibí-gʉ̀na rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀
yà adzɨ Kàgàwà anzìna dhu ɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndàpà ndɔ̀dɨ̀
ndɨ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Krístɔ̀ nɨ́ítɛ̀ ndɨ̀ atdí-gʉ̀na kɛ̀lɛ̌ tɨ́, ndɨ́nɨ̌ ndɨ̀ ndʉbà tɨ́
ìndrʉ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga, yà ndɨ̀ nyʉ́ tɨ́rɔ̀ ndɨ̀ ndɨ́ ndɨ̀pfɔ̋, ndàbhʉ ndɨ̀ pɛrɛ̀ tɨ́
Kàgàwà tɔ̀ dhu-otù ɔ̌.
27 Ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ́lì ndɨ̀ alɛ mà rɔ̌dɔna dhu nɨ́, ndɨ̀ ndɔ́vɛ̀ atdí-gʉ̀na kɛ̀lɛ̌ tɨ́ dhu,
ndɨ ɔvɛ-dzidɔ̌, Kàgàwà ràdʉ̀ ànyǎna ɔ̀tdɨ̀.
28 Ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́ átɔ̀, Krístɔ̀ níipfo ndɨ̀ ndɔ̀vɛ̀ atdí-gʉ̀na kɛ̀lɛ̌ tɨ́, ndɨ́nɨ̌
ndɨ̀ ndʉbà tɨ́ ábhɔ̌ alɛ tɔ́ nzɛ́rɛnga. Ndɨrɔ̀ kɨ̋ngoya ìngo tdítdɔ̌. Nɨ́, kɨ̋ngoya
nzɨ̌ ndɨ́nɨ̌ ndɨ̀ ndʉbà tɨ́ ìndrʉ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga, pbɛ́tʉ̀ kɨ̋ngoya ndɨ́nɨ̌ ndɨ̀ ndɨgʉ́
tɨ́ ndɔ̀dɔ arɨ́ alɛ.

10

Krístɔ̀ abhʉ̀ ndɨ̀ ndɨ̀tɨ́rɔ̀ pɛrɛ̀ tɨ́ Kàgàwà tɔ̀ dhu
(Ɛ̀br 9.7-15,23-28)

1 Músà bhà Ʊyátá nɨ'ɨ̀ ɨ̀rà rírà ídzì dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɨtɛ̀ rɨ́ àlɛ̌ tɔ̀ dhu, pbɛ́tʉ̀ ka
nɨ'ɨ̀ nzɨ̌ ɨ dhu nyʉ́ ɨ̀tɨ́rɔ̀. Ndɨ Ʊyátá náazè nɨ́ kongò atdí pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ kɛ̀lɛ̌ núbho
Kàgàwà tɔ̀ yà atɔ náarɨ́ ɨ̀rà dhu bhɛ̌yi. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎránà nzɨ̌
Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ ríwu alɛ nábhʉ rɔ̌ rɨ'ɨ̀ àkǎkǎ alɛ tɨ́.
2 Dhu ɨ'ìna gukyè wɔ̀ dhu bhɛ̌yi rɨ́ Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ alɛ rǎdʉ̀ 'ù'o 'ɨ̀lǎ dòtsí
Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌ atdí-gʉ̀na tɨ́ dhu tɨ́, nɨ́ ɨ alɛ náawùna nzɨ̌ 'ɔ̀zʉ̀ rɔ̌ tdítdɔ̌
nzɛ́rɛngatálɛ tɨ́. Ndɨrɔ̀ abádhí ʉbhàna ɨ̀zǎ tɔ́ pɛrɛ̀ ùbhɔ̌ ɨ̀ ɨ́ Kàgàwà tɔ̀ dhu
atdídɔ̌.
3 Pbɛ́tʉ̀, ndɨ ɨ̀zǎ tɔ́ pɛrɛ̀-otù ɔ̌, ìndrʉ̌ owúnà fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga nísè rɔ̌ yà atɔ
náarɨ́rà rɔ̌.
4 Obhó tɨ́, ìkyì-akpá-azù mà ìndrɨ̀-akpá-azù mànà rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ìndrʉ̌ tɔ́
nzɛ́rɛnga ìndò akɛkpá màtɨ́.

---

* **9:20 9.20** Uvt 24.8

5 Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Krístɔ̀ ɨra yà adzɨ ɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, kǎvɔ̀ dhu
Kàgàwà tɔ̀, ndàtɨ:
«Ɨnyɨ, nyɨ nyazè nzá ʉ̀bɨ tɨ́ ka kʉ́bɨna ìzǎ tɔ́ pɛrè mà, ngʉ̌kpà pɛrè-tɨdɔ̀
mànà kubho ɨndʉ̀.
Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyabhɔ̀lɔ̀ nɨ́ ngbɔ̌du ndɨ́nɨ̌ ma mabhʉ̀ tɨ́ pɛrè tɨ́ ɨndʉ̀.
6 Kàzʉ ɔ̀ ka kʉ́bɨna ìzǎ tɔ́ pɛrè mà,
nzɛ́rɛnga t'ʉ́bàta tɔ́ pɛrè mànà
náafɔ̀ nzá nyɨ̀kpónʉ.
7 Nɨ́, ma madʉ̀ àtɨ̀nà ɨnyɨ nɨ̌:
‹Kàgàwǎ, kànɨ̌ ma mìrà ma-tɨ́rɔ̀,
ndɨ́nɨ̌ ma mɔnzɨ tɨ́ nyɨ nyòzè dhu,
àdhàdhɨ̀ okúdu dɔ̀ rɔ̀ ka kandí pbʉ̀kʉ̀ bhʉ̌kù ɔ̀ dhu bhɛ̌yi*.›»
8 Àlɛ̌ kàla wà dhu, Krístɔ̀ ravɔ̀ dhu, ndàtɨ: «Nyɨ nyazè nzá, ìzǎ tɔ́ pɛrè mà,
ngʉ̌kpà pɛrè-tɨdɔ̀ mànà. Ndɨrɔ̀ nyɨ nyazè nzá ʉ̀bɨ tɨ́ ka kʉ́bɨna ìzǎ tɔ́ pɛrè
mà nzɛ́rɛnga t'ʉ́bàta tɔ́ pɛrè mànà. Kɔ́rɔ́ kɔ̀rɨ́ dhu náafɔ̀ nzá nyɨ̀kpónʉ.»
Kǎvɔ̀ dhu ndɨ dhu bhɛ̌yi àzèmbè kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ pɛrè núbhɔ̌ ka karɨ́ àdhàdhɨ̀
Ʊyátá nónzì ka dhu bhɛ̌yi rɔ́rɔ̀ tɨ́.
9 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ kǎdʉ̀ àtɨ̀nà: «Kàgàwǎ, kànɨ̌ ma mìrà, ndɨ́nɨ̌ ma mɔnzɨ tɨ́
nyɨ nyòzè dhu.» Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà ìpfo kɔ̌kɔ̀ ìzǎ t'úbhota tɔ́
angyè pɛrè kɔ́rɔ́, ndàdʉ̀ ʉ̀wʉnà Krístɔ̀ nyʉ́ nɨ̌.
10 Ndɨ̀ Krístɔ̀ anzɨ̀ Kàgàwà òzè dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌'ɨ, àlɛ̌ kú'o wà àlɛ̌,
àlɛ̌ rɨ̀lǎ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀, yà kɨ̌pfo ngbɔ̌na ndàbhʉ pɛrè tɨ́ Kàgàwà tɔ̀ atdí-gʉ̀na
kɛ̀lɛ̌ tɨ́ dhu-otù ɔ̌.
11 Pbàyàhúdí-bvʉ̌, ɨngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndɨ̀ kùhanɨ mà nóongónà ìde bìlɨ̌ngànà
Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ pbɨndà kasʉ ɔ̀nzɨ ndɨ̀ ndɨ́ rɔ̀. Kɔ̌ngónà atdí pɛrè-tɨdɔ̀ kɛ̀lɛ̌
núbho ibí-gʉ̀na Kàgàwà tɔ̀, ɨnzɨ̌ ɨ pɛrè ràdʉ̀ ɨndrʉ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga ɨtɔ̀ akɛkpá
màtɨ́.
12 Pbɛ́tʉ̀, Krístɔ̀ náabhʉ̀ pɛrè atdí tɨ́ Kàgàwà tɔ̀. Ndɨ pɛrè nɨ'ɨ̀ yà
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà rɨ́'ɨ, ndɨ̀tɔ̀ ɨndrʉ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga pɛrè. Ndɨrɔ̀, kǎrádɨ
pɔ́tsɔ́ ɨfʉta tɔ́ ngari ɔ̌ Kàgàwà bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀.
13 Ányɨ̀, kà rɔ̌dɔna kòmbí dhu nɨ́, Kàgàwà rɨ̌ kɔ́rɔ́ kàbhà òmvʉ̌ àbhʉ̌ kà
rɔ̀bè dɔ̀ya dhu.
14 Obhó tɨ́, yà ndɨ̀ ndabhʉ̀ Kàgàwà tɔ̀ atdí tɨ́ pɛrè-otù ɔ̌, kǎbhʉ̀ kɔ̌kɔ̀
ndɨ̀ ndú'o rɨ̀lǎ fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀ alɛ, rɨ'ɨ̀ àkǎkǎ atdídɔ̌ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́
ɔ̌ dhòdhódhónganà alɛ tɨ́.
15 Ndɨrɔ̀, Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌ ndɨ dhu ɔ̀vɔ àlɛ̌ tɔ̀ átɔ̀. Wɛmbɛrè tɨ́, kà rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ
ndàtɨ:
16 «Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ndàtɨ:
‹Kɔ̌kɔ̀rɨ́ ɨdhɔ dzidɔ̌, yàrɨ́ nɨ́ ndɨ mǎ mɨ́ mʉ̌ngbò abádhí mànà nɨ̌ ungbòta.
Ma mɨ́ pbàkà Ʊyátá nándɨ̌ abádhí-afí ɔ̀,
madʉ̀ àbhʉnà abádhí rʉ̀nɨ.›
17 Ɨma, ma mɨ́ nzɨ̌ abádhí tɔ́ nzɛ́rɛnga mà, abádhí tɔ́ afátá mànà nɨ́rè tdɨ́tdɔ̀
akɛkpá màtɨ́*.»
18 Kàgàwà ʉ̀bà ìndrʉ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga rɔ̀, ka kɨ́ mbǎ pɛrè t'úbhota-atdyú nà
ndɨ́nɨ̌ kʉ̌bà tɨ́ nzɛ́rɛnga.

* **10:7 10.7** Zàb 40.7-8 * **10:17 10.17** Yèr 31.33-34

Àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ ròwù Kàgàwà-tɨ’ɔ̀ atdí àlɛ̌-afí nà dhu
(Ɛ̀fɛ 2.13,18; Ɛ̀br 4.4-16; 6.4-20; 12.25-29)

19 Nírɔ̀ àbanǐnzó, àlɛ̌ kà’ù wà dhu, Yɛ̌sù-azù-otù ɔ̌, àlɛ̌ ràrɨ̌ òtsù òtsù
Atdídɔ̌ Ɨlǎ Ngari ɔ̀.
20 Àbadhi ángbɛ ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá tɔ́ otu àlɛ̌ tɔ̀, ndɨ ngari-tsʉ̀ ka kʉ́tɔ̀ nɨ̌
mbɛrù-ba-ɔ̌nga ndɨ ndábhʉ rʉ̀fà ndɨ dhu-otù ɔ̌. Kà-tɨ̀ ní, ndɨ dhu rónzɨ̀ ndɨ̀
yà kǎbhʉ ngbɔ̌na nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ kʉtɔ̌ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu-otù ɔ̌.
21 Obhó tí, àlɛ̌ kí’ì Kàgàwà bhà ɨdzá kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ rí’ì ádrʉ̀ngbǎlɛ tí wɔ̀
ndɨ Ádrʉ̀ngbǎ Kùhanì nà.
22 Ní, dhu àkǎ àlɛ̌ ròwù Kàgàwà-tɨ’ɔ̀ atdí àlɛ̌-afí nà, ndɨrɔ̀ àkǎkǎ atdídɔ̌
a’uta nà. Yɛ̌sù núu’o àlɛ̌-afí azùna nɨ̌, rìlǎ atdídɔ̌ nzɛ́rɛ ɨrɛ̀ta ɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀
àlɛ̌-ngbɔ̀ ù’o ɨ̀lɨ̌lǎ ɨdha nɨ̌*.
23 Kàgàwà akɔ̀ àlɛ̌ tɔ̀ ndì ndɔ́nzɨna dhu tɔ́ làká àlɛ̌ tɔ̀. Ndɨrɔ̀ ka ní ndì
ndʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀fʉ́ arí alɛ. Ní dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀vɔ̀ wɔ̀ ndɨ àlɛ̌ kódɔna ndínɨ̌ àlɛ̌
kabá tí dhu kpangba ìnzɨ̌ àlɛ̌ kí àlɛ̌ ìngyɛ̌ rórɔ̀.
24 Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ àlɛ̌ ràndà àlɛ̌ dɔ̀ nga mbɛ̌yi àlɛ̌ nzínzì ɔ̌, ndínɨ̌ ndɨ dhu
abhʉ̀ tí àlɛ̌ àlɛ̌ rɔ̀zè àlɛ̌ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌, àlɛ̌ ràdʉ̀ àmbɛ ídzì dhu ɔ̀nzì dɔ̌.
25 Dhu àkǎ nzá àlɛ̌ rʉ̀bhà atdíkpá àlɛ̌ kí àlɛ̌-tsʉ̀ ùndǔ dhu, àdhàdhì
atdídhená alɛ arónzɨna dhu bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ àlɛ̌ ròngò àlɛ̌-afí àbhʉ
ròtsì ɔbɨ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌. Àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì dhu ndɨ dhu bhɛ̌yi, nyɨ̌ nyàla wà
Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rǐngo ɔ̀ná ɨdhɔ rɨ̌ ndìndù dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
26 Obhó tí, àlɛ̌ kapɛ́ àmbɛ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzì dɔ̌ kìsí tí, ɨwà àlɛ̌ kʉ̀nɨ obhónga
rórɔ̀, ní Kàgàwà tɔ̀ àlɛ̌ kádʉ̀ ùbhonà àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga kʉ̌bà tí ngǎtsi pɛrɛ̀ rɨ̌
mbǎ tdítdɔ̌.
27 Pbɛ́tʉ̀, ndʉ̀bhà rádʉ̀ àlɛ̌ tɔ̀ dhu ní, àlɛ̌ ɔ̌ ɔdɔ́na, àlɛ̌ kí Kàgàwà rɨ̌ anya
ɔ̀tdì àlɛ̌ dɔ̌, ndɔ̀tdì àlɛ̌’ɨ, rɔ̀ná òmvǔ-tsè atdídɔ̌ ɔ́rʉ̀ kàzʉ nɨ̌ dhu ɔ̀dɔ dhu.
28 Angyi ka kongónà Músà bhà Ʊyátá nʉ̀kɔ̀ ìngbàtí ìlɨ ndì alɛ mà, nóhò
ìmbǎ ɨzʉ tɔ́ alɛ-afí na, ɔ́yɔ̌ alɛ mà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ìbhʉ alɛ mà níkò kɔ̀nzì
dhu tɔ́ ngàmbì tí rɔ̀*.
29 Nírɔ̀, Kàgàwà t’ídhùnà gàyà nɔ̀nzì alɛ tí nzɨ́ àdʉ̀ ododu màlɨpɔ̀ nyʉ́
nábà? Obhó tí, ndɨ alɛ nífʉ nzá yà ndì nú’o ndìlǎ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀ Kàgàwà
t’ídhùnà-azù, yà ìndrǔ nábhʉ rùngbò ì Kàgàwà mànà azu. Ndɨrɔ̀ ndɨ alɛ
ʉ̀nɔ̀ dhu nzɛ́rɛ yà ìndrǔ àbhʉ̌ arí rʉ̀nɨ Kàgàwà bhà ídzìnga kàbhà Ɨ̀lɨ̌lǎ
Alafí nɨ̌.
30 Obhó tí, àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà yàrí dhu navɔ̀ ìndrǔ tɔ̀ alɛ. Kǎtɨ:
«Nzɛ́rɛ dhu ùbhɔ̌ ka kí nzɛ́rɛ dhu nɨ̌ dhu ní pbàkà kasʉ.
Ndɨrɔ̀ ɨma, ma mubhòya ìngbàtí íli ndì alɛ mà ndɨ alɛ ɔ́nzì dhu-bvʉ rɔ̌.
Ɨma Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà, ma mɨtdìya ndɨ pbàkà alɛ-ànyǎ*.»
31 Kàgàwà, yà ípìrɔ̌nga nà arí’ì dhòdhódhónganà alɛ-fɔ́ ìndrǔ rɨ̌sɨ̌ dhu ní
ɔdɔ̀na àkǎ kɔnzì atdídɔ̌ dhu!
32 Nyìrɛ̀ pɛ́ yà angyi ndì nanzì rʉ̀kʉ́ dhu, yà Kàgàwà awʉ̀ nyɨ̀kʉ́ nga ɔ̀ná
kàsʉmì ɔ̌. Nyɨ̌ nyabà àpbɛ̀ abhɔ nyʉ́ ìndrǔ-fɔ́, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nyandù ɨ̀ àpbɛ̀-dzi
kɔ́rɔ́.
33 Atdídhená kàsʉmì ɔ̌, ka kowúnà dhu ʉ̀nɔ̀ rɔ̌ nzɛ́rɛ nyɨ̌ nɨ̌, kadʉ̀ àvu
rʉ̀kʉ́ ábhɔ̌ alɛ-ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà kàsʉmì ɔ̌, nyɨ̌ nyowúnà nyǎpbò rɔ̌
atdíkpá kɔ̌kɔ̀ rɔ̀yá ka kávu alɛ mànà.

---

* **10:22 10.22** Uvt 29.4; Zèk 36.25; Ɛ̀fɛ 5.26 * **10:28 10.28** Tɔ̀r 19.15 * **10:30 10.30** Tɔ̀r 32.35-36

34 Nyɨ nyabà ɨzʉ kɔ̌kɔ̀ imbi-dzà ɔ̀ ɨ́ì alɛ dɔ̌, nyǎdʉ̀ fʉ̀kʉ́ dhu-tsí ʉ̀dhǎ ka
kí dhu ná'ù dhèdhɛ nyʉ́ nà, nyɨ nyʉ̀nɨ dhu ìnè nyɨ̀ ràrɨ̌'ì ídzì dhu-tsí, yà
mbɛ̌yi nyʉ́ rí'ì ndɨrɔ̀ dhòdhódhónga nà rádɨ nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
35 Nírɔ̀, nyɨ̀ nyàkǎ nzá nyʉ̌bhà fʉ̀kʉ́ a'uta, ndɨ a'uta rɨ́ ádrʉ̀ngbǎ pɛrɛ̀
nyʉ́ nábhʉ̌ nyǎbà nídhunɨ̌.
36 Nyɨ nyàkǎ nyɨ̀dɔ̀ afíkʉ obvò, ndínɨ̌ nyɨ nyɔnzɨ tí Kàgàwà ózè dhu, kà
ràdʉ̀ yà ndì ndakɔ̀ fɨndá làká fʉ̌kʉ̀ dhu nábhʉ fʉ̌kʉ̀.
37 Obhó tí, Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá ɔ̀ Kàgàwà rǎtɨna:
«Kàsʉmì ʉ̀bhà ndɨ akɛkpá nyʉ́!
Ndɨ kàsʉmì ní yà àkǎkǎ ndɨ̀rà alɛ rɨ̌rà ɔ̀ná.
Kà rɨ̌ nzɨ̌ àdɨ ádzɨ̌ ɨnzá ndì ndɨ̀rà rórɔ̀*.
38 Obhónángatálɛ tí rí'ì nyɨ̀kpódu ɔ̌ alɛ,
rǎdʉ̀ ì'ì ípìrɔ̌nga nà ɨma ndì ndà'ù dhu-otù ɔ̌.
Pbɛ́tʉ̀, kǎpɛ́ ndàdʉ̌ olù pbìndà a'uta ɔ̌,
ní afídu rɨ̌ mbǎ àdʉ̀ ì'ì dhèdhɛ nà kà dɔ̌*.»
39 Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌'í na, àlɛ̌ ní nzɨ olù rádʉ̀ 'àdu, 'àdʉ̀ ùwɨ̌ alɛ. Àlɛ̌ ní ɨwà
Kàgàwà ná'ù alɛ, ndínɨ̌ ndɨ a'uta nɔ́ɔdɔ tí àlɛ̌ tó ípìrɔ̌nga.

11

Pbàìsràyélí t'ábhúya nzínzì ɔ̌ Kàgàwà na'u alɛ
(Zàb 33.6,9; Yùw 8.56; 1Pɛ́ 1.8)

1 Kàgàwà à'u ìndrʉ̌ rɨ̌ dhu-tì ní, ndɨ alɛ rà'ù dhu, àbà ndì ràrɨ̌ yà ndì
ndódɔna Kàgàwà abhʉ̀ tí fɨndà dhu nábà. Ndɨrɔ̀ kà-tì ní, ìnè rí'ì dhu tí ka
kí ɨnzá ka kàpɛ̀ àlǎna dhu à'u dhu.
2 Ndɨ a'uta-tɨdɔ̀ nà àlɛ̌ t'ábhúna ɨ'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà awɛ ídzì dhu
abádhí dɔ̌.
3 Kàgàwà àlɛ̌ ká'ù dhu-otù ɔ̌, àlɛ̌ kʉ̀nɨ dhu, Kàgàwà ranzì ɔ̀rʉ̀-akpà mà
yà adzɨ mànà ɔ̀tɛ̌na nɨ̌ tí. Kà-tì ní, yà adzɨ ɔ̌ àlɛ̌ karálǎna kórɔ́ dhu-tsí
Kàgàwà rabhɔ̀lɔ ɨ ɔ̀tɛ̌na, yà ìnzɨ̌ rí 'àlǎ dhu nɨ̌.
4 Àbɛ̌lì náa'u Kàgàwà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎbhʉ̀ ídzì pɛrɛ̀ nyʉ́ Kàgàwà tɔ̀,
ròsè Kàyìnà àbhʉ pɛrɛ̀ dɔ̀nǎ. Ní kàbhà a'uta-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà azʉ̀ ka
obhónángatálɛ tí, ndì nyʉ́ tírɔ̀ ndì nda'u kàbhà pɛrɛ̀ ídzì dhu tí nídhunɨ̌.
Ndɨrɔ̀ ndɨ a'uta-bvʉ rɔ̌, ɨwà màtí ndì ndavɛ̀ rórɔ̀ Àbɛ̌lì arí'ì ìnè àlɛ̌ tɔ̀ ndì
ndarí dhu ɔ̀vɔ indo màtí rɔ́*.
5 Ɛ̌nɔkà náa'u Kàgàwà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà adyì ka yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀, rɔ̀dzì
ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ɨnzá ɔvɛ-dzi nìnè rórɔ̀. Ka kala nzá ka tdítdɔ̌, Kàgàwà adyì ka,
rɔ̀dzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, Ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá rɨ́ dhu ɔ̀vɔ ndàtɨ, tdʉ̌
Kàgàwà odyí ka, rɔ̀dzì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà razʉ̀ ka nyɨ̀kpóna nɔ̀fɔ̀ dhu
ɔ̀nzɨ arí alɛ tí*.
6 Nírɔ̀, ìmbǎ a'utá na, ìndrʉ̌ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpó nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzì.
Obhó tí, Kàgàwà-tɨ'ɔ̀ ndɨ nòzè ndòndrì alɛ nákǎ ndà'ù dhu, ìnè kà rarí'ì,
ndɨrɔ̀ kà rarí ídzì dhu ɔ̀nzɨ ndɔ̀nɛ rí ndínɨ̌ ì ala tí ndì alɛ tɔ̀.
7 Nʉwà náa'u Kàgàwà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà avɔ̀ dhu kà tɔ̀ yà ɨnzá
ka kàpɛ̀ àlǎna angyi dhu dɔ̌. Ní kǎ'u Kàgàwà ɔ̀vɔ̀ fɨndà dhu obhó dhu
tí, ndàdʉ̀ ì úgʉ ɔ̀nà atdíkpá pbɨ ɨdzá-bhà mànà sàfinà nɔ́sì. Ndɨ dhu-otù

---

* **10:37 10.37** Ɨrà ríràà dhu tí ka kátɨna ɨrɔ́ alɛ ní Màsiyà. * **10:38 10.38** Hàb 2.3-4 * **11:4 11.4** Ɔpt 4.4 * **11:5 11.5** Ɔpt 5.24

ɔ̌, ndɨ Nʉwà abhʉ̀ Kàgàwà rɔ̀tdì anya yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ dɔ̌, ndɨ Kàgàwà ràdʉ̀ kɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tí kàbhà a'uta-okú dɔ̀ rɔ̀.

8 Àbràhamʉ̀ náa'u Kàgàwà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kɨ̌fʉ Kàgàwà ànzì ndì dhu, ndɨ̀và ndì ndàrà yà Kàgàwà ɔ̀kɔ̀ fìndá làká fǐndà, ndínɨ̌ ndɨ ndadì tí kàmǎna tí pbìrì ɔ̀. Kʉ̌bhà pbìndà pbìrì nyʉ́, ndàdʉ̀ àrà ɨnzá ndì ndʉ̀nɨ ndì ndárà ɨ nga mà rɔ́rɔ̀.

9 Pbìndà a'uta-okú dɔ̀ rɔ̀, kǒngónà àdɨ wɔ̀ fìndá làká Kàgàwà akɔ̀ fǐndà pbìrì ɔ̌ àdhàdhì olo bhěyi. Ányɨ kǒngónà àdɨ hɛmɛ̌-dzà ɔ̌, àdhàdhì Ìsakà mà Yàkɔbhɔ̀ mànà náadʉ̀ òko átɔ̀ hɛmɛ̌-dzà ɔ̌ dhu bhěyi. Abádhí tɔ̀ Kàgàwà akɔ̀ ndɨ làká átɔ̀.

10 Obhó tí, Àbràhamʉ̀ ambɛ́nà ɔ̀dɔ̀nà dɔ̌ ndàla dhu nɨ'ì, Kàgàwà nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ udhé, ndàdʉ̀ ɔ̀sìnà pbanga, yà atdídɔ̌ kɔ̌rʉ̀ pfɔ̌na rìdzɔ̀ pbanga*.

11 Sárà nyʉ́ mà átɔ̀ náa'u Kàgàwà. Nɨ́, ìnè kà rɨ̌'ì ìngò-àyi tí, ndɨrɔ̀ mʉ̀làyɨ-ngba nyʉ́ tí rɔ́rɔ̀, Kàgàwà abhʉ̀ ka ràbà pbàdzʉkʉrʉ àbà kà rɨ̌ nɨ̌ onzi. Kǎbà ndɨ onzi, kǎ'u dhu àbhʉ̌ Kàgàwà ràrɨ̌ yà ndì ndakɔ̀ làká àbhʉ̌ ràkǎ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

12 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, Àbràhamʉ̀, àzèmbè ɔvɛ kɛ̀lɛ̌ ɔ̀dɔ rí alɛ bhà pbàdzʉkʉrʉ nɨ́i'ì abhɔ nyʉ́ àdhàdhì yà ìnzɨ̌ rí 'ɔ̀zʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ rɔ̌ alalɨ, ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌ ɔsɔkpó-bvʉ̀ tí.

13 Kɔ̌kɔ̀ alɛ kɔ́rɔ́ nʉ́ʉvɛ̀ fɨyɔ́ a'uta ɔ̌, ɨnzá ɨ̀ àbà yà Kàgàwà akɔ̀ fìndá làká fǐyɔ̀ dhu rɔ́rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, abádhí ala ka ɨtsɛ rɔ̀, ɨdhɛ̀ya ràdʉ̀ ndɨ̀ka nɨ̌. Abádhí avɔ̀ dhu kpangba 'àtɨ, yà adzɨ ɔ̌ ɨ̀ ràrɨ̌'ì àdhàdhì olo bhěyi, ndɨrɔ̀ abhi ɔ̌ rí'ì alɛ bhěyi.

14 Obhó tí, wɔ̀ dhu bhěyi rɔ́tɛ alɛ rɨ̌tɛ̀na kpangba dhu nɨ́, ɨ̀ ràrɨ̌ fɨyɔ́ pbìrì nyʉ́ nónɛ.

15 Abádhí ɨrɛ̀na gukyè angyíta tí ɨ̀ uvò 'òwù fɨyɔ́ pbìrì ɔ̌ rɔ̀ dhu, nɨ́ abádhí ábàyana àbà ányɨ ɨ́ í 'àdǔ ɔ̀ná kàsʉmì.

16 Pbɛ́tʉ̀, abádhí-atdyú nyʉ́ nɨ́i'ì yà mběyi nyʉ́ rɨ̌'ì atdídɔ̌ ròsè pbìrì dɔ̌. Ndɨ pbìrì nɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nga. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà-nyɨ rɨ̌ nzɨ̌ ɨ̀wʉ abádhí tó Kàgàwà tí ka kɨ́ ndànzi rɔ̀, ɨwà ndì ndabhɔ̀lɔ̀ pbanga abádhí tɔ̀ nídhunɨ̌.

17 Pbìndà a'uta-okú dɔ̀ rɔ̀, Àbràhamʉ̀ níipfo idhùnà Ìsakà, ndàbhʉ pɛrɛ̀ tí Kàgàwà tɔ̀ yà Kàgàwà amvù kàbhà a'uta ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌. Kǎ'u, ndìpfo ndɨ atdí tí rɨ̌'ì idhùnà, ndàbhʉ pɛrɛ̀ tí, àzèmbè ɨwà Kàgàwà akɔ̀ làká fǐndà rɔ́rɔ̀.

18 Kàgàwà avɔ̀ dhu kà tɔ̀ ndàtɨ: «Ìsakà-otù ɔ̌ nga nɨ́ ndɨ nyɨ nyɨ́ pbʉ̀kʉ̀ dhu tí ka kátɨna pbàdzʉkʉrʉ àbà nɨ̌*.»

19 Àbràhamʉ̀ náa'u dhu Kàgàwà ràrɨ̌'ì ìnè ndàbhʉ Ìsakà rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ Kàgàwà adʉ̀ Ìsakà àdu tdítdɔ̌ kà-fɔ ɔ̀, àdhàdhì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ ndì nìngbɛ̀ alɛ bhěyi.

20 Ìsakà náa'u Kàgàwà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎso idhúna Yàkɔbhɔ̀ mà Ɛ̀sawʉ̀ mànà, ndɔ̀vɔ̀ olùnǎ rɔ̀ ɨ̀ nɔnzɨya abádhí rɔ̌ dhu abádhí tɔ̀.

21 Yàkɔbhɔ̀ náa'u Kàgàwà. Nɨ́, ɨ́kyèrɔ̌ ndì ndɔ̀dì ndínɨ̌ ndɨ ndɔvɛ́ tí rɔ́rɔ̀, kǎso idhùnà Yɔ̀zɛfʉ̀ bhà inzo atdátdírà ɔ̌, pbìndà mùgǒ-tsʉ̀dɔ̌ ndɨ ndàgǔ ndì, ndàmbɛ Kàgàwà ʉ̀lɛ dɔ̌ rɔ́rɔ̀.

---

* **11:10 11.10** Ɛbr 12.22 * **11:18 11.18** Ɔpt 21.12; 22.1-14

22 Yɔzɛfù náa'u Kàgàwà. Ní, íkyèrɔ̌ ndɨ ndɔ̀dɨ ndínɨ̌ ndɨ ndɔvɛ́ tí rɔ́rɔ̀,
kǎvɔ̀ dhu Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀ Pbàisràyélí rǔvò ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ dɔ̌. Ndɨrɔ̀, kʉ̌yá
dhu kpàna ka kɔnzɨya tí dhu dɔ̌.
23 Músà t'ábanà mà kà-tsánà mànà náa'u Kàgàwà. Ní Músà tɔ́
ngbángba íyànà ʉ̀gʉ̀ rɔ̀, abádhí anzɨ nzá Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà
bhà ʉyátá ʉ̀kɔ̀ ɨ̀ í dhu-ɔdɔ̀. Ní, abádhí arù ndɨ ngbángba ràrà àhʉ ɨ̀bhʉ
àbɨ̌ tí. Obhó tí, abádhí ala dhu ka ràrɨ̌ atdídɔ̌ áya ngbángba.
24 Músà náa'u Kàgàwà. Ní kɨ̌tdègu òvi ndàhʉ ádrʉ̀ngbǎ, ní kʉ̌vó ndɨ
dòtsí ɨ̀nzɨ̌ kanzì ndɨ Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà t'ívànà bhà ɨngba tí.
25 Kǎzè dhu ní 'òngò àpbɛ̀ àbà atdíkpá Kàgàwà bhà alɛ mànà, rɔ̀sè Mísrì
tɔ́ pbìrì ɔ̌ bhà tɔ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ ɨdhɛ̀na rɨ́ ndɨ̀kǎ ídɔ̀ kàsʉmɨ̀ ɔ̌ tí dhu dɔ̀nǎ.
26 Ndɨrɔ̀, Músà tɔ̀, ndɨ nɨ́ ka kí dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ àdhàdhì Màsiyà nɨ́ ka
kʉnɔya dhu nzɛ́rɛ dhu bhěyi dhu ní'ɨ ídzì dhu, rɔ̀sè Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ ɔ̀nzì
àbà ndɨ ndí dhu dɔ̀nǎ. Obhó tí, kǎmbɛ́nà ɔ̀dɔ̀nà dɔ̌ dhu ní, Kàgàwà ubhòya
ndɨ nɨ́ pɛrɛ̀.
27 Pbɨ̀ndà a'uta-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎhʉ̀ Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̀ rɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ ndɔ̀nzɨ ádrʉ̀ngbǎ
kamà bhà nàwí-ɔdɔ̀. Ndɨrɔ̀ kǎdù nzá ndɨ olù yà ndɨ ndùdhě ndɨ ndɔnzɨ tí
dhu ɔ̌, àdhàdhì àlǎ rí Kàgàwà, yà ɨ̀nzɨ̌ ka karí àlǎna alɛ àlǎ alɛ bhěyi.
28 Ndɨ pbɨ̀ndà a'uta-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎpɛ̀ Pásìka tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀. Kʉ̌yá dhu
Pbàisràyélí tɔ̀, rʉ̀vɔ̌ ɨ̀zǎ-azù fɨyɔ́ tsǎtsʉ̀ rɔ̌, ndínɨ̌ yà ɨ̀ndrǔ-tsè ɔ̀tdɨ rí
màlàyikà nɔ́ɔkyɛ tí nzɨ̌ abádhí tɔ́ senzo tɔ́ kpabhá nzónzo.
29 Ɨ Pbàisràyélí náa'u Kàgàwà. Ní abádhí ʉdà Òlǒlù ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀nǎ
àdhàdhì adzɨ-kpa dɔ̌ ɨ̀ ʉ́da dhu bhěyi. Pbɛ́tʉ̀, Mísrì ɔ̌ bhà níitdègu dhu
àpà 'ɔ̀nzì ndɨ dhu bhěyi, ní ɨdha agbú ndɨ abádhí dɔ̌, tsěya rɔ̀tdɨ ndɨ.
30 Pbàisràyélí tɔ́ a'uta-okú dɔ̀ rɔ̀, Yèrikò tɔ́ kɨgɔ̀-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀ nɨ́ odu
tɔ́ kàlɨ̀ núugòlò ndɨ, ndɨ̀tsɨ obvò, àrʉ̀bhʉ̀ ɨdhɔ tí abádhí àkpɔ̀rɔ̀ ngbɔ̌na rɔ̀.
31 Mʉ̀nyɔ̀nì tɔ́ atdí tsìbhálɛ, Ràhabà tí kátɨna náa'u Kàgàwà. Ní, íyàdhíyà
mà ka kakyɛ̀ nzá atdíkpá fɨyɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà kǎkà ɨ̀ nuvó ɨ̀nzɨ̌ 'òngò Kàgàwà-
tsʉ̌ dhu nífʉ alɛ mànà, íyàdhíyà akɔ̀ abháhbɔ màrʉ̀ngà ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
32 Nírɔ̀, ma mí àdhu ʉ̀nɔ tdítdɔ̌? Obhó tí, kàsʉmɨ̀ àbhʉ nzá ma mawɛ dhu
Gìdìyonì mà, Bàrakà mà, Sàmusonì mà, Yèfutà mà, Dàwudì mà, Sàmɔlɛ̀
mà pbànábí mànà nàndà dhu dɔ̌.
33 Kàgàwà ɨ̀ a'u dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kɔ̌kɔ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ náanzɨ
ádrɔ̀drɔ̌ kámá tɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ lɛ̀mà, ngʉ̌kpà alɛ ràdʉ̀ obhónánga tɔ́ dhu ɔ̀nzì.
Ngʉ̌kpà alɛ abà Kàgàwà akɔ̀ fɨndá làká fɨ́yɔ̀ dhu, ngʉ̌kpà alɛ ʉtsɨ àrì-tsʉ̀,
34 ngʉ̌kpà alɛ ɨvɛ́ atdídɔ̌ rɔ́rʉ̀ kàzʉ, ngʉ̌kpà alɛ ʉ̀gʉ ɨ̀ àpà ka kí kɔkyɛ̀ ɨla
tɔ́ ɨla tɔ́ obhi-akpá nɨ́ dhu ɔ̌ rɔ̀, ngʉ̌kpà alɛ ɨ'ɨ̀ mbǎ ɔbɨ nà, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà
adʉ̀ ɨ-tsí àbhʉ rɔ̀tsì ɔbɨ. Ɨla t'úgyeta ɔ̌, ngʉ̌kpà alɛ ɨtɛ̀ ɨ̀ ɔbɨtálɛ tí, 'àdʉ̀ ɨ̀nzɨ̌
ní fɨyɔ́ pbìrì ɔ̌ pbànówí lɛ̀mà ɔ̀nzì, 'òdì rɔ̀tsè.
35 Atdídhená vèbhálɛ náa'u Kàgàwà. Ní abádhí ala ɨ̀ tdítdɔ̌ nzínzìya ɔ̌
rɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ mànà, ɨwà Kàgàwà àbhʉ rʉ̀ngbɛ ɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ rɔ́rɔ̀.
Ngʉ̌kpà alɛ-tsí rɔ̌ ka kavù atdídɔ̌ ràla ɔvɛ-ngbɔ̀ nyʉ́. Pbɛ́tʉ̀, abádhí uvó
ɨ̀ ɨ̀nzɨ̌ kʉkɔlɔ ɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̌ rɔ̀, ndínɨ̌ ɨ̀ ʉ̀vɛ dhu-dzidɔ̌ Kàgàwà abhʉ̀ya tí 'ʉ̀ngbɛ
ɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ ídzì ípìrɔ̌nga nyʉ́ nábà.
36 Ngʉ̌kpà alɛ-tsí ka kɨngɔ̀, kadʉ̀ ʉ̀vɨnà asé nɨ́. Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ ka kusó
àdrà-mbɨ̌ dɔ̌, kadʉ̀ ʉ̀dɔnà imbi-dzà ɔ̀.
37 Ngʉ̌kpà alɛ-tsí ka kakyɛ̀, kubvǔ odu nɨ́, ngʉ̌kpà alɛ-ɔ̌nga àzè kadʉ̀ isí
nɨ́. Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpà alɛ ka kakyɛ̀ ɨla tɔ́ obhi-akpá nɨ́. Ngʉ̌kpà ubhì 'àmbɛ òri

dɔ̌ akyɛ, tàmà-ndɨ mà, ndɨrɔ̀ ɨ̀ndrɨ̀-ndɨ̀ mà ɨ̀ ʉ̀fɔ̌ rɔ̀yá rɔ́rɔ̀. Abádhí rɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu atdɨ̀ ndɨ̀. Ndɨrɔ̀ ka kavù abádhí rɔ̌, kɔnzɨ̀ nzɛ́rɛ dhu nyʉ́ rɔ̀yá.

38 Kɔ̌kɔ̀ dhu bhɛ̌yi alɛ-tɨdɔ̀ náaká nzá ʼòkò yà nzɛ́rɛ adzɨ ɔ̌. Abádhí arì akyɛ rùngʉ̀ ɔ̌ ndɨrɔ̀ pbìrì dɔ̀nă. Ndɨrɔ̀ abádhí ongónà òko odu ɔ̀ rí'ì ibhu ɔ̀nă ndɨrɔ̀ adzɨ ɔ̀ rí'ì ibhu ɔ̀nă.

39 Kɔ̌kɔ̀ alɛ kɔ́rɔ́ náaʼu Kàgàwà. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kǎwɛ ídzì dhu abádhí dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, ɨ alɛ náabà nzá yà kǎkò fɨ̀ndá làká fɨ̌yɔ̀ dhu.

40 Kàgàwà ɨ'ì ɨwà ndì ndùdhe ídzì dhu nyʉ́ àlɛ̌ tɔ̀ rɔ́. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, kǎzè nzá ndɨ dhu ràkǎ abádhí tɔ̀ vɨ̌ya dɔ̌ rɔ̀ ɨ̀mbǎ àlɛ̌'ɨ́ na.

12

Kàgàwà arɨ́ nzɛ́rɛ dhu ɨ̀sɔ̌ àlɛ̌ tɔ̀ màlɨpɔ̀ nɨ̌ ndɨ́nɨ̌ ídzìnga nibho tɨ́ àlɛ̌ tɔ̀ dhu

(1Kò 9.24-27; Fìl 3.11-14; 1Pɛ́ 2.21-24)

1 Àlɛ̌ nàndà dhu nɨ̌, kɔ̌kɔ̀ fɨ̌yɔ́ aʼuta nɨtɛ̀ kpangba alɛ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ ihé nyʉ́ nákpɔ̀rɔ̀ àlɛ̌-ngbɔ̀ átɔ̀. Nírɔ̀ dhu àkǎ àlɛ̌ ràwà yà àlɛ̌-tsʉ̀ ʉ̀tɔ̀ rádʉ̀ ɨ̀nzɨ̌ àlɛ̌ ràmbɛ òwu dɔ̌ angyi aʼuta ɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu-tsí. Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ àlɛ̌ ràwà nzɛ́rɛnga yà ɨsɔ́ tɨ́ arɨ́ ndàpbǎ àlɛ̌-rɔ̌ dhu, àlɛ̌ ràdʉ̀ àmbɛ òtse dɔ̌ yà Kàgàwà ávi àlɛ̌ ròtsè ɔ̀ná ɔngʉ ɔ̌, ɨ̀nzɨ̌ àlɛ̌ kɨ́ àlɛ̌ ɨ̀ngyɛ̌ rɔ́rɔ̀.

2 Dhu àkǎ àlɛ̌ rʉ̀dɨ̌ àlɛ̌-nyɨ̀kpɔ́ Yɛ̌sù-rɔ̌ tɨ́. Ka nɨ́ ndɨ àlɛ̌ tɔ́ aʼuta apɛ̀ ndɨ̀ dɔ̀ná rɔ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ kàbhʉ rádʉ̀ rɨ̀'ì àkǎkǎ aʼuta tɨ́ alɛ. Obhó tɨ́, kǎndù mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ka kɨ́ ndʉ̀tɔ̌ ndɔ̀vɛ̀ dhu-dzi, ɨ̀nzɨ̌ ndàbhʉ nyìna rɨ̀wʉ̀ ndɨ ɔvɛ-tɨdɔ̀ nɨ̌. Kǎnzɨ ndɨ dhu ɨwà ndì ndʉ̀nɨ olùnǎ rɔ̀ ndì ndábàna dhɛ̀dhɛ nídhunɨ̌. Nɨ́ kòmbí, kà rɨ̌'ì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ndì ndàdɨ Kàgàwà bhà Ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi tɔ́ fangà dɔ̀nǎ rɔ̀ rɔ́.

3 Dhu àkǎ nyɨ̌rɛ̀ ka, yà nzɛ́rɛngatálɛ náandrɔ̀ ndì atdídɔ̌ dhu-dzi nandù alɛ. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ afíkʉ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ ndìngyɛ, ndɨ dhu ràdʉ̀ nyǎdu olù.

4 Obhó tɨ́, wɔ̀ nzɛ́rɛnga lɛ̀mà nyɨ̌ nyɔnzɨ tɨ́ nyɨ̌ nyúgyena ɨla ɔ̌, nyɨ̌ nyàpɛ̀ nzá nyʉ̌gye ràrà àhʉ nyɨ̌ nyʉ́vɛ dhu ɔ̀.

5 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyàdzo tɨ́ nzá wà yà pbìndà inzo bhɛ̌yi Kàgàwà rɨ̌ afíkʉ àbhʉ̌ ròtsì ɔbɨ nɨ̌ ɔtɛ rɔ̌ rɔ̀? Kà rǎtɨna:

«Pbànɨ̌ngbá, àpɛ́ nyala Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɨ̌ nyɨsɔ̌ màlɨpɔ̀ nɨ̌ dhu nzɛ́rɛ dhu tɨ́.

Ndɨrɔ̀, àpɛ́ nyabhʉ̀ afínʉ rɨ̀ngyɛ̌ ndì dʉ̀nʉ́ kà rɔ̌rʉ̀ rɔ̀.

6 Obhó tɨ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà arɨ́sɔ̌na màlɨpɔ̀ nɨ̌ alɛ nɨ́ òzè ndì ndózè alɛ. Ndɨrɔ̀, àbadhi arɨ́ ɨ̀tɨ̌na alɛ nɨ́ pbìndà inzo tɨ́ ndì ndʉ̀nɨ kɔ́rɔ́ alɛ*.»

7 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌ndù Kàgàwà rɨ̌ nyɨ̌sɔ̌ màlɨpɔ̀ nɨ̌ dhu-dzi òndù tɨ́, kǎrɨ́ dhu ɔ̀nzɨ rʉ̀kʉ́ pbìndà inzo bhɛ̌yi nídhunɨ̌. Ádhɨ pbá ɨngba ndɨ ɨ̀nzɨ̌ àbanà arɨ́ nzɛ́rɛ dhu ɨ̀sɔ̌ fɨ̌ndà màlɨpɔ̀ nɨ̌?

8 Ɨnzɨ̌ Kàgàwà apɛ́ àdʉ̀ nzɛ́rɛ dhu ɨ̀sɔ̌ fʉ̌kʉ̀ màlɨpɔ̀ nɨ̌ kɔ́rɔ́ pbìndà inzo ɨ̀sɔ̌ ndì ndarɨ́ dhu bhɛ̌yi, nɨ́ nyɨ̌ nɨ́ nzɨ̌ kàbhà obhóná nzónzo, pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ nɨ́ iri nzónzo.

9 Ndɨrɔ̀ yà adzɨ dɔ̌ àlɛ̌ tʼábáya náarɨ́ nzɛ́rɛ dhu ɨ̀sɔ̌ àlɛ̌ tɔ̀ màlɨpɔ̀ nɨ̌ àlɛ̌ ràdʉ̀ 'ɨ̀fʉ. Nírɔ̀ dhu ɔ̀fɔ̀ tɨ́ nzá nga àlɛ̌ rɨ̀fʉ àlɛ̌ tʼÁbanà Kàgàwà, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ nabhʉ̀ tɨ́ àlɛ̌ ràbà dhòdhódhónga tɔ́ ípɨ̀rɔ̌nga?

---

* **12:6 12.6** Mbà 3.11-12

10 Obhó tí, àlɛ̌ t’ábáya náarí nzɛ́rɛ dhu ìsɔ̌ àlɛ̌ tɔ̀ màlɨpɔ̀ nɨ̌ ákɛ̌ kàsʉmì kɛ̀lɛ̌ tí, nyìkpóya nɔ̀fɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà arí kìsɔ̀ àlɛ̌ tɔ̀ ndínɨ̌ ídzìnga nibho tí àlɛ̌ tɔ̀, ndàdʉ̀ àlɛ̌ àbhʉ àlɛ̌ rì’ì ɨ̀lɨ̌lá alɛ tí ndì bhɛ̌yi.

11 Àlɛ̌ ìsɔ̌ ka kí màlɨpɔ̀ nɨ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, àlɛ̌ karí nzɨ̌ ndɨ dhu àlǎ dhɛ̀dhɛ tí àlɛ̀ tɔ̀, pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌ karí kàlǎ ɨzʉ ìbho rí àlɛ̌ tɔ̀ dhu tí. Pbɛ́tʉ̀ olùnǎ rɔ̀, ídzì dhu nàla ndɨ malɨpɔ̀-nyʉtsì alɛ náarí àbàna ɨtse tí dhu ní màrʉ̀ngà ɔ̌ afíya rɔ̌ko dhu mà, obhónánga tó dhu ɔ̀nzɨ ì í Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ dhu mànà.

12 Nírɔ̀, dhu àkǎ nyǎbhʉ kɔ̌kɔ̀ ì nìngyɛ̌ okùkʉ mà, kɔ̌kɔ̀ ìvɨ̀ rívi ɔtdyʉ̀kʉ mànà rìdzɔ̀.

13 Dhu àkǎ nyɔ̌bhɔ̀lɔ̀ tʉ́rʉ́tʉ́rʉ́ ìkò otu pfɔ̌kʉ tɔ̀, ɨnzɨ̌ òtsótsù alɛ-pfɔ̀ nabhʉ̀ tí ràvɔ, pbɛ́tʉ̀ ndínɨ̌ abádhí nabhʉ̀ tí rʉ̀gʉ ʉ̀gʉ́ tí.

Ɨnzá dhu àkǎ ìndrʉ̌ ròkò ɨnzɨ̌ ɨ́fʉ Kàgàwà-tsʉ̌ dhu dhu

14 Dhu àkǎ nyɔ̌nɛ̀ màrʉ̀ngà ɔ̌ nyɨ̌ nyóko kɔ́rɔ́ alɛ mànà dhu, ndɨrɔ̀ Kàgàwà-nyìkpó ɔ̌ nyɨ̌ nyóko ɨ̀lǎ nyɨ̌ nyìlǎ rɔ́rɔ̀ dhu. Ɨmbǎ kì’ì ndɨ dhu bhɛ̌yi rɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-nyìkpa àlǎ rí alɛ rɨ̌’ì ìmbǎ atdí màtí nzínzìkʉ ɔ̌.

15 Dhu àkǎ nyǎndà nga mbɛ̌yi ìnzɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ mà ràsà Kàgàwà rɨ̌ ndàsɔ̌ nɨ̌ asota. Ndɨrɔ̀ dhu àkǎ nyǎndà nga mbɛ̌yi átɔ̀, ɨnzɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ mà nɨ́ì’ì tí ábhɔ̌ alɛ ɨnzǎ rí alɛ tí, àdhàdhì ògyògyè atdídhená itsu-vɛ́ náarí dhu ɨnzǎ dhu bhɛ̌yi.

16 Nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ mà nákǎ nzá ndɨ’ì mʉ̀nyɔ̀nɨ̀tálɛ tí, ndɨrɔ̀ ɨnzɨ̌ arí Kàgàwà bhà dhu-tsí ɨ̀fʉ alɛ tí. Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌nzɨ dhu Ɛsawʉ̀ náanzɨ dhu bhɛ̌yi: kǎbhʉ̀ sengba tí ndì ndí’ì dhu tó pbìndà obhónánga kodzì ákɛ̌ ɔ̀nyʉ̌-ngba rɔ̌ dhu bhɛ̌yi.

17 Àdhàdhì nyɨ̌ nyʉ́nɨ dhu bhɛ̌yi, olùnǎ rɔ̀, kǎzè àbanà ràso ndì, pbɛ́tʉ̀ ndɨ kà t’ábanà adʉ̀ ndɨ dhu àsà àsa tí. Kǎmvù mbǎ ndɔ̀dzì ndínɨ̌ àbanà ʉgèrè tí pbìndà ɨrèta, ní ndɨ dhu aká nzá kà tɔ̀.

18 Obhó tí, nyɨ̌ nyówù nzá ùvò yà ngbɔ̌na àpbala ka kádʉ̀ yà adzɨ ɔ̌ pbìrì-tɨ’ɔ̀, àdhàdhì Pbàìsràyélí náawù ùvò Sìnayì tí kátɨna pbìrì-pfɔ̀ rɔ̌ dhu bhɛ̌yi. Abádhí ala ndɨ pbìrì dɔ̌ rórʉ̀ atdídɔ̌ kàzʉ, ndɨ pbìrì dɔ̌ ndì nìbvʉ̌ mbìì ʉ̀tì ínɔ̀-íyà, ndɨrɔ̀ kà dɔ̌ rópili àpùpú.

19 Abádhí ɨrɨ wàndà-tù mà, Kàgàwà-tù mànà. Ní kɔ̌kɔ̀ dhu ì ìrì rɔ̀, abádhí ɨtsɔ̀ ì Kàgàwà rɔ̌ ìnzɨ̌ ɔtɛ tí fɨ́yɔ̀ tdítdɔ̌.

20 Abádhí andù nzá fɨ́yɔ̀ ka kʉ̀yǎ dhu-dzi. Ndɨ Ʊyátá nɨ’ì: «Yàrí pbìrì-ngbɔ̀ àpbàlǎ rí dhu kɔ́rɔ́ nɨ́ì’ɨna mbǎ ɨzǎ màtí, nákǎ kubvʉ̌ odu nɨ̌ rɔ̀vɛ̀*.»

21 Ndɨrɔ̀, abádhí ala ndɔ̀nzɨ rí rɔ́ dhu nɨ’ì ɔdɔ àbhʉ̀ rí rìsɨ̌ atdídɔ̌ ìndrʉ̌ ɔ̀ dhu. Ní Músà adʉ̀ àtìnà: «Ma mí’ì ɔdɔ nà* ndɨrɔ̀ ma mívi ìvɨ̀ tí.»

22 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyówù ùvò ɨ́kyɛ̀rɔ̌ tɨná ní Sàyunì tí kátɨna pbìrì, yà Kàgàwà, dhòdhódhónganà arí’ì ípìrɔ̌ngana nà alɛ bhà pbanga náarí’ì dɔ̀ná pbìrì. Ndɨ pbanga ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Yèrùsàlɛmà tó kɨgɔ̀, yà màlàyíká tó lʉ́fʉ̀-tsʉ̀ náarí ’ùndʉ̌, ’ɔ̀nyʉ̀ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ná pbanga.

23 Nyɨ̌ nyòwù wà ùvò ɨ́kyɛ̀rɔ̌ Kàgàwà bhà senzo, yà ɨwà kʉ̌ndɨ̌ ɔvɔ̀ya ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ alɛ tó mʉ̀tʉ̀-tí. Nyɨ̌ nyòwù wà ùvò átɔ̀ ɨ́kyɛ̀rɔ̌ Kàgàwà, yà kɔ́rɔ́ alɛ-ànyǎ nɨtdìya alɛ-tí. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyòwù wà ùvò kǎkà atdídɔ̀ àkǎ obhónángatálɛ-tí.

24 Nyɨ̌ nyòwù wà ùvò ɨ́kyɛ̀rɔ̌ Yɛ̌sù, yà àlɛ̌ nungbò Kàgàwà mànà ɔwʉ́tána tɔ́ ungbòta nɨ̌ alɛ-tí. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyòwù wà ùvò ɨ́kyɛ̀rɔ̌ yà ndì nʉfʉ kǎzù-tí.

---

* **12:20 12.20** Uvt 19.12-13 * **12:21 12.21** Tɔ̀r 9.19

Ndɨ kǎzù rɨ̌tɛ̀na àlɛ̌ tɔ̀ dhu nɨ́ atdídɔ̀ ósè Àbɛ̌lì-azù rɨ̌tɛ̀na àlɛ̌ tɔ̀ dhu dɔ̀nǎ dhu*.

25 Nírɔ̀, nyàndà nga mbɛ̌yi. Dhu àkǎ nzá nyǔvɔ̌ nyɨ̌, ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̌rɨ̀ wɔ̀ fǔkʉ́ rí dhu ɔ̀vɔ Kàgàwà-tsʉ́ dhu. Obhó tí, angyi ìndrǔ núuvó ì, ɨ̀nzɨ̌ 'ɨ̀rɨ̀ fɨ́yɔ̀ rí kàbhà ɔtɛ ɔ̀vɔ yà adzɨ dɔ̀ alɛ-tsʉ́ dhu. Nɨ́ ɨ alɛ nʉ́ugʉ́ nzá Kàgàwà rǎbhʉ̌na fɨ́yɔ̀ màlɨpɔ̀ ɔ̌ rɔ̀. Nɨ́ àlɛ̌'ɨ, yà àlɛ̌ karí ɔ̀rʉ́-akpà ɔ̀ rɔ̀ rí dhu ɔ̀vɔ àlɛ̌ tɔ̀ ndɨ Kàgàwà-tù ɨ̀rɨ rɔ̀, àlɛ̌ kádʉ̀ ʉ̀gʉ ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi ɨ̀nzɨ̌ àlɛ̌ ràbà kàbhà màlɨpɔ̀?

26 Angyi kà-tù náabhʉ̀ yà adzɨ rìvi. Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, kɔ̌kɔ̀ làká àlɛ̌ tɔ̀ ndàtɨ: «Ma mabhʉ̀ya yà adzɨ rìvi atdí-gʉ̀na tí tdɨ́tdɔ̌, ndɨrɔ̀ ma mabhʉ̀ya ɔ̀rʉ́-akpà rìvi átɔ̀*.»

27 «Atdí-gʉ̀na tí tdɨ́tdɔ̌» tí kà rǎtɨna dhu-tɨ̀ nɨ́, Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí rivìya, 'àdʉ̀ ùwɨ̌, ndɨ́nɨ̌ kǎkà ɨ̀nzɨ̌ rádʉ̀ ìvi dhu-tsí náadʉ̀ tí ndɨ ɔ̀ko.

28 Nírɔ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ ràbhʉ ɔ̀tsɔ̀ Kàgàwà tɔ̀, kɨ̌bhò yà ɨ̀nzɨ̌ ɔ̀nánga rǎdʉ̀ ìvi ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ idzi àlɛ̌ tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nɨ́ àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ rʉ̀lɛ̌ ka kà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ ʉlɛ́tá nɨ̌, ɨfʉta nà, ndɨrɔ̀ kɔ̌dɔ̀ ɔ̀nzɨ àlɛ̌ kí rɔ́rɔ̀.

29 Obhó tí, àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà nɨ́ kàzʉ arí dhu ʉ̀bɨ dhu bhɛ̌yi arí dhu ʉ̀bɨ alɛ.

13

Dhu àkǎ kɔnzɨ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu ìndrǔ nzínzì ɔ̌
(Màt 19.4-6; Rɔm 12.10,15; 1Tɛ̀ 4.3-7; 1Tì 6.6-10)

1 Dhu àkǎ nyɔ̌zè nyɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌ atdí àba bhà inzo bhɛ̌yi.

2 Dhu àkǎ nzá nyǎdzo olo t'ákɔta rɔ̌ rɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ì í dhu ɔ̀nzɨ dhu náabhʉ̀ atdídhená alɛ ràkɔ màlàyíká ɨnzá ì ʉ̀nɨ rɔ́rɔ̀.

3 Dhu àkǎ nyɨ̌rɛ̀ imbi-dzà ɔ̀ ka kúsɔ̌ alɛ, àdhàdhɨ̀ atdíkpá ka kúsɔ̌ nyɨ̌ mànà alɛ bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ nyɨ̌rɛ̀ rɔ̀yá ka kávu alɛ, ìnè nyɨ̌ nyí'ì átɔ̀ rɔ̀yá ka kádʉ̀ àvu alɛ-ngbɔ̀ nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

4 Dhu àkǎ kɔ́rɔ́ alɛ rɨ̀fʉ yà Kàgàwà ʉnɔ ʉmbátá-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu. Kpatsìbhálɛ mà pbɨ̀ndà tsìbhálɛ mànà nákǎ 'ɔ̀dɔ̀ ì fɨ́yɔ̀ tí. Obhó tí, Kàgàwà nɨ́ɨtdìya mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɨ arí alɛ-ànyǎ, ɨ̀mbǎ rì'ì yà ɨwà ì nʉ́mbǎ alɛ mà ndɨrɔ̀ ɨnzá ì nʉ́mbǎ alɛ màtí.

5 Dhu àkǎ nzá nyɔ̌zè fʉ̀rangà atdídɔ̀. Dhu àkǎ ɨdhɛ̀kʉ rɨ̀ka ndì yà nyɨ̌ nyí'ì nà fʉkʉ́ dhu nɨ̌ tí. Obhó tí, Kàgàwà nyʉ́ ndɨ̀tírɔ̀ rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ndàtɨ: «Ma mí nzɨ̌ àdzo rʉ̀nʉ́ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ma mí nzɨ̌ nyʉbha akɛkpá màtí*.»

6 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌ kí'ì ɨ̀nè àlɛ̌ ràtɨ ɔbɨ nyʉ́ nà:

«Ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ́ ndɨ pbàkà Mʉ̀dzʉ̀nàba,
nɨ́ ma mɨ́ nzɨ̌ atdí dhu-ɔdɔ̀ mà ɔ̀nzɨ.
Yà adzɨ ɔ̌ alɛ rǎdʉ̀ àdhu ɔ̀nzɨ rùdú*?»

Dhu àkǎ àlɛ̌ rʉ̀bhà Pbàyàhúdí tɔ́ màndʉ-owù t'ʉ́ngʉta dhu

7 Dhu àkǎ nyɨ̌rɛ̀ yà angyi nyɨ̌ nʉnda fʉ̀kʉ́ ádrɔ̀drɔ̀ alɛ, kǎkà Kàgàwà bhà Ɔtɛ navɔ̀ fʉ̌kʉ̀ alɛ. Dhu àkǎ nyǎndà ɨ̀ngbà dhu bhɛ̌yi màtí abádhí awù fɨyɔ́ ípìrɔ̀nga ʉ̀tsà dhu, nyǎdʉ̀ ì'ì abádhí ɨ'ì nà a'uta-tɨdɔ̀ nà.

8 Yɛ̌sù Krístɔ̀ nɨ́ ɨ̀nzɨ̌ arí ndʉ̀wʉ̌ alɛ. Kà rɨ̌'ì indo àdhàdhɨ yà inzì ndɨ ndí'ɨ̀ná dhu bhɛ̌yi, ndɨrɔ̀ kɨ̌'ɨya ndɨ dhu bhɛ̌yi tí dhòdhódhónganà.

9 Àpɛ́ nyàbhʉ nyɨ̌ kʉtrǎ nyɨ̌ yà olo tí rí'ì fʉ̌kʉ̀ dhèdhèrɔ̀ dhu t'údhetatɨdɔ̀ nɨ̌. Obhó tí, afíkʉ àkǎ rɔ̀tsì ɔbɨ Kàgàwà bhà ídzìnga-otù ɔ̌, ɨ̀nzɨ̌ nɨ́

---

* **12:24 12.24** Ɔpt 4.10 * **12:26 12.26** Hàg 2.6 * **13:5 13.5** Tɔ̀r 31.6,8; Yàk 1.5 * **13:6 13.6** Zàb 118.6

ɔ̀nyʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kʉ̀yǎ dhu ɨ̀fʉ̌ ka kɨ́ dhu-otù ɔ̌. Ɨ ʉyátá ɨ̀fʉ̌ arí alɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ̀ ndɨ dhu rɨ̌ nzɨ̀ àdʉ̀ akɛ̀kpá màtí.

10 Hɛmɛ̌-dzà ɔ̌ rí kasʉ ɔ̀nzɨ Pbàyàhúdí tó pbàkùhání nákǎ nzá ʼɔ̀nyʉ̀ àlɛ̌ tó màzàbahʉ̀ dɔ̌ ka kùbho pɛrɛ̀ tí Kàgàwà tɔ̀ dhu*.

11 Obhó tí, ndɨ hɛmɛ̌-dzà ɔ̀, pbàkùhání tó ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ kamà ongónà òtsù ɨ̀zǎ-azù nà Atdídɔ̌ flǎ Ngari tí kátɨna ngari ɔ̀, ndínɨ̌ ndɨ̀ ndabhʉ̀ tí Kàgàwà tɔ̀, rɨ̀ʼɨ̀ kà rɨ̌ nzérɛnga ʉ̀ba nɨ̌ pɛrɛ̀ tí. Pbɛ́tʉ̀, ɨ̀zǎ-ngbɔ̌na nʉ́bɨ̀ ka kongónà àdʉ̀ òwu kàzʉ nɨ̌ kɔ́rɔ́, igi pbanga rɔ̌ rɔ̀.

12 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ka kahò Yɛ̌sù átɔ̀ igi kɨgɔ̀ rɔ̌ rɔ̀, ndínɨ̌ pbɨ̀ndà alɛ nyʉ́ nɨ̌, rɨ̀lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌.

13 Nírɔ̀, dhu àkǎ nzá àlɛ̌ rʉ̀ngʉ Pbàyàhúdí tó màndʉ-owù. Dhu àkǎ àlɛ̌ ròwù àlɛ̌ ùsò Yɛ̌sù mànà, àzèmbè àlɛ̌ kɨ́ àlɛ̌-ɨtsɨ̀ ɔ̀nzɨ ka kɨ́ dhu-dzi òndù yà kǎndù ɨtsɨ̀na ɔ̀nzɨ ka kɨ́ dhu-dzi dhu bhɛ̌yi rɔ́rɔ̀.

14 Obhó tí, yà adzɨ ɔ̌ àlɛ̌ kɨ́ʼɨ̀ mbǎ ádzɨ̌ rádʉ̀ àdɨ pbanga nà, pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌ kɨ́ ɔ̀nɛna pbanga ní yà ɨ̀rà ríra-tsí.

15 Nírɔ̀, Yɛ̌sù-otù ɔ̌, dhu àkǎ àlɛ̌ rùbho pɛrɛ̀ tí Kàgàwà tɔ̀ dhu ní, kɔ̌vɔ̀ ìlè àlɛ̌ kɨ́ bìlǐnganà dhu. Kà-tɨ̀ ní, dhu ràkǎ àlɛ̌ rònɡò kɔ̌vɔ̀ ìlè kpangba.

16 Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ nzá nyǎdzo ídzìnga tʼónzɨta mà dzʉ̀nàkʉ ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyí nzínzìkʉ ɔ̌ dhu mànà rɔ̌ rɔ̀. Obhó tí, wɔ̀ dhu bhɛ̌yi pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ núbhɔ̌ nyɨ̌ nyí dhu ní ndɨ rádʉ̀ Kàgàwà-ɨdhɛ̀ àbhʉ rɨ̀ka ndɨ̀.

17 Dhu àkǎ nyɔ̌ngò nyʉ́nda arí alɛ-tsʉ́ dhu ɨ̀rɨ̀, nyǎdʉ̀ abádhí ɨ̀fʉ. Abádhí arí ndɨ nyɔ̌dɔ, ɨ̀ ʉ̀nɨ dhu ɨ̀ rɔvɔya ndɨ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀ ɨ̀ anzɨ̀ kasʉ tó màkʉ̌rʉ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi nyɨ̌ nyɔ̀nzɨ̀ dhu dhu ní ndɨ rádʉ̀ abádhí àbhʉ rɔ̀nzɨ̀ fɨyɔ́ kasʉ dhɛ̀dhɛ nà, ɨ̀nzɨ̌ ɨ̀ í ʼʉ̀hʉ̌ rɔ́rɔ̀. Obhó tí, ʼʉ̀hʉ̌ ɨ̀ í rɔ́rɔ̀ abádhí rɨ̌ fɨyɔ́ kasʉ ɔ̀nzɨ dhu-nyʉtsì nyɨ̌ nyábàna ídzì dhu tí dhu rɨ̌ʼɨ̀ mbǎ.

18 Dhu àkǎ nyɨ̌tsɔ̀ nyɨ̌ dɔ̀ká. Mǎ màʼù wà dhu mǎ ràrɨ̌ʼɨ̀ ɨ̀nè ídzì ɨrɛ̀ta nà, mǎ mózè mɨ̌ʼɨ̀ ídzì mʉ̀tsɔ nà kɔ́rɔ́ dhu-tsí ɔ̌ nídhunɨ̌.

19 Ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ̌ atdídɔ̌, dhu ràkǎ nyɨ̌tsɔ̀ nyɨ̌ Kàgàwà-rɔ̌, ndínɨ̌ kǎbhʉ̀ tí ɨma madu mà tɨkʉ ɔ̀ tsàkàtsàkà.

Ɨtsɔ̀ta
(Rɔm 15.30-32; Kɔ̀l 1.9-11; 1Pɛ́ 5.10-11)

20 Kàgàwà arí ndɨ màrʉ̀ngà ìbho àlɛ̌ tɔ̀. Kǎbhʉ̀ àlɛ̌ tó Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɨ̀ngbɛ̀ ndɨ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀. Ndɨ Yɛ̌sù ní ndɨ̀ àlɛ̌ tó ádrʉ̀ngbǎ ʉndataba, àlɛ̌ʼɨ̀ pbɨ̀ndà tàmà tírɔ̀. Yà ndɨ̀ nʉfʉ kǎzù-otù ɔ̌, Kàgàwà abhʉ̀ àlɛ̌ rùngbò àlɛ̌ ndɨ̀ mànà dhòdhódhónga tó ungbòta nɨ̌.

21 Kàgàwà àkǎ ndàbhʉ nyɨ̌ nyɔ̌ngò ídzì dhu ɔ̀nzɨ̀ bìlǐnganà, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɔnzɨ tí kɔ̌zè dhu. Kàkǎ ndàbhʉ nyɨ̀kpóna nɔ̀fɔ̀ dhu ràkǎ àlɛ̌-nyʉtsì Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌. Ndɨ Yɛ̌sù àkǎ ilèta nà dhòdhódhónganà. Àmɨ̀nà.

Bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ andítá mà ovìta mànà

22 Àbanɨ̌nzó, ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ̌ ɨ̀tdɛ̀ tí, dhu àkǎ nyɔ̌ndù kɔ̌kɔ̀ fʉ́kʉ̀ ma màndɨ̌ afíkʉ otsi tí ɔbɨ nɨ̌ ɔtɛ-dzi òndù tí, ma màndɨ̌ ka ídɔ̌ tí fʉ́kʉ̀ nídhunɨ̌.

23 Ma mòzè mɔvɔ̀ fʉ́kʉ̀ dhu ní, àlɛ̌ tʼádɔ̀nà Tìmɔ̀tɛwʉ̀ ka kɨ̀kɔ̀lɔ̀ wà imbi ɔ̀ rɔ̀ dhu. Nɨ́ kǎpɛ́ ɨ̀rà àhʉ tɨdu ɔ̀ tsàkàtsàkà, ní mǎ mádʉ̀ òwu atdíkpá àbadhi mànà, mɔ̌wù ngbɔ̌kʉ àla.

---

* **13:10 13.10** Kà-tɨ̀ ní, Pbàyàhúdí tó sɔmà tó màndʉ ɨ̀fʉ̌ arí alɛ ràrɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ àlɛ̌ʼɨ̀ pbàkrístɔ̀ tírɔ̀ àlɛ̌ kábàna Yɛ̌sù avɛ̀ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ dhu-nyʉtsì asota nábà.

24 Òvì nyòvì nyʉ̌nda arɨ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ kɔ́rɔ́, Kàgàwà bhà kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ
mànà. Ìtàliyà tɔ́ pbìrì ɔ̌ àlɛ̌ t'ádɔ́na nóvì nyɨ̌ átɔ̀.
25 Kàgàwà àkǎ ndàso nyɨ̌ kɔ́rɔ́!

Yàkɔbhɔ̀
andí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Dhu àla ndì kpangba yàrí bhàrʉwà nandí alɛ ràrǐ Yàkɔbhɔ̀ tí kátɨna alɛ. Ábhɔ̌ alɛ arí dhu ìrɛ̀ ndɨ Yàkɔbhɔ̀ ràrǐ Yěsù t'ádɔ́na nzínzì ɔ̌ atdí alɛ (Mrk 6.3). Ka ní'ì Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ (Kas 1.14; 12.17; 15.13; 21.18; Gàl 2.9).

Ka kárí dhu ìrɛ̀, kà randí yàrí bhàrʉwà mbɛ̀mbɛ̀ ìfɔ kumì atɔ ʉ́dà Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀. Ndɨ kàsʉmì ɔ̌, «ka kapɛ̀ kavu atdídɔ̌ Yěsù ná'ù alɛ rɔ̌ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌» (Kas 8.1).

Yàkɔbhɔ̀ andí dhu fíyɔ̀ ní «atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà rʉ̀gànda-tsʉ̀» (1.1). Ungbòta-Ayí ɔ̀, ɨ «atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà rʉ̀gànda-tsʉ̀» tí ka kátɨna alɛ ní kɔ́rɔ́ Pbàìsràyélí, yà Pàlèstinà tɔ́ pbìrì ɔ̌ aróko Pbàyàhúdí mà, ngʉ̌kpà pbìrì ɔ̀nǎ ì nífàlà-tsí mànà. Pbɛ́tʉ̀, Ungbòta-Ɔwʉ́tá ɔ̀, kà-tì ní kɔ́rɔ́ pbàkrístɔ̀, Pbàyàhúdí mà, ìnzǐ ní Pbàyàhúdí mànà (Gàl 6.16).

Yàkɔbhɔ̀ andí dhu fíyɔ̀ pbàkrístɔ̀ nzínzì ɔ̌, ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ ní'ì nǎkʉ̀tálɛ. Atdídhená-tsí nóongónà kasʉ ɔ̀nzì ɔ̀nzɔ̌nzì Pbàyàhúdí tɔ́ ɨnga-abábá ɔ̌ (5.1-6). Ɨ alɛ-rɔ̌ ka kávu dhu náabhʉ̀ abádhí rɨ̀fàlà ì yà adzɨ ɔ̌. Ní Yàkɔbhɔ̀ andí dhu abádhí tɔ̀, ndínǐ abádhí-afí nabhʉ̀ tí rɔ̀tsì ɔbɨ a'uta ɔ̌. Kǎtí: ìnzǐ ka karí ídzì dhu ɔ̀nzɨ nǐ ìndrʉ̌ tɔ̀ a'uta ràrǐ ɨwà ɔ́vɛ̀ a'uta (2.26).

Bhàrʉwà-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1.1).
- Umvútá-ɔ̀nzǐ dhu àkǎ kikò pɔ́tsɔ́ a'uta ɔ̌ dhu (1.2-12).
- Ɨnzǐ Kàgàwà arí atdí alɛ mà nábhʉ̌ rɔ̀nzì nzɛ́rɛ dhu dhu (1.13-18).
- Kàgàwà bhà Ɔtɛ àkǎ kɨrì, kadʉ̀ kʉ̀nɔ̀ dhu ɔ̀nzì dhu (1.19-27).
- Ɨnzá dhu àkǎ kɨ'ì ìndrʉ̌-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ alɛ-afí nà dhu (2.1-13).
- Ɨnzǐ ka karí ídzì dhu ɔ̀nzɨ nǐ a'uta ní ɨwà ɔ́vɛ̀ a'uta dhu (2.14-26).
- Alɛ-ɨdà-dɔ àkǎ kɔdɔ̀ mběyi dhu (3.1-12).
- Dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ obhóná ɨrɛ̀ta (3.13-18).
- Yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsí nòzè alɛ ní Kàgàwà rɔ̌ òmvǔ dhu (4.1–5.6).
- Dhu-dzi òndù ka kí dhu mà ɨtsɔ̀ta mànà (5.7-20).

Yàkɔbhɔ̀ rǐ ìndrʉ̌ nóvì dhu

1 Yàrí bhàrʉwà nàndǐ fʉ̌kʉ̀ ní ɨma Yàkɔbhɔ̀, Kàgàwà bhà, ndɨrɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ bhà ɨnɔ-akpà. Ma mòvì nyǐ kɔ́rɔ́, yà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà rʉ̀gànda-tsʉ̀ tírɔ̀ nyǐ nyífàlà nyǐ yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀*.

Umvútá-ɔ̀nzǐ dhu àkǎ kikò pɔ́tsɔ́ a'uta ɔ̌ dhu
(Ɔpt 3.6; 4.7; Zèk 7.19; Màt 7.7-11)

2 Àbanǐnzó, nyǐ nyàkǎ nyɔ̌zʉ̀ yà nyǐ nyí dhèdhèrɔ̀ umvútá-tɨdɔ̀ nábà dhu rì'ì dhèdhɛ tí atdídɔ̌ fʉ̌kʉ̀.

3 Obhó tí, nyǐ nyàkǎ nyʉ̌nɨ dhu nyǐ rapɛ́ ìko pɔ́tsɔ́ fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌ umvútá-ɔ̀nzǐ, ní ndɨ dhu ràrǐ dhu-dzi t'óndùta tɔ́ ɔbɨ nábhʉ̌ fʉ̌kʉ̀.

---

* **1:1 1.1** Atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà rʉ̀gànda-tsʉ̀ tí ka kátɨna ɨrɔ́ ní pbàkrístɔ̀, ìmbǎ rì'ì Pbàyàhúdí màtí ndɨrɔ̀ ìnzǐ ní Pbàyàhúdí màtí.

4 Dhu àkǎ wà fʉ̀kʉ́ dhu-dzi t'óndùta rìtɛ̀ ndì kpangba, ndínǐ nyǐ nyɨ'ɨ tí
àkǎkǎ alɛ nyʉ́ tí, ndɨrɔ̀ ìmbǎ rɔ̀yá ndì nʉ̀bhà ndínǐ ì ɔnzɨ tí atdí dhu mà
rǐ'ì alɛ tí.
5 Pbɛ́tʉ̀, dhu apɛ́ ì'ì nzínzìkʉ ɔ̀ atdí alɛ mà nótù ndì ìmbǎ ndì'ì dhu-
ɔ̀nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta nà dhu tí, ní ndɨ alɛ àkǎ ndònzì ka Kàgàwà-fɔ́. Ní kà
rǎdʉ̀ kàbhʉ àbhʉ̌ kà tɔ̀. Obhó tí, kǎrí dhu ùbhɔ̀ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ̀, ìnzǐ ndì ndí
ìndrǔ-ɔ̀nga òvò rɔ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ ìnzǐ ndì ndí ndìngyɛ̌ rɔ́rɔ̀.
6 Ndɨrɔ̀, kàkǎ ndònzì ka a'uta nà, ìnzǐ afína rʉ̌guru rɔ́rɔ̀. Obhó tí, afína
rʉ̌guru alɛ, níɨ ndì yà rɛ̀rʉ̀ dɔ̀ rópili àpùpú rǎbhʉ̌na ràmbɛ ndàwà dɔ̀
mʉ̀kʉrà tɔ́ ɨdha bhɛ̌yi.
7 Ndɨ dhu bhɛ̌yi alɛ-tɨdɔ̀ nákǎ nzá ndɨ̀rɛ̀ nga ndì ràrǎdʉ̀ atdí dhu mà
nábà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-fɔ́,
8 ndɨ alɛ-tɨdɔ̀ ní pbìndà ɨrɛ̀ta-ɔ̀nga ʉ́ndɔ̀ ndì alɛ, ndɨrɔ̀ ʉ̀gɛ̀rɛ̌ tí arí ndʉ̀gɛ̀rɛ̌
pbìndà mʉ̀tsɔ ɔ̀ alɛ nídhunǐ.

Nǎkʉ̀tálɛ mà ònzìtálɛ mànà nàndà dhu

9 Nǎkʉ̀ tí ndì nòtù àlɛ̌ t'ádɔ̀nà mʉ̀krístɔ̀ nákǎ ndì'ì dhɛ̀dhɛ nà, Kàgàwà
ìdzǐ ndì ɔrʉ́ nídhunǐ.
10 Ndɨrɔ̀, ònzìtálɛ tí ndì nòtù àlɛ̌ t'ádɔ̀nà mʉ̀krístɔ̀ nákǎ ndì'ì dhɛ̀dhɛ nà,
Kàgàwà ìfo ndì obvò nídhunǐ. Obhó tí, ònzìtálɛ rǎdʉ̀ ʉ̀da akyɛ tí àdhàdhì
ɨrí ɔ̀ ɨtsu-opfò náarʉ́da akyɛ tí dhu bhɛ̌yi.
11 Adyifɔ̀ náarí ndìtɔ, ndàdʉ̀ ɨtsu ìtdyu, ndɨ ɨtsu-opfò ràdʉ̀ 'àwà obvò,
fɨyɔ́ aya ràdʉ̀ ìku. Ndɨ dhu bhɛ̌yi tí ní ndɨ, ònzìtálɛ rǎdʉ̀ àrà ɔ̀vɛ̀ yà
bìlǐnganà ndì ndarɔ́nzɨna pbìndà kasʉ ʉ́mbɛ̀ ndì rɔ́rɔ̀.
12 Hirò nónzì alɛ ní, umvúta-dzi òndù arí pbìndà a'uta ɔ̀ alɛ. Obhó tí, ndɨ
umvútá lɛ̀mà ndì ndɔ̀nzì dhu-dzidɔ̀, ndɨ alɛ abáya yà Kàgàwà akɔ̀ fɨndá
làká ndì nózè alɛ tɔ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̀nga tɔ́ mʉ̀kàkʉ́.

Ɨnzǐ Kàgàwà arí atdí alɛ mà nábhʉ̌ rɔ̀nzì nzɛ́rɛ dhu dhu
(Yɔ̌b 29.12-13; Màt 7.21-27; Gàl 6.7-10; 1Pɛ́ 2.1-2)

13 Nzɛ́rɛ dhu-atdyú òho rí ndɔ̀zì alɛ nákǎ nzá ndàtɨ: Kàgàwà ràrǐ ndɨ ndì
nàbhʉ ndɔ̀nzì nzɛ́rɛ dhu. Obhó tí, Kàgàwà arí nzǐ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ. Ndɨrɔ̀,
kǎrí nzǐ atdí alɛ mà nábhʉ̌ rɔ̀nzì nzɛ́rɛ dhu.
14 Ɨngbàtí ìli ndì alɛ mà nábhʉ̌ arí rɔ̀nzì nzɛ́rɛ dhu dhu ní, yà ndɨ alɛ
nyʉ́ rǐ atdyúna òho ndɔ̀nzì nzɛ́rɛ dhu. Ndɨ nzɛ́rɛ dhu náarí kɨdha, ndàdʉ̀
ɔ̀tsìnà.
15 Ní, ndɨ nzɛ́rɛ dhu-atdyú òho ka kí dhu náapɛ́ ndìsɛ̌, náarɔ́dhɨna dhu
ní nzɛ́rɛnga. Ndɨrɔ̀, nzɛ́rɛnga náapɛ́ ɔ̀trɔ, náarɔ́dhɨna dhu ní ɔvɛ.
16 Yà atdídɔ̀ ma mózè nyǐ rɔ̀ àbanǐnzó, nyǐ nyàkǎ nzá nyǎbhʉ nyǐ kʉtrǎ
nyǐ!
17 Àlɛ̌ rɔ̌ arí ndɔ̀nzɨ ídzì dhu kɔ́rɔ́, àlɛ̌ arí àbàna àkǎkǎ atdídɔ̀ kɔ́rɔ́ pɛrɛ̀-
tɨdɔ̀ mànà náaríwu ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀. Ɨ dhu náaríwu yà ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì rɔ̌ arí
ɨnga náwʉ̀ kɔ́rɔ́ dhu nanzì Àba Kàgàwà bhà rɔ̀. Ndɨ Kàgàwà ní ìnzǐ arí
ndʉ̀wʉ̌, ndɨrɔ̀ ìnzǐ arí ndʉ̀gɛ̀rɛ̌ ndʉ̀bhà nyǐ ínɔ̀ ɔ̌ ɨ dhu-tsí bhɛ̌yi alɛ.
18 Ndì nyʉ́ ndì ndòzè ka dhu bhɛ̌yi, kǐbho ípìrɔ̀nga-ɔwʉ́tá àlɛ̌ tɔ̀, pbìndà
obhónga tɔ́ Ɔtɛ-otù ɔ̌, ndínǐ àlɛ̌ koko tí wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ngari ɔ̌ yà ndì ndanzì
kɔ́rɔ́ dhu-tsí nzínzì ɔ̌.

Kàgàwà bhà Ɔtɛ àkǎ kɨrì, kadʉ̀ kʉ̀nɔ̀ dhu ɔ̀nzì dhu
(Yùw 3.27)

19 Yà atdídɔ̀ ma mózè nyɨ́ rɔ̀ àbanɨ̌nzó, nyɨ̀rɛ̀ yàrí ɔtɛ: ìngbàtí ɨ̀lì ndɨ̀ alɛ
mà nákǎ ndɨ̀'ì ɨsɔ́ rádù dhu ɨ̀rì alɛ tí, ɨ̀nzɨ́ rádù ɔtɛ òrì ɨsɔ́ tí alɛ tí, ndɨ̀rɔ̀
ɨ̀nzɨ arákɔ̌ akyɛ alɛ tí.
20 Obhó tí, akyɛ arákɔ̌ alɛ náarí nzɨ́ obhónánga tɔ́ dhu ɔ̀nzɨ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ́.
21 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, nyɨ́ nyàkǎ nyǎwà ɔ̀tɔ̌tì dhu kórɔ́ ɨtsɛ nyʉkʉtsì
rɔ̀, fʉ̀kʉ́ nzérɛ mʉ̀tsɔ, yà ìsɛ̀ tí arí ndìsɛ̀ nyʉkʉtsì mànà. Nyɨ́ nyàkǎ nyǎkɔ
yà nyʉkʉtsì ka kózò Ɔtɛ yɔrɔwà ɔ̌. Ndɨ Ɔtɛ ní yà nyɨ̌gʉ rádù Ɔtɛ.
22 Nyɨ́ nyàkǎ nzá nyɨ́'ì bɨ̌ya nɨ̌ tí arí Kàgàwà bhà Ɔtɛ ɨ̀rɨ alɛ tí, pbɛ́tʉ̀ nyɨ́
nyàkǎ nyɨ́'ì ndɨ Ɔtɛ ʉ̀nɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ tí, ɨ̀nzɨ́ dhu ɨ'ɨ tí nyɨ́ nyí nyʉ̌trǎ
nyɨ́-tírɔ̀ dhu tí.
23 Obhó tí, fɨ́ndà ka kʉ́nɔna Kàgàwà bhà Ɔtɛ kɛ̀lɛ̌ ɨ̀rɨ arí, ɨ̀nzɨ́ ndɨ̀ ndí ndɨ
Ɔtɛ ʉ̀nɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ rórɔ̀ alɛ, níli ndɨ̀ yà ndɨ̀ ka kadhìnà nyìna-wɔ̀yɔ̌ àndà rí
ndɨ̀tírɔ̀ kìyó ɔ̌ alɛ bhɛ̌yi.
24 Nyìna-wɔ̀yɔ̌ ndɨ̀ ndàndà ndàdʉ̀ àrà dhu-dzidɔ̌, kà rǎdʉ̀ àdzo ányɨ̀rɔ̌ rɔ̀
tí nyìna-wɔ̀yɔ̌ ɨ'ɨ̀nà tí dhu rɔ̌ rɔ̀.
25 Pbɛ́tʉ̀, atdyúna nyʉ́ nà arí Kàgàwà bhà ʉyátá-ɔ̀nga àndà ndínɨ̌ ndɨ̀
ndʉnɨ tí alɛ náso Kàgàwà rǎdʉ̀ kà rɔ̌nzɨna kórɔ́ dhu ɔ̌. Ndɨ ʉyátá ní àkǎkǎ
atdídɔ̀ ʉyátá, ndɨ̀rɔ̀ ìndrʉ̌ àbhʉ rí rìfʉ Kàgàwà ɨnzá ka kʉ̀tʉ ndɨ̀ ʉ̀tʉ̌ tí
rórɔ̀ ʉyátá. Kàkǎ ndàpbǎ ndɨ̀ ndɨ ʉyátá t'ífʉta rɔ̌, ndàrà kʉ̀nɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ̀ rɔ̌
mbɛ̌yi ndɨ̀tɔ̀. Kàkǎ nzá ndàrà kɨ̀rɨ rɔ̌ ɨ̀rɨ tí, ràdʉ̀ àdzo ɔ̀na nǎ rɔ̀.
26 Ndɨ alɛ apɛ́ ndɔ̀zʉ̀ àkǎkǎ dhu bhɛ̌yi ndɨ̀ ndarí Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ dhu tí, pbɛ́tʉ̀
ɨ̀nzɨ́ ndàdʉ̀ tsʉ̀na ɔ̀dɔ̀, ní ndɨ alɛ ní ndɨ̀tírɔ̀ rí ndʉ̀trǎ, ndɨ̀rɔ̀ kǎrí Kàgàwà
ʉ̀lɛ̌ nɨ̌ ʉlɛ́tá ní kɔkórɔ̀ dhu.
27 Àba Kàgàwà rǎdʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà àkǎkǎ dhu bhɛ̌yi ndɨ̀rɔ̀ ɨ̀mbǎ afátá na arí
ndʉ̀lɛ̌ dhu tí alɛ ní, yà ɨ̀zʉ̌-nzo mà abvo-ayí mànà dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ arí fɨ̀yó àpbɛ̀
ɔ̌, ndàdʉ̀ ndɔ̀dɔ̀ kà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɔ́tì yà adzɨ ɔ̌ kórɔ́ dhu rɔ̌ rɔ̀ alɛ.

2

Ɨnzá dhu àkǎ kɨ'ɨ ìndrʉ̌-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ alɛ-afí nà dhu
(Law 19.15; Zàb 82.1-4)

1 Àbanɨ̌nzó, àdhàdhì yà nyɨ́ nyá'ù ilèta nà àkǎ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù
Krístɔ̀ dhu bhɛ̌yi, nyɨ́ nyàkǎ nzá nyɨ́'ɨ ìndrʉ̌-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ alɛ-afí nà.
2 Atdí ɔ́fɔ̀ ní yàrí: Nyɨ̀rɛ̀ pɛ́ dhu, ɔ̀nzì tɔ́ atdí alɛ, yà ɔrɔ̀ tɔ́ pɛtɛ̀ mà ídzì
mʉ̀dzarʉ̀ mànà nʉ̀fɔ̌ rɔ̀ná rìtsù wà nyɨ́ nyùndu nyɨ́ ɔ̀ná ɨdza ɔ̀, wɔ̀ dhu-
dzidɔ̌, ndɨ nʉ́fa mbɛrʉ̀-fí nʉ̀fɔ̌ rɔ̀ná nǎkʉ̀tálɛ ràdʉ̀ ìtsù átɔ̀ ányɨ̀-dza.
3 Ní, nyɨ́ nyárí ɨfʉta àbhʉ̌ atdídɔ̀ wɔ̀ mbɛ̌yi ndɨ̀ nʉ̀fɔ̌ alɛ tɔ̀, nyɨ̀tɛ̀ àyǎya
ngari fɨ́ndà nyǎtɨ: «Ádɨ ɨrɔ́ yà ídzì ngari ɔ̌.» Pbɛ́tʉ̀, nyɨ́ nyarádʉ̀ àtɨ̀nà wɔ̀
nǎkʉ̀tálɛ nɨ̌: «Ɨnyɨ! Ídè ʉrɔ́, ndɨ̀rɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, ádɨ ɨrɔ́ obvò màtí, yà pfɔ̌du
ma mʉ̀lɨ rɔ́.»
4 Ní, wɔ̀ dhu ɨ̀tɛ̀ tí nzá dhu nyɨ́ rarí ìndrʉ̌-ɔ̌nga òvò, ndɨ̀rɔ̀ ndɨ dhu bhɛ̌yi
nyɨ́ nyɔ́nzɨna dhu ɔ̌, nyʉ̌nda arí dhu ràrɨ̌ fʉ̀kʉ́ nzérɛ ɨrɛ̀ta?
5 Yà atdídɔ̀ ma mózè nyɨ́ rɔ̀ àbanɨ̌nzó, nyɨ̀rɨ dhu! Kàgàwà náavò tí nzá
nǎkʉ̀tálɛ yà adzɨ ɔ̌, ndínɨ̌ okoya tí ɔ̀nzìtálɛ tí a'uta ɔ̌, 'àdʉ̀ òko yà ndɨ̀ nózè
alɛ tɔ̀ Kàgàwà akɔ̀ fɨ̀ndá làká Idzi-kàmǎ tí?
6 Pbɛ́tʉ̀ nyɨ́, nyɨ́ nyárí nǎkʉ̀tálɛ-ɨtsì ɔ̀nzɨ, nyǎdʉ̀ àmbɛ ɔ̀nzìtálɛ ɨ̀fʉ dɔ̀! Ní
tí obhó ɨ ɔ̀nzìtálɛ ɨ rʉ̀kʉ́ arávu, 'àdʉ̀ àmbɛ nyɔ̀bhʉ̀ dɔ̀ dhʉ̀wanì ɔ̌?
7 Ndɨrɔ̀, tí obhó abádhí ɨ yà pbàkrístɔ̀ tí ka karí nyʉ̌nzi nɨ̌ dʉ̀kʉ́ arí'ɨ ídzì
ɔvɔ nɨ̌ arí dhu ʉ̀nɔ nzérɛ?

8 Ɨlɨ̌lǎ Andítá rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ndàtɨ: «Nyɨ nyàkǎ nyozè ɔdhìnʉ àdhàdhì nyɨ nyʉ́ nyɨ nyózè nyɨ nyɨ-tírɔ̀ dhu bhěyi*.» Wɔ̀rí ní ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Idzi tó Ʊyátá. Ní, nyɨ̌ nyapɛ́ ndɨ Ʊyátá ɨ̀fʉ̌, ní nyɨ̌ nyɔ̀nzì wà ídzì dhu.

9 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyapɛ́ dhu ɔ̀nzɨ ìndrǔ-ɔ̌nga t'óvòta nà, ní nyɨ̌ nyɔ̀nzì wà nzɛ́rɛnga Ʊyátá nyɨ̌ nyʉ̀kɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní ndɨ Ʊyátá rǎdʉ̀ anya ɔ̀tdì dʉ̀kʉ́.

10 Obhó tí, ndɨ alɛ apɛ́ kórɔ́ Ʊyátá ɨ̀fʉ̌, pbɛ́tʉ̀ ndàdʉ̀ atdí Ʊyátá kɛ̀lɛ̌ nʉ́kɔ̀ ɨ Ʊyátá nzínzì ɔ̌, ní ndɨ alɛ ʉ̀kɔ̀ wà kórɔ́ Ʊyátá.

11 Obhó tí, Kàgàwà rǎtɨna: «Dhu àkǎ nzá nyɔnzì mʉ̀nyɔ̀nì.» Ní kàtɨ wà átɔ̀: «Dhu àkǎ nzá nyohò abvo.» Nírɔ̀, dhu apɛ́ ì'ì ɨnzá nyɨ nyɔ̀nzì mʉ̀nyɔ̀nì dhu tí, pbɛ́tʉ̀ nyadʉ̀ abvo òhò, ní nyɨ nyʉ̀kɔ̀ wà Ʊyátá.

12 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǒwù ɔ̀tɛ rɔ̌, nyǎdʉ̀ dhu ɔ̀nzì àdhàdhì ànyǎya Kàgàwà ʉnɔya alɛ bhěyi. Ndɨ anya kʉ̌nɔya rɔ̀fɔ̀ ndì yà ìndrǔ àbhʉ̌ rí rìfʉ ndì ɨnzá ka kʉ̀tʉ ndì ʉ̀tʉ̌ tí rórɔ̀ ʉyátá nónzì ka dhu bhěyi.

13 Obhó tí, ɨzʉ àbà arí ngʉ̌kpà alɛ dɔ̌ alɛ rɨ̌ nzɨ̌ ádʉ̀ ànyǎna ʉ̀nɔ Kàgàwà rɨ̌ dhu-ɔdɔ̀ ɔ̀nzì. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà náabáya nzɨ̌ ɨzʉ yà ìnzɨ̌ arí ɨzʉ àbà ngʉ̌kpà alɛ dɔ̌ alɛ dɔ̌.

A'uta mà kàsʉ̌na mànà
(Yɔ̀b 31.16-22; Gàl 5.6; Ɛ̀br 11.17,19,31)

14 Àbanɨ̌nzó, atdí alɛ rɨ̌'ì ìnè ndàtɨ: «Ma má'ù wà Kàgàwà,» pbɛ́tʉ̀, ìnzɨ̌ ndàdʉ̀ ndɨ a'uta ìtɛ̀ pbìndà ídzì dhu ɔ̀nzɨ ndì ndí ìndrǔ tɔ̀ dhu-otù ɔ̌. Ní ndɨ dhu tó mʉ̀gàsʉ̀ ní àdhu? A'uta tí ádʉ̀ ndɨ alɛ ìgʉ ìgʉ̌ wɔ̀rí ɔ́fɔ̀ ɔ̌?

15 Nyìrè pɛ́ dhu atdí adɔ̀kʉ mà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, atdí awɛ̀kʉ mà ràrɨ̌'ì mbǎ mʉ̀dzarʉ̀ nà, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, kà ràrɨ̌'ì mbǎ bìlɨ̌nganà ndì ndóngo ɔ̀nyʉ̀nà ɔ̀nyʉ̀ nà.

16 Ní, atdí nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ apɛ́ ádʉ̀ àtɨ̀nà kà nɨ̌: «Árà mběyi, ɔ́vɔ kàzʉ, nyadʉ̀ dhu ɔ̀nyʉ̀ nyalè nɨ̌,» pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ ndàdʉ̀ ka dzʉ̀nà nɔ́nzì atdí dhu nɨ̌ màtí, ní ndɨ dhu tó mʉ̀gàsʉ̀ nádʉ̀ ì'ì àdhu?

17 Ní a'uta tɔ̀, kà rɨ̌'ì ndɨ dhu bhěyi tí átɔ̀. A'uta kɛ̀lɛ̌ nà ka kí'ì vǐna dɔ̌ rɔ̀, ìnzɨ̌ kadʉ̀ àmbɛ ídzì dhu ɔ̀nzì dɔ̌ ìndrǔ tɔ̀ dhu ní ɨwà ɔ́vè atdídɔ̌ a'uta nà ka kí'ì dhu.

18 Pbɛ́tʉ̀, ìndrǔ rɨ̌'ì ìnè ndàtɨ: «Ɨnyɨ, nyɨ nyí'ì a'uta nà, ndɨrɔ̀ ɨma, ma márí ídzì dhu ɔ̀nzɨ ìndrǔ tɔ̀.» Ní, ma mádʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, matɨ: «Ɨ́tɛ̀ pɛ́ yà ìnzɨ̌ nyɨ nyarí ídzì dhu ɔ̀nzɨ nɨ̌ ìndrǔ tɔ̀ pbʉ̀kʉ̀ a'uta idù. Ní ɨma, ma mí dhu ìtɛ̀ ɨndʉ̀ yà ma marɔ́nzɨna ìndrǔ tɔ̀ ídzì dhu-otù ɔ̌, ìnè ma ràrɨ̌'ì a'uta nà.»

19 Nyɨ nyá'ù tí nzá dhu, Kàgàwà rarí'ì atdí tí? Ní wɔ̀rí ní ídzì dhu! Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyàkǎ nyʉnɨ dhu pfɔ̀mvɔ nyʉ́ mà rá'ù wà ka átɔ̀, ngbɔ̌ya ràdʉ̀ àmbɛ ìvǐ nyʉ́ ìvi dɔ̌ ɔdɔ nɨ̌.

20 Ɨnyɨ ní mʉ̀dhɔmà! Nyɨ nyòzè tí wà nyʉnɨ dhu ìnzɨ̌ ka kí Kàgàwà ózè ídzì dhu ɔ̀nzɨ rórɔ̀ ka kí'ì a'uta nà dhu ràrɨ̌ kɔkórɔ̀ dhu?

21 Kàgàwà azʉ̀ tí nzá àlɛ̌ t'ábhunà Àbràhamʉ̀ obhónángatálɛ tí, yà kɨ̌dyi idhùnà Ìsakà ndàbhʉ ràyi màzàbahʉ dɔ̌, ndínɨ̌ ndʉbì tí pɛrè tí Kàgàwà tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀?

22 Nírɔ̀, nyɨ nyàla wà dhu kàbhà a'uta mà ranzì kasʉ atdíkpá kǎnzì ídzì dhu mànà. Ndɨrɔ̀, ndɨ kǎnzì ídzì dhu abhʉ̀ kàbhà a'uta rì'ì àkǎkǎ a'uta tí.

---

* **2:8 2.8** Law 19.18

23 Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, yà Andítá rɔ̌vɔna dhu náadʉ̀ àkǎ. Ndɨ Andítá rǎtɨna: «Àbràhamʉ̀ náa'u Kàgàwà, Kàgàwà ràdʉ̀ ndɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tɨ́*.» Ndɨrɔ̀, Kàgàwà adʉ̀ kànzì pbɨndà olo tɨ́.
24 Nɨ́rɔ̀, nyɨ̌ nyàla wà dhu Kàgàwà rarɨ́ ìndrǔ ɔ̀zʉ̀ obhónángatálɛ tɨ́ ndɨ̀ ndózè ídzì dhu ɔ̀nzɨ ndɨ alɛ rɨ̌ dhu-otù ɔ̌, ɨnzɨ̌ nɨ́ ndɨ alɛ bhà a'uta-otù ɔ̌ tɨ́.
25 Ndɨ dhu ɨ'ì ndɨ dhu bhěyi tɨ́ átɔ̀ Ràhabà tɨ́ kátɨna mʉ̀nyɔ̀nì-àyi tɔ̀. Kàgàwà azʉ̀ ka obhónángatálɛ tɨ́ yà kǎnzì ídzì dhu ndàkɔ abhábhɔ pbɨ̀ ɨdzá, ndàdʉ̀ àbhʉnà ròtsè vurò otu ɔ̀nǎ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀*.
26 Obhó tɨ́, àdhàdhì yà ɨ̀mbǎ alɛ-ɨhè rɨ̌'ì ɔ̀nà alɛ-ngbɔ̀ narɨ́ ɨwà ɔ́vɛ̀ alɛ-ngbɔ̀ dhu bhěyi, yà ɨnzɨ̌ ka karɨ́ ídzì dhu ɔ̀nzɨ nɨ̌ ìndrǔ tɔ̀ a'uta nɨ́ ɨwà ɔ́vɛ̀ a'uta.

3

Alɛ-ɨdà-dɔ àkǎ kɔdɔ̀ mběyi dhu
(Mbà 10.10; Màt 12.33-37; 13.3; Rɔm 3.13-14)

1 Àbanɨ̌nzó, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɨ̌'ì ibí rɔ̀ kànɨsà ɔ̌ màlímó tɨ́. Obhó tɨ́, nyɨ̌ nyʉ́nɨ wà dhu mběyi nyʉ́, mǎ màlímó tɨ́rɔ̀, Kàgàwà rʉnɔya ànyǎka ɔ̀rʉ̀ nà atdídɔ̀ ròsè ngʉ̌kpà alɛ dɔ̀nǎ ɔ̀tɛ̌ka-okú dɔ̀ rɔ̀.
2 Àlɛ̌'ɨ kórɔ́, àlɛ̌ karɨ́ dhu ʉ̀fǎ abhɔ nyʉ́ àlɛ̌-ɔ̀tɛ̌ ɔ̌. Ɨnzɨ arɨ́ dhu àfǎ ɔ̀tɛ̌na ɔ̌ alɛ nɨ́ ndɨ àkǎkǎ alɛ tɨ́ ka kádʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà alɛ. Ndɨrɔ̀ ndɨ alɛ nɨ́ ìnè rɨ́'ì ndɔ̀dɔ̀ kórɔ́ ngbɔ̌na ɨ̀nzɨ̌ ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ alɛ.
3 Kìdyi pɛ́ mʉ̀hàgʉ̀ tɔ́ ófɔ̀. Àlɛ̌ kapɛ́ sʉma-dyɨ̌-ngba ùsò imbi nɨ̌ kà-tsʉ̀ rɔ̌ ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ kòzè dhu nɔnzɨ tɨ́, nɨ́ ndɨ dhu arɨ́ kórɔ́ kà-ngbùlǔ nábhʉ̌ àlɛ̌ rʉ̀ndà átɔ̀. 4 Nyàndà pɛ́ ɨdha dɔ̌ arúbhi bàtɔ́ átɔ̀. Ndɨ bàtɔ́ rɨ̌ ɨ̀mbǎ ɨ'ì ìnè ádrʉ̀ngbǎ màtɨ́, òpili rópili ɔbɨ nyʉ́ nà awɛ ràdʉ̀ àmbɛ ìdzìnà dɔ̌, nɨ́ kà-rɔ̌ ka kósò ɨdha-tsì ákɛ̌ itsu-afǎ-ngba kɛ̀lɛ̌ rǎdʉ̀ kàbhʉ ʉ̀ndana rɨ́ alɛ ràrà dɔ̀na àtdya rɔ̌ ràrà ndɨ ndòzè ɨ.
5 Nɨ́ ndɨ dhu bhěyi tɨ́, alɛ-ɨdà nɨ́ alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ ákɛ̌ dhú-ngba nyʉ́, pbɛ́tʉ̀, kǎrádʉ̀ ndɔ̀yɔ̀ ndì ndɔ̀nzì ádrɔ̀drɔ̌ dhu nyʉ́-okú dɔ̀ rɔ̀.
Nyàndà pɛ́, ákɛ̌ kàzʉ́-ngba rǎdʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ ɨrɨ́-yà-ba nyʉ́ nóbì!
6 Ndɨrɔ̀, dhu rɨ̌'ì ndɨ dhu bhěyi tɨ́ yà àlɛ̌-ɨdà-dɔ rɔ̌rìna ɔtɛ tɔ̀. Ndɨ ɔtɛ rɨ̌'ì ìnè ndʉ̀bì nga àdhàdhì kàzʉ arɨ́ nga ʉ̀bɨ dhu bhěyi. Obhó tɨ́, àlɛ̌-ɨdà-dɔ rɨ̌'ì ìnè ndɔ̀nzì kórɔ́ nzɛ́rɛ dhu-tɨdɔ̀ ròsè àlɛ̌-ngbɔ̀ rɔ̌ ngʉ̌kpà ngarɨ́-nzo dɔ̀nǎ. Nɨ́ àlɛ̌-ɨdà-dɔ rɔ̌rìna nzɛ́rɛ ɔtɛ náarírà pfɔ̀mvɔ Sìtanì bhà rɔ̀, ndɨrɔ̀ kǎrɨ́ àlɛ̌ tɔ́ ípìrɔ̌nga ɨ̀nzǎ.
7 Ìndrǔ rɨ̌'ì ìnè ndìvǔ kórɔ́ ɨzǎ-tɨdɔ̀ ròngò dhu ɔ̀nzì ndì ndòzè dhu bhěyi. Obhó tɨ́ kǎrɨ́ ɨrɨ́ ɔ̌ ɨzǎ-tɨdɔ̀ mà, àrè-tɨdɔ̀ mà, ɔ̀ya dɔ̌ arɨ́ 'àdha ɨzǎ-tɨdɔ̀ mà, ndɨrɔ̀ ɨdha ɔ̌ aróko ɨzǎ-tɨdɔ̀ mànà kórɔ́ nívǔ ìvǔ.
8 Pbɛ́tʉ̀, ɨdàna ìvu rádʉ̀ atdí alɛ mà rɨ̌'ì mbǎ. Obhó tɨ́, alɛ-ɨdà nɨ́ ɨ̀nzɨ arɨ́ ndìngyɛ̌ nzɛ́rɛ dhu t'ʉ́nɔta nɨ̌ dhu, ndɨrɔ̀ àlè tɨ́ àlè ìndrǔ òhò rádʉ̀ itsu nɨ̌ dhu.
9 Àlɛ̌-ɨdà nɨ̌ àlɛ̌ karɨ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà nílè, ndɨrɔ̀ àlɛ̌-ɨdà nɨ̌ tɨ́, àlɛ̌ karádʉ̀ yà wɔ̀yɔ̌na nyʉ́ rɔ̌ kǎbhɔ̀lɔ̀ alɛ nófù.
10 Asota tɔ́ ɔtɛ mà ofúngá tɔ́ ɔtɛ mànà náarúvò atdí alɛ-li'ɔ̀ rɔ̀ tɨ́. Àbanɨ̌nzó, wɔ̀rɨ́ dhu àkǎnà nzá ndɨ'ì wɔ̀ dhu bhěyi.
11 Òvǒvù ɨdha mà, ɨnzá óvù ɨdha mànà tɨ́ àdʉ̀ ùvò ùvò atdí ɨdha-bhu ɔ̀ rɔ̀ tɨ́? Ɨnzɨ̌ akɛkpá màtɨ́!

---

* **2:23 2.23** Ɔpt 15.6 * **2:25 2.25** Yàk 2.1-24

12 Àbanɨ̌nzó, mùtinì-kpɔ̌ ɨ'ɔ̌ arí ɨtsu tí àdʉ̀ mìzèyìtunì-kpɔ̌ ɨ'ɔ ɨ'ɔ̌? Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ vǐnyò-kpa tí àdʉ̀ mùtinì-kpɔ̌ ɨ'ɔ ɨ'ɔ̌? Ɨ́nzɨ́ akɛkpá màtí! Ndɨ dhu bhěyi tí, ɨnzá óvù ɨdha náaráhʉ ɔ̀nà rɔ̀ ɨdha-dɔ̀tɨ ní rɨ́ nzɨ́ àdʉ̀ òvɔ̌vù ɨdha nípfo.

Dhu àkǎ kɨ'ɨ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨ́rà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta nà dhu
(Rɔm 14.19; 1Kò 3.3; Ɛ̀fɛ 4.1-3; Fìl 2.3; 1Pɛ́ 3.4)

13 Dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta mà, ɨnga t'ʉ́nɨta mànà nà arí'ɨ̀ atdí alɛ mà tí'ɨ̀ ìnè nzínzìkʉ ɔ̌? Ndɨ alɛ-tɨdɔ̀ ní'ɨ̀ rɔ̀, dhu àkǎ kà rɨ̀tɛ̀ ndɨ dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ pbìndà ɨrɛ̀ta pbìndà ídzì mʉ̀tsɔ mà, pbìndà ɨ̀yònga mànà-otù ɔ̌.

14 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ́ nyapɛ́ ɨ'ɨ̀ atdídɔ̀ ógyè adha tɔ́ afíkʉ nà, ndɨrɔ̀ anya tɔ́ afíkʉ nà nzínzìkʉ ɔ̌, ní nyɨ́ nyàkǎ nzá nyɨ́dzɨ́ nyɨ́, nyɔ̌zʉ̀ nyɨ́ dhu-ɔ̌nga t'óvòta nʉ́nɨ alɛ tí. Ndɨ dhu bhěyi nyɨ́ nyí dhu ɔ̀nzɨ dhu rǎdʉ̀ nyǎbhʉ nyɨ́'ɨ̀ tɨ̀tɔ̀tálɛ tí.

15 Wɔ̀rí dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀ ní nzɨ́ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨ́rà ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ka ní yà adzɨ ɔ̌ ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀. Ka ní ìndrʉ̌ tɔ́ ɔ́fɔ̀ tɔ́ ɨrɛ̀ta, ndɨrɔ̀ ka ní nzɛ́rɛ-alafí bhà ɔ́fɔ̀ tɔ́ ɨrɛ̀ta.

16 Obhó tí, adha tɔ́ alɛ-afí mà anya tɔ́ alɛ-afí mànà rɨ́'ɨ̀ rɔ́ rádʉ̀ ɨ'ɨ̀ dhu ní pbàdzangà tí ka kí dhu ɔ̀nzɨ dhu mà, kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛ dhu-tɨdɔ̀ mànà.

17 Pbɛ́tʉ̀, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ɨ̀rà dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta-tɨdɔ̀ nà arí'ɨ̀ alɛ ní dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ɨ́lǎ alɛ. Ndɨ alɛ ní màrʉ̀ngà ìbho arí ìndrʉ̌ nzínzì ɔ̌ alɛ, ɨ̀yònga t'álɛ, ndɨrɔ̀, ngʉ̌kpà alɛ rʉ̌ɲɔna dhu nózè ndɨ̀fʉ alɛ. Ndɨ alɛ ní àlè tí álè ɨzʉ ábà ka kí ìndrʉ̌ dɔ̌ nɨ̌ alɛ-afí mà, ídzì dhu ɔ̀nzɨ ka kí abádhí tɔ̀ nɨ̌ alɛ-afí mànà nɨ̌ alɛ. Ndɨrɔ̀ ka ní ɨ̀nzɨ́ arí ìndrʉ̌-ɔ̌nga òvò, ɨ̀nzɨ́ ndàdʉ̀ ìndrʉ̌ ʉ̀tra alɛ.

18 Ɨ aróko atdíkpá mànà alɛ àbhʉ̌ arí rɔ̀kò màrʉ̀ngà ɔ̌ alɛ, náarózòna dhu ní màrʉ̀ngà. Ní itse tí abádhí arádʉ̀ ògùnà dhu ní obhónánga tɔ́ dhu ɔ̀nzɨ ɨ alɛ rɨ́ dhu.

4

Ɨnzá dhu àkǎ kozè yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsí dhu
(Law 19.16; Zàb 66.18; Luk 18.13-14; 1Tì 2.8; 1Yù 2.15-17)

1 Yà nzínzìkʉ ɔ̌ arí'ɨ̀ angbʉrʉta mà anya mànà náarúvò àdhà rɔ̀? Abádhí náatí nzɨ́ ùvò yà nyɨ́ nyí atdyúya òho dhu-tsí, yà nyʉkʉtsìnǎ rɔ̀ arí anya ɔ̀nzɨ nzínzìya ɔ̌ ɔ̀ rɔ̀?

2 Nyɨ́ nyarí dhu-atdyú òho nyǎbà, pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzɨ́ nyǎdʉ̀ ɨ dhu nábà. Nyɨ́ nyarí'ɨ̀ adha tɔ́ alɛ-afí na nyǎdʉ̀ nyǎpà nyɔ̌kyè abvo, pbɛ́tʉ̀ ɨ̀nzɨ́ nyǎdʉ̀ atdí dhu mà nábà. Nyɨ́ nyarí anya ɔ̀nzɨ nzínzìkʉ ɔ̌, nyǎdʉ̀ àmbɛ àngbʉrʉ dɔ̌. Nyɨ́ nyarí nzɨ́ nyɨ́ nyí atdyúna òho dhu àbà, ɨ̀nzɨ́ nyɨ́ nyarí ndɨ dhu ònzi Kàgàwà-fɔ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

3 Dhu nyɨ́ nyònzì Kàgàwà-fɔ́ rɔ̀, nyɨ́ nyárí nzɨ́ àdʉ̀ ndɨ dhu àbà, nzɛ́rɛ nyɨ́ nyárí ndɨ dhu ònzi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Kà-tɨ̀ ní, nyɨ́ nyarí dhu ònzi ndínɨ̌ nyɨ́ nyabá tí ɨdhɛ̀kʉ ɨ̀kǎ rí nyɨ́-tírɔ̀ nzɛ́rɛ dhu kɛ̀lɛ̌.

4 Nyɨ́, nyɨ́ ní ɨ̀nzɨ́ arí 'ɔ̀dɔ Kàgàwà tɔ̀ alɛ! Nyɨ́ nyʉ́nɨ tí nzá dhu, yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsí òzè ka kí dhu ràrɨ́ Kàgàwà ɔ̀ndrɔ̀ ka kí dhu? Nírɔ̀, yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsí ná'u rí ndòzè alɛ ní ɨwà ndɨ̀ nʉ̀gèrɛ̀ ndɨ̀tírɔ̀ ndòngò Kàgàwà rɔ̌ òmvʉ̌ tí alɛ.

5 Nyɨ̌ nyìrɛ̀ tí nga kɔkɔ́rɔ̀ Ɩɨ̌lɨ̌ǎ Andítá rarátɨna: Kàgàwà ózè dhu ràrɨ̌ àlɛ̌
rùbho àlɛ̌ fɨ̌ndà tí atdírɔ̀, yà àlɛ̌-nyʉtsì ongó tí àdɨ ndì ndɨlɨ pbìndà Ɩɨ̌lɨ̌ǎ-
Alafí-okú dɔ̀ rɔ̀*?
6 Kàgàwà arí ìbhona àlɛ̌ tɔ̀ ní ádrʉ̀ngbǎ ídzìnga nyʉ́. Ndɨ dhu okú dɔ̀ rɔ̀
nga ní ndɨ Ɩɨ̌lɨ̌ǎ Andítá arátɨna: «Kàgàwà arí ndùgye yà ʼɨ̀dzɨ̌ arí ɨ̀tírɔ̀ alɛ
nà, pbɛ́tʉ̀ kǎrádʉ̀ pbìndà ídzìnga ɨ̀tɛ̀ yɔrɔwà nà aróko alɛ tɔ̀*.»
7 Nírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rì Kàgàwà-tsʉ́ dhu. Ndirɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dì pfɔ̌kʉ
Pfɔ̀mvɔ-ɔ̀nzɨ̌, ní kà rǎdʉ̀ ɔ̀kʉ tí ɔ̀kʉ tsʉ̀kʉ́ rɔ̀.
8 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̀ngò Kàgàwà-tɨʼɔ̀, ní kà rǎdʉ̀ ìngo tikʉ ɔ̀. Nyɨ̌
nzɛ́rɛngatálɛ̌, yà fɨyó ɨrɛ̀ta-ɔ̌nga ʉ́ndɔ̀ ndì alɛ tírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌ʼo ɔtsʉ́kʉ
mà afíkʉ mànà rìlǎ!
9 Nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌nɨ nyɨ̌ nyíʼì ɔ̀ná fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀ àpbɛ̀! Nyɨ̌
nyàkǎ nyɔ̀kò ɨzʉ̀kʉ ɔ̌, nyǎdʉ̀ ɔ̀ko nyɨ̀kʉ-dha ɔ̌! Fʉ̀kʉ́ ʉgbɔ́tá nákǎ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀
ndì ndɔ̀ngò ɔdzɨ tí, fʉ̀kʉ́ dhɛ̀dhɛ ràdʉ̀ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndɔ̀ngò ɨzʉ tí!
10 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌fo nyɨ̌ nyɨ̌-tírɔ̀ obvò Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌, ní kà rǎdʉ̀
nyɨ̌dzɨ ɔrʉ́.

Ɨnzá dhu àkǎ katɨ alɛ tʼɔ́dhɨ̀nà nzɛ́rɛ alɛ tí dhu
(Mbà 27.1; Luk 12.16-20)

11 Àbanɨ̌nzó, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌tɛ̀ nzɛ́rɛ nyɨ̌ nɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌. Ɔdhìnà nɨ̌
rɔ́tɛ nzɛ́rɛ alɛ, ndirɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ɔdhìnà àtɨ rí nzɛ́rɛ alɛ tí alɛ, nɔ́tɛ̀ wà nzɛ́rɛ
yà àzè dɔ̌ rɔ́tɛ ʉyátá nɨ̌, ndirɔ̀ kàtì wà ndɨ ʉyátá nzɛ́rɛ ʉyátá tí*. Ní ndɨ
dhu bhɛ̌yi nyɨ nyɔ̀nzɨ dhu rɔ̀, ɨnyɨ ní nzɨ̌ ʉyátá ɨfʉ̌ arí alɛ, pbɛ́tʉ̀ ɨnyɨ ní ndɨ
ʉyátá àtɨ arí nzɛ́rɛ ʉyátá tí alɛ.
12 Kàgàwà kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀ ní ndɨ Ʊyátá ɨ̀dì arí alɛ, ndirɔ̀ ka atdírɔ̀ ní ndɨ ìndrʉ̌
àtì rádʉ̀ ídzì alɛ tí ndirɔ̀ nzɛ́rɛ alɛ tí. Ndirɔ̀ ka kɛ̀lɛ̌ atdírɔ̀ ní ndɨ ìndrʉ̌ ɨ̀gʉ
rádʉ̀, ndirɔ̀ ìndrʉ̌ òhò rádʉ̀ alɛ. Nírɔ̀ ɨnyɨ, yà ɔdhìnʉ àtɨ nyɨ nyarí nzɛ́rɛ
alɛ tí rɔ̀, nyɨ nyarí nyɔzʉ̀ àdhɨ tí?

Ɨnzá dhu àkǎ kɨdzɨ̌ alɛ alɛ-tírɔ̀ ka kòzè kɔnzɨ dhu ùdhɛ̌ ka kí rɔ̀ dhu

13 Nyɨ̀rɨ yà ma mʉ́nɔna dhu kòmbí, nyɨ̌ yà nyɨ̌ nyarátɨna: «Indo, ndirɔ̀
ngǎtsi nɨ̌ tsútsǎ, mǎ mowuna atdí kɨgɔ̀ ɔ̀. Ní mǎ móko ányɨ ràrà àhʉ atdí
atɔ nyʉ́ tí. Mǎ mí mùtùruzì ɔ̀nzɨ, mǎdʉ̀ màgɔ̀wɛ̀† àbà ɔ̀nà rɔ̀.»
14 Nyɨ̌, nyɨ̌ nyʉ̀nɨ nzá ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí fʉ̀kʉ́ ípìrɔ̌nga níɨʼina tsútsǎ
dhu! Obhó tí, nyɨ̌ nyíʼì àdhàdhì òtò rótò ɨdha-ɨhɛ̀ bhɛ̌yi, yà ákɛ̌ kàsʉmì
kɛ̀lɛ̌ tí arí ndàlǎ, ndàdʉ̀ àwɨ̌ alɛ-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ rɔ̀.
15 Nyɨ̌ nyàkǎnà nyǎtɨ: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ òzè ka nɨ̌, mǎ mɨʼɨna ìnè ípìrɔ̌rɔ̀ nga
nà. Ní mǎ mɔnzɨna yàrí dhu, mǎdʉ̀ ndǎgà-tsí nɔ́nzì.»
16 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̌ nyáróko nyǎmbɛ nyɨ̌dzɨ dɔ̌ ɨ̀dzɨ̌ tí, nyɨ̌ nyòzè nyɔ̌nzɨ dhu
ùdhɛ̌ nyɨ̌ nyí rɔ̀. Ní kórɔ́ kɔ̀rí ɨdzítá-tɨdɔ̀ ní nzɛ́rɛ.
17 Nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌nɨ dhu ní, ídzìnga tʼɔ́nzɨta nʉ́nɨ alɛ rapɛ́ nzɨ̌ ndɨ ídzìnga
ɔ̀nzɨ, ní ndɨ alɛ rɔ̀nzì wà nzɛ́rɛnga.

5

Ònzɨ̀tálɛ-nyɨ̀kpɔ́ ɨ̀tdyʉ̌ ka kí dhu
(Yɔ̌b 20.5; Àmɔ 5.11-12; Màl 3.5)

---

* **4:5 4.5** Ɨrɔ́ rí'ɨ̀ dhu ka kìdyì ɔ̀yà rɔ̀ ní Tɔ̀r 4.24 mà Ɔpt 6.3 mànà. * **4:6 4.6** Mbà 3.34 * **4:11 4.11** 2.8 † **4:13 4.13** Màgɔ̀wɛ̀ ní mùtùruzì ka kɔ̀nzɨ rɔ̀ arí ndìsɛ̌ dhu ka kódzì rɔ̀ná dhu-bʉ dɔ̌ dhu.

1 Nyɨ̌ òǹzìtálɛ̌, nyìrɨ yà ma mʉ́nɔna kòmbí fʉ̌kʉ̀ dhu! Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dzì, nyǎmbɛ nyʉ̌hʉ dɔ̌ ɨzʉ nɨ̌, dʉ̀kʉ̀ ríràà àpbɛ̀-okú dɔ̀ rɔ̀.
2 Fʉ̀kʉ́ ongyéngá nɔ́mɔ̀ wà, ndɨrɔ̀ rʉ̀kʉ́ mʉ̀dzarʉ̀ kereze nɔ́nyʉ̀ wà.
3 Fʉ̀kʉ́ ɔrɔ̀ mà fʉ̀kʉ́ fʉ̀rangà mànà kéngezé ɔ̀nyʉ̀ wà. Ndɨ kéngezé nɨ́ ndɨ nyɨ̌ nɔbhʉ̀ya, wɔ̀ nyɨ̌ nyarí kɔ́rɔ́ dhu-tsí-tsʉ̀ ùndʉ̌ fʉ̌kʉ̀ tí rɔ̀. Nyɨ̌ nyúndu ɨ ongyéngá-tsʉ̀ kɔkɔ́rɔ̀. Nɨ́ àdhàdhì kéngezé mà kàzʉ mànà náarí dhu ìnzǎ dhu bhɛ̌yi, Kàgàwà nɨ́itdìya ànyǎkʉ ɔbɨ nyʉ́ nà yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì nínganí.
4 Kɔ̀nɨ̌, nyɨ̌ nyúvɔ̌ nyɨ̌ ìnzɨ̌ nyʉ̌bho yà fʉ̀kʉ́ ɔnzɨ-bvʉ-abábá ɔ̌ kasʉ nɔ́nzì kasʉtálɛ tɔ́ mʉ̀kìmbà. Nɨ́, abádhí rɨ̌ 'ʉ̀hʉ̌ dhu mà, abádhí rʉ̌kʉ̌ dhu mànà nárà wà òtsi yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arɨ́'ì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-bì ɔ̀!
5 Yà adzɨ ɔ̌, nyɨ̌ nyávu nyɔ̌ngò òko òǹzì ɔ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyábhʉ yà adzɨ ɔ̌ dhɛ̀dhɛ ràtdʉ̌ afíkʉ. Nyɨ̌ nyóngù nyɨ̌, nyʉ̌yɔ ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀nɨ Kàgàwà rɔtdíya ɔ̀tdì ànyǎkʉ atdíku dhu rɔ́rɔ̀, àdhàdhì yà ɨnzá ʉ̀nɨ ì àze ka kɨ́ atdíku dhu rɔ́rɔ̀ róko ìzǎ bhɛ̌yi.
6 Nyɨ̌ nyábhʉ obhónánga ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ-ànyǎ kɨtdì, nyǎdʉ̀ àbhʉnà kɔkyɛ̀. Ɨ alɛ ɨ́'ì mbǎ nyɨ̌ mànà ì ɨ́ àgò nɨ̌ ɔbɨ nà.

Dhu àkǎ kondù dhu-dzi ràrà àhʉ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɨ̌ngo dhu ɔ̀ dhu (Màt 5.33-37; Ɛ̀br 6.12; 10.35-37; Yàk 1.12)

7 Nɨ́rɔ̀ àbanɨ̌nzó, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌ndù dhu-dzi, ràrà àhʉ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɨ̌ngo dhu ɔ̀. Nyàndà pɛ́ ìngbà dhu bhɛ̌yi màtɨ́ ɨnga òbhì rɨ́ alɛ náarí ɨnga ɔ̌ dhu náaraya ɔ̀'ɔ̀ dhu ɔ̀dɔ dhu. Ndɨ dhu ɔ̀'ɔ̀ dhu rǎdʉ̀ ì'ì ádrʉ̀ngbǎ mʉ̀gàsʉ̀ tí kà tɔ̀. Kà rɨ̌ dhu-dzi òndù ràrà àhʉ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ igye mà, kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ igye mànà nóowuya ɨ̀kɔ̌ dhu ɔ̀.
8 Nɨ́ nyɨ̌ mà átɔ̀, nyòndù dhu-dzi nyǎbhʉ afíkʉ rì'ì ɔbɨ nà, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù rɨ̌ngo dhu rɨ̌'ì íkyɛ̀rɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
9 Àbanɨ̌nzó, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎmbɛ nyʉ̌hʉ dɔ̌ nyɨ̌ nɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌, akyɛ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù arana ànyǎkʉ ɨtdì nɨ̌. Nyàndà pɛ́, kɔ̀nɨ̌ kìdè wà tsǎtsʉ̀nǎ ànyǎkʉ ndì ndɨtdì tí!
10 Àbanɨ̌nzó, nyìrɛ̀ pɛ́ kǎkà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-ɔvɔ̀ rɔ̌ owúnà dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀ pbànábí náanzì dhu. Abádhí andù dhu-dzi àpbɛ̀ ɔ̌. Nɨ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌dyì abádhí tɔ́ ɔ́fɔ̀.
11 Àlɛ̌ kárí ɨ alɛ ànzi hirò nɔ́nzɨ alɛ tí, abádhí andù dhu-dzi dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nyɨ̌ nyírì wà Yɔ̌bù tí kátɨna alɛ andù àpbɛ̀-dzi tɨ́ dhu tɔ́ màkʉ̌rʉ̀. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyírì wà ìngbà dhu bhɛ̌yi màtɨ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà adʉ̀ àrà dhu ɔ̀nzì kà tɔ̀ olùnǎ rɔ̀ dhu. Obhó tí, ndɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ nɨ́ àlè tɨ́ álè ɨzʉ tɔ́ afína mà, ídzìnga mànà nɨ̌ alɛ.
12 Pbɛ́tʉ̀ àbanɨ̌nzó, ádrʉ̀ngbǎ dhu tɨ́ nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌tsɔ̀ dhu ɔ̀rʉ̀-akpà-ɔvɔ̀ rɔ̌ màtí, yà adzɨ-ɔvɔ̀ rɔ̌ màtí, ndɨrɔ̀ ìngbàtɨ́ íli ndì dhu t'ɔ́tsɔta tɔ́ ngǎtsi ɔ́fɔ̀ ɔ̌ màtí. Obhó dhu tí rí'ì dhu nákǎ nyǎtì obhó dhu tí. Ndɨrɔ̀, ìnzɨ̌ nɨ́ obhó dhu tí rí'ì dhu nákǎ nyǎtì ìnzɨ̌ nɨ́ obhó dhu tí, akyɛ Kàgàwà arana ànyǎkʉ ɨtdì nɨ̌.

Andɨ nà alɛ dɔ̌ dhu àkǎ kɨtsɔ̀ alɛ dhu

13 Àpbɛ̀ ɔ̌ rí'ì atdí alɛ mà t'í'ì ìnè nzínzìkʉ ɔ̌? Ndɨ alɛ àkǎ ndìtsɔ̀ ndɨ
Kàgàwà rɔ̌. Ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ, dhɛ̀dhɛ ɔ̌ rí'ì atdí alɛ mà t'í'ì ìnè nzínzìkʉ ɔ̌?
Ndɨ alɛ àkǎ ndʉ̀yʉ̀ ɨfʉta tɔ́ adyi.
14 Andɨ nà rí'ì atdí alɛ mà tí ì'ì ìnè nzínzìkʉ ɔ̌? Ndɨ alɛ ɑ̀kǎ ndùnzì
kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌, ndínǐ adʉ̀ tí 'ìtsɔ̀ dɔ̀ná, 'àdʉ̀ ndùtri akyɛ nǐ Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Yěsù-ɔvɔ̀ rɔ̌.
15 Abádhí ɨtsɔ̀ ì a'uta nyʉ́ nà dhu rǎdʉ̀ ndɨ alɛ nábhʉ rɔ̀gʉ̀, ndɨ
Ádrʉ̀ngbǎlɛ ràdʉ̀ kà dzʉ̀nà ɔ̀nzì rɨvà ndì tdítdɔ̌. Ndɨrɔ̀, dhu apɛ́ ì'ì ndɨ
alɛ ɔ́nzì nzɛ́rɛnga dhu tí, ní Ádrʉ̀ngbǎlɛ rǎdʉ̀ ndɨ nzɛ́rɛnga nʉ́bà ʉ̀bà kà
tɔ̀.
16 Nírɔ̀, nyǐ nyàkǎ nyǒwù fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ kpangba fʉ̌kʉ̀ nzínzìkʉ
ɔ̌, nyǎdʉ̀ òwu nyǐtsɔ̀ rɔ̌ dʉ̀kʉ́, ndínǐ nyǐ nyadʉ̀ tí ʉ̀gʉ. Obhónángatálɛ bhà
ɨtsɔ̀ta náarí kasʉ ɔ̀nzɨ ádrʉ̀ngbǎ ɔbɨ nyʉ́ nà.
17 Nabì Ɛ̀liyà nɨ'ì àlɛ̌'ɨ bhěyi alɛ kɛ̀lɛ̌. Ní, kǐtsɔ̀ ndì atdyúna nyʉ́ nà ìnzǐ
igye níikó tí. Ní, igye agyè nzá yà adzɨ ɔ̌, ràrà àhʉ ìbhʉ atɔ dɔ̀ná azà àbǐ
nà tí.
18 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ ndìtsɔ̀ tdítdɔ̌. Ní, igye adʉ̀ ìkɔ̌ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, yà
adzɨ ràdʉ̀ ɔ̀nyʉ̀ ì'ɔ.

Àwǎwǐ ndàrà ɨtsɛ obhónga rɔ̌ rɔ̀ alɛ nádǔ ka kí obhónga tɔ́ otu ɔ̀ dhu

19 Àbanǐnzó, atdí nzínzìkʉ ɔ̌ alɛ rǐ'ì ìnè ndàwǐ, ndàrà ɨtsɛ obhónga rɔ̌
rɔ̀, ngǎtsi alɛ ràdʉ̀ kàbhʉ ràdu ndì obhónga tɔ́ otu ɔ̀.
20 Ní nyǐ nyàkǎ nyʉ̌nɨ dhu, wɔ̀ ndɨ nzɛ́rɛngatálɛ dzʉ̀nà nɔ̀nzì ràdu ndɨ
awítá tɔ́ otu ɔ̀ rɔ̀ alɛ, rɨ̀gʉ̌ wà ndɨ alɛ bhà ípìrɔ̌nga ɔvɛ ɔ̌ rɔ̀, ndɨrɔ̀ Kàgàwà
rʉ̀bà wà ndɨ alɛ bhà ábhɔ̌ nzɛ́rɛnga-ɨ́yà.

Pɛ́tɛrʉ̀
andí wɛmbɛrɛ̀ tí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí bhàrʉwà nandí alɛ ní Pɛ́tɛrʉ̀, Yɛ̌sù bhà uvitatálɛ (1.1; 5.1), mbɛ̀mbɛ̀ azà kumì dɔ̀ná imbò nà atɔ ʉ́dà Yɛ̌sù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀. Uvitatálɛ tírɔ̀, abádhí ongónà ùbhi atdíkpá Yɛ̌sù mànà yà adzɨ dɔ̌ kɨ̌'ɨ̀ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌. Yɛ̌sù ɔ́dzɨ̀ ndàrà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Pɛ́tɛrʉ̀ adʉ̀ àrà Ídzì-Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ (Kas 1–6; 9.32–12.19).

Ka karí dhu ɨ̀rɛ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ randí yàrí wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ pbìndà bhàrʉwà Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ ndɨ̀ ndí'ɨ̀ rɔ́rɔ̀, Nɛrɔ̀ tí kátɨna Pbàrɔ́má tɔ́ pbìrì ɔ̌ kámá dɔ̌ kamà náapɛ̀ ndàvu pbàkrístɔ̀ rɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌.

Kǎndí ka fíyɔ̀ ní Àziyǎ-Ngba tɔ́ pbìrì tɔ́ mʉ́layí ɔ̀nǎ ɨ̀ nífàlà alɛ. Kòmbí ka kárí kànzi Tùrùkiyà tí. Ɨ pbàkrístɔ̀ nɨ'ɨ̀ Pbàyàhúdí mà ɨ̀nzɨ̌ ní Pbàyàhúdí mànà. Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ abádhí atɨ olo tí, pbàkrístɔ̀ tí abádhí rɨ̌'ɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ abádhí mǎtíràbvʉ̀ nga nyʉ́ ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nga nídhunɨ̌ (1.1; 2.11). Ɨ̀nzɨ̌ ní pbàkrístɔ̀ tí ɨ̀ nòtù alɛ nóongónà abádhí-ɨtsɨ̀ ɔ̀nzɨ̀ ɔ̀nzɨ̀ tí, 'àdʉ̀ àmbɛ ɔ̀bhʉ̀nà dɔ̀ tìtɔ̀ dɔ̌.

Pɛ́tɛrʉ̀ andí dhu kpàkrístɔ̀ tɔ̀, ndínɨ̌ abádhí tɔ́ a'uta nɨdɨ̀ tí, ràdʉ̀ ɔbɨ̀ àbhʉ abádhí-afí tɔ̀ rɔ̀kɔ̀ Kàgàwà bhà alɛ bhɛ̌yi, ìnè màtɨ ka kí'ɨ̀ abádhí rɔ̌ ka kávu ɔbɨ nyʉ́ nà rɔ́ rɔ́rɔ̀.

Bhàrʉwà-nyɨ̀tɨ̀ ka kóhù tí dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1.1-2).
- Kàgàwà ɨgʉ́ àlɛ̌ dhu níse ka kí dhu (1.3-12).
- Ìndrʉ̌ àkǎ 'òkò ɨ̀lǎ ɨ̀ ɨ̀lǎ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ rɔ́rɔ̀ dhu (1.13–2.10).
- Mʉ̀krístɔ̀ àkǎnà ndɔ̀nzɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̌ dhu (2.11–4.19).
- Yɔrɔwà nà mʉ̀krístɔ̀ àkǎ ndàdɨ dhu mà, kà-kàsʉ̌ mànà (5.1-11).
- Bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta (5.12-14).

Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ ìndrʉ̌ nóvì dhu
(Rɔm 8.17-18; 16.25-26; 2Kò 4.17-18; Ɛfɛ 2.4-8)

1 Yàrí bhàrʉwà nàndɨ̌ ní ɨma Pɛ́tɛrʉ̀, Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ. Ma màndɨ̌ ndɨ bhàrʉwà fʉ̌kʉ̀, nyɨ̌ yà Kàgàwà óvò nyɨ̌ nyɨ̌'ɨ̀ pbìndà alɛ tí rɔ̀. Nyɨ́ nyɨ́fàlà nyɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ olo tírɔ̀, nyǒngò òko Pɔtɔ̀ mà, Gàlàtiyà mà, Kàpàdòkiyà mà, Àziyà mà, Bìtìniyà mànà tɔ́ pbìrì ɔ̀.

2 Àba Kàgàwà náavò nyɨ̌ rɔ̀pɛ̀ ndɨ angyɨnǎ rɔ̀ àdhàdhɨ̀ ndɨ̀ nyʉ́ ndɨ̀ ndudhé ka dhu bhɛ̌yi. Kǎbhʉ nyɨ̌ nyɨ̌'ɨ̀ pbìndà alɛ tí pbìndà Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí-otù ɔ̌, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyɨrɨ tí Yɛ̌sù Krístɔ̀-tsʉ̌ dhu, ndɨrɔ̀ ndínɨ̌ Yɛ̌sù-azù yà ndɨ̀ nʉfʉ náadʉ̀ tí nyʉ̌'o nyɨ̌lǎ. Kàgàwà àkǎ ndàso nyɨ̌, ndàdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌ atdídɔ̌.

Kàgàwà ʉngbɛya àlɛ̌ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu nákǎ àlɛ̌ rɔ̀dɔ̀ dhɛ̀dhɛ nà dhu
(1Kò 2.6; Ɛfɛ 5.1; 1Tè 5.8-9; Tit 2.11-14)

3 Dhu àkǎ àlɛ̌ rìlè Kàgàwà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ t'Ábanà! Pbìndà ádrʉ̀ngbǎ ɨzʉ tɔ́ alɛ-afí-okú dɔ̀ rɔ̀, kɨ̌bhò ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá àlɛ̌ tɔ̀,

yà ndì ndábhʉ ndɨ Yɛ̌sù Krístɔ̀ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu-otù ɔ̌. Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, àlɛ̌ kí dhu ɔ̀dɔ a′uta nyʉ́ nà ʉ̀ngbɛ̌ àlɛ̌ rʉngbɛya àlɛ̌ átɔ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀,

4 ndínɨ̌ àlɛ̌ kabá tí yà Kàgàwà ʉlɨ angyangyɨ ndínɨ̌ àlɛ̌ kokoya tí kàmǎna tí dhu*. Ɨ dhu ní yà ìnzɨ̌ rádʉ̀ ′ìnza dhu, ìnzɨ̌ rádʉ̀ ɔ̀tì dhu, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ fɨ̌yɔ́ aya rádʉ̀ ìku dhu. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà arí ɨ dhu ɔ̀dɔ fʉ̌kʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀.

5 Nyɨ̌ yà Kàgàwà nyɨ̌ nyá′ù rɔ̀, kǎrí ngbɔ̌kʉ ɔ̀dɔ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌, ndínɨ̌ ndì ndɨtɛ̀ya tí ndì ndígʉ̌ nyɨ̌ dhu kpangba yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌.

6 Ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ nyɨ̌ nyí′ì dhɛ̀dhɛ nà, ìmbǎ dhu rɨ̌′ì kòmbí nyɨ̌ nyóko ɨzʉ ɔ̌ yà ákɛ̌ kàsʉmì ɔ̌ yà nyɨ̌ nyábàna dhèdhèrɔ̀ umvútá-tɨdɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu màtí.

7 Wɔ̀ ɨ umvútá rɨ̌′ì rʉ̀kʉ́, ndínɨ̌ fʉ̀kʉ́ a′uta-ɔbì nomvú tí. Ɔrɔ̀ ní ndìnza rádʉ̀ dhu, pbɛ́tʉ̀ ka karí kʉ̀da kàzʉ ɔ̀na nǎ, ndínɨ̌ ka kʉnɨ tí ɔrɔ̀ nyʉ́ tí kà rɨ̌′ì dhu. Ní fʉ̀kʉ́ a′uta tɔ̀ kà rɨ̌′ì ndɨ dhu bhɛ̌yi tí. Ndɨ fʉ̀kʉ́ a′uta, yà atdídɔ̀ fɨndá ídzìnga ósè ɔrɔ̀ bhà ídzìnga dɔ̀nǎ màtí, ní rǎdʉ̀ àkǎ komvù ɔbìna, ndínɨ̌ ka kʉnɨ tí obhónga tɔ́ a′uta tí kà rɨ̌′ì dhu. Ndɨrɔ̀, fʉ̀kʉ́ a′uta ɔ̌ nyɨ̌ nyìkò pɔ́tsɔ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Kàgàwà ɨfʉya nyɨ̌, kɔ̌nzɨya sɨràkʉ ndàdʉ̀ nyɨ̌lè Yɛ̌sù Krístɔ̀ rɨ̌tsi ìngo nínganí.

8 Nyɨ̌ nyózè wà Yɛ̌sù, ìmbǎ dhu rɨ̌′ì ɨnzá nyɨ̌ nyàpɛ̀ kàlǎ dhu màtí. Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyá′ù wà ka, ìmbǎ dhu rɨ̌′ì ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyí kàlǎ kòmbí dhu màtí. Ní, nyɨ̌ nyí′ì dhèdhɛ nà atdídɔ̀. Ndɨ dhèdhɛ ní ìnzɨ̌ rádʉ̀ ndàwɛ alɛ-tsʉ̀ ɔ̌ dhèdhɛ-tɨdɔ̀.

9 Nyɨ̌ nyí′ì ndɨ dhɛ̀dhɛ nà Kàgàwà ígʉ̌ nyɨ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Wɔ̀rí ní ndɨ Yɛ̌sù nyɨ̌ nyá′ù dhu tɔ́ pɛrɛ̀.

10 Wɔ̀ ndɨ Kàgàwà rɨ̌ ìndrǔ ɨ̀gʉ̌ dhu dɔ̌, pbànábí náanɛ̀ dhu abhɔ nyʉ́ ′ʉ̀nɨ, ′àdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ angyangyɨ nyɨ̌ nyakána nyǎbà ídzìnga dɔ̌.

11 Krístɔ̀ bhà Ɨ̀lɨ̌lǎ Alafí nɨ́i′ì abádhí-nyʉtsì. Ní ndɨ Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí náabhʉ̀ abádhí rɔ̀vɔ̀ dhu angyangyɨ Krístɔ̀ náabáya àpbɛ̀ mà, kǎdʉ̀ya àbànà olùnǎ rɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ mànà dɔ̌. Ndɨrɔ̀ ɨ pbànábí náadzi ì, ndínɨ̌ ì ʉnɨ tí ìngbà kàsʉmì ɔ̌ màtí ndɨrɔ̀ ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí kɔ̀rí dhu nɔ́ɔnzɨya ì dhu.

12 Ní Kàgàwà nɨ́itɛ̀ dhu abádhí tɔ̀ rʉ̀nɨ dhu, wɔ̀ abádhí avɔ̀ ìndrǔ tɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ní abádhí ravɔ̀ nzá fɨ̌yɔ̀ ɨ̀tírɔ̀, pbɛ́tʉ̀ abádhí ravɔ̀ ka fʉ̌kʉ̀. Ndɨrɔ̀, yà kòmbí arí kɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀ alɛ náarí kɔ̀vɔ yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ Kàgàwà ivi Ɨ̀lɨ̌lǎ-Alafí bhà ɔbɨ nyʉ́ nɨ̌. Ní màlàyíká nyʉ́ mà nózè ′ʉ̀nɨ wɔ̀ ndɨ dhu átɔ̀.

Dhu àkǎ kokò Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ílǎ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu (1Kò 6.20)

13 Wɔ̀ Kàgàwà ɔ́nzɨ fʉ̌kʉ̀ dhu kɔ́rɔ́ nóokú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌′ì ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyádʉ̀ kasʉ ɔ̀nzì fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta nɨ̌ alɛ tí. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kò ípìrɔ̌ rɔ̀ nyɨ̀kpɔ́kʉ nà, nyǎdʉ̀ kɔ́rɔ́ atdyúkʉ ɨ̀lɨ yà Yɛ̌sù rɨ̌ngo nínganí nyɨ̌ nyabáya ídzìnga dɔ̌.

14 Àdhàdhì àbayà ʉ̀nɔ̀ dhu ɨ̀fʉ̌ arí nzónzo bhɛ̌yi, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎbhʉ nyɨ̌ yà ɨnzá nyɨ̌ nyàpɛ̀ Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɨ̌ rɔ̀ nyɨ̌ nyongónà atdyúya òhò nzɛ́rɛ dhu ràmbɛ nyʉ̌ndà dɔ̌.

---

* **1:4 1.4** Ɨ dhu tí ka kátɨna ɨrɔ́ ní Kàgàwà rɨ̌ ìndrǔ ɨ̀gʉ̌ ndàdʉ̀ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga àbhʉ fɨ̌yɔ̀ dhu.

15 Ndɨrɔ̀, àdhàdhɨ̀ Kàgàwà yà nyɨ̌ nunzi nyɨ̌ʼì pbìndà alɛ tí alɛ ní ɸlɩ̌lǎ alɛ dhu bhɛ̌yi, nyɨ̌ mà átɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌ʼì ìlɩ̌lǎ Kàgàwà-nyìkpó ɔ̀ alɛ tí kɔ́rɔ́ fʉ̀kʉ́ mʉ̀tsɔ ɔ̀.

16 Obhó tí, ɸlɩ̌lǎ Andítá ɔ̀ Kàgàwà rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ, ndàtɨ: «Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌ʼì ìlɩ̌lǎ alɛ tí, ɨma ní ɸlɩ̌lǎ alɛ nídhunɨ̌*.»

17 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌tsɔ̀ nyɨ̌ nyí rɔ̀, nyɨ̌ nyarí Kàgàwà ànzi Àbakʉ tí. Ní ndɨ dhu bhɛ̌yi kà rɨ̌ʼì rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǒngò kìfʉ atdídɔ̀ yà òko nyɨ̌ nyòko olo tí yà adzɨ ɔ̀ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̀. Obhó tí, kǎrí ìndrʉ̌-ànyǎ ɨtdì ndɨ alɛ nyʉ́ ɔ́nzì dhu-bvʉ rɔ̀, ìnzɨ̌ ndì ndí ìndrʉ̌-ɔ̀nga òvò rɔ́rɔ̀.

18 Obhó tí, nyɨ̌ nyʉ́nɨ wà ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí Kàgàwà ʉwʉ̀ nyɨ̌, nyʉ̌vò yà abhúkʉ-nyʉtsì rɔ̀ nyɨ̌ nyabà àkyǎkyɛ̀ mʉ̀tsɔ ɔ̀ rɔ̀ dhu. Kʉ̌wʉ̀ nzá nyɨ̌ kǎkà ʼìnza rádʉ̀ fʉ̀rangà tí kátɨna sʉma-tɨdɔ̀ mà, ɔrɔ̀ mànà dhu bhɛ̌yi dhu nɨ̌.

19 Pbɛ́tʉ̀, kʉ̌wʉ̀ nyɨ̌ nɨ̌ ní Krístɔ̀-azù, yà atdídɔ̀ ɨndá ídzìnga ósè azu. Ndɨ Krístɔ̀ níɨʼì àdhàdhɨ̀ Kàgàwà tɔ̀ ka kàbhʉ pɛrɛ̀ tí tàmǎ-ngba bhɛ̌yi, yà ìmbǎ rɨ́ʼì atdí otsu nà màtí, ndɨrɔ̀ ìmbǎ rɨ́ʼì ngǎtsi nzérɛ dhu nà màtí tàmǎ-ngba.

20 Kàgàwà náapì ka angyɨnǎ rɔ̀, ɨnzá ndì ndàpɛ̀ yà adzɨ ɔ̀nzɨ rɔ́rɔ̀. Ndɨrɔ̀ kòmbí kǎdʉ̀ kìtɛ̀ kpangba fʉ̌kʉ̀ yà adzɨ ɔ̀ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndàpà ndínɨ̌ ndì ndara tí ndɔ̀dì ɔ̀yá ɨdhɔ ɔ̀. Kɔ̀nzì ndɨ dhu ndínɨ̌ ídzìnga nabhʉ̀ tí fʉ̌kʉ̀.

21 Krístɔ̀-otù ɔ̀, nyɨ̌ nyáʼù Kàgàwà yà ka nabhʉ̀ rìngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ àbhʉ kà tɔ̀ alɛ. Ndɨrɔ̀, wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, nyɨ̌ nyáʼù Kàgàwà nyǎdʉ̀ kɔ́rɔ́ atdyúkʉ ìlɨ kà-fɔ́ nyɨ̌ nyɔ́dɔna nyǎbà dhu dɔ̌.

22 Obhónga tɔ́ Ɔtɛ nyɨ̌ nyífʉ dhu-otù ɔ̀, nyɨ̌ nyóngò wà Kàgàwà-nyìkpó ɔ̀ ílǎ alɛ tí, nyǎdʉ̀ adɔ́kʉ ɔ̀zè ìmbǎ ɔ̀ná ʉtrátá nà àzè nɨ̌. Nírɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̀zè nyɨ̌ atdí afíkʉ nyʉ́ nà nzínzìkʉ ɔ̀.

23 Obhó tí, Kàgàwà ábhʉ ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá fʉ̌kʉ̀ pbìndà Ɔtɛ-otù ɔ̀. Ndɨ Ɔtɛ rɨ́ʼì mbǎ àdhàdhɨ̀ ɔ̀mɔ̀ rádʉ̀ ɔ̀mɔ̀ itse bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ ka ní ìnzɨ̌ arɔ́mɔ̀ itse. Ndɨ Ɔtɛ ní ípìrɔ̌nga àbhʉ̌ arí ìndrʉ̌ tɔ̀ Ɔtɛ, ndɨrɔ̀ ka ní dhòdhódhónga nà arádɨ Ɔtɛ.

24 Obhó tí, ndɨ Ɔtɛ rǎtɨna:
«Kɔ́rɔ́ alɛ rɨ́ʼì àdhàdhɨ̀ ɨrí-bɨ̀ bhɛ̌yi.
Ndɨrɔ̀ abádhí tɔ́ aya rɨ́ʼì àdhàdhɨ̀ itsu-opfò tɔ́ aya bhɛ̌yi.
Ɨrí-bɨ̀ rǎdʉ̀ ɔ̀tdyù, itsu-opfò ràdʉ̀ ndɨpbà obvò.
25 Pbɛ́tʉ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà bhà Ɔtɛ arádɨ dhòdhódhónga nà*.»
Ndɨrɔ̀, ndɨ Ɔtɛ ní Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ yà fʉ̌kʉ̀ ka kʉnɔ.

2

Dhu àkǎ kongù alɛ Kàgàwà bhà Ɔtɛ nɨ̌ dhu
(Màt 21.42-44; Kas 4.11-12; Rɔm 9.24-26; Ɛ̀fɛ 2.20-22)

1 Kàgàwà ábhʉ ípìrɔ̌nga-ɔwʉ́tá fʉ̌kʉ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyǎwà kɔ́rɔ́ ɔ̀rʉ̀-tɨdɔ̀ mà, ìndrʉ̌ tʼʉ́trátá mà, ɔyɔyɔ alɛ-ɨdà-dɔ nà ka kí́ʼì dhu mà, ngǎtsi alɛ-fɔ́ dhu dɔ̌ ka kí alɛ-afí ìlɨ dhu mà, ìndrʉ̌ tʼʉ́dhʉ́tá tɔ́ ɨrɛ̀ta mànà.

2 Àdhàdhɨ̀ ɨrɛ́-nzo náarí màkyɨ̌-atdyú òho dhu bhɛ̌yi, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̀hò yà ɨnzá ndì nàngbɔ̌ ngǎtsi dhu nà màkyɨ̌-atdyú, kà-tì ní, nyɨ̌ ràkǎ nyɔ̀hò Kàgàwà bhà Ɔtɛ-atdyú. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, nyɨ̌ nyádʉ̀ àmbɛ òvi dɔ̌ nɨ̌

* **1:16 1.16** Law 19.2 * **1:25 1.25** Ìsa 40.6-8

fʉ̀kʉ́ a′uta ɔ̌, ràrà àhʉ Kàgàwà ígʉ̌ nyɨ́ dhu tɔ́ dhɛ̀dhɛ rǎkǎ dòtsí ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀.
3 Àdhàdhɨ ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá rʉ̌nɔna dhu bhɛ̌yi: «Nyɨ́ nyínè wà Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ídzìnga-dzi*.»

Yɛ̌sù mà ndɨ́ ná′ù alɛ mànà narí ípìrɔ̌nga nà arí′ì nyʉ́yatsì odu bhɛ̌yi alɛ dhu

4 Ní nyɨ́ nyàkǎ nyɨ̀ndrì íkyɛ̀rɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù-tɨ′ɔ̀. Àbadhi ní ípìrɔ̌nga ìbho arí ìndrʉ́ tɔ̀ odu, yà ìndrʉ́ adʉ̀ òbvùnà igi odu. Pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà adʉ̀ kòvò, ndàdʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà atdídɔ̌ fɨndá ídzìnga ósè nyɨ̀kpɔ́na ɔ̌ odu tí.
5 Ní nyɨ́ mà átɔ̀, àdhàdhì ípìrɔ̌nga nà rí′ì nyʉ́yatsì odu bhɛ̌yi, nyɨ́ nyàkǎ nyǎbà ngari Kàgàwà rɨ́ pbìndà ɨ̀lɨ̌lǎ Alafí rǎdɨ ɔ̀ná ɨdza ɔ̀sì nyɨ́ nɨ̀ odu nzínzì ɔ̌. Ní ányì-dzá, nyɨ́ nádʉ̀ ì′ì kàbhà pbàkùhání, ndínɨ̀ nyɨ́ nyongó tí pɛrɛ̀ ùbho kà tɔ̀ ɨ̀lɨ̌lǎ Alafí òzè dhu bhɛ̌yi. Ní Kàgàwà rǎdʉ̀ ɨ pɛrɛ̀ à′ù Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌.
6 Obhó tí, ɨ̀lɨ̌lǎ Andítá ɔ̀ Kàgàwà rǎtɨna:
«Kànɨ̀ ma mɔ̀pì atdídɔ̌ fɨndá ídzìnga ósè odu.
Ní ma mí kɨ̀lɨ̌ Sàyunì tɔ́ pbìrì dɔ̌ rì′ì ɨdza-pbɨdɔ̀ ɔ̀dɔ rí odu tí.
Ndɨrɔ̀, ndɨ odu dɔ̌ rí pbìndà a′uta nósì alɛ-nyì rɨ̌ nzɨ́ ìwʉ*.»
7 Nírɔ̀, fʉ̌kʉ̀ Yɛ̌sù ná′ù alɛ tírɔ̀, ndɨ odu ní Kàgàwà àbhʉ̌ rí rìfʉ nyɨ́ odu.
Pbɛ́tʉ̀, kǎkà ɨnzá ka ná′ù alɛ tɔ̀,
«yà ɨdza ɔ̀sì arí alɛ náabvù igi odu
nádʉ̀ òngo kòmbí ɨdza-pbɨdɔ̀ ɔ̀dɔ rí ádrʉ̀ngbǎ odu tí*.»
8 Ndɨrɔ̀, ka kándɨ̌ dhu átɔ̀ ɨ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀ katɨ:
«Ndɨ odu ní ìndrʉ̌-pfɔ̀-dɔ nʉ́bɛ̌ rí odu,
yà abádhí ábhʉ̌ rí ràwà ì bhalabhala tɔ́ odu*.»
Dhu ʉ́bɛ̌ abádhí-pfɔ̀-dɔ, ɨnzá abádhí á′ù Kàgàwà bhà Ɔtɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Wɔ̀rí ní ndɨ Kàgàwà udhé abádhí tɔ̀ mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ dhu.
9 Pbɛ́tʉ̀ nyɨ́, nyɨ́ ní yà Kàgàwà apì fɨndà rʉ̀gànda ɔ̌ alɛ, ndɨrɔ̀ nyɨ́ ní kamà-ɨdzà ɔ̌ pbàkùhání tɔ́ mʉ̀tʉ̀. Nyɨ́ ní Kàgàwà ɔ́nyʉ̀ idzi dɔ̀yá alɛ, kà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̌ ílǎ alɛ, ndɨrɔ̀ kʉ̌wʉ rì′ì pbìndà alɛ nyʉ́ tí alɛ. Kʉ̌nzì nyɨ́ nyʉ̌vò atdídɔ̌ ʉ̀tì mbìì ínɔ̀ ɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ nyɨ̀tsu ɨdhɔ rɨ̌ ìndrʉ̌ ʉ̀kɔ̌ nɨ̀ húwé ráwʉ̀ awáwʉ̀ ɔ̀, ndínɨ̀ nyɨ́ nyɔvɔ tí yà ndì ndanzì ɨdhɔ rɨ̌ ìndrʉ̌ ʉ̀kɔ̌ nɨ̀ kasʉ ìndrʉ̌ tɔ̀*.
10 Angyi nyɨ́ nɨ′ì ìnzɨ́ Kàgàwà bhà alɛ, pbɛ́tʉ̀ kòmbí nyɨ́ nyóngò wà kàbhà alɛ tí. Angyi Kàgàwà ɨ′ì mbǎ ɨzʉ tɔ́ afína nà dʉ̀kʉ́, pbɛ́tʉ̀ kòmbí kà rɨ̌′ì ìnè ɨzʉ tɔ́ afína nà dʉ̀kʉ́*.

Kàgàwà bhà alɛ àkǎnà ′òkò yà ɨnzá ka ná′ù alɛ nzínzì ɔ̌ tí dhu (Rɔm 13.1-8; Ɛ̀fɛ 6.5-8; Tit 2.9-10; 1Pɛ́ 3.14-18)

11 Ɔdhídhǔ, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ́ rɔ̀, ma mɨ̀tdɛ̀ nyɨ́ ɨ̀tdɛ̀ tí àdhàdhì olo tí arí′ì, ndɨrɔ̀ abhi ɔ̌ arí′ì yà adzɨ ɔ̌ alɛ bhɛ̌yi. Nyɨ́ nyàkǎ nyɨ̀ndà nyɨ́ ɨtsɛ yà alɛ-ngbɔ̀ ózè kɔnzì nzɛ́rɛ dhu rɔ̌ rɔ̀. Ɨ dhu ní yà alɛ-afí ózè kɔnzì Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ́fɔ̀ dhu nà arí ′ùgye dhu.
12 Nyɨ́ nyàkǎ nyɨ́′ì ídzì mʉ̀tsɔ nà yà ɨnzá Kàgàwà nʉ́nɨ alɛ-nzínzì ɔ̌, ndínɨ̀ nyɨ́ mà abádhí ʉ̀dhʉ̌ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ nyɨ́ nyárí dhu tí rɔ̀, abádhí adʉ̀ tí nyɨ́ nyónzɨna ídzì dhu nála, ′àdʉ̀ Kàgàwà nílè yà kà rɨ̌rà ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌.

---

* **2:3 2.3** Zàb 34.9 * **2:6 2.6** Ìsa 28.16 * **2:7 2.7** Zàb 118.22 * **2:8 2.8** Ìsa 8.14 * **2:9 2.9** Uvt 19.5-6; Tɔ̀r 4.20; 7.6; Ìsa 9.1; 43.20-21 * **2:10 2.10** Ɔsɛ 1.6,9; 2.1,23,25

13 Àlɛ̌ tɔ́ Ádrùngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rì ádrɔ̀drɔ̌nga
ɔ̀ arí'ì kɔ́rɔ́ alɛ-tsʉ̌ dhu: nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rì ádrùngbǎ kamà-tsʉ̌ dhu, kɔ́rɔ́ alɛ
dɔ̌ kà rɨ̌'ì kamà tí nídhunɨ̌.
14 Ndɨ̀rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rì pbàlìwálí-tsʉ̌ dhu, ádrùngbǎ kamà úli ndɨ
abádhí, ndínɨ̌ ongó tí anya ɔ̀tdì nzɛ́rɛ dhu nɔ̀nzì alɛ dɔ̌, 'àdù ídzì dhu
nɔ̀nzì alɛ tsɛmɛrà nɔ́nzì nídhunɨ̌.
15 Obhó tí, Kàgàwà ózè dhu ní: mbɛ̌yi nyɨ̌ nyɔ́nzɨna dhu-otù ɔ̀ nyɔ̌wù
pbàdhɔ́má, yà ɨnzá nga núni alɛ-tsù nútsì rɔ̌ ìnzɨ̌ rɔ̀tɛ̀.
16 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kò àdhàdhì dɔ̀yá arí'ì ìtírɔ̀ alɛ bhɛ̌yi. Pbɛ́tù, nyɨ̌ nyàkǎ
nzá nyɨ̌dyì wɔ̀ dùkú nyɨ̌ nyarí'ì nyɨ̌-tírɔ̀ dhu rì'ì fùkú nzɛ́rɛ dhu-dɔ̌nga ɔ̀fù
rí dhu tí. Pbɛ́tù nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kò àdhàdhì Kàgàwà bhà ɨnɔ tí arí'ì alɛ bhɛ̌yi.
17 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌fu kɔ́rɔ́ alɛ. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̀zè a'uta nà ɔdhíkʉ. Nyɨ̌ nyàkǎ
nyɔ̀nzì Kàgàwà-ɔdɔ̀. Ndɨ̀rɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌fu ádrùngbǎ kamà.

Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà àpbɛ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀

18 Nyɨ̌ kasʉtálɛ tírɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rì fùkú kasʉ tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ-tsʉ̌ dhu,
nyǎdù kɔ́rɔ́ ɨfʉta nábhʉ fɨ̌yɔ̀, ìnzɨ̌ ní nyɨ̌rì kǎkà ídzì alɛ tí ndɨ̀rɔ̀ yɔrɔwà
t'álɛ tí arí'ì-tsí-tsʉ̌ dhu kɛ̀lɛ̌. Pbɛ́tù, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rì kǎkà ɔ̀rù arɔ́rù-tsí-tsʉ̌
dhu mà átɔ̀.
19 Obhó tí, nyɨ̌ nyapɛ́ ɨnzá nyɨ̌ nyàkǎnà nyǎbà àpbɛ̀-dzi nɔ́ndù Kàgàwà
nyɨ̌ nyìfu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ní nyɨ̌ nyɔ̀nzì wà kà-nyìkpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu.
20 Nzɛ́rɛ dhu nyɨ̌ nyɔ́nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kí nyɔ̌vì dhu-dzi nyɨ̌ nyòndù rɔ̀,
ínɡbà ɨfʉta ndɨ nyɨ̌ nyádù àbànà? Pbɛ́tù, nyɨ̌ nyapɛ́ àpbɛ̀-dzi òndù ídzìnga
nyɨ̌ nyɔ́nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ní ndɨ dhu rǎdù Kàgàwà-nyìkpɔ́ nɔ́fɔ̀.
21 Ndɨ dhu tɔ̀ nga ní ndɨ Kàgàwà núunzi nyɨ̌ nɨ̌. Obhó tí, Krístɔ̀ náabà
àpbɛ̀ átɔ̀ okúkʉ dɔ̀ rɔ̀, rì'ì ídzì ɔ́fɔ̀ tí fʉ̌kù, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyùngʉ tí owùna.
22 Àbadhi náanzì nzá nzɛ́rɛnga, ndɨ̀rɔ̀ ʉtrátá tɔ́ ɔtɛ mà náahù nzá kà-li'ɔ̀
rɔ̀.
23 Ìndrʉ̌ ùnɔ̀ dhu ndì nɨ̌ rɔ̀, kʉ̌nɔ nzá dhu ɨ alɛ nɨ̌. Àpbɛ̀ àbà ndì ndí ìndrʉ̌-
fɔ́ rɔ̀, kɨ̌và nzá dhu ɨ alɛ rɔ̌. Pbɛ́tù, kʉ̌bhà ndì Kàgàwà, yà obhónánga dɔ̌
arí ìndrʉ̌-ànyǎ ìtdì alɛ-fɔ́.
24 Krístɔ̀ nyú ndìtírɔ̀ náanɔ̀ àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga tɔ́ tʉ̌tánga ngbɔ̌na rɔ̌, àpbɛ̀
ndì ndabà mùsàlabhà dɔ̌ rɔ̀, ndínɨ̌ nzɛ́rɛnga tɔ̀ àlɛ̌ kɨ'ɨ tí ɨwà úvɛ alɛ bhɛ̌yi,
àlɛ̌ ràdù òko àlɛ̌ ròngò obhónánga tɔ́ dhu nɔ́nzì àlɛ̌ tɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̀. Kǎbà
otú dhu náabhù ndɨ nyɨ̌ Kàgàwà rìgʉ̌ nyɨ̌.
25 Obhó tí, angyi nyɨ̌ nyɨ'ì àdhàdhì ùwʉ̌wɨ̌ tàmà bhɛ̌yi, pbɛ́tù kòmbí nyɨ̌
nyíngò wà nyɔ̌dɔ arí ndàdù dùkú-nga àndà alɛ-tɨ'ɔ̀*.

3

Vèbhálɛ mà fɨyɔ́ kpabhálɛ mànà nákǎ 'òkò tí dhu
(Ɛ̀fɛ 5.22-23; Kɔ̀l 3.18-19; 1Tì 2.9-11)

1 Nyɨ̌ mà átɔ̀ vèbhálɛ́, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rì fùkú kpabhálɛ-tsʉ̌ dhu. Ní, ɨnzá
màtí abádhí nzínzì ɔ̀ atdídhená alɛ ná'ù Kàgàwà bhà Ɔtɛ rɔ̀, fùkú ídzì
mùtsɔ nɨ̌, nyɨ̌ nyádù abádhí ìdhà, nyǎbhʉ rà'ù ndɨ Ɔtɛ, ɨnzá màtí nyɨ̌ nyɔ̀vɔ̀
dhu fɨ̌yɔ̀ rɔ́rɔ̀.
2 Abádhí ìdhà rádù rà'ù ndɨ Ɔtɛ dhu ní, fùkú ídzì ndɨ̀rɔ̀ ɨfʉta tɔ́ mùtsɔ
nálǎ ì í dhu.

* **2:25 2.25** Ìsa 53.4-9

3 Fʉ̀kʉ́ ɨzɔ nákǎ nzá ndɨ̀ʼì alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ tɨ́ ka kálǎna dhu tɨ́, àdhàdhɨ̀ alɛ-
dɔ̀ká ɔ̀kyɛ̀ ka kɨ́ dhu mà, ɔrɔ̀ tɔ́ lɛ̀ngɛ̀tʉ̌ mà pɛtɛ̀ mànà ʉ̀fɔ̌ ka kɨ́ dhu mà,
ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, ɔrʉ́ odzìna nà mʉ̀dzarʉ̀ ʉ̀fɔ̌ ka kɨ́ dhu mànà bhɛ̌yi.
4 Pbɛ́tʉ̀, fʉ̀kʉ́ ɨzɔ nákǎ rì'ì alɛ-afí-ɔ̀nǎ rɔ̀ ka kɨ́ alɛ tɔrɔ̀ nɔ́nzɨ nɨ̌ ɨzɔ, yà
ìnzɨ̀ rádʉ̀ ndìnza tɨ́. Ndɨ ɨzɔ àkǎ rì'ì màrʉ̀ngà tɔ́ ndɨrɔ̀ yɔrɔwà tɔ́ alɛ-afí
ɔ̀nǎ rɔ̀ àhʉ ɨzɔ tɨ́. Wɔ̀ dhu bhɛ̌yi ɨzɔ-tɨdɔ̀ nɔ́zʉ̀ Kàgàwà arɨ́ ɔrʉ́ odzìna nà
ɨzɔ tɨ́.
5 Angyi, Kàgàwà nà'ù vèbhálɛ, 'àdʉ̀ kɔ́rɔ́ atdyúya ìlɨ dɔ̀ná, nóongónà
tɔrɔ̀ya ɔ̀nzɨ, 'àdʉ̀ ɔ̀ko ɨfʉta ɔ̌ fɨyɔ́ kpabhálɛ-ɔ̀nzɨ wɔ̀ dhu bhɛ̌yi.
6 Atdí ɔ́fɔ̀ nɨ́, Sárà ongónà pbìndà kpatsìbhálɛ Àbràhamʉ̀-tsʉ̌ dhu ìrì,
ndòngò ànzìnà ádrʉ̀ngbǎlɛ tɨ́*. Nɨ́, nyɨ́ nyádʉ̀ ì'ì àdhàdhì kàbhà vèbhínzo
bhɛ̌yi, nyɨ́ nyapɛ́ ídzìnga ɔ̀nzɨ ìnzɨ̀ nyɨ́ nyɨ́ ɔdɔ ìdɔ̀ rɨ́ ìndrǔ ɔ̀ atdí dhu
mà-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ rɔ́rɔ̀.
7 Ndɨrɔ̀ nyɨ́ kpabhálɛ̌, nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌kò fʉ̀kʉ́ vèbhálɛ mànà ɨrɨta ɔ̌, nyǎdʉ̀
dhu ʉ̀nɨ abádhí ràrɨ̌ ivivi alɛ, rɔ̀sè dʉ̀kʉ nǎ. Nyɨ́ nyàkǎ átɔ̀ nyǎbhʉ ɨfʉta
abádhí tɔ̀, abádhí nábà wà ípìrɔ̌nga tɔ́ ídzìnga atdíkpá nyɨ́ mànà nɨ́dhunɨ̌.
Nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ dhu wɔ̀ dhu bhɛ̌yi, akyɛ dhu arana fʉ̀kʉ́ ɨtsɔ̀ta-tsʉ̀ nʉ́tɔ̀
nɨ̌.

Obhónánga ɔ̀nzɨ ka kɨ́ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kɨ́ àpbɛ̀ àbà dhu
(Màt 10.24-31; Rɔm 6.3-4; 12.14-21; Ɛ̀br 11.7; 1Pɛ́ 2.12,19-20,21-24)

8 Kʉ̀tsa ma mɨ́ dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, nyɨ́ kɔ́rɔ́ nyɨ́ nyàkǎ nyɨ̌rì nyɨ́ atdí dhu dɔ̌, ndɨrɔ̀
nyɨ́ nyàkǎ nyɨ̌'ì ɔdhíya rɨ̌'ì ɔ̀ná ɨzʉ ʉ̀ndɔ arɨ́ atdíkpá abádhí mànà alɛ tɨ́.
Nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̀zè nyɨ́ atdí àba bhà alɛ bhɛ̌yi, nyɨ́ nyàkǎ nyɨ̌'ì ɨzʉ tɔ́ afíya
nà alɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ nyɨ́ nyàkǎ nyɨ̌'ì yɔrɔwà t'álɛ tɨ́ nzínzìkʉ ɔ̌.
9 Nyɨ́ nyàkǎ nzá nyʉ̌bho nzɛ́rɛ dhu nzɛ́rɛ dhu nɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ́
nyàkǎ nzá nyʉ̌nɔ dhu nyɨ́ nɨ̌ dhu nʉ̀nɔ alɛ nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀ nyɨ́ nyàkǎ nyɔ̌wù
Kàgàwà ɔ̀nzì rɔ̌ ràso ɨ dhu nɔ̀nzì rʉ̀kʉ́ alɛ. Obhó tɨ́, yà ndì ndunzi nyɨ́
owùna nyɨ́ nyʉngʉ tɨ́ rɔ̀, Kàgàwà náakɔ̀ làká fʉ̌kʉ̀ ndàtɨ, ndì ràrɨ̌ nyǎsɔ̌.
10 Obhó tɨ́, ɨ̌lɨ̌lǎ Andítá rǎtina:
«Ndì nózè ndì'ì ípìrɔ̌nga nà ndàdʉ̀ hirò ɔ̀nzì kɔ́rɔ́ pbìndà ɨdhɔ ɔ̌ alɛ,
nákǎ ndɔ̀dɔ̀ ɨdàna nzɛ́rɛ ɔtɛ ɔ̀tɛ ndɨ ndɨ́ dhu rɔ̌ rɔ̀,
ndɨrɔ̀ tɨ̀tɔ̀ ʉ̀nɔ ndɨ ndɨ́ dhu rɔ̌ rɔ̀.
11 Kàkǎ ndɨ̀ndà ndɨ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ ndɨ ndɨ́ dhu rɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ ídzì dhu ɔ̀nzì.
Kàkǎ ndɔ̀nɛ̀ màrʉ̀ngà, ndàdʉ̀ owùna ʉngʉ atdídɔ̌.
12 Obhó tɨ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ-nyìkpɔ́ rɨ̌'ì obhónánga ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ dɔ̌.
Ndɨrɔ̀, kà-bì rɨ̌'ì abádhí tɔ́ ɨtsɔ̀ta ìrɨ ndì ndɨ́ rɔ́.
Pbɛ́tʉ̀, kǎrɨ́ dzinà-dɔ nʉ́gèrɛ̀ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ tɔ̀*.»
13 Ádhɨ pbá alɛ ndɨ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzì rádʉ̀ rʉ̀kʉ́ ídzì dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ atdyúya
nyʉ́ nà alɛ tɨ́ nyɨ́ nyì'ì rɔ̀?
14 Nyɨ́ nyɔ̀nzì wà hirò dhu apɛ́ ì'ì obhónánga nyɨ́ nyɔ̀nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀
nyɨ́ nyɨ́ àpbɛ̀ àbà dhu tɨ́. Nyɨ́ nyàkǎ nzá nyɔ̌nzì ìndrǔ-ɔdɔ̀, ndɨrɔ̀ nyɨ́ nyàkǎ
nzá nyǎbhʉ dʉ̀kʉ rìnza ndì.
15 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ́ nyàkǎ nyɨ̌fʉ Krístɔ̀ afíkʉ ɔ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ tɨ́. Tsʉ̀kʉ́ ka kìvʉ̌
dhu kà-rɔ̌ nyɨ́ nyápbǎ afíkʉ okúna dɔ̀ rɔ̀ dhu dɔ̌ rɔ̀, nyɨ́ nyàkǎ nyɨ̌'ì ndɨ alɛ
tɔ̀ nyɨ́ nyádǔna ndɨ dhu dɔ̌ dhu nà.

---

* **3:6 3.6** Ɔpt 6.8-12 * **3:12 3.12** Zàb 34.13-17

16 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̀ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ̀ ndɨ dhu ɨ̀yɔ̀nga ɔ̌, ndɨrɔ̀ ɨ́fʉta ɔ̌, ídzì afíkʉ nà nyɨ́ nyɨ́'ì rɔ́rɔ̀. Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, kǎkà nyʉ̌dhʉ̌ rí 'àdʉ̀ àmbɛ dhu ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ nyɨ́ nɨ̌ pbàkrístɔ̀ tí nyɨ̀ nyɨ́'ì nyǎdʉ̀ ɨ'ì ídzì mʉ̀tsɔ nà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ-nyɨ̀ rǎdʉ̀ ɨ̀wʉ.

17 Obhó tí, ídzì dhu ɔ̀nzɨ ka kí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kí àpbɛ̀ àbà, ndɨ dhu ràdʉ̀ ɨ'ì, Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu tí dhu ní ídzì dhu nyʉ́, rɔ̀sè nzɛ́rɛ dhu ka kɔ̀nzɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kí àpbɛ̀ àbà dhu dɔ̀nǎ.

Krístɔ̀ ɔ́nyʉ̀ idzi ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ kɔ́rɔ́ dhu-tsí dɔ̌ dhu

18 Krístɔ̀ nyʉ́ náabà àpbɛ̀ atdí-gʉ̀na tí ìndrʉ̌ anzɨ̀ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀. Ka nɨ'ì obhónángatálɛ. Ní kǎvɛ̀ nzɛ́rɛ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀, ndínɨ̌ ndɨ̀ ndabhʉ̀ tí nyɨ̀ nyʉ̌wù ùvò Kàgàwà-tɨ'ɔ̀. Ka kahò ka, rɔ̀vɛ̀ ngbɔ̌na ɔ̀nǎ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ Kàgàwà bhà Ɨ̀lílǎ-Alafí adʉ̀ ípìrɔ̌nga àbhʉ kà tɔ̀ tdítdɔ̌.

19 Nírɔ̀ ní ndɨ kǎdʉ̀ àrà dhu ɔ̀vɔ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ ka kúsɔ̌ rɔ́ ɨ̀ nòtù ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ tɔ̀*.

20 Ɨ alɛ nɨ'ì kǎkà angyɨnǎ rɔ̀ ɨ̀ nuvó ìnzɨ̀ 'ìrì Kàgàwà-tsʉ̌ dhu alɛ, yà Kàgàwà andù fɨyɔ́ dhu-dzi Nʉwà rɨ̌ ádrʉ̀ngbǎ bàtɔ́-íyà-ba nɔ́bhɔlɔ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌. Ní, ngúfe alɛ kɛ̀lɛ̌, kà-tì ní àrʉ̀ alɛ náatsù ndɨ bàtɔ́-íyà-ba ɔ̀, 'àdʉ̀ ʉ̀gʉ ɨdha rɨ̌ tsɛ̌ya ɔ̀tdì dhu ɔ̌ rɔ̀*.

21 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ ndì nanzì dhu rɨ̌tèna ní bàtizò tɔ́ ɔ́fɔ̀, yà kòmbí arí nyɨ̀gʉ̌ fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀ ɔ́fɔ̀. Ndɨ bàtizò-tì ní nzɨ̀ alɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ andrɨta nú'ǒ ka kí ɨdha nɨ̌ dhu, pbɛ́tʉ̀ ka ní alɛ àbhʉ̌ ka kí Kàgàwà tɔ̀ ídzì alɛ-afí na dhu. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà rǎdʉ̀ nyɨ̀gʉ ndɨ bàtizò-otù ɔ̌, Yɛ̌sù Krístɔ̀ ɨngbɛ̀ ndì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

22 Kʉ̌pò wà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, ndɨrɔ̀ kǎrádí ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ngari ɔ̌ Kàgàwà bhà fangà dɔ̀nǎ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ kɔ̌nyʉ̀ idzi màlàyíká mà, ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì ádrʉ̀ngbǎnga mà, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mànà nà dhu-tsí dɔ̌.

4

Krístɔ̀ ná'ù alɛ náabáya dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga fɨyɔ́ àpbɛ̀ dzidɔ̌ dhu (Rɔm 6.6-13; Ɛ̌fɛ 4.17-24)

1 Krístɔ̀ náabà àpbɛ̀ ngbɔ̌na ɔ̀nǎ rɔ̀. Nírɔ̀ nyɨ̀ mà átɔ̀ nyɨ̀ nyàkǎ nyʉ̌dhɛ̌ nyɨ̀ mbɛ̌yi nyɨ̀ nyábàna àpbɛ̀-dzi t'óndùta tɔ̀. Obhó tí, ngbɔ̌na ɔ̀nǎ rɔ̀ rí àpbɛ̀-dzi nóndù alɛ rɨ̌tèna dhu ní ndì rɔ̀zè ndʉ̀bhà nzɛ́rɛnga t'ɔ́nzɨta.

2 Ní kòmbí, yà ɔnzɨ̀kʉ́ ndì nʉ̀bhà ndínɨ̌ nyɨ̀ nyoko tí yà adzɨ dɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, nyɨ̀ nyàkǎ nzá nyɔ̌kò tdítdɔ̌ yà nyɨ̀ nyádʉ̀ atdyúya òhò nzɛ́rɛ dhu ràmbɛ nyʉ̌ndà dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ̀ nyàkǎ nyɔ̌kò àdhàdhì Kàgàwà-afí ózè dhu bhɛ̌yi.

3 Obhó tí, angyinǎ rɔ̀ nyɨ̀ nyʉ́dà ábhɔ̌ ɨdhɔ nyʉ́ nyɔ̌ngò dhu ɔ̀nzì àdhàdhì ɨnzá Kàgàwà ná'ù alɛ náarónzɨna dhu bhɛ̌yi. Nyɨ̀ nyávu nyɔ̌ngò òko mʉ̀nyɔ̀nì tɔ́ ɔ́fɔ̀ mà, nzɛ́rɛ dhu-atdyú t'óhota mà, ɨwa t'órita mà, ɔ̀nyʉ̀ ɔ̀nyʉ nyɨ̀ nyí wʉ́gʉ́wʉ́gʉ́ dhu mà, ɨwa ɔ̀mvʉ̀ nyɨ̀ nyí bhɛ́lɛ́bhɛ́lɛ́ dhu mà, sànamʉ̀ ʉ̀lɛ̌ nyɨ̀ nyí dhu mànà dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌.

4 Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, ɨdhɔ rǎrà kɔ̌kò ɨnzá Kàgàwà ná'ù alɛ ʉ̀kɔ rɔ̌ ʉ̀kɔ̌ tí, ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̀ nyí nyʉ̌ngbò atdíkpá ɨ̀ mànà tdítdɔ̌ ɨ nzɛ́rɛ dhu t'ɔ́nzɨta ɔ̌ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, abádhí rɔ̌wu dhu ʉ̀nɔ̀ rɔ̌ ʉ̀nɔ tí nyɨ̀ nɨ̌.

---

* **3:19 3.19** Atdídhená alɛ arí ɨrèna dhu ní Yɛ̌sù rarà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉ́nɔ̀ ɔvɛ-bvʉ̀. Ndɨrɔ̀ ngʉ̌kpǎkà alɛ-tsí arírèna ní kà rarà pbìndà mʉ̀lɛ̀mà tɔ́ dhu ɔ̀vɔ̀ ányì. * **3:20 3.20** Ɔpt 6.1–7.24

5 Kɔ̌kɔ̀ ɨ alɛ náawɛya ɨ̀ anzɨ dhu ɨ̀tírɔ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌. Ndɨ Kàgàwà rɔ̌dɔna
ní ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ mà ípìrɔ̌ rɔ̀ rí'ɨ̀ alɛ mànà-ànyǎ nítdɨ̀ ndɨ̀ ndí dhu.
6 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, ka kʉnɔ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ tɔ̀ átɔ̀*.
Ɨmbǎ dhu rɨ́'ɨ̀ abádhí ʉvɛ̀ kóró alɛ-ànyǎ ka kɨtdɨ̀ ròngò ʉ̀vɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀
dhu màtí, ní abádhí rɨ̌ ípìrɔ̌nga àbà àbà dhòdhódhónganà Ɨ̀lɨ̀lǎ Alafí-otù
ɔ̌ Kàgàwà arí'ɨ̀ nà dhu bhěyi.

Kàgàwà arí dhèdhèrɔ̀ pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ ùbhɔ̌ ìndrʉ̌ tɔ̀
kórɔ́ alɛ tɔ̀ ídzìnga nabhʉ̀ tí dhu
(Luk 21.34-36; Rɔm 12.5-11; Gàl 6.10)

7 Kórɔ́ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndɔ̀dì ɔ̀ná kàsʉmì níndù wà ndɨ̀. Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀
rɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌'ɨ̀ dhu-ɔ̌nga t'óvòta nʉ́nɨ alɛ tí. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kò
nyɨ̀kpɔ́kʉ nà, ndɨ́nɨ̌ nyǎmbɛ̀ tí nyɨ̌tsɔ̀ dɔ̌.
8 Ndɨrɔ̀ ròsè kórɔ́ dhu dɔ̀nǎ, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌zè nyɨ̌ atdídɔ̀ nzínzìkʉ ɔ̌, àzè
náarí ábhɔ̌ nzɛ́rɛnga-dɔ̌nga nɔ́fʉ̀ nɨ́dhunɨ̌.
9 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌wù nyǎkɔ rɔ̌ nzínzìkʉ ɔ̌, ɨ̀nzɨ nyɨ̌ nyónu nyɨ̌ nɨ̌ rórɔ̀.
10 Nzínzìkʉ ɔ̌ ɨ̀ngbàtí ɨ́lɨ ndɨ̀ alɛ mà nákǎ ndɔ̀nzɨ kasʉ yà pbɨ̀ndà ídzìnga-
otù ɔ̌ Kàgàwà ábhʉ fɔná pɛrɛ̀ nɨ̌, ndɨ́nɨ̌ kórɔ́ alɛ tɔ̀ ídzìnga nabhʉ̀ tí. Ndɨ
dhu bhěyi ní ndɨ, nyɨ̌ nádʉ̀ ɨ'ɨ̀ mběyi arí kasʉ ɔ̀nzɨ fɔyá Kàgàwà úbho ábhɔ̌
dhèdhèrɔ̀ pɛrɛ̀-tɨdɔ̀ nɨ̌ kasʉtálɛ.
11 Ɔtɛ ɔ̀vɔ ka kí ìndrʉ̌ tɔ̀ nɨ̌ pɛrɛ̀ nà rí'ɨ̀ alɛ, nákǎ ndɔ̀vɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ ní
Kàgàwà bhà Ɔtɛ. Ndɨrɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ ka kí kasʉ ɔ̀nzɨ nɨ̌ pɛrɛ̀ nà rí'ɨ̀ alɛ, nákǎ
ndɔ̀nzɨ ka yà Kàgàwà ábhʉ fǐndà ɔbɨ nɨ̌, ndɨ́nɨ̌ ìndrʉ̌ ilè tí Kàgàwà-ɔvɔ̀
kórɔ́ dhu ɔ̌ Yěsù Krístɔ̀-nyʉtsì. Ilèta nákǎ kabhʉ kà tɔ̀ tí, ndɨrɔ̀ kǎrí'ɨ̀
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà dhòdhódhónga nà. Àmìnà.

Àpbɛ̀ àbà arí Krístɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ nɔ́ɔnzɨya hirò dhu
(Màt 5.10-12; Kas 5.41; 14.22; 2Tè 1.4-12)

12 Adɔ́dǔ, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá ɨdhɔ rʉ̀kɔ nyɨ̌ yà
ododu àpbɛ̀ tɔ́ umvútá rɨ̌ nyǎbà rɔ̀. Nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyɔ̌zʉ̀ ndɨ dhu rɨ'ɨ̀ olo
tí fǔkʉ̀.
13 Pbɛ́tʉ̀, ɨdhɛ̀kʉ àkǎ ndɨ̀ka ndɨ̀ Krístɔ̀ mànà nyɨ̌ nyúngbò nyɨ̌ kàbhà àpbɛ̀-
otù ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní, kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ rɨ̌ ndɨ̀tɛ̀ kórɔ́ alɛ
tɔ̀ nínganí, ɨdhɛ̀kʉ nɨ́ikaya ndɨ̀ atdídɔ̀ nyʉ́ rɔ̀sè.
14 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌zʉ̀ nyɨ̌ hirò nɔ́nzɨ alɛ tí yà ìndrʉ̌ rɨ̌ dhu ʉ̀nɔ nyɨ̌ nɨ̌ Krístɔ̀-
okú dɔ̀ rɔ̀ rɔ̀. Obhó tí, ndɨ dhu rɨ̌tɛ̀na dhu ní Kàgàwà bhà Ɨ̀lɨ̀lǎ-Alafí, yà
ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nà arí'ɨ̀ alɛ rarí àdɨ nyʉkʉtsì.
15 Nzínzìkʉ ɔ̌ atdí alɛ mà nákǎ nzá ndàbà àpbɛ̀ abvo ɔ̀kyɛ ndɨ̀ ndarí
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ogbo ɔ̀nzɨ ndɨ̀ ndarí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ ndɨ̀
ndarí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, ngʉ̌kpà alɛ tɔ́ dhu ɔ̀ ndɨ̀ ndarí ndìtsʉ̌
dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
16 Pbɛ́tʉ̀, ndɨ alɛ apɛ́ àpbɛ̀ àbà mʉ̀krístɔ̀ tí ndɨ̀ ndí'ɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nákǎ
nzá nyìna rìwʉ̀. Pbɛ́tʉ̀ kàkǎ ndìlè Kàgàwà, Krístɔ̀-ɔvɔ̀ rɨ̌'ɨ̀ dɔ̀ná nɨ́dhunɨ̌.
17 Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌-ànyǎ ɨ̀tdɨ̀ ɔ̀ná kàsʉmì níndù wà ndɨ̀. Ndɨrɔ̀ kà rɨ̌ ndɨ
anya t'ítdɨ̀ta nɔ́pè àlɛ̌'ɨ pbɨ̀ndà alɛ nyʉ́ rɔ̌ rɔ̀. Ní dhu apɛ́ ɨ'ɨ̀ àlɛ̌-rɔ̌ rɔ̀ ndɨ
anya t'ítdɨ̀ta rɨ̌ ndɔ̀pè dhu tí, ní yà ɨ̀ núvɔ̌ ɨ̀nzɨ̌ 'à'ù Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀
alɛ-rɔ̌ dhu rɔ̌lo ɨ̀ngbǎ dhu bhěyi?
18 Ɨ̀lɨ̀lǎ Andítá rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ ndàtɨ:

* **4:6 4.6** Ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ tí ka kírɛ̀na ɨrɔ́ ní, kǎkà ɨwà ɨ̀ ɨrɨ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rórɔ̀ ʉvɛ̀ alɛ.

«Dhu apɛ́ ì'ì obhónángatálɛ nyʉ́ náarógʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ àpbɛ̀ ɔ̌ ndì ndʉ̀dà rórɔ̀ dhu tí,
ní nzɛ́rɛngatálɛ, yà ɨnzá Kàgàwà ná'ù alɛ-rɔ̌ dhu nóoloya ìngbà dhu bhɛ̌yi?»

19 Nírɔ̀, yà àpbɛ̀ àbà arí Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ ì arí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ, nákǎ 'ùbho ì Kàgàwà yà ì nanzì alɛ tɔ̀ ídzì dhu ɔ̀nzɨ ì í rórɔ̀. Ndɨ Kàgàwà ní yà ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu ìfʉ̌ arí alɛ.

5

Kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ mà kórɔ́ ngʉ̌kpà pbàkrístɔ̀ mànà tɔ̀ Pɛ́tɛrʉ̀ rǐ sedzà àbhʉ̌ dhu
(Kas 20.28; Ɛfɛ 6.10,18; 1Tɛ̀ 5.6-8; 1Tì 3.1-7; Yàk 4.6,10)

1 Ma mí dhu ɔ̀vɔ kǎkà nzínzìkʉ ɔ̌ rí'ì kànɨsà ɔ̌ pbàkʉ̀rʉ̌ tɔ̀ matɨ: ɨma mà átɔ̀ ma ràrǐ mʉ̀kʉ̀rʉ̌-akpà. Ɨma ní Krístɔ̀ bhà àpbɛ̀ tó ngàmbì, ndirɔ̀ ròsè wɔ̀rí dɔ̀nǎ, ma mɨ'ɨya ìnè ngari nà átɔ̀ wɔ̀ ríràà ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ ɔ̌.

2 Ní nyǐ pbàkʉ̀rʉ̌ tírɔ̀, nyǐ nyàkǎ nyɔ̌dɔ̀ wɔ̀ Kàgàwà ábhʉ fʉkʉ́ pbìndà alɛ mbɛ̌yi, àdhàdhì tàmà t'ʉ́ndatatálɛ náarí pbìndà tàmà tó màhò ɔ̀dɔ dhu bhɛ̌yi. Nyǐ nyàkǎ nyɔ̌nzì ka ìnzǐ ní ʉ̀tʉ̌ tí ka kí nyʉ̌tʉ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ nyǐ nyàkǎ nyɔ̌nzì ka ídzì afíkʉ́ na, Kàgàwà nózè ka dhu bhɛ̌yi. Nyǐ nyàkǎ nzá nyɔ̌nzì ndɨ kasʉ ongyéngá nyǐ nyabá tí ɔ̀nà, pbɛ́tʉ̀ nyǐ nyàkǎ nyɔ̌nzì ka nyǐ nyúbho nyǐ ndɨ kasʉ t'ónzɨta tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

3 Nyǐ nyàkǎ nzá nyɔ̌nyʉ̀ idzi ɔbɨ nà kɔ̌kɔ̀ ɨ Kàgàwà ábhʉ fʉkʉ́ alɛ dɔ̌, pbɛ́tʉ̀ nyǐ nyàkǎ nyǐ'ì ídzì ófɔ̀ tí abádhí tɔ̀.

4 Nírɔ̀ ní ndɨ nyǐ nyabáya ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ tó mʉ̀kàkʉ́, yà ìnzǐ fìndá aya rǎdʉ̀ ìku, Ádrʉ̀ngbǎ Ʊndataba Yěsù Krístɔ̀ rǐrà níganí.

5 Nyǐ mà átɔ̀ ìndrǔ-ɔwʉ́ tírɔ̀, nyǐ nyàkǎ nyǐfʉ kɔ̀rí pbàkʉ̀rʉ̌. Nyǐ'ɨ abádhí mànà kórɔ́, nyǐ nyàkǎ nyɔ̌kò yɔrɔwà nà nzínzìkʉ ɔ̌. Obhó tí, ɨ̀lìlǎ Andítá náarátɨna: «Kàgàwà arí ndùgye yà 'ìdzǐ arí ìtírɔ̀ alɛ nà, pbɛ́tʉ̀ kǎrádʉ̀ pbìndà ídzìnga ìtɛ̀ yɔrɔwà nà aróko alɛ tɔ̀*.»

6 Nírɔ̀, nyǐ nyàkǎ nyɔ̌kò yɔrɔwà nà Kàgàwà, yà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nà arí'ì alɛ-ɔ̀nzǐ, ndínǐ kǎdʉ̀ya tí nyǐdzɨ ɔrʉ́ àkǎkǎ kàsʉmì ɔ̌.

7 Nyǐ nyàkǎ nyǎbhʉ kórɔ́ fʉ̀kʉ́ mʉ̀hɛtʉ̀ kà-fɔ́, Àbadhi rǐ'ì ìnè nyɔ̌dɔ ndì ndí rɔ́ nídhunǐ.

8 Nyǐ nyàkǎ nyǐ'ì afíya ɔ̀tɔ̀ rádʉ̀ alɛ tí, nyǎdʉ̀ nga àndà mbɛ̌yi. Obhó tí, fʉ̀kʉ́ òmvǔ Pfɔ̀mvɔ rǐ'ì ìnè ngbɔ̌kʉ ɔ̀rì ndì ndí rɔ́, ndàmbɛ ɔ̀ndru dɔ̌ ɔ̀hònà ndì ndarana ndà'à alɛ ɔ̀mɛ rí àrì bhɛ̌yi.

9 Ní, nyǐ nyàkǎ nyɔ̌dì pfɔ̌kʉ kɔ̀nzǐ, nyǐkò pótsɔ́ fʉ̀kʉ́ a'uta ɔ̌. Nyǐ nyʉ̀nɨ wà dhu kórɔ́ ngari ɔ̀nǎ yà adzɨ ɔ̌, Yěsù ná'ù ɔdhíkʉ rarí wɔ̀rí àpbɛ̀-tɨdɔ̀ nábà átɔ̀.

10 Nyǐ nyí àpbɛ̀ àbà àbà ákɛ̌ kàsʉmì tí. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà yà kórɔ́ ídzìnga-tɨdɔ̀ ìbho arí ìndrǔ tɔ̀ alɛ, núnzì nyǐ ndínǐ nyǐ nyabá tí ngari pbìndà dhòdhódhónga nà arádɨ ádrʉ̀ngbǎnga tó awáwʉ̀ ɔ̀, Krístɔ̀ mànà nyǐ nyúngbò nyǐ dhu-otù ɔ̌. Ndɨ àpbɛ̀ àbà nyǐ nyí ɔ̀nà kàsʉmì ɔ̌, kà rǐ nyǎbhʉ̌ nyǐ'ì àkǎkǎ alɛ tí, ndàdʉ̀ fʉ̀kʉ́ a'uta nábhʉ ròtsì ɔbɨ. Ndirɔ̀ kà rǐ nyǎbhʉ̌ nyɔ̌tsì ɔbɨ, ndàdʉ̀ nyǎbhʉ nyǐkò pótsɔ́ ìnzǐ ʉ̀kʉ́nga rǐvi rórɔ̀.

---

* **5:5 5.5** Mbà 3.34

11 Àbadhi ní ndɨ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà àkǎ ndɨ̀ʼɨ̀ dhòdhódhónga nà alɛ.
Àmɨ̀nà.

Bhàrʉwà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta
(1Tɛ̀ 5.23-28)

12 Ma màbhʉ ràndǐ yà ídɔ̌ bhàrʉwǎ-ngba fʉ̌kʉ̀ ní Sílà*. Ma márí àbadhi
ɔ̀zʉ̀ adɔ̀du yà ɨfʉta nà àkǎ alɛ nyʉ́ tí. Ma màndǐ ka ndínɨ̌ nyɨ̌ nabhʉ̀ tí
nyǒtsì ɔbɨ afíkʉ ɔ̀nǎ rɔ̀, nyǎdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ Kàgàwà bhà ídzìnga nyʉ́ ràrɨ̌ ndɨ
wɔ̀ nyɨ̌ nyʉ̀pbǎ nyɨ̌ rɔ̀ná.
13 Bàbelì† tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ arí'ɨ̀ Kànɨsà, yà Kàgàwà ɔ́pɨ̀ fǐndà àdhàdhɨ̀ ndɨ̀ ndapɨ̀
nyɨ̌ átɔ̀ dhu bhěyi, nóvì nyɨ̌. Ndɨrɔ̀ Mǎrkɔ̀, pbànɨ̌ngba a'uta ɔ̌, nóvì nyɨ̌‡.
14 Àtsɛ nyàtsɛ nyɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌ àzè tɔ́ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà atdí àba bhà alɛ
bhěyi. Ndɨrɔ̀ nyɨ̌ Krístɔ̀ bhà alɛ tírɔ̀ kɔ́rɔ́, Kàgàwà àkǎ ndàbhʉ nyɨ̌ nyǒkò
màrʉ̀ngà ɔ̌.

---

* **5:12 5.12** Pbàrɔ́má t'ávàna ɔ̌, ka kí Sílà nánzi átɔ̀ Sìlìvanʉ̀ tí (Kas 15.22,27,40; 1Tɛ̀ 1.1; 2Tɛ̀ 1.1).
† **5:13 5.13** Bàbelì tí Pɛ́tɛrʉ̀ ìpbě ɨrɔ́ ní Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀. ‡ **5:13 5.13** Mǎrkɔ̀ ní yà Kàgàwà bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nandí ɨ̀fɔ alɛ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ.

Pɛ́tɛrʉ̀
andí ɔyɔ rí kìsɛ̌ nɨ̌ bhàrʉwà
Yàrɨ́ bhàrʉwà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tɨ́ dhu

Yàrí bhàrʉwà nandí ní Sìmonì Pɛ́tɛrʉ̀, Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà kasʉtálɛ ndɨrɔ̀ kàbhà uvitatálɛ (1.1). Kǎndí ka azà kumì dɔ̀ná imbò nà atɔ mà azà kumì dɔ̀ná àrʉ̀gyètdí nà atɔ mànà nzínzì ɔ̌ Yɛ̌sù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌.

Pɛ́tɛrʉ̀ andí ndɨ ɔyɔ rí kìsɛ̌ pbìndà bhàrʉwà kɔ́rɔ́ pbàkrístɔ̀ tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ abádhí ɨrɛ̀ tí yà fɨ̌yɔ̀ ndɨ̀ ndúdhe dhu (1.12).

Kǎzè dhu ní abádhí rùgyè ɨ̀ tɨ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó mà nà abádhí tɔ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ mànà (2.1-22).

Bhàrʉwà-nyɨtɨ̀ ka kóhù tí dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1.1-2).
- Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌ ùnzi dhu mà ɨ alɛ àkǎ ɔ̀'ɔ̀ a'uta ɔ̌ dhu mànà dhu (1.3-15).
- Kàgàwà bhà Ɔtɛ rɔ̌ dhu àkǎ kapbǎ alɛ-afí dhu (1.16-21).
- Ɨnzá dhu àkǎ kɨrɨ̀ tɨ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó rʉ̌dhena dhu dhu (2.1-22).
- Ìngo Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù níingoya dhu (3.1-18).

Pɛ́tɛrʉ̀ rɨ̌ ìndrʉ̌ nóvì dhu

1 Yàrí bhàrʉwà nàndɨ̀ fʉ̌kʉ̀ ní ɨma Sìmìyonì Pɛ́tɛrʉ̀. Ɨma ní Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà kasʉtálɛ, ndɨrɔ̀ ɨma ní kàbhà uvitatálɛ. Nyɨ̌ nyá'ù Yɛ̌sù Krístɔ̀ àdhàdhɨ̀ mǎ má'ù ka átɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Ndɨ a'uta rɨ̌'ɨ̀ ábhɔ̌ ídzìnga nyʉ́ nà fʉ̌kʉ̀, àdhàdhɨ̀ kà rɨ̌'ɨ̀ ábhɔ̌ ídzìnga nà fǎkà átɔ̀ dhu bhɛ̌yi. Yɛ̌sù Krístɔ̀ ábhʉ àlɛ̌ rɨ̀'ɨ̀ ndɨ a'uta nà, obhónángatálɛ tí ndɨ̀ ndí'ɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Àbadhi ní Kàgàwà ndɨrɔ̀ ka ní àlɛ̌ tɔ́ Ɔgʉ̀ba.

2 Ní, Kàgàwà àkǎ ndàso nyɨ̌ ndàdʉ̀ nyǎbhʉ nyɔ̌kò màrʉ̀ngà ɔ̌ atdídɔ̌, ndɨ̀ mà, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà nyɨ̌ nyʉ́nɨ atdídɔ̌ dhu-otù ɔ̌.

Kàgàwà rɨ̌ ìndrʉ̌ ùnzi dhu mà a'uta ɔ̌ dhu àkǎ kɔ'ɔ̀ dhu mànà dhu
(Yùw 17.2-3; 2Tì 3.16; Tit 2.11-14; Fìl 1.9-11; 3.8-14; Ɛ̀br 6.11-12; 1Pɛ́ 1.10-12)

3 Kàgàwà tɔ́ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù íbhò kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà àlɛ̌ kí atdyúya òho àlɛ̌ tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ koko tí Kàgàwà-rɔ̌ àlɛ̌ kàpbǎ àlɛ̌-afí rɔ́rɔ̀. Obhó tí, kǎbhʉ àlɛ̌'ɨ̀ àlɛ̌ rʉ̀nɨ ndɨ Kàgàwà, yà àlɛ̌ nunzi ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ kabá tí pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ mà pbìndà ídzìnga mànà alɛ.

4 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, Kàgàwà íbhò yà ndɨ̀ ndakɔ̀ fɨndá làká ɔrʉ́ odzìya nà ádrɔ̀drɔ̌ dhu àlɛ̌ tɔ̀. Ndɨ làká nyɨ̌ nyábà nídhunɨ̌, nyɨ̌ nyí'ɨ̀ ìnè nyɔ̌tsè yà adzɨ ɔ̌ nzɛ́rɛ dhu-atdyú òho nyɨ̌ nyí dhu-tsʉ̌ rɔ̀, nyǎdʉ̀ yà Kàgàwà bhà alɛ tí rí nyɨ̌tɛ̀ ɔ́fɔ̀ nódyì.

5 Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì ɔbɨ nyɨ̌sɛ̌ fʉ̀kʉ́ a'uta dɔ̌ dhu ní ídzìnga t'ɔ́nzɨta. Ídzìnga t'ɔ́nzɨta dɔ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌sɛ̌ dhu ní Kàgàwà ʉ̀nɨ̌ nyɨ̌ nyí mbɛ̌yi nyʉ́ dhu.

6 Kàgàwà ʉ̀nɨ̌ nyɨ̌ nyí mbɛ̌yi nyʉ́ dhu dɔ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌sɛ̌ dhu ní ɨ̀nzɨ̌ nyɨ̌ nyí nyɨ̌tsʉ̌ akyɛ atdí dhu ɔ̀ dhu. Ɨnzɨ̌ nyɨ̌ nyí nyɨ̌tsʉ̌ akyɛ atdí dhu ɔ̀ dhu dɔ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌sɛ̌ dhu ní dhu-dzi t'óndùta. Dhu-dzi t'óndùta dɔ̌ nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌sɛ̌ ní Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyí dhu.

7 Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyɨ́ dhu dɔ̌ nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌sě dhu nɨ́ atdí àba
bhà alɛ bhěyi nyɨ̌ nyɨ́ nyɔ̌zè dhu. Ndɨrɔ̀, atdí àba bhà alɛ bhěyi nyɨ̌ nyɨ́
nyɔ̌zè dhu dɔ̌, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌sě dhu nɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ ɔ̀zè nyɨ̌ nyɨ́ dhu.
8 Obhó tɨ́, nyɨ̌ nyapɛ́ ɨ̀'ɨ̀ kɔ̀rɨ́ mʉ̀tsɔ nà abhɔ nyʉ́, nɨ́ nyɨ̌ nyɔ́nzɨna kasʉ
rǎdʉ̀ ábhɔ̌ itse nyʉ́ nɔ́dhɨ̀, nyǎdʉ̀ àmbɛ àlě tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ nʉ́nɨ
dɔ̌ mběyi nyʉ́.
9 Pbɛ́tʉ̀, ɨ̀mbǎ arí'ɨ̀ kɔ̌kɔ̀ mʉ̀tsɔ-tɨdɔ̀ nà alɛ nɨ́ ndùmùndúmú, yà ɨ̀nzɨ̌ rádʉ̀
ɨnga àla alɛ. Ndɨ alɛ ɔ̀nǎ rɔ̀, ɨwà ndɨ̀ ndú'o ndɨ̀ ndɨ̀lǎ yà angyi ɨ'ɨ̀ pbɨ̀ndà
nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀ dhu nádzo wà.
10 Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ àbanɨ̌nzó, àdhàdhɨ̀ yà Kàgàwà óvò nyɨ̌, ndàdʉ̀
nyʉ̌nzì dhu bhěyi, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ ɔbɨ atdídɔ̌ ndínɨ̌ nyɨ̌ nyoko tɨ́ àkǎkǎ
alɛ tɨ́ wɔ̀ ndɨ otu ɔ̌. Nyɨ̌ nyapɛ́ kɔ̀rɨ́ dhu ɔ̀nzɨ, nɨ́ nyɨ̌ nyɨ́ nzɨ̌ ádʉ̀ nyǎwà
akɛkpá màtɨ́ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀.
11 Obhó tɨ́, ndɨ dhu bhěyi nyɨ̌ nyɔ̀nzɨ̀ dhu rɔ̀ nɨ́ ndɨ nyɨ̌ nyádʉ̀ rʉsà àbà
atdídɔ̌, nyǒtsù nɨ̌ àlě tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ, Ɔ̀gʉ̀ba Yěsù Krístɔ̀ bhà dhòdhódhónga
tɔ́ Idzi ɔ̀.
12 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, ma mádɨ mongò àmbɛ ɨ dhu ìsè dɔ̌ fʉ̌kʉ̀
bìlǐnganà, ɨwà màtɨ́ nyɨ̌ nyʉ́nɨ ɨ dhu, nyǎdʉ̀ ìko pɔ́tsɔ́ yà nyɨ̌ nyábà obhónga
ɔ̌ rɔ́rɔ̀.
13 Nɨ́, ma màla dhu mběyi nyʉ́ marà fʉ̀kʉ́ ɨrɛ̀ta nángbɛ rɔ̌, misè ɨ dhu
fʉ̌kʉ̀ yà àdì ma màdì nyɨ̀kpɔ́du nà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌.
14 Obhó tɨ́, ma mʉ̀nɨ wà dhu, ma mɔ́vɛ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ rìndù wà ndì, àdhàdhɨ̀
àlě tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ ɨ́tɛ̀ ka kpangba idù dhu bhěyi.
15 Nɨ́, ma mɨ́ ɔbɨ ɔ̀nzɨ atdídɔ̌ mɨtè nyɨ̌ nyóngo ɨ dhu ɨrɛ̀ bìlǐnganà ɨwà ma
mɔ́vɛ̀ rɔ́rɔ̀ màtɨ́ ɔ̀ná otu fʉ̌kʉ̀.

Kàgàwà bhà Ɔtɛ rɔ̌ dhu àkǎ kapbǎ alɛ-afí dhu

16 Obhó tɨ́, yà mǎ mɔ́vɔ̀ àlě tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù Krístɔ̀ ɨraya ádrʉ̀ngbǎnga
tɔ́ ɔbɨ nà dhu tɔ́ màkʉ̌rʉ̀ fʉ̌kʉ̀ rɔ̀, mǎ mɔ́vɔ̀ nzá ka yà ìndrʉ̌ ɨ́tsɔ̀ tʉ̀tɔ̀ tɔ́ imbe
ɔ̌. Pbɛ́tʉ̀, mǎ mála wà kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nyɨ̀kpɔ́ka nyʉ́ nɨ̌.
17 Obhó tɨ́, kǎbà ɨfʉta mà, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ mànà Àbanà Kàgàwà-
fɔ́, yà ndɨ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arí'ɨ̀ Kàgàwà-tù nɨ́ɨrɨ ndɨ̀ nínganí. Ndɨ
alɛ-tù atɨ: «Yàrí nɨ́ Idhùdu, atdídɔ̌ ma mózè alɛ. Kǎrí nyɨ̀kpódu nɔ̀fɔ̀ dhu
ɔ̀nzɨ*.»
18 Mǎ'ɨ nyʉ́ mǎ-tɨ́rɔ̀, mǎ mɨrɨ wɔ̀rɨ́ alɛ-tù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rɨ́rà rɔ́, yà atdíkpá
mǎ mɨ'ɨ̀ kà mànà ɨ̀lǐlǎ pbìrì dɔ̌ rɔ̀.
19 Ndɨrɔ̀, mǎ má'ù wà yà pbànábí nʉ́ʉnɔ angyangyɨ ɔtɛ atdídɔ̌. Nɨ́ nyɨ̌,
nyɨ̌ nyónzɨ dhu mběyi nyǎpbǎ afíkʉ ndɨ ɔtɛ rɔ̌. Wɔ̀ ndɨ abádhí avɔ̀ dhu
rɨ̌'ɨ̀ àdhàdhɨ̀ tarà bhěyi, yà ínɔ̀ ɔ̌ rádʉ̀ ɨnga àwʉ̀, ràrà àhʉ ɨnga rʉ̌bho dhu
ɔ̀, ràdʉ̀ àrà àhʉ kútsingá nga tɔ́ alalɨ† rɨ̌ afíkʉ-ɔ̀nga àtdye ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̀.
20 Nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌nɨ angyi kɔ́rɔ́ dhu tɔ̀ dhu nɨ́, pbànábí avɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀
angyangyɨ Ɨ̀lǐlǎ Andítá ɔ̀ rí'ɨ̀ dhu, nɨ́ abádhí ravɔ̀ nzá ràhʉ dɔ̀ya ɔ̀ rɔ̀ ɨ̀tɨ́rɔ̀.
21 Obhó tɨ́, ɨ pbànábí avɔ̀ ìndrʉ̌ tɔ̀ dhu náahʉ̀ nzá ìndrʉ̌ ɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀,
Kàgàwà bhà Ɨ̀lǐlǎ Alafí nɨ́ ndɨ abádhí àbhʉ ongónà rɔ̀vɔ̀ Kàgàwà ɨ̀tɛ̀ fɨ̌yɔ̀
dhu ìndrʉ̌ tɔ̀.

---

* **1:17 1.17** Ìsa 42.1; Màt 17.5; Mrk 9.7; Luk 9.35 † **1:19 1.19** Ɔzt 24.17; Luk 1.78; Upf 2.18; 22.16

2

Ɨnzá dhu àkǎ kɨrɨ̀ tɨ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó rʉ̌dhena dhu dhu
(Kas 20.29-30; 2Tì 3.1-9; Yud 3-16; Upf 2.14,15)

1 Angyí, tɨ̀tɔ̀ tɔ́ pbànábí nʉ́ʉnyà ɨ̀ Pbàìsràyélí nzínzì ɔ̌. Nɨ́ ndɨ dhu bhěyi tí, tɨ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó nʉ́ʉnyàya ɨ̀ ʉ̀nyà nzínzìkʉ ɔ̌ átɔ̀. Ɨ alɛ níitsuya tɨ̀tɔ̀ tɔ́ nzɛ́rɛ dhu t'údheta-tɨdɔ̀ nà nzínzìkʉ ɔ̌ ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀nɨ rɔ́rɔ̀, 'àdʉ̀ yà ɨ̀ nʉwʉ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yěsù nyʉ́ mà nɔ́dhɔ̀. Ndɨ dhu bhěyi nɨ́ ndɨ, abádhí nɨ́ɨdhaya Kàgàwà rɨ̌ tsěya ɔ̀tdɨ̀ kòmbómbí dhu ɨ̀tírɔ̀ dɔ̀yà.

2 Ábhɔ̌ alɛ nʉ́ʉngʉya abádhí-owù fɨyɔ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ ɔ̌. Ndɨrɔ̀ abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀, ka kowuya dhu ʉ̀nɔ̀ rɔ̌ nzɛ́rɛ Kàgàwà bhà obhóná otu nɨ̌.

3 Ndɨrɔ̀, atdídɔ̌ ɨ́ ɨ́ ongyéngá-atdyú nóho 'àbà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, abádhí nóowuya nyʉ̌tra rɔ̌ ɨ̀tsɔ̌ ɨ́ ítsɔ̌ tɨ̀tɔ̀ tɔ́ ɔ̀tɛ nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀ rɔ̀pɛ̀ ndɨ̀ mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà rɨ̌ abádhí-ànyǎ ɨ̀tdɨ̀, ndàdʉ̀ abádhí-tsè ɔ̀tdɨ̀ ɔ̀ná ɨdhɔ rɨ̌'ɨ́ ɨ́kyɛ̀rɔ̌.

4 Obhó tí, Kàgàwà náabà nzá ɨzʉ kǎkà nzɛ́rɛnga nanzɨ̀ màlàyíká dɔ̌ màtɨ́*. Pbɛ́tʉ̀, kǎwà abádhí ɨ̀nzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónga nà kàzʉ ɔ̀. Kǎrɨ́ abádhí ɔ̀dɔ atdídɔ̌ ʉ̀tɨ̀ mbìì ínɔ̌-yà-ba ɔ̌, ɨwà ka kusó àdrà-mbɨ̌ dɔ̌ rɔ́rɔ̀, ròngò àmbɛ ànyǎya ɨ̀tdɨ̀ ndɨ̀ ndaraya ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀dɔ̀ dɔ̌.

5 Kàgàwà náabà nzá ɨzʉ yà angyɨnǎ rɔ̀ nzɛ́rɛnga nanzɨ̀ yà adzɨ ɔ̌ alɛ dɔ̌ màtɨ́ átɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, yà ndɨ̀ ndàbhʉ ɨdha ròtù, ràwìlǐ nzɛ́rɛ alɛ tɔ́ yàrɨ́ adzɨ ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ ɔ̌, kǎdɔ̀ Nʉwà mà ngbɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ ngʉ̌kpà alɛ mànà. Ndɨ Nʉwà nɨ'ɨ̀ yà obhónánga tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nʉnɔ́nà alɛ*.

6 Ndɨrɔ̀ Kàgàwà náatdì Sɔ̀dɔmɔ̀ mà Gɔ̀mɔrà nà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ alɛ-ànyǎ, ndɔ̀tdɨ̀ tsěya kàzʉ nɨ̌*. Kǎnzì ndɨ dhu ndínɨ̌ ɨ'ɨ tí atdí ɔ́fɔ̀ tí kɔ́rɔ́ alɛ yà adzɨ ɔ̌ arí nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ tɔ̀.

7 Pbɛ́tʉ̀ kɨ̌gʉ́ obhónángatálɛ, Lotì, yà atdídɔ̌ akó kɔ̌kɔ̀ nzɛ́rɛ alɛ tɔ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ-okú dɔ̀ rɔ̀ alɛ.

8 Obhó tí, wɔ̀ ndɨ obhónángatálɛ nóongónà àdɨ ɨ nzɛ́rɛ alɛ nzínzì ɔ̌, ndàmbɛ abádhí rɔ̌nzɨna nzɛ́rɛ dhu àndà dɔ̌, ndàdʉ̀ àmbɛ abádhí rʉ̌nɔna nzɛ́rɛ dhu ɨ̀rɨ̀ dɔ̀ bìlǐnganà. Nɨ́ ndɨ dhu ongónà àdʉ̀ kà-afí ɨ̀nza atdídɔ̌.

9 Nɨ́ wɔ̀ dhu rɨ̌tɛ̀na dhu ní, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ràrɨ̌'ɨ ɨ̀nè ndɨ̀gʉ̌ yà ndɨ̀ ndózè dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ umvútá ɔ̌ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kà rɨ̌'ɨ ɨ̀nè ndɔ̀dɔ̀ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ, ndínɨ̌ ndɨ̀ ndabhʉ̀ya tí ràbà àpbɛ̀ yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyǎ ɨ̀tdɨ̀ ndɨ̀ ndí ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̌.

10 Ndɨrɔ̀, kɨ̌tdɨ̀ya ànyǎya atdídɔ̌ rɔ̀sè alɛ nɨ́ kǎkà ngbɔ̌ya rɨ̌ atdyúya ɔ̀ho nzɛ́rɛ dhu ɔ̌ tɨ́ aróko, 'àdʉ̀ àmbɛ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga gàyà ɔ̀nzɨ dɔ̌ alɛ.

Kɔ̌kɔ̀ ɨ tɨ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó nɨ́ 'ɨdzɨ̌ arí ɨ̀tírɔ̀ alɛ, 'ɔ̀yɔ arí alɛ, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ arí ɔdɔ ɔ̀nzɨ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nà arí'ɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ ípìrɔ̌nga nà dhu-tsí nɨ̌ ɨ ɨ́ dhu ʉ̀nɔ nzɛ́rɛ rɔ̀ alɛ.

11 Yà abádhí nyʉ́ nʉ́dà ɔbɨ nɨ̌, 'àdʉ̀ ɨ'ɨ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà màlàyíká mà náarí nzɨ̌ abádhí ɔ̀bhʉ, 'àmbɛ dhu ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ nɨ̌ nzɛ́rɛ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔ̀nzɨ̌.

12 Ɨ tɨ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó arí dhu ɔ̀nzɨ àdhàdhɨ̀ ɨrí ɔ̌ ɨzǎ arí dhu ɔ̀nzɨ ɨ̀mbǎ ɨrɛ̀tá na dhu bhěyi, 'àmbɛ dhu ʉ̀nɔ̀ dɔ̌ ɨnzá ɨ ʉ̀nɨ dhu nɨ̌ màtɨ́. Ɨrí ɔ̌ ɨzǎ núpě ka karí ràtsɨ àzèmbè ɨ álǎna àdà ɔ̀, kadʉ̀ ɔ̀kyɛ̀nà. Nɨ́ ndɨ dhu bhěyi tí, ɨ tɨ̀tɔ̀ tɔ́ màlímó-tsè nɔ́ɔtdíya ndɨ̀ tsɛ̀kɛ̀ fɨyɔ́ nzɛ́rɛnga nyʉ́-okú dɔ̀ rɔ̀ ɨ ɨrí ɔ̌ ɨzǎ bhěyi.

---

* **2:4 2.4** Ɔpt 6.1-2; Yud 6 * **2:5 2.5** Ɔpt 6.1–7.24 * **2:6 2.6** Ɔpt 19.24-29

13 Kàgàwà abhùya abádhí ràbà àpbɛ̀ àdhàdhì abádhí arí ngŭkpà alɛ
àbhŭ ràbà àpbɛ̀ fɔyá dhu bhěyi. Abádhí-ɨdhɛ̀ náarí ndìkă ìkă tí yà ngbɔ̌ya
ɔ̀nă rɔ̀ ì í atdyúna òho nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ ì í adyi-panga rɔ̀. Mùhɛndù ɔ̌ nyĭ
nyí'ì atdíkpá abádhí mànà rɔ̀, abádhí-ɨdhɛ̀ arí ndìkă ìkă tí nyŭtră ì í rɔ̀. Ní
mùhɛndù ɔ̌ abádhí rĭ'ì dhu náarádù ìnzɛ ìnzɛ̌ tí rùkú, ndɨ dhu ràdù nyìkŭ
àbhŭ rìwù.
14 Abádhí-nyìkpɔ́ arɔ́nɛna alɛ ní mùnyɔ̀nì ɔ̀nzɨ ì í nà vèbhálɛ kɛ̀lɛ̌, ndɨrɔ̀
abádhí náarí nzĭ 'ìngyɛ̌ nzɛ́rɛnga t'ɔ́nzɨta nĭ. Abádhí náarí kăkà ivíví a'uta
nà alɛ ní́dha ròtsù nzɛ́rɛnga t'ɔ́nzɨta ɔ̀. Abádhí ábhŭ ongyéngá ɔ̀nɛ ì í dhu
ràtdŭ afíya atdídɔ̌. Ɨ alɛ ní ɨwà Kàgàwà ófù alɛ!
15 Abádhí ú́bhà obhónga tɔ́ otu, 'àdù òwu igi Bàlamà, Bèorì* t'ídhùnà
núubhì ɔ̀ná otu ɔ̌. Ndɨ Bàlamà azè dhu ní ndɔ̀ngyè malì nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ
ndì ndí dhu-otù ɔ̌.
16 Ní Kàgàwà arù kà dɔ̌ ndɨ kàbhà nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀: kăbhù kayinò,
yà ìnzĭ arɔ́tɛ ìzǎ nyú rɔ̀tɛ̀ ìndrŭ bhěyi kà tɔ̀, rìsɔ̌ wɔ̀ kà răpàna ndɔ̀nzì ɨnzá
nga nɔ̀fɔ̀ dhu.
17 Kɔ̌kɔ̀ ɨ tìtɔ̀ tɔ́ màlímó rĭ'ì àdhàdhì yà ìmbă ɨdha arí'ì ɔ̀yà ɨdha-bhu
bhěyi. Abádhí rĭ'ì àdhàdhì yà àpùpú rŏpilina àpbù bhěyi. Kàgàwà ɔ́bhɔ̀lɔ̀
wà ngari abádhí tɔ̀ atdídɔ̌ ú́tì mbìì ínɔ̀ ɔ̀.
18 Abádhí arí 'ìdzĭ 'àmbɛ ìmbă tĭya nà ɔtɛ ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ ìndrŭ tɔ̀ ɔrú tŭya nyú
nà. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, abádhí arí yà ɨwà ì nútù nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ
rɔ̌ rɔ̀ alɛ ní́dha tɨya ɔ̀, ndínĭ ì nadù tí tdítdɔ̌ 'àmbɛ yà ngbɔ̌ya rĭ atdyúya
òho nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzì dɔ̌.
19 Abádhí arí làká ɔ̀kɔ̀ ngŭkpà alɛ tɔ̀ 'àtɨ, ɨ alɛ ràrŏko dɔ̀yá ìtírɔ̀, tàmànyà
pbání ì nyú ìtírɔ̀ ní ìndrŭ àbhŭ arí rìnza ì dhu tɔ́ ɨnɔ rɔ́rɔ̀. Obhó tí, atdí
dhu náapɛ́ ìndrŭ àgyɛ, ní ndɨ alɛ ní wɔ̀ ndɨ ndì nágyɛ̀ dhu bhà ɨnɔ.
20 Obhó tí, atdídhená alɛ nú́bhà wà yà adzɨ ɔ̌ nzɛ́rɛ dhu t'ɔ́nzɨta, Yěsù
Krístɔ̀ ì ú́nɨ fɨyɔ́ Ádrùngbălɛ tí ndɨrɔ̀ Ɔ̀gùba tí dhu-otù ɔ̌. Pbɛ́tù, abádhí apɛ́
'àdŭ ɨ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀ tdítdɔ̌, ɨ dhu ràdù 'àgyè, ní abádhí tɔ́ ɔ́fɔ̀ rădù ì'ì nzɛ́rɛ
nyú ròsè angyi abádhí arí'ì nà ɔ́fɔ̀ dɔ̀nă.
21 Abádhí ú́nɨ wà obhónánga tɔ́ otu, pbɛ́tù abádhí ádù yà fĭyɔ̀ ka kavɔ̀
Kàgàwà bhà ìlĭlă Ʊyátá nú́bhà ìnzĭ 'ìfŭ. Ní ndɨ dhu bhěyi kĭ'ɨna rɔ̀, dhu
akána ìnzĭ abádhí rùnɨ ndɨ obhónánga tɔ́ otu.
22 Wɔ̀ ndɨ abádhí tɔ́ ɔ́fɔ̀ nákɔ wà ndì kăkà mbàyì ɔ̌ ka kɔ̀vɔ̀ dhu nà
kpangba. Ɨ mbàyì rătɨna: «Ìtsě nádu wà ndì, ndɔ̀nyù yà ndì ndàdyɔ ɔ̀nà
rɔ̀ dhu tdítdɔ̌*.» Ndɨrɔ̀: «Ɨwà ndì nù'o mběyi àdù-íyà-ba nángbŏ wà ndɨ
tdítdɔ̌, ndàmbɛ ndàhà dɔ̌ ɔtdɔ ɔ̌.»

3

Ìngo Ádrùngbălɛ Yěsù níingoya dhu

(Ìsa 51.6; 65.17; Màt 24.37-38; Luk 21.34-36; 1Tè 5.1-10; 2Tè 1.7-10; Yud 17-19; Upf 20.11; 21.1)

1 Yà atdídɔ̌ ma mózè nyĭ rɔ̀ ɔdhídŭ, yàrí ní ɔyɔ rí kìsě bhàrɨwà yà ma
màndĭ fŭkù. Kɔ̌kɔ̀ ɔyɔ ma màndĭ fŭkù bhàrɨwà ɔ̌, ma mózè misè fŭkù
dhu ní ɨwà nyĭ nyúnɨ dhu, ndínĭ nyĭ nabhù tí nyĭrɛ̀ ɨ dhu tdítdɔ̌ àkăkă dhu
bhěyi.

* **2:15 2.15** Ɔzt 22.4-35 * **2:22 2.22** Mbà 26.11

2 Ma mòzè nyɨ̌rɛ̀ yà angyangyɨ ìlɨ̌lǎ pbànábí nʉ́ʉnɔ ɔtɛ mà, Ádrʉ̀ngbǎlɛ,
Ɔ̀gʉ̀ba Yěsù Krístɔ̀ bhà Ʉyátá, yà kàbhà uvitatálɛ núudhè fʉ̌kʉ̀ mànà.
3 Ròsè kɔ́rɔ́ dɔ̀nǎ, nyɨ́ nyàkǎ nyʉ̌nɨ dhu ní, kàrí ɨdhɔ, yà yà adzɨ ɔ̀
dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ndàpà ndɔ̀dì ndì ɔ̀yá ɔ̀ rí'ì alɛ ràrɨ̌ afíya òzè dhu bhěyi tí ì nózè
'òkò alɛ. Abádhí nóowuna nyʉ̌gbɔ rɔ̀,
4 'àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̀: «Yěsù akɔ̀ làká ndàtɨ, ìngo ndì ràrɨ̌ ìngo! Ní kòmbí
kà rɨ̌'ì ngbɔrɔ́? Obhó tí, rɔ̀pè ndì yà àlɛ̌ t'ábhúna nʉ́ʉvèna rɔ̀*, kɔ́rɔ́ dhu
náarí'ì ìnè àdhàdhì yà Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀na yà adzɨ rɔ̀ ì ɨ'ì dhu bhěyi tí!»
5 Wɔ̀ dhu ʉ̀nɔ ì í rɔ̀, abádhí ɔ̀nǎ rɔ̀ arana àdzo rɔ̀ dhu ní: mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀
rɔ̀, Kàgàwà rabhɔ̀lɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà mà yà adzɨ mànà ɔ̀tɛ̌na nɨ̌, ndɨrɔ̀ kà rabhɔ̀lɔ̀
yà adzɨ ràhʉ ɨdha ɔ̀ rɔ̀, ndàdʉ̀ adzɨ-kpa mà-ɔ̌nga nʉ́ndɔ̀ ɨdha mànà.
6 Ndɨrɔ̀ ndɨ ɔtɛ-ɔbì nɨ̌ tí, yà angyi ɨ'ì adzɨ nɨnza ní ɔ̀tɔ̀tù, rùpìlɨ̌ ndì ɨdha*.
7 Ní, wɔ̀ ndɨ ɔtɛ-ɔbì nɨ̌ tí, Kàgàwà ʉ́lɨ wà yà kòmbí rí'ì ɔ̀rʉ̀-akpà mà adzɨ
mànà tsěna tí, ndínɨ̌ ndì ndʉbìya tí kàzʉ ɔ̀. Kǎrí abádhí ɔ̀dɔ wɔ̀ ndɨ ìndrʉ̌-
ànyǎ ndì ndʉnɔya, ndàdʉ̀ nzɛ́rɛngatálɛ-tsè ɔ̀tdì ɔ̀ná ɨdhɔ tɔ̀.
8 Pbɛ́tʉ̀, yà atdídɔ̀ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀ ɔdhídʉ̌, atdí dhu rɨ̌'ì ìnè yà ɨnzá àkǎ
ndàdzo ʉ̀kʉnǎ rɔ̀. Ndɨ dhu ní: Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̀, atdí ɨdhɔ
rɨ̌'ì àdhàdhì atdí lʉfʉ̀ atɔ bhěyi, ndɨrɔ̀ atdí lʉfʉ̀ atɔ rɨ̌'ì àdhàdhì atdí ɨdhɔ
bhěyi*.
9 Ádrʉ̀ngbǎlɛ nádzo nzá yà ndì ndakɔ̀ pbìndà làká nábhʉ̌ ndì ndí ràkǎ
dhu rɔ̀ rɔ̀, àdhàdhì yà atdídhená alɛ náarírɛ̀na dhu bhěyi. Obhó tí, kǎrí
dzìkʉ ɔ̀ndù, ɨnzá ndì ndózè atdí alɛ mà ràwɨ̌, pbɛ́tʉ̀ ndì ndózè kɔ́rɔ́ alɛ
rʉ̀gɛ̀rɛ̀ ì 'ʉ̀bhà fɨ́yɔ́ nzɛ́rɛnga nídhunɨ̌.
10 Ádrʉ̀ngbǎlɛ bhà ɨdhɔ níisíya àdhàdhì ogbotálɛ rɨ̌rà ɔ̀ná ɨdhɔ náarí ìsɨ̌
ɨnzá ka kʉ̀nɨ rɔ́rɔ̀ dhu bhěyi. Ndɨ nínganí, ɔ̀rʉ̀-akpà náawíya gìrìtǐna rʉ̌va
rɔ́rɔ̀. Ndɨrɔ̀, yà Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí, yà ɨnga àwʉ̀ arí ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ̀-
rɔ̀ dhu-tsí, níidhɔya ì kɔ́rɔ́ kàzʉ-fɔ́. Yà adzɨ, ɔ̀ná arí'ì kɔ́rɔ́ dhu-tsí mànà
núuwíya kɔ́rɔ́ átɔ̀.
11 Nírɔ̀, wɔ̀ dhu bhěyi kɔ́rɔ́ dhu níinzaya ì rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kò ìlɨ̌lǎ ɔ́fɔ̀
ɔ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̀, nyǎdʉ̀ afíkʉ àpba kɔ̌zè dhu ɔ̀nzɨ nyɨ̌ nyí dhu rɔ̀.
12 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌kò ndɨ dhu bhěyi yà Kàgàwà bhà ɨdhɔ ɔ̀dɔ nyɨ̌ nyí
atdyúkʉ nyʉ́ nà ràkǎ tsàkàtsàkà ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̀. Ndɨ ɨdhɔ ɔ̀, Kàgàwà ʉbìya
ɔ̀rʉ̀-akpà kàzʉ nɨ̌, yà ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ rɔ̀ arí ɨnga àwù dhu ràdʉ̀ 'ɨdhɔ̀ ndɨ kàzʉ
bhà igbétá nɨ̌.
13 Àdhàdhì yà Kàgàwà akɔ̀ làká-bvʉ rɔ̀, àlɛ̌ kɔ́dɔna dhu ní ɔ̀rʉ̀-akpà-
ɔwʉ́tá mà, adzɨ-ɔwʉ́tá mànà rʉ̌vò dhu. Ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà-ɔwʉ́tá mà adzɨ-
ɔwʉ́tá mànà ɔ̀ róko alɛ rɔ̌ngo ɔ̀nzìnà dhu ní obhónánga tɔ́ dhu kɛ̀lɛ̌.
14 Yà atdídɔ̀ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀ ɔdhídʉ̌, wɔ̀ ndɨ ɨdhɔ ɔ̀dɔ nyɨ̌ nyí ɔ̀nanǎ, nyɨ̌
nyàkǎ nyɔ̌kò màrʉ̀ngà ɔ̀ Kàgàwà nà. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì ɔbɨ nyɔ̌kò ìlǎ nyɨ̌
nyɨ̀lǎ kà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̀ rɔ́rɔ̀, ndɨrɔ̀ ìmbǎ nzɛ́rɛ dhu tí ka kádʉ̀ ɔ̀zʉ̀nà atdí dhu
mà rɨ̌'ì nyʉkʉtsì rɔ́rɔ̀.
15 Nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌nɨ dhu ní, yà àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ rǎdɨ ìnzɨ̌ ndàmbɛ ìngo
dɔ̀ dhu ràrɨ̌ ndɨ otu nʉ̀bhà fʉ̀kʉ́ ndínɨ̌ nyɨ̌ nyʉgʉ̀ tí. Ndɨ dhu rɨ̌'ì àdhàdhì

---

* **3:4 3.4** Ábhɔ̀ alɛ rɨ̌rɛ̀na dhu ní, «Àlɛ̌ t'ábhúna» tí ka kátɨna ɨrɔ́ alɛ ràrɨ̌ kǎkà wɛmbɛrɛ̀ tí Yěsù Krístɔ̀ na'u alɛ. * **3:6 3.6** Ɔpt 1.6-9; 7.11-23 * **3:8 3.8** Zàb 90.4

yà àlɛ̌ t’ádɔ̀nà ndɨrɔ̀ àlɛ̌ t’ɔ́dhìnà Pɔlɔ̀ ándǐ fʉ̌kʉ̀ yà Kàgàwà ábhʉ fǐndà dhu-ɔ̌nga t’óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta-bvʉ rɔ̌ dhu bhěyi.

16 Kɔ́rɔ́ pbìndà bhàrʉwà ùndǐ ndɨ̀ ndí rɔ̀, kǎrí ɔ̀tɛ ɨ dhu dɔ̌. Pbɛ́tʉ̀ ɨ bhàrʉwà ɔ̀, ngʉ̌kpà dhu rǐ alɛ-dɔ àlʉ̌ dhu náarí’ì ɔbɨ tí. Ní kǎkà ɨnzá nga nʉ́nɨ, ndɨrɔ̀ ìnzǐ ’àdʉ̀ ɔ̀’ɔ̀ afíya ɔ̀nǎ rɔ̀ alɛ, náarádʉ̀ ɨ dhu-tì ʉ̀lɛ ávàya dɔ̀, àdhàdhì ì arí ɨ̀lǐlǎ Andítá ɔ̀ ngʉ̌kpà dhu-tì ʉ̀lɛ̌ dhu bhěyi. Wɔ̀ dhu bhěyi ì í dhu ɔ̀nzɨ rɔ̀, abádhí arí ’ìnzǎ ìtírɔ̀.

17 Nírɔ̀ nyǐ, yà atdídɔ̌ ma mózè nyǐ rɔ̀ ɔdhídǔ, kɔ̀nǐ ma mɔ̀vɔ̀ wà dhu angyangyɨ fʉ̌kʉ̀. Ní nyǐ nyàkǎ nyɔ̌dɔ̀ nyǐ mběyi, akyɛ nyǐ nyowuna kɔ̌kɔ̀ nzɛ́rɛ alɛ tɔ́ nzɛ́rɛnga àbhʉ rùwǐ nyǐ, ìnzǐ nyǎdʉ̀ ìko pɔ́tsɔ́ fʉ̀kʉ́ a’uta ɔ̌ nǐ.

18 Pbɛ́tʉ̀ nyǐ nyàkǎ nyǎmbɛ ɔ̀’ɔ̀ dɔ̌ ídzìnga ɔ̌, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ, Ɔ̌gʉ̀ba Yěsù Krístɔ̀ ʉ̀nǐ nyǐ nyí mběyi nyʉ́ dhu mànà dhu ɔ̌. Ilèta àkǎ àlɛ̌ ràbhʉ kà tɔ̀ rɔ̀pɛ̀ ndì kòmbí, ndɨrɔ̀ dhòdhódhónganà! Àmìnà.

Yùwanì
andí wɛmbɛrɛ̀ tí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí ní wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ bhàrʉwà yà Yěsù bhà uvitatálɛ Yùwanì núundí ìbhʉ bhàrʉwà nzínzì ɔ̌. Kŭndí abádhí mbɛ̀mbɛ̀ àrʉ̀gyètdí kumì atɔ nʉ́dà Yěsù ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀. Kǎndí yà ɔvɔ̀na arí'ì dɔ̀ná Yěsù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkŭrʉ̀ mà átɔ̀. Ndìrɔ̀ ka kìrɛ̀ nga kà randí ndì Upfòta tɔ́ bhŭkù.

Yà wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ bhàrʉwà nɔ́fɔ̀ ndì Kàgàwà bhà Ɔtɛ ʉ̀nɔ ka kí ìndrŭ tɔ̀ dhu nà. Yùwanì náandí ka Àziyǎ-Ngba tɔ́ pbìrì, yà Tùrùkiyà tí ka karí àtìna kòmbí ɔ̌ pbàkrístɔ̀ tɔ̀. Ɨ pbàkrístɔ̀ níìrì nzá ì nzínzìya ɔ̌ ndì màkŭrʉ̀ àlʉ̌ dɔ̀ya tí dhu dɔ̌. Ní atdídhená alɛ núuvò fìyɔ́ kànìsà ɔ̀ rɔ̀ 'òwù. Ngʉ̌kpà alɛ náadʉ̀ òngo tìtɔ̀ tɔ́ màlímó tí, 'àmbɛ pbàkrístɔ̀ àbhʉ dɔ̌ tsìya ràva ì nzínzìya ɔ̌. Ɨ màlímó nóowúnà 'ùvo rɔ̌ ìnzǐ 'à'ù Yěsù Krístɔ̀ angò ìndrŭ tí dhu. Ndìrɔ̀, abádhí nóowúnà 'ùvo rɔ̌ ìnzǐ 'ɔ̀zʉ̀ ka Kàgàwà t'Ídhùnà tí (2.22; 4.2-3; 5.10). Abádhí náagò nzɛ́rɛngatálɛ tí ì í'ì dhu (1.8; 3.7-10), ìnzǐ 'àdʉ̀ àzè nítɛ̀ fìyɔ̀ nzínzìya ɔ̌ (2.9-11; 3.14-15; 4.20-21).

Yùwanì azè ndɔ̀vɔ̀ ìbhʉ dhu pbìndà bhàrʉwà ɔ̀: kǎzè ndàbhʉ pbàkrístɔ̀ mà nzínzì ɔ̌ rí'ì Kàgàwà Àba mànà ìrìta ràbà ɔbì. Ndìrɔ̀ kǎzè pbàkrístɔ̀ nzínzì ɔ̌ rí'ì tsí ràbà ka átɔ̀. Kǎzè átɔ̀ dhu ní, ndàbhʉ sedzà pbàkrístɔ̀ tɔ̀ ròkò yà Yěsù Krístɔ̀ ndìtírɔ̀ nyʉ́ nala, 'àdʉ̀ kà rʉ̌nɔna dhu nyʉ́ nírì alɛ rŭdhěna fìyɔ̀ dhu ìfʉ̌ ì í rɔ́ tí.

Bhàrʉwà-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1.4).
- Awáwʉ̀ mà ínɔ̀ mànà (1.5–2.29).
- Kàgàwà bhà inzo mà pfɔ̀mvɔ Sìtanì bhà-tsí mànà nzínzì-ɔ̌nga nútu dhu (3.1-24).
- Obhóná pbànábí mà tìtɔ̀ tɔ́ pbànábí mànà (4.1-6).
- Ìndrŭ àkǎ 'ozè ì òzè tí nzínzìya ɔ̌, Kàgàwà ózè ì atdídɔ̌ nídhunǐ (4.7-21).
- Mʉ̀lɛ̀mà tɔ́ a'uta (5.1-21).

Ípìrɔ̌nga tɔ́ Ɔtɛ
(Yùw 1.1-14; 1Yù 5.11-13)

1 Ma mí yà dhu nándǐ fʉ̌kʉ̀, Ípìrɔ̌nga tɔ́ Ɔtɛ-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndì Ɔtɛ níì'ì ìnè kɔ́rɔ́ dhu-tsí rǐ 'ɔ̀pɛ̀ rɔ̀. Ndì Ɔtɛ mǎ mìrì ngʉ̌kpà ɔdhídu uvitatálɛ mànà, mǎdʉ̀ àlanà nyìkpɔ́ka nyʉ́ nǐ. Ndìrɔ̀ mǎ mandà ka, mǎdʉ̀ ngbɔ̌na ʉ̀lʉ ɔtsʉ́ka nyʉ́ nǐ.

2 Obhó tí, ndì Ípìrɔ̌nga náavì ndì ìndrŭ tɔ̀, mǎdʉ̀ àlanà. Ní ndì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, mǎ ní ndì dhu tɔ́ ngàmbì, ndìrɔ̀ mǎ mí dhòdhódhónga tɔ́ Ípìrɔ̌nga, yà Àba Kàgàwà-tì'ɔ̀ ì'ì ɔ̀vɔ fʉ̌kʉ̀. Ndì Ípìrɔ̌nga ní ndì yà ndì nìtɛ̀ fǎkà.

3 Ní wɔ̀ mǎ mala, mǎdʉ̀ ìrìnà dhu ɔ̀vɔ mǎ mí átɔ̀ fʉ̌kʉ̀, ndínǐ àlɛ̌ kungbò tí àlɛ̌ atdíkpá nyǐ mànà. Wɔ̀ ndì àlɛ̌ tɔ́ ungbòta rǐ àlɛ̌ àbhʉ̌ àlɛ̌ rì'ì atdíkpá Àba Kàgàwà mà Idhùnà Yěsù Krístɔ̀ mànà.

4 Ní, mǎ mí wɔ̀ dhu àndǐ fʉ̌kʉ̀ ndínǐ àlɛ̌ tɔ́ dhɛ̀dhɛ náaká tí bhŭnà ɔ̌.

Kàgàwà nɨ́ Awáwʉ̀ dhu
(Zàb 32.1-5; Mbà 28.13; Ɛ̀fɛ 5.8-14; Tìt 2.14)

5 Kànɨ̌ yà Yěsù Krístɔ̀-tsʉ̌ mă mɨrɨ dhu. Ndɨ dhu nɨ́ ndɨ yà mă mɔ́vɔna fʉ̌kʉ̀. Kǎtɨ: «Kàgàwà nɨ́ awáwʉ̀. Nɨ́ ínɔ̀ arɨ́'ì mbǎ akɛkpá màtɨ́ kà-nyʉtsì.»
6 Àlɛ̌ kapɛ́ àtɨna ɨwà àlɛ̌ rùngbò àlɛ̌ Kàgàwà mànà, àlɛ̌ ràdʉ̀ ì'ì ìnè ínɔ̀ ɔ̌ àlɛ̌ kúbhi rɔ́, nɨ́ àlɛ̌ nɨ́ tìtɔ̀tálɛ, ndirɔ̀ àlɛ̌ kɔ́nzɨna dhu nɨ́ nzɨ̌ obhónga.
7 Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kapɛ́ àmbɛ ùbhi dɔ̌ awáwʉ̀ ɔ̌, àdhàdhì Kàgàwà narɨ́ awáwʉ̀ ɔ̌ arádɨ alɛ dhu bhěyi, nɨ́ àlɛ̌ kùngbò wà àlɛ̌ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌. Ndɨrɔ̀ ndɨ Kàgàwà t'Ídhùnà, Yěsù-azù nú'o wà àlɛ̌ kɔ́rɔ́ àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga ɔ̌ rɔ̀, àlɛ̌ rìlǎ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌.
8 Àlɛ̌ kapɛ́ àtɨna ìmbǎ àlɛ̌ ràrɨ̌'ì nzɛ́rɛnga nà, nɨ́ àlɛ̌ kʉ̀trǎ wà àlɛ̌ àlɛ̌tɨ́rɔ̀, ndirɔ̀ obhónga rɨ̌'ì mbǎ àlɛ̌-nyʉtsì.
9 Àlɛ̌ kapɛ́ àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga ɔ̀vɔ kpangba Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌, nɨ́ kà rǎdʉ̀ àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga nʉ́bà, ndàdʉ̀ àlɛ̌ ù'o àlɛ̌ rìlǎ nyìkpɔ́na ɔ̌. Obhó tɨ́, àbadhi nɨ́ yà ndì ndʉ̀nɔ̀ dhu nɨ́fʉ̌ arɨ́ alɛ, ndirɔ̀ ka nɨ́ Obhónángatálɛ.
10 Àlɛ̌ kapɛ́ àtɨna ɨnzá àlɛ̌ rɔ̀nzì nzɛ́rɛnga, nɨ́ àlɛ̌ kɔ̀zʉ̀ wà Kàgàwà tìtɔ̀-ba tɨ́, ndirɔ̀ kàbhà ɔtɛ rɨ̌'ì ìmbǎ àlɛ̌-afí ɔ̀.

2

Yěsù nɨ́ ndɨ àlɛ̌ dɔ̌ arɨ́ ndùgye àvʉ̀kǎ dhu
(Yùw 13.34-35; 14.21-24; 15.12-14)

1 Pbànǐnzó, ma màndǐ yà dhu fʉ̌kʉ̀ ìnzɨ̌ nyɨ̌ nyɔnzɨ tɨ́ nzɛ́rɛnga. Pbɛ́tʉ̀, atdí alɛ mà náapɛ́ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ, nɨ́ àlɛ̌ kɨ́'ì ìnè àlɛ̌ dɔ̀ rɨ́ ndùgye àvʉ̀kǎ nà, Àba Kàgàwà-tɨ'ɔ̀. Ndɨ alɛ nɨ́ Yěsù Krístɔ̀, Obhónángatálɛ.
2 Ndirɔ̀, àbadhi abhʉ̀ ndì ndìtírɔ̀, ndɔ̀vɛ̀ pɛrɛ̀ tɨ́, ndínɨ̌ Kàgàwà ʉbà tɨ́ àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga. Kǎvɛ̀ nzá àlɛ̌ tɔ́ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀ tɨ́, pbɛ́tʉ̀ kǎvɛ̀ yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ tɔ́ nzɛ́rɛnga-okú dɔ̀ rɔ̀ átɔ̀.
3 Àlɛ̌ kapɛ́ Kàgàwà bhà Ʊyátá nɨ́fʉ̌, nɨ́ àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà Kàgàwà.
4 Atdí alɛ náapɛ́ àtɨna: «Ɨwà ma mʉ́nɨ Kàgàwà», pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ ndàdʉ̀ kàbhà Ʊyátá nɨ́fʉ, nɨ́ ndɨ alɛ nɨ́ tìtɔ̀-ba. Ndirɔ̀ obhónga rɨ̌'ì mbǎ kà-nyʉtsì.
5 Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà bhà Ɔtɛ nɔ́dɔ arɨ́ mběyi afína ɔ̀ alɛ nɨ́ ndɨ Kàgàwà nózè àkǎkǎ dhu bhěyi alɛ. Wɔ̀rɨ́ nɨ́ ndɨ àlɛ̌ kádʉ̀ Kàgàwà mànà àlɛ̌ kùngbò àlɛ̌ dhu ʉ̀nɨ rɔ̀ná dhu.
6 Ndɨ alɛ náapɛ́ àtɨna ɨwà ì rúngbò ì Kàgàwà nà, nɨ́ ndɨ alɛ àkǎ ndùbhi yà Yěsù ubhì dhu bhěyi.

Ʊyátá ɔwʉ́tá
(Màt 6.24; Rɔm 12.2; Yàk 4.4)

7 Ɔdhídǔ, yà atdídɔ̀ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, yà ma mándǐna fʉ̌kʉ̀ ʉyátá nɨ́ nzɨ̌ ʉyátá-ɔwʉ́tá. Pbɛ́tʉ̀, ma mándǐna fʉ̌kʉ̀ dhu nɨ́ ʉyátá-ayɨ́. Ka nɨ́ yà dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ nyɨ̌ nyabà, ndirɔ̀ yà ɨwà nyɨ̌ nyɨrɨ Kàgàwà bhà ɔtɛ.
8 Ngǎtsi otu ɔ̌, yà ma mándǐna ʉyátá rɨ̌'ì àdhàdhì ʉyátá-ɔwʉ́tá bhěyi. Ndɨ ʉyátá tɔ́ obhónga návi ndì Yěsù Krístɔ̀-nyʉtsì, ndirɔ̀ nyʉkʉtsì màtɨ́ átɔ̀. Obhó tɨ́, kòmbí ínɔ̀ rɨ̌'ì ʉ̀da ndì ndʉ́da rɔ́, awáwʉ̀ nyʉ́ ràdʉ̀ ndɔ̀pɛ̀ ndàwʉ̀ nga.
9 Atdí alɛ náapɛ́ ndàtɨ awáwʉ̀ ɔ̌ ndì ndɨ́'ì dhu tɨ́, pbɛ́tʉ̀ ndàdʉ̀ ì'ì ìnè ɔdhìnà ndì ndɔ́ndrɔ̀ rɔ́, nɨ́ ndɨ alɛ rɨ̌'ì ìnè ínɔ̀ ɔ̌ kòmbí màtɨ́.

10 Ɔdhìnà nòzè alɛ rǐ'ì awáwʉ̀ ɔ̌, ndɨrɔ̀ ìndrǔ àbhʉ̌ rí ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀ dhu rǐ'ì ìmbǎ kà-nyʉ́tsì.
11 Pbɛ́tʉ̀, ɔdhìnà nɔ̀ndrɔ̀ alɛ rǐ'ì ínɔ̀ ɔ̌. Kǎrúbhi ínɔ̀ ɔ̌, ndɨrɔ̀ kʉ̀nɨ nzá àdhà màtí ndì ndárà dhu, ínɔ̀ ìtɨ kà-nyǐnga dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
12 Pbànǐnzó, ma mí dhu àndǐ fʉ̌kʉ̀, Kàgàwà ʉ́bà wà fʉ̀kʉ́ nzɛ́rɛnga Yěsù-ɔvɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀ nídhunǐ.
13 Abádǔ, ma mí dhu àndǐ fʉ̌kʉ̀, ɨwà nyǐ nyʉ́nɨ yà ìnè ɨ'ì dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí rǐ 'ɔ̀pɛ̀ rɔ̀ alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Zàdhǎ, ma mí dhu àndǐ fʉ̌kʉ̀, ɨwà nyǐ nyɔ́nzì wɔ̀ Nzɛ́rɛ-alɛ-akpà lɛ̀mà nídhunǐ.
14 Pbànǐnzó, ma mí dhu àndǐ fʉ̌kʉ̀, ɨwà nyǐ nyʉ́nɨ Àba Kàgàwà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Abádǔ, ma mí dhu àndǐ fʉ̌kʉ̀, ɨwà nyǐ nyʉ́nɨ yà ìnè ɨ'ì dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu rǐ 'ɔ̀pɛ̀ rɔ̀ alɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Zàdhǎ, ma mí dhu àndǐ fʉ̌kʉ̀, ɔbɨ nà nyǐ nyí'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀: Kàgàwà bhà ɔtɛ rǐ'ì afíkʉ ɔ̀, nyǎdʉ̀ Nzɛ́rɛ-alɛ-akpà lɛ̀mà nɔ́nzì.
15 Nírɔ̀, àpɛ́ nyòzè yà adzɨ, ndɨrɔ̀ àpɛ́ nyòzè kà ɔ̌ rí'ì dhu-tsí. Ndɨ alɛ náapɛ́ yà adzɨ òzè, ní ndɨ alɛ nózè nzá Àba Kàgàwà.
16 Obhó tí, yà adzɨ ɔ̌ rí'ì kɔ́rɔ́ dhu-tsí núvò nzá Àba Kàgàwà bhà rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ɨ dhu-tsí núvò yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀. Ɨ dhu-tsí ní, alɛ-ngbɔ̀ òzè dhu-atdyú òho ka kí atdídɔ̀ dhu, àlǎ ka kàla dhu-atdyú òho ka kí kabà dhu, ndɨrɔ̀ ongyéngá-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kí alɛ ɔ̀yɔ̀ dhu.
17 Yà adzɨ mà, ɔ̀ná kɔ́rɔ́ dhu-tsí yà ìndrǔ arí atdyúya òho mànà rʉ̌da ʉ̀da. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà ózè dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ náarádɨ dhòdhódhónganà.

Nyɔ̀dɔ nyǐ Krístɔ̀ bhà òmvǔ rɔ̌ rɔ̀
(Yùw 1.12-13; 16.13-15; Rɔm 8.14-19; 1Yù 4.1-6; 5.18)

18 Pbànǐnzó, yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rǐ ndɔ̀dì ɔ̀ná ɨdhɔ níndù wà ndì. Nyǐ nyɨrɨ wà dhu, Krístɔ̀ bhà òmvǔ ràrǐ'ì ìrà ndì ndírà rɔ́. Ní kɔ̀nǐ Krístɔ̀ bhà òmvǔ nʉ́nyà wà ì abhɔ nyʉ́ kòmbí. Ní àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu, kàrí ɨdhɔ ràrǐ yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ nyʉ́ rǐ ndɔ̀dì ɔ̀yá ɨdhɔ.
19 Kɔ̌kɔ̀ ɨ alɛ núvò àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ rɔ̀ tí, pbɛ́tʉ̀ abádhí ní'ì nzǐ àlɛ̌ t'ɔ́dhína nyʉ́. Obhó tí, abádhí ní'ìyana gukyè àlɛ̌ t'ɔ́dhína nyʉ́ tí, ní abádhí ókòyana atdíkpá àlɛ̌ mànà. Abádhí ʉ́bhà àlɛ̌, ndínǐ dhu nɨtè tí kpangba ìnzǐ ràrǐ ì àlɛ̌ nzínzì ɔ̌ alɛ.
20 Pbɛ́tʉ̀ nyǐ, nyǐ nyábà wà Krístɔ̀ ábhʉ fʉ̌kʉ̀ Kàgàwà bhà Ɨlǐlǎ-Alafí. Ní nyǐ kɔ́rɔ́, nyǐ nyʉ̀nɨ wà obhónga.
21 Ma màndǐ nzá dhu fʉ̌kʉ̀ ɨnzá nyǐ nyʉ̀nɨ obhónga dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀ ma màndǐ dhu fʉ̌kʉ̀, ɨwà nyǐ nyʉ́nɨ obhónga dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀ nyǐ nyʉ̀nɨ wà dhu, ìnzǐ tìtɔ̀ tɔ́ atdí dhu mà ràrǎdʉ̀ àhʉ obhónga ɔ̀ rɔ̀.
22 Tìtɔ̀-ba ní àdhɨ? Tìtɔ̀-ba ní yà Yěsù àgò arí ndàtɨ ìnzǐ ní Krístɔ̀ tí alɛ. Kɔ̀nǐ ndɨ alɛ ní ndɨ Krístɔ̀ bhà òmvǔ. Kǎrí Àba Kàgàwà mà, Idhùnà Yěsù mànà nágò.
23 Obhó tí, Kàgàwà t'Ídhùnà nása rí ìngbàtí ílɨ ndì alɛ mà, násà wà Àba Kàgàwà átɔ̀. Ndɨrɔ̀, ndɨ Kàgàwà t'Ídhùnà nà'ù alɛ, ná'ù wà Àba Kàgàwà átɔ̀.
24 Nírɔ̀, yà dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ nyǐ nyɨrɨ ɔtɛ nákǎ ndàdɨ afíkʉ ɔ̀. Wɔ̀ ndɨ dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ nyǐ nyɨrɨ ɔtɛ náapɛ́ àdɨ afíkʉ ɔ̀, ní nyǐ átɔ̀ nyǐ nyóko òko Àba Kàgàwà mà, Idhùnà Yěsù mànà ɔ̀.
25 Ndɨrɔ̀, kànǐ àlɛ̌ tɔ̀ Krístɔ̀ akɔ̀ làká: ndɨ làká ní dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga.

26 Ma màndǐ wɔ̀ dhu fʉ̌kʉ̀ kɔ̌kɔ̀ nyɨ́ nózè ʼʉ̀trǎ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀.
27 Pbɛ́tʉ̀ nyɨ́, yà Krístɔ̀ ɨrá nyɨ́ nɨ̌ ɨ̌lɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌ʼì ìnè ʉ̀kʉ̀. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, nyɨ́ nyɨ́ʼì mbǎ ùdhě tɨ́ ka kɨ́ dhu ùdhě fʉ̌kʉ̀ dhu-atdyú nà. Obhó tɨ́, Kàgàwà bhà ɨ̌lɨ̌lǎ-Alafí arɨ́ kɔ́rɔ́ dhu ùdhě fʉ̌kʉ̀. Nɨ́ wɔ̀ kǎrúdhěna fʉ̌kʉ̀ dhu nɨ́ obhó dhu, ìnzɨ̌ nɨ́ tʉ̀tɔ̀. Nɨ́, dhu àkǎ nyǒkò Krístɔ̀ mànà nyɨ́ nyúngbò nyɨ́ rɔ́rɔ̀, àdhàdhì ɨ̌lɨ̌lǎ-Alafí núdhe ka fʉ̌kʉ̀ dhu bhěyi.
28 Nɨ́ kòmbí pbànɨ̌nzó, dhu àkǎ nyǒkò Krístɔ̀ mànà nyɨ́ nyúngbò nyɨ́ rɔ́rɔ̀, ndínɨ̌ Kà rɨ̌tsi ìngo nínganí, àlɛ̌ kɨʼɨya tɨ́ mànzì nà, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ àlɛ̌-nyì adʉ̀ya tɨ́ ìwʉ Kɔ̌nzì-tsʉ ɔ̌.
29 Nyɨ́ nyapɛ́ dhu ʉ̀nɨ̌ Krístɔ̀ ràrɨ̌ obhónángatálɛ, nɨ́ nyɨ́ nyàkǎ nyʉ̌nɨ dhu nɨ́, obhónánga ɔ̀nzɨ arɨ́ ìngbàtɨ́ ɨ́lɨ ndì alɛ mà nɨ́ ràrɨ̌ Kàgàwà bhà ɨngba.

3

Kàgàwà bhà inzo

1 Ìgyò! Nyàndà pɛ́ ìngbà dhu bvʉ̀tɨ́ àzè nɨ̌ màtɨ́ Àba Kàgàwà náazè àlɛ̌ dhu. Kàrɨ̌ àlɛ̌ ànzi pbìndà inzo tɨ́. Nɨ́ àlɛ̌ nɨ́ obhó tɨ́, kà bhà inzo. Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, yàrɨ́ adzɨ nʉ́nɨ nzá àlɛ̌, ɨnzá kʉ̌nɨ Kàgàwà nídhunɨ̌.
2 Ɔdhídǔ, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ́ rɔ̀, kòmbí àlɛ̌ nɨ́ Kàgàwà bhà inzo. Ndɨrɔ̀ olùnǎ rɔ̀ àlɛ̌ kɨʼɨya tɨ́ dhu nápè nzá ndàvɨ̀ kpangba. Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kʉ̀nɨ dhu nɨ́, Krístɔ̀ rɨ̌tsi ìngo nínganí, àlɛ̌ kʉlɨya àlɛ̌ kà bhěyi, àlɛ̌ kalaya ka yà ka nyʉ́ arɨ́ʼì dhu bhěyi nídhunɨ̌.
3 Nɨ́, Krístɔ̀ ndì ndalaya dhu nàʼù alɛ, nákǎ ndùʼo ndì ndìtírɔ̀ ndìlǎ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌, àdhàdhì Krístɔ̀ ɨ́lǎ kà-nyìkpɔ́ ɔ̌ dhu bhěyi.
4 Ìndrǔ náapɛ́ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ, nɨ́ ndɨ alɛ nɨ́fʉ nzá Kàgàwà bhà Ʊyátá. Obhó tɨ́, nzɛ́rɛnga nɨ́ ìnzɨ̌ ka kɨ́ Kàgàwà bhà Ʊyátá nɨ́fʉ̌ dhu.
5 Nɨ́ nyɨ́ nyʉ̀nɨ wà dhu, Yěsù Krístɔ̀ rɨra ndínɨ̌ ndì ndùʼo tɨ́ ìndrǔ tɔ́ nzɛ́rɛnga. Ndɨrɔ̀, kà-nyʉtsì nzɛ́rɛnga rɨ̌ʼì mbǎ akɛkpá màtɨ́.
6 Yěsù ɔ̀ rádɨ ìngbàtɨ́ ɨ́lɨ ndì alɛ mà, náarɨ́ nzɨ̌ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ. Pbɛ́tʉ̀ ìngbàtɨ́ ɨ́lɨ ndì alɛ mà náapɛ́ àmbɛ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzì dɔ̌, nɨ́ ndɨ dhu ìtɛ̀ dhu nɨ́, ndɨ alɛ rála nzá Yěsù, ndɨrɔ̀ kà rʉ́nɨ nzá ka.
7 Pbànɨ̌nzó, àpɛ́ nyàbhʉ atdí alɛ mà rʉ̀trǎ nyɨ́. Obhónánga ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ nɨ́ ndì nyʉ́ tírɔ̀ obhónángatálɛ, àdhàdhì Yěsù Krístɔ̀ nɨ́ obhónángatálɛ dhu bhěyi.
8 Nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ arɨ́ alɛ nɨ́ Pfɔ̀mvɔ bhà alɛ, ndɨ Pfɔ̀mvɔ náapè ndɔ̀nzì nzɛ́rɛnga dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ kórɔ́ dhu-tsí rɨ̌ ʼɔ̀pè ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Nɨ́ Kàgàwà tʼÍdhùnà nɨ́ira ndínɨ̌ ndì ndugolo tɨ́ pfɔ̀mvɔ bhà kasʉ.
9 Ɨngbàtɨ́ ɨ́lɨ ndì alɛ mà Kàgàwà bhà ɨngba tɨ́ rɨ́ʼì, nɨ́ rɨ̌ nzɨ̌ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ, Kàgàwà bhà ɔtɛ rɨ̌ʼì kà-afí ɔ̀ itse bhěyi nídhunɨ̌. Ndɨrɔ̀, ndɨ alɛ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ àmbɛ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzì dɔ̌, Kàgàwà bhà ɨngba tɨ́ ndì ndɨ́ʼì nídhunɨ̌.
10 Yà dhu bhěyi nɨ́ ndɨ ka kádʉ̀ Kàgàwà bhà inzo mà Pfɔ̀mvɔ bhà inzo mànà nʉ́nɨ: ìngbàtɨ́ ɨ́lɨ ndì alɛ mà, ìnzɨ̌ arɨ́ obhónánga ɔ̀nzɨ, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ɨnzá ɔdhìnà nózè, nɨ́ nzɨ̌ Kàgàwà bhà ɨngba.

Dhu àkǎ ìndrǔ ròzè ɨ̀ nzínzìya ɔ̌ dhu
(Yùw 15.12-21; 1Yù 4.7-8,16-21)

11 Obhó tɨ́, kɔ̀nɨ̌ yà dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ nyɨ́ nyɨ́rì ɔtɛ: dhu àkǎ àlɛ̌ ròzè àlɛ̌ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌.

12 Dhu àkǎ nzá àlɛ̌ rɔ̀nzì dhu Kàyinà bhɛ̌yi, ka nɨ'ì Nzɛ́rɛ-alɛ-akpà bhà
alɛ, ndɨrɔ̀ kǎhò adɔ̀nà. Ádhu kǎhò ka okúna dɔ̀ rɔ̀? Kǎhò ka okúna dɔ̀ rɔ̀
dhu ní, kàbhà kasʉ ní'ì nzɛ́rɛ, pbɛ́tʉ̀ kà t'ádɔ̀nà bhà tsí ràdʉ̀ ì'ì mbɛ̌yi.
13 Adɔ́dʉ̌, àpɛ́ nyàbhʉ ɨdhɔ rʉ̀kɔ nyɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ alɛ rɨ̌ nyɔ̌ndrɔ̀ rɔ̀.
14 Àlɛ̌ nyʉ́ àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu ɨwà àlɛ̌ rùvò ɔvɛ ɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌ rʉ̀dà ípìrɔ̌nga ɔ̀,
àlɛ̌ t'ádɔ́na àlɛ̌ kózè ní́dhunɨ̌. Obhó tí, ɨnzá ɔdhína nózè alɛ nádì àdì ɔvɛ
ɔ̌.
15 Adɔ̀nà nɔ́ndrɔ̀ ìngbàtí íli ndɨ alɛ mà ní abvo ɔ̀kyɛ arí alɛ. Ndɨrɔ̀
nyɨ̌ nyʉ̀nɨ wà dhu, abvo ɔ̀kyɛ arí ìngbàtí íli ndì alɛ mà, ní ràrɨ̌'ì mbǎ
dhòdhódhónga tó ípìrɔ̌nga nà nyʉnatsì.
16 Yàrí ní ndɨ àlɛ̌ kʉ̀nɨ àzè rɔ̀ná otu: Yɛ̌sù Krístɔ̀ adzì pbìndà ípìrɔ̌nga àlɛ̌-
okú dɔ̀ rɔ̀. Ní àlɛ̌ mà átɔ̀, àlɛ̌ kàkǎ àlɛ̌ ràdzi àlɛ̌ tó ípìrɔ̌nga àlɛ̌ t'ádɔ́na-okú
dɔ̀ rɔ̀.
17 Ɨngbàtí íli ndì alɛ mà náapɛ́ ì'ì yà adzɨ ɔ̌ ongyéngá nà, ndàdʉ̀ adɔ̀nà
nála mʉ̀hɛtʉ̀ ɔ̌ rí'ì rɔ́, pbɛ́tʉ̀ ndàdʉ̀ ɔtsʉ́na ʉ̀tsì ìnzì ndɔ̀nzì ndɨ ɔdhìnà
dzʉ̀nà, ní ndɨ alɛ rǎdʉ̀ àtìnà ìngbà dhu bhɛ̌yi, ɨwà ndì rózè Kàgàwà?
18 Pbànɨ̌nzó, àpɛ́ kì'ɨ àzè nà àlɛ̌-ɔ̀tɛ̌ ɔ̌ tí, ndɨrɔ̀ àlɛ̌-ɨdà dɔ̌ tí. Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌
kàkǎ àlɛ̌ rìtɛ̀ àzè àlɛ̌ kàsʉ̌ ɔ̌, ndɨrɔ̀ obhónga dɔ̌.

Kàgàwà-nyʉtsì ka kóko dhu nʉ́nɨ ka kádʉ̀ rɔ̀ná dhu

19 Wɔ̀ dhu-otù ɔ̌ ní ndɨ, àlɛ̌ kádʉ̀ obhóngatálɛ tí àlɛ̌ kí'ì dhu nʉ́nɨ, ndɨrɔ̀
àlɛ̌-afí rǎdʉ̀ ndòpè Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌.
20 Obhó tí, àlɛ̌-afí apɛ́ àlɛ̌ ɔ̀bhʉ, ní àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu Kàgàwà bhà
Ádrʉ̀ngbǎnga rɔ̀sè wà àlɛ̌-afí tó ádrʉ̀ngbǎnga dɔ̀nǎ, ndɨrɔ̀ kà rʉ̀nɨ wà kórɔ́
dhu.
21 Ɔdhídʉ̌, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, ìnzɨ̌ àlɛ̌-afí náapɛ́ àlɛ̌ ɔ̀bhʉ, ní àlɛ̌
kí mbǎ àdʉ̀ ì'ì ɔdɔ nà Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌.
22 Ndɨrɔ̀, ìngbàtí íli ndì dhu mà kà-fɔ́ àlɛ̌ kònzì, nábà àlɛ̌ kádʉ̀ àbà, kàbhà
ʉyátá àlɛ̌ kɨ̀fʉ, àlɛ̌ ràdʉ̀ kà-nyɨ̀kpɔ́ nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
23 Ndɨrɔ̀, kànɨ̌ kàbhà ʉyátá: Dhu àkǎ àlɛ̌ rà'ù kà t'Ídhùnà Yɛ̌sù Krístɔ̀-
ɔvɔ̀, àlɛ̌ ràdʉ̀ àlɛ̌ òzè àlɛ̌ nzínzì ɔ̌, àdhàdhì ndɨ Krístɔ̀ nʉ́ʉyá ka àlɛ̌ tɔ̀ dhu
bhɛ̌yi.
24 Kàgàwà bhà Ʉyátá nífʉ́ rí alɛ ní rɨ̌'ì Kàgàwà-nyʉtsì, ndɨrɔ̀ Kàgàwà
rɨ̌'ì ndɨ alɛ-nyʉtsì átɔ̀. Ndɨrɔ̀, kànɨ̌ àlɛ̌ kádʉ̀ Kàgàwà rɨ̌'ì àlɛ̌-nyʉtsì dhu ʉ̀nɨ
rɔ̀ná dhu: kɨ̌bho pbìndà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí àlɛ̌ tɔ̀.

4

Kàgàwà bhà Alafí mà Krístɔ̀ bhà òmvʉ̌ bhà alɛ-afí mànà
nʉ́nɨ ka kádʉ̀ rɔ̀ná dhu
(Tɔ̀r 13.1-4; Yùw 2.18-25; 2Yù 7-11)

1 Ɔdhídʉ̌, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nzá nyǎ'ù Kàgàwà bhà
Alafí rɨ̌'ì nyʉnatsì dhu tí rí ndàtì ìngbàtí íli ndì alɛ mà rʉ̌nɔna dhu. Pbɛ́tʉ̀,
dhu àkǎ pɛ́ nyǎndà ɨ alɛ rʉ̌nɔna dhu-ɔ̀nga mbɛ̌yi, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyʉnɨ tí ìnè
Kàgàwà bhà Alafí rɨ̌'ì abádhí-nyʉtsì dhu. Obhó tí, tìtɔ̀ tó pbànábí nʉ́nyà
wà ì ibí nyʉ́ yà adzɨ ɔ̌.
2 Ní, kànɨ̌ nyɨ̌ nyádʉ̀ Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí nʉ́nɨ rɔ̀ná dhu: Ɨngbàtí íli
ndì alɛ yà kpangba rí dhu ɔ̀vɔ, ndàtɨ Yɛ̌sù Krístɔ̀ rírà yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ tó
ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ní Kàgàwà bhà Alafí rɨ̌ nyʉnatsì alɛ.

3 Ɨngbàtí ílɨ ndɨ̀ alɛ mà yà ɨnzá Yɛ̌sù nʉ́nɨ, rɨ̌'ì mbǎ Kàgàwà bhà Alafí nà
nyʉnatsì, pbɛ́tʉ̀ kà-nyʉtsì rí'ì ní Krístɔ̀ bhà òmvǔ bhà alɛ-afí. Nyɨ̌ nyírì
dhu Krístɔ̀ bhà òmvǔ ràrɨ̌ ìrà. Ní kɔ̀nɨ̌, kòmbí kɨ̀rà wà àhʉ yà adzɨ dɔ̌.
4 Pbànɨ̌nzó, nyɨ̌ ní Kàgàwà bhà alɛ, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyónzì wà tɨ̀tɔ̀ tó pbànábí
lɛ̀mà. Obhó tí, nyʉkʉtsì rí'ì Kàgàwà bhà Alafí bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ
nósè wà yà adzɨ ɔ̌ rí'ì Krístɔ̀ bhà òmvǔ bhà ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ dɔ̀nǎ.
5 Tɨ̀tɔ̀ tó pbànábí ní yà adzɨ ɔ̌ alɛ. Abádhí náarɔ́tɛ yà adzɨ ɔ̌ alɛ bhɛ̌yi, yà
adzɨ ɔ̌ alɛ ràdʉ̀ tsʉ̀yá dhu ìrì.
6 Pbɛ́tʉ̀ àlɛ̌ nyʉ́, àlɛ̌ ní Kàgàwà bhà alɛ. Ní, ɨwà Kàgàwà nʉ́nɨ alɛ rɨ̌ àlɛ̌-
tsʉ̌ dhu ìrɨ ìrɨ. Ndɨrɔ̀, ìnzɨ ní Kàgàwà bhà alɛ rɨ̌ nzɨ̌ àlɛ̌-tsʉ̌ dhu ìrɨ. Wɔ̀ dhu
rɔ̌ ní ndɨ, àlɛ̌ kádʉ̀ obhónga tó Alafí mà, tɨ̀tɔ̀ tó alɛ-afí mànà nʉ́nɨ nɨ̌.

Kàgàwà ɨtɛ̀ pbìndà àzè ìndrǔ tɔ̀ tí dhu
(Yùw 3.16-17; Rɔm 5.5-8; 1Yù 3.11-24)

7 Ɔdhídǔ, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, kɔ̀zè àlɛ̌ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌, àzè ní Kàgàwà
bhà dhu nídhunɨ̌. Ndɨrɔ̀, ìngbàtí ílɨ ndɨ̀ alɛ mà, yà ìndrǔ nózè ní Kàgàwà
bhà ɨngba, ndɨrɔ̀ kʉ̀nɨ wà Kàgàwà.
8 Ɨnzá ìndrǔ nózè alɛ nʉ́nɨ nzá Kàgàwà, Kàgàwà ní àzètálɛ nídhunɨ̌.
9 Kànɨ̌ Kàgàwà nɨ́ɨtɛ̀ pbìndà àzè àlɛ̌ tɔ̀ tí dhu: kɨ̌vi atdí tí arí'ì Idhùnà rìrà
yà adzɨ ɔ̌, ndínɨ̌ àlɛ̌ kabá tí ípìrɔ̌nga otùna ɔ̌.
10 Yàrí ní ndɨ àzè tí ka kátɨna dhu: ìnzɨ ní àlɛ̌'ɨ ndɨ àlɛ̌ kazè Kàgàwà
wɛmbɛrè tí, pbɛ́tʉ̀, ka ní ndɨ àlɛ̌ nazè. Kɨ̌vi Idhùnà rìrà ɔ̀vè pɛrè tí àlɛ̌-okú
dɔ̀ rɔ̀, ndínɨ̌ ndɨ̀ ndʉbà tí àlɛ̌ tó nzɛ́rɛnga otùna ɔ̌.
11 Ɔdhídǔ yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, dhu apɛ́ ɨ'ì wɔ̀ dhu bhɛ̌yi Kàgàwà
náazè àlɛ̌ dhu tí, ní dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀zè àlɛ̌ átɔ̀ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌.
12 Atdí alɛ mà nápè nzá Kàgàwà-nyɨkpa àlǎ. Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kapɛ́ àlɛ̌ ɔ̀zè àlɛ̌
nzínzì ɔ̌, ní Kàgàwà rɨ̌'ì ìnè àlɛ̌-nyʉtsì, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ Kɔ̌zè nɨ̌ àzè návi wà ndɨ
àkǎkǎ dhu bhɛ̌yi àlɛ̌-nyʉtsì.
13 Kànɨ̌ àlɛ̌ kádʉ̀ Kàgàwà-nyʉtsì àlɛ̌ kɔ̀kɔ̀ dhu, ndɨrɔ̀ Kàgàwà rɨ̌'ì àlɛ̌-
nyʉtsì dhu nʉ́nɨ rɔ̀ná dhu: Kɨ̌bhò pbìndà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí àlɛ̌ tɔ̀.
14 Ndɨrɔ̀ àlɛ̌ nyʉ́ àlɛ̌ kála wà dhu, àlɛ̌ ràdʉ̀ ɨ'ì fɨndá ngàmbì tí: Àba
Kàgàwà ívì Idhùnà rìrà yà adzɨ ɔ̌ alɛ tó Ɔgʉ̀ba tí.
15 Ndɨ alɛ apɛ́ Yɛ̌sù ʉ̀nɨ̌ Kàgàwà t'Ídhùnà tí, ní Kàgàwà rɨ̌'ì ìnè ndɨ alɛ-
nyʉtsì, ndɨrɔ̀ ndɨ alɛ rɨ̌'ì ìnè Kàgàwà-nyʉtsì.
16 Ndɨrɔ̀, àlɛ̌ nyʉ́ àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kà'ù wà Kàgàwà ózè àlɛ̌ dhu.
Kàgàwà ní àzètálɛ. Àzè nà arí'ì alɛ rɨ̌'ì Kàgàwà-nyʉtsì, ndɨrɔ̀ Kàgàwà rɨ̌'ì
ndɨ alɛ-nyʉtsì.
17 Kàgàwà àlɛ̌ kózè atdídɔ̌ dhu ɨ̀tɛ̀ rí dhu ní, Kàgàwà rɨ̌ ìndrǔ-ànyǎ ɨtdɨ
nínganí, àlɛ̌ kɨ'ɨya ìmbǎ ɔdɔ nà, àlɛ̌ tó ípìrɔ̌nga yà adzɨ ɔ̌ nófɔ̀ ndɨ̀ Yɛ̌sù ɨ'ì
nà yà adzɨ dɔ̌ ípìrɔ̌nga nà nídhunɨ̌.
18 Àzè nà alɛ ɔ̀ ɔdɔ arí'ì ìmbǎ. Ndɨrɔ̀, àkǎkǎ àzè náarí ɔdɔ ɨ̀tɔ alɛ-afí ɔ̀
rɔ̀. Obhó tí, anya ɔ̀dɔ rí dɔ̀ná ka kɔtdí tí alɛ, náarí ɔdɔ ɔ̀nzɨ. Ndɨrɔ̀, ɔdɔ
ɔ̀nzɨ rí alɛ-afí ɔ̀ àzè nápè nzá àkǎ bhǔnà ɔ̌.
19 Ní, àlɛ̌ nyʉ́ àlɛ̌ kí'ì àzè nà Kàgàwà náazè àlɛ̌'ɨ wɛmbɛrè tí dhu-okú dɔ̀
rɔ̀.
20 Atdí alɛ mà náapɛ́ àtɨna: «Ma mózè Kàgàwà», ndàdʉ̀ adɔ̀nà nóndrɔ̀,
ní ndɨ alɛ ní tɨ̀tɔ̀-ba. Obhó tí, ɨnzá yà nyɨ̀kpóna nyʉ́ ɔ̌ ndɨ̀ ndálǎna adɔ̀nà
nózè alɛ rɨ̌ nzɨ̌ àdʉ̀ yà ìnzɨ ndɨ̀ ndálǎna Kàgàwà nózè.

21 Ndɨrɔ̀, yàrí ní ndɨ Krístɔ̀ ʉbhà àlɛ̌ tɔ̀ ʉyátá: «Kàgàwà nòzè alɛ nákǎ
wà ndɔ̀zè adɔ̀nà átɔ̀.»

5

A'uta ní ndɨ yà adzɨ lɛ̀mà ɔ̀nzì ka kádʉ̀ ɔ̀ná otu
(Yùw 1.29-34; 3.36; 20.31; 2Yù 5-6)

1 Ɨngbàtí íli ndì alɛ mà, Yɛ̌sù nà'ù Krístɔ̀ tí, ní Kàgàwà bhà ɨngba. Ndɨrɔ̀,
ìngbàtí íli ndì alɛ mà, inzo t'ábanà nózè, nózè wà kà bhà inzo átɔ̀.
2 Kànɨ̌ àlɛ̌ kádʉ̀ Kàgàwà bhà inzo àlɛ̌ kózè dhu nʉ́nɨ rɔ̀ná dhu. Ɨ dhu ní:
Kàgàwà òzè àlɛ̌ kí dhu mà, Kàbhà Ʊyátá nífʉ̌ àlɛ̌ kí dhu mànà.
3 Obhó tí, kànɨ̌ Kàgàwà ka kòzè dhu ɨ̀tɛ̀ rí dhu. Ndɨ dhu ní: Kàbhà Ʊyátá
ɨ̀fʉ̌ ka kí dhu. Ndɨrɔ̀, ɨ Kàbhà Ʊyátá rɨ̌'ì mbǎ ìtǔ,
4 Kàgàwà bhà inzo kɔ́rɔ́ nɔ́nzì wà yà adzɨ lɛ̀mà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀,
kànɨ̌ àlɛ̌ kádʉ̀ yà adzɨ lɛ̀mà nɔ́nzì ɔ̀ná otu. Ndɨ otu ní àlɛ̌ tɔ́ a'uta.
5 Ádhɨ pbá alɛ yà adzɨ lɛ̀mà nɔ́nzì rádʉ̀? Ndɨ alɛ ní Yɛ̌sù ná'ù Kàgàwà
t'Ídhùnà tí alɛ kɛ̀lɛ̌.

Yɛ̌sù Krístɔ̀ ɨ̀tɛ̀ rí Kàgàwà t'Ídhùnà tí dhu

6 Yɛ̌sù Krístɔ̀ ní ndɨ ɨdha mà azu mànà nà ɨra alɛ. Kɨ̌ra nzá ɨdha-vɨ̌ kɛ̀lɛ̌
nà, pbɛ́tʉ̀ kɨ̌ra ɨdha nà azu mànà. Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí ní ndɨ dhu tɔ́
ngàmbì, ndɨ Ɨlɨ̌lǎ-Alafí ní obhónga dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
7 Yɛ̌sù ɨ̀tɛ̀ rí Kàgàwà t'Ídhùnà tí dhu rɨ̌'ì ɨ̀bhʉ. Ɨ dhu ní:
8 Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí mà, ɨdha mà, azu mànà. Ní, kɔ́rɔ́ ɨ dhu rɨ̌ atdí
dhu kɛ̀lɛ̌ nʉ́nɔ.
9 Ìndrʉ̌ òkò fɨndá ngàmbì tí atdí dhu ná'u àlɛ̌ karí à'u tí. Pbɛ́tʉ̀, Kàgàwà
rǎdɨ atdí dhu tɔ́ ngàmbì tí dhu rɨ̌'ì ɔbɨ nà atdídɔ̌. Obhó tí, kànɨ̌ Kàgàwà
nʉ́ʉnɔ dhu. Ndɨ dhu ní Idhùnà-okú dɔ̀ rɔ̀ kʉ̌nɔ dhu.
10 Ndɨ Kàgàwà t'Ídhùnà nà'ù alɛ, nʉ́nɨ wà Kàgàwà ʉnɔ dhu obhó dhu tí
afína ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ɨnzá ka ná'ù alɛ nábhʉ wà Kàgàwà ròngò tɨ̀tɔ̀-ba tí, ɨnzá
kǎ'ù Kàgàwà ʉnɔ Idhùnà-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu nídhunɨ̌.
11 Ndɨrɔ̀, yàrí ní ndɨ Kàgàwà rɨ̌'ì fɨndá ngàmbì tí dhu: kɨ̌bho
dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga àlɛ̌ tɔ̀, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kábà ndɨ ípìrɔ̌nga kà t'Ídhùnà-
otù ɔ̌.
12 Kàgàwà t'Ídhùnà nà rí'ì afína ɔ̀ alɛ, nábà wà ípìrɔ̌nga. Ndɨrɔ̀, ìmbǎ
rí'ì Kà nà afína ɔ̀ alɛ, ní rɨ̌'ì mbǎ ípìrɔ̌nga nà.

Dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga
(Mrk 11.24; Yùw 15.7; 1Yù 3.6-9)

13 Nyɨ̌, yà Kàgàwà t'Ídhùnà nyɨ̌ nyá'ù rɔ̀, ma màndɨ̌ yàrí bhàrʉwà fʉ̌kʉ̀
ndínɨ̌ nyɨ̌ nyʉnɨ tí dhu ìnè nyɨ̌ ràrɨ̌'ì dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nà.
14 Ndɨrɔ̀, kànɨ̌ Kàgàwà-nyʉtsì àlɛ̌ kí'ì nà a'uta: àlɛ̌ kapɛ́ dhu ònzi kà-fɔ́
Àbadhi-afí nyʉ́ nózè dhu bhɛ̌yi, ní kà rǎdʉ̀ àlɛ̌-tsʉ̌ dhu nírì ìrɨ.
15 Àlɛ̌ kʉ̀nɨ dhu kà ràrɨ̌ àlɛ̌-tsʉ̌ dhu nírɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu
átɔ̀, kà-fɔ́ àlɛ̌ kònzì dhu rɔ̀, àlɛ̌ ràbà wà ndɨ dhu.
16 Atdí alɛ náapɛ́ ɔdhìnà àlǎ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ rí'ì rɔ́, ndɨ nzɛ́rɛnga ràdʉ̀
ì'ì ìnzɨ̌ rí ìndrʉ̌ ʉ̀nda ɔvɛ ɔ̀, ní ndɨ alɛ àkǎ ndɨtsɔ̀ ndì ndɨ ɔdhìnà dɔ̌. Ní,
Kàgàwà rǎdʉ̀ ípìrɔ̌nga nábhʉ wɔ̀ ɨnzɨ̌ rí ìndrʉ̌ ʉ̀nda ɔvɛ ɔ̀ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ
rí alɛ tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ɔvɛ ìbho rí nzɛ́rɛnga-tɨdɔ̀ rɨ̌'ì ìnè, ní ma màtɨ nzá ka rɨtsɔ̀
alɛ ndɨ tɨnàdɔ ɔ̀nzɨ rí alɛ dɔ̌.

17 Nzɛ́rɛ ka kɔ́nzɨna kɔ́rɔ́ dhu nɨ́ nzɛ́rɛnga. Pbɛ́tʉ̀, ìnzɨ̌ rɨ́ ìndrʉ̌ ʉ̀nda ɔvɛ
ɔ̀ nzɛ́rɛnga rɨ̌'ì ìnè.
18 Àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu, Kàgàwà bhà inzo rarɨ́ nzɨ̌ nzɛ́rɛnga ɔ̀nzɨ. Pbɛ́tʉ̀,
Kàgàwà t'Ídhùnà náarɨ́ ndɨ abádhí-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ, ìnzɨ̌ Nzɛ́rɛ alɛ ràdʉ̀ ngbɔ̌ya
ʉ̀pbala.
19 Àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu, àlɛ̌ ràrɨ̌ Kàgàwà bhà alɛ, ndɨrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari
nɨ́ rɨ̌'ì Nzɛ́rɛ alɛ bhà ɔbɨ-tsìnǎ.
20 Pbɛ́tʉ̀, àlɛ̌ kʉ̀nɨ wà dhu, ɨwà Kàgàwà t'Ídhùnà rɨ́rà, ndàdʉ̀ ɨnga t'ʉ́nɨta
níbhò àlɛ̌ tɔ̀, ndɨ́nɨ̌ àlɛ̌ kʉnɨ tɨ́ Kàgàwà nyʉ́. Nɨ́, àlɛ̌ kùngbò wà àlɛ̌ ndɨ
Kàgàwà nyʉ́ nà kà t'Ídhùnà Yɛ̌sù Krístɔ̀-otù ɔ̌. Ndɨ Yɛ̌sù nɨ́ Kàgàwà nyʉ́,
ndɨrɔ̀ Ka nɨ́ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga.
21 Nɨ́rɔ̀ pbànɨ̌nzó, nyɔ̀dɔ nyɨ̌ mbɛ̌yi nyɨ̌-tɨ́rɔ̀ sànamʉ̀ rɔ̌ rɔ̀.

Yùwanɨ̀
andí ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ nɨ̌ bhàrʉwà
Yàrɨ́ bhàrʉwà ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tɨ́ dhu

Ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ nɨ̌ Yùwanɨ̀ andí bhàrʉwà nandí alɛ nɨtɛ̀ ndɨ̀ «mʉ̀kʉ̀rʉ̌» tɨ́. Dhu àla ndɨ̀ kà ràrɨ̌ mbɛ̀mbɛ̀ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ Yùwanɨ̀. Pbɛ́tʉ̀, kɔ̌rù ɔvɔ̀na òru tɨ́. Ka kɨrɛ̀ nga Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rɔ̌ òmvʉ̌-okú dɔ̀ rɔ̀ kà rarù ka.

Kǎndí ndɨ bhàrʉwà «Kàgàwà óvò tsìbhálɛ» tɨ́ ka kátɨna tsìbhálɛ tɔ̀. Obhó tɨ́, wɔ̀ dhu nɨ́ kànɨsà-ɔvɔ̀ t'óruta tɔ́ atdí ɔ́fɔ̀. Kà rɨ̌ pbàkrístɔ̀ àkǎ 'òzè 'òzè tɨ́ nzínzìya ɔ̌ dhu ɔ̀vɔ abádhí tɔ̀. Kɔ̌vɔ̀ dhu átɔ̀ abádhí tɔ̀, ndàtɨ abádhí ràkǎ 'òkò pɔ́tsɔ́ fɨyɔ́ a'uta ɔ̌, 'àdʉ̀ 'ɔ̀dɔ̀ mbɛ̌yi vurò dhu ùdhɛ̌ rɨ́ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ rɔ̌ rɔ̀ alɛ rɔ̌ rɔ̀.

Bhàrʉwà-nyɨtɨ ka kóhù tɨ́ dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1-3).
- Dhu àkǎ kokò obhónga ɔ̌ dhu, kozè alɛ òzè tɨ́ alɛ nzínzì ɔ̌ dhu, kadʉ̀ tìtɔ̀ tɔ́ màlímó rʉ̌dhɛ̌na dhu àsà àsa tɨ́ dhu (4-11).
- Bhàrʉwà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta (12-13).

Yùwanɨ̀ rɨ̌ ìndrʉ̌ nóvì dhu

1 Ɨma, Mʉ̀kʉ̀rʉ̌-akpà tírɔ̀, ma màndɨ̌ dhu fʉ̌kʉ̀ Iyá, yà Kàgàwà óvò nyɨ̌ rɔ̀, pbʉ̀kʉ̀ inzo yà obhónga dɔ̌ ma mózè mànà. Ɨnzɨ̌ nɨ́ ɨma kɛ̀lɛ̌ ndɨ nyɨ̌ ma mózè, pbɛ́tʉ̀, obhónga nʉ́nɨ alɛ kɔ́rɔ́ nózè nyɨ̌ átɔ̀.

2 Ma mózè nyɨ̌ yà àlɛ̌-afí ɔ̀ arí'ɨ̀ obhónga-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, ndɨ obhónga rɔ̌ngo àdɨ àlɛ̌-afí ɔ̀ bìlǐnganà.

3 Àba Kàgàwà mà, Idhùnà Yɛ̌sù Krístɔ̀ mànà, nákǎ 'àso àlɛ̌'ɨ, 'àbà ɨzʉ àlɛ̌ dɔ̌, 'àdʉ̀ àlɛ̌ àbhʉ àlɛ̌ rɔ̀kɔ̀ màrʉ̀ngà ɔ̌, obhónga mà àzè mànà ɔ̌.

Obhónga mà àzè mànà
(Yùw 13.34-35; 1Yù 2.18-23; 4.1-16; 5.1-3)

4 Ɨdhɛ̀du ɨ́ka ndɨ̀ atdídɔ̌ atdídhená pbʉ̀kʉ̀ inzo ma mótù obhónga ɔ̌ aróko, àdhàdhɨ yà àlɛ̌ t'Ábanà Kàgàwà nʉ́ʉyá ka àlɛ̌ tɔ̀ dhu bhɛ̌yi rɔ̀.

5 Nírɔ̀ ɨ́yàdú, kòmbí ma mònzì dhu nɨ́ àlɛ̌ rɔ̀zè àlɛ̌ àlɛ̌ nzínzì ɔ̌. Yà ma màndɨ̌ ɨndʉ̀ dhu nɨ́ nzɨ̌ Ʊyátá-ɔwʉ́tá. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ Ʊyátá nɨ́ yà dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ àlɛ̌ kabà.

6 Ndɨrɔ̀, kànɨ̌ àzè tɨ́ ka kátɨna dhu: ndɨ dhu nɨ́, kubhi Kàgàwà bhà Ʊyátá nónzì ka dhu bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀ wɔ̀ ndɨ dɔ̀na-kpa ɔ̀ rɔ̀ nyɨ̌ nyabà Ʊyátá nɨ́, nyɨ̌ ràkǎ nyɔ̌kò àzè ɔ̌.

7 Obhó tɨ́, ʉtrátá tɔ́ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ nápfòlɔ̌ wà ɨ̀ yà adzɨ ɔ̌. Abádhí á'ù nzá dhu, Yɛ̌sù Krístɔ̀ rírà yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ngbɔ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. Wɔ̀ ndɨ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ nɨ́ ʉtrátába, ndɨrɔ̀ ka nɨ́ «Krístɔ̀ bhà òmvʉ̌» tɨ́ kátɨna alɛ.

8 Nírɔ̀, nyɔ̀dɔ nyɨ̌ mbɛ̌yi nyɨ̌ nyʉ́ tírɔ̀, akyɛ nyɨ̌ nyowuna yà àlɛ̌ kanzɨ kasʉ tɔ́ itse níwi nɨ̌. Pbɛ́tʉ̀, nyɔ̀dɔ nyɨ̌ mbɛ̌yi, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyadʉ̀ya tɨ́ àkǎkǎ mʉ̀kɨ̀mbà nábà.

9 Ndɨ alɛ náapɛ́ dɔ̀na ɔ̀ dhu nísɛ̌ yà Krístɔ̀ udhè dhu dɔ̌, nɨ́ Kàgàwà rɨ̌'ɨ̀ mbǎ ndɨ alɛ-afí ɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ndɨ alɛ apɛ́ Krístɔ̀ udhè dhu ɨ̀fʉ̌, nɨ́ Àba Kàgàwà mà, Idhùnà mànà rɨ̌'ɨ̀ ìnè ndɨ alɛ-afí ɔ̀.

10 Atdí alɛ náapɛ́ ìrà àhʉ̀ tìkʉ̀ ɔ̀, ndàdʉ̀ ngǎtsi dhu yà ìnzǐ rí ndàkɔ̌ Yěsù
údhe fʉ̌kʉ̀ dhu nà núdhe fʉ̌kʉ̀, ní nyǐ nyàkǎ nzá nyǎkɔ ndɨ alɛ fʉ̌-dzá,
ndɨrɔ̀, nyǐ nyàkǎ nzá nyǐvǔ mʉ̀lɛ̀mbɛ̀ mà kà-tsʉ̌.
11 Obhó tí, mʉ̀lɛ̀mbɛ̀ nìvǔ kà-tsʉ̌ alɛ nádʉ̀ ì'ì ɨwà kǎrɔ́nzɨna nzɛ́rɛnga
nɔ̀nzì átɔ̀.

Bhàrʉwà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta

12 Ma mí'ì fʉ̌kʉ̀ ma mándǐna ábhɔ̌ dhu nyʉ́ nà. Pbɛ́tʉ̀, ma mòzè nzá
mandǐ ɨ dhu bhàrʉwà ɔ̌ fʉ̌kʉ̀. Nírɔ̀, ma mòzè dhu ní, marà àhʉ̀ fʉ̌rábvʉ̀,
madʉ̀ dhu ɔvɔ̀ fʉ̌kʉ̀ tsʉ̀du-kpɔ̀ nyʉ́ nǐ, ndínǐ àlɛ̌-ɨdhɛ̀ náadʉ̀ tí ndìka atdídɔ̌.
13 Yà Kàgàwà óvò awɛ̀nʉ̀ bhà inzo* nóvì nyɨ átɔ̀.

* **1:13 1.13** Awɛ̀nʉ̀ bhà inzo tí ka kátɨna alɛ ní mbɛ̀mbɛ̀ yàrí bhàrʉwà nandí alɛ níí'ì ɔ̀ná kànɨsà ɔ̌ alɛ.

Yùwanì
andí ìbhu rí kìsě nǐ bhàruwà
Yàrí bhàruwà ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Ìbhu rí kìsě nǐ Yùwanì andí bhàruwà nandí alɛ nìtɛ̀ ndì «mùkùrǔ» tí, ɔyɔ rí kìsě bhàruwà ɔ̀ ka kɔ̀zù dhu bhěyi. Ndì alɛ ní kànìsà ùnda arí atdí alɛ. Dhu àla ndì kà ràrǐ mbɛ̀mbɛ̀ Yěsù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ Yùwanì. Pbɛ́tù, kɔ̌rù ɔvɔ̀na òru tí. Ka kìrɛ̀ nga kà rɔ́nzì ka Ídzì Màkǔrù rɔ̌ òmvǔ-okú dɔ̀ rɔ̀.

Kǎndí yàrí bhàruwà Gǎyò tí kátina atdí mùkrístɔ̀ tɔ̀. Ka nì'ì kànìsà ùnda arí alɛ, ndàdù Ídzì Màkǔrù t'ùnɔta tɔ̀ ì nípfo 'òngò ùbhi ùnɔ̀nà rɔ̌ alɛ dzùnà ɔ̀nzì, fìyó kìgɔ̀ ɔ̀ abádhí òwù ùvò rɔ̀.

Bhàruwà-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Bhàruwà-dɔ̀kpa (1-2).
- Yùwanì rǐ Gǎyò ìfǔ ka kí kàsǔna-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu (3-8)
- Dìyɔ̀trɛ̌fɛ̀ mà Dèmètrǐyò mànà tɔ́ mùtsɔ (9-12).
- Bhàruwà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta (13-15).

Yùwanì rǐ Gǎyò nóvì dhu
(Màt 10.40-42)

1 Ìma, Mùkùrǔ-akpà tírɔ̀, ma mí dhu àndǐ indù Gǎyɔ̌, ìnyì ɔdhìdu, yà atdídɔ̀ ma mózè, ndirɔ̀ obhónga dɔ̌ ma mózè.
2 Ɔdhìdú, yà atdídɔ̀ ma mózè nyǐ rɔ̀, dhu àkǎ kɔ́rɔ́ pbùkù dhu-tsí rùbhi mběyi. Dhu àkǎ ngbɔ̀nu rì'ì mběyi àdhàdhì nyì nyí'ì mběyi afínu ɔ̀nǎ rɔ̀ dhu bhěyi.

Yùwanì rǐ Gǎyò ìfǔ kàsǔna-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu

3 Ìdhèdu ìka ndì atdídɔ̀, àlɛ̌ t'ádɔ́na níwǔ ùvò ìrɔ́, 'àdù dhu àwɛ nyunutsì rí'ì obhónga dɔ̌, ndirɔ̀ nyì nyarúbhi obhónga ɔ̀ tí dhu dɔ̌ rɔ̀.
4 Ìdhèdu nìka ròsè dhu ní pbàkà inzo rǔbhi obhónga ɔ̀ dhu ma mìrì dhu.
5 Yà atdídɔ̀ ma mózè nyì rɔ̀ Gǎyɔ̌, nyì nyítɛ̀ a'uta nà nyì nyí'ì dhu kpangba yà àlɛ̌ t'ɔ́dhína pbàkrístɔ̀ dzùnà nyì nyɔ́nzì dhu-otù ɔ̀, ìmbǎ í'ì ìnzá nyì nyúnì alɛ màtí.
6 Abádhí íwǔ fǐyɔ̀ nyì nyítɛ̀ àzè nɔ́vɔ̀ kànìsà-ɔ̀nzǐ. Ní ma mònzì nyì, nyɔnzì abádhí dzùnà fìyó abhi ɔ̀, àdhàdhì Kàgàwà-nyìkpó ɔ̀fɔ̀ rí dhu bhěyi.
7 Obhó tí, abádhí ɔ́pɛ̀ abhi Yěsù Krístɔ̀-ɔvɔ̀-okú dɔ̀ rɔ̀, ìnzǐ ì rònzì atdí dhu mà ìnzá Kàgàwà núnì alɛ-fɔ́.
8 Nírɔ̀ àlɛ̌ nyú, dhu àkǎ àlɛ̌ rɔ̀nzì kɔ̌kɔ̀ àlɛ̌ t'ádɔ́na-tìdɔ̀ dzùnà, ndínǐ àlɛ̌ kì'ì tí ìwà àlɛ̌ kɔ̀nzì obhónga tɔ́ ɔtɛ t'ùndɔta tɔ́ kasu atdíkpá abádhí mànà dhu tí.

Dìyɔ̀trɛ̌fɛ̀ mà Dèmètrǐyò mànà tɔ́ mùtsɔ
(Mbà 22.1; Luk 20.46-47; 1Kò 4.18-21; 1Pɛ́ 2.12)

9 Ma mándǐ dhú-ngba kànìsà tɔ̀. Pbɛ́tù, Dìyɔ̀trɛ̌fɛ̀, yà ndì kànìsà ɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ ndì nózè ndì'ì ádrùngbǎlɛ tí alɛ, nádù nzá fǐyɔ̀ ma mùyǎ dhu à'ù.
10 Ní, ndì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndì, ma márà àhu nínganí, ma mítsi yà kǎrɔ́nzìna nzɛ́rɛ dhu nútɛ kɔ́rɔ́. Kǎrí nzɛ́rɛ dhu náwɛ̌ dɔ̀ká ìndrǔ-ɔ̀nzǐ. Ròsè tdítdɔ̀, kǎrí ndùvɔ̌ ìnzǐ ndàkɔ abhi ɔ̀ rí'ì ngǔkpà pbàkrístɔ̀. Ndirɔ̀, ì

pbàkrístɔ̀ nòzè ʼàkɔ alɛ-tsʉ̀ nʉ́tɔ̀ kǎrí ìnzɨ̌ ràkɔ abádhí, ndàdʉ̀ àrà òdìnà rɔ̌ kànɨsà ɔ̌ rɔ̀.

11 Ɔdhìdú, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ rɔ̀, dhu àkǎ nzá nyʉngʉ nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ-owù. Pbɛ́tʉ̀ dhu àkǎ nyʉngʉ ídzì dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ-owù. Ídzì dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ nɨ́ Kàgàwà bhà alɛ. Pbɛ́tʉ̀, nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ nʉ́nɨ nzá Kàgàwà.

12 Dèmètrǐyò-okú dɔ̀ rɔ̀, kɔ́rɔ́ alɛ rǐ ídzì dhu àwɛ̌. Ndɨrɔ̀, kàbhà obhónga rǐ kàbhà ídzìnga nɨ́tɛ̀ ndìtírɔ̀. Ndɨrɔ̀ mǎʼɨ mà, mǎ mí kàbhà ídzìnga nɨ́tɛ̀ átɔ̀. Ndɨrɔ̀ nyɨ nyʉ̀nɨ wà dhu, yà ma maráwɛ̌na kà dɔ̌ dhu ràrǐ obhó dhu.

Bhàrʉwà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ ovìta

13 Ma míʼì ɨndʉ̀ ma mándǐna ábhɔ̌ dhu nyʉ́ nà. Pbɛ́tʉ̀, ma mòzè nzá mandǐ ɨ dhu bhàrʉwà ɔ̌ ɨndʉ̀.

14 Nírɔ̀, atdyúdu nɨ́ mala nyɨ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌, àlɛ̌ ràdʉ̀ ɔ̀tɛ àlɛ̌-tsʉ̀ nyʉ́ ɔ̌.

15 Dhu àkǎ nyadɨ màrʉ̀ngà ɔ̌. Ɔdhɨ́nʉ ɔ̀vì nyɨ mběyi. Ndɨrɔ̀, ɔ̀vì nyóvì ɔdhɨ́du kɔ́rɔ́, nyovì ngǎtsi alɛ ɔvɔ̀na nyʉ́ rɔ̌.

Yudhà
andí bhàrʉwà
Yàrí bhàrʉwà ɔ̀ ì nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Yàrí ídǒ bhàrʉwà nandí ní «Yudhà, Yàkɔbhɔ̀ t'ádɔ̀nà» tí kátɨna alɛ (1). Ndɨ Yudhà mà adɔ̀nà Yàkɔbhɔ̀ mànà ɔ́yɔ̌rɔ̀ kɔ́rɔ́ nɨ'ì Yěsù t'ádɔ́ná-nzo (Màt 13.55). Kǎndí ndɨ pbìndà bhàrʉwà mbɛ̀mbɛ̀ azà kumì atɔ ʉ́dà Yěsù Krístɔ̀ ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌ rɔ́rɔ̀.

Ndɨ andítá rɨ̌ dhu ɨ̀tɛ̀ Yudhà rambɛ́nà dhu ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ atdí kànɨsà tɔ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ ibí kànísá tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ka kʉ̀nɨ nzá atdí kànɨsà mà abádhí nzínzì ɔ̌ náarí'ì ɔ̀nà kɨgɔ̀. Pbìndà bhàrʉwà ɔ̀, kɨ̌tsu átɔ̀ Ungbòta-Ayí ɔ̀ bhǔkù mà Pbàyàhúdí tɔ́ ngʉ̌kpà andítá mànà ɔ̀ arí'ì ɨrèta. Ní ka kìrɛ̀ dhu ní kǎndí dhu fǐyɔ̀ ábhɔ̌ alɛ rɨ'ì pbàkrístɔ̀ tí rí'ì Pbàyàhúdí.

Yudhà ɨ'ì nà ɨrèta ní pbàkrístɔ̀ tɔ̀ ndì ndí dhu àndǐ Yěsù arí ìndrǔ ìgʉ̌ dhu dɔ̌ nɨ̌ ɨrèta (3). Pbɛ́tʉ̀, kǎla dhu ní dhu ràkǎ ndìtdyu abádhí-nyìkpó tsàkàtsàkà nyʉ́ abádhí nzínzì ɔ̀ ì nítsu pbàkrístɔ̀ tí arí 'àtɨ alɛ rɔ̌ rɔ̀ (4). Ɨ alɛ owúnà 'àtì rɔ̌ pbàkrístɔ̀ tí, pbɛ́tʉ̀ ìnzɨ̌ 'ádʉ̀ Kàgàwà nyʉ́ ná'ù. Ndɨrɔ̀ abádhí nɨ'ì mʉ̀nyɔ̀nìtálɛ.

Bhàrʉwà-nyìtì ka kóhù tí dhu

- Bhàrʉwà-dɔ̀kpa (1-2).
- Yudhà rɨ̌ pbàkrístɔ̀ àvǐ rùgyè ì, 'ɔ̀dɔ̀ yà atdí-gʉ̀na tí Kàgàwà íbhò pbìndà dhu tí arí'ì alɛ tɔ̀ a'uta mběyi (3-4).
- Yudhà rɨ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ɨtdìya atdídɔ̌ pbàkrístɔ̀ tí arí 'àtɨ alɛ, pbɛ́tʉ̀ ìmbǎ 'ádʉ̀ ì'ì pbàkrístɔ̀ tí alɛ-ànyǎ tí dhu tɔ́ atdídhená ɔ́fɔ̀ nítɛ̀ dhu (5-19).
- Yudhà rɨ̌ pbàkrístɔ̀ ònzi ròwù angyi tí fɨyɔ́ a'uta ɔ̌, ndɨrɔ̀ ròngò ídzìnga ɔ̀nzɨ yà afíya arúguru Yěsù ì á'ù dhu dɔ̌ alɛ tɔ̀ dhu (20-23).
- Yudhà rɨ̌ Kàgàwà ìfʉ̌ pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ-okú dɔ̀ rɔ̀ dhu. Ndɨ ɔbɨ nɨ̌, Kàgàwà arí pbìndà alɛ-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ ndínɨ̌ oko tí rɔ̀ná ì ápbǎ ì rɔ́rɔ̀ tí (24-25).

Yudhà rɨ̌ pbàkrístɔ̀ nóvì dhu

1 Ɨma Yudhà, Yěsù Krístɔ̀ bhà ɨnɔ-akpà, ndɨrɔ̀ Yàkɔbhɔ̀ t'ádɔ̀nà, ma màndǐ dhu fʉ̌kʉ̀ yà Àba Kàgàwà únzì nyɨ̌, kǒzè nyɨ̌, ndàdʉ̀ àmbɛ nyɔ̌dɔ̀ dɔ̌ Yěsù Krístɔ̀ tɔ̀ rɔ̀.

2 Dhu àkǎ Kàgàwà bhà ɨzʉ mà, Kà bhà màrʉ̀ngà mà, Kà bhà àzè mànà rɨ'ì abhɔ nyʉ́ fʉ̌kʉ̀.

Tìtɔ̀ tɔ́ màlímó
(2Pɛ́ 2.1-17)

3 Ɔ̀dhídǔ, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, ma múbhì dhu-atdyú òhò rɔ̌ atdídɔ̌, ndínɨ̌ ma mandí tí dhu fʉ̌kʉ̀ yà atdíkpá àlɛ̌ kí'ì nà nyɨ̌ mànà ɔ̀gʉ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Ní, ma mála dhu kà ràkǎ wà mandǐ, ndínɨ̌ nyɨ̌ nyabá tí ɔbɨ, nyǎmbɛ nyǔgyè dɔ̌ nɨ̌, nyɔ̌dɔ̀ yà atdí-gʉ̀na tí Kàgàwà íbhò pbìndà dhu tí arí'ì alɛ tɔ̀ a'uta mběyi.

4 Obhó tí, atdídhená nzɛ́rɛ alɛ nítsù wà nzínzìkʉ ɔ̀ ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀nɨ rɔ́rɔ̀. Ɨ alɛ ní ɨwà Kàgàwà náatdì ànyǎya angyangyɨ nyʉ́ alɛ. Abádhí ʉ́gɛ̀rɛ̀ Kàgàwà bhà ɨzʉ tɔ́ ɔtɛ rì'ì yà ì ózè 'ɔ̀nzì nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ ì í ɔ̀ná otu tí.

Ndɨrɔ̀, abádhí ɔ́dhɔ̀ wà Yɛ̌sù Krístɔ̀, yà atdí tɨ́ arɨ́'ɨ̀ àlɛ̌ tɔ́ Màlimò, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʊ̀ngbǎlɛ.

5 Ɨmbǎ dhu ɨ̀'ɨ ɨwà nyɨ̌ nyʊ́nɨ yà ma mɔ́vɔna fʊ̌kʊ̀ dhu angyangyɨ dhu màtí, nɨ́ ma mòzè misè fʊ̌kʊ̀ dhu nɨ́, Ádrʊ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nɨ́ɨgʊ́ pbɨ̀ndà alɛ Mísrì tɔ́ pbìrì ɔ̌ rɔ̀ dhu. Tdítdɔ̌, kǎdʊ̀ abádhí nzínzì ɔ̌ ɨ̀ nùvɔ̌, ɨ̀nzɨ̌ 'à'ù ndɨ̀ alɛ-tsè nábhʊ rɔ̀tdɨ̀ ndì.

6 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rɛ̀ atdídhená màlàyíká náanzɨ̀ dhu: abádhí náadɔ̀ nzá fɨyɔ́ ádrʊ̀ngbǎnga, pbɛ́tʊ̀ abádhí nʊ́ʊbhà yà ɨ̀ aróko ɔ̀ná ngari nyʊ́. Nɨ́ Kàgàwà arí abádhí ɔ̀dɔ ínɔ̀ ɔ̌ ùsɔ̌ ndì ndúsɔ̌ dhòdhódhónga tó ímbi ɔ̀ rórɔ̀, ròngò àmbɛ ìndrʊ̌-ànyǎ ɨ̀tdɨ̀ ndɨ̀ ndaraya ɔ̀ná ádrʊ̀ngbǎ ɨdhɔ nódɔ̀ dɔ̌.

7 Ndɨrɔ̀, dhu àkǎ nyɨ̌rɛ̀ átɔ̀ nɨ́ Sɔ̀dɔmɔ̀ mà Gɔ̀mɔrà mànà tó kɨgɔ̀, tɨyá arɨ́'ɨ̀ kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ kɨgɔ̀ mànà. Ɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà náanzɨ̀ nzɛ́rɛnga ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́. Abádhí nɨ́ipfo ɨ̀ mʊ̀nyɔ̀nɨ̀ tɔ̀, 'àdʊ̀ àmbɛ ɨ̀nzɨ̌ ɨndrʊ̌ nyʊ́ àmbɛ̀nà ɔ̀nzɨna nzɛ́rɛnga-tɨdɔ̀ ɔ̀nɛ̀ dɔ̌ 'ɔ̀nzì. Nɨ́, ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, Kàgàwà atdɨ̀ wà abádhí-ànyǎ ròngò àpbɛ̀ àbà ɨ̀nzɨ̌ arávɛ dhòdhódhónga nà kàzʊ ɔ̀, ndínɨ̌ ɨ'ɨ tɨ́ ɨndrʊ̌-nyɨ̀kpɔ́ ɨ̀tdyu rádʊ̀ atdí ɔ́fɔ̀ tɨ́.

8 Nɨ́ ndɨ dhu bhɛ̌yi tɨ́, kɔ̌kɔ̀ nzínzìkʊ ɔ̌ rɨ́'ɨ̀ nzɛ́rɛ alɛ náarɨ́ dhu ɔ̀nzɨ ɨ kɨgɔ̀ ɔ̌ bhà nóongónà dhu ɔ̀nzɨ̀ dhu bhɛ̌yi tɨ́: abádhí rɨ̌rɛ̀na nzɛ́rɛ dhu náarɨ́ abádhí àbhʊ̌ rɨ̀tɨ ngbɔ̌ya, 'àdʊ̀ àmbɛ Kàgàwà bhà ádrʊ̀ngbǎnga gàyà nónzɨ̀ dɔ̌. Ndɨrɔ̀, abádhí arɨ́ dhu ʊ̀nɔ nzɛ́rɛ nyʊ́ ɔ̀rʊ̀-akpà ɔ̀ aróko ádrʊ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʊ̀ ɔ̌ màlàyíká nɨ̌.

9 Pbɛ́tʊ̀, yà Músà-abvò dɔ̌ ɨ ɨ́ 'àtɔ̀, 'àmbɛ 'àgò dɔ̌ Pfɔ̀mvɔ nà rɔ̀, Mʊ̀kǎlì, Kàgàwà bhà màlàyíká ɔ̌ ádrʊ̀ngbǎlɛ, náamvù nzá ndɔ̀tdɨ̀ anya kà-dɔ̌, ndʊ̀nɔ̀ dhu kà nɨ̌ ɔ̀ná. Pbɛ́tʊ̀, kǎdʊ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ kà tɔ̀, ndàtɨ: «Ádrʊ̀ngbǎlɛ Kàgàwà àkǎ ndàbhʊ nyɨ nyabà àpbɛ̀.»

10 Pbɛ́tʊ̀, kɔ̌kɔ̀ ɨ nzɛ́rɛ alɛ náarɨ́ dhu ʊ̀nɔ ɨnzá ɨ ʊ̀nɨ dhu nɨ̌ màtɨ́. Ndɨrɔ̀ ɨzǎ, yà ɨ̀mbǎ arɨ́'ɨ ɨnga t'ʊ́nɨta nà, nɨ́ bhà ɨrɛ̀ta tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ abádhí ʊ́nɨ dhu náarádʊ̀ abádhí àbhʊ rùwɨ̌ ùwɨ̌ tɨ́.

11 Nɨ́, abádhí rɨ̌'ɨ̀ àpbɛ̀ ɔ̌! Abádhí ótsù Kàyinà náatsù ɔ̀ná otu ɔ̌. Abádhí ʊnɔ tìtɔ̀ Bàlamà bhɛ̌yi fʊ̀rangà-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨrɔ̀, abádhí ʊvɛ̀, Kɔrà bhɛ̌yi ɨ ívà dhu dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

12 Ndɨrɔ̀, abádhí mànà nyɨ̌ nyóko, nyǎmbɛ dhu ɔ̀nyʊ̀ dɔ̌ atdíkpá atdí ɔdhɨ bhɛ̌yi dhu náarádʊ̀ nyɨ̌ ɨ̀tɨ̌ ɨ̀tɨ̌ tɨ́. Obhó tɨ́, abádhí arɨ́ dhu ɔ̀nyʊ 'ùlè nɨ̌ abhɔ nyʊ́ ɨnzɨ̌ nyɨ̀ya rɨ̌wʊ rɔ́rɔ̀, 'àdʊ̀ àmbɛ ɨ̀ kɛ̀lɛ̌ nírɛ̀ dɔ̌ ɨ̀tírɔ̀. Abádhí ʊ́lɨ ɨ̀ awɛ rɨ̌rà nà àpbù, yà ɨ̀nzɨ̌ rɨ́ igye àbhʊ̌ rɨ̀kɔ̌ bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀ abádhí ʊ́lɨ ɨ̀ átɔ̀ yà ɨ̀nzɨ̌ arádʊ̀ itsu-kpɔ̌ ɨ̀'ɔ, yà ɨ̀ àkǎnà 'ɔ'ɔ̀ ɔ̀ná kàsʊmɨ̀ ɔ̌ itsu bhɛ̌yi. Tdítdɔ̌, abádhí ʊ́lɨ ɨ̀ yà ɨvɛ́na ka kangbɛ̀, ràdʊ̀ ɔ̀tdyù dòtsí itsu bhɛ̌yi.

13 Abádhí ʊ́lɨ ɨ̀ ádrʊ̀ngbǎ rɛ̀rʊ̀ dɔ̌ rɨ́ 'ʊ̀pbɨ ɔbɨ nyʊ́ nà mʊ̀kʊrà bhɛ̌yi, alɛ-nyɨ̀ rɨ̌wʊ nɨ̌ fɨyɔ́ mʊ̀tsɔ ràdʊ̀ 'ʊ̀lɨ yà ɨdha rʊ̌dzɨ̀lɨ̌na ɨdha-gì dɔ̀ mùselele bhɛ̌yi. Abádhí ʊ́lɨ ɨ̀ átɔ̀, yà dhòdhódhónga nà ɨ̀ óngo òko ɔ̀ná atdídɔ̌ ʊ́tɨ̀ ínɔ̀-íyà tɔ́ ngari Kàgàwà ɔ́pì fɨ̌yɔ̀ akyɛ rúbhi alalɨ bhɛ̌yi.

14 Ɛ̀nɔkà náavɔ̀ dhu angyangyɨ abádhí-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndɨ Ɛ̀nɔkà nɨ'ɨ̀ àrʊ̀bhʊ̀ rɨ́ rʊ̀gànda ìsɛ̌ Àdamʊ̀ rɔ̌ rɔ̀ ndɨ̀ nɔ̀pɛ̀ rʊ̀gànda ɔ̌ atdí alɛ. Nɨ́ kǎtɨ: «Kànɨ̌ Ádrʊ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rɨ̌rà pbɨ̀ndà pbǎfe lʊfù-tsʊ̀ ɨ̀lɨ̌lǎ màlàyíká nà.

15 Kà rɨ̌rà ndínɨ̌ ndɨ̀ ndʊnɔ tɨ́ yà adzɨ ɔ̌ kórɔ́ alɛ-ànyǎ. Kà rɨ̌ yà nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɨ arɨ́ kórɔ́ alɛ-ànyǎ ɨ̀tdɨ̀, rɔ̀ná abádhí anzɨ̀ kórɔ́ nzɛ́rɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Kà rɨ̌ ɨ nzɛ́rɛngatálɛ-ànyǎ nítdɨ̀ yà abádhí ʊnɔ ndɨ̀ nɨ̌ ododu ɔtɛ-abábá-okú dɔ̀ rɔ̀.»

16 Ɨ alɛ-ɨdhɛ̀ náarɨ́ nzɨ̌ ndɨ̀kǎ akɛ̀kpá màtɨ́, ʼàdʉ̀ àmbɛ ònu dɔ̌ kɔ́rɔ́ kàsʉmì ɔ̌. Ndɨrɔ̀ abádhí arúbhi yà afíya nyʉ́ nózè ìtɨ́rɔ̀ dhu bhɛ̌yi, ʼàdʉ̀ àmbɛ ɨdzítá tɔ́ ɔtɛ-abábá ɔ̀tɛ̀ dɔ̌. Ndɨrɔ̀, abádhí arífʉ̌na alɛ nɨ́ dhu àbà ɨ ádʉ̀ fɔyá alɛ.

Yɛ̌sù ná'ù alɛ tɔ̀ ka kɨ́ sedzà àbhʉ̌ dhu
(Kɔ̀l 2.6-7; 2Tɛ̀ 3.3-5; Yàk 5.19-20; 2Pɛ́ 3.17-18)

17 Nyɨ̌'ína ɔdhɨ́dǔ, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌rɛ̀ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ nʉ́ʉnɔ angyí fʉ̌kʉ̀ ɔtɛ.

18 Abádhí atɨ nyɨ̌ nɨ̌: «Yà adzɨ ɔ̌ dhu-tsʉ̀ rɨ̌ ʼɔ̀dì ɔ̀ná kàsʉmì rɨ̌ ʼìndù rɔ̀, nyɨ̌ngɔ̀ rí atdídhená alɛ nɨ́ɨʼɨya ìnè, ʼàdʉ̀ àmbɛ ùbhi dɔ̌ afíya nyʉ́ ózè dhu bhɛ̌yi, ɨtsɛ nyʉ́ Kàgàwà rɔ̌ rɔ̀.»

19 Abádhí nɨ́ ndɨ ìndrǔ-ɔ̌nga àbhʉ̌ arí rʉ̀ndɔ̀ ɨ alɛ. Abádhí arí yà adzɨ ɔ̌ dhu kɛ̀lɛ̌ nɨ́rɛ̀. Ndɨrɔ̀, Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí rɨ̌ʼɨ̀ mbǎ abádhí-nyʉtsì.

20 Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ ɔdhɨ́dǔ, yà atdídɔ̌ ma mózè nyɨ̌ rɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌sɨ nyɨ̌ nzínzìkʉ ɔ̌, wɔ̀ nyɨ̌ nyɨ́ʼɨ̀ nà atdídɔ̌ ɨlǎ a'uta dɔ̌, nyǎdʉ̀ nyɨ̌tsɔ̀ Kàgàwà bhà Ɨlɨ̌lǎ-Alafí bhà ɔbɨ nɨ̌.

21 Dhu àkǎ nyɔ̌kò Kàgàwà ózè nyɨ̌ nɨ̌ àzè ɔ̌, nyǎmbɛ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Yɛ̌sù Krístɔ̀ rɨ̌bhona fʉ̌kʉ̀ pbìndà ídzìnga ɔ̌ dhòdhódhónga tɔ́ ípìrɔ̌nga nɔ́dɔ̀ dɔ̌.

22 Ndɨrɔ̀, nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ̀ kɔ̌kɔ̀ afíya arúguru Yɛ̌sù ɨ á'ù dhu dɔ̌ atdídhená alɛ-ɨzʉ̀.

23 Nyɨ̌ nyàkǎ nyɨ̌gʉ̌ ngʉ̌kpà alɛ, nyʉ̌dhǎ kàzʉ ɔ̀ rɔ̀. Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzɨ̀ ídzìnga ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ ɔdɔ ɔ̀nzɨ nyɨ́ nyɨ́ rɔ́rɔ̀, nyǎdʉ̀ abádhí rɔ̌nzɨna nzɛ́rɛ dhu ábhʉ rɔ̀tì mbɛrʉ̀ mà nɔ́dhɔ̀.

Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga ìlè ka kɨ́ dhu

24 Kàgàwà nɨ́ nyɔ̌dɔ̀ rádʉ̀ ìnzɨ̌ nyǎwà nyɨ̌ nzɛ́rɛnga ɔ̀, ndàdʉ̀ nyǎbhʉ nyɨ̌kò ìmbǎ nzɛ́rɛ dhú na nyʉkʉtsì, ndɨrɔ̀ ábhɔ̌ dhɛ̀dhɛ nyʉ́ nà pbìndà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀-ɔ̀nzɨ̌ alɛ.

25 Ndɨ Kàgàwà, yà atdírɔ̀ tɨ́ arɨ́ʼɨ̀ àlɛ̌ tɔ́ Ɔ̌gʉ̀ba tɨ́, Yɛ̌sù Krístɔ̀, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-otù ɔ̌ alɛ, nákǎ ɨfʉta nà, ádrʉ̀ngbǎnga nà, ɔbɨ nà, ndɨrɔ̀ dhu ʉ̀yǎ ka kɨ́ ìndrǔ tɔ̀ nɨ̌ ɔbɨ nà, rɔ̀pɛ̀ ndì mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀, rɨ̀rà àhʉ kòmbí nga ɔ̀ màtɨ́, ndɨrɔ̀ dhòdhódhónga nà! Àmìnà.

Upfòta
tɔ́ bhǔkù
Yàrí bhǔkù ɔ̀ ɨ̀ nòtù ádrɔ̀drɔ̌ dhu tí dhu

Dhu àla ndì Upfòta tɔ́ yàrí bhǔkù nandí alɛ ràrǐ Yùwanì, Yěsù Krístɔ̀ bhà uvitatálɛ. Kǎndí ka ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Àziyǎ-Ngba tɔ́ pbìrì nɨ'ɨ̀ Rɔmà kámá dɔ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà bhà pbìrì nzínzì ɔ̌ atdí pbìrì. Ní ndɨ kamà náazè kongò ndʉ̀lɛ mʉ̌ngʉ̌-ngba bhěyi. Yà ɨ̀ nùvǒ ìnzǐ 'ʉ̀lɛ̌ ka pbàkrístɔ̀ núso ka kongónà, kadʉ̀ àbhʉnà ràbà àpbɛ̀ abhɔ nyʉ́. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, ka kasò Yùwanì, kowù ʉ̀bhànà Pàtɛmʉ̀ tí kátɨna sɔ̀ngà dɔ̀ (1.9), Yěsù Krístɔ̀ bhà Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ ʉ̀nɔ kǎrí ìndrǔ tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

Yùwanì andí yàrí bhǔkù mbɛ̀mbɛ̀ àrʉ̀gyètdí kumì dɔ̀ná imbò nà atɔ ɔ̌ Yěsù Krístɔ̀ ka kʉ́gʉ̀ dhu-dzidɔ̌. Kǎndí ka ndínǐ ndì ndabhʉ̀ tí pbàkrístɔ̀-afí ròtsì ɔbɨ nǐ, ròkò Yěsù Krístɔ̀-rɔ̌ tí ɨ̀ àpbǎ afíya rɔ́, àzèmbè ɨ̀ í àpbɛ̀ nábà rɔ́rɔ̀ màtí. Kǎzè dhu ní abádhí rɔ̀dɔ̀ Yěsù Krístɔ̀ rǐngo ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌ dhu atdyúya nyʉ́ nà (22.7).

Upfòta tɔ́ bhǔkù ní pbànábí tɔ́ bhǔkù bhěyi rí dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ bhǔkù (22.7,10,18,19). Kà-ɔ̀ ka kálǎna dhu ní Ungbòta-Ayí ɔ̀ ábhɔ̌ bhǔkù ɔ̀ ka kándǐ dhu dɔ̀yá dhu. Ngʉ̌kpǎkà dhu-tsí ní ùru tí tǐya úrù ɨ̀ dhu. Ɨ ɔ́fɔ̀ ní: «Mʉ̀nyɔ̀nì», «Bàbelì», ndɨrɔ̀ «Ɔzʉ́-bvʉ» (ɨfɔ, àrʉ̀bhʉ̀, atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà).

Bhǔkù-nyɨtì ka kóhù tí dhu

- Yùwanì rǐ ndàtɨ Yěsù Krístɔ̀ ívì alɛ tí dhu mà, Yěsù rǐ kàvǐ rùndǐ bhàrʉwà Àziyǎ-Ngba tɔ́ pbìrì ɔ̌ àrʉ̀bhʉ̀ kànísá tɔ̀ dhu mànà dhu (1.1–3.22).
- Yùwanì rǐ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ dhu àlǎ ɔnyʉ bhěyi rɔ́dzì dɔ̀nà dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌, ndàdʉ̀ àwɛnà kɔ́rɔ́ dhu (4–20).
- Kàgàwà rǐ ɔ̀rʉ̀-akpà-ɔwʉ́tá mà adzɨ-ɔwʉ́tá mànà dhu nɔ́bhɔlɔ dhu (21–22).

Bhǔkù-dɔ̀kpa
(Àmɔ 3.7; Upf 22.6-10)

1 Yàrí bhǔkù ɔ̀ rí'ɨ̀ dhu ní Yěsù Krístɔ abhʉ̀ kʉnɨ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌ rí 'ɔ̀nzɨ dhu. Kàgàwà abhʉ̀ Yěsù rʉ̀nɨ ɨ dhu, ndínǐ kɨ̀tɛ̀ tí pbìndà alɛ tɔ̀. Ní Yěsù Krístɔ̀ avì pbìndà màlàyikà rìrà ɨ dhu ɔ̀vɔ̀ idù, ɨma Yùwanì kàbhà ɨnɔ-akpà.

2 Ní ma mavɔ̀ ma mala dhu ìndrǔ tɔ̀ kɔ́rɔ́. Ma matɨ ɨ dhu ràrǐ Kàgàwà bhà Ɔtɛ nyʉ́ ndɨrɔ̀ Yěsù ràrǐ ɨ dhu tɔ́ ngàmbì.

3 Hirò nɔ́nzɨ rí alɛ ní wɔ̀ ndɨ pbànábí tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ ka kandí ɔtɛ nɔ́zʉ̀ rí ìndrǔ tɔ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ ní ɨ ɔtɛ ìrɨ rí 'àdʉ̀ ɔ̀dɔ̀nà afíya ɔ̀ alɛ. Obhó tí, ɨ ɨ̀ nandí ɔtɛ rǎkǎ ɔ̀ná kàsʉmì ìndù wà ndɨ.

Yùwanì rǐ Àziyà tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌ àrʉ̀bhʉ̀ kànísá ɔ̌ bhà nóvì dhu
(Màt 24.30-31; Upf 5.8-13)

4 Ɨma ní Yùwanì yà ma mí dhu àndǐ fʉ̌kʉ̀ Àziyà tɔ́ mʉ̀lɛngʉ̀ ɔ̌ rí'ɨ̀ àrʉ̀bhʉ̀ kànísá ɔ̌ bhà tírɔ̀ rɔ̀. Kàgàwà, yà ɨ̀'ɨ̀ ɨ'ɨ̀, yà ɨ̀'ì arí'ì, ndɨrɔ̀ yà ɨ̀rà ɨraya alɛ nákǎ ndàso nyǐ, ndàdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌. Ndɨrɔ̀ yà Ádrʉ̀ngbǎ

kamà tɔ́ kàbhà tombi-ɔ̀nzɨ arí'ì kàbhà àrʉ̀bhʉ̀ alafí* nákǎ 'àso nyɨ̌, 'àdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌.
5 Ndɨrɔ̀, Yěsù Krístɔ̀ nákǎ ndàso nyɨ̌, ndàdʉ̀ nyǎbhʉ nyǒkò màrʉ̀ngà ɔ̌ átɔ̀. Ka ní obhó dhu kɛ̀lɛ̌ ʉ̀nɔ arí ngàmbì, wɛmbɛrɛ̀ tí ndì nɨngbɛ̀ ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ yà adzɨ dɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá dɔ̌ kamà*. Kǒzè àlɛ̌, ndàdʉ̀ àlɛ̌ ʉ̀wʉ azùna nɨ̌ àlɛ̌ tɔ́ nzérɛnga bhà ɔbɨ-tsìnǎ rɔ̀.
6 Kǎbhʉ àlɛ̌ àlɛ̌ rì'ì ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ Kamà Kàgàwà bhà idzi ɔ̌ bhà tí, ndɨrɔ̀ ndɨ Àbanà tɔ̀ arí kasʉ ɔ̀nzɨ pbàkùhání tí*. Ní ilèta mà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mànà nákǎ kà nà tí dhòdhódhónganà! Àmìnà.
7 Ándà, kɔ̀nɨ̌ kà rɨ̌rà àpbù ɔ̌*!
Ní kɔ́rɔ́ alɛ rɨ̌ kàlǎ,
ìmbǎ rì'ì kǒngɔ̀-kpa mà nadù àlɨ̌ nɨ̌ alɛ màtí.
Ndɨrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ-tɨdɔ̀ rɨ̌ 'ʉ̀hʉ̌ ɨzʉ nɨ̌ kǒkú dɔ̀ rɔ̀*. Obhó tí, kà rɨ̌'ì ndɨ dhu bhěyi! Àmìnà.
8 Yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arí'ì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà rǎtɨna: «Ɨma, Ɨma ní Álʉ́fà ndɨrɔ̀ Ɔ́mégà†.» Ka ní yà ì'ì ɨ'ì, yà ì'ì arí'ì, ndɨrɔ̀ yà ìrà ɨraya alɛ.

Yùwanì rɨ̌ Yěsù Krístɔ̀ àlǎ ɔnyʉ bhěyi rɔ̌dzɨ dɔ̀nà dhu tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ dhu (Dàn 10.5-12)

9 Ɨma ní adɔ̀kʉ Yùwanì. Yěsù nà àlɛ̌ kúngbò àlɛ̌ dhu-otù ɔ̌, àlɛ̌ kí'ì atdíkpá kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ idzi ɔ̌, àlɛ̌ kí àpbɛ̀ àbà atdíkpá, ndɨrɔ̀ àlɛ̌ kí dhu-dzi òndù atdíkpá. Ɨma, ma mɨ'ì òsò ka kósò ma kowù mʉbhà Pàtɛmʉ̀ tí kátɨna sɔ̀ngà dɔ̀ rɔ́, Kàgàwà bhà Ɔtɛ ʉ̀nɔ ma márí ìndrǔ tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ Yěsù bhà ngàmbì tí ma mí'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
10 Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ ka kí ɔ̀ná atdí yɛngɛ̀-ɨdhɔ̀ ɔ̌, kàbhà Ɨlǐlǎ-Alafí níírá ma, madʉ̀ wàndà rǒngɔ̀ dhu bhěyi rɨ̌ ndìrɨ ɔbɨ nyʉ́ nà alɛ-tù ìrì dzidu dɔ̀nǎ rɔ̀ rírà rɔ́.
11 Ndɨ alɛ-tù ambɛ́nà àtìnà dɔ̌: «Nyɨ nyálǎna dhu àkǎ nyandɨ̌ bhǔkù ɔ̀, nyadʉ̀ ɔ̀vìnà àrʉ̀bhʉ̀ kígó ɔ̌ rí'ì kànísá tɔ̀. Ɨ kígó ní: Ɛ̌fɛsɔ̀, Sìmurunà, Pɛ̀rgamʉ̀, Tùwàtɛrà, Sardì, Fìlàdèlìfiyà, ndɨrɔ̀ Làwòdìkiyà.»
12 Ní ma magɛ́rɛ́ ma ndínɨ̌ ma mala tí wɔ̀ idù rí dhu ɔ̀vɔ alɛ. Nírɔ̀ ní ndɨ ma mala ɔrɔ̀ nɨ̌ ka kóbhɔ̀lɔ̀ dhu, yà àrʉ̀bhʉ̀ ɔpbína dɔ̌ ka karí tarà ʉ̀lɨ̌ dhu. 13 Ndɨrɔ̀, ɨ àrʉ̀bhʉ̀ dhu-ɔpbí nzínzì ɔ̌, ma mala Ìndrǔ t'Ídhùnà* bhěyi rólo alɛ. Ndɨ alɛ náafó pfɔ̌na ɔ̀ nyʉ́ rárà àhʉ ádzǐ kanzʉ̀-akpà rɔ̀ná, ndàdʉ̀ ìsonà ɔrɔ̀ nɨ̌ ka kóbhɔ̀lɔ̀ kùkyě nɨ̌ odrùna dɔ̌ rɔ̀.
14 Kà-dɔ̀ká náawʉ̀ tdyé ɔ̀wɔ̌wʉ̀ tàmà-ká bhěyi, ndɨrɔ̀ mbìlìkàkù bhěyi. Ndɨrɔ̀ kà-nyìkpó náambɛ́nà ʉ̀mbɨlɨ dɔ̌ kàzʉ-ɨdà-dɔ bhěyi.
15 Kà-pfɔ̀ nʉ́ʉmbìlì álì tɔ́ kàzʉ ɔ̀ ka kɔ̀bì rìlǎ pɛ́ɛ́ mʉ̀lingà tɔ́ sʉma bhěyi. Ndɨrɔ̀ kà-tù ambɛ́nà ndɨrì dɔ̌ àdhàdhì ábhɔ̀ ɨdha rǎwa dhu rɨ̌ ndɨrɨ dhu bhěyi.

---

* **1:4 1.4** Àrʉ̀bhʉ̀ Alafí tí ka kátɨna ɨrɔ́ dhu ní àrʉ̀bhʉ̀ kànísá tɔ̀ Ɨlǐlǎ Alafí rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ dhu. Àrʉ̀bhʉ̀ rɨ̌tɛ̀na ní atdídɔ̌ àkǎ bhǔna ɔ̌ dhu. * **1:5 1.5** Zàb 89.28 * **1:6 1.6** Uvt 19.6 * **1:7 1.7** Dàn 7.13 * **1:7 1.7** Zàk 12.10,14 † **1:8 1.8** Pbàgìrìkí t'ávàna ɔ̌ Álʉ́fà ní wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ bhàrʉwà-nyìkpó, ndɨrɔ̀ Ɔ́mégà ní kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ bhàrʉwà-nyìkpó. Kà-tì ní, Yěsù ràrɨ̌ kɔ́rɔ́ dhu apɛ̀ ndì rɔ̀ná rɔ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu araya ìku dɔ̀ná rɔ̀ alɛ. * **1:13 1.13** 2.18

16 Kǐ’ì àrʉ̀bhʉ̀ alalɨ* ndì ndʉ̀lʉ̌ fangà tó ɔtsʉ́na nǐ rɔ́. Kà-li’ɔ̀ rɔ̀ ambɛ́nà àhʉ dɔ̌ ní ɔ́yɔ̌ kɔ́rɔ́ kunàdɔ rǐ ndàkà obhi-akpà. Ndɨrɔ̀, kà-nyɨ ambɛ́nà ʉ̀mbɨlɨ dɔ̌ atdídɔ̌, àdhàdhì atdídɔ̌ nyʉ́ ríka ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nyʉ́ nà adyifɔ̀ bhěyi.

17 Ma mitdègu kàlǎ, ní ma mɨtsɨ obvò kɔ̀nzǐ àdhàdhì ɨwà ɔ̀vɛ̀ alɛ bhěyi. Pbɛ́tʉ̀, kǎdʉ̀ fanga tó ɔtsʉ́na ìlɨ dùdú ndàdʉ̀ àtɨ̀nà: «Nzɔ̌nzɨ ɔdɔ! Ɨma, ɨma ní kɔ́rɔ́ dhu apɛ̀ ndì rɔ̀ná rɔ̀ alɛ ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu araya ìku dɔ̀ná rɔ̀ alɛ.

18 Ɨma ní ípìrɔ̌nga t’álɛ. Ma mavɛ̀ wà, pbɛ́tʉ̀ kòmbí, ma mí’ì ípìrɔ̌ rɔ̀ nyɨkpɔ́du nà dhòdhódhónganà. Ma mí’ì ádrʉ̀ngbǎnga tó ɔbɨ nà ɔvɛ dɔ̌ ndɨrɔ̀ òyǐ ɔ̀ nga dɔ̌.

19 Nírɔ̀, dhu àkǎ nyandǐ nyɨ nyálǎna dhu. Ɨ dhu ní ì’ì rí’ì kòmbí dhu mà, olù rówu ’ʉ̀nyà dhu mànà.

20 Yàrí ní ndɨ yà fanga tó ɔtsʉ́du-tsírɔ́ nyɨ nyala àrʉ̀bhʉ̀ alalɨ mà, wɔ̀ ɔrɔ̀ nǐ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ dhu, yà àrʉ̀bhʉ̀ ɔpbína dɔ̌ ka karí tarà ʉ̀lǐ mànà-tɨ̀: kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ alalɨ rǐtɛ̀na ní àrʉ̀bhʉ̀ kànísá tó màlàyíká, ndɨrɔ̀ tarà ʉ̀lǐ ka karí dɔ̀yá àrʉ̀bhʉ̀ dhu-ɔpbí rǐtɛ̀na ní ɨ àrʉ̀bhʉ̀ kànísá.»

2

Yěsù rǐ Yùwanì àvǐ ràndǐ bhàrʉwà Ɛ̀fɛsɔ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̌ rí’ì kànɨsà tɔ̀ dhu (Kas 20.17,28-31; Ɛ̀fɛ 1.15-16; 5.2; Ɛ̀br 6.10-12)

1 Tdítdɔ̌, yà idù rúbhi dhu ɔ̀vɔ̀ rɔ̌ alɛ náatɨ: «Ándǐ dhu Ɛ̀fɛsɔ̀ tó kɨgɔ̀ ɔ̌ rí’ì kànɨsà tó màlàyikà tɔ̀, nyatɨ yàrí màkʉ̌rʉ̀ ràhʉ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ alalɨ nʉ̀lʉ̌ fangà tó ɔtsʉ́na nǐ alɛ, ndɨrɔ̀ yà ɔrɔ̀ nǐ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ tarà nzínzì ɔ̌ rúbhi alɛ-li’ɔ̀ rɔ̀.

2 Kà rǎtɨna: ‹Ma mʉ̀nɨ wà pbʉ̀kʉ̀ mʉ̀tsɔ, nyɨ nyarí adyɔ ì̀vɔ̀ owùdu ʉ̀ngʉ̌ nyɨ nyí rɔ̀ tí dhu, ndɨrɔ̀ nyɨ nyarí dhu-dzi òndù tí dhu mà. Ma mʉ̀nɨ wà dhu nyɨ rarí nzǐ nzérɛ dhu ɔ̀nzɨ rí alɛ tó dhu-dzi òndù. Nyɨ nyómvù wà uvitatálɛ tí arí ’àtɨ alɛ-afí, tàmànyà pbání ìnzǐ ní ì uvitatálɛ rɔ́rɔ̀, nyadʉ̀ dhu ɔ̀sʉ̀ abádhí ràrǐ tɨ̀tɔ̀ t’ʉ́nɔta t’álɛ.

3 Ɨnyɨ ní dhu-dzi t’óndùta t’álɛ, ndɨrɔ̀ nyɨ nyábà àpbɛ̀ ɔvɔ̀du-okú dɔ̀ rɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ìnzǐ afínʉ ràdʉ̀ ndìngyɛ rùdú rɔ̀.

4 Pbɛ́tʉ̀, ma mí’ì ìnè okúnʉ dɔ̀ rɔ̀ ma mʉ́nɔna atdí dhu nà. Ndɨ dhu ní: ɨnyɨ, nyɨ nyárí mbǎ àzè nà idù kòmbí àdhàdhì nyɨ nyɨ’ì kà nà angyi dhu bhěyi.

5 Nírɔ̀, írɛ̀ pɛ́ nyɨ nyɨtsɨ rɔ́ nga, nyadʉ̀ nyʉgɛ̀rɛ̀ nyʉbhà pbʉ̀kʉ̀ nzérɛnga, nyadu nyɨ wɛmbɛrɛ̀ tó pbʉ̀kʉ̀ mʉ̀tsɔ ɔ̀. Ɨnzǐ nyɨ nyapɛ́ nyʉgɛ̀rɛ̀ nyʉbhà pbʉ̀kʉ̀ nzérɛnga, ní ma mírà tɨnʉ ɔ̀, madʉ̀ pbʉ̀kʉ̀ tarà ìpfo fɨndá ngari ɔ̌ rɔ̀.

6 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyí’ì ìnè yàrí ídzì dhu nà nyʉnʉtsì: nyɨ nyɔ́ndrɔ̀ Pbànìkɔ̀láyí* tó mʉ̀tsɔ àdhàdhì ma mɔ́ndrɔ̀ ka átɔ̀ dhu bhěyi tí.

7 Ɨnga t’írɨta tó bǐna nà arí’ì alɛ nákǎ ndìrɨ wɔ̀ Ɨlǐlǎ Alafí rɔ̌vɔna kànísá tɔ̀ dhu mběyi! Dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ rí alɛ tɔ̀ ma mabhʉ̀ya yà Kàgàwà bhà ɨnga ɔ̌ rí’ì ípìrɔ̌nga tó itsu-kpɔ̌*, ndɨ alɛ rɔ̀tɔ̀.›»

Yěsù rǐ Yùwanì àvǐ ràndǐ bhàrʉwà Sìmurunà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ rí’ì kànɨsà tɔ̀ dhu (Màt 5.10-12; Yàk 1.12)

---

* **1:16 1.16** 1.20 * **2:6 2.6** Pbànìkɔ̀láyí nɨ’ì mǎngʉ̌-nzo ʉ̀lɛ arí, ’àdʉ̀ àmbɛ mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzì dɔ̌ alɛ. Ndɨrɔ̀, abádhí ongónà àdʉ̀ ìndrʉ̌ ʉ̀dhɔ ɨ dhu t’ɔ́nzɨta rɔ̌ átɔ̀. * **2:7 2.7** Ɔpt 2.9

8 Tdítdɔ̀ ndɨ alɛ atɨ ma nɨ̌: «Ándɨ̀ dhu Sìmurunà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rí'ì kànɨsà tɔ́ màlàyikà tɔ̀, nyatɨ yàrí màkʉ̌rʉ̀ ràhʉ yà kɔ́rɔ́ dhu apɛ̀ ndɨ̀ rɔ̀ná rɔ̀ alɛ, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu ikùya dɔ̀ná rɔ̀ alɛ-li'ɔ̀ rɔ̀. Ndɨ alɛ náavɛ̀ wà, pbɛ́tʉ̀ kòmbí kà rɨ̌'ì ípìrɔ̀ rɔ̀ nyìkpɔ́na nà.
9 Kà rǎtɨna: ‹Ma mʉ̀nɨ wà pbʉ̀kʉ̀ àpbɛ̀ mà pbʉ̀kʉ̀ nǎkʉ̀ mànà. Pbɛ́tʉ̀ngàtí, ɨnyɨ ní ɔ̀nzìtálɛ! Ndɨrɔ̀ ma mʉ̀nɨ ìngbà dhu bhɛ̌yi màtí Pbàyàhúdí tí arí 'àtɨ alɛ náarí dhu ʉ̀nɔ nyɨ nɨ̌ dhu átɔ̀, tàmànyà pbání ìnzɨ̌ ní ì Kàgàwà bhà obhóná alɛ rórɔ̀. Abádhí ní pfɔ̀mvɔ Sìtanì ʉ̀lɛ̌ arí alɛ tɔ́ mʉ̀tʉ̀!
10 Ní, nyɨ nyàkǎ nzá nyɔnzì nyɨ nyábàna àpbɛ̀ ɔdɔ̀. Nyɨ nyàkǎ nyʉnɨ dhu ní, Pfɔ̀mvɔ ràrɨ̌ afíkʉ ùmvǔ ùmvǔ, imbi-dzà ɔ̀ ndì ndí nzínzìkʉ ɔ̀ atdídhená alɛ àbhʉ̌ kusɔ̌ dhu-otù ɔ̌. Ní nyɨ̌ nyí àpbɛ̀ àbà ràrà àhʉ ɨdrɛ̀ ɨdhɔ† tí. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyàkǎ nyondù dhu-dzi, ìmbǎ rì'ì nyɨ nyɔ́vɛ̀ dhu màtí. Ní ma madʉ̀ya ípìrɔ̌ngа tɔ́ mʉ̀kàkʉ́ àbhʉ nyafɔ̌.
11 Ɨnga t'írɨta tɔ́ bǐna nà arí'ì alɛ nákǎ ndìrì wɔ̀ Ɨlɨ̌lǎ Alafí rɔ̌vɔna kànísá tɔ̀ dhu mbɛ̌yi! Dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ rí alɛ nɔ́ɔvɛ́ya nzɨ̌ ɔyɔ-gʉ̀na ɔvɛ nɨ̌*.›»

Yɛ̌sù rɨ̌ Yùwanì àvɨ̌ ràndɨ̌ bhàrʉwà Pɛ̀rgamʉ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rí'ì kànɨsà tɔ̀ dhu (Ìsa 11.4; Yud 3-4,11)

12 Tdítdɔ̀ ndɨ alɛ atɨ ma nɨ̌: «Ándɨ̀ dhu Pɛ̀rgamʉ̀ tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̀ rí'ì kànɨsà tɔ́ màlàyikà tɔ̀, nyatɨ yàrí màkʉ̌rʉ̀ ràhʉ yà ɔ́yɔ̌ kɔ́rɔ́ kunàdɔ rɨ̌ ndàkà obhi-akpà nà rɨ̌'ì alɛ-li'ɔ̀ rɔ̀.
13 Kà rǎtɨna: ‹Ma mʉ̀nɨ wà nyɨ nyarádɨ ɔ̀ná ngari. Ndɨ ngari ní pfɔ̀mvɔ Sìtanì ɔ́nyʉ̀ idzi ɔ̀ná ngari. Pbɛ́tʉ̀ngàtí, nyɨ nyínè ɔvɔ̀du rɔ̌ nyí nyápbǎ nyɨ ró tí. Ma mʉ̀nɨ wà Àtìpasì yà pɔ́tsɔ́ ídè pbàkà ngàmbì tí ìndrǔ-ɔ̀nzɨ̌ alɛ-rɔ̌ ndì nɔ́nzì dhu átɔ̀. Ɨmbǎ dhu rɨ̌'ì ka kóhò ka fʉ̌rábvʉ̌, yà pfɔ̀mvɔ Sìtanì arádɨ ɔ̀ná pbanga ɔ̀ dhu màtí, ní nyɨ nyʉ́bhà nzá ɨma nyɨ nyá'ù nɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ a'uta.
14 Pbɛ́tʉ̀, ma mí'ì ìnè okúnʉ dɔ̀ rɔ̀ ma mʉ́nɔna dhu nà. Ndɨ dhu ní: nyɨ nyí'ì nà alɛ nzínzì ɔ̀ atdídhená alɛ rɨ̌'ì ìnè, yà Bàlamà tí kátɨna alɛ udhè dhu nífʉ̌ arí. Ndɨ Bàlamà ní ndɨ dhu nudhè Bàlakà tɔ̀, ndínɨ̌ Pbàìsràyélí nabhʉ̀ tí ròtsù nzɛ́rɛnga ɔ̀, rà'à sànamʉ̀ tɔ̀ ka kʉ̀bì pɛrɛ̀ tí ìzǎ, 'àdʉ̀ mʉ̀nyɔ̀nì nɔ́nzì‡.
15 Ndɨrɔ̀ rɔ̀sè wɔ̀ dhu dɔ̀nǎ, wɔ̀ nyɨ nyí'ìnà alɛ nzínzì ɔ̀, Pbànìkɔ̀láyí* rǔdhěna dhu nífʉ̌ arí alɛ rɨ̌'ì ìnè átɔ̀.
16 Nírɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyʉgɛ̀rɛ̀ nyɨ nyʉbhà pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga. Obhó tí, ìmbǎ kǎpɛ́ ì'ì ndɨ dhu bhɛ̌yi, ní ma mírà àhʉ tɨnʉ ɔ̀ ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌, madʉ̀ ila ùgyè kɔ̌kɔ̀ ɨ alɛ nà lidu ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ obhi-akpà nɨ̌.
17 Ɨnga t'írɨta tɔ́ bǐna nà rí'ì alɛ, nákǎ ndìrì yà Ɨlɨ̌lǎ Alafí rɔ̌vɔna kànísá tɔ̀ dhu mbɛ̌yi! Dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ rí alɛ tɔ̀ ma mabhʉ̀ya yà òru ka kórù mànà§. Ndɨrɔ̀, ma mabhʉ̀ya ɔ̀wɔ̌wʉ̀ odú-ngba* kà tɔ̀. Ndɨ odú-ngba ní, yà ɔvɔ-ɔwʉ́tá* ka kándɨ̀ dɔ̀ná odu. Ndɨrɔ̀, ndɨ ɔvɔ-ɔwʉ́tá ní yà ɨnzá atdí alɛ mà nʉ́nɨ ɔvɔ, ɨnzá ní ndɨ odu ka kàbhʉ fǐndà alɛ kɛ̀lɛ̌ nʉ́nɨ ka rɔ̀.›»

---

† **2:10 2.10** Ɨdrɛ̀ ɨdhɔ tí ka kátɨna ɨrɔ́ dhu-tì ní ngúfe ɨdhɔ́-nzo. * **2:11 2.11** Upf 20.6,14; 21.8
‡ **2:14 2.14** Ɔzt 25.1-2; 31.16. Mʉ̀nyɔ̀nì rǐnè ndì'ì mʉ̀nyɔ̀nì kɛ̀lɛ̌ tí, ngǎtsi nɨ̌ ɨnzá ka kɔ̀dɔ̀ alɛ Kàgàwà tɔ̀ tí dhu tí. * **2:15 2.15** Upf 2.6 § **2:17 2.17** Manà tí ka kátɨna ɨrɔ́ dhu ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ ɔ̀nyʉ̀ (Yùw 6.31,49-50). * **2:17 2.17** Ɔwɔ̌wʉ̀ odú-ngba ní Kàgàwà bhà Idzi ɔ̀ ka kótsù dhu tɔ́ rʉsà ʉ̀fà rí dhu.
* **2:17 2.17** Upf 3.12; 14.1

Yɛ̌sù rɨ̌ Yùwanɨ àvɨ̌ ràndɨ̌ bhàrʉwà Tùwàtɛrà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɨ́'ì kànɨsà tɔ̀ dhu (Kas 15.28-29; 1Kò 10.8,19-22; 1Tɛ̀ 1.2-3)

18 Tdɨ́tdɔ̌ ndɨ alɛ atɨ ma nɨ̌: «Ándɨ̌ dhu Tùwàtɛrà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɨ́'ì kànɨsà tɔ́ màlàyikà tɔ̀, nyatɨ yàrɨ́ màkʉ̌rʉ̀ ràhʉ Kàgàwà t'ídhùnà-li'ɔ̀ rɔ̀. Ndɨ kà t'ídhùnà nɨ́ yà nyìkpɔ́na arɨ́ ʉ̀mbɨlɨ kàzʉ-ɨdà-dɔ bhɛ̌yi, pfɔ̌na ràdʉ̀ ʉ̀mbɨlɨ átɔ̀ álì tɔ́ kàzʉ ɔ̀ ka kɔ̀bì rìlǎ pɛ́ɛ́ mʉ̀lingà tɔ́ sʉma bhɛ̌yi alɛ.

19 Kà rǎtɨna: ‹Ma mʉ̀nɨ wà nyɨ nyarɨ́ ɔ̀nzɨna kasʉ, nyɨ nyózè ngʉ̌kpà alɛ dhu, nyɨ nyá'ù ma dhu, nyɨ nyarɨ́ ngʉ̌kpà alɛ-dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ dhu, ndɨrɔ̀ nyɨ nyarɨ́ dhu-dzi ɔ̀ndù dhu. Ndɨrɔ̀ ma mʉ̀nɨ wà dhu, nyɨ rarɨ́ kasʉ ɔ̀nzɨ kɔ̀mbí rɔ̀sè yà angyi nyɨ nyongónà kɔ̀nzì tɨ́ dhu dɔ̀nǎ.

20 Pbɛ́tʉ̀, ma mɨ́'ì ìnè okúnʉ dɔ̀ rɔ̀ ma mʉ́nɔna dhu nà. Ndɨ dhu nɨ́: nyɨ nyʉ́bhà Yèzèbelì* bhɛ̌yi rɨ́ dhu ɔ̀nzɨ atdí tsìbhálɛ, yà Kàgàwà bhà nabì tɨ́ arɨ́ ndàtɨ tsìbhálɛ, ròngò àmbɛ pbàkà alɛ ʉ̀tra dɔ̌. Kǎbhʉ abádhí rùwɨ̌, ndàmbɛ mʉ̀nyɔ̀nì t'ɔ́nzɨta mà sànamʉ̀ tɔ̀ ka kʉ̀bì pɛrɛ̀ tɨ́ ìzǎ mànà dhu t'á'ata ùdhe dɔ̌ fɨ̌yɔ̀.

21 Nɨ́, ma mʉ̀bhà wà kàsʉmì kà tɔ̀ ndínɨ̌ ndì nʉgɛ̀rɛ̀ tɨ́ ndʉ̀bhà pbìndà nzɛ́rɛnga. Pbɛ́tʉ̀, kòzè nzá ndʉ̀bhà pbìndà mʉ̀nyɔ̀nì t'ɔ́nzɨta.

22 Nɨ́ ándà nga mbɛ̌yi! Ma mɨ́ kà-ɔ̌nga ìbvǔ àpbè tɔ́ ara dɔ̌, madʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ àpbè àbhʉ átɔ̀ kɔ̌kɔ̀ kà mànà arɨ́ mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɨ alɛ ràbà, yà nɨ́ ɨnzá abádhí ʉ̀gɛ̀rɛ̀ ì 'ʉ̀bhà ndɨ fɨ̌yɔ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ nɨ̌.

23 Ndɨ dhu-ɔ̀gʉ̌ dɔ̌, ma mɨ́ kǒwù nʉ́ngʉ alɛ ɔ̀kyɛ ɔ̀kyɛ tɨ́. Ndɨ dhu bhɛ̌yi nɨ́ ndɨ kórɔ́ kànísá rɨ̌ dhu ʉ̀nɨ̌ ɨma ràrɨ̌ ndɨ ìndrǔ-afí mà, ìndrǔ tɔ́ ɨrɛ̀ta mànà ɔ̀ rɨ́'ì dhu àndà arɨ́ alɛ. Ndɨrɔ̀ ma mɨ́ nzínzìkʉ ɔ̌ ìngbàtɨ́ ìlì ndì alɛ mà bhà pɛrɛ̀ núbhǒ ndɨ alɛ bhà kasʉ-bvʉ rɔ̌.

24 Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ Tùwàtɛrà tɔ́ kànɨsà ɔ̌ ngʉ̌kpà pbàkrístɔ̌, nyɨ̌ nyarɨ́ ìnzɨ̌ Yèzèbelì rʉ̌dhěna dhu-owù ʉ̀ngʉ̌, ndɨrɔ̀ nyɨ̌ nyʉ̀nɨ nzá pfɔ̀mvɔ Sìtanì bhà Órù ɔ̀ dhu tɨ́ ka kátɨna dhu. Nɨ́ ma mátɨna nyɨ̌ nɨ̌, ma ràrɨ̌ nzɨ̌ ngǎtsi ànɔ̀ à'ɛ̌ dʉ̀kʉ́.

25 Pbɛ́tʉ̀, ma mònzì fʉkʉ́ dhu nɨ́, nyɨ̌ ràkǎ nyɔ̌dɔ̀ wɔ̀ nyɨ̌ nyɨ́'ì nà ídzì ɔ́fɔ̀ mbɛ̌yi, ràrà àhʉ ma mingoya ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀.

26 Ndɨrɔ̀ dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ rɨ́ alɛ, yà ma mózè dhu ɔ̀nzɨ rɨ́ ràrà àhʉ ma mingoya ɔ̀ná ɨdhɔ ɔ̀ alɛ, nɨ́ tɔ̀ ma mabhʉ̀ya ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ, rɔ̀nyʉ̀ idzi kórɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ dɔ̌.

27 Kʉ̌ndaya ɨ alɛ tsʉmà tɔ́ mùgǒ nɨ̌, ndɨrɔ̀ kʉ̌kɔya abádhí-ɔ̌nga yà anzɨ nɨ̌ ka kórʉ̀ wìtʉ̀-ɔ̌nga ʉ̀kɔ̌ ka karɨ́ dhu bhɛ̌yi*.

28 Kà-tì nɨ́, ma rabhʉ̀ya àbhʉ̌ Àbadu ibho idù ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ-tɨdɔ̀ dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ rɨ́ alɛ tɔ̀. Ndɨrɔ̀ rɔ̀sè wɔ̀ dhu-dɔ̀nǎ, ma rabhʉ̀ya àbhʉ̌ kútsingá nga tɔ́ alalɨ* ndɨ alɛ tɔ̀, kɔ̀nzì mʉ̀lɛ̀mà dhu nɨtɛ̀ tɨ́.

29 Ɨnga t'ɨ́rɨta tɔ́ bɨ̌na nà rɨ́'ì alɛ nákǎ ndìrɨ wɔ̀ Ɨlɨ̌lǎ Alafí rɔ̌vɔna kànɨ́sá tɔ̀ dhu mbɛ̌yi!›»

3

Yɛ̌sù rɨ̌ Yùwanɨ àvɨ̌ ràndɨ̌ bhàrʉwà Sardì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɨ́'ì kànɨsà tɔ̀ dhu (Màt 7.21-23; 24.42-51; Yàk 2.14)

---

* **2:20 2.20** 1Ká 18.4; 2Ká 9.21 * **2:27 2.27** Zàb 2.8-9 * **2:28 2.28** Upf 22.16

1 Tdítdɔ̌ ndɨ alɛ atɨ ma nɨ̌: «Ándɨ̌ dhu Sardì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rí'ì kànɨsà tɔ́ màlàyikà tɔ̀, nyatɨ yàrí màkʉ̌rʉ̀ ràhʉ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ aróko àrʉ̀bhʉ̀ alafí* nà rí'ì, ndàdʉ̀ ì'ì àrʉ̀bhʉ̀ alalɨ* nà fɔná átɔ̀ alɛ-li'ɔ̀ rɔ̀. Kà rʉ̀tɨna: ‹Ma mʉ̀nɨ wà pbʉ̀kʉ̀ mʉ̀tsɔ. Obhó tí, ìndrʉ̌ arí nyalǎ ìnè rí'ì ípìrɔ̌nga nà alɛ bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ nyadʉ̀ ì'ì ɨwà ɔ́vɛ̀ alɛ.

2 Ní, íkyɛ! Ábhʉ̌ ɔbɨ wɔ̀ íkyɛ̀rɔ̌ ɔ̀dì ndínɨ̌ ndì ndɔvɛ́ tí nyʉnʉtsì rɔ̀ dhu tɔ̀, ma màla wà dhu pbʉ̀kʉ̀ mʉ̀tsɔ ràrɨ̌'ì mbǎ àkǎkǎ dhu tí pbàkà Kàgàwà-nyì̀kpó ɔ̌ nídhunɨ̌.

3 Nírɔ̀, írɛ̀ ɨndʉ̀ ka kúdhe dhu mà, nyɨ nyírì ndɨ dhu tí dhu mànà. Nyɨ nyàkǎ nyɨfʉ ka, nyadʉ̀ nyʉgɛ̀rɛ̀ nyʉbhà pbʉ̀kʉ̀ nzérɛnga. Ɨnzɨ̌ nyɨ nyapé ɨnga àndà mbɛ̌yi, ní ma mírà àhʉ tinú ɨnzá nyɨ nyʉ̀nɨ kàsʉmì ɔ̌ àdhàdhì ogbotálɛ náaríra dhu bhɛ̌yi.

4 Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyàdɨ̀ àdì ngúfe alɛ nà Sardì tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌, yà ɨnzá àpɛ̀ rɔ̀yá mbɛrʉ̀ ìtɨ̌ alɛ. Ɨ alɛ ní ɨ atdíkpá mǎ mubhìya mànà ɔ̀wɔ̌wʉ̀ mbɛrʉ̀ nʉ̀fɔ̌ rɔ̀yá rɔ́rɔ̀, abádhí ní ɨ àkǎkǎ alɛ nídhunɨ̌.

5 Ndɨ dhu bhɛ̌yi ní ndɨ, dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ rí alɛ ka kʉfɔ́ya ɔ̀wɔ̌wʉ̀ mbɛrʉ̀ nɨ̌. Ndɨrɔ̀, ma mohoya nzɨ̌ ndɨ alɛ-ɔvɔ̀ ípìrɔ̌nga tɔ́ bhǔkù ɔ̀ rɔ̀. Ma mɔvɔya dhu kpangba Àbadu mà pbìndà màlàyíká mànà-ɔ̀nzɨ̌, matɨ ndɨ alɛ ràrɨ̌ pbàkà alɛ nyʉ́.

6 Ɨnga t'írɨta tɔ́ bɨ̌na nà rí alɛ, nákǎ ndìrì Ɨlɨ̌lǎ Alafí rɔ̌vɔna kànísá tɔ̀ dhu mbɛ̌yi!›»

Yɛ̌sù rɨ̌ Yùwanì àvɨ̌ ràndɨ̌ bhàrʉwà Fìlàdèlìfiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rí'ì kànɨsà tɔ̀ dhu
(2Pɛ́ 1.10-11; 2.9)

7 Tdítdɔ̌ ndɨ alɛ atɨ ma nɨ̌: «Ándɨ̌ dhu Fìlàdèlìfiyà tɔ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà tɔ́ màlàyikà tɔ̀, nyatɨ yàrí màkʉ̌rʉ̀ ràhʉ Ɨlɨ̌lǎ alɛ, ndàdʉ̀ ì'ì Obhóngatálɛ tí alɛ-li'ɔ̀ rɔ̀. Ndɨ alɛ rɨ̌'ì ádrʉ̀ngbǎ kamà Dàwudì bhà idzi ɔ̀ rí ìndrʉ̌ àbhʉ̌ ròtsù fʉ̀ngʉlà nà fɔná. Kǎpɛ́ tsǎtsʉ̀ àpfo, ní kàpbɨ̌ rí alɛ arí mbǎ, ndɨrɔ̀ kǎpɛ́ tsǎtsʉ̀ àpbɨ̌, ní kàpfo rí alɛ arí mbǎ.

8 Kà rʉ̀tɨna: ‹Ma mʉ̀nɨ wà pbʉ̀kʉ̀ mʉ̀tsɔ. Nírɔ̀ kànɨ̌ ma màpfò wà tsǎtsʉ̀ ɨndʉ̀, yà ìnzɨ̌ atdí alɛ mà rǎdʉ̀ àpbinà tsǎtsʉ̀. Ma mʉ̀nɨ wà dhu, nyɨ rarí'ì mbǎ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà abhɔ, pbɛ́tʉ̀ nyɨ rífʉ wà pbàkà ɔtɛ, ndɨrɔ̀ nyɨ rásà nzá ɔvɔ̀du.

9 Ní, kànɨ̌ ma mí pfɔ̀mvɔ Sìtanì ʉ̀lɛ̌ arí alɛ tɔ́ mʉ̀tʉ̀ ɔ̀nzɨ tí dhu. Ɨ alɛ ní tìtɔ̀ t'ʉ́nɔta t'álɛ, ndɨrɔ̀ abádhí arí 'àtɨ Pbàyàhúdí tí, ìmbǎ ì í'ì Kàgàwà bhà alɛ nyʉ́ tí rɔ́rɔ̀. Ní ma mí abádhí ʉ̀tʉ̌ ròwù 'ʉ̀kɔ ɔtdyʉ̀ya dɔ̌ ɔnzìnʉ́, ràdʉ̀ dhu ʉ̀nɨ ɨwà ma ròzè nyɨ.

10 Àdhàdhì nyɨ nyɔ́dɔ̀ nyɨ, nyongò dhu-dzi òndù yà ɨndʉ̀ ma mʉ́yǎ ka dhu bhɛ̌yi, ní ɨma mà átɔ̀, ma mí nyɔdɔ yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̌ rírà àpbɛ̀ tɔ́ kàsʉmì ɔ̌. Ndɨ àpbɛ̀ rɨ̌rà ndínɨ̌ ndì ndomvú tí yà adzɨ ɔ̌ arí'ì alɛ-afí.

11 Ma mírà ɨnzá ɔ̀trɔ̀ ɨdhɔ ɔ̌. Ní dhu àkǎ nyɔdɔ̀ wɔ̀ nyɨ nyí'ì nà ídzì ɔ́fɔ̀ mbɛ̌yi, ndínɨ̌ ìngbàtí ìli ndì alɛ mà nɨ́idhá tí nzɨ̌ mʉ̀lɛ̀mà tɔ́ pbʉ̀kʉ̀ mʉ̀kàkʉ́.

12 Dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ rí alɛ ma mabhʉ̀ya rì'ì pbàkà Kàgàwà bhà-dzá átsʉ̀ta tí. Ndɨ alɛ ahʉ̀ya nzɨ̌ ányɨ-dza rɔ̀ akɛkpá màtí. Ndɨrɔ̀ ròsè wɔ̀ dhu-dɔ̀nǎ, ma mandíya pbàkà Kàgàwà-ɔvɔ̀ mà, ndɨ pbàkà Kàgàwà bhà kɨgɔ̀-ɔvɔ̀ mànà

* **3:1 3.1** Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌ aróko àrʉ̀bhʉ̀ alafí rɨ̌tɛ̀na dhu ní kàbhà Ɨlɨ̌lǎ Alafí. * **3:1 3.1** 1.20

ndɨ alɛ-rɔ̌. Ndɨ kɨgɔ̀ nɨ́ Yèrùsàlɛmà-ɔwʉ́tá, yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rífo, pbàkà Kàgàwà-tɨ’ɔ̀ rɔ̀ kɨgɔ̀. Ma mandíya ɔvɔ̀du-ɔwʉ́tá átɔ̀ ndɨ alɛ-rɔ̌.
13 Ɨnga t’írɨta tó bǐna nà rí’ɨ̀ alɛ, nákǎ ndìrɨ̀ wɔ̀ ƗlǐlǎAlafí rɔ̌vɔna kànísá tɔ̀ dhu mběyi!›»

Yěsù rɨ̌ Yùwanɨ̀ àvɨ̌ ràndɨ̌ bhàrʉwà Làwòdìkiyà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ rí’ɨ̀ kànɨsà tɔ̀ dhu
(Luk 14.34-35)

14 Kà rǐku dɔ̀ná rɔ̀ nɨ̌, ndɨ alɛ atɨ ma nɨ̌: «Ándɨ̌ dhu Làwòdìkiyà tó kɨgɔ̀ ɔ̌ kànɨsà tó màlàyikà tɔ̀, nyatɨ yàrɨ́ màkʉ̌rʉ̀ ràhʉ Àmɨnà tɨ́ kátɨna alɛ-li’ɔ̀ rɔ̀. Ndɨ alɛ nɨ́ ndɨ̀ Kàgàwà ɔ́nzɨ̀ dhu tó obhóná ngàmbì, obhó dhu kɛ̀lɛ̌ ʉ́nɔ arɨ́ alɛ, ndɨrɔ̀ Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu apɛ̀ ɨ̀ dɔ̀ná rɔ̀ alɛ.
15 Kà rǎtɨna: ‹Ma mʉ̀nɨ wà pbʉ̀kʉ̀ mʉ̀tsɔ: nyɨ nyíre nzá ndɨrɔ̀ nyɨ nyígbě nzá. Àkǎ àmbɛ̀nà àkǎ dhu nɨ́ nyire ìrě tɨ́, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌, nyigbě ìgbě tɨ́[†].
16 Pbɛ́tʉ̀ kòmbí, nyɨ nyɔ́’ɔ lílílí: nyɨ nyíre nzá ìrě tɨ́, ndɨrɔ̀ nyɨ nyígbě nzá ìgbě tɨ́. Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mɨ́ nyadyɔ̀ àdyɔ̀ tɨ́.
17 Nyɨ nyarɨ́ nyatɨ ònzìtálɛ tɨ́, kɔ́rɔ́ dhu nà arɨ́’ɨ̀ alɛ tɨ́, ndɨrɔ̀ ɨ̀mbǎ arɨ́’ɨ̀ atdí dhu-atdyú nà màtɨ́ alɛ tɨ́. Pbɛ́tʉ̀, nyɨ nyʉ̀nɨ nzá dhu, nyɨ ràrɨ̌ ɨ̀mbǎ dhu arɨ́’ɨ̀ fɔ̀ná alɛ, ɨzʉ̀na arɔ́’ɔ alɛ, nǎkʉ̀tálɛ, ndʉ̀mʉ̀ndúmú, ndɨrɔ̀ nzìnzí rɔ̀ arɨ́’ɨ̀ alɛ.
18 Nɨ́ ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, ma mònzì nyɨ nyodzì kàzʉ nɨ̌ ka kú’o rɨ̀lǎ ɔrɔ̀ fudú, ndínɨ̌ nyɨ nyɨ’ɨ tɨ́ ònzìtálɛ tɨ́. Ndɨ dhu bhěyi tɨ́ átɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyodzì ɔ̀wɔ̌wʉ̀ mbɛrʉ̀, ndínɨ̌ nyɨ nyafɔ́ tɨ́ rʉ̀nʉ́, akyɛ ka kalana wɔ̀ alɛ-nyɨ̀ rǐwʉ nɨ̌ pbʉ̀kʉ̀ nzìnzínga nɨ̌. Ndɨrɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyodzì nyɨ̀kpónʉ ɔ̀ nyɨ nyʉ́tděna pbabɨ̌, ndínɨ̌ nyɨ nyala tɨ́ nga tdítdɔ̌[‡].
19 Ɨma, ma marɨ́ kɔ́rɔ́ alɛ yà ma mózè tó afátá ɨ̀tɛ̀ ɨ alɛ tɔ̀, madʉ̀ ɨ dhu ɔ̀sɔ̀ fǐyɔ̀. Nírɔ̀, nyɨ nyàkǎ nyɔnzì ɔbɨ, nyʉ̀gɛ̀rɛ̀ nyɨ nyʉbhà pbʉ̀kʉ̀ nzɛ́rɛnga.
20 Kànɨ̌, ma mìdè tsǎtsʉ̀nǎ mambɛ hǒdhi ɔ̀pbì dɔ̌. Nɨ́, ndɨ alɛ apɛ́ tʉ̀du ɨ̀rɨ, ndàdʉ̀ tsǎtsʉ̀ àpfò idù, nɨ́ ma mádʉ̀ òtsù kàbhà ɨdza, mǎdʉ̀ dhu ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá kà mànà.
21 Dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɨ rɨ́ alɛ nɨ́ ndɨ, ma mɨliya ràdɨ ɨ́kyɛ̀rɔ̀ tɨdú ádrʉ̀ngbǎ kamà tó pbàkà tombi dɔ̌, àdhàdhì ɨma, ma manzì dhu lɛ̀mà madʉ̀ àdɨ ɨ́kyɛ̀rɔ̀ Àbadu-tɨ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà tó kàbhà tombi dɔ̌ dhu bhěyi.
22 Ɨnga t’írɨta tó bǐna nà rí’ɨ̀ alɛ, nákǎ ndìrɨ̀ wɔ̀ Ɨlǐlǎ Alafí rɔ̌vɔna kànísá tɔ̀ dhu mběyi.›»

4

Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ ka kɨ́ adyi nɨ̌ pbìndà tombi dɔ̌ àdɨ rɔ́rɔ̀ dhu
(Ìsa 6.1-4; Zèk 1)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, ɨma Yùwanɨ̀, ma mala ɔnyʉ bhěyi rɔ́dzɨ̀ dùdù ngǎtsi dhu. Nɨ́ ndɨ ɔnyʉ ɔ̌, ma mala atdí tsǎtsʉ̀ kpangba ndɨ̀ nàpfò ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ́. Nɨ́ yà ɨwà ma mírɨ̀ angyi, ràmbɛ ɔ̀’ɔ dɔ̌ wàndà rɔ̌ngɔ̀ dhu bhěyi alɛ-tù, náavɔ̀ dhu idù, ndàtɨ: «Úpò àzú! Nɨ́, ma mɨ́ olùnǎ rɔ̀ rɨ́ ’ɔ̀nzɨ tdítdɔ̌ dhu ɨ̀tɛ̀ ɨndʉ̀.»

---

† **3:15 3.15** Làwòdìkiyà-tɨ́ ɨ’ɨ̀ kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ Kɔ̀lɔ̀sayì tó kɨgɔ̀ ɔ̌ ɨdha nɨ’ɨ̀ atdídɔ̌ írè ɨdha, ndàdʉ̀ ɨ’ɨ̀ mběyi nyʉ́ ɔmvʉ́ tɔ̀. Ndɨrɔ̀ Hìyèràpolì tó kɨgɔ̀ ɨ’ɨ̀ átɔ̀ kyɛ̀rɔ̀kyɛ̀rɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀-tɨ́, ɔ̀ná ɨdha ràdʉ̀ ìgbě tɨ́ ìgbě. Pbɛ́tʉ̀, Làwòdìkiyà ɔ̌ ɨdha-tsí náadʉ̀ ɨ̀’ɨ̀ lílílí, ìnzɨ̌ ràdʉ̀ òvù. ‡ **3:18 3.18** Làwòdìkiyà-ɔvɔ̀ nabhʉ̀ rɔ̀tɔ̀ ndɨ̀ atdídɔ̌ dhu nɨ’ɨ̀ fʉrangà t’ʉ́lɨta tó bǎkì nà kɨ̌’ɨ̀ dhu, ndɨrɔ̀ atdídɔ̌ ʉ́ya mbɛrʉ̀ mà alɛ-nyɨ̀kpó tó pbabɨ̌ mànà dhu ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ka kongónà kà-ɔ̌ dhu.

2 Nɪ́ ányɪ̀rɔ̌ rɔ̀ tɪ́, Kàgàwà bhà Ɨlɪ̌lǎ-Alafí ɪ́rá ma. Nɪ́ ma mala ádrʊ̀ngbǎ
kamà tɔ́ tombi ɔ̀rʊ̀-akpà ɔ̀ ka kʊ̀lɪ̀ ràdɪ́ rɔ́, atdí alɛ ràdʊ̀ ɪ̀'ì ndɪ́ tombi dɔ̌ ndɪ̀
ndàdɪ́ rɔ́.
3 Ndɪ́ alɛ ambɛ́nà ʊ̀mbɪ̀lɪ̀ dɔ̌ atdídɔ̌ àdhàdhì ɔrʊ́ odzìya nà odu, yǎspì mà
sardì mànà tɪ́ kátɪ́na náarʊ́mbɪ̀lɪ̀ dhu bhěyi. Ndɪ́ tombi nɪ́ɪ'ì zùmàridì tɪ́
kátɪ́na odu bhěyi rʊ́mbɪ̀lɪ̀ angɔ àkpɔ̀rɔ̀ ngbɔ̀na rɔ́*.
4 Ndɪ́rɔ̀, kɪ̌'ì ádrɔ̀drɔ̌ kámá tɔ́ ɔ́yɔ̌ kumì dɔ̀ná ɪ̀fɔ nà ngʊ̌kpà tombi àkpɔ̀rɔ̀
ngbɔ̀na rɔ́. Ndɪ́rɔ̀, ɪ tombi dɔ̌ ɪ̀ òkò rɔ́ ɪ'ì alɛ nɪ́, ɔ́yɔ̌ kumì dɔ̀ná ɪ̀fɔ nà
pbàkʊ̀rʊ̌*. Abádhí ɪ'ì ɔ̀wɔ̌wʊ̀ mbɛrʊ̀ ɪ̀ ʊ̀fɔ̌ rɔ̀yá rɔ́, ndɪ́rɔ̀ abádhí-dɔ rɔ̌ ɪ'ì
nɪ́ ɔrɔ̀ nɪ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ mʊ̀kàkʊ́.
5 Ádrʊ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌ rɔ̀, ɪ́nga ʊ́mbɪ̀lì, wɔ̀gɔ̀ ɪ́rɪ́ ndì, ɔvɔ ràdʊ̀
ʊ̀tǎ. Ndɪ́ tombi-ɔ̀nzɪ̌ ɪ'ì dhu nɪ́ kàzʊ́ rɔ̌rʊ̀ rɔ̀yá àrʊ̀bhʊ̀ mʊ̀lɛ. Ɨ mʊ̀lɛ nɪ'ì
Kàgàwà-ɔ̀nzɪ̌ aróko àrʊ̀bhʊ̀ alafí†.
6 Ndɪ́rɔ̀, ndɪ́ tombi-ɔnzì-tsʊ̌ nga náala ndì ádrʊ̀ngbǎ rɛ̀rʊ̀ bhěyi. Kà-ɔ̀ nga
náambɛ́nà àwʊ̀ dɔ̌ atdídɔ̌ àdhàdhì kɪ̀ràwulì-ɔ̌ nga náarɪ́ àwʊ̀ dhu bhěyi.
Ípìrɔ̌nga nà ɪ̀fɔ dhu-tsí‡ náakpɔrɔ ndɪ́ ádrʊ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi-ngbɔ̀,
'ìlɪ̀ átsɪ̌. Ndɪ́rɔ̀ abádhí-nyɪ̀kpɔ́ ɪ'ì angyɪ́nǎ rɔ̀ màtɪ́ ndɪ́rɔ̀ abádhí-dzidɔ̀nǎ rɔ̀
màtɪ́.
7 Wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ dhu nɪ́ɪ̀lɪ̀ ndì àrì bhěyi, ɔyɔ rɪ́ kìsě dhu ràdʊ̀ ndɪ̀lɪ̀ ìkyì-
akpǎ-ngba bhěyi. Ɨbhʊ́ rɪ́ kìsě-tsí-nyì nɪ́ɪ̀lɪ̀ ndì ìndrŭ-nyì bhěyi, ɪ̀fɔ rɪ́ kìsě
ràdʊ̀ ndɪ̀lɪ̀ yà ɔrʊ́ arángɪ̀lɪ̀ sàmbà bhěyi.
8 Ndɪ́rɔ̀, ɪ ɪ̀fɔ dhu nɪ́ɪ'ì pékéléya nà azàzá, nyɪ̀kpɔ́ya ràdʊ̀ ùle ngbɔ̌ya-rɔ̌
màtɪ́ ndɪ́rɔ̀ pékéléya-tsìnǎ màtɪ́. Abádhí owúnà adyi ʊ̀yʊ̀ rɔ̌ adyíbhengá
ndɪ́rɔ̀ kúbhingá màtɪ́ ìnzɪ̌ ɪ ɪ́ ɪ̀ngyě rɔ́rɔ̀, 'àmbɛ àtɪ̀nà dɔ̌:
«Ìlɪ̌lǎ alɛ, Ɨlɪ̌lǎ alɛ, Ɨlɪ̌lǎ alɛ nɪ́ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʊ̀ngbǎlɛ, yà ádrʊ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɪ́ nà
arɪ́'ì kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ alɛ, Kàgàwà*!
Ka nɪ́ ɪ̀'ì ɪ'ì, ɪ̀'ì arɪ́'ì, ndɪ́rɔ̀ ɪ̀rà ɪ́raya alɛ.»
9 Ndɪ́rɔ̀, abádhí owúnà adyi ʊ̀yʊ̀ rɔ̌, 'ìlè pbɪ̀ndà ádrʊ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌
àdɪ́ Kàgàwà, yà dhòdhódhónganà arɪ́'ì ípìrɔ̌nga nà alɛ nɪ̌. Abádhí owúnà
kɪ̀fʊ rɔ̌, 'àdʊ̀ àmbɛ ɔ̀tsɔ̀ àbhʊ́ dɔ̌ fɪ̌ndà.
10 Abádhí rɪ̌ dhu ɔ̀nzɪ́ wɔ̀ dhu bhěyi ɔ̀ná kɔ́rɔ́ kàsʊ́mì ɔ̌, kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ kumì
dɔ̀ná ɪ̀fɔ nà pbàkʊ̀rʊ̌ nóowúnà 'ʊ̀kɔ rɔ̌ ɔtdyʊ̀ya dɔ̌ wɔ̀ pbɪ̀ndà tombi dɔ̌
àdɪ́ Kàgàwà, yà dhòdhódhónganà arɪ́'ì ípìrɔ̌nga nà alɛ-ɔ̀nzɪ̌. Ɨ alɛ owúnà
kʊ̀lɛ rɔ̌, 'ʊ̀wà dɔ̀ya-rɔ̌ mʊ̀kàkʊ́, 'ʊ̀lɪ̀ obvò kàbhà tombi-ɔ̀nzɪ̌, 'àdʊ̀ àtɪ̀nà:
11 «Fàká Ádrʊ̀ngbǎlɛ, fàká Kàgàwǎ, nyɪ́ nyàkǎ ilèta nà, ɪ́fʊ́ta nà, ndɪ́rɔ̀
ádrʊ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɪ́ nà.
Obhó tɪ́, nyɪ́ nyabhɔ̀lɔ̀ ndɪ́ kɔ́rɔ́ dhu.
Nyɪ́ nyabhɔ̀lɔ̀ ɪ dhu, nyɪ́ nyazè ndɪ́ abádhí rɪ'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.»

5

Àkǎkǎ ndʊ̀ngbɛ Kàgàwà bhà kàràtasɪ̌-yà-ba-tsʊ̀ rɔ̌ andɔ alɛ
(Rɔm 11.33-34; Fìl 2.5-11; Upf 1.5-6; 7.9-12)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala dhu nɪ́ àkpɔrɔ ka kákpɔ̀rɔ̀ kàràtasɪ̌-yà-ba
ádrʊ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌ àdɪ́ alɛ tɔ́ fanga tɔ́ kɔ̌tsʊ́-tsíró. Ndɪ́ kàràtasì

---

* **4:3 4.3** Zèk 1.26-28 * **4:4 4.4** Kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ kumì dɔ̀ná ɪ̀fɔ nà pbàkʊ̀rʊ̌ nɪ'ì Kàgàwà bhà alɛ ɪ̀tè arɪ́ kɔ̀nzɪ̌ ɔ̀rʊ̀-akpà ɔ̌ bhà. † **4:5 4.5** Ɔzʊ̀ wɔ̀ dhu dɔ̌ ka kàndɪ̌ dhu 3.1 ɔ̀. ‡ **4:6 4.6** Zèk 1.4-24. Ɔzʊ́-bvʊ ɔ̌, ɪ̀fɔ rɪ̌tɛ̀na Upfòta tɔ́ bhŭkù ɔ̀ nɪ́ yà adzɪ ɔ̌ arɪ́'ì kɔ́rɔ́ dhu-tsí. * **4:8 4.8** Ìsa 6.2-3

nɨ’ì ɔyɔyɔ kɔ́rɔ́ ka kándǐ dɔ̀ná nga kàràtasì, kadù tsùna nʉ́pba àrùbhù
ngari ɔ̌ rɔ̀ andɔ nǐ kàsɛ́ tí, ìnzǐ atdí alɛ mà náanga tí.
2 Ní, ma mala ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arí’ì màlàyikà, ràmbɛ dhu ɔ̀vɔ̀ dɔ̌
ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Ádhɨ pbá alɛ ndɨ àkǎkǎ ndùngbɛ wɔ̀ kàràtasǐ-yà-
ba-tsù rɔ̌ ka kùpbǎ andɔ, ndàdù ndɨ kàràtasì nánga?»
3 Pbɛ́tù, àkǎkǎ ndànga ndɨ kàràtasì, ndàdù ɔ̀nà nga àndà alɛ níi’ì mbǎ
atdí màtí ɔ̀rù-akpà ɔ̀, yà adzɨ dɔ̌, ndɨrɔ̀ ùvʉ̌vè alɛ nzínzì ɔ̌ màtí.
4 Ní, ma madzì atdídɔ̌, àkǎkǎ ndàngbɛ ndɨ kàràtasǐ-yà-ba-tsù, ndàndà
ɔ̀nà dhu, ndàdù ɔ̀zùnà alɛ rǐ mbǎ atdí màtí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.
5 Nírɔ̀ ní ndɨ pbàkùrʉ̌ nzínzì ɔ̌ atdí alɛ náavɔ̀ dhu idù, ndàtɨ:
«Nzɔ̌dzɨ! Ándà, kànǐ, Yudhà-dhú-bvʉ̌ àrì*, ádrùngbǎ kamà Dàwudì bhà
mùdzʉkʉrʉ, nɔ́nzì wà dhu lɛ̀mà. Kà ní ndɨ àkǎ àkǎ ndùngbɛ kɔ̌kɔ̀ àrùbhù
ngari ɔ̌ ka kùpbǎ kàràtasì-tsù rɔ̌ andɔ, ndànga ka, ndàdù ɔ̀nà dhu ɔ̀zù
alɛ.»
6 Ní, ma mala Tàmǎ-ngba tí kátɨna alɛ ádrùngbǎ kamà tɔ́ tombi mà,
ípìrɔ̌nga nà ìfɔ dhu-tsí mà kɔ̌kɔ̀ pbàkùrʉ̌ mànà nzínzì ɔ̌ ìdè rɔ́. Kǐlɨ ndì
òho ka kòhò dhu bhěyi. Kɔ̌tdyʉ́ ɨ’ì àrùbhù, kà-nyɨkpɔ́ ràdù ɨ’ì àrùbhù átɔ̀.
Ɨ àrùbhù kà-nyɨkpɔ́ rǐtɛ̀na ní Kàgàwà-ɔ̀nzǐ aróko àrùbhù alafí*, yà adzɨ ɔ̌
kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ kǔvǐ.
7 Ní, ndɨ Tàmǎ-ngba indrí ndì ádrùngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌ àdɨ alɛ tɨ-ɔ̀,
ndàkɔ wɔ̀ àkpɔrɔ ka kàkpɔ̀rɔ̀ kàràtasǐ-yà-ba fangà tɔ́ kɔ̌tsʉ́-tsírɔ̀ rɔ̀.
8 Kǐtdègu ndɨ kàràtasì àkɔ̌, ní kɔ̌kɔ̀ ípìrɔ̌nga nà ìfɔ dhu-tsí mà, kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌
kumì dɔ̀ná ìfɔ nà pbàkùrʉ̌ mànà nʉ́ʉkɔ ì ɔtdyʉ̀ya dɔ̌ kɔ̀nzǐ. Ɨngbàtí ìlɨ ndì
alɛ mà abádhí nzínzì ɔ̌ níi’ì dʉ̀mù mà ndrùù rɔ́ngʉ màrasì àlè ɔ̀nà ɔrɔ̀ tɔ́
kɔ́pà mànà fɔ́ná. Ɨ màrasì rǐtɛ̀na dhu ní Kàgàwà bhà alɛ tɔ́ ɨtsɔ̀ta.
9 Abádhí ambɛ́nà yàrí adyi-ɔwʉ́tá nʉ́yù dɔ̌, ’àmbɛ àtɨnà dɔ̌:
«Nyɨ nyàkǎ ndɨ nyakɔ yàrí kàràtasì,
nyadù kà-tsù ka kʉ́pbǎ nǐ andɔ ùngbɛ.
Obhó tí, ka kahò nyɨ. Ní wɔ̀ azùnʉ ʉfʉ ndì dhu-otù ɔ̌,
nyɨ nyadzì kɔ́rɔ́ rʉ̀gànda-tɨdɔ̀ nzínzì ɔ̌ alɛ mà,
kɔ́rɔ́ alávà-tɨdɔ̀ nzínzì ɔ̌ alɛ mà, kɔ́rɔ́ alɛ-tɨdɔ̀ nzínzì ɔ̌ alɛ mà, kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌
alɛ nzínzì ɔ̌ alɛ mànà Kàgàwà tɔ̀.
10 Nyɨ nyʉ́lɨ abádhí rì’ì pbàkùháníí tí, ndínǐ kasʉ nɔnzɨ tí àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà tɔ̀.
Ndɨrɔ̀, nyɨ nyábhʉ abádhí rì’ì kàbhà idzi ɔ̌ bhà tí, ndínǐ abádhí ɔnyʉ
tí idzi yà adzɨ ɔ̌ alɛ dɔ̌.
Ndɨrɔ̀, abádhí ɔnyʉya idzi ɔ̀nyʉ yà adzɨ ɔ̌ alɛ dɔ̌*.»
11 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mandà nga tdítdɔ̌, ní ma mɨrɨ ádrùngbǎ kamà
tɔ́ tombi-ngbɔ̀ nàkpɔ̀rɔ̀ ábhɔ̌ màlàyíká-tù mà, ípìrɔ̌nga nà dhu-tsí-tù mà,
pbàkùrʉ̌-tù mànà. Abádhí-bvʉ nɨ’ì mìlìyonì-tsù, ndɨrɔ̀ mìlìyonì-tsù, lʉfù-
tsù, ndɨrɔ̀ lʉfù-tsù.
12 Abádhí ambɛ́nà ùkǔ dɔ̌ ɔrʉ́ tǔya nyʉ́ nà, ’àmbɛ àtɨnà dɔ̌:
«Àho ka kahò Tàmǎ-ngba nákǎ ndɨ
ndàbà ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mà,
ònzì mà, dhu-ɔ̌nga t’óvòta tɔ́ ɨrɛ̀ta mà, ɔbɨ mà,
ɨfʉta mà, ádrùngbǎnga tɔ́ awáwù mà, ilèta mànà!»

---

* **5:5 5.5** Opt 49.9 * **5:6 5.6** Ɔzù wɔ̀ dhu dɔ̌ ka kàndǐ dhu 3.1 ɔ̀. * **5:10 5.10** 2.26-27; 20.4; 22.5

13 Ndɨrɔ̀ ma mɨrɨ Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀, yà adzɨ dɔ̌, yà adzɨ-tsì, ndɨrɔ̀
ádrʉ̀ngbă rɛ̀rʉ̀ ɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tù. Abádhí kɔ́rɔ́ náambɛ́nà adyi ʉ̀yʉ̀ dɔ̌, ʼàmbɛ
àtìnà dɔ̌:
«Ádrʉ̀ngbănga tɔ́ awáwʉ̀, ɨfʉta, ilèta, ɔbɨ mànà nákă dhòdhódhónganà,
ádrʉ̀ngbă kamà tɔ́ tombi dɔ̌ àdɨ alɛ, Kàgàwà tɔ̀, ndɨrɔ̀ Tàmă-ngba tɔ̀!»
14 Ní, kɔ̌kɔ̀ ípìrɔ̌nga nà ìfɔ dhu-tsí náadʉ́nà òwu dhu àdu rɔ̌, ʼàtɨ: «Àmìnà.»
Ndɨrɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí, kɔ̌kɔ̀ pbàkʉ̀rʉ̌ adʉ̀ ʼʉ̀kɔ ɔtdyʉ̀ya dɔ̌, ʼʉ̀lɛ̌ wɔ̀ tombi
dɔ̌ àdɨ alɛ mà, Tàmă-ngba mànà.

6

Tàmă-ngba tí kátɨna alɛ rɨ̌ kàràtasɨ̌-yà-ba-tsʉ̀ rɔ̌ andɔ nʉ́ngbɛ̌ dhu
(Zèk 14.21; Zàk 1.8-10; 6.1-7; Màt 24.6-8; Luk 18.7-8; Upf 7.13-14)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala dhu ní: Tàmă-ngba angbɛ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ andɔ
yà kàràtasɨ̌-yà-ba-tsʉ̀ rɔ̌ ka kʉ̀pbă àrʉ̀bhʉ̀ andɔ nzínzì ɔ̌ dhu. Ní, ma mɨrɨ
kɔ̌kɔ̀ ípìrɔ̌nga nà ìfɔ dhu-tsí nzínzì ɔ̌ atdí dhu, dhu ɔ̀vɔ rí àdhàdhì ɔvɔ àtà
dhu bhěyi rí ndìrɨ tŭna nɨ̌, ndàtɨ: «Áhʉ̌!»
2 Ní ma mandà nga, madʉ̀ ɔ̀wɔ̌wʉ̀ atdí mʉ̀hàgʉ̀ àla ndì nìtɔ̀ rɔ́. Ndɨrɔ̀,
ndɨ mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ ùpò ndàdɨ alɛ* ɨ'ì ɔsʉ nà fɔná, kadʉ̀ mʉ̀kàkʉ́ àbhʉ fĩndà.
Kădʉ̀ àhʉ mʉ̀lɛ̀màtálɛ tírɔ̀, ndínɨ̌ ndì ndara tí dhu lɛ̀mà ɔ̀nzì tdítdɔ̌.
3 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, Tàmă-ngba angbɛ ɔyɔ rí kìsě andɔ. Ní ma mɨrɨ ípìrɔ̌nga
nà ɔyɔ rí kìsě dhu, ràtɨ: «Áhʉ̌!»
4 Ní kàzʉ bhěyi ngbɔ̌na ìlù ngǎtsi mʉ̀hàgʉ̀ níitɔ ndì. Ní kà-dɔ̌ ndì ndùpò
ndàdɨ rɔ́ ì'ì alɛ-fɔ́ ka kabhʉ̀ ádzĩ obhi-akpà. Ka kadʉ̀ yà adzɨ ɔ̌ rɔ̀ kà rɨ̌
màrʉ̀ngà ìtɔ nɨ̌ ádrʉ̀ngbănga tɔ́ ɔbɨ àbhʉ kà tɔ̀ átɔ̀. Kà-tì ní, kà rabhʉ̀ya
ìndrŭ rɔ̀kyɛ̀ ì nzínzìya ɔ̌.
5 Tàmă-ngba itdègu ìbhʉ rí kìsě andɔ nángbɛ̌, ní ma mɨrɨ ípìrɔ̌nga nà
ìbhʉ rí kìsě dhu, ràtɨ: «Áhʉ̌!» Ní ma mʉ̀bɛ̀ nga mandà rɔ̀, ma mala ɔ̀tɔ̌tì
mʉ̀hàgʉ̀ rìtɔ̀ ndì. Ndɨ mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ ndì ndùpò ndàdɨ rɔ́ ɨ'ì alɛ níi'ì kìlo nà
fɔná.
6 Ní ma mɨrɨ alɛ-tù bhěyi rí ndìrɨ dhu ípìrɔ̌nga nà ìfɔ dhu-tsí nzínzì ɔ̌ rɔ̀
rí dhu ɔ̀vɔ rɔ́, ndàtɨ: «Nganʉ̀-ra tɔ́ atdí kìlo-odzì ní atdíku ɨdhɔ tɔ́ kasʉ tɔ́
mʉ̀kìmbà nyʉ́, ndɨrɔ̀ sàyirì-ra tɔ́ ìbhʉ kìlo-odzì ní atdíku ɨdhɔ tɔ́ kasʉ tɔ́
mʉ̀kìmbà nyʉ́ átɔ̀! Pbɛ́tʉ̀, akyɛ mà dìvayì mànà nàndà dhu nɨ̌, nyɨ nyàkă
nzá nyɨdzɨ̌ ɨ-tsí-odzì.»
7 Tàmă-ngba níitdègu ìfɔ rí kìsě andɔ nángbɛ̌, ní ma mɨrɨ ípìrɔ̌nga nà
ìfɔ rí kìsě dhu, ràtɨ: «Áhʉ̌!»
8 Ní, ma mandà nga, madʉ̀ ɨrɨ́bìta tɔ́ ɨkána nà mʉ̀hàgʉ̀ àla rìtɔ̀ ndì. Kà-
dɔ̌ ndì ndùpò ndàdɨ rɔ́ ɨ'ì alɛ-ɔvɔ̀ nɨ'ì Ɔvɛ. Ndɨrɔ̀, kŏwù ɔ̌ ɨ'ì ní Òyĩ ɔ̀ nga tí
kátɨna alɛ. Abádhí tɔ̀ ka kabhʉ̀ ádrʉ̀ngbănga tɔ́ ɔbɨ, ndínɨ̌ yà adzɨ tɔ́ atdí
nga ìfɔ dɔ̌ ɔ̌ alɛ nɔkyɛ tí obhi-akpà nɨ̌, àwù nɨ̌, kɔ́rɔ́ andɨ-tɨdɔ̀ nɨ̌, ndɨrɔ̀ ɨrí
ɔ̌ ìzǎ nɨ̌.
9 Tàmă-ngba itdègu imbo rí kìsě andɔ nángbɛ̌, ní màzàbahʉ̀-tsìnă, ma
mala Kàgàwà bhà Ɔtɛ t'ʉ́nɔta-okú dɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ndɨ Ɔtɛ tɔ́ ídzì ngàmbì tí ì
í'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kɔ́kyɛ̀ alɛ.

---

* **6:2 6.2** Mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ ùpò, ʼòkò ìfɔ alɛ rɨ̌tèna dhu ní Kàgàwà arí màlipɔ̀ àbhʉ̌ nzérɛ alɛ tɔ̀ dhu (Zàk 6.1-8).

10 Nɪ́, ɪ alɛ ambɛ́nà ùkǔ dɔ̌ ɔrʉ́ tǔya nyʉ́ nà, ʼàmbɛ àtɪ̀nà dɔ̌: «Ádrʉ̀ngbǎlɛ
Kàgàwǎ, nyɪ nɪ́ ɪ̀lɪ̀lǎ alɛ ndɪrɔ̀ Obhóngatálɛ. Nyɪ nyádɪ, nyambɛ ɪnga ɔ̀dɔ̀
dɔ̌ ràrà àhʉ ìngbà kàsʉmɪ̀ ɔ̀, ndínɪ̌ nyɪ nyɪtdì tɪ́ anya yà adzɪ ɔ̌ alɛ dɔ̌, nyʉtsɛ̀
rɔ̀ká dhu, yà azùka nʉ́fʉ̀ abádhí nzínzì ɔ̌ alɛ-okú dɔ̀ rɔ̀?»
11 Ɪngbàtɪ́ ɪ̀lɪ ndì alɛ mà kɔ̌kɔ̀ ka kɔ́kyɛ̀ alɛ nzínzì ɔ̌ tɔ̀, ka kabhʉ̀ ɔ̀wɔ̌wʉ̀
kanzʉ̀. Ndɪrɔ̀ ka katɪ abádhí nɪ̌: «Nyɪ̌ nyàkǎ nyɔ̌dɔ̀ adɔ́kʉ, yà Kàgàwà-owù
ʉ̀ngʉ̌ arɪ́ alɛ. Ka kɪ́ abádhí nzínzì ɔ̌ atdídhená alɛ ɔ̀kyɛ yà nyɪ̌ ka kɔ́kyɛ̀
dhu bhɛ̌yi. Ɪ ɔ̀kyɛ ka kɔ́kyɛna alɛ-bvʉ rǎkǎ rɔ̀ nga nɪ́ ndɪ Kàgàwà adʉ̀ya
rʉ̀kʉ́ dhu ʉ̀tsɛ̀ nɪ̌.»
12 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ ma mala dhu nɪ́, Tàmǎ-ngba rɪ̌ aza rɪ́ kìsɛ̌ andɔ nángbɛ̌
dhu. Nɪ́, yà adzɪ níivì atdídɔ̌, adyifɔ̀ ʉgɛ̀rɛ̀ ndì ndɔ̀tì ɪnyɪ tɔ́ mbɛrʉ̀ bhɛ̌yi,
àbɪ̌ ràdʉ̀ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndòlù azu bhɛ̌yi.
13 Ɔrʉ̀-akpà-nyɪ rɔ̌ alalɪ náawà ì yà adzɪkpa dɔ̌, àdhàdhì itsu-kpɔ̌ náarɪ́
ʼàwà kázùrɔ̌ rɔ̀, ɔbɪ nà rópili àpùpú rɪ̌ kpàna-ɔ̌nga ʉ̀yǎ ɔ̀ná kàsʉmɪ̀ ɔ̌ dhu
bhɛ̌yi.
14 Ɔrʉ̀-akpà nɪ́ɪdhá ndì, ndàmbɛ ndàduru dɔ̌, àkpɔrɔ ka kákpɔrɔna
kàràtasɪ̌-yà-ba náarɪ́ ndàdùrǔ dhu bhɛ̌yi. Kɔ́rɔ́ pbìrì mà, kɔ́rɔ́ sɔ̀ngà mànà
nʉ́ʉngbɛ ì fɪyɔ́ ngari ɔ̌ rɔ̀, ʼòwù.
15 Yà adzɪ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá mà, ádrɔ̀drɔ̌ alɛ mà, pbànówí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ alɛ
mà, ònzìtálɛ mà, ɔbɪtálɛ mà, ndɪrɔ̀ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ mà, yà ɪnɔ tɪ́ arɪ́ʼì mà,
dɔ̀yá arɪ́ʼì ɪ̀tɪ́rɔ̀ alɛ mànà náatsè, ʼòwù ʼùrù odu-tsì arɪ́ʼì ibhu ɔ̀nǎ màtɪ́,
ndɪrɔ̀ pbìrì-rɔ̌ arɪ́ʼì odu nzínzì ɔ̌ màtɪ́.
16 Abádhí ambɛ́nà dhu ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ pbìrì mà odu mànà tɔ̀, ʼàmbɛ àtɪ̀nà dɔ̌:
«Nyàwà nyɪ̌ dɔ̀ká, nyǎdʉ̀ mǔrù ɪtsɛ wɔ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌ àdɪ
alɛ-rɔ̌ rɔ̀, ndɪrɔ̀ Tàmǎ-ngba bhà nàwí rɔ̌ rɔ̀.
17 Obhó tɪ́, abádhí tɔ́ nàwí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ ɪdhɔ ɪ̀rà wà. Nɪ́ ádhɪ pbá alɛ ndɪ
ìnè rɪ́ʼì ndàdɪ pbìndà ípìrɔ̌nga nà tdítdɔ̌?»

7

Kàgàwà bhà alɛ-nyɪ̀ndri rɔ̌ ka kɪ́ kàsɛ́ ʉ̀pbɪ
ndínɪ̌ abádhí nɔdɔ tɪ́ kàbhà nàwí rɔ̌rɔ̀ dhu
(Yùw 10.16; Rɔm 11.25-26; Upf 14.1-5; 21.3-4)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala ɪ̀fɔ màlàyíká, ìkìkò ɪ̀fɔ yà adzɪ-pbɪdɔ̀ ɔ̀nǎ rɔ́.
Abádhí ʉtɔ̀ awɛ-tsʉ̀ ɪ adzɪ pbɪdɔ̀ ɔ̀nǎ, ɪ̀nzɪ̌ opili tɪ́ yà adzɪ dɔ̌ màtɪ́, ádrʉ̀ngbǎ
rɛ̀rʉ̀ dɔ̌ màtɪ́, ndɪrɔ̀ kɔ́rɔ́ itsu-tɪdɔ̀ dɔ̌ màtɪ́.
2 Ndɪrɔ̀, ka kabhʉ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɪ abádhí tɔ̀, ndínɪ̌ abádhí ɪnza tɪ́ yà
adzɪ mà, ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ mànà nɪ̌. Nɪ́, ma mala ngǎtsi màlàyikà adyifɔ̀ arɪ́
ndìtɔ ɪnǎ rɔ̀ rúpo rɔ́, ndàdʉ̀ ɪ̀ʼì Kàgàwà, yà ípìrɔ̌nga nà arɪ́ʼì alɛ bhà kàsɛ́
nà fɔná. Kǎdʉ̀ ɔ̀kù ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà kɔ̌kɔ̀ ɪ̀fɔ màlàyíká tɔ̀, ndàtɪ:
3 «Ɪ̀nzɪ̌ nyìnza yà adzɪ mà, ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ mà, itsu mànà, ràrà àhʉ kàsɛ́
ùdu àlɛ̌ kɪ́ àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà bhà alɛ-nyɪ̀ndri-rɔ̌ dhu ɔ̀.»
4 Nɪ́, ma mɪrɪ Kàgàwà bhà kàsɛ́ ka kùdù nyɪ̀ya-ndri rɔ̌ alɛ-bvʉ. Abádhí-
bvʉ nɪʼì, atdí mɪyà dɔ̀ná ɪ̀fɔ kumì dɔ̀ná ɪ̀fɔ nà lʉfʉ̀ alɛ*, yà kàsɛ́ ka kùdù

---

* **7:4 7.4** Atdídhená alɛ arɪ́ ɪ̀rɛ̀na dhu nɪ́, atdí mɪyà, ɪ̀fɔ kumì dɔ̀ná ɪ̀fɔ nà lʉfʉ̀ alɛ-bvʉ nìbhò dhu
ràrɪ̌ Pbàìsràyélí tɔ́ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà rʉ̀gànda-bvʉ ka kìtrɔ̌ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà Yɛ̌sù bhà
uvitatálɛ-bvʉ gùna, kadʉ̀ ɪ̀trɔnà tdítdɔ̀ atdí lʉfʉ̀ gùna dhu. Ndɪ atdí lʉfʉ̀ rɪ̌tɛ̀na dhu nɪ́ abhɔ nyʉ́
ìndrǔ-bvʉ rɪ̌ʼì dhu kɛ̀lɛ̌! Atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà rɪ̌tɛ̀na átɔ̀ dhu nɪ́ Kàgàwà bhà alɛ.

rɔ̀yá. Ɨ alɛ nɨ́ʼɨ̀ yà Pbàìsràyélí tɔ́ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà rʉ̀gànda kɔ́rɔ́[†] nzínzì ɔ̀ rɔ̀ úvò alɛ.

5 Yudhà bhà rʉ̀gànda ɔ̀ alɛ, yà kàsɛ́ ka kudu nyɨ̀ya-ndri rɔ̀ nɨ́ʼɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà lʉ̀fʉ̀ alɛ. Rʉ̀bɛnì bhà rʉ̀gànda ɔ̀ nɨ́ʼɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà lʉ̀fʉ̀ alɛ. Gǎdì bhà rʉ̀gànda ɔ̀ nɨ́ʼɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà lʉ̀fʉ̀ alɛ.

6 Àserì bhà rʉ̀gànda ɔ̀ nɨ́ʼɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà lʉ̀fʉ̀ alɛ. Nàfʉ̀talì bhà rʉ̀gànda ɔ̀ nɨ́ʼɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà lʉ̀fʉ̀ alɛ. Mànasì bhà rʉ̀gànda ɔ̀ nɨ́ʼɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà lʉ̀fʉ̀ alɛ.

7 Sìmìyonì bhà rʉ̀gànda ɔ̀ nɨ́ʼɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà lʉ̀fʉ̀ alɛ. Lawì bhà rʉ̀gànda ɔ̀ nɨ́ʼɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà lʉ̀fʉ̀ alɛ. Isàkàrà bhà rʉ̀gànda ɔ̀ nɨ́ʼɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà lʉ̀fʉ̀ alɛ.

8 Zàbʉ̀lɔnà bhà rʉ̀gànda ɔ̀ nɨ́ʼɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà lʉ̀fʉ̀ alɛ. Yɔ̀zɛfʉ̀ bhà rʉ̀gànda ɔ̀ nɨ́ʼɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà lʉ̀fʉ̀ alɛ. Ndɨ̀rɔ̀, Bɛ̀nyàmɨ̀nì bhà rʉ̀gànda ɔ̀ nɨ́ʼɨ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà lʉ̀fʉ̀ alɛ.

Kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̀ alɛ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ anduta

9 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, ma mandà nga, nɨ́ ma mala ɨ̀nzɨ̀ ɔ̀ná alɛ-bvʉ̀ rɨ̀ ndɔ̀zʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ mʉ̀tʉ̀-ba. Ndɨ̀ mʉ̀tʉ̀ ɔ̀ ɨ́ʼɨ̀ alɛ nɨ́ʼɨ̀: kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̀ alɛ, kɔ́rɔ́ rʉ̀gànda-tɨ̀dɔ̀, kɔ́rɔ́ alɛ-tɨ̀dɔ̀, ndɨ̀rɔ̀ kɔ́rɔ́ alávà-tɨ̀dɔ̀ tʼálɛ mànà. Abádhí ɨ́ʼɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi-ɔ̀nzɨ̀ ndɨ̀rɔ̀ Tàmǎ-ngba-ɔ̀nzɨ̀ ɨ̀ ìkò rɔ́, ʼàdʉ̀ ɔ̀wɔ̀wʉ̀ kanzʉ̀ ʉ̀fɔ̀ rɔ̀yá, ndɨ̀rɔ̀ ʼàdʉ̀ ngazì-kpa-dɔ̀ká ʉ̀lʉ̀ fɔ̀yá.

10 Ndɨ̀rɔ̀, abádhí ambɛ́nà ùkǔ dɔ̀ ɔrʉ́ tǔya nyʉ́ nà ʼàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̀: «Àlɛ̀ tɔ́ ɔ̀gʉ̀ ɨ̀rà wà àlɛ̀ tɔ́ Kàgàwà, yà ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̀ àdɨ̀ alɛ bhà rɔ̀, ndɨ̀rɔ̀ Tàmǎ-ngba bhà rɔ̀!»

11 Ndɨ̀rɔ̀, kɔ́rɔ́ màlàyíká nɨ́ɨ́ʼɨ̀ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi mà, pbàkʉ̀rʉ̀ mà, ípìrɔ̀nga nà ɨ̀fɔ dhu-tsí mànà-ngbɔ̀ ɨ̀ àkpɔ̀rɔ̀ rɔ́. Nɨ́ abádhí kɔ́rɔ́ núugú-nyɨ̀ya ràpbǎ adzɨ̀kpa-ngbɔ̀ nyʉ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi-ɔ̀nzɨ̀, ʼàdʉ̀ àmbɛ Kàgàwà ʉ̀lɛ dɔ̀.

12 Abádhí ambɛ́nà àtɨ̀nà dɔ̀: «Àmìnà! Ilèta mà, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ mà, dhu-ɔ̀nga tʼóvòta mà, ɔ̀tsɔ̀ tʼábhʉ̀ta mà, ɨ̀fʉ̀ta mà, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ̀ mà, ɔbɨ̀ mànà nákǎ kabhʉ̀ àlɛ̀ tɔ́ Kàgàwà tɔ̀ dhòdhódhónganà! Àmìnà!»

13 Nɨ́, pbàkʉ̀rʉ̀ nzínzì ɔ̀ atdí alɛ ivú dhu tsʉ̀dú, ndàtɨ̀: «Kɔ̀kɔ̀ ɔ̀wɔ̀wʉ̀ kanzʉ̀ nʉ̀fɔ̀ alɛ nɨ́ àdhɨ̀ mà? Ndɨ̀rɔ̀, abádhí ìwǔ àdhà rɔ̀?»

14 Nɨ́ ma madʉ̀ dhu àdu kà tɔ̀, matɨ̀: «Pbàkà Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ɨ̀nyɨ̀ nɨ́ ndɨ̀ nyɨ̀ nyʉ̀nɨ̀ ka.» Nɨ́rɔ̀ nɨ́ ndɨ̀ kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ idù, ndàtɨ̀: «Kɔ̀kɔ̀ alɛ nɨ́ ábhɔ̀ àpbɛ̀ ɔ̀ rɔ̀ ùvò alɛ. Abádhí ùʼo rɔ̀yá kanzʉ̀ rɔ̀wʉ̀ tdyé Tàmǎ-ngba-azù nɨ̀.

15 Ndɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nga nɨ́ ndɨ̀, abádhí ìkò Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi-ɔ̀nzɨ̀, ndɨ̀rɔ̀ abádhí rɨ̀ kasʉ̀ ɔ̀nzɨ̀ kà tɔ̀ kàbhà ɨ̀dza ɔ̀ adyíbhengá nga mà kúbhingá nga mànà ɔ̀. Ndɨ̀rɔ̀ wɔ̀ ndɨ̀ pbìndà ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi-dɔ̀ àdɨ̀ Kàgàwà rɨ̀ pbìndà hɛmɛ̀-ɨ̀dzà ùpɛ̀ abádhí dɔ̀, ndínɨ̀ ongó tɨ́ abádhí ɔ̀dɔ̀.

16 Àwù rɨ̀ nzɨ̀ abádhí òho tdɨ́tdɔ̀, ɨ̀dha-atdyú mà rɨ̀ nzɨ̀ abádhí òho tdɨ́tdɔ̀, adyifɔ̀ mà rɨ̀ nzɨ̀ abádhí ɔ̀bɨ̀ tdɨ́tdɔ̀, ndɨ̀rɔ̀ abádhí rɨ̀ nzɨ̀ igbétá ìnè tdɨ́tdɔ̀.

17 Obhó tɨ́, Tàmǎ-ngba, yà ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi nzínzì ɔ̀ rí́ʼɨ̀ alɛ, rɨ̀ abádhí ʉ̀nda pbìndà tàmà bhɛ̀yi, ndàdʉ̀ àrà abádhí nà ípìrɔ̀nga tɔ́ ɨ̀dha-dɔ̀tɨ̀ ɔ̀. Ndɨ̀rɔ̀, Kàgàwà rɨ̀ abádhí-nyɨ̀dha ùndɔ̀ kɔ́rɔ́.»

---

† **7:4 7.4** Pbàìsràyélí tɔ́ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà rʉ̀gànda kɔ́rɔ́ tɨ́ ka kátɨna ɨ̀rɔ́ nɨ́ Kàgàwà bhà alɛ tɨ́ arí́ʼɨ̀ alɛ kɔ́rɔ́, ɨ̀nzɨ̀ nɨ́ Ungbòta-Ayɨ́ kèlɛ̀ ɔ̀.

8

Tàmǎ-ngba tí kátɨna alɛ rǐ kàràtasǐ-yà-ba-tsʉ̀ rɔ̌ àrʉ̀bhʉ̀ rí kìsě andɔ nángbɛ̌
(Upf 5.8)

1 Tàmǎ-ngba níitdègu àrʉ̀bhʉ̀ rí kìsě andɔ nángbɛ̌, ní ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ nga níimbè bhìì ràrà àhʉ mbɛ̀mbɛ̀ atdí adyifɔ̀-sɨsɨ̀-go tí.

2 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala Kàgàwà-ɔ̀nzǐ arí ìkò àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká, kadʉ̀ àrʉ̀bhʉ̀ wàndà àbhʉ fɔyá.

3 Ndɨrɔ̀, ngǎtsi màlàyikà ɨra, ndìdè ɨ́kyɛ̀rɔ̌ màzàbahʉ̀-tí. Kǐ'ì ndrùù rɔ́ngʉ alɨndra bhěyi sɔbǐ ʉ̀bɨ ka karí dɔ̀ná ɔrɔ̀ nǐ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ wɨ̀tʉ̀ nà fɔná. Kà-fɔ́ ka kabhʉ̀ ndɨ sɔbǐ abhɔ nyʉ́, ndínǐ kǎbhʉ̀ tí pɛrɛ̀ tí atdíkpá Kàgàwà bhà alɛ kɔ́rɔ́ tɔ́ ɨtsɔ̀ta mànà ɔrɔ̀ tɔ́ ndɨ màzàbahʉ̀ dɔ̌. Ndɨ màzàbahʉ̀ ɨ'ì Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi-ɔ̀nzǐ.

4 Ndɨ sɔbǐ-ɨkɔ̀ núupò ndɨ màlàyikà-fɔ́ rɔ̀ Kàgàwà-ɔ̀nzǐ atdíkpá ndɨ Kàgàwà bhà alɛ tɔ́ ɨtsɔ̀ta mànà.

5 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ndɨ màlàyikà ɨdyi wɔ̀ ndrùù rɔ́ngʉ sɔbǐ ʉ̀bɨ ka karí dɔ̀ná dhu, ndìrǎ màzàbahʉ̀-dɔ̌ rɔ̀ ndì ndìdyì kàzʉ nǐ, ndàdʉ̀ ìbvùnà yà adzɨ dɔ̌. Nírɔ̀, ɔvɔ ʉtá, wɔ̀gɔ̀ ɨrɨ ndì, ɨnga ʉmbìlì, yà adzɨ ràdʉ̀ ìvi.

Àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká rǐ yà adzɨ ɔ̌ rírà àpbɛ̀ ɨtɛ̀ rí wàndà ʉ̀mɨ dhu
(Uvt 7.19-21; 9.22-25; 10.21-23)

6 Kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká, fɔyá àrʉ̀bhʉ̀ wàndà nà náabhɔ̀lɔ̀ ì ndínǐ ì ʉmɨ tí ɨ wàndà.

7 Ní, wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ màlàyikà náamì pbìndà wàndà, kadʉ̀ azu nà ì nàngbɔ̌ ɨfɔ mà kàzʉ mànà níbvù yà adzɨ dɔ̌. Yà adzɨ tɔ́ atdínga ìbhʉ dɔ̌ náagbè, ɨtsu tɔ́ atdí nga ìbhʉ dɔ̌ ràdʉ̀ ògbe átɔ̀. Ndɨrɔ̀ ɨrí agbè kɔ́rɔ́.

8 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ɔyɔ rí kìsě màlàyikà náamì pbìndà wàndà. Ní, kàzʉ rɔ̌gbe rɔ̀ná ádrʉ̀ngbǎ pbìrì nà ndì nɔ̀fɔ̀ atdí dhu ka kibvu ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀, ndɨ rɛ̀rʉ̀ tɔ́ atdí nga ìbhʉ dɔ̌ ràdʉ̀ ndʉ̀gɛ̀rɛ̀ ndòngò azu tí.

9 Ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀ aróko Kàgàwà abhɔ̀lɔ̀ dhu-tsí tɔ́ atdí nga ìbhʉ dɔ̌ nʉ́ʉvɛ̀, bàtɔ́ tɔ́ atdí nga ìbhʉ dɔ̌ ràdʉ̀ 'ìnza.

10 Ɨbhʉ rí kìsě màlàyikà-tsí náamì pbìndà wàndà. Ní, mʉ̀lɛ-rɔ̌ kàzʉ bhěyi rɔ́rʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ alalɨ-ba níitsɨ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, ɨdha-apká tɔ́ atdí nga ìbhʉ dɔ̌ ní dɔ̌, ndɨrɔ̀ ɨdha-dɔ̀tɨ dɔ̌.

11 Ndɨ alalɨ-ɔvɔ̀ nɨ'ì «Ogú». Ní wɔ̀ dhu ɨtsì dɔ̀yá ɨdha-apká tɔ́ atdí nga ìbhʉ dɔ̌ náadʉ̀ ògyè tí ògyè. Ndɨrɔ̀ ɨ ɨdha nʉ̀mvʉ̀ ábhɔ̌ alɛ nyʉ́ náadʉ̀ ʉ̀vɛ, ògyè tí ɨ ɨdha ògyè nídhunǐ.

12 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ɨfɔ rí kìsě màlàyikà amì pbìndà wàndà. Ní adyifɔ̀ mà, àbǐ mà, alalɨ mànà tɔ́ awáwʉ̀-kudɔ̀ tɔ́ atdí nga ìbhʉ dɔ̌ náavɛ̀, ndòngò ínɔ̀ tí. Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, atdíku ùbho nga ɔ̌, awáwʉ̀-kudɔ̀ tɔ́ atdí nga ìbhʉ dɔ̌ náavɛ̀, kúbhingá nga tɔ́ ràdʉ̀ àvɛ ndɨ dhu bhěyi tí átɔ̀.

13 Ndɨrɔ̀, ma mandà nga tdítdɔ̌, ní ma mala atdí sàmbà ɔrʉ́ nyʉ́ rángɨlɨ awɛ ɔ̌ rɔ́. Ní kǎmbɛ́nà dhu ɔ̀vɔ̀ dɔ̌ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Nyǐ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌! Nyǐ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌! Nyǐ nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌ yà adzɨ óvò nyǐ rɔ̀, yà ìbhʉ ì nʉ̀bhà ngʉ̌kpà màlàyíká rʉ̌mɨna tdítdɔ̌ wàndà-tù ìrɨ nyǐ nyí rɔ̀!»

9

(Zèk 5.5-11; Yɔ̀w 2.1-11; Upf 16.10-16)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, imbo rí kìsɛ̌ màlàyikà náamì pbìndà wàndà. Ní ma
mala ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ ìtsì atdí alalɨ yà adzɨ dɔ̌. Kà-fɔ́ ka kabhʉ̀ ɔ̀yǐ tí kátɨna
ádzǐ ibhu-akpà-tsʉ̀ t'ápfota tɔ́ fʉ̀ngʉlà.
2 Ní, ndɨ alalɨ náapfo ndɨ ibhu-akpà-tsʉ̀, ádrʉ̀ngbǎ furù ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ ɨkɔ
bhɛ̌yi ndì nìlɨ ɨkɔ ràdʉ̀ ùpo ndɨ ibhu ɔ̀ rɔ̀. Ndɨ ɨkɔ náabhʉ̀ adyifɔ̀-nyìkpó
dɔ̌ nga mà ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì rɔ̌ nga mànà rʉ̀tì.
3 Ní ífɛ̀ núuvò ndɨ ɨkɔ ɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ 'ìfàlà yà adzɨ dɔ̌. Ní ka kabhʉ̀ yà áwìna
nǐ arí ìndrǔ ʉ̀bǐ àwǔ-tɨdɔ̀ bhà ɔbɨ-tɨdɔ̀ abádhí tɔ̀.
4 Ka kadʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ abádhí tɔ̀ ìnzǐ abádhí rìnza ìngbàtí ìlɨ ndì ɨrí-bǐ-tɨdɔ̀
mà, itsu-tɨdɔ̀ mà, ndɨrɔ̀ ìnga tí arí ìnga dhu-tɨdɔ̀ mànà, pbɛ́tʉ̀ abádhí ràvu
ìmbǎ rí Kàgàwà bhà kàsɛ́ nà nyìya-ndrìnǎ alɛ rɔ̌ tí.
5 Ɨ ífɛ̀ tɔ̀ ka kʉyá dhu ní, àpɛ́ abádhí rɔ̀kyɛ ɨ alɛ ɔ̀kyɛ tí, pbɛ́tʉ̀ abádhí
ràkǎ 'àvu àvǔ tí ɨ alɛ rɔ̌, ràrà àhʉ imbò àbǐ tí. Ndɨrɔ̀, abádhí rǎbhʉ̌na
ìndrǔ rìnè rɔ̀yá rándɨ dhu, náaraya ì'ì rɔ̌ àdhàdhì áwìna nǐ arí ìndrǔ ʉ̀bǐ
àwǔ-tɨdɔ̀ nóbì alɛ arí ìnèna rɔ̀ná rándɨ rɔ́ dhu bhɛ̌yi.
6 Ndɨrɔ̀ ndɨ ɨdhɔ ɔ̌, ìndrǔ owuya ɔvɛ ɔ̀nɛ̀ rɔ̌ fǐyɔ̀, pbɛ́tʉ̀ ìnzǐ 'àdʉ̀ àbànà.
Abádhí owuya 'òzè rɔ̌ 'ʉ̀vɛ, pbɛ́tʉ̀ ɔvɛ ràdʉ̀ ɔ̀kʉ tí ɔ̀kʉ tsʉ̀yá rɔ̀.
7 Ɨ ífɛ̀ tɔ́ ɔ́fɔ̀ níɨ'ì àdhàdhì ɨla t'úgyeta tɔ̀ ka kɔ̀nzì tɔrɔ̀na mʉ̀hàgʉ̀ bhɛ̌yi.
Abádhí dɔ̀-tsíró ɨ'ì dhu ní ɔrɔ̀ tɔ́ mʉ̀kàkʉ́ nà ndì nɔ̀fɔ̀ dhu, ndɨrɔ̀ abádhí-nyì
afɔ̀ ndì ìndrǔ-nyì nà.
8 Abádhí-dɔ̀ká ɨ'ì vèbhálɛ-dɔ̀ká bhɛ̌yi, kǔya ràdʉ̀ ì'ì àrì-kù bhɛ̌yi.
9 Ndɨrɔ̀, abádhí-odrùdɔ dɔ̌ ɨ'ì làtú ní sʉma tɔ́ làtú. Ndɨrɔ̀, abádhí-pékélé
rɔ̌nzɨna wɔ̀gɔ̀ níɨ'ì àdhàdhì ɨla ùgyè ka kótse nà ábhɔ̌ mʉ̀hàgʉ̀ rǎdhana
gɛ̀rɛ̀gɛ̀rɛ̀-tɨdɔ̀ tɔ́ wɔ̀gɔ̀ bhɛ̌yi.
10 Abádhí-áwì níɨ'ì àdhàdhì yà áwìna nǐ arí ìndrǔ ʉ̀bǐ àwǔ-tɨdɔ̀-áwì
bhɛ̌yi. Abádhí tɔ́ ɔbɨ, yà abádhí rǎvu nǐ ìndrǔ-rɔ̌ imbò àbǐ tí, níɨ'ì ɨ abádhí-
áwì ɔ̀.
11 Ndɨrɔ̀, abádhí tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà nɨ'ì ɔ̀yǐ ɔ̌ màlàyikà. Pbàɛ̀brànɨyà
t'ávàna ɔ̌, kɔ̌vɔ̀ nɨ'ì Àbàdonì. Ndɨrɔ̀ Pbàgìríkí t'ávàna ɔ̌, ka nɨ'ì Àpòlìyonì*.
12 Wɔ̀ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ àpbɛ̀ ʉ̀dà wà. Ndɨrɔ̀ olù rí 'ì̀pɛ tdítdɔ̌ ní ɔ́yɔ̌ ngʉ̌kpà
àpbɛ̀.
13 Ní, aza rí kìsɛ̌ màlàyikà náamì pbìndà wàndà, madʉ̀ atdí alɛ-tù ì̀rì,
rìtɔ̀ ndì yà Kàgàwà-ɔ̀nzǐ rí'ì ɔrɔ̀ tɔ́ màzàbahʉ̀ tɔ́ ìfɔ pbɨnàdɔ ɔ̀nǎ rɔ̀.
14 Ndɨ alɛ-tù avɔ̀ dhu wɔ̀ aza rí kìsɛ̌ màlàyikà, ndàdʉ̀ ì'ì wàndà nà fɔ́ná
tɔ̀, ndàtɨ: «Ʉ́kɔ̀lɔ̀ Fùratì tɔ́ ɨdha-akpà-bɨdɔ̀ ka kúsɔ̌ ìfɔ màlàyíká.»
15 Ní kǎdʉ̀ ɨ màlàyíká ʉ̀kɔlɔ, ndínǐ yà adzɨ óvò alɛ tɔ́ atdí nga ìbhʉ dɔ̌
nɔkyɛ tí. Kàgàwà ʉlɨ abádhí angyangyɨ ndɨ ɔkyɛta tɔ́ adyifɔ̀-sisì tɔ̀, ɨdhɔ
tɔ̀, àbǐ tɔ̀ ndɨrɔ̀ atɔ tɔ̀.
16 Ma mɨrɨ mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ arúbhi abádhí tɔ́ pbànówí tɔ́ mʉ̀tʉ̀-bvʉ. Abádhí-
bvʉ nɨ'ì ɔ́yɔ̌ mɨyà mìlìyonì alɛ.
17 Ndɨrɔ̀, wɔ̀ ɔnyʉ bhɛ̌yi rɔ́dzì dùdù dhu ɔ̀, ma mala ɨ mʉ̀hàgʉ̀ mà dɔ̀yá
ùpò 'ɔ̀kò pbànówí mànà. Ɨ pbànówí tɔ́ làtú nɨ'ì kàzʉ bhɛ̌yi ílù làtú. Ndɨrɔ̀,
ngʉ̌kpà tɔ́ làtú nɨ'ì kɛnɛkɛ̀ tɔ́ ndɨrɔ̀ áwùse tɔ́. Ɨ mʉ̀hàgʉ̀-dɔ nʉ́ʉlɨ ì̀ àrì-
dɔ bhɛ̌yi. Ndɨrɔ̀, abádhí-li'ɔ̀ rɔ̀ ambɛ́nà àhʉ dɔ̌ dhu ní kàzʉ mà, ɨkɔ mà,
atdídɔ̌ arʉ́la ògbe ndógbe rɔ̀ áwùse tɔ́ dhu-ra mànà.

---

* **9:11 9.11** Àpòlìyonì-tì ní Dhu-tsè ɔ̀tdɨ arí alɛ.

18 Ndɨrɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ɨ̀bhʉ̀ àpbɛ̀, kɔ̌kɔ̀ mʉ̀hàgʉ̀-li'ɔ̀ rɔ̀ rúvò kàzʉ̀ mà, ɨkɔ mà, atdídɔ̀ arʉ́la ògbe ndógbe rɔ̀ áwùse tɔ́ dhu-ra mànà náakyɛ̀ yà adzɨ óvò alɛ tɔ́ atdí nga ɨ̀bhʉ̀ dɔ̌.

19 Obhó tí, kɔ̌kɔ̀ ɨ mʉ̀hàgʉ̀ tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ́ níi'ì abádhí-li'ɔ̀ ndɨrɔ̀ abádhí-áwì ɔ̀. Abádhí-áwì níi'ì àdhàdhì osu-dɔ bhěyi, 'àdʉ̀ òwu nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzì rɔ̌ ìndrǔ rɔ̌ ɨ áwìya nɨ̌.

20 Ɨ nʉbhà ɨ̀nzɨ̌ 'ʉ̀vɛ kɔ̌kɔ̀ àpbɛ̀ nɨ̌ alɛ nʉ́ʉgɛ̀rɛ̀ nzá ì 'ʉ̀bhà yà ɔtsʉ́ya nyʉ́ nɨ̌ ì ɔ́bhɔ̀lɔ̀ sànamʉ̀ t'ʉ́lɛ́tá. Abádhí akò 'ɔ̀ngò àmbɛ nzɛ́rɛ-alafí mà ɨ sànamʉ̀ mànà ʉ̀lɛ dɔ̌. Ɨ sànamʉ̀ abádhí abhɔ̀lɔ̀ ɔrɔ̀ mà, fʉ̀rangà tí kátɨna sʉma-tɨdɔ̀ mà, mʉ̀lɨngà mà, odu mà, ndɨrɔ̀ ɨtsu mà nɨ̌. Ɨ dhu-tsí ní'ì ɨ̀nzɨ̌ rí ɨnga mà àlǎ, ɨ̀nzɨ̌ rí ɨnga mà ɨ̀rɨ, ndɨrɔ̀ ɨ̀nzɨ̌ rí ùbhǐ tí màtí ùbhi dhu.

21 Ndɨrɔ̀, abádhí ʉgɛ̀rɛ̀ nzá ì 'ʉ̀bhà ìndrǔ t'ɔ́kyɛta mà, òndrù t'óndrùta mà, mʉ̀nyɔ̀nì t'ɔ́nzɨta mà, ogbo t'ɔ́nzɨta mànà tɔ́ fɨyɔ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ.

10

Yùwanì rɨ̌ kàràtasɨ̌-ngba ákɔ̌ màlàyikà-fɔ́ rɔ̀ ndàdʉ̀ ʉ̀kanà, ndɔ̀tɔ̀ dhu (Zèk 2.8–3.3)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà ngǎtsi màlàyikà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rífo rɔ́. Kɨ̌'ì àpbù ìbvǔ ndì dɔ̀ná, angɔ-sɨsì ràdʉ̀ ndàkpɔ̀rɔ̀ dɔ̀na rɔ̌ rɔ́. Kà-nyì ambɛ́nà ʉ̀mbɨlɨ dɔ̌ adyifɔ̀-nyìkpa náarʉ́mbɨlɨ dhu bhěyi. Ndɨrɔ̀, kà-pfɔ̀ nɨ́ilɨ ndì kàzʉ̀ tɔ́ átsʉ̀ta bhěyi.

2 Kɨ̌'ì àngǎ ka kànga ɔ̀nánga kàràtasɨ̌-ngba nà fɔná. Ní, kɨ̌dè ndɨ̀lɨ fangà tɔ́ pfɔ̌na ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ dɔ̌, ndàdʉ̀ ígù tɔ́ pfɔ̌na ɨ̀lɨ adzɨ-kpa dɔ̌.

3 Kǎdʉ̀ ɔ̀kù ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà àdhàdhì àrì rɨ̌ tǔna-ɔ̌nga ìdho dhu bhěyi. Ndɨrɔ̀, kɔ̀kù rɔ̀, ma mɨrɨ àrʉ̀bhʉ̀ ɔvɔ àtà dhu nádu kà tɔ̀ dhu.

4 Ndɨrɔ̀, ɨ àrʉ̀bhʉ̀ ɔvɔ àtà dhu níitdègu ndɨ̀rɨ, ní ma madʉ̀ mɔbhɔ̀lɔ̀ abádhí ʉ̀nɔ̀ dhu t'ándítá tɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, ma mɨrɨ atdí alɛ-tù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rí dhu ɔ̀vɔ idù rɔ́, ndàtɨ: «Ɔ́dɔ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ ɔvɔ nʉ́nɔ̀ ɨndʉ̀ dhu ɔ̀dhʉ̀ ɔ̀. Àpɛ́ nyandí ka.»

5 Ní, wɔ̀ ma màlanà ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ mà, adzɨ-kpa mànà dɔ̌ ìdè rɔ́ màlàyikà náava fangà tɔ́ ɔtsʉ́na ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀.

6 Kǎdʉ̀ dhu ɔ̀tsɔ̀ Kàgàwà, yà dhòdhódhónganà arí'ì alɛ, yà ɔ̀rʉ̀-akpà mà, adzɨ mà, ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ mà, ɔ̀yá arí'ì kórɔ́ dhu-tsí mànà nanzì alɛ-ɔvɔ̀ rɔ̌, ndàtɨ: «Ɨ̀mbǎ ndì nʉ̀bhà kàsʉmì rɨ̌'ì tdítdɔ̌!

7 Àrʉ̀bhʉ̀ rí kìsɛ̌ màlàyikà rɨ̌ wàndà ɔ̀mɨ ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌, Kàgàwà rɨ̌ yà ndì ndarù ròngò òko órù ɔ̀ dhu ábhʉ̀ ràkǎ, àdhàdhì pbìndà ɨnɔ-akpá, pbànábí-otù ɔ̌ ndì ndavɔ̀ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀-bvʉ̀ rɔ̌.»

8 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mɨrɨ yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ dhu nɔ̀vɔ̀nà idù alɛ-tù, rɔ̀vɔ̀ dhu tdítdɔ̌ idù, ndàtɨ: «Árà nyakɔ̀ wɔ̀ àngbɛ̌ ka kàngbɛ rɔ́rɔ̀ rí'ì kàràtasɨ̌-ngba yà ka nàlʉ̌ fɔná màlàyikà-fɔ́ rɔ̀. Ka ní yà ìdìdè ndɨ̀lɨ atdí pfɔ̌na ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ dɔ̌, ndàdʉ̀ ngǎtsi pfɔ̌na ɨ̀lɨ adzɨ-kpa dɔ̌ màlàyikà.»

9 Ní, ma madʉ̀ àrà ndɨ màlàyikà-tɨ'ɔ̀, madʉ̀ kònzì rìbhò ndɨ kàràtasɨ̌-ngba fudu ɔ̀. Ní, kǎdʉ̀ dhu ɔ̀vɔ̀ idù, ndàtɨ: «Ákɔ̌ ka, nyadʉ̀ ʉ̀kanà, nyɔtɔ̀. Kà rǒgyè ògyè fɨnʉ-tsʉ̀ ɔ̀, pbɛ́tʉ̀ linʉ́ kà rǒkye ɨtɨ-dha bhěyi.»

10 Ní, ma makɔ̀ wɔ̀rí kàràtasɨ̌-ngba ndɨ màlàyikà-fɔ́ rɔ̀, madʉ̀ ʉ̀ka nà. Ní, kǎkyè lidú, rɔ̀'ɔ̀ ɨtɨ-dha bhěyi. Pbɛ́tʉ̀, ma mitdègu kɔ̀tɔ, ní kǎdʉ̀ ògyè tí ògyè fɨdu-tsʉ̀ ɔ̀.

11 Nɪ́, ka kavɔ̀ dhu idù, katɪ: «Dhu àkǎ nyɔvɔ̀ dhu tdɪ́tdɔ̌ nabì bhěyi ábhɔ̌ alɛ-tɪdɔ̀ mà, ábhɔ̌ pbìrì ɔ̌ alɛ mà, dhèdhèrɔ̀ alávà-tɪdɔ̀ tɔ́ ábhɔ̌ alɛ mà, ndɪrɔ̀ ábhɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá mànà-okú dɔ̀ rɔ̀.»

11

Kàgàwà arí pbìkì ngàmbì àbhʉ̌ rùvò àpbɛ̀ ɔ̀ rɔ̀ tí dhu
(Uvt 7–10; 1Ká 17.1; Luk 21.24)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ka kibho dhu ùdhě ka karí nɪ̌ itsukpó bhěyi ndɪ̀ nɪ̀lɪ ízò fudú, kadʉ̀ àtɪ̀nà ɪma nɪ̌: «Ɪ́và nyɪ, nyudhe* Kàgàwà bhà ɪdza mà màzàbahʉ̀ mànà, nyadʉ̀ ányì-dzá rɔ̀ arí Kàgàwà ʉ̀lɛ̌ alɛ-bvʉ nɔ́zʉ̀.

2 Pbɛ́tʉ̀, wɔ̀ irinǎ rɔ̀ rí'ì kà tɔ̀ odhó nákǎ nyʉbhà ìnzɪ̌ nyudhe. Obhó tí, wɔ̀ ndɪ-tsí ka kàbhʉ wà yà ɪnzá àpɛ̀ Kàgàwà ʉ̀nɪ̌ alɛ, kǎkà ìfɔ kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà àbɪ̌† tí rí ìlɪ̌lǎ kɪgɔ̀-tsidɔ̀‡ ɔ̀bɛ̀ alɛ tɔ̀.

3 Ndɪrɔ̀, ma mí ɔ́yɔ̌ pbàkà ngàmbì§ ɔ̀vì rɔ̀wù dhu ɔ̀vɔ̀ ìndrǔ tɔ̀, gɔ̀nɪ́yà ì ʉ̀fɔ̌ rɔ̀yá ɪnyɪ tɔ́ mbɛrʉ̀ tí rɔ́rɔ̀. Nɪ́, abádhí rɪ̌ dhu ɔ̀vɔ ìndrǔ tɔ̀ pbànábí bhěyi ràrà àhʉ atdí lʉfʉ̀, dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ mɪyà, dɔ̀ná azà kumì nà ɪdhɔ* tí.»

4 Kɔ̌kɔ̀ ɪ ɔ́yɔ̌ ngàmbì nɪ́ ɪ kɔ̌kɔ̀ ɔ́yɔ̌ mìzèyìtunì-tsǔ-kpa*, ndɪrɔ̀ abádhí nɪ́ ɪ tarà ʉ̀lɪ̌ ka karí dɔ̀yá mʉ̀narà*, kǎkà yà adzɪ ɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ-ɔ̀nzɪ̌ aríko alɛ.

5 Ndɪrɔ̀, ndɪ alɛ apɛ́ ndɔ̀zè ndɔ̀nzì abádhí nzɛ́rɛ, nɪ́ kàzʉ rǎdʉ̀ àhʉ abádhí-li'ɔ̀ rɔ̀, ràdʉ̀ ɪ abádhí tɔ́ òmvǔ nʉ́bɪ*. Ndɪ dhu bhěyi tí nɪ́ ndɪ, ìngbàtí ílɪ ndì alɛ mà yà abádhí nòzè ndɔ̀nzì nzɛ́rɛ nɪ́ rǎdʉ̀ ɔ̀vɛ̀.

6 Ndɪrɔ̀, abádhí rɪ̌'ì ìnè ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɪ nà, 'ʉ̀tsì ɔ̀rʉ̀-akpà-tsʉ̀*, ìnzɪ̌ igye nɪ́ɪkɔ́ tí yà ìndrǔ tɔ̀ abádhí rɪ̌ dhu ɔ̀vɔ pbànábí bhěyi ɔ̀ná kàsʉmì ɔ̌. Abádhí rɪ̌'ì ìnè ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɪ nà átɔ̀, 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀ ɪdha ròngò azu tí*, 'àdʉ̀ ìngbàtí ìlɪ ndì àpbɛ̀-tɪdɔ̀ mà nábhʉ yà adzɪ ɔ̌ alɛ ràbà, ì òzè ka dhu bhěyi.

7 Abádhí rɪ̌ wɔ̀ ìndrǔ tɔ̀ ì arɔ́vɔna pbànábí bhěyi dhu t'ɔ́vɔta ìtɔ rɔ̀, òyɪ̌ ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ ìzǎ† núugyeya ìla abádhí nà. Kɔ̌nzɪya abádhí-lɛ̀mà, ndàdʉ̀ abádhí ɔ̀kyɛ̀.

8 Nɪ́, abádhí-abvò nóokoya ádrʉ̀ngbǎ kɪgɔ̀, yà abádhí tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ ka kʉtɔ́ mʉ̀sàlabhà dɔ̌ ɔ̀ná kɪgɔ̀ tɔ́ ngʉdhà ɔ̌. Ndɪ kɪgɔ̀ nɪ́ ndɪ ka karí ìpbɛ̌na kanzì Sɔ̀dɔmɔ̀* tí, ndɪrɔ̀ ngǎtsi nɪ̌ Mísrì* tí.

9 Nɪ́, ìngbàtí ílɪ ndì alɛ-tɪdɔ̀ nzínzì ɔ̌ alɛ mà, ìngbàtí ìlɪ ndì rʉ̀gànda-tɪdɔ̀ nzínzì ɔ̌ alɛ mà, ìngbàtí ìlɪ ndì alávà-tɪdɔ̀ t'álɛ nzínzì ɔ̌ alɛ mà, ìngbàtí ìlɪ

---

* **11:1 11.1** Udheta-tì nɪ́ Kàgàwà ràrɪ̌ pbìndà alɛ-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ (Zàk 2.5-9; 4). † **11:2 11.2** Ɪ̀fɔ kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà àbɪ̌ nɪ́ atdí dhu kɛ̀lɛ̌ ìbhʉ atɔ dɔ̀ná gòna nà nà. Atdídhená alɛ arí ìrɛ̀na dhu nɪ́, ìfɔ kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà àbɪ̌ tí ka kátɪna dhu-tì ràrɪ̌ Kàgàwà rɔ́tdì wà pbìndà alɛ abáya àpbɛ̀ ɔ̀ná ɪdhɔ-bvʉ ídɔ̌. ‡ **11:2 11.2** Ɪ̀lɪ̌lǎ kɪgɔ̀ tí ka kátɪna ɪrɔ́ nɪ́ Yèrùsàlɛmà tɔ́ kɪgɔ̀. Ndɪrɔ̀ ndɪ kɪgɔ̀ ɪ̀tɛ̀ nɪ́ Kàgàwà bhà alɛ. § **11:3 11.3** Ɔyɔ̀ ngàmbì tí ka kátɪna ɪrɔ́ nɪ́ Yěsù ná'ù alɛ tɔ́ mʉ̀tʉ̀, àdhàdhì Músà mà Ɛ̀lɪyà mànà tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌. * **11:3 11.3** Atdí lʉfʉ̀, dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ mɪyà, dɔ̀ná azà kumì nà ɪdhɔ nɪ́ atdí dhu kɛ̀lɛ̌ wɔ̀ 11.2 ɔ̀ rí'ì ìfɔ kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà àbɪ̌ nà. * **11:4 11.4** Zàk 4.3,11-14 * **11:4 11.4** Zàk 4.2; Upf 1.12,20 * **11:5 11.5** 2Ká 1.9-10 * **11:6 11.6** 1Ká 17.1 * **11:6 11.6** Uvt 7.17-21 † **11:7 11.7** Òyɪ̌ ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ ìzǎ àtɪ atdídhená alɛ arí Krístɔ̀ bhà òmvǔ tí: 1Yù 2.18. Ngʉ̌kpà alɛ arí kàtɪ Dànyɛlɛ̀ tɔ́ bhǔkù ɔ̀ ka kítɛ̀ ìzǎ tí: Dàn 7.7,23-27. Ngʉ̌kpà alɛ-tsí arí kàtɪ yà adzɪ ɔ̌ alɛ nʉ́nda arí Kàgàwà nà arí ndùgye fɪyɔ́ nzɛ́rɛ ɪrɛ̀ta nɪ̌ alɛ tí. * **11:8 11.8** Ɔpt 18.20–19.29 * **11:8 11.8** Uvt 1.8-14

ndì pbìrì ɔ̌ alɛ nzínzì ɔ̌ alɛ mànà náandáya kɔ̀rí abvo ìbhʉ ɨdhɔ dɔ̀ná gòna nà tí‡, ndɨrɔ̀ abádhí a'uya nzɨ̌ kʉtdʉ̌ ɨ abvo.

10 Kɔ̌kɔ̀ ɨ yà adzɨ óvò alɛ-ɨdhɛ̀ níɨkaya ndì ìkǎ tí abádhí ʉ̀vɛ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ɨ alɛ-ɨdhɛ̀ níɨkaya ndì, 'àdʉ̀ àmbɛ pɛrɛ̀ mà núbho dɔ̌ fɨ́yɔ̀ nzínzìya ɔ̌, atdídɔ̌ nyʉ́ kɔ̀rí ɔ́yɔ̌ pbànábí náabhʉ̀ ì 'àbà àpbɛ̀ nídhunɨ̌.

11 Kɔ̀rí ìbhʉ ɨdhɔ dɔ̀ná gòna nà dzidɔ̌, Kàgàwà bhà rɔ̀ ìrà ípìrɔ̌nga tɔ́ alɛ-ɨhɛ̀ náatsù abádhí-abvò ɔ̀, abádhí ràdʉ̀ 'ìvà, 'ìkò pfɔ̌ya dɔ̌. Nírɔ̀ nɨ́ ndɨ ádrʉ̀ngbǎ ɔdɔ nɨ́isí abádhí àndà rɔ̌ rúbhi alɛ ɔ̀.

12 Ndɨrɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ɨ ɔ́yɔ̌ pbànábí nɨ́ɨri ɔrʉ́-tǔna nà rí dhu ɔ̀vɔ fɨ́yɔ̀ ɔrʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ alɛ-tù, ndàtɨ: «Nyùpò àzú!» Nɨ́ abádhí upò ɔrʉ̀-akpà ɔ̀ àpbù ɔ̌, àzèmbè kɔ̌kɔ̀ ɨ abádhí tɔ́ òmvǔ rǎndàna rɔ́rɔ̀.

13 Wɔ̀ ndɨ kàsʉmì ɔ̌ tí, ádrʉ̀ngbǎ mùtìtì nɨ́isí, kɨgɔ̀ tɔ́ atdínga ɨdrɛ̀ dɔ̌ ràdʉ̀ ndùgòlò. Àrʉ̀bhʉ̀ lʉfʉ̀ alɛ náadʉ̀ ʉ̀vɛ wɔ̀ ndɨ mùtìtì ɔ̌. Nɨ́ ádrʉ̀ngbǎ ɔdɔ nyʉ́ nɨ́isí ɔ̀dɔ̀dì alɛ-go ɔ̀, ràdʉ̀ Kàgàwà, yà ɔrʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì alɛ nílè.

14 Dhu ìnzǎ rí ɔyɔ rí kìsě dhu nʉ́dà wà, ndɨrɔ̀ ìbhʉ rí kìsě rɨ̌ nzɨ̌ àpɛrɛ, ɨnzá ndì ndìtɔ̀ ndì rɔ́rɔ̀!

Àrʉ̀bhʉ̀ rí kìsě wàndà rɔ̌ngɔ̀ dhu
(Zàb 98; Upf 12.10; 19.6)

15 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, àrʉ̀bhʉ̀ rí kìsě màlàyikà náamì pbìndà wàndà. Nɨ́ ábhɔ̌ alɛ náavɔ̀ dhu ɔrʉ́ tǔya nyʉ́ nà ɔrʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, 'àtɨ:

«Kòmbí yà adzɨ ɔ̌ idzi nʉ́dà wà atdídɔ̌ àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà mà-fɔ ɔ̀, yà kǔtri fɨ́ndà alɛ, Krístɔ̀ mànà.

Nɨ́, ndɨ idzi rǎdɨ dhòdhódhónganà!»

16 Ndɨrɔ̀ ɔ́yɔ̌ kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà pbàkʉ̀rʉ̌, yà fɨyɔ́ kámá tɔ́ tombi dɔ̌ aróko Kàgàwà-ɔ̀nzɨ̌, núugú ì, nyìya ràpbǎ adzɨkpa-ngbɔ̀ nyʉ́, 'ʉ̀lɛ̌ Kàgàwà.

17 Abádhí ambɛ́nà àtìnà dɔ̌:

«Mǎ màbhʉ ɔ̀tsɔ̀ ɨndʉ̀, fàká Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà, yà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arí'ì kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ alɛ́!

Nyɨ nyarí'ì ìnè, ndɨrɔ̀ nyɨ nyɨ'ì ìnè.

Obhó tí, nyɨ nyɔ́nzì kasʉ pbʉ̀kʉ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nɨ̌,

nyɨdì pbʉ̀kʉ̀ Idzi.

18 Ɨnzɨ̌ arí nyɨfʉ̌ alɛ níɨ'ì nàwí nà rʉ̀nʉ́,

pbɛ́tʉ̀ kòmbí, pbʉ̀kʉ̀ nàwí nítɛ̀ ndɨ ndì abádhí-rɔ̌.

Ndɨ kàsʉmì nɨ́, yà ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ-ànyǎ ìtdì nyɨ nyí ɔ̀ná kàsʉmì.

Ndɨrɔ̀ ka nɨ́, yà ɨndʉ̀ kasʉ nanzì alɛ, pbʉ̀kʉ̀ pbànábí mà, kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ kǎkà ɔvɔ̀nʉ ìfʉ̌ arí mànà tɔ̀ nyɨ nyí mʉ̀kìmbà ùbhɔ̌ ɔ̀ná kàsʉmì,

ìmbà rì'ì ìndrǔ arí ìfʉ̌na alɛ màtí, ndɨrɔ̀ ìnzɨ̌ ìndrǔ arí ìfʉ̌na alɛ màtí.

Ndɨ kàsʉmì nɨ́ kǎkà yà adzɨ ìnzǎ arí alɛ-tsè ɔ̀tdì nyɨ nyí ɔ̀ná kàsʉmì!»

19 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, yà ɔrʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì Kàgàwà bhà ɨdza-li'ɔ̀ náapfo ndì, Kàgàwà mànà ìndrǔ ùngbò ì dhu ìtɛ̀ rí Sàndukù ràdʉ̀ ndàla ɔ̀nà. Nɨ́ ɨnga nʉ́ʉmbìlì, alɛ-tù mà, ɔvɔ rʉ̌tǎ dhu mànà ràdʉ̀ 'ìrì. Ndɨrɔ̀, yà adzɨ níivì, ɨfɔ ràdʉ̀ ìkɔ̌ atdídɔ̌.

---

‡ **11:9 11.9** Atdídhená alɛ arí ìrèna dhu nɨ́, ìbhʉ ɨdhɔ dɔ̀ná gòna nà tí ka kátɨna dhu-tì ràrɨ̌ Kàgàwà rɔ́tdì wà pbìndà alɛ-abvò ɔnzɨya ngʉdhà ɔ̌ ɨdhɔ-bvʉ ídɔ̌, ìnzɨ̌ tsànzà nɔnzɨ tí dhu.

12

Kàgàwà rɨ̌ ɔ̀na nà tsìbhálɛ ɔ̀dɔ ádrùngbǎ osu-akpà-ba rɔ̌ rɔ̀ dhu*
(Ɔpt 3.15; Dàn 12.1; Luk 10.18; 1Pɛ́ 5.8; Upf 2.26-27)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ádrùngbǎ ize náavì ndɨ̀ ɔ̀rù-akpà ɔ̀. Ndɨ ize nɨ'ì adyifɔ̀ nàfɔ̌ rɔ̀ná mbɛrù bhɛ̌yi atdí tsìbhálɛ, àbɨ̌ ràdù ì'ì pfɔ̀na-tsìnǎ. Ndɨrɔ̀ kà-dɔ rɔ̌ ɨ'ì mùkàkú ní atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà alalɨ rɨ̌'ì rɔ̀ná mùkàkú*.

2 Wɔ̀ ndɨ tsìbhálɛ níí'ì ari nà. Ní, kǎmbɛ́nà ùkǔ dɔ̌, ndùgu ndì ndí rɔ̀, ndì ndí àpbɛ̀ àbà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

3 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ngǎtsi ize náavì ndɨ̀ ɔ̀rù-akpà ɔ̀. Ndɨ dhu nɨ'ì kàzu bhɛ̌yi ìlù ádrùngbǎ osu-akpà-ba. Ndɨ osu-akpà-ba-dɔ ɨ'ì àrùbhù, ɔtdyúna ràdù ì'ì ɨdrɛ. Ɨ àrùbhù kà-dɔ rɔ̌, mùkàkú níí'ì atdátdí.

4 Ní, kɨ̌dhá ɔ̀rù-akpà rɔ̌ alalɨ tɔ́ atdínga ìbhu dɔ̌ áwìna nɨ̌, ndìvɔ̀ yà adzɨ dɔ̌. Ní wɔ̀ osu níidè, wɔ̀ íkyèrɔ̀ ɔ̀dì ndínɨ̌ ndì ndugu tí ndì tsìbhálɛ-ɔ̀nzɨ́, ndínɨ̌ ndì ndɔtɔna tí kà rǔguna ngbángba ányìrɔ̀ rɔ̀ tí.

5 Ní wɔ̀ ndɨ tsìbhálɛ núugu kpatsìbhá ngbángba, yà kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ ùndà* róngo tsumà tɔ́ mùgǒ† nɨ̌ ngbángba. Pbɛ́tù, ka kadù ndɨ kàbhà ɨngba òdyì, kowù nà Kàgàwà-tɨ'ɔ̀, yà ndɨ Kàgàwà bhà ádrùngbǎ kamà tɔ́ tombi-tɨ'ɔ̀.

6 Ndɨrɔ̀, wɔ̀ ndɨ tsìbhálɛ adù ɔ̀ku rùngù‡ ɔ̀, yà Kàgàwà ɔ́bhɔ̀lɔ̀ angyangyɨ fɨ̌ndà ngari ɔ̀, ndínɨ̌ ka kɔdɔ tí ndì mbɛ̌yi ányì, ràrà àhu atdí lufù, ɔ́yɔ̀ mɨyà dɔ̀ná azà kumì nà ɨdhɔ tí*.

7 Ní, ɨla níitsɨ ɔ̀rù-akpà ɔ̀, ádrùngbǎ màlàyikà Mùkǎlì mà pbìndà màlàyíká mànà rùgyè ì wɔ̀ ndɨ osu-akpà-ba mà pbìndà màlàyíká§ mànà nà. Ní wɔ̀ ndɨ osu mà pbìndà màlàyíká mànà núugye ì átɔ̀ abádhí mànà.

8 Pbɛ́tù kǎnzì nzá dhu lèmà, ndɨrɔ̀ ngari adù ì'ì mbǎ abádhí tɔ̀ tdítdɔ̌ ɔ̀rù-akpà ɔ̀, pbìndà màlàyíká mànà.

9 Ní, ka kibvu wɔ̀ ndɨ ádrùngbǎ osu-akpà-ba obvò. Àbadhi ní ndɨ yà mùhàngú ɔ̀ rɔ̀ ɨ'ì osu*, yà Nzɛ́rɛ Alɛ tí, ndɨrɔ̀ ngǎtsi nɨ̌ Pfɔ̀mvɔ tí ka karánzina, yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ ùtrǎ arí Alɛ. Ní ka kibvu ka yà adzɨ ɔ̌ pbìndà màlàyíká mànà.

10 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mɨrɨ ɔrú tǔna nyú nà rí dhu ɔ̀vɔ ɔ̀rù-akpà ɔ̀ rɔ̀ alɛ-tù, ràmbɛ àtìnà dɔ̌: «Kòmbí ɔ̀gù mà, ádrùngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mà, àlɛ̌ tɔ́ ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi mà, yà kǔtri fɨ̌ndà alɛ, Krístɔ̀ bhà ádrùngbǎnga mànà níwǔ wà ùvò! Obhó tí, wɔ̀ àlɛ̌ t'ádɔ́na ɔ̀bhù rɔ̌ arúbhi kúbhingá màtɨ ndɨrɔ̀ adyíbhengá màtɨ àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà-ɔ̀nzɨ́ alɛ, ka kìbvù wà ɔ̀rù-akpà ɔ̀ rɔ̀.

11 Ɨ àlɛ̌ t'ádɔ́na ɔ́nzì kà lèmà Tàmǎ-ngba-azù-ɔbì nɨ̌, ndɨrɔ̀, abádhí ɔ́nzì kà lèmà, yà ì arɔ́vɔna ìndrǔ tɔ̀ Kàgàwà bhà Ɔtɛ nɨ̌. Abádhí náadzi fɨyɔ́ ípìrɔ̌nga, ràrà àhu ì úvɛ dhu ɔ̀ màtí.

---

* **12: 12.0** Tsìbhálɛ tí ka kátɨna ɨrɔ́ alɛ ní nzɨ́ Màrɨyà, Yěsù tsánà, pbɛ́tù kà rɨ̌tèna ní Pbàìsràyélí, Kàgàwà bhà alɛ, yà Yěsù Màsiyà ahù nyuyatsì rɔ̀ alɛ (Ɔpt 3.14-16; Ìsa 54.1-8; 66.7-8). * **12:1 12.1** Ɔpt 37.9 * **12:5 12.5** Zàb 2.9 † **12:5 12.5** Sùma tɔ́ mùgǒ nɨ̌ ní ndɨ tàmà ùndà arí alɛ nóongónà fɨyɔ́ tàmà-ngbɔ̀ ɔ̀dɔ̀. ‡ **12:6 12.6** Rùngù ní òmvǔ-tsù rɔ̀ ka karí ɔ̀tse, kowù alɛ ùrù ɔ̀nà ngari (Uvt 2.15; 16). Ndɨrɔ̀ ka ní átɔ̀ nzɛ́rɛ dhu arí'ì ɔ̀nà ngari (Màt 4.23). * **12:6 12.6** 11.2,3 § **12:7 12.7** Osu-akpà-ba bhà màlàyíká ní nzɛ́rɛ màlàyíká. Ndɨrɔ̀ nzɛ́rɛ-alafí tí ka karí àtɨna ní abádhí kèlɛ̌ átɔ̀. * **12:9 12.9** Ɔpt 3.1

12 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ ɨnyɨ ɔ̀rù-akpă, yà ʉ̀nʉ́ aróko alɛ mànà kɔ́rɔ́,
nyɨ̌ nyàkă nyɨ̀lè nyɨ̌! Pbɛ́tʉ̀ nyɨ̌ yà adzɨ ɔ̌ ndirɔ̀ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀ nyɨ̌ nyáróko rɔ̀, nyɨ̌
nyí'ì àpbɛ̀ ɔ̌, wɔ̀ ndɨ Pfɔ̀mvɔ nófɔ̀ wà dʉ̀kʉ̀ nídhunɨ̌. Ndirɔ̀, kàlè àlè tí nàwí
nɨ̌, kʉ̀nɨ dhu yà fɨ́ndà ndì nʉ̀bhà kàsʉmɨ́-ngba ràrɨ̌'ì akɛkpá nídhunɨ̌.»
13 Wɔ̀ ndɨ osu-akpà-ba níitdègu ndì ka kìbvù yà adzɨ ɔ̀ dhu àlă, ní kădʉ̀
ndɔ̀pɛ̀, ndɔ̀nɛ̀ yà kpatsìbhá ngbángba nʉgʉ tsìbhálɛ, ndínɨ̌ ndì ndɔnzɨ tí
nzérɛ.
14 Pbɛ́tʉ̀, ka kadʉ̀ sàmbà-pékélé nà ndì nɔ̀fɔ̀ ɔ́yɔ̀ pékéléna àbhʉ wɔ̀ ndɨ
tsìbhálɛ tɔ̀, ndínɨ̌ kădʉ̀ tí ndɔ̀bɛ̀ nɨ̌, ndàrà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀ yà fɨ́ndà ka kabhɔ̀lɔ̀ ɨtsɛ
wɔ̀ ndɨ osu-akpà-ba rɔ̌ rɔ̀ ngari ɔ̀. Ányɨ ka kadɔ̀ ka mbɛ̌yi nyʉ́, ràrà àhʉ
ɨ̀bhʉ atɔ dɔ̀ná gòna nà* nà tí.
15 Ní, wɔ̀ ndɨ osu-akpà-ba náadyɔ ɨdha abhɔ nyʉ́ lina ɔ̀ rɔ̀, rɨ̀lɨ ndì bhʉ̀na
ɔ̌ rɔ́kʉ ɨdha-akpà bhɛ̌yi ndɨ tsìbhálɛ-owù ɔ̌, ndínɨ̌ íyàdhíyà natdú tí ndàrà
nà.
16 Pbɛ́tʉ̀, adzɨ-kpa adʉ̀ ndɨ wɔ̀ tsìbhálɛ dzʉ̀nà ɔ̀nzɨ: kăngbɛ lina'ɔ̀, ndɔ̀tɔ̀
wɔ̀ ndɨ osu-akpà-ba àdyɔ lina ɔ̀ rɔ̀ ɨdha-akpà.
17 Ní, wɔ̀ osu-akpà-ba náakó atdídɔ̀ wɔ̀ tsìbhálɛ rɔ̌, ndàdʉ̀ àrà ɨla ɔ̀nzɨ
kàbhà ngʉ̌kpà inzo mànà. Ɨ alɛ ní kăkà Kàgàwà bhà Ʊyátá ɨ̀fʉ̌ arí alɛ, 'àdʉ̀
yà Yɛ̌sù ʉnɔ fɨ́yɔ̀ dhu nífʉ alɛ.
18 Nírɔ̀ ní ndɨ wɔ̀ ndɨ osu-akpà-ba naadʉ̀ àrà ìde ádrʉ̀ngbă rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̀
ɔsɔkpɔ́ dɔ̌.

13

Osu-akpà-ba tɔ̀ rí kasʉ ɔ̀nzɨ nzérɛ ɔ́yɔ̀ ɨ̀ză
(Dàn 7.19-25; Upf 14.9-11; 17.3,7-17; 19.20)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ ma mala atdí ɨ̀ză, ádrʉ̀ngbă rɛ̀rʉ̀ ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ rɔ́. Kà-dɔ ɨ'ì
àrʉ̀bhʉ̀, ɔtdyʉ́na ràdʉ̀ ì'ì ɨdrɛ. Ndirɔ̀ kɔ́rɔ́ ɨ kɔ̌tdyʉ́ rɔ̌ mʉ̀kàkʉ́ níí'ì ìnè,
ndirɔ̀ ɨ àrʉ̀bhʉ̀ kà-dɔ rɔ̌, ka kundí ɔvɔ nɨ'ì Kàgàwà nɨ̌ ka kí dhu ʉ̀nɔ nzérɛ
ɔ̀ná ɔvɔ.
2 Wɔ̀ ndɨ ma mala ɨ̀ză níílɨ ndì atdáta bhɛ̌yi. Kà-pfɔ̀ mà, kà-pfɔ̀-ɔdzɛ̀kélɛ́
mànà níí'ì tsamangɛ̀rɛ̌ bhà bhɛ̌yi. Ndirɔ̀ kà-tsʉ̀ náadʉ̀ ndìlɨ àrì-tsʉ̀ bhɛ̌yi.
Ní osu-akpà-ba náabhʉ̀ pbìndà ádrʉ̀ngbănga tɔ́ ɔbɨ mà, pbìndà ádrʉ̀ngbă
kamà tɔ́ tombi mà, pbìndà ádrʉ̀ngbănga mànà-rɔrɔ̀ kà tɔ̀.
3 Wɔ̀ ndɨ ɨ̀ză-dɔ nzínzì ɔ̌, atdí alɛ-dɔ náambɛ́nà òlo dɔ̌ ɔvɛ-ngbɔ̀ rɔ̌ otú
nàbà dhu bhɛ̌yi, pbɛ́tʉ̀ ndɨ otú náadʉ̀ ɔgʉ̀ ɔ̀gʉ̀ tí. Ní ɨdhɔ nʉ́ʉkɔ yà adzɨ
óvò alɛ atdídɔ̀ kɔ́rɔ́ ndɨ ɨ̀ză-okú dɔ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ kǒwù nʉ́ngʉ.
4 Ní abádhí ʉkɔ ì ɔtdyʉ̀ya dɔ̌, 'ʉ̀lɛ̌ wɔ̀ osu-akpà-ba, pbìndà ádrʉ̀ngbănga
tɔ́ ɔbɨ-rɔrɔ̀ kàbhʉ wɔ̀ ndɨ ɨ̀ză tɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Abádhí nʉ́ʉkɔ ì 'ʉ̀lɛ̌ ka,
'àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Ádhɨ pbá alɛ ndɨ yàrí ɨ̀ză bhɛ̌yi pbìndà ɔbɨ rɨ̌'ì? Ádhɨ pbá
alɛ ndɨ ndùgyè rádʉ̀ kà nà, ndàdʉ̀ kà lɛ̀mà ɔ̀nzɨ?»
5 Ní, wɔ̀ ɨ̀ză tɔ̀ ka kabhʉ̀ alɛ-tsʉ̀ ní alɛ ɨdzɨ̌ ka kí nɨ̌ ɔtɛ t'ɔ́tɛta mà, Kàgàwà
nɨ̌ ka kí dhu ʉ̀nɔ nɨ̌ mànà tɔ́ alɛ-tsʉ̀. Ndirɔ̀ kădʉ̀ ɨ̀fɔ kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà àbɨ̌*
tí ndɨ ndí wɔ̀ kasʉ ɔ̀nzɨ nɨ̌ ádrʉ̀ngbănga tɔ́ ɔbɨ nábà.

---

* **12:14 12.14** Ɨbhʉ atɔ dɔ̀ná gòna nà ní atdí dhu kɛ̀lɛ̌ atdí lʉfʉ̀, ɔ́yɔ̀ mɨyà dɔ̀ná azà kumì ɨdhɔ nà nà (12.6). * **13:5 13.5** Atdídhená alɛ arí ɨ̀rèna dhu ní, ɨ̀fɔ kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̀ nà àbɨ̌ tí ka kátɨna dhu-tɨ̀ ràrɨ̌ Kàgàwà rɔ́tdɨ wà wɔ̀ ɨ̀ză rɨ̌ kɔ̌kɔ̀ dhu ɔ̀nzɨ ɔ̀ná ɨdhɔ-bvʉ ídɔ̀.

6 Nɪ́ wɔ̀rɪ́ ìzǎ náapɛ̀ ndʉ̀nɔ̀ dhu Kàgàwà nɪ̌: ndʉ̀nɔ̀ dhu kɔ̌vɔ̀ nɪ̌, ndʉ̀nɔ̀ dhu kǎrádɪ rónga nɪ̌, ndàdʉ̀ dhu ʉ̀nɔ̀ ɔ̀rʉ́-akpà ɔ̀ aróko ngʉ̌kpà alɛ nɪ̌ átɔ̀.
7 Ka kʉ́fà rʉsà kà tɔ̀ ndínɪ̌ ɪla nugye tɪ́ Kàgàwà bhà alɛ mànà, ndɔ̀nzɪ̀ lɛ̀màya. Ndɪrɔ̀, ka kabhʉ̀ ka rɪ̀'ì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɪ nà ìngbàtɪ́ ílɪ ndì rʉ̀gànda-tɪdɔ̀ dɔ̌, ìngbàtɪ́ ílɪ ndì alɛ-tɪdɔ̀ dɔ̌, ìngbàtɪ́ ílɪ ndì alávà-tɪdɔ̀ dɔ̌, ndɪrɔ̀ ìngbàtɪ́ ílɪ ndì pbìrì dɔ̌.
8 Yà adzɪ óvò alɛ kórɔ́ nʉ́ʉlɛ́ya ka. Ɪ alɛ nɪ́, kórɔ́ alɛ kǎkà, yà adzɪ ka kanzìna rɔ̀, ɪnzá ka kandí ɔvɔ̀ya yà àho ka kahò Tàmǎ-ngba tɪ́ kátɪna alɛ bhà ípìrɔ̌nga tɔ́ bhŭkù ɔ̀ alɛ.
9 Ɪnga t'írɪta tɔ́ bɪ̌na nà arí'ì alɛ, nákǎ ndɪ̀rì nga mbɛ̌yi!
10 Nyɪ̌ Kàgàwà bhà alɛ́, nyɪ̌ nyàkǎ nyɪ̌'ì dhu-dzi òndù arí alɛ tí, ndɪrɔ̀ fɪyɔ́ a'uta ɔ̀dɔ arí alɛ tí. Kàgàwà ɪ'ɪya gukyè ɪmbi ɔ̀ ka kosóya tí atdí alɛ nudhé dhu tí, nɪ́ ka kosóya ndɪ alɛ imbi ɔ̀. Ndɪrɔ̀, kɪ̌'ɪya gukyè ɪla t'úgyeta tɔ́ obhi-akpà nɪ̌ ka kohoya tí atdí alɛ nudhé dhu tí, nɪ́ ka kohoya ndɪ alɛ obhi-akpà nɪ̌.
11 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala ɔyɔ rí kìsě ìzǎ, adzɪ ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ rɔ́. Kɔ̌tdyʉ́ ɪ'ì ɔyɔ, ɪ ɔtdyʉ́na ràdʉ̀ 'ʉ̀lɪ tàmǎ-ngba-ɔtdyʉ́ bhɛ̌yi. Ndɪrɔ̀ kǎránà ɔ̀tɛ rɔ̌ osu-akpà-ba bhɛ̌yi.
12 Kǎránà kasʉ ɔ̀nzì rɔ̌ yà angyɪnǎ rɔ̀ ì'ì fɪ́ndà ìzǎ-fɔ́ ndɪ ndábà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɪ nɪ̌ kórɔ́ ndɪ ìzǎ-ɔ̀nzɪ̌. Kǎránà yà adzɪ mà ɔ̀ná aróko ndɪ ndóvò alɛ mànà nábhʉ rɔ̌ rʉ̀lɛ̌ wɔ̀ ndɪ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ìzǎ, yà ndì natsú ndòhò otú-bhu rɪ̌'ì dɔ̀na rɔ̌ ìzǎ.
13 Wɔ̀ ndɪ ɔyɔ rí kìsě ìzǎ, náanzì ádrɔ̀drɔ̌ wɪwì. Obhó tí, kǎránà kàzʉ mà nábhʉ rɔ̌ rìfò ɔ̀rʉ́-akpà ɔ̀ rɔ̀, rìrà àhʉ yà adzɪ dɔ̌ kórɔ́ alɛ-nyɪ̀kpɔ́ ɔ̌ rɔ̀.
14 Kǎbà wɔ̀ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ìzǎ-ɔ̀nzɪ̌ ndì ndí wɪwì ɔ̀nzɪ nɪ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɪ. Nɪ́, kǎránà yà adzɪ óvò alɛ àbhʉ rɔ̌ rùwɪ̌ ndɪ wɪwì-otù ɔ̌, ndɔ̀vɔ̀ dhu abádhí tɔ̀, ndàtɪ abádhí ràkǎ 'ɔ̀bhɔ̀lɔ̀ ndɪ ìzǎ-wɔ̀yɔ̌. Ndɪ ìzǎ nɪ́ ndɪ ɪla t'úgyeta tɔ́ obhi-akpà nɪ̌ ka kalʉ́ ngbɔ̌na ɔvɛ-ngbɔ̀ rɔ̌, pbɛ́tʉ̀ ràdʉ̀ ɪ̀kyɛ.
15 Ndɪ ɔyɔ rí kìsě ìzǎ náabà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɪ nɪ́, wɔ̀ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ìzǎ-wɔ̀yɔ̌ tɔ̀ ndì ndí ípìrɔ̌nga àbhʉ̌ nɪ̌, ndínɪ̌ ɔpɛ́ tí ndɔ̀tɛ̀, ndàdʉ̀ kǎkà 'ùvɔ̌ rí ìnzɪ̌ 'ʉ̀kɔ ì, 'ʉ̀lɛ̌ ndì alɛ nɔ́kyɛ̀.
16 Ndɪrɔ̀ wɔ̀ ndɪ ìzǎ náadʉ̀ kórɔ́ alɛ ʉ̀tʉ, ìndrʉ̌ arí ìfʉ̌na alɛ mà, ìnzɪ ìndrʉ̌ arí ìfʉ̌na alɛ mànà, ònzìtálɛ mà nǎkʉ̀tálɛ mànà, dɔ̀yá arí'ì ìtírɔ̀ alɛ mà ɪnɔ tí arí'ì alɛ mànà, ndínɪ̌ ka kʉlɪ tí ize fangà tɔ́ ɔtsʉ́ya rɔ̌ màtí, ndɪrɔ̀ ngǎtsi nɪ̌ nyɪ̀ya-ndri rɔ̌ màtí.
17 Dhu òdzi ka kí, ndɪrɔ̀ dhu ùdzɪ̌ ka kí dhu tɔ́ otu nɪ́ɪ'ì mbǎ atdí alɛ tɔ̀ màtí, ɪmbǎ ndɪ alɛ ɪ'ì ndɪ ize nà rɔ̀. Ndɪ ize nɪ'ì wɔ̀ ndɪ ìzǎ-ɔvɔ̀, ndɪrɔ̀ ndɪ ɔvɔ nà ndì nàkɔ ɔzʉ́-bvʉ[†].
18 Ɪrɔ́ dhu àkǎnà kɪ'ì dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɪrɛ̀ta nà. Nɪ́, ɪnga t'ʉ́nɪta tɔ́ ɪrɛ̀ta nà arí'ì alɛ, nákǎ ndʉ̀pɪ̌ wɔ̀ ndɪ ìzǎ bhà lìmɔ̀rɔ̀. Obhó tí, ndɪ lìmɔ̀rɔ̀ nɪ́ atdí alɛ-ɔvɔ̀ nà ndì nàkɔ lìmɔ̀rɔ̀. Ndɪrɔ̀ ka nɪ́ azà mɪyà, azà kumì, dɔ̀ná azà nà[‡].

[†] **13:17 13.17** Pbàgìríkí mà Pbàyàhúdí mànà t'ávàna ɔ̌, kórɔ́ andítá-nyɪ̀kpɔ́ nɪ́ɪ'ì ndì nà ndì nàkɔ ɔzʉ́-bvʉ nà. Nɪ́ atdí alɛ-ɔvɔ̀ nà ndì nàkɔ-tsí ka kʉnɪ tí, dhu akána kʉpɪ̌ ndɪ ɔvɔ ɔ̀ rí'ì andítá-nyɪ̀kpɔ́-nzo nà ndì nàkɔ ɔzʉ́-bvʉ kórɔ́, kadʉ̀ àngbònà atdíkpá. [‡] **13:18 13.18** Azà dhu tí kátɪna andítá rɪ̌tɛ̀na dhu nɪ́ ɪnzá àkǎ bhŭna ɔ̌ dhu, ndɪrɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ dhu tí kátɪna-tsí nɪ́ atdídɔ̀ àkǎ bhŭna ɔ̌ dhu. Ɪzǎ-rɔ̌ rí'ì azà mɪyà, azà kumì, dɔ̀ná azà nà tɔ́ lìmɔ̀rɔ rɪ̌tɛ̀na dhu nɪ́, kà ràrɪ̌'ì ɪnzá àkǎ bhŭna ɔ̌ ɪrɛ̀ta nà dhu, ndɪrɔ̀ ɪnzɪ̌ kà rɪ̌ dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɪ akɛkpá màtí dhu.

14

Tàmă-ngba ʉ́wʉ alɛ rǐ adyi-ɔwʉ́tá nʉ́yʉ dhu
(Ɛbr 12.22-24; Upf 7.3)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀ ma mandà nga, nɨ́ ma mala Tàmă-ngba tɨ́ kátɨna alɛ Sàyunì tɔ́ pbìrì dɔ̀ ìdè rɔ́. Kǐ'ì atdíkpá atdí mɨya, ìfɔ kumì, dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà lʉfʉ̀ alɛ mànà, ndɨrɔ̀, ɨ alɛ-nyìndri rɔ̀ ka kundí ɔvɔ nɨ'ɨ̀ kɔ̌vɔ̀ mà kà t'Ábanà-ɔvɔ̀ mànà.

2 Nɨ́, ma mɨrɨ atdí alɛ-tù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rɨ́rà, ràmbɛ àwa dɔ̀ àdhàdhì ábhɔ̀ ɨdhá-yà-ba rǐ ndìsɔlɔ dhu bhěyi, ndɨrɔ̀, atdídɔ̀ rʉ́tă ɔvɔ-tù bhěyi. Ndɨ alɛ-tù nɨ́ɨrɨ ndì átɔ̀ ràmbɛ ɔ̀'ɔ dɔ̀ dʉ̀mʉ̀ ɔ̀tɨ rɨ́ alɛ rǐ fɨyɔ́ dʉ̀mʉ̀ ɔ̀tɨ dhu bhěyi.

3 Nɨ́ kɔ̌kɔ̀ atdí mɨya, ɨ̀fɔ kumì, dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà lʉfʉ̀ alɛ náambɛ́nà adyi-ɔwʉ́tá ʉ̀yʉ dɔ̀ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbă kamà tɔ́ tombi mà, ípìrɔ̌nga nà ɨ̀fɔ dhu-tsí mà, pbàkʉ̀rʉ̌ mànà-ɔ̀nzǐ. Atdí alɛ mà wɔ̀ ndɨ adyi ùdhe rádʉ̀ ndʉ̀nɨ nɨ́ɨ'ɨ̀ ɨ̀mbǎ, ɨnzá nɨ́ kɔ̌kɔ̀ atdí mɨyà, ɨ̀fɔ kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà lʉfʉ̀ alɛ, kǎkà yà adzɨ ɔ̀ rɔ̀ Tàmă-ngba ʉ́wʉ kɛ̀lɛ̌ núdhe ka 'ʉ̀nɨ rɔ̀.

4 Ɨ alɛ nɨ́ ɨ̀ nɔ́dɔ̀ atdídɔ̀, 'ɔ̀kɔ̀ ɨlátá ɔ̀ Kàgàwà-nyɨ̀kpɔ́ ɔ̀ alɛ, yà ɨnzá ɨ̀ nɨ́tɨ vèbhálɛ nà ɨ̀ úbhi dhu-otù ɔ̀ alɛ. Ndɨrɔ̀ abádhí arúbhi Tàmă-ngba-owù ɔ̀, yà kà rǔbhi ɔ̀ná kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀. Obhó tɨ́, abádhí nɨ́ ɨ ka kʉwʉ̀ ngʉ̌kpà alɛ nzínzì ɔ̀ rɔ̀, rì'ì ɨ̀dhàdhì wɛmbɛrɛ̀ tɨ́ ka kúbhɔ̌na Kàgàwà tɔ̀, ndɨrɔ̀ Tàmă-ngba tɔ̀ pɛrɛ̀ bhěyi.

5 Abádhí nɨ́ ɨnzá àpɛ̀ tʉ̀tɔ̀ ʉ̀nɔ atdí-gʉ̀na màtɨ́ alɛ, ndɨrɔ̀ ɨ̀mbǎ nzɛ́rɛ dhu tɨ́ ka kózʉ̀na dhu rǐ'ì nyʉyatsì alɛ.

Ɨbhʉ màlàyíká rǐ Kàgàwà rǐ anya ɨ̀tdì yà adzɨ óvò alɛ dɔ̀ dhu ɔ̀vɔ dhu
(Kas 17.30-31; Upf 18; 19.19-20)

6 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̀, ma mala atdí màlàyikà ɔrʉ́ nyʉ́ rɔ́kʉ awɛ ɔ̀ rɔ́, ndàdʉ̀ ɨ'ɨ̀ yà adzɨ óvò alɛ tɔ̀ ndì ndɔ́vɔna dhòdhódhónga tɔ́ Ídzì Màkʉ̌rʉ̀ nà. Ɨ alɛ nɨ́ ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndì pbìrì ɔ̀ alɛ mà, ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndì rʉ̀gànda-tɨdɔ̀ mà, ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndì alávà-tɨdɔ̀ t'álɛ mà, ndɨrɔ̀ ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndì alɛ-tɨdɔ̀ mànà.

7 Nɨ́ kǎmbɛ́nà dhu ɔ̀vɔ dɔ̀ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà, ndàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̀: «Nyɨ̌ nyàkǎ nyɔ̌nzì Kàgàwà ɔdɔ̀, nyǎdʉ̀ ɨlènà! Obhó tɨ́, kàbhà kàsʉmɨ yà ɨndrǔ-ànyǎ ɨtdì kà rǐ ɔ̀ná nákǎ wà. Nyɨ̌ nyàkǎ nyʉ̌lɛ̌ wɔ̀ ndɨ ɔ̀rʉ̀-akpà mà, adzɨ mà, ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ mà, ɨdha-dɔ̀tɨ́-nzo mànà nanzì alɛ!»

8 Ɔyɔ rɨ́ kìsě màlàyikà náadʉ̀ ɨ̀rà wɔ̀ ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́-tsí dzidɔ̀, ndàdʉ̀ ɔ̀kù, ndàtɨ: «Ɨ́yàdhíyà ɨ̀tsì wà! Bàbelì tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀* ɨ̀tsì wà! Kǎbhʉ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̀ alɛ rɔ̀mvʉ̀ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎ nàwí tɔ́ dɨ̀vayì, yà abádhí ndì ndábhʉ rɔ̀tsù pbìndà mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀ dhu-otù ɔ̀.»

9 Ɨbhʉ rɨ́ kìsě màlàyikà nɨ́ɨra kɔ̌kɔ̀ angyi ìwǔ óyɔ̀ màlàyíká dzidɔ̀. Nɨ́, kǎvɔ̀ dhu ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Ɨ̀ngbàtɨ́ ɨ́lɨ ndì alɛ yà wɔ̀yɔ̌na ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ ɨ̀zǎ mà ndɨ kà-wɔ̀yɔ̌ mà ʉ̀lɛ̌ rɨ́, kadʉ̀ ndɨ ɨ̀zǎ bhà ize àpba nyìna-ndri rɔ̀ màtɨ́ ndɨrɔ̀ ngǎtsi nǐ ɔtsʉ́na rɔ̀ màtɨ́ alɛ,

10 nɨ́ rǐ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎ nàwí tɔ́ dɨ̀vayì nɔ́mvʉ̀ átɔ̀. Obhó tɨ́, ndɨ dɨ̀vayì ka kabhɔ̀lɔ̀ ɨ̀nzǐ kɨsǐ ɨdha ɔ̀nà, kadʉ̀ ɔ̀dhɔ̀nà kàbhà nàwí tɔ́ kɔ́pà ɔ̀! Kɔ̌kɔ̀ dhu bhěyi alɛ náabáya àpbɛ̀ kàzʉ ɔ̀, ndɨrɔ̀ abádhí abáya ka yà atdídɔ̀

---

* **14:8 14.8** Bàbelì tɔ́ kɨgɔ̀ rǐtɛ̀na dhu nɨ́ Kàgàwà nà rɨ́ ndùgye ádrʉ̀ngbǎnga-tɨdɔ̀ kɔ́rɔ́. Atdí ndɨ ɔ́fɔ̀ nɨ'ɨ̀ Rɔmà tɔ́ kɨgɔ̀ (Upf 17-18).

arúla ògbe ndógbe rɔ̀ áwùse tɔ́ dhu-ra ɔ̀, ìlĭlă màlàyíká mà, Tàmă-ngba mànà-ɔ̀nzĭ.
11 Ndɨrɔ̀, wɔ̀ ndɨ abádhí tɔ́ àpbɛ̀ tɔ́ kàzʉ-ɨkɔ̀ náarúpo ɔrʉ̀ dhòdhódhónga nà. Kɔ̌kɔ̀ ndɨ ìzǎ mà, wɔ̀yɔ̀na mànà nʉ́lɛ ongónà alɛ, yà kɔ̌vɔ̀ tɔ́ ize ka kʉpbá rɔ̀yá alɛ kɔ́rɔ́, náarí nzɨ̌ ʼàsɔ̌ atdíku màtí kúbhingá, ndɨrɔ̀ adyíbhengá màtí àpbɛ̀ ɔ̌ rɔ̀.»
12 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ní ndɨ, Kàgàwà bhà alɛ, kǎkà Kàgàwà bhà Ʊyátá ɨ̀fʉ̌ arí, ʼàdʉ̀ Yĕsù à ʼù alɛ, nákǎ ɨ̀ʼɨ̀ dhu-dzi òndù arí alɛ tí.
13 Ndɨrɔ̀, ma mɨrɨ alɛ-tù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rí dhu ɔ̀vɔ rɔ́, ndàtɨ: «Ándĭ yàrí dhu: ‹Hirò nɔ̀nzɨ ní yà kòmbí ndɨ̀ nɔ̀pɛ̀ rɔ̀ rʉ́vɛ Ádrʉ̀ngbălɛ Yĕsù ɨ̀ á ʼù rɔ́rɔ̀ alɛ!› Ɨlĭlă-Alafí rătɨna: ‹Obhó dhu ní ndɨ! Ɨ alɛ rĭ ʼàsɔ̌ fɨyɔ́ ododu kasʉ ɔ̌ rɔ̀, abádhí anzɨ ídzì dhu nɔ́dhɔ̀ wà ɨ̀, ʼòwù abádhí-owù ɔ̌ nídhunĭ.›»

Yà adzɨ ɔ̌ alɛ-ànyă ɨtdɨ̀ ka kí dhu
(Ìsa 63.1-8; Yɔ̀w 4.12-14; Màt 13.37)

14 Ma mandà nga tdítdɔ̌, ní, ma mala ɔ̀wɔ̌wʉ̀ àpbù, ndɨrɔ̀ ndɨ àpbù dɔ̌ ndɨ̀ ndàdɨ rɔ́ ɨʼɨ̀ alɛ ní Ìndrŭ tʼÍdhùnà nà ndɨ̀ nɔ̀fɔ̀ alɛ[†]. Kà-dɔ rɔ̌ ɨʼɨ̀ ní ɔrɔ̀ tɔ́ mʉ̀kàkʉ́, ndɨrɔ̀ kà-fɔ́ ɨʼɨ̀ dhu ní ɨnga ɔ̌ dhu òtse ka karí nĭ atdídɔ̌ ndɨ̀ nákà obhi-tɨdɔ̀.
15 Ní, atdí màlàyikà náahʉ̀ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí ʼɨ̀ Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̀ rɔ̀, ndòkù ɔrʉ́ tŭna nyʉ́ nà ndàtɨ wɔ̀ ndɨ àpbù dɔ̌ àdɨ alɛ nĭ: «Ídyì pbʉ̀kʉ̀ obhi, nyɔpɛ̀ nyogù ɨnga ɔ̌ dhu nĭ. Obhó tí, yà adzɨ àdɨ wà tʉ̀mbà tí, ɔ̀ná dhu ka kogu tí, ndɨrɔ̀ ndɨ ɔnzɨ-bvʉ̌ dhu ògu ka kí ɔ̀ná kàsʉmɨ̀ àkǎ wà!»
16 Ní, wɔ̀ ndɨ àpbù dɔ̌ àdɨ alɛ nʉ́ʉdà pbɨndà obhi yà adzɨ ɔ̌, ndòtsè kà ɔ̌ dhu nĭ.
17 Ngǎtsi màlàyikà náadʉ̀ àhʉ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí ʼɨ̀ Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̀ rɔ̀, ndɨ̀ mà átɔ̀ ndàdʉ̀ ɨʼɨ̀ ɨnga ɔ̌ dhu ògu ka karí nĭ ndɨ̀ nakàní obhi nà fɔná.
18 Ngǎtsi màlàyikà níɨʼɨ̀ ádrʉ̀ngbănga tɔ́ ɔbɨ nà màzàbahʉ̀-dɔ̌ arí ʼɨ̀ kàzʉ dɔ̌*. Ní ndɨ-tsí náahʉ̀ ndɨ màzàbahʉ̀ dɔ̌ rɔ̀, ndàdʉ̀ òkù ɔrʉ́ tŭna nyʉ́ nà wɔ̀ atdídɔ̌ ndɨ̀ nàkà obhi rĭʼɨ̀ fɔná màlàyikà tɔ̀. Kǎtɨ: «Ídyì wɔ̀ atdídɔ̌ ndɨ̀ nàkà pbʉ̀kʉ̀ obhi, nyazè yà adzɨ ɔ̌ rí ʼɨ̀ vĭnyò-kpɔ̌ nĭ, ɨwà ndɨ vĭnyò-kpɔ̌ nɔ́ʼɔ̀ nídhunĭ.»
19 Ní, wɔ̀ màlàyikà nʉ́ʉdà pbɨndà obhi yà adzɨ dɔ̌, ndàzè yà adzɨ ɔ̌ vĭnyò-kpɔ̌ nĭ, ndàdʉ̀ ndɨ vĭnyò-kpɔ̌ àwà kʉ̀zʉ̌ ka karí ɔ̀nà ádrʉ̀ngbă ibhu-ba ɔ̀. Kɔ̌kɔ̀ dhu kɔ́rɔ́ rĭtɛ̀na dhu ní Kàgàwà bhà nàwí. 20 Ka kaha ndɨ vĭnyò-kpɔ̌ bhŭna ɔ̀, irinǎ rɔ̀ kɨgɔ̀ tɔ̀. Ní, azu* ɨsɔ̀lɔ̀ ndɨ̀ abhɔ nyʉ́ ndɨ kà-bhu ɔ̀ rɔ̀, gʉ̀gŭna rùpò, ndàrà àhʉ mʉ̀hàgʉ̀-tsʉ̀ rɔ̌ nyʉ́. Ndɨrɔ̀, ndɨ azu adʉ̀ ɔ̀kʉ, ndàrà àhʉ mbɛ̀mbɛ̀ ɨ̀bhʉ mɨyà kìlòmɛ̌tɛ̀rɛ̀ tí[‡].

15

Músà bhà adyi mà, Tàmă-ngba bhà adyi mànà nʉ́yʉ ka kí dhu
(Upf 11.19; 16.1; 19.1-4)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala ngǎtsi ádrʉ̀ngbă ndɨrɔ̀ ɨdhɔ rĭ ìndrŭ mà ʉ̀kɔ̌ atdídɔ̌ nĭ ize ɔ̀rʉ̀-akpà-nyɨ-rɔ̌. Ndɨ dhu nɨʼɨ̀ àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká àrʉ̀bhʉ̀

† **14:14 14.14** Ìndrŭ tʼÍdhùnà ní Yĕsù Krístɔ̀, Màsiyà (Upf 1.13; Dàn 7.13). * **14:18 14.18** 8.5
* **14:20 14.20** Ìsa 63.1-6 ‡ **14:20 14.20** Ɨrɔ́, uvitatálɛ Yùwanì azè ndɨ̀tɛ̀ Kàgàwà ɨtdɨya kɔ́rɔ́ alɛ-ànyă dhu.

dhèdhèrɔ̀ àpbɛ̀-tɨdɔ̀ nʉ̀lʉ̌ fɔyá. Kɔ̌kɔ̀ ɨ àpbɛ̀ nɨ́ì ndɨ kà rǐku dɔ̀yá rɔ̀ àpbɛ̀, abádhí rɔ̌ rɔ̀ Kàgàwà rǐ pbìndà nàwí ɨ̀tɔ nídhunǐ.
2 Tdítdɔ̌, ma mala kìràwulì bhěyi ɔ̀ná nga rǎwʉ̀, ndàdʉ̀ ì'ì kàzʉ nà ɔ̀ná átɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀. Ndirɔ̀, ma mala ɨ̀zǎ lɛ̀mà nónzì alɛ, yà ɨnzá kà-wɔ̀yɔ̌ nʉ́lɛ̌, ndirɔ̀ ɨ́ núvǒ ɨ̀nzǐ kʉpbì kɔ̌vɔ̀ nà ndɨ̀ nàkɔ ɔzʉ́-bvʉ nyɨ̀ya-ndrìnǎ alɛ. Abádhí ikò ndɨ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ dɔ̌, 'àdʉ̀ Kàgàwà bhà dʉ̀mʉ̀ ʉ̀lʉ fɔyá.
3 Nɨ́, abádhí ambɛ́nà Músà, Kàgàwà bhà kasʉtálɛ bhà adyi mà, Tàmǎ-ngba bhà adyi mànà, nʉ́yʉ̀ dɔ̌*. Abádhí ambɛ́nà àtɨ̀nà dɔ̌:
«Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arí'ì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà alɛ́,
kàsʉ̌nʉ ní ádrʉ̀ngbǎ, ndɨrɔ̀ ɨdhɔ rǐ ìndrǔ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ kasʉ!
Ɨnyɨ, kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎ kamǎ,
pbʉ̀kʉ̀ kasʉ ní obhónánga tɔ́, ndɨrɔ̀ ka ní obhónga tɔ́ kasʉ!
4 Ɨnyɨ Ádrʉ̀ngbǎlɛ́, ádhɨ pbá alɛ ndɨ ɨ̀nzǐ rádʉ̀ ɔdɔ̀nʉ ɔ̀nzì?
Ndirɔ̀, ádhɨ pbá alɛ ndɨ ɨ̀nzǐ rádʉ̀ ɔvɔ̀nʉ ìlè?
Obhó tí, ɨnyɨ atdírɔ̀ ní ndɨ ìlǐlá alɛ!
Ndirɔ̀, kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ rǒngo ìwu 'ʉ̀kɔ ɔnzɨ̀nʉ́, 'ʉ̀lɛ̌ nyɨ,
pbʉ̀kʉ̀ obhónánga tɔ́ kasʉ nála wà ndɨ̀ kpangba abádhí tɔ̀ nídhunǐ!»

Kàgàwà bhà nàwí rǐ'ì ɔ̀yà àrʉ̀bhʉ̀ kɔ́pà

5 Ndirɔ̀ wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala Kàgàwà bhà ɨdza-li'ɔ̀ ndàngbɛ̌ rí ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ́. Kà-ɔ̀ ɨ'ì ní Kàgàwà bhà Ʊyátá rǐ'ì ɔ̀nà sàndukù rǐ'ì ɔ̀nà hɛmɛ̌-dza. Ányì ɨ'ì dhu ní, yà Kàgàwà arí ndɨ̀tɛ̀ ìndrǔ tɔ̀ ɔ̀ná rɔ̀ hɛmɛ̌-dza.
6 Ndirɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ dhèdhèrɔ̀ àpbɛ̀-tɨdɔ̀ nʉ̀lʉ̌ fɔyá àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká núuvò wɔ̀ ndɨ Kàgàwà bhà ɨdza ɔ̀ rɔ̀. Abádhí ʉfɔ́ mbɛrʉ̀ nɨ'ì ɔ̀wɔ̌wʉ̀ tdyé mbɛrʉ̀, 'àdʉ̀ odrùya-dɔ ìso ɔrɔ̀ tɔ́ kùkyě nɨ̌.
7 Ndirɔ̀, ípìrɔ̌nga nà ɨ̀fɔ dhu-tsí nzínzì ɔ̌ atdí dhu núubhò ɔrɔ̀ nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ kɔ́pà, kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká-fɔ́. Ɨ kɔ́pà núulè ùlè tí Kàgàwà, yà dhòdhódhónga nà arádɨ alɛ bhà nàwí nɨ̌.
8 Nɨ́, wɔ̀ ndɨ Kàgàwà bhà ɨdza náalè Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ mà, kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mànà ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ ɨkɔ nɨ̌. Ndirɔ̀, ányì rótsù atdí alɛ mà nɨ́ì'ì ɨ̀mbǎ, ràrà àhʉ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká rǐbhona àrʉ̀bhʉ̀ àpbɛ̀ rɔ̌wu ìku dhu ɔ̀.

16

Àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká rǐ àrʉ̀bhʉ̀ kɔ́pà ɔ̀ rí'ì
Kàgàwà bhà nàwí ʉ̀dhɔ̌ yà adzɨ dɔ̌ dhu
(Uvt 7–10; Upf 8.6–9.21)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mɨrɨ ɔrʉ́ alɛ-tù nyʉ́ nà ka kɨ́ dhu ɔ̀vɔ Kàgàwà bhà ɨdzá rɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká* tɔ̀ dhu. Ka katɨ: «Nyòwu nyʉ̌dhɔ kɔ̌kɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ kɔ́pà ɔ̀ rí'ì Kàgàwà bhà nàwí yà adzɨ dɔ̌!»
2 Nɨ́ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ màlàyikà náadhɔ̀ pbìndà kɔ́pà ɔ̀ nàwí yà adzɨ dɔ̌. Nɨ́ nzɛ́rɛ otú-tɨdɔ̀, yà atdídɔ̌ ándɨ otú, náahʉ̀ kɔ̌kɔ̀ ɨ̀zǎ tɔ́ kàsɛ́ nà rí'ì rɔ̀yá, 'àdʉ̀ ambɛ kà-wɔ̀yɔ̌ nʉ́lɛ dɔ̌ alɛ rɔ̌*.
3 Ɔyɔ rí kìsě màlàyikà náadhɔ̀ pbìndà kɔ́pà ɔ̀ rí'ì nàwí ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀. Nɨ́ ɨdha ʉgɛ̀rɛ̀ ndì ndòngò ɔ̀vɛ̀ ɔ̀vɛ̀ alɛ ɔ̀ rɔ̀ ráhʉ azu bhěyi, ndɨ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀ ɨ̀ nòtù ípìrɔ̌nga nà arí'ì ɨdha ɔ̌ dhu-tsí ràdʉ̀ ʉ̀vɛ kɔ́rɔ́.

---

* **15:3 15.3** Uvt 15.1-18 * **16:1 16.1** 15.1,6-7 * **16:2 16.2** 14.9

4 Ɨbhʉ rí kìsɛ̌ màlàyikà náadhɔ̀ pbìndà kɔ́pà ɔ̀ rí'ì Kàgàwà bhà nàwí
ɨdha-akpá mà, ɨdha-dɔ̀tí-nzo mànà ɔ̀, ɔ̀yá ɨdha ràdʉ̀ 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀, 'òngò azu tí
átɔ̀.
5 Ní ma mɨrɨ yà ɨdha dɔ̌nga àndà arí màlàyikà rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ dhu, ndàtɨ:
«Ɨnyɨ Ɨlɨ̌lǎ alɛ́, nyɨ nyarí'ì ìnè ndɨrɔ̀ nyɨ nyɨ'ì ìnè. Nyɨ nyɔ́tdì kɔ̀rí anya
obhónánga dɔ̌.
6 Obhó tí, ìndrǔ nʉ́ʉfʉ pbʉ̀kʉ̀ pbànábí mà ngʉ̌kpà pbʉ̀kʉ̀ alɛ mànà-azù.
Ní ndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀, kòmbí nyɨ nyàbhʉ wà abádhí rɔ̀mvʉ̀ azu átɔ̀. Wɔ̀rí
ní ndɨ abádhí àkǎnà 'àbà dhu!»
7 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mɨrɨ alɛ-tù màzàbahʉ̀ dɔ̀ rɔ̀ rí dhu ɔ̀vɔ rɔ́, ndàtɨ:
«Obhóngàtí, ɨnyɨ fàká Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà, yà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arí'ì
kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ alɛ́, nyɨ nyɔ̀tdì wɔ̀ anya obhónga dɔ̌ ndɨrɔ̀ obhónánga dɔ̌!»
8 Ɨfɔ rí kìsɛ̌ màlàyikà náadhɔ̀ pbìndà kɔ́pà ɔ̀ rí'ì nàwí adyifɔ̀ dɔ̌. Ní ndɨ
adyifɔ̀ náabà ìndrǔ ʉ̀bɨ ndì ndí ɔ̀nà rɔ̀ ráhʉ kàzʉ nɨ̌ nɨ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́
ɔbɨ.
9 Ní, ìndrǔ náagbè wɔ̀ ndɨ atdídɔ̀ ìgbɛ̌ kàzʉ nɨ̌, ràrà àhʉ ì í dhu ʉ̀nɔ wɔ̀
ndɨ àpbɛ̀ t'íbhòta tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arí'ì alɛ, Kàgàwà-ɔvɔ̀ nɨ̌ dhu
ɔ̀. Abádhí uvó ì ìnzɨ̌ 'ʉ̀gɛ̀rɛ̀ ì 'ʉ̀bhà fɨyó nzɛ́rɛnga, ndɨrɔ̀ abádhí adʉ̀ 'ùvo
átɔ̀ ìnzɨ̌ 'ìlè ka.
10 Imbo rí kìsɛ̌ màlàyikà náadhɔ̀ pbìndà kɔ́pà ɔ̀ rí'ì nàwí ɨ̀zǎ* bhà
ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌. Ní, ínɔ̀ níibvú ndì kɔ̌nyʉ̀ idzi dɔ̀ná pbìrì
dɔ̌. Ní, ìndrǔ apɛ̀ 'à'à ɨdàya ì ábàna àpbɛ̀-okú dɔ̀ rɔ̀.
11 Abádhí nʉ́ʉnɔ dhu Kàgàwà, yà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ arí'ì alɛ nɨ̌, rɔ̀yá rí otu
rǎndɨ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, abádhí ʉgɛ̀rɛ̀ nzá ì, ʉ̀bhà fɨyó nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ.
12 Aza rí kìsɛ̌ màlàyikà náadhɔ̀ pbìndà kɔ́pà ɔ̀ rí'ì Kàgàwà bhà nàwí
Fùratì tí kátɨna ádrʉ̀ngbǎ ɨdha-akpà ɔ̀. Ní ndɨ ɨdha-bhʉ̀ ɔ̌ ɨdha atdyù ndínɨ̌
otu nʉbhà tí adyifɔ̀ arí ndɨtɔ ɨnǎ rɔ̀ arí ìwu ádrɔ̀drɔ̌ kámá tɔ̀.
13 Nírɔ̀ ní ndɨ ma mala àngbɛ̀ bhɛ̌yi ì nʉ̀lɨ ìbhʉ nzɛ́rɛ-alafí: atdí náahʉ̀
ádrʉ̀ngbǎ osu-akpà-ba-li'ɔ̀ rɔ̀, ngǎtsi náahʉ̀ ɨ̀zǎ-li'ɔ̀ rɔ̀, ndɨrɔ̀ ngǎtsi ràdʉ̀
àhʉ ɔyɔ rí kìsɛ̌ ɨ̀zǎ, yà tɨ̀tɔ̀ tɔ́ nabì tí kátɨna-li'ɔ̀ rɔ̀.
14 Abádhí nɨ'ì ɨdhɔ rɨ̌ ìndrǔ ʉ̀kɔ̌ nɨ̌ dhu ɔ̀nzɨ rí nzɛ́rɛ-alafí. Ndɨrɔ̀, abádhí
ní ɨ yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ kámá dɔ̀yanǎ ubhìya, 'ùndu abádhí-tsʉ̀ alafí,
ndínɨ̌ Kàgàwà, yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arí'ì ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà alɛ, nugye tí
kàbhà Ádrʉ̀ngbǎ Ɨdhɔ ɔ̌.
15 Ádrʉ̀ngbǎlɛ rɨ̌ dhu ɔ̀vɔ, ndàtɨ: «Kànɨ̌ ma mírà ogbotálɛ náarírà dhu
bhɛ̌yi, yà ɨnzá nyɨ̌ nyʉ̀nɨ kàsʉmì ɔ̌. Hirò ɔ̀nzɨ rí alɛ ní nyɨ̀kpɔ́na nà rádɨ
ndàdʉ̀ pbìndà mbɛrʉ̀ ɔ̀dɔ̀ mbɛ̌yi rɔ̀ná ɨ̀nzɨ̌ ndʉ̀wà alɛ, akyɛ ndì ndarana
ɨla ɔ̀ nzɨ̀nzí rɔ̀, nyɨ̀na ràdʉ̀ àmbɛ ɨ̀wʉ dɔ̀ ìndrǔ nzínzì ɔ̌ nɨ̌.»
16 Nírɔ̀ ní ndɨ kɔ̌kɔ̀ ɨ̀bhʉ nzɛ́rɛ-alafí núundu kɔ̌kɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá-tsʉ̀ yà
Hàrmàgèdonì* tí ka kátɨna Pbàɛ̀brànɨyà t'ávàna ɔ̌ atdí ngari ɔ̌.
17 Àrʉ̀bhʉ̀ rí kìsɛ̌ màlàyikà náadhɔ̀ pbìndà kɔ́pà ɔ̀ rí'ì Kàgàwà bhà nàwí
awɛ ɔ̌. Nírɔ̀ ní ndɨ atdí ɔrʉ́ alɛ-tù nyʉ́ níiri ndì Kàgàwà bhà ɨdza, yà
ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi rɨ̌'ì ɨ rɔ̀, ndàtɨ: «Kòmbí kɔ́rɔ́ dhu ɔ̀nzɨ wà ndì!»

---

* **16:10 16.10** 13.1-2; 15.2 * **16:16 16.16** Hàrmàgèdonì-tì ní Mègidò tí ka kátɨna kɨgɔ̀ ɔ̌ pbìrì. Ndɨ ngari ní Kàgàwà mà pbìndà alɛ mànà nugyeya òmvǔ núunduya ì tdʉ̌ Yɛ̌sù Krístɔ̀ ɨra rɔ̀ ɔ̀ná ngari (Zɔ̌z 5.19; 2Ká 23.29).

18 Nɪ́, ɪnga ʉmbìlì, ɔvɔ ʉtá, wɔ̀gɔ̀ ɪrɪ ndɪ̀, yà ɪnzá apɛ̀na ìsɪ̌ angyi yà ìndrǔ
apɛ̀na ʼòngò òko yà adzɪ dɔ̌ rɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ mùtìtì ràdʉ̀ ìsɪ̌. Obhó tɪ́, ndɪ
mùtìtì nɪʼì ádrʉ̀ngbǎ mùtìtì nyʉ́!
19 Nɪ́, kʉ̌golo ádrʉ̀ngbǎ kɪgɔ̀ Bàbelì*, ndàbhʉ ɔ̀nánga rʉ̀ndɔ̀ ndɪ̀ ìbhʉ,
kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà pbìrì ɔ̌ kɪgɔ̀ ràdʉ̀ ʼùgolo átɔ̀. Ndɪ dhu bhɛ̌yi nɪ́ ndɪ ndɪ
ádrʉ̀ngbǎ kɪgɔ̀ náadzò nzá Kàgàwà ɔ̀nǎ rɔ̀, kǎbhʉ̀ ka rɔ̀mvʉ̀ atdídɔ̌ ɔ̀rʉ̀
pbìndà nàwí tɔ́ dɪ̀vayì átɔ̀ nídhunɪ̌.
20 Kɔ́rɔ́ sɔ̀ngà núuwí, ìnzɪ̌ pbìrì ràdʉ̀ ʼàla tdítdɔ̌.
21 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ádrɔ̀drɔ̌ kpɔ̌na nà ɪfɔ nà igye nɪ́ɪkɔ́ ìndrǔ dɔ̌. Ɪ ɪfɔkpɔ̌
ɪʼì ádrɔ̀drɔ̌ nyʉ́, fɪ̀yɔ́ mʉ̀gɛ̀rɛ̀ rɔ̀sè ìfɔ kumì kìlo dɔ̀nǎ. Nɪ́ ìndrǔ nʉ́ʉnɔ dhu
Kàgàwà nɪ̌ wɔ̀ ndɪ ɪfɔ nà igye rǎbhʉ̌na fɪ̌yɔ̀ àpbɛ̀-okú dɔ̀ rɔ̀. Obhó tɪ́, wɔ̀
ndɪ ɪfɔ nà igye nɪ́ɪnza dhu abhɔ nyʉ́ atdídɔ̌.

17

Atdídɔ̌ arɪ́ mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɪ atdí tsìbhálɛ tɔ́ mbólí
(Upf 16.19; 18)

1 Nírɔ̀ nɪ́ ndɪ yà Kàgàwà bhà nàwí tɔ́ kópà nà ìʼìnà fɔyá àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká
nzínzì ɔ̌ atdí màlàyikà nɪ́ɪra dhu ɔ̀vɔ̀ idù. Kǎtɪ: «Ɪ́rà ndínɪ̌ ma mɪtɛ̀ tɪ́ ìngbà
dhu bhɛ̌yi màtɪ́ Kàgàwà rɪ̌ anya ɔ̀tdɪ yà atdídɔ̌ arɪ́ mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɪ tsìbhálɛ
dɔ̌ dhu ɪndʉ̀. Ndɪ tsìbhálɛ nɪ́ yà ádrɔ̀drɔ̌ ɪdha-bɪdɔ̌* ka kasì ádrʉ̀ngbǎ kɪgɔ̀.
2 Yà adzɪ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá nóongónà mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzì kà mànà, yà adzɪ ɔ̌
ngʉ̌kpà alɛ ràdʉ̀ òri kàbhà mʉ̀nyɔ̀nì tɔ́ dɪ̀vayì nɪ̌.»
3 Nɪ́, Kàgàwà bhà Ɨlɪ̌lǎ-Alafí nɪ́ɪrá ma, màlàyikà ràdʉ̀ modyì, ndàrà ma
nà rʉ̀ngʉ̀ ɔ̀. Nɪ́ ányì, ma mala atdí tsìbhálɛ òlɔ̌lù atdí ìzǎ* dɔ̌ àdɪ rɔ́. Ndɪ
ìzǎ rɔ̌ ka kadʉ̀ ùndinà ɔvɔ nɪ́ Kàgàwà nɪ̌ ka kɪ́ dhu ʉ̀nɔ nɪ̌ ɔvɔ. Ndɪrɔ̀, ndɪ
ìzǎ-dɔ ɪʼì àrʉ̀bhʉ̀, ɔtdyʉ́na ràdʉ̀ ìʼì ɪdrɛ.
4 Wɔ̀ ndɪ tsìbhálɛ ʉfɔ́ nɪʼì ɪtɪ̌tì òlɔ̌lùnga mà ngbó ólù mbɛrʉ̀ mànà, ndàdʉ̀
ngbɔ̌na nʉ́yɔ̀ ʉ̀mbɪlɪ rʉ́mbɪlɪ ɔrɔ̀ tɔ́ dhu-tsí mà, ɔrʉ́ odzìna nà odu-tɪdɔ̀
mà yɔ̀kpó mànà nɪ̌. Ndɪrɔ̀ kǎlʉ́ fɔná dhu nɪʼì ɔrɔ̀ nɪ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ yà àlè tɪ́
àlè ɪ́yàdhíyà bhà mʉ̀nyɔ̀nì tɔ́ ɔ̀ndrɔ̀ ka kɔ́ndrɔ̀ atdídɔ̌ mʉ̀tsɔ, yà ɪnzá ílǎ
Kàgàwà-nyɨ̀kpó ɔ̌ dhu nɪ̌ kɔ́pà.
5 Kà-nyɪ rɔ̌ ka kandí ɔvɔ nɪʼì, òru tɪ́ ka kɔ́rù tɪ̌na ɔvɔ. Ndɪ ɔvɔ nɪʼì:
Bàbelì*, Ádrʉ̀ngbǎ kɪgɔ̀, mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɪ arɪ́ vèbhálɛ-tsánà ndɪrɔ̀ yà adzɪ ɔ̌
arɪ́ ʼɔ̀nzɪ ɔ̀ndrɔ̀ ka kɔ́ndrɔ̀ atdídɔ̌ dhu-tsánà.
6 Ndɪrɔ̀, ma mala dhu nɪ́ wɔ̀ ndɪ tsìbhálɛ òrì Kàgàwà bhà alɛ, yà Yɛ̌sù
bhà ngàmbì tɪ́ ɨ akò dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kakyɛ̀ alɛ-azù nɪ̌ dhu.
Nɪ́, ɪ́yàdhíyà ma màla rɔ̀, ɪdhɔ nʉ́ʉkɔ ma atdídɔ̌.
7 Nírɔ̀ nɪ́ ndɪ màlàyikà náavɔ̀ dhu idù, ndàtɪ: «Ádhu ɪdhɔ ʉ̀kɔ nyɪ nɪ̌?
Ɨma, ma mɪ́ wɔ̀ tsìbhálɛ-nyʉtsì ndɪ̀ nòrù dhu-tɪ̀ àwɛ̌ ɪndʉ̀. Ndɪrɔ̀, ma mɪ́
wɔ̀ ka nànɔ̀ àrʉ̀bhʉ̀ dɔ̀na nà, ɔtdyʉ́na ràdʉ̀ ìʼì ɪdrɛ ìzǎ-nyʉtsì ndɪ̀ nòrù
dhu-tɪ̀ àwɛ̌ átɔ̀ ɪndʉ̀.
8 Wɔ̀ nyɪ nyàla ìzǎ nɪ́ɪʼì ìnè angyi, pbɛ́tʉ̀ kòmbí kà rɪ̌ mbǎ ìʼì. Nɪ́, kà rǔpo
ùpo, òyɪ̌ ɔ̀ rɔ̀, ndínɪ̌ ɔ̀tɛ̌na ikù tɪ́ atdídɔ̌. Ndɪrɔ̀ yà adzɪ ɔ̌ aróko alɛ, kǎkà
ɪnzá ka kundí ɔvɔ̀ya ípìrɔ̀nga tɔ́ bhǔkù ɔ̀, rɔ̀pɛ̀ ndɪ yà adzɪ Kàgàwà anzìna

* **16:19 16.19** 14.8 * **17:1 17.1** 17.15 * **17:3 17.3** Ndɪ òlɔ̌lù ìzǎ nɪ́ yà 13.1 ɔ̀ ka kɪ̀tɛ̀ ìzǎ. * **17:5 17.5** 14.8

rɔ̀ alɛ, ní ɨdhɔ ʉkɔya wɔ̀ ndɨ ìzǎ àlǎ ì í rɔ̀. Obhó tí, ndɨ ìzǎ níí'ì ìnè angyi, pbɛ́tʉ̀ kǎrí'ì mbǎ kòmbí, ndɨrɔ̀ kǎraya ndìtɔ̀ ìtɔ tdítdɔ̌!

9 Ɨrɔ́ dhu àkǎnà kɨ'ì dhu-ɔ̌nga t'óvòta tɔ́ ɨrèta nà ndínɨ̌ ɨ dhu alʉ́ tí alɛ-dɔ mbɛ̌yi! Kɔ̀rí ɨ̀rʉ̀bhʉ̀ ndɨ ìzǎ-dɔ ní ɨ̀rʉ̀bhʉ̀ pbìrì-akpá, yà wɔ̀ ndɨ tsìbhálɛ náarádɨ dɔ̀yá. Kɔ̀rí ɨ kà-dɔ ní átɔ̀ ɨ̀rʉ̀bhʉ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá.

10 Abádhí nzínzì ɔ̌ imbò alɛ tɔ́ idzi-tsʉ̀ ɔ̀dì wà ì. Atdí-tsí nádì àdì idzi ndì ndɔ́nyʉ̀ rɔ́, yà ɨnzá ɨ̀rʉ̀bhʉ̀ rí kìsɛ̌-tsí nápɛ̀ ìrà àhʉ ɔ̀nanǎ. Ní, kà rɨ̌rà àhʉ rɔ̀, kǎdìya ídɔ̌ kàsʉmì kɛ̀lɛ̌ tí.

11 Wɔ̀ ndɨ ìnè ɨ'ì angyi ìzǎ, pbɛ́tʉ̀ yà ìmbǎ arí'ì tdítdɔ̌ kòmbí, nyʉ́ ndìtírɔ̀ ní ɨ̀rʉ̀ rí kìsɛ̌ ádrʉ̀ngbǎ kamà. Ka ní atdí alɛ kɔ̌kɔ̀ ɨ̀rʉ̀bhʉ̀ alɛ nzínzì ɔ̌, ndɨrɔ̀ kà rǎrà ndínɨ̌ ɔ̀tɛ̌na ikù tí atdídɔ̌.

12 Kɔ̌kɔ̀ nyɨ nyàla ɨdrɛ̀ ndɨ ìzǎ-ɔtdyʉ́ ní ɨdrɛ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá, yà ɨnzá àpɛ̀ idzi ɔ̀pɛ̀ 'ɔ̀nyʉ̀. Pbɛ́tʉ̀, abádhí rɨ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ àbà, 'ɔ̀nyʉ̀ idzi atdíkpá wɔ̀rí ndɨ ìzǎ mànà ídɔ̌ kàsʉmì kɛ̀lɛ̌ tí.

13 Ɨ ɨdrɛ̀ kámá kɔ́rɔ́ rɨ̌'ì nà dhu ní atdí ɨrèta kɛ̀lɛ̌, 'àngbò fɨyɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mà, fɨyɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga mànà wɔ̀ ndɨ ìzǎ dzʉ̀nà ì ɔnzɨ tí nɨ̌.

14 Abádhí rɨ̌ Tàmǎ-ngba tí kátɨna alɛ ùgye atdíkpá, pbɛ́tʉ̀ ndɨ Tàmǎ-ngba náadʉ̀ya abádhí lɛ̀mà ɔ̀nzì ɔ̀nzɨ tí ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ tí kà rɨ̌'ì, ndɨrɔ̀ ádrɔ̀drɔ̌ kámá dɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎ Kamà tí kà rɨ̌'ì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Kàgàwà únzì ndàdʉ̀ òvònà fɨ́ndà alɛ, kǎkà atdí afíya nà arí kɔ̌wù ʉ̀ngʉ́ alɛ, náadʉ̀ya dhu-lɛ̀mà ɔ̀nzì atdíkpá ndɨ Tàmǎ-ngba mànà.»

15 Wɔ̀ ndɨ màlàyikà náadʉ̀ àtìnà ɨma nɨ̌ tdítdɔ̌: «Wɔ̀ nyɨ nyàla yà mʉ̀nyɔ̀nì tɔ́ tsìbhálɛ àdɨ bɨya dɔ̌ ɨdha ní dhèdhèrɔ̀ alɛ-tɨdɔ̀ mà, dhèdhèrɔ̀ ihé yà mà, dhèdhèrɔ̀ pbìrì ɔ̌ alɛ mà, ndɨrɔ̀ dhèdhèrɔ̀ alávà-tɨdɔ̀ t'álɛ mànà.

16 Kɔ̌kɔ̀ nyɨ nyàla ɨdrɛ̀ ndɨ ìzǎ-ɔtdyʉ́, ndɨ ìzǎ nyʉ́ mànà, rɨ̌ wɔ̀ mʉ̀nyɔ̀nì tɔ́ tsìbhálɛ nɔ́ndrɔ̀ ɔ̀ndrɔ̀ tí. Abádhí rɨ̌ kǎrí'ì nà dhu ʉ̀dhǎ kɔ́rɔ́ kà-fɔ́ rɔ̀, 'àdʉ̀ kʉ̀bhà tírɔ̌rɔ̀. Ndɨrɔ̀ abádhí rɨ̌ kà-zǎ à'a, 'àdʉ̀ ndì nʉ̀bhà ka-go ʉ̀bɨ kàzʉ ɔ̀.

17 Obhó tí, Kàgàwà níli wà abádhí ìtʉ̀ rí rɔ̀nzì ndì ndùdhɛ̌ dhu kɛ̀lɛ̌ ɨrèta abádhí-afí ɔ̀. Abádhí rɨ̌ 'ìrɨ atdí ɔtɛ dɔ̌, 'àdʉ̀ fɨyɔ́ ádrɔ̀drɔ̌ kámá tɔ́ ádrʉ̀ngbǎnga àngbò atdíkpá ndɨ ìzǎ dzʉ̀nà t'ɔ́nzɨta tɔ̀, ràrà àhʉ Kàgàwà ʉnɔ ɔtɛ rǎkǎ dhu ɔ̀.

18 Wɔ̀ nyɨ nyàla ndɨ tsìbhálɛ ní ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀, yà yàrí adzɨ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá dɔ̌ idzi nɔ́nyʉ̀ ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀.»

18

Màlàyikà rɨ̌ Bàbelì tɔ́ kɨgɔ̀ rɨ̌ ndʉ̀kɔ̌ dhu ɔ̀vɔ dhu
(Ìsa 13; 47; Yèr 50–51)

1 Kɔ̀rí dhu-dzidɔ̌, ma mala ngǎtsi màlàyikà ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rífo rɔ́. Àbadhi ɨ'ì ádrʉ̀ngbǎ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà, ndɨrɔ̀ yà adzɨ-ɔ̌nga kɔ́rɔ́ náawʉ̀ kàbhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ nɨ̌.

2 Nírɔ̀ ní ndɨ kǎkù ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Ífyàdhíyà ìtsì wà, Bàbelì tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀ ìtsì wà! Kòmbí kòngò wà pfɔ̀mvɔ aróko rɔ́ nga tí, ndɨrɔ̀ kɔ́rɔ́ nzɛ́rɛ-alafí-tɨdɔ̀ aróko rɔ́ nga tí. Kòngò wà yà ìndrǔ ɔ́ndrɔ̀ Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ ɔ̀tì àrɛ̀-tɨdɔ̀ mà ìzǎ-tɨdɔ̀ mànà náaróko rɔ́ nga tí.

3 Obhó tí, kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nɔ́mvʉ̀ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎ nàwí tɔ́ dɨvayì, yà kǎbhʉ abádhí rɔ̀tsù pbɨndà mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀ dhu-otù ɔ̌. Yà adzɨ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌

kámá nɔ́nzɨ mʉ̀nyɔ̀nɨ ɨ́yàdhíyà nà, ndɨrɔ̀ yà adzɨ ɔ̌ mùtùruzìtálɛ nɔ́nzì kàbhà ábhɔ̌ ònzì-okú dɔ̀ rɔ̀.»

4 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌ ma mɨrɨ ngǎtsi alɛ-tù ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rɨ́ dhu ɔ̀vɔ rɔ́, ndàtɨ: «Pbàkà alɛ́, nyùvò wɔ̀rɨ́ kɨgɔ̀ ɔ̌ rɔ̀, akyɛ nyɨ̌ nyowuna òtsù kàbhà nzɛ́rɛnga ɔ̀, nyǎdʉ̀ kà rǎbàna àpbɛ̀ àbà átɔ̀ nɨ̌.

5 Obhó tɨ́, kàbhà nzɛ́rɛnga núpò wà atdídɔ̌, ràrà àhʉ ɔ̀rʉ̀-akpà nyʉ́ ɔ̀, ndɨrɔ̀ ndɨ atdídɔ̌ kʉ̌fǎ dhu tɔ́ dhu nárà wà ìse Kàgàwà ɔ̌.

6 Dhu àkǎ kɔnzì dhu kà-rɔ̌ àdhàdhɨ yà ngʉ̌kpà alɛ-rɔ̌ kǎnzì dhu dhu bhɛ̌yi. Dhu àkǎ kubho ngʉ̌kpà alɛ-rɔ̌ kǎnzì dhu ɔyɔ-gʉ̀na ròsè. Ndɨrɔ̀ yà ngʉ̌kpà alɛ tɔ̀ kǎrɨ́ dɨvayì ùngbɔ̌ ɔ̀ná kɔ́pà ɔ̀, dhu àkǎ kungbɔ̌ dɨvayì kà tɔ̀ fɨndá ògyè ròsè ɔyɔ-gʉ̀na.

7 Ndɨrɔ̀ àdhàdhɨ kɔ̌ngónà ndòzè ndàdɨ ádrʉ̀ngbǎ ilèta mà ònzì mànà ɔ̌ dhu bhɛ̌yi, nɨ́ dhu àkǎ kabhʉ ka ràdɨ àpbɛ̀ mà ɔvɛ tɔ́ ɨzʉ mànà ɔ̌. Obhó tɨ́, afína ɔ̀ kǎrátɨna: ‹Ɨma, ma marádɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌ tsìbhá ádrʉ̀ngbǎ kamà bhɛ̌yi, ma nɨ́ nzɨ̌ abvo-àyi, ndɨrɔ̀ ma mɨ́ nzɨ̌ adɨ ɔvɛ tɔ́ ɨzʉ ɔ̌ akɛkpá màtɨ́!›

8 Wɔ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ nɨ́ ndɨ, atdí ɨdhɔ ɔ̌ tɨ́ kà rɨ̌ pɛ́ kɔ́rɔ́ andɨ-tɨdɔ̀ mà, ɔvɛ tɔ́ ɨzʉ mà àwù mànà tɔ́ àpbɛ̀ nábà. Ndɨrɔ̀, kàzʉ rɨ̌ kʉ̀bɨ ròɡbè atdídɔ̌, kà-dɔ̌ anya nɔ̀tdì alɛ, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà nɨ́ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà alɛ nɨ́dhunɨ̌.»

9 Yà ɨ́yàdhíyà mànà mʉ̀nyɔ̀nɨ nanzɨ yà adzɨ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá, ʼàdʉ̀ òko ònzì ɔ̌ kà mànà, náambɛ̀ya ɔ̀dzɨ dɔ̌, ʼàdʉ̀ ɔtsʉ́ya ʉ̀lɨ ngàngàya-rɔ̌, ɨ́yàdhíyà rɔ̌ɡbe nɨ̌ kàzʉ-ɨkɔ̀ àlǎ ì ɨ́ rɔ̀.

10 Abádhí níikòya ɨtsɛ wɔ̀ ndɨ àpbɛ̀-ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ ì ɨ́ rɔ̀, ʼàdʉ̀ àmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Nyɨ nyɨ́ʼì àpbɛ̀ ɔ̌! Nyɨ nyɨ́ʼì àpbɛ̀ ɔ̌, ɨnyɨ Bàbelì tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̌, ndɨrɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà arɨ́ʼì kɨgɔ̌! Obhó tɨ́, Kàgàwà ɔ̀tdì wà anya dʉ̀nʉ́ atdí adyifɔ̀-sɨsì ɔ̌ tɨ́!»

11 Yà adzɨ ɔ̌ mùtùruzìtálɛ rɔ̌dzɨ, ʼàdʉ̀ òko ɨzʉ ɔ̌ ɨ́yàdhíyà-okú dɔ̀ rɔ̀, ɨ̀mbǎ odzi rɔ̌ ì ìwǔ nà dhu òdzi rɨ́ atdí alɛ mà rɨ̌ʼì nɨ́dhunɨ̌.

12 Ɨ dhu-tsí nɨ́: ɔrɔ̀ mà, fʉ̀rangà tɔ́ sʉma-tɨdɔ̀ mà, ɔrʉ́ odzìya nà atdídɔ̌ ʉ́ya odu-tɨdɔ̀ mà, yɔ̀kpɔ́ mànà. Ndɨrɔ̀ nɨ́ ʉ̀yʉ̌ya uzì nɨ̌ ka kódyù mbɛrʉ̀ mà, ɨtɨ́tì òlɔ̌lùnga tɔ́ mbɛrʉ̀ mà, sʉ̀wá tɔ́ mbɛrʉ̀ mà, òlɔ̌lù ngbó mbɛrʉ̀ mànà. Ngʉ̌kpà dhu nɨ́ mbɛ̌yi arɔ́ngʉ kɔ́rɔ́ itsukpó-tɨdɔ̀ mà, ɔyʉ-kù nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí mà, àtsà tɨ́ ka kátsà ɔrʉ́ odzìya nà itsukpó nɨ̌ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu-tsí mà, ndɨrɔ̀ mʉ̀lingà tɔ́ sʉma-tɨdɔ̀ nɨ̌ màtɨ́, tsʉmà nɨ̌ màtɨ́, àtsà ka kátsà odu nɨ̌ màtɨ́ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀ dhu mànà.

13 Ngʉ̌kpà dhu nɨ́ ndrùù ɨkòya arɔ́ngʉ ʉ̀bɨ ka kʉ̀bɨ rɔ̀ itsu-ndɨ-tɨdɔ̀ mà sɔbɨ̌ mànà, màrasɨ mà, mànɛ̀manɛ̀ mà alɨndra-tɨdɔ̀ mànà. Ndɨrɔ̀ nɨ́ dɨvayì mà, akyɛ mà, awɨ́lɨ́ rɔ́ʼɔ idyi-ra mà nganʉ̀-kpɔ̌ mànà, ìkyì-akpá mà tàmà mànà, mʉ̀hàɡʉ mà abádhí arádhana ɡɛ̀rɛ̀ɡɛ̀rɛ̀-tɨdɔ̀ mànà, ɨnɔ tɨ́ arɨ́ʼì alɛ mà ndɨrɔ̀ ùsɔ̌ ka kúsɔ̌ alɛ mànà.

14 Ndɨrɔ̀ ka kátɨna ndɨ kɨgɔ̀ nɨ̌: «Yà nyɨ nyazè atdídɔ̌ nyabà kɔ̌kɔ̀ ídzì dhu-tɨdɔ̀ kɔ́rɔ́ núwɨ̀ wà fʉnʉ́ rɔ̀! Ndɨrɔ̀, ònzì tɔ́ kɔ́rɔ́ pbʉ̀kʉ̀ dhu-tsí mà, nyabhʉ ongónà nyaya atdídɔ̌ pbʉ̀kʉ̀ dhu-tsí mànà kɔ́rɔ́ núwɨ̀ wà! Nyɨ nyɨ́ ɨ̀nzɨ̌ ɨ dhu-tsí àlǎ tdɨ́tdɔ̌ akɛkpá màtɨ́!»

15 Wɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ ínzɨ̌ mùtùruzìtálɛ níikòya ɨtsɛ wɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ rǎbàna àpbɛ̀ ɔdɔ̀ ɔ̀nzɨ ì ɨ́ rɔ̀. Abádhí ambɛ̀ya ɔ̀dzɨ dɔ̌, ʼàdʉ̀ òko ɨzʉ ɔ̌,

16 ’àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Ɩ́yàdhíyà rǐ’ì àpbɛ̀ ɔ̌! Kà rǐ’ì àpbɛ̀ ɔ̌, ka ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀! Kʉ̌fɔ̌ ndɨ̀ atdídɔ̌ ʉ́ya mbɛrʉ̀ nǐ, fìndá òlù ítì ɨ̀tì tí mbɛrʉ̀ nǐ, ndɨrɔ̀ òlǒlù ngbó mbɛrʉ̀ nǐ. Kʉ̌yɔ̀ ngbɔ̌na ɔrɔ̀ tɔ́ dhu-tsí mà, ɔrʉ́ odzìya nà odu-tɨdɔ̀ mà, yɔ̀kpɔ́ mànà nǐ!

17 Ní atdí adyifɔ̀-sɨsì ɔ̌ tí wɔ̀ dhu bhěyi ábhɔ̌ ònzì-íyà nínza wà ì!»

Bàtɔ́-dɔ ʉ̀tdyǎ arí alɛ mà, ɨ bàtɔ́ ɔ̌ arúbhi alɛ mànà, bàtɔ́ ɔ̌ arí kasʉ ònzɨ alɛ mà, kɔ́rɔ́ alɛ kǎkà yà ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̌ ì arónzɨna kasʉ náarí fìyɔ́ ípìrɔ̌nga ɔ̀dɔ mànà níikò ɨtsɛ.

18 Ní, wɔ̀ kɨgɔ̀ nʉ̀bì kàzʉ-ɨkɔ̀ àlǎ ì ɨ́ rɔ̀, abádhí ambɛ́nà ùkǔ dɔ̌, ’àtɨ: «Ɩ́ngbà kɨgɔ̀ ndɨ yàrí ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀ nà ndì nɔ̀fɔ̀?»

19 Ní abádhí ambɛ́nà àhʉ̀ ʉ̀trɔ dɔ̌ dɔ̀ya ɔ̀ ɨzʉ-okú dɔ̀ rɔ̀, ’àdʉ̀ àmbɛ ɔ̀dzɨ dɔ̌ atdídɔ̌. Ndirɔ̀ abádhí ambɛ́nà ùkǔ dɔ̌, ’àmbɛ àtìnà dɔ̌: «Ɩ́yàdhíyà rǐ’ì àpbɛ̀ ɔ̌! Kà rǐ’ì àpbɛ̀ ɔ̌, ka ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀! Yà bàtɔ́ nà arí’ì ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ dɔ̌ alɛ kɔ́rɔ́ nínzǐ ní kà-ɔ̀ rɔ̀ aráhʉ ònzì. Pbɛ́tʉ̀, atdí adyifɔ̀-sɨsì ɔ̌ tí, kɔ̀dɨ̀ wà mʉ̀táyángá.»

20 Ɨnyɨ ɔ̀rʉ̀-akpǎ, ábhʉ̌ ɨdhɛ̀nʉ rìka ndɨ̀ ndɨ kɨgɔ̀ núgolo ndɨ̀ dhu-okú dɔ̀ rɔ̀! Ndirɔ̀ nyǐ Kàgàwà bhà alɛ́, nyǐ uvitatálɛ́, ndirɔ̀ nyǐ Kàgàwà bhà pbànábí, ɨdhɛ̀kʉ àkǎ rìka ndì átɔ̀! Obhó tí, Kàgàwà ɔ̀tdì wà anya kà-dɔ̌ rʉ̀kʉ́ kǎnzì dhu-okú dɔ̀ rɔ̀.

21 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, atdídɔ̌ rí’ì ɔbɨ nà atdí màlàyikà níitdu dhu ɔ̀’ù ka karí dɔ̀ná odu bhěyi rólo ádrʉ̀ngbǎ odu-ba, ndɨdɔ̀ ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀. Kǎdʉ̀ àtìnà: «Wɔ̀ dhu bhěyi ní ndɨ ka kí Bàbelì, ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀ nídɔ̀ ɔbɨ nyʉ́ nà ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ ɔ̀, ìnzǐ ràdʉ̀ ndàla akɛkpá màtí tdítdɔ̌.

22 Dʉ̀mʉ̀-tù mà, adyi ʉ̀yʉ rí alɛ-tù mà, rʉ̀gɛ̌-tù mà, wàndà-tù mànà, rǐ ìnzǐ ’ìrɨ ʉ̀nʉ́ akɛkpá màtí tdítdɔ̌. Dhèdhèrɔ̀ kasʉ-tɨdɔ̀ ònzɨ arí alɛ rǐ ìnzǐ ’àlǎ ʉ̀nʉ́ tdítdɔ̌ akɛkpá màtí. Ndirɔ̀ dhu t’ɔ́’ùta tɔ́ odu-gìrìtǐ mà rǐ ìnzǐ ndìrɨ ʉ̀nʉ́ akɛkpá màtí tdítdɔ̌.

23 Tarà tɔ́ awáwʉ̀ rǐ ìnzǐ ɨnga àwʉ̀ ʉ̀nʉ́ akɛkpá màtí tdítdɔ̌. Ndirɔ̀ àdhìngbǎ-ɔwʉ́tá mà pbìndà kpatsìbhálɛ mànà-tù rǐ nzǐ ’ìrɨ ʉ̀nʉ́ akɛkpá màtí tdítdɔ̌. Kɔ́rɔ́ kɔ̌kɔ̀ dhu rǐ ’ɔ̀nzɨ ʉ̀nʉ́ mùtùruzìtálɛ náarí ’ɔ̀zʉ̀ yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ tɔ́ ònzì-dɔ̀nǎ fìyɔ́ ònzì ósè alɛ tí dhu-okú dɔ̀ rɔ̀. Ndirɔ̀, nyɨ nyarí kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ ʉ̀trǎ pbʉ̀kʉ̀ ɔ̀ndrù nǐ.

24 Ʉ̀nʉ́ nga ní ndɨ ka kótù pbànábí-azù, Kàgàwà bhà alɛ-azù, yà adzɨ ɔ̌ ka kakyɛ̀ kɔ́rɔ́ ngʉ̌kpà alɛ-azù mànà nǐ.»

19

Kàgàwà ɔ̀nzɨ̀ mʉ̀lɛ̀mà dhu tɔ́ adyi ʉ̀yʉ ka kí dhu

1 Tdítdɔ̌, ma mɨrɨ ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà-tù bhěyi rɔ́’ɔ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ ɔ̌ rí dhu ɔ̀vɔ ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ alɛ-tù, ndàtɨ: «Kàgàwà àkǎ ilèta nà! Kǎrí ndɨ àlɛ̌ ɨgʉ̌! Ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀ mà, ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ mànà ní kàbhà dhu!

2 Obhó tí, kǎrí ìndrǔ-ànyǎ ɨtdì obhónga dɔ̌ ndirɔ̀ obhónánga dɔ̌. Kɔ̀tdì wà anya wɔ̀ mʉ̀nyɔ̀nì tɔ́ ndirɔ̀ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà tsìbhálɛ* dɔ̌, yà adzɨ ɔ̌ alɛ níti ongónà pbìndà mʉ̀nyɔ̀nì tɔ́ nzɛ́rɛ mʉ̀tsɔ nǐ tsìbhálɛ. Kàgàwà nʉ́tsɛ̀ wà yà kʉ̌fʉ pbìkì alɛ-azù íyàdhíyà rɔ̌!»

---

* **19:2 19.2** 17.1-7

3 Ɔyɔ rí kìsɛ̌ nǐ ndɨ alɛ-tù náavɔ̀ dhu ɔbɨ nyʉ́ nà, ndàtɨ: «Kàgàwà àkǎ
ilèta nà! Wɔ̀rí ádrʉ̀ngbǎ kɨgɔ̀ ʉ̀bɨ rí kàzʉ-ɨkɔ̀ rǒngo ambɛ ùpo dɔ̌ wɔ̀ dhu
bhɛ̌yi tí dhòdhódhónga nà!»
4 Ɔyɔ̌ kumì dɔ̀ná ɨ̀fɔ nà pbàkʉ̀rʉ̌-akpá mà, yà ípìrɔ̌nga nà ɨ̀fɔ dhu-tsí
mànà náadʉ̀ ʼʉ̀kɔ ɔtdʉ̀ya dɔ̌, ì rʉ̀lɛ̌ fìndá ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌ àdɨ
alɛ Kàgàwà, ʼàmbɛ àtɨ̀nà dɔ̌: «Àmɨ̀nà! Kàgàwà àkǎ ilèta nà!»
5 Ndirɔ̀, ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌ rɔ̀ atdí alɛ-tù náavɔ̀ dhu, ndàtɨ:
«Dhu àkǎ nyɨ́fʉ àlɛ̌ tɔ́ Kàgàwà, nyɨ́ kɔ́rɔ́ kàbhà alɛ́, yà kɔ̌dɔ̀ ɔ̀nzɨ nyɨ́ nyarí
rɔ̀, ìndrǔ arí ɨ̀fʉ̌na, ndirɔ̀ ɨ̀nzɨ̀ ìndrǔ arí ɨ̀fʉ̌na alɛ́!»

Tàmǎ-ngba tí kátɨna alɛ bhà ndʉwà tɔ́ dhu ɔ̀vɔ ka kí dhu

6 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mɨrɨ ádrʉ̀ngbǎ ihé-yà-tù bhɛ̌yi rɔ́ʼɔ atdí alɛ-tù.
Kǎmbɛ́nà ndɨ̀rɨ̀ dɔ̌ átɔ̀ ábhɔ̌ ɨdha rǐ ndɔ̀bvù dhu bhɛ̌yi ndirɔ̀ atdídɔ̌ rʉ́tǎ
ɔvɔ bhɛ̌yi. Ndɨ alɛ-tù ambɛ́nà àwa dɔ̌ atdídɔ̌, ndàtɨ: «Kàgàwà àkǎ ilèta
nà! Obhó tí, àlɛ̌ tɔ́ Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà, yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arí'ì ádrʉ̀ngbǎnga
tɔ́ ɔbɨ nà alɛ, ndídì wà pbɨ̀ndà idzi!
7 Ní, kàbhʉ àlɛ̌-ɨdhɛ̀ rìka ndì, àlɛ̌ ràmbɛ ùkǔ dɔ̌ dhɛ̀dhɛ nà, ndirɔ̀ àlɛ̌
ràdʉ̀ ambɛ kìlè dɔ̌. Obhó tí, Tàmǎ-ngba bhà ndʉwà tɔ́ kàsʉmɨ̀ àkǎ wà,
ndirɔ̀ kàbhà tsìbhálɛ* nɔ́bhɔ̀lɔ̀ wà ndì.
8 Ndɨ tsìbhálɛ tɔ̀ ka kàbhʉ ʉ̀yʉ̌ya uzì nǐ ka kódyù mbɛrʉ̀ ndínǐ kǎfɔ́ tí.
Ndɨ mbɛrʉ̀ ní átɔ̀ ʉ̀mbɨlɨ rʉ́mbɨlɨ, ndàdʉ̀ ɨ̀lǎ mbɛrʉ̀.» Ndɨ ʉ̀yʉ̌ya uzì nǐ ka
kódyù mbɛrʉ̀ rǐtɛ̀na ní Kàgàwà bhà alɛ tɔ́ obhónánga tɔ́ mʉ̀tsɔ.
9 Nírɔ̀ ní ndɨ màlàyikà náadʉ̀ àtɨ̀nà ɨma nǐ: «Ándǐ yàrí ɔtɛ: Hirò nɔ̀nzì
alɛ ní yà Tàmǎ-ngba bhà ndʉwà tɔ́ mʉ̀hɛndʉ̀ ɔ̀ ka kùnzì rìwǔ alɛ!» Ndirɔ̀,
kǎdʉ̀ àtɨ̀nà tdítdɔ̌: «Kɔ̌kɔ̀ fʉ̌kʉ̀ ma mɔ̀vɔ̀ ɔtɛ ní Kàgàwà bhà ɔtɛ nyʉ́.»
10 Ní, ma mibvú ma kɔ̀nzɨ̌ ɔtdyʉ̀du dɔ̌, ndínǐ ma mʉlɛ́ tí ka. Pbɛ́tʉ̀, kǎdʉ̀
àtɨ̀nà ɨma nǐ: «Ìnzě! Nzɔ̌nzɨ dhu wɔ̀ dhu bhɛ̌yi! Ɨma ní kasʉtálɛ kɛ̀lɛ̌ ɨnyɨ
bhɛ̌yi, ndirɔ̀ adɔ́nʉ bhɛ̌yi. Kàgàwà ní ndɨ nyɨ nyàkǎ nyʉkɔ nyɨ ɔtdyʉ̀nʉ
dɔ̌ ɔnzìná nyʉlɛ̌ alɛ!» Àlɛ̌'ɨ kɔ́rɔ́ àlɛ̌ kábà yà Yěsù ɨra nà obhónga tɔ́ ɔtɛ.
Obhó tí, atdí Ɨ̀lǐlǎ Alafí kɛ̀lɛ̌ rǐ ndɔtɛ yà Yěsù ʉnɔ ɔtɛ-nyʉtsìnǎrɔ̀ ndirɔ̀ wɔ̀
pbànábí tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ rí'ì yàrí bhǔkù ɔ̀ ɔtɛ-nyʉtsìnǎrɔ̀.

Ɔ̀wɔ̌wʉ̀ mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ ùpò ndàdɨ alɛ, Yěsù rǐ mʉ̀lɛ̀mà ɔ̀nzɨ dhu
(Zàb 45.4-8; Ìsa 11.4; 63.1-6; 2Tè 2.8; Yud 1-15)

11 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala ɔ̀rʉ̀-akpà-liʼɔ̀ ndì nàngbɛ rɔ́, ɔ̀wɔ̌wʉ̀ mʉ̀hàgʉ̀
ràdʉ̀ ndɨtɔ̀ ɔ̀nà rɔ̀. Wɔ̀ ndɨ mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ ùpò ndàdɨ rɔ́ ɨ'ì alɛ-ɔvɔ̀ nɨ'ì atdídɔ̌
ka kí'ì aʼuta nà ɔ̀nà alɛ, ndirɔ̀ obhó dhu kɛ̀lɛ̌ ʉ́nɔ arí alɛ. Obhó tí, kǎrí
ìndrǔ-ànyǎ ʉ̀nɔ, ndàdʉ̀ ɨla ùgyè obhónánga dɔ̌.
12 Kà-nyɨ̀kpɔ́ náambɛ́nà ʉ̀mbɨlɨ dɔ̌ àdhàdhì kàzʉ-ɨdà-dɔ bhɛ̌yi, ndirɔ̀ kà-
dɔ rɔ̌ mʉ̀kàkʉ́ níɨ'ì abhɔ nyʉ́. Kɨ̌'ì rɔ̀ná ka kándǐ atdí ɔvɔ, yà ɨnzá atdí alɛ
mà ʉ́nɨ ɔvɔ nà, pbɛ́tʉ̀ yà ka kɛ̀lɛ̌ ʉ́nɨ atdírɔ̀ ɔvɔ.
13 Kɨ̌'ì azu ɔ̀wì ndì rɔ̀ná mʉ̀dzarʉ̀ ndì ndàfɔ̌ rɔ̀ná rɔ́. Ndirɔ̀ kɔ̌vɔ̀ nɨ'ì
«Kàgàwà bhà Ɔtɛ.»
14 Ɔrʉ̀-akpà ɔ̌ pbànówí tɔ́ pɨ̀kɔ̀ náambɛ́nà ɔ̀wu dɔ̌ kɔ̌wù ɔ̌ ɔ̀wɔ̌wʉ̀
mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ 'ì 'ɔ̀kò rɔ́rɔ̀. Ndirɔ̀, abádhí ʉfɔ́ ɔ̀wɔ̌wʉ̀ atdídɔ̌ ʉ́ya 'àdʉ̀ ɨ̀lǎ
mbɛrʉ̀.

---

* **19:7 19.7** Tàmǎ-ngba bhà tsìbhálɛ tí ka kátɨna alɛ ní kànɨsà, Yěsù ná'ù alɛ (Ɛfɛ 5.25-32; 2Kò 11.2).

15 Atdídɔ̌ ndɨ nàkà ɨla tɔ́ obhi-akpà náadʉ̀ àhʉ kà-li'ɔ̀ rɔ̀, ndínɨ̌ kɔ̌nzɨ tí
kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ lèmà nɨ̌. Ndirɔ̀, kà rɨ́ idzi ɔ̀nyʉ, ndʉ̀ndà ìndrǔ tsʉmà tɔ́
mùgɔ̌ nɨ̌. Ndirɔ̀, kà rɨ́ ɨ alɛ-ɔ̌nga ɔbɛ̀ Kàgàwà, yà kɔ́rɔ́ dhu dɔ̌ arí'ì ádrʉ̀ngbǎ
tɔ́ ɔbɨ nà alɛ bhà ádrʉ̀ngbǎ nàwí tɔ́ dìvayì náha ka karí ɔ̀ná ibhu ɔ̀.
16 Kà-dzo ɔ̀nǎ rɔ̀, ka kándɨ̌ kàbhà mbɛrʉ̀-rɔ̌ ɔvɔ ní: «Ádrɔ̀drɔ̌ kámá dɔ̌
Ádrʉ̀ngbǎ Kamà, ndirɔ̀, ádrɔ̀drɔ̌ alɛ dɔ̌ Ádrʉ̀ngbǎlɛ.»
17 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala atdí màlàyikà adyifɔ̀ ɔ̀ ìdè rɔ́. Kǎkù ɔrʉ́ tǔna
nyʉ́ nà ɔ̀rʉ̀-akpà-nyì rɔ̌ rángɨlɨ kɔ́rɔ́ àrɛ̀ tɔ̀, ndàtɨ: «Nyìwǔ nyàndu nyɨ̌
atdíkpá Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎ mʉ̀hɛndʉ̀ tɔ̀.
18 Nyìwǔ ndínɨ̌ nyɨ̌ nya'a tí ádrɔ̀drɔ̌ kámá-abvò mà, pbànówí tɔ́ ádrɔ̀drɔ̌
alɛ-abvò mà, ɔbɨ nà arí'ì alɛ-abvò mà, mʉ̀hàgʉ̀-abvò mà, kǎkà abádhí-dɔ̌
ùpò 'ɔ̀kò alɛ-abvò mànà. Nyìwǔ ndínɨ̌ nyɨ̌ nya'a tí kɔ́rɔ́ alɛ-abvò: kǎkà
dɔ̀yá arí'ì ìtírɔ̀ alɛ-abvò, ɨnɔ tí arí'ì alɛ-abvò, ìndrǔ arí ìfʉ̌na alɛ-abvò,
ndirɔ̀ ìnzɨ̀ ìndrǔ arí ɨfʉ̌na alɛ-abvò.»
19 Tdítdɔ̌, ma mala ìzǎ* mà atdíkpá yà adzɨ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá mà, fɨyó
pbànówí tɔ́ pìkɔ̀ mànà ɨwà ì nùndu atdíkpá, ndínɨ̌ ì ugye tí ì mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌
àdɨ alɛ mà, pbìndà pbànówí tɔ́ pìkɔ̀ mànà nà.
20 Nɨ́ ka kʉlʉ́ ndɨ ìzǎ mà yà kɔ̀nzɨ̌ arúbhi wɨwì ɔ̀nzì rɔ̌ tìtɔ̀ tɔ́ nabì* mànà.
Ndɨ wɨwì-otù ɔ̌, ndɨ nabì aránà wɔ̀ ndɨ ìzǎ bhà kàsɛ́ ka kʉ́pbì rɔ̀yá alɛ, yà
kà-wɔ̀yɔ̌ ʉ̀lɛ̌ arí alɛ núwi rɔ̌. Wɔ̀ ndɨ ìzǎ mà atdíkpá ndɨ tìtɔ̀ tɔ́ nabì mànà
ka kawà ípìrɔ̌rɔ̀ áwùse tɔ́ dhu-ra tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kàzʉ yà atdídɔ̌ arʉ́la ɔ̀gbe
ndógbe rɔ̀ ɔ̀.
21 Ndirɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ɔ̀dɔ̀dɨ alɛ-go nakyɛ̀ ní wɔ̀ ndɨ mʉ̀hàgʉ̀ dɔ̌ àdɨ alɛ-li'ɔ̀ rɔ̀
ráhʉ ɨla tɔ́ obhi-akpà, kɔ́rɔ́ àrɛ̀ ràdʉ̀ abvòya ná'à 'ùlè nɨ̌.

20

Osu-akpà-ba nósò màlàyikà rɨ́ atdí lʉfʉ̀ atɔ tí dhu
(Dàn 7.22,27; Upf 5.9-10)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala atdí màlàyikà ɔrʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀ rífo rɔ́. Kɨ̌'ì ɔ̀yɨ̌-tsʉ̀
tɔ́ fʉ̀ngʉlà mà, ádrʉ̀ngbǎ àdrà-mbɨ̌-ba mànà nà fɔná.
2 Ní, kǎlʉ́ wɔ̀ ndɨ ádrʉ̀ngbǎ osu-akpà-ba, yà mʉ̀hàngʉ́ ɔ̀ rɔ̀ ɨ'ì osu,
Pfɔ̀mvɔ, ndàdʉ̀ ɔ̀sɔ̀nà atdí lʉfʉ̀ atɔ tí.
3 Obhó tí, wɔ̀ ndɨ màlàyikà náabvù ka ndɨ ɔ̀yɨ̌ ɔ̀, ndàdʉ̀ ndɨ ibhu-akpà-li'ɔ̀
nápbi. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, kǎdʉ̀ kàsɛ́ ìdù kà-tsʉ̀ rɔ̌. Kǎnzì ka ndɨ dhu bhɛ̌yi
tséngbá wɔ̀ ndɨ osu-akpà-ba náàhʉ̀na, ndʉ̀trǎ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ rùwɨ̌ nɨ̌, ràrà
àhʉ wɔ̀ atdí lʉfʉ̀ atɔ rɨ̌ku dhu ɔ̀. Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, dhu akáya kɨkɔ̀lɔ̀ ka ákɛ̌
kàsʉmì tí.
4 Ndirɔ̀, ma mala pbàkámá tɔ́ tombi, ɨ tombi dɔ̌ ɔ̀kò alɛ tɔ̀ Kàgàwà ràdʉ̀
ìndrǔ-ànyǎ ìtdì abádhí rɔ̌ngo nɨ̌ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ àbhʉ. Ma mala átɔ̀
dhu nɨ'ì yà Yɛ̌sù bhà ngàmbì tí ì ɨ́'ì dhu mà, Kàgàwà bhà Ɔtɛ ì ʉnɔ ìndrǔ
tɔ̀ dhu mànà dhu-okú dɔ̀ rɔ̀ ka kakyɛ̀ alɛ. Ɨ alɛ ní kǎkà ɨnzá ì nʉkɔ ìzǎ-ɔ̀nzɨ
màtí, ndirɔ̀ kà-wɔ̀yɔ̌-ɔ̀nzɨ màtí, 'ʉ̀lɛ̌ ka alɛ. Ndirɔ̀, ka kʉpbɨ nzá ndɨ ìzǎ
bhà kàsɛ́ abádhí-nyìndri rɔ̌ màtí, ndirɔ̀ abádhí-ɔtsʉ́ rɔ̌ màtí. Ní, abádhí
nʉ́ʉngbɛ ì ɔvɛ-bvʉ̀ rɔ̀, 'àdʉ̀ idzi ɔ̀nyʉ̀ atdíkpá Krístɔ̀ mànà atdí lʉfʉ̀ atɔ tí.
5 Wɔ̀rí ní ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ʉngbɛta. Yà ɔ̀dɔ̀dɨ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ ngʉ̌kpà alɛ-go náadʉ̀
nzá 'ʉ̀ngbɛ, ràrà àhʉ wɔ̀ atdí lʉfʉ̀ atɔ rákǎ dhu ɔ̀.

---

* **19:19 19.19** 13.1; 17.8 * **19:20 19.20** 16.15

6 Hirò ɔ̀nzɨ rɨ́ alɛ nɨ́ kǎkà ndɨ wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ʉngbɛta ɔ̌ rɨ́ ʼʉ̀ngbɛ̌ alɛ! Abádhí
ní Kàgàwà bhà alɛ, ndɨrɔ̀ ɔyɔ rɨ́ kìsɛ̌ ɔvɛ rɨ̌ mbǎ ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ ɔbɨ nà
abádhí-dɔ̌. Abádhí nɨʼɨya Kàgàwà bhà ndɨrɔ̀ Krístɔ̀ bhà pbàkùhání. Ndɨrɔ̀
abádhí nɔ́ɔnyʉya idzi atdíkpá Krístɔ̀ mànà atdí lʉfʉ̀ atɔ tɨ́.

Pfɔ̀mvɔ ɔ̀tɛ̌ rɨ̌ku atdídɔ̌ dhu
(Zèk 38–39)

7 Wɔ̀ ndɨ atdí lʉfʉ̀ atɔ rɨ̌ku rɔ̀, ka kɨkɔ̀lɔ̀ya pfɔ̀mvɔ Sìtanì ràhʉ pbɨ̀ndà
imbi-dzà ɔ̀ rɔ̀.
8 Nɨ́ kǎdʉ̀ya àrà ɨ̀fɔ yà adzɨ-pbɨdɔ̀ ɔ̀nǎ arí ʼɨ̀ pbìrì ɔ̌ kɔ́rɔ́ alɛ-tɨdɔ̀ ʉ̀tra rùwɨ̌.
Ɨ pbìrì ní Gǒgì mà Màgǒgì mànà*. Kǎnduya abádhí-tsʉ̀, ndínɨ̌ ʼì nugye tɨ́
Kàgàwà bhà alɛ mànà. Ndɨrɔ̀, abádhí nɨ́ɨʼɨya abhɔ nyʉ́ àdhàdhì ádrʉ̀ngbǎ
rɛ̀rʉ̀-bɨdɔ̌ ɔsɔkpó bvʉ̀tí.
9 Abádhí náadʉ̀ya ʼɨ̀fàlà yà adzɨ ɔ̌ kɔ́rɔ́ ngari ɔ̀nǎ, ʼàdʉ̀ Kàgàwà bhà alɛ
tɔ́ pbanga, yà atdídɔ̌ kɔ̌zè kɨgɔ̀-ngbɔ̀ nákpɔ̀rɔ̀. Pbɛ́tʉ̀, kàzʉ nɨ́isíya ɔ̀rʉ̀-akpà
ɔ̀ rɔ̀, ndʉ̀bì abádhí.
10 Nɨ́ Pfɔ̀mvɔ, yà abádhí nʉtrá alɛ, nɨ́ ka kobvúya yà atdídɔ̌ rɔ́rʉ̀
ádrʉ̀ngbǎ kàzʉ ɔ̀, yà ɨ̀zǎ mà, tɨ̀tɔ̀ tɔ́ nabì mànà rɨ̌ʼì ɨ. Nɨ́ abádhí abáya
àpbɛ̀ adyíbhengá màtɨ́ ndɨrɔ̀ kúbhingá màtɨ́, dhòdhódhónga nà.

Kà rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ anya tʼɨ́tdɨ̀ta
(Yùw 5.26-29; Kas 17.30-31; 2Pɛ́ 3.7-12)

11 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ ɔ̀wɔ̌wʉ̀ tombi-ba atdíkpá
kà-dɔ̌ àdɨ alɛ mànà. Yà adzɨ mà ɔ̀rʉ̀-akpà mànà náatsè ɨtsɛ nyʉ́ àbadhi-
ɔ̀nzɨ̌ rɔ̀, ɨ̀nzɨ̌ ʼàdʉ̀ ʼàla tdítdɔ̌.
12 Ndɨrɔ̀, ma mala ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ, ìndrʉ̌ arí ɨ̀fʉ̌na alɛ mà ɨ̀nzɨ̌ ìndrʉ̌ arí ɨ̀fʉ̌na
alɛ mànà wɔ̀ ndɨ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi-ɔ̀nzɨ̌ ìkò rɔ́. Nɨ́ ka kʉngbɛ
ibí bhǔkù, ndɨrɔ̀ ka kangbɛ ngǎtsi bhǔkù átɔ̀. Wɔ̀ ndɨ-tsí nɨʼì ípìrɔ̌nga
tɔ́ bhǔkù. Nɨ́ ka kɨtdɨ kɔ̌kɔ̀ ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ-ànyǎ àdhàdhì ɨ ibí bhǔkù ɔ̀ ka kundí
yà abádhí anzì dhu-bvʉ rɔ̌.
13 Obhó tɨ́, ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ níipfo yà ɔ̀nà ʉvɛ̀ alɛ. Ndɨrɔ̀ ɔvɛ mà ɔvɛ-
bvʉ̀nga mànà níipfo ɔ̀yà ɨʼì ʉ̀vʉ̌vɛ̀ alɛ átɔ̀. Ɨngbàtɨ́ ɨ̀lɨ ndì alɛ mà-ànyǎ ka
kɨtdì àdhàdhì ndɨ alɛ anzì dhu-bvʉ rɔ̌.
14 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ka kawà ɔvɛ mà ɔvɛ-bvʉ̀nga mànà yà ɨ̀nzɨ̌ arávɛ
ádrʉ̀ngbǎ kàzʉ ɔ̀. Wɔ̀ ndɨ kàzʉ ɔ̀ ka kɨ́ ìndrʉ̌ òbvù dhu nɨ́ ndɨ ɔyɔ rɨ́
kìsɛ̌ ɔvɛ nɨ̌ ka kɔ́vɛ̀ dhu.
15 Ndɨrɔ̀, ɨnzá ka kòtù ɨwà ka kándɨ̌ ɔvɔ̀na ípìrɔ̌nga tɔ́ bhǔkù ɔ̀ rɔ́ alɛ, nɨ́
ka kabvù wɔ̀ ndɨ kàzʉ́-yà-ba ɔ̀.

21

Ɔrʉ̀-akpà-ɔwʉ́tá mà adzɨ-ɔwʉ́tá mànà
(Rɔm 8.17-18; 2Pɛ́ 3.13-14)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, ma mala ɔ̀rʉ̀-akpà-ɔwʉ́tá mà adzɨ ɔwʉ́tá mànà. Obhó
tɨ́, wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ ɔ̀rʉ̀-akpà mà wɛmbɛrɛ̀ tɔ́ adzɨ mànà nɨ́ɨʼì ɨwà ɨ̀ úwɨ̌ rɔ́, ndɨrɔ̀
ádrʉ̀ngbǎ rɛ̀rʉ̀ náadʉ̀ ɨ̀ʼì ɨ̀mbǎ tdítdɔ̌.
2 Ndɨrɔ̀, ma mala Kàgàwà bhà ɨ̀lɨ̌lǎ kɨgɔ̀, Yèrùsàlɛmà-ɔwʉ́tá ɔ̀rʉ̀-akpà ɔ̀
rɔ̀ rífo, ndɨ Kàgàwà bhà rɔ̀ rɔ́. Kɨ̌ʼì ɨwà ka kɔ̀bhɔ̀lɔ̀ àdhàdhì tɔrɔ̀na ka
kɔ̀nzì ndínɨ̌ owu tɨ́ ʼòtù pbɨ̀ndà kpatsìbhálɛ nà àdhɨ̀ngbǎ bhɛ̌yi rɔ́.

---

* **20:8 20.8** Zèk 38–39 rɨ̌ Gǒgì mà Màgǒgì mànà nátɨ Kàgàwà bhà alɛ tɔ́ ɔ̀mvǔ tɨ́.

3 Nɪ́ ma mɪrɪ ɔrʉ́ tǔna nyʉ́ nà rɪ́ dhu ɔ̀vɔ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi-tɪ'ɔ̀
rɔ̀ atdí alɛ-tù, ràmbɛ àtɪ̀nà dɔ̌: «Kòmbí, Kàgàwà arádɪ rɔ́ nga rɪ̌'ɪ̀ ìndrǔ
nzínzì ɔ̌! Kà rǒngo àdɪ atdíkpá abádhí mànà, ndɪrɔ̀ abádhí nɪ'ɪya kàbhà
alɛ. Kàgàwà nyʉ́ ndìtírɔ̀ nɪ́ɪ'ɪya atdíkpá abádhí mànà, ndɪrɔ̀ ka nɪ'ɪya
abádhí tɔ́ Kàgàwà.
4 Kǔndoya abádhí-nyìdha kɔ́rɔ́. Ɔvɛ nɪ́ɪ'ɪya ɪ̀mbǎ tdítdɔ̌, ndɪrɔ̀ ɔvɛ tɔ́ ɪzʉ
mà, ʉhʉ́tá mà, àpbɛ̀ mànà nɪ́ɪ'ɪya ɪ̀mbǎ tdítdɔ̌. Obhó tɪ́, yà angyi ɪ'ɪ̀ dhu-tsí
nɪ́ɪ'ɪya ɪwà ɪ̀ úwǐ rɔ́.»
5 Ndɪrɔ̀, wɔ̀ ndɪ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi dɔ̌ ndɪ̀ ndàdɪ rɔ́ ɪ'ɪ̀ alɛ náavɔ̀
dhu átɔ̀ ndàtɪ: «Kànǐ ma mɪ́ kɔ́rɔ́ dhu-tsí ɔ̀nzɪ ròngò ɔwʉ́tána tɪ́.» Wɔ̀ dhu-
dzidɔ̌, kǎdʉ̀ àtɪ̀nà ɪma nǐ: «Ándǐ yàrɪ́ ɔtɛ. Obhó tɪ́, ndɪ ɔtɛ nɪ́ obhóná ɔtɛ,
yà ɪ̀mbǎ tɪ̀tɔ̀ rɪ̌'ɪ̀ ɔ̀nà ɔtɛ.»
6 Kǎdʉ̀ àtɪ̀nà tdítdɔ̌: «Kòmbí kɔ́rɔ́ dhu àkǎ wà! Ɪma nɪ́ Álʉ́fà ndɪrɔ̀
Ɔ́mégà, kà-tɪ̀ nɪ́ kɔ́rɔ́ dhu apɛ̀ ndɪ̀ rɔ̀ná rɔ̀ alɛ ndɪrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu rǐku dɔ̀ná
rɔ̀ alɛ. Ɪdha-atdyú nà rɪ́'ɪ̀ alɛ tɔ̀, ɪma, ma mɪ́ ípìrɔ̌nga tɔ́ ɪdha-dɔ̀tɪ ɔ̀ rɔ̀
ráhʉ ɪdha àbhʉ̌ kà rɔ̀mvʉ̀ tírɔ̌rɔ̀.
7 Dhu lɛ̀mà ɔ̀nzɪ rɪ́ alɛ, náabáya fudú rɔ̀ nɪ́ kɔ̌kɔ̀ rɪ́ dhu. Ndɪrɔ̀, ɪma nɪ'ɪya
kàbhà Kàgàwà ndɪrɔ̀ kà nɪ'ɪya pbàkà ɪngba.
8 Pbɛ́tʉ̀ ɔdɔtálɛ mà, ɪnzá Kàgàwà ná'ù alɛ mà, nzérɛ dhu ɔ̀nzɪ arɪ́ alɛ
mà, ìndrǔ ɔ̀kyɛ arɪ́ alɛ mà, mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɪ arɪ́ alɛ mà, ɔ̀ndrù ɔ̀ndrù arɪ́
alɛ mà, sànamʉ̀ ʉ̀lɛ̌ arɪ́ alɛ mà, kɔ́rɔ́ alɛ, tɪ̀tɔ̀ ʉ̀nɔ arɪ́ mànà, nɪ́ tɔ́ ngari
nɪ́ɪ'ɪya áwùse tɔ́ dhu-ra tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kàzʉ yà atdídɔ̌ arʉ́la ɔ̀gbe ndógbe rɔ̀
ɔ̀. Wɔ̀rɪ́ nɪ́ ndɪ ɔyɔ rɪ́ kìsě ɔvɛ.»

Yèrùsàlɛmà-ɔwʉ́tá, Tàmǎ-ngba bhà tsìbhálɛ
(Ìsa 60; Zèk 48.30-35; Ɛ̀br 11.10,16)

9 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, atdí màlàyikà nɪ́indri tɪdu ɔ̀. Ndɪ màlàyikà nɪ'ɪ̀ yà
Kàgàwà bhà nàwí rǐku dɔ̀yá rɔ̀ àpbɛ̀ núlè ɔ̀yá àrʉ̀bhʉ̀ kɔ́pà nʉ̀lʉ̌nà fɔyá
àrʉ̀bhʉ̀ màlàyíká nzínzì ɔ̌ atdí màlàyikà*. Nɪ́ kǎtɪ ma nǐ: «Ɪ́rà kòwu
atdíkpá, ndɪ́nǐ ma mɪtɛ̀ tɪ́ àdhìngbǎ, Tàmǎ-ngba tɪ́ kátɪna alɛ bhà tsìbhálɛ
ɪndù̀.»
10 Nɪ́, Ɪ̀lǐlǎ-Alafí nɪ́ɪrá ma, ndɪ màlàyikà ràdʉ̀ modyì ndàrà ma nà
ádrʉ̀ngbǎ ndɪrɔ̀ ádzǐ atdí pbìrì-akpà dɔ̀. Nɪ́ kɪ̌tɛ̀ Kàgàwà bhà ɪ̀lǐlǎ kɪgɔ̀,
Yèrùsàlɛmà idù. Ndɪ kɪgɔ̀ ambɛ́nà ɪ̀fo dɔ̀ ɔrʉ̀-akpà ɔ̀ rɔ̀, ndàmbɛ ɪ̀rà dɔ̌ ndɪ
Kàgàwà bhà rɔ̀.
11 Ndɪ kɪgɔ̀ ambɛ́nà ʉ̀mbɪlɪ dɔ̌ Kàgàwà bhà ádrʉ̀ngbǎnga tɔ́ awáwʉ̀-okú
dɔ̀ rɔ̀. Kàbhà awáwʉ̀ nɪ́ɪ'ɪ̀ àdhàdhì yà kìyó bhěyi arʉ́mbɪlɪ yǎspì tɪ́ kátɪna
ɔrʉ́ odzìna nà odu bhà awáwʉ̀ bhěyi.
12 Kà-ngbɔ̀ ka kakpɔrɔ nǐ lubhà nɪ'ɪ̀ odu nǐ ka kɔ́rʉ̀, mbɛ̀mbɛ̌na nà ndɪrɔ̀
ádzǐ kunatì nà lubhà. Ndɪ lubhà tɔ́ tsǎtsʉ̀ ɪ'ɪ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà, atdí
kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà màlàyíká ràdʉ̀ àmbɛ ngbɔ̌ya ɔ̀dɔ̀ dɔ̌. Ndɪrɔ̀ ɪ tsǎtsʉ̀ rɔ̌
ka kundí ɔvɔ nɪ'ɪ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà Pbàìsràyélí tɔ́ rʉ̀gànda-tsʉ̀-ɔvɔ̀.
13 Adyifɔ̀ arɪ́ ndìtɔ ɪnǎ rɔ̀, kà-rɔ̌ tsǎtsʉ̀ ɪ'ɪ̀ ɪ̀bhʉ, adyifɔ̀ arótsù ɪnǎ rɔ̀, tsǎtsʉ̀
ɪ'ɪ̀ ɪ̀bhʉ. Mʉ́layí dɔ̀nǎ rɔ̀, tsǎtsʉ̀ ɪ'ɪ̀ ɪ̀bhʉ, ndɪrɔ̀ mùsùngú-dɔ̀ nǎ rɔ̀, tsǎtsʉ̀
ɪ'ɪ̀ ɪ̀bhʉ.
14 Ndɪrɔ̀ wɔ̀ ndɪ kɪgɔ̀-ngbɔ̀ nákpɔ̀rɔ̀ lubhà nɪ'ɪ̀ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà
ádrɔ̀drɔ̌ odu ka kʉ́lɪ tsìnà, ndɪ́nǐ ka nabhʉ̀ tɪ́ rìdzɔ̀ lubhà. Ndɪrɔ̀, kɔ́rɔ́ ɪ

* **21:9 21.9** 15.1; 16.1; 17.1

odu rɔ̌ ka kundí ɔvɔ ni'ì Tǎmǎ-ngba bhà atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà uvitatálɛ-ɔvɔ̀.

15 Wɔ̀ ndɨ idù ubhínà dhu àwɛ rɔ̌ màlàyikà nɨí'ì dhu ùdhě ka karí nǐ dhu
nà fɔná: ndɨ dhu ni'ì ɔrɔ̀ nǐ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀-ngbɔ̌na ízò. Kǎlú ndɨ dhu ndínǐ
ndì ndudhè tí ndɨ kɨgɔ̀ nǐ kɔ́ró, kɔ́ró kà tó tsǎtsù mà, kà-ngbɔ̀ ka kákpɔ̀rɔ̀
nǐ lubhà-ɔngɔ̀-kpa mànà.

16 Wɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ ka kasì igìnadɔ rì'ì ìfɔ àdhàdhì: kà tó ádzǐnga mà kà
tó íhǔnga mànà nɨí'ì àdhàdhì. Ní, màlàyikà núudhè kɔ́ró ndɨ kɨgɔ̀-ɔngɔ̀-
kpa wɔ̀rí ízò nǐ. Ɨ kɔ̌ngɔ̀-kpa tó ádzǐnga, íhǔnga, kǐvè mànà nɨí'ì àdhàdhì*
mbɛ̀mbɛ̀ ɔ́yɔ̌ lɨfù kìlòmɛ̌tɛ̀rɛ̀ tí†.

17 Màlàyikà núudhè lubhà átɔ̀ ìndrǔ arí dhu ùdhě dhu bhěyi. Ní, kɔ̌ngɔ̀-
kpa-ɨvɛ̀ nóowúnà ì'ì rɔ̌ mbɛ̀mbɛ̀ àrùbhù kumì kìlòmɛ̌tɛ̀rɛ̀ tí‡.

18 Kɔ̌ngɔ̀-kpa ni'ì yǎspì tí kátɨna ɔrú odzìna nà odu nǐ ka kɔ́sì. Ndɨrɔ̀, ndɨ
kɨgɔ̀ ni'ì vǐnà dɔ̌ rɔ̀ rí'ì ɔrɔ̀ nǐ ka kɔ́sì, kadù àmbɛ alɛ-sisì àla dɔ̌ ɔ̀ná kìyó
ɔ̌ dhu bhěyi kɨgɔ̀.

19 Ndɨ kɨgɔ̀-ngbɔ̀ nákpɔ̀rɔ̀ lubhà-pfɔ̀-ngbɔ̀ tɔrɔ̀ ka kanzì nǐ ni'ì ɔrú odzìya
nà dhèdhèrɔ̀ odu-tɨdɔ̀. Kà-pfɔ̀ ka karù nǐ wɛmbɛrɛ̀ tó odu ni'ì yǎspì tí
kátɨna odu, ɔyɔ rí kìsě ni'ì sàfilò, ìbhu rí kìsě ni'ì kàlèdonì, ìfɔ rí kìsě ni'ì
zùmàridì,

20 imbo rí kìsě ni'ì sàdònikì, azà rí kìsě ni'ì àkikì, àrùbhù rí kìsě ni'ì
krìsòlitè, àrù rí kìsě ni'ì bèlulò, arùgyètdí rí kìsě ni'ì tɔ̀pazɔ̀, ɨdrɛ rí kìsě
ni'ì krìsɔ̀parazɔ̀, atdí kumì dɔ̀ná atdí na rí kìsě ni'ì hàyìkitò, ndɨrɔ̀ atdí
kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà rí kìsě ni'ì àmàzìsitò*.

21 Ndɨrɔ̀, kɔ̌kɔ̀ ɨ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà tsǎtsù ni'ì atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌ nà
yɔ̀kpɔ́ tó odu. Ɨngbàtí ìli ndɨ tsǎtsù mà ka kabhɔ̀lɔ̀ nǐ ni'ì atdí yɔ̀kpɔ́. Ndɨ
kɨgɔ̀ ɔ̌ ádrùngbǎ ngudhà ni'ì vǐnà dɔ̌ rɔ̀ rí'ì ɔrɔ̀ nǐ ka kɔ́bhɔ̀lɔ̀, ràdù àmbɛ
alɛ-sisì àbhu dɔ̌ ràla ndɨ kìyó ɔ̌ dhu bhěyi ngudhà.

22 Ma mala nzá Kàgàwà bhà ɨdza wɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̌. Obhó tí, àlě tó
Ádrùngbǎlɛ Kàgàwà, yà kɔ́ró dhu dɔ̌ arí'ì ádrùngbǎnga tó ɔbɨ nà alɛ mà,
Tàmǎ-ngba mànà ní ndɨ kàbhà ɨdza.

23 Wɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ arí'ì ìmbǎ adyifɔ̀ mà àbǐ mànà atdyú nà ndínǐ ɔ̀nánga
nawù tí. Obhó tí, Kàgàwà bhà ádrùngbǎnga tó awáwù náarí ndɨ kà-ɔ̌nga
àwù, ndɨrɔ̀ Tàmǎ-ngba ní ndɨ kà-ɔ̌ tarà.

24 Ndɨ dhu bhěyi ní ndɨ, kɔ́ró pbìrì ɔ̌ alɛ nóokoya kàbhà awáwù ɔ̌, ndɨrɔ̀
yà adzɨ ɔ̌ ádrɔ̀drɔ̌ kámá níiwúya fɨyó ònzì nà kà ɔ̀.

25 Wɔ̀ ndɨ kɨgɔ̀ tó tsǎtsù ní ka kupbíya nzǐ atdí ɨdhɔ ɔ̌ màtí, ìmbǎ
kúbhingá nga ni'ɨya ányì nídhunǐ.

26 Kɔ́ró pbìrì ɔ̌ alɛ nóowuya fɨyó ɨfɨta mà fɨyó ònzì mànà nà ndɨ kɨgɔ̀ ɔ̀.

27 Ányì, Kàgàwà-nyìkpɔ́ ɔ̌ ɔ́tì atdí dhu mà nóotsúya nzǐ. Ndɨrɔ̀ yà ɔ̀ndrɔ̀
ka kɔ́ndrɔ̀ atdídɔ̌ dhu ɔ̀nzɨ arí alɛ mà, tìtɔ̀ ùnɔ arí alɛ mànà nóotsúya nzǐ
ányì átɔ̀. Pbɛ́tù, kà-ɔ̀ otsúya alɛ ní yà Tàmǎ-ngba bhà ípìrɔ̌nga tó bhǔkù ɔ̀
ka kándǐ ɔvɔ̀ya alɛ kɛ̀lɛ̌.

---

* **21:16 21.16** Kàgàwà bhà ɨdzá atdídɔ̌ ílǎ ngari-ɔngɔ̀-kpa tó ádzǐnga, íhǔnga, kǐvè mànà nɨí'ì àdhàdhì Yèrùsàlɛmà-ɔwɨtá tó kɨgɔ̀-ɔngɔ̀-kpa tó ɔ́fɔ̀ bhěyi (1Ká 6.19-20). † **21:16 21.16** Ɨrɔ́, uvitatálɛ Yùwanì azè ndìtè dhu ní ndɨ kɨgɔ̀ ràrǐ atdídɔ̌ àkǎ kɨgɔ̀. ‡ **21:17 21.17** Ɨrɔ́, uvitatálɛ Yùwanì azè ndìtè dhu ní ndɨ lubhà ràrǐ atdídɔ̌ àkǎ lubhà. * **21:20 21.20** Uvt 28.15-21

22

(Zèk 47.1-12)

1 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, màlàyikà nɩ́ɩtɛ̀ ípìrɔ̌nga tɔ́ ɩdha-akpà idù. Ndɩ ɩdha nɩ’ɩ̀ kɩ̀ràwulì ɔ̀ nga bhɛ̌yi alɛ-nyɩ̀kpɔ́ rɩ̌ ndɔ̀tɔ ɔ̀na nǎ, ràdʉ̀ àmbɛ àhʉ dɔ̌ Kàgàwà bhà ndɩrɔ̀ Tàmǎ-ngba tɩ́ kátɩna alɛ bhà ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi ɔ̀ rɔ̀.

2 Wɔ̀ ndɩ ɩdha náambɛ́nà ɔ̀kʉ dɔ̌ átsǐ Kàgàwà bhà kɩgɔ̀ ɔ̌ ngʉdhà ɔ̌. Ndɩrɔ̀, ɔyɔɔyɔ ndɩ ɩdha-bɩdɔ̌ ɩ’ɩ̀ dhu nɩ́ ípìrɔ̌nga àbhʉ̌ rɩ́ ìndrǔ tɔ̀ itsu. Ndɩ itsu aránà ɔ’ɔ̀ rɔ̌ atdí kumì dɔ̀ná ɔ́yɔ̌nà-gʉ̀na, atdí atɔ rɔ̌, kà-tɩ̀ nɩ́, kà raránà ɔ’ɔ̀ rɔ̌ atdí-gʉ̀na atdí àbǐ rɔ̌. Ndɩ itsu-bǐ nɔ́nzì rɔ̌ ka kowúnà pbabǐ tɩ́, kɩgʉ̌ kɔ́rɔ́ pbìrì ɔ̌ alɛ nǐ.

3 Kàgàwà ófù dhu tɩ́ ka kɔ́zʉ̀na atdí dhu mà nɩ́ɩ’ɩya ɩ̀mbǎ tdítdɔ̌. Kàgàwà mà Tàmǎ-ngba mànà tɔ́ ádrʉ̀ngbǎ kamà tɔ́ tombi nɩ́ɩ’ɩya wɔ̀ ndɩ kɩgɔ̀ ɔ̌. Ndɩrɔ̀, Kàgàwà bhà alɛ nʉ́ʉlɛ́ya ka.

4 Abádhí náalaya Kàgàwà-nyɩ̀kpa, ndɩrɔ̀ ka kandíya kɔ̌vɔ̀ abádhí-nyɩ̀ndri rɔ̌.

5 Kúbhingá nga nɩ́ɩ’ɩya ɩ̀mbǎ tdítdɔ̌, ndɩrɔ̀ ka kɩ’ɩya ɩ̀mbǎ tarà mà adyifɔ̀ mànà tɔ́ awáwʉ̀-atdyú nà. Obhó tɩ́, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà náawʉ̀ya ndɩ abádhí-dɔ̌nga, ndɩrɔ̀ abádhí ɔnyʉya idzi dhòdhódhónga nà.

(Màt 16.27; Gàl 6.7-8; Upf 1.1-3,7-8)

6 Wɔ̀ dhu-dzidɔ̌, wɔ̀rɩ́ màlàyikà náadʉ̀ atɩ̀nà ɩma nǐ: «Yàrɩ́ bhǔkù ɔ̀ rɩ́’ɩ̀ ɔtɛ nɩ́ obhóná ɔtɛ, yà ɩ̀mbǎ tɩ̀tɔ̀ rɩ̌’ɩ̀ ɔ̀nà ɔtɛ. Ndɩrɔ̀, Ádrʉ̀ngbǎlɛ Kàgàwà, yà pbànábí ʉ̀nda arɩ́ pbɩ̀ndà Ɩ̀lǐlǎ-Alafí-otù ɔ̌ alɛ, nívì ɩma, pbɩ̀ndà màlàyikà ndɩ́nǐ ɩnzá ɔ̀trɔ̀ kàsʉmɩ̀ ɔ̌ rɩ́ ’ɔ̀nzɩ dhu mɩtɛ̀ tɩ́ pbɩ̀ndà kasʉtálɛ tɔ̀.»

Yɛ̌sù rǐngo dhu

7 Yɛ̌sù rǎtɩna: «Kànǐ ma mɩ́rà ɩnzá ɔ̀trɔ̀ kàsʉmɩ̀ ɔ̌! Hirò ɔ̀nzɩ rɩ́ alɛ nɩ́ yà pbànábí ʉnɔ ɔtɛ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ rɩ́’ɩ̀ yàrɩ́ bhǔkù ɔ̀ ɔtɛ nɩ́fʉ̌ rɩ́ alɛ!»

8 Ɩma Yùwanì nɩ́ ndɩ ma mɩrɩ ndɩ dhu, madʉ̀ àlanà. Nɩ́, ɩ dhu ma mɩ̀rɩ̀, madʉ̀ àlanà rɔ̀, ma mɩtsɩ wɔ̀ ɩ dhu nɩ̀tɛ̀ idù màlàyikà-ɔ̀nzǐ, mʉlɛ̌ ka.

9 Pbɛ́tʉ̀ kǎdʉ̀ àtɩ̀nà ma nǐ: «Ìnzě! Nzɔ̌nzɩ dhu wɔ̀ dhu bhɛ̌yi! Ɩma nɩ́ kasʉtálɛ kɛ̀lɛ̌ ɩnyɩ bhɛ̌yi, adónʉ pbànábí bhɛ̌yi, ndɩrɔ̀ yàrɩ́ bhǔkù ɔ̀ rɩ́’ɩ̀ ɔtɛ nɩ́fʉ̌ arɩ́ alɛ bhɛ̌yi! Kàgàwà nɩ́ ndɩ nyɩ nyádʉ̀ àkǎ nyʉkɔ nyɩ ɔnzɩ̀ná alɛ!»

10 Tdítdɔ̌, kǎdʉ̀ àtɩ̀nà ɩma nǐ: «Àpɛ́ nyɔdɔ yà pbànábí ʉnɔ ɔtɛ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌ rɩ́’ɩ̀ yàrɩ́ bhǔkù ɔ̀ ɔtɛ ɔ̀dhʉ̌ ɔ̀, ɩ dhu ràkǎ ɔ̀ná kàsʉmɩ̀ níndù wà ndì nɩ́dhunǐ.

11 Nzɛ́rɛ dhu ɔ̀nzɩ arɩ́ alɛ nákǎ ndòngò nzɛ́rɛ dhu kɛ̀lɛ̌ ɔ̀nzì. Ndɩrɔ̀, Kàgàwà-nyɩ̀kpɔ́ ɔ̌ ɔ́tì alɛ nákǎ ndòngò ndɩ̀tɩ ndɩ dhu bhɛ̌yi tɩ́. Ídzì dhu ɔ̀nzɩ arɩ́ alɛ nákǎ ndòngò ídzì dhu kɛ̀lɛ̌ ɔ̀nzì. Ndɩrɔ̀, Kàgàwà-nyɩ̀kpɔ́ ɔ̌ ílǎ alɛ nákǎ ndòngò ndì kɛ̀lɛ̌ ù’o ndɩ̀lǎ Kàgàwà-nyɩ̀kpɔ́ ɔ̌.»

12 Yɛ̌sù rǎtɩna: «Kànǐ ma mɩ́rà ɩnzá ɔ̀trɔ̀ kàsʉmɩ̀ ɔ̌! Nɩ́, ma mɩ́rà mʉ̀kɩ̀mbà nà fudú, ndɩ́nǐ ma mubhò tɩ́ ɩ̀ngbàtɩ́ ɩ̀lɩ ndì alɛ mà ndɩ alɛ anzì kasʉ-bvʉ rɔ̌.

13 Ɩma nɩ́ Álʉ́fà ndɩrɔ̀ Ɔ́mɛ́gà, kà-tɩ̀ nɩ́ kɔ́rɔ́ dhu apɛ̀ ndì rɔ̀ná rɔ̀ alɛ ndɩrɔ̀ kɔ́rɔ́ dhu rǐku dɔ̀ná rɔ̀ alɛ.»

14 Hirò nɔnzɩya alɛ nɩ́ kǎkà rɔ̀yá mbɛrʉ̀ ù’ǒ rɩ́ rɩ̀lǎ alɛ. Abádhí nɩ́ ndɩ kɩgɔ̀ ɔ̀ otsúya ndɩ kɩgɔ̀ tɔ́ tsǎtsʉ̀ ɔ̌, ’àdʉ̀ ípìrɔ̌nga ìbho arɩ́ ìndrǔ tɔ̀ itsu-kpɔ̌ ɔ̀tɔ̀.

15 Pbɛ́tʉ̀, irinǎ rɔ̀ okoya alɛ nɩ́ ìtsě, yà ɩnzá nga nɔ̀fɔ̀ dhu ɔ̀nzɩ arɩ́ alɛ mà, ɔ̀ndrù ɔ̀ndrù arɩ́ alɛ mà, mʉ̀nyɔ̀nì ɔ̀nzɩ arɩ́ alɛ mà, ìndrǔ ɔ̀kyɛ arɩ́ alɛ mà, sànamʉ̀ ʉ̀lɛ̌ arɩ́ alɛ mà, tɩ̀tɔ̀ nózè ’àdʉ̀ kʉ̀nɔ̀ alɛ mànà.

16 Yěsù rǎtɨna: «Ɨma, ma mòvì pbàkà màlàyikà ndɨ́nɨ̌ adɨ̀ tɨ́ kɔ́rɔ́ kɔ̀rɨ́ dhu
tɔ́ ngàmbì tɨ́ kànísá ɔ̌. Ɨma nɨ́ Ádrʉ̀ngbǎ̀ kamà Dàwudì-dhú tɔ́ mʉ̀dzʉ̌kʉ̌rʉ̌,
yà kútsingánǎ̀ arʉ́mbɨ̀lɨ alalɨ.»

17 Ndɨrɔ̀ ɨ̌lɨ̌lǎ-Alafí mà Àdhìngbǎ̀ mànà rǎtɨna: «Ɨ́rà!»

Ndɨrɔ̀, yà dhu ɨ̀rɨ rɨ́ alɛ nákǎ̀ ndàtɨ átɔ̀: «Ɨ́rà!»

Ɨdha-atdyú nà rɨ́'ɨ̀ alɛ nákǎ̀ ndɨ̀rà, ndɨrɔ̀ ípìrɔ̌nga tɔ́ ɨdha nòzè alɛ àkǎ̀
ndɨ̀rà kàkɔ tɨ́rɔ̌rɔ̀.

Dhu rɨ̌ku dɔ̀ná rɔ̀ ɔtɛ

18 Ɨma Yùwanì, ma mɨ́ yàrɨ́ dhu ɔ̀vɔ kpangba yà pbànábí ʉ̌nɔ ɔtɛ tɔ́ ɔ́fɔ̀
ɔ̌ rɨ́'ɨ̀ yàrɨ́ bhǔkù ɔ̀ ɔtɛ ɨ̀rɨ rɨ́ alɛ tɔ̀ kɔ́rɔ́: ndɨ alɛ apɛ́ dhu ìsě yàrɨ́ bhǔkù ɔ̀
ka kándǐ dhu dɔ̌, nɨ́ ndɨ alɛ rǎbàna àpbɛ̀ dɔ̌, Kàgàwà iséya yà yàrɨ́ bhǔkù
ɔ̀ ka kándǐ àpbɛ̀ ìsě tɨ́.

19 Ndɨrɔ̀, ndɨ alɛ apɛ́ atdí dhu mà nípfɔ̌ wɔ̀ ndɨ pbànábí ʉ̌nɔ ɔtɛ tɔ́ ɔ́fɔ̀ ɔ̌
ka kándǐ yàrɨ́ bhǔkù ɔ̀ ɔtɛ ɔ̀ rɔ̀, nɨ́ Kàgàwà níipfoya ndɨ alɛ àmbɛ̀nà àbàna
yà ndɨ bhǔkù ɔ̀ ndì ndɔ́kɔ̀ fɨndá làká ndɨ alɛ tɔ̀ dhu-dɔ̌ngadhu-dɔ̌nga. Ndɨ
alɛ otsúya nzɨ̌ Kàgàwà bhà ɨ̀lɨ̌lǎ kɨgɔ̀ ɔ̀, ndɨrɔ̀ kɔ̌tɔya nzɨ̌ yà ípìrɔ̌nga àbhʉ̌
arɨ́ ìndrǔ tɔ̀ itsu-kpɔ̌.

20 Wɔ̀rɨ́ dhu tɔ́ obhónga ɨ̀tɛ̀ rɨ́ alɛ rǎtɨna: «Kànɨ̌ ma mɨ́rà ɨnzá ɔ̀trɔ̀ kàsʉ̌mɨ̀
ɔ̌!»

Àmɨ̀nà! Ɨ̌rà, Ádrʉ̀ngbǎ̀lɛ Yěsǔ!

21 Ádrʉ̀ngbǎ̀lɛ Yěsù àkǎ̀ ndàso nyɨ̌ kɔ́rɔ́!